UNIVERSUM PRÆDICABILE,
Sive

SUMMA
R.P.F. JOANNIS DE S. GEMINIANO ORDINIS PRÆDICATORUM, SACRÆ THEOLOGIÆ DOCTORIS CLARISSIMI,

De Exemplis & Rerum Similitudinibus locupletissima.

In qua, quicquid à Deo patratum fuit in opere Creationis Mundi universi, Concionibus quàm clarissimè adaptatum invenies.

Non solùm Verbi Dei Prædicatoribus, verùm etiam omnibus studiorum amatoribus perquam utilis & necessaria.

Cum adjunctis Sacræ Scripturæ, SS. Patrum, aliorumque tum Doctorum, tum Philosophorum Allegationibus, & Indice triplici; Uno *Concionum & Thematum per Anni circulum occurrentium, hactenus nunquam viso, & diu desiderato*: Altero *rerum & personarum, quarum exempla huic operi inserviunt*: Tertio *Capitulorum & materiarum ordine Alphabetico disposito.*

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Sumptibus JOANNIS ARNOLDI CHOLINI.
ANNO MDCLXX.

AD LECTOREM.

Candide, benevole Lector: Ex quolibet Evangelio aliquod thema posuimus discursui formando accommodatum. Prudentiæ tamen tuæ & voluntati relinquimus; si plura desideraveris, consule Indicem ultimum, per quem in cognitionem desideratorum facili negotio devenies. Vale.

UNIVERSUM PRÆDICABILE,
Sive

SUMMA
R. P. F. JOANNIS DE S. GEMINIANO,
ORD. PRÆD. S. T. D.

De Exemplis & Rerum Similitudinibus.

Reverendissimo in Christo Patri ac Domino,

DN. JOANNI MELCHIORI,

Domitiopolitano Episcopo, Eminentissimi Archi-Præsulis Electoris Moguntini, ac Principis Herbipolensis in Pontificalibus & Spiritualibus Vicario Generali, SS. Theol. Doctori Eximio, Insignis Ecclesiæ Collegiatæ, S. Joannis Evangelistæ Novi Monasteri, Decano Amplissimo, Domino Gratiosissimo.

PErsarum Monarcha Cyrus interrogatus à familiari quodam (teste Valerio Max.) quosnam cæteris injustiores esse arbitrarerur, *lege*, inquit, *non utentes*. Injustus & ego jure merito indigatari possem, si illa lege, quæ à primæva Librorum inventione instituta videtur, abuti præsumerem, quæ non solum à Priscis librorum Scriptoribus, verum etiam doctissimi hujus nostri sæculi exquisitissimis Authoribus, non sine eximia laude ad amussim obser-

obſervata fuit, quod exantlatos à ſe labores Præclaris, multâque eruditione refertis Viris, Operum ſuorum patrocinium quærentes, dedicare ac offerre putârint. Ecce legem hanc imitari volenti, & mentis indagine perſcrutanti, cui hoc UNIVERSUM PRÆDICABILE, ſeu SUMMAM de rerum ſimilitudinibus unà cum Indice Concionatorio, hactenus nunquam viſo, & diu deſiderato labore Typographico ad umbilicum perducto, ab ingenio non minus acri, quàm ſubtili profectum, præſentarem dicaremque; En tua Reverendiſſima & Ampliſſima Dominatio, ſeſe menti obtulit meæ, cui illud inſcriberem, ut ſub Tuo Gratioſiſſimo auſpicio in lucem audeat prodire. Atque hoc variis de cauſis. Tum ut aliqua ſaltem ratione publicè teſtatum facerem, quantum S. Ordinem Noſtrum Tibi Gratioſiſſimâ humilitate ac benevolentiâ jam olim obſtrinxeris. Tum verò, quia nulli melius conſecrandum eſſe exiſtimabam, hoc veluti ſpeculum terſiſſimum, in quo virtutes ac vitia eruditiſſimis delineamentis, jucundiſſimisque tum ſacrarum Scripturarum, tum SS. Patrum coloribus ad verum expreſſa conſpiciuntur; quam illi Viro, qui his fugiendis, illis amplexandis, jam indè à teneris unguiculis omni ſtudio ac diligentia deſudaſſet: quique eximiam erga Deum pietatem, erga proximum benignitatem, raram in vultu, verbis, ac totius corporis motu modeſtiam,

non

non tam Magiſtro præeunte didiciſſe videtur, quam unâ cum lacte materno hauſiſſe. Novit id Orientalium Franconum Metropolis, noverunt tot Religioſorum Ordinum Cœnobia, noverunt Eccleſiarum tum Cathedralium, tum Collegiatarum Mandritæ. Tum denique, qiua cognitum perſpectumque habeo, Te non ſine ſingulari affectu & deſiderio in hoc UNIVERSO PRÆDICABILI delectari, in quod tuus in volvendis & revolvendis libris indefatigabilis edocet labor, cum nihil tam grave, tam durum nihil eſſe poſſit, quod animum Tuum à ſtudiorum cupiditate amovere unquam potuit. Accedit libri hujus utilitas, doctrinæ integritas, lectionisque ſuaviſſimæ jucunditas, cum in eodem reperias omnium rerum creatarum, tum ſenſibilium, tum ſenſu carentium naturas & proprietates, moraliter vitiis ut fugiendis, virtutibus ut amplectendis, applicatas, ita ut ſummam Verbi DEI Concionatoribus, ac quibuſcunque Studiorum amatoribus ob novitatem Indicis Concionatorii ſit allaturus utilitatem, quoniam, juxta commune proloquium, *nova ſæpius delectant*. His de cauſis Reverendiſſime, & Ampliſſime Domine, Hoc UNIVERSUM Tibi, Tuoque nomini dedicatum eſſe volui. Quapropter non diffido me facilè impetraturum, ut charum hujus Authoris librum, Tibi à me dicatum, conſecratumque ames conſtan-

ſtanter, & contra Momos & Zoilos, nec non maligni dentis amarulentiam fortiter defendas: Deus bonorum omnium Retributor Reverendiſſimam Dominationem Tuam Ordini Noſtro & muneris officio diù conſervet incolumen, atq; ad ampliora meritis Tuis repoſita præmia conſervare dignetur. Ita animitus voveo, Me Ordinemque meum Gratioſiſſimo affectui, ac benevolentiæ, quam hactenus ſummam experti ſumus, humiliter commendo. Datum Francofurti, 3. Aprilis Anno 1670.

Reverendiſſimæ & Ampliſſimæ
Dominationis Veſtræ

Obligatiſſimus, & ſervorum minimus

F. Albertus Spônlein,
Ord. Præd.

INDEX

INDEX CONCIONATORIUS

Super omnes Dominicas & Festa per totum annum occurrentia, in quibus conciones haberi solent juxta ritum Novi Missalis Romani.

Dominica I. Adventus.

Tunc videbunt filium hominis venientem in nube. Luc. 21.

Quando nimirùm severissimam de anteacta vita exiget rationem, eo quidem modo quo proceditur cum reo mortis in judicio sæculari, secundum juris ordinem, exigentiam & rigorem. vide ea quæ dicuntur folio 663. hinc illa tremenda judicii dies comparatur portæ, per quam nemo nisi dignus intromittitur. fol. 735.

Dominica II. Adventus.

Quid existis videre arundinem vento agitatam? Matt. 11.

Mundani quemadmodum arundines vento agitantur, non secùs ut fatuus ac parvulus, qui ventum, umbram, vel papilionem consequi nititur. fol. 797. Præterea quid mundus aliud nisi arundo, imò omnium mutationum vicissitudinumque pelagus, similis illi mari vitreo quod vidit Apostolus Joannes Apoc. 4. fol. 599. item comparatur mundus deserto. fol. 106. & 107.

Dominica III. Adventus.

Miserunt Judæi ab Jerosolymis sacerdotes & levitas ad Ioannem ut interrogarent eum: Tu quis es? Joan. 1. cap.

Sanctus Joan. Chrysost. hom. 15. interrogat quænam fuerit causa cur pomposam adeò legationem Judæi miserint ad Joannem Baptistam? & respondet quod nulla alia fuerit causa, quàm invidia operum bonorum tinea, quæ nihil est aliud, nisi venenosissimus serpens & salamandra, imo bestiarum omnium crudelissima. de hac vide plurima folio 448. item fol. 378. 733.

Elias es tu? & dixit: non sum.

Didicerat utique hanc humilitatis methodum à Christo domino ut fidelis imitator ejusdem, qui venit formam servi accipiens, non ut sibi ministraretur, sed ut ministraret. quære de Humilitate ejusque perfectionibus: vide fol. 217. & seq. Item quantam in hac excellenti humilitatis virtute Deus habeat complacentiam, vide fol. 444. item fol. 283. 375. Quomodo hæc virtus in homine nascatur, eandemque informet, quære fol. 376.

Dominica IV. Adventus.

Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Luc. 3.

Peroptimus præparandi viam Domini modus est, vera, sincera, integra peccatorum commissorum sacramentalis confessio. Nam ut docet S. Aug. in Psalm. 84. *Confitere vitam & aperis viam.* quemadmodum enim dum peccatum committis, Deũ à corde tuo repellis, ita dum peccata à te perpetrata seria cordis compunctione confiteris, efficis ut Deus ad te revertatur. de Confessione fol. 718. item 424. 123. 782. Præterea quantum animæ commodum adferat frequens peccatorum sacramentalis confessio, vide fol. 658.

In Nativitate Domini.

Hoc vobis signum, invenietis infantem pannis involutum & positum in præsepio. Luc. 2.

Ex hoc evidentissimo Amoris divini signo devenire poteris, ô anima, in cognitionem, quod verbum incarnatum æterni Patris filius infinito quasi amore humanum genus dilexerit. vide ea quæ dicuntur libro primo, capite trigesimo septimo, fol. 79. ubi adducitur causa quare filius Dei sit incarnatus. Item quomodo amor noster cum amore divino sit reciprocandus, fol. 17. quibus modis conservandus, fol. 252. 706. 722. Præterea vide materiam amplissimam de prædicto themate, lib. 1. cap. 91. fol. 190.

Et verbum caro factum est. Joan. 1.

Qualiter verbum divinum ab æterno sit à Patre, quære folio 166

cium, *quamvis enim illius* (nimirum Petri) *fides fundaret naviculam, hujus tamen* (Judæ) *eam perfidia conturbabat.* Nam etiamsi in eodem navigio versaretur Petrus, super quem tota Ecclesia fundanda erat, attamen ob præsentiam perditissimi Judę parum abfuisset, quin navicula oppressa fuisset fluctibus. quære de gravitate peccati in Spiritum sanctum, desperatione vel simili. fol. 373. De gravitate peccati mortalis, fol. 385. & 114.312.

Dominica V. post Epiphaniam.

Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo, unde ergo habet Zizania? inimicus homo hoc fecit. Matt.13.

Ex hoc themate luce meridianâ clarius patet, quomodo inimicus homo diabolus in conscientiis virorum proborum tentationum zizania seminare studeat, eisque mille modis & artibus insidias struere cogitet, sed tamen nulli agrorum nocere poterit, nisi quando voluntariè in malum culpæ consentis. Ideo tentatur multò fortius pœnitens quam peccatis immersus. fol.164. Et Deus tentare permittit fideles in iis, ubi sunt debiliores, fol. 810. item quid propriè sit tentatio per longum. fol.619.

Dominica VI. post Epiphaniam.

Simile est regnum Cœlorum grano sinapis. Matt.13.

Granum sinapis nullam reddit acrimoniam, nisi prius masticetur vel contundatur, ita enim contusum cibos reddit magis sapidos. Eodem planè modo viri pii & devoti magnam capiunt dulcedinem consolationis intrinsecè, quando variis tribulationum motibus exagitantur, quare ibi cur tribulationes à Deo immittantur justis fol. 492. 165.& 712. Præterea tribulatio qrobat animum, sicut pomum vel cicada mustum, fol.765. item separat hominem ab amore mundi & peccati, folio 812

Dominica LXX.

Simile est regnum Cœlorum homini Patrifamilias qui exiit primo manè. Matt.20.

Quid sunt aliud Prælati Ecclesiarum nisi Patresfamilias, dum omnem deberent adhibere curam & vigilantiam, ut sibi subditos in fide domesticos secundum exigentiam pascere possent. vide ea quæ habentur fol.130. & sequentibus. Item de prælatorum perfectione, dignitate, officio. fol. 326.359. 439. & 471. Præterea quomodo Prælatus caput subditorum esse debeat, fusissimè folio 544.& fol.548.

Ite & vos in vineam meam.

Per hanc vineam SS. Patres interpretantur Ecclesiam Catholico-Romanam, ad quam Deus vocat hominem quadrupliciter, sicut solet fieri vocatio inter homines, libro decimo, capite quadragesimo octavo. fol.814.

Dominica LX.

Exiit qui seminat seminare semen suum.

Per hoc nobis declaratur quid verbi Dei legitimus Prædicator in agro auditorum suorum seminare debeat, ad hoc ut fructus dignos adferant in tempore suo. vide ea quæ habes de officio boni Prædicatoris. fol.231. 394. item ea quæ dicuntur fol. 469.& sequentibus.

Exiit qui seminat &c.

Semen hoc Evangelicum intelligunt SS. Patres esse verbum Dei, quemadmodum enim semen in terram projectum lætificat agricolam tempore messis, ita ille in cujus corde verbum Dei ritè seminatum fuerit tempore illo, quo triticum à zizaniis separatur, & horreo, id est, cœlesti paradyso, infertur, gaudebit gaudio magno. vide fol.52. ubi verbum Dei comparatur pluviæ, item lumini, radio solari, scintillis, guttis, stillæ roris, fol. 171. abundè. Item quomodo verbum Dei sit seminandum, fol.749. quomodo prædicandum 519. ac denique quomodo audiendum fol. 779.

Aliud cecidit super spinas. &c.

Nimirum in cor nimia divitiarum bonorumq; temporalium (quæ à D. Gregor. comparantur spinis) cupiditate oppressum, quia exortæ spinæ suffocant illud. vide ea quæ dicuntur de divitiis, & quomodo comparentur spinis, fol.272. divitum etiam incertus status est, dicente Christo, facilius Camelum gibbosum per foramen acus transiturum, quam divitem in regnum Dei. Item exitus divitum ordinariè est periculosus, fol.49. inspice etiam ea quæ dicuntur folio 518. & folio 725. comparantur bubonibus 396.& 786.

Dominica L.

Ecce ascendimus Jerosolymam. Luc.18.

Ad Cœlestem patriam, quæ est superna Jerusalem, nunquam pervenire quis poterit, nisi semper ascendendo proficiat, & in bonis perseveret ope-

Dominica

quomodo agendum sit, ut homo ex his tenebris vitiorum emergat. fol.772. Item quomodo tales tenebriones quandoq; à Deo puniantur in hoc & futuro sæculo. 610.752.682.

Feria III. Penthecostes.

Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.

Omnes illi per ostium intrare dicuntur, quotquot habent circumstantias & conditiones ad officium boni Pastoris aut correctoris necessario acquisitas. Vide de officio Prælati & Pastoris, fol. 130.326.395.439.& 587. Præterea, quomodo & à quo correctio fraterna fieri debeat. fol. 332. & quid proprie sit correctio 723. severa comparatur carduo 270.233. Item quomodo proximus sit corrigendus, ne nimium excedatur. fol.723, item 208 255.

Dominica SS. Trinitatis.

Require ea quæ fusissimè habentur de Trinitate divinarum personarum, libro primo, capite octuagesimo primo. fol. 166.

In Festo Corporis Christi.

Caro mea verè est cibus & sanguis meus. &c.

O immensam Dei miseros erga mortales clementiam & charitatem, siquidem non sufficiebat amarissimam subiisse passionem, sed insuper proprio suo corpore & sanguine nos pascere voluit! Hinc sanctus Joannes Chrysostomus homil. 60. ad popul. admirans & plane stupens in hæc prorumpit verba: Quis pastor oves proprio pascit cruore? quære ea quæ dicuntur de dignitate Sacramenti Eucharistiæ. fol.788. item 211. & 571.

Dominica I. post Trinitatem.

Homo quidam fecit cœnam magnam. Luc.14.

Per hanc cœnam magnam Christus nihil aliud nobis insinuari volebat, quam gaudium & gloriam æternæ beatitudinis, nam cum discumberet cum aliis Jesus, quidam ait: beatus qui manducat panem in regno Dei; quare statim hanc subjunxit parabolam de Gloria æterna. Vide libro 1. cap. 32. fol.66. de gaudio illo inenarrabili, quære fol. 585.

Et alius dixit, uxorem duxi, & ideo non possum venire.

Advertendum benè est, ut modernus quidam Doctor ait, quod qui uxorem duxit, non ait, ut duo primi, rogo te habe me excusatum, sed non possum venire; ad indicandum, maximam esse difficultatem quod luxuriosi, lascivi & adulteri salventur, tum propter inquinationem carnis infectæ, tum propter consuetudinem malam. Unde Hieron. ait: *quod libido ferreas mentes domat.* Vide de adulterio quomodo fugiendum exemplo Leenæ, Ciconiæ &c. fol.85.696. Item de luxuriæ effectibus mortiferis. vide fol. 91.365.621.736.795. Præterea his addi poterunt illa quæ habentur fol. 89. & fol. 360.

Dominica II. post Trinitatem.

Gaudium erit in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente. Luc.15.

Ex cujus oculis lachrymarum & compunctionis rivuli dimanantes eundem ab omni scelerum immunditie purgant, ac purgatum innocentiæ restituunt baptismali, lachrymis enim cordis contriti summopere delectatur Deus. fol. 44. & 85. 379.388.452.735.

Dominica III. post Trinitatem.

Quid autem vides festucam &c. trabem autem quæ in oculo tuo est, non consideras.

Super hunc locum quærit Sylveira. Quomodo in oculo trabs esse poterit, & simul videri? respondet, quia peccatum comparatur trabi & festucæ: significatur ergo hac similitudine, quam impatiens ratione illius defectus anima nostra esse debeat, nam cum oculus sit res tenerrima, re minutissimâ lædi potest, eâque sic affligitur, ut in lachrymas se diffundat, quousque festucam ejiciat: Ita anima non debet in se sufferre etiam minutissimum peccatum, sed in lachrymas tamdiu perrumpere, donec peccati trabem à se ejiciat. Vide de pœnitentia, quomodo hanc trabem expellat. 227.388.466.324.747. item lib.7.cap.24.

Eadem mensura qua mensi fueritis, remetietur vobis.

Quia per quæ quis peccat, per hæc & punietur necesse est, de peccati pœna quære fol.385. & seq. Item lib.5.cap.92.fol.46.& 600.679. lib.9. cap.53. fol.745. & fol. 801.

Dominica IV. post Trinitatem.

Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam. Luc.5.

Quotiescunque bonum aliquod opus perficere cogitas,

vel

reticorum & Judæorum insania & obstinatio, dum visis tot miraculis ac prodigiis, tamen non credunt. De fide quid operetur in nobis, folio 493. ejus virtus, dignitas, excellentia, necessitas, prioritas, perfectio, fol.60.212. & seq. 246.278. discernitur per opera ut Saphirus per scintillam. 214. 440. Dicitur primus Angelus. 584.

Dominica XIX. post Trinitatem.

Mittite eum in tenebras exteriores &c. Matt.22.

Peroptimè hic tractari poterit de inferno, fol.732. 793. & fol.802. Item de purgatorio, fol.548.690.

Vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali.

Ille caret veste nuptiali, qui peccatorum gravitate obrutus, tamen resipiscere & pœnitere negligit. Vide quomodo tales à Deo puniantur in hoc & in futuro sæculo. folio 610.752. lib.8. cap.57. item 424.& 753. de peccati recidivatione.

Dominica XX. post Trinitatem.

Abiit ad eum, & rogabat eum. Joan.4.

Nullum in tribulationibus efficacius reperies medium, & ad impetrandum quidpiam à Deo congruentius nisi orationem, supposito tamen quod debitis sit instructa circumstantiis. vide de Oratione ejusque efficacia, fol.306.& 268.426. Et non sunt preces efficaciores nisi cum jejunio & confessione, fol. 529.

Dominica XXI post Trinitatem.

Assimilatum est Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis Matt.18.

Quam severam justus Judex in illa die cum servis suis instituet rationem! ut etiam SS. Patres, quoties de illo cogitaverint, præ nimio timore & tremore ejulantes gemuerunt: S. enim Hieronymus dum diem illum in memoriam revocat, exclamat: *quoties diem judicij considero, toto corpore contremisco, sive enim comedam, sive bibã, sive aliquid aliud faciam, semper videtur illa tuba terribilis insonare auribus meis; surgite mortui, venite ad judicium.* Et Mellifluus Bernardus: *Vivere erubesco, quia parum proficio; mori timeo, quia non sum paratus.* fol. 663.794.735.381

Tradidit eum tortoribus quoadusq; &c.

Tortores isti sunt adversitates, tribulationes & persecutiones nos coangustiantes, quo adusque totum solvamus debitum, & convertamur ad Deum, & emendemus in melius, quæ ignoranter peccavimus. fol.251.413. & fusè libro 7. cap.25. fol. 603.& 377.

Dominica XXII post Trinitatem.

Magister scimus, quia verax es. Matt.22.

O subdoli & ad decipiendum proni Pharisæi! mendaciter adulantur, & ad fallendum verba componunt, ut sua simulatione capiant, quem alias decipere nequierunt; de his egregiè dixit Psaltes Regius: Molliti sunt sermones eorum super oleum, & ipsi sunt jacula. Unde Chrysostomus. Magistrum dicunt, ut honoratus & laudatus mysterium sui cordis simpliciter eis aperiat, quasi volens eos discipulos habere. Hoc est enim Hypocritarum, prima potentia simulata laudatio, laudant enim quos perdere volunt. Hæc S. Doctor. De Hypocrisi quære fol.218. Hypocritarum fraude, iniquitate & malignitate, natura ibidem. & fol.372.378.435.450. eorum pravitas, fol.605. 733.287.& 588. in quibus locis latissimum hypocritis plenum reperies campum.

Item si magis placuerit, dicere poteris de Adulatoribus, quomodo duplicem mereantur pœnam, fol. 639. comparantur belluis marinis & hæreticis, folio 355. & sunt lactatrices, joculatores, incantatores, aucupes diaboli, fol. 777. necant mentem sicut oleum cicadam, fol. 356.

Dominica XXIII. post Trinitatem.

Filia mea modo defuncta est. Matt.9.

Erat hæc filia unica Principis cujusdam, ut ait Evangelista

INDEX

Concionum, pro Festivitatibus Sanctorum per annum occurrentibus.

Aquinas

Aquinas, similes sunt Tauris & Stellis, quæ vocantur hyades, libro primo, capite 22. fol. 50. item folio 520. 435. comparantur animalibus visis ab Ezechiele, forti Angelo à Joanne viso, & aureo candelabro viso à Propheta Zacharia, ac denique describuntur conditiones boni Doctoris. lib. 7. cap. 11. fol. 573. copiosissimè.

In Festo Apostolorum Philippi & Jacobi.

Non turbetur cor vestrum neq; formidet.
Joan. 14.

Postquam Christus Salvator noster salutiferam istam ad suos discipulos habuit exhortationem, enata sunt quinque nascentis Ecclesiæ mirabilia, videlicet quod primitivi Christiani victi quidem fuerint & tamen triumpharint, destructi & tamen adeò multiplicati, diffamati & tamen gloriosi, tribulati & gaudentes. quære folio 53. 551. Item de adversitatibus & tribulationibus, folio 695. 310. 492. 712. 765. 812. 165. fusissimè.

In Festo S. Joannis Baptistæ.

Quis putas puer iste erit? etenim manus domini erat cum illo.
Luc. 1.

Ad præconium S. Joannis benè dicitur, quod erit magnus coram domino, scilicet per pœnitentiam, si enim tam austeram duxit vitam, qui in utero Matris sanctificatus fuit, quantò magis te pœnitere de commissis sceleribus oportet, ut per compunctionis semitam ac viam redeas, quæ nos ducit ad patriam claritatis æternæ. De pœnitentia, quomodo septem vitia capitalia expellit, quære folio 227. & quomodo pœnitens debeat assimilari adamanti, fol. 230. item libro primo, cap. 60. folio 222. & capite sequenti, & folio 524. & 425.

In Festo SS. Apostolorum Petri & Pauli.

Isti sunt duæ olivæ & duo candelabra lucentia ante Dominum.

Quam egregia fuerint ecclesiæ candelabra Petrus & Paulus Apostoli, imò fontes, ex quibus Ecclesiæ militanti plurima scaturiunt gratiarum rivuli, quære folio 52. & folio 560. & 506.

In Festo Visitationis B. Virg. Mariæ.

Peroptimè discurrere poteris de laudibus Beatissimæ Virginis Mariæ, folio 224. ubi comparatur stellæ maris. item folio 91. & seq. libro primo, cap. 48. libro secundo, cap. 21. lib. 3. capite 37. vide supra in Festo Purificationis & Annunciationis.

In Festo S. Mariæ Magdalenæ.

Dimissa sunt ei peccata multa &c.
Luc. 7.

Confitêre & tu, ô obstinate peccator, scelera tua coram Sacerdote, tunc utique & tibi dimittentur peccata, quia nihil nos ita à peccatorum sordibus abluere potest, sicut compunctionis & humiliati cordis lachrymæ. quære fol. 44. lib. 1. cap. 43. fol. 379. 388. 452. & 735.

In Festo S. Jacobi Apostoli.

Dic ut sedeant hi duo filij mei. Matt. 20.

Responsum fuit huic mulieri, nescitis quid petatis,

sic etiam nobis orantibus, & tamen nihil impetrantibus, merito dici potest, quod nesciamus quid petamus, quia illa quæ petimus animarum nostrarum saluti maximum adferunt detrimentum. De oratione & ejus modo, quomodo fieri debeat ut exaudiatur, lib.3. cap.47. fol.306. & 368. cum gratiarum actione facta, quam sit efficax, folio 529.

In Festo Sanctissimi Patriarchæ Dominici, Fundatoris Ordinis Prædicatorum.

Quasi stella matutina in medio nebulæ &c. Eccl.5.

Vera stella matutina fuit Beatissimus Patriarcha Dominicus: nam quemadmodum stella matutina sive lucifer semper præcedere debet solem, & signum diei est, ita ille postquam ortus est omnium Albigensium hæreticorum mentes lux divinæ gratiæ collustravit, quære libro 1. capite 69. folio 137. quomodo viri sancti assimilentur stellis & signis Cœlestibus. fol.334.. comparantur gemmis, fol.236. eorum perfectio. fol. 550

In Festo Sancti Laurentii Martyris.

Dispersit, dedit pauperibus. Psaltes.

Nesciunt divites & avari, quantum meritorum cumulum sibi aggregent, elargiendo pauperibus ac indigentibus eleemosynam, sunt enim hi pauperes divitum aurigæ à Deo constituti, ut eorum bona coram divinæ Majestatis aspectum deferant, ubi centuplo fœnore remunerentur. Vide de Eleemosynis, fol.274. 369. 727. Item quomodo S. Laurentius, quia largissimum egit eleemosynarium, comparetur monti Oliveti. fol.57. & 651. De Patientia Sanctorum. fol. 530. 226.328.744.799.296.

In Festo Assumptionis Beatissimæ Virginis Mariæ.

Pro hac festivitate habes copiosissimam dicendi materiam, libro septimo, capite quarto. fol. 561. & fol. 592.454. & fol. 91

In Festo Sancti Bartholomæi Apostoli.

Exiit Iesus in montem orare, & erat pernoctans in oratione. Luc.6.

Si Christus Salvator noster, qui peccatum non fecerat, nec inventus fuit dolus in ore ejus, erat pernoctans in oratione, ne à tentationbus Satanæ obrueretur, quantum, ô homo, tu non assiduis te exercere deberes orationibus? recurre ergo ad illas, hæc enim nihil aliud quam scutum & gladium, quibus omnes dœmonum insultus retundimus. De efficacia piæ orationis vide fol. 268 306.742.739. 426.529. cum jejunio & confessione quam sit efficax. fol. 529.

In Festo Nativitatis B. V. Mariæ.

Nec primam similem visa est, nec habere sequentem. Ecclesia.

Excurrere poteris in jucundissimum floridissimumque laudum Christiferæ campum, fol. 291. Vel si malueris, aspice Cœlum & Stellas & Mariæ contem-

contemplare prærogativas & dignitatem, fol. 91. & sequentibus.

In Festo Sancti Matthæi Apostoli.

Vidit Iesus hominem sedentem in Telonio. Matt. 9.

Iste ad telonium sedens erat publicanus, nomine Levi, qui postea fuit vocatus Matthæus nomine, quem Christus secundum misericordiæ suæ multitudinem ad se vocans, non sine miraculo à peccatorum semita in justitiæ viam reduxit; nam secundum Theologos actus magis miraculosior est converti peccatorem de via iniquitatis, quam de novo Cœlum terramque condere. de Conversione peccatorum quære fol. 45. sera est periculosa, folio 673. nullo modo est differenda, fol. 366. & 515.

In Festo Michaëlis Archangeli.

Angelis suis Deus mandavit de te. Matt. 9.

Omnes sunt administratorii spiritus ad consolationem & protectionem nostram à Deo nobis assignati, ut nos defendant in prælio, ne pereamus in tremendo Judicio: de horum Angelorum officio fusissimam legito materiam libro primo, capite quinto. fol. 20. 503. 557. 596. Inserviunt loca citata maximè pro Festo Angelorum custodum.

In Festo SS. Simonis & Judæ Apost.

Hæc mando vobis, ut diligatis invicem. Joan. 15.

Proprius effectus amoris erga proximum est omnes ejus imperfectiones sufferre patienter, & illatas à proximo injurias non reminisci. de Amore Dei & proximi, quære folio 501. 434. 518. 452. 113.

In Festo omnium Sanctorum.

Gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Psal. 149.

Hodierna festivitas omnium festivitatum complementum est & repetitio, in qua Catholica Ecclesia Mater nostra Generali quodam modo omnium eorum celebrat festivitatem Sanctorum, de quibus per anni circulum nulla celebrabatur memoria. Ideoque discurrere poteris de gloria beatorum, quomodo designata fuerit in aquis illis, quas vidit propheta Ezechiel. fol. 585. 508. Item de octo beatitudinibus, quod est Evangelium hujus solemnitatis. fol. 55.

In Festo Investitionis adolescentis.

Require de Religionis & eorum perfectione, conversatione, statu, folio 330. & sequent. 136. quomodo religionem ingressurus, se & suos regere debeat, folio 397. 402. 331. debet esse mortuus mundo, 805. quomodo differat à laico, folio 371. cur habeat tonsuram coronæ, 781. Item de ordine Prædicatorio, ejusdemque perfectio-

SUMMA F. JOANNIS DE S. GEMINIANO

Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Doctoris Clarissimi,

Quæ de Exemplis ac rerum Similitudinibus inscribitur.

PROLOGUS.

OMNIA *facito secundum exemplar quod tibi monstratum est* (inquit Apo.) In omnibus operibus artium videmus, quod eorum opifices diriguntur & regulantur duplici exemplari: Nam qui sunt in arte periti, interius habent exemplar, scilicet formam artis, secundum quam operantur: qui verò artem addiscunt, nondum eruditi in ipsa, aspiciunt ad exemplar exterius per aliquem artificem factum, sicut pueri qui scribere discunt, tenent præ oculis exemplar magistri. Sed quemadmodum in operibus artium, sic etiam in moribus, & actibus virtutum duplex habemus exemplum. Nam primo quidem per fidem habemus intus Christum, secundum illud Apostoli: *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris.* Et hoc est exemplar præcipuum perfectæ vitæ. Unde & ipse ait: Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et de hoc exemplari principaliter intelligi debet verbum præallegatum.

Hebr. 8. — *Exemplar duplex.* — *Eph. 3.* — *Joan. 13.*

Omnia facito secundum exemplar, scilicet Christi, *quod tibi monstratum est*, s. per fidem. Hoc est igitur exemplar intrinsecus existens in corde per fidem s. Christi vita: quod exemplar Apost. sequens, & ei conformatus totaliter, dicebat: *Vivo ego, id non ego, vivit vero in me Christus.* Sed est aliud exemplar extrinsecum, s. natura creatarum rerum quæ sunt extra animam; quo dirigitur humana industria, non tantum in operibus artium, in quibus (ut dicit Ari.) ars imitatur naturam in quantum potest, sed etiam in moribus, & actibus virtutum: ita ut etiam de hoc exemplari possit dici verbum propositum: Omnia facito secundum exemplar quod tibi monstratum est, scilicet in rerum natura. Nam ex ipsis naturæ operib⁹, sumuntur similitudines & plurima exempla utilia nostris competentia moribus. Et hinc est quod venerabilis doctor Greg. Naz. cujus (testante Hier.) tanta auctoritas fuit, ut nullus unquam ejus dictis calumniam inferre præsumpserit: Imo insuper (ut

Gala. 3. — *Arist. 2. Phys.* — *Gregor. Naz. in Apolo.*

Rufin. (ut testatur Rufinus) tanta fuit ejus auctoritas apud Ecclesias Christi, ut esse putaretur hæreticus, qui illi fuisset ausus in aliquo cõtraire. Hic itaq; tam præcipuus doctor, hanc sibi consuetudinem fecerat, ut quicquid ejus occurreret oculis de rebus exterioribus, interioribus animæ moribus adaptaret: Sic enim refert ipse de se in suo Apologetico dicens: Mos mihi est ad meipsum singula quæque revocare, præcipuè, si quies mihi sit, & silentium si vacet, animi moribus adaptare quod videtur in oculis. Unde & oculorum visio est mihi mentis eruditio. Hujus igitur exemplum laudabile sequi oportet, si abundare volũt copia exemplorum. Quæ copia illis si affuerit, præcipuè de rebus extrinsecis, quæ nobis sunt in aperto, & etiam de mirandis operibus quæ continuè natura producit, vel adinvenit humana industria: non eos tantum apud curiosos auditores facit gratiosos, quos mira naturæ opera vel humanæ inventionis studia narrata & patefacta delectant, sed etiam apud vulgus & simplices fructuosos & acceptos constituet, dum per exempla ad sensum spiritualia & subtilia declarabunt. Prædicantium igitur commodo, & curioso desiderio simplicium auditorum profectui desiderans inservire, ego inter fratres ordinis Prædicatorum minimus, nomine Helvvicus, natione Teutonicus, de multarum rerum *Auctoris intentio.* Exemplis quæ diversis hominum moribus & actibus adaptantur, præsens opusculum edidi, & librum de exemplis & similitudinibus rerum ipsum intitulavi, exemplum sequi desiderans Patris nostri B. Dominici, de quo inter alia legitur, quod ubicunque conversabatur, ædificatoriis affluebat sermonibus, & abundabat exemplis, quibus ad amorem Christi, sæculive contemptum audientium animi flecterentur. Non autem visum est mihi de exemplis historialibus aliquid in hoc opere ponere, ex eo quod tam de historia Bibliorum quàm etiam de vitis Sanctorum, & insuper de factis gentilium, diversa per diversos opera facta sunt satis sufficienter. Intendo autem in opere isto sequi præcipuè rerum ordinem de quibus adducentur exempla: nihilominus tamen materias, quibus aptabuntur exempla, reducam ut melius potero in singulis rerum generibus in ordine Alphabeti. Quod quidem qualiter fiat, *Ordo dicendorum.* subsequentibus verbis declarabitur.

Quoniam verò curiosis lectoribus varietas tollit fastigium, in ponendis vel exponendis exemplis, non semper eundem ordinem servabo vel modum: Nam quandoque generaliter tantùm materiæ, de qua agetur, exemplum adaptabitur, quandoque verò distinctæ proprietates plures adductæ similitudinis exponentur. Hujus etiam ejusdemque rei exemplum aliquando uni tantum materiæ, quandoque verò pluribus, prout ejusdem rei exegerit diversarum proprietatum congruitas, adaptabo. Sicut Saturno tantum assimilatur homo voluptuosus. Lunæ vero assimilatur non tantum B. Maria, sed etiam vita activa; & similem modum invenies in aliis exemplis. Adhuc etiam in adaptationibus ipsis plerumque ex sacra scriptura, & nonnunquam ex dictis Sanctorum auctoritatum, probationes apponam: quandoque etiam (causa prolixitatis vitandæ) adaptationes ipsas tantummodò, prætermissis auctoritatibus, scribam. Intendo etiam pleraque exempla per singulas suas partes exponere, & quædam solùm ex parte materiæ applicare: quia multa ad declarationem exempla quandoque sunt necessaria, quæ tamen ad adaptionem nil referunt. Et quia plura eidem materiæ exempla conveniunt, interdum quæ in diversis rerum generibus continentur, oportebit ut de eisdem materiis, (sed non sub eisdem exemplis) in diversis tractetur locis. Sicut de gratia agetur in primo libro sub similitudine primi mobilis. In secundo vero sub similitudine saphiri. In tertio sub similitudine frumenti, & sic de aliis. Porro si quæ in exemplis ponantur, præcipue de virtutibus lapidum vel herbarum, sive etiam de interpretationibus aliquibus somniorum vel aliis quibuscunque, quæ forsitan ea legentibus minus credibilia videantur; sciant me ex meo

inge-

ingenio ea non confinxisse, sed ex magnorum scriptis deprompta, non ut fidem de talibus facerem, sed ut veram instructionem & utilem elicerem ex eisdem, quibus quidem modo Doctores sacri, & magni Philosophi in suis doctrinis moralibus incredibilibus usi sunt exemplis fabularum: quæ licet in se vera non essent, ad veram tamen disciplinam moralem utiliter inflexerunt. Bene etiam divina scriptura (de lignis expetentibus Regem recitando in libro Judicum) fabulam introducit, quæ à nonnullis expositoribus moribus adaptatur. Non ergo respuenda sunt exempla naturalia, quæ si non semper, vel ex toto sunt vera, ex parte tamen (ut in pluribus) vera reperiuntur. Nec debet respuere sapiens ea quæ scripta reperit, ex eo quod ipsemet talia non probavit, sed potius æstimare de talibus, quòd multa quæ ipse non vidit, alii sunt experti. Si quæ vero de cœlestium corporum effectibus inducentur, quæ se ad humanos actus extendere videantur, ea prudens Lector advertat, potius referendo esse, quam asserendo dicta: nec ea sic intelligat tanquam ex cœlestium dominio corporum ulla humanis actibus (prout ex libero procedunt arbitrio) necessitas imponatur: Non enim cœlestia corpora in liberum arbitrium hominis, aut voluntatem, vel intellectum, quæ vires incorporeæ sunt, directe possunt imprimere. Sed quoniam complexio corporis, quam anima in pluribus sequitur, & organa corporea sensuum qui intellectuali cognitioni deserviunt, cæteraque corporis membra, per quæ interior anima actus exteriores exequitur, ipsorum dispositioni cœlestium corporum directè supponuntur. Hinc est quod actus humani (præcipue qui per corpus explentur) ex variis impressionibus siderum varie disponuntur: ac etiam ex constellationum virtutibus (quæ hominum corporali conceptui vel ortui dominantur) ipsi homines ad diversa officia & mores inclinantur. Et quia homines non coacte, sed sponte, hujusmodi frequentius inclinationes sequuntur, inde est quod de voluntatis actibus & moribus eorundem, nonnunquam à peritis Astrologis & mira & veridica judicia proferuntur: quanquam non sit laudabile, neque tutum talibus inniti judiciis, vel ea in suis temporibus omnibus observare. Bene in sacra Scriptura dicitur: *A signis cœli nolite metuere.* Multa ergo de proprietatibus rerum (quas in hoc libro pro exemplo ponemus) ex libris sacri canonis sunt assumpta. Et nonnulla collecta sunt ex rerum experientia; sed & ex magnorum sapientum scriptis plurima sunt excerpta. Non autem aliquis miretur de styli deformitate, quæ licet concedi soleat in opere tam prolixo, ex hoc tamen specialiter accidit: quia plura ex scriptis quorundam in hoc opere ponentur exempla, in quibus, nisi forte truncando, ut breviora sint, nec sensum, nec verba mutabo, ne ex mutatione verborum mihi ascribere videar, quæ jam bene sunt per alios conscripta vel inventa. Non solum etiam in hoc opere, de principalibus mundi corporibus introducentur exempla: sed etiam de his quæ secundum aliquem ordinem ea reducuntur, puta de motu, tempore, lumine & aliis consimilibus, quæ reducuntur in cœlum. Similiter de expressionibus aëris, grandine, pruina, nive, & aliis quibuscunque similibus, quæ specialiter pertinere videntur ad aliquod elementum. Et consimilis modus servabitur etiam in illis quæ pertinent ad aliqua corpora mixta: quia simul (ubi ponentur plantarum similitudines) de frondibus, floribus, fructibus & seminibus introducentur exempla. Et sic etiam fiet de aliis corporibus quibuscunque.

Notitia autem rerum, in homine triplici virtute perficitur (ut dicit Philosophus) s. sensu, imaginatione & ratione: Nam ab ipsis exterioribus rebus primò fit motus in sensu, propter quod Philosophus dicit, quòd omnis nostra scientia oritur à sensu. Ab ipso autem sensu, in actu

Jud. 9. Hier. 10. Arist. 1. post.

actu secundo fit motus in phantasia, sive imaginatione. Unde idem Philosophus dicit, quod phantasia est motus factus à sensu secundum actum. Et licet Avicenna distinguat inter imaginationem & phantasiam, dicens eas diversas potentias realiter distinctas, quia phantasia secundum eum habet ultra imaginationem, quod componit & dividit formas imaginatas, ut patet cum ex forma imaginata auri, & forma imaginata montis, componimus formam montis aurei, quam nunquam vidimus. Tamen quia ista compositio non apparet in aliis ab homine, in quo ad hæc sufficit virtus imaginativa, cui etiam hanc actionem attribuit Averroes. Ideo (ut alii dicunt) eadem potentia realiter est imaginatio & phantasia. Ab ipsa autem phantasia sive phantasmatibus, per virtutem intellectus agentis perficitur intellectus possibilis ad actum intelligendi. Bene Philos. dicit, quod non est intelligere sine phantasmate. Ipse autem intellectus ab uno in aliud discurrens (sive ex principiis conclusiones eliciens, sive conclusiones in principia resolvens) ratio vocatur, ad quam scientia pertinet, sicut Philosophus dicit, quod omnis scientia in ratione est. Ut igitur (in exemplis ponendis) secundum præfatum humanæ cognitionis ordinem procedamus, primò ponenda sunt exempla de sensibilibus. Secundo de imaginabilibus. Tertiò de rationabilibus. Sed de exemplis sensibilium corporum adhuc est distinguendum: quia quædam sensibilia corpora sunt simplicia, quæ non componuntur ex aliis corporibus, sicut elementa & corpora cœlestia, quamvis in se habeant alias compositiones, ut materiæ & formæ, accidentis & substantiæ, & hujusmodi: quædam vero sensibilium corporum sunt composita ex ipsis elementis. Et ista adhuc distinguuntur, quia quædam sunt inanimata, ut mineralia, ferrum, æs, lapides, & alia hujusmodi: quædam verò sunt animata, quæ adhuc distinguuntur, quia quædam sunt animata tantum anima vegetabili, ut plantæ: quædam ulterius

Arist. 3. de ani. *Avic.* *Averr. de sens. & sensi.* *Arist 3. de ani.* *Arist. 2. post.*

anima sensibili, ut animalia bruta, quæ distinguuntur in natatilia, quæ sunt in aqua, & gressibilia sive reptilia quæ sunt in terra, & volatilia quæ in aëre volant. Quædam ulterius animata sunt anima rationali, ut homines. Circa imaginabilia quoque est attendendum: quia quarundam rerum imagines seu phantasmata intuemur dormientes, sive somniantes: quædam vero mira percipimus vigilantes, quemadmodum Prophetæ etiam vigilando habuerunt imaginarias visiones. Rationabilia autem vocari possunt, sive illa quæ ex ratione statuuntur, sicut sunt leges & jura, sive ea quæ à ratione producuntur, sicut sunt artificialia: Est enim ars recta ratio factibilium (ut Philosophus dicit) sive etiam illa quæ à ratione regulantur, ut mores & humana opera. Quia igitur de omnibus prædictis exempla sunt inducenda, totum hoc præsens opus in decem distinguitur libellos. In quorum primo ponentur exempla de corporibus simplicibus, scilicet de elementis & corporibus cœlestibus, & etiam de aliquibus aliis, quæ aliquo speciali ordine in ea reducuntur. In secundo ponentur exempla de corporibus mineralibus, scilicet de metallis, & etiam de lapidibus. In tertio ponentur exempla de vegetabilibus, id est, de arboribus & plantis. In quarto ponentur exempla de natatilibus & volatilibus, id est, de piscibus & avibus. In quinto ponentur exempla de animalibus terrestribus, id est, quæ gradiuntur vel reptant super terram. In sexto libro ponentur exempla de hominibus. In septimo de imaginibus somniorum & visionum. In octavo vero libro ponentur exempla de legibus. In nono ponentur exempla de artificialibus. In decimo sive ultimo libro, ponentur exempla, & introducentur de humanis actibus & moribus. In singulis autem prædictis decem libellis, non intendo particulariter sequi ordinem exemplorum, sed solum illas materias, quibus adaptantur exempla, locare seu ponere sub ordine Alphabeti,

Arist. Ethic. Phili. 6. *Voluminis hujus distinctio.*

verba

verbi gratia. In primo libro (ubi ponuntur exempla de corporibus simplicibus) non sequar in eis ordinem ipsorum simplicium corporum: ut scilicet primo ponantur exempla de cœlestibus, postea de elementis, & inter elementa primo de uno, postea de alio: sed mixtim ponuntur omnia, nunc de uno, nunc de alio, secundum quod rebus diversis, quas ponam sub alphabeti ordine, variè adaptantur. Et idem etiam ordo servabitur in cæteris libellis. Si quæ igitur in hoc opere ex mea imperitia indebitè essent posita vel ineptè, relinquo atque submitto benevolentiæ Fratrum, ac studio corrigenda. De his autem quæ benedicta & adaptata congruè videbuntur, Regi immortali, invisibili, soli Deo honor relinquetur & gloria, in sæcula sæculorum.

CAP. I.

In singulis elementorum, corporumq; cœlestium ostentatur naturis, ac pluribus rationibus & auctoritatibus, quantum sit hominibus discreta ciborum abstinentia necessaria, enucleatur.

ABstinentia discreta ciborum quantum sit hominibus utilis, in singulis simplicium corporum potest ostendi naturis: Simplicia namque corpora duarum sunt naturarum, scilicet, naturæ cœlestis, & elementaris. Primum exemplum notabile de fructu ipsius abstinentiæ, quoad naturam cœlestem ostenditur in corpore Lunæ. Est enim natura cœlestis tanto magis lumini pervia, quanto minus in sua substantia habet de grossa & corpulenta materia, hinc igitur est, quod apparet in Luna quædam nigredinis macula, quia Luna (prout tradit Philosoph.) sicut est in situ locali magis vicina terræ, ita est (ut ita dicam) magis terrestris naturæ, id est, cujusdam substantiæ grossæ & corpulentæ, quam cœli, propter quam lumen Solis non recipit profundè sicut aliæ stellæ, sed tantum in superficie. Et idcirco in ipsa tantummodo resultat macula umbræ. Est igitur natura hominis luminari corpori similis, cujus scilicet mens interior ad lumen sapientiæ tanto est minus disposita, quanto venter corpulentior fit ciborum affluentia. Nam multa repletio ventris obtusitatem generat mentis. Unde Psal. dicit: *Repleti sunt qui obscurati sunt.* Et hoc est obscuritas Lunæ, i. vitæ delitiosæ, quæ s. non repletur splendore. Sap. *Luna non splendebit in lumine suo.* Oportet ergo ad hoc ut anima fiat lumini sapientiæ pervia, quod non utatur superflue ciborum alimonia, propter quod Apost. dicit: *Induamur arma lucis, sic ut in die honestè ambulemus, non in commessationibus & ebrietatibus*: Est enim armatura lucis sapientia cœlestis, quæ mentem de veritate illustrat, & ab erroribus defendit: hæc honestè velut in die nos ambulare facit, quia lumen nobis porrigit veritati sequendæ. Sed qui se à commessationibus vel ebrietate non abstinet, hanc armaturam lucis induere non potest. Unde Hier. dicit: Si quis æstimat se abundantia ciborum potionumque perfrui, & posse vacare sapientiæ, hunc in delitiis versari, & delitiarum vitiis non teneri, seipsum seducit. Et in eodem loco dicit: Sapientiæ operam dare non possumus, si mensæ abundantiam, quæ labore nimio indiget & cura, cogitemus. Secundum exemplum abstinentiæ, quoad elementarem naturam, ostendit elementum terræ: Terra enim primo nobis ostendit, quòd abstinentia, & attenuatio carnis importativa est gratiæ cœlestis: Nam quia terra de sui natura totaliter est sicca & arida, providit Deus auctor naturæ, quod ad hoc ut fructus producere possit, infundatur cœlesti pluvia, & ita ad fructus uberes producendos efficitur fœcunda. Sic nostri cordis terra, si ab humore luxuriæ noxio per abstinentiam cibi & potus efficiatur arida, superfundetur taliter cœlestis gratiæ pluvia, quod ad producendos fructus spiritualium operum erit fertilis & fœcunda. Unde dicitur:

Marginalia: Arist. 2. — Psal. 73. — Sap. 18. — Rom. 13. — Hieron. contra Iovin.

Apost. Hebr. 6.

Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Caro enim nostra dicitur terra, quando fit per abstinentiam ab humore concupiscentiæ vacua. Scriptum est enim Genes. quod vocavit Deus aridam terram: hæc imbrem cœlestem bibit, quia cœlestis gratiæ confortatione pinguescit. Isai. *Descendit imber & nix de cœlo, & inebriavit terram.* Sed tunc herbam opportunam producit, cum immeritorio opere spiritui subservit, ex quo à Deo benedictionem accipit, quia retributionem æterni præmii similiter cum ipso spiritu finaliter habebit. Ergo nostri cordis terra tunc est perfectè disposita, cum arescit ex abstinentia, humescit cœlesti gratia, fructescit per bona opera. Ex primo vocatur arida, eo s. quòd ab aqua siccitate propria sit distincta, quod est quando caro ipsa ab aquis delitiarum separatur, & abstinentiæ tenuitate siccatur. Seu ex secundo vocatur humus à mari humido, cui terra conjungitur, quod est, sive quando corpus nostrum cœlestis gratiæ particeps efficitur, sive cum lachrymis irrigatur. Ex tertio vocatur tellus, quia tollimus fructus ejus. Et hoc quando corpus laborat in bonis operibus. Item patet exemplo terræ, quæ abstinentia à cibis tollit tentationes carnis, quia quando præ siccitate nimia terra efficitur sicut pulvis, tunc temporis ventus non surgit, eo quod vapor tunc non habeat continuans humidum, & sine continuatione elevari non potest. Sed quando præ abstinentia valida terra siccatur corporis (humore deficiente concupiscentiæ carnalis) fit pulvis, id est, mortificatio humilitatis, & cessat ventus, id est, impulsus libidinosæ tentationis. Tertium exemplum abstinentiæ apparet in elemento aquæ: Nam legitur quòd crocodilus qui in aqua oculos hebetes habet, extra aquam acutè videt. Ex quo exemplo accipitur, quòd aquæ delitiarum hebetant oculos mentium. Sed extractum ab aquis, id est, abstinentia à delitiis, ad contemplandum spiritualia acuit visum mentis. Unde dicitur Eccl. *Cogitavi à vino abstrahere carnem meam, ut animam meam transferrem ad sapientiam.* Item aqua tanto magis est limpida, quanto magis est subtilis & vacua. Si verò sit aqua grossa, & partibus terrestribus plena, non est speculabilis vel limpida, sed est immunda vel turbida. Sic caro nostra, quæ fluxibilis est ut aqua, & semper ad mare tendit, id est, amaritudinem mortis, secundum illud Reg. *Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur,* &c. Hæc inquam, aqua nostra, id est caro, si à cibis per abstinentiam remeatur subtilis & vacua, ut non repleatur superflue eorum abundantia, manebit per continentiam clarissima & munda. Sed si venter cibis terrestribus frequenter repleatur, efficitur sicut aqua turbida & immunda, videlicet per incontinentiæ vitium, quod comitatur gula. Jerem. *Quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam?* Quartum exemplum abstinentiæ ostenditur in aëre, qui quanto magis est vaporibus & nubibus plenus, tanto magis est obscurus, quantoque est magis vacuus, tanto est magis serenus. Et ideò in monte Olympo est aër serenissimus, qui tantùm in altum levatur, ut ipsos vapores nubium excedere dicatur, secundum illud: *Nubes excessit Olympus.* Et quia ibi semper est aër serenissimus, ascendebant illuc Philosophi, ut viderent Stellarum cursus. Sed ibi vivere non potuissent, nisi spongias aquis plenas secum portassent, ut sic per aquæ attractionem, aërem grossiorem hausissent. Sicut autem obscuratur serenitas & claritas aëris ex repletione vaporis, sic obscuratur etiam sensus hominis ex nimia repletione ciborum. Unde Græcorum fuit Proverb. (sicut Hieron. refert) quod venter pinguis non gignit sensum tenuem. Et ideo abstinentia cibi facit serenitatem animi. Quintum exemplum abstinentiæ accipitur ab igne: Nam abstinentia à cibis in multis est igne similis. Quod declarari potest ex septem proprietatibus ignis. Prima

Genes. 3.

Isa. 55.

Eccl. 2.

2. Reg. 14.

Ierem. 2.

Lucanus 2.

Hier. 5.

Prima accipitur ex ignis officio. Secunda ex ipsius auxilio. Tertia ex mysterio. Quarta ex ejus suffragio. Quinta ex dominio. Sexta ex prodigio. Septima ex ejus studio. Primo igitur manifestat dictam similitudinem ignis & abstinentiæ, ipsius ignis officium, quod est triplex. Nam utimur igne ad illuminandum abscondita sive tenebrosa, sicut patet in lucernis accensis sive candelis, quorum igneo & flammeo lumine utimur in nocte, sive per viam ambulando. Isa. *Ambulate in lumine ignis vestri*, &c. sive etiam in domo stando. Isa. *Ardebit quasi ignis combustio, & erit lumen Israel in igne.* Hæc autem illuminatio ignis virtuti abstinentiæ congruit, in quantum per eam assequimur contra tenebras ignorantiæ lumen divinæ sapientiæ: quod evidenter apparet trium puerorum exemplo, de quibus dicitur. Dan. quòd *Malasar tollebat cibaria, & vinum potus eorum, dabatque eis legumina*: & sequitur. *Deus dedit pueris his scientiam & disciplinam in omni libro & sapientia*. Et ita merito abstinentiæ acceperunt lumen scientiæ, merito etiam abstinentiæ infunditur lumen revelationis propheticæ. Sic legitur Dan. ubi dicitur ex persona Daniel. *Ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus: panem desiderabilem non comedi, caro & vinum non introierunt in os meum, sed nec unguento unctus trium hebdomadarum diebus.* Postea subditur, quod apparuit ei Angelus, & dixit ei: Ex primo die quo posuisti ut affligeres te in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni propter sermones tuos. Veni autem, ut docerem te quæ ventura sunt populo tuo in novissimis diebus. Adhuc etiam per abstinentiam carnis conservatur refrigerium & lumen castitatis. Unde in Psal. *Expandit nubem in protectionem eorum, & ignem ut luceret eis per noctem.* Abstinentia etenim est nubes, protectionem & refrigerium præstans contra æstum concupiscentiæ carnalis: & ignis etiam est lumen in nobis accendens virtutem castitatis.

Isa. 50.

Isa. 10.

Dan. 1.

Dan. 10.

Psal. 104.

Et ideo Aug. dicit, quod abstinentia jejunii libidinis ardorem extinguit, & castitatis lumen accendit. Secundò, utimur igne ad coquendum. Gen. *Coquamus eos igne*: abstinentia autem servit non modicum interiori decoctioni ciborum, etiam corporalium; quia cibus temperatè assumptus, à calore naturali, qui est in stomacho, faciliter coquitur, & optimè digeritur. Econtra autem ex nimio cibo vel potu, calor ipse naturalis debilitatur vel extinguitur, sicut virtus vini ex nimia appositione aquæ. Debilitato autem calore non fit decoctio vel digestio cibi, sed putrescit cibus, & generantur humores corrupti, & febres putridæ, vel podagræ, & hujusmodi. Et propter hoc temperantia conservat bonam valetudinem, & abstinentiam perducit ad ipsam. Unde Eccles. dicitur, quod *qui abstinens est adjiciet vitam.* Tertiò utimur igne ad fabricandum. Isa. *Ego creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum.* Sic etiam per abstinentiam à voluptatibus carnis, non solum gulæ, sed etiam luxuriæ, fabricatur & præparatur vas Dei, quia per hanc homo efficitur ut vas sanctificatum, & divinæ gratiæ receptivum, unde Thes. *Abstineatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere, in sanctificatione & honore.* Secundo, dictam similitudinem declarat ignis auxilium: auxiliatur enim ignis hominibus interdum ad defensionem ab hostibus, sicut legitur de Alexandro, quod dum esset in desertis Indiæ juxta stagnum ubi bestiæ conveniebant ad potum, & timeret ipse, & sui, nocte de insultu leonum, & aliarum bestiarũ ferocium: fecit in circuitu exercitus copiosos ignes accendi, ut esset eis ignis quasi pro muro in circuitu ipsorum. Unde etiam Zach. dicitur. *Ego ero eis murus ignis in circuitu.* Per ipsum etiam ignem arma ærea & ferrea fabricantur, quibus communiter homines ad corporum defensionem vel offensionem utuntur. Unde homines sedentes in equis, habentes loricas igneas, Joannes se vidisse testatur.

August. in serm. de jejun.

Gen. 12.

Eccl. 17.

Isa. 54.

1. Thess. 4.

Zach. 2.

Et

Apoc. 9. *Naum.* 2. Et sic tela ignea nominat Apocal. Et Naum. dicitur: *Clypeus fortium æreus ignitus.* Et hæc omnia abstinentiæ competunt, quæ tanquam murus vel clypeus ab asperitatum hostilium nos defendit insultibus: & hæc est armatura sanctorum contra tentationes illorum, propter quod inter arma justitiæ Apostolus jejunia nominat. *2. Cor.* 6. Et Christus ad pugnam iturus, hanc armaturam induit s. abstinentiam. *Matth.* 4. Unde Matth. *Ductus est Iesus in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum jejunasset* 40. *diebus, &* 40. *noctibus, postea esuriit, & accedens tentator,* &c. Est enim jejunium quasi igneum telum, quo percussus inimicus repellitur, unde Matth. Hoc genus dæmoniorum non ejicitur nisi in oratione & jejunio. Tertiò declarat hanc similitudinem ignis mysterium, quod est ad purgationem: nam igne purgantur metalla, imò etiam peccata, s. in purgatorii igne, unde Num. *Num.* 21. *Quod potest transire per flammas ignis, purgabitur.* Sed, sicut ignis purgat metalla, sic abstinentia peccata. *Aug. serm. de jeju.* Unde Aug. dicit, quòd jejunium purgat mentem, sublevat animam, carnem spiritui subjicit, & cor contritum & humiliatum facit. *Ioan.* 3. Quæ omnia manifesta sunt satis exemplo Ninivitarum. Est etiam mysterium ad vindictam malefactorum, non solum in mundo isto, sed etiam in inferno. *Eccl.* 7. Ecclesi. *Humilia valde spiritum tuum, quoniam vindictam carnis impij, ignis.* Quod etiam abstinentiæ competit, per quam & spiritus humiliatur secundum illud Psal. *Psal.* 34. *Humiliabam in jejunio animam meam.* Et carnalis delectatio impii vindicatur, quia pœnitentia abstinentiæ vindicat delectationem gulæ & luxuriæ. Unde & jejunium ponitur pars satisfactionis, quia homo per abstinentiam, libidinem peccati præteriti per subtractionem delectationis recompensat: afflictionem etiam addens, & futura peccata impedit, & concupiscentiã debilitat. Et hoc ad rationem pertinet satisfactionis, quia (sicut dicit Aug.) *Aug. in solilo.* satisfactio est peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus consensum non præbere. Quarto manifestat dictam similitudinem ignis suffragium: Suffragabatur enim ignis antiquitus, & ante legem, & in lege Mosaica, ad impetrandum quod petebatur à Deo, sive ex eo quod sacrificia Deum deprecantia igne consumebantur secundum illud Levit. *Levit.* 6. *Omne sacrificium Sacerdotum igne consumetur,* sive ex eo quòd in signum exauditionis divinæ, ignis super sacrificia Deum rogantia de cœlo mittebatur, secundum illud Paral. *1. Par.* 21. *Ædificavit altare Domino, & obtulit holocausta, & pacifica. & invocavit Deum, & exaudivit eum in igne de cœlo super altare holocausti.* Et simile habetur Reg. Ubi Helias dixit ad Prophetas Baal: *3. Reg.* 18. *Invocate nomina deorum vestrorum, & ego invocabo nomen Dei mei: & Deus qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus.* Similiter ergo abstinentia carnis multum suffragatur orationibus nostris, ut à Deo exaudiamur, propter quod dixit Angelus Tobiæ, quòd *Tob.* 12. *bona est oratio cum jejunio.* Et Esdr. dicitur: *1. Esdr.* 8. *Iejunavimus & rogavimus Deum nostrum, & evenit nobis prosperè:* Quintum quod adhuc manifestat hanc eandem similitudinem, est ipsius ignis dominium: Interdum enim divina virtute sic ignis prædominatur aquæ, quòd eam immediatè attingat, nec tamen attingitur ab ea, sed potius illam extinguat, quod est contra naturam, & supra virtutem ignis, cum dicatur Ecclesi. *Eccl.* 3. quòd ignem ardentem extinguit aqua; quod tamen divino miraculo legitur accidisse, secundum illud Sap. *Sap.* 16. *Quod,* inquit, *mirabile erat in aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat,* & infra eodem c. dicitur: *quodam tempore in aqua supra virtutem ignis ardebat.* Sic ergo ut ignis divina virtute consumebat humorem aquæ; ita & nunc abstinentia (divina faciente gratia) consumit & restringit fluxum concupiscentiæ. Eccl. *Eccl.* 38. *Vapor ignis urit carnes.* i. carnales concupiscentias annihilat & consumit. Septimò manifestat similiter dictam similitudinem ipsius ignis prodigium: Sicut enim esset prodigium quod frigida aqua exureret, sic etiam miraculum est, quod ignis ardens refrigeret; quod certè factum legimus in illis tribus pueris, qui missi sunt in fornacem ignis à Rege Babylonis,

Dan. 3.

Babylonis, quia dicitur. Dan. quod *Angelus Domini descendit cum Azaria & sociis ejus in fornacem, & excussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque cōtristavit, neque quicquam molestiæ intulit.* Ubi nota, quod peccatores si aliquando jejunare coguntur, vel ex inflammatione choleræ efficiuntur impatientes, & sic incenduntur ira, vel spiritu accidiæ efficiuntur tristes, & sic consumuntur melancholia, vel ex prandii dilatione efficiuntur esurientes, & sic famis affliguntur molestia. Sed sancti viri qui ex charitate jejunant, in sua abstinentia ad modum justorum puerorum recipiunt rorem divinum, id est refrigerium gratiæ, & nec igne impatientiæ tanguntur, nec accidiæ spiritu contristantur, nec etiam famis esurie molestantur. Septimum, in quo ultimo declaratur prædicta similitudo, est ipsius ignis studium, i. quod circa ignem per homines adhibetur: Nam ignis ab hominibus oleo interdum succenditur, lignis nutritur, & sub cinere reservatur. Oleum itaq; cum sit inflammabile, ignem succendit & nutrit; unde dicitur Exod. *Quisquis vestrum est sapiens, veniat, & faciat quod Dominus imperavit. Candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas, & oleum ad nutrimenta ignium.* Sicut autem ipsis ignis olei liquore fovetur, ita quoque & abstinentia oleo pietatis impinguatur. Matth. *Tu cùm jejunas, unge caput tuum.* s. oleo pietatis, eleemosynas faciendo. Greg. Illud jejunium Deus approbat, quod ante ejus oculos manus eleemosynarum levat. Item sunt ligna ignis proprium nutrimentum, unde Levi. *Ignis in altari meo semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens ligna*: hæc ligna sunt bona opera, sine quibus esset jejunium omnino imperfectum. Joel. *Sanctificate jejunium.* Ubi Greg. Jejunium sanctificare, est, adjunctis bonis operibus dignam Deo carnis abstinentiam exhibere. Item videmus quod ignis etiam modicus, sub cinere conservatur. Job. *Agam pœnitentiam in favilla & cinere.* Et facit mentionem de favilla, quia etiam favilla ignis in cinere conservatur, & sic conservatur meritum jejunii in absconsione & detentione humilitatis, unde Matth. *Ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo qui est in abscondito.* Unde & in principio quadragesimalis jejunii, cinis super capita ponitur, ut scilicet cum abstinentia carnis tenere studeamus intus humilitatem mentis.

Exo. 35.

Matth. 6.

Greg.

Levi. 6.

Joel. 1.

Iob. 42.

Matth. 6.

CAP. II.

Accidia Saturno, igni, aëri, pruinaque secundum diversos effectus comparatur, quantumque detestabile vitium existat, declaratur, ac decursu omnium planetarum sigillatim pertractatur.

Accidia assimilatur Saturno: Nam Saturnus qui est inter septem Planetas supremus, est inferiorum infrigidativus, tardè incessivus, & fœtuum mortificativus. Est ergo primo Saturnus frigidissimus planeta, quod quidem Averroes per accidens dicit esse, s. quia tarde movetur, & ideo calorem non excitat. Sed Avicenna & alii communiter dicunt, quod Saturnus ex natura sua habet infrigidare, sicut & Mars calefacere. Similiter ergo maximè accidia infrigidat corda: nam reddit hominem tardum ad motum boni operis, per quem excitatur & conservatur calor amoris: quia si operare desiverit, jam amor non est, sicut Greg. dicit: Habet etiam hoc accidia, s. quod infrigidat cor ex ipsa natura sua, ex eo quod secundum rationem propriam opponitur charitati, quæ est calor animæ vitalis. Et hæc oppositio manifesta est ipsius charitatis effectu: Nam proprius effectus charitatis est gaudium de Deo. Accidia autem est tristitia de bono spirituali, inquantum est bonum divinum. Unde patet quod accidia (ex propria ratione) charitati contrariatur. Sicut ergo ipsa charitas animam de Deo inflammat, sic è contrario accidia animam de Deo infrigidat. Unde accidia ab accedine dicitur, quia ea quæ acida sunt, etiam

Aver. I. cæ.

etiam frigida sunt. Item Saturnus est tardissimè incessivus, ita quod nullus planeta est ita tardi motus, s. propter magnitudinem circuli sui, cujus rotatus sive revolutio propter magnitudinem tardius perficitur: quod patet specificando in singulis. Nam Luna, quæ est infima, moratur in quolibet signo duobus diebus, & sex horis & bisse, & complet cursum suum à puncto usque ad punctum, i. 27. diebus & octo horis. Alii tamen dicunt quod ipsa Luna cursum suum in toto Zodiaco, quousque solem attingat, perficit in 28. diebus cum dimidio: in quolibet enim signo moratur per duos dies & dimidium, minus viginti minutis. Mercurius vero moratur in quolibet signo per 28 dies, & 6 horas, & complet circulum Zodiaci in 339. diebus. Venus autem moratur in signo per 29. dies, in Zodiaco vero per 348. dies. Sol moratur in signo 30 diebus, & 10. horis, & semisse horæ, in Zodiaco vero 365 diebus & quadrante, id est sex horis. Mars moratur in signo per 60. dies & 21. horis, in Zodiaco vero per duos annos: Jupiter in signo per annum, in Zodiaco per 12. ann. Alfraganus autem differentia decima sexta dicit, quod luna in circulo signorum perficit cursum in 39. diebus & 11. horis & dimidia, & quarta 'i unius horæ ferè. Mercurius vero, & Venus, & Sol. 365. diebus & quartali unius diei ferè. Mars autem in anno perfecto & 10. mensibus, & 16. diebus & dimidia ferè. Jupiter autem in 11. annis, & quatuor mensibus & 14 diebus. Saturnus autem in 29. annis, & 5. mensibus, & 6. diebus. Et patet ex prædictis, quod mensis lunaris duobus modis accipitur: uno modo pro spatio temporis, quo luna circuit Zodiacum ab uno puncto exiens & rediens ad eundem: quod (sicut dictum est) fit per 27. dies & octo horas. Alio modo communiori accipitur mẽsis lunaris pro spatio quo luna semel accensa fuerit, & redit ad eundem locum suæ accensionis: sed cum solẽ non inveniat, quia sol jam processit per unum signum, ipsa luna attingit solẽ spatio duorum dierum & 4. horarum, & secundum hoc mensis lunaris continet 29. dies & 12. horas, exceptis fractionibus supradictis. Ex dictis manifestè patet, quod Saturnus inter omnes planetas tardi⁹ circulum vel cursum complet. Sic accidia inter omnia vitia mentem reddit pigram in opere divino & spirituali, sive non inchoando quod cognoscit: sicut à quibusdam dicitur, quod accidia est tepor mentis bona negligentis: proponit enim diabolus ante mentem accidiosi difficultatem operis, ut disperans de labore, nullo modo audeat illud inchoare, sicut patet præcipue de operibus pœnitentiæ. Unde contra hoc sacra scriptura exhortatur dicens: *Subjice humerũ tuum & porta illam, & non accidieris in vinculis illius.* Sive etiam bona inchoata non persequẽdo. Unde quandoque diabolus facit hominem aliqua supra posse assumere, ut postea ex nimietate ponderis accidiosus effectus, ea totaliter cogatur relinquere. Unde Apostolus non vult quod pœnitens majori absorbeatur tristitia de peccato, ne sic eum aggravet nimietas tristitiæ, ut eum retrahat à pœnitentiæ opere. Hinc est etiam quod diabolus illo præcipue tẽpore abstinentem de accidia tentat, quo eũ fames jejunii magis gravat, s. circa meridiem, quando jam incipiunt sentire jejunantes defectum cibi, & urgeri ab æstibus solis. Unde dicit Cassian. Maximè circa horã 6. Monachum inquietat, ut quædam febris, instruens tempore præstituto ardentissimos æstus accensionum suarum solitis ac statutis horis animæ inferens ægrotanti. Hoc igitur facit diabolus, ut vel famis gravedine jejunium dimittãt, vel, ut ex accidia & impatientia meritum jejunii perdant. Item Saturnus est mortificativus fœtuum, qui sub ejus nascũtur dominio: Hinc est enim (ut dicunt Astrologi) quod pueri nati octavo mense non vivunt, sed citius moriuntur, propterea quod octavo mense dominatur eis Saturnus, qui utraq; qualitate sua, frigida & sicca, fœtum mortificat & extinguit. In præcedẽtibus enim sex mensibus quilibet planeta per ordinẽ dominatur fœtui suo mense, scilicet primo mense Saturnus, secundo Jupiter, tertio Mars, quarto Sol, quinto Venus, sexto Mercu-

Alfrag.

Eccl. 6.

2. Cor. 2.

Cass. de instit. monia. lib. 10.

Mercurius, 7. Luna, octavo autem mense Saturni dominium redit à capite, & nono dominium Jovis, & sic deinceps.

Unde nascens nono mense vivit propter dominium Jovis, qui fœtum suum temperato calore refovet & custodit. Similiter si nascatur in principio decimi mensis, potest esse nativitas salubris & vitalis propter dominium Martis, cujus calore & siccitate membra roborantur nascentis, unde fœtus caloris & siccitatis beneficio egreditur jam robustus. Sic ergo Saturnus extinguit & mortificat fœtũ, sic accidia mortificat spiritum & tollit boni operis meritũ. Unde Apostol[9] dicit, quod *tristitia saculi mortem operatur*, quæ non est nisi accidia. Cujus motus si ad rationẽ pertingat, ita ut in fugam, & horrorem, & detestationem boni, quod est secundum Deum, consentiat, carne contra spiritum prævalente, omnino ipsum spiritum suffocat, & est peccatum mortale. Sed quando est motus accidiæ, propter repugnantiã carnis ad spiritum in sola sensualitate, non habens rationis consensum, tunc non extinguit spiritum, sed est veniale peccatum. Unde etiam in viris perfectis hujus accidiæ tædium aliquando invenitur.

1. Cor. 7.

Secundo accidia assimilatur igni: Nam videmus quod adustio ignis rem dulcem in amaram convertit, sicut cibi dulces & sapidi, igne adusti nimium efficiuntur amari: Unde etiam in corpore animalis cholera est amara, quia est quędam superfluitas cibalis adusta, & ideo derivatur ad fel, & recipitur in cistula. Aqua etiam colata per cineres efficitur amara, ex eo quod cinis immixtus alicujus rei, scilicet ligni, reliquia est adusta. Patet igitur quòd ustio ignis dulce in amarũ convertit. Hoc igitur accidiæ competit, quæ dũ quadam tristitiæ febre palatum animæ inficit, spiritualium delitiarum dulcedinem in amaritudinem convertit; unde secundum Isidorum, Ex ipsa tristitia accidiæ nascitur rancor & amaritudo animæ, unde Isa. *Væ qui dicitis bonum malum*, &c.

Isid. de sum. bon.
Isa. 5.

Tertio accidia assimilatur aëri. Aër enim est tam mobilis, quod omni impellenti & subintranti, statim aperitur & cedit. Unde aër à vaporibus terreis, id est, à ventis impellitur, vaporibus aqueis, id est nubibus, repletur, & flammeis ignitionibus nonnunquam in summo succenditur. Quæ satis etiam accidiæ cõgruunt: Nam accidia (sicut dicit Isidorus) otiositates & somnolentias generat: dum autem anima somnolẽta & otiosa pigrescit, omni prorsus tentationum impulsui facillimè aperitur & cedit. Nam omnium cogitationum malarum, & tentationum inutilium sentina receptiva est otium. Et hinc est quod accidiosus & piger velut quidem mobilis aër impellitur à vento superbiæ, repletur aquis luxuriæ, succenditur igne avaritiæ. Quarto, accidia assimilatur pruinæ propter quatuor. Primo ratione congelabilitatis: quia pruina est vapor congelatus in medio interstitio aëris præ frigiditate loci, & temporis, in quibus non est aliqua pars caloris, ut Arist. dicit: Sic etiam per accidiæ vitium dum calor charitatis extinguitur, quodammodo ipsa anima frigescit & congelatur. Unde (super illud Psal. *percussit muros eorum in pruina*) dicit gl. quod pruina est vitium, quo charitas proximi stultitiæ tenebris quasi nocturno tempore frigore congelascit. Secundo ratione frigiditatis. Est enim pruina dura, & propter magnam frigiditatem etiam rigiditatem inducit. Nam frigus aggregat partes vaporis & contrahit, & pruinæ substantiam duram reddit. Ex nimia autem frigiditate canescit vel albescit, & frigiditatem in ea re, quæ ab ea tangitur, inducit. Sic accidiosus per frigus accidiæ efficitur durus & rigidus, ut non moveatur, neque flectatur ad bene operandum Exod. *Obriguerunt omnes habitatores Chanaan*, & sequitur. *Fiant immobiles quasi lapis*. Psal. *Factus sum sicut uter in pruina*: quia (sicut dicit glossa) nulli liquori aptus est, & sic accidiosus nulli operi. Tertio ratione marciditatis: quia herbas & flores super quos pruina cadit, marcidos reddit & adurit. Sic etiam accidia omnes virtutes animæ & membra corporis per otium & pigritiã quodammodo marcescere facit. Et quia etiam tristitiam spiritus accidia inducit, humo-

Arist. 1. Mete.
Psal. 115.
Exod. 15.
Psal. 118.

humorem de venis in anima exurit, sicut exiccatur & consumitur humor adustæ rei. *Nam spiritus tristis exiccat ossa*. Et sic patet quod accidiosus & piger, dum parvum laborem vel incommodum refugit, maximum damnum incurrit, secundum illud Job. *Qui timent pruinam, irruet super eos nix.*

Prov. 17.

Iob. 6.

Quarto ratione roriditatis, quia pruina radiis Solis tacta, subito evanescit & in rorem redit: pruina enim nihil aliud est quam ros congelatus, ut dicit Beda. Nam pruina est ex vapore rorido, qui congelatur antequam ex ipso resolvatur aqua. Sic interdum anima rorida, id est, gratia spirituali perfusa, accidiæ gelu invaditur, & torpescit: sed rursum calore Solis, id est, fervore Spiritus sancti tacta, in rorem gratiæ redit, & in humorē devotionis liquescit. Nam dum anima se in accidiam cecidisse considerat, semetipsam per humilitatem minuit, & vilificat, & quasi dolore tundens & percutiens sollicitat: ita ut sicut nunc fuit frigus pruinæ, id est accidiæ, ita crescat & abundet in ipsa fervor gratiæ, unde Exodi dicitur de rore, quòd *manè ros jacuit per circuitum castrorum*; & subditur, quòd *apparuit minutum quasi pilo tusum in similitudinem pruinæ.*

Beda.

Exo 13.

CAP. III.

Lunæ proprietates, variáque nomina, cellisque ac montium Garizim & Ebal effectus recensentur, quæ activæ vitæ jure assimilantur.

Activa vita assimilatur Lunæ propter quatuor. Primo propter officium. Nam Lunæ officium est inferiora disponere, scilicet terrestria. Et hoc competit ei ex tribus. Primo ex vicinitate, quia ea quæ nos multum distant, efficacius movent: luna autem propinquior est istis inferioribus, quàm aliquod aliud cœleste corpus, & ideo efficacius agit in ea. Secundo ex virtuositate: quia cùm sit infima, congregatæ sunt in ea omnes virtutes moventium superiorum. Unde ex sua virtute movet omnia humida, & ex lumine à Sole mutuato, quasi quidam secundus Sol breviter agit & explicat in istis inferioribus operationes Solis. Et dico breviter, quia quod Sol facit in anno (secundum variationem humoris & caloris) luna facit in mense. Tertia causa est ex materialitate: quia ut tactum est supra cap. I. Luna (ut dicit Aristot.) est quasi terrestris naturæ, id est, corpulentæ & materialis. Unde propter conformitatem terrestria magis variat quam aliquod cœlestium corporum. Sic etiam vita activorum est circa terrena & temporalia ordinanda. Et sicut ex dictis colligitur, luna respectu terrestrium habet vicinitatem, virtuositatem, celeritatem, & materialitatem, quæ omnia competunt activis; quia scilicet primò dicuntur esse indigentibus vicini sive proximi per compassionem. Luc. *Quis tibi videtur proximus fuisse illi qui incidit in latrones?* At ille ait: *Qui fecit misericordiam in illum.* Secundo debent esse superiorum virtutibus pleni per imitationem: quia sequi debent vestigia Sanctorum, præcipuè in laborando, & patienter tolerando: Jac. *Exemplum accipite fratres, exitus mali & longanimitatis, & laboris & patientiæ per prophetas*, &c. Tertio debent esse festini per sublevationis celeritatem. Prov. *Ne dicas amico tuo. Vade & revertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare.* Et Eccl. *Ne protrahas datum angustianti*, &c. Quarto, illi debent activæ vitæ præcipuis ministeriis deputari, qui sunt magis materiales & grossi, & ad contemplationem minus idonei. Cor. *Secularia judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad judicandum.*

Arist. 1. cœl. & 2. cœli. 32.

Luc. 10.

Iac. 5.

Prov. 3.

Eccl. 4.

Cor. 6.

Secundo activa vita assimilatur lunæ propter dominium. Nam luna specialiter macula habita humidis dominatur, & significat super ea, ut super pluviam & aquarum inundationes. Dixit enim Beda, quod quando luna apparens in summo corniculo suo maculis quibusdam nigrescit, pluviosum mensis prætendit exordium. Item dicit Mesallat. quod si ecclipsis lunæ fuerit in signis aquaticis, quæ sunt

Beda.

Mesal.

tria,

tria, scilicet scorpio, cancer, & piscis, nimiam significat abundantiam pluviarum. Item propter humiditatis dominium, significat specialiter luna super cerebrum sicut sol super cor. Ita activus bonus compassione plenus affluit abundantia humorum & pluviarum, id est, abundantia lachrymarum, implens illud Eccl. *Ne desis deplorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula.* Sic enim faciebat Job, qui dicebat: *flebam quondam super eo qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.*

Eccl. 8.

Iob. 30.

Tertio activa vita assimilatur lunæ propter aspectum, quia scilicet luna crescens vel decrescens in lumine, quandoque aspicientibus apparet arcualis, quandoque circularis. Sic bonus activus ad utrumq; statum debet se habere. Phil. 4. *Scio abundare*, ecce luna crescens. *& penuriam pati*, ecce luna decrescens. Tob. 4. *Si multum tibi fuerit, abundanter tribue*: ecce augmentum: *si exiguum tibi fuerit, libenter illud exiguum impertiri stude*: ecce lunæ decrementum. Sed tunc activus est arcualis, quando se proximo per misericordiam flectit, sive parcendo, sive compatiendo. Tunc autem est circularis, quando postquam ad exteriora exivit, se ad semetipsum interius solicitè reducit. Talia enim est circulatio ab eodem in idem, Ezech. *Animalia ibant & revertebantur.*

Phil. 4.

Tob. 4.

Ezech. 1.

Quarto assimilatur activa vita lunæ propter multiplicitatem nominum: habet enim luna tria nomina, secundum poëtas. Nam vocabatur Proserpina, eò quòd seminibus, quæ jaciuntur in terram, dicitur esse dea. Unde dicitur quòd quando luna primo incenditur, optimum est jacere: quia tunc virtutes planetarum colligit quas inferioribus influit. In hoc autem exemplo colligitur, quod activæ vitæ congruit eleemosynarum semina jacere, ex quibus si abundanter spargantur, copiosus fructus colligitur cœlestium præmiorum: & è contrario, si jaciantur avarè, secundum illud: *Qui parce seminat, parce & metet.* Vel hoc quòd luna semina fovet, ostendit, quod illi qui activæ vitæ deserviunt, præcipuè debent assistere seminantibus verbum Dei. Nam à quibus recipiuntur spiritualia, debent rependi temporalia. Unde Apost. *Si spiritualia vobis seminavimus, non est magnum si carnalia vestra metamus.* Item Luna vocabatur Diana, id est, dea sylvarum & nemorum: quia feris de nocte pascua quærentibus in nemoribus luminis beneficium administrat. Et ideo gentiles vocaverunt lumen deam venatorum quia venatio fit in sylvis, propter quod Dianam cùm arcu depingebant, eò quòd venatores arcubus utebantur. Et ex hoc accipitur, quod qui vitæ activæ deserviunt, præcipuè subvenire debent solitariam vitam ducentibus, ut non oporteat eos propter victum quærendum vagari, & à sua solitudine exire. In cujus rei exemplum Christus populum in solitudine pavit. Item luna vocabatur Lucina, unde per syncopam dicitur luna, de qua Virg. Casta lucina, &c. Nam antiquitus colebatur à virginibus & servantibus castitatem. Ex quo igitur colligitur, quòd præcipuè meritorium est per activam vitam servire & subvenire sacris virginibus & monialibus caste viventibus, ne propter victum cogantur exire, & à suis claustris discurrere.

2. Cor. 9.

1. Cor. 9.

Matt. 9.

Vir. in polli.

Item activa vita assimilatur colli, primò, propter ordinem prioratus. Est enim collis pes montis. Nam per collem ascendimus ad montem, quia scilicet per vitam activam ad contemplativam venimus. Jacob enim post Liæ connubium (per quam activa vita signatur) ad Rachaelis pervenit amplexum, per quam contemplativæ vitæ formositas figuratur. Secundò propter fructuum suavitatem: abundant enim in collibus sani & sapidi fructus: propter hoc quòd colles plus quàm valles solaribus radiis patent: & cœlesti imbre & rore abundantius madent. Sic abundant activi homines fructibus meritorum. Magna enim (sicut Greg. dicit) sunt activæ vitæ merita, quæ sunt ut fructus sani propter intentionis sinceritatem. Non sunt enim fructus corrupti, ut opera hypocritarum. Item sunt fructus sapidi per charitatis suavitatem.

tem. Ipsi enim sunt qui radiis solis, id est, doctrinis & exemplis Christi illustrantur, & qui rore cœlestis gratiæ abundantius perfunduntur.

Tertio propter graminum salubritatem. Sunt enim (sicut Constantinus dicit) in collibus salubria gramina sive herbæ, propter aëris subtilitatem & puritatem. Hæc gramina virentia, sunt virtutum multarum exempla, quæ in activis viris conspicimus valde ad imitãdum salubria: habent enim puritatem aëris, id est, munditiam cordis, & etiam subtilitatem, scilicet discretionis.

Item activa vita (quæ misericordiæ intendit operibus) assimilari potest monti Garizim. Nam Garizim (ut dicit Hiero.) mons est juxta Hierico, cui ex adverso est mons Ebal. In his duobus montibus maledictiones & benedictiones populo intrãti terram promissionis promulgatæ sunt, ut per benedictiones promoverentur ad bonum, & per maledictiones retraherẽtur à malo. Unde sex tribus in Garizim promulgabant benedictiones, & sex aliæ in Ebal maledictiones: mons ergo Garizim ex quo benedictiones promulgantur, meritum est operum misericordiæ, quæ ad vitam activam pertinent. Unde in die judicii benedicti pronunciabuntur à Christo, secundum illud. *Venite benedicti*, &c. Et congruè sex tribus erant quæ benedictiones pronunciabant: quia misericordiæ opera sex ibidem à Christo computantur, propter quæ electi Dei paternam benedictionem merentur. *Esurivi*, inquit, *& dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere; hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram: & venistis ad me.* Econtra autem mons Ebal, ex quo pronunciatæ sunt maledictiones, signat avaritiam & crudelitatem impiorum, qui opera misericordiæ subtraxerunt, quibus scilicet Judex dicit. *Ite maledicti in ignem æternum.*

Mat. 25.

Mat. 25.

CAP. IV.

De multiplici Amore, ejusq; proprietatibus ac differentiis: & cui verus amor spiritualis, veriq; amatores assimilãtur, enodatur, atq; de quamplurimis solis radiis, terraq; effectibus (ipsi applicitis amori) sedulo inquiritur.

AMor est multiplex, scilicet spiritualis, carnalis, temporalis & communis. Amor autem spiritualis, s. claritas, assimilatur Veneri, quæ est planeta cœlestis. Unde & à paganis Dea dicebatur amoris, ex eo quod incitat ad amãdum. Dicit autem Ptolomæus, quòd sub Venere continetur via, amor, amicitia, & peregrinus: & significat lucrum & gaudium, quæ omnia conveniunt amori charitatis. Nam ipsa charitas via est, qua ad cœlestia gradimur: amor quo Deo connectimur: amicitia qua simul conjungimur. Item ipsa est baculus peregrinantium, lucrum negotiãrium, & gaudium Deo fruentium. Item amor spiritualis assimilatur caliditati terrę: Abundat enim sic amor divinus in anima, sicut calor in terra, scilicet ex tribus, secundum quòd ex tribus contingit, quòd una terra sit calidior altera. Primo quidem ex radiorum solis multiplicatione. Sol enim plus omnibus corporibus cœlestibus emittit fortes radios propter suam magnitudinẽ corporis, & spissitudinem magis fortem materiam habentem, & lumen magis calidũ. Et quia ipse naturaliter movet sphæram ignis, sicut sphæra stellarum movet terram, & sphæra lunæ movet aquam: & sphæra aliorum quinque planetarum movet aërem. Et ideo radii solis maximè calefaciunt ubi multiplicantur vel reflectũtur. Quasi autem radii solis sunt exempla Salvatoris, quę scilicet nos illuminant per instructionem: quia omnis Christi actio nostra est instructio (ut dicit Apost.) id est, inflammant per imitationẽ. Unde *ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos.* Sicut ergo abundat calor in terra ex radiorum solis (alibi dicebat) multiplicatione, ita & fervor amoris in anima ex exemplorum Christi inspectione & imitatione.

Ephes. 1.

Secundò,

Secundò, una regio sive terra calidior est altera ex venti inflatione. Nam quia ventus australis calidus est, aquilonaris verò frigidus: ideo locus australi vẽto expositus calidior est quã aquilonari apertus. Quasi autem auster calefaciẽs & perturbans aërem est Spiritus sanctus, de quo dicitur; *Deus ab austro veniet qui animam fortiter commovens & calefacit per dilectionem & perturbat ad compunctionem.* Iob: *Nonne vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra austro?*

Abac. 3.

Iob. 38.

Tertiò quoq; una terra vel locus calidior est quàm alius ex loci situatione. Nã terra quæ est vicinior mari meridionali est calidior quàm terra quæ est vicina aquilonari. Similiter ille qui familiarior & propinquior est homini sancto, ferventior fit & melior quàm ille qui cum peccatore conversatur. Nam vita sanctorum est ut mare meridianum. Mare quidem est, cum amaricantur mœrore. Ezec. *Abii amarus in indignatione spirit⁹ mei.* Sed meridianum est, cum aduruntur amore. Eccles. *In meridiano exurunt terram.* Peccator autem est ut mare aquilonare. Mare quidem propter inquietudinem cordis. Isa. *Impii quasi mare fervens quod quiescere non potest*: sed aquilonare est propter subjectionem dæmonis. Est enim peccator subjectus diabolo & obedit ei: qui dixit. Isa. *Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium & ero similis Altissimo,* Psalm. *Ab aquilone & mari,* &c.

Ezech. 3.

Eccl. 43.

Isa. 57.

Isa. 14.

Ps. 106.

Sed est notandum, quod astrologi ponunt tres alias causas, quare quasdam regiones & terras dicũt calidissimas esse. Una est ex solis appropinquatione, quæ est ex brevitate diametri. Unde propter immẽsitatẽ caloris terra illa est inhabitabilis ultra æquinoctialem: quod dicũt propter eccẽtricitatem sphæræ solis. Et hoc pertinet ad Christi incarnationem, quando scilicet ipse sol justitiæ nobis maximè appropinquaverat diametro nostra naturæ se induens. Unde ibi erat breviata maxima distantia quæ erat inter nos & Deum, & ibi apparuit brevitas diametri, quia fuit verbum abbreviatum in carne. Et hæc propinquitas solis, id est Christi, multum debet nos ad ejus amorem inflammare. Apo. *Nunc propior est nostra salus, quàm cum credidimus.*

Rom. 13.

Secunda causa est ex solis mansione, ut in principio capricorni & in principio cãcri, ubi propter recurvationem Zodiaci sol videtur stare in eodem loco. Tunc enim Zodiacus gyrans minimam partem variat de circulo æquinoctiali, quod sol quasi videtur stare, propter quod calor confortatur in locis suppositis illis gradibus. Et hæc causa refertur ad Christi passionem: tunc enim verus sol stetit immobilis, cruci scilicet affixus. Et hæc Christi mansio fuit in duobus solstitiis, quia scilicet ejus affixio dupliciter facta fuit, scilicet ex parte superiori in manibus: & ex parte inferiori in pedibus. Unde hæc affixio & mansio Christi in cruce, super omnia debet in nobis calorem amoris accẽdere: ita ut anima nostra liquescat in lachrymis Exod. *Cùm incaluisset sol, liquefiebat manna*, id est, mens dulcedine devotionis plena.

Exod. 16.

Tertia causa ex solis oppositione, scilicet quando est oppositio solis ad Zenit capitum: ut sub cancro, ubi sol non declinat à capitibus. Et hoc refertur ad Christi resurrectionem, vel Ascensionem, ubi sol Christus superpositus, apparuit omnibus capitibus per potestatem & auctoritatem. Unde dixit, *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.* Item fuit superpositus omnium capitibus etiam loco, in Ascensione, cum ascendit super omnes choros cœlorum, ubi etiam nunquam amplius declinare potest per mortem: & ideo amplius à capitibus, id est, Apostolis, qui fuerunt capita fidelium, id est, principes, non declinabit ulterius, sicut ipse dixit Mar. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi,* quæ omnia ducunt nos in amore Christi accẽdere: & incarnationis propinquitas, & afflictionis acerbitas, & exaltationis dignitas.

Matt. 28.

Mat. 28.

Item amatores assimilantur terræ, quæ quamvis sit frigida secundum naturã suã, tamen intra se ignem tenet inclusum. Sic ama-

amatores Dei quamvis sint frigidi circa temporalia, id est negligentes & contemnentes ea, intus tamen circa Deum, & spiritualia sunt ignei & ferventes. Psal. *Ignem comburentem in terra ipsorum.* Hic est ignis spiritualis comburens & consumens peccata: de quo Luc. *Ignem veni mittere in terram*, &c. Item amor spiritualis similis est ignitioni vaporis, quæ sæpius apparet in aëre. Sunt enim decem modi talis ignitionis repræsentantes decē effectus divini & spiritualis amoris. Prima enim impressionum talium vocatur columna, sive ignis perpēdicularis. Hæc enim est quidā ignis, qui interdū apparet in superiori regione aëris ad modū columnæ pyramidalis, habens latitudinem inferiꝰ, & superius tendens in acumē. Et ratio est, quia generatur ex vapore multum sicco & calido: Unde transit per duas regiones aëris, scilicet infimam & mediam, quia frigus earum non potest cōvertere ipsum, & ideo transit ad regionem supremam, & quia talis vapor est inæqualis, habens inferius multas partes terrestres dilatabiles, ideo inferius in basi de necessitate dilatatur. Et quia terrestre abundans repugnat elevationi & æqualitati aliarum partium, & calidum iterum dirigens dilatat in reficiendo plus calidum, continuè plus & plus tendit in acutum. Unde efficitur (sicut dictum est) ut columna pyramidalis, & propter lōgitudinem videtur de superiori demissum sicut perpēdiculum, & quod inferius habet massam, & continuè usq; in sublime conu. In hoc igitur, quòd talis columna superius est acuta, cum acuti sit penetrare, patet quod repræsentat proprium effectum amoris, qui est penetrare ad intima. Penetrat enim amans usque ad interiora amati, & ideo de Spiritu sancto, qui est divinus amor, dicit Apost. quod *scrutatur profunda Dei.* Item in hoc, quòd talis vapor primam & secundam regionem aëris transcendit, & in tertiam se figit, repræsentat sublimitatem amoris spiritualis. Sunt enim quasi tres regiones, mundus, infernus, & cœlum. Quidam igitur homines sunt qui videntur Deum diligere solum propter temporalia bona, & isti sunt in regione infima. Quidam vero diligunt Deum, ut evadant æterna supplicia, & isti sunt in regione media. Quidam diligunt Deum propter cœlestia præmia, sive propter seipsum, quia ipse erit merces nostra: & isti sunt in regione suprema. Unde isti habēt ignem sublimem, id est amorem excellentem. Item in eo, quod talis pyramis superius se restringit, repræsentat amorem perfectum. Nam licet amor Sanctorum inferius erga proximos dilatetur, superius tamen in Deum se totum restringit & unit; quia quicquid hic inferius amant, solū propter Deum amant. Item in eo quod talis columna non est brevis, sed lōgitudinem habet, signat diuturnitatē amoris per continuitatem. Nam *omni tempore diligit qui amicus est*, ut dicitur Ecclesi.

Psa. 104. — Luc. 12. — Cor. 2. — Eccl. 17.

Secunda impressio ignea vocatur lancea: quæ est quidam ignis longus subtilis, in altum erectus. Est enim ex vapore multum sicco & calido, & inæqualiter calido & subtili, sed subter non habens multa terrestria, quæ dilatari possint. Unde propter longū subtile quod prætendit figuræ, vocatur lancea: & stat erecta, acumen habens supra se, sicut ignis perpendicularis. Huic ergo competit alius effectꝰ amoris, qui est vulnerare: lancea enim homines ad vulnerandum utuntur. Dan. *Erant ambo vulnerati amore ejus.* Hoc vulnus amoris est fortis penetratio cordis. Hæc igitur fuit lancea, quæ cor Christi vulneravit: siquidem ipse vulneratus est propter iniquitates nostras: quod totum fecit amor. Vide ergo quod Christus ex charitate vulneratur. Vide etiam quod & nos à Deo ex charitate vulneramur, & flagellis plerunque percutimur: ipse enim vulnerat & medetur: quia scilicet ejus vulnera non sunt ad occidendum, sed potius ad sanandum. Et ideo meliora sunt vulnera diligentis, scilicet Christi, quam fraudulenta oscula, id est, blandimenta odientis scilicet, diaboli, vel mundi.

Dan. 12. — Isa. 53. — Prov. 27.

Tertia impressio vocatur candela ardens. Hæc est enim flamma quædam, quæ quando apparet in aëre, videtur quasi rotunda & sphærica. Fit enim ex vapore

multum

multum calido & sicco, qui est æqualiter subtilis & bene tenuis, æqualiter ascendit in omnibus partibus, & est æqualiter disgregabilis calore in omnem partem dimensionis, & sic efficit latum quasi rotundum natans in superficie aëris. Unde licet sit latum in superficie, tamen videtur rotundum & sphæricum propter longinquitatem nostri visus. Hic est tertius effectus amoris, scilicet inflammare & ardere. Cant. *Fortis est ut mors, dilectio: dura ut ignis, æmulatio: lampades ejus lampades ignis atque flammarum.* Talem ardorem habebat Joannes Baptista, de quo Dominus dixit: *Ille erat lucerna ardens & lucens.* Talis ardor amoris elevat animam ad culmen perfectionis. Unde & figuram prætendit circularem & sphæricam, quæ secundum philosophum est perfectissima figurarum. Et ideo charitas ab Apostolo dicitur vinculum perfectionis.

Cant. 7. Ioan. 5. Ari.1. cœl. Col. 1.

Quarta impressio sive ignitio, vocatur. A sub ascendens, fit enim ex vapore ascenso æqualiter subtili, sed cum extenditur ad partem unam contrahitur in aliam. Aliquando autem est vapor æqualiter subtilis, sed non bene continuus, nec adhærens sibi, sed una pars ejus aliquantulum est distans ab alia: & tunc videtur à sub ascendens, postea à sub, sicut si elevarentur scintillæ de fornace. Hic est quartus effectus amoris, scilicet elevare. Facit enim ascendere animam per profectum virtutum; sed iste motus sive profectus in ferventioribus est continuus, in tepidioribus est discontinuus, & quasi per tempora frequenter interruptus. Psal. *Ibunt de virtute in virtutem.*

Psal. 83.

Quinta ignitio vocatur ignis divisus. Hæc enim generatur à vapore non vehementer calido & sicco, & ideo non potest transire mediam regionem aëris, quia est frigidissima, & hic vapor est disgregat⁹ & propter calorem quem habet, quando occurrit in aëre inferiori frigida nubes, fugiendo confricat partem ad partem, & ex confricatione inflammatur: & quia disgregatæ sunt partes, videtur divisus ignis: & quia fugit nubem frigidam tangentem se, ideo videtur disgregatim egredi, velut si stuppa exsuffletur ex canna. Hic autem est alius effectus amoris. s. separare. Illi enim qui sunt in amore non multum ferventes, nec multum elevati in spiritu, debent se separare à vitiis, fugiendo quantum possunt occasiones peccatorum: & tales sunt multi sæculares boni, quos amor Dei facit fugere nubem frigidam, id est malitiam carnis, vel peccati. In eis autem licet sit ignis amoris, est tamen quoddammodo divisus propter multarum rerum curas & solicitudines quas illos habere oportet.

Sexta impressio vocatur candela descendens. Hæc enim est ex vapore similiter non multum calido & sicco, nec penetrare valente mediam regionem. Est tamen talis vapor benè continuus & expulsus ex frigida nube tangente, & est modicus, sed benè compactus, nec multus, sed continuè cadit, sed non dividitur, & propter continuum casum videtur quasi stella cadens. Hic est alius effectus amoris, scilicet humiliare. Nam licet in sanctis Dei sit amor Dei continuus, tamen quando tanguntur à tentatione carnis, vel mundi, vel diaboli, timentes se non esse compactos bene, id est, firmos benè, & reputantes se modicos, id est, non multæ virtutis, humiliantur & deprimunt seipsos. Nihilominus tamen semper continuant quæ benè incœperunt. Aliquando tamen propter continuos impulsus tribulationum vel tentationum, ipsis quasi videntur timendo & dubitando, quòd quasi à Deo ceciderunt: quod totum pertinet ad eorum humilitatem, ad quam amor Dei eos inclinat.

Septima ignitio vocatur lumen præcedens: Hæc est ex vapore continuo, calido, & sicco, & bene continuo: in quo est multa materia conglobata & fortis, cui nihil in aëre obviat, sed accenditur ex confricatione sui, & stat quandoq; in aëre: & hoc est quod vocant hi, qui discurrunt de nocte, lumen præcedens. Hic est alius charitatis effectus, scilicet deducendo illuminare quod est nobis necessarium in via tenebrosa huius mundi. Unde divinus

amor figuratus est in illa columna ignis quæ populum Dei præcedebat de nocte: & de quo etiam in Psalm. dicitur. *Expandit nubem in protectionem eorum, ignem, ut luceret eis per noctē.* Et in eod. *Eduxit eos in nube diei, & tota nocte illuminatione ignis.*

Psal. 104.

Octava ignitio vocatur vulgo stella cadens: sed à philosophis à sub descendens. Hæc enim à sub descendens est ex vapore consimili sicut lumen præcedens, cui tamen occurrit aliquid desuper expellens ipsum inferius: & ideo videtur cadens, sive descendens: Hic est alius effectus amoris, scilicet inclinare per ministerium vitæ activæ. Unde necessitas proximorum occurrens expellit sive retrahit amicos Dei ab arce contemplationis, inclinans illos ad ministerium infimæ actionis, scilicet ab obsequendo proximis.

Nona impressio vocatur draco volans, & hæc est in nube calida ad latus unum, & frigida ad aliud. Unde tunc propter convenientiam ad calidum attrahitur ad illud, & ibi incenditur: post primam autem partem fumat antequam incenditur, & dilatatur in medio, & incurvatur propter incensionem partis unius, & extinctionem alterius versus humidum & frigidum. Unde efficitur velut draco volans, quia anterior pars incensa videtur velut spiramen draconis. Media autem incurvata per hoc quod attrahitur à prima parte, curvat se ut serpens, & volat semper ad illud latus, ubi coruscat ipsum latus calidum, eo quod simile attrahit simile, & contrarium expellit contrarium. Hic est alius effectus amoris, qui facit quasi volando ad Deum festinare. Nam sicut hic draco aëreus habet unum latus sc. anterius calidum, posterius vero frigidum, sic amatores Dei habent quidem favorem spiritus, sed cum frigore, id est, fragilitate carnis: propter quod Dominus dixit, quòd *spiritus promptus est, caro autem infirma.* Fervor igitur spiritus inflammat vehementer, & suspiria ad Deum facit: sed frigus, id est, infirmitas carnis incurvat & trahit ad infima. Sed tamen ex carnis angustia spiritus magis incenditur, & carnem post se violenter attrahens in Deum velocius tendit.

Matth. 26.

Decima ignitio vocatur à sub, quandoque apparens, quandoq; non: & hoc est ex vapore sicco, & inflammabili medio modo pertingente ad regionem mediam, & non penetrante ipsam, quia ex frigore loci expellitur; & quia sub ipso non sunt multæ nubes, ideo incendens nubem occultatur, & penetrans nubem apparet iterum, & iste est à sub tertius. Hic est alius effectus amoris, scilicet utranque vitam alternando, aliquando vacando activæ, aliquando contemplativæ, quandoque latere ad contemplandum, quandoque apparere ad obsequendum: hoc enim oportet fieri, & illa non omittere.

Item nota, quod amor spiritualis crescit & minuitur, sicut cupiditas mundi crescit & decrescit. Cujus exemplum est, quia decrescente umbra, crescit calor, & crescente minuitur: & sic decrescente amore temporali, crescit fervor charitatis, & è converso eo crescente minuitur. Hierem. *Væ vobis, quia declinavit dies & prolixiores factæ sunt umbræ vesperi.* & hoc est, quia *abundavit iniquitas, & refriguit charitas.* Amor carnalis assimilatur Veneri. Nam Venus (ut dicit Ptolo.) ex parte corporis disponit ad pulchritudinem, & ad voluptates, tactus, olfactus, gustus, & auditus inclinat & impellit, vestium muliebrium incisores efficit: Domus ejus sunt libra & taurus: regnat in piscibus, sed in virgine regnum ejus deficit & abscedit. Sic etiam amor carnalis ad pulchritudinem corporis aspicit, sensuum voluptates exquirit, sive tactuum, sive odorum, sive ciborum, sive cantionum ornamenta & mulieres appetit. Aliquando etiam justos viros, qui designantur in libra, propter æqualitatem justitiæ, quia in libra existens Sol facit æquinoctia; & viros fortes, qui designantur in tauro, aggreditur & inficit. Regnat autem maxime in piscibus, id est, in hominibus sub aquis delitiarum viventibus: sed in virginibus, id est, in continentibus deficit vigor ejus. Amor temporalis prosperitatis impedit dulcedinem contemplationis, & privat fructu boni operis. Cujus exemplum apparet in rore. Cadit enim aliquando ros fluens

Hier. 5.
Matth. 24.
Ptolo.

fluens & viscosus ad modum mellis super herbas & folia arborum. Sole autem agente in ipsum, evaporat humidum, & terrestre siccum comburitur, & efficitur quasi farina sparsa, quæ à sua siccitate siccat herbas & inducit sterilitatem. Quasi enim dulcedo roris est delectatio contemplationis, quam calor solis, id est amor temporalis prosperitatis humidum devotionis educens, terrestrem affectum accendens, & mentem ad vana spargens, tollit, & à fructu boni operis animam sterilem reddit.

Item amor communis, prout s. & spiritualem & sensibilem amorem includit, assimilatur radio. Primo, quia radius habet penetrare. Unde in perspectiva distinguitur triplex radius, scilicet rectus, confractus, reflexus. Rectus sive perpendicularis est, qui à corpore radioso emissus recto & lineari motu sine obliquitate aliqua petit centrum. Et huic assimilatur spiritualis homo qui totus est rectus. Unde Cant. *Recti diligunt te.* Et iste petit centrum, id est, cor. Deut. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c.

Cant. 1. Deut. 6.

Confractus radius sive collateralis est, qui à corpore luminoso egrediens, & aliquod diaphanum inveniens non perfecte obediens non recte incedit, sed ad aliquam partem divertit. Et talis obliquatio dicitur radii confractio; & huic radio confracto assimilatur amor socialis sive civilis, qui non est amor totaliter rectus, quia frequenter non est propter Deum, sive secundum Deum, sed ut plurimum habet respectum ad aliquod mundanũ. Reflexus autem radius est, qui dum à suo principio rectè vel obliquè progreditur, dum corp⁹ densum incurrit, repercutitur & repellitur, nec transitus ei datur. Unde cum non potest se diffundere in anteriora, in posterius necesse est ut redeat, & se ibi multiplicet. Et talis repercussio dicitur radii reflexio. Huic autem radio reflexo assimilatur amor utilis, qui scilicet reflectitur ad seipsum. Unde si proximum vel aliquid diligit, non ex hoc proficit interius, scilicet in Deum ascendendo, sed potius retrocedendo & in seipsum redeundo. Est etiam talis amor carnalis, qui solum ad corpus proximi procedit, & interius ad animam non transit, sed potius retrocedit dum alium corporaliter ad delectamentum sui, vel propium commodum diligit aut amat.

Sexto amor assimilatur radio: quia radius habet colorare. Nam radius solaris dum in nube rorida Soli opposita includitur, diversos colores in ipsa nube & aëre operatur, sicut patet in arcu cœlesti. Ita similiter & amor qui dum in anima terrena & molli incenditur diversas ibidem passiones & affectiones operatur, quibus videlicet passionibus ipsa anima velut quibusdam coloribus tingitur. Unde sicut ipse arcus cœlestis habet colorem rubeum, jacinthinũ, ceruleum & viridem; (Isti enim colores in eo principaliter nobis apparent.) Ita similiter etiam ex amore causantur in anima passiones plures, sed præcipue quatuor, scilicet zelus, excessus, odiũ, & morbus. Primo enim amor habet causare zelum. Unde B. Dion. dicit, quod Deus appellatur zelotes propter multum amorem quem habet ad entia: zelus ergo quocunque modo sumatur, ex intentione amoris causatur. Manifestũ est enim, quod quanto intẽsius aliqua virtus tendit in aliquod, tanto fortius repellit omne contrariũ vel repugnans. Cum ergo amor sit quidam motus in amatum, (ut Aug. dicit) intensus amor quærit excludere omne quod sibi repugnat. Unde in amore concupiscentiæ qui intensè aliquid concupiscit, movetur contra omne illud quod repugnat consecutioni vel quietæ fruitioni ejus quod amat. Et hoc modo viri dicuntur zelare uxores, ne propter consortium aliorũ impediatur singularitas, quam in uxore quærunt. Similiter etiam, qui quærunt excellentiam, moventur contra omnes qui excellere videntur, quasi impedientes eorum excellentiam, Et hujusmodi est zelus invidiæ, de quo dicitur in Psal. *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaveris facientes iniquitatem.* Amor autem amicitiæ quærit bonum amici, & secundum hoc aliquis dicitur zelare pro amico, quando ea, quæ dicuntur vel fiunt contra bonum amici, homo repellere studet. Et per hunc etiam

Dionys. cap. 4. de div. nom.

Aug. 83. quæst.

Psal. 36.

modum aliquis dicitur zelare pro Deo, quando ea, quæ sunt contra honorem vel voluntatem Dei, repellere pro posse conatur, secundum illud Reg. *Zelo zelatus sum Domino Deo exercituum.* Et super illud. *Zelus domus tuæ comedit me*, dicit glossa, quod bono zelo comeditur, qui quælibet prava quæ viderit, corrigere satagit: si nequit, tolerat & gemit.

3. Reg. 19. Ioan. 2.

Secundo amor causat excessum. Unde Dion. dicit, quod amor divinus extasim facit: & quod ipse Deus propter amorem est extasim passus. Dicitur autem extasim pati cum extra se ponitur. Quia enim (ut dicit Aug.) anima verius est ubi amat, quàm ubi animat, quando aliquis intenso desiderio, vel amore fertur in aliquod, extra se quodammodo rapitur, ita quod seipsum transcendit & excedit.

Dion. de div. nom. cap. 4. Aug. de qualit. ani.

Tertio amor causat odium. Nam amor consistit in quadam convenientia amantis ad amatum: Odium verò consistit in quadam repugnantia, vel dissonantia: prius autem consideratur quod convenit rei, quam quod ei repugnat; quia per hoc aliquod est repugnans, quod impedit vel corrumpit quod est conveniens. Unde necesse est, quod amor sit prior odio, & causa ejus. Nam nihil odio habetur, nisi per hoc quod repugnat ei quod amatur.

Cant. 2.

Quartò amor causat morbum sive languorem. Cant. *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Nam amor peccati languidam facit animam ex eo, quod facit ipsam deterius se habere: quia coarctat ipsam ad rem sibi inconvenientẽ, unde læditur & deterioratur, secundum illud Oseæ: *Facti sunt abominabiles sicut ea quæ dilexerant.* Quandoq; autem si sit vehemens, lædit etiam corpus propter excessum immutationis corporalis. Dicitur etiam amor causare languorem, quia causat tristitiam de abstinentia amati. Unde Tullius tristitiam ægritudinem nominat.

Oseæ. 9. Cic. lib. 3. Tusc.

Tertio amor assimilatur radio, quia radius habet inflammare. Nam ex subito & continuo motu radiorum contingit aërem circunfusum igniri, maxime cum concurrunt radii in loco fractionis. Nam radii ibi multiplicati & coangustati dum mutuo conculcantur, calor ibi in tantum aliquando generatur; quod aër circumfusus sæpius inflammatur, ut patet in crystallo, ex cujus oppositione contra radios solis stuppa incenditur vel ignitur, ita similiter ex recordatione continua vel visione rei dilectæ fervor inflammatur amoris. Et iste ardor ab amicis Dei derivatur etiam ad circumstantes, quia sibi appropinquantes ad amorem divinum sæpius accendunt. Psal. *Ignis à facie ejus exarsit, carbones succensi sunt ab eo.* Præcipue autem hæc inflamatio competit charitati, de qua dicitur. *Fortis est, ut mors dilectio: dura, ut ignis æmulatio. Lampades ejus, lampades ignis atq; flammarũ: aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.*

Psal. 17. Cant. 8.

CAP. V.

Angelorum varia natura, ac excellentia ex variis crystallini cœli atque ignis effectibus & proprietatibus deprompta describitur, exacteq; dignoscitur.

ANgeli assimilantur cœlo aqueo sive crystallino. Unde ipsi intelligũtur per aquas quæ super cœlos sunt. Assimilantur ergo illi cœlo propter tria.

Primò ratione invisibilitatis. Nam illud vocatur propriè cœlum, quia scilicet est nobis invisibile & occultatum. Est enim nona sphæra, quam non videmus. Et hoc competit angelis, quorum natura incorporea & intellectualis, licet in se maximè sit cognoscibilis, tamen nobis, quorum cognitio oritur à sensu, est invisibilis & occulta. Nam ita se habet intellectus noster ad manifestissima naturæ, cujusmodi sunt naturæ angelorum, sicut oculus nyctycoracis ad lumen solis, ut dicit philosophus, & Sap. *Quæ in cœlis sunt, quis investigabit?*

Arist. 2. met. Sap. 9.

Secundo ratione perspicuitatis sive luminositatis, propter quam quandoq; vocatur cœlum crystallinum, quia est uniformiter ad modum crystalli perspicuum, & luminosum. Angeli autẽ perspicui sunt per munditiam: Unde beatus Dion. vocat Angelum præclarissimum sine macula. It. sunt luminosi per sapientiam, & est in

Dio. de cœl. hierar.

eis lumen triplicis sapientiæ. Sapientiæ innatæ, quia per species innatas sive cõcretas omnia cognoscunt quæ sunt à Deo producta (ut dicit Aug.) Item sapientiæ inspiratæ. Suscipiunt enim Angeli divinas inspirationes & illuminationes, quas beatus August. vocat Theophanias. Item lumen sapientiæ beatæ, quæ vocatur in eis cognitio matutina ab August. secundum quod cognoscunt res in Verbo: cognitionem autem rerum in propria natura vocat ipse August. cognitionem vespertinam.

Aug. in Enchi.

Tertio ratione mobilitatis: vocant n. illud aqueum propter mobilitatem. Mobilitas autem etiam angelo attribuitur, quia sicut dicit Damasce. angelus est substantia intellectualis semper mobilis. Et dicitur Angelus semper mobilis ratione naturæ intellectivæ & voluntatis. Nam quippe cum sit creatura, habet esse mutabile, in quantum omne creatum est vertibile in nihil, nisi manu omnipotentis teneretur. Respectu etiam intellectus dicitur, quoniam angelus semper mobilis, accipiendo motum æquivocè, prout intelligere motus dicitur; quoniam angelus semper est actu intelligens, non quandoque actu, quandoque potentia, sicut nos. Et licèt angeli quantum ad cognitionem qua cognoscunt res in Verbo, omnia simul intelligant, sicut etiam de nobis dicit August. quod in patria non erunt volubiles cogitationes nostræ ab aliis in alia euntes atque redeuntes: sed omnem scientiam nostram uno simul conspectu videbimus: tamen ea cognitione qua cognoscunt res in propria natura, non omnia simul intelligunt. Unde ibi est vicissitudo intelligentiæ. Et ideo August. dicit quòd omne ens creatum habens intellectum, intelligit unum post aliud, & talis successus est ut motus quidam. Beatus Dionys. ponit triplicem motum, scilicet circularem, rectum & obliquum. Circularis est ab eodem in idem centrum immobile. Et hunc motum habent, in quantum recipiunt illuminationes à Deo, & per illas revertuntur in Deum. Motu autem recto tunc moventur, quando procedunt ad providentiam subjectorum recte omnia transeuntes, & non revertuntur ab eodem in idem, sed de uno in aliud: Motus autem obliquus est in angelis, cum per cognitionem inferiorum, quibus provident, reflectuntur in Deum principium, & finem pulchri & boni. Item in voluntate mobilis est angelus, quia non omnia simul vult, sed modo unum, modo aliud. Dicitur autem angelus localiter moveri æquivocè, sicut & esse in loco, scilicet per contactum virtutis. Non quidem quia ipse vel contactus iste sive motus loco commensuretur, sicut accidit corpori: sed dicitur moveri localiter in quantum successive virtus ejus applicatur ad diversa loca. Unde iste motus potest esse continuus & discontinuus: secundum n. quod locum divisibilẽ, ad quẽ applicatur, non potest simul totum dimittere, sed successivè, sic dicitur motus discontinuus; vel totum simul dimittere & alteri loco se applicare, sic dicitur continuus. Unde ad hos cœlorum, id est, angelorum motus potest referri illud Joelis, *Moti sunt cœli.*

Aug. l. 15. de Trin.

August.

Dio. 3. c. de div. no.

Ioel. 2I.

Item angeli assimilantur igni. Psalm. *Qui facis angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem urentem* Et ista similitudo quadrupliciter potest accipi. Primo si consideremus ignis substantiam. Secundo si consideremus ejus eminentiam, scilicet quoad situm. Tertio si consideremus ejus potentiam. Quarto si consideremus ejus refulgentiam.

Psal. 102.

Primò enim ignis inter omnia elementa habet substantiam subtiliorem. Unde substantiam ignis propter suam subtilitatẽ repræsentat nobis tria de angelis. Primo eorum immaterialitatem propterea quia ignis est maximè inter elementa formalis. Nam minimum habet de materia & plurimum de forma. Angelus autem (licet secundum Dio.) nihil de materia habeat, ut ipse dicit: quod intellectuales substantiæ, id est, angeli vitam habent indeficientem, ab universa corruptione, materia & generatione mundæ existentes: habent tamen aliquid loco materiæ, scilicet potentialitatem, cum non sint actus puri, ut Deus. Unde angelus dicitur esse compositus

Dio. de div. no.

positus ex potentia & actu, sive ex quo est, & quod est. Sicut igitur ignis inter cætera elementa minimum habet de materia, & plurimum de forma, ita angelus (inter omnes creaturas intellectuales) minus habet de potentia, & plus de actualitate. Unde angeli quidem dicuntur substantiæ sive formæ separatæ, scilicet à materia.

Secundo ignis repræsentat angelorum incorporeitatem. Nam propter suam subtilitatem ignis quasi non videtur habere corpulentiam. Unde additus alteri corpori non videtur ipsum augere, ut apparet in ferro vel lapide ignito, quod tamen non videtur esse majus quàm non ignitum, cum tamen omne quantum additū quanto faciat ipsum majus, & omne corpus naturale sit quantum; Nec etiam videtur ignis, qui est in ferro, alium locum quam ipsum ferrum per se occupare, vel majorem locum simul cum ipso corpore, quam ferrum solum, quæ omnia cuidam incorporeitati, imo (ut verius dicam) subtilitati ipsius ignis attestantur.

Dio.15. ca. cœl. hier.

Item propter suam subtilitatem ignis est inclusibilis, quia (sicut dicit Dion.) Ignis non potest teneri; quia propter suam subtilitatem & mobilitatem penetrat omne corpus. Hoc igitur competit angelis, eo quod de sui natura non solum sunt incorporei. Propter quod dicit idem Dio. quod angeli sicut immateriales, sic incorporales intelliguntur; sed etiam non sunt corporibus alligati, ut scilicet in corporibus inclusi velut animæ humanæ teneantur. Unde angeli in scriptura spiritus nominantur, secundum illud: *Omnes sunt administratores Spiritus*, &c. *Spiritus autem carnem, & ossa non habet*, ut dicitur Luc. Et ideo substantia angeli non solum non est corpus, sed nec etiam alicui corpori unita est ut forma, quod esset naturaliter in corpore detineri. Assumunt tamen ad tempus (ut ex sacra Scriptura patet) interdum angeli corpora, hominibus apparentes, sicut Aug. testatur, dicens, quod angeli in assumptis corporibus apparuerunt Abrahæ, quæ non sunt eis naturaliter unita, in quacunque figura appareant, sed formant sibi illa, cum volunt, ex aëre. Et assumunt sibi hujusmodi corpora cum nobis apparent angeli, non propter se, sed propter nos, scilicet ut familiariter cum hominibus conversando demonstrent intelligibilem societatem quam homines expectant cum eis habendam in futura vita. Item hoc ipsum, quod angeli corpora assumpserunt in veteri testamento, fuit quoddam figurale indicium, quod Verbum Dei assumpturum esset corpus humanum. Omnes enim apparitiones veteris testamenti ad illam apparitionem ordinabantur, qua ipse filius Dei apparuit in carne. Est etiam notandum, sicut in sacra Scriptura proprietates rerum intelligibilium sub similitudine rerum sensibilium describuntur: ita corpora sensibilia, quæ angeli assumunt, divina virtute sic formantur ab eis, ut congruant ad repræsentandum angeli proprietates: & hoc est corpus assumere. Habemus ergo tres rationes quare angeli, cum incorporei sunt, in corporibus tamen nobis apparent: scilicet tum ad ostendendum futuram nobis societatem, tum ad figurandum Christi incarnationem, tum ad tradendum nobis per sensibilia de seipsis cognitionem.

Dio.4. ca. cœl. hier.

Hebr. 1.

Luc.24.

Aug.6.de civit Dei.

Tertio ignis in sua sphæra propter sui subtilitatem est nobis invisibilis: Unde Dio. dicit, quod ignis est incontemplabilis oculis carnalibus, id est, invisibilis propter suam subtilitatem. Nam lucidum non videtur à seipso nisi sit in materia spissa. Unde dicitur invisibilis, prout est in materia tenui: Et in hoc ignis repræsentat angelorum invisibilitatem, quia sicut de se sunt incorporales, ita etiam sunt invisibiles: apparent nobis visibiles, ut dictum est de igne, prout est in materia spissa. Quod quidem sic verum est, quia tunc angeli sumunt corpora in quibus visibiliter conspectibus nostris apparent. Formant igitur talia corpora ex ipsa virtute divina, quantum necessarium est ad corporis assumendi formationem. Nam licet aër (in sua varietate manens) figuram non retineat vel colorem, tamen quando condensatur figurari & colorari potest, sicut apparet in nubibus. Ad ostendendam igitur propterea invisibilitatem, quam angelus ex se habet,

Dio.15. cap. hi. cœl.

Tob 12. habet, dixit angelus Raphael Tobiæ: *videbar quidem vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo invisibili & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.* Quia enim ex eisdem nutrimur ex quibus sumus (sicut in secundo de anima Philosophus dicit;) *Arist. 1. de ani.* sicuti angelus est ex natura invisibili, ita etiam invisibili utitur nutrimento.

Item ignis inter omnia elementa habet eminentiam altiorem, scilicet quoad situm: unde Dion. dicit quod ignis est altus, *Dion. de cœli hier.* scilicet quoad locum proprium, qui est super omnia elementa, scilicet immediatè sub orbe lunæ. Et hæc altitudo situs competit igni ratione levitatis, quia locus levium est sursum, sicut gravium deorsum. Ex hac autem altitudine ignis ostenditur angelorum sublimitas quoad sex. Primo quoad situm localem, quia sicut sphæra ignis est locata super omnes sphæras elementorum, ita angelica natura creata & locata est super omnes sphæras cœlorum, scilicet in cœlo empyreo, quod dum factum (ut dicit Strabo.) Angelis est repletum. Cœlum autem empyreum, supremũ cœlum est; propterea super illud Deuter. *Deut. 15.* *Domini Dei tui est cœlum cœli.* dicit Isido. quod supremum cœlum est cœlum angelorum. Nam quia ex creaturis corporalibus & spiritualibus unum universum est constitutum, sic creatæ sunt creaturæ spirituales, quod ad creaturam corporalem aliquem ordinem habent & toti creaturæ corporali præsident: unde conveniens fuit, quod angeli in supremo corpore crearentur tanquam toti naturæ corporeæ præsidentes. Attendendum est autem quod ignis, licet sit in summo locatus, tamen virtute Solis movetur & descendit ad mixtionem aliorum inferiorum. Quodlibet enim elementum habet in cœlo aliquod movens ipsum, sicut terra movetur ab orbe stellarum fixarum, & ideo diversæ rerũ species in ipsa generantur; unde diversæ figuræ terrestrium respondent diversis imaginibus stellarum. Aqua verò ab orbe lunæ, sicut patet in fluxu & refluxu maris.

Ignis vero ab orbe Solis. Aër vero propter multitudinem motuum in ipso ab aliis quinque planetis, qui sunt multorum motuum. Sicut ergo ignis, quãquam sit altus, tamen virtute Solis descendit ad mixtionem inferiorum, sic etiam angelorum plurimi, quanquam fuerint in cœlo creati vel locati, jussu tamen & ordinatione Dei descenderunt & veniunt in mundum ad rerum temporalium administrationem & humanæ salutis procurationem, unde Apo. *Hebr. 1.* dicit, quod *omnes sunt in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis.* Et hoc tamen quod Apost. dicit, *Omnes*, non accipiendum est quod omnes universaliter angeli mittantur in ministerium, *Dionys. de cœl. hier.* quia secundum Dion. quatuor superiores ordines, Cherubin, Seraphin, Throni, & Dominationes, nunquam ad exterius ministerium mittuntur, sed solum quinque inferiores, scilicet, Virtutes, Potestates, Principatus, Archangeli, Angeli. Nihilominus tamen solum primi tres ordines dicuntur assistentes, reliqui vero sex ordines dicuntur ministrantes. Unde Dominationum ordo inter ministrantes computatur, non tanquam exequens ministerium, sed sicut disponens & mandans quid per alios fieri debeat, sicut Architectores in ædificiis nihil manu operantur, sed solum disponunt & præcipiunt quid alii debent operari. Dicit ergo Apostolus omnes mitti: non quia superiores, ut dictum est, ad executionem ministeriorũ mittuntur: sed quia inferiores qui mittũtur, ab eis de mysteriis illuminantur. Vel intelligitur, quod spiritus illi qui sunt ad ministeria deputati, omnes propter eandem causam sunt administratorii, id est, in ministerium missi, scilicet propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis, quamvis universaliter omnes angeli sunt tales. Et licet angeli venientes in mundum exeant à cœlo empyreo, in nullo tamen derogatur ex hoc eorum dignitati, quia licet sit eis cœlum empyreum ex quadam congruentia deputatum, nihil tamen propter hoc dignitatis recipiunt ab eo: & ideo quando actu non sunt in cœlo empyreo, nihil eorum dignitati subtrahitur, sicut nec regi quando non actu sedet in solio regali.

Item ex angelorum occupatione exteriori contemplationis internæ puritas nullatenus

latenus impeditur: quia duarum operationum, quarum una est regula & ratio alterius, una non impedit, sed juvat aliam. Unde cum angelus per solem intellectualem & actionem regulat suas actiones exteriores: sequitur quod interior actio ex ipsis exterioribus actibus impedimentum non habeat, sed potius juvamentum. Et ideo Greg. dicit. quod Angeli sic foras non exeunt, quod internæ consolationis gaudiis priventur. Secundo ex altitudine ignis ostenditur angelorum sublimitas quoad sufficientiam substantialem. Nam ita sufficiens est sibi ignis substantia, quod absque alicujus nutrimenti vel materiæ extraneæ subsidio præ se subsistere & conservari potest: Unde Dionys. dicit, quod ignis est altero non indigens. Hoc autem non competit igni nisi prout est in loco proprio & altitudine sphæræ suæ. Nam extra locum suum indiget aliena materia ad sui multiplicationem & conservationem. Similiter igitur angeli sunt formæ per se existentes & subsistentes, corporalis materiæ adjunctione non indigentes, sicut indiget humana anima corpore quoad tria: Primo quantum ad speciei constitutionem; quia licet anima possit subsistere per se sine corpore, sicut patet de animabus separatis, non tamen habet completam rationem vel essentiam speciei humanæ, cum ipsa sit pars humanæ speciei: unde homo dicitur, quod compositum est ex anima & corpore. Et ideo August. commendat Varronem, qui hominem nec solam animam, nec solum corpus, sed animam & corpus arbitrabatur. Sed angelus habet etiam sine aliquo corpore per se completum esse in specie. Et ideo communiter tenetur quod sit intelligentia, id est, angelus nulli corpori unitur, ut forma, sed tantum sicut motor, & hoc modo unitur corpori cœlesti.

Greg. 2. moral.

Dion. de cœl. hier.

Aug. 19. de civit. Dei.

Item animæ humanæ indigent corporibus ad sui multiplicationem sive individuationem. Nam (sicut dicit. Avi.) impossibile est esse multiplicationem individuorum sub una specie, nisi ex diversitate materiæ; quia ex diversitate principiorum formalium sequitur diversitas speciei. Cum igitur animæ non habeant materiam ex qua sunt, oportet quod in eis sit multiplicatio secundum divisionem materiæ, in qua sunt, scilicet secundum distinctionem corporum. Angeli autem, quia nec materiam habent ex qua sunt, nec etiam materiam cujus sint formæ, non multiplicantur secundum divisionem alicujus materiæ, unde est in eis multiplicatio solum secundum divisionem formalem, ad quam sequitur etiam diversitas speciei. Unde perfectio naturæ angelicæ requirit quidem multiplicationem specierum, sed non individuorum sub eadem specie, & ideo patet, quod non indigent angeli corporibus ad sui multiplicationem sicut animæ humanæ.

Avic.

Tertio indigent animæ humanæ corporibus ad intellectualem perfectionem, propter hoc quod anima humana imperfecta est de se & in potentia existens, infima in genere intelligibilium substantiarum, non habens in natura sua plenitudinem scientiæ, & ideo indiget uniri corpore, ut à rebus sensibilibus per ipsius corporis sensus scientiam acquirat. Sed angeli sunt perfecti in natura intellectuali, ita, quod non indigent cogitationem accipere à rebus sensibilibus; unde non intelligunt per species à rebus acceptas, sed per species connaturales, s. sibi à Deo in sua creatione infusas, unde Dio. dicit, quod angeli non congregant divinam cogitationem à rebus divisibilibus aut sensibilibus. Et ideo patet, quod propter intellectualem perfectionem seu cognitionem non indigent uniri corporibus.

Dio. de di. no. cap. 7.

Tertio ostenditur angelorum sublimitas ex altitudine ignis quoad impassibilitatem corporalem. Nam ignis, ut in altitudine loci sui non est noxiarum, vel turpium passionum receptivus, sicut est terra, aqua, & aër, quæ frequenter inficiuntur, & fœdantur sordibus & immundiciis & fœtoribus aliorum corporum: unde Dio: dicit: quod ignis non est recipiens pedestrem, idest, ignominiosam subjectionem; quia cum sit in supremo loco, non pedibus conculcatur, seu teritur, sicut terra, quæ est in infimo: nec nunc super

Dion. de cœl. hier.

super ipsum immunditiæ sicut super terram, vel aquam. Et nota, quod quanto corpus est in loco eminentiori, tanto est nobilius secundum naturam: quia habet plus de specie, species enim est in terminis, ut dicit philosophus; & ideo ignis secundum altitudinem loci sui non recipit contumeliam minorationis. Similiter angeli cum sint immateriales & incorporei, naturam habent impassibilem, unde corporeis ac sensibilibus passionibus non subduntur neque minorantur. Et ideo Christus propter naturam, quam suscepit passibilem, dicitur fuisse ab angelo paululum minoratus, secundum illud Psalm. *Minuisti eum paulò minus ab angelis.*

Psalm.8.

Quarto ostendit ignis sublimitatem angelorum quoad notitiam intellectualem. Nam ignis (ut Dio. dicit) est sursum latus. Hoc autem competit igni, in quantum est extra locum suum, quia naturaliter ad locum suum, qui est sursum, redire conatur. Sic angeli secundum intellectum moventur sursum in Deum, accipiendo motum non secundum quod est actus perfecti, id est, existentis in potentia; sed secundum quod est actus perfecti, id est inexistentis in actu. Dicit enim sic Dion. quod mentes angelicæ intelligendo moventur: & sic angeli sursum feruntur; quia quæcunque intelligendo cognoscunt, in Deum referunt. Distinguit enim in eis August. duplicem cognitionem rerum, scilicet matutinam, prout scilicet cognoscunt primordiale esse rerum, & hoc prout res sunt in Verbo; & per talem cognitionem manifestum est quod sursum feruntur. Item vespertinam, prout scilicet cognoscunt esse rerum creatarum secundum quod in propria natura consistunt. Nam esse rerum creatarum fluit à Verbo sicut à quodam primordiali principio. Et hic effluxus terminatur ad esse rerum quod in propria natura habent, & in hac etiam cognitione angeli beati referuntur in Deum; quia cognoscentes creaturam non in ea figuntur, sed hoc ipsum referunt ad laudem Dei, in quo sicut in principio omnia cognoscunt. Et hinc est quod Genesis in creatione rerum post vesperam non nominatur nox, sed mane; quia mane fit finis præcedentis diei & initium sequentis, cum dicitur, factum est vespere & mane dies unus; & ad signum quod ipsi angeli cognitionem præcedentis operis ad laudem Dei referunt.

Dio.de cœl. hierar.

Dio.de div. no.cap.4.

Aug.super Ge.4 & 11. de civi. Dei.

Gen.1.

Quinto ostendit ignis, angelorum eminentiam quantum ad obedientiam ministerialem. Nam ignis (ut dicit Dionys.) est semper mobilis; alia autem trāslatio dicit, semper motus. Semper autem moveri non competit igni secundum proprium motum, sed secundum quod est sursum in propria sphæra, & movetur motu cœli; quia non solum est verum in orbibus, quod inferior movetur motu superioris, sed etiam in omnibus corporibus attingit inferius motus superioris quantum potest. Unde quodlibet elementorum movetur ab aliquo orbium. Ignis autem à Sole & Marte, ut dicit Rabbi Moyses. Et motus talis non est rectus, sed circularis, & sic potest esse semper non à virtute intrinseca semper movente, sed à virtute extrinseca; & iste est motus innaturalis igni secundum quod est in specie sua: sed naturalis secundum quod est elementum, quia aliter non posset venire ad mixtionem nisi ex qualibet parte differretur per radios solis. Sicut ergo ignis est semper mobilis, sive motus secundum Dion. sic etiam angelus dicitur esse substantia semper mobilis secundum Damasce. quod quidem qualiter intelligendum est, expositum est supra in principio hujus capituli.

Dio.cap.5. de cœl. hierar.

Rabbi Moyses.

Damasce.

Item sicut ignis in sphæra sua movetur motu cœli, sic etiam angelus ad peragenda ministeria movetur motu voluntatis Dei. Unde Psal. *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, ministri ejus qui facitis voluntatem ejus.* Et quantum ad hanc obedientiam ministeriorum inveniuntur angeli, etsi non ex natura sua, tamen ex Dei providentia semper moventes & semper moti. Movent enim orbes angeli (secundum philosophos) motu sempiterno, & sic sunt semper moventes: sed quia hoc faciunt divinæ voluntatis imperio quod semper exequuntur, ideo sunt quodam-

Psal.102.

modo semper moti eo modo quo ille cujus imperio aliquid fit, dicitur esse movens ad illud.

Sexto ostendit ignis excellentiam angelorum quoad disparentiam visualem. Dicit enim Dion. quod ignis est resiliens, quod potest intelligi tripliciter. Uno modo resiliēs à loco infimo. Videmus n. quod flamma ignis in candela, si aliquis inclinet eam deorsum, statim resistit & flectitur sursum, scilicet versus locum suum naturalem qui est sursum. Sic etiam angeli licet quandoque ministrando descendunt & visibiliter interdum appareant, completis autem ministeriis disparent, & ad summa resilire sive redire dicuntur. Unde Angelus Raphael expleto ministerio dixit Tob. & filio suo; *Tempus est ut revertar ad eum qui me misit. Vos autem benedicite Dominum*, &c. Et cum hoc dixisset, ablatus est à conspectu eorum. Alio modo potest intelligi quod ignis resilit à corpore mixto. Elementa enim sunt in corpore mixto secundum esse primum, id est, secundum suas formas substantiales, sed non secundum esse secundum, scilicet suarum qualitatum intensarum, quia reductæ sunt ad medium. Sed etiam necesse est quandoque ipsum mixtum dissolvi & resolvi in elementa, & nunc unumquodq; elementum redit in suam naturam & locum: & sic ignis dicitur resilire scilicet à corpore mixto, ut quidam expositores volunt. Alii tamen non consentiunt quod elementa sunt in mixto actu, s. secundū formas substantiales, sed virtute tantum: & tunc est tertia expositio, quod ignis resistit scilicet à combustibili apprehenso. Nam materia quam apprehendit, usque ad ejus consumptionem non deserit, nec apprehenditur dū apprehendit, sed consumpto eo in quod agit, in se resilit, & ita dicitur resiliēs. Sicut ergo ignis secundum primam expositionē resilit à corpore mixto completo suæ durationis periodo, ita etiam Angelus resilit vel recedit à corpore assumpto, completo suo officio, & tunc ipsum corpus redit in suum principium, sic etiam ipsum mixtum redit in elementa. Non autem hanc similitudinem sic assigno, ut dicere velim sic intelligendo, quod angelus misceatur corpori assumpto, sicut ignis commiscetur elementis aliis in mixtione, neque quod resolutio corporis assumpti fiat in angelum, sicut resolutio mixti in ignem & in alia elementa, sed quod ipse Angelus remanet per se dimisso corpore assumpto, sicut si ignis per se remaneret terminata resolutione mixti. Sed secundum aliam expositionem, ignis resilit à combustibili, non quia comprehenditur, sed potius cōprehendit ipsum: & sic etiam angelus dicitur resilire à loco in quo est, vel ubi operatur, non quia continetur vel includitur à loco, sed potius ipse continet locum. Nam contineri & includi à loco competit corpori locato, prout est quantum quantitate dimensiva, quæ Angelo non congruit, cum sit incorporeus; sed est in eo quantitas virtualis, cujus applicatione ad aliquem locum dicitur esse in eo. Sed tamen substantia incorporea sua virtute contingens rem corpoream, continet ipsam & non continetur ab ea. Anima enim est in corpore ut continens, non ut contenta. Et similiter Angelus dicitur esse in loco corporeo non ut contentus, sed ut continens aliquo modo. Item ignis inter omnia elementa habet potentiam seu virtutem ampliorem: & hoc propter excessivam caliditatem. Et ideo secundum suam virtutem est invisibilis, inpalpabilis, inalterabilis, & invincibilis. Immensurabilis est ignis, dicit Dion. quia scilicet virtus ejus non determinatur ad unum terminum ut commensurata illi. Videmus enim quod in comburendo non extendit se virtus ejus tantum ad unum, imo quasi ad infinita, si infinita combustibilia inveniret. Et similiter in eodem combustibili non habet certum terminum, ut s. comburat tantam partem ipsius, & non plus. Unde si esset aliquod combustibile infinitum, sine fine comburendo procederet. Habet etiam ignis multos alios effectus facere. Unde licèt sit finitæ essentiæ, tamen virtus ejus non coarctatur ad unum effectum, sed in omnia generata potest, propter quod virtus ejus dicitur non esse commensurabilis alicui eorum. Hoc autem competit angelis, qui licèt essen-

Dionys. de cœl. hier. cap. 5.

Tob. 12.

Dionys. de cœl. hier. cap. 15.

Aug. ... 83. qu...

essentiam habeant finitam, & limitatam virtutem, tamen habent respectu inferiorum non limitatam vel coarctatam, sed quodammodo infinitam, in quantum scilicet virtus angeli non est ex se limitata ad unum effectum tantùm, vel circa rem unam tantùm, ita quod non possit circa aliam operari. Virtus etiam angeli non commensuratur inferiori rei, cui applicatur, quia quilibet angelus etiam minimus, habet altiorem & universaliorem virtutem, quàm aliquod genus corporalium: & ideo virtus angeli non est commensurabilis alicui eorum. Unde quod angeli diversi, diversis rebus proponantur, est, non quia virtus angeli magis extendatur ad hoc corpus quam ad illud, secundum suam naturam: sed ex ordine, divinæ sapientiæ, quæ scilicet diversis rebus diversos rectores præposuit. Dicit enim August. quòd unaquæque res visibilis in hoc mundo habeat angelicam potestatem sibi præpositam. Quia tamen virtus angeli simpliciter est finita & terminata, oportet, quòd quando applicatur ad unum, tunc non applicetur ad aliud. Et hinc est, quod quia angelus per applicationem virtutis dicitur esse in loco, quod non potest esse angelus in pluribus locis simul, sed tantum in uno determinatè, majori tamen vel minori, secundum quod voluntariè applicat virtutem suam ad corpus majus vel minus.

Aug. lib. 83. quæ.

Item ignis (ut dicit Dionys.) est incomprehensibiliter impalbabilis, id est, non comprehenditur tactu; quia propter vehementiam & improportionem caloris solvit proportionem sensus. Angelus alia ratione non est palpabilis, scilicet propter naturam spiritualem, & incorpoream, quæ non subiicitur sensibus aut qualitatibus sensibilibus, ut tangi, vel palpari possit. Item ignis est inalterabilis à sua caliditate, quia non potest ignis manens ignis infrigidari, sicut aqua manens aqua potest calefieri. Sic angeli beati non recipiunt transmutationem de bonitate in malitiam, quamvis hoc non habuerunt primitus ex natura, sed ex gratia; cum fuerint creati in libertate arbitrii: & è contrario dæmones de malitia in bonitatem nequeunt transmutari. Vel etiam angeli de scientia in oblivionem vel ignorantiam minimè transmutantur. Possunt tamen decipi dæmones & errare, non quidem quantum ad ea quæ naturaliter rei conveniunt vel removentur ab ea, sed quantum ad ea tantum, quę à supernaturali Dei ordinatione dependent: sicut si considerans Lazarum mortuum, judicasset eũ non resurrecturum. Item ignis est invisibilis, unde Dio. dicit, quod est per se potens omnium. Nam per suam virtutem activam videmus, quod ignis potest super omnia ista generabilia & corruptibilia, nec vincitur ab eis: unde & omnia transmutat, etiam ferrum, & lapides, & quæcunque fortia. Sic angeli habent dominium & potestatem supra totam naturam corporalem, propter quod Aug. dicit, quod omnia corpora reguntur per spiritum vitæ rationabilem. Et Greg. dicit, quòd in hoc mundo visibili nihil nisi per creaturam invisibilem disponi potest, unde natura corporalis ad nutum obedit angelis quantum ad motum localem; licet non quantum ad alias transmutationes formales nisi mediante motu lobali alicujus corporis moti, ut tradit August. ibidem. Item ignis inter elementa habet resplendentiam clariorem; nam ignis est ex se lucidus nobis occultus, & aliorum illuminativus: propter primum dicit August. quod ignis est omnino splendens existens. Ubi dicit expositor quod tam igneum elementi quam igneum cœli lucidum est in se, licet non semper visibus nostris subiiciatur propter materiam in qua est, ut statim declarabitur. Similiter etiam angeli in se quidem habent naturam lucidam & maximè manifestam cum sint formæ separatæ & actu intelligibiles: unde Philosophus, vocat eos manifestissima naturæ.

Aug. 3. de Tri. Greg. 3. Dial.

Arist. 2. met.

Secundo ignis est nobis occultus, id est, invisibilis scilicet in propria sphæra, ut dicit Alexander: unde Dionys. dicit, quod non obstante quod sit in se lucidus, tamen nobis est occultus, non adhibita, materia in qua suam operationem manifestat, quæ est lucere. Nam propter sui subtilitatem

tatem & tenuitatem non subjacet visibus nostris cum esset in materia tenui, sed solum secundum quod est in materia cujus partes & constant & adunantur; unde dicit Avic. quod ex congregatione diaphani fit lucidum, ut patet in crystallo; & propter hoc ignis ut dictum est, in materia sua non lucet. Et si obiiciatur, quod etiam prout est in propria sphæra manifestatur lumen ejus in galaxia: dicendum est quod galaxia non est ex splendore ignis, quoniam sic semper esset in eadem parte cœli; compertum est autem, quod movetur in centum annis gradu uno. Sed causa etiam est multitudo stellarum minutarum in illa parte cœli, quarum lumen videtur continuum. Similiter etiam angeli, non obstante quod in se sint maximè intelligibiles, tamen quoad nos sunt occulti & ignoti, nisi in quantum manifestant se nobis in suis effectibus quos agunt in istis sensibilibus; & hoc est propter improportionem intellectus nostri, qui dum conjunctus est sic sensibus vel phantasmatibus, ut dictum est, se habet ad eos sicut oculus nyctycoracis ad lucem Solis. Intellectus enim conjunctus sensibus non potest intelligere nisi per conversionem ad phantasmata, & sine continuo tempore. Sed angelorum non sunt phantasmata, nec tempori continuato subduntur: quare eos prout sunt in se, & secundum suas quidditates, intelligere non valemus.

Tertio ignis est aliorum illuminativus, dicit autem Dion. quod ignis est circumvelatis illuminationibus illuminativus: sic enim habet antiqua translatio, & intelligitur circumvelatis, id est, circumpositis substantiæ ejus, id est, à lumine causatis, quia s. ignis propriè ex se non habet illuminare, sed ab exteriori, secundum quod communicat cœlesti corpori, ut dicit Philosoph. Hæc autem illuminatio competit angelis, & quantum ad seipsos secundum quod superiores de his, quæ à Deo percipiunt, illuminant inferiores: unde Dion. dicit quod unaquæque cœlestis essentia intelligentiam sibi à superiori datam inferiori communicat. Et posset etiam pro tanto dici quod superior illuminat inferiorem circumvelatis illuminationibus, quia ea de quibus illuminant, non ita excellenter & clarè recipiuntur ab inferioribus sicut sunt in superioribus, & ideo superior angelus veritatem quam accipit quodammodo, ut ita dicam, ingrossat, ut ab inferiori capi possit. Et ideo Dio. dicit in prædicto capitulo quod unaquæq; substantia intellectualis datam sibi à superiori intelligentiam provida virtute dividit & multiplicat ad inferiores sursum ductrice analogia. Homines autem ab angelis circumvelatis illuminationibus illuminantur: quia intellectus humanus ipsam intelligibilem veritatem nudã capere non potest, cum naturale sit ei intelligere per conversionem ad phantasmata: unde angeli intelligibilem veritatem proponunt hominibus sub similitudinibus sensibilium. Et ideo Dionys. dicit quod impossibile est nobis aliter lucere divinũ radiũ nisi varietate sacrorum velaminum circumvelatũ.

Dion. de cœl. hier. cap. 1.

Dion. cap. 15. cœl. hier.

Dion. c. 15. cœl. hier.

CAP. VI.

De anima humana variabili natura, quæ triplici aëris variationi similis esse perhibetur, ac de multiformibus septem planetarum in nobis effectibus per zodiaci signorum conjunctionem, ex Astronomorum sententia.

Anima variatur ad modum aëris. Nam aër in suis qualitatibus habet variationem tripliciter.

Primo ex distantia cœli, quia quanto aër est à cœlo remotior & terræ vicinior, tanto est frigidior & grossior & terrenæ qualitati similior, licèt aër terrę vicinus ex reflexionis radiis aliquando incalescit. Sic quanto est à Deo anima per peccatum longinquior, tanto est per malitiam frigidior, & ad spiritualia intelligenda grossior, & ad temporalia per affectum terrestrior. Causatur etiam immutatio aëris per solis approximationem vel elongationem: quia approximatio est causa caloris, sed elongatio est causa frigoris. Appropinquat autem animæ Sol justitiæ, Christus, per gratiam, quando s. ipsa anima appro-

appropinquat sibi per pœnitentiam, Jac. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis*; & tunc causatur in anima calor & fervor amoris, elongatio autem Solis, id est Christi ab anima, nunquam fit nisi ex culpa. Psal. *Longè à peccatoribus salus.* Et tunc fit in anima frigus, quia extinguitur affectus, & fervor circa spiritualia.

Jac. 4.

Psal. 118.

Item sol si cum Saturno frigido sidere in frigido signo convenerit, in aëre frigus intenditur. Si verò cum Marte & calido planeta concurrerit, fit in aëre excessus caloris. Est autem in anima quasi sol naturalis splendor & lumen propriæ rationis, qui si cum Saturno, id est corpore pigro & frigido convenerit, id est, concordaverit in signo frigido, id est, in suo carnali appetitu, vel desiderio, intenditur & crescit in anima frigus illud, id est, peccati malitia: frigus enim est qualitas mortificativa: quia *si secundum carnem vixeritis, moriemini*, dicit Apost. Sed tunc sol rationis convenit cum Marte, quando concordat rationis deliberatio sive meditatio cum bona & ferventi voluntate. Et tunc crescit desiderii fervor vel affectus amoris Psal. *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescit ignis.*

Rom. 8.

Psal. 38.

Secundo variatur aër ex qualitate venti. Nam aër in montibus frigidior est, in vallibus calidior. Et ratio est secundum Constantinum, quia Boreas ventus frigidus habet ortum ab eminenti zona, unde libere expetit loca alta, & movetur ibi, & subtiliat aërem, & sic frigidus est. Omne enim subtile dummodo exhalationem habeat, per motum infrigidatur. Econtra autem in vallibus aër est quietus, quem non impellit de facili ventus frigidus, & sic est calidus. Macrobius autem aliam causam hujus assignat dicens, quod hoc est aggregatione radiorum, qui multiplicantur in vallibus magis quam in montibus; imo si ad montes veniunt, non ibi subsistunt sed ad valles descendunt: ubi cum ultra procedere nequeunt, ibi multiplicantur & conculcantur, & sic calorem maximum generant. Unde nives in vallibus liquescunt citius quàm in montibus. Et huic sententiæ concordat Philosophus. Aër ergo montium est vita magnorum, quæ vento agitata superbiæ, abundat in frigore. Aër autem quietus vallium, est vita tranquilla humilium, ad quam ventus inquietudinis & superbiæ non ingreditur. Ibi etiam radii, id est, cœlestes illuminationes & consolationes multiplicantur, ex quibus amoris & devotionis fervor plurimum augmentatur.

Const.

Macro.

Arist. 14. mete.

Tertiò aër immutatur ex situ loci, quia in terra vicina mari septentrionali aër frigidus est ex vapore frigido à mari resoluto, unde ibi calor est debilis, propter quod illud mare parum salcescit; & ideo ponticum mare est quasi dulce. In mari autem australi est contrarium ex contraria causa. Mare autem septentrionale vitam peccatorum signat, quæ mare propter inquietudinem dicitur: Septentrionale autem à septem stellis frigidis arcturi, quæ ibi præsunt, id est, à septem vitiis capitalibus, quæ in peccatoribus dominantur: ibi est aër, id est, anima frigida frigore peccati & malitiæ. Ubi etiam deficit aqua salsa sive amara pœnitētiæ, & abundat aqua dulcis carnalis concupiscentiæ. E contra autem in australi, id est, in conversione pœnitentiæ, de qua in Psalmis dicitur. *Converte domine captivitatem nostram sicut torrens in austro*: consurgit vapor contritionis calidus per fervorem humilem, per lachrymarum compunctionem, ex quo fit aër calidus, id est, anima fervens etiam in amore. Item anima in vita ista tanto plus sentit de mundi amaritudine, quanto plus habet de terrena affectione: & è contra, tanto plus percipit de cœlesti dulcedine, quanto plus est purgata à terreno amore, & magis assidua in contemplatione. Cujus exemplum est, quod aqua marina, quæ mixta est grosso terreo combusto, amara est, sive salsa. Sed aqua dulcis est mixta aëreo & purgata à pulvere terreno. Quasi autem terreum grossum & combustum est amor terrenorum, qui animam reddit terrenam per assimilationem, quia anima (ut dicit Hugo de sancto Victore) in illius rei, quam diligit, similitudinem transformatur. Item reddit animam

Psal. 125.

Hugo.

grossam quoad contemplationem spiritualem; & combustam, quoad affectionem temporalium, ut temporalia nimis ardenter diligat. Hoc ergo amore dum anima respergitur, afflictione multiplici frequenter amaricatur. Sed si fuerit anima aërea, id est, spirituali amore conjuncta, & terreni amoris pulvere purgata, tunc cœlesti & spirituali dulcedine, quàmpluries erit plena. Item anima habet aspectus & affectiones similes aspectibus signorum & domorum cœli. Distinguunt enim Astrologi quinque planetarum aspectus, scilicet conjunctum, oppositum, sextilem, tertium, & quartum. Conjunctus aspectus est, quando unus planeta irradiat super alium in eodem signo citra quindecimum gradum, secundùm Azaëlem, Et (ut idem tradit) fortissimus & pessimus dicitur, & præcipuè quando duo planetæ malevoli (ut sunt Saturnus & Mars) conjunguntur in signo ejusdem complexionis, puta in Ariete vel Tauro. Et hic aspectus signat amicitiam & concordiam malorum hominum ad invicem convenientem in aliquo facto: & hæc unitas pessima est, quia sicut periculosum est, si unitas desit bonis, ita periculosum est si adsit malis, prout Greg. dicit. Alii tamen Astrologi dicunt, quòd hic Aspectus non est semper malus, sicut si Juppiter & Venus conjungantur in Libra vel in Geminis: & sic iste aspectus qui est inter benevolos planetas, non est malus, quia bonorum concordia & convenientia non est noxia, sed bona. Oppositus autem aspectus est quando duo planetæ sunt in oppositis signis: qui dicitur pessimus propter contrarietatem signorum, & præcipuè quando planetæ habent contrarias qualitates, puta si Venus sit in Ariete, & Saturnus in Libra. Et hic aspectus designat inimicitiam & discordiam superborum & tyrannorum ad invicem, quæ pessima est, quia causat fortissima & periculosissima bella. Sextilis autem aspectus dicitur, quando inter duos planetas sunt duo signa integra, ut quando aliquis planeta (aliquo signo ascendente) aspicit tertium ante se, & tertium post se, & hoc est à tertio in undecimum, verbi gratia. Si aliqua planeta fuerit in initio arietis, & aspicit illum, qui est in capite geminorum ante se, vel illum, qui est in initio Aquarii post se, quod est signum undecimum. Et hic aspectus vocatur sextilis, eo quod teneat sextam partem cœli scilicet quadraginta gradus. Et talis aspectus est laudabilis, bonus, & fortunatus. Est enim signum domus dilectionis secundum Astrologos, scilicet propter concordiam signorum in una qualitate. Talis ergo est aspectus dilectionis spiritualis proficientis, scilicet charitatis, in qua homo proficiens & ascendens aspicit tertium ante se, scilicet Spiritum sanctum, qui est tertia in Trinitate persona, à quo videlicet causatur ipse amor charitatis, secundum illud Apostol. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*, & tertium post se, scilicet proximum: Nam homo in se habet duo quæ primo debet ex charitate diligere, scilicet animam suam & corpus suum: postea debet diligere proximum suum sicut seipsum. Alius aspectus, qui dicitur tertius, est, quando duo planetæ sunt in signis similibus. Et fit à quinto signo & nono. Verbi gratia, si planeta, qui fuerit in initio Arietis, aspicit eum qui est in Sagittario post se, quod est signum nonum. Et dicitur tertius, quia continet tertiam partem cœli scilicet. 120. gradus. Et hic aspectus est optimus, quia est in signo per fidem amicitiæ, ut dicit Mizaël, quia ibi non est contrarietas in qualitatibus signorum, præcipuè si fuerint planetæ in qualitatibus concordantes, ut Jupiter & Venus. Hic repræsentat aspectum charitatis jam perfectæ, qui dicitur tertius: quia tria sunt quæ debet homo perfecta charitate diligere, scilicet Deum, seipsum, & proximum.

Quartus aspectus est à quarto signo & decimo. Verbi gratia, si planeta qui fuerit in initio Arietis aspicit illum, qui est in capite Tauri ante se, & eum qui est in capite Capricorni post se, quod est decimum

Gregor.

Rom. 5.

Miza.

decimum signum. Unde est aspectus quartus, quando sunt inter planetas tria signa integra. Et hic aspectus dicitur quartus, quia continet quartam partem cœli, scilicet 90. gradus. Et hic aspectus dicitur esse malus, quia in illo signo sunt iræ, inimicitiæ, & invidiæ, ut dicunt Astrologi, scilicet propter contrarietatem signorum, puta si sol fuerit in Ariete, & Saturnus in Cancro. Possumus autem dicere, quod hic aspectus malus repræsentat aspectum quatuor malarum affectionum, quæ semper aspectum faciunt esse malum, scilicet invidia, ira, odium, & luxuria. Malus enim est aspectus invidorum. Ecclef. *Nequam est oculus lividi*, id est, invidi. Item iracundorum: unde de Saulo irato contra David dicitur, quod jam non rectis oculis respiciebat Saul David. Item odientium sive inimicorum, quorum est aspectus insidiosus & fraudulentus. Ecclef. *In oculis tuis lachrymabitur inimicus, & si invenerit tempus, non satiabitur sanguine.* Item luxuriosorum, quorum est aspectus infectus & corruptus. Petr. *Oculos habentes plenos adulteriis.*

Eccl. 14.

1. Reg. 18.

Eccl. 12.

2. Petr. 2.

CAP. VII.

Hominum in vitiis seu virtutibus ac artibus naturalis proclivitas, ex animæ vi corporisq; complexione ob planetarum variabilem influxum & in corpore dominium, ortum habere declaratur.

Aptitudines virtutum, vitiorum & artium insunt hominibus ex natura, & non tantum ex parte animæ, sed etiam ex parte corporis & complexionis quam anima ut plurimum sequitur. Nam diversi homines sunt apti & dispositi naturaliter ad diversas artes. Et hoc est propter vires & dominium diversorum planetarum. Verbi gratia, quantum ad virtutes vel opera virtutum, Saturnus (ut dicit Ptolomæus) disponit homines ad doctrinam. Jupiter ad honestatem: Mars ad magnanimitatem, Venus ad amicitiam, Mercurius ad eloquentiam & sapientiam. Unde (secundum Ptolom.) Mercurius dat esse studiosos, & scientiæ numerorum amatores. Sol ad virtuosum spiritum & animam: Luna ad pudicitiam. Similiter quantum ad vitia, Saturnus (ut dicit Ptolom.) disponit ad pigritiã, Jupiter ad vanam gloriam & pompam divitiarum, & honorum, & vestimentorum; unde dicit Ptolom. quod sub Jove sunt honor & divitiæ, & optimum indumentum. Mars ad iram, unde secundum Ptolo. sub Marte continetur prælium, carcer & inimicitiæ, præest enim Mars choleræ & igni, & cholericæ complexioni, unde disponit ad audacitatem & animositatem, & appetitum vindictæ: & ideo Mars ab antiquis Deus vocabatur bellorum. Venus disponit ad luxuriam & voluptates: Sol ad avaritiam; unde dicit Ptolo. quod sub sole continetur spes lucri, fortuna & hæres. Mercurius ad furtum & mercationum fraudes, unde Ptolo. dicit quod sub Mercurio continetur fortunium, negotiatio, & furtum. Luna autem (secundum Ptolo. & Albumasar.) existens in secundo signo post ascendens, efficit & ostendit mœrorem & tristitiam. In quarto vero & quinto & octavo efficit & designat rixam, anxietatem, fugam & mutabilitatem. Similiter quantum ad artes. Saturnus disponit homines, ut sint terrarum cultores, & gravium ponderum portitores, trapezetæ, id est campsores, argenti tractatores, & scriptores. Mars verò disponit ad artes & operationes igneas, ut furnarios & ferrarios. Venus vero, ut sint cantores, musicorum amatores, specierum confectores, artifices, & vestium mulierum incisores. Mercurius vero disponit ad scientiam, & usum calculi & computationis, & ideo dicitur fuisse Deus mercatorum. Sol vero habilitat hominem ad omnia opera auri, si fuerit in exaltatione sua. Si verò in cancro, ad omnia opera æris habilitat & disponit. Luna vero disponit ad artes nauticas & aquaticas.

Ptolom.

Album.

CAP.

CAP. VIII.

De umbræ effectibus septem, qui Avaritiæ vitio detestabili pluribus de causis optimis similitudinibus ascribuntur.

AVaritia assimilatur umbræ propter septem. Primo quia umbra est luminis impeditiva, sic & cupiditas avaritiæ impedit animæ lumen gratiæ. Nam sicut umbra terræ causat eclipsim lunæ, scilicet quando terra interponitur inter lunam & solem, ita terrenorum cupiditas causat eclipsim animæ, quando interponitur inter eam & Deum. Psalm. *Repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.* Greg. Tenebra animæ est divitiarum cupido. Secundo, quia umbra est caloris repressiva, vel totaliter extinctiva: & sic cupiditas sive avaritia calorem charitatis minuit vel extinguit. Minuit quidem, quia tanto minus diligitur Deus quanto magis diligitur mundus. Si ergo amor cupiditatis sit inordinatus, non tamen in tantum quod præferat divitiarum affectum amori divino; scilicet ut propter divitias non velit aliquid contra Deum vel proximum; diminuit quidem charitatem sed non extinguit, quia tunc est peccatum veniale. unde August. dicit, quod venenum charitatis est cupiditas rerum temporalium: augmentum ejus, cupiditatis, diminutio; unde in perfectis nulla cupiditas. Si autem avaritia in tantum excrescit quod præferatur charitati, scilicet ut propter divitiarum affectum non vereatur facere contra amorem Dei & proximi, sic avaritia est peccatum mortale & totaliter charitatis amorem extinguit. Joan. *Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.* Tertio, quia umbra est sterilitatis inductiva, quia nihil quasi crescit ubi est continua umbra. Sic semina divinorum verborum non possunt crescere & fructus producere, ubi est avaritia & divitiarum cura solicita, Matth. *Solicitudo sæculi istius & fallacia divitiarum suffocat verbum.* Quarto, quia umbra est serpentium amica & colubrorum nutritiva: unde dicitur coluber, quasi colens umbram. Ita avaritia maxime est serpentibus infernalibus, id est, dæmonibus accepta, quia maxime per eam animas illaqueant, unde Apo. dicit quod *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli.* Quinto, quia umbra est maturitatis fructuum retardativa. Ita tenacitas avaritiæ fructus pœnitentiæ etsi non omnino aliquando impediat, tamen retardat: quia nullum pœnitentiæ opus homines sic difficulter, vel negligenter faciunt, sicut malè ablatorum restitutiones. Suggerit enim diabolus illud verbum, Psal. *Beatus qui retinebit*, &c. Sexto, quia umbra est timoris excussiva, & hoc quia tenebrosa est. Ita simili modo avarus semper timet ne perdat quod acquisivit, vel ne deficiat sibi quod habebat. Et ideo non liberè nec propriè utitur eo. Propter quod dicit Hier. Avaro tam quod habet, quam quod non habet, deesse fatemur.

Septimo, quia umbra est somni provocativa, & hoc propter frigiditatem. Job. *Sub umbra dormit in secreto thalami.* Ita similiter avaritia inducit somnum, id est, profunditatem & immobilitatem peccati. *Radix enim omnium malorum est cupiditas.*

Psal. 73. Greg. Aug. lib. 83. qu. 1. Ioan. 2. Matth. 13. 1. Tim. 6. Psal. 13. Hier. ad Pauli. Iob. 40. 1. Tim. 6.

CAP. IX.

Aureolæ quæ Martyribus, virginibus ac doctoribus, seu sacræ scripturæ prædicatoribus debentur, luminarium coronis pluribus rationibus comparantur: quave de causa sic vocentur, quidq; sint, & ubi fiant, explanatur.

AUreolæ sanctorum assimilantur coronis luminarium. Apparet enim circa solem & lunam & stellas notabilis corona quædam alba, quæ Græcè dicitur Halon. Et ita quidam sancti notabiles, scilicet martyres, virgines, & doctores, præter communem coronam gloriæ, quæ aurea vocatur, adhuc dicuntur habere aureolas. Et designat aureola quoddam accidentale præmium sive gaudium de operibus à se factis, quod habent ratione victoriæ excellentis; quod quidem est aliud gaudium ab eo, quo de

conjung

conjunctione ad Deum gaudent, quod gaudium dicitur aurea, unde Exod. *Facies super auream alteram coronam aureolam.* Significantur ergo aureolæ in hujusmodi coronis. Primo ratione ordinis, quia scilicet fit in eis circulus post circulum. Nam sicut lapis projectus in aquam quietam facit circulum post circulum, qui paulatim evanescit; Ita cum vapor quieto tempore est in aëre rarus, nondum contractus in nubem, si radius solis, vel lunæ, vel stellæ cadat directe in centrum illius vaporis, diffunditur humidum circa radium, ex hoc fit circulus post circulum: impulsum enim sequitur formam impellentis. Omne autem lumen naturaliter est rotundum, & ideo ille vapor rotundatur, & ita videtur juxta luminare, cum fit prope terram. Ordo ergo circuli post circulum, id est, coronæ in sanctis illuminatis, repræsentat ordinem aureolæ post auream, vel unius aureolæ post aliam, in aliquibus beatis. Sicut quidam beati in cœlo habent tantum auream, quæ est omnibus communis, scilicet, perfectum gaudium, quod habent omnes beati de perfecta conjunctione ad Deum. Et vocatur aurea sive, corona, tum quia cum quadam pugna acquiritur, quia *regnum cœlorum vim patitur,* &c. tum quia per hoc sancti efficiantur participes regiæ dignitatis. Unde hanc auream habet beata Maria Magdalena. Sed ulterius quidam alii super hoc habent aureolam, id est, quoddam accidentale gaudium de aliqua excellenti virtute, puta de virginitate: sic etiam beata Martha quæ etiam fuit virgo. Et quidam super aureolam virginitatis adhuc habent aliam, scilicet prædicationis & doctrinæ, sicut B. Dominicus qui fuit virgo & doctor. Et quidam post hunc circulum adhuc habent alium, scilicet martyrii, sicut B. Petrus martyr de Ordine Fratrum Prædicatorum, qui fuit virgo, doctor, & martyr, & ideo ascendit aureola triplici dotatus.

Exod. 25.

Matth. 11.

Secundo ratione temporis, quia fiunt hujusmodi coronæ tempore temperati frigoris. Nam magnus vapor vaporem dissipat, & frigus intemperatum nimis condensat. Est autem in mundo intemperatum frigus malitiæ, & ideo non dantur ibi aureolæ, nec in inferno, ubi intemperatus calor gehennæ: sed tantum in cœlo ubi est refrigerii temperamentum.

Tertio ratione significationis; quia hic circulus si circa periferiam spissatur & nigrescit, vel viridescit, significat humidas impressiones casuras. Si autem attenuatur & sic deficit, aut hoc est æqualiter, & tunc significat quietem & severitatem aëris; aut in una parte, & tunc ex illis oritur ventus. Si vero rumpitur & laceratur in pluribus locis, significatur tempestas, secundum Senec. Ergo prima significatio, scilicet humectatio per pluviam doctrinæ, refertur ad prædicatores. Secunda, scilicet serenatio, refertur ad virgines, in quibus serenatur mens ad victoriam carnis. Sed tertia, scilicet ventus vel tempestas refertur ad amores divinæ passionis. Et in istis tribus tantum dantur aureolæ in cœlo.

Senec.

CAP. X.

Fonti fluvioq; Iordanis Baptismatis sacramentum, ob varias eorum proprietates quæ hic exprimuntur, jure assimilatur.

Baptismus assimilatur fonti propter septem.

Primo, quia fons est sui communicativus. Nulli enim se fons occultat, sed æque pauperi & diviti se communicat. Ita similiter etiam baptismus communis est, & nulli negatur, nec puero, nec seni, nec pauperi, nec diviti. Zac. *Erit fons patens Domini David, in ablutionem peccatorum.*

Zac. 24.

Secundo, quia fons est sordium ablutivus, & baptismus omnes abluit sordes peccatorum, scilicet originalis, & actualis, & venialis. Judith. *Exibat in vallem Bethuliæ, & baptizabat,* id est, lavabat se in fonte.

Judith. 12.

Tertio, quia fons est locorum adjacentium sibi fœcundativus. Et ita etiam simili modo baptismus se suscipientes

dicitur fœcundare, in quantum fructus gratiæ, id est, virtutes confert non habenti, & auget habentibus. Unde super illud Psalm. *Super aquam refectionis*, &c. dicit glossa, quod anima peccatorum ariditate sterilis fœcundatur per baptismum. Prov. *Veniet ut fons messis tua.*

Psal. 22.

Prov. 6.

Quarto, quia fons est aquæ multiplicativus. Nam quamvis in ortu suo sit parvus, tamen propter indeficientem fluxum magnorum fluviorum est causativus. Nullus enim est fluvius ita magnus, quin occultè, vel manifestè à fonte aliquo nascatur. Ita similiter baptismus auget & multiplicat in adultis gratiam & virtutes. Hester. *Fons parvus crevit in fluvium, & in aquas plurimas redundavit.*

Hest. 10.

Quinto, quia fons limpidus est rerum omnium in eo existentium ostensivus. Quia scilicet usque ad fundum videntur quæ sunt in eo. Ita baptismus dirigit in visionem spiritualem interiorem & exteriorem. Interiorem quidem in quantum baptismus dicitur fidei sacramentum, quæ oculos mentis idoneos facit ad visionem divinorum. Exteriorem vero, quia baptizatis conceditur inspicere sacramentum Eucharistiæ, & non aliis, ut Dion. dicit, unde baptismus (secundum Damasc. & Dio.) dicitur habere virtutem illuminativam. Hierem. *Quis dabit oculis meis fontem.*

Dionys.

Hierem.

Sexto, quia fons est caloris refrigerativus: quia baptismus est ardoris & concupiscentiæ, & fomitis mitigativus, in quantum in baptismo confertur gratia, per quam exhibetur remedium ne fomes vel concupiscentia dominetur. Prov. *Fons vitæ, ut declinet à ruina mortis.* Ruina enim mortis est concupiscentia, quia *si secundum carnem vixeritis, moriemini*, dicitur Rom.

Prov. 17.

Rom. 8.

Septimo quia fons est in altum ascensivus. Nam quanto primò descendit aqua fontalis, tanto postea ascendit. Unde quia baptismalis gratia de cœlo venit, in cujus rei signum cœli aperti sunt super Christum baptizatum, ideo ipse facit usque in cœlum ascendere baptizatos: & ideo dicitur baptismus aperire januam cœli. Joan. *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.*

Luc. 3.

Ioan. 4.

Item baptismus est figuratus in fluvio Jordanis.

Primo, quia Jordanis lepram Naamam Syri mundavit: & taliter aqua baptismi mundat lepram, id est, infectionem peccati.

Secundo, quia Jordanis regionem Judæorum fidelium à regione infidelium dividit: & similiter sacramentum baptismi distinguit religionem fidelium, id est, Christianorum, ab omnium infidelium populis. Job. *Dividit torrens à populo peregrinanti.*

Iob. 28.

Tertio, quia Jordanis coram filiis Israel se aperuit, & ad terram promissionis siccum iter exhibuit: in quo significatur, quod baptismus januam gratiæ nobis aperit, & ad terram promissionis, id est ad vitam æternam viam nobis facit. Joannes: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.*

Ioan. 3.

Quarto quoque quia Jordanis ex contactu mundissimæ carnis Christi sanctificari meruit: unde eo mediante Christus vim regenerativam contulit aquis. Et ipsum sacramentum humanæ salutis, id est baptismum, in aqua fieri instituit. Ephes. *Mundans lavacro aquæ.*

Ephes. 5.

Quintò, quia in Jordane Joannes Baptista cœlos apertos vidit, vocem Dei patris audivit, Filium in carne lavit, Spiritum sanctum in columbæ specie super ipsum descendere vidit: in quibus significatur, quòd baptismus janua cœli aperit, & ad sanctæ Trinitatis notitiam & visionem apertam, in qua consistit vita æterna, feliciter introducit.

CAP. XI.

Octo beatitudines particulatim enucleantur, quibus ventorum varij effectus pluribus rationibus conferuntur.

Beatitudines quæ enumerantur in sermone Domini in monte, possunt assimilari

Matth. 5.

assimilari ventis. Nam primò ventus est navigantium deductivus & promotivus: fortissimè enim in mari curritur si bono & forti vento navicula impellatur. Hoc autem proprie competit primæ beatitudini, quæ est paupertas spiritus. Nam pauperes spiritu sunt qui per mare hujus sæculi ad portum & quietem regni cœlestis expeditè & sine impedimento perveniunt. Unde Dominus dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Ubi nota, quod in mari hujus sæculi tria impedimenta occurrunt, quæ navem animæ frequenter submergunt. Unum impedimentum est ex undis sive fluctibus tumescentibus: & illud designat elationes & tumores honorum mundanorum. Hoc autem impedimentum tollit paupertas spiritus: Nam (sicut dicit glossa.) Pauperes spiritu sunt humiles Deum timentes, & tales profectò non ambiunt, sed fugiunt honores, unde unda tumescentis superbiæ minimè illos involvit.

Secundum impedimentum est ex scopulis occurrentibus, in quos quandoque navis impingit. Et isti scopuli sunt curæ sæculi & cupiditates divitiarum à quibus etiam liberat paupertas spiritus. Unde dicit alia glossa, quod pauperes spiritu sunt, qui nihil habent & omnia possident: quorum scilicet gloria est nihil in terra possidere, & sine solicitudine vivere.

Tertium impedimentum est ex syrtibus absorbentibus. Sunt enim in mari syrtes, id est, loca sabulosa intercisè aquosa, profunda nimis. Hæc autem profunditas aquarum est voluptas illecebrarum carnis, à quo etiam impedimento paupertas spiritus liberat; unde dicit glossa super Lucam, quod pauperes spiritu sunt, qui non quærunt illecebrosa. Talibus ergo pauperibus promittitur regnum cœlorum, in quo scilicet assequuntur & excellentiam bonorum & voluptatem spiritualium delectationum: de qua in Psal. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* *Psal. 35.*

Secundo, ventus est ardoris & æstus refrigerativus, sicut patet de aura & de vento frigido Aquilonari. Et huic assimilatur secunda beatitudo quæ est mititas, cujus est refrænare passiones irascibiles & præcipue ardorem iræ, & furorem. Et de hac dicit Dominus; Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Mititas & mansuetudo idem sunt realiter, tamen posset dici, quod differant, quia mansuetudo dicitur quantum ad effectum, unde Cassiodorus dicit super Psalm. quod mansueti dicuntur qua manu assueti, hoc est, tolerantes injurias. Sed mititas dicitur quantum ad affectum; unde ille dicitur mitis quem non afficit rancor & ira. Tales sunt beati, quoniam possidebunt terram. Et in hoc quod dicit, possidebunt, notatur securitas, in hoc vero quod dicit, Terram, notatur stabilitas; vel secundum August. possessio terræ significat affectum bonum animæ quiescentis æternè, quæ per terram significatur. *Cassiod.* *Aug. super Ma.*

Tertio ventus est imbrium & aquarum causativus, sicut patet de vento australi, qui cum sit calidus & humidus, aërem condensat & turbulentiam generat, unde dicitur auster ab hauriendo aquas. Huic assimilatur tertia beatitudo scilicet luctus, in quo imber lachrymarum effunditur. Et de hac Dominus dicit, Beati qui lugent, s. peccata sua, vel etiam aliena. Chrysost. Beatus qui peccata sua luget, beatior qui luget aliena, qui enim aliena luget, certum est, quod sua non habet quæ lugeat. *Chrys. in Matt.*

Sequitur præmium, quoniam ipsi consolabuntur, & hoc quadrupliciter. Primo de peccatorum remissione. Isa. *Conversus est furor tuus, & consolatus est me.* Secundo de pœnarum evasione. Apoc. *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & jam non erit neque luctus neque dolor.* Tertio de gratiæ & gloriæ adoptione. Isa. *Gaudete gaudio universi, qui lugebatis super eo.* Quarto de ultione malorum. Psalm. *Lætabitur justus, cum viderit vindictam.* *Isa. 10.* *Apoc. 6.* *Isa. 66.* *Psal. 57.*

Quarto ventus est ignis accensivus, unde fabri habent conflatoria per flatum sive ventum ignem accendentia. Hoc autem competit quartæ beatitudini quæ est esuries justitiæ, hæc enim esuries

nihil aliud est, quam succensum & ardens desiderium justitiæ. Nam esurire, est cum desiderio velle; unde esurire debemus justitiam, ut intelligamus nos semper indigere. Et ideo de hac dicit Dominus: Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Et dicit, qui esuriunt justitiam, non pecuniam. Psalmus. *Divites eguerunt, & esurierunt.* (Psal. 33.) Item, dicit justitiam, non sapientiam: quia de sapientibus sæculi & curiosis dicit Psal. *Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit.* (Psal. 106.) Item dicit justitiam, non potentiam. Prov. *Leo rugiens & Ursus impatiens, princeps impius super populum pauperem.* (Prov. 27.) Item dicit justitiam, non lasciviam. Luc. *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo.* (Luc. 15.) Sequitur præmium, quoniam ipsi saturabuntur, scilicet cum viderint vindictam. Isa. *Egredientur & videbunt cadavera eorum qui prævaricati sunt in me.* (Isa. 55.) Postea sequitur. *Et erunt ad satietatem visionis omnis carnis.* Item *satiabuntur cum apparuerit gloria domini.* Psalm. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* (Psalm. 16.)

Quinto ventus est seminum productivus, nutritivus, & augmentativus, sicut patet de vento australi, qui calorem causat, pluviam & rorem administrat, poros terræ aperit, gramina & semina producit, nutrit & auget. Et hoc competit quintæ beatitudini, scilicet misericordiæ, quæ semina eleemosynarum (De quibus Apostolus loquitur dicens. *Qui parce seminat, parce & metet*) (2. Cor. 9.) producit exhibendo, nutrit compatiendo, auget continuando. De his seminibus fructus æternus colligitur, dicente Apostolo: Qui seminat in benedictione de benedictione metet vitam æternam. Hic est igitur misericordiæ ventus, qui calorem amoris, pluviam & rorem gratiæ acquirit; poros terræ, id est, viscera terreni hominis aperit & semina eleemosynarum producit. De hac igitur misericordia dicit Dominus, Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. August. (Aug. 9. de civ. Dei) Misericordia est quædam alienæ miseriæ compassio. Hilarius. (Hilar.) Misericordes sunt qui in quibuslibet subveniunt miseris, quorum benevolo affectu ad omnes tantum delectatur Deus, ut eis misericordiam suam præstiturus sit. Et nota, quod misericordia initiatur respectu curæ suæ propriæ. Eccl. *Miserere animæ tuæ placens Deo:* (Eccl. 30.) augmentatur respectu necessitatis alienæ. Job. *Si comedi buccellam meam solus,* (Iob. 31.) consummatur respectu injuriæ illatæ, quando homo orat pro persequentibus.

Sexto, ventus est aëris serenativus, sicut patet de vento boreali, qui cum frigidus & siccus, est aëris depurativus, pluviarum & imbrium fugativus, & serenitatis inductivus. Hoc igitur competit sextæ beatitudini, quæ est munditia cordis, in qua est conscientiæ tranquillitas & serenitas. De hac dicit Dominus, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* (Matth. 5.) Dicuntur autem mundo corde illi, qui sunt mundi à vitiis, quos non arguit conscientia peccatorum: qui dicuntur beati, quoniam ipsi & non alii Deum videbunt, in præsenti per contemplationem, in futuro per fruitionem, Aug. (August.) Deus, quem non nisi mundi cernere possunt. Idem, Deus quàm clari, quàm felices, quàm beati oculi qui te contemplantur. Ber. (Bern.) Delectabilis est ad videndum, suavis ad habendum, dulcis ad perfruendum.

Septimò, ventus est corporum conservativus & augmentativus: sicut patet de ventis borealibus, qui corpora conservant ex eo, quod aërem pestilentem sanant, & digestivam adjuvant, & retentivam confortant. Item augmentant vim regenerativam: unde Arist. dicit, quod sub hoc vento generantur masculi, & ideo Jacob sub hoc vento dicitur posuisse virgas varias ante oculos ovium, ut generarent scilicet sub Aquilone. Hoc autem competit septimæ beatitudini, scilicet paci, per quam pestilentiæ bellorum removentur, virtutes confortantur, & bona tam spiritualia quam temporalia augmentantur. Nam in pace interiori conscientiæ, conservantur & augentur bona spiritualia: in pace verò temporali conservantur & augentur bona temporalia, quia (sicut dicit Salust.)

concordia

concordia parvæ res crescunt; maximæ vero discordia dilabuntur. De hac ergo dicit Dominus: Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Et dicuntur pacifici, pacem habentes ad seipsos. Cor. *Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.* Item dicuntur pacifici, pacem facientes inter proximos: unde Ber. Non dicit beati pacidici, sed pacifici; quia non tantum pax est dicenda, sed facienda. Et sequitur præmium, quoniam filii Dei vocabuntur: tum quia ipse est Deus pacis, tum quia ejus proprium est reconciliare. Item quia ipse fecit nobis pacem.

2. Cor. 13.

Ber.

CAP. XII.

Quomodo humana vita instar terræ, & aquæ perficitur ac vitiatur.

BOnitas & malitia humanæ vitæ, multum provenit ex exercitio, & otio personæ. Est enim humana vita velut terra, quæ quanto plus foditur & vertitur, tanto insita ei virtus cum singulis partibus amplius permiscetur & semper aptior redditur, ut ex ea fructus multiplex generetur. Quando vero nimis stat otiosa, ad productionem fructuum redditur minus apta. Sic etiam vita hominis quanto bonis laboribus amplius exercetur, tanto fructus gloriosior finaliter ex ea colligitur. Sap. *Bonorum laborum gloriosus est fructus*, unde consulitur, Prov. *Diligenter exerce agrum tuum*, &c. Sed è converso, vita humana sine labore operis, & pœnitentiæ cultura pigrescit: non fructus utiles, sed noxias herbas gignit, cum secundum illud Prov. *agrum pigri hominis transivi, & vineam viri stulti: & ecce totum repleverunt urticæ.* Ager hominis pigri est vita hominis otiosi, quam replent urticæ, id est vitiorum incendia. Eccl. *Multam malitiam docuit otiositas.*

Sap. 3.

Prov. 24.

Prov. 24.

Eccl. 33.

Item bonitas & malitia humanæ vitæ variatur ad modum aquæ: variatur enim aqua in bonitate & malitia secundum Avicennam, & sunt regulæ sumptæ à multis. Prima à motu, quia currentes aquæ sunt meliores stantibus. Item currentes ad Orientem sunt meliores currentibus ad Septentrionem. Currentes vero ad meridiem pejores currentibus ad Occidentem. Similiter inter homines currentes per velocitatem, & continuitatem bene operandi, vel per viam mandatorum Dei, remunerantur tanquam boni. Matth. *Voca operarios, & redde illis mercedem suam.* Otiosi vero stantes objurgantur tanquam mali. Ibidem. *Quid hic statis tota die otiosi*: Vel currentes sunt ferventer amantes. Apostolus. *Sic currite ut comprehendatis*: sed quasi stantes sunt, qui motu amoris carent. Et hoc stare, cadere est, Apost. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Sed qui currunt ad Orientem, id est, ad Christum, de quo Zach. *Ecce vir oriens nomen ejus.* isti sunt boni: Qui vero ad Septētrionem, id est ad statum peccati, ubi abundat frigus malitiæ: unde significatur ipsum per septentrionem, id est, per ursum sive per arcturum, qui continet septem stellas gelidas, id est, septem capitalia vitia, quibus in anima extinguitur calor charitatis: isti inquam sunt malæ aquæ, id est, male dispositi. Item isti qui currunt ad meridiem ubi est fervor solis, id est, ad fervorem mundanæ consolationis, scilicet ut velint in hoc mundo suas consolationes habere, pejores sunt currentibus ad occidentem, id est, ad casum adversitatis, unde Abraham dixit diviti epuloni: *Recordare, quia recipisti bona in vita tua.* Ecce iste cucurrit ad meridiem: *& Lazarus similiter mala*, iste ad occidentem. Sequitur, *Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Melius est ergo, hic ire ad domum luctus, quam ad domum convivii.

Matth. 20.

1. Cor. 9.

2. Cor. 9.

Zach. 6.

Luc. 16.

Eccl. 7.

Secunda regula sumitur à quiete aquæ. Nam stantium aquarum sunt gradus. In primo enim & majori gradu malitiæ sunt aquæ stantes, quæ habent viscosam pellem in superficie: secundò paludales: tertio lacuales: quarto puteales: quinto fontales. Intelliguntur ergo per puteales, quæ sunt profundæ, peccata cordis; per fontales, quæ extra prodeunt, peccata oris: per lacuales, quæ se latius & patenter extendunt, peccata operis: per paludales autem, quæ formositatem generant, & sunt causa

corruptionis, perniciosa exempla præcipuè prælatorum. Sed per aquas viscosam pellem habentes, inhærentiam consuetudinis pravæ intellige, quæ est viscus tenaciter inhærens. Omnes ergo hæ aquæ sunt malæ, licet plus & minus, ut patet per se.

Tertia regula sumitur à fundo aquæ. Nam quæ habent fundum lutosum sine corruptione sunt bonæ, quæ arenosum sunt minus bonæ, aquæ plumbeum sunt malæ. Fundus aquæ est cor, quod est fundamentum vitæ: hoc si esset lutosum, id est, immundum cum corruptione peccati, tunc non faceret aquam bonam, i. bonam vitam: sed si sit lutosum, id est, humile, ut scilicet homo consideret, & cognoscat se esse, ut vas luteum, & fragile, sicut dicit Apost. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*; tunc quia tale lutum sive fundum est sine corruptione peccati, facit bonam aquam, id est, inducit ad bonam vitam. Sed si sit fundum arenosum, id est, cor mundum, sed tamen aliquantulum grave, id est tardum & tepidum ad spiritualia opera, est aqua, id est, vita minus laudabilis. Sed si sit plumbeum, id est, iniquitate gravatum, quia iniquitas gravat ad modum plumbi, Isa. *Gravabit eum iniquitas sua*: tunc est aqua, id est, vita mala.

2. Cor. 4.

Isa. 24.

Quarta regula sumitur à vi minerali per quam transeunt. Nam quæ per aurum transeunt, minus nocent, quam quæ per ferrum, licet confortent inferiora: sed quæ per cuprum sunt pessimæ, & minus validæ. Per transitum auri accipitur cupiditas avarorum, quæ est mala, per transitum ferri truculentia tyrannorum, quæ est pejor: per transitum autem cupri, impuritas hæreticorum, quæ est pessima: plus enim nocuerunt ecclesiæ hæretici animas corrumpentes, quàm tyranni corpora perdentes.

Quinta regula sumitur à gravitate, & levitate: nam aquæ leviores sunt meliores; unde aqua cocta levior, & penetrabilior est quam cruda. Non enim verum est dictum quorundam rudium, s. quod cum aqua coquitur subtile evaporet, & grossum remaneat; & ideo sit grossior quam cruda; quia solum corpus mixtum, & compositum inspissatur decoctione, simplex autem fit rarius; quia per calidum, quod habet congregare homogenea, separantur partes aquæ à terrestribus, quæ prius omnes mixtæ erant. Alia etiam ca est; quia aqua cum coquitur subtiliatur, & imo partes terrestres magis penetrant per ipsam, & descendendo residet in fundo. Unde oportet quod aqua cocta majorem faciat residentiam, quam non cocta; ergo melior est aqua levis, quam gravis, & cocta quam cruda. Et sic etiam mens tunc est bona quando est ab onere peccati levigata, & à terrestri amore separata. Sed tunc è contrario mala, quando est peccato gravata, & terrestritate in terreno amore respersa. Sed tunc est mens perfecta; quando est igne divini amoris decocta; vel igne tribulationis purgata, & probata; quia patientia opus perfectum habet: sed si sit cruda igne amoris, non calefacta, nec igne alicujus adversitatis purgata, tunc nec laudabilis est nec sana.

CAP. XIII.

Charitati, quæ omnium virtutum forma ac perfectio existit, solis, ignis, caloris argillæque proprietates attribuuntur.

CHaritas assimilatur Soli propter sex. Primo, quia, sol est virtutis unitivæ. Planetas enim unit, & conciliat in effectibus suis. Conciliat etiam contraria elementa invicem: sic etiam charitatis effectus est unire spiritualiter: unde Apostolus vocat eam vinculum perfectionis, quia scilicet perfectè unit & ligat animam Deo, & corda fidelium invicem in Deo: propter quod de primis fidelibus ecclesiæ, in quibus charitas abundabat, dicitur, quod multitudinis credentium erat cor unum & anima una. Psalm. *Ortus est sol & congregati sunt*, scilicet fideles in unum.

Col. 3.

Act. 4.

Psalm. 103.

Secundo, quia sol est virtutis vivificativæ, quia nihil vivit, ubi sol non attingit. Unde planetæ per absentiam solis videntur in hyeme mortuæ; approximante sole in vere, iterum fiunt vivæ. Ita charitatis dilectio de morte transfert ad vitam, secundum illud. *Nos scimus quòd translati sumus*

Ioan. 3.

sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus. Ecclesiast. *Perfruere vita cum uxore quàm diligis cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole.* Quasi enim vir est spiritus, & quasi uxor caro. Tunc enim spiritus cum uxore sua vita perfruitur, quando simul cum ipsa carne charitatis operibus exercetur, & ipsorum dulcedine quasi fructibus quibusdam reficitur, & hoc cunctis diebus vitæ præsentis quæ est instabilis, quia *nunquam* homo *in eodem statu permanet,* & sub sole, id est, sub charitatis fervore.

Eccle. 9. *Iob.*

Tertio, quia sol est virtutis elevativæ sive attractivæ, quia vi caloris vapores à terra & mari deducit: & eductos sursum attrahit & condensat in nubes, & sic condensatos invicem in nives, grandines vel aquas resolvit. Ita charitas corda calefaciens, vapores affectionum, vel orationum, vel compunctionum ab eis educit, & sursum ad Deum attrahit & tandem in lachrymas resolvit.

Quarto, quia sol est virtutis perfectivæ: quia calor elementaris incipit agere generationem corporum: solaris autem calor perficit & producit ad debitum complementum, ut dicit Alexander. Ita vitam spiritualem timor inchoat: sed charitatis amor provehit & consumit: unde *perfecta charitas foras mittit timorem.*

Ioan. 4.

Quinto, quia sol est virtutis formativæ, quia scilicet per ejus elongationem & approximationem facies hominum, & corporalium disponuntur: ut dicit Isido. sicut patet in Æthiopibus, & aliis contrariis regionibus. Ita charitas forma est omnium virtutum, sicut dicit Ambro. & hoc apparet quadrupliciter. Primo, quia movet omnes virtutes ad opera per quæ percipiuntur virtutes & merentur augeri. Secundo, quia omnes virtutes moventur ad finem charitatis, scilicet ad bonum. Charitas enim habet bonum pro fine tantum. Tertio, quia charitas augmentat virtutum delectationem, & tollit fastidiũ, & allevat onera propter ipsius boni desideriũ.

Isidor. *Ambro.*

Quarto, quia complet animam & perficit non quidem in esse naturæ, sed gratuito.

Sexto, quia sol est virtutis immutativæ. Immutat enim ipsos dies quia secundum diversam solis dispositionem, immutationem recipit dies. Nam primo rubet in mane, lucet in tertia, fervet in meridie, pallet in vespere. Unde & quatuor equos fingitur in fabulis habuisse; primus eritheus, id est, rubens: secundus athericeus, id est, splendens: tertius lampas, id est, ardens: quartus philogeus, id est, amans terram. Ita charitas quosdam facit rubentes in martyrii passione: quosdam lucentes in doctrinæ instructione: quosdam ferventes in Dei affectione: quosdam pallentes in maceratione.

Item charitas assimilatur igni quoad quatuor. Primo quoad formalitatem, quia (ut dictum est supra capitulo 5.) ignis inter cætera elementa est maximè formalis. Multum enim habet de forma, parum de materia. Sic amor charitatis quos replet, facit habere modicum de affectu materialium sive temporalium rerum, & plurimum de appetitu formalium id est spiritualium bonorum, ut jam non carnalia carnaliter, sed spiritualia spiritualiter diligat. Distinguit enim Bernardus quatuor modos diligendi, scilicet diligere carnem carnaliter; spiritum carnaliter; carnem spiritualiter, & spiritum spiritualiter. Secundo quoad mobilitatem; quia ignis semper est in motu. Sic & amor charitatis eos, in quibus est, semper facit esse in motu boni operis. Unde Gregorius dicit, quod nunquam est amor Dei ociosus: operatur enim magna, si est: si autem operari desinit, jam amor non est. Tertio quo ad virtuositatem.

Ber. sup. Cant.

Nam ignis habet virtutem inclinandi alta, & elevandi infima, congregandi sparsa. Sic amor (secundum Dionysium) habet vim inclinativam, quia inclinat superiora inferioribus. Item habet virtutem elevativam, quia elevat inferiora superioribus: & coadunativam, quia coadunat æqualia æqualibus. Quarto quo ad proprietatem: habet enim ignis multiplicem proprietatem, ut ponit beatus Dio. quarum aliquæ competunt charitati: videlicet quod est sui communicativus. Nam (sicut dicitur

Dion. de cœl. hier. *Dion. in libr. de cœl. hierõ ca. ult.*

dicitur ibi) ignis omnibus sibi quoquomodo approximantibus non secundum locum tantum, sed secundum congruentiam materiæ univocè communicativus est. Et propter hoc licet ignis in sphæra sua tangat orbem lunæ, non tamen imprimit in ipsum, cum eorum non sit materia una. Sic charitas facit bona esse communia, & maxime inter proximos & domesticos: quia *si quis suorum*, & maxime domesticorum, *curam non habens, fidem negaverit, est infideli deterior*, ut dicit Apostolus. Tenetur etiam homo ex necessitate charitatis subvenire non omnibus indigentibus, quia hoc esset impossibile unicuique, sed tenetur subvenire sibi approximantibus, id est, de proximo occurrentibus. Et non solum charitas cogit hominem communicare bona sua per subventionem, sed etiam seipsum in obsequium vel saltem per compassionem, secundum illud Corint. *Libenter impendam & superimpendar ego ipse.* Item ignis est maximè activus, unde inter elementa appropriatur ei esse activum, scilicet propter calidum cujus ignis est principium, ut dicit philosophus. Unde calidum primo & per se competit igni, solum autem calidum est simpliciter activum inter qualitates elementares, quia humidum & siccum sunt qualitates passivæ: frigidum autem non est simpliciter activum vel motivum, sed movet privando motum: unde etiam movet ad centrum ubi fit congregatio & immobilitatio & non diffusio. Unde licet alia elementa aliquo modo sint activa, ignis tamen est magis principaliter activus. Et sic est charitas respectu virtutum: Unde omnis virtutis actio perfecta, quodammodo attribuitur charitati, & ipsa dicitur esse forma omnium virtutum. Et propterea Apostolus dicit, quod fides per charitatem operatur. Nam quia per charitatem ordinatur actus fidei, & etiam cujuslibet alterius virtutis ad ultimum finem, ideo ipsa dat formam actibus omnium virtutum. Unde nulla virtus sine ea perfectoriè vel meritoriè operatur. Et ideo Greg. dicit, quod nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.

1. Tim. 5. *2. Cor. 12.* *Arist. 14. metho.* *Gal. 5.* *Greg. in Hom.*

Item ignis (ut dicit Dio.) adest invisibiliter omnibus s. mixtis, licet non actu sed virtute, & ideo invisibiliter. Unde videmus quod ex omni fere corpore ignis per collisionem excutitur: & propterea Dion. dicit, quod est præsens omnibus invisibiliter. Et posset hoc generaliter intelligi non tantum de corporibus mixtis, sed etiam aliquo modo de singulis ac omnibus corporibus invisibiliter. Posset enim dici, quod ignis sit primo quidem in corporibus superioribus, s. cœlestibus per principium sui: quia cum omnis alteratio reducatur in cœlum, sicut in primum alterans non alteratum neque dispositum per qualitates alterabiles, oportet in cœlo esse principium omnium qualitatum activarum & passivarum, sicut Mars principium est calidi & sicci intemperati, & sol temperati: vel etiam ulterius in aliquam stellarum fixarum, & similiter in aliis. Est etiam ignis in corporibus inferioribus per mixtionem: & est in mixtis non actu, sed virtute (ut dicit Philos.) in se autem est actu. Sic etiam per charitatem homo omnibus adest, scilicet per affectionem. Nam cum teneatur omnes diligere, & anima verius sit ubi amat, quam ut animat (ut dicit Aug.) quia per cognitionem cognitum est in cognoscente, sed per amorem econtrario est amans in amato; oportet, quod per ipsam dilectionem omnibus quodammodo, quos diligit, præsens sit; unde Apo. dicebat. *Etsi corpore absens, spiritu tamen sum præsens.*

Dion. de cœl. hier. *Arist. li. de Gen.* *August.* *Col. 2.*

Item ignis nunc est occultus, nunc manifestus: unde & Dion. dicit. Cum neglectus est, id est, sub cineribus occultatus, videtur quasi non esse: sed remotis cineribus subito eluces quasi provocatus naturaliter ad quandam vindictam suæ despectionis: sic licet charitas ex occupationibus exterioribus seu necessitatibus quandoque videatur tepescere, tamen subito & cito reaccenditur & ex indignatione torporis primi amplius inflammatur. Ps. *Nunquid qui dormit, non adiicit ut resurgat?* Mach. *Refulsit sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus*; unde amor divinus aliquando facit latere ad contem-

Dion. de cœl. hier. *Psalm. 40.* *2. Mach. 1.*

templandum, aliquando apparere ad agendum.

Item ignis sine sui diminutione est sui distributivus, & divisivus; unde ad ignem unius candelæ innumerabiles possunt accendi. Sic amor charitatis non minuitur; sed augetur ex eo, quod ad plures dividatur.

Item adhuc habet ignis plures alias conditiones, quæ charitati conveniunt, quia ex se est lucidus, calidus, levis & subtilis; quia charitas facit nos lucidos in discretione agendorum, calidos in benevolentia proximorum, leves & mobiles in obedientia mandatorum, subtiles sive tenues in contemptu terrenorum, vel in abstinentia ciborum.

Item charitas assimilatur calori. Primo quidem, quia calor est generationis omnium principaliter effectivus, sicut patet de calore cœlesti. Et sic charitas est qua virtutum omnium opera generantur & ad perfectum finem perducuntur. Secundo, quia calor est inferiorum ad superiora reductivus, quia dissolvit terrestria in aquosa; & aquosa in aërea; & aërea in ignea; & sic inferiora per media reducit ad suprema. Sic charitas facit incipientem, proficientem, & perficientem, & mediante etiam proximo reducit nos in Deum.

Tertio, quia est durorum remollitivus, sicut patet in metallis, quæ dissolvit; & liquefacit etiam nives & grandines glaciesque; & sic charitas dura corda dum apprehendit ad pietatem emollit.

Quarto, quia est liquidorum indurativus, sicut patet in ovis in igne positis, in quibus subtilioribus partib. resolutis remanentibus terrestribus res durescit, & simile facit calor solaris. Sic charitas Dei mollia & nutantia corda consolidat, & corroborat.

Quinto, quia est grossorum & densorum subtiliativus. Nam rem in quã agit, dissolvit, & suæ actioni idoneam facit: unde cum rem ad simplicitatem ducere laborat, eam subtiliat; ut patet in glacie, quæ dum dissolvitur, subtiliatur. Sic charitas divites grossiores metallis subtiliat dum eos facit omnia dare in eleemosynas.

Sexto, quia est metallorum depurativus, & totius eorum rubiginis consumptivus; & sic charitatis fervor omnis peccati rubiginem ab anima tollit.

Septima, quia est gravium alleviativus; quia dum humiditatem, quæ gravitatis est causa, in rebus consumit, pondus rei diminuit. Calidum enim facit humidum evaporare, quia vapor depuratus, & in substantiam aëream, vel levẽ mutatus, rem leviorem reddit. Corpora autem animalium dicuntur esse leviora post prandium, propter caloris confortationem & spirituum generationem, quibus corpus leviatur: & mortua corpora sunt graviora vivis. Sic amor charitatis omnia levia reddit; unde Aug. dicit, quod omnia sæva, & immania, tolerabilia & prope nulla efficit amor. *Aug. de ver. de.*

Octavo, quia est similiũ congregativus, & dissimilium disgregativus. Unde si aurum, plumbum, ferrum, & lapides fiant una massa, & projiciantur in fortem ignẽ, calor unumquodque conjungit cum suo simili, ut aurum cum auro, & sic de singulis, si frigus omnia simul congregaret. Sic charitatis amor est qui justos invicem unit, & eos ab iniquis distinguit.

Item charitas assimilatur argillæ, propter tria. Primo, quia ex argilla vasa fabricantur. Nam argilla est terra glutinosa & nemorosa, ad varia opera figulorum apta; & est ab Argis sic vocata: apud quos primo ex tali materia vasa sunt facta fictilia. Sic per charitatem efficitur cor hominis vas divinum, id est, Dei contentivum: quia *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* *Ioan. 4.*

Secundo, quia ex argilla formantur lapides, & lateres generantur. Nam talis terra (ut dicit Isid.) per actionem caloris liquidiores partes consumentis, & terrestriores consolidantis, facile in laterem commutatur. Sæpè etiam terra frigiditate humiditãdem mutatur in lapidem. Nam sicut dicitur à philosopho: Unctuosum tali transmutationi est valde aptum: unde unctuosum est medium inter viscosum, *Isid.* *Arist. 4. Mete.*

sum, & evaporativum. Nam gratia evaporativi habet à calore coagulari; gratia vero viscosi non potest ex toto educi, sed habet amplius comprimi & consolidari, & sic in lapidem transmutari. Sic per charitatem efficiuntur homines, ut lateres solidi, & ut lapides vivi, apti scilicet collocari in ædificio supernæ Hierusalem. Unde dicitur. *Ipsi tanquam lapides vivi ædificamini domos spirituales.*

1. Petr. 2.

Tertio, quia cum argilla fluxus sanguinis refrænatur. Nam argilla frigiditate sua est sanguinis constrictiva, ut ait Constantinus; unde si cum forti aceto fuerit distemperata, & temporibus & fronti apposita, prohibet de naribus sanguinem fluere. Sic acetum compunctionis cum argilla dilectionis cohibet fluxum peccati.

Const.

CAP. XIV.

Ubi, & quomodo caro spiritui, vicissimque spiritus carni interdum subjiciatur, exprimitur.

CAro in mundo videtur ut in pluribus spiritui prævalere, & esse fortior eo; sed in cœlo econverso totaliter spiritus dominabitur ipsi carni, & caro erit per omnia spiritui subjecta. Videmus enim quod quilibet planeta cœlestis fortior est in propria, quam si in aliena domo existat, & fortius esse inde imprimit, & agit: Domus enim planetarum dicuntur signa cœli, in quibus quilibet planeta dicitur habere domum suam. Nam domus Saturni, ut dicit Albumasar, prima & propria est Capricornus, & similiter Aquarius; domus Jovis Piscis & Sagittarius: domus Martis Aries & Scorpio: domus Veneris Libra & Taurus: Domus Mercurii Virgo & Gemini: Domus Solis Leo: Lunæ Cancer. Et patet, quod Sol in Leone, qui est domus ejus propria, fortior est, quàm in alio signo, & simile est de aliis. Sic quia in mundo isto est ipsa caro naturaliter velit in domo propria, spiritus tanquam in aliena, frequenter contingit quod caro prævalet & dominatur spiritui. In cœlo vero, ubi è converso erit spiritus ut in propria domo, & quasi in aliena patria erit quodammodo ipsa caro; ideo erit spiritui tanquam potentiori totaliter subjecta. Unde vocabitur (secundum Apost.) *Corpus spirituale.*

Album.

1. Cor. 15.

Carnis & spiritus pugna inquietudinem generat cordis, & aufert tranquillitatem mentis. Nam quando in sublimi apparent duo venti fortes contra se invicem pugnantes, significatur tempestas maris; & tunc procella maris non libere transit ad partem unam, sed una obviat alteri ex ipsa pugna ventorum: tamen qui superior est ex ipsis vẽtis, vincit, eo quod minus est admixtus humori, & ideo minus sedabilis. Quasi autem duo venti cõtrarii sibi in aere, sunt duo appetitus adversantes sibi in homine. s. spiritus & carnis: de quibus dicit Apost. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.* Ex eorum ergo pugna sequitur tempestas maris, id est, inquietudo cordis; quia cor non potest se libere ad partem unam transferre, s. spiritus, carne repugnante eidem. Unde Apost. *Video, inquit, aliam legem in membris meis repugnãtem legi mentis meæ*: nec etiam ad partem carnis spiritu retrahente, unus ergo obviat alteri, quia sibi invicem adversantur. Sed pars quæ est in ordine naturali superior s. spiritus, tunc carnem vincit, quando humori aqueo, id est, carnali amori admixtus non existit, scilicet quando se tenet in sua puritate; tunc enim ipse spiritus quasi carnem & ossa non habet: unde Apostol. *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Carnis delectatio licet sit sensui dulcis, intus tamen animam occidit. Cujus exemplum est, quia aliquando cadit super herbas, & folia arborum ros fluens & viscosus, ad modum mellis; & quia mel non coctum laxat, ideo aves comedentes herbas illas moriũtur de dysenteria, & inveniuntur intus croceæ propter coleram, quæ generatur ex melle. Sicut ergo dulcedo roris in herbis est delectatio carnis in operibus voluptatis, quæ dulcedo in ventre coleram gignit, & avem extinguit; ita delectatio ipsa carnis

1. Cor. 4.

Rom. 7.

Rom. 8.

in mente amaritudinem & conſcientiæ remorſum relinquit, quæ eſt amaræ coleræ ſimilis. Hæc etiam animæ innocentiam ſpiritualiter occidit, unde Apoſt. *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini.*

Rom. 8.

CAP. XV.

Atra nebulæ vitia ſeptem enumerantur: quorum ſimilitudinibus carnis concupiſcentiæ vitia cognoſcuntur.

Concupiſcentia carnis aſſimilatur nebulæ propter ſeptem.

Primo, quia nebula eſt ex corruptis vaporibus reſoluta. Nebula enim eſt impreſſio ex reſolutione nubiũ generata & in pluviam reſoluta, vapores enim reſoluti, & per ſingulas aeris partes diſperſi, nebulam faciunt. Quando igitur tales vapores ſunt corrupti, tunc generant peſſimam nebulam, aliquando fœtidam, qua aer inficitur. Ita ex corruptis, & impudicis colloquiis vel aſpectibus generatur concupiſcẽtia inordinata & inflammata, qua corpus incenditur, & inflammatur.

Secundo, quia nebula eſt florum, germinum, & vinearum corruptiva. Ita mala concupiſcentia corrumpit flores bonarum cogitationum, gramina affectionũ, & fructus vinearum, id eſt, opera pœnitentium. Job. *Ignis eſt uſque ad conſummationem devorans, & omnia eradicans genimina.*

Iob. 31.

Tertio, quia nebula eſt multarum ægritudinum inductiva; quia ex inordinata luxuriæ concupiſcentia multa oriuntur vitia. Nam (ſecundum Greg.) Filiæ luxuriæ ſunt cæcitas mentis; quia (ſecundum Aug.) ratio abſorbetur. Item inconſideratio ſcilicet mortis & inferni: inconſtantia ad cogitandum nunc illud nunc aliud. Amor ſui, quo ſcilicet deſiderat longam vitam, ut expleat voluntatem ſuam; præcipitatio, qua ſcilicet aliquis præcipitat ſe ad peccandum, exponens ſe etiam quandoque periculo ut luxuriam expleat. Odium Dei, quod fit, quia Deus abſtrahit ſe ab eis & punit eos qui ſequuntur carnis delitias, ad quas inclinat luxuria. Item affectus præſentis ſæculi, ſcilicet appetitus honoris, divitiarum, ſanitatis, fortitudinis, & hujuſmodi, quibus luxurioſus conſequitur finem intentum. Item deſperatio futuri ſæculi, quæ eſt diffidentia veniæ, & gloriæ conſequendæ.

Greg.
Aug.

Quarto, quia nebula, ex eo quod vias occultat, eſt latronibus amica. Et ſic concupiſcentia luxuriæ eſt dæmonibus valde grata: unde Job dicit de Vehemoth, per quem intelligitur diabolus, quod *dormit in locis humentibus*, id eſt, quieſcit in luxurioſis.

Iob. 40.

Quinto, quia nebula eſt itinerantium tardativa. Tentationes enim concupiſcẽtiæ homines ad æternam patriam feſtinãtes aut totaliter impediunt, ſi eis conſentitur, aut ſaltem tardiores reddunt, dum eis reſiſtitur: quia ſine peccato ſaltem veniali vix aut nunquam habentur, quo ſcilicet veniali peccato fervor charitatis remittitur, & via retardatur.

Sexto, quia nebula eſt radiorum ſolarium interceptiva, & aeris obſcurativa. Sic etiam concupiſcentiæ nebula lumen gratiæ, vel rationis intercipit & animam tenebroſam reddit. Unde Aug. Exhalabant nebulæ de limoſa concupiſcentia carnis & ſcateбra pubertatis, & offuſcabant cor meum. Et philoſophus dicit. Concupiſcentia corrumpit æſtimationem prudentiæ.

Aug. lib. conf.
Ariſt. in Ethi.

Septimo, quia nebula eſt à calore ſolis paſſiva: unde quando eſt ſurſum à ſole attracta, redit in nubis materiam: & tunc futuræ pluviæ eſt ſignificativa: quia ſi concupiſcentiæ motus ſurſum ad rationem trahuntur & per ipſam rationem refrænantur: tunc tranſeunt in materiam virtutis: & tunc non culpam generant, ſed potius pluviam divinæ gratiæ in anima augmentant. Quando vero à ſolis radiis nebula repercuſſa deorſum cadit, in ſuam originem redit, & tunc penitus evaneſcit. Unde dum inferius redit, futuræ ſerenitatis ſignum exiſtit, quia ſcilicet ſi concupiſcentiæ motibus per ſolem rationis in principio reſiſtatur, tunc ipſa concupiſcentiæ caligo deorſum pulſa,

penitus annihilatur: unde & post hæc anima serenior reperitur.

CAP. XVI.

Cordis nostri compunctiones à Deo & à voluntate nostra per terræ pluviæq; similitudinem exoriri declaratur.

COmpunctiones & inspirationes sanctæ licet infint nobis principaliter à Deo, tamen cooperante libero arbitrio. Cujus exemplum apparet in terra. Nam itinera aquarum & hiatus, & vastæ voragines, quæ sunt in corpore terræ sicut in corpore nostro sunt venæ, quæ sunt vasa sanguinis, & arteriæ, quæ sunt vasa spirit⁹, non sunt in ipsa terra ex natura ejus: cum qualitates terræ, scilicet frigidum & siccum, faciant eam totam solidam: sed sunt ibi ex calore solis & stellarum consumente humidum terræ, & per consequens, relinquente fissuras magnas, sicut fiunt fissuræ magnæ in paludibus, quæ vehementer arescunt: ad quod etiam cooperatur inclusus: qui vapor quidem exhalare non valens summa violentia elevat terram in uno loco & addit in alio loco. Et ita fiunt specus magnæ, & montes, & receptacula aquarum maxima, & obscurissima, & hiatus ingentes.

Similiter etiam in intimis cordis nostri sunt itinera aquarum, id est, compunctiones lachrymosæ, & hiatus, id est, suspirationes affectuosæ, & specus magnæ, id est, humiliationes profundæ, quas tamen anima à seipsa non habet: sed ex virtute & actione solis, & stellarum, id est, Dei & sanctorum angelorum: cooperatur tamen ad hæc vapor inclusus, id est, interior motus liberi arbitrii, ut scilicet fiant in nobis specus magni, id est, profundæ meditationes, & montes, id est altæ considerationes, receptacula aquarum, id est, receptationes gratiarum, vel compunctiones lachrymarum, & hiatus ingentes, id est, affectus fervent es. Item compunctio lachrymarum assimilatur pluviæ, propter quatuor.

Primo, quia pluvia calore solis dissolvitur: est enim naturale, quod quanto plus est in nube de materia pluviæ, tanto fit radiorum solarium fortior impressio super nubem, propter aquæ ad calorem solis contrarietatem. In tali igitur nube dum calor fortissimus generatur, nubes in pluviam dissolvitur. Ita quoque in anima, quanto plus est lachrymarum intimarum; tanto divini caloris fit fortior impressio super eam, donec tota resolvatur in lachrymas sive compunctionem totaliter lachrymosam. Unde post acutissimum solis calorem videmus in aëre sequi pluviam vehementem: quia cum cor divino amore calescit, amaris & devotis lachrymis ingemiscit: Unde Beda dicit, quod quando fit caloris generatio circa hujusmodi nubem, ex adustione vaporis fit nubes rubea quasi sanguis, ita, ut sanguis aliquando pluere videatur. Et sic anima devota dum divino calore incenditur, tota in amoris rubedinem transformatur.

Secundo, quia pluvia ad terram aliquando quidem planè, quandoque vero impetuose vehitur. Nam quanto nubes, ex qua generatur pluvia, est à terra remotior & cœlo vicinior, tanto suavius terram petit & guttis gracilioribus ad ima descendit. Et quanto econtra est è cœlo remotior, & terræ proximior, tanto cum gravioribus stillis, & magis impetuosè terrã petere consuevit. Et hoc, quia quanto anima est perfectior, & Deo proximior, tanto secretiores & suaviores lachrymas emittit; quanto vero se fuisse per peccatum à Deo remotiorem, & terræ per affectum conjunctiorem anima conspicit, tanto graviores, & uberiores lachrymas effundit.

Tertio, quia ex pluvia aër serenatur: & sic serenatur conscientia ex compunctione lachrymosa. Tob. *Post lachrymationem & fletum, exultationem infundis*; hæc exultatio est ex serenatione conscientiæ.

Quarto, quia ex pluvia terra fœcundatur, præcipue ex illa, quæ cum tonitruo cadit, eo quod tonitruum suo motu vapo-

Iob.25. Beda. Ioel.2. Psal.2 Ioel.2. Eccl.17. Psal.18. Psal.11 Psal.118 Tob 3. Iob.28.

vaporem discutit: & sic aquam subtiliando puriorem reddit. Ita lachrymæ impinguant & fœcundant animam, & reddunt eam aptam ad fructum bonorum operum, & maximè si sint cum tonitruo, id est, cum timore divini judicii: hoc enim est tonitruum, quod maximè animam concutit terrore sui, & maximè eam subtiliat ad discussionem peccati. Job. *Quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri.* Iob.25.

CAP. XVII.

Nonnullorum corporum conversionibus, carbonibusq; accensis, ob varios eorum effectus peccatoris conversio comparatur.

CONversio peccatoris assimilatur quinque conversionibus corporum, quæ metaphoricè in scriptura traduntur.

Prima est conversio solis in tenebras. Joel. *Sol convertetur in tenebras*, hæc fit per verecundiam & confusionem, quando homo lucens in mundo erubescit de peccatis & confunditur. Psal. *Confundantur iniqua agentes supervacuè.* Ioel.2. Psal.24.

Secunda est lunæ in sanguinem. Joël. *Convertetur luna in sanguinem.* Et hoc fit in peccatore per displicentiam peccati, & indignationem: luna enim est peccator qui est in continua mutatione. Eccl. *Stultus ut luna mutatur* qui convertitur in sanguinem, quando convertitur zelo odii, & indignationis contra peccata. Psal. *Iniquitatem odio habui & abominatus sum.* Ioel.2. Eccl.17. Psal.18.

Tertia est petræ in stagna aquarum: hoc fit in homine per dolorem peccati & compunctionem. Psalm. *Qui convertit petram in stagna aquarum*, id est, cor durum in abundantiam lachrymarum, quæ debent provenire ex dolore & compunctione peccati. Psal. *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam.* Psal.113. Psal.118.

Quarta, est lapidis in æs: hoc fit per confessionem, quãdo tactus divino calore duritiam suam frangit, & sonat vox confessionis: Job. *Lapis calore solutus in æs convertitur.* Iob.28.

Quinta, est maris in aridam, quod fit per satisfactionem. Tunc enim amaritudo peccati in ariditatem pœnalitatis & satisfactionis convertitur. Job. *Cutis mea aruit, & contracta est.* Iob.7.

Item conversi ad Deum ferventer assimilantur carbonibus accensis.

Primo, ratione ruboris. Nam carbo extinctus habet nigredinem: sed dum ignitur, vertitur in rubedinem. Sic peccator tanquam carbo extinctus habet nigredinem peccati. Thre. *Denigrata est super carbones facies eorum*: sed dum in contritione accenditur, in ruborem peccati totius convertitur. Et quanto magis de peccato rubescit, tanto magis reviviscit: vel dum ad pœnitentiam inflammatur, nigredo peccati vertitur in rubedinem amoris divini. Amor enim divinus dealbat & rubricat, secundum illud Cantic. *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Thr.4. Cant.5.

Secundo, ratione vigoris; habet enim vigorem in scintillatione, in operatione & conservatione. In scintillatione quidem, quia carbo accensus cum secundum suam substantiam nõ possit ascendere sursum, ex eo quod partibus grossioribus & terrestribus admixtus violenter in inferioribus detinetur, tamen crepitando & scintillando conatur tendere sursum. Sic conversus ad Deum ferventer, quia corpore detentus non potest ire ad Deum: tamen crepitando, id est, vehementer dolendo & gemendo, scintillas ferventium desideriorum, vel orationum, vel lachrymarum ad Deum mittit, Ezech. *Et scintillæ quasi aspectus æris candentis*: & ibidem. *Aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium.* Ezech.1.

Item habent carbones virtutem in operãdo, quia carbo incensus acutissimum habet ignem, & valde activum & penetrativum: ita quod emollit ipsum ferrum: sic etiam durissimum cor peccatoris quandoque emollitur viso exemplo alicujus ferventer pœnitentis. Eccl. *Ignis probat ferrum durum.* Eccl.31.

Item habet vigorem in conservando. Dicit enim Augustinus. Hoc est imitandum in carbone, quod est tantæ fortitudinis: August.

dinis: ut si quis eum in aqua ponat, s. extinctum, omni tempore in ea imputribilis perseverat. Sic in aqua lachrymarum vel tribulationum nutritur vita pœnitentis, ac præservatur à peccati putredine. Sap. *In aqua quæ omnia extinguit, plus ignis valebit.*

Sap. 16.

Tertio, ratione fractionis, vel extinctionis: quia deficiente humiditatis glutino quo partes sibi invicem cohærent, faciliter frangitur, & adhuc facilius extinguitur, nisi bene custodiatur. Et sic pœnitens perdito glutino charitatis, facile à tentationibus frangitur: faciliter etiam in eo spiritus fervor extinguitur, nisi in timore Domini jugiter teneatur, secundum illud Eccl. *Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua:* dicit enim Greg quod carbo cinere involutus, ignem acceptum custodit: sed detectus & aëris frigiditati expositus, subito evanescit.

Eccl. 27. Greg.

Sic sub cinere humilitatis vel memoria mortis, quæ timorem inducit, conservatur gratia pœnitentis, sine qua, si frigus malitiæ vel accidiæ ipsum invadit, statim extinguitur & perit. Et ideo dicitur Job. *Ago pœnitentiam in favilla & cinere.*

Iob.

CAP. XVIII.

Nebulæ ac pulveris quædam proprietates hic ponuntur, quæ corpori humano metaphoricè convenire videntur.

Corpus humanum assimilatur nebulæ propter tria.

Primo, quia nebula à terra elevatur. Hiere. *Elevans nebulas ab extremitatibus terræ*: & sic corpus humanum de terra sumptum est. Genes. *Fecit Deus hominem de limo terræ*, id est, quantum ad corpus: unde & finaliter in terram resolvitur.

Hier. 10. Gene. 1.

Secundo, quia nebula cito dissipatur: & sic vita corporis humani cito finitur. Sap. *Transit vita nostra tanquam vestigium pedis: & sicut nebula dissolvitur quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggravata.*

Sap. 2.

Tertio, quia nebula turbinibus agitatur: & sic humanum corpus passionibus inquietatur. Petr. *Hi sunt nebulæ à criminibus agitatæ.*

2. Pet. 2.

Item corporis humani infelicitas repræsentatur in pulvere.

Primo ratione varietatis. Nam pulvis à vento percutitur, movetur, levatur, & dispergitur. Sic vigor humani corporis modo vento adversitatis percutitur, modo vento tentationis movetur, modo vento prosperitatis erigitur, modo vento mortis dispergitur. Psal. *Fiant tanquam pulvis ante faciem venti.*

Psal. 34.

Secundo, ratione obscuritatis, quia pulvis sæpe aërem obtenebrat, solem obnubilat, & oculos sauciat. Ita corporis concupiscentia aërem, id est, sensualitatem obtenebrat, solem, id est, rationem obnubilat, & oculos mentis, scilicet intellectum & voluntatem sauciat, scilicet per immundas cogitationes, & per immundas affectiones. Exod. *Sit pulvis super omnem terram Ægypti.* Ægyptus enim interpretatur tenebrosa.

Exod. 9.

Tertio ratione fœditatis, quia ex conjunctione pulveris & humoris generatur lutum immundum, ita dum corpori nostro jungitur humor nutrimentalis, gignitur lutum immundum luxuriæ. Job. *Induta est caro mea putredine & sordibus pulveris cutis mea aruit.* Hoc pulvere pascitur serpens infernalis. Isai. *Serpenti pulvis panis ejus.*

Iob. 7. Isa. 65.

CAP. XIX.

Obscuris vallibus atq; terræ motui, qui aërem obnubilat, terrenorum cupidi similes esse exprimuntur.

Cupidi de terrenis similes sunt vallibus.

Primo, quia valles quandoque sunt sordidæ; nam ad valles confluunt sordes, & ibi diutius conservantur. Ita in cupidis sunt sordes omnis malitiæ & peccati, quia radix omnium malorum est cupiditas. Joel. *Multiplicata est malitia populi in valle concisionis.*

Ioel. 3.

Secundo

Secundo, quia valles sunt obscuræ. Nam cito fumosis vaporibus obnubilantur, & densis tenebris obscurantur. Ita in cupidis est obscuritas propter vapores fumosos, id est, propter desideria terrena, Mach. *Acceptum ignem de altari absconderunt in valle.* Ignis altaris, est lumen sapientiæ cœlestis, quæ illuminat & inflammat, quæ tamen occultatur menti in valle cupiditatis.

2. *Mac.* 1.

Tertio, quia valles sunt à cœlo remotæ: Ita cupidi à cœlesti desiderio. Hierem. *Quid gloriaris in vallibus*, id est, in terrenis cupiditatibus? *defluxit vallis tua*, id est, tua mens cupida, *de summis ad ima*: de cœlestibus ad terrena, *filia delicata, quæ confidebas in cameris tuis*, &c.

Hier. 99.

Quarto, quia valles sunt infructuosæ; quia salices & infructuosæ arbores maximè in vallibus crescere comprobantur. Item in cupidis crescunt arbusta, id est, opera infructuosa. Et hinc est quod Paral. *Edom* (qui interpretatur terrenus, & significat cupidum) *percussus est in valle salinarum*, ubi non erat fertilitas propter salsuginem. Item cupiditas terrenorum mentem obscurat, & animam venenat, & ideo assimilatur terræ motui qui aërem obscurat, & interdum animalia habentia ora juxta terram venenat & necat. Et horum ratio est: quia cum terræ motus fit ex vapore terrestri, grosso & fuliginoso & nigerrimo, quando elevatur à solo opponitur soli sicut nubes magna: & ita inducit aëris obscuritatem, & si etiam terra illa fuerit ante terræ motum sicca, elevatur ex superficie ejus pulvis, qui reddit aërem spissum & nigrum. Et sol & luna & stellæ apparent ex hujusmodi pulvere quasi sanguis ad nigredinem vergens. Et sic etiam hoc modo inducitur obscuritas aeris; hic etiam vapor cum sit venenosus, occidit animalia, quæ hauriunt eum habentia ora juxta terram, ut oves. Unde dicit Seneca, quod tempore Neronis fuit terræ motus, in quo periit grex sexcentarum ovium. Ita ex terrenorum cupiditate tanquam ex terrestri vapore, vel pulvere anima obscuratur Apoc. *Terræ motus magnus factus est, & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis*: Terræ motus magnus est inordinatus terrenorum affectus, qui solem, id est, rationem, & lunam, id est, voluntatem, quæ mutabilis est, maculat & fœdat. Hic est terræ motus qui vapore venenoso & pestilentiali, id est, opere vel lucro doloso & injusto animas æterna morte facit interire. Luc. *Terræ motus magni per loca erunt, & pestilentiæ, & fames, terroresque.* Ubi nota, quod terrenæ cupiditates homines reddunt inquietos, & ideo vocantur terræmotus. Item dolosos & fraudulentos, & ideo vocantur pestilentiæ. Item faciunt eos insatiabiles & famelicos; & ideo vocantur fames. Item raptores, & tyrannos, & ideo vocantur terrores.

1. *Par.* 18.

Senec.

Apoc. 6.

Luc. 21.

CAP. XX.

Quomodo causetur grando, & quinque proprietate ei à natura insita patefiunt; quæ quibusdam de causis, bello, hominumque controversia assimilantur.

Discordia sive bellum assimilatur grandini propter quinque.

Primo, quia grando est frigidissima quo ad tactum. Nam grando est stilla pluviæ frigoris & venti rigore in aere congelata (ut dicit Arist.) fit enim ex vapore frigido & humido ad interiora nubis fugato per dominium caloris circumstantis: quia vapor in nube recipitur, & à frigiditate condensatur. Nam quando vapor elevatur in alta virtute caloris, quod non consumitur, fit nubes calidissima, eo quòd multum de calore remanet in vapore. Ideo ex calore circumfuso in aere confortatur frigus & coarctatur in unum locum, & ex calore ipsius nubis aperiente, frigus repente intrat, congelat, & fit grando. Ita ex calore iracundiæ dominante, & ex vapore superbiæ cor subintrante, & ex frigore alicujus injuriæ vel adversitatis, generantur discordiæ & bella, quæ corda hominum frigida faciunt, expulso charitatis calore. Psalm. *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarũ*, &c.

Arist. Metheo.

Ps. 148.

Per-

Per ignem intellige iram; per nivem & glaciem, aliquam adversitatem vel injuriam constringentem: per spiritum, intellige pestem superbiæ; & ex his sequuntur procellæ bellorum.

Secundo, quia grando est dura ad ictum. Nam grando fortiter percutit, ex eo quod dura existit. Unde & grana ejus in scriptura lapides appellantur. Eccles. *Confracti sunt lapides grandinum.* Provenit autem duritia grandinis ex eo, quod frigus (ut dictum est) fugiens calorem aëris ad interiora nubis se recipit, & ex sua aggregatione virtus ejus invalescit. Unde vaporem quem in nubem invenit, sua virtute constringit, & in duram substantiam convertit; & ideo magis quam in hyeme fiunt grandines in æstate; quia virtus frigoris, quæ est in æstate, unitur, & in una parte aëris adunatur: in hyeme per aërem totum dispergitur, quare debilior redditur, nec ad congelandum vaporem sufficiens invenitur. Ita bella & discordiæ ex calore iracundiæ, scilicet ex frigore malitiæ generatæ, corda hominum sic indurant, quod unus erga alium cui adversatur, semper sæviat, & nulla pietate seu benignitate mollescat. Unde bellum, si diu durat, corda lapidea generat. Sapient. *A petrosa ira plena mittentur grandines.*

Eccl. 43. — Sap 5.

Tertio, quia grando est subita sive impetuosa quo ad descensum. Nam cum de se sit gravis, vento etiam impellente cum impetu descendit. Et ita etiam similiter impetu iræ & violentiæ bella geruntur. Cùm tamen Jacobus moneat, quod omnis homo sit tardus ad iram. Nam ira non habet misericordiam; neq; erumpens furor. Isa. *Sicut impetus grandinis turbo confringens.*

Iac. 1.

Quarto, quia grando non est totaliter rotunda quo ad aspectum. Nam habet figuram quasi dentis, vel mochi. Cujus causam quidam assignant: quia cum vapor unde generatur, esset expansus in latus, frigus contrahens magis traxit de materia à lateribus, quam à superiori parte; & cum latus esset magnum, congelavit partem antequam alia flueret ad eam, & adhæsit ei sicut congelata gutta: at si aliquando inveniatur rotunda, dicunt quod est per accidens. Quia descendendo per inferiorem partem aëris, qui per reflectionem radiorum est temperatè calida, liquescit & minuitur, & rotundatur. Quia ergo figura rotunda perfectionem (secundum Philosophum) importat, deficit in grandine rotunditas figuræ: quia communiter bella & lites contingunt ex defectu charitatis vel imperfectione. Charitas enim est vinculum pacis. Nam cui charitas perfectè adesset, etiam injuste lædenti minime repugnaret, dicente Domino: *Qui te percusserit in unam maxillam, præbe ei & aliam.* Et Apost. *Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ.* Sap. *Fructus inimicorum existimabat ignis ardens in grandine.* Ignis quidem ardens in grandine, est charitas fervens in persecutione. Et hæc frequenter inimicos exterminat, dum eos ad benevolentiam mutat; unde Apost. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi; hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus.*

Col. 3. — Matt. 5. — Rom. 12. — Sap. 16. — Rom. 12.

Quinto, quia grando est noxia quo ad effectum. Nam cum impetu terra petit, segetes, fructus & flores plurimum lædit: unde in Psal. *Percutit in grandine vineas eorum.* Interdum etiam ex grandine animalia occiduntur, secundum illud Psal. *Occidit in grandine jumenta eorum*: præcipue quando grando est multum grossa; quia tunc gravior existit, & impetuosiùs ruit. Et nota quod descendit grando major vel minor, secundum quod altiori loco vel terræ viciniori cadit: quia ex majori motu in aëre calido minoratur & retardatur, ideo major cadit à viciniori loco. Apocal. *Grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines*: multo autem magis per bella quàm per grandines, arbores vastantur & segetes, etiam occiduntur homines, animalia rapiuntur, & bona innumerabilia dissipantur & disperguntur.

Psal. 102. — Psal. 77. — Apoc. 16.

CAP.

CAP. XXI.

De hyperboreis montibus in Septentrionali parte situatis, ac de eorum tribus pracipuis proprietatibus fit sermo, quibus mortales divitiæ comparantur.

DIvitiæ hujus mundi assimilantur montibus hyperboreis propter tria. Primo propter pretiositatem gemmarum. Sunt enim montes Schitiæ multum locupletes, auro abundantes & gemmis. In eis enim sunt smaragdi optimi, & crystalli purissimi. Et talia præcipuè sunt mundanarum divitiarum materia, quibus accumulandis & possidendis cupiditas humana insistit, s. aurum & gemmæ, & alia consimilia. Quæ tamen, quia amitti possunt, veræ divitiæ non sunt: unde Dominus dixit: *Nolite thesaurisare vobis thesauros in terra, ubi erugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur*: ubi omne divitiarum genus ostenditur amissibile esse. Nam si de pannis vel palliis sericis, vel aureis, suas quis divitias fecerit, corruptibiles divitiæ sunt, quia possunt vastari à tineis. Si vero de metallorum pecuniis, adhuc patet destructibiles esse, quas ærugo potest consumere. Si autem gemmæ sint, vel alia quæcunque, quæ non possunt consumi ærugine, vel tinea demoliri, saltem à furantis manibus non possunt esse securæ: ergo ut ibidem consulitur, *thesaurizate vobis thesauros in cœlo, ubi nec erugo nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur.*

Matth. 6.

Secundo, propter asperitatem sylvarum. Nam circa illos montes, ubi tales divitiæ sunt, asperrimæ quædam sylvæ, per quas ad dictas divitias difficilis est accessus, reperiuntur. In quo intelligitur, quod licet divitiæ sint ad appetendum faciles, difficiles tamen sunt ad lucrandum & possidendum; & ideo homines ut eas lucrentur, maximos labores assumunt. Eccl. *Laboravit dives in congregatione substantiæ.* Et idcirco inexecusabiles sunt, qui propter cœlestes & perennes divitias negligunt laborare. Et propter hoc dicit Greg. quod si qui viam laboriosam existimant, suæ desidiæ est acusatio. Si enim tempestas pelagi nautis, plagæ & vulnera militibus, glacies & frigora agricultoribus, levia & portabilia sunt propter spem præmii temporalis; multo magis cui cœlum placet, nullum debet sentire periculum: maxime enim labores mitigat, in finem bonum venire. Ne aspicias ergo quod via ista aspera est, sed quo ducit. Nec aliam, quod lata est, sed ubi desinit.

Eccl. 31.

Greg. in hom.

In hoc etiam quod difficilis est accessus ad montes divitiarum ostenditur, quod difficulter qui dives est, intrabit regnum cœlorum, ut dicitur. Matth. 19.

Tertio propter multiplicationem ferarum. Sunt enim in illis sylvis, id est, circa illos montes, diversa ferarum genera quæ homines vehementer impediunt, ne ad loca divitiarum accedant. Nam ibi sunt Grifones immanes, ibi Pardi, Tigrides & Pantheræ. Ibi esse dicuntur (præcipuè in Albania & Hircania, quæ sunt Scithiæ regiones) tantæ magnitudinis & feritatis canes, ut tauros premant, & leones occidant. In Grifonibus, qui equis & hominibus sunt infesti, significatur violentia raptorum. In Pardis autem variis & maculosis, variæ intelliguntur fraudulentiæ mercatorum. In Tigribus velocissimis significatur festinata & velox substantia usurariorum, quia usura in parvo tempore multum multiplicatur & crescit, unde dicitur Prov. *Substantia festinata minuitur*: quia divitiæ usurariæ sicut festinanter crescunt, ita communiter cito deficiunt. Sed in Pantheris, qui odore alias bestias se attrahunt & attractas eas rapiunt & comedunt, intelligitur malitia quorundam hypocritarum, qui sub quadam sanctitatis specie lucra sæculi quærunt, unde ab illis rapiunt quos odore bonæ famæ & sanctitatis traxerunt. Per canes intelligitur malevolentia invidorum, quæ præcipuè in illis abundat qui eadem lucra quærunt, videlicet inter illos qui sunt ejusdem artis, & inter medicos & judices, ex eo quod unus putatur impedire lucrum alterius, sicut Philosophus dicit. Omnes has feras, id est vitia, divitiæ mundi gignunt propter cupidi-

Prov. 13.

Arist. Rhet.

Psal.103. cupiditatem, de qua dicit Psalm. *In ipsa pertransibunt omnes bestiæ*, id est, omnis vita.

CAP. XXII.

De septem Tauri stellis, quas Græci Hyadas vocitare consueverunt, ac de eorum quatuor proprietatibus pariterque montium, quibus doctores assimilantur.

DOctores sancti Ecclesiæ sunt similes stellis quæ dicuntur Hyades. De quibus fit mentio Job. ut dicitur: *Qui facit arcturum & orionas & hyadas & interiora austri.* (Iob.9.) Intelliguntur ergo doctores in eis propter quatuor. Primo propter earum ortum. Nam Hyades quæ oriuntur in vere, sunt stellæ pluviales, in quarum ortu inundant pluviæ propter hoc, quod tunc temporis vapores à mari & à terra per caloris solaris violentiam fortius ad superiora trahuntur, qui motu hyadum in pluviam resolvuntur. Hyades ergo à quibus est inundantia pluviæ, doctores ecclesiæ sunt, à quibus super arentes animas effunditur imber doctrinæ. Deut. *Concrescat ut pluvia doctrina mea*: (Deut. 32.) & ideo dicit Gregor. (Greg. in past.) Doctores sancti hyadum nuncupatione signantur. Græco quippe eloquio hyados vocatur pluvia, & hyades nomen à pluviis acceperunt, quia ortæ proculdubio imbres ferunt: Bene igitur hyadum appellatione expressi sunt, qui ad statum universalis Ecclesiæ, quasi in cœli faciem deducti, super arentem terram humani pectoris sanctæ prædicationis imbres fuderunt.

Secundo, propter earum situm: quia istæ stellæ hyades situm suum habent in fronte Tauri, ut dicit Martia. (Mart.) Et in 16. gradu Tauri, ut dicit Mizaël. (Miza.) Ex corpore hominis dominantur collo & gutturi. Constat autem quod in collo & gutture vox prædicationis formatur: unde quasi hyades sunt in Tauro, dum sancti prædicatores prædicationis vocem formantes, dominium, & auctoritatem habent in prædicando: sed sicut dicit B. Greg. (Greg. in pasto.) loquendi auctoritas perditur, quando vox prædicationis ab opere non juvatur. Unde necesse est, sicut idem B. Gregor. dicit, quod prædicator quisque plus actibus quàm vocibus intonet, & bene vivendo vestigia sequentibus imprimat, quam loquendo & prædicando quò gradiantur, ostendat.

Tertiò, propter effectum. Nam quando oriuntur hyades, crescunt dies, & sol incipit esse ferventior: fruges etiam uberius crescunt, quia tunc à pluviis irrigantur: Sic etiam per doctrinam, & prædicationes sanctorum doctorum crescunt in audientibus dies, id est, claritas cognitionis & fervor dilectionis, & fructus operationis.

Quarto, propter aspectum, quia scilicet constellatio hyadum habet stellas plures & clarissimas aspectui nostro, & etiam ordinatas per gyrum: quia scilicet sancti doctores fuerunt ut stellæ incorrupti per vitam. Dan. *Qui ad justitiam erudiunt plurimos, erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.* (Dan.12.) Item multiplicati per gratiam. Genes. *Inspice cœlum, & numera stellas si potes.* (Gen.16.) Item clarissimi per doctrinam. Bar. *Stellæ dederunt lumen in custodiis suis.* (Bar.3.) Item ordinati per gyrum quasi vallantes & defendentes Ecclesiam, Jud. *Stellæ manentes in ordine & cursu suo adversum Sisaram pugnaverunt.* (Iud. 5.) Item doctores sancti assimilantur montib. propter decem proprietates quas beatus Isidor. tangit. (Isid. lib. ethim.) Quarum prima est, quòd montes sunt à terra elevati. Sicut etiam sancti doctores elevati esse dicuntur per contemptum terrenorum: unde Isa. *Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion*: (Isai.40.) ubi Greg. dicit: (Greg. in past.) Qui cœlesti prædicatione utitur, terrenorum operum infimam deserens, in rerum culmine stare videtur quo tanto facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per vitæ meritum de supernis clamat.

Secundò, montes sunt solidi & compacti. Et tales sunt doctores sancti per patientiam adversorum. Prov. *Doctrina viri per patientiam noscitur.* (Prov. 19.) Necdum montes gravi mole constiterant. Nam doctores sancti etiam gravi mole tribulationis pressi, tandem consistunt solidi & alti.

Tertio, montes sunt à terra versus cœlum erecti, & tamen terræ radicitus

con-

conjuncti. Et similiter sacri doctores sunt versus cœlum erecti per desiderium & contemplationem æternorum. Apo. *Conversatio nostra in cœlis est.* Isti tamen montes sunt terræ, id est, corpori conjuncti radice, id est, radicali & inevitabili necessitate corporalium passionū. Deut. *Accessistis ad radices montis, qui ardebat usque ad cœlum.* Hic mons est eminentia sanctorum doctorum, quorum radix inferior, scilicet necessitas carnis terræ conjuncta est: mens tamen & desiderium usque ad cœlum ardet. Psalm. *Montes excelsi cervis.* i. doctoribus sanctis.

Phil.3. Deut.4. Psal.103.

Quarto, sunt montes aquarum attractivi; eo quod terra alta est spongiosior ad attrahendum. Ita doctores sancti attrahunt aquas gratiarum per vacuitatem sive porositatem humilium affectionum sive orationum: Psalm. *Super montes stabunt aquæ.*

Psalm.103.

Quinto, sunt montes aquarum emissivi, fontium & fluminum causativi. Nam voragines quæ sunt principium indeficientium fluminum & matrices, magis sunt in altis locis vel sub eis. Ideo maxima flumina à montibus oriuntur. Sicut de maximo in meridie monte, qui dicitur Athlas, patet, & de alio monte maxime in Aquilone versus Orientem. Hujus enim tanta est altitudo, quod habitantes sub ipso vident in ejus cacumine radios solis in mane per quatuor horas ultimas noctis, & sic in sero per quatuor primas horas noctis. Et in ejusdem pede sive fundamento habitant gentes diversarum linguarum, à quo monte oriuntur diversa & magna flumina. Ita etiam sancti doctores sunt aquarum, id est, doctrinarum emissivi, per exercitium prædicationum; fontium & fluminum effusivi, per scripturas librorum & prædicationum. Sunt enim interius pleni profundis voraginibus, id est profundis considerationibus. Ex quibus causantur doctrinarum profluvij. Psalm. *Rigans montes de superioribus.* Isa. *Aperiam in supremis collibus flumina, & in medio camporum fontes.*

Psalm.103. Isa.41.

Sexto, quia montes sunt metallorum nobilium contentivi. Et sic sunt doctores contentivi habituum nobilium virtutum & donorum Zach. *Montes ærei.*

Zach. 6.

Septimo, sunt diversorum fructuum & herbarum medicinalium productivi, quia n. purioris sunt aëris quam valles, fructus faciunt puriores, sapidiores, & saniores, quamvis faciunt pauciores. Ita sancti doctores producunt herbas & fructus, s. bona opera & meritoria, Psalm. *Qui producit in montibus fœnum & herbam.* Et eorum fructus, id est, opera habent puritatem intentionis: saporem devotionis: & sanitatem discretionis.

Psal.146.

Octavo, montes sunt radiorum solarium susceptivi & diutius retentivi. Sic sancti doctores sunt susceptivi & retentivi radiorum solarium, i. divinarum revelationum. Mach. *Resplenduerunt montes.*

1.Mach. 6.

CAP. XXIII.

De nonnullis doctrinæ Christi similibus ex variis aquarum effectibus depromptis.

Doctrina Christi vera mentes credentium purificat. Unde assimilatur illi aquæ quæ est Macedoniæ, quæ ab ovibus bibita, facit eas albas. Et sic doctrina Christi recepta in mentibus credentium, reddit eas mundas. Ezech. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini.* E contrario autem prava hæreticorum doctrina: quia est terrena & carnalis, corda recipientium sordidat & denigrat: sicut aqua calida & terrestris multum denigrat pelles animalium. Nam calor aquæ adurendo pellem privat eam perspicuitate, & per cōsequens lanam: quia omne animal præter hominem variat pilum secundum varietatem pellis. Unde tales sunt aquæ hæreticorum, quæ falsitatibus & mendaciis animas denigrant, i. obscurant. Hier. *Facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium.* Itē doctrina Christi assimilatur fonti. Prov. *Aqua profunda verba ex ore viri & torrens redundans fons sapientiæ.* Ec. *Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis.* Et hic fons tres habet conditiones. Prima, quia erudit. Prov. *Fons vitæ eruditi opossidentis.* Secunda, quia vitam reducit. Pro. *Lex sapientis fons vitæ, ut decli-*

Ezech.36. Hier.15. Prov. 18. Eccl.1. Prov.16. Prov.17.

ut declinet à ruina mortis. Tertio, quia aquas consolationis tribuit. Isa. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus*, qui Salvatoris. Hi fontes sunt Apostoli nobis tribuerunt aquam perfectionis evangelicæ. Ex. *Venerunt in Helim ubi erant duodecim fontes.* Item Doctrina verbi Dei assimilatur pluviæ, secundum illud Deut. *Concrescat ut pluvia doctrina mea*: & hoc propter quatuor. Primo, quia pluvia est aëris purificativa & lætificativa. Et sic doctrina verbi cor mundat. Joan. *Vos enim mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* Mundando autem lætificat, Psal. *Latabor ergo super eloquia tua.* Secundo, quia est oris saporativa. Nam secundum Constantinum, aqua pluvialis sapidior est aliis aquis. Est enim (ut ipse dicit) ex se lucida, clara, subtilis, levis, sapida & omnibus impuritatibus impermixta. Quæ omnia competunt sacræ doctrinæ, quia scilicet est lucida ad dirigendum. Apoc. *Ostendit mihi fluvium aquæ vivæ splendidum tanquam crystallum.*

Isa. 12. Exo. 25. Deut. 32. Ioan. 15. Psalm. 118. Apo. 22.

Item est clara ad intelligendum, Psalm. *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis.* Subtilis ad exponendum. Sap. *Est in illa spiritus intelligentiæ, multiplex, unicus, subtilis.* Item levis ad observandum. Joan. *Mandata ejus gravia non sunt.* Item sapida ad meditandum, Psalm. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo.* Eccl. *Sapientia doctrinæ secundum nomen ejus*: nomen est sapientiæ à sapore dicta. Item est omnibus impuritatibus, id est falsitatibus impermixta ad credendum. Matth. *Viam Dei in veritate doces.* Tertio, quia est caloris mitigativa. Ita doctrina sapientiæ mitigat ardorem carnis. Hier. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Ecclesiast. *Ignem ardentem extingue aqua*, scilicet sapientia ignem luxuriæ.

Psalm. 118. Sap. 7. 1. Ioan. 5. Psal. 118. Eccl. 6. Matt. 22. Hier. super. na. Eccle. 3.

Quarto, quia piscium est nutritiva. Quasi enim pisces aquatici sunt homines tribulati, quos aqua doctrinæ salutis nutrit, consolatur & confortat Psal. *Hæc me consolata est in humilitate mea: quia eloquium tuum vivificavit me.* Et hinc est, quod doctrina spiritualis assimilatur etiam piscinæ: quia piscina sive piscaria propriè dicitur ad nutriendum pisces collecta: quia scilicet, spiritualis doctrina est piscium, id est, spiritualium virorum nutritiva.

Psalm. 118.

Sed nota, quod ad bonitatem piscinæ requiruntur tria, scilicet fundi soliditas: aquæ influxibilitatis puritas, & influentis continuitas. Ita, ut doctrina spiritualis nutriat animam, requiritur primo recipientis soliditas, scilicet ut non sit vas confractum, non retinens, secundum illud Ecclesiast. *Cor fatui quasi vas confractum omnem sapientiam non tenebit.* Item doctrinæ puritas, scilicet, ut doctrina pura sit, & catholica, non hæretica vel infectiva, Item doctrinæ continuitas, quia cum ipsa sit cibus mentis, oportet quod quotidie ipsa reficiatur.

Eccl. 21.

CAP. XXIV.

De septem planetarum naturalibus in humanis corporibus effectibus, quibus septem charismatum dona comparantur.

Dona septem Spiritus sancti assimilantur septem planetis. Quia sicut septem planetarum viribus formatur, & perficitur hominis corpus. Ita septem donorum gradibus formatur, & perficitur spiritus. Nam (secundum Astrologos & Medicos) Saturnus materiam conceptam in matrice mollem & fluidam, frigiditate & siccitate sua coagulat & condensat. Et hoc spiritualiter competit dono timoris, qui pronitatem & fluxibilitatem hominis ad peccandum cohibet & restringit. Nam (ut dicitur Prov.) *Per timorem Domini declinat omnis à malo.*

Prov. 17.

Jupiter autem secundo mense spiritum & membra tribuit, in quibus, & ex quibus est postea robur operandi. Et hoc competit dono fortitudinis, quo & spiritus & membra roborantur ad bene operandum, Prov. *Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum.*

Prov. 31.

Mars tertio mense subtiliat sanguinem, & humorem condensat, & ordinat &

com-

componit. Et hoc competit dono consilii, quo scilicet mens subtiliatur ad bene disponendum, & ordinandum actus & motus suos.

Sol quarto mense vitalem calorem, & spiritum epati & cordi tribuit. Hoc enim competit dono sapientiæ, qua anima vivificatur, inflammatur, & Spiritus sancti habitaculum efficitur.

Venus quinto mense organa sensibilia, & officialia membra, aures & nasum, & hujusmodi perficit & disponit. Hoc competit dono scientiæ, quo organa sensibilia & temporalia ordinantur, & regulantur.

Mercurius sexto mense omnia corporis foramina, & porosa, & linguam, & nares componit. Hoc competit dono intellectus, quo foramina, id est, sensus corporis componuntur: nares etiam, id est, vis discretionis tribuitur: & lingua ad rethoricè loquendum dirigitur.

Luna mense septimo suis limitibus membra dividit, & distinguit. Quod pertinet ad donum pietatis, quo dividuntur & distribuuntur eleemosynæ, secundum exigentiam uniuscujusque: secundum illud Psal. *Dispersit, dedit pauperibus.* *Psal. III.*

CAP. XXV.

De variis Montis Sion ac firmamenti proprietatibus & motibus, Zodiacique signis, quibus Ecclesia Christi atque fidei articuli assimilantur.

Ecclesia Christi assimilatur firmamento propter septem: primo quia firmamentum secunda die factum recitatur, Genes. *Genes. I.* Sed notandum, quod supposito, quòd cœlum non sit de natura quatuor elementorum, sed de natura quintæ essentiæ, ut ponit Aristot. *Arist. I. de cœl.* tunc non potest intelligi factum secunda die quantum ad productionem substantiæ, sive formæ suæ substantialis; quia si materia corporalium præcessit tempore formationem suam (ut communiter Sancti ponunt) tunc sequeretur, quod si firmamentum fuit secunda die productum quantum ad suam formam substantialem, quòd materia fuit primo sub alia forma substantiali, quod esse non potuit; quia natura cœlestis cum sit incorruptibilis, habet materiam quæ non alteri formæ potest subesse: unde impossibile est quod sit formatum ex materia prius tempore existente. Et ideo productio substantiæ firmamenti ad tempus creationis pertinet; sed aliqua formatio ejus pertinet ad opus secundæ diei, sicut etiam Dio. dicit, quòd lumen solis *Dio. de div. nom.* fuit informe in primo triduo, & postea fuit in quarto die formatum. Et sic potest dici, quòd firmamentum fuit à principio creatum secundum suam substantiam: sed secunda die ampliori formatione decoratum & ornatum. Ita etiam ecclesia fidelium fuit ab initio mundi inchoata, scilicet in primis parentibus, vel secundum aliquos in Abel primo justo; sed perfectè formata, & decorata fuit secunda die, id est, in tempore plenitudinis gratiæ, quando Christus venit in mundum.

Prima enim dies, id est, totum tempus præcedens, fuerat nubilosa, id est, sub caligine culpæ, vel figurarum umbra: quia scilicet patres nostri omnes sub nube fuerunt. *I. Cor. 10.* Sed secunda die fuit luminosa per plenitudinem gratiæ, & per præsentiam Christi, qui ait: *quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.* *Io. 9.* Ed ideo prima die Christus fuit quasi informis sub obscuritate figurarum. Sed in secunda quasi formatus in præsentia, & veritate. Hebr. *Iesus Christus heri & hodie.* *Hebr. 13.*

Secundo, quia firmamentum octava sphæra vocatur. Nam sub eo sunt septem sphæræ planetarum, & ipsum ponitur octava sphæra. Hoc autem Ecclesiæ Christi competit, quæ octavam Resurrectionis expectat, & octavam diem scil. dominicam celebrat, & de octavis etiam sanctorum festivat. Septenarius autem numerus orbium septem planetarum sub firmamento ad vetus testamentum refertur, ubi septima celebratur dies, scilicet Sabbatum; unde dicitur Eccl. *da partes septem, nec non & octo.* *Eccles. II.*

Tertiò, quia firmamentum multis stellis

stellis decoratur, unde dicitur Genes. quod *Deus fecit stellas, & posuit eas in firmamento.* Sicut ergo firmamentum habet quasi innumerabiles stellas, ita Ecclesia quasi innumerabiles sanctos. Gen. *Inspice cœlum, & numera stellas, si potes.* Notandum est, quòd stellarum, sive cœli stellati à nobis solum medietas videtur, quæ medietas sphæræ cœlestis hæmisphærium vocatur. Et hæc medietas à nobis totaliter videtur: sed propter defectum visus nostri terræ conjungi putatur. Unde circulus, ubi finitur orizon, visus terminatio vocatur. Sic etiam Ecclesiæ, sive Sanctorum ejus, pars est à nobis visibilis, scilicet hi qui sunt in terra: & pars à nobis invisibilis, scilicet illi qui sunt in gloria.

Gen. 1.

Gen. 15.

Quarto, quia firmamentum inter duos polos rotatur: quorum scilicet septentrionalis nunquam nobis occidit, qui dicitur polus articus. Alter, scilicet australis, qui antarticus dicitur, nunquam à nobis videtur. Sunt autem hi duo poli inter quos firmamentum vertitur, quorum unus visibilis est, & alter invisibilis, duo testamenta, quibus Ecclesia in sua fide innititur, quorum unum, scilicet testamentum vetus, bona visibilia, & præsentia promittebat: aliud verò, s. novum, futura & invisibilia prædicat. Vel hi poli sunt duæ naturæ in Christo, scilicet divina, & humana, circa quas est tota fides Ecclesiæ. Et una est visibilis. s. humana, & altera invisibilis. s. divina. Vel duo poli immobiles, quibus cœlum in suo motu innititur, sunt duo charitatis præcepta, quibus immobiliter inniti debet vita fidelium Ecclesiæ: quorum unum est de dilectione Dei, qui non videtur: alterum de dilectione proximi, qui videtur, dicente Joan. *Qui non diligit proximum suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?*

Ioan. 4.

Quinto, quia firmamentum in xij. signa distinguitur, secundum circulum Zodiacum, qui in xij. partes distinguitur æquales, quæ sunt xij. signa quæ nobis signant in qua parte cœli & sol, & planetæ immorantur. Et sunt ista xij. signa xij. spatia æqualiter distincta, stellis notabilibus ab Astrologis denotata. Et unumquodque signum per xxx. dividitur gradus, & gradus per lx. minuta, & minutum per lx. secunda, ita quod 60 secunda minutum unum, lx. minuta gradum unum, xxx. gradus signum unum faciunt. Sunt etiam signa hæc animalium specialium nominibus nuncupata, quorũ primum vocatur Aries, secundum Taurus, tertium Gemini, quartum Cancer, quintum Leo, sextum Virgo, septimum Libra, octavum Scorpio, nonum Sagittarius, decimum Capricornus, undecimum Aquarius, duodecimum Pisces. Sicut ergo circulus Zodiaci sive firmamenti distinguitur xij. signis, ita fides ecclesiæ distinguitur xij. articulis, quorum sex pertinent ad divinitatem, & sex ad humanitatem.

Nam primus articulus est, ut credamus divinæ essentiæ unitatem, id est, quod Deus unus est.

Secundus est, ut credamus in una essentia esse personarum trinitatem, scilicet Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Tertius, ut credamus rerum creationem, id est, omnia tam visibilia, quam invisibilia esse à Deo creata.

Quartus pertinet ad effectus gratiæ, per quam vivificamur à Deo, scilicet credere in unam sanctam Ecclesiam Catholicam, & omnia Ecclesiæ sacramenta, & remissionem peccatorum fieri per ea.

Quintus est credere corporum resurrectionem, scilicet quòd omnes homines resurgent cum corporibus suis.

Sextus est credere resurrectionem bonorum in vitam æternam: & punitionem malorum, scilicet in inferno.

Septimus est credere Christi conceptionem, scilicet quod Christus conceptus est de sancto Spiritu; & ejus Nativitatem ex Maria Virgine.

Octavus est credere ejus passionem & mortem, scilicet quòd crucifixus est sub Pilato, & quòd verè fuit mortuus, & sepultus.

Nonus est credere ejus resurrectionem, scil. quòd tertia die resurrexit à mortuis.

Decimus

Decimus est credere, quòd descendit ad inferos.

Undecimus est, quòd ascendit ad cœlos, & quòd sedet ad dexteram Dei patris.

Duodecimus est de adventu ad judicium die novissima. Et sicut omnia xij. signa continentur in Zodiaco, qui dicitur circulus signorum: Ita omnes isti articuli continentur in Symbolo, qui dicitur Apostolorum, scilic. Credo in Deum, &c. Qui dicitur in Ecclesia secretè, ex eo quòd fuit editus fide Christi nondum propalata. Et dicitur omni die in prima & completorio, id est, in principio diei, & in principio noctis, ad ostendendum quòd à fide debent omnia opera nostra incipere, & quod ipsa fide munimur in prosperis, & adversis.

Duodecim Zodiaci vero animalia, à quibus signa denominantur, repræsentant duodecim Apostolos, qui Symbolum ediderunt. Nam in ariete, quod est nomen primi signi, repræsentatur beatus Petrus, qui fuit dux Apostolorum. Aries enim consuevit esse dux gregum. Unde beatus Petrus symbolum incipit, dicens: Credo in Deum Patrem omnipotentem: Creatorem cœli & terræ. Joannes autem secundum quosdam subjunxit: Et in Jesum Christum filium ejus unicum Dominum nostrum. Jacobus autem Zebedæi addidit, Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. Andreas autem apposuit, Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus, & sepultus. Philippus autem adjunxit. Descendit ad inferos. Thomas autem dixit. Tertia die resurrexit à mortuis. Bartholomæus vero protulit, Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Matthæus quoque intulit, Inde venturus est judicare vivos & mortuos. Jacobus autem Alphæi confessus est, dicens. Credo in Spiritum sanctum. Simon autem adjungens ait: Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem. Judas vero Jacobi, qui & Thadæus, addidit Remissionem peccatorum. Ultimo Matthias, vel secundum quosdam iterum Thomas concludit, dicens: Carnis resurrectionem, & vitam æternam: Amen. Aliqui tamen aliter prædictos articulos attribuunt Apostolis, sed non est magna vis.

Sexto, quoad motum. Quia firmamentum triplici motu movetur. Nam secundum Astrologos primus motus ejus est diurnus, qui est ab Oriente in Occidentem super polos mundi, & completur in viginti quatuor horis diurnis, & nocturnis.

Alter motus firmamenti est stellarum fixarum, sive signorum, econtrario ab Occidente in Orientem, qui completur totus in 36. millibus annis, & sic in omnibus annis per unum gradum; quamvis hunc motum stellarum ignorasse videtur Aristoteles, qui supponit in secundo de cœlo, cœlum sydereum esse ultimam sphæram, cui attribuit unicum tamen motum & uniformem; & in eo esse stellas fixas & immobiles asseruit sicut clavos in rota. Unde prædictus stellarum motus adhuc non clarè patebat Astrologis contemporaneis Aristoteli. Primi enim qui hunc perceperunt, & tradiderunt posteris, fuerunt Abrachis & Felix (ut Ptolomæus refert) à quibus & ipse habuit: Et hi fuerunt post Alexandrum Magnum: dictus vero Ptolomæus fuit post tempora Christi circa tempus Adriani Imperatoris, quem ipse Ptolomæus in suo libro Almagesti sæpius nominat.

Tertius motus firmamenti, sive cœli stellati, est motus accessionis & recessionis, qui fit in lxxx. annis per unum gradum. Et ita etiam similiter fideles Ecclesiæ hoc triplici motu moventur. Primus motus, est motus naturæ: & iste est ab Oriente in Occidentem, id est à nativitate ad mortem: & iste est cursus naturalis, quia omnes morimur. Apostolus: *Omnes quidem currunt*: Secundus est pœnitentiæ ab Occidente in Orientem, id est, ab occasu peccati ad ortum gratiæ, per quam efficiuntur stellæ fixæ, & fulgidæ. Deuter. *Estis hodie sicut stellæ cœli.* Tertius est gloriæ, & iste est accessionis, & recessionis, quo recedimus à miseria mundi, & accedimus ad fœlicitatem paradisi

1. Cor. 9.

Deut. 1.

paradisi. Item recedimus à corporis mortalitate, & accedimus ad vitæ æternitatem. Dan. *Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad justitiam erudiunt multos, erunt sicut stellæ in perpetuas æternitates.* Dan. 12.

Septimo, quia firmamentum, id est cœlum stellatum, specialiter elemento terræ dominatur. Unde in terra diversæ res generantur, & diversæ imagines in eis figurantur, secundum diversitatem stellarum & constellationum. Similiter Ecclesia dominium & auctoritatem habet super terram super eos, id est, qui vivunt in terra non solum spirituali, de qua Dominus dixit Matth. *Quodcunque ligaveritis super terram, erit ligatum & in cœlis.* Matth. 26. Sed insuper (ut quidam dicunt) habet potestatem temporalem, cum temporale ordinetur ad spirituale.

Item Ecclesia assimilatur monti Sion.

Primo quidem; quia mons ille fuit magnæ sublimitatis: & sic Ecclesia magnæ sublimitatis est quantum ad temporalem & spiritualem auctoritatem. Isai. *Erit mons domus Domini,* id est, Ecclesiæ auctoritas & dominium, *in vertice montium.* Isa. 2.

Secundo, quia mons est magnæ fortitudinis, & firmitatis: & sic ecclesia magnam fortitudinem, & firmitatem habuit contra persequentium severitatem. Isai. *Urbs fortitudinis nostræ Sion,* &c. Isa. 27.

Tertio, quia fuit mons magnæ ubertatis: & sic Ecclesia propter meritorum Christi & sanctorum fœcunditatem, Psal. *Lauda Deum tuum Sion, quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te.* Psal. 147.

Quarto, quia fuit mons magnæ amœnitatis. Et sic Ecclesia habet magnam amœnitatem in varietate diversorum statuum, & sanctorum. Apocal. *Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia.* Apoc. 14.

Quinto, quia fuit mons magnæ securitas: & sic Ecclesia secura, & intrepida est propter Dei, & angelorum custodiam, & potestatem. Et ideo dicitur Isai. *Noli timere popule meus habitator Sion,* &c. Isa. 10.

Sexto, quia fuit mons magnæ sanctitatis: quod Ecclesiæ etiam competit propter sacramentorum efficaciam, & virtutem: & ideo dicitur ibi esse salvatio propter sacramenta salutis. Isaias. *Dabo in Sion salutem.* Et Abd. *In monte Sion erit salvatio.* Isa. 46. Abd. 1.

Septimo, fuit mons perfectæ eruditionis. Et hoc magis Ecclesiæ competit propter Evangelicæ legis perfectionem. Isa. *De Sion exibit lex.* Isa. 2.

CAP. XXVI.

Vergiliis stellis, quæ septem ante genua Tauri, navigationis tempus ostendentes eorum ortu, quatuor de causis electi Dei comparantur, in quibus septem principales sunt virtutes.

Electi Dei repræsentantur in constellatione istarum stellarum, quæ vocantur Plejades, propter quatuor.

Primo, propter numerum. Nam (secundum Gregorium) Plejades à pluralitate dictæ sunt. Sunt enim septem stellæ, quæ inter genua Tauri sitæ, & vicinæ sibi sunt, & divisæ à se invicem. Unde per eas omnium electorum universitas insinuatur, qui inter vitæ præsentis tenebras spiritus septiformis gratiæ lumine nos illustrant, qui à mundi origine usque ad ejus terminum diversis temporibus missi, quasi distincti sunt, & conjuncti per intentionem mentis. Unde Job. *Nunquid conjungere valebis micantes stellas Plejadas.* Iob. 38. Vel septem stellis decoratur constellatio Plejadum; quia septem virtutibus fulget universitas electorum, scilicet quatuor Cardinalibus, quæ sunt justitia, temperantia, fortitudo, & prudentia: Et tribus Theologicis, scilicet fide, spe, & charitate. Quæ quidem virtutes, etsi sint inter se distinctæ, adeo tamen sunt confœderatæ & conjunctæ in anima, ut nunquam possint haberi separatæ: unde secundum doctrinam Stoicorum, (quam in hac parte approbat doctrina sanctorum)

ſanctorum) virtutes ſic connexæ ſunt ad invicem, ut qui unam habet, omnes pariter habeat; & qui una caret, omnibus carere neceſſe eſt.

Secundo, propter earum ortum. Vernali enim tempore Plejades oriuntur, & quanto aër ſerenior eſt, & frigidior, tanto ab aliis ſtellis melius diſcernuntur; quia electi Dei maximè per tribulationis frigus ad virtutes conſurgunt, & in eis virtutes oriuntur: meliusque, quam virtuoſi ſint, cognoſcuntur, quando tribulationum frigoribus conſtringuntur.

Tertio, propter aſpectum; quia ſcilicet una ex illis ſtellis latere videtur, ita quod nec ex toto ſe occultat, nec ex toto ſe manifeſtat. Hæc eſt electorum humilitas, qua bona ſua occultare deſiderant, ne illa ventus vanitatis diſpergat. Nec tamen ex toto occultant, ſed ut tam ſibi per humilitatis cuſtodiam, quam aliis per divinorum operum exempla proficiant: ſic opera in publico faciunt, ut eorum ſemper intentio maneat in occulto.

Quarto, propter effectum; quia cùm Sol per Plejades iter facit, aëris caliditas vernalibus pluviis temperatur, & terra tunc temporis florum pulchritudine adornatur: quia ſcilicet electi & virtuoſi viri ſunt divino amore calidi, & devotis lachrymis madidi; ſemper tamen ſobrii, & bonorum exemplorum odoriferis floribus redimiti & ornari.

CAP. XXVII.

Eleemoſynæ utilitates ac perfectiones, Montisque Oliveti proprietates, quibus eleemoſynarius & miſericors ſimilis efficitur, hic deſcribuntur.

ELeemoſynarius, & miſericors ſimilis eſt monti Oliveti. Nam mons Oliveti (ſecundum Aug.) fuit mons chriſmatis & unctionis, medicaminis & curationis. Et hoc propter abundantiam olei ibi creſcentis, quia oleum eſt unctuoſum, virtuoſum, & delitioſum.

Primo enim eleemoſyna ſanctificat tribuentem: & hoc ſignificatur in unctione chriſmatis, de qua dicitur Exod. *Omnia unctionis oleo conſecrabis.* Hoc enim eſt oleum miſericordiæ & pietatis, quo omnia conſecrantur, quia (ſicut dicit Apoſtol.) *Pietas ad omnia valet.* [Exod. 40.] [1. Tim. 4.]

Item eleemoſyna reficit eſurientem: & hoc ſignificatur in olei impinguatione. De qua dicitur in Pſal. *Impinguaſti in oleo caput meum.* Et nota quod erat oleum quo inungebatur tabernaculum, & hoc eſt oleum, id eſt, pietas eleemoſynæ corporalis, qua refovetur tabernaculum ventris ſive corporis, de quo dicitur Exod. *Aſſumpto unctionis oleo, unges tabernaculum.* Aliud verò oleum erat quo inungebatur caput, & hoc eſt eleemoſyna ſpiritualis: per quam inungitur caput mentis: de quo ibidem præmittitur, *Oleum unctionis fundes ſuper caput ejus.* Et de hoc oleo etiam habetur Heſt. quod oportebat quod puellæ, quæ ſervabantur Regi, ſex menſibus oleo ungerentur, &c. Iſtæ puellæ ſunt animæ devotæ, quæ Chriſto Regi ſervantur, quæ oleo inunguntur ſex menſibus, quando ſolicitè inſiſtunt ſex eleemoſynarum ſpiritualium operibus, quæ in hoc verſiculo continentur. [Pſal. 22.] [Exod. 40.] [Heſt. 2.]

Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Tertio eleemoſyna curat ægrotantem, ſcilicet peccatorem, & hoc deſignatur in unctionis medicamine, de quo Matth. *Vngebant oleo multos infirmos, & ſanabantur.* Sic oleo miſericordiæ, & eleemoſynarum ſanantur, & curantur vulnera peccatorum. Tob. Eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, facit invenire vitam æternam. [Matth. 6.]

CAP. IX.

Planetarum ſtatus, curſus, varijq; eorum effectus ac proprietates hic recenſentur, quibus elati aſſimilantur.

EXaltationem ſuperborum ſemper ſequitur dejectio, ſecundum illud Proverb. *Ante ruinam exaltatur cor.* Unde ſuperbi ſimiles ſunt planetis: quia ſicut [Prov. 16.]

ſicut planeta habet in auge ſua aſcenſum, & exaltationem, ſic in oppoſito auget deſcenſum, & depreſſionem: unde (ſicut dicit Plin.) A centro terræ abſides altiſſimæ ſunt; Saturno in Scorpione, Jovi in Virgine, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno mediis partibus: & è contra ad terræ centrum humillimæ atque proximæ. Alii etiam dicunt, quod quilibet planeta ſicut in aliquo uno ſigno habet regnum & gloriam ſuam, ſic in aliquo alio abjectionem, & triſtitiam, verbi gratia: Nam (ſicut dictum:) ſol habet gloriam ſuam in xix. gradu Arietis, & caſum in eodem gradu Libræ. Per ſolem ergo intellige mundana ſapientia refulgentes, qui extolluntur in Ariete, in aliorum ducatu, quod ſuas opiniones & conſilia multi ſequantur. Aries enim apud paſtores conſuevit eſſe dux gregis. Sed iſta gloria annihilatur in Libra, id eſt, in divina ſapientia omnia recto pondere liberante, & ponderante, unde Apoſt. dicit, quod *ſapientia hujus mundi ſtultitia eſt apud Deũ.*

Plin.

1. Cor. 3.

Item Venus gloriam ſuam habet in Piſcibus, xxviij. gradibus, & caſum ſuum ſive triſtitiam ſuam in conſimili gradu ſigni oppoſiti, ſcilicet Virginis: Intellige ergo per Venerem eos qui carnali pulchritudine ſunt venuſti, qui in Piſcibus, id eſt, in delitiis corporis gloriantur, volentes, ſcilicet, molliter vivere in aquis delitiarum. Sed gloria eorum in Virgine deficit, quia caſtitas ſive virginitas in ipſis delitiis perit. Bernardus. Perit humilitas in divitiis, caſtitas in delitiis. Apoſtol. *Vidua quæ in delitiis eſt, vivens mortua eſt.*

Bern.

1. Tim. 5.

Item Mercurius in Virgine quindecim gradibus gloriatur, & cadit in Piſcibus totidem gradibus. Mercurius, qui gloriatur in Virgine ſignificat hominem honeſtum, qui ſuperbit & extollitur de carnis caſtitate, quem quandoque Deus in piſcibus aquarum, id eſt, in tentationibus concupiſcentiarum cadere permittit, ut humilietur: unde Philip. *Gloriamini in Chriſto, non in carne.*

Philip. 3.

Item Luna erigitur in Tauro tribus gradibus, & totidem cadit in Scorpione. Per Lunam intellige terrenam poteſtatem, quæ præcipuè Luna terreſtribus dominans, in Tauro erigitur, dum per ſuperbiam in tyrannidem convertitur. Sed in Scorpione dejicitur, quia omnis tyrannus in fine malè deprimitur. Scorpio enim caudâ, id eſt, in fine percutit.

Item Saturnus in Libra regnans, cadit in Ariete; per Saturnum intellige abundantiam temporalem. (Nam Saturnus à ſaturando eſt dictus) cujus uxor à paganis fingitur fuiſſe vocata Opus, ab opulentia ſcilicet, quia hanc tribuit mortalibus.; hæc regnat in Libra, id eſt, menſura vel temperantia, quia ſine temperantia & menſura, etiam ſi abundet, non durat temporalis ſubſtantia. Sed in Ariete, id eſt, in morte penitus annihilatur, Pſalm. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum.* Eſt autem mors velut aries duobus cornibus, id eſt, modis, percutiens, quia eſt mors naturalis, & violenta.

Pſal. 75.

Item Mars erigitur in Capricorno viginti ſeptem gradibus, & cadit totidem in Cancro. Per Martem intellige humanam fortitudinem, quæ in Capricorno erigitur, id eſt, in ſtrenuitate bellorum fulget, & aſcendit. Sed in Cancro, id eſt, in tempore pacis occultatur, & marceſcit. Nam Cancer non eſt animal belligerum, ſed in cavernulis ſe abſcondit. Vel fortitudo humani corporis in Capricorno, id eſt, in juventute aſcendit & claret, eſt enim caper animal ſuperiora petens. Sed in Cancro, id eſt, in ſenectute retrocedit, & deficit. Eſt enim Cancer animal retrogradiens.

Item Jupiter (ſecundum quoſdam) regnat in Cancro, & in Capricorno facit deſcenſum. Alii vero dicunt, quod Jupiter erigitur, & caput draconis in Geminis tribus gradibus, & cadit in Sagittario totidem. Per Jovem intellige gloriam humanam, quæ erigitur in Geminis, quia in divitiis, & honoribus creſcit. Sed in Sagittario, i. e. in perſecutione, vel dejectione cadit, ubi etiam caput Draconis, id eſt, ſuperbia, quæ eſt caput peccati, dejicitur.

Item

Item cauda Draconis erigitur in Sagittario tribus gradibus, & cadit in Geminis totidem. Per caudam Draconis intellige fraudulentiam, & astutiam hominis. Hæc est enim cauda Draconis, id est, quædam imitatio dæmonis, quia homines invidi atq; fraudulenti post diabolum vadunt. Hæc in Sagittario, id est, in lingua: de qua Hierem. *Sagitta vulnerans lingua eorum*, ascendit tribus gradibus. Primus est mentientium, Isaiæ: *Propheta docens mendacium, ipse est cauda.* Secundus est in detrahentibus, Apocalypsis: *Caudæ eorum similes serpentibus.* Serpenti enim proprie detractor assimilatur, secundum illud Ecclesiastici: *Sicut si mordeat serpens in silentio.* Ita nihil minus eo habet, qui occultè detrahit. Tertius gradus est in blandientibus, Apocalypsis. *Habebant caudas similes Scorpionum.* Gregorius. Scorpiones sunt omnes blandi, & malitiosi, qui bonis quidem in facie non resistunt, sed post dorsum portant, unde venena fundunt. Hæc cauda in Geminis cadit, quia mala & fraudulenta lingua dupliciter obmutescit: Uno modo quando non auditur. Alio modo quando asperè revellitur, vel repellitur, Ecclesiastici: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Ille spinis aures sepit, qui male loquenti asperis & increpatoriis verbis resistit. Sed ille non audit, qui aurem ab ipso abducit.

Hierem. 9. *Isa. 9.* *Apoc. 9.* *Eccl. 10.* *Apoc. 9.* *Greg. in hom.* *Eccl. 28.*

CAP. XXIX.

Diaboli tentatio quomodo per fidelium pœnitentiam, compunctionisq; fervorem augeatur, per similitudinem æstivorum ventorum facile exprimitur.

Fervor pœnitentiæ vel fidei suscitat furorem, & fortem persecutionem diaboli. Nam diabolus quando videt hominem exurgere, vel agere ferventius, tanto eum persequitur acrius. Dicunt enim naturales, quod in magno æstu fiunt fortissimi venti, sicut in diebus canicularibus: venti enim qui tunc fiunt, licet raro tali tempore fiant, tamen fortissimi sunt, eradicantes arbores & ædificia subvertentes. Et est ratio, quia tunc non elevatur nisi vapor grossus; & quia calor fortis, qui tunc est, expellit à se frigus undique ad unum locum, ideo illud frigus impetuosè pellit vaporem, & sic tempus illud est causa fortium ventorum. Quod ergo in magno æstu fiunt fortissimi venti, repræsentat, quòd in magno mentis fervore exurgent contra eam persecutiones vehementissimæ. Job. *Dividitur æstus super terram, quis dedit vehementissimo imbri cursum*; vehemens enim imber cum forti vento esse consuevit. Post æstum ergo sequitur vehementia imbris: quia post fervorem mentis sequitur procella tentationis. Sed est notandum, quòd est duplex canis cœlestis, scilicet canis qui lucet ad pedem Orionis, & alius canis est, qui lucet ad pedes Geminorum, versus Cancrum ad meridiem. Et de utroque verum est, quod in diebus canicularibus fiunt venti. Sunt autem illi dies calidissimi, cum illi canes oriuntur cum sole, quando sunt sub radiis Solis; quia tunc est quadruplex causa caloris. Una, quia Sol est in domo propria, scilicet in Leone. Alia causa est directa oppositio Solis ad habitabilem nostram. Tertia est ex reflexione circuli: quia diu radii morantur circa eundem locum circuli signorum. Quarta est ex conjunctione duarum stellarum calidarum. Alio autem tempore dicti canes oriuntur heliacè sub radiis Solis, quando Sol præcedit eos, ita quòd mane in aurora videri possunt: hoc autem est sole existente in principio Virginis, tunc enim sunt venti naturaliter propter qualitates temporis connaturales vento, quæ sunt frigiditas & siccitas, non sic impetuosi. In occasu quoque istorum canum etiam fiunt venti, sed aliter. Nam canis occidit cosmicè in hyeme, sole existente in principio Capricorni: & quia tunc frigus stringit terram magis de nocte, quam de die, non fiunt venti, nisi de die quando sol aperit terram, & elevat vapores. Occasus autem canum heliacus est, quando in æstate occultantur sub radiis

Job. 38.

solis à visibus hominum, & tunc sunt dies caniculares. Sic ergo patet, quod tam in ortu quam in occasu canum sive cosmico, sive heliaco fiunt venti; & tanto fortiores, quanto canes dicti sunt calidiores. In duplici ergo cane accipitur duplex fervor, scilicet fidei, qui fuit à principio nascentis Ecclesiæ sub radiis solis, id est, sub Apostolis, & Discipulis Christi, & tunc flaverunt maximi venti, id est, fortissimæ persecutiones fuerunt. Iterum post solis occasum, id est, post Christi tempora, & Apostolorum adhuc fuerunt venti persecutionum in aliis fidelibus, & martyribus. Unde dicitur de Ecclesia sub similitudine domus. Matth. *Flaverunt venti, & irruerunt ad domum illam, & non cecidit; fundata enim erat supra firmam petram*, id est, Christum. Alius verò fervor est pœnitentium, & tunc etiam sole Christo aperiente terram, id est, animum, & elevante vapores compunctionum, & orationum, sequuntur venti magnarum tentationum: unde dicitur Proverb. *Qui conturbat domum suam, possidet ventos*: & est sensus: qui conturbat domum suam, id est, conscientiam suam per compunctionem peccatorum, possidet ventos, id est, impulsus tentationum. Sed præcipuè solitariis, qui occultati à visibus hominum fervent amore cœlestium, fiunt venti calidi tentationum, & tribulationum, quas diabolus suscitat eis, unde Job. *Ventus vehemens irruit à regione deserti.* Regio enim deserti est fervens vita solitarii, & ibi est vehemens ventus, id est, impetus tentationis diaboli.

Matth. 7.

Prov. 40.

Iob. 1.

Item fervor compunctionis assimilatur flammæ ignis. Primo quidem, quia flamma ex violentia sui motus partes materiæ, in quam agit, allidendo ad invicem concutit, & ideo aliquando quemdam sonitum facit. Similiter homo compunctus, dum dolenter meminit, quod per oculos, quod per os, quod per cætera membra sua deliquit, quasi partes suæ materiæ ad invicem collidit, & aliquando sonum vocis, & dolorosi ejulatus emittit. Joel. *Exilient sicut sonitus flammæ ignis.*

Joel. 2.

Secundo, quia flamma tenebrosa pandit, & abdita prodit. Ita homo compunctus, peccata sua abscondita in confessione revelat. Unde de peccatore, qui peccata sua non cognoscit, nec de eis compungitur, nec confitetur, dicitur Job. *Nonne lux impij extinguetur*, scilicet, ut peccata sua non videat? Et sequitur: Nec splendebit flamma ignis ejus, quia nec habet ignem ferventis compunctionis, nec etiam flammam lucentem revelatæ confessionis.

Iob. 18.

Tertio, quòd flamma semper in motu existit. Ita etiam homo compunctus per motum boni operis continuè satisfacere satagit. Et hæc est flamma, quæ purgat rubiginem peccati, scilicet satisfactio fervens. Num. *Omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur.*

Num. 21.

Quarto, quia flamma viam cum offendiculis suis ostendit, & homo de peccatis compunctus, ne amplius offendat, vias suas diligenter attendit, unde Isa. *Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis.*

Isa. 50.

Quinto, quia flamma materiam, cui se conjungit, ab infimis ad superiora trahere non desistit. Et sic compunctio fervida animas à terrenis affectibus abstrahit, & ad cœlestia desideria erigit. Et tunc anima ad pugnandum contra tentationes valentior existit. Unde dicitur. *Cum cernerent flammas in sublime ferri, qui prius fugam simulaverunt, versa facie fortius resistebant.*

Iud. 20.

Sexto, quia quandoque flammam vehemens ventus extinguit, & dissipat: quia nonnunquam compunctionem tollit vehemens impetus tentationis: & ideo necessaria est magna custodia sensuum, & custodiuntur lampades accensæ ne extinguantur. Cant. *Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.*

Cant. 8.

Septimo, quia flamma ex omni parte rei accensæ in acutum, & in conum tendit. Ita verus pœnitens à superfluis & illicitis, imo etiam à licitis undique, quantum potest, magis & magis jugiter se restringit. Eccl. *Consummatio illorum flammæ ignis.*

Eccl. 21.

CAP.

CAP. XXX.

Rivulo à fonte seu flumine ducto, ob varios ejus effectus Christi fides comparatur.

FIdes assimilatur rivo, quia fluit à fonte, id est, à Domino per influxum revelationis. Unde Apost. dicit ad Ephes. quod *fides donum Dei est*. Sed nota, quod rivus est immunditiarum purgativus. Quia scilicet fides purgat immunditias errorum, vel terrenarum affectionum: unde dicitur Actorum, *Fide purificans corda eorum.* Ephe. 2. Act. 15.

Item rivus est terræ fœcundativus: quia fides fœcundat animam meritoriis operibus. Hebr. *Sancti per fidem operati sunt justitiam, & adepti sunt repromissiones.* Hebr. 11.

Item rivus est potus animalibus administrativus: quia fides potum veræ sapientiæ administrat animabus, Eccl. *Aqua sapientiæ salutaris potavit eum.* Ezech. *Pascam eas in montibus & rivis*, &c. Eccl. 15. Ezech. 34.

Item rivus est vigoris & pulchritudinis in plantis conservativus: quia fides conservat in sanctis vigorem carnis, id est, virginitatem, & pulchritudinem sanctæ conversationis, sicut patet in sanctis virginibus, quæ fidei virtute armatæ corrumpi non poterant, sicut rosæ super rivos plantatæ non marcescunt. Eccl. *Quasi rosa plantata super rivos aquarum.* Eccl. 39.

Item rivus est lapillorum & arenarum congregativus, quia fides est humilium (qui in parvis lapillis signantur) & tribulatorum sive patientium (qui signantur in arenis, quæ stant sub aquis tribulationum) congregativa, scilicet per unitatem dilectionis & pacis. Psal. *Congregans sicut in utre aquas maris.* Aqua enim maris sunt animæ in amaritudine & tribulatione positæ, quæ tamen in utre fidei congregatæ, ab unitate dilectionis & pacis minimè separantur. Psal. 31.

Item rivus est genimium multiplicativus. Quia scilicet fides est multiplicativa fidelium & crescentium, Psalm. *Rivos ejus inebrians, multiplicans genimina ejus.* Psal. 64.

Item quia rivus est penetrans & transitivus: quia scilicet fides etiam dura corda penetrat & irrigat. *Iob in petris rivos excidit.* Iob. 28.

CAP. XXXI.

Quæ & quot sint Spiritus sancti fructus, exprimitur, qui elementis ac cœli duodecim signis (ex nominum significationibus, variisque eorum proprietatibus) assimilantur.

FRuctus spiritus assimilari possunt signis cœli. De quibus dicitur: *A signis cœli nolite timere.* Et hæc similitudo declarari potest tripliciter. Primo quidem per numerum signorum. Sunt enim signa cœli, sive zodiaci circuli, duodecim numero. Et similiter Apost. enumerat duodecim fructus spiritus dicens: *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.* Hier. 10. Gal. 5.

Sed notandum, quod horum duodecim signorum tria dicuntur esse ignea, scilicet aries, leo & sagittarius. Tria verò dicuntur esse terrea, scilicet taurus, virgo & capricornus. Tria verò aërea, scilicet gemini, libra, & aquarius. Tria aquea, scilicet scorpio, cancer, & piscis; & sic in 4. cœli partibus ordinantur, quia ignea sunt in oriente: aërea in occidente: in austro terrea: in septentrione aquea. Ita etiam simili modo in duodecim fructibus tres sunt ignei, secundum tria quę sunt in igne. Nā ignis habet illuminare, inflammare & consolidare. Sunt ergo hæc tria ignea, fides illuminans, charitas inflammans, & patientia consolidans. Nam fides illuminat intellectum, charitas incendit affectum, patientia vero consolidat per adversorum contactum, sicut solidatur incus per malleorum concussionem. Tres etiam alij fructus sunt aërei, secundum tres aëris effectus. Nam aër lætificat, modificat, & inflammat. Ex aëre enim illuminato lætificatur affectus. Unde Tob. *Quale mihi gaudium erit, qui in tenebris sedeo, & lumen* Tob. 5.

men cœli non video ? Item ex temperato modificatur corpus, quia corpus animalis modificatur secundum temperiem aëris. Si enim aër est temperatus, corpus bene se habet ; & si intemperatus, corpus se habet malè. Item ex aëre inflammato fervescit humor cholericus , ut patet in æstate. Sic ergo & ista tria sunt aërea, gaudium , modestia & benignitas. Nam ex præsentia Spiritus sancti oritur gaudium in interioribus, sequitur modestia in exterioribus , & etiam benignitas ad subveniendum indigentibus. Benigni enim dicuntur quos bonus ignis fervere facit ad benefaciendum proximis. Tres autem alii fructus sunt aquei, scilicet mansuetudo, continentia, & castitas. Nam aqua habet frigiditatem, lubricitatem & coagulabilitatem, sed ejus frigiditas ignē extinguit, & hoc competit mansuetudini, quæ iracundiæ ardorem cohibet, & extinguit. Nam mansuetudinis est, iram vincere, & indignationes cohibere , ut dicit Ambros. Item lubricitas aquæ coarctatur , & restringitur terminis alienis, sicut fluxus maris coarctatur littoribus, & fluxus venarum in puteis & fontibus. Est enim humidum bene terminabile termino alieno, ut dicit Philosophus. Et hæc arctatio competit continentiæ, quæ fluxum carnis restringit. Nam continens patitur, sed non deducitur, ut Philosophus dicit. Coagulatur etiam aqua, & fit immobilis, sicut patet in glacie. Et hoc competit castitati, quia castus est qui neque patitur, neque deducitur. Tres alii fructus possunt dici terrei , scilicet pax, longanimitas, & bonitas. Nam terra habet tranquillitatem , quia non agitatur vel commovetur : neque ab exteriori sicut aër, qui vento agitatur, neque ab interiori sicut aqua fluctuans, unde Psal. *Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.* Et hoc competit paci, quæ scilicet facit, ut nec ab exterioribus perturbemur, neque interioribus desideriis angustiemur : unde Angeli dixerunt : *In terra pax hominibus bonæ volūtatis.* Item terra habet perpetuitatem. Eccl. *Terra autem in æternum stat,* & hoc competit longanimitati.

Ambr.

Arist. de gener. & cor.

Arist. eth.

Psalm. 92.

Luc. 2.

Eccl. 1.

Item terra habet bonorum fructuum ubertatem vel communicationem: & hoc competit bonitati, qua proximis communicamus in bonis: unde bonum est diffusivum sui ipsius. Apost. *In omni bona opere fructificantes.* *Col. 1.*

Secundo declaratur dicta similitudo, scilicet signorum & fructuum, per proprietatem nominum. Habet enim quodlibet signum suum nomen proprium competens alicui fructuum. Nam primum signum vocatur Aries ; quia sicut Aries animal jacendo super latus unum , æqualiter mutat vices; quia tanto tempore jacet super latus dextrum, quanto super sinistrum (tota enim æstate dormit in latere uno, & tota hyme in altero.) Sic sol existens in illa parte circuli Zodiaci , quæ dicitur Aries, facit æquinoctium , & æquales facit dies artificiales & noctes. Hoc autem adaptatur fidei, per quam æquanimiter se habet homo ad diem prosperitatis, & ad noctem adversitatis. Nam vera fides nec prosperitatem temporalem ambit, nec adversitatem metuit, sicut patet de Moysi. *Fide* (inquit Apost.) *Moyses grandis factus, negavit se esse filium Pharaonis filiæ* : Ecce quod prosperitatem non appetiit ; & sequitur: *magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalem habere jucunditatem.* Ecce quod adversitatem non timuit. *Hebr. 11.*

Secundum signum vocatur Taurus : quia Taurus terram sulcando fœcundat & locupletat: & tunc quando sol est in signo Tauri, terra est arabilis & congrua agriculturæ. Et hoc competit paci. Nam pacis tempore terræ coluntur, & est abundantia frugum: sic etiam dicitur, Jacob. *Iac. 3.* Quod *fructus justitiæ in pace seminatur.*

Tertium signum vocatur Gemini, quia sole existente in illo signo , virtus ad fœcundandum inferiora geminatur, vel quia in æstate cum noctes sint brevissimæ, quando una pars illius constellationis occidit, alia pars anterior oritur & ascendit. Et ideo dicunt Poëtæ, quod illorum geminorum fratrum, quos fabulæ vocant Castorem & Pollucem, unus cœlos, alius inferos possidet. Hæc autem competunt charitati , quæ in nobis Spiritu sancto

præ-

præcedente ad fœcundandum vitam nostram geminatur, scilicet in dilectione Dei & proximi. Unde pars anterior ascendit superius, scilicet amor Dei; & alia posterior est inferius, scilicet amor proximi: unde nec Deus sine proximo, nec etiam vere proximus diligitur sine Deo. Joann. *Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.*

1. Ioan. 4.

Quartum signum vocatur Cancer. Cancer enim est animal retrogradum, & sol peragens illam partem Zodiaci facit retrogradationē in octavo gradu Cancri; & hoc competit modestiæ, scilicet, ut in exterioribus moribus, & ornatu debitum modum non transeat, sed potius se in ipsis in mensuram debitam retrahat. Apostol. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.*

Phil. 4.

Quintum signum vocatur Leo, quia secundum Isidor. Leo est fortissimum animal, & maximæ caliditatis, præcipuè in parte anteriori, scilicet pectoris. Sic sol intrans illud signum acrius igniferos radios emittit quam faciat in fine, quando inde exit. Et hoc competit benignitati, id est, bonæ ignitati amoris, qua ad benefaciendum aliis inflammatur, quæ intus in corde incipiens, plus facit hominem velle facere quam possit finaliter opere implere. Apostol. *Estote invicem benigni.*

Isidor.

Ephe. 4.

Sextum signum vocatur Virgo, & hoc propter sterilitatem, quia sol illud intrans suo calore humores consumit, & à suo fructu terra efficitur sterilis: & hoc competit castitati, & præcipuè virginali, quæ calori divini amoris adjuncta, humores lubricos sic in carne consumit, ut sterilis permaneat à generatione carnali, & uberior & fertilior fiat in fructu spirituali, Isaiæ. *Lætare sterilis, quæ non paris.*

Isai. 40.

Septimum signum vocatur Libra, secundum Isidorum, ab isto instrumento ponderandi: quia sol in illo signo existens, dies adæquat noctibus, sicut res æquatur pondere in lance: unde ibi fit æquinoctium autumnale. Hoc autem mansuetudini competit, quæ dum iras comprimit, mala illata à proximo æquo animo ferre facit. Ephe. *In mansuetudine cum patientia supportantes*: vel dies nocti æquatur, quia juxta nocumentum illatum pensatur mansuetudinis meritum.

Ephe. 8.

Octavum signum vocatur Scorpio, quia Scorpio retro ferit, & caudæ aculeo pungit. Sol enim existens in illo signo, est causa læsionis & punctionis corporis humani; quia tunc declinans minus calescit. Unde aër distemperatus in frigiditate citò lædit & pungit, ut dicit Isidorus. Hoc autem continentiæ competit, quæ ex distemperantia carnis tentationis aculeo quandoque acriter pungitur: & licet aliquando ex tentatione læditur, non tamen, si non consentit, occiditur. Apost. *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

Isid.

Rom. 8.

Nonum signum vocatur Sagittarius, quia sicut Sagittarius emittit sagittas, sic sol in hoc signo existens ad nos mittit grandines, pluvias & nives. Hoc autem competit patientiæ, quæ grandines persecutionum, pluvias tribulationum, & nives afflictionum suscipit atque portat.

Decimum signum vocatur Capricornus, quia scilicet caper est animal cornibus petens superiora: Nam ibi sol facit solstitium vernale, & tunc ascendere incipit versus superiorem arietem, & versus cancrum. Hoc autem competit gaudio. Nam nemo habet verum gaudium, nisi qui superiora petit: verum enim gaudium est, quod non de creatura, sed de creatore conceditur, unde Apostolus. *Gaudete in Domino semper.*

Phil. 4.

Undecimum signum dicitur Aquarius, qui secundum fabulas dicitur fuisse pincerna deorum, manibus eorum aquam fundens: & ideo tenet urnam. Sed secundum veritatem dicitur aquarius, quia quando sol est ibi, aër condensatur in aquas multas, & fiunt pluviæ plusquam alio tempore, sicut dicit Isid. Hoc autem competit bonitati, scilicet gratiam & misericordiam abundanter effundere & præstare, quia bonum est diffusivum sui ipsius.

Dion. de cœl. hier.

Duodecimum dicitur Piscis, quia illo tempore fit generatio piscium & confricatio; quia calore solis ascendente, & humore dissolvente, solent tunc Pisces effundere semen suum. Hoc autem competit

longa-

longanimitati, per quam homo ad modum piscis etiam in aqua tribulationis non deficit, sed vivit.

Tertio, declaratur dicta similitudo per distinctionem graduum sive facierum. Nam quodlibet dictorum signorum dicitur habere facies, id est, partes. Cum enim quodlibet signum dividatur per triginta gradus, initium primæ faciei est à primo gradu, & durat usque ad decimum gradum: secunda usque ad xx. gradum; tertia facies usque ad xxx. Et quælibet facies signi datur alicui planetæ: verbi gratia: prima facies Arietis datur Marti, secunda Soli, tertia Veneri, & sic de aliis. Sicut ergo quodlibet genus signorum continet tres facies, ita quælibet 12. virtutum habet tres modos sive tres effectus. Nam primo fides, quæ assimilatur Arieti, cujus prima facies est Martis, secunda Solis, tertia Veneris, est principium fortitudinis, & hæc est facies Martis. Unde fidei ascribitur victoria. Hebr. *Sancti per fidem vicerunt regna.* Et ibidem. *Fortes facti sunt in bello.* Item est principium luminis spiritualis, & hoc est facies solis, Joan. *Credite in lucem & filij lucis sitis.* Item est principium charitatis, sicut cognitio est principium amoris, ut hæc est facies Veneris, cujus est ad amorem incitare.

Hebr. 11.

Ioan. 12.

Secundo pax, quæ assimilatur Tauro, cujus prima facies est Mercurii, secunda Lunæ, tertia Saturni, est etiam triplex. Est itaque prima pax pectoris, id est, conscientiæ, & hæc est facies Mercurij, qui semper comitatur solem: quia tunc est conscientia pacata, quando sequitur Christum, & ei adhæret. Secunda est pax temporalis, & hæc est facies Saturni; quia Saturnus dicitur à saturnitate & abundantia, quam tribuit pax temporis. Tertia est pax æternitatis, & hæc est facies Lunæ secundum illud Psal. *Luna perfecta in æternum.*

Psal. 88.

Tertio charitas, quæ assimilatur Geminis, cujus prima facies est Jovis, secunda Mercurii, tertia Lunæ. Est etiam triplex, scilicet incipientium, & hæc est Jovis; quia ex parte superiori primus planeta benevolus & calidus. Item est proficientium, & hæc est facies Mercurii, qui dicitur fuisse Deus mercatorum, propter hoc quod natum vel conceptum sub eo disponit ad usum computationis, & ratiocinii (ut dictum fuit supra capite septimo.) Mercatorum enim est semper in lucro proficere. Item charitas perfectorum. Et hæc est facies Lunæ, quia Luna dominatur aquis, & charitas perfecta dominatur tribulationibus. Cant. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.*

Sap. 4.

Cant. 8.

Quarto modestia, quæ assimilatur Cancro. Cujus prima facies est Veneris, secunda Martis, tertia Lunæ: est triplex. Prima est circa vestium apparatum, & hæc est facies Veneris: Nam Venus (ut dictum est supra in eodem capitulo septimo) dicitur disponere natos, ut sint vestium muliebrium incisores, ut dicit Ptolomæus. Secunda species modestiæ est circa exteriores corporis motus. Et hæc est facies Martis, quia Mars (secundum Ptolo.) disponit ad mobilitatem & levitatem. Tertia est circa ludum, & hæc est facies lunæ: quia luna (ut idem Ptolomæus dicit) existens in secundo signo post ascendens, ostendit mœrorem & tristitiam, per quam scilicet temperantur ludi.

Luc. 2.

Ptol.

2. Cor. 9

Quinto benignitas, quæ assimilatur Leoni, cujus prima facies est Saturni, secunda Jovis, tertia Martis: est triplex. Prima scilicet in supportando, & hæc est facies Saturni, qui in motu suo est tardissimus; quia homo qui benignus est, tardissimè movetur ad iram contra alium. Unde scit supportare. Item etiam debet esse benignitas in communicando, & hæc est facies Jovis, qui omnibus dicitur prodesse, & nulli nocere. Item in conversando: & hæc est facies Martis. Nam Mars dominatur choloræ. Et ille qui vult benignè conversari, oportet, quòd dominetur iræ. Nam licet Mars sit de se incensivus, tamen conjunctus Veneri temperatur. Et sic homo conjunctus proximo, ut bene convivat ei (etiamsi de natura sua esset agrestis & asper) debet tamen seipsum per benignitatem temperare.

Eccl. 10

Arist. 4. Ethi.

Eccl. 4.

Eccl. 5.

Sexto castitas, quæ assimilatur Virgini, cujus prima facies est Solis, secunda

Veneris, tertia Mercurii, est triplex. Prima est castitas virginalis: & illa est facies Solis, quia est præclarissima. Sapiens. O *quam pulchra est casta generatio cum claritate.* Secunda autem est castitas conjugalis, & ista est facies Veneris: Quia licet unus incitet ad amorem; tamen est temperata in qualitatibus. Et taliter amor carnalis conjugum, si sit temperatus & honestus, castitas vocatur. Tertia vidualis, & hæc est facies Mercurii. Nam Mercurius cum Sole graditur, & non longè à sole recedit, nunquam plus triginta gradibus distans ab eo: & dicitur præesse feminibus: unde significat vitam vidualem quæ semper debet vacare Deo, sicut legitur de sancta Anna. Quod *jejuniis & obsecrationibus erat serviens Domino die ac nocte.*

Sap.4.

Luc.2.

Item debet vacare eleemosynis, quę sunt semina quibus recolligitur fructus æternus. De quo semine dicit Apostolus: *Qui parcè seminat, parce & metet.*

2.Cor.9.

Septimo mansuetudo, qua assimilatur libræ. Cujus prima facies est Lunæ, secunda Saturni, tertia Jovis, debet esse triplex, scilicet in appetitu, ut ad vindictam non excandescat. Ecclesiastic. *Fili in mansuetudine animam tuam serva.* Et hæc est facies Lunæ, quæ temperat calorem Solis in istis inferioribus: & sic mansuetudo temperat fervorem iræ.

Eccl.10.

Mansuetudo enim est temperantia irarum, ut dicit Philosophus. Item debet esse mansuetudo in motu sive actu, scilicet ut non impetuosè vel rapidè, sed planè & modestè opera sua perficiat. Et hæc est facies Saturni, cujus motus non est impetuosus vel rapidus, sed planus & morosus. Ecclesiast. *Fili in mansuetudine opera tua perfice.*

Arist.4. Ethi.

Eccl.4.

Tertio debet haberi mansuetudo in auditu, scilicet ut ex ira veritati non contradicat. Ecclesiastic. *Esto mansuetus ad audiendum verbum.* Et hæc est facies Jovis: quia Jupiter (ut dicunt Astrologi) invenitur veridicus in suis significationibus, & significat sapientiam, & rationem. Sapientia enim & ratio veritati non contradicunt.

Eccl.5.

Octavò continentia, quæ assimilatur Scorpioni. (Cujus prima facies est Martis, secunda Solis, tertia Veneris) est triplex. Una est à concesso & licito, ut cum quis continet simpliciter ab omni actu venereo, etiam à matrimonio; & talis continens oportet quod habeat continuum bellum cum carne, quia caro concupiscit adversus spiritum. Et hæc est facies Martis, qui disponit, & invitat ad bella. Secunda est à turpi & illicito, sicut continere à fornicatione, & adulterio, & stupro, & hujusmodi. Et ista est facies, cujus radius non coinquinatur immunditiis. Tertio est ab immoderato & superfluo usu cibi, vel matrimonii. Et hæc est facies Veneris, quæ temperat malitiam, malitiam inquam, id est, inordinatam concupiscentiam cibi, vel actus venerei.

Gal.5.

Nono patientia, quæ assimilatur Sagittario, cujus prima facies est Mercurii, secunda Lunæ, tertia Saturni, est tripliciter commendabilis. Primo quando quis patitur utiliter, puta quando patitur propter justitiam; quia talis patientia acquirit meritum æternæ beatitudinis secundum illud: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* Talis est qui sequitur Christum, qui passus est propter justificationem nostram. Hæc est facies Mercurii, qui (ut dictum est) sequitur motu suo solem; Christus enim est Sol justitiæ. Secundo, quando quis patitur libenter, id est, voluntariè, Petr. *Nemo vestrum patiatur quasi homicida, & fur*, qui scilicet invitè patiuntur. Aposto. *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis.* Et hæc est facies Lunæ, quæ suo motu eclipsatur. Talis est qui sua voluntate patitur firmiter sive longanimiter, ut scilicet non deficiat propter passionis diuturnitatem. Apost. *Obsecro vos ne deficiatis in tribulationibus.* Et hæc est facies Saturni, qui habet motum longum, & diuturnum, & complet cursum suum in 30. annis.

Matth.5.

1.Pet.4.

2.Cor.12.

Ephes.3.

Decimo, gaudium Sanctorum, quod assimilatur Capricorno (cujus prima facies est

est Jovis, secunda Martis, tertia Solis,) est triplex. Primò, quod quis gaudeat de prosperitate proximi, sicut membrum de commoditate commembri sui. Cori. *Si gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra*; & hæc est facies Jovis, de quo dicunt Astrologi, quòd habet exaltationem, & gaudium suum in Geminis, tribus gradibus. Nam dum quis gaudet de bono proximi, gaudium geminatur; & hæc debet habere tres gradus, quia debet gaudere de bono proximi spirituali, corporali, temporali. Secundum est gaudere de adversatibus mundi, per hoc enim homo consociatur Christo. Petr. *Communicantes Christi passionibus gaudere*. Et hæc est facies Martis; quia Mars erigitur, & exaltatur in Capricorno, & ibi est gloria sua sive gaudium (ut dictum est supra cap. xxviij.) Quasi enim Capricornus est mundus, cornibus, id est, adversitatibus suis nos impetens, & percutiens: in quo vir sanctus non conturbatur, sed gaudet. Jacob. *Omne gaudium existimate fratres charissimi, cum in tentationes varias incideritis*. Tertium est gaudere de nixu sive exercitio interiori habitus virtuosi. Proverb. *Gaudium est justo facere judicium*: & hæc est facies Solis, qui gloriam luminis sui, quod valde est gaudiosum, non habet ab extrinseco, sed à seipso. Psalm. *Omnis gloria ejus ab intus*.

1. Cor. 12. — 1. Petr. — Iacob. 1. — Prov. 21. — Psalm. 44.

Undecimo bonitas, quæ assimilatur Aquario, cujus prima facies est Veneris, secunda Mercurii, tertia Lunæ; est triplex, scilicet delectabilitatis, honestatis, & utilitatis; unde Ambros. dividit bonum in tria, scilicet delectabile, quod solum ratione delectationis est appetibile; unde tale quandoque potest esse noxium & proficuum, honestum & inhonestum, sicut patet in amore conjugali, & in usu matrimoniali: & hæc est facies Veneris. Item in bonum honestum, quod ex seipso habet rationem appetibilis, sicut sapientia; & hæc est facies Mercurii, qui dicitur disponere ad sapientiam. Item in bonum utile, quod scilicet est appetibile in ordine ad aliud & hæc est facies Lunæ, quæ multum confert istis inferioribus. Quia (sicut dixit Basilius.) Ipsa est decor noctis, mater roris, ministra humoris, & dominatrix maris.

Amb. lib. de offi. — Basil.

Duodecimo longanimitas, id est, perseverantia in bonis, quæ assimilatur Pisci (cujus prima facies est Saturni, secunda Jovis, tertia Martis;) causatur ex tribus. Primo ex abundantia virtutis, quia quanto aliquis plus habet de virtute, tanto plus tollerat difficile; & hæc est facies Saturni, qui (ut dictum est) dicitur à Saturnitate, id est, abundantia. Secundo ex temperantia operis, quia quanto quis moderatius agit, tanto diutius durat; & hæc est facies Jovis, qui est planeta temperatus in suis qualitatibus. Tertio ex magnanimitate cordis, & hæc est facies Martis, qui disponit ad animositatem. Et sic patet, quomodo fructus Spiritus sancti assimilantur signis cœli, quibus scilicet fructibus per ipsum spiritum virtutes cœlorum, id est, cœlestium mentium perficiuntur, & firmantur in bono. Unde Psalm. *Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum*.

Psal. 32.

CAP. XXXII.

Quid & ubi sit beatitudo æterna electorumque gloria, per septem cœli empyrei proprietates declaratur.

GLoriam æternæ beatitudinis repræsentat cœlum empyreum. Oportet enim locum, & locatum invicem continuari; unde cum cœlum empyreum sit locus gloriæ beatorum, oportet, quod eorum statui conformetur. Et ista conformitas attenditur quantum ad septem. Nam primo, cœlum empyreum dicitur proprium Dei habitaculum. De hoc enim ipse Deus dixit, *Cœlum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum*. Hæc enim duo corpora in mundo maximè repræsentant Dei æternitatem, & immutabilitatem, scilicet corpus supremum, quod vocamus empyreum; quia illud solum inter sphæras cœlestes ponimus immobile, &

Isai. 66.

ideo

ideo assimilatur sedi, in qua sedens quiescit. Et corpus infimum, scilicet terra, quòd à suo situ nunquam movetur. Et ideo assimilatur scabello, quod etiam oportet esse quietum, & firmum, Ecclesiastic. *In æternum stat*; quia in cœlo empyreo maximè refulget divinæ virtutis operatio. Ideo specialiter dicitur, quod ibi est sedes Dei & habitatio Dei. Psalm. *Dominus in cœlo sedes ejus*. Et hinc est, quod homines orare volentes, manus ad cœlum levant, tanquam ad Dominum eorum. Hoc autem bene competit gloriæ beatorum: in quibus Deus immobiliter habitat, ita ut nunquam ab eis separetur: & ideo replet eos lætitia, & gloria æterna, secundum illud Psalm. *In æternum exultabunt, habitabis in eis, & gloriabuntur in te.*

Eccl. 1. *Psalm.* 10. *Psalm.* 5.

Secundum cœlum empyreum est claritate lucidum; unde empyreum dicitur cœlum igneum, non ab ardore sed à splendore. Conveniens enim est (secundum Basilium,) ut sicut damnati habent extremas tenebras, ita beati habeant extremam lucem. Et hoc etiam competit beatis, quorum mens per lumen infusum gloriæ confortata & elevata, ineffabile & increatum lumen attingit, secundum illud Psalm. *In lumine tuo videbimus lumen.*

Basil. li. hexam. *Psalm.* 35.

Repræsentat etiam illud splendidissimum cœlum, claritatem gloriosam, quam corpora gloriosa post Resurrectionem habebunt. Sap. *Fulgebunt justi sicut Sol in regno patris eorum.*

Sap. 3.

Tertio cœlum empyreum est capacitate maximum. Nam infra se includit omnia corporalia. Et hoc etiam competit beatorum felicitati, quæ scilicet includit & continet omnia desiderabilia: unde Boëtius dicit, quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus; & ideo ibi satiabitur solum humanus appetitus, secundum illud Psalm. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.*

Boet. de consol. *Psalm.* 16.

Quarto est figura sphærica. Figura autem sphærica cum careat initio & fine, repræsentat æternitatem Dei, quam beati participant ipsum Deum per essentiam videndo, secundum illud Joan. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum.* Et ideo beati dicuntur esse in vita æterna id est, in vita interminabili & perfecta. Nam æternitas est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio, ut Boëtius dicit. Unde beati habent vitam interminabilem, & in tantum transmutabilem, non solum secundum esse, sed etiam ulterius secundum operationem: quia quantum ad illam operationem, qua Verbum vident, non sunt in sanctis volubiles cogitationes ut Au. dicit.) Et ideo dicitur Daniel. *Quod erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.*

Ioan. 17. *August.* 15. *de Trin.* *Dan.* 12.

Quinto est ab omni motu quietum. Nam si esset motum, motus ejus deprehenderetur per aliquod corpus apparens, sicut deprehenditur motus aliarum sphærarum, quod minimè apparet; & ideo cœlum empyreum est omnino quietum. Unde Basilius dicit, quod remuneratio, quæ pro dignis operationibus restauratur in ea luce, quæ est extra mundum, quietis domicilium sortietur. Sic etiam status beatorum ultimo fini inhærentium, est status omnimodæ quietis & pacis, secundum illud: *Posuit fines tuos pacem.*

Basil. 2. *hexam.* *Psal.* 147.

Habent enim quietem ab omni labore, secundum illud Apocal. *Amodo jam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Item ab omni molestia vel inquietatione. Psalm. *In pace in idipsum dormiam & requiescam.*

Apoc. 14. *Psalm.* 4.

Sed nota, quod quamvis cœlum empyreum sit immotum, habet tamen (secundum aliquos) influentiam super alia corpora quæ moventur: sicut etiam supremi angeli, qui assistunt, habent influentiam super medios & ultimos qui mittuntur, quamvis ipsi non mittantur. Influit autem cœlum empyreum in primum mobile non ad transiens & adveniens per motum, sed ad fixum & stabile, puta virtutem continendi & causandi, vel aliud hujusmodi ad dignitatem pertinens. Similiter beati, qui sunt in patria, influunt nobis, qui sumus in via, suffragia & beneficia multa, & præcipuè spiritualia, quæ sunt fixa & stabilia

 bona.

bona. Unde Job hortatur hominem viatorem, dicens: *Voca, si est qui tibi respondeat, & ad aliquem sanctorum convertere.*

Sexto est à difformitate remotum. Est enim totaliter uniforme, non habens partium deformitatem, sicut cœlum stellarum. Quod etiam competit beatitudini sanctorum, non quidem ex parte beatorum, cum beatitudo unius sit major, quam beatitudo alterius (secundum illud Cor.) *Stella differt à stella in charitate*, & sic ex parte beatorum est ibi quædam difformitas graduum, propter quod dicit Christus: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*; sed ex parte Dei beatificantis, qui est beatitudinis objectum; ex cujus cognitione salvus aliquis efficitur & beatus (secundum illud Augustin.) Beatus qui te novit, etiamsi alia ignoret. Ipsa beatitudo sanctorum est simplex & uniformis. Quia licet dicantur esse ibi congregata omnia bona, tamen illa congregatio bonorum est in Deo, non per modum compositionis, sed per modum simplicitatis: quia quæ in creaturis multiplicia sunt, in Deo præexistunt simpliciter & unitè. Et hinc est, quod divina beatitudo una est simplex existens, & nihilominus omnem beatitudinem complectitur.

1. Cor. 15.

Joan. 14.

August. con. lib.

Quia quicquid est desiderabile in quacunque beatitudine, vel vera, vel falsa, totum eminentius in divina beatitudine præexistit. De contemplativa enim felicitate habet certissimam & continuam contemplationem sui & aliorum omnium. De activa vero gubernationem totius universi. De terrena autem felicitate, quæ consistit in voluptate, divitiis, potestate, dignitate, & fama (secundum Boëtium) habet gaudium de se, & de omnibus aliis pro delectatione; pro divitiis omnimodam sufficientiam quam divitiæ promittunt; pro potestate omnipotentiam; pro dignitate omne regimen; pro fama admirationem totius creaturæ.

Boët. 3. conso.

Septimo, cœlum empyreum est situ supremum, quia à centro maxime remotum. Isa. *Sicut exaltantur cœli à terra*, &c.

Isai. 55.

Ita etiam beatitudo Sanctorum est summum bonum omnia bona transcendens. Nam quantum ad objectum, est summum bonum simpliciter: sed quantum ad actum in creaturis beatis, est summum bonum non simpliciter, sed in genere bonorum participabilium à creatura. Et tanta est excellentia illius beatitudinis, quam designat cœli illius beatitudinis, quam designat cœli empyrei excellentia localis, quod (ut dicit Apost.) *Nec oculus vidit, nec auris audivit.*

1. Cor. 2.

CAP. XXXIII.

De variis gratiæ gratum facientis effectibus, quæ primo mobili, rori, aquæ nonnullisque mirabilibus fontibus assimilatur, ac etiam fluvio de Paradiso egredienti, in quatuor diviso capita; quorum nomina eorumq; effectus hic exprimuntur, atque ipsi gratiæ perfectissimè comparantur.

Gratia gratum faciens assimilatur primo mobili, propter quatuor.

Primo, quia illud cœlum est empyreo cœlo immediatum. Cœlum enim empyreum deputatum gloriæ beatorũ idipsum repræsentat. Sicut ergo illud cœlum immediate se habet ad empyreum; ita gratia immediate se habet ad gloriam, sicut motus ad terminum, vel sicut imperfectum ad perfectum, Ro. *Gratia Dei vita æterna.* Secundo, quia illud cœlum est in ordine cœlorum mobilium decimum. Nam (secundum Ptolom. Mesallach. & secundum Alphetragium in Astrologia nova) suprà firmamentum, id est, cœlum stellatum, quod est octava sphæra, oportet ponere aliam sphæram nonam, quam vocamus cœlum crystallinum, in quod reducitur motus orbis signorum, qui est ab occidente in orientem. Et similiter supra hanc oportet ponere sphæram decimam, in quam reducitur motus diurnus, qui est ab oriente in occidentem, & hæc decima sphæra (ut dicunt) est primum cœlum mobile. Hic igitur ordo sive numerus hujus sphæræ (quæ scilicet est decima) competit etiã gratiæ, sine qua decem præcepta Decalogi non implentur. Ipsa enim est lucerna

Rom. 6.

Mesall. l. de sphæra mota.

eum qua decima drachma perdita per peccatum, id est, humana natura, recuperatur, id est, justificatur. Unde Apostolus: *Iustificati ergo gratia Christi, hæredes sumus, secundum spem vitæ æternæ.*

Luc. 15. *Tit. 3.*

Tertio, quia hæc sphæra decima, inter omnes sphæras mobiles obtinet principatum. Est enim primum mobile, & ideo non habet nisi unicum motum, scilicet diurnum. Oportet enim multitudinem ab unitate causari. Et natura (sicut dicit Philosophus) non transit de extremo ad extremum, nisi per medium, & ideo non est saltus naturæ ab eo, quod habet unicum motum, ad aliud quod habet tres, nisi per medium quod habet duos. Cum ergo in sphæra stellarum fixarum deprehensus sit ab Astrologis triplex motu (ut dictum est supra capitulo 30.) scilicet diurnus ab Oriente in Occidentem supra polos mundi: & alter stellarum fixarum econtrario ab occidente in orientem; tertius inaccessionis & recessionis: patet secundum prædicta, quod sphæra stellarum fixarum non potest esse primum mobile, sed oportet ante eam esse alias duas sphæras, scilicet unam quæ habet tantum duos motus, scilicet diurnum ab oriente in occidentem; & declivum, qui est è contrario ab occidente in orientem, & ista est sphæra nona; & aliam decimam ante istam, quæ habet tantum unicum motum, scilicet diurnum. Illud enim quod est primum in genere corporum mobilium, non potest esse multiforme & varium in motibus, quia ab uno motore primo & simplici in eo, quod movetur, ab ipso non potest esse nisi unus motus. Quia ergo divina gratia est id quo anima primò movetur ad justitiam, rectè in cœli primo motu designatur. Est etiam motus gratiæ unicus in quantum non inclinat nisi ad bonum. Malum enim, quia multifariè contingit (ut dicit Dionysius) habet motus multiformes. Ipsa etiam gratia est, qua Deo unimur, & est motus ejus diurnus, id est, lucidus & velox. Nescit enim tarda molimina Spiritus sancti gratia.

Arist.

Dion. de div. nom.

Hieron.

Quarto firmamentum sive cœlum stellatum est omnium motuum causativum & mensurativum. Nam illud quod est primum in aliquo genere, est causa & mensura aliorum: quare cum motus localis sit primus motus, ut Philosophus probat, ita inter motus morales gratia est primus motus omnium virtutum & motuum qui sunt in nobis ad actus virtuosos & interiores. Omnes enim virtutes gratuitæ causantur à gratia, sicut omnes potentiæ animæ ab essentia animæ: Unde gratia est in ipsa essentia animæ, virtutes autem sunt in potentiis tanquam in subjecto.

Arist. de cœlo & mundo.

Item gratia illuminat animam ad cognoscendum defectus suos, quos peccati tenebra occultat. Nam sicut adveniente lumine solis fugatur tenebra noctis, & pulchritudo universi apparet. Ita cum gratia illuminat animam, videt defectus suos, quos primo non videbat, sicut animi in radiis solis apparent & in umbra non: Ita minima peccata in conscientia illuminata. Psal. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Sed nota quòd sicut Sol non illuminat cœcos, quamvis oriatur super bonos & malos: Ita nec gratia peccatores; quia peccatores sunt in contraria dispositione, scilicet per obstaculum peccati. Joan. *Tenebræ eum non comprehenderunt*, scilicet lucem gratiæ. Ideo dicitur, Ephes. *Exurge qui dormis.*

Psal. 33.

Ioan. 1.

Eph. 5.

Item gratia assimilatur rori.

Primo, quia ros ex alto manat: generatur enim ros in alto, flante vento calido, id est austro, quia gratia descendit nobis infundente Spiritu sancto. Non est enim ros (teste Philosopho) nisi pluvia pauca. Auster autem rorem gignit, quem aquilo sua frigiditate dispergit; quia gratia quam Deus hominibus infundit, diabolus, si potest, eam corrumpit, dum culpam contrariam gratiæ introducit. Dicit tamen Basil. quod luna est mater roris, quia scilicet domina nostra in luna significata, totius gratiæ impetratrix existit. Et ideo quicquid ros gratiæ in nobis facit, totum potest dici opus virginis.

Arist. *Prov. 19.*

Secundò, quia ros serenitatem & tempe-

temperiem amat. Nam ros non generatur nisi in sereno & tempore temperato; quia si non sit serenum, impeditur appropinquatio solis vaporem elevantis, qui est materia roris. Si autem est æstus, consumitur ipse vapor subtilis: vapor enim roridus subtilior est inter vapores humidos, & ideo elevatur ad supremum interstitium aëris exclusive; quia ille locus temperatus est, eo quod medium est inter calidissimum & frigidissimum: ideo ibi æqualiter agit calor congelationem impediens, & frigus comprimens. Unde ille locus strictus ab Arist. dicitur, quia clausus est inter duo extrema. Ros ergo est divina gratia, quæ nullo modo invenitur in anima, nisi serena sit & à peccato pura. Non enim sol lumen gratiæ influens appropinquare potest, ubi mentis serenitas deest. Item æstus concupiscentiæ destruit vaporem gratiæ, & ideo oportet, quod reprimatur remedio temperantiæ, sive abstinentiæ.

Tertio, quia ros terras inebriat, scilicet, quia divina gratia mentes à terrenis deliciis alienat.

Quarto, quia ros in seminibus medullam ampliat. Ita divina gratia in nobis omnia bona multiplicat.

Quinto, quia ros ostreas & pisces maris impinguat; quia gratia mentes humanas per amorem charitatis dilatat.

Sexto, quia margaritam in conchilla generat, quia per divinam gratiam Filius Dei in utero virginali est generatus.

Septima, quia pullos corvinos sustentat antequam nigrescant: quia gratia animam non deserit quam spiritualiter pascit, nisi post quam per culpam nigrescere incipit. Est enim gratia cibus spiritualis animæ, sicut panis est cibus materialis corporis.

Octavo, quia ros causat dulcedinem. Nam quamvis videatur insipidus, est tamen potestate dulcissimus, & mellis in herbis & floribus causativus. Nihil enim sapientes mel aliud esse dicunt, quam rorem calore digestum in aëre. Ita similiter gratia divina, quæ est in pœnitentia, modò non sentitur sic sapida, quamvis sit prædulcissima, sicut apparebit in patria.

Item gratia divina assimilatur aquæ. Primo, quia aqua est æstus refrigerativa, est enim aqua frigida ex natura; quare in calore æstatis homines balneant se aquis; anates & anseres sunt ob hanc causam continuè in aquis commorantes. Et ita etiam simili modo divina gratia animæ refrigerium tribuit, dum calorem concupiscentiæ inflammantis extinguit.

Gal. 1.

Secundo, ratione conjunctionis; quia est separatarum partium conjunctiva. Nam terra præ siccitate in pulverem caderet, nisi ejus partes aqua connecteret. Unde caseus caprinus, quia parum habet de humiditate, totus est interius oculatus & discontinuatus: non sic pecorinus, quia magis humore est plenus. Ita similiter gratia diversorum cordium est unitiva, ut sit in diversis voluntas una.

Act. 2.

Tertio, quia est viriditatis conservativa, quòd appareat in omnibus herbis & plantis, quarum virores pendent ex aquis. Arescit enim in brevi quæcunque planta, si non in vigore suo per aquam fuerit conservata. Et ita gratia Dei est in bono conservativa, dum in peccata cadere non permittit.

Quarto, quia est resistentium subversiva. Nam omnia resistentia sibi vastat & alta in planum humiliat. Quando enim aqua terram, vel aliquod aliud intrat, terram excavat, & à fundamentis omnia sublevat, & sic omnia complanat. Ita gratia omnia sibi resistentia in regno animæ destruit, dum altissima corda convertit, & suo dominio subjicit.

Gen. 2.

Quinto, quia est vacui repletiva. Nam replet omnes fossas sibi obvias, ut nihil esse vacuum permittat in loco quem inhabitat. Et sic gratia est beatorum hominum repletiva, dum nihil in anima vacuum derelinquit, eo quod omnes virtutes ibi gignit, quibus omnem patientiam perficiunt & ad suum complementum addunt.

Sexto, ratione caloris, quia ab alto cadens est caloris causativus. Nam in alveo

fluens

fluens non calescit, quia tardè movetur: sed aqua cadens ab alto citius movetur & descendit velocius. Motus enim nisi sit velox, calorem non inducit. Quasi autem aqua fluida est gratia humana. Hæc enim cito labitur, quia faciliter amittitur: & hoc non calefacit, quia divinum amorem non inducit, imo frequenter opponitur. Unde Apostol. dicit. *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem*, &c. Sed aqua cadens ab alto, est gratia veniens à Deo. Et hæc est aqua quæ velociter descendit, quia nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia, sicut dicit glossa Hieron. super illud Act. *Et sanctus est de cœlo repente sonus*, &c. Unde hæc etiam est aqua quæ charitatis igne animam calefacit.

Gal. 1.

Act. 2.

Item ipsa gratia divina superabundans facit in quocunque homine cessare tentationes diaboli, sicut in multa pluvia cessant venti, eo quòd vapor siccus, qui est materia venti, impeditur, & non elevatur amplius ventus, & hoc abundante suo contrario, cum contrarium magis forte impedit contrarium minus forte. Quasi ergo multa pluvia in terra, est abundantia gratiæ in anima, in qua cessant venti malarum tentationum. Eo quòd vapor, id est, appetitus peccati, non elevatur in corde suo contrario, scilicet Dei gratia ibidem abundante.

Item gratia Dei assimilatur fluvio de Paradiso egredienti, qui dividitur in quatuor capita, id est in quatuor flumina. Hæc enim in diversis quatuor habet modos. Est enim in pœnitentibus turbida. Et hæc gratia assimilatur Geon, id est, Nilo, qui est fluvius Mesopotamiæ semper turbidus, & circuit terram Æthiopiæ, id est mentes hominum denigratorum: Æthiopes enim nigri sunt; & descendit per Ægyptum, id est, per corda superborum, quæ sunt tenebrosa, lumine veræ sapientiæ carentia. Ægyptus enim interpretatus tenebra, cujus planiciem, id est, humilem cogitationem Nilus, id est, gratia pœnitentiæ, irrigat, cumulis arenarum, id est, memoriis peccatorum claudentibus ostia ejus. Nam peccatorum memoria superbam mentem humiliat, & ipsa humilitas gratiam retinet ne defluat. Hic fluvius habet crocodillos, id est, dæmones infestantes. Sed bestiola quædam, quæ dicitur Endros, luto se involvens, intrat per os in ventrem ejus, & rapit omnia interiora ejus, eumque occidit. Hæc bestiola humilitatem Christi significat, quæ luto carnis nostræ se vestiens diabolicum ventrem, id est, virtutem dirupit, & quos sibi incorporaverat, extraxit, ejusq; virtutem extinxit.

Gen. 2.

Secundo, gratia Christi est in obedientibus plurima, & hæc assimilatur Physon, qui circuit terram Evilath, id est, Indiam. Nam India in scriptura interpretatur *nudus* vel *dilucidus*, quia scilicet vir obediens nutu alterius, scilicet superioris, sibi dilucidato, id est, ostenso, movetur. Et dicit Physon Græcè, decem Latinè, eo quod decem in se recipit flumina, id est, observantiam & impletionem decem præceptorum legis. Hic fluvius abundat arenulis aureis & gemmis pretiosis, & in ejus etiam litore crescunt aromaticæ & medicinales herbæ. Arenulæ aureæ sunt exempla speciosa; gemmæ pretiosæ sunt merita copiosa; medicinales herbæ sunt vitiorum remedia virtuosa: quæ omnia abundanter inveniuntur in verè obedientibus.

Tertio, gratia Christi in patientibus est subitra sive festina. Unde assimilatur fluvio Tigri, qui ad instar Tigris animalis velocissime currit ad modum sagittæ, (ut dicit Josephus) quia scilicet passiones & tribulationes præsentes faciunt nos ad Deum currere velociter. Psal. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt sicut equus calcaribus percussus velocius currit*. Hic pergit contra Assirios, qui interpretantur *deprimentes*; quia scilicet patientia contra persecutiones & depressiones hominem invictum reddit. Item post multos circuitus intrat mare rubrum: quia quandoque post multas passiones perducitur ad martyrium, quod propter rubedinem effusi sanguinis per mare rubrum designatur.

Psal. 15.

Quarto, Christi gratia est fructifera in diligen-

diligentibus. Et hæc assimilatur Euphrati, qui interpretatur *frugifer*: nullus enim est fructus operis sine gratia dilectionis. Hic est fluvius Mesopotamiæ quæ interpretatur altitudo cujusdam vocationis, quia scilicet altitudo Christianæ vocationis consistit in dilectione charitatis. Hic est copiosus in gemmis: quia charitas abundat in operibus virtuosis, & meritoriis.

Item gratia Dei assimilatur quibusdam fontibus mirabilibus, qui inveniuntur in quibusdam provinciis secundum quinque differentias, quæ sunt in effectibus gratiæ. Refert enim August. & etiam Isidor. quod sunt duo fontes in Boëtia, quorum unus memoriam, & alter oblivionem inducit. Et hæc est prima contrarietas in effectibus gratiæ: quia gratia facit oblivionem temporalium, & memoriam spiritualium. Et hæc fuit in Apost. dicente: *Quæ retro sunt obliviscens*, scilicet temporalia, *ad ea vero quæ sunt priora, extendens me*, scilicet ad spiritualia.

Aug. de civ. Dei. *Phil. 2.*

Secundo refert Augustin. quod est quidam fons in Ægypto, in quo faces extinguantur accensæ, & accendantur extinctæ. Et hæc est secunda contrarietas gratiæ, quia extinguit vitia, & accendit virtutes. Rom. *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.*

Rom. 13.

Tertio, dicitur quidam esse fons apud Garamantas, qui fons est tam algens de die, ut non bibatur: tam calidus de nocte, ut non tangatur. Et hæc est tertia differentia gratiæ. Quia gratia in die prosperitatis facit algidum, id est, humilem, ita ut non bibatur sive absorbeatur à superbia. Et in nocte adversitatis facit calidum, id est, ferventem, & devotum, ita ut non tangatur ab impatientia.

Quarto, legitur duos fontes fuisse in Sicilia, quorum unus sterilitatem faciebat, alter verò fœcunditatem inducebat. Et hæc est quarta differentia gratiæ: quia facit aliquos steriles in carnalibus, scilicet per continentiam, & fœcundos in spiritualibus, scilicet per doctrinam, & bona opera.

Quinto, legitur fuisse quidam fons in Idumæa, qui, ut legitur tribus mensibus anni est turbidus, tribus sanguineus, tribus viridis, & tribus limpidus. Et hæc est vera differentia gratiæ, quæ in quibusdam est turbulenta, ut in tribulatis, sive activis, qui frequenter turbantur, (sicut Dominus dixit Marthæ, *Turbaris erga plurima.*) In quibusdam vero limpida, sicut in contemplativis. In quibusdam verò sanguinea, sicut in martyribus. Et in quibusdam viridis, sicut in virginibus.

Luc. 10.

Item gratia Spiritus sancti assimilatur aquæ puteali.

Eccl. 1.

Primo, ratione saporis, quia à terra circumstante saporem attrahit. Unde nunc salsam, nunc dulcem se ostendit. Ita gratia Spiritus sancti quamdiu anima terreno corpori circumdatur, non uniformiter, sed varié in anima sentitur. Nam nunc est salsa in anima pœnitentis, nunc dulcis in anima contemplantis.

1. Cor. 12.

Secundo, ratione laboris: ad hoc enim ut aqua putealis melioretur, oportet, ut sæpius vacuetur, vel hauriatur. Unde quanto frequentius in extrahendo eam de puteo laboratur, tanto melior ex motu efficitur. Hauritur enim aqua ex puteo profundo bonitatis divinæ, orationis assiduitate. Et ideo quanto crebrius oratur, tanto magis gratia impetratur, per quam anima proficiens melioratur.

Tertio, ratione dulcoris, quia tanto aqua putealis est dulcior, quanto est terræ vivæ vicinior. Terra autem viventium dicitur vita beata. Psalm. *Portio mea*, &c. Huic terræ quanto magis anima propinquat per contemplationem, vel affectionem, tanto gratiam percipit dulciorem; & etiam carnis vel mundi intrinsecus refrigerationem.

Psal. 118.

Quarto, ratione caloris, quia puteus nunquam de levi in hyeme congelatur, eo quod calor à suo contrario ad interiora putei repellitur. Unde non solum non congelatur, id est, non coarctatur à frigore, imo magis tunc fervescit & inflammatur. Et ita etiam simili modo est de anima, quæ per gratiam in hyeme tribulationis magis in amore Dei calescit & accenditur.

Eccl. 14. *Greg. in hom.*

CAP.

CAP. XXXIV.

Gratia gratis data varii effectus recensentur, qui cœlestis sphæra circulis assimilantur, quorum hic nomina describuntur, perfectionesq; ac proprietates patefiunt.

GRatiæ gratis datæ assimilantur circulis cœlestis sphæræ, de quibus meminit Salomon: *Lustrans universa, in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur.* Nam gratiæ gratis datæ sunt illæ, quas enumerat Aposto. *Alii datur per spiritum sermo sapientiæ; alii autem sapientiæ secundum eundem spiritum; alii gratia sanitatis in uno spiritu; alii operatio virtutum; alii prophetia; alii discretio spirituum; alii genera linguarum; alii interpretatio sermonum.* Prima igitur est sermo sapientiæ. Et hæc assimilatur cœlesti circulo, qui dicitur solstitialis æstivalis. Sermo enim sapienter loquentis ad tria tendit, quæ nobis ille circulus repræsentat.

Eccl.1.

1.Cor.12.

Primo, ad instruendum intellectum specialiter de divinis, & spiritualibus, circa quæ propriè est sapientia. Tunc autem intellectus instruitur, dum aliquis sic clarè loquitur, quod doceat. Et hoc repræsentat circulus ille solstitialis, qui ideo solstitialis æstivalis dicitur, quia sole ibi existente fit solstitium æstivale; ubi autem existit sol præsens, omnia clarè & lucidè videntur. Sic qui loquendo instruere desiderat, necesse est, ut ea quæ loquitur, clarè & lucidè ostendat. Et talibus dicitur ex persona Sapientiæ: *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

Eccl.14.

Secundo, qui sapienter loquitur, intendit ad movendum affectum, ut scilicet libenter audiant verbum Dei: sed ille qui vult delectare, oportet quod loquatur temperatè, id est, non nimis prolixè; quia prolixa locutio non delectat, sed attædiat. Et si vult movere affectum, oportet quòd loquatur ferventer: verba enim inflammare nequeunt, quæ frigido corde proferuntur, ut dicit Greg. Et hoc significat circulus solstitialis æstivalis, quia est quasi conjunctivus nostræ habitabilis, & torridæ zonæ. In nostra habitabili est temperies aëris, in torrida verò excessus fervoris. Unde in sermone prædicantis debent hæc duo conjungi, scilicet temperamentum locutionis, scilicet à prolixitate, & fervor pronunciationis, ut scilicet per primum placeat, per secundum moveat.

Greg. in hom.

Tertio, sermo sapienter prædicantis tendit ad flectendum ad actum, id est, ad hoc ut auditor amet ea quæ ipse prædicās dicit, & ipse implere velit: quod fit dum sic aliquis loquitur, quod auditorem flectit. Ad quod quidem Spiritus sanctus utitur lingua hominis, quasi quodam instrumento. Ipse autem est qui perficit operationem interius. Unde Gregor. dicit. Nisi corda audientium Spiritus sanctus repleat ad ardorem amoris, vox dicentium incassum sonat. Et hoc etiam ostendit circulus solstitialis æstivalis, ex eo quod iste circulus tangit Zodiacum in Cancro. Nam Zodiacus dicitur à zoda, quod est vita: quia vivificatus est Spiritus sanctus, quia *spiritus est qui vivificat*, ut dicit Salvator. Unde tunc æstivali conjungitur Zodiacus, quando ipsius prædicatoris sermoni adjungitur Spiritus sancti virtus. Quæ conjunctio fit in Cancro, ubi sol reflectitur, & retrocedit. Nam in 8. gradu Cancri Sol retrogradationem facit, quia Sol in tantum extollitur versus tumorem sphæræ, scilicet nostram habitabilem, & situm in terra, quod non potest plus extolli; & tunc retrograditur descendendo per signa inferiora. Tunc ergo Zodiacum solstitialis in Cancro tangit, quando sermo prædicatoris virtute Spiritus sancti adjuncta, superbum cor peccatoris ad humilitatem pœnitentiæ flectit & reducit.

Gregor. in hom. penth.

Secunda gratia gratis data, est sermo scientiæ, id est, gratia loquendi efficaciter de inferioribus & specialiter de humanis. Et hæc assimilatur alteri circulo solstitiali hyemali Nam ille qui vult docere hominem scientiam non vanam, sed salutiferam, debet intendere ad tria. Primò ad

instruendum, scilicet ut minuatur tenebra ignorantiæ, & crescat lumen scientiæ. Et hoc significat solstitialis hyemalis, quia scilicet sole in eo existente fit solstitium hyemale, postquam incipiunt crescere dies & noctes decrescere. Rom. *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis sicut in die*, &c. Secundo debet intendere ad afficiendum, scilicet timore supplicii, & amore præmii. Et hoc significat solstitialis hyemalis, quia est ex parte torridæ, & alterius habitabilis. Nam in torrida, ubi est excessus ardoris, intellige supplicium inferni. In alia habitabili ubi temperies, & amœnitas est aëris, intellige suavitatem cœli. Quorum primum est timendum, reliquum appetendum. Tertio debet intendere ad promovendum, scilicet ut homo per scientiam humanorum etiam practicè proficiat ascendendo de virtute in virtutem. Quod iterum ostendit circulus solstitialis hyemalis: quia tangit Zodiacum in Capricorno. Caper enim est animal cornibus superiora petens. Unde dicitur Capricornus, quia Sol ibi existens post solstitium hyemale, incipit ascendere per signa versus superiorem Arietem, & versus Cancrum, unde ascensum significat hominis per profectum virtutum.

Rom. 13.

Tertia gratia gratis data dicitur fides. Et hæc assimilatur circulo Galaxiæ propter quatuor. Primò, propter puritatem; quia Galaxia dicitur via lactea, in qua significatur nitor puritatis, quam fides facit, secundùm illud dictum Petri: *Fides purificans corda eorum*. Secundò propter firmitatem, quia galaxia semper stat in eodem loco cœli, (ut dicit Philosophus. Quod intelligitur quantum ad apparentiam, propter tardissimum motum; quia in rei veritate expertum est, quod galaxia movetur in centum annis gradu uno. Fides autem, prout gratia gratis data, accipitur pro aliqua fidei excellentia, sicut pro constantia fidei, ut dicit glossa. Unde fides dicitur substantia propter firmitatem. Tertio propter claritatem. Nam galaxiæ circulus tunc est clarior, quando aura nocturna fuerit frigidior & serenior: quia scilicet constantia fidei tanto amplius clarescit, quanto aura persecutionis, vel frigus mundi tenebrosi magis contra eam excrescit. Quartò, propter utilitatem. Nam galaxia propter suam claritatem & serenitatem dirigit navigantes & itinerantes de nocte. Similiter fides vera & constans, dirigit navigantes per mare mundi. Unde dicitur de filiis Israel. Quod fide transierunt mare rubrum tanquam per aridam terram. Et etiam est fides viatorum directio, ne tenebris ignorantiæ vel infidelitatis exorbitando pereant. Unde dicitur: *Initiavit nobis viam novam, & post eum ascendamus cum vero corde in plenitudine fidei.*

Act. 15.

Hebr. 11.

Hebr. 11.

Hebr. 10.

Quarta gratia gratis data est gratia sanitatum. Et hæc assimilatur circulo parallello septentrionali, qui est divisio nostræ habitabilis & frigidæ. Dicitur enim parallellus, id est, æquè distans, à para, quod est juxta, & lele, quod est distans: æqualiter enim distat ab alio australi sive antarctico paralello: hoc autem competit gratiæ sanitatum; quia omnis infirmitatis est æqualiter & indifferenter curativa, & non videlicet minus unius quam alterius: quia innititur divinæ virtuti, cui nihil est impossibile vel difficile. Non sic autem de virtute medicinæ creatæ, quæ aliquas infirmitates curare potest, & aliquas non. Et rursus curabilium infirmitatum quasdam tardius, & quasdam citius durat.

Item iste paralellus dicitur septentrionalis. Septentrio denominatur de stellis arcturi, quæ circa polum arcticum vertuntur. Unde iste circulus 7. stellarum significat septem modos, quibus gratia sanitatis corporalis in Evangelio legitur esse concessa: in quibus etiam significantur 7. modi, quibus infirmitates spirituales curantur. Primo enim legitur fuisse concessa gratia corporalis sanitatis discipulorum orationi, sicut habetur de socru Petri febricitante, quod discipuli rogaverant illum pro ea, & sequitur, quòd *stans super illam, impetravit febri*, &c. Et similiter ab infirmitate peccati curatur homo per orationes Justorum.

Luc. 4.

Iac.5. Jac. *Oratio fidei salvabit infirmum, & allevabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Secundo potestatis concessione, sicut Luc. Dominus mittens discipulos ad prædicandum, dedit eis potestatem, ut languores curarent, significans quòd verbo prædicationis curatur infirmitas peccatoris. Sap. *Sermo tuus Domine sanat omnia.* Tertio præcepti expressione, sicut dixit Centurio. Matth. *Dic tantum verbo*, scilicet præcipiendo: *& sanabitur puer meus*: in quo significatũ est, quod obediẽtia sanat morbos spirituales, specialiter superbiæ, & negligentiæ, sicut infirmus obediens medico curatur.

Luc.10. Sap.16. Matth.8.

Quarto appropinquatione; quia qui sic appropinquabant Christo, ut eum tangerent, sanabantur. Matth. *Quotquot tangebant eum, salvi fiebant.* Iste tactus pertinet ad activos vel ad imitatores operum Christi, qui etiam sanantur spiritualiter.

Matth.6.

Luc.4. Quinto manuum impositione. Luc. *At ille singulis manus imponens, curabat eos.* Ista manuum impositio est per pœnitentiæ absolutionem. Vel tactus manuum Christi, est flagellatio Dei, quæ etiam expellit infirmitatem peccati.

Sexto, aquæ lotione, sive sit infirmitas cæcitatis, sicut Dominus misit cæcum à nativitate, ut lavaretur ad natatoria Siloë, & abiit, & lavit & vidit: significans quod cæcitas ignorantiæ tollitur per aquam sapientiæ. Sive sit infirmitas lepræ, sicut Dominus introduxit de Naaman leproso curato in lotione aquæ Jordanis. Nam lepra Naaman principis militiæ Syriæ, est corruptio in prælato, quæ curatur in descensu humilitatis. Jordanis enim interpretatur descensus. Sive sit quæcunq; alia infirmitas, sicut sanabatur unus qui primo descendebat in piscinam. Et ista est lotio baptismi vel pœnitentiæ, quæ omne peccatum purgat.

Septimo vulnerum alligatione, sicut patet de Saramitano, qui curavit vulneratum, vulnera ejus alligando, vinum & oleum infundendo. Hæc alligatio, est justitiæ adhibitio per correptionem, in qua debet esse vinum mordens, & oleum liniens: quia miscenda est lenitas cum severitate, & misericordia cum justitia, ut dicit Gregor. Item circulus ille parallelus dividit nostram habitabilem à frigida. Habitabilis autem sive habitatio animæ est in corpore. Frigus autem est qualitas mortificativa. Unde per gratiam sanitatum habitabilis nostra, id est corporis nostri natura, dividitur à frigida, id est, separatur & liberatur etiam à morte, quia scilicet habentes hanc gratiam mortuos suscitant.

Quinta gratia gratis data est operatio virtutum, id est, signorum vel miraculorum. Unde hæc assimilatur zodiaco circulo, qui dicitur esse circulus signorum. Nam miracula quę facultatem naturæ excedunt, vocãtur virtutes. Quia verò sunt ad manifestandum aliquod supernaturale, vocantur signa, propter excellentiam autem dicuntur portenta vel prodigia, quasi procul aliquid ostendentia.

Sexta gratia gratis data est prophetia: Et hæc assimilatur illi circulo cœlestis sphæræ, qui dicitur Colurus solstitialis, qui incipit à polo septentrionali, & per Cancrum & Capricornum circulariter procedens, iterum redit ad suum principium. Nam prophetia (ut dicit Greg.) quandoque incipit à præteritis, sicut de prophetia Moysis patet, qui prophetaverat de principio creationis rerum: quandoque verò est de præsenti occulto: quandoque de futuro; & quandoque à futuris redit ad præterita, sicut expressè patet in libris prophetarum. Dicitur autem colurus à colon uri, id est, membrum silvestris bovis: Colon enim est membrum, urus verò bos silvestris dicitur, id est, cauda, scilicet bovis silvestris, qui erigens caudam circulum facit imperfectum. Unde colurus quasi circulus imperfectus Nam (sicut dicit Apostolus) *ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus*: Unde prophetia imperfectionem habet.

Greg. in hom. 1.Cor.13.

Septima gratia gratis data est discretio spirituum, & hæc assimilatur circulo orizontis, qui scilicet dividit duo hemisphæria; hæc autem hemisphæria, scilicet

inferius & superius, sunt duo spiritus, scilicet creator & creatus. Qui autem habent hanc gratiam, dividunt & discernunt, quando id quod suggeritur vel inspiratur, est à spiritu creatore, id est, à Spiritu sancto: vel à creato, id est, à spiritu proprio vel maligno; vident etiam ea quę dicuntur, quo spiritu dicantur. Unde dicitur: *Probate spiritus si ex Deo sint.* Et ibidem: *Nolite omni spiritui credere.*

1. Ioan. 4.

Octava est gratia linguarum. Et hæc assimilatur alteri circulo paralello, s. australi. Nam paralellus (ut dictum est) dicitur æque distans: quia s. habentes donum linguarum omnes linguas quãtumcunque distantes sive differentes æqualiter loquebantur, sicut patet de Apostolis. Sed hoc quod dixi, *æqualiter*, intelligendum est quantum ad ea quæ pertinebant ad fidei doctrinam: in quibus divina gratia nulla linguarum distantia fuit Apostolis ignota: sed quantum ad ea quæ supra adduntur humana arte ad ornatum & eloquentiam locutionis, quilibet Apostolus instructus erat in sua lingua, non autem aliena. Unde Apostol. majori facundia usus est in epistola ad Hebræos, quam scripsit in propria lingua, quàm in aliis quas Græco sermone composuit. Sicut etiam in sapientia & scientia fuerunt sufficienter instructi, quam requirebant in doctrina fidei, non autem quantum ad omnia quæ per scientiam acquisitam cognoscuntur, puta de conclusionibus arithmeticæ vel geometriæ, &c.

Nona gratia est interpretatio sermonum. Et ista assimilatur alteri coluro, s. æquinoctiali, qui per Libram in Arietem procedens, iterum redit ad suum punctum; assimilatur autem interpretatio sermonum coluro, quia imperfectionem habet sicut & prophetia. Nam qui scit interpretari unum, nescit quandoque interpretari aliud. Sicut Daniel interpretatus est visionem sive somnium Nabuchodonosor, & tunc in alia visione quam ipsemet habuit, dixit: *Ego audivi, & non intellexi.* Et ideo interpretatio sermonum reducitur ad prophetiam, inquantum scilicet mens illuminatur ad intelligẽdum & exponendum quæ sunt in sermonibus obscura, sive propter difficultatem rerum significatarum, sive etiam propter ipsas voces ignotas quæ proferuntur, sive propter similitudines rerum adhibitas, secundum illud Dan. *Audivi de te, quod possis obscura interpretari, & ligata solvere.*

Dan. 12. Dan. 5.

CAP. XXXV.

Hæreticorum protervitas, ac doctrinarum falsitas, Antro, alluvionique pluribus eorum effectibus comparatur.

HÆreticorum vita assimilatur antris terræ propter quinque.

Primo, quia antrum est latibulum tenebrositatis, unde dicitur antrum ab atro, eo quod atris tenebris sit infusum. Sic hæreticorum vita cum sit animalis, & tenebrosa, latet tamen sub specie pietatis. Unde Matth. *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium.* Et Reg. *Absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque & in antris, & cisternis.* Hæc enim diversa loca, diversi modi sunt, quibus hæretici se occultant sub specie pietatis.

Matth. 7. 1. Reg. 13.

Secundo, quia antrum habet intuitum capacitatis. Unde antrum dicitur specus ad speculandum; quia in suas prædas animalia speculantur, ut dicit Isid. Sic hæretici in scripturis malitiosas & sophisticas subtilitates speculantur, quibus simplicium animas rapere, & pervertere possint. Job. *Quando cubant in antris, & in specubus insidiantur.*

Isido. in li. Ethic. Iob. 39.

Tertio, quia antrum habet intemperamentum contrarietatis. Nam antrum est in æstate valde frigidum, & in hyeme valde calidum: sic hæretici in operibus charitatis sunt valde frigidi: sed in operibus iniquitatis sunt valde calidi, id est, ferventes & solliciti. Unde in eis impletur illud Matth. *Quoniam superabundabit iniquitas tua, refrigescet charitas multorum.* Job. *Ingredietur bestia latibulum suum, & in antro suo morabitur, ab anterioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.*

Matt. 24. Iob. 27.

Quarto,

Quarto, quia habet nutrimentum vilitatis. Nam antrum est fœtibus bestiarum nutriendis aptum. Sic hæretici nutriunt filios bestiales & carnales, concedendo eis libertatem operum carnis, dicentes fornicationem non esse peccatum, & multa alia similia. Judith. *Fecerunt sibi antra, & speluncas in montibus*, id est, opiniones corruptas & carnales, in montibus, id est, in exemplis & doctrinis suorum majorum.

Ind.6.

Quinto, quia est habitaculum infirmitatis. Nam antrum ex vaporibus, & sudoribus animalium sæpe est fœtidum, & corruptum, & ideo in eo habitare volentibus est infirmum. Sic verbis & exemplis pestiferis, & corruptis ipsorum hæreticorum cohabitantes & cohærentes eis inficiuntur, & infirmantur in fide & bonis moribus. Psalm. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt.* Timoth. *Errantes, & in errorem mittentes.*

Psal 13.
2.Tim.3.

Item hæreticorum doctrina assimilatur alluvioni.

Primo, ratione inundationis; quia alluvio dicitur latens, & lata inundatio aquarum. Doctrina autem hæretica sub specie pietatis, & coloratæ veritatis, quasi per omnes partes orbis hactenus inundavit, & se dilatavit.

Secundò, ratione consumptionis, dicitur enim alluvio, ab abluendo, quia terram per quam transit, abluit, & abluendo consumit. Sic hæreticorum doctrina, licèt videatur exterius munditiam quandam prætendere, tamen finaliter consumit, dum animæ omnem bonam dispositionem tollit. Job. *Alluvione paulatim terra consumitur.* Paulatim enim hæretici decipiunt, incipiendo à bonis, & trahendo ad mala.

Iob.14.

Tertio, ratione dissolutionis: nam quanto per abscondi tas riparum concavitates majori se fluxu alluvio diffundit, tāto periculosius littoris soliditatem dissolvit. Sic hæreticorum doctrina, quanto occultius mentibus simplicium infunditur, tanto periculosius vitæ vel fidei in eis soliditatem dissolvit.

Quarto, ratione deceptionis: quia ripæ superficies exterius solida videtur, sed cōsumptio interius occultatur. Et ideo pes calcantis ripam facilè labitur, quia interiori soliditate consumpta, latens vacuitas non videtur, ut dicit Gregor. Sic etiam faciliter simplices ab hæreticis seducuntur, & in hæresim eorum labuntur, quia falsitas eorum, & pravitas sub quadam varietatis specie & verborum dulcedine occultatur. Timoth. *Habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.*

Greg. in hom.

2.Tim.3.

CAP. XXXVI.

Tres humilitatis gradus describuntur, qui circulis planetarum similes esse videntur, humiliumq; natura per aëris, terræ, ac vallium quamplurimas proprietates ostentantur.

Humilitatis gradus assimilari possunt circulis planetarum. Nam (ut Ptolomæus dicit) planetis assignantur tres circuli, scilicet deferens, æquans, & epicyclus. Deferens est circulus planetæ, per cujus circumferentiam semper movetur epicyclus ipsius planetæ; dictus ideo deferens, quia defert circulum epicycli. Huic assimilatur primus humilitatis gradus, qui est subdere se majori; non solum quia majori deferendum est, sed etiam quia secundum ejus imperium & obedientiam subditus moveri, & incedere debet in omnibus; & sic secundum circumferentiam hujus circuli, id est, secundum dispositionem prælati defertur circulus epicycli, id est, vita & voluntas subditi, exemplo scilicet Christi, qui dicit Joan. *descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.*

Ptolo.

Ioan.6.

Secundus circulus vocatur æquans, scilicet super cujus centrum movetur deferens, quia in illo tenet uniformiter planeta cursum suum. Et huic assimilatur secundus humilitatis gradus, qui est non præferre se æquali: & ille est æquans, quia scilicet æqualitatem suæ mensuræ homo non excedit. Eccl. *Noli extolli, sed esto in eis quasi unus ex illis.*

Eccl.32.

Tertius autem, qui vocatur epicyclus, est quidam parvus circulus, quem describit planeta motu corporis sui, per cujus circumferentiam movetur corpus planetæ. Unde in superiori parte sui epicycli movetur ab Occidente in Orientem. In inferiori verò parte movetur ab Oriente in Occidentem; & huic assimilatur tertius gradus humilitatis, qui est minorem non spernere, sed ei se conformare. Et ille est ut circulus minor epicycli, cum homo se parvificat obsequendo, vel condescendendo minori. Sicut Christus, qui dixit Apostolis: *Quis major est, qui recumbit, an qui ministrat?* & postea subdit: *Ego autem in medio vestrum sum quasi qui ministrat.* Hunc circulum & gradum humilitatis describit nobis motus corporis nostri, qui scilicet docet, ut nos superbire in nullo debeamus. Et hic motus est duplex, unus in morte, & hic est ab Occidente in Orientem, in quantum corpus per mortem redigitur in pristinam suam originem. Genes. *Donec revertaris in terram de qua sumptus es.* Secundus est in vita, quia continuè tendit ab Oriente in Occidentem, id est, à nativitate ad mortem. Eccl. *Oritur Sol, & occidit*, id est, homo primo nascitur, postea moritur. Sapien. *Nos nati continuo desinimus esse, & postea erimus quasi non fuerimus.*

Luc. 22. — Genes. 3. — Eccl. 1. — Sap. 5.

Item assimilatur aëri propter quinque.

Primo, quia aër ex sua natura est perspicuus: sic humilis est perspicuus per sapientiæ susceptibilitatem, quæ est lux spiritualis: Proverb. *Ubi humilitas, ibi sapientia.*

Prov. 18.

Secundo, quia est sui in omnem partem extensivus: sic humilis per sui ad omnes status coactionem. Nam sicut dictum est, humilis homo majoribus obedit, æqualibus servit, minoribus condescendit, & sic ad omnem partem humilitas se extendit. Glossa tamen dicit super illo verbo. *Decet nos implere omnem justitiam*, quod humilitas habet tres gradus. Primus est subdere se majori, & non præferre se æqualibus, & hæc est humilitas sufficiens. Secundus est subdere se æquali, & non præferre se minori; & hæc est humilitas proficiens. Tertius est subdere se minori; & hæc est perficiens: quia in hac humilitate tertia est perfecta justitia.

Matt. 3.

Tertio, quia aër est cœlestis influentiæ receptivus: quia humilis est ad divinam gratiam recipiendam dispositus. Jac. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Luc. 4.

Quarto, quia aër est virtutis respirandi administrativus, per quam respirationem conservatur vita corporalis. Unde & aër per respirationem attractus, spiritus vocatur, secundum illud Psal. *Os meum aperui, & attraxi spiritum.* Sic etiam per humilitatem attrahitur Spiritus sanctus, per quem est, & conservatur in anima spiritualis vita. Unde Isai. Secundum aliam translationem. *Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietem, trementem sermones meos?*

Psal. 118.

Quinto, quia aër est volatilium locus: locus autem est locati conservativus; quia humilitas est hominum spiritualium, & contemplativorum conservativa. Unde sicut aves in aëre volant, sic viri virtutum in humilitate ambulant. Nam qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi pulverem in ventum portat, sicut dicit Gregor. Item humilis assimilatur terræ; quia quamvis sit infima, tamen cœlestis influentiæ est maximè receptiva. Cùm enim sit cœli centrum in omni sui parte, ab ipso influentiæ suæ capit effectum. Et ideo inter omnia mundi corpora est fœcundissima, & rerum multarum in esse productiva. Similiter & anima humilis maximè receptiva est influxus gratiæ cœlestis: & quia confluit aqua gratiæ ad concavitatem terræ, id est, humilitatem animæ, ad cujus scilicet abundantiam sequitur fœcunditas vitæ, per opera meritoria virtutum, sicut in plantis ad abundantiam humorum sequitur fœcunditas fructuum. Psalm. *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Et iterum Psalm. *Terra nostra*, id est, humilis anima, *dabit fructum suum.*

Psal. 1. — Psal. 84.

Item

Item humiles assimilantur vallibus.

Primo quidem, quia valles sunt aquosæ. Cum enim vallis sit terra declivis & depressa, inter medium montium collocata, oportet, quod aquarum desuper fluentium sit receptiva. Et talis est anima humilis: quæ dum se voluntariè inclinat, & deprimit, inter duos montes, id est, modos superbiæ, quorum unus est extolli de spiritualibus, alius extolli de temporalibus, ab utroque declinans quasi media transit: & idcirco supernarum gratiarum influxum copiosissimè recipit. Ps. *Inter medium montium pertransibunt aquæ.* Abundant etiam in vallibus, id est, in humilibus, aquæ lachrymarum. Psal. *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum.*

Psal. 103.

Psal. 83.

Secundo, quia valles sunt fructuosæ. Nam propter humoris copiam in herbis, & floribus, & fructibus fœcundantur, frondium & florum decore citius adornantur. Ita in humilibus abundant herbæ virtutum, fruges operum, frondes verborum, flores affectionum. Psalm. *Valles abundabunt frumento*, id est, humiles, vitæ merito.

Psal. 64.

Tertio, quia valles sunt umbrosæ; quia scilicet à montibus & collibus obumbrantur, & sic in humilibus sunt umbræ montium, id est, exempla Sanctorum. Zach. *Fugietis ad vallem montium meorum.*

Zach. 14.

Quarto, quia sunt æstuosæ: quia scilicet fit in eis major solarium radiorum cõcursus. Quia dum ibi multiplicantur, & detinentur, nec ultra eis dilatari conceditur major ibi quam in montibus calor generatur. Unde in eis nives citius dissolvuntur, ex quarum resolutione loca circumadjacentia humectantur. Similiter in humilibus divinæ consolationes, & inspirationes & gratiæ quasi radii in vallibus multiplicantur, quibus mentes eorum ad amorem supernæ patriæ inflammantur: unde omne frigus accidiæ, vel peccati, citius quasi nix resoluta repellit. Mach. *Acceptum ignem de altari absconderunt in valle.* Ignis altaris est amor spiritualis, qui absconditur & servatur in valle, id est, in humilitate mentis.

2. Mac. 1.

Quinto, quia valles sunt quietæ. Nam ædificia in vallibus constitutæ minus vẽtorum impulsionibus agitantur, quàm quæ in montibus collocantur. Nam montium objectu à procellarum inundantium impetu valles defenduntur, & terræ motibus incolæ vallium rarius molestantur, eo quod partes terræ in vallibus magis inter se comprimuntur, quia venti illas partes difficulter subintrant, quia ergo minimè sunt porosæ, à ventis modicum agitantur, sicut dicit Philosophus. Similiter etiam humiles sunt magis quieti, & tuti, & à ventis persecutionum, & à montibus tentationum. Unde sicut dicitur Jud. *Judas, qui habitatores montium obtinuit, habitatores vallis delere non potuit.*

Iud. 1.

CAP. XXXVII.

Cur Dei filius incarnatus sit, exprimitur; ejusq; incarnatio quinque de causis rori comparatur.

INcarnatio Filii Dei assimilatur rori sive rorationi; secundum illud Isaiæ. *Rorate cœli desuper & nubes pluant justum:* hæc autem similitudo attenditur quoad quinque. Nam Filius Dei incarnatus est, ut mundum malignitate inflammatum refrigeraret. Ros enim calorem temperat, & refrigeria præstat. Ita ille ros temperavit æstum concupiscentiæ. Ecclesiast. *Ros obvians ardori venienti, humilem efficiet eum, & adducet refrigerium gratiæ.* Daniel. *Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem.*

Isa. 11.

Eccl. 43.

Dan. 3.

Secundo incarnatus est, ut mundum aridum impinguaret. Ros enim quosdam pisces maris impinguat. Et in aliquibus regionibus oves rore pascuntur, & impinguantur, sic ille ros mundum aridum impinguavit Genes. *In pinguedine terræ & rore cœli desuper erit benedictio tua.* Impinguamur enim in Christo ex consideratione suæ humanitatis, & hæc est pinguedo terræ; & etiã ex contemplatione

Gen. 27.

ne

ne suæ divinitatis, & hæc est pinguedo roris.

Tertio, ut mundum sterilem fœcundaret: locus enim ubi ros non descendit, sterilis existit. Sic mundus erat sterilis à bona operatione: sed descendit ros ille in ipsum & germinare fecit, Osee. *Ego quasi ros, & Israel germinavit quasi lilium.* (Osee. 14.)

Quarto, ut mundum famelicum pasceret. Numer. *Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & manna.* (Num. 11.) Isto tamen rore non pascuntur homines corvini, id est, per peccatum denigrati: sed parvuli, id est, homines mansueti per puritatem albi. Nam pulli corvorum, quamdiu habent pullos albos, à parentibus relinquuntur, & tunc elevantes capita, & aperientes rostra, cœlesti rore pascuntur. Unde in Psalm. *Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum.* (Psal 146.) Quando autem nigrescere incipiunt, à parentibus suis nutriuntur.

Quinto, ut potestatem dæmonum coërceret. Ros enim nocturno tempore cadens, venenosa animalia arcet, & ideo venenum eorum non tantum nocet de nocte quantum de die, secundum Philosophum. (Arist. de animal.) Raro etiam pungunt serpentes quamdiu stant inter herbas roridas. Sic ille ros cœlestis ad nos veniens, malitiam dæmonis refrænavit. Isa. *Ros lucis ros tuus, & terram gigantum*, id est superborum dæmonum, *detrahes in ruinam.* (Isai. 26.)

CAP. XXXVIII.

Instabilis hominis natura qualis existat, ex proprietatibus Mercurii atq; aëris exacte dignoscitur.

INconstans homo assimilatur Mercurio; quia quamvis sit de se temperatæ naturæ, & diurnus; tamen frequentius variatur, quia modo masculinus, modò fœmineus invenitur. Cito enim se vertit, ad naturam illius planetæ cui conjungitur, ut cum bonis bonus, & cum malis malus, cum mediocribus mediocris, vel malitiosus statim efficiatur. Et talis est incontinens, sive inconstans homo, secundum Prophetam dicentem: *Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum perverso perverteris.* (Psal. 17.)

Item inconstans homo assimilatur aëri in tribus.

Primo, quia aër est substantialiter levis: & sic homo inconstans est levis in credendo. Eccles. *qui cito credit levis est corde.* (Eccl. 19.) Joan. *Nolite omni credere spiritui.* (1. Ioan. 4.) Bernard. Utrumque vitium est, & omnibus credere, & nulli. (Bern. in cant.)

Secundo, quia aër est faciliter mobilis. Sic homo inconstans est mobilis in operando, quia scilicet non perdurat in opere incepto, sed faciliter dimittit unum & incipit aliud. Jac. *Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.* (Iac. 1.)

Tertio, quia aër est multipliciter alterabilis & variabilis, etiam in oppositas qualitates. Unde ex fœtidis cito corrumpitur, dum ei vapor pestifer admiscetur; & ex odoriferis sanus & redolens invenitur: sic inconstans homo alteratur in convivendo ex bonis exemplis aliorum, vel ex malis; pestifera societate inficitur, & ex bona familiaritate dirigitur. Unde congruè assimilatur aëri, qui ad omnem ventum vel nubium vaporem alteratur. Job: *Subito aër congregatur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.* (Iob. 37.)

CAP. XXXIX.

Rationis ignorantia per similitudinem eclypsationis Solis umbra q; effectus variabilis, errorem atq; peccatum in animam inducit.

IGnorantia, vel error rationis inducit peccatum, sicut Eclypsis Solis inducit terræmotum. Est enim Eclypsis solis causa & signum terræmotus, eo quòd in terra, ad quam convertitur umbra Eclypsis, intenditur frigiditas, poros terræ constringens, & reflectens vaporem in seipsum. Et verius signum in cauda, quam in capite draconis; & tanto verius, quanto major fuerit, & ubi spissior fuerit umbra.

Simi-

Similiter quanto major, & crassior est error, & ignorantia mentem obscurans, tanto magis movetur anima inordinatè ad peccandum. Et præcipuè si est Eclypsis in cauda draconis, id est, si est error, vel etiam ignorantia finis, qui prior est in intensione. Unde tunc opus sequens est inordinatum. Matth. *Si oculus tuus*, id est, intentio, *nequam fuerit, totum corpus*, i. processus operis, *tenebrosum erit.* Nam qualis est intentio quæ præcedit, tale est omne opus quod sequitur, ut dicit Greg. & intelligitur de intentione finis. Item ignorantia assimilatur tenebræ.

Matth.6.

Gregor.

Primo, quia tenebra est visus impeditiva, unde dicitur tenebra à tenendo, quia ligantur, & tenentur oculi ne lumen videant. Sic ignorantia tenet oculos mentis ne videant lumen veritatis. Tob. *In tenebris sedeo, & lumen cœli non video.*

Tob.5.

Secundo, quia est gressus prohibitiva. Non enim tutum est in tenebris ambulare, Joan. *Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit.*

Ioan.12.

Tertio, quia est casus inductiva. Nam qui ambulat in tenebris, faciliter & frequenter cadit, præcipuè ubi lubricum esset. Sic etiam ignorantia boni inducit casum peccati. Prover. *Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant.* Frequentior autem est casus, ubi est tenebra ignorantiæ cum lubrico concupiscentiæ. Psal. *Fiant via eorum tenebræ, & lubricum.* Et frequenter unus ignorans facit errare alium. Matt. *Si cœcus cœco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.*

Prov.4.

Psal.34.

Matth.15.

Quarto, quia est timoris incussiva; timet enim homo in tenebris. Psal. *Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ.* Similiter ignorantia timorem inducit. Sicut enim ignorantes artem bellandi, timent frequenter quæ non sunt timenda, ut fragorem armorum & similia: Similiter ignorantes viam Dei timent frequenter quæ non sunt timenda. Psalm. *Illic trepidarunt timore, ubi non erat timor.*

Psal.54.

Psalm.13.

Quinto, quia est verecundiæ diminutiva. Unde qui volunt turpia facere, tenebras quærunt, ut verecundiam fugiant, Eccl. *Omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me: quid vereor?* Sic etiam ignorantia culpæ minuit, vel tollit ruborem pœnitententiæ. Item *confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.*

Eccl.23.

CAP. XL.

Dei ira quanta sit super peccatores futura, per Solis Iridisque ac Lunæ nonnullas similitudines, in die novissimo clarissimè patefiet.

IRa Dei quanta super peccatores in fine apparebit. Nam fervor Solis sub nube tegitur: sed quando discooperitur, quanti sit ardoris, ostenditur. Sic Christus, qui nunc est quasi sub nube misericordiæ, quantæ sit justitiæ & potentiæ, manifestabit in fine. Psalm. *Cognoscetur Dominus judicia faciens.*

Psalm.9.

Item ira Dei assimilatur iridi sive arcui Lunæ.

Primo, ratione significationis: differt enim significatio Iridis, Solis, & Lunæ; quia arcus Solis, ut sacra Scriptura tradit Gene. apparet in signum divinæ clementiæ: Unde etiam apud Græcos dicebatur arcus deymonis, id est, sapientiæ. Quia Isiodistæ (qui omnia naturalia attribuebant diis) dicebant, quod arcus ille est signum clementiæ: quia calor mixtus ex aqua & igne signum est, quod neque per aquam neque per ignem eveniet periculum, deymone, id est, sapientia providente. Unde ante tempus judicii, quando nos igne inflagrandi finem mundi expectamus venturum, dicunt quidã doctores Catholici, quod per 40. annos arcus non apparebit, ut ostendat divinam clementiam à mundo amotam divini judicii irâ appropinquante. Arcus autem Lunæ (secundum Philosophos) tempestatem longam, & auram instabilem. Et magis divina ira assimilatur ei quam clementia. Psalm. *Ignis exardescit in conspectu ejus, & in circuitu ejus tempestas valida.*

Gen.9.

Psal.49.

Secundo ratione colorationis, quia (ut dicit Arist.) color lunaris iridis est albus, eo quod lumen in nocte videtur album: quod est, quia frigus noctis condensans nubem, non sinit radium Lunæ, cum sit debilis, penetrare in profundum ejus, ideo tantum in superficie illustratur nubes: & ideo per consequens non generatur nisi albedo, quæ in sola superficie habet fieri. Nam rubedo constituitur ex immundatione lucis in profundum humidi fumosi, & viriditas ex lumine penetrante in humidum aqueum. Albedo ergo iridis Lunæ significat claritatem, & tranquillitatem iræ divinæ. Non enim eo modo ira est in Deo sicut in homine, ut sit ex eo passione perturbans, & offuscans, sive obscurans judicium rationis. Est ergo ira Dei alba, id est, clara, & tranquilla, in nullo mentem ejus offuscans. Psal. *Deus judex justus & fortis, & patiens, nunquid irascetur per singulos dies?* Et ideo (ut dicunt Doctores) non est in Deo ira, quæ est passio afficiens, sed solum ira efficiens, ut scilicet ipsa pœna illata à Deo puniente, ira Dei vocetur.

Arist. 3. mete.

Psalm. 7.

Tertio ratione apparitionis, quia cum arcus Solis frequenter appareat, arcus tamen Lunæ rarissimè apparet. Nam (ut dicit Aristo.) in quinquaginta annis non videtur nisi bis. Et ideo hoc potest esse, quia arcus talis non apparet nisi Luna decima quarta, & cum fuerit in ortu, vel occasu suo. Luna ergo existens in signis Aquilonaribus, nec ad Aquilonem nec ad Meridiem habet illam oppositionem, quæ requiritur ad iridem. Si autem est in signis meridionalibus, & est plena, sequitur quod Sol est in Aquilonaribus, & ideo tunc vix sunt nubes in Aquilone, quæ sint semen iridis: Si autem Luna decima quarta sit in ortu, vel occasu, scil. sero, vel mane, patet quod Sol est ei oppositus: ideo licet oppositio recta sit, quæ requiritur, tanta fit disgregatio aëris, quod vix ibi potest esse nubes in tanta densitate & continuitate, quanta requiritur, nisi hoc faciat aliqua specialis stella, quæ forte non est in tali dispositione in quinquaginta annis, nisi bis. Et ideo fortè hoc dicit Philosophus, licet quidam dicant eum hoc dixisse tantum referendo, non asserendo. Quod ergo arcus Solis (qui est signum clementiæ) frequentius apparet, arcus vero Lunæ (qui est tempestatis præsagium) apparet rarissimè, significat, quod Deus pronior est ad misericordiam, quam ad iram, & præstabilior ad parcendum, quam ad puniendum. Eze. *Non est voluntatis meæ mors impij.* & Joel. *Convertimini ad Dominum Deum vestrum, quoniam misericors est, præstabilis super malitia.*

Arist. 3. mete.

Ezech. 18.

Ioel. 2.

CAP. XLI.

De duplici ira humana hic pertractatur, quarum altera rationem à rectitudine trahit, quæ caniculæ stellæ, pluviæ impetuosæ, atque aquæ torrentis assimilatur: altera vero secundum rationem est, eamque non esse condemnendam declaratur.

Ira humana duplex est. Una quæ rationem à rectitudine contrahit, & hæc est ira per vitium. Alia qua appetitus sensitivus contra vitia, & mala movetur secundum ordinem rationis. Et hæc est ira per zelum, prout Greg. distinguit.

Prima ira similis est stellæ, quæ canicula nuncupatur. Et hoc ostendunt tria.

Greg. lib. 5. moral.

Primò caniculæ effectus: est enim illa stella in effectu ferventissima, quod competit iræ inordinatæ. De quo Philosophus dicit, quod est accensio sanguinis circa cor: unde qui ad iram alios provocant, dicuntur esse incendiarii diaboli: de quibus in Psal. *Incenderunt igni sanctuarium tuum*, id est, cor quod debet esse Deo dicatum.

Psalm. 73.

Secundo hoc ostendit caniculæ ortus. Nam (secundum Albumasar) canicula oritur in xix. gradu Cancri, in cujus ortu fit magna turbatio in aëre. Ita etiam dum ira exurgit, & excandescit, fit magna turbatio in homine. Et hæc perturbatio primo fit interius in corde, quia (sicut dicit Greg.) cum tranquillitatem mentis ira diverberat, dilaniatam quodammodo scissamque perturbat. Unde per iram sapientia perditur, ut quid quove ordine agendum sit,

Gregor. in moral.

sit, omnino nesciatur, sicut scriptum est: Ita in sinu stulti requiescit, quia nimirum intelligentiæ lucem surripit cum mentem commovendo confundit. Item fit perturbatio in opere, sicut scriptum est: *Ira perdit etiam prudentes*, quia s. confusus animus nequaquam explere, etiam id quod intelligit, prudenter valet. Item fit per iram turbatio in corpore, quia (sicut dicit ibid. Greg.) Dum iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti: notus quidem ore clamorem format, sed sensus quid loquitur ignorat. In quo itaque iste ab arreptitiis longè est, qui actionis suæ conscius non est?

Greg. in mora. 5.

Item fit per iram turbatio in conversatione, quia per eam (sicut Greg. dicit.) Gratia vitæ socialis amittitur, sicut scriptum est. *Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas ejus, & sumas scandalum animæ tuæ.* Quia qui se ex humana ratione non temperat, necesse est, ut bestialis solus vivat. Item fit per iram turbatio in congregatione, quia (sicut dicit Gregor.) per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est. *Vir animosus parit rixas, & vir iracundus effundit peccata.* Peccata quippe effundit, quia etiam malos, quos ad discordiam provocat, pejores facit.

Prov. 12.

Prov. 29.

Tertio declarat dictam similitudinem caniculæ tempus, ab hac enim stella dicuntur dies caniculares, in quibus sanguinem minuere vel medicinam accipere, est valde periculosum propter excessum distemperantiæ aëris in calore, unde Hippocrat. dicit, quòd ante canem, & post canem, & sub cane molestæ sunt purgationes, & pharmatiæ. Et ibi dicitur in commento, quod ante ortum, & in ortu, & post ortum illius statim dare potionem laxativam periculosum est: quia tunc aër est calidus, & siccus, scilicet à calido signo, & à calida stella, scilicet Sole, & Leone cum canicula existente. Unde ex modica medicina sumpta corpus fieret nimis calidum, & siccum, & febris forsitan sequeretur. Medicina etiam isto modo sumpta evaporaret, & nimis etiam operaretur, cum corporis pori tunc ex calore aëris sint aperti. Dicit enim ibidem Galenus, quod calor extraneus vires extrahit medicinæ, unde aqua calida repugnat solutioni: sed calor aëris tunc est fortis, propterea virtus interior tunc est debilior, & per potionem, vel minutionem plus debilitatur. Sicut ergo sub fervore caniculæ exhibenda non est potio medicinæ, sic etiam in fervore iræ exhibenda non est correptio disciplinæ: quia nec à furioso correptore modestè, vel ordinatè corrigitur, nec ab irato peccatore patienter, vel utiliter sumitur; propter quod & *ira viri justitiam Dei non operatur.* Nam dum perturbata mens judicium suæ rationis exasperat, omne quod furor suggerit, rectum putat, sicut dicit Gregor.

Hip. in Amph.

Gal. in Amp.

Isai. 1.

Greg. lib. 5. mora.

Item impetus iræ dissipat animam, sicut pluvia impetuosa destruit plantam: frigiditas enim, quæ tunc major est in pluvia, est qualitas mortificativa. Quando vero pluvia est suavis cum humido aëreo, & terrestri sicco, fœcundatur terra. Ita etiam ira impetuosa rationis judicium lædit, & ad refrænandum seipsum lentum & frigidum reddit. Sed suavitas mansuetudinis gratiam Dei recipit, qua nostræ animæ terra fœcunda fit & pinguescit, secundum illud Prov. *Mansuetis dabit gratiam.*

Prov 3.

Item ira assimilatur aquæ torrentis. Primo, quia talis aqua est impetuosa: torrens enim est aqua cum impetu veniẽs, & recedens. Unde dicitur torrens, quia impetu arescit, sed siccitate torrescit & arescit. Talis est ira eorum, qui subito & multum accenduntur, & cito revertuntur. Unde tales vocantur impetuosi, Isai. *Convertentur torrentes ejus in picem*, scilicet propter subitam inflammationem iræ.

Isa. 34.

Secundo, quia talis aqua est damnosa. Nam vias destruit, terram corrodit, & vicina loca submergit. Sic ira nimia destruit vias rationis, corrodit vires corporis, & interdum sibi propinquos iratus invadit, & lædit: unde de hujusmodi furioso posset etiam illud dici Isai. *Spiritus ejus velut torrens inundans, usque ad medium collis ad perdendas gentes in nihilum.*

Isa. 30.

Tertio, quia talis aqua est periculosa: Nam quia cum impetu venit, omnia sibi obviantia diruit, quæ cum impetu sequuntur. Hæc etiam lapillos & paleas coacervans post se vestigia derelinquit, & sic in mare descendit, ubi omnis fluvius nomen & dulcedinem perdit. Sic etiam ira cum impetu crescit, sibi obviantes, id est, resistentes, si potest, prosternit, & cum impetu alios sibi unitos secum ad periculum attrahit: lapillos & paleas, id est, parvas & leves injurias ante oculos mentis coacervando, id est, reminiscendo reducit, post se vestigia rationis, & mansuetudinis per oblivionem dimittit. Et hæc ita est torrens iniquitatis, quæ animam per odium turbat. Psalm. *Torrentes iniquitatis conturbaverunt me.*

Psal.17.

Secunda est ira, & indignatio sanctorum contra mala, quæ est secundum rationem, & quæ dicitur ira per zelum, non est contemnanda, sed valde timenda, utpotè cujus verba & maledictiones effectum inveniuntur habentia. Et hoc apparet per exemplum in montibus Gelboe, quos iratus David de cæde populi in ipsis facta, maledixisse legitur. Reg. Gelboe enim (ut dicit Hieron.) erant montes alienigenarum, in quibus Saul cum filiis suis corruit: propter quod indignatus David eis maledixit, & maledicendo eos in sterilitatem perpetuam commutavit. Et ideo ut glossa ibidem dicit. Hi montes ante maledictionem uberes fuerunt; quos maledictioni postea subjacere testatur, eo quod nunquam ibi pluere vel rorem descendere reperiatur.

2.Reg.1.
Hieron.

CAP. XLII.

Quid sit justitia, ejusque forma ac perfectio, explanatur, & terræ tribus rationibus comparatur.

Justitiæ æqualitatem servare docet nos terra, quæ (secundum Philosophum) est æquè librata in medio propriis ponderibus. Quælibet enim suorum partium suo pondere nititur ad mundi medium & in declinatione suarum partium singularum tota æque librata suspenditur circa centrum, propter quod æqualiter in medio immobilis retinetur. Ex quibus patet, quod in terra est de sui natura partium æqualitas, loci medietas, & quietis stabilitas. Est enim in suis partibus æquè librata, in medio mundi locata, & in eodem situ perpetuo stabilita. Hæc autem tria virtus justitiæ requirere videtur. Nam primo virtus justitiæ requirit æqualitatem, quod ipsum nomen demonstrat. Dicuntur n. ea quæ adæquantur, justificari; unde Constantinus Jurisconsult. dicit, quod jus est ars boni, & æqui. Jus autem est, quo cognoscitur quid sit justum.

Arist.2. cœl.

Const.

Secundo pertinet ad justitiam medium tenere, unde Philosoph. assignat medium justitiæ, secundum proportionabilitatem arithmeticam, quod est medium rei. Aliis enim virtutibus moralibus assignatur medium rationis tantum, sed justitiæ medium rei. Nam aliæ virtutes morales consistunt principaliter circa passiones, quarum rectificatio non attenditur nisi secundum comparationem ad ipsum hominem, cujus sunt passiones, secundum quod irascitur, & concupiscit, prout debet secundum diversas circumstantias: & ideo medium talium virtutum non accipitur secundum proportionem unius rei ad alteram, sed solum secundum comparationem ad ipsum hominem virtuosum: & propter hoc in ipsis est medium solum secundum rationem quoad nos. Sed materia justitiæ est exterior operatio, secundum quod ipsa, vel res, cujus etiam usus debitam proportionem habet ad aliam personam. Et ideo medium justitiæ consistit in quadam proportionum æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Æquale autem est realiter medium inter majus & minus, ut dicit Philos. & ideo justitia habet medium rei: sed hoc medium rei est etiam medium rationis, & ideo in justitia salvatur etiam ratio virtutis moralis.

Arist. 4. Ethi.

Arist. 10. meth.

Tertio, justitia requirit stabilitatem & firmitatem. Et ideo diffinitur à viris peritis, quod justitia est constans, & perpe-

perpetua voluntas jus suum unicuique tribuens. Ex qua diffinitione habetur, quod ille justus est, qui est in operando voluntarius, firmus, diuturnus, & rectus. Unde in hac diffinitione ponitur primo voluntas ad ostendendum, quod actus justitiæ debet esse voluntarius. Psalm. *Exultent & lætentur, qui volunt justitiam meam.* Secundo additur, Constans, ad designandum firmitatem propositi, scilicet ut in proposito faciendi justitia firmiter perseveret. Job: *Tenebit justus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.* Tertio additur, Perpetua, ad ostendum perseverantiam sive diuturnitatem. Ubi nota, quòd voluntas potest dici perpetua dupliciter. Uno modo ex parte ipsius actus justi, qui perpetuo durat: & sic solius Dei voluntas est perpetua. Alio modo ex parte objecti, quia scilicet aliquis vult perpetuo facere aliquid, & hoc requiritur ad rationem justitiæ; quia non sufficit ad rationem justitiæ, ut aliquis velit ad horam in aliquo negotio servare justitiam, quia vix invenitur aliquis, qui velit injustè in omnibus agere. Sed præcipue requiritur, quod homo habeat voluntatem perpetuò & in omnibus justititiam servandi. Psal. *Beati qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam in omni tempore.* Quod autem ultimo subditur, Jus suum unicuique tribuens, ponitur ibi actus justitiæ pro habitu qui per actum specificatur. Itèm habitus reducitur ad actũ. Unde si quis vellet hanc descriptionem ad debitam formam definitionis reducere, diceret sic; Justitia est habitus secundum quem aliquis constanti & perpetua voluntate jus suum unicuique tribuit, & quasi est eadem definitio cum ea quam Philosophus ponit in Eth. dicens, quod justitia est habitus secundum quem aliquis dicitur operativus justi. Nota etiam, quod unicuique reddere jus suum non solum pertinet ad judicem, vel ad principem, sicut ad dirigentem, vel operantem quod justum est; quia judex est justum animatum, & princeps est custos justi: Sed etiam ad subditos, sicut ad exequentes. Hæc est igitur forma justitiæ quam repræsentat nobis, (ut dictum est) ipsum elementum terræ. Hierem. *Faciet justitiam in terra.*

Job. 17. | Psal. 105. | Arist. 5. Ethi. | Hier. 23.

CAP. XLIII.

Aqua, pluvia, Maris rubri, ac denique nonnullorum animantium variæ proprietates explanantur, quibus lachrymarum compunctio, cor nostrum clarificans, assimilatur.

Lachrymarum compunctio assimilatur aquæ propter septem.

Primo quidem, quia aqua est sordium lavativa. Nam videmus quod ea quæ sordidantur, per lotionẽ aquæ mundantur. Unde pannus lineus qui videtur esse sordidus, dum est à tela succisus, aquis sæpe lotus efficitur valde albus. Oves etiam antequam tondantur, prius in aqua lavantur. Ita aqua lachrymarum est omnium peccatorum abstersiva, mundificativa, & dealbativa. Job. *Si lotus fuero aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ.* Nam quasi aquæ fluentes ex resolutione nivium, sunt aquæ fluentes ex recordatione peccatorum, & hæ sunt maximè ablutivæ. Et hanc aquarum virtutem cognoscunt etiam animalia, & hujusmodi lotionis manifesta nobis præbent exempla. Nam leæna dum adulterium committit cum pardo, tanquam malefecerit, virumque offenderit, ad ipsum nullatenus redit, nisi prius lota fuerit aquis: similiter ciconia, dum cum alio masculo concubuit, nisi prius se laverit, ad comparem non redit. Cygnus alba est avis, non solum adulterium refugit, sed etsi cum conjuge coierit, tanquam rem turpem & fœtidam fecerit, nisi prius se laverit, nunquam cibum sumit. Et tamen multi miseri multis adulteriis, & sceleribus fœdati, sine lotione pœnitentiæ ad Corpus Christi accedere non verentur. Elephas cum multo rubore ad uxorem accedit, latebras quærit, videri refugit, tanquam turpe & detestandum quid fecerit: nisi prius se aquis laverit, ad socios nunquam redit. Et habens elephantes hoc

Iob. 9.

hoc proprium, quod ſemper Luna nova turmatim ad aquas accedunt, & ab omnibus ſordibus in aqua ſe abluunt, & filios, quos ante ſe ire faciunt, ſemper ſimilia facere inſtruunt. Sed multi miſeri relicta aqua munda pœnitentiæ, ad modum porcorum quærunt aquam lutoſam luxuriæ. *Ezech.* 16. Ezech. *Non eſt præciſus umbilicus tuus, & aqua non eſt lota in ſalutem.*

Secundo, quia aqua eſt vivificativa. Unde arbores, quæ videntur in hyeme mortuæ ex defectu humiditatis, aquæ aſcendente humore iterum fiunt vivæ. Ita animæ in peccatis mortua vivificatur pœnitentiæ lachryma. Et ſicut piſcis absque aqua non vivit, ſed remotus ab aquis moritur, & putreſcit: ita etiam peccator ſine lachrymis vivere ſpiritualiter nequit. *Iſai.* 50. Iſai. *Computreſcent piſces ſine aqua*, id eſt, pœnitentes ſine lachryma, & morientur in ſiti. Nam & piſcis quidam, qui halec dicitur, ex ſola aqua vivere perhibetur, ſicut talpa ex terra, camæleon ex aëre, & Salamandra ex igne vivere referuntur: quamvis ſapientiores dicant, quòd nullum animal nutriatur, vel vivat ex puro aliquo elemento. Dicitur enim eſſe unum genus plantæ, quod quantumcunque aridum fuerit, in aqua miſſum protinus reviviſcit. Unde etiam anima mortua ſi in lachrymarum aquis fuerit balneata, ex mortua fit viva. Et quædam aviculæ, quæ miro modo ex quibuſdam arboribus generantur & loco fructuum in eis naſcuntur, quandiu tamen ad arborem ſuſpenduntur, nunquam vivificantur; ſed quando ruptis tenaculis in aquam cadunt, animam cum vita recipiunt. Et eſt notandum, quod hæ aviculæ modicum valde habent de carne, & minus de ſanguine, quare ad eſum non ſunt aptæ. Sed quæ eſt arbor producens has aves, niſi mundus producens homines? & quid eſt non vivificari in arbore, ſed in aqua, niſi quia non ſpiritualiter vivimus, quamdiu mundo, vel peccato inhæremus? Sed dum à mundo recedimus, & aquas devotionis attingimus, tunc Deo vivere incipimus. Tales enim qui mundo adhærent, ſunt carne multa, & ſanguine pleni. Sed qui aquis pœnitentialibus ſunt attriti, ſunt carne, & ſanguine quaſi nulli, quia non ſequuntur quæ carnis ſunt, ſed quæ Dei. Apoſt. *Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt.* *1. Cor.* 15.

Tertio, quia aqua eſt impinguativa, & fœcundativa. Dixerunt enim Philoſophi, quod ſi terra fuerit nimium indurata, nec aquis balneata, ſemen non recipit, & receptum non permittit erumpere & germinare: ſed vomere ſæpe confracta, ſemina nutrit, & per aquam pluviæ remollita quandam in ſe pinguedinem colligit, quam receptam & in ſe decoactam radicibus ad productionem ſeminis fundit. Sic per omnia corda dura nulli ſunt fructui apta, ſed vomere pœnitentiæ commollita, & perfuſa devotionis aqua, fiunt pinguia & fructifera: propter quod eſt quidam lapis pretioſus, qui dicitur Enidros, qui ad noſtrum exemplum de ſe perpetuas ſtillat guttas. Videmus etiam, quod nulla eſt terra adeo bona de ſe, cui ſi ſubtrahitur aqua, non fiat infœcunda & vana, nec alicui uſui apta, quin potius reſoluta in pulverem vertitur. Et è contra terra convenientibus temporibus recipiens in ſe aquam, fit mollis, arabilis, ad ſerendum apta, & valde fœcunda. Hoc patet in terra Ægypti, quæ non irrigatur pluvia, ſed creſcente Nili fluminis aqua, terram irrigat, & creſcente riparum ſuarum flumine irrigat univerſa, fitque ibi ſterilitas magna, & rerum penuria, quando ex aliqua cauſa non aſcenderit ipſa aqua. Tempore etiam Heliæ quando non fuerunt pluviæ, perierunt præ ficcitate omnia. Sed cum oraret, ut deſcenderet aqua, rediit rerum abundantia. Quæ etiam eſt arbor tam fertilis, & amara, quæ non protinus ſterileſcat, & ex viridi ſicca fiat, ſi humor aqueus ei deficiat? Ita etiam ſine lachrymarum irrigatione nullus eſſe poteſt fructus pœnitentiæ. Job. *Si continuerit aquas, omnia ſiccabuntur.* *Iob.* 12.

Quarto, quia aqua eſt laſſorum confortativa. Nam & oves, & omnia animalia dum calore æſtuant in æſtate, ſi aquam coactè, vel ſponte tranſeunt, mox

mox se excutiunt, & resumptis viribus avidius cibum sumunt, & fortiora ad opera redeunt. Cervi etiam quantumcunq; lassi & à canibus fatigati, si possunt aquas intrare, & flumina transnatare, mox pristinas vires sumunt, & spretis canibus sylvas petunt. Ita etiam lachrymæ mirabili modo lassos & laborantes confortant, & vires perditas reparant. Unde anima quantumcunque demissa, vel debilitata miro modo confortatur his aquis balneata.

Quinto, quia aqua est durorum emollitiva. Nam panis bis coctus, qui est natura durissimus, in aqua positus mollis efficitur. Ita lachryma compuncti devotè orantis, Dei severitatem emollit, & ad parcendum, & miserandum flectit. Joan. *Movebatur aqua, & sanabatur unus.* *Ioan. 5.*

Sexto, quia est sitis sedativa. Nam sitis est appetitus frigidi & humidi: unde cum aqua de natura sua frigida sit & humida, rectè sitis est extinctiva. Ita lachrymæ pœnitentiæ extinguunt ardorem culpæ. Eccl. *Ignem ardentem extinguit aqua*, id est, ardorem culpæ compunctionis lachryma. *Eccl. 3.*

Septimo, quia aqua est castrorum fortificativa: Nam Babylonia fortissima dicitur fuisse, non tantum quia murus altissimus & fortissimus, sed quia insuper undique fluvius vallaretur. Nullus enim locus potest esse fortis, ubi aqua deficit, sicut patet de Bethulia in Judit. Ita lachrymæ pœnitentium mirabiliter protegunt contra impetus tentationum, & persecutionum. Exod. *Erat aqua quasi murus à dextra eorum & læva.* In tali enim aqua Ægyptii hostes persequentes submerguntur, & capita draconum, id est, dæmonum tentantium vires confringuntur. Psal. *Tu contribulasti capita draconum in aquis.* *Exod. 14.* *Psalm. 73.*

Item lachrymarum compunctio assimilatur pluviæ propter quinque.

Primo quidem, quia pluvia calore solis dissolvitur. Est enim naturale, quod quanto in nube plus est de materia pluviæ, tanto fit radiorum solarium fortior impressio super nubem, propter aquæ ad solem contrarietatem. In tali igitur nube dum calor fortissimus generatur, nubes in pluviam fortem dissolvitur. Ita ergo similiter in anima, quanto plus est de lachrymarũ materia, tanto divini caloris fit fortior impressio super eam, donec tota resolvatur in lachrymas sive compunctionem totaliter lachrymosam. Jud. *Nubes stillaverunt aquas*, id est, pœnitentes lachrymas. Unde post acutissimum solis calorem videmus sequi in aëre pluviam vehementem; quia dum cor divino amore calescit amaris & devotis lachrymis, ingemiscit. Unde Beda dicit, quod quando fit caloris exaggeratio circa hujusmodi nubem, ex adustione vaporis fit nubes rubea quasi sanguis, ita ut sanguis pluere videatur. Et sic anima devota dum divino calore succenditur, tota in amoris rubedinem transformatur. *Iudic. 5.* *Beda.*

Secundo, quia pluvia terræ aliquando quidem planè, aliquando vero impetuosè infunditur. Nam quanto nubes, ex qua generatur pluvia, est à terra remotior, & cœlo vicinior, tanto suavius terram petit, & guttis gracilioribus ad ima descendit: & quanto è contra est à cœlo remotior, & terræ proximior, tanto cum gravioribus stillis, & magis impetuosis terram petere consuevit. Et hoc est, quia quanto anima est perfectior, & Deo proximior, tanto suaviores, & secretiores lachrymas emittit. Quanto verò fuisse per peccatum à Deo se remotiorem, & terræ per affectum conjunctiorem anima respicit, tanto graviores & uberiores lachrymas effundit.

Tertio, quia ex pluvia aër serenatur: Ita serenatur conscientia ex compunctione lachrymosâ. Job: *Post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem, & fletum, exultationem infundis.* Hæc exultatio est ex serenatione conscientiæ. *Iob. 3.*

Quarto, quia ex pluvia terra impinguatur, præcipuè ex illa, quæ cum tonitruo cadit, eo quòd tonitruum suo motu vaporem diffundit, & sic aquam subtiliando puriorem reddit. Ita lachrymæ impinguant & fœcundant animam, & reddunt eam aptam ad fructus bonorum operum,

operum, & maximè si sint cum tonitruo, id est, cum timore divini judicii. Hoc enim est tonitruum quod animam maximè concutit terrore sui, & maximè eam subtiliat ad discussionem peccati. Unde hoc est tonitruum in quo fiunt fulgura, id est considerationes minantes, & terrentes, ex quibus sequuntur pluviæ, id est, lachrymæ animam fœcundantes. Psalm. *Fulgura in pluviam fecit.*

Psal. 134.

Quinto, quia ex pluvia ventus quietatur. Solet enim dici, quòd ad parvam pluviam occidit magnus ventus. Et ita modica lachryma magnam tentationem extinguit. Flammam enim suggestionum cito extinguit unda lachrymarum.

Item compunctio lachrymarum assimilatur mari rubro, quod aliquando habuit magnam abundantiam aquarum, & aliquando habuit aquam non multam, sed paucam. Unde primo propter aquarum abundantiam vocatum est mare viride. Invenitur enim quòd aliquando tota Ægyptus fuit cooperta mari, & priusquàm cooperiretur, habebat aliud nomen quam nunc. Tunc ergo illud mare viride vocabatur, scilicet, propter resistentiam resistentis caloris solis adurentis, sicut folia plantarum sunt viridia quamdiu ex humiditate resistunt calori. Postmodum autem propter paucitatem diminutæ aquæ vocatum est mare rubrum: quia propter paucitatem aquæ aduritur fundus ejus, & arena fit rubea: unde modo forte propter paucitatem aquæ possunt fieri fossata in mari, in quibus esset navigatio tutior, quæ voluerunt quidam reges facere: sed geometricè probatum est eis, quod ibi erat in tantum altior terra, quod omnia flumina fuissent facta salsa propter mare, quod omnia flumina vicisset. Sicut ergo illud mare aliquando habuit abundantiam aquarum, aliquando paucitatem: Ita quoque sancti viri aliquando habent copiam, aliquando penuriam lachrymarum, propter quod debent dari lachrymæ ad mensuram secundum illud Psal. *Potum dabis in lachrymis in mensura.* Item lachrymæ fervidæ compunctionis proveniunt ex intimo cordis desiderio

Psal. 79.

patriæ cœlestis. Cujus exemplum apparet in elevatione aquæ ad ostia fluminum, & fontium; quia vapor ex motu & calore corporum cœlestium generatus & in terra inclusus, non valens exhalare, calet, & sua caliditate attrahit aquas ad concavitates terræ, & ibi retentus aperit terram actione sua, & elevat aqua. Et ideo aqua scaturit saltando, & bulliendo, sicut olla: sicut patet in ostiis fluminum, vel fontium: & exiret actu calida, nisi frigus expulsum à calido interiori ad crustam terræ exteriorem eam statim infrigidaret. Ita desiderium vel affectus generatur in cordibus sanctorum ex amore & contemplatione cœlestium, dum fortiter interius incalescit, aquas lachrymarum ad concavitates oculorum attrahit, & velut olla bulliens eas exterius effundit: unde Psal. dicit: *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei mei.*

Psal. 41.

Item lachrymarum compunctio purificat, & fortificat, & clarificat cor nostrum. Cujus est exemplum, quando in fundo fluminum invenitur callum album: quia ibi terra vincit aquam in commixtione, & ille lapis leviter fit calx, & induratur fortiter propter suam adustionem, & de se emittit splendorem quasi crystallus, eo quod in eo miscetur terrestre cum aqua: ergo in aqua fluminum invenitur callum album durum, & lucidum. Quia in aqua lachrymarum cor pœnitentis efficitur album, id est, mundum ad operandum, durum ad tolerandum, & lucidum ad contemplandum. Sed notandum, quod compunctionis lachrymas æqualiter sancti viri non habent, sed aliquando quidem habent, aliquando verò carent, quibusdam fontibus similes, qui quandoque aqua sunt pleni, quandoque totaliter vacui; sicut narrat Seneca, quòd sunt quidam fontes alicubi, qui senis horis sunt pleni, & senis horis vacui. Cujus causa est proportio vaporis aquas elevantis, & ipsius aquæ quæ elevatur; quia si vapor, qui elevat, fuerit fortior vincens aquam, tunc cito elevat aquam jam congregatam. Sed ad hoc, ut iterum elevet, oportet

Senec. de natura. quæst.

intercidere

intercidere tempus aliquod, quo aqua iterum congregetur, & sic interrumpitur fluxus. Si autem vapor elevans fuerit debilior, elevabit aliquam partem aquæ suæ virtuti proportionatam, & tunc deficiet donec ipse vapor reperietur & conforteture ex radiis cœlestium corporum. Similiter secundum quantitatem interioris affectionis, & secundum abundantiam lachrymabilis humoris est, vel non est in homine fletus corporalis. Hier. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum?*

CAP. XLIV.

Campi naturæ explanatio, cui lascivus homo, per sacræ scripturæ verba, similis esse describitur.

LAscivus homo similis est campo. Est enim campus planus, & incultus, nec vomere sulcatus, nec fimo impinguatus, sed deambulationi, & lusibus juxta civitatum habitacula deputatus. Sic quoque lascivus homo vomere pœnitentiæ non sulcatur. Deuter. *Tollent vitulam de armento, quæ non traxit jugum, nec terram scidit vomere, & ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, quæ nunquam arata est, nec sementem recepit, & cadent in ea cervices vitulæ.* Hæc vitula est anima vana & lasciva, quam nec jugum obedientiæ domat, nec aratrum pœnitentiæ fatigat. Hanc ergo finaliter dæmones de armento trahunt, & ad asperam & saxosam vallem ducunt, quando eam de corpore vel mundo educentes, ad pœnam æternam deferunt, quæ dicitur vallis ratione profunditatis; aspera ratione acerbitatis; & saxosa ratione æternitatis: quia saxa valde durabilia sunt: & ideo ibi ejus cervices, id est, lascivæ cervositates pœnitus deponuntur. Item lascivus homo ad modum campi fimo, id est recognitione propriæ vilitatis, non respergitur: & ideo ad fructum pœnitentiæ non impinguatur. Sed è contra homo prudens dicit de conscientia sua secundum illud Lucæ: *Fodiam circa illam, & mittam stercora.* Ille terram conscientiæ fodit, qui eam discutiendo revolvit; sed ille stercora mittit, qui suorum peccatorum vilitatem attendit, & recognoscit, & per hoc anima divinæ misericordiæ susceptione impinguatur, & ad fructum pœnitentiæ disponitur, & adaptatur. Item lascivus homo velut campus discursibus circa publica loca jugiter immoratur. Unde de muliere lasciva dicitur Prov. *Garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis.*

Deut. 31. Luc. 13.

CAP. XLV.

De bene maleque dicentis lingua variis effectibus per terræ motus, aërisq; similitudinem pertractatur.

LIngua maledica est causa divisionis amicitiæ, sicut terræmotus est causa scissionis terræ: sæpe enim fit terræmotus per divisionem terræ à terra, sicut narrat Seneca, quod Sicilia quandoque adhæsit Apuliæ & per terræmotum divisa est, & mare fluxit in medium. Simili modo Hispania adhæsit Africæ. Ita lingua maledica commovet corda, & inducit inter amicos, & conjunctos aliquando discordiam, & ponit inter eos mare, id est, amaritudinem rancoris, & odii. Unde hoc est unum de septem, quod Deus plus detestari dicitur. Proverb. *Virum qui seminat inter fratres discordias.* Talis etiam est lingua tertia de qua Ecclesiast. *Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem.* Sed è contra lingua dulcis & mollis frangit iram, & duritiam cordis: sicut aër quamvis sit mollis & tenuis, & tamen in tonitruo scindit ligna, & lapides, & multo magis hoc facit vapor, qui est grossior aëre. Hoc autem non est à fortitudine corporis, & motus: Sicut ergo mollis aër, vel vapor scindit lignum, & frangit petram, ita mollis & dulcis responsio, sive lingua, placat & frangit iram: Sermo durus suscitat furorem. Ecclesi. *Lingua mollis confringit duritiam.*

Sent. de natur. quæst. Prov. 6. Eccl. 28. Eccl. 23.

CAP. XLVI.

Per diversarum conjunctionum Planetarum exempla in variis Zodiaci signis, ex quibus diversi effectus causantur, ad varias quoq; actiones spirituales homines ex diversitate locorum adaptari declaratur.

LOca diversa adaptant homines ad diversas operationes. Cujus exemplum, vel similitudo apparet in planetis, ex quorum conjunctione sequuntur diversi effectus, secundum diversitatem locorum, id est signorum, in quibus conjunguntur: verbi gratia, si plures conjuncti fuerint in signis aquaticis, scilicet, in Scorpione, Cancro, vel Pisce, in revolutione anni sequitur multitudo pluviarum. Si verò fuerint conjuncti in signis igneis, scilicet Ariete, Leone, vel Sagittario, signat subtilitatem, & igneum excessum caloris, & siccitatis. Si autem in signis aëreis, scilicet Geminis, Libra vel Aquario, signat multitudinem ventorum; sed si in frigidis sive terreis signis, scilicet, Tauro, Virgine, & Capricorno, signat gravitatem frigoris & temperamentum caloris. Ita quantum ad spiritualia opera videmus, quod etiam loca multum adaptant homines, & quodammodo disponunt ad illa sicut solitudo ad contemplandum, Ecclesia ad orandum, cella ad studendum, &c. Possemus etiam moraliter dicere, quod in signis aquaticis conveniunt incipientes, id est, pœnitentes, qui vivunt in aquis lachrymarum. Et hæc lachrymarum compunctio vel est in Scorpione, qui cauda pungit, id est, in consideratione mortis: vel supplicii, in quibus est cauda, id est, finis peccati: quia *stipendium peccati est mors.* Vel in Cancro, qui retrograditur, id est, in consideratione vitæ præteritæ, vel in Pisce, id est, in angustia imminentis tribulationis: quia Piscis moratur in aqua: per aquam intelligitur tribulatio. Unde omnes hi producunt abundantiam lachrymarum. In signis vero aëreis conveniunt proficientes, quorum profectus est in Geminis, id est, in geminata dilectione Dei & proximi, & in geminata vita, scilicet, activa, & contemplativa: vel in gemino studio, scilicet, scientiæ, & virtutis. Item in Libra, id est, in pondere justitiæ, vel in pondere linguæ, de quo Ecclesiastic. *Verba sapientis statera ponderabuntur.* Item in Aquario, id est, in lachrymis devotionis, vel doctrina sapientiæ de quo Eccl. *Aqua sapientiæ salutaris potavit eum.*

Rom. 6. | Eccl. 21. | Eccl. 15.

Isti tamen sic proficientes patiuntur tempestatem ventorum, id est, persecutionem dæmonum: qui quanto hominem magis proficere conspiciunt, tanto fortius contra ipsum insurgunt.

In signis vero igneis conveniunt perfecti in charitate ferventes. De quo numero fuit Helias. Eccl. *Surrexit Helias quasi ignis.* Unde quidam talium sunt in Ariete, qui est dux gregis, id est, in statu prælationis, sicut Petrus Apostolus. Quidam vero in Leone, id est, in vigore, vel actu maximè fortitudinis, scilicet, in martyrio pro defensione fidei, sive veritatis, sicut fuit Joannes Baptista, qui fuit lucerna ardens, & lucens. Quidam vero in Sagittario, id est, in officio prædicationis. Nam prædicatores ex arcu scripturæ emittunt sagittas acutas verborum penetrantium corda auditorum. Omnes etiam isti debent esse subtiles in contemplatione, & ignei in dilectione, & sicci per abstinentiam in carnis afflictione.

Eccl. 48.

In signis autem frigidis & terreis sunt deficientes, id est, peccatores terreni per avaritiam, & frigidi per malitiam, & isti vel sunt in Tauro, qui terram vertit, & arat, id est, in cupiditate avaritiæ: vel in Virgine, id est, in sterilitate luxuriæ: ubi luxuria designatur in Virgine non ratione sterilitatis. Nam dum Sol est in signo Virginis, terra efficitur sterilis, quia tunc fructus non producit. Sed dum luxuria viget in carne, fit spiritualium fructuum, id est, operum sterilitas in homine: quia (sicut dicit Job de luxuria) *ignis est usque ad consumptionem devorans, & omnia eradicans genimina.* Vel sunt peccatores in Capricorno, id est, in ascensu superbiæ.

Iob. 31.

Et

Et omnes isti habent gravitatem frigoris, id est, cessum iniquitatis, & carentiam caloris, id est, defectum charitatis. Matth. *Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Matth. 23.

CAP. XLVII.

De quibusdam luxuriæ mortiferis effectibus, qui ex variis ignis ac foveæ, nonnullarumq́; aliarum rerum similitudinibus eliciuntur.

Luxuria assimilatur igni. Nam ignis ferrum durum & frigidum immutat, & quasi ignem efficit. Sic mentes ferreas libido domat. Hieron. *Flammigero igne percutit mulier conscientiam.* Hieron.

Item ex duobus lapidibus si invicem colliduntur, exit ignis. Et quid mirum si ex contactu impudico viri & mulieris, exit ignis concupiscentiæ, & luxuriæ.

Item si murus non comburatur à candela apposita, tamen denigratur. Hieron. Si cum viris fœminæ habitant, viscarium diaboli non deerit. Hieron.

Item nix, licet frigida, tamen juxta ignem liquescit: sic virginitas familiaritate & colloquiis mulierum deperit.

Item luxuria assimilatur foveæ.

Primo propter principium: fovea enim à fodiendo est dicta, eo quod sit in terra fodientium manu profundata: sic vitium luxuriæ est profundatum, & radicatum in terra, id est, in carne humana: & præcipuè ex corrupto, & pessimo ingenio hominum adinvenientium diversos modos delectationis, & corruptionis hujusmodi vitii, de quibus dicitur. Psal. *Ibunt in adinventionibus suis.* Prov. *Fovea profunda est meretrix.* Psalm. 80. Prov. 23.

Secundo, propter augmentum, quia in fodiendo quanto plus terra in sua superficie cumulatim erigitur, tanto amplius interius profundatur: sic luxuriosus quanto magis visum & intentionem dirigit, & erigit ad superficiem terræ, id est, ad pellem, & pulchritudinem carnis, tanto magis interius appetitu profundatur, & crescit ardor libidinis: & ideo Job dicebat. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut nec cogitarem quidem de virgine.* Patet autem quod dictum est in Holoferne, & David. Job. 31.

Tertio, propter periculum, quia quanto fovea est profundior, tanto ejus transitus est periculosior: & ideo à principio est repellenda. Unde Isidor. dicit. Calca serpentis caput. Calca pravæ cogitationis initium, scilicet, antequam fiat fovea profunda usque ad consensum. Hierem. *Foderunt foveam animæ meæ.* Isidor. Hierem. 18.

Quarto, quantum ad exitum. Nam (sicut Greg. dicit) Foveam homo cadendo facile ingreditur, sed post casum non facile egreditur. Et licet sic sit de omni peccato, tamen specialiter sic est de ipso peccato luxuriæ, tum propter corruptionem fomitis, & concupiscentiæ carnis quam homo fert secum semper: tum propter fomentorum præparationem: quia tota die concurrunt præ oculis luxuriæ fomenta, sicut aspectus mulierum, & colloquium, & repletio ventris & hujusmodi. Greg.

CAP. XLVIII.

De quampluribus sanctissimæ Virginis perfectionibus, & excellentiis, quæ hic per varias similitudines ac Solis, Lunæ, Stellæ, Lucis, Auroræ, Nubis, Maris, Terræ, & deniq́; montis Sinai proprietates quam diligentissimè exprimuntur.

Maria mater Domini assimilatur Soli.

Primo, quia Sol habet nobilitatem in ortu. Oritur enim ex alto, & cum splendore multo. Sic Beatissima Virgo Maria orta est ex alta progenie, quasi scilicet ex regali stirpe & nata cum sanctitatis splendore. Non enim nata est infecta originali peccato, sicut alii communiter nascuntur. Hinc est, quòd Ecclesia festum de ejus nativitate agit. Eccles. *Sicut Sol oriens mundo in altissimus Dei, sic mulieris bonæ species,* &c. Eccl. 27.

Secundo, quia Sol habet sublimitatem in situ. Quia videlicet Sol est positus in medio planetarum habens tres supra se, & tres infra se. Sic B. Maria exaltata & subli-

sublimata est in gloria, in sua Assumptione, scilicet, ut supra se habeat tres personas divinas; infra se, sive sub se, tres Angelorum Hierarchias, & per consequens totam essentiam hominum beatorum: quia homines in cœlo non facient ordinem per se (ut dicit August.) sed assumendi sunt ad ordines Angelorum. Psalm. *Thronus ejus sicut Sol in conspectu meo.*

August. Psalm. 88.

Tertio, quia Sol habet velocitatem in motu: unde & satis cito perficit suum circulum, qui tamen est valde magnus; continuè enim sol movetur velocius quàm sagitta, licet in aspectu nostro quasi non moveri videatur. Præ nimia enim claritatis intensione, sicut & ejus quantitas, sic & ejus velocitas subterfugit visum nostrum. Similiter B. V. Maria velocitatem habuit in motu obedientiæ, quia divinæ voluntati per Angelum sibi expositæ cito consentit, dicens; *Ecce ancilla Domini,* &c. Item in motu benevolentiæ, quia statim ascendit in montana cum festinatione & salutavit Elisabet. In quo dedit exemplum conscendendi ad superiora per perfectionem virtutum sine negligentiæ tarditate. Item in motu pœnitentiæ: quia dolenter & solicitè filium suum requisivit quem ex aliqua forte sui negligentia se perdidisse timuit. Luc. *Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.*

Luc. 1.

Luc. 2.

Quarto, quia Sol habet pulchritudinem in aspectu, & propter hoc est oculis valde delectabile ad videndum, secundum illud Eccl. *Delectabile est oculis videre solem.* Nam Sol sicut dicit Ambr. est oculus mundi, jucunditas diei, pulchritudo cœli, mensura temporum, virtus, & vigor omnium nascentium, dominus planetarum, decor & perfectio omnium stellarum. Et ideo in fabula cum pennatis vestigiis sol depingitur & facie puerili, propter quod etiam Phœbus, id est, pulcher dictus est. sic & B. V. Maria plena pulchritudine fuit: Unde Cantic. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Et dicit *tota,* scilicet, intus & extra, ad differentiam hypocritarum, qui habent solum extra in apparentia pulchritudinem sanctitatis: sed ipsa pulchra fuit intus per puritatem, extra per virginitatem. Et ideo etiam significatur per arcam quæ intus & extra erat deaurata.

Eccl. 11. Ambr. in [illegible]

Cant. 4.

Quinto, quia Sol habet efficaciam in effectu: habet enim virtutem calefactivam & inflammativam. Nam ex motu radiorum, & eorum confractione & multiplicatione calor generatur in objecti corporis superficie, & maximè si corpus objectum fuerit speculare, sicut dicitur in perspectiva: quare si circa speculum concavum stuppa ponatur, à calore generato incenditur. Sic quoque beata virgo mentes puras & sibi devotas, quæ sunt ut specula munda, inflammat ad Dei dilectionem: unde ipsa dicitur *mater pulchræ dilectionis.* Eccles. Et hoc est inflammatio amoris quæ arefecit fœnum concupiscentiæ carnalis. Jac. *Exortus est sol cum ardore & arefecit fœnum.* Item sol habet virtutem fœcundativam. Omnia enim hic inferiora fœcundat: & generativam eorum potentiam excitat, adjuvat & confortat: unde videmus ad sensum quod nihil fructificat neque crescit, ubi solaris radius non attingit. Illud autem quod facit animam bonis operibus fœcundam, est timor Dei; unde dicitur Eccles. *qui timet Deum faciet bona.* Sed B. Virgo Maria etiam dicitur esse *mater timoris.* Eccl. quia scilicet, sibi devotos ad Deum timendum inducit, & eis suis meritis donum timoris acquirit, ex quo eos in bonis operibus fœcundos efficit; sed oportet eam prævenire per devotionem, si quis vult impetrare suæ gratiæ benedictionem Sap. *Oportet prævenire solem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.*

Eccl. 24.

Jac. 1.

Eccl. 15.

Eccl. 12.

Sap. 16.

Item sol habet virtutem discretivam: discretivam, quia per ejus lucem omnia detegentem nunc colores omnes discernimus, & nigrum de albo distinguimus. Similiter ipsa est quæ mentibus sibi devotis acquirit lumen discretionis & veram cognitionem vitiorum atque virtutum: unde dicitur *mater agnitionis.* Hoc lumine carent illi miseri, qui reverentiam non habent ad eam, sed potius contra eam infelices suas linguas relaxant blasphemantes, qui verè possunt dicere: *Justitiæ lumen non*

Sap. 5.

non luxit nobis, *& sol justitiæ non est ortus nobis.* Et illud Eccles. *Non vidit solem, nec cognovit distantiam boni & mali.* Item sol habet virtutem fortificativam. Unde videmus quod in ejus ascensu super nostrum horizontem virtutes animalium roborantur & fortiores efficiuntur & usque ad diem mediam augmentantur, & quando sol tendit ad occasum, debilitantur; & ideo in somnum animalia resolvuntur. Unde etiam flores in ortu solis aperiuntur, qui in occasu clauduntur. Ita B. Virgo Maria sibi devotos confortat & roborat, dum eis subveniendo ad spem & fiduciam sui mentes eorum sublevat. Unde ipsa dicitur esse *mater spei sanctæ*. Eccl. Propter omnes ergo dictas proprietates dicitur esse *electa ut sol*. Et *mulier amicta sole*. Apocalypsis.

Eccl.6. *Eccl.24.* *Cant.4.* *Apoc.12.*

Item B. Virgo Maria assimilatur Lunæ propter septem. Nam Luna (secundum Basil.) est decor noctis, mater roris, ministra humoris, dominatrix maris, mensura temporis, æmulatrix solis, immutatrix aëris. Quæ omnia bene competunt sanctissimæ matri Christi. Primo ergo Luna est decor noctis; non solum quia noctem illuminat, sed etiam quia in nocte decor ipsius apparet, præcipue tunc, cum est plena. Ita B. Virgo Maria in nocte, id est, in obscuritate præsentis vitæ existens fuit plena luce, sive luce gratiæ divinæ (sicut Angelus dixit: *Ave gratia plena*, &c.) Sive luce divinæ præsentiæ, propter quod subdidit. *Dominus tecum*, Dominus scilicet Pater, te desponsans, Dominus Filius te impregnans, Dominus Spiritus sanctus te sanctificans. Unde ipsa fuit totius Trinitatis nobile triclinium; sive luce virginalis munditiæ, quæ candor est lucis æternæ & *speculum sine macula*, ut dicitur Sap. Propter quam lucem addidit Angelus: *benedicta tu in mulieribus*. Siquidem ante eam mulieres in virginitate permanentes propter sterilitatem erant maledictioni legis obnoxiæ. Sed ista in mulieribus etiam virginibus benedicta, ex eo, quod quanquam virgo, non tamen sterilis, sed divinitus fœcunda, & ideo mater intacta; & sic patet quod beatissima V. Maria, quasi *Luna plena in diebus suis lucet*. Sed est notandum quod Luna plena non tantum habet pulchritudinem lucis, sed etiam perfectionem figuræ circularis, quia tunc tota est rotunda, & ideo magis pulchra; quod etiam B. Virgini Mariæ congruit. Et ideo in Psalmis vocatur *Luna perfecta in æternum*. Hæc est perfectio suæ charitatis, per quam ad modum figuræ rotundæ fuit mobilissima, id est, promptissima ad bene operandum, capacissima & amplissima ad omnes suscipiendum. Eccles. *Transite ad me omnes qui concupiscitis me*, &c. Item fine carens, id est, indeficientissima ad perseverandum: unde ibidem, *usque ad futurum sæculum non desinam*; & ideo etiam dicitur perfecta in æternum. Luna enim quando plena est lucet per totam noctem; sed quando non est plena quandoque lucet in principio noctis: & significat bene incipientes & cito deficientes: quandoque in fine noctis, & significat bene finientes. Sed B. Maria velut Luna plena fulsit in suo principio, quia in utero sanctificata: in medio, quia filio Dei illustrata, & sanctè & innocenter conversata: in suo ultimo, quia anima & corpore glorificata: per noctem etiam significatur tribulatio & tentatio. Quidam ergo sancti adjuvant in principio, quidam in medio, quidam in fine, ipsa autem adjuvat semper. Et in principio, dando audaciam: & in medio, conferendo perseverantiam: & in fine, dando coronam. Hæc est etiam Luna quæ noctem, id est, peccatorum tenebrositatem lumine suæ gratiæ sive misericordiæ non desinit illustrare. Unde & ipsa sicut Luna vocatur *Regina Cœli*, quia de nocte absente Sole inter sidera primatum tenet, & tanquam absente Rege, i. Sole, ut Regina regnum gubernat. Similiter quando Rex Christus ex aliqua causa faciem suam alicui abscondit, tunc Maria maxime misericordiam suam ostendit, & fulget ei luce misericordiæ quæ prius erat in tenebris culpæ. Et sic patet quomodo Virgo beata non solum est *electa ut Sol*, *sed etiam pulchra ut Luna*.

Basil. in hexam. *Sap.7.* *Eccl.50.* *Psal.88.* *Eccl.24.* *Cant.4.*

Secundo B. Virgo assimilatur Lunæ, quia

quia Luna est mater roris. Nam vim suæ humiditatis aëri imprimit, & aërem subtiliter alterans & immutans, in ipsius superficie rorem gignit: unde manifestè videmus, quod æstivali tempore quanto Luna est serenior, tanto abundantior ros super gramina se ostendit. Rori autem assimilatur Filius Dei incarnatus, propter ipsius roris generationem. Nam ros generatur in interstitio medio aëris & temperatè calido & temperatè frigido. Tria autem interstitia sunt, cœlum, mundus, infernus: Hæc ergo irroratio, id est Filii Dei incarnatio, non est facta in supremo interstitio, id est in cœlo, quia naturam Angelicam non assumpsit; nec infimo, scilicet in inferno, quia dæmones non redemit; sed in medio, id est, in mundo, quia naturæ humanæ se univit. Ose. *Ego quasi ros*. Hujus roris mater fuit B. Maria, quia inter ejus virginea viscera ros iste cœlestis descendens nostræ se carni univit. Est enim quoddam genus piscis qui coclea vocatur; qui tempore roris ad littus procedens & ibi se aperiens, rorem cœlestem intra viscera suscipit, & se claudens margaritam gignit. Ista coclea est B. V. Maria, quæ rore cœlesti perfusa generavit de suis visceribus margaritam pretiosam, de qua Matth. *Inventa autem una pretiosa margarita, abiit & vendidit*; Hæc margarita Christus est, propter quem debemus omnia vendere, quæ habemus, scilicet terrenam substantiam, voluntatem propriam, & conversationem mundanam, & eam emere. Istum rorem Deus totum posuit in uterum Virginis, & inde procedens totum mundum irrigavit. Bern. Rigaturus aërem Deus cœlesti rore, totum vellus prius infudit. Redempturus etiam genus humanum, pretium contulit in Mariam.

Ose. 14.

Matth. 13.

Bern. super com.

Tertio, quia Luna est ministra humoris, nam in augmento Lunæ, humores crescunt in corpore: crescunt enim, & humescunt in capitibus cerebella; in ossibus medullæ, & breviter in corporibus omnis humoralis substantia. Et similiter in ejus diminutione omnia diminuuntur. Ob hanc causam melius est minuere in Lunæ augmento, quàm in ejus decremento Sed ligna pro ædificiis incidere, & arbores inserere, vel plantare est melius in decremento quàm in augmento. Cujus ratio est, quia cum augmento crescunt humores: si tunc arborem insereres, vel plantares, humor nimius, qui in planta abundaret, quia à natura bene regi non posset, fructus faceret vermiculosos: ligna etiam tunc incisa ædificiis non sunt apta. Quia propter humiditatem inclusam ad putredinem sunt parata, à vermibus nihilominus faciliter corrodenda, & deturpanda. Beata autem Virgo humoris ministra fuit: quia scilicet suis filiis triplicem humorem infudit, scilicet conceptionis, nutritionis, & devotionis. Conceptionis administravit Spiritui sancto: nutritionis administravit Christo: humorem autem gratiæ, & devotionis cuilibet suo filio adoptivo. Siquidem in Conceptione Christi B. Virgo Maria ex purissimo humore sanguinis sui materiam ministravit in conceptione Corporis Christi. Sed sanctus Spiritus ipsum corpus organizavit, & formavit. Unde B. Virgo vera mater Christi fuit; quia hoc solum (secundum Philosophum) pertinet ad rationem matris, ut materiam det conceptui. Unde Matth. *Cum esset desponsata Mater Iesu Maria*. Item dedit filio humorem nutrimentalem, scilicet quando eum lactavit ubere de cœlo pleno: propter quod dicitur. *Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti*. Sunt etiam duo ubera quibus lactat B. Virgo filios suos adoptivos, scilicet ex uno infundens humorem gratiæ justis, ex alio humorem misericordiæ peccatoribus. Et ideo ab Ecclesia vocatur Maria Mater gratiæ, mater misericordiæ.

Matth. 1.

Luc. 12.

Quarto, quia Luna est dominatrix maris. Nam sicut adamas trahit ferrum post se: sic Luna movet, & trahit post se Oceanum. Unde in suo ortu intumescit mare, & crescit ex parte Orientali: & decrescit ex parte Occidentali: & è contra quando est in occasu: secundum autem quòd Luna plus, vel minus proficit in lumine, ita plus, vel minus se extendit, vel trahit ipsum mare. Et sicut dicit Maurus: Oceanus incremento Lunæ retinet modum istum.

Maurus in Cic. lib.

Primo

Primo enim die crescentis Lunæ fit copiosior solito, & abundat in summo, sed secundo minuitur: & sic crescit usque ad diem septimum. Deinde iterum crescit per septem dies. Ita quod in decimaquarta die iterum est plenus in summo. Unde in novilunio mare est summè plenum & in plenilunio. Mare autem moraliter accipitur tribus modis. Nam uno modo dicitur mare hujus vitæ amaritudo: & super illud mare B. Virgo habet virtutem, scilicet, quia ejus pietas ostenditur super illos, qui sunt in tribulationis amaritudine positi. *Nam venti, & mare obediunt ei.* Venti sunt adversitates exteriores: mare sunt interiores amaritudines, vel venti sunt violentiæ tentationum; mare perturbatio tribulationum.

Matth. 8.

Secundo modo, mare vocatur peccatorum inquietudo. Isa. *Impij quasi mare fervens, quod quiescere non potest*: sed quando ista Luna oritur peccatoribus, eos luce suæ misericordiæ illustrando, tunc crescit ex parte Orientis, & decrescit ex parte Occidentis: quia scilicet ejus auxilio oritur, & crescit in ipsis peccatoribus lux gratiæ, & aqua misericordiæ: & deficit casus culpæ. Sed è contra, si ista Luna occideret peccatoribus, scilicet, ut eis per suam gratiam non adesset, tunc cresceret ex parte Occidentis, & deficeret ex parte Orientis, id est, deficeret lux gratiæ, & cresceret casus culpæ.

Isa. 57.

Tertio, vocatur mare mundi vicissitudo, sive mutabilitas. Sicut autem ostensum est, mare virtute Lunæ habet quadruplicem mutabilitatem: Una est repletionis, & illa est in novilunio. Secunda diminutionis, & illa est usque ad septimum Lunæ. Tertia augmentationis per alios septem dies sive sex. Quarta iteratæ repletionis, & hæc in plenilunio. Similiter virtute & auxilio B. Virginis peccatores in mundo existentes, replentur aqua pœnitentiæ, & decrescit in eis mare culpæ, & augetur profectus gratiæ, & tandem pervenitur ad plenitudinem gloriæ.

Quinto, quia Luna est mensura temporis: quia secundum motum Lunæ accipiuntur anni lunares, qui apud Judæos observabantur: unde Ecclesiastic. *Luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum ævi.* Et continet annus lunaris 354. dies, unde patet, quod annus solaris superat lunarem in 11. diebus, unde Hebræi, & Arabes annum servant minorem, quam sit noster 11. diebus, præter quadrantem unius diei.

Eccl. 43.

Item secundum Lunam distinguuntur Menses Lunares: unde mensis dicitur à mene, quod est Luna, eo quod Hebræi ex cursu Lunæ menses vocabant. Et accipitur mensis lunaris apud Judæos & Arabes secundum cursum Lunæ in toto Zodiaco, donec solem attingat: quod facit in 29. diebus cum dimidio, ut Astrologi dicunt. Dies autem lunares secundum Arabes incipiunt de sero ab occasu Solis, eo quod ortus Lunæ fit tempore occasus Solis: & sic (secundum eos) nox præcedit diem. Sed Græci, & Romani, & aliæ Gentes, qui non utuntur in mensibus suis visione novæ Lunæ; computant diem ab ortu Solis cum nocte usque ad ortum sequentis diei: & sic (secundum eos) dies præcedit noctem, ut dicit Alfraganus. Patet ergo, quod Luna habet dies, menses, & annos: sed tamen menses, & annos habet breviores. Quia scilicet B. Virgo habet plenitudinem gratiarum & virtutum, & donorum, sicut & Christus, qui Soli assimilatur: tamen in minori gradu, licet excesserit omnes alios Sanctos. Ecclesiast. *Quare dies diem superat, & annus annum.*

Alfrag. diffe. 1.

Eccl. 33.

Sexto, B. Virgo assimilatur Lunæ: quia Luna est æmulatrix Solis. Nam aliquando ipsi Soli est ante: aliquando super, aliquando subter. Unde Luna aut est cum Sole in conjunctione quando ascendit, aut à latere, ut quando à Sole recedit, vel quando ad Solem revertitur: aut in plena oppositione, quando scilicet totaliter Soli opponitur. Sic B. Virgo ante Christum, qui etiam est Sol justitiæ, fuit quantum ad ætatem carnis, sicut mater ante filium: & hoc quantum ad humanitatem: quia quantum ad divinitatem Christus fuit ante eam secundum illud:

Ioan.1. illud: *Post me venturus est, qui ante me factus est.*

Item fuit post Christum quantum ad mortem: quia Christus ante eam mortuus fuit. Nam (ut quidam dicunt) supervixit filio undecim annis. Erat enim ut dicunt quando Christum concepit, decem & quatuor annorum, & mansit cum eo annis 33. & post mortem Christi supervixit undecim annis, & secundum hoc quando obiit, erat annorum quinquaginta octo.

Item ipsa fuit super Christum materna auctoritate, cui Christus in pueritia humiliter se subjecit, & reverenter obedivit, (secundum illud Luc.) *descendit cum eis & venit Nazareth*, scilicet cum virgine, & Joseph: *& erat subditus illis.* Luc.2.

Item ipsa fuit sub Christo non solum dignitate, sed etiam situs localitate cum esset in cruce suspensus. Tunc enim ipsa stetit inferius sub eo juxta crucem. Joan. Ioan.19. Sed notandum, quod quando Luna est sub Sole, ita quod recta diametro inter nos, & Solem sit interposita, solet esse Eclypsis, id est, defectus solis concausativè. Et hoc fuit in Passione Christi, quia B. Mater sub ipso mœrens sterit: & tunc ipsa Eclypsis solis, id est, mortis Christi pro tanto causativa fuit, in quantum naturam, qua pati & mori posset, ex ipsa Christus assumpsit. Sed notandum quod Eclypsis Solis accidere non potest secundum naturam, nisi in conjunctione Solis & Lunæ, quando de novo accenditur, & dum ipsa conjunctio in linea Eclyptica celebratur; & hoc est semper quando Sol est in capite Draconis, & Luna in cauda, vel è converso. Unde dicit Albumasar. Si Albu. li.de mo.pla. Luna inter nos & solem obviat, defectum radiorum nobis facit in capite vel cauda draconis. Quid autem sit caput & cauda draconis, dicetur in capitulo 62. Et similiter B. Virgo dupliciter ipsum solem Christum quodammodo obscuravit. Primo quando ipsum concepit, & carne vestivit: tunc enim *minoratus est paulo minus ab Angelis, quia exinanivit seipsum formam servi accipiens.* Phil.2. Unde hoc fuit quasi in capite Draconis, id est, in muliere ut humana carne, quæ fuit caput, id est, principium peccati.

Item in cauda, id est, in morte Christi, ubi fuit quodammodo finis peccati: ubi draco infernalis suum dominium perdidit & terminavit.

Nota etiam, quod quando Luna est sub Sole, quamvis lumen perdat ex parte terræ, non tamen perdit ex parte cœli: unde quando Luna ipsi soli conjungitur, nihil omnino luminis ad terram dirigitur. Sed tamen ex parte cœli in plena illuminatione permanet & insistit. Et ita similiter beata Virgo, quamvis in passione videtetur ex parte corporis eclipsata & obscurata per tristitiæ immensibilitatem; tamen ex parte animæ semper fulgorem tenuit per fidei firmitatem. Unde licet alia luminaria mundi, scilicet Apostoli, fuerunt eclipsata tunc fidē perdendo, ipsa tamen semper luxit, fidei lumen servando.

Item ista nostra Luna tunc fuit in conjunctione cum sole, quando innixa super dilectum suum ad cœlum assumpta fuit.

Item Christi solis à latere stetit, quia in cœlo juxta thronum filii locatus est thronus matris, sicut legitur in figura de matre Salomonis. Fuit autem opposita 3.Reg.2. Soli in Annunciatione, quia tunc quanto sol, i. Deus vel Angelus annuncians, plus ipsam commendabat & magnificabat dicens: *Ave gratia plena*: tanto ipsa è cōverso se humiliavit dicens, *Ecce ancilla.* Luc.1. Unde quia humilitatem Deus ancillæ suæ respexit, ideo eam suo lumine replevit, sicut Luna impletur lumine, quando est soli opposita.

Septimo, beata Virgo assimilatur Lunæ, quia Luna est immutatrix aëris, & mediante aëre maxime immutat corpora humana: unde Hippoc. de Luna loquens Hippo. in pronost. ait: est quoddam cœleste sidus in quo oportet medicum providere, cujus providentia est mirabilis & stupenda; & Galenus dicit, Rem certam, quæ non fallit, intendat medicus; quam docuerunt Astrologi Ægyptiorum, Galen. in com. de die. crit. quod per conjunctionem corporis Lunaris cum stellis fortuitis fiunt ægritudines terminabiles ad bonum. Cum contrariis vero contrariæ, scilicet ad malum; & ideo cautus & perfectus medicus (secundum doctrinam Hippo-

Hippocratis) aspicere debet primo Lunam, & quando est plena lumine: quia tunc crescunt humores in omnibus, ut dictum est. Quando ergo in febres aliquis cadit, multum necesse est videre utrum Luna tunc exeat de conjunctione. Tunc enim crescit infirmitas quousque veniat ad oppositionis gradum, scilicet, in plenilunio; & tunc si fuerit cum malo planeta aut in malo signo, & aspexerit dominum domus mortis, quæ est signum occultum, scilicet, Scorpionis, vel si aspexerit mortem, quæ dicitur domus signi scorpionis, tunc de morte timendum est. Si vero fuerit cum bono planeta & in bona domo sive signo, & aspexerit Dominum domus vitæ, scilicet, Mercurium & Venerem, quæ est domus Arietis sive primi signi, tunc de vita sperandum est; & sic de aliis, ut patet in libro Hippocratis, quem dicitur composuisse de vitiis infirmitatis secundum Lunam. Sicut ergo Luna habet dominium super infirmitates corporales, sic etiam domina nostra habet dominium super morbos tam corporales, quam spirituales, ut faciat eos esse ad vitam vel ad mortem, secundum hominum merita & devotionem ad ipsam. Nam eam reverentes, vitali aspectu aspicit & curat. Ipsam vero blasphemantes vel contemnẽtes (nisi per pœnitentiam redeant) mortali aspectu aspicit & necat.

Item B. Virgo vocatur ab Ecclesia, stella maris, ex eo, quod illa cœlestis, quæ dicitur stella maris, est primo quoad situm altissima. Similiter virgo beata altissima est per gloriæ dignitatem, scilicet super omnes choros Sanctorum & Angelorum, juxta filium in gloria sublimata. Eccl. *Ego in altissimis habito.* [Eccl. 24.]

Item illa stella est quoad motum velocissima. Licet enim stella maris, quæ vulgo dicitur Tramontana, à loco suo moveri non videatur; tamen in sphæræ suæ circulo circulariter circumvolvitur; sed quia circulum habet brevissimum quasi non moveri videtur. Sic B. V. Maria quamvis in statu gratiæ immobiliter permanserit, & ab ipso per motum alicujus criminis nunquam recesserit, motu tamen dilectionis divinæ velocissimè cucurrit. Dicit enim Bern. Quod qui amatur vehementius, currit velocius & pervenit citius. [Bernar.] Ipsa præ omnibus sanctis plenius & ferventius dilexit. Unde ipsa dicitur *mater pulchræ dilectionis.* Fuit autem amor suus per modum circulationis: quia motus circularis est ab eodem in idem: quia ipsâ Deum sic diligebat, quod omnia alia non nisi propter ipsum amabat: & sic omnis amor ejus à Deo incipiebat, & in Deum redibat. Eccl. *Gyrum cœli*, id est, cœlestis amoris, *circuivi sola.* [Eccl 24.] Et dicit *sola*, quia nullius sancti amor fuit ita in Deum totaliter directus, sicut B. Virginis. Unde & brevissimum circulum habebat, quia post contemplationem, omnia quæ occurrebant statim referebat in Deum. Ideo dicit Augu. de ipsa. Unam scimus pro certo, quod omnis Mariæ vita & actio intenta fuit semper in Domino. [Aug. in quoda. serm.] Item hujusmodi stella quoad aspectum nostrum est minima, quamvis in se sit valde magna. Similiter B. Virgo exterius exhibuit se minimã per humilitatem, quãvis esset valde magna per sanctitatem: unde dixit. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* [Luc. 1.] Item stella illa, est quoad affectum utilissima; propterea quod ipsa est navigantium directiva, & ideo vocatur *stella maris.* Nam propter situs sui immobilitatem homines ad ipsam aspicientes maxime certificat; sic B. Virgo navigantes per mare mundi dirigit: quibus s. lucem suæ misericordiæ nunquam subtrahit vel abscondit: unde illa stella vocatur polus, quia semper nobis pollet, & nunquam occidit, sed semper super nos existit: unde polus à pollendo est dictus, quia continuè mundo pollet.

Item ista stella est ratione sui situs medii totius cœli ostensiva; Medium autem cœli est Filius Dei, qui Mediator est Dei & hominum: hunc nobis ista stella ostendit, quia eum nobis visibilem genuit. Ad hanc etiam stellam Astrologi potissimè recurrunt, quia per ejus situm discernuntur termini & situs aliorum syderum & cœle-

cœlestium circulorum: Sic Sācti, qui sunt veri Astrologi, cœlestia contemplantes, potissimè ad eam recurrunt & attendunt: quia situs syderum, id est, mansiones beatorum, quas habent in cœlo, & termini cœlestium circulorum, id est, perfectiones Angelorum, per ipsam discernuntur, tanquam per ipsorum omnium Dominam & Reginam; & per ipsam etiam tanquam per cœli portam omnes, qui salvantur, illuc introducuntur.

Item illa stella per gyrum Arcturi sibi propinqui ab aliis stellis est distincta: à cujus vicinitate polus articus est vocata. (ut dicit Beda.) Arcturus enim est septem stellarum cursus, quæ istam stellam circũeunt, facientes ei quasi circulum & coronam. Quia scilicet B. Virgo omnium Sanctorum coronis, qui ad septem gradus pertinent, coronatur & decoratur. Nam primus gradus est Angelorum, secundus est Patriarcharum, tertius est Prophetarum, quartus Apostolorum, quintus Martyrum, sextus Cõfessorum, septimus Virginum. Notandum etiam quod ista stella sive polus, est axis cœli ex una parte receptiva sive terminativa: axis enim vocatur linea quædam imaginata, quæ ab illo polo antartico, usque ad istum polum articum recto diametro, sicut linea à puncto usque ad punctum, esset tracta. Axis ergo iste fuit dolor Passionis Christi, qui ab uno polo, scilicet à filio cruci affixo usque ad alium, scilicet usque ad cor ipsius matris immobile à fide & gratia, pertransit, sicut ei Simeon prædixerat. Luc. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius*, id est, dolor Passionis Christi.

Beda. Luc. 2.

Item B. Maria assimilatur luci, propter septem.

Primo, quia lux tenebras pellit, Joan. *Lux in tenebris lucet*, scilicet tenebras expellendo, Damasc. Aufer lumen, & omnia in tenebris, omnia incognita remanebunt. Sic B. Virgo, dum verum lumen mundo effudit, cæcitatis & infidelitatis tenebras effugavit. Unde Maria interpretatur *Illuminatrix*. Ipsa etiam est illa lux de qua dicitur. *Lux auroræ oriente Sole mane absque nubibus rutilat*. Ipsa namque peccatores purgat à tenebris peccatorum lumine gratiæ suæ. Et ideo dicitur lux auroræ, quia expellit tenebras culpæ, & introducit lucem gratiæ. Ipsa frigidos accendit calore charitatis suæ: & ideo assimilatur luci Solis orientis, quia lux Solis calefacit. Item ipsa æstum concupiscentiæ refrigerat, & à nubibus carnalium passionum animas serenat. Et ideo assimilatur luci matutinæ, quæ est cum refrigerio, & luci etiam serenæ, scilicet quæ est absque nubibus.

Ioan. 1. Damasc. 2. Reg. 23. Prov. Eccl. Sap. 7.

Secundo, lux mœrores dissolvit. Et hoc est in quantum habet aspectum lętificativum: dulce enim est lumen & delectabile oculis videre solem, ut dicitur. Ecclesiast. Hoc autem competit B. Virgini, quæ scilicet est *mœrentium consolatrix*. Nam spirituales consolationes, & gaudia devotis sibi mentibus frequenter infundit: Hest. *Nova lux oriri visa est, gaudium, & honor, & tripudium:* Est enim gaudiosa incipientibus, quibus spirituales consolationes impendit; honorabilis proficientibus, quos ab omnibus impinguationibus protegit: tripudiosa est pervenientibus, quos in cœleste gaudium introducit.

Eccl. 11. Hest. 8. Hieron. Iob. 29. Avic.

Tertio, quia lux insidias prodit. Nam latebras illustrat, & patefacit, in quibus insidiæ absconduntur. Sic B. Virgo insidias diaboli devotis suis patefacit, ne ab ipsis decipiantur. Et ideo diabolus istam lucem multum timet. Joan. *Non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus*.

Ioan. 3.

Quarto, quia lex securitatem parit; unde homines, qui de nocte pavescunt, in die securi vadunt; & hoc est, quia non timent offendiculum. Joan. *Qui ambulat in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt*. Non enim timent qui in die vadunt, aut pedis offendiculum, aut hostis latentis incursum, vel phantasmatis terrentis aspectum. Sic qui B. Mariam sequuntur, & ei per devotionem adhærent, illuminantur & proteguntur ab ea, ut neque peccando cadant, nec eos dæmones fallant, nec ipsos phantasmata terreant. Rom. *Induamur arma lucis sic, ut in*

Ioan. 11. Rom. 13.

die honestè ambulemus. Arma lucis sunt exempla B. Virginis, quæ quicunque indutus fuerit, eam scilicet sequendo, tutus erit ab omnibus prædictis.

Quinto, quia lux visum pascit, & hoc propter suam pulchritudinem, in cujus aspectu anima delectatur. Proverb. *Lux oculorum lætificat animam*; sic spiritualis pulchritudo B. Virginis cōsiderata visum animæ lætificat & pascit. Eccl. *Pulchritudine enim decoris ejus admirabitur oculus.* Siquidem candor ejus admirabilis fuit tam in interiori puritate, quam in exteriori virginitate. Sap. *Candor est lucis æternæ*, scilicet quantum ad puritatem mentis: *& speculum sine macula*, quantum ad honestatem carnis. In hoc speculo quilibet poterat securè respicere; quia tanta erat lux honestatis, quæ emicabat in facie Virginis, quod (ut dicit Hieronymus) quicunque respiciebat in faciem Virginis hujus, omnis turpis tentatio extinguebatur in eo. Job. *Lux vultus mei non cadebat in terram.*

Prov.15. Eccl.43. Sap.7. Hieron. Iob.29.

Sexto, quia lux cœlestium corporum virtutes ad nos vehit: unde (secundum Avicennam) lux est vehiculum virtutum cœlestium; quia scilicet cœlestia luminaria mediante luce agunt, & movent ista inferiora. Sed sciendum secundum quosdam, quod lux habet causare effectus naturales, in quantum motus sibi adjungitur: non quòd in motu sit virtus causativa principaliter effectuum naturalium, sicut est in luce: sed quia per motum determinatur virtus Solis, inquantum corpus agit in corpus per contactum, & concretionem aëris moti. Et ideo cessante motu, quod erit in fine mundi, lux non causabit effectus naturales; sed solum intentionales, dando esse coloribus, & se diffundendo in medio absque eo, quod causat aliquem effectum naturalem. Habet enim corpus cœleste in quantum corpus, quod agat per motum: hoc enim est proprium corporis, ut motu moveat. Et ex hac parte habet, ut moveat ad transmutationem naturæ. Sed hoc per lucem habet ulterius, quod solum causet esse spirituale inquantum attigit ad ordinem substantiarum separatarum, & participat aliquid de modo ipsarum: unde si motus auferatur, lux habebit solum se multiplicare in medio, & causare effectus spirituales in corporibus, & ex parte hac habet lux aliquam similitudinem cum forma intētionali; maximè cum fiat in medio, & tollatur ad præsentiam & absentiam luminatis, propter quod non habet esse fixum, & ratum sicut forma naturalis; unde ratione debilis esse, quod lux habet in medio, & ratione effectus intentionalis, quem solum causabit motu cessante, posset forte aliquo modo tolerari dictum eorum, qui dicunt, quòd lux habet in medio esse intentionale. Sicùt ergo mediante luce devenit ad inferiora virtus cœli, ita mediante Virgine devenit ad nos virtus Dei, id est, Filius Dei, de quo dixit Angelus Virgini: Virtus Altissimi obumbrabit tibi. Sed hoc factum non est nisi addito motu fidei, scilicet, per Virginis consensum, dicentis: *Ecce ancilla Domini*, &c. Mediante etiam ista luce cœlestis gratia nobis infunditur, & deveniunt ad nos divinæ miserationes. Unde Ecc. *Miserere nostri Deus omnium, & ostende nobis lucem miserationum tuarum.*

Avic. Eccl.16.

Septimo, quia lux diversas res gignit. Dicit enim Dionys. quòd lux omnibus corporibus generationem confert. Sic B. Virgo genuit illum, qui multos filios adduxit secum in gloriam, quos *non contemnit vocare fratres*, ut dicit Apostolus Hebr. Omnes autem, qui Christi fratres sunt, possunt dici filii spirituales B. Virginis, quæ mater Christi est naturalis. Unde ipsa dicit. *A generationibus meis implemini.* Et ideo omnes Christiani sunt filii hujus lucis. Joann. *Credite in lucem, ut filii lucis sitis.*

Dion.4. c. de div. nom. Hebr.2. Eccl.24. Ioan.12.

Item Maria Mater Domini assimilatur auroræ, propter quatuor.

Primo, quia est noctis ac diei mediativa; est enim terminus noctis, & initium diei; & ideo aliquid habet de obscuritate, & aliquid de claritate. Et talis fuit B. Virgo in utero matris: quia enim in ipsa terminari debeat nox culpæ, & initiari

[Rom.13.] dies gratię secundum illud Rom. *Nox praecessit, dies autem appropinquabit.* Ideo ipsa tanquam vera aurora in ipso suo principio aliquid tenuit de nocte culpæ: quia fuit in originali peccato concepta; & aliquid de die gratiæ, quia fuit in utero sanctificata, & per gratiam sanctificationis ab ipso peccato purgata. [Iob.3.] Unde Job dicitur de die originalis peccati, qui incœpit quando aperti sunt oculi Adam & Evæ, *Obtenebrentur stellæ caligine ejus, expectet lucem & non videat, nec ortum surgentis auroræ.* Stellæ enim, id est, sancti illo die sunt obtenebrati; quia fuerunt cum originali peccato concepti, & cum originali nati. Sed ista dies culpæ non vidit lucem, id est, Christum; quia nec in suo conceptu, nec in ortu originale habuit peccatum; ideo dicit *expectet lucem, & non videat*, Auroram autem, id est, B. Virginem non vidit, scilicet quantum ad ortum, quia non est nata cum originali: licet viderit quantum ad conceptum. Et ideo signanter dixit, *nec ortum surgentis auroræ.*

Secundo, quia aurora est latronum expulsiva. Nam latrones, qui de nocte in tenebris exeunt, aurorâ, id est, adveniente die fugiunt, & se abscondunt. [Iob.24.] Job. *Si subito apparuerit aurora, arbitrātur umbram mortis.* Ita dæmones tanquam insani & exterriti fugiunt, cum nostram auroram, id est, Virginem gloriosam in corde alicujus per devotionem fulgere cognoscunt.

Tertio, quia aurora est roris infusiva: unde dicitur aurora, quasi aura rorem. Ita B. V. Maria divinæ gratiæ rorē nobis abundanter infundit. Quod significatum est in lucta Jacob cum Angelo. [Gen.32.] Nam cum ei dixisset Angelus. *Dimitte me, quia aurora est*: Respondit, *Non te dimittam, nisi benedixeris mihi.* & postea sequitur: *quia benedixit ei in eodem loco.* [Gen.26.] Hæc enim est benedictio de qua dicitur: *in rore cœli desuper erit benedictio tua.* Et hic est ros, supernæ gratiæ, quem nobis hæc aurora infundit. Et iste ros auroræ est decorativus, & refrigerativus, & dulcorativus. Decorativus, quia dicitur quod conchæ marinæ (ut supra tactum est) in aurora se aperiunt, & rorem suscipientes Margaritas concipiunt, quæ scilicet in ornamentis ponuntur. Et sic animæ devotæ, dum se isti auroræ, id est, B. Virgini per effectum devotionis aperiunt, rorem gratiæ supernæ suscipiunt, per quam Margaritas candidas, id est, affectiones purissimas concipiunt, quæ sunt animæ ornamenta. Et ideo isti auroræ dicitur: *Ros lucis, ros tuus*, id est, affectiones tu generas lucidas, & mundas.

Item iste ros auroræ est dulcorativus. [Exod.16.] Exod. dicitur, quod *in aurora colligebatur manna*: manna quidem est internæ dulcedinis gratia, quam his, qui tribulato sunt corde, infundit hæc aurora.

Item iste ros est refrigerativus, scilicet ardoris ferventis concupiscentiæ, secundum illud Eccl. [Eccl.43.] *Ros obvians ardori venienti humilem efficit eum*: & ideo aurora est temperativa.

Quarto, quia aurora est lucis à Sole impetrativa. Unde dicitur: [2.Reg.23.] *Lux auroræ Oriente Sole mane absq; nubibus rutilat.* Sic ista aurora, scilicet, virgo beata impetrat lumen divinę cognitionis & inspirationis. Nota quod ista lux auroræ, quæ est mane Oriente Sole, multa bona operatur. Est enim infirmorum confortativa: avium lætificativa, florum de nocte clausorum apertiva, herbarum de nocte depressarum erectiva. Quæ omnia hæc jam prædicta facit in nobis B. V. Maria. Est enim ipsa aurora quæ debiles confortat: si quidem infirmi cōfortantur in aurora, ex eo quod sanguis in aurora dominatur, & ideo somnus dulcior in aurora.

Item quia tunc virtutes animales corroborantur. Unde secūdum medicos, melius se habent infirmi; & ideo dicitur aurora quasi aurea hora, id est, optima. Ita similiter per B. Virginem infirmi spiritualiter recipiunt sanitatem: vires animæ recipiunt vigorem: sanguis dulcedinis & devotionis recipit augmentationem.

Item in aurora aves lætificantur: & ideo ad cantandum excitantur; Unde dicitur aurora quasi avium hora, quia scilicet B. Virgo est quæ devotos excitat ad Dei laudē. Ipsa enim est quæ flores clausos, id est,

mentes

mentes humilium aperit ad bene operandum, ut odorem boni exempli undique circumfundant. Ipsa etiam est quæ depressos per mœrorem erigit per spem & consolationem.

Item B. Maria assimilatur nubi propter septem.

Primo, quia nubes est omnium impressionũ cœlestiũ de facili susceptiva. Quia scilicet domina nostra receptaculum fuit omnium cœlestium gratiarum. Nam cæteris sanctis per partes, Mariæ autem totam se infundit gratiæ plenitudo, sicut Hieron dicit: unde Angelus dicit ei. *Ave gratia plena*: & ideo præ cæteris sanctis extitit gloriosa. Exod. *Gloria Domini apparuit in nube*.

Hieron. Luc 1. Exod. 16.

Secundo, quia nubes est sua lenitate sursum ascensiva: quia scilicet Virgo beata contemnens terrena, semper erat ad cœlestia elevata. Isa. *Ascendet Dominus super nubem levem*, id est, virginem à terreno amore alleviatam & cœlesti calore subtiliatam: & ingredietur Ægyptum, id est, mundum.

Isa. 19.

Tertio, quia nubes est solaris radii incorporativa: sed tamen radius, qui in ipsa nube incorporatur ipsam penetrans, non eam scindit, nec ipsa nubes dividitur. Ita ipsa Domina nostra Filium Dei in se recepit & carne vestivit, & sine sui corruptione etiam mundo peperit. Ezechiel. *Solem nube regam*. Act. *Nubes suscepit eum*.

Ezech. 32. Act. 1.

Quarto, quia est caloris mitigativa & umbrativa: quia scilicet V. Maria est omnium malorum nostrorum mitigativa. Psal. *Expandit nubem in protectionem eorum*. Matthæ. *Nubes lucida obumbravit eos*.

Psal. 104. Matth. 18.

Quinto, quia nubes est laborantium recreativa, & siti æstuantium refrigerativa: quia scilicet Domina nostra est omnis nostri laboris consolativa & refrigerativa. Eccl. *Speciosa misericordia Domini in tempore tribulationis, quasi nubes pluviæ in tempore siccitatis*; ipsa enim est Regina misericordiæ.

Eccl. 35.

Sexto, quia nubes resoluta in pluviam est terræ fœcundativa ac seminum nutritiva, impinguativa, augmentativa, & multiplicativa: quia scilicet Domina nostra per impetrationem gratiæ terram animæ nostræ fœcundat, bonas affectiones in nobis nutrit & impinguat, & opera nostra augmentat & multiplicat. Isa. *Nubes roris in die messis*. Nam ipsa infundendo divinæ gratiæ rorẽ, facit nos multiplicare bonorum operum messem.

Septimo, quia nubes est amaritudinis in dulcedinem mutativa. Nam ex marinis aquis generata, in altum tamen sublimata & contra solem suspensa, solis beneficio amaritudine deposita fit in dulcedinem tota conversa, ita etiam domina nostra licet amara (ut dictum est) fuerit in originali peccato generata; tamen à Spiritu sancto sanctificata, & à sole justitiæ gravidata, facta est prædulcissima & mater pia. Reg. *Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari*, &c. Et dicitur beata Virgo nubecula parva, quantitate humilitatis, lenitate sanctitatis, quia scilicet ab omni peccato immunis, & subtilitate paupertatis.

3. Reg. 18.

Item B. Maria assimilatur mari. Primo, quia mare continet amaritudinis poculũ, id est, aquam amaram, cujus amaritudinis causa est (secundum Philosophum.) Quia in mari sunt duo vapores scilicet humidus & siccus, sive subtilis & grossus: per calorem ergo solis & motum à mari resolvitur pars subtilior & remanet grossior, quæ nimirum calefacta fit salsa, & adusta efficitur amara. Et ita in B. Maria fuerunt duo vapores, id est, amores, scilicet ad filium: unus naturalis ad illius humanitatem, qui erat ut vapor grossior; alius spiritualis ad illius divinitatem. Et secundum hoc habebat de ipso duas consolationes. Unam secundum sensualitatem, quæ erat ut pars grossior. Aliam secundum rationem, quæ erat ut pars subtilior. In passione autem filii sui propter calorem solis, id est, propter fervorem pœnarum & dolorum Christi & motum mortis ejus, exhalavit pars subtilior, id est, remissa est in ea consolatio rationis; & abundavit vapor grossior, id est, affectio naturalis, propter quam in tantũ calefacta & adusta est dolore, quod

Arist. 2. met.

tota facta est amara, unde Maria interpretatur *amarum mare*. Job. *Fervescere faciet sicut ollam profundum maris*, id est, cor Virginis, quod quantum fervebat amore, urebatur dolore. Et ideo ipsa ad modum ollæ bullientis extra effudit aquam lachrymarum. Ruth. *Vocate me Mariam*, hoc est *amaram*: quia *amaritudine replevit me Omnipotens*.

Iob. 41. — Ruth. 1. — Eccl. 1.

Secundo, mare est fluminum hospitium: nam omnia flumina intrant mare, ut dicitur Eccl. Et ita omnia dona spiritualia & omnium gratiarum charismata influxerunt in B. Mariam. Eccles. *In me gratia omnis vitæ*, &c.

Eccl. 24.

Tertio, quia mare est omnium aquarum principium. Nam mare est sui diffusivum, unde tam fluminibus quam fontibus (secundum Hier.) est aquæadministrativum. Hoc etiam probat Seneca, scilicet quod mare est principium omnium fluminum, & fontium. Sed Arist. & Avic. & Algazel, & communiter Peripatetici volunt, quod fontium & fluminum pluvia sit causa. Et huic sententiæ videtur attestari, quod crescente pluvia, ut in hyeme, crescunt flumina: & e contrario in æstate contingit. Sed positio prima magis videtur convenire Scripturæ, Eccl. *Ad locum unde exeunt flumina revertuntur*. Potest tamen dici, quod quantum ad continuationem attractionis aquæ ad aliquam vastam voraginem, quæ est principium fluminis, verius videtur dictum Senecæ, s. quod mare sit principium: eo quod pluvia non videtur sufficere posse ad indeficientem exitum fluminis alicujus: sed quantum ad facilitatem attractionis & congregationis aquæ, verius est secundum: eo quod terra spongiosior est in loco descensus pluviæ quam alibi in profundo; & ideo magis attractiva est, & aqua pluvialis subtilior est ab alto cadens; ideo penetrat cum invenit poros terræ ad hoc aptos, & ita utraque sententia de facili sustinetur. Sed licet terra attrahat ab utroque, scilicet à pluvia & à mari, quia ex omni parte attrahit: tamen inde videtur copiosius attrahere, unde continuè attrahit, scilicet à mari præcipuè, cum aqua pluvialis, eo quod pauca est & raro cadens, nec tota nec semper perveniat ad locum unde flumen oritur. Et hujusmodi congregatio aquæ non fit solum ex attractione ad unum locum, sed ex concursu plurium venarum, sive per naturam sive per artem, quomodo aggregantur venæ artificialiter cum puteos fodiunt. Et sic patet, quod aqua fluminum & fontium, & est à nubib' per pluviam, & est à mari per attractionem continuam; scilicet magis continuè & abundè à mari. Unde etiam Arist. dicit, quod mare Oceanum est continuè principium omnium fluminum: Ita similiter, quamvis à nubibus quæ sunt in aëre, id est, à sanctis, qui sunt in cœlo, & fluminibus & fontib. qui sunt in terra, id est, viris & mulierib. eos orantibus, in Ecclesia infundātur, id est, impetretur à Deo frequenter gratiæ pluvia, tamen à mari plenissimo, id est, à B. Virgine magis continuè & abundè attrahitur aqua gratiæ. Ipsa enim (ut dicit Bernard.) sinum pietatis suæ omnibus aperit, ut de plenitudine ejus accipiant universi; unde gratiæ aliorum sanctorū minimæ sunt respectu gratiarum ejus. Eccl. *Quasi guttæ aquæ maris deputati sunt*.

Sen. li. natu. quæ. — Ecc. 1. — Arist. met. — Eccl. 18.

Quarto, quia mare est in necessitatibus refugium. Ita B. Virgo est refugium miserorum in tribulatione positorum, unde ipsa est spes omnium miserorum in terra habitantium. Psal. *spes omnium finium terræ, & in mari*.

Psal. 64.

Quinto, quia mare est itineris compēdium. Ita similiter sive ad statum gratiæ, sive ad portum gloriæ B. Virginis auxilio citius pervenitur. Psal. *In mari via tua*.

Psal. 76.

Sexto, quia mare est laboris lucrum, unde negotiatores ipsum maximè frequētant. Ita qui volunt cœlestis gratiæ thesauris ditari, ad B. Virginem sępius ire debent, sive ad contemplandum ejus exempla; sive ad salutandum, & commendandum ejus præconia: sive ad impetrandum & obtinendum ejus suffragia. In cujus figuram dicitur Joan. quod *perrexerunt discipuli ejus ad mare*.

Ioan. 6.

Septimo, quia mare est undarum propulsivum, & æqualitatis, & tranquillitatis

reductivum: unde mare vocatur pelagus, quia pellit undam. Et vocatur etiã æquor ab æqualitate: quia, etsi fluctus ejus velut montes eriguntur, sedatis tamen tempestatibus adæquantur, ut dicit Isid. Ita B. Maria à sibi devotis & amicis undas tentationum repellit, & fluctus, id est, furores persequentium, & tempestates, id est, impet⁹ adversantium ad æqualitatem pacis & tranquillitatem reducit. Quod figuratum est Jonæ, ubi dicitur, quod *tulerunt Jonam, & miserunt in mare, & stetit mare à fervore suo*, per Jonam intellige orationem puram, & devotam, quæ tũc in mare mittitur, quando B Virgini porrigitur; & tunc mare, id est, mundus sæviens cessat à fervore suo, id est, persecutionis furore.

Isido.

Ion.1.

Item B. Maria assimilatur terræ propter 13. Nam terra secundum Basil. est corpus infimum, orbis medium, cœli centrũ, elementum maximè corpulentum, mundi fundamentum, naturaliter frigidum & siccum, quantitate minimum, qualitate obscurum, figura sphæricum, aquæ glutino mansivum, secundum se totum quietum, licet in partibus suscipiat sæpe motum, omnium viventium receptaculum, & pedum Dei scabellum. Primo igitur B. Virgo assimilatur terræ: quia terra est corpus infimum, scilicet inter quatuor elementa, secundum ordinem naturalem elementorum; sicut cœlum est supremum in ordine corporum: Proverb. *Cœlum sursum, & terra deorsum.* Ita B. Virgo fuit infima omnium Sanctorum per sui reputationem. Unde & appellavit se vilissimo & infimo nomine fœminarum, scilicet ancillam: *Ecce, inquit, ancilla*, &c.

Basil.

Prov.25.

Luc.1.

Secundo, quia terra est orbis medium; quia scilicet B. Virgo est media, id est, mediatrix nostra per reconciliationem. Psal. *Operatus est salutem in medio terræ.*

Psal.73.

Tertio, quia terra est cœli centrum. Tale autem centrum cœli habet stabilitatem & fixionem. Et sic B. Virgo ex dono Dei habuit stabilitatem & fixionem in gratia & fide. Psal. *Firmavit orbem terræ, qui non*, &c.

Psal.92.

Quarto, quia terra est elementum maximè corpulentum. Ita B. Virgo fuit corpulentissima per privilegiationem: quia corpus virgineum possedit in mundo, corpus divinum portavit in utero, & corpus gloriosum possidet in cœlo. Paral. *Invenerunt terram latissimam, quietam, & fertilem.* Corpus enim B. Virginis fuit terra quieta à passionibus, fertilis per prolis fœcunditatem, latissima per gloriæ immortalitatem.

1.Paral.4.

Quinto, quia terra est mundi fundamentum, scilicet propter immobilitatem: quia quasi omnia corpora amoventur circa eam, s. cœlum, ignis, aër, & aqua, sed ipsa stat sicut fundamentũ immobile. Eccl. *Terra autem in æternum stat.* Ita B. Maria tanquam fidei fundamentum fuit semper stabilis in ea, Apostolis ab illa recedentibus tempore Passionis. Item ipsa stat, pro mundo, id est, peccatoribus semper assistens, & nunquam eis deficiens. Eccl. *Usq; ad futurũ seculum non desinam*, id est, usq; post diem judicii peccatoribus assistere non cessabo.

Eccl.1.

Eccl.24.

Sexto, quia terra est elementum naturaliter frigidum, & siccum. Et ita B. Maria fuit frigida & sicca per carnis incorruptionem, quia caruit humore luxuriæ, & ardore concupiscentiæ. Jud. *Terram arentem dedisti mihi.* Deute. *Terram quam calcas, ferrea est*; ferrum enim est frigidum & siccum.

Iud.1.

Deut.28.

Septimo, quia terra est quantitate minima. Et ita B. Virgo fuit per paupertatis extenuationem minimum habens de mundo. Genes. *Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.* Hier. *Aspexi terram, & ecce vacua erat.*

Gen.41.

Hiere.4.

Octavo, quia terra est qualitate obscura. Ita B. Virgo obscurata & turbata est in filii sui passione. Isa. *Ecce tenebræ*, scilicet afflictionis & doloris, *cooperient terram*, id est, B Virginem. Et in eodem; *Luxit & elanguit terra.*

Isa.60.

Isa.33.

Nono, terra est figura sphærica. Et B. Virgo fuit figura sphærica, in quantum habuit plenitudinem gratiæ. Nam sicut figura sphærica probatur à Philosopho esse perfectissima figurarum, & ipsa fuit perfectissima fœminarum. Istud autem quod Philo-

Philosophi vocant sphæram terræ, sacra scriptura vocat orbem terræ. Unde eadem est figura sphærica, & orbicularis, De qua in Psal. dicitur, *orbem terræ, & plenitudinem ejus tu fundasti.*

Psal.88.

Decimo, quia terra est aquæ glutino mansiva. Quia scilicet propter humiditatem aquæ tenent se ad invicem partes terræ. Et sic B. Virgo aquæ glutino, id est, divinæ gratiæ dono constans, & firma fuit, Unde ipsa fuit terra rore cœlestis gratiæ madens, ut habetur Judic. 6.

Undecimo, quia terra secundum se, tota est quieta. Et ita etiam similiter tota quieta fuit B. V. Maria per mentis abstractionem, & à discursibus vacationum. Unde & ei attribuitur Sabbatum, quod est dies quietis. Levit. *Sabbatum erit terræ.*

Levit.25.

Duodecimo, quia terra est omnium viventium receptaculum. Ita & B. Maria omnes recipit ad se confugientes, imo ipsa invitat, dicens: *Transite ad me omnes, qui concupiscitis me*, &c. Et hoc est, quia ipsa est plena misericordiæ; secundum illud Psal. *Misericordia Domini plena est terra*: & ideo ipsa data est in refugium. Psalm. *Terram autem dedit filiis hominum.*

Eccl.14. Psal.32. Psal.113.

Decimotertio, quia terra dicitur pedum Dei scabellum. Et sic fuit B. Virgo per Filii Dei susceptionem; quasi enim pedes Dei, quibus mediantibus stetit in ejus utero, fuerunt corpus, & anima Christi. Unde Isa. *Terra scabellum pedum meorum.*

Isa.66.

Item B. V. Maria assimilatur monti Synai propter octo.

Primo, quia mons ille fuit mons misericordiæ & promissionis. Est enim mons Synai in provincia Madian, cujus pars est Oreb, ubi apparuit Dominus Moysi in rubo compatiens afflictionem populi sui, & promisit liberare eum à servitute Ægyptiorum per manum ejus, ut habetur Exod. Ita B. V. Maria tanquam misericordiæ Regina fuit promissa, & præfigurata in illo eodem rubo, in quo Dominus Moysi apparuit, sicut Ecclesia dicit, *Rubum quem viderat Moyses*, &c. Et in aliis prophetis multis & expressis. Et in ea impletæ sunt promissiones factæ de liberatione humani generis à servitute diaboli. Nam in ea descendit Filius Dei, & carnem nostram assumpsit pro nostra liberatione. Exod. *Descendit Dominus super montem Sinai*, &c. Secundo, quia mons ille fuit mons Angelicæ frequentationis. Ibi enim frequenter Angelus ex persona Domini apparuit, & locutus est Moysi. Unde dicitur Act. quod *apparuit ei in deserto montis Synai in igne flammæ rubi*, &c. Et dicitur etiam de Moyse: *Hic est qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur in monte Synai, & cum patribus nostris, qui accepit verba dare nobis.* Ita similiter B. Maria fuit ab Angelo visitata & salutata & de verbo vitæ edocta, sicut patet Luc. 1.

Exod.19. Act.7. Ibidem.

Tertio, quia Syna fuit luminis mons, & inflammationis, ut cum apparuit ibi Dominus in flamma rubi. Exo. Et iterum ibidem dicitur, quod mons Synai fumigabat, eo quod descendisset Dominus super eum in igne; & ascenderet fumus ex eo, quasi de fornace. Et hoc factum est de B. Virgine, quando S. Spiritus sanctus in eam supervenit, qui est ignis, id est, amor divinus, & eam æstuanti desiderio fumigare fecit, & mentem totam ipsius illuminavit & inflammavit. Luc. *Spiritus sanctus superveniet in te*, &c.

Exod 3. Exod.19. Luc.1.

Quarto, quia fuit mons pluviæ, & roris: & sic fuit V. Maria in Filii Dei conceptione. Psal. *Descendet sicut pluvia in vellus*, &c. Hanc pluviam sive rorem cœlestē meruit B. Virgo suscipere, quia humillima fuit. Nam à superbis & elatis fugit. Reg. *Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniat super vos.*

Psal.71. 2.Reg.1.

Quinto, quia Syna fuit mons divinæ habitationis. Nam secundum Joseph. erat opinio hominum habitare ibi Deum, propter quod non pascebant ibi oves, nec pastores communiter approximare audebant. Ita similiter B. Virgo fuit habitaculum Dei. Psal. *Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo.* Et iterum: *Dominus in eis in Syna*, &c. Sexto, quia fuit mons sapientiæ, & eruditionis. Ibi enim data

Psal.73. Psal.110.

data est populo lex per manum Moysi. Levi. *Hæc sunt præcepta atque judicia & leges quas dedit Dominus inter se & filios Israel in monte Synai per manum Moysi.* Ita similiter B. Virgo illum mundo peperit, *qui est verbum & Sapientia Patris, qui est dux & legifer noster, per quem reges regnant & legum conditores justa decernunt.*

Levi. 26.

Septimo, quia est mons justitiæ & comminationis. Nam beatissima Virgo Maria sicut sibi devotis & eam reverentibus est salutis refugium, ita & contemnentibus & blasphemantibus erit ad mortis & perditionis judicium. Unde Exod. *Dixit Moyses de monte Synai. Cavete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem, morte morietur.*

Exod. 19.

Octavo, quia erat mons pascuæ & refectionis. Unde dicit Josephus, quod est mons excelsus ad pascua egregius: quamvis in aliqua parte ejus, ut dictum est, pastores ante Moysem propter reverentiam non auderent pascere oves. Sed Moyses dum approximavit, rubum ardere sine combustione vidit, & Deum sibi loquentem, id est Angelum sibi loquentem præsentialiter ex persona Dei audivit, ut habetur Exod. Unde dicitur ibi, quod *cum minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Orel, apparuitque ei Dominus in flamma de medio rubi.* Ita Beata Virgo in Assumptione fuit, quando pervenit ad pascua æternæ beatitudinis: ad quæ etiam gregem fidelium ad eam confugientium exemplo & auxilio jugiter introducit.

Ioseph de bell. Iud.

CAP. XLIX.

Per nonnullas aquarum proprietates, quanta vitæ præsentis tribulationes à Dei electis æquo animo sufferantur, rite edocetur.

Miseriæ, & tribulationes præsentis vitæ assimilantur aquis, de quibus in Psal. *Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam.* Istæ aquæ sunt transeundæ auxilio, scilicet divinæ gratiæ; ipse enim Deus dixit. *Cùm transieris per aquas, tecum ero.* Sed iste transitus potest fieri multipliciter. Primo calcando per fidem: sicut de B. Petro legitur. Item transeundo per fortitudinem, quemadmodum legitur Reg. Ubi dicitur: *Semei cum mille viris de Benjamin irrumpentes Iordanem, quod fuit per fortitudinem ante Regem*, id est, Christum, *transierunt vada miseriarum præsentium.* Item natando, quod fit per prudentiam. Quicunque enim natare vult, necesse est quòd habeat natandi prudentiam, & hoc significatum est Actor. ubi dicitur, quòd *Centurio jussit eos qui possent natare mittere se in mari.* Item navigando, quod fit per pœnitentiam: navis enim pœnitentia est. Exod. *Transeuntes mare per ratem liberati sunt.* Item aquas dividendo, quòd fit per virgam divinæ justitiæ. Exod. *Eleva virgam tuam & extende manum super mare, & divide illud.* Item saltando in baculo divini auditorii per contemplationem, quod significatur Genes. ubi dixit Jacob, *in baculo transivi istum*: Jacob contemplativus est, qui Jordanem miseriarum præsentium debet transire apodiando se baculo divini adjutorii. Item miseriæ & tribulationes, licet de se non sint homini gratæ vel placitæ, possunt tamen effici faciles & quasi dulces ad sustinendum. Quod patet exemplo aquarum. Nam de se nullum habet aqua saporem, acquirit tamen saporem vel per colationem quam habet in poris terræ: vel per calorem solis, qui dulcedinem facit in aqua elevando subtilius ejus, & permiscendo humidum aëreum, quoad pinguescit & dulcorat: & salsedinem inducit comburendo terrestre quod remanet. Ex his colliguntur tres modi, quibus aqua tribulationis efficitur animæ sapida: unus est per Passionis Christi inspectionem. Hæc enim est colatio aquæ in poris terræ. Fuit enim corpus Christi carneum & terrestre sicut corpora nostra: & ideo per poros terræ vulnera corporis Christi possumus accipere, in quibus tunc aquam nostram tribulationum colamus:

Psal. 68. Isa. 43. 3 Reg. 29. Actor. 28. Exod. 14. Exod. 14. Genes. 4.

O quan-

quando nihil esse quod patimur, respectu doloris ejus quem ipse pro nobis pertulit, judicamus. Et sic dulce & leve nobis fit, si pro illo parva, qui pro nobis maxima pertulit, patiamur. Hebr. *Recogitate eum qui talem sustinuit adversus semetipsum à peccatoribus contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes.* Greg. Si Passio Christi ad memoriam revocetur, nihil est adeò durum quod non æquo animo toleretur.

Heb 13.

Greg in quadam epi.

Secundus modus est per contemplationis elevationem. Et hæc est caloris solaris in sublime sublevatio & impinguatio. Nam calor solis, id est, fervor divini amoris, id quod subtilius est, hominis scilicet mentem, elevat ad contemplandum cœlestia; & tunc anima pinguescit aëreo humore; scilicet spirituali devotione, quæ ei omnem tribulationem dulcorat. Unde habetur. Exod. quòd *dum incalesceret sol, liquefaciebat manna;* est enim ut calor solis fervor divini amoris, qui manna liquefacit dum mentem afflictam in devotionis dulcedinem resolvit. Tertius modus est, per urentem contritionem, & hæc est terrestris vaporis adustio; quia, scilicet, fervens contritio adducit & consumit omnem terrenum affectum; & aqua tribulationis, quæ erat peccatori insipida, fit homini compuncto sapida: non quidem sapore dulci, sed salso. Est enim tribulatio homini compuncto ex una parte sapida, id est, grata, scilicet, ut à peccato purgetur; sed est ei salsa ratione causæ, quia scilicet displicet ei commisisse unde patiatur. Unde hoc est *mare deserti*, id est, pœnitentiæ, quod est mare salsissimum, ut dicitur Josue 12.

Exod. 16.

Josu. 12.

CAP. L.

Tres cineris similitudines nos mortis memoriam frequenter retinere hic ostendunt.

Mortis memoria repræsentatur in cinere triplici ratione. Primo, quia cinis terram fœcundat. Ita memoria mortis ad bene operandum solicitat. Greg. Valde se solicitat in bono opere, qui cogitat de extremo vitæ.

Greg. in hom.

Secundo, quia ignis per cinerem conservatur, & maximè si cinis est calidus: quia si frigidus, ignem extinguit. Ita memoria mortis ferventer impressa gratiam spiritus sancti conservat: sunt tamen qui frigidam memoriam habent, ut illi qui animam cum corpore morituram credunt, talis memoria potius extinguit gratiam quàm conservet.

Tertio, quia cinis maculas lavat; & similiter memoria mortis abluit omnium peccatorum maculas. Eccl. *Memorare novissima tua & in æternum non peccabis.* Lavat enim maculas luxuriæ, si quis consideret, quale futurum est quod diligit. Greg. Nihil ad domandum carnis desideria valet, quam quod unusquisque hoc quod diligit, quale sit mortuum, penset. Item lavat peccatum superbiæ, si consideret, quod ipse est moriturus qui se elevat. Eccl. *Quid superbis terra & cinis?* lavat peccatum avaritiæ, si consideret, quid finaliter de mundo portat. Job. *Saccum meum consui super cutem meam, & operui cinere carnem meam.*

Eccl. 8.

Gregor. li. mora.

Eccl. 10.

Job. 18.

CAP. LI.

Mundus deserto mariq; comparatur, & instar aëris obscurati declaratur.

Mundus est locus obscurus, quia obscuratur ad modum aëris fumo vanitatis, pulvere cupiditatis, & nebula carnalitatis. Joan. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Item aër (ut dicit Isid.) vehementius concitatus ventos, tonitrua & coruscationes efficit; contractus nubila gignit, conspissatus pluvias facit, congelatus nives & grandines introducit. Sed rarefactus serenitatem adducit. Mundus autem aliquando concitatur per superbiam, & tunc generat ventos persecutionum, tonitrua comminationum, & coruscationes sive fulgura percussionum. Aliquando vero contrahi-

1. Joan. 2.

Isid. lib. eth.

trahitur per avaritiam, & tunc obnubilatur & obscuratur, quia (sicut dicit Greg.) Tenebra animæ est divitiarum cupido. Aliquando vero conspissatur & impinguatur per gulam: & tunc pluvias facit, id est, fluxum luxuriæ: proxima enim sibi sunt (ut dicit Greg.) venter & genitalia. Aliquando vero cōgelatur per accidiam; & tunc si faciat opera quæ videantur alba, id est, pura vel bona, sunt tamen frigida & cito destructibilia. Quandoque vero rarescit, id est, subtiliatur per pœnitentiam, & tunc serenatur per gratiam.

Gregor.

Item mundus assimilatur mari. Primo, quia mare est multorum periculorum cōtentivum: Est enim mare periculosum. Primo, propter motum. Matth. *Motus magnus factus est in mari*, propter quem motum mare est tempestuosum, procellosum & tumultuosum. Et ita mare mundi est tempestuosum ex cōtroversia, procellosum ex infortuniis, tumultuosum ex iniquitatibus & vitiis. Cor. *Periculis in mari*: secundo propter ventum est in mari impulsio contrariorum ventorum. Dan. *Quatuor venti pugnabant in mari*: nam ut ventus auster, est præsens prosperitas, ut Aquilo adversitas: Orientalis inspiratio gratiæ: Occidentalis suggestio malitiæ. Tertio est periculosum propter defectum tam scilicet navis quam nautæ, id est, gubernantis. Navis enim sive lignum cum quo habemus transire hoc mare, est hoc corpus quod est vas fragile propter passibilitatem, grave propter peccati onerositatem, & multis foraminibus penetrabile, propter sensuum susceptibilitatem. Sunt enim sensus, ut foramina quędam per quę multa mala ingrediuntur. Item est frequenter defectus naturæ periti, id est, rationis prudenter regentis. Omnia hæc pericula sentiunt homines peritiin mari hujus mundi. Eccl. *Qui navigant mare, narrant pericula ejus.*

Matth.8.

2.Cor.11.

Dan.4.

Eccl.44.

Secundo, mare est animantium & multiplicium mōstrorum productivum. Unde (secundum Rabanum) plura monstra producit mare quam terra. Psalm. *Hoc mare magnum est, spaciosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus.* Ita in mari mundi sunt animantia diversa & monstruosa multa, non tantum corporaliter, sed etiam spiritualiter. Sunt enim in mundo homines animales, id est sensuales ad modum piscium, secundum illud. *Facies homines sicut pisces maris*: & dicuntur animales, id est, sensuales, non sapientes illa quæ Dei sunt: quia animalis homo non percipit ea *quæ sunt spiritus Dei.* Item sunt monstruosi velut illæ belluæ, de quibus habetur Dan. quod *surgebant de mari.* Nam prima quæ erat similis leoni, signat superbiam vitæ. Secunda quæ erat similis urso, signat voluptatem carnalis concupiscentiæ. Tertia, quæ erat similis pardo, signat cupiditatem avaritiæ. Quarta quę habebat dentes ferreos terribiles, signat crudelitatem malitiæ.

Rab.

Psal.103.

Eccl.1.

1.Cor.2.

Dan.4.

Tertio, quia mare est nubium & nebulæ, & ventorum generativum. Et similiter etiam mundus generat nebulas errorum, nubes vitiorum, ventos persecutionum sive tentationum, propter quas præcipitantur & suffocantur multi. Matt. *Grex præcipitatus est in mare, & fuit grex porcorum*, id est, hominum carnaliter viventium.

Matt.5.

Quarto, quia mare est lunæ imitativum. Dicit enim Philosophus quod mare imitatur naturam lunæ. Nam sicut adamantem sequitur ferrum, sic mare sequitur lunæ cursum, unde semper est mare in summo augmento & vigore, quando luna est plena lumine, sive versus cœlum, ut in novilunio, sive versus terram, ut in plenilunio. Et sicut luna in suo lumine plus proficit, vel deficit: sic mare crescit amplius vel decrescit, ut supra dictum est capit. 48. Sed sicut mare ipsum imitatur lunam, ita mundus sequitur fortunā. Unde sicut crescit, vel minuitur fortuna alicujus, ita multum vel parum eum appretiat mundus: unde metricè dicitur. *Cum fueris fœlix, multos numerabis amicos, Tempora si fuerint nubila, solus eris.* Item mundus assimilatur deserto.

Arist. de pro. ele.

Primo, quia desertum est locus infructuosus, non enim colitur nec seritur. Sic mundus, id est, mundani homines,

non scinduntur aratro pœnitentiæ, nec recipiunt semina doctrinæ, ita ut eis applicetur; nec semen divinæ gratiæ, & ideo nec fructus operum producunt meritorios æternæ gloriæ. Hierem. *Erit quasi mirica in deserto*, quæ scilicet sunt infructuosæ. Hier.17.

Secundo, quia desertum est locus spinosus, id est, spinis & vepribus plenus. Et sic etiam in mundo abundant spinæ, id est, solicitudines temporalium, quæ mentem inquietant, vel spinæ, id est, punctiones tribulationum, quæ cor vel corpus cruciant, vel spinæ, id est, inordinationes peccatorum, quæ conscientiam pugnant & lacerant Jud. *Conteram carnes vestras cum spinis tribulisq; deserti.* Iud.8.

Tertio, quia desertum est locus periculosus. Est enim venenosorum animalium domicilium, ferarum latibulum, & latronum habitaculũ. Sic in deserto mundi sunt animalia venenosa per luxuriam. Malach. *Posui hæreditatem ejus in dracones deserti.* Item sunt feræ, id est, feri per superbiam: unde superbo Regi Nabuchodonosor dictum est, *Ejiciam te ab hominibus, & cum bestiis ferisq; erit habitatio tua.* Item sunt in deserto mundi latrones per avaritiam. Qui enim pauperes usuris & exactionibus, & aliis tributis spoliant, mundi latrones vocantur. *Periculis latronum.* Malach.1. Dan.4. 2.Cor.11.

Quarto, quia desertum est locus defectuosus; quia est locus sitis & ariditatis, s. aqua carens. Psalm. *In terra deserta, invia, & inaquosa*: ita in hominibus mundanis est ariditas & sitis inordinati appetitus & insatiabilis circa peccata & temporalia. Psal. *Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit.* Et hoc est, quia deficit eis aqua, scilicet gratiæ, quæ hanc sitim inordinatam extinguit. Joan. *Si quis biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum* Ubi ergo hæc aqua deficit, est sitis insatiabilis Psalm. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Psal.62. Psal 106. Joan.4. Psal.142.

Quinto, quia desertum est locus æstuosus, s. ardoribus Solis expositus. Habent enim mundani continuum ardorem solis. s. inordinatum amorem prosperitatis. Joel. *Ignis comedit speciosa deserti.* Et vocat ignem ardentissimum ardorem solis, qui est inordinatus affectus cupiditatis. De quo in Psalm. *Per diem Sol non uret te, neq; Luna per noctem.* Joel.1. Psal.120.

Sexto, quia desertum est locus meticulosus, quia est locus horroris & vastæ solitudinis. Est enim mundus illa solitudo deserti, de qua dicitur: *Ductor tuus fuit in solitudine magna atq; terribili, in qua erat serpens flatu adurens, & scorpio & dipsas.* Serpens flatu adurens est ipse mundus, qui flatu suæ cupiditatis inficit. Scorpio in facie blandiens, & retro pungens, est caro sive voluptas corporis. Dipsas autem latenter interficiens, est diabolus: & hæc timorem debent incutere & horrorem. Deut.8.

Septimo, quia desertum est locus devius: locus enim est desertum devii, & erroris: Unde Psalm. *Erraverunt in solitudine, in inaquoso viam civitatis & habitaculi non invenerunt.* Sunt enim in deserto viæ deviæ, fruticibus plenæ, arenosæ, lapidosæ, pulverulentæ, fœtulentæ, & aliis incommodis onerosæ. Similiter in mundo sunt viæ deviæ iracundorum, quia præcipuè ira facit à ratione deviare, sed fruticibus & vepribus plenæ sunt viæ pigrorum, secundum illud: *Per agrum pigri hominis transivi, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleverant urticæ, & operuerant superficiem ejus spinæ.* Ose. *Sepiam viam tuam spinis.* Viæ autem arenosæ, sunt viæ avarorum, qui aurum quærunt. Omne enim aurum tanquam arena est exigua. Sed lapidosæ & scandalosæ sunt viæ superborum. Eccl. *Via peccantium complantata lapidibus.* Sed viæ pulverulentæ, sunt viæ gulosorum, qui nutriunt pulverem, id est, corpus in pulverem reversurum. Eccl. *Revertatur pulvis in terram suam.* Fœtulentę autem sunt viæ luxuriosorum, qui fœtent per carnis corruptionem. *Omnis quippe caro corruperat viam suam.* Genes. *De cadaveribus eorum ascendet fœtor.* Isa. Viæ autem onerosæ & difficiles, sunt viæ invidorum, qui ex multis torquentur. Sap. *Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis: ambulavimus* Psal.106. Prov.4. Ose.7. Sap.7. Eccl.21. Eccl.12. Genes.6. Isa.34. Sap.5.

vimus vias difficiles. Omnis ergo peccatorum via est, sicut via deserti, de qua dicitur: *Abierunt per viam deserti tota nocte*. 1.Reg.4.

Item mundus est similis speluncæ: est enim spelunca fovea subterranea, à speculando dicta: habet enim ex parte lucis introitum latum, sed terminum habet acutum, unde locus est lucidus in ingressu, obscurus in progressu, sed arctus & insipidus in egressu, si tamen inveniatur egressus, ut dicit Damascen. Damasc. Sic homo mundum ingrediens, habet introitum lucidum, dum in vitam nascitur, quia *vita erat lux hominum*: sed habet progressum obscurum, quia scilicet in mundo vivendo, multis tenebris ignorantiæ & peccatorum involvitur. Sed habet egressum arctum, & insipidum, dum moritur. Nihilominus tamen mundus est locus ad speculandum. Apost. *Videmus nunc per speculum in ænigmate*.

CAP. LII.

Quomodo spiritualis homo variè permutetur, per sex corporis species mutationum, quæ hic sigillatim recensentur, exprimitur.

MUtatur homo sex modis spiritualiter, secundum quod sex modis mutantur res corporaliter. Sex enim sunt (secundum Philosophum) Arist.2. phy. species mutationis, quæ competunt vitæ spirituali, scilicet corruptio, & generatio, augmentum, diminutio, alteratio, & loci mutatio. Corruptio fit salubriter in homine pœnitente per peccati destructionem. Apostolus. Rom.6. *Destruatur corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato*. Genes. Gen.35. *Mundamini ac mutate vestimenta vestra*. Ipsa enim peccati destructio, est mentis mundatio. Generatio vero fit in pœnitente per gratiæ revocationem, quæ scilicet confertur homini novum esse gratuitum. Petr. 1.Petr.2. *Quasi modò geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite*. Sed quia talis gratia pendet ex Deo gratiam infundente, dicitur in Psalm. Psal.101. *Mutabis eos & mutabuntur*. Augmentum fit in proficiente per virtutum extensionem. Proverb. Prov.4. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit & crescit usque ad perfectum diem*. Et quia talis profectus est per gradus 7. virtutum, vel 7. donorum, dicitur Dan. Dan.4. *Septem tempora mutabuntur super te*.

Diminutio fit in prudente per humilitatis reputationem, secundum illud Apost. 1.Cor.15. *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus*.

Alteratio vero debet fieri in præsidente per morum mutationem: Nam præcipuè ad prælationem assumptus, mutare & corrigere debet mores inordinatos, sicut dictum fuit Sauli. 1.Reg.10. *Mutaberis in virum alterum*. Loci mutatio fit in sapiente per diversorum contemplationem. Est enim triplex motus localis, rectus, circularis, & obliquus. Hunc enim triplicem motum B. Dionysius attribuit animæ, sic. Dion.de div.no. Nam quia motus circularis est secũdum quem movetur aliquid uniformiter circa idem centrum, ideo operatio intelligibilis, quæ simpliciter habet uniformitatem, dicitur esse circularis; & hoc est quando anima relictis exterioribus ad seipsam regressa cessante discursu, figit intuitum suum in contemplationem unius simplicis veritatis, & tandem prætermissis omnibus in sola Dei contemplatione persistit. Talis enim animæ motus dicitur uniformis, quia removetur triplici difformitate.

Primo à difformitate rerum exteriorum, per hoc quod illis relictis anima redit ad seipsam. Est iste erat motus sive circulus sanctorum animalium Ezech. Ezech.1. *Animalia*, inquit, *ibant* ad exteriora consideranda, *& revertebantur* ad interiora contemplanda.

Secundo à difformitate discursuum interiorum, s. ex hoc, quod relicto discursu rationis, figit intuitum suum in contemplatione unius simplicis veritatis. Unde hæc est uniformitas de qua Dominus dixit. *Porro unum est necessarium*.

Tertio removetur difformitas intellectus, cum prætermissis omnibus in sola Dei contemplatione persistit. Et hãc uni- Luc.11. formi-

formitatem appetebat Philippus, dicens: *Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* Motui autem recto assignat B. Dionys. operationem intelligibilem, qua proceditur de uno in aliud, sicut quando anima procedit ab exterioribus sensibilibus ad intelligibilem cognitionem. Motui autem obliquo, qui compositus est ex recto & circulari, assimilatur illa operatio intellectus, quæ habet aliquid uniformitatis simul cum processu ad diversa, prout scilicet anima illuminationibus divinis ratiocinando utitur.

Ioan.14.

CAP. LIII.

Tria præcipua mala (ex D. Pauli doctrina) sæcularia negotia, quæ ipsis aquarum receptaculis comparantur, nobis inferre videntur.

Negotia sæcularia assimilantur receptaculis aquarum, & hiatibus ingentibus, quæ sunt in corpore terræ, in quibus (ut dicit Theophrastes, & Seneca refert) generantur animalia informia & tardi motus & cæca ut plurimum, sicut sunt talpæ; pisces etiam pinguissimi generantur in illis fluminibus, de quibus quidam comederunt & mortui sunt. Sic qui negotiis sæcularibus implicantur, efficiuntur animales per concupiscentiam. Judæ: *Hi sunt qui segregant semetipsos, animales spiritum non habentes.* Item informes per malitiam, contra quos dicit Apostol. *Nolite conformari huic sæculo, sed reformamini.* Tardi motus per negligentiam. Proverb. *Dicit piger, Leo est in via.* Item cæci per ignorantiam. Matth. *Sinite illos, cæci sunt.* Item comedentes de talibus eos imitando, vel eis se confirmando, spiritualiter moriuntur; & propterea dicitur quod nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit; ubi ostendit Apostolus, quod negotia sæcularia tria mala faciunt homini.

Iudæ.1. Rom.12. Prov.20. Matt 15. 2.Tim.2.

Primum est, quod impediunt Dei militiam, unde dicit. *Nemo militans Deo:* & figuratum est in David, qui indutus armis Saulis non poterat ire ad pugnam cōtra Philisthæum quousque exuit illa. Saulis enim arma sunt sæculi negotia, quibus impeditur miles Dei ne pugnare valeat cōtra diabolū; unde talia arma impediūt, non defendunt: quia arma militiæ nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt, ut dicit Hieron.

1.Reg.17. Hier.in epist.ad Pau.

Secundum malum; quia implicat humanam vitam. Unde subdit: implicat se negotiis sæcularibus. Negotia enim sæculi hominem implicant, & involvunt, & involvendo detinent, ut non possit ab eis, cum vult, exire. Faciliter enim tales à mūdo superantur, Pet. *His rursus implicati superantur.* Item negotia sæcularia implicant, & involvunt hominem, ita ut faciāt eum in multa peccata cadere. Et propter hoc dicitur Eccl. *Qui implicatus est, abundabit malitia.*

2.Pet.2. Eccl.34.

Tertium malum est, quia impediunt divinam gratiam, per quam homo Deo est acceptus; & ideo subdit. *Ut ei placeat, cui se probavit;* quasi dicat, si se implicaret, non ei placeret. Et ratio est, quia subtrahunt hominem à spiritualibus Hebr. *Si subtraxerit se, non placebit animæ meæ.*

Hebr.10.

CAP. LIV.

Superioribus sedulo parendum planetarum exemplo, qui firmamento naturaliter obsequuntur, declaratur.

Obedire superioris mandato, & consentire prudentioris consilio debet homo celeriter: sed proprio sensui credere, vel proprium appetitum implere tardius eum oportet. Cujus exemplum apparet in motibus planetarum, qui motui superioris orbis, scilicet firmamenti, qui est ab oriente in occidentem, moventur velocius scilicet in una die. Nam raptu firmamenti singulis diebus ab ortu ad occasum rapiuntur; motu autem suo, quo moventur, econverso ab occidente in orientem tardiori tempore perficiunt cursum suum. Nam secundum computa-

putationem Astrologorum unusquisque tanto movetur tardius, quanto magis distans est à centro, unde secundum eos motui Lunæ deputatur tempus unius mensis: Soli, Mercurio, & Veneri deputatur tempus unius anni, Marti autem dantur duo anni. Jovi 12. Saturno 30. Stellis autem fixis 36. millia annorum. Et sic patet, quod planeta seu stella quanto altior, tanto in suo motu tardior: quia quãto aliquis est major vel sapientior, tanto debet esse in sensu suo humilior, & in facto suo maturior & consultior. Non enim tardè fit, quod bene fit: sicut Octavianus Imperator legitur dixisse, scilicet sub aliis verbis. Satis, inquit, cito fit, quicquid bene fit. *Qui festinus est, pedibus offenditur.* Prov. 19.

CAP. LV.

Montis Libani perfectiones recensentur, quibus Prædicatorum ordo comparatur.

ORdo Fratrum Prædicatorum similis est monti Libani; unde in honorem patroni ejus scilicet B. Dominici legitur Evangelium Matthæi, ubi dicitur: *Non potest civitas abscondi supra montem posita.* Matth. 5. Nam civitas istum montem protegens, & decorans est ipse: ergo ordo ejus congruè monti Libani assimilatur.

Primo propter culmen eminentiæ. Est enim Libanus mons Phœnicis altissimus, qui omnes montes illius regionis excedit. Et sic Ordo Fratrum Prædicatorum omnes alios videtur excedere quodammodo ordines ex ipsa sua origine, & nomine; ex eo quod maxime assimilatur Religioni Christi, & Apostolorum. Ipse enim Christus Apostolos suos principaliter elegit, & Religionem eorum instituit ad officium prædicandi. unde ait Jo. *Ego elegi vos ut eatis, & fructum afferatis*, scilicet animarum, &c. Jo. 15. Nulla autem est hodie alia religio quæ à suo principio fuit instituta ad hoc officium, nisi Ordo Fr. Prædicatorum. Unde fundatori ipsius ordinis, scilicet B. Dominico, dictum est per visionem ab Apostolis Petro & Paulo, quorum unus sibi baculum & alter librum obtulit, Vade, & prædica: quoniam à Deo ad hoc ministerium es electus, quod & ipsum nomen declarat: quia ordo Prædicatorum vocatur. Et ideo merito de hoc monte, id est ordine, intelligi potest illud Isai. *Erit mons domus Domini in vertice montium*, &c. Isa. 2.

Secundo propter libamen obedientiæ vel reverentiæ. Dicitur enim Libanus à thure quod ibi nascitur, ex eo quod thus Deo libatur, & cultui ejus offertur. Similiter in Ordine Fr. Prædicatorum præcipuè reperitur libamen obedientiæ, per quam seipsos Deo offerunt in odorem suavitatis, eo modo quo dicebat Apostol. *Ego enim jam delibor.* 2. Tim. 4. Cant. *Vadam ad montẽ myrrhæ, & ad collem thuris.* Cant. 4.

Tertio, propter candorem continentiæ. Nam libanus, *candidus* interpretatur, quia perpetuis nivibus decoratur. Hic candor est in ordine Prædicatorum propter observantiam perpetuæ castitatis, quæ est, ut quidam candor carnis. Hiere. *Nunquid de petra agri deficiet nix Libani*; Hier. 17. quasi dicat, non deficiet. Psal. *Nive dealbabuntur in Selmon, mons Dei mons pinguis.* Psal. 67.

Quarto, propter emanationem sapientiæ. Est enim Libanus mons aquæ indeficientis: unde ibi erant putei viventium aquarum, quæ impetu fluebant de Libano, ut dicitur Cant. Cant. 4. Item est Libanus fons & origo fluviorum, ex cujus radice oriuntur duo fontes, scilicet Jor, & Dan, qui simul juncti Jordanis nomen efficiunt, ut Hieronym. Hieron. Ita in Ordine Prædicatorum est puteus aquæ viventis, & indeficientis, id est, profunditas sapientiæ salutaris. Unde emanant flumina doctrinæ spiritualis: sed duo ejus præcipui fontes fuerunt duo ejus eximii Doctores, scilicet Frater Albertus, & Frater Thomas, qui simul juncti non solum tempore, sed etiam opinionum concordia, mirabilem fluvium sapientiæ profuderunt regioni Israelitarum, id est, Ecclesiæ fidelium: prout in eorum libris, qui

sunt

sunt quasi innumerabiles, evidentius claret. Plures etiam alii putei viventis aquæ, id est, Doctores profundissimi pleni aquis salutaris scientiæ in hoc ordine fuerunt, & sunt, in quibus aqua sapientiæ hujus Ordinis indeficiens perseverat. Josu *Steterunt aquæ in loco uno, & ad instar montis.* (Iosu.4.)

Quinto, propter suavitatem redolentiæ. Est enim mons Libanus, mons redolentiæ & aromaticitatis, propter quod dicitur Eccl. *Quasi Libanus odorem suavitatis habete*, &c. (Eccl.39.)

Ibi enim sunt arbores thuriferæ, & herbæ odoriferæ plurimæ crescunt ibi. Et ita etiam simili modo in Ordine Prædicatorum sunt arbores thuriferæ, id est, plurimi Fratres magnæ devotionis, & multæ orationis. Nam thura sive incensa signant orationes sanctorum, ut habetur Apocal. Item sunt ibi herbæ odoriferæ, id est, quam plurimi Fratres magnæ opinionis odorem bonæ famæ undique diffundentes. Eccl. *Quasi Libanus non incisus odor meus:* unde inter montes aromaticos Israel, inter Religiones Sanctorum seu ordines Ordo iste B. Dominici præcipuum locum tenet. Et de his aromaticis montibus dicitur Cant. *Fuge dilecte mi, assimilare capreæ hinnuloq; cervorum super montes aromatum.* (Apoc.8. Eccl.24. Cant.8.)

Sexto, propter fertilitatem gratiæ. Nam propter roris abundantiam, & pluviarum frequentiam, herbis abundant præcipuis, pascuis uberrimis, & fructibus optimis. Sic in Ordine Prædicatorum abundat ros divinæ gratiæ, pluvia spiritualis doctrinæ. Et ideo sunt ibi herbæ virtutum, pascua scripturarum, & optimi fructus animarum Ose. *Erumpet radix ejus ut Libani, ibunt rami ejus, & erit quasi oliva gloria ejus, & odor ejus ut Libani. Convertentes sedentes in umbra ejus, vivent tritico, & germinabunt quasi vinea, memoriale ejus quasi vinum Libani.* Unde iste inter montes fructiferos sive herbiferos, id est ordines salutiferos, de quibus dicitur in Psalm. *Qui producit in montibus fœnum, & herbam*, &c. pinguissimus, & fertilissimus existit: & ideo est mons ejus pinguis, ut supra allegatum est. (Ose.14. Psal.134.)

Septimo, propter quietem confidentiæ. Nam est mons confidentiæ & securitatis; quia qui illuc deveniunt, à venenosis omnib. tuti sunt, quæ aromaticitate sua fugere coguntur. Ita in hoc venerabili ordine confidenter requiescit Ecclesia, tuta, scilicet ab omnibus venenosis, id est, universis hæreticis, quos præcipue iste ordo fugavit sua sapientia & virtute: unde iste est mons firmissimus, & securus, de quo dicitur Exod. *Introduces eos, & plantabis in monte hæreditatis tuæ firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es Domine.* (Exod.15.)

Octavo propter pulchritudinem, & amœnitatem, apparentiæ scilicet propter virentiam arborum. Et sic Ordo Prædicatorum etiam in apparentia exterioris habitus pulchritudinem, & decentiam habet, & hæc repræsentat pulchritudinem spiritualem, quæ debet esse in eis qui talem habitum portant, scilicet, & albedo munditiæ, & nigredo pœnitentiæ. Isa. *Gloria Libani data est ei*, decor Carmeli. Isa *Quam pulchri sunt montes, &c.* (Isa. 35. Isai.52.)

Nono propter med camen prudentiæ, sunt enim in hoc monte species, & herbæ aromaticæ contra diversa genera morborum. Cant. *Nardus, & crocus, & fistula, & cinamomum cum universis lignis Libani*, sic in Ordine Prædicatorum sunt prudentissimi Confessores, & consiliatores, scientes contra omnes animarum morbos debita consilia, & remedia adhibere, propter quod de isto monte dicitur Genes. *In monte te salvum fac, ne & tu simul pereas.* (Cant 4.)

CAP. LVI.

De monte Moriam, in quo Abraham filium suum sacrificare voluit, Iacobq; obdormivit, & scalam cacumine cœlum tangentem conspexit, quibus omnibus Christi Passio animæ nostræ salutaris assimilatur.

PAssio Christi assimilatur monti Moriam.

Primo,

Primo, ratione immolationis. Nam hic fuit ille mons, in quo Abraham Isaac filium suum super aram posuit ad immolandum. Et similiter Christus in Passione fuit positus in ara crucis, ut immolaretur pro nobis. Unde dicitur: *Cum alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altari super struem lignorum: extenditque manum, & arripuit gladium ut immolaret filium suum.* Siquidem Isaac Christum Dei praefiguravit, qui fuit pro nobis ligatus à Patre, etiam pro nobis passioni expositus in altari, id est, in alto aëre super lignum crucis affixus, & vehementissimi doloris & passionis gladio confossus, & pro nostris peccatis Deo Patri immolatus. Et totum hoc fuit in monte praedicto, id est, in altitudine divinae dispositionis praeordinatum. Genes. *Tolle filium tuum unigenitum quem diligis, atque in holocaustum offer eum super unum montium quem monstravero tibi.*

Gen. 22.

Gen. 22.

Secundo ratione mortis. Nam fuit ille mons, in quo Jacob dormivit, & scalam porrectam usque ad coelum conspexit. Gen. Dormitio autem Jacob in monte, fuit mors Christi in cruce; & quod vidit scalam ad coelum, ostendit quod per humilitatem mortis in cruce meruit gloriam Ascensionis in coelum, secundum illud. *Nonne oportuit pati Christum,* &c.

Gen. 28.

Luc. 24.

Item per hoc idem ostendit, quod per passionem crucis aperta est janua regni coelestis.

Tertio ratione Redemptionis. Nam hic est mons gratiae, quem monente Angelo, dum populus caederetur, David ab Ornan Jebusaeo justo pretio emit, ubi altare instituit, & hostias immolavit, sicque placato Deo populi plaga cessavit. In qua praefigurata est & humani generis justo pretio sanguinis Christi Redemptio, & ipsa Christi immolatio, Dei placatio sive reconciliatio, & electorum liberatio.

1. Par. 21.

Quarto, ratione orationis. Nam ibi Salomon domum orationis id est, templum aedificavit. Ita aedificavit Christus multiplicium orationum genera in passione vel cruce, sive pro calicis translatione, sive pro inimicorum compunctione, sive pro spiritus sui susceptione in omnibus exauditus est pro sua reverentia. Ita Passionis Christi frequens meditatio elevat animam à terrenis. Nam testa ovi plena rore clausa, in calore forti posita juxta hastam, ascendit à terra per hastam. Ovi testa est mens devota, quae rore plena est, quando est ad lachrymas per compunctionem parata: sed tunc est bene clausa, quando stat sub humilitatis custodia. Tunc autem juxta hastam ponitur, quando juxta crucem locatur, & si sit in forti calore, id est, ferventi passionis Christi amore, scilicet, ut bene contempletur, & sentiat, quàm vehementem, & ineffabilem amorem in cruce nobis Christus ostendit, tunc mirabiliter elevabitur & rapietur à terrenis. Unde Christus dixit: *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Nam si calor solis attrahit vaporem, multo fortius amor & virtus Christi attrahit mentem.

CAP. LVII.

Terrae stabilitas, ipsius summa passibilitas, gravia aequo animo sufferre nos edocet.

PAtienter sustinere gravia, & non perturbari ex eis, docet nos terra. Quae (secundum Isidor.) ideo vocatur solum, quia est elementum solidum, cujuslibet ponderosi corporis sustinens totam molem: propter quaelibet gravia sursum mota, quousque stabilem tangant terram, manent penitus inquieta, & continuant motum suum, quo inceperunt moveri: sed quietantur, cùm pervenerint ad eam. Similiter fortis & patiens, solidum habet animum ad quaelibet onerosa, & gravia aequanimiter toleranda; nec generat gravis res aliquam pertubationem vel inquietudinem in eo, qui etiam inter inquietudines solus quietus manet & firmus. Sed istam soliditatem, & firmitatem charitas operatur in anima: quia *charitas patiens est, & omnia suffert.*

1. Cor. 12.

Nec vera sufferentia est, quae sine charitate

charitate est: quia vera patientia est, quæ ipsum amat, quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamen furoris, sicut Greg. dicit. Sed notandum est, quod terra licet sit summè stabilis quoad situm, est tamen summè passibilis per affectum. Et similiter homo patiens, licet de propria non irritetur injuria, nec tribulatione turbetur, tamen alienæ miseriæ valde, & ex corde compatitur. Unde Apost. (qui de sua infirmitate commotus non fuit) ajebat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor?*

Greg. in mor.

2. Cor. 11.

CAP. LVIII.

Septem vitia capitalia conscribuntur, quæ igni, nubi, tonitruo, mari, lacui, & denique ipsi fonti diversimode comparantur.

PEccatum assimilatur igni triplici ratione.

Primo ratione ardoris: est enim aliquis ignis qui maximè excedit in ardore, scilicet infernalis; aliquis excedit in fœtore, scilicet sulphuris: aliquis verò in terrore, ut ignis fulguris.

Primus ignis infernalis est ignis luxuriæ, Ezech. *Ab aspectu lumborum ejus deorsum igni.* A lumbis enim deorsum sunt instrumenta luxuriæ: hic autem ignis est denigrativus. Unde infernales nigri pinguntur propter obscuritatem culpæ, & pœnæ. Ignis autem luxuriæ denigrat per fumum infamiæ. Joel. *Dabo prodigia in terra deorsum, sanguinem, ignem, & vaporem fumi.* Terra deorsum, est caro de terra sumpta, quæ est pars hominis infima, ex cujus videlicet luxuria plurimum sequitur sanguis, id est, sanguinis effusio, & ignis, id est, concupiscentiæ inflammatio, & etiam vapor fumi, id est, famæ denigratio. Item iste est ignis consumptivus. Job. *Ignis est usque ad consumptionem devorans.* Devorat enim luxuria usque ad consumptionem animæ, per gratiæ expulsionem: usque ad consumptionem vitæ, per humoris resolutionem; & usque ad consumptionem temporalis substantiæ per divitiarum effusionem Luc. *Dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè.* Item iste ignis est detentivus, non enim ex igne inferni potest aliquis erui, nisi divino miraculo, sicut erutus dicitur Lazarus resuscitatus à Christo. Unde dicitur, quod postea nunquam risit ex horrore illarum pœnarum inferni, quem conceperat. Sic etiam ex igne luxuriæ non potest aliquis liberari nisi divino miraculo, & gratiæ ipsius suffragio. Sap. *Non possum esse continens nisi Deus det.* Unde necessaria est sanctorum oratio ad talem gratiam impetrandam. Num. *Oravit Moyses, & absorptus est ignis.* Item iste ignis luxuriæ est fomentorum susceptivus: Siquidem hunc ignem luxuriæ nutriunt & fovent juvenum lasciviæ. Psal. *Iuvenes eorum comedit ignis,* scilicet luxuriæ. Item divitiarum copiæ. Psalm. *Exarserunt sicut ignis in spinis.* Spinæ enim dicuntur divitiæ propter punctionem solicitudinum, quæ multam tamen luxuriæ præbent opportunitatem. Item delitiarum affluentiæ. Job. *Terra de qua oriebatur panis,* scilicet delitiarum in loco suo, *igne subversa est.* Item ornamentorũ pompæ quæ homines alliciunt, & appetitum accendunt. Isa. *Gloria ejus succensa dabit ignem & vermes:* ignem, id est, ardorem concupiscentiæ: & vermes, id est, corruptionem luxuriæ, vel vermes, i.e. remorsus conscientiæ.

Ezech. 8.

Joel. 3.

Job. 31.

Luc. 15.

Ioan. 11.

Sap. 8.

Num. 11.

Psal. 77.

Psal. 117.

Iob. 29.

Isa. 1.

Secundus ignis, scilicet ignis sulphureus, est ignis avaritiæ, qui videlicet est insatiabilis. Prov. *Ignis,* inquit, *nunquam dicit, sufficit.* Ecclesiastici. *Avarus non implebitur pecunia.* Item est inextinguibilis. Isa. *Ignis eorum non extinguetur,* & propterea assimilatur igni sulphureo. Dicitur enim quod quædam cavernę sunt in monte Æthnæ, quæ semper ardent, & hoc propter abundantiam sulphuris, cujus proprietatem tenet avaritia, quæ semper ardet. Psalm *Pluit super peccatores laqueos ignis, sulphur, &c.* Et dicit *laqueos ignis,* quia per avaritiam multi illaqueantur à diabolo. Timoth. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* Item iste ignis semper est augmentabilis; quia crescente pecunia, crescit etiam

Prov. 30.

Eccl. 5.

Isa. 66.

Psal. 10.

2. Tim 6.

amor

amor nummi. Sic etiam augmentatis lignis, crescit ignis.

Tertius ignis, scilicet fulguris; est superbiæ. Ezech. *De igne fulgur egrediens:* hic est ignis descendens sive ruens per dejectionem. Nam licet superbus primo ascendat per elevationem, tamen postea ruit per dejectionem. Job. *Ignis cecidit de cœlo*: hic ignis de cœlo cadens, fuit superbia Angelorum qui de cœlo ceciderunt per superbiam. Sicut enim vapor fulguris primo ascendit nube inclusus, sed postea cum impetu descendit à suo contrario expulsus. Ita accidit primo Angelo superbienti. Unde Dominus dixit: *Videbam satanam sicut fulgur cadentem.* Item hic ignis est ardens per ambitionem. Psal. *Exarsit ignis in synagoga eorum.* Item hic ignis est fumescens per ostentationem. Exod. *Mons Synai fumigabat.* Mons Synai, altitudo superbiæ. Item est nocens oculis per offuscationem. Apoc. dicitur, quòd *de fumo egredienti de puteo obscuratus est aër, & Sol.*

Ezech. 1.
Iob. 1.
Luc. 1.
Psal. 105.
Exod. 19.
Apoc. 9.

Item peccatum assimilatur nubi propter sex.

Primo, nubes ad modum spongiæ tota est cavernosa, & vana, & vacua, nulla stabilitate suffulta, sed à ventis hinc inde deducta. Quia homo qui in peccato existit, omnis boni est vacuus, totus in operibus est inanis, in nullo bono proprio situ firmus, sed magis à vento, id est, à tentatione diaboli, vel vanitate mundi ad omnia mala deductus. Unde in epistola Judæ: *Hi sunt nubes sine aqua, quæ à vento circumferuntur.*

Iudæ.

Secundo, quia nubes est ex grossis, & terrestribus vaporibus generata, quod competit specialiter avaritiæ, quæ est ex terrenis, & metallicis desideriis causata. Hierem. *Qui levat nubes ab extremo terræ.*

Hierem. 51.

Tertio, quia nubes aliquando est obscura, & ideo solarium radiorum occultativa: quia peccatum dum animam obtenebrat, & obscurat, videre non sinit irradiationes divinas. Exod. *Erat nubes tenebrosa.*

Exod. 14.

Quarto, quia sicut nubes resoluta in pluviam, est valde proficua, sic resoluta in ventum, est valde nociva, quia tempestatis est in mari & in terra generativa, & ex collisione sua aëris inflammativa, & corruptionis, & tonitrui causativa, & maximè illa, quæ ex vaporibus fœtidis & putridis generata, valde est infectiva & corruptiva. Hæc autem præcipuè competunt vitio superbiæ, quæ omnia perturbat, rixas generat, corda ad mala inflammat & conturbat, & tonitrua timoris & morum corruptionem causat. Reg. *Cœli obtenebrati sunt, & nubes & ventus.* & Ezech. *Ascendens, quasi tempestas veniens, & quasi nubes, & operiens terram.* & in Psal. *Nubes transierunt, grando, & carbones ignis.* Et iterum in Psal. *Vocem dederunt nubes,* scilicet tonitrui, secundum illud. Vox tonitrui tui in rota. Exod. *Cœperunt audiri tonitrua, & micare fulgura, & nubes densissima operuit montem.*

3. Reg. 18.
Ezech. 38.
Psal. 17.
Psal. 76.
Exod. 19.

Quinto, quia nubes est hominum deceptiva; quia cùm fuerit nubes ex siccis vaporibus generata, prætendit aquam esse futuram, sed in fine causativa venti, & turbinis est persolutiva: Ita peccatum mortale omnes homines decipit; quia dum suavia & saporosa promittit, in fine nihil aliud quam pœnam inferni persolvit. Prov. *Nubes, & ventus, & pluvia non sequens, vir gloriosus, & promissa non complens.*

Prov. 25.

Sexto, quia si nubes una sit alteri contraria, tempestatis est causativa: quia hominis ad hominem discordia est omnium malorum inductiva. Ezech. *Dies nubis tempus gentium erit, & veniet gladius in Ægyptum.*

Ezech. 30.

Item peccatum assimilatur tonitruo propter quatuor.

Primo, quia tonitruum omnia conquassat. Eccl. *Substantiæ injustorum sicut fluvius siccabunt, & sicut tonitruum magnum in pluvia personabunt.*

Eccl. 40.

Secundo, quia tonitruum cerebrum perturbat, quia s. peccatum rationem offuscat. Psal. *Fulgura multiplicavit, & conturbavit eos, fulgura cum tonitruis prodeunt.* Apoc. *Procedebant fulgura, & voces & tonitrua.*

Psal. 17.
Apoc. 4.

Tertio, quia tonitruum timorem generat. Psalm. *A voce tonitrui tui formidabunt.* Et similiter peccatum pavorem causat. Prov. *Pavor his qui operantur malum.*

Psal. 103. Prov. 10.

Quarto, quia tonitruum vinum in doliis mutat: ita peccatum mutat vinum charitatis in vinum corruptum iniquitatis. Unde fit per peccatum pessima mutatio animæ de statu gratiæ ad statum culpæ, & à spe gloriæ ad reatum gehennæ. Isa. *Visitabuntur in tonitruo & commotione terræ.*

Isa. 29.

Item peccatum assimilatur mari.

Primo, quia est timoris incussivum, & hoc pertinet ad peccatum avaritiæ: quia avarus si non habet, semper est in sollicitudine lucrandi: sed si habet, semper est in timore perdendi. Ose. *Formidabunt filij maris.*

Ose. 11.

Secundo, quia mare est amaritudine sua dulcedinum, fluminum & fontium absorptivum, ita luxuria amaritudine sua absorbet dulcedinem præcedentium delectationum. Prov. *Novissima illius amara quasi absynthium.* Apoc. *Multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.* Boët. Voluptates tristes habere exitus, quisquis libidinum suarum recordari volet, intelliget.

Prov. 5. Apoc. 8. Boët. de cons.

Tertio, quia mare est appetitus cibi & potus ablativum. Hoc facit satietas & deliriositas gulæ; quia viventes in deliciis, perdunt appetitum corporalem & spiritualem. Unde & sapientia quæ à sapore dicitur, quia facit superna sapere, secundum illud Apostoli, *quæ sursum sunt, sapite*: dicitur non esse cum mari, neq; inter delitiosos reperiri Job. *Sapientia ubi invenitur? & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo pretium ejus, nec invenitur in terra suaviter viventium. Abyssus dicit, Non est in me: & mare loquitur, Non est mecum.*

Coloss. 3. Iob. 28.

Quarto, quia mare cum nebulas & nubes generat, est caliginis & obscuritatis in aëre inductivum. Hoc competit superbiæ, quia propter ambitiones honorum & dignitatum offuscat intellectum, & rationem, ut s. propriam mensuram homo non videat, nec attendat. Et ideo superbus assimilatur dormienti, qui habet sensus vapore somni ligatos, & offuscatos. Prov. *Eris sicut dormiens in medio mari.*

Prov. 23.

Quinto, quia mare est radiorum Solis interemptivum. Et hoc competit invidiæ, quæ radios, i. gratias datas à Deo, impedire & intercipere conatur. Et ideo invidi, qui aliorum gratiam offuscare conantur, & aliquando hic confunduntur, & tandem ad æternas tenebras perducuntur. Unde dicitur in epist. Judæ. *Hi sunt fluctus feri maris dispumantes suas confusiones; sidera errantia, quibus procella tenebrarum conservata est in æternum.*

Judæ.

Sexto, quia mare est sui coloris immutativum. Et hoc competit iræ; quia dum homo irascitur, mutat faciem & colorem. Ezech. *Apparuit rota una juxta animalia habens quatuor facies, & aspectus rotarum, & opus earum quasi visio maris.* Talis rota est homo iratus, qui stridendo & clamando vadit & movetur, & per impetum iræ sequitur animalia bruta, quia efficitur similis feris crudelibus & impetuosis. Et habet quatuor facies & gradus: unam prout ira est in corde; aliam prout effunditur ore, scilicet in verbis clamorosis & contumeliosis; tertiam prout proditur per aliquod aliud signum sive oris sive digitorum, sicut Itali intercludunt pollicem inter duos digitos collaterales, quod vocant facere ficum, sive silbectum, ut grammatici dicunt, vel alio signo consimili: quarta cum opere perficitur, percutiendo vel occidendo, *& aspectus vultus variatur & mutatur sicut mare.* Mach. Facies & color immutatus declarabat internum animi dolorem.

Ezech. 1. Mach. 2.

Septimo, quia mare est caloris solaris repressivum. Et hoc competit accidiæ, quæ sua frigiditate reprimit calorem solarem, id est, amoris spiritualis fervorem: & aliquando accidia ipsum spiritualem & vitalem calorem, id est, amorem totaliter in anima extinguit, & mortem spiritualem inducit. Apoc. *Omnis anima vivens, mortua est in mari.*

Apoc. 16.

Item peccatum assimilatur lacui.

Primo, ratione retentionis, quia (secundum Isidor.) Lacus dicitur quasi locus

Isidor.

æquæ, qui ſtat, & non fluit. Nam aquas recipit, aliis non effundit. Et ideo propter quietem eſt aquis cæteris groſſior, & ad potandum pejor. Et hoc competit peccato avaritiæ: quia avarus bona quæ recipit, & congregat, ſibi ſoli retinere conatur, & aliis non infundit vel communicat largiendo, unde vult ſemper recipere, & nunquam tribuere. Hæc ſcilicet avaritia vel cupiditas eſt quodammodo cæteris aquis deterior: quia (ſicut Apo. dicit.) *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Avari ergo & cupidi, quia intendunt ſolum ad congregandum, & cumulandum divitias mundi, congregabuntur ipſi & colligabuntur ſimul in lacu, id eſt, pœnis inferni: ut ſicut profundati ſunt in lacum avaritiæ, ita profundentur in lacum miſeriæ. Iſa. *Congregabuntur congregatione unius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere.* Et tangit duplicem pœnam quæ reſpondebit duplici culpæ. Nam quia fuerunt avidi ad congregandum, ideo congregabuntur congregatione unius faſcis in lacum; quia vero manum habuerunt ad largiendum clauſam, ideo claudentur ibi in carcere.

1. Tim. 6.

Iſa. 24.

Secundo ratione indurationis. Nam in Reatinis paludibus & lacubus, dicuntur jumentorum ungulæ indurari. Quaſi autem ungulæ jumentorum ſunt mentes peccatorum, quæ maximè per ſuperbiam indurantur. Dan. *Miſerunt eum in lacum leonum.* Quaſi enim lacus leonum eſt malitia & crudelitas ſuperborum: & talis crudelitas & feritas indurat cor ſuperbi. Job. *Cor ejus indurabitur quaſi lapis.*

Dan. 6.

Iob. 40.

Tertio, ratione ſubmerſionis. Nam in Iſide eſt lacus in quo nihil natat ſed omnia ſubmerguntur: & hoc pertinet ad vitium gulæ, quod primos parentes noſtros cum tota poſteritate ſubmerſit. Et multi ſubmerguntur hodie in aquis delitiarum. Unde guloſus ſimilis eſt David, qui *deſideravit aquam de lacu*, id eſt, ſuavitatem & delitioſitatem gulæ.

2. Re. 23.

Quarto, ratione ebrietatis. Nam in Italia dicitur eſſe lacus, qui bibentibus tædium facit. Hoc pertinet ad iram, quæ quando exerceſcit nimis quaſi vinum inebriat, & rationem abſorbet, & ideo homo iracundus eſt etiam ſociis & amicis in tædium & gravamen. Quia enim homo iratus quaſi cæcus in homines impingit, ex eo quod rationis, & veritatis conſilium ſeu judicium non expectat. *Non exſpectabunt qui deſcendunt in lacum, veritatem tuam.*

Iſa. 38.

Quinto, ratione profundationis. Nam in quodam lacu Judeæ ſeu Paleſtinæ nihil vivum, vel habens animam, poteſt mergi vel profundari. Et hoc pertinet ad vitium accidiæ, quo non abſorbetur, vel mergitur qui habet animam viventem per charitatem: quia charitas qua anima ſpiritualiter vivificatur, nunquam eſt otioſa ſeu accidioſa. Unde quando præeminet in anima, non ſinit animam cadere in lacum accidiæ. Et ſi aliquis labitur in vitium accidiæ ſicut creſcit accidia, ita labitur & perditur ipſa ſpiritualis vita. Thren. *Lapſa eſt in lacum vita mea.*

Thren. 4.

Sexto, ratione variationis, quia in Traconitide eſt lacus ter in die dulcis, & toties amarus, ut dicit Iſid. Hoc autem competit invidiæ, quæ quoties ex una parte dulcorat, & delectat, toties ex altera contraria amaricat, & contriſtat. Lætatur enim invidus, & exultat de damno proximi tripliciter, ſcilicet de damno perſonæ, de damno ſubſtantiæ, & de damno famæ ſive honoris & gloriæ. Sed è contrario tripliciter amaricatur, ſcilicet, de proſperitate perſonæ, de augmentatione ſubſtantiæ, & de exaltatione famæ & gloriæ. Et ex tali varietate & triſtitia, invidia eſt quædam miſeria: verè enim miſer eſt qui de aliqua miſeria lætus eſt. Sed adhuc miſerabilior cenſetur, qui de alterius felicitate torquetur. Unde de lacu hujus miſeriæ ſe eductum à Deo lætabatur Propheta dicens: *Exaudivit preces meas, & eduxit me de lacu miſeriæ.*

Pſal. 39.

Septimo, ratione generationis, quia lacus Sodomorum, dicitur mare mortuum. Mare propter ſuam magnitudinem; mortuum, quia nihil generativum, unde nec piſces habet nec volucres: & ideo illud refertur ad vitium luxuriæ, præcipuè Sodomiticum, cujus actus non ordinatur ad generationē, ſed ſolū ad delectationem.

tionem. Et ideo vocatur vitium contra naturam ex eo, quod natura actum carnis ordinavit ad generationem prolis. Et ideo est vitium magnum provocans iram Dei. Apoc. *Misit in lacum iræ Dei magnum, & calcatus est lacus.*

Apoc. 14.

Item peccatum assimilatur fonti propter tria.

Primo propter occupationem avaritiæ, quæ circa terrena intendit. Genes. *Fons ascendebat de terra irrigans, &c.*

Gene. 2.

Secundo, propter ardorem luxuriæ. Eccl. *Sicut viator sitiens ad fontem os aperit, & loquitur de muliere luxuriosa.*

Eccl. 26.

Tertio, propter corruptionem societatis puræ quæ rumpitur per malum exemplum. Prover. *Fons turbatus, & vena corrupta.* Item peccatum in conscientia clausum, est causa timoris & periculi, sicut vapor siccus, sive ventus inclusus in visceribus terræ, & coarctatus aliquo consimili superveniente comprimente ipsum, & non valens expirare propter profunditatem terræ, & soliditatem, concutit terram sibi obviantem & obstantem, & sic causat terræmotum, & facit terram tremere, & aliquando est causa magnorum periculorum; quia quandoque facit diluvia & effusiones aquarum & hiatuum, & quandoque scindit terram, & evertit eam, & superius fit inferius. Ita similiter peccatum in conscientia clausum, & retentum, est causa terræmotus, id est, timoris. Matth. *Viso terræmotu & his quæ fiebant, timuerunt valde.* Senec. Nihil timidum facit animum, nisi repræhensibilis vitæ conscientia. Est etiam periculosum, tum quia peccatum quod per pœnitentiam non deletur, mox suo pondere ad aliud trahit: & sic est causa cadendi, sicut terræmotus facit cadere domos. Apoc. *Terræmotus factus est magnus, & quarta pars civitatis cecidit*: tum etiam, quia dum homo diutius in peccato manet, Deus enim subito percutit & subvertit, sicut quandoque terræmotus subito fit, qui commovet & subvertit. Act. *Subito terræmotus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta, &c.* Et ideò bene consulitur Ecclesiast. *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.*

Prov. 25. Matth. 27. Senec. Apoc. 11. Act. 16. Eccl. 5.

CAP. LIX.

Peccatores, qui & fines terræ vocantur, variis rationibus, & proprietatibus Lunæ, Marti, aquæ, terræ & postremo ipsi deserto assimilantur.

PEccator assimilatur Lunæ propter quatuor.

Primo, quia Luna est Solis eclipsativa sive obscurativa inter nos & solem interposita, quando concurrunt simul in eadem linea ecliptica, & de hoc dictum est supra cap. 48. Ita similiter peccatum eclipsat & obscurat in anima lumen rationis, vel quia interponit se peccatum inter nos & Deum, tollit animæ lumen gratiæ: propter quod viæ peccatorum vocantur tenebrosæ, secundum illud Prov. *Via impiorum tenebrosa*: & Apost. dicit, *Obscuratum est insipiens cor eorum.* Joël. *Sol convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem.*

Prov. 4. Rom. 1. Ioel. 2.

Secundo, quia Luna est oculorum vitiativa. Nam (secundum Ptol.) Luna efficit hominem male dispositum in oculis & inordinatum. Efficit enim in homine unum oculum majorem altero, aut strabonem sive orbum in uno oculorum. Et subdit: Homo autem in cujus complexione Lunæ constellatio dominium habuerit, vitio in oculo non carebit. Ita similiter peccatores in oculis mentis pravè sunt dispositi, quia oculum ad terrena habent magnum, sed ad spiritualia parvum. Et similiter hypocritæ qui vident festucam in oculo fratris sui, trabem autem in oculo suo non vident, habent oculum ad videndum se, parvum, & ad videndum alios, magnum. Specialiter invidiæ vitium vel iræ videtur facere hominem in oculis pravè dispositum. Unde de Saule hoste David dicitur, quod jam *non rectis oculis respiciebat Saul David.* Sed talem aspectum invidiæ auferunt justitia & pax. Nam pax removet odium, justitia rectificat aspectum & actum. Unde in Psalm. *Orietur in diebus ejus justitia & abundantia pacis, donec auferatur Luna.*

Matth. 7. 1. Re. 18. Psal. 71.

Tertio,

Tertio, quia Luna est temporalium eventuum indicativa. Eccl. si. st. *Luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum aevi.* Luna enim (ut dicit Beda) si in principio rubeat ut aurum, ventos ostendit. Si in summo ejus corniculo maculis quibusdam nigrescit, pluviosum mensis prætendit exordium. Si vero nigrescit in medio plenilunium, serenum. Cùm verò in doctrina navigationis scintillet ad remos, in brevi tempestas futura erit. Quæ omnia peccatoribus competunt, quorum quidam sunt rubentes per ignita desideria, quidam nigrescentes per turpia opera, & aliqui scintillantes per prava eloquia. Item quidam sunt ventosi per superbiam: quidam pluviosi sive aquosi per luxuriam: quidam vero sereni videri volunt per vanam gloriam: quidam tempestuosi, & inquieti fiunt per cupiditatem, & avaritiam.

Eccl.43.

Quarto, quia Luna est sui status mutativa, nec umquam in eodem statu permansiva, & est Luna non solum in se mutabilis, sed etiam in effectu. Nam (ut dicit Ptolom.) Luna efficit hominem instabilem de loco ad locum discurrendo. Est etiam in hominibus quadruplex mutatio, quæ designatur in Luna.

Ptolo. in Almag.

Prima est naturæ, secundum quod homo variatur per quatuor ætates; Prima est augmentativa, scilicet in juventute. Secunda est stativa, quæ scilicet dicitur virilis. Tertia dicitur diminutiva, scilicet virtutis. Et hæc est senectus. Quarta est decrepita sive senium: quæ minuit substantiam & virtutem. Hæc mutatio ætatum (secundum Ptolom.) accipitur secundum circulum Lunæ, quæ quadrupliciter variatur. Nam primo Luna crescens quousque efficiatur dimidia, est in effectu suo calida & humida: & talis est prima ætas: deinde Luna usque ad plenilunium est calida, & sicca; & talis est secunda ætas, in qua hominis complexio calido paulatim humidum consumente efficitur calida, & sicca: tertio Luna cadens à plenilunio quousque redeat ad medietatem est frigida & sicca; & talis est ætas tertia, in qua complexio, quia cum humido egrediente deficit calidum, efficitur frigida & sicca: quarto Luna à medio usque ad defectum est frigida, & humida, & talis est ætas quarta, in qua complexio, quia frigiditate invalescente inducitur humidum extraneum non nutriens nec augens, sed humectans extrinsecus, quod est humidum phlegmaticum, efficitur frigida per se, & humida per accidens.

Ptolo. in Almag.

Secunda mutatio est fortunæ, prout homo variatur secundum diversos eventus bonos & malos quos etiam Luna signat. Nam Luna (ut dicunt Ptolo. & Albumasar) aliquando significat & efficit eventus malos, aliquando verò bonos. Nam in secundo signo existens post ascendens, mœrorem designat & tristitiam, & ablationem substantiæ per fures. Et etiam in quarto, quinto & octavo rixam, fugam, & mutabilitatem. In ipso etiam signat, quod qui tunc incipit regnare, cito deponetur. In XII. autem impedimentum, rixam, duritiam, & carcerem ex parte amicorum. In omnibus aliis domibus sive signis bonum efficit, & prætendit.

Tertia mutatio est culpæ, quam etiam sacra Scriptura mutabilitati Lunæ assignat. Eccle. *Stultus autem ut Luna mutatur.* Nam Luna apparet parva & corniculata, & tunc dicitur monoides: quandoque vero apparet quasi per medium secta, scilicet quando est octava, unde dicitur dicothomos: quandoque vero non apparet omnino plena, scilicet quando 11. unde dicitur amphitracos, quasi de sua plena rotunditate dubia: quandoque vero apparet tota plena, scilicet quando est 14. unde dicitur Græcè pansilenos. Ita peccatum parvum est, quando in cogitatu concipitur: medium cum consensu statuitur: integrum cum opere agitur; sed totaliter plenum cum in consuetudinem ducitur.

Eccl. 27.

Quarta est mutatio miseriæ secundum corporis defectum, de qua Job. *Homo natus de muliere brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.* Et hanc etiam Luna ostendit dum minuitur cadens à plenilunio in defectum. Ecclesi. *A Luna*

Iob. 14.

Eccl.43.

A Luna signum diei festi luminare, quod minuitur in consummatione. Unde significat vitam humanam quæ incipit à festo, id est, à gaudio, quia lętè suscipitur homo, cum nascitur; secundum illud Joan. *Iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum*; sed tandem vita humana continuè diminuta consumitur. Sed hæc mutatio & diminutio cessabit in futuro post resurrectionem. Isa. *Luna tua non minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.*

Io.16.

Isa. 40.

Item peccator assimilatur Marti. Nam Mars est planeta in effectu calidus & siccus, masculinus & nocturnus. Ita peccator est calidus quando fervescit per iracundiam. Eccle. *Anima calida quasi ignis ardens, non extinguitur donec aliquid glutiat.* Et: *Homo nequam in ore carnis suæ non desinet, donec incendat ignem*, scilicet iræ in aliis vel in se. Item peccator est siccus dum marcescit per invidiam. Nam (sicut dicit Poëta) *Invidus alterius rebus marcescit opimis.* Invidia (sicut dicit Philosophus) est tristitia in alienis bonis. Et sicut dicitur Prov. *Spiritus tristis exsiccat ossa.* Item est masculinus, cum resolvitur per luxuriam, & præcipuè per vitium contra naturam. Apost. *Masculi relicto naturali usu fœminæ, exarserunt in desideriis suis, invicem masculi in masculos turpitudinem operantes.* Item est nocturnus per avaritiam, quæ animam præcipue obtenebrat. Item quia fures, quos facit cupiditas, præcipuè de nocte & in tenebris furantur. Thessal. *Sicut fur ita in nocte veniet.*

Eccl. 23.

Arist. 2. met.

Prov. 4.

Rom. 1.

Thess. 5.

Item peccatorum vita assimilatur aquæ.

Primo, quia est turbida per affectum cupiditatis. Jerem. *Quid tibi in via Ægypti ut bibas aquam turbidam?* Via Ægypti, via solicitudinis: Aqua turbida, anxietas temporalium.

Iere. 2.

Secundo, quia est immunda quantum ad lasciviam carnis. Exod. Ad percussionem virgæ Moysis versa est aqua in sanguinem. Unde Psalm. *Convertit aquas eorum in sanguinem.* Moyses Christus, cujus virga diabolus, de qua Isa. *Væ Assur, virga furoris mei, qui cum tentat, percutit:* sed aqua convertitur in sanguinem, cum anima consentit ad carnis lasciviam. Exo. *Vidi te conculcari in sanguine tuo.*

Exod. 4.

Psal. 104.

Isa. 10.

Exod. 28.

Tertio, quia est sterilis per accidiam. Reg. habetur de aquis Hiericho quod steriles erant. Et ideo vitam peccatoris significant accidiosi, qui sterilis est à fructu bonæ operationis.

4. Reg. 2.

Quarto, quia est frigida per invidiæ malitiam, ardoris charitatis extinctivam. Jerem. *Sicut cisterna frigidam facit aquam suam, sic frigidam facit malitiam suam.*

Ierem. 6.

Quinto, quia infidelis per præsumptionem. Jerem. *Plaga mea desperabilis renuit curari: facta est mihi in mendacium aquarum infidelium*, scilicet foveas, & herbas occultantium.

Ierem. 15.

Sexto, quia est congelata per obstinationem. Eccl. *Ventus aquilo flavit, & gelavit crystallus ab aqua.* Ventus aquilo, est diabolica suggestio. Crystallus est aqua summè congelata, & significat animam obstinatam & induratam.

Eccl. 24.

Septimo, quia est amara per iram Apoc. *Stella ardens cecidit in tertiam partem fluminum & in fontes aquarum, & multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.* Aqua amara anima peccatrix; stella ardens, ira, quæ cum cadit in aquam, amaritudinem generat, id est, rancorem.

Apoc. 8.

Octavo, quia est maledicta per desperationem. Num. *Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tuo tumescente putrescat fæmur.* Venter conscientia est; aquæ maledictæ, fluxibilitates peccatorum animam desperare facientes, & ex hoc sequitur diruptio uteri, quæ signat vehementiam doloris, vermis interioris conscientiam corrodentis, & putredo fæmoris: in qua significatur privatio spei, eo quod in fæmore est vis generativa.

Num. 5.

Nono, quia mortua est per pœnæ ipsius illationem. Josue. *Aquæ inferiores*, id est, peccatores ad infima peccatorum descendentes, *descenderunt in mare mortuum*, id est, in amaritudinem mortis æternæ. Sed nota, quod hæ aquæ, id est, peccatorum fluxibilitates, sunt quadrupliciter dividendæ.

Iosu. 3.

Primo,

Gen. 1. Primo, per donum fortitudinis: quod signatur Genes. ubi dicitur: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.* Firmamentum est donum fortitudinis, per quam dividuntur aquæ culpæ ab aquis gratiæ.

Exo. 13. Secundo, per virgam pœnitentiæ, quod signatur Exod. Ubi per virgam Moysis divisæ sunt aquæ maris. *Et erat aqua quasi murus à dextris, & à sinistris.* Virga est pœnitentia; & aqua à sinistris, vita peccatorum, qui sinistra quærunt, id est, temporalia: aqua à dextris, vita Sanctorum, qui quærunt æterna.

Iosu. 13. Tertio, per arcam gratiæ. Josue. ubi dicitur, quod cum portaretur arca per fluvium Jordanis, aquæ divisæ sunt, quia inferiores decurrebant in mare mortuum, & aquæ superiores crescebant. Arca est gratia: aquæ inferiores, peccatores ad ima peccatorum defluentes, quousque veniant ad mare mortuum, id est, amaritudinem mortis æternæ. Aquæ vero superiores, sunt viri sancti, qui semper in merito crescunt.

1. Reg. 2. Quarto, per pallium charitatis, sicut habetur Reg. quod *divisæ sunt aquæ per pallium Heliæ.*

Item peccatoris cor assimilatur glebæ terræ: quia gleba si nimium fuerit indurata, semen non recipit, & receptum in germen prorumpere non permittit. Sed vomere sæpè confracta semen tegit, & nutrit, & per pluviam remollita quandam in se pinguedinem colligit, quam ad seminis productionem radicibus circumfundit, ut

Gregor. dicit Gregor. Sic quoque cor hominis, si fuerit per peccati consuetudinem induratum, semen spiritualis doctrinæ vel inspirationis pœnitentiæ aut non recipit; aut si recipit, fructum sive germen operis non producit. Sed si vomere pœnitentiæ seu linguæ confitentis peccatum sæpe fuerit confractum, tunc semen hujusmodi in eo

Iob. 39. recipitur, & nutritur. Job. *Confringet glebas vallium post te.* Glebæ vallium sunt corda humiliter pœnitentium, quæ dum confringuntur aratro pœnitentiæ, suscipiunt semen spiritualis doctrinæ, ita quod auxilio pluviæ, id est divinæ gratiæ, circumfusa, radices affectionum mittunt.

Hier. 17. Hier. *Ad humorem mittit radices.* Item in germen operis quam rumpit. Ez. *Plantabo*

Ezec. 17. *illam, & erumpet in germen, & dignum fructum pœnitentiæ pariet.* Isa. *Iste est omnis*

Isa. 28. *fructus, ut auferatur peccatum.* Assimilantur etiam peccatores finibus terræ, secundum illud Prov. *Oculi stultorum in finibus*

Prov. 17. *terræ.* Respiciunt enim homines stulti magis ad fines terræ, quam ad medium, id est, magis ad extrema vitiorum, quàm ad medium virtutum. Unde magis eis placent opera peccatorum, quàm exempla justorum. Vocantur ergo peccatores, fines terræ; primo, quia terræ fines sunt à medio remoti. Et ita etiam similiter peccator à

Psal. 67. medio salutis: de quo in Psalm. *Operatus est salutem in medio terræ.* Item quia sunt mari conjuncti; quia scilicet peccatores sunt amaritudini æternæ damnationis vicini. Item quia fines sunt ultimi, id est, viles, & despecti. Item peccatoris anima assimilatur deserto, quia desertum est locus ineptus habitationi humanæ secun-

Iob. 38. dum illud Job. *Absque homine in deserto, ubi nullus mortalium commoratur.* Ita anima peccatoris est inepta habitationi sapientiæ divinæ, id est, Filii Dei. Sap. *In*

Sap. 1. *malevolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.*

Cap. 11. Sap. *Iter fecerunt per deserta quæ non inhabitatur.* Hæc autem ineptitudo habitandi accidit in deserto, primo propter terræ vilitatem. Ita anima efficitur vilis propter

Ezech. 19. peccati abominationem, Ezech. *Proiiciam te in desertum,* &c. Et dicit *proiiciam,* tamquam rem vilem, & abominabilem, maximè autem vilificat animam peccati

Hier. 2. reiteratio. Hieron. *Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas.*

Secundo, propter loci sterilitatem, quia sterilitas accidit animæ per meritorum evacuationem: sunt enim peccatorum opera à fructu meriti vacua. Hierem. *Erit quasi myricæ in deserto;* myricæ enim infructuosæ sunt.

Tertio, propter aëris intemperiem, quæ intemperies accidit animæ propter

Ioel. 1. concupiscentiæ inflammationem. Joel. *Ignis,* scilicet concupiscentiæ, *comedit*

speciosa deserti. Et Eccl. *Exurget desertum, & extinguet viride sicut ignem.*

Quarto, propter aquarum defectibilitatem, quia scilicet in peccatoribus deficit tam aqua gratiæ, quàm aqua sapientiæ. Jerem. *Arefacta sunt arva deserti.* (Iere. 29.)

Quinto, propter hostium vastitatem, quia patiuntur peccatores dæmonum eos vastantium frequentem intorsionem, Thr. *In deserto insidiati sunt*, scilicet dæmones in peccato. Corinth. *Prostrati sunt in deserto.* (Thre. 4. 1. Cor. 10.)

CAP. LX.

Pœnitentiæ perfectio declaratur, quæ tonitruo, nivi, mari, arenæ, ac terræ-motui comparatur, & tandem loca ipsi terræ-motui apta, patefiunt.

POenitentia assimilatur tonitruo propter septem, quæ sunt in generatione ipsius tonitrui.

Primo, est vaporis inclusio. Est enim materia tonitrui (secūdum Philosophum) vapor siccus, & calidus, inclusus in nube aquosa, & concava. Talis enim vapor de facili totus incenditur, & in forti calore ambo simul vapores elevantur, scilicet vapor humidus nubis, & vapor siccus tonitrui: & quia vapor terrestris non est adeo dilatabilis ut aqueus, constringitur in medio ejus, & vapor humidus expanditur sicut corium circa ipsum. Huic itaque elevationi vaporis assimilatur compunctio cordis. Nam tunc vapor terrestris sursum elevatur, quando peccatum commissum ad memoriam revocatur: sed tunc clauditur in nube aquosa, quando peccati memoriam sequitur compunctio lachrymosa. Ecclef. Sicut nubes pluviæ in tempore siccitatis. (Arist. de cœ. & muca. Eccl. 35.)

Secundum est inclusi vaporis inflammatio. Nam quia contrarium contrarium fugit, interior vapor siccus fugit exteriorem humidum in profundum nubis exterioris: exterior etiam vapor nubis loci frigiditate contrahitur, & amplius interiorem exagitat, & interior exagitatus confricat partem ad partem ad latera exterioris, & ex ipso motu & confricatione contingit ipsum igniri. Talis autem vaporis inflammatio est fervens peccati detestatio, & ad ipsum destruendum, accensio. Nam dum peccata sua homo considerat, & peccatorum delectamenta, quæ jam transierunt comparat ad maxima damna quæ reliquerunt, quasi quædam confricatio fit unius ad aliud, ex quo mens exagitata incenditur, & ad peccati reatum tollendum vehementius ignitur. Ecclef. *Vapor ignis urit carnes*, id est, fervor contritionis consumit peccata carnis. Sed attendendum est, quòd quandoque vapor inclusus deficit, & de nube egreditur, ita quòd tonitruum non facit. Et ista egressio quandoque est ante inflammationem, quandoque post inflammationem. Ante inflammationem quidem, quandoque incipit comprimi in profundum acumen sui, eo quod siccus est, & penetrat nubem, & egreditur ad aërem; & ipsum commovet fortiter vel debiliter, secundum diversitatem suæ virtutis. Et inde est quod ante tonitrua venti sunt validi, & fortes. Sic quando memoria peccati est sicca sine lachrymarum compunctione & non inflammata peccati dolore, egreditur cito de nube, id est, corde, ita quod non generat tonitruum, id est, confessionis sonum, sed potius tentationis ventum. In inflammatione autē accidit egressio vaporis, quando uterque vapor rarus est, & debilis: & tunc quia non invenit resistens, egreditur sine sono vel vento qui ad nostrum auditū perveniat: sicut in æstate in serotinis parvis coruscationibus. Sic quando tam peccati recordatio quam ipsa cordis compunctio debilis est, & rara, & nōn fervens, sed quasi tepida, etiam multotiens deficit, & perit ipsa contritio, ita ut non sequatur tonitruum, id est, debita peccati confessio; post inflammationem autem fit, eo quod vapor parvus existens pulsanda latera, parum facit soni. Sed antequam pertranseat extinguitur, & tunc auditur sonus sine coruscatione. Sic similiter est quando aliquis parvam contritionem habens, confitetur, quia bona voluntas etiam extinguitur, & non pertransit ad satisfactionem. (Eccl. 38.)

Ter-

Tertium, est nubis aquosæ scissio. Postquam enim igneus est vapor, in nube expellitur à contrario frigido nubis aquosæ, & tunc vis ignis scindit nubem aquosam. Scissio autem nubis aquosæ, est apertio mentis compunctæ per actum confessionis. Sed hæc scissio primo debet esse interius per propositum confitendi: & tunc si aliquo impedimento legitimo interveniente non posset quis sacerdoti alicui confiteri, puta morte præventus, vel alias omnino impeditus, sufficeret contritio cum ipso confitendi proposito ad peccati remissionem, secundum illud Psalm. *Dixi*, scilicet in proposito cordis, *confitebor adversum me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei.*

Psal. 31.

Quartum est scissæ nubis sonatio, quæ quidem sonatio tanta est quod usque ad nos terribiliter venit; nec mirandum cum pannus violenter scissus sic strideat, & vesica vento plena, quamvis sit parva, tamen fortiter stricta & confracta, maximum sonitum faciat. Hic sonus est confessio oris facta sacerdoti, in qua nubes aquosa, id est, mens compuncta de peccato, salubriter aperitur, & pestifer vapor peccati exterius expellitur. Sed nota quod sonus tonitrui habet tripliciter fieri. Nam quandoque fit violenta expulsio unius vaporis ab alio, & tunc propter nubis scissuram fit in eadem nube fortissimus sonus tonitrui. Et sic quando vapor compunctionis expellit vaporem criminis, fit sonus confessionis; & sic violentia compunctionis producit sonum confessionis. Job. *Quis dedit vehementissimo imbri cursum & viam sonantis tonitrui?* Quandóque vero fit iste sonus ex collisione alicujus nubis alterius; quia vapor paulatim scindens nubem suam in qua est, evolans invenit aliam nubem siccam constrictam & spissam, & impingit in illam, & ex collisione facit sonum. Et hic sonus fit cum coruscatione interdum, quandoque sine coruscatione. Psalm. *Vocem dederunt nubes.* Sic etiam sunt quidam, qui dum confitentur, incipiunt quidem tepidè dicere facta sua, sed occurrente materia interserunt aliena, & ibi colliduntur & sonum faciunt, quia plus aliena & extranea facta quam propria confitentur peccata. Unde non deberet dicere sacerdos: *Absolvo te*: sed *absolvo eos*. Quandoque verò egreditur vapor parvus, rarus, & inflammatus ex nube tenui & non multum aquosa; & tunc videtur ille ignis sicut alba flamma per multum fumum, & non facit sonum in propria nube, sed obviat ei alia nubes valde aquosa & spissa: & quia debilis est flamma, extinguitur in illa aquosa nube potius susurrando, quam sonando, sicut susurrat ferrum ignitum cadens in aquam. Talis est susurronum confessio maligna, qui non vadunt ad confessionem ut dicant peccata propria, sed potius ut revelent peccata aliena, & ut malam opinionem generent in confessore, vel prælato de aliena persona, vel propter aliquam aliam violentiam, & talis confessio potius est excusatio.

Iob. 38.

Psalm. 76.

Quintum est vaporis egredientis coruscatio. Nam dum vapor ignitus & inflammatus egreditur de nube, apparet coruscatio, & fiunt tunc simul tempore coruscatio & sonus: sed non simul deprehenduntur, quia visus velocior est quam auditus. Unde licet nubes prius scindatur, quam emittitur ignis, & ideo tonitruum prius fit naturaliter, quàm fit coruscatio, tamen coruscatio prius attingit sensum visus, eo quod visibile spiritualius est in aëre, scilicet esse magis spirituale, & intentionale, & ideo statim fit in aëre. Audibile autem in aëre est, ut in propria materia, quia materia causæ soni non est nisi in aëre, licet intentio soni, & non esse recipit in aëre, & ideo sonus non fit in aëre subito, sed successivè: sicut cum mulier lavat pannos, eminus homo prius videt percussionem quam audiat sonum, & ita est in tonitruo, & coruscatione. Eccles. *Accelerat coruscationes emittere.* Debet igitur esse in pœnitente non tantum sonus confessionis, sed etiam coruscatio bonæ conversationis, de qua Dominus dixit. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* Debet etiam pœnitens evidenter vitam suam in melius mu-

Eccl. 43.

Matth. 5.

mutare. Et hæc est coruscatio, quæ quanto est rubicundior, & magis ignea, id est, charitate fervidior, tanto est potior & efficacior. Sunt enim tres colores coruscationis, scilicet rubeus clarus, albus flammeus, & rufus quasi vinosus. Primus est ex vapore non multum sicco, humidum enim dat ei colorem rubeum, sicut est flamma viridium lignorum: & est timendus color ille, quia humidum continet materiam, ita quod non spargitur, & ideo facilius & fortius incendit: flamma autem albi coloris est vaporis valde sicci, sicut est flamma siccorum lignorum, & ideo spargitur & non lædit nisi facile cremabilia, ut stuppam & hujusmodi. Rufus autem calor penetrabilior est, eo quod ille est vaporis conglutinativi valde terrestris, & multum frequenter simul incendit, & scindit. Ex his igitur colligitur, quod ubi plus abundat humor compunctionis, & rubor, id est, fervor amoris, ibi est efficacior coruscatio boni operis.

Sextum est in tonitru fulminis percussio. Fulmen autem tonitrui extinguit venenum animalis percussi. Nam percutiens serpentem vel aliquod aliud venenosum extinguit in eo humidum naturale, quod est in eo venenum, licet non ei. Unde hujusmodi cadaver fulminati vermiculat, quod non fieret si esset venenum, quia venenum inde prohiberet nasci vermes & ex eo cibari. Similiter pœnitentiæ virtus extinguit in peccatoribus nequitiam, & venenum peccati, & producit vermes, id est, remorsus conscientiæ magnos, quia multum remordetur, & dolet de peccatis præteritis conscientia confitentis; sed tamen plures vermes non eam fœdant, sed purgant.

Septimum est nubis aquosæ in pluviam resolutio, quia scilicet post tonitrum nubes in pluviam resolvitur, terram fœcundantem & plantas nutrientem: Et hæc est satisfactio per eleemosynas, per quas pauperes nutriuntur.

Item in pluendo aër reddit terræ per nubium resolutionem quod acceperat per evaporationem: in quo restitutio designatur male ablatorum, quæ etiam est pars satisfactionis: *Non enim remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, ut dicit August. Et hæc duo bene simul conveniunt, scilicet fulgur & coruscatio bonæ conversationis & pluvia satisfactionis, ut scilicet ipsa pœnitentis opera & sint coruscantia ad ædificationem proximorum, & pluentia ad ablutionem peccatorum, Psalm. *Fulgura in pluviam fecit.* Psalm. 134.

Item pœnitentia assimilatur nivi propter septem.

Primum est, quod nix est malarum herbarum mortificativa. Et sic per pœnitentiam mala vitiorum incentiva extinguŭtur, quæ ex terra nostræ carnis oriuntur. Proverb. *Nix in æstate & pluvia in messe*: sicut enim frigus nivis in æstate temperat incendium æstus: ita pœnitentia, si est in pectore, temperat incendium culpæ. Prov. 26.

Secundo, quia nix est terræ impinguativa. Nam dum super terram moratur, poros terræ claudit sua frigiditate, & calore revocato interius fit humorum attractio ad radices, unde terra calescit & per consequens impinguescit. Isa. *Descendit nix de cœlo, & inebriat terram, & infundit eam.* Et ita etiam similiter pœnitentia, quamvis corpus attenuat, animam tamen impinguat; quia dum poros terræ, id est, carnis appetitus restringit, calor amoris, & humor gratiæ in radice, id est, in corde interius uberius excrescit. Isa. 55.

Tertio, quia nix est fœtidorum locorum cooperativa, sive occultativa. Et ita multi, qui primo per peccatorum infamiam fœtebant, per pœnitentiam, quam postea faciunt, infamiam suam cooperiunt, & famam recuperant: sicut patet de Magdalena. Tegit & pœnitentia peccata quæcunque fœtida: ut scilicet ea non videat Deus ad puniendum. Psalm. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Psal. 31.

Quarto, nix sui ipsius diffusiva est, & super terram non cum strepitu, sed planè applicativa, quia scilicet pœnitentiam suā homo vociferare non debet vel inaniter jactare, seu publicare ad ostentationem.

Matth.

Matth. 5. Matth. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.*

Quinto, quia nix propter sui pulchritudinem est oculorum attractiva. Sic pœnitentia aspicientes ædificat & attrahit per exemplum ad imitationem. Interdum tamen nix oculos aspicientium disgregat, & similiter etiam quandoque aliquos male dispositos quorundam pœnitentia scandalizat. Unde clamant eos hypocritas, sicut Christus dixit Judæis de Joanne: *Venit Ioannes neque manducans neque bibens, & dicunt dæmonium habet.*

Sexto, ratione proficuitatis; quia nix calore soluta, est terræ valde proficua, quia scilicet eam remollit & inebriat, quam prius frigiditate sua forti indurabat, ut dicit Greg. Sic si aliquando pœnitentiæ rigor fraternæ charitatis amore nō gulæ vel corporis delectatione solvatur vel recreetur discretè, non obest, imo prodest. Nam nimia rigiditas quandoq; cor indurat, sed ipsum charitativa & discreta remissio, sive recreatio remollit: Unde Dominus cum Publicanis, & peccatoribus manducavit & bibit. (Gregor.) (Luc. 17.)

Septimo, quia nix est alpium sive montium dealbativa. Psal. *Nive dealbabuntur in Selmon mens Dei.* (Psal. 67.)

Sicut magni peccatores, denigrati per culpam, purgantur & dealbantur per veram pœnitentiam. Psalm. *Lavabis me, & super nivem dealbabor.* Isa. *Si peccata vestra fuerint ut coccinum, quasi nix dealbabuntur.* (Psal. 50.) (Isa. 1.)

Item pœnitentia assimilatur mari: primo quidem, quia mare est nauseæ & vomitus ciborum provocativum. Et ita similiter pœnitentia generat peccati abominationem. Nam quod primo peccatori videbatur pretiosum, & delectabile, videtur pœnitenti ignominiosum & abominabile. Unde Abac. *Vomitus ignorantiæ super gloriam tuam.* Ezech. *Turbabuntur insulæ in mari*, id est, mentes pœnitentium per peccati detestationem & abominationem. (Abac. 2.) (Ezech. 26.)

Secundo, quia mare est doloris capitis inductivum: sic pœnitentia facit conscientiæ remorsionem. Nam dolor capitis est tristitia mentis ex peccati recordatione proveniens. Psalm. Convertetur dolor ejus in caput ejus: ex tali enim dolore mens pœnitentis amaricata vehementer sibi ipsi indignatur. Abac. *In mari indignatio tua.* (Abac. 3.)

Tertio, quia mare est sordium rejectivum, & sui purgativum, quia nihil retinet immundum: & hoc fit per pœnitentis confessionem, per quam peccata mortalia extra conscientiam abjiciuntur, sicut mare projicit mortuorum cadavera. Apoc. *Dedit mare mortuos suos, qui in eo erant.* (Apoc. 20.)

Quarto, quia mare est durissimorum, & pretiosorum generativum. Nam quamvis mare sit liquidum, generat tamen durissima, ut patet in piscibus, qui sunt duræ testæ, & in gemmis, & lapidibus, quos producit. Et hoc est, quia pœnitens licet sit mollis & liquidus in lachrymarum compunctione, tamen durissima tolerat in satisfactione, ut jejunando, & sese affligendo. Unde etiam producit gemmas & lapides pretiosos, id est opera salutifera & Deo grata, quæ sunt quædam divitiæ ipsius pœnitentis. Naum. *Aqua in circuitu ejus, cujus divitiæ mare, aquæ muri ejus.* (Naum. 3.)

Quinto, quia mare non est ultra sua littora progressivum: quia licet sit liquidum, quod per se non bene terminatur & sistitur, tamen benè terminatur per aliud. Sic pœnitens facit quando non transgreditur præcepta divinæ legis, vel limites à discreto confessore sibi impositos, vel etiam suæ propriæ rationis. Job. *Circumdedi mare terminis meis, & posui vectem & ostia, & dixi. Hucusq; venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* (Iob. 38.)

Sexto, quia mare est piscium nutritivum & conservativum, quia s. pœnitentia non solum peccatores purgat, sed etiam devotos & spirituales nutrit & conservat: quia licet habeāt amaritudinem exterius, habent tamen dulcedinem interius. Unde etiam homines de aqua maris suscipiunt dulces cibos piscium sive avium, quibus

quibus reficiuntur. Sap. *Postulaverunt escas epulationis, & in allocutione desiderij ascendit illis de mari ortigometra.*

Sap. 19.

Septimo, quia est de amaritudine sive salsedine in dulcedinem conversivum. Dicit enim Philosophus, quod ab aqua maris potest removeri salsedo; quia si quis accipiat vas terreum novum & crudum, & clauserit bene ejus orificium, & ipsum in mare ejecerit vacuum, & dimiserit ipsum per unum diem naturalem, aquam dulcem inveniet intra ipsum. Hoc ergo vas est cor pœnitentis, quod si fuerit terreum per humilitatem; novum per puritatem; crudum, id est, non coctum per libidinum igneitatem, & benè clausum per custodiæ sedulitatem, & vacuum à peccati fœditate, quantumque circumdetur exterius quacunque amaritudine, implebitur tamen interius ineffabili dulcedine: quia s. illuminabitur anima in contemplatione divinorum operum, quæ contemplatio ipsam totam dulcorat. Psal. *Qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis, ipsi viderunt opera Dei & mirabilia ejus in profundo.*

Aristot. meth.

Psal. 106.

Item pœnitentiæ onus assimilatur arenæ, propter quatuor.

Primo, quia arena habet virtutem restrictivam. Nam arenarum multitudine maris impetus sistitur, & ad ejus cumulos se constringens, ne ultra assignatos à Deo terminos effluat, impeditur, ut dicit Hieron. Similiter pœnitentia coërcet & restringit impetum & tentationem & fluxũ peccati, ne transgrediatur homo mandata Dei. Psalm. *Terminum posuisti, quem non transgredientur, neq; converrentur operire terram.*

Hieron. super Hier.

Psal. 103.

Secundo, quia arena habet virtutem purificativam: purificatur enim aqua per arenam colato: & pœnitentia animam purificat, & mundat. Et ad hanc purificationem hortatur Jacobus dicens: *Emundate manus peccatoris, & purificate corda.*

Jac. 4.

Tertio, quia arena habet virtutem dulcorativam. Nam aqua etiam salsa per arenam colata non solùm efficitur purior, sed etiam dulcior. Quod etiam pœnitentiæ congruit, quia amaritudo, & tristitia pœnitentium, finaliter convertetur in dulcedinem, & gaudium. Matth. *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Exod. Unde populo in deserto pœnitentiæ aquæ amaræ dulcoratæ sunt. Judith. *Egressis mare rubrum deserta Synai montis occurrerunt, & post illic fontes amari obdulcorati sunt eis.*

Matth. 5.

Exod. 15.

Iud. 5.

Quarto, quia aliqua arena habet virtutem tumoris expulsivam. Dicit enim Constantinus medicus, quòd arena ex fabrili lapide resoluta, est metallorum purgativa, & etiam repercussiva, deopilativa, & tumoris expulsiva. Quæ omnia pœnitentiæ competunt, quæ purgat culpam, deopilat, id est, ad confessionem aperit conscientiam, repercutit præsumptionis audaciam, & repellit timentem superbiam. Primum patet per exemplum in Magdalena, in qua fervens pœnitentia multa purgavit facinora, secundum illud: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Secundum patet in David: cujus cor dum pœnitentia tetigit, protinus se peccasse confessus fuit, dicens: *Peccavi Domino.* Tertium quoq; patuit per exemplum in Publicano qui pœnitentia humiliatus non audebat oculos levare ad cœlum, sed percutiebat pectus suum. Quartum patet in Paulo, cujus cor superbia prius tumidum, & contra Christi discipulos sævitia plenum expulso tumore superbiæ per humilitatem pœnitentiæ paratum se Christo obtulit dicens: *Domine quid me vis facere*, mutata est sævitia lupi in mititatem, & mansuetudinem agni.

Const.

Luc. 7.

2. Reg. 12.

Luc. 8.

Actor. 9.

Item pœnitentia assimilatur terræmotui, & hanc similitudinem declarant modus, tempus, & locus terræmotus. Modi enim terræmotus (secundum Arist.) duo sunt: quia aliquis terræmotûs est sicut tremor, & hoc est quando ventus sive vapor inclusus est modicus. Quidam vero terræmotus est sicut sonus corporum confricantium se, & hoc semper est cum ruptura occulta vel manifesta. Possidonius autem dicit, quod terræmotus est quando-

Aristot. mete.

Possid.

quandoque tantum sursum & deorsum, quandoque vero est inclinatio ad alteram partem, in modum navis. Et iste motus est periculosus, quia signum est, quod caverna latet in quam terra declinat. Ideo si terræmotus tales sunt in aliqua civitate, tutius est habitationem dimittere: præcipuè si aqua est ibi prope, quæ alluvione aliqua cavernam augeat; quia tunc dispositus est locus ad voraginem. Concomitatur autem terræmotum sæpius sonus, qui quandoque non quiescit donec terra sit scissa. Unde juxta Corinthium in quadam insula fuit terræmotus elevans locum in altitudinem collis: & cum ventus subterraneus non cessaret, sed semper multiplicaretur, collis fuit ruptus, & exivit inde ventus fortis, qui tantum cineris exsufflavit de colle super civitatem illam, quod destruxit eam & oppressit. Et ante terræmotum audiebatur sonus ex collisione ventorum in cavernis terræ ad solida corpora. Cinis autem fuit ex hoc, quod calor frigiditate maris conclusus, & confortatus, incineravit loca circa cavernas: & si fuisset ibi sulphur, & hujusmodi, fecisset incendium. Isti autem soni sunt diversi in principio, in medio, & in fine: licet non omnes sint in quolibet terræmotu. Patet ergo ex omnibus prædictis, quod in terræmotibus contingunt sex, scilicet tremor, scissio, sonus, motus, ventus, & cinis. Sic pœnitens debet tremere in timore. Psal. *Timor & tremor venerunt super me.*

Psal. 54.

Item debet scindi dolore. Joel. *Scindite corda vestra*, &c.

Ioel. 2.

Item debet sonare in confessione. Psal. *In voce exultationis & confessionis sonus epulantis.*

Psal. 54.

Item debet moveri in bona operatione, sive sursum in consideratione cœlestis præmii, sive deorsum ex consideratione infernalis supplicii, sive in partem alteram, id est, in oppositum vitii. Nam baculus curvus non dirigitur nisi in partem contrariam flectatur, & omnis cura fit per oppositum. Apostol. *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatem ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ, in sanctificationem*: oportet enim pœnitentem sustinere ventum tentationis. Unde Eccl. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Sed tamen propter hunc ventum non debet homo dimittere bonum: quia (ut dicitur Eccl.) *qui observat ventum, non seminat.* Debet etiam pœnitens, incinerari, id est, humiliari ex mortis memoria. Eccles. *Quid superbis terra & cinis?*

Rom. 6.

Eccl. 2.

Eccles. 11.

Eccl. 10.

Secundo assimilatur pœnitentia terræmotui quoad tempus. Nam tempora apta terræmotui sunt illa in quibus vincit humiditas sine frigiditate sicut est ver: vel in quibus vincit siccitas sine caliditate, ut est Autumnus, quando siccitas multiplicat materiam vaporis sicci, humiditas vero non permittit exire. In æstate autem calor fortis & dominans consumit vaporem: in Hyeme vero frigus dominans evaporationem prohibet. Si tamen ista tempora, scilicet hyemale & æstivum, ex aliquo accidente sint, ut vernalia vel autumnalia, nihil prohibet in iis fieri terræmotum: imo si tunc contingat, erit magnus & diuturnus. Similiter homines sunt ad pœnitentiam apti in quibus abundat humiditas, id est, lachrymæ: ita tamen quod sint sine frigiditate accidiæ. Et talis fuit Magdalena. Similiter in quibus viget siccitas abstinentiæ sine calore concupiscentiæ. Ubi autem vincit calor æstatis id est, fervor concupiscentiæ carnalis, vel frigus hyemis, id est, accidiæ torpor, ibi terræmotus non fit: quia in talibus pœnitentia perit. Nisi forte contingat, quod tales ex Dei virtute tangantur, & ad temperantiam debitam reducantur.

Item nota, quod terræmotus magis fit in nocte quàm in die: quia in die sol evocat calorem terræ exterius, & ideo non elevat vaporem: In nocte vero clauditur, & vaporē intus multiplicat, qui multiplicatus comprimit alium ante se elevatum, & fit terræmotus. Similiter in nocte, id est, tempore adversitatis magis convertuntur homines ad pœnitentiam, quàm in die prosperitatis. Nam mala quæ nos hic premunt

premunt, ad Deum nos ire compellunt. Revocat enim adversitas hominem interius ad seipsum, multiplicat in eo vapores, id est, compunctiones.

Tertio, pœnitentia assimilatur terræmotui quoad locum. Nam loca terræmotui apta sunt loca cavernosa; quia in cavernosis vapor congregatur, & ex alio superveniente coarctatur. Unde in locis montuosis sæpius fit: quia sub montibus sunt cavernæ, & loca montuosa universaliter sunt porosa.

Item sunt apta terræmotui loca inundationibus alicujus aquæ propinqua; quia ipsa aqua undis percutiens est in talibus locis causa congregationis vaporis & coarctationis. Unde loca mari propinqua, etiamsi non sunt cavernosa, non tamen sunt à terræmotibus libera, ut dicit Calestenes: quia licet ex raritate loci, vapor liberum exitum habeat: tamen ex percussione undarum unus vapor impellens alium, replet locum: & ideo etiam in plano loco, si tangitur mari vel montibus, fiunt terræmotus: ut in Lombardia, in cujus multis civitatibus fuit quandoq; terræmotus magnus & diuturnus. Et similiter in Pistoria, quæ est civitas Tusciæ. Et tempore etiam Bonifacii Papæ VIII. fuerunt terræmotus magni in civitate Beatæ Mariæ, qui pluribus diebus duraverunt, existente curia Romana ibidem: quæ tamen civitas in plano sita est aquis plena, & lacui vicina, & montibus propinqua.

Calest.

Item sunt apta terræmotui loca quæ habent mollia latera: quia mollities oppilat poros & coarctat eos. Patet ergo ex his quod loca terræmotuum, sunt loca cavernosa, & loca undis aquarum percussa, & loca quæ habent mollia latera. Per loca ergo cavernosa & concava, intellige humilium corda, quæ sæpe pœnitentiæ tremoribus commoventur. Per loca ab undis percussa intellige homines in adversitatibus positos: quos dum impetus tribulationum percutiunt, commovent ad compunctionem, & ad pœnitentiam festinare compellunt. Per loca autem quæ habent mollia latera intellige homines pios & proximos, qui circa eos sunt, compassivos, quos pietatis mollities, etiam si potentes sint, ad pœnitentiæ commotionem & vitæ mutationem disponit & perducit. Sicut patet Cornelii Centur. exemplo, quem pietas & eleemosynæ suæ ad fidem, & baptismum perduxerunt. Et nota, quod sunt quædam loca, in quibus raro, vel nunquam fit terræmotus, ut Ægyptus, quæ nunquam vel modicum tremuit. Quod est, secundum Pindarum, quia Ægyptus quandoque tota cooperta fuit aquis, sicut etiam Aristoteles dicit: Ideo limus paulatim aggregatus est, & ita crevit terra quasi tota limosa, & mollis & bene continuata in partibus: ideo vapor non habet ubi coarctetur. In quo significatur, quod illi qui sunt cooperti aquis, id est, qui molles sunt & assueti delicus; difficulter & raro ad pœnitentiam commoventur. Nam pœnitentia non invenitur in terra suaviter viventium. Unde Matth. *Quid existis in desertum videre hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt & non in deserto pœnitentiæ.*

Act. 5.
Pind.
Aristot. meteo.
Matth. 11.

Item pœnitentia hypocritæ hominis est exterius in corpore, non autem in toto: quia non interius in mente, & ideo assimilatur etiam terræmotui, qui nunquam commovet totam terram, sed solum partem. Nam (secundum Senec.) non occupat simul locum ultra centum passus: quod est, quia vapor expellit ab uno loco ad alium, ideo non potest terra simul tremere. Sed contra talem pœnitentiam dicitur: *Convertimini ad me in toto corde, &c.*

Senec.
Ioel. 2.

CAP. LXI.

Pœnitentis purgatio, quæ purgationi Maris similis efficitur Planetis, terræ, agris, & Monti Oliveti assimilatur.

Pœnitentes assimilantur planetis. Nam planetæ in suis circulis aliquando videntur retrogradi, quandoque stationarii, quandoque vere directi: directus dicitur Planeta, quando directè

movetur à principio signi versus finem. Retrogradus verò quando è converso tendere videtur à fine signi versus principium. Stationarius autem, quando stare videtur quasi in medio, ita quod neque ad principium videtur accedere, neque ad finem. Fit autem directio planetæ semper in parte epicycli superiori: Retrogradatio semper in parte inferiori: Statio fit in medio. Similiter in pœnitentia sunt quasi retrogradi ad peccatorum utilitatem redeuntes, de quibus dicitur. *Melius erat eis non cognoscere viam justitiæ, quam post cognitionem retro converti ab eo quod illis traditum est, sancto mandato.* Contingit enim eis illud Proverb. *Canis reversus est ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Et Luc. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei.* Stationarii vero sunt in pœnitentia perseverantes. Apost. *State in Domino charissimi.* Hæc Statio magnam cautelam, & circumspectionem requirit. Unde Apostol. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Sed quasi directi in cursu sunt ferventer proficientes, secundum illud Apostol. *Quæ retro sunt obliviscens, ad ea quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis.*

2. Pet. 2. Prov. 6. Luc. 6. Phil. 4. 1. Cor. 10. Phil. 4.

Item adhuc pœnitentia purgatio est ut purgatio maris. Mare enim se purgat, quia vapor elevatur de fundo ejus virtute Lunæ, qui facit effluere aquam super littus. Hæc violentia projicit cadavera & sordes ad littus. Sic etiam vapor contritionis, exurgens de fundo cordis, virtute Lunæ, id est, divinæ gratiæ, facit effluere aquam lachrymosæ compunctionis, & cadaver, id est, maculas peccatorum carnalium, & sordes peccatorum spiritualium projicit extra ad littus confessionis, & ita conscientia remanet munda interius. Jac. *Abjicientes omnem immunditiam & abundantiam malitiæ.*

Iac. 1.

Item pœnitens assimilatur terræ. Psal. *Humilians autem peccatores usque ad terram,* id est, usque ad humilitatem pœnitentiæ. Nam pœnitentes ad modum terræ primò teruntur angustiis. Dicitur enim terra, eo quod teratur.

Psal. 146.

Item humectantur lachrymis. Unde terra vocatur humus, à mari humido, cui conjungitur.

Item abundant fructibus, id est, operibus bonis. Unde terra vocatur tellus, quià tollimus fructus ejus.

Item extenuantur jejuniis. Unde terra vocatur arida ex eo, quod ab aqua sit propria siccitate distincta, quia scilicet caro pœnitentis ab aquis deliciarum separatur & abstinentiæ tenuitate siccatur.

Item pœnitens assimilatur agris propter tria.

Primo, propter laboriositatem. Nam ager cum labore excolitur, quia vomere aperitur, ligone foditur, & evertitur, semine seritur, rastro retegitur, imbre perfunditur, sepibus cingitur. Similiter cor pœnitentis aperitur vomere contritionis: foditur & everititur ligone confessionis, id est, lingua confitentis: seritur semine, id est, eleemosynis; retegitur rastro aspero, id est, abstinentia & jejuniis; perfunditur imbre, id est, fletu & lachrymis.

Item debet vallari sepe, id est, diligenti custodia sensuum, secundum illud. *Sepi aures tuas spinis.* Hæc est ergo agricultura, quæ persuadetur. Prov. *Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.*

Eccl. 28. Prov. 34.

Secundo, propter varietatem. Nam ager gelu hyemali constringitur, vernali tempore vestitur, calore æstivali aduritur. Similiter anima pœnitentis quandoque tangitur frigore accidiæ, quandoq; angustiatur fervore concupiscentiæ, quandoq; decoratur virore divinæ gratiæ. Luc. *Fœnum quod hodie in agro est, cras in clybanum mittitur.* Sic enim variatur pœnitens: quia nunc viret humore devotionis, nunc uritur fervore tentationis.

Luc. 12.

Tertio, propter continuitatem vicissitudinis: nam ager in autumno collectis frugibus iterato præscinditur, & sic alternatis laboribus continuè lacessitur. Sic homo pœnitens quamdiu vivit, debet continuare & esse in labore pœnitentiæ,

Eccl. 11. & non cessare à bonis operibus. Eccles. *Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua.*

Item pœnitens assimilatur monti Oliveti, quia debet in eo plantari Olivetum pœnitentiæ. Cujus oleum (sicut dicit Hieron.) ex radice amaritudinis surgit in pabulum luminis, in medicamen vulneris, & in refectionem esurientis. Nam pœnitentia ab amaritudine contritionis incipit, lumen divinæ gratiæ in anima nutrit, peccati vulnus sanat & obstruit, & animam pane lachrymarum, & pauperem eleemosynarum reficit & nutrit. Unde merito in hoc monte pinguedinis debent firmari pedes, id est, affectus pœnitentis. Zach. 14. Zach. *Stabunt pedes ejus super montem Olivarum.*

CAP. LXII.

Duabus stellis, firmamenti motum sequentibus, in bono haud perseverantes, similes esse nonnullis de causis significatur.

Perseverantiam in bono incæpto non tenentes assimilantur duabus stellis, quæ dicuntur caput & cauda Draconis, quæ scilicet moventur cum firmamento, & consequuntur cursum suum. Unde à Leone transeunt in Cancrum, & à Cancro in Geminos, & sic deinceps. Et si caput draconis est in aliquo signo, semper in opposito est cauda, & venter in quarto; ut si caput fuerit in Cancro, venter erit in Ariete, & cauda in Capricorno, & sic de aliis. Et sic propter aspectum oppositum cauda est totaliter venenosa. Similiter illi qui bene incœperunt, & postea retrocedunt, transeunt à Leone in Cancrum. Nam Leonis animalis, à quo illud signum denominatur, virtus & fortitudo est in anterioribus, ut in pectore, collo, & pedibus anterioribus: & ideo signat fortiter inchoantes: sed Cancer est animal retrogradum, & ideo signat retrocedentes: Unde quasi à Leone in Cancrum transeunt qui fortiter incœpta relinquunt. Sed inde transeunt in Geminos, qui retrocedentes & reciduantes efficiuntur duplo pejores quam primo fuissent, dicente Christo. *Fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Tales ergo homines habent caudam oppositam capiti, scilicet, principium bonum, & finem malum. Et tales erant illi, quibus dicit Apost. *Cum spiritu cœperitis, nunc carne consumamini.* Gal. 3.

CAP. LXIII.

Prælatorum officium per Iovis ac montium, præcipueq; montis Tabor, similitudines perfectissimè declaratur.

Prælatus perfectus debet habere conditiones Jovis quoad quatuor.

Primo, quoad effectum. Nam Jupiter est in effectu suo benevolus, calidus, humidus, diurnus, & in suis qualitatibus temperatus. Similiter prælatus debet esse benevolus in affectione, calidus in dilectione, humidus in compassione, diurnus in conversatione, secundum illud Rom. *Sic ut in die honestè ambulemus*; & iterum temperatus in omni recreatione, vel in omni correptione. Rom. 13.

Secundo, quoad aspectum. Nam Jupiter in colore est argenteus, sic prælatus debet esse argenteus, id est, sonans per eloquentiam, candidus per munditiam, clarus per famam.

Tertio, quoad situm; quia Jupiter quando in superiori parte circuli sui circulo Saturni conjungitur, bonitate sua temperat malitiam Saturni. Sic Prælatus habet resistere & reprimere malitias luporum gregem corrumpentium, vel dissipantium, ut hæreticorum, vel tyrannorum, vel aliorum hominum.

Quarto, quoad judicium; quia in judiciis (secundum Astrolog.) signat sapientiam, & rationem, & est veridicus. Expedit enim Prælato sapienter agere, & rationabiliter vivere, veraciter loqui & docere. Item Jupiter, quando apparet in ascendente, signat (secundum Astrolog.) reverentiam & honestatem, fidem ac disciplinam: quæ etiam Prælatum exornant, scilicet reverentia subditorum, honestas morum, & disciplina correptionum.

Item

Item Prælati debent esse similes montibus.

Primo, quia montes sunt ad speculandum apti, scilicet propter altitudinem: quia scilicet prælati debent esse elevati per contemplationem, & speculativi per considerationem. Psal. *Ascendunt montes*, id est, contemplativi, *& descendunt campi*, id est, activi. Illi enim ascendunt ad considerationem æternorum, isti vero descendunt ad subventionem proximorum.

Psal. 103.

Secundo, quia montes sunt ad defendendum tuti. Unde quia sunt fortes, & solidi, sunt apti castrorum ædificationi: nam propter suam duritiem, non de facili possunt suffodi, & propter altitudinem non facile possunt adiri. Et Prælati debent esse constantes & firmi ad defendendum. Judith. *Filij Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos.*

Iudith.

Tertio, quia montes sunt ad pascendum fœcundi. Sunt enim in montibus gramina puriora, & nutrimenta animalium meliora, quamvis in vallibus sunt generaliter pinguiora. Humor enim quo gramina nutriuntur, subtilior est in montibus, & purior, quàm qui continetur in vallibus, propter hoc quod calor cœlestis illum humorem facilius digerit, & in substantiam graminum commutat perfectius & convertit, tum propter illius subtilitatem, tum propter aëris ibidem puritatem. Sic etiam Prælati debent subditos solicitè pascere puris exemplis, spiritualibus verbis, & piis & largis eleemosynis. Job. *Circumscripsit montes pascua sua.*

Iob. 39.

Quarto, quia montes sunt prius quam valles cœlestium imbrium susceptivi. Unde aquæ à montibus derivantur ad valles, & non è contrario. Sic prælati debent cœlesti doctrina inferiores subditos irrigare. Job. *Quos imbres montium irrigant*, &c.

Iob. 27.

Item qualis debeat esse vita prælatorum, ostenditur per exemplum montis Tabor, in quo Dominus quatuor fecit, per quæ designantur quatuor opera, sive officia prælatorum. Nam in hoc monte spiritualiter docuit; in hoc monte orationis gratia pernoctavit; in hoc monte aliquando turbas pavit; in hujus etiam supercilio montis se transfiguravit coram discipulis suis, & futuram gloriam suam revelavit. In quibus scilicet instruuntur prælati, quod eorum officium est spiritualiter docere, instanter orare, indigentibus providere, & futuram gloriam, non præsentem, quærere.

CAP. LXIV.

Quo pacto anima à peccatorum putredine præservetur, quamplurimis rationibus & exemplis ostentatur.

PRæservatur anima à peccati corruptione, sicut corpora præservantur à putrefactione. Sunt enim quatuor accidentia putrefactionem prohibentia, scilicet, caliditas, frigiditas, mobilitas, & continuitas.

Primum ergo est caliditas præcipuè intensa. Res enim multum calidæ non putrescunt, præcipuè cùm siccantur: ut piper, galanga; Zinziber autem putrescit propter innatum humidum. Similiter aqua in quantum fervet, non putrescit, quia calor ignis in ea major est quàm calor aëris: ideo non vincitur sed vincit. Similiter præservatur anima à corruptione peccati & à tentatione per ferventem orationem. Unde Dominus hortabatur discipulos: *Orate ne intretis in tentationem.*

Luc. 22.

Secundum est frigiditas, si sit ab extrinseco. Nam si est frigus extrinsecum præcipuè est impediens, quia per se repugnat calido alieno & extrinseco. Unde in hyeme & vulgariter in aëre frigido conservatur corpus à putredine, quia calidum extrinsecum est paucum, & frigus sibi contrarium est multum: nec in talibus apparet motus putrefactionis, nisi recedente frigore. Si autem est frigus intrinsecum, sic impedit putrefactionem; quia coagulat humidum nec permittit illud exhalare, sicut est in omnibus metallis & aliis frigido coagulatis, in quibus frigus claudit poros, & vincit calidum extrinsecum ne de humido aliquid exhauriat nisi parum, ut quando generatur rubigo: ideo

in auro non est rubigo: & major est in eo duratio, quia ejus humidum naturale magis constat. Tanquam ergo frigus extrinsecum est tribulatio mundi, sive afflictio carnis, quæ calorem extraneum, id est, ardorem concupiscentiæ, sive luxuriæ, per quem extraneam carnem concupiscit, mitigat & extinguit. *Nam malitia unius horæ oblivionem facit luxuriæ*, sicut dicitur Eccl. Sed tanquam intrinsecum refrigerium est contemplatio cœlestium. Hæc enim est quæ poros, id est, corporis sensus claudit: Hæc est quæ devotionis humorem coagulat, nec exhalare permittit: hæc insuper est, quæ extraneum calorem, id est, amorem mundi superat & vincit. Quia anima, sicut dicit Greg. quanto majori studio exercetur ad summa, tanto majori fastidio frigescit ad infima.

Eccl. 11. Gregor.

Tertium est mobilitas. Nam aqua vel vinum quod movetur, impeditur putrefieri, eo quod calor naturalis exsiccatur à motu, & non prævalet ei calor extrinsecus. Unde vinum potens efficitur melius ex motu: quia calor naturalis magis digerit subtile humidum, ex quo etiam sapor melioratur: & pendulum vinum & motum, etiamsi sit corruptum, quandeq; revertitur & reparatur. Et è contra, vinum non motum, & præcipuè soli expositum, corrumpitur & convertitur in acetum: quia dum calor exterior exhaurit calidum interius, & humidum subtile exhalat cum ipso, & perit vinum. Similiter mobilitas obedientiæ, vel motus frequens operum bonorum, præservat à peccati putredine, ad quam pigritia & otium inducit. Eccl. *Mitte illum in operationem ne vacet: multam enim malitiam docet otiositas.*

Eccl. 33.

Quartum putrefactionem impediens est continuitas. Nam mare totum non putrescit, sed divisum per partes paludales putrescit: in naturalibus enim multiplicato subjecto, multiplicatur qualitas & virtus: & ideo totum simul plus potest continere quàm calor aëris potest dissolvere: si tamen ipsæ partes sunt in toto continuæ, alias non. Quia videmus quod grana multa, vel gramina, vel germina simul adunata citius putrescunt, quam pauca, propter hoc quòd illa grana non sunt continua: & cùm sint parva, egreditur naturale calidum ab unoquoq; eorum, & trahit secum humidum, & calidum exiens fit alienum, & cum exeat à multis confortatur & corrumpit. Similiter continuitas, & perseverantia boni operis præservat à corruptione peccati. Unde potes colligere ex prædictis, quod præservat animam à putrefactione peccati caliditas charitatis, quæ excludit putredinem invidiæ: de qua putredine dicitur Prov. *Putredo ossium, invidia*; hanc enim putredinem charitas excludit, quia *charitas non æmulatur*. Item frigiditas castitatis, quæ excludit putredinem luxuriæ: de qua dicitur Joel: *Computruerunt jumenta in stercore suo*, id est, homines carnales & bestiales in fœtore luxuriæ. Sed hanc putredinem excludit castitas à concupiscentiæ ardoribus, velut quoddam frigus resistens: Unde de prædicta caliditate charitatis, & hac frigiditate castitatis dicitur: *Utinam frigidus esses, aut calidus.*

Prov. 4. 1. Cor. 13. Joel. 1.

Apoc. 3.

Item mobilitas obedientiæ excludit putredinem superbiæ, de qua dicitur Joel. *Ascendit putredo ejus, quia superbè egit.*

Joel. 2.

Item continuitas perseverantiæ excludit peccatum accidiæ, de qua Job. *Quasi lignum putridum es*: lignum enim putridum nullum producit fructum: talis est accidiosus, & qui non perseverat; quia non pervenit ad fructum operis sui: est enim fructus ultimum quod expectatur ex arbore: & ideo signat maritum sive præmium operis quod accidiosus & imperseverans amittit. Est enim continuitas gratiæ per quam membra Christi ad invicem colliguntur, & continuantur, & excludunt putredinem omnis peccati.

Job. 41.

CAP. LXV.

Ex variis similitudinibus, Orionisq; exemplis, Principis proprietates ac perfectiones accuratè describuntur.

PRincipatus sæcularis dominii similis debet esse Orioni quoad 5. in quibus signantur

signantur 5. virtutes, vel conditiones, quæ debent esse in bono principe. Et primum est patientia adversorum, & hanc designat Orionis ortus. Nam Orion est Astrum tempore hyemali exortum, aquarum & tempestatum excitativum. Hyems enim quòd est tempus acuti frigoris, est status vitæ sæcularis, in quo frigus malitiæ abundat. Cui videlicet malitiæ, dum creatus princeps ad obviandum vel resistendum, se per justitiam præparat, sibimet tempestates & impetus, id est, persecutiones & scandala suscitat, quia scilicet superborum nequitia dum tangitur, irritatur, & quasi modo ignis, dum flatum justitiæ sentit, per impatientiam excandescit: Unde justus princeps necesse est ut se primo per patientiam muniat, ut propter insurgentium malorum impetus à justitiæ rectitudine non cadat. Scriptum est, *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam.* Unde notabile est, quod Orion in ortu suo tempestatem significat, sed post serenitatem, quia nimirum justo principi post tempestatem adversitatis sequitur serenitas pacis.

Matth. 5.

Secundum, quod est necessarium justo principi, est potentia armorum, qua scilicet possit contueri subditos, & expugnare adversarios, & hanc designat Orionis aspectus. Nam (sicut Isidorus dicit) gladiati militis & accincti, etiam stellarum ordine faciem pertendit: Unde modo armati militis pedes, & brachia extendentis disponitur: & ideo etiam in signo Tauri, quod in terra est animal ferox & cornibus armatum, Orion maximè fulget. Est ergo necessarium principi, ut iniquitates quas benignitate repellere nequit, violentia, & coactione dirumpat. Unde dicitur Eccl. *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute dirumpere iniquitates.*

Isidor.

Eccl. 7.

Tertium necessarium principi est justitia respectu subditorum, id est, quod in suis subjectis justitiam bene servet: & hoc designat Orionis situs. Nam Orion ab Ariete usque ad Geminos se extendit, & totam illorum trium signorum superficiem s. Arietis, Tauri & Geminorum, fulgoris sui plenitudine clariorem reddit. Hic ergo fulgor Orionis, est justitia principis. Et sicut dicit Tulli. In justitia splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur. Sed splendor Orionis per tria signa extenditur, quia scilicet virtus justitiæ per tria dividitur. Nam est justitia judicativa in punitionibus: & debet esse in Ariete, id est, in æqualitate, scilicet, ut secundum modum delicti sit & plagarum modus. Aries enim est signum æqualitatis, in quo æquinoctium fit. Item est justitia distributiva in dispensationibus, quæ unicuique quod suum est, distribuit; & hoc est in signo Tauri; quia dum sol est in Tauro, terræ sulcantur, ut videlicet unicuique culturæ debitum semen mittatur. Item est justitia commutativa in mercationibus, scilicet in emptionibus, & venditionibus: & hæc designatur in Geminis, ex eo quod commutatio talis fit inter duas partes.

Cic. de off.

Quartum necessarium principi est prudentia agendorum: & hanc designat Orionis virtus. Nam existente sole in signo Orionis, scilicet in Tauro, & Geminis, omnia oriuntur, & germinant, quæ nutrimentum recipiunt ex aquis, & aëre (ut Marcus Celsus dicit) & operatur etiam ad terræ fœcunditatem. Tunc autem Sol existit in signis Orionis, quando invenitur prudentia in operibus principis, & sub tali principe omnia bona germinant, omnia necessaria abundant. Et est notabile, quòd splendor Orionis (ut idem Marcus dicit) est signum futuræ serenitatis: Et è contrario, ejus obscuritas futuræ est præsagium tempestatis: Quia scilicet prudentia principis est causa & signum serenitatis pacis. Et è contrario, ejus obscuritas, id est, stultitia, signum & causa est scissuræ, & tempestatis, sicut patet de Salomone & Roboam filio suo, de quibus dicitur Ecclesiast. *Salomon regnavit in diebus pacis, cui subjecit Deus omnes hostes, ut conderet domum in nomine ejus, quemadmodum eruditus est in juventute sua, & impletus est quasi Physon sapientia: & ita finem habuit Salomon cum patribus suis, & dereliquit post se de semine suo gentis stultum, & imminutum prudentia Roboam,*

Marc. Cel.

Eccl. 47.

boam, quia avertit gentem consilio suo, &c. Est etiam satis notabile quod sole existente in Tauro Orion sub ejus radiis quasi se abscondit: nec tunc suam manifestat inferioribus claritatem. Quia scilicet prudens princeps, quando clariora & fortiora exterius opera facit, tunc se ante Dei conspectum intus per humilitatem abscondit, & in ipsa solis præsentia suam claritatem ab interioribus retrahit: quia in conspectu divino quod apud homines obtinet, parvipendit. Omnem suam justitiam quandam tenebram reputat, dum subtilitatem divini judicii trepida mente pensat. Unde David qui (teste Scriptura) princeps sapientissimus fuit, sub hujus solis radiis offuscatus dicebat: *Non intres in judicium cum servo tuo Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

Quintum necessarium principi est diligentia vel cautela contra invidos. Et hoc designat Orionis æmulus. Quia scilicet constellationem Orionis sequitur quædam stella, quæ Canicula dicitur, quæ scilicet ab Astrologis malevola & nociva esse judicatur. Sed non est illa Canicula, quæ oritur in Leone, de qua denominantur dies Caniculares, sed est alia stella de complexione Martis. Hæc ergo Canicula est invidorum malevolentia, qui principum claritati & gloriæ invidentes, eos multis modis & viis subvertere moliuntur. Unde necessaria valde est principibus contra tales magna diligentia, & cautela.

Item princeps etiam dulcis, & benignus quandoque à malo consiliario, & suggestore sibi conjuncto ad iram inflammatur, & pestilens & periculosus efficitur. Cujus exemplum apparet in Jove, qui de se est planeta benevolus, sed Marti conjunctus efficitur pestilens & malevolus. Antiqui enim Poëtæ Jovi attribuunt tonare, quia illius stella est elevare vaporem terrestrem, præcipuè cum jungitur Marti in signis Aquilonaribus in æstate: tunc enim certissimè potest dici, quòd erunt multæ scintillationes tonitrui & pestilentes, quia Jupiter cum Sole vapores elevat, Mars vero incendit eos, & sic efficitur aër pestilentialis: & ita Martis inordinata caliditas Jovis temperiem ad malitiam & pestilentiam trahit. Ita similiter malignus consultor mentem benigni principis aliquando ad furorem accendit, & ad nequitiam operis, & nocendi pestilentiam trahit: sicut patet de Aman & Assuero. Unde dicitur Hester. *Multi aures principum simplices, ex sui natura alios æstimantes, callida fraude decipiunt.* Quæ res & ex veteribus probatur historiis, & his quæ geruntur quotidie, quod ex malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur. *Hest.16.*

CAP. LXVI.

Fumi proprietates multiplices numerantur, quibus mundi prosperitates fallaces comparantur.

PRosperitas mundi assimilatur fumo. Primo quidem, quia fumus est domorum denigrativus: Et similiter prosperitas mundi multis peccatis animas deformat & denigrat. Isa. *Domus impleta est fumo. Et dixi: Væ mihi, quia vir pollutus labiis ego sum.* Nam quando domus Ecclesiæ cœpit repleri fumo mundanæ prosperitatis, tunc cœpit magis abundare væ, & pollutio iniquitatis. *Isa.6.*

Secundo, quia fumus non est diu durativus. Subito enim ascendit, sed cito deficit, & talis est prosperitas peccatorum. Ps. *Mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.* *Psalm.36.*

Tertio, quia est oculorum læsivus. Pro. *Acetum dentibus, & fumus oculis,* &c. Nam fumus ex materiæ suæ grossitie amaritudinem contrahit, ex cujus acumine oculos lædit. Similiter prosperitas nimia cæcat oculos mentis, ut non consideret neque videat quid sequitur. Luc. *Nunc quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi; sed abscondita sunt ab oculis tuis.* *Prov. 19.* *Luc. 19.*

Quarto, quia fumus est cerebri sive capitis gravativus. Nam fumus cerebrum penetrat, & spiritum animalium gravat. Similiter temporalis prosperitas caput rationis gravat, & deprimit ad infima per avaritiam. Amos: *Avaritia in caput omnium.* *Amos. 9.*

Apost.15. omnium. Apost. *Impletum est templum Dei fumo*: Templum Dei, est mens humana, quæ tunc repletur fumo, quando repletur terrena prosperitate.

Quinto, fumus candelæ extinctæ, est mulierum prægnantium abortivus, ut dicit Philosophus. *Arist. de animal.* Quasi enim mulieres prægnantes sunt ipsæ animæ bonum propositum concipientes: quod tamen conceptum mundi prosperitas destruit antequam veniat ad complementum operis. Unde sicut talis fumus extinguit conceptos fœtus, ita etiam prosperitas mundi extinguit bonos affectus. *Iud. 9.* Judith. *Factum est, ut fumo & igne necarentur viri pariter & mulieres*, id est fortiores, & debiliores affectus: propter quod Gregor. dicit, *Gregor.* quod sicut impossibile est, imo difficile ficulneam juxta viam positam usque ad maturitatem producere grossos suos: ita hominem in sæculo remanentem usque ad finem boni pervenire.

Sexto, quia fumus est angulorum petitivus. Sic prosperitas mundi detrahit ad angulos, id est, ad sordes luxuriæ. In angulis enim, ut dicit Bern. *Bern.* sordes congregantur. Unde est prosperitas mundi quasi quidam fumus incendii, quo scilicet incenditur anima, primò ignis concupiscentiæ, & tandem ignis gehennæ. *Apoc. 18.* Apoc. *Flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt & in delitiis vixerunt, cum viderint fumum incendij ejus.*

Septimo, quia fumus est fœtorum delativus, sicut quando res fœtida, & corrupta fumat. Et similiter prosperitas mundi, dum vitam corrumpit, fœtorem infamiæ inducit. Unde istum fœtentem fumum obscurat claritas solis, & aëris, id est, claritas rationis, & gloria hominis. *Apoc. 9.* Apoc. *Obscuratus est sol & aër, de fumo putei.*

Item prosperitas temporalis in homine peccatore signum est futuræ clamitatis. Cujus exemplum est, quia tranquillitas aëris eo tempore & loco, quando & ubi deberet causari ventus, signum est futuri terræmotus. Quod est, quia tunc vapor ingreditur in cavernam, & non expirat extra. Sic quando homo peccator, qui esset dignus vento adversitatis & pœnæ, male agendo habet tranquillitatem prosperitatis, signum est venturæ calamitatis. *Boët. de consi.* Unde Boëtius dicit, quòd fortuna est quoddam futuræ calamitatis indicium.

CAP. LXVII.

Prudentiæ partes quæ sint, ac quantum homini hæc nobilissima Virtus expediat, per exempla montis Oliveti enucleatur.

PRudens homo assimilatur monti Oliveti, qui mons erat ad partem Orientalem Templi, & ideo mane sole oriente illuminabatur, vespere vero, & nocte ex lumine templi illustrabatur, propter quod mons trium luminum dicebatur: tum quia sol ipsum illuminabat; tum quia lux templi ipsum de nocte illustrabat; tumquia materiam luminis, id est, oleum ministrabat. Similiter homo prudens debet hoc triplici lumine illustrari, scilicet lumine vespertino per memoriam præteritorum: Lumen enim vespertinum sequitur post diem præteritum.

Item lumine matutino solis: & hoc est per providentiam futurorum, quia lumen solis matutinum futurum diem inchoat & respicit. Debet etiam esse lucidus prudens homo in dispositione præsentium. Et hæc est prudentia, quæ à Tullio vocatur intelligentia. Et hæc designatur in oleo, quod est materia luminis: quia præsentia quæ sensibus subiacent, materia & origo sunt intellectualis cognitionis. Unde de hoc triplici lumine prudentis loquitur Seneca dicens: *Senec. de quatuor virtu.* Si prudens est animus tuus, tribus temporibus dispensetur, præsentia ordina, futura provide, præterita recordare. Est ergo prudenti necessarium habere præteritorum memoriam, ex eo, quod prudentia est circa contingentia agibilia, in quibus oportet dirigi ex his, quæ ut in pluribus contingunt. Hæc autem per multam experientiam accipi oportet: experimentum autem ex pluribus memoriis bene habetur secundum, Philosoph. *Arist. 1. meth.* Unde maximè prudentia regitur præteritorum memoriâ, Deuter. *Deut. 32.* *Memento dierum*

dierum antiquorum, cogita generationes singulas.

Item necessaria est ei præsentium intelligentia. Cognitio enim præsentium sive necessariorum, sive contingentium, dicitur intelligentia sive intellectus. Et accipitur pro recta æstimatione, & acceptione finis. Omnis enim deductio rationis ab aliquo intellectu procedit. Prudentia autem est recta ratio agibilium, sicut Philosophus eam definit. Et est tertiò sibi necessaria providentia futurorum, scilicet ut ordinet aliquid ad commodum, & expediens ad finem. Importat enim providentia respectum quondam alicujus distantis, ad quod ea, quæ in præsenti sunt, ordinanda concurrunt. Prudentia autem propriè est circa contingentia agibilia, cujusmodi sunt propriè futura: quia præsentia, & præterita necessitatem quandam habent. Et ideo præcipuè ad prudentiam pertinet provisio futurorum. Deuter. *Utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.*

Arist. 6. Eth. — *Deut. 32.*

CAP. LXVIII.

Religionis perfectio, quæ cavernæ assimilatur, & qualis Religiosorum status existat, variis exemplis exprimitur.

Religio assimilatur cavernæ, imo diversæ cavernæ diversæ sunt religiones. Primo; quia cavernæ sunt pavescentium præsidium. Nam ad cavernas arborum, vel petrarum, fugiunt volucres, scilicet columbæ, vel turtures, quando aquilam vel accipitrem timent. Cant. *Columba mea in foraminibus petræ, & in caverna maceriæ.* Similiter erinacii, cuniculi, lepores, fugiunt ad cavernosos lapides, quando sentiunt canum voces. Psalm. *Petra refugium erinacij.* Prov. *Lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum.* Ita similiter homines, qui volunt esse tuti ab aquila regina avium, id est à superbia regina vitiorum: vel accipitre, id est, ab avaritia, quæ rapit & accipit aliena: vel à cane, id est à carnis immunditia, quæ est luxuria, sæculum relinquunt, & ad religionem (tanquam ad tutissimas cavernas) confugiunt. Isa. *In die illa proiiciet homo idola argenti sui quæ fecerat sibi, ut adoraret talpas, & vespertiliones, & ingredietur scissuras petrarum, & cavernas saxorum.* Per idola argenti avarorum divitiæ signantur, quia *avaritia est idolorum servitus*, secundum Apost. Per talpas quæ cæcitatem oculorum habere dicuntur, intelliguntur carnis illecebræ, quæ cæcitatem mentis inducunt. Sed per vespertiliones qui in tenebris in alto volant, intelliguntur dignitates, & gloriæ superborum, qui in tenebris hujus vitæ volunt ambulare in magnis. Sed ista omnia proiicere jubetur, qui cavernam religionis ingreditur.

Cant. 4. — *Psalm. 103.* — *Prov. 10.* — *Isa. 2.* — *Ephes. 5.*

Secundo, quia cavernæ sunt fructificantium hospitium. Nam in cavernis arborum vel petrarum mellificant apes, & nidificant aves. Isa. *Sibilabat Dominus api, quæ est in terra Assur, & venient, & requiescent omnes in torrentibus vallium, & cavernis petrarum, & in frutetis, & in universis foraminibus.* Sic in religione fructificant activi, qui sunt apes breves per humilitatem, sociliti per operositatem, mellifici per benignitatem, ingeniosi per discretionis sagacitatem. Item proficiunt ibi contemplativi, qui sunt ut aves leves per paupertatem, pennatæ per virtutum multiplicitatem, veloces per charitatem, altè volantes per contemplationis sublimitatem; quia tamen post contemplationis volatum ad cavernas seu fenestras suas redeunt, ad regulares observantias humiliter se reducunt. Unde Isa. *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas.* Jerem. *Estote ut columba nidificans in summo ore foraminis.* Summum enim os foraminis est summum votum religionis, scilicet obedientiæ, in qua potissimè nidificat, & fructificat columba, id est spiritualis & pura persona.

Isa. 7. — *Isa. 60.* — *Ierem. 48.*

Tertio; quia cavernæ sunt nocentium animalium latibulum. Nam sæpe in cavernis latitant mures. Judith. *Egressi mures de cavernis suis, ausi sunt provocare nos ad prælium.*

Iudit. 14.

Item

Isa. 11. Item vermes, & serpentes Isa. *In caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet.*

Item in cavernis quandoque subintrant venti, & includuntur vapores, & faciunt terræmotum. Unde terra cavernosa sæpe patitur terræmotum. Sic sunt quædam religiones dissipatæ, & dissolutæ, in quibus habitant sub habitu religionis mures, id est, detractores alios corrodentes; & vermes, id est carnales, alios corrumpentes; & serpentes insidiosi, & invidi latenter lædentes, & interdum terræmotus, id est, ambitiosi vel tyranni collegium vel ordinem periculosè commoventes, & plurimum perturbantes. Job. *In desertis habitant torrentium, vel in cavernis terræ.* Iob. 19.

CAP. LXIX.

Cœlorum numerus & ordo, stellarumque perfectio ac natura describitur, nubiumque ac pratorum, & tandem Iridis arcus proprietates apponuntur, quibus omnibus viri sancti assimilantur.

Sancti viri assimilantur cœlis quoad quinque.

Primo, quoad substantiam. Nam cœlum habet in substantia simplicitatem, quia non est ex contrariis. Unde nullam habet contrarietatem, licèt enim ponatur communiter ex materia & forma compositum, tamen materia talis tota est suæ formæ subjecta, & ab ea totaliter comprehensa: ideo in cœlo non est discordia (sicut Empedocles dixit) sed solùm concordia. Similiter sancti viri in se contrarietatem non habent.

Quia licet sit in eis materia & forma, id est, caro & spiritus, tamen ipsam carnem subiiciunt spiritui, secundum illud Apost. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Nam etiam ipsi habent cum aliis discordiam, sed omnimodam, quantum possunt, tam in se quàm cum aliis (divina favente gratia) concordiam habere nituntur. Job. *Facit concordiam in sublimibus suis.* Luc. *Pax in cœlo*, id est, in homine cœlesti, & sancto; *& gloria in excelsis*, scilicet in beatis. 1. Cor. 9. Iob. 25.

Item habet cœlum in substantia immutabilitatem: quia in cœlo non est generatio nec corruptio, nec in toto nec in parte. Et hoc competit spiritualiter virginibus, & illis sanctis qui continenter vivunt, quia nec carne per luxuriam, nec spiritu per aliquam mortalem culpam corrumpuntur; nec est in eis generatio carnalium filiorum. Sed licet cœlum non sit in se generabile aut corruptibile, in interioribus tamen est generationis eorum principium effectivum, & regulativum. Quod quibusdam sanctis aliqualiter competit: qui licet ipsi per se generationi filiorum carnalium vel matrimonio non intendant, tamen circa hoc alios fideles monent, & ordinant. Sicut patet de Apostolo Paulo: qui licet ipse in se esset virgo, tamen aliis dicebat: *Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro.* Et iterum. *Volo autem juniores nubere, & filios procreare.* Non enim sancti viri, etiam continentes, matrimonium damnant in aliis, sed approbant & commendant, licet virginitatis munditiam nuptiis & matrimonio præferant. 1. Cor. 7. 1. Tim. 5.

Item in cœlo non est augmentum vel diminutio. Et sancti ad hoc summè student, ut non eveniat in eis vel augmentum culpæ vel diminutio gratiæ.

Secundo, sancti viri assimilantur cœli circularitati. Nam figura sphærica est capacissima, quia undique æqualiter concava, & ideo valde competit cœlo, quod est omnium corporum contentivum. Unde dicitur Hester. *Tu enim fecisti cœlum, & terram, & quicquid cœli ambitu continetur.* Ita similiter sancti viri per humilitatem sunt undique concavi, & omnino divinæ gratiæ capacissimi. Hest. 13.

Item figura sphærica est deitati conformis, & simillima, quæ & principio, & fine caret: & ideo competit cœlo, quod est nobilissimum corporum, ut sit sui opificis perfectioni conforme, & ejus æternitatem gloriæ repræsentet. Psa. *Cœli enarrant gloriam Dei.* Ita similiter sancti viri etiam in hoc mundo divinā perfectionem imitari conan- Psal. 18.

conantur, & quantum possunt, similari, & conformari, propter quod dicitur. *Qualis cœlestis, tales & cœlestes.*

1. Cor. 15.

Item figura sphærica est ad motum habilissima & aptissima; quia non habet angulum impedientem se, & detinentem. Et ideo bene competit cœlo, cujus motus est circularis, & continuus, & maximè necessarius, quia est ut vita quædam natura existentibus omnibus, sicut Philosophus dicit. Ita similiter sancti viri ad motum bonæ operationis, & ad exitum præsentis peregrinationis student, quantum possunt, esse habiles & expediti. Unde ab impedientibus quantum possunt se abstinent, & restringunt secundum illud Petr. *Obsecro vos tanquam advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam.*

Arist. 8. Phi. 1.

1. Petr. 2.

Tertio, sancti viri assimilantur cœlo quoad situm, habet enim cœlum altitudinem situs; quia sicut nobilitate, ita & localitate præeminet omnibus corporibus. Ecclesiast. *Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est.* Hanc altitudinem habent sancti viri in conversatione, secundum illud, *Nostra conversatio in cœlis est.* Item in contemplatione sive in oratione secundum illud Thren. *Levemus corda nostra cum manibus in cœlum.* Item in intentione, secundum illud Matth. *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo;* Nam (ut ibid. subditur) *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum,* id est, intentio.

Eccl. 1.

Thren. 4.

Matth. 6.

Quarto, sancti viri assimilantur cœlo quoad motum: quia motus cœli est naturalis, circularis, & incessabilis: licet enim motus cœli fiant effectivè à motore separato, id est, ab intelligentia spirituali, quæ non inhæret cœlo ut forma, sed solùm ut motor, & movet ipsum imperio voluntatis: quia (sicut dicit Aug.) materia corporalis, quantum ad motum localem, obedit Angelis ad nutum: Sicut etiam in nobis apparet, in quibus statim ad imperium voluntatis & imaginationis sequitur motus corporalium membrorum. Et adhuc in motu cœli (ut dicunt aliqui) supra voluntatis imperium additur etiam influxio virtutis illius. Tamen motus cœli dicitur naturalis quantum ad hoc quod habet naturalem altitudinem, ut tali motu, & non alio moveatur. Unde sic ex se non habet aliquid impediens talem motum, & ideo etiam est figuræ circularis. Dicit enim Philosophus, quod primum movens movet cœlum sicut concupitum, & desideratum: quod quidem intelligi posset non sicut concupitum & desideratum à cœlo, sed ab intelligentia movente cœlum: quæ ideo movet cœlum, ut assimiletur in causando, Deo. Et sic primo colligitur, quia in motu cœli est obedientia moventis intelligentiæ, cujus scilicet imperio cœlum obedit. Item aliqua influentia virtutis motivæ. Et tertio desiderium assimilationis primæ causæ. Et quarto ex parte cœli aptitudo naturæ propriæ. Et similiter ista sunt quibus sancti ad bene operandum moventur, incessanter scilicet, influentia cœlestis gratiæ & charitatis: & obedientia divinæ voluntatis, quæ, s. manifestatur in observantia præceptorum, & impletione divinæ legis, quibus divina voluntas nobis innotescit. Item est in eis desiderium, & amor æternæ fœlicitatis, in qua cum ipse Deus apparuerit, similes ei erimus. Est etiam in eis aptitudo propriæ voluntatis, & liberi arbitrii electio ad divinam voluntatem implendam, secundum illud Psalm. *Ut facerem voluntatem tuam Deus meus,* &c. Unde in oratione dominica petere docemur: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra:* id est, ut impletur in homine cœlesti atque sancto, sic etiam impleatur in peccatore terreno.

Aug. 3. Tri.

Arist. 12. met.

Psal. 142.

Item motus cœli est circularis. Circularis enim motus est ab eodem in idem. Et hunc motum habent sancti: quia spiritum quem a Deo habent per creationem, student in ipsum reducere per finalem inhæsionem, secundum illud Eccles. *Revertatur pulvis in terram, unde erat, & spiritus redeat ad Dominum qui dedit illum.* Eccl. *Gyrum cœli circuivi,* &c.

Eccl. 12.

Eccl. 24.

Item motus cœli est incessabilis & infatigabilis, propter hoc, quod substantia movens ipsum, est infinitæ virtutis. Quælibet

libet enim virtus superioris ordinis licet sit finita in se, & respectu superioris sui, est tamen infinita respectu inferiorum suorum, sicut etiam virtus solis est infinita ad respectum omnium inferiorum generabilium, & corruptibilium, per quorum productionem, etiamsi infinita essent, non minoraretur: & similiter virtus intellectus est infinita respectu formarum sensibilium.

Ita & virtus substantiæ spiritualis qua movetur cœlum, infinita est respectu motus corporalis, unde non sequitur fatigatio. Similiter sancti viri sunt in motu bene vivendi, & bene operandi incessabiles, & infatigabiles, secundum illud Apo. *Bonum facientes non deficiamus*, & ad Hebræos. *Non fatigamini, animis vestris deficientes.* Et hoc habent sancti viri ex virtute Dei confortantis & impellentis, cujus virtus omnipotens & indeficiens est. Unde Apost. *Omnia possum in eo qui me confortat.*

Galat. 6.

Hebr. 12.

Phil. 4.

Quinto sancti viri assimilantur cœlis quoad numerum. Sunt enim decem cœli sive sphæræ mobiles secundum modernos Astrologos.

Quarum prima, est incipiendo ab inferiori, orbis Lunæ.

Secunda orbis Mercurii.

Tertis orbis Veneris.

Quarta Solis.

Quinta Martis.

Sexta Jovis.

Septima Saturni.

Octava Cœlum Stellarum.

Nona Cœlum crystallinum, sive aqueum.

Decima est primum mobile, secundum positionem quorundam.

Hic autem denarius numerus competit sanctis viris per observationem decem præceptorum Decalogi, quibus incessanter moventur cursu suo in Deum, secundum illud Psalm. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Sed sicut super sphæras sive cœlos prædictos (secundum Theolog.) est cœlum Empyreum sive igneum, id est, splendidissimum, quod est omnium contentivum: ita super omnia ista præcepta est præceptum charitatis, omnia alia præcepta continens, & includens, ut patet per Apostolum, Cor. 13.

Psalm. 119.

Isti ergo sunt cœli ad quos nos peccatores currere debemus, ut eorum beneficio divinam misericordiam impetremus. Quia ipse Deus dicit. *Exaudiam cœlos, & ipsi exaudient terram.*

Ose. 2.

Item sancti viri assimilantur stellis: sicut stellæ ornant cœlum, ita ipsi ornant Ecclesiam. Eccl. *Species cœli, gloria stellarum.* Nam primo stellæ sunt natura purissimæ. Licet enim dicatur Job, quòd *stellæ non sint mundæ in conspectu ejus*, tamen hoc dicitur per respectum ad puritatem divinam, respectu cujus omnis creatura est permixta, & impura. Unde signanter dixit in conspectu ejus, id est, in comparatione ejus qui est actus purus: sed tamen in se stellæ vel in comparatione ad alia corpora mundissimæ sunt naturæ. Ita similiter viri sancti sunt puri, nulla peccati fœditate turbati. Unde de eis dicitur Matth. *Beati mundo corde.*

Eccl. 43.

Iob. 25.

Matth. 5.

Secundo, stellæ sunt simplicissimæ, non ex contrariis compositæ.

Ita similiter viri sancti sunt simplices per intentionem, & non duplici corde. Prov. *Simplicitas justorum diriget eos.*

Prov. 11.

Tertio, stellæ sunt incorruptæ. Et similiter sancti per virginitatem, vel mentis & corporis integritatem. Talibus dicebat Apost. *In omnibus exhibuistis vos incontaminatos.*

2.*Cor.* 7.

Quartò, stellæ sunt luminosæ, & radiosæ. Isa. Stellæ cœli, & splendor earum expandent lumen suum. Et similiter sancti spiritualiter illuminant alios per radios doctrinæ, & per fulgores, id est, exempla bonæ vitæ. Matth. *Sic luceat lux vestra coram hominibus.*

Isa. 5.

Matth. 5.

Quintò, stellæ sunt figuræ sphæricæ. Et similiter sancti per paupertatem, & contemptum temporalium: quia ad modum sphæræ non attingunt terram nisi in puncto, id est, per solam vitæ sustentationem. Apost. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.*

1.*Tim.* 6.

Sextò, sunt stellæ quoad substantiam solidæ, non porosæ. Sic & sancti viri sunt clausi, nullis vanis aperti per aliquam vani-

vanitatem vel curiositatem, sed habent mentis stabilitatem veram. Jud. *Stellæ manentes in ordine, & cursu suo.*

Iud. 5.

Septimò, stellæ sunt quoad superficiem plenæ, non angulosæ, non asperæ. Similiter sancti viri sunt plani per mentis tranquillitatem & pacem, non angulosi per singularitatem, nec asperi per inordinatam rigiditatem, sed mites & dulces per lenitatem.

Octavò stellæ sunt situ altissimæ, à corruptione elevatæ. Similiter sancti sunt elevati per animi magnitudinem vel conversationem cœlestem.

Nonò stellæ sunt motu velocissimæ. Sic etiam sancti velocissimi, & promptissimi, per obediendi velocitatem, Baruch. *Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt: Adsumus, & luxerunt ei cum jucunditate.*

Baruch. 4.

Decimò stellæ sunt aspectu parvæ, quamvis in veritate sint maximæ, sed parvitas apparet ratione distantiæ. Similiter sancti apparent parvi per humilitatem, & sunt altissimi per sanctitatem, sive gratiæ sublimitatem. Eccl. *Dedit illi sicut stellas exaltare semen ejus*, scilicet Christi, ex cujus semine, id est, doctrina, sive gratia, sancti regenerati sunt, secundum illud Petr. *Renati non ex semine corruptibili.*

Eccl. 44.

1. Petr. 1.

Undecimò, stellæ sunt nobis innumeræ, soli Deo notæ, qui numerat multitudinem stellarum, & eis nomina vocat. Sic etiam soli Deo cognitus est numerus electorum in suprema fœlicitate locandus.

Duodecimò, stellæ sunt potestate maximæ, & hoc patet ex multis effectibus. Nam sunt stellæ inferiorum generativæ. Quod competit sanctis conjugatis, vel prædicatoribus qui generant filios spirituales Deo secundum illud Apost. *Christo enim Iesu per Evangelium ego vos genui.*

1. Cor. 4.

Item sunt temporum immutativæ. Sic sancti eorum orationibus quandoque tempora mutant: sicut patet in Josue, qui Solem stare fecit, & diem ad bellandum prolongavit. Et in Ezechia, qui dies vitæ orando, & flendo augmentavit; & in Helia qui tempus siccitatis sua oratione in pluviam mutavit. Unde Jacob. *Helias homo erat similis nobis, passibilis, & oratione oravit*, &c.

Iosu. 10.

Isa. 38.

2. Re. 18.

Iaco. 5.

Item sunt conservativæ. Quod competit specialiter sanctis prælatis, quorum specialiter est gregem subditorum custodire, & conservare in bono. Baruch. *Stellæ dederunt lucem in custodiis.*

Baruch. 4.

Item sunt radiorum emissivæ, & hoc competit sanctis doctoribus, qui emittunt radios doctrinæ. Dan. *Qui ad justitiam erudiunt multos, erunt sicut stellæ.*

Dan. 12.

Item sunt noctis illuminativæ: quia sanctis suis exemplis illuminant in nocte peccati existentes. Sap. *Fuit illis in lucem stellarum per noctem.*

Sap. 10.

Item sunt sui luminis occultativæ. Et hoc competit sanctis cum per humilitatem occultant vitam suam. Joel. *Stellæ retraxerunt splendorem suum.*

Ioel. 2.

Item sunt aëris purgativæ. Et hoc competit non solum doctoribus, qui purgant Ecclesiam ab erroribus, sed etiam Sacerdotibus qui per Sacramentum baptismi vel pœnitentiæ purgant animas.

Item sunt serenitatis causativæ. Et ita etiam similiter sancti turbationes, & scandala removendo, & ad serenitatem pacis & concordiæ reducendo.

Item sunt navigantium directivæ; quia scilicet sanctis suis consiliis dirigunt fluctuantes, & dubitantes.

Item sunt sui luminis communicativæ: quia scilicet per pietatem, & charitatem communicant se, & sua. Item & stellæ sunt in suis circulis ordinatè progressivæ. Quia quilibet sanctus in suo gradu vel statu ordinatè vivere studet. Hieron. *Dat ordinem stellarum in lumine noctis.*

Item sancti viri assimilantur nubibus. Nam nubium quædam sunt albæ: & hoc est, quando vapor nubis est subtilis, ita quod non spissatur; tunc enim recipit lumen superiorum in profundo, & sic fit nubes alba; quæ si reprimitur ad terram ex aliquo frigore, fit inde nebula alba. Talibus ergo nubibus albis assimilantur innocentes, & qui lumen gratiæ interius, & candorem continentiæ exterius conservant. Apocal. *Vidi nubem candidam, & super nubem sedentem similem Filio hominis.*

Apoc. 14.

hominis. Hæc enim nubes candida est innocentium vita, qui cum Christo præsident, & ei inhærent. Psal. *Innocentes & recti adhæserunt mihi.* *Psalm. 24.*

Aliquando verò sunt nubes nigræ, & hoc est quando calor circumstans expellit frigus ad interiora nubis, & per consequens inspissat, & aufert perspicuitatem luminis receptam, & fit nubes nigra. Et his nubibus nigris assimilantur pœnitentes, qui calore contritionis calescentes, frigus malitiæ suæ introrsus ad mentis considerationem trahunt; & dum se per humilitatem divinæ gratiæ lumine indignos aspiciunt, seipsos etiam exterius despiciendo in oculis aliorum nigrescunt. Exod. *Erat nubes tenebrosa illuminans.* Nam pœnitentium humilitas licet videatur obscura & despecta exterius, illuminat interius. *Exod. 14.* Aliquando vero sunt nubes rubeæ vel purpureæ. Et hoc est quando humidum nubis subtile est admixtum adusto terrestri. Tunc enim recipiendo lumen superius fit rubea. Sed si tunc vapor humidus sit inferius jam præparatus, & ductus à sole in mane vel sero, erit nubes purpurea, & figurat pluviam eodem die. Et talibus nubibus assimilantur patientes, & præcipuè martyres, qui fuerunt rubenti sanguine cruentati. Isa. *Quare rubrum est indumentum tuum?* Sed tanquam nubes purpureæ sunt amici Dei fluentes amore, qui & nitent puritate, & rubent charitate. Cant. *Dilectus meus candidus & rubicundus.* & Prov. *Bissus, & purpura indumentum ejus*: in bisso candor puritatis, in purpura fervor charitatis accipitur. *Isa. 61.* *Cant. 5.* *Prov. 21.* Quandoque autem sunt nubes virides: quod est si nubes fit jam rorans, & convertens se in pluviam propter frigus convertens eam in aquam, quia si tunc recipit lumen à superiori, fit viridis. Et talibus nubibus assimilantur vigines sive continentes: est enim virginitas in carne, velut viriditas in aqua sive aquosa nube. Eccles. *Super omnem aquam viriditas.* Hoc enim erit in resurrectione, quia in omni carne glorificata incorruptio erit castitatis. *Eccl. 40.*

Item sancti viri assimilantur pratis, Nam prata aquis crescentibus irrigantur, herbis & floribus diversi generis decorantur, unde ridere dicuntur. Prata suo virore delectant visum, suo ordore efficiunt olfactum, graminum sapore delectant gustum. Ita similiter sancti viri irrigantur aquis gratiarum, decorantur herbis & floribus, id est habitibus & actibus virtutum diversarum: delectant visum pulchritudine morum, afficiunt olfactum odore exemplorum, gustum animæ sapore, & dulcedine verborum, Proverb. *Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes.* *Prov. 27.*

Item Sanctorum vita assimilatur arcui cœlesti, qui dicitur Iris, propter quinque.

Primo, propter ejus generationem: quia scilicet arcus cœlestis generatur de reflexione radii solaris in nubem concavam, lucidam, & aquosam sive roridam, sicut nos videmus quod radius fulgens in aqua, relucet ad parietem, & secundum hunc modum fit in animabus Sanctorum infusio gratiæ. Quia sunt ut nubes concavæ per humilitatem, lucidæ per conscientiæ puritatem, & aquosæ sive roridæ per lachrymarum irriguitatem; ideo sunt susceptivæ radii divinæ gratiæ, & ita efficiuntur arcus Dei. Eccl. *Vide arcum, & benedic qui fecit illum.* *Eccl. 43.*

Secundo, propter colorationem. Nam arcus ille (ut Beda dicit) ex quatuor elementis contrahit quatuor colores: quia ex igne contrahit rubeum in summo, ex terra viride in infimo, ex aëre hyacinthinũ, ex aqua ceruleum. Secundum autem Aristot. primus color, scilicet rubeus vel vinosus, ex radio fit tangente superficiem rotunditatis nubis: hunc sequitur color mixtus, scilicet glaucus vel ceruleus, secundum qualitatem dominantem in modio nubis. Tandem apparet color viridis, ubi vapor magis est terrestris, & inter istos colores sensim distinguere est impossibile: quia scilicet per nullam lineam potest distingui unus ab alio; & ideo nullus pictor (ut ipse Arist. dicit) potest colores arcus depingere, quia semper picta per lineam distinguuntur. *Aristot. meth.* *Lib. meth.*

Redeundo autem ad quatuor dictos colores quos Beda accipit distinguendo medium in duos, prout contingit ipsum medium variari secundum duas distinctiones; dicendum est, quòd sancti viri habent ad modum arcus ruborem ex inflammatione charitatis; nitorem ex mundificatione sanctitatis; virorem ex conservatione castitatis, sive virginitatis. Habet etiam & colorem ceruleũ ex compassione pietatis, secundum illud Psalm. *Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei.* Ex istis ergo virtutibus refulgent sancti ad modum cœlestis arcus, secundum illud Eccles. *Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ.*

Psalm. 21.

Eccl. 45.

Tertio propter figurationem. Habet enim iris figuram semicirculi, id est, arcualem. Quamvis etiam Sol, cujus imago est iris, sit rotundus; quia tamen longe est altior nubibus, superiorem partem nubis tangens, imprimit ei figuram arcualem: Unde quanto Sol est ortui vel occasui propinquior, tanto in parte opposita apparet arcus major.

Apparent ergo quatuor in hujusmodi arcus figura, quæ habet Sanctorum vita: nam habet medium connexum & elevatum superius: habet extrema, id est, cornua inclinata inferius. Nec est etiam extensus, quia non apparet cum corda: nec etiam est Sagittarius, quia nulla ibi est sagitta. Similiter sancti viri habent medium, id est, cor elevatum semper superius ad Deum, extrema sive cornua inclinata inferius ad proximum. Quasi enim duo cornua sunt duo studia eorum, quibus inserviunt proximis; unum circa salutem animarum, quod inclinatur ad proximum per eleemosynas spirituales, quæ sunt docere, pro eis orare, consulere & hujusmodi: Aliud circa salutem corporis, & hoc inclinatur proximo per eleemosynas corporales, quæ sunt pascere famelicos, vestire nudos & hujusmodi. Sunt etiam non extensi, id est, sine tensione & corda nimiæ rigiditatis, & crudelitatis, neque suis sagittis percutiunt tyrannicæ pravitatis. Sunt enim benigni, ac mites plus erga alios, quàm etiam erga seipsos. Hæc est ergo figura arcus quæ apparet in nubibus cœli, id est, in sanctis, & cœlestibus viris. Genes. *Arcum meum ponam in nubibus cœli.*

Quarto propter significationem, secundum illud Psam. *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus.* Nam arcus iste cœlestis quandoque significat pluviæ inundationẽ, & hoc est quando apparet in meridie; quandoq; vero nubiũ cognationẽ; & hoc est quando apparet circa occasum, quia tunc significat quod tonabit, & leviter pluet. Aliquando vero signigficat aëris serenationem, hoc est quando apparet in Oriente vel circa. Sic etiam viri sancti quando apparent, sequitur pluvia, id est, abundantia doctrinæ, & tonitruum, id est, terror divinæ justitiæ, & serenitas animæ per purgationem conscientiæ, scilicet pœnitentiam: hæc student sancti viri peccatoribus assiduè impendere.

Psalm. 11.

Quinto, propter operationem, quia scilicet arcus cœlestis sua interpositione Solis calorem temperat. Quia sancti se viri interponendo inter Deum, & peccatores, iram ejus mitigant, secundum illud Psalm. *Dixit ut disperderet eos, si non Moyses electus ejus stetisset in confractione in conspectu ejus, ut averteret iram ejus.*

Item arcus per sui resolutionem in pluvias inferiora fœcundat. Et similiter sancti pro aliis orando, & se in lachrymis resolvendo gratiam ejus impetrant, qua anima fœcundatur ad fructus bonorum operum producendos.

Item arcus per suam speciem superiora pulchrificat. Unde Eccles. dicitur de ipso quod valde speciosus est splendore suo. Et similiter sancti splendent non solum mundo, id est, hominibus, sed etiam cœlo, id est Deo, & Angelis; ipsi etiam sunt superior, speciosior, & illustrior portio gregis Christi.

Eccl. 43.

Item arcus aërem inhumidat, unde (secundum Bedam) per 40. annos ante judicium non apparebit arcus, quod erit signum desiccationis elementorum.

Beda.

Similiter

Similiter sancti viri aërem suis lachrymis molliunt, quia frequenter & uberrimè plorant, sive pro reatu culpæ, sive pro incolatu miseriæ, sive pro timore justitiæ, sive pro dilectione patriæ.

Item arcus pacem inter Deum & mundum denunciat. Et similiter sancti viri dum mundum & peccatores Deo reconciliant. Eccles. *In tempore iracundiæ, facta est reconciliatio.* Eccles. 44.

Item sanctus homo assimilatur materiæ vaporali, quia idem corpus dicitur vapor, æther, & fumus. Nam secundum quod habet continuans, dicitur vapor: secundum vero quod habet subtile aërium inflammabile, dicitur æther: secundum verò quod habet in se calidum adurens partes, dicitur fumus, & ideo est niger. Similiter sanctus vir primo est aqueus in lachrymali compunctione, secundo subtilis & aëreus in spiritualium contemplatione, tertio calidus, & fumans in fervent dilectione. Sap. *Vapor est enim virtus Dei.* Sap. 7.

CAP. LXX.

Quam plurimæ lucis, aquæ, ac ignis proprietates enumerantur, quibus Sanctorum beatorumq; Sapientia comparatur.

Sapientia Sanctorum assimilatur luci propter quatuor.

Primo propter munditiam vitæ. Lux enim purissima est & incoinquinabilis. Unde per sordes transiens non inquinatur. Hoc bene competit cœlesti sapientiæ qua sancti illuminantur. De qua dicitur Sap. quod nihil inquinatum in illam incurrit. Candor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula; & ideo cœlestis sapientia munditiam præsupponit. Unde dicitur Sap. quod *in malevolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Sap. 1. Et idem dicit Greg. Naz. quod prima sapientia est vita laudabilis, & apud Deum mens pura, per quam puri puro junguntur, & sancti sancto sociantur. Gregor. Naz.

Secundo propter excrescentiam notitiæ. Habet enim lux in medio se ipsam multiplicare & augmentare, secundum illud Proverb. *Lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* Prov. 3. Similiter sapientia Sanctorum in vita illa semper augmentabilis est quousque perveniat ad perfectum diem, id est, ad perfectam & claram Dei visionem: propter quod dicitur Eccl. *Usque ad canos invenies sapientiam.* Eccl. 6. Et ideo Greg. Nazianz. Dicta & facta, quæ ad proprietatem pertinent, semper discere potius ignorans malo quàm docere. Optabile enim mihi est & percharum usque ad ultimam discere senectutem, quoniam nulla ætas ad discendum sufficere potest.

Tertio, propter evidentiam justitiæ. Videmus enim, quod lux est radiorum emissiva, & diffusiva, sicut patet de luce solis. Sic etiam quando est lux veræ sapientiæ interius, emittit & producit radios non solum verborum bonorum, sed etiam bonorum exemplorum exterius, secundum illud Matth. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* Matth. 5. Unde dicitur Jac. quod *sapientia quæ desursum est, plena est misericordia, & fructibus bonis.* Jac. 3. Et idcirco etiam dicit Gregorius supradictus: ille, inquit, sapiens mihi videtur, qui de virtutibus animæ, pauca quidem commonet, & proloquitur, plura autem in suis factis & moribus ostendit & fidem verbi operum suorum stipulatione confirmat. Clara enim sapientia est illa, non quæ verbis volat, sed quæ in virtutibus constat.

Quarto, propter efficaciam doctrinæ. Nam sicut lucis est aliis splendere, ita sapientis est alios docere, & sapientes efficere. Unde dicitur de sapiente, Tob. *Luce splendida fulgebis.* Tob. 13. Hic est splendor doctrinæ procedens à luce sapientiæ. Eccl. *Sapientia doctrinæ secundum nomen est ejus.* Eccl. 6. Habet aut in doctrina sapientiæ multos effectus lucis. Nam lux est contrariorum conciliativa; sic sapientes & sancti viri student discordes pacificare & fœdere pacis eos tam Deo quam inter

seipsos.

Isa. 42. seipsos venire. Isa. *Dedi te in fœdus populi, & in lucem gentium.*

Item lux est debilium confortativa, unde multum confortantur infirmi, dum audiunt diem fieri. Sic & sapientiæ proprium est confortare. Unde Eccl. *Sapientia confortavit sapientem super decem principes civitatis*: & ideo sapientibus dicitur illud Isa. *Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.*

Eccl. 7. Isa. 36.

Item lux est grossorum subtiliativa: subtiliat enim lux aërem non solùm de die, sed etiam de nocte: unde Hippocr. dixit, quod nisi stillaret lux de nocte, & subtiliaret aëris densitatem, destrueret omne corpus animatum. Similiter subtiliat sapientia mentes hominum simplicium ad omnia rectè dijudicandum. Sap. *Omnium artifex docuit me sapientia.* Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, simplex, unicus, subtilis.

Hippocr. Sap. 7.

Item lux est durorum liquefactiva, sicut patet in cera & aqua congelata, quæ liquescunt ad calorem lucis solaris. Unde Exod. *Cum incaluisset sol liquefaciebat manna.* Sic verba sapientiæ liquefaciunt corda dura, Psal. *Emittet verbum suum & liquefaciet ea.* Judith. *Petræ sicut cera liquescent.* Itē lux est absconditorum manifestativa. Sic per doctrinam sapientium manifestantur nobis abscondita scripturarum, secundum illud Job. *Profunda fluviorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.*

Exod. 17. Iudith. 16. Iob. 33.

Item est corporalis vitæ regitiva. Sic per sapientiam præsidentium regitur vita plebium. Unde Paral. Salomon oravit Deum, dicens: *Fecisti me regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est quasi pulvis terræ. Da mihi sapientiam, & intelligentiam, ut ingrediar & egrediar coram populo tuo.*

2. Paral. 1.

Item lux est dormientium excitativa, & solicitativa. Nam qui de nocte dormiunt, adveniente diei luce excitantur, & surgunt Psal. *Ad te de luce vigilo.* Sic sapientia solicitat dormientes in peccatis, excitans eos stimulo timoris, ut è lecto peccati surgant. Unde Ps. *Initium sapientiæ timor Domini.* Timor enim domini expellit peccatum.

Psal. 62. Psal. 120.

Item sapientia sacræ scripturæ assimilatur aquæ propter septem.

Eccl. 1.

Primo, quia ipsa est facierum repræsentativa. Apoc. *Ostendit mihi Dominus fluvium aquæ vivæ splendidum tanquam crystallum.* In aqua enim viva, & splendida facies intuentium tanquam in speculo ostenduntur. Prov. *In aquis resplendent vultus prospicientium*; & talis est sacra scriptura. Greg. *Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut ibi interna facies nostra videatur.* Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra conspicimus: Ibi sentimus quantum proficimus, quantum à profectu longè distamus.

Apoc. 22. Prov. 27. Greg. 2. mor.

Secundo, quia est sordium mundificativa. Ezech. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini.* Joh. Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.

Ezech. 36. Ioh. 15.

Tertio, quia est sterilium fœcundativa. Isa. *Effundam aquas super sitientem, & fluenta super aridam*; supple, ut fœcundetur: per aridam intellige animam in suis naturalibus consideratam. Num. *Anima nostra arida est.* Sed per sitientes intellige physicas doctrinas, quæ sine aqua istius sapientiæ non proficeret.

Isa. 54. Num. 11.

Quarto, quia est frigidorum calefactiva. Genes. *Anna invenit aquas calidas in solitudine.* Hæ aquæ calidæ, sunt sacræ scripturæ, verba sive documenta ignita. Psalm. *Ignitum eloquium tuum vehementer.*

Gen. 36. Psalm. 118.

Quinto, quia est promissorum impletiva. Isa. *Panis ei datus est, aquæ ejus fideles.* Panis enim reficiens animam, est doctrina sacra: cujus aquæ, id est, promissiones, sunt fideles, sine fraude & deceptione. Dicuntur enim aquæ fideles, ubi non sunt foveæ vel herbæ latentes, per quas fraudes & deceptiones verborum signantur à quibus sacræ scripturæ doctrina penitus est munda.

Sexto, quia ab amaritudine dulcorativa. Nam ipsa continet lignum, quod fuit positum in aquis Marath. Exod. *Ostendit eis lignum, quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt*, hoc est lignum

Psal. 118. lignum crucis. Psal. *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua.*

Ioan. 17. Septimo, quia est inferiorum elevativa. Joan. *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Item sapientia humana in ista vita, sive naturalis, sive fidei, est imperfecta. Et ideo assimilatur aquæ ratione imperfectæ figuræ: quia aqua non habet sphæram completam: non enim aquæ sphæra undique circumdat terram, quia scilicet terra est in parte discooperta. Et dicunt Philosophi illud naturaliter esse, quia aqua cum non sit corpus ita naturale, sicut ignis, & aër, sed sit valde materialis, minus habet de loco, & de figura sphærica quàm aër; & ideo non potest implere concavum alicujus sphæræ, cùm humidum ejus fluat in seipsum, & in partes contrahatur: ideo non habet figuram sphæricam, scilicet circularem, sed quasi semicircularem. Unde dicit Alpetragius quod ignis velociter, & uniformiter imitatur circularē motum cœli, & per consequens locum. Aër vero imitatur, sed non uniformiter. Aqua verò nec uniformiter, nec completè, sed semicirculariter. Terra vero in nullo imitatur, sed sphæricam figuram complet non imitando cœlum, sed recedendo à cœlo, per hoc quod partes sua gravitate comprimuntur ad centrum. Locus ergo naturalis aquæ, non est tota superficies terræ, sed superficies aëris, scilicet illa quæ magis abundat in qualitatibus consimilibus aquæ, scilicet in frigido & in humido, & superficies terræ sibi similis. Hæc autem est tantum in Aquilone, ubi est purissimus locus aquæ quoad generationem, in meridie autem non est aqua, nisi quia illuc fluit ab Aquilone. Nec est contra Theologos dicentes quod terra non apparebat in principio: quia tunc aqua erat in circuitu terræ vaporaliter, quia nondum habebat proprium locum & distinctionem. Sicut ergo terra est tantum ex parte cooperta aqua, ita nos in vita ista, sive notitia naturali sive fidei, tantum ex parte cognoscimus. *Ex parte enim cognoscimus & ex parte prophetamus.* Unde scientia nostra

1. Cor. 13.

est imperfecta sicut & aquæ figura. Isa. *Repleta est terra scientia divina, & quasi aquæ maris operientes;* scilicet non ex toto, sed ex parte, sed scientia beatorum assimilatur igni. Isa. *Erit lumen Israel in igne.* Israel interpretatur *videns Deum*, & significat beatos, qui Dei visione fruuntur, quorum lumen, id est, scientia, igni assimilatur, quia est velox & uniformis: velox enim est, quia sine discursu. Non enim (ut dicit Aug.) erunt in patria volubiles cogitationes nostræ ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram uno simul conspectu videbimus, & sic non solum velox, sed etiam uniformis; quia unico reali medio sive formâ omnia cognoscunt beati quæ ad eorum beatitudinem faciunt, scilicet divna essentia.

Isa. 11.

Isa. 10.

Scientia autem Angelica naturalis licet sit completa, quia omnium creaturarum habent plenam notitiam, non tamen uniformis; quia non per unam speciem sive formam, sed per multas cognoscunt. Unde dicitur in libro de causis quod intelligentia est plena formis, & ideo similis aëri, quæ non uniformiter imitatur cœlum: & ita nec ipsi sapientiam habent divinam, quia quæ Deus cognoscit uniformiter, ipsi (ut ita dicam) cognoscunt multiformiter. Sed scientia hominis viatoris est ut dixi, similis aquæ; quia nec perfecta nec uniformis, sed varia & multiformis. Illi vero qui cœlestem sapientiam fugiunt qua dicunt Deo, *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus*, similes sunt terræ, quæ recedendo à cœlo completam facit sphæram, quia recedendo à cœlesti sapientia completam quandam accipiunt nequitiæ figuram, quæ potius est tenebra quam lumen. Isa. *Ecce tenebræ operient terram.* Nam *sapientia hujus mundi, stultitia est apud Deum.*

Isa. 60.
1. Cor. 3.

CAP. LXXI.

Vitæ solitariæ perfectiones per varia Eremi exempla breviter conscribuntur.

SOlitaria & eremitica vita assimilatur eremo sive solitudini. Nam habet

quatuor spiritualiter, quæ habet eremus corporaliter.

Primo libertatem; quia ibi feræ sylvestres liberius evagantur. Sic etiam anima à curis & tumultibus sæculi separata est liberior ad contemplandum. Thren. *Sedebit solitarius & tacebit, & levabit se supra se.* Unde ibi liberius percipit divinas revelationes. Ose. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus.* Ibi ergo petra Christus animæ oranti, & sitienti se aperit, & aquam sapientiæ salutaris uberius infundit. Psal. *Interrumpit petram de eremo, & adaquavit eos velut in abysso multa.*

Threń. 3. Ose. 22.

Secundo, quia habet dubietatem vel deceptibilitatem. Nam propter sylvestres feras, quæ in eremo commorantur, loca talia à venatoribus frequentantur, & laquei ibi & retia occultantur. Et sic etiam solitarii maximè molestantur & tentantur à dæmonibus, qui sunt venatores animarum, diversas deceptiones invenientes. Et hinc est quod diabolus Christum in deserto tentavit. Unde multo magis tentat & venatur ibi simplices homines. Eccl. *Venatio Leonis & Onagri in Eremo.* Leo enim est diabolus, Onagri vero simplices Eremitæ.

Tertio habet difficultatem sive asperitatem. Nam talium locorum habitatores pluribus laboribus exponuntur, & nunc gelu, nunc frigore constringuntur, nunc æstu exuruntur, nunc rore, nunc pruina, nunc nivibus perfunduntur. Sic etiam spiritualiter solitarii diversorum vitiorum molestiis fatigantur: quia quandoque rigescunt gelu accidiæ, quandoq; fervescunt æstu concupiscentiæ. Sed si viriliter resistunt, perfunduntur rore gratiæ sive consolationis divinæ. Unde Deus quandoque ad horam videtur eis iratus, scilicet quando tot vitiorum tentationibus commoventur: sed statim videtur placatus, quia scilicet post tentationum victoriam magnæ dulcedinis consolationibus perfunduntur. Unde dicitur: *Tetigit autem & justos tentatio mortis, & commotio facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.*

Sap. 18.

Quarto habet tranquillitatem. Nam quamvis talis locus multum habeat afflictionis, multum tamen habet quietis; quia ibi habitantes raro nisi à latronibus molestantur. Similiter solitarii homines habent solum pugnam latronum, id est dæmonum. Sunt enim (ut dicit Antonius) à tribus bellis erepti, visus, & auditus & locutionis: sed remanet eis pugna cordis propter dæmones infestantes. Et sic licet hæc vita ex una parte videatur aspera, & terribilis, tamen ex partibus multis est secura & pertransibilis. Deut. *Transivimus per eremum terribilem, & solitudinem magnam.*

CAP. LXXII.

Aquilonaris & Australis venti effectus, quorum alteri spiritus malus, alteri vero bonus comparatur.

Spiritus malignus assimilatur Aquilonari.

Primo, quia Aquilo est ventus frigidus, & hoc habet ex loco sui exitus. Et similiter spiritus malignus est frigidus, fervorem mentis extinguendo. Eccles. *Frigidus ventus Aquilo flavit, & gelavit crystallus ab aqua.*

Eccles. 43.

Secundo, quia est ventus siccus, & hoc similiter habet ex loco exitus sui. Similiter spiritus malignus siccus est, id est desiccativus, humorem devotionis consumendo. Unde Prov. *Ventus Aquilo dissipat pluvias*, id est, devotionem lachrymarum. Et Eccl. dicitur; quod *ventus Aquilo flavit*, &c. Et postea sequitur quod *devorabit montes & exuret desertum, & extinguet viride sicut ignem*, scilicet desiccando devotionis humorem.

Prov. 23. Eccl. 43.

Tertio, quia est ventus subtilis; & hoc habet, quia Aquilo propter nimiam congelationem minimè vaporatur, & ideo non ingrossatur ex vaporibus humidis. Similiter malignus spiritus subtilis, id est, astutus, est in fraudulenter decipiendo: & ideo tentatio ejus propter subtilitatem, & obscuritatem assimilatur fumo secundum illud Isa. *Ab Aquilone fumus veniet, & non est qui effugiat.*

Isa. 14.

Quarto,

Quarto, quia Aquilo est ventus vehemens: & hoc quia exit à locis frigidissimis, & montibus, sub quibus continetur multus vapor terreus. Ecclef. *Tempestas Aquilonis, & congregatio spiritus*, &c. Similiter malignus spiritus est vehemens & violentus crudeliter persequendo. Job. *Ventus vehemens venit à regione deserti & concussit quatuor Angulos domus.* Ezech. *Ventus turbinis veniebat ab Aquilone.*

Eccl. 43. Iob. 1. Ezech. 1.

Notandum, quod spiritus malignus & Spiritus sanctus contrario modo operantur. Ille quidem in hominibus peccatoribus, & hic in justis: sicut accidit de vento Aquilonari & Australi. Nam Auster congregat & inspissat vapores in nubes & rorem, eo quòd aperit propter caliditatem suam, & etiam congregat propter suam tortuositatem. Sed Aquilo è contrario dissipat & dispergit omnem vaporem. In Corintho tamen contingit oppositum, scilicet quod Aquilo inducit ibi vapores, & Auster dissipat: quod est, quia illa civitas habet ad Austrum terram arenosam, & desertam, cujus siccitate minimus vapor resolvitur: è contra habet ad Aquilonem paludes & maria, ex quibus ventus Aquilo ingrossatur, & accipit tortuositatem, & generat ibi pluvias in alios vapores. Similiter in mentibus Sanctorum Auster, id est, Spiritus sanctus, de quo dicitur Abac. *Deus ab Austro veniet*, inducit sive congregat nubes & vapores, id est, sanctas cogitationes & affectiones, quas Aquilo, id est, malignus spiritus inspissare, & dispergere conatur. Sed in peccatoribus è contra diabolus tanquam Aquilo in Corintho inducit & congregat vapores, id est, malas & terrenas vel carnales affectiones. Sed Auster, id est, Spiritus sanctus eas dissipat, & dispergit, dum ad puritatem reducendo malas affectiones ab eis repellit. Et propterea Aquilonem odiens, & Austrum diligens, sponsa in Canticis dicit: *Surge Aquilo, & veni Auster, persla hortum meum, & fluent aromata illius.*

Abac. 3. Cant. 4.

Item malignus spiritus quandoque ut devotos, & spirituales viros decipiat, transfigurat se in Angelum lucis: & tunc ejus simulatio est similis speluncæ, quia spelunca ex parte lucis habet introitum latum, sed terminum arctum. Unde locus lucidus est in ingressu, obscurus in progressu, sed arctus & hispidus in egressu, si tamen inveniatur egressus, ut dicit Damasc. Sic etiam quandoque diabolus apparens in forma boni angeli (ut dicit Beda) in principio dat splendorem & stuporem, in progressu dat timorem, sed in exitu dimittit errorem. Et propterea dicit Psal. quòd *insidiatur quasi leo in spelunca sua.*

Psalm. 9.

CAP. LXXIII.

Quamplurimi ignis ac nubis, omniumque ventorum effectus & ortus, quibus pulcherrimis similitudinibus Dei spiritus comparatur.

Spiritus sanctus assimilatur igni. Actor. *Apparuerunt illis dispartitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum Spiritus sanctus.*

Actor. 2.

Primo, propter gratiam, scilicet donorum: habet enim ignis septem virtutes designantes septiformem gratiam septem donorum Spiritus sancti. Nam Spiritus sanctus ad modum ignis alta humiliat, per donum timoris; emollit dura per donum pietatis; illuminat obscura per scientiam; restringit fluida per consilium; consolidat mollia per fortitudinem; clarificat metalla tollendo rubiginem; per donum intellectus sursum tendit; per donum sapientiæ altissima comprehendit.

Secundo assimilatur Spiritus sanctus igni propter excellentiam. Ignis enim excedit omnia elementa in tribus, scilicet in specie, in ordine & virtute. In specie quidem, id est, in pulchritudine, ratione lucis in aspectu. In ordine ratione sublimitatis in situ. In virtute ratione vigoris in actu. Similiter Spiritus sanctus in his omnia excedit. Primo in pulchritudine lucis. Job. *Spiritus ejus ornavit cœlos.* Ornamentum enim cœlorum est pulchritudo lucis. Psal. *Expandit ignem ut luceret eis per*

Iob. 27. Psal. 41.

eis per noctem. Item in altitudine originis. Thren. *De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudivit me.* Item in multitudine virtutis. Psal. *Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Hebr. *Deus noster ignis consumens est.*

Threni. 1. Psalm. 32. Hebr. 12.

Tertio, propter violentiam. Nam ignis ex violentia sua habet alta inclinare, gravia elevare, & fluida coadunare. Et hæc tria facit Spiritus sanctus; quia inclinat excelsos ad humilitatem, elevat infimos per supernorum aviditatem, coadunat invicem divisos per morum uniformitatem.

Quartò, propter munificentiam. Est enim munificus, & ut ita dicam, liberalis, communicando se & sua. Nam communicat suam formam, id est, igneitatem. Et sic Spiritus sanctus per gratiam quodammodo communicat suam deitatem. Nam *qui spiritu Dei aguntur, hi Filij Dei sunt*, sicut dicitur Rom. Item communicat suam potentiam, id est, caliditatem, quæ est ejus virtus activa. Et sic Spiritus sanctus suam charitatem, per quam operatur magna. Apost. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.*

Rom. 8. Rom. 1.

Item communicat suam efficaciam, id est, operationem, quæ multiplex est. Et sic Spiritus sanctus communicat suas operationes quæ multæ sunt, secundum diversas gratias gratis datas.

Nam aliis datur per spiritum sermo sapientiæ, &c. ut dicitur Corinth. Et postea subditur, quòd hæc omnia operatur unus atque idem spiritus. Et Spiritus sancti operationes assimilantur operationibus ignis. Nam ignis habet alterare, scilicet calefaciendo, desiccando & denigrando, & multis aliis modis transmutando per suam virtutem activam. Et similiter Spiritus sanctus in diversas qualitates sive virtutes eos, in quos venit, alterat & transmutat, unde dictum fuit Sauli: *Insiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis, mutaberisque in virum alterum.*

1. Reg. 10.

Secundò, ignis habet renovare. Est enim ignis (ut dicit Dionys.) sui renovativus in materia, scilicet aliena à se generando, ut per novas generationes seipsum extra sphæram suam conservet. Nam extra sphæram suam ignis se revocando melius custodit & conservat naturam suam in materia aliena, quam faceret ibi in materia propria: quia materia grossa tardius evellitur per actionem contrarii. Sic Spiritus sanctus, quamvis in sphæra sua, id est, in natura sua propria non removeatur vel immutetur, tamen in nobis existens quodammodo renovatur per novos effectus gratiæ, quos efficit in quibus operatur. Unde Propheta petebat, dicens: *Spiritum rectum innova in visceribus meis.* Et Ezech. *Ecce dabo vobis cor novum*, &c. Ipse ergo renovare dicitur, dum nos per ipsius gratiam innovamur. Psalm. *Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ.*

Dion. de cœl. hier. cap. ult. Psalm. 50. Ezech. 36. Psalm. 103.

Tertio, ignis habet augmentari. Dicit enim Dion. quòd ignis est latenter augmentativus sui ipsius: & alia translatio dicit, *crescens à se ipso*, id est, à propria virtute activa, non quod in ipso sit materia sui crementi, & ideo non crescit nisi addito combustibili. Et similiter Spiritus sanctus, quamquam ex se naturam non habeat ut crescat vel minuatur, tamen in nobis crescere dicitur, quia crescere nos facit in gratia. Unde dicitur de Joan. Baptista, quod *puer crescebat & confortabatur spiritu.* Sic etiam multiplicari dicitur, quia in nobis sua dona multiplicat. Unde Sapient. dicitur *spiritus multiplex.* Et Helias duplicem spiritum, id est, duplex donum, sive duplicem gratiam dicitur habuisse, scilicet ad prophetandum, & miracula faciendum.

Dionys. Luc. 1. Sap. 7. 4. Reg. 10.

Quarto, ignis habet segregare. Unde Dion. dicit, quod ignis est discretivus. Segregat enim ignis & discernit in metallis purum ab impuro, & grossum à subtili, ut plumbum ab argento. Assumit enim subtilia similia sibi, & rejicit grossiora, propter quod dicitur congregare homogenia sibi. Unde patet quod ignis habet congregare, & segregare. Habet enim congregare, similia, & dissimilia disgregare: utraq; autem operatio attribuitur Spiritui sancto: segregat enim ab aliis illos quos sibi

ſibi elegit ad aliquod ſpeciale. Unde dixit Spiritus ſanctus. *Segregate mihi Paulum & Barnabam in opus miniſterij ad quod aſſumpſi eos.*

Act. 13.

Item ei attribuitur bonorum congregatio. Eccl. *Tempeſtas Aquilonis & congregatio ſpiritus.* Tempeſtas enim Aquilonis eſt congregatio ſuperborum, quia eſt congregatio illius, de quo dixit Iſa. *Sedebam in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis,* ſcilicet diaboli. Sed congregatio ſpiritus eſt congregatio humilium.

Eccl. 43. Iſa. 14.

Quintò, ignis habet penetrare. Unde Dionyſius dicit, quòd ignis eſt acutè pergens. Illud enim quod eſt acutum, pergit penetrando. Ipſe enim Spiritus ſanctus amor eſt.

Amor autem facit penetrare amantem ad intima amati, & ejus ſecreta perſcrutari. Unde Apoſtolus dicit, quod *Spiritus ſanctus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei.* Et id o etiam mentes diligentium Deum perducit ad ſecretorum Dei contemplationem. Notandum etiam quòd ignis acutè pergit in quantum eſt materia aliena, quam ſucceſſive convertit: & ideo convertendo quamlibet partem, poſt partem ſemper in acutum vadit.

1. Cor. 2.

Si enim ſimul converteret, moveretur in rotundum, vel in latum. Unde Philoſophus negat ignem eſſe acutorum angulorum, ſicut quidam poſuerunt: quia non dant elementis ſecundum naturam aliquam figuram, niſi fortè rotundam: quod intelligitur de elementis ſecundum quod ſtatuuntur in propriis ſphæris ſuis, & intelligit etiam quod ignis non habet angulos permanentes; quod quidem verum eſt, quia ſemper variantur.

Ariſt. 2. cœl.

Sicque Spiritus ſanctus mentem hominis non ſtatim totaliter perficit, ſed paulatim proficere facit. Unde Gregorius dicit, quod nemo repente fit ſummus, ſcilicet in bona converſatione: à minimis quis inchoat, ut ad majora perveniat. Ideo quanto plus homo per ſpiritum proficit, tanto ab exterioribus amplius ſe reſtringit: ſicut accidit de cœlo quod acutæ figuræ extitit, quià ſemper verſus cuſpidem ſtrictius fit.

Greg.

Sexto ignis habet ſe aliis ſibi incorporare, ſive alia ſibi unire, ut ita dicam, ſicut materia unitur formæ, ſicut patet in ferro ignito, & carbone inflammato: in quibus ignis ſecundum omnes partes ſuas ſic partibus carbonis ſive ferri conjungitur, quod inter unius, & alterius ſubſtantiam ſenſibilis differentia non habetur. Unde & corpora talia dicuntur eſſe ignis materia, ut idem dicit Philo. Quia Spiritus ſanctus quos per ſuum gratiam ad ſe trahit, ſecum quodammodo unum facit. Unde dicitur, quod qui adhæret Deo unus ſpiritus eſt cum eo.

Ariſtot. met. 4. 1. Cor. 6.

Septimo ignis habet elevare. Unde Dion. dicit, quod ignis eſt ſurſum ferens ſcilicet alia: & hoc in quantum cogit alia, in quibus habet victoriam, ſequi motum ſuum; quia ſicut participant de forma ejus, & ita de motu. Sic etiam Spiritus ſanctus, quibus formam ſuæ gratiæ tribuit, levat, & poſt ſe trahit, Ezech. *Quocunque ibat ſpiritus, illuc eunte ſpiritu, & rotæ pariter levabantur ſequentes.* Spiritus enim vitæ erat in rotis, cum euntibus ibant, & cum ſtantibus ſtabant, & cum elevatis à terra pariter elevabantur, & rotæ ſequentes eum, quia ſcilicet ſpiritus vitæ erat in rotis. Ubi attende, quod Spiritus ſanctus facit proficiendo, ſtare perſeverando, & elevari à terra cœleſtia contemplando, vel terrena contemnendo.

Dio. de 6. cœl. hierar. Ezech. 1.

Item Spiritus ſanctus aſſimilatur nubi. Primo, quia nubes à terra vel mari elevantur. Reg. *Ecce nubecula parva aſcendebat de mari.* Quia ſcilicet Spiritus ſanctus quos replet, elevat à terrenis per ipſorum terrenorum contemptum, Ezech. *Elevavit me ſpiritus inter cœlum & terram.*

3. Reg. 18. Ezech. 8.

Secundo, quia ex nube refrigerium præſtatur: quia ſcilicet Spiritus ſanctus refrigerat etiam incentiva vitiorum. Unde Angelus dixit virgini Mariæ: *Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi,* id eſt, te ab omni æſtu vitiorum refrigerabit. Matth. *Nubes lucida obumbrat eos.*

Luc. 1. Matth. 17.

Tertio, quia ex nube pluvia generatur. Eccl. *Quaſi nubes pluviæ in tempore ſiccitatis.* Quia ſcilicet Spiritus ſanctus reſolvit ani-

Eccl. 35.

animam in abundantiam lachrymarum, sive in compunctione, sive in oratione. Unde dicit Apost. *Quod spiritus postulat pro nobis*, id est, postulare nos facit gemitibus inenarrabilibus.

Rom. 8.

Item Spiritus sanctus assimilatur vento. Primo quia ventus habet originem occultam. Et ista similitudo tangitur Jo. ubi Dominus dixit Nicodemo: *Spiritus ubi vult spirat & vocem ejus audis, sed non scis unde veniat, aut quo vadat.* Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Quod Chrysost. exponit de vento, qui etiam in Psalm. dicitur *spiritus procellarum*. Et tangit Dominus primo ejus potestatem, quia ubi vult spirat, id est, ventus quo vult flat. Et si dicas ventus non habet voluntatem. Dicendum est, quod voluntas sumitur pro appetitu naturali, qui nihil aliud est quam inclinatio naturalis, de qua dicitur Job. *Qui creavit pondus ventis.*

Ioan. 3. Psal. 10. Iob. 38.

Secundo tangitur venti indicium, quia vocem ejus audis, id est, sonitum ejus ex percussione ad aliquod corpus. Sic enim dicitur in Psalm. *Vox tonitrui tui in rota.*

Psalm. 76.

Tertio ponit venti originem, quæ occulta est, quia non scis unde veniat, aut quo vadat. Sed diceret aliquis, utique scitur unde veniat aut quo vadat. Nam auster venit à meridie, & vadit ad Aquilonem. Boreas verò ventus venit à contrario ab Aquilone, & vadit ad meridiem. Responderi potest, quod principium venti potest sciri dupliciter. Uno modo in generali, eo modo scitur quod auster venit à meridie, & vadit ad Aquilonem. Alio modo in speciali, & hoc modo nescitur unde veniat, id est, à qua plaga determinare incipit, & quo vadat, id est, ad quam plagam determinatè terminetur. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Quasi dicat, si ventus qui est corporeus, habet sic occultã originem, & processum, ut sciri non possit unde venit aut quo vadat: multo magis est occulta origo, & processus regenerationis spiritualis, & adhuc multo amplius origo & processus ipsius Spiritus sancti.

Secundo, quia ventus habet impulsionem inquietam, est enim ventus mobilis, & totus inquietus. Quod quidem Spiritui sancto competit per effectum, in quantum movet ad bonum, & non permittit nos quiescere per otium. Isa. *Commotum est cor ejus, & populi ejus sicut ligna silvarum ante faciem venti.* Gregor. Mentem quam Spiritus sanctus replet, in amaritudinem temporalium, & delectationem æternorum commovet. Et notandum, quod ad modum venti Spiritus sanctus multipliciter commovet. Nam ad modum venti, mare, id est, cor peccatoris perturbat; ad pœnitentiam delictorem; aërem condensat, id est, peccatorem ad se restringit, & resolvit in pluviam, id est, in abundantiam lachrymarum: ignem, id est, amantem inflamat per desideriũ æternorum: Montes, id est, superbos concutit, & aperit per dejectionem, & humiliationem ipsorum; poros corporis aperit, & exterius calorẽ evaporando educit; quia oculos mẽtis aperit, & calorem, id est, amorem charitatis extrahit, id est, extra propalari facit ad obsequium proximorum. Et nota quod Sapientiæ spiritus esse dicitur mobilis, & stabilis. Quia videlicet Spiritus sanctus commovet ad bene operandum, & etiam stabilit ad p[...]erandum: vel facit mobilem ad bonum, & stabilem contra malum.

Isa. 7. Gregor. Sap. 7.

Tertio, quia ventus habet operationem fructuosam: Sunt enim diversi venti, scilicet in universo 12. Quorum quilibet habet aliquid utilitatis facere in mundo, propter quod de thesauris divinæ providẽtiæ exire vel produci dicuntur: secundum illud Psal. *Qui producit ventos de thesauris suis.* Unde possunt 12. ventis fructus Spiritus sancti, quos esse facit in nobis, congruè adaptari. Nam licet Spiritus sanctus unus sit in se, est tamen multiplex in effectu. Unde & Sapient. dicitur *Spiritus multiplex.* Adaptantur ergo fructus Spiritus ventis:

Psalm. 134. Sap. 7.

Primo in generali quoad numerum. Sunt enim venti in numero 12. secundum Philosophorum doctrinam. Licet enim sacra Scriptura quatuor tantum ventos nominet & ponat, *In quatuor ventis cœli dispersi vos dicit Dominus.* Et iterum Daniel & Zac. & Apoc. quatuor venti tantũ simpliciter nominãtur, qui scilicet sunt princi-

Aristot. mete. Zach. 4. Dan. 4. 8. Zach. 6. Apoc. 8.

principales à quatuor mundi partibus venientes, quæ sunt Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio. Et sumuntur, prout tradunt Philosophi, secundum conjugationem quatuor qualitatum: Tamen quilibet quatuor ventorum principaliũ duos alios habet ventos, hinc inde collaterales. Nam subsolanus, qui est principalis, veniens ab Oriente habet à dextris ventum qui dicitur Vulturnus, & à sinistris Eurum: Auster vero, qui est principalis à meridie habet à dextris Africum, & à sinistris Notum. Aquilo verò, qui est principalis à Septentrione habet à dextris Corum, & à sinistris Boream: Favonius vero ab occidente habet Zephyrum à dextris, & à sinistris Circium: & sic sunt venti in universo 12. quorum numerum quidam secundum numerum signorum cœli sive domorum 12. accipiunt: Dicit enim Arist. quod Astronomia altera pars est Physicæ & Ptolo dicit quod oportet in hujusmodi consideratione cœli Physicum esse. Domus autem cœli 12. hoc modo sumuntur, quia planeta dicitur signum ascendens seu emergens ab oriente super orizontem. Inter quod & quartum, quod est in angulo, sub medio terræ, oppositum medio cœli, sunt duo, scilicet secundum & tertium. Similiter inter illud quartum & signum occidens quod opponitur ascendenti sunt duo, scilicet quintum & sextum. Eodem modo inter septimum & illud quod est in medio cœli super terram, quod est ab ascendente, sunt duo, scilicet undecimum & duodecimum.

Arist. 2. Phi. Pto.

Hæc enim signa secundum Ptolomæum causalitatem habent super omnia quæ oriuntur in mundo, tamen præcipuè causant ventos, & in nullo ita cito deprehenditur motus cœli, sicut in ventis. Et ita patet quod hæc signa vel domus ita sunt dispositæ sicut venti. Aliqui tamen sunt qui numerum ventorum accipiunt secundum diversos ortus, & occasus solis. Est enim ortus æquinoctialis, ut cum Sol est in ariete, & libra: quod hic facit in Vere Subsolanus. Item contra hunc sunt duo ortus, scilicet duo solstitiales, & sic sunt ab Oriente (ut dictum est) tres. Opposita ratione sunt ab occidente alii tres. A Septentrione vero sunt tres secundum. medium & extrema; quia Aquilo est medius, collaterales vero Boreas & Circius: vel secundum alios medius est septentrio, collaterales vero Aquilo, quod circius similiter est à meridie. Sed Sen. & Varro sumunt 12. ventos secundum 12. circulos quibus respondent totidem discrimina in aëre. Nam duo coluri æquinoctiales cum duobus tropicis cum sint quinque, intersecantur ab orizonte, & sic intercepti faciunt decem partes, scilicet quinque ab occidente. Meridianus vero circulus duas partes adiicit dũ similiter in duo secatur, & ita sunt 12. Et similiter ipsi venti. Et licet in hac descriptione Seneca, & Varro conveniant, differunt tamen in modo ponendi circulos, & sectiones eorum. Sed quicquid sit de eis, omnes tamen communiter asserunt 12. esse ventos, & in eodem etiam numero, scilicet duodenario, Apost. Fructus spiritus commemorat, dicens: *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.*

Senec. &c.

Galat. 5.

Secundò, magis in spirituali possunt prædicti venti fructibus spiritus adaptari secundum proprietates aliquas singulorum. Nam Subsolanus, qui est principalis, ab Oriente veniens & subsolanus nominatur, quia nascitur sub radiis solis, competit primo fructui Spiritus sancti, scilicet charitati. Quasi enim radius qui à Sole, & ejus luce emittitur, spiritus est, qui ex patre filioque procedit, sub quo charitas in nobis exoritur. Rom. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Hic tamen subsolanus ventus, quamvis à calidissima venit regione, temperatus tamen ad nos pertingit. Ita similiter, quamvis charitas à Spiritu sancto procedit, qui est amor increatus & immensus, tamen ipsa quæ nobis infunditur, qualitas quædam est creata, & limitata, licet, quamdiu sumus in via, semper possit augeri charitas intensivè.

Rom. 5.

Secundus autem ventus à dextris subsolani,

subsolani, qui dicitur vulturnus, eo quod altè tonat. Unde Lucretius Poëta: *Altitonans vulturnus, & auster fulmine pollens*, competit castitati, quæ ardua est ad servandum; quia in carne præter carnem vivere Angelicum est, non humanum. Hic ventus habet desiccare aëris humorem: quia castitas constringit humorem, id est, lubricitatem carnalis concupiscentiæ.

Lucret.

Tertius ventus à sinistris subsolani, qui dicitur Eurus, quasi ab eo ruens, scilicet ab Oriente, competit fidei, quæ à Christo introducta est, qui visitavit nos oriens ex alto. De quo dicitur Zach. *Ecce vir oriens nomen ejus.* Iste etiam ventus generat nubes quæ lumen solis obumbrant: quia per ipsam fidem non omnino claram, & apertam, sed umbraticam, & obscuram de Deo cognitionem habemus.

Zach. 6.

Quartus ventus scilicet principalis veniens ab Occidente, dicitur Favonius, eo quod faveat eis quæ nascuntur in terra, & foveat ea: & hoc competit continentiæ, qua caro nostra de terra sumpta fovetur, & conservatur in munditiam, & sanctitatem. Hic etiam ventus facit nubila, sed in India serena. Similiter continentia quamvis carnem mortalem, quæ per mortem occidit, restringendo vel refrænando quasi perturbet, tamen animæ serenitatem tribuit.

Quintus ventus à dextris favonii versus meridiem, qui dicitur Zephyrus, quia scilicet flores, & germina ejus flatu vivificantur. Zai enim idem est quod vita, & Zoe vivere: competit gaudio quod vitam conservat, & prolongat, sicut è contrario à tristitia festinat mors. Item iste ventus producit flores, quia scilicet animus gaudens ætatem floridam facit, ut dicitur Prov.

Prov. 17.

Sextus ventus, qui est à sinistris favonii versus Aquilonem, dicitur Circius, eo quod coro sit conjunctus. Hoc competit patientiæ, per quam homo in regnum cœlorum choro Angelorum jungetur. Matt. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Unde dixit Abbas Effrem. Patiens homo consortium merebitur Angelorum. Sub hoc vento fiunt pluviæ, & fulgura, & tonitrua. Unde iste ventus purgat pluendo, illustrat fulgurando; terret & excitat tonando: quæ omnia tribulatio facit animæ, si sit patienter portata; quia videlicet eam purgat, & illuminat, & excitat ad terrorem.

Matth. 5.

Abb.

Septimus ventus principalis à meridie veniens, dicitur auster: quia scilicet aquas haurit. Et hoc competit bonitati, quæ scilicet aquas gratiarum, quas à Deo hausit, aliis abundanter communicat, & effundit. Nam bonum (secundum Dionys.) est diffusivum sui. Unde auster gignit flumina, & præbet pluvias largas.

Dion. de sum. bo.

Octavus ventus, qui est à dextris versus Orientem, dicitur Aphricus, scilicet eo quod frequenter in Aphrica initium accipit flandi. Hoc competit benignitati. Nam hic ventus est calidus, & est à dextris austri. In calore igitur designatur amor, in dextris vero amoris rectitudo figuratur. Unde signat Aphricus rectum amorem erga proximum, & talis amor est, qui benignum facit: Dicitur enim benignus, qui est bene ignitus, scilicet bono igne amoris ad bene faciendum proximo.

Nonus ventus, qui procedit à sinistris austri versus Occidentem, dicitur Nothus, qui licèt sit temperans, tamen aliquando pestilentias inducit. Et hoc competit mansuetudini, cujus scilicet est iras temperare, refrænare, & cohibere. Nihilominus tamen aliquando mansuetus prælatus zelo justitiæ coactus percussiones, & correptiones exercet cum digna severitate: unde Moyses, qui erat mitissimus, propter peccatum populi, qui vitulum adoraverat, zelo justitiæ accensus, occidit una die 23. millia de populo.

Exo. 32.

Decimus ventus, qui est principalis veniens à Septentrione, vocatur Aquilo, quia scilicet ligat aquas, & stringit. Et hoc competit longanimitati, id est, perseverantiæ, quæ ligatas, & confirmatas tenet aquas gratiarum & virtutum in anima.

Undecimus ventus, qui est à dextris Aquilonis, dicitur Corus, qui circulum ventorum quasi claudit, & ad se trahit. Hoc ergo competit paci, quæ omnes per appetitum sui trahit ad se, quia omnia pacem

Aug. 19. *de civit.* *Dion.* 9. *de div. nom.* *Psalm.*

pacem exoptant. Ut dicit August. & Dion. Hæc etiam velut finis claudit circulum omnium virtutum, & affectionum animæ. Unde Psalm. *Posuit fines tuos pacem.* Hic etiam ventus infrigidat: quia pax iracundiæ accensiones reprimit, & ita cordi refrigerium tribuit.

Duodecimus ventus, qui procedit à sinistris Aquilonis, dicitur Boreas, quia procedit ab hyperboreis montibus. Et hoc competit modestiæ: hic enim generat nivem quæ candorem pulchritudinis habet, secundum illud Eccl. *Pulchritudine decoris ejus admirabitur oculus*; per modestiam exteriorum motuum hominum, conversatio redditur pulchra, & grata oculis intuentium, scilicet quando aliquis exteriores mores suos sive motus ordinat, & moderatur secundum congruentiam suam, & negotiorum, & locorum, & aliarum personarum. Unde Ambros. dicit. Hæc est pulchritudo vivendi bene congruentia unicuique sexui, & personæ reddere, hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodatus. Sunt tamen quidam Philosophi qui ordinem istorum ventorum aliter assignant. Dicunt enim, quòd Favonius, qui est principalis ad Occidentem, habet à dextris Zephyrum, qui secundum eos est idem quod Aphricus: à sinistris vero habet Corum. Item auster, qui est principalis à meridie, & secundum eos idem est quod nothus, habet à dextris Euroaustrum, & à sinistris Austro-Aphricum, qui sic dicitur, eo quòd conjunctus sit austro & Aphrico.

Eccl. 43. *Amb.* 1. *de off.*

Item à Septentrione est ventus principalis, qui vocatur Septentrionalis, habens à dextris Aquilonem, & à sinistris circium, qui etiam dicitur boreas. In ventis autem qui veniunt ab Oriente non differunt à primis. Sed hæc differentia parum vel nihil refert quãtum ad moralem doctrinam sive similitudinem, quam ex eis principaliter quærimus, & generaliter intendimus de omnibus in hoc libro. Quia vero in sacra scriptura sæpius Spiritus sanctus (secundum expositionem Doctorum) assimilatur australi vento quàm aliis ventis prædictis, sicut è contrario malignus spiritus principaliter Aquiloni, ut patuit in præcedenti capitulo: Est notandum, quod ista similitudo est congrua propter tres qualitates quas habet ventus australis.

Prima est, quia ventus est calidus; & hoc non habet ex natura sua, cum omnis ventus sit ex vapore terreo, & frigido, sed habet caliditatem ex loco exitus sui, quia procedit de locis calidis. Et hoc competit Spiritui sancto in quãtum mentem accendit ad amorem cœlestis præmii. Unde Job. *Nunquid vestimenta tua calida sunt cum perflata fuerit terra austro.* Vestimenta enim calida animæ sunt ejus affectiones ferventes ab auro, id est, Spiritu sancto inflammante.

Iob. 37.

Secunda, quia est ventus turbidus, quia scilicet aërem facit turbidum, & nubilosum. Et hoc competit Spiritui sancto in quantum mentem perturbat in cognitione defectus proprii sive peccati sui. Zac. *Domine Deus in tuba canet, & vadet in turbine austri.* Tunc Spiritus sanctus canit tuba in corde hominis, quando immittit ei timorem judicii; *quia Dominus in jussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo*, scilicet veniens ad judicium, ut dicit Apost. Sed tunc in turbine vadit, quando mentem ipsam timore concussam perturbat ad pœnitentiam, & ad considerationem peccati sui.

Zach. 9. 1. *Thess.* 4.

Tertia est; quia est nubilosus sive pluviosus, licet enim vapor hujus venti in locis calidis, unde oritur, non sit multum humidus, cum ibi propter siccitatem nimiam sit humiditas modica, postea tamen paulatim appropinquando ad Aquilonem fit humidus, eo quod suo calore aperiendo humidum inventum sibi attrahit, & ideo etiam semper crescit, & fit nubilosus & diluviosus: Et hoc competit Spiritui sancto in quantum facit flere & lachrymari ex consideratione præsentis exilii, Psal. *Converte Domine captivitatem nostram, sicut torrens in austro.* Glossa quando flat calidus ventus austri, solvuntur glacies, & fluunt torrentes. Similiter

Psal. 125.

ter aspirāte Spiritu sancto solvuntur mentes frigidæ, & implentur oculi aquis, & fluxibus lachrymarum.

CAP. LXXIV.

Anni partibus, in quibus hominis vita corporalis variabilis efficitur, pluribus exemplis hominis status in spirituali vita assimilatur.

Status hominis in vita spirituali distinguitur ad modum anni: Annus enim principaliter distinguitur per quatuor tēpora. Habet enim hyemem in quo est frigoris asperitas; & ver, in quo est pullulationis arborum novitas: æstatem, in quo solis caliditas; autumnum, in quo fructuū maturitas. Igitur per hyemem accipitur asperitas tribulationis, per ver novitas cōversionis, per æstatem fervor dilectionis, per autumnū maturitas perfectionis.

Primo igitur per hyemem repræsentatur status tribulationis, perquam incipit homo à malis resipiscere & ad bona disponi. Et ista similitudo patet quadrupliciter.

Primò, quia in hyeme fit in homine augmentatio phlegmatici humoris. Humor autem phlegmaticus est frigidus, & humidus: quia videlicet in tribulatione refrigescit ardor carnalium desideriorum, & abundat fletus, & humor lachrymarum.

Secundò, quia tempore hyemis varia est habitudo humanę complexionis, quia scilicet in hoc tempore melius se habent cholerici, pejus phlegmatici, melius juvenes, pejus decrepiti. Unde in tali tempore proxima est infirmitas quæ fit ex phlegmate, ut febris quotidiana, minus autem illa quæ ex cholera, ut tertiana. Juvenes & cholerici calidi sunt & sicci; phlegmatici & decrepiti frigidi sunt & humidi. Qui autem adhuc peccata sua deflent, nec tamen adhuc ullo amore cœlesti fervent, isti sunt ut phlegmatici: qui tempore hyemis, id est, tribulationis sive tentationis corruptioni mentis faciliter subjacent. Sed illi qui spiritu fervent, & carnis humore carent, isti tempore tribulationis & tentationis similes juvenibus & cholericis, melius se habent: proxima autem est infirmitas, quæ provenit ex phlegmate, id est, ex propria mentis corruptione. Ex propria enim mentis corruptione provenit continuus ardor carnis, quasi ex corruptione phlegmatis quotidiana febris.

Tertio, quia in hoc tempore necessaria est discretio cibationis, quia in hyeme utendum est calidis & siccis, ut scilicet amore æternorum tempore tribulationis sint opera sancti Spiritus ardore succensa, & ab humore desideriorum carnalium pœnitus arefacta.

Quarto, quia in hoc tempore est intensio frigoris, quod accidit ex solis nimia remotione: tunc enim Capricornum sol intrat, quod dicitur esse inferius signum. Notemus ergo animal, unde signū hoc nomen accepit, quia Capra similitudinem delinquentium tenet: quia ex consuetudine peccati peccator ut capra fœtet, quæ tamen in altis rupibus pascitur, dum peccator verbis, & exemplis sublimium virorum delectatur. In hoc ergo tempore sol Capricornum intrat; dum scilicet justitia peccatorem sancti Spiritus radiis illustrat: post Capricornum vero intrat Aquarium, ut fœtorem carnis abluat lachrymis. Ascendit etiam usque ad Piscem, quod est tertium signum, & obtinet finem hyemis, ut quasi piscis sub aquis, sic peccator vivat in lachrymis.

Secundus status animæ in novitate conversionis, & ille significatur in Vere, in quo est renovatio arborum & plantarum. Nam primo in hoc tempore fit augmentatio sanguinis, quia cum aliquis de novo convertitur, spirituali dulcedine multiplicius delectatur. Item in hoc tempore mala est infirmitas, quæ fit ex melancholia, & quartana pessima, quæ fit ex sanguine ut synocha. Ita in initio conversionis dum delectatur animus contēplantis, scilicet ex abūdantia boni operis, quasi ex inūdatione sanguinis nascitur rumor elationis, tunc quasi ex corruptione sanguinis

guinis nascitur synocha febris, & contingit ut sanguis, qui est amicus naturæ, fiat inimicus vitæ. Dicunt enim Physici synochos esse mortis amicos. Item in hoc tempore melius se habent senes, pejus juvenes, melius decrepiti, pejus pueri: quia ex natura consimilis tẽporis augmentatur materia infirmitatis, sicut in contrario tempore, cum infirmitas contrario tẽpore nascitur, dolor contrariæ infirmitatis levatur; quia contraria contrariis curantur. Similiter etiam conversionis tempore majori tentationis fervore impugnantur, quia senes & pueri molestius ferunt jejunia & labores. Item in Vere utendum est frigidis & siccis. Ne enim per desiderium vanæ gloriæ fervor sanguinis ebulliat, necesse est ut animus frigus tentationis, & sterilitatem siccitatis ad memoriam reducat. Utatur ergo hujusmodi beneficio dietæ, ut sano sit in Vere, ne in initio conversionis appetatur amor laudis. Nota etiam quod in vere ex calore & humore temporis aperiuntur pori terræ; procreantur diversi colores herbarum, & arborum flores: & sic in anima pœnitentis conversi ad Deum diversi generis virtutes oriuntur, & fit quasi novum ver interius in mente. Unde in Psal. *Ver & æstatem tu plasmasti ea.* in vere intellige noviter conversos, mansuetudine temperatos, in æstate provectiores igne charitatis ferventes. In hoc etiam tempore sol ascendens tria signa dicitur obtinere: Arietem in initio, Cancrum in medio, Geminos in fine. Attende ergo in Ariete ducatum, in Tauro jugum, in Geminis consortium: Ducatum prælationis, jugum subjectionis, consortium cogitationis, ut scias præesse, subesse, & coesse. Solet etiam hoc tempus inconstans esse, modo pluviosum ex vicinitate hyemis, modo siccum ex vicinitate æstatis, modo eadem ratione frigidum, modo calidum: & ideo homines citius infirmantur in Martio: quia cum corpora humana aperta sint ex calore, statim corrumpũtur ex subito frigore. Sic noviter siquidem conversi inconstantiæ motu solent agitari: & licet corda corũ sint aperta calore dilectionis,

Psal. 73.

tamen corrumpuntur quandoque subito frigore improvisæ suggestionis. Et modo inundatione præcedentium delictorum quasi pluviis humectã tur, modo verò desiderio cœlestium quasi solis radio desiccantur. Providendum est autem ne infirmitas quæ in frigore hyemis orta fuerat, in Martio, id est, in initio conversionis redeat & occidat.

Tertius status hominis est sub fervore dilectionis: & istum statum mentis signat tempus æstatis.

Primò enim in hoc tempore fit augmentatio caloris, per quam scilicet designatur ira contra peccatum. Nam quantò plus abundat charitas, tantò plus odio habetur iniquitas. Item in hoc tempore melius se habent phlegmatici, pejus cholerici, melius decrepiti, pejus juvenes: Senes enim & phlegmatici frigidi sunt & humidi, ideo isti melius se habent si infirmantur in æstate, id est, in contrario tempore: citius enim possunt curari, quia contraria contrariis curantur. Sed juvenes & cholerici qui sunt calidi & sicci ex consimili tempore pejus se habent, videlicet si nimis alta sapiant, si nimis prælationis desiderio succensi calent. Unde in hoc tempore pessima est infirmitas quæ venit ex cholera, minus mala quæ ex phlegmate: quia augmentatur materia infirmitatis ex consimili natura temporis. In hoc igitur tempore utile est uti frigidis, & humidis. Utatur ergo frigidis, id est, considerationibus tumorem inducentibus ad reprimendum nimium calorem, id est, nimiam præsumptionem indiscreti fervoris. Utendum etiam est humidis, id est, considerationibus ad fletum inducentibus contra ariditatem superbiæ, quæ scilicet quandoque provenit ex nimia confidentia sui. Unde ad hoc valet considerare casus & lapsus sanctorum virorum, & etiam humiditatem & lachrymas eorum, ut David, & Petri Apostoli, & aliorum similium. Item in hoc tempore ascẽdit sol usque ad Cancrum, & fit ibi æstivale solstitium. Solstitium autem solis est in via charitatis summus gradus amo-

ris, scilicet ut nihil ultra Deum, sive supra diligatur. Vocatur enim Cancer tropicum signum, id est, conversivum, ut ab amore Dei cōvertaris ad amorem proximi. Hic est enim regressus à Cancro ad Virginem, à ferventi amore Dei usque ad castum amorem proximi. Sol autem in eadem æstate tria signa dicitur obtinere, in principio Cancrum, in medio Leonem, in fine Virginem, ut habeatur charitas in Cancro ad proximum in conversione compassionis; in Leone in vigilantia circumspectionis; in Virgine, in puritate dilectionis. Cancer vero retrograditur. Leo dormiens apertos oculos habet. Virgo est qui carnalem commixtionem adhuc ignorat. Hujus etiam temporis proprium est radices herbarum, & arborum siccare. Sicca enim est species hujus mundi, & siccantur herbarum, & arborum radices, dum nullo terrenæ dilectionis humore nutriuntur fideles.

Quartus status animæ est sub maturitate discretionis, sive perfectionis, quam designat tempus autumni. Nam primò in autumno crescit melancholia, per quam significatur tristitia de peccatis; quia quantò plus accedis ad maturitatem sensus & ætatis, tantò magis debet crescere immensitas doloris de defectibus, & peccatis, unde Eccl. *Qui addit scientiam, addit dolorem.* Item in hoc tempore melius habent sanguinei, pejus melancholici, pejus senes, melius pueri. Habuisti per sanguinem dulcedinem charitatis, habes nunc per choleram magnam tristitiam de peccatis. In vere vitæ novitatem, in autumno maturitatem, ut temperetur maturitas vitæ novitate, vitæ novitas consilii maturitate, ut novitiorum cursus pervenire desideret ad maturitatem perfectionis: senex recogitet quā fervens fuerit in initio conversionis. Si ergo sic in vere, & autumno ætatis humores alternando consideras in contrariis tēporibus, utrorumque naturas incolumes servas. Item oportet in hoc tempore uti calidis & humidis. Non enim sufficit ad conservandam animæ sanitatem, siccari ab humore voluptatum; refrigerari ab æstu vitiorum, nisi etiam infundaris supernæ contemplationis rore, & sancti Spiritus simul accendaris amore. Item solet in autumno sol tria signa obtinere, Libram, videlicet in principio, Scorpionem in medio, Sagittarium in fine. Libra, in qua sol existens æquinoctium facit, æquali lance ponderat dies & noctes, & tu æquali lance ponderes bonas, & malas operationes. Scorpio vero cauda minatur, aculeo pungit, aculeus in cauda, dolor est in fine. Cum autem ad maturitatem ætatis perveneris, time periculum mortis. Sagittarius autem ex duabus naturis constat, ferina scilicet & humana: superior vero homini, inferior vero assimilatur animali. Qui vero rationabiliter vivunt, digni sunt cœlo: qui vero bestialiter, digni sunt inferno, arcum tenet, id est, sagittam jacit. Est autem justorum arcus, spiritualis intelligentia, corda doctrina, sagitta verba doctrinæ, pharetra verò memoria Hunc arcum tetendit Dominus & paravit illum; Arcum enim nobis parat Dominus, cum nobis sacræ scripturæ intelligentiam explanat. Ex hoc arcu mittuntur sagittæ potentis acutæ, quæ sic vulnerant ut corda transfigant. Novit enim Dominus (ut dicit B. Aug.) sagittare ad amorem. Hac sagitta vulnerat cor hominis devoti, ut dicat: *Vulnerasti cor meū.* Cant. 4. Utinam percussus per hæc jacula morerer mundo.

CAP. LXXV.

Superbiæ multiplices effectus describuntur, quia ex variis Martis, cometæ tonitruiq; ac venti exemplis peracutè eliciuntur.

Superbia est similis Marti: Mars (secundum Ptolo.) disponit natum ad mobilitatem, & animi levitatem, iram & animositatem: quæ omnia competunt superbiæ. Nam facit hominem mobilem, i. inconstantem: est enim (secundum Aug.) superbia perversæ celsitudinis appetitus, *Aug. de civ. Dei.* & ideo est sicut quidam ventus, qui excelsas summitates arborum, id est, elatas men-

mens

mentes hominum commovet, & eas firmas & quietas nunquam esse permittit. Item facit animam levem. Nam sicut ligna desiccata ab humore aquæ efficiuntur levia: ita per superbiam cōsumpto humore gratiæ, efficitur mens levissima, & est superbus animus, velut uter vento plenus. Job. *Levis erit super faciem aquæ.* Itē facit hominem iratum & animosum, scilicet ut nimis audeat, & nihil sufferat: propter quod dicitur Prov. quod inter superbos semper sunt jurgia.

Job.24. Prov.14.

Item superbia assimilatur cometæ propter quatuor.

Primo propter ascensum, quia cometa sive cometes nihil est aliud quam vapor terreus & grossus, cujus partes sibi multum conjacent, quia sc. licet est bene commixtus & viscosus ascendens paulatim ab inferiori parte aëris ad superiorem, s. ultra medium frigidæ regionis aëris ad illam partem s. ubi aër concavitatem ignis contingit, quæ dicitur regio æstus, & ibi talis vapor diffunditur & inflammatur, & in medio remanet superspissus, & ibi etiam continuè nutritur de thesauro suo qui sub eo est, scilicet de ipso fumo paulatim ascendente, & ideo est in medio flamma alba valdè & spissa. Illud autem quod distat à medio diffusum est ad latus alterum, & est tenue, & ideo habet flammam tenuem ad modum nubis albæ, & hæc vocatur coma. Et hoc Constantinus dicit concordans s. cum Avi. & Algazel. Ex his autem habetur, quòd Cometa est ex vapore terrestri multum exaltato, igne inflammato continuè elevato, & comato sive caudato. Et talis est superbia hominis, qui in altum se erigit, vehementer incenditur, continuè ascensum petit, & caudam post se trahit. Primum est contra naturam, quia homo est naturæ terrestris tam origine quam resolutione, quia de terra est, & in terram redit; terræ autem, cum sit gravis, non est ascendere, sed descendere. Ex quo patet, quod non est hominis superbire, sed potius se dejiciendo humiliare. Et ideo Ecclesi. exprobrando dicitur ei. *Quid superbis terra & cinis*? Secundum autem, scilicet igniri, quia homo superbus frequenter & faciliter pro modico indignatur, & excandescit in iram. Hoc, inquam, inest ei præter naturam. Non enim ex natura propria vapor habet caliditatem, sed potius frigiditatem, cum terra sit elementum naturaliter frigidum: inest ergo illi incensio ex loco ad quem elevatur. Sic homini est præter naturam quod fervescat in iram nimiam, cum homo sit animal mãsuetum natura. Inest ergo inflammatio iracundiæ ex ipsa elatione superbiæ. Eccl. *Non est creata à Deo hominibus superbia, nec iracundia nationi mulierum.* Est & superbiæ proprium expetere in hominibus continuum incrementum, & ideo nunquam quiescit, quia semper petit ascensum, secundum illud Psal. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.* Patet etiam quod superbia, dum semper vult præire, aliorum sequelam expetit tãquam caudam vel comam habere. Nullum enim vult se præcedere, sed omnes retro venire. Et ideo dicitur Apocal. quod *cauda draconis trahebat tertiam partem stellarum cœli.*

Const. in mete. Eccle. 10. Eccl. 10. Psal. 73. Apoc. 12.

Secundò, superbia assimilatur cometæ propter aspectum, quia cometes de die non apparet, sed solum de nocte conspicitur: quia scilicet homo superbus dum lucem gratiæ amittit, tenebras ignorantiæ necessario incurrit. Job. *Immanibus abscondit lucem*, id est, superbis. Unde glossa dicit ibi, quod immanes sunt, qui se elatis cogitationibus extollunt, quibus lux absconditur, quia veritatis eis cognitio denegatur.

Job. 37.

Tertio, propter motum; quia cometæ rotatur ad modum stellarum, & sequuntur eas quousq; abscondantur. Et per hoc Alpetragius in Astrologia sua nova probat ignem moveri circulariter, quia scilicet iste vapor incensus ei adhærens in circuitu rotatur. Unde & Ptol. in centiloquio propositione tertia, vocat cometas secundas stellas, secundum expositionem Hali, & Abraam & Bugafari. Sic etiam superborum est proprium involutiones & circuitus quærere, secundum illud Psal. *In circuitu impii ambulant*; quia dum interiora

Alpetr. Ptol. Psal. 11.

teriora non appetunt, in exteriore labore fatigantur.

Quartò, propter signum, quia cometæ signant mortem magnorum, destructionem regnorum, & concitationem bellorum. Unde recitat Senec. quod post mortem Demetrii Regis, parum ante bellum Achaycum, cometa fuisit non minor sole secundum apparentiam. Similiter ante adventum Caroli Comitis Provinciæ, & fratris Regis Franciæ, qui erat per Papam Urbanum factus Rex Siciliæ, & vocatus ab eo ut veniret in regnum, quod scilicet fuit anno Mcclxiij. sequenti anno Domini Mcclxiv. apparuit Cometa maximus in mense Augusto, juxta signum Cancri, paulatim procedens versus meridiem, donec ad stellationem Orientis appropinquavit, & nunc ad unam partem, nunc ad aliam dirigebat comam, duravitque per plures menses, cujus coma se extendebat in longitudinem per quartam partem nostri hemisphærii. Et sequenti anno, scilicet anno Domini Mcclxv. debellatus est Manfredus cum exercitu suo per dictum Regem Carolum apud Beneventum, ubi ipse Manfredus occubuit per magnam stragem gentis suæ. Ratio autem prædictæ significationis cometæ est, quia cometæ sunt de complexione Martis, & sunt ab ipso ut à primo efficiente, licet conjunctio ejus cum Jove augeat hoc. Dominium autem Martis signat mortem violentam, qua magis moriuntur magni quam parvi. Et quia Mars est inclinans ad iram, concitat calorem regentium populos, cujus commotio fortior est in magnis quam in parvis. Hæc omnia signata per Cometas superbiam sequuntur, scilicet occisio magnorum, dum unus contra alium insurgit ex superbia. Et ideo dicitur. Isa. De Rege Chaldæorum superbo: *Tu vulneratus es sicut nos, & nostri similis effectus es, detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum.* Item destructio regnorum, quia scilicet per superbiam dividuntur gentes, & regna, & *omne regnum in se divisum, desolabitur.* Item concitatio bellorum. Unde Prov. *Arma, & gladius in manu superbi.*

Sen. de na que. lib. 3.

Isa. 14.

Luc. 11.

Prov. 22.

Item superbia assimilatur tonitruo.

Primò, quia tonitruum ova avium pullificantium lædit. Et similiter superbia opera spiritualium virorum destruit. August. Superbia bonis operibus insidiatur, ut pereant. Et ideo Gregor. dicit, quòd perit omne quod agitur, si non in humilitate solicitè custoditur. Psal. *Fulgura coruscationes, & dissipabis eos.* Fulgur enim & coruscatio fit in tonitruo, secundum illud Psal. *Vox tonitrui tui in rota illuxerunt coruscationes,* &c. Superbi enim spiritualiter dissipantur, quia tonant seipsos magnificando, fulgurant alios despiciendo, coruscant opera sua ostendendo. Et nota quod vox tonitrui, id est, superbi dicitur esse in rota: quia quicquid etiam de aliis dicit, in laudem propriam reflectit.

Aug. in Reg.

Gregor. Mor.

Psal. 143.

Psal. 79.

Sdcundo, quia tonitruum prægnantes abortire facit. Et similiter superbia bona proposita in corde præconcepta ne pariantur, id est, ne opere compleantur, efficit. Unde movetur homo. Eccl. *Age conceptiones tuas non in delectis & verbo superbo*

Eccl. 32.

Tertio, quia tonitruum turres altas concutit, & aliquando dejicit. Quia scilicet superbia perfectissimos viros invadit, & aliquando etiam eos vincit. Ipsa etiam dejecit Angelos de cœlo, & hominem de paradiso. Sap. *Ab initio cum perirent superbi gigantes,* &c. Sunt enim gigantes omnes viri virtutibus eminentes, quos dū elatio superbiæ vincit, protinus perire facit. Unde Apoc. dicitur quod *facta sunt tonitrua.* Et postea subditur quod *civitates gentium ceciderunt.* Quasi enim quędam tonitrua sunt hominum superbientium corda: quæ tamen civitates dejiciunt, quia ipsa munimenta virtutum annihilant & destruunt.

Sap. 14.

Apoc. 16.

Quarto, quia tonitruum arbores evellit. Quia scilicet superbiæ vitium etiam homines activos & fructuosos subvertit. Eccl. *Radices gentium superborum arefecit Deus.* Nam sicut perit fructus arboris arescente radice, ita perit virtus boni operis superbiente corde.

Eccl. 10.

Quinto, quia tonitruum magis in altis locis,

locis, quam in infimis lædere consuevit: quia videlicet elationis tētatio magis eos qui sunt in sublimi invadere consuevit. Isa. *Væ coronæ superbiæ*, sive accipias de corona Clericorum, seu Prælatorum, sive de corona Dominorum & Regum.

Isa. 28.

Sexto, quia tonitruum diversimode lædit & percutit. Et ponuntur præcipuè quinque modi percussionis, & fulminationis tonitrui, qui satis congruè superbis, & tyrannis hominibus adaptantur.

Primus est, quia ex tonitruo quandoque egreditur sagitta, quæ dicitur telū tonitrui, & de hujusmodi sagittis dicitur in Psal. *Etenim sagittæ tuæ transeunt, vox tonitrui tui*, &c.

Psal. 79.

Hæc autem sagitta scindit & incendit quicquid invenit. Generatur enim talis sagitta in nube viridi profunda ex vapore sicco ibi inflammato, hoc modo, quia vaporalis commixtio terrestris vaporis incenditur, & cum tangit viridem nubem in qua est inclusus, quæ est jam in conversione ad aquam, conglutinatur ut farina inpasta, fortissima autem incensio obviat, ita quod humore nubis non extinguitur, & sic conglutinatus vapor fit humidus, & ideo in inferiori parte acuitur, ubi primo incipit distillare, & est grossus in parte, & sic postea induratur in lapidem, qui scilicet est rubeus, & ad modum sagittæ inflammatus egrediens scindit & incendit quicquid invenit. Quasi ergo sagitta lapidea in resolubili nube est cor tyrannicum & superbum in mortali carne. Hæc sagitta est lapidea, ignea, acuta & noxia, & talia sunt superborum & tyrannorum corda & opera: scilicet lapidea per duritiam crudelitatis, ignea per ambitionem dignitatis, acuta per astutiam malignitatis, & noxia per violentiam potestatis, & ideo non immerito tonitruum superbiæ formidatur, tales sagittas emittens. Unde in Psalm. *A voce tonitrui formidabunt.*

Psal. 103.

Secundus modus percussionis tonitrui est, quando talis vapor terrestris est minus conglutinatus, & in nube minus aquosa: tunc enim non continuatur, sed incensus ibi regreditur cum impetu, & scindit iterum & incendit; sed non scindit nisi ligna, & non lapides, nisi raro: scindit autem ex impulsu: & incendit ex inflammatione. Et huic assimilatur illorum superbia, qui impulsi fastu gloriæ vel malorum suggestione, & inflammati impetu iræ, non lapides duros, id est, non sibi resistere valentes, sed ligna mollia, id est, impotentiores, & sibi resistere non valentes invadunt. Psal. *Dum superbit impius, incenditur Pauper.*

Psal. 9.

Tertius modus est qui scindit corpora solida, sed non rara, & hic est vapor rubeus, clarus, qui nunquam facit lapidem, & sua flamma nunquam separatur à vapore, & hic nūquam scindit nisi sint valde compacta corpora, quæ sunt magnæ quantitatis, quia hæc resistunt, & hic interficit homines, & apparet in eis odor combustionis, & non videtur vulnus. Quia cùm vapor sit subtilis intrat sine vulnere, & si invenit aurum in bursa, comminuit aurum, & non lædit bursam: quia bursa, ut rarum corpus dans locum, pertransitur de facili. Aurum autem & compactum resistit, & ideo quandoque minuitur in partes, quandoque in pulverem. Unde aliquando accidit quod perforavit gladium & non læsit vaginam. Huic autem assimilatur superbia eorum, qui solum magnis & potentibus se opponunt; subjectis autem & impotentibus se opponere dedignantur, sicut dicitur de Leone, quòd fortia animalia invadit, sed vilibus subjectis ignoscit. Talis (sicut dicit August.) fuit antiquitus superbia populi Romani, qui scilicet sibi voluit per Poëtam in laudem suam ascribi, quod nostra Scriptura sacra attribuit soli Deo, scilicet sibi proprium esse *parcere subjectis, & debellare superbos*, quod attribuitur ipsi Deo qui *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Iac. 4.

Est etiam ejusdem vaporis alius quidam modus, cùm ex minima aquea nube egreditur, quia subintrat, & non lædit dividendo, vel apertè incendendo, sed est coruscatio rubea valdè nociva, & illa

nocet vineis sicut dicunt vinitores ; & præcipuè botris illis, qui sunt multis foliis cooperti, cùm per aliquod foramen projicit coruscatio illuc vaporem cum radio suo, eo quòd illæ uvæ læsæ evaporare non possunt. Et hæc coruscatio non adeo est nociva corporibus, cum directè cadit, sed suus radius ei, quem attingit est nocivus ; quia corrumpit ipsum eo quòd hoc sit de natura illius vaporis. Unde hac de causa quidam aspicientes inflati sunt in facie, & quidam excæcati in oculis.

Huic ergo assimilatur superbia & malitia quorundam perditorum, quia minus habent de nube aquea, id est, de humanitate & pietate, & habent coruscationem rubeam, id est, astutiam malignã, & idcirco non manifestè, sed occultè & proditoriè lædunt, & bonorum opera, quæ per fructus vineæ significantur, per aliquod foramen, id est, per aliquem malitiosum modum calumniare, impedire, & dissipare conantur, & non solum suos adversarios directè sibi oppositos tales lædunt, sed etiam sibi adhærentes frequenter lædunt & decipiunt fraudulenter, quod est quasi eos excœcare: Nam latenter alium fraudare est lumen ei agnitionis subtrahere. Quartus modus est vaporis albi, qui egreditur in flamma sicca non coadunata, & ideo spargitur aëre, sed tamen egreditur magno impetu propter nubem profundam in qua est, quæ est aquosa multum, & ideo scindit, & scindendo extinguitur, ita quòd ea quæ scindit videntur alba, & non apparent in eis signa combustionis: & quandoque interficit quando est bene fortis impulsus, & quandoque propter suam disgregationem percutit in loco uno, & non lædit socium juxta eum stantem, sed percutit eum qui stat remotè: quandoque etiam reflexus à pariete uno progreditur ad aliũ & percutit illum. Et huic assimilatur superbia eorum, qui quãquam videntur albi, id est, mansueti & pacifici, tamen habent spiritum in naribus latentem, & ideo quandocunq; reputant se inhonoratos, subitò accenduntur, & cum magno yalde impetu prosiliunt ad nocendum, & quandoque ad occidendum cum fortiori ira impelluntur: & quia ira tollit eis discretionem, quandoque non discernentes quod faciunt, modo prosiliunt ad lædendum unum, modo alium, & quandoque talem qui est ab offerente remotus, & sine culpa. Sed quandoq; talium ira cito post factum extinguitur, dolent de eo quod fecerunt. Sed notandum est, quod aliquando talis vapor fulminis tam debilis est, quod pertingens ad hominem, consumit vestem, vel aliquod hujusmodi, & extinguitur, & cessat ejus violentia, & non lędit. Sicut ergo vidi quendam in terra originis meæ, scilicet, in Castro S. Geminiani, quod est in partibus Tusciæ, propè civitatem Florentiæ ad viginti milliaria, qui de seipso referebat, quòd fulmine tonitrui subitò percussus in terram corruit stupidus, & cum post longam moram ad seipsum rediisset, lumbare braccarum suarum, quod scilicet de corio fuerat, totaliter consumptum sive exustũ reperit, in carne vero sua vel corpore, nullam læsionem invenit. Cujus ergo rationem vel causam existimo extitisse, quia vapor ille fulmineus propter debilitatem suæ adustionis alteravit quidem siccum quod sibi prius occurrit, scilicet ipsum corium ; humidum autem post ipsum inventum, ut erat caro vel sanguis, non fuit sufficiens vel potens alterare, nisi fortè quod pilos circumstantes insensibiliter incendit, quia pili sunt valde inflammabiles.

Huic ergo vapori debili assimilatur eorum superbia, qui sicut cito indignantur, ita cito revocantur: & ideo ex eorum indignatione vel elatione, parva, vel nulla damna sequuntur. Sic David provocatus contra Nabal Carmeli, cum cogitasset eum extingere, & non relinquere ex ejus familia usq; ad mingentem ad parietem, per uxorem ejus Abigail subito est placatus, ita quod nullum damnum eidem postea fecit. Quintus modus est ejusdem vaporis ex nube debilitata, & ille nihil nocet, quia statim ad tactum aëris extinguitur, & retunditur, ita quod cessat incen-

1. Reg 25.

incendium ejus, & violentia impulsus: & huic assimilatur superbia eorum, qui libenter nocerent si possent, sed debilitati paupertate, vel aliquo timore quiescunt, & dimittunt, nullum nocumentum inferentes.

Item superbia assimilatur vento. Primò, quia ventus est aëris concitativus, turbativus, & obscurativus sive inspissativus. Nam superbia intelligentias mentis obscurat, corda ad malum incitat, & hominum pacem perturbat. Ezec. *Ventus turbinis veniebat ab Aquilone*, id est, superbia perturbans venit, & orta est à dæmone. Ezec. 1.

Secundo, quia ventus est in mari tempestatis generativus, undarum elevativ⁹, & per consequens maris inflativus, & in partes contrarias extensivus, & ideo navigantium submersivus. Quia superbia in mundo bella & rixas concitat: undas, id est, afflictiones humanas extollendo elevat; mare etiam cordis inflat, & in partes contrarias separat, donec navigantes in navi pœnitentiæ omnino submergat. Joan. *Mare vento magis flante exurgebat.* Matth. *Navicula in medio mari jactabatur fluctibus, erat enim ventus contrarius.* Ioan. 6. Matt. 14.

Tertiò, quia ventus est montium concussivus, & diruptivus, domorum subversivus, & arborum impulsivus, & eradicativus. Videlicet, quia superbia etiam viros eminentes spiritu pulsat tentando. Reg. *Spiritus grandis & fortis subvertens montes*; domos diruit & collegia dividendo. Matth. *Flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & facta est ruina ejus magna.* Proverb. *Domus superborum demolietur Dominus.* Arbores, id est, homines fructuosos, & multis gratiis ditatos aliquando eradicat destruendo & dejiciendo. Sap. *Si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita à vento commovebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur, confringentur rami inconsummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti.* Eccl. *Substantia superbi eradicabitur.* 3 Reg. 19. Matt. 7. Prov. 5. Sap. 4. Eccl. 21.

Quartò, ventus est spumæ in aqua generativus, vesicæ inflativus, & extensivus, palearum & pulverum levativus. Quia superbia quem adversitate non dejicit, in spumam vanitatis, si potest, adducit, & per vanam gloriam inflando, & elevando submergit. Sap. *Spes impii quasi lanugo est quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quæ à procella dispergitur.* Apo. *Timeo ne inflationes, & seditiones sint inter vos.* Deut. *Tumentes superbia ascendistis*, &c. Job. *Erunt sicut paleæ ante faciem venti.* Sap. 5. 2. Cor. 12. Deut. 1. Iob. 21.

Quintò, quia ventus est in aqua dissimilitudinis & inæqualitatis inductivus, & multarum ægritudinum causativus, quando scilicet in corpore generatur, vel ibi includitur, scilicet quia superbia dissimilitudines voluntatum, & inæqualitates rerum procurat. Unde multas ægritudines in animo generat. Eccl. *Synagogæ superborum non erit sanitas.* Eccl. *Mirabilis prorsus infirmitas, quomodo venit sic revertetur.* Quid ergo prodest ei, quòd laboravit in ventum? Eccl. 3. Eccl. 5.

CAP. LXXVI.

Superborum natura ex pluribus montium, collium, fluctuumq; proprietatibus ac exemplis facillimè pernoscitur.

Superbi assimilantur montibus. Primò quidem, quia sunt tumidi. Mons enim, secundum Isid. est tumor terræ. Superbi enim terrenis divitiis præcipue intumescunt; Deut. *Tumentes superbia ascendistis in montem.* Deut. 1.

Secundò, quia sunt elati. Nam montes se in altum erigunt: unde secundum Isid. dicuntur montes, quasi eminentes. Superbi enim per elationem mentis erigunt se in altum. Job. *Vir vanus in superbiam erigitur*: & Psal. *Ascendunt montes*, scilicet per superbiam se extollendo. Iob. 11. Psal. 103.

Tertiò, quia sunt terreni, id est, de terrenis cupidi, mons enim pede solum terram tangit, quia superbi affectum suum solum in terrenis ponunt: sunt enim velut animæ pedes ipsius affectiones. Psal. *Non veniat mihi pes superbiæ.* Hier. *Nolite elevari,* Psal. 35. Hier. 3.

vari, quia dominus locutus est. Date Domino Deo vestro gloriam antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos; expectabitis lucem, & ponet eam in umbram mortis & caliginem, quòd si hoc non audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ.

Quartò, quia montes sunt nubium generativi, & per consequens aëris obscurativi. Exod. *Operuit nubes montem.* Quasi enim nubes in montibus, sunt terrena desideria, vel appetitus dominandi in superborum cordibus: & ex his aër obscuratur, id est, mens & ratio errat & offuscatur. Exod. *Erat nubes tenebrosa.* Exod. 24 Exod. 14.

Quintò, quia sunt turbinum & ventorum, & fluminum plus quam valles passivi. Quia scilicet superbi, turbationes, percussiones, violentias & dejectiones frequentius patiuntur, & ideo contritionibus & doloribus implentur. Abac. *Contriti sunt montes sæculi.* Et in eodem. *Doluerunt montes.* Exod. *Cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, & nubes densissima operuit montem.* Abac. 3. Exod. 19.

Sextò, quia montes sunt nivium diutius servativi. Quia scilicet superbi sunt nivis, id est, frigoris malitiæ & peccati diutius retentivi. Unde in hoc frigore malitiæ diabolus hominem superbum ad æternum interitum trahit. Quod figuratum est Paral. Ubi Banaias interfecit leonem tempore nivis. Leo significat superbum, quem in tempore nivis, id est, in frigore malitiæ diabolus extinguit. Unde in his montibus frigidis superbiæ, multi pereunt æterna morte. Regum. *Inclyti Israel super montes tuos interfecti sunt.* 1. Par. 1. 2. Reg. 1.

Item superbientes de pulchritudine sive fortitudine corporis assimilantur collibus. Nam collis est tumor terræ brevis: unde & dicitur tumulus, quasi tumens tellus. Nam superbi tales de vanitate intumescunt, quia de terra, id est, de corpore, cito vastantur, quia breves dies hominis sunt, & ideo mors sequens hanc superbiam collium in pulverem redigit. Isa. *Colles quasi pulverem pones*, ideo talis superbia multum decipit, & fallit glориantes & confidentes in ea. Hiere. *Verè mendaces colles fuerunt. Fallax enim gratia, & vana est pulchritudo.* Et simile est de fortitudine. Unde Hierem. *Non glorietur fortis in fortitudine sua.* Isa 41. Hiere. 3. Prov. 31. Hiere. 9.

Item superbi assimilantur fluctibus maris.

Primò, quia fluctus se mutuò collidunt. Et similiter superbi mutuo se invadunt & lædunt, & hoc est de divina sententia ut superbi se invicem dejiciant & expellant. Eccl. *Commovit illos quasi fluctus maris, viros potentes, gigantes migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.* Eccl. 29.

Secundò, quia fluctus nunc sursum nunc deorsum mutuo se impellunt. Similiter superbi nunc extolluntur, nunc dejiciuntur. Unde aliquando superbi sunt in exaltatione. Psal. *Exaltati sunt fluctus ejus*, quandoque vero in fractione sive dejectione. Job. *Confringes tumentes fluctus tuos.* Quasi enim mare tumentes fluctus suos confringit, cum mundus ipse sæviens potentes & superbos opprimit. Psal. 106. Iob. 38.

Tertiò, quia fluctus spumam & ventum gignunt. Similiter superbia gignit spumam iniquitatis & ventum vanitatis. Unde dicitur in epistola Judæ. *Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas confusiones.* Jac. *Similis est fluctui maris, qui à vento*, scilicet vanitatis, *movetur & circumfertur.* Iacob. 1.

Quartò, quia fluctus arenulas involvunt, & superius secum ferunt. Sic superbi involvunt alios mitiores secum, id est, ad consensum suæ superbiæ trahunt, sicut Lucifer traxit alios Angelos. Exod. *Involvit eos Dominus*, id est, involvi permisit in mediis fluctibus. Exod. 14.

Quintò, quia fluctus pisces allidunt: quia superbi alios quos inveniunt molles & impotentes persequuntur & opprimũt. Job. In persona sic oppressi conquæritur dicens. *Pedes meos subverterunt, & oppresserunt quasi fluctibus, semitis suis dissipaverunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & prævaluerunt, & non fuit qui ferret auxilium.* Iob. 30.

Sextò, quia fluctus maris naves in periculo ponunt. Per naves intelligũtur Ecclesiæ, quas superbi persequuntur. Matth. Matt. 4.

Venti

Venti & fluctus in navi. Venti, tentationes dæmonum, & fluctus, id est, persecutiones superborum, *in navi*, id est, in Ecclesia Christianorum.

Septimò, quia fluctus semper in motu sunt, & quiescere non possunt, sed vel omnino deficiunt, vel se agitant & propellunt, similiter superbi, semper sunt inquieti in se, & etiam in aliis, quousque vel ipsi deficiant, vel alios, unde volunt, propellant. Isa. *Impii quasi mare fervens quod quiescere non potest, redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum, & non est pax, dicit Dominus Deus impiis.* (*Isa.* 57.)

Item superborum scientia sicut inflat eos in corde, ita reddit eos tumidos in locutione, & ideo assimilatur aquæ montanæ. Aqua enim montana quæ extra ebullit cum diu bibitur, facit gulas strumosas; & propter nimiam frigiditatem multiplicat phlegma grossum in gutture. Aqua enim montium est scientia superborum, quæ strumositatem facit in gutture, id est, tumorem in voce sive locutione. Nam facit eos verba fatuosa & ampullosa proferre, secundum illud Horat. *Projicit ampullas, & sexquipedalia verba*, & ideo superborum fatuosæ locutiones sunt aquis sonantibus similes, quia magnum sonitum faciunt, & nihil distinctum seu rationabile proferunt. Psal. *Sonuerunt & turbatæ sunt aquæ eorum.* Job. *Verba illius non sonant disciplinam.* (*Horat.* — *Psal.* 45. — *Iob.* 34.)

CAP. LXXVII.

Ex Mercurii tribus proprietatibus, temperantiæ perfectiones eliciuntur.

Temperantia assimilatur Mercurio propter tria.

Primo propter Dominium; quia Mercurius dicitur aquis dominari. Unde Lucanus loquens de Mercurio ait. Quem Deus aquarum percussit. Similiter temperantia aquis concupiscentiæ dominatur, & fluxum carnis, id est, luxuriæ lubricitatem restringit. Unde sine temperamento virtutis hujus murus continentiæ ruit. Ezech. *Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quod casuri sint.* Illi enim absque temperatura liniunt, qui carnem suam innumeris delitiis nutriunt, & quia non eis adest temperantiæ modus; cadit protinus continentiæ murus. (*Lucan.* — *Ezec.* 14.)

Secundo propter effectum, quia scilicet Mercurius conceptum vel natum sub dominio suo disponit ad sapientiam. Unde à sapientibus Deus eloquentiæ dictus est. Et ideo gentiles vocaverunt Paulum Mercurium, quia ipse erat lux verbi. Similiter temperantia tam ciborum quam venereorum, disponit ad sapientiã. Quod signo naturæ ostenditur, seu creationis. Nam Deus corpus hominis, qui præ cæteris animalibus sapientia pollet, in maximo temperamento cõstituit: & ad æqualitatem complexionis inter omnia corpora maximè reduxit. Cor. *Deus temperavit corpus*, &c. Et idcirco nos ipsum à superfluis & inhonestis temperare debemus. Dicitur etiam Mercurius fuisse Deus palestræ (secundum Isid.) eo quod cum sole luctatur volens eum superare, semper enim juxta solem graditur, nunquam plus distans ab eo quam per tres gradus. Unde raro videtur, quia ferè semper sub radiis solaribus occultatur. Hæc luctatio cum sole, est pugna carnis cum ratione volentis eam superare; hanc luctam caro excitat, sed temperantia sedat, ipsam carnem rationi subjiciens, ut eam sequatur, & juxta eam vadat, sicut Mercurius juxta solem. (*Act.* 14. — 1. *Cor.* 12.)

Tertio propter principatum. Nam (secundum Ptolo.) sub Mercurio sunt Gemini, regnat in virgine, in piscibus regnum ejus abscedit. Sic temperantiæ subsunt Gemini, id est, sensus corporis, qui sunt geminati, utpote quia duæ sunt aures, duo oculi, duæ nares, id est, duo foramina narium, & sic de aliis. Habet enim temperantia sensus corporis refrænare, & castificare: regnat in Virgine, quia potissima temperantiæ species est virginitas: sed deficit in piscibus, id est, in his qui vivunt in aquis delitiarum. Perit enim castitas in delitiis, sicut Bern. dicit. (*Bern. in epi.*)

CAP. LXXVIII.

Nonnullis venti temporisq; similitudinibus, fortius atque crebrius pœnitentes quam peccatores tentari, declaratur.

TEntatur fortius & frequentius pœnitens quam peccatores. Et hoc apparet per similitudinem venti. Nam (sicut Seneca dicit) circa auroram fit ventus, quia tunc vapor ventum faciens est collectus, & radius solis appropinquans percutit gelidum aërem. Sed in prima parte noctis raro fit ventus, quia ille vapor non est copiosè collectus. Per auroram ergo intellige pœnitentis conversionem, per quam nox peccati expellitur, & dies gratiæ illucescit: & tunc diabolus maximè tentationis ventum suscitare conatur. Sed existente homine in tenebris seu nocte peccati, raro fit ventus: quia parum tentat diabolus. Et ideo super illud Eccles. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem*; notat Greg. dicens. Non ait ad requiem, sed ad tentationem; quia hostis noster nos adhuc in hac vita positos quantò magis sibi rebellare conspicit, tantò amplius expugnare contendit. Illos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos vero vehementius incitatur, cum ex corde nostro quasi ex jure propriæ habitationis expellitur. Item deficiente æstu tentationis, abundans lachrymæ compunctionis. Nam in autumno præcipuè circa finem, abundant pluviæ, eo quod calor æstatis, qui consumebat vapores, remissus est, & plus elevat quam consumit. Est enim quasi calor æstatis, fervor tentationis, quo deficiente & temperie subsequente, sequuntur pluviæ, id est, abundantes compunctionis lachrymæ. Hier. *Finita est æstas*, & ita subditur. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum?*

Sen. de na. qua. lib. 4.

Eccl. 2.

Greg.

Hier. 8.

CAP. LXXIX.

Tribus de causis timorem in sanctis viris persistere debere, quibusdam similitudinibus exprimitur.

TImere debent sancti viri quamdiu sunt in carne, quantumcunque videantur spiritus ferventes.

Primò propter ipsius carnis fragilitatem. Sunt enim similes terræ, quæ licet per naturam sit solida, igneis tamen partibus cum aëre est permixta. Sic etiam sancti viri, licet habeant ex parte spiritus soliditatem sanctitatis, & igneitatem, id est, ferviditatem charitatis, tamen immixtam & conjunctam aëri, id est, fragili & passibili carni. Unde dicitur Matth. *Spiritus promptus est, caro autem infirma.* Unde Apostol. *Habemus thesaurum in vasis fictilibus.*

Matt. 26.

2. Cor. 4.

Secundò timent sancti propter suorum defectuum multiplicitatem, terra enim interius est cavernosa & spongiosa. Sancti enim cum se introrsus ad semetipsos reducunt, videtur eis vita sua multis defectibus plena, non solum parvis, sed etiam magnis. Sunt enim defectus vitæ velut concavitates terræ. Cavernæ autem sunt concavitates magnæ, significantes defectus majores. Sed velut spongiositates parvæ sunt culpæ & defectus leviores. Dum ergo sancti in conspectu divini judicii vitam suam intrinsecus revolvunt, velut terram concavitatibus, sic vitam suam defectibus plenam esse recognoscunt, de quibus apud judicem vehementer judicari metuunt, unde Proph. dicebat. *Non intres in judicium cum servo tuo Domine.* Similiter Hierem. Sub terræ similitudine defectus humanæ vitæ considerans, dicebat: *Aspexi terram, & ecce vacua erat.*

Psal. 142.

Hiere. 4.

Tertio timent sancti suarum cogitationum & affectionum impuritatem, & tentationum impetuositatem. Nam sicut terra in suis concavitatibus est diversorum vaporum susceptiva, & etiam ventorum, quorum violentia aliquando concutitur,

cutitur, rumpitur, & terræmotus maximi interdum generantur. Sic etiam sancti viri quandoque ex suis defectibus vapores malarum cogitationum vel immundarum affectionum sentiunt, & ventos subintrantes, id est, tentationes vehementes, per quas concutiuntur, & interdum per consensum rumpuntur, & ita fit terræmotus, id est, animæ motus in peccatum. Hest. 12. Hest. *Apparuerunt terræmotus & turbatio super terram.*

Timor mundanorum assimilatur terræmotui qui semper fit ad latus, & per modum tremoris, non sursum neque deorsum. Sic enim vapor ille movetur, qui terræmotum facit. Sursum enim dicitur Deus esse, deorsum infernus: sed quasi ad latus est nobis mundus: movetur ergo sursum qui timet Dominum, deorsum qui timet infernum: sed quasi ad latus movētur & tremunt, qui timent mundum & transitorias pœnas. Sed frequenter peccatores timentes & fugientes pœnas transitorias incurrunt pœnas æternas. Psal. 90. Psal. *Cadent à latere tuo, &c.*

CAP. LXXX.

Tribulationes Dei amicis esse apprimè utiles, ex terra, marisque similitudinibus comprobatur.

Tribulationes, & amaritudines, & quæcumque concussiones, amicos Dei non dissolvunt, sed fortiores faciunt. Beda. Unde sunt similes terræ, quæ (ut dicit Beda) undique mari cingitur, undique quatitur, & tamen non dissolvitur, sed potius solidatur; quia dum ejus siccitas maris beneficio humectatur, partes terræ coadunantur, quæ alias in pulverem verterentur. Sic ex tribulationum & amaritudinum circumdatione stillatur mentibus electorum humor consolationis internæ, qua anima roboratur, consolidatur, & sic in seipsam totā coadunatur, ut per iram vel impatientiam minime dispergatur. Psal. 92. Psalm. *Firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.*

Item tribulationis amaritudo tutiores reddit sanctos viros, quam consolationis dulcedo. Sicut navis tutior fertur & natat in amara sive salsa, quam in dulci aqua, ex eo, quod aqua amara sive salsa grossior & gravior est dulci, unde in ea natat ovum recens, & in mari Palestinæ mortuo nihil vivum immergitur. Ideo navis (ut dictum est) tutius fertur & natat in amara aqua quam dulci. Sic anima si habet amaram aquam tribulationis, tuta esse potest, quia aut est ei ad purgationem, aut ad augmentum meriti: Sed in aqua dulci consolationum dubitat, ne per eas aut resolvatur aut forte in eis principaliter præmietur, si quid fecisset boni. Unde Psal. *Renuit consolari anima mea.* Psal. 76. Et iterum Sap. *Transeuntes mare, per ratem,* scilicet patientiæ, *liberati sunt.* Sap 14.

Item tribulatio assimilatur mari. Primo, quia licet mare non sit potabile vel dulce quoad gustū, est tamen quoad multa utile, & proficuum. Nam multarū infirmitatum est curativum. Sanat enim hydropicos, ulcerosos, & scabiosos. Ita etiam tribulatio licet nō sit delectabilis, sed pœnale carni in sensualitate, est tamen utilis & proficua spiritui, videlicet quia sanat infirmitates mentis. Curat enim hydropicos, id est, avaros; ulcerosos; id est, superbos, scabiosos, id est, luxuriosos, qui habent pruritum carnis, quia tribulatio castigat. Unde Mich. *Projiciet in profundo maris omnia peccata.* Mich. 7.

Secundo, quia mare quamvis ex se sit salsum & amarum, pro dulcedine tamen venarum per quas facit transitum, est sui saporis variativum. Similiter tribulatio licet videatur amara, ut in præsenti, tamen propter dulcedinem & patiētiam eorum, qui eam temporaliter & transitoriè sustinent, mutabitur in æterni præmii dulcorem. Judith. *Fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum.* Judit. 5.

Tertiò, quia mare licet sit inquietum, est tamen propter continuum suæ substātiæ à sua corruptione conservativum. Sic tribulatio licet inquietet mētem vel carnem, tamen conservat eam à corruptione luxuriæ. Eccl. *Malitia unius horæ oblivionem* Eccl. 11.

Iob.14.

nem facit luxuria. Job. *Recedunt aquæ de mari, & fluvius vacuefactus arescit.* Aquæ enim, id est, concupiscentiæ carnis, recedunt de mari, id est, de amaritudine tribulationum, & tunc vacuefactus fit fluvius. i. luxuriæ fluxus. Item tribulatio fer ventē spiritum compunctionis gignit, & ventum vanitatis excludit: cujus exemplum est, quod tempore æstatis in parte Septentrionali generatur spiritus multus, & vapor coarctatur, qui facit terram tremere. Ibi enim juxta mare quasi quotidie terra tremit, & tam fortis est ibi motus equi vel hominis, ita quod vasa plena liquoribus effundūtur. Unde quidam perforavit terram Septentrionalem lancea longa, & exivit ventus tantus, quod ferè diruit magnā domum. Per terram septentrionis intelligitur anima peccatoris frigida à calore charitatis. Est enim subjacens septem capitalibus vitiis, quæ tamen æstate charitatis calescente concipit spiritum multum contritionis, vaporem compunctionis, & tremorem humiliationis, ita quod vas cordis plenum liquore peccati evacuetur effusione confessionis, & interdum dum terra, id est, corpus perforatur lancea lōga attractione diuturnæ macerationis & afflictionis, excluditur & exit ab homine ventus omnis peccati, & vanitatis.

CAP. LXXXI.

In singulis creaturis tum corporeis, tum etiam incorporeis, supra cœlestibus & sublunaribus, sanctissimæ Trinitatis repræsentari vestigia, pulcherrimis similitudinibus ostentatur.

TRinitas divinarum personarum in unitate essentiæ repræsentatur generaliter in omnibus creaturis. Et hæc repræsentatio in creaturis irrationalibus, vestigium appellatur. Quęlibet enim creatura subsistit in suo esse, & habet formam per quam determinatur ad speciem, & habet ordinem ad aliquod aliud. Per primum repræsentat Patrem, per secundum Filium, per tertium Spiritum sanctum.

Item in magnitudine creaturarum cognoscitur potentia Patris; in dispositione Filii sapientia; in ornatu, bonitas Spiritus sancti.

Item in quolibet individuo invenies unitatem, speciem, & utilitatem, quorum primum convenit Patri, secundum Filio, tertium Spiritui sancto.

Sap.11.

Item scriptura dicit, quòd *omnia constituit Deus in numero, pondere & mensura.* In omni enim creatura est unitas, veritas, & bonitas, sive modus, species & ordo, ut sic in omni creatura quo una, ostenderetur principii unitas, & quo trina, personarum Trinitas.

Item invenitur in omni creatura, quod est, quod discernit, & quod congruit. Sed omnes istæ distinctiones sive assignationes vestigii ad personarum Trinitatem reducuntur, ut per se est manifestum.

Dion. de div. no.

Item apparet repræsentatio Trinitatis in omnibus substantiis. Nam in omni substantia creata (secundum Diony.) invenitur essentia, virtus, & operatio, quorum primum convenit Patri, secundum Filio, tertium Spiritui sancto. Specialiter autem reperitur sanctæ Trinitatis repræsentatio in substantiis incorporeis & immaterialibus, scilicet in animabus, & in Angelis. Generaliter autem in tres dividitur species, quæ sunt vegetabilis, quæ est in plantis; sensibilis, quæ est in brutis; & rationalis, quæ est in hominibus. Sed omnibus tribus competit una ratio animæ communis. Et in una communi animæ ratione repræsentatur unitas essentiæ, sed in triplici animæ distinctione repræsentatur personarum distinctio. Sed excellentior adhuc repræsentatio Trinitatis est in anima rationali, scilicet propter modum imaginis, propter quam dicitur, quòd homo ad imaginem Dei factus est. Nam sicut sunt in unitate essentiæ divinæ tres personæ, ita in una essentia rationalis animæ tres potentiæ sunt, s. memoria, intelligentia & voluntas. Imago enim Trinitatis divinæ non invenitur in homine, nisi secundum mentem, in aliis verò partibus ostenditur ibi repræsentatio solùm per modum vestigii. Sed adhuc Trinitatis imago attenditur in mente, & magis secundum

cundum actus dictarum potētiarum, quā secūdum potentias ipsas. Propterea, quia personæ divinæ distinguuntur secundum processionem verbi à dicente, & processionem amoris utrumque connectentis, Verbum autem in anima sine actuali cognitione non p test esse ut Aug. dicit. Unde principaliter attenditur imago Trinitatis in mente secundum actus, prout scilicet ex notitia rei, quam habemus, cogitando interius verbum concipimus, & ex hoc in amorem prorumpimus. Sed quia principia actuum sunt habitus & potentiæ, unumquodque autem est virtualiter in suo principio, secundario & quasi ex consequenti imago Trinitatis potest attendi in anima secundum potentias & habitus, prout in eis actus virtute existunt. Sed adhuc attende, quod imago non attenditur in notitia, vel amore sui vel alterius rei, sed per respectum ad hoc quod est Deus: quia scilicet mens potest meminisse, intelligere & amare Deum, à quo facta est, ut dicit Aug. Quia (ut dictum est) divinæ personæ distinguuntur secundum processionem verbi à dicente, & processionem amoris. Verbum autem Dei nascitur de Deo secundum notitiam sui ipsius, & amor procedit secundum quod seipsum ama: & manifestum est, quod diversitas objectorum diversificat speciem verbi & amoris: quia non est idem verbum de lapide & equo conceptum. Unde attenditur divina imago secundum verbum conceptum de Dei notitia, & secundum amorem exinde derivatum. Ipsa enim rationalis anima tribus Theologicis virtutibus perficitur, scilicet fide, spe, & charitate, in via. Ipsa autem in patria tribus dotibus dotabitur, quæ sunt visio succedens fidei, inhæsio succedens spei, & fruitio correspondens charitati. Unde patet quod in anima rationali est sanctissimæ repræsentatio Trinitatis, & secundum esse naturæ, & secundum perfectionem gratiæ, & secundum statum gloriæ. Adhuc autem expressior, & nobilior repræsentatio Trinitatis est quæ in Angelis reperitur. Unde secundum Greg. Angelus dicitur signaculum similitudinis, quia in eo similitudo divinæ imaginis illuminatur expressa: & hæc similitudo invenitur in quolibet Angelo. Repræsentant etiam Angeli sanctissimam Trinitatem in communi, quia distinguuntur omnes per tres Hierarchias, & quælibet Hierarchia adhuc tres ordines continet. Unde Deus est in Thronis ut majestas, in Cherubim ut veritas, in Seraphin ut charitas, per quæ notatur Trinitas personarum & similiter invenitur in aliis Hierarchiis. Item apparet repræsentatio Trinitatis in substantiis corporeis & materialibus. Nam in omni corpore (secundum Philosoph.) tres dimensiones existunt, scilicet longitudo in linea, latitudo in superficie, spissitudo sive profunditas dicitur esse in corpore: quia est ejus dimensio propriè propria: linea est tantum producens, & ideo competit patri, qui est principium non de principio. Linea enim (secundum Philosoph.) dicitur esse producens, quia est principium à quo superficies fluit; sed dicitur esse non producta, quia licet dicatur fluere à puncto usque ad punctum, quod non est in continuo nisi lineam ducere, tamen non potest habere à puncto aliquam quantitatem, cum punctum sit indivisibile. Unde linea prout continua non dividitur in puncta, sed in partes continuas. Et ideo Physicus non considerat puncta, cum istæ dimensiones non fluant à puncto, sed à materia. Corpus vero est tantum productum, quia profundum, quod est proprium corpori, fluit à superficie. Alioquin idem produceretur à seipso, si in plano essent plures superficies: sed tamen dicitur corpus non esse producens, quia non intelligibilis ultra corpus alia species magnitudinis differens ab istis. Unde profunditas sive corpus cōgruit Spiritui sancto, quia ab aliquo procedit principio s. Patre & Filio, sed nulla alia divina persona procedit ab ipso. De quo etiam dicit Apost. *Scrutatur profunda Dei.* Superficies autem producens & producta est: producitur enim à linea, & ipsa simul cum linea producit ipsum corpus sive profunditatem: & ideo competit Filio qui nascitur ex Patre, & ab

Gregor. *Arist. 2. coel.* *1. Cor. 2.*

& ab eo simul & Patre Spiritus sanctus procedit.

Item B. Trinitas præsentatur in naturis. Competit enim ternarius numerus omnibus rebus naturalibus. Et quia secũdum Pythagoram esse completum in natura habet principium, medium, & finem; ideo Pythagoras docuit Deum naturæ proprietatibus eminentem colere ter in die. Quia ipsa cognitio quæ de possibili est, perficitur tribus; scilicet sensu, quo manuducimur; imaginatione qua indagamus verum ex his quæ nos manuducunt; & intellectu, quo conspicimus inventum. Ideo etiam honoramus Deum ter, secundum Termegistum, secundum tria puncta hemisphærii, id est, mane, meridie, & vespere: unde lex Pythagoricorum & Christianorum adorat ad Orientem. Lex Termegisti & Machometi ad meridiem. Lex Moysis ad Occidentem.

Pythag.

Item posita sunt Philosophis magnis in cultu Dei tria, scilicet adoratio propter reverentiam, thus propter distributionem suavissimæ cognitionis divinæ, & virtutum cœlestium ac terrestrium; hymnus, secundum Pythagoram, propter concentum cœli.

Item est repræsentatio Trinitatis in cœlis, id est, in corporibus cœlestibus. Computatur enim ab Apostolo tres cœli; quia dicit se raptum ad tertium cœlum, propterea quia in sphæris cœlorũ triplex est differentia. Quia est aliquod cœlum mobile & stellatum, sicut firmamentum, cum quo etiam computantur septem planetarum orbes, qui sunt sub eo. Aliquod verò est mobile, sed non stellatum sicut crystallinum, vel si quod aliud supra ipsum, quòd sit primum mobile, secundum Astrolog. Tertium autem quod nec est mobile, nec stellatum, sicut Empyreũ, quod est beatorum locus. In cœlo etiam relato ad terrã invenitur triplex dimensio: sunt enim tres viæ continuæ, scilicet longitudo à sursum in deorsum, vel è converso. Latitudo à dextro ad sinistrum. Altitudo ab ante ad retro. Igitur in cœlo ad terram relato, relatio circumferentiæ ad cẽtrum causat lõgitudinem ascendendo & descendendo. Ordo vero signorum in circulo obliquo facit altitudinem, quia ab Occidẽte in Orientem facit ante, sed retro est ab Oriẽte in Occidentem. Alius verò motus facit latitudinem, id est, dextrum ad sinistrum.

Item repræsentatio sanctæ Trinitatis in planetis est. Assignatur enim eis triplex circulus, scilicet deferens, æquans, & epicyclus.

Item in eorum cursu dicitur esse triplex gradus. Quia quandoque planeta est retrogradus, quandoque directus, quandoque stationarius. Nam quasi stationarius Pater à nullo est procedens; sed quasi retrogradus est Filius, carnem assumens: tunc enim sol retrocedit usque ad decimam lineam, ut figuratum est Isa. id est, usque ad humanam naturam, quæ quasi decima est post novem ordines Angelorum, & in decima dragma figurata. Luc. Sed quasi directus est Spirit⁹ sanctus, quia missus est ad directionem fidelium. Unde Psalm. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Sed præcipuè sancta Trinitas repræsentatur in sole, qui est maximus planetarum. In eodem sole secundum Aug. tria hic consideramus, quod est, quod lucet, quod calet. Primum competit Patri à quo Filius habet esse, & Spiritus sanctus; Secundum Filio; Tertium Spiritui sancto.

Isai.38. *Luc.15.* *Psal.142.*

Item est repræsentatio Trinitatis in locis. Est enim triplex locus deputatus creaturæ rationali, scilicet locus summus, id est, cœlum, ubi sola lætitia; & est infimus, scilicet infern⁹, ubi sola tristitia; & est medius, hoc est mundus, in quo sunt summa speranda, & infima timenda. Unde Phil. *In nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum.* In nomine Jesu (ut dicit Ambr.) tota Trinitas repræsentatur, quia Jesu interpretatur unctus, in quo intelligitur ungens, & unctio, & ipse unctus. Ungens Pater, unctus Filius, & unctio Spiritus sanctus. Et ideo in nomine Jesu olim in Apostolorum temporibus credentes, baptizabantur in nomine Trinitatis.

Phil.2. *Ambr.*

Item repræsentatur Trinitas in elementis,

tis, quæ distinguuntur (secundum Philosophum) tripliciter, quia sunt simpliciter levia, ut est ignis: vel simpliciter gravia, ut est terra; vel media gravia & levia sicut aër, qui est gravis respectu ignis, levis autem respectu aquæ: & aqua quæ est levis respectu terræ, gravis autem respectu aëris. Item in elementis invenitur quædam alia trinitas respectu loci: quia solum tria elementa se contingunt in loco generationis, scilicet, aër, aqua, terra. Aër enim non plus habet de natura gravis quã aqua de natura levis. Specialiter autem ignis repræsentat sanctam Trinitatem, quia ignis apparet tripliciter, in flamma, luce, & carbone. Item quia ignis habet triplex esse: est enim ignis purus in propria sphæra: ignis conjunctus rei combustili, scilicet in aliena materia: & est ignis mixtus, scilicet in re elementata in in qua (secundum quosdam) ignis & etiam alia elementa sunt actu, non quoad esse primum, scilicet formarum substantialium, sed quoad esse secundum, scilicet qualitatum suarum, quæ sunt reductæ ad medium: & in Deo sunt ibi sicut extrema in mediis, & secundum aliquos nullo modo sunt ibi actu, sed sunt ibi virtute. Repræsentatur etiam Trinitas beata in aëre, qui distinguitur per tria interstitia; supremum, quod dicitur æthereum, & medium, ac infimum, quod dicitur aëreum. In supremo est calor & lux propter ignis & solis propinquitatem. Similiter in infimo per repercussionem radiorum è terra. In medio autem, ad quod non potest pertingere reflexio radiorum, est frigiditas & obscuritas. Aqua etiam repræsentat personas Trinitatis, quia invenitur aqua triplex, scilicet condensata, ut in nube; vel congelata, ut in glacie: vel liquida, ut in fonte vel flumine. Est enim aqua unum ex illis tribus quæ testimonium dant in terra ipsi Trinitati beatissimæ. Joann. *Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis:* spiritus, inquam, sanctificationis, aqua ablutionis, sanguis redemptionis. Terra quoque repræsentat B. Trinitatem. Dicitur enim Isa. *Quis appendit tribus digitis molem terræ?* per quos tres digitos intelligi possunt tres personæ divinæ in orbe terræ repræsentatæ. Unde & terra quæ inhabitatur, trifariè à sapientibus est divisa. Una dicitur Asia, altera Europa, tertia Africa est. Et est Asia mundi totius pars media, à meridie per orientem usque ad Aquilonem protensa à quadam muliere sic vocata, quæ apud antiquos regnum tenuit Orientis, ut dicit Isid. Europa verò à Septentrione usque ad occidentem est extensa, quæ sic vocata est ab Europa filia Regis Lybiæ, quam Jupiter rapiens ab Africa duxit in Cretam, hanc tertiam partem orbis vocavit Europam. Et sic in Europa 54 gentes sunt, ut dicit Chrysost. Africa verò ab occidente usque ad meridiem est protensa sive porrecta, secundum quosdam dicta, Africa quasi aprica, eo quòd soli omnino sit aperta, & nulli quasi frigori sit subjecta, ut dicit Isid. Aliqui autem dicunt ab Afer filio Abraam ex certa causa esse dictam, qui versus Lybiã dicitur duxisse exercitum, & ibi victis hostibus consedisse, & Africa cum Europa est totius orbis medietas. Quidam verò dicunt, quòd has tres partes mundi, tres filii Noe diviserunt postquam egressi sunt de Arca, ita ut Sem cum sua posteritate futura occuparet Asiam, Japhet Europam, & Cham possideret Africam, sicut dicit Gloss. Gen. 10. & idem dicunt Chrysost. & Isid. Plin. & alii plures concordant cum eis.

Joann. 5. *Isa. 14.* *Isidor. Eth. x.*

Item B. Trinitas repræsentatur in motibus. Est enim motus secundum locum triformis; rectus, circularis, & obliquus. Item distinguitur motus secundum aliquos in naturalem, cujus principium est natura; & violentum, cujus principium est ab extra; & animalem, cujus principium ab intra, quia ab anima, quæ movet multipliciter.

Item in numeris est repræsentatio Trinitatis. Nam primum impar est ternarius numerus, in quo perfectio primi repræsentatur, scilicet Dei, qui trinus est & unus. Ideo omnis res, quæ habet ista tria, s. principium, medium, & finem, dicitur esse perfecta, utpotè quia in trinario nu-

mero

mero ☐nis conformatur princip o,& ideo sic dicit Philosophus secundum translationem Arabicam, per hunc numerum scilicet ternarium adhibuimus nosmetipsos magnificare unum Deum eminentē, proprietatibus eorum quæ sunt creata. Unde & Hermes Trismegistus ponit mūdum perfici in tribus ymamene, quod est impulsio vel implexio causarum; necessitate, quæ est exæquatio causarum per motum ad esse; ordine, qui est distributio cujuslibet producti in locum & officium suum.

Arist. 1. cœl.

Item numerus dividitur in tria, quia numerorum (secundum Isid.) alius linealis, alius superficialis, alius vero solidus. Linealis est qui ab unitate incipiens ordinatè procedit, ut unus, duo, tres, & sic in infinitum. Superficialis vero numerus est ductus in se vel in alium semel, ut bis duo, bis tria. Solidus autem est qui ducitur in se, vel in alium semel, & postea semel ducitur in totum, ut cum dicitur, Bis duo bis, ter tria ter, & sic de aliis. Vel alia distinctio numeri per tria est, quia numerorum alius digitus, alius articulus & alius compositus. Digitus enim continet numeros simplices ab unitate usque ad decem. Articulus continet decem, & alios denarios, ut viginti, triginta, quadraginta, & sic de singulis. Compositus vero utrumque complectitur, ut undecim, duodecim, tredecim, &c.

Isidor.

Item repræsentatur Trinitas in figuris. Nam prima figura dicitur rectilinea. Hæc est triangulus habens tres angulos æquales duobus rectis. Cui comparatur anima vegetabilis, quæ habet tres vires, nutritivam, augmentativam, & generativam. Est ergo triangulus tribus lineis inclusus, in tribus angulis extensus, & per tres species divisus, qui est, secundum Philosophum, æquilaterus, quia habet omnia latera æqualia. Isocheles qui habet duo latera tantum æqualia: & gradatum, qui habet latera inæqualia. Figura circularis repræsentat Trinitatem: quia Deus est circulo similis. Dicit enim Hermes supradictus, quòd monas gignit monadem, & in se suum reflectit amorē. Quod quoad nostrum intellectū trahentes dicimus, quod pater un⁹ unicum generat & genuit filium ab æterno, cum quo etiam simul ab æterno spirat Spiritum sanctum, qui est nexus & amor amborum. Nam Deus Pater ab æterno se perfectè intelligit, & intelligendo se diligit, quam dilectionem extra se ad alium nō extendit, sed in se reflectit, quia ad intelligētem & intellectū, ad Patrem & Filium, à quibus procedit ipsa dilectio, ad modum circuli in seipsum reflectit. Unde omnino Deus in essentia, unus Pater intelligens, & intelligendo filium gignens, & amor ab utroque procedens, ut in utrumque se referens & reflectens: propter quod Trismegistus fuit interrogatus quid esset Deus, respondit: Deus est sphæra intelligibilis, cujus centrum est ubique, circumferentia vero nusquam. Nam quia Deus corpus non est, nec etiam esse potest, eo quòd summè simplex est, quia omne perfectissimum oportet esse simplicissimum, eo quòd posterius componentibus sit omne compositum: ideo ad differentiam sphæræ corporalis dicit, quod est sphæra intelligibilis. Unde in centro, quod est quid minimum & simplicissimum, circumferentiæ comparatum, divinam simplicitatem intellige: sed per circumferentiam, quæ est maxima, immensitatem divinam accipe. Est ergo sensus descriptionis prædictæ, Deus est sphæra, id est, principio carens & fine: multò magis quàm circulus, sive sphæra, ut sic ejus notetur æternitas: Intelligibilis, ut notetur ejus immaterialitas: Cujus centrum, id est, indivisibilis & simplex essentia, ubique tota est: sed circumferentia ejus, id est, ejus immensitas, nusquam est, quia à loco comprehendi non potest: sic etiam circumferentia primi cœli dicitur minime loco cōtineri: quia si primum cœlum esset in loco, cum locus sit terminus corporis continentis (ut Philosophus dicit) extra cœlum aliud corpus esset, quod cœlum includeret, & sic sequeretur quæstio de illo alio corpore, & sic de aliis, & ita procederetur in infinitum, quod est inconveniens. Unde secundum Alexandrum, ultima sphæra

Aver.

Thom.

Arist. Physi.

Alex.

sphæra nullo modo est in loco, sed Averrois dicit, quod licet ultimum cœlum nō sit in loco per se, id est, secundum circumferentiam, est tamen in loco per accidens, ratione centri circa quod movetur, quia ipsum centrum habet fixionem in loco. Sed rationabilius videtur dictum Themistij, scilicet quod ultima sphæra etiam secundum circumferentiam, dicitur esse in loco ratione partium, quia partes mutant locum substantia & ratione, licet non actu, sed potentia tantum cum nō sit pars actu divisa. Si enim esset pars cœli actu divisa, tunc esset actu in toto sicut in loco. Unde quia aliquid dicitur de toto ratione partium, in quantum partes ultimæ sphæræ sunt in loco in potentia, tota ultima sphæra est in loco per accidens ratione partium: quod sufficit ad motum circularem. Quicquid autem sit de sphæra corporali, de Deo tamen, qui est sine quātitate immensus, & omnino indivisibilis, hoc est verum, quod nullo apprehendatur loco. Sic ergo Deus dicitur sphæra propter suam æternitatem, intelligibilis propter suam immaterialitatem, & dicitur habere centrum propter suam simplicitatem, ubique totus propter suam indivisibilitatem, & dicitur esse nusquam, id est, à nullo loco comprehensus propter suam immensitatem.

Aver. *Them.*

Item repræsentatur Trinitas, in consonantiis musicis. Sunt enim musicæ tres partes, scilicet harmonia, rythmica, & metrica. Item harmonia fit tripliciter. Nam (secundum Isid.) Omnis sonus harmonicus aut voce editur, scilicet per fauces, aut flatu, scilicet per fistulas, aut pulsu sicut per tympana, psalterium, & citharam: & hujusmodi pulsus importat potentiam Patris, vox refertur ad sapientiam Filii, flatus ad bonitatem vivificativam Spiritus sancti. Sic patet, quia beatissima Trinitas in omnibus, licet vario modo repræsentatur suis effectibus, quod Deus omnium auctor est, non solum ut unus, sed etiam ut trinus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, cui semper sit honor & gloria, & erit in sæcula.

CAP. LXXXII.

Variæ verbi Dei similitudines ac utilitates, quæ ex lumine, solis radiis, scintillis, guttis, & stillis roris & pluviæ eliciuntur.

VErbum Dei assimilatur lumini juxta illud Psal. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis*, & hæc similitudo attenditur quantum ad septem.

Primò, quia lumen est diversorum corporum diversimodè penetrativū. Unde auctor perspectivæ dicit, quod lumen est triplex, scilicet reflexum, fractum, & directum. Reflexum sicut à speculo, & aliis politis corporibus, quæ lumen à se receptum rejiciunt. Et tales sunt qui Verbum Dei audiunt, sed ipsum auditum rejiciunt, vel contradicendo, vel contrafaciendo secundum illud Job: *Ipsi fuerunt rebelles lumini*; vel rejiciunt illud obliviscendo, secundum illud Jac. *Comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo.* Psal. *Projecisti sermones meos retrorsum.* Sed Luc. dicitur. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Aliud est lumen fractum, sicut quando lumen venit ad corpus aliquantulum densum, vel durum. Tale enim corpus lumen in se recipit, sed propter materiam quæ omninò non obedit, ut transire lumen possit, lumen non rectè incendit, sed ab incessu recto divertit, & talis incessus dicitur fractio radii. Sic frangitur verbum Dei in his qui audiendo ipsum suscipiunt, sed non obediunt faciendo. Unde nec rectè ipsum suscipiunt, & ideo dicitur Jac. *Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.* Matth. Unde, ne lumen quod in te est, tenebræ sunt. Nam res, quam radius non penetrat, licet ex una parte ubi lumen recipit, sit illuminata, ex alia tamen ad quam non transit, remanet tenebrosa. Unde tales licet illuminentur in eo quod audiunt, tamen tenebrosi sunt in eo, quod non faciunt. Tertium lumen dicitur directum, quando non repellitur, nec materiam

Iob. 34. *Iac. 1.* *Psal. 49.* *Luc. 1.* *Iac. 1.* *Matt. 6.*

riam inobedientem reperit, sed liberè transit, & operationes perfectas facit. Sic simili modo etiam verbum Dei est, cum diligenter & perfectè auditur ac devotè, quia tunc memoriter retinetur, & obedienter ac solicitè impletur. Unde tunc perfectam operationem facit, quia ad æternam beatitudinem perducit: secundum illud Jac. *Si quis perspexerit in lege perfectæ libertatis, non auditor obliviosus factus, sed factor operis vel verbi, hic beatus in facto suo erit.* Psalm. *Deducet quasi lumen justitiam tuam.* Nam lumen hujusmodi transeundo deducit à principio ad medium, & de medio ad extremum. Sic verbum Dei quando auditur aure, retinetur corde, perficitur opere, tunc justificat hominem, & dignum reddit æternâ beatitudine.

Iac. 1.

Secundò, quia lumen est formarum vel figurarum declarativum & manifestativum. Sic verbum Dei manifestat nobis formas, & figuras vitiorum & virtutum. Ephes. *Omne quod manifestatur, lumen est.*

Ephes. 5.

Tertiò, quia lumen est oculorum lætificativum. Eccl. *Dulce lumen, & delectabile est oculis videre solem.* Sic verba Dei interiores oculos animæ illuminant, ipsamque lætificant & delectant. Proverb. *Lux oculorum lætificat animam.*

Eccl. 11. Prov. 15.

Quartò, quia lumen est ægris oculis odiosum, & molestiæ illativum. Similiter verba Dei in hominibus pravè dispositis sunt molesta. Joann. *Dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, erant enim opera eorum mala.*

Ioan 3.

Quintò, quia est pigritiæ excitativum. Nam lumen Dei adveniens, excitat mentem ad surgendum à lecto peccati, & etiā ad bene operandum. Isai. *Surge illuminare Hierusalem*, &c. Sunt enim verba bona quasi stimuli. Eccl. *Verba sapientum quasi stimuli.*

Isai. 60. Eccl. 12.

Sextò, quia lumen est formarum & specierum in superficie speculi, vel alterius corporis politi, impressivum. Nam lumen politæ materiæ superficiem pertingens, in Angelis æqualibus se reflectit, & omnium subjectorū formas imprimit. Unde quod est extra substantiam, in superficie collocat speculi per imaginem & figuram. Sic etiam per verba Dei imprimuntur mentibus hominum diversæ cogitationes & affectiones quasi diversæ imagines. Nam quandoque verbum Dei auditum mētes audientium elevat in cōtemplationem & amorem cœlestium, quandoq; etiam imprimit timorem suppliciorum infernalium, quandoque etiam contemptum, & despectū omnium mundanorum, quandoque fugam & odium omnium vitiorum.

Et hæc præcipuè facit verbum Dei in mentibus politicis, & à peccatorum rubigine tersis. Unde hoc est lumen sapientiæ, quod mentes multiplicare informat. Sap. *Diligite lumen sapientiæ.*

Sap. 6.

Septimò, quia lumen secundum dispositionem materiæ, quam subintrat, est variationis susceptivum. Nam ejus claritas intendit in materia perspicua & pura, & remittitur in materia fæculenta. Sic verbum Dei in mente pura & tersa à vitiis, lumen sapientiæ plurimum inducit. Sed in mente impura, & fæculenta peccatis, lumen sapientiæ vel gratiæ nō immittit. Item in diaphana materia, quia obstaculum non invenit, ideo per eam irradians, proprios fulgores exprimit & ostendit, ut Dion. dicit, & quanto perfectius in illa profundatur, tanto latius ex ea refusa ad alia derivatur. Dum autem lumen materiæ grossæ infunditur, imperfectè ab ea recipitur, unde solum se diffundit extrinsecus. Sic verbum Dei in mente pervia nō habente opacitatem vel grossitiem materialis amoris, fulget vel splendet, secundum illud Tob. *Luce splendida fulgebis*, id est, non solum in te splendida eris, sed etiam aliis per doctrinam, vel bonorum operum exemplo fulgebis, secundum illud Matth. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra*, &c. Unde de talibus dicitur Baruc. *Stellæ dederunt lumen in custodiis suis.* Stellæ enim sunt mūdissimæ substantiæ, & lumen à sole percipiunt quod aliis refunditur. Sed in mente ubi est densitas amoris materialis & temporalis, lumen divini verbi solum exterius

Dion. de cœl. hierar. Tob. 13. Matt. 5. Baruc. 4.

in auditu percipitur, & si aliquo modo ad cor transeat, non ibi figitur vel aliquid operatur, sed citius à contrario facti sive affectus repellitur. Sic lumen à grossis vel compactis corporibus repulsam patitur, nec ad interiora admittitur, etiamsi in superficie esse videtur.

Item verbum Dei assimilatur ipso radio solari ex cujus reflexione generatur flamma ignis, ut dicitur Mac. 2. *Sol refulsit, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus.* Ita frequenter divinum verbum generat in mente hominis mirabilem flammam amoris. Psal. *Eloquium Domini inflammavit eum.* Et nota quod radius inflammationem causans, oportet quod sit à corpore terminato, solido, & firmo, id est, permanente. Unde radius solis in aqua fluente inflammationem vel ignitionem causare non potest, ex eo quod hujusmodi aqua non est solida, nec permanens, nec etiam terminata, & ideo nullam formam retinens: posset tamen fieri in aqua contenta in aliquo vase valde rotundo, & solido, & terminante, & quiescente, puta in ampulla, vel hujusmodi. Et ita similiter etiam ad hoc ut verbis divinis cor hominis inflammetur, oportet quod sit terminatum per inquirendi sobrietatem, scilicet ut non plus velit sapere, quam oportet, *sed sapere ad sobrietatem.*

2 Mac. 1.

Psal. 104.

Rom. 12.

Item oportet quod sit solidum id est, non confractum sive obliviosum, ut scilicet quod ex una parte recipit, ex alia parte effundit. Unde dicitur Eccl. *Cor fatui quasi vas confractum omnem sapientiam non tenebit.* Vel debet esse solidum, i. non molle: quia quodcunque molle est, sicut faciliter impressionem recipit, ita faciliter amittit. Et talis etiam sicut faciliter ad verbum Dei accenditur, ita faciliter extinguitur.

Eccl. 21.

Item oportet, quod sit permanens, ut non ad tempus credat, & in tempore tentationis recedat, secundum illud Joan. *Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.* Cor ergo quod habet stabilitatem & soliditatem, vehementer inflammatur, & incenditur per divini eloquii, id est sacræ scripturæ radium. Luc. *Cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via.*

Joan. 5.

Luc. 24.

Item verba Dei frequenter prædicata assimilantur scintillis.

Primo, quia scintillæ habent igneitatem. Nam scintilla est modica ignis particula ex materia ignita, caloris impetu resoluta. Quia scilicet ex mente cœlestis desiderii, vel superni zeli igne accẽsa, verbum devotè prædicantis egreditur cum impetu fervoris, quo mentes audientium succenduntur & inflammantur, secundum illud Eze. *Scintillæ quasi aspectus æris candentis*, ut dicit Greg. Vita prædicantium sonat & ardet, ex quo scintillæ prodeunt, id est, verba ignita.

Ezec. 1.

Gregor.

Secundò, verba Dei frequenter audita assimilantur scintillis ratione mobilitatis, quia habet mobilitatem: nam scintilla mox ut resolvitur sursum movetur, sed dum ex partibus terrestribus gravatur, ad centrum iterum reclinatur, & ideo scintillæ discurrunt nunc ascendendo, nunc descendendo. Sap. *Tanquàm scintillæ in arundineto discurrent.* Sic sancti prædicatores nituntur per suum verbum corda audientium ad cœlestia elevare, & tunc eorum verba sunt ut scintillæ ascendentes: sed interdum propter auditorum imbecillitatem cogũtur ipsa verba quæ prædicant, temperare, & ea potius auditorum fragilitati, quam suæ aviditati cõcordare: & tunc eorum verba sunt quasi scintillæ descendentes: sic faciebat Apost. *Humanum dico propter infirmitatẽ carnis vestræ.* Interdum etiam ea temperant propter infirmitatem propriam, secundum illud Apost. *Parco autem, ne quis existimet aliquid esse supra id quod videt in me, aut audit ex me.*

Sap. 3.

Rom. 8.

Cor. 12.

Tertiò, quia scintillæ habent luminositatem, sic sanctorum prædicatorum verba illuminant audientium corda ad considerandum Dei opera. Eccl. *Desiderabilia omnia opera ejus, & tanquam scintilla quæ est considerare.*

Eccl. 42.

Quartò, quia scintillæ habent virtuositatem. Ex modica enim scintilla fit sæpe maximus ignis. Ita similiter ex brevi

prædicatione, immo aliquando ex brevi sermone, sequitur magnus fructus. Eccl. *Ab scintilla una augetur ignis.* Unde Act. dicitur, quòd prædicante Petro *cecidit Spiritus S. super omnes qui audiebant verbum Dei.* Sap. *Sermo scintillæ ad commovendum cor nostrum.*

Eccl.11. Act.10. Sap.2.

Item verba Dei assimilantur guttis & stillis roris & pluviæ. Unde Deut. *Concrescat ut pluvia doctrina mea, fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina.* Eccl. *Guttas pluviæ*, id est, verba doctrinæ cœlestis quis dinumeravit? Nam sicut sapientiæ ejus non est numerus, ita nec verborum ejus. Guttæ etiam sive stillæ terram humectant, radices ingrossant, semina fœcundant, plantas & arbores vegetant, pisces in mari recreant, ostreas impinguant, ac in eis margaritas generant, insuper etiam lapides cavant. Ita similiter etiam verba divina audita devotè vel lecta, animam humectant devotione; radices cordis, id est, cogitationes & affectiones ingrossant augmentatione semina, id est, bona proposita fœcundant operatione; plantas & arbores, id est, noviter conversos & pœnitentes, qui debent fructus dignos pœnitentiæ facere, vegetant, id est, confortant spirituali refectione: pisces in mari, id est, positos in amaritudine & tribulatione, recreant interiori consolatione; ostreas, id est, claustrales & inclusos impinguant religionis observatione, ac in eis margaritas puritatis generant solicita castificatione & emendatione. Item lapides, id est, lapidea & dura sæcularium corda & peccatorum emolliunt & cavant, id est, ad compunctionem & pœnitentiam disponunt frequenti auditione, sicut *gutta cavat lapidem non vi, sed sæpe cadendo.*

Deut.32. Eccl.2.

CAP. LXXXIII.

Virginum virginitatisq; decor ac perfectio, qualis quantusq; existat ex pluribus Galaxiæ similitudinibus.

Virginum sanctarũ perfectio assimilatur circulo Galaxiæ propter quatuor. Primò, propter decorem & pulchritudinem. Nam Galaxia est circulus cœlestis, cæteris circulis pulchrior. Et similiter de Virginitate dicit Cypr. quod est flos Ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, & illustrior portio gregis Christi. Et Ambros. de ipsa dicit: Pulchritudinem quis potest æstimare majorem decore virginitatis. Quæ amatur à rege, probatur à judice, dedicatur à Domino, consecratur à Deo, semper sponsa, semper innupta. Unde nec amor fratrem habet, nec damnum pudor.

Cypri. Ambr. lib. de Virgin.

Secundo propter honorem. Est enim Virginitas tantò honorabilior, quanto sublimior. Ejus autem sublimitatem ostēdit galaxiæ situs, quæ medium tenet inter duas partes cœli æquales. Virginitas similiter medium cœli tenet: Namq; Angelis debetur, & hominibus, inter quos quasi media est Virginitas, habens cum hominibus communem carnis fragilitatem; sed cùm Angelis habet communem, & quasi supra homines incorruptionis integritatem. Propter quod dicit Hieron. quod in carne præter carnem vivere, Angelicum est, non humanum. Damasc. dicit, quòd abstinentia à nuptiis, est Angelorum imitatio. Dicit enim Ptolo. quod circulus Galaxiæ duplex est. Unus quasi intra alium, & ille qui est intra, continuus videtur, incipiens à pedibus Geminorum, & regyrans in Geminos per principium Sagittarii. Et alter est supra illum, non ubique conjunctus ei, sed in aliquibus partibus conjunctus ei, & in aliquibus distinctus ab eo: & iterum ille exterior circulus non videtur omninò continuus ab aliquo puncto in punctum idem, sed in multis locis videtur interfectus. Similiter etiam duplex est perfectio sive incorruptio Virginalis. Una interior in proposito mentis, & hæc continua & perpetua debet esse. Alia est extra, virginitas scilicet carnis, & hæc interrumpitur seu corrumpitur per violentiam absque consensu mentis: & tunc non amittitur meritum Virginitatis, sicut dixit S. Lucia, Si me invitam feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Hæ autem duæ inte-

Hieron. Damas. Pto. li. 8. Alma. 2.

integritates in quibusdam inveniuntur conjunctæ, quia utramque habent: in quibusdam disjunctæ, id est, integritas carnis sine integritate mentis, vel è converso.

Tertio, virginitas assimilatur galaxiæ propter candorem. Nam galaxia quendam candorem habet, & ideo vocatur via lactea, sive circulus lacteus: & iste candor competit virginitati, quæ est *candor lucis æternæ*, ut dicitur Sap. Quædam sunt quæ habent lucem & incorruptibilitatem æternam, id est, interminabilem, ut Sol & Stellæ, & sic habebunt corpora Sanctorum post resurrectionem, quæ *erunt sicut stellæ in perpetuas æternitates*, ut dicitur Dan. Hujus autem æternæ lucis & incorruptibilitatis est quidam candor virginitas carnis, in qua nihil coinquinatum incurrit, ut habetur Sap. Est enim in carne corruptibili perpetuæ incorruptionis meditatio, ut dicit August. Eccl. *Pulchritudinem decoris ejus admirabitur oculus.*

Sap. 7. — Dan. 12. — Sap 7. — Eccl. 43.

Quarto, propter splendorem. Nam galaxia inter omnes circulos cœlestes meliorem habet claritatem. In locis enim illis ubi videtur galaxia, sunt stellæ multæ parvæ quasi contiguæ, in quibus diffunditur lumen solis omnino luminosè, & magis refulget fulgor ille, & ibi materialis est pars orbis, id est spissior, & ideo aptior ad tenendum lumen, & terminandum visum: & ideo apparet locus iste magis radiosus. Similiter virgines in cœlo habent singularem splendorem gloriæ. Nam virginitati debetur aureola. Unde corpus virgineum est in cœlo sicut circulus splendidissimarum stellarum. Isai. *Stella cœli splendor earum.*

Isa. 13. — Aristot. lib. 1. Mete.

Quinto, propter fixionem. Nam galaxia, ut dicit Philosophus, non recedit ab uno loco orbis: quod intelligitur quantum ad apparentiam propter motum tardissimum, quia in rei veritate compertum est, quod galaxia movetur motu stellarũ fixarum; scilicet in centum annis uno gradu. Et hæc immobilitas competit virginibus sacris, quæ ita inhæserunt Christo, quòd nunquam ab eo potuerunt separari, ut ait Apost. *Quis nos separabit à charitate Christi?*

Rom. 8.

CAP. LXXXIV.

De Arcturi proprietatibus, ejusq; stellarum numero, ac de septem planetis, quibus similitudinibus multis virtutum perfectio comparatur.

Virtutum perfectio dicitur similis Arcturo, de quo Job. *Qui facit arcturum, & Orionas.* Nam arcturus à septem stellis in axe fixis & in se revolutis constituitur, ut dicit Isid. Hoc ergo signum septem stellarum, significat in anima perfectionem septem virtutum propter quinque.

Iob. 9. — Isidor.

Primo, propter numerum: quia ut septem sunt stellę illud signum decorantes, ita sunt septem virtutes animam perficientes, scilicet secundum septem quæ in nobis regenda sunt, tria ex parte animæ, & quatuor ex parte corporis. Anima enim constat ex tribus potentiis, corpus vero ex quatuor elementis. Nam ex parte animæ prima est vis rationalis, quæ illustratur fide ad cognoscendum verum. Secunda est vis irascibilis, quæ erigitur spe ad malum declinandum. Tertia est vis concupiscibilis, quæ incenditur charitate ad diligendum bonum. Sed quoad quatuor elementa ex quibus constituitur corpus:

Primò in igne fulgente accipe justitiam, de qua dicit Philosophus, quod est præclarissima virtutum. Et sicut ignis purgat fæces metallorum, ita justitia purgat vitia malefactorum. In aëre vero illustrante, & viam, qua eundum est, ostendente, accipe prudentiam dirigentem: In aqua ardorem refrigerante, & terram, ne dissolvatur in pulverem, suo humore continente, accipe temperantiam, ardorem concupiscentiæ restringentem, & carnis continentiam conservantem. In terra percussa undique aquis, & tamen immobiliter permanente, accipe fortitudinem in periculis roborantem. Iste ergo gyrus arcturi est, quem nulla

Arist. 2. Ethi.

nulla hominum potest violentia dissipare. Job. *Nunquid gyrum arcturi poteris dissipare.* *Iob 38.*

Secundò repræsentatur harum virtutum perfectio propter situm. Nam secundum Gregor. inter omnes circulos superiores, altior est circulus arcturi, & polo stellis altissimis stellæ ejus sunt vicinæ: & nos per altitudinem dictarum virtutum maximè approximamus Deo & Angelis beatis, qui sunt in cœlis.

Tertiò, propter aspectum. Apparent enim stellæ illæ radiosæ & rutilantis formæ: Quarum quatuor anteriores in modum quadranguli alterius lateribus ordinantur. Tres vero sequentes stellæ in modum semicirculi ordinantur & disponuntur. Similiter & hæ virtutes, quando in homine sunt, evidentium operum radiis se ostendunt. Sed primæ quatuor quadrangulares, sunt quatuor cardinales virtutes, quibus humana vita ex quatuor lateribus ordinatur & roboratur. Nam prudentia dirigitur in eligendis, temperantia disponitur in utendis, fortitudine roboratur in sustinendis, justitia verò in distribuendis. Aliæ vero tres quæ quasi semicirculum faciunt, sunt tres virtutes Theologicæ, quæ nos in præsenti vita respectu perfectionis patriæ non ex toto, sed ex parte perficiunt, & ideo non totum circulum, sed quasi semicirculum faciunt. Nam ex parte fide cognoscimus, spe imperfectè tenemus, charitate diminutè diligimus.

Quartò propter motum. Nam illæ stellæ sub polo circa axem locatæ, semper (sicut dicit Gregor.) vertuntur circa axem, sicut ursa circa stipitem. Et hinc est quòd ille circulus vocatur ursa major, sicut Macrobius dicit. Item sicut dixit Gregor. ille circulus semper vertitur, & nunquam ad ima demergitur. Et quando tres stellas elevat, quatuor ad ima declinat. Et è converso, cum quatuor sursum erigit, tres alias ad ima submittit: quia videlicet hæ virtutes semper circa rectum se vertunt, & nunquam ab eo recedere vel ad ima seu obliqua vitiorum ruere permittunt. Et quia tres ad contemplationem, scilicet Theologicæ, quatuor vero cardinales ad activam vitam pertinent, cum illæ dimittuntur, istæ levantur, & è converso: quia quanto magis contemplativæ insistimus, tanto magis remittimur in activa, propter quod dicit Beda, quòd contemplativa est ab omni actione quiescens. *Macrob. Gregor.* *Beda.*

Quintò, virtutes assimilantur arcturo propter effectum. Nam arcturus dicitur ab arctando: quia suo frigore arctat & constringit terram. Unde dicitur Job. *Ab interioribus egreditur tempestas, & ab arcturo frigus.* Ipsa enim parte surgit frigus propter elongantiam à calore solis: frigore vero pori terræ arctantur. Similiter etiam qui in istis virtutibus est perfectus, totaliter refrigescit contra terrena, & coarctat quantum potest poros terræ, id est, necessitates corporis, secundum illud Apost. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.* *Iob. 37.* *1. Tim. 6.*

Item septem virtutes assimilantur septem planetis. Nam in Luna, quæ est primus planeta versus terram, & partim umbrosa, noctis tamen illuminativa & roris generativa, repræsentatur fides, quæ est omnium virtutum prima. Et licet sit ænigmatica, est tamen intellectus ab erroris tenebris purgativa, & roris, id est, doctrinæ cœlestis administrativa: vel roris, id est, divinæ gratiæ impetrativa. Veneri autem, quæ præcedit solem & etiam diē, & ex diei approximatione habet ægros erigere, assimilatur spes; quæ nunc præcedit verum solem & æternum diem & confortat animum deficientem, quousq; perveniamus ad patriam.

Soli autem inflammanti, & omnia decoranti assimilatur charitas, qua corda inflammantur, & opera Deo devota & accepta efficiuntur.

Mercurio, cujus dicitur esse animam disponere ad sapientiam & eloquentiam assimilatur prudentia. Marti, cujus dicitur esse ad animositatem disponere, & sic animam dejectam erigere & ad bella præparare assimilatur fortitudo: cujus est tentationes constanter & viriliter ferre.

Jovi,

Jovi, cujus est omnibus providere, assimilatur justitia, quæ omnibus prodest, dum bonos defendit, & malos corrigit, & refrænat à noxiis.

Saturno autem qui est Planeta frigidissimus, cujus est calorem firmamenti vel solis in istis inferioribus temperare, assimilatur temperantia, quæ habet æstuantes passiones & complexiones in corpore humano temperare.

Item de quatuor virtutibus cardinalibus, sive de usu ipsarum instruit nos tempus. Nam primo quidem instruit nos tẽpus de usu prudentiæ. Est enim homini prudentia tripliciter necessaria.

Arist. 6. Ethi. Primo in agendo, quia (sicut dicit Philosoph.) prudentia est recta ratio agibilium. Pertinet igitur ad prudentiam ea quæ agit mensurare secundum mensuram debitæ rationis, & hoc eos instruit tempus, sicut dicit Alchindus de quinque essent. *Alchin.* quia est mensura rerum mutabilium. Unde quia omnis actio hominis est cum tempore & mensura, debet prudens in actionibus suis se tempori conformare, ut scilicet omnia faciat cum debita mensura.

Item docet nos tempus ordinatè operari unum post aliud: quia tempus (sicut dicit Philos.) est numerus motus secundum prius & posterius, *Arist. 4. Phy.* & hoc ad prudentiam pertinet, s. non omnia simul velle agere, sed ordinatè unum post aliud. Unde Eccl. *Fili, ne in multis sint actus tui.* *Eccl. 11.* Et ideò metricè dicitur. *Pluribus intentus minor est ad singula sensus.*

Secundò, necessaria est prudentia in disponendo. Et hanc docent nos habere tres partes temporis, quibus tres partes prudentiæ adaptantur. Dividitur enim tẽpus in præsens, præteritum & futurum. Et secundum hoc assignat Tull. tres partes prudentiæ, *Cic.* scilicet memoriam in recordatione præteritorum, intelligentiam in ordinatione præsentium, & providentiam in provisione futurorum. De quibus Deut. *Deut. 32.* *Vtinam saperent*, scilicet, præterita, *& intelligerent*, id est, præsentia, *ac novissima providerent*, id est futura.

Tertiò, necessaria est prudentia in cavendo, s. futura pericula: & ad hoc solicitat nos temporis alterabilitas. Nam tempore nihil alterabilius, & ideo corpori nihil est periculosius. Quia dicit Hipp. *Hippo.* Mutationes temporum maximè generant morbos. Subita enim mutatio caliditatis in frigiditatem, corpora alterat, & mutat: ideo quia natura non patitur repentinas mutationes, subita mutatio temporis est causa infirmitatis. Sunt enim præcipuè quatuor temporis qualitates: quarum distemperantia causa est suo modo tam corporalis quam spiritualis infirmitatis: à quibus, quia moderna tempora præcipuè abundare videntur, summè debet cavere homo sapiens, videlicet calidum, frigidum, humidum, siccũ. Quæ quia his modernis temporibus, exempl ariter loquendo, omnia simul inordinatè abundant, videntur adesse tempora, de quibus prædixit Apost. *Instabunt tempora periculosa.* *2. Tim. 3.* Æstuat enim tempus nunc ardore inordinato, id est, desiderio peccandi. Isa. *Succensa est quasi ignis impietas.* *Isa. 9.* Item *abundat frigiditas malitiæ & iniquitatis*, ex defectu caloris vitalis & ordinati, scilicet charitatis. Matth. *Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* *Matt. 24.* Tim. *Erunt homines seipsos amantes:* *2. Tim. 3.* vix hodie amatur aliquid propter Deum, sed propter proprium commodum. Unde omnis amor est reciprocus in seipsum: & ideo oportet, ut remittatur in proximum & in Deum.

Item est superabundantia siccitatis, quæ fit per ingratitudinem, quæ desiccat humorem vitalem in mundo. Unde secundum Bern. *Bern.* Ingratitudo est ventus urens rorem gratiæ, fluenta misericordiæ, venas pietatis exsiccans. Tim. *Erunt homines ingrati, scelesti, sine affectione*, *2. Tim. 3.* & ideo mundus est hodie in pede statuæ ubi conjungebatur ferrum, teste Dan. *Dan. 2.* Quia scilicet circa finem mundi erunt homines sine fœdere, & sicci ab humore gratiæ.

Item est intemperantia noxii humoris voluptatum carnalium, in quibus homines pro posse abundant. Tim. *Erunt* *2. Tim. 3.*

homines magis amatores voluptatum, quam Dei.

Secundò tempus inducit nos ad justitiam, cujus est communitatem servare sine personarum acceptione. Hanc communitatem justitiæ tempus præcipuè servat: quia nihil est eo communius, & omnibus æqualiter est commune. Unde nequissimi sunt usurarii, qui eò quod Deus fecit commune, utuntur usurariè, dum tempus aliis vendunt. Sunt autem qui nihil commune esse vellent, ut cupidi. Alii vero, qui etsi quandoque communia distribuant, tamen amore pecuniæ vel personæ distributionis & justitiæ æqualitatem non servant: quos omnes redarguit temporis communitas & æqualitas.

Tertio tempus inducit nos ad fortitudinem. Pertinet enim ad virum fortem non otio vel ignavia torpescere, nec propter difficultatem aliquam ab opere virtutis desistere. Sed si aliquando remitti contingat, continuò reminiscere, quæ omnia tempus docet. Nam tempus nunquam quiescit, & vicissim cursum peragit. In quo scilicet docet nos pigritiam & otiositatem vitare. Ad quod insuper solicitat nos ipsius temporis pretiositas. Nam sicut dicit August. Nihil est tempore pretiosius: Quia de omni possessione simul duo haberi possunt, sed duo momenta simul haberi non possunt. Unde tempus recuperationem non recipit: & ideo perdi à nobis per otium non debet. Solicitat enim nos temporis brevitas. Quia licet tempus sit longum, nobis tamen est curtum. Quia perexiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & ideò solicitè & non pigrè operandum est. Ad hoc quoq; solicitat nos temporis incertitudo & imperceptibilitas: quia (ut dicit Isid.) tempus per se non dignoscitur, sed solum per actus humanos. Item ubi deficit, ibi incipit: quia nunc, quod est finis præteriti, est initium futuri: ut homo dicat semper illud, *Ego dixi nunc capi.*

August.

Psal. 76.

Item tempus si in hyeme senescit, in vère reviviscit: sic, si homo quandoque remittitur, continuo renovetur.

Quarto, inducit nos tempus ad temperantiam, quæ maximè necessaria est ad conservationem sanitatis, & gratiæ spiritualis. Quod etiam tempus indicat: quia moderato tempore in suis qualitatibus temperato, corpori nihil salubrius. Unde dicit Hipp. Si tempora temporaliter se habuerint, boni erunt status, & maximè bonæ enuntiationis fiunt ægritudines: & hoc temporaliter & spiritualiter accidit de medio & temperamento delectationum: quia confert temperantia salutem corporis & animæ.

Hip. in Aphor.

CAP. LXXXV.

Virtuosorum perfectiones quæ sint, ex multis stellarum perfectissimis similitudinibus extrahuntur.

Virtuosi assimilantur stellis quo ad tria.

Primò, quo ad stellarum essentiam. Nam stellæ secundum suam essentiam sunt puræ, sunt altæ, sunt sphæricæ: Quia virtuosi viri sunt puri per continentiam, alti per patientiam, & sunt sphærici per obedientiam.

Secundò, quo ad stellarum permanentiam. Quia stellæ sunt incorruptibiles, infatigabiles & ineclipsabiles. Sic virtuosi viri sunt incorruptibiles per tolerantiam, infatigabiles per constantiam, ineclipsabiles per perseverantiam.

Tertiò, quo ad apparentiam: quia stellæ sunt parvæ, sunt pulchræ, sunt proximæ. Et virtuosi viri sunt parvi per humilitatem, pulchri per honestatem, proximi per amoris unitatem sive charitatem.

Quartò, quoad influentiam: quia stellæ sunt virtuosæ, operosæ, & luminosæ. Similiter viri virtutum sunt virtuosi per gratiam. Eccl. *Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes.*

Eccl. 54.

Item operosi per justitiam. Heb. *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam.*

Hebr. 11.

Item sunt luminosi per doctrinam. Matth. *Vos estis lux mundi, &c.*

Matt. 5.

CAP.

CAP. LXXXVI.

Hominis corporalis vitæ brevitas & instabilitas ex quamplurimis favillæ, vaporis, fluviiq; ac venti similitudinibus perfectissime declaratur.

VIta hominis naturalis, seu corporalis, assimilatur umbræ.

Primò propter causam.

Quia umbra (sicut dicit Greg.) ex lumine formatur & corpore. Est enim objectio corporis opaci ad luminosum. Sic vita humana causatur ex conjunctione animæ intellectivæ, & corporis humani. Anima autem intellectiva prout intellectualis est, lumini comparatur. Unde & Philosophus Intellectum agentem, qui est in anima, dicit esse ut lumen, & de hoc etiam dicitur in Psal. *In lumine tuo videbimus lumen.* Item, signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Et ideo vita humana ex una parte habet nobilitatem, scilicet ex parte luminis, id est animæ intellectivæ, à qua oritur. Joan. *Vita erat lux hominum.* Ex alia vero utilitatem, scilicet ex parte corporis, quod vivificatur. De cujus origine dicitur Genes. *Formavit Deus hominem de limo terræ.* Et hæc duo tangit Psal. Quasi admirans tam disparium conjunctionem. *Domine* (inquit) *quid est homo, quia innotuisti ei? aut Filius hominis, quia reputas eum?* scilicet quantum ad animam. Nam quantum ad corpus ibi subditur, *Homo vanitati similis factus est: dies ejus sicut umbra prætereunt.*

Arist. 3. de ani. — Psal. 4. — Ioan 1. — Gen. 2. — Psal. 143.

Secundò humana vita assimilatur umbræ propter figuram. Quandoque enim umbra habet figuram latam, quandoque rotundam, quandoque acutam. Nam si corpus luminosum minus sit quam corpus objectum, tunc facit umbram tendentem in latum ad modum calathi. Et tali umbræ assimilatur vita peccantium, quæ est vita vitiosa. *Hæc est lata porta & spatiosa via quæ ducit ad perditionem*, ut dicitur Matth. Et hoc accidit, quia luminare est minus quam corpus objectum, quia scil. minus potest in talibus anima quam corpus. Unde caro in eis dominatur. Si vero corpus luminosum corpori objecto est æquale, facit umbram æqualem & rotundam. Talis vita est perfectorum, quæ est vita virtuosa & perfecta. Unde assimilatur umbræ rotundæ propter perfectionem figuræ rotundæ, sive figuræ circularis, quæ (secundum Philosophum) est perfectissima figurarum. Talis vita est eorum in quibus luminare parificatur corpori obiecto, id est, in quibus caro spiritui cōformatur, ut ambo pariter serviant justitiæ & virtuti. Si vero luminare sit majus corpore objecto, tunc facit umbram tendentem in acutum. Unde cum sol major sit terra, facit umbram pyramidalem. Et huic umbræ, quæ incipit à lato & tendit in strictum, assimilatur vita hominum imperfectorum, qui adhuc sunt in pugna: & licet aliquid sentiant de latitudine vitiorum, tamen pugnę non succumbunt: quia scilicet se coarctant per pœnitentiam, scientes quod *arcta via est quæ ducit ad vitam.* Matth.

Matt. 7. — Matt. 7.

Tertiò assimilatur umbræ propter fugam, secundum illud Job. *Fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet.* Nam umbra ad motum corporis mutatur: similiter & ipsa vita. Nam non est eadem sanitas corporis manè & vespere, & hoc propter varietatem humorū, in quorum adæquatione sanitas cōsistit. Est autem sciendum, quod umbra est corporum insequentium fugitiva, fugientium insecutiva. Quamplurimi qui plus vitam suā diligunt, citius eam perdūt. Et de talibus erat qui dicebat: *Præcisa est velut à texente vita mea*, &c. Isa. E converso etiam plurimum accidit, quod qui plus cupiunt mori, illi diutius vivunt. Et de talibus erat qui dicebat. *Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est.* &c.

Iob. 14. — Isa. 38. — Psal. 119.

Quartò, assimilatur umbræ propter mensuram: Quia quanto dies est major, tanto umbra est minor. Quod fit, quia nunc sol est in cœlo altior, & capitibus nostris proximior. Unde, corpus minus lumini opponitur, & ita fit umbra minor. Et ideo si sol directè super nos esset, nulla

super nos umbra appareret. E cõtra, quãto dies est minor, tanto umbra fit major; quod est, quia tunc sol à nobis est remotior, sicut quando est in Occidente vel Oriente. Sic etiam accidit in hominibus. Quia quanto dies prosperitatis est altior, tanto vitæ umbra fit brevior: secundum illud Eccl. *Omnis potentatus brevis vita.* Quod accidit vel ex invidia, quia plures invident magnis quam parvis; & idcirco frequentius occiduntur ab æmulis. Vel quia immoderatius deliciis utuntur, & ideo tanto citius infirmantur, & moriuntur. Vel hoc etiam provenit ex divina providentia, ut ostendat divitias, & potentias humanas esse contemnendas. Sicut Petrus Ravennensis dixit, de vita summorum Pontificum, reddens rationem, quare parum vivunt communiter cum summo gradu dignitatis. E contrario autem, quibus deficit temporalis prosperitas, prolixior vita videtur: & talis erat ille qui dicebat. *Tadet animam meam vitæ meæ* Job.

Eccl. 10. *Petrus Raven.* *Job. 10.*

Item vita hominis assimilatur favillæ propter tria.

Primò, propter principium. Nam favilla (ut dicit Isid.) est cinis modicus ex extinctione scintillaris materiæ derelictus. Tanquam enim scintillæ fulgentes fuerunt primi parentes: ex quorum materia propagata sunt nostra cinerea corpora. Sed ex eorum extinctione, scilicet peccati transgressione, relicta est nobis favilla modica, id est brevis vita. Quia *per unum hominem intravit peccatum in mundum, & per peccatum mors*, ut dicit Apost. Job. *Assimilatus sum favillæ, & cineri.*

Isid. lib. Eth. *Rom. 5.* *Job. 4.*

Secundò, propter effectum. Nam favilla inhærens carboni, fulgorem ejus occultat. Tanquam autem carbo igneus est spiritus purus, qui ex favilla & cinere, id est, ex corporeæ vitæ necessitate minoratur, primo in conceptione. Sap. *Homo infirmus, & exigui temporis minorat intellectum.*

Sap. 9. *Matt. 2.*

Item in operatione, quia *spiritus promptus est, caro autem infirma.* Isa. *Erit fortitudo nostra, ut favilla stuppæ, & opus nostrum, quasi scintilla.*

Tertiò, propter motum. Repræsentat enim scintilla triplicem motũ. Primo motum naturæ: quia favilla, ut dicit Greg. ad modicum ventum dispergitur: qua dispersa, pulvis nunquam colligitur.

Gregor.

Ita humana vita à modico contrario destruitur, & in pulverem mortis dispergitur, sed tamen mortuus homo vix ad vitam reducitur. Job. *Erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut favilla, quam turbo dispergit.*

Job. 21.

Secundò, motum culpæ: quia favilla de facili inflammatur, sed subito propter defectum nutrimenti extinguitur. Sic homo vivens in carne luxuriæ, vel avaritiæ igne, vel cujuscunque peccati ardore de facili inflammatur: sed cito labente materia cum vitiis vita finitur. Isa. *Erit sicut favilla pertransiens, multitudo eorum.*

Isa. 29.

Tertio, motum gratiæ, quia favilla, dum est ignita, venti raptu sursum tendit. Sed derelicta proprio pondere tendit ad ima. Sic anima hominis in hac vita posita, calore charitatis inflammata, vel flatu Spiritus sancti elevata, sursum ad cœlestia tendit: Sed sibi relicta, proprio pronitatis pondere & corruptibilis corporis mole aggravata, semper ad ima descendit. Vel quandoque anima sursum ascendit per orationem ferventem: & quandoque ad ima descendit per pœnitentiam humilem. Job. *Me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla, & cinere.*

Job. 42.

Item vita humana assimilatur vapori propter quatuor.

Primo, ratione elevationis. Sicut enim probat in lib. de crepusculis: vapores in aëre non ascendunt longius tribus milliaribus. Vel saltem distinguuntur tres regiones aëris, in quas elevantur vapores. Quarum una est calidissima, scilicet suprema, propter ignis vicinitatem. Alia frigidissima, scilicet media. Tertia temperata, scilicet infima. Tales etiam sunt tres ætates, quibus humana vita deducitur.

Primò, est augmentativa, quæ scilicet durat usque ad 20. unum annum, secundum augmentum longitudinis, vel usque

ad

ad 25. & hæc (secundum quosdam) est ætas calidissima.

Secunda autem ætas stativa, & hæc est ab anno 21. vel 25. usque ad 40. si sit homo bonæ complexionis. Et hic, secundum aliquos, est magis temperata ætas, quàm prima: quanquam alii contrarium dicunt.

Tertia defectiva est: & hæc est usque ad finem, & hæc ætas est frigida. Sed sicut quidam vapores resolvuntur aliquando in principio suæ elevationis, scilicet in primo aëris interstitio, sicut patet in nebulis, & aliis vaporibus humidis: quandoque in medio, sicut patet in nubibus, quandoque verò in supremo, sicut patet de vaporibus siccis. Ita etiam de hominibus accidit: quia quidam moriuntur in adolescentia sive juventute: quidam in media ætate: quidam in senectute. Unde mors ætati non parcit. Et ideo B. Ambr. dicit, quod mors est senibus in januis, & juvenibus in soleis. Et ideo stultus est, qui perpetuitatem de vita confidit.

Ambr.

Secundo, assimilatur vapori, ratione distinctionis. Distinguitur enim triplex vapor, scilicet siccus sive terreus, & humidus sive aqueus, & tertius ex utroque mixtus. Solum enim aqua, & terra sunt vaporabilia elementa. In his ergo tribus vaporibus tres modos accipere possumus hominum malè viventium. Quorum videlicet quidam sunt terreni per avaritiam, quidam vero aquei per luxuriam, & quidam ex utroque mixti per superbiam. Nam multi sunt superbi, qui idcirco status alios, & dignitates quærunt, & ut terrena possideant, & ut voluptatibus affluant. Joann. *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.*

Ioan. 2.

Tertiò, assimilatur humana vita vapori, ratione durationis: quia vapores durant parum in aëre, & cito resolvuntur. Sic homines parvo tempore vivũt in corpore, & cito moriuntur. Jacob. *Quæ est vita nostra? vapor est ad modicum parens.* Dicitur enim decurtatus humanæ vitæ decursus secundum augmentum peccati. Nã à principio mundi, quando non erat peccatum adhuc multiplicatum, homines vivebant diutius, sicut patet de prima ætate, quæ fuit ante diluvium, in qua homines diutissimè vivebant, vel vixerunt. Nam Adam vixit noningentis 30. annis. Seth ejus filius noningentis 12. annis, cujus filius Enos noningentis quinque annis, & Cain ejus filius vixit noningentis annis & 10. & sic de aliis. Postmodum vero multiplicato vehementer peccato tempore Noe, induxit Deus diluvium, & abbreviari voluit Deus deinceps tempora humanæ vitæ, dicens ad Noe. *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est. Eruntq; dies illius centum 20 annorum.* Quamvis Aug. hoc verbum exponit: quia tantum tempus fuit abinde, quod hæc Deus dixit Noe, usque ad diluvium. Unde erunt dies illius, scilicet ad pœnitentiam indulti, si quis redire voluerit, 120 annorum, scilicet antequam inducam diluvium. Primus tamen sensus adhuc satis potest tolerari: quia certum est, quod post diluvium homines minus vixerunt. Adhuc autem ulterius, quia à tempore diluvii semper invalescente peccato, amplius decurtata est, intantum, ut David dicat, *Dies annorum nostrorum in ipsis 70. anni. Si autem in potentatibus 80. anni: amplius eorum labor, & dolor.*

Iacob. 4.

Gen. 5.

Psal 89.

Quartò ratione resolutionis, quia scilicet diversi vapores diversimode resolvuntur: & sic diversi homines à diversis vitiis absorbentur. Nam quidam vapores sunt qui resolvuntur, sive convertuntur in ignem, sicut illi qui ascendunt sursum ad supremam aëris regionem, quæ dicitur regio æstus: qui incenduntur, & in ignem convertuntur. Et tales sunt multi ad statum dignitatis elevati, qui vel incenduntur igne iracundiæ, & sævitiæ, sicut Nero qui fuit crudelissimus & iracundus: vel avaritiæ, sicut de rege Antigono Senec. dicit, quòd fuit Rex avarissimus: vel igne concupiscentiæ, & luxuriæ, sicut de Sardanapalo refert Orosius, qui fuit Rex Assyriorum luxuriosissimus. Quidam verò

Senec.

vapores sunt qui resolvuntur in aërem, sive ventum, & iste ventus quandoque elevatur in altum, & generat in aëre, vel in mari tempestatem: & talis est vita quorundam inquietorum, qui semper in jurgiis, litigiis, & seditionibus delectantur, & pacem videntur odio habere. Sicut dicitur, quod Alexander cuidam quærenti, quare mundum ita infestaret, & in pace stare non posset? respondit, quoniam pax ei esset bellum, si adesset. Quandoque vero ventus per cavernas, & foramina terræ ingressus facit terræmotus, qui faciunt terram tremere. Et sic quorundam vita ita tyrannica est & terribilis, quod faciunt alios tremere, & in hoc quasi ponunt beatitudinem suam, ut potentes reputentur, nec non terrori habeantur. Sicut dicit Seneca de Alexandro, quod ducebat summum bonum terrori esse, ignorans quod ignava quæque animalia timentur ob virus malum, sicut scorpiones, & serpentes, & hujusmodi.

Sen. lib. de benefi.

Alii autem sunt vapores, qui in altum elevati efficiuntur nubes. Et talibus assimilatur vita justorum, qui à terrenis per affectum elevati sunt & segregati: & ideo ad velociter eundum ad Dominum parati, & expediti. Etenim ideo dicitur Isa. *Qui sunt isti qui ut nubes volant?* Unde sicut ex nubibus sunt pluviæ, fulgura, sive sagittæ & tonitrua: ita ex talibus sunt doctrinæ, correctiones asperæ, & quandoque manifesta miracula. Tales nubes habent intus igneum vaporem, id est, fervorem spiritus, ex quo proveniunt talia. Et est sciẽdum quod tales vapores nubiũ quandoque elevantur, & trahunt aliquãdo secum paleas, pilos, ligna, vel lapides, propter quod postea quandoq; talia pluunt: & non est hoc, quia talia fuerunt in nubibus generata, sed cum eis elevata. Et sic sunt cupidi, qui volunt omnia rapere, & secum trahere. Sed sicut nubibus resolutis omnia talia cadunt: Sic quando hujusmodi homines per mortem resolvũtur, necesse est hæc omnia descendere, & hic remanere. Job. *Dives cum dormierit, nihil secum asfert.*

Isa. 6.

Iob. 22.

Item vita humana assimilatur aquę fluvii propter septem.

Primò, quia fluvius habet continuitatem in fluxu. Unde à fluendo dictus est. Non est enim (ut dicit Isid.) aliud fluvius, quam perennis, & continuus aquæ fluxus. Et nos ad modum fluvialis aquæ fluendo continuo labimur, ad mortem tendentes. Juxta illud Ovidii: *Prætereunt anni, more fluentis aquæ.* Reg. *Omnes morimur, & quasi aqua dilabimur in terram.*

Isidor.

Ovid.

2. Reg. 14.

Secundò, habet amaritudinem in ortu, & in exitu: quia à mari omnes fluvii oriuntur, & ad mare revertuntur. Sic etiam humana vita & à planctu incipit, & in luctu finitur. Plorando enim homines nascuntur, & plorando moriuntur. Eccl. *Ad locum unde exeunt flumina, revertuntur.*

Eccl. 1.

Tertiò, habet volubilitatem perpetuam in rotatu, & velocitatem in cursu, vel motu. Et quid est aliud omnis vita nostra, quam quidam fluxus in rota, in qua semper rotata, & nunquam ad modicum manens fixa, vita continuo diminuta, & semper de ea aliquo subtracto ad mortem currimus cursu velociori, quàm fluvius absque mora: Joel. *Fluvius circumdedit me:* inter omnes enim motus, motus utique cœli est velocissimus, ex quo causatur omnis alius motus. Unde fluvii rotatus illi motui comparatus est quasi nullus. Sed vita nostra in fluxu motum cœli sequitur. Unde omni die de vita nostra minuitur: ergo multò fortius, quam fluvius ad mare, vita nostra currit ad mortem.

Isa. 69.

Ioel. 2.

Quartò ratione profunditatis, & pulchritudinis: habet enim aqua profunditatem in situ, & pulchritudinem in aspectu. Quia vita nostra, etsi nunc appaeet pulchra, & aspectu venusta, tanquam tamen in imo, sive profundo status vanissimi constituta, vana tota est sicut spuma, & sicut via navis in aqua, & avis per aëra, cujus post transitum nulla est apparentia.

Gen. 1.

Quintò, habet dulcedinem transitus ex progressu, quia scilicet vita hominis

in

in medio suo esse videtur dulcis, dum homo est sanus, & juvenis. Sed, quia medium non concordat cum extremis, ideò nec recta consistit. Rectum enim (ut dicit Philosophus) est cujus medium non exit ab extremis. Quare si vita nostra esset recta, qualis est in ortu, & exitu, talis deberet esse in transitu, scilicet luctuosa.

Sextò, ratione circulationis. Flumen enim habet circularitatem in motu: dum à mari exit, multa circuit, & ad mare ultimò redit. Si similimodo etiam vita à doloribus incipit, dolores decurrit, & in doloribus desinit.

Septimò, habet virtuositatem in impetu: quia fortiter in omne resistens impingit, omnia frangit, nihil ei resistit: sed dum ad mare redit, penitus nomen perdit. Sic & homo omnia in mundo disponit, omnia volvit, omnia rumpit, & frangit, nullum interdum resistens invenitur sed ad mortem dum venit, omne superbiæ nomen amittit. Isai. *Quasi fluvius violentus vita, quem spiritus Domini cogit.*

Isa. 69.

Item vita humana assimilatur vento propter quatuor.

Primò propter infimum ortum, quia oritur materialiter ex vapore terrestri, scilicet sicco: & hujus signum est, quod venti fortes præcipuè sunt in autumno, Sole existente circa æquinoctium hyemale: quia tunc Sol comburendo exsiccavit elementa, & ideo vapor tunc elevatus magis est siccus, & terreus, propter quod in autumno dominatur complexio terræ, scilicet frigida, & sicca. Sicut igitur est ventus materialiter ex fumo terræ, sic etiam est homo materialiter ex terræ limo. Gen. *Fecit Deus hominem de limo terra.* Nec obstat, quod corpus humanum dicitur esse compositum ex quatuor elementis: qua fit denominatio à prædominante elemento. Unde dicitur homo, quasi ab humo, id est, terra. Apparet ergo similitudo aquæ in humoribus, virtus ignis in calore naturali, connaturalitas aëris in respiratione, soliditas & gravitas terræ in carnibus, & ossibus. Ex quo patet quòd in compositione humani corporis, multum ponit Deus de terra, parum de aliis elementis. Parum quidem de igne posuit, ut homo parum haberet de ardore concupiscentiæ, & de incensione iræ, & de uredine avaritiæ. Parum de aëre, ut homo parum haberet de elevatione superbiæ. Parum de aqua, ut parum haberet de mobilitate inconstantiæ: Multum autem ponit illi de terra, quia habet frigiditatem contra æstum avaritiæ, infirmitatem contra elevationem superbiæ, & stabilitatem contra motum inconstantiæ.

Gen. 1.

Notandum est autem, quod vapor siccus non potest ventum causare, nisi elevetur à Sole. Nam calor Solis elevans vaporem siccum terrestrem, & non consumens ipsum, est etiam causa venti. Calor igitur Solis, est vigor animæ rationalis, quæ ipsum humanum corpus quamquam grave & terrestre vivificat, & erigit sursum. Unde solus homo est rectæ staturæ, caput habens sursum. Unde Aug. de hoc loquens ait: Belluas prostratas in faciem Deus fecit, pastum quærentes de terra: te autem in duos pedes erexit, de terra faciem tuam sursum haberi voluit: non ergo discrepet cor tuum à facie tua, ut facies tua sit sursum, & cor tuum sit deorsum.

August.

Secundo, humana vita assimilatur vento propter obliquum motum. Non enim talis est vapor venti, qui habet motum rectum, sed obliquum, & tortuosum, nunc scilicet descendendo, nunc ascendendo. Cujus ratio est. Quia talis vapor terrestris, & siccus elevatur à calore Solis ad mediam aëris regionem, quæ scilicet est maximi frigoris. Unde cum vapor sit per naturam frigidus, & gravis, obvians ei frigus loci, quod etiam ipsum inspissat, & gravat, facit ipsum descendere aliquantulum: sed calor Solis, qui est in ipso, cum non sit ab ipso facilè separabilis, quia magis conservatur in sicco terrestri, quàm in vapore humido, iterum relevat ipsum, & inde fit involuta impulsio aëris, quæ ventus vocatur. Nam superior pars vaporis cum sit gravis

de

de se, & inspissata, ex frigiditate loci, deprimitur valdè vehementer, & cum sit latissimus vapor, & inspissatus à frigore, multum agitat aërem, & dat flatum donec descendat conversio superioris extremitatis ipsius super inferiorem, ferè, deinde resurgit calor ex radio. Et interim calido radio sicco iterum elevante ipsum, & subministrante materiam ex elevatione pluris vaporis in ipsum, & ideo confortando iterum dat ascendendo alium flatum fortiorem. Fortior autem est flatus descensionis venti, quam ascensionis, propter hoc, quod superior extremitas inspissata à frigore loci descendit, & spissum fortius impellit aërem, quàm rarum. Patet ergo, quod motus venti non est rectus, sed tortuosus, scilicet per medium descensus: nam una flatio descendit, & alia ascendit: & quia non est motus continuus, sed interruptus. Nam in omni motu reflexo oportet intercidere quietem: ut probat Philosoph.

Aristot. Physi.

Item patet, quod una flatio debilior est altera, scilicet ascendens, quàm descendens. Et hæc omnia competunt humanæ vitæ. Nam homo in corpore vivens, nunc ascendit per augmentum, scilicet in juventute: nunc descendit per decrementum naturæ, & virtutis, scilicet in senectute, & prolixius est tempus senectutis, quam juventutis, & ideo major est descensus, quàm ascensus, nec unum tempus continuatur alteri, quia ætas stativa, id est, virilis, est intermedia.

Item homo in corpore vivens, nunc ascendit per prosperitatem, nunc descendit per adversitatem: nunc ascendit per superbiam & gloriam, nunc descendit per confusionem, & ignominiam. Item, nunc ascendit vivens, nunc descendit moriens.

Tertiò assimilantur vento propter incertum terminum. Nam ventus parum durat, nec scit homo, quando flat, ubi, vel quando quiescere debeat, secundum illud Joan. *Spiritus ubi vult spirat, & nescis unde veniat aut quo vadat.* Hoc enim secundum Chrys. Christus dixit de vento, cujus initium & finis nobis occulta sunt.

Ioan. 4. *Chrys.*

Similiter vita hominis parum durat. Job. *Memento mei Domine, quia ventus est vita mea.* Nescit enim homo ubi, vel quando finiatur, secundum illud Eccl. *Nam nihil est certius morte, & nihil incertius hora mortis.* Vult enim Deus, sicut dicit Greg. quod hora mortis sit nobis incerta, & semper sit nobis suspecta, secundum illud Matth. *Vigilate, quia nescitis diem, neque horam.*

Iob. 7. *Eccl. 9.* *Gregor.* *Matt. 25.*

Notandum tamen, quod sunt tres causæ abscissionis, quæ etiam suo modo abscindunt vitam humanam.

Prima est intensum frigus, quod terram vehementer constringens, vaporem venti elevari non sinit.

Secunda est intensus calor, qui vaporem elevatum consumit.

Tertia est magna pluvia, quæ aërem infrigidans, & vaporem gravans, in tantum descendere facit, quod non potest subito à calido elevari.

Item terram, & vaporem superficiei constringit, ut non possit alius vapor elevari ad augendum materiam venti: & omnis vapor cito deficit, nisi continuè aliquid generetur. In istis etiam signantur tres causæ mortis humanæ. Quia in intenso frigore intelligitur malitia transgressionis, quia frigus signat malitiam peccati: malitia enim animam frigescere facit, dum calorem charitatis extinguit. Unde dicitur Hier. *Sicut cisterna frigidam facit aquam, ita frigidam facit malitiam suam.* Hoc ergo frigus est, scilicet peccatum, quod mortem introduxit, secundum illud Apost. *Per unum hominem intravit peccatum in mundum, & per peccatum mors.* Intenso vero calore accipitur distemperantia complexionis, quæ est naturalis causa humanæ infirmitatis, & mortis, ut patet præcipuè in febribus. Sed per pluviam supercadentem intelligitur justitia divinæ ordinationis, per quam (sicut dicit Apost.) *Statutum est hominibus semel mori.* Vel per pluviam supervenientem, intellige occisionem hominis violentam, dum unus per alium percutitur, & occiditur.

Hier. 6. *Rom. 5.* *Hebr. 9.*

Quarto, assimilatur humana vita vēto, pro-

propter stationis sonitum. Est enim sonitus venti per modum undarum constringentium sese, eo quod una inundatio vincit aliam, & extendit se super eam. Ventus ergo dum perflat, fortiter sonat, sed sonando transit, & nullum sui post sonitum vestigium derelinquit: Sic quantumcunque homines in mundo viventes magnum sonitum faciunt, sive magnas dignitates adipiscendo, sive bellorum victorias assequendo, sive magnas divitias cumulando, sive magnæ sapientiæ nomen habendo: omnia tamen cito prætereunt, sicut & sonitus venti. Et post hæc ita sunt acsi quasi nunquam fuissent. Unde dicit Prophet. *Periit memoria eorum cum sonitu.*

Psal. 9.

CAP. LXXXVII.

Humana moralis vita nonnullis similitudinibus instar aquæ varietatis variare comprobatur.

Vita hominis moralis, sive bonæ, sive malæ dispositionis sit, sicut aqua, fit boni & mali saporis. Variatur enim sapor aquarum secundum Senec. ex quatuor: scilicet ex principio, ex loco, ex consortio, & ex spiritu, id est, aëre in aquam transformato. Variatur enim aqua ex originali principio, id est, ex re, à qua oritur, ut aqua rosacea ex rosis, & sic de similibus. Et sic etiam homo ex origine (secundum Philosoph.) contrahit dispositiones quasdam ad quasdam passiones, & vitia. Unde narrat in Ethi. quod ex patre iracundo nascitur etiam interdum filius iracundus. Et similiter secundum fidem Catholicam nos omnes ex primo parente peccatum originale contraximus, propter quod Apost. dicit, quod *eramus filij iræ natura.*

Sen. lib. de nat. qu.

Aristot. Ethi. 7.

Ephes. 2.

Secundo, variatur ex loco, scilicet unde ipsa aqua transit, ut patet in aquis sulphureis, & in Cicilia invenitur aqua habens saporem aceti, qua utuntur incolæ pro aceto. Similiter etiam secundum loca, & regiones varias, in quibus homines habitant, videmus variari etiam mores eorum. Unde etiam in sacra scriptura viri justi à locis malorum hominum, infectarum regionum recedere jubentur. Sicut jussus est Abraham de Ur Chaldæorum exire, & de regione Sodomorum Loth descendere. *Ne stes* (inquit Angelus) *in omni circa regione.* Et loca quædam solitaria ad divinas revelationes disponere, vel adaptare videntur, secundum illud Ose. *Ducam eam in solitudinem*, &c.

Gen. 19.

Ose. 2.

Tertio, variatur ex vitioso consortio, id est, ex vitio, & natura, quam acquirit ex re vicina, vel ex mala vicina, etiam si non commisceatur sibi, ut aqua posita juxta amphoram sapit de amphora, licet non tetigerit eam. Similiter familiaritate, & consortio bono, vel malo efficiuntur multi mali, vel boni. Mores enim (secundum Tull.) formantur ex convictu. Prov. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus autem stultorum efficietur similis illis.* Psal. *Cum electo electus eris: & cum perverso perverteris.*

Prov. 13.

Psal. 17.

Quarto, variatur (sicut ibidem Senec. dicit) ex spiritu in aquam transformato, id est, ex diversitate aëris immutantis. Unde dicit, quòd sunt aquæ quædam ita venenosæ ex spumali materia minerali, & ideo magis activæ, quod statim bibitæ interficiunt. Et in Macedonia sunt aquæ, quæ ab avibus bibitæ, faciunt eas albas. Iste spiritus sive aër, est doctrina moralis, sive spiritualis, qua aliquis informatur: quæ si bona est, bonum facit recipientem: si vero prava, generat pravos mores. Unde doctrina hæreticorum venenosa statim animam credentis occidit. Apost. *Sermo eorum ut cancer serpit.*

1. Tim. 2.

CAP. LXXXVIII.

De vita tum activa, tum contemplativa hominis spiritualis, quæ venti proprietatibus & aëri comparatur.

Vita hominis spiritualis assimilatur vento.

Primo, ratione augmentabilitatis. Nam omnis ventus est à principio debilis, sed postea fortificatur secundum quod

materia crescit, & secundum quod fortiori frigido repercutitur. Similiter in vita spirituali primo homo est debilis, & imperfectus; postea efficitur fortis, & perfectus. *Primum quod animale, postea quod spirituale.* Crescit autem homo in spiritu secundum augmentum materiæ, id est, bonorum. Et iterum repercussio frigoris, id est, tribulationis, & adversitatis, est etiam sanctis viris causa crescendi, & proficiendi: *quia virtus in infirmitate perficitur.*

2. Cor. 12.

Secundo, ratione obliquitatis. Quia sicut omnis ventus movetur obliquè, sive tortuosè, ita omnis homo vivit defectuosè. Tunc enim homo habet tortuosum motum, quando declinat ad peccatum. Psal. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt.* Est autem triplex ratio, quare omnis ventus movetur tortuosè.

Psal. 13.

Primo est, quia ventus imitatur corpora cœlestia, sicut effectus causam. Jupiter enim specialiter movet ventos Aquilonares; Sol Orientales; Luna Occidentales; Mars Australes. Ideo etiam Aries, Leo, Sagittarius dicuntur triplicitas ignea, quia movent ventos Orientales, & illa signa sunt calida, & sicca. Taurus vero, Virgo, & Capricornus frigida, & sicca, quæ movent Australes: Alia vero calida, & humida dicuntur triplicitas aërea, quæ movent Occidentales: Alia frigida, & humida, quæ movent Aquilonares. Sicut ergo cœlestis virtus causat in ventis motum tortuosum, ita cœlestis spiritus, id est, diabolus, qui de cœlo cecidit, causat in homine peccatum. Propter quod Sap. dicitur, quod *invidiâ diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Ipse est, qui suis tentationibus movet hominem ad peccandum, sive inflammando ad avaritiam, sive iram, vel ad luxuriam, quæ est triplicitas ignea, vel aërea: sive infrigidando per invidiam, accidiam, & pusillanimitatem, quæ est triplicitas terrea, vel aquea, & sic de aliis.

Sap. 1.

Secunda causa, sive ratio obliquitatis venti, est ex loco suæ generationis. Nam ventus inferius habet calorem, qui expellit ab eo frigus: similiter superius est æstus, idem faciens. Unde cum ventus agitetur à frigore, oportet quod agitetur à loco frigoris circulariter, ut supra & infra claudatur, ut dicunt quidam. Similiter homines à loco suæ generationis, id est, à mundo tentantur, & alliciuntur ad peccandum, vel ad peccatum, ut scilicet non rectè ambulent, neq; vivant. Nam mundus superius prosperitatibus, inferius vero adversitatibus nos obsidet, & includit.

Tertia causa est, quia ipse vapor terrenus, qui est materia venti, inferius impellitur à calore elevante: superius vero à frigore inspissante. Iste igitur vapor terrenus signat carnem, quæ aut calore concupiscentiæ, aut frigore, sive corpore accidiæ & tristitiæ hominem ad peccatum impellit. Ergo istæ sunt tres causæ, quare homines non rectè ambulant, scilicet diabolus, caro, & mundus, quæ suis tentationibus homines ad universa vitia impellunt.

Tertiò assimilatur vento vita spiritualis ratione discontinuitatis: quia ventus non est continuus, vel continui flatus: sed una exsufflatio est post aliam: quia frigus non continuè repellit, sed cum semel deprimitur tunc confortatur calore loci inferioris, & assumptione pluris materiæ, & elevatur iterum, & iterum secundo repercutitur, & sic alterando vices ascendendo, & reflectendo, paulatim deficit. Similiter vita spiritualis non est semper uniformiter continua, sed aliquando sancti viri elevantur ad contemplationem, aliquando deprimuntur ad actionem: & sic vices alternando continuant, donec moriendo deficiant.

Quartò, ratione inæqualitatis, quia ventus non est æqualis sufflationis, cùm frigiditas repercutiens sit major & minor, & vapor inæqualiter spissus, & rarus. Inter duos etiam flatus fortes sunt multi debiles. Similiter sancti viri sunt diversis temporibus magis, & minus devoti, quantum ad devotionem actualem; fortius, & debilius operantes, quantum ad vitam.

vitam activam, vel aliquando debiliores, aliquando fortiores ad toleranda adversa.

Item aliquando frequentius, aliquando rarius aliqua operantur.

Item vita hominis spiritualis dividitur per activam, & contemplativam. Et utraque repræsentatur in aëre: quia aër habet partem sui (sicut dicit Beda) quæ communicat cum natura cœlesti. Est enim pura, quieta, & clara: & ideo repræsentat vitam contemplativam. Est enim aër superior purus, quia nullis terrenis exhalationibus est infectus. Similiter vir contemplativus ad cœlestia elevatus, terrenis affectionibus non inficitur: secundum illud. *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram*, & Greg. dicit, quod vita contemplativa ad quandam mentis libertatem transit, temporalia bona non cogitans sed æterna.

Beda. *Col. 3.* *Greg. in Ezech.*

Item ille aër est quietus, id est, nullo vento commotus. Sic vir contemplativus ventis, id est, commotionibus curarum sæcularium non impellitur. Unde Christus de Joan. Bapt. dixit, quòd non erat *arundo vento agitata*, & ideo Greg. dicit ibid. quod vita contemplativa, calcatis curis omnibus, ad videndum faciem Creatoris sui inardescit. Psalm. *Vacate & videte*: *vacate* scilicet à curis, & actionibus exterioribus cessando: *videte* scil. contemplando. Nam, sicut dicit August. Otium sanctum quærit charitas veritatis.

Matth. 12. *Psalm. 45.* *August. de civ. Dei.*

Item ille aër est clarus, quia cœlesti lumine perfusus. Sic aër contemplativus cœlestis inspirationis lumine frequenter perfunditur. Unde dicit: Contemplativa vita amabilis valdè dulcedo est, quæ super semetipsam animam trahit, cœlestia aperit, & spiritualia mentis oculis patefacit. Alia vero (ut Beda dicit) est pars aëris inferior, quæ propinquat ad naturam terrestrem: & ideo est grossa, turbulenta, & terrenis vaporibus plena, multarum tamen rerum generativa, ut pluviæ, grandinis, & hujusmodi. Et huic assimilatur vita activa. Vita enim activa est grossa: quia mentem ingrossat, & hebetat circa intelligibilia. Unde Greg. dicit, quod Lya, quæ activam vitam designat, lippa est, & fœcunda, quia dum occupatur in opere, minus videt.

Greg. super Ezech.

Item activa vita est turbulenta: quia scilicet perturbatur circa agibilia. Unde Marthæ, quæ vitam activam designat, dixit Dominus Luc. *Solicita es, & turbaris erga plurima.*

Luc. 10.

Item activa vita est terrenis vaporibus, id est, solicitudinibus plena: occupat animam circa terrena ministeria. Et ideo dicitur Luc. quod Martha, quæ scilicet vitam activam elegerat, satagebat circa frequens ministerium.

Luc. 10.

Item est vita multorum meritorum generativa, sive acquisitiva. Et ideo, ut dictum est, designata est per Lyam, quæ multos filios peperit. Unde etiam Greg. dicit in eodem loco, quòd magna sunt vitæ activæ merita.

CAP. LXXXIX.

Septem capitalia vitia, pravique eorum defectus recensentur, quibus septem planetarum extremæ proprietates, methaphoricè adscribuntur.

Vitia capitalia, quæ sunt septem, assimilantur septem planetis. Nam primò in Sole præ cæteris gloriosius incedente, notat superbiam, quæ semper appetit gloriosa. Psalm. *Per diem*, scilicet prosperitatis, *Sol* scilicet superbiæ *non uret te.*

Secundo, in Mercurio, qui est colore argenteus, & semper juxta Solem incedit, accipe avaritiam, quæ argentum quærit, & semper superbiam sequitur: Quia dum superbus appetit gloriosa, non potest assequi, nisi abundet metallina materia, aurea, vel argentea, & ideo se totum dat ad acquirendam pecuniam. Similiter & avari divitiis pleni, semper ut in pluribus, sunt superbi, & quærunt ab aliis honorari. Unde Apost. *Divitibus hujus sæculi præcipio non sublime sapere.* August. Vermis divitum superbia.

1. Tim. 6. *August.*

Tertiò, in Luna inspissante aërem, & quandam semper umbram, sive obscuritatem in se habentem, intellige accidiam,

quæ menti ingerit quandam nigredinem per quam inspissat, & conturbat animæ rationem. Hæc præcipuè cavenda est in nocte adversitatis. Psalm. *Neque luna per noctem*, id est, accidia per tempus adversitatis, *uret te*, supple.

Psalm. 120.

Quarto per Martem sanguinem circa cor accendentem, accipe iram, quæ est accensio sanguinis circa cor, ut dicit Philosophus.

Quinto in Jove, qui quantum in se est, prodest, cum sit planeta benevolus, accipe gulam, quæ de se necessaria est omnibus ratione vitæ, nec ulli invenitur obesse, si eam sciverit debitè cohibere. Sed sicut Jupiter ex conjunctione cum alio efficitur noxius: sic etiam quando necessitati voluptas conjungitur, vitium gulæ incurritur, quod obest.

Sextò quidem in Venere, quæ ad luxuriam disponit, peccatum carnis intellige.

Septimò, in Saturno, qui est stella colore plumbeo, sive livido, accipe invidiam, quæ est quidam livor de bono proximi, plumbeam & gravem faciens animam.

Arist. 2.

Item vitia assimilantur arenæ propter septem.

Primò propter ariditatem. Nam arena ab ariditate est dicta, & hoc pertinet ad superbiam. Superbia enim pluviam, seu rorem divinæ gratiæ impedit, quia Deus superbis resistit, animæ ariditatem inducit. Hanc ariditatem patiebantur qui dicebant, *Anima nostra arida est.* Et sicut arena si manu pressa fuerit, præ nimia siccitate, vel ariditate stridorem facit. Similiter superbus qualitercunque pressus, vel tactus, stridorem quendam impatientiæ statim producit. Eccles. *Ascensus arenosus in pedibus*, id est, affectibus veteranis, id est, Adam, quando audivit, *eritis ut dij.*

Num. 11.

Eccl. 25.

Secundò, propter ponderositatem. Nam arena est pondere gravissima: & hæc ponderositas refertur ad iram, per quam homo efficitur aliis importabilis. Prov. *Grave est saxum & onerosa est arena, sed ira stulti quoq; gravior.*

Prov. 27.

Tertiò, propter aquæ vicinitatem, quæ refertur ad continentiam. Invenitur enim arena sub aquis, sicut in fluviis, aut juxta aquas, sicut in littore maris. Sic sunt incontinentes, quorum quidam sub aquis voluptatum, & fluxu peccatorum carnalium vivunt, & immorantur, ut fornicarii, adulteri, & hujusmodi. Quidam vero ad modum arenæ, quæ est in littore maris, etsi aquâ non inundantur, tamen ea aliquando fluctuante infunduntur, & tales sunt conjugati: qui licet matrimonio licitè possunt uti, tamen inundante in eis concupiscentia, in ipso carnali opere quandoq; sordidantur.

Quarto propter partium discontinuitatem. Non enim arena habet partes, quæ possunt conglutinari. Et hinc est quod ex arena non fit lapis. Nam arena in aquis maris ab omni lutea viscositate absolvitur. Unde vincens in ea siccitas, in lapidem coagulari non patitur, ut dicit Arist. Et sicut dicit in libro Meteor. Terra pura non fit lapis; quia siccitas vincens, non facit partium terræ continuationem: sed potius dissolutionem, propter quod non vertitur in lapidem. Et multò fortius hoc est in arena; cum sit terra naturaliter & substantialiter siccior, & durior. Hæc autem divisio, & discontinuatio arenarum partium ad invidiam pertinet, quæ glutinium charitatis excludens, tenet homines ab invicem divisos, ut etiam lapidi angulari Christo incorporari non possunt.

Quinto, propter sterilitatem: Est enim arena sterilis & infœcunda, tum propter defectum caloris, & humoris, tum propter dominium siccitatis & frigoris. Unde imbre superveniente non diffunditur, nec dissolvitur: sed magis comprimitur, & induratur. Hæc sterilitas pertinet ad accidiam, quæ calorem charitatis, & humorem devotionis excludens, ariditatem mentis, & frigiditatem inducens, animam sterilem, & infœcundam reddit, ut fructum bonorum operum non producat.

Sexto, propter mineralitatem. Habet enim arena virtutem mineralem, vel saltem ei similem. Unde inter arenas fluviales, & marinas inveniuntur arenæ aureæ,

& lapides

& lapides politi, & gemmæ pretiosæ. Hoc autem pertinet ad avaritiam, quæ circa metalla, aurum scilicet, & argentum, & hujusmodi insudat. Sap. *Omne aurum tanquam arena est exigua.*

Sap. 7.

Septimo, propter obstantiam. Obstant enim arenæ quandoque fluminibus, ne intrent mare. Nam cumulatæ arenæ, & in maris hostiis sine fluviis adunatæ, quamvis sint parvæ, quia tamen sunt multæ, flumen impediunt, & retardant ne intret mare: & ideo faciunt flumen interdum retro redire, & per campos spargere, sicut patet de Nilo, qui hoc modo irrigat totam terram Ægypti, sicut dicit Hieron. Hoc autem pertinet ad vitium gulæ. Nam gula, flumen plenum aquis, id est peccatorem mollem, & assuetum delitiis detinet & retardat ne intret mare pœnitentiæ, & religionis. Et aliquando etiamsi ingreditur, ipsum retroire, id est, quàm cito facit exire, & redire ad sæculum. Isidor. tamen dicit, quod nilus Aquilonis flatibus repercussus, aquis retro luctantibus tumescit, & inundationem facit Ægypti s. à medio Augusti usque ad medium Septembris. Hanc vero dicunt inundationem fieri virtute stellarum, sicut etiam virtute stellarum fit, ut in Ægypto nunquam pluat, sicut dicit Plat. Et sicut videmus etiam, quod virtute stellarum certis temporibus ubique tempestates fiunt in mari, ut circa festum omnium Sanctorum. Unde nautæ tunc maximè portum quærunt. Aliqui vero attribuunt divinæ virtuti, ex quo talis dispositio data est specialiter illi regioni, sicut etiam impetum maris. Ambr. enim attribuit divinæ virtuti sic disponenti in prima creatione.

Hier. super Amos.

Plat. pl.

CAP. XC.

Voluptas quæ est diaboli laqueus, seu vir voluptuosus, diversimode ipsi Saturno assimilatur.

VOluptuosus homo similis est Saturno. Nam Saturnus à saturando est dictus, ut dicit Isidor. Cujus uxor Ops dicta est, ab opulentia, quam tribuit mortalibus. In Saturno enim delectatio gutturis, in uxore delectatio significatur carnis, in quibus delectationibus corporis voluptas consistit: sed adhuc ostendunt voluptuosum hominem esse Saturno similem, voluptatum exitus, effectus, tempus, & affectus: Exitus quidem, quia Saturnus pingebatur olim mœstissimus. Cujus causam assignãt fabulæ, quia à filio suo Jove fingitur fuisse castratus: quod propterea forte dicitur, quia planeta Jupiter impedit, & temperat malitiam Saturni. Sed verior causa tristitiæ est, quia (ut dicit Ptolo.) Saturnus dat hominem sub ejus dominio natum vel conceptum esse tristem, raro hilarem, vel ridentem. Unde etiam in judiciis mœrorem, & tristitiam designat. Hæc autem tristitia competit fini voluptatis, quia (ut dicit Boët.) Voluptas tristes habet exitus: secundum illud Proverb. *Novissima illius amara quasi absynthium.*

Isidor.

Ptol. lib. de jud. astror.

Boët.

Prov. 5.

Secundò, si consideretur effectus. Nam Saturnus est effectu frigidus, & siccus, & ponderosus: & sic etiam in fabulis pingitur. Quæ omnia congruunt voluptati, quæ infrigidat, spiritualis affectionis calorem extinguendo; desiccat, humorem devotionis consumendo; & gravat, mentem ad inferiora deprimendo.

Tertiò, quantum ad tempus. Nam Saturnus dicitur planeta nocturnus, quia voluptas carnis quærit tenebras noctis, Job. *Oculus adulteri observat caliginem.*

Iob. 24.

Quartò, tenet similitudinem, si consideretur voluptuosi affectus. Nam sicut dicit Prolo. Nati sub Saturno, turpia, & immunda non abhorrent vestimenta, & alia etiam diligunt fœtida: Quod totum moraliter competit luxuriosis, qui non abhorrent notam infamiæ exteriorem. Insuper diligunt opera fœtida, & immunda.

Item voluptas generat tentationes carnis, sicut pluvia suavis generat vermes. Nam quando pluvia est suavis, miscetur cum humido aëreo, & terrestri sicco, ex quo formatur corpus aquaticum, cui statim virtute stellarum datur anima. Humidum enim bene commixtum cum terrestri ex ipso aëre fit viscosum. Et fit sicut

pellis, in qua continuè pulsans calidum, facit spiritum: cui tanquam proprio subjecto dat anima sensibilis. Quasi autem suavitas pluviæ est voluptas delitiosæ vitæ, quæ vermes in terra generat, quia in carne tentationes suscitat.

Item voluptas, & obundantia divitiarum, & deliriarum est pedica & laqueus diaboli, qua hominem quem persequitur, capit. Unde Laban persequens Jacob in monte Galaad eum comprehendit. *Gen. 31.* Mons enim Galaad fertilissimus, & delitiosissimus esse dicitur in pascuis, frugibus, & fontibus. In monte ergo Galaad, à Laban Jacob capitur. Quia in fertilitate, & abundantia dilitiarum homo à diabolo tentatur, & illaqueatur.

CAP. XCI.

Præclaris similitudinibus ac exemplis, Christo Dei filio, Solis, Lucis, Montisque Olympi proprietates, quam doctissimè conferuntur.

CHristus assimilatur Soli: quia Sol excedit omnia luminaria cœlestia & corporea in quatuor. Primo in quantitate. Nam (secundum traditionem Alphrag.) *Alphr. dist. 21.* Sol dicitur major omnibus corporibus, post illum xv. stellæ, quæ in prima magnitudine inter stellas fixas ponuntur ab ipso, tertio Jupiter, quarto Saturnus, quinto omnes stellæ fixæ suis ordinibus positæ, quas Ptolo. & Alphrag. differentia 17. in *Ptolo 17. dist. Alphr.* sex gradus magnitudinis dividunt: sexto loco Mars, septimo Terra, octavo Venus, nono Luna, decimo Mercurius. Sicut autem Dion. dicit in his, *Dion.* quæ non mole sunt magna, idem est magnum esse, quod bonum; & idem majus, quod melius. Unde sicut Sol excedit omnia alia corpora in magnitudine quantitatis: ita Christus excessit omnes sanctos in magnitudine bonitatis, non in quantum Deus, sed etiam in quantum homo: quia ipse habuit plenitudinem gratiæ pro omnibus Sanctis. Unde dicitur habuisse spiritum non ad mensuram id est, totaliter, non particulariter, quantum ad omnes gratiæ effectus. Vel non ad mensuram, super omnem proportionem respectu aliorum hominum.

Secundo, Sol excedit in claritate: quia in aliis est luminis principium, ut dicit Arist. *Arist. de propri. elemen.* & cum eo concordat Avic. & Ptol. & Mesalach. Dicunt enim, quod sicut omnium calidorum est una prima causa, scilicet ignis, ita oportet, quod omnium luminosorum sit unum principium. Et hoc non erit, nisi Sol, & idcirco vocatur Sol, id est, solus lucens. Sic etiam in homine, qui est ut minor mundus, unum membrum influit omnibus, scilicet cor. Oportet ergo, quod cum sit principium luminis, plus habeat de lumine, quam aliquod aliud corpus, sicut ignis plus habet de calore, & cor de vitali virtute. Similiter ergo Christus, qui est principium vitæ spiritualis, vel luminis sapientiæ, de quo Joan. *Erat lux vera*, &c. *Ioan. 1.* Et Eccl. *Fons sapientiæ, Verbum Dei*; *Eccl 1.* oportuit, ut præ omnibus aliis sapientiæ splẽdore fulgeret, Ecclesiast. *Quid lucidius Sole?* *Eccl. 17.* id est, quid sapientius Christo? de quo dicit Apost. *Col. 2.* *quod in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.*

Tertio, Sol excedit in dignitate. Unde Sol dicitur esse vas admirabile, secundum illud Ecclesiast. *Sol in aspectu annuncians* *Eccl. 43.* *in exitu, vas admirabile, opus Excelsi, in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere?* Similiter & Christus excedit etiam in dignitate, quia in quantum Deus, est æqualis Patri; in dignitate naturæ in quantum homo excedit omnes Sanctos in dignitate gloriæ. Joan. *Vidimus gloriam ejus*, &c. *Ioan. 1.* Et ad Hebr. *Hebr. 1.* *Sedet ad dextram majestatis in excelsis, tanto melior Angelis*, &c.

Quartò, Sol excedit in potestate. Nam majoris virtutis est, & plus influit in inferiora, imo Sol habet quandam potestatem, & virtutem super omnia corpora, dum omnia illuminat, & superiora, & inferiora. Unde omnia respicere dicitur. Eccl. *Sol illuminans per omnia respexit.* *Eccl. 42.* Similiter Christus dixit. *Matth. 28.* *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Specialiter autem Sol habet virtutem illuminativam. Et ipse Christus dixit: *Ego sum lux* *Ioan. 8.* *mundi.*

mundi. Item virtutem inflammativam. Eccl. *Tripliciter Sol exurens montes, radios igneos insufflans.* Et de Christo dictum est, *Nonne cor nostrum ardēs erat in nobis?* &c.

Eccl. 43. Luc. 34.

Item renovativam: quia dum poros terræ aperit, virtutem latentem in radicibus ad actum producit, & quod mortuum videbatur, reviviscit; & renovatur quod vetustate tabuit. Et ita similiter per Christum renovamur, & regeneramur in novam vitam secundum illud Ephe. *Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem,* &c. Hic enim novus homo, Christus est.

Ephe. 4.

Item virtutem purgativam. Nam tenebras fugat, & fœtores consumendo purgat. Sic Christus purgat tenebras ignorantiæ, & fœditates peccatorum. Hebræorum. *Purgationem peccatorum faciens.*

Hebr. 1.

Item virtutem nutritivam. Quia dum suo calore terræ humiditatem resolvit ut sua attractiva, quod radicibus est simile, de illa attrahit, & in terræ nascentium nutrimentum convertit. Sic Christus nutritor fidelium dixit. *Ego sum Pastor bonus.* Qui calore amoris resolutus in mortem, corpus suum nobis simile tradidit in cibum, & sanguinē in potum. Et ideo ipse dicit, *Caro mea verè est cibus, &c.*

Ioan. 6.

Item sol habet virtutem conciliativam, unde virtute sua conciliat in corporibus animalium quatuor elementa. Sic Christus reconciliavit nos Deo per mortem suam, secundum illud: *Reconciliati sumus Deo per mortem Filij sui.*

Rom. 5.

Item Sol habet virtutem immutativam. Nam secundum quod ascendit, & descendit per Zodiaci signa, sic variat, & immutat tempora. Nam existens in nostro hemisphærio, diem facit; existens in alio noctem inducit: similiter Christus existens per gratiam in anima, illuminat eam, & diem ibi facit: sed recedens ab ea per culpam, tenebrosam & nocturnam dimittit.

Item sol habet virtutem distinctivam. Quia secundum 4. versiones distinguit 4. tempora anni. Quia existens in Ariete, ver facit: ascendens ad Cancrum, æstatem efficit; ad Libram autumnum constituit, sed dum scorpionem, hyemem introducit. Unde Ecclesiast. *Oritur sol & occidit,* &c. Quod (secundum Hugonem de S. Victore) sic exponitur. Oritur, quando scilicet per vernale æquinoctium ingrediens, ad nostrum polum consurgit. Occidit quando per autumnale exiens ad inferiora descendit: Gyrat per meridiem, quando in hyemalibus signis commoratur. Flectitur ad Aquilonem, quando in æstivis signis, quæ polo boreali viciniora sunt, circumfertur: similiter sol spiritualis Christus ortus est per Incarnationem. Psa. *Ortus est sol, & congregati sunt.* Occidit per passionem. Unde Psalm. *Sol cognovit occasum suum.* Ad locum revertitur per Ascensionem. Unde Abac. *Sol & Luna,* id est, Christus, & triumphans Ecclesia, *steterunt in tabernaculo suo,* scilicet in cœlo. Flectitur ad Aquilonem per suam ad judicandum reversionem. Jerem. *Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ,* quantum ad peccatores. In judicio stabit Christus sicut sol in medio cœli. Josue. *Stetit sol in medio cœli,* & dicit *stetit:* quia non plus flectetur, nec prece, nec pretio.

Eccl. 1. Hug. Psalm. 103. Abac. 3. Ierem 1. Iosu. 10.

Item Christus assimilatur luci. Quia lux est altissima in ortu, velocissima in motu, speciosissima in aspectu, & efficacissima in effectu.

Primo dico, quia lux est altissima in ortu: quia causatur & oritur de cœlo, s. à sole, & stellis, quæ sunt altissima corpora situ, & dignitate. Eccles. *Ego feci in cœlis ut oriretur lumen indeficiens.* Nam sicut calor est qualitas activa consequens formam substantialem ignis: ita lux est qualitas activa consequens formam substantialem solis, vel cujuscunque alterius corporis à se lucentis, si aliquod tale est, cujus signum est: Quia radii diversarum stellarum habent diversos effectus, secundum diversas naturas corporum; sed sicut lux oritur de substantia solis, vel corporis à se lucentis: sic Christus Filius Dei penitus est de substantia Altissimi, scilicet Dei Patris. Ecclesiast. *Ego ex ore Altissimi prodij,* id est, de substantia Patris. Nam sicut verbum sapientiæ nostræ spiritualiter, sive invisibiliter

Eccl. 24. Eccl. 34.

biliter procedit ab ore, ita Filius à Patre. Unde sicut lux est coæterna, & coæva soli: quia quam cito fuit sol, fuit lux sua, ita, quod si sol fuisset ab æterno, fuisset etiam lux ab æterno: ita Filius est coæternus Patri, ut dicit August. Nec obstat, quod Genesis dicitur fuisse producta lux, postea sol quarto die: quia (secundum B. Dionysium) illa lux prima die creata fuit lux solis sed informis, quantum ad hoc, quòd jam erat substantia solis, & habebat illuminativam virtutem in communi: sed postmodum data est ei specialis & determinata virtus ad particulares effectus.

Aug. lib. de Trin. *Gen. 1.* *Dio. c. 4. de di. nom.*

Secundo, Filius Dei assimilatur luci: quia lux est velocissima in motu. Videmus enim, quod sole apparente in puncto Orientis, fit illuminatio totius hemisphærii nostri, usque ad punctum oppositum. Ex quo patet quod lux non est corpus: quia si lux esset corpus, illuminatio esset motus localis. Nullus autem motus localis corporis alicujus potest esse in instanti: quia omne quod movetur localiter, necesse est ut prius veniat ad medium magnitudinis, quam ad extremum. Illuminatio autem fit in instanti, quia quando subjectum alicujus formæ susceptivum est in ultima dispositione, tunc forma introducitur in instanti: si autem subjectum esset indispositum, tunc quidem requireretur tempus, non quidem ex parte formæ introducendæ, sed ex parte subjecti susceptivi: sed aër in quantum diaphanus, est in ultima dispositione ad lumen: & ideo illuminatio fit in instanti.

Item, quia illuminatio non est tantum motus, sed terminus, terminus autem motus localis, & cujuscunque motus, semper est in instanti: sicut generatio, quæ est terminus alterationis, fit in instanti. Hoc autem competit filio Dei, per quem omnia creata sunt. Creatio enim est productio instantanea. Unde sicut à luce in instanti fit aëris illuminatio, ita à filio Dei est in instanti facta rei creatæ productio. Jo. *Erat lux vera, quæ illuminat* &c. Vel per subitam incorporationem, vel receptionem luminis in aëre possumus intelligere ipsam incarnationem Verbi; quæ, quantum ad hoc fuit in instanti: quia ipsum corpus Christi fuit in ipso suæ conceptionis exordio in instanti formatum, & organizatum. Non enim erat conveniens, quod Filius Dei corpus assumeret, nisi formatum. Si autem ante perfectam formationem tempus aliquod conceptionis præcessisset, non posset tota conceptio attribui Filio Dei, quæ non attribuitur ei, nisi ratione assumptionis, & per hoc Filius Dei conceptus dicitur, quod aliter dici non posset. Et ideo ipsa distinctio membrorum, & formatio, in instanti facta est propter infinitam virtutem agentis, & formantis. Unde Gregor. dicit, quod Angelo nunciante, & Spiritu sancto superveniente, mox verbum in utero, mox intra uterum verbum caro. Localis tamen motus sanguinis ad locum generationis, qui conceptionem præcedit, non fuit in instanti: nec etiam augmentum corpori se conformans, quod sequitur conceptionem. Quia hoc est contra rationem motus localis, & augmenti, quod etiam non fit sine motu locali, scilicet quod fiat in instanti. Nota igitur, quòd Filius Dei aliquando vocatur lux, secundum illud Joan. *Ego sum lux mundi*: aliquando vero splendor. Heb. *Qui cum sit splendor gloriæ.* Aliquando lumen, secundum illud Joan. *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Lux autem propriè dicitur prout est in sole, lumen prout recipitur in aëre; sed splendor, prout resultat ex polito & terso corpore, secundum illud Machab. *Refulsit Sol in clypeos aureos, & resplenduerunt montes ab eis*; Similiter Filius Dei propriè dicitur lux, prout est in Patre. Tim. *Lucem habitat*, &c. sed lumen prout est in carne. Isa. *Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum*: sed splendor appellatur, prout exivit de virgine, Isa. *Donec egrediatur, ut splendor, justus ejus.* Scriptura tamen variè & diversimodè his interdum utitur nominibus.

Ioan. 1. *Gregor. super Io.* *Ioan. 8.* *Hebr. 1.* *Ioan. 1.* *Macha. 6.* *1. Tim. 1.* *Isa. 40.* *Isa. 42.*

Tertio, filius Dei assimilatur luci: quia est speciosissima in aspectu, imo etiam sine luce nil apparet plenum. Unde Ambr. dicit,

Ambro.

dicit, quod lux est plenitudo omnis creaturæ visibilis. Cujus est maxima gratia, quod in suo conspectu omnia mundi corpora laudibus facit digna: sic etiam Filius Dei, de quo dicitur Sap. *Speciosior est sole, & super omnem stellarum dispositionem est pulchritudo, & ornamentum omnis creaturæ, non tantum visibilis, sed etiam invisibilis.* Et ideo nota, quod secundum Dion. Filius, qui & Verbum Dei dicitur, habet pulchritudinem substantivam, causativam & excessivam. Primo Filius Dei non habet pulchritudinem accidentalem, sed substantialem, & essentialem. Nam pulchritudo ejus non est ab alia re causata, vel participata. Et ideo dicimus ipsum non tantum pulchrum, sed etiam pulchritudinem. In creaturis enim differunt pulchritudo, & pulchrum, sicut causa & causatum; & sicut participans & participatum: quia pulchrum dicitur, quod participat pulchritudinem: pulchritudo enim creaturæ, est quædam participatio causæ omnia pulchrificantis, & ideo creatura dicitur pulchra, sed non pulchritudo; sed Deus qui est essentialiter pulcher, & non per participationem alicujus alterius, dicitur pulchritudo.

Sap. 7.

Dion. c. 4. de divi. nom.

Secundo, habet pulchritudinem excessivam. Dicitur enim Verbum Dei pulchrum, sicut pulcherrimum, & super pulchrum (ut dicit Dio.) quia pulchritudo sua excedit in pluribus omnem pulchritudinem.

Primò, in veritate: quia non est pulchritudo ejus ficta, vel artificiata, sed naturalis, & vera. Item in perpetuitate, quia nunquam destruitur, nec ipse Deus aliquando pulchritudine destituitur.

Item in uniformitate, quia pulchritudo sua non augetur, nec diminuitur.

Item in totalitate, sive universalitate, quia non uno respectu pulcher, & alio turpis: neque hic pulcher, & illic non: neque aliquibus pulcher & quibusdam non pulcher, sed sicut ipse secundum seipsum, cum seipso semper existens uniformiter pulcher: & sicut præsens in semetipso, excedens formam, & puchritudinem omnis pulchri.

Tertiò pulchritudo sua est pulchritudo causativa omnis pulchritudinis tripliciter.

Primò, efficienter: quia s. pulchrificat omnia existentia secundum ipsorum propriam proportionem, & causat universalem armoniam, & claritatem, juxta significationem solaris luminis cum fulgorem emittit, & universitatem rerum pulchrificans distributione sui fontani radii. Unde istud pulchrum est sicut principium effectivum omnis pulchritudinis.

Secundo, exemplariter. Omnis enim pulchritudo, & omne pulchrum uniformiter, & causaliter præexistit in simplici & supernaturali natura omnium pulchrorum, & ipsa est causa exemplaris omnium in Verbo: quia secundum ipsum omnia denominantur, propter quod Boët. Mundum mente gerens similique potentia formans pulchrum pulcherrimus ipse.

Boët. de cons. 3.

Item tertiò: Quia s. finis est omnium pulchrorum: omnia enim sunt causa pulchri, & propter hoc pulchrum, idem est, quod bonum, quia omnia desiderant pulchrum & bonum.

Quarto, Christus assimilatur luci ex eo, quòd lux est efficacissima in effectu. Unde Dionys. dicit, quod lux omnibus corporibus cognitionem confert, & vitam, & motum. Et quicquid in istis inferioribus causatur, mediante luce producitur. Et hoc etiam dicit Avic. Ex quo etiam concluditur, & arguitur, quod lux non habet in aëre tantum esse intentionale, sed etiam reale, ex eo quòd intentiones non causant transmutationes naturales. Nec obstat quod nimia albedo, ut in nive, oculum transmutat: & ita videtur, quod intentio si fortis sit, possit transmutari realiter. Dicendum, quod albedo quantumcunque magna, non habet oculum realiter transmutare, ratione qua color, vel ratione, qua intentionem suam multiplicat in medio; sed ea ratione, qua aërem facit lucidiorem, sive lucem adauget, propter quod reddit visui objectum improportionatum ratione nimiæ claritatis, & aër sic fortiter illuminatus oculum contingit realiter, & ita ipsum transmutare

Dion. de div. no.

potest ratione excellentis lucidi, & non ratione intentionis coloratæ. Possumus ergo effectus lucis filio Dei adaptare: cujus existere in carne humana non fuit intentionale, & fantasticum, vel imaginarium, sed verum, & reale, sicut & lucis esse est reale in aëre. Fuit enim verus Deus, & verus homo. Et ideo ipse est similis luci.

Primo, quia lux est rerum generativa, quod quidem habet lux inquantum instrumentaliter agit in virtute corporum cœlestium ad producendas formas substantiales. Ita etiam similiter per ipsum Verbum, id est, per filium Dei, omnia producta sunt, secundum illud Joa. *Omnia per ipsum facta sunt*, id est, creata, *& sine ipso factum est nihil.* Sed intelligendum per ipsum non sicut per instrumentum. Unde in hoc non est simile de luce, sed intelligendum est omnia esse facta per Verbum, sicut artificiata dicuntur esse facta per artificem, id est, per rationem artis præconceptam. Nunquam enim aliquis faceret aliquid nisi præexisteret actualis præconceptio suæ sapientiæ, quæ est forma & ratio rei factæ: sicut forma arcæ in mente artificis præconcepta est ratio arcæ faciendæ. Et similiter Deus Pater nihil operatur, nisi per conceptum sui intellectus, qui est sapientia ab æterno concepta, scilicet Dei Verbum, & Dei Filius: & ideo impossibile est quod aliquid faciat, nisi per filium. Et ideo Aug. dicit quod Verbum est ars plena rationum viventium. Dicit etiam Patrem per Filium omnia fecisse in quantum Filius ab ipso Patre habet, quòd sit causa omnium factorum: & ideo non sequitur, quòd sit ut instrumentum, vel minister Patris: quia eandem numero, & æqualem virtutem, quam Pater habet, & Filius ab ipso habet, per quam operatur.

Ioan. 1.

August.

Secundo, quia lux est sui luminis omnibus communicativa, ita Christus quãtum in se, lumen gratiæ, vel misericordiæ suæ communicat universis. Joan. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Chryso. dicit, quod illuminat quantum de se est omnem hominem, quia ex parte sua nulli deest, imo vult omnes homines salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire. Unde si quis non illuminatur, non est ex parte Dei, sed ex parte hominis avertentis se à lumine illuminante. Sicut etiam homo non illuminatur à Sole, vel quando in domo tenebrosa se includit, vel quando oculos claudit, vel quando obstaculum interponit.

Ioan. 1.

Chrysost. super Io.

Sic etiam spiritualiter non illuminatur à Christo, vel qui in tenebris ignorantiæ voluntariæ se claudit. Job. *Ipsi fuerunt rebelles lumini*: vel qui oculos animæ, intellectum scilicet & voluntatem, Deo non aperit. Dan. *Declinaverunt oculos suos, ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum.* Vel qui peccati mortalis obstaculum interponit. Psalm. *Supercecidit ignis, & non viderunt Sion.*

Iob. 24.

Dan. 13.

Psal. 57.

Tertiò, quia lux est errantium, sive deviantium directiva: & Christus est dux & director, quem sequentes errare non possunt. Joan. *Ego sum lux mundi: qui sequitur me non ambulat in tenebris*, scilicet devii, vel erroris. Non enim sequens Christum ambulat in tenebris ignorantiæ, quia ipse est veritas: neque in tenebris culpæ, quia ipse est via: neque in tenebris damnationis æternæ, quia ipse est vita.

Ioan. 8.

Quartò, quia lux est occultorum manifestativa. Hoc autem Christus faciet in ultimo judicio, *quando illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.*

1. Cor. 4.

Item Christus similis fuit monti Olympo, qui est mons Macedoniæ ita excelsus, ut nubes sub eo esse dicantur. Tantæ enim altitudinis est, quod omnes aëris turbines, & impressiones excedit: quem Philosophi ascendentes, ut cursus stellarum inspicerent, ibi vivere non poterant, nisi spongias plenas aqua portarent, ut sic per aquæ attractionem aërem grossiorem haurirent, ut dicitur in historia. Hæc autem omnia Christo competunt, qui omnes nubes, id est, sanctos excessit altitudine vitæ, omnes turbines passionum, vel tribulationum altitudine patientiæ, omnes Philosophos altitudine sapientiæ: nec altitudinem suæ divinitatis philosophi continere potuerunt, nisi cum spon-

spongiis, id est, creaturis plenis aqua ipsius cœlestis sapientiæ. Omnes enim creaturæ (ut prius dictum) divinam sapientiam repræsentant. Dominus enim *illam effudit super omnia opera sua.* Et ipsi Philosophi non cognoverunt Deum, nisi ex creaturis. Rom. *Invisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, sempiterna quoque virtus ejus, & divinitas.

Eccl. 1.

Rom. 1.

CAP. XCII.

Quomodo Christiani, Iudæi, Sarracenique in Religione à se invicem dissentiant, exemplis planetarum quibusdam aperitur: lexque Mahumetica aliquantisper commendatur.

CHristiani, Judæi & Sarraceni differunt ad motum Planetarum. Nam Planetæ aliqui sunt boni, qui nulli nocent, sed tam suos, quorum nativitati dominantur, quàm non suos adjuvare dicuntur. Tales ergo dicuntur Christiani, quibus Apost. dicit: *Nemini dantes ullam offensionem.* Unde tam suis, quàm non suis benefacere jubentur, Luc. *Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos.* Quidam vero planetæ sunt mali ut Mars, & Saturnus, qui non suis obsunt, suis tamen prosunt. Tales hodie Judæi, qui licet suis non fœnerentur, tamen fœnerantur non suis, ut Christianis, & aliis nationibus. Item dicunt se secundum legem suam ad diligendum amicos teneri, & ad odiendum inimicos. Unde ad illud præceptum. *Diliges amicum, vel proximum tuum*: addiderunt in suis traditionibus. *Et odeo habebis inimicum*, quam additionem correxit Dominus, Matth. Quidam planetæ vero mediocres sunt, ut Sol, Luna, Mercurius. Nam suis bona ingerunt, non suis modo bona, modo mala. Tales autem videntur esse Sarraceni; quia non solum inter se sunt misericordes, sed etiam interdum Christianis misericordiam impendunt, licet eos tamen frequenter impugnent. In hoc tamen sunt minus mali Sarraceni, quam

2. Cor. 6.

Luc. 6.

Matth. 5.

Judæi: quia Christum reverentur, quem Judæi blasphemant. Confitentur enim Sarraceni Christum ex Maria Virgine sine viri semine natum. Hoc est certum: & ego qui inter eos fui, frequenter hoc audivi ab eis, & à suis Sachariis, qui religiosi sunt dicti apud eos, & Muschetis, id est, qui eorum escas officiant. Unde in libro qui dicitur Alcoran, id est, lex, quam condidit Mahumet, proponitur quæstio una sic. Quæ fœmina de masculo tantum, & quis masculus de fœmina tantum. Et respondet: Eva ex Adam, Christus ex Maria Virgine.

Item quærit. Quæ sunt tria, quæ sine seminis commixtione edita fuerunt? Respondet. Adam, aries Abrahæ, & Christus.

Item confitentur Sarraceni B. Mariam fuisse per Angelos commendatam, & de Christo nascituro fuisse edoctam, & certificatam. Et in eodem libro primo sic dicitur. Angeli Mariam alloquentes inquiunt: O Maria omnibus viris, & mulieribus splendidior, mundior atque lætior: soli Deo perseveranter studens, ipsum cum humilibus genubus Deo se flectentibus adorans, & nequaquam in terrenas sordes proiicientibus, & curam agentibus, quis Mariæ custos efficeretur? Hæc arcana secretissima committo Angelis dicentibus. O Maria, cui summi nuncij gaudium cum Verbo Dei, cujus nomen est Jesus Christus, filius Mariæ, qui est facies omnium gentium in hoc sæculo, & futuro, senes & infantulos cunabula servantes conveniens, præses sapiens, vir optimus universitatis creaturæ mittitur. Respondet illa? O Deus, cum virum non tetigerim, quomodo concipiam? Respondent Angeli: Deo nihil occurrit impossibile, omnia prout vult operanti. Cujus mandatum omne suum placere perficit, ipseque filium suum cum divina virtute venientem, librum legiferum, omnisque magisterii peritiam, & testimonium ac Evangelium mandatumque filiis Israel edocebit: Ille namq. formis volatilium luteis, ac compositis insufflans, volare faciet. Cæcos & mutos curabit, morpheaticos, & leprosos mũdabit, mortuos creatore cooperãte

 vivi-

vivificabit, quicquid conjecturis, quidve disputatione deputatum sit, propalabit, similiter cuncta, quæ in Deum credentibus mirabilia censentur.

Item confitetur eadem lex Sarracenorum Christum fuisse summum omnium Prophetarum apud Deum. Unde in eodem libro Mahumet introducit Deum loquentem, & dicentem: omnium Prophetarum alio super alium per me sublimato, & eorum quibusdam cum Deo locutis; Christo Mariæ filio, animam nostram propriè conferentes, vim atque virtutem præ cæteris præbuimus.

Item confitentur Christum esse Verbum, & virtutem Dei: & ideo ibid. dicitur, quòd quando Deus judicabit mundum, clamabunt homines ad eum, & dicent: Jesu Christe spiritus, & Verbum Dei, & virtus Dei, moveat te pietas tua intercede pro nobis. Et tunc dicet eis: *Esurivi*, &c. sicut est in Evangelio per omnia.

Item commendat idem liber legem, & Evangelium Christi, & dicit tres leges esse à Deo, in quibus rectæ viæ traduntur, scilicet legem Moysi, & Evangelium, & suum Alcoranum. Et ideo dicitur in primo libro Deus pius, & misericors, vivus & altissimus, qui prius testamentum, deinde Evangelium, rectam viam hominibus tradidit: postremum librum veracissimum Alcoranum desuper præbuit. Item in eodem introducit Deum sibi loquentem, & dicentem sibi præcepta legum, & mores, sicut Noe, & Abrahæ, & Moysi, & Christo tradidimus.

Item confitetur eadem lex, quòd in resurrectione generali omnes perfecti in forma Christi resurgent. Unde dicit, perfecti omnes in statu Adæ, & in forma Christi resurgent, nunquam incrementum, aut decrementum patientes.

Item eadem Lex usurarios detestatur. Unde ibid. dicitur: Boni viri, Deum timete, & fœnerari prætermittite. De fœnore enim homines viventes, non nisi quasi dæmoniaci resurgent.

Hæc omnia magnifica de Christo, Evangelio, & Virgine scripta sunt in Alcorano, id est, in lege Sarracenorum, quam eis Mahumet dedit. Quæ, licèt multa falsa contineat, & immunda, tamen etiam multa testimonia perhibet nostræ fidei veritati, ut supra patuit: quæ omnia introduxi ad exaggerandum infidelitatem Judæorum, Christum blasphemantium, cum tamen scripturæ eorum testimonia perhibuerunt Christo, sicut dixit eis. *Scrutamini scripturas, quia illæ testimonium perhibent de me*; & tamen cæci negant, quem Sarraceni ignorantes scripturas, venerantur, & adorant. *Ioan. 5.*

CAP. XCIII.

Dei zelus quid sit, & qualis esse debeat, ex tribus aëris regionibus, eorumque variis similitudinibus exprimitur.

ZElus Dei assimilatur aëri, qui habet tres regiones, quarum suprema, quæ igni conjuncta est, rara est, & vehementer calida propter vicinitatem ignis, & propter radios stellarum, & lumen, quæ sibi sunt viciniora, & illa pars est locus inflammationis per se, & dicitur regio æstus. Huic similes sunt, qui magno zeli ardore fervescunt. Psal. *Zelus domus tuæ comedit me.* Gloss. Zelus est bonus fervor animi, quo mens pro defensione accenditur; eo quod quælibet prava, quæ videt, corrigere satagit; si nequit, tolerat, & gemit. Iste zelus causatur in Sanctis ex inflammatione ignis Spiritus sancti, vel charitatis divinæ, & radiis stellarum, id est, exemplis Sanctorum Patrum, sicut Phinees, Heliæ, & aliorum, qui multum zelaverunt pro Deo, & lege ejus. Mach. *Phinees, pater noster zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni*, Helias dixit: *Zelo zelatus sum pro Domino.* *Psalm. 68.* *Machab. lib. 2.* *3. Reg. 19.*

Secunda regio aëris, sive media zona, est locus frigoris, quia illa non habet calorem ex vicino igne, sicut regio superior; nec ex reflexione radiorum, sicut regio inferior, eo quod radii non reflectuntur ad transparens sive pervium, aut ad multum diaphanum, sed tantum in solidum planum; & plus, si fuerit tersum, ut est aquæ superficies, vel speculi, vel alio modo politum, vel planum. Huic aëri similes sunt,

sunt, qui sunt totaliter frigidi: ita, ut nec zelo Dei tangantur: quia nec igne divini amoris incenduntur, nec radiis, id est, exemplis Sanctorum tanguntur: & ideo aufert ab eis diabolus zelum bonum. Tales sunt prælati mundi, qui de gregis sui dissipatione non curant. Isa. *Auferetur zelus Effraim.* Effraim interpretatur augmentum, vel fertilitas, & signat prælatos, qui cogitant, de temporalium augmentatione, & nihil de animarum perditione.

Isa. 11.

Tertia regio aëris est tepida, vel temperata, suscipiens aliquod de superiori, & aliquod ab inferiori: est tamen intemperatè calida secundum quod vincitur ab inferioribus quibusdam temporibus; intemperatè frigida secundum quod vincitur à superioribus quibusdam temporibus aliis. Huic similes sunt, qui zelum Dei habent inordinatum. Nam aliquando vincuntur ab inferioribus passionibus, ira, vel odio, & tunc nimis incandescunt, quandoque vero superiorum, vel potentiorum timore perterriti, omnino à zelo tepescunt & frigescunt: Tales habent zelum, sed non secundum scientiam, id est, discretionem. Patet ergo, quod zelus frigidus cum sit nullus, est damnabilis, tepidus, reprehensibilis, fervidus, charitativus, laudabilis, qui meretur cœleste præmium. Machab. *Helias dum zelat zelum legis, receptus est in cœlum.* Ad quod nos perducat Christus, qui est benedictus. Amen.

Rom. 10.

1. Mach. 2.

Explicit Liber primus.

PROLOGUS
LIBRI SECUNDI.

In quo de Metallis, atque Lapidibus variis, varia dicenda proponuntur.

Habet argentum venarum suarum principia, & auro locus est in quo conflatur, ferrum de terra tollitur, & lapis calore solutus in æs vertitur, inquit, Job. Divinæ prudentiæ largitas, à qua quæcumque creata sunt, connexionis mirabilis ordine gubernantur, rationali creaturæ, id est, homini sic corpora inferiora subjecit, ut ei in subsidium adessent infirmitatis, & documentum insuper porrigerent veritatis, & in exemplum illi fierent etiam bonitatis. Nam ex usu vario sensibilium corporum, humani corporis labilitati succurritur, quod ex eisdem, ex quibus constat corporibus, enutritur, ex eorumdem quoque corporum speciebus informantur sensus, & ratio eruditur, ut sic humana conditio à sensu sumat initium, & non per se res sensibiles, id est, per suas substantias, & essentias, sed tantum per suas species animæ illabuntur, ex quibus humana ratio, dum hinc inde investigando discurrit, rationes format quamplurimas, ex quibus intelligibiles elicit varietates, non solum de rebus infimis, sed etiam de supremis: sic enim *invisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Quia vero opus naturæ est opus intelligentiæ, ex eo quod corporalia mediantibus Angelis à Deo gubernantur, etiam ex ipsis corporibus humana dirigitur ratio, ex motibus eorum & ordine exempla sumens, & regulas

Job. 28.

Rom. 1.

regulas suarum actionum non tantum artificialium, in quibus ars imitatur naturam, sed etiam moralium operum, directiva. Et quoniam inter cætera talia potissimè mineralia corpora, ut sunt ferrum, vel argentum, vel aurum, & alia quæcunque metalla, & cum eis etiam lapides humanæ necessitati deserviunt, scriptura sacra divinitus inspirata, in qua (testante Apost.) *Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*; de eis frequentius legitur, ut non tantum ad commodum corporis illa concessa putemus, sed etiam ad morum exemplum inspicere studeamus. Quapropter Job diversas metallorum origines in verbis præmissis declarat, sive describit. Ex quibus B. Greg. perutiles moralitates assumit. Ait enim B. Job, Habet argentum venarum suarum, &c. In quibus verbis pensandum est, quod nequaquam tam sanctissimus vir, aut de minera argenti, aut de loco conflationis auri, aut de ferri origine aut de solutione lapidis, & de æris formatione, tam seriosè tractasset, si talia ad nostram doctrinam proficere non novisset. Et ideo B. Greg. dicit, per argentum significari prædicatorum doctrinam, cujus venarum principium est sacræ scripturæ pagina. Nam qui ad veræ prædicationis verba se præparant, necesse est, ut initium à sacræ scripturæ pagina sumant. In auro verò significatur Martyrum patientia, cujus conflationis id est, probationis locus, Catholica est Ecclesia: quia veri martyres sunt, ex eo quod sine fide, spe, & charitate, quibus membra junguntur Ecclesiæ, non habet passio meritum, sicut in hæreticis patet. Unde Apost. dicit. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* In ferro autem accipitur bonum operandi potentia, seu fortitudo Sanctorum, quod ferrum de terra tollitur, quia fortiores viri a terrena, quam prius tenuerant, actione separantur, & pugnatores ipsius Ecclesiæ ac pugiles deputantur. In lapide vero significatur interior cordis duritia: & in ære, charitatis constantia. Unde tunc lapis calore solvitur, quando cor durum, & à divini amoris igne frigidum, fervore spiritus tangitur, & ad amorem mollitur, & tunc in æs convertitur, quando charitate solidatum ad bona opera roboratur: ut sicut prius durus fuerat in amore sæculi, ita se postmodum fortem exhibeat in amore Dei. Et quia de aliis hujusmodi talibus metallis, seu lapidibus, de quibus in scriptura legitur frequenter, & in pluribus locis, est idē æstimandum, videlicet quod ad nostram conferant disciplinam: Est nostræ intentionis propositum post exempla simplicium corporum, quæ jam sunt in primo libro adducta, in hoc secundo libro de metallis atque lapidibus, tam pretiosis, quam communibus, & de aliis mineralibus exempla introducere varia, & moribus adaptare, eundem servando ordinem, quem scilicet in principio tenuimus, tam in capitulorum materiis, quam in exemplis.

Rom. 15. — Greg. lib. mor. Job. 27. — Gregor. lib. mor. — 1. Cor. 13.

CAP. I.

Lapidum proprietates octo, quibus electi Dei suis perfectionibus charitate plenis assimilantur.

Amatores Dei assimilantur lapidibus propter octo. Primo quidem, quia lapides sunt naturaliter frigidi, & sicci, eo quod ex partibus terræ solidis, & compactis lapidis substantia generatur. Verum est tamen (ut dicit Aristot.) ex sola terra non fit lapis, quia vincens in ea siccitas non permittit ut in lapidem coagulari possit. Sed ex commixtione terræ & aquæ fit lutum, quod inter terram & petram est medium, quod dum per partium suarum fortiter coagulationem constringitur, in lapidem mutatur. Unde tali transmutationi lutum unctuosum est aptius. Habet ergo lapis ex terra siccitatem, & ex aqua simul & terra frigiditatem. Unde est naturaliter, sicut dictum est, frigidus, & siccus. Et ista competunt spiritualiter amicis Dei, quos charitas facit frigidos ab insatiabili avaritia: *Charitas* enim *non quærit quæ sua sunt*, sicut

Arist. 4. mete. — 1. Cor. 13.

dicitur Cor. Item facit eos siccos à fluxu concupiscentiæ, quia virtus divini amoris restringit lubricum carnis, sicut patet in Magdalena. Et tales sunt lapides sancti, qui sunt sine affectione carnis, & mundi. Zach. *Lapides sancti elevantur super terram ejus.*

Zach. 3.

Secundo lapides sunt substantialiter compacti. Quia sancti sunt in seipsis coagulati vinculo, sive coagulo dilectionis & gratiæ. Unde charitas dicitur esse vinculum perfectionis.

Tertio quoque lapides sunt mirabiliter duri: & amici Dei sunt duri per soliditatem patientiæ, quia *charitas patiens est.* Unde sicut lapis à sua duritia ex aquæ infusione non solvitur: Sic amicus Dei ex tribulationis concussione à sua patientia non movetur. Job. *Cor ejus indurabitur quasi lapis.*

Iob. 41.

Item sancti sibi ipsis duri sunt per austeritatem pœnitentiæ.

Item quandoq; duri sunt aliis per correctionem, & severitatem justitiæ, qua tanquam virga ferrea alios regunt. Deut. *Cujus lapides ferrum sunt.*

Deut. 8.

Quarto, quia lapides sunt graviter ponderosi: Sic amici Dei sunt graves, & ponderosi per gravitatem morum & deliberationem prudentiæ, sive in factis, sive in dictis, secundum illud Eccles. *Verba sapientum statera ponderabuntur*; & talium opera, vel verba sunt magis grata bonis. Psalm. *Placuerunt servis tuis lapides ejus.*

Eccl. 21. Psal. 101.

Quinto, quia lapides sunt virtualiter igniti: quamvis enim lapis ex se sit frigidus, ignem tamen emittit si fortiter sit percussus. Nam ex forti & violentia aëris collisione in superficie ferri, & lapidis, subito aër allisus ignitur, & scintillando de lapide egreditur. Sic & amatores Dei quanquam sint frigidi ab æstu amoris mundani, cum tamen ab ipso mundo fortiter alliduntur, tunc divino amore fortius ignuntur. Unde præcipuè in tribulationibus, & persecutionibus positi, ignitis scintillis vel operum emicant, vel verborum: & talium opera sunt sacrificia Deo accepta. Machab. *De ignitis lapidibus igne concepto sacrificium obtulerunt.*

2. Mach. 10

Sexto, quia lapides sunt infimi loci petitivi. Quia amici Dei infima petunt per humilitatem. Luc. *Recumbe in novissimo loco.* Cor. *Ministratio mortis deformata in lapidibus fuit in gloria.* Hæc ministratio lapidum est humilium abjectio, cujus est ministrare obsequia, mortificare vitia, deformare eorum corpora, quia humiles nec corpora eorum ornant, nec colunt. Unde apparent in corpore despecti: & ideo signanter per lapides impolitos. Jos. *Ædificant altare*, id est, altitudinem Ecclesiæ, *de lapidibus impolitis*, id est, de hominibus despectis, & incultis.

Luc. 14. 1. Cor. 3. Iosu. 13.

Item ejus est glorificare. Prov. *Humilem spiritu suscipiet gloria.*

Prov. 29.

Septimo, quia lapides sunt terræ compressivi: quia scilicet amici Dei terram corporis sui comprimunt, & domant per laborem pœnitentiæ, & abstinentiæ. Secundum illud Apost. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Eccl. *Lapides grandes desuper irruentes.* Sunt enim amatores Dei lapides grandes quoad spiritum, desuper irruentes per corporis dominium, quia spiritus in eis carnem sibi subjugat potenter, & violenter.

1. Cor. 9.

Octavo, quia lapides sunt diversarum partium terræ, ne dilabantur, unitivi. Unde Ambr. dicit, quod lapides sunt ossa terræ, quia hoc in terra probantur facere, quod faciunt ossa in corpore. Similiter amici Dei, dum homines terrenos ad invicem discordes ad concordiam & pacem reducunt, quasi quidem lapides medii diversas partes terræ ad invicem conjungunt: Imo etiam sicut in muro mediante calce lapides connectuntur: ita etiam amatores Dei mediante charitate invicem conjunguntur. Mach. *Ionathas dixit facientibus. Extruite muros in monte Sion, & in circuitu de lapidibus quadratis.* Isti lapides quadrati sunt amici Dei, qui Deum quadrupliciter diligunt, scilicet *ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, & ex omnibus viribus*, sicut dicitur Luc. Et est intelligendum *ex toto corde*, id est, ex tota intentione, ut scilicet tota nostra intentio

Ambr. 1. Mach. 10 Luc. 10.

intentio feratur in Deum: *ex tota mente*, id est, intellectu, scilicet, ut intellectus ei totaliter subdatur; *ex tota anima*, id est, voluntate, scilicet ut appetitus secundum ipsam reguletur: *ex omnibus viribus*, scilicet quòd omnis actus noster interior ei obediat, & propter ipsum fiat.

CAP. II.

Animæ rationalis perfectiones, quæ & quales esse debeant, ex vitri septem proprietatibus nonnullis similitudinibus declaratur.

ANima debet assimilari vitro.

Primo, quia vitrum est summe perspicuum. Nam in aliis vasis metallicis quicquid intus ponitur, visui occultatur. In vitro autem quilibet liquor positus, qualis est intus, talis exterius oculis repræsentatur, ut dicit Isidor. Hæc perspicuitas fit in anima pœnitentis, quando quicquid est intus in conscientia, extra per confessionem proditur judicio sacerdotis. Matth. *Vade & ostende te sacerdoti*. Prov. *Splendet in vitro color ejus*, scilicet vini, & similiter cujuslibet alterius liquoris immissi.

Isidor. li. 7. — Matth. 8. — Prov. 22.

Secundo, quia vitrum est totaliter lumini pervium. Nam massa vitrea, quæ nunc fit ex cineribus arborum & herbarum per fortissimam ignis conflagrationem, ex quibus cineribus fit vitrum, sicut cum nunc utrumque admiscetur, cum in fornace fuerit liquefacta, & perfectè depurata, contrahit substantiæ puritatem, & perspicuitatem, propter quam totaliter à lumine penetratur: Similiter anima per munditiam puritatis, & perspicuitatem simplicitatis efficitur lucis divinæ gratiæ plenissimè susceptiva. Apoc. *Platea civitatis aurum mundum, & tanquam vitrum perlucidum*.

Apoc. 25.

Tertio, quia vitrum est imaginum, & umbrarum repræsentativum: nulla enim alia materia est sic specularis, ut ista. Unde de vitro præcipuè conficiuntur specula. Hæc autem repræsentatio animæ convenit tripliciter, uno modo secundum naturam: quia scilicet in omnes naturas, sive formas materiæ unitas, magis repræsentat ipsa anima in se imaginem trinitatis, licet hæc repræsentatio sit secundum partem intellectualem, qui non est actus materiæ alicujus in quantum hujusmodi; Unde dicitur Gen. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram*. Sed adhuc anima secundum naturam est repræsentativa alicujus umbræ, quia (ut dicunt Philos.) creata est in umbra intelligentiæ. Alio modo competit hæc repræsentatio animæ secundum notitiam, quia anima cognoscit res exteriores, non quidem quòd ipsæ res sint in anima, sed per ipsarum rerum imagines, sive similitudines quas ipsa anima recipit ab eis, primo quidē in sensu, postea in intellectu, per abstractionem intellectus agentis, à phantasmatibus; unde Philosoph. dicit, quòd lapis non est in intellectu, sed ejus species. Unde quasi ad modum speculi vitrei est imaginum, sive specierum suo modo receptiva, licet aliter fit, & aliter in intellectu, & per consequens est ipsarum rerum repræsentativa, & cognoscitiva: est etiam repræsentativa umbrarum, id est, naturarum spiritualium, quas non nisi per naturas sensibiles & phantasmata capit, quodammodo inumbratas.

Gen. 2. — Ari. 3. de anima.

Tertio, hæc repræsentatio imaginum competit animæ secundum gratiam. Quia scilicet anima per memoriam debet sibi sæpe repræsentare imaginem, id est, exempla virtutum, & umbras vitiorum, & propriorum defectuum ad deferendum, sive alienorum ad compatiendum, vel corrigendum, vel vitandum.

Quarto, quia vitrum est summè ductile, sicut liquidum. Tantam enim recipit ductibilitatem, quod facilè ad flatum artificis in formas varias, & figuras contrarias subito transformatur. Aliquando etiam corio tegitur, aliquando argenti more sculpitur, sicut Isid. dicit, sic anima debet fieri ductibilis per obedientiam, ut per flatum, id est, ad instinctum, vel per mandatum Dei, vel superioris sui moveatur, & transmutetur, & velociter obsequatur,

obsequatur, etsi diversa & varia injungantur, & alterius voluntate potius, quam propria, tanquam corio circumducatur, & argenti more quamlibet sculpturam sibi impressam, id est, quodlibet juxta normam sibi traditam jussum suscipiat, & firmiter teneat.

Quintò, quia vitrum summè frangibile est, cum est frigidum: sic anima per peccatum calore charitatis extincto frigescit, & à quibuslibet tentationibus faciliter frangitur.

Sextò, quia vitrum non est reparabile, nisi fuerit iterum liquefactum, quamvis antiquitus dicatur aliquem scivisse vitrum fractum reparare per malleationem. Unde phialā tali de vitro factam Tyberio Cæs. propositam ipse artifex in terram projecit, quam non ruptam, sed malleo plicatam emendavit, quem Cæsar decollari fecit. Considerans quod si tale sic reparabile fabricetur, aurum pro luto haberetur, & ideo pretium aliorum metallorum omnino perderetur: & hoc est commune dictum. Quidam tamen Alchimistæ dicunt, quod potest etiam hodie fieri vitrum malleabile, & flexibile, si cum pulvere Basilisci aspergatur super ipsum, quando liquescat in fornace: quod utrum verum sit, ignoro. Sed secundum primum dictum, quod est magis commune, dicimus, quòd sicut hodie vitrum fractum non est reparabile, nisi iterum liquescat: ita anima per peccatū fracta non est reparabilis ad gratiam, nisi liquescat per pœnitentiam.

Septimò, quia vitrum est omnium colorum susceptivum. Omni enim colore tingitur, ut jacincthino, vel smaragdino, & omnes lapides imitatur, scilicet in colore licet non in valore. Et ideo dicit Avicen. quòd vitrum est inter lapides sicut stultus inter homines. Declinat enim ad omnem tincturam. Sic anima ad omnem fortunam, vel statum quem Deus vult dare, debet se humiliter inclinare, & Sanctorum colores, id est, virtutes imitari, nec curare si hoc ad stultitiam reputatur: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus; deridetur enim justi simplicitas ad hominibus, sed non deridetur à Deo.

Avic.

CAP. III.

Quæ & quot vitia ex avaritia oriantur, per varias lapidis Onychini similitudines apertè monstratur.

Avaritia assimilatur Onychino.

Primo, propter aspectum. Nam Onychinus Indicus habet aspectum, & similitudinem unguis. Et ideo vocatur onyx, sive onychinus, quia Græci unguem onycem dicunt, sicut dicit Isidor. Habet enim colorem permixtum ad similitudinem humani unguis. In hoc ergo quòd Onychinus habet similitudinem unguis, designatur avarorum rapacitas, quia aves ungue prædam rapiunt; & ideo qui sunt rapaces habent nigros ungues. Sed onychinus Arabicus est nigri coloris cum candidis zonis: quod competit divitum avaritiæ: quia divites avari, licet tingantur exterius zonis albis, id est, honoribus, & prosperitatibus mundi, interius tamen habent nigredinem, & deformitatem peccati: propter quòd Dominus dixit eis. *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram in hoc mundo.*

Isidor. lib. Eth.

Luc. 6.

Secundo, propter effectum. Nam secundum Dioscor. Onychini zona collo vel manu portata, tristitiam excitat, timores multiplicat, animos commovet ad lites, & rixas. Sic enim prosperitas mundi, quam appetunt avari, si in collo gestetur, hoc est, ad pectus pendens, sive manu, id est, sive habeatur in effectu cordis, quia cor infra pectus concluditur, sive in effectu operis, quod est gestare manu, utroq; modo excitat tristitiam. Et ideò Genes. dicitur, quòd lapis Onychinus invenitur in terra Evilath, quòd interpretatur *dolens.* Nam mundi substantia non habita, sicut in cupidis generat tristitiam, si acquiri non possit, scilicet iræ, quia ipse non assequitur: Ita & tristitiam invidiæ, qua tristatur tamen si aliquis assequatur. Si autem actu habeatur, ut est in divitibus avaris, adhuc excitat tristitiam, iræ si perdatur,

Diosc.

Gen. 13.

perdatur, vel minuatur; & invidiæ, si ab alio superetur, vel parificetur. In utrisq; multiplicat timores, quia cupidi timent ne eis lucrum impediatur. Avari timent, ne eis id, quod habent, auferatur. Item animos commovet ad lites. Quia cupidus litigat, ut accipiat; avarus autem, ut teneat. Unde avaritia, sive cupiditas mater est litium, & causarum & quæstionum. Item rixæ, & bella ex cupiditate, & avaritia ut plurimum oriuntur: propter hoc Sen. dicit, quòd quietissimè viverent homines, si hæc duo pronomina, scilicet Meum, & Tuum, de medio tollerentur: Meum enim, & Tuum omnes quæstiones, & lites generant avarorum.

Tertio, propter remedium. Nam Onychinus in præsentia Sardii nocere non potest. Nam Sardius, qui mentem acuit, cum flammei sive rubei est coloris, designat amorem Christi, qui mentem acuit ad æterna consideranda, & etiam inflammat ad ea desideranda, & ideo facit vilescere omnia temporalia. Nam (sicut Greg. dicit) vilescunt temporalia, cum desiderantur æterna. Quod ergo Onychinus non nocet in præsentia Sardi, est quia illum avaritia non inficit, in quo est amor Dei; quia ubi est amor Dei, non habet locum amor mundi: & è converso. Joan. *Si quis diligit mundum, non est charitas Dei in eo.*

Greg. in hom.

1. Joan. 8.

CAP. IV.

Diversorum marmorum proprietates describuntur, ex quibus bonorum virorum perfectiones prudentiaq; partes pluribus similitudinibus patefiunt.

BOni viri assimilantur marmoribus, quia marmor aliis lapidibus est solidius, compactius, utilius, & pulchrius. Boni enim viri sunt solidi per patientiam, sive fortitudinem, benè compacti per temperantiam, pulchri per prudentiam, & utiles per justitiam. Unde ipsi sunt columnæ marmoreæ, id est, virtuosæ personæ, quibus tentoria per curiam regis, id est, Ecclesiæ Christi fulciuntur. Assimilantur ergo primo boni, & virtuosi viri marmoribus ratione soliditatis. Marmor enim solidum est: nam propter sui soliditatem difficilè rumpitur. Similiter boni viri sunt solidi, id est, fortes, & constantes, ita ut adversitatibus non cedant; & sculpturas, id est, impressiones violentas, & injuriosas, quæ sunt odium, ira, tristitia, & hujusmodi, faciliter suscipiunt. Notandum est de soliditate marmoris, quod mirabilissimum accidit, quod marmorei lapides nec chalybe, nec ferro, vel serrâ, vel malleo per violentiam edomantur; sed per laminam plumbeam asseribus mollibus interse rtam. Plumbo enim, & non ferro lapides marmorei dividuntur, & secantur inter asseres, & æquantur. Similiter fortitudo quorundam nec chalybe fortis invasionis, nec ferro duræ percussionis, nec serrâ dentata dentibus detractionis, nec malleo violentæ percussionis, nec violentia cujuscunq; tribulationis frangitur, nec vincitur. Et tamen plumbum, i. vita voluptuosa, quæ in aquis concupiscentiæ submergitur, secundum illud Exod. *Submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus; inter asseres mollissimos carnis, omnem duritiam marmoris frangit*, i. e. omnem mentis fortitudinem enervat, & destruit. Unde probissimi viri, & fortissimi bellatores, qui nunquam vinci potuerunt belli asperitate, victi tamen & debilitati sunt luxuriæ voluptate, sicut patet de Samsone, David, & de multis aliis.

Hest. 1.

Exod. 15.

Secundo, boni viri assimilantur marmori ratione compactionis. Sunt enim marmora valde compacta corpora, quorum partes sunt ad invicem colligatæ, vel conglutinatæ, vel constrictæ. Et hanc compactionem facit esse in bono viro virtus temperantiæ. Hæc enim est quæ efficit, ut caro spiritui & sensualitas rationi concordet, & confœderetur, qua s. temperantia remota, valde sibi invicem adversarentur, & mutuo dividerentur. Unde temperantia est, quæ tenet has partes hominis ad invicem concordes, & conformes, quæ scilicet concordia & conformitas est

est ut quædam salubris compactio, quæ est in bonis viris.

Tertio, boni viri assimilantur marmori ratione speciositatis sive pulchritudinis. Inveniuntur enim marmora pulcherrima diversorum colorum, & generum, sicut dicitur Paral. *Diversorum colorum omnem lapidem pretiosum & marmor paravi abundantissime.* Hæc autem pulchritudo, & varietas competit prudentiæ: quia omnium prudentium opera, grata videntur, & pulchra. Diversa autem genera, & colores marmorum, sunt diversæ partes prudentiæ, & diversi modi prudentiæ; Inveniuntur enim marmora communiter octo colorum. Quia invenitur marmor album, nigrum, & rubeum, & varium, sive serpentinum, & hæc quinque modorum; quoddam molle, candidum, & nigrum; quoddam durum, quod dicitur purpuretes, eo quòd, ut purpura rubeum est, candidis tamen intervenientibus punctis, & hoc est ex Ægypto. Est aliud corallicum in Asia repertum, non habens ultra duos cubitos in dimensione, & mensura: & tale marmor est candidum, sicut ebur, tamen habet quasdam maculas, quadam proportione diversas, & nigras. Est & aliud genus Thebaicum, aureis guttis tinctum: est & Caristeum viride, optimum, quod valde gratum habent qui gemmas sculpunt, eo quod ejus viriditas oculos reficiat. Et etiam similiter assignantur à doctoribus octo partes integrales prudentiæ, quarum quædam ad prudentiam pertinent, secundum quod est cognoscitiva agibilium; & quædam, secundum quod est operativa: secundum enim quod cognoscitiva est, si consideratur ipsa cognitio, aut est præteritorum; & sic est Tullio una pars prudentiæ præteritorum memoria: aut est cognitio præsentium, sive necessariorum, sive contingentium; & hæc est alia pars prudentiæ, quæ ab eodem intellectus vocatur, sive intelligentia. Si vero consideratur cognitionis acquisitio, ut fit per disciplinam: & sic est tertia pars prudentiæ, quæ à Macrobio super sententias Platonis Plotini vocatur docilitas; aut fit per inventionem: & sic est quarta pars, quam Aristot. vocat Eustochiam, id est, bonam conjecturationem, cujus pars, ut dicitur in eodem, est solertia, quæ est post veram conjecturationem medii, ut dicitur Arist. 1. Si vero consideratur cognitionis usus, secundum scilicet quòd ex cognitione aliquis procedit ad alia cognoscenda, vel judicanda; sic pertinet ad aliam partem prudentiæ, quæ vocatur ratio per Macrobium. Secundum vero, quod prudentia est operativa, sive operis præceptiva,

1\. Paral. 29

Arist. 7. Ethi.

Primo necessarium est, ut ordinetur ad commodum, ut ad finem: & hoc pertinet ad aliam partem prudentiæ, quam Tullius providentiam vocat.

Secundo, ut attendat circumstantias negotii: quod pertinet ad aliam partem prudentiæ, quam Macrob. vocat circumspectionem.

Tertio, quod vitet impedimenta: quod pertinet ad octavam partem prudentiæ, quam vocat Macrob. cautionem. Sunt ergo octo partes prudentiæ dictæ, s. memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, providentia, circumspectio, & cautio.

Quartè, boni viri assimilantur marmori ratione utilitatis: Nam marmor propter suam frigiditatem, & unguentorum aromaticorum conservationem, utilissimum invenitur. Et hanc utilitatem boni viri faciunt per justitiam: Nam quasi unguenta foventia, & recreantia sunt bona opera, in quibus unus homo alteri communicat, ad quæ rectè facienda, & conservanda ordinatur homo per virtutem justitiæ, cui inter alias virtutes proprium est, ut ordinet hominem in his, quæ sunt ad alterum. Importat enim justitia æqualitatem quandam, ut ipsum nomen demonstrat. Dicuntur enim vulgariter ea quæ adæquantur, justari; æqualitas autem ad alterum est. Aliæ autem morales virtutes perficiunt hominem in his, quæ sunt secundum seipsum. Et hæc ergo sunt illa marmora, scilicet sancti viri, quibus pavimentum templi, id est inferior Ecclesia, scil. militans, sternitur, ut in lib. Paral. manifestatur.

CAP. V.

Charitatis excellentia & perfectio quanta sit, ex bituminis, Sardij lapidis, jaspidisq; similitudinibus demonstratur.

CHaritas assimilatur bitumini.

Primo ratione igneitatis, quia bitumen est (secundum Isid.) quædam terra glutinosa juxta lacum mortuum, cujus natura est ardens, & ignita. Sic charitas est quædam virtus conglutinativa, & unitiva, cujus quasi locus est proprius cor mortuum, & mortificatum peccato & mundo, quia *si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo*: ut dicitur Joan. Hæc etiam virtus spiritualiter ardens ab igne sancti Spiritus est derivata, secundum illud Cant. *Lampades ejus, lampades ignis, atque flammarum.* Lampades enim Dei, sunt mentes hominum, & puræ sancti Spiritus contemplationes & flammis charitatis succensæ. Genes. *Vallis Sylvestris habebat multos puteos bituminis.* Vallis est mens humilis, quæ si est sylvestris, & à tumultu mundi, & affectu remota, habet multos puteos bituminis, id est, multos & profundos, sive altos affectus charitatis.

Isidor. *1. Ioan. 2.* *Cant. 8.* *Gen. 14.*

Secundo, ratione tenacitatis. Nam bitumen est tantæ tenacitatis, ut nec aqua, nec ferro dissolvi possit, sed sanguine menstruali. Sic charitatis glutinum tam tenax est, ut nec aqua tribulationis, nec gladio percussionis solvatur. Cant. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.* Et ideo Arca Noe, ut esset fortis contra aquas diluvii, bitumine liniri eam Deus præcepit. Genes. *Bitumine linies intrinsecus, & extrinsecus*; Arca enim Noe, id est, mens justi, debet contra aquas diluvii, scilicet contra tribulationes mundi bitumine, id est, charitate liniri intrinsecus quoad proximum. Ferrum, sive gladius persecutionis charitatis bitumen separare non potest, secundum illud Apost. *Quis nos separabit à charitate Christi? an angustia? an nuditas? an tribulatio? an fames? an gladius?* Solvitur tamen, & tollitur bitumen charitatis sanguine menstruali, id est, peccato mortali, quod ab intimo fluit ad modum sanguinis, & ad modum menstrui, & abominabile & infectivum existit.

Cant. 8. *Genes. 6.* *Rom. 8.*

Tertiò, ratione utilitatis. Est enim bitumen utile ad multa, quia multiplicem habet effectum. Nam habet virtutem compaginandi lapides. Unde lapides vivi, id est, viri justi, hoc glutino compaginantur ad invicem in fabricam Ecclesiæ: & etiam lateres, id est, peccatores ad Deum conversi, & igne doloris seu contritionis excocti, hoc glutino conjunguntur. Gen. *Faciamus lateres, & coquamus eos igni*; habuerunt lateres pro saxis, & bitumen pro cæmento. Similiter ligna & tabulæ navium alicubi bitumine compaginantur: per quas naves aliorum onera portantes, intelliguntur prælati, quibus ne dissolvantur aquis concupiscentiarum, & undis tribulationum, necessarium est glutinum, & juvamen charitatis.

Gen. 11.

Item habet bitumen virtutem attrahendi, consumendi, & consolidandi, si pulverizetur, & super vulnus ponatur, si etiam fumus naribus attrahatur multum reuma in capite consumitur, ut dicit Plat. Ita charitas ad Deum attrahit, secundum illud Ezech. *In funiculis Adam traham te, in vinculis charitatis.* Item malos humores, i.e. malas affectiones & reuma capitis, id est, fluxum mentis, scil. malarum cogitationum consumit. Item ipsam mentis mollitiem consolidat, dum timorem servilem foras mittit. Nam *perfecta charitas foris timorem mittit.*

Ezech. 11. *1. Ioan. 4.*

Item charitas assimilatur lapidi Sardio, qui (sicut dicit Isidor.) vocatur Sardius, quia in Sardis fuit primo inventus, cui hæc similitudo est competens.

Isidor.

Primo, ratione coloris: quia scilicet Sardius est rubei coloris. Rubeus autem color est, sicut igneus color, & prætendit dominium calidi in permisto, & attribuitur amori, & præcipuè charitati, quæ est, ut quidam ignis divinus mentem fervere

Cant. 5. ferveresaciens, & rubere. Cant. *Dilectus meus candidus, & rubicundus.* Candidus propter puritatem carnis, rubicundus propter inflammationem mentis. Apocal. *Qui sedebat similis erat aspectui lapidis jaspidis viridis*, intellige virginitatem carnis: est enim lapis viridis coloris, sed in rubore sardinis, intellige amorem charitatis, quo mens ignita rubet. Apoc. 4.

Secundo, ratione virtuosæ operationis, quia (ut dicit Discor.) hic lapis gaudium accendit, timorem pellit, audacem facit, & mentem acuit, & se gestantem ab incantationibus & maleficiis tutum reddit: quæ omnia suo modo competunt charitati. Hæc enim est, quæ de præsentia amati, scilicet Dei, in anima gaudium generat. Galat. *Fructus spiritus sunt gaudium*, &c. Quia sicut charitas est à Spiritu sancto, ita gaudium à charitate derivatur. Item hæc est, quæ timorem pellit: & per consequens, fortem & audacem facit. Joan. *Timor non est in charitate.* Item hæc est, quæ mentem acuit ad cœlestia contemplanda, & ideo est similis igni, qui habet figuram pyramidis superius acutam. Unde mens hoc igne flammescens, ingreditur in ipsum. Joan. *Qui manet in charitate, in Deo manet*, &c. Hæc est etiam, quæ dæmonum incantationibus, id est, blandis tentationibus, & maleficiis eorum resistit, quia *fortis est, ut mors dilectio.* Diosc. Galat. 5. 1. Ioan. 4. 1. Ioan. 4.

Tertio, ratione resistentiæ, & vigoris, quia tanti vigoris est hic lapis, quod onyx eo præsente lædere non potest. In onyche enim, qui dicitur tristitiam excitare, potest intelligi quodcunque adversum. Onyx ergo Sardio præsente non obest: quia ubi charitas adest, nulla adversitas nocet. Nam *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*, sicut dicit Apost. Cant. 8. Rom. 8.

(***)

CAP. VI.

Ex Saphyri Zimethique naturalibus effectibus vitæ contemplativæ status, virginitatisque perfectio exploratur.

Contemplatio assimilatur saphyro. Primo propter aspectum coloris. Est enim saphyrus gemma cærulea cœlo sereno in colore simillima. Similiter contemplativi viri habent colorem, id est, conversationem serenam, & cœlestem, secundum illud Phil. *Nostra conversatio in cœlis est.* Ezech. *Supra firmamentum, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis saphyri.* Phil. 4. Ezech. 1.

Secundo propter excessum valoris: quia saphyrus inter gemmas est summè pretiosa, & regum digitis magis apta, & inter omnes melior est, maximè Indica, quando habet quosdam pulveres aureos intermixtos. Similiter & inter vitas vita contemplativa est pretiosissima. Est enim majoris meriti, dulcioris exercitii, quietioris animi. Unde Maria optimam partem dicitur elegisse. Hoc maximè competit regibus, id est prælatis, & rectoribus, ut sicut aliis præeminent honoris dignitate, ita etiam aliis præemineant mentis sublimitate. Est autem contemplatio optima, quæ sic mentem elevat ad cœlestium eminentiam, (quod tamen ei non tollat propriæ fragilitatis memoriam, ut scilicet contemplativi animus & sit per contemplationem sublimis, & per sui cognitionem semper remaneat humilis. Et talis est saphyrus, qui habet pulveres aureos intermixtos; Est enim propriæ fragilitatis, vel mortis intuitus, velut quidam pulvis aureus, pulvis per humilitatem, aureus per utilitatem, quia servat animam ne à peccato corrumpatur, sicut aurum dicitur conservare à lepræ corruptione, si ejus pulvis, vel limatura sumatur in cibo, vel potu, vel medicina, ut dicit Plato. Job. *Locus saphyri lapides ejus, & gleba illius*, &c. Eccl. *Memorare novissima*, &c. Luc. 10. Iob. 28. Eccl. 8.

Tertio, propter defectum fulgoris. Est enim

enim saphyrus depressus non perlucidus, ut dicit Isido. Sic contemplatio præsentis vitæ, non est lucida, sed obscura: quia videmus nunc per speculum, & in ænigmate. Ezech. *Vidi, & ecce in firmamento quod erat super caput Cherubim, quasi lapis saphyrus*: per firmamentum intelligitur firmitas & stabilitas gloriæ cœlestis: quæ dicitur super caput Cherubim, quia scilicet omnem mentem, & scientiam transcendit: & est *quasi lapis saphyrus*, quia scilicet contemplationis ejus intuitus in hac præsenti vita, quantumcunque sit nobis delectabilis & gratus, tamen non est purus & clarus, sicut saphyrus est aspectui quidam gratus, sed tamen condensus non lucidus. Et ideo Philoso. dicit; quod de divinis in vita ista parum possumus in contemplando proficere. Tamen illud modicum non est negligendum: quia delectabilius est adhuc, quàm aliqua alia omnia quæ apud nos sunt.

Isido.

Ezech. 10.

Aristot. propr. anima.

Item contemplatio cœlestium assimilatur zimeth, id est, venæ terræ, de qua fit lazurium.

Primo ratione coloris. Quia lapis hic est tanto melior, quanto colori cœlesti similior. Et habet quædam corpuscula, quasi aurea interserta: Ita contemplativi viri, tanto sunt meliores, quanto cœlestibus civibus sunt in contemplatione, & conservatione similiores. Unde virginitas conjugio præfertur, quia incorruptioni vitæ cœlestis similius conformatur. Luc. *In resurrectione, neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.*

Luc. 20.

Secundo, ratione communionis. Nam hic lapis sine terra valet contra syncopim: sed nunquã patienti datur, nisi subtilissimè conteratur, & multotiens abluatur: & est signum perfectæ ablutionis, quando aqua, in qua abluitur, parum, aut nihil coloratur: nec debet dari cum decoctione, quia descenderet ad fundum; sed ante, vel post de u..., & hoc cum sero, ut dicitur in lapidario. Nota, quod serum est liquor, qui fluit de recenti caseo cum premitur, ut dicit Catholicon. In quibus significatur, quod ea, quæ sancti viri per altitudinem contemplationis percipiunt, hæc, ut inferioribus prosint, debent eis communicare lucidè. Unde oportet, quod subtilissimè conterantur, id est, diligenter exponantur. Item discretè, unde non cum decoctione, id est, non cum illo fervore cum quo ab eis recipiuntur, sed secundum convenientiam inferioris auditoris. Item mundè, sine administratione phantasiarum, sive errorum. & ideo oportet, ut frequenter abluantur. Item sic dari debent, ut possit, qui accipit, faciliter capere: & ideo cum sero quod est lacteum, & facit ad deglutiendum. Apostol. *Tanquam parvulis in Christo lac vobis dedi.*

I. Cor. 3.

Tertio, ratione curationis. Valet enim miro modo talis pulvis, sive potio ad solvendum, & curandum quartanam: quia ea quæ sancti viri ex cœlestium contemplatione percipiunt, aliis (ut dictum est) debito modo data, id est, communicata, solvunt ab eis quartanam, id est, accidiam. Nam quartana ex putredine humoris frigidi, & melancholici provenit, quæ etiam ac accidiam disponit; sed verba cœlestia audita mentem frigidam accendunt, & sic accidiæ frigus repellunt. Hæc requies, & dulcedo contemplationis habetur post certamina laborum, & subjugationem passionum. Unde vita contemplativa assimilatur terraneo, qui est lapis crystallo similis, ceruleo colore infectus, vel refertus, & hic apud Germaniam est. Alius est Hispanicus rutilans, sicut flamma. Unde per primum qui est crystallo similis, designatur cordis puritas, per secundum quidem flammeum, designatur charitas. Et hæc duo maximè ad contemplationem disponunt. Sed notandum, quod utriusque virtus dicitur esse ad prælia & causas vincendas, & valent etiam ad dulces somnos, sicut in lapide dicitur. In quo significatur, quod post prœlia superata laborum, & tentationum, post causas devictas etiam passionum, in quibus caro sub judicio rationis adversus spiritum contendit, sequitur dulcis somnus, id est, requies contemplationis.

Sap. 8. Aug. li. confes.

Iob. 24.

Eccl. 16.

CAP.

CAP. VII.

Margaritæ atque chalybis naturales proprietates, quibus continentes & virgines comparantur, Christumque ac B. Virginem veram esse margaritam declaratur.

COntinentes, & præcipuè virgines, assimilantur margaritis. Primo, ratione genituræ, sive generationis: quia margarita generatur ex cœlesti rore, quem certo tempore anni conchæ hauriunt. Et dicitur margarita, quia in choncis maris invenitur. Et dicitur in lapidario, quod quando margarita generatur ex rore, quanto rorantis aëris haustus plus fuerit, tanto roratio majorem generat margaritam. Et dicitur, quod cum margarita incipit generari, si coruscatio, vel tonitruum superveniat, & concha claudatur, quod sic abortum patitur. Quod ergo margarita ex cœlesti rore generatur, significat, quòd continentia carnis ex dono cœlestis gratiæ possidetur. Unde dicitur Sap. *Non possum esse continens, nisi Deus det.* Et ideo dicebat Aug. Da quòd jubes, & jube quod vis, imperans nobis continentiam. Et ideo quanto plus hauritur de gratia, tanto major & purior est continentia, sic quanto plus hauritur de rore, tanto major generatur margarita. Quod autem in conchis maris invenitur, significat quòd continentia non in delitiis reperitur, secundum illud Job. *Non invenitur in terra suaviter viventium.* Bern. Humilitas perit in divitiis, & castitas in delitiis: sed in conchis reperitur, id est, in duris, & amaris potius conservatur. Quod autem tonitruo, & coruscationi se claudens abortit, signat, quòd continens, nisi divinæ magnitudinis timori, seu inspirationi, quæ in tonitruo designatur, se per humilitatem aperiat, interior margarita, id est, interior puritas non integra servatur, sed perditur. Unde Ecclesia. *Nisi timore Dei tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua.*

Sap. 8. Aug. li. confes. Job. 24. Eccl. 16.

Secundò, ratione excellentiæ: quia quædam margaritæ sunt aliis excellentiores, quædam enim uniones vocantur, eo, quod tantum unus, & non plures simul reperiantur, & in his designatur prærogativa continentiæ, sive virginitatis Christi, & Matris suæ: Quia Christus tantum unus inter homines, & mater ejus tantum una inter mulieres, est vera & perfectissima margarita, propter singularem & perfectissimam continentiæ puritatem. Unde Matt. *Inventa una pretiosa margarita*, &c. Communiter autem inter margaritas sunt meliores candidæ, quàm quæ aliquo modo sunt flavæ. Nam juventus, aut matutini roris conceptio facit claras, has verò senectus, vel ros vespertinus reddit obscuras, ut dicit Isidor. Margaritæ ergo candidæ sunt virgines: quasi autem flavæ, sunt viduæ continentes: sed melior, & clarior est continentia virginalis, quæ ab ipsa juventute quasi matutino rore, id est, tempestiva gratia decorata virginitatis decorem tenuit, quam quæ in senectute, quæ quasi vespertino rore, id est, tarda gratia superfusa continentiam incepit. Inveniuntur quædam naturaliter perforatæ, & illæ adhuc meliores sunt aliis: & tales sunt virgines fideles, quæ scilicet verbo fidei perforatum habent auditum. Nam fides est ex auditu, & auditus per verbum Dei, quod penetrabilius est omni gladio ancipiti. Sunt ergo illæ margaritæ præ aliis eligendæ, quæ sunt albæ, claræ, speculares, & rotundæ. Quia illæ continentes sunt aliis meliores, quæ sunt albæ per carnis virginitatem, claræ per mentis puritatem, speculares per conversationis sinceritatem, & rotundæ, id est, mobiles præ operositate: quia corpus rotundum motui est aptum. Non enim oportet virgines manere otiosas. Prov. *Panem otiosa non comedit.*

Matth. 8. Isidor. Prov. 31.

Tertio, ratione apparentiæ: videntur enim, & sunt margaritæ parvæ in quantitate, ut nec ultra seminucem crescere unquam putentur, sed tamen sunt magnæ in valore. Sic virgines, & continentes decet esse parvas per apparentiam humilitatis, exemplo illo summæ Virginis, quæ dixit: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ*: sed tamen debent esse magnæ, per existentiam, & valorem virtutis.

Luc. 1.

Quartò, ratione efficaciæ, quia habent virtu-

virtutem malorum humorum abstersivam, fluxus ventris, & sanguinis restrictivam, & etiam cordis conforrativam: unde valent contra cardiacam, & sincopim: Sic virgines & continentes debent in seipsis malos humores, id est, malas affectiones, sive immundas cogitationes expellere; fluxum carnis & sanguinis, id est, peccati per abstinentiam, & honestatem restringere; & spiritualibus, & piis operibus, scilicet orationibus, & eleemosynis sui cordis debilitatem confortare, ne pusillanimitate deficiant ex aliqua tribulatione, vel tentatione.

Item continens assimilatur chalybi.

Primo, quia chalybs est substantia purior ferro, quia ferrum est magis terrenum in substantia, & habet terrestre lutulentum, & non parum. Et è contrario chalybs habet minus in terreno, nec ita lutulentum est, sed magis purum. Tanquam ferrum ergo impurum homo incontinens est, habens lutulentiam carnalis immundiæ, sed tanquam chalybs est homo continens, habens parum de terrestri, id est, de concupiscentia carnis, & sine lutulentia, id est, carnali immunditia.

Secundo, quia chalybs est ferro compactior, & ideo etiam solidior. Similiter etiam continens est bene compactus, id est, bene compositus in moribus, & solidior, id est, stabilior. Sed è contra incontinens incompactus est, id est, incompositus, sed mollis magis ad cedendum tentationibus, sicut ferrum facilius mollificatur ab igne.

Tertio, quia est durabilio: quia ferrum propter impuritatem citius rubiginem contrahit, quæ ipsum consumit. Similiter homo incontinens citius sen ctutem incurrit, quæ ipsum corporaliter debilitat, & consumit, sed homo continens diutius vivit, quia non cito senescit.

Quarto, quia ignis citius adurit ferrum, quia minus compactum citius penetrat, tanquam ergo ignis adurens est mulieris pulchræ consortium, vel convictus, quæ cor hominis incontinentis cito penetrat, & inflammat. Hieron. Flammigero igne percutit mulier conscientiam & inflammat. Sed continens est, sicut chalybs, in quem ardor carnalis amoris non faciliter intrat.

Hieron.

CAP. VIII.

Zigniti lapidi correptor, Cotique correptio quibusdam exemplis assimilatur, verique correptoris munus exprimitur.

Correptio delinquentis debet esse similis lapidi, qui dicitur Cos. Dicitur n. sic, eo quod ad incidendum ferrum acuat. Cos enim Græcè, incisio Latinè dicitur. Quia scilicet correptio debito modo facta, etiam à mente ferrea & dura, non tantum vitia amputat, & incidit, sed ad bona eam aptat, & acuit. Sed quædam Cos est, ut dicit Isidor. quæ ad acuendum indiget oleo, quædam aqua. Quia videlicet discreta correptio, quandoque indiget oleo lenitatis, secundum illud: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, corripite hujusmodi in spiritu lenitatis.* Etiam quandoque indiget aqua austeritatis: Nam (sicut idem Isidor. dicit) oleum coti additum lenem, aqua vero acerrimam aciem reddit. Hoc autem agendo, Cos proprium habet, quod dum acuendo alteri servit, se paulatim consumit, ut Gregor. dicit. Et talis est prælatus malus, vel prædicator, qui dum aliis prædicando, vel corrigendo proficit, seipsum male vivendo, vel se non emendando amplius condemnat, & destruit. Debet ergo esse ut Cos justitia, vel zelus rectoris, qui dum linguam vel manum movet ad corrigendum vitia delinquentis, quasi ferrum acuit ad incisionem ulceris. Corrigere volens delicta, debet intendere ad extirpandum vitiorum radices, id est, illa principalia vitia cohibere, ex quibus quasi omnia delicta præcipuè oriuntur, sicut sunt superbia, avaritia, luxuria. Et ideo correctot vitiorum debet esse similis lapidi zigniti. Zignites enim dicitur lapis quasi vitrei coloris esse, qui gestatus ad collum (sicut dicit Diosc.) sanguinem stringit, mentis alienationem expellit, & applicatus ligno ardenti, flammam ejus extinguit. Fluxus san-

Isidor. *Gal. 6.* *Isidor.* *Gregor.* *Dioscor.*

sanguinis refertur ad luxuriam, proxima enim sibi sunt secundum naturam sanguis & semen: mentis alienatio refertur ad superbiam, qua quis à vera sui cognitione alienatus, æstimat de se, quod non est. Sed flamma ligni designat cupiditatē & ardentem avaritiam animi. Unde cum ista refrænantur, omnia vitia cum eis cohibentur.

CAP. IX.

Vera dilectionis, amicitiæque effectus ex variis calcis tartarique proprietatibus similitudine quadam depromptis exprimitur.

Dilectio veræ amicitiæ assimilatur calci.

Primo, ratione igneitatis. Nam secundum Isido. propter hoc calx viva dicitur, quia quamvis actu sit frigida, occultum tamen in se continet ignem. Unde si aqua perfusa fuerit, mox ignescit. Et quoddam valde mirabile accidit, ut Aug. dicit, quia calx ex aqua incenditur: ex qua omnis ignis extinguitur: oleo vero extinguitur, quo omnis ignis nutritur. Similiter vera amicitia, etsi aliquando quantum ad exteriores actus videatur frigida, id est, quod non operetur, vel ostendatur exteriori signo, sive propter occupationis alicujus impedimentum, sive quia non sit opportunum; tamen semper ignem vivi amoris servat in intimis cordis. Et propter hoc dicitur Prov. *Omni tempore diligit qui verè amicus est.* Sed superveniens aqua alicujus tribulationis, seu angustiæ, vel necessitatis, tunc statim ille ignis interior, id est amor, erumpit, & exterius in opere se ostendit; & ideo Salomon ibidem subdit; quod frater in angustia comprobatur. Unde ignis veræ dilectionis in aqua, id est tribulatione, & adversitate magis accenditur: propter quod dicit Valer. Maxim. quod sinceræ fidei amici præcipuè in adversis cognoscuntur. Sed ex oleo consolationis & prosperitatis calx dilectionis quasi extingui videtur, sive quia prosperitas mundi quandoque extinguit, & tollit dilectionem Dei; sive quia homini in prosperitate posito non est necessarium magna signa, vel obsequia dilectionis ostendere. Quia (sicut dicit idem Valerius) prospera fortuna cum divina largitione foveatur, humana minus indiget. Non decet enim hominem amico in prosperitate posito magna signa dilectionis, vel obsequia ostendere, ne fortè æstimetur, quod propter illius prosperitatem, & propriam utilitatem eum diligat. Unde Philosoph. dicit, quod ad amicum in adversitate positum, eundum est cito, & sæpe: sed ad amicum positum in prosperitate, raro, & tardè.

Isidor. *August. de civi. Dei.* *Prov. 17.* *Valer. Maxim.* *Aristot. Eth.*

Secundo, dilectio veræ amicitiæ assimilatur calci ratione unitatis, quia lapis lapidi non bene conjungitur, nisi ei calce media uniatur. Nam ex calce cum admixtione arenæ & aquæ fit cæmentum, quo lapides ad invicem strictius uniuntur. Ita homo homini non verè sociatur, nisi ei dilectione animi immediatè uniatur; quæ scilicet dilectio si cum arena patientiæ, quæ sub aquis tribulationum moratur, sive sit arena quæ abstrahatur à fluvio, vel saltem pedibus teratur, sive sit quæ fodiatur à terra, quorum utrumque patientia toleratur, & iterum cum aqua sapientiæ misceatur, cæmentum, id est, glutina faciet perfectæ unitatis. Nam inter quos charitatis dilectio cum patientia & sapiētia viget, ibi perfecta unio & jucunda societas adest, de qua dicitur in Psalm. *Ecce quàm bonum, & quàm jucundum, habitare fratres in unum.*

Psal. 132.

Tertio, ratione utilitatis & bonitatis, quia sicut dicit Isidor. illa calx est melior, & utilior, quæ ex lapide albo, & duro generatur. Et sic illa invenitur vera, & utilis amicitia, quæ ex animo puro, & vero generatur. Unde Philosoph. probat, quòd pravorum amicitia, qui non se puro animo diligunt, non est amicitia vera. Et secundum August. Amicitia, quæ deseri potuit, nunquam amicitia vera fuit. Unde vera amicitia debet esse pura, & firma.

Arist. in Ethi.

Item dilectio proximi assimilatur tartaro.

Primò ratione terrestreitatis: nam tartarum est vini fæculentia, & terrestreitas, quæ ad modum terræ, vel mollis lapidis

circa partes dolii induratur, & vulgariter apud Tuschos dicitur Gromma. Vino autem assimilatur charitas, cujus pars subtilior, & purior, dilectio Dei est: sed faeculentior pars, & terrestrior est dilectio proximi, quae tamen in dolio cordis debet circumquaque diffundi & firmari, secundum illud: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris.* Rom. 5.

Secundo, ratione qualitatis: quia talis vini crusta calida est, & sicca in tertio gradu: quia scilicet dilectio proximi calefacit cor per compassionem, secundum illud Apost. *Quis scandalizatur, & ego non uror?* 2. Cor. 11. Et desiccat omnem inordinatum humorem, id est, omnem pravam affectionem erga proximum. Est etiam in tertio gradu, quia primus gradus est dilectio Dei, secundus dilectio sui, tertius dilectio proximi: propter quod dicitur Matth. *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Matth. 22.

Tertio, ratione utilitatis, quia tartarum, sicut dicitur in Platon. extenuat, & mundificat, & consumit: & ideo valet contra scabiem, & serpiginem, & pruriginem: & contra capitis immunditias. Similiter dilectio proximi extenuat substantiam, sive divitias hominis, quando facit largiri superflua, secundum illud Luc. *Quod superest, date eleemosynam.* Luc. 11. Sed tunc magis consumit, quando facit largiri necessaria Job. *Si comedi buccellam meam solus.* Job. 31. Et tunc mundat immunditias capitis, hoc est impuritates mentis hujusmodi eleemosynas largiendo, secundum illud Luc. *Date eleemosynam, & ecce omnia vobis munda sunt.* Luc. 11.

CAP. X.

Aeris natura atque distinctio, cui variis similitudinibus triplex eloquentia comparatur.

Eloquentia assimilatur aeri.

Primo ratione generationis: quia aes, sive cuprum generatur sicut caetera metalla, ex sulphure & argento vivo: sed hoc accidit, quando plus est de sulphure, quam de argento vivo, & sulphur est terreum, non purè rubeum, habens calorem adurentem. Argentum verò vivum est mediocre nec nimis grossum, nec nimis subtile. Ex tali enim commixtione aes generatur. Similiter eloquentia cōponitur ex duobus, scilicet ex meditatione interiori, quae sulphuri assimilatur, quia in inferioribus venis terrae generatur; item ex pronunciatione exteriori, quae propter labiorum, & linguae motum argento vivo assimilatur, quod scilicet multum est mobile, & propter motum, (ut dicit Plin.) vivum appellatur. Sed debet hoc esse mediocre, scilicet inter grossum, & subtile: quia nec nimis rudia verba, nec etiam nimis subtilia, id est difficilia, sed aperta & mediocria, audientibus convenientia, sunt accepta in elocutione, vel pronunciatione vulgari. Et tali eloquentia dicitur Hiere. *Cor meum ad Moab, quasi tibia aeris sonabit;* Hier. 48. & nominat primo cor, quia in elocutione debet praecedere meditatio, & deliberatio cordis, Psalm. *Os justi meditabitur sapientiam,* Psal. 36. id est meditatam sapientiam loquetur: secundo nominat tibiam aeris, in qua attenditur harmonia, sive proportio, & mediocritas quaedam soni, quae pertinet ad eloquentiam, & pronunciationis suavitatem.

Secundo, ratione distinctionis (sicut enim Isid. dicit) aes si mixtum fuerit aliis metallis, colorem & virtutem commutat. Unde quoddam est album ad modum argenti, quoddam fulvum ad modum auri est. Et aliud est genus aeris, quod ex ductibili aere attenuatum in laminas & felle tauri unctum, speciem auri praetendit & poni consueverat in histrionum coronis, propter quod coronarium est vocatum. Similiter est triplex eloquentia, quaedam spiritualis sicut praedicatorum, & haec praecipue intendit ad animarum purgationem, & dealbationem, unde assimilatur aeri, quod est album ad modum argenti: Psal. *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.* Psal. 11. Pro. *Argentum electum lingua justi.* Prov. 10. Alia vero est eloquentia saecularis, sicut Rhetorum & aliorum prolocutorum saecularium, quae ut plurimum ordinatur ad lucrum auri, vel commodum alicu-

alicujus temporalis rei, auro appretiabilis: unde non incongruè assimilatur illi æri, quod fulvum est ad modum auri.

Tertio vero est eloquentia jocularis, quæ ad delectandum, & solatiandum, sicut & poëtæ hactenus faciebant: & hæc assimilatur illi æri quod ponitur in histrionum coronis. Quocunque ergo modo sit eloquens, habet aspectum sive assimilitudinem æris, secundum illud Ezech. *Cujus erat species quasi species æris.* Ezech. 40.

Tertio ratione corruptionis, quia æs cito rubiginatur, nisi oleo perfundatur: Vasa enim ærea fiunt rubiginosa, nisi confricentur arena, ex quo accipitur quod omnis eloquens, & linguosus contrahit & tenet peccati rubiginem. Job. *Est quasi lignum putridum æs*, nisi præservetur gratiæ, sive charitatis unctione: propter quod dicebat Apost. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs*, & cætera, vel nisi ab hac rubigine purgetur asperitate pœnitentiæ. Et idcirco (ut Hieron.) melius est habere rusticitatem sanctam, quam eloquentiam peccatricem. Iob. 40. 1. Cor. 10. Hieron.

Quarto ratione sonationis, quia æs maxime convenit officio campanarum, & tubarum propter sonoritatem. Quasi autem campanæ optimè sonantes, & à remotis partibus audibiles fuerunt sancti Apostoli: quia *in omnem terram exivit sonus eorum & in fines orbis terræ verba eorum*, ut dicitur in Psalm. *Sed quasi tubæ æreæ sunt doctores, & prædicatores alij.* Prædicatori enim dicitur Isa. *Clama, ne cesses, & quasi tuba exalta vocem tuam.* Hiere. *Vox ejus quasi æris sonabit.* Psal. 18. Isa. 58. Hier. 64.

Quinto ratione curationis, quia æs contra infirmitates multas virtutem habet. Nam (sicut dicit Plin. & etiam Diosc.) æs exustum, & pulverizatum habet virtutem dissolvendi, & consumendi, extenuandi, expurgandi noxios humores, vulnera sanat, caliginem oculorum purgat, superfluas carnes corrodit, & ultra crescere non permittit. Sic eloquentia, & lingua prædicatoris si fuerit adusta, id est, igne Spiritus sancti ignita, & inflammata, & pulverizata, id est humilitate fundata, vel pulverizata, id est diligenter & subtiliter declarata: quia quasi æs durum conteritur dum verbum difficile vel obscurum diligenter exponitur: talis inquam eloquentia habet virtutem dissolvendi duritiam cordis, & sumendi humorem carnis, id est luxuriam, extenuandi plenitudinem divitum, dum eos movet ad divitiarum largitionem & mundi contemptum: Item purgandi noxios humores id est noxios affectus hominum peccatorum: sanat etiam plurimum vulnera, id est vitia tentationum, purgat caliginem errorum, corrodit superfluas carnes, id est ingluvedinem gulosorum, & etiam eas retinet ne crescant, per abstinentiæ & temperantiæ remedium. Omnia enim hæc sancti prædicatores operantur frequenter in conversione peccatorum. Et ideo ipsi sunt instrumenta curationis, & ablutionis peccatoris. Exod. *Præcepit Dominus fieri labrum æneum ad lavandum*: per quod labrum eloquentia signatur, seu doctrina prædicatorum, quæ ablutiva, & mundificativa est vitiorum, & sordium hominum peccatorum. Plin. Exod. 40.

CAP. XI.

Eucharistiæ similitudines quædam, quæ ex variis diacletis eschytisque lapidis proprietatibus excipiuntur.

Eucharistiæ Sacramentum assimilatur lapidi, qui dicitur diacletes, qui est pallidus, lucens, ut berillus: qui (ut dicitur in lapidario) si mortuo applicetur, statim soliditas perdit vires. Sanctus enim hic lapis est, & quem mors sternit, abhorret: sic Eucharistiæ Sacramentum abhorret eum qui est in peccato mortali, à quo si assumatur, non ei prodest, sed obest: Non enim iste cibus est cibus mortuorum, sed vivorum. Joan. *Qui manducat me, & ipse vivet.* Ioan. 6.

Item Christus sub cibo Sacramentali contentus similis est illi lapidi, qui dicitur eschites, qui invenitur in nidis Aquilarum, de quo dicitur, quod si de veneni fraude aliquis suspectus fuerit, si reus fuerit,

fuerit, & hic lapis sub cibo positus fuerit, cibum eum deglutire non finit: sed si subtractus fuerit lapis, mox eum deglutiet. Sic Christus, qui invenitur in nidis Aquilarum, id est in cordibus contemplativorum virorum positus, id est contentus sub cibo sacramentali, reum veneni, id est peccati mortalis, glutire non finit; vel reum fraudis, id est hypocritam, vel fictum, ipsum cibum deglutire non finit, scilicet spiritualiter. Nam licet fictus, vel in peccato mortali existens manducet ipsum sacramentaliter, non tamen spiritualiter, ut Sacramenti ipsius percipiat effectum. Unde spiritualiter quoad animam ipsum non deglutit. Et ideo sicut Apost. dicit: *Probet se homo unusquisque, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* 1.Cor. 11.

CAP. XII.

Christianæ fidei perfectio atque dignitas, ex perfectione naturalique carbunculi virtute pluribus similitudinibus apertè monstratur.

FIdes Christiana assimilatur lapidi carbunculo.

Primo, ratione fulgoris; dicitur enim carbunculus; quia videtur quasi carbo ignitus non ardore, sed splendore, cujus fulgor est tantus, quod nec nocte vincitur: lucet enim in tenebris, adeo ut flammas ad oculos vibret. Sic fulgor fidei Christianæ tantus est, quod nocte, id est, tenebrositate hæreticorum, vel obscuritate persecutionum, vel caligine peccatorum vinci, vel extingui non potest. Nam in omnibus hujusmodi tenebris sic fides Catholica fulget, ut flammas interdum excæcantes, interdum vero illuminantes, ad oculos interiorum mentium vibret. Nam de lumine fidei aliqui excæcantur, scilicet, non recte credentes: vel quod credunt, non tamen facientes. Quidam vero illuminantur, ut veri & vivi fideles, qui habent fidem per dilectionem operantem, Ecclesi. *Gemmula carbunculi in ornamento auri*, &c. Nam per ornamentum aureum intelligitur charitas; per gemmam vero carbunculi, fides. Unde carbunculus ponitur in auro, cum fides Catholica charitativè operatur; & hæc est quæ verè illuminat, & ad salutem operatur. Eccl. 32.

Secundo, ratione distinctionis. Sunt enim 12. genera carbunculi fulgentis, & radios ad modum ignis emittentis, & candida zona præcincti, ut dicit Isid. in quibus 12. significantur articuli, quibus ipsa fides distinguitur: de quorum distinctione dictum est supra in primo li. c. 25. Qui articuli omnes 12. mirabilibus radiis veræ cognitionis, eorum quæ ad nostram salutem pertinēt, nos illuminant. Sed quasi zona alba est simplex fidei veritas, qua intellectus credentis astringitur, ut unicuique articulo firmiter inhæreat, etiamsi rationem non videat. Isidor.

Tertio, ratione variationis, quia carbūculi proprium est, quod projectus in ignē velut inter mortuos carbones extinguitur: sed aqua perfusus exardescit. Sic fides in ignē projicitur, quando fidelis quisque in peccatum mortale prolabitur: quia peccatum perpetratum appetitum peccandi non extinguit, sed amplius accendit, sicut lignum appositum igni. Et propter hoc peccatum assimilatur igni, quod dum opera fidei cessare facit, ipsam fidem mortificat, & extinguit, quia *fides sine operibus mortua est.* Sed tunc carbunculus aqua perfunditur, & quasi reviviscit, quando fidelis mens ad pœnitentiam revertitur, & lachrymarum aqua perfunditur. Tunc enim redeunte divina gratia, & reparata charitate amissa, restituitur etiam fidei vita, id est vigor operandi: quia *fides per dilectionem operatur.* Iac. 2. Gal. 5.

Quarto, ratione valoris, vel comparationis, quia est quædam species carbunculi, in qua inter lucidos ignes apparēt quædam guttæ aureæ, & hæc gemma respectu aliarum est quasi pretii incomparabilis. Quasi autem gutta carbunculi aurea in lucido igne, est patientia fidelis hominis in tribulatione sua, & persecutione, quam patitur, præcipuè pro ipsa fide: & hæc vocatur probatio fidei, quæ est quasi incomparabilis pretii secundū illud Petr. *Vt probatio fidei vestræ multo pretiosior sit auro.* 1. Petr. 1.

Quinto,

Quinto, ratione vigoris: quia carbunculus sculpturis, & simulacris resistit, sive idolorum, quia fides idololatriam horret: sive avarorum, quia avaritia est idolorum servitus.

Item fides Sanctorum assimilatur lapidi, qui dicitur amiathon, à quo, ut dicit Isidor. si vestis tacta fuerit, contra ignem resistit; & si supra ignem posueris, non ardebit, sed splendore accepto nitidior erit, hic omnibus maleficiis magorum resistit. Nam fides sanctorum est, quæ igni, id est, persecutionis fervori, sive persequentium furori à principio Ecclesiæ resistit, & finaliter ipsum superans vicit, secundum illud Hebr. *Sancti per fidem vicerunt regna, & ita extinxerunt impetum ignis.* Et hæc est etiam, quæ splendorem miraculorum accepit, & quæ per processum temporis nitidior & purior apparuit: & hæc insuper est, quæ omnia magnorum præstigia & maleficia repulit, & damnavit, quibus totus mundus erat ferè plenus.

Hebr. 11.

CAP. XIII.

Dei gratiæ perfectiones, quæ ex variis Iaspidi, Saphyri, Onychini, nitri, salisq; similitudinibus eliciuntur, quemadmodum in corde conserventur, exprimitur.

GRatia Dei assimilatur Jaspidi.

Primo, ratione gratiositatis; quia Jaspis est lapis viridis, smaragdo similis, sed est grossioris coloris. Color autem viridis super omnes colores est gratior oculis. Unde dicitur Eccl. *Gratiam, & speciem desiderabit oculus: sed super hæc omnia viridem.* Et similiter gratia Dei super omnia facit animam magis gratam, & placidam, & perlucidam coram oculis Dei: & ideo vocatur gratia, quasi gratum faciens. Unde sicut jaspidis aspectus est gratus oculo humano, sic aspectus hominis, in quo est gratia, gratus est oculo divino. Apoc. *Qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis.*

Eccl. 40.

Apoc. 4.

Secundò, ratione diversitatis: habet enim jaspis diversitatem specierum: quia sicut dicit Isidor. sunt 27. species jaspidis.

Item habet diversitatem colorum, quia quamvis præcipuus color ejus sit viridis, multos tamen habet alios colores intermixtos: sic gratia Dei habet multos modos, & varios in hominibus facit affectus. Pet. *Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Et Apost. *Divisiones gratiarum sunt, &c.*

1. Petr. 4.
1. Cor. 12.

Tertio, ratione utilitatis: quia valet ad multa. Nam primo jaspis febrem refrænat. Et similiter gratia Dei reprimit morbum febrilem, id est, inordinatum cupiditatis ardorem, qui est ut febris animæ, dans ei sitim insatiabilem, quam tamen divina gratia reprimit, & extinguit.

Item jaspis hydropisim juvat, quando defertur à patientibus castè. Similiter gratia Dei valet contra superbiam, quæ est hydropisis quædam, id est inflatio animi, præbens contra eam medicinam humilitatis, quæ præcipuè est necessaria virginibus, & continenter viventibus, ne per superbiam virginitatis perdant eminentiam. Nam quandoque (sicut dicit Gregor.) Deus punit occultam mentis superbiam per manifestam carnis ruinam.

Item jaspis inter pericula facit hominem tutum. Juvat etiam patientem: quæ etiam competunt gratiæ contra vitium accidiæ; quia frequenter accidiosus, & piger bona refugit, timens difficultatem & periculum, ubi non oportet. Prov. *dicit piger, leo est in via, &c.* Sed hunc timorem gratia Dei expellit, & ideo facit hominem tutum, & solicitum. Quandoque etiam homo piger, & accidiosus, licet bonum opus concipiat, id est, facere proponat, tamen ipsum nimis tardat; & ideo similis est mulieri, quæ concipit quidem, sed tempore debito non parit. Contra quod gratia Dei modo jaspidis juvat ad pariendum, id est, ad bonum propositum opere complendum.

Prov. 20.

Item jaspis interiorem ardorem refrigerat, quia gratia Dei mitigat iram quæ interius accendit & urit.

Item jaspis luxuriam coarctat: & multo magis hoc agit gratia, à qua continentiæ donum manat, secundum illud Sap. *Non possum esse continens*, &c.

Sap. 8.

Item jaspis pulverizatus, & cum lacte datus, ulcera inveterata sanat. Ulcera autem inveterata sunt gulæ vitia, sive damna, quæ in ipso mundi exordio in nostris primis parentibus incœperunt, & nunquam plenè sanari potuerunt. Hoc etiam gulæ vitium, sive ulcus cum quolibet homine ab infantia nascitur, & semper cum eo crescit, & nutrit. Unde nec hoc ulcus sic inveteratum sanatur, nisi per gratiam Dei.

Item jaspis sordes oculorum purgat. Oculorum aut sordes pertinent ad invidiam: quia *nequam est oculus invidi*, ut dicitur Eccles. Etiam invidenti, & murmuranti de gratia aliis facta, dictum est à patrefamilias. *An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Hanc ergo nequitiam, & impuritatem oculorum purgat divina gratia, quia invidiam expellit, dum qui non æmulatur, charitatem infundit. Et sic patet quòd murus virtutem protegens ab insultu omnium vitiorum ex gratia Dei constituitur: & ideo congruè, ut dictum est, jaspidi assimilatur, de quo dicitur Apocal. *Structura muri ejus*, scilicet civitatis animæ ex lapide jaspide, unde in ea oportet principaliter animam esse fundatam, si vult evadere vitiorum ruinam. Apocal. *Fundamentum primum jaspidis.*

Eccl. 14.
Matth. 20.
Apoc. 21.
Apoc. 21.

Item gratia Dei assimilatur saphyro, quia generat in nobis septem virtutes secundum septem conditiones saphyri.

Primo, quia saphyrus habet scintillam relucentem, per cujus relucentiam indicatur virtus ejus. Similiter anima existens in gratia Dei habet veram relucentiam fidei, quia in peccatoribus gratia Dei carentibus fides est non verum lumen, sed mortuum, vel extinctum: unde fides talis est sine operibus meritoriis, & gratuitis, *& fides sine operibus mortua est.*

Iac. 2.

Secundo, dicitur saphyrus habere virtutem firmandi animum in bonis. Et hoc competit gratiæ, quæ in nobis causat spem futuræ vitæ, quam Apost. assimilat anchoræ, quia animam firmam tenet in mari pœnitentiæ, & propter hanc firmitatem dicitur fundamentum. Apoc. *Secundum fundamentum saphyrus*, & dicitur spes secundum fundamentum, respectu fidei, quæ est primum.

Hebr. 6.
Apoc. 21.

Tertio, dicitur habere virtutem timorem expellendi, quod competit etiam gratiæ, in quantum in nobis generat, & perficit charitatem, cui B. Joan. attribuit expellere timorem: unde in hac anima firmatur, & solidatur contra mundanum timorem. Ideo dicitur Ezech. *Ecce in firmamento, quod erat super caput Cherubim, quasi lapis saphyrus. In firmamento*, hoc est in Deo, in quo omnia stabilita & firmata sunt: quod caput Cherubim, id est, omnem scientiæ subtilitatem transcendit, est quasi saphyrus lapis, quia scilicet in ipso Deo nos collocat, & firmat gratia charitatis, & quasi ei similes per firmitatem & fortitudinem facit. Joan. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et ideo in tam tuto positus, nihil timere potest, seu debet.

1. Ioan. 3.
Ezech. 10.
1. Ioan. 4.

Quartò, saphyrus habet vim vulnerum sanativam, si pulverizatus, & lacti admixtus superponatur. Quod etiam competit gratiæ propter zelum correctionis justitiæ, quia vulnera vitiorum, dum puniuntur, purgantur & curantur. Sed enim debet rigor justitiæ lactis suavitati misceri, id est, misericordiæ, seu lenitatis dulcedini; quia *misericordia superexaltat judicium*: ut dicitur Jacobi.

Iac. 3.

Quinto, quia saphyrus vegetat & integra membra præservat. Quod etiam competit gratiæ, in quantum in nobis generat temperantiam, per quam non solum anima, sed corpus vegetatur, & in sanitatis omnium membrorm integritate servatur. Cant. *Venter tuus eburneus, distinctus saphyris.* Sunt enim quasi distincti saphyri in ventre, diversæ partes temperantiæ in carne, ut sobrietas, abstinentia, & castitas, &c.

Cant. 5.

Sexto, saphyrus audacem & victorem facit, quod etiam facit gratia, in quantum in nobis

in nobis fortitudinem generat, quæ contra pericula facit audere, & saltem animo vincere.

Septimo, quia quandoque saphyrus invenitur in venis minerarum, in quibus invenitur lazurium. In quibus etiam venis, quasi in medio, sicut in quodam ventre, quædam species carbunculi invenitur: unde à multis saphyrus mater carbunculi creditur, eo quòd in ejus venis generetur. Sic gratia in nobis generat carbunculum fulgentem, id est, prudentiam nos in agibilibus dirigentem, & illuminantem. Hæ autem prædictæ virtutes, quæ saphyri conditionibus congruunt, sunt velut fundamentum, in quibus fabrica mentis erigitur. Isa. *Fundabo te in saphyris.* Item ipsæ eædem sunt lapides ex quibus domus Dei constituitur. Job. *Locus saphyri lapides ejus.* Tob. *Porta Hierusalem ex saphyro.*

Isa. 54. Iob. 28. Tob. 13.

Item gratia Dei assimilatur onychino. Primo ratione coloris. Onychinus enim Arabicus est nigri coloris cum candidis zonis, quia gratia Dei, licet denigret per aspectum humilitatis, tamen circumcingit zonis puritatis. Nam una zona alba est continentia carnis, alia puritas mentis. Cant. *Nolite me considerare, quòd fusca sim: quia decoloravit me Sol,* & in eodem; *Nigra sum, sed formosa:* nigra per humilitatem, formosa per puritatem.

Cant. 1.

Secundo, ratione virtutis, quia onychinus Arabicus, secundum Diosc. tristitiam excitat, timores multiplicat, animos commovet ad lites & ad rixas. Similiter divina gratia excitat tristitiam pœnitentiæ in homine, multiplicat timores mortis, judicii & gehennæ, animos commovet ad lites, & rixas justitiæ. Ex divina enim est gratia, cum homo pœnitens cum seipso rixatur, & litigat, ut de seipso justitiam faciat. Apost. *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique à Domino judicaremur.* Et hinc est, quod in rationali positi sunt lapides onychini: quia dum hominis mens rationalis divinæ gratiæ radiis perfunditur, ad seipsum dijudicandum, vel puniendum protinus excitatur. Exod. *Accipere debetis lapides onychinos ad ornandum Ephor, & Rationale.* Tam enim ex gratia præveniente, qui ex subsequente rationale hominis, id est, mens hominis, seu anima rationalis ornatur.

1. Cor. 11. Exod. 25.

Item gratia Dei conservatur in corde, sicut unguentum in alabastro. Nam ex alabastro fiunt unguentaria vasa, eo quòd servet unguenta omni tempore incorrupta: Unde Matth. dicitur, quod *accessit ad Iesum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi.* Est enim alabastrum solidum, frigidum, candidum, & variis coloribus tinctum. Et tale debet esse cor hominis, ut sit gratiæ divinæ conservativum, scilicet candidum per munditiam, solidum per patientiam, frigidum per continentiam, & variis coloribus tinctum per bonorum cogitationum sive affectionum copiam.

Matth. 26.

Item gratia Dei assimilatur nitro, de quo Salomon loquitur, dicens: *Acetum nitro,* &c. Nam nitrum secundum Plin. & Diosc. mundificat saniem stomachi, & intestinorum ex apostemate procedentem, saniem etiam capitis detergit, spuma ejus corrosionibus & inflammationibus subvenit. Unde etiam hydropicis proficit, & cum melle mixtum caliginem oculorum detergit, veneno repellit, & paralysim linguæ potenter dissolvit. Similiter divina gratia mundificat saniem stomachi, & intestinorum, id est, vitium gulæ. Item tergit saniem capitis, id est, superbiam mentis expellit. Item nitri spuma, id est, gratiæ Dei fervor, corrosionibus & inflammationibus iræ subvenit, hydropicis, id est his, in quibus exuberat fluxus inordinatus humoris aquosi, id est, lubricum luxuriæ, proficit: sed mixta cum melle, id est, cum amoris dulcedine, caliginem oculorum abstergit, id est, cæcitatem mentis, quam inducit invidia, sc. bona opera videri mala, & venenum charitatis, id est, cupiditatem repellit. Dicit enim August. quod venenum charitatis est cupiditas. Item paralysim linguæ, i. e. impedimentum confessionis tollit.

Prov. 25. Plin. August.

Item gratia Dei assimilatur sali, propter multas virtutes salis, quas Avicen. ponit.

Avic.

Primò

Primò, quia sal habet virtutem dissolvendi: quia scilicet divina gratia plerumque dissolvit duritiem hominum avarorum, & ad pietatem & compassionem emollit corda eorum.

Secundò, quia habet virtutem mundandi, quia scilicet gratia purificat immunditiam luxuriosorum: Habet enim sal virtutem putridas carnes corrodendi, maximè quando est exustum: & hoc est, quia gratia removet putredinem luxuriæ.

Tertio, quia habet virtutem ventositatem extenuandi, & dividendi, maximè si pulverizatum, & coctum, & calidum super stomachi orificium sacelletur. Aqua etiam salinaria tumores & inflationes, & hydropicas passiones solvit. Quia divina gratia vanas gloriosorum ventositates extenuat, eos humiliando: & tumiditates, & inflationes etiam superborum solvit aqua salinata, id est, tribulatione, morte etiam aspera eos implendo.

Quartò, quia habet virtutem humores putridos & corruptos consumendi, quia scilicet divina gratia putridos, & corruptos affectus consumit invidorum. Dicitur enim Prov. quod *putredo ossium invidia est*. *Prov. 14.*

Quinto, quia habet virtutem humiditatem naturalem coadunandi, & servandi, & innaturalem resolvendi, & abstergendi. Quasi autem virtus naturalis, est virtus mansuetudinis, quia homo est animal mansuetum natura, è contra autem innaturalis est hujusmodi iracundia, quæ mansuetudini opponitur: unde divina gratia, quæ est naturæ completiva, mansuetudinem hominis coadunat, ut eam diversa perturbantia non dispergant, & conservat eam ne superetur ab ira. Econtra autem inordinatam iram, quæ humanæ naturæ non congruit, resolvit, cor humiliando, & abstergit per patientiam, & tristitiam, & impetum iræ refrænando: vel resolvit, id est, annihilat iram in corde, & abstergit ne crescat, vel impleatur in opere.

Sextò, quia habet virtutem ventrem remolliendi, & superfluitatem educendi, & maximè fulgemma, quod clarum est sicut gemma: Hoc autem competit divinæ gratiæ, in quantum removet vitium gulæ, à qua est vitium, & superfluitas ventris.

Septimo, quia sal habet virtutem venenoso humori resistendi. Unde sal cum melle & cum pane sanat anthracem, ut Avic. dicit. Quasi ergo venenosis humor sua frigiditate calorem cordis extinguens est vitium accidiæ, quod sua frigiditate, id est, pusillanimitate vigorem, & calorem cordis, qui est ex charitate, extinguit. Sed hoc accidiæ venenum, sal, id est, divina gratia, cum melle, id est, cum dulcedine contemplationis, & cum pane doctrinæ spiritualis, sive cum pane lachrymosæ compunctionis, penitus expellit: propter omnia prædicta, dicitur Luc. *Bonum est sal*, &c. Col. *Sermo vester gratiæ sit semper sale conditus*. *Luc. 1. Col. 4.*

CAP. XIV.

Veræ humilitatis exempla, quæ ex magnetis, & Alectoriæ lapidis effectibus variis accipiuntur, patefiunt.

Humilitas assimilatur magneti.

Primò, quia magnes habet virtutem attractivam. Nam adeo attrahit ferrum (secundum Aug.) ut catenam facit amoveri. Et idem dicit, tanta est ejus vis, quòd si quis eundem magnetem sub aureo, vel æneo vase tenuerit, ferrumque desuper posuerit, ad modum de subter lapidis, ferrum desuper movebitur. Sic etiam est tanta humilitatis virtus, ut etiam mentes ferreas, & diversas aliquando moveat, & placet, & attrahat ad dulcedinem, & mititatem. Sic etiam humilitas, & benignitas Dei sustinentis cor peccatoris etiam durum deberet movere, & ad pœnitentiam attrahere. Rom. *An ignoras quod benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit?* Etsi vas aureum, id est, cor sapiens, vel vas æneum, id est, os eloquens, se medium interponat, tunc maximè magnes, id est, humilitas visa movebit mentem duram. Unde humilis vita prædicantis, adjuncta ei sapientia cordis, & elo- *August. Rom. 2.*

& eloquentia oris, quasi omne ferrum, id est, omne cor durum movebit. Sed notandum, quòd in Æthiopia est alia species magnetis, quæ ferrum non attrahit, sed fugit, & respuit, sicut & apud nos videmus, quod aliquando idem magnes in uno angulo ferrum attrahit, & in alio à se pellit. Ex quibus accipitur, quòd homines superbos expedit aliquando humiliter & dulciter attrahere, quandoque vero expedit eos sagaciter fugere, & declinare: quandoque expedit eos violenter expellere & fugare.

Diosc. Secundò, quia magnes habet virtutem reconciliativam. Quia secundum Diosc. reconciliat maritos uxoribus: quod sive verum sit, sive non de magnete, de humilitate plerumque verissimum esse contingit: quia per humiles responsiones, vel blanda verba mulier maritum suum durum, vel iratum frequentius emollit, & placat. Sic anima peccatrix sponsum suum Christum pro peccatis offensum per humiles lachrymas placat, & caro adversa spiritui per humiles abstinentias ipsum sibi humiliter confœderat.

Tertio, quia magnes habet virtutem gratificativam: auget enim (ut dicunt) gratiam, & pulchritudinem in sermone: quod quidem de humilitate verissimum esse constat, quia humilitas prædicantis auget ei gratiam sermonis. *Nam Deus superbis resistit*, &c. *Iac. 4.*

Quartò, quia magnes habet virtutem curativam. Nam cum mulso valet ad curandum hydropisim, splenem, & alopeciam. Sic humilitas curat hydropisim, id est, inflationem superbiæ, & splenem, id est, dissolutionem ineptæ lætitiæ: quia dicitur, quod splene ridemus, sicut felle irascimur: & alopeciam, quæ capillos cadere facit, sive fluere ex capite, i.e. casum, sive fluxum spiritualium virtutum ex mente: quia humilitas virtutes conservat in mente, propter quod dicit Greg. quòd qui virtutes cæteras sine humilitate congregat, quasi pulverem in ventum portat. *Greg.*

Item prælatorum humilitas assimilatur cuidam gemmæ, quæ dicitur alectoria. Est enim lapis, qui invenitur in ventriculis gallinaciis, cujus magnitudo est ad fabæ quantitatem. Hic, ut Diosc. dicit, venenum excitat, gratum facit, & constantem, victorem, discretum, & oratorem, amicos reformat, & sitim mitigat. Hæc autem de illo lapide, sive vera sint, sive non, tamen humilitati verissimè competunt. Hæc enim, scilicet humilitas invenitur in ventriculis gallinaciis, id est, in cordibus prælatorum, & imitantium Christum, qui se gallinæ comparavit, ut dicitur Matth. *Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas*, &c. *Matth. 24.* Hic, inquam, licet parvæ sit quantitatis per reputationem, tamen est curativæ virtutis, quæ licet venenum excitet dæmonum, vel etiam invidorum, tamen facit prælatum gratum in conversatione, constantem in persecutione, victorem in tentatione, discretum in correptione, oratorem, id est, facundum & gratiosum in exhortatione, amicabilem in reconciliatione: & mitigat etiam sitim, id est, appetitum ambitiosum dominandi. Hæc omnia facit humilitas vera in bono prælato.

CAP. XV.

Lapidis cœlidonij variatio, origo, virtus, cui viri humiles suis perfectionibus assimilantur.

Humiles homines assimilantur cœlidoniis.

Nam humiles plærumque quanto in apparentia videntur minores, tanto sunt in virtutibus excellentiores, & in operibus efficaciores. Sic enim accidit de cœlidoniis, qui sunt lapilli de ventre hirundinis extracti, quorum unus est niger, & alter rufus: qui licet sint parvi, & deformes, in virtutibus tamen multis aliis sunt majores. Nam rufus valet contra lunaticam passionem, contra insaniam, & contra antiquum languorem, & facit hominem facundum, placentem, & gratum. Niger vero valet contra noxios humores, rixas, & febres, & lotus aquâ sanat oculos, ut dicitur in lapidario, unde in

illis duobus lapillis, duplex humilitas repræsentatur.

Primò, sapientium: quia sicut dicitur Prov. *ubi humilitas, ibi sapientia*, unde Prov. dixit, quod *inter sapientes sapientior est qui humilior existit.* Hæc est ergo quæ valet contra lunaticam passionem, id est, mutabilitatem stultitiæ: quia sicut stultitia facit mentem instabilem & variabilem, ad modum lunæ; ita sapientia facit hominem stabilem ad modum solis, qui semper est in se uniformiter lucidus. Et ideo dicitur Eccles. quòd *homo sanctus in sapientia sua manet sicut Sol: stultus vero sicut Luna mutatur.*

Prov. 16.

Eccl. 26.

Item valet contra insaniam, i. e. contra furorem iracundiæ: quia homo dum sapienter respondet, & humiliat se furenti, & humiliter cedit ei, frangit furorem iræ ejus, vel saltem evadit.

Item valet humilitas contra antiquum languorem, id est, contra inveteratum odium, quia frequenter sapientes humili & dulci lingua, vel opere, antiqua etiam odia conciliant. Hæc etiam est, scilicet sapientis humilitas, qui sicut facit verbum facundum, sic etiam & gratum.

Secundo autem cœlidonius, qui est niger, repræsentat humilitatem pœnitentium. Hæc est enim quæ noxios humores, id est, nocivas affectiones purgat, iras frenat, & febres, id est, carnis calores refrigerat, & etiam oculos mentis à cæcitate superbiæ sanat.

CAP. XVI.

Inferni ignis, quomodo inextinguibilis semper maneat, rationibus, exemplisq; naturalibus approbatur.

IGnem gehennæ inextinguibilem, & semper durabilem esse, non est incredibile, & præcipuè per divinam potentiam, cum legatur, secundum naturam, albestion, qui est lapis Archadiæ, ferrei coloris, & ab igne sic dictus, quia semel accensus nunquam extingui potest. Unde in quodam templo Dianæ erat lucerna ex hujusmodi lapide semper ardens, ita ut nulla tempestate, nullo imbre extingui posset, sicut Isidor. refert. Unde pagani maximum suæ Dianæ miraculum esse arbitrabantur. Ergo si hoc fieri potest virtute naturæ in materia lapidea, ita ut non amplius ignis succendatur, nec unquam extinguatur; quanto magis fieri hoc potest virtute Dei in alia quacunque materia, ut scilic. ignis inextinguibilis perpetuo conservetur? Unde Gregor. dicit exponens illud Job. *Devorabit eum ignis.* Ignis corporeus, qui nunc succenditur, ut ultrà corporeis indigeat fomentis, nec valeat nisi succensus esse, & nisi refotus subsisteret: at contra gehennæ ignis, cum sit corporeus, & in semetipso reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed datus semel, durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret: Ratio hujus diversitatis est: quia ignis iste, qui apud nos est, qui lignis nutritur, & ab homine succenditur est artificialiter, & per violentiam in alienam materiam introductus, sed ignis ille lignis non indiget quibus foveatur, vel quia est in materia propria existens, vel in materia aliena non per violentiam, sed per naturam à principio intrinseco, sicut etiam accidit in sulphure. Unde non est accensus ab homine, sed à Deo, qui illam naturam instituit: & hoc est, quod dicitur Isa. *Flatus Domini, sicut torrens sulphuris accendens eam.*

Isidor.

Greg. mor. Iob. 20.

Isa. 30.

CAP. XVII.

Hypocritarum iniquitas qualis existat, ex aurichalci lapidisque chrysolenij natura explanatur.

HYpocrita assimilatur aurichalco.

Primo, quia aurichalcum est alieni coloris ostentativum: habet enim auro similem colorem, sed ejus non habet valorem. Similiter homo hypocrita habet quidem exterius apparentiam sanctitatis, sed tamen non habet interius existentiam veritatis, unde dicitur hypocrita ab hypos, quod est sub, & crisis, quod est aurum; quasi

quasi aliquid habens sub auro, id est, sub apparentia auri, scilicet sub apparentia sanctitatis malitiam iniquitatis. Matth. *Vos quidem à foris apparetis hominibus justi, interius autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Tales abundabunt in fine mundi in Ecclesia, quando multi etiam descendent, & declinabunt à vera sanctitate ad fictam religionem. Unde legitur Reg. quod *vasa, quæ fecit Iram, de aurichalco erant.* Iram enim interpretatur civitas descendens, & signat statum Ecclesiæ in fine descendentis, & declinantis à cœlestibus ad terrena: cujus vasa erunt de aurichalco, scilicet clerici & religiosi hypocritæ, ficti.

Matth. 23.

3. Reg. 7.

Secundo, aurichalcum interiorum est infectivum. Nam cibaria nimis diu in vasis de aurichalco servata, vitio eorum saporem horribilem contrahunt & odorem. Et sic desideria, & verba iniqua, quæ diu hypocritæ in cordibus abscondita tenuerunt, quando ea producere, & opere exequi possunt, inveniuntur horribilia, & hoc est quod hypocrisis interiores affectus corrumpit. Apoc. *Pedes ejus*, id est, affectus, *similes aurichalco*: quia scilicet sunt per hypocrisim infecti, & simulati.

Apoc. 1.

Tertio, quia aurichalcum est suæ vilitatis paulatim detectivum. Nam vasa ex aurichalco facta in sui novitate sunt tam pulchra, ut videantur aurea, sed paulatim à fulgore primo habetantur, & quasi rubiginantur, & sic semper, quasi in pejus, tam odore, quam colore cupream suam originem protestantur. Aurichalcum enim fit ex cupro, sed ex commixtione æris, & stanni, & auripigmenti, & quibusdam aliis mediantibus producitur in igne ad colorem auri, ut dicit Isid. Sic hypocrita, cum sit verè malus, in quibusdam actionibus & conatibus prætendit quandam exterius speciem sanctitatis: ita ut primo, quando ab aliquo noviter videtur, vel de novo incipit inter aliquos conversari, videatur eis sanctissimus, sed quia nihil fictum est durabile, si diu ibidem permaneat, paulatim ex contrariis operibus se ipsum manifestat. Et ideo Dominus dicit: *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Quidam tamen ita cooperti sunt, ut vix vel nunquam cognosci possint; & tales cum sint aurichalcum, frequenter recipiuntur pro auro: è contra autem illi, qui sunt ut verum aurum, ab ipsis reputantur ut aurichalcum, qui dicunt eos esse hypocritas. Eccles. *Collegisti, quasi aurichalcum, aurum*

Matth. 7.

Item homo hypocrita assimilatur lapidi chrysolenio, qui est species quædam lapidis chrysoliti: hic s. chrysolenius est colore aureus, sed de mane est pulchrioris aspectus, postea hebetatur, & est ignis capacissimus. Unde si igni approximatur, citius inflammatur, ut dicit Isid. Similiter hypocrita colore est aureus, quia sanctitatem prætendit, & de mane apparet pulchrior, quia ferventer incipit: sed postea habetatur, quia prosequendo deficit: ignis est capacissimus, quia inflammatione tentationum facillimè, & delectanter recipit.

Isid. lib. Eth.

CAP. XVIII.

Iustitiæ perfectio atque necessitas, ex quamplurimis ferri similitudinibus absolutè describitur.

JUstitia bene regentium assimilatur ferro. Primo propter duritiem. Ferrum enim (ut dicit Isid.) dictum est à feriendo, quia scilicet duritia sua feriendo domat omnia genera metallorum. Et justitia regentis domare & ferire debet omnia genera rebellium, & superborum, & reipublicæ pacem turbantium. Psalm. *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas*, &c. Prov. *Rex qui sedet in solio judicij, dissipat omne malum intuitu suo.* Secundo propter temperiem, nam ferramenta mos est cum oleo temperare, ne frigiditate aquæ nimium indurentur, ut dicit Isid. Sic & plerumque temperanda est severitas justitiæ cum oleo misericordiæ, unde Samaritanus sauciati vulneribus oleum infudit, & vinum. Vinum autem mordens significat severitatatem justitiæ, sed oleum leniens, suavitatem

Ibid.

Psal. 2.

Prov. 20.

Isidor.

misericordiæ. Et in arca Moysis, quæ gerit typum regiminis, non tantum fuit virga percutiens, sed & manna dulcescens: ut per virgam rigor justitiæ, per manna vero dulcedo misericordiæ significaretur. Eccl. *Initium necessaria rei vitæ hominum, aqua, ignis, ferrum, & lac.* In aqua accipe mollitiem misericordiæ, in igne fervorem justitiæ, in ferro correptionis asperitatem, in lacte remissionis suavitatem: quæ omnia necessaria sunt regentibus, ut subditorum vita pacificè gubernetur.

Eccl. 39.

Tertio propter rubiginem, rubigo enim, ut dicit Isid. est vitium rodens ferrum, & hoc accidit sibi ex suæ substantiæ impuritate, sive ex terræ contractu & vicinitate, sive ex sanguinis, vel cujuslibet infecti vaporis qualitate. Et addit ad hæc Isidor. quòd à ferro se humanus sanguis ulciscitur, quia nullius alterius rubigine sic ferrum consumitur, sicut quando humano sanguine maculatur. Simili quoque modo justitia præsidentis rubiginatur, id est, corrumpitur, & maculatur, quandoq; quidem ex malitia, & impuritate regentis; quia non habet puram intentionem in facto, scilicet non intendens ad bonum reipublicæ, sed potius ad aliquid proprium: quandoque vero ex contactu terræ, id est, acceptione, vel spe alicujus muneris terreni & lucri temporalis: quandoque vero ex infectione sanguinis, vel alicujus vaporis, id est, ex ira, vel odio, vel alia inordinata passione, sive affectione: sed nulla deterior est, vel major corruptio, quam si perverso justitiæ judicis judicio sanguis fundatur innoxius. Num. *Si quis percusserit ferro, & mortuus fuerit, qui percussor est, reus erit homicidij, & ipse morietur.*

Isidor. lib. Eth.

Num. 35.

Quartò propter utilitatem multiplicem. Nam usus ferri magis est utilis; & magis necessarius quàm usus auri, licet aurum amplius ab avaris diligatur. Nam sine ferro respublica tutè non agitur, non acquiritur, nec securè servatur, nec sine ferro ab hoste defenditur: ferro regitur communis potentia, defenditur innocentia, tuta sunt regna, & reprimitur malorum superbia. Item sine ferro nullum mechanicum opus quasi perficitur, nullum quasi opus vel ædificium erigitur, agricultura non exercetur, vestis non inciditur, panis non editur: & breviter, quasi in humanis rebus sine ferro nihil ad perfectionem adducitur.

Omnia autem hæc magis competunt justitiæ, quam ferro: quia horum non potest esse perfectio, ubi justitia non servatur. Nam neque reipublicæ, neque communi potentiæ, neque bonorum innocentiæ, neque regno seu patriæ, ibi potest esse tutela, ubi non viget justitia. Neque enim sine justitia aut malorum protervia reprimuntur, aut artes mechanicæ liberè exercentur, aut ab agricolis terræ utiliter excoluntur; quia ubi non servatur justitia, ibi omnia bona pereunt, & omnia vigent mala.

CAP. XIX.

Justorum genera tria, qui & tribus electri generibus, variis rationibus comparantur.

Justorum vita assimilatur electro.

Primo ratione distinctionis: sunt enim tria genera electri; unum quod de pyro fluit arbore, quod dicitur siccum. Nam primo, quando fluit de arbore, est gummi liquidum, postea induratur calore ac frigore in duritiam lapidis perspicui, ut crystalli. Nam prius minuitur humidum operatione calidi: quia cum humiditas indigesta expellitur ab arbore, tunc calor continuè resolvit humidum subtile, & ita viscosa efficitur, & postea humidum paucum remanens extra premitur frigido: & sic coagulatio ejus completur frigore. Huic ergo assimilantur justi incipientes, sicut pœnitentes, qui à principio, quando de arbore, i.e. de mundo, vel peccato exeunt, sunt molles & teneri timore: sed postea, paulatim calore charitatis crescente, mollities timoris excluditur, & refrigerio ab æstu carnis superveniente, solidantur in fortitudine spirit⁹ mirabiliter, velut lapis, & efficiũtur perspicui in consciẽ iæ munditia, & vitæ sinceritate. Ezec. *Deorsũ ignis à lumbis*

Ezech. 8.

à lumbis ejus, & sursum quasi aspectus splendoris, & visio electri. In quo ostenditur, quod viri sancti & justi inferius ardent ut ignis in dilectione proximi, superius splendent ut electrum in contemplatione Dei.

Secundum genus electri metallum dicitur, quod in pretio melius invenitur, & habetur: & hoc cum sit magis serenosum, quàm primum, competit proficientibus & in soliditate, & in gratia doctrinæ.

Tertium autem fit de tribus partibus auri, & una argenti. Et huic assimilantur perfecti. In auro enim significatur anima, in qua est sanctæ Trinitatis imago, unde tres partes auri in electro ponuntur; sed minima pars, quæ est argenti, corpus repræsentat, quod licet sit utilius, tamen auro jungitur, id est, animæ rationali. Quod ergo in electro multum de auro ponitur, & parum de argento, significat, quod perfectè justi multum de anima curant, de corpore verò parum.

Secundo ratione ostensionis. Electrum enim (ut dicit Isidor.) in convivio clarius cunctis metallis fulget, & venenum prodit, si adsit, stridorem facit, & in calores varios ad modum cœlestis arcus mutare se subito consuevit. Sic anima justi est fulgida per gratiam: & si aliquando venenum peccati adest, sive in pugna tentationis, sive in lapsu operationis, statim stridore luctus & confessionis prodit ipsum, & in varios colores, scilicet confusionis ruborem, timoris pallorem se mutat. Vel varii colores ad modum arcus sunt variæ compunctiones, quæ sunt quatuor, quasi quatuor irides, id est, arcus cœlestis colores.

Isidor.

Primus, de perpetratione culpæ, vel protractione.

Secundus, de incursione miseriæ.

Tertius, de reatu pœnæ.

Quartus, de amissione gloriæ.

Tertiò, ratione commixtionis. Dicit enim Greg. quod in electrò aurum cum argento miscetur: argentum quidem ad auri claritatem excrescit, aurum vero cum claritate argenti temperatur, suam virtutem non perdit, sed à decore ex admixtione argenti aliquantulum expallescit. Ita similiter in viro justo sensualitas rationi conjuncta velut argentum auro in electro ad claritatem auri excrescit, quia scilicet per participationem efficitur rationalis, ut dicit Philosophus. Et dicitur sensualitas rationalis, quia ejus passiones & motus regulantur, & modificantur, & tunc ipsa ratio velut aurum ex tali commixtione sensualitatis in sua contemplatione remitti videtur, non tamen suæ virtutis detrimentum patitur, quia per ipsas virtutes morales modificatas ad contemplandum amplius adaptatur.

Gregor. in Ezech.

Arist. 1. Eth.

Quartò, ratione attractionis, quia electrum verum, si manu teneatur, ut à digitis calorem recipiat, rapit ad se omnia folia, & paleas, & vestimentorum fimbrias (ut dicit Isidor.) Sic vir justus per bona opera desiderio proficiendi calefactus, quicquid videt, vel audit ad suum profectum, assumit, sive folia, id est, verba, sive paleas, id est, etiam levia bona exempla, dummodo ipsum inflammare possint; sive sunt fimbriæ vestimentorum, id est, extrema opera virtutum. Ezech. *Et de medio ejus quasi species electri.*

Isidor.

Ezech. 1.

CAP. XX.

Luxuriæ obscœnitas, ex nonnullis sulphuris proprietatibus ac effectibus hic descriptis, aperte declaratur.

Luxuria assimilatur sulphuri.

Primo, ratione ardoris. Nam sulphur est vena terræ, aëreitatis & igneitatis multum habens in compositione, unde sulphur dicitur, quasi solum urens, ut dicit Isid. urere enim ignis dicitur. Unde sulphur secundum Avicen. est calidum, & siccum, in quarto gradu, & est terra partibus aqueis, & terrestribus in igneas transeuntibus in naturam sulphuris transmutata. Ejus autem ignea virtus ab aquis ferventibus sentitur. Sicut autem sulphur est vena terræ, ita luxuria est carnis terrestris vitium, & corruptela, quæ quidem multum habet igneitatis, quia multum corpus calefacit, & appetitum delecta-

Isidor.

Avic.

tionis incendit, ita, ut tam partes aquæ, scilicet humores corporis, quam etiam terrestres partes, scilicet caro, & membra, videantur transire in igneas, id est, vehementer accendi, & est in quarto gradu caloris, quia luxuria est quartum vitium, cui ardor, & calor appropriatur. Nam primus gradus est ardor avaritiæ, quæ mundi appetitum insatiabiliter incendit. Unde ipsa est *ignis qui nunquam dicit, Sufficit.* Boëtius; *sed sævior ignibus Æthnæ Fervens amor ardet habendi.*

Prov.30. *Boët.de con.lib.5.*

Secundus est ardor iræ, quæ secundum Philosophum est accensio sanguinis circa cor. Tertius est gulæ, cui attribuitur ardor, tum quia delectatio cibi & potus appetitum accendit, & acuit, in cujus delectationis inordinata concupiscentia vitium gulæ consistit; tum quia gulæ satietas libidinem inflammat, unde Hieron. dicit, quod *sine Cerere & Baccho friget Venus*, id est per abstinentiam cibi & potus refrigescit luxuria.

Hieron.

Quartus gradus ardoris & caloris, est ignis consumptionis omnium virtutum. Psalm. *Ignis, sulphur*, &c. Ignis scilicet avaritiæ, sulphur luxuriæ, & spiritus superbiæ.

Psalm.10.

Secundo ratione fœtoris. Nam aquæ per venas sulphureas transeuntes, ex vi ignea sulphuris contrahunt calorem, saporem, efficaciam, & fœtorem. Aquæ autem sulphureæ, id est, personæ luxuriosæ, contrahunt calorem in cogitatione, saporem in delectatione, efficaciam, id est, affectum in operatione, fœtorem plærunque infamiæ in publicatione. Ideo de luxuriosis dicitur Isa. *De cadaveribus eorum ascendit fœtor.*

Isa.34.

Tertio, ratione coloris: Nam sulphur aliquando est album, purum, clarum, & cum hoc subtile. Aliquando verò est fæculentum, grossum, & crassum, quandoque vero mediocre. Opus enim carnale cum intra limites matrimonii & rationis continetur, tunc est album, quia famam non denigrat; purum, quia mentem non fœdat; clarum, quia rationem non offuscat; & subtile, quia ratio carnem regulat, ut non sequatur appetitum delectationis, sed sinceritatem intentionis. Sed si fiat extra matrimonium, tunc est fæculentum per immundam operationem, crassum, per inordinatam delectationem; grossum, sive spissum per nimiam frequentationem, vel mentis hebetationem. Quando verò fit inter conjuges, sed non cum debito modo, vel debita moderatione, tunc quasi mediocre participat de utroque. Nam in quantum intra matrimonium fit, sic est excusabile, tamen magis vel minus, secundum quod plus vel minus receditur ab ordine rationis.

CAP. XXI.

Deiparæ Virginis excellentiæ atque perfectiones, ex quamplurimis chalcedonij, smaragdi, lapidisque sardonici virtutibus & similitudinibus exceptis describuntur.

MAria Mater Domini assimilatur calchedonio.

Primo, ratione generationis: quia calchedonius (ut dicit Isid.) diuturno imbre generatur. Sic B. Virgo fuit generata imbre, id est, gratiæ divinæ operatione, scilicet per miraculum, ex parentibus sterilibus, sicut legitur de ejus nativitate. Apoc. *Fundamentum tertium calchedonius.* Tria enim sunt humanæ productionis principia, seu fundamenta,

Isidor.

Apoc.21.

Primum est gratia, sicut in his qui producti sunt immediatè à Deo, ut Adam per creationem, & Eva per miraculum de costa; quod fuit de gratia liberali.

Secundum principium, sive fundamentum est natura, sicut in his, quæ producuntur per viam generationis absque miraculo, sicut Seth & Caim & sequentes.

Tertium est mixtum ex gratia & natura, sicut hi qui producuntur ex viro & muliere, tamen sterilibus, & ideo partim per naturam, & partim per miraculi gratiam, sterilitatem removentem, sicut fuit concepta B. Virgo Maria: & ideo ipsa fuit calchedonius, habens tertium fundamentum.

Secundo ratione inventionis, quia calche-

Isidor. calchedonius (ut idem Isid. dicit) ad repercussum Lunæ plenæ invenitur. Quasi enim plenitudo Lunæ est plenitudo temporis gratiæ, in quo B. Virgo est nata, & mater Salvatoris inventa, propter quod dicit Apost. quod *quando venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum de muliere.* *Gal. 4.*

Tertio, ratione colorationis, quia calchedonius pallido colore est coloratus. Pallor autem convenit timenti, quia timentes pallescunt: & etiam multum convenit abstinenti: propter quod dicit Isaac, quod *decor Monachi, est pallor & macies.* Quod dicit, quia Monachus debet esse abstinens: & macies, & pallor ex abstinentia causantur: utrumque pallorem, id est, palloris causam habuit B. Maria, scilicet timorem Domini: Eccl. *Ego mater pulchræ dilectionis, & agnitionis & timoris, &c.* & etiam abstinentiæ, quia ipsa non vacuit delitiis. *Isaac Abbas lib. de vit. sol.* *Eccl. 24.*

Quarto ratione vigoris: quia hic lapis sculpturæ resistit. Nam tantæ soliditatis est, ut non sit incisionis, & extraneæ impressionis susceptivus. Similiter B. Virgo Maria nullius carnalis impressionis, seu corruptionis susceptiva fuit, quia scilicet virgo ante partum, & post partum.

Dioscor. Item dicit Diosc. quod hic lapis tanti vigoris est, & efficaciæ, quod perforatus ad collum ligatus, facit vincere causam, & contra illusiones dæmonum adjuvat, & virtutem conservat. Hæc autem, sive vera sint, sive non de calchedonij virtute, verissimè tamen competunt B. Mariæ: quia ipsa est advocata nostra, & ideo apud summum Judicem pro causis nostris assistit, ipsa est nostra protectrix, & ideo ab illusionibus dæmonum nos frequenter defendit. Ipsa etiam est mater nostra, & ideo piè filios suos virtute & bonitate custodit.

Item beata Maria assimilatur smaragdo.

Primò ratione coloris; Nam smaragdus (ut dicit Isid.) Gemmarum omnium viridium obtinet principatum. Nulli enim gemmæ, vel herbæ major inest viriditas, quam smaragdo, unde viriditate sua virides herbas superat. Quasi autem gemmæ, vel herbæ virides sunt sacratissimæ virgines, quæ carnes virorum semper conservant, inter quas beatissimas B. V. Maria obtinet principatum. Unde Psal. *Adducentur Regi virgines post eam*, dicit non tantum de ordine, sed etiam de dignitate, quia scilicet virginitati ejus nullus unquã potuit coæquari, decebat nimirum Reginam Virginum, ut tanta puritate niteret, qua major sub cœlo nequit inveniri, ut dicit Anselm. Unde ejus virginitas, & humilitas ita Deo gratæ extiterunt, quod fuerunt quasi duæ portæ, per quas Christus in eam intravit, scilicet virginitas summa in carne, & humilitas profunda in mente, & ideo dicitur. Tob. *Portæ Hierusalem ex saphyro, & smaragdo ædificantur.* Nam per saphyrum, qui habet tumorem sedare, intelligitur ejus humilitas, quia virtus humilitatis solvit tumorem elationis: sed per smaragdum viridis coloris virginitatem intellige carnis. *Isid. lib. Eth.* *Psalm. 44.* *Tob. 13.*

Secundo ratione nitoris, quia tantus est nitor smaragdi, quod nec in Sole aliquo modo obumbratur. Et similiter tantus fuit niror virginitatis, & nitor puritatis Virginis Mariæ, quod Solem justitiæ Christum gignendo, vel pariendo, in nullo ejus integritas, vel virginitas sive virginitatis nitiditas fuit diminuta.

Tertio, ratione generationis; quia scilicet corpus smaragdi si extersum fuerit, & politum, ad modum speculi imagines reddit. Item smaragdus ex se generat radium, qui suo nitore tingit aërem circunfusum. Beata autem virgo primo habuit corpus suum ab originali peccato politum, scilicet in utero matris in sua sanctificatione. Secundo habuit ipsum politum à Spiritu sancto, scilicet in Filii conceptione, quia tunc Spiritus sanctus supervenit, & virtus altissimi obumbravit ei, ut Angelus Dei prædixerat. Et ideo ad modum speculi imaginẽ reddidit, divinam, & humanam: quia Verbum Incarnatum genuit, quod, inquam, Verbum est imago Patris, & figura spiritus ejus, & secundum carnem, sive humanitatem est (ut ita dicam) imago matris, scilicet *homo ex homine in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Vel B. Virgo, quæ *Luc. 1.* *Phil. 2.*

quæ ſpeculum politum, & terſum per ſuam maximam puritatem repræſentat nobis imagines omnium virtutum, ut eas imitemur.

Item genuit ex ſe radium, ſcilicet Dei Filium: quia ſicut ſidus radium protulit, virgo Filium pari forma: quia neque ſidus radio, neque mater filio fuit corrupta, quo filio ſua viriditate, id eſt, ſua virginali carne, qua ipſum veſtivit, non tantum circunſtantes, & proximos ei, Judæos, ſed etiam totum mundum tinxit tinctura baptiſmali. Nam Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, quam ſcilicet de virgine traxit, vim regenerativam contulit aquis, quibus ſcilicet fideles tinguntur, id eſt, baptizantur.

Quarto ratione virtuoſæ operationis. Nam ſmaragdus (ut dicit Dioſc.) opes augmentat, ſic B. Virgo ſpirituales opes, ſive divitias nobis augmentat, dum gratias multiplices impetrat, vel cum nos ad bene operandum, & merita cumulandum juvat. *Dioſc.*

Item ſmaragdus collo ſuſpenſus morbum caducum ſanat. Hoc B. Virgo nobis facit, non tantum per auxilium, ſed etiam per exemplum, ſcilicet ſuæ virginitatis, & honeſtatis.

Item ſmaragdus valet contra illuſiones, & phantasmata dæmonum: quod de B. Virgine magis eſt certum.

Item ſmaragdus memoriam perditam reparat. Sic B. Virgo, quæ conſervabat facta ſancta, & verba pueritiæ Chriſti, conferens univerſa in corde ſuo, & poſtea creditur ſanctis Evang. (& præcipuè B. Lucæ) plurima enarraſſe, quæ ipſi de Chriſto ſcripſerunt: videlicet de ejus deſponſatione, Annunciatione, Purificatione, Chriſti Nativitate, & Magorum adoratione, & multis aliis, quibus nec ipſi Evangeliſtæ per ſe interfuerant, nec etiam per hiſtoriarum ſcripturas, vel fortè per aliam perſonam, quam per. B.M. Virginem ſcire tunc temporis poterant.

Item ſmaragdus viſum confortat. Similiter B. Virgo ſpiritualem viſum noſtrum confortavit, producendo veram lucem, Chriſtum, qui illuminat totum mundum, vel omnem hominem venientem in hunc mundum.

Item ſmaragdus tempeſtatibus reſiſtit. Et ſic ipſa contra mundi tempeſtates, ſeu adverſitates benigne auxilium impendit. Unde etiam ab Eccleſia vocatur *ſtella maris*: quia nos in hujus maris mundi, ſcilicet tempeſtatibus, ſeu fluctibus dirigit, & defendit.

Item dicitur Maria, id eſt, dominatrix maris: quia velut pia domina in omni caſu amaritudinis nobis invocantibus eam devotè impetrat remedium jucundæ conſolationis: Unde dicitur Eccl. *Sicut in fabricatione auri ſignum eſt ſmaragdi, ſic numerus muſicorum in jucundo, & moderato convivio.* Quaſi enim in auro ſignum ſmaragdi eſt B. V. Maria refulgens ut gemma in gloria cœleſti. De quo etiam ſigno dicitur. Apo. *Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole,* &c. Ex quo, videlicet ſigno provenit quod nobis in amaritudinibus poſitis infunditur aliquando muſicalis jucunditas modulationis. Et hoc eſt quando per vocem, ſeu per ſonum alicujus exhortationis ea procurante infunditur nobis dulcedo alicujus conſolationis Aliquando vero proponitur nobis jucunditas per eam internæ refectionis, puta quando ea impetrante infunditur cordi noſtro gratia internæ inſpirationis ſeu alicujus dulcedinis animam conſolantis, & reficientis: & hoc eſt convivium jucundum quidem, ſed tamen moderatum. *Eccl. 32.* *Apoc. 12.*

Item B. Maria aſſimilatur lapidi ſardonico.

Primo ratione colorationis. Nam ſardonyx (ut dicit Iſid.) ex Sardio & onyce nomen ſuſcepit. Conſtat enim ex tribus coloribus: nā niger eſt in imo, candidus in medio, rubeus quaſi vinum in ſupremo. Sic B. V. Maria fuit nigra in imo per humilitatem, ſecundum illud Cant. *Nigra ſum, ſed formoſa,* &c. Sed candida in medio per puritatem mentis, & virginitatem carnis Eccl. *Pulchritudinem candoris ejus admirabitur oculus.* *Iſidor. lib. Eth.* *Cant. 1.* *Eccl. 27.*

Item rubea in ſupremo per ferventem charitatē. Pro. *Purpura indumentum ejus:* purpura enim rubeum habet colorem. *Prov. 35.*

Secundo

Secundo ratione sigillationis, quia hęc sola gemma in sigillatione de substantia ceræ nihil evellit: & sic sola B. Maria generando de corruptione carnis, vel peccati nihil accepit.

Tertiò ratione virtuosæ actionis, propter quam iste pretiosissimus apellatur. Job. *Nec lapidi sardonyco*, &c. *Iob.28.*

Nam hic lapis luxuriam repellere dicitur, humilem efficit, & pudicum. Sic domina nostra, devotos suos docet esse castos in corporibus, humiles in cordibus, & etiam pudicos in moribus.

CAP. XXII.

Quæ nobis bona misericordiæ opera conferant, ex lapidis Iridis natura pulcherrimè perspicitur.

Misericordia assimilatur illi lapidi, qui vocatur Iris.

Primo ratione figuræ, quia hic lapis est ex sex angulis (ut dicit Isid.) Qui sex anguli competunt sex operibus misericordiæ, quæ Christus enumerat. Matt. *Esurivi & dedistis mihi manducare*, &c. *Isid.* *Matt.25.*

Secundò ratione tincturæ, sive resplendentiæ: propterea enim dicitur iris, quia sub tecto positus & sole percussus, colores iridis, id est, cœlestis arcus in proximos parietes repræsentat. Similiter: homo misericors, sub tecto, id est, sub tegumento humilitatis positus, & sole, id est, luce divinæ gratiæ perfusus, colores arcus cœlestis, id est, affectus, sive effectus Christi in proximos sibi pauperes repræsentat.

Tertio ratione efficaciæ: quia hic lapis cooperatur parienti, ut citius pariat, vel ut saltem dolores parientes facilius ferat, & non tantum de periculo timeat. Consimili modo misericordia, sive misericordiæ operatio cooperatur pœnitenti, ut citius satisfaciat, vel saltem, ut angustiam, & laborem pœnitentiæ facilius ferat, & de tentationum periculo minus timeat: propter primum dicitur Daniel. *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum*: propter secundum dicitur in Psal. *Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem*; & postea. *Dominus opem ferat illi super lectum doloris ejus*: propter tertium, dicitur Eccl. *Conclude eleemosynam in sinu pauperis & hæc pro te orabit ab omni malo*. Et postea: *Super scutum potenter & super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.* *Dan.4.* *Psal.40.* *Eccl.29.*

CAP. XXIII.

Gemmæ Alabandinæ virtus boni operis perfectionem similitudine quadam demonstrat.

Opus bonum assimilatur illi lapidi, qui dicitur Alabandina. De qua dicit Dioscor. quod est gemma clara, & subrufa, ut sardis, cujus est virtus sanguinem augmentare, & provocare. Similiter opus bonum debet esse clarum, id est, factum cum claritate, hoc est cum munditia conscientiæ, & intentionis puritate, Proverb. *Qui mundus est, rectum est opus ejus*. Greg. Incassum exterius opus agitur, si non pro eo interius innocentię victima in ara cordis immoletur. Unde è contrario, opera cum immunda conscientia, vel non recta intentione facta, erunt opera tenebrosa: de quibus dicitur: *Abjiciamus opera tenebrarum.* *Diosc.* *Prov.21.* *Greg.* *Rom.13.*

Item debet esse subrufum, & hoc per fervorem dilectionis. Eccl. *Bibe cum gaudio vinum tuum, quia Deo placent opera tua*: ubi innuit, quod tunc Deo grata sunt opera nostra, quando cum vino charitatis & gaudio devotionis fiunt. Corin. *Cujuscunque opus, quale sit, ignis probabit.* Tunc est enim opus probatum, quando est igne charitatis inflammatum. Sed ad litteram exponatur de igne purgatorii. *Eccl.9.* *1.Cor.3.*

Idem debet esse sanguinis provocativum & augmentativum, id est, devotionis. Sanguinis humor est calidus, & humidus; quia scilicet devotio boni operis, in mente auget caliditatem, id est, spiritualem fervorem, sicut nutritio olei auget ignem; & auget etiam humorem, id est,

est, lachrymarum compunctionem, sicut operationis vehementia producit sudorem.

CAP. XXIV.

Auri chrysopassiq; naturales effectus describuntur, quibus patientiæ perfectiones assimilantur.

PAtientia assimilatur Auro.

Primo, ratione soliditatis: quia auro quoad substantiam nihil solidius, aut compactius. Unde in igne positum nec evaporat, nec in pondere minuitur, neque consumitur; sed quando vi caloris dissolvitur, si quid habet impuritatis admixtum, depuratur, & tunc fulgidius invenitur. Similiter verè patiens tantam habet mentis soliditatem, quòd in igne tribulationis positus, neque evaporat per iram, neque in pondere virtutis minuitur per differentiam, neque consumitur per accidiam, sed potius depuratur per pœnæ tolerantiam, & fulget per virtutis evidentiam. Eccl. *Quasi vas auri solidum.* Petr. *Modicum nunc sic oportet contristari in variis tribulationibus, ut fides vestra multo pretiosior sit auro quod per ignem transit.* Eccl. 1. 1. Petr. 1.

Secundo, ratione ductibilitatis, quia auro nihil ductibilius. Nam, tam ductibile est, quod inter incudem & malleum sine divisione sive interruptione partium in tenuissimas laminas dilatatur. Eodem modo perfectè patiens, persecutioni non resistit: sed se duci, & malleari permittit, ita ut non rumpatur per inconstantiam, nec dividatur etiam à persequente per malevolentiam: & ideo dilatatur in charitate per patientiam. Unde de tali auro fiunt vasa Domini, de quibus Exod. *Universa ductibilia de auro purissimo facies.* Tale enim fuit aurum candelabri, id est, patientia Christi, unde in eodem dicitur: *Facies candelabrum ductibile, de auro purissimo,* scilicet Christum, qui tanquam ovis ad occisionem ductus est. Exod. 25.

Tertiò, ratione tranquillitatis: nam auro inter metalla nihil quietius, quia percussum non resonat, sicut facit æs, vel argentum. Et consimili modo homo patiens non resonat, nec murmurando, nec maledicendo, detrahendo, vel contra contumacem linguam rixando, sicut de Christo legitur. *Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur,* &c. Talis etiam fuit martyrum patientia, qui percussi & mortificati tota die, per patientiam non resonabant, aut resistebant: Unde ipsi erant, quasi mortariola templi, de quibus Paralip. *Facta sunt mortariola, à mortificatione tunsionum,* id est, passionum. Psal. *Propter te mortificamur tota die.* 1. Pet. 2. 1. Par. 2. Psal. 43.

Item patientia assimilatur lapidi crysopasso, qui est lapis Æthiopicus, quem lux celat, & obscuritas manifestat: de nocte enim igneus, de die vero apparet aureus, ut dicit Isid. In die enim (ut ipse dicit) est evanescens, & splendorem amittens velut aurum expallescit. Similiter patientia cordis in luce prosperitatis absconditur. Unde Greg. dicit, quod improvidus miles est, qui se fortem in pace gloriatur: quia scilicet fortitudo vera non ostenditur tempore pacis, nec etiam tempore prosperitatis. Et ideo patientia in tenebris adversitatis agnoscitur, quia qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat, ut ibidem Gregor. dicit. Psalm. *Nox* scilicet adversitatis, *illuminatio mea*: nam ibi illuminatur anima, ut cognoscat, qualis sit. Isid. Greg. Psal. 138.

Item si est vera patientia in nocte adversitatis efficitur ignea, id est, in amore divino magis fervida, & lucida, sed in die prosperitatis pallescit, id est, efficitur timida. Nam viri perfecti in adversitate per patientiam fervent, de prosperitate timent. Psal. *Ab altitudine diei timebo,* id est, prosperitatis. Psal. 55.

CAP.

CAP. XXV.

Ex saphyri, ligurii, crystalli, nitri, auripigmenti, tandemque margaritis gemma multiplicibus virtutibus, ac naturalibus perfectionibus, quemadmodum vera pœnitentia omnium sit expultrix vitiorum, explanatur.

POenitentia est omnium vitiorum capitalium, quæ sunt septem, expulsiva. Et ideo assimilantur saphyro ejus virtutes. Nam primo saphyrus (ut dicit Diosc.) habet virtutem sudoris & sanguinis restrictivam. Et hoc convenit pœnitentiæ, inquantum restringit vitium gulæ, ex qua provenit superfluitas sanguinis, & sudoris.

Diosc.

Secundo, habet virtutem castitatis amativam. Nam omnes auctores consentiunt, quod hæc gemma amatrix est castitatis: & ideo ne ejus virtus per immunditiam portantis impediatur, oportet eam portantem castè vivere. Hoc etiam competit pœnitentiæ, inquantum tollit vitium luxuriæ, & castitatem seu continentiam diligit, & requirit, quamvis aliam in conjugatis, aliam in viduis, aliam in virginibus.

Tertio, habet virtutem tumoris, & inflaturæ sedativam. Unde & apostemata reprimit, si in principio noxiæ collectionis cito appositus fuerit: Et hoc competit pœnitentiæ, inquantum expellit tumorem, & inflaturam superbiæ, & maximè si in principio antequam superbia inveterescat, ad humilitatem pœnitentiæ omnino convertatur.

Quarto, habet virtutem coloris febrilis repressivam, si juxta venas cordis pulsatiles suspendatur. Est autem avaritia inordinatus ardor, velut quidam febrilis calor, qui quietem omnium tollit, & sitim inextinguibilem gignit. Hunc calorem pœnitentia mirabiliter extinguit, ut patet de Evangelista Matthæo, quem fecit relinquere propria, qui rapere solebat aliena, ut dicit Beda.

Beda in Matth.

Quinto, habet virtutem venenositatis, & anthracis expulsivam, & ideo veneno contrariam habet virtutem, & virtutis ejus penitus extinctivam. Unde si araneam in pixidem posueris, & verum saphyrum super ejus orificium aliquantulum tenueris, ejus virtute aranea subito morietur, ut dicit Dio. Similiter pœnitentia expellit, & extinguit venenum invidiæ, quæ facit hominem venenosum, & calorem charitatis extinguit.

Sexto, dicit Diosco. quod habet virtutem discordium reconciliativam. Nam plurimum dicitur valere ejus præsentia ad pacem inter aliquos reformādum. Quod quidem competit pœnitentiæ, non solum in quantum animam reconciliat Deo, sed inquantum de cordibus pœnitentium iram, & odium fugat, & ad remittendum offensas receptas, & per consequens ad pacem inclinat. Unde etiam dicitur ad litteram, quod saphyrus se portantem reddit benignum & mitem: quod de pœnitentia magis certum est, quam de saphyro. Hæc enim fuit, quæ lupum sævissimum, id est, Paulum, contra Christianos ferocissimum, mutavit in mansuetissimum agnum.

Septimo, saphyrus habet virtutem cordis lætificativam, & confortativam. Unde valet contra cardiacam, & melancholicam passionem. Et istud pœnitentiæ competit, inquantum expellit accidiam, quæ animā reddit tristem, & gravem. Unde eâ expulsâ anima lætificatur.

Item pœnitentia assimilatur ligurio.

Primò, ratione generationis.

Notandum est enim, quod plerunque mala nascuntur ex bonis: sicut de prosperitate nascitur invidia, & de virtute nascitur superbia. Quandoque è converso, de malis nascuntur bona, sicut de tribulatione patientia, & de peccato pœnitentia: & hoc est quod repræsentat generatio ligurii, scilicet originem pœnitentiæ ex corruptione culpæ. Nam ligurius (sicut dicit Isid.) qui in colore est electro similis, sic vocatus est à lynce bestia, quia scilicet ex ejus urina inter arenulas generatur. Sic ergo ligurius, quamvis sit

Isid. lib. eth.

sit gemma pretiosissima, generatur tamen ex vilissima materia, scilicet ex animalis urina: Ita pœnitentia, quamvis sit pretiosissima, tamen oritur & causatur ex corrupta materia, scilicet ex hominis culpa. Nam nisi præcessisset culpa, non sequeretur pœnitentia.

Secundo, ratione virtutis: quia ligurius (ut dicit Diosc.) paleas attrahit, sedat dolorem, fluxum ventris restringit, perditum colorem restituit. Sic ad pœnitentiam attrahuntur paleæ, id est, pauperes, qui exonerati à divitiarum mundi sarcina, sæviores sunt ad modum conversionis. Divites enim ad patriam rarius, & difficilius convertuntur. Luc. *Quàm difficile, qui pecuniam habent, in regnum Dei intrabunt.* Item pœnitentia dolorem ventris, id est, remorsum conscientiæ, qui est ex recordatione peccati, sedat, dum ipsum peccatum tollit, & purgat.

Diosc.

Luc. 18.

Item pœnitentia fluxum, i. pronitatem, & labilitatem peccandi restringit, quia facit præterita peccata plangere, & plangenda non committere. Colorem, id est, gratiam, & meritum, in quibus consistit animæ pulchritudo, perdita per peccatum restituit.

Item pœnitentia assimilatur crystallo.

Primo, per aspectum. Nam crystallus est clarus, & ita pervius, quod litterarum omnium, quæ sub eo sunt, est manifestativus. Hæc ergo claritas fit in pœnitente per confessionis munditiam, nam dum pœnitentia, quæ in conscientia latebant, peccata manifestat: ipsam mirum in modum purificat, & clarificat. Item crystallus est luminis susceptivus: quia anima per pœnitentiam luminis gratiæ fit susceptiva.

Item est colore aqueus, sic pœnitens est plorativus, & lachrymosus. Apoc. *Ostendit mihi flumen aquæ vivæ, splendidum tanquam crystallum.*

Apoc. 22.

Secundo, propter generationis modū. Generatur enim crystallus ex aqua quæ per multa annorum spatia in crystalli duritiam vertitur, unde, ut Greg. dicit, habet ex aqua fluxibilitatem, sed per frigoris virtutem in crystalli vertitur infirmitatem. Eccl. *Gelavit crystallus ab aqua.* Non tamen (ut dicit Diosc.) sola vi frigoris, sed etiam ratione terreæ siccitatis. Sic pœnitentes, licet sint à principio molles & fluxibiles, & proni ad relabendum, propter quod oportet, quod semper sint pavidi: tamen postea per perfectam perseverantiam in pœnitentia efficiuntur fortes & solidi. Unde dicit Greg. quod in via Dei à timore incipitur, ut ad fortitudinem perveniatur. Cor. *Prius quod animale est, deinde quod spirituale.* Hæc enim soliditas præcipuè fit vi frigiditatis, i. continentiæ, quæ refrigerat ardorem libidinis, & restringit fluxibilitatem carnis. Item fit virtute terrenæ siccitatis, id est, abstinentiæ corporalis, quę desiccat humorem ventris.

Eccl. 4.

Diosc.

Greg.

1. Cor. 15.

Tertio, propter virtutis effectum. Nam crystallus habet virtutem inflammativam, repletivam, sitis extinctivam, & dolorum viscerum expulsivam. Inflammativam quidem, quia si exponatur radiis Solis, adeo flammam rapit, ut fungus aridus sive stipula ibi posita incendatur, ubi dicit Isid. Sic & cor pœnitentis radiis solis, i. Christi exemplis vel verbis, vel inspirationibus sic aliquando incenditur, ut aliquos sibi per exemplum proximos incendat. Repletivam virtutem habet, quia si tritus bibatur, ubera lacte replet, ut dicit Diosc. Similiter ubera mentis, scilicet intellectum, & affectum pœnitentis gratia pœnitentiæ adimplet lacte dulcedinis & consolationis. Unde de Aug. ad pœnitentiam converso legitur, quod non satiabatur illis diebus præ dulcedine mirabili considerare altitudinem consilii super salutem generis humani. Item habet etiam crystallus sitim sedare, ut dicit Dios. Sic pœnitentia sitim extinguit inordinati appetitus vitiorum.

Isid.

Diosc.

Idem.

Item crystallus valet etiam portatus contra cholicam, & viscerum passionem, si non adsit constipatio. Similiter pœnitentia remorsum, & amaritudinem interiorem conscientiæ expellit, postquam ipsum peccatum purgavit, nisi adsit constipatio, id est, duritia, & dilatio satisfactionis.

Item

Item pœnitentia assimilatur nitro. Nitrum enim (secundum Diosc.) est quasi lapis subalbidus, & perspicuus, cujus virtus est dissolutiva, attractiva, abstersiva, & humoris superflui consumptiva. Et similiter pœnitentia duritiam peccati dissolvit, gratiam Dei attrahit, sordes conscientiæ abstergit, & superfluos humores in abstinentia consumit. Item secundum Plinium nitrum est vena terræ, & est calidum, & siccum, leve, rubeum, & album, vel citrinum. Quæ etiam omnia pœnitentiæ competunt per effectum: quia pœnitentia mentem inflammat, & ideo calida: corpus extenuat, & ideo sicca: conscientiam exonerat, & ideo levis: verecūdiam causat, & ideo rubea: conscientiam mundat, & ideo albat: vultum deformat, & aliquādo etiam ad litteram citrinat per jejunium: quia jejunare in æstate, secundum medicos, inter alia quæ facit, est quòd vultum citrinat, & ideo citrina.

(Diosc. / Plin.)

Item pœnitentia assimilatur auripigmento.

Primo, quia auripigmentum habet virtutem dealbativam, habet enim, ut dicit Diosc. fulguris naturam, scilicet calefactivam, & desiccativam. Unde si aliquod metallum apponatur, ipsum sua virtute in album transmutat. Similiter pœnitentia, dum cor calefacit per offensæ meditationem secundum illud Psal. *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione exardescet me.* Et desiccat per tristitiæ consumptionem: quia spiritus tristis exsiccat ossa, ut dicitur Prov. *Dealbat conscientiam per culpæ purgationem.* Isa. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, velut lana alba erunt.*

(Diosc. / Psal. 38. / Prov. 17. / Isa. 1.)

Secundo, quia habet virtutem curativam: nam auripigmentum (ut dicit Plin.) convenit medicinæ. Habet enim virtutem dissolvendi, attrahendi & mundificandi: Unde valet malum anhelitum habentibus, si fumus ejus capite inclinato accipiatur. Sic etiam pœnitentia curat peccatorum infirmitates, dissolvit corda dura, & attrahit ea ad bona opera, mundificat animæ intima. Et si quis inclinato capite, id est mente humili, & devota, fumum ejus, id est, pœnam satisfactoriam injunctam sibi recipit, anhelitum malum, id est, malam vitam, vel malum peccandi usum corrigit, & rectificat.

(Plin.)

Tertio, quia habet virtutem depilativam. Nam ex auripigmento fit unguentum depilatorium, quando cum calce & vino decoquitur. Similiter pœnitentia cum calce, id est, cum fervore, & puritate, quia calx est alba, & fervorem ignis in se continet. Et cum vino compunctionis lachrymosæ, de quo in Psal. *Potasti nos vino compunctionis*; aufert pilos, i. desideria carnis extinguit. Pili enim ex carne procedentes designant appetitus carnales.

(Psal. 59.)

Quartò, quia vim habet unguium renovativam. Habet enim auripigmentum naturam incisivam, & corrosivam. Unde & ungues facit cadere deformes, ut crescant meliores. Quasi autem ungues deformes sunt inordinati mores, qui ex usu quasi inseparabiliter inhærent peccatori, sicut ungues tenaciter inhærent carni. Sed tanta est veræ pœnitentiæ virtus, quod ungues veteres, i. pristinos mores deformes facit derelinquere, & in meliores immutare, secundum illud: *Innovitate vitæ ambulemus.*

(Rom. 6.)

Item pœnitentia assimilatur illi gemmæ, quæ dicitur Margarites, quæ est argento similis. Habet enim stigmata aurea: cujus forma quadrangulata est, & habet fortitudinem adamantis: & putat vulgus tale nomen sibi impositum, eo quod frænet iras, & impetus animorum. Sic homo pœnitens debet esse argenteus per conscientiæ claritatem: sed stigmata tribulationum habere aurea per patientiæ pretiositatem; formam quadrangulatam per operationum pluralitatem. Habet enim pœnitentia quatuor angulos, id est, quatuor opera exteriora, s. confiteri, jejunare, orare, & eleemosynas dare.

Item debet fortitudinem habere, id est, constantiæ firmitatem. Et talis pœnitentia est, quæ frænat, & placat iram Dei, & impetum furoris, scilicet judicii sui.

CAP. XXVI.

Pœnitens qualis esse debeat, adamanti, lapidi absintes, & quibusdam metallis comparatus, ostenditur.

POenitens debet assimilari adamanti. Primò ratione parvitatis: quia est lapis parvus, & modicus. Nunquam enim in magnitudine nuclei avellanæ invenitur. Sic pœnitens debet esse parvus per humilitatem, scilicet reputatione sui se parvificando. Matt. *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* (Matt. 18.)

Secundo, ratione claritatis. Nam adamas licet habeat colorem ferrugineum, tamen habet splendorem crystallinum. Sic homo pœnitens, licet sit despectus in colore, id est, in apparentia exteriori, habet tamen munditiæ interioris & gratiæ splendorem.

Tertio, ratione soliditatis. Nam tantæ soliditatis est, quòd nulli violentiæ cedit: quia nec ferro frangitur, nec igne solvitur, immò, nec unquam calescit. Et cum sit invictus ignis ferrique contemptor, rumpitur sanguine hirci calido, & recenti. Sic pœnitens debet esse ita constans, ut nec ferro, id est, violentia frangatur adversitatis, nec igne, i. calore prosperitatis, solvatur tamen sanguine hirci, id est, Christi pro peccato mundi immolati. Etenim hircus in lege pro peccato immolabatur: dum recenter, & ferventer ad memoriam reducitur, debet cor pœnitentis calefacere, & in lachrymas devotionis, seu compassionis dissolvere: vel hoc signat, quod virtute sanguinis Christi solvitur duritia peccati in peccatore pœnitente.

Quartò, ratione contrarietatis. Habet enim iste lapis contrarietatem quandam ad magnetem: quia positus juxta ferrum non patitur attrahi à magnete, immo jam attractum quadam violentia retrahit. Sic pœnitens retrahit animam ne attrahatur à peccato, & jam attractam adhuc habet virtutem retrahendi & reducendi ad gratiam.

Quintò, ratione utilitatis: quia adamas (ut dicit Isid.) dicitur venena reprimere, metus expellere, magicis artibus resistere: & secundum Diosc. habet etiam separata connectere. Est enim gemma, ut ipse dicit Diosc. reconciliationis & amoris. Et ideo dicit, quòd si uxor fuerit viro odiosa, vel ab eo separata, per virtutem adamantis in ejus gratiam faciliter revocatur. Sic pœnitentia venenum peccati deprehendit, & abjicit: timorem etiam humanum, quo quis timet aspera peccati, expellit, quia voluntariè homo pœnitens aspera assumit. (Isid. Diosc.)

Item anima per peccatum à Christo sponso suo separata virtute pœnitētiæ, ad ejus amorem & gratiam revocatur. Habet etiam magicis artibus, id est, diabolicis tentationibus, quas diabolus quadam fallaci arte ingerit, resistere, & obviare.

Item pœnitens debet esse similis lapidi absinthes, qui est gemma nigra, ponderosa, venis rubentibus distincta, quæ igne calefacta septem diebus calorem servat: ut dicit Isid. Sic anima pœnitentis debet esse nigra per pœnitentiam, ponderosa per prudentiam, venis rubentibus distincta per amoris & charitatis flammam, & septem diebus calorem amoris ignitum servare per perseverantiam: per septem enim dies septimanæ totum tempus vitæ præsentis devolvitur: unde vitæ præsentis septem diebus calorem servat, qui scilicet in Dei amore omni tempore perseverat. (Isid.)

Item pœnitens assimilatur quibusdam metallis, quorum quædam sunt, quæ nunquam funduntur, sicut lapides, quod est propter dominium terrei, & defectum humidi aquei. Et his assimilantur homines obstinati, qui nunquam per pœnitentiam emollescunt. Job. *Cor ejus indurabitur, quasi lapis.* Quædam vero totaliter funduntur, ut metalla, & his assimilantur veri pœnitentes, qui toto corde ad Deum convertuntur, secundum illud Joel. *Convertimini ad me in toto corde vestro.* (Iob. 41. Ioel. 2.)

Quædam

Quædam vero partim funduntur, & partim nõ, ut almacrasia, q̃ est lapis qui calore solutus in æs convertitur, eo quòd habeat in se venas minerales. Huic assimilantur hi, qui partim pœnitent, & partim non, scilicet qui de uno peccato pœnitẽt, & de alio non, vel qui plangunt præteritum, & non vitãt futurum. Ferrum autem mollescit ad ignem, sed non funditur, nisi per aliquod sibi adjunctum, ut arsenicum. Et huic assimilantur, qui per tribulationem immutantur, sed non tamen ut peccata demittant, sicut faciebat Pharo, qui imminẽte plaga populum dimittere promittebat, sed ea cessante retinebat. Sed si arsenicum, id est, virtus divinæ gratiæ infunditur, tunc omnino cordis duritia solvitur, & mundatur.

CAP. XXVII.

Argenti, ac gemmæ, quæ astrion nuncupatur, multiplices perfectiones, quibus Dei concionatores assimilantur.

PRædicator debet esse similis argento. Nam argentum est purum, clarum, durum, sonorum, igne liquefactibile. Sic prædicator verbi Dei debet esse purus quoad conscientiam. Malach. *Sedebit conflans, & emundans argentum:* debet enim prædicator conflare aliis ex verbis sacræ Scripturæ salutifera documenta, & emundare conscientiam, propria abjiciendo peccata. Apost. *Attende tibi, & doctrinæ.* *Malac.3.* *1.Tim.4.*

Item debet esse durus per patientiam. Isa. *Pro ferro afferam argentum*, per duritiam ferri fortitudo sæcularium; per soliditatem argenti, constantia prædicantium intelligi potest. *Isa.6.*

Item debet esse clarus per sapientiam, præcipuè per sapientiam divinorum eloquiorum; de quibus. *Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum.* *Psal.11.*

Item debet esse sonorus per doctrinam. Proverb. *Argentum electum lingua justi.* *Prov.10.*

Item debet esse liquefactibilis per compassionem & misericordiam. Zach. *Nostrum æs sicut argentum uritur.* Argentum enim dum uritur, liquatur. Sic urebatur, & liquebatur ille prædicator Paulus, cum dicebat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* *Zach.13.* *Cor.2.*

Item debet esse ductibilis per obedientiam. Num. *Fac tibi duas tubas argenteas ductibiles.* Tubas, per sonum doctrinæ; argenteas, per munditiam vitæ; ductibiles, per motum obedientiæ. *Num.10.*

Item argentum est balsami conservativum, & virtutis in jaspide custoditivum. Unde majorem virtutem habet jaspis in annulo argenteo, quam aureo. In quo signatur præcipue, quod prædicator debet intendere ad conservandum odorem bonæ famæ, & honestatem vitæ. Nam virtus jaspidis est honestas hominis, vel continentia carnis, & odor balsami, suavitas boni exempli, & nominis.

Item argentum ex tactu terræ rubiginem contrahit, sed ex confricatione salis & arenæ pristinum colorem resumit. Similiter prædicator quandoque cogitando, vel tractando terrena, contrahit rubiginem alicujus cupiditatis. Sed ex confricatione salis, id est, contemplatione, sive studio sapientiæ, quæ æternorum nobis saporem repræsentat, cujus comparatione temporalia vilescunt, & etiam ex confricatione arenæ, id est, ex inundatione pœnitentiæ, quæ ratione gravedinis arenæ assimilatur, ad pristinam restituitur puritatem affectionis.

Item qui dignè vult exequi officium prædicandi, debet effici similis cuidam gemmæ, quæ dicitur astrion, quæ est crystallo propinqua, & in centro lucet, ut stella fulgore plenæ lunæ. Unde sic est dicta ab astris, eo quod fulgorem eorum in se rapit, ut dicit Isid. Sic prædicator crystallo debet esse similis per conscientiæ puritatem, lucere in centro, id est, in corde per sapientiæ claritatem, astrorum, id est, sanctorum & perfectorum, fulgorem, id est, doctrinæ vel vitæ in se rapere per studium, & vivendi conformitatem. *Isid. lib. eth.*

Dan.12. Dan. *Qui ad justitiam erudiunt plurimos, erunt velut stella.*

CAP. XXVIII.

Lapidis hyacinthi varii naturales effectus, quibus prudentia virtus variis similitudinibus comparatur.

PRudentia assimilatur hyacintho.

Primo, propter fulgoris mediocritatem. Nam hyacinthus, qui est saphirei coloris, ille est optimus, sicut ille qui in Æthiopia invenitur, nec nimis est clarus, nec nimis obscurus, sed mediocriter fulgidus. Similiter prudentia hominis requirit mensuram quandam mediocritatis. Prov. *Prudentia tua pone modum*, scil. ut neque plus sapias, quam oportet, nec plus ignores, quam quod scire non debes. Quamvis alii dicant, quod hic Salomonis dictum non est sic intelligendum, quod ipsa prudentia sit in se moderanda. Sed, quia secundum prudentiam est aliis modus imponendus. Opus enim prudentis sic medium tenet rectæ rationis, ut neque excedat, quod est nimis sapere, vel fulgere: vel deficiat, quod est quasi ignorare, vel obscurum esse Cant. *Manus illius tornatiles aureæ plenæ hyacinthis.* Hæ manus sunt opera prudentiæ, quæ sunt plena hyacinthis, id est, moderationibus debitæ rationis. (Prov.25. Cant.5.)

Secundo, propter sculpturæ susceptibilitatem. Quia licet hyacinthus sit ad sculpendum durissimus, non tamen est invictus, quia ab adamante sculpitur, & signatur. Similiter homo prudens, licet nõ sit faciliter ad credendum omni verbo & omni dicenti inducendus, sed ad multa credenda sit durus, i. ita ut non à quolibet informetur, tamen veraciter, & rationabiliter loquenti, sive corripienti, etiamsi dura dicat, nihilominus credit, & ejus impressiones humiliter suscipit. Et talis impressio est sicut adamantis. Nam adamas est lapis durissimus, qui nullo metallo cedit. Talis debet esse facies prædicantis, seu corripientis. Ezec. *Ut adamantem, & silicem dedi faciem tuam.* (Ezec.4.)

Tertiò, propter aëris conformitatem. Nam (sicut dicit Diosc.) hyacinthus aëri se maximè conformat, ut fit in nubilo nubilosus, & in sereno serenus. Similiter homo prudens conformat se decenter statui aliorum, cum quibus habet convenire, scil. ut sciat gaudere prudenter cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Hoc enim dicebat Apo. *Omnibus omnia factus sum*; sed sicut dicit quædam glossa, prudens & divinus Apostolus ita omnibus cessit, quod formam veræ honestatis nunquam excessit. (Diosc. 1.Cor.9.)

Quarto, propter effectus utilitatem. Est enim hyacinthus efficax, & utilis ad multa. Nam hyacinthus (ut dicit Diosc.) habet lætificare, quod convenit prudenti, inquantum vitat invidiam, quæ est tristitia in bonis alienis, ut dicit Philosophus. Sed prudens de alienis bonis è contrario lætatur. Item hyacinthus habet melãcholicam qualitatem fugare, & hoc competit prudenti, inquantum vitiat accidiam, quę ad modum melancholici humoris infrigidat charitatis fervorem, & desiccat devotionis humorem. Melancholia enim est frigida, & sicca. Sed è contra homo verè prudens conatur esse fervens & devotus. (Diosc.)

Item dicitur, quod hyacinthus facit suspiciones vitare, & hoc competit prudenti inquantum vitat superbiam. Superbus enim suspiciosus est, quia cum pax est & securitas, ille super insidias suspicatur. Item hyacinthus habet diversis pestilentiis aëris obviare, & hoc competit prudenti, inquantum vitat iram, quæ facit hominem multipliciter pestilentem.

Item hyacinthus habet membra vigorare, & nervos vegetare. Et hoc competit prudenti, inquãtum vitat vitium gulæ, & intemperantiæ, quæ membra faciunt è contrario debilitari, atque infirmari.

Item quantum etiam vitat vini ebrietatem, quæ nervos specialiter lædit, & etiam læsos enervat. Item hyacinthus habet dulcem, & salutiferum saporem dare: & hoc competit prudenti, inquantum vitat luxuriã, quæ licet videatur dare saporem, id est, delectationem, tamen ille sapor, sive delectatio, nõ est salutiferus, sed damna-

damnabilis, & finaliter sentitur non dulcis, sed amarus, secundum illud Prov. *Novissima illius amara, quasi absynthium.* Prov. 5.

Item hyacinthus qui est bene similis saphyro, habet venenum expurgare. Et hoc competit prudenti inquantum vitat cupiditatem, & avaritiam. Nam (sicut dicit Aug.) venenū charitatis est cupiditas. Aug.

CAP. XXIX.

Coralli proprietates patefiunt, quibus cordis purgatio assimilatur, quod veluti ferrum à peccatorum rubigine expurgatur.

PUrificatio cordis assimilatur corallo. Primò, ratione generationis, quia corallus nascitur, & generatur in mari, maximè in rubro. Similiter purgatio peccati, maximè in mari rubro, id est, in amaritudine contritionis & rubore confessionis reperitur.

Secundo, ratione transmutationis: quia corallus quandiu tegitur sub aquis, lignum est, sive herba habens ramos candidos, & molles; & statim dum abstrahitur de aquis, & aëre tangitur, in lapidem induratur. Unde tunc rami ejus rubescūt, & durescunt. Ita pœnitens, quamdiu manet sub aquis pœnitentiæ vel tribulationum, est ut lignum ramiferum per operositatem, & candidum per cordis & operis puritatem, & molle per flexibilitatem, i. ad bonum flexibile. Si autem ab hujusmodi aquis extrahatur, statim tegitur rubedine peccati, & infectione. Unde dicitur Isa. *Si fuerint peccata vestra quasi vermiculus rubra*, &c. Isa. 1.

Item induratur per peccati obstinationem.

Tertio, ratione distinctionis, quia corallus duplex est, rubeus & albus, possumus enim coralli rubeginem inflectere in bonam partem, ut s. corallus albus repræsentet puritatem innocentiæ, rubeus vero ruborem pœnitentiæ sive confessionis. Pœnitentia enim quanto magis est verecunda, tanto validior; quia erubescentia cum sit pœna, magna pars est satisfactionis, secundum Aug. Utrumque autem corallū dicitur magis valere contra fulmen, eique resistere. Quia s. utrumque dictorū s. puritas innocentiæ, & purgatio pœnitētiæ, valet contra fulmen, i. cōtra impetum iræ Dei, sive pestilentiæ. Nam de puritate innocentiæ patet in Sodomitis: quia Dominus asseruit Abrahæ, quia si fuissent inter eos decem tantum innocentes inventi, pepercisset omnibus illis. De purgatione pœnitentiæ patet in Ninivitis, quibus Deus pepercit pœnitentib. à plaga, quam per Jonam Prophetam prædixerat, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem illius. Aug. Genes. 18. Jona 3.

Quarto, ratione virtuosæ operationis. Nam corallus & maximè rufus, valet contra omnem fluxum sanguinis, cōtra epilepsiam, contra diabolica monstra, fructus multiplicat, fides & principia negotiorum abbreviat. Quæ sive vera de corallo sint, sive non, purgationi tamen pœnitentiæ competunt verissimè, quia ipsa restringit fluxum sanguinis, i. refrænat odia, & rixas, quæ sunt causa effusionis sanguinis. Ipsa valet cōtra epilepsiam, sive morbum caducum, quia à casu peccati præservat: ipsa diabolica monstra, i. diabolicas illusiones, sive deceptiones fugat: fructus ipsa meritorum multiplicat. Ipsa principium vitæ spiritualis, & finem, quæ est gloria æterna, abbreviat, quia s. brevis pœnitentia & innocentiam restituit, & gloriam æternam acquirit. Item purgatur homo à peccato, sicut ferrum à rubigine, s. per ignis decoctionem, vel per limæ corrosionem, vel per lapidis duri & aspersionis arenæ confricationem. Ignis decoquens, est dilectio fervida. Luc. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam*, &c. Greg. Tanto amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne crematur. Lima corrodēs, correptio aspera. Prov. *Livor vulneris abstergit mala criminis.* Lapis autem est tribulatio dura. Bernar. Quod facit fornax auro, hoc facit tribulatio justo, sc. purgat: sed gravis arena est pœnitentia. Act. *Pœnitemini & convertimini ut deleantur peccata vestra.* Luc. 7. Prov. 20. Act. 3.

CAP. XXX.

Topazii natura, pulchritudo, & perfectio, ejusq; quamplurimi utiles exprimuntur effectus, ex quibus singulis, quemadmodum Christus à fidelibus quæri debeat, explanatur.

QUærendus est Christus sicut topazius, sive topazion. Nam traditur, quod in Tracomitide, dum incolæ loci fame maximè laborarent, & radices herbarum evellerent, gemmam effoderunt, quam in lingua sua topazion vocaverũt, quod sonat idem, quod quærere; quia eam multi quærunt ex eo, quod est omnium gemmarum maximè præclarissima, licet in effectu variabilissima, & est etiam utilissima, propter quæ omnia quærendus est Christus.

Primo ergo quærendus est Christus multo amplius quam topazius propter suam majestatem. Dicit enim Plin. hanc gemmam, s. topazion, tantæ magnitudinis fuisse repertam, ut ex ea Philadelphi facerent statuam quatuor cubitorum. Hæc autem magnitudo competit etiam Christo homini, qui omnium hominum maximus fuit, scilicet sanctitate, & potestate, dignitate, & fœlicitate. Unde Christiani merito de ipso faciunt statuam, & ejus adorant imaginem crucifixi, quia per Crucem maximè ostensa est virtus ejus. Et hæc est statua quatuor cubitorum, immo potius fuit quatuor lignorum, ex eo quod virtus ejus per mundi quatuor partes se diffundit, scilicet Orientem, Occidentem, Meridiem, & Septentrionem.

Secundo, quærendus est Christus propter suam claritatem. Nam topazius est gemma præclarissima, eo quod ex virenti genere, omnique colore est resplendens, unde sic lucet quando tangitur radiis solis, ut omnium gemmarum aliarũ superet claritatem. Hanc si polis, eam obscuriorem facis: sed si suæ naturæ relinquis, clariorem. Similiter autẽ & Christus, ex genere virenti, id est, ex carne virginali est progenitus, & omni colore, i. omni gratia, sive virtute splenduit. Et tactu solaris radii, i. ex unione ad Verbum tanta claritate & splendore gratiæ & sapientiæ plenus fuit, ut omnium gemmarum, i. omnium electorum claritatem excesserit, sive in miraculis, sive in virtutibus, sive in meritis, sive in doctrinis. Hic passionibus pœnarum expositus, scilicet in morte, in cordibus Apostolorum, & oculis Judæorum obscurior factus est. In cujus signum tunc obscuratus est sol: sed suæ naturæ divinæ relictus per resurrectionem clarior est effectus.

Tertio, quærendus est Christus quemadmodum topazius propter pretiositatẽ: est enim topazius gemma pretiosissima, quia nihil ea in thesauris regum pretiosius invenitur, eo autem pretiosior quo rarior. Et habet duos colores, scilicet ex auro, & ex aërea claritate, & tantæ est perspicuitatis, quod gemmarum sibi objectarum in se recipit claritatem. Sic Christo in thesauris regum, in spiritualibus divitiis, id est, hominum bene seipsos in hoc mundo regentium, sive præmiis in cœlo jam regnantium nihil pretiosius, nihil clarius possidetur. Unde sancti ut istum tãti lucri faciant, omnia alia ut stercora reputant. Et merito, quia in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi: unde iste est thesaurus, de quo dicitur Matth. *Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo, abscondit.* Hęc est etiam thesaurus rarus, immo singularis, & solus, cui similis nullus alius invenitur. Psalm. *Singulariter sum ego, &c.* Eccl. *Virum de mille unum reperi*, id est, singularis in perfectione, quem millenarius signat numerus. Hic etiã habet duos colores, s. aureum deitatis, & aëreum mundissimæ humanitatis, hic aliarum gemmarum claritatem in se recipit, quia quæ aliis suis membris sive fidelibus fiunt, sibi ipsi adscribit. Matt. *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Vel in se eorum claritatem recipit, quia scilicet eorum meritis seipsum in præmium tribuit. Gen. *Ego merces tua magna nimis.*

Matt. 13. Ps. 4. Eccl 4. Matt. 25. Gen. 15.

Notandum est autem, quod licet topazius

pazius sit gemma pretiosissima, est tamen à luna passiva: sentit enim motum lunæ & cursum, unde dicitur valere contra lunaticam passionem: Sed majorem dicitur habere effectum, secundum quod luna recipit incrementum. Per lunæ motum sive cursum, accipe humanæ naturæ passibilitatem, & motum quem Christus in se sentit, dum nostram mortalitatem, & pœnales passiones assumpsit. Assumpsit enim passiones pœnæ, & abstulit passiones culpæ. Et isto modo topazius valet contra passiones lunaticas, id est, contra peccatum ipsum, scilicet à nobis tollendo, secundum illud Joan. *Ecce qui tollit peccata mundi.* Sed virtus ejus secundum augmẽtum gratiæ dicitur dupliciter, uno modo, quia Christus natura mutabili assumpta, quæ per lunam designatur, secundum incrementa ætatis, plus, & plus aliis de sua virtute ostendit, secundum illud Luc. *Iesus autem proficiebat sapientia, & ætate, & gratia.* Ætate etiam crescebat secundum veritatem: sed sapientia & gratia, secundum ostensionem, licet etiam in veritate profecerit in sapientia experimentali. Alio modo secundum augmentum lunæ virtus ejus crevit, ut per lunæ mobilitatem ejus passibilitas exprimatur: quia quanto plus passus fuit, tanto plus nobis meruit, & tanto plus exaltatus fuit. Phil. *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem: mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum.*

Ioan. 1. — Luc. 2. — Phil. 2.

Quartò, quærendus est Christus quemadmodum topazius propter utilitatem. Nam topazius est gemma utilissima. Hæc est enim (ut dicitur in lapidario) quæ fervẽtes undas compescit ebullire. Sic Christus ferventes persecutiones contra suos fideles extinxit, & eas contra eos prævalere non permisit. In cujus signum dicitur Matt. *Imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas.* Hic est qui fluxum sanguinis, id est, lapsum peccati restringit, dicens: *Vade, & amplius noli peccare.* Joan. Et non solum hoc facit per documentum, sed etiam per auxilium, dando contra peccata, & peccandi pronitatem remedia opportuna. Hæc est etiam gemma, quæ secundum Diosc. iram sedat. Sed quis sic iram sedat, ut Christus, qui ait, Matt. *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit,* &c.

Matt. 7. — Ioan. 7. — Matt. 10.

Item hæc est gemma, quæ tristitiam fugat, quia & Christus ait: *Nolite fieri sicut hypocritæ tristes.*

Matth. 6.

Item est, quæ noxios motus sedat: quia Christus non tantum actus peccatorum exteriores, sed etiam motus interiores condemnat, dicens: *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, jam mœchatus est.*

Matt. 5.

Item hæc est, quæ phrenesim curat, quia Christus stultam, & inutilem locutionem, sicut est phreneticorum vel insipientium, solet reprimere, dum etiam de otioso sermone, i. inutili, judicandos esse homines dicit: *De omni verbo otioso quod fuerint locuti homines, reddent de eo in die judicii rationem.* Hæc etiam (ut dicitur) mortem subitaneam vitat; quod etiamsi quis non esse verum vel possibile de lapide hoc crederet, tamen de Christo verum esse patet, quia nos ad vigilãdum, & mortem præveniendum solicitat, dicens: *Vigilate, quia nescitis diem neque horam.* Et hoc dicit, ne sit nostra mors subitanea, & improvisa. Patet ergo, quòd Christus est quærendus sicut topazion, res maxima, res pulcherrima, res pretiosissima, res utilissima Ideo ait Psal. *Dilexi mandata tua super aurum, & topazion.* Sed si certe sua mandata, multo magis mandantem diligere debemus, i. Christũ, qui dicit: *Mandatum novum do vobis, ut diligatis vos invicem.*

Matt. 12. — Matt. 25. — Psal. 118. — Ioan. 13.

CAP. XXXI.

Gemmarum varietas, ortus, & perfectio, quibus sancti viri plurium virtutum respectu, variis exemplis comparantur.

SAncti viri assimilantur gemmis. Primo, ratione nominis, quia vocantur gemmæ pretiosæ, sive lapides pretiosi. Dicuntur n. pretiosæ, quia raræ. Quod n.

rarum est, dicitur pretiosum, sicut dicitur Reg. *Sermo Domini erat pretiosus*, id est, rarus. Unde sancti, & electi sunt pretiosi, quia sancti, & electi pauci sunt, & rari. Nam arcta via est quę ducit nos ad vitam, & pauci sunt, qui ambulant in ea ut dicitur Matth. *Via enim ista sancta est, & vir pollutus non transibit per eam*, ut dicitur Isa. Sequitur quod sancti pauci sunt & rari. Dicuntur enim gemmæ pretiosæ, id est, virtuosæ, ut in lapidario dicitur. Unde Isid. dicit, nulli esse debet dubium, quin sit sua virtus divinitùs insita gemmis. Et in lapidario dicitur. Ingens est herbis virtus, & maxima gemmis, quæ virtutibus abundant gratuitis, & divinitùs sibi collatis. Nam virtus (ut dicit Aug.) est bona qualitas mentis, qua rectè vivitur, qua nemo male utitur, quam in nobis Dominus operatur. Talibus virtutibus sancti homines abundant, & divites fiũt, secundum illud Eccl. *Homines virtutis in virtute studium habentes.*

1 Reg. 4. — Matt. 7. — Isa. 38. — Isid. — Aug. — Eccl. 43.

Secundò, ratione originis. Nam gemmarum pretiosarum quædam tantum ex venis terræ cũ metallis effodiuntur, quædam vero ex profundo maris ad littora projiciuntur: quædam vero ex corporibus animalium reptilium extrahuntur. Et in his tribus ostenditur triplex origo virtutum, quæ in diversis sanctis reperitur, scilicet hominibus: prima est, ex naturæ aptitudine, tertia ex perfectorum similitudine. Sunt enim variæ aptitudines ad virtutes, sicut venæ terræ ad pretiosos lapides. Unde sicut diversæ mineræ, sive venæ terrarum, sunt diversæ complexiones corporum. Et ideo sicut diversæ venæ generant diversas gemmas, & pretiosos lapides, ita diversæ complexiones bonæ, quæ diversas constellationes sequuntur, adaptant, sive disponunt ad virtutes diversas, sicut è contrario diversæ complexiones malæ inclinant ad diversa vitia. Et signanter dico, quòd complexio naturæ bonæ ad virtutes aptat, nõ autẽ quòd per se virtuosum efficiat: quia sicut probat Philosophus, virtutes nec totaliter à natura in nobis sunt, nec præter naturam: est enim in nobis quædam naturalis aptitudo, & dispositio ad suscipiendum & acquirendum virtutes: earum autem perfectio fit completa ex consuetudine, & loquitur de virtutibus moralibus: hęc tamen aptitudo de qua loquitur, non tantum pendet ex anima, sed etiam ex corpore: tum, quia anima sequitur in pluribus complexionibus corporis; tum quia opera virtutum, scilicet ex quibus talium habitus generatur in nobis communiter per corpus explentur.

Arist. 2. Ethi.

Secunda origo virtutum est ex gratiæ plenitudine, quæ manifestior apparet in conversione pœnitentium, per quam plurimum videmus sceleratissimos peccatores effici virtuosissimos homines: unde ipsi sunt velut lapides, qui de profundo maris, id est, profundo vitiorum, virtute lunæ, id est, cœlestis gratiæ moventis, & aperientis evomuntur, & ad littora pœnitentiæ, solitudinis, vel soliditatis deducuntur; scilicet vitæ, & inter pretiosissimos lapides colliguntur.

Tertia origo virtutum sive virtuosorum est ex perfectorum similitudine. Nã sæpe per exempla, vel verba Sanctorum, & perfectorum virorum, quæ ut quædam imagines, & repræsentationes sunt internæ perfectionis eorum, alii ad virtutes accenduntur, & virtuosi, & sancti similiter efficiuntur. Et isti sunt lapides pretiosi, qui de animalium corporibus scilicet reptilium & volatilium extrahuntur, sive quantum ad vitam activam, quæ est reptilium, vel animalium gressibilium super terram, quia scilicet activi terrenis rebus dispensandis insistunt; sive quantum ad contemplativam, quæ pertinet ad volucres cœli, id est, ad homines meditantes cœlestia.

Tertiò, sancti viri assimilantur gemmis ratione incertitudinis. Quia (sicut dicit Isido.) in quibusdam gemmarum similitudinibus, aut generibus veras à falsis discernere, est magna difficultas: Eo quòd sæpe, quæ falsæ sunt, & sophisticæ, veris videntur similes. Quia (ut ipse dicit) quidam pro smaragdo vitrum arte inficiunt,

unt, & oculos videntium fallunt. Fallit enim sæpe mortales similitudo rerũ. Quia enim inter sanctos viros, qui habent veras virtutes, sæpe sunt admixti hypocritæ, qui habent solas virtutum imagines, valde difficile est per similitudinem morum exteriorum inter utrosque cognoscere, eo quod frequẽter hypocritæ similia vel majora signa exteriora sanctitatis & devotionis sanctis viris ostendunt, propter quod frequenter fallitur hominum judicium, & præcipue simplicium circa tales. Et ideo Dominus dixit, *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Sicut igitur de lapidibus hujusmodi non est ad oculum judicandum: quia plus virtutis est sæpe in parvo adamante ferrugineo, & obscuro, quam vitro lucidissimo; & in parva margarita, quàm berillo. Sic etiam de hominibus non est judicandum, sicut Dominus dixit: *Nolite judicare secundum apparentiam exteriorem, sed justum judicium judicate.*

Matt. 7. — Ioan. 7.

Item viri sancti assimilantur lapidi resten, qui secundum Avic. est lapis inventus in capite cancri. Et hæc similitudo attenditur primo ratione coloris: quia aliquando albus, & aliquando flavus. Similiter sancti viri aliquando sunt albi per innocentiam interius, exterius autem flavi per temperantiam. Nam secundum Avicen. color flavus generatur in materia tẽperata, scilicet respectu coloris viridis: unde folia arborum, quæ primo quando multum abundat humiditas, sunt viridia: in autumno diminuta, & temperata humiditate, scilicet à calore elevante, sed non totaliter assumpta, efficiuntur glauca, sive flava. Et ita humor, & vigor carnis per temperantiam quidem minuitur, sed non funditùs extinguitur, quo diminuto caro mansuescit spiritui, & ei humiliatur.

Avic. — Avic.

Secundò ratione humoris, quia hic lapis resten est frigidus, & humidus. Et similiter viri sancti sunt frigidi à mundi amore, & humidi in lachrymarum devotione.

Tertiò ratione vigoris, quia dicitur valere hic lapis contra morsum scorpionum & mustelæ, si contritus more emplastri superponatur, & etiam contra morsum canis rabidi, si pulvis ejus bibatur. Per scorpiones qui retro pungunt, intellige occultè detrahentes: Per mustelam, apertè maledicentes: sed per canes rabidos, tyrannicè persequentes. Contra quos omnes valet uti emplastris, id est, Sanctorũ exemplis, & pulvere, id est, eorum humilitate, qua contra detractores usi sunt linguæ placabilitate, contra maledicentes loquelæ taciturnitate, contra tyrannos veræ patientiæ firmitate.

CAP. XXXII.

Auri generatio, virtus, & perfectio, cui lapidique carneolo multis similitudinibus vera sapientia similis esse declaratur.

Sapientia assimilatur auro quadruplici ratione.

Primo ratione claritatis. Habet enim aurum inter alia metalla majorem claritatem, & splendorem. Unde aurum dicitur obrizum, eo quod splendore radiet & fulgore. Similiter sapientia præclaros homines, & præfulgidos reddit, non solum apud seipsos, sed apud alios. Unde dicitur de Sap. *Habebo propter hanc claritatem ad turbas, in multitudine videbor bonus.* De hoc auro dicitur Dan. *Ecce vir unus vestitus lineis, & renes ejus accincti sunt auro obrizo, & corpus ejus quasi chrysolitus.* Et nota quòd aurum amplius fulget luce alia repercussum; & hoc naturale est omnibus metallis. Machab. *Refulsit sol in clypeos aureos, & resplenduerunt montes.* Similiter homo sapiens sapientior efficitur. Aliquando sapientes audiendo, secundum illud, *Audiens sapiens sapientior erit*, &c. Et tunc sapiens aliena luce repercutitur, quando contra dicta sua subtiliter objicitur, & tunc lucem suæ sapientiæ magis ostendere cogitur. Proverb. *Da occasionem sapienti, & addetur ei sapientia.*

Sap. 8. — Dan. 10. — 1. Mac. 6. — Prov. 1. — Prov. 9.

Secundo, sapientia assimilatur auro, & hoc ratione ponderositatis. Est enim au-

rum ponderosius argento. Et hujus ratio est, quia sicut dicit Philosoph. Aurum sicut alia metalla procreatur materialiter ex sulphure subtili & rubeo, & ex vivo argento subtili & albo: Plus tamen concurrit ad ejus compositionem de soliditate sulphuris, quam de aëreo aquoso vivi argenti, & ideo aurum est solidius & ponderosius quàm argentum, quia in auro plus est de sulphure quam de argento vivo, in argento è contrario est. Sicut ergo aurum multam habet ponderositatem, sic homo sapiens habet pondus gravitatis, & maturitatis. Non enim sine pondere loquitur, nec sine pondere graditur, nec sine pondere debito aliquid operatur.

Aristot. Met. ult.

Tertio, ratione utilitatis: Nam inter metalla nihil efficacius est auro. Habet enim aurum (ut dicit Plin.) virtutem confortativam: unde etiam aurum comestum confortat omnia membra, quamvis non nutriat illa. Hoc autem facit sua asperitate ea purgando, & à superfluis abstergendo, unde etiam habet virtutem superfluitatum corporum corosivam, sive extersivam, & ideo valere dicitur plurimum contra lepram.

Plin.

Item aurum calefactum positum supra membrum, pilos ab eo tollit, & ultra crescere non permittit. Et similiter sapientia habet virtutem confortativam. Unde dicitur Eccl. *Sapientia confortat sapientem super decem Principes civitatis.*

Eccl. 2.

Item est superfluitatum remotiva, propter quod dicitur, quòd *sapientia sobrietatem docet.*

Sap. 7.

Item est lepræ, id est, infectionis peccati impeditiva; quia sicut dicitur Prov. *Sapiens timet & declinat à malo.* Ipsa etiam removet pilos, id est, opera carnis, quia pili in carne & ex carne nascuntur. Unde dicitur Proverb. *Dic sapientiæ, Soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, ut custodiat te à muliere extranea.* Ex quibus patet, quod sapientia utilior est auro, quia quod aurum facit corporaliter, utilius sapientia facit spiritualiter. Et ideo dicitur Prov. *Possíde sapientiam, quæ auro melior est.*

Prov. 13.

Prov. 7.

Prov. 16.

Quinto, ratione incorporabilitatis: nam aurum quamquam melius & nobilius, tamen est sociabile, & incorporabile argento: Sic sapiens cum sit humilis, non dedignatur condescendere parvulis, & simplicibus, & quandoque sociare se eis. Sed notandum quod argentum per malleationem non potest incorporari auro, nisi præcaveatur à tribus, scilicet à pulvere, vento, & humore. Nam quodcunque se interponat non potest fieri unio: ex quo accipitur, quod simplex non potest fieri sapiens, nec potest quis sapienti vera amicitia, vel conformitate uniri, nisi removeatur pulvis avaritiæ, ventus superbiæ, & humor luxuriæ: unde amicitia quæ est inter avaros, vel superbos, vel luxuriosos, non est sapientium amicitia, nec amicitia vera.

Item sapientia assimilatur lapidi corneolo. De quo in lapidario dicitur, quod collo suspensus, vel in digito portatus, in disputando proficit, surgentes mitigat iras, & sanguinis fluxum ex quolibet membro sistit, maximè in mulieribus. Quæ quidem sive vera sint, sive non de corneolo, tamen de sapiẽtia verissima sunt. Nam sapientia ad omnem veritatis disputationem proficit: Quia sapientis est scire omnia, & difficilia per certitudinem & causa, ut Philosoph. dicit. Et ideo qui talis est, scit de omni veritate disserere.

Arist. 1. met.

Item sapientia iras comprimit: Secundum enim Stoicos, nulla iræ perturbatio cadit in sapientem. Sed secundum Aristot. cadit quidem ira in sapientem, sed non inordinata. Unde dicit, quod non irasci quando oportet, & sicut oportet, insipientis esse videtur. Ex quo patet, quod sapientia iras totaliter non evellit, sed sub rationis moderamine cohibet, & restringit, & hoc pertinet ad virtutem mansuetudinis.

Arist in Eth.

Item sapientia fluxum sanguinis, id est, peccati voluntatem, sive pronitatem sistit, & impedit. Eccl. *Sapiens cor & intelligibile, abstinebit se à peccatis, & in operibus justitiæ successus habebit.*

Eccl. 3.

CAP.

CAP. XXXIII.

Achatis gemmæ triplex variatio & diversitas, cui humana sapientia comparatur.

SApientia, vel scientia humana assimilatur lapidi sive gemmæ, quæ dicitur Achates. Quia hæc gemma secundum Diosc. triplicis generis reperitur. Nam quædam est, quæ est nigra, habens venas albas, & hæc creditur valere magicis artibus, quia cum ipsa torrentes convertunt, & sistunt, ut dicitur, secundum Diosc. valet etiam ad rerum formas, & simulacra monstranda somniorum. Talis ergo repræsentat superstitiosam scientiam Negromanticorum, quæ ad modum hujus lapidis nigra est deformitate & obscuritate peccati, ex eo quod semper est cum aliqua dœmonum reverentia expressa vel occulta, ut dicit Aug. Habet tamen venas albas, quia in quibusdam Negromanticis actibus ad decipiendum homines quædam observantiæ fiunt, vel jejuniorum, vel orationum, & hujusmodi, quę videntur prætendere quandam albedinē, id est, quandam puritatem illius artis, & sic quandam speciem sanctitatis, sicut fit in arte notoria & multis aliis necromanticis operibus, sive sint circa quædam aquarum, & fluviorum, & aliorum corporum, quæ mirabiles apparent, sive circa divinationes per somnia, vel alios modos varios, qui pertinent ad divinos.

Diosc.

Aug.

Secundum genus achatis est cum venis carneis. Et hoc genus secundum Diosco. vitat pericula, & placentem, & persuasorem, & facundum facit, & vires confert. Et hæc gemma signat scientiam fructuosam eorum, qui venas quidem carneas habent, id est, necessitates, sive infirmitates corporales, sed tamen secundum carnem non militant, quin sciant pericula vitiorum in serenitate & tranquillitate conscientiæ per pœnitentiam, vel cautelam vitare, Deo per omnia placere, alios facundè & utiliter diligere, & bona quæque opera constanter, & viriliter agere.

Tertium genus achatis est cum guttis sanguineis varium, quod visum fovet, contra sitim prodest & accensio ejus odorifera est. Et talis est quorundam scientia delitiosa, quam B. August. vocat miserandam sive mirabilem. Distinguit enim ibi triplicem scientiā, scilicet superstitiosam, & utilem, & miserabilē. Et hæc ultima est, quæ mirabili sagacitate discernit cibos odore. Unde scientia, sive peritia hæc illos cibos & potus approbat, & commendat, qui visum refovent colore, & sitim, seu famem mulcent sapore, & cerebrum, sive olfactum recreant odore, & talem scientiam Apostol. vocat prudentiam carnis, dicens: Prudentia carnis, mors est, scilicet animæ.

Aug de quant. an.

CAP. XXXIV.

Ebrietatis turpitudo, viniq; & sobrietatis perfectio describitur, quæ lapidi Dionso assimilatur.

SObrietas potus assimilatur lapidi, qui dicitur Dionius, quòd (ut dicit Isid.) est niger, sive rufus, rubeis venis aspersus; qui aquæ mixtus, ut vinum fragrat: tamen quod mirum est, ebrietati resistit. Et sic patet, quod iste lapis admixtionem aquæ requirit, odorem reddit & ebrietati resistit. Quod etiam competit sobrietati. Hæc enim in vino potenti aquæ temperamentum exigit, maximè in eo, qui habet debile cerebrum, & etiam in viro religioso, in quo etiam deformior est nota ebrietatis. Et ideo ipsi præcipuè debent uti temperamento vini, & in qualitate & quantitate. Unde dicit Bened. in regula sua; Legimus vinum non esse Monachorum: sed quia Monachis nostri temporis hoc persuaderi non potest, saltem sic in hoc consentiamus, ut non usque ad saturitatem bibant.

Isid.

Ben.

Item sobrietas odorem, id est, honorem non impedit. Est enim sobrietas honorabilis, sicut ebrietas vituperabilis. Et ideo sobrietas & abstinentia vini inducitur

citur

citur his, qui in gradu honoris & dignitatis existunt, scilicet Episcopali. Tim. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem,* &c.

1.Tim.3.

Item regibus. Proverb. *Nolite regibus dare vinum.*

Prov.31.

Item sobrietas ebrietatem impedit, quia ei contrariatur, ut patet ab eis nominibus. Etenim ebrietas dicitur ab eo, quòd est extra, & bria, quod est mensura, scilicet, quia ebrius bibit extra mensuram debitam; sed sobrietas dicitur, quasi briam, id est, mensuram servans. Unde Ephes. *nolite inebriari vino, in quo est luxuria.*

Ephes.5.

CAP. XXXV.

Quantum sit superbia vitium detestabile, ex quamplurimis argenti vivi, magnetisq; similitudinibus explanatur.

Superbia assimilatur argento vivo.

Primo, quia argentum vivum non est adhæsibile. Est enim argentum vivum ex substantia aquea, subtili, terrea, mixta mixtione forti, & indissolubili, & hoc habet ex magna siccitate terrea, nec adhæret tangenti, sicut illud quod est liquidum. Similiter homo superbus ex magna siccitate, id est, ex magna inconsideratione suæ vilitatis non considerãs se esse terram & cinerem, non liquescit in superficie plana, id est, non vult se conjungere, vel conformare, scilicet viliori, vel minori personæ; nec inhæret tangenti, id est, non consociabilis concivi, vel cohabitanti tali. Cum enim præferat se cæteris, eos socios habere contemnit.

Secundo, quia argentum vivum non est coagulabile, hoc enim proprium est ei, quod non coagulatur per se, nisi cum sulphure, & plumbi substantia coaguletur, propter quod argentum vivum cum sulphure est materia omnium metallorũ, sicut dicit Philoso. Similiter homo superbus non est per se coagulabilis coagulo unitatis. Non enim diligit unitatis pacem, sed potius discordiam, & divisionẽ, sicut patet de superbientibus angelis, qui se ab Angelorum societate diviserunt: propter quod Proverb. dicitur, quod *inter superbos semper sunt jurgia.* Si tamen superbiæ squalor cum sulphure, id est, charitatis amore (quia sulphur est inflammabile, quod competit charitati) & cum plumbo, id est, humilitate, (quia plumbum est coloris cinerei, & cõpetit humilitati, qua quis se in plumbum, id est, in cinerem, & in pulverem redigendum cognoscit) coaguletur, tunc est homo coagulabilis, id est, ad unitatem reducibilis.

Aristot. meteo.

Plin.

Prov.13.

Tertio, quia argentum vivum non est admiscibile. Nam est tanta cohærentia ejus, & fortitudo, quod nulli rei potest admisceri, nisi primitus extinguatur: extinguitur autem cum saliva, quando cum ea fricatur, & maximè cum cinis salivæ additur, & præcipuè quando cinis ossis psipiæ prædictis associatur. Similiter non est superbus commiscibilis aliis, id est aptus ad convivendum aliis, nisi ejus primo superbia extinguatur, ad quam extinguendum valet confricatio salivæ, id est, redargutio sapientiæ, scilicet quod homo superbus sapienter redarguatur, & ad sui notitiam reducatur, & præcipuè, si addatur cinis, id est, memoria mortis, vel propriæ vilitatis, sicut dicit Ecclesia. *Memento quod cinis es, & in cinerem reverteris*: & præcipuè ad hoc valet cinis ossis psipiæ, id est, divisio, vel consideratio mortis alicujus potentis, vel alicujus notabilis viri.

August. Reg.

Quarto, quia argentum vivum est cito evaporabile, cujus fumus multum nocet astantibus, eo quod paralysim, & tremorem inducit relaxando nervos, & remolliendo. Similiter homo superbus cito vaporat per iram, & impatientiam, cum aliquid fit, vel dicitur in ejus displicentiam. Unde Psal. *Tange montes, & fumigabunt,* id est, superbos, & eorum ira quandoque terret astantes, faciens eos tremere, & stupere.

Psal.148.

Quinto argentum vivum semper immobile, immo quasi nunquam quiescit, & propterea vocatur vivum (sicut

Plini.

Plin. Plini. dicit) quia à seipso, & circulariter movetur, ex eo quod humidum nititur ascendere super terreum stabile, quod retinet ipsum. Similiter homo superbus, levis & inconstans est, & inquietus semper; quia appetitus dominandi semper impellit ipsum ad ascensum, & contra repugnantes sibi commovetur, & inquietatur.

Sexto, quia argentum vivum est ad penetrandum subtile. Est enim argentum vivum calidum, & humidum in quarto gradu, quamvis aliqui contrarium dicant non rectè. Quia quod sit calidum probatur per ejus effectum, eo quod penetrat, dissolvit, & incidit. Et maximè in vitreis servatur vasis, quia alias materias penetrat & incidit. Sicut ergo argentum vivum penetrat corpora, ita superbiæ vitium subtiliter intrat corda, sicut insidiator malignus. Nam bonis spiritualibus insidiatur ut pereant, sicut dicit August. *August.* *Reg.*

Septimò, quia argentum vivum non est substabile, nec etiam rei ponderosæ. Tantæ est enim virtutis, quod si super sextarium argenti vivi centum saxa superponas, statim resilit. Sic superbus tantæ est superbiæ, ut nihil sibi grave sustinere velit. Et ideo statim resilit, & se gravanti resistere nititur, vel saltem eum effugere.

Item superbia assimilatur magneti propter tria.

Primo, quia magnes elevat gravia. Nam si magnes quantitatis æqualis sursum teneatur, elevabit attrahendo ferrum quod erit inferius. Unde dicit Aug. quod in quodam templo simulacrum erat de ferro ita stans per seipsum suspensum, ut in aëre pendere videretur: & hoc propter testudinem de magnete, quæ ipsum circumstabat. Ferrea namque simulacra sunt avarorum corda. Nam avaritia (secũdum Apost.) est simulacrorum servitus. Ferrea enim sunt, quia gravia, & dura: gravia quidem esse ostenduntur, dum ima petunt per affectum cupiditatis: sed dura, dum non mollescunt per aliquam pœnitentiam, vel per effectum pietatis. Hæc ergo simulacra ferrea licet avaritiæ gravitas deorsum premat, superbiæ tamen vanitas sursum levat.

Secundo, quia magnes involvit cerebrum: quia si rasura pulveris ejus per quatuor angulos domus aspergatur super carbones, existentibus in domo videtur subito domus ruere ex cerebri vertigine & commotione. Quasi ergo rasura magnetis, quæ est reliquia ignis, est cogitatio, & existimatio, quæ relinquitur ex operibus superbiæ. Hæ enim reliquiæ per quatuor angulos, id est, per quatuor modos, super carbones, id est, super ardentes appetitus & ambitiones, quæ in eis sunt, asperguntur. Nam sicut dicit Greg. quatuor sunt species, quibus arrogantibus omnis tumor superbiæ demõstratur. Cum bonum à semetipsis habere existimant. Aut si hoc datum desuper credunt, pro suis se meritis accepisse putant. Aut certè cum jactant se habere, quod non habent. Aut cæteris despectis singulariter videri appetunt habere quod habent. Sic ergo per hos quatuor angulos aspersos in domo mentis, superbia sensum pervertit, & decipit, ut videatur id esse, quod non est, & timeat ne videatur esse quod est, & timeat quod non est timendum. *Greg.*

Tertio, quia magnes dissolvit navigia. Nam ex hoc lapide montes in mari sunt, qui naves ad se trahunt, & dissolvunt, & à se amplius separari non sinunt. Sic in mari pœnitentiæ quandoque sunt montes magnetum, id est, tumores, & elevationes superbiæ, qui naves, id est, pœnitentium opera, quibus ad portum gratiæ, vel gloriæ tendant, ad se trahunt, scilicet ut non fiant ad delectionem culpæ, sed ad denunciationem superbiæ, & lucrum laudis humanæ, eo quod ad modum navis dissipantur, & vanitati ac jactantiæ inseparabiliter sociantur, scilicet, ut nihil tale fiat nisi ad vanitatem, & jactantiam.

CAP. XXXVI.

Stanni compositio, amethistiq; variatio recensetur, quorum proprietates multis similitudinib. temperantiæ attribuuntur.

TEmperantia assimilatur stanno.

Primo, ratione compositionis. Nam stannum (secundum Arist.) componitur ex argento vivo bono, & sulphure malo. Et hęc duo non sunt bene mixta, sed tãquam perparvè cõposita: propter quod secundum colorem imitatur argẽtum, sed non ejus soliditatem. Similiter temperantia componitur ex argento vivo bono, id est, ex moderatione, & vigore rationis regulantis, & sulphure malo, id est, delectatione, & voluntate carnis. Unde Tullius dicit, quod temperantia est rationis in libidinem atque in alios non rectos impetus firma & moderata cohibitio. Nam temperantia principaliter pertinet ad impetus animi in delectationem luxuriæ, & gulæ, quæ dicuntur delectationes tactus, ut ratione regulentur: secundario etiam aliarum concupiscentiarum, scilicet impetus sive motus habet moderare. Sed quia rationis, & sensualitatis non sit perfecta commixtio, quin semper sit ibi aliqua dissensio: ideo licet temperantia participationem habeat rationis, sicut stannum colorem argenti, ad perfectam tamen puritatem rationis non pertingit, sicut nec stannum ad soliditatem & puritatem argenti. Hæc enim reservatur homini in resurrectione beata, ubi stannum efficietur argentum, id est, corpus animale resurget spirituale, quia erit totaliter subjectum spiritui, & erit sensualitas totaliter rationi conformis.

Tic. rethor.

Secundò, ratione fractionis. Unde dicit Hermes, quòd stannum omnia metalla, & corpora frangit quibus admixtum fuerit. Et hoc propter nimiam siccitatem, quæ ductibilem naturam in eis destruit. Sic temperantia, & abstinentia continuata frangit superbiam, & rebelliones omnes corporis. Unde Ecclesia dicit in Hymno. *Carnis terat superbiam potus cibique parcitas.*

Her. lib. 6. Alch.

Tertio, ratione temperiei perfectionis & confectionis. Nam ex stanno specula temperantur, & cerusa, sicut ex plumbo, ex eo conficitur, ut dicit Isid. Ex quibus signatur, quòd temperantia corporis valet & adjuvat ad speculationem sapientiæ, id est, contemplationem mentis, & quòd etiam in contemplatione, & speculatione sapientiæ oportet habere quandam sobrietatem temperantiæ, secundum illud Apost. *Noli plus sapere quàm oportet, sed sapite ad sobrietatem.* Item, quia valet ad conservationem innocentiæ, & puritatis, quod in cerusa alba significatur.

Isid.

Rom. 12.

Quarto, ratione corruptionis, quia si quis argentum vivum cum stanno miscuerit, stridorem ejus tollit, & albescit: sed postmodum ad nigredinem ducit, & corrumpit. Potest autem in hoc loco assimilari hypocrisis, quæ licet ex apparentia sanctitatis videatur argentea, i. præclara & pura: tamen in veritate adhuc vivit in peccato immundo. Unde est hypocrita argentum ratione apparentiæ, sed vivum, i. non mortificatum ratione culpæ. Hoc igitur quod est hypocrisis, si misceatur stanno, scilicet temperantię, sive abstinentiæ, ut s. ex hypocrisi aliquis se temperet, & jejunet, finaliter tamen denigrat, & corrumpit ipsum jejunium, id est, tollit jejunii sanctitatem, & meritum. Unde dicitur Matth. *Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes*, de quibus postea subdit. *Amen dico vobis receperunt mercedem suam*, id est, perdiderunt.

Matt. 6.

Item temperantia assimilatur amethisto, quod patet ex colore, & ex distinctione, & valore, est enim bonus amethistus duplicis coloris mixtione ornatus, quia est colore purpureo, & violaceo permixtus, quasi rosa nitens, & leviter fundens quascunque flammas & emittens, ut dicit Isido. Et sic etiam simili modo temperantia ad hoc, ut sit hominibus perspicua, oportet quod sit duobus coloribus, id est, duabus virtutibus ornata, scilicet charitate, quæ designatur in colore purpureo.

reo, & humilitate, quæ designatur in colore violaceo. Nam hæc virtus temperantiæ, sive abstinentiæ, sine charitate, & humilitate modicum valet, quia corporalis exercitatio ad modicum utilis est, sicut Apostо. dicit. Sed charitas est, quæ facit, ut quod homo sibi per temperantiam subtrahit, alteri largiatur; & humilitas, ne de sua abstinentia, vel continentia in superbiam elevetur.

1. Tim. 4.

Secundò, patet hæc similitudo ex distinctione, quia Isido. dicit, quod quinque sunt species amethisti, quibus scilicet designantur quinque partes temperantiæ principales. Quarum prima est circa cibum, id est, cibi moderationem, scilicet abstinentia: secunda est circa potum, scilicet sobrietas: tertia circa actum verecundiæ, principaliter circa coitum, ut castitas: quarta circa delectationes circumstãtes, puta quæ fiunt in obscuris tactibus, & amplexibus, & hujusmodi, ut pudicitia: quinta autem circa alios motus, & corporales actus moderationem facit, & vocatur modestia.

Isid.

Tertio, ex efficacia & valore, quia virtus amethisti, scilicet purpurei, quæ est omnibus nobilior, quæ est efficax ad quinque, ut Diosc. dicit. Primo contra ebrietatem: & hoc competit sobrietati, quæ est temperantia spiritualiter contra potum non quemcunque, sed eum qui sua fumositate nactus est caput perturbare, sicut vinum, & omne quod inebriat, vel inebriare potest, cujus scilicet usus moderatus multum confert, & modicus excessus multum lædit, quia impedit usum rationis, & etiam excessus cibi. Unde dicitur Eccl. *Sanitas est animæ & corporis, cibus sobrius & potus.*

Diosc.

Eccl. 3.

Secunda virtus amethisti est, quia dicitur facere vigilem, & hoc competit abstinentiæ, quæ dum cibos subtrahit, fumositates capitis, & per consequens somnum minuit, & vigilantiã crescere facit.

Tertio, dicitur amethistus malam imaginationem, seu cognitionẽ tollere: quod sive verum sit, sive non, competit tamen temperantiæ veræ, quæ dum impudicos fugit tactus, & aspectus, malas per communes imaginationes, & cogitationes avertit, secundum illud Job. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut nec cogitarem quidem de virgine.*

Iob. 31.

Quarto, dicitur habere dispositionem amethistus ad bonum intellectum. Et hoc competit spiritualiter sanctitati castitatis, ex eo quod actus venereus, & ejus dilectio vehemens in tãtum rationem absorbet, quòd impossibile est aliquid intelligere in ipso, ut Philo. dicit, & Hieron. etiam dicit, quod in illo actu, etiam matrimonialiter facto, sanctus Spiritus non tãgebat corda prophetarum. Ex quo argui potest, quòd castitas multum confert è contrario.

Arist. 7. Eth.
Hieron.

Quinto dicitur amethistus mollis ad sculpendum, & hoc competit modestiæ, quæ reddit hominem mollem, id est, facilem, & accommodum ad omnem pulchram scripturam, id est, ad omnem bonam informationem, & compositionem, seu actionem. Unde Ambr. dicit, quod in modestia consistit pulchritudo vivendi, & ornatus ad omnem actionem accommodus.

Ambro. lib. de offic.

CAP. XXXVII.

Timoris diversitas viriq; Deum timentis perfectio, ex berilli similitudinibus ostentatur.

TImens Deum assimilatur berillo.

Primo, ratione coloris, qui licet berillus lapis viridis in viriditate sua smaragdo sit similis: tamen decem sunt genera ejus, ut dicit Diosc. & quod inter berillos, qui magis pallet, melior est. Et quia homines timore subito percussi pallescere consueverunt: ideo significatur, quòd sicut inter berillos ille est melior, qui magis pallet, sic inter bonos homines hic est melior, qui magis timet Deum, scilicet timore filiali, qui est timor reverentiæ.

Diosc.

Secundo, ratione vigoris; quia virtus berilli est, ut dicit Diosc. quod cõtra pericula hostium invictum reddit hominem, & cum facit mitẽ. Sic timor Domini erga

bonos homines reddit hominem mitem; sed contra spirituales hostes facit eum invictum, & terribilem: Timor enim, secundum Greg. secundum viam sæculi facit hominem debilem; sed secundum viam Dei facit hominem fortem.

Greg.

Tertio, ratione agnitionis, quia berillus facit bonum ingenium, quod competit timori Domini, qui dicitur esse initium sapientiæ. Psal. *Initium sapientiæ est timor Domini.*

Psal.110.

Quarto, ratione humoris, quia berillus sanat oculos humidos. Humor enim oculos cœcans est peccatum, sive peccãdi affectus, quem timor Domini expellit. Eccles. *Timor Domini expellit peccatum.*

Eccl.1.

Quinto, ratione caloris; quia berillus manum gestantis exurit, si radio solis opponatur. Sic timor Domini cum radio solis, id est, cum amore Christi incalescit. Unde si sit timor Domini cum amore, manum gestantis exurit: sic quod faciet eum ferventissimè operari, ita ut nihil negligat. Eccles. *Qui timet Deum, nihil negligit.*

Eccl.7.

Sexto, ratione honoris, quia berillus, ut dicitur, hominem magnificat. Quod de timore Domini verius puto quam de berillo: quia qui timet Deum, alia timent eum. Eccl. *Magnificavit eum in timore inimicorum.*

Eccl.43.

Septimo, ratione amoris. Maxime enim berillus diligere, & fovere dicitur copulam conjugalem, quia timor Domini necessarius est conjugatis. Proverb. *Mulier timens Deum ipsa laudabitur.* Tob. *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus.*

Prov.31.
Tob.6.

CAP. XXXVIII.

Plumbi generatio, virtus, & perfectio describitur, cui tribulatio, & vera patientia multis exemplis comparantur.

Tribulatio assimilatur plumbo.

Primo ratione geniture, quia aliquando plumbum, sive materia ejus gignitur & invenitur cum auro, quandoque cum argento, quandoque per se solum in suo loco proprio, id est, vena. Nam in aurifodinis cum materia auri quidam lapilli nigri inveniuntur, qui ab auro per se separatim conflantur, & in plumbum totaliter per se resolvuntur. Et inde est (secundum Isidor.) quod tanta est ponderositas auri, ut plumbi: plumbũ vero quod est nigrum, aut ex sola vena funditur, aut cum argento nascitur, mixtimque conflatur. Et in illa conflatione proximè procedit stannum, deinde argentum, tertiò vero quod remanet per conflationem, est plumbum nigrum. Tunc autem spiritualiter invenitur plumbum cum auro, quãdo gravis est tribulatio, & portatur cum quodam gaudio. Hoc enim facit sola charitas, quæ auro assimilatur: cujus proprium est lætificare cor. Et hujus signum est, cum ex injuria, quam patitur, contra inferentem non irritatur, nec eum diligere deserit. Et hæc duo simul juncta, scilicet injuriæ passio, & injuriantis dilectio, quæ sunt in conjunctione auri & plumbi, perfectam patientiam faciunt. Unde perfecta patientia est, quæ & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, & odire, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Unde *charitas* (secundum Apostolum) non solum *patiens est*, sed etiam *benigna*. Sed plumbum invenitur cum argento, quando ipsa tribulatio portatur sapienter. Nam argentum claritate sapientiam signat, de qua dicitur, quod *clara est, quæ nunquam marcescit sapientia.* Sapientis enim est constanter ferre adversa, & non deficere animo in eis. Tunc autẽ invenitur plumbum per se solum & in vena sua, quando ipsa totaliter gravis est in peccatore, qui destitutus est omni honore, vel virtute: & tunc ipsa tribulatio portatur insipienter, & est in vena sua, quia vena & causa tribulationum communiter est peccatum. Rom. *Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum.* Prima ergo tribulatio sanctorum, quæ scilicet portatur lætanter.

Isid.

1. Cor.13.

Sap.6.

Rom.2.

Secunda fuit philosophorum, quorum quidam tribulationes portaverunt valde sapienter.

Tertia

Tertia est peccatorum, quæ portatur insipienter, id est, impatienter.

Secundò ratione tincturæ, quoniam plumbum aliquando albescit, quandoque rubescit, quandoque nigrescit. Albescit quidem, quia sicut dicit Hermes, si plumbum super acetum effundas, condēsat ipsum. Nam acetum ejus penetrabit substantiam, & in pulverem convertet, & in colorem album cerusæ ipsum commutabit: sed si super ipsum plumbum acetum fuderis, albescit: & tunc acetum destruitur. Tunc autem super acetum plumbum effunditur, quando gravis tribulatio, quam quis patitur, ab ipso patienter pro pœnitentia peccati sui suscipitur, & portatur, scil. ut reputet & acceptet se pro peccato suo pati. Nam sicut per plumbum gravis tribulatio, sic per acetum fortis & compunctiva pœnitentia designatur. Et talis pœnitentia, quæ tribulationem amplectitur, plumbum convertit in pulverē, id est, ipsam tribulationem in animæ humilitatem, & in albedinem cerusæ, id est, in purificationem, & claritatem conscientiæ, vel animæ claritatem. Sed tunc è contrario super plumbum effunditur acetum, qando ipsa pœnitentia pro tribulatione reputatur, sicut est in accidiosis, quibus pœnitentiæ onus grave est & pœnosum. Unde pœnitentia videtur eis magna tribulatio, & tædium. Et ideo tunc virtus aceti destruitur, quia talis pœnitentia in angaria portata inutilis efficitur. Tunc autem plumbum bene rubescit, quando igne incēditur. Nam plumbum adustum colorem vermileum & obscurum generat. Tunc autem plumbum aduritur, quando patientis cor divino amore incenditur: & tunc ipsum plumbum generat colorem vermileum, & fervorem igneum, quia ferventior & inflammatior ex ipsa tribulatione efficitur: quamvis iste fervor propter sensualitatis pœnam semper aliquid obscuritatis habeat admixtum. Tunc autem nigrescit plumbum, quando in sua vena generatur. Nam secundum Arist. plumbum generatur ex sulphure grosso non depurato, sed fæculento, & argento vivo non puro. Unde ex immunditia sulphuris contrahit nigredinem, & quandam humiditatem: ex cujus contactu manus tangentis inficitur. Et hæc immunditia ad horam per absterfionem aliquantulum à plumbo removeri potest, sed ex toto removeri non potest. Quia quantumcumque plumbum abstergatur, ut etiam argentum esse videatur, naturam tamen ejus, quod est plumbum, non immutat. Plumbum autem in sua vena est, quando peccator tribulatur propter sua peccata. Et hoc est ex sulphure fæculento, id est, ex immunditia peccatorum suorum carnalium, & argento vivo, id est, suorum peccatorum spiritualium: ut superbia, invidia, & vana gloria, & hujusmodi, in quibus ipse peccator tribulatus persistit: tunc plumbum ipsum denigrat, & inficit: quia tribulatio quem omnino ad pœnitentiam non mutat, amplius corrumpit & fœdat: quia dato, quòd pœna occupatus ab actu peccati desistat, tamen tentatione, & evasione pœnæ habita, statim redit ad pristina, & adhuc ad deteriora.

Her. lib. 6. Alch.

Aristot. Meth.

Tertiò, ratione efficaciæ. Nam plumbum habet primo virtutem dissolutivam.

Dicit enim Hermes, quod plumbum in sua ebullitione omnium corporum solidorum duritiam solvit, etiam adamantis. Sic tribulatio fervens frequenter dura corda emollit, etiam magnorum peccatorum.

Item habet virtutem refrigerativam. Unde secundum Aug. Contra ustionem ignis, & apostema calidum, miro modo valet. Quasi autem ustura ignis incensa est concupiscentia carnalis, & quasi apostema calidum, est fervens delectatio carnis, contra quæ tribulatio gravis miro modo est efficax & utilis. Nam *malitia unius horæ oblivionem facit luxuria maxima*, ut dicitur Ecclesi.

Eccl. 2.

Item plumbum habet virtutem conservativam, & purificativam: quia (sicut dicit Hermes) plumbum quibus miscetur partes homogenias congregat, & heterogenias separat; & mundificat. Et ideo cum argento ponitur in fornace, ut argentum facilius mundificetur. Partes e-

nim argenteas à præsumptione preservat, & sua consumptione argentum purgat. Hoc idem dicit Hierony. super illud Hierem. *Consumptum est plumbum*, &c. Similiter tribulatio patienter portata animam ad seipsam colligit, & congregat, mala desideria ab ea separat, ipsamque à malo purgat, & in bono conservat.

Hier. 5.

CAP. XXXIX.

Virginitatis quiditas, & perfectio, quæ lapidi, qui Asterites nuncupatur, assimilatur.

Virginitas assimilatur lapidi illi, qui vocatur Asterites.

Hæc gemma inclusam in se continens lucem, sicut stellam intus ambulantem, reddit radios candidantes. Similiter virginitas exterius est candida per carnis incorruptionem, lucida per gratiæ splendorem. Unde intus in mente est ut stella, quæ habet incorruptibilitatem, & luminositatem, & mobilitatem. Similiter mens interior virginum debet esse incorruptibilis per virginitatis amorem, id est, quia virginitas est in carne corruptibili perpetuæ incorruptionis meditatio, & fulgens per Dei agnitionem, & mobilis per orationis frequentationem. Movetur enim mens, & ascendit per orationem in Deum secundum Damascen. Item radios, id est, considerationes, & contemplationes rationis debet facere candidos, id est, mundos. Virginitas enim multum confert ad contemplationis puritatem. Vel virgo casta debet habere interius lumen divinæ gratiæ in mente, quod reddat eam, ut stellam in se corruptam per castitatem fulgidam aliis per morum honestatem, & mobilem ad operandum, id est, ad bonorum operum studiositatem, scilicet, ut otio non resolvatur.

Damasc.

CAP. XL.

Omnium metallorum perbrevis descriptio, quibus septem principaliores virtutes similitudinibus variis assimilantur.

Virtutes septem assimilantur septem speciebus metalli.

Primo enim argento vivo, quod est elementum (secundum Philoso.) sive materia omnium metallorum, assimilatur fides: quia secundum Apost. *fides est substantia*, id est, fundamentum omnium virtutum, quæ tunc est, ut vivum argentum, quando bonorum operum habet continuum motum. *Fides enim sine operibus mortua est.*

Aristot. Eth. — Hebr. 11. — Iac. 2.

Secundò, æri assimilatur spes ratione duritiæ, sive soliditatis. Est enim propter suam duritiam & soliditatem maximè durabile. Lapis enim qui per decoctionem educitur, maximæ duritiæ esse probatur. Sed æs interdum per decoctionem maximi caloris producitur. Nam lapis solutus calore in æs convertitur, ut dicitur Job, quamvis æs communiter frigido coaguletur, nec æs de facili frangitur. Hâc soliditatem facit esse in homine spes cœlestium præmiorum, ut tribulationibus & persecutionibus minimè frangatur: propter quod dicitur Job, quòd cœli, id est, cœlestium præmiorum spem certam habentes, quasi ære solidissimo diffusi sunt.

Greg. — Iob. 27. — Iob. 37.

Tertiò, charitas assimilatur auro, quia præeminet aliis virtutibus, sicut aurum cæteris metallis. Nam inter metalla nihil est pulchrius, & pretiosius, vel in virtute efficacius auro: sic etiam charitatem præfert Apost. cæteris virtutibus, dicens; *Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, major autem horum est charitas.* Et si præeminet virtutibus Theologicis, multò magis aliis.

Const. — 1. Cor. 13.

Quarto argento solido assimilatur justitia ratione claritatis, quia argentum album est, & clarum: est enim post aurum, omnium metallorum clarius. Quod bene justi-

Aristot. Eth. justitiæ competit, de qua Philosoph. dicit, quod est præclarissima virtutum, quòd neque Lucifer, neque Hesperus est ita clarus.

Item argentum, quamvis sit durum, est tamen liquabile, & ductibile. Sic est homo justus, qui quamvis sit rigidus, tamen per correctionem est flexibilis, & ductibilis per compassionem. Nam secundum Gregor. vera justitia compassionem habet, falsa vero dedignationem. *Greg.*

Quinto stanno assimilatur prudentia, quia stannum est inter metalla separativum, & discretivum. Ab auro enim & argēto æs dividit, & plumbum discernit. Sic enim prudentia habet distinguere, vel discernere, quæ sunt magis vel minus bona, aut conferentia, aut utilia.

Item prudentiæ discretio omnes virtutes alias dirigit, & custodit, quia omnis virtus sine discretione periret; sicut etiam stānum alia metalla ab igne defendit. Unde cum natura æris & ferri sit durissima, si tamen absque stanno igni apponantur, uruntur, & cremantur. Unde si stanno vasa ærea superstannantur, malitia eorum compescitur, & cibus in eis gratiosior efficitur. Similiter omnia opera efficiuntur grata, cum sunt prudenter & discretè facta.

Sexto ferro assimilatur fortitudo. Nam ferrum à feriendo dicitur: quia sua fortitudine & duritia feriendo domat omnia metalla. Sic vir fortis ubi expedit, suo vigore aggreditur, & vincit omnia genera periculorum.

Septimo temperantia assimilatur plumbo. Nam plumbum secundum Constantin. cum sit humidum, & frigidum in secundo gradu, venerem prohibet, si plumbi lamina duobus lumbis apponatur. Et ideo Fr. Ambros. de Senis de Ordine Præd. singulari gratia præditus apud omnes, & ad cujus sanctitatem, & merita declaranda, multa post mortem ejus Dominus miracula ostendit, inventus fuit portasse in morte lumbare de plumbo: omni enim ingenio usus est ad suam virginitatem Domino conservandam. Nec suo fraudatus est voto: quia prout ejus confessores testati sunt, integram, & illibatam cordis virginitatem, ac virginitatem carnis suæ omni tempore custodivit. Quia igitur ad temperantiam pertinet libidinem & venerem prohibere, unde castitas est pars temperantiæ, patet quod non incongruè temperantia plumbo assimilatur. Item secundum eundem Constant. ictus scorpionum, & draconum mitigat. Et sic temperantia carnis, etiam dæmonis tentationes mitigat, & eas superare facit. *Const.*

CAP. XLI.

Quamplurimæ ipsius Christi perfectiones, quæ similitudine quadam ex lapidis, chrysolitique naturalibus proprietatibus & utilitatibus eliciuntur.

CHristus assimilatur petræ, secundum illud Apost. *Petra autem erat Christus.* Nam in petris consideratur substantiæ soliditas materiæ puritas, figuræ diversitas, virtutis speciositas, & multiplex utilitas. Quæ omnia competunt Christo, quia ipse fuit solidus per patientiam, purus per innocentiam, virtuosus per efficaciam præcipuè miraculorum, speciosus per apparentiam, diversas figuras habuit, divinam, & humanam. Hebr. *Cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus.* *1. Cor. 10.* *Heb. 10.*

Item multipliciter utilis per vitam, & doctrinam. Sunt enim petræ utiles in ædificiis construendis, in plateis sternendis, in pontibus faciendis, in hostibus expugnandis, in lupis & canibus effugandis, pro infirmitatibus variis sanandis, pro turribus regis ampliandis, pro castris & civitatibus muniendis, pro hostibus feriendis, & se defendendis. Quæ omnia Christus fecit: Ipse enim in mundum veniens spiritualis Ecclesiæ ædificium construxit, cujus ipsemet angularis lapis, & fundamentum fuit. Ipse etiam plateas, i. latitudines populorum, vel humiles, & planas mentes fidelium diversis lapidibus, id est, donis, vel virtutibus stravit: Ipse quoque pontem pœnitentiæ ad flumen peccati pertranseundum fecit. Ipse hostes spirituales pro nobis expugnavit. Ipse lupos,

id.

id est hæreticos, & canes, id est, persecutores effugavit. Ipse autem infirmitates varias tam carnales, quam spirituales sanavit. Ipse turres regis, id est, potentias bene regentium ampliavit. Ipse etiam civitates & castra, id est, fidelium habitacula, Angelorum s. custodia munivit. Ipse etiam à dæmonibus, & quibuslibet tentationibus nos protegit, & defendit.

Christus etiam assimilatur chrysolito, qui est lapis Ægyptiacus, ut aurum lucens, sicut ignis scintillans, & mari similis, ad virorem declinans. Ita Dominus noster Jesus Christus fuit sicut aurum lucens per sapientiæ splendorem, scintillans per doctrinæ fervorem, maris similis per passionis dolorem, ad virorem incorruptionis tendens per carnis resurrectionem. Item dicit Dioscor. quod chrysolitus in auro positus, & in sinistro lacerto portatus, terrere & fugare dæmones dicitur, & contra timores nocturnos juvat, & melancholiam evacuat. Quæ sive vera sint, sive non, tamen per similitudinem verissimè Christo competunt. Qui tunc ponitur, in auro, quando præ cunctis diligitur, quia sicut aurum præcedit omnia metalla, ita amor Christi debet excedere omnes alios amores. Sed tunc in sinistro lacerto portatur, quando adversitas & tribulatio pro eo patienter sustinetur. Vel quando in tribulatione ejus exemplum præ oculis habetur, vel ipsius auxilium invocatur. Ipse enim devotè invocatus fugat dæmones, id est, tentationes manifestas, & timores nocturnos, id est, tentationes occultas, quæ magis sunt timendæ: & evacuat melancholiam, i. tristitias, & accidias, s. consolationes infundendo.

Dioscor.

Ipse enim electos suos hic refovit per gratiæ consolationem, sed in futuro replebit eos perfecta consolatione æternæ gloriæ; In qua ipse cum Patre, & sancto Spiritu vivit, & regnat Deus, & nunc & semper in sæcula sæculorum. Amen.

Finis secundi Libri.

PROLOGUS
LIBRI TERTII,

In quo de vegetabilium, & plantarum metaphoris pertractare proponitur.

Videte ficulneam, & omnes arbores cum producunt jam ex se fructum, scitis quoniam propè est æstas, ita & vos cum videbitis hæc fieri, scitote quoniam propè est regnum Dei. Luc. Verbum æterni Patris & Dei unigenitus Filius, nostræ perditioni compatiens, & providens saluti, sicut in nobis similis fieri voluit in natura, quia scilicet *exinanivit semetipsum formam servi accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inventus, ut homo*, ita etiam nobis se conformavit in doctrina. Nam sicut *Verbum caro factum est*, & verus homo est, hic hominum doctor effectus est, & modo humano nos docuit. Naturalis namque modus est hominum, quorum intellectiva cognitio à sensu sumit initium, ex sensibus intelligibilia capere, & per visibilium similitudines corporum, etiam in invisibilium, & spiritualium notitiam devenire. Quem

Luc. 21.

modum

modum factor hominum, ut homines instrueret, tenens, cum nos de spiritualibus docere voluit, frequentissime de corporalibus rebus tam naturalibus, quam politicis metaphoras introduxit, sicut in Evangeliis patet. Has autem similitudines rerum Christus tanto moderamine tradidit, ut in eis non tantum rudes facillimè informaret, sed & quorumcunq; excelsa ingenia sublimiter exerceret. Quapropter in verbis propositis plātarum seu arborum exemplum introduxit ad regni Dei tempora designanda. *Videte* (inquit) *ficulneam, & omnes arbores*, &c. Ubi non otiosè Dominus inter omnes generaliter arbores de ficulnea solùm curavit facere mentionem, utpotè de cujus singulariter foliis leguntur primi nostri parentes post transgressionem præcepti, nuditatis suæ ignominiam contexisse. Nam dicitur: *Apertisunt oculi amborum*, scilicet Adæ & Evæ. *Cumq; cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata.* Vult ergo non incongruè Dominus, quod sicut ficulnea in mundi principio humanæ transgressionis primum extitit tegumentum, ita quoque in mundi termino fiat vicinæ humanæ reformationis indicium. *Cum producunt*, inquit, *ex se fructum, scitis, quoniam prope est æstas.* Ubi nota, quod non incongruè Dominus per fructificationem communiter arborum, quæ tempore fit æstatis, Regni Dei, & judicii ultimi præsentiam designavit. Quia cum illud judicium venerit, bonitas Dei apparebit in sanctis. Nam virtus radicum in hyeme non videtur, quia ramos vacuos foliis, & fructibus dimittit: quæ tamen in æstate apparet, cum easdem, videlicet arbores fructibus, & frondibus replet. Similiter in communi judicio bonitas virtutis Dei in sanctis apparebit, cum eos omni infirmitate & penuria deposita, decorabit. Ita, inquit, *cum vos videbitis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum cœlorum*, Regnum utique, de quo dicit, *Venite benedicti Patris mei percipite regnum.* Hoc quippe regnum in quo conformabit salvator corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, ita ut regnum Dei etiam intra nos sit. Sed, quia nos generaliter Dominus ad omnes arbores considerandas inducit. *Videte*, inquit, non solum *ficulneam*, sed *& omnes arbores*, &c. ut hanc ipsius doctrinam melius nos implere possimus, in hoc tertio hujus operis libro expletis mineralibus, de plantis, & arboribus, ac de ipsarum partibus, & variis proprietatibus earundem introducemus exempla, quibus non de ultimis temporibus tantum, ut introducit in verbis prefatis Dominus, instruamur, sed in nostris magis actibus, & moribus dirigamur.

Matt.25.

CAP. I.

Virum spiritualem temporalia abdicantem indies magis proficere posse, ex similitudinibus putationis arborum exactè cognoscitur.

Abdicatio temporalium assimilatur putationi arborum.

Primo, quia putatio arboris facit arborem magis crescere. Videmus enim, quod arbor amputatis inferioribus ramis circumstātibus magis crescit in directum superius, quia humor qui tendebat ad ramorum nutrimentum, totus convertitur in arboris augmentum. Sic etiam simili modo amputatis temporalibus curis, per assumptionem videlicet voluntariæ paupertatis, dum totus animus ad spiritualia trahitur, miro modo in spirituali gratia proficit, & augetur. Unde Genes. dicitur. *Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.*

Gen.4.

Secundò, putatio arboris facit eam magis virescere. Videmus enim, quod arbores interdum, dum multum veterascunt, efficiuntur aridæ, & suam viriditatem amittunt, ex eo, quod postquam plāta senuit, decrescit cortex ejus, & ex frigiditate clauduntur pori radicis ejus, ita, quod humorem, qui plantam nutrit, ingredi prohibet, & sic ipsa arbor arescit, sed si tunc præscinduntur, & putantur rami arefacti superius, & scindatur radix inferius, multo firmius trahit succum per

lignum radicis, & non per corticem, & sic incipit emittere surculos, & ramos virentes. Sic etiam simili modo, solicitudo, & occupatio temporalium, velut quoddam animæ senium, corticem arboris, id est, exercitium extrinsecus viri spiritualis, facit decrescere: quia tanto minus exercitatur quis in spiritualibus, quanto plus occupatur in temporalibus.

Item radicem cordis infrigidat, & poros ejus, id est, affectus claudit. Quia quãto plus curæ temporalium crescunt, tanto spirituales affectiones in mente frigescunt & deficiunt. Est ergo necessaria (ut arbor reviviscat) amputatio ramorum, id est, abdicatio temporalium occupationum. Et postquam radix cordis cultello compunctionis se Deo multis scissuris, id est, considerationibus & affectionibus devotis apparuerit; fiet novæ pullulatio gratiæ & apparebit nova viriditas; id est, nova conversatio plantæ, hoc est spiritualis personæ. Et de hac renovatione viriditatis loquitur Apost. *Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem.* (Ephes. 4.)

Tertio, quia putatio arboris facit eam magis fructescere, ex eo quod per putationem purgatur à superfluo humore aquoso, qui impedit humorem unctuosum, ex quo fructus producuntur. Nam humor unctuosus est materia fructuum, ex qua producuntur fructus, sicut humor aquosus est materia foliorum, Unde Joan. (Ioan. 15.) *Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Ita etiam similiter amputatis & abdicatis temporalibus curis, humor aquosus deficit, id est, mundanus amor, qui est materia foliorum, id est, vanitatum & levitatum; & humor unctuosus, id est, amor gratuitus & spiritualis proficit, qui fructus bonorum operum facit abundare. Colos. (Col. 1.) *Ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, & omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei.*

CAP. II.

Exemplo balavista mali punici floris, abjectos & à mundo despectos, à Deo benignè recolligi declaratur.

Abjecti à mundo, recolliguntur à Deo. Cujus exemplum apparet in balavista, quæ est flos mali granatæ, quæ dum cadit ab arbore, sive ramo, recolligitur à medico. Est enim hic flos frigidus & siccus, & habet virtutem restringendi, & desiccandi humorem. Unde valet contra dysenteriam, & sanguineum fluxum ventris: vomitum etiam cholericum stringit, si coactus in aceto super furculam pectoris apponatur. Illi autem quasi de arbore cadunt, qui à mundo despiciuntur, & abjiciuntur, sicut pauperes, qui sunt frigidi ab æstu avaritiæ, & continentes qui sunt sicci ab humore & fluxu luxuriæ, & mites qui restringunt vomitum choleræ, id est, impetum iræ. Nam pauperes despiciuntur ab avaris tanquam homines inutiles, continentes despiciuntur à carnalibus, tanquam homines steriles & agrestes: Mites vero despiciũtur à superbis tanquam homines pusillanimes: Sed licet tales ejiciantur ab arbore, id est, à mundo, tanquam inutiles, tamen recolliguntur à medico, id est, à Christo, tanquam pretiosissimi flores. Unde Apost. dicit: (1. Cor. 1.) *Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret: ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.* Unde patet quod hæc abjectio mundi bona est: propter quod dicebat Psal. (Psal. 83.) *Elegi abjectus esse in domo Dei mei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.*

CAP. III.

Abstinentia, perfectiones & utilitates, ex similitudinibus arboris Agni casti, & Bini eliciuntur.

Absti-

ABstinentia assimilatur arbori, quæ dicitur agnus castus.

Quæ scilicet est arbor calida & sicca, unde flos ejus, sive semen poros corporis aperiendo, spiritus evaporando, humiditatem naturalem consumendo, castitatem inducit. Et ideo flos ejus maximè agnus castus dicitur, quia suo odore & usu (ut dicit Diosc.) homines castos reddit. Similiter etiam abstinentia & afflictio carnis, certum est, quod castitatem inducit & etiam custodit, tum quia vigorem carnis minuit, tum quia materiam luxuriæ, scilicet humorem seminalem, qui ex cibo causatur, subtrahit. Nota ergo, quod agnus castus tria facit, sine quibus abstinentia parum valet.

Primum est, quòd poros aperit quasi autem pori animæ, sunt sensus corporis, qui ad spiritualia, & utilia debent aperiri, scilicet oculi ad videndum utilia, ad plorandum peccata, & ad legendum spiritualia documenta.

Item nares ad attrahendum odores, id est, bonorum exempla: & os ad confitendum peccata, & ad instruendum proximum, ad laudandum Deum, ad percipiendum cibum sacramentalem.

Secundum est, quia agnus castus spiritus evaporando educit. Sic similiter ab anima jejunantis evaporari spiritus debēt, hoc est, progredi spirituales meditationes, spirituales affectiones, & spirituales rationes.

Tertiò, ratione minutionis; quia agnus castus humorem nutrimētalem minuit, sive consumit. Hic est humor cibalis, ex quo luxuriæ materia fluit, quem dum abstinens subtrahendo minuit, luxuriæ fluxum consumit: propter quod dicit Hieron, quod sine Cerere, & Baccho, id est, sine cibo & potu, friget Venus. Et redditur homo ita per abstinentiam corpore castus, & spiritu mansuetus, ut rectè agnus castus dicatur. *Hiero.*

Item abstinentia à delitiis corporalibus præservat spiritum à vitiorum passionibus. Cujus exemplum apparet in pino. Nam pinus diu durat si à suis corticibus fuerit spoliata, eo quod inter lignum & corticem vermes fiunt quæ lignum corrodunt. Quasi enim exteriores cortices arboris, sunt exteriores delitiæ carnis, ex quibus inter carnem & spiritum, scilicet in sensualitate vermes, id est, carnalium desideriorum passiones generantur, quibus spiritus vehementer corroditur, item molestatur & dissipatur. Sed corticibus, id est, delitiis amoris, hujusmodi vermes, id est, carnis passiones pereunt, & cessant: & tunc spiritus quasi liberà carnis corruptela incorruptibilis conservatur. Apost. *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis.* *Col. 3.*

CAP. IV.

Nonnullis florum pyriq; exemplis, adversitates plurimum prodesse, & prosperitatem obesse, ac Dei gratiam fideles nutrire declaratur.

ADversitates mundi plerunque hominem ad seipsum reducit, sicut prosperitas è converso educit hominem à seipso. Cujus exemplum apparet in florib⁹, qui frigore noctis contrahuntur, & calore diei foras evocantur. Quasi enim frigus noctis est rigor adversitatis; hic florem contrahit, dum hominem tangit, ad seipsum redire, seque recognoscere cogit. Sed quasi diei calor est prosperitatis favor, qua dum homo inaniter extollitur, extra seipsum vagatur. Item adversitas sæculi, sicut homini habenti gratiam Dei prodest, sic non eam habenti nocet. Cujus exemplum apparet in pyro, quia pyrum post cibum comestum prodest, ex eo quòd laxativum est. Nam comprimit cibaria ad locum decoctionis, & nervos orificii stomachi confortat. Sed ante prandium sumptum constipat. Et si quis multa & sæpè ex eis comedat, vermes in ventre generant, & cholicam passionem duram, & incurabilem provocant. Cibus autem nutrimentum animæ, est gratia Dei. Nam sicut dicit Philosoph. ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. Sumus enim spiritualiter per gratiam Dei, secundum illud Apost. *Gratia Dei sum id quod* *1. Cor. 15.*

sum: ergo ex gratia Dei nutrimur. Si quis ergo ex hoc cibo, sive nutrimento refectus sit, scilicet quod gratiam Dei habeat in se, utiliter pyrum sumit, quia nō obest, sed prodest, si tribulationem incurrit. Quia licet tribulatio gravis sit ad portandum, tamen laxat, id est, purgat peccatā, & conformat etiam animam ac roborat in bonum. *Nam virtus in infirmitate perficitur*, sicut Aposto. dicit: Sed si quis esset ab hoc nutrimento vacuus, & jejunus, scilicet gratiam non habens, tunc ei tribulatio nocet, ex eo, quòd generat ei plerunq; aut constipationem, id est, duritiam mentis, & desperationem aut vermem, id est, impatientię inquietationem, aut cholicam, id est, implacabilem iracundiæ passionem.

2. Cor. 12.

CAP. V.

Ex juniperi, pyri, Zingiberis, petroselinique variis proprietatibus ac similitudinibus, Dei amoris fervorem in carnis asperitatem, mentisq; humilitatem conservari, explanatur.

AMoris divini ignis conservatur in asperitate carnis, & in humilitate mentis: cujus exemplum apparet in junipero, quæ est arbor aspera, & aculeata habens folia, signans asperitatem pœnitentiæ. Juniperus etiam ignem conservat: quia si accenditur, vix extinguitur, in tantum, ut si prunæ ejus sub cineribus operiantur, usque ad annum minimè extinguantur, ut dicit Isid. In asperitate ergo juniperi, accipe asperitatem carnis; in cineribus vero ejusdem, intellige humilitatem mentis: in quibus diutius perseverat divini fervor amoris.

Isid.

Item amor charitatis etiam mala convertit in bona. Nam sicut dicit Apost. *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.* Hujus exemplum apparet in pyro, quia pyra immatura quæ sunt pontica, & dura, & grossa, & ad esum mala, per decoctionem ignis efficiuntur bona. Sic per decoctionem, & vigorem ignis charitatis, etiam magnæ, & grossæ adversitates cedunt homini in bonum, saltem animæ per patientiam, quam charitas generat. Nam patiens est charitas, ut dicit Apost.

Rom. 8.

1. Cor.

Item amor charitatis assimilatur Zingiberi, quod radix est herbæ calidum, & humidum, & valet contra frigidas causas pectoris, & pulmonis; stomachi dolorem, & intestinorum mitigat, ventositates extenuat. Quanto autem est albius & recentius, tanto acutius, & melius. Sicut Zingiber igitur radix est herbæ, sic charitas est radix justitiæ, & sanitatis animæ. Eph. *in charitate radicati, & fundati.* Ipsa etiam cum sit ignis spiritualis, est calida, quia facit mentem fervere, & nihilominus est humida, faciens lachrymas fundere. Psalm. *Transivimus per ignem, & aquam, & eduxisti in refrigerium.* Ignis, est charitatis fervor; aqua, lachrymarum humor. Ex quibus duobus in anima refrigerium magnum relinquitur. Hæc est quæ repellit frigus accidiæ causantis in pectore, id est, in intellectu frigidas cogitationes, & in pulmone, id est, in voluntate frigidas affectiones. Hæc est etiam, quæ mitigat dolores interiores impatientiæ, vel iræ, & extenuat ventositates, & inflationes vanæ gloriæ & superbiæ. Cor. *Scientia inflat, charitas ædificat.* Similiter amor Dei etiam tanto melior, & acutior, quanto albior, id est, mundior, & recentior, id est, ferventior, ne scilicet vetustate tepescat.

Ephes. 3.

Psal. 65.

Diosc.

1. Cor. 8.

Item charitatis amor assimilatur petroselino.

Primo propter originem: quia maximè in petris, & in locis petrosis oritur, & propterea dicitur petroselinum. Loca autem petrosa, sunt corda imitatorum Christi. De quo dicit Apost. quod *petra erat Christus.* Et in talibus invenitur verus charitatis amor. Unde ipse dixit: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexi vos.*

1. Cor. 10.

Diosc.

Secundò, propter odorem. Nam petroselinum est odoriferum, quia scilicet amatores Dei etiam proximos per bonorum operum recreant odorem, sicut Apost dicit: *Christi bonus odor sumus.*

2. Cor. 2.

Tertiò,

Tertiò, propter calorem, quia petroselinum est herba calida & sicca, diuretica & apertiva, divisiva & consumptiva, stomachi confortativa & appetitus excitativa. Similiter charitatis amor mentem calefaciendo, & inflammando habet virtutem apertivam, quia cor Deo aperit; & divisivam, quia mundo per contemptum dividit. Item consumptivam, quia humorem, id est, amorem peccati consumit. Item confortativam, quia confortat ad bene operandum; & appetitus excitativam, quia scilicet mentem excitat ad cœlestia appetendum.

CAP. VI.

Avaritiam valde detestabilem esse ex cepe & jusquiami exemplis comprobatur.

Avaritia assimilatur cepe.

Primo, propter complexionis frigiditatem, quia cepe (secundum Diosco.) est frigidæ & viscosæ naturæ, maximè, quod est oblongum, & illud quod est rufum, & illud quod est crudum. Similiter avaritia, est inordinatus amor temporalium, animam infrigidat calorem charitatis excludendo. Item inviscat eam fortiter capiendo, & tenendo, & præcipuè si sit oblonga, id est, diuturna, scilicet in homine inveterata, quia tunc semper crescit. *Diosc.*

Item si rufa, id est, inflammata ex paupertatis necessitate.

Item si cruda, id est, non cocta tribulationis igne, quę aliquando purgat animã, vel saltem minuit amorem mundi.

Secundò, propter nutrimenti modicitatem, quia cepe crudum, modicum, imo nullum quasi nutrimentum corpori tribuit, ut dicit Diosc. Similiter accumulatio auri, modicum nutrimentum frequenter confert etiam ejus avari corpori, quia multi propter avaritiam secundum corpus miserè, & tenuiter vivunt, sed animæ penitus nullum, quia utiliter pro anima sua avarus sua bona non tribuit. *Diosc.*

Tertio, propter nocumenti multiplicitatem. Nam cepe crudum, & comestum cholericos ostendit, quia videlicet avaritia iram, ad quam cholera inclinat, incendit. Item hujusmodi cepe inflationem gignit, quia divitiarum abundantia, quam avaritia colligit, inflationem superbiæ inducit.

Item acumine suo caput percutit, & nimis comestum insaniam facit, & terribilia somnia ostendit. Sic nimia prosperitas divitiarum, quam avari habent, facit eos infatuari. Item ad literam habent quandoque avari somnia terribilia, somniantes latrones, & prædones: vel quia post somnum mortis faciliter eorum divitiæ tanquam vana somnia evanescunt. Job. *Dives cum dormierit, nihil secum affert: aperiet oculos suos, & nihil inveniet.* *Iob 27.* Item, suo odore facit lachrymari. Quia frequenter avaritia est causa fletus, & doloris, quia quando avarus perdit quę diligit, cruciatu suo & dolore cogitur lachrymari.

Item avaritia assimilatur jusquiamo, quæ est herba venenosa, & mortifera: propter quod dicitur insania. Et hæc (ut dicit Diosc.) habet virtutem constringendi, & somnum provocandi. Similiter avaritia veneno cupiditatis extinguit vitalem calorem charitatis, & ita est causa mortis spiritualis. Joan. *Si quis diligit mũdum, non est charitas Patris in eo* Item cõstringit cor avari ad non subveniendum pauperi, & bursam ad non restituendum. Hæc etiam est quæ causat circa spiritualia pigritiæ & negligentiæ somnum. Psalm. *Dormierunt somnum suum*, &c. *Diosc.* *1. Ioan. 2.* *Psal. 75.*

CAP. VII.

Bonæ arboris boni effectus varii, & ejus impedimenta, eroicque perfectiones describuntur: quibus multis similitudinibus boni viri comparantur.

Bonus homo assimilatur arbori bonæ.

Bona enim arbor illa judicatur, in qua est fructuum maturitas, fructuum pluralitas, & fructuum suavitas. Et hæc tria tanguntur. Matt. *Bona arbor fructus bonos facit.* In eo, quod dicit, *Facit fructus,* *Matt. 7.*

tangitur fructuum maturitas. Sed in eo, quòd dicit *fructus* in plurali, tangitur fructuum copioſitas. In eo, quod dicitur *Bonos*, intelligitur fructuum ſuavitas. Quædam ergo arbores ſunt ex quibus nullus naſcitur fructus propter defectum humoris, & ſunt homines otioſi & inertes, qui propter defectum amoris nihil boni operantur. Unde arbores hujuſmodi, ne otioſè terram occupent, excidentur, & in ignem mittentur. Quædam verò faciunt fructum, ſed paucum, quod eſt propter paucitatem humoris & caloris. Et tales ſunt, in quibus eſt modicus humor compunctionis, & modicus calor dilectionis invenitur ſine frequentia bonæ operationis. Sunt enim quatuor cauſæ aliæ, quare ſcilicet arbores aliquæ ſunt fructum modicum facientes.

Prima eſt, quando ſunt nimis frondoſæ, quia humor qui deberet tranſire ad fructus, convertitur ad folia. Et tales ſunt qui delectantur tantum in foliis verborum. Unde aſſimilantur ficulneæ, cui Dominus maledixit.

Secunda cauſa eſt, quando nimis ſunt proceræ. Humor enim à radice aſcendẽs, per arboris altitudinem & latitudinem latè ſe diffundit, & ad ramos tranſiens paulatim evaneſcit. Magni enim viri, & prælati aliquando ſunt infructuoſi, quia ea quæ deberent dare pauperibus, expendunt in ſuis vanitatibus. Ambro. dicit: Avis ſe ſociat avibus, & pecus pecoribus, piſcis piſcibus: ſolus tu homo conſortem excludis, feras includis, parietem veſtis auro, & pauperem nudas veſtimento, panem petit pauper, & non accipit, equus tuus aurum ſub dentibus mandit. *Ambr.*

Tertia cauſa eſt, quando ſunt nimis vetuſtæ, quia tunc (ut dictum eſt ſupra capitulo primo) radix induratur, & frigiditate confringuntur pori radicis, ita quòd humor ingredi non poteſt, quo planta nutriatur, & fructificet. Sed ſi perforetur radix, aut ſcindatur, & illi ſciſſuræ immittatur lapis, tunc trahitur ſuccus per lignum radicis, & purificatur, & fertilior efficitur, ſicut dicit Philoſophus de amygdalo antiqua, ſi perforetur radix ejus. *Ariſt. de veg. & plant.* Quando igitur aliquis eſt vetulus in peccato, tria foramina ſive ſciſſuras in corde ſuo oportet facere, primum per dolorem contritionis, ſecundum per pudorem confeſſionis, tertium per laborem ſatisfactionis.

Quarta cauſa eſt, quando arbor non amputatur, quia tunc humor qui converteretur in fructum, convertitur in ramuſculos ſuperfluos, & inutiles. Unde arbor melius fructificat, ſi homo ab eo ſuperflua removeat, eo, quod humor, qui tranſit in nutrimentum ſuperfluorum, illis remotis tranſit in fructum. Joan. *Omnem qui facit fructum purgabit eum, ut fructum plus afferat.* *Ioan. 15.* Et ideo purgationi plãtatum in vere eſt inſiſtendum. Similiter ſi homo reſecat à ſe ſuperfluitates cibi, potus, & ſomni, & aliorum hujuſmodi, efficitur aptus ad magis abundandum in ſpiritualibus fructibus, & pœnitentiæ operibus. Et nota, quod rami arborum quanto plus ſunt onuſti fructibus, tanto magis inclinantur: quia ſancti viri quanto plus abundant bonis operibus, tanto magis humiliantur.

Quædam autem arbores ſunt, quæ licet fructus multos habeant, non tamen faciunt eos malos. Matt. *Mala arbor fructus bonos facit.* *Matt. 7.* Quandoque tamen contingit quod arbor mala à ſua malitia tranſmutatur in arborem bonam, & quod bonos fructus producens efficitur. Sed ad hanc tranſmutationem arboris ſunt quatuor neceſſaria.

Primo labor. Nam, ſicut Ariſto. dicit, arbores ſilveſtres per debitam culturam efficiuntur hortenſes: & ponit exemplum de amygdalo, quæ ſi eſt amara, per culturam efficitur dulcis. *Ariſt de veg. & pl.* Sic homo debet cor ſuum colere, & purgare, & tunc bonos fructus faciet.

Secundo, neceſſarius eſt locus. Dicit enim Philoſoph. quod quædam plantæ in uno loco faciunt fructum pernicioſum, quæ tranſplantatæ faciunt fructum bonum. Et ponit exemplum de juſquiamo, quia quod in Perſia eſt natum, tranſlatum in Ægyptum eſt pernicioſum, ſed in Hieruſalem tranſlatum, fit comeſtibile & bo-

& bonum. Similiter animus hominis per translationem pœnitentiæ, de malo statu in bonum convertitur. Unde in Ægypto, id est, in tenebris peccati positus est perniciosus & malus: sed in Hierusalem, id est, in pace justitiæ & conscientiæ per pœnitentiam transplantatus efficitur bonus & salutiferus Nota tamen, quod peccatori non prodest transmutatio loci sine mutatione animi. Nam sicut dicit Bern. Nec lucifero profuit locus cœli, nec Adæ locus paradisi, nec Loth locus montis excelsi, nec filiis Israel locus deserti. Unde interrogatus Socrates à quodam, cur locorum mutatio nihil prodesset ad mutationem vitiorum, respondit: Non est mirum si mutando locum nõ mutas vitium, quia circumfers semper teipsum.

Tertio, necessarium est tempus. Dicit enim Philoso. quod plures plantæ plantãtur in vere, in autumno paucæ, pauciores in hyeme, paucissimæ in æstate. Plantatio ergo spiritualis convenientius fit in vere, id est, in tempore juventutis, quam in autumno maturę ætatis, vel in hyeme senectutis, vel in æstate, id est, in fervore malæ consuetudinis, ubi totus humor devotionis & gratiæ desiccatur.

Arist. de veg. & plan.

Quarto, necessarius est surculus, qui trunco insertus totam ejus virtutem trahit ad suam qualitatem. Et significat verbum Dei, quod animam sic immutat, quod quæ primo faciebat fructus amaros & noxios, postea facit fructus dulces, & salutiferos. Jac. *In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.*

Jac. I.

Item nota, quod bonus homo malo associatus, nonnunquam ejus malitiam impedit, aut tollit. Cujus exemplum apparet in pyris; quia hoc habent pyra proprium, maximè sylvestria, quod cum fungis malis accepta omnem ab eis auferunt læsionem, pulvis etiam pyri sylvestris bibitus valet similiter contra fungos. Quid autem per sylvestre pyrum, nisi hominem intelligimus bonum, à malorum hominũ quidem consortio, & contagio semotum, & orationum solitudini dedictum, vel in cepe pœnitentiæ positum? Hujus tamen societas, & pœnitentia, fungi malitiam, i. hominis mali nequitiam suis plerunque aut exemplis, aut monitis, vel meritis impedit, vel tollit; ejus etiam pulvis, i. humilitas visa, vel pulvis, i. mors, ejus corpus incinerans, & animam glorificans, etiam quandoq; malitiam peccatorum immutat. Nam etiam post mortem sancti nonnunquam peccatores convertunt, & evellunt.

Item nota, quod bonus homo assimilatur croco. In quo primo possemus notare bonitatis indicium. Quia crocum est optimum, quod est recens, odoris boni, longum, purum, album, integrum, in spiramine bonum, & cum tangitur, tingit manum, & leviter est acutum. Similiter ille est inter bonos & sanctos viros optimus, qui est recens, & fervens in opere, odoriferus, id est, redolens in hominum opinione. Item longus, i. perseverans in bona conversatione; albus, i. purus in intentione; integer, i. castus sine carnis corruptione, & bonus in spiramine, id est, in conversatione, sive exhortatione; colorativus manus tingentis, id est, impressivus suæ virtutis in sui adhæsione. Ille enim manum tangentis se suo colore tingit, qui sibi adhærentem ad imitationem suorum operum, vel suarum virtutum trahit: vel ille manum tangentis se suo colore tingit, qui se lędenti beneficium porrigit; quod pertinet ad viros perfectos.

Item qui est acutus leniter in aliorum correptione, sive increpatione. Debet enim esse acutus in pungendo, sed lenis in percutiẽdo. Est enim necessarium in correptione delinquentis acumen severitatis cum dulcore lenitatis.

Secundò, notamus in croco nativitatis locum. Nam, sicut dicit Diosc. Orientalis melior est, quam Occidentalis, quia scilicet contemplativus melior est, quam activus, ex eo, quod contemplativus melior est, calore solis, id est, amore Christi magis calefactus & splendore, i. sapientia ejus magis illustratus, sicut pars Orientalis excedit in calore & splendore.

Diosc.

Tertio,

Tertio, notamus in croco florietatis aspectum: producit enim crocum florem caput habentem ad violæ modum, & in medio tres ramulos. Quasi autem flos croci, est conversatio viri boni, quæ debet esse purpurea per charitatem, violacea per humilitatem, & triplicata per fructificationem, scilicet ut fructificet Deo, sibi, & proximo. Vel sicut dicit Bernard. ut vivat humiliter Deo, ordinatè sibi, & socialiter proximo.

Bern.

Quarto, notamus in croco complexionis temperamentum: est enim calidum & siccum in primo gradu, in suis qualitatibus temperatum. Sic etiam bonus homo, & prudens, & in caliditate, i. spirituali fervore, & in siccitate, id est, in abstinentiæ extenuatione temperatus est, secundum debitum gradum; id est, discretionis modum.

Quintò, notamus in croco utilitatis effectum. Nam crocum multum est confortativum, & valet contra debilitatem stomachi, & contra cordis defectum: quia boni multum alios confortant, debiles, id est, trepidos, & corde deficientes, id est, pusillanimes vigorando suis consiliis, exhortationibus, & exemplis.

CAP. VIII.

Quemadmodum quoad semen, flores, frondes, fructusq; ac ratione loci, plantæ inter se naturaliter differre videntur, sic quadam similitudine boni viri à malis moraliter distinguuntur.

Boni à malis, vel etiam inter se invicem differunt moraliter, sicut differunt inter se plantæ naturaliter. Differunt enim plantæ, vel arbores in se invicem, primo in seminibus; quia quædam earum ex semine bono generantur, quædam vero ex malo. Et dicit Albumas. quod ex malo semine non proveniunt de facili bonæ plantæ, nec ex bono de facili malæ: quamvis in animalibus, & potissimè in hominibus sæpè videatur contrarium. Cujus ratio est, ut idem dicit, quia planta est terræ affixa, propter quod uniforme à terra recipit nutrimentum: animalia vero non sic, tum propter varietatem complexionis, tum propter volubilitatem voluntatis. Similiter ergo inter homines illi homines ex malo semine nascuntur, qui malorum exempla imitantur. Sed qui bonorum imitantur vestigia, illi ex bono semine oriuntur. Malum enim semen est semen vitiorum, quod seminavit diabolus. Nam superbiam seminavit in Adam, invidiam in Cain, incontinentiam in Lamech, gulam in Esau, avaritiam in Balaam, iram in Saul, accidiam in Achitophel. Unde qui in hujusmodi vitiis illos imitantur, hi sunt qui ex malo semine nascuntur. Unde dicitur in epist. Judæ: De illis, qui in viam Cain abierunt, & errore Balaam seducti sunt. Bonum autem semẽ est, quod seminavit Christus, scilicet humilitatem in matre, fidem in Centurione, abstinentiam in Joan. Baptista, continentiam virginitatis in Joan. Evangelista, & sic de aliis virtutibus. In quibus qui eos imitãtur, ex optimo semine nascũtur. Nota tamen quod arbor sive planta ex malo semine nata, bona effici potest auxilio culturæ. Unde dicit Arist. quod si scindatur radix arboris, & illi scissuræ immittatur lapis, fœcunda fiet, si erat sterilis. Cujus ratio est, secundum Albumasar, quia per scissuram fit grossi & noxii humoris vaporatio, & caloris aëris circumstantiis attractio, cujus virtute fit illius mali humoris consumptio, & quædam plantæ innovatio.

Albumas.

Arist. de veg. & plan. Albumas.

Ipse etiam philosophus dicit, malogranata stercore porcino firmata, & aqua dulci rigata, meliorescunt. Sicut ergo de malitia mutatur in bonitatem auxilio culturæ, ita malus homo efficitur bonus auxilio pœnitentiæ. Sed debet fieri scissio, id est, apertio radicis, id est, cordis per contritionem, & oris per confessionem, & immitti lapis, id est, perseverantiæ firmitas, vel constantiæ soliditas apponi, & fimus humilitatis cum aqua compunctionis, vel doctrinæ spiritualis, quæ dulcis est: vel aquæ huic apponenda est eleemosyna: quia ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.

Secundo

Secundo differunt plantæ, sive arbores quo ad locum, sive situm, secũdum quod invenitur in eis triplex differentia. Una est quoad abundantiam humoris, quia quædam plantæ nascuntur in terra, quædam in aqua, quædam in petra, non tamen omnino sine terra, quædam verò in arena. Sed quæ in petra, parum crescunt; quia humor est paucus, & cito arescunt, nisi per oppositionem humoris, & terræ ab hominibus adjuventur. Sic quidam homines spirituales sunt plantati in terra, id est, humilitate fundati. Tertia enim est elementum infimum & stabile; & ideo designat humiles. & bene proficientes: quia *omnis qui se humiliat, exaltabitur*. Quidam vero plantati sunt in aqua gratiæ, vel pœnitentiæ, vel sapientiæ: & isti etiam crescunt vel proficiunt. Psal. *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.*

Luc. 14.

Psal 1.

Quidam vero in petra, id est, in corde duro & parum devoto, & isti cito deficiunt. Nam petra est dura, & parum humorosa, Lucæ. *Aliud cecidit supra petram, & exortum aruit, quia non habebat humorem.* Quidam sunt plantati in arena: in quibus scilicet nullus est humor gratiæ divinæ. Nam arena dicitur ab ariditate. Isti sunt peccatores quorum fructus vani, & inutiles sunt. Nota ergo, sicut dicit Aristot. quod plantæ, quæ nascuntur in locis aridis, sunt parvæ quantitatis propter paucitatem humoris. Quæ vero in locis humidis, fluvialibus, & maritimis, sunt majoris quantitatis propter abundãtiam humoris: Illæ tamen quæ crescunt juxta ripas marium salsorum, non multum crescunt propter arenarum multitudinem, & attracti humoris siccitatem. Sed sicut idem Philosophus dicit, juxta mare rubrum hoc fallit, ubi arbores magnæ fiunt propter abundantiam humoris & caloris. Ex quibus patet, quod in hominibus sicut in arboribus tanto magis fit augmentum (in arboribus quidem corporale, in hominibus vero spirituale) quanto magis abundat calor & humor, scilicet in hominibus calor dilectionis, & humor devotionis. Sed cavendum est, ne sit humor falsus, id est, devotio tristis & sicca, sicut hypocritarum, de quibus Dominus dixit: *Nolite fieri sicut hypocritæ tristes*: sed debet esse devotio læta & dulcis, nisi esset forsitan tristitia proveniens vel ex pœnitẽtia, hoc est peccati recordatione, vel ex passionis Christi compassione; quæ quidem ambo per mare rubrum designantur. Quia utraque compunctio seu devotio, licet falsa vel amara sit, tamen animam impinguat & auget.

Luc. 7.

Arist de veg. & pl.

Matt. 6.

Secunda differentia localis attenditur in plantis respectu caloris solaris: Nam plantæ, quæ sitæ sunt versus Orientem, citius convalescunt propter aspectum solis, & sufficientiam caloris. Sed versus occidentem è contrario se habent, propter defectum caloris solis, ut dicit Arist. Ex quo habetur, quod anima citius cõvalescit in spiritu, si sit in ea aspectus solis, id est, discretio rationis, sufficientia caloris, id est, debita mensura dilectionis. De qua dicitur, *Diliges Dominum Deum ex toto corde tuo*, &c.

Matt. 22.

Tertia differentia localis attenditur in plantis secundum temperiem aëris. Nam sicut dicit Albumasar, si aër ubi nascitur planta, fuerit nimis calidus, poris apertis calor naturalis evaporabit, & ita planta siccabitur. Si vero frigidus nimis, plantam suffocabit: sed temperies ejus nutriet, & conservabit. Sic plantationem pœnitentiæ in homine ardor luxuriæ, vel gulæ evacuat, frigus accidiæ dissipat: Sed temperatè abstinentia nutrit & conservat. Nota ergo, quod secundum Arist. planta quatuor indiget, scilicet semine terminato, & in sua specie perfecto, maturo, & à putredine servato. Item loco plantæ congruo.

Albumas.

Tertio, humore moderato: & dico moderato, quia ex humoris temperie magis servatur plantæ nutrimentum. Quia si humiditas fuerit nimia, pororum oppilatio fit, per quos nutrimentum transit ad incrementum arboris. Et eodem modo siccitas si perabundaverit, pororum & viarum constrictio erit, & sic utroque modo impeditur nutritio arboris. Sed si contemperatio fuerit caloris, & humoris,

moris, erit processus plantæ ordinatus, & utilis.

Quartò, indiget planta, ut dictum est, aëre mediocriter temperato. Eodem modo anima pœnitentis indiget semine spiritualis doctrinæ. De quo Luc. Semen est verbum Dei: & istud semen debet esse terminatum & mensuratum secundum capacitatem audientium, & secundum regulas Fidei Catholicæ. Item semine eleemosynæ, de quo Apost. *Qui seminat in benedictionibus*, &c. Et hoc semen debet esse in sua specie perfectum, per charitatem scilicet, ut eleemosyna in charitate fiat; dico in sua specie, quia plures sunt eleemosynarum species & modi, sive corporalium, sive spiritualium.

Luc. 8.

2. Cor. 9.

Item indiget semine operationis bonæ. De quo Eccl. *Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua*, id est, bona opera operari ne desinas, & in mane juventutis, & in vespere senectutis. Hoc semen debet esse maturum ad discretionem, ut scilicet cum debita maturitate & discretione bonum opus fiat. Item semine divinæ gratiæ, sine quo alia nihil valerent. Et de hoc semine dicitur. Joan. *Semen ejus*, id est, gratia *in eo manet*; hoc semen debet conservari à putredine peccati, cum qua esse non potest.

Eccl. 11.

Secundò, indiget plantatio pœnitentiæ loco sibi congruo. Nam alius locus competit ploranti, vel oranti, scilicet secretus: alius eleemosynam facienti, quia publicus, ubi sint, vel conveniant pauperes, sed non publicus ad ostentationem; & similiter alia loca competunt activis, sic alia contemplativis.

Tertio indiget humore, scilicet nutrimentali, & cibo temperato, ut sit quædam abstinentia, sed tamen discreta.

Quarto indiget aëre mediocriter temperato: in aëre enim, qui multarum varietatum est susceptivus, pœnitens intelligitur spiritus, qui temperatus esse mediocriter debet: quia nec nimis calidus, ut aliquid sibi supra vires assumat, tanquam præsumptuosus, nec nimis frigidus, ut scilicet spiritualia & sibi congruentia negligat tanquam sit accidiosus: sed debet esse per discretionem ordinatè temperatus.

Tertio differunt arbores in partibus, scilicet partium suarum multitudine & paucitate, magnitudine & parvitate, fortitudine & debilitate. Cujus diversitatis causa est diversitas humoris, qui in aliquibus est lacteus, ut in ficubus, & talis in latum & in longum est ad se diffundendum idoneus. In quibusdam vero est viscosus, unde nec ad extensionem aptus. In quibusdam vero est acutus, qui ex sua fortitudine ad multam extensionem est aptus. Et raritas arboris accidit propter insufficientiam humoris: spissitudo vero propter sufficientiam caloris ad condensationem humoris. Quasi autem humor lacteus, quo parvuli, id est, incipientes, nutriuntur, est devotio activorum. Sed quasi humor acutus & subtilior, est contemplativorum, in quibus etiam est caloris charitatis abundantia. Et ideo tales habent partes, id est, ramos operum plures, per frequentiam majores, id est, longiores propter perseverantiam & fortiores propter constantiam sive patientiam. Sed quasi humor viscosus est amor proprius avarorum, qui ab eis non separatur, nec faciliter ad alios extenditur. Unde deficit in eis calor & charitas: quia charitas non quærit, quæ sua sunt, sic ideo eorum partes & rami, id est, opera sive dona, sunt pauciora, minora & debiliora.

Quarto differunt arbores in frondibus. Et primo in frondium variatione, quia quædam arbores sive plantæ habent folia aspera, propter dominium terrestreitatis & siccitatis. Quædam vero habent folia lenia propter æqualitatem aquæ humectantis, & proportionem debitam caliditatis. Sic superbi, in quibus dominatur amor terrestris & siccitas: quia carent humore pietatis, habent folia, id est, verba aspera, hoc est contumeliosa, & alios asperantia. Sed illi, qui humectantur aqua divinæ sapientiæ, in quibus existit debita caliditas charitatis & benevolentiæ, si habent folia, id est, verba lenia & dulcia.

Item

Item differunt arbores in foliorum duratione: quia de quibusdam arboribus folia cito cadunt, propter humorem rarum, non unctuosum & cito siccabilem. In quibusdam vero permanent diu propter causam contrariam. Similiter in illis quibus deest unctuosus humor gratiæ & devotionis, cito cadunt folia, quia cito deserunt promissa. Nam sicut faciliter verbis promittunt, ita faciliter & cito à promissis deficiunt. Sed illi, in quibus è contrario est gratia & devotio, firmi sunt in promissis: & isti sunt sicut arbores ex quibus folia non cadunt. Psal. *Et folium ejus non defluet.* Unde tunc folium defluit, quando facit contrarium, ejus, quod aliis dicit.

Psalm. 1.

Item folia arborum differunt in figuratione. Quia quarundam arborum sunt folia stricta, quarundam lata, quarundam acuta, quarundam rotunda, quarundam scissa: quarundam solida: quæ omnia variantur secundum varietatem humoris magis, vel minus terrestris, vel viscosi, & propter calorem æqualiter, vel inæqualiter humorem extendentem.

In hoc autem significatur, quod verba sive corrigentium, sive docentium, sive consulentium non semper debent esse uniformia, sed diversificari debent non solum in substantia, sed etiam in modo proferendi, secundum exigentiã personarum, negotiorum, locorum & temporum.

Quinto differunt arbores floribus. Quia quædam arbores florent, quod est propter puri & subtilis humoris existentiam in medulla. Quædam vero sunt quæ non florent propter nimiam viscositatem humoris, eo quod subtiliari non possit, nec propter suam unctuositatem in subtilem florum substantiam dilatari, ut patet in ficu. Quædam etiam non habent flores propter liquidatem, quæ non potest in florum substantiam coagulari, ut patet in palma & similibus, de quibus exemplificat philosophus. Per flores ergo qui ex subtili & puro generantur liquore, intelliguntur subtiles meditationes & puræ considerationes contemplantium, quæ requirunt puritatem affectus, & subtilitatem intellectus. Unde non in omnibus arboribus, id est, in omnibus hominibus etiam bonis hæc inveniuntur, ex eo quod in quibusdam licet sit humor unctuosus devotionis & gratiæ, tamen est grossus. Quia licet quidam habeant mẽtem devotam, tamen habent eam simplicem & grossam, & ideo non aptam ad subtiliora contemplanda, & licet non habeant flores, tamen possunt habere dulces fructus, id est opera, sicut habent istæ arbores ficus & palma.

Illi autem in quibus abundat liquidus & fluidus humor carnis, id est, amor carnalis, multò minus apti sunt ad flores contemplationis habendos. Sexta differentia est in fructibus. Quia quædam arbores sunt infructuosæ, quæ fructus non producunt, sed folia tantum emittunt. Et talibus assimilantur mali Christiani, qui verba confessionis fidei habent, sed opera non habent. Apostol. *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.*

Tim. 1.

Item mali Doctores & Prælati, qui solum habent verba doctrinæ, sed non opera vitæ. Matth. *Dicunt enim & non faciunt.*

Matt. 21.

Item illi, qui verbis promittunt, vel vovent, sed facto promissa, vel vota non implent. De quibus dicitur Eccl. *Melius est non vovere, quam post promissa vota non reddere. Displicet enim Deo infidelis & stulta promissio.*

Eccl. 5.

Quædam vero arbores sunt fructuosæ. Circa quod notandum, quod arbor ad fructificandum indiget triplici exteriori fomento, scilicet humore terræ nutriente. Nam secundum Philosoph. terra est mater plantarum, eo quod suo humore plantam more matris nutriat, ex quo etiam nutrimento, & humore fructus producitur. Indiget etiam Sole humorem situm in medulla digerente, & præparante: quia humor nutrimentalis non potest in planta transire ad materiam fructuum, nisi prius calor ipsius plantæ adjuncto calore solis decoquatur, & digeratur, & ad locum emissionis fru-

ctus attrahatur. Et hinc est, quod in vere, quando calor solis incipit augeri, plantæ folia & fructus incipiunt emittere, quia sol suo calore partes plantæ, & humores strictos à frigore procedente resolvit & digerit, & ad loca debita attrahit & deducit. Et hinc est etiam quod in locis multum à sole remotis, plantæ paucæ sunt, & non fructificant: ut dicit Arist. Cujus ratio est secũdum Albumasar, quia illi, qui sunt directè sub Septentrione, diem habent per dimidium annum continuè, & per alium dimidium annum habent noctem: in æstate igitur non potest ibi crescere planta, propter nimium calorem, nec in hyeme propter maximam frigoris continuationem: propter quod sicut dicit Aristot. planta ibi generata non habet vires ad fructus producẽdos, deficiente causa. Nam calor qui est causa plantarum, & fructuum, in una parte anni omnino modum excedit, in alia verò parte omnino deficit.

Tertio indiget planta tempore. Indiget enim hyeme ad humoris seminalis aggregationem, & vere ad humoris emissionem, tunc enim non est frigus vehemens humorem comprimens, nec calor vehementer adurens, vel humorem consumens; indiget etiam æstate ad fructuum maturationem, & autumno ad fructuum repletionem, & collectionem. Sicut ergo plãta his tribus indiget ad fructificandum, sic etiam homo ad bene operandum, & præcipuè in operibus activæ vitæ, scilicet calore charitatis cum humore pietatis, & discretione sive opportunitate temporis. Omni enim operi sive rei tempus est, ut dicitur Eccl. Vel ad fructificandum per opera pœnitentiæ indiget homo his tribus, scilicet humore compunctionis, qui scilicet est plantæ, id est, animæ plangentis quoddam nutrimentum, scilicet humor lachrymarum secundum illud Psal. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.*

Eccl. 8.

Item fervore dilectionis, per quem mens, quæ primo fuerat peccato constricta, resolvitur, humor devotionis attrahitur, & decoquitur; dum fervens efficitur, ad bonorum operum productionem perducitur. Sed attende, quod fervor pœnitentis, ut bene fructificet, debet esse temperatus, id est, discretus, ut etiam dictum est superius, ita, ut neque deficiat per accidiam frigus, neque excedat per indiscretionem. Indiget enim hyeme, id est, tempore suo quo se ab exterioribus, ad interiora recolligat; & vere, id est, tempore quo abundanter humorem pietatis per opera misericordiæ emittat. Item æstate, in qua per contemplationis meditationem vel orationem seipsum ad fervorem accendat, ut sic fructus maturos, id est, opera perfecta exhibeat, quousque finaliter sequatur autumnus, id est, mortis tempus, quo suæ vitæ, & totius temporis fructus, id est, præmia colligat.

CAP. IX.

Charitatis excellentia, perfectiones atq; utilitates, ex radicis cypressi, cassiæ fistulæ, calamenti, caricæ, & denique mentæ quamplurimis similitudinibus apertè intelliguntur.

CHaritas assimilatur radici.

Primò ratione originis. Quia ex humore de terra accommodato, & caloris cœlestis beneficio radix generatur, & à calore cœlesti tota penetratur, nutritur & conservatur. Similiter ex humore devotionis attracto per fervorem orationis, & beneficio cœlestis caloris, id est, superni & increati amoris, qui est Spiritus sanctus, generatur, id est, diffunditur radix charitatis, & ab ipso calore cœlesti, id est, Spiritu sancto nutritur & conservatur. Unde Apostoli in oratione unanimiter perseverantes & cum devotione expectãtes, Spiritum sanctum acceperunt, per quẽ charitas diffusa est in cordibus eorum & nutrita & conservata, Hierem. *Ad humorem mittit radices.* Hier. 17.

Secundò ratione firmitatis, sive profunditatis: quia quanto matrici terræ profundius se infigit, tanto fortius, solidius,

dius, & firmius arboris fundamentum existit: sic quanto charitatis amor inest cordi profundius, & infixius, tanto spiritualis homo firmius est, & solidius fundatus. Unde Apost. *In charitate radicati, & fundati.* Ephes. 4.

Tertio ratione virtutis, quia quamvis radix sit in substantia mollis, tamen fortissimos lapides vi caloris penetrat, & effodit: Sic charitatis amor, quamvis per patientiam sit mollis: nam molle non resistit tangenti, & sic perfectus non resistit lædenti, scilicet injuriam pro injuria reddendo, sed potius ei parcit.

Item quamvis sit per mansuetudinem dulcis, quia charitas patiens est, & benigna est, tamen fortissimos lapides, id est, immanissimas persecutiones, seu cruciatus virtute Spiritus sancti superat, & vincit, imo radices divini amoris in petris duris magis condensantur. Quia scilicet charitatis affectus, & effectus in duris & asperis passionibus magis multiplicantur. Job. *Super acervum petrarum radices ejus densabuntur.* Iob. 8.

Quartò, ratione actualitatis, quia charitas omni tempore agit, & decrescit: Nã radix tempore hyemali calorem & humorem in se colligit, quem vernali tempore foras effundit. Sic charitas tempore adversitatis in semetipsa pinguescit. Sed prosperitatis tempore aliis se effundit, & per vigorem operis proximis reviviscit. Oseæ. *Erumpet radix ejus, ut Libani.* Augu. Radix omnium bonorum est charitas, radix omnium malorum est cupiditas. Osé. Aug.

Quintò, ratione viroris, quia scilicet sicut ex radice est viror arboris, ita ex charitate meritum operis. Unde Gregor. dicit, quod sicut multi arboris rami ex vana radice prodeunt, sic virtutes multæ ex una charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Hierem. *Plantasti eos, & radicem miserunt, proficiunt & faciunt fructum.* Greg. Quisquis in charitatis radicem se infert, nec à viriditate deficit, nec à fructu inanescit. Greg. Hier. 12. Greg.

Item charitas assimilatur Cypresso,

Primo, ratione substantiæ. Est enim substantia similis Cedro, quia sua substantia est imputribilis, & semper sua permanet firmitate. Videmus autem quod ligna putrefiunt ex humore aqueo superabundante. Sed hoc modo charitas putrefieri, vel corrumpi non potest: quia aquositas, i. vehementia tribulationis non prævalet contra eam. Cant. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.* Cant. 8.

Secundo charitas assimilatur Cypresso, & hoc ratione figuræ: quia Cypressus in rotundum ejus se erigit, unde etiam ejus fructus figuram imitatur, & ideo cypressi coniferi appellantur. Rotunditas autem figuræ, perfectionem charitatis significat. Quia figura rotunda sive circularis (secundum Philosoph.) est perfectissima figurarum. Unde rotunditas cypressi est perfectio charitatis. Et ideo secundum Apost. *Charitas est vinculum perfectionis.* Hæc enim virtus est quæ mentem Deo ligat & jungit, & conjungendo perficit. Quod autem figura cypressi sursum tendit, signat, quod charitas sursum trahit. Eccl. *Quasi cypressus in altitudinem se tollens.* Quod autem figura cypressi in conum se stringit & acuit; significat quod diligentes Deum, quanto plus in charitate proficiunt, semper magis se restringunt, scilicet ab illicitis, à superfluis & etiam à necessariis. Sic ergo ex figura cypressi ostenditur, quod charitas hominem perficit, perficiendo erigit, & erigendo stringit & unit. Arist. de cœl. Colos. Eccl. 50.

Tertio ratione redolentiæ. Est enim cypressi lignum, secundum Isido. suavissimum in odore, unde folia habet, licet amara, tamen odore violenta, ut dicit Plin. Similiter odor charitatis tam suavis est Deo, ut sine ipso nihil redoleat. Nam neque eloquentia, neque eleemosyna, neque scientia, neque fides, neque prophetia, neque quodcunq; opus, sive donum; habet charitate deficiente meritum apud Deum, sicut expressè explicando per singula Apost. ostendit dicens: *Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans* &c. Augu. Charitas est sine qua nihil Isid. Plin. 1. Cor. 13. Aug.

nihil valent omnia, & quæ ubicunq; fuerit, ad se trahit omnia. Charitas ergo tota est odorifera, ita, ut ejus folia, i. verba, licet amara & aspera videantur interdum esse in delinquentium correptione, tamen odorifera sunt in corripientis intentione, & medicinalia sunt in correpti emendatione. Et ideo Prov. dicitur, quod *meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis.* Nam diligens nō vulnerat, nisi ut medicus, qui solummodo, ut sanet ægrotum, incidit & percutit ulcus. Vel quod cypressus habet folia amara, sed odorifera, significat, quod ille qui ex charitate diligit, debet delinquentem amaricare, ad pœnitentiam inducendo, & pusillanimem odore recreare, benignè consolando.

Prov. 17.

Quarto ratione umbræ, quia cypressus (ut dicit Plinius) habet umbram multum gratiosam: hæc umbra gratiosa ad quiescendum est gratiosa mors, & requies Deum diligentium, de qua dicit Psalm. *Cum dederit dilectis suis somnum,* &c. Vel hæc umbra cypressi, est, refrigerium animæ, in quo per charitatem, extincto vitiorum & passionum æstu, dulciter quiescit anima in sui dilecti fiducia, Cant. *Sub umbra illius quem desiderabam, sedi.* Vel umbra charitatis, est protectio divina, quam dilectio Dei & proximi, quæ sunt quasi alæ charitatis, acquirunt. Psal. *Sub umbra alarum tuarum protege me.*

Psal. 126. Cant. 2. Psal. 16.

Item charitas assimilatur cassiæ fistulæ.

Primo ratione productionis: quia scilicet fructus est ex arbore productus. Arbor igitur est Spiritus sanctus. Ipse enim est arbor vitæ in medio paradisi, id est media in Trinitate persona, cujus est per gratiam vivificare animam secundum illud: *Spiritus est qui vivificat.* Hujus arboris fructus est charitas. Galat. *Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium,* &c.

Ioan 6. Gal. 5.

Secundo ratione augmentationis: quia scilicet cassia fistula producit longa semina, quæ ingrossantur in actione caloris, exterius condensantur, medulla interius existente nigra, dulci & humida, & ad modum favi mellis interius distincta. Sic quoque etiam charitas producit longa semina, id est diuturna & usq; in finem continuata opera. Quæ etiam ingrossantur, per augmentum devotionis, & condensantur dum ferventer frequentantur, sicut ingrossantur membra, cum per pinguedinem augeatur interius, & illa dicuntur esse condensa, ubi sunt multa & frequentia, sicut dicitur condensa sylva, ubi sunt multa & frequentia ligna. Sed medulla interior, id est intentio & mens ex charitate operantis debet esse nigra per humilitatem. Nam nigrum est, quod parum ostendit de claritate. Quia bona intentio operantis non debet esse ad sui ostentationem, etiam si opus sit publicum: sicut nigrum etiam ad lucem deductum, nō prætendit claritatem, sed obscuritatem. Unde, ut dicit Gregorius, sic opus sit in publico, ut intentio semper maneat in occulto. Item debet esse dulcis per benignitatem: quia charitas est benigna, ut dicit Apostolus. Item debet esse humida per pietatem, scilicet ut sit interius compassibilis, & exterius faciliter effusibilis ad subveniendum. Quia humidum est passibile, & ad exteriora faciliter fluxibile. Item charitas debet esse distincta & ordinata, præcipuè in eleemosynis dandis. Cant. *Ordinavit in me charitatem.*

Gregor. Cor. 13. Cant. 2.

Tertiò, ratione electionis, quia illa cassiafistula est eligenda, quæ est grossa, quia signat multam humiditatem sibi inesse. Unde levis & sonora rejicitur, quia vana esse dicitur. Eodem modo vera est & probata charitas, quæ est grossa per patientiam: Nam id quod est grossum non resonat, sed subtile grossum est metallum & ferrum. Et sic charitatem habens, licet patiatur, non tamen resonat alicujus impatientiæ sonum, vel vocem reddendo. Item, quæ est ponderosa, id est, firma per constantiam: Nam vera charitas est patiens & constans.

Quartò, ratione operationis, quia cassiafistula multa operatur. Nam habet virtutem mollificandi: & hoc competit charitati, quæ inquam emollit dura & crudelia superborum corda. Unde assimilatur

milatur etiam igni, cujus carbones sunt beneficia ejus, inimico duro & superbo impensa, secundum illud Roman. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi: hæc enim faciens, carbones ignis congeres super caput ejus*, id est, hæc erunt super caput ejus, hoc est mente ejus dura, tanquam carbones ignis ad molliendum ejus duritiam. Item cassiafistula habet virtutem mundificandi: quia charitas cor emundat à rubigine peccati, & præcipuè avaritiæ. Gregor. Tanto amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris mēs magno charitatis igne crematur. Item habet virtutem fervorem sanguinis mitigandi: quia charitas iram mitigat, quæ est fervor sanguinis circa cor, secundum Philosophum. Nam *charitas non irritatur*. Item habet virtutē choleram etiam purgandi: quia charitas luxuriam purgat, quam calor choleræ incitat & inflammat. Item habet virtutem gulæ apostemata dissolvendi: quia charitas gulæ delectamentum dissolvit & abjicit. Item habet virtutem sanguinis purificandi, quasi enim impurus sanguis est sanguis invidorum, qui semper contra proximum malevoli, & turbulenti sunt. Unde per hoc significatur, quod charitas invidiam purgat. Nam *charitas non æmulatur*. Vel, quia sanguis impurus, & gravis, & turbulentus est sanguis melancholicus. Per hoc quod purgat sanguinem impurum, significatur quod purgat accidiam, & tristitiam, & gravedinem spiritus, & facit eum levem & solicitum. Item charitas assimilatur calamento, quod est quædam herba similis mentæ, & hanc similitudinem declarat, primo ejus gradus, quia est calamentum calidum & siccum in tertio gradu. Et sic simili modo etiam à sacris doctoribus charitatis gradus tres esse ponuntur. Quia est charitas incipientium, & proficientium, & perfectorum, & in quolibet gradu, licet non uniformiter, tamen aliquo modo est calida & sicca in effectu, quia calefacit mentem, & desiccat carnem, id est, carnales fluxus.

Rom. 12.

Greg.

Secundò declarat illam ejus virtus, quia calamentum habet virtutem dissolvendi, & consumendi: Similiter & charitas dissolvit mentis duritiam ad bonum suscipiendum, consumit humoris mollitiem, id est, fluxibilitatem ad malum. Unde per charitatem efficitur mens humana mollis & facilis ad bona, & dura & difficilis ad mala.

Tertio, hoc ostendit ejus effectus. Nam calamentum superfluitates humidas in corpore desiccat, & hoc competit charitati in quantum excludit vitium gulæ.

Item calamentum libidinem frænat: quod multo magis competit charitati, quæ castitatem diligit, & libidinem odit.

Item intestinorum, & stomachi dolorem sanat: quod competit charitati, in quantum sedat vitium iræ, quod est cum interiori dolore.

Item morsus reptilium curat: quod competit charitati, in quantum resistit morsibus invidiorum, & detractorum.

Item contra reumaticas, & frigidas causas juvat: quod competit charitati, in quantum expellit ab anima humana frigus accidiæ.

Item contra lepram juvat: hæc lepra est avaritia, quæ ferè omnia membra Ecclesiæ inficit: Nam à minori usque ad majorem omnes avaritiæ student: & hoc est ex defectu charitatis, quia *qui diligit mundum, non est charitas Patris in eo*.

1. Joan. 2.

Item calamentum venenum ad exteriora evocat: quod competit charitati, quæ venenum nocivum superbiæ de corde extrahit, & abjicit. Item charitas assimilatur caricæ, quæ est ficus sicca à copia sic vocata.

Primò, quia carica confert senibus. Nam caricæ à senibus in cibum sumptæ, dicuntur eos defendere, ne rugetur eorum cutis. Ratio hujus est, quia rugositas accidit in senibus, quia membra à naturali humido desiccata intrinsecus, contrahun-

trahuntur & obrigescunt, & pellis corrigatur frigore, & induratur. Sed carica humida est, & calida, & propter humiditatem non permittit membra contrahi, & propter caliditatem non permittit à frigore constringente corrugari. Per senes autem intelliguntur illi, qui diu peccata continuant: in his destituti ab humore devotionis, & abundante in eis frigore iniquitatis, scilicet propter defectum caloris charitatis, non solum interius contrahūtur membra per retractionem à bonis, sed etiam pellis, id est, conversatio exterior corrugatur, deformatur & immutatur. Sed charitas repellendo frigus malitiæ, & replendo animam devotionis pinguedine, prohibet contractum membrorum, id est, retractionem à bonis; & rugositatem pellis, id est, deformitatem exterioris conversationis.

Secundo, quia carica confert debilibus: habet enim debiles confortare, & ratione saporis, quia est inter fructus dulcior, & ratione complexionis bonæ, quia calida & humida est. Sic charitas inter omnes virtutes plus debilitatem animę roborat & confortat. Et ipsa etiam enumeratur ab Apostolo inter 12. fructus spiritus Inter omnes illos dulcior reperitur. Ipsa etiam est calida per inflammationem, & humida per compassionem, vel lachrymarum devotionem.

Tertio, quia carica confert tenuibus, id est, macilentis: quia sicut siccæ multum sanguinem grossum generant, & multum impinguant. Similiter charitas multum sanguinem, id est, multum meritum generat, i.e. adjicit animæ. Unde & multum impinguat eam: *Quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Rom. 8.

Quartò confert vocibus: quia carica pectus mundificat, tussim sedat, & vocem clarificat. Similiter charitas pectus, id est, cor mundificat, & tussim spiritualem sedat, & vocem clarificat, sive in confessione peccati, sive in laudem Dei, sive in exhortationem proximi.

Item charitas assimilatur mentæ, quæ licet frigida sit & sicca, tamen habet virtutem dissolvendi, confortandi, & appetitum promovendi. Similiter charitas frigida est in quantum extinguit ardorem avaritiæ, & sicca in quantum desiccat humorem luxuriæ. Unde habet virtutem dissolvendi, scilicet amoris mundi vincula, & confortandi corda debilia, & promovendi desideria sancta.

Item menta cocta in aceto fœtores minuit, purgat gingivas putridas, matricem mundificat & confortat. Item decocta in vino, dolorem viscerum, & renum placat. Dicit enim Isac, quod abominationem amputat, & singultum sedat. Quæ etiam omnia congruunt charitati: quæ tollit fœtorem oris, id est, vitium gulæ: & mundat matricem, id est, vitium luxuriæ; & placat dolorem viscerum, id est, vitium iræ; & amputat abominationem, id est, vitium accidiæ, quæ spirituales delitias abominatur & fastidit. Item sedat singultum, id est, vitium invidiæ. Nam ille cui aliquis invidet, dicitur esse in singultum, id est, in displicentiam, & in scandalum. Psalmus. *Pax multa diligenti legem tuam, & non est illis scandalum.* Psal. 118.

CAP. X.

Humana carnis fragilitas ex fœno, ejusque vitiata natura protervitas ex arbore Taxo, quibusdam similitudinibus aperitur.

Caro humana assimilatur fœno, secundum illud Isa. *Omnis caro fœnum,* Isa. 40. &c. Dicit ibid. Glossa, quod fœnum nascendo habet virorem, crescendo habet decorem, & habet ultimo florem: sed tandem siccatum Solis ardore redigitur in pulverem.

Item præcisum & siccum, nutrimento est aliquando deputatum. Similiter humana caro nascendo habet virorem vitæ, crescendo decorem formæ, & post augmentum quandoque florem fortunæ & temporalis gloriæ. Sed Solis ardore, id est, gravis tribulationis, vel infirmitatis fervore siccata, id est, exhausta, redigitur in pulverem, vel mortis, vel infimæ dejectionis.

Item

Item hoc fœnum, id est, corpus per mortem præcisum & per totalem privationem vitæ præsentis siccatum: sicut quando est in sepulchro clausum, vel humatum, ipsum efficitur nutrimentum animalium, id est, esca vermium. Eccl. *Cum morietur homo, hæreditabit serpentes, bestiás, & vermes.* Unde dicitur: *Post hominem vermis, post vermem fœtor & horror: Sic in non hominem vertitur omnis homo.* Bern. Cur carnem pretiosis rebus impinguas, & adornas, quam post paucos dies vermes devorabunt in sepulchro: & animam tuam bonis operibus non adornas, quæ etiam Deo, & Angelis præsentanda est in judicio? Cur animam tuam vilipendis, & ei carnem præponis? Dominam ancillari, & ancillam dominari magna est abusio.

Eccl.10. *Bern. sup. Cant.*

Item caro assimilatur taxo, quia taxus est arbor venenata, ex cujus succo fiunt venena, & cujus umbra dormientibus sub ea est mortifera. Dicit enim Diosc. quod lignum hoc, si ignem arripiat, inextinguilem ignem servat. Habet enim taxus principaliter hæc tria, scilicet venenosum succum, mortiferum umbraculum, inflammabile lignum. Succus taxi est carnis delectatio, quæ animam venenat: sed in umbra taxi est carnalis vita sive conversatio, quæ animam necat, secundum illud Rom. *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Sed ignitio taxi est concupiscentiæ vel fomitis inflammatio, quæ in perpetuum durat. Potest enim in hac vita fomes peccati mitigari, sed non extingui, dum scilicet homo est in carne corruptibili. Licet in B. Virgine ex privilegio gratiæ primò quidem in sua sanctificatione, scilicet in utero matris suæ, fomes dicatur fuisse non secundum essentiam extinctus, sed manifestè ligatus: Deinde in conceptione filii credendum sit, quod totaliter fuit extinctus: in aliis tamen hominibus communiter semper viget: propter quod semper est in eis aliqua repugnantia carnis ad spiritum. Et ideo dicebat Apostol. *Invenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Hieron. Nos gestamus laqueum nobiscum, circumferimus inimicum, carnem nostram loquor, de peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed multo amplius prava consuetudine vitiatam. Hinc est, quod tam acriter adversus spiritum concupiscit, quòd assiduè murmurat, & impatiens est disciplinæ, quod illicita suggerit, quod nec rationi obtemperat, nec ullo timore inhibetur.

Diosc. *Rom. 2.* *Rom. 7.* *Hieron. in ep.*

CAP. XI.

Castitatis, virginitatis, viduitatisque perfectio explanatur, quæ ex variis Cinnamomi Balsamique naturalibus perfectionibus, pulcherrimis exemplis optimè colligitur.

CAstitas continentiæ assimilatur cinnamomo.

Primo propter genituram. Nam cinnamomum verum inter arbores, & tribulorum vepres, & rupes densas gignitur, & ideo cum magna difficultate colligitur. In quo significatur, quod continentia carnis non in mollicie deliciosæ vitæ gignitur vel servatur, sed in asperitate pœnitentiæ, & in austeritate abstinentiæ. Unde dicebat Apost. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Isidor. Sex sunt, quæ incorruptam servant castitatem, scilicet sobrietas, operatio, asperitas, cultus, cohibitio sensuum cauta, sermonis honestas, evitatio opportunitatis. Unde patet quod cum magna difficultate continentia conservatur, vel habetur. Nam sicut dicit August. Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis. Nam ibi continua pugna, & rara victoria. Unde Dominus Matth. cum discipuli dixissent ei. *Si ita est homini cum uxore, non expedit nubere. Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* In quo arduitatem continentiæ Dominus ostendit, quia ab ejus consecutione deficit hominum virtus communis.

1. Cor. 9. *Isidor. 2. de su. bo.* *August.* *Matth. 29.*

Secundo, propter staturam, quia cinnamomum est virgultum in India vel Æthiopia tantummodo duorum cubitorum. Subtiles enim, & replicatos habet culmos, crocei vel nigri coloris. Duo

ergo cubiti cinnamomi signant duos gradus continentiæ: unus est continere se ab illicito coitu, qui omnibus competit etiam in conjugatis. Alius est abstinere à licito, scilicet etiam à conjugio, vel conjugali usu: & ista continentia non est omnium, sed paucorum, ut patet ex verbo Domini supradicto: quia non omnes capiunt verbum istud. Culmi autem cinnamomi subtiles & replicati, qui sunt crocei, & nigri, & terminatio arboris, & ramorum sunt perfectiones continentium. Consistunt ergo perfectiones continentium in subtilitate contemplationis, in replicatione dilectionis, ut scilicet habeant dilectionem Dei, & proximi, ita ut amor proximi inde reflectatur in Deum, quod est cum ipse proximus propter Deum diligitur; & iterum amor Dei in proximum rependatur, scilicet, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum. Item nigredine humilitatis, quia scilicet niger color virtutem habet visum congregandi: quod respectu aliarum virtutum competit humilitati. Quia qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi pulverem in ventum portat, ut dicit Gregor. Sed præcipuè humilitas debet castitati adesse, quia sicut Gregor. dicit: Nulla est castitas carnis quem non commendat humilitas. In croceitate fervor devotionis significatur, ex eo quod color croceus intentionem caloris demonstrat. Unde aves, quæ calidissimæ complexionis sunt, extrema habent crocea, ut pedes atque rostra, quod accidit ex abundantia humoris sicci & calidi, quem natura ejicit ad extrema, & propter hoc sic colorantur. Et similiter color croceus interius signat intensionem caloris, ex distemperantia sanguinis in hepate. Ergo moraliter illi habent colorem croceum, qui habent fervorem intensum, scilicet ad Deum, & ad proximum: & hic est charitatis color, sine quo nihil castitas valet. Nam sicut dicit Bernar. Castitas sine charitate est lampas sine oleo: subtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas non placet. Ex omnibus ergo colligitur, quod illorum continentia est perfecta, qui sunt casti in carne, subtiles in contemplatione, replicati in dilectione, nigri & despecti in sui humiliatione, & fervidi in devotione.

Gregor.

Bern.

Tertio propter fracturam, quia quando cinnamomum frangitur, quoddam de eo spiramen ad modum nebulæ emittitur: Unde culmi ejus fracti reddunt visibile spiramentum. Fractio autem cinnamomi, id est castitatis, est peccatum luxuriæ, in quo est spiramentum sensibile: quia scilicet in actu luxuriosi evaporat sensibiliter de corpore, multum de spiritu & naturali calore, & ideo coitus debilitat corpus, ut physici dicunt. Sed multò magis ab anima, dum per peccatum luxuriæ castitas frangitur, evaporatur & perditur spiritualis gratia, & calor charitatis. Et ideo post peccatum anima remanet debilis, ita ut tentationibus carnis postea supervenientibus resistere non possit.

Quarto, propter siccaturam, quia scilicet cinnamomum non redolet nisi siccum. Unde oportet, quod arescat ad hoc ut odorem reddat, ut dicit Plinius. Similiter nisi caro arescat per abstinentiam ab humore luxuriæ, non reddit Deo odorem continentiæ. De hoc odore dicitur Eccl. *Sicut cinnamomum & balsamum aromatizans odorem dedi.* Balsamum enim conjungitur cinnamomo, quia sicut per cinnamomum continentia, ita per balsamum abstinentia signatur. Nam balsamum corpora mortua incorrupta servat, quia quantum dissolvit, tantum consumit, & ideo abstinentiam rectè signat, quæ à multiplici corruptione tam infirmitatum, quam superfluitatum corpora mortalia conservat, & quantum resolvit de humore pinguedinis, tantum consumit de humore & vigore libidinis. Unde cinnamomo balsamum subjungitur, quia castitati abstinentia obsequitur.

Eccl. 24.

Quinto propter collecturam, quia cinnamomum cum magna difficultate colligitur. Ante enim Solis ortum, vel post solis occasum, nulla licentia colligendi admittitur, nec datur. Unde non colligitur in nocte, sed solum in die; Collectum autem cum fuerit, sacerdos metam dividit: & partem Deo deponit, reliquam

merca-

mercator emit. Quod autem cinnamomum non de nocte, sed tantum de die colligitur, significat, quod continentiam diligens non amat latibula tenebrositatis, quia hæc luxuria quærit, Job: *Oculus adulteri observat caliginem.* Nam sicut habent caliginosum animum, ita quærit tenebrosum locum. Sed continens diligit diem honestatis, secundum illud Rom. *Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic ut in die honeste ambulemus.*

Iob. 24.

Rom. 13.

Sexto, propter mensuram. Attenditur enim in cinnamomo duplex mensura, scilicet quantitatis, & qualitatis. Quantitatis quidem, quia summa bonitas est in summitate virgultorum ad longitudinem unius palmi: quod autem duorum est, modicum valet, quia modicum habet corticis, in quo bonitas ejus consistit. Similiter summa bonitas & perfectio continentiæ est in summitate virgultorum, id est, in virginum puritate: quia virginitas tenet in carne summitatem, id est, extremitatem. Est enim quasi radix conjugium, medium viduitas. Unde hæc extremitas est tantum unius palmi ad differentiam conjugii, quod est quasi duorum palmorum, quod scilicet in utroque conjuge mensuram exigit debitæ honestatis. Item viduitas est duorum palmorum, quasi enim unum palmum habuit dum in conjugio fuit, alium vero oportet quod habuerit dum vidua remansit. Nam in utroque statu debita quædam mensura requiritur habendæ honestatis, quanquam aliter & aliter. Sed virginitas unum solum habet, quia videlicet honestatis mensuram in summo semper uniformiter tenet: Alia est cinnamomi mensura in qualitate duplici quam habet, quia cinnamomum (ut dicit Plato) est calidum in tertio gradu, & siccum in secundo. Similiter in continentibus, ut se conservare possint oportet esse triplicem gradum caliditatis, id est, triplicem amoris. Nam tres latrones thesaurum quem habemus in vasis fictilibus, id est, in fragilibus corporibus, tollere moliuntur, scilicet mundus, qui persequitur; caro, id est, carnis appetitus, qui blanditur; & diabolus, quia latenter decipere, & inviscare nititur. Sed contra hæc omnia defendit amor Dei: si tamen (ut dicit Bern.) sit amor fortis, ut scilicet non frangatur à mundo persequente.

Item amor dulcis, ut non attrahatur à carne blandiente.

Item amor sapiens, ut non decipiatur à diabolo insidiante. Et est triplex gradus caliditatis cinnamomi, sed adhuc necessarius est triplex gradus siccitatis, id est, duplex modus abstinentiæ corpus desiccantis: unus qui desiccet carnis humorem, subtrahendo ei cibum, scilicet jejunium, alius subtrahendo, sive temperando potum, & hic est sobrietas. Nam luxuriosa res est vinum, & ideo subtrahendum, sicut dicit Valer. Maximus, quod vini usus Romanis fœminis olim incognitus fuit, ne scilicet in aliquid deterius prolaberentur. Proximus enim intemperantiæ gradus à Libero patre ad incōcessam Venerem esse consuevit, vel saltem est temperandus, secundum illud Apost. *Modico vino utere propter stomachum.*

Valer. Max.

1. Tim. 5.

Septimo, propter electuram. Nam illud cinnamomum est eligendum, quod est subtile, & acutum, habens saporem dulcedinis intermixtum cum multa aromaticitate, & colore subrufum. In quibus significatur, quod electorum continentia est cum subtilitate abstinentiæ, cum acumine prudentiæ, cum sapore & dulcedine devotionis internæ, cum aromaticitate & odore munditiæ, & cum rubedine charitatis inflammante.

Item, quia castitas amat tenuitatem cibi, & sobrietatem potus, assimilatur lenti, quæ amat terram tenuem magis quam pinguem, & aërem siccum magis quam humidum. Similiter enim castitas magis diligit victûs tenuitatem, quam delitiarum pinguedinem: quia perit castitas in deliciis, sicut Bern. dicit.

Item potius sobrietatem potus, quam nimiam vini humiditatem, ut dictum est supra. Et ideo Nazarei Domini consecrati, non solum mente, sed carne vinum nequaquam bibebant.

CAP. XII.

Animam in contemplatione atque oratione perseverantem similitudinibus multis olivæ, mandragoræ, ficus, nucisque muscatæ summopere perfici demonstratur.

CONtemplationis, & orationis continuatio animam in melius provehit, & à casu peccati protegit. Cujus exemplum apparet in olivis, de quibus dicit Plin. quod quamdiu sunt in arbore, non pereunt, sed quanto diutius ibi sunt, tanto meliores fiunt. Semper enim novas vires resumunt, & difficilius inde cadunt. Quasi autem oliva suspensa in arbore est anima levata in contemplatione, vel oratione, quæ quando diutius ibi potest persistere, tanto manifestius est eam magis in Deo proficere, quantoque ibi melior sit, tanto difficilius cadit in peccatum, vel quanto aliquis diutius continuat quietem contemplationis, tanto difficilius inde cadit, id est, tanto molestius recedit.

Plin.

Item contemplatio assimilatur mandragoræ.

Primo propter suavitatem odoris. Mandragora enim sic est dicta, eo quod mala, id est, poma habeat miræ redolentiæ. Can. *Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris.* Hanc herbam quidam fingunt habere radicem humanæ personæ similem, sed contrarium dicitur in Platone. Quasi autem poma mandragoræ sunt studia contemplativæ vitæ, quæ multum redolent Deo. Et ideo Rachel, quæ contemplativam vitam signat, mandragoras à Lia accepit, & sibi viri thorum & filiorum partum concessit. Quia scilicet vita activa, quæ per Liam signatur, viro suo, id est, Deo in laboribus, & doloribus præsentis vitæ fructificat, qui per partum filiorum significantur, pro quibus Rachel mandragoras obtinet, quia scilicet contemplativa vita suavia Deo, & grata valde studia possidet. Et ideo dicit Prosp. Activa vita habet solicitum cursum, contemplativa gaudium sempiternum. In hac acquiritur regnum, in ista percipitur: hæc facit pulsare bonorum operum, velut quibusdam manibus, januam: ista vocat consummandos in patriam. In hac contemnitur mundus, in illa videbitur Deus.

Cant. 7. *Gen. 30.* *Prosp. de vita cont.*

Secundò, propter insensibilitatem saporis: quia hujus herbæ cortex vino immixtus & potatus, hominem insensibilem facit. Unde illis, quorum corpus incidendum est, datur ne dolor sentiatur. Nam sicut dicit Diosc. ista potata (ut dictum est) ita dormire facit, quod omnes dolores compescit ita, ut nec ferri, nec temporis sentire dolorem quis possit. Sic continuæ contemplationis intuitus cum vino etiam divini amoris atque æternæ consolationis admixtus, abstrahit animam quandoque à sensibilibus, sicut secundum August. fuit abstractus Paulus in raptu. Et ideo ipse dicit, *Sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit.* Unde ipsa contemplatio est, quæ Sanctos Martyres, dum secarentur & urerentur, & mortibus afficerentur variis, ita insensibiles fecit, ut nihil de illis pœnis curarent, tanquam si eas nullatenus sentirent. Aspiciebant enim per contemplationē Deum remuneratorē.

Dioscor. *2. Cor. 12.*

Tertiò contemplativa vita assimilatur mandragoræ propter fœcunditatem prolis, quia (secundum Constantin. & Plinium) mandragora dicitur præbere fœminis virtutem ad concipiendum, & hoc si ex nimio calore matrix sit impedita, quia cum hæc herba frigida sit & sicca, matricem ad convenientiam reducit: & sic ad conceptum disponit, propter quod mulieres frigidas non juvaret, sed potius impediret. Sic contemplatio cœlestis præmii, dum ad bene operandum solicitat, ipsam animam fructibus meritorum fœcundat, si tamen non sit in contemplanda anima per accidiam, vel negligentiam frigida.

Item contemplativa vita activæ addita, fœcundiorem eam facit, scilicet operibus bonis, & facit etiam eam perfectius operari. Cujus exemplū est in ficu: quia ficus, sicut Isid. dicit, remedio cujusdam arboris, quæ vocatur caprificus dicitur fœcundari. Est enim caprificus, nunquam matu-

Isidor.

maturescens, sed quod in se non habet, aliis tribuit.

Nam si caprifici surculus cortici ficus infixus fuerit, eam fœcundam efficit, & citius maturescere facit. Caprificus ergo sive ficus sylvestris, est contemplativa vita, quæ sylvas & solitudines diligit. Sed velut ficus domestica, quæ ad manus hominum existit; & nutrimentum fructus tribuit, homo activus est, qui per misericordiæ opera tribuit pauperibus vitæ nutrimenta, & in frequentia & multitudine hominum est ejus habitatio, & vita. Sed si radici ejus, id est, cordi surculus caprifici, id est, contemplationis affectus, & sanctæ orationis studium inseratur, ad fructus bonorum operum producendos fœcundior & maturior efficitur, id est, perfectior; quia plura, & magis completa operatur. Nam fructus est completus, quando est maturus. Sed adhuc notandum est, quod contemplativi custodiendi sunt maxime ab accidiæ frigore. Et in hoc iterum assimilantur arbori fici, quia ficus est arbor terrena, & delicata, & ideo facile à frigiditate læditur, præcipuè quando incipit germinare: propter quod versus Aquilonem raro, vel minus proficiunt, & citius arescunt, metuentes aquilonaria frigora. Sic quia contemplativa vita facit cor tenerum per affectionem amoris, & delicatum ex nutrimento cœlestis consolationis, facile læditur à frigore Aquilonis, id est, ab accidia, quam malignus spiritus immittit, qui dixit: Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis. Hæc enim ubi cor subintraverit, rigidum & frigidum facit. Rigidum quidem, id est, inflexibile ad compassionem, & frigidum ad operationem.

Item contemplativa vita assimilatur nuci muscatæ.

Primo, propter continentiam. Quia est circumdata quadam pellicula tenuissima, infra quam ejus continetur substantia. Sic simili modo etiam vita ac mens contemplativa oportet quod captivetur, & includatur in fide, id est, notitia, quæ tamen tenuissimè attingit ad divina, & superna, & ideo est tenuissima pellicula, id est, tenuissima notitia divinorum, sed nihilominus est sufficiens ad salvandum nucis medullam, id est, ad salvandum animam. Secundo propter excellentiam: quia nux muscata tanto est melior, quanto est ponderosior, & in odore suavior, & sapore acutior. Sic contemplativus homo tanto est melior, quanto est ponderosior per mentis stabilitatem; quia gravia, & ponderosa difficulter moventur, & firmius stabiliuntur: & tanto est odore suavior per conversationis sanctitatem, quanto est sapore acutior per sapientiæ subtilitatem.

Tertio, propter efficaciam, quia nux muscata habet virtutem calefaciendi, & stomachum confortandi, ventositates extenuandi, dolorem capitis auferendi. Similiter contemplatio inflammat amantem, confortat operantem, expellit ventum, id est, vanitatem, & aufert dolorem exteriorem infundendo interiorem consolationem, juxta illud Psalm. *Secundum multitudinem dolorum in corde meo consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.* Psalm. 93.

CAP. XIII.

Viri spiritualis cor quale esse debeat, ex radicis seminisq; Rosæ perfectionibus, eorumque similitudinibus variis enucleatur.

Cor hominis spiritualis debet assimilari radici. Nam radix, ut arborem nutriat, debet esse viva, fixa, solida, & humida. Similiter cor hominis, ut ipsam spiritualiter nutriat, debet esse vivum per fidem, quia *justus ex fide vivit.* Hebr. Hebr. 10. Unde dicitur Prov. *Omni custodia custodi cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit.* Prov. 4. Secundo debet esse fixum per spem. Psalm. *Paratum est cor ejus sperare in Domino, &c.* Psalm. 107. Item debet esse solidum per charitatem. Apost. Eph. *In charitate radicati, & fundati.* Ephes. 3. Stulti autem peccatores extra charitatem existentes, habent cor confractum. Eccl. *Cor fatui quasi vas confractum, &c.* Eccl. 21. Sed charitas exigit integrum & solidum. Luc. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua,* Luc. 10.

& ex omnibus viribus tuis. Item ut sit humidum per devotionem, vel pietatis compassionem. Hier. *Ad humorem mittit radices suas.* Isa. *Omne cor virens*, &c.

Hier. 17. Isa. 1.

Item cor servi Dei debet esse sicut Semen rosæ. Nam in medio rosæ est semen minutum, croceum, & valde odoriferum. Hoc semen in medio rosæ, est gratia Dei in corde, quod est minutum per humilitatem. Matth. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Greg. Semper conscientia secundum Deum humilis & tristis debet esse, ut scilicet per humilitatem non superbiat, & per utilem mœrorem cor ad lasciviam non dissolvat. Item debet esse croceum per charitatem. Deut. *Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, ut diligas eum ex toto corde tuo.* Item debet esse valde odoriferum per orationis & devotionis suavitatem. Apoc. *Habentes phialas plenas odoramentorum*, quæ sunt orationes Sanctorum. Isidor. Oratio cordis est, non labiorum tantum: Iste fumus sive odor orationis procedens ex fervore cordis, mirabiliter virtutem dæmonis confringit. Tob. *Cordis ejus particulam si super carbones posueris fumus ejus extricat omnem genus dæmoniorum.*

Matth. 11. Greg. Deut. 30. Apoc. 5. Isidor. Tob. 6.

CAP. XIV.

Quemadmodum fraterna effici debet correctio, cardui similitudinibus patefit.

Correctio severa peccati assimilatur carduo.

Primo ratione figuræ, quia carduus herba est aculeatas habens hastas, & in summo capitella habens spinosa. Per hastas aculeatas intellige correctionem graviorem flagellorum, & hujusmodi. Sed per capitella spinosa intellige correptionem asperorum verborum, scilicet pungitivorum, quæ scil. mentem delinquentis excitando ad proprium sensum reducit. Eccl. *Qui pungit cor, profert sensum.*

Item Eccles. *Verba sapientum sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi.* Greg. Clavis atque stimulis verba sapientum comparantur, quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere.

Eccl. 12. Eccl. 12. Greg. in reg.

Secundò ratione efficaciæ, quia succus cardui capillorum fluxum curat. Similiter severa correctio capillos capitis, id est, virtutes mentis conservat, & confirmat. Nam dum unius vitium severè corrigitur, alter ne defluat, timore servatur. Idemq; qui flagellatur dum de uno vitio corrigitur, ab alio præservatur. Job. *Visitatio tua custodivit spiritum.*

Iob. 10.

Tertio ratione medicinæ; Etenim cardui sunt matrici perutiles: quia scilicet correctio aspera ad pœnitentiæ gratiam revocat, quæ scilicet est ut matrix, in qua peccator pœnitens iterato concipitur, & formatur in esse spirituali. Item carduus mulieres plurimum juvat; & ad litteram, correctio aspera necessaria est omnino mulieribus infrunitis. Et adhuc talis correctio necessaria est mulieribus, id est, mentibus, quæ nimis molles & fragiles sunt ad peccandum. Nam sicut dicit Cassio. iniquitas mortalium sine fine vagaretur, si eam medicinalis increpatio minimè resecaret. Et ideo sicut idem Cassio. Occurrendum est, ne tractu temporis intemperata malitia convalescat, & vires iniquitati dissimilatio, vel indulgentior gratia subministret. Sed clarius, audita correctio doceat imperitiam, & compescat audaciam.

Cassio. sup. Psal. 38.

CAP. XV.

Cupiditatem omnium malorum radicem esse per radices asseritur.

Cupiditas assimilatur radici.

Primo, quia per radicem arbor terræ inhæret, & ab ea humorem accipit quo nutritur. Unde secundum Philosoph. radix habet oris officium, quia per eam planta suscipit nutrimentum, sicut animal per os. Similiter per cupiditatem anima inhæret terrenis. Et sicut planta mediante radice nutritur terræ humido, sic cor hominis mediante cupiditate pascitur terreno lucro. Unde cupiditas est os cordis insatiabile. Prov. *Tria sunt insatiabilia. Infernus,*

Prov. 30.

Senec. epist. 25. *Infernus, & os vulvæ*, &c. Senec. Vidisti aliquando canem frusta panis aperto ore captantem, quicquid acceperit protinus integrum devorat, & semper ad spem futuri hiat. Idem evenit nobis, quicquid expectantibus fortuna projecit, id sine ulla voluntate dimittimus, statim ad rapinam alterius erecti, & attoniti in epicureorum istud chaos incidimus, quod inane, & sine termino est.

Secundò, quia radix sequitur complexionem terræ in qua nascitur, & sic cupiditas sequitur conditionem hominis, in cujus corde concipitur. Unde diversa est in diversis. Nam avarus est cupidus de divitiis, superbus cupidus de dominiis, curiosius de rebus vanis, & sic de aliis. Nam in omni peccatore est cupiditas immoderata alicujus rei, & isto modo considerando cupiditatem, sive malitiam, est quoddam vitium generale, quod includitur in omnibus vitiis. Et ideo dicit August. quod avaritia, quæ Græcè Philargiria dicitur, non solum in argento, vel nummis, sed in omnibus rebus, quæ immoderatè appetuntur, intelligenda est. Et Gregor. dicit, quod avaritia non solum pecuniæ, sed etiam scientiæ, & altitudinis est, cum supra modum sublimitas ambitur.

August. de lib. arb.

Greg. Method.

Tertio, quia radix est causa diversarum pullulationum. Nam virtute radicis pullulant stipes, rami, frondes, flores, & fructus. Nil enim est in arbore, quod prius non fuerit in radice. Eodem modo multa sunt mala quæ pullulant ex radice cupiditatis. Apostol. *Radix omnium malorum est cupiditas.* Super quo verbo dicit Basil. quod cupiditas est transgressionis mater, magistra nocendi, primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, sicaria virtutum, seditionis origo, fovea scandalorum. Dicitur ergo cupiditas pecuniarum, & divitiarum, de qua proprie Apost. loquitur, sicut patet ex eo, quod præmiserat: *Qui volunt divites fieri*, &c. Idcirco dicitur esse radix omnium malorum, non quia omnia mala ex cupiditate semper oriantur, sed quia nullum malum est, quod non interdum ex avaritia, sive cupiditate nascatur. Nam sicut dicit Innocent. hæc est, quæ sacrilegia committit, & furta & rapinas exercet, & prædas & bella gerit, & homicidia, simoniacè vendit, & emit, iniquè petit, & recipit, injustè negotiatur, & fœneratur; instat dolis, imminet fraudibus, dissolvit pactũ, & violat juramentum, corrumpit testimonium, & pervertit judicium.

1. Tim. 6.

Basil. in ho.

1. Tim. 6.

Innoc.

CAP. XVI.

Devotionis fructus ex pluribus olei proprietatibus, exemplis clarissimis declaratur.

DEvotio assimilatur oleo.

Primò, quia oleum habet virtutem illuminativam, & ideo infunditur in luminaribus: & propter hoc significat devotionem, in puritate & claritate conscientiæ. Et hoc est oleum quod præcipitur offerri. Exod. ad luminaria continuanda, quia devotio puritatis & claritatis conscientiæ nutrit in nobis revelationes divinas.

Exod. 25.

Secundò, quia oleum habet virtutem alleviativam, & ideo medetur doloribus. Unde oleum designat devotionem, & tolerantiam præsentis miseriæ. Devotio etiam passionis Christi consideratione alleviat nobis præsentes tribulationes. Cant. *Oleum effusum nomen tuum, adolescentulæ dilexerunt te nimis*, id est, ferventer: ut exponit Bern.

Cant. 1.

Tertiò, habet oleum virtutem enatativam, & ideo superfertur liquoribus: propterea signat devotionem ex prægustatione cœlestis gloriæ. Psalm. *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*: Et est notandum, quod oleum idcirco aliis liquoribus superfertur, videlicet, quia modicum habet terrestreitatis, multum aëreitatis, id est, aëreæ levitatis. Et sic devotio interna tanto magis animam elevat ad cœlestia degustanda, quanto minus habet de terrena cupiditate, & plus abundat in aërea levitate, id est, divina charitate. Nam charitas amor est qui animam alleviat, & sursum levat: Unde dicit August. Non putrescit cor

Psal. 44.

si leve-

si levetur ad Deum. Frumentum tuum si haberes in inferioribus, ne putresceret, levares illud ad superiora. Frumento tuo immutare quæris locum, & cor permittis in terra putrescere: frumentum levares ad superiora, cor leva in cœlum. Et unde, inquit, possum? qui funes, quæ machinæ quæ scalæ opus sunt? Gradus effectus est, iter tuum voluntas tua est, amando ascendis, negligendo descendis: stans in terra, in cœlo es, si diligis Deum.

CAP. XVII.

Quantum, ambire dignitates in illisq; persistere, periculum sit, arborum similitudinibus haud dubiè patebit.

DIgnitatis status quanto altior, tanto adversitatibus & molestiis plenior. Unde in dignitatibus positi assimilantur arbori. Flagella enim (ut dicit Isidor.) dicuntur vitium & arborum summitates, eò, quòd sæpe ventis & turbinibus flagellantur. Sunt autem quasi summitates arborum altitudines dignitatum, in quibus qui sublimati sunt, multarum adversitatum ventis, frequentium anxietatum turbinibus flagellantur. Et ideo non incongruè de statu dignitatis posset suggeri illud proverbium. Matth. *Si quem habes hostem, &c. mitte illuc & recipies flagellatum.* Tullius. Quo celsior es, eo magis te solicitum & anxium esse oportet. Unde Psalm. *Ab altitudine diei timebo*, id est, ab altitudine temporalis dignitatis. Item ad dignitatis gradum ambitiosus homo quandoque paulatim exaltatur, sed subito dejicitur: sicut arbor cum difficultate elevatur, sed subito vi ventorum dejicitur. Unde dicit Greg. Paulatim ascendisti, sed non paulatim descendes, sed tanquam fulgur, & sicut Sathan. Item dignitatis altitudo quanto minus est in humilitate fundata, tanto minus crescit, & minus durat. Cujus exemplum patet in fœno, de quo dicitur in Psalmo: *Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam evellatur, exaruit.* ubi dicunt Glossæ, quod quanto fœnum altius stat, & minus profundè radices ejus inferius deprimit, tanto minus crescit, & citius arescit. Sic homo quanto est in altiori statu, si radices cordis non profundantur in humilitate, id est, sui humili cognitione, & custodiæ sedulitate, parum proficit, & cito deficit. Psalm. *Vidi impium*, id est, superbum, *superexaltatum & elevatum, sicut cedros libani, & transivi, & ecce non erat.*

Isidor. — 2. Mach. 3. — Cicer. — Psalm. 55. — Greg. — Psalm. 128. — Psal. 36.

CAP. XVIII.

In divitiis cor apponendum non esse, quæ spinis comparantur, variis auctoritatibus ac exemplis declaratur.

DIvitiæ assimilantur spinis.

Primò quidem, quia spinæ etiam sub flore sunt se carpentium pungitivæ: & similiter divitiæ etiam in flore mundanæ gloriæ se assequentes pungunt punctionem laboris in acquirendo, timoris in possidendo, & doloris in perdendo. Unde Petrus Ravenen. dicit in quodam sermone: Auri custos, servator argenti securitatem non habet, nescit quietem, & cui deest securitas, quies perit: pœna dives est ille, non censu. Innocentius dicit: In superfluitate resolvitur, jactantia effrenatur, currit ad libidinem, & corruit ad illicitum: & fiunt ei instrumenta pœnarum, quæ fuerunt oblectamenta culparum: labor in acquirendo, timor in possidendo, dolor in amittendo, mentem ejus semper fatigat, solicitat, & affligit.

Secundo, quia spinæ sunt vestium lacerativæ. Sic divitiæ lacerant interiores vestes virtutum. Unde Greg. dicit: Divitiæ spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem humanam lacerant, & cum usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Tertiò, quia sunt serpentum communicativæ, scilicet occultativæ: propter quod Eccles. dicitur: *Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber*, scilicet, qui latitat inter spinas. Sic divitiæ latibulum sunt serpentium infernalium. Tim: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa & inutilia,*

Pet. Rav. — Innoc. — Gregor. Hom. 20. — Eccl. 10. — 1. Tim. 6.

inutilia, quæ mergunt hominem in interitum. Quarto, quia spinæ sunt sui invicem complexivæ. Sic enim se mutuo complectuntur, quòd facilius fasciculus spinarum excutitur, quàm partes separantur. Sic divitiæ habitæ, difficulter bene dispensantur: & ideo consultius est totum simul onus deponere, secundum illud Matth. *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus.*

Quintò, quia spinæ sunt ignis incensivæ. Divitiæ enim sunt materia ignis cupiditatis in præsenti. Psalmus. *Exarserunt sicut igis in spinis*: & ignis infernalis in futuro. Isa. *Sapientia congregatæ igni comburentur.* Psal. 117. Isa. 34.

Sextò, quia spinæ sunt seminum suffocativæ. Nam propter suam densitatem radios Solis intercipiunt, & rorifluas cœli guttas ad ea, quæ sub eis sunt, descendere non permittunt: & ideo quæ juxta spinas vel infra seminantur, non de facili coalescunt. Unde Luc. *Aliud semen cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.* Similiter divitiæ suffocant sua solicitudine fructum seminis verbi Dei. Et ideo dicitur ibidem: *Quod autem in spinis cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à solicitudinibus, divitiis, & voluptatibus vitæ suffocantur, & non referunt fructum.* Luc. 8. Ibid.

Item divites quando abundant divitiis, visitantur & frequentātur: quādo vero sunt pauperes, contemnuntur & abjiciuntur: sicut arbor, quæ diligenter servatur & custoditur, quando fructus est in ea: sed ablato fructu negligitur, & exponitur: ut patet in vineis, quæ clauduntur, & custodiuntur tempore fructus, sed postea exponuntur. Prov. *Divitiæ addunt amicos plurimos: à paupere autem, & eo qui habuit, separantur.* Prov. 9.

CAP. XIX.

Sacrarum Scripturarum doctrina quantum expediat, Apij similitudinibus cognoscitur, quibusve armis diaboli tentationibus resistendum sit, optimè edocetur.

Doctrina sacræ Scripturæ assimilatur Apio.

Primo, quia Apium est herba, quæ splenis & hepatis opilationes, id est, vias opilatas aperit, per hepar autem, & splenem, quæ sunt duo membra intrinseca & multum utilia corpori, intelligimus duas intimas, & utilissimas potentias animæ, scilicet intellectum & affectum. Et sicut splen attrahit nutrimentum ab hepate, sc. humorem quo nutritur, sic voluntas ab intellectu trahit præsens objectum, à quo movetur. Nam bonum apprehensum in intellectu, est voluntatis objectum, & movens ipsam: utriusque autem potentiæ vias aperit doctrina sacræ scripturæ: quia intellectui aperit viam ad Deum cognoscendum, & voluptati ad Deum diligendum. De quibus viis dicitur: Prov. *Viæ ejus, viæ pulchræ*, &c. Prov. 4.

Secundo, quia apii vis, semen, & radix morsibus venenatis succurrit, ut dicit Diosc. Morsus venenosi sunt tentationes diaboli, quibus verba sacræ doctrinæ optimè docent hominem obviare. Unde dominus à diabolo in deserto tentatus, sacræ scripturæ verba in qualibet tentatione opposuit. Induxit etiam contra eum tria testimonia de lege, quibus ipsum vicit & repulit, sicut figuratum fuerat in David, qui Goliam prostravit tribus lapidibus de torrente, & sic Christus diabolum superavit tribus testimoniis de lege, ut dicitur in gloss. Quo exemplo etiam nos docemur sacræ scripturæ verbis repellere tentatorem: Nam si tentat te de superbia, & appetit honorem, responde ei: Scriptum est. *Quid superbis terra, & cinis?* & iterum, *Noli quærere ab homine ducatum, neque à Rege cathedram honoris.* Si tentat de appetitu divitiarum, responde. *Scriptum est: Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus.* Et iterum: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem diaboli.* Item si tentat de appetitu delitiarum carnalium, responde ei: *Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt*: Glossa per Diosc. Matth. 4. 1. Reg. 18. Eccl. 9. Eccl. 7. 1. Tim. 6. 1. Cor. 15.

carnem & sanguinem, venter & libido, id est, peccata carnalia designantur.

Tertio, quia apium tristitiam expellit & lætitiam inducit: Nam est quoddam genus apii, quod dicitur apium risus, eo quod humoris melancholici sit purgativum, tristitiæ expulsivum, & lætitiæ inductivum; imò dicitur, quòd si quis ipsum in magna quantitate reciperet, ridendo eum occideret: Sic doctrina sacræ scripturæ melancholiam, id est, tædium expellit. Unde Sap. *Non habet amaritudinem conversatio illius, nec tædium convictus ipsius.* Item tristitiam interdicit. Matth. *Nolite fieri tristes.* Item ad lætitiam inducit, Psal. *Servite Domino in lætitia.* Unde libri sacræ scripturæ magnum solatium præbent contra hujus miseriæ incolatum. Mach. *Habentes solatio libros sanctos.*

Sap. 3. *Matth. 6.* *Psalm. 99.* *2. Mach. 14*

CAP. XX.

Quo pacto eleemosyna sit pauperibus eroganda, qualemq; fructum fidelibus afferat, similitudine cardamomi, & seminis exemplo describitur.

Eleemosyna assimilatur cardamomo. Primo ratione originis: quia cardamomum est semen arboris, quæ quasdam tumorositates facit, in quibus semen continetur. Arbor ergo est pœnitentia, quæ in intimis cordis radicata, in terra, id est, in corpore nostro proficere, & fructificare debet: Vel in terra hæc arbor fructificare debet, quia supra terram, i. e. in cœlo, vel etiam sub terra, i. in inferno, pœnitentia locum non habet. Nam in cœlo non est locus pœnitudinis, ubi nullum angit conscientia criminis: In inferno vero non habet pœnitentia fructū, ubi non potest expiari delictum. Ex hac ergo pœnitentiæ arbore producitur semen eleemosynæ. Est enim eleemosyna opus satisfactionis, quod quidem ad pœnitentiam pertinet. Sed ideo semen vocatur, quia in aliena terra, scilicet indigentis proximi carne seminata, mirabiles fructus affert. Hoc autem semen eleemosynæ ab arbore, id est, à pœnitentia in quibusdam tumorositatibus, id est, cordis compassionibus producitur: quia tota virtus eleemosynæ est ex cordis compassione. Aug. In affectu cordis pensanda est eleemosyna tribuentis. Et idcirco Greg. dicit, ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflictio tribuit, afflicti quoque animum in se sumit, ut prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem ipsius per ministeria concurrat.

Greg. mor.

Secundo, ratione coloris: quia illud cardamomi semen est melius quod subrufum est aliquantulum: Rubedo etiam eleemosynæ est ex dilectionis fervore, nec dubium, quin tanto melior sit eleemosyna, quanto plus rubet ex charitatis flamma. Unde sine charitate eleemosyna est omnino infructuosa. Apostolo dicente: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Tertiò, ratione saporis, quia illud etiam est melius quod est acutum & dulcedini intermixtum: Debet enim dari eleemosyna cum acumine, i. e. cum subtilitate discretionis, & cum dulcedine allocationis: quia interdum verbum est melius, quam datum. August. Cave prævideas discretionem eleemosynæ, ita ut utriusque, dantis & accipientis sit solatium. Quarto ratione virtutis, quia habet virtutem confortandi cor, cerebrum, & stomachum: in corde quidem est dilectio, in cerebro sensificatio, in stomacho vero nutritio, quia scilicet ex eleemosyna provocatur recipientis dilectio; in ea etiam demonstratur largientis sensus, & discretio, ex ea etiam provenit utriusq; partis nutritio; quia dantis quidem per meritum eleemosynæ refovetur spiritus; sed recipientis per opportunum auxilium refocillatur corpus.

1. Cor. 13. *August. in epist.*

Item eleemosyna assimilatur semini: quia bonitas seminis (secundum Plinium) consideratur ex tribus. Primo ex tempore, quia illud semen est bonum ad seminandum quod est bimum, vel trimum. Quædam est eleemosyna, quæ disponit hominem ad unum, scil. ad hoc, ut liberetur à culpa, sicut eleemosyna peccatoris.

Dan.

Dan. 4. Dan. *Peccata tua eleemosynis redime.* Et ista est quasi semen anniculum, i.e. unius anni tantum. Quædam vero eleemosyna valet ad duo, sc. ad satisfactionem culpæ, & redemptionem pœnæ, ut eleemosyna pœnitentis. Tob. 4. Tob. *Eleemosyna liberat à morte*, sc. culpæ, *& non patitur animam ire in tenebras*, sc. pœnæ, *& ista est, ut semen bimum.* Quædam autem valet ad tria, sc. ad præservandum à culpa, ad evadendum supplicia, & ad intrandum præmia, sicut eleemosyna justi: & est quasi semen trimũ.

Secundo consideratur bonitas seminis ex pondere, quia illud est optimum, quod est gravissimum, pondus autem eleemosynæ, & cujuslibet boni operis, est ex charitatis affectu, quia tanto eleemosyna plus valet danti, quanto cum majori charitate datur.

Tertio consideratur ex colore, quia illud semen melius est, quod magis album interius est: Sed quasi medulla alba est intentio pura. Unde illa eleemosyna est bona, quæ datur cum intentione pura. Matth. 5. Matth. *Te autem faciente elemosynam, nesciat sinistra tua, quid facit dextra tua.*

CAP. XXI.

Vera inanisq; eloquentiæ varietas ac exitus qualis existat, quamplurimis auctoritatibus arborumq; frondositatis similitudinibus explanatur.

Eloquentia sapientum assimilatur frondositati arborum.

Primo ratione gratiositatis, quia viriditas & copiositas foliorum, reddit arborem gratiosam aspicentibus. Similiter efficacia, & affluentia verborum reddit sapientem gratiosum audientibus. Psalm. 44. Psalm. *Diffusa est gratia in labiis tuis.*

Sed nota hic, quod ad gratiosam eloquentiam plura requiruntur. Nam secundum Valerium Maximum, doctrinæ, & eloquentiæ ornamenta, & in pronunciatione apta, & convenienti corporis gestu consistunt. Quibus qui se instruxerit, tribus modis homines aggreditur, aures penetrando, oculos demulcendo, & animos invadendo, sicut etiam Senec. dicit. De apta autem pronunciatione verborum loquitur Cassio. Sen. ep. Cassio. in Psal. 71. Eloquens est ille, qui scit parva summissè, media temperatè, magna granditer dicere: qui scit invenire præclarè, enunciare magnificè, disponere aptè, figurare variè. Idem etiam dicit, quod bonus doctor prooemiat aptè, narrat apertè, arguit acriter, colligit fortiter, ornat excelsè, docet, delectat, & afficit.

Secundo, ratione utilitatis: quia folia tenellos fructus à ventis, pluviis, & caumatibus muniunt, & pro eis tanquam scutum ictus recipiunt. Sic Sapientum verba tenellos homines, id est, spiritu debiles, sive pusillamines, à ventis persecutionum, & à pluviis, i.e. impetu inundantium tribulationum, & à caumatibus internarum tentationum confortando, instruendo, minando, muniunt & defendunt. Et interdum etiam sapientes, & eloquentes viri pro patria, seu civibus suis, sive adversantibus contradicendo, sive versutias & nequitias detegendo, invidentium, vel hostium ictibus, i. odiis, & persecutionibus se exponunt. Isa. 49. Isa. *Posuit os meum dominus quasi gladium acutum.* Unde contra eos, qui hoc non faciunt, dicitur Ezec. Ezech. 13. *Non opposuistis vos murum pro domo Israel.* Cicer. Rhetor. Tull. Qui ita se armat eloquentia, non ut oppugnet commoda patriæ, sed ut & pro his pugnare possit, is mihi videtur & suis, & publicis rebus utilissimus, atque amantissimus.

Tertio, ratione firmitatis: quia folia cito à vento moventur, & hinc inde quassantur, sed propter abundantiam humoris, non facilè ab arbore dividuntur. Similiter gratiosi in verbis, licet à vento vanæ laudis & favoris hominum plerumque agitentur: tamen si habent abundantiam humoris, i.e. divini amoris, sive internæ devotionis, non faciliter ab arbore sc. Christo, vel ab arbore virtuosæ vitæ per elationem, vel vanam gloriam separantur. Psal. 1. Psal. *Folium ejus non defluet, & omnia quæcunque faciet, prosperabuntur.* Vel tunc folia propter ventum ab arboribus cadunt, quando viri eloquentes, propter

 metum

metum obmutescunt. Sed hoc amicis Dei non accidit, quia eos intimi amoris virtus ab omni timore defendit. Actor. 4. Petrus, & Johannes hoc humore, id est, amore spiritus confortati, principibus sacerdotum prohibentibus, ne docerent in nomine Jesu, responderunt. *Non possumus quæ audivimus & vidimus, non loqui.*

Actor. 4.

5.

Quartò, ratione fructuositatis, quia fructus sub foliis sunt primo virentes, tandem maturescunt, & calore Solis dulces fiunt, qui prius amari fuerunt. Sic sapientes viri sub foliis verborum producunt fructus operum: qui fructus apparent virides, id est, gratiosi aspicientibus, & maturi, i.e. discreti discutientibus, & dulces, i. sapidi suscipientibus. Faciunt enim viri sapientes opera gratiosa, discreta, & fructuosa, vel eorum fructus, id est, actus, sunt virides per fidem, maturi per spem, dulces per charitatem. Et hic est calor Solis, id est, amor Christi, qui omnia facit dulcescere, etiam amara quæque. Cant. *Fructus ejus dulcis gutturi meo.* Et attende, quod sicut modici pretii est in arbore frondositas sine fructibus, ita modici valoris verbositas sine operibus: propter quod dicit Greg. quod ille bene loquendi facundiam percipit, qui sinum cordis per recte vivendi studia extendit, nec loquentem conscientia præpedit, cum linguam vita antecedit.

Greg. 6. mor.

Quinto ratione mutabilitatis, quia quarundam arborum folia in æstate viridia & decora sunt, in autumno pallescunt, sed in hyeme cadunt, & in terra putrescunt. Sic eloquentia sapientium sæculi in æstate, id est, in tempore favoris virescit per vigorem, sed in autumno Sole decrescente, id est, deficiente humano favore pallescit, id est, debilitatur per timorem. In hyeme autem, id est, persecutionis tempore cadit, id est, penitus deficit per obmutionem: & aliquando in terra putrescit per mali commmendationem, & approbationem, sive favorationem. Et tunc dicendum est eis illud Isa. *Væ vobis qui dicitis bonum malum, & malum bonum.*

Isa. 40.

CAP. XXII.

Ad bene agendum, malumq; dimittendum cohortatio qua ratione sit salubriter peragenda, ex ficus sterilitatis medicina demonstratur.

Exhortatio ad bene faciendum vel ad malum dimittendum diversimodè fieri debet, secundum diversam qualitatem eorum quos hortari oportet. Cujus exemplum apparet in ficu. Nam ficus sterilescit aliquando ob defectum humoris, aliquando vero propter nimiam abundantiam humoris: sed si accidit ob defectum humoris, subvenitur ei per convenientem fimum, & aquam dulcem: sed si superabundat humor, arborem clavis perforant, & sic humorem evacuant: illi autem homines sterilescunt, i. e. à fructu bonorum operum deficiunt: & hoc est propter defectum humoris, i. e. propter defectum vigoris, qui vitio subjecti sunt pusillanimitatis, & timoris: & isti juvandi sunt cum fimo, qui plantam calefacit, id est, cum doctrina, vel exhortatione inflammante & accendente ad bonum: & cum aqua dulci, i.e. cum dulcedine doctrinæ & verborum, ut attrahantur ex ipsa dulcedine exhortationis ad humorem bonitatis. Nam si contra tales pusillanimes quis uteretur asperitate verborum, potius desperarent, quam proficerent: & ideo, qui talis est (sicut Prosper.) leniter castigatus reverentiam exhibet castiganti: Asperitate autem nimiæ increpationis offensus, nec correctionem recipit, nec salutem. Patet ergo, quod in exhortatione talium, si appareat calor amoris impellens, & dulcedo verborum demulcens, sequitur bonorum operum fœcunditas crescens. Illi autem ad modum ficus sterilescunt propter humiditatis excessum, qui bona opera ex superbia dimittunt, vel ex nimia abundantia temporalium, quæ inducit ad superbiam, & contemptum spiritualium, & tales perforandi sunt clavis, id est, terribilibus & asperis verbis. Eccl. *Verba sapientum sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi.*

Prosp. 2. de vita contem.

Eccl. 12.

CAP.

CAP. XXIII.

Exemplo pini, quomodo divini amoris fervor in nobis augescat, apertè explanatur.

FErvor divini amoris augetur in afflictione carnis, & abundantia devotionis: cujus exemplum apparet in pino. Nam pinus, quæ exterius habet durum & grossum corticem, sed interius multum humorem pinguem, de facili multum inflammatur, si igni aliquo casu applicatur. Ille ergo exterius habet durum corticem & asperum, qui carnem suam per duram abstinentiam, vel asperos labores affligit. Ille interius habet multum pinguedinis, qui multam habet devotionem mentis, & hic per divinum amorem faciliter & fortius inflammatur, dum alicui ignitæ, id est, affectuosæ rei applicatur, sive affectuosa verba audiendo: Psal. *Eloquium Domini inflammavit eum.* Sive devotas scripturas intelligendo. Luc. *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?* Sive de passione Jesu Christi meditando: quia ibi ostensus est singularis amor Salvatoris, scilicet in opere nostræ redemptionis; & ideo maximè debet in nobis accendere ignem amoris. Unde Bern. dicit: Dilexit nos Deus dulciter, sapienter, & fortiter. Dulciter nempe dixerim, quod carnem induit; sapienter, quod culpam vitavit: fortiter, quod mortem sustinuit: sed super omnia reddidit te mihi amabilem, bone Jesu, calix, quem bibisti, opus nostræ redemptionis. Hoc enim omnino amorem nostrum vendicat sibi, hoc inquam, nostram devotionem blandius allicit, justius erigit, arctius stringit, & vehementius afficit.

Psal. 104. *Luc. ultimo.* *Bern. sup. can. ser. 10.*

CAP. XXIV.

Fidei excellentia atque perfectio ex quamplurimis Amygdali, castaneæ, sinapisque similitudinibus rectè fit perspicua.

FIdes assimilatur amygdalo: quia amygdalus est ante omnes arbores floritiva, omnibus enim arboribus prior se floribus vestit, & ad fructum ante cæteras arbores se disponit. Similiter virtus fidei debet in corde hominis ante omnes virtutes florere. Nam fides est sicut dispositio mentis ad charitates, & ad alias virtutes. Unde sicut flos est dispositio ad fructum, ita actus fidei, qui est credere, est dispositio ad actus charitatis, & cæterarum virtutum. Ex qua re patet, quod dum fides credendo prævenit, ante omnes virtutes florescit, & ad fructus virtutum, id est opera, se ante ipsas disponit. Unde Apost. *Fides,* inquit, *est sperandarum substantia rerum,* &c. Nam sicut substantia natura antecedit, & accidentia consequuntur quodam ordine substantiam: ita fides antecedit spem, & cæteras virtutes. Et ideo ipsa fides à sanctis fundamentum vocatur virtutum tam infusarum, quam acquisitarum, super quod constituitur totum ædificium spiritualium virtutum. Et etiam assimilatur radici ex qua tota arbor exurgit. Et ideo August. Sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis species, tamen quicquid est in arbore pulchritudinis, vel decoris, ex illa procedit: Sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptiva est, ex fidei fundamento procedit.

Hebr. 11. *August. su. lo.*

Secundò, quia amygdalus est culturæ exposcitiva. Nam, ut dicit Arist. hæc arbor cultura indiget, maximè cum antiqua est, & plus fructificat antiqua quam novella, præcipuè si sit bene culta. Unde, ut possit magis esse fructifera, clavis est in radice perforãda. Similiter fides indiget cultu, & custodia boni operis, alioquin est infructuosa, & ut arbor mortua, ut patet Jac. 2. Fides autem quasi novella fuit in patribus antiquis, qui fuerunt ante Christi adventum, & ideo minus fructifera. Sed nunc in nobis qui sumus, in quos fines sæculorum devenerunt, est quasi antiqua, & tamen nostra fides post Christum, si studiosis operibus fuerit culta, est meritorum fructibus magis copiosa: sed est in radice cordis clavis timoris & amoris perforanda, ut timore excitetur, & amore operetur.

Iac. 2.

Gal.5. tur: quia *fides per dilectionem operatur*, ut dicitur Galat. Aug. Cum dilectione fides Christiani, sine dilectione fides dæmonis. Qui autem non credunt, pejores sunt quam dæmones, & radiores.

Tertiò, quia amygdalus est morborum curativa: Dicit enim Diosc. quod tota arbor amygdalorum est medicinalis. Habet enim medicinale solidum, id est, radicem: quia radix ejus elixata & trita, maculas vultus purgat: Sic fides elixata charitatis calore, & trita tribulationum perpessione, purgat maculas faciei, id est, conscientiæ. Actor. *Fide purificans corda eorum.*

Diosc*or*. Actor.15.

Item habet medicinalem comam, id est, corticem, & frontes: quia cortex ejus, & folia sunt etiam mundificativa, & sanativa. Cortex autem, & folia fidei sunt verba confessionis fidei, quibus interior fides exterius ostenditur: & hæc etiam sunt sanativa, quia sicut dicit. Apost. *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

Rom.10.

Item habet amygdalus medicinale oleum: quia oleum de amygdalis contra multas valet infirmitates. Nam vermes & lubricos in corpore necat, menstrua purgat, contra surditatem efficaciter juvat & aurium saniem mundat, si auri tepidum instilletur. Flores etiam ejus decocti in oleo, caducos & lærhargicos curant; cum melle triti, morsibus obviant, & ulcera sanant. Oleum autem fidei, est oleum sacramentale, scilicet unctionis extremæ, quod etiam in virtute fidei valet contra infirmitates corporales, & spirituales. Unde dicitur Jac. *Infirmatur quis ex vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.*

Iac.5.

Item habet medicinalem fructum. Nam fructus amygdali homini proficit, quia de dulci amygdalo dicit Diosc. quòd si recens cum suo folio comedatur, st machum confortat, & ebrietati resistit. Et tamen dicit, quod si vulpes amygdala comederit, morietur: Quia sæpe, quod est medicina homini, est venenum alteri animali, & è converso. Similiter fructus, id est, opera fidei ostensa, & folia, id est, verba fidei audita, stomachum, id est, appetitum hominis, scilicet fideliter & devotè recipientis, confortant, & accendunt ad bonum, & ebrietati, id est, stultitiæ, & devotioni hæreticæ pravitatis resistunt: vulpes, id est fraudulentus hæreticus, inde moritur. Quia dum ex verbis fidei vel exemplis, occasionem, & fomentum erroris assumit, unde fidelis vitam accipit, ipse mortem incurrit.

Item fides assimilatur castaneæ.

Primò, ratione ædificationis quia ex hac arbore sumuntur ligna solida & fortia ad domos construendas. Hæc ligna fuerunt Apost. & eorum discipuli, solidi per vitam, fortes per patientiam; vel solidi in sustinendo, fortes in operando, ex quibus domus Dei, id est, Ecclesiæ primitùs constructæ fuerunt.

Secundò, ratione pullulationis, quia hæc arbor (ut dicit Isid.) ut excisa fuerit, tanquam sylva pullulare consuevit. Sic accidit beatis Martyribus, quia quanto magis opprimebant eos hostes tanto magis crescebant.

Tertiò, ratione castrationis. Dicitur enim castanea à crastando, eo quod fructus ejus, dum assantur, castrari est necessarium. In fide autem Christi multi sunt, qui ut divino amore magis inflammentur, & ut ad regnum cœlorum introducantur, semetipsos castrant, non ferri violentia, sed voluntaria continentia, sicut Christus dixit: *Sunt & eunuchi, qui semetipsos castraverunt propter regnum cœlorum.*

Matth.19.

Quartò, fides assimilatur castaneæ, ratione administrationis. Quia castanea administrat nobis primo ex suo ligno carbones ardentes, quibus fabri utuntur ad emolliendum ferrum. Isti carbones sunt fidei exempla ferventia, quibus etiam peccatorum corda dura & ferrea inflammantur, & emolliuntur ad bonum. Item ex suo fructu dat nobis alitus dulces. Et ita sunt doctorum sanctorum fidei dulcia verba, quæ mentes audientium delectabiliter nutriunt.

Item ex suo cortice, sive foliis habemus medi-

medicinales virtutes. Nam cum sale trita, & cum melle temperata, morsus canis rabidi sanat. Hæc sunt fidei Sacramenta, quibus morsus canis rabidi, id est mors peccati, quam diabolus ex invidia in hominem impressit, curatur. Item fides assimilatur sinapi, secundum illud, Luc. *Si habueritis fidem, sicut granum sinapis,* &c.

Luc. 17.

Et primo, ratione complexionis, quia est calida, & sicca in quarto gradu. Quia scilicet fides debet quadrupliciter calescere, & fervere: primo in corde assentiendo. Rom. *Corde creditur ad justitiam.* Item in ore prædicando. Roman. *Ore autem confessio fit ad salutem.* Item in opere se manifestando. Jac. *Ostendam tibi ex operibus fidem meam.* Item oratione non hæsitando. Jac. *Postulet autem, in fide nihil hæsitans.*

Rom. 10. ibid. Iac. 2. Iac. 1.

Secundò, ratione purgationis, quia comesta ad cerebrum fumat, & ipsum mirabiliter purgat. Unde Aug. Mentis humanæ acies invalida, in tam excellenti luce non figitur, nisi per justitiam fidei emundetur.

Aug. de tri.

Tertio ratione curationis, quia dicitur valere contra multas infirmitates. Valet enim hydropicis, epilepticis, lethargicis, & paralyticis. Nam poros aperit, & humores nervos oppilantes dissolvit. Sed fides multo magis valet ad omnem infirmitatem, tam corporalem, quam spiritualem sanandam. Matth. *Fides tua te salvum fecit.*

Matth. 9.

Quartò, ratione multiplicationis, quia ex minimo grano sinapis multa grana producuntur, quæ fronde, flore, & semine in immensum dilatantur. Et ita etiam hæc herba se multiplicat, ut ubi semel seminatur, vix locus inde ulterius liberetur. Similiter fides Christi, quamvis fuerit in principio parva per humilitatem, & in paucis seminata; tamen postea est in immensum augmentata, & dilatata in fidelibus, & in prædicationibus, & in virtutibus.

(*,*)

CAP. XXV.

Vbi, quomodove filij patres debeant imitari, exemplo rosæ ostenditur.

Filius licet sit à patre, secundùm naturam, non tamen debet imitari ejus malitiam: cujus exemplum appa et in rosis, quæ ex spina dura oriuntur, sed naturam spinarum non sequuntur. Nam spina non est odorifera, nec pulchra, nec est mollis, sed aspera, nec etiam ad medicinam reperitur valida. Sed è contrario rosa suo odore olfactum afficit, suo decore visum pascit, suavitatis mollitie tactum lenit. Sed virtute sua multis languoribus rosa succurrit. Sic filius si habuit patrem per infamiam fœtentem, debet ipse studere, ut habeat famam redolentem. Et si habuit patrem moribus displicentem, debet ipse studere, ut habeat morum pulchritudinem complacentem. Item si habuit patrem asperum, & pestilentem, debet ipse conari, ut habeat conversationem mitem, & lenem. Item si habuit patrem lingua vulnerantem, debet ipse conari, ut habeat linguam medentem. Unde patet, quod parentes in eo, quod mali sunt, à filiis sequendi non sunt, nec etiam diligendi: quia in quantum mali sunt, summo patri contrarii sunt, & sicut dicit August. Amandus est generator, sed præponendus est creator. Et Apost. *Patres carnis habuimus eruditores, & reverebamur eos. Non multo magis obtemperabimus patri spirituum, & vivemus?*

August. Hebr. 12.

CAP. XXVI.

Fortunæ instabilitas quanta sit, ex fœni varietate facillimè perspici potest.

Fortuna assimilatur fœno? Fœnum enim, quamdiu viret & frondet, montes & prata vestit, & ornat, & sua venustate intuentium oculos reficit, & delectat. Sed fervente Sole humiditas ejus consumitur, & herba, quæ florendo ridere videbatur, à sua gloria totaliter spolia-

spoliatur, & pabulum ignis efficitur. Similiter fortuna hominis viret, quando est cum corporis incolumitate vel venustate: frondet, quando est cum ubertate divitiarum, vel quando est cum consanguineorum, seu amicorum circumstantium pluralitate. Sed tunc montes vestit, quando est cum honore, & dignitatum sublimitate. Tunc enim vestit prata, quando est cum famæ dilatione, & claritate. Talem autem fortunæ venustatem universorum oculi cum admiratione intuentur, & ejus intuitu amici reficiuntur, & delectantur. Sed fervente Sole, id est, forti persecutione deiiciente, vel adversitate deprimente, vel vehementi infirmitate consumente, humiditas ejus, id est, naturæ, vel fortunæ consumitur vigor, & à sua gloria per privationem honoris, vel per ruinam mortis totaliter spoliatur, & pabulum ignis, id est, furoris persequentis, vel gehennæ alumnus infernalis efficitur. Jac. *Exortus est Sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperiit*, Sene. Hanc imaginem animo tuo propone ludos facere fortunam, & etiam hanc mortalium curam, honores, divitias, gratiam excutere, quorum alia inter rapientium manus scissa sunt, alia infida societate divisa, alia magno detrimento eorum, in quos devenerunt, protensa.

Iac.1. *Sen.ep.*

CAP. XXVII.

Quemadmodum Dei gratia in nobis conservetur, ejusque perfectio qualis existat, ac unctio multiplex, oleique natura exprimitur, cui divina gratia comparatur: quove pacto hæc ipsa in nobis conservetur, & varii ipsius effectus per similitudines frumenti, cepe, pini, cucumeris, & denique diptamni patefiunt.

GRatia Dei assimilatur oleo.

Primo ratione conservationis, quia divisivæ, & penetrativæ est virtutis, & ideo in vasis vitreis vel vitreatis melius, quam in ligneis conservatur. Vasa namque lignea porosa sunt, & difficilius mundantur à sordibus quàm vitrea, quæ sunt omnino solida. Sic gratia Dei in vasis vitreis, id est, in cordibus mundis, & solidis esse debet. Requirit enim animam mundam per innocentiam, vel saltem per pœnitentiam, & solidam per sapientiam: quia *cor fatui, quasi vas confractum*, ut dicitur in Ecclesiast.

Eccl. 21.

Secundo, ratione effusionis. Nam si in aquam se quis miserit, & oleum in ore posuerit, ipsumque in aquas effuderit, aquas adeo claras facit, ut ea, quæ sunt in fundo, videri possint. Sic homini in aqua tribulationis posito, oleum divinæ gratiæ ipsam aquam, id est, tribulationem ei claram facit, ut scilicet ex ea illuminetur ad sui cognitionem, vel Dei contemplationem. Posset etiam hoc referri ad gratiam doctrinæ, quæ in sanctis prædicatoribus, qui oleo ex ore effuso, id est, gratia, & dulcedine sermonis, sive doctrinæ, aquam sapientiæ salutaris ignorantibus, vel errantibus dilucidant, & declarant. Unde talibus ipsa sapientia præmium promittit, dicens, Ecclesi. *Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.*

Eccl.20.

Tertio, ratione unctionis. Est enim multiplex unctio olei, diversos effectus vel modos gratiæ repræsentans. Est enim quædam unctio dignitatis, sicut est unctio regum, de qua dicitur Reg. *Assumpsit Sadoch Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & unxit Salomonem, & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus. Vivat rex Salomon.* Hæc est ergo unctio gratiæ, quæ ad illos pertinet, qui se, vel alios per justitiam bene regunt. Esa. *Ecce in justitia regnabit rex.* Item est quædam unctio sagacitatis, sicut erat olim unctio pugilum, quæ fiebat ad cautelam: ad quam referri posset unctio quæ habetur primo Reg. Qua Samuel unxit David in medio fratrum, *& directus est spiritus Dei in eo die illa.* Hæc est illa unctio gratiæ, quæ pertinet ad omnes, qui per astutam pugnam vincunt alios.

3.Reg.1. *Esa.32.* *1.Reg.16.*

Item est quædam unctio jucunditatis: & hæc unctio est mulierum, quæ se ad jucunditatem, & pulchritudinem ungunt. Dan. *Dixit Susanna, Afferte mihi oleum, & smi-*

Dan.16.

& smigmata, &c. Et hæc est unctio spiritualis lætitiæ, quæ pertinet ad nitorem & decorem conscientiæ.

Item est unctio sanctitatis, sicut Sacerdotum: De qua dicitur, Exod. *Composuit & oleū ad sanctificationis unguentum*, &c. Et hæc est unctio devotæ orationis, quæ competit non tantum Sacerdotibus, sed omnibus devotè orantibus.

Exod. 37.

Item est unctio credulitatis, id est fidei, sicut unctio baptizatorum, quæ est ad fidei susceptionem: de qua unctione dicit Rabanus: In unctione baptismi descendit Spiritus sanctus ad habitationem Deo consecratam. Hoc igitur pertinet ad omnes illos, qui fidem susceptam bene conservant.

Raba.

Item est unctio firmitatis, sicut unctio confirmatorum: ut dicit Episcopus: *Consigno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis.* Hæc pertinet ad omnes, qui sunt confirmati, & solidati per charitatem.

Item est unctio sanitatis, sicut est extrema unctio infirmorum. De qua Jac. *Ungentes eum oleo sancto*, &c. Hæc pertinet ad omnes, qui se infirmos per humilitatem reputant.

Iac. 5.

Item gratia Dei conservatur in asperitate, & in humilitate. Unde assimilatur frumento. Cujus proprium est includi, & conservari in thecis asperis, habentibus in summitate spicas pungentes, contra incursum avium munientes: Unde ab illis spiculis spicam defendentibus, spica dicitur; quibusdam quoque foliis, seu variis culmis ambitur, & fulcitur; ne fructus pondere incurvetur. Quasi enim spicæ asperæ, vel quasi spinæ pungentes, sunt adversitates & tribulationes præsentes, in quibus per patientiam gratia conservatur, ne ab aviculis, id est, tentationibus diabolicis auferatur, vel spicæ & aristæ asperæ sunt opera pœnalia pœnitentiæ, in quibus etiam gratia conservatur: Vagina autem includens tenens granum seminis ne cadat, est humilitas cordis, sine qua gratiæ semen minime servaretur.

Item gratia Dei assimilatur cepe.

Primo, quia cepe comestum secundum Dioscor. venenum educit: & hoc competit divinæ gratiæ, in quantum de corde hominis extrahit venenum cupiditatis. Nam cupiditas rerum temporalium, secundum Augustinum est venenum charitatis.

Secundo, quia succus ejus caliginem oculorum detegit. Hæc caligo est cæcitas sive obscuritas superborum, qui evanescunt in cogitationibus, & obscuratur insipiens cor eorum. Sed hanc caliginem cepe succus, id est, divinæ gratiæ virtus, sive lux detegit, & expellit.

Tertio, quia cepe comestum fastidium tollit. Quod competit divinæ gratiæ, in quantum excludit accidiam, quæ fastidium spiritualium delitiarum inducit.

Quarto, quia cepe comestum præcipuè coctum, oris fœtorem minuit, ventrem mollit, & cibos condit. Quæ omnia competunt gratiæ, in quantum refrenat vitium gulæ: quia gulositas facit os fœdum propter cibi superflui in stomacho corruptionem. Item quandoque facit ventrem durum propter superflui cibi indigestionem. Item cibum facit insipidum propter nimiam saturationem: quia *anima saturata calcabit favum*, ut dicitur Prover. Unde gratia ista removet, & inducit contrarium, dum gulam excludit: quia per cibum parcum, & temperatum, nec os fœtet, nec venter induratur, nec cibus desipit, sed sapit, & maximè condimento famis, quod abstinentia immittit.

Prov. 27.

Quintò, quia cepe comestum viscosos humores incidit. Quasi enim viscosi humores sunt luxuriosi amores, quos divina gratia præcidit, & tollit.

Sexto, quia succus cepe auribus instillatus cum lacte mulieris, ejus dolorem minuit. Quia scilicet divina gratia mitigat dolorem iræ, quæ præcipue generatur in auribus, id est, in auditu verborum displicentium; sed ad hoc etiam adjuvat lac mulieris, id est, dulcedo linguæ excusantis, satisfacientis auribus instillata irati.

Septimo, quia morsum canis rabidi extinguit, & curat: Morsus enim canis rabidi, est detractio hominis invidi, quem

gratia divina extinguit, in invidiam expellendo, vel saltem contemnendo.

Item gratiæ divinæ abundantia elevat ad contemplandum & corroborat ad patiendum, confortificat ad perferendum. Cujus exemplum apparet in pino, quæ est arbor valdè abundans in pinguedine humoris, crescit tamen in locis montuosis, valde aridis, & lapidosis. Et item nullo calore, vel frigore tacta deponit virorem, vel folia. Illa autem abundat in pinguedine, in quo est abundantia gratiæ, sicut patefecit Psalm. ad Deum dicens: *sicut adipe & pinguedine repletur anima mea.* Et talis in monte, id est, in altitudine contemplationis crescit, & loca aspera & lapidosa diligit, id est, adversa non refugit, & virore virtutum, nec calore prosperitatis, nec frigore adversitatis deponit.

Psalm. 62.

Item gratia Dei assimilatur cucumeri.

Primo, quia cucumer habet virtutem refrigerativam. Est enim humorosus, & frigidus natura. Unde datur febricitantibus. Sic gratia Dei refrigerat animam ab inordinato ardore vitiorum, sive avaritiæ, sive iræ, sive cujuscunque inordinati appetitus.

Secundo, quia habet virtutem purgativam, ex eo, quod solvit ventrem, & per consequens purgat. Sic gratia Dei solvit mentem peccatoris, & purgat per fluxum compunctionis, id est, per lachrymas pœnitentiæ.

Tertio, quia habet virtutem sanativam. Nam folia cucumeris si fricentur, medentur vulneribus, quæ impressit caninus morsus. Caninus enim morsus, tentatio prima fuit diaboli invidentis, qui nobis in primis parentibus impressit (ut Beda dicit) quatuor vulnera, scilicet ignorantiam, concupiscentiam, infirmitatem, & malitiam. Sed hæc vulnera folia cucumeris, id est, Sacramenta gratiæ removent, atque curant. Nam contra ignorantiam, est Sacramentum Ordinis, cujus una clavis est scientia discernendi. Contra concupiscentiam est Sacramentum conjugii: contra infirmitatem valet Confirmatio. Contra malitiam vero valet Eucharistia, quæ est Sacramentum charitatis, quæ per se opponitur malitiæ. Valent enim hæc folia gratiæ ad sanandum generaliter omnium peccatorum vulnera: quia ab originali sanat baptismus, ab actuali mortali pœnitentia, à veniali extrema unctio. Apoc *folia ligni ad sanitatem.*

Beda.

Apoc. 22.

Quarto, quia cucumer habet virtutem confortandi; quibus animus deficit, odore succurrit. Sic gratia deficientibus in tentatione, vel tribulatione succurrit. Hæc enim est, quæ tribus pueris in camino ardenti positis, fecit medium fornacis quasi ventum roris, qui ipsum flammæ calorem repressit, ut habetur Dan. Unde Apost. *Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.*

Dan. 4.
1. Cor. 10.

Item gratia Dei assimilatur diptamno, quæ est herba eiiciens partum, consumens venenum, & excutiens ferrum. Nam primo quidem diptamnus habet virtutem dissolvendi, attrahendi, & consumendi venenum.

Item hanc herbam primo cervæ ostenderunt. Nam eam manducant, ut facilius pariant: & si sagitta fuerint percussæ, quærunt diptamnum quo ferrum in vulnere inflictum excutiant, sicut Basil. & Ambr. dicunt. Similiter gratia Dei consumit venenum avaritiæ. Hoc enim est venenum (ut supra dictum est) quod sua frigiditate calorem cordis, id est, charitatem extinguit.

Basil.
Ambr.

Item educit partum, id est, expellit luxuriæ peccatum, quia partus concipitur ex opere luxuriæ.

Item excutit ferrum, id est, duritiam superbiæ.

CAP. XXVIII.

Per quercus coriandrique similitudines varias gulæ vitium non natura, sed voluptatis culpa introductum declaratur.

GUlæ delitias non introduxit natura, sed voluptatis culpa. Cujus exemplum apparet in quercu: quia quercus dicitur à quærendo, eo quod antiqui ad esum

esum glandes quercus quærebant. Et sic jejunium non carnibus, aut dilitiis, sed sola glande solvebant, ut dicit Boëtius. Unde humanum genus in tota prima ætate fuit sine carnibus, & delitiis variis ciborum: & ideo mirandum est, quomodo voluptas tantum crevit, quæ à tanta parcitate inchoavit. Ecclesiast. *Initium vitæ hominis panis & aqua*: & tamen hodie, sicut Innocentius dicit de vilitate conditionis humanæ, gulosis non sufficit fructus arborum, non gratia leguminum, non etiam radices herbarum, non pisces maris, non bestiæ terræ, non aves cœli: sed quærunt pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altilia, capiuntur obesa, quæ studiosè parantur ante cocos, quæ lautè præparantur officio ministrorum: alius tundit & colat, alius confundit, & conficit, substantiam convertit in accidens, naturam mutat in famem, ut saturitas transeat in esuriem; revocat appetitum ad irritandum gulam, non ad sustentandum naturam; non ad necessitatem supplendam, sed ad aviditatem explendam.

Boët. de conso.

Eccl. 29.

Item gulæ vitium assimilatur coriandro propter quinque.

Primo, quia ejus semen, quod est minutum & candidum in vino dulcidatum, homines ad luxuriam proniores facit. Similiter gula per splendidum cibum, & dulcem potum, inclinat ad luxuriæ actum. Hieronymus in quodam sermone: Semper saturitati juncta lascivia est: vicina sunt sibi venter, & genitalia; pro membrorum ordine ordo vitiorum.

Hieron.

Secundò, quia si quis ex coriandro nimis accipit, amentiam & phrenesim incurrit. Similiter per superfluitatem gulæ, & præcipuè quantum ad potum, homo per ebrietatem efficitur velut amens, & phreneticus. Nam sicut dicit Petrus Rav. ubi regnat ebrietas, ratio exulat, intellectus obtunditur, consilia deviant, judicia subvertuntur.

Petrus Raven.

Tertiò, quia hæc herba cum suo semine canibus venenosa existit. Canes enim contra lupos latrantes, & linguam medicinalem habentes, prædicatores sunt, quibus gulæ vitium præcipuè est nocivum. Unde dicebat. Apo. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo: ne forte cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar.*

1. Cor. 9.

Quartò, quia coriandrum in cibo sumptum calefacit, & somnum inducit. Similiter gulæ vitium inducit somnum corporis, & somnolentiam, id est, pigritiam mentis. Reg. *Comedit, & bibit, rursum obdormivit.*

3 Reg. 19.

Quintò, quia hæc herba, licet integra sit, & odorifera, tamen fricata manibus fœtida fit. Sic etiam gulæ materia, scilicet cibus, quamvis primo odoriferus, & optimè sit paratus; postea tamen efficitur fœtidus in exitu de ventre. Et ideo sicut dicit Algazel. Cujuscunque cura, vel solicitudo versatur circa id quod ventre ingreditur, ejus valoris est, quod inde egreditur.

CAP. XXIX.

Humilitatis perfectio, qua elatus homo ac immanis sedatur, præcipue in tribulationibus agnoscitur: ejusque vis quanta existat, similitudinibus fraxini, Bdellii, cassiæ, hysopi, & anethi apertè monstratur.

HUmilis homo & dulcis ferocitatem mitigat hominis superbi, & crudelis. Cujus exemplum apparet in ficu: quia si tauri ferocissimi ad arborem fici ligentur, protinus ac repente mansuescere comprobantur. Per ficum enim quæ habet interius lacteum humorem & unctuosum, & exterius producit dulcem fructum, intellige hominem, qui intus habet mentem humilem, extra vero conversationem mitem, sicut Christus dixit Matth. *Discite à me, quoniam mitis sum, & humilis corde.* Nam lacteitas interioris humoris designat humilitatem mentis, ex eo, quod lac esse consuevit cibus parvulorum, qui gerunt typum humilium: sed dulcedo, & mititas fructus exterioris mansuetudinem signat operis, & conversationis. Et hæc duo bene invicem conveniunt: quia sicut dicit Hugo. de sancto Victore, Conjungi oportet mel humilitatis cum dulcedine mansuetudinis: quia sicut mel concordat in

Matth. 11.

Hug. lib. 3. de el. ani.

confectionibus medicinæ cum omnibus diversitatibus specierum, sic & humilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutum: Sed unctuositas humoris signat affectionem pietatis. Et ita patet, quod ficus repræsentat hominem parvum in reputatione, pium in affectione, mitem & dulcem in conversatione. Sed per taurum accipe hominem elatum, & ferocem, cui dicitur. *Non te extollas in cogitatione animæ, quæ velut taurus, &c.* Quod ergo mansuescit taurus ferox ad arborem fici ligatus, signat quod superbus humili associatus mitigatur. Nam ejus humilitas vincit illius cervicositatem, ejus pietas confundit illius crudelitatem, sed ejus mititas lenificat illius asperitatem. Unde Cassiodorus dicit super illud Psalm. *Humiliatus sum usquequaque.* Per humilitatem membra Christi sciunt diaboli vicisse superbium. Per hanc fideles supra regna proficiunt: per hanc superbi tyrannici superantur: per hanc dejecti, & infimi exaltantur; per hanc in æternum martyres coronantur, nec potest dici perfectus qui hac virtute est privatus.

Eccl. 6.

Cas. super Psalm. 118.

Item humilitas in asperitatibus & tribulationibus magis excrescit, & dæmonibus maxime inimica existit. Unde assimilatur fraxino. quæ est arbor alta, & rotunda, ut pinea, in locis altis & montanis crescens: cujus arboris tanta est vis, ut serpentes ejus umbram matutinam vel vespertinam attingere non audeant. Unde si inter ignem, & folia fraxini ponantur, prius ad ignem, quam ad folia fugere comprobantur. Tanquam igitur loca montana & aspera sunt adversitatum, & tribulationum contingentium discrimina, in quibus crescit fraxinus, id est, humilitatis virtus: quia tribulationes magis mentem humiliant: & ideo tribulatio, & dejectio, humiliatio vocatur. Unde Bernardus: tribulatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad mansuetudinem, sicut lectio ad scientiam. Si lucem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Umbra autem fraxini matutina est humilitas pœnitentis in juvenili ætate: sed quasi vespertina est humilitas pœnitentis tardiori ætate: & utramque infernales serpentes, id est, dæmones odiunt, & detestantur. Umbra etiam matutina potest dici humilitas in prosperitate: sed umbra in vespere est humilitas in adversitate. Quælibet autem humilitatem serpens, id est, diabolus, tantum odit, quod ipse pro se potius vult æterno igne gehennæ cruciari, quàm ipse elegerit pœnitendo humiliari. Unde ipse dixit beato Machario, quod in re nulla alia superabat eum, nisi in humilitate, quam nullo modo poterat habere.

Bern. in epist.

Prov.

Item humilitas assimilatur Bdellio.

Primo, ratione coloris: quia secundum Plin. Bdellium est arbor nobilissima, nigra in foliis, & ligno olivæ simillima. Similiter humilitas pœnitentis profert folia, id est, verba, de se quidem nigra, id est, sui despectiva & accusativa. Nam justus, id est, humilis, prior est accusator sui. Nomine enim justi, sive justitiæ, quandoque significatur humilitas, secundum illud Matth. *Decet nos implere omnem justitiam, id est, omnem humilitatem.*

Cant.

Plin.

Secundò, ratione humoris, quia Bdellii lachryma, sive gutta est translucida, gustu amara, bene odorifera, sed maximè aromatica, quando est vino infusa. Sic lachryma humiliter pœnitentis est amara, quia mentem perturbat, est etiam lucidissima, quia mentem serenat, est odorifera, quia Deum delectat: est aromatica, & medicinalis, quia morbos vitiorum sanat.

Tertiò, ratione vigoris. Vigent enim in tali gummi Bdellii mirabiles virtutes. Nam valet contra apostemata, tam etiam interiora, quàm exteriora, si fuerint ex eo peruncta. Habet enim substantiam glutinosam, constrictivam, & attractivam, & ideo multum stringit dysenteriam ex acuta materia factam, & etiam fluxum ex fortissima farmacia, morsibus etiam reptilium occurrit. Sic humilitas pœnitentis apostemata interiora, id est, peccata cordis, & exteriora, id est, peccata carnis curat; & purgat fluxum dysenteriæ, & farmaciæ, id est, pronitatem peccandi, sive sit ex propria inclinatione, sive ex exteriore timore, refrenat.

Item

Item morsus reptilium, id est, detractorum verba curat.

Item humilitas assimilatur cassiæ.

Primò, propter locum generationis: quia nascitur cassia in locis aquosis, ubi multum crescit, & bonum odorem reddit. Sic humilitas nascitur in cordibus eorum, in quibus est aqua vera sapientiæ. Dicitur enim Prov. *Ubi humilitas, ibi sapientia*; vel quia nascitur humilitas in aqua tribulationis, & crescit in aqua compunctionis, & reddit etiam Deo bonum odorem. Unde multum est Deo grata. Cantic. *Nardus mea dedit odorem suum*: Nardus enim, quæ est herba brevis, adhuc humilitatem signat. Hieron. Nihil est quod nos ita hominibus gratos & Deo facit, quam si vitæ merito magni, humilitate verò infimi simus. Glossa tamen super Psalm. dicit, quod cassia, quæ crescit in aquis, est fides, quæ crescit in baptizatis.

Prov. 16.

Cant. 1.

Secundò, designatur humilitas in cassia, propter successum varii coloris. Dicit enim Plinius quod cassia primo canescit, secundo rubescit, tertio nigrescit. Sic humilis canescit per prudentiam, quasi senes, & cani, propter experientiam longi temporis consueverunt esse prudentes.

Item rubescit per patientiam, & nigrescit per compassionis tristitiam, quæ est quædam mentis nigredo & obumbratio.

Tertio, propter modum probationis: quia bona cassia probatur per odorem, per colorem, & per vigorem. Nam cassia nobilis est subdulcis, & acuti saporis, & jucundi odoris, & subnigri coloris, & ponderis gravioris, & maximè laudatur, quæ de facili non frangitur, sed primò flectitur. Similiter, qui verè humilis est, habet dulcedinem in conversatione, odorem jucundum in fama & opinione; & subnigrum colorem in sua despectione, quia claritatem suam non ostendit, sed abscondit. Nec frangitur tribulatione quacunque, sed flectitur compassione, & discretione.

Quartò, per effectum curationis: quia cassia reuma purgat, cerebrumque capitis confortat, & fœtorem oris amputat. Sic humilitas pœnitentiæ, reuma, id est, peccati fluxum purgat, cerebrum, id est, sensum confortat: quia humilitas reddit hominem magis sensatum, id est, sapientem.

Item fœtorem oris, id est, jactantiam sermonis amputat, quam homo discretus odit, sicut naris fœtorem, eo quod laus in proprio ore sordescit: & ideo odor famæ perditur per jactantiam commendationis propriæ, sicut narrat Valerius Maximus de Mario, quod cum multa fecisset, una sui jactatione gloriam famæ perdidit: & quia sibi præsumpsit asscribere, quod ex ore alieno debuerat captare, publicæ commendationis vota demeruit.

Valer. Maxim.

Item humilitatis clausura debet se homo munire, postquam divinas consolationes recepit. Cujus exemplum est in elitropio, quæ scilicet est herba quæ in Solstitio æstivali florere incipit. Unde solsequium vocata est à Latinis, eo quod Sole oriente flores suos appetit, sed ipso occidente iterum se recludit. Tunc enim sol Christus quasi alicui oritur, quando scilicet ei consolationis suæ lumen infundit: & tunc debet homo quantum potest flores suos, id est, affectus Deo aperire. Tunc autem Sol ei occidit, quando ipsum consolatio transit, & tunc debet se homo sub custodia humilitatis claudere, ne latro, id est, vana gloria subintret. Unde Dominus post transfigurationem descendens de monte mandavit discipulis, dicens: *Nemini dixeritis visionem.*

Matth. 17.

Cassiod.

Item humilitas, sicut dicit Cassiodorus, assimilatur hyssopo.

Primo, ratione staturæ, quia est herba brevis & modica: quia videlicet humilis est modicus in sui reputatione. Unde Gregor. dicit, quod humilitas vera est, qua quis de se parva æstimat, & bona alterius sine invidia, & livore commendat.

Gregor.

Item homo humilis est brevis in locutione. Unde secundum beatum Benedictum in regula sua: Unus de duodecim gradibus humilitatis est pauca & rariona-

rationabilia verba loqui, & non in clamosa voce.

Secundo, ratione inhærentiæ: quia hyssopus in terra petrosa crescit in radicibus petræ solidæ se infigens. Similiter humilitas crescit in terra petrosa, id est, in anima amore Christi solidata. Unde humilis homo mediante charitatis radice solidæ petræ, id est, Christo inhæret. 2. Reg. 22. Reg. *Dominus petra mea, & robur meum.*

Tertiò, ratione efficaciæ, quia pulmonem, & omnia vitia pectoris ex causa frigida purgat, si scilicet cum ficubus siccis in vino coquatur. In pulmone, sicut dicit Cassiodorus, sunt inflationes superbiæ, quam purgat humilitas: & purgat pectus, quia cohibet inflammationes iræ, præcipuè sociata cum vino charitatis, & ficu dulci, scilicet mansuetudinis. Psalm. 50. Psalm. *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor.*

Item humilitas assimilatur anetho. Primo, quoad partium pluralitatem. Nam anhetum est herba habens radicem, semen, & herbam. In quibus triplex humilitas designatur. Nam radix est humilitas cordis, herba humilitas oris, semen humilitas operis.

Secundo, quoad virtutis multiplicitatem. Habet enim radix anethi viridis virtutem apertivam ventositatis, & inflationis extenuativam, & torsionis ventris mitigativam. Simili etiam modo humilitas cordis, quæ est ut radix, Deo mentem aperit, & ad ejus gratiæ susceptionem præparat, & disponit, ventositatem vanæ gloriæ, & inflationem superbiæ expellit, & tortionem ventris, id est, turbationem, & indignationem mentis excludit. Tertio, quoad valoris varietatem: quia radix anethi, id est, viridis, alicujus est valoris, eo quod compacta dividit, calculum frangit, & singultum ex plenitudine abscindit. Sed postquam fuerit radix anethi siccata, nullius est ponderis. Tunc autem radix anethi, id est, humilitas cordis est viridis, quando nutritur, & fovetur humore divini amoris: & tunc timor Dei mentem humilians, cor frigore peccati compactum per compunctionem, calculum, id est, duritiam peccati frangit, & singultum, id est, indignationem superbam, & turbationem repellit. Sed remota viriditate divini timoris, tunc siccatur, id est, evacuatur humilitas mentis, ita ut nullius sit valoris, vel virtutis.

Item humilitas continet gratiam ne defluat, sicut psyllium dicitur continere vinum. Nam si psyllium misceatur vino, calor vini pellit frigiditatem psyllii ad superficiem, & viscositas ejus pellit viscositatem ejus in circuitu, & non exibit vinum etiam sine vase. Similiter humilitas reddit hominem circumspectum, ut non effundatur gratia ejus per aliquam fatuitatem: propter quod dicit Greg. Qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi pulverem in ventum portat.

CAP. XXX.

In bonis incœptis non perseverantes sycomoro lactucæque variis similitudinibus comparantur.

INconstans homo assimilatur sycomoro. Sycomorus enim est fatua ficus, in foliis moro similis. Et dicitur à ficos, quod est ficus, & moros, quod est fatuus, quasi fatua ficus. De qua dicit Dioscorides, Diosc. quod fructus facit subdulces, sed nunquam ad maturitatem venientes. Quasi autem fatua ficus est hominis animus. Unde Eccles. dicit. *Stultus autem ut luna mutatur.* Eccles. 27. Hic licet aliquos fructus, i. e. bona opera facere incipiat, in eis autem usq; ad maturitatem, id est, usq; ad finem debitum non perseverat.

Item inconstantes & imperseverantes, qui bona incœpta non continuant, assimilantur lactucæ. Nam lactuca, quando est tenera & juvenis, habet multas & magnas virtutes: quia cum sit frigida & humida, temperatæ & subtilis substantiæ, & facilè digestibilis, stomachi calorum sedat, sanguinem bullientem refrigerat, insomnietatem placat, capitis dolorem ex fumo cholerico sanat; in masculis veneris

veneris motum refrenat, lac in mulieribus multiplicat, & sanguinem augmentat, & in qualitate perfecta bonum sanguinem generat. Sed quando antiquatur & induratur, humiditas nimium amaricatur. Quare ex ejus usu sanguis pessimus generatur, & virtus ex ea visiva debilitatur. Nam ex sua ponticitate sensum animalem mortificat, & naturalem spiritum suffocat. Unde talis lactuca generare volentibus plurimum est nociva. Hæc omnia dicit Isaac in dictis particularibus: Eodem modo quidam à principio suæ conversationis, vel in juventute sunt optimi, & videntur magnas virtutes habere & multas, qui postea in processu in senectute efficiuntur pessimi, & indurantur in malis, ut efficiantur pleni multis & magnis vitiis. Apost. *Cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.* Gal. 4.

CAP. XXXI.

Intentio opus, veluti radix fructus, corrumpit & perficit.

INtentio assimilatur radici.

Primo, quia radix est totius herbæ, vel arboris principium. Et sic intentio est principium totius verbi, vel operis.

Intentio enim est ipsius finis. Finis enim licet sit ultimum in opere, est tamen principium in intentione quia finis movet agentem, ut dicit philosophus. Unde finis, secundum eum, dicitur causa causarum. Arist. 12. Meth.

Secundo, quia radix expetit latibulum. Nam radix, quamdiu sub terra latuerit, nutritur, & proficit. Sed si evulsa fuerit, moritur, & arescit. Ita intentio si cum humilitate latuerit, opus bonum nutrit, & crescit. Sed si per ostentationē evulsa fuerit, ab humilitate extinguitur, & deficit. Unde Gregor. dicit. Sic opus sit in publico, ut semper intentio maneat in occulto. Gregor.

Tertio, ratione effectus: quia radix est initium bonitatis, & malitiæ arboris causativum. Nam bonitas & malitia radicis ad ramos ascendit, & sæpe apparet in fructu & flore, qualis est humor in radice: quia non potest alium humorem ramis infundere, quam in se habet. Sic etiam bonitas & malitia operis ex intentione procedit. Apost. *Si radix sancta, & rami sancti.* Rom. 11. Luc. dicitur. *Si oculus tuus*, id est, intentio, *fuerit simplex, totum corpus tuum*, id est, opus, *lucidum erit: & si oculus tuus nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.* Matth. 6. Ambr. Intentio tua operi tuo nomen imponit. Ambr. Gregor. Si semel cor intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste calido securè possidetur, quoniam totam arborem sibi fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiavit. Gregor. 1. mor.

CAP. XXXII.

Hypocritarum fraus & calliditas, multis arundinis proprietatibus umbræq; nucis effectibus perfectè declaratur.

HYpocrita assimilatur arundini.

Primo, quia arundo in arena radicatur: quia scilicet hypocrita radicem amoris habet in terrenis. Illud enim, quod in arena plantatum est vel fundatum, tria timet, scilicet ventum, pluviam, & flumen, ut habetur Matth. Per ventum, qui ab aëre procedit & venit, intelligitur tentatio dæmonis, qui in aëre commoratur; per pluviam, quæ de cœlo descendit, intelligitur adversitas, quæ à Deo venit: per flumen quoque, quod per terram fluit, intelligitur persecutio, quam tyrannus infligit. Ex quo patet, quod ille est ut arundo in arena fundata, qui vel vento tentationis frangitur, in pluvia adversitatis per impatientiam corrumpitur, vel flumine mundanæ persecutionis eradicatur, quæ omnia contingunt hypocritis. Matth. 6.

Secundò, quia arundo à vento agitatur. Matth. *Sed quid existis videre arundinem vento agitatam?* Sed hypocrita est inconstans, quia modò vento adversitatis inclinatur ad iracundiam, modò vento prosperitatis erigitur in superbiam. Isa. *Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis.* Matth. 11. Isa. 1.

Tertio, quia arundo medullæ plenitudine

dine non solidatur. Unde est exterius pulchra, & interius vacua. Sic hypocrita non habet soliditatem & plenitudinem interioris gratiæ, sed solum pulchritudinem exterioris apparentiæ. Unde Dominus dixit. Matth. *Væ vobis scribæ, & pharisei hypocritæ*, & post. *Vos quidem à foris apparetis hominibus justi*. Greg. Quid est vita hypocritæ nisi quædam visio phantasmatis, quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet in veritate.

Matth. 2. *Gregor. mor.*

Quarto, quia arundinis viriditas brevi tempore terminatur. Nam cito crescit & cito arescit, arundo enim ab ariditate nomen accepit. Sic hypocritæ gloria parum durat, cito enim crescit, & cito decrescit. Job. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti*.

Iob. 35.

Quinto, quia arundini manus innitentis perforatur, quia scilicet hypocrita decipit, & lædit adhærentem sibi. Isa. *Ecce confidis super baculum arundineum confractum*, &c.

Isa. 35.

Item hypocritarum pœnitentia assimilatur umbræ nucis. Nux enim facit umbram in apparentia gratam, sed in existentia, & effectu nocivam. Unde nux à nocendo est dicta, quia rebus nocet ejus umbra. Unde ipsa est dormientibus sub ea nociva, & multarum infirmitatum generativa. Similiter hypocritarum pœnitentia, licet in apparentia exteriori videatur pulchra, tamen intrinsecus est mala, & multorum vitiorum in homine generativa. Matth. *Veniunt ad vos in vestimentis ovium intrinsecus autem sunt lupi rapaces*. Unde hypocrisis est umbra mortifera, de qua Luc. *In umbra mortis sedent*.

Matth. 7. *Luc. 1.*

CAP. XXIII.

Variis palmæ arboris effectibus peroptabiles justi perfectiones ostenduntur.

Justus assimilatur palmæ.

Primo quidem, quia palma in radice inferius habet asperitatem, & similiter justi habent asperitatem laboris. Apost. *In laboribus plurimis*, &c.

2. Cor. 11.

Secundo, quia superius in coma habet venustatem, scil. quia justi superius in cœlo habent venustatem, & pulchritudinem gloriæ immortalis. Psal. *Iustus ut palma florebit in domo Domini*.

Psalm. 91.

Tertio, quia palma in fructu habet tarditatem. Nam cum difficultate, & tarditate pervenitur ad ejus fructum. Non enim ante centum annos fructum facit, & tunc primo perfectè vires accipit, ut fructificare possit. Unde quanto palma est annosior, tanto ejus fructus est melior. Hoc autem significat, quia justi viri post diuturnitatem laboris perveniunt ad fructum consolationis. Jac. *Ecce agricola expectat pretiosum fructum*, &c. & quanto diutius expectant, tanto copiosiorem recipiunt fructum mercedis.

Iac. 5.

CAP. XXXIV.

Lachrymarum vis quanta in verè pœnitentibus existat, ex multis aloes, lupinorum, pini porriq; exemplis monstratur, ac eas vinum Angelorum esse, atque effectum dilectionis, & patientiam in tribulationibus causare, comprobatur.

Lachryma pœnitentis assimilatur succo aloes.

Primo ratione materiæ. Dicitur enim aloes succus qui ex quadam herba exprimitur, ad ignem decoquitur, & postmodum ad Solem deponitur, ut siccetur. Hic succus est lachryma pœnitentis, quæ ex amara herba, id est, compunctione exprimitur, & ad ignem interioris doloris decoquitur: sed Solis calore, id est, charitatis ardore siccatur: quia cum timor est in amorem Christi conversus, jam lacrymæ timoris & doloris siccantur, id est, cessant & restringuntur: quia in quadam securitatis fiducia anima solidatur. Et hujusmodi lacrymas significavit aqua in vinum conversa. Unde Ber. Illas lachrymas verè in vinum mutari dixerim, quæ fraternæ compassionis affectu in fervorem prodeunt charitatis: pro qua etiam ad horam tui ipsius immemor sobria quadam ebrietate videris. Unde patet,

Ioan. 2. *Bern. in Can.*

quod

quod aqua in vinum convertitur, quando sive timor de se ipso, sive dolor & luctus de proximo prodit in charitatis affectum.

Secundo ratione excellentiæ, quia tanto de sui natura pœnitentis lachryma debet esse amarior, quanto plus habet de fœtore peccati. Et ideo simpliciter loquendo lachryma pœnitentis tanto dulcior, & melior est, quanto minus amara, & fœtida, id est, quanto minus habet de amaritudinis materia, sive causa, id est, de fœtore peccati.

Tertiò ratione efficaciæ. Nam lacryma pœnitentis omne peccatum abluit, quod significat efficacia aloes: quia aloe, licet sit amarum, tamen est multipliciter salutiferum.

Primò, quia visum clarificat: quod competit lachrymis pœnitentiæ, in quantum purgant vitium avaritiæ, quæ mentis visum obscurat, sicut pulvis terræ oculos corporis. Psalm. *Repleti sunt qui obscurati sunt terræ domibus*, id est, ex affectu terrenorum. Psalm. 73.

Item aloe ab hydropisi præservat, & in principio curat: quod competit lachrymis pœnitentiæ, inquantum mentem humiliant, & tumorem sive inflationem superbiæ curant.

Item aloe melancoliam mundificat: quod competit lachrymis pœnitentiæ inquantum purgant vitium accidiæ.

Item aloe caput à dolore relevat: quod competit lachrymis pœnitentiæ, inquantum expellunt vitium invidiæ: quæ causat capitis dolorem, i. e. mentis tristitiam: quia invidia est tristitia in alienis bonis, ut dicit philosophus.

Item aloe choleram purgat: & hoc competit pœnitentiæ, inquantum mitigat vitium iræ, ad quod valde cholera inclinat.

Item aloe membrorum genitalium ulcera sanat, si ejus pulvis cum melle sumatur: quod lachrymæ pœnitentis præstant, dum vitium luxuriæ curant.

Item idem pulvis aloes cum melle vermes ventris necat. Et similiter lachryma humilis pœnitentis cum dulcedine devotionis necat vermes ventris, dum gulæ inordinatos motus sive appetitus restringit: Omnia namque illa apparent in pœnitente postquam bene ablutus est lachrymis pœnitentiæ, & ideo Cassiod. dicit: in illud Psalm. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, ubi*, &c. quod fletus est cibus animarum, corroboratio sensuum, absolutio peccatorum, refectio mentium, lavacrum culparum. Cassiod. in Psalm. 41.

Item lachrymæ pœnitentis amaritudinem conscientiæ convertunt in dulcedinem gratiæ: cujus exemplum est in lupinis, quæ cum sint legumina amara, per madefactionem in aqua efficiuntur dulcia, sicut dicit Isaac. Similiter aqua lachrymarum amaritudinem peccati convertit in dulcedinem gaudii. Psal. *Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient, cum exultatione*, &c. Bern. Lachrymæ pœnitentium vinum sunt angelorum, quia in illis odor vitæ, sapor gratiæ, & gustus indulgentiæ, sanitas redeuntis innocentiæ, reconciliationis jucunditas, & serenatæ conscientiæ suavitas. Isaac. Psalm. 125. Bern. sup. cant.

Item lachryma compunctionis causat affectum dilectionis, & patientiam tribulationis, cujus exemplum apparet in pino, Nam arbor pini est per sudorem, sive lachrymam picis generativa. Et iterum de pino in Germania gignitur lachryma; quæ dum fluit, calore vel frigore indurescit, & gemmam facit, quam esse electrũ, Isidor. dicit. Sic lachryma compunctionis, dum mentem, & affectum accendit, generat picem, i. glutinum dilectionis: & dum amor lachrymam emittit, ipsa anima amplius inflammatur calore amoris divini, & frigescit ab amore mundi; & sic solidatur, & firmatur, & vertitur lachryma amoris, in gemmam patientiæ, & fortitudinis. Isidor.

Item lachryma veri pœnitentis animam à malis operibus refrenat, & in bonis operibus fœcundat. Cujus exemplum apparet in porro, cujus succus, ut (dicit ipse Dioscorides, & etiam Macer.) valet contra vomitum sanguinis. Unde hunc solum Hippocrates dedisse dicitur cuidam sanguinem vomenti. Valet etiam Diosc.

contra sterilitatem, si à puellis sæpius comedatur, quasi ergo porri succus est pœnitentis fletus: qui sanguinis vomitum, id est, peccati fluxum restringit, & sæpius à pœnitente fusus, animam à bonis operibus sterilem ad eorum fœcunditatem reducit.

CAP. XXXV.

Omnia capitalia crimina, quibus mediantibus hypocritæ, cæterique mali homines cognoscuntur, pluribus zizaniæ exemplis exprimuntur.

MAli homines assimilantur zizaniis. Primo per aspectum deceptivum; quia zizania, i.e. lolium, quæ est fœminini generis in singulari, sed neutri in plurali, ut dicit Isidorus, inter triticum nascitur: nec quamdiu in herba est, à tritico plene discernitur. Et ideo decipit aspicientes, ut putetur esse triticum, cum sit lolium. Unde ei assimilantur hypocritæ qui inter bonos conversantes, & bonitatis & sanctitatis speciem extrinsecus ostendentes, creduntur esse boni, cum sint mali. Unde quamdiu sic vivunt, zizaniã in herba similem tritico se ostendunt.

Isiod.

Secundo propter consortium infectivum: quia zizania tritico mixta, aliquando ipsum suffocat, nisi ab eo cautius separetur. Et similiter plerunque hypocritæ, in bonorum collegio incogniti commorantes, inficiunt quosdam simplices, & ad suas nequitias occultè seducendo pertrahentes, spiritualiter eos suffocant.

Tertio, propter judicii dilationem: quia enim propter similitudinem, quam habere zizania cum tritico videtur: sæpe, dum zizania evelli creditur, triticum pro ea evellitur, est separatio prorogandа, quamdiu sunt ita similia, ut cognosci non possint: & tempore messis zizania colliguntur, per fasciculos componuntur, & igni traduntur: triticum autem in horreum reconditur, ut habetur Matth. Ex quo habetur, quod mali tolerantur quandiu sunt occulti, vel quandiu extirpari non possunt sine periculo tritici, id est, sine scandalo bonorum, & damno. Sed adveniente messe divini judicii, tunc fiet universalis separatio malorum à bonis: & ad modum zizaniorum mali alligabuntur fasciculis ad comburendum igni, quia scilicet in igne gehennæ similes associabuntur similibus, ut eadem eos retineat pœna, quos similis tenuit culpa. Sed triticum, id est, bonorum collegium reconde tur in horreo cœli.

Quarto, propter effectum nocivum. Nam zizania habet vim acutam, quodammodo venenosam, inflativam, & ventosam, unde ebrietatem inducit, mentem percutit, & caput lædit; panem, cui admiscetur, inficit. De quo, si quis comedat in magna quantitate, non solum eum graviter lædit, sed etiam occidit. Igitur inquantum habet vim acutam, repræsentat vitium avaritiæ, quia avari sunt valde acuti ad decipiendum. Unde Psalm. *Sicut novacula acuta fecisti dolum.* Inquantum vero habet vim venenosam, significat luxuriam, quæ est venenum aspidum, insanabile, ut dicitur Deut. Inquantum vero habet vim ventosam, & inflativam, significat vanam gloriam, sive superbiam. Prov. *Qui innititur mendaciis, hic pascit ventos.* Inquantum vero ebrietatem inducit, significat vitium gulæ. Contra quod dicitur ad Ephes. Nolite inebriari vino. &c. Sed inquantum mentem lædit, & caput percutit, significat iram, quæ caput rationis perturbat & claritatem mentis offuscat. Inquantum autem panem inficit, significat accidiam, quæ gustum animæ lædit, & spiritualem panem verbi insipidum reddit. Sed inquantum graviter lædit, & occidit, significat invidiam, quæ invidentem corporaliter & spiritualiter occidit, Job. *Parvulum occidit invidia.*

Psalm. 51. Deut. 32. Prov. 10. Iob. 5.

CAP. XXXVI.

Mitis homo quo pacto in injuriis sibi illatis agnoscatur, similitudinibus variis explanatur; iracundus ligno spinoso assimilatur.

MAnsuetus non probatur, cui nulla injuria dicti vel facti irrogatur. Arbor

Arbor enim quæ nullo vente flante non agitatur, non propterea immobilis reputatur. Sicut nec lignum quod non arderet absente igne, diceretur incombustile. Eodem modo, non debet homo mansuetus appellari, dum nulla injuria fit ei. Unde Bern. dicit. Sunt quidam mites dum nihil fit eis, vel dicitur, nisi pro eorum arbitrio. Patebit autem, quia longe sunt à mansuetudine, si levis oriatur occasio.

Bern.

Item mitis homo & devotus linguas maledicorum pungentium non formidat. Cujus exemplum est: quia malvæ succus oleo admixtus tantæ virtutis esse dicitur, ut si quis eo perunctus fuerit, à puncturis apum, & aranearum, & scorpionum tutus fiat, sicut dicit Plinius. Malva enim, quæ est herba mollis, mansuetudinem signat. Unde malvæ succus est mansuetudinis virtus: cui si admixtum fuerit devotionis oleum, ita cor hominis liniendo corroborat, ut neque apum, id est, pungitivorum, quæ aculeos figunt; neque aranearum, i. impostorum, quæ telam texunt, & venenum ferunt; neq; scorpionum i.e. detractorum, qui retro percutiunt, puncturas linguarum formident. Unde Greg. dicit. Cum linguæ detrahentium, vel opprobria irrogantium corrigi nequeunt, æquanimiter per omnia toleranda, nec obtrectationis sermo timendus est: ne dum perversorum lingua metuitur, recti operis via deseratur.

Plin.

Greg. sup. Ezec.

Iracundus autem homo similis est ligno spinoso, quod pungit amplectentem se. Nam licet homo amet omnes arbores quæ sunt in horto suo, spinosus tamen declinat & fugit, ne lacerent eum. Sic licet omnes homines sunt amandi, familiaritas tamen iracundorum declinanda est. Prov. *Noli esse amicus homini iracundo.*

Prov. 22.

CAP. XXXVII.

Deiparæ Virginis mirum in modum corporis animique dotes ac excellentiæ describuntur quæ quamplurimis naturalibus cedri, cypressi, cinnamomi, nardi, olivæ, palmæ, platani, virgæ, vitis & denique balsami exemplis patefiunt.

Maria, mater Domini, assimilatur cedro. Eccl. *Quasi cedrus exaltata sum in Libano.* Sunt enim duo genera cedrorum: quia sunt cedri, quæ nascuntur in Libano, quæ sunt valde proceræ & odoriferæ, quarum odor fugat serpentes, & interficit vermes. Libanus autem, ubi nascuntur, *candidatio* interpretatur. Aliæ cedri maritimæ, quæ sunt parvæ, sed fructuosæ, quarum poma cedrina triplicem habent substantiam.

Eccl. 24.

Prima est calida, media temperata, ultima frigida. Per utramque cedrum Beata Maria significatur: Ipsa enim instar primæ cedri fugat serpentes, id est, dæmones; extinguit vermes, id est, pravas cogitationes; & reddit candidas mentes. Similiter instar secundæ cedri fructum protulit benedictum, scilicet Christum, in quo fuerunt tres substantiæ, scilicet deitas, anima, & caro.

Prima, sc. deitas, est valde calida: quia omnium vitiorum consumptiva, & omnium sanctorum cordium inflammativa. Hebr. *Deus noster ignis consumens est.* Media, scilicet anima, fuit valde temperata, quia omnes virtutes in ea suum medium tenuerunt, & illa nunquam declinavit ad aliquod extremum. Ultima, scilicet caro, fuit frigida: quia fuit ab omni concupiscentia penitus aliena.

Hebr. 12.

Item assimilatur cypresso. Eccl. *Quasi cypressus in monte Sion.* Nam cypressus dicitur esse arbor tota medicinalis, scilicet in cortice, foliis, & fructu. Quia quicquid in Virgine extitit, totum virtuosum & medicinale fuit: & cortex, id est, exterior conversatio sancta; & folia, id est, verba suavia: & fructus, id est, opera utilia.

Eccl. 24.

Item assimilatur cinnamomo. Eccl. *Sicut cinnamomum aromatizans odorem dedi.* Nam hæc planta est sicca, calida, & aromatica. Ipsa enim Beata Virgo fuit sicca in carne per temperantiam, & parcitatem, calida in anima per fervorem, & charitatem; & aromatizans in utroque per munditiam & puritatem.

Ibid.

Item assimilatur nardo. Cant. *Nardus mea dedit odorem suum*: quod dicit

Cant. 1.

Ecclesia de beata Virgine. Quia nardus est herba modica & calida, odorifera & spicosa. Similiter Maria fuit modica per humilitatem, cum dixit: *Ecce ancilla domini*, &c. calida per charitatem, odorifera per puritatem & spicosa per fœcunditatem. Nam spica quam produxit ista nardus, fuit Dominus Jesus Christus. Spica enim nardi, ut dicit Dioscord. habet virtutem confortandi cerebrum, scilicet naribus applicata.

Luc. 1.

Diosc.

Item confortandi stomachum, quia valet contra stomachi debilitatem.

Item confortat cor, quia valet contra cordis defectum. In cerebro est sensus, in stomacho appetitus, sed in corde amoris affectus. Christus ergo quasi spica nardi, sensum nostrum confortavit per fidem, appetitum excitavit per spem, affectum inflammavit per charitatem: docuit enim nos cognoscere divina, appetere superna, diligere æterna: vel quia docuit nos in Deum credere, de Deo confidere, & Deum diligere.

Item nota, quod nardus, sive spica ejus masticata, humorem linguæ desiccat.

Item surditatem aurium sedat: & quia est incisiva, & divisiva, usque ad intima penetrat, unde & lapidem frangit. Et hoc competit beatæ Mariæ, quæ suo exemplo nos docuit linguam continere, aures Deo aperire, & gladio doloris animam penetrare. Siquidem ipsa pauca & rationabilia verba dixit, aures Angelo diligenter aperuit, & tempore passionis filii sui ejus animam gladius doloris pertransivit. Primo docuit nos humorem linguæ desiccare, i. e. lubricitatem loquacitatis refrenare. In secundo circa Dei verba aurium cordis surditatem fugare, ne forte dicatur nobis. *Aures habent & non audient.* Sed in tertio docuit nos gladio verbi Dei, vel dolore contritionis animam perforare, ita ut lapis, id est, ut cordis duritia frangatur.

Psal. 134.

Item assimilatur olivæ, secundum illud Eccl. *Quasi oliva speciosa in campis.*

Eccl. 14.

Primo, quia oliva in arbore, sive ligno habet soliditatem. Nam lignum olivæ est compactæ soliditatis, imputribilis puritatis, & in medulla multæ humorositatis. Nam beata Virgo fuit compacta & solida in fide, imputribilis & purissima in carne, & plena humore gratiæ in mente: secundum illud Luc. *Ave gratia plena*, &c.

Luc. 1.

Secundo, quia oliva habet in fronde viriditatem. Nam folia olivæ semper virent: Sic folia Mariæ semper fuerunt viridia, i. e. virtuosa. In omni enim verbo suo vigor virtutis apparuit, sive virtutis prudentia in inquirendo, sicut quando dixit Angelo: *Quomodo fiet istud*, &c. sive humilitatis in consentiendo, ut cum dixit. *Ecce ancilla Domini*, &c. sive devotionis in laudando, ut cum dixit: *Magnificat anima mea Dominum*, &c. sive dilectionis in conquerendo, ut cum dixit: *Fili, quid fecisti nobis sic?* sive pietatis in compatiendo, ut cum dixit: *Vinum non habent*, &c.

Ibid.

Luc. 2.

Tertio, quia oliva habet in flore suavitatem. Nam ejus flores suaviter redolent. Flores Mariæ fuerunt ejus mores, qui odore honestatis plurimum redolebant. Nam tanta pollebat beata Maria morum honestate, ut solum in ejus aspectu omnis ab aspiciente tentatio, sicut testatur Hieronymus, fugaretur.

Hieron.

Quarto, quia oliva habet in fructu unctuositatem. Et nota, quod olivæ quanto sunt nigriores exterius, tanto & ipsæ sunt maturiores interius, & ad exprimendum ab eis oleum sunt aptiores. Similiter fructus, id est, operationes Mariæ, quamvis essent exterius nigræ, id est, per apparentiam humiles: tamen interius unctione devotionis & gratiæ erant plenæ. Unde Mariæ virginis opera fuerunt nigra per humilitatem, unctuosa per pietatem.

Quinto, quia oliva in liquore habet utilitatem. Nam liquor olivæ est oleum, cujus usus est multum utilis mortalibus. Nam oleum ut dicit Isidorus, est in pabulum luminis, in medelam vulneris, & in refectionem esurientis. Nam in lucerna ponitur ad ignem nutriendum, languidis membris apponitur ad medelam, & cibis additur ad comedendum. Oleum ergo

Isidor.

olivæ,

olivæ, est misericordia & pietas Mariæ: Nam ipsa illuminat tenebrosos homines in Dei agnitione. Unde *mater agnitionis* vocatur. Ipsa languidos curat solidando in Dei timore: Nam timor Domini expellit peccatum, quod est languor animæ. Unde etiam ipsa dicitur mater timoris. *Eccl.24.*

Item ipsa etiam cibat & nutrit sibi devotos multiplici consolatione. Unde ipsa invitat eos, dicens. *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.* *Eccl.24.*

Item beata Maria assimilatur palmæ, Cantic. *Statura tua assimilata est palmæ.* *Cant.7.*

Primo, quia palma habet radicis profunditatem. Habet enim palma radicem in terra multum defixam. Sic beata Maria habuit radicis profunditatem, id est, cordis profundam humilitatem, Luc. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* *Luc.1.*

Secundo, quia habet stipitis firmitatem. Est enim truncus ejus miræ & imputribilis firmitatis. Sic truncus Virginis, id est, corpus Virginis, habuit imputribilem firmitatem, id est, incorruptibilem virginitatem: quia virgo ante partum, virgo in partu, & virgo post partum.

Tertio, quia palma habet viroris perpetuitatem. Nam diuturnis vestitur foliis sine ulla successione, ea conservans, tempore hyemis & æstatis. Similiter beata Maria virorem fidei semper tenuit, & eam nunquam amisit: non solum tempore æstatis, id est, prosperitatis, sed etiam tempore hyemis, id est, adversitatis, scilicet passionis, quando discipuli, & alii fideles eam perdiderunt.

Quartò, quia palma habet culminis sublimitatem, quia est arbor magnæ proceritatis & altitudinis, sed cedri altitudinem non pertingit: quia beata Virgo licet magnam habuerit altitudinem meritorum, & etiam præmiorum; Unde Eccles. *Ego in altissimis habitavi*, non tamen sicut Christus; & ideo non pervenit ad altitudinem cedri, id est, Christi; Eccles. *Quasi palma exaltata sum in Cades.* *Eccl.24.* *Ibid.*

Quinto, quia palma habet fructus suavitatem, scilicet dactyli. Cujus fructus tanto dulcior, & sapidior esse probatur, quanto immediatius Solis radiis exponitur, Cantic. *Ascendam in palmam, & apprehendam fructus ejus.* Suavissimus autem fructus Mariæ virginis ille est, de quo Elisabeth ei dixit. *Benedictus fructus ventris tui.* Iste fructus fuit dulcissimus & sapidissimus: quia radiis Solis, id est, divinis splendoribus immediatè conjunctus, imo ipse est splendor gloriæ, & figura substantiæ divinæ. *Cant.7.* *Luc.1.*

Item beata Maria assimilatur platano, Secundum illud Ecclesiastici; *Quasi platanus exaltata sunt juxta aquas.* *Eccl.24.*

Primò, ratione dilatationis. Est enim arbor latitudine foliorum sic dicta, eo quod patula, & ampla, & plana. Nam platos Græci vocant planum, ut dicit Isidorus. Folia autem Mariæ, fuerunt ejus virtutes, quibus ornata fuit ejus vita. Et hæc folia fuerunt patula per exemplũ, & ampla per meritum, & tamen plana, id est, humilia per despectum; quia quantumcunque esset gratia & virtutibus plena, tamen semper se humiliabat, ancillam Dei se vocans. *Isidor.*

Secundò, ratione complexionis; quia platanus est arbor frigida, & sicca. Quia beata Maria fuit ab omni fervore avaritiæ frigida, & ab humore concupiscentiæ sicca; quia terrena toto corde despexit, & nihil in se concupiscentiæ habuit.

Tertiò, ratione curationis. Nam folia platani ad curandum causas calidas, & humiditates infirmitatũ sunt valdè utilia, quia humorem desiccant, & calorem temperant; reuma restringunt, & contra tumorem calidum oculorum juvant. Nam folia Mariæ fuerunt non tantum ejus exempla, sed etiam verba, quæ quandoque ardorem avaritiæ temperant, sicut quando dicit in suo cantico. *Esurientes implevit*, &c. quandoque vero humorem luxuriæ desiccant, sicut quando dixit Ange. *Quoniam virum non cognosco*; quandoque verò fluxus reumatum, id est cogitationum coarctant; nam velut reuma capitis ad inferiora fluens, est cogitatio mentis ad inferiora tendens, quam beata Virgo suo Verbo & exemplo ad superiora revocat, & restringit, dicens. *Magnificat anima mea* *Luc.1.* *Ibid.* *Ibid.*

mea Dominum. Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo: in Deo, non in mundo.

Item contra timorem, id est, superbiam adjuvat, cum dicit. *Fecit potentiam in brachio suo*, &c.

Item beata Maria assimilatur virgæ. Primò ratione nominis; quia virga dicitur à virtute. Nam virtus, quæ latet in radice, se prodit in vigore virgæ. Unde beata Virgo rectè virgæ assimilatur, in qua omnis virtutis perfectio reperitur. Eccl. 24. Ecclef. *In me omnis spes vitæ, & virtutis.* In ejus etiam vigore ac fructu refulsit omnis virtus radicis; Radix enim, ex qua hæc virga est producta, fuerunt Patriarchæ, in quibus quicquid gratiæ & virtutis fuit, totum in beata Virgine eminentius apparuit. Unde in ejus nativitate cantat Matth. 1. Ecclesia Evangelium beati Matthæi, in quo scribuntur genealogiæ Patriarcharum. Nota etiam, quod in virga invenitur triplex virtus, secundum quod virga componitur ex triplici substantia, scilicet cortice, ligno, & medulla. Mediante ergo medulla nutritur, mediante ligno sursum erigitur, & mediante cortice contra omnes exteriores injurias defensatur. In beata igitur Virgine tanquam medulla nutriens fuit ejus interior gratia, de qua Angelus Luc. 1. dixit ei Luc. *Ave gratia plena.* Sed lignum Cant. 3. erigens, contemplatio assidua. Cant. *Quæ est ista, quæ ascendit quasi virgula, &c.* Et nota, quod virgula ex quo ascendit, semper sursum tendit, & suam summitatem versus cœlum dirigit: & quanto plus à terra recedit, & sursum tendit, tanto semper subtilior fit. Similiter beata Virgo sursum tendebat intentione, & actione. Unde Odilio Clun. in quodam sermone: Unum quippe scimus pro certo, quod omnis Mariæ vita & actio semper fuit in Domino.

Item summitatem, id est, mentem ad cœlum dirigebat, scilicet in oratione & contemplatione: & quanto longiùs à terra per despectionem recedebat, tanto subtilior in contemplando erat. Tanquam cortex defensans exterius fuit in beata virgine diligens sui custodia; propter quam Cant. vocatur *hortus conclusus*. Cant. 4. Igitur ipsa fuit ut virga virtuosa, de qua Psal. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion.* Psalm. 109.

Secundo, assimilatur virgæ ratione germinis. Nascitur enim sive germinatur ex virga flos; & flos ipse de virga egrediens virgam non violat, sed fœcundat. Virga enim non accipit fœcunditatis gratiam, nec germinandi potentiam ex aliqua seminis commixtione, sed solum à calore Solis, & cœlesti rore. Similiter ex virga nostra, id est, Virgine Beata egressus est flos, Christus, incarnando, & nascendo sine uteri ejus aliqua violatione. Unde sic est fœcundata, quod tamen non violata. Nam & ante partum virgo extitit, & post partum virgo permansit. Neque enim ex materiali semine habuit generandi potentiam, sed ex rore cœlestis gratiæ, & ex Solis calore, id est, Spiritus sancti opere. Luc. *Spiritus sanctus superveniet in te, & Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Luc. 1. Isa. *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet, & requiescet super ejus Spiritus Domini.* Isa. 11.

Tertio assimilatur virgæ ratione culminis. Utuntur enim virga præcipuè, qui sunt positi in culmine dignitatis, vel alicujus officii, sicut reges, & Domini. Unde nota, quod usus virgæ est quadruplex.

Primo ad Dominii ostensionem: & sic virga utuntur reges, & principes. Et hoc modo B. Maria dicitur virga, quia data est nobis tanquam domina & regina. Et ideo Maria interpretatur *dominatrix*. Psalm. Psal. 44. *Virga directionis, virga regni tui.*

Secundo ad defensionem, sive percussionem, & sic utuntur virga bellatores. Et hoc modo beata Virgo data est nobis ad percutiendum & repellendum hostes spirituales, scilicet dæmones, Nu. *Consurget virga de Israel, & percutiet Duces Moab.* Num. 24.

Tertio ad regimen, & directionem, sicut utuntur pastores. Sic Deus per B. Virginem nos dirigit, & ad pascua vitæ perducit, Mich. *Pasce populum tuum in virga tua, ut sit verbum patris ad filium*: Mich. 5. in virga tua, id est, in Virgine.

Quarto ad sustentationem, sicut utuntur

tur virga sive baculo infirmi & debiles. Sic similiter etiam Beata Virgo data est ad fulcimentum, Psalm. *Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.* Ipsa enim est, ut virga ad expellendum dæmones. Ipsa quoque est, ut baculus ad sustentandum mœstos, & debiles. Psal. 22.

Item assimilatur viti.

Primò in radice. Nam vitis, ut fructificet bonum liquorem, debet esse plantata & radicata in loco ubi sit calor Solis, puritas aëris, & dulcedo humoris. Calor enim Solis viti necessarius est: quia quanto directius, & diuturnius respicit Solem, tanto exhibet fructum dulciorem.

Item vitis dicitur diligere aërem purum, & clarum, & odire nebulosum.

Item dulcem, & non amaram diligit terram. Unde in collibus bene altis Soli expositis, ratione dulcis humoris, & fortis caloris vineis locus aptus existit. In hujusmodi loco hæc nostra vitis, id est, beata Virgo Maria habet radicem cordis, scilicet in fervore charitatis, in nitore puritatis, & in dulcore benignitatis. Ipsa enim habuit fervorem charitatis in mente, nitorem puritatis in carne, & dulcorem benignitatis in conversatione.

Secundo fuit similis viti in stipite. Stipes enim, sive lignum vitis, inter arbores crescit multum. Unde super domos, & arbores, & circa villas circunduci potest. Sic beata Virgo super omnes Sanctos & Sanctas magis crevit in merito, & gratiæ cumulo Prov. *Multæ filiæ congregaverunt divitias, tu autem supergressa es universas.* Prov. 31.

Tertiò, fuit similis viti in palmite. Palmes enim vitis, est natura flexibilis. Et illud, quod apprehendit, quibusdam capreolis, quasi quibusdam brachiis constringit, quorum adminiculo in alta se erigit, & à ventis, & à pluviis tutus consistit. Sic etiam animus beatæ Virginis fuit per fidem ad consentiendum flexibilis, cũ dixit Angelo. *Ecce ancilla Domini, &c.* Luc. 1.

Item Christum filium suum non solum brachiis carnis dulciter strinxit, & tenuit, sed etiam brachiis animæ, scilicet intellectu per fidem, & affectu per charitatem, ita quod Christum nunquam dimisit. Cant. *Tenui illum, nec dimittam.* Unde nec vento persecutionis, nec pluvia tentationis ab ejus fide & dilectione recessit. Cant. 3.

Quarto est similis viti in fronde. Frondes enim, sive folia vitis vulnera mundant & ipsa mundata sanant. Sunt igitur sicut folia vitis verba beatæ Virginis, quæ vulnera vitiorum mundant, & sanant. Nam, ut jam supra tactum est, mundare volens vulnus superbiæ, dixit: *Disposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Sed vulnus avaritiæ volens curare, ait dicens: *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Luc. 1.

Item, ut mundaret vulnus luxuriæ, dixit: *Quoniam virum non cognosco*, & sic de aliis.

Quinto fuit similis viti in flore. In æstate enim vitis flos, & odor florentis vitis omne venenosum expellit. Unde fugiunt serpentes dum vineæ florent. Tanquam igitur flores vitis fuerunt mores beatæ Mariæ, qui tanti odoris, id est, tantæ honestatis fuerunt, quod omnes serpentes, id est, venenosas tentationes à cordibus aspicientium effugabant. Dicitur enim, quod ejus facies tanta pudicitia & sanctitate pollebat, ut quisquis eam tentatus aspiceret, mox omnis ab ipso tentatio fugaretur. Ecclesiastici: *Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris; & flores mei, fructus honoris & honestatis.* Eccl. 24.

Sextò, assimilatur viti in liquore. Habebetur enim ex vite primo liquor aquæ, quia vite putata & abscissa, exit ad modum lachrymæ. Nam cum vitis vulneratur tempore veris, lachrymam de se emittit. Fuit autem beata Virgo in passione filii vulnerata, quando suam ipsius animam gladius pertransivit, & tunc lachrymas emisit quæ tantæ fuerunt, quod ad compassionem filium suum inclinaverũt. Unde eam ex compassione discipulo commendavit, dicens in cruce. *Fili ecce mater tua.* Ioan. 19.

Item ex vite habetur liquor vini: qui cum sobrietate sumptus, plus corpora omni liquore confortat, cor lætificat, morbos evacuat, & nutrimentum corpori præstat. Quæ omnia beata Maria suis facit devotis, quia confortat deficientes, lætifi-

lætificat mœrentes, curat languentes, & nutrit devotos & ferventes.

Item beata virgo Maria assimilatur balsamo, Eccles. *Sicut cinnamomum, & balsamum*, &c. sicut dicit glossa super illud. Cant. *Botrus Cypri, dilectus meus mihi*, &c. Olim balsamum in Engadi nascebatur, & instar vineæ colebatur, scilicet in duobus regiis hortis, quorum major viginti jugerum erat. Sed sicut legitur in quadam historia, Cleopatra Regina illas vites in Ægyptum transtulit, & in quodam campo, juxta septem fontes illas plantavit, in quorum fontium una Virgo, dum in Ægyptum fugeret, dicitur puerum balneasse. Unde dicuntur illæ vites non ferre fructum, nisi à Christianis solummodo excolantur. Sicut dicit glossa super verbo præallegato, etiam omnia, quæ in balsamo sunt, virtuosa sunt. Per lignum namque intelligitur ejus corpus virgineum, per corticem ejus conversatio exterior, per semen ejus anima benedicta in terra munda, id est, in carne virginea seminata: per liquorem vero, qui dicitur opobalsamum, intelligitur ejus filius pretiosus: quæ omnia plena fuerunt cœlesti virtute, & odore. Eccl. *Quasi balsamum non mixtum odor meus.*

Eccl. 24. Cant. 3. 1. Ioan. 2. Eccl. 24.

CAP. XXXVIII.

Martyrum excellentia qualis; martyrij perfectionem in viris ac mulieribus posse reperiri, Palma exemplis asseritur.

MArtyres assimilantur palmis.

Primo propter signum: quia palma est signum victoriæ. Est enim arbor victorialis; sic dicta, quia manus victorum se palmis ornabant: vel quia similis est in foliis palmæ manus. Unde rectè pertinent ad martyres, qui fuerunt gloriosissimi victores Apocal. *Palma in manibus eorum.* Palmas etiam manuum suarum frequentissimè & largissimè ad pauperes extenderunt, sicut patet de beato Laurentio, & multis aliis. Prov. *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.*

Apoc. Prov. 11.

Secundo, propter fructum: refert enim palma suavissimos fructus, quos appellant dactylos, sic dictos, quasi ad similitudinem digitorum manus hominis, qui sunt saporis dulcissimi, & purissimi. Unde significant merita Martyrum, ex pugna variorum tormentorum acquisita, de quibus in Psalm. *Qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.* Manus ecclesiæ pugnantis fuerunt sancti Martyres, in quibus fuerunt diversi digiti, id est, diversorum suppliciorum modi, quibus diversas victorias & gloriosas consecuti sunt coronas.

Psal. 143.

Tertio, propter sexum: sunt enim palmæ & mares & fœminæ, de quibus dicit Arist. quod fœmina non fructificat sine masculo, nisi sit ita propinqua, ut mediante vento saltem odore masculi perfundadatur. Quandoque vero ex conjunctis simul seminibus eorum masculus simul & fœmina generantur, qui tandem sibi mutuo cohærentes, quasi ad modum retium miro naturæ artificio se connectunt. In hoc autem significatur, quod ad martyrii palmam & gloriam, non tantum viri, sed etiam fœminæ pervenerunt. Sed tamen ipse fœminæ ad tantam fortitudinem, & constantiam minime pervenissent, nisi fragilitati fœminæ virilem & masculinum animum conjunxissent: & sicut dicitur Macha. De illa sancta matre septem fratrum Machabæorum, quod repleta sapientia, & fœmineæ cogitationi masculinum inferens animum, dixit ad eos. *Nescio qualiter in utero meo*, &c.

Aristot. de plan. 2. Mach. 7.

CAP. XXXIX.

Misericordia vis, ejusque opera qualia esse debeant, ex variis olei virtutibus lucidè dignoscitur.

MIsericordia assimilatur oleo tripliciter. Nam primo assimilatur olei expressioni. Primo quidem, quia quanto oleum de torculari egreditur, & exprimitur citius, tanto judicatur melius.

Item tanto nobilius, quanto recentius; quia per vetustatem vitiatur, ut dicit

dicit Plin. In quibus duobus significatur, quod opus misericordiæ scilicet eleemosynæ requirit celeritatem dationis. Tempore enim intelligentiæ tanto eleemosyna melior efficitur, quanto indigenti citius porrigitur: & quasi recens oleum est acceleratum donum: sed quasi antiquum oleum est diu detentum datum, vel illud quod datur frequentius postulatum, quod non ita judicatur gratum & acceptum.

Plin. Item secundo, ut idem Plini. dicit, melius in torcularibus oleum eliquatur, si oliva prius aquâ calidâ perfundatur. Ex quo accipitur, quod in opere misericordiæ, scilicet in eleemosyna, debet præcedere affectuositas compassionis: quia quasi aqua calida est cordis compassio fervida, quæ tunc olivæ, id est eleemosynæ cum magna compassione datur.

Item tertio, oleum tanto pinguius & suavius est, quanto cum terrestrietate admiscetur minus. Ex quo accipitur, quod in misericordiæ opere, sive eleemosyna, requiritur puritas intentionis, ut non admisceatur intentio terrena, scilicet, ut non detur eleemosyna intuitu alicujus terrenæ tribulationis. Unde eleemosyna tanto est pinguior, id est, cœlesti merito plenior, & Deo suavior, quanto est à terrena intentione remotior. Matth. *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua.* Nam per dextram cœlestis intentio, per sinistram verò terrena significatur intentio. (Matth. 6.)

Secundo assimilatur eleemosyna olei effusioni, quia cum oleum effunditur, quietè, & non cum sonitu cadit, sicut aqua, vel vinum, & hoc ratione aëriæ levitatis, propter quam etiam omni liquori superfertur, & subesse aliis dedignatur. In hoc autem instruimur, quod opera misericordiæ, scilicet eleemosynæ fieri debent non cum sonitu vanæ ostensionis, sed cum silentio humilis intentionis. Unde Matth. *Cum facies eleemosynam, noli tuba canere ante te.* Quod autem oleum superfertur omnibus liquoribus, ostendit, quod, sicut dicit Apostol. *Pietas ad omnia utilis est promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ*: quasi pietas, seu misericordia quandam potestatem, & excellentiam habeat in omnibus bonis, scilicet præsentibus, & futuris. Vel refertur hoc ad misericordias Dei: quia *miserationes ejus super omnia opera ejus.* (Matth. 6.; 1. Tim. 4.)

Tertio, misericordia assimilatur olei operationi: habet enim oleum multiplicem operationem. Nam oleum contractos relaxat. Quasi contracti se juvare non valentes sunt existentes in purgatorio: sed opera misericordiæ pro eis hic facta eos relaxant, & liberant à pœna.

Item oleum apostemata dura mollificat. Quasi enim dura apostemata corda sunt in peccato indurata, quæ tamen assiduitate eleemosynarum emolliuntur, & ad pœnitentiam disponuntur.

Item oleum corpora lassa confortat: quia eleemosyna confortat corpus recipientis, & animam dantis, & etiam impugnantis diaboli vires prohibet.

Item oleum purum ferrum politum à rubedine servat, & si fuerit corruptum & aquosum, cum fæce mixtum ipsum corrumpit, ut Plinius dicit: Similiter eleemosyna cum pura intentione facta animæ munditiam conservat. Unde Dominus dixit Judæis. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Sed si fiat eleemosyna cum intentione corrupta, vel cum fæce peccati, puta de rapina vel simonia, vel hujusmodi, tunc amplius fœdat, & corrumpit: Aug. De justis laboribus facite eleemosynas. Non enim corrupturi estis judicem Christum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Nolite velle eleemosynas facere de fœnore, & usuris. (Plin.; Luc. 2.)

CAP. XL.

Varij mortis morientisque effectus per similitudines colloquintidæ scitissimè describuntur.

MOrs hominis assimilatur colloquintidæ, quæ est agrestis cucurbita.

Primò ratione amaritudinis. Est enim hæc herba amara, imo quasi amarior omni herba, & simpliciter amarissima.

Similiter mors eſt per ſui memoriam amara diviti & avaro, Eccleſiaſtic. *O mors, quam amara eſt memoria tua, hujusmodi diviti.*

Eccl.41.

Item eſt amarior per ſui experientiam hujusmodi luxurioſo. Eccleſ. *Inveni amariorem morte mulierem.* Hæc mulier eſt voluptas carnis, quæ mortem amariorem reddit. Et ſi ducit hominem ad mortem gehennæ, eſt amarior morte naturæ.

Eccl.7.

Item mors eſt amariſſima propter conſequentiam homini ſuperbo & impio, cui ſcilicet erit durius judicium, & terribilior occurſus dæmonum, & profundior vorago pœnarum. Deut. *Devorabunt eos aves morſu amariſſimo.* Hic morſus eſt mors, quæ partem tollit, ſcilicet animam, & partem in terram dimittit, ſcilicet cadaver, ſicut mordet pomum. Ratione ergo amaritudinis maximè mors aſſimilatur colloquintidæ. Unde Reg. *Filij Prophetarum propter colloquintidas miſſas in ollam, cum guſtaſſent, & cibum amariſſimum inveniſſent, clamaverunt ad Eliſeum: Mors in olla vir Dei.*

Deut.32.

4.Reg.4.

Secundo ratione latitudinis: quia colloquintida quaſi ad modum vitis juxta terram ramos expandit. Unde Reg. dicitur, quod *egreſſus eſt unus in agrum ut colligeret herbas agreſtes, invenitque vitem agreſtem, & collegit ex ea colloquintidas.* Rami colloquintidæ, ſunt vires mortis ſive modi moriendi, quos ita ſuper terram expandit ut nullus eam effugere poſſit. *Omnes enim morimur, & quaſi aqua in in terram, &c.*

4.Reg. 4.

2.Reg.14.

Tertio ratione ſolitudinis, quia ſicut dicit Dioſc. ſi herba hæc invenitur ſola, venenoſa eſt, & mortifera, ſicut cepæ marinæ, ſed cum multis inventa non ita per omnia eſt nociva, ejus autem medulla in medicina eſt optima. Manifeſtum eſt autem, quod ſi homo moriens ſolus ſine ſocio eſſet, quod corporaliter male moreretur, & multo magis male moritur, cujus mortem debita conſortia non comitantur. Si enim mors ſit ſola, ut non comitetur eam vel pura conſcientia, vel vera pœnitentia, & alia etiam debita Eccleſiæ Sacramenta, mors vertitur homini in deterius, quam venenum, ſcilicet in æternum ſupplicium. Sed ſi hæc morienti aſſiſtant, mortis malitiam mitigant, ut animam ſaltem non perdat. Colloquintidæ autem medulla eſt ipſius mortis memoria, ſeu meditatio intima, quæ viventi homini plurimum eſt proficua. Eccl. *Memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.*

Dioſcor.

Eccl. 7.

Quarto mors hominis aſſimilatur colloquintidæ ratione bonitatis: quia illa colloquintida eſt bona & laudabilis, quæ eſt alba, & cui ſunt ſemina ſecundum Macrob. bene inſerta. Sed parum eſt attendenda, quæ cum concutitur, multum ſonat. Similiter mors eſt melior, & laudabilior quæ eſt albior, id eſt mundior & clarior, in qua ipſe moriens purior, & mundior recedit, & cui ſemina bonorum operum ſunt magis inſerta, Apocal. *Opera enim illorum ſequuntur illos.* Illorum autem mors, in quorum obitu vel ſepultura multæ campanæ, vel voces reſonant, parum eſt attendenda: quia periit memoria eorum cum ſonitu.

Macro.

Apoc. 14.

Quinto, ratione valetudinis & virtutis: quod colloquintida valet ad multa. Nam ab amaritudine habet virtutem diſſolvendi, & conſumendi, & ſubtilitate ſubſtantiæ, dividendi, & multas alias habet virtutes. Similiter ipſa mors diſſolvit naturalem colligationem, ſcilicet animæ & corporis, & conſumit corporalem perfectionem, ſive fortitudinis, ſive pulchritudinis, ſive valetudinis.

Item dividit, id eſt, ſeparat ab homine temporalem poſſeſſionem, ſive poſſideat honores, ſive amicos, ſive divitias, ſive delitias; omnia ab eo in morte dividuntur, & ſeparantur. Pſalm. *Homo cum interierit, non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria ejus.*

Pſal.48.

CAP. XLI.

Mundo mortuos & in humilitate fundatos tribulationes minimè formidare, Pini exemplo aſſeritur.

MOrtuus mundo, & in humilitate fundatus, tribulationes & adverſitates

tates non metuit, quia ei non nocent: cujus exemplum apparet in pino. Nam pinus sub terra profundè coopertus, etiamsi aqua sit mersus, in duritiem convertitur, & immunis à corruptione servatur. Sed si super terram ponitur & pluviæ exponitur, cito corrumpitur. Ille ergo est sub terra profundatus, qui est omnino mundo mortuus, quia mortui sub terra absconduntur. Apocal. *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita*, &c. Talis est, qui corde, & profundè humilis, ut non curet esse abjectus. Talis, inquam, in quandam duritiam versus, aquam tribulationis non timet, quantumcunque sit in ipsa immersus, sed ab omni corruptione peccati manet penitus illæsus. Sed ille, qui super terram exaltari quærit, à pluvia tribulationis superveniente faciliter corrumpitur, & deficit. Et ideo Isa. consulit dicens: *Ingredere petram*, id est, Christum, *& abscondere in fossa humo*, id est, profunda humilitate mundo morere.

Col. 3.

Isa. 2.

CAP. XLII.

Quemadmodum bona opera sint agenda, ut meritum potiantur, ex quamplurimis tum seminis, tam etiam germinis, bonorumque fructuum exemplis, & perfectionibus, subtiliter edocetur.

Opera bona non sunt ostendenda, sed potius occultanda. Nam semina, quæ non sunt operta humo, tollunt aves & comedunt. Sic diabolus tollit bona opera. Luc. *Aves cœli comederunt illud*, scilicet semen, quod cecidit in via. Gregor. Deprædari desiderat, qui thesaurum publicè in via portat. Isidor. Occulta quod agis, inquantum vales, quod ex toto non vales, sit in animo occultandi voluntas, & non erit de ostentatione ulla temeritas: notandum etiam, quod opera humilia tunc præcipue efficiuntur utilia, quando sunt ferventer & affectuosè facta. Quod apparet in seminibus milii. Nam milii semina, licet sint valde minuta, & de se parum nutritiva, quia frigida sunt & sicca, assata tamen, & igne calefacta, torsionem ventris sedant. Quasi ergo milium assatum & igne calefactum, est opus humile cum fervore & devotione factum: quod fugat torsionem ventris, quia expellit tristitiam, sive accidiam nostræ mentis.

Luc. 8.

Isidor. de confl. vi.

Item sunt hominum bona opera velut quædam plantarum germina. Primo ratione continentiæ, quia germen plantæ multum calorem & humorem continet in se. Unde secundum Isido. germen est prægnans surculus, à gignendo vel à gerendo dictus. Continet enim germen in se tria invicem conjuncta: quia est in eo humor nutrimentalis, & humor seminalis, & viget in eo calor naturalis. Quasi enim humor nutrimentalis est devotio fidei: quia *justus ex fide vivit*, sicut planta vel germen vivit ex nutrimento humoris. Sed quasi humor seminalis est motus spei; quia ille qui seminat, seminat in spe fructus, & aliàs semen non proiiceret. Sed quasi calor naturalis est charitas. Ubi ergo sunt ista tria, scilicet fidei vigor, spes præmii, fervor amoris, sequitur germinatio fœcunda boni operis. Vel nota, quod humor nutrimentalis est lachryma pœnitentis, secundum illud Psal. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* Humor autem seminalis est gratia, de quo Joan. *Semen ipsius in eo manet*, id est gratia, ut exponit glossa; sed quasi calor naturalis est charitas. Et ubi concurrunt ista tria, scilicet divina gratia, compunctio lachrymosa, & charitas fervida, copiosa sequuntur & fœcunda pœnitentiæ germina.

Heb. 10.

Psalm. 41.

1. Joan. 3.

Secundo, opera bona sunt velut plantarum germina ratione consequentiæ. Sunt enim in germinantibus plura, & successivè consequentia. Prima enim est radix, ex qua erumpit ipsum germen; ex germine stipes, ex stipite flos, ex flore fructus. Radix ergo gratia, germen est virtus, præcipuè charitatis, stipes est intentio finis, flos actus, fructus meritum operis. Igitur ex radice gratiæ procedunt germina virtutum, & ex germine charitatis procedit stipes rectæ intentionis, & ex rectitudine intentionis procedit flos, id est, puritas & suavitas operis, & ex opere puro provenit mercedis pulchritudo. Ec. *Operamini opus*

Eccl. 51.

vestrum ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

Tertio ratione perseverantiæ & continuitatis, & profectus bene operandi, qui est ex gratia Dei. Nam calor cœlestis penetrans ad medullam radicis, partes liquidiores, unctuosiores, & puriores superius ad se trahit, easque coagulat, & coniungit, coagulatas per terræ poros inducit, & in substantiam germinum eas convertere non desistit. Similiter gratia cœlestis penetrans ad medullam cordis cogitationes & affectiones liquidiores, id est, magis compunctas ad flendum, & unctuosiores, id est, magis devotas ad inflammandum, & puriores ad exequendum, trahit superius ad Deum, & coagulat & coniungit eas coagulo & vinculo charitatis, scilicet dum disponit homo suas bonas cogitationes sive affectiones implere propter amorem Dei, & utilitatem proximi, & sic eas per poros terræ, id est, per sensus, vel membra corporis inducit, & in substantiā germinum non desistit convertere, dum eas opere perficere perseveranter non desinit. Nam, quia non cessat augmentum in germine, quousque ad debitum perveniat, id est, ad perfectam quietem beatitudinis æternæ.

Quarto, ratione redundantiæ. Nam confortato calore in medulla incluso, radicis humorem attrahit necessarium sibi radix ex virtute ipsius caloris. Quod autem de humore necessarium non existit, à se exterius repellit: quod autem ex calore incluso sursum levatur, in materiam germinis transmittitur. Sic ex calore charitatis incluso in corde, homo de bonis quæ habet, humorem, id est, nutrimentum corporis sibi necessarium sumit: quod vero necessarium non est, sed superfluum, ad nutritiones exteriorum germinum, id est pauperum, per pias eleëmosynas mittit, quod pertinet ad reduntantiam pietatis, & charitatis. De qua dicitur Luc. *Quod superest, date eleëmosynam.* Luc. 10.

Quinto, ratione custodiæ: quia germen primo emittit frondes mutuo se nectentes, quod natura facit innati caloris ad continuationem germinis. Nam cum tenera sit ejus substantia, ab aëre frigido facile læditur, nisi tutela frondium muniatur: aliter autem non solum à frigore sed à grandine & vento, & à noxio rore siccaretur faciliter. Sic germen boni operis vastaretur faciliter, sive à frigore acidiæ, sive à grandine superbiæ, sive à vento vanæ gloriæ, sive à noxio rore fraudis & deceptionis diabolicæ, nisi debitis circumstantiis undique vestiretur, & cautelis & custodiis undique muniretur.

Sexto, ratione efficaciæ, nam quamvis germen sit modicæ quantitatis, est tamen maximæ virtutis: nam virtus radicis transit in substantiam germinis: & ideo herbæ quandiu sunt in germine, & viget in eis humor transfusus à radice, maximè conveniunt medicinæ. Similiter quamvis opera, quæ sancti viri faciunt, videantur eis modica propter humilitatem, tamen maximæ virtutis sunt apud alios per exemplum, & apud Deum per meritum: nam virtus radicis, id est, charitatis, de qua dicit Apost. *In charitate radicati, & fundati,* Eph. 5. transit in substantiam germinis, id est, in soliditatem, & bonitatem operis. Et propter hoc hujusmodi opera, quamdiu manet in ipsis humor devotionis & affectionis transfusus, scilicet à radice charitatis, medicinalia fiunt, non solùm ipsi operanti, quem perungunt, sed etiam peccatori intuenti, quem ad justitiam provocant.

Item opera bona assimilantur fructibus bonis.

Primò, ratione generationis; generatur enim fructus ex humore arboris, & calore Solis: & generatur fructus bonus ex nobiliore humore, qui fit in arbore. Similiter opera bona ex timore, & amore generantur: nam timor ad bene operandum sollicitat. Ecc. *Qui timet Deum, faciet bona.* Et Eccl. 15. præcipue timor reverentiæ, sive filialis, quia iste est nobilior timor, qui possit esse in homine. Amor vero ad bene operandū fructificat, ita ut nunquam sit otiosus, sicut Gre. dicit. Secundo ratione defensionis; quia fructus generatus cooperculo foliorū defenditur. Hoc cooperculum est humilitas, quæ bonorum operum fructum

inter-

interdum abſcondendo conſervat, propter quod Dominus dixit: *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Nota etiam quod fructus omnes generaliter in loco ſicco melius conſervantur, & in humido citius corrumpuntur. Similiter in humido, id eſt, in mollitie delitiarum bona opera corrumpuntur, dum homines in delitiis reſolvuntur, & carnales efficiuntur: in ſicco vero abſtinentiæ melius conſervantur.

Matth. 5.

Tertio, ratione maturationis: maturatio enim fructus à calore eſt: nam calore exteriore interiorem confortante, & humorem terreum diſſolvente & dirigente, fructus crudi fiunt maturi. Sic calor amoris interior animæ, confortatus ab exteriori calore, vel alicujus verbi auditi, vel alicujus exempli viſi, vel alicujus hujusmodi talium, diſſoluto, ſive expulſo timore, vel amore terreno, producit fructus operum ad maturitatem, id eſt, ad complementum. Et nota, quod illi fructus citius matureſcunt, qui altius in ramorum ſummitatibus creſcunt, eo quod radiis ſolis directius ſe opponunt. Summitates enim ramorum ſunt affectiones contemplativorum, qui quanto ſolis calore, id eſt, Chriſti amore directius accenduntur, tanto bona opera ſolicitius & perfectius operantur. Item nota, quod ſignum maturitatis fructuum eſt mutatio coloris viridis in pallidum, vel rubeum, & mutatio ſaporis inſipidi, vel amari in dulcem, & guſtui ſuavem. Ipſe etiam tactus diſcernit aliquando inter fructus, & illum judicat maturum, quem digitis compreſſum cedere invenit, & qui mollem ſe eſſe oſtendit, ut dicit Iſaac, in dictis particularibus. Ex quibus colligitur, quod illi fructus maturi ſunt, i. e. opera completa & perfecta, quæ ſunt pallida, id eſt, cum timore facta. Job. *Verebar omnia opera mea.* Item, quæ ſunt rubea, id eſt, cum amoris fervore. Item, quæ ſunt ſapida & dulcia, id eſt, cum devotione, & delectatione, non cum accidia & aggravatione. Item, quæ ſunt mitia, ſive mollia, id eſt, cum manſuetudine facta. Eccl. *In manſuetudine opera tua perfice.* Et nota (prout dicit Iſaac ibidem) quod fructus dulces ſunt in quatuor qualitatibus alios excedentes. Sunt enim temperatiores, calidiores, ſuaviores, & nutribiliores. Ex quibus collige, quod opera naturæ tanto ſunt Deo dulciora, quanto ſunt magis temperata per diſcretionem, calida per dilectionem, ſuavia per devotionem, & nutribilia per confortationem.

Iſaac.

Job. 9.

Eccl. 3.

Quarto opera bona aſſimilantur fructibus ratione multiplicationis: nam quædam plantæ paucos, quædam vero multos fructus faciunt. Et iſta etiam multitudo diverſificatur: quia quædam fructificant tantum ſemel in anno, quædam vero pluries; ſed non maturantur fructus ultimi, ſed remanent crudi, eo quod vicinitate frigoris hyemalis calor ad digerendum non ſufficit. Unde ſemel fructificare perfectè magis utile eſt, & conſonum plus naturæ.

Item quædam arbores ſunt fertiles omni anno per multa tempora propter abundantiam caloris, & unctuoſi humoris, ſicut ficus. Et quædam fructificant uno, & quieſcunt alio, ut olivæ: cujus ratio eſt, quia in anno quietis priſtinum humorem perditum reparant, quem in anno fructificationis perdiderunt, & ſic ad fructificandum ſe renovant, ut tempore quietis, & ſuæ refectionis multos producant ramos & folia; licet modicum fructum. Quod ergo quædam plantæ paucos, quædam multos fructus faciunt, ſignat, quod quidam homines multa bona opera faciunt, & multa merita acquirunt, quidam vero pauca: quod vero quædam pluries in anno, ſed imperfectiores, quædam vero ſemel in anno tantum, ſed perfectiores fructus producunt, ſignat, quod melius eſt facere opera pauciora, ſed perfectiora quam plura, & defectiva, præcipuè ſi defectus ſit in fine operis, ſicut eſt in fructibus ultimis, qui non maturantur. Quod autem quædam aliquo tempore fructificant, & aliquo tempore quieſcunt à fructificatione, ſignant quod quies & intermiſſio laboris continui, nec non recreatio moderata ab operibus

præcipuè exterioribus, est utilis & necessaria; sed quod plantæ, etiam tempore quo quiescunt à fructu, non sunt propterea omnino otiosæ, quia producunt ramos & folia, significat quod requies sanctorum virorum ab exterioribus & corporalibus operibus non est propter hoc otiosa à spiritualibus operibus. Vacat igitur in eorum operibus corpus, sed non est animus otiosus. Unde Senec. dicit. Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato. Sed ipsa requies plena sit sapientia, & bonis cogitationibus.

Senec.

Item, quædam arbores sunt in juventute fœcundiores, eo quod plus abundant in caliditate, & siccitate. Quædam vero sunt magis fœcundæ in senectute quàm in juventute: quia dum in juventute nimis abundant in humiditate, calor naturalis non potest eam digerere, sed in senectute minorata humiditate fit bene digestibilis per calorem, & hoc in amygdalis & pyris patet, sicut exemplificat Aristot. Sic & quidam homines ad litteram in juvenili ætate meliores sunt, & bona opera plura faciunt, quàm in senectute: quidam vero èconverso. Vel in juventute, id est, in principio conversionis quidam ferventiores, & in bonis operibus solicitiores sunt, quàm in senectute, id est, in progressu & consummatione: quidam autem econverso, quia in principio debiliores, in fine verò fortiores sunt.

Item nota, quod una planta juvat aliam ad fructificandum, si sit ei vicina, sicut sylvestres, ut dicit Aristot. juvant hortenses, si eis ex opposito complantentur. Similiter malogranatæ olivis conferunt, si plantentur cum eis, eo quod abundant in calore naturæ olivarum conveniente. Ex hoc autem instruimur, quod unus homo debet juvare alium sibi proximum in bene operando, quod utile est consociare, & vicinare se bonis, sive viris spiritualibus, & contemplativis, qui designantur per arbores sylvestres, sive activis qui designantur in malogranatis. Item dicit Arist. quod arbores quæ fructificant omni anno, fiunt cito senes, & quæ nimium faciunt fructum citò desiccantur, eo quod humor, qui deberet nutrire plantam, transit in fructum. In quo ostenditur, quod nimia exercitatio & lassitudo in exterioribus laboribus est aliquando causa debilitatis, non tantum corporis, sed spiritus; & quandoque inducit acidiam, quæ desiccat humiditatem devotionis æternæ.

Aristot. de veg.

Arist.

CAP. XLIII.

Quantum pœnitentiæ opera ritè confecta proficiant, per arborum fructus, præcipuèq; olivarum, similitudine perspicuè declaratur.

Opera pœnitentium assimilantur fructibus arborum.

Primo, quo ad fructuum productionem. Producuntur enim & nascuntur fructus ex arboribus quibusdam retinaculis alligati, & hujusmodi retinaculo mediante, fructus natus arbori adhæret, sicut fœtus per umbilicum cum matrice se tenet: & hoc retinaculum primo est debile & laxum: unde tunc de facili fructus excutitur, si fortioris venti impulsu feriatur: sed paulatim calore humorem desiccante, retinaculũ primo debile induratur. Unde tunc fructus de facili non vincitur. Hoc retinaculum, quo mediante fructus, id est, meritum boni operis, ab arbore, id est, à pœnitente retinetur, est amor charitatis, sine quo nec meritorum opus agitur, nec etiam facti operis meritum retinetur: Unde charitate perdita omnia cum ea perduntur præteritorum operum merita. Hoc ergo amoris retinaculum in principio pœnitentiæ adhuc est laxum & debile, quia scilicet imperfectum: quia timorem servilem habet admixtum, & ideo à vento fortioris tentationis novitii pœnitentiæ & religionis faciliter franguntur. Et ideo consanguineis, vel occasionibus peccatorum, seu tentationum non sunt faciliter exponendi sed diligenter custodiendi, postmodum autem calore charitatis proficiente, & humorem, id est, timoris mollitiem

mollitiem deſiccante, id eſt, depellenre, (etenim perfecta charitas foras mittit timorem) fortificantur, & ſolidantur.

Secundò, quoad fructuum colorationem. Sunt enim fructus diverſorum colorum, ſcilicet quidam albi, quidam nigri, quidam rubei. Nam ſecundum Ariſtot. ex humore frigido terreſtri & melancolico nigreſcunt; ex humido & frigido albeſcunt; ex calido rubeſcunt, ut dicit Albumaſar. Talia debent eſſe opera pœnitentium, ſcilicet, nigra per triſtitiæ obſcuritatem, alba per conſcientiæ puritatem, rubea per charitatis ferviditatem. Vel fructus albi ſunt opera innocentium, nigra vero opera peccantium, rubea opera pœnitentium, qui de culpa perpetrata erubeſcunt.

Ariſt. de veg.

Album.

Tertio, quoad fructuum nutritionem: licet enim generaliter dicat Galenus, quod herbæ & fructus parum nutriunt, tamen ſpecialiter quidam ſunt fructus, qui minus nutriunt, quàm alii. Nam quemadmodum experientia docet, & auctores tradunt, plantæ aromaticæ, ſive medicinales, ad veſcendum ſunt minus delectabiles, & ad digerendum fructibus aliis duriores: & hoc propter vehementem coagulationem per calorem agentem in humiditatem. Unde ſecundum Ariſtot. fructus tales non ſunt multum nutribiles. Unde etiam dicit Albumaſar, quod planta quanto magis eſt medicinalis, tanto minus nutrit. Plantæ igitur medicinales ſunt pœnitentiæ partes, ſcil. contritio, confeſſio, & ſatisfactio, quibus animarum noſtrarum morbi curantur, horum fructus, id eſt, opera, & præcipuè ſatisfactionis, non ſunt delectabilia, neque facilia, ſed dura & difficilia ad faciendum. Unde plus ordinantur in peccatore ad tollendum morbi eff. ctum, id eſt, peccati reatum, id eſt, ad ſatisfactionem debiti, quam nutrimentum, vel augmentum meriti.

Galen.

Ariſtot.

Album.

Quarto, quoad ſaporis mutationem. Nam aliquando fructus primo ſunt pontici vel amari, & poſtea efficiuntur dulces, quod eſt propter humoris primo attracti groſſitiem, & terreſtreitatem; quaſi propter indigeſtionem non poſſit habere dulcedinem; Sed tempore procedente, confortato calore, & augmentato humore digeritur, & in dulcedinem convertitur. Unde & iterum Ariſtot. dicit, quod amarum & acerbum miſſum in ignem, dulceſcit, ſicut patet in pyris acerbis in aqua elixatis. Aliquando verò fructus primo ſunt dulces, & poſtea efficiuntur amari vel pontici, propter nimiam aduſtionem ſupervenientem, ſicut ſunt mirabolani. Cujus cauſa eſt (ut Philoſophus dicit) magna raritas fructus. Unde horâ digeſtionis, cum meatus ſunt magni, ſubintrat calor ſufficiens, & humorem digerit, & dulcem efficit, ſed poſt calor humorem conſumit, & ſiccitatem inducit, & ſic poros conſtringit, ut calor vel humor ad fructum pervenire non poſſit, & ſic iterum fructum in ponticitatem convertit propter dominium ſiccitatis. Sed tandem calor innatus vigoratur, & ad locum fructus elevatur à calore Solis auctus, unde frigiditatem vincit, & immenſam caliditatem & ſiccitatem inducit, & ſic fructus amaritudinem vertit.

Primis igitur fructibus, qui primo ſunt amari, poſtea dulces, aſſimilantur opera pœnitentium, quæ incipiunt ab amaritudine luctus, & terminantur in dulcedinem gaudii, ſecundum illud Matth. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Item tales ſunt dolores, vel labores parientium, qui primo habent amaritudinem pœnæ, ſed pariunt ultimo præmium gloriæ. Joan. *Triſtitia veſtra vertetur in gaudium*, & hoc totum eſt ex virtute caloris, id eſt, divini amoris. Illis autem fructibus, qui primo ſunt dulces, & poſtea amari, aſſimilantur opera peccantium, quæ in actu, dum fiunt, habent dulcedinem miſeræ delectationis, ſed poſt factum inducunt amaritudinem conſcientiæ, vel ſequentis punitionis.

Matth. 5.

Ioan. 16.

Item aſſimilantur talibus fructibus conſolationes gaudientium, & proſperantium in mundo: quæ licet nunc dulces ſint, poſtea tamen ad infernalem amaritudinem perducunt, ſicut patet Luc. de divite epulone. Et hoc totum contingit, vel

Luc. 16.

vel propter constrictionem avaritiæ, vel propter nimiam intensionem concupiscentiæ.

Item pœnitentiæ opera, si debito modo fiant, sunt valde proficua. Cujus exemplum apparet in olivis. Nam sicut dicit Isaac, olivæ cum sint rubeæ, non bene maturæ, si cum aceto, vel aqua salsa fuerint præparatæ, sunt comestæ valde confortativæ, constrictivæ & appetitus excitativæ, licet ad digerendum duræ. Similiter pœnitentium opera, si sint rubea per charitatis fervorem, nondum matura, id est, non diu dilata, vel tardata, & fuerunt præparata cum aceto compunctionis, & lachrymarum salsedine, quæ sunt ut aqua salsa, etiamsi talia opera videantur ad faciendum dura, id est, difficilia, sunt tamen valde utilia, quia confortant ad faciendum bona; restringunt, ut non fiant mala; excitant appetitum ad habendum cœlestia.

Isaac.

CAP. XLIV.

De variis fructuum figuris, præcipuèque pyramidali, cui proficientium opera multis exemplis comparantur.

Opera proficientium in vita spirituali assimilantur fructibus habentibus pyramidalem figuram. Inveniuntur enim fructus diversarum figurarum. Nam quidam fructus sunt pyramidati, quidam rotundati, quidam angulati. Pyramidales fructus duorum sunt modorum: quidam pyramidati ex una parte tantum, scil. ex parte inferiori, quidam ex utraque parte habent conum, & in medio dilatantur. Nam si pori plantæ in principio humoris ampli & rari fuerunt, sed postea frigiditate, aut siccitate constringuntur, fructus & folia ingrossabuntur superius, & inferius gracilabuntur, & pyramidabuntur: si vero virtute caloris & raritate humoris superior particula leviatur, & ex parte inferiori caliditate existente humor in medio diffunditur, fructus & folia in medio dilatantur, & propter dominium caloris in utraque extremitate in conum ducuntur, & sic in pyramidem transformantur.

Primis ergo fructibus, qui ex parte inferiori tantum pyramidantur, & superius dilatantur, assimilantur opera gradatim proficientium, quæ quidem in principio sunt gracilia, id est, debiliter incæpta, sed postea usque in finem crescunt, & dilatantur proficiendo. Greg. Nemo repente fit summus, sed in bona conversatione à minimis quis inchoat, ut ad majora perveniat.

Secundis autem fructibus, qui ex utraque parte pyramidantur, & in medio tantummodo dilatantur, assimilantur opera quorundam, quæ tam in principio, quam in fine sunt gracilia, & parva, licet aliquando in medio visa sint dilatari & prosperari.

Quidam vero fructus sunt, qui rotundam habent figuram propter æqualem materiam humoris, & æqualem actionem virtutis & caloris, per quam mediæ partes extenduntur æqualiter, & à medio usque ad circumferentia uniformiter protenduntur. Hæc igitur figura propter æqualitatem & uniformitatem extensionis undique competit operibus justitiæ, quæ exigit, ut omnibus sine personarum acceptione æqualiter & uniformiter reddatur quod suum est unicuique. Et dico æqualiter, non secundum æqualitatem quantitatis, sed proportionis. Alii autem fructus sunt, qui angulares sunt ex contraria causa, id est, propter inæqualem extensionem materiæ. Et ideo significant opera injustitiæ, quæ scil. inæqualiter fiunt, & cum personarum exceptione. Et hæc opera hominem non proficere, sed potius deficere faciunt: Unde David petebat, & dicebat: *Non dominetur mei omnis injustitia.*

Psal. 118.

CAP. XLV.

Contemplantium in contemplationeq; perseverantium perfectiones & dona ex variis fructuum maturorum effectibus, & claris similitudinibus cognoscuntur.

Opera contemplantium, & perseverantium assimilantur fructibus

Aristot. de veg. maturis. Dicit enim Arist. quod in terra montuosa, quia dulcis est, & dulcem continet humorem, fructus citius maturantur, & sapidiores & salubriores inveniuntur. Hæc ergo terra montuosa est vita contemplativa, quæ montuosa dicitur, propter ascendendi difficultatem, & propter cœlestium veritatem, & propter quietis securitatem, ibi quoque reperitur humor dulcis internæ consolationis. Unde & fructus, id est, opera contemplantium, citius maturescunt, id est, citius complentur, propter charitatis calorem, quæ facit opus accelerare, & consummare.

Item magis sapiunt, quia supernis consolationibus admiscentur. Sunt etiam hujusmodi fructus, id est, opera saniora, quia magis à vitiis remota. Et nota, quod maturationem fructuum habet principaliter planta à calore igneo naturali & interiori, & etiam ab aëre cooperante exterius. Nam sicut dicit Philosophus, planta *Arist. de veg.* habet tres vires, quia à terra habet fixionem, ab aqua coadunationem, ab igne consolidationem, & partium terminationem, fructuum completionem, & maturationem, & hoc propter aëris cooperationem. Sic simili etiam modo anima habet fixionem, id est, firmitatem in Deo à terra, id est, à fide: quia sicut terra est immobilis, & aliis quietem & stabilitatem tribuit & concedit, sic etiam veritas fidei & in se manet immobilis, & animam stabilem reddit. *Dion. de di. no.* Unde Dionys. dicit, quod fides est perfecta credentium stabilitas, quæ eos stabilit in veritate. Sed coadunationem habet ab aqua, id est, à spe: quia sicut omnis aqua recolligitur, & coadunatur in mari, ita divina spes debet recolligi, & collocari in Deo. *Psalm. 61.* Psal. *Sperate in domino omnis congregatio populi.* Sed soliditatem patientiæ habet ab igne, & aëre, id est, ab amore Dei, & proximi: *1. Cor. 13.* quia *charitas patiens est.* Nam quasi calor ignis inferior est amor Dei, id est, divinus: sed ut calor aëris exterior est dilectio & amor proximi. Similiter à charitate tam Dei, quam proximi est perseverantia boni operis, scil. usque ad impletionem maturitatis, id est, usq; ad complementum finis.

CAP. XLVI.

Ex fructuum situationibus, similitudinibusque diversis, an varia docentium opera magis minusve perfecta existant, cognoscitur.

Opera docentium assimilantur situationibus fructuum in arbore: fructus enim in diversis arboribus habent diversam situationem, sive positionem: quia ut dicit Arist. quædam arbores sunt, quæ *Arist. de plant.* producunt fructus super folia, & hoc accidit per fortitudinem fructus, & indigentiam solaris caloris humorem digerentis. Quædam verò habent fructus sub foliis, & hoc propter debilitatem fructus, ne calore nimio, vel frigore corrumpatur. Quædam vero aliæ sunt, quæ habent fructus ad stipitem suspensos, quod accidit propter insufficientiam humoris & caloris ipsum ad extremitates expellere non valentis. Illi ergo habent fructus super folia, qui plus curant factis ostendere, quam verbis docere. Unde superat in eis cura faciendi, studium loquendi; & hæc est sapientis doctoris proprietas. *Greg. Naz.* Unde Greg. Nazian. dicit: Ille videtur mihi sapiens, qui de virtutibus animæ pauca quidem commonet, & proloquitur, plura autem in suis factis, atque operibus operatur & ostendit, & fidem verbi in operum suorum astipulatione confirmat. Clara est illa sapientia, non quæ in verbis volat, sed in virtutibus constat. Illi vero habent fructus sub foliis, quorum verba superant facta. Si quidem in foliis verba, in fructibus opera designantur. De talibus autem dicit Bern. *Bern.* quod monstruosa res est, lingua magniloqua, & manus otiosa. Illi autem habent fructus in stipite sine foliis, qui habent opera sine verbis, scilicet qui faciunt & non dicunt. Vel nota, quod illi sunt spiritu fortes, qui non indigent propter timorem vanæ gloriæ abscondere opera sua, & isti sunt fructus, qui non sunt sub foliis, vel inter ramos absconditi, sed super folia, id est, in manifesto: illi vero, qui sunt debilioris virtutis,

& timent ne eorum opera vel frigore persecutionis invidorum, vel favoris & gloriæ propriæ calore corrumpantur, abscondunt ea: & isti sunt fructus sub foliis, vel ad stipitem absconditi.

CAP. XLVII.

Orandi modus, orationisque perfectio ex quamplurimis guttæ, rutæ, ac thuris similitudinibus brevissimè explanatur.

ORatio assimilatur guttæ.

Primo ratione nativitatis. Est enim gutta lachryma cujusdam arboris, sive herbæ, cujus ramusculi diebus æstivis ab incolis inciduntur, & lachrymantur: quæ egreditur, gutta, sive armoniacum appellatur. Ista ergo gutta arboris est lachryma orationis, sive oratio lachrymantis, quæ produci debet æstivo tempore, id est, in cordis fervore. Et justè vocatur armoniacum: quia in oratione vocali debet esse quædam armonia, id est, quædam consonantia, & concordia, scilicet cordis & vocis, per attentionem, prout dicit August. Hymnis & Psalmis cum oratis ad Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. *Aug. Reg.*

Item consonantia vocis & manus, per operationem scilicet: ut cum aliquis orat Deum voce, studeat ipsum etiam munere placare, id est, eleemosynæ largitione, vel bono opere: Et hinc est quod orantes manus etiam levant ad cœlum. Sic ergo in eo, quod gutta est lachryma arboris, signat quod oratio debet esse lachrymosa. Unde Aug. Plerunque hoc negotium, scil. orationis, plus gemitibus, quam sermonibus agitur, plus fletu, quàm affatu. *Aug.*

Item in eo, quod gutta egreditur in calido tempore æstatis, signat quod debet esse affectuosa, & fervida. Nam fervidus affectus orantis est quasi *thus redolens in diebus æstatis*. Sed ratione nominis, quia vocatur armoniacum, significat, quod debet esse attenta, & operosa. Et ideo Cassiodor. Ipsa est suavissima virtus armoniæ, quando vox cognoscitur operibus consonare. Nam si hæ res discrepabili sibi varietate dissentiant, nequaquam possunt psalmodiæ efficere cantilenam: nec ad aures Domini veniet, quod se mutua contrarietate confundit. *Eccl. 50.* *Cassiod. in Psalm. 140*

Secundo, ratione puritatis, quia illa gutta est nobilior quæ est purior, & fæculentiæ impermixtior, & quæ in pinguedine & candore thuri est similior. Sed Diosc. & Plinius dicunt, quod illa est melior, quæ habet odorem castorio similem, & subamarum saporem. Similiter oratio tanto melior est, quanto purior, & fæculentiæ peccati impermixtior. Unde Augustinus: Orationis puræ magna est virtus, & velut fidelis nuncius mandatum peragit, & penetrat, quæ non pervenit: & in vitis patrum dicitur, quod oratio, si munda & casta fuerit, cœlos penetrans vacua non redibit. *Diosc. Plin.* *Aug. in Psalm.*

Item illa est melior, quæ pinguior est, id est, devotior, & quæ candidior, id est, cum mundiori intentione. Debet enim esse non tantum puritas in orantis affectione, sed etiam candor munditiæ in ejus intentione. Vel puritas debet esse in affectu, & candor, id est, claritas fidei in intellectu. Jac. *Postulet in fide, nihil hæsitans.* *Iac. 1.*

Item illa est melior, quæ odore castorii, & amaræ compunctionis est plenior. Nam compunctio, licet orationi videatur amara, tamen Deo est odorifera. Unde beatus Gregor. dicit, quod veraciter orare est amaros in compunctione gemitus, & non composita verba resonare. Et ita patet, quod in oratione perfecta debet esse puritas affectionis, pinguedo devotionis, candor, id est, claritas intentionis, & odor, id est, amaritudo compunctionis.

Tertio ratione utilitatis, quia gutta habet virtutem dissolvendi, nec non relaxandi, ut dicitur in Platone, & inflationes sedandi. Similiter lachrymosa & devota oratio dissolvit peccati vincula, relaxat debita, & sedat tumida, quia expellit tumorem superbiæ. Unde & glossa dicit super illud, Myrrha & gutta, &c. quod

gutta

gutta est humilitas, quæ ad modum guttæ expellit omnes inflationes superbiæ: quod maximè facit humilitas in oratione, quia sicut dicit Hugo de Sancto Victore. Oratio est piæ mentis, & humilis conversio, fide, spe, & charitate subnixa.

Hugo.

Item oratio assimilatur rutæ.

Primo, ratione complexionis: Est enim ruta naturæ ferventissimæ, & plus agrestis, quàm domestica. Unde dicit Plin. quod habet virtutem muscatæ, calidam, & siccam. Sic oratio, oportet quod sit fervida per devotionem, ut mentem calefaciat & inflammet ad dilectionem, & desiccet humorem, id est, fluxum cogitationum.

Secundò, ratione nutritionis, quia ruta gaudet siccitate, & vult nutriri cinere, ut erucis possit carere. Amicitia magna est sibi cum ficu; unde nunquam sic convalescit, sicut sub ficu, & juxta ficum facit. Similiter gaudet oratio abstinentiæ siccitate, & nutritur humilitatis cinere. Propter primum dicit beatus Gregor. quod antiqui patres, quoties orare voluerunt, jejunium cum oratione junxerunt. Unde Tob. *Bona est oratio cum jejunio.* Propter secundum dicitur Eccles. quod *oratio humiliantis nubes penetrat*, &c. Diligit etiam societatem fici, i. eleemosynæ: quia ficus est fructus mitis & dulcis, & ideo significat eleemosynam, quæ dari debet cum mansuetudine, & dulcedine pietatis. Greg. Infirma est oratio, quæ eleemosynarum largitate non est munita.

Greg. super Math.
Tob. 12.
Eccl. 35.
Greg. in Matth.

Tertio ratione munitionis; quia ruta munit & defendit contra animalia venenosa. Unde sicut dicit Isid. Rutam contrariari venenis mustela prima docuit: Nam quando bellatura cum serpente, primò rutam comedit, & ejus odore & virtute contra venenum se munit, & sic ad bellum secura procedit: imo, ut dicunt Dioscorid. Plin. & Constan. tanta est vis rutæ, quod post ejus esum mustela etiam basilicum secura invadit, & eum occidit. Mustela, quæ pugnat cum serpente, est anima tentata à dæmone, quæ si vult securè evadere, munit se fervente oratione. Matth. *Orate, ut non intretis in tentationem.* Est enim oratio devota, quasi flagellum quo tentator percutitur. Unde Aug. dicit in quodam sermone, quod oratio est oranti subsidium, Deo sacrificium, dæmonibus flagellum. Basiliscus autem, qui visu interficit, est luxuria, quam etiam extinguit oratio devota. Unde sicut dicitur Matth. *Hoc genus dæmoniorum*, scilicet de luxuria tentantium, *non ejicitur, nisi in oratione, & jejunio*, Hier. Jejunio pestes corporis, oratione verò pestes sanandæ sunt mentis. Et generaliter valet oratio contra omnem tentationem, sicut dicitur ruta valere contra omnem punctionem. Dicit enim Plin. quod succo rutæ inuncti à scorpionibus, araneis, vespis, & apibus non punguntur. Quasi enim punctio scorpionis, qui non ante, sed retro pungit, dici potest tentatio carnis, quæ primo delectat, sed postea cruciat. Sed punctiones aranearum, quæ multas insidiosè capiunt, sunt tentationes dæmonum, quæ insidiosè capiunt animas. Puncturæ verò vesparum & apum, sunt impugnationes mundi, sive per adversitates, quas designant vespæ, sive per prosperitates quas signant apes, quæ mel faciunt & aculeum infigunt, à quibus omnibus defenditur anima devota per studium assiduæ orationis. Unde Hieron. hortatur; Egredientes de hospitio armet oratio, regredientibus de platea occurrat antequam sessio, nec prius corpusculum requiescat, quam animam oratio pascat.

Isidor.
Diosc.
Plin.
Constan.
Matth. 26.
Matth. 17.
Hier. in Epi.
Plin.
Hier. in Epi.

Item oratio assimilatur incenso, sive thuri, Psal. *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* Incensum enim sive thus probatur candore & carbone. Candore, quia illud incensum sive thus est optimum, quod est album & mundum. Carbone verò probatur, si statim ardeat, & flammas emittat. Similiter oratio illa est valida, quæ fit cum candore puritatis. Ambr. Sit oratio tua pura, & simplex, dilucida, atque manifesta, plena gravitatis, & ponderis, non affectata elegantia, sed non intermissa gratia. Dicitur enim quod Arabes, ubi thus nascitur, nolunt hujusmodi recolligi, nisi à personis religiosis & mundis, i. e. mulieribus non

Psal. 140.
Ambr. in off.

non pollutis. Unde, etsi munditiam requirit collectio thuris, multo magis devotio orationis. Et ideo etiam de cantu, & oratione vocali clericorum immundorum, dicit August. quod plus placet Deo latratus canum, mugitus boum, grunnitus porcorum, quam cantus clericorum luxuriantium.

August.

Item valida oratio est, quæ cum ardore, id est, fervore fit charitatis. Hæc enim est ignis, qui fumum thuris, i.e. affectum orationis dirigit ad Deum. Eccl. *Quasi ignis effulgens, & quasi thus ardens in igne.*

Eccl. 5.

CAP. XLVIII.

Omnium delictorum capitalum pravi effectus multiplices describuntur, qui ex obnoxiis fructibus, eorumque similitudinibus eliciuntur.

Opera mala assimilantur malis & illaudabilibus fructibus. Sunt enim plerique fructus insipidi, vel amari, vel pontici; indigesti, vel frigidi; crudi & duri, & quidam etiam corrupti, vel putridi. Unde tales fructus moraliter ad diversa vitia referuntur: Nam fructus insipidi minus cunctis valent, quia stomachum non confortant, quia in eis dominatur humiditas aquosa; & ideo abominationem generant. Unde insipidi fructus ad luxuriosos referuntur, in quibus aquositas, id est, carnalitas abundat, & quibus spiritualia insipida, & abominalia sunt, unde Apostolus dicit, quod *animalis*, id est, carnalis, *homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Omnem escam abominata est anima eorum*: Et ideo fructus carnalium hominum, id est, opera eorum sunt insipida per affectum: quia faciunt spirituales delitias tanquam insipidas, & abominabiles eos fastidire.

1. Cor. 2.
Psal. 106.

Secundo fructibus amaris assimilantur opera invidorum: quia invidi habent zelum amarum; de quo Jac. *Quod si zelum amarum habetis inter vos.* In cujus signum Judæi, qui per invidiam Christum tradiderunt, fellis amaritudine cum potaverunt. Psalm. *Dederunt in escam meam fel,* &c.

Jac. 3.
Psalm. 38.

Tertio fructus pontici referuntur ad iracundos: quia ira cor pungit, & alios frequenter pungere facit, sicut pontica & acetosa pungunt.

Item fructus pontici sunt duri, stiptici, & constrictivi, sed stomachi confortativi, & appetitus excitativi. Similiter iracundorum, quidam sunt stiptici, qui fæcem de ventre non emittunt, id est, injuriam de memoria vel corde non expellunt. Unde stiptici sunt, qui sunt difficiles ad injurias oblivisćendum. Quidam vero sunt duri ad dimittendum, & constrictivi ad vindicandum, nunquam relaxantes offensas. Sunt etiam omnes motus iræ excitativi appetitus ad vindicandum. Sed nota, quod si fuerint fructus acetosi, modico terrestri compositi, acumen choleræ extinguunt: quia si fuerint in homine offenso aquosum pietatis & terrestre humilitatis, extinguitur acumen iræ, & cito ad tranquillitatem debitam reducitur talis homo.

Quarto, fructus indigesti referuntur ad gulosos: quia frequenter indigestio provenit ex gulæ superfluitate. Item cibus indigestus est impurus, quia per digestionem cibus purus ab impuro separatur. Et similiter gula immunditiam, & impuritatem generat corporis & animæ.

Quinto, fructus frigidi referuntur ad accidiam, quæ animam reddit frigidam in Dei dilectione, & pigram in bona operatione. Prov. *Propter frigus piger arare noluit.*

Prov. 20.

Sexto, fructus crudi referuntur ad avaros, qui sunt crudi, id est, crudeles, & feroces, & incompassibiles erga pauperes. Et nota quod fructus crudi sunt malorum humorum, nutritivi. Similiter avaritiæ opera malos humores, id est, malas affectiones interiores, sive desideria nutriunt, quia sicut dicit Apost. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria mala & inutilia.*

1. Tim. 6.

Item motus avaritiæ corrumpunt gustum animæ, ut non sapiant avaris spiritualia.

Unde

Unde humor temporalium excludit amorem spiritualium. Item debilibus, & imperfectis maximè nocent occupationes temporalium, quas avaritia multiplicat.

Septimo, fructus duri referuntur ad superbos, quorum corda, propter defectum pietatis & gratiæ, arida sunt & dura. Superbis enim sub typo montium dicitur: *montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniat super vos.* 2.Reg.1.

Item peccatorũ opera assimilantur fructibus corruptis. Quidã enim fructus non conservantur, sed quandoque antequam compleantur, corrumpuntur, & efficiũtur vermiculosi: & hoc aliquando accidit ex vitio plantationis arboris, quia scilicet non fuit congruo tempore plantata. Nam in plantatione arboris, multum observanda est ætas lunæ, quia illæ plantæ, quæ in recto plenilunio inseruntur, sive plantantur, non convalescunt, & si convaluerint, vermiculosum faciunt fructum, & tales fructus citius computrescunt, propter humorem nimium, qui ad lunæ præsentiam in omnibus augmentatur. Unde etiam arbores, quæ tali tempore præciduntur, minus durabiles esse probantur, & citius à vermibus corroduntur, ut dicit Constan. Per Lunam autem quæ est semper mutabilis & variabilis, mens intelligitur peccatoris, qui per peccati inquietudinem instabilis & variabilis fit, secundum illud Thren. *Peccatum peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est.* Plenilunium ergo significat plenitudinem peccati, quæ est in consensu, ubi ratio peccati mortalis impletur & perficitur. Si ergo planta, id est, voluntas, & propositum alicujus boni operis faciendi, in plenilunio plantetur, id est, dum ipsa mens est in peccato mortali, vel in consensu & in voluntate peccandi; tunc talis planta inficitur, & fructus, id est opus corruptum, & vermiculosum, id est, vitiosum producitur, ita ut sit à merito vacuum. Unde in peccatorum operibus vel invenitur vermis avaritiæ, vel superbiæ, vel invidiæ, vel alicujus alterius vitii, seu defectus, qui fructus medullam corrodit, & corrumpit, id est, qui boni operis substantiale meritum tollit.

Const. — Thren.1.

CAP. XLIX.

Quantum Christi passionis meditatio nobis afferat utilitatis, ex nonnullis Piperis, morique exemplis fit perspicuum.

PAssionis Christi meditatio fervida removet divini amoris impedimenta. Cujus exemplum apparet in pipere: Nam sylvas, quæ dicuntur esse Caucasi montis, serpentes ibidem custodiunt. Sed incolæ, cum sylvæ maturescunt, eas incendunt, & sic serpentes interimunt, vel expellunt & ex hac combustione piperis grana, quæ sunt naturaliter alba, efficiuntur nigra. Sic ergo patet, quod combustio ignis expellit serpentes, vel extinguit, qui impediunt ne colligatur fructus piperis. Piper autem, quod est calidum & siccum in quarto gradu, significat charitatem, quæ quatuor gradus requirit in diligendo Deũ, s. ut diligatur ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Sed hoc piper ne à nobis habeatur, serpentes, id est dæmones, nos impediunt vel peccata, quantum possunt. Sed combustio ignis, id est, passionis Christi fervens meditatio, de qua dicit Psalm. *In meditatione mea exardescet ignis*; ipsos serpentes, id est, dæmones, & eorum tentationes fugat, & ad amandum Christum vehementer mentem inflammat. Augusti. Fratres, ut à peccato sanemur, Christum intueamur, quoniam qui intuebantur serpentem æneum in deserto, non peribant morsibus serpentum: Sic qui intuentur fide Christi mortem, sanantur à morsibus peccatorum.

Psal.38. — *Aug. sup. Io.*

Item crux Christi assimilatur moro.

Primo ratione fructuum. Fructus enim mori fuit corpus Christi cruci affixum. Qui fructus mori (ut dicit Ambr.) primo albet, deinde viret, tertio rubet, ultimo nigrescit, & lucet. Sic corpus Christi fuit album, id est, purum, & candidum, in conceptione, quia de Spiritu sancto conceptum; post viride, id est, virtuosum in

Ambr.

conversatione, usque ad passionem: postea rubrum, id est, sanguine rubricatum in passione: postea nigrum in morte, lucidum autem in resurrectione. Et nota quod ex fructu mori (ut dicit Rabanus) fit potus nobilis, quem elephantes potantes fiunt animosiores ad bellum. Unde dicitur 1. Mach. quod *ostenderunt elephantibus sanguinem uvæ, & mori, ad acuendum eos in prælium.* Iste potus est sanguis Christi, qui per modum potus in Sacramento sumitur ad ipsam passionem rememorandum. Unde iste sanguis, sive rememoratio debet multum accendere cor nostrum, & animare ad bellandum contra vitia, & ad tolerandum quæcunque pericula.

Rabanus.

1. Mach. 6.

Secundo ratione seminum, quia secundum Dioscor. seminum mori sunt tres virtutes, solutiva scilicet, purgativa, & fœcundativa. Semina mori, id est, passionis Christi nobis relicta, sunt ecclesiæ Sacramenta: quia sicut virtus mori remanet, & servatur in seminibus: ita virtus passionis Christi remansit & servatur in Sacramentis, unde Sacramenta omnia operantur in virtute passionis Christi. Et ista sunt semina, ex quibus plantæ spirituales, id est, filii Dei regenerantur, sicut præcipuè patet in sanctis. Omniaque hæc semina, id est, Sacramenta habent virtutem purgativam mentis, quia omnia conferunt gratiam, & gratia sanctificat animam. Sed aliquod Sacramentum specialiter purgat ab originali, ut baptismus: aliquod ab actuali mortali, ut pœnitentia: omnia alia purgant à veniali, licet etiam habeant majores alios effectus.

Tertio, ratione frondium, nam sicut dicit Ambro. folia mori superjecta serpenti ipsum interimunt. Folia mori sunt exempla crucifixi, quæ omnem serpentem, id est diaboli suggestionem interimunt. Nam si tentat de avaritia, considera Christi crucifixi paupertatem, & nuditatem; Si de superbia, obiice ejus humilitatem; si de luxuria, pensa pœnarum corporis ejus acerbitatem, & sic extinguetur omnis tentatio. Et hoc figuratum fuit in serpente æneo in deserto exaltato, cujus aspectus à venenosis serpentum morsibus liberabat.

Ambr.

Num. 21.

CAP. L.

Patientia quid, & ubi sit ad exercitium ac virtutis præmium, quæque ejus materia & utilitas existat, capparis ilicisque exemplis aperitur.

Patientia assimilatur cappari.

Primo, quia capparis (ut dicit Dioscor.) est herba spinosa. Et hoc competit patientiæ ratione materiæ. Nam materia patientiæ sunt spinæ, id est, punctiones tribulationum, & adversitatum. Roman. *Tribulatio patientiam operatur.*

Diosc.

Rom. 5.

Secundo, quia est herba frondosa super terram expansa. Hoc competit patientiæ, quæ non est in cœlo, ubi nulla molestia; nec sub terra, id est, in inferno, ubi pœna involuntaria, & infructuosa; sed tantum super terram, ubi tribulationes abundant, vires suas extendit: quia tantum super terram tribulationes sunt ad virtutis exercitium, & ad laboris præmium, & hoc est, per patientiam, sine qua tribulationes, nec ad virtutem, nec ad meritum pertinent. Et ideo Bernar. dicit: In hoc mundo quasi in campo certaminis positi sumus, & qui ibi dolores & plagas, aut tribulationes non susceperit, in futuro ingloriosus apparebit. Et Petrus Raven. quod omnis cordis & corporis virtus citra meritum & fructum salutis est sine condimento patientiæ.

Bern. in serm.

Petr. Rav. in Ephi.

Tertiò, quia est herba unctuosa: est enim unctione plena. Quod competit patientiæ propter unctionem gratiæ, quam continet, qua omne durum mollitur. Unde etiam unctio cappari dicitur virtutem splenis sua virtute super omnia juvare.

Item hac unctione omnis dolor lenigatur. In cujus exemplum capparis dolorem dentium dicitur mitigare. Hæc etiam est, quæ invidorum, detrahentium, & mordentium nequitiam dicitur sedare. In cujus signum succus capparis aurium vermes necat. Hæc etiam est virtus, scilicet

eet patientia, ex qua cibus animæ, & medicina præparatur. Medicina enim est, qua animi affectus purgatur & rectificatur. Nam flores capparis, postquam sunt aperti, habent virtutem digerendi humorem in ore stomachi existentem, quia scilicet tribulationes præsentes virtute patientiæ humorem, id est, affectum mundanum digerunt, & in affectum Dei convertunt. Item ipsa est cibus, vel salsa, quo gustus mentis confortatur, & excitatur ad appetitum spiritualium, & cœlestium bonorum. In cujus signum idem flores habent virtutem appetitum excitandi, ut dicitur à Platone. Et hinc est quod desideria sanctorum in ipsis tribulationibus crescunt, & eorum appetitus magis accenditur circa æterna, quando eos atterunt temporalia flagella. Et ideo Greg. dicit, quod electorum mentes, æternitatis præmia præstolantes, vires ex adversitatibus sumunt, quia crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigunt manere victoriam. Electorum ergo desideria, dum premuntur adversitate, proficiunt, sicut ignis flatu premitur ut crescat, & quando quasi extingui creditur, inde roboratur.

Plato. *Greg. 16. lib. Mor.*

Item patientia assimilatur ilici. Et primo ratione radicalitatis. Nam ilex est species quercus, quæ est arbor grossæ & profundæ radicis. Hæc radix & grossa & profunda patientiæ, est charitas. Unde dicit Apostolus, quod *charitas est patiens*: quia patientem efficit. Et ideo sicut arbor contra ventum firmatur per radicem, ita patientia contra injuriæ impetum firmatur per charitatem. Et propterea dicebat Apostolus. *In charitate radicati & fundati.* Unde non est patientia sine charitate, sicut nec arbor sine radice. Gregor. Patientia vera est, quæ & ipsum amat, quem portat. Nam tolerare, & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.

Cor. 13. *Ephes. 4.* *Greg. super Eze. hom. 7*

Secundo ratione fœcunditatis. Est enim arbor glandifera, & hujus arboris fructum antiqui habuerunt in cibum, antequam haberent frumenti usum. Sic patientia multum est fructuosa, & magni meriti, & multum viguit in antiquis, ut patet in Job, & Tobia, & multis aliis. Unde Judæ: *Omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles.*

Tertio ratione umbrositatis, quia ilex habet umbram jucundam. Similiter patientia gratam umbram, id est, refrigerium in æstu tribulationum præstat, propter quod dicitur: *In medio ignis non sum æstuatus.* Cassio. Patientia religiosi viri est laborum ac dolorum omnium, spe futurarum rerum, & amore Domini grata tolerantia.

Eccl. 51. *Cass. super Psalm.*

Quarto ratione soliditatis, quia ilex est solidissimi ligni, & durissimi corticis. Unde in aquis lignum ejus est multum durabile, & quasi imputribile, & ideo dum profundè sub aquis ponitur, quasi in lapidis soliditatem convertitur. Et quanto per tempora longiora in locis humidis immoratur, tanto amplius induratur. Unde & Tullius dicit, quod patientia est honestatis, & utilitatis causa, rerum & arduarum, & difficilium voluntaria ac diuturna perpessio; & ideo posset ad patientem referri, quod dicitur Job. *Cor ejus indurabitur quasi lapis, & constringetur quasi malleatoris incus.*

Cice. 2. de fin. *Iob. 41.*

CAP. LI.

Quo pacto pauper spiritu cognoscatur, ex multis abietis similitudinibus declaratur.

Pauper spiritu assimilatur abieti.

Primo, quia abies ipsa sublimiter augmentatur, unde secundum Isid. dicitur abies ab eundo, eo quod præ cæteris arboribus in altum eundo porrigitur. Est enim expers terrestris humoris, & ideo arbor est levis. Unde secundum Aristot. quia arbor est subtilis humoris, ideo calor ejus naturalis fortificatus à calore Solis, humiditatem illam sursum trahit, & convertens illam in substantiam arboris, arborem aliam facit. Similiter ille qui est pauper spiritu, expers terreni amoris, qui animam gravat, efficitur levis ad ascendendum, & subtilis ad contemplandum, unde divino amore confortatus, & sursum tractus, miro modo crescit, & exurgit in altum,

Isidor. *Arist. de pla.*

altum, Gen. *Crescere me fecit Deus in terra paupertatis.* Pertingit enim paupertatis spiritus usque ad regnum cœlorum. Matt. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Isa. *Pro saliuncula ascendet abies.*

Matth. 5. Isa. 55.

Secundo, quia rectilinealiter elevatur. Est enim arbor nihil quasi habens tortuositatis, & hoc propter virtutem caloris attrahentis, & humoris obedientis. Similiter, qui pauper est spiritu, recto itinere ad cœlum scandit, ita quod in nullam partem retorquetur, scilicet neque ad dextrã prosperitatis, neque ad sinistram adversitatis, quia ex quo mundum contemnit, nec ejus adversa metuit, nec prospera quærit. Nam calor divini amoris eum ad superna trahit, cujus attractioni animus ejus per terrenum affectum non resistit, imo sequitur & obedit, & ideo directo spiritu sursum tendit. Unde Chrys. dicit quod paupertas est manuductrix quædam in via, quæ ducit ad cœlum, unctio authentica, exercitatio quædam magna & admirabilis, & portus tranquillus.

Chry. super eph. ad Hebr.

Tertio, quia abies est faciliter inflammabilis: Nam quia ejus humiditas unctuosa est, igni applicata facile inflammatur. Sic quoque pauper spiritu habet humiditatem unctuosam, id est, affectionem mentis devotam. Et ideo igni divini eloquii, vel ipsius Spiritus sancti applicatus, statim inflammatur, secundum illud Psal. *Eloquium Domini inflammavit eum.*

Psal. 104.

CAP. LII.

Peccatorem non naturâ, sed naturæ vitio malum esse, exemplo lentis demonstratur.

PEccator est per naturam bonus, sed per culpam malus. Unde assimilatur lenti, quæ sicut dicit Isaac, in medulla est bona, sed in cortice mala. Nam sine cortice comesta, valet hydropicis, & calidis, & etiam humidis aliquando prodest: ex eo quod ipsa calida & sicca sit, ut idem Isaac dicit. Sed in cortice habet acumen, cujus virtute ventrem solvit, torsiones generat, stomachum gravat, meatus corporis oppilat, cerebri substantiam desiccat, humiditatem oculorum distemperat, & pessimas passiones in corpore generat, maximè si quis eam quotidie comederit.

Quasi ergo medulla lentis est natura hominis peccatoris, quæ cum à Deo sit creata, bona est. August. Quia Deus bonus est, cujus factura sumus, & inquantum sumus, boni sumus. Sed quasi cortex mala est ipsa hominis culpa. August. Peccatum non est natura, sed vitium naturæ appetentis, quod non est sui ordinis, & hæc cortex, id est culpa, seu vitium solvit ventrem in luxurioso, torsiones generat in iracundo; stomachum gravat in guloso, oppillationem facit in avaro, desiccat per tristitiam in accidioso: quia spiritus tristis exsiccat ossa: oculos mentis distemperat in superbo, pessimas passiones corporis generat in iracundo. Nam sicut Hieron. dicit, Est ira, quæ justitiam Dei non operatur, & furori proxima mentem impotentem facit in tantum, ut labia trement, dentes concrepent, vultusque pallore mutetur. Et Greg. dicit: Iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se præpedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti.

August. August. act. pro spe. Prov. 17. Hier. super Iob. Greg. lib. 5. Mor.

CAP. LIII.

Quanta ex peccatis, præcipuèque capitalibus, mala oriuntur, quamplurimis absynthii, hederæ, genestæ, lactucæ caprinæ, pyri maturi, porri, rhamni, salicis, ac spinæ miris similitudinibus explanatur.

PEccatum assimilatur absynthio.

Primo, quidem ratione amaritudinis: primo, quia absynthium sua amaritudine lædit gustum. Gustus animæ est intellectualis appetitus, qui ita ex peccato inficitur, ut ei dulcia & suavia, scilicet spirituales delitiæ, quæ de se sunt dulcissimæ, amaræ videantur, & asperæ, sicut gustui carnis absynthii amaritudine infecto etiam dulcia, quæ postea amara esse viden-

Isa. 5. videntur Isa. *Væ vobis, qui dicitis bonum malum, ponentes dulce in amarum.*

Secundo, quia absynthium suo forti odore offendit olfactum. Et sic peccatum non odore, sed potius fœtore mali exempli offendit olfactum proximi interiorem, scilicet quia scandalizat eum. Exod. Exod. 5. *Fœtere fecisti odorem nostrum.*

Tertio, quia in amaritudinem redigit lac, & vinum & omne dulce cui fuerit admixtum. Unde apes, quæ frequentant absynthium, faciunt mel amarum, ut dicit Dioscor. Diosc. Similiter peccatum amarum rem delectabilem, cui admiscetur, vertit tandem in amaritudinem, scilicet conscientiæ remordentis, vel pœnæ affligẽtis, sicut patet in luxuria & voluptate carnis, quæ maximè videntur delectabiles. Unde Prov. 5. Prov. *Favus distillans labia meritricis, & nitidius oleo guttur ejus: Novissima autem illius amara quasi absynthium.*

Item peccatum assimilatur hederæ.

Primo ratione frigiditatis, quia hedera, cum frigidæ sit naturæ, terram ubi crescit, frigidam esse indicat. Similiter peccatum frigidæ naturæ est, ita, ut calorem divini amoris excludat: & ubi peccatum crescit, certissimum indicium est, quod ibi calor divini amoris non sit, sed quod talis anima sit frigida à divino amore penitus destituta.

Secundo, ratione contrarietatis, quia umbra ejus est noxia, & tamen serpenti est gratissima. Sic peccatum quamvis homini sit summè noxium & damnosum, tamen serpenti infernali, id est, diabolo est gratissimum. Et ideo ubi talis est umbra peccati libenter requiescit. Job. *Sub umbra dormis*, &c. Job. 51.

Tertiò, ratione separabilitis: separat enim vinum ab aqua, nam sicut dicit Plin. Plin. mira est hederæ natura frigida ad expiandum vina. Nam vinum ex vase fluere, & aquam, si quæ vino mixta fuerit, remanere, certum est. Similiter peccatum trahit de vase cordis vinum divinæ consolationis, & reliquit ibi aquam tribulationis, & ideo de peccatoribus verè potest dici illud Joan. *Vinum non habent*, scilicet consolationis internæ. Ioan. 3.

Item peccatum assimilatur ginestæ, quia ginesta crescit in locis incultis & saxosis. Loca autem inculta sunt peccatorum corda, quæ pœnitentiæ studio, vel labore non excoluntur: & saxosa loca sunt corda dura, quæ nullo compunctionis humore molliuntur, & in talibus peccatum multiplicatur & crescit. Ioan. 8. Item ginesta est signum sterilitatis. Et similiter peccatum sterilitatis fructuum, scilicet meritorum, non solum est significativum, sed etiam causativum. Item ginesta est saporis amari, quia scilicet peccatum conscientiã amaricat, & insuper (ut dictum est) inducit amaritudinem pœnæ sequentis. Item ginesta est nigri seminis, quia plerunque peccatum inducit, & relinquit infamiæ denigrationem. Vel nigra semina sunt exempla deformia, ex quibus alii nigri & deformes peccatores generantur. Item peccatum mortale scilicet corde generatum, extinguit omnia merita, & omnes virtutes formatas. Unde assimilatur cuidam lactucæ sponte nascenti, quæ dicitur caprina, de qua dicit Plin. quod si in mari Plin. projiciatur, omnes pisces qui in vicino sunt, moriuntur. Mare est autem cor humanum, in quod si peccatum ingreditur, omnia merita & virtutes occidit. Unde Jac. *Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem*, scilicet virtutum animæ. Iac. 1. Item licet peccatum animæ habeat in se quandam transitoriam dulcedinem, tamen multa mala in anima facit. Cujus exemplum apparet in pyro maturo, quod habet in gustu quandam aquosam dulcedinem, tamen ejus substantia est frigida, & sicca, & stiptica: sic peccatum habet dulcedinem aquosam, id est, delectationem transitoriam. Aquosum enim & humidum cito fluit, & faciliter transit: tamen postea peccatum infrigidat, in anima calorem charitatis extinguendo, desiccat, humorem gratiæ vel devotionis consumendo; & constipat, sordes conscientiæ detinendo, ut scilicet peccatum inductum, ne faciliter de corde per pœnitentiam emittatur.

Item peccatum assimilatur porro, quia porrum nimis sæpè comestum (ut dicit

Plin. Plinius) inflationes generat: quod pertinet ad superbiam, quæ animos tumidos facit. Item sitim generat, quod pertinet ad avaritiam, quæ sitim, id est, ardorem habendi inextinguibilem gignit. Item somnium provocat: quod pertinet ad accidiam, quæ pigros & somnolentos reddit. Item acies oculorum hebetat: quod pertinet ad invidiam. *Eccl.1.* Eccl. *Nequam oculus invidi.* Item sanguinem inflammat: quod pertinet ad iram, quæ sanguinem circa cor accendit (ut dicit Damasc.) *Damasc.* Item Venerem stimulat, id est, luxuriam excitat. Item ventrem mollificat, quod potest referri ad gulam, quia gulosi circa ventrem insistunt, & sibi mollia & delicata quærunt.

Item peccatum assimilatur rhamno, quæ est herba à principio mollis, sed quantò plus crescit, tanto durior fit, & in acutiorem aculeum indurescit: Sic peccatum à principio est suave, sed postea quanto plus crescit, plus in eo induratur, & in fine per illud aculeus æternæ compunctionis inducitur. Item rhamnus (ut dicit Josephus) *Joseph.* proprium habet ignem ex se proferre. Nam ejus folia postquam cadunt, & desiccantur, multæ siccitatis, & cujusdam unctuositatis esse dicuntur.

Ideo quando adest fortis impressio caloris solaris, rhamnus facilè inflammatur. Cujus occasione vicina sæpè nemora incenduntur. Similiter peccatum profert ex se ignem, id est, inordinatum ardorem, ita quod folia ejus, id est cogitationes, vel delectationes peccati, postquàm ceciderunt in consensum operis, tunc deficcantur ab humore gratiæ, & efficiuntur unctuosæ, id est lubricæ, quia unctuosa lubrica sunt, ita quod ad fortem impressionem, sive fervorem tentationis facilè appetus hominis inflammatur, & omnes vires animæ incenduntur, & etiam omnes corporis partes. *Judi.9.* Judi. *Egrediatur ignis de rhamno & devoret cedros Libani.*

Item peccatum assimilatur salici primo ratione augmenti, quia cito crescit. *Isidor.* Unde dicitur secundum Isid. quia cito in altum salit. Sic peccatum hominis brevi tempore multum crescit, quia secundum *Gregor.* Gregor. peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad illud transit, sicut ex crapula nascitur luxuria, &c.

Secundo, ratione ligamenti, quia salicibus utuntur homines ad ligandū vires, sic peccata ligant mentem. *Isa. 5.* Isa. *Quasi vinculum plaustri, peccatum.*

Tertio, ratione impedimenti, quia semen salicis dicitur hanc virtutem habere, ut si quis illud in poculo hauserit, generare non poterit, ut idem Isid. dicit. Sic peccatum impedit, ne opera meritoria homo gignere, id est, facere possit. Sumus autem nos principia nostrorum operum quemadmodum natorum, id est filiorum, sicut dicit Philosophus, *Arist. Eth.* & ideo opera nostra filiis comparantur.

Quartò, ratione fundamenti, quia omnis salix tanto est in ramis fœcundior, quanto est terræ propinquior. Item salices, si binis pedibus à terra putentur, coarcentur ne in altum crescant, sed in latitudinem se diffundunt. Sic peccator, quanto magis rebus terrenis appropinquat per affectionem, & occupationem, tanto magis in peccatis abundat. Item quasi salix duorum pedum est peccatum operis, usq; ad delectationis consensum, puta cum homo consentit immomari in ipsa delectatione cogitationis. Tunc tamen licet non ascendat ulterius per consensum operis, tamen dum per morosæ cogitationis consensum in ipsa delectationis latitudine se diffundit, peccatum mortale committit.

Septimò, ratione detrimenti, quia salix ex antiquitate temporis patitur detrimentum putredinis. Nam postquam antiqua fit, cito putrescit, & ad medullam putrescere incipit. Unde sæpe dum exterius viridis videtur, & pulchra, interius est vacua, cava, & putrida, in cujus concavitate sæpè latent animalia venenosa, unde juxta salices dormire res est periculosa. Sic cum aliquis diu continuat permanens in peccato, putrescit per omnimodam corruptionem malitiæ: quam licet hypocrita conetur exterius cooperire, tamen ab interioribus eam non curat abiicere. Et ideo licet exterius ipse ali-

aliquando appareat justus, interius tamen est vacuus à virtute, cavus cupiditate, & putridus malignitate, id est, malitia corruptus. Unde in ejus concavitate, id est, cordis cupiditate, sunt animalia venenosa, id est conceptiones, & desideria fraudulenta, & periculosa, propter quæ periculosum est juxta eos dormire, id est, de eis confidere, vel eis adhærere.

Item peccatum assimilatur spinæ, quia quando à spina caro vulneratur, non recidit dolor, quamdiu spina totaliter non extrahitur. Sic quando est anima peccato vulnerata; semper mordetur, & cruciatur, quamdiu ipsum peccatum in conscientia detinetur. Et ideo necesse est, ut per pœnitentiam extrahatur.

CAP. LIV

Inferni pœna quantum acerba existat, ex Rhamni variis similitudinibus declaratur.

Pœna inferni assimilatur rhamno, ut dicit gloss. super Psalm. quia rhamnus est herba multum dura, nodosa, ramosa & spinosa. Nam folia habet aculeata, spinis acutissimis in lateribus consita. Similiter pœna inferni est dura, propter suam acerbitatem, nodosa, propter suam indissolubilitatem. Nam nodus fortis ligni est quasi indissolubilis. Unde signat illam pœnam indissolubilem, & interminabilem, quia damnatus, sicut nunquam absolvitur à culpa, sic nec à pœna. *Psal. 86.*

Item est ramosa, ut propter pœnarum multiplicitatem, & spinosa sive aculeata per subtilitatem; quia sicut spinæ subtiles, & aculeatæ penetrant, sic illæ pœnæ penetrant intima animæ. Sed miser ille peccator, dum est sub spinis peccati, antequam advertat, quod ducant eum ad duriores, & majores aculeos rhamni, id est, pœnæ inferni, permittit se à peccato totaliter absorberi, secundum illud Psal. *Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum, sicut viventes, sic in ira absorbet eos.* *Psal. 86.*

CAP. LV.

Pœnitentium perfectiones in quibus consistant actionibus, multis arboris aromaticæ, mali punici, & sambuci exemplis lucidè demonstratur.

Pœnitentes assimilantur arboribus medicinalibus, sive aromaticis. Et est causa aromaticitatis in arboribus (ut dicit Albumasar) terreum subtile commixtum aqueo subtili. Tanquam ergo arbores aromaticæ & medicinales sunt homines pœnitentes: quia pœnitentia habet medicinales virtutes ad curandum animarum languores, id est vitium, & in istis est subtile terreum, id est, attenuatio carnis, bene commixtum subtili aqueo, id est, compunctioni cordis. Illi autem in quibus hæc deficiunt, scilicet maceratio carnis, & compunctio cordis, non sunt aromatici, id est, verè pœnitentes. Et nota, quod arbor aromatica aliquando habet aromaticitatem in cortice, aliquando in flore, aliquando in fructu, ut patet in cinnamomo, quod est cortex, & in mace, qui est flos; & in muscata, qui est fructus. Sic pœnitentiam quidam habent tantum in cortice, id est, in exteriori ostensione, quidam tantum in flore, id est, in mentis affectione, quidam in fructu, id est, operis executione. *Album.*

Item pœnitentes assimilantur malogranatæ. Primò propter augmentum: nam malogranata, scilicet arbor, plus in latum quam in altum se diffundit. Sic pœnitens debet esse humilis, non ut quærat crescere in altitudinem dignitatis, sed in latitudinem charitatis, Psalm. *Ambulabam in latitudine.* *Psal. 118.*

Secundo, propter impedimentum, quia maximè impeditur à frigore. Est enim arbor frigoris impatiens. Unde in pruina citò pereunt flores ejus. Similiter homini pœnitenti maximè nocet frigus accidiæ. Et ideo pruina, id est, negligentia, destruit flores ejus, id est, bonas affectiones.

Tertio, pœnitentes assimilantur malogranatæ propter fructum, quia quædam

 faciunt

faciunt poma dulcia, quædam acetosa: acetosa sunt frigida & sicca, dulcia vero calida & humida. Et ideo dulcia magis conveniunt medicinæ, ut dicit Isaac, & etiam Diosc. Quasi autem poma acetosa sunt opera pœnitentis facta ex timore: sed quasi dulcia sunt opera facta ex amore, & ista magis prosunt sanitati animæ: Vel acetosa sunt opera hypocritarum, dulcia vero sunt opera veraciter pœnitentium. Dicit enim Isidor. quod negant medici corpora nostra mali punici cibo nutriri. Et dicunt, quod plus congruunt medicinæ, quam corporis alimento. In quo significatur, quod pœnitens debet intendere ad sanandum mentem, & non ad implendum, vel impinguandum ventrem.

Isidor.

Item pœnitentium afflictio assimilatur sambuco, de quo dicunt Plato, Dioscor. & Plinius, quod si cortex ejus medius radatur versus superius, purgat ventrem per partem superiorem: si vero radatur versus inferius, purgat per partem inferiorem. Tunc autem sambuci cortex versus inferius raditur, quando pœnitentis caro timore infernalis supplicii affligitur, qui timor dum à peccatis revocat, quasi à parte inferiori purgat; sed tunc versus superius raditur, quando spe vel desiderio præmii maceratur, ut dum sic carnem macerando abstergit, pœnitens sordes peccati quasi à se purgat à parte superiori.

CAP. LVI.

Quæ ad peccatoris conversionem requirantur, quæve pœnitentiæ radix, gradus & perfectio existat, explanatur: quæ arboribus variis, ac Helleboro, Myrrhæ, nuci, cauli, paliuro, arbori Aloës, Absynthio, Betæ, cimino, cucurbitæ, centaureæ, & demum hederæ, quamplurimis perspicuisque exemplis assimilatur.

Pœnitentia assimilatur arbori.

Primò, propter arboris generationem. Sunt enim secundum Aristotelem, quinque species sive modi generationis arboris, sive plantæ. Unus est ex semine, alius ex putredine, tertius ex aquæ humore, quartus ex plantatione. [Qu]intus ex insertione. In his designantur quinque, quæ summè valent ad generationem pœnitentiæ, id est, conversationem peccatoris. Primum est verborum Dei auditio, & hoc designatur in semine, quia semen est verbum, ut dicitur Matt. Secundum est mortis meditatio, & hoc designatur in putredine, quia per mortem corpus in putredinem resolvitur. Job. *Putredini dixi: Pater meus es.* Tertium est eleemosynarum largitio: & hoc designatur in aquæ humore, quia (ut dicitur) *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.* Quartum est religionis ingressio, & hoc designatur in plantatione quæ maximè competit juvenibus. Psalm. *Quorum filij sicut novellæ plantationes à juventute sua.* Quintum est bonorum societas, & conversatio. Nam quandoq; peccator justo adjunctus, trahitur ab eo & convertitur, & hoc designatur in insertione; Apostolus: *Tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius pinguedinis & radicis olivæ factus es.*

Arist. de veg.

Matt. 13.

Iob. 17.

Eccl. 30.

Psal. 127.

Rom. 11.

Secundo, propter radicis infixionem: Nam arbor (ut dicit Isid.) ab arvis nomen accepit, eo quod fixis radicibus terræ inhærere consuevit. Oportet ergo ad hoc, quod arbor sit firma, ut radices ejus in terra profundentur, & quanto arbor radicem profundius figit, tanto attrahit plus humoris, & si fructificatura sit, plus abundat in foliis, fructibus, atque ramis. Item oportet quod radices arboris ipsi terræ cohæreant, & conglutinentur, unde dicit Aristoteles, quod lutum unctuosum & tenax citò producit plantam; & facit eam esse durabilem. Sicut ergo arbor immobiliter per radicem est infixa terræ, ita pœnitentia per humilitatem & charitatem oportet quod sit immobiliter infixa animæ sive cordi, & perseveranter, ita ut pœnitens præterita mala plangat, & iterum plangenda non committat. Profundatur autem radix pœnitentiæ in corde per humilitatem, in qua quanto profundius descendit, tanto de humore gratiæ plus attrahit, & per eam majorem copiam bonorum operum, & meritorum producit, sed conglutinatur pœnitentiæ radix cordi per

Isidor.

Aristot.

chari-

charitatem, quæ est glutinum unctuosum, per quam cito pœnitentia augetur, perficitur, & conservatur. Unde Apost. *In charitate radicati, & fundati.*

Ephes. 5.

Tertio, propter animæ vegetabilis informationem. Nam secundum Philosophum: In arboribus & plantis non est anima sensibilis, sicut in brutis, propter quod arbores & plantæ sensibilibus passionibus non afficiuntur, quia nec percussæ sentiunt, nec scissæ dolent, nec quando cibantur delectantur, nec spirant, nec respirant, nec dormiunt, vel vigilant, nec aliis passionibus subjacent, quæ sunt animæ sensitivæ. Est ergo in ipsis arboribus & plantis informatio solius vegetabilis animæ, secundum quam est in eis generatio, cibatio, augmentatio, & renovatio: quæ omnia competunt suo modo pœnitentiæ. Nam primo necessarium est pœnitenti, ut passiones sensitivas, vitiosas, scil. & inordinatas à se omnino removeat, scilicet, ut percussus injurias non sentiat per impatientiam; & scissus, vel laceratus verbis non doleat per iracundiam, quæ scil. cum ad odium, sive vindictam inclinet: nec etiam quando cibatur in cibo delectationum voluptatis, sed solum sustentationem necessitatis quærat. August. Hoc me docuisti domine, ut quemadmodum medicamenta, ita & alimenta sumpturus accedam. Item non debet spirare, id est, vel in se indignationem attrahere, vel ex se furorem emittere eo modo, scil. quo dicitur de Saulo. Actor. *Saulus adhuc spirans minarum & cædis, in discipulos domini,* &c. Item non debet dormire per negligentiam, nec etiam vigil esse ad cogitandam, vel explendam malitiam. Sed debet in pœnitentibus esse generatio virtutum sive bonorum operum, cibatio lachrymarum vel divinorum verborum, augmentatio laborum & meritorum, & etiam renovatio conversationis, & morum.

Arist. de veg.

Aug. 10. conf.

Actor. 9.

Quartò, propter fructuum defectionem. Sunt enim quædam arbores, scil. quæ habent solum folia, & non fructus: quod accidit propter abundantiam humoris aquosi, qui est materia foliorum. Et propter defectum humoris unctuosi, qui est materia fructuum. His ergo assimilantur falsi pœnitentes, qui habent solum apparentiam frondium, id est, exteriorum morum, sed non utilitatem fructuum, id est, verorum operum. Possent etiam talibus assimilari qui habent solum folia, id est, verba, & non fructus, id est, opera, sicut doctores mali, qui habent doctrinam sine vita: quod est propter abundantiam amoris mundani, & defectum amoris divini. Quædam vero arbores sunt, quæ faciunt fructum ante folia, quod accidit (sicut dicit Philosophus) propter abundantiam humoris unctuosi: quem, cum calor naturalis digesserit, cum auxilio caloris solaris cito ad maturationem adducit. Unde talis humor unctuosus abundans prohibet humorem aquosum, qui est foliorum materia, ne ascendat ante fructum in tali planta. Istis sunt similes illi qui student bona opera facere prius quam bona verba docere; ita ut bona vita præcedat bonam doctrinam, vel illi qui prius intendunt operibus activæ vitæ quam refrigerio vel decori vitæ contemplativæ, siquidem contemplativorum internæ meditationes animam decorant, & umbræ refrigerum præstant, sicut & plantarum folia. Opera autem activæ vitæ laboriosa quidem sunt, tamen fructuosa: unde activæ vitæ merita fructibus comparantur. Et ideo tales si habeant abundantiam humoris unctuosi, id est, compassionis & pietatis, & caloris naturalis, id est, amoris proximi, ad quem etiam natura inclinat, ex tunc à calore Solis, id est, amore Christi citius efficiuntur in vita activa perfecti per fructus bonorum operum: & ideo postea congruentius producunt folia verborum. Quædam tamen arbores sunt, quæ simul producunt fructus & folia, sicut illæ quæ prædictos humores habent proportionabiles, quibus similes sunt, qui in humore mentis devotæ, & in humore aquoso salubris scientiæ positi abundanter simul dicunt & faciunt. Actor. *Cœpit Iesus facere, & postea docere.* Sunt etiam & aliæ quædam arbores quæ citius producunt folia quam

Actor. 1.

fructus, & hoc propter abundantiam humoris aquei, & defectum humoris unctuosi; quia calor humorem aqueum citius attrahit ad locum productionis foliorum, quam unctuosum ad productionem fructuũ. Similiter illi qui habent multam scientiam, & parvam devotionem, facilius & citius dicunt verba, quam producant opera.

Item pœnitentia interior, si fit cum debita præparatione & moderatione, & exercitione, purgat, & sanat animam, cujus exemplum apparet in helleboro, qui à fluvio ubi nascitur, sic est dictus; quia dicitur habere virtutem mentem motam reducendi ad sanitatem. Item purgat corpus, quia lignum quod radices habet albas, humores phlegmaticos purgat: lignum vero, quod radices habet nigras, purgat choleram nigram; sed tamen nullus debet eo uti nisi prius materia digesta sit & temperata, & tunc etiam cum cautela; quia virtus ejus nimis est intensa, & præcipue radix alba multum laxat superius, & inferius. Unde sæpè nimia virtus hellebori est mortis inductiva.

Item debet, qui accepit helleborum, se movere, & à somno abstinere, unde Hypoc. dicit. Si vis helleborum ducere, move corpus, ne somnus accedat. Similiter pœnitentia ad hoc ut animam in peccato desipientem & insanientem ad debitum sensum reducat, & purget à corruptis & superfluis humoribus, id est, affectionibus; oportet præcedere interiorem digestionem & præparationem in ferventi contritione, sine qua pœnitentia exterior non est valida. *Hypoc.*

Item oportet in exteriori pœnitentia uti cautela & moderatione. Debet enim atteri, sed non occidi per immoderatam afflictionem.

Item movere oportet corpus in bonorum operum exercitatione, & à somno negligentiæ & otii abstinere. Item pœnitentia assimilatur myrrhæ.

Primo, ratione eminentiæ, quia myrrha est arbor in Arabia (ut dicit Isidor.) quinque cubitis alta, in quibus accipere possumus quinque pœnitentiæ gradus: primus est in contritione, secundus in confessione, tertius in oratione, quartus in eleemosynarum largitione, quintus in jejunii afflictione. Et isti tres ultimi gradus pertinent ad satisfactionem. *Isidor.*

Secundo, ratione effluentiæ, quia de arbore myrrhæ gutta effluit amara, multum, aromatica, ista vocatur myrrha, & (ut dicit Plinius) ista gutta, quæ per se manat non expressa, magis est pretiosa; & minus utiquè valet illa, quæ de cortice pretioso est abstracta. Hæc ergo amara gutta, est compunctionis lachryma ex contritionis amaritudine procedens. Hæc est Deo multum odorifera, secundum illud: *Quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris.* *Plin.* *Eccl. 24.*

Item est multum aromatica, id est, medicinalis. Exod. *Sume tibi aromatica myrrhæ primæ.* Habet enim hæc myrrha virtutem dissolvendi & consumendi quasi æqualiter, & etiam confortandi. Et similiter pœnitentis lachryma amara dissolvit peccata, consumit mala desideria, & confortat corda debilia, sed illa est per se expressa, quæ est voluntaria, & non coacta, & talis pœnitentia est valida, non autem illa, quam solus metus, seu coactio causat. *Exod. 30.*

Tertio, ratione efficaciæ: quia myrrha habet virtutem conservandi corpora mortua ex ea peruncta, imputrida & incorrupta. Similiter pœnitentia mortificatos corpore, sed spiritu vivificatos conservat à corruptione, & putredine peccati. Unde in hujus signum venit Nicodemus ad corpus Christi mortuum, ferens mixturam myrrhæ. *Ioan. 18.*

Item pœnitentia assimilatur nuci, quæ quidem exterius habet durum & amarum corticem, & interius habet nucleum dulcem & utilem. Unde his qui temperatæ complexionis sunt, & nucibus temperatè utuntur, proficiunt, quia omnibus cibis venenosis obsistunt. Et similiter est de pœnitentia, quia quamvis ejus opera exteriora videantur dura & pœnosa, ut jejunia & hujusmodi, & interius etiam requirant amaritudinem contritionis: tamen

tamen conscientiâ per ipsam purgatâ, invenitur fructus ejus dulcissimus, & efficacissimus ad resistendum omni cibo venenoso, id est, peccato, dummodo exterioribus operibus pœnitentiæ, ut abstinentia, & hujusmodi, pœnitentes utantur temperatè, id est, discretè.

Item pœnitentia assimilatur cauli.

Primo, ratione transplantationis, quia oportet caules transplantari, ut possint in suo esse perfici. Sic peccatorem oportet transferri de statu culpæ ad statum justitiæ, per transplantationem pœnitentiæ, ut possit spiritualiter perfici.

Secundo, ratione decoctionis. Oportet enim caules coqui, & elixari: in qua decoctione, licèt materia, id est, caulium substantia, sit minus bona, cum sit grossa, & dura ad digerendum, jus tamen ipsorum caulium est colativum, ventris humectativum, & laxativum: sed substantia sine jure est constiptiva. Sed multum de ipsorum malitia tollitur, si illa aqua projiciatur, & in alia decoquantur, & optimè pinguedine condiantur, ut dicitur in dictis. Sic etiam in pœnitentia necessarium est decoctionem peccatorum fieri per contritionis fervorem. Et quantumcunque peccata de se grossa sint & dura, jus tamen, id est, compunctio ipsorum peccatorum lachrymosa & fervida, est mentis laxativum & purgativum. Unde caulis substantia sine jure, id est, memoria peccati sine compunctione, potius est constipativa, id est, indurativa ad peccatum retinendum, quàm ad emittendum per confessionem. Et sicut ad tollendum caulium malitiam fit duplex elixatio, ita quod aqua primæ elixaturæ projicitur: ita ad tollendum malitiam peccatorum duplex fit in pœnitente compunctio: quia prima provenit ex timore pœnæ: secunda autem ex amore justitiæ, & hæc est perfectior. Unde adveniente secunda, prima projicitur: quia *perfecta charitas foras mittit timorem*: sed debet addi optima pinguedo, scil. contemplationis, & orationis devotio.

1. Ioan. 4.

Tertio, ratione electionis: quia caules debent eligi & accipi magis teneri, & meliores efficiuntur, quando à pruina primitus decoquuntur: quia dum calor ad caulium intima revocatur, melius substantia eorum digeritur, & mollior & sapidior invenitur. Similiter illi pœnitentes sunt magis ejecti, qui sunt magis teneri, id est, molliores ad flendum, vel ad amandum, vel compatiendum. Meliores etiam, & ferventiores efficiuntur, qui primo à pruina, ab adversitate mundana, & à tribulationum vehementia sunt tacti, & excocti, quia mala quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt, ut dicit Gregor.

Item pœnitentia quanto asperior, tanto magis valet ad frangendum corda dura, & ad expellendum venenosa diaboli tentamenta. Cujus exemplum apparet in paliuro, qui quamvis sit crudus, asperrimus, & spinosus, tamen habet quædam capitella spinosa, in quibus sunt semina ad calculum frangendum, & contra morsus venenatos valentia, ut dicit Diosc.

Diosc.

Item pœnitentia est similis arbori aloës, quæ est arbor aromatica in India nascens.

Primo enim aloë est arbor gustus amaricativæ, quia lignum ejus est subamari saporis. Hoc autem pœnitentiæ competit ratione contritionis, quæ amaricat gustum animæ ex ipsa recognitione culpæ. Isa. *Recogitavi tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Prov. *Aspersi cubile meum myrrha, & aloe.* Hoc cubile est conscientia, quod est aspergendum myrrha, id est, amaritudine ex memoria culpæ, & aloë, id est, amaritudine ex consideratione offensæ.

Isa. 38.
Prov. 7.

Secundo, aloë ore masticata, est cerebri immutativa. Nam odor ejus tunc maximè sentitur, cum ore masticatur: quia tunc odor aromaticus statim cerebrum tangere videtur. Tunc autem peccatum per pœnitentiam masticatur, quando oris confessione diligenter, & apertè narratur: & tunc ipsius confessionis odore, & vigore cerebrum immutatur, dum ex ejus resolutione confitentis facies lachrymis irrigatur: debet enim confessio esse lachrymabilis.

Tertio,

Tertio, aloë est humoris desiccativa: est enim (ut dicitur in Platone) calida, & sicca. Et hoc pœnitentiæ competit ratione abstinentiæ, per quam humor luxuriæ in corpore arescit; & amor spiritualis in mente accenditur, & calescit.

Quarto, est aloë odoris emissiva. Est etenim odoris suavissimi, atque fumi: cujus particula loco tymiamatis in altaribus adoletur, & hoc competit pœnitentiæ ratione orationis: quia cum purè, & devotè oratur, quasi quidam fumus, & odor suavissimus Deo ministratur. Hujus ergo particula prima est oratio mentalis: quia alia ejus pars est oratio vocalis. Prima ergo particula, dum in altari, cordis ferventer immolatur, ex ea ipse Deus velut ex suavissimo tymiamate recreatur.

Quinto, est aloë corporis confortativa. Nam lignum ejus stomachum confortat, & vinum decoctionis ejus bibitum debilitatem cordis & cerebri maxime juvat. Similiter pœnitentia confortat stomachum animæ, id est, mentem ad suscipiendum, & retinendum cibum spiritualis doctrinæ.

Item vinum decoctionis, id est, fervor, confortat cor debile ad largam dationem corporalis elemosynæ: confortat etiam cerebrum ad emissionem abundantis lachrymæ: vel confortat cerebrum, id est, sensum ad cautelam, & discretionem conscientiæ.

Item pœnitentia assimilatur absynthio.

Primo, quia absynthium habet virtutem amaricativam. Est enim tantæ amaritudinis, quod etiam ipsum mures, & vermes horrent. Et hinc est, quòd libros & pannos à vermibus, & muribus tutos servat, si quis cum eis in cistula sua absynthium ponat, ut dicit Diosc. Sic in corde pœnitentis debet esse contritio amarissima. Et hæc est, quæ repellit mures, & vermes. Mures sunt tentationes diabolicæ, vermes remorsus conscientiæ, quos removet & extinguit amaritudo pœnitentiæ.

Secundo, quia habet absynthium virtutem laxativam, scilicet propter caliditatem & amaritudinem. Unde si invenit materiam digestam, eam dissolvit & expellit. Et hoc competit confessioni pœnitentis: quia ex caliditate, id est, fervore, & amaritudine confitentis, ipsa confessio habet virtutem laxativam, id est, emissivam, & purgativam peccati: quia culpā, quam per contritionē invenit jam digestam, id est, ad purgationem & ejectionem paratam, dum confitetur, emittit & ejicit.

Tertio, habet virtutem destructivam, dicitur enim in Platone, quod absynthium virtutes habet contrarias, scilicet laxativam, & constrictivam. Nam sicut laxat ex caliditate, & amaritudine: ita restringit ex ponticitate, & grossitie substantiæ suæ, unde si materiam compactam invenit, compactiorem eam facit. Hoc autem competit pœnitentiæ, ratione satisfactionis, per quam dum peccatorum materiæ, & causæ subtrahuntur, ab ipsis peccatis pœnitens restringitur. Est enim satisfactio secundum August. peccatorum causas excidere, & eorum suggestionibus aditum non præbere.

Plato.

August.

Item pœnitentia assimilatur betæ, quæ est herba canis; Primo, propter coloris apparentiam, ejus enim species est duplex, una est alba, & alia nigra. Quasi autem pœnitentia alba est pœnitentia innocentium, sicut Joannis Baptistæ. Sed quasi nigra est pœnitentia peccatorum, sicut Mariæ Magdalenæ. Utriusque tamen betæ succus paribus instillatus (ut dicit Diosc.) caput purgat, quia utriusque pœnitentiæ virtus mentem purificat, sive à venialibus, ut pœnitentia innocentium, sive à mortalibus sicut peccatorum: vel una præservando à culpæ defectione, alia expiando à culpæ contagione.

Diosc.

Secundo, propter virtutis efficaciam. Est enim ejus virtus in humore in fronde, & in radice. In humore sive succo est ejus virtus ad conservandum capillos, ut dicit Diosc. Sic, & pœnitentiæ virtus & lachryma capillos capitis, id est, virtutes mentis reparat perditas, & conservat habitas. In fronde vero est virtus; quia folium

Diosc.

folium ejus tonsum, & morbo appositum ignem salvaticum extinguit. Quasi enim betæ folia sunt diversa pœnitentiæ opera, ut jejunium, eleemosyna, & oratio. Ignis autem salvaticus est ardor vitiorum sive avaritiæ, quem extinguit eleemosyna: sive luxuriæ, quem extinguit jejunium: sive abjectionis, & superbiæ, quem extinguit oratio mentem humiliando. In radice vero est virtus, quia sicut dicit Arist. super radicem betæ, sicut & super caulem potest inseri surculus, qui corroborat radicem, & in arborem transmutat. Radix betæ, id est, initium pœnitentiæ est timor; quia pœnitentia ex timore gignitur. In qua radice si surculus amoris inseratur, id est, ut timor pœnitentis sic cum amore charitatis, proficit pœnitens in magnam arborem, id est, in virum perfectum.

Item pœnitentia assimilatur cimino.

Primo, ratione complexionis, quia secundum Marcum, & Persium ciminum est calidum & siccum in secundo gradu. Pœnitentia enim est calida, & sicca: quia per compunctionem incendit mentem, & per abstinentiam desiccat carnem: & utrumque est in secundo gradu: primus enim gradus sive respectus est propter satisfactionem peccati, secundus propter cautelam futuri.

Secundo, ratione decolorationis: quia nimius usus, sive frequentia ejus (ut dicunt Dioscorid. & Plat. & Plinius) faciei discolorationem inducit: quia scilicet per indiscretam pœnitentiam, sive abstinentiam, corpus infirmatur, & facies discoloratur: & pallescit facies corporis propter diminutionem calidi sanguinis, & etiam facies animæ propter diminutionem fervoris.

Tertio, ratione operationis, scilicet, quoniam ciminum habet virtutem fumositatis subtiliativam, & digestionis confortativam. Quod facit pœnitentia, dum per abstinentiam subtrahit superfluitatem cibi & potus, quæ pertinent ad vitium gulæ.

Item habet virtutem ventositatis subtiliativam, & inflationis ventris restrictivã. Quod competit pœnitentiæ, in quantum ventum vanæ gloriæ subtiliat, i. e. annihilat, & inflationem superbiæ fugat.

Item dolorem stomachi mitigat, quod competit pœnitentiæ in quantum mitigat iram.

Item habet virtutem cum baccis lauri frigidi, reumatis curativam. Et hoc competit pœnitentiæ inquantum expellit frigidum humorem accidiæ.

Item habet virtutem sanguinis coagulati in oculo mixtum in cæra munda dissolutivam. Quod competit pœnitentiæ inquantum refrenat luxuriam: cujus impudicitia maximè in oculis congregatur, & ostenditur.

Item habet virtutem livoris carnis cum cæra bene mixtum, & sæpe appositum totaliter ablativam. Et hoc habet pœnitentia inquantum tollit livorem invidiæ.

Item habet virtutem faucium sanativam. Quod competit pœnitentiæ in quantum sanat vitium avaritiæ. Sunt enim avari quasi quædam fauces insatiabiles, quorum dolor & cruciatus est, quia non possunt habere quæ cupiunt, quem dolorem insatiabilis appetitus vera pœnitentia sanat.

Item pœnitentia assimilatur cucurbitæ.

Primo, ratione extensionis. Nam herba cucurbitæ in ramos, & folia pariter, & flagella ad modum vineæ se distendit & quibusdam ligamentis se undique connectit. Similiter pœnitentia ramificatur in compunctione, ubi sunt diversi rami, i. diversi compunctionis modi. Item habet folia, i.e. verba utilia in confessione, & flagella, i.e. opera pœnalia in satisfactione in quibus omnibus verus pœnitens se proficiendo distendit: sed nihilominus oportet quod undique se quibusdam ligamentis, i.e. firmis cautelis & adjutoriis connectat, ita ut in peccatum amplius non cadat.

Secundo, ratione floritionis. Habet enim quosdam flores albidos, quos immittit præcipuè contra noctem. Hi flores albi sunt mundæ affectiones, quæ oriuntur in corde pœnitentis, præcipuè contra noctẽ peccati. Psalm. *Laudabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis, &c.* Psalm. 6.

Tertio, ratione fructificationis. Ubi nota, quod cucurbita ad bene fructificandum indiget calore. Unde in terra calida maxime fructificat. Item humore, i. aquæ irrigatione, quia sæpe aqua rigari cupit.

Item appodiatione, quia sine appodiatione florere quidem potest, sed fructificare vix potest: imò tunc fructus ejus vel deficit, vel putrescit, quando non sursum à terra erigitur, & in lignis, vel virgulis se suspendit. Similiter pœnitentia bene fructificat, quando est radicata in charitatis amore. Hæc enim terra calida, est anima charitate succensa.

Item quando est rigata frequenti exhortatione, vel lacrymarum crebra effusione.

Item quando est appodiata sanctorum virorum familiaritate, vel cohabitatione, qui suis exemplis vel auxiliis pœnitentem erigant & sustentent.

Quarto, ratione complexionis, quia cucurbita secundum Plat. est frigidæ & humidæ complexionis, & qualitatis temperatæ. Et pœnitentia frigefacit ardorem concupiscentiæ extinguendo, specialiter per abstinentiam, & humectat in lachrymas resolvendo; sed in utroq; oportet esse temperamentum, & in jejunio, & in fletu.

Plato.

Quinto, ratione augmenti, & corruptionis: quia cucurbita citò crescit, & citò decrescit, & in terra sicca non proficit; & prima cortex ejus mollis est, sed postea cum ad maturitatem venit ad modum ligni indurescit. Sic pœnitentiæ fervor in quibusdam citò crescit & similiter deficit, sicut flamma prunarum. Prov. *Substantia festinata citò minuetur.*

Prov. 13.

Item non proficit pœnitentia in anima quæ est arida, sive ab aqua sapientiæ, sive ab humore compunctionis lachrymosæ sive ab humiditate pietatis affectuosæ.

Item pœnitens, licet à principio sit mollis & pavidus, tamen charitate solidante efficitur fortis & firmus.

Sextò, ratione curationis, quia cucurbita est febris acutæ purgativa. Est enim cucurbita elixata, febrem acutam patientibus cibus & medicina. Nam febris materiam per urinam purgat. Quasi enim acuta febris, quæ corpus incendit & vehementem sitim gignit, est avaritia, quæ appetitum inflammat, & insatiabile ad habenda desiderium causat: sed hanc febrem pœnitentia purgat & extinguit.

Item cucurbitæ succus valet contra tumorem oculorum: pœnitentiæ humilis lachryma valet contra superbiam, quæ oculos mentis quasi tumidos reddit.

Item cucurbita elixata calorem sedat, quia, sc. pœnitentia calorem concupiscentiæ & luxuriæ mitigat.

Item pœnitentia assimilatur centaureæ, quæ est herba amarissima, & cum amaritudine habet quandam dulcedinem admixtam. Unde dolorem ventris sedat, visum clarificat, paralysim curat, vermes ventris cum melle necat. Sic pœnitentia ex una parte debet esse amarissima, debet enim pœnitens esse amarus, quia merita sua perdidit; amarior, quia infernum meruit: amarissimus, quia cœlum sibi clausit. Sed cum ista amaritudine est dulcedo admixta de spe veniæ, quæ innititur bonitati divinæ misericordiæ. Ipsa ergo pœnitentia dolorem, sive tristitiam mentis provenientem ex ira, sive invidia restringit, visum interiorem obscuratum per superbiam, sive per avaritiæ pulverem, clarum facit, paralysim, i. accidiæ, sive negligentiæ frigiditatem, & immobilitatem expellit, vermes ventris, id est, corruptiones gulæ, vel luxuriæ extinguit.

Item pœnitentia quanto magis est amara, tanto est abundantioris gratiæ causativa. Cujus exemplum apparet in hædera, quæ licet sit sapore amara, tamen est uberum lacte repletiva. Unde hædera, ut quidam dicunt, dicitur ab hædo, quia sumpta in cibum à capris lac multiplicat, unde hædi nutriuntur. Sicut ergo hædera amara multiplicat lac caprarum in uberibus, ita amara pœnitentia multiplicat gratiam, & virtutes animæ in pœnitentibus.

CAP. LVII.

Quemadmodum ipsa pœnitentia perficitur, per nonnullas arboris proprietates, quæ & partibus animalis comparantur, eruditè demonstratur.

Pœni-

POenitentia diversis virtutibus perficitur, sicut arbor, sive planta diversis partibus integratur. Habet enim planta in se partes aliquas proportionabiles partibus animalis. Habet enim radicem loco oris, medullam loco ventris, quia in ea fit humoris decoctio, antequam transferatur in substantiam foliorum vel fructuum, vel ramorum, ut dicit Arist. Quidam tamen vocant medullam matricem, ut ipse Philosophus dicit, quia in ipsa humor plantæ seminarius, sicut fœtus in matrice continetur. Et quidam vocant medullam viscera, quia in ipsa separatio fit puri ab impuro, sicut in animalium intestinis. Quidam autem vocant eam cor arboris, quia ex ea procedit motus vitæ vegetabilis, sicut vita animalis procedit ex corde. Item habet arbor nodos loco nervorum, quia per eos partes invicem colligantur. Item habet venas, id est, rimulas, in quibus naturalis humiditas custoditur, & ad partes arboris derivatur.

Arist. de arb.

Item habet corticem loco corii, scilic. ad interioris ligni defensionem. Unde facit cortex in corpore arboris, quod facit corium in corpore animalis. Rami autem sunt sicut brachia, & ramusculi sicut digiti. Fructus autem & folia sunt sicut partes superfluæ, sicut capilli & ungues. Unde cadunt ab arbore subtracto humore, sicut cadunt pili de corpore animalis. Omnia autem prædicta instrumenta sunt etiam suo modo pœnitentibus necessaria. Oportet enim pœnitentem habere medullam, id est, cor compunctum, per cujus compunctionem spiritualiter vivificetur. Ezech. *Vita vivet*, &c. Item radicem, id est, os ubi fit confessio, per quam etiam nutrimentum spiritualis gratiæ attrahitur. Psalm. *Os meum aperui & attraxi spiritum*, id est, gratiam spiritualem ad animæ vegetationem. Nam non intraret per os animæ spiritualis gratia, nisi primo per confessionem esset purificata. Oportet etiam quod habeat ventrem, id est, mentem, in qua fit dilectio, per quam spirituale nutrimentum decoquitur. Sicut enim nutrimentum corporale non applicatur corpori, nec ei prodest, nisi fit per calorem naturalem primo digestum, ita & nullum spirituale nutrimentum, id est, opus de genere bonorum, potest prodesse, nisi sit per charitatis dilectionem decoctum. Corinth. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Item debet habere matricem, id est, humilitatem: in qua fœtus conceptus, id est, bonum propositum, vel bona intentio claudatur & conservetur: quia sicut dicit Gregor. perit omne quod agitur, si non in humilitate custoditur. Item oportet habere viscera, id est, considerationes, sive cogitationes, in quibus fit prudentia, discernens purum ab impuro, & utile à nocivo. Nam prudentia, sicut dicit August. est amor, ea, quibus juvatur, ab his, quibus impeditur, sagaciter eligens. Et dicitur prudentia esse amor non essentialiter, sed in quantū amor movet ad actum prudentiæ. Unde amor dicitur discernere in quantum movet mentem ad discernendum.

Ezech. 33.

Psalm. 181.

1. Cor. 13.

Gregor.

August. de mor. eccle.

Item habere debet nervos sive nodos, id est, unitatis & pacis colligationes. Et venas, id est, eleemosynas, in quibus conservatur naturalis humiditas, id est, misericordiæ pietas, quæ debet quasi naturaliter inesse homini, secundum illud Job. *Ab infantia mea crevit miseratio mecum, & de utero matris meæ egressa est mecum*, & etiam per eas ad membra nutrienda, id est, ad proximos sustentandum, defertur. Debet enim habere corium durum ad defensionem interiorum, id est, patientiam in adversis, quæ ab intrinseco eveniunt. Nam patientia, sicut dicit Greg. est custos omnium virtutum. Debet habere ramos, id est, brachia, & digitos ad satisfaciendum, & ad opera meritoria discretè operandum.

Iob. 31.

Gregor.

Item debet habere ornatum foliorum, sive capillorum, id est, modestiam, vel compositionem morum exteriorum.

CAP. LVIII.

Pruni exemplo, qualia pœnitentiæ opera esse debeant, breviter explanatur.

POenitentiæ opera quanto magis sunt humilia, & austera, & compungitiva, tanto magis valent contra peccata: cujus exemplum apparet in prunis: quia illa quæ sunt nigra aliquantulum, & acida, qualia sunt damascena, sunt stomacho meliora. Sunt enim frigida, quando sunt bene matura. Unde, quia bene infrigidant, & humectant, valent contra febrilem calorem, & ventris constipationem, Sic pœnitentiæ opera, quæ sunt nigra per apparentiam humilitatis, Cant. *Nigra sum sed formosa*, dicit anima pœnitens, nigra per humilitatem, formosa per charitatem.

Item dura per austeritatem laboris. Psal. *Laboratus in gemitu meo.* (*Psalm. 6.*)

Item acida per compunctionem mentis. Psal. *In cubilibus vestris compungimini.* (*Psalm. 4.*) Talia, inquam, opera refrigerant calorem febrilem, scilicet inordinatum peccandi appetitum extinguendo. Ecclesi. *Ignem ardentem extinguit aqua*, id est, ardorem peccandi compunctio lachrymosa, & constigationem, id est, duritiam obstinatæ mentis solvendo. Eccl. *Auferam de carne vestra cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.*

CAP. LIX.

Boni operis propositum facilius in Religione quam in hujus sæculi vanitatibus perfici, per olivæ exemplum declaratur.

PErficere non potest bonum propositum homo stando in sæculi vanitate: cujus exemplum apparet in olivis: quia olivæ, secundum Aristot. nunquam perfecte maturescunt in arbore, etiamsi per plures annos ibi contigerit eas stare. Unde debent colligi de arbore, & per plures dies coacervari in unam congeriem, & sic per mutuam compassionem confortato calore ad plenam perducuntur maturitatem. Quasi autem oliva suspensa in arbore est homo positus in sæculi vanitate. Hic etiamsi boni propositi liquorem intus contineat, ipsum tamen ad debitam maturitatem, id est, ad debitum finem ibi stando, nunquam plene perducit. Sed si inde separetur, scilicet à sæculi impedimento, & in congerie, id est, in congregatione alicujus sanctæ religionis seu societatis locetur, quia tales in operibus spiritualibus se mutuo fovent, confortato spirituali fervore, citius maturescet, id est, ad boni propositi finem perveniet. Et ideò Chrysost. de hoc ipso loquens, sub similitudine fici dicit, quod sicut difficile est, imò omnino impossibile, ficulneam juxta viam positam usque ad maturitatem perducere grossos suos, ita difficile est hominem in sæculo remanentem usque ad finem boni propositi pervenire. (*Ioan. Chrysost. in Matth.*)

CAP. LX.

Electi Dei perfectiones per quamplurimos Gith, nucis muscatæ, olivæ, graniq; piperis proprietatibus, lucidè patefiunt.

PErfecti viri assimilantur gith, quod est genus leguminis, colore nigrum, quantitate parvum, scilicet ad modum gummi.

Item dulcedine sapidum, & ideo in pane dulcorando spargitur. Sic sancti & perfecti viri sunt colore nigri per divini amoris adustionem. Nam ligna adusta remanent nigra, sed ista nigredo, scilicet divini amoris, non causat deformitatem, sed formositatem. Cant. 1. *Nigra sum, sed formosa.* (*Cant. 1.*)

Item sunt quantitate parvi per sui reputationem. Apost. *Ego sum minimus Apostolorum.* (*1. Cor. 15.*)

Item sunt dulcedine sapidi per contemplationem. Psal. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine*, &c. (*Psalm. 30.*)

Item perfecti viri dicuntur esse similes nuci muscatæ, quia inter nuces muscatas

sunt

sunt pro optimis eligendæ, quæ sunt graves, & solidæ interius, quæ cum franguntur, non pulverizantur, & subrubicundi coloris esse ostenduntur cum odori suavi & forti. Sic illi sunt perfecti & electi viri, qui sunt graves per prudentiæ maturitatem, solidi, id est, pleni interius per virtutum veritatem, qui non pulverizantur cum franguntur, id est, cum persecutionem & violentiam patiuntur, per inconstantiæ levitatem, quia pulvis levis est, & à vento mobilis.

Item, qui sunt rubicundi per amoris ferviditatem, & suaviter, & fortiter redolent per bonæ famæ suavitatem.

Item perfecti viri assimilantur olivæ: Primo, propter lignum. Nam lignum olivæ in radice habet amaritudinem, in medulla habet pinguedinem, & in ramis multitudinem. Sic viri perfecti habent in radicibus cordis, vel amaritudinem compunctionis erga defectus proprios, vel amaritudinem compassionis erga proximos afflictos, vel amaritudinem indignationis & zeli contra impios.

Item habent in cortice, id est, in corpore duritiem patientiæ, scilicet in laboribus plurimis; sed in medulla animæ habent pinguedinem gratiæ.

Item abundant in multitudine ramorum, id est bonorum operum.

Secundo, propter locum. Requirit enim oliva primo quidem locum temperatum, scilicet nec nimis calidum, nec nimis frigidum, magis tamen se habentem ad calorem quàm frigus.

Item requirit locum macilentum; quia non vult plantari in loco nimis pingui, sed macro.

Item requirit locum Soli expositum: multum enim diligit cœli rorem, & aëris serenitatem. Similiter in viris perfectis invenitur temperamentum, id est, moderamen prudentiæ, & macredo abstinentiæ, & Solis calor, id est, fervor amoris & devotionis infimæ. Ipsi enim maximè appetunt rorem cœlestis gratiæ, & in omnibus semper habere serenitatem conscientiæ.

Tertio, propter fructum: habet enim oliva fructum pinguem, dulcem & utilem. Similiter viri perfecti habent opera pinguia, dulcia, & utilia: pinguia scilicet propter devotionem, & dulcia respectu sui per delectationem, & utilia respectu proximi per sustentationem. Opera enim sanctorum virorum sunt Deo pinguia, ut sacrificium, ipsismet dulcia propter meritum, proximis utilia propter exemplum. Vel quia opera perfectorum virorum fiunt cum pinguedine pietatis, cum dulcedine charitatis, cum plenitudine utilitatis. Unde ex persona viri perfecti dicitur in Psal. *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei.* *Psal. 51.*

Item perfectus homo assimilatur grano piperis. Nam granum piperis est exterius nigrum, & interius album, sapore acutum, odore aromaticum, quantitate modicum, virtute magnum, actu frigidum, potentia calidum, cujus virtus non sentitur dum est integrum, sed postquam masticatum fuerit, vel contritum. Similiter homo perfectus est exterius niger, id est, despectus per apparentiam, vel niger, id est decoloratus per pœnitentiam, sed interius albus per innocentiam.

Item in sapore acutus, per subtilitatem sapientiæ, odore aromaticus, per suavitatem famæ. Item quantitate modicus, per reputationem humilitatis, & apparet virtute maximus per efficaciam operis actu frigidus circa temporalia, potentia, sive potenter calidus, circa spiritualia. Cujus virtus non sentitur dum est integer, id est, ab injuriis intactus, sed cùm fuerit masticatus per injuriarum oppressionem, & contritus per adversitatum & tribulationum passiones, tunc maximè per patientiam ostendit suæ virtutis perfectionem, *patientia enim opus perfectum habet*, ut dicit Jac. *Jac. 1.*

CAP. LXI.

Perseverantiæ virtus quanta nobis conferat dona, exemplum lauri brevissimè præmonstratur.

PErseverantia assimilatur lauro.

Primò, ratione viriditatis, eo quod suo virore, nec hyeme, nec æstate hæc arbor spoliatur. Sic ergo debet homo perseverare in bono, ut nec hyeme adversitatis, nec æstate prosperitatis virorem virtutis amittat.

Secundo ratione securitatis, hic enim esse arbor dicitur, quæ securat à fulminibus, à phantasmatibus & à vermibus. Propter primum dicitur in historia Scholastica, quod Tiberius Cæsar cœlo tonante laurum in capite solitus erat ferre, ne posset lædi à fulmine. Propter secundum dicitur in eodem libro, quod Rebecca propter morem gentium, quem in parentibus viderat, serta lauri capiti suo imposuit, & ramis herbæ, quæ Agnus castus dicitur, incubuit, ut visiones veras videret, & phantasticas non sentiret. Quantum ad tertium dicit Diosc. quod folia ejus viridia sunt, quæ multum odorifera, si contrita & apposita fuerint, puncturas apum, & vesparum, & omnem tumorem lædunt, libros, & vestes, cum quibus ponuntur, à tineis & vermibus tutos servant. Similiter perseverantibus in bono, nec fulmina adversitatum, nec phantasmata dœmonum, nec puncturæ infirmitatum nocent, sed omnia finaliter eis prosunt. *Dioscor.*

Tertio, ratione dignitatis. Laurus enim dicitur à laude, eo quod ejus ramis & foliis cum laudibus victorum capita olim coronabantur, ut dicit Isid. Sic sola perseverantia est quæ laudem & coronam meretur. Nam sine perseverantia (ut dicit Gregorius) nec pugnans victoriam, nec victor accipit palmam. *Isidor.* *Greg. in mor.*

CAP. LXII.

Prælatorum quale sit officium, ac dignitas, ex variis mali similitudinibus edocetur.

PRælatus debet esse similis malo.

Primò, quia est arbor satis magna, quia quilibet animarum prælatus est, etsi non ratione personæ, saltem tamen ratione officii, satis magnus & honorandus. Unde August. Honore coram nobis prælatus sit, timore coram Deo substratus sit pedibus nostris. *Aug. in regul.*

Secundò, quia malus est arbor ligno solida: quia prælatus esse debet animo solido per constantiam, ut nec prosperitate corrumpatur, nec adversitate frangatur. Talis enim fortitudo requiritur in eo qui ad prælationem eligitur. Isa. *Forte lignum, & imputribile eligit artifex sapiens.* *Isa. 40.*

Tertiò, malus est ex cortice rugosa & nodosa. Cortex autem rugosa est humilis prælati apparentia: quia non decet prælatum Ecclesiasticum esse sæculariter pomposum.

Quarto quoque, quia malus est frondium densitate umbrosa: est autem quasi densitas & umbrositas frondium, affluentia & gratiositas verborum, quæ debet esse in prælato ad exhortandum.

Quinto quoque, quia malus est florum varietate decora. Hic autem decor florum est pulchritudo & decentia morum, quæ debet esse in prælato, vel quasi flores odoriferi & attractivi, sunt bona exempla prælati, in quibus abundare debet, secundum illud Tim. Exemplum esto fidelium, in verbo, in conversatione, in charitate. *1. Tim. 4.*

Sextò, quia malus est fructuum fœcunditate gratiosa, fœcunditas autem fructuum est abundantia bonorum operum, & præcipuè eleemosynarum, tam corporalium quam spiritualium. Apoc. *In omni opere bono fructificantes.* *Col. 1.*

CAP. LXIII.

Si imperfectus homo indies proficere voluerit, quid agere debeat, exemplo Hederæ, plantæque scitè gradibus septem declaratur.

PRoficere si velit homo imperfectus, & crescere in spiritu, debet perfectioribus adhærere. Cujus exemplum apparet in hædera, quæ secundum Isid. dicta est hædera, eo quod arboribus hæreat. Unde multum in altum se extendit, quamdiu murum, vel arborem invenit, cui appodiari possit, & hinc inde serpit, donec ad summum pervenit. Sic homo, qui vult *Isidor.*

vult spiritualiter crescere, debet talibus adhærere, qui sit ei pro muro ad defensionem, & arbore ad fructuum productionem, scilicet, ut eorum exhortationibus, & orationibus à tentationibus protegatur, & etiam eorum exemplis, quasi quibusdam fructibus reficiatur. Unde illis homo debet adhærere, de quorum verbis, vel exemplis spiritualem fructum capere possit. Et tunc hinc inde, id est, modo hoc verbum, modo hoc exemplum ad se capiendo, cito ad sommum perveniet, proficiendo.

Item pœnitens, vel imperfectus homo gradatim proficiendo perficitur, sicut arboris corpus non subito, sed paulatim, & gradatim augetur. Nam primo semen in herba erumpit, deinde herba in arborem crescit, dum herba in duritiem transit, & in arborem convalescit. Unde dicitur arbustum, quasi arboris hasta. Similiter etiam pœnitens non fit in continenti perfectus, sed proficit gradatim. Psalm. *Ibunt de virtute in virtutem*: unde Bern. Nolo repente fieri summus, sed paulatim proficere volo. Et ideo pœnitens à principio quidem est herba mollis, quia incipit cum timore, sed postea solidatur, & proficit in dilectione. Et nota, quod in corpore plantæ sunt septem gradus augmenti, qui debent esse in proficiente.

Psalm. 83.
Bern.

Primus gradus est in radicibus: habet enim planta radices loco oris, ut dicit Philosophus, quibus scilicet mediantibus humor trahitur ad totam substantiam arboris: & quanto plus augetur, tanto plus de humore attrahitur. Radices autem pœnitentiæ sunt timor, & dolor: quia dolet pœnitens de offensa, & timet de pœna. Et quanto est major dolor, & timor, tanto magis abundat mœror, id est, lachrymarum humor: quæ sunt pœnitenti animæ ut cibus & nutrimentum, secundum illud Psalm. *Cibabis nos pane lachrymarum, & potum dabis nobis in lachrymis.*

Arist. de veg. & pla.
Psal. 79.

Secundus gradus est in stipite sive ligno, quod est pars arboris fortior, solidior, & substantialior, quod à radice exiens usque ad summum arboris se extendit. Et ideo secundum ejus augmentum sive quãtitatem judicatur arbor magna vel parva. Hoc lignum in proficiente vel pœnitente, est charitas, quæ est virtus substantialior ad merendum; fortior ad aggrediendum, & solidior ad sustinendum: Unde secundum ejus quantitatem, & ejus augmentũ, judicatur aliquis apud Deum magnus vel parvus. Unde Aug. dicit. Si vis scire quantus iste est, scias quantum diligit iste. Si enim multum diligit, magnus est: si parum diligit, parvus est: si nihil diligit, nihil est. *Si enim charitatem non habuero nihil sum.*

Aug. de civ. Dei.
1. Cor. 13.

Tertius gradus est in cortice exteriori, quæ est ad defensionem ligni. Unde ejus augmentum oportet quod sit proportionatum & commensuratum ipsi ligno interiori secundum ejus extensionem & exigentiam. Unde aliquæ arbores habent corticem subtiliorem, aliquæ graciliorem, secundum ligni possibilitatem majorem vel minorem. Hæc autem cortex in pœnitente est exterior abstinentia & custodia, per quam defenditur spiritus à tentationibus multis, sed tamen abstinentia oportet quod sit mensurata, & discreta, scilicet major vel minor, secundum exigentiam spiritus, & valetudinem corporis, & non omnibus eadem abstinentia competit, sed diversa. August. Distribuatur unicuique vestrum victus & tegumentum non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, sed potius unicuique, sicut cuique opus fuerit.

August. in Reg.

Quartus gradus est in ramis, per quos intelliguntur opera pœnitentiæ, quæ debent procedere ex charitate, ad hoc ut sint fructuosa, id est meritoria, sicuti rami fructificantes pullulant stipite. Et nota, quod quanto humor est abundantior, & calor fortior, tanto arbor est ramosior: Sic quanto in pœnitente plus abundat calor dilectionis, & humor compunctionis sive compassionis ad proximum, tanto est ramosior, id est, operosior.

Quintus gradus est in foliis, i. in verbis. Dicit enim Aristot. quod folia sunt propter fructum: quia etiam verba debent esse talia, quod prosint ad meritum, & in

Arist. de veg.

talibus

talibus foliis bonum est abundare & incrementum suscipere: sicut sunt verba divinæ laudis, confessionis, orationis, vel exhortationis.

Sextus gradus est in floribus, per quos intelliguntur bonæ cogitationes, & affectiones, & quæ in pœnitentibus debent abundare.

Septimus gradus est in fructibus, id est, in meritis. Arbor enim multum vel parum fructificat, non secundum multitudinem, vel paucitatem ramorum, vel secundum abundantiam, vel defectum caloris, & humoris. Sic est homo pœnitens, proficit in meritis, non secundum numerositatem operum, vel diuturnitatem temporum, sed secundum quantitatem humoris, & caloris, id est devotionis, & charitatis. Unde dicit August. quod non numerositas operum, non diuturnitas temporum, sed major charitas, melior quam voluntas, auget meritum.

CAP. LXIV.

Prosperitatis rerum temporalium effectus per multas fabæ proprietates summatim recensetur.

PRosperitas temporalis assimilatur Fabæ, quæ humorem grossum & inflationem gignit, stomachum lædit, grossum ejus sanguinem facit, & fumum, qui caput offendit, & somnia terribilia, & vana inducit. Sic temporalis prosperitas inducit inflationem superbiæ, voracitatem gulæ; per quam etiam ad litteram stomachus frequenter læditur. Vel venter in quo nutrimentum spiritualis doctrinæ recipitur & retinetur, est memoria, quam prosperitas temporalis lædit inducendo oblivionem Dei.

Item fumus vanæ gloriæ caput, id est, mentem offendit, replens eam fumositate vanitatis: unde nimia prosperitas temporalis infatuat, & inquietat caput rationis. Et ideo dicit Senec. Res inquieta fœlicitas temporalis: se exagitat, movet cerebrum, non uno genere alios in aliud irritat, hos in potentiam, alios in luxuriam, hos inflat, hos inflammat, hos mollit, & hos resolvit. Ipsa etiam gignit terribilia somnia, id est, terrores phantasticos, ut frequenter timeant, qui in prosperitatibus sunt, ea quæ non sunt timenda, sicut somniantibus accidit. Psalmus. *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.*

Senec. epi. 37.

Psalm. 13.

CAP. LXV.

Animæ humanæ pulchritudo, ac nonnullorum hominum perfectio in quo consistat, ex pulcherrimis arboris plantæque perfectionibus facilè cognoscitur.

PUlchritudo animæ assimilatur pulchritudini arboris. Nam pulchritudo arboris consurgit ex quatuor: primò ex staturæ proceritate, videlicet, quoniam arbor est alta, & est recta, & ramorum densitate debito modo conserta. Sic pulchritudo animæ primo in hoc consistit, quod sit recta per intentionem, alta per contemplationem, & ramis variis circunsepta, per variam virtutum adornationem, vel diversorum bonorum operum multiplicationem. Dan. *Arborem sublimem vidisti atque robustam, cujus altitudo pertingit ad cœlum, aspectus ejus ingens erat, & rami ejus pulcherrimi.*

Dan. 4.

Secundò consurgit pulchritudo arboris ex partium ordinabilitate: videmus enim in diversis arboribus, quod partes earum & rami diversimodè ordinantur, & secundum quod magis sunt ordinati & invicem proportionati, ita arbor redditur pulchrior vel minus pulchra. Isti autem rami possumus dicere quod sint sensus, & partes hominis exterioris; qui quanto magis sunt ordinati, & in suis moribus modesti, tanto redditur hominis conversatio & aspectus, & convictus pulchrior & gratiosior. Dan. *Magna arbor, & fortis, & proceritas ejus contingens cœlum, aspectus illius erat usque ad terminos universæ terræ; folia ejus pulcherrima.*

Dan. 4.

Tertiò, consurgit ex figuræ congruitate sive formositate: variantur enim arbores in figura: quia quædam partes arboris tendunt sursum, quædam deorsum, quædam

dam verò tenent medium : illæ enim in quarum medulla viget humor subtilis, quem calor ad superiora ducit, pyramidantur in modum flammæ quæ ascendit; Sed illæ in quibus est humor grossus & aquosus, inferius deprimuntur, & angustantur. Illæ vero in quibus est humor medius, medium tenent. Unde pars alia ascendit, & est causa elevationis, alia descendit, & est causa ingrossationis. Sicut ergo in arbore est triplex humor, sic in homine est triplex amor: unus qui eum elevat, & iste est amor subtilis, id est spiritualis. Alius, qui ipsum deprimit & gravat, & iste est grossus & aquosus, id est, terrenus & carnalis. Tertius est quasi medius, scilicet amor naturalis, vel amor socians, & animalis, qui de se non deprimit per peccatum, nec elevat per meritum. Et nota hic, quod duplex humoris digestio fit in planta, prima in radice, quæ fit in plantæ augmentatione: secunda fit in medulla plantæ, propter ejus completionem, maturationem, dilatationem, & conservationem, & sufficit hæc duplex digestio ad plantæ perfectionem, unde digestio tertia in solis animalibus invenitur, sicut Aristot. dicit: Sic etiam duplex digestio, id est purificatio, oportet quod fiat in anima, primo in radice, id est, in intellectu per puras cogitationes, & ista valet ad augendum fervorem spiritualem. Psalm. *In meditatione mea exardescit ignis*, Secundo oportet quod fiat in medulla, id est, in affectu, scilicet ut habeat puras affectiones, & hoc facit ad maturitatem morum: & ad completionem operum, & ad dilatationem meritorum, & ad conservationem virtutum & donorum.

Arist. de anim.

Psalm. 38.

Item quarto consistit pulchritudo arboris sive plantæ in coloris viriditate. Nam planta quanto viridior, tanto pulchrior. Sed nota, quod quædam plantæ sunt quæ semper virescunt, sicut arbores quæ compactam & solidam habent substantiam, & in quibus est sufficientia humoris. Quædam vero arbores sunt quæ viriditatem suam aliquando amittunt. Sunt enim frondosæ & virides in æstate, sed sine frondibus & viriditate in hyeme; sicut illæ quæ raram & porosam substantiam habent, quod est propter defectum humoris, quia quando humor nutrimentalis non sufficit, natura illum subtrahit à partibus non necessariis, puta à foliis, ne deficiat necessariis. Quædam vero sunt quæ aliquando virescunt, scilicet in æstate; quandoque vero pallescunt, scilicet in hyeme, folia tamen sua non perdunt, nam fortem habent calorem sibi incorporatum, & dum ipse calor ad interiora arboris fugit, à facie frigidi aëris exterior facies arboris maximè in foliis glauca fit & pallescit. Non tamen planta talis expoliatur foliis propter viscositatem sui humoris, & intensionem caloris. Plantis ergo illis quæ semper virescunt, assimilantur virgines, quæ summum virorem carnis semper tenent in virginitate. Plantis verò quæ aliquando viriditatem foliorum servant, aliquando verò eam perdunt, assimilantur conjugati, qui quandiu matrimonii servant honestatem, virides aliquo modo possunt dici, id est, continentes: unde vocatur continentia conjugalis: Sed quando fidem thori non servant, vel matrimonio indebitè utuntur, præcipuè in casu ubi fit peccatum mortale, tunc ex toto viriditatem perdunt; id est continentiæ honestatem. Plantis autem quæ uno tempore pallescunt, & alio virescunt, similes sunt viduæ. Nam in quibusdam invenitur tam fortis calor interioris amoris, & tam viscosus, id est, tam tenax humor devotionis, quod in matrimonio licet aliquo modo pallescunt, ut in usu matrimonii delectationem carnis sentiendo: tamen propter hoc foliis, sive foliorum viriditate non expoliantur, quia non ratione libidinis, nec etiam indebito modo ipso matrimonio utuntur, sed iterum revirescunt quando sunt postea viduatæ, quia continentiam servant, & gratiam Dei per bona opera conservare & multiplicare procurant.

(***)

CAP. LXVI.

Religionis, Religiosique perfectio quo pacto agnoscatur, & conservetur, à Pineæ Rosæque proprietatibus, perspicuis definitur exemplis.

REligio assimilatur pineæ, quæ est pini fructus.

Primo, ratione apparentiæ sive figuræ. Nam fructus pini, quanto magis in imo juxta stipitem apparet grossus, & in rotundum dilatatus; tanto plus in summo pyramidalis est & acutus. In quo figuratur, quod Religiosi quanto plus se dilatant & distendunt circa inferiora, tanto plus muniuntur circa superiora: vel in hoc significatur, quod Religiosus circa inferiora debet esse simplex & grossus, & circa superiora subtilis & acutus. Secundo ratione continentiæ, quia pinea est nux magna, continens in se multa grana, testis valde duris inclusa, quæ per ordinem sunt invicem conjuncta, quibusdam tamen testarum folliculis, quasi quibusdam parietibus sunt distincta, & licet testa sit multum dura, fructum tamen dulcissimum in se claudit. Hæc nux magna, religio est, quæ est magna propter magna vota, vel propter magna opera, in qua contineri debent multa pretiosa grana, id est, multæ devotæ personæ, valde autem duræ testæ quibus includuntur, sunt difficiles observantiæ regulæ, quibus obligantur: quæ si non essent duræ, non essent conservativæ. Et hæc grana debent invicem glutino charitatis, & pacis, & regularis unitatis esse conjuncta, & tamen in suis actibus & moribus ordinata & distincta, non tantum cellis & hospitiis, sed & officiis, & temporalibus opetibus congruis. Et licet testa, id est, exterior regula, vel institutionum observantia videatur esse dura, non tamen est fugienda, quia dulcissimum tam gratiæ in præsenti, quam gloriæ in futuro includit in se fructum. Unde dicitur. *Omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudii, sed mœroris; in fine autem exercitatis per eam dulcissimum fructum reddit justitia.* Hebr. 12.

Tertio ratione adhærentiæ; quia scilicet pinea est adhærentiæ valde fortis, & magnæ glutinositatis, quamdiu recens existit, suam pinguem humorositatem vetustate non perdit, sed postquam ille humor ejus consumitur, sic facilè aperitur. Similiter etiam Religiosi debent tam Deo quàm sibi mutuo per amorem & concordiam fortiter inhærere: ita quod diabolus non possit eos aperire, nec ab invicem dividere. Et talis fortis inhærentia est in pinea, id est, religione, quamdiu est ibi pinguis humorositas devotionis & gratiæ, sicut erat in principio quando Religiones incœperunt. Unde tunc sic erant clausæ diabolo, quod non inveniebat locum ingrediendi in eis. Sed nunc quasi per vetustatem temporis illa bona humorositas nimis diminuta videtur. Et ideo quandoque diabolus eas aperit, & dividit ab invicem faciliter, sed discordias, & invidias, & in scissuras & partialitates pessimas. Et ideo hodie Religiosos multos diversis vitiis dissipat, & maxime ambitionibus, superbiis, invidiis & multis aliis.

Item Religionem noviter ingrediens assimilatur propagini. Propago enim secundum auctores, est novella vitis. Nam secundum Isidor. propaginare, est palmitem terræ immersum sternere, & inde novam vitem producere. Isidor. Nam palmes sub terra mersus terræ admiscetur, & in radicem convertitur, qua nutrimentum attrahitur, ex quo vitis propagatur & nutritur, & augetur. Ille autem qui religionem ingreditur, quasi palmes terræ immergitur. Terra enim est religionis humilitas, in qua velut mundo moriens, qui ingreditur, sepelitur, sed ibi absconditus radicem charitatis mittit, per quam nutrimentum virtutum, & bonorum operum, & divinorum verborum ad se trahit, ex quo nutritur & proficit, quousque perficiatur etiam ad fructus aliis producendos. Item religio sine disciplinæ studio non conservatur, sed efficitur similis sæculo. Cujus exemplum apparet in rosa domestica, quia rosa domestica plantatur & colitur sicut vitis; & ideo si inculta remanserit, efficitur sicut sylvestris; sylvestris autem

autem transplantata, si bene culta fuerit, efficitur bona rosa. Quasi enim rosa domestica est religionis status. Nam præcipuè religiosis dictum est: *Estis cives sanctorum, & domestici Dei.* Sed hæc si negligitur, ut studio & correptione disciplinæ non colatur, efficitur sylvestris, id est, similis statui sæculari. Si autem è converso rosa sylvestris, id est, homo sæcularis, in religione plantetur, ubi diligenter cultu disciplinæ regatur, efficitur rosa Deo domestica, Angelis grata, & hominibus odorifera.

Eph. 2.

CAP. LXVII.

Qualis Religiosus esse debeat, & quomodo à laico differat, ex Anisi, Rosa, Arborumque sylvestrium, & hortensium proprietatibus, plurimis similitudinibus apertè declaratur.

Religiosus debet esse similis aniso, quod est herba.

Primo, quia semen anisi est quantitate minimum, quia scilicet religiosus debet se per humilitatem minimum reputare: exemplo Pauli, quia dicebat: *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei.*

1. Cor. 15.

Secundo, quia est figura rotundum: quia, scilicet Religiosus, debet se reddere ad modum obedientiæ promptum. Nam corpus rotundum est motui maximè aptum, sicut patet in cœlo, quod ideo factũ est sphæricum & rotundum, ut esset aptũ revolvi & moveri Matth. *Dico huic; Vade, & vadit: & alii, Veni & venit.* Sic debet Religiosus obedire suis prælatis.

Matth. 8.

Tertio, quia est sapore dulcorosum, id est, dulcedine plenum. Sic religiosus debet esse dulcis per mansuetam & benignam conversationem: debet enim habere dulcem animum, id est, dulcem linguam, & dulcem vitam, ut possit de ipso laudari Deus, & dici: *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.*

Quarto quoque, quia est in effectu virtuosum. Nam habet virtutem calculum frangendi, oppillationes splenis & hepatis aperiendi, dissolvendi, consumendi, & ventositates expellendi: quia scilicet Religiosus debet in se frangere calculum, id est, peccati duritiem per contritionem, & oppillationes intrinsecas aperire per confessionem, impietatis colligationes dissolvere per satisfactionem, humorem carnis & luxuriæ consumere per abstinentiæ subtractionem, ventositates vanitatis expellere per sui abjectionem.

Item Religiosus debet differre à sæculari, sicut rosa domestica à sylvestri. Differunt enim inter se primo in foliorum multitudine; quia sylvestres rosæ habent folia pauciora, sed folia hortensis sunt multa. Tanquam erga folia rosæ sunt dona & virtutes animæ, quæ plus debent abundare in Religioso, quam in sæculari, vel ut folia rosæ sunt verba sacræ doctrinæ, quibus effluere debet Religio, præcipuè ille, cui competit prædicare.

Item differunt in colore, quia folia hortensis sunt omnino rubea, vel omnino alba: sed sylvestris sunt modico rubore admixta. In quo significatur, quod Religiosis competit omnimoda charitas, quæ significatur in rubedine, & omnimoda puritas, quæ significatur in albedine. Unde in utraque debent Religiosi sæculares, quousque etiam bonos excedere.

Item differunt in odore, quia rosæ sylvestres sunt minus odoriferæ quam hortenses: quia Religiosi magis debent quam sæculares exemplis bonorum operum redolere.

Item differunt in virtute, quia hortenses sunt in sapore quodammodo mordicantes, & magnæ efficaciæ in medicina. Sic Religiosorum & præcipuè prædicantium ora, licet mordeant peccatorum vitia, tamen sunt eis valde medicinalia.

Item Religiosi debent differre à sæcularibus, sicut arbores hortenses à sylvestribus: sylvestres enim dicuntur, quæ nascuntur in sylvis, hortenses vero quæ plantantur in hortis; hortenses etiam excoluntur, sylvestres verò sibi relinquuntur. Unde dicit Aristot. quod domesticæ sive hortenses, si non fuerint cultæ, fiunt ut

Arist. de Veg.

sylvestres, & è converso sylvestres per debitam culturam fiunt ut hortenses. Et sicut ipse dicit, arbores sylvestres magis fructificant, quam hortenses, propter majorem humoris abundantiam parum unctuosi. Unde etiam fructus hortenses sunt majores, meliores & dulciores Dicit enim Arist. quod sylvestres conferunt hortensibus, quando eis ex opposito complantantur, quia sylvestres calidiores & sicciores, & ideo excitant calorem hortensium, & confortant.

In hominibus ergo quasi sylvestres arbores, quæ sibi ipsis, id est, proprio arbitrio relinquuntur, sunt personæ sæculares: Sed quasi hortenses, quæ sub cura & cultura hominum sunt plantatæ, sunt personæ Religiosæ, quæ sub cultura obedientiæ, & cura, & gubernatione sunt positæ Prælatorum. Unde si hujusmodi hortenses, id est, religiosi non fuerint culti, id est, à suis Prælatis correpti, & à suis excessibus refrænati, efficiuntur ut sylvestres, id est, sæculares. E contra autem sylvestres, id est sæculares, & peccatores, per culturam pœnitentiæ efficiuntur ut hortenses, id est Religiosi, & frequenter meliores quam multi ex eis. Isa. *Erubesce Sidon ait mare.* Gregor. Quia ex actione quorundam sæcularium confunditur vita Religiosorum.

Isa. 33. *Gregor.*

Item sylvestres, id est sæculares, quamvis faciant plures fructus, id est, plures eleemosynas, vel plures filios carnales, vel plures fructus temporales, scilicet per lucrum divitiarum, quam Religiosi pauperes & continentes, & non corporaliter negotiantes: tamen fructus, id est, opera spiritualia hortensium, id est, Religiosorum sunt majores, id est, majoris meriti propter obedientiam, & meliores, id est, melius perfecti propter diligentiam. Cum enim sunt pauperes & expediti à curis hujus mundi, possunt diligentius intendere operibus Dei, & sic melius facere.

Item sunt dulciores propter continentiam. Et quanto aliquis plus abstrahitur à delectatione carnis, tanto plus percipit de dulcedine spiritus. *Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.* In hoc etiam, quod sylvestres faciunt plures fructus quam hortenses, instruimur, quod nō debemus respicere ad operum multitudinem, sed ad operum bonitatem.

1. *Cor.* 2.

Item sylvestres, id est, sæculares suo calore, id est, suo temporali subsidio & favore conferunt hortensibus, id est, prosunt ipsis religiosis, eis temporalia conferendo, & quia etiam ipsi religiosi perficiunt sibi quoad meritum, ipsos sæculares ad spiritualia attrahendo.

CAP. LXVIII.

Quo pacto fraterna facienda sit correctio, propriaq; ac alienæ utilitati vacandum, porri exemplo breviter exprimitur.

SAluti & perfectioni propriæ debet homo primum intendere, deinde utilitati & saluti alienæ. Cujus exemplum apparet in porro: quia in primo anno semen non producit, sed in secundo: quasi in primo anno intendit solum propriæ perfectioni, sed in secundo producendo semen videtur quasi intendere aliorum propagationi. Similiter prædicator primo debet intendere sibi per profectum vitæ: deinde utilitati aliorum per semina doctrinæ. Unde Apost. *Attende tibi, & doctrinæ.* In cujus rei exemplum etiam Elias dixit mulieri viduæ: *Vade, & fac mihi primum subcineritium panem, & filio tuo, deinde tibi:* quia charitas hominis incipere debet à seipso. Unde & iste ordo etiam in semine eleemosynæ est servandus August. Qui vult ordinatè eleemosynam dare, à seipso incipere debet, & eam primo sibi dare: est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimèque dictum est, *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Ideo etiam ordo in correctione servandus est, scilicet, ut qui vult corrigere alium, prius corrigat seipsum, quia (ut dicit Gregorius.) mundus esse debet à vitiis propriis, qui curat aliena corrigere, quo tantò perspicacius in aliis fugienda videat, quanto hæc ipse per scientiam, & vitam verius declinat: quia nequaquam purè in membris maculam considerat oculus, quem pulvis gravat, & superjectas sordes tergere non valent

1. *Tim.* 4.

3. *Reg.* 17.

Aug. in Enchi.

Greg. 6. *Mor.*

Isidor. de sup. bon.

valent manus, quæ lutum tenent. Et similiter Isid. dicit, quod non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vitiorum contagionibus fuerit involutus. Improbum enim est arguere quidquam in alio, quod adhuc reprehendit in seipso.

CAP. LXIX.

Christi passionis, sanguinisque ipsius efficacia quanta sit, quæque in nobis beneficia conferat, per plurimas Balsami, opobalsamique virtutes perspicuè intelligi potest.

SAnguis Christi assimilatur opobalsamo, id est, liquori balsami. Primo, ratione originis. Sciendum enim, quod proprie arbor tota dicitur balsamum: lignum vero carpobalsamum, semen autem & succus opobalsamum, ex eo quod ferreis ungulis cortex ligni percutitur, & per corticis vulnera quasi per cavernas egreditur. Quod totum Christo competit ratione suæ passionis, cujus liquor, id est, sanguis, per cavernas corticis, id est, per vulnera corporis, ferreis clavis impressa effluxit. Bern. Scio, quod merita mea mihi non sufficiunt, & quod mihi deest, audacter usurpo ex visceribus Christi, quæ misericodia affluunt: nec desunt foramina per quæ defluant: Patet enim arcanum cordis per foramina corporis, patent viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto.

Bern. in serm.

Item Bern. Ex consideratione remedii periculi mei quantitatem cognosco, filius Dei jubetur occidi, ut pretioso sanguinis illius balsamo meis medeatur vulneribus.

Bern.

Secundò, ratione ponderis. Nam balsamum in aqua positum, mox fundum petit, si verum & non sophisticatum fuerit. Similiter sanguis Christi, & gloriosa ejus passio posita per meditationem in aqua tribulationis nostræ, mox fundum petit, quia graviorem se omnibus tribulationis nostris ostendit. Et sic tribulationes nostras gravitate sui ponderis leves & tolerabiles reddit. Greg. Si passio Christi ad memoriam revocetur, nihil est adeo durum, quod non æquo animo toleretur. Unde Apostolus: *Recogitate eum, qui talem sustinuit adversus semetipsum à peccatoribus contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes.*

Gregor.

Hebr. 12.

Tertiò, ratione incisionis. Nam in balsamo sola exterior cortex inciditur: Lignum autem nullo modo tangitur ferro. Sic etiam in Christo sola caro incisa est & læsa, ligno, i. divinitate nullam passionem vel læsionem sentiente, vel suscipiente. Nota etiam, quod tempore æstivo cum cultello osseo rami ipsius balsami leniter inciduntur, ne lignum interius lædatur, & sub cortice inciso vitreæ ampullæ ponuntur, in quibus guttæ stillantes colliguntur. Istæ ampullæ vitreæ sunt mentes puræ & humiles, scilicet vacuæ per humilitatem, & etiam vitreæ per puritatem, quæ recolligunt rememorando, & compatiendo guttas sanguinis Christi, & pœnas corporis ejus.

Quartò, ratione odoris; quia (secundum Plinium) omnibus odoribus præfertur balsamum: Balsamum enim illud est optimum, quod est odoriferum, ponderosissimum, semine maximum, mordens gustum, atque in ore fervidum, & colore rufum. Licet enim arbor balsami sive ejus frutex, quæ nunquam crescit ultra altitudinem duorum cubitorum, sit viti similis, & in foliis sit similis rutæ, sed albioribus semper manentibus, tamen liquor rufus est. Omnia autem prædicta habet sanguis sive Christi passio. Est enim odoriferus per attractionis suavitatem. Unde Christus dixit: *Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum.*

Plin.

Ioan. 12.

Item ponderosissimus, id est, gravissimus per doloris immensitatem. Thren. *Attendite si est dolor similis, sicut dolor meus.*

Thren. 1.

Item est semine maximus per propagationis fœcunditatem: quia multi filii Dei ex sanguine Christi, tanquam fruges ex quodam semine in terram sparso,

 proge-

progeniti sunt. Unde Christus assimilavit se grano frumenti in terram cadenti & morienti, quod multum frumentum affert.

Ioan. 12.

Item debet mordere gustum animæ per dolorem compassionis, & debet fervere in ore per verbum prædicationis, scilicet ut frequenter Christi passio prædicetur. Apostolus: Nos *prædicamus Christum crucifixum*, &c. Est enim sanguis Christi colore rufus: quia charitatis ardore, & cruciatus dolore vehementer excoctus, & est valde mirabile, quod balsamum, quamvis sit rufum, tamen vestem mundam non polluit, ut dicit Isid. Sed longe amplius est mirabile, quod sanguis Christi rubeus non solum non polluit, imo etiam immundos abluit. Apoc. *Dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.*

Isiod. Apoc. 1.

Quintò, sanguis Christi assimilatur balsamo, & hoc ratione valoris, valet enim balsamum ad multa: Nam fœtum mortuum educit, & hoc significat, quia sanguis, seu passio Christi, mediante pœnitentia, peccatum mortale de conscientia extrahit. Nam pœnitentia & cætera sacramenta in virtute passionis Christi operantur. Item balsamum mortua corpora incorrupta custodit: quia quantum dissolvit, tantum consumit. Similiter exemplum passionis Christi carnem quidem, id est, carnalia vitia mortificat; sed mortificatos carne à peccatorum corruptione conservat. *Nam qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.* Item balsamum morsibus venenosis occurrit: quia passio & crux Christi valdè tentationibus dæmonum obsistit. Et ideo figurata fuit in serpente æneo, cujus aspectus à morsibus serpentum liberat.

Gal. 5. Num. 21.

CAP. LXX.

Sanctorum virorum similitudines ac perfectiones breviter enarrantur, quæ ex variis florum, gariphylorum, palmitum, lignorumque thyinorum proprietatibus colliguntur.

Sancti viri assimilantur floribus. De quibus dicitur. *Flores apparuerunt in terra nostra*, id est, in Ecclesia, vel in carne humana. Sunt enim ad modum florum multi odoris, in exemplis quibus alios attrahunt. Apostolus: *Christi bonus odor sumus.* Cant. *Vineæ florentes odorem dederunt, & vox*, &c.

Cant. 2. 2. Cor. 2. Cant. 2.

Item sunt dulcis saporis in verbis, quibus audientium mentes reficiunt. Psalm. *Quam dulcia faucibus meis.* Prov. *Dulcia eloquia majora reperiet.*

Psalm. 118. Prov. 16.

Item pulchri coloris, id est, gratiosi aspectus in moribus suis, & honestis, & modestis, quibus intuentium oculos alliciunt, sicut dicitur de beato Stephano, quod *intuentes in eum omnes qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli.*

Actor. 6.

Item sunt sicut flores maximæ virtutis, scilicet in miraculis, & signis, quæ supra naturam ostendunt, sicut Christus dixit: *Signa autem eos, qui crediderunt, hæc sequentur. In nomine meo dæmonia ejicient*, &c.

Matth. 16.

Item flores campos, sylvas, & hortos sua pulchritudine exornant, & vestiunt. Nam in campis lilia, & in hortis rosæ, & in sylvis violæ inveniri consueverunt. Tanquam ergo lilia agri sunt virgines, quæ in agro corporis sui virginitatis candorem & odorem Deo exhibuerunt. Tanquam vero rosæ rubentes fuerunt sancti martyres, quorum vita fuit velut hortus, spina sæpe, hoc est multitudine pœnarum, & suppliciorum Christi amore circumdatus, in quibus velut rosæ albescentes puritate nituerunt, & velut rosæ rubeæ sanguine suo purpureo rutilarunt. Sed tanquam violæ sylvarum fuerunt Confessores, quorum plurimi in sylvis, seu eremis, Deum contemplantes, latuerunt: & omnes, velut violæ, odore bonæ vitæ redoluerunt: & per mentis humilitatem præcipuam inclinata semper capita Deo tenuerunt, sicut viola circa florem aliquantulum incurvatur.

Item sancti viri assimilantur gariophylis, quorum illi sunt electi, qui habent nigrum

nigrum colorem, acutum saporem, suavem odorem, & qui manu compressi emittunt aliquem humorem. Sic viri sancti & perfecti, sunt colore nigri per apparentiæ despectionem, sapore acuti per sapientiæ contemplationem, odore suaves per gratiæ, vel gratam conversionem complexione humidi per lachrymarum emissionem. Nam compressi injuriis plus juvant se lachrymis quam vindictis. Unde Ambrosius de se dicebat adversus milites Gothos: Arma mea, lachrymæ meæ fuerunt. *Ambr.*

Item gariophyli cerebrum & virtutem animalem confortant: quod faciunt sancti suis consiliis, cordis pavorem relevant suis exemplis, & virtutem naturæ deficientis in proximis adjuvant suis eleemosynis vel beneficiis.

Item sancti viri assimilantur palmitibus. Primò ratione nutritionis: quia palmites à vite nutrimentum suscipiunt. Et ideo tamdiu vivunt, & fructificant, quamdiu viti permanent uniti. Nam nutrimentum, quod à vite suscipiunt, solum quantum necesse est, retinent: quod vero superfluit, in materiam germinis, frondis, floris, & fructus transmittunt. Unde palmites à vite separati non fructus faciunt, sed arescunt. Sic simili etiam modo sancti viri, quamdiu per gratiam, vel charitatem viti Christo, qui dixit Joan. *Ego sum vitis vera*, sunt uniti, vivunt, & spirituales fructus faciunt: sed ab eo per peccatum separati non faciunt fructus vitæ, id est, opera vitâ æternâ digna. Et ideo dixit ipse Christus Joan. *Ego sum vitis, vos palmites: & sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis.* *Joan. 14.* *Joan. 15.*

Secundò, sancti viri assimilantur palmitibus, & hoc ratione insertionis, quia surculus unius palmitis, sive vitis, inseritur in alio palmite sive vite, & fructificat in eo. Unde docentur homines ex eadem vite facere uvas diversi coloris, quia si, dum vitis inseritur, viri fiat insertio in tribus ramis procedentibus ab uno ramo ipsius vitis, & cum uno surculo insertionis colorem rubeum apposueris, & cum alio album, & cum tertio colorem croceum, vel etiam alium, singuli palmites ex prædictis ramis procedentes, tales uvas faciunt, quales appositi sunt colores. Et similiter etiam posset fieri in aliis plantis suo modo. Sicut autem palmites, vel rami vitis invicem incorporantur per insertionem. Ita fideles Christi debent invicem uniri & incorporari per charitatis dilectionem. Et tunc unusquisque facit uvas diversorum colorum, quia scilicet participabit merita singulorum. Psalm. *Particeps ego sum omnium timentium te & custodientium mandata.* *Psal. 118.*

Tertiò, sancti viri assimilantur palmitibus ratione protectionis: quia palmites pampinis vestiuntur, quorum subsidio ab ardore & frigiditate defenduntur. Hi pampini sunt virtutes, quæ nos defendunt, & à calore prosperitatis, & frigore adversitatis. Nam in prosperitate ardet luxuria & gula: in adversitate vero frigescit invidia, & accidia. Sed à luxuria protegit pampinus continentiæ, à gula pampinus charitatis, ab accidia pampinus spei, quia spes præmii multum sollicitat, & confortat. Sed nota, quod quilibet pampinus (ut dicit Ambr.) est alicubi intercisus, ut solis calorem ad maturitatem fructus admittat. Et similiter quælibet virtus ad hoc, ut ejus fructus sit completus, i. ut faciat meritorium opus, oportet, quod admittat calorem solis, i. e. amorem charitatis, sine qua nullum opus esset meritorium, & nulla virtus perfecta. *Ambr.*

Quartò, sancti viri assimilantur palmitibus ratione colligationis. Nam palmites vitis quidam de se vincula emittunt, quorum adminiculo turbinibus ventisque resistunt, & suos fructus melius sustinere possunt. Multum enim à principio sunt graciles illi, & ideo hujusmodi retinaculis indigent quousq; fiant solis beneficio fortiores. Similiter etiam illi, qui sunt imbecilliores, & imperitiores, vel minores in via Dei, debent se majoribus atque peritioribus quibusdam obedientiæ, vel familiaritatis, & disciplinæ vinculis obligare & conjungere, ut susten-

sustententur ab eis, & eorum exemplo, consilio, & auxilio protegentur à turbinibus tribulationum, & ventis tentationum, quousque divinæ gratiæ beneficio ipsi efficiantur perfecti.

Quintò, sancti viri assimilantur palmitibus ratione putationis, videlicet, quia palmites singulis annis volunt putari, & magis fructificant, & si diu putati non fuerint, degenerant, & in labruscæ speciem se commutant. Et similiter homines qui volunt proficere, & in meritis dilatari, nec degenerare à justis, ne efficiantur peccatores, debent cogitatus & actus suos sæpè cum gladio linguæ per confessionem putare, & pronunciare, sed saltem semel singulis annis tenetur homo confiteri, ex præcepto Ecclesiæ, & debet putare vineam conscientiæ, sive vitæ suæ. Joan. *Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* *Joan. 15.*

Item sancti viri sunt similes lignis thyinis.

Primo, quia talia ligna sunt spinosa, & albæ spinæ simillima. Similiter etiam sancti viri sunt in hac vita spinosi, id est, compunctionibus & afflictionibus pleni; cum spinis tamen, id est, afflictionibus carnis, habent albedinem innocentiæ, & puritatem mentis.

Secundo, sancti viri assimilantur lignis thyinis, quia ligna thyina sunt imputribilia; quia ut quidam dicunt, nec in igne comburuntur, nec in aqua resolvuntur. Sic sancti viri sunt per constantiam solidi, quod nec igne adversitatis uruntur, nec aqua voluptatis resolvuntur. Psal. *Transivimus per ignem & aquam.* *Psal. 65.*

Tertiò, sancti viri sunt similes lignis thyinis. Quia talia ligna sunt specularia, sunt enim valde fulgentia & ad modum speculi polita, sive ad modum unguis. Unde in eis resultant imagines sicut in ungue. Similiter sancti habent se per modum speculi. In quorum vita velut in quodam speculo quilibet conspicere potest vitam suam, vel quam sit fœda, si ab ea dissentiat, vel quam sit pulchra, si in ea conveniat. Ex his autem verus Salomon Christus, fecit in domo Ecclesiæ gradus, quia ex eorum exemplis conspicimus qualiter ad vitam æternam scandere debeamus. Fecit etiam ex his fulcra, id est, sedilia, quia ex eorum quoque virtutibus colligere possumus quales nos esse oportet, ut in nobis velut in suis sedibus resideat Deus.

CAP. LXXI.

Sapientis veraque sapientia vis, ac sacræ scripturæ dignitas quanta existat, per plurima Amomi, Buxi, Radicis Hebeniq; exemplo scitè declarantur.

Sapientia assimilatur amomo, de quo fit mentio in Apost. *Cinamomum, & amomum, & odoramentorum*, &c. Amomum est herba nascens in Syria, cui sapientia assimilatur. Primo, propter odorum varietatem. Est enim herba odorifera, habens odorem sicut cinamomum. Item est colore subrufa, habens folia conjuncta, & semina copiosa, & album florem, ut viola, sicut dicit Diosc. Similiter sapientia est odorifera, quia generat honestatem, & colore subrufa, quia inflammat charitatem, & habet folia, id est, verba conjuncta in quantum suadet unitatem, & in semine copiosa per verborum affabilitatem, vel affluibilitatem. Nam semen est verbum Dei, quo sapiens affluit. Item habet florem album per contemplationis puritatem, quia quasi albi flores sunt puræ meditationes. *Apoc. 18.* *Diosc.*

Secundo, sapientia assimilatur amomo, propter proprietatum eligibilitatem, quia illud amomum est eligendum, quod est recens, longum, album, semine plenum, super virgas purpureas expansum, maximè odoriferum & ponderosum. Unde propter omnes istas conditiones doctrina sapientiæ, id est, sacræ Scripturæ, est inter doctrinas maximè eligenda. Nam ipsa est semper recens propter expositionum novitatem, ipsa longissima per temporis diuturnitatem; ipsa enim cœpit tradi (ut dicit Augus.) ab exordio generis humani, & durabit usque ad finem. Et ideo ipsa de se dicit: *Ab initio, & ante* *August.* *Eccl. 24.*

ante sæcula creata sum, & usque ad futurum sæculum non desinam.

Item ipsa est alba propter sermonis puritatem, in qua nulla includitur obumbratio, vel permixtio falsitatis: semine plena propter verborum fœcunditatem. Nam verba Dei quæ in ipsa continentur, quasi quædam semina sunt, quibus filii spirituales in fide Christi generantur. Jacob. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis.* Item est super virgas purpureas, id est, super mentes doctorum, & martyrum expansa: Ipsi enim fuerunt virgæ propter transgressorum correptionem, propter errantium directionem, propter debilium sustentationem. Fuerunt etiam purpurei per amoris inflammationem, per sanguinis effusionem, vel propter regiminis prælationem: nam purpureus quidem color, est regalis color. Item odorifera propter honestatem: Honestas enim assimilatur odori propter attractionem; honestum est, quod sua virtute nos trahit, ut dicit Tullius. De sapientia dicitur. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius.* Item ipsa est ponderosa per sententiarum gravitatem. Isa. *Verba legis ponderans.*

Iacob. 1.

Sap. 7.

Isa. 33.

Tertiò, propter virtutis multiplicitatem. Habet enim amomum multas virtutes, videlicet scorpionum ictibus resistendi, oculos fovendi, & dolorem intestinorum sedandi. Sic sapientia ictibus scorpionum, id est, deceptionibus obviat hæreticorum, oculos mentis illuminando confortat, & in doloribus consolatur, & lætificat.

Item sapientia assimilatur buxo.

Primò, propter substantiæ soliditatem. Est enim arbor hæc solidæ substantiæ, & compactæ, & humiditatis viscosæ, propter quod lignum est ponderosum, & in aqua positum mox petit fundum, quia poros apertos non habet in quibus subintret aër: propter hoc super aquam natare non potest. Similiter sapientia vera & spiritualis reddit hominem solidum, id est, patientem in adversis, & compactum, id est, constantem in periculis, & humidum, id est, abundantem in lachrymis. *Nam cor sapientis ubi tristitia.* Item viscosum in amicitiis. Nam viscus illud, quod ei adhæret, non tantum capit, sed & tenet. Quia scilicet homo sapiens tenax, id est, firmus est in amicitia quam accipit. Item facit ponderosum in verbis. Eccl. *Verba sapientum staterâ ponderabuntur.*

Eccl. 7.

Eccl. 21.

Item profundum in scripturis. Nam petere aquæ fundum, est penetrare profunditatem scripturæ, secundum illud: Profunda fluviorum scrutatus est, & abscondita produxit in lucem.

Iob. 8.

Secundò, propter materiæ lenitatem. Nam tabula buxea propter lenitatem materiæ optimè politur & tergitur. Et illud verè competit sapienti habere mentem politam & tersam ab omni vitio & macula. Unde Greg. Nazianzenus dicit, quod prima sapientia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, per quam puri purè junguntur, & sancti sanctè sociantur.

Greg. Naz.

Tertiò, propter viroris continuitatem, quia buxus habet folia semper virentia & dicitur hæc buxus arbor, & hoc buxum pro ligno, unde quidam dixit:

Hæc buxus crescit, hoc buxum crescere nescit.

Folia igitur ejus non de levi causa cadunt, sed dum unum cadit, alterum crescit. Et ideo buxus semper virens est, & quia color viridis est maximè gratus oculis. Quod buxus habet folia semper virentia, significat, quod homo sapiens semper habet verba grata & amabilia. Eccles. *Sapiens in verbis amabilem se facit.*

Eccl. 20.

Item sapientia assimilatur radici. Nam radix licet sit visu hispida, tamen est mollis in substantia. Sic sapiens quamvis exterius ostendat se hispidum & rigidum; tamen corde est benignus & mollis. Sap. *Benignus enim est spiritus sapientiæ.* Item radix est porosa; pori autem sunt subtilissima corporis foramina, sive viæ. Unde in hoc signat multas & subtiles vias, quibus sapiens in bonis agendis, vel malis amovendis sive impediendis abundat.

Sap. 1.

Item quod incedit tortuosè, nunc exit versus latus unum, nunc in latus oppositum, quod etiam sapiens facit sive in judicio, dum merita personarum, seu partium discutit, vel in seipso, dum utrumq; oppositum attendit. Nam in die bonorum non immemor est malorum, & econverso, & sic utrumq; latus ad modum rei tortuosæ unum tenendo, & aliud considerando occupat, & tangit.

Item sapiens verus assimilatur hebeno, quod est lignum æthiopicum, colore nigrum, tactu lene & planum, durum & ponderosum. Unde propter compactionem pororum in aqua positum mox fundum petit, ut dicit Philosophus: & tamen si igni appositum fuerit, ipsum rapit, & suavem de se odorem, & fumum emittit. Similiter homo verè & secundum Deum sapiens, est coloris nigri, id est, apparentiâ despectus per humilitatem: non enim homo sapiens est sui ostentativus. Unde Greg. Nazianz. dixit: Hoc ipsum philosophatus sum, ne philosophari viderer, sciēs quod velle videri sapientem, h. e. omnino non esse sapientem.

Arist. lib. de veg.

Gregor. Naz.

Item est tactu planus, id est, mansuetus per conversationis lenitatem, durus per justitiæ severitatem, ponderosus per prudentiæ maturitatem. Fundi aquæ, id est, scripturæ, vel sapientiæ (ut ita dicam) est petitivus per intelligentiæ profunditatem. Igne inflammabilis per charitatis ferviditatem, boni odoris emissivus per boni exempli suavitatem, nam *Christi bonus odor sumus*, ut inquit Apostolus.

2. Cor. 2.

CAP. LXXII.

Illius herbæ ortus & virtutes, quæ fumus terræ vocatur, recoluntur, ex cujus similitudinibus scientiæ humanæ vis, & delectatio declaratur.

Scientia humana assimilatur illi herbæ, quæ dicitur fumus terræ. Quod patet primo ipsius generatione, propterea enim sic dicitur, quia est generata ex quadam fumositate grossa, resoluta à terra. Quasi autem fumositas à terra resoluta est sensitiva cognitio per abstractionem à materia; & ex hac fumositate generatur hæc herba, scil. ex sensitiva cognitione, scientia intellectiva. Unde Philosophus dicit, quod omnis nostra cognitio oritur à sensu: Nihil enim, secundum eum, est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, licet alio modo sit in sensu, & alio modo in intellectu.

Arist. 1. Phy. 1. post.

Secundo patet ex comparatione, quia hæc herba est tanto melior quanto viridior. Unde dum siccatur, nullius valoris efficitur. Sic est in scientiis, nam herba quanto est viridior, tanto magis delectat aspectum, unde illa scientia est ut herba viridior, quæ magis delectat intellectum: talis scientia est cæteris melior, sicut scientia divina, ut Philosophus dicit, quod licet de divinis possumus minus scire quam de aliis rebus, tamen illud modicum delectabilius est, quam omnium aliorum cognitio, quæ apud nos sunt. Item herba est tanto viridior, quanto humorosior: & illa scientia est viridior, quæ est humorosior, id est, affectuosior. In quo omnes alias scientias excedit scientia Theologica, quia maximè effectiva, i. e. ad amorem & effectum boni inflammativa. Hier. *Nonne verba mea quasi ignis.*

Arist. de partib. anim.

Tertiò, patet ex purgatione; quia hæc herba purgat melancholiam. Est enim calida in primo gradu. Sic scientiæ studium relevat tristitiæ tædium, quod melancholiam, id est, accidiam fugat, sed præcipuè hoc facit Scriptura, quæ maximè in tristitiis consolatur. Unde Mach. *Habentes solatio libros sanctos.*

1. Mach. 12

Quartò, patet ex inflatione, quia hæc herba est inflativa, & ventositatis generativa, unde cum aniso, vel fœniculo est miscenda. Sic scientia est occasio inflationis superbiæ, dicente Apostolo: *Scientia inflat*; & ventositatis vanæ gloriæ, nisi cum aniso vel fœniculo, id est, Dei timore ventum vanitatis expellente misceatur. Unde Greg. Naz. dicit, quod scientiæ desiderium, & inquisitio quæstionum, nisi timor Dei præcesserit, effrenatos animos in præceps ducit.

2. Cor. 8.

Greg. Naz.

CAP.

CAP. LXXIII.

Ipsius sacræ Scripturæ præstantia atq; utilitas ex multis fagi, nucisq; ac Avellanæ similitudinibus pulcherrimè aperitur.

SCriptura sacra nutrit nos in verbis, & ædificat in exemplis, & purificat in memoriis. Unde ipsa assimilatur fago; cujus glandes sunt exterius triangulæ, leni cortici inclusæ, & sunt dulces, & nutribiles, unde de eis homines antiquitus vivebant. Sic sacræ Scripturæ verba sunt triangularia, in quantum instruunt nos de fide beatissimæ Trinitatis, vel in quantum nos de tribus virtutibus Theologicis informant, vel quia continet sub litera triplicem sensum, mysticum scilicet, anagogicum, allegoricum, & tropologicum, sive moralem. Et sunt spirituales sacræ Scripturæ intelligentiæ sub leni cortice, i. sub facili litera inclusæ, & sunt dulces valde, secundum illud Psal. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo.* Et sunt spiritus nutritivæ, i. e. spiritualis vitæ conservativæ. Matth. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit ab ore Dei.* Unde Moyses in monte quadraginta diebus cum isto solo cibo permansit, scil. allocutionis divinæ, sine aliquo corporali cibo, & similiter alii antiqui patres hoc cibo spirituali aliti sunt.

Psal. 118.

Matth. 4.

Item fagus est arbor ædificiis & asseribus valde apta. Sic ex sacra scriptura trahuntur asseres, scilicet sanctorum Patrum exempla, ex quibus construuntur spiritualium virtutum optima ædificia.

Item fagus est arbor, cujus substantia pura à vermibus non corrosa est, arti vitreæ valde necessaria, quia ex ejus cineribus cum aliis adjunctis vitrum maximè fit. Cinis autem fagi est memoria mortis, ad quam nos sacra Scriptura inducit, & ex hoc fit vitrum puritatis. Et hujusmodi memoria hominem à peccatorum sordibus præservat, secundum illud Ecclesf. *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.*

Ecclesf. 7.

Item sacræ Scripturæ doctrina assimilatur nuci. Quia fructus nucis (ut dicit Isid.) tantam vim habet, ut missus inter fungos, & cibos venenosos, quicquid in eis est virulentum, effundat, rapiat, & extinguat. Sic sacra scriptura, quicquid est virulentum vel noxium in humanis disciplinis, sive scientiis, corrigit & condemnat. Unde de ipsa sacra scriptura dicit August. quod quicquid homo didicerit, si noxium est, ibi damnatur, si utile, ibi invenitur.

Isidor.

August. de Doctr. Christ. lib.

Item scriptura assimilatur avellanæ.

Primò, ratione communitatis, quia (sicut dicit Isidor.) ex eo quod in publico loco quasi in sylva oritur, & ab omnibus evellitur, ideo avellana vocatur. Similiter sacra scriptura ita publicè, & communiter docetur, ut ab omnibus participari & haberi possit. Unde præcipuus ejus auctor & doctor Christus, discipulis suis præcepit: *Prædicate evangelium omni creaturæ.*

Isidor.

Matth. 16.

Secundò ratione difficultatis, & etiam utilitatis. Quia avellanæ sunt quidem ad digerendum duræ, sed si sunt benè digestæ, multum sunt nutritivæ. Similiter sententiæ mysticæ sacræ scripturæ licet sint ad digerendum duræ, i. difficiles, tamen bene intellectæ, vel expositæ, sunt spiritus mirabiliter nutritivæ: propter quod dixit Dominus ut supra allegatum est, quod *non in solo pane vivit homo,* &c.

Matth. 4.

Tertiò, ratione observabilitatis, quia avellanæ si cum exteriori pellicula fuerint manducatæ, sunt nocivæ, quia multæ inflationis sunt generativæ, & ideo sunt à pellicula spoliandæ. Sic quædam sunt in sacra scriptura, quæ si secundum exteriorem pelliculam, id est, secundum literam fuerint observata, non prodessent observantibus, sed plurimum nocerent, sicut cæremonialia, & figuralia veteris legis, quæ non licet ad literam observare, quia jam eorum veritas, quam figurabant, impleta est per Christum. Unde & Apostolus dicit: *Observandæ sunt non litera, sed spiritu, quia litera occidit, spiritus autem vivificat:* & ideo detrahenda, & abjicienda est ab hujusmodi exterior pellicula, id est, sensus literæ exterior, & accipiendus est sensus mysticus interior.

2. Cor. 3.

CAP. LXXIV.

Per ipsius oleastri exemplum, quantum sanctorum virorum societas prosit peccatoribus, brevi explanatur.

SOcietas sanctorum virorum multum quandoque prodest homini peccatori. Cujus exemplum apparet in oleastro, qui est sylvestris olea, sic dicta, eo quod oleæ sit simillima, licet ejus folia magis lata: & est arbor inculta, sterilis, & amara. Sed si ramus ejus olivæ insertus fuerit, vim mutat radicis, & in propriam suam convertit qualitatem. Quasi autem oleaster homo peccator est, qui licet in natura, sive in hypocrisis figura sit similis viro justo, non tamen in vita vel anima, quia est incultus per veram pœnitentiam, & sterilis ad opera meritoria, & amarus in conscientia. Si tamen inseratur olivæ, i. e. si sancto viro societur, mutabitur vis radicis, i. e. affectus cordis, & convertetur verbis, & exemplis illius, & trahetur ad vitam consimilem. Apost. *Tu autem cum oleaster esses, insertus es in istis,* &c. Senec. Nulla res magis animos induit honestos, & in pravum inclinabiles revocat ad rectum, quam bonorum virorum conversatio: Paulatim enim descendit, & vim præceptorum obtinet frequenter aspici, frequenter audiri.

Rom. 11.
Sen. in ep.

CAP. LXXV.

Homo spiritualis, ut otium fugiat, quid efficere debeat, exemplo ficus Ægyptiacæ demonstratur.

SPiritualis homo non debet vacare otio, sed uno bono opere completo debet ad aliud se parare: cujus exemplum apparet in ficu & præcipuè Ægyptiaca. Est enim ficus illa arbor quæ per singulos annos fructum facit, & uno maturescente statim oritur alter: unde ficus est dicta à fœcunditate. Sic quædam sunt opera quæ homo ex necessitate præcepti per singulos annos facere tenetur; quædam quidem saltem semel omni anno, sicut confiteri in Quadragesima, & communicare in Pascha. Hoc enim est præceptum ecclesiæ: & si pluries hoc fecerit aliquis, melius faciet, quamvis ex præcepto non teneatur. Quædam vero tenetur quis facere pluries in anno, sicut jejunare, & servare jejunia ab ecclesia instituta, quæ in anno pluries occurrunt, sicut Quadragesima, & quorundam Sanctorum sive festivitatum vigiliæ, & jejunia, Quatuor temporum, quæ quater in anno occurrunt. Quædam alia sunt quæ homo debet facere quotidie, ut eleemosynæ & orationes, & hujusmodi. Et in talibus uno bono opere facto & completo, statim deberet homo cogitare de alio faciendo, quia in via Dei non progredi, regredi est, ut dicit Bern. & Apost. *Fructificantes, & crescentes in scientia Dei.*

Bern.
Col. 1.

CAP. LXXIV.

Tactus & oscula quando peccatum in animum causent, breviter exprimitur.

TActus lascivi, & dissoluti concupiscentiam excitant, & inflammant. Unde assimilantur urticæ, quæ cum sit naturæ igneæ & fervidæ, est se tangentium uritiva. Talis ergo est caro humana, quæ semper secum portat ignem concupiscentiæ; Unde non sine periculo tangitur: propter quod (ut refert Greg.) dixit quidam sanctus homo infirmus & quasi in extremo positus, mulieri ipsum tangenti: Mulier tolle paleam, quia adhuc igniculus vivit. Et nota, quod dicunt doctores, quod licet tactus & oscula, amplexus & hujusmodi possint bono animo fieri, & sine peccato, scilcet propter consuetudinem patriæ, vel propter aliquam necessitatem, aut rationabilem causam, tamen quando fiunt ex libidine, id est, propter delectationem carnis, sunt peccata mortalia. Quia non solum consensus in actum luxuriæ illicitum, vel cujuscunque alterius peccati mortalis, est mortale peccatũ; sed etiam consensus in delectationem ipsius peccati mortalis, est mortale peccatum.

Gregor. in dial.

Eccl. 13. Eccl. *Qui tetigerit picem, coinquinabitur ab ea.* Hæc enim pix est caro mulieris inflammabilis, & inflammans.

CAP. LXXVII.

Quanta Dei timor nobis dona elargiatur, ex virtutibus fœniculi rectissimè edisscitur.

Timor Dei assimilatur fœniculo.

Primo propter virtutem apertivam, quia fœniculus (ut dicit Plat.) habet virtutem diureticam & apertivam. Similiter timor Dei aperit viam amori. Unde *August.* dicit August. quod timor introducit amorem, sicut seta in corium calcificis introducit filum.

Secundo, quia habet virtutem incisivam, scilicet ex subtilitate substantiæ suæ, & suis qualitatibus. Similiter timor Dei incidit vinculum affectus amoris mundi. *Io. Caſ. de inſ. mon.* Nam sicut Jo. Cassianus dicit: De timore Dei nascitur compunctio salutaris, & de de compunctione cordis abrenunciatio, id est, nuditas, & contemptus omnium facultatum.

Tertio, propter virtutem renovativam, quia fœniculi gustu (ut fertur) serpentes omnem senectutem deponunt. Sic homo Dei timore compunctus senectutem non temporis, sed peccati per confessionem annuatim deponit. Quia saltem semel in anno (ut supra dictum fuit) tenetur homo *Eccl. 1.* ex præcepto Ecclesiæ confiteri. Ecclesiast. *Timor Domini expellit peccatum.*

Quarto, propter virtutem illuminativam, quia etiam fœniculi gustu ipsi serpentes caliginem oculorum detergunt, ut *Plin.* Plinius dicit. Unde & hominum intellectum, & caliginem oculorum dicunt ex eo maxime relevari, & ideo ex ejus succo fit collyrium oculis valde aptum. Similiter timor Domini oculos mentis purificat, & caliginem superbiæ fugat, & lumine vero sapientiæ mentem illustrat. & ideo dicitur *Iob. 28.* Job, quod *timor Domini ipsa est sapientia.*

Quinto, propter virtutem defensivam. Quia semen fœniculi cum vino potatum valet contra morsus serpentum, & contra ictus scorpionum, & radix ejus cocta cum vino, canis morsum sedat. Hæc enim omnia operatur fœniculus hortensis, & adhuc fortius operatur fœniculus agrestis. Similiter timor Dei, & præcipue agrestis, id est fortis, resistit morsibus serpentum, id est, tentationibus diabolicis.

Item ictibus Scorpionum, id est, motibus carnalium tentationum, quæ ante delectant, & retro cruciant; sicut scorpio ante palpando incedit, sed retro cauda ferit, ut dicit Greg. Item morsibus canis, id est, tentationibus mundi blandientis, vel persequentis. Quia canis aliquibus cauda blanditur, aliquibus vero latrat & eos morsibus lædere molitur. Unde Greg. *Gregor.* dicit, quod in via Dei timor fortitudinem gignit, scilicet contra carnem, diabolum, & mundum.

CAP. LXXVIII.

Tribulationes in hoc mundo justis magnas afferre utilitates, ex plerisque chelidoniæ, ficus Ægyptiacæ, lactucæ, radicis, rhamnique, ac rutæ virtutibus, eruditis exemplis edocetur.

Tribulatio assimilatur chelidoniæ, quæ est herba, cujus succo oculi hirundinum stercore læsi ad statum pristinum revertuntur, ut Isid. & Plin. dicunt. *Gregor.* Similiter (ut dicit Gregor.) oculos quos culpa claudit, pœna aperit.

Item tribulatio non nocet se humilianti, sed potius eum exaltat. Cujus exemplum apparet in ficu Ægyptiaca, cujus lignum in aqua missum contra naturam aliarum ficuum mox fundum petit, & postquam fuerit aqua plenum, unde magis debet esse ponderosum, tunc redit ad summum, *Auguſt.* ut dicit August. Similiter homo positus in aqua tribulationis, si fundum petierit, id est, si profundè se humiliaverit, restituetur ad summum gradum, & etiam interdum talis exaltatur ad summum. Unde *Phil. 2.* de Christo dicitur Phil. quod *humiliavit seipsum, factus obediens patri usque ad mortem, mortem autem Crucis, propter quod Deus exaltavit illum.*

Item, quod tribulationis flagellum aperiat oculos cordis (ut jam est supra dictum) eo quod tollat cæcitatem inductam per peccatum, patet etiam per lactucæ (quæ à quibusdā hierarchea dicitur) similitudinem & exemplum. Hujusmodi enim lactucæ folia sunt brevia & rotunda, cujus succum accipitres herbam scalpendo extrahunt, & tangentes eo oculos, cæcitatem discutiunt cum senescunt.

Succus ergo lactucæ talis est acerbitas tribulationis, quæ scilicet cæcitatem accipitrum, id est, hominum peccatorum, & præcipuè tyrannorum fugat. Unde tribulatio figurata est in illo pisce Tob. cujus fel, s. amaritudo valet ad inungendos oculos. Apoc. *Collyrio*, id est, tribulationis asperitate, *inunge oculos tuos ut videas.*

Tob.6.

Apoc.8.

Item amaritudo tribulationis causat dulcedinem consolationis: cujus exemplum apparet in radice: quia quandoque amara radix dulcem fructum producit, sicut in vite & oliva natura ostendit, in quibus & consimilibus amaritudo radicalis humoris digeritur, & dulcescit beneficio aëris & caloris cœlestis, materiam penetrantis. Sic dolor cordis vel tribulationis, beneficio aëris circunstantis, id est, alicujus boni viri, vel Angeli assistentis & beneficio gratiæ cœlestis animum per ipsam tribulationem purgantis, vertitur in magnam dulcedinem consolationis. Psalm. *Secundum multitudinem dolorum in corde meo; consolationes tuæ lætificaverunt animam meam.*

Psal. 93.

Item tribulatio assimilatur rhamno, qui licet sit arbor multæ amaritudinis, & in radice, & in foliis, & in ramis, multum tamen est medicinalis. Nam ex succo radicis medicamentum fit, oculos claros reddens, semen etiam secundinas ex utero trahit. Sic tribulatio, licet sit amara, & in radice cordis ad considerandum, & in foliis, id est, in verbis ad audiendum, & in ramis, id est, factis ad tolerandum; tamen medicinalis est contra peccata, & præcipuè, quia oculos cordis clarificat, ut supra dictum est: quod præcipuè radix rhamni facit, id est, consideratio causæ ipsius tribulationis, s. quod aliquis consideret, & reputet se pati propter peccata sua manifesta & occulta.

Item devotio mentis secundinas, id est, delectationes & concupiscentias voluptatum educit; quia *malitia unius horæ oblivionem facit luxuriæ*, ut dicitur Eccl.

Eccl. 11.

Item tribulatio humiliter portata, assimilatur rutæ: primo, quia ruta habet vim purgativam: purgat enim immunditiam matricis, & inde fœtum mortuum educit. Sic tribulatio dum hominem ad pœnitentiam humiliat, immunditiam mentis purificat, & inde virtute pœnitentiæ mortale peccatum evacuat. Unde Aug. super Psal. dicit, quòd flagellum tribulationis excitat torpentem, humiliat superbientem, purgat pœnitentem, & coronat innocentem.

Aug. super Psalm.

Secundo, quia ruta habet virtutem illuminativam, s. quia ruta cruda comesta visum acuit. Sic etiam tribulatio acuit visum mentis, quia intellectum tribuit. Isa. *Tantummodo vexatio dabit intellectū*

Isa.28.

Tertio, quia ruta habet vim mortificativam: debent enim mulieres gravidæ ab esu rutæ abstinere, quia fœtum occidit in ventre. Quasi autem fœtus in ventre est peccatum conceptum, quod tribulationis vis penitus extinguit. Eccl. *Ignem ardentem*, id est, incentivum peccandi, *extinguit aqua*, scilicet tribulationis.

Quarto, quia ruta habet vim serpentum & bufonum expulsivam, unde debet plantari in hortis; quia ab eis omne venenosum depellit, & debet juxta salviam plantari, quia eam serpentes diligunt, & bufones: per salvia ergo calidam & humidam appetitum intellige sensitivum, qui sensualitas nominatur. Serpentes autē sunt motus inordinati, & passiones virtutis irascibilis: bufones verò sunt passiones concupiscibiles, & hæc omnia in salvia foventur, quia omnes hujusmodi motus in sensualitate nutriuntur. Sed hæc omnia reprimit ruta, id est, tribulatio humiliter portata. Nam bufones, id est, concupiscibiles passiones, puta gaudium, delectationem, & hujusmodi, extinguit vis tribulationis. Sed serpentes, id est, motus irascibilis, puta odium, iram, & hujusmodi, repri-

Matth. 16. reprimit vis patientiæ & humilitatis. Mat. *Serpentes tollent, & si fortiferum quid biberint, non eis nocebit.*

CAP. LXXIX.

Verbi Dei perfectiones hic per varias ipsius seminis similitudines exponuntur.

VErbum Dei assimilatur semini, secundum illud Luc. *Semen est Verbum Dei.* Luc. 8.

Primò propter virtutem attractivam: quia sicut semen attrahit ad se humorem terræ, ita Verbum Dei attrahit affectionem animæ. Et sic attrahebatur David dicens: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.* Psal. 118. Et Petrus dicens: *Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.* Ioan. 16.

Secundò, propter virtutem mundificativam: Propter semen enim terra mundatur, & ipsum etiam terram mundat trahendo ad se humorem, quia alias in malas herbas converteretur. Similiter etiam verbum Dei mundat & purgat animam Heb. *Verbo virtutis suæ purgationem faciens.* Hebr. 1. Joan. *Vos jam mundi estis propter sermonem, &c.* Ioan. 15.

Tertiò, propter virtutem assimilativam: quia non ex quolibet semine quodlibet generatur, sed ex simili semine (ut dicit Phil.) sicut ex tritico triticum, & ex hordeo hordeum, & sic de aliis. Arist. 1. Phil. Unde quia Verbum Dei, semen Dei est, ideo facit homines similes Deo. Jo. *Illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est:* Ioan. 10. Quartò, propter virtutem germinativam. Isa. *Sicut hortus semen suum germinat.* Isa. 61. Sic generatio & nativitas spiritualis habet fieri per verbum Dei. Unde Pet. *Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per Verbum Dei.* 1. Pet. 1.

Quintò, propter virtutem promotivam: quia illud quod ex semine gignitur paulatim, & ex virtute, quæ est in semine, semper perficitur & augetur. Matth. *Germinet semen, & increscat.* Matth. 14. Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum fructum in spica. Semen est verbum Dei, fructificat herbam in incipientibus, spicam in proficientibus, plenum fructum in perfectis sive perseverantibus.

Sextò, propter virtutem mulplicativam: quia ex uno grano seminis multa generantur. Apost. *Multiplicabit semen vestrum.* 2. Cor. 9. Et similiter verbum Dei, secundum illud Matth. *Audiunt verbum, & suscipiunt, & fructificant, unum triginta, aliud sexaginta, & unum centesimum.* Matth. 14.

CAP. LXXX.

Virginitas quantum cæteris præstet virtutibus, ipsique Deo grata existat ac præmietur, quàmplurimis cedri, hordei, Rosæ, Violæ, & tandem Lilij exemplis, sacræque scripturæ auctoritatibus fit perspicuum.

VIrginitas assimilatur cedro. Primò quia cedrus est arbor gratissimi viroris: est enim aspectu pulchra, semper tenens viridia folia. Est autem continentia carnis quasi quidam viror arboris. Gratus autem est Deo viror continentiæ conjugalis, gratior autem continentiæ vidualis, sed gratissimus est ei viror continentiæ virginalis Eccles. *Gratiam & speciem desiderabit oculus, & super hæc virides sationes.* Eccl. 40. Desiderabile est oculis Dei videre gratiam continentiæ conjugalis, & speciem pudicitiæ vidualis, sed super hæc virides sationes, id est, sacratissimas virgines.

Secundò ratione jucundissimi odoris: Odor enim cedri serpentes fugat, & homines recreat. Odor autem virginitatis dæmones fugat, & angelos delectat, quia virginitas cognata est angelis, prout Hieron. dicit. Hieron.

Tertio, ratione efficacissimi vigoris; quia tanti vigoris est cedrus, ut nūquam à tinea vel aliquo alio verme corrodatur. Unde & hujus arboris gumma, quæ dicitur cedra, est ad librorum conservationem summè necessaria: quia libri ex ea liniti, nec à tineis roduntur, nec tempore senescunt. Corpora etiam mortua in ligno cedrino reposita, & ejus lachrymâ peruncta, ab omni putredine præservantur. Quasi autem tinea in panno, vel vermis in ligno, est cōcupiscentia in carne, à cujus corrosione, id est, corruptione virginitas perpetuo

sic præ-

Auguſt. ſe præſervat. Unde Auguſt. dicit, quod virginitas eſt in carne corruptibili perpetuæ incorruptionis meditatio. Nec perditur ſenio virginitas in corpore, ſicut vires corporis perduntur. Corpora autem mortificata per abſtinentiam melius in cedro, id eſt, virginitate incorrupta ſervantur.

Quartò, ratione ſuaviſſimi ſaporis: habet enim cedrus in ſuo fructu triplicem ſaporem. Nam in medio circa grana ejus pomum eſt acetoſum, in ſuperficie vero circa corticem eſt dulce, in medio vero medullæ eſt temperatum inter utrumque ſaporem, quaſi medium tenens. Sic etiam ſacræ virgines debent eſſe dulces & mites exterius in converſatione, ſed interius acetoſæ, i. timidæ & ſolicitæ: In medio autem, i. in corpore, debent eſſe quodammodo temperatæ, ut neque acetoſitate nimiæ aſperitatis infirmentur, neque dulcedine delitioſitatis ſolvantur.

Item virginitas aſſimilatur hordeo, primo ratione ordinis: quia ſecundum Plin. *Plin.* hordeum inter frumenta primum ſeritur, & primum recolligitur. Sic inter ſemina virtutum hæc quaſi primum ſeminata fuit in humana natura & carne, ſcilicet virgitas. Unde nec primus homo, nec prima mulier fuerunt producti per actum generationis, aut per corruptionem carnis: quia corpus Adæ fuit ex virginea terra ſumptum, & corpus Evæ ex virginea coſta productum; ſimiliter fuit primo recollectum, & in hordeo paradiſi locatum, quia prima caro Deo unita, fuit caro virginea, ſicut caro Chriſti, quæ & ipſa virgo fuit, & etiam de virgine ſumpta, & ipſa primo fuit beatificata, & in cœlo locata. Tenetur etiam communiter quod tria virginea corpora ſunt jam ante meſſem generalem aliorum corporum in horreo cœli locata, ſcilicet Chriſti, & beatæ Virginis Mariæ, & beati Joannis Evangeliſtæ. De aliis autem, qui cum Chriſto reſurrexiſſe leguntur, tenet Aug. quod iterum mortui ſunt; ita quod non ſunt in cœlo, niſi eorum animæ: quamvis aliqui doctores contrarium dicant.

Secundò ratione ſeminis, hordeum enim non vult ſeri, niſi in terra ſicca & ſolida, quia virginitas requirit ſoliditatem mentis, & ſiccitatem carnis, ſ. per abſtinentiam cibi & potus: quia ſine Cerere & Baccho friget Venus, ut dicit Terentius, *Terent. in Eu.* id eſt, ſine abundantia cibi & potus. Et ideo merito ſignificatur virginitas in hordeo. Quod ſecundum Iſid. dicitur hor- *Iſidor.* deum quaſi aridum: quod etiam eſt frigidum, & ſiccum, quia ſcilicet virginitas animam refrigerat ab ardore concupiſcentiæ, & deſiccat ab humore gulæ.

Tertiò, ratione roboris. Nullum enim frumentum eſt magis à corruptione remotum, quam hordeum, eo quod citius recolligatur & creſcat, quam ipſum corruptio vel rubigo invadat. Hoc autem virginitati competit, ob cujus amorem plurimæ elegiſſe leguntur, ut potius per martyrium & violentam mortem recolligerentur ad Deum, quam inhoneſtæ corruptionis rubiginem paterentur.

Quartò, ratione corporis: quia totum corpus hordei habet quandam excellentiam. Nam inter omnia frumenta validiorem habet paleam, humiliorem ſtipulam, & laudabilem multùm medullam, ſi debito modo ſit parata, & farinam acceptiſſimam, ſeu polentam, ut Plin. dicit. *Plin.* Quæ omnia competunt virginitati, quæ eſt valida in propoſito, humilis in animo, laudabilis in exēplo, & acceptiſſima in merito: Vel valida in carne, humilis in mente, laudabilis in certamine, acceptiſſima in mercede. Vel valida contra mundum, humilis contra diabolum, laudabilis quoad Angelum, acceptiſſima quoad Chriſtum.

Item virginitas aſſimilatur roſæ: quia ipſa eſt flos, de qua dicitur. *Quaſi flos roſarum in diebus vernis.* *Eccl. 24.* Quod patet primo ratione decoris, quia ſua pulchritudo viſum paſcit. Sic virginitas in oculis Dei & Angelorum maximam pulchritudinem habet, Sapien. *O quam pulchra eſt caſta generatio cum claritate.* *Sap. 4.*

Secundo ratione odoris, quia ſuo odore olfactum afficit. Ipſa autem Virginitas tota odorifera eſt, cujus odore repletur domus conſcientiæ. Joan. *Domus impleta eſt ex odore.* *Ioan. 12.*

Tertio ratione ſuavitatis: quia roſa ſuavi-

suavitatis mollitie tactum lenit. Specialiter Joannes inter Apostolos, tanquam virgo purissimus Christum merebatur tangere, & ei intimius, & familiarius præ cæteris adhærere. Unde & in cœna recubuit supra pectus ejus, quia virgines quædam speciali unione Christo cæteris in cœlo familiarius inhærent, & circa ipsum sunt sicut suavissimæ rosæ. Unde de virginibus dicitur, quod *sequuntur Agnum quocunque ierit.* (Apoc. 14.)

Quarto, ratione virtutis. Nam sua virtute multis languoribus rosæ succurrunt: quia scilicet virginitatis honestas à multis tribulationibus liberat, quas conjugati patiuntur, ut Apostolus ostendit. (1. Cor. 7.)

Item virgines assimilantur violis, quæ sunt frigidæ, aquosæ & odoriferæ. Sunt enim virgines frigidæ à concupiscentia carnis, aquosæ per lachrymas devotionis, odoriferæ per exempla honestatis. Et nota, quod viola suo odore cerebri calorem mitigat, spiritum animalem confortat, & somnum provocat. Sic virginitas suo odore ardorem carnis refrigerat, spiritum confortat, & recreat, & ad summum, id est, quietem contemplationis disponit, & præparat.

Item virginitas assimilatur lilio. Cant. (Cant. 2.) *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea*, &c. Et hæc similitudo primo congruit ratione decoris. Est enim flos miræ puchritudinis & decoris, quem habet ex candore, sive rubore. Nam lilia communiter sunt alba, sed quandoque rubea & purpurea, habet enim virginitas candorem, id est, puritatem carnis. Ecclesiastici. *Pulchritudinem decoris ejus admirabitur oculus.* Sed aliquæ virgines habuerunt ruborem passionis, scilicet suo sanguine rubricatæ. Isa. (Isa. 43.) *Quare rubrum est indumentum tuum*, id est, corpus? Secundo ratione odoris. Nam flos lilii quando integer & intactus est, multum permanet, & suaviter redolet, sed confractus & confricatus plurimum fœtet. Similiter hominum caro, dum intacta & integra per virginitatem permanet, tam Deo, quàm hominibus redolet. Ecclesiast. (Eccl. 2.) *Fructificavi suavitatem odoris.* Sed dum per luxuriæ vitium confricatur, vel frangitur virginitatis signaculum, tam spiritualis, quam corporis fœtor egreditur.

Tertio, ratione fulgoris, quia in lilio quædam aurea grana fulgent, quæ septem hastulis sustentantur. Unde ex septem foliis candidissimis simul continuis flos iste componitur, & septem granis aureis decoratur. Hæc septem folia candidissima invicem continua sunt septem virtutes animæ, quæ fuerunt in sacris virginibus invicem connexæ, scilicet justitia, temperantia, fortitudo, prudentia, fides, spes, charitas: Sed adhuc cum istis septem virtutibus habuerunt septem grana aurea, id est, septem sancti Spiritus dona: scilicet sapientiæ, scientiæ, intellectus, consilii, fortitudinis, pietatis, & timoris. Unde, & verè fuerunt virgines sacræ Ecclesiæ *quasi lilia quæ sunt in transitu aquæ*, ut sacra testatur Scriptura. (Eccl. 50.)

CAP. LXXXI.

Præstantiores hic virtutes recensentur, quarum perfectiones per Allii fabæque naturales effectus multis similitudinibus patefiunt.

VIrtutes assimilantur aliis.

Primò, quia alium (ut dicit Dioscorides) habet virtutem omne venenosum repellendi. Et hoc competit virtuti fidei, quæ venenosa dogmata, scilicet hæreticorum depellit, in quibus est venenum falsitatis, & pravitatis. Repellit etiam fides & vincit venenum mundi, id est, cupiditatem, vel rabiem tyrannorum persequentium. Joan. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.* (1. Ioan. 5.) Item valet contra venenum diaboli. Eph. *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela ignea nequissimi extinguere.* (Eph. 6.)

Secundò, quia allium habet virtutem dolorem illorum mitigandi, scilicet si cum oleo coctum, & tritum super locum doloris ponatur. Et hoc competit spei, quia ipsa spes cœlestis præmii mitigat dolores præsentis exilii, præcipuè si adsit peccatorum contritio, & cœlestis gratiæ unctio.

Tertiò, quia habet virtutem dividendi, & humores grossos incidendi, & consu-

mendi: & hoc competit charitati, quæ nos à mundo dividit. Unde, *qui diligit mundum, non est charitas Patris in eo*, ut dicitur Joan. Cui poëta consonat, dicens:

1. Joan. 2.

Non bene concordant, nec in una sede morantur
Vanus amor mundi, verus amorque Dei.

Unde charitas humores grossos id est, affectus terræ nobis à mente separat, & consumit.

Quartò habet virtutem vulnera sordida purgandi: & hoc competit justitiæ, quia purgant maleficia & scelera in alterutrum commissa, quibus interdum vulnerantur corpora, vel saltem vulnerantur damnabiliter suscipientium corda.

Quinto, habet virtutem dolorem & tumorem à loco tollendi, si coctum cum aqua fontana apponatur. Et hoc competit prudentiæ, quæ tollit dolorem, dum consolatur in adversis, & sedat tumorem superbiæ humilians in prosperis.

Sexto, habet virtutem morsum canis rabidi curandi, si cum sale, ruta & nucibus sit admixtum, & positum super vulnus. Et hoc competit fortitudini, quæ defendit à morsu canis rabidi, id est, à terrore adversitatis, vel persecutionis mundi, si tamen ipsa fortitudo sit cum sale discretionis, cum ruta acuta contemplationis (quia ruta dicitur reddere visum acutum) & cum nuce, id est, custodia humilitatis. Nam nux dulcedinem nuclei sub arida testa celat, & custodit. Et sic quoque homo humilis sub asperitate pœnitentiæ, vel carnis, celat vel custodit dulcedinem mentis.

Septimò, quia allium habet vim hydropisim evacuandi, quia humorem subcutaneum desiccat; habet etiam vim vermes ventris occidendi, si cum pipere, & succo mentæ, & aceto ad salsæ modum offeratur. Et hæc duo competunt temperantiæ, quæ hydropisim curat, id est luxuriam, in quo fluxus carnalis humoris exuberant, quem ipsa temperantia per virtutem continentiæ & abstinentiæ evacuat. Item temperantia vermes ventris, id est, appetitum, & pruritus gulæ inordinatos, qui etiam ventrem replent & mordent, necat, si tamen abstinentia cum pipere calido divini amoris, & cum succo mentæ, id est, devotione mentis, & cum aceto compunctionis fuerit sociata. Quia abstinentia & compunctio, dilectio, & devotio optimam salsam faciunt animæ, per quam omnis inordinatus motus carnis constringitur & abscedit.

Item virtutum Theologicarum perfectio repræsentatur in faba. Nam faba habet hastam, quæ crescit angulosa; & repræsentat fidem quæ crevit per quatuor angulos, id est, per doctrinam quatuor Evangelistarum, vel per angulos, id est, per quatuor partes mundi. De quibus dicitur. *Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem.*

Gen. 28.

Item faba habet florem odoriferum multùm ab apibus frequentatum. Et hic flos significat spem, quia cum flos apparet, spes est de futuro fructu: per spem enim jam incipimus futuræ vitæ gaudia odorare, ac sapere: hanc frequentant apes, id est, activi soliciti, & argumentosi: quia in spe fructus vitæ æternę seminant semina eleemosynarum, & operum misericordiæ.

Item faba producit in hasta thecas, quæ scilicet interius diversis sunt distincta domunculis, in quibus fabæ per ordinem sunt locatæ. Istæ thecæ sunt charitatis gradus, diversas domunculas, id est, diversos modos habentes, in quibus sunt fabarum grana, id est, charitatis opera quodam ordine distincta. Nam debet esse charitas ordinata & gradata, & interius in affectibus, & exterius in effectibus. Can. *Ordinavit in me charitatem.*

Cant 2.

CAP. LXXXII.

Plantarum distinctio per masculinas & fœmininas, quadruplici cognoscitur modo, atque ex earum exemplis virtuosorum vitiosorumque hominum diversitas manifestatur.

Virtuosi homines differunt à vitiosis sicut plantæ, sive arbores masculinæ à fœmininis. Dicit autem Arist. quod diversitas plantarum distinguitur per masculinas & fœmininas, & invenitur inter utras-

Arist. de veg.

utrasque quadruplex differentia. Prima sumitur ex complexione, quia masculina planta spissior est, durior, siccior, densior, & ramosior, quam fœminina. Similiter inter homines, quidam sunt masculini, id est, viriles contra vitia, & constantes contra adversa, quidam autem sunt fœminini, i. molles & inconstantes. Unde masculini, i. virtuosi, sunt magis spissi per gratiæ plenitudinem, sunt magis duri per patientiæ fortitudinem, magis sicci per abstinentiæ ariditatem, magis densi per virtutum multitudinem, & sunt magis ramosi per bonorum operum solicitudinem.

Secunda differentia sumitur ex foliorū distinctione, quia masculina arbor habet folia aspera, minora, & strictiora, propter dominium siccitatis. Et dicit Arist. quod si folia, vel pulvis foliorum, vel cortex masculinæ plantæ foliis fœmininæ componatur, ut simul cohæreant, citius maturabuntur fructus fœminæ, & prohibent casum foliorum & fructuum, donec fuerit completa digestio. Cujus ratio est secundum Alphred. quia masculina planta aëre deferente auget calorem fœmininæ, & sic fit potentior in operatione. Et dicit etiam idem Alphredus, quod si folia masculinæ plantæ conjungantur foliis fœmininæ, sic invicem cohærebunt, quod vix possunt separari ab invicem. Similiter Prælatus qui est masculinus, id est, virilis & prudens, habet folia, i. e. verba aspera in corripiendo, pauca in præcipiendo, stricta in servando: effœminatus autem, i. timidus prælatus, habet verba lenia in corrigendo, multa in adulando, & larga in relaxando. Sed quia nimia severitas aliquando frangit & nimia lenitas aliquando dissolvit, expedit conjungere aliquando in correctione, & componere verba fœminina cum masculinis, i. e. miscere verba blanda duris: quæ tamen sic debent conjungi ut ab invicem non separentur, scil. ut neque verba blanda careant severitate, neque severa careant lenitate.

Arist. de veg. & plant.

Alphr.

Tertia differentia est in pullulatione; quia prius pullulat masculina quàm fœminina, propter fortiorem calorem Sic homo virtuosus & virilis, bonum facere non tardat quod expedit, sed timidus & tepidus, qui minus habet de calore charitatis, negligit & postponit.

Quarta differentia est in fructificatione: quia fructus masculinæ plantæ est brevior, & etiam maturior quàm fœmininæ. Cujus est ratio, quia in masculina, propter abundantiam caloris & siccitatis, partes ejus fortius constringuntur ad invicem, & faciunt arborem spissiorem. Sic ergo ipsa strictura & soliditas venarum prohibet humorum multum emitti ad unum locū, ut convertatur in fructum, propter quod fructum habet breviorem, ut dicit Albumas. Paucitas autem humoris, & abundantia caloris faciunt quod ipse fructus sit magis maturus.

Album.

Unde etiam dicit Arist. quod si ventus deferat odorem masculinæ ad fœmininā, maturabitur citius ejus fructus. Ergo viri masculini, id est, virtuosi & prudentes faciunt fructus breviores, id est, opera humiliora, vel breviora, id est, non diu dilata, & maturiora, id est discretiora, quàm timidi & imprudentes, qui faciunt opera tarda & indiscreta. Sed odor masculini, id est, consilium & exhortatio hominis magnanimi & prudentis multum prodest fœminæ, id est, homini remisso & debili, & reddit eum magis sollicitum ad expediendum illud quod faciendum est.

Arist. de veg.

CAP. LXXXIII.

Alliorum in corporibus humanis septem detrimenta ponuntur, quibus septem quoque capitalia vitia, assimilantur.

VItia assimilantur alliis.

Primo, quia allium visum damnificat, quia oculos offendit. Unde communis versus dicitur.

Allia, vina, Venus, pulvis, ventus, faba, fumus:
Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Hoc autem competit vitio superbiæ, quæ visum mentis obscurat. Job. *In manibus*, id est superbis, *abscondit lucem*. Greg. Tumor mentis est obstaculum veritatis.

Iob. 37. *Grego.*

Secundo, quia stomachum turbat, & hoc competit invidiæ, quæ de aliena fælicitate mentem perturbat.

Tertio, quia corpori appositum ipsum ulcerat. Et hoc competit gulæ, per cujus superfluitates frequenter ex nimiis humoribus corpus ulceratur & apostematur, & multo magis anima.

Quarto, quia sua caliditate nimia ventrem desiccat. Et hoc competit luxuriæ, quæ corpus nimis inflammat, & bonam humiditatem educendo desiccat.

Quinto, quia nimis comestum corpus inflammat, quod competit iræ, in qua fit ebullitio sanguinis, & totius inflammatio hominis.

Sexto, quia lepram generat, quod competit avaritiæ, quæ est lepra divitum, sicut dicitur de Naaman, quod erat dives, & leprosus. Hæc etiam ad modum lepræ est universalis infectio sive corruptio, quia radix omnium malorum est cupiditas. *1. Reg. 5.*

Septimo, quia choleram adustam multiplicat, nimia autem adustio choleræ melancholiam generat. Unde melancholia dicitur cholera nigra, per quam designatur accidia, quia utraque, scilicet melancholia & accidia gravedinem & tristitiam causat, illa in corpore, ista in mente.

CAP. LXXXIV.

Varii florum effectus naturales, quibus non absurdè nonnullis similitudinibus vita comparatur humana.

Vita præsens humana assimilatur flori. Primo, ratione generationis, quia flores in zephyro vento generantur: quod significat, quod homo in humilitate & mansuetudine oritur. Nam ventus zephyrus (sicut dicit Boëtius) est ventus mitis & suavis, sicut boreas, è contrario est rigidus & tumultuosus: homo enim mitior & humilior nascitur omnibus animalibus, propter quod dicitur, quod homo est animal mansuetum natura. In cujus signum omnia animalia præter hominem, quasi armata nascuntur, vel horribilibus pilis, vel unguibus retortis, vel calcibus duris, vel saltem dentibus acutis; quia dicit Avic. quod omnia animalia quæ non carent dentibus, nascuntur dentata præter hominem. *Boët.* *Avicen.*

Secundo, ratione dissolutionis, quia flores in austro vento dissolvuntur. Auster enim calidus significat infirmitatis fervorem, quæ incolumitatem, vel prosperitatem humanæ vitæ dissolvit. Job. *Quasi flos egreditur, & conteritur.* Flores enim dum humore modico nutriuntur, subito Solis incendio desiccantur, & omnis eorum pulchritudo deperditur, & conteritur, & deletur. Et similiter accidit de corporibus humanis. *Iob. 13.*

Tertio, ratione divulsionis, quia flores in vento borea divelluntur. Ventus boreas asper & fortis, est mors, per quam humana vita totaliter divellitur. Item flores dicuntur quasi fluores, quia cito defluunt, & ad materiam primariam redeunt. Sic hominum vita cito defluit, & per mortem humanam corpus in propriam materiam, scilicet terram redit. Jac. *Flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperit.*

CAP. LXXXV.

Christus qua ratione serpenti comparetur, per draconteæ herbæ similitudines exponitur, per variosque flores variæ etiam Christi perfectiones connumerantur.

Christus assimilatur illi herbæ qui dicitur dracontea, ex eo quod hæc herba habet similitudinem serpentis, & tamen non est venenosa, imò est serpentibus contraria. Nam ejus hasta ad modum colubri maculis est respersa, habens similitudinem viperæ, vel draconis. Florem habet purpureum, divisum & apertum, sicut os serpentis, de cujus medio procedit quasi lingua serpentis nigra, & rotunda. Hæc autem herba odore suo serpentes fugat, ut dicit Dio. Sic Christus habuit similitudinem serpentis, in quantum habuit similitudinem carnis peccati: sed tamen in rei veritate non habuit venenum, id est peccatum, quod serpens antiquus, id est diabolus, sua tentatione humanæ naturæ immisit. Hebr. *Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato.* Unde Christus suæ passio- *Dioscor.* *Hebr. 4.*

passionis odore ipsos serpentes, id est, dæmones fugavit, nos ab eorum veneno, id est, peccato liberavit. Unde ipse fuit figuratus in illo serpente æneo quem Moyses fecit, qui figuram serpentis habebat, & tamen veneno carebat. Lingua autem id est, doctrina Christi, fuit serpentina, id est, prudentissima: Nam prudentia serpenti adscribitur. Matth. *Estote prudentes sicut serpentes.* *Matth.* 10.

Item nigra, quia humillima. Unde ipse dixit. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*; vel nigra, quia ardentissima: res enim adustæ nigredinem habent. Luc. *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via.* *Matth.* 11. *Luc.* 25.

Item rotunda, quia perfectissima. Nam rotunda figura perfectissima figura à Philosopho judicatur. Joan. *Numquam sic locutus est homo.* *Ioan.* 7.

Item Christus assimilatur flori.

Primò, propter generationem; quia flos generatur ad calorem Solis, & infusionem roris, & sine læsione & apertione arboris. Sic ad Christi conceptionem calor sancti Spiritus se infundit, qui ipsam conceptionem fecit. Luc. *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Ros divinæ gratiæ supervenit, per quam virgo Deo placuit. Luc. *Ave gratia plena, Dominus tecum.* Nullam apertionem, id est, corruptionem pertulit, sed virgo concepit. Isa. *Ecce virgo concipiet & pariet Filium*: &, *egredietur virga de radice Iesse.* *Luc.* 1. *Luc.* 1. *Isa.* 7. *Isa.* 11.

Item (sicut dicit Pythagoras) flos habet in cœlo patrem, scilicet Solem, in terra matrem, scilicet plantam; & ita (prout ipse Origines dicit) in cœlo est sine matre, & in terra sine patre, & ex hoc similitudinem habet cum Verbi conceptione, quæ fuit in cœlo sine matre, secundum nativitatem. In terra vero sine patre, secundum nativitatem temporalem. *Orig.*

Secundo, Christus assimilatur flori propter delectationem, quia iste flos delectat visum sua pulchritudine. Petr. *In quem desiderant Angeli prospicere.* Delectat olfactum sui odoris suavitate, ut quilibet clamare possit: *Trahe me post te.* Delectat tactum sua lenitate. Psalm. *Quoniam tu Domine suavis, & mitis*; ad Titum. *Apparuit benignitas.* Delectat auditum, & etiam gustum per spem futuri fructus; quia quando flores suaves audimus, speramus fructus. Multum enim debet auditum nostrum delectare, quando audimus istum nostrum florem Christum esse nostrum mediatorem. Nam sicut flos est medium inter ramum & fructum, sic ipse est mediator inter nos, & Deum. Delectat etiam gustum in spe fructus, quia per ipsum, tanquam per florem venturi sumus ad illos fructus. Cant. *Fructus illius dulcis gutturi meo.* *1. Petr.* 1. *Psalm.* 85. *Tit.* 3. *Cant.* 2.

Tertiò, propter odorationem. Habuit enim ille flos odorem Deum Patrem efficientem, Genes. *Ecce odor Filij mei, sicut odor agri pleni.* *Gen.* 2.

Item odorem dæmones expellentem ad modum myrrhæ, quæ fugat serpentes. Eccles. *Ego quasi myrrha dedi suavitatem odoris.* *Eccl.* 4.

Item odorem hominem à peccati corruptione servantem, ad modum odoris cedri. Et nota, quod flos habet odorem quasi indeficientem, quia avulsus, arefactus & attritus, odorem suum non perdit. Similiter Dominus noster Jesus Christus avulsus in morte, arefactus in cruce, attritus in flagellatione, odorem suavitatis non perdidit, sed adauxit. Unde Ambros. dicit: Flos odorem suum & succisus reservat, & contritus accumulat, nec avulsus amittit. Ita & Dominus in patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec avulsus evanuit, & illa lanceæ compunctione succisus, sacro speciosior fusi cruoris colore vernavit; mori ipse nescius, & mortuus æternæ vitæ munus exhalat. *Ambr.* 1. *lib. de Spi. san.*

Quartò, propter variationem, varia namque florum genera sunt gratiosa, Et Dominus noster Jesus Christus fuit ut viola per humilitatem, ut rosa per charitatem, per quam pro nobis se sanguine rubricavit. Unde merito dicitur. *Quasi flos rosarum in diebus vernis.* Psalm. *Eccl.* 50. *Psalm.* 102.

Tanquam flos agri, sic efflorebit.

CAP. LXXXVI.

Verus conjugum zelus qualis esse debeat, ut sit Deo gratus, nonnullis cepe marini hic manifestatur exemplis.

ZElus carnalis & matrimonialis, qui est inter conjuges, assimilatur cepe marino.

Primò ratione nocumenti, quia hujusmodi cepe, quando invenitur solum, est mortiferum, & venenosum. Tunc enim talis zelus est solus, quando est sine Dei timore, vel sine prudentiæ discretione, quibus omnis virtus & passio debet esse sociata. Unde zelus, qui est sine eis, generat suspiciones, & tribulationes mortiferas & venenosas, & ad litteram sequuntur quandoque veneficia, & mortes. Joan. *Si zelus amarum habetis*, &c. Ioan. 3.

Secundò, ratione medicamenti, quia reprimitur ejus malitia, si in vino & oleo aliquantulum dimittantur, ut sic in medicinis apponatur; quia si amor conjugalis sit cum vino charitatis, & cum oleo lenitatis, non nocet, sed prodest multum. Et de tali amore loquitur Apostol. *Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam.* Ephes. 5.

Tertiò, ratione temperamenti: quia in tali cepe debent interiora ac exteriora abjici: quia interiora propter caliditatem nimiam, exteriora verò propter siccitatem multum sunt mortifera: sed media sunt temperata, & multum medicinæ accommoda. Sic à zelo matrimonii debet removeri illud, quod est vitiosum interius, scilicet amor inordinatus & carnalis.

Item illud quod est vitiosum exterius, ut indiscreta custodia, quam unus conjugum alteri ponit. Sed amor, sive zelus temperatus, & medium tenens, laudabilis est & bonus. Et hic zelus facit eos concordes in bono, & ideo gratus est Deo & hominibus. Unde Eccl. *In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus. Concordia fratrum, amor proximorum, vir & mulier sibi bene consentientes.* Eccl. 25.

Explicit Liber tertius.

PROLOGUS LIBRI QUARTI,

In quo de natatilibus, & volatilibus exempla, similitudinesq; quamplurimas dicere aggreditur.

I*Nterrega jumenta, & docebunt te, volatilia cœli, & indicabunt tibi: loquere terræ, & respondebit tibi, & enarrabunt pisces maris.* Tob. 12. Creator cœlorum, & dominator aquarum, universæque Rex & Dominus creaturæ, spiritualem curam gerens de homine, quem sua insignitum imagine, ad sui fruitionem creaverat, taliter omnia quæ produxit, humanis deputavit obsequiis, ut non tantùm ex eorum aspectu solatia capere posset, sed ex eorum insuper usu, vel famulatu varia illi commoda undiq; provenirent. Verum inter ista magnifica suæ providentiæ dicta, volatilia cœli, & pisces maris, (ut ex sacra scriptura colligitur) quodam præcipuo munere ad humanæ vitæ commoda tripliciter ordinavit. Nam primo ea constituit in obsequium subjectionis: & hoc ex verbis scripturæ clarius indicatur,

indicatur, ubi Deus hominibus loquens, dicit: *Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli.* Dicebat namq; ut animalia cætera illi subjicerentur, qui naturalis rationis fastigii & providentiæ gubernaculo omnibus præeminebat. Habent animalia cætera per existimationem universalis & naturalis prudentiæ, quæ omnium agibilium est ratio, naturalem quandam participationē: in homine vero viget per se universalis & naturalis prudentia, quæ omniū agibilium est ratio directiva. Omne autē quod est per participationem, subditur ei quod est per essentiam: quare conveniens fuit, quod omnia animalia homini subderentur: Unde Psalm. ait. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves & boves universas,* &c. *usq; ad semitas maris.*

Gen. 9.

Psal. 8.

Secundo, quia Dominus pisces maris, & volatilia cœli hominibus concessit in edulium refectionis. Siquidem ante tempus diluvii herbas tantum, & fructus arborum hominibus, & aliis animalibus Deus concessit in cibum dicens eis: *Dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ.* Sed postmodum peracto diluvio animalium concessus est esus, sed cum Dominus dixit: *Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt, & omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum: quasi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis.* Hoc indultum igitur concessit Dominus, tum propter hominis fragilitatem, ne videlicet prosterneretur in tanta vastatione rerum, tum propter terræ infœcunditatem causatam ratione diluvii, tum etiam propter aëris differentem varietatem: quia (sicut Alcuinus testatur, qui fuit magister Caroli Magni,) ante diluvii tempora, super terram non cecidit, nec extitit pluvia, sed aquis fontium & rore copioso terra irrigabatur. Unde herbæ suaviores erant, & majoris efficaciæ ad nutriendum quàm fuerunt post tempora diluvii, quando aër ventis ac nubibus, & pluviis ac passionibus aliis distemperatur, ac perturbatur, sed pro tanto prohibuit Dominus esum carnium cum sanguine mixtum, ut dum homo assumere vitaretur sanguinem bestiarum, multo magis horreret effundere sanguinem humanum. Unde subditur in eodem cap. *Quicunque fuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis illius.*

Gen. 1.

Gen. 9.

Alcuin.

Tertiò, dedit Dominus volucres cœli, & pisces maris in magisterium instructionis: quod ex verbis Job suprapositis evidenter comprobatur, dicitur enim: *interroga jumenta, & docebunt te,* &c. Tunc enim aut jumenta, aut volatilia cœli, aut pisces maris quærimus, cum eorum naturas, aut motus subtiliter indagamus: Sed interrogata nos docent, loquuntur, aut respondent; cum ex eorum consideratione percipimus, qualiter nostros actus componere debemus. Et ideo de piscibus maris loquens beatus Ambr. dicit, quod in signum sunt facti, ut in his nostrorum morum vitia videremus, & caveremus ea.

Ambr. in hexa. l. 1.

Quapropter post herbarum, & arborum inductas similitudines, restat dicere, ut in hoc quarto nostri operis libro de avibus, atque piscibus aliqua introducantur exempla, ut nostro stylo moribus adaptentur. Non autem mihi licuit de speciebus singulis, vel avium, vel piscium in hoc tam brevi tractatulo facere mentionem, ex eo quod innumera sunt natatilium atque volatilium genera: quis enim ut de volucribus taceam, & marinorum natatilium species dinumerare possit, aut eas suis nominibus singulas designare? Unde Psalm. ait. *Hoc mare magnum & spatiosum manibus,* &c. Et secundum Ambr. plura sunt in mari genera piscium, quam in terra sunt animalium. Ex quo patet quod volatilium, & magis natatilium species, quæ à nobis cognoscuntur, parva quidem particula sunt respectu eorum quæ ignorantur. Ergo exempla, etsi non de omnibus, de aliquibus saltem magis famosis & notis inducemus, perstringentes materias singulas, quibus adaptabuntur exempla secundum modum in præcedentibus habitum sub ordine alphabeti.

Psalm. 103.

Ambr.

CAP.

CAP. I.

Ex Aquilæ pullorum exemplo, à mundo dispectos, & ad sanctam pœnitentiam venientes suscipi, atq; à Deo benignè nutriri & trahi, declaratur.

ABjecti, & despecti à mundo suscipiuntur & nutriuntur à Deo, cujus exemplum apparet in pullis Aquilæ; quia cum multa gravedine Aquila pullos nutrit, aliquando si tres pullos habuerit, unum abjicit, quem tamen alia avis, quæ Fulica dicitur, accipit & nutrit, ut dicit Ambros. Tunc aquila pullum projicit, cum mundus suum amatorem persequitur & affligit, quem tamen alia avis, scilicet Christi gratia misericorditer amplexatur, à mundo etiam coactus recedens, sponte ad pœnitentiam venit. Unde (sicut Gregor. dicit) mala quæ nos hic præmunt, ad Deum nos ire compellunt. Ezech. *Quod abjectum erat, reducam.*

Ambros. — *Greg.* — *Ezech. 34.*

Item abjectos & despectos à mundo, Deus, licet excelsus, non tamen abhorret vel despicit, sed eos de excelso prospectans potius ad se trahit. Quod iterum exemplo Aquilæ patet, quæ scilicet est tam limpidi visus, ut cum in aëre super mare feratur, ut vix videatur, inde tamen pisciculos in mari contemplatur, & instar lapidis imum petit, pisciculos rapit, attrahit, & comedit. Sic Deus, cujus oculis nuda sunt omnia, & aperta, quamvis in altitudine suæ lucis nobis sit invisibilis, quia habitat inaccessibilem, quem nemo hominum videre potest, ipse tamen pisciculos parvos in mari existentes, id est, despectos & humiles spiritu, in mundo fluctuantes non despicit, sed prospicit in imo, ad eos venit suo lumine illustrando, eosque ad se trahit suo amore inflammando, & quasi cibum comedit, eos sibi per familiarem gratiam conjungendo & incorporando. Psalm. *Quis sicut Dominus Deus noster qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra.*

1. Tim. 6. — *Psalm. 112.*

CAP. II.

Cur bona opera ab homine facta sint celanda, Pavonis atq; Gallinæ exemplis solerter enucleatur.

ABscondere debet homo opera bona sua, ut non illa diabolus per inanem gloriam & ostentationem corrumpat: Est enim diabolus pavoni similis, qui ova gallinæ suæ perquirit ut frangat & comedat, ut liberius libidini vacet: sed gallina ipsa ova abscondit, ut servet. Sic, quia diabolus bona nostra conatur auferre, nos debemus illa per humilitatem abscondere, secundum illud Matth. *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Sed quidam sunt sicut gallina domestica, quæ statim cum ovum emisit, clamat, & relevat, & ideo amittit. Isa. *Omnia quæ in domo mea sunt, viderunt: non fuit res quam non ostenderim eis,* dixit Ezech. de nunciis Babylonis, & postea dictum est ei, quod omnia amitteret.

Matth. 5. — *Isa. 39.*

Item, quod homo debeat bona opera sua abscondere, propter timorem supervenientis elationis, vel tentationis inanis gloriæ, patet etiam exemplo ceti sive balenæ, quæ non parit ova sicut multi alii pisces, sed parit vivos fœtus, sicut dicit Ambros. Quos quidem postquam peperit secum tenet & ducit, sed statim cum aliquid, quod illis possit esse obnoxium vel terribile, supervenire sentit, eos aperto ore in ventrem suum recipit & abscondit, quousq; transierit omne periculum vel abscesserit, & tunc eos, quasi jam securos, vivos & incolumes evomit, sicut idem Ambr. dicit. In quo quidem apertè docemur, quod bona nostra quæ agimus, etiam propter timorem gloriæ aliquando debemus abscondere, & propter aliorum utilitatem nonnunquam propalare. Unde & Dominus noster, qui discipulis alicubi dixit, *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus:* ipse etiam dixit, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona,* &c. in eodem capitulo.

Matth. 5.

CAP.

CAP. III.

Abstinentiam à cibis moderatam maximoperè bonis viris necessariam esse, unico Pavonis exemplo demonstratur.

ABstinentia discreta à cibis liberat hominem à putredine & ardore libidinis. Est enim homo abstinens similis Pavoni, cujus caro tam dura est, ut vix putredinem sentiat, nec facile coqui valeat, sicut dicit Isidor. Hanc profectò duritiem moraliter carnis discreta abstinentia facit, & causat, ut nec putredinis resolvatur fœtore, nec libidinis utatur ardore: cessat resolutio putredinis subtracta materia seminis, scilicet alimentis, & frigescit flamma carnis, ciborum remotis fomentis: sicut etiam lignis subtractis extinguitur fervor ignis. Proverb. *Cum defecerint ligna, extinguitur ignis.* Joannes Cassianus. Numquam, inquit, poterit ardentes concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare non quærit: Et Ambr. dicit, quod fames amica virginitati, est inimica lasciviæ, saturitas vero castitatem perdit, & nutrit illecebram.

Isiod. *Prov. 26.* *Io. Cas. de inst. monac* *Amb. ser. de gula.*

CAP. IV.

Secunda in rebus temporalibus, ac frequens fortuna, peccatorum vulnera haud sentire sinit, quod & ceti similitudinibus aperitur.

ABundantia prosperitatis sentire prohibet vulnera mentis. Cujus exemplum apparet in cete, & in pisce balena, qui tantæ est pinguedinis, quod quando percutitur, vulnera non sentit, nisi pinguedo ejus totaliter perforata fuerit; sed quando caro interior læditur, facile capitur, quia amaritudinem aquæ non sustinens, littus petit, & moritur cito. Velut autem pinguedo piscis est abundantia prosperitatis, quæ quidem dum peccantibus affluit, mentis vulnera sive damna sentire non permittit. Unde dominus contra Hierusalem dixit. Luc. *Nunc quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, sed abscondita sunt ab oculis tuis.* Sed tunc peccator intrinsecus tangitur, cum temporali adversitate percutitur: Sunt enim mentium vulnera peccatoribus quasi extrinseca, ex eo quod spiritualia, in quibus læduntur, quasi reputant extranea. Sed cum in temporalibus, quæ magis diligunt, læduntur, quasi in intimis vulnerati affliguntur, cujus interdum vulneribus amaritudinem non ferentes, vel compuncti à suis peccatis, littus pœnitentiæ quærunt, vel lapsi in desperationis barathrum æternam mortem incurrunt.

Luc. 19.

CAP. V.

Pulcherrimis nonnullorum piscium exemplis accidiam, concupiscentiaq; æstum humanæ animæ valde obesse breviter in hoc loco explanatur.

ACcidiæ vitium, & concupiscentiæ æstus maximè nocent animæ. Cujus exemplum apparet in quibusdam piscibus, quos (ut dicit Arist.) immoderatus calor nimium lædit. Unde dicit, quod sunt pisces qui apud ascensum caniculæ moriuntur præ calore. Unde pisces in æstate fugiunt à littoribus calidis in profundum mare. Similiter nocet eis magnũ frigus, & maximè habentibus lapidem in capite, sicut cancri, & hujusmodi: nam talis lapis ex frigore congelatur, & sic de facile moriuntur. Quasi ergo calor æstatis est fervor & flamma concupiscentiæ carnalis, quæ nisi extinguatur, interimit; ideo fugiendum est in profundum maris, id est, ad abundantiam lachrymarum provenientium ex amaritudine cordis, ut lachrymarum refrigerium extinguat concupiscentiæ æstum. Quasi hyemis vero frigus rigens est accidia spiritus, quæ habentibus lapidem in capite, id est, duritiem in mente, præcipuè est mortalis. Nam si cor de se durum est, per accidiæ frigus amplius induratur. Et ideo satis faciliter mortem cujusdam desperationis inducit, & induratum obtenebrat. Zach. *Non erit lux, sed frigus & gelu.*

Arist 7. lib de anim. *Zach. 14.*

CAP. VI.

Quæ ad activæ & contemplativæ vitæ perfectionem in unoquoq; hominum gradu requirantur, per quamplurima, scitaq; diversorum avium & piscium exempla edocetur.

Activa vita frequentiam hominum & societatem requirit: contemplativa vero solitudinem diligit. Unde tam activi, quam contemplativi similes sunt avibus. Quarum quædam societatem amant humanam, ut gallinæ, galli, anseres, columbæ, ciconiæ, hirundines, & hujusmodi. Nam gallinis quidem assimilantur præsidentes, i. e. prælati, quorum est subditos congregare, & defendere, *quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas*, ut Christus de se dixit. Anseribus autem assimilantur sæculares potentes, quorum est justitiam, & reipublicæ salutem diligenter custodire. Nam anseres, ut dicit Ambros. sunt optimi locorum custodes. Sed anatibus assimilantur claustrales, qui quasi anates morari debent in aquis pœnitentiæ, & aquam lachrymarum, vel sapientiæ scripturarum frequentare. Columbis autem, qui cum simplicitate habent fœcunditatem, frequenter pullificantes, assimilantur conjugati, qui purè ac simpliciter conjugalem vitam ducunt: Ciconiis autem, quæ certo tempore congregantur, maria transvolando, assimilantur peregrinantes, & præcipuè qui transmarinam peregrinationem frequentant, scilicet ad Terram Sanctam. Hirundinibus autem clamosis & garrulosis assimilantur prædicatores, qui contra peccatores clamant, & garriunt. Omnes enim hujusmodi, & alii consimiles, hominum frequentiam volunt, & non solitariam vitam.

Ambr. in hexa. 17.

Quædam verò aves sunt, quæ hominum societatem & cohabitationem fugiunt, nec suos nidos homines scire volunt, ut aves, quæ vocantur sylvestres. Talibus similes sunt Anachoretæ, & viri contemplativi, qui hominum frequentiam fugiunt, & mundo sunt absconditi, in latibulis & in solitudinibus morantur. Psalm. *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.*

Psalm. 54.

Item activi moventur motu piscium; sed contemplativi motu avium. Nam dum piscis natat in aqua, contracto corpore in longitudinem minorem se colligit, & iterum se extendens aquæ innititur, quo nixu repellente aquas in anterius se propellit. Unde utitur quibusdam pennulis in natando, sicut avis in volando, sed tamen alio modo; quia piscis natans pennulas movet à parte posteriori in anterius, & quasi quibusdam brachiis sive remis aquam amplectens in anterius se extendit. Avis verò movet pennas sursum, & collectum aërem per expressam alarum amplitudinem cogit exire per partem posteriorem. Unde dum aër à posteriori repellitur, corpus in anterius movetur. Piscis autem natans in aqua est homo sollicitus, & operosus in activa vita, qui tunc in minorem longitudinem se contrahit, quando se ad humilitatem reducit, dicens & sentiens cum Apostol. *Ego sum minimus omnium*, &c. Sic & Dominus discipulos monuit, dicens: *Cum omnia benefeceritis, dicite: Servi inutiles sumus.* Sed nihilominus non dimittat, quin adhuc post talem contractionem, id est, humilitatem ad bene agendum se extendat. Nam tali nixu, id est, humilitatis & laboris, propellente divina gratia, mirabiliter ad anteriora proficiet. Unde istæ sunt duæ pennulæ quibus activus proficit, scilicet humilitas & operositas; dummodo ea, quæ retro sunt obliviscens ad interiora se disponit atque extendit, ut sic ad modum piscis natantis à posteriori in anterius proficiendo incedat. Sed tanquam avis volans in aëre est homo elevatus in contemplatione: qui tunc alas sive pennas intellectus, & affectus sursum erigit, cum cogitatione & aviditate ea, quæ sursum sunt, sapit. Tunc autem aërem per expressionem alarum collectum posterius emittit, quando ex dulcedine, quam contemplatione & affectione gustavit, ad posteriora, id est, temporalia contemnenda intendit: & dum aër à posteriori

1. Cor. 15.

Luc. 17.

repellitur

repellitur, in anterius corpus movetur: quia dum mundus plenè despicitur, animus in spiritualibus virtutibus semper proficiendo profitetur.

Item activi assimilantur avibus quæ morantur in aquis. In quibus (ut dicit Aristot.) natura ingenita est, ut pedes haberent latos & clausos, non inter digitos divisos, propter natandi necessitatem: ut scilicet latitudine pedum aquam propensius pulsent, ut sic pulsis retro aquis, quasi remigando in anterius se extendant. Caudas autem breves habent, ne in natando madefactione caudæ se impediant: Sic simili etiam modo activis, qui proximiorum necessitatibus per pietatis opera serviunt, competit habere pedes latos, id est, affectus expansos ad omnem pauperem, clausos ad peccatum, vel ad mundani favoris appetitum, & digitos non divisos, id est, sine dissensione & discordia operum. Vel debent habere homines activi digitorum distinctionem, tamen sine scissione eorum, id est, debent habere operum discretionem, tamen sine discordia & dissensione: quando autem latiori pede, id est, largiori affectu aquam tribulationis & necessitatis proximorum ab eis propellere nituntur, tanto ipsi copiosiori fructu in proficiendo gradiuntur. Caudam etiam debent habere brevem, id est, celerem expeditionem agendorum, ut non protrahant dandum angustiato. Unde dicitur. *Ne dicas amico tuo*, id est, Christo, vel pauperi ejus, *vade, & revertere, & cras dabo tibi cum statim possis dare.*

Arist. de na. ani.

Prov. 3.

Item activa vita requirit maximè puritatem intentionis: quod patet exemplo merulæ, quæ cum ubique sit in pennis nigra, in Achaia invenitur candida. Achaia, quæ interpretatur *soror laborans*, activam vitam designat, quæ requirit germanitatem contemplationis. Duæ enim sorores fuerunt Rachel & Lya, quarum prima contemplativam, secunda vero activam significat vitam. Et aliæ duæ sorores in Evangelio, scilicet Maria Magdalena, & Martha, hoc idem figurare dicuntur. Habet etiam activa vita laborem actionis. Unde, & satagebat Martha, laborans circa frequens ministerium, erat enim sollicita erga plurima, &c. Est autem velut candida merula actionis intentio munda, & ideo candida merula Achaiæ munda intentio est in operibus vitæ, quam Dominus mundandam esse docuit, cum dixit; *Munda prius quod intus est calicis, & paropsidis*; quia enim calice potatur sitiens, paropside verò esuriens reficitur, merito quidem in calice & paropside designantur eleemosynæ, & opera vitæ activæ. Sed id, quod intus est calicis & paropsidis, est latens intentio eleemosynam facientis, quam quidem prius mundare debet, quam dare eleemosynam. Antè enim lavatur paropsis, quam fiat immissio cibi: Et ante mundandus est calix, quam fiat infusio vini & aquæ. Juxta dictum Horatii Poëtæ. *Sincerum nisi sit vas, quodcunque infundis, acescit.* Sic quoque mundanda est intentio ante exercitium boni.

Luc. 10.

Horat. in epist.

Item activus homo assimilatur pisci tymalo. Est enim tymalus (sicut dicit Ambr.) quidam piscis quem Ticini fluvii unda nutrit: sic dictus à tymo, eo quod redoleat ad modum floris thymi. Unde de eo, qui suaviter redolet, facetè dictum est, *aut florem redolet, aut piscem*: quia consimilis odor est illius floris & piscis. Unde in Apoc. Phialæ plenæ odoramentorum dicuntur orationes Sanctorum. Sed activus redolet proximo ad modum piscis; Nam ille tymalus piscis & redolet & reficit. Et similiter homo activus redolet exemplo, & reficit ex dato.

Apoc. 5.

CAP. VII.

Hæretici, qui more adulatorum loquuntur, variis marinis belluis, cicadæque comparantur.

Adulatores, seu hæretici, qui suavibus verbis, ac dulcibus quosdam simpliciores seducunt, quibusdam marinis belluis possunt assimilari. Dicit enim Jorath Philosophus, quod est bellua quædam in mari, quæ de faucibus suis

Iorath. lib. de anima.

 aquam

aquam expirat, cum vapore odore plena; Unde pisces sequuntur ipsum odorem sentientes & intrant odoris gratia in fauces ejus, quæ protinus ipsos deglutit, & sic ex eis se pascit. Est etiam piscis alius *Fasten* dictus, in cujus ore aqua hausta dulcescit, quem pisces minores sequentes, & ejus os intrantes, subito deglutiuntur ab eo. Quia igitur scriptum est; *Aqua profunda, verba ex ore viri.* Tanquam aqua odorifera, vel dulcis ex ore piscis, sunt verba blanda, nec non adulantia hæretici, quibus attractos simplices quasi in ventrem trajiciendo deglutit, dum eos decipiendo seducens, ad intentam nequitiam trahit.

Prov. 18.

Item adulatio blanda interdum mentes vanas occidit, quibus aspera & vera locutio reddit vitam. Cujus rei exemplum apparet in cicada, quæ, si eam oleo perfundis, statim necatur, eo quod poris obstructis spirare minimè valet: sed statim, si superfundatur acetum, illico reviviscit, eo quod poros aperit, quos virtus obstruxerat olei: & hoc idem per omnia B. Ambros. dicit. Tunc ergo oleo cicada perfunditur, cum mens vana adulatione linitur, & tunc obstructis poris necatur, quando suis sibi clausis & occultatis defectibus in superbiam elevatur; sed aceti pungentis asperitas eidem vitam reddit, quia hanc increpatio aspera ad veram sui notitiam, & vitalem humilitatem reducit. Unde bene Psalm. dicit. *Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.*

Ambros.

Psalm. 140

CAP. VIII.

Triplex amicitiæ utilitatis causa contractæ defectus, & quamdiu perseveret, multis auctoritatibus accipitrisque exemplo apertè monstratur.

Amicus, qui propter utilitatem est assumptus, tamdiu honoratur vel in pretio habetur, quamdiu utilitas durat. Cujus exemplum apparet in accipitre, qui quamdiu est ad prædam aptus, à Domino suo diligitur, manu gestatur, in cauda & in pectore replanatur; sed dum moritur, vel quando inutilis ad prædam redditur, non pascitur: quia projicitur, & tanquam si nunquam fuerit, contemnitur & abjicitur. Similiter (prout Senec. dicit) Amicus, qui utilitatis causa assumptus est, tamdiu placebit, quandiu utilis fuerit: Nam facultate & utilitate remotis, contemnitur & abjicitur. Unde nota, quod talis amicitia triplicem habet defectum.

Primus est, quia non est vera; quia ille, qui propter utilitatem diligit, non ipsum amicum diligit, sed rem amici. Et ideo potius seipsum diligit solum, qui amici bona appetit. Et ideo August. dicit: Non propterea amare debes amicum, ut aliquid tibi præstet, ut pecuniam, vel aliquid commodi temporalis, non enim illum amas, sed id quod tibi præstat. Amicus gratis amandus est, propter se, non propter aliud. Unde Petr. Blascenus dicit, quod vera amicitia eodem oculo respicit amicum divitem, & mendicum fortem ac debilem, sanum & ægrum, humilem ac sublimem.

Aug. in serm.

Pet. Blasc. de amic.

Secundus defectus est, quòd talis amicitia non est fidelis. Nam sicut dicit Isidorus, non sunt fideles in amicitia, quos munus, non gratia copulat: nam citò deserunt, nisi semper acceperint: dilectio enim quæ munere conglutinatur, eo suspenso dissolvitur.

Isid. 3. li. de sum. bono.

Tertius defectus est; quia talis amicitia non est firma, nec permansura diu. Unde Tullius dicit: Si utilitas amicitias conglutinaret, & eadem commutata dissolveret; sed quia natura mutari non potest, idcirco veræ amicitiæ sempiternæ sunt. Proverb. *Omnia tempore diligit qui amicus est.*

Cicer. de amic.

Prov. 17.

CAP. IX.

Avaritiæ defectus, avarique divitias terminatur, qui etiam avibus prædæ aptis & Gryphibus, montes gemmis ornatos custodientibus, suibusque marinis variis comparatur exemplis.

Avaritia reddit homines insociales & crudeles, non solum ad extraneos, sed

sed etiam ad suos domesticos. Cujus rei exemplum apparet in avibus prædæ, in quibus repræsentantur avari affectu vel effectu rapaces: Omnes enim tales aves, ut dicit Arist. solitudinem diligunt, & cum aliquo sociorum habitare non possunt. Nam sicut charitas quærit communicationem & societatem, ita cupiditas appetit solitudinem, & proprietatem. Vult enim cupidus solus habere, & ideo suspectum habet cum socio manere. Unde possessio temporalium est mater dissensionum, propter quod de Abraham & Loth dicitur, quòd *erat substantia eorum multa, & non quibant habitare comiter.* Unde facta est rixa inter pastores Abraham & Loth.

Arist. 2. de am.

Gen. 15.

Item tales aves prædæ, ut idem dicit, pullos suos, postquam volare possunt, à se pellunt, & secum vivere non permittunt; quia scilicet plerunque avari etiam suos domesticos & filios abjiciunt; & gravi sibi reputant, si eis expensas debitas impendant.

Item avari assimilantur Gryphibus, qui custodiunt montes, in quibus gemmæ pretiosæ sunt, nec eas inde auferri permittunt, ut dicit Isidorus; & propter hanc causam, rarus est illuc hominum accessus: Nam vivos homines deglutiunt; & equitem armatum cum equo rapiunt, sed tamen de gemmis illis, quas ita acerrimè custodiunt, ipsi pro se nullam utilitatem sumunt. Sic similiter est de avaris quibusdam, qui thesauros ita cupidè custodiunt, ut si quis eis vel modicum quid aufert, ipsum, si possent, vivum deglutirent. Ad tales divites pauperes homines accedere non possunt, quia turpiter eos repellunt, ideo timent pauperes accedere ad eos. Veruntamen ipsi de his, quæ sic tenaciter possident, etiam pro se expendere non audent, sed alii post eos de illorum divitiis gaudent, Psalm. *Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea.* Et Ecclesiastici: *Qui amat divitias, fructum non capiet ex eis.*

Isidor.

Psal. 38.

Eccl. 5.

Item avarus, qui in divitiis appetitus sui satietatem quærit, est porco marino similis: nam piscis ille marinus qui porcus dicitur, (sicut Isidorus dicit) more terrestris porci arenam fodit, & in ea cibum suum & satietatem quærit. Quia igitur *omne aurum tanquam arena est exigua,* Avarus quisque dum in auro vel argento satietatem quærit, quasi porcus in arena cibum, quo repleri possit, effodit: cum tamen scriptum sit, *Avarus non implebitur pecunia.*

Isidor.

Sap. 7.

Eccl. 5.

CAP. X.

Blasphemia quando veniale sive mortale sit peccatum, definitur, & Deum ac Sanctos blasphemantes cornicibus assimilantur.

Blasphemantes Deum vel Sanctos similes sunt cornicibus. Nam cornix aquilam, & alias aves prædæ, quas tangere formidat, garritu suo infestat: sed aliquando non lucrum inde reportat; quia post simulationem longam eam percutit & occidit. Sic etiam blasphemi nefarii Deum & sanctos, quos factis non possunt lædere, maledictis nituntur impetere, quos aquila, id est, Deus sive Christus, postquam diu eorum insaniam per patientiam toleravit, eos nonnunquam in corpore monstruosis infirmitatibus percutit, sed tandem, si non eos pœnitet, æternæ mortis supplicio eosdem affligit. Et nota, sicut dicit quædam Gloss. super Isa. *Omne peccatum blasphemiæ comparatum levius est.* Unde blasphemia etiam ex surreptione, & absque deliberatione prolata, potest esse peccatum mortale, quamvis aliquando potest esse veniale: nam cum aliquis subito ex aliqua passione in verba inimaginata prorumpit, quorum significationem non considerat, tunc est veniale peccatum, sed quando advertit hoc esse blasphemiam, considerans significata verborum, tunc non excusatur à peccato mortali, sicut ille, qui ex subito motu aliquem occidit juxta sedeatem.

Isa. 18.

(*.*)

CAP. XI.

Apum perfectio naturalisque prudentia multifariam decernitur, ac eis per varia exempla, scitasque rationes boni & virtuosi viri comparantur.

BOni ac virtuosi viri assimilantur apibus quoad tria.

Primo quoad innocentiam. Nam apes dictæ sunt eo quod sine pedibus nascuntur. Boni viri ergo, quique recti, sunt similes apibus, qui sunt sine illis pedibus, de quibus scriptum est: *Pedes illorum ad malum currunt*: Sunt enim pedes animæ peccatricis, quibus ad malum curritur, ipsæ interiores nequitiæ, & affectus malignitatis. Secundo, quoad solertiam & prudentiam, quia apes (sicut dicit Isidor.) valde solertes sunt in gignendo mella & favum, & sua domicilia mira arte componunt, & ex variis floribus mirabili artificio favum recolligunt. Sic viri boni solertes quidem sunt & mella gignunt; solertes quidem sunt, id est, subtiliter & cito perpendentes qualiter est agendum, vel loquendum: est enim solertia facilis & prompta conjecturatio circa inventionem medii, ut tradit Philosophus: & ideo, cum ea, quæ dicunt, per debita media ostendunt, & illa, quæ operantur, per debitas vias perficiunt, quasi apes solertes aliis mella gignũt, quia scilicet melliflua verba operando ostendunt Domicilia quoq; sua, i. conscientias proprias, vel proprias familias mira prudentiæ arte sive sagacitate cõponunt; quia si sciunt componere, vel ordinare aliena, multo magis propria. Unde ex odoriferis floribus, id est, ex placidis, & gratiosis aliorum factis, vel dictis, colligunt favum, id est doctrinam, & modum, quo suas thecas, sive habitacula, id est, conscientias, vel domos ordinant & componunt.

Prov. I. — *Isidor.* — *Arist. I. post.*

Apparet etiam in apibus prudentia mirabilis tripliciter. Primo respectu temporum, quia prudentes discernunt tempora laboris & quietis: Nam hyemis tempore latent, quia scilicet vires non habent quibus ventis, nivibus, & pluviis resistere possint? ex quo innuitur, quod maximè persecutionis tempore licet debilioribus fidelibus persecutionem declinare, & latere, secundum illud Domini. *Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.* In tempore autem veris apes exeunt, nec in illo otiosæ sunt, sed primo favos constituunt, ceram fingunt, cellulas faciunt, & sobolem tandem & mella conficiunt. Ex quo videlicet erudimur, quod tempore prosperitatis & pacis otio non vacemus, sed in variis exercitiis utiliter laboremus. Tunc scilicet constituendi sunt favi, id est, actus exercendi virtutes, quibus ad cœlestis hæreditatis dulcedinem perveniamus. Dicitur enim Eccles. *Hæreditas mea super mel & favum.* Tunc quoque fingenda est cera, id est, componenda conscientia, quæ scilicet velut cera ad diversas suscipiendas figuras, vitiorum & virtutum, est apta. Psalm. *Factum est cor meum tanquam cera liquescens.*

Matth. 10. — *Eccl. 24.* — *Psalm. 22.*

Tunc etiam faciendæ sunt cellulæ, id est, sensus corporis, vel internæ vires animæ disponendæ: Tandem autem intendendum est vel ad bonorum operum sobolem per activam vitam, vel ad mellis obtinendam dulcedinem per vitam contemplativam.

Item apes de nocte usq; ad mane quiescunt, donec una omnes excitet uno, vel triplici bombo, sicut aliqui dicunt: & tunc pervolant universæ, si dies fuerit mitis; sed si futuros viderint imbres, vel ventos, tunc se continent in theca, atque advesperascente domos intrant, & strepunt, donec quæ eas excitat, eodem signo ad quietem invitat. Quo exemplo nos instruit, quod videlicet nocturno tempore quies præstetur corpori, die tamen incipiente lucescere, à lecto somni & pigritiæ est surgendum, secundum illud: *Nox precessit dies autem appropinquavit, abiiciamus ergo opera tenebrarum.* Nam post quietem noctis surgendum est ad opera laboris; sed post noctem culpæ, illucescente die gratiæ, surgendum est ad opera pœnitentiæ, ad quæ quidem prælatus vel prædicator, triplici modo debet alios excitare, scilicet

Rom. 13.

cet

cet exhortationis verbo, conversationis exemplo; & etiam orationis suffragio, secundum illud Timot. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate.* Advesperascente nocturno tempore, vel tenebrosa tentatione, debet se ad domum recolligere, scilicet corporalem ut quiescat, & honestius maneat; sive ad domum mentis, ne eum hostis tentans foris vagantem capiat, ibique debet strepere, vel legendo, vel orando, peccata confitendo, & alia hujusmodi faciendo, quousque tentatione repulsa tempus quietis adveniat. Quod autem audito signo, aut tumultu cessant, Religiosos admonet claustrales, ut quietis tempore, vel audito signo ad hoc statuto, suum silentium teneant, ita ut volentes quiescere vel orare, tumultu suo non impediant.

1.Tim 4.

Item apes locum frigidum quærunt in æstate, & calidum in hyeme; docentes bonos tempore prosperitatis refrigerio se tueri humilitatis, & tempore adversitatis calore se defendere charitatis; quia *charitas patiens est.*

1.Cor.13.

Item apes inveniuntur prudentes respectu operum. Primo quantum ad materiam, quia ex floribus recentibus materiam colligunt, ex qua mella & ceram colligunt & conficiunt, & quando flores vicini consumpti sunt, speculatores mittunt ad alia pascua requirenda, & si eas nox apprehendat, supinè excubant, ut alias suas à rore & à pluvia protegant, ut facto mane absque impedimento volare valeant: Quasi ergo flores nascentes in arboribus, sunt affectiones bonæ crescentes in cordibus, ex quibus dum sunt recentes, ab apibus mel & cera colligitur; quia dum sunt novæ, & ferventes à viris sollicitis dulciter & faciliter implentur opere: Mel enim dulce est, & cera faciliter formatur; sed completis vicinis floribus, alios ad pascendum explorant; quia postquam sua bona proposita opere compleverint, adhuc an alia restent, quæ ab eis fieri debeant, cum magna cura perquirunt; sed nocte superveniente, supinè excubant, ut alias à pluvia vel rore defendant; quia se prosternendo, orando, ante Deum se humiliant, ut humilitatis merito, & orationis suffragio, alæ suorum affectuum, vel operum, & à pluvia tentationum carnalium, & à rore, id est, subtiliori pugna vitiorum spiritualium protegantur, & facto mane, id est, redeunte serenitate, possint ad ea, quæ cœperant, liberius evolare.

Item apes inveniuntur prudentes, respectu impedientium. Primo quidem, quia thecam alvearis succis arborum gummosam vim habentium & amaram per totum liniunt, & contra hostes se muniunt prout possunt. Quasi autem gummi vel amari succi arborum afflictiones sunt, vel lachrymæ pœnitentium, quibus apes, id est, sanctæ personæ, suarum mentium alvearia liniunt, atque amaritudine fletuum contra hostium suggerentium dulcia maligna tentamenta defendunt.

Item apes gerulæ, quando ventum timent, volant juxta terram, ut onustæ cito redeant, ne flatu impediantur aliquo, & aliquando lapillis se onerant, ut à vento moveri non valeant. Similiter illæ personæ, quæ activæ vitæ pondera, sive labores portant, si ventum vanæ gloriæ metuunt, vel ventum, id est conatum alicujus impedientis, debent juxta terram volare, id est, humiliter & latenter facere quod intendunt.

Item onerare se lapillis, id est, sanctorum humilibus exemplis & cautelis, ut illorum firmati pondere à ventis tentationum minimè moveantur.

Tertio apes repræsentant bonos viros, propter socialem vitam. Diligunt enim boni viri semper communes & socialem vitam, & fugiunt singularitates, quod quidem invenitur in apibus: quia apes (secundum Ambr.) unam communem eligunt mansionem, unius portæ clauduntur limine, communis labor est omnibus, communis cibus, commune opus, communis usus, communis fructus, & communis volatus. Et talis communitas maximè competit claustralibus & regularibus in congregatione viventibus, scilicet non se à communibus observantiis, vel operibus subtrahere, sive quantum ad locum, sive quantum ad cibum, sive quantum ad labo-

Ambr.

labores, vel quoad obsequia charitatis & opera humilitatis, sive quantum ad usum vel socialem convictum, sive quantum ad volatum, id est, promptum, vel velocem obedientiæ motum.

CAP. XII.

Divinæ laudis cantica cordialiter affecta, quibus Angeli mirum in modum lætantur, quantum boni nobis gerant, brevi terminatur.

Cantica divinæ laudis & Ecclesiastici officii, si cum devotione cordis & mentis attentione fundantur, delectant etiam angelos, sicut cantus & harmoniæ hominum dicuntur delectare delphinos. Dicit enim Isidorus, quod delphini ad voces hominum sequuntur, & ad vocem symphoniæ congregati conveniunt, & in harmonia plurimum delectantur. *Isidor.*

Sic etiam angeli faciunt de canticis & harmoniis devotè Deum laudantium, non quidem ratione vocis, sed ratione devotionis, propter quod dicitur in Psalm. *Prævenerunt principes conjuncti psallentibus*, &c. quod Beatus Bernar. de angelis exponit. Unde etiam Basil. dicit, quod psalmodia dœmones fugat, & angelos in adjutorium salutis invitat. *Basil. in hexam.*

Item cantica divinæ laudis valent ad sublevandum tædium vitæ præsentis, & etiam ad alleviandum laborem prolixæ tentationis: quod patet exemplo lusciniæ. Nam luscinia (sicut dicit Ambr.) dum ova sua pervigili custodia fovet, longæ noctis laborem cantilenæ suavitate sublevat: Ille namque ad modum lusciniæ pervigili custodia ova fovet, qui bona in nido mentis concepta, implere opere cum cautela & sollicitudine studet. Sed quasi labor longæ noctis prolixitas & tædium est tentationis insurgentis, vel laboriosa prolongatio incolatus vitæ præsentis: de qua Psalmista conquerebatur, dicens: *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est*: sed hunc laborem lasciniæ cantilenæ suavitas sublevat, quia mentem vel tentationis, vel præsentis exilii tædio fatigatam divinæ laudis devotio recreat. Unde idem Basil. dicit de cantu psalmodiæ, quod est scutum in nocturnis terroribus, & diuturnorum requies laborum, tutela pueris, juvenibus ornamentum, solamen senibus, mulieribus aptissimus decor, desertas habitare facit urbes, sobrietatem docet, incipientibus primum efficitur elementum, proficientibus nutrimentum, perfectis stabile firmamentum. *Ambr.* *Psal. 119.* *Basil.*

CAP. XIII.

Homines carnales vulturibus, lascivaque mulieres hirundini comparantur, quove pacto carnales à spiritualibus discrepent, per Maris ac fluvii Piscium exempla elucidatur.

Carnales homines sunt vulturibus similes. Nam vultur cum sit immundus, & fœdus, de facili pro cadavere terram petit, & cum descenderit, non de facili inde surgit, sed vix sursum ascendit, ut Hieron. dicit, & addit, quod in alto volans, cadaver in infimo conspicit, & pro amore cadaveris sublimitatem aëris derelinquit, & ad infima se submittit: & quando se erigit, contra ventum alas percutit, & sic venti adminiculo plus quam robore proprio ab infimis in aërem se extollit. Sic quoque carnales homines, cum sint immundi in cogitationibus, & fœdi in affectionibus, de facili pro cadavere terram petunt, quia pro carnis delectatione ad turpia & immunda opera faciliter descendunt, & postquam talibus operibus se dederint, non faciliter ab eis recedunt, & vix sursum vel per desiderium surgunt. Et si etiam homo carnalis sit in culmine dignitatis, nihilominus miserabile cadaver in infimo conspicit, quia scilicet ad carnalia opera cogitanda, vel facienda, & cor suum inclinat, & oculos convertit, & suæ dignitatis altitudinem relinquens, id est, non attendens, in turpia & infima ruit. Unde Psal. dicit: *Cum homo in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus & similis factus est illis.* Contingit tamen quandoque, quod talis etiam postquam cecidit, a Spiritus sancti vento, id est, interno spiraculo excitatus, sic ad ventum *Hieron.* *Psalm. 48.*

ventum ipsum, i. e. Spiritus sancti instinctum, ala mentis & ala operis, per pœnitentiam percutit, quod iterum se in altum elevat, & surgit: sed plus auxilio venti, id est, gratia Spiritus sancti, quam ex suo proprio merito, vel labore.

Item carnis cura quanto plus crescit in homine, tanto magis ad bona opera animam tardam reddit, quod quidem in vulturibus apparet, quia vultur propter multitudinem carnis tardis volatibus pergit, sic miserum corpus quod corrumpitur, aggravat humanam animam, ex ipsa enim assidua corruptibilitate carnis, anima nostra compellitur insistere curis carnis, & sic ex corruptione gravata, & curarum multiplicitate detenta, in virtuosa & spiritualia opera redditur valde pigra.

Item carnales differunt à spiritualibus, sicut pisces marini à fluvialibus. Nam pisces in mari nascentes, squamas habent duras & grossas propter aquæ salsæ siccitatem: econverso autem fluviales pisces squamas habent subtiles & spissas & molles. Quasi autem squamæ in corpore piscis sunt, quæ tunc nascuntur in mente hominis. Circa igitur spiritualia & divina in hoc carnales à spiritualibus differunt, quia carnales quique habent mentes, id est, mentis considerationes duras ad percipiendum spiritualia, secundum illud Apost. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.* (1. Cor. 2.)

Item grossas ad intelligendum. Unde carnalibus adhuc discipulis Dominus dixit, *Adhuc & vos sine intellectu estis?* (Matth. 15.) Sed spirituales viri habent mentes molles, id est, habiles ad percipiendum, subtiles ad intelligendum, & spissas, id est, frequentes considerationes divinorum.

Item carnis lascivia assimilatur hirundini, quæ est avis vaga, clamosa, & picturata; sic carnales & lascivæ mulieres sunt vagæ in discurrendo & in circũspiciendo, sunt clamosæ in canendo, vel contendendo: sunt etiam se picturantes, componendo, & orando: De quibus recte sapiens loquutus est dicens: *Et ecce occurrit mulier in ornatu meretricio*, &c. (Prov. 7.)

CAP. XIV.

Homines per carnales magis, quàm per spirituales cogitationes à Diabolo capi, per Avium prope terram volantium similitudinem demonstratur.

COgitationes terrenæ faciunt incidere animam in laqueum diaboli. Nam aves ad escam descendentes, & circa terram volantes, citius rapiuntur, quam illæ quæ in alto volant. Sic homines per carnales & terrenas cogitationes citius capiuntur à diabolo, quàm per cœlestes. Proverb. *Frustra jacitur rete ante oculos pennatorum.* (Prov. 1.) Glossa. Laqueos diaboli facilè evadit in terris, qui oculos semper habet in cœlis.

Item cogitationes immundæ abundant in cordibus peccatorum, sed non in cordibus justorum. Sicut enim major multitudo muscarum solet residere super scabiosum, quam super sanum, ita cogitationes immundæ magis super peccatores, quam super justos.

Item cogitationibus immundis maximè infestantur homines devoti. Nam unctum locum invadunt muscæ & inquinant: Sic dœmones illos quos vident habere gratiam, nituntur inquinare pravis cogitationibus Ecclesiast. *Muscæ morientes*, id est cogitationes immundæ, *perdunt suavitatem unguenti*, id est, meritum bonorum operum, sive devotionem orationis. (Eccl. 10.)

Item apes super flores resident, & inde attrahunt mel. Sic justi de æternis bonis cogitant, & tamen attrahunt dulcedinem. Sed muscæ loca immunda frequentant & deturpant: & sic immundæ cogitationes homines peccatores.

CAP. XV.

Conjux quo pacto sit quærenda, conjugijque honestas & dilectio conservanda, & denique quantum contra naturam vitium sit detestabile, multis plurium Avium exemplis discretè enucleatur.

COnjugii honestatem quærere & servare, docent exempla avium: inter

omnia enim animalia, volucres in generationis ordine sequuntur maximè honestatem. Nam mares cum solicitudine fœminas quærunt, inventas diligunt, pro ipsis pugnant, & periculis se exponunt, & eis conjugali quasi tantum fœdere se conjungunt, & fœtus ab ipsis procreatos solummodo pascunt. Ex quibus quidem colligitur, quod circa conjugalem statum nos aves quinque modis instruunt.

Primò enim exemplo avium debent viri, qui uxorari volunt, fœminas bonas sollicitè quærere in uxores, quia scriptum est, *Beatus est, qui invenit mulierem bonam*, quam scilicet, cum quis vult invenire, debet eam quærere, non sicut lascivus & vanus, qui non quærit in uxore nisi pulchritudinem: Est enim pulchritudo in muliere, si sit sine prudentia & bonitate, plus contemnenda, quam appetenda. Quia, ut dicitur Proverb. *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatua*: & ideò in hominibus quamvis utrunque sit onerosum, scilicet pulchram servare, & turpem habere, tamen magis est tolerabile turpem habere, quam pulchram servare. Nam (sicut dixit Aureolus Philosophus) pulchra cito adamatur, turpis facilè contemnitur. Difficile est custodire quam omnes amant, molestum est possidere quam nemo dignatur habere; Minori tamen miseria deformis habetur, quam formosa servatur.

Prov. 18.

Prov. 11.

Aureol.

Item, qui vult invenire bonam, debet eam quærere, non sicut avarus, qui non quærit nisi divitias in uxore. Quamvis dicat Theophrastus, quod pauperem uxorem alere difficile est, divitem vero ferre, est tormentum. Tamen Salomon dicit, quod melius est ducere uxorem pauperem & pacificam, quam divitem, & litigiosam. *Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa, & in domo communi.* Unde etiam Chrysost. dicit: Tu juvenis, quando uxorem ducere vis, noli quærere divitem, sed bene morigeratam: quia boni mores divitias semper acquirunt. Divitiæ autem bonos mores nunquam fecerunt; gloriosior est paupertas fidelium, quam divitiæ peccatorum. Unde

Theophr.

Prov. 21.

Chrysost. super Matth.

cum interrogasset quidam Themistidem philosophum, cui nam filiam suam daret in uxorem, an pauperi, sed scientia & moribus ornato: an locupleti parum probato: Respondit, malo hominem indigentem pecunia, quàm pecuniam indigentem homine. Debet igitur, qui bonam uxorem cupit invenire, quærere eam, sicut prudens, & discretus, scilicet addendo ad mulieris bonitatem. Eccl. *Mulieris bonæ beatus vir*; non dixit mulieris pulchræ, vel divitis, sed bonæ.

Eccl. 26.

Item attendendo ad mulieris prudentiam, & discretionem. Prov. *Domus, & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens.*

Prov. 19.

Item attendendo ad mulieris progeniem, dicit Chrys. quod ille, qui vult uxorem accipere, debet considerare si habet ambos parentes bonos, vel ambos malos, vel unum bonum, vel alium malum. Si ambo sunt boni, securè eam accipiat; si ambo mali, omnino eam dimittat: Si verò alter bonus, & alter malus, quid facturus sit, timeat. Veruntamen, si pater ejus sit bonus, & mater mala, magis convenit timere. Si vero è converso, minus propterea; quia pueri magis consueverunt conservari cum matribus, quam cum patribus, & per consequens magis imitari mores maternos, quàm paternos.

Chrysost. super Matth.

Secundò, docent aves conjuges honestè diligere, sicut ipsæ aves compares mutuo se diligunt: sed cavendum est in conjugibus, ne sit amor nimius, vel inhonestus. Nam (sicut dixit Sextus in sententiis) adulter quidem est in sua uxore amator ardentior: in aliena quippe uxore omnis amor turpis, & in sua nimius: nihil turpius, quam amare uxorem quasi adulteram.

Sext.

Item, ne sit amor nimius zelotypus Eccl. *Ne zeles mulierem sinus tui.* Et ejusdem: *Dolor cordis, & luctus mulier zelotypa.* Debet igitur esse amor honestus & ordinatus Ephes: *Viri diligite uxores sicut Christus Ecclesiam.*

Eccl. 9.

Eccl. 26.

Eph. 6.

Tertiò instruunt aves conjuges tueri, & defendere: Nam aves pro eis pugnant, & periculis se exponunt. Debent autem

se mu-

se mutuo defendere conjuges non solùm ab injuriis corporalibus: sed etiam à vitiis, & inhonestatibus, quod fit quando unus conjugum alium malè viventem corripit, & castigat. Si enim uxor sit malè morigerata (sicut dicit Chrysost.) tribus modis à viro castigari debet. Primò docendo ipsam secundum Deum. Si autem timorem Dei non sentit, improperando ut vel hominem erubescat: si autem nec pudorem sentit frequenter confusa, faciat illi quod præcipit Salomon, *Cor durum in baculo percute.* Quia igitur dicit Chrysostomus, sæpe proficit doctrina justitiæ: Primo admone, deinde confunde; quoniam frequenter pudor est frænum vitiorum; tertio justum est ut castigetur tanquam ancilla, quæ erubescere nescit ut libera. Si autem vir male se habeat: tunc (ut docet Aug.) uxor sua debet eum quatuor modis coërcere. Primo admonendo. Secundo objurgando; ut si non prosint charitativæ admonitiones, faciat duras objurgationes. Tertio si hoc non valeret, Ecclesiam interpellando, scilicet Prælati, vel Episcopi auxilium requirendo, maxime si peccatum ipsum notorium est. Quartò, ad Deum recurrendo per viros spirituales, & orationes, quia *salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem*, ut dicitur Corinth.

Chryso. in Matth.

Eccl. 3.

Aug. lib. so. ho.

1. Cor. 7.

Quarto aves docent qualiter se debent conjuges ad matrimonialem actum conjungere, scilicet tantum conjugali fœdere & affectu, scilicet intentione & causa prolis procreandæ. Hac enim sola de causa aves ad invicem sociantur, scilicet ad generationem, & hinc est, quod aves quasi solum generationis tempore videntur esse in amore. Hinc est, quod solum etiam in conjunctione carnali inter sexum & sexum dijudicant, exceptis perdicibus, quæ sexum non servant, sicut dicit Philosophus. Unde surgit in perdicibus masculus in masculum, fœmina in fœminam. Sed ex tali coitu non fiunt ova pullificativa: Imò faciunt ova vento plena: & addit, quod ex tali coitu malus fœtor sentitur. In quo videlicet exemplo ostenditur vitium contra naturam triplici de causa detestabile.

Arist. de anima.

Primo, propter infructuositatem, quia non est ad generationem. Unde in perdicibus ex tali coitu non generantur ova pullificantia.

Secundo, propter insatiabilitatem, quia facit ova plena vento. Ventus enim licet repleat, non tamen reficiendo satiat. Sic in hujusmodi operibus, licet quis suum malum desiderium impleat, tamen non satiat.

Tertio, propter fœtoris fœditatem, quia producit malum fœtorem infamiæ vel mali exempli.

Item aves in opere generationis observant temporis congruitatem, scilicet tempus veris, in quo ostenditur, quod non omni tempore est vacandum operi conjugali. Nam in diebus sacris, vel jejuniorum, hujusmodi non est vacandum amplexibus, Eccl. *Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.*

Eccl. 3.

Item aves tempore generationis nutibus & vocibus ad amorem mutuum se invitant: ex quo ostenditur, conjugale debitum persolvendum esse uxori, sive voce, sive nutu petenti.

Item aves pullificant, & pullos generatos educant; quia tenentur parentes filios alere naturales, & si non forte secundum rigorem juris civilis vel positivi, tamen ex jure naturali.

Item aves, usque ad iteratum generationis tempus, sibi non appropinquant: quia scilicet post impregnationem quousque peperit mulier, abstinendum est ab uxore.

Quinto, docent aves fœtus educare; quia fœtus, ab ipsis procreatos tantummodò, pascunt communiter. In quo ostenditur periculum adulterii; præcipuè ex parte mulieris; quia mulier ex adulterio occulto generans, statuit viro suo filios non suos, & facit eum alere non genitos à se, de quo, sicut de furto, ad restitutionem tenetur.

Item conjugii honestatem servare ciconiarum exempla nos docent, in quibus vivente fœmina, nunquam masculus causa coitus cum alia se associat, sed suæ fœminæ, quoad nidum & prolem, servat fidem; sed si in fœmina adulterii concubitum

perseverit, ultra cum eo non habitat, imo ipsam, si potest, transverberat, & necat, sicut dicit Aristoteles.

Arist. de anima.

Item mas fœminam aliam quàm in nido non calcat, ex quo exemplo conjuges apertè monentur fidem thori diligenter observare, adulterinos concubitus horrere, & evitare, & carnalis operis debitum cum quadam honestate præstare.

CAP. XVI.

Aspera abstinentia ac vita contemplativa in quibus designetur, quibusque avibus contemplativi comparentur, contemplationisque perfectio qualis sit, variis definitur exemplis.

CONtemplativa vita & aspera abstinentia signantur in illis piscibus, seu natantibus, quorum esus concessus est in lege Moysi. Dicitur enim Levitic. *Omne quod habet pennulas, & squamas, tam in mari, quam etiam in fluminibus & stagnis, comedetis: quicquid autem pennulas & squamas non habet, eorum quæ in aquis moventur & vivunt, abominabile vobis execrandumque erit.* Ad literam, hujusmodi natatilia, scilicet anguillæ, & similia prohibita sunt Judæis, propter excessum humiditatis. Et pisces aliis concessi sunt, tanquam sicciores. Sed moralis causa sive figuralis fuit, quia per pennulas signatur vita subtilis, vel contemplatio: per squamas autem signatur vita aspera, quorum utrumque necessarium est ad munditiam spiritualium.

Levit. 11.

Item contemplativi viri similes sunt avibus modulantibus, quæ sylvas amant, in arboribus & fructetis nidificant, dulciter modulantur & cantant, super ova solicitè cubant, & pullos diligenter educant: & tales sunt Philomelæ, merulæ, & consimiles. Sic perfecti & contemplativi viri loca solitaria diligunt: nidum mentis, & contemplationis quietem in fructetis, & in arborum ramis, id est, humilium, & piorum exemplis, & in magnorum sanctorum actibus & vestigiis ponunt; divinas laudas dulciter, vel voce, vel saltem corde quotidie modulantur & concinunt, sancta quoque desideria mentis cum calore devotionis fovendo, usque ad complementum operis perducunt, quasi super ova cubantes, & suo calore foventes usque ad pullorum nativitatem persistunt. Sed tunc quasi pullos intelligenter emittunt, cum cœpta bona non deserunt, sed ea congruentibus modis, quasi nutrientes & alentes, ad debitam perfectionem perducunt.

Item contemplatio hominis in carne viventis non potest esse diuturna, propter gravedinem corporis. Est enim homo mortalis avi perdici similis, quæ scilicet est multæ carnis, & paucæ pennositatis, ideo pauci volatus. Nam in volando parum à terra se erigit, & statim post paululum terram petit. Similiter, quia homo habet in vita ista multum de corporis gravitate & imbecillitate, & parum de pennositate, id est, de virtutum spiritualium levitate, & si aliquando à terrenis ad cœlestia capienda per contemplationis volatum surgere nititur, corruptibilis tamen carnis pondere, vel infirmitate gravatus, post modicum ad inferiora revertitur. Unde dicitur. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.*

Sap. 9.

Item contemplatio divinorum tentationum impulsus fugat, & sævientis sæculi procellas sedat, quod patet Alcyonis exemplo: Alcyon enim (ut dicit Ambrosius) avis maritima est, quæ quasi in medio hyemis, quando magis scilicet mare ventorum ac fluctuum tempestatibus sævit, ova sua in litore maris & arena facit, & ibidem versus mare respiciens, per sex dies super ea incubando persistit, post quos nascuntur pulli: quibus natis, ad eos nutriendos alios septem dies adjungit, & per omnes hos xiij. dies mare tranquillum permanet & securum. Unde industriâ nautæ hos xiij. dies serenitatis ad navigandum observant, & eos alcyonidas vocant, ut dicit Ambros. Si est ergo tanta virtus aviculæ, ut suæ contemplationis intuitu mare sæviens tranquillum efficiat, quanto

Ambr.

quanto magis, si rationalis anima ad imaginem Dei facta, ad æternum ac immutabile bonum interiores oculos contemplando, vel orando direxerit, mare, sive cordis fluctuantis, sive mundi sævientis, tranquillum protinus atque pacatum habebit, Job. *Tu quoque si diluculo consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus, statim quoque evigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum justitiæ tuæ.* Docet & nos hæc avicula, ut propter persecutiones vel tentationes surgentes, neque bona timeamus aggredi, nec etiam, usque ad perfectum, ea negligamus prosequi: Non enim avis hæc, quia mare procellosum viderat, aut se ponere ad ova cubandum in litore metuit, aut etiam usque ad debitam pullorum nutritionem recedit.

Iob. 8.

CAP. XVII.

Luxuriæ deformitas, quæve ab ea detrimenta, quæq; à castimoniæ continentia oriantur bona, eloquenter explanatur.

Continentia castimoniæ confert ad longitudinem vitæ. Quod in vulturibus patet, quos dicunt concubitu nullo commisceri, & sine omni concubitu pullos generare, & centum annos vivere, ut dicit Isidorus. Ex quo colligitur, quod diutius vivunt, qui à carnalis operis resolutionibus se restringunt. Nam (secundum Philosophum) animalia quæ sunt multi coitus, ut passeres & hujusmodi, sunt brevioris vitæ. Unde nota, quod luxuria minorat vitam corporalem, dehonestat vitam civilem, & necat vitam spiritualem. Propter primum dicitur de juvene prodigo & lascivo, qui dissipavit substantiam suam, non tantum personalem, sed etiam temporalem vivendo luxuriosè: Est enim in actu luxuriæ evacuatio humidi, & expiratio calidi, in quibus duobus vita conservatur. Et ideo ex frequentatione actus venerei, vigor & vita corporis enervatur. Unde Hugo de sancto Victore: Luxuria, inquit, est immoderata carnis petulantia, dulce venenum, importuna lues, perniciosa potio, quæ humanum corpus debilitat & virilis animi robur enervat. Et Innocentius dicit de utilitate conditionis humanæ: O, inquit extrema libidinis turpitudo, quæ non solum mentem effœminat, sed corpus enervat; & non solum fœdat animam, sed fœdat personam. Omne namque peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus suum est, qui autem fornicatur, in corpus suum peccat; semper illam præcedunt ardor & petulantia, semper comitantur fœtor & immunditia, semper sequuntur dolor & pœnitentia.

Isidor.

Arist. de anima.

Luc. 15.

Hugo.

Item luxuria dehonestat vitam civilem, quia tollit homini gloriam, inferens ignominiam & infamiam. Unde dicitur de luxuriosis: *De cadaveribus eorum ascendet fœtor*, scilicet Infamiæ. Unde Valerius dicit, de vitiis carnalibus loquens: Quid, inquit, his vitiis fœdius? quid etiam damnosius? quibus virtus atteritur, victoriæ relanguescunt, sopita gloria in infamiam convertitur, animi & corporis vires expugnantur, adeo ut nescias, an ab hostibus, an ab illis capi perniciosius habendum sit.

Isa. 34.

Vale. lib. 9.

Item luxuria perimit vitam spiritualem. Rom. *Si secundum carnem vixeritis moriemini.* Hier. Qui luxuriatur, vivens mortuus est. Etiam ferreas mentes libido domat, quæ majorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putant esse quod nesciunt.

Rom. 8.

E converso autem castitas, sive continentia dies vitæ multiplicat. Job. *Quasi palma multiplicabo dies meos.* Per palmam intellige victoriam carnis, quæ per continentiam habetur.

Iob. 29.

Item vitam civilem exornat, & nobilitat. Unde Cyprianus: Pudicitia, inquit, est ornamentum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo vilium, solamen mœrentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, minoratio æris, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amica.

Cypr. abu.

Item corroborat & conservat vitam spiritualem. Rom. *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

Rom. 8.

CAP. XVIII.

Conversionis prolixitatem maximoperè à Deo plectendam esse, tum exemplis, tum etiam sacræ Scripturæ comprobatur testimoniis.

CONversio non est differenda. Nam avis, videlicet quæ videt arcum tensum, & sagittam paratam, non differt evolare: Sed sicut sagitta parata est avem percutere, si steterit, sic Deus nolentem convertit. Psalmus: *Nisi conversi fueritis, gladium suum vibravit, arcum suum tetendit*, &c. Sed multi faciunt sicut avis stulta, quæ cum differt evolare, percutitur. Sic multi, dum differunt evolare, & proponunt converti, subito moriuntur. Isa. *Subitò, dum non speratur, veniet contritio ejus.* Eccl. *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius*, &c. Ambros. dicit. Aurum tibi offeram, non mihi dices, Cras veniam, sed jam exigis; nemo differt, nemo excusat: redemptio animæ promittitur, & nemo festinat. Et nota, quod peccator quando non convertitur, quanto magis expectatur, tanto gravius judicatur. Unde Valerius Maximus dicit, quod lento gradu ad vindictam ira divina procedit, tarditatemque supplicii gravitate pensat.

Psalm. 7. Isa. 30. Eccl. 5. Ambr. Val. Max. lib. 1.

CAP. XIX.

Quo pacto sit cor hominis præparandum, ut fiat ipsius Dei habitaculum, piscium exemplo fit perspicuum.

COr hominis prius est innovandum, & devotarum orationum odoribus imbuendum, quàm intra sui thalamum possit suscipere Deum. Cujus exemplum apparet in piscibus. Nam piscis in odoriferis naturaliter delectatur. Dicitur enim ab Aristot. quod quædam genera piscium odorant, & audiunt: ideo ad nova vasa citius quàm ad antiqua piscis accedit; imo ubi fuerit novum, raro accedit ad vasculum antiquum. Sic Deus cordis humani vasculum non ingreditur, quod non prius novum per pœnitentiæ innovationem efficitur. Unde David petiit hanc novitatem dicens: *Cor mundum crea in Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis.* Nec etiam in cordis hospitio Deus delectabiliter habitat, de quo non odor suavis devotæ orationis expirat. Sed quidem *phialæ plenæ odoramento sunt orationes Sanctorum.*

Arist. 4. de anim. Psalm. 50. Apoc. 5.

CAP. XX.

Immanes homines vulturibus, culicibusq; comparantur, & qualia eorum sit exitus, definitur.

CRudeles homines & raptores communiter moriuntur famelici & mendici. Sunt enim vulturibus similes, qui exercitum sequuntur, ut de cadaveribus equorum & hominum satientur. Et ideo dicuntur, aliquo naturæ sensu præsentire bellum, & signum futuri belli præexistere, quando constat eos circa exercitium convenire. Cum autem senescit vultur, elongatur ejus rostrum superius, & recurvatur in fine, & moritur tandem fame. Sic homines rapaces, qui ut lucrentur & rapiant, diligunt bella, sicut faciunt stipendarii milites, & quidam tyranni potentes; licet forte in juventute, vel aliquo tempore lucrentur, & abundent, in senectute tamen, vel adversitate seu infirmitate, cum rapere non possint, dum rostrum, id est, oris sui victus necessitas crescit, & lucrum deficit, ad paupertatem & mendicitatem veniunt, & fame moriuntur. Job. *Tigris periit*, id est, raptor, *eo quod non haberet prædam.*

Item crudeles, debilium hominum sanguinem sitientes, incidunt frequenter ipsi in manus majorum & potentiorum. Unde tales assimilantur culicibus, qui dum aliorum sanguinem sitientes sugere volunt, in rostra hirundinum incidunt, quæ ipsos occidunt & comedunt. Talibus ergo similes sunt, qui dum minores occidere quærunt, vel expoliare, ipsi majorum

Iob. 4.

Hest. 4. 5. 6. majorum præda, vel occisionis victima fiunt. Cujus exemplum manifestius in libro Hester habetur, scilicet de Aman, qui dum Mardochæi æmulatione Judæos crucifigere voluit, ipse à rege Assuero in patibulo est suspensus.

CAP. XXI.

Dei arcanorum scrutatores curiosi quam pœnam accepturi sint, culicum exemplo notabili edocetur.

CUriosi, & præsumptuosi per scrutatores, culicibus assimilantur. Nam culex, quæ est idem quod cinifes, lucipeta est, quia lumen candelæ, vel lucernæ libenter videt: sed dum in lumen minus cautè irruit, seipsam comburit. Similiter qui diligunt lumen divinæ vel humanæ scientiæ, interdum nimis curiosè vel præsumptuosè perscrutando, dum in ipsum lumen impingunt, per alicujus erroris, vel elationis incursum, quasi se ipsos occidunt. Prov. 25. Unde Prov. dicitur, quod *qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria.* Greg. Naz. Et ideo (sicut dicit Greg. Nazianz.) scientiæ desiderium, & inquisitio quæstionum, nisi timor Dei præcesserit, effrenatos animos in præceps ducit. Ubi verò timor Dei est, ibi observatio mandatorum, ibi carnis expurgatio, quæ scilicet caro se velut densa quædam & obscurior nubes animæ objiciens, considerare eam divini radii lumina non sinit.

CAP. XXII.

Diaboli vis, ejusq; astutia ac calliditas quanta sit, bubonis, nyctycoracis, pavonisq; exemplis apertè ministratur.

DIabolus assimilatur buboni.

Primò quidem, quia bubo stercoribus pascitur. Thren. 4. Sic delectatur diabolus immunditiis peccatorum. Thren. *Qui voluptabantur in croceis*, scilicet dœmones, antequam caderent, *amplexati sunt stercora*, id est, immunda peccata, in quibus nunc delectantur.

Secundò, quia bubo ad templa de nocte vadit, ut lampadarum oleo satietur. Templa enim Dei dicuntur quilibet sancti viri, quorum scilicet lampades sunt eorundem sanctorum mentes, quæ plenæ sunt oleo; nocte, id est, latenter, & occultè sanctorum mentes diabolus satagit vacuare, scilicet, ut adveniente sponso, non habeant oleum secum in lampadibus; & sic ab æterni regis nuptiis excludantur, licet accidit virginibus fatuis. Matth. 25.

Tertiò, quia bubo ab avibus oditur, & ab eis deplumatur: Volant enim circa ipsum de die, & eum deplumant. Sic diabolus oditur sanctis, tanquam adversarius, quem aves, id est, sancti viri & prudentes de die deplumant, quando ejus machinationes malignas clarius cognoscentes, eas & detegunt, & revelant. Vel quasi plumæ ei adhærentes sunt ejus imitatores, quos sancti viri deplumant, dum tales ad pœnitentiam revocant.

Quartò, quia bubo pugnat cum monedula, quæ est avis corvini generis. Nam illa de die destruit ova bubonis, & bubo de nocte comedit ova ejus. Est ergo avis velut monedula, humilis pœnitentia, cujus ova dici possunt laboriosa pœnitentis opera. Sed velut ova bubonis sunt peccata, ad quæ ova induxit dœmon. Monedula ergo de die destruit ova bubonis, quia humilis pœnitentia, illucescente die gratiæ destruit peccata, quæ pœnitens ex dœmonis suggestione commisit. Econtra de nocte devastat bubo ova monedulæ, quia irruente peccati tenebra destruit ipse diabolus omnia pœnitentiæ opera.

Item diabolus assimilatur nyctycoraci, quæ scilicet est avis quæ lucem fugit, tenebras diligit, Solem sustinere non potest, sepulturas mortuorum inhabitat, in locis ruinosis nidificat, ova columbarum devorat, & cum eis pugnat, de die quasi cœca est, de nocte acutè videt. Nam splendor solis, ejus visum hebetat. Sic diabolus fugit lucem gratiæ, diligit tenebras culpæ, nequit sustinere Solem justitiæ, id est, Christum. Unde dicebant ei dœmones; *Quid nobis & tibi Iesu*, &c. Vel

nequit

nequit etiam sustinere Solem, id est, bonum clarè incedentem & viventem, sepulchra mortuorum, id est, fœtida & carnalibus desideriis plena corda peccatorum inhabitat.

Item in locis ruinosis, id est, in eis, qui tentationibus statim consentiunt & ad cadendum in peccatum habiles sunt & proni, nidificat; contra columbas, id est, simplices pugnat, & ova eorum, id est, opera, libenter dissipando devorat; circa bona est cœcus, in malis acutus. Splendor autem doctrinæ Christi ejus visum hebetat, quia subtilitatis ejus malitiam totaliter annihilat, & ideo dicit Petrus in prima epist. *Cui resistite fortes in fide*, & Eccl. *Refulgens radiis suis obcœcat oculos.*

Petr. 1. *Eccl. 43.*

Item diabolus assimilatur pavoni: Pavo enim habet caput serpentinum, sed cristatum, incessum occultum, collum modicum, pectus erectum, & saphyrinum, & caudam oculatam. Sic diabolus caput, id est, suæ tentationis principium, habet ad modum serpentis: quia serpens ubi caput immittit, postea totus illabitur (ut dicit Hieronymus) quia ubi principium tentationis ejus recipitur, difficulter in processu repellitur: sed habet in capite cristam, inquantum in principio prætendit alicujus boni apparentiam. Non enim posset malum immittere, nisi sub alicujus boni specie; quia nullus intendens ad malum operatur: habet etiam latentem incessum, quia occulte trahit hominem ad interitum: collum etiam habet curvum; quia si capit hominem, cito deglutit ipsum, quia cito facit hominem, qui ei consentit, ruere in peccatorum profunditatem: pectus, id est, appetitum habet erectum, scilicet superbia, quæ semper excelsa appetit. Habet etiam caudam oculatam, quia præcipuè ad finem respicit, ut ibidem hominem decipere possit. Genes. *Tu insidiaberis calcaneo ejus*, id est, fini.

* * *

CAP. XXIII.

Deum summoperè diligentibus omnia adversa, etiam peccatorum virus, in bonum converti, per passeris exemplum brevibus ostenditur verbis.

Diligentibus ferventer Deum non obsunt, sed potius prosunt quæcunque adversa. Unde assimilantur passeribus, de quibus Dominus mentionem fecit. *Multis*, inquit, *passeribus meliores estis vos.* Nam passeres calidissimæ sunt naturæ, & semina venenosa jusquiami sine læsione comedunt. Quasi enim calidissimi passeres sunt Deum ferventer amantes, à quibus etiam venenosa semina jusquiami, id est, adversa & periculosa mala mundi, sine alicujus læsione periculi patienter suscipiunt, imo tanta est divinæ dilectionis virtus, ut hominibus convertatur in bonum, etiam peccati virus. Rom. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Omnia* dicit, quia prospera, & adversa; prospera ad usum, adversa ad exercitium, vel omnia, scilicet bona & mala, & non tantum mala pœnæ, sed & culpæ, dum scilicet ex eis humiliores, & cautiores, atq; solicitiores resurgunt.

Matth. 10. *Rom. 8.*

CAP. XXIV.

Quatuor rationibus verbi Dei concionator gallo comparatur, ejusq; officium quale esse debeat, variis modis declaratur.

Doctrina sanctorum prædicatorum eripit homines à deceptionibus dœmonum. Legitur enim quod cerebrum galli in potu sumptum valet contra morsus serpentum, quia demit eorum venenum. Per Gallum prædicator intelligitur, ut super illud Job: *quis dedit Gallo intelligentiam.* In cerebri autem partibus præcipuè radicata est sensitivæ cognitionis virtus. Est itaque velut cerebrum Galli, sensus prædicatoris sancti, qui dum per doctrinæ potum ab audientibus capitur, serpentis morsus seu venenum fugatur;

Iob. 38.

fugatur: quia antiqui hostis deceptio detegitur, & vitatur.

Item gallus repræsentat sanctorum prædicatorum doctrinam, etiam in cantu, tripliciter. Primò propter discretionem temporis. Nam gallus primam horam noctis discernit, & postea vocem excitationis emittit. Quasi scil. prædicator sanctus, in suis auditoribus, scilicet in tenebrosis peccatoribus, prius qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendum congruam vocem format. Non enim eadem cunctis exhortatio congruit: quia nec cunctos eadem morum qualitas constringit: Sæpè autem aliis obsunt, quæ aliis prosunt. Nam plerumque herbæ quædam animalia reficiunt, alia occidunt. Levis sibulus equos mitigat, & catulos instigat. Et medicamentum quod hunc morbum minuit, alteri vires jungit. Et panis, qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut Greg. dicit.

Secundo, propter variationem vocis, quia gallus (ut dicit Greg.) in profundioribus horis noctis valentiores & profundiores educere cantus solet, sed circa matutinum tempus leviores & mitiores format voces. Sic prædicator sapiens, quando loquitur peccatoribus profundatis & obscuratis in tenebris peccatorum, loquitur terribilius & austerius, aut de divinis judiciis, aut de mortis angustiis, aut de inferni suppliciis, Sed quando loquitur illis qui jam illuminantur à Deo, & sunt Dei gratiæ conjuncti, loquitur lenius, & subtilius, & dulcius, scilicet, aut de divinis miserationibus aut de internis retributionibus, & similibus. Tertio propter percussionem lateris: quia gallus cum se ad cantandum præparat, prius alas excutit, & latera sua feriens, se vigilantiorem reddit. Sic prædicatores sancti cum alios verbis sanctæ exhortationis monent, prius exercitent se in sanctis actionibus, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce: sed ante se per sublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios solitiores reddunt, prius cogitationum alis semetipsos feriunt; quia quicquid in se inutiliter torpet, solicita investigatione deprehendunt, districta animadversione corrigunt, & emendant: quia antequam verba sanctæ exhortationis proferant, omne quod locuturi sunt, operibus clamant. Et sic patet, quod sicut gallus alas excutit, seipsum percutit, & vocem emittit, Sic prædicator sanctus se excutit à malis, se percutit, id est, solicitat in bonis, & postea vocem emittit, scilicet prædicando aliis. Ergo ex prædictis omnibus habes quatuor rationes, quibus prædicator sanctus assimilatur gallo, scilicet propter vigorem medicaminis, propter discretionem temporis, propter variationem vocis, & propter percussionem corporis.

Greg.

CAP. XXV.

Eleemosynas pauperibus, præcipuè ex Ecclesiæ bonis erogandas esse, Aquilæ exemplo ac multis auctoritatibus aperitur.

Eleemosynas pauperibus saltem de superfluis facere, docet exemplum Aquilæ, quæ (ut dicit Plin.) tantæ liberalitatis extitit, quod prædam, nisi nimis sit famelica, sola non comedit, sed avibus eam sequentibus quasi communem exponit, sua recepta primitùs portione: Unde eam semper aves aliæ insequuntur, & partem de præda sua sibi præstolantur dari. Vultur vero è converso ea quæ rapit, solus comedit. Efficitur detestabilis avarus, qui cibum, quem abundanter habet, comedere vult solus; contra quem B. Job dicit. *Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea*: Saltem enim miserabilis homo postquam saturatus est cibo, esurientes pauperes pascere deberet de reliquo, und Luc. dicitur. *Quod superest date eleemosynam.* Et ad hæc præcipuè tenentur clerici, quibus bona Ecclesiastica commissa sunt, non ad abutendum pro suis consanguineis, sed potius ad fideliter dispensandum secundum illud. *Dispensatio mihi tradita est*: & ideo de eis dicit Cæsar. quia non solum decimæ non sunt nostræ,

Plin.

Job. 35.

Luc. 9.

1. Cor. 9.

Cæsari. in adm.

sed ad Ecclesias deputatæ; verum quicquid amplius quam nobis opus est à Deo accipimus, pauperibus erogare debemus. Et si quod eis deputatum est, nostris cupiditatibus, vel vanitatibus reservamus, quanti pauperes in locis, ubi nos sumus, fame, vel nuditate mortui fuerint, noverimus nos rationem de animabus illorum in die judicii reddituros. Sed nota, quod non semper peccat mortaliter qui non dat pauperibus quod superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas quæ obliget ad peccatum mortale, non posset ratione determinari, sed committitur prudentiæ vel fidei dispensatoris. Unde si bona fide det, quando sibi videtur expedire, immunis est à peccato, alioquin mortaliter peccat.

CAP. XXVI.

Cur diabolus interdum hominem (Deo permittente) exaltet, corniculæ, aquilæque exemplis apertè exponitur.

Exaltat aliquando diabolus hominem, ut in altitudine dignitatis frangat, quem in humilitate superare non potuit. Cornicula enim, quando non potest frangere nucem, in altum potat, ut fortius cadat, & frangatur: simile facit aquila de testudine. Unde hoc modo occisus fuit Æschilus Poëta, sicut narrat Valerius: quia dum sederet sub dio capite discoperto, aquila in altũ testudinem ferens, candore capitis ejus decepta, quia credidit quod esset lapis quidam, tandem super ipsum testudinem directo diametro cadere, ut frangeretur, permisit; & sic dum testudinem frangere voluit, cerebrum illius contrivit. Sicut ergo aquila testudinem, vel cornix nucem, sic diabolus in dignitatem elevat aliquem, quem vincere ante non poterat, ut ipsum in peccatum dejiciat, & ideo statuit Christum super pinnaculum templi. Job. *Elevasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valde.*

Matth. 4. Job. 30.

CAP. XXVII.

Quomodo fidelis in adversitatibus stabilis persistere queat, vero Christi exemplo, Echinique piscis similitudine demonstratur.

Exemplum humilitatis, & patientiæ Christi, contra omnes adversitatis procellas animum fortem reddit. Cujus exemplum apparet in quodam pisciculo, qui echinus est vocatus, de quo Ambrof. dicit, quod dum procellas ventorum sentit, calculum validum arripit, & tanquam ancoram ne excutiatur fluctibus, trahit, & sic non suis viribus liberatur, sed pondere alieno munitur: & contra futuram tempestatem lapidis auxilio stabilitur, quod nautæ attendentes, sibi præcavent ne eos turbo præveniat imparatos. Sic qui procellas evadere vult, id est, adversitates sæculi sævientis, arripiat calculum validum humilitatis, scilicet patientiæ, Christi exemplo, qui ait: *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit*: unde Petr. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Et ideo, qui hunc lapidem angularem, scilicet Christum, accipit in exemplum, nullus ei nocere potest impetus tempestatis: nam si passio Christi ac memoriam revocetur, nihil est adeo durum, quod non æquo animo toleretur, sicut Greg. dicit.

Ambr. Io. 20. 1. Petr. 2. Greg.

Item exempla sanctorum, qui nos præcesserunt, docent nos divitias mundi contemnere. Legitur enim, quod ossa gallorum & gallinarum sunt auro venenum. Unde si auro liquescenti ossa hujusmodi misceantur, ab eis consumitur. Sunt autem velut gallorum & gallinarum ossa Sanctorum & Sanctarum, qui mortui sunt, exempla, quæ quasi aurum destruunt, dum nos viventes ad ipsum contemnendum inducunt. Eccl. *Beatus qui post aurum non abiit*, & dixit Petrus *Argentum & aurum non est mihi.*

Eccl. 31. Act. 3.

CAP.

CAP. XXVIII.

Prælatos malis exemplis subditorum animos inficere, unica Galli senis similitudine explanatur.

EXempla mala prælatorum, si foventur, corrumpunt, & inficiunt mores subditorum. Cujus exemplum est gallus, quia (ut Plinius dicit) gallus in ultima senectute ova quædam facit parva, rotunda & quasi livida, maximè si talia ova ab aliquo venenoso verme, puta bufone vel hujusmodi, in diebus canicularibus foveantur, basiliscus procreatur, qui tantæ venenositatis est, quod solo aspectu inficit & occidit. Quasi ergo senex gallus est quilibet antiquus Prælatus, vel princeps in reverentia habitus, cujus venenosa ova sunt prava ejus opera, ex quibus oritur basiliscus aspectu inficiens, id est, exemplum pestiferum, subditos corrumpens, præcipuè si foventur ab aliquo venenoso verme, id est, si suadentur fieri ab aliquo pestifero & maligno suggestore. Augustin. Omnis qui malè vivit in conspectu eorum, quibus præpositus est, quantum in ipso est, occidit, & forte qui imitatur, moritur, & qui non imitatur, vivit: tamen quantum ad illum pertinet, ambos occidit.

Plin.

August. li. Past.

CAP. XXIX.

Quantum devotæ mentis fervor in tentationibus prosit, hic brevi clarum efficitur.

FErvor devotæ mentis insurgentes tentationes expellit, quod patet exemplo vulturis, quis (sicut dicit Plin.) in tantum contrariatur serpentibus, quod si pennæ ejus urantur, ex odore serpentes fugantur. Tunc quippe pennæ uruntur vulturis, cum incenduntur & fervescunt meditationes, & affectiones cordis, secundum illud Psalm. *In meditatione mea exardescit ignis* Et tunc quoque serpentes fugiunt, quia tunc dæmonum suggestiones abscedunt. Unde Greg. Si nos virtus devotionis in intimis afficit, omnis strepitus pravæ suggestionis obmutescit: Virtus enim devotionis est ipse fervor affectionis. Unde Hugo de S. Victore dicit, quod devotio est fervor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens certis manifestat indiciis.

Plin.

Psal. 38.

Greg. Moral.

Hugo.

CAP. XXX.

Filios erga parentes fore omni tempore pientissimos, per varia nonnullarum avium exempla scitu digna terminatur.

FIlios esse pios circa parentes, præcipuè in senectute, vel debilitate eorum, docent nos aves corvini generis. De quibus ait Arist. & Basil. quod pascunt pullos suos in juventute sua, & juvenes pascunt parentes in senectute sua, & quando debilitantur seniores, in humeris suis eos ferunt juniores. Mira est igitur avium talium pietas, ut erubescat suis parentibus auxilium non præstare homo, à quibus beneficia tanta suscipit, ut dicit Ambros. & Eccl. *Fili suscipe senectam patris tui*, &c

Arist. de anima.

Eccl. 3.

Item filios erga parentum defectus pietatis exercere officia inducunt cornicis exempla. Nam (sicut dicit Ambros.) erga parentes suos miranda est cornicis clementia, quia cum parentes plumis, & alis in senectute nudari contingit, cornices juniores pennis propriis eos fovent, & collecto cibo nutriunt, & fulto alarum suarum sublevant, & ad volandum exercitant, ut scilicet in pristinos usus membra dissueta reducant. Sic filii hominum suos parentes deberent pennis propriis nudos, si alios non haberent, induere, primo victu, vel labore famelicos nutrire, fulto brachiorum suorum eos infirmos vel debiles sublevare, & ad eundum, ubi oporteret, juvare. Sed nota quod inordinatus amor parentum ad filios, est etiam ipsis parentibus causa perdendi virtutes. Cujus quidem rei exemplum apparet in ciconiis. Nam ciconia (sicut dicit Ambros.) miro affectu pullos suos diligit & custodit, ita quod ex cubatione assidua

Ambr.

super eos pennas perdit: sic parentes qui filios suos inordinatè diligunt, frequenter propter nimiam curam, vel lucra illicita, quæ faciunt propter illos, pennas virtutum amittunt. In hoc tamen ipsæ ciconiæ redduntur imitabiles, quod quantum expendunt temporis in fœtibus educandis, tantum ab eis vice reciproca educantur (ut dicit Ambrosius) ut videlicet filii hominum, quos parentes in infantia eorum cum magna cura educant, eisdem in senectute sua vicariam opem reddant. Consimilem quoque pietatis speciem upupæ erga suos parentes senes servare reperiuntur. Nam cum upupa senuerit, ita ut videre, vel volare non possit; pulli ejus evellunt ei pennas invalidas, liniunt oculos ejus quibusdam herbarum succis, & suis etiam fovent sub alis, donec plumæ creverint, & clarè viderint; in quo exemplo innuitur, quod filii à parentibus senibus vel infirmis debent, quantum possunt, mala & molesta removere, curas necessarias eorum infirmitatibus adhibere, obsequiis propriis & personis confovere, sive servire, nec eos deserere debent, quousque eos viderint suis obsequiis vel auxiliis non amplius indigere.

CAP. XXXI.

Tribulationes, ac afflictiones interdum malos ad vitam spiritualem inducere, apum similitudinibus edocetur.

FLagellum tribulationis, & afflictionis, aliquando etiam terrenos & lascivos convertit in fructuosas & spirituales vitas, quod ostenditur per exemplum in apibus. Dicunt enim experti, quod Apes sæpe de boum cadaveribus generantur. Dum enim vituli occiduntur, carnes verberantur, & sic de putrefacto cruore vermes generantur, qui receptis alis apes efficiuntur. Quid autem per boves, vel vitulos, nisi terrenos homines accipimus, & superbos: Boves enim terram arant, & vituli, sive tauri cervicosi sunt, sive indomiti, sed occiduntur boves, vel vituli, & carnes verberantur; quia dum tales tribulantur à mundo, vel verberantur in carne, id est, corpore infirmantur, extinguitur avaritia, & superbia jugulatur. Occisi autem vituli vermes gignunt, quia extincto superbiæ spiritu, humiles fiunt, qui alis receptis apes efficiuntur; quia pennis virtutum ornati, tam in contemplativa, quam in activa vita perficiuntur. Apes enim, & volando se sublevant, & aliis mella fructificant, quia videlicet viri sancti, & in altum per contemplationem ascendunt, & aliis melliflua opera, vel etiam verba fundunt. Eccl. *Brevis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius.* Apis brevis est homo humilis, qui est brevis per humilitatem, volatilis per contemplationem, dulcorosus & fructuosus, per pietatis subventionem.

Eccl. 11.

CAP. XXXII.

Dœmonum, Hæreticorumque, ac Hypocritarum æstus, atque fraus quanta sit, perdicis, polypi piscis, & cancri, certis desinitur exemplis.

FRaudulentia dœmonum, vel hæreticorum assimilatur perdici. Est enim perdix fraudulenta avis, quia ova rapiens aliena, fovet ea, sed de hac fraude sua nullum suscipit fructum, sed damnum, quia perdit laborem suum: Nam pulli nati mox, ut vocem propriæ genetricis audiunt, putativam matrem penitus derelinquunt; & ad veram matrem accedunt, ut dicit Ambrosius: hinc Hierem. inquit: *Perdix fovet quæ non peperit.* Sic etiam diabolus, vel hæreticus, quasi aliena ova rapit, dum sanctæ Ecclesiæ filios callidè decipiens ad se trahit. Sed frequentius laborat in vanum, quia frequenter sic decepti, dum veram & catholicam audiunt ecclesiæ veræ matris doctrinam, perfidiam, vel peccatum relinquunt, & ad veram matrem ecclesiam accedunt, vel ad divinam gratiam per veram fidem, vel pœnitentiam redeunt. Joan. *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me.*

Hier. 17.

Joan. 10.

Item fraudulentus, & hypocrita assimilatur pisci polypo, qui est fraudulentus piscis. Nam (ut dicit Ambrosius) polypus in vadoso littore, petræ alicui se conjungit, & ita illi inhæret, ut tam coloris similitudine, quam figuræ, petra quidem, vel ipsius saxi pars aliqua esse videatur. Unde pisciculi decepti, dum sub ipso, tanquam sub lapide, vel saxo latere volunt: postquam ingressi sunt latibulum corporis sui, eos polypus intercipit, & includit, atque inclusos devorat & deglutit. Huic ergo pisci assimilatur fraudulentus & nequam, qui alteri adhærens, & hujus modum & mores assumit, & se conformare studet, ut de eo magis confidatur & facilius decipiat, & de talibus dixit Christus. Matth. 7. *Venient ad vos in vestimentis ovium.* Vel talis est hypocrita, qui petræ, id est, Christi in exteriori apparentia speciem prætendit, cum tamen sit piscis vorax.

Item fraudulentus homo assimilatur cancro, qui volens comedere ostreas, cum propter duras testas, quibus clauduntur, non valeat, observat tempus, scilicet quando ostrea radiis Solis se aperit, scilicet tempore quieto à ventis, & tunc ut ostrea recludi non valeat, clanculo aliquem lapillum accipit & latenter immittit, post quod immissa securè tela, sive brachia ipsam diripit, & comedit. Huic ergo similis est homo fraudulentus, qui quem superare non potest, callidâ fraude decipit, & de ejus ærumna se pascit, ut dicit Ambrosius. Psalm. Psal. 51. *Sicut novacula acuta fecisti dolum.*

CAP. XXXIII.

Garruli homines, qui semper inanibus abundant verbis, quinque effectibus Graculo comparari explanatur.

GArrulus & gulosus homo assimilatur graculo, quod patet ex ejus cantu: nam cantus ejus, quidem est ejus garritus. Unde (sicut dicit Basilius) à garrulitate vocis graculus est dictus. Homo autem qui gulositati studet, post cibum rumores libenter refert, libenter detrahit, & nonnunquam contendit: Unde talis non immerito designatur in graculo.

Secundo, patet ex transitu, sive volatu, quia graculus in sylvis degens, de arbore una in aliam garriendo transit, & hoc est, quia homo garrulus, de his cum quibus habitat, etiam turpia, quæ de eis novit, aliquando enarrare non cessat.

Tertio ex conspectu, quia cum graculus aliquam avem transire aspicit, garrit, & cum aliquos occultos reperit, similiter facit. Quia scilicet garrulus homo non tantum detrahit sæcularibus, sed etiam eis quos religionis occultat locus.

Quarto ex affectu, quia aliquando graculus captus clauditur, ut articulata verba loqui doceatur. Similiter aliquando garrulus sæcularis cum ad conversionem venit, & religionem ingreditur, verba religionis addiscit, ut lingua volucris linguâ loquatur hominis, id est, ut qui inordinatè loqui consueverat, ordinatè loqui deinceps assuescat.

Quinto in exitu: nam aliquando contingit, quod graculus, qui tenebatur clausus, de ipsa clausura exiens liber evadit, & qui prius garrulus fuerat, per egressionem magis clamat. Et eodem modo garrulus cum vitam Religionis arripit, vix linguam suam deserit. Sed si fortè relicto habitu foris exierit, bonum religionis in malum garriendo, scilicet detrahendo convertit. De tali ergo persona dicitur. Prov. 7. *Garrula & vaga, quietis impatiens.*

CAP. XXXIV.

Quando animæ gratia refitiantur divina, quos in eis operetur effectus, ac finalis impœnitentia, quæ & peccatum in Spiritum sanctum dicitur, pravitas quanta sit, pullorum curvorum, Galli, Caladrijque exemplis demonstratur.

GRatia cœlesti non reficitur anima, nisi quamdiu est à peccatis munda, quod patet exemplo corvorum. De quibus glossa dicit super illud Psalm. Psal. 146. *Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum;* quod quandiu pulli

pulli corvorum habent plumas albas, à parentibus relinquuntur, & tunc rore cœlesti pascuntur; quando autem nigrescere incipiunt, tunc corvi eos pascunt. Quid autem sunt pulli plumâ albi nisi homines mundi corde? hi cœlesti rore pascuntur, quia cœlestis gratiæ pinguedine nutriuntur: sed nigri facti, pascuntur à corvis; quia peccatis obscurati, à dœmonibus reficiuntur.

Item gratia cœlestis cautelam & fortitudinem præstat contra prosperitates, & contra adversitates. Legitur enim de gallo, si quis ejus pinguedine inunctus fuerit, à pantheris & leonibus tutus erit: Potest enim Christus per gallum non incongruè intelligi, qui nos in noctis nostræ caligine excitat, atque sollicitat voce doctrinæ suæ. Est ergo pinguedo galli gratia ipsius Christi, cujus scilicet sacratissima ipsius unctio, de qua dicitur, *Vos unctionem habetis à sancto*: tam contra pantheræ malitiam, quàm contra leonis sævitiam nos defendit. Adversarius namque malignus, vel nos tentando delectabilibus allicit, pantheræ videlicet more, quæ os aperiens odore animalia attrahit quæ devorare cupit, vel eos persequendo adversitatibus frangit, sicut leo, sæviens & rugiens circuit quærendo quem ipse comedere possit. Sed galli unctio ab utroque defendit, quia scilicet Christi gratia cautos nos facit in prosperis, & fortes ac intrepidos in adversis: & ideo hanc galli pinguedinem Prop. petebat, dicens; *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea.*

Ioan.2.

Psal.62.

Item gratia Dei non respicit quem finalis impœnitentia ad mortem æternam ducit, cujus manifestum exemplum apparet in caladrio. Nam caladrius (ut Arist. dicit) albi coloris est, nihil nigredinis habens, cujus natura est talis, quod quando quis gravi infirmitate detentus fuerit, si ægritudo ad mortem fuerit, caladrius ab eo faciem suam avertit, & tunc homo de morte certus existit: Si autem infirmus curandus sit, & tunc visum in ipsum figit, & quasi applaudens in eum intendit. Et differt iste caladrius à calandra, quæ est avis canora, sicut dicit Glossa super Deut. 13. Hæc ergo avis totaliter alba, est Spiritus sancti gratia, quæ est munda, & nullius nigredinis, id est, culpæ admixtione infecta. Quasi autem infirmus graviter omnino moriturus, homo desperatus est, & finaliter impœnitens, ad æternæ mortis supplicium perventurus. Unde Spiritus sancti gratia hunc nunquam respicere potest, quia finali pœnitentia & remissione caret. Ipsa etenim esse dicitur Spiritus sancti blasphemia, quæ neque remittitur in hoc sæculo, neque in futuro, prout Aug. Unde Joan. Est peccatum ad mortem: pro isto non dico, ut roget quis. Quasi autem infirmus curandus est ipse peccator pœnitentiam agens, in quem respectus divinæ gratiæ lætanter & perseveranter intendit, quousque ipsum à peccatis purgando, ad plenam sanitatem perducit.

Arist.de anima.

Aug.li.de verbis do.

CAP. XXXV.

Gulosi, qui ventri semper indulgere intendunt, cygno, locustis, milvisque assimilantur, omnique tempore ad contemplandum inepti redduntur.

GUlosus, & ventri deditus, otiosus est, & ad contemplandum ineptus. Quod patet exemplo cygni. Nam cygnus est multæ carnis, & ideo quietem diligit, & raro volare contendit, quia ponderosi est corporis. Illi autem multæ carnis sunt qui multam de suo corpore curam gerunt, & hi quietem otii diligunt, & insuper ad contemplationis volatum minimè apti sunt: Nam *corpus quod corrumpitur aggravat animam.*

Sap.9.

Item gulosi & voluptuosi assimilantur locustis. Nam locusta, quasi tota vena est, & ideo insatiabilis est. Os habet quadrangulatum, & habet unum intestinum, quod fame & immunditia semper est plenum, quamdiu vivit, semper esurit, & si quid viride invenit, rodere non desistit. Similiter quidam gulosi, sic totaliter sunt dediti ventri, quod nil præter ventrem suum esse videntur. Unde Apost. de talibus dicit: *Quorum Deus venter est.* Tales insatiabiles sunt, qui uno prandio habito, ita sollici-

Philip.3.

tantur

Prov. 30. tantur de alio. Prov. *Venter impiorum insatiabilis est.* Os etiam habent quadrangulatum, quia quatuor modis offendunt in comedendo cibum, scilicet, vel quia sumunt superfluum, vel quia quærunt cibum delicatum & pretiosum, vel quia nimis curiosè paratum, vel quia sumunt per modum inordinatum, vel nimis ardenter, vel quia præveniunt tempus.

Item eorum intestina, quando sunt referta, sunt plena immunditia; sed quando sunt jejuna, id est, vacua, sunt inedia & fame cruciata; & quia semper circa cibum intendunt, quicquid sibi gratum inveniunt, habere & comedere satagunt.

Item gulosi quidam assimilantur milvis. Nam milvus propter gulositatem immundis vescitur, & pro modico ventris pastu, tota die circumfertur. Si aliqui gulosi sunt qui propter gulam, quæ aliis vel inconsueta sunt, vel immunda communiter videntur, avidè comedunt, ut carnes canum, vel serpentum, vel ranarum, & hujusmodi, quæ propter immunditiam suam communiter in usu non sunt: Et insuper etiam aliqui modo milvi circa coquinam, & cacabum tota die circumferuntur. Psalm. *Famem patientur ut canes, & circuibunt civitatem.* Psal. 58.

CAP. XXXVI.

Qua via hæretici, atque hypocritæ aspectu, ac eorum afflatu multos decipiant, Ceti quadam similitudine clarum efficitur.

HÆretici, vel hypocritæ, sicut decipiunt alios ex aspectu sanctitatis simulatæ, ita quoque eos subvertunt ex afflatu falsæ doctrinæ, seu locutionis falsitate. Unde assimilantur ceto, id est, pisci balenæ, de quo dicit Jorach. quòd, maximè quando senescit, propter magnitudinem corporis adunatur pulvis in dorso ejus, & condensatur in tantum, quod herbæ & frutices ibi crescunt, ita ut insulæ similis videatur: ad quem si navigantes incautè appropinquant, sine periculo vix evadunt: nam aquam in tanta quantitate de ore ejicit super navem, quod aliquando eam subvertit; Sicut ergo cetus ex aspectu simulato attrahit, sive decipit, & aqua ex ore missa lignum navis subvertit. Sic etiam hæretici, vel hypocritæ plurimùm ex aspectu attrahunt alios simulata sanctitate: sed mentium naves aqua oris subvertunt, id est, doctrina & exhortatione falsitatis. Unde de eis Dominus dixit: *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.*

Jorach. lib. de animal.

Matth. 7.

CAP. XXXVII.

Humilitatem præcipuè ex peccati consideratione, ac ex carnis corrupta memoria oriri, summopereque nos ad Deum contemplandum idoneos reddere, Ceti, Echini, Aquilæque oculorum exemplis redditur perspicuum.

HUmilitatis virtus nascitur in spiritu, dum infirmitas, & corruptio carnis ad memoriam revocatur. Cujus exemplum apparet in ceto, de quo dicit Jorach. quod abundat in spermate & post coitum ejus quod superfluit, supernatat, quod collectum desiccatur, & in ambræ lapidis substantiam convertitur. Quid ergo in superfluo spermate nisi carnalis corruptio peccati designatur? Cujus desiccatio est ejusdem peccati pœnitudo. Tunc ergo carnis corruptio desiccata colligitur, quãdo cum mentis pœnitudine ad memoriam revocatur. Et tunc mollities spermatis in soliditatem convertitur lapidis, quia ex compunctione corruptionis carnis nascitur humilitas mentis, quæ dum mentem tangit, ambræ soliditatem prætendit. Sic David ex consideratione suæ iniquitatis, deductus est in compunctionem humilitatis, dicens: *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi, & malum coram te feci, ut justificeris, &c.* Psal. 50.

Item humilitas confirmat animum hominis contra fluctus superbiæ & mundanę vanitatis. Unde assimilatur cuidam pisciculo, qui Echinus vocatur; qui quidem est parvus piscis, & vix semipedalis in longitudine, ab hærendo sic dictus, eo

quòd

quòd licet sit exigui corporis, est tamen admirandæ virtutis. Nam navis cui adhæret, licet fervente mari multæ procellæ sæviant, tamen quasi radicata stare videtur, nec aliquo modo movetur. Similiter humilitas cordis, quamvis hominem apud se faciat parvæ reputationis, reddit tamen immutabilem navem mentis à vento procelloso superbiæ, & fluctibus vanitatis. Ecclesiastic. *Firmabitur in illo & non flectetur, & continebit illum, & non confundetur, &c.*

Eccl. 15.

Item humilitas mentis maximè eam perspicacem reddit ad contemplationem divinæ claritatis, sicut econtra superbia hebetem eam facit. Cujus exemplum est (sicut dicit Avicenna) quia oculus aquilæ parvus est, & tamen ad videndum lumen Solis perspicacissimus: & econtra oculus nycticoracis magnus est, & tamen lucem Solis intueri non potest. Oculus ergo animæ mens est, quæ quanto fuerit humilitate minor, tanto erit ad divinæ lucis claritatem contemplandam perspicacior: sed quanto econtra fuerit superbiæ reputatione grandior, tanto erit ad contemplandum obscurior. Unde Matth. *Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.*

Avicen.

Matth. 11.

CAP. XXXVIII.

Homines ad bonum peragendum inconstantes, Avibus in cavea clausis, mutationique Milvorum esse similes edocetur.

INconstans & levis homo, similis est avi incarceratæ, quæ quiescere non potest, sed semper per capiolam currit, modo huc, modo illuc. Hiere. *Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit movere pedes suos, & non quievit, & Domino non placuit.*

Hier. 14.

Item perseverantia quorundam ferventer incipientium assimilatur mutationi milvorum: Nam milvus in juventute differre à prædæ avibus non videtur; sed quanto plus vivit, magis se semper degenerem ostendit, unde secundum Aristotelem quoddam genus est milvi, quod in principio aves capit, tandem vix muscas & vermiculos capit, & demum fame perit. Tales sunt, qui in juventute sunt boni, & senectute efficiuntur pejores. Efficiuntur etiam milvo similes qui à suo conversionis principio aves capiunt, id est, sanctorum virtutes imitari incipiunt, sed ab incepto fervore post modicum paulatim deficientes vix muscas capiunt, id est, vix minima quæque bona facere satagunt, & tandem à gratia deficientes, omnino devotionis spiritum totaliter amittunt. Et talibus dicebat Apost. *Cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.*

Arist. de anima.

Gal. 3.

CAP. XXXIX.

Ingratitudinis culpâ filios quoque exhæredari insigni ipsius pellicani exemplo præcisè definitur.

INgratitudo filios etiam excludit à paterna hæreditate. Unde pellicanus, avis scilicet fœminea, quæ super filios suos à serpente occisos, percusso pectore primo ad eos vivificandos sanguinem fundit, quo effuso sanguine in tantum debilitatur, quod pulli pro cibo exire coguntur. Et illos pullos, qui naturali affectu ipsam pascunt, postquam resumpsit vires, tenerrimè diligit & sollicitè nutrit. Sed illos, qui de ipsa tanquam degeneres nullam gesserunt curam, tanquam ingratos dejicit, etiam secum vivere non permittit: Ex quo patet, quod grati filii à parentibus nutriendi & diligendi sunt; Ingrati verò etiam secundum leges à parentibus repelli & exhæredari possunt. Unde etiam pellicanus iste Christum repræsentat, qui ait: *Similis factus sum pellicano solitudinis;* ipse enim homines, quos creaverat, tanquam filios ad imaginem & similitudinem suam à serpente antiquo veneno peccati occisos proprio sanguine vivificat: Unde gratos filios, qui eum in suis pauperibus nutriunt, finaliter secum ad suam hæreditatem admittet, dicens: *Venite vos benedicti.* Ingratos autem, & crudeles excludet, dicens, *Ite maledicti,* &c.

Psal. 101.

Matth. 25.

CAP.

CAP. XL.

Singularibus apum exemplis gulosos otioque vacantes, durè esse plectendos, plenè demonstratur.

INertes, & gulosi sunt durè castigandi, & à sua gulositate cohibendi. Nam apes, ut dicit Philosophus, inertes durè castigant, & cessantes ab opere morte condemnant. Et habentes magnum ventrem, & quæ nimis comedunt, expellunt, vel occidunt, si possunt: Sic castigantur inertes & damnantur inutiles homines etiam à Deo. Matth. *Servum inutilem proiicite in tenebras exteriores.* Similiter gulosi, qui Christo Domino non serviunt, sed suo ventri, non solum expellentur à regno, sed etiam æternæ mortis deputabuntur supplicio; Dicetur enim homini guloso, & ventris deliciis debito illud Apoc. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.*

Arist. de anima. *Matth. 29.* *Apoc. 18.*

Inter apes ergo nulla est otiosa, sed quædam certant, quasi in bello campestri, contra apes alias; quædam circa victum invigilant, aliæ flores futuros explorant, aliæ ceras de floribus sugunt, aliæ cellulas nec rotundas, nec quadras mira connexione & æqualitate componunt. Et inter tam diversa opera, nulla alterius operibus insidiatur, nullo raptu victum quærunt, sed proprio labore conquirunt, quod inter herbas, & flores recolligunt. In quibus nos instruunt otia fugare in officio, vel opere sibi congruo quemlibet laborare, nulli in suo opere vel commodo insidias parare, non vi rapinæ, sed suo labore victum sibi procurare, item munditiam in omnibus operibus amare. Nam inter flores & mundas herbas, ipsæ (ut dictum est) colligunt fructum suum.

CAP. XLI.

Delphini exemplo notabili, innocentium persecutore belluis immaniores existere, declaratur.

INnocentium persecutores crudeliores sunt belluis marinis: dicit enim Jorath. quod delphini sentiunt per odorem, si homo mortuus in mari unquam comedit de Delphino: quod si comedit, ipsum comedunt: si autem non comedit, ipsum ab aliorum piscium morsibus custodiunt, & eum ad litus perducunt. Ecce igitur quod belluæ maris, quamquam vindicent receptã injuriam, non tamen persequuntur, sed tuentur innocentiam; sed tamen humana crudelitas tanta est, ut quandoque atrociter lædat eos, à quibus nullam injuriam, vel læsuram unquam recepit. Unde Æsopus dicit: Nocent innocuo nocui, causamque nocendi inveniunt.

Jorath. lib. de animal. *Æsopus*

CAP. XLII.

Inobedientiæ varietas, ipsiusque culpæ gravitas, & denique quàm acriter inobediens puniatur, apum exemplo aperitur.

INobedientiæ culpam esse acriter puniendam, exemplo suo apes ostendunt. Nam apes, quæ regi non obediunt, de seipsis ultionem expetunt, & aculei sui vulnere se occidunt. Multo ergo magis qui cœlestis Regis mandatis inobedientes fuerint, pœnitentiæ debent aculeum in sua corda infigere, & ipsam inobedientiæ culpam in semetipsis extinguere. Et quanto fuerit inobedietia major, tanto ad ipsam extinguendam requiritur acrior dolor. Habet enim inobedientiæ culpa gradus suos. Ibique est gravior cujuslibet inobedientiæ actus, ubi periculosior est contemptus: gravius est peccatum Deo non obedire, quam homini, nisi in hominis præcepto Dei præceptum includatur: gravior etiam inobedientia est, ubi majus preceptum contemnitur. Præeminet enim præceptum præcepto, quia præfertur dilectio Dei dilectioni proximi; gravior est etiam inobedientia, in qua præcipientis persona contemnitur, quam ubi ejus mandatum tantùm respuitur. Regum. *Peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere*: Similes enim sunt culpæ idololatria, & inobedientia; quia utraque ex Dei contemptu est proveniens; non tamen æquales sunt, sed est idololatria gravior.

1. Reg. 15.

CAP. XLIII.

Invidiæ pravitas, invidiosique natura describitur, qui & Pavoni unico exemplo comparatur.

INvidus abscondit bona, ne alius inde fructum habeat, etiamsi illis ipse non indigeat. Unde similis est pavoni, qui fimũ suum, qui valde medicinalis est abscondit, ut inveniri vix possit, quasi invideat utilitati hominis. Ex quo patet, quod invidia bonorum communicationem excludit. Unde dicit Augustinus. Tolle invidiam, & tuum est quod habeo: tollam invidiam, & meum est quod habes.

Aug. super Ioan.

Item hoc exemplo patet, quod propriũ est minorum majoribus invidere. Pavo enim inferior est homine. Unde Job. Parvulum occidit invidia quamvis & inter pares & dispares invidia esse possit. Unde dicit Aug. Invidia est odium alienæ felicitatis, rerum inferiorum, ne sibi adæquantur; rerum superiorum, quia eis non æquãtur; rerum parium, quia sibi æquantur. Unde Cain invidit Abel prosperitati, Rachel Lyæ fœcunditati, Saul David fælicitati, per invidiam procuratus est lapsus mundi, & mors Christi.

CAP. XLIV.

Hypocrita struthioni, cygno aliisque nonnullis animantibus comparatur, taliumque exemplis malignitas ipsius hypocrisis rectissimè demonstratur.

HYpocrita assimilatur struthioni, qui (sicut dicit Isidor.) corpus habet animalis, sed pennas & rostrum habet avis, licet propter pondus in aëra levari non possit. Unde sicut (dicit Gregor.) penna struthionis similis est pennæ herodii in colore, sed non in virtute: Nam ejus similitudinem pennæ habet, sed volatu caret, ad volandum alas erigit, sed tamen à terra non insurgit: raris enim pennis induitur, magno corpore prægravatur. Sic hypocrita est animal; id est, carnalis occultè apud se, sed tamen pennas atque rostrum prætendit avis, quia mores prætendit, & verba spiritualis hominis. Unde ipsius penna, id est, exterior apparentia, videtur penna herodii, id est, ad modum vitæ alicujus perfecti viri; caret tamen volatu ejus, scilicet contemplationis, vel dilectionis, quibus mens volat ad Deum. Unde quamvis alas erigat, id est, brachium ad cœlum intendat, cor tamen à terra non separat, id est, à terrenorum affectu. Habet enim pennas rariores, id est, paucas virtuosas affectiones, & habet graves carnes, id est, carnales appetitus animam gravantes, qui eum sursum ad Deum ascendere non permittunt.

Isidor.

Item hypocrita assimilatur cygno. Nam cygnus pennam habet exterius candidissimam, omnino nigredine impermixtam: sed carnem interius habet nigram, & ad digerendum duram. Et sic hypocrita, licet exterius sit apparens albus, id est, innocens & mundus, intus tamen vitiorum nigredine niger est & obscurus. Unde, *væ vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate*, dicit Dominus. Est etiam hypocrita erga proximum non largus, vel pius, sed mente durus.

Matth. 23.

Item hypocritæ & duplices homines, qui nunc spiritualia sectari videntur, nunc terrenis actionibus & negotiis involvuntur, similes sunt quibusdam piscibus, sive animalibus, quæ nunc in aquis, nunc in terris conservantur: unde ab Isidoro appellantur dubia, eo quod non solum sunt natatilia, sed etiam gressibilia per naturam, & talia sunt Phocæ, Crocodili, castores & æqui fluviales, & hujusmodi, quæ communiter sunt animalia sæva, vel maligna. Sic etiam tales homines dubii videntur, utrum sint Dei, vel mundi, communiter tamen inveniuntur finaliter deceptores, & iniqui. Isa. *Omnis hypocrita est, & nequam.* Unde Apost. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.*

Isa. 9.

1. Tim. 2.

CAP.

CAP. XLV.

Proximi odium, in anima mortis aculeum infigere, Apum exemplo edocetur.

IRa sive odium proximi, tollit dulcedinem mansuetudinis, & etiam vitam mentis. Cujus exemplum est, quia apes quando pugnant, tunc efficiuntur ad mellificandum inutiles, vel paulò post moriuntur, ut dicit Aristot. maximè, si aculeum totum infixerint, eo quod impossibile est aculeum totum infigere, quin cum eo exeat intestinum. Similiter, qui proximum odit, & iratus lædere vel pungere contendit, saltem in consensu, animæ aculeum infigit, sed ex ipsa mentis ira vel odio, quasi apis ex proprio aculeo & mel, id est, dulcedinem mansuetudinis amittit, & intestinum charitatis ejiciens, animæ vitam perdit. Unde scriptum est. *Qui odit fratrem suum, homicida est*, scilicet animæ suæ occisor.

Arist. de anim.

1. Ioan. 3.

CAP. XLVI.

Hominem exterius nequaquam fore judicandum, unica ipsius accipitris similitudine palam fit.

IUdicandus non est animus hominis secundum apparentiam carnis, quia qui quandoque est despectus in corpore, magnus est in virtute. Cujus scilicet rei exemplum apparet in accipitre. Est enim accipiter avis regia, quæ plus animo quàm unguibus est armata. Unde quod ei natura corporis in quantitate denegat, hoc in virtute animi & audacia recompensat, ut dicit Isid. Sic quandoque in multis hominibus, quicquid vel ex defectu naturæ, vel ex accidentali infirmitate despectum apparet in corpore, sive ex naturali sagacitate, sive ex divina gratia, speciali munere suppletur, & recompensatur in mente: propter quod & Dominus dixit: *Nolite judicare secundum faciem*, maximè enim secundum Deum temerarium, est tale judicium, *quia homines vident quæ patent, Deus autem intuetur cor.*

Isidor.

1. Reg. 16.

CAP. XLVII.

Tentationis pugna, quam ex compunctionis lachrymis crebro oriri compertum est, orationis fervore sedatur: quod Merguli animaliumque aquatilium exemplo indicitur.

LAchrymas compunctionis sequitur pugna tentationis, cui opponendus est clamor orationis. Cujus videlicet rei exemplum in mergulo apparet, de quo dicit Isid. quod sæpe demerso in aquam capite, aurarum signa sub fluctibus cognoscit, & futuram tempestatem præsentiens, ad littus cum clamore fugit. Unde certissimum indicium est futuræ tempestatis cum ad littus merguli fugiunt cum clamore. Ille igitur in aqua caput mergit, qui mente compunctus, se ad sua deflenda crimina convertit. Sed malignus spiritus eum perdere timens, mox auram contra eum tentationis suscitat, ut à tentationis fervore frigescat: Sed cauta & provida mens, cum surgentis tempestatem tentationis præsentit, mox ad littus humilitatis cum clamore orationis recurrit, attendens scilicet quod Dominus dixit: *Orate, ne intretis in tentationem.*

Isidor.

Matth. 26.

Item lachrymarum aqua animam pœnitentis nutrit, & in ea ardorem & æstum tentationum, & vitiorum extinguit. Cujus rei exemplum est in animalibus aquaticis, quæ secundum Avic. duplici ex causa attrahunt ad se aquam. Nam quædam eorum sunt, quæ aquam in ventrem recipiunt, solùm per modũ nutrimenti, & non per viã respirationis, sicut conchæ marinę. Et talibus assimilantur pœnitentes, qui ex lachrymarum aqua, quasi quodam nutrimento pascuntur, secundum illud Psalm. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panis die ac nocte.* Super quo verbo Cassiodorus dicit, quod fletus est cibus animarum, corroboratio sensuum, absolutio peccatorum, refectio mentium, lavacrum culparum. Sed quædam animalia aquatica sunt, quæ aquam recipiunt per modum respirationis, scilicet attrahendo, & emittendo scilicet ad

Avicen.

Psal. 4.

Cassio.

ad eventationem interioris caloris, ad expellendum superfluum calidum; & talibus assimilantur qui plorant, ut lachrymarum aqua ardorem tentationis extinguat. Psalmus. *Transivimus per ignem*; id est per ardorem tentationis, *& per aquam* compunctionis, devotionis, *& eduxisti nos in refrigerium.*

Psal. 65.

CAP. XLVIII.

Quando laus divina clarior ac laudabilior existat, cicadæ exemplo declaratur.

LAus divina tanto clarior est, & laudabilior, quanto ex ferventiori & pulchriori mente procedit: quod patet per exemplum cicadæ, quæ in medio æstus, quando alia quasi ardent, tanto cantum reddit clariorem, quanto tunc aërem attrahit puriorem. Similiter vox laudis divinæ tanto clarior & acceptior redditur, quanto cum ferventiori & puriori spiritu canitur, vel formatur. Unde trium puerorum laus, & hymnus, quo Deum in camino laudaverunt, magnis commendatur præconiis, quoniam in pueris puritatem prætendit cordis, in camino vero affectum & fervorem devotionis. Daniel: *Ambulabant in medio flammæ laudantes & benedicentes Dominum.*

Dan. 3.

CAP. XLIX.

Variis sacræ Scripturæ exemplis, Delphinique similitudine choreas fore fugiendas, lucide demonstratur.

LUdi hominum & chorearum saltus inordinati, communiter sunt præsagium, vel causa exitus mali, cujus exemplum ostenditur in delphinis, de quibus Isid. dicit, quòd in mari nihil velocius eis: nam plerunq; salientes naves transvolant; saltus tamen eorum & ludus futuram indicat tempestatem, & simile accidit de ludis humanis: nam Israëliticus populus in deserto lusit, sed tandem peracto ludo magnam sui stragem suscepit. Post ludum quoque puerorum David, & Isboseth, secutum est bellum grave. Sic est post Sampsonis ludum secutum est Philistinorum excidiũ. Et rursus post puellæ saltus, amputatur Joanni caput: Chrys. quoque dicit, quòd ubi saltatio, ibi diabolus, neq; Deus ad hoc nobis dedit pedes, ut cum camelis saltemus, sed ut cum angelis chorum faciamus. In saltibus lætantur dœmones, & exultant ministri dœmonum.

Isidor.
Exod. 32.
2. Reg. 2.
Eccl. 15.
Matth. 6.

CAP. L.

Luxuriosi, prolis conceptioni in muliere impedimentum inferentes, pavoni comparantur.

LUxuriosus qui impedire conatur in muliere conceptionẽ prolis, ut securius, vel diutius libidini vacare possit, similis est pavoni: pavo enim avis est non diligens fœtum. Unde masculus persequitur fœminam, ut, ubi ova faciat, investiget ut ea frangat, ut sic luxuriæ magis vacare valeat. Talis fuisse dicitur Onan secundo genitus Judæ: *Qui introveniens ad uxorẽ fratris sui, semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur, & ideo percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret.* Licet non credatur hoc fecisse ex libidine, sed potius ex livore invidiæ, cum non posset habere filios de propria uxore.

Gen. 38.

CAP. LI.

Malorum hominum insidiæ ex columbarum variis similitudinibus, plurium auctoritate Doctorum approbatis, patefiunt.

MAli aliquando assimilantur columbis secundum illud: *Factus est Ephraim, quasi columba seducta.*

Ose. 7.

Primo quidem ratione dolositatis; quia invenitur columba quæ ad deceptionem avium est instructa. Nam se associat aliis, & ad rete eas ducit, & prima quasi intrat rete aucupis, & cum eis involvi se permittit: & sic sub amicitiæ specie, dum ad pascua allicit eas, ad interitum trahit. Sic etiam ad litteram faciunt quidam fraudulenti lusores, qui ludendo fictè cũ quibusdam impru-

imprudentibus, in societate & in participatione lucri acquirendi se ponunt, & sub societatis specie eos in manus verorum suorum consociorum deducunt, & quandoque se vinci & expoliari ab illis permittunt, donec per ipsos imprudentes illi non veri socii totam suam pecuniam amiserint. Similiter etiam faciunt socii quorundam prædonum, qui cum viatoribus se ponunt, & sub societatis specie in manus spoliantium deducunt, & quandoque simul cum eis ab aliis se spoliari permittunt, ne alii fraudem advertant, & talibus similia faciunt multi alii deceptores.

Secundò ratione curiositatis. Nam columba est curiosa, quia super arborem sedens multum circumspicit super quem ramum scandere possit, vel velit: & quasi deliberando collum undique circumflectit; sed sæpe, dum tantum deliberat antequam volatum arripiat, eam sagitta perforat, & ideo volatum non perficit, quia quod diutius facere potuit, tempore quo potuit, non fecit, ut ait Gregor. Sic accidit peccatoribus illis, qui quanquam de ramo arboris, id est, de actu, vel conscientia alicujus criminis recedere proposuerint, & ad meliorem ramum, i. e. statum per pœnitentiam se transferre decreverint, tamen tantum procrastinando deliberant, & adversa circumspicientes implere propositum tardant, quod mortis sagitta, vel vindictæ divinæ, eos subitò non solum in corpore, sed etiam in anima multoties perforat. Et ideo consuluit. Eccl. *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem, subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.*

Tertiò, ratione humanæ humilitatis. Nam in Syria (ut dicit Ambros.) docetur columba ut literarum sit gerula, & provinciæ ad provinciam internuncia. Nam ligatur ei litera sub ascella, quæ sic dimissa elevat se in aëra, & sic redit ad propria ut fuit edocta, sed quandoque ab hostibus cognita impetitur sagitta, & occiditur pro littera. Homo ergo indoctus, vel simplex, similis est columbæ, cui tunc littera ad deferendum committitur, quando ad prædicandum aliis sacras scripturas exponit: & ei tunc littera sub ascellis ligatur, quando ei prædicatio ex officio imponitur, qui litteras deferens, se in aëra sublevat, quando quæ ipse non intelligit, aliis exponere tentat, quem nisi ad propria citius humilitas reducat, versatus hostis sagitta erroris necat.

Greg. | Eccl. 5. | Ambr.

CAP. LII.

Vitam solitariam Monachis necessariam esse, unica piscium similitudine confirmatur.

MOnachi, & solitarii assimilantur piscibus. Dicit enim Ambros. quod magna inter pisces & aquas vicinitas, & cognatio est: Nam extra aquas vivere non possunt diu. Sed quod est piscibus aqua, hoc est monachis, & solitariis cella. Vnde Beatus Anton. dicit; sicut habetur in vitis patrum, quod sicut pisces sine aqua, si tardaverint in sicco, cito moriuntur, ita etiam monachi tardantes extra cellam, vel cum viris sæcularibus immorantes, à quietis proposito resolvuntur. Unde dicitur etiam Isa. *Computrescunt pisces sine aqua*, i. e. monachi sine cella.

Ambr. | Isa. 50.

CAP. LIII.

Quantoperè mortis, judicijque memoria extremi nobis prosit, hîc Galli, Pavonis, & nonnullorum animantium exemplis clarissimum fit.

MOrtis, & judicii timorosa memoria, sive consideratio, debet nobis præ oculis jugiter esse. Nam gallus timens aquilam, & accipitrem prædones terræ, cum sint acuti visus, unum oculum ad victum inferius deprimit, alterum in aëra dirigit, ut adventum aquilæ vel vulturis scire possit, sicut Plin. dicit. Aquila signat Christum, & accipiter signat mortem. Utriusque ergo adventum, scilicet Christi ad judicium, & mortis ad interitum, vir sanctus timere debet, qui in gallo designatur. Unde etiam corpus reficiens, & corporis interitum timeat, ad ipsamque

Plin. de anim.

destructionem corporis oculum mortis intendat; & adventum quoque districti judicis pavida consideratione respiciat. Unde Hieron. dicit loquens de die judicii. Quoties diem considero illam, corde contremisco: sive enim comedo, sive bibo, sive aliud aliquid facio, semper illa terribilis tuba sonare videtur in auribus meis, Surgite mortui, venite ad judicium.

Hieron.

Item mortis memoria annihilat omnis pulchritudinis gloriam: quod exemplo pavonis patet: Pavo enim dum pennarum suarum pulchritudinem cernit, caudam erigit, & ad modum retis, vel arcus, per gyrum capiti circumponit; sed dum inter hæc deformitatem pedum circumspicit, plurimum erubescit, & obliviscens suæ pulchritudinis, caudam deprimit, & deponit. Res ergo, quo mediante corpus terram contingit, mortem hominis signat, per quam corpus in terram redit. Quicunque ergo gloriatur de aliqua pulchritudine corporis, respiciat corporis pedē, i.e. ipsius finem; quia si bene respicia, quale post mortē corpus fuerit, potius sibi aderit tristitia, quam gloria. Unde dicitur: *Quid superbis terra & cinis?*

Eccl. 10.

Item mortis memoria animam dirigit, & à tentationibus defendit: Nam aves & pisces regunt se cauda sua. Jumenta autem, & boves se à muscis cum cauda sua defendunt: Sic homines vitam suam dirigunt, & tentationes excutiunt, mortis memoria. Job. *Interroga jumenta, volucres quoque cœli, & indicabunt tibi; & enarrabunt pisces maris.*

Job. 12.

CAP. LIV.

Mentis munditiam jugiter ab homine custodiendam forè, exemplo suo apes ostendere docetur.

MUnditiam mentis, quam debet homo diligere, exemplo apes ostendunt. Nam mira inter apes munditia est, quia nullas spurcitias dimittunt in opera sua: foras enim egerunt, quando possunt, egestiones quas intus fecerunt: quædam in unum locum congerunt, & postea foras ejiciunt, quia nullum fœtorem sustinere possunt. Sic homo debet facere opera munda, id est, sine peccati spurcitia, & cum acciderit, quod alicujus peccati immunditia intus sit polluta conscientia, ejectis per pœnitentiam sordibus est sollicitè purganda, ut nullius peccati fœtorem intus sustineat anima. Jac. *Abjicientes omnem immunditiam.*

Iacob. 1.

CAP. LV.

Christum nonnunquam percussionis flagello, interdum etiam rerum temporalium substractione nostram expellere ignaviam, Aquilæ, accipitrisq; exemplis demonstratur.

NEgligentia, & pigritia animæ aliquando expellitur flagello percussionis divinæ, & quandoq; substractione temporalis substantiæ; quod patet exemplo aquilæ. Nam aquila, ut dicit Ambr. pullos suos adultos ad volandum provocat, super eos volitando, & si ad exeundum pigri fuerint, eos rostro percutit, cibum subtrahit, & sic exire compellit. Sic aquila rex avium, id est, Christus, qui est rex regum, & dominus dominantium, pullos suos, id est, homines à se creatos, vel fideles suos, baptismate regeneratos, tam verbis, quam exemplis provocat ad volandum, id est, ad Deum ferventer amandum. Nam amor Dei, & proximi sunt duæ alæ animæ, quibus ad vitam volat æternam, vel provocat ad volandum, id est, ad bene & sollicitè vivendum & agendum. Nam non locis, sed actionibus bonis tendimus ad Deum, secundum August. Ipse volitat super eos, ut volare exemplo doceat, quia eos ad bene agendum suis exemplis informat. Unde Deut. *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans.* Sed dum ad exeundum sive de nido peccati, sive nido otii pigritantes invenit, rostro flagelli percutit, quia eos justa sua sententia adversitatis jaculo ferit: quibus etiam cibum subtrahit: quia subtractis divitiis eos ad temporalis inopiæ

Ambr.

nonnunquam extrema perducit: qui dum ex parte una aculeo adversitatis punguntur, ex parte verò alia paupertatis nuditate confunduntur, de nido suo pigritiæ saltem coactionis, vel utilitatis confusione trahuntur. Quod bene ille prodigus filius ad extremam paupertatem deductus, in se indicavit, dicens. *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo.*

Luc. 15.

Item negligentes & pigros subditos debent eorum prælati disciplinis & abstinentiis corrigere ad laborem. Cujus correctionis exemplum apparet in accipitribus, de quibus Basilius dicit, quòd cum eorum filii sunt ad volandum habiles, cibum eis subtrahunt, eos rostro percutiunt & de nidis expellunt. Hoc (ut dicunt Ambr. & Beda) non faciunt ex crudelitate, sed ut eos ad prædandum exercitent, ne fortè tepescant otio, & cibum quærere negligant. Sunt ergo à prælato subditi, tanquam ab accipitre filii, de otii vel negligentiæ nido, non verborum tantum percussione, sed ciborum etiam subtractione pellendi, ut panem suum non in otio, sed in operis labore manducent. Apost. *Si quis non vult operari, nec manducet.* Prov. *Panem otiosa non comedit.*

2. Tim. 3. Prov. 31.

CAP. LVI.

Quid religiosus, ut Deo sit gratus, creatori suo offerre debeat, paris turturum, columbarumque significatione, & activæ contemplativæque vitæ perfectione rectè explanatur.

OFferre debet homo religiosus seipsum totum Deo, scilicet corpus per castitatem, & animam per charitatem. Unde & in lege Moysis de avibus, turtur & columba jubebantur offerri: quia in turture castitas, in columba vero charitas designatur. Sed turtur quandoque in lege depilata jubebatur offerri, sicut patet in purificatione puerperæ. Levit. ubi jubebatur à pauperibus offerri par turturum, aut duo pulli columbarum, ubi nota quoad literam, quod non dicit duos pullos turturum, sicut duos pullos columbarum: quia pulli columbarum semper inveniuntur, pulli turturum autem non semper, nec etiam dixit par columbarum, sicut par turturum, quia columba est avis libidinosa, & ideo eam in sacrificio suo Deus noluit offerri: turtur autem est pudica avis. Duplex autem turtur Deo offerri jubetur, ut duplex castitas in homine designetur, scil. mentis & corporis. Vel quia castitas duò requirit, sc. continentiam carnis, & humilitatem cordis. Unde & non solùm in Beata Virgine Christo placuit abstinentia carnis, sed ejus etiam humilitas cordis, juxta verbum ejus. *Quia respexit,* &c. Nam (sicut dicit Greg.) nulla est castitas carnis, quam non commedat humilitas mentis. Et hinc est (sicut idem Greg. dicit) quod cum de ipsa continentia mens elatione tangitur, plerumque omnipotens superbiam destruens, in immunditiam operis hanc cadere permittit, imo etiam August. dicit. Audeo dicere, continentibus expedit cadere, ut in eo ipso, in quo se extollunt, humilientur. Quid enim prodest, si cui adest continentia, ei dominetur superbia? Duo autem pulli columbarum, duplicem significant affectum ex charitate diligentium, scil. Dei & proximi. Aliqui tamen dicunt, quod illi offerunt turturem, quæ est avis solivaga, qui sectantur vitam contemplativam. Illi autem offerunt columbam, quæ est avis gregatim volans, qui sectantur vitam activam. Et utraque bina ponitur, & utraque pro cantu gemitum habere perhibetur: bina quidem ideo ponitur, quia vita contemplativa debet habere duplicem oculum, & vita activa duplicem habet actum: Debet enim contemplativus habere unum oculum quo contempletur cœlestia, ad desiderandum, alium quo ad temporalia, ad contemnendum. Item activus debet exercitari erga se ad sui correctioem, & erga proximum ad ejus ædificationem, & sustentationem Utraque etiam vita in hac valle miseriæ, in gemino gemitu consolatur. Gemit enim contemplativus ex amore pro desiderio cœlestis patriæ, & ex devotione per conside-

Levit. 11.

Luc. 2. Greg.

Aug. super Mat. ho. 54

considerationem passionis dominicæ. Gemit activus ex compunctione pro peccatis propriis. Psalm. *Laudabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Item ex compassione peccati, vel miseriis alienis. Hierem. *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?*

Psalm. 6.

Hierem. 9.

CAP. LVII.

Otium præcipuè ab hominibus ad malè agendum accensis, nunquam non fugiendum fore, struthionis exemplo aperitur.

Occupatio aliqua licita, vel non periculosa hominibus tentatis, vel ad malè agendum accensis, danda est, ut videlicet circa eam detenti, vitent magis perniciosa. Et hujus rei quidem exemplum natura struthionis ostendit, cui natura dedit, secundum Avic. maxima ova facere, & durissimæ testæ, ut circa eorum generationem calor occupatus temperetur in eis, ne eo incenso citius moreretur. Sic homini calido multum, id est, vehementer ad peccandum accenso, sive fortiter tentato, sunt magna & dura ova, id est, fortia & difficilia exercitia, vel officia imponenda, ut ex difficili occupatione illorum vitiorum refrigescat incendium, & fervor tentationem. Unde Ecclesiastic. *Mitte illum in opera tua, ne vacet, multam enim malitiam docuit otiositas.*

Eccl. 33.

CAP. LVIII.

Pulcherrimo Aquilæ exemplo fidem ac charitatem in operibus meritoriis omnimodè necessarias existere, breviter edocetur.

Opera meritoria non possunt ab anima exire sine fide, & dilectione: quod patet exemplo aquilæ, quæ duos lapides pretiosos nomine eschites in nido suo ponere dicitur, sine quibus parere nequit. Hi ergo duo pretiosi lapides, qui ponuntur in nido Aquilæ, ut possit pullos parere, quæ virtutes sunt, scilicet fides, & charitas, quæ nisi in nido mentis fuerint, scilicet fides in intellectu, & charitas in affectu, non potest aliquod opus Deo acceptum parere. Nam, *sine fide impossibile est placere Deo*, ut dicitur Hebr. *& fides per dilectionem operatur.*

Hebr. 11.
Galat. 5.

CAP. LIX.

Quo pacto nonnullorum opera fructuosa remaneant, milui similitudine exprimitur.

Opera remissa & mollia licet sint laboriosa, tamen parum sunt fructuosa; quod apparet per exemplum in milvis. Milvus licet sit avis patiens laboris, tamen volatus est mollis. Unde milvus quasi molliter volans est dictus, quia molli penna & quasi immobili, super aëra fertur, & levi tactu aërem movere videtur: hic cibum quærens, & terram respiciens, volando per aëra molliter circuit, & famem, quam sæpè patitur, querula voce perdit. Est ergo quasi milvus homo mollis, & in opere tepidus, qui licet in modico cibo, id est, in parvo opere multum patiatur laboris, tepiditas tamen & mollities ejus impedit mercedem operis, sicque fit ut dum multum circuit, parum fructificat, quasi milvus famem patiens, id est, mendicus semper & querulus incedit. Unde per Salomonem dicitur. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.*

Prov. 18.

CAP. LX.

Quam pauperis ac divitis sit exitus dispar, accipitris, gallinæque unico exemplo monstratur.

Paupetes sicut in hoc mundo contemnuntur, ita in alia glorificantur: sed divites è contra. Nam gallina juvenis in domo divitis vilipenditur, ita quod si intraverit domum, turpiter ejicitur: sed accipiter, vel falco honorabiliter in domo super perticam ponitur, & sollicitè de bonis morsellis nutritur; sed si gallina mortua fuerit, cum reverentia magna & lumine coram

[illegible] [illegible] . [illegible] [illegible] .

[illegible] [illegible] [illegible] : [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] vei [illegible]

Domino portatur, sed accipiter post mortem in sterquilinium projicitur. Sic pauperes & simplices in mundo vilipenduntur & deprimuntur, sed post mortem ab Angelis ad mensam Regis, cum honore deportantur. Sed è converso divites hîc honorantur, sed post mortem in sterquilinium inferni ejiciuntur. Luc. *Mortuus est mendicus, & portatus in sinum Abrahæ*: & in eodem, *mortuus est dives, & sepultus est in inferno.*

Luc. 16.

CAP. LXI.

Iurgia inter domesticos serentes à societate penitus sejungendos esse, Apum exemplo comprobatur.

PAcem communem perturbantes, & mutuæ societatis dulcedinem auferre volentes, omnino esse cohibendos, vel ab ipso congregationis collegio removendos, exemplo suo apes ostendunt, quæ (sicut Philosophus dicit) apes alias pacem dissolventes, & mella sua detrahere cupientes, mortaliter feriunt, vel omnino à se repellunt. Talibus enim apibus similes existunt, qui sua inquietudine, vel scissura pacem proximorum separant, sive tollunt. Item qui dulcia amicorum consortia, vel obsequia, quæ per mella signātur, aliqua arte malitiæ diripere contendunt. Tales ergo meritò sunt vel asperis verborum puncturis, vel asperis correctionum aculeis feriendi, & ab omnibus tanquam pestiferi insuper repellendi. Apost. *Vtinam abscindantur qui vos conturbant.*

Aris. de ani.

Gal. 5.

CAP. LXII.

Peccati, quod profectò naturæ vitium existit, perversitas quanta sit, ex Ophimeræ piscis, cujusdamq; Delphini ac Turturis marinæ natura, haud dubiè percipitur.

PEccatum assimilatur pisci ephimeræ, qui nascitur sine coitu, de quo ait Jorath, quod post tres horas diei, quo nascitur, moritur. Quasi enim dies illuminans animam pœnitentia est, per quam respicimus gratiam, & hujusmodi diei tres horæ post quas ephimera moritur, sunt tres pœnitentiæ partes, per quas peccatum extinguitur, s. contritio, confessio & satisfactio. Quod autem ephimera sine coitu s. ex putrefactione generatur, significat, quod peccatum præter naturæ ordinem, ex appetitus correptione contrahitur. Unde Aug. dicit, quod peccatum non est natura, sed vitium naturæ appetentis id quod non est sui ordinis.

Iora. li. de animal.

Aug.

Item peccatum, licèt ante delectet, postea tamen lacerat & necat. Et ideo assimilatur euidam generi delphini, quod est in nilo: Sunt enim ibi quidam delphini dorso ferrato, qui interna ventrum secantes interimunt crocodillos. Delphinus ergo non anteriori pectore, sed posteriori dorso ferrato crocodilli lacerans ventrem, peccatum repræsentat mortale, quod non ante, id est in principio, sed posterius inficit, peccatoris, lacerat ac perimit mentem. Proverb. *Ingreditur blandè, sed in novissimo mordebit ut coluber.*

Prov. 23.

Item peccatum in sola affectione existens, potest esse mortale, cujus exemplum apparet in turture marina, de qua dicit Ambros. quod si quis eam mortuam calcaverit, venenosum & mortiferum ei aculeum infigit. Quid est enim turtur mortua, nisi mortalis culpa? quæ si quis pede affectionis ei inhæserit, proculdubio reatus mortiferum ei aculeum immittit.

CAP. LXIII.

Peccantium peccatorum omniū capitalium varietas, gravitas & malignitas, ex equi fluvialis, murenulæ & serpentis, canis quoq; maris, aquilarum, corvi, cygni, cynomyæ, ac vespertilionis proprietatibus quamplurimis clarè demonstratur.

PEccatores assimilantur piscibus, qui ita naturaliter sunt gulosi, & ad cibum avidi, quod non advertunt laqueum, sive hamum. Sed quod facit in piscib⁹ natura, hoc

hoc facit in hominibus prava concupiscentia, sicut ita avide attendant ad delectationem peccati, quod non advertant diaboli hamum, vel laqueum, qui pertrahit ad dolorem supplicii. Unde dicitur, quod sicut pisces capiuntur hamo, ita capiuntur homines tempore malo.

Item peccatores similes sunt equis fluvialibus, quos Nilus fluvius gignit; qui sic vocati sunt ex eo, quod equis terrestribus in dorso & juba assimilantur. Hi de die in aquis morantur, sed per terram de nocte euntes, segetes depascuntur. Talibus ergo equis sunt similes, qui in die prosperitatis positi sub aquis deliciarum viventes, efficiuntur voluptuosi, sed ad noctem adversitatis & paupertatis educti, prædones efficiuntur, & noxii. Unde in nullo tempore bene vivunt, quibus vel abundantia voluptatis, vel rapacitatis penuria occasiones fiunt.

Item peccator non potest gignere, id est, facere opus meritorium nisi deponat peccatum. Cujus exemplum est in murenula & serpente. Murenula enim (ut Isidor. dicit) non invenitur, nisi fœminini sexus: coit autem cum serpente, & ex eo generat aliam murenulam; sed (ut idem dicit) serpens venenum deponit antequam coëat cum murenula, sed post coitum suum resumit venenum: propter quod murenula, nec à serpente læditur, nec generat aliquid venenosum, vel serpentinum, sed sibi simile naturâ. Quasi igitur serpens venenosus est homo peccato infectus; qui si venenum peccati non deponeret, murenulam bonam, id est, bonam actionem & meritoriam non gigneret: qui alias cum matre ejus, id est, gratia: vel charitate, quæ mater est omnis boni operis, conjungere se non posset. Hoc tamen non imitabile, sed detestabile potius existit, quod post murenulæ conjunctionem serpens venenum resumit, id est, post receptionem gratiæ quis ad peccatum redit. Pet. *Canis reversus ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti.*

Isid.

2. Pet. 2.

Item peccatores quidam similes sunt canibus maris. Nam sicut, canis est animal mordens, & nocivum in terra, sic etiam in mari piscis canis terribilis est. Unde (sicut Ambrosius dicit) Canes & in mari & in terra cavendi sunt. Tales sunt peccatores, qui non solum in terra, id est, in tranquillitate pacis, sed etiam in mari, id est, in commotione belli & litis, & periculosi & nocivi sunt aliis, de quibus Apostolus; *Videte canes, videte malos operarios.* Vel similes canibus terrestribus sunt prædones, qui nocent in terra; sed tanquam canes marini sunt pyratæ, qui nocent in mari. Unde Apost. *periculis in terra periculis in mari.*

Ambr.

Phil. 3.

1. Cor. 9.

Item peccatores assimilantur Aquilæ: Nam quoddam genus aquilæ est, quod rapit in aëre, & tale generaliter timent omnes aves. Talis aquila repræsentat superbiam: superbi enim in alto rapiunt, quia gloriæ & honoris celsitudinem, quæ soli Deo debetur, sibi rapere & usurpare contendunt. Unde ipsi eripiunt Deo quod Deus sibimetipsi reservavit, scilicet gloriam, juxta illud: *Gloriam meam alteri non dabo.* Hanc aquilam, scilicet superbiam, omnes aves, id est, omnes viri spirituales timere ac fugere deberent, quia August. dicit: Alia quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur ut fiant, superbia vero etiam bonis operibus insidiatur ut pereant. Quædam vero sunt aquilæ quæ rapiunt in terra. Talibus assimilantur avari, qui circa terrena lucra tantummodo intendunt, & interdum aliis rapiunt etiam violenter. Quædam autem aquilæ rapiunt in aqua. Et istis assimilantur luxuriosi, qui se immergunt in aquis voluptatum. Et dicit Arist. quod talis aquila timet vulturem, & cum eum videt venientem, fugit ad aquam, quam si exiret, vultur raperet eam. Talis autem aquila unum pedem habet latum ad modum anseris, cum quo in aqua se regit: alium habet divisum cum unguibus acutissimis, quo prædam rapit. Sicut autem hæc aquila timet vulturem, ita luxuriosus timet reprehensorem, & detectorem, vel vulturem, i. mortem rapientem, sive flagellum percussionis divinæ, quod quidem si vult evadere, oportet

Isa. 42.

Aug. in Reg.

Arist. de anim.

portet quod recurrat ad aquam pœnitentiæ. Pes autem latus ad natationes aquæ, est affectus ad delectationem luxuriæ. Sed pes cum unguibus ad rapiendum cibum prædæ, est appetitus ad delectationes gulæ, & uterque pes est in voluptuosis.

Item peccatores assimilantur corvis. Primo, quia corvi sunt clamosi, & voces diversas variant. Hoc competit superbis, qui cum clamore imperant, blasphemant, garriunt, contendunt, & vituperant, & sic multis modis incongruis varias voces formant. Secundo, quia corvi sunt dolosi, furtivè res capientes & abscondentes. Et hoc competit avaris, qui dolis & fraudibus aliena diripiunt. Psal. *Sicut novacula acuta fecisti dolum.* Tertio, quia corvi sunt immundi, scilicet cadaveribus insidentes, & ex fœtidis cibum quærentes. Et hoc competit luxuriosis, qui delectantur in carnis operibus fœtidis & immundis. Isaiæ: *De cadaveribus eorum ascendet fœtor.*

Psal. 51. Isa. 34.

Item peccator qui de peccato gaudet, cygno similis dici potest. Nam cygnus instante morte penna in cerebro infixa canit, & cōtra mortem omnium animalium pro gemitu cantum reddit, sicut Ambrosius dicit: Nam tunc penna cerebro infigitur, quando suggestioni pravæ peccati corde consentitur, & tunc anima completius moritur, cum ipsum peccatum opere perpetratur. Illi ergo admodum cygni quasi cantant in mortis casu, *qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.*

Prov. 2.

Item peccatores assimilantur cynomyis, id est, muscis caninis: de quibus loquitur Ps. dicens: *Dixit & venit cynomya & cynifes in omnibus finibus eorum*: Nam talis musca est corpore magna, & ventre lata, & parvioris volatus quam alia musca.

Psal. 104.

Item est multum pungitiva carnis, & ulcerativa, nec non corrosiva: insuper est multum sanguisuga. Corpore ergo magni possunt dici superbi, qui in carnalibus volunt magnificari. Unde superbi homines gigantibus comparantur. Sap. *Ab initio cum perirent superbi gigantes*, &c. Ventre autem lati sunt gulosi, qui ventrem implentes dilatant & extendunt. Parvi volatus sunt pigri & accidiosi, qui parva & rara bona operantur. Fœtidi sunt luxuriosi, qui fœtoribus vitiorum carnalium pascuntur, & delectantur multum: pungitivi sunt iracundi, sed corrosivi & ulcerativi sunt detractores & invidi. Isid. Musca carnem sanam transit, ulceri insidet; sic dœmones & detractores. Sanguisugæ autem sunt avari & usurarii, qui exspoliando dulciter pauperes, sanguinem eorum sugunt. Prov. *Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes, affer, affer.*

Sap. 14. Isid. Prov. 30.

Item peccatores sunt similes vespertilionibus. Vespertiliones enim sicut dicit Glos. super illud Isa. *In die illa projiciet homo idola argenti sui, & simulacra auri sui quæ fecerat sibi, ut adoraret talpas & vespertiliones*, &c. lucem fugiunt, & quantum ad hoc signant luxuriosos, qui latibula & tenebrosa quærunt. Job. *Oculus adulteri observat caliginem.*

Isa. 50. Iob. 24.

Item pulverem lingunt, & quantum ad hoc signant avaros, qui terrena diligunt. Psal. *Inimici ejus terram lingent.*

Ps. 71.

Item oleum de lampadibus sugunt, & in hoc significant invidos, qui ore detrahendo, bonorum gratiam auferre contendunt; Per oleum enim gratia, per lampades verò viri præclari signantur. Invidi ergo homines quasi oleum de lampadib⁹ sugunt, cum ore viris præclaris detrahēdo gratiam auferre contendunt. Unde invidus homo gaudet de malo alterius, & dolet de bono alieno. Juxta illud Hor. *Invidus alterius rebus marcescit opimis.*

Isa. 75. Hor.

Sic ergo conatur bonis viris gratiam eorum occultè detrahendo auferre.

Item in rimis parietum se de die abscōdunt, & ideo signant superbos & tyrannos, qui malignas & occultas vias, quibus possunt alios lædere, rimantur.

Item de die quasi sicut talpæ cœci sunt, & signant iracundos, in quibus rationis oculus ex nimio furore cæcatur.

Item frigidissimæ naturæ sunt. Unde sanguis vespertilionis linitus super palpebras non sinit crescere pilos (ut dicit

Constantinus) quod ex frigiditate poros claudente creditur evenire; in quo signat accidiosos, qui efficiuntur in spiritu frigidi, ita ut pili oculorum i. bona desideria mentium in eis non procedant.

CAP. LXIV.

Vera pœnitentia, quam plurima bona recensentur quæ ex Phœnicis, Merguli, & deniq; Trocta piscis natura lucidissimis exemplis eliciuntur.

POenitentiæ fervor & humilitas peccatorem mortuum resuscitant, quod ostenditur exemplo phœnicis. Est enim phœnix avis, quæ (secundum Philosophum) postquam trecentis, vel quingentis annis vixit, cum suum defectum sentit, nidum ex lignis aromaticis facit, in tantum siccis, ut vento calido accendantur, quibus quidem accensis sponte nidum ingreditur, & inter ligna ardentia incineratur. Et ex hoc cinere infra triduum quidā vermiculus nascitur, qui paulatim plumas recipiens in volucrem trāsformatur. Est autem avis pulcherrima, pavoni simillima in pennis, solitudinem amans, & ex mundis fructibus cibum quærens. Sic peccator postquam diutius vixit in suis peccatis, & suæ vitæ vel status defectum, sive per mortis metum, sive per aliquod adversum cognoscit, debet ex consideratione offensæ, ex contemplatione divinæ justitiæ, & insuper ex timore gehennæ, atque mortis incertitudine, tanquam ex aromaticis lignis struere nidum mentis, & hi respectus tam sicci, id est, validi debent esse, ut Spiritus sancti flatus faciliter possit accendere nidum mentis; tunc ad corsuum pœnitens spontaneus ac cito introeat, & in prædictis timoribus positus, sed per ferventem compunctionem adurens in humilitatis cinerem redigat; ex hac enim humilitate infra triduum pœnitentiæ, scilicet contritionis, confessionis, satisfactionis, novus nascetur vermiculus mundus & animus humilis, qui plumas virtutum paulatim recipiens, in completam transformabitur volucrem, id est, in virum perfectum atq; contemplativum, habentem scilicet pulchritudinem in aspectu sanctæ contemplationis, item habentem varietatem colorum in pennis, id est, varietatem virtutum, & gratiæ multiformis, amantem solitudinem sanctæ orationis, & quærentem cibum mundum sacræ lectionis, vel mundæ operationis.

Arist. de ani.

Item pœnitentia liberat & defendit à tentationibus sive deceptionibus dœmonum; quod patet per exemplum in mergulo. Nam quando rapaces aves mergulos persequuntur, ad quam confugientes submersionis beneficio liberantur. Tunc rapaces aves mergulum invadunt, quando dœmones animam hominis tentando circumvenire satagunt: sed si anima confugiat ad aquas pœnitentiæ, & se in eis humiliando submergat, liberatur à fraudulentia dœmonum. Ps. *Tu contribulasti capita draconum*, i. tentationes dœmonum, in aquis, scilicet pœnitentiæ.

Ps. 73.

Item pœnitentia facit opera hominis, esse viva & meritoria. Cujus exemplum apparet in variis majoribus piscibus, qui dicuntur troctæ, qui ova in aqua faciunt, & ipsa aquæ fovenda committunt, & aqua tanquam blanda mater ea suscipiens animat, & creat, & pisces ex eis format. Sunt ergo opera hominum bona tāquam quædam ova troctarum, quæ tunc in aqua prodeunt quando in vera pœnitentia fiunt, atque ex ipsa in aqua, i. pœnitentiæ lachrymosæ & compunctivæ lachrymis, viva, id est, gratuita & fœtosa, i. meritoria fiunt.

CAP. LXV.

Pœnitentes in eorum vera pœnitentia quales esse debeant, multorum animantium in terris ac in aquis variabilis natura, præcipuèque coturnicis, ciconiæ, ac turdi similitudinibus non paucis artificiosè palam fit.

POenitentes qui tepidè & otiosè vivunt, faciliter ad putredinem peccati redeunt,

redeunt, cujus exemplum apparet in piscibus. Nam cum aqua, ubi sunt pisces, non movetur, nec renovatur, cito in putredinem vertitur, unde in ea pisces corrumpuntur. Similiter, qui sunt in aqua pœnitentiæ, si non renovantur, nec moventur per bonorum operum solicitudinem, facilè à tentationibus corrumpuntur & à peccatorum putredine iterum inficiuntur. Apostolus. *Renovamini spiritu mentis vestræ.*

Eph. 4.

Item pœnitentes virtute pœnitentiæ mutant mores. Unde assimilantur quibusdam animalibus, de quibus Ambr. dicit, quod contrariam naturam habent in terra & in aqua, sicut patet de Leone. Nam Leo cum sit terribilis in terris, in mari tamen est dulcis, scilicet piscis leo. In quo signatur quod aqua maris, id est, pœnitentia amara hominem immitem & ferocem transmutat, & convertit in dulcem.

Ambr.

Item rana, quæ est horrenda in paludibus, in aquis tamen est decora, & omnibus ferè præstat alimentis. In quo signatur, quod aqua pœnitentiæ homines horrendos & impios facit gratissimos, & præ aliis acceptos.

Item mustelæ odor gravis in terris, suavis in aquis est, in quo accipitur, quod fœtentes per malam famam, in aquis pœnitentiæ efficiuntur redolentes per gratiam.

Item lepus est animal timidum in terris; in mari vero formidabile: quia lavacrum pœnitentiæ homines pusillanimes & pavidos, magnanimos facit & fortissimos.

Item lupus est in terris animal rapiens, in aquis autem animal impotens: Unde hos nescit lupos agnus timere. Sic per pœnitentiam, homines terribiles & rapaces efficiuntur benigni & misericordes.

Item porcus in terra animal est immundum, in mari vero est animal mundum. Unde porci marini (ut dicit Ambr.) etiam Judæis sunt grati, qui tamen terrestres non comedunt. In quo signatur quod aquâ pœnitentiæ purgetur omnis immunditia culpæ: & ideo etiam immundi per peccatum luxuriæ, in aquis pœnitentiæ efficiuntur mundi per continentiam.

Ambr.

Item terrestris scorpio percutit, & venenum immittit: scorpio vero marinus non percutit, sed reficit: In quo significatur, quod detractores & invidi alios retrò percutientes, immutantur in aqua pœnitentiæ, & efficiuntur benefactores.

Item corvus terrestris habet carnis duritiem, marinus verò corvus habet carnis teneritudinem. In quo significatur, quod pœnitentiæ mare, cor aridum & durum facit molle, & devotum & pium.

Unde pœnitentia facit de corde lapideo & rigido cor carneum & flexibile: facit enim de homine superbo humilem, de homine crudeli & truculento mitem, &c.

Item pœnitentes quales debeant esse, exempla coturnicum demonstrant. Coturnix per mare transiens, cum lassatur, in aquam descendit, & unam alam erigens velum facit; Coturnices etiam accipitrem timent, nec de terra surgunt, quamdiu eum vident. Sic quoque peccator transiens per mare hujus sæculi, cum se lassum sentit ex gravedine peccati, debet, si vult evadere, se humiliando descendere ad aquam pœnitentiæ, & cum una ala s. timoris, in ista aqua, i. pœnitentia se tenere, aliam vero, s. spem, sursum ad Deum erigere; quia sicut debet timere de justitia, ita debet sperare de misericordia: & hæc ala spei, erit velum ducens eum ad pia opera. Debet autem peccator pœnitens præcipuè & timendo cavere accipitrem, id est, diaboli severitatem; quia tunc maximè contra hominem sævit, cum sibi rebellasse cognoscit. Et ideo cum ejus præsentiam pœnitens tentatus advertit, debet in terra manere, id est, humilitate se tenere. Sola enim humilitas (ut dixit B. Antonius) est quæ evadit diaboli laqueos. Vel non debet de terra surgere, i. ab humili oratione.

Item coturnices per terram citissimè currunt, speciem suam diligunt, & vocife-

rando se mutuo requirunt: ut dicit Ambr. *Ambr.* Illi ergo per terram citissimè currunt, qui licet in terra positi, vehementer tamen cœlestia diligunt. Nam qui amat vehemētius, currit velocius, & pervenit citius, sicut dicit Bernardus. *Bern.* Ille vero diligit suam speciem, qui diligit quemlibet hominem. Nam participatione speciei plures homines sunt unus homo, sicut Porphyrius dicit. *Porph.* Ubi ergo est naturæ unitas, debet etiam simul esse unitas charitatis & concordiæ. Debet etiam diligenter homo suū quilibet requirere proximum, quem sensit errando periisse, sive vociferando ad ipsum per prædicationis vel exhortationis clamorem, sive pro ipso vociferando ad Deum perfectæ orationis fervorem.

Item coturnices pro gratissimo cibo habent semina venenosa, comedunt enim helleborum, quod aliis est perniciosum: & patiuntur etiam coturnices morbum caducum sicut homo. Quasi autem venenosa semina hellebori sunt opportunitates & occasiones peccandi, quibus si pœnitens pascitur, scilicet ut in eis delectetur, morbum caducum patietur, id est, recidivum peccati.

Item pœnitentes debent esse similes ciconiis: primo quidem, quia ciconia est ad se purgandum ingeniosa. Nam quando cibo gravari se sentit, aquam marinam in rostrum recolligit, quā ad interiora transmittit, & sic cibum induratum remollit, & intestina mundando, superflua ejicit. Sicut autem cibus superfluus vel malus gravat stomachum, ita & peccatum gravat vel angustiat animam. Qui ergo se purgare desiderat, aquam marinam habeat, id est, ita purgetur interius, ut amaras lachrymas effundat: quam necesse est ut etiam rostro recolligat, sic ut ad ventrem purgandum eam ad intestina transmittat, id est, in ore suo peccata sic compunctus confiteatur & dicat, ut confessio sua humilis ad purgandas peccati fæces, compunctionis aquam, id est, lachrymarum virtutem ad inferiora mentis transmittat.

Secundò, quia ciconia est ad se nutriendum virtuosa. Nam serpentum vescitur ovis: & ex eis escam dat gratissimam pullis suis: quamvis autem venenosa comedat, venenum tamen eorum ipsius naturam non superat, nec imitatur, sed est ei nutrimentum, quod tamen multis animalibus est venenum: Nam vi caloris qui in ea dominatur, virtus veneni extinguitur. Quasi autem ova serpentum, tentationes sunt malignorum spirituum; qui licet animalibus, i. hominibus carnaliter viventibus, sunt venenum, spiritualibus tamen prębent proficuum nutrimentum. Nam vi amoris qui in eis accenditur, tentantis nequitia penitus superatur.

Tertio, quia ciconia est contra serpentes vigorosa; nam eos rostro percutit, occidit & comedit. Serpentes quippe rostro ciconia percutit, quia frequenter orando, confitendo humiliter, malignos spiritus pœnitens confundit. Tunc verò illos occidit, cum fervore pœnitentiæ, lachrymarum inundatione tentationes penitus eorum extinguit. Unde Psalm. *Tu contribulasti capita draconum in aquis:* quia videlicet in aquis lachrymarum extinguuntur tentationes dœmonum. *Ps. 73.* Sed adhuc serpentes ciconiæ comedunt: quia videlicet ex tentationibus dœmonum nutritur & convalescit humilitas pœnitentium.

Quarto, quia ciconia est humanæ societatis amativa, & ideo in domibus hominum nidum ponit. Sic etiam quilibet pœnitens amare debet societates hominum, id est rationabiliter & mansuetè viventium: est enim homo animal rationale & mansuetum natura: nil ergo bestialius homine rationem habente, & ratione nō utente. Similiter qui crudeliter vivit, non homo dici debet, sed feris & belluis similis existit. Et ideo quicunque cum talibus habitando, vel conversando convivit, non nidum in domibus hominum, sed inter bestias ponit: secundum illud Job. *Frater fui draconum, & socius struthionum*, *Iob. 30.* & Ezech. dictum est. *Cum scorpionibus habitas.* *Ezech. 2.*

Quintò, quia ciconia nidi sui vel loci est diligenter conservativa. Nam nidum vel locum quem prius accipit, de facili nō dimit-

dimittit, sed quando circa hyemem recedit, nidum terra operit, & virgulas & spinas cum luto conjungit, ne à vento dissipari possit. In reditu autem suo eundum locum occupat, & contra occupare volentes pugnando eum defensat. Similiter pœnitens nidum mentis diligenter custodit. Nam in eodem, id est, eodem humilitatis despectu, quem prius accepit, persistit, vel quia prius acceptam gratiam nunquam deserendo amittit: Sed si hyems adversitatis immineat, ita ut circa exteriora contendens ad tempus exire eum oporteat, terra humilitatis cooperit nidum mentis, virgulas & spinas, id est, abstinentias asperas cum luto corporis jungit: vel quia jungit asperitates carnis cum luto humilitatis: ne scilicet à vento superbiæ, vel à tentatione concupiscentiæ dissipari possit. Cum vero ab exterioribus curis revertitur ad secreta cordis, eundem locum occupat, i. nidum humilitatis: quem etiam circa superbos dæmones ipsum nitentes diripere, viriliter defendit.

Item pœnitentes semper debent respicere ad meliorem exemplum, & in humilitate pœnitentiæ semper abscondere sua opera: & exemplum istius doctrinæ apparet in struthione. Nam struthio, quando venit ad tempus ut ova ponat, ad plejades oculos levat: non enim ova ponit, nisi quando illa ascendit cōstellatio. Cum autem hanc stellam oriri viderit, arenam maris fodit, ova ibi ponit & sabulo operit, & statim obliviscitur ubi ea posuit, & nunquam ea ulterius quærit, sed calefacta arena, fervor Solis ova excoquit, & in ipsis pullos producit: qui cum fracta testa educti fuerint, tunc mater eos recolligit, & tanquam filios recognoscit.

Item struthio naturaliter odit equum: ita ut equus eum sine terrore videre non possit: sed si equus ei occurrit, tanquam contra hostem alas erigit, & alarum strepitu fugere ipsum cogit. Sicut ergo ova ponens struthio aspicit ad plejades ascendentes: ita pœnitens operando aspicere debet ad majores, id est, magis proficientes, secundum illud Apostoli. *Æmulamini charismata meliora.* Et cum viderit horum exempla more plejadum stellarum fulgentia tunc debet in arena maris ponere ova sua, i. in pœnitentia gravi & amara perficere opera, & debet illa sabulo operire, i. in humilitate custodire, & non ulterius illa videre, i. ad superbiendum vel offendendum aspicere, & tunc calefacta arena, id est, fervescente pœnitentia, fervor Solis, i. amor Dei illam incēdit, & fœtus inde multorum bonorum operum producit, qui cum testa fracta, i. carne mortua ante conspectum districti examinis fuerint producti, tunc eorum mater, i. anima pœnitentis clarius recognoscit, & tanquam suos fructus recolligit gloriosos: debet tamen hic struthio, id est, pœnitēs, equum, id est peccatum quo anima portatur ad mortem, velut suum hostem pestiferum fugere, virtutum alas contra ipsum erigere, atque earum strepitu, id est, conatu & actu ipsum in fugam vertere, id est, à se repellere.

1. Cor. 12.

Item pœnitentibus revertentibus ad Deum maximè dæmones tēdunt laqueos tentationum, quod patet per exemplum in turdis. Nam turdi (sicut dicit Ambrosius) in fine autumni, & hyemis confinio, quasi exacta æstate se referunt, i. ad hos redeunt, quibus nos molimur insidias, & diverso genere, nunc insida sepe decipere, nunc visco fallere, nunc laqueis eos captare contendimus. Similiter pœnitentibus ad Deum, & ad justitiam redeuntibus, dæmones velut homines turdis diversi generis moliuntur insidias, & nunc eos insida sepe, i. tentatione dignitatis & superbiæ decipere, nunc visco luxuriæ fallere, nunc laqueis avaritiæ eos contendunt capere, propter quod qui ad Deum accedit, monetur ab Eccl. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & prapara animam tuam ad tentationem. Militia enim est vita nostra super terram.*

Eccl. 2.

Habemus enim tres hostes, s. carnem, mundum & dæmonem.

CAP. LXVI.

Irrationalia animantia, quæ charitatis præcepta penitus ignorant, legem tamen charitatis interdum adimplere nos erudiunt.

PEregrinos & viatores esse in suo itinere pia charitate juvandos, milvi ostendunt. Nam milvus (ut dicit Isidorus) cuculos in spatulis suscipit, & ne deficiant propter longa spatia itineris à partibus Hispaniæ, secum ducit. Si ergo milvi hoc avibus illis faciunt, quæ secum ejusdem speciei non sunt, quanto magis ergo debet hoc homo facere homini, & Christianus Christiano, non solùm ejusdem naturæ, sed & fidei ejusdem consorti? Ecce irrationales volucres tam rationis quã virtutis jura nescientes, legem tamen charitatis adimplent, de qua Apostolus: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Non igitur conviatorem tuum etiam minorem vel debiliorem cõtemnas aut derelinquas, sed magis ejus debilitati compatiens curam habeas, ut sis saltem similis illi Samaritano, quem etiam evangelica narratio commẽdat, qui inventum in via vulneratum jumento suo imposuit, in stabulum duxit, vulnera curare studuit, & tandem stabulario cum pretio commendavit. Ecce enim quam multa habes charitatis obsequia, pietatis officia, & supernæ compassionis exempla, ut tu quoque similiter facere satagas.

Isido. | Gal. 6. | Luc. 10.

CAP. LXVII.

Viri perfecti qui sint, quidq; agant ac agere debeant, dum vitam ducunt, optimorum piscium, aviumq; præda atq; Ardeæ natura multis aperitur exemplis.

PErfecti viri assimilantur optimis piscibus. Nam (secundum Avicennam) illi sunt optimi pisces, qui morantur in aquis altis propter quod de marinis illi sunt laudabiliores, qui non alibi quam in altissimo pelago conversantur.

Avic.

Item qui in aquis discoopertis, ubi perperflant liberè venti, meliores sunt aliis, qui contrario modo se habent, & meliores sunt illi qui sunt in aquis fortissimè agitatis, quam in aquis non motis. Ex quibus collige, quod illi pisces sunt optimi, qui morãtur in aquis multum discoopertis, & fortissimè motis. Similiter illi viri sunt perfecti & optimi, qui sũt alti per cõtemplationis sublimitatem. Isa. *Ecce intelliget servus meus, exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit.*

Isa. 52.

Item qui sunt discooperti per conversationis simplicitatem: quia in hominibus fictis & coopertis per hypocrisim nõ perflat ventus Spiritus sancti. Sap. *Spiritus*, id est disciplinæ, *effugiet fictum.*

Sap. 1.

Item qui sunt agitati, per operationis mobilitatem, scilicet qui non otio vacant, sed in bonis operibus assiduè laborant. Ecclef. *Quodcunque potest facere manus tua, instanter operare.*

Eccl. 9.

Item perfecti & viri spirituales similes sunt avibus prædæ, quæ (sicut Philosophus dicit) sunt volatibus altissimi & velocissimi, & visu acutissimi, & animositatis permaximæ: sicut patet in aquila, falcone & hujusmodi. Similiter etiam viri perfecti sunt altissimi per conversationem. Apost. *Nostra conversatio in cælis est.*

Arist. 2. de ani. | Phil. 3.

Item velocissimi per dilectionem: quia qui amat, operatur velocius, & pervenit citius, ut dicit beatus Bern.

Bern.

Item sunt acutissimi per contemplationem. Job. *Omne sublime videt.*

Iob. 48.

Item sunt animosissimi per spiritus vigorem. Nam justus quasi leo confidens absque terrore erit, ut dicitur Proverb.

Item perfectus homo assimilatur ardeæ. Primo propter volatum. Nam ardea vocatur quasi ardua propter altos volat⁹. Formidat enim imbres, & volat super nubes, ut scilicet procellas imbrium sentire non possit. Cum autem volaverit, significat tempestatem; & hanc avem quidam Tantalum vocant. Similiter perfecti viri timentes

timentes ne instigante diabolo procellis persecutionum involvantur, intentionem suam supra omnia temporalia collocant, & in serenitatem cœlestis patriæ, ubi facies Dei conspicitur, mentes levant. De talibus viris fuit Gregor. qui de seipso refert, quod talis erat ejus animus, dum in monasterio fuerat, quod illi labentia cuncta suberant, & rebus omnibus, quæ volvuntur, eminebat, & nunquam nisi cœlestia cogitare consueverat. Apost. *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Gregor. in dial.

Col. 4.

Secundò, propter nidum, quia licet avis ardea in aquis cibum quærat, tamen in sylvis, & altis arboribus nidum locat. Quia perfectus quisque, licet secundum corpus pascatur rebus labentibus & transitoriis, tamen spem suam ponit in supernis & spiritualibus. Unde Psalmista diceb..t: *Mihi adhærere Deo bonum est: ponere in Domino Deo spem meam.*

Psalm. 72.

Tertiò, propter zelum. Nam ardea pro pullis zelat, & ne ab aliis avibus de nido rapiantur, defendendo laborat. Sic viri perfecti pro subditis laborant, ne à pravis pervertantur, & de nido fidei catholicæ, seu à rectitudine justitiæ subtrahantur. Joan. *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Quilibet etiam vir perfectus toto posse pugnare debet, ne conceptus vel affectus virtutum quos habet in nido animæ, à dæmone vel ab alio rapiantur. Ecclesi. *Pro justitia agonizare pro anima tua.*

Joan. 10.

Eccl. 4.

Quarto, propter colorem; quia quædam ardeæ habent colorem album, quædam cinericeum. In quorum primis munditia, in secundis verò pœnitentia designatur: nam spirituales viri, & intus in mente munditia, & extra in carne pœnitentia decorantur. Sic Job qui de puritate jam dixerat: *Donec deficiam non recedam ab innocentia mea.* Ultro de pœnitentia addidit: *Ago pœnitentiam in favilla & cinere.*

Job. 16.

Job. 42.

CAP. LXVIII.

In bonis actionibus perseverantia, apum exemplo, multisq; auctoritatibus ipsi Dei electis magnopere prodesse comprobatur.

PErseverantia in bono opere est habenda, & multiplicitas sive varietas operis est plerunque vitanda, & hoc exemplo apis. Quia scilicet apis (ut Aristoteles dicit) quando extra exit, sive volat, ad diversos flores non intendit, nec unum florem dimittit, & ad alium vadit, donec in illo flore invenit quod quærit. Et sic etiam simili modo in variis actibus homo se occupare non debet: juxta illud Ecclesi. *Fili, ne in multis sint actus tui.* Nam animus quidem hominis (ut dicit Gregorius) dum confusa mente dividitur ad multa & varia, fit minor ad singula: ergo in illo opere, videlicet bono quod incepit, tamdiu homo debet persistere, quamdiu illud invenit proficuum & salubre. Seneca. Fastidientis stomachi est multa degustare, & sic est fastidientis animi multa opera inchoare. Aposto. *Qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet.* Et Matth. *Qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit.*

Arist. de anim.

Eccles. 11.

Senec.

Phil. 1.

Matth. 10.

CAP. LXIX.

Quo pacto spiritualiter ipsa intellectiva anima pinguescat, unica Merguli similitudine demonstratur.

PInguedo animæ interior per ipsam penuriæ asperitatem augetur, & per abundantiæ ubertatem minuitur. Cujus rei quidem exemplum in mergulo monstratur: qui in hyeme, quando est tempus penuriosum & asperum, plurimum impinguatur, quod accidit propter motus paucitatem; sed in æstate, quando est tempdus fructuum ubertate refectum, carnibus & pinguedine spoliatur; quod accidit propter volatus frequentiam: mens enim Deo dedita, dum exterioribus rebus per paupertatem eximitur, ab internis

 solici-

solicitudinum quietatus motibus, quandoque magis sibi quiescens intendit, tanto divina gratia uberius pinguescit. Cum vero volabilis mens rebus exterioribus affluit, hac ipsa cura rerum, & interna sæpè solicitudine, & extrinseca occupatione convolvitur, atque ita paulatim fit, quod ex ipsa inquitudine mentis, diminuta devotionis pinguedine anima marcescit. Unde Gen. Post annos fertilitatis secuti sunt immediatè anni sterilitatis: quia nimirum post abundantiam corporis, sequitur attenuatio mentis. Job. *Attenuetur fame robur ejus.*

Gen. 41.

Job. 18.

CAP. LXX.

Prædicatorum munus, ac partes quæ sint, ut Deo grati esse queant, per Avium prædæ, nec non aquatilium, ac Scari piscis naturam variis aperitur exemplis.

PRædicatores quales esse debeant in vita & prudentia, ostenditur in avibus prædæ, quibus (ut Aristotel. dicit) natura rostrum curvum & acutum dedit, ut prædam fortius retinerent, & carnes facilius lacerarent. Tales etiam sunt paucæ carnis, & pennositatis, ut sint volatus velocioris. Caudam habent subtilem & longam, & tenuem, qua se in volando regunt, sicut gubernaculum regit navem. Prædicatores itaq; tunc habent rostrum, id est, os curvum, quando ad seipsos reflectunt quod aliis dicunt, scilicet, ut ipsi impleant opere quod aliis suadent sermone. Nam id quod curvatur, versus seipsum reducitur, & hoc necessarium est ad prædam quam ceperunt, id est, ad gratiam vel mercedem quam prædicando acquisierunt non perdendam, sed observandam.

Arist. de anim.

Item debent habere rostrum, id est, os acutum, id est, penetrativum, & incisivum ad percutiendum corda carnalium, & ad lacerandum sive amputandum vitia eorum. Isa. *Posuit os meum Dominus ut gladium acutum.*

Isa. 9.

Item debent esse paucæ carnis, id est parum de carne curare, & multæ pennositatis, i.e. in pennis virtutum abundare.

Item debent esse velocis volatus, id est, obedientiæ promptæ. Vel ille velocius volat qui ferventius amat.

Item debent habere caudam, id est, discretionis prudentiam, quæ caudæ assimilatur: quia prudentia exitum rei prospicit. Unde Boëtius: Rerum exitus prudentiâ metitur. Hac autem cauda tota vita gubernatur & regitur; sed debet hæc cauda, id est, hominis prudentia esse longa quoad præteritorum memoriam, subtilis quoad præsentium intelligentiam, sed non nisi tenuis esse potest, quoad futurorum providentiam, quia cogitationes mortalium timidæ, & incertæ providentiæ nostræ.

Boët.

Item nota, quod prædicator, qui est mundus in opere, & portat Christum in corde, timetur etiam à dæmone: Nam gallus pretiosum lapidem quendam, nomine allectorium, in ventriculo secum portat, propter quem eum leo formidat, & maximè si pennis albus ipse fit, ut dicit Plinius: Gallus ergo qui lapidem portat in ventre, est prædicator sanctus, qui Christum portat in corde, quem, si in pennis fuerit albus, id est, in operibus mundus, etiam Leo timet ipsum, id est, malignus spiritus; de quo dicitur Pet. *Adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, &c.*

Sap. 9.

Plin.

1. Pet. 5.

Item prædicatores debent esse similes aquaticis avibus: quæ habent rostra lata, ut gramina & radices aptiùs carpant. Quasi enim latitudo rostri est dilatio verbi. Ad hoc enim prædicatores auditoribus verba declarando, & inculcando dilatant, ut vitiorum gramina, & radices peccatorum de cordibus eorum evellant.

Item habent colla longa, ut de profundo aquæ facilius victum trahant, ex longo quippe collo vocalis spiritus non statim emittitur; quia per arteriæ longitudinem transiens, aliquantulum immoratur. Unde quasi vocis sonus ex collo longo egreditur, cum prædicantis verbum cum solerti meditatione profertur. Unde Psal. *Os justi meditabitur sapientiam, & lingua eis loquetur judicium.* Per ipsam longitudinem autem colli de aquæ profunditate victus

Psal. 36.

victus faciliter trahitur; quia per cogitationem morosam quasi de profundo aquæ, id est, intimo sensu scripturæ, illa, qua mens fidelium pascitur, doctrina prædicantis educitur.

Ambr. Item prædicator debet esse similis pisci scaro, de quo dicit Ambrosius, quod solus inter pisces ruminat. Quod propriè convenit Prædicatori, scilicet sacræ scripturæ verba per meditationem continuam ruminare. Unde Psalm. *In lege ejus meditabitur die ac nocte.* Psalm. 1.

CAP. LXXI.

Quid prædonibus nonnunquam eveniat, nonnullorum piscium exemplo describitur.

PRædantes alios, efficiuntur ipsi frequenter præda aliorum. Unde similes piscibus. Nam (sicut Ambros. dicit) quidam pisces se mutuo devorant, & fit sæpe esca minor majoris. Rursum dum ille major devorat alium, ipse postmodum ab alio devoratur. Unde Aristot. dicit, quod carabo vincit pisces magnos, & comedit. Sed pultipes vincit carabonem, & ipsum comedit. Unde Isa. dicebat. *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?* Ambr. Arist. 6. anim. Isa. 43.

CAP. LXXII.

Prælati partes in subditos quales esse debeant, ceti natura, illiusq; quàm variis similitudinibus ostenditur.

PRælatus debet de subditis velut de spiritualibus filiis diligentissimam habere ac gerere curam, & hoc exemplo, videlicet ceti sive Balenæ piscis, qui scilicet suos catulos mira cura perhibetur fovere. Nam miro amore eos diligit, & in pelago secum longo tempore circumducit, & si eos ab arenarum cumulis impediri contigerit, aquæ multitudinem in ore colligit, & super eos effundit & sic eos à periculo liberans ad pelagus reducit, contra omnia pericula se pro eis exponit, & semper eos inter se, & mare in loco tutiori ponit, & quando tempestas invalescit, filios adhuc tenellos in ventrem sumit, quos serenitate facta sine aliqua læsione emittit, sicut dicit Jorath. Similiter etiam debet prælatus subditos velut filios magno amore diligere, & eos per hujus vitæ pelagus procellosum sollicita dilectione deducere: eos si arenarum cumulis, id est, divitiarum vel rerum temporalium curis videat impediri, oris sui aqua, id est, exhortationis doctrina studiosus adjuvare debet, etiam pro eorum salute se periculis quibusq; exponere: quia bonus pastor ponit animam suam pro ovibus suis. Debet etiam eos de dubiis in tutiori parte ponere, & locare, & si exurgat persecutionis tempestas, illos quos magis tenellos, id est, magis debiles viderit, debet in ventrem, id est, mentis affectum vel intimæ solicitudinis curam colligere, & tenere eos, suis monitis & auxiliis roborando, & securando, quousque tranquillitas redeat. Sic etiam Paulus faciebat, qui dicebat; *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*, & ad Phil. *eo quod habeam vos in corde meo.* Jorath. Gal. 4. Phil. 1.

CAP. LXXIII.

Quantum superbi, qui falconibus, ab humilibus, qui muscardis comparantur, inter se differant, aperitur.

PRæsumptuosi, & superbi semper altiora sequuntur, prudentes & humiles ad congrua sibi tendunt. Cujus rei exemplum apparet in falconibus & muscardis, sive alletis. Nam falco est avis multum animosa: Invadit enim ipsa aves longè se majores, pectore & pede eas percutiens, cui similis est homo præsumptuosus, & audax, qui ad ea, quæ se excedunt, intendit, contra illud Eccl. *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris.* Sed muscardus, quem aliqui dicunt alletum, cum sit avis parva, parvulas capit aves: & ideo signat sobrietatem humilium: De quorum numero fuit Psalmista: *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.* Eccl. 3. Psalm. 130.

Item præsumptuosi, qui nimia & laboriosa assumunt, cito deficiunt. Nam sicut dicit Aristoteles, gallinæ quæ multum ovant, cito moriuntur. Quid enim sunt gallinæ multum ovantes, nisi præsumptuosi quidam nimios labores assumentes, & plurima opera & magna inchoantes? Hi nimirum cito deficiunt, quia etsi vires eis ad inchoandum adsint, ad prosequendum tamen, seu ad perficiendum non suppetunt, & ideo consulitur. Eccl. *Fili ne in multis sint actus tui.*

Arist. de animal.

Eccl. 11.

CAP. LXXIV.

Hominum peccatorum prosperitatem quoddam futuræ calamitatis indicium esse, exemplo unico Bubonis demonstratur.

PRosperitates divitum hominum & peccatorum, assimilantur cuidam avi quæ bubo dicitur: Bubo enim avis est onusta plumis, sed pigritia detenta, & debilis ad volandum, in sepulchris mortuorum die ac nocte moratur, & fertur futurum malum prætendere; & loci, ubi habitat, solitudinem nuntiare, ut dicit Isidorus. Quasi ergo bubo onustus pennis est peccator abundans divitiis, & hoc, quia piger est valde ad exercitium bonorum operum, & etiam debilis ad contemplationis volatum, manensque in sepulchris mortuorum, i. fœtore operum, seu peccatorum carnalium: est ei ipsa sua prosperitas futuræ desolationis prognosticum, & æternæ damnationis indicium. Unde Luc. *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram in hoc mundo*, ac si apertius dicat: Ipsa vestra consolatio, quam nunc in præsenti recipitis, væ vobis superventurum significat æternæ damnationis. Boëtius: fortuna est quoddam futuræ calamitatis indicium.

Isidor.

Luc. 6.

CAP. LXXV.

Prudens homo quid agere debeat, ut sapienter tempora dispenset ac mensuret.

PRudens homo tempora dividit: quia partem quietæ mentis contemplationi, & orationi, & partem necessitatibus corporis per actionis laborem distribuit & concedit. Est enim vulturi similis. De quo dicit Aristot. venatur à meridie usque ad noctem, & ab ortu solis usque ad meridiem in silentio requiescit: ut ejus exemplo videlicet homo instructus, partim vacet quieti orationum, & partim intendat venatui, id est, procurationi necessariorum. Unde Haimo de Paulo Apostol. refert, quod (ut tradunt sancti doctores,) à mane usque ad horam quintam labori manuum insistebat, ut inde victum acquireret: & inde usque ad vesperam intendebat publicæ disputationi.

Arist. de anim.

CAP. LXXVI.

Quemadmodum contra diabolum sit pugnandum, Ceti contra Crocodillum pugna nos instruit.

PUgnandum est contra diabolum, sicut pisces contra crocodillum. Nam cum crocodillus pugnat contra cetum, fugiunt pisces ad caudam ceti, & ipse pugnat pro se, & pro eis: & videns crocodillus quod vincere non possit, fœtidissimum fumum emittit in aquam; Sed econtra cetus odorifero fumo de ore emisso fœtidum illum belluæ odorem repellit. Si ergo aliquos crocodillus, id est, diabolus persecutionibus impugnet, caudam ceti, id est, ad ultimum vitæ Christi, scilicet ad exemplum crucis, & passionis Christi fugiant: quia si passio Christi ad memoriam revocetur, nihil est adeò durum, quod non æquo animo toleretur: Ipse enim contra diabolum pro nobis pugnavit & vicit; si verò fœtore carnis & de carnalibus illecebris infestet; odore oris, id est, virtute devotæ orationis repellatur. Et notandum, quod quidam dicunt idem esse cetum, & balenam, sed Isidor. distinguit inter ea, per hoc, quod balena est piscis miræ magnitudinis, quæ aquam mittit in altum: quod non facit cetus.

Isidor.

CAP.

CAP. LXXVII.

Religionem ingredi, in eaque laudabiliter permanere quærentes, quove pacto eorum prælati seipsos atque alios regere debeant, plurium avium exemplis; multisque Anseris, & Gruis similitudinibus sapienter edocetur.

RElигionem intrare volentes, vel statum mutare quærentes, illam religionem, vel statum magis eligere debent, qui magis competit eorum dispositioni, & conditioni; videlicet exemplo avium, quæ secundum varias complexiones sibi varia habitacula quærunt. Unde quæ magis sunt frigidæ, & humidæ, paludes & flumina inhabitant, propter ciborum assignationem: & pullificationē, ut sunt merguli, anates, & cygni; per quos intelliguntur homines, qui corpore vel spiritu infirmiores sunt; quorum est assumere status humiliores, sive propter nutrimentum, si sunt corpore debiles, vel infirmi; vel propter nidum, id est, habitationis locum. Quia interdum etiam periculosum est, quibusdam spiritualiter in aliquibus locis manere, sive quoad pullificationem, id est, ad regularium operum laborem. Volatilia verò, quæ calidioris sunt naturæ, montuosa loca, & rupium concava inhabitant, per quæ significantur illi, qui sunt fortiores corpore, & spiritu ferventiores, qui securiùs assumere etiam possunt status altiores & difficiliores.

Item religiosi in congregatione viventes, debent esse similes gruibus, vel anseribus, præcipuè sylvestribus. Hæc enim simul vadunt, simul comedunt, speciem suam diligunt; regem sibi constituunt. Hæ etiam grues vel anseres sylvestres ordinatè volant, & si aliquando inter se pugnant, mox reconciliatæ simul volant, & à societate pristina non declinant. Hæ etiam futuram tempestatem cognoscunt. Quia imminente tempestate clamant, vigilias ordinant, & in vigilando voces earum alternant, ut dicunt Basilius & Ambrosius. Aristoteles tamen addit, quod illa quæ vigilat, lapillum in pede tenet, ut sic, si forsitan dormiret, casus lapilli se excitaret. Dicit etiam idem Aristot. quod rex earum semper se deponit primo, & semper primo de terra se erigit, & circunspicit, si quem venientem viderit, clamare incipit, & eas ad custodiam munit. In eo ergo, quod simul vadunt, & comedunt, docentur religiosi, & in congregatione viventes, communitatem diligere, & singularitatem fugere, sive in cibo, sive etiam in aliis. Debent enim religiosi vivere sine propriis, sed omnia communia erunt, sicut Apostolis omnia legitur communia fuisse. Sed in eo, quod speciem suam diligunt, docentur religiosi suam congregationem & religionem præcipuè diligere. In eo autem, quod regem sibi constituunt, docentur sub obedientia vivere. In eo verò, quod ordinatè volant, docentur modestè & ordinatè incedere. Et in hoc, quod cito reconciliantur, & iterum consociantur, docentur iras seu lites, si aliquando accidant, citius terminare, & per remissionem, vel oblivionem injuriarum, pacem & charitatem pristinam reformare celeriùs. Et in eo quoque, quod tempestates sentiunt, docentur futura pericula vel tentationes sollicitè præcavere, & eis ingruentibus ad Deum clamare. Et in eo etiam: quod vigilant, & vigilando voces earum alternant, docentur quod debent se vigilanter custodire, & pro mutua conservatione successivè laborare. Prælatus autem qui pro omnibus debet solicitus esse, debet lapillum, id est, humile Christi exemplum, (qui fuit lapis angularis) semper in pede, id est, in affectu mentis vel aspectu habere. Christus enim dixit: *Ego sum pastor bonus, & bonus pastor ponit animam suam pro ovibus suis.* Unde sono istius lapilli, id est, consideratione, vel imitatione istius exempli, fugatur omnis somnus, & negligentia Prælati.

Arist. 2. de ani. — *Ioan. 11.*

Item ipse etiam Prælatus debet, quanquam sit major cæteris omnibus, ratione dignitatis tamen se primò deponere, id est primus esse omnium in operibus humilitatis.

Item de terra se erigere, scilicet per

ſtudium ſanctæ orationis & contemplationis: vel primus eſſe in contemptu terrenæ cupiditatis, præcipuè autem quando in paſcuis ſunt ſubditi, id eſt, in conſolatione corporis, debet circumſpectionem mentis prælatus circa eorum cuſtodiam erigere & habere; & ſi aliquid adverſum, vel obnoxium eis accidere ſenſerit, movendo & corripiendo clamare.

CAP. LXXVIII.

Multis aquilæ ſimilitudinibus, Accipitrisque eruditiſſimis exemplis, quomodo anima humana ſpiritualiter inſtaure-tur, enucleatur.

Renovatur anima ſpiritualiter, ſicut aquila. Unde Pſalm. *Renovabitur ſicut Aquilæ inventus tua.* Dicit enim Auguſt. quod aquila in ſenectute patitur caliginem in oculis, & gravedinem in alis, propter quod fontem aquæ quærit, ſuper quem volando quantum poteſt aſcendit, & ſic ex labore, & calore aëris ſtomachus incaleſcit fortiùs: & ita poris apertis & pennis laxatis, ſubito in fontem ſe cadere permittit: ubi mutatis plumis, & caligine purgata in oculis, quaſi renovata vires reſumit. Et (ſicut dicit ſuper Pſ.) Cum ſenuerit, incurvatur ejus roſtrum, ita ut vix poſſit ſumere cibum. Petram igitur quærit, ſuper quam roſtrum percutit & alludit; & ſic onus roſtri deponit, cibum capit, & reſumptis viribus juveneſcit. Sic anima per peccatum vetuſta, cæcata, & aggravata, ſi aliquando exurgat ab actionibus terrenis, & altius in ſeipſam elevetur, conſiderando ſtatum ſuæ mentis, ſuam perpendens miſeriam, accenditur in ea fortior calor compunctionis, & tunc ſi ſe projiciat in fontem lachrymarum renovabitur & purgabitur vetuſtas peccatorum? & ſi roſtrum, i. os cordis gravatur, & ita ad terrena incurvatur, ut ſic ſpiritualem eſcam ſumere non poſſit, percutiat illud ad petram, Chriſti conſiderando exemplum quo omnia contemnere docuit: & tunc roſtri curvitudo frangetur, i. affectus terrenus corrigetur & dirigetur ad Deum.

Pſal. 102.

Aug. ſuper Pſalm.

Item renovatur à vitiis anima, ſicut accipiter in plumis. Job. *Nunquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter?* Tria enim ſunt quæ faciunt ad ejus renovationem, ſcilicet ventus, Sol, & cibus. Habet enim accipiter proprium, quod quando ſeneſcit & gravari ſe ſentit, alas ſuas contra radios Solis expandit, flante ſcilicet auſtro, ut ſic tepente aura, & calore reſolvente, aperiantur pori, quibus apertis, ſe excutit, & ſic veteres pennæ exiliunt, & novæ recreſcunt: & ſic ex novitate pennarum ſuarum aptior fit ad motum. Sic domeſtico accipitri, qui ut renovetur, in mutatorio conſervatur, cibus de carne venenoſa aliquantulum datur, ut facilius immutetur, & ſic patet quod flatus auſtri, calor cœli, id eſt, ſolaris radii, & vis veneni faciunt ad renovationem ipſius. Per flatum ipſius auſtri, intellige inſpirationem gratiæ: per calorem verò accipe fervorem pœnitentiæ; ſed per carnem venenoſam, percuſſionem alicujus adverſitatis, vel infirmitatis corporalis, quæ frequenter peccatorem impellunt, ut renovetur per pœnitentiam. Dicit enim Beda, quod accipiter à fumo miro modo læditur. Unde eorum mutatoria à locis fumiferis penitus removentur. Quaſi autem quidem nocivi fumi ſunt tentationes peccandi, qui fumi maximè ſurgunt, ubi ſunt occaſiones, & etiam opportunitates peccati. Et ideo ſunt pœnitentes à talibus, quaſi accipitres à locis fumiferis, penitus elongandi.

Job. 39.

Beda.

Item nota, quod dieta accipitris non nimis lata debet eſſe, ſed mediocris, quia ex nimia pingueſcit, & pinguis factus vocatus non redit, ſi vero nimis eſt tenuis, deficit ut volare non poſſit. Sic debet eſſe diſcreta dieta pœnitentis, ut nec ex nimietate ejus impinguatum corpus animæ non obediat, ſecundum illud Deut. *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitravit;* nec etiam ex abſtinentia nimia debilitetur corpus, ita ut inutile fiat. Apoſtolus: *Obſecro, ut exhibeatis corpora veſtra Deo, hoſtiam viventem ſanctam, Deo placentem;* viventem dicit, non occiſam.

Deut. 32.

Rom. 12.

CAP.

CAP. LXXIX.

Sanctorum virorum perfectiones quamplurimæ, ex columbæ, falconis, vulturisque variis similitudinibus naturalibus deprompta, connumerantur.

SAncti & perfecti viri assimilantur columbis, secundum illud Isa. [Isa. 9.] *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Nam columba quidem est pacis nuncia, unde in signum pacis & reconciliationis, ramum olivæ ad arcam detulit. Sic etiam sancti viri pacem prædicando annuntiant. Isa. [Isa. 52.] *Quam pulchri super montem pedes evangelizantis pacem.* Annunciant etiam prædicatores sancti pacem peccatoris, id est, conscientiæ pœnitentibus, pacem temporis diligentibus, & pacem æternitatis persistentibus, id est, perseverantibus.

Secundo, columba est simplicitatis forma. Caret enim felle malitiæ. Sic etiam sancti viri sunt simplices, id est, sine plica malitiæ, sive duplicitatis. Secundum illud Matth. [Matt. 10.] *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.*

Tertio, natura est munda, non enim immunda comedit, sed munda grana eligit. Sic sancti viri student in omnibus esse mundi, secundum illud Tob. [Tob. 3.] *Mundam servavi animam meam*; Unde mundiora grana, id est opera, vel exempla sumunt, immunda verò fugiunt, secundum illud Cor. [1. Cor. 7.] *Immundum ne tetigeritis.*

Quartò est prole fœcunda. Nam columbæ in Regione calida omni tempore pullificant, semel in mense. Unde Arist. [Arist. de ani. 6. lib.] dicit, quod decem vicibus ovant in anno communiter, & quandoque undecim vel duodecim, & ideo sunt valde fœcundæ. Sic sancti viri fœcundi esse student, sive in pullificatione spiritualium filiorum, quos Deo generant ex scientiæ Evangelicæ doctrina, secundum illud Cor. [1. Cor. 4.] *In Christo enim Iesu per Evangelium ego vos genui.* vel saltem fœcundi sunt fœcunditate bonorum operum: Sumus enim Domini nostrorum operum, quemadmodum & natorum, sicut dicit Philosophus. [Aristot. Ethi.]

Quinto, columba est pietatis æmula. Nam circa pullos suos magnum pietatis & sollicitudinis ostendit affectum; alienos insuper pullos nutrit, columbas autem alias errantes associat & recolligit. Quæ omnia ex pietatis affectu faciunt sancti viri. Ipsi enim de suis subditis, vel domesticis sollicitam curam gerunt, & insuper etiam ad extraneos beneficia charitatis extendunt, errantes etiam quosque vel vagos recolligunt, & dirigunt, secundum illud Isa. [Isa. 58.] *Egenos vagosque induc in domum tuã.*

Sextò, columba est societatis amica. Sunt enim columbæ suam speciem amantes, & societatem hominum diligentes; quia sancti viri sibi similes diligunt, & rationabiliter & ordinatè viventium societatem quærunt.

Septimò, columba est obliviosa. Unde sublatis pullis, damni immemor, in eodem loco nidificat (ut dicit Hiero.) [Hieron.] Similiter sancti viri sunt injuriarum immemores, neque propter damna illata à nido charitatis recedunt, sed fructum operum ipsis nocentibus velut præmia impendunt.

Item sancti & perfecti viri sunt falconi simillimi: primo, quia falco quædam avis est paucæ carnositatis: nam sancti viri paucam curam habent de carne sua, quia non ejus desideria implent, sed potius eam torquent. Unde Apo. [2. Cor. 10.] *In carne ambulantes, non secundum carnem militamus.*

Secundo, quia falco est magnæ animositatis. Sicut enim sancti viri animosi, id est, magnanimi & securi, secundum illud Prov. [Prov. 28.] *Iustus quasi leo confidens, absque timore erit.*

Tertio quoque multæ pennositatis, quia sancti habent pennas multarum virtutum. Eccl. [Eccl. 24.] *Homines divites in virtute.*

Quartò, quia est magnæ agilitatis, & ideo altè volat in aëre: nam (sicut dicit Gre.) modicum habet de eo quod gravat, & multum de eo quod sursum levat. Sic sancti viri modicum habent de gravedine, i. de amore cupiditatis & voluptatis, & multum de levitate, i. de amore charitatis, & ideo in altum volant, sive contemplatione, sive conversatione. Isa. [Isa. 52.] *Ecce intelliget servus meus, exaltabitur & elevabitur.*

Quin-

Quinto, viri sancti & perfecti assimilantur falconi, quia est magnæ generositatis: nam si primo, vel secundo prædam non arripit, quasi vindictam de se expetit, & de facili tunc præ verecundia ad manum non redit, sed per aëra vagus incedit. Nam devictum & quasi degenerem se existimat, quando de ave, quam impetit, non triumphat, ut dicit Gregor. Ille igitur primo, vel secundo prædam non arripit, qui vel bene inchoando, vel bene prosequendo, ad finem boni operis non pergit, & talis nimirum à Christo degenerem se ostendit, qui ait: *Non qui incœperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: Talis quidem cum verecundia pœnitentiæ debet ad Christum redire, & manus ejus auxilium humiliter procurare.

Gregor.

Matth.24.

Sextò, quia est magnæ pietatis, scilicet non solùm erga pullos suos, sed etiam erga alienos: nam eodem sedulitatis officio quo filios pascit, pullum ab aquila derelictum nutrit, & cum suis recipit, ut quidam dicunt. Similiter etiam sancti viri, non solum de suis curam gerunt domesticis, sed etiam de extraneis, & de miserabilibus pupillis, maximè ab aliis derelictis. Jac. *Religio munda & immaculata apud Deum & patrem hæc est, visitare pupillos.* Unde Job: *Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.*

Iac.1.

Iob.35.

Septimò, sancti viri & perfecti assimilantur falconi ratione puritatis, quia est magnæ puritatis sive munditiæ in cibo capiendo: Nam cadavera fugit, & in vehementia famis putridas carnes non tangit, sed patienter expectat quousque prædam sibi congruam invenit, ut dicit Greg. In quo redarguuntur non tantum illi qui nociva sibi cibaria comedunt, ut gulæ satisfaciant, sed etiam omnes illi qui fœtidis cadaveribus, id est, fœtidis carnis operibus delectantur.

Gregor.

Item sancti viri & in hoc mundo quendam odorem sentiunt eorum quæ sunt in cœlo. Unde assimilantur vulturibus: Nam in vulture (ut Plinius dicit) maximè viget olfactus. Unde existens ultra mare sentit odores carnium ex alia parte, & è converso. Sancti autem qui sunt in cœlo jam hujus mundi mare transierunt, nos autem in vita ista mortali adhuc citra mare sumus. Ea tamen nihilominus quæ sunt ultra, id est, quæ sunt in alia vita, si boni & mundi sumus, contemplando & amando delectabiliter odoramus. Similiter vultures qui ultra mare sunt, id est, sancti qui in cœlo consistunt, nostrarum orationum odores cum quadam aviditate percipiunt. Unde *Phialæ plenæ odoramentoru[m] dicuntur orationes Sanctorum.*

Plin.

CAP. LXXX.

Unico apum exemplo, Dei sapientia tantum à justis perfectè adipisci, declaratur.

SApientiam cœlestem non potest percipere, nisi mundus à sordibus culpæ, quod patet per exemplum in apibus. Apes non potant nisi aquam claram, nec potant nisi prius fæces eiiciant, ut dicit Avicen. Aquam igitur claram potant quicunque supernæ sapientiæ adeptioni invigilant: de ipsa enim dicit Ecclesf. *Aqua sapientiæ salutaris potabit illum* & rursus: *Clara est quæ nunquam marcescit sapientia*; sed tamen nullus hanc aquam claram cœlestis sapientiæ bibit, nisi prius à semetipso peccatorum fæces ejecerit: sicut scriptum est; *In malevolam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.*

Avic.

Eccl. 15.

Sap. 6.

Sap. 1.

CAP. LXXXI.

Simplicis columbæ naturales proprietates, & qua de causa Spiritus sanctus sub hac forma apparuerit, aperitur.

SPiritus sanctus in columbæ specie apparuit in Christi baptismo, quæ licèt verè animal fuerit (ut dicit Aug.) ex suis tamen proprietatibus significabat spirituales effectus quos ipse Spiritus sanctus facit in baptizatis: Nam primò columba, ut dicit gloss. super Can. 2. gemitum pro cantu habet, quia videlicet Spiritus sanctus peccata

August.

Isa.59. *Rom.8.* peccata gemere facit. Isa. *Quasi columbæ meditantes gememus.* Rom. *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, id est, nos postulantes facit & gementes.

Ita columba felle caret, quia Spiritus sanctus iræ amaritudinem aufert, & benignitatis dulcedine repletur, *Sap.7.* Sap. *O quam bonus & suavis est Domine spiritus tuus in nobis.* Et in eodem vocatur Spiritus sanctus suavis & benignus, & humanus, quia suaves, benignos, & humanos nos efficit, suaves in sermone, benignos in corde, humanos in conversatione.

Item columba in petræ foraminibus manet, quia scilicet Spiritus sanctus facit nos in Christi vulneribus & ejus passionibus frequentes mente stare. *Cant.2.* Unde Cant. dicit Spiritus sanctus. *Columba mea in foraminibus petræ*, gloss. id est, in Christi vulneribus.

Item columba juxta fluenta residet, quia scilicet Spiritus sanctus fideles suos insistere facit citra scripturarum fluenta. *Genes.5.* Genes. *Spiritus Domini ferebatur super aquas*, scilicet scripturarum.

Item columba umbram accipitris timet & abscondendo latet, quia scilicet Spiritus sanctus facit sanctos diaboli tentamenta perpendere, & per fugam mundi, & absconsionem humilitatis, evadere: Quasi enim accipitris umbra est ipsa tentatio diabolica. *Matth 4.* Unde *ductus est Iesus in desertum*, id est, in deserti latibulum, ut quasi ibi absconditus mundo, facilius vinceret tentamenta.

CAP. LXXXII.

Per piscium comparationem diversis in locis commorantium, varietas pariter virorum spiritualium per eorum diversa bona opera, multis similitudinibus demonstratur.

SPirituales viri similes sunt piscibus, quorum aliqui in solo mari viventes, alii in stagnis & fluviis commorantes. Alii verò quandoque in mari, quandoque in aquis dulcibus. Pisces autem à mari ad dulciores aquas egredientes, in earum dulcedine delectantur & impugnantur, & similiter è contrario. Unde tales in aqua nunc dulci, nunc in mari sunt commanentes, quia dum unum contrarium experiuntur, magis in reliquo delectantur. Sed quidam sunt fluviales pisces sic allecti dulcibus aquis, ut maris amaritudinem non ferentes, mox aquam falsam gustantes, subito moriuntur. Similiter quamvis omnes bonos & spirituales viri in aquis pœnitentiæ vivere debent, quidam tamen in mari commorantur, id est exercitio & inquietudine vitæ activæ, in qua more maris frequenter turbantur, sicut dixit Dominus Marthæ, *solicita es, & turbaris erga plurima.* *Luc.10.* Nihilominus tamen boni sunt & laudabiles pisces marini, i. e. boni & commendabiles homines activi. Quidam vero alii sunt, qui semper esse volunt in aqua dulci, id est à contemplativæ vitæ dulcedine minimè separati, & de talibus erat Magdalena, quæ sedens secus pedes Domini, audiebat verbum illius, & ideo *Luc.10.* Dominus dixit eam optimam partem elegisse. *Avic.* Dicit enim Avicenna, quod pisces qui morantur in locis petrosis, & in aquis dulcibus currentibus, in quibus non sunt sordes, dulciores & meliores sunt aliis. Illi autem morantur in locis petrosis, qui contemplantur Christi opera, & verba, quia *petra erat Christus*, ut dicit Apost. *1. Cor.10.* Sed illi in aquis dulcibus & currentibus, qui contemplantur bona cœlestia & divina: qui licet in se semper maneant, dulcedo tamen contemplationis eorum in nobis raptim transit, & currit, dum in hac vita sumus. Illi vero manent in locis à sordibus mundis, qui contemplantur sanctorum exempla, qui fuerunt pleni munditia. Tales igitur contemplativi viri plus habent de dulcedine, & de vitæ puritate quam primi, & ideo meliores. Sed alii sunt qui utrobique successivè morantur, quandoque in mari, quandoque in aqua dulci, quandoq; sunt in exercitio actionis, quandoque in dulcedine contemplationis. Et isti sunt pisces qui magis impinguantur, id est, in vitæ merito magis dilatantur, quia non solùm ibi prosunt per contempla-

tionem, sed etiam multis aliis per multiplicem actionem. Unde Apo. *Non quærens quod mihi utile est, sed quod multis prosit.* Sunt tamen quidam sancti, ita contemplationis delitiis totaliter deditì, ut si quis eos poneret in exercitio actionis, in spiritu vel corpore perirent. Unde tales Dominus eligit (sicut Greg.) ut serviant ei in vita solitaria.

1. Cor. 10.

CAP. LXXXIII.

Superiorum electio quo pacto sit agenda, qualisque subditorum obedientia ac dilectio esse debeat, clarissimis definitur apum exemplis.

SUbditi qualiter se habeant ad prælatum suum, ostenditur exemplo apum. Nam apes sibi regem creant, ipsæ sibi populos ordinant & licet sint sub rege, sunt tamen liberæ, & quem regem faciunt, naturali affectu diligunt, & summa protectione defendunt, & pro eo mori pulchrum esse credunt: & ipsi regi tantam reverentiam exhibent, ut nullatenus exire de domibus audeant, nec prodire ad pastus, nisi rex fuerit egressus, & volatus sibi vendicaverit principatum. Eligunt sibi illum in regem, quem magnitudine corporis vident magis insignem, & quod in rege præcipuum est, mansuetudine clariorem. Unde nullum aculeum habet, vel si habet, non utitur ad vindictam. Miranda est earum circa regem obedientia. Nam cum procedit, totum conglobatur examen, & regem circundat, ut tunc videri non valeat. Singulæ tunc obsequio regis se offerunt, & ei proximæ esse contendunt, & fessum sublevant humeris, & aliquando totum portant, ubicunque vero rex sederit, ibi totus exercitus castra figit, rege viso totus animatur exercitus, ipso quoque amisso, examen dilabitur, quia sine rege esse non possunt. Cum ergo pars apum in labore est, rex solus à labore immunis est, & intus solus sedet, circa quem semper adsunt quædam apes fortem aculeum habentes, tanquam lictores regem custodientes, & offendentes puniunt: & rarò rex foras exit. Unde si quis tunc temporis alam regi præscinderet, exercitus non exiret. Quando autem rex moritur, circa ipsum conglobantur, & more funerantium tristitia torpent, & plebs tota mœret, non comedunt, non procedunt, tristi murmure omnes gemunt, non luctus minuitur, imò fame se mori permittunt, nisi corpus regis de medio subtrahatur.

Ex his ergo omnibus colligitur, quod Rector, & prælatus est virtuosus, & mansuetus eligendus, & à populo sive subditis non coactis, sed liberè, id est, voluntariè obedientibus, affectuosè diligendus, summè defendendus, cum reverentia expectandus, & ei obtemperandum ab omnibus, & sponte serviendum, in laboribus adjuvandus, in defectibus suis supportandus, communiter imitandus, præ oculis habendus, à servilibus laboribus eximendus, cautè, & honorificè custodiendus, circa extrinseca rarò occupandus, in morte autem cum tristitia debita reverenter sepulturæ tradendus, & hæc omnia in uno includens, Petr dixit. *Regem honorificate.*

1. Petr. 2.

CAP. LXXXIV.

Superborum actiones, locustarum similitudinibus quibusdam brevi patefiunt.

SUperbi assimilantur locustis. Nam locustæ in saliendo se erigunt, sed in erigendo mox cadunt, à vento australi generantur & conducuntur, sed in aquilonari moriuntur.

Item mutuo se comedunt, nec majores minoribus parcunt: in æstate quoque apparent, & in hyeme latent. Sic superbi saliendo temporaliter, se erigunt mentaliter, & eo ipso se probiores reputant, quo se honorari amplius vident; sed se erigentes cadunt, quia eo ipso, quod grandes apud se sunt, apud Deum nihil sunt. Sequitur etiam plerumque post elatum ascensum superbiæ inopinatè casus ruinæ. A vento australi, qui calidus est, oriuntur: quia ex calore temporalis prosperitatis superbi efficiuntur; sed ipsi in aquilonari frigore moriuntur, quia ex adversitatis rigore demuntur; mutuo etiam superbi sese con-

consumunt, & potentiores debilioribus non parcunt, in æstate, id est, in prosperitate apparent mirifici, sed in hyeme, id est, adversitate latent despecti

CAP. LXXXV.

Mugilis exemplo tentationum laqueos vitare edocentur.

TEntationum laqueos cum homo advertit, debet sagaciter fugere, & ab earum occasionibus se velociter elongare. Cujus exemplum apparet in pisci mugile, qui quidem est piscis mirabiliter agilis: hic dum insidias piscatorum sentit, statim retrocedit, & transilit, ut volasse astantibus videatur. Ille igitur piscis insidias sentit, qui insurgentes tentationes perpendit: & tunc quasi retrocedit, cum ab occasionibus tentationum se subtrahit, & tunc velocissimè transilit, quando in ipso tentationis principio mox animum ab eadem advertit. Unde Isidor. dicit. Cum te titillat cogitatio, cum tibi aliquid suggerit illicitum, non ibi teneas animum, calca serpentis caput, calca pravæ cogitationis initiũ.

Isidor.

CAP. LXXXVI.

Tyrannorum perversitas ac immunitas quanta sit, Aquilæ, Milvique exemplis, ac sacræ Scripturæ monitis, lucidè describitur.

TYranni assimilantur aquilis. Nam aquila, quia in calore & siccitate excedit, est nimis iracunda: Ira enim fortis non est, nisi in corporibus multum siccis: ut dicit Arist. Est etiam & aquila avibus innocentibus inimica & infesta, quas ungue rapit, & rostro percutit & occidit.

Arist. lib. de ani.

Item aquila societatem non habet sed fugit: ut Aristot. dicit. Est etiam crudelis filiis, dum eos abiicit, dum rostro percutit, & à nido exire compellit. Omnia hæc competunt tyrannis: primo, quia communiter sunt iracũdi, & furiosi. Unde de quodam tali dicitur secundo Mach. *Animus crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens.*

Arist. lib. de ani.

2. Mach. 4.

Item quia malis hominibus favent, & bonis & innocentibus sunt infesti, & inimici Deo persequuntur illos, vel eorum bona diripiendo, vel in persona lædendo, & interdum vita privando, sicut dicit Achab Naboth Israelitæ, cujus personam occidit, & vineam possedit.

Item non diligunt tyranni, neque volunt in dominio, vel honore, vel divitiis socios, vel pares habere. Unde etiam student omnes depauperare, ne possint contra eos insurgere, vel eis parificari. Interdum etiam tyranni tantæ crudelitatis existunt, ut etiam suis non parcant: Nam etiã proprios filios quandoque à se abiiciunt, quandoque vero eos percutiunt quandoq; vero non solùm de domo, sed etiam de patria eosdem exulare compellunt, imo (quod est execrabilius) quandoque eos occidunt, sicut legitur de Herode, qui filios primò expulit, postea occidit, propter quod Romanorum Imperator de illo dixisse fertur, quod maluisset esse Herodis porcus quam filius, quia Herodes cum esset proselitus in lege Judæorum, porcis parcebat, sed filios occidebat.

Item tyranni quidam similes sunt milvis. Est enim milvus avis rapax, audax in minimis, sed timida in magnis. Nam sylvestres aves invadere non audet, sed pullos domesticos parvos rapere non timet. Similiter quidam tyranni, licet ex avaritia sint rapaces, & contra debiles & impotentes sint audaces, contra tamen potentiores, vel coæquales, & eos, qui sibi resistunt, pusillanimes & pavidi sunt, imo superantur interdum etiam per minores. Nam milvus à niso impetitur, & propter suam pusillanimitatem à minore superatur.

CAP. LXXXVII.

Tribulationes Dei electis maximoperè expedire, per piscium in Aquilonari pelago commorantium similitudinem efficitur manifestum.

TRibulationum & tentationum impetus melius conservat justos, quã consolationum applausus. Cujus exemplum

apparet in piscibus, qui meliores sunt, & conservantur magis in pelago aquilonari, & orientali, quam in australi, quia ex illorum ventorum impetuoso flatu, aquæ amplius commoventur, & melius deputantur, propter quod pisces qui in eis morantur, magis à superfluis mundantur. Per ventum igitur aquilonis, qui asper est, asperitatem intellige adversantis & tribulantis, sed per orientalem, qui calidus est sua origine, fervorem accipe irruentis tentationis. Ex quorum impetu anima velut aqua ad bonum sollicitatur seu impellitur, & à malo purgatur, si fortiter resistat, & sic piscis homo justus proficit, & salvatur. Job. *Visitatio tua custodivit spiritum meum.* Sed per australem ventum, qui mitior est, & suavior, intellige suavitatem temporalium consolationum, ex quibus pisces, i. homines in aqua pœnitentiæ, vel justitiæ viventes, frequenter per negligentiam resolvuntur. Et ideo minus conservantur, & magis deteriorantur.

Iob. 10.

CAP. LXXXVIII.

Animæ cibum verbum Dei esse, anctoritate Sanctarum scripturarum atque pulli gallinarum similitudine definitur.

VErbo Dei anima nutritur, secundum illud Deut. *Non in solo pane,* &c. Cujus ratio est, quia ex eisdem nutrimur ex quibus sumus, sicut Philoso. Nam pullus qui nascitur ex ovo, nutritur ex ovo. Dicit enim Aristot. quod pullus nascitur ex albugine ovi, & nutritur ex vitello. Cum ergo ex verbo Dei sumus in fide spiritualiter geniti, secundum illud Jac. *Voluntariè genuit nos, verbo veritatis*: ideò ex verbo veritatis etiam nutrimur. Unde Gre. dicit, quod cibus mẽtis est sermo Dei.

Deut. 1.
Arist. de anim. 7.
Iac. 1.
Greg.

CAP. LXXXIX.

Nonnullarum mulierum vetularum malignitas, quæ vulgò striges nuncupantur, manifestatur, quæ & cornicibus comparantur.

VEtulæ quædam mulieres inveniuntur cornicibus similes. Nam cornices (sicut dicit Isid.) sunt aves annosæ, garrulæ, impiæ, & his, ubi habitant noxiæ: in senectute licet eis albescant plumæ, intus tamen in carne quanto plus vivunt, tanto magis efficiuntur nigræ. Item dicuntur cornices suo garritu seu volatu mutationis temporis esse præsagæ sive nunciæ.

Isidor.

Item (ut dicit Ambro.) cornices sunt ciconiarum ductrices, & sociæ, quia cum ciconiæ transvolant mare, cornices ipsas præcedendo deducunt, & contra infestas aves pro eis bella committunt. Hæc igitur omnia competunt quibusdam malignis, & vetulis mulieribus, quæ si annosius vivunt, assiduè garriunt, impiæ & crudeles puellis existunt, etiam has, ubi habitant, lædunt, quia pueros fascinando inficiunt, sicut dicit Glossa super illud Apost. *O insensati Galatæ quis vos fascinavit.*

Ambr.

Item quanto plus per ætatis provectum canicie albescunt, tanto plus per peccati caliginem interius nigrescunt.

Item sunt procuratrices dœmonum, quæ interdum ciconias, id est mulieres etiam honestas ad adulteria, & inhonesta opera callidè seducendo associant, & deducunt. Ipsæ quoque sunt quæ se striges mendaciter esse dicunt, & tanquam prophetissæ diaboli futura divinare præsumunt.

CAP. XC.

Ex pluribus turturis proprietatibus, quale sit Viduarum munus, laude dignum ac Deo gratum, elicitur.

VIdualis continentia qualiter sit servanda, turtures ostendunt. Nam turtur est avis castissima, eo quod dum parem suum perdit, alterius ulterius copulam nõ requirit, sed solitaria semper incedit, & memor perditæ societatis semper gemit, solitudinem diligit, & hominũ consortia valde fugit: ad hortos & agros descendit, ubi cibum quærat, sed cibo obtento, iterũ solitaria loca plangentibus apta requirit. In his ergo monentur viduæ, ut maneant viduæ, ut sint solitariæ. Item consortia noxia, & vana spectacula fugere, & sumptis necessitatibus victus, se ad orationis,

& com-

compunctionis loca colligere. Item turtur in hyeme plumas perdit, & tunc in concavitatibus arborum se abscondit, sed tempore veris plumis resumptis, de locis ubi latuerat, exit, & loca congrua ad pullificandum quærit, sicut Arist. dicit. In quo figuratur, quod viduæ tempore hyemis, i.e. tentationis, vel adversitatis, vel depositis plumis ornamentorum, debent jacere in concavitatibus arborum, i.e. humiliter manere in domibus earum: vel perditis plumis delitiarum seu divitiarum, debent morari per meditationem animi, in concavitatibus arborum, i.e. in exemplis humilitatis & paupertatis Sanctorum: sed tempore veris, i.e. prosperitatis, quando habent plumas divitiarum, debent exire ad pullificandum, & fructificandum opera vitæ activæ in eleemosynas vel alia bona opera, sicut fecit S. Elisabeth filia regis Ungariæ post mortem viri sui, dans se eleemosynis, & servitiis pauperum.

Arist. de anima.

Item turtur super rem fœtidam non descendit, neque super cadaver: quod fit, quando mulier vidua turpi tentationi non consentit, & carnalis operis turpitudinem non committit.

Item turtur pro se, & pullis suis pauca & munda grana eligit, & in locis mundis colligit, unde vivit: quia scil. mulier vidua tam pro se, quam pro filiis suis, paucis & licitis sumptibus debet esse contenta.

CAP. XCI.

Peccatorum via, Avium viis in volando assimilantur, quod quidem earum naturalibus similitudinibus confirmatur.

VIlæ peccatorum sunt similes viis avium in volando. Aves enim in volando non habent determinatas vias. Unde secundum Isid. dictæ sunt aves, quasi deviæ in volando, quia sine via constat eas incedere, eo quod earum viæ non sunt determinatæ in aëre. Sic peccatores in suis actibus non sequuntur rationem, quæ habet humanis actibus terminos virtutis imponere, propter quod dicit Philosoph. quod virtus est habitus electivus, in medietate consistens determinata ratione, prout utique sapiens determinabit. Ideo dicitur indeterminatè, & in errando vagabundè modò ascendendo per superbiam, modò descendendo per avaritiam, modo divertendo ad dexteram, id est, ad delectationes gulæ, & luxuriæ, delectationes enim ad dexteram pertinere dicuntur, secundum illud Psal. *Delectationes in dextera tua*; modo divertendo ad sinistram per impatientiam, & iram scil. in adversis: modo ante procedendo per præsumptionem; modo retrocedendo per pusillanimitatem vel desperationem.

Isidor.

Arist. in Eth.

Psalm. 15.

Item aves motu alarum aërem dividunt, sed mox se claudente nullum signum sui transitus derelinquunt. Sic peccantium vita, & prosperitas, ipsis mortuis, & in sepulchro clausis, totaliter deficit. Unde ex persona eorū dicitur, *Transiverunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam avis, quæ transvolat in aere.*

Sap. 5.

CAP. XCII.

Virginitatis statum, omnem alium mulierum præcellere, multis apum exemplis determinatur.

VIrginitatem carnis servare cum fœcunditate spirituali docemur exemplo apum. Nam integritas carnis, vel corporis virginalis, omnibus apibus est communis, quoniam nullo concubitu miscentur, nulla libidine resolvuntur, nec partus quatiuntur dolore, & tamen maximum examen filiorum constituunt: nam cum aliæ aves semel in anno singulos edant fœtus, apes geminos creant, & duplici cæteris fœcunditate præponderant. Sic quoq; mulieres sanctæ, quæ suorum corporum integritatem custodiunt, immunes sunt à libidinosæ resolutionis fœtoribus, exemtæ, sunt à partuum doloribus, nihilominus Deo multum fructificant in spiritualibus operum fœtibus. Duplici enim fœcunditate conjugatas mulieres virgines sacræ præcellunt, quia illæ tantum carne fructificant, hæ autem carne ac spiritu: Illæ fructificant mundo corruptibilem prolem generando, istæ

corpore fructificant, in cœlo incorrupti-bilem promerendo gloriam: *Erunt*, inquit Dominus, *sicut angeli in cœlo, ubi neque nubentur.* Generant quoque nonnunquam virgines sacræ Domino, & si non filios carnales, tamen spirituales: Nam omnes quos trahunt ad Deum, sive exemplis operum, sive orationibus, vel etiam suis verbis, eorum spirituales filii dici possunt. Item licet conjugati fructificentur interdum etiam Deo per opera vitæ activæ, virgines tamen liberius possunt ei parere fœtus, tam operum vitæ contemplativæ, quam etiam actualis. Ex quo patet, quod dicitur Isa. *Multi filij desertæ magis, quam ejus quæ habet virum*, id est, virginis, quam conjugatæ.

Matth. 22.

Isa. 54.

Item virgines, præcipuè juvenes, habent contemplationem dulciorem. In cujus signum apes juvenes, & virgines, faciunt melius mel, ut Avic. dicit. Sic in virginibus ac juvenibus sanctis mel, i. e. dulcedo contemplationis supernæ, tanto suavius generatur, quanto, caro in eis spiritu fortius subjugatur. Unde lib. Judicum dicitur: *De forti egressa est dulcedo.*

Avic.

Iud. 14.

CAP. XCIII.

Quatuor Cardinales virtutes hominibus valdè necessarias esse, per multas hirundinis similitudines aperitur.

VIrtutes Cardinales docent nos habere exempla hirundinum: nam primò hirundo docet habere temperantiam, præcipuè in cibo. Hirundo enim (ut dicit Isid.) ab eundo est dicta, eo quod cibos sedendo non acquirat, sed volando. Ita & homo cibum suum necessarium corpori, transeundo ad voluptatem accipiat. Exod. *Comedetis festinanter.* Ille enim qui festinanter comedit, nec magnam delectationem in comedendo, nec etiam multum cibum accipere consuevit. Secundo docet nos habere prudentiam. Primo, ex eo quòd nidum tam artificiosè componit, quod vix sufficeret humana industria facere de quavis materia. Unde quidam crediderunt eas habere intellectum (sicut Phil. dicit.) Quod licet verum non sit, docent tamen nos esse prudentes, ut secundum prudentiam nidum mentis virtutibus componamus.

Isidor.

Exod. 12.

Arist. 2. Phil.

Docent hirundines & nos purgare nidum conscientiæ nostræ, ex eo, quod ipsæ instruunt pullos suos stercora extra nidum ejicere, ut & nos conscientias nostras purgare discamus à fæcibus peccatorum. Item hirundo habet prudentiam in discernendo tempora & loca. Nam tempore frigoris, calidas regiones requirit, & ideo mare transit: in æstate verò redit, & cætera tempora inveniendo custodit, & prænuncia est imminentis æstatis, ut dicit Ambr. Similiter viri prudentes tempora discernunt, & prout temporibus congruunt, negotia dispensant. Sunt etiam loca mutanda, vel quærenda prudenti, prout videt congruere tempori. Solet etiam homo prudens futuri esse prænuncius, ex eo quod rerum exitus prudentia metitur, prout Boëtius dicit. Tertiò, docet servare justitiam, præcipuè punitivam sive judicativam, quæ dum sanguinem malefactoris effundit, aliorum oculos aperit, & ad cautelam instituit. Unde dicit Aug. quod sanguis dextræ alæ hirundinis qui exit, eo lumbæ medetur oculis infirmis: nam ala dextra hirundinis, est justa sententia principis, ex qua dum sanguis vivus effunditur, aliorum oculi ad sibi cavendum illuminantur: nam oculos, quos culpa claudit, pœna aperit, ut dicit Greg. & non solum pœna propria, sed etiam aliena illuminat frequenter, & juvat.

Ambr.

Boet.

August.

Greg.

Quarto quoque docet hirundo habere fortitudinem, quia dicitur esse quoddam genus hirundinum quod omnes aves timent, ita ut aquila eam fugiat tanquam hostem, nec illa visa audiat super prædam irruere, eo quod morsus ejus forte est venenosus, ut dicit Plinius. Tales hirundines, sancti sunt, quorum fortitudinem, & virtutem timent aves omnes, id est, universi dœmones, & aquila, quæ est rex avium, id est, ipse Sathan, qui est Rex super omnes filios superbiæ. Nam morsus talis hirundinis, id est, oratio sancti hominis patientis & humilis, quasi venenosus est eis, sc. dœmonibus, & valde formidabilis.

Plin.

Virtu-

Virtutum quoq; plenitudo & abundantia non aggravat animam, sed potius alleviat, & ad ascendendum in cœlum habilitat. Unde est, quod aves quanto plus abundant pennis, tanto facilius sursum levantur, & velocius vadunt, sicut patet in avibus prædæ, quæ sunt volatus altissimi: Aër enim inclusus infra pennarum concavitatem avem leviat, & ut sursum feratur, habilitat. Sic etiam pennis virtutum Sancti leviantur, & ad contemplanda, vel appetenda cœlestia sublimiter elevantur. Unde has pennas, & volatum desiderans Proph. dicebat: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam*: E contra autem ex virtutum carentia, anima gravis relinquitur, ut avis sine pennis. Unde dicit August. de Deo à quo sunt virtutes. Cum tui plenus non sum, oneri mihi sum.

Psalm. 54.

August.

CAP. XCIV.

Hominum vita spiritualis qua via perficiatur, per volatilium, eorumque pullorum vitam naturalem, pluribus similitudinibus naturalibus demonstratur.

Vita spiritualis hominum proficit, & perficitur, sicut vita volatilium. Dicit enim Philosophus, quod post decem dies generationis completur pullus secundum omnes partes suas, & tunc habet caput majus toto corpore, & habet caput inclinatum super crus dextrum, & alas expansas supra caput, post hoc rumpitur testa die decima octava, vel vigesima, & exeunt pulli jam vivificati, & aliquando gemelli, sed inter gemellos unus est major, alter minor. Prima ergo pulli completio fit in x. diebus, quia prima hominis formatio in vita spirituali, fit per observantiam decem præceptorum. Unde dixit Domin. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, & tunc caput corpus excedit, quia tunc ratio corpori dominatur, scil. ut sit homo non animalis, sed magis spiritualis. Inclinatur etiam caput, id est, mens, non solùm per obedientiam, sed etiam per humilitatem, non factam, sed veram; & hæc inclinatio est super crus dextrum. Est enim, qui nequiter se humiliat (ut dicitur Eccl.) & iste in sinistram partem se inclinat: alæ etiam intellectus, scil. & affectus, per fidem & dilectionem supra caput, id est, supra naturalis rationis comprehensionem extenduntur, ut incipiat jam homo terrestris mente ad cœlestia erigi. Sed ad secundum pulli complerionem adduntur 8. vel x. dies, scil. ut sit dierum xx. vel 18. Quia si quis vult verè perfectus esse, oportet ut ad observantiam novæ legis, id est, consiliorum Christi, sicut est illud Matth. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*; & consimilia, quæ continentur in Evangeliis: perfectioni enim novæ legis, id est evangelii, competit octonarius numerus, propter 8. diem Resurrectionis Christi, id est, Dominicam, quam celebramus, sicut Judæi celebrant diem 7. vel propter diem 8. Resurrectionis nostræ, quam exspectamus, in qua rupta testa ovi, scil. finita hac vita mortali, tanquam pulli noviter vivificati, exibimus gemelli, id est, in anima & corpore glorificati; erit tamen gemellus unus major, quia major erit gloria animæ quam corporis. Item perfectioni evangelii competit additio numerii denarii, quia præter observantiam decalogi, necessaria sunt sacramenta novæ legis, cum fide Trinitatis, vel 7. dona spiritus sancti, cum tribus virtutibus Theologicis: septem enim & tria denarium numerum constituunt: & postquam rupta est testa timoris, vel amoris vitæ corruptibilis, exeunt gemelli, id est, tam carne quam spiritu in vita spirituali perfecti, licet in regimine vitæ, & dulcedine cœlestis conversationis spiritus carnem antecedat: Plus enim cupit spiritus, quam possit ferre corpus; vel quia plus percipit spiritus de dulcedine, quam corpus sustineat de labore.

Arist. de anim.

Matth. 19.

Matth. 19.

Item vita mortalis similis est vitæ naturali volatilium. Quædam enim aves sunt quæ pascuntur carnibus sicut accipitres, & aves prædæ, & his assimilantur homines qui carnaliter vivunt, propter quod dicit Apo. *Debitores sumus non carni, ut secundũ carnem vivamus.* Quædã verò pascuntur

pascuntur herbis, ut anseres, & similia; & talibus similes sunt pœnitentes, qui de novo incipiunt, qui adhuc molliora requirunt, solitum videlicet cibum capere non valentes. Ezech. *Requiescent in herbis virentibus.* Quædam autem pascuntur granis, & seminibus, ut columbæ, & hujusmodi, quibus assimilantur perfecti, & spirituales viri, perfectorum enim solidus est cibus (sicut dicit Apost.) Nam contemplativi pascuntur seminibus divinorum verborum: semen enim verbum Dei est; sed activi pascuntur seminibus bonorum operum, præcipuè eleemosynarum. Gal. *Qui seminaverit*, &c. pascuntur etiam seminibus lachrymarum per compunctiones. Psal. *Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua*; quæ scil. semina pascunt & reficiunt animas, secundum illud Psal. *Cibabit nos pane lachrymarum.*

Ezech. 13. *Luc.* 1. *Gal.* 6. *Psalm.* 125. *Psalm.* 79.

CAP. XCV.

Plurimorum volatilium species enumerantur, varia figurantes peccata, quæ præfecta in veteri lege à Deo prohibebantur, ejuscemodiq; rei diversæ rationes assignantur.

VItia diversa Judæis in lege Moysis sub figuris diversorum volatilium, prohibita fuerunt. Fuit enim prohibitus ejus aquilæ, in qua, ex eo quod altè volat, perhibetur, & figuratur superbia.

Lev. 11.

Item gryphis, in quo, quia equis & hominibus infestus est, crudelitas potentium prohibetur.

Item alieti, in quo, quia pascitur avibus, signantur illi qui sunt pauperibus molesti.

Item milvi, in quo, quia maximè insidiis utitur, signantur fraudulenti.

Item vulturis, quo, quia sequitur exercitum, sperans comedere de cadaveribus mortuorum, signantur illi, qui mortem & occisiones affectant hominum, ut lucrentur. Item prohibita sunt animalia corvini generis, in quibus signantur aliqui, qui expertes bonæ affectionis non redeunt, quia corvus emissus ab arca nunquam rediit. Item struthio, quæ cum sit avis, & volare non possit, sed semper circa terram moratur, ideo signat militantes, & se negotiis sæcularibus implicantes.

Item nycticorax, quæ in nocte est acuti visus, in die autem non videt; & ideo signat eos qui in temporalibus sunt astuti, & in spiritualibus sunt inertes.

Item larus, qui natat in aqua, & volat in aëre; & ideo signat eos qui circumcisionem & baptismum venerantur, vel signat eos qui per contemplationem volare volunt, & tamen vivunt in aquis voluptatū.

Item accipiter, qui deservit hominibus ad prædam, & ideo signat eos qui ministrant potentibus ad prædandum pauperes.

Item bubo, qui in nocte quærit pastum, de die vero latet, & ideo signat luxuriosos, qui occultari quærunt in noctis operibus, quæ agunt.

Item mergulus, cujus natura est sub undis diutius morari, & ideo signat gulosos, qui in aquis delitiarum se mergunt.

Item ibis, quæ est avis Africa, habens longum rostrum, & nascitur ex serpentibus, & forte idem est, quod ciconia, & signat invidos, qui de malis aliorum quasi de serpentibus reficiuntur.

Item prohibitus est cygnus, qui est coloris candidi, & longò collo, qui ex profunditate terræ vel aquæ cibum trahit, & potest signare homines qui per exteriorem justitiæ candorem lucra terrena quærunt. Item onocrotalus, qui est in partibus Orientis, longo rostro, qui in faucibus habet quosdam folliculos, in quibus primò cibum reponit, & post horam in ventrem mittit, & signat avaros immoderata solicitudine vitæ necessaria congregantes.

Item porphyrio, qui præter naturam aliarum avium habet unum pedem latum ad natandum, & alium fixum ad ambulandum: quia in aqua natat ut anates, & in terra ambulat ut perdices, solo morsu bibit, omnem cibum aqua tingens: & signat eos qui nihil ad arbitrium alterius facere volunt, sed solùm quod fuerit tinctum aqua propriæ voluntatis. Item prohibitus fuit esus herodionis, qui vulgariter falco dicitur, & signat illos, quorum pedes veloces sunt ad sanguinem effundendum.

Item

Item prohibuit etiam lex caradon, quæ est avis garrula, signans loquaces.

Item prohibita est upupa, quæ nidificat in stercoribus, & fœtenti pascitur fimo, & gemitum in cantu similat: signans tristitiam sæculi, quæ hominibus immundis mortem operatur.

Item vespertilio, qui circa terram volat, signans illos qui in sæculari scientia præditi, solum terrena sapiunt.

Item qui vitium aliquod indebitè fugit, aliquando in aliud cadit: nam perdix nisum timens, & eum fugere volens, dum eum in aëre esse sentit, à terra non surgit, sed sæpè dum circa terram quasi secura fugit, in rete vel laqueum se immittit, sic quandoque aliquis nisum superbiæ vel tyrannidis fugere volens, dum se ad terram nimis humiliando, vel indiscretè mitescendo dimittit, aut in pusillanimitatis laqueum incidit, vel nimiæ remissionis retibus se involvit.

Item vitia tria magis generalia repræsentantur in upupa, scil. avaritia, luxuria, & superbia. Nam upupa humana comedit stercora, avis est omnino immunda, sed cristis capite extensis galeata. Humana quippe comedit stercora, qui inhiat ad temporalia lucra, de quibus Apo. ait Phil. *Omnia detrimentum feci & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam.* Immundus autem est, qui luxuriosæ vitæ pollutionibus subjacet. De quo Apost. ait *Omnis fornicator, aut immundus*, &c. Sed tunc cristam gerit in capite, cum superbia dominatur in mente, contra illud Tob. *Superbia in tuo sensu nunquam dominari permittas.*

Phil. 3. Eph. 5. Tob. 4.

CAP. XCVI.

Vitæ voluptates, quæ in tertium Aquilæ ovum designantur, tanquam noxias esse abjiciendas, edocemur.

VOluptates, & superfluitates exemplo aquilæ abjicere docemur. Nam aquila plusquam tria ova non facit: sed tertium projicit, eo quod incubando multum gravatur, in tantum enim tunc debilitatur, ut quasi venari non possit. Tria igitur ova aquilæ tres sunt appetitus animæ. Aliquid enim aliquando appetit anima, quod pertinet ad ipsius salutem, & illud est primum ovum. Aliquid enim appetit, quod pertinet ad corporis necessitatem: & hoc est secundum. Aliquid vero, quod pertinet ad vitæ voluptatem, & istud est tertium, quod scil. tanquam superfluum & noxium abjiciendum est. Gravat enim mentem frequenter superfluitas voluptatis: & eam in tantum debilitat, ut spiritualia venari non possit. Unde Dominus discipulos monuit dicens. *Attendite, ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate.*

Luc. 20.

CAP. XCVII.

Usura, quæ & plumis Aquilæ assimilatur, quantum sit hominibus damnosa, declaratur.

USura assimilatur plumis, sive pennis aquilæ, quæ (sicut Plin. dicit) habent quandam virtutem corrosivam. Unde positæ cũ aliarum avium plumis, eas corrodunt. Sic usurarum lucrum cum bono lucro admixtum, ad nihil ipsum deducit. Unde divitiæ usurariæ etiam cum aliis mixtæ, communiter parum durant. Habet enim usura virtutem corrosivam, quia ejus, qui mutuò accipit, facultatem citò consumit. Est enim usurarium mutuum apud debitorem similitudo illorum vermium, de quib. dicebat Job: *Qui me comedunt non dormiunt, & à multitudine eorũ consumitur vestimentum meum*; quia ex multiplicatione usuræ, quandoq; etiam vestimentum in pignus datum consumitur, & transit ad creditorem.

Iob. 30.

CAP. XCVIII.

Leprosi quando in veteri lege mundati dicebantur. Ac Christum passeribus à leprosis oblatis, Gallinæq; multis pulcherrimis similitudinibus comparari, explanatur.

CHristus præfiguratus fuit in passeribus, qui offerebantur in purificatione leprosi in lege Moysis. Leprosi enim purificari dicebantur quando consortio hominum judicio sacerdotis restituebantur, & cultui divino reddebantur. Contingebat tamen quandoque ut divino miraculo, per ritum legis carnalis lepra mundaretur: quandoq; etiam sacerdos in judicio decipiebatur. Unde primo judicabatur mund⁹: & postea

& postea restituebatur tanquam mundus consortio hominum, & cultui divino, scil. post 7. dies, in prima autem purificatione offerebat pro se leprosus mundatus duos passeres vivos, & lignum cedrinum, & vermiculum, & hyssopum hoc modo, ut filo coccineo ligarentur passeres, & hyssopus simul cum ligno cedrino, ita quod lignum cedrinum esset quasi manubrium aspersorii, hyssopus verò & passeres erant id quod de aspersorio tingebatur in sanguine alterius passeris immolati in aquis vivis. Hæc autem 4. offerebantur, contra 4. defectus lepræ. Nam contra putredinem offerebatur cedrus, quæ est imputribilis: contra fœtorem hyssopus, quæ est herba odorifera: contra insensibilitatem passeres vivi: contra turpitudinem coloris vermiculus qui habet vivum colorem. Passer vivus avolare verò dimittebatur in agrum, quia leprosus restituebatur pristinæ libertati. In octava vero die admittebatur ad cultum divinum, & restituebatur consortio hominum, primo tamen rasis pilis totius corporis, & vestimentis lotis, eo quod lepra pilos corrodit, & vestimenta inquinat, & fœtida reddit; & postmodum sacrificium offerebatur pro delicto eius: de sanguine autem sacrificii ungebatur extremum auriculæ eius, qui erat mundatus, & postea pollices manus dextræ, & pedes; quia in istis partibus primum lepra dignoscitur, & sentitur. Adhibebantur autem huic ritui tres liquores, sanguis contra sanguinis corruptionem, oleum ad designandum sanationem morbi, & aqua viva ad emundandum spurcitiam. Per duos ergo passeres significantur figuraliter divinitas, & humanitas Christi, quorum unus scil. humanitas immolatur in vase fictili super aquas viventes, quia, scil. per passionem Christi aquæ baptismatis consecrantur. Alius autem s. impassibilis divinitas, vivus remanebat, quia divinitas mori non potest. Unde & avolabat, quia passioni astringi nequit: hic autem passer vivus simul cum ligno cedrino, & cocco vermiculo, & hyssopo, i.e. fide, spe, & charitate, mittitur in aquam ad aspergendum, quia in fide Dei, & hominis baptizamur. Lavat autem homo per aquam baptismatis, vel lachrymarum vestimenta sua, i. opera; & omnes pilos, i. cogitationes radit: tingitur etiam extremum auriculæ dextræ ejus, qui mundatur de sanguine, & oleo, ut ejus auditus muniatur contra corrumpentia verba: pollices autem manus dextræ & pedis tinguntur, ut sit ejus actio atque affectio sancta.

Item Christus assimilavit se gallinæ. Matth. *Quoties*, inquit, *volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos sub alas.* Gallina enim (ut dicit ibi Glossa) est circa pullos suos piissima. Nam sub alis congregat eos, contra milvum defensat, pro labore & amore filiorum ægrotat, plus de pullis quàm de se curat, eos magis quam se pascit & satiat, inventâ escâ eos vocat, pro illorum defensione hominem impugnat, pro ipsorum quasi amore raucit, & vocem mutat, plumas deponit, & tota hispida fit, & demissis alis incedit. Hæc autem omnia Christo congrua sunt: Nam ipse ad pullos suos, id est, fideles, magnum affectum pietatis gerit, eos sub alis protectionis suæ in una fide & ecclesia congregavit, contra milvum, i. e. mundum sævientem eos defensavit, pro labore & amore nostro in cruce totus languidus apparuit, plus de nobis quam de se curavit, non tantum pane materiali, sed etiam de sacramentali & spirituali suæ doctrinæ nos pavit: inventa esca nos vocat, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos*: pro nostra defensione diabolum expugnavit: in cruce amore languens, & voce deficiens, raucus factus fuit secundum illud Psalm. *Raucæ factæ sunt fauces meæ.* Ibi etiam plumas & vestimenta deposuit, i. e. corpore flagellatus toto hispidus factus fuit, & divinitatis suæ potentiam abscondens, alis, id est, viribus suis dimissis incessit. Hæc igitur omnia Christus pro nostro amore fecit. Qui cum Patre & S. Spiritu vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

Matth. 23.

Matth. 11.

Ps. 68.

Explicit liber quartus.

PRO-

PROLOGUS
LIBRI QUINTI,

In quo plurima de animalibus terræ, videlicet beſtiis, reptilibus, ac jumentis, exempla introducere, eaque moribus adaptare proponit.

Gen. 1.

FEcit Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo. Gen. 1. Deus hominem in rerum primordio in hac dignitate creavit, ut animalia terræ omnia ei ſubjecta forent, quamdiu ſine tranſgreſſione præcepti, quod illi dederat, in innocentia permaneret. Unde ſcriptura ſacra teſtatur, tanquam trinum & unum Deum de homine dixiſſe creando. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli, & univerſis animantibus quæ moventur in terra.* Et ut ipſa quoque animalia homini obedirent ad nutum, mox primis creatis parentibus, ſuper eadem animalia terræ dominatum conceſſit: dicens, *Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubjicite eam, & dominamini piſcibus maris & volatilibus cœli, & univerſis animantibus quæ moventur ſuper terram.* Et ut homo eorundem ſervitio pro libitu uti poſſet, Deus ante conſpectũ ipſius omnia congregavit, ut ea nominibus variis, juxta uniuſcujusque proprietatem naturæ ſingula deſignaret, ut patet ibidem. Verum poſtmodum interveniente peccato prædictorum primorum, ex divini tranſgreſſione mandati, quamquam præfatum dominium hominum ſuper animalia bruta fuerit diminutum, ut ſui vindex inobedientia; hominis inobedientiæ cauſa fieret etiam jumentis; non tamen, miſerante auctore, fuit ex tota ſublatum: quia ſic ſeveritatem juſtitiæ miſericordiâ temperavit, quòd prædictorum animalium terræ quædam converſa ſunt ad hominis ſupplicium, quædam vero relicta ſunt ad hominis obſequium, & nonnulla conceſſa ſunt ad hominis infirmantis remedium. Hoc eſt ergo quod in verbis propoſitis Moyſes animalia terræ tripliciter nominavit. Nam nominavit beſtias, reptilia, & iumenta. *Fecit,* inquit, *Deus beſtias terræ juxta ſpecies ſuas, & iumenta, & omne reptile terræ in genere ſuo.* Nam quæ ſunt ad ſupplicium hominis, beſtias nominavit, quia beſtia (ſecundum Iſidor.) dicitur quaſi vaſtio, à vaſtando, prout ſunt leones, & urſi, & animalia agreſtia, quæ homines quandoque immaniter lacerant, & devaſtant. Unde dicitur Eccleſ. *Omnia hæc ad vindictam creata ſunt, beſtiarum dentes, & ſcorpij,* &c. Quæ vero præſtant remedia, reptilia nuncupavit. Nam ex tyris & ſerpentibus, & aliis quæ reptant ſuper terram, quamquam venenoſa exiſtant, ſalutifera tamen antidota confici docentur à medicis, quæ venenis & morbis variis ſalubriter obſiſtunt. Cæterum animalia illa, quæ in obſequiis, & uſibus variis homini famulantur, Moyſes in verbis propoſitis iumenta nominavit. Quæ rectè (ut dicit Baſil.) iumenta dicta ſunt, quaſi hominis iuvamenta, prout equi, vel boves, & alia

Gen. 1.

Iſidor.

Eccl. 39.

consimilia, quæ hominibus in necessitatibus auxilium præbent. Non tantum autem hæc jumenta omnibus præbent corporalia juvamenta, sed insuper eis porrigunt spiritualia documenta: propter quod eorum doctrinam requirere jubentur. Job: *Interroga*, inquit, *jumenta, & docebunt te*: non quidem documento verbi; sed potius exempli, eo videlicet modo, quo Sapiens in proverbiis dicit: *Vade ad formicam piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam.* Porro quia scriptura divina non tantùm de jumentis hujusmodi, sed etiam de animalibus aliis, ut bestiis, & reptilibus, ad informationem nostram exempla introducit, sicut Salomon fortitudinem justi Leoni assimilavit, dicens: *Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit.* Et Dominus serpentis prudentiam nos imitari mandavit, dicens: *Estote prudentes sicut serpentes*: Propositum meum est in hoc quinto libro generaliter de animalibus terræ, & bestiis, ac reptilibus, & jumentis exempla introducere plurima, & ea (licèt breviter) moribus adaptare, librorum præcedentium ordinum in materiis, & capitulis conformiter prosequendo, ad illius videlicet laudem & gloriam, qui docet nos super jumenta terræ: qui est Deus benedictus in sæcula sæculorum.

Iob. 12.
Prov. 6.
Prov. 28.
Matth. 1.

CAP. I.

Abstinentiam, jejuniumque valde hominibus prodesse, variis canis, ac serpentis exemplis, sacrorumq; Doctorum auctoritatibus confirmatur.

ABstinentia in pluribus hominibus iram, vel impatientiam generat. Nam sicut canis famelicus, si nimis fame excrucietur, convertitur in rabiem, sic etiam homo gulosus, si paululum abstineat, & jejunet, efficitur impatiens & furiosus, quia delitiis assuetus, non potest famem pati. Et tales erant Judæi jejunantes, quibus Dominus dixit. *Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impiè*: contra quod dixit Maximus in sermone de natali. Jejunium pacem debet nutrire, non jurgia. Quale illud est autem, quod non vesceris carnibus, & de ore tuo omni esca sordidius egreditur maledictum?

Isa. 58.
Maxim.

Item abstinentia devota diabolum fugat. Nam sicut fames valida expellit lupum de nemore, ita abstinentia devota diabolum expellit ab homine. Matth. *Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi in oratione, & jejunio.* Dicit Ambrosius, quod homo jejunus sputo suo serpentem corporalem interficit, quanto ergo magis jejunium devotum spiritualem? Judith post jejunium caput Holofernis amputavit. Hieron. Sagittas diaboli ardentes jejuniorum & vigiliarum frigore restringere debemus. Psal. *Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam.*

Matth. 9.
Ambr. in serm.
Iudith 8.
Psalm. 34.

Item abstinentia plurimum est utilis ad deponendam vetustatem pravæ consuetudinis. Nam serpens, quando senio se gravatum sentit, & pellem veterem cupit deponere, ut renovetur, primo à cibo abstinet pluribus diebus, ut sic pellis ejus faciliter relaxetur. Quid autem est vetusta serpentis pellis, nisi prava & vetus consuetudo carnalis corruptionis? quam si quis deponere appetit, oportet quod primo abstineat à cibis & delitiis. Unde Leo Papa dicit, quod per voluntarias afflictiones abstinentiæ, caro concupiscentiis moritur, & spiritus virtutibus renovatur. Item superfluæ delectationes gulæ vindicandæ sunt per afflictiones abstinentiæ: Nam leo cum se nimis ingurgitasse sentit, per plures dies non manducans abstinet à cibis. Sic quoque superfluitas, & voluptas cibi expianda est in cibi substractione, & afflictione jejunii. Greg. Caro læta trahit ad culpam, afflicta reducit ad veniam. Unde Bern. dicit: Per hoc, quod à licitis abstinemus, ea nobis, quæ prius commisimus illicita, condonantur.

Leo Pa. ser. de jeiu.

CAP.

CAP. II.

Illis, qui Canis rabidi morsum passi sunt, accidiosi comparantur, quod pluribus similitudinibus demonstratur.

ACcidiæ tentatio similis est morsui carnis rabidi. Nam qui mordentur à carne rabido, terribilia somniant, & timent in somno, & conturbantur, sine causa fiunt stupidi, omnes respiciunt, & à nullo respici volunt, & etiamsi passio invaluerit, omnem potum respuunt, aquam timent, & lattant ut canes; & ita timidi fiunt, ut præ timore cadant, & tales cito moriuntur, nisi eis citius succurratur. Ille igitur mordetur à cane rabido, qui tentatur de accidiæ vitio, & tales somniant terribilia, & timent sine causa: Quasi enim terribilia somniant, qui ea, quæ facilia sunt, difficilia æstimant, & idcirco sine causa illa aggredi, vel persequi formidant. Somnians enim aliquod terribile, timet ubi nullum periculum imminet; quia illud, quod per somnum cernit, non vera res, sed imago rei existit: Est enim somnium (prout dicit Philosophus) phantasma aliquod extrinsecus apparens in somno, phantasma autem est similitudo rei imaginatæ, & non ipsa res. Talis enim accidiosus homo est, cumque aliquod laboriosum occurrit faciendum, deficiens spiritu quasi stupidus fit.

Arist. de som. & vig.

Item omnes laborantes intuetur & ipse piger existens, piger tamen videri vel reputari non patitur. Et si in ipso accidiæ passio invalescit, omnem potum, id est perceptionem doctrinæ salutiferæ renuit: aquam pœnitentiæ timet & refugit, & præ tædio vitæ ut canis latrat, quia in omnibus impatiens semper conqueritur, & murmurat. Ad spiritualia autem & virtuosa ita accidiosi & interdum timidi & pusillanimes sunt, quod omnia dimittentes, in desperationem ruunt, propter quod tales amissâ divinâ gratiâ citiùs moriuntur in anima, nisi eis adhibeatur alicujus spiritualis remedii, per quod excitentur, debita medicina. Et ideo Aposto. dicit

2. Cor. 7.

Tristitia sæculi, id est, accidia, *mortem operatur*, scilicet animæ. Unde sicut mortuo corpori impossibilis est omnis animalis motus, ita accidioso animo impossibile videtur esse omne laboriosum opus. Unde Seneca dicit: Non putant, accidiosi, posse fieri quicquam, quod facere non possunt ex infirmitate sua, de virtute ferunt sententiam: Nam hæc ad quæ imbecilles sumus, dura atque intoleranda credimus tormenta, reputantes mortificari, ac prima luce excitari: non ista difficilia sunt, sed nos fluidi, & exiles sumus.

Sen. in Ep. 92.

CAP. III.

Et similitudinibus naturalibus carnium animalium, adversitates hominibus elatis prodesse, rerumque temporalium prosperitates nonnullis obesse, nec non aliquibus prodesse explanatur.

ADversitas hominibus superbis & aridis magis prodest quam prosperitas: Nam carnes animalium, in quibus caliditas & siccitas dominatur, ut sunt cameli-næ, in æstate sunt malæ, sed in hyeme sunt optimæ. Est autem velut calor æstatis favor prosperitatis, qui plures malos efficit, dum in superbiam extollit: sed quasi asperitas hyemis est afflictio tribulationis, quæ dum ad humilem sui recognitionem mentem reducit, ad optimi dispositionem perducit, Gregor. ut dicit, quod præsentis vitæ prosperitas innocentiæ testis non est, multi ad perennem vitam per flagella redeunt, & plerique ad infinita supplicia perducendi, sine flagello moriuntur. Plerumque ergo de hominibus accidit, quod facit hyems adversitatis bonos, quos fecerat æstas prosperitatis malos.

Gregor.

Item prosperitas temporalis aliquibus prodest: & aliquibus obest secundum defectum, vel abundantiam charitatis: nam carnes animalium, quæ sunt calidæ & humidæ, ut pecorinæ, in hyeme sunt bonæ & in autumno possunt competere: sed frigidæ & siccæ, sicut caprinæ, & frigidæ & humidæ, ut porcinæ, à medio æstatis usq; ad finem sunt optimæ, in hyeme pessimæ.

Similiter etiam homines, qui sunt charitatis amore calidi, & lachrymarum devotione humidi, tempore hyemis, id est, adversitatis, sunt boni; quia *charitas patiens est, & non irritatur.* Sed etiam in autumno, id est, abundantia prosperitatis; quia autumnus abundat fructibus, tales congruenter se habent, quia sciunt abundare, & penuriam pati. Sed illi qui sunt frigidi, calore scilicet charitatis carentes, & sicci, humorem gratiæ non habentes, vel frigidi ad spiritualia, & humidi, id est, fluxiles ad carnalia, isti sunt pessimi, & in hyeme, id est, in adversitate, quia asperitatem adversitatis nequeunt sustinere: possunt tamen esse boni à media æstate, id est prosperitate, quia si prosperitate mediocriter & temperatè uterentur, non eis obesset, sed potius prodesset: Est enim in prosperitate, ut sit proficua, necessaria temperantia, alioquin est nociva. Unde Seneca dicit, quod ipsa fœlicitas, nisi temperetur, premit vel proterit multarum urbium in ipso flore luxuriosa imperia, quæ ceciderunt. Et quicquid virtute partum erat, intemperantia corruit.

1. Cor. 13.

Sen. ep. 85.

CAP. IV.

Corporis nimiam debilitatem exemplo Taxi, etiam animæ vires frangere erudimur.

AFflictio carnis indiscreta plus obest animæ, quam prosit, ut patet exemplo taxi: nam (sicut dicit Arist.) Est quædam species taxi, quæ cum sua fœmina cibos contra hyemem colligit, sed postea timens, ne deficiat, fœminam usque ad saturitatem comedere non permittit. At illa patientiam simulat, & masculo cedens cavernam exit, & per partem alteram latibulum intrat masculo ignorante, cibos devorat & consumit. Sunt quasi taxus & fœmina, spiritus & caro humana, & dum carni spiritus, plus quam necesse est, subtrahitur, quamvis corpus ad tempus sustineat, tamen per alteram partem, scilicet per infirmitatem aliquam, vel debilitatem virtutis, quam incurrit, plus improvidè spiritui subtrahit, & sibi assumit, quam illi spiritus ante subtraxerit, & sic indiscretè abstinens, vel laborans, unde credit lucrari, perdit. Et ideo Greg. dicit: Plerumque dum plus justò caro restringitur, ab opere bono enervatur, ut ad orationem, vel prædicationem non sufficiat, dum incentiva vitiorum in se funditùs suffocare festinat.

Arist. de ani.

Greg. in Hom.

CAP. V.

Ambitionem non mediocriter hominem in periculo detinere, quicquid ambitiosis eveniat, canini similitudinibus aperitur.

AMbitio sic tenet hominem in statu periculoso, ut ipsum propter periculum dimittere non velit. Sicut enim canis os carneum invitè dimittit, & etiam carnes calidas ad ignem quantumcunque ei noceant, vel minis expellatur: Sic etiam ambitiosus non vult dimittere dignitates, quantumcunque occasione illarum angustias multas, & pericula sustineat. Prov. *Usquequo parvuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient?* Puer enim difficiliter ascendit equum, sed dum parum inequitavit, non potest deponi, donec cadit subito, sic ambitiosus vix dignitates derelinquit, donec subito moritur. Ps. *Vidi impium superexaltatum & elevatum, &c.*

Prov. 1.

Psal. 36.

Item ambitiosis accidit sicut canibus, comestis enim carnibus os canibus projicitur. Magni canes osse relicto inter se litigant, interim alius parvus canis veniens os invenit, & comedit in pace, magnis de eo certantibus, & nihil inde habentibus. Sic vacante magna præbenda, dum unus ex una parte, alius pro ipsa præbenda surgit ex altera, ad illam adipiscendam ad Papam appellant, & præbendâ relictâ super eam litigant, & causantur. Et interim Deus confert alicui illam simplici & bono, qui eam non exspectabat, nec curam adhibebat. Luc. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.*

Luc. 2.

CAP

CAP. VI.

Improborum amicorum usus qualis existat, mirificis vulpium filiorum, canumque ac Murium exemplis declaratur.

AMicus fraudulentus, qui solùm utile sibi intendit, deficiente utili efficitur aliquando inimicus: nam pulli vulpium quando non inveniunt lac in matris ubéribus, mordent dentibus, & lacerant, & tanquam extraneam reputant. Sic amici fraudulenti, nisi (ut solebant) dederim in ore eorum quippiam, suscitant bellum super eos, ut dicitur Mich.

Mich.3.

Item patet, quod amicus, qui est causa utilitatis, tamdiu stat, quădiu utilitas durat, exemplo canis, qui diligit os carneum & amplectitur, & conservat, quamdiu invenit in eo quod rodat, sed nudum sine carne relinquit, unde Seneca. Qui utilitatis causa assumptus fuerit, tamdiu placebit, quamdiu utilis erit.

Sene.

Item amici utiles assimilantur muribus, qui in plenilunio crescunt, sicut quædam marina faciunt, sed decrescente Luna minuuntur. Sic amici, qui sunt causæ utilitatis, crescunt crescente Luna, i.e. fortuna: sed ea diminuta minuuntur, ut Poëta dicit:

Cum fueris fœlix multos numerabis amicos;
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

CAP. VII.

Spiritualis, carnalisque amoris discrimen & effectus, ex forma bruti, ac hominis exemplo agnoscitur, amoremque spiritualem animæ vitam esse, & sanctis viris summoperè prodesse, pluribus animalium similitudinibus ostenditur.

AMor spiritualis trahit ad superna, sed amor animalis & carnalis trahit ad terrena, quod apparet per exemplum in formatione animalium: nam formatio in animali bruto & completo, faciem habet reflexam ad terram, soli homini faciem erectam natura servavit. Unde Poëta:

Pronaque cum spectent animalia cætera terram:
Os homini sublime dedit cœlumque videre,

Ovi. in Meta.

Unde Basil. dicit: Pecudes omnes terrenæ sunt, ideo curvantur ad terram. Sed est alia plantatio cœlestis, homo quantum habitu figuræ, tantum dignitate distat à brutis. Illorum est facies deorsum, tuum vero caput in sublime erigitur. Sed si te fœdaveris corporis voluptate, *comparatus es jumentis insipientibus, & similis factus es illis.* Sic ergo cũ per amorem fiat quædam spiritualis formatio, quia anima in illius rei, quam diligit, similitudinem transformatur, ille qui habet amorem spiritualem & rationalem, habet caput, id est, mentem elevatam ad superna; sed ille qui habet amorem animalem, id est, voluptuosum, ut carnalem, habet eam tanquam brutum animal inclinatã solũ ad infima. Apo. *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Psal.48.

Col. 3.

Item amor spiritualis, in quo consistit vita animæ, tanto diutius conservatur, quanto homo minus habet de terrenæ cupiditatis ardore. Nam cervus, qui (ut dicit Plin.) nunquam febrem sentit, diutissimè vivit, s. plus quam centum annis, & hoc compertum est in cervis Alexandri post ejus mortem captis per centum annos, qui habebant annulos aureos in naribus ab eo sibi missos: Quid enim est æstuans febris, nisi ardor cupiditatis. Qui ergo hac febre caret, diutius in vita moratur, quia qui caret cupiditate, longanimiter conservatur in charitate: Amor enim charitatis est calor animæ vitalis. Unde Hugo de S. Victore: Scio, inquit, anima mea, quia amor est vita tua. Unde Joã. *Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quam diligimus.* Hanc autem vitam amoris extinguit virus cupiditatis. Unde Aug. dicit, quod charitatis venenum est cupiditas.

Plin.

Hugo.

1. Ioan.4.

August.

Item amor spiritualis facit sanctos viros non sentire ruinam, vel adversitatem rerum temporalium. Nam catus quando ab alto cadit, super anteriores pedes se recipit, & vix per casum aliquam læsionem sentit vel incurrit. Sic sancti viri, cum per adversitatis incursum cadunt ab alto pro-

prosperitatis temporalium, recolligunt se super anteriores pedes, id est, firmant se in effectibus spiritualium: Sunt enim anteriores animæ pedes spiritalium affectiones: quasi autem posteriores sunt effectus temporales. Apostol. *Quæ retro sunt obliviscens, ad anteriora me extendens.* Et ideo sancti viri casum temporalium tanto minus sentiunt, quanto in amore spiritualium vehementius inardescunt.

Phil. 3.

Item amor charitatis est ignis spiritualis, qui animam non vastat, sed renovat: Unde mentes Deum amantium similes sunt cingulis quibusdam qui fiunt de corio salamandræ: est enim quoddam genus Salamandræ, cujus pellis villosa ad modũ pellis vituli marini, ex qua ad usus Regum fiunt cinguli, & hi cinguli post multam vetustatem in ignem projecti, non exuruntur, sed renovantur. Apostol. *Renovamini spiritu mentis vestræ.*

Phil. 4.

CAP. VIII.

Anima rationalis quo magis humiliatur, & à terrenis sejungitur, eo magis exercitiis spiritualibus aptior efficitur, quod per araneam, ipsiusque telæ artificium singularibus similitudinibus elucidatur.

ANima quanto est humilior & ab amore terreno magis vacua, tanto est in spiritualibus exercitiis magis ingeniosa, & operosa. Nam aranea est corpore parvo, & tamen ad faciendam telam est mirabiliter operosa. Et est valde admirandum, quomodo tantam materiam de utero suo trahat. Dicit enim Avicenna, & etiam Diosco. quod aranearum telæ naturæ artificio, ex earum visceribus generantur, cum tamen (ut dicunt quidam) semper ejus uterus inveniatur vacuus à tali materia. Est igitur aranea parvitas corporis, vacuitas ventris, & nihilominus mirabilis ars sive studiositas operis. Nam (sicut dicit Plinius) moderato ungue rotundum filum educit, & miro artificio fila connectit, quæ ab imo usque ad summum, & transversaliter de puncto ad punctum reducit quadam lineari distantia, & omnes linearis tractus in puncto medio æquali distantia à centro conjungit, & ipsius telæ intervalla, seu spatia inter fila miro artificio nunc sunt quadrata, nunc oblonga, nunc rotunda, & tanto strictiora, quanto medio viciniora, & tanto latiora, quanto extremis proximiora, quomodo autem filum filo tam indissolubiliter conjungat, visus non judicat, & rationis judicium vix affirmat. Miro etiam modo per fila tam subtilia vix visui patentia, se leviter elevat, & inclinat, ut volare videatur. Parvitas ergo corporis significat humilitatem mentis: vacuitas ventris, carentiam terreni amoris. Ingeniositas artificii, prudentiam operis, qua sancti viri spiritualia opera faciant mirabili modo ordinata, connexa, distincta, formata & firma, se aliquando humiliter deprimendo per condescensionem, aliquando sublimiter elevando per contemplationem. Similes videlicet illis angelis, quos vidit Jacob in scala ascendentes, & descendentes.

Plin.

Gen. 28.

Item animæ inferiores vires disponuntur per superiores. Respondent enim in anima vires inferiores superioribus, sicut animales ungues respondent cornicibus. Tanta enim est affinitas inter ungulas & cornua, quod jubet Aristot. vaccam parientem in ungulis, cum oleo inter cornua perungi. Per cornua verò accipe vires superiores, scilicet voluntatem, & rationem, sed per ungulas vires appetitus sensitivi inferiores, scilicet irascibilem, & concupiscibilem, quæ tunc à morbis passionum inordinatarum temperantur, & curantur, quando ipsæ superiores vires oleo divinæ gratiæ perunguntur, & talis anima similis est illi vineæ, de qua dicitur. Isa. *Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.*

Isa. 5.

CAP. IX.

Quibus armis spiritualibus contra inimicos Dei electi seipsos tueri debeant, per naturales animalium terrestrium armaturas instruuntur.

ARmatura spiritualis hominũ assimilatur armaturæ naturali animalium terre-

terrestrium. Nam in animalibus ingenita est natura, ut contra læsionem aliquid semper habeant munimenti, ut cervi ad suam defensionem habent cornua, apes aculeos, leones ungues, lupi dentes, & minuta animalia, quæ se defendere non possunt, agilitatem ad fugiendum receperunt, ut lepores & hujusmodi. Similiter contra corpus, id est, contra tentationes carnis, cervi, id est, spirituales viri, juvant se cornibus duobus, scilicet oratione qua fugantur cogitationes interiores, & jejunio quo fugantur motus carnis exteriores. Unde hoc genus dœmoniorum, scilicet carnalium tentationum, non ejicitur, nisi in oratione & jejunio. Diabolus autem sæpè trahit omnes ad peccatum, à quo debet homo resurgere, & de manu diaboli exire, juvando se dente, quo cibus teritur, in quo signatur contritio peccatorum. Unde quasi lupus conterens est peccator, in mente contritionem habens.

Item debet se juvare ungue, quo scilicet scindit & aperit; & aperiendo, quod intus est, prodit, & signat confessionem, qua peccatum in conscientia latens, ad salutem aperitur.

Item debet se juvare aculeo, ut apis, id est, solicitudine satisfactionis: Nam quasi aculeus pungens est memoria offensæ, ad satisfactionem impellens. Vel apes, id est, pœnitentes, per bona opera fructificantes, debent habere aculeum punctionis, id est, timorem divini judicii, vel memoriam mortis. Sed contra mundum si quis non est ad resiliendum fortis, debet juvare se fuga, sicut fecerunt sancti Patres antiqui, persecutionem declinantes, ad deserta confugientes. Psal. *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Vel saltem fuga mentali fugere debent, scilicet cor à mundanis removendo. Psal. *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.*

Psal. 54.

Psal. 61.

CAP. X.

Avaritiæ damna avarique pravi effectus, per sanguisugæ, Apum, Araneæ, Simiæ, variaq; tandem formicæ exempla demonstrantur.

Avaritia assimilatur sanguisugæ, quæ os triangulare habet, & fistulam in ore, cum qua sanguinem bibit, & carni applicata sanguinem sugit, & cum nimium repleta fuerit, illum evomit, ut iterum sugere possit, sicut Isid. dicit. Similiter avaritia habet os triangulare, quia s. tres habet modos præcipuos malè acquirendi, per rapinam, furtum & usuram: cujus fistula irreplebilis est cupiditas insatiabilis. Hæc sanguinem pauperum sugit, sicut manifestè apparet in usurariis, qui omnibus ad vitam necessariis, suos quandoque debitores exspoliant, & ex usurario lucro cum repletam bursam habuerit usurarius, adhuc illud evomit, i. adhuc illud lucrum receptum ad usuram tribuit, ut iterum lucretur. Prov. *Sanguisugæ duæ filiæ sunt dicentes, Affer, affer.*

Isid.

Prov. 30.

Item avarus est sicut canis, ad cumulum fœni jacens, fœnum custodiens, nec inde aliquid comedens, sed latrans, nihil inde amovere permittens. Et idem dicuntur facere quidam serpentes, qui balsamum custodiunt, nihil deferri permittunt, licet ipsi non utantur. Et etiam sunt similes avari apibus, quæ mel per flores colligunt, & ipsæ in fæcibus mellis moriuntur.

Item avarus homo similis est araneæ, quæ exiguo tempore longa trahit fila & telâ semper intentâ nunquam desinit laborare, perpetuum sustinet in opere suo dispendium, quia ad modicum ventum vel pluviam, tela rumpitur, in qua diutius laboravit. Sic avarus in modico tempore magnas divitias acquirit, & textura, id est, augmentationi, vel gubernationi earum semper intentus à labore nunquam desinit, sed frequēter postquam magnam telam, id est, magnam substantiam congregavit,

gavit, ad modicum ventum, id est, incursum alicujus belli insurgentis, vel tyranni diripientis, vel etiam ad modicam pluviam alicujus infortunii cõtingentis aufertur subito illud quod cum magno diutius labore est congregatum. Isa. *Telas araneæ texuerunt.*

Isa.59.

Item avarus assimilatur simiæ, quæ quando duos habet fœtus, filium quem magis diligit, in brachiis portat, alium verò in humeris gestat: sed quando sibi fugiendi necessitas instat, dilectum filium ejicere cogitur, quæ dum ab alio, quem humeris gestat, premitur, faciliùs capitur. Simia ergo est avarus: filius autem, quem diligit, est mundus, quem brachiis, i. affectionibus stringit & gerit: filius autem quem minus diligit, est spiritus suus, quem quasi post dorsum portat, quia parum de ipso curat. Sed cum post mortem hinc fugere, sive exire compellitur, tunc filium dilectum, i. Mundum dimittere cogitur; & spiritus, de quo non curat, peccato gravatus à dœmonibus capitur, & ad æternum interitum ducitur Luc. *Mortuus est dives, & sepultus est in inferno.*

Luc.16.

Item avari similes sunt formicis magnis, quæ dicuntur Indicæ ab ipsis historiographis, quæ aurum mira cupiditate custodiunt, & pro eo defendendo contra homines bella sumunt, & tamen inde nullum commodum suscipiunt. Dicit enim Solinus, quòd formicæ illæ sunt magnæ & cornutæ, & est illis mira feritas propter amorem auri. Sed homines in æstivo tempore illuc vadunt, quando propter caloris æstum morantur in latibulis, & sic aurum furantur, & gemmas: Sed formicæ eos odore præsentiunt, foras exeunt, eos invadunt, & aurum pro posse defendunt, & tamen de ipso auro nec comedunt, nec bibunt, nec aliquid inde faciunt. Simile accidit multis avaris, qui die noctuque pro auro laborant, nec inde bonum habent. Eccl. *Vir, cui Deus dedit divitias, substantiam & honorem, & nihil deest animæ suæ, ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus, ut comedat ex eo, sed homo extraneus devorabit illud: hoc vanitas, & magna miseria est.*

Eccl.6.

CAP. XI.

Unico elephantis exemplo, mentes feras sedare, uniceq; Deum amare edocemur.

Beneficentiæ obsequiis delinitur feritas mentis: quod patet in Elephantibus, qui capiuntur hoc modo (ut dicit Solinus) Fit fovea subterranea in via per quam assueverint ire, in quam elephas incidit ignoranter, ad quem veniens unus venator, percutit eum, & pungit ipsum: alter autem venator dum venit, percutientem ipsum percutit, & eum expellit, & dat ei hordeum ad comedendum. Cumque ter, vel quater sic fecerit, bestia liberantem se diligit, & ei obediens mansuescit: ex quo patet, quod dicit Poëta:

Omne ferox animal placat amica manus.

Sed si brutum animal sic diligit se deceptoriè defendentem, vel demulcentem, seu de fovea extrahentem, quanto magis anima debet Christum diligere, qui eam veraciter à diabolo defendit, cœlesti pabulo reficit, & de baratro peccati educit? Unde quilibet Christianus debet dicere: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ tribuit mihi?*

Ps.115.

CAP. XII.

Scorpionum natura describitur, qui hominibus blandis assimilantur, peccatoresq; blanditiis lenire prohibetur.

Blanditores assimilantur scorpionibus. Scorpio enim sicut dicit Gregor. blandiendo incedit, sed cauda ferit; nec mordet in facie, sed à posterioribus nocet. Unde dicitur scorpio à scorte, quod est dulce, & poio pois, quod est fingere, eo quod in anteriore parte blanditias fingit, & posteriore pungit. Scorpiones ergo sunt omnes blandi & malitiosi, qui bonis in facie non resistunt, sed post dorsum portant unde venena fundant.

Greg.

Item

Item peccatores delenire blanditiis malum est magnum. Unde præcepit Dominus, *Non coques hædum in lacte matris suæ*; per hædum enim peccator, in lacte vero blanditiæ designantur, de quibus Prov. *Fili mi, si te lactaverint peccatores, non acquiescas eis*: hædum quidem in lacte coquere est peccatorem hominem blanditiis delinire. Aliter autem hædus signat Christum: propter similitudinem carnis peccati, qui erat à Judæis coquendus, id est, occidendus in lacte matris in tempore infantiæ suæ.

Exod.23. *Prov.1.*

CAP. XIII.

Bonitatem atq; hominum malitiam ex tribus augeri, præcipuèq; ex voluntate manare, variis exemplis naturalibusq; brutorum affectibus aperitur.

Bonitas & malitia hominum dependēt multum ex loco ubi morantur, & ex societate cum qua conversantur, & exercitio in quo occupantur. Nam (secundum Hypocratem) ad cognitionem bonitatis animalium, prout veniunt in cibum hominum, confert scire & pascua ubi nutriuntur; quia illa quæ pascuntur in montibus, i. in locis siccis, meliora & sapidiora sunt ad esum, quam ea quæ in vallibus humidis & aquosis. In quo etiam signatur, quod etiam pœnitentibus meliora sunt loca penuriosa, quam delitiosa. Eccl. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, abundantia & saturitas panis.* Item prodest etiam scire aërem humidum & siccum quo conversantur: Quasi enim aër, quo homo circundatur, est collegium in quo homo conversatur, de quo multum refert utrum sit humidus vel siccus, i. utrum devotus, vel indevotus, & aridus.

Hypo. *Eccl.16.*

Item confert scire quantitatem quietis & motus eorum: Animalia autem domestica paucioris motus sunt, & ideo majoris humiditatis, quam sylvestria, propter quod carnes domesticorum sunt molliores, & ad digerendum faciliores: nam ex multa quiete pori clauduntur, & calor intus includitur, propter quod grossi humores dissolvuntur, & sic carnes mollescunt & attenuantur. Sed quia nimium comedunt & bibunt, humorum superfluitates augentur, & in pinguedine multiplicantur, & ideo talium animalium carnes plurimum nutrire probantur. Sic viri spirituales & contemplativi magis quieti & minus operativi sunt, quam carnales, vel activi: & ideo secum morantes magis sunt per lachrymarum compunctionem humidi, i. quibus etiam ex multa quiete mentis clauduntur pori, i. sensus corporis, & dissolvuntur grossi humores, i. dissipantur in eis terrenæ cogitationes & affectiones, mollescunt pietate, & attenuantur cibi & potus parcitate. Sed quia spiritualibus nutrimentis intrinsecus abundantius perfruuntur, ideo consolationis & gratiæ pinguedine replentur, de qua Psal. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.*

Ps.62.

Item bonitas & malitia moris sequitur in hominibus ex bonitate & malitia voluntatis, sicut in brutis provenit ex bonitate, & malitia complexionis. Nam quod facit in brutis naturalis complexio, hoc in hominibus facit voluntatis dispositio: propter quod dicit Augustinus, quod voluntas est qua peccatur & rectè vivitur, quod autem mores varientur brutorum secundum varias complexiones eorum, ex multis exemplis apparet: Hinc est enim quod licet omnibus animalibus insit motiva & sensitiva virtus, tamen secundum magis & minus. Nam quædam sunt sensus vivacioris, æstimationis fortioris, & sagacitatis subtilioris. Hinc est, quod bos est pigritia plenus, & tardus ad motum, asinus stolidus, equus ad concupiscentiam pronus, lupus indomitus, canis gratificus & fidelis amicus. Et hoc etiam similiter provenit (ut dicit Aristot.) quod quædam animalia sunt magnæ mansuetudinis, ut vacca & ovis, quædā indomitæ feritatis, ut unicornis, quædam magnæ audaciç, ut leo, quædā astutę fraudationis & multæ malitiositatis, ut lupus & vulpes. Hinc etiam est (ut idem dicit) quod quædam animalia diligunt societatem, & turmatim vadunt, ut cervi, onagri & cameli, & hujusmodi. Et quædā socie-

Augu. *Arist.de na.ani.*

societatem fugiunt, sicut illa quæ de rapina vivunt. Avic. autem dicit, quod inter omnia animalia homo non potest vivere solus, & grues, formicæ & apes in hoc cum homine concordant. Omnes ergo hujusmodi mores, qui insunt diversimodè brutis, ex diversitate complexionis competunt & suo modo hominibus, ex diversa dispositione voluntatis: Dicunt enim primo omnibus hominibus inesse communiter sensus discretionis, & motus boni operis: prælati & majores debent esse sensus, i. agnitionis vivacioris respectu Dei; æstimationis fortioris & verioris respectu sui; & sagacitatis majoris respectu proximi; vel debet esse in eis sensus excellens in contemplatione divinorum, æstimatio vehemens in provisione futurorũ, & sagacitas prudens in gubernatione subjectorum; vel sensus quantum ad expositionem Scripturarum, æstimatio quantũ ad distributionem eleemosynarum, sagacitas quantum ad correptionem culparũ. Inveniuntur etiam homines similes bobus per tarditatem pigritiæ: similes asinis per stoliditatem imprudentiæ, similes equis per pronitatem luxuriæ, similes canibus in fidelitate amicitiæ. Inveniuntur interdum quidam mites ut vaccæ, per mansuetudinem; & quidam feroces, ut unicornes per tyrannidem; quidam audaces ut leones, per præsumptionem; quidam fraudulenti ut vulpes, per deceptionem. Nonnulli etiam vitam solitariam, & contemplationis secretum diligunt, quidam vero in cœnobiorum sive conventuum congregationibus Domino servire satagunt, communiter autem homo non tutè vivit solus, neque quantum ad vitam corporalem, neque quantum ad spiritualẽ. Unde dicitur. *Væ soli, quia si.* &c. Claustrales vero qui simul vivunt, dicunt convenire cum gruib. in seipsos benè custodiendo: grues enim dicuntur esse optimæ sui custodes; quia grues (sicut dicit Ambr.) vocis præconio terram petunt, ubi à labore quiescunt, & ad castrorum custodias vigiles ordinant, ut aliæ securè quiescant. Vigiles enim super unum crus stant directè, & lapillum in altero pede tenent à terra suspenso, ut si somnus irrepserit, per casum lapilli excitentur. Item convenire debent cum formicis, de futuro videlicet sagaciter providendo. Prov. *Vade ad formicam ô piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam, *quæ cum non habeat ducem neq; præceptorem, nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.* Item debet convenire cum apibus, bona opera dulciter faciendo, Eccl. *Brevis in volatilibus est apis, & initium dulcoris habet fructus illius.*

Avic.

Deut. 22.

1. Cor. 9.

Eccl. 4.

Ambr.

Prov. 6.

Eccl. 6.

CAP. XIV.

Fraternæ dilectionis lex quemadmodum sit à nobis adimplenda, castrorum, cervorumq; exemplis perfectè instruimur.

CHaritatis fraternæ legẽ implere Castores nos docent. Nam hæc animalia in grege vivunt, suam speciem diligũt, dentibus ligna præcidunt, & ad sua latibula ferunt, & miro modo ea deducunt: nam unum pro vehiculo pedibus elevatis supinum ponũt, & inter ejus crura abscissa ligna componũt, & sic cum oneratum ad latibula sua trahunt, quem exonerant, & cum subtilitate multa sibi habitacula parant. Docent igitur nos castores inter homines socialiter, & amicabiliter vivere, exempla virtutum ab aliis avidè capere, quod est ore arborum ligna præcidere, & ad nostræ mentis habitationem convertere: quod autem unus onera pro aliis portat, docet nos illam legem charitatis adimplere, de qua Apost. dicit: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi*; & præcipuè debemus nos invicem juvare ad ædificandum mentis domum, in habitaculum Dei.

Gal. 6.

Item charitatis ordo requirit, ut fortiores in laboribus debiliores præcedant, ut eorum tam exemplo quàm auxilio imbecilliores laborem faciliùs ferant. Exemplo scilicet cervorum, quãdo flumina immensa, & maria transeunt: tunc fortiores in natando præcedunt, quibus debiliores natando capita superponunt, & sic sibi succedentes invicem, laborem levius ferent:

Rom. 15. rent: (ut dicit Isid.) Apo. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere.*

CAP. XV.

Hominis carnalis, qui Herydi serpenti comparatur, miseria quanta sit, breviter demonstratur.

CArnalis homo assimilatur Herydi serpenti, qui moratur in aqua, à quo percussi obrigescunt in hydropisim, quam multi bovem vocant, quia bovis stercore utitur, ut Isid. dicit. Tales sunt carnales homines in aquis voluptatis viventes, qui efficiuntur ut hydropici, insatiabiles de ipsis delectationibus carnis, sicut hydropicus de potu. Et ibi dum in carnalibus gloriantur, quasi stercoribus bonis utuntur: *Gloria enim viri peccatoris stercus & vermis.* (2. Ma. 2.) Ut quasi stercus bovis est ipsa immunditia carnis, in qua luxuriosus delectatur. Thre. *Qui voluptabantur in croceis amplexati sunt stercora*, (Thre. 4.) id est, spretis delectationibus spiritus, amplexantur carnalia vitia. Et etiam serpens rinatrix, qui veneno aquas inficit, ut Lucanus dicit, (Lucan.) & talis est delectatio libidinis, quæ etiam aquas matrimonii inficit veneno peccati.

CAP. XVI.

Caro humana quæ vaccæ, & ipsiusmet concupiscentia, quæ Sirenæ, Scorpioni & rubetæ assimilatur, quomodo sit edomanda pariter, & à peccato purganda, edocetur.

CAro nostra assimilatur vaccæ. Vacca enim impinguata jugum abjicit, cui minus pasta se liberè subjicit. In fimo autem proprio jacens, & torpens pinguescit, & maximè, si à labore subtrahatur. Sicut igitur vacca ex cibo, ex lecto sive fimo, & otio impinguata jugum recusat, sic etiam caro nostra ex refectione gulæ, & fimo luxuriæ, & ex otio incrassata recalcitrat, & jugum spiritus portare recusat. Deuter. (Deut. 32.) *Incrassatus est dilectus, & recalcitravit.* Econtra autem caro laboribus & abstinentia domita, jugo spiritus subditur mansueta: propter quod dicebat Apost. (1. Cor. 9.) *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Unde carnis lascivia domanda est ad modum juvencæ. Est enim juvenca juvenis vacca, quando jam jugo est apta (ut dicit Isid.) quæ quia est animal lascivum, (Isid.) jugo fortiori premitur, & stimulo pungitur, ut rectè bovem sequatur. Sic quando caro lasciva est, debet forti jugo pœnitentiæ premi, & pœnalium operum stimulo molestari. Eccl. (Eccl. 33.) *Servo malevolo tortura & compedes.*

Item carnis concupiscentia assimilatur syrenæ, quæ dulcedine sui cantus hominem dormire facit, quem cum viderit consopitum, portat ipsum ad locum siccum, & cogit ipsum coire secum; quod si noluerit, vel non potuerit, ipsum occidit & comedit. Quasi ergo pestifera syrena est carnis concupiscentia, cujus cantus dulcedo est delectationis suggestio; ad quam tunc homo dormit, quando ratio per negligentiam non resistit: sed tunc ad siccum ducitur, quando per interiorem consensum aqua gratiæ vacuatur, sed tunc cum syrena coit, cum ad opus peccati pervenit; quod si homo forte jam internus tactus aliqua compunctione, refugerit, vel impedimento aliquo perficere non valuerit, tunc acriori pugna tentationis invaditur, à qua nonnunquam prosternitur, & peccati consuetudine devoratur. Isa. (Isa. 14.) *Syrenæ in delubris voluptatis.*

Item concupiscentia carnis assimilatur scorpioni; cujus venenum (sicut dicit Plin.) (Plin.) per triduum valde lædit, & tandem lenta morte perimit, nisi citius succurratur. Similiter concupiscentiæ venenum valde lædit, quasi per triduum, primo, scilicet in delectabili cogitatione, secundo in consensus adhibitione, tertio verò in operis impletione. Opus enim luxuriæ lenta morte perimit, quia non statim, sed post finem vivendi ad æternum supplicium perducit.

Item caro nostra per humilitatem pœnitentiæ mortificata, efficitur animæ

medicina: cujus exemplum apparet in rubeta sive in borace, quæ est genus ranæ venenosæ, quæ licet sit venenosa valde, tamen per incinerationem perdit vim veneni, & virtutem medicinæ magnam recipit. Unde valet ad cutis & carnis perditæ recuperationem, & nervorum consolidationem, & vulnerum desiccationem, si debitè illo cinere quis utatur: sic licet caro veneno sitinfecta concupiscentiæ, per incinerationem tamen, id est, per mortificationem pœnitentiæ humiliata, efficitur animæ medicina: quia, scilicet, per ejus afflictionem & mortificationem virus luxuriæ extinguitur: meritum per peccatum prius perditum, restauratur, nervi, id est, virtutes animæ consolidantur & roborantur, & vulnera tentationum cessant & exsiccantur.

Item carnis vitia removentur assiduitate laboris: cujus exemplum apparet in capreolo, quia (sicut dicit Constantinus) in velocitate motus, & assiduitate discursus caro capreoli à superfluitate expurgatur, & saporis & odoris gravitas ab eorum carnibus amputatur, & tenerior & digestibilior efficitur. Sic etiam ex solicitudine boni operis, & assiduo motu laboris, caro nostra à vitiorum carnalium passionibus expurgatur, quorum nutrimentum est otium. Eccl. *Mitte servum*, id est, carnem, *in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas.*

Constan.

Eccl. 33.

Item carnis vitium sive tentatio meliùs fugiendo, quàm resistendo evaditur, sicut capreolus non ungue, neque dente, sed sola velocitate fugæ à canibus se defendit. Unde Apost. *Fugite fornicationem.*

1. Cor. 6.

CAP. XVII.

Castitatem servantes multa suscipiunt bona, à multis liberantur curis: quod quidem per bovis castrationem, & caloris similitudinem aperitur.

CAstitas hominis assimilatur castrationi bovis. Nam bos post castrationem proficit in robore & virtute, & efficitur magis domitus & maturus, & quietus, & ad laborem magis aptus, & gravioris incessus; in quibus significatur, quod per castitatem voluntariè & integrè servatam, quam castratio significat, (de qua Dominus dixit, quod *sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorũ*) homo disponitur ad augmentum gratiæ, ad suscipiendum mansuetus jugum disciplinæ, ad maturitatem pœnitentiæ, ad quietem conscientiæ, ad laborem quoque obedientiæ, & ad gravitatem modestiæ.

Item castè viventes liberantur à multis curis & periculis, quæ conjugati patiuntur, & quibus illaqueantur. Et ideo continentiam voventes, & continenter viventes, sunt similes castori, qui sentiens se à venatorib. propter testiculos quæri, quos habet medicinæ aptos, dum ipsos venatores præsentit, testiculos sibi abscindit, & venatoribus derelinquit & sic se ab eis redimit, & ideo castores, à castrando vocantur. Et hoc testificantur de castore Isidor. Cicero, Juvenalis, Phisiologus, & Plinius. Quidam autem auctores hoc negant; quia forte tamen ipsorum aliqua est species quæ hoc facit. His ergo similes sunt continentiam foventes, s. qui semetipsos non carnaliter, sed spiritualiter castrant propter regnum cœlorum, & ne per desideria & voluptates carnis capiantur à venatoribus infernalibus, id est dœmonibus.

CAP. XVIII.

Sanctorum virorum prudentia quanta sit, panthera unico demonstratur exemplo.

CAutelis & circumspectionibus multi sancti viri abundant, maximè in exterioribus. Unde sunt similes pantheræ, quæ est in pelle exteriori minutis orbiculis superpicta, ita ut ex macularum varietate tota videatur exterius oculata. Sicut de sanctis animalibus dixit Apocal. quod *erant plena oculis ante & retro.* Et isti oculi sunt eorum prudentissimæ cautelæ, & circumspectiones providæ, quibus

Apo. 4.

bus vident quomodo sit cautè ambulandum in omnibus, ut dicitur ibidem, quod isti oculi sanctorum animalium erant ante & retro. Nam ante est cautela multiplex, & circumspectio virtutum: sed retro cautelæ & circumspectiones vitiorum; vel ante habent oculos, id est, cautelas in prævisione futurorum, & retro ex memoria præteritorum; vel ante habent oculos in contemplatione spiritualium, retro verò habent oculos, id est, cautelas multas in dispensatione temporalium. Unde subtiliter contemplantur æterna, quæ sunt ante; & prudenter dispensant temporalia, quæ sunt retro.

CAP. XIX.

Mentis cæcitatem lacertæ pulcherrimo exemplo à nobis expellere, ac per pœnitentiæ partes lumen gratiæ recipere, erudimur.

CÆcitatem mentis fugare nos docet lacerta. Est enim quædam lacerta saura dicta (ut dicit Isid.) cujus oculi dum præ senectute caligant; foramen intrat parietis, & contra solem oculos aperiens, lumen accipit. Quasi lacerta caligans ex vetustate est peccator cæcatus ex longa peccandi consuetudine. Hic si vult lumen gratiæ divinæ recipere, oportet quod intret foramen parietis, id est, amaritudinem pœnitentiæ, vel regularis obedientiæ, & ibi oculos mentis, id est, intellectum per orationem, & affectum per devotionem Soli, id est, Christo aperiat. Vel, aperiuntur oculi animæ lumini cœlestis gratiæ per contritionem & confessionem in foramine parietis, id est, in arctitudine satisfactionis, & tunc recipitur lumen gratiæ cœlestis. Isa. *aperientur oculi cæcorum.* Isa. 35.

CAP. XX.

Cameli singulari exemplo verbum, quod profecto cibus animæ est, dignè suscipere instruimur.

CIbus spiritualis doctrinæ qualiter sit recipiendus, ostenditur exemplo cameli. Nam Camelus habet plures vêtres.

Primò recipit cibum ventre primo, qui incipit digeri in secundo, & melius in tertio, & ejus digestio consummatur in quarto. Sic cibus spiritualis doctrinæ requirit quatuor receptacula. Nam primo oportet, quod recipiatur in aure, s. ut attentè audiatur Joan. *Qui est ex Deo, verba Dei audit.* Ioan. 8.

Secundo in corde, ut intelligatur, ut memoriter teneatur. Jac. *Non auditor obliviosus factus*: ibi incipit digeri per affectionem, scilicet in corde, in qua tamen digestione non transmutatur verbum, sed transmutat. Iac. 1.

Tertiò, in manu, id est, in opere, ut impleatur. Jac. *Estote factores verbi, & non auditores tantum*: & hoc modo melius digeritur: quia plus applicatur homini, & plus assimilatur ipsi. Jac. *Factor operis hic beatus in facto suo erit.* Sed quartò recipitur in ore; ut sapienter doceatur, & hæc est completa verbi digestio, id est, utilitas communis cum s. perficit discentem. Unde Matth. *Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Iac. 1. Iac. 1. Mat. 5.

CAP. XXI.

Vita claustralis commendatur, quæ & testudini non immeritò assimilatur.

CLaustralium vita assimilatur tortugæ. Nam tortuga testa clauditur, & illa, quæ est fluvialis, est venenosa, & mortifera Sed terrestris, quæ habitat in domibus, vel sylvis, est bona. Hujus carnes ethicis & consumptis sunt bonæ, quia sunt virtutis reparativæ. Sic vita religiosi testa includitur, id est, clausura claustri, & obedientiæ & continentiæ. Sed si sit fluvialis, id est, laxa, vel fluxa, & nullo fræno disciplinæ coërcita, sicut sunt monasteria quædam, tunc est venenosa & mortifera. Mortifera, scilicet eis, & venenosa aliis imitantibus eos. Sed terrestris, id est, illa, quæ disciplinæ debitæ terminis stabilitur, sive sit cœnobitarum in civitatib. morantium.

rantium, sive Eremitarum in sylvis degentium, bona est & laudabilis. Hæc ethicis, id est, consumptis, id est, his qui sunt in mundo defecti, vel debilis virtutis ad evadendum pugnas mundi, vel diaboli, est utilis & proficua ad assumendum: quia reparat & confert eis virtutes spirituales. Psal. *Ecce elongavi fugiens*, scilicet à mundo, & mansi in solitudine.

CAP. XXII.

Peccata illico confiteri, canis exemplo, ac ne per verecundiam confitendi in gravioribus à diabolo illaqueamur peccatis, leonis similitudine admonemur.

Confiteri, & purgari peccata canes docent, qui quando infirmantur, comedunt radicem cujusdam herbæ, ut evomant, & sic curantur: Et dicit Plinius, quod evacuationes & purgationes primo ostenderunt canes; qui repleri noxio cibo, gramen comedunt, & vomendo se purgant. Si quis habet infirmitatem peccati, si comedat radicem herbæ, id est, si habeat contritionem, quæ est radix pœnitentiæ, inducet eum ad confessionis vomitum, per quam purgabitur animus emittendo peccatum: per gramen igitur pœnitentiæ evomitur peccatum in confessione, quod erat venenosum nutrimentum animæ, & ita fit purgatio conscientiæ. Eccl. *Vome, & refrigerabit te.*

Eccl. 51.

Item confessio peccati facienda est, dum adhuc peccatum recens est: quia tunc pœnitentem efficaciter liberat, cum fit antequam peccatum per consuetudinē invalescat. Nam catulus lactens apertus, & ictibus serpentium appositus, venenum extrahit, dolori subvenit, & membrum totum sanitati restituit, cum aliis remediis quæ fiunt, ut Plin. dicit. Quasi enim catulus lactens, est peccati novitas delectans & demulcens; quæ tunc aperitur, & ictui serpentis apponitur, quando cum compunctione in confessione exponitur. Quasi enim ictus serpentis est ipse casus tentationis, qui & venenum culpæ per consensum, & dolorē conscientiæ per remorsum inducit. Sed dum per confessionem peccatum adhuc recens detegitur, quasi lactens catulus, & apertus vulneri adhibetur, quo & venenum culpæ abstrahitur, & dolor conscientiæ tollitur, & cum adhibitis remediis satisfactionis mentis salus integraliter reparatur.

Pli. li. 5.

Sed notandum, quod verecundia confitendi tenet hominem in peccato, & facit eum teneri & illaqueari à diabolo, sicut tenetur & capitur ab homine leo. Ad capiēdum enim leonem fit duplex fovea: una continua juxta aliam, & ovis ponitur in prima: sed quædam cista, quæ faciliter clauditur, ponitur in secunda. Veniens ergo leo propter ovem, salit in primam, & videns se non posse exire de ea, ductus verecundia, ut lateat, intrat in secundam, & sic incidit in decipulam. Postmodum à secunda in primam à venatore inducitur, & tamdiu ibi tenetur, donec dometur, ut tāgit Hieron. Similiter est duplex fovea ad capiendum & illaqueandum peccatorem: prima est, quando peccatum committitur: secunda est, quando peccatum retinetur, sive continuatur. In prima ponitur ovis, i. delectatio bestialis, propter quam peccator seipsum præcipitat. In secunda est cistula se claudens, i. peccati consuetudo, quæ quasi inclusum tenet peccatorē, ut vix exire possit, & peccator ex prima intrat secundam: propter verecundiam scilicet ut lateat, quia postquam homo cecidit in peccatum, in tantum verecundatur confiteri, & timet ne sciatur, quòd potius permanet in ipso peccato. Sed quia dum unum peccatum retinetur, trahit ad aliud, ideo ex prima fovea transit ad secundam, quia ex opere peccati transit ad consuetudinem peccandi, propter quam homo fortiter & diutius à diabolo detinetur, ita quod ab ipso nunquam dimittitur postquam ab eo inclusus est per pravam consuetudinem.

Hier. super Ex.

Item accidit peccatori sicut cani: Est enim quædam rana quæ missa in os canis, ipsum obmutescere facit. Canis ergo est peccator immundus, quem rana, id est, huma-

humana verecundia obmutescere facit ad confessionem peccati. Et similiter rana, id est, timor mundanus facit obmutescere canem, id est, prædicatorem à vitiorum redargutione. Isa. *Canes muti non valentes latrare.*

Isa.56.

CAP. XXIII.

Sanctorum confidentia Leonis exemplo spiritualiter in capite Christi, & in pectore, id est, corde persistere edocetur.

Confidentia Sanctorum virorum non est in exteriori apparatu, sed in interiori spiritu, & in Christi auxilio & virtute. Sunt enim similes leonibus, quorum tota virtus est in pectore, & firmitas in capite, sic virtus Sanctorum est in pectore, id est, intus in corde, quia cor in pectore clauditur. Apost. *Det vobis corroborari per spiritum ejus in interiori homine.*

Eph.3.

Item firmitas eorum est in capite, id est, in Christo. Psal. *Verbo Domini cœli firmati sunt*, scilicet sancti: Ipse enim Christus qui est verbum Dei, est caput sanctorum, id est, Ecclesiæ, secundum illud Apost. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam quæ est corpus ejus.* Proverb. *Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.*

Ps.32. *Eph.1.* *Prov.28.*

CAP. XXIV.

Quemadmodum contriti peccatores, aliquove infortunio afflicti, subleventur, miro elephantis exemplo demonstratur.

Compassionem, & auxilium dicunt homines impendere ei qui cecidit in peccatum, vel in aliquod grave infortunium, exemplo, s. elephantum. Dicit enim Philo, quod cum elephas, quietis gratia, arbori & maximè palmæ se appodiat, quandoque arborem frangit, & in terram cadit: qui casum suum irrecuperabilem videns miro modo barrit, ad cujus Barritum multitudo juvenum accedit subitò elephantum, qui seniorem pro viribus relevant, & ut eum erigant, miro affectu se inclinant. Tunc autem homo quiescere volens, arbori se appodiat, quando mundo, vel delectationi peccati inhæret, ut desiderio suo satisfaciat: sed arbore fracta cadit, quia vel mundo deficiente, vel delectatione transeunte, in adversitatem vel peccatum ruit. Et tunc casum suum miserabilem agnoscens, debet barrire, id est, aliorum auxilium flebiliter implorare, clamando ad sanctos, vel ad homines pios & humiles: & tunc alii fortiores, vel potentiores debent ei compati, & juvare pro posse, ut sublevetur. Eccl. *Si unus ceciderit, ab alio fulcietur.*

Arist. de anim. *Eccl.4.*

CAP. XXV.

Tentationum sagittas, quadam capreoli singulari similitudine expellere erudimur.

Compunctionis humilitas repellit tentationum sagittas. Dicit enim Aristot. de capreolo, quod quando vulneratur, ciminum quærit & comedit, quo sagittas de corpore suo ejicit. Quasi autem sagittarum jacula sunt tentationum incendia, quibus cum se aliquis percussum videt, ciminum comedere debet. Et tunc aliquis ciminum comedit, cum ad compunctionis humilitatem solicitè se reducit: hæc enim est quæ tumorem elationis reprimit, sicut cimini semen ventris inflationem restringit. Hæc igitur compunctionis humilitas dum cor forti custodia munit, tentationum sagittas longius repellit. Greg. Si compunctionis virtus nos in intimis afficit, omnes strepitus pravæ cogitationis obmutescit.

Arist. li. de ani. *Grego. in quadam ho.*

CAP. XXVI.

Hominis domus interior quæ sit, quamque solerter à nobis sit ædificanda, paranda, ac custodienda, Bombicis exemplo aperitur.

Conscientiæ suæ domum debet homo quilibet ædificare ante omnia,

deinde aliis intendere, exemplo bombycis, id est, illius vermis ex cujus textura bombycinum conficitur. Hic enim primò domum fabricat, in qua habitat, & in qua contra frigus se defensat, postea verò telas texit more aranearum. Domus interior hominis conscientia est, quam sapientia ædificat, pœnitentia purgat, charitas ornat: & talibus ante omnia homo intendere debet Eccles. *Percurre in domum tuam,* &c. Hæc domus cum est benè præparata efficitur Dei habitaculum, pacis domicilium, delitiarum cœlestium refectorium, & contra frigus, i. contra asperitatem cujusque adversitatis fortissimum propugnaculum. Hac ergo domo prius composita, potest securè homo telas exteriùs texere, id est, exterioribus rebus intendere, ordinandis ad aliorum utilitatem.

Ecl.32.

Item domus conscientiæ cum labore ædificatur, sed faciliter devastatur. Unde assimilatur aranearum telæ, quæ cum labore multo componitur, & tamen faciliter dissipatur. Sic conscientia per unum actum peccati mortalis. Jacob: *Qui offendit in uno, factus est omnium reus.*

Iac.2.

CAP. XXVII.

Præcipuus contemplationis, seu orationis locus ubi sit, ejusdemq́; effectus & utilitates, nonnullorum exemplis, naturalibusque rationibus declaratur.

COntemplatio & oratio congruit per similitudinem habitationi animalium terrestrium, quorum quædam (ut dicit Avic.) habitant in montibus, ut cervi & hujusmodi. Psal *Montes excelsi cervis:* quædam vero in cavernis, ut vulpes & talpæ, & hujusmodi. Matth. *Vulpes foveas habent*: quædam vero in campis & planis locis, ut oves & hujusmodi. Psalm. *Oves & boves universas, insuper & pecora campi.* Sic vita contemplativa, vel orantium, requirit montem, id est, altitudinem conversationis. Isa. *Venite ascendamus ad montem Domini*, in cujus signum, Dominus orare volens, montem ascendit. Item requirit cavernam, id est, latibulum securitatis & solitudinis. Matth. *Tu cum oraveris intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum.*

Avic. Ps.103. Mat.7. Psal.8. Isa.2. Mat.14. Mat.9.

Item planitiem & latitudinem dilectionis, vel planitiem, i. bassitudinem humilitatis, vel planitiem, id est, temperiem sobrietatis, scilicet ut contemplator non plus sapiat quàm oportet sapere: & ideo non debent per inpræsumptionem ascendere, sed se in humilitate tenere. Eccl. *Altiora te ne quæsieris.*

Item contemplationis quies animas impinguat, sicut somnus impinguat glires. Glires enim sunt longi mures, quos somnus efficit pingues: Tota enim hyeme dormiunt, & requiescunt quasi mortui. Significant ergo eos qui sunt in contemplatione diutius persistentes, qui dum introrsus in semetipsis ab exterioribus tumultibus semoti, diutius in contemplatione persistunt, quasi longo somno quiescentes, interna consolatione pinguescunt, & dum exterioribus curis & actibus moriuntur, mirabili pinguedine gratiæ interius imbuuntur.

Item contemplatio, vel oratio facit nos cognoscere statum mentis nostræ, & ejus defectum. Nam onager quando nescit ubi fœmina sua sit, in montem altum ascendit, & solo flatu percipit ubi sit. Sic homo, qui ubi, id est, in quo statu sit mens sua vel conscientia nesciat, debet per contemplationem & orationem in altum ascendere, & ibi illuminatus, etsi non visione, id est, certa cognitione, saltem tamen quodam odore, id est, quadam probabili conjecturatione perpendet, & cognoscet de statu, vel de defectu animæ suæ. Isa. *Ecce intelliget servus meus, exaltabitur & elevabitur.* Tunc servus Dei intelliget qualis sit, cum in altum contemplationis exurgit.

Isa.52.

CAP.

CAP. XXVIII.

Vera contritionis vis, qua culpa venenum est, immundis muscis pulcherrimo exemplo comparatur.

CONtritio humilis trahit de corde peccatoris venenum culpæ, & mitigat morsum & tristitiam conscientiæ, sicut muscæ contritæ, & super morsum araneæ venenosæ appositæ venenum extrahunt, & dolorem leniunt, vel alleviant. Nam contritio muscarum immundarum, est contritio & pœnitentia turpium actionum: Morsus autem venenosæ araneæ, est consensus, vel perpetratio actionis, seu tentationis malæ. Unde circa hoc exemplum, quod musca viva sit araneæ esca, mortua autem & contrita sit morsus araneæ medicina. In quo signatur, quòd peccatum in homine vivens diabolum pascit: sed cum per pœnitentiam, & contritionem mortificatur, virtus diaboli evacuatur. Vel musca mortua & contrita, est caro vitiis mortificata, & pœnitentiæ afflictionibus attrita; quæ aranearum morsibus obsistit, quia dæmonum tentamenta repellit.

CAP. XXIX.

Diabolum, qui sui assimilatur, pravam cordis hominis intentionem magnifacere, pluribus rationibus demonstratur Araneaq; exemplo, qua via reparetur anima peccatrix, docetur.

COrdis vitium diabolus super omnia diligit, immò ut ipsum nutriat, interdum omnia vitia extinguit extrinseca. Et ideo diabolus similis est sui. Nam sus (sicut dicit Plin.) interdum viginti filios parit, & quandoque omnes devorat præter primum, quem præ cæteris amat, & primo primam mammillam dat. Similiter diabol⁹, quamvis in homine multa vitia quasi multos filios pariat, tamen quia prima radix omnium est in corde, ideo corruptionem cordis super omnia fovet & amat, propter ipsam conservandam, & nutriendam etiam alia vitia extinguere non curat, quod maximè apparet in hypocritis, quorum quasi omnia vitia oriuntur ex intētione cordis sinistra. Ad quam nutriendam & cōservandam in eis, non curat, immo gaudet diabolus, quod omnia vitia exteriora restringat, scilicet quod vitium gulæ restringat per abstinentiam, vel luxuriæ per continentiam, vel linguæ per doctrinam sanctam, vel avaritiæ per eleemosynam; & sic de aliis omnibus non curat diabolus, dummodo cordis intentio, quæ est, ut primogenita ejus, permaneat, & conservetur corrupta; Scit enim diabolus bene, quod si est prava intentio quæ præcedit, perversum est omne opus quod sequitur, quamvis rectum esse videatur, sicut Gregor. dicit.

Plin. (margin) · Greg. (margin)

Item debet primo cor reparari, deinde exteriora reformanda, vel ordināda sunt. Unde aranea fracta tela non egreditur ad venandum, nisi prius illâ reformatâ, quâ semper à medio incipit reparare, nihil extrema reputās, quamdiu medium est fractum. Sic animam sive vitam per peccatum fractam, primo debet homo reparare per pœnitentiam, incipiendo à medio, i. à corde, antequam egrediatur ad opera exteriora facienda, quia remanente interius fractura peccati, non essent meritoria opera exteriora. Matth. *Munda prius, quod intus est.* Greg. Si semel cor intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur. Quoniam totam arborem sibi fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiavit.

Matt. 23. · *Greg. in Mora.* (margin)

CAP. XXX.

Quantum sit immanis hominis perversa natura, canis similitudine fit manifestum.

CRudeles homines sunt similes canibus, qui percussum canem, & ululantem omnes lacerant & persequuntur. Ita etiam hominem adversitate percussum crude-

crudeles non adjuvant, sed potius detrahendo lacerant, dicendo quod benè meruit. Psal. *Super dolorem vulnerum meorum addiderunt.* Boët. Hic malis nostris cumulus accedit, quod cũ miseris aliquid gravitatis infligitur, quæ perferant meruisse creduntur. Aliquando etiam tales crudeles homines, nõ tantum maledictis, sed etiam factis, & injuriis persequuntur, secundum illud Psal. *Persecutus est hominem inopem, & mendicum.*

Psal. 68. *Boët.* *Psal. 108.*

CAP. XXXI.

Quod Christus sua cruce, rubeis humanitatis indutus vestimentis, dæmonem deceperit atq; vicerit, ipsius bovis sylvestris mirabili explanatur exemplo.

CRux Christi diabolum ligavit, & ejus virtutem prostravit. Cujus exemplum habetur in bove sylvestri, qui odit & persequitur omne rubeum, & ideo venator se rubeis induit, & sic eum ad se inducit. Cum autem sibi appropinquare viderit, post magnam arborem se abscondit, ac bos ita fortiter arborem ferit cornibus, quod ea sic in ligno infigit, ut extrahere illa non possit, & sic dum alium occidere quærit, seipsum occidit. Hic ergo bos sylvestris gerit similitudinem dæmonis, qui omne rubeum odit, quia sanctorum sanguinem fundere sitit: Sed Christus venator cœlestis venit, & rubeo se induit, quando passibilem carnem induit & assumpsit, quæ ex purissimis sanguinibus beatæ Virginis formata fuit, ut dicit Damasc. Vel tunc rubeo indutus fuit, quando ejus sanctissimum corpus sanguine rutilavit, sicut in oratione & flagellatione, & crucifixione. Isa. *Quare rubrum est indumentum tuum?* Videns autem Christus tẽpore passionis magis propinquum sibi diabolum persequentẽ, post magnam arborem se abscondit, quando scilicet (occultando suæ deitatis potentiam) cruci se affigi permisit, quem dum diabolus crucifigi fideliter procuravit, in ipsam crucem fortiter impegit, & sic dum terere & prosternere credidit, ipse detẽtus & prostrat⁹ fuit. Hoc enim (sicut dicit Ecclesia) ordo nostræ salutis depoposcerat, multiformis proditoris ars ut artem falleret, & medullam ferret inde hostis, unde læserat.

Damasc. *Isa. 43.*

CAP. XXXII.

Leopardi exemplo singularis avaritiæ cupiditatem majorem in modum fore vitandam manifestatur.

CUpiditas avaritiæ perducit ad interitum animæ. Est enim cupidus similis leopardo: qui dum comederit aliquid venenosum, tunc quærit stercus humanum, ut cum eo extinguat venenum: unde venatores fimum illud super arborem in vase suspendunt, in quem leopardus saliens, ut stercus accipiat, interim ipsum venatores interficiunt. Tunc ergo leopardus veneno inficitur, cum avarus cupiditate accenditur, quia venenum charitatis est cupiditas, ut Aug. dicit. Sed tunc ad expellendum venenum quærit humana stercora, quando ad satiandum cupiditatem sectatur temporalia lucra, de quibus Apost. ait: *Omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam;* sed tunc venatores hæc stercora super arborem suspendunt, quando cupidæ menti dæmones, ut eam inflamment, temporalium divitiarum magnificentiam ostẽdunt: Sic fecit diabolus Christo, quando duxit eum in montem excelsum, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & postea dixit: *Hæc omnia tibi dabo,* &c. quod ergo fecit Christo apertâ visione, hoc facit frequentius homini cupido occultâ suggestione, unde cum cupidus ad capiendum temporalium divitiarum stercora per lucra non licita nititur, à venatoribus, i. dæmonibus, vita animæ privatur, unde Apost. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa, & inutilia, quæ mergunt animas in interitum & perditionem.*

Aug. de confl. viti. *Phil. 3.* *Mat. 4.* *1. Tim. 9.*

CAP.

CAP. XXXIII.

Inordinatam rerum temporalium occupationem hominem ab interiori virtute penitus privare, bombicis exemplo monstratur.

CUra & occupatio temporalium multa evacuat hominem à virtute interiore. Cujus exemplum apparet in bombice, id est, in illo vermiculo, ex cujus textura bombicinum conficitur, qui telas texit ad modum aranearum. Sed sicut dicit Isid. Dum fila aggerit, evacuatur, & nihil in eo remanet nisi aër. Ille enim ad telas texendas fila aggerit, qui ad temporalium rerum dispositiones, & occupationes vitæ suæ studia convertit, quia dum sæculi negotiis totaliter implicatur, interius virtutibus penitus evacuatur. Unde Apost. dicit: *Quod nemo militans Deo, negotiis sæcularibus se implicat, ut ei placeat cui se probavit.*

Isid.

2. Tim. 2.

CAP. XXXIV.

Hominis curiositate diabolum animas sæpè numero inficere, Cervi sylvestris exemplo confirmatur.

CUriositas novitatum est instrumentum diaboli ad animas occidendas. Sunt enim curiosi homines sylvestribus cervis similes, qui tantæ simplicitatis existunt, quod omnem mirantur & stupent novitatem, & equo vel bubalo ad eos accedente, ita in eum respiciũt, quod hominem juxta se venientem & sagittis eos impetentem, non advertunt. Ita curiosæ mentes, cum circa quasdam novitates inutiles, sed eis admirabiles, occupantur, jaculo erroris vel elationis, vel alterius alicujus peccati à diabolo feriuntur, Apo. dicit, *prophanas vocum novitates devita*. Sic curiosi fuerunt Athenienses, de quibus dicitur Actuum 17. quod ad nihil aliud vacabant, nisi ut aliquid novi dicerent, vel audirent.

1. Tim. 6.

Act. 17.

CAP. XXXV.

Peccati delectationem mortem inferre menti unico muris atque ursi naturalis exemplo manifestatur.

DElectatio peccati occidit mentem, sicut potus murem. Dicit enim Arist. quod mus non potat, & si potaverit, moritur. Tunc enim delectatio peccati potatur, quando in eam consentitur. Psal. *Intravit sicut aqua in interiora ejus:* & tunc anima occiditur, quia *peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem.*

Arist. de ani.

Psal. 108.

Rom. 8.

Item delectatio est causa mortis animę, sicut dulcedo mellis est causa mortis ursi. Namque ursus aliquando altissimas arbores scandit, & fructus, & mel ibi quærit, & sæpè dum esurit ad eundem locum redit: Unde venator circa pedem arboris funes atque palos acutissimos undiq; circumcingit, & ante aperturam unde exit mel, malleum ponderosum cum fune suspendit; veniens ergo ursus esuriens, & mel de arbore trahere cupiens, per malleum impeditur, tunc ille malleum à se abjicit, sed quanto fortius eum pellit, tanto gravius rediens caput ejus percutit, & sic tamdiu fit quousque ex frequenti ictu caput ejus debile deficit, cadens ergo super palos ruit, & sic propria stultitia se occidit. Similiter dum homo dulcedinem, sive delectationes peccati quærit, malleus divini sermonis, de quo Hier. *Verba mea quasi malleus conterens petras*, peccatum ipsum prohibens ei resistit, quem dum peccator abjicit, & à se projicit, secundum illud Psal. *Projecisti sermones meos retrorsum:* in ipsum fortius impingit, & finaliter deficiens in peccatum ruit, quod ad æternum interitum trahit.

Hier. 24.

Psal. 49.

CAP. XXXVI.

Quod charitas cum bono cordis desiderio semper debeat copulari ut meritum suscipiat, singulari bovis similitudine demonstratur.

DEsideria cordis bona, tunc habent efficaciã, & perducũt ad bona opera,

quando sunt charitate informata: Boves enim illæ sunt excellentes ad opera, quæ habent cornua lata; nigra vero & parva cornua habentes reputantur ad opus inertes. Quasi enim cornua capitis, sunt desideria mentis, quæ tunc dilatantur, quamdiu boves charitate informantur, & tunc tales, id est, hujusmodi homines, excellenter operantur, quia amor Dei nunquam est otiosus, operatur enim magna si adest. Psal. *Placebit Deo super vitulum novellum cornua producentem.* Sed boves nigri, id est, homines in peccato obscuri, quia charitatis extensione carent, habent parva cornua, id est, parva boni desideria. Et ideo ad benè operandum plani sunt omni inertia. Unde in tali bove deficiente calore charitatis, & abundante frigore iniquitatis, abundat pigritia aratri, id est, fructuosi operis, secundum illud Prover. *Propter frigus piger arare noluit.*

Psal. 68. Prov. 20.

CAP. XXXVII.

Detractoris natura breviter aperitur, qui tribus rationibus serpenti comparatur.

DEtractor assimilatur serpenti. Primo, quia serpens silenter morsum infigit, sicut dicitur de dypsa, quod prius occidit quàm sentiatur, neque tristitiam morituro inducit. Talis est detractor occultus. Eccl. *Si mordeat serpens in silentio*: ita nihil minus habet qui occultè detrahit. Secundo, quia serpens non rectè, sed tortuosè incedit. Unde secũdum Isid. vocatur anguis, quasi angulosus, quia nunquam incedit rectè, & talis est detractor fraudulentus, qui incipit à commendatione, ut non rectè credatur ex odio dicere, sed post recommendationem retorquetur ad vituperationem.

Eccl. 10. Isid. lib. Ety.

Tertio, quia serpens terram comedit, sunt enim quidam serpentes qui latitant in cavernis, & lingunt pulverem, & sugunt terræ humorem, ut dicit Plinius: talis est detractor insidiosus & malevolus, qui actibus aliorum insidiatur latenter, & solum illud quod videt terrenum, id est, utile, vel despectum comedit, id est, mordendo & detrahendo dicit: bona autem, si qua novit occultando supprimit. Isa. *Serpenti pulvis panis ejus.*

Isa. 65.

CAP. XXXVIII.

Hominis devotio quo pacto perficiatur, naturali animalium exemplo docetur.

DEvoti homines quanto magis à se removent delectabilia carnis, tanto magis proficiunt in bonitate, & sapore mentis. Nam animalia naturaliter humida, sunt meliora & magis sapida, quantò magis sunt à lacte remota, sicut patet in carnibus porcinis. Sic multis lachrymis humidi, id est, homines devoti, quanto plus à lacte ipsius carnalis dulcedinis elongantur, tanto magis in sapore internæ consolationis augmentantur. Psal. *Renuit consolari anima mea,* scilicet in carnalibus, & ideo sequitur: Memor fui Dei, & delectatus sum. Isa. *Quem docebit scientiam, & quem intelligere faciet auditum, ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus,* &c.

Ps. 76. Isa. 28.

CAP. XXXIX.

Per multas naturales Draconis, serpentis, colubri, lupi, vulpis, taxi, tandemq; catti proprietates Diaboli malignitas, ac quâ viâ hominem decipiat, quove pacto homo resistere debeat, non obscuris similitudinibus variè explanatur.

DIabolus assimilatur draconi, de quo Psal. *Draco iste quem formasti ad illudendum ei*: nam draco habet malum sibilum; quia sibilando flatum contagiosum emittit, & aërem inficit, & sic morbum pestilentem gignit. Sic diabolus habet malum sibilum, i. malam suggestionem, quam immittendo cor inficit, & morbum pestilentem peccati per delectationem induit.

Ps. 103.

Item draco habet malum morsum. Dicit enim Arist. quod cum morsus draconis sit venenosus & malus, pisces qui ab eo mordentur, subito moriuntur. Iste morsus

Arist. de animal.

morsus draconis, id est, dœmonis, est in consensu peccati, in quo mox anima moritur.

Item diabolus est similis serpenti, qui timet hominem nudum, & insilit in vestitum; sic diabolus timet hominem pauperem, temporalium contemptorem, & illaqueat hominem divitem temporalium possessorem. Apost. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.*

Item diabolus assimilatur colubro. Primo, quia umbram colit, unde dicitur coluber, quasi colens umbram, id est, corda umbrosa & obscura peccatis; vel vmbras, id est, mentes in peccatis sopitas, quia umbra somnum inducit. Job. *In umbra dormit.* Iob. 40.

Item coluber fugit cervam, & diabolus fugit animam sollicitam in operibus bonis; diligit enim mentem otiosam, & odit sollicitam, quæ in cerva significatur, quæ est ad currendum expedita.

Item quia coluber leonem occidit, & diabolus interimit hominem superbum, quia superbia est proprium ejus jaculum.

Item, quia rutam odit, id est, pœnitentiam amaram.

Item quia pellem deponit, id est, apparentem nequitiam, & hoc est, quando transfigurat se in angelum lucis,

Item, quia nemora & concavitates arborum diligit: Nemora enim sunt corda studiis rationalibus destituta, & bestialibus desideriis plena. Nam nemora sunt habitacula non hominum, sed bestiarum. Concavitates autem arborum sunt ipsæ mentes hominum virtutibus vacuæ, quas diabolus multum diligit. Item lac libentissimè bibit, i. dulcedinem carnis vel peccati ad sumendum avidè inducit.

Item, quia caudâ lædit, id est, in fine subvertit, principio enim blandè & astutè ingreditur Prov. *Ingreditur blandè, & in novissimo mordebit ut coluber.* Prov. 23.

Item venenum fundit, s. peccati.

Item quia canes fugit, i. prædicatores, qui ejus nequitiam detegunt, unde ab audiendis prædicatoribus multos retrahit.

Item, quia muscas comedit, quia diabolus pascitur cogitationibus immundis.

Item pulverem lingit, quia avarus demulcet, & in malis lucris eis prosperitatem tribuit.

Item diabolus maximè insidiatur fini hominis, quia si in fine hominem decipit, animam & corpus occidit. Unde assimilatur Cerasti serpenti, qui in semitis insidiosè manens insidiatur equiti ut mordeat ungulam equi. Nam (sicut dicit Gloss. super Genesim) Cerastus est serpēs reguli, tantæ perniciei, quod si ejus venenum tantùm ungulam equi tangat, equum & equitem subito perimit. Hic ergo est diabolus, qui occultis modis insidiatur homini. Est enim homo similis equiti, cujus equus est corpus, sessor autem spirit⁹, ungula autem, quæ est finis corporis, signat diem mortis: In quo si potest diabolus venenum nequitiæ suæ immittere, & equū, i. corpus & equitem, i. animam, ad æternum interitum inducit. Genes. *Cerastes in semita mordens ungulam equi, ut cadat ascensor ejus retro.* Gen. 49.

Item diaboli nequissima voluntas, nisi refrænaretur per divinam potentiam & providentiam, homines non possent evadere. Est enim diabolus similis cuidam bestiolæ, quæ dicitur esse apud Æthiopes, omnibus membris iners, & caput pergrave habens, semper illud inclinatum ad terram deferens, Deo hominibus providente; quia cum omnes qui vidēt ejus oculos, mox expirent, si caput elevatum ferret, omnes occideret. Hæc bestiola diabolus est, cu⁹ membra sunt omnes iniqui, quos diabolus omnes inertes reddit ad morum bonorum operum: Caput ejus, id est, mens prægravata est multiplici iniquitate. Unde ipsum caput semper defert inclinatum ad terram, quia ad hoc ejus studium & tota ejus contemplatio tendit, ut electorum animas à supernis trahat, & ad infima mergat. Vel divina providentia caput deflexum portat, quia scilicet contra homines non tantum exigere permittit caput quantum optat: Unde

licet

licet afflictionem justorum semper velit, tamen si à Deo potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus convalescit: Nam ita subtiles sunt oculi ejus venenosi, id est, malitiosi ejus conceptus & astutiæ contra homines, quod nullus ab eo evaderet, si circumducendi eos, id est, liberè exequendi potestatem prout vellet, haberet.

Item diabolus assimilatur lupo.

Primò, ratione nominis, dicitur enim lupus quasi leopes (ut dicit Isid.) eo quod quasi leonis pedibus sit ei virtus. Unde quicquid presserit non vivit. Pedes igitur diaboli sunt delectationes peccati, per has in hominem ingreditur, in quibus est tantæ virtutis, ut si eis mentem consentientem præstiterit, eam finaliter occidit. Proverb. *Pedes illorum ad malum currunt.*

Isid. li. Ety.

Prov. 1.

Secundò, ratione fraudis. Legitur enim quod lupus aliquando voces emittit quasi hominis, aliquando latratum canum fingit, ut sic pastores & oves decipiat. Sic aliquando diabolus aliquam suggestionem immittit, quæ habet aliquam speciem boni, ut sic homines fallat. Corint. *Sathanas transfigurat se in angelum lucis.* Tunc enim in angelum lucis se transfigurat, quando videtur ea suggerere, quæ boni angeli consueverunt persuadere. Dicit enim Arist. quod invidia est quidam lupus qui habet faciem hominis & caudam scorpionis. Nam diabolus qui à principio quasi rationabilia suggerit in fraude, postea venenum infundit.

2. Cor. 11.

Item lupus ut capras capere possit, sub foliis se abscondit, & magis astutia quam potentia eas vincit. Sic diabolus decipit se abscondendo sub foliis, id est, sub apparentia bonorum. Est enim versipellis, malitia plenus, sicut in Æthiopia dicuntur esse lupi ita varii, ut nullus eis color deesse videatur, ita nec deest diabolo aliqua via fraudis.

Tertiò, ratione tyrannidis, quia diabolus fortius tentat hominem, quando magis videt eum adversitatibus fatigatum. Legitur enim quod lupus, quando ad ovile vadit, contra ventum pergit, ne canes ejus odorem sentiant. Per ventum autem intelligitur adversitas: Unde diabolus contra ventum vadit, quando hominem in adversitate existentem iterum tentando invadit. Sæpè enim justitia Dei permittente, homini tribulato ex ablatione substantiæ addit afflictionem in corpore, & deinde tentationem in mente: ut sic ad impatientiam & desperationem inducat: sicut patet in Job: cui primo res abstulit, deinde filios extinxit, deinde gravi ulcere percussit, tandem per uxorem & amicos graves tentationes in cor ejus immisit, sed ille eum superavit in omnibus. Et nota, quod diabolus plus tentat & persequitur justos quam peccatores. Dicit enim Phisiologus, quod lupus non venatur circa locum ubi nutrit catulos suos, sed venatur à remotis. Quasi autem loca ubi nutriuntur catuli eorum luporum, sunt malorum corda, in quibus nutriuntur delectationes & afflictiones peccatorum: ibi ergo diabolus non venatur, quia tales diabolus tentare non conatur. Grego. Illos diabolus pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit, sed quasi loca ab ipso remota sunt justorum corda, quæ scilicet ei contradicunt: & ideo præcipuè tales diabolus persequitur & molestat. Greg. Hostis noster nos in hac vita positos, quanto magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit.

Greg.

Quarto ratione delectationis ludi, quia lupus valde diligit ludum, ut dicit Plin. & ideo si potest rapere puerum, cum eo ludit, & postea eum comedit. Qualiter autem diabolus cum peccatore ludit, ostendit Greg. dicens. Diabolus facta aliorum modo graviora, modo nihil esse quod perpetratum est, modo misericordem Deum loquitur, modo adhuc tempus subsequens ad pœnitentiam pollicetur, ut dum per hoc mens decepta ducitur, ab instrusione pœnitentiæ suspendatur. Proverb. *Stultis illudit peccatum,* id est, diabolus, qui est causa peccati. Postquam autem eum peccatore luserit, cum comedit. Ambros. Diabolus non diligit

Plin.

Greg in past.

Prov. 14.

Ambr. sermo.

diligit filios suos, sed odit: sic enim eos amat, ut perdat: sicut amat gluto morellum, ut comedat.

Quintò ratione fortitudinis. Nam lupus habet magnam fortitudinem in capite, & in collo, intestina autem habet debilia, scilicet quia tota vis diaboli est in principio tentationis: quia si in principio sibi resistitur, post debilis efficitur. Dicit Ambr. quod homo vocem perdit, si lupus eum primò viderit: sed si homo lupum ante conspexerit, audaciam perdit, & caudam deponit. Tunc lupus, id est, diabolus hominem videndo prævenit, quando eum in principio non resistentem conspicit. Sed è contra tunc homo lupum prius cernit, cum se armat & præparat ad repellendum tentationis principium: Nam postea diabolus perdit audaciam, & caudam deponit, quando tentare dimittit, & ad finem intentum ipsam tentationem nõ pertrahit. Chrys. in primis gravis & intolerabilis est impetus diaboli, quem si quis fortiter sustinuerit, in secundo inveniet infirmiorem, quanto enim plus repercussus fuerit, tanto magis refrigescit.

Ambr.

Chry. in Matth.

Sexto ratione brevitatis temporis. Nã legitur in libro de animabus, quod quando lupus senescit, quia non potest prædari, vadit de nocte juxta civitates, & insidiatur hominibus: sic diabolus sciens tempus suum esse breve, jam de hominibus bestialibus non curat, sed bonos devorare festinat. Isid. Tunc contra eum, quem possidet, diabolus acrius sævit, quando se divina virtute ab eo expellendum cognoscit. Apoc. Væ terræ & mari, quia venit ad vos diabolus habens iram magnam.

Arist. de anim.

Isid. de summ. bono.

Septimò, ratione formidinis: Lupus enim multum formidat ignem, ut dicit Homerus.

Item lapides multum timet. Sic diabolus multum timet igneam orationem, id est, fervidam, & lapides, id est, eleemosynas. Unde dicitur, quod si quis duos lapides simul collilerit, lupus audaciam perdit. Duo lapides, sunt duplex eleemosyna, scilicet corporalis & spiritualis: & si utraque fiat, est diabolo valde formidabilis.

Item diabolus decipit hominem sicut vulpes decipit taxum: Nam tax⁹ vulpem odit, sed videns vulpes quod eum expugnare non possit, propter ipsius duritiem pellis, fugam capit, & dum taxus prædam quærit, vulpes ejus latibulum intrans, & immunditiis urinæ, & aliis taxi lectum inficit, cujus fœtorem taxus non ferens, inde recedit, & aliam foveam sibi quærit. Vulpes ergo, quia est animal fraudulentum, adversarium callidum signat; Taxus autem hominem bonum, sed incautum, quem diabolus tentando impotens, cum videt propter ipsius constantiã se in nullo posse proficere, fugit, quia scilicet ad tẽpus ei tentationes subtrahit; dumque illius animus incauta securitate, interna cura dimissa, circa exteriora se occupat, fraudulentus adversarius interiorem cõscientiæ lectum alicujus peccati immunditia, vix eo perpendente, commaculat. Ex cujus ille fœtore, vel displicentia, cum perpendit, interdum præ impatientia, vel desperatione quadam, etiam bonum ipsum dimittit quod incœperat.

Item diaboli manum non potest homo effugere, quandiu non abjicit à se peccatum, vel mundi affectum. Cujus exemplum apparet in bove sylvestri: dicit enim Arist. quod est quædam species boum sylvestrium, qui habent magnitudinem tauri, qui cum videt, quod de manu venatoris, vel canum evadere non possit, projicit ex se stercus per quatuor passus, dumque canes stercus odorant, & circa odorem hujus detinentur, bestia ab eis fugiendo elongatur & evadit. Tanquam venatores dæmones sunt, quorum canes eorum sunt fallaces tẽtationes, sive mordaces persecutiones, à quibus anima non invaderet, nisi stercus ex se, id est, immunditiam peccati, abjiceret per quatuor passus, primus est in contritione, secundus in confessione, tertius in satisfactione, quartus autem in perseverantiæ continuatione. Vel stercus est gloria, vel prosperitas temporalium rerum, de quibus

Arist. de animal.

Phil. 3. Apost. dixit: *Omnia arbitror ut stercora.* *1. Mac. 2.* Mach. *A gloria viri peccatoris ne timueritis, quia gloria ejus stercus & vermis est.* Hanc debet homo abjicere per quatuor passus, primus, est si habitam dimittit; secundus, si non habitam non quærit; tertius si oblatam respuit; quartus, si corde contemnit; & talis diaboli manus liber & securus effugit.

Item diabolus insidiatur hominibus sicut Cattus muribus. Nam cautè insidiatur eis, & in abscondito invadit. Cumque ipse cattus murem cepit, prius cum eo ludit, postea occidit, & comedit. Sic diabolus astutè hominem observat, scilicet ut videat in qua dispositione faciliùs possit eum decipere, & capere in obscuro. Eum invadit, occultando scilicet ei in tentatione omne illud quod retrahere posset à peccato, & ostendendo, vel suggerendo solum illud quod delectet, & placeat. Vel in obscuro invadit, quando tẽtat sub specie boni. Et cum hominem per consensum ceperit, ludit cum eo, id est, illudit, & ostendendo peccatum esse leve, & quod Deus est misericors, & quod est impossibile non peccare, & quod faciliter poteris exire & pœnitere, & hujusmodi. Et postquam sic illusit trahendo ad opus, spiritualiter occidit, & per pravam consuetudinem comedit, sic eum sibi incorporando.

CAP. XL.

Hominem cunctis animantibus esse prælatum ipsiusque dignitas ac miseria non absque ratione demonstratur.

Dignitas, & infirmitas hominis cognoscitur ex animalibus brutis: omnium enim animalium genera propter usum hominum sunt creata, ut dicunt Phi. & Damasc. Nam quædam sunt homini data ad esum, ut pecudes, & hujusmodi: quædam ad solatium, ut simiæ, & hujusmodi: quædam ad exercitium, ut homo suam infirmitatem cognoscat, sicut pulices, & hujusmodi: quædam vero ad infirmitatis remedium, ut viperæ, & tyri, ex quibus fit tyriaca, & sic de aliis ad multiplices medicinas. Nam illa quæ videntur aliquando noxiora, sunt utiliora, sicut dicit Asclapius. Patiens hemoroides curatur, si sederit super pellem leonis, & dicit etiam, quod qui corpus suum unxerit sepo renum leonis, lupus ab eo fugit, & similiter qui inunguntur ejus fimo: & consimiles leguntur virtutes de diversis membris, & partibus multorum animalium. Apparet ergo hominis dignitas ex eo, quod omnibus animalibus est prælatus, & omnia deserviunt usibus vitæ suæ. Sed patet cum dignitate infirmitas, ex eo quod se videt homo vilioribus indigere, nec bene posse vitam ducere sine eorum nutrimento, vel sine eorum ministerio, vel sine eorum solatio vel sine eorum remedio. *Ascl. li. de occultis vir. me.*

CAP. XLI.

Panthera unico exemplo, quid homo odisse, diligereve debeat, breviter declaratur.

Diligere debet homo omnes homines, & peccatum odire exemplo pantheræ: quæ ideo panthera à Pan græcè, quod est totum latinè, est dicta, quia omnibus animalibus est amica, soli draconi est inimica. Sic hominibus debet homo esse amicus, soli autem peccato inimicus. Sene. Pacem cum hominibus habebis, bellum cum vitiis. Unde (sicut Aug. dicit) sic sunt diligendi homines, ut eorum non diligantur errores. Aliud est enim amare, quod sunt, aliud odisse quod faciunt. *Sen.* *Aug. in ser. Prosperi.*

CAP. XLII.

Publici doctoris partes quæ existant, quantaque diligentia Sanctorum doctrina sit sequenda, onagri, ac cervi non absurda similitudine definitur.

Doctrinas Sanctorum debemus diligenter quærere, & in eis delectari & immorari: Nam onager in montibus altis viren-

virentes herbas quærit, quas cum invenerit, præ gaudio statim rugit, & quamdiu virentia gramina invenit, ibi à loco nisi pulsus non recedit. Quid autem sunt mõtes alti, nisi doctores sancti, quorum virentes herbæ sunt gratiosæ doctrinæ? Ipsi enim sunt montes per eminentiam vitæ, alti per contemplationem sapientiæ, herbiferi per refectionem doctrinæ, quia doctrinarum suarum pabulo velut herbarum fœno proximorum animas pascunt. Has herbas quærunt onagri, id est, simplices & devoti viri, & cum eas inveniunt, gaudentes & exultantes mugitu aliis produnt, quia ad sanctarum doctrinarum studia & alios provocant & attrahunt, & quamdiu inveniunt pabula, mentem recreando reficiunt, & ab eis non discedunt. Vel virtutes herbæ montium sunt virtutes & exempla perfectorum virorum, quæ onagri, id est, imperfecti viri, quærunt investigando, inveniunt imitando, produnt prædicando, & immorantur continuando. Apostolus: *Æmulamini charismata meliora.* (1. Cor. 12.)

Item doctoris publici, vel prælati officium assumere & appetere non debet ille, qui virtutibus caret, vel in eis solidatus non est. Cervi enim quandiu carent cornibus, vel non habent illa adhuc solidata, non procedunt in publicum, unde non de die, sed de nocte vadunt ad pascua: de die autem exponunt ea ad solem ut indurentur, & cum tunc illa indurata esse cognoscunt, ad pabula in aperto procedunt. Qui ergo carere se sentiunt cornibus virtutum, quomodo exire audent ad publicæ doctrinæ pabulum ministrandum? Qui autem adhuc imperfecti, & imbecilles sunt, oportet quod calore solis, id est, fervore divini amoris solidentur, & roborentur, & cum per virtutum spiritualium robur fuerint solidati, tunc ad pabulum procedere possunt spiritualis documenti. Abacuc. *Splendor ejus ut lux erit, cornua in manibus ejus*: (Abac.) Debent enim in sancto doctore simul apparere splendor doctrinæ, lux scientiæ, & exempla vitæ. Cornua enim sunt virtutes, quæ tunc in manibus geruntur, quando operibus ostenduntur.

CAP. XLIII.

Hominis dolosi ac proditoris malignitas hypocritarumq; infecta simulatio recensetur, qui tum Mygali, tum vulpi comparantur.

Dolosus homo assimilatur mygali, quod est unum parvum animal ad modum mustelæ, & est animal dolosum. Unde aliquando mansuetum se fingit, cũ aliquem appropinquare viderit: sed mox in eum insilit, & venenum infundit. Sic multi dolosi homines, & proditores faciunt, fingentes se amicos, vel pacificos cum non sint, & observantes tempus in quo nocere possunt. Eccl. *Multæ insidiæ sunt dolosi.* (Eccl. 11.)

Item dolosus assimilatur vulpi, quia vulpes est animal fraudulentum, deceptioni assuetum, & nunquam rectis, sed tortuosis incedit anfractibus. Et ideo dicitur vulpes, quasi volubilis pedibus.

Item dum escam non rapit, mortuam se fingit, & sic aves descendentes ad cadaver rapit, & comedit, ut dicit Isido.

Item pellem habet pilosam, & caudam magnam, quam dum canis capere putat, os ejus pilis impletur. Et dicit Plinius, (Plin.) quod quando multum arctatur à canibus, caudam inter crura recolligit, & urinam inter pilos caudæ emittit, quam super aspergit, cujus fœtorem non ferens canis, aliquantulum ei cedit, quæ omnia inveniuntur in dolosis: Nam dolosi quidam sunt, qui fraudibus & deceptionibus assueti nunquam rectè & simpliciter incedunt, sed semper malitiosis viis alios involvere & decipere quærunt.

Item quidam hypocritæ mortuos se fingunt, ut aliis magis adhæreant & credant, & sic aliquod temporale commodum ab eis obtineant, & etiam habent pellem pilosam, id est, pœnitentiæ apparentiam magnam, sed post se trahunt caudam, id est, finalem intentionem,

sive operationem aliquam pilis, id est, insidiis sive deceptionibus plenam. Si qui autem eos comprehendere conentur, respergunt eos urina, id est, fœtore infamiæ, infamando eos, ipsos ex invidia persequuntur. Sicut quandoque quidam deceptores hypocritæ, vel hæretici de Religiosis vel inquisitoribus, quando volunt eos cognoscere, vel detegere, dicunt sæcularibus, quod fiat ex invidia, propter quod canes, id est, prædicatores aliquando eis cedunt, notam metuentes. Matth. *Vulpes foveas habent*, id est, hypocritæ, vel hæretici profundas astutias, quibus suam nequitiam abscondunt. *Matt. 8.*

CAP. XLIV.

Quo pacto mentis domus, quibusq; virtutibus sit ædificanda pariter & munienda, castorum exemplo edocetur: & quot modis Dei domus capiatur, describitur.

DOmum mentis suæ debet homo sollicitè ædificare, & vitæ suæ finem sæpius considerare, exemplo scilicet Castorum, qui subtilitate multa habitacula sibi parant: nam de lignis, quæ dentibus præcidunt, in extremis aquarum rupibus faciunt domos suas bicameratas, vel tricameratas per solaria distincta, & aqua crescente superiora loca inhabitant, sed decrescente, in parte inferiori se locant, & per quoddam foramē ex industria præparatum, in quolibet solario caudam, quę est pisceæ naturæ, mittunt in aquam; quia extra aquam diu sine corruptione non viverent. Sic homo quilibet debet animæ suæ habitaculum de lignis, id est, operibus solidis virtutum, solerter ædificare, sed in rupibus aquarum, id est, in studiis Scripturarum ædificatur domus sapientiæ, & hæc est bicamerata, quia scilicet debet esse practica & speculativa, id est, activa & contemplativa, vel in rupibus aquarum, id est, in compunctionibus lachrymarum ædificetur domus pœnitentiæ, & hæc domus est tricamerata, quia tres pœnitentiæ partes sunt: scilicet contritio, confessio & satisfactio. Crescente autem aqua sapientiæ elevatur anima in superiorum contemplationem, vel quanto plus crescit aqua compunctionis, vel tribulationis, tanto plus ascendit anima ad perfectionem puritatis & virtutis, & quanto plus decrescit, tanto plus inferius cadit.

Item crescente aqua tribulationis, debet anima ad superiora scandere, orando. Decrescente verò tribulationis inundatione, debet ad interiora se trahere, seipsam in humilitate servando, semper vel sæpè per foramen mentis debet caudam in aquam mittere, id est, finem vitæ suæ considerare: Nam per aquam sapientiam, per caudam verò finem accipimus vitæ. Unde ille caudam in aquam mittit, qui finem vitæ suæ sapienter attendit. Sic enim præservatur à peccati corruptione, secundum illud: *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Nota quod domus Dei multipliciter accipitur. *Eccl. 7.*

Primo modo tota mundi machina, juxta illud Baruch: *O Israël, quam magna est domus Dei.* *Baru. 3.*

Secundo modo, cœlestis patriæ aula. Psal. *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus.* *Psal. 121.*

Tertio modo, domus Deo dicata. Isa. *Domus mea, Domus orationis vocabitur.* *Isa. 56.*

Quarto modo, cujuslibet viri justa anima, ut hic Hebræo. *Quæ domus sumus nos.* *Heb. 3.*

Quinto modo, militans Ecclesia. Tim. *In magna domo non solum vasa aurea, &c.* *Tim. 3.*

Sexto modo, Virgo beata. Psalm. *Domum tuam Domine decet sanctitudo.* *Psal 92.*

Septimo, caro à verbo assumpta. Prov. *Sapientia ædificavit sibi domum.* *Prov. 9.*

CAP. XLV.

Qualis sit cor obstinatum, mensq; quæ Crocodillo comparatur, Pharaonis ostenditur exemplo.

DUræ mentes non emendantur flagellis, unde sunt similes crocodillo. Nam

Nam tanta duritia est crocodilli, ut quamvis fortium lapidum ictus in tergo recipiat, nihil curat. Talis fuit Pharao, cujus cor ita induratum erat, ut per multas plagas nollet dimittere populum. Sic peccator durus multis flagellis flagellatus non dimittit peccatum, & de tali duro corde dicit Bern. Cor durum ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis induratur, ingratum est ad beneficia, infidum ad consilia, sævum ad judicia, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum obliviscens, præsentium negligens, futura non providens: Ipsum est, cui præteritum, præter solas injurias, nihil omnino non præterit; præsentium omninò nihil non perit: futurorum nulla, nisi forte ad ulciscendum, prospectio est.

CAP. XLVI.

Electorum Dei perfectio eorumq; vera innocentia quanta sit, ex pluribus ovium naturalibus proprietatibus quam rectissimè colligi potest.

Electi assimilantur ovibus.

Primo, propter innocentiam: Ovis enim est animal innocens, id est, nulli nocumentum inferens. Et hinc est, quod nullam natura dedit ei armaturam, quia nec cornua ad feriendum, nec ungues ad scindendum, nec dentes ad mordendum; licet vocentur bidentes, quia cum duobus dentibus nasci dicuntur; sed dentes eorum non sunt ad mordendum, sed ad pascendum. Hæc innocentia competit electis Dei, qui nihil faciunt, unde aliis nocere intendant: unde dicitur Reg. *Isti, qui oves sunt, quid fecerunt?* quasi dicat. Isti qui innocentes sunt in seipsis, quid fecerunt, scilicet mali aliis? ut sic notetur in eis duplex innocentia, scilicet respectu sui, & respectu proximi. Augufst. Vera innocentia est, quæ nec sibi nec aliis nocet. [1. Reg. 4.] [August.]

Secundo, propter patientiam. Psalm. *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis.* Ubi patientia sanctorum primo commendatur ex causa; quia propter te, scilicet Deum, non propter furtum, vel homicidium. Ps. *Propter te sustinui opprobrium.* Secundo ex pœna, quia mortificamur, scilicet à nobis ipsis per pœnitentiam tota die, id est, per totam vitam. Apost. *Quotidie morior*, scilicet vitiis. [Psal. 43.] [Psal. 68.] [Cor. 8.]

Item ab aliis æstimati sumus sicut ovis occisionis, id est, digni occisione. Et verè ut oves erant sancti Martyres, dum occidebantur, scilicet sequentes illum, de quo dictum erat: *Quasi ovis ad occisionem ducetur*, quæ scilicet mansuetè vadit, & sine rebellione se occidi permittit. [Isa. 53.]

Tertiò, propter abundantiam, secundum illud Psal. *Oves eorum fœtosa abundantes in egressibus suis.* Electæ enim oves abundant in fœtibus, & in egressibus, id est, in lacte quod egreditur ab uberibus earum. [Ps. 143.]

Item quæ abundant in bonis velleribus, de quibus Job. *De velleribus ovium mearum calefactus est*, scilicet pauper. Sic electi Dei abundant in fœtibus, id est, in meritis, & uberibus, id est, in doctrinis, & velleribus, id est, in exemplis vel eleemosynis. Et nota, quod quatuor sunt quæ faciunt ipsas oves in fœtibus abundare, scilicet ventus, potus, pastus, & motus. Ventus quidem, quia, sicut dicit Aristoteles, si oves impraegnantur versus ventum septentrionalem, pariunt mares, si autem versus meridionalem, fœminas. Per ventum septentrionalem intellige inspirationem gratiæ septiformis, quæ notantur per septentrionem. Ubi etiam septem stellæ sunt circa polum, designantes septē dona Spiritus sancti, & hic est ventus qui facit electos Dei parere fœtus masculos, id est, opera virtuosa. Sed per meridionalem ventum calidum, intellige inflammationem spiritus maligni, qui facit parere fœminas, id est, opera vitiosa & defectiva. Secundum est potus, quia idem Aristoteles dicit, quod oves impinguantur [Iob. 3.] [Arist. de Ani.]

tur bibendo aquam: Unde dant eis comedere salem, ut magis sitiant, & plus bibant. Hæc est aqua sapientiæ salutaris, quam potantes electi Dei, & sancti facit eos abundare fœtibus bonorum operum. Apostolus. (Col. 1.) *Fructificantes & crescentes in scientia Dei.* Tertium est pastus. Nam pastus præcipuè in fine diei juvat eas ad generandum, & etiam motus, quod est quartum juvamentum, & sic cibus & pastus lachrymarum, de quo Psalmus: (Psal. 79.) *Cibabis nos pane lachrymarum:* & motus obedientiæ, vel charitatis etiam sunt sanctis causa fœcunditatis meritorum.

Item Sancti abundant in lacte doctrinæ, in quo lacte (secundum Constant.) (Const.) est triplex substantia, scilicet serosa, butyrosa, & caseosa, prima scilicet aquosa vel serosa est mundificativa & subtiliativa: secunda butyrosa, vel unctuosa est mollificativa, & extensiva, & extersiva: tertia caseosa est grossa, & oppilativa. Sic doctrina ovium Christi est subtiliativa, quando loquuntur sapientibus, est mollificativa, id est, compunctiva, & in bonum extensiva, & à malo extersiva, quando loquuntur proficientibus. Est autem grossa, & oppilativa, i. malarum viarum clausiva, sive restrictiva, quando loquuntur insipientibus. Apost. *Tanquam parvulis in Christo lac vobis dedi.*

Item ab ovibus Christi habentur vellera diversorum colorum, id est, exempla diversarum virtutum, quibus anima vestitur, & ornatur, & calent in divino amore. Ovis (sicut dixit Beatus Martinus) docet nos servare dominicum præceptũ: quia cum habeat duas tunicas, scilicet corium & lanam: unam retinet sibi, & aliam dat non habenti; scilicet lanam homini.

Quarto electi Dei assimilantur ovibus propter obedientiam: audiunt enim oves, & sequuntur sibilum, & vocem pastoris. Et viri sancti audiunt, & sequuntur doctrinam & vocem Christi. Joan. (Ioan. 10.) *Oves meæ vocem meam audiunt*, scilicet aure auscultando, corde credendo, & opere implendo, sive obediendo. Psalm. (Psal. 77.) *In auditu auris obedivit mihi.*

Item electi Dei, & sancti viri, qui sunt de familia ejus, à tentationibus dæmonum non læduntur, sed reprobi, qui sunt tanquam progenies adulterina, statim ab eis vincuntur, & venenantur sicut dicit Plinius, (Plin.) quod est quædam gens sive familia, cui aspis non nocet. Unde illi pueros, quos de se natos habent suspectos, objiciunt aspidi; quibus non nocet, si ad eos spectant. Si autem adulterini sunt, mox eos occidit. Psal. (Ps. 90.) *Super aspidem & basiliscum ambulabis.*

CAP. XLVII.

Evangelistarum dignitas & officium per equorum, qui & sonipedes vocantur, plures similitudines naturales, ac etiam caballi etymologiam clarè ostentatur.

Evangelistæ fuerunt Christi equi, nam equi dicti sunt, quia in quadrigis æquantur, & pariter componuntur. Hæc quadriga, in qua sancti Evangelistæ sunt à sancta Ecclesia æquati, & pariter recepti, est doctrina sive scriptura quatuor evangeliorum, in qua ipsi à Christo instructi nobis salutis nostræ subsidia portaverunt. Unde Hiero. (Hieron. ad Pau.) Matthæus (inquit) Marcus, Lucas, & Joannes quadriga Domini, & verum cherubin, quod interpretatur scientiæ plenitudo, per totum corpus oculati sunt.

Item caballi Christi ipsi fuerunt, quia caballus à cavo pede est dictus, eo quod pressa ungula terram cavat, ut dicit Isido. (Isid. li. Ety.) Hæc cavitas pedis, sive terræ cavatio evacuatio est terreni amoris, quia omnia propter Christum contempserunt, & ipsum pauperem secuti sunt. Matth. (Matt. 9.) *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.*

Item ipsi fuerunt sonipedes Christi; dicuntur enim sonipedes, eo quod pedibus sonant. Nam ipsi sonuerunt prædicando, non tantùm sono verborum, sed etiam gressu operum: vel pedibus sonabant, quando de loco ad locum discurrendo prædicabant. Psalm. (Psal. 18.) *In omnem terram*

ram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

CAP. XLVIII.

Omnes cum excommunicatis in casibus non concessis versantes effici excommunicatos, rabidi canis exemplo & auctoritate probatur.

EXcommunicatio assimilatur morsui canis rabidi: quia omnia animalia morsa à cane rabido efficiuntur rabida & furiosa. Et sic omnes participantes excommunicato in casibus non concessis, efficiuntur excommunicati, saltem minore excommunicatione. Unde excommunicati ad modum canũ de ecclesia expellendi sunt, Apo. *Foris canes.* Et ad modum canis rabidi sunt omnibus evitandi. Thessal. *Ne commisceamini cum illo*, scilicet cum excommunicato.

Apoc. 22.

CAP. XLIX.

Sanctorum exempla, qui interdum à Dei gratia ceciderunt, & postea surrexerunt, eos in bonis actionibus imitantibus, majorem in modum prodesse, maliq; prælati exempla subditis valdè obesse, musco, capreolisq; ac candela extincta exemplis declaratur.

EXempla sanctorum, qui à gratia ceciderunt, & postea resurrexerunt, sunt aliis valde proficua. Unde assimilantur musco, dicitur enim quod in montibus Indiæ sunt quidam capreoli, id est, qui herbis aromaticis pascuntur, in quorum unguibus sunt concavitates, in quibus colliguntur humores ad apostema, sed propter motum & discursum franguntur: & ille humor collectus cum pilosis folliculis abstrahitur, & substantia illa, quæ infra folliculos continetur, summè est odorifera, & inter aromata est maximè pretiosa, & in medelis plurimum vitiosa, (ut dicit Diosc.) & illud vulgariter vocamus muscum. Quasi autem capreoli sunt quique homines humiles, & soliciti, qui quasi aromaticis pascuntur, quia frequenter multis donis, & gratiis divinis replentur. Sed tamen quandoq; contingit, quod in eorum unguibus, id est, in sensibus sive affectibus remanẽt quædam concavitates, id est, defectus quidam sive promptitates ad quædam vitia: in quibus interdum humores, id est, affectiones, ex incautela vel negligẽtia paulatim multiplicantur in tantum, quod generatur in eis apostema alicujus peccati gravis in quo ruere permittuntur; sed postea propter motum compunctionis, & exercitium boni operis, sive per discursum internæ considerationis, & pœnitudinis mentis frangitur talis peccati affectus, & in pilosis folliculis, id est, asperis & afflictivis exercitiis trahitur à corde. Exemplum autem pœnitentiæ, & humilitatis, & patientiæ, quod in talibus afflictionibus ostendunt, & imitationibus vitæ, quam faciunt, efficit aliis muscus odoriferus per exemplum. Cujus scilicet usus, vel per considerationem, vel imitationem efficitur aliis medicina, vel præservativa aliis justis, scilicet ad timendum, & se custodiendum, secundum illud Cor. *Qui se existimat stare, videat ne cadat*, & peccatoribus ad pœnitendum, & se corrigendum, sicut dicit Beatus Amb. Theodosio Imperatori, qui allegavit ei exemplum David peccantis; si, inquit, secutus es errantem, sequere corrigentem.

Diosc.

Item exemplum prælati mali extinguit in subdito bonum propositum, nam candela extincta, olfacta ab equa prægnante, eam facit abortire. Tunc enim candela extinguitur, quando prælatus aliquis, vel doctor in manifestum peccatum labitur, quasi autem equa prægnans est anima bonum propositum gestans, quæ dum peccatum prælati, vel magistri sui, imitando olfacit, bonum, quod cœperat, extinguendo abortit.

CAP.

CAP. L.

Cur fatuus non sit sapienti sociandus, ratione & auctoritate patefit.

FAtuus non est sociandus sapienti, unde præceptum fuit Deut. *Non arabis in bove & asino:* per bovem enim intelligitur sapiens, per asinum stultus; per arare vero prædicatio designatur; asinus ergo bovi in arando non est jungendus, quia fatuus in prædicatione nō est sapienti sociandus, ne scilicet ex fatuatis discordia impediatur sapientis gratia.

Deut. 22.

CAP. LI.

Carnis lasciviam per spiritus fervorem consumi, Cameli exemplo monstratur.

FErvor spiritus consumit lasciviam carnis, sicut fervor naturalis caloris consumit pinguedinem corporis: quod apparet in camelo, de quo dicit Constantinus, quod animal calidissimum est ex natura, & ideo macilentum, eo quod calor consumit sanguinis unctuositatem. Similiter calor charitatis, & fervor devotionis consumit viscositatem sive lubricitatem luxuriæ & concupiscentiæ carnalis. Eccl. *Vapor ignis urit carnes*, id est, fervor spiritualis amoris consumit desideria carnis. Jac. *Exortus est sol cum ardore, & arefecit fœnum*, id est, carnem. Isa. *Omnis caro fœnum.*

Eccl 38.
Iac. I.
Isa. 40.

CAP. LII.

Fictè pœnitentis, qui vitam in bonum interdum mutare videtur, simulatio, nec non hypocritarum in fallendo malignitas, Rubetæ exemplo aperitur.

FIctè pœnitens similis est boraci quæ Rubeta dicitur, genus ranæ venenosę, quam dicunt vetustam pellem deponere pastu quarundam herbarum, venenum autem suum non deponit, sed custodit. Sic fictè pœnitens, ostētatione cujusdam exterioris fictæ pœnitentiæ, vitam videtur mutare, ut peccati vetustatem deposuisse credatur, venenum tamen retinet interius malæ voluntatis, & ipsum ad tempus tantum occultando custodit. Et dicitur, quod Rubeta quot maculis sub ventre respergitur, tot modis venenum ejus noxium dicitur esse, quia scilicet fictus & hypocrita quot in se habet vitiorum malitias, tot etiam habet nocendi vel fallendi vias: & ideo talem merito spiritus sanctus fugit, secundum illud. Sap. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.*

Sap. I.

CAP. LIII.

Quid nobis præstet fides, fideliumque spes in quo consistat, unico cervorum exemplo edocetur.

FIdes ad invisibilia quærenda nos trahit, quæ tamen intellectus viatoris non capit: Sunt enim fideles cervis similes, qui maria transeuntes non visu, sed odore tamen terras petunt. Similiter terram viventium, id est, sodalitatem æternorum bonorum nos odore quodam fidei quærimus, quæ tamen in transitu hujus maris positi, prout in se ipsis sunt, cernere non valemus, unde Apost. *Quod oculus non vidit, nec auris audivit*, &c. Sed licet iste odor videatur debilis, tamen est valde suavis & attractivus, unde Cant. *Trahe me post te: curremus in odorem*, &c. Unde & hoc odore Beatus Joannes Evangelista attractus, legitur Deo dixisse in quadam sua oratione: Odor tuus in me concupiscentias æternas excitavit.

I. Cor. 2.
Cant. I.

CAP. LIV.

Filios erga parentes fore pientissimos. Glirium instruuntur exemplo singulari.

FIlios debere parentibus obsequia pietatis impendere, præcipuè in necessitate, Glires docent, qui insigni pietate genitores suos in senectute nutriendo adjuvant, eis alimenta ministrant. Erubescant ergo

ergo miseri homines, qui suis parentibus sunt crudeles: quia dum eis in necessitate deficiunt, se gliribus, & muribus crudeliores esse ostendunt. Eccl. *Suscipe senectam patris tui.*

Eccl. 3.

CAPUT LV.

Dei gratia effectus ipsi cordi variis similitudinibus comparatur, quod membrum radicale esse iure optimo affirmatur.

GRatia Spiritus sancti assimilatur membro radicali, nam sicut dicit Arist. in omni animali est membrum radicale, quod est principium omnium virtutum naturalium, & spiritualium: & hoc est, cor, vel aliquid loco eius, à cuius radice (ut dicit Avicen) incipit animalium creatio, & formatio, & figuratio: hoc ergo radicale principium est gratiæ Dei donum, à qua omnes virtutes procedunt, & dona gratuita, quibus perficitur anima. Ab hoc principio incipit virtutum creatio, formatio, figuratio: nam creatio virtutum est per habituum acquisitionem, quia virtus (ut dicit Philosoph.) est habitus electivus, sed formatio earum est per charitatis dilectionem: quia charitas est formatio virtutum, sicut dicit Ambr. Sed figuratio virtutum est per actuum productionem, quia actus configurantur habitibus, ex quibus procedunt habitus: unde in actibus manifestatur sicut res figurata in sua figura. Sed omnium istorum radicale principium est ipsa divina gratia: Unde Apost. totum esse suum spirituale gratiæ Dei attribuit, dicens. *Gratia Dei sum id quod sum.*

Arist. de anim.

Arist.

1. Cor. 15.

Item gratiam divinam ad suas consolationes non recipit homo quamdiu peccatum in conscientia gerit. Nam pullus equæ, qui cum quodam nigro folliculo in fronte nascitur, quamdiu abscissus non fuerit, ad ubera matris, non admittitur. Pullus igitur gerens nigredinem in fronte, est homo peccatum habens in mente; quod quamdiu per pœnitentiam non amoverit mater virtutum & gratiæ, cum ad consolationis suæ ubera non admittit. Sap. *Nihil inquinatum in illa incurrit.*

Sap. 7.

CAP. LVI.

Panthera pulcherrimo exemplo, grates semper benefactoribus esse reddendos admonemur.

GRatos esse benefactoribus exemplum pantheræ nos docet, quæ quamvis sit bestia valde sæva, suis tamen benefactoribus nullis est ingrata. Unde narratur de quodam qui catulos eius de quadam fovea liberavit, quod panthera eum associavit, & blandiens ei cauda & facie, usque extra deserta duxit. Si ergo sic grata est benefactoribus crudelium ferarum natura, quanto magis decet homines, quibus mansuetudo naturaliter inest & rationalis censura? Unde Apost. *Grati estote.*

CAP. LVII.

Gulæ damna enarrantur. Voracisque natura per Ursi ac Crocodili naturalem usum in edendo, quove pacto gulæ vitium curetur, exprimitur.

GUlosus homo assimilatur urso: quia ursus (secundum Aristotel.) indifferenter comedit omnia: unde pro fructibus ascendit arbores, & alvearia pro melle confringit, & cancros, & formicas pro medicina comedit. Sic gulosus aliquando sub specie necessitatis, aliquando ex dulcedine voluptatis, aliquando sub prætextu infirmitatis, voluptuosas delectationes exquirit, & accipit, Eccl. *Omnem escam manducavit venter*, scilicet gulosi.

Arist. de anim.

Item gulosus assimilatur Crocodillo, qui herbas libenter comedit, inter quas endros serpens parvulus, qui eius inimicus est, se involvit, ut dum herbas capit, serpentem transglutiat, qui dum in ventre existit, ipsum occidit, & illæsus exit. Sic gulosus homo bonos & sapidos morcellos libenter comedit, cum quibus fre-

quenter venenum voluptatis & peccati per delectationem transglutit, quod mentem eius occidit:

Item gula perducit hominem ad luxuriam & incontinentiam: Nam cervi, quando nimis pingues se sentiunt, latebras quærunt: quia nec bene fugere, nec cursum continuare possunt; sed nunc fugiunt, nunc subsistunt, & retro respiciunt: sic etiam pinguedo gulæ quærit latebras luxuriæ. Et homo etiam gulæ deditus incontinens effectus, nec tentationes carnis fugere, nec cursum pœnitentiæ continuare potest, sed nunc conscientia punctus fugit, i. fugere proponit, nunc subsistit, i. tentationes expectat & suscipit, nunc retro respicit, quia ad turpitudinem desiderio vel opere redit. Vitium itaque gulæ curandum est afflictione abstinentiæ, ariditas autem animæ irriganda est lachrymarum compunctione. Nam (secundum Isaac) carnes pingues animalium assandæ sunt, quia dum assantur earum humiditas illaudabilis desiccatur, sed siccæ carnes potius sunt lixandæ, quia aqua eas temperat & humectat: carnes porcinæ, & pecorinæ laudabilis sunt assaturæ, caprinæ vero & bovinæ meliores sunt lixatæ. Nam per lixationem siccæ carnes humectantur, & per assationem humidæ carnes siccantur; est ergo caro pinguis caro assueta delitiis, quæ igne assanda est, id est, abstinentiæ afflictione, famis ardore sedanda, ut sic delectationes gulæ compescat afflictio abstinentiæ: sed quasi siccæ carnes sunt aridæ. i. indevotæ mentes, quæ tunc bullienti aqua elixantur, quando ferventi, & lachrymosa compunctione irrigantur.

CAP. LVIII.

Temporalium rerum excuberantia, quantum hominibus divitiis abutentibus obsit, pinguia animantia ad esum pessima, valdè hominis stomachum dissolventia, naturali quadam similitudine ostentant.

HAbentes abundantiam temporalium assimilantur pinguibus animalibus. Animalia nimis pinguia sunt ad esum pessima, nocent enim digestioni, quia super cibum natant, & cibum inflant, & villos stomachi emolliunt, & lubricitatem stomachi inducunt, unde pinguedo nimia stomachum dissolvit, deficiente virtute contentiva, confortativa, & expulsiva. Ex pinguedine etiam stomachus incenditur sicut ignis, quando pinguedo in eũ proiicitur. Quasi autem pinguedo carnis est abundantia temporalis, de qua Psal. *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum*, i.e. ex abundantia, & plenitudine temporalium. Hæc igitur nocet animę sicut pinguedo stomacho, inducit enim inflammationem, sive elationem superbiæ, mollitiem, & lubricitatem luxuriæ. Dissolvit enim virtutem continentiæ, excludit consolationem, sive confortationem gratiæ, non curat de expulsione vitiorum per confessionem pœnitentiæ: hæc etiam non extinguit, sed potius accendit ignem avaritiæ, sicut abundantia lignorum non extinguit, sed potius auget ignem. Eccles. *Secundum ligna sylva exardescit ignis.* (Psal. 72. / Eccl. 28.)

Item abundantia nimia temporalis consolationis generat vitia mentis: Nam ligna quæ in plenilunio resecantur, vel plantantur, quia tunc humor in corporibus abundat propter eius superfluitatem, non valent regi à natura, & ideo corrumpuntur, & generant vermes à quibus corroduntur, & in pulverem rediguntur. Est autem quasi humor arboris ipsa consolatio, sive repletio, carnis, quæ si abundans sit, corruptionem non tantum corporis, sed etiam animæ gignit, & vermes producit vitiorum, quibus virtutes animæ penitus dissipantur. Hinc est (ut dicit Greg.) quod princeps cocorum, s. Nabuzardam, destruxit muros Hierusalem, quia venter, cui coci deserviunt, sua repletione destruit virtutes animæ.

CAP. LIX.

Diversorum animalium diversa natura, eorumque naturalis proprietates egregiedo-

giâ describuntur: quibus non paucis nec nec obscuris exemplis homines tam boni, quàm mali jure comparantur.

HOmines tam boni quam mali assimilantur animalibus terrestribus. Nam sicut dictum fuit suprà in principio huius quinti libri, ponit Moyses tria genera animalium, s. jumenta, reptilia, & bestias. Et secundum Basilium sunt jumenta quæ competunt usui hominum nuncupata, & quædam ex eis sunt ad laborandum, ut equi, boves, & asini: quædam ad lanificandum, ut oves & consimilia: quædam ad vescendum, ut porci, & huiusmodi. Per jumenta igitur intelliguntur activi, qui sunt in adjuto suum proximorum solliciti, unde dicuntur jumenta, quasi juvamenta, quorũ quidam laborant in operibus obedientiæ, ut claustrales, & isti sunt ut equi: Equus enim homini subditur, ab eo infrenatur, & secundum eius voluntatem movetur & circumfertur, & sic est subditus respectu prælati. Ia. *Equis frena in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.* Hæc frena sunt regularia præcepta sive instituta, vel prælatorum correctiones. Quidam vero laborant in opere doctrinæ, & isti sunt ut boves cum quibus terra aratur: s. prædicatores, à quibus terra animæ oratur vomere linguæ, & seritur semine doctrinæ. Alii verò laborant in opere patientiæ, sc. in cura regiminis, ut prælati, qui assimilantur animalibus humilioribus aliorum onera ferentibus, s. camelis, asinis, & huiusmodi, quia quanto sunt maiores, tanto debent esse humiliores, & pro subditis onera portantes. Psal. *Vt jumentum factus sum apud te*: Iumenta enim huiusmodi, s. asini, & cameli, licet sint magna corpora, sunt tamen vilia reputatione, & magnæ scientiæ gravantur onere. Similiter prælatus, licet sit magnus in dignitate, debet tamen esse apud seipsum vilis & humilis reputatione. Est etiam magni ponderis sarcina gravatus, cum habeat pro suis subditis Deo reddere rationem. Unde Gregor. dicit: Grandis honor, sed grave onus. Illi autem qui intendunt ad pauperes vestiendos, assimilantur ovibus, qui quasi mandatum Domini implentes (ut fecit Beatus Marti.) Cum duas tunicas habent, s. lanam & pellem, unam dant non habenti, s. lanam homini. Qui vero pauperes pascunt suis cibis, & eleemosynis, sunt similes animalibus utilibus ad cibum, ut arietibus, hœdis & porcis, & huiusmodi, quib. s. assimilantur, non ratione vilitatis, sed utilitatis. Reptilia verò illa sunt, quæ corporis actione & extensione repunt, & moventur, ut vermes, colubri, & serpentes. Per reptilia vero possunt intelligi perfecti, & contemplativi viri, quorum est se contrahere, i. ab exterioribus ad interiora reducere ad Deum contemplandum, & nihilominus se extendere ad proximum diligendum. Unde debent esse ut vermes, per reputationem humilitatis; ut colubri, per refrigerium carnis, quia dicitur coluber quasi colens umbram. Item debent esse ut serpentes, per prudentiam discretionis. Matth. *Estote prudentes sicut serpentes.* Vel debent esse, ut vermes, quia eorum est Deum frequenter laudare. Vermes enim, ut bruci, & huiusmodi ore se trahunt. Psalm. *Semper laus eius in ore meo.* Vel ut serpentes, quia eorum est carnem per abstinentiam attenuare: serpentes enim vi costarum se rapiunt. Iob. *Invadit inedia costas eius.* Nam maximè in costis apparet tenuitas jeiunantis. Debent etiam esse ut lacertæ, quia in bonis debent affectionibus æstuare. Lacertæ enim pedibus repunt, & pedes animæ sunt eius affectiones, quibus tantò velocius currunt, quanto ferventiores existunt. Bestiæ autem dicuntur quasi vastiæ, eo quod devastant omnia ua feritate. Nam sunt sævæ, & impetunt nunc ungue, nunc cornu, nunc dẽte, ut apri, leones & lupi, & ideo talib. bestiis peccatores assimilantur, quia omnia bona sua devastãt. Nã bona naturalia diminuũt, gratuita repellunt, cœlestia contẽnunt, tẽporalia amittunt. Ipsi sunt sævi sibi ipsis, multò fortiùs aliis, quos lędunt, & impediunt, aut dente invidæ detractionis, aut cornu

Iac. 3. — Psal. 72 — Greg. — Matt. 10. — Psal. 33. — Iob.

cornu superbæ damnationis, aut ungue violentæ direptionis. Et quidam sunt ut apri per carnis voluptatem, quidam ut leones per superbiæ potestatem, quidam vero sunt, ut lupi per avaritiæ rapacitatem, & sic de alijs similibus. Eccl. *Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Dominus, & ostenderet similis esse bestiis.*

Eccl. 3.

CAPUT LX.

Elephantis in coitu admiranda natura homines conjugalem pudicitiam conservare erudit.

HOnestatem & pudicitiam operis conjugalis elephantes conservare nos docent, in quibus est pudicitia quædam admiranda, maximè respectu aliorum animalium. Non enim se cognoscunt nisi in abdito, & hic non nisi in duobus annis, quando masculus habet quinque annos, & fœmina decem, & in istis duobus annis non nisi quinque diebus, sexto rarò adjuncto. In quo exemplo docentur homines conjugali opere honestè uti, quantum ad locum, & quantum ad tempus, & quantum ad charitatem. Unde Tob. junior dixit uxori suæ. *Exurge & deprecemur hodie Dominum, & cras, & secundum cras, quia his tribus noctibus jungimur Deo, tertia autem transacta nocte in nostro erimus conjugio, filii quippe sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi, sicut & gentes quæ ignorant Deum.*

Tob. 2.

CAP. LXI.

Humilis hominis natura quæ sylvestri capræ aliquibus exemplis assimilatur, atque humilitatis virtus quantum fidelibus prosit, Deoque grata existat, plurimis rationibus naturalibus aperitur.

HUmilis homo assimilatur damulæ, i. sylvestri capræ, quæ est animal timidum & imbecille, neque scit se defendere, nisi beneficio fugæ; habet enim pro armis membrorum agilitatem & fugam. Unde (secundum Isi.) dicitur damula: eo quod de manu effugiat, mortuosa & nemorosa diligit, gramina aromatica comedit, & ramusculorum extremitates carpit; quando vulneratur, draconica mandit, & sic telum de corpore excutit. Damulam serpentes odiunt, & eius anhelitum sustinere non possunt, sic quoque homo humilis semper timet Dei offensam, & imbecille se reputat ex virtute propria defendit se vitiorum fuga, armat se agilitate obedientiæ, & superbiæ fuga, & sic effugit manus tentationis diabolicæ, diligit montem contemplationis, nemus solitudinis, & quasi graminibus aromaticis pascitur, s. eorum exemplis. Ramusculorum extremitates, i. humilia opera carpit. Vulneratus peccato, dracontea, quæ est herba medicinalis, i. pœnitentiam mandit, & sic velum tentationis vel peccati de corde trahit. Serpens quoque infernalis, i. dæmon, maximè hunc odit, & eius anhelitum, id est, voluntarium despectum sustinere non potest. Ecclesi. *Abominatio est superbo humilitas.* Item humilis sui recognitio liberat hominem à peccato: nam pardus quando infirmitatem incurrit, fimum humanum comedit, & evadit: quid enim est hominis fimus, nisi abominabilis peccati actus: fimus quidem propter utilitatem; humanus propter proprietatem, quia solius hominis inter animalia proprium est peccare. Hunc ergo fimum comedit, qui turpitudinem peccati sui humiliter recognoscit, & talis ab infirmitate mortifera evadit, ex eo quod apud pium judicem est impetratio veniæ ipsa recognitio culpæ, ut dicit Greg. in illud Psal. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.*

Isid. lib. Ety.

Eccl. 13.

Greg. in Psal. 59.

Item profunda humilitas animi, & diligens auditus verbi Dei juvant homines contra tentationes diaboli, cuius exemplum est, quia (sicut dicunt Arist. & Avic.) Corvus valde odit asinum, & tentat eum rostro excæcare, sed juvat asinum profunditas oculorum, & spissitudo corij superciliorum, cum quo tegit visum. Cui

Arist. Avic.

etiam valet proceritas & mobilitas aurium cum quibus se defendit. Corvus est diabolus, asinus homo simplex, & Dei servitio deputatus: cui diabolus insidiatur ut eruat oculos s. bonam fidem. & bonam voluntatem, sed si habeat eos profundos, in humilitate fundatos, & & absconsos, sub spisso & duro corio, i. sub despecto & grosso habitu, vel exteriori aspectu; & si habeat aures magnas & mobiles, id est, ad auditum divini sermonis prolixas, & ad motum implendi, & obediendi paratas, evadit ab eius malitia. Item humiles & pauperes sunt promptiores ad bene operandum, quam magni & divites, sicut dicit Arist. quod areneæ parvæ sunt acutæ & velocis motus, sed magnæ & nigræ tardioris, & hæ solent texere juxta terram, & in foraminibus semper latent, donec in rete suum aliqua bestiola cadit, quam comprehendit & fugit, & quandoq; reponit donec famen habuerit. Sic qui parvi sunt reputatione propria sicut humiles, vel reputatione aliorum, sicut pauperes, sunt ad bene operandum acuti, id est, perspicacis & velocis motus, id est, solliciti & prompti. Nam perspicaces ad providendum & considerandum facit eos humilitas, sed veloces & expeditos facit eos paupertas: sed magni, & divites, qui apud mundum magni reputantur, sunt ad bene operandum tardi. & circa terram texunt, quando solum ad terrena disponenda, vel congreganda intendunt; bestiolas, i. simplices, fraudulenter & insidiosè decipiunt, & eorum bona diripientes sibi in suum usum assumunt, vel pro futuro tempore reponunt.

Arist. de anim.

Item humilitas mentis, & restrictio carnis, perducunt hominem ad magnum culmen contemplationis. Nam formicæ cum sint parvæ, & strictæ circa ventrem, crescentes fiunt pennatæ, & volant. Sic qui est apud seipsum parvus per humilitatem, & circa ventrem per abstinentiam strictus, crescit in spiritu, & pennis virtutum efficitur pennatus, & tunc sequitur contemplationis volatus.

Item humilitas plus fructificat quam superbia: Nam animalia parvi corporis sunt plurium filiorum, quam illa quæ maximi: Opera enim Deo placentia sunt opera humilia, quæ maximi, id est, superbi facere dedignantur, & ideo permanent steriles.

CAPUT LXII.

Inferni ignem miro Salamandra exemplo, perpetuò humana corpora post judicii diem fore cruciaturum, eaq; nunquam consumpturum, adaptatur.

IGnis inferni post diem judicii humana corpora cruciabit, & tamen non occidet neque consumet, neque incinerabit. Cuius exemplum apparet in Salamandra, quæ in medio ignis vivit. Et de corio cujusdam generis Salamandræ fiunt licinia in lampadibus, & lucernis, quæ nullo incendio consumentur, sed perpetuo ardere probantur: & si hoc fit potentia naturæ, quanto magis in damnatorum corporibus fieri poterit divina virtute? Isa. *Ignis eorum non extinguetur.*

Isa. 66.

CAP. LXIII.

Equi Camelique exempla hic apposita, incesti grave peccatum quantopere sit fugiendum, nos erudiunt.

INcestum abhorrere equus docet, qui maternum coitum summè refugit. Unde narrat Aristot. quod rex Septentrionis habuit equam pulcherrimam, quæ peperit ei æquum pulcherrimum; ex quibus duobus volens extrahere equum alium, cooperuit vultum equi, ne matrem agnosceret. Qui tandem discoopertus matrem se cognovisse videns, fugit, & seipsum ab alto proiecit, & mortuus est. Quantum ergo debet abhorrere rationalis homo incestuosam sui sanguinis commixtionem, quando brutum animal sic abhorret? Item camelus coitum cum matre tantum abhorret, ut dicit Ari. quod cum in quadam civitate cooperta à posterioribus mater esset, camelus eam cognoscens super eam ascendit: sed tandem eam

Arist.

Arist. de anim.

eam matrem sentiens, mox coitum non complens descendit, & ingeniatorem invasit, mordens dentibus occidit. Erubescat homo infœlix, qui judicio fultus est rationis, non solùm tale quid egisse, sed nimirum facere cogitasse. Deut. *Maledictus, qui dormit cum uxore patris sui.*

CAPUT LXIV.

Hyænæ in sexu naturalis variatio, cui non incongruè inconstans homo comparatur, brevi declaratur.

INconstans homo similis Hyænæ est: cujus natura dicitur esse, ut una, & eadem sexum mutat: unde nunc masculus, nunc fœmina invenitur. Similiter homo inconstans invenitur aliquando masculus, id est, robustus in proposito, sed postea invenitur fœmina in facto: Vel masculus, id est, virilis in principio, sed fœmina, id est debilis in progressu. Luc. *Cœpit ædificare, & non potuit consummare.* Sed nota, quod prædictam mutationem sexus dicunt quidam fieri solum apparenter, ex eo quod (ut dicunt) hyæna semper habet utrumque sexum sicut hermaphroditus, sed aliquando unus est occultus, & alter manifestus. Et hoc forte variatur secundum tempora, propter quod aliquando apparet masculus, aliquando fœmina. Unde dicunt quidam, quod hyæna concipit sine mare, sed Aristotel. hoc negat.

Luc. 14.

Arist. de anim.

CAP. LXV.

Quantum sit conjugalis incontinentia evitanda, cervorum exemplo, doctorumque auctoritate admonemur.

INcontinentiam conjugalem evitare cervi nos docent, de quibus dicit Plin. quòd à tempore conceptus, fœminæ à maribus discedunt donec à partu purgentur. Et tamen tanta est quorumdã hominum libido, ut à gravidata uxore interdum abstinere non valeant. Et nota hic aliquid exigente materia, quamvis non sit pulchrum audire, tamen est utile scire: scilicet, quamvis matrix post impraegnationem claudatur, tamen ex delectatione (ut Avicenna dicit) movetur & aperitur, & ex hoc imminet periculum aborsus. Et ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem prægnantem, non tamen ita quod semper sit peccatum mortale, nisi forte probabiliter timetur de periculo aborsus.

Plin.

Avic.

CAP. LXVI.

Infirmitatem corporalem multum interdum homini ad vitia cohibenda prodesse, Leonis exemplo, quove pacto sit ritè curanda, Elephantis similitudine naturali erudimur.

INfirmitas corporis aliquando est medicina cordis, quia scilicet cohibet vitia. Nam leo (ut dicit Solinus) quartanam omni tempore patitur. Et hunc morbum Deo providente ideo patitur, ut ejus iracundia temperetur. Similiter in hominibus diversæ infirmitates corrigunt diversa vitia: propter quod dixit Sen. infirmitati meæ gratias ago, quæ cogit me non posse, quæ non debeo velle.

Sen. in epist.

Item infirmus homo debet suæ infirmitatis remedium præcipuè à Deo requirere, & etiam medicinalia cum oratione, & divinæ virtutis invocatione recipere. Nam elephantes quando ægrotant, colligunt quasdam salutiferas herbas, & antequam easedant, erecto ad cœlum capite, etiam herbas ad cœlum levant, & quasi quadam religione à Deo auxilium postulant. Multo ergo magis homo cum patitur, à Deo debet auxilium petere, & medicina utens ab oratione inchoare. Iac. *Oratio fidei salvabit infirmum.*

Iac. 5.

CAP. LXVII.

Ingenium nonnunquam plus valere quam vires, unico Leopardi leonem insidiantis exemplo: ac quemadmodum Diabolus sit ab homine superandus, edocetur.

INgenium aliquando plus valet quam vires, quod patet in Leopardo, quem leo

leo

leo mirabiliter odit: Unde leonem timens, quia minor illo est, foveam facit orificium duplex habentem, unum per quod intrat, & alterum per quod exit, & est fovea in utroq; orificio valde ampla, sed in medio stricta: Veniente ergo leone, per foveam fugit, quem leo insequens cum ipso foveam intrat: sed ad medium veniens, & foveam strictam reperiens, transire non potest, neque retro se vertere valet. Unde leopardus, exiens per aliam partem, & post eum ingrediens, ipsum à tergo mordet, & sic sæpè de eo arte triumphat, de quo triumphare viribus nequibat. Leopardo ergo assimilatur homo, cuius fovea est præsens vita, hæc habent ingressum per mortem, & utrobique est larga humilitatis materia, sive hominis principium consideres, sive finem. Sed in medio debet esse stricta, arctitudine pœnitentiæ: quam cum leo, i. diabolus, invenit in homine, non potest progredi, ut ulterius hominem decipiat, nec retrocedere, ut per præterita peccata, quę iam per pœnitentiam deleta sunt, ipsum teneat. Unde Leonem Leopardus exiens retro mordens occidit, quia postera vita, vel pœnitentia eius nequitiam in se extinguit.

CAP. LXVIII.

Impatiens ac iracundus quemadmodum sit edomandus, Ursi exemplo monstratur.

Impatiens assimilatur Urso, est enim Ursus animal impatiens, & iracundus volens se de singulis vindicare. Unde cum aliquem invaserit, si alius eum tangit, statim primum dimittit, & in alium currit: sed quando capitur, aspectu pelvis ardentis excæcatur: catena ligatur, & & verberibus edomatur. Sic homo impatiens, & iracundus, de singulis iniuriis se vindicare appetit: neque propterea unum inimicum dimittit, quia contra alium bellum suscipiat, sed tanquam pelvis ardens est ira furens, ad quam excæcatur, quia ira oculum rationis perturbat, quem furia, & infamia pœnitus excæcat: sed furiosus est catena ligandus, vel verberibus edomandus.

CAP. LXIX.

In bono peragendo non perseverantes variis similitudinibus Satyris, & Faunis, nec non Leopardo assimilari demonstratur.

Imperseverantes qui bene incipiunt, & in fine deficiunt, similes sunt illis animalibus monstris, quæ satyri dicuntur, sive Fauni: De quibus dicit Isi. quod habent cornua in frontibus, & sunt similes capris in pedibus. Et tale fuit monstrum quod Beatus Anton. invenit in solitudine: & dum interrogaretur quid esset, respondit, Mortalis, sive unus ex accolis eremi: quos errore delusa gentilitas faunos, & satyros colit: quid autem est cornu frontis, nisi robustum principium operis? & quid pes caprinus, nisi finis defectuosus? Ille ergo qui viriliter incipit, sed postmodum ad debitum finem bene incœpta non perducit, quasi satyro monstro similis existit, & tales erant illi, quibus Apost. dixit. *Cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.*

Isid.

Gal. 3.

Item imperseverantes, & impatientes similes sunt leopardo, qui saliendo non persequendo capit prædam, quam si tertio vel quarto saltu non ceperit, præ indignatione desistit, & quasi victus retrocedit. Tales sunt qui non diutius laborando, sed quanto citius obtinendo volunt assequi quod intendunt. Unde si non statim obtinent, & non inveniunt quod volunt, quasi tædio victi, à bene incepto opere retrocedunt, non attendentes quod labor improbus omnia vincit, ut dicit Virgilius. Unde etiam perseverantia orantis obtinet à Deo quod cupit. Luc. *Si perseveraverit pulsans, dabit ei quot erit necessarium.*

Virgil.

CAP.

CAP. LXX.

Chamaleontis natura describitur, cui quidem rationabiliter inconstans homo assimilatur.

INstabilis, & inconstans homo assimilatur Chamæleonti, quæ est bestia parva diverso varietatis colore respersa. Cujus corpusculum ad varios colores quos videt, facilè variatur: nullum enim invenitur animal quod sic recipiat oppositorum sibi colorum mutationes, ut dicit Isid. Sic animus parvus pusillanimitate, vel parvus in virtute, facilè impressionem amoris, vel timoris, vel gaudii, vel doloris, vel tristitiæ recipit, ex omnibus quæ sibi occurrunt: & ideo stabilitatem non habet, quia immutatur & deducitur per varias affectiones. Iacob. *Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.*

Isid.

Iac. 1.

CAP. LXXI.

Invidiæ malum virus, invidiosorumque natura per quamplurimas Indiæ serpentium, Cervi, Vrsi, Sirenis, Salamandræ, Lyncis, Draconis, ac tandem Papilionis similitudines dilucidè aperitur.

INvidi sunt similes quibusdam serpentibus Indiæ, qui statim fugiunt quando vident florere arbores aromaticas, quas etiam corrodere dicuntur ne floreant, eo quod odorem horum sustinere non valeant. Sic invidi prosperitatem proximorum sustinere non possunt, & de ipsorum infortunio gaudent. Eccl. *Laqueo peribunt, qui delectantur in casu justorum.*

Eccl. 27

Item invidi dolent si aliquis utilitatem de bonis eorum capit, etiam de his quibus non indigent: Sunt enim similes cervis, qui quando cornua eiiciunt, abscondunt propter invidiam, & dolere videntur, si aliquis ex illis accipiat medicinam.

Item invidus assimilatur Urso. Nam Ursus cerebrum habet venenosum & ideo eius caput & spatulæ comburuntur, ne gustantes de eius cerebro in ursinam rabiem convertantur: Nulli enim animali est tanta solertia ad malè faciendum sicut Urso, ut Plin. dicit. Sic invidus habet caput venenosum, i. mentem veneno odii, & malevolentiæ infectam. Unde necessarium esset ut uteretur igne charitatis, quæ non æmulatur, & sic nemini noceret. Et ideò nullum vitium facit hominem ita solertem ad malè faciendum & nocendum aliis, sicut invidia. Unde per invidiam diaboli mors intravit in omnes homines. Sap. *invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.*

Plin.

Sap. 2.

Item invidus similis est syrenis, quæ tempestate lætatur, & in sereno tristatur. Sic est invidus, dum gaudet de alterius adversitate, & tristatur de prosperitate.

Item invidus similis est Salamandræ.

Primò ratione temporis. Nam Salamandra, quæ habet figuram similem lacertæ, non apparet nisi in magnis imbribus, & in sereno deficit omnino. Per magnos imbres intellige magnas tribulationes, vel adversitates alicui contingentes. Tunc invidus, & malevolus se manifestat ad insultandum, & nocendum ei, sicut fecit Saul David. Sed in sereno i. dum videt hominem in prosperitate, tacendo deficit, & tristitia consumitur.

Secundo ratione frigoris. Nam tanti est frigoris, ut ignem extinguat, sicut glacies. Sic invidia extinguit ignem charitatis.

Tertiò, ratione oris. Nam ore venenum evomit, s. quandam saniem lacteam, quæ si corpus hominis tetigerit, inde pilos continuè fluere facit. Similiter invidus venenum evomit ore detrahendo, & infamando. Psal. *Venenum aspidum sub labiis eorum.*

Psal. 13.

Item invidus ubi alteri nocere credit, quandoque prodest, & ideo assimilatur Lynci, cuius urina in gemmam pretiosam convertitur, & ipse hoc sciens, & quasi homini invidens, & dolens, si gemmam hanc inveniret dum urinam emittit, eam sub terra abscondit, & tamen fallitur: quia ibi (ut dicit Plin.) in lapidem citius commutatur.

Plin.

Item invidus assimilatur draconi. Nam draco venenum suum habet in lingua, & in felle, dicit enim Plinius, quod ex vi veneni semper lingua ejus erigitur, & ex calore flatus sui aër inflammatur, ut aliquando incendi videatur. Vim habet in cauda, & plus nocet verbere quàm ictu, quicquid autem cauda ligaverit, occidit, rarò dormit, & visum acutissimum habet, unde à remotis prædam suam videt. Similiter homo invidus habet venenum odii in felle, i. interiùs in mente, & in lingua, i. in detractione lingua erigitur ad maledicendum, & superbè loquendum, & ad odia inflammandum, & incendendum. Habet etiam vim in cauda, quia scilicet retrò percutit per occultam detractionem, & occidit per infamationem: rarò dormit, i. rarò quiescit à nocendo & machinando; & habet acutissimum visum circa defectus proximi, ita quod à remotis videt quod de ipso capere possit.

Item invidus homo frequenter unde credit lædere alium, lædit seipsum. Unde est similis papilioni, qui dum lumen extinguere nititur, in flammam irruens, ipse comburitur. Psal. *Convertetur dolor ejus in caput ejus, & in verticem ipsius iniquitas ejus descendet.*

CAPUT LXXII.

Hypocritarum defectus & fallacia, per varias crocodilli panthera, eruca, ac etiam Papilionis similitudines, rectè & appositè patefiunt.

HYpocrita ei, quem lędit, falsam compassionem ostendit, ne ex crudelitate lædere credatur. Unde assimilatur crocodillo, de quo Phisiol. dicit, quod si hominem juxta littus invenit, eum occidit, sed postea eum plorat, & tamen eum devorat. Talis fuit Ismaël filius Hathaniæ, de quo habetur Hier. quod cum amicis Godoliæ, quem ipse occiderat, incedens & plorans ibat, & tamen etiam illos, cum quibus sic ibat, occidit, ut dicitur ibidem.

Item hypocrita vel hæreticus assimilatur pantheræ, quam propter pulchritudinem exterioris pellis, vel varietatem colorum, & odorem, quem ex ore emittit, omnia animalia solicitantur videre, sed torvitate capitis deterrentur: unde ipsa caput occultat, & dum ei animal appropinquat, ipsum accipit & manducat, sic propter apparentiam exterioris sanctitatis, & varia spiritualia opera, quæ hypocrita vel hæreticus exteriùs prætendit, & aliquando propter famam doctrinæ, quæ est ut odor oris, multæ devotæ & simplices personæ desiderant eum videre, vel ei adhærere, quibus ipse caput suæ malitiæ, id est, malignam intentionem, vel corruptam fidem à principio abscondit. Sed cùm ei aliquis credendo familiariter adhæserit, tunc ipsum decipiendo capit & manducat, i. eum sibi incorporat, hoc est, corrumpendo assimilat.

Item hypocrita assimilatur erucæ: Eruca enim est vermis noxius, quia in foliis olerum crescens pampinos, fructus, frondes & flores corrodit. Unde ab eradendo dicta est eruca, ut dicit Isidor. Sic quoque hypocrisis vitium omnem fructum spiritualem & bonum hominis destruit, scilicet & florum, i. affectionum & frondium, i. locutionum & fructuum, id est, operationum: quia in omnibus intendit hypocrita solum humanum favorem. Secundò, quia est vermis ingeniosus, scilicet, ad se conservandum contra temporis asperitatem: nam sicut dicit Plin. Eruca extremitatibus arborum consumptis, foliis & fructibus, texit de suis visceribus telas more aranearum, quibus se per totam hyemem involvit, custodiens pestiferum semen suum. Egerit enim quædam ova, de quibus in vere erumpentibus gemmis nascitur multa proles. Sic etiam homo hypocrita instante hyeme, i. asperitate alicujus adversitatis vel tribulationis, de visceribus suis, i. ex propriis & occultis malitiis suis texit telas, i. ordinat mirabiles, & astutas vias, quibus se involvere, i. cooperire & defendere possit. Et in talibus viis se involvens, i. cooperiens custodit pestiferum semen suum, id est, malignum affectum, Et egerit quædam ova, id est,

Isid.

Plin.

facit quædam secreta opera, ex quibus quandoque oriuntur mala multa.

Tertiò, quia est vermis maculosus: Est enim eruca mollis & saniosa, diversis coloribus distincta, de nocte lucens ut stella, in die deformis apparens. Sic hypocrita est mollis, id est, delitiosus, vel mollis, id est, cedens tentationibus: Molle enim tangenti non resistit, sed cedit.

Item est saniosus, id est, putredine peccatorum, sive humore luxuriæ plenus, & diversis coloribus, id est, vitiis, sive malitiis maculatus, vel diversis coloribus, id est, diversis ostentationibus sanctitatis tinctus, quia multis modis conatur apparere bonus. Sed licèt de nocte, i. obscuritate præsentis vitæ luceat ut stella, scilicet per claritatem famæ, vel exterioris apparentiæ, tamen adveniente die mortis, sive die claritatis divini judicii, in quo illuminantur abscondita tenebrarum, & manifestantur consilia cordium, tunc deformitas ejus patebit.

Quartò, quia eruca est vermis quasi monstruosus in transformando se. Nam ad modum bombicis sericum facientis formam mutat, & se reptilem in volatilem transformat: Alas enim tenues & latas suscipit, quibus volitando in aëra se extollit, & quot colores in corpore habet, tot in alis ostendit. Et tale volatile papilio vocatur, ut dicit Isid. Et ideò, ut ipse dicit, ex erucis papiliones fiunt, & ex papilionum stercoribus erucæ iterum generantur, & quando volant minus noxia sunt, quàm quando reptant: Tunc enim eruca accipit formam volatilem, sive papilionis, quando hypocrita ascendit ad gradum prælationis. Tunc enim ad modum bombycis sericum facientis aliam formam assumit, quia ad modum sancti viri multa bona se facturum prætendit: Alas tenues & latas suscipit, quibus in aëra se extollit, quia quædam opera, quæ apparenter videntur mira, sed existenter sunt valdè debilia, inchoat & assumit: quibus jactanter se elevat, & in regimine magnificat. Et sicut ex erucis papiliones fiunt, quia sic ex hypocritis superbi & vanè gloriosi exeunt, ex quorum stercore, id est, temporali gloria; quia *viri peccatoris gloria vermis & stercus est*, ut dicitur Macha. iterum generantur erucæ, quia scilicet alii ambitiosi videntes hypocritarum temporalem gloriam, sequi conantur etiam eorum fictam vitam; sed in hoc minus noxii sunt hypocritæ volantes, quàm reptantes; quia minùs latet eorum hypocrisis in statu dignitatis. Nam principatus ostendit virum, & quantò hypocrisis est minus occulta, tantò minus est noxia.

Item in statu dignitatis hypocrita sibi magis cavet, ne perdat nomen vel honorem sanctitatis.

Isid. — 1. Mac. 2.

CAPUT LXXIII.

Iræ damna, iratorumq; prava natura aperta monstratur, quibus Apri, Canes rabidi, cyrogryllique per plures eorum similitudines naturales jure comparantur.

IRa impellit frequenter hominem ad pericula mortifera, propter appetitum vindictæ. Unde iracundus est similis apro; i. sylvestri porco. Qui (secundùm Avic. & Pli.) est animal sævum, & tantæ feritatis, ut mortem parvipendat, contra ferrum venatoris intrepidè se opponat, immò ferro confossus vires contra vulneratores suos resumit, & ipsos cum cultris suis invadit. Sic homines frequenter (ut se de inimicis vindicent) ex ipsa ira periculum mortis parvipendentes etiam in tela ferrea se immittunt intrepidos, neque vulnerati refugiunt, sed majore furore in suos vulneratores insurgunt. Jo. *Virum stultum interficit iracundia.* Mach. *Fera bellua iram gerens.*

Iob. 5. — 1. Mac. 4.

Item iracundus similis est cani rabido, qui semper solivagus, ipsum enim alii canes fugiunt tanquam pestem, vadit tanquam cadendo ut ebrius, & currit aperto ore lingua pendente, & saliva defluente, oculos habet rubicundos, quos licèt ferat apertos, in omne tamen objectum impingit, ac si cæcus esset, contra omnem

rem

rem pugnat, & contra umbram suam latrat. Et dicit Constantinus, quòd canis est calidus & siccus, cui nigra cholera dominatur, quæ dum corrumpitur, canis in rabiem vertitur. Similiter etiam homo iracundus est solivagus, quia nec amicum, nec socium potest sustinere, propter quod dicitur. *Noli esse amicus homini iracundo.* Meritò ab omnibus fugiendus est tanquam pestis, quia nemini parcit. Item aperto ore currit, quia verba maledicta proferre non desinit, Unde ei lingua extra os pendet, quia eam cohibere non potest: totum enim spiritum suum profert stultus, cui saliva sapientiæ seu discretionis defluit, quia si quid sensus habet iratus, ex furia totum perdit. Oculos autem ad literam rubicundos habet propter fervorem sanguinis, qui vaporaliter ascendit ad faciem & ad oculos hominis irati: Est enim ira naturaliter ebullitio sanguinis circa cor (ut Damas. dicit) propter inflammationem spirituum visibilium. Sed quasi cæcus in omne, quod audiendo vel videndo sibi resistit, impingit: nam in omni verbo, vel risu, vel alio gestu offenditur, & ideò contra omnia, quæ audit vel videt, repugnat; & apud seipsum etiam, solus existens murmurat, & sic ad modum rabidi canis contra umbram suam latrat, maximè autem tunc in rabiem faciliter accenditur, quando nigra cholera, id est, melancholia corrumpitur; quia quando est in aliqua accidia vel melancholia homo iracundus, tunc ex levi causa accenditur in furiam, quia tunc est maximè pronus ad iram ex conceptione vel imaginatione alicujus rei contristantis. Justè ergò debet homo conari, ne ab ira superetur, ex qua tanta rabies oritur. Job. *Non te superet ira.*

Prov.22.

Damas.

Item iracundus vel impatiens, cùm aliquod contrarium occurrit, etiam quod benè fecerat, destruit. Unde similis est Cyrogryllo, qui est idem quod Hericius, excepto quod est major. Iste ex vinea vel arbore uvas vel poma dejicit, & super ea volvens se, pinnulis infigit, & in ore semper unum assumit, sed dum ea ad nidum portat, si aliquid ei exciderit, iratus omnia excutit, & iterum ad arborem, ut se oneret, redit.

Item irati quæcunque faciunt, dum sunt in impetu iræ, communiter, & ut plurimum, faciunt defectuosè. Cujus exemplum naturale est, quia animalia iracunda pariunt fœtus imperfectiores, sicut canis catulos cæcos, & ursus parit frusta carnis per lineamenta indistincta, quæ fovet sub axilla, sicut gallina ova, quibus lambendo induit debitam formam. Similiter iratus in ipso suo impetu facit opera cæca, rationis consilio non præventa, & iterum opera confusa & inordinata, nisi postea per mansuetudinem sapientiæ reparentur & formentur. Et ideò benè Senec. dicit: Nihil tibi liceat, cùm irasceris.

Senec.

Item iracundi homines similes sunt quibusdam animalibus, de quibus Arist. dicit, quòd movent cornua sicut auriculas, & sunt in regione Aufragæ, quæ (sicut dicit Avicenna) fuit regio ipsius Aristot. est enim in eis conjunctio cornuum magis cum cute quàm cum osse. Similiter iracundi, qui quolibet verbo audito contrario statim moventur ad lædendum. Et qui isti sunt, movent cornua sicut aures: aures enim ad audiendum, & cornua sunt ad percutiendum in eis æquè parata, & furor talium sic subitò erumpens non habet misericordiam, secundùm illud Prover. *Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor.*

Arist. de anim.

Avicen.

Pro.27.

CAPUT LXXIV.

Hominem secundùm exteriora non esse nec in bonum, nec in malum omninò judicandum, minimumque peccatum fore fugiendum. Hœdi: Tyrique serpentis exemplo confirmatur.

Judicandum non est de homine secundùm apparentiam sensus exteriorem. Nam hœdus quoad tactum pellem habet sive pilum agno asperiorem, & tamen carnem habet meliorem, & præcipuè masculus, cujus carnes sunt optimæ & suavissimæ propter suam temperiem. Sic in hominibus aliquando ille, qui videtur hispidus & despectus exteriùs, est optimus interiùs: unde Joan. *Nolite judicare secundùm faciē.* Non solùm autē in bonis, sed

Ioan.7.

sed etiam in malis hujusmodi judicium fallit, quia frequenter, qui in apparentia minor est, in malitia est major. Nam Tyrus est serpens in apparentia parvus, & tamen in veneno magnos serpentes excedit. Unde invenitur Tyrus parvus (sicut ait Aristot.) quem magni serpentes timent & fugiunt, & habet talis Tyrus pilos. Invenitur etiam Tyrus, contra cujus morsum nullum est remedium. Sic malum vel peccatum debet homo timere quantumcūq; videatur modicum. Apost. *Modicum fermentum totam massam corrumpit.*

Arist.

1. Co. 5.

CAPUT LXXV.

Peccata vitiorumq; pruritus, per pœnitentiæ lachrymas facillimè ablui. Elephantium naturali proprietate probatur.

LAchrymis pœnitentiæ peccata abluere elephantes docent, qui (secundùm Plin.) in nova luna gregatim conveniunt, & in flumine se abluunt, & sic ad locum suum redeunt. Tunc autem quasi apparet nova luna, quando supervenit hominibus aliqua mutatio, sive adversitas nova, & tunc more elephantorum debent ad aquas doctrinæ sive prædicationis gregatim confluere, & in flumine pœnitentiæ & lachrymosæ compunctionis peccata sua lavare, ut peccatis amoris amoveantur flagella. Etiam tunc gregatim ad aquas currunt, quando processionaliter ad divinam misericordiam impetrandam cum Litaniis & orationibus vadunt. Quod etiam fieri debet adveniente nova luna, i. novæ adversitatis mutatione. Et cùm elephantes taliter vadunt, & juvenes suos in eundo, & redeundo ante se etiam ire faciunt, quos custodiunt & instruunt ad similia facienda. Et sic in supradictis debet fieri etiam ab hominibus in pueris & in juvenibus eorum, Joël. *Congregate parvulos, & sugentes ubera*: unde & Christus cùm esset xij. annorum, fuit ductus cum aliis ad festa in Hierusalem. Item lachrymarum luctus extinguit vitiorum pruritus, sicut aqua marina vel salsa extinguit pediculos, sic aqua lachrymarum cum sale discretionis, & aceto compunctionis extinguit pruritus vitiorum & specialiter carnis. Psalm. *Contribulasti capita draconum*, i. pruritus, seu principia tentationum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Plin.

Joël. 2.

Luc. 2.

Psal. 73.

CAPUT LXXVI.

Humanas leges magni viri facilè transgrediuntur: quod similitudine Aranearum telæ jure optimo fulcitur.

LEges humanæ (ut dicit Anatarsis) similes sunt telis aranearum: quia in eis parva quidem & imbecillia animalia involvuntur & capiuntur, ut muscæ & hujusmodi: sed magna & potentia, ut aves, & hujusmodi, eas optimè transeunt & dirumpunt, sic magni transgredientes legem non puniuntur, sed solùm imbecilles & parvi.

CAPUT LXXVII.

Onagri in eorum sitis tolerantia, patienter debitas pœnas sufferre nos erudiunt.

LOnganimiter & patienter tolerare defectum & pœnam, quousque sit tempus congruum sublevationi & impletioni, onagri nos docent: quia est animal valdè impatiens sitis, diu expectat, quousque potum inveniat sibi aptum. Cupidi autem tanquam sitientes, & impatientes sitis, quærunt impleri aquis turbidis & immundis, i. temporalibus divitiis, quæ & animæ quietem turbant & scientiam maculant, nec auferunt eis sitim. Sed sancti viri tanquam onagri patienter expectant, quousque veniant ad illum fontem vitæ, ubi erit plena satietas. Psalm. *Expectabunt onagri in siti sua.*

Ps. 103.

CAPUT LXXVIII.

Luxuriæ damna quamplurima, luxuriantiumq; natura atq; defectus, per naturales Hirci, Boracii, Elephantis, & denique Tineæ proprietates & similitudines clarè cognoscuntur.

LUxuriosi assimilantur hircis.

Primò, ratione lasciviæ; quia hircus,

Isid. cus, (secundùm Isid.) est animal lascivum, & fervens ad coitum. Sic luxuriosi lascivi sunt, & fervent ad opera lubrica. Hier. *Ollam succensam ego video à facie Aquilonis.* Facies Aquilonis, quam videbat propheta, est suggestio malogni spiritus, succendens ollam, i. carnem, in qua fervescit aqua carnalis concupiscentiæ.

Secundò, ratione petulantiæ: quia hircus (ut Isid. dicit) est animal petulcum. Isid. Unde ejus oculi ad libidinem in transversum respiciunt. Sed luxuriosi habent respectum transversum & impudicum, repræsentantem impudicum animum, quia (sicut dicit Aug.) impudicus oculus impudici cordis est nuntius. Ag. in Re.

Tertiò, ratione infamiæ: quia hirci sunt fœtidi, & sic luxuriosi fœtent per infamiam. Unde Dominus super Sodomam pluit sulphur & ignem: quia in peccato carnis ardet ignis concupiscentiæ, & fœtet sulphur infamiæ. Quartò ratione inhærentiæ, quia sc. hoc vitium incorrigibilius inhæret (sicut dicit Democritus & refert Plin.) quod hircus nunquam est sine febre: Est enim hircus tantæ caliditatis, ut adamantem, quem neque ferrum, neq; ignis domare potest, ejus cruor calidus molliat, ut dicit Isid. Unde patitur febrem continuam: & sic quidam tam lubrici sunt, ut semper sint in æstu malæ concupiscentiæ. Sed attendendum, quod cornu hirci adustum dicitur fugare serpentes: Cornu ergò hirci, est vigor corporis luxuriosi, quod si aduratur igne afflictionis, recedunt serpentes i. venenosæ tentationes carnis. Democ. Isid.

Item ejus fel dicitur clarificare visum, quia amaritudo & tribulatio carnis interdum visum aperit animæ, & claritatem reddit.

Item luxuriosus assimilatur porco. Primò, quia porcus quasi spurcus est dictus, quia in spurcis & fœtidis semper quiescit. Sic luxuriosus in spurcitiis & fœtoribus carnalium peccatorum quiescit, unde Here. *Moab requievit in fœtoribus suis.* Hie. 48. Secundò quia porcus nascitur dentatus (ut dicit Plin.) dentes peccatorum, quibus mentem detinent, sunt delectationes quæ ab ipsa sui origine sive radice insunt peccato luxuriæ, sc. in ipsa cogitatione. Non sic autem est de peccato iræ, quæ potiùs habent pœnam, nisi in fine, sc. quando se iratus vindicat. Tertiò, quia porcus amisso oculo citò moritur. Sic quia oculus impudicus & vagus est incitamentum & fomentum luxuriæ, amoto ejus vitio luxuria faciliter cessat. Job. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.* Quartò, quia porci volutati in luto, plus jacent in latere dextro, quàm in sinistro, quia sc. plus jacet homo in luto luxuriæ, dum est in dextro prosperitatis, quàm in sinistro adversitatis, *quia malitia unius horæ oblivionem facit luxuriæ*, ut dicitur Eccl. Iob. 31. Eccl. 11.

Item luxuriosus assimilatur boraci, i. e. rubetæ, quæ est genus ranæ venenosum: Hæc enim oculos habet quasi igneos, & tantò est pernitiosior, quantò ejus aspectus est ardentior. Aspectum solis odit, & tenebras quærit. Herbas dulces diligit, & earum radices comedit, sed comedendo eas inficit. Et ideò in hortis ruta inimica ei plantari consuevit. Loca fœtida & fimosa diligit, & odorifera odit, unde fugit dum vinea florere incipit. Sic similiter luxuriosus quasi habet oculos igneos, igne sc. interioris concupiscentiæ inflammatos, & quantò oculus ardentior, tantò animus deterior in concupiscendo, 2. Pet. *Oculos habentes plenos adulterii.* Hic ad literam lucem odit, & tenebras quærit, quia *oculus adulterii observat caliginem*, Job. *Vel odit aspectum solis*, i. manifestationem peccati sui, *& quærit tenebras*, id est, occultationem. Herbas dulces diligit, i. delectationes voluptatis, quæ dulces sunt carni, & radices earum comedit, id est, cogitationibus earum interioribus pascitur: quia si eas opere implere non potest, saltem in corde revolvit, & ita sibi ipsi fœtidas & immundas cogitationes gignit. Sed si ruta, i. aliqua amara tribulatio ibi plantari posset, tales infectiones cessarent. Diligit etiam luxuriosus loca fœtida & fimosa, id est, inhonesta & infamia, ut lupanaria, & hujusmodi: honesta autem loca & consortia odit & fugit. Et 2. Pet. 2. Iob. 24.

ideò ubi vineam pœnitentiæ florere videt, non appropinquat, sed fugit & elongatur. Unde notandum, quod luxuriæ sive concupiscentiæ fervor extinguitur afflictione duræ pœnitentiæ. Cujus adhuc exemplum apparet in borace sive rubeta. Tradunt enim auctores (ut dicit Plin.) quod in dextro latere rubetæ est os occultum, quod in aquam ferventem missum subitò fervorem facit stare, nec osse in ea stante potest ultra fervere. Et dicunt illud quartanam fugare. Quasi verò rubeta est humana vita, cujus latus sinistrum est status culpæ, sed dextrum est status pœnitentiæ. In hoc latere est os, i. dura afflictio carnis, quæ debet operari, i. non ad ostentationem fieri, ut faciunt hypocritæ. Hæc extinguit fervorem aquæ, id est, ardorem concupiscentiæ, & fugat quartanam, i. luxuriam, quæ quadrupliciter ardet, sc. in cogitatione, in affectione, in aspectu & in tactu.

Item gulæ vel luxuriæ vitium dominatur in magnis & potentibus viris, quia per voluptatem carnis maximè eos diabolus vincit. Sicut Unicornis cum Elephante sæpè bellum gerens, cùm elephantem in ventrem percutit, eum prosternit. Habet enim Elephas mollem ventrem. Per unicornem intelligitur diabolus, cujus cornu significat potestatem sibi à Deo permissam ad tentandum, vel ad persequendum homines. Hic elephantes, id est, magnos viros, & in dignitatibus constitutos præcipuè percutit in ventre, quia per vitia, quæ ad ventrem pertinent, scilicet per gulam, & per luxuriam eos vincit, ad quæ ipsi potissimum sunt molles, id est, proni propter delitias, qui bus continuè utuntur, & propter libertatem quam habent. Unde Philosophus dicit, quod multi eorum qui sunt in potestatibus constituti, similia pati videntur Sardanapalo, sc. qui fuit Rex Assyriorum totus lubricus & luxuriosus, & delitiosus. *Arist. in Ethy.*

Item luxuriosus assimilatur tineæ. Est enim tinea vermis vestis, sic dicta, eò quod vestem teneat, & tamdiu ei insistit, quousque eam corrodat. Quid autem est vermis vestimenti nisi vitium carnis, quod propter delectationis insatiabilitatem appetitui hominis tamdiu inhæret, ut ipsum omni bono evacuet? Unde luxuria, sicut dicitur Job. *Est ignis usque ad consumptionem devorans, & omnia eradicans genimina.* *Iob 31.*

CAPUT LXXIX.

Quemadmodum Domini matrem diligere ac venerari debeant peccatores, ut recreentur, insigni catulorum canum exemplo explanatur.

MAriam matrem Domini diligere, & quærere debent etiam peccatores, & ad eam recurrere sicut ad matrem misericordiæ. Nam & canum catuli matrem diligunt, & adhuc cæci, voce & odore agnoscunt, mammas quærunt, & dentium acumine comprimentes, uberibus lac effundere cogunt: quando verò esuriunt, querula voce materna ubera petunt. Sunt autem velut canum, id est, dæmonum catuli homines peccatores, qui diaboli, non naturâ, sed imitatione & malitia, sunt filii. Hi tamen misericordiæ matrem revereri debent, & diligere, quia ipsa peccatores non desinit adjuvare. Et licèt ipsi sint intùs cæci, ut ipsius virginis bonitatem & gloriam non videant contemplando, voce & odore tamen eam cognoscere debent, & audire vocem ipsius vocantis & dicentis: *Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.* *Eccl. 24.*

Item odorem ejus attrahere. De quo ipsa dicit. *Ego quasi vitis fructificavi odorem suavitatis* Et iterum, *sicut cynamomum & balsamum.* &c. Vel dicunt agnoscere ejus vocem in verbis, ut cùm dicit, *Magnificat anima mea Dominum.* Similiter in aliis verbis ipsius, quæ in Evangelio leguntur; quæ omnia salubriter nos erudiunt. *Eccl. 24.* *Luc. 1.*

Item debent agnoscere ejus odorem exemplis, quæ nobis reliquit omnium virtutum. Debent quærere ejus mammas. Habet enim unam mammam ad exhibendum lac gratiæ, scilicet justis: & aliam ad exhibendum lac misericordiæ, scilicet peccatoribus. Ideò mater gratiæ dicitur. Et etiam acutis dentibus, i. importunis ora-

orationibus premere, ut uberibus eis subveniat. & si esuriunt, i. si ex animo appetunt suæ salutis remedium, quærula voce, i. dolorosa confessione & oratione debent præfata ubera sæpiùs postulare. Prov. *Ubera ejus inebrient te in omni tempore.*

Prov. 5.

CAPUT LXXX.

Hyena sæva natura, variabilis, & monstruosa, cui mors comparatur, quove pacto eamet quoad culpam & quoad pœnam in hominem intraverit, mortisque meditatio quantum prosit, aperitur.

MOrs assimilatur cuidam animali, quod dicitur Hyena, quæ habet viperæ collum, elephantis dorsum, fingit voces hominum, in quantitate & voracitate repræsentat lupum, in pilis colli equum, & variat, ut dicitur, sexum, quia nunc masculus, nunc fœmina eadem invenitur. Sic mors assimilatur viperæ propter celeritatem, quia frequenter moriuntur homines inopinatè, & ante tempus, præcipuè per mortes violentas, sicut accidit viperæ, cui cùm tempus pariendi advenerit, filii non expectantes naturæ operationem, ejus latera rodunt, & cum matris interitu exeunt. Sic & multi dirumpuntur per mortem ante tempus, sc. senectutis & mortis naturalis. Elephanti verò assimilatur propter bellicositatem, quia elephas est animal aptum ad bellum, sed bellum sive pugna mortis est maxima: Est enim ibi pugna naturæ, quæ per morbum dissolvitur. Est etiam ibi pugna animæ, quæ exire de domo propria, & in regionem sibi ignotam ingredi compellitur. Est etiam ibi pugna conscientię, quę supra se habet judicem iratum, si sit homo peccator, & intra se peccatorum remorsum, & sub se infernum præparatum, & juxta se adversarium truculentum, & venire terribile est ad tale judicium, sive ad talem pugnam. Vocem autem hominis fingit propter fallacitatem, fallit enim hominem propter incertitudinem, nescit enim homo finem suum. Lupo assimilatur propter voracitatem: homines enim devorat, & nunquam satiatur. Collum equi habet propter refrenabilitatem, quia imponit frænum & terminum nequitiæ humanæ. Sexum autem variat, quia nunc fœminas, nunc masculos asportat. Reg. *Omnes morimur, &c.*

2. Reg.

Item mors tam naturæ quam culpæ intravit in hominem procuratione & tentatione serpentis antiqui, i. diaboli. Cujus signum est, quia sicut dicit Hypo. de medulla spinæ hominis mortui serpens nascitur, quod quidem (ut dicit Isid.) meritò accidit, ut sicut per serpentem mors hominis evenit, sic per mortem hominis serpens de ipso procederet moriturus. Sap. *Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum.*

Hypo.

Sap. 2.

Item mortis memoria facit hominem citiùs & faciliùs à mundo, vel peccato exire, & ideò assimilatur illi herbæ, quæ dicitur dracontea, quam cervæ, quia difficulter pariunt, comedunt, ut faciliùs fœtus exeat: Est enim quasi in ventre fœtus, homo in peccato positus, vel in mundanis involutus, qui difficulter educitur, nisi mortis timore impellatur. Unde mortis meditatio & timor faciunt faciliter egredi de ventre mundi, vel peccati. Facilè enim contemnit omnia, qui semper se cogitat esse moriturum, sicut Hieronym. dicit. Et iste egressus est sicut partus, qui fit dolore pœnitentiæ. Joan. *Mulier*, i. gratia, *cùm parit* sc. novum hominem in justitia, *tristitiam habet*, sc. pœnitentiæ, & hæc tristitia facit eum egredi de peccato, quod dimittendum impellit memoria mortis. Eccl. *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.*

Joan. 16.

Eccl. 7.

Item memoria mortis cum compunctione cordis resistit veneno tentationis carnalis. Sicut cinis scorpionis potatus in vino remedium est homini percusso ab eo. Quasi percussio scorpionis est ipsa tentatio carnis: Scorpio enim ante palpando incedit, & retrò cauda ferit: & sic caro primò delectat, postea cruciat, ergò homini à scorpione percusso, i. à carne tentato, remedium est cinis scorpionis cum vino. Quid enim est cinis scorpionis, nisi resolutio carnis, quæ cum vino compunctionis potata, id est, attento animo considerata, liberat à venenosa punctura scor-

scorpionis, id est. venenosa tentatione carnis: Aug. Nihil sic revocat à peccato, quàm frequens mortis meditatio.

Aug. li. exhor.

CAPUT LXXXI.

Animantia in veteri lege ad esum concessa, ac etiam prohibita, quæ mentis munditiam seu immunditiam signare videntur, manifestantur: ac cur à Deo id factum sit, rationes assignantur.

MUnditia mentis signatur in munditia illorum animalium, quæ concessa sunt ad esum in lege Moysis. Dicitur Levi. *Omne quod habet divisam ungulam, & ruminat de pecoribus, comedetis. Quod autem ruminat, & habet ungulam, sed non dividit eam, sicut camelus, non comedetis. Cyrogryllus, qui ruminat, ungulamq; non dividit, immundus est. Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed ungulam non dividit. Et sus, qui dum ungulam dividit, non ruminat; horum carnibus non vescemini.*

Levi. 11.

Item dicitur in eodem: *Omne de volucribus, quod graditur super quatuor pedes, abominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat super quatuor pedes, sed habet longiora retrò crura, per quæ salit super terram, comedere debetis, ut est brucus in genere suo, & atracus atque ophiomachus atque locusta, singula juxta genus suum.* Ubi nota, quod animal, quod ruminat & findit pedes, i. ungulas, conceditur ut mundum, ut dicit Aug. ex quadam significatione. Quia, sc. fissio ungulæ signat distinctionem duorum testamentorum, vel Patris & Filii, vel duarum naturarum in Christo, vel discretionem boni & mali. Ruminatio autem signat meditationem scripturarum & sanum intellectum earum. Cuicunq; autem alterum illorum deest, spiritualiter immundus est, & ideò prohibetur tanquam animal immũdum, quod altero illorum caret. Volatilia verò & quadrupedia, quæ crura posteriora longiora habent, ut saltare possint, comeduntur. Alia verò quæ magis terræ adhærent, prohibentur; quia illi qui abutuntur doctrina quatuor Evangelistarum, ut per eam in altum non leventur, immundi reputantur.

Aug.

CAP. LXXXII.

Muneribus sæpè Iudices, seu Principes placari ac corrumpi, Catuli exemplo probatur.

MUnera mitigant animum judicis & prælati, & frequenter corrumpunt: nam aliquando catulus latrãs currit contra aliquem, ut videatur eum mordere, sed si projiceret ei unum frustum panis, acciperet & sileret. Sic aliquando prælatus aliquis venit ad aliquem subditum cum tanto latratu, ut videatur eum velle devorare, sed ille projicit eidem unam marcam argenti, & aufert ab eo loquelam. Eccles. *Xenia & dona excæcant oculos judicum, & quasi mutus in ore avertit correptiones eorum.*

Eccl. 20.

CAPUT LXXXIII.

Per Cameli nominis interpretationẽ, ejusque naturam, libenter obedientiam, seu pœnitentiam fore à fidelibus subeũdam, paucis demonstratur verbis.

OBedientiæ vel pœnitentiæ opus humiliter suscipere, & patienter portare cameli nos docent. Nam cameli (ut dicit Isid.) vocabulum à græco nomine sunt sortiti, eo quod quando onerantur, se inclinantes coram hominibus, humiliantur, & super genua incurvantur. Came enim græcè humile, vel breve dicitur Latinè. Sunt enim animalia ad onera apta, & ad portandum mansueta. Sic ergò debet homo onus obedientiæ à superioribus injunctum pœnitentiæ impositæ humiliter suscipere, & mansuetè & patienter illud ferre. Unde etiam de malis prælatis subditis dicitur. *Quacunque dixerint vobis servate & facite.*

Isid.

Matt. 23.

CAP.

CAPUT LXXXIV.

Tria ſacrificiorum genera veteris legis, nec non animalia in his ſacrificiis oblata, rerumque modus ac ſignificatio declarantur: quibus omnibus modus vero Deo ſe dedendi aperitur.

OFferre ſe debet homo ad Dei ſervitium, eo modo quo animalia in lege Moyſis offerebantur in ſacrificium. Fiebat enim triplex genus ſacrificiorum. Nam quoddam erat quod comburebatur. Unde dicitur holocauſtum, quaſi totum incenſum. Hujusmodi enim ſacrificium offerebatur Deo ad reverentiam majeſtatis illius, & ad amorem bonitatis illius, & conveniebat perfectorum ſtatui in impletione conſiliorum: & ideò totum comburebatur, ut ſicut totum animal in vapore ſurſum aſcendebat, ita etiam ſignaretur totum hominem & omnia, quæ ipſius ſunt, Deo Domino eſſe ſubjecta, & ei eſſe offerenda.

Aliud erat ſacrificium pro peccato, quod offerebatur ex neceſſitate remiſſionis peccati, & conveniebat ſtatui pœnitentium in ſatisfactione peccatorum, quod dividebatur in duas partes. Nam una comburebatur, alia verò cedebat in uſum ſacerdotis ad deſignandum, quod expiatio peccatorum fit à Deo per miniſterium ſacerdotum, niſi quando offerebatur pro peccato totius populi, aut ſpecialiter pro peccato ſacerdotis, tunc totum comburebatur: Non enim debebant in uſum ſacerdotum venire ea, quæ pro peccatis eorum offerebantur, ut nihil peccati in eis remaneret, & quia hoc non eſſet ſatisfactio pro peccato. Si enim cederent in uſum eorum, pro quorum offerebantur peccato, idem videretur, ac ſi non offerrentur.

Tertium ſacrificium vocabatur hoſtia, quæ offerebatur Deo, vel pro gratiarum actione, vel pro ſalute & proſperitate offerentium ex debito beneficii accepti, vel accipiendi. Et convenit ſtatui proficientium in impletione mandatorum. Et iſtud dividebatur in tres partes: Nam una pars incendebatur ad honorem unius Dei: Alia pars cedebat in uſum Sacerdotum. Tertia verò pars in uſum offerentium, ad deſignandum, quod ſalus hominis procedit à Deo dirigentibus miniſtris, & cooperantibus ipſis hominibus qui ſalvantur. Hoc autem generaliter obſervabatur, quod ſanguis & adeps non veniebat in uſum ſacerdotum, neque in uſum offerentium. Sed ſanguis offerebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei, adeps autem adurebatur in igne. Prohibebatur autē eſus ſanguinis ad hoc, ut horrerent humani ſanguinis effuſionem. Unde dicitur Gen. *Carnem cum ſanguine non comedetis: ſanguinem enim animarum requiram.* Uſus verò adipum prohibebatur eis ad vitandum laſciviam. Unde dicitur Ezech. *Quod craſſum erat, comedebatis.* Vel per hoc ſignificabatur effuſio ſanguinis Chriſti & pinguedo charitatis, per quam ſe obtulit pro nobis. De hoſtiis autem pacificis, cedebant in uſum ſacerdotum pectuſculum, & armus dexter, ad excludendum quandam divinationis ſpeciem, quæ vocabatur ſpatulamantia, quia ſcilicet gentiles in ſpatulis animalium immolatorum divinabant, & in oſſe pectoris, & ideò iſta offerentibus ſubtrahebantur. Per hoc etiam figurabatur, quod pectus, quod eſt tegumentum cordis, & etiam fortitudo ad ſuſtentandum Deo ſerviet, quod ſignificatur per armum dextrum. Et nota, quod qui non poterat habere animal quadrupes, ſaltem debebat offerre farinam vel ſpicam. Cujus figuralis ratio fuit, quia panis ſignificat Chriſtum, qui eſt panis vivus. Qui quidem fuit, ſicut in ſpica, in ſtatu legis naturæ; ſed in fide patrum fuit ſicut in ſimila; in doctrina verò legis & prophetarum ſicut in paſta; fuit autem ſicut panis formatus poſt humanam naturam aſſumtam. Coctus in igne, id eſt, formatus à Spiritu ſancto in clibano uteri virginalis. Qui etiam fuit coctus in farragine, per labores, quos in mundo ſuſtinuit, in cruce verò velut in craticula aduſtus. Similiter etiam omnis alia oblatio, quæ fiebat, Chriſtum aliquo modo figurabat, ſive eſſent de terræ naſcentibus, quæ ſunt

Gen. 9.
Ezec. 14.
Ioan. 7.

in cibum, ut panis; sive in potum, ut vinum; sive in condimentum, ut oleum & sal, sive in medicamentum, ut thus, quod est aromaticum, & consolidativum: Nam per panem figurabatur caro Christi, per vinum sanguis ejus, per quem redempti sumus, per oleum gratia Christi, per sal ejus scientia, sed per thus oratio. In offerentibus autem panis azymus significabat sinceritatem & veritatem vitæ. In sale verò designabatur discretio sapientiæ, vel mortificatio carnalis concupiscentiæ. Thus autem offerebatur, ad designandum devotionem mentis, quæ est necessaria offerentibus, etiam ad designandum odorem bonæ famæ. Nam thus & pingue est & odoriferum. In sacrificio verò zelotypiæ thus non offerebatur, quia zelotypia non procedit ex devotione, sed ex suspicione.

CAPUT LXXXV.

Occasiones peccatorum esse à nobis removendas, Elephantium exemplo, Christique precepto admonemur.

OCcasione peccatorum & tentationum debet homo abscindere, sicut faciunt Elephantes dentibus suis. Nam Elephas duos dentes habens eburneos, quando à venatoribus premitur, simul ambos percutit & confringit, ut dum ebur perditur, non eum ampliùs persequuntur: Hanc enim periculi sibi sentiunt esse causam. Similiter nos docuit Dominus etiam, quæ chariora nobis sunt, abscindere, ne sc. per illa periclitemur in anima. Matt. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Poëta:

Matt. 9.

Ferre minora volo, ne graviora feram.

CAPUT LXXXVI.

Cur bona opera sint à fidelibus secretò facienda, Elephantis similitudine declaratur.

OCcultare bonum opus, ne illud diabolus per inanem gloriam rapiat, elephas docet, qui in aqua, vel sylva pariens, ubi parit, ibi fœtum dimittit, propter dracones, qui eis insidias ponunt. Sic qui bonum opus facit, sive in aquis pœnitentiæ, vel sapientiæ; vel in sylva, i. in solitudine contemplativæ vitæ, si non vult à draconibus, i. dœmonibus insidiantibus illud rapi, sicut in occulto illud facit, ita non exigente necessitate occultum illud teneat, & non in publicum per ostentationem adducat Matth. *Ne videaris hominibus jejunans, sed patri tuo, qui est in abscondito.*

Matt. 6.

CAP. LXXXVII.

Quemadmodum divina officia sint à Religiosis dicenda, omniaque bona opera perficienda: ac æquinoctium unde ortum habuerit, & denique cornuum animalium variatio ac significatio scitè enucleatur.

OFficium Ecclesiæ sollicitè & integrè dicere, sc. omnes horas diurnas & nocturnas, onagri nos monet exemplum, de quo Phisiologus dicit, quod semper rugit in die toties, quot horas dies habet, & similiter facit in nocte. Ex quo perceperunt Philosophi æquinoctium, quia tunc duodecies rugit in die, & toties in nocte. Ergò si onager non dimittit horas, ita multò minus Ecclesiasticus facere debet. Nam elephas, qui in tota vita sua, quæ quadringentis annis dicitur prolongari, semel tantùm generat, & unum filium tantùm, antequam pariat, biennio fœtum portat. Sic homo illud bonum, quod semel tantùm fieri potest, antequam illud faciendo pariat, diu in utero mentis per deliberationem tenere debet. Unde Seneca: Deliberandum est diu, quod faciendum est semel.

Phisio.

Senec.

Item etiam opera fortia sunt à merito æternæ retributionis vacua, nisi fiant cum puritate mentis, & cum unitate charitatis: nam omne animal cornutum cornu suum habet vacuum, præter cervum & unicornem. Quid enim per animal cornu producens ex capite nisi homo intelligitur, qui facit aliquod opus notabile & virile? Exit enim opus virtuosum à ratione, sicut cornu à capite. Hoc autem cornu est plenum in cervo, id est, in homine puro: Cervus enim, qui est animal simplex, (secundùm Arist. & Avicennam) cistam

fellis

fellis in ventre non habet, & mundum pastum diligit, signat hominem simplicem, carentem felle iniquitatis, qui se purum à peccato custodit.

Item est plenum in unicorne: Est enim velut unicornis, quicunque servat unitatem spiritus in vinculo pacis. Hic enim dum se in his, quæ agit, ab unitate fraterni amoris non dividit, unum tantùm cornu producit. Solùm igitur talium cornua, i. opera virtuosa, & fortia plena sunt osse, id est, soliditate gratiæ, & fructu mercedis æternæ, è contra autem de operibus peccatoris dicitur: *Non invenio opera tua plena.* Apoc. 3.

CAPUT LXXXVIII.

Scytale atque ophitis discoloris, nec non cattæ naturalis proprietates & similitudines apponuntur, quibus comptæ mulieres comparantur.

ORnatus mulierum similis est scytalæ serpenti, qui (ut dicit Isid.) tanta præfulget dorsi varietate, ut in sui admirationem inducat intuentes. Et quia piger est, quos cursu invadere nequit, sui admiratione intuentes rapit, & quantò magis est discolor tantò in veneno est deterior. Sic mulier ornata oculos & corda intuentium ad se trahit, & stupida & insensata reddit, & ea per concupiscentiam rapit, & veneno mali consensus extinguit. Et ideò quantò ornatior & pulchrior, tantò pernitiosior. Similiter ophites est serpens maculis respersus, qui tot habet nocendi modos, quot colores varios. Et sic mulier diversis coloribus picta, vel variis ornamentis induta. Unde Hier. dicit: Quod si vir vel mulier se ornaverit, & vultus hominum ad se provocaverit, & si inde nullum sequatur damnum, judicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit, si fuisset qui bibisset. Prov. *Occurrit illi mulier ornatu meretricio præparata.*

Isid. — Hieron. — Prov. 7.

Item ornatæ & pulchræ mulieres similes sunt cattis. Catta enim quando pulchram pellem habet, de ipsa gloriatur, & propter hoc quandoque vaga efficitur. Cum tunc si ipsa pellis exuritur, in tecto commoratur. Sæpè tamen dum de pelle gloriatur, propter ipsius pulchritudinem capitur & mactatur. Sic mulier sentiens sibi in facie pulchram pellem, vel in dorso pulchram vestem, de ipsa gloriatur libenter, discurrit, ut ipsam ostendat aliis: Sed si pellis ejus febre, vel alia infirmitate exuratur, vel deformetur, sive vestes ejus devastentur, tunc firmior in domo moratur.

Item dum de fragili veste, vel pelle gloriatur, à diabolo capitur per vanam gloriam, & lasciviam, & aliquando ad turpitudinem peccati perducitur, & tandem aliquando subita vel mala morte mactatur, & insuper pœna æterna cruciatur. Unde Cyprianus dicit, quòd serico & purpura indutæ Christum sincerè induere non possunt, auro & argento, & margaritis adornatæ & monilibus, ornamenta corporis & animæ perdiderunt. Hinc est etiam, quod dives ille, qui purpura induebatur & bysso, in inferno sepultus est. Cypri. — Luc. 16.

CAPUT LXXXIX.

Paschalis Agni, Christi passionem præfigurantis immolatio, quibus in veteri lege perficiebatur cæremoniis, eorumque perfecta significatio artificiosè explanatur.

PAssio Christi præfigurata fuit in immolatione paschalis agni, de qua habetur. Exod. 12 Nam ipsa immolatio agni signat immolationem Christi. Secundùm illud: *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Sanguis verò agni liberans ab exterminatore, linitus in superliminaribus domorum, signat passionem Christi in corde & in ore fidelium, per quam liberamur à peccatis & æterna morte, secundùm illud Petri: *Redempti sumus pretioso sanguine agni immaculati.* Comedebantur autem carnes illæ, ad significandum esum corporis Christi in sacramento. Erant autem assæ igne, ad significandum passionem & charitatem Christi. Comedebantur autem cum azymis panibus, ad significandum puram conversationem fidelium corpus Christi sumentium, secundùm

Exo 12. — 1. Co. 5. — 1. Pet. 1.

1. Co. 5. dùm illud: *Epulemur in azymis sinceritatis & veritatis.* Lactucæ autem agrestes addebantur in signum pœnitentiæ peccatorum; quæ necessaria est sumentibus corpus Christi. Renes autem accingendi sunt cingulo castitatis, calceamenta autem pedum sunt exempla mortuorum Patrum. Baculi habendi in manibus significant pastoralem custodiam. Præcipitur autem quod in una domo agnus paschalis comedatur, id est, in Ecclesia Catholicorum, non in conventiculis hæreticorum.

CAPUT XC.

Deum lenem, benignumque existere in sustinendo: ac denique durum esse in peccatorem puniendo, teredinis exemplo probabili demonstratur.

PAtientia Dei est mollis in sustinendo, sed severa & dura in puniendo, unde assimilatur teredini, i. lignorum vermi, qui teredo rodit lignum, ut dicit Isid. (Isid. lib. ety.) Hic licèt sit mollis in substantia, comminuit durissima ligna, & in subtiliorem pulverem redigit, quàm possit facere ipsa lima. Sic etiam divina patientia quamvis diu peccatorem hominem molliter & leniter ferat, ipsum tamen finaliter conterit, & severissimo supplicio mulctat. Ro. (Rom. 2.) *secundum duritiam tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ.* Reg. (2. Reg. 15.) *Ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus,* qui sc. est, dum tangitur, lenissimus, sed dum tangit seu rodit durissimus. Sic Deus lenis in sustinendo, durus in puniendo. Psal. (Psal. 25.) *Ego sum vermis, & non homo.*

CAPUT XCI.

Pulcherrimo Onagri exemplo patientia ac perseverantia homines coronari confirmatur.

PAtientia & perseverantia facit hominem victorem. Nam onager, cùm sit animal imbecille, solo evadens beneficio fugæ, leonem tamen in eremo superat, & similiter lupum. Nam tantum in fuga durat, ut illi in persequendo deficiant: sic Sancti mundum, vel peccatum superant fugiendo, & in laborum tolerantia perseverando. Psal. *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* (Psal. 54.) Cassiodo. (Cass.) Patientia est, quæ omnia vincit adversa, non colluctando, sed sufferendo. Item Bernar. (Bern. in epist.) Absque perseverantia, nec qui pugnat victoriam, nec palmam victor consequitur.

CAPUT XCII.

Peccatores Satyris a Faunis monstris, etiamque canibus, capris, asinis, crocodilis, ranis & talpis comparantur: quorum naturalibus similitudinibus diversis, delictorum omnium gravitas, delinquentiumque praeceps status planè declaratur.

PEccatores similes sunt illis animalibus monstruosis, quæ dicuntur Satyri sive Fauni: sunt enim quædam bestiæ monstruosæ, effigiem hominis habentes, sed non sunt rationis participes, nec arte, nec natura ad loquendum sunt dociles: ferum enim & belluinum animum habent, & bestiæ appetitum. Unde in venerem in tantum sunt proni, ut mulieres in coëundo occidant, si quas in nemoribus comprehendant: unde dicti sunt Satyri, eò quod nequeant libidine saturari, ut dicit Isid. (Isid. lib. Ety.) Sic peccator monstruosus est, habens sc. hominis faciem, & animum bestialem, sive vitam brutalem. Quid autem bestialius homine rationem habente, & ratione non utente? ut dicit Bern. (Bern.) Tales sunt præcipuè superbi, qui habent animum crudelem & ferinum, & insipientes, qui nulla arte induci possunt, ut dulciter & rationabiliter loquantur, sicut fuit Roboam. Item tales sunt voluptuosi, quia appetitum habent gulæ bestialem & luxuriæ insatiabilem. Omnes tales comparantur jumentis insipientibus, *& similes facti sunt illis.* (Psal. 48.)

Item peccatores assimilantur canibus. Primò propter gulam. Est enim canis gulosus. Unde quando nimis comedit, rejicit & iterum assumit: in quo etiam repræsentat illos, qui per recidivum redeunt ad immunditiã cujuscunq; peccati. Pet. *Canis reversus ad suum vomitum, &c.* (2. Pet. 2.)

Item

Item per luxuriam: Est enim canis libidinosus. Unde nec matrem nec sororem discernit. Ideò apud antiquos talis erat oblatio canis, qualis meretricis, quæ omni libidini se exponit. Eccl. *Omnem masculum excipiet mulier.*

Eccl. 36.

Item propter iracundiam. Est enim canis iracundus & malitiosus. Unde lapidem eum, quo percutitur, sæpè dentibus mordet, ut se de eo vindicet, & tamen non lapidem, sed proprium dentem lædit. Sic frequenter homo iracundus, unde credit alium lædere, seipsum lædit. Psalm. *Convertetur dolor ejus in caput ejus.*

Psal. 7.

Item propter superbiam. Nam canis inter notos est audax, & animosus, inter extraneos timidus. Sic etiam superbus apud domesticos, & in domo sua est sicut Leo, sed de aliis magis timet.

Canis etiam baculos odit, & timet lapides: quia sc. superbus odit correctionem, & timet duras increpationes: Non enim suum defectum superbus, seu peccatum agnoscit. Sen. Qui peccare se nescit, corrigi non vult.

Sen.

Item propter invidiam, quia canis invidus est. Unde dicit Avic. quòd occultè herbas legit, quibus se purgat, dolens si alius inde medicinam accipiat. Dolet etiam si alius ad domum suam veniat, timens ne gratiam inveniat, & sibi aliquid depereat: & sic etiam homo invidus dolet de aliorum utilitate, vel gratia: Philosoph. Invidia est tristitia in alienis bonis.

Avic.

Arist. 2. Rhet.

Item propter avaritiam. Nam canis tanquam avarus, quæ comedere nequit, studiosè reponit, nec dare vult aliis, sed defendit. Sic etiam avarus facit reponendo & custodiendo. Luc. *Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos.*

Luc. 12.

Item propter accidiam, quia canis quando est annosus, est piger & desidiosus, unde tota die dormit etiam inter muscas, & licèt muscæ perforent ejus aures, adeò tamen piger est, ut non se nisi rarò excutiat, ut eas longiùs à se pellat: Sic homo accidiosus est piger ad incipiendum, & desidiosus ad operandum, somnolentus ad orandum, vel ad resistendum scilicet tentationibus, quæ per muscas importunas intelliguntur. Vel per muscas perforantes intellige increpationes & verborum punctiones, quibus non excitatur, nec emendatur. Sunt etiam tanquam muscæ pungentes, necessitates vel voluntates, quas habet homo piger, quæ tamen pigrum non emendant, sed consumunt, quia potiùs consumitur desideriis sive indigentiis, quàm velit laborare. Proverbio. *Desideria occidunt pigrum.*

Prov. 21.

Item canis ultimò post multa servitia fune ligatur, & eo longiùs ducitur ad mortem, & in aqua necatur, vel per ripam dejicitur: nec ei pellis detrahitur, nec caro manducatur, sed vermibus corrodendus exponitur. Sic peccator post multa servitia mundi, vel peccati, à diabolo fune ligatur, id est, consuetudine peccandi, & ea trahitur, i. usque ad mortem corporis detinetur, & necatur in aqua. id est, deficit defectu naturali vitæ defluentis. Reg. *omnes morimur & quasi aqua dilabimur.* Vel per ripam, id est, per casum mortis violentæ, dejicitur in fossatum inferni, scilicet secundùm animam. Corpus autem mortuum remanet omninò inutile. De aliis enim animalibus postquam sunt occisa, remanent vel carnes, quæ sunt utiles ad comedendum, vel saltem pellis, quæ utilis ad induendum, vel calceandum: sed humana caro mortua, vel occisa, ad nihilum valet ultra, nisi quod vermibus relinquitur in escam.

2. Re. 14.

Item peccatores assimilantur capris, primò propter superbiam: Nam capra sursum semper tendit, ut summitates foliorum carpat & comedat, ut dicit Isid. Sic sunt superbi, qui semper ad superiores status inhiant, ut summitates foliorum, id est, dignitates & honores majorum, quos ipsi summos reputant, diripere valeant & habere. Psalm. *Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper.*

Isid. lib. Ety.

Psal. 73.

Item propter luxuriam. Nam (sicut dicit Plin.) Capræ propter caliditatem non abundant pinguedine, & rarò sine febre sunt, & ideò in eis est ardens concubitus, & non minus videre dicuntur de nocte, quàm de die. Ista competunt

Plin.

luxuriosis, in quibus propter usum veneris tam pinguedo corporis, quàm mentis devastatur, sine febre etiam ardenti concupiscentiæ rarò inveniuntur, & ipso carnis opere ardenti delectatione fœdantur. Non minùs etiam luxuriosi ad sua fœda opera observant noctem quàm diem. Job. *Oculus adulteri observat caliginem.*

Iob 24.

Item per avaritiam. Nam capræ (ut idem dicit) rodunt extremitates, quibus pascuntur oves usque ad radices. Unde capra à carpendis virgulis est dicta. Sic etiam avari sunt, qui semper ad carpendum intendunt, & extremitates, quibus pascuntur oves, id est, bona temporalia, quibus boni, id est, spirituales viri ad suum victum, & ad sustentationem utuntur, ipsi usque ad radices evellunt, quia frequenter ita expoliant pauperes, quod nihil eis relinquunt.

Item peccator assimilatur asino, qui est animal naturaliter ponderosum, tardum, & pigrum, & timidum, stolidum, & oneri aptum, & patiens laboris plurimum. Sic peccator est ponderosus ad cadendum, tardus ad pœnitendum, piger ad operandum, timidus ad temporale damnum, stolidus ad providendum, aptus ad onus peccati, vel æterni supplicii portandum, & patiens ad laborem mundi infructuosum sustinendum.

Item peccator decipitur à peccato, sicut crocodillus ab illa avicula, quæ dicitur rex avium. Nam dum crocodillus jacet juxta littus, supervenit illa avicula, & volat circa os ejus, qui aperit aviculæ fauces, & illam intrare permittit; at ipsa primò leviter eum unguibus scalpit, ita quod bellua ex dulcedine statim obdormit, & cùm avicula eum dormire sentit, statim in ejus ventrem descendit, & eum per ventrem perforat & occidit: Est enim Crocodillus in ventre valdè mollis. Quasi ergò Crocodillus in littore jacens est homo otio torpens. Avicula autem ad os ejus veniens est tentatio peccati imaginationem ingrediens: cui tunc os aperitur, quando in cogitatione & in delectatione recipitur, & tunc leviter scalpit, quia pruritum delectationis gignit: & si tunc homo dormiat, ut per negligentiam tentationi non resistat ingreditur in mentem, & eum per consensum perforat & necat.

Item peccator assimilatur ranæ, quæ est limosa & clamosa, ventosa & odiosa, sub ventre maculosa, linguosa, & non solùm vivens in aqua, sed etiam in terra. Sic etiam peccator est limosus per luxuriam, id est, immundus, clamosus per iram, & ventosus per superbiam, odiosus hominibus per avaritiam. Nam (sicut dicit Boet.) odiosos avaritia, claros verò largitas facit: sub ventre maculosus per gulam, linguosus per invidiam. Nam rana (sicut Aristo. dicit) linguam habet, & os coaxans. Sic invidus & linguosus detrahendo.

Boët.

Arist. de animal.

Item vivit in terra, quæ est gravis & frigida per accidiam, quæ animam gravem reddit & frigidam.

Item peccator assimilatur talpæ.

Primò, quia talpa sicut porcus rostrum habet, & talis est peccator per immunditiam luxuriæ, vel gulæ, & cum tali rostro talpa radices de terra extrahit. Quia scilicet per peccata carnis evacuantur & extrahuntur affectiones mentis. Unde Job 31. de luxuria dicitur, quod est *omnia eradicans genimina.*

Iob 31.

Secundò, quia talpa terram fodit, nec extracta à terra diu vivit. Et ideò dicit Plin. Melius audiunt talpæ terra copertæ, quàm extractæ, & talis est peccator per vitium avaritiæ: Cujus studium est terrena revolvere, & sine terrenis implicationibus non credit se posse vivere, & solùm de terrenis vult tractare & audire. Joan. *Qui de terra est de terra loquitur.*

Ioan. 3.

Tertiò, quia talpa solem odit, & hoc peccator habet ex vitio superbiæ, scilicet ut odiat Deum, qui est verus Sol, secundùm illud Psal. jam suprà allegatum. *Superbia eorum qui te oderunt*, &c. Nam superbia se Deo maximè opponit, propter quod Deus superbis maximè resistit, & quantum ad hoc odiunt eum, vel odiunt solem superbi, id est, manifestantem, vel redarguentem vitia eorum. Unde *super bus non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.*

Ioan. 3.

Quartò

Quartò (sicut dicit Aristot.) talpa non habet oculos apertos, sed sub corio latentes, quos in morte solùm aperit, quos in tota vita clausos tenuit. Sic peccator, qui in tota vita ambulat ut cæcus, scilicet errando & cadendo in peccato, in morte velit nolit cogitur oculos aperire, & peccata sua recognoscere ante tribunal Dei, & pœnas etiam experiri, quas vivens considerare neglexit. Greg. Oculos enim, quos culpa claudit, pœna aperit. *Greg.*

CAPUT XCIII.

Peccati gravitas ac malitia, omniumque delictorum variatio, per cujusdam monstri Indiæ naturam, Mulique ac Salamandræ, Burestis, Formicæ, Basilisci, Aspidis, Crocodili, Muscæ bovinæ, nonnullorumque serpentium naturales effectus, venenique proprietates, multis perspicuis exemplis manifestatur.

PEccatum assimilatur cuidam monstruoso animali, quod dicitur esse in India, simile urso in corpore, leoni in crine, & homini in facie, & habet caput rufum, & os magnum & rotundum, & in utraque mandibula tres habet ordines dentium, cujus extremitates sunt ut leonis, cauda ejus ut scorpionis, & percutit pilis suis sicut porcus agrestis suis setis, & vox ejus sicut tubæ, & est velox cursus, & comedit homines, & nulla bestia illa crudelior. Similitudo ergò ursi pertinet ad peccatum iræ, quia ursus est animal impatiens. Similitudo autem leonis ad peccatum superbiæ. Similitudo hominis ad peccatum avaritiæ; quia solus homo ex avaritia congregat, quæ etiam facit caput rubeum, id est, mentem igneam, & ardentem ad habendum, vel quia est causa homicidii & effusionis sanguinis. Magnitudo verò oris refertur ad gulam, cui diversi ordines dentium, id est, diversi ordines ministrantium deserviunt, ut agricolæ, macellarii, coquinarii & hujusmodi. Cauda scorpionis refertur ad invidos, qui detrahendo maximè retrò pungunt, id est, in absentia detrahunt. Similitudo autem porci refertur ad luxuriosos propter immunditiam. Vox autem tubæ peccatum est manifestum & publicum, sed velox cursus est in delectatione peccati, quæ citò transit: homines autem comedit, dum eos per delectationem capit, per consensum deglutit, & in se per operationem sive consuetudinem convertit, nulla bestia invenitur crudelior, quia nulla res invenitur nocivior homini.

Item peccatum assimilatur mulo. Primò ratione innaturalitatis, quia mulus generatur contra ordinem naturæ, scilicet ex commixtione duarum specierum, scilicet ex equa & asino, vel è converso, scilicet ex asina & equo, burdo generatur. Et dicit Isido. quod Naar nepos Esau fuit primus, qui asinis equas supposuit, ut contra naturam muli nascerentur. Sic etiam peccatum, ut dicit August. non est ex natura, sed vitium naturæ, appetentis id quod non est sui ordinis. Et sicut mulus generatur ex eo, quod asino equa supponitur, sic etiam nascitur peccatum, & pervertitur ordo naturæ, cùm ratio sensualitati subjicitur. Ita ut non rationi sensualitas subjiciatur, sed potiùs rationi sensualitas dominetur. Eccl. *Vidi servos in equis, & principes ambulantes quasi servos super terram.* *Aug. de div. nom.* *Eccl. 10.*

Secundò, ratione sterilitatis, quia mulus sterilis est, natura ab eo suum beneficium retrahente: quia quasi in ejus injuriam contra naturam producitur. Sed Arist. dicit, quod mulus sterilis est propter excessum frigiditatis in ipso dominantis. Sic peccatum est sterile, id est, absque fructu & fœcunditate meriti, vel premii gloriosi. Excessus autem frigiditatis est in anima propter defectum charitatis, quæ scilicet est ut calor animæ vitalis, sine qua opus meritorium vitæ æternæ non producitur. Matt. *Quoniam superabundavit iniquitas refrigescet charitas multorum.* *Matt. 24.*

Tertiò, ratione vertibilitatis. Nam mulus à molendo est dictus, eò quod jugo pistorũ subactus, ducat in gyro molas, sicut Isid. dicit. Sic peccator dum ab uno peccato in aliud trahitur, quasi gyrando *Isid. lib. Ety.*

Psal. 11. ad molas circumvolvitur. Psal. *in circuitu ambulant.*

Item peccatum assimilatur Salamandræ, quæ est animal venenosum. Unde dicit Plin. quod fructus arborum inficit, aquas corrumpit, & si eius saliva solum pedem hominis tetigerit, totum corpus corrumpit. Sic peccatum est pessimum venenum, quod fructus arborum, id est, bona opera, vel merita inficit. Item aquas, id est, gratias corrumpit, & si eius saliva, id est, delectatio, pedem, id est, affectionem animæ per consensum tetigerit, totum hominem perdit. Unde dicitur. Cor. *Immundum ne tetigeris.*

Plin.

2. Co. 6.

Item peccatum assimilatur veneno; dicitur enim venenum, quia per venas vadit ad cor. Sic peccatum per venas cogitationis, & delectationis transit ad consensum cordis, vel per venas, id est, per sensus corporis subintrat in arcana mentis. Iere. *Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.*

Iere. 9.

Item venenum non lædit, nisi quando sanguinem tangit. Unde Lucanus. *Noxia serpentum est admixto sanguine pestis.* Sic nō nocet venenum perversæ suggestionis, si non admisceatur sanguis delectationis. Ose. *Sanguis sanguinem tetigit*, quia delectationem cogitationis sequitur delectatio operis.

Lucan.

Ose. 4.

Item venenum omne frigidum existit. Sic omne peccatum mortale frigidat, dum calorem charitatis exterminat.

Item peccatum assimilatur buresti, qui (ut dicit Plin.) est animal parvum simile scarabeo, qui inter herbas, quas bos diligit, se abscondit, quem bos accipit dum herbas carpit, qui devoratus à bove jecur eius sic inflammat, ut eum cum cruciatu maximo tandem rumpat. Sic malitia peccati sub delectationibus, quas homo diligit, se abscondit; quam homo non advertens, cum delectationem exterius accipit, intrinsecus inducit, quæ & appetitum inordinatè incendit, & mentis soliditatem frangit, & ultimo cruciatum conscientiæ, vel pœnæ inducit. Isa. *Vermis eorum non morietur.*

Plin.

Isa. 66.

Item assimilatur muscæ bovinæ quæ quousque sub cauda vaccæ, vel ejus corpori manet affixa, eam quiescere non sinit, sed cauda erecta miro modo insaniens, per campos undique currit. Similiter quamdiu peccatum inhæret conscientiæ, anima non potest quiescere: & tunc per diversa vagatur, quærens & non inveniens requiem, quamdiu peccatum non fuerit amotum per pœnitentiam.

Item peccati fœtorem debet homo odire & fugere, exemplo formicæ. Dicit enim Aristot. quòd in formicis est sensus olfactus, & odiunt omne fœtidum. Unde si quis domos earum fumigaverit aliquo fœtido, eas deserunt. Sic debet homo omnia dimittere & fugere, in quibus est fœtor peccati. Eccl. *Fuge peccata.*

Arist. de anim.

Item peccatum assimilatur regulo serpenti, id est, basilisco, qui olfactu suo necat, & visu suo interficit omne vivum, ad cujus aspectum nulla avis illæsa pertransit: & si procul fuerit, ore ejus comburitur & devoratur, à mustelis convincitur. Unde ab hominibus ad ejus cavernas deferuntur, nihil enim altissimus absque remedio dereliquit. Unde basiliscus visa mustela fugit, quem insequitur & occidit, maximè si prius pasta sit ruta (ut Aristot. & Avicen. dicunt) Similiter peccatum occidit animam, vel per odoratum morosæ delectationis in cogitatione, vel per visum, id est, consensum operis. Unde aves, id est, hominum mentes solo visu, id est, consensu, etiamsi longè sint ab opere, occiduntur & devorantur à peccato. Sed remedium contra basiliscum, id est, contra peccata, est mustela ruta refecta, id est, pœnitentia amaritudine plena, quæ ipsum visa fugit, quia pœnitentia solùm in contritione, vel in proposito habita, quandoque peccatum purgat. Psal. *Dixi*, scilicet, in proposito cordis, *confitebor adversum me injustitiam meam Domino*, &c. Sed tamen opere completo ipsum perfruens, sc. peccatum, extinguit. Act. *Convertimini & pœnitemini, ut deleantur peccata vestra.*

Psal. 31.

Act. 13.

Item peccatum assimilatur aspidi. Nā aspis aurem obturat, ut vocem hominis incantantis non audiat, nec ei obediat, & hoc

& hoc pertinet ad peccatum superbiæ, quia superbus vocem Dei non audit, & ejus mandatis obedire contemnit. Psal. 47. Ps. *Sicut aspidis surdæ, & obturantis aures suas, quæ non exaudiet voces incantantium.*

Item aspis interfecto compari suo, id est, conjuge suo, miro furore interfectorem persequitur, & illum sive solum, sive inter multos aggreditur, nec periculum curare videtur, ut suum comparem ulciscatur: & hoc pertinet ad vitium iræ, quia iratus propter appetitum vindictæ, præcipiti furia omni periculo se exponit.

Item est quædam species aspidis, quæ dicitur situla, ex eo quod à se percussum siti occidit, & hoc pertinet ad avaritiam, cujus sitis, id est, appetitus sit inextinguibilis.

Item est quædam alia aspis, quæ dicitur viperalis, quæ scilicet somno interficit, hanc dum Cleopatra sibi apponeret, somno resoluta est, & hoc pertinet ad accidiæ vitium, quæ pigritia & somnolentia animam occidit.

Item est alia, quæ dicitur emorrois, quia percussus ab ea, dissolutis venis fluxu sanguinis vitam finit, hoc pertinet ad luxuriosos, quia, scilicet, luxuria fluxu seminis corpus resolvit, & ad æternum interitum animam inducit.

Item est alia serpens, quæ dicitur pester, qui ore patente emittens virus incedit, sed ab eo percussus distenditur & necatur, hoc pertinet ad vitium gulæ, quia gulosus ore patente, id est, parato ad cibum semper incedit, & virus, id est, vitium gulæ patenter ostendit.

Item aspis habet oculos in temporibus, non in fronte. Unde non directè respicit, & ideò adversarium persequitur magis auditu, vel olfactu quàm visu: nam si non sic esset, ut dicit Plinius, vix homo ab eo evaderet, & hoc pertinet ad invidiam, quia invidus non rectè, sed torvo & malevolo respicit oculo, & ex auditu, vel ex opinione sua solùm detrahendo persequitur, tanquam de re visa, vel certa, unde Psalmus: Psal. 13. *Venenum aspidum sub labiis eorum.*

Item peccatum, quamdiu retinetur, semper multiplicatur & crescit. Unde assimilatur crocodillo, qui quamdiu vivit, semper crescit: Nam peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccatum plus invalescit, & abundat in prosperitate, quàm in adversitate, sicut serpentes plus abundant, & lædunt in æstate, quàm in hyeme, & in die, quàm in nocte: Omnes enim generaliter serpentes frigidæ sunt naturæ, nec percutiunt nisi cùm calescunt: Unde venena eorum plus nocent de die quàm de nocte, quia sunt frigidi nocturno rore. In hyeme se in nidis involvunt & torpescunt, sed in æstate se dissolvunt, & ad nocendum exeunt. Quid autem per frigiditatem serpentini veneni nisi malitia accipitur peccati; quæ dum cor per consensum attingit, calorem protinus charitatis extinguit: per calorem verò diei & æstatis fervor minor & major intelligitur mundanæ prosperitatis, sicut frigus è contrario noctis, vel hyemis, breviorem vel leniorem signat cursum adversitatis, sed in æstate, vel in die venenum magis lædit, quia ex ipso prosperitatis fervore peccatum perniciosius crescit. Unde Psalm. Psal. 55. *Ab altitudine diei timebo*, id est, prosperitatis.

Item peccata carnalia sunt magis manifesta & infamia, quàm spiritualia, sed tamen spiritualia sunt magis nociva. Unde assimilantur serpentibus: dicuntur enim quidam esse maximi serpentes corpore, ita ut corvos integros devorent. Unde in Punico bello narrat Titus Livius, à Regulo Romanorum Duce interfectus est serpens basilistis, CXX. pedum longitudinis: Cujus pellis & maxillæ fuerunt suspensæ ante quoddam templum Romæ. Livius. Sub Claudio etiam Cæsare fuit serpens in Italia interfectus, in cujus alvo puer integer est inventus. Sunt autem alii serpentes ita corpore parvi, ut vix videri possint, sed sunt maximi in potestate nocendi, sicut dypsa, quæ priùs occidit quàm sentiri possit. Tyrus etiam (ut dicit Arist.) modicus est, & tamen contra ejus venenum nullum remedium est. Arist. Serpentes ergò magni significant peccata carnalia, quæ sunt magnæ apparentiæ & infamiæ, sed quasi serpentes aspectu parvi, & magis

noxii, sunt peccata spiritualia, quæ licèt sint minùs manifesta & minoris infamiæ, sunt tamen majoris culpæ, ut paret de luxuria & superbia. Unde Greg. Aliquando, inquit, minus est in corruptionem cadere, quàm cogitatione tacita, deliberata elatione peccare: sed cùm minus turpis superbia creditur, minùs vitatur, luxuriam eò magis erubescunt homines, quò simul omnes turpem noverunt. Unde fit plerumque, ut nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiam majora corrigant, cùm prostrati in minimis graviter confunduntur.

Gregor. mor. 33.

CAPUT XCIV.

Satisfactoriæ pœnitentiæ modus ac partes, ipsiusq; vis & fructus multiplex, per quamplurima leonis, pantheræ, sanguisugæ, Leontophoni, nonnullarumq; aliarum rerum naturalium exempla quàm rectissimè manifestatur.

POEnitentia lachrymosa facit Deum dissimulare peccata. Nam leo, qui coitum leenæ cum pardo odore cognoscit, totus in adulteræ surgit pœnam, sed si leena post coitum in flumine lavatur, nihil tunc à leone percipitur. Sic si anima sponsa Christi diabolo peccando conjungitur, ipse Christus, qui est leo de tribu Juda, ad vindictam contra eam meritò provocatur. Sed si anima in flumine lachrymosæ pœnitentiæ lavetur, ab ipso Christo peccatum dissimulatur & parcitur. Amb. Quod defendi non potest, ablui potest, lavant lachrymæ delictum; quod voce pudor est confiteri, lachrymæ veniam postulant & merentur.

Amb.

Item pœnitentia assimilatur pantheræ, quæ (ut dicit Phisiol.) draconem odit, & draco eam fugit, quæ pasta in spelunca se recondit, & per tres dies aliquando dormit, tunc surgens magnam vocem emittit, & ab ore ejus aromaticus odor exit, supra modum suavis, quare tunc omnia animalia sequuntur eam, solus draco fugit & ejus odorem non ferens, in se ipso deficit. Sed sicut panthera draconem, ita pœnitentia odit peccatum, & peccatum ipsam pœnitentiam fugit, quæ in spelunca, id est, in corde pœnitentis inclusa, postquam per tres dies, scilicet contritionis, confessionis & satisfactionis perseveraverit, exurgens à statu culpæ, emittit vocem laudis, solutum se sentiens à somno peccati. Unde in vocem laudis prorumpens dicit illud Psal. *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.* Qui versiculus, ut dicit Cass. tantæ dicitur esse virtutis, ut quisquis eum in morte terna confessione dixerit, omnia peccata sibi solvantur. Tunc etiam ex ore suo pœnitens suavem emittit odorem, videlicet suavis & devotæ orationis, quam omnia animalia sequuntur, id est, omnes virtutes & omnia merita per hoc restituuntur ipsi pœnitenti, & draco, id est, peccatum, deficit & perit.

Ps. 115.

Cass.

Item pœnitentia satisfactoria requirit mensuram discretionis & fervorem compũctionis. Unde assimilatur sanguisugæ, quæ apponitur corpori, ut corruptum sanguinem detrahat, sed quia quandoq; insidet venenosis, quando quis eam sibi apponit, priùs est involvenda in sale, & in urticis, ut evomat, si quid veneni hauserit. Similiter pœnalis pœnitentia imponitur, ut à peccati corruptione, quod est tanquam sanguis corruptus, anima expietur, vel ut affectus peccandi ab anima extrahatur, sed ut nihil noxium inferat, pœnitenti apponenda, vel assumenda est cum sale discretionis, ut prudenter consideretur, & qualis, & quanta, & cui imponatur.

Item necessaria est in suscipiente urtica, quæ scilicet & urit, & pungit: & ideò designat fervorem compunctionis, quæ omnem pœnitentiam leviter ferre facit, & ad hoc idem facit, quòd si quis sanguisugæ aquam calidam superfundat, citiùs se membro applicat. Est enim velut aqua calida lachrymarum compunctio fervida, quæ citò membro sanguisugam apponit, quia injunctam pœnitentiam promptо animo suscipere facit.

Item tentationes pœnitentiæ extinguit-

guit. Unde assimilatur cuidam bestiolæ parvæ, quam leones timent & fugiunt, quæ vocatur leontophonus. Nam quoddam venenum portat in ore, quod statim eos necat. Unde hæc bestiola capitur & exuritur, & incineratur, ex quibus cineribus dum carnes asperguntur, & in capitibus viarum ponuntur, leones transeuntes dum eas comedunt, moriuntur, ut dicunt Isid. & Avicen. hæc ergò bestiola repræsentat humilem pœnitentiam, quã leones, i. dæmones timent & fugiunt. Hæc portat venenum in ore, cùm peccatum dicit in confessione, & hoc venenum occidit leonem, i. tentationes dæmonum. Hæc bestiola capitur in peccatorum recordatione, exuritur in contritionis dolore, incineratur in mortis meditatione, recolens quomodo per mortem caro dissolvatur in cinerem: vel incineratur in humili satisfactione. Job: *Ago pœnitentiam in favilla & cinere*: & dum caro ex hoc cinere aspergitur, ut scilicet satisfaciendo affligatur, & præcipuè in capitibus viarum, id est, in principiis tentationum, vel sensibus corporis, qui sunt principia viarum, per quas peccata intrant in animam. Unde tunc cinis in capitibus viarum aspergitur, quando ipsi sensus corporis humiliter custodiuntur, vel affliguntur, ut oculi plorent, & os abstineat, aures audiant increpationes, & sic de aliis. Et sic tunc leones ex his occiduntur, quia dæmonum tentationes non prævalent, sed citò extinguuntur.

Iob 41.

Item pœnitentiæ amaritudinem diabolus odit & abhorret, sicut canis abhorret, ut non comedat intestina cervi propter amaritudinem, quæ est in eis. Nam (secundùm Aristot. & Avicen.) cervus non habet fel, nisi fortè in intestinis. Unde ejus intestina sunt amara & fœtida, ita ut canis ea non comedat, nisi supra modum famescat. Sic cùm interiora mentis sunt fœtida, scilicet per memoriam turpitudinis culpæ, & amaritudine respersa per dolorem pœnitentiæ, dæmones, qui pascuntur delectatione & dulcedine peccantium, illa tangere abhorrent.

Item pœnitentia liberat à gravedine peccati, & post mortem liberat animam à pœna. Unde assimilatur cuidam lapidi, quem cervæ (ut dicit Plin.) cùm sentiunt gravitatem, devorant, qui eas adjuvat, & postquam moriuntur, in earum ventre invenitur: & iste lapis miro modo adjuvat mulieres prægnantes, & facit eas etiam absque dolore parere. Sic anima quando sentit gravedinem peccati, debet assumere lapidem, id est, pœnitentiam duram & asperam, quæ non solùm liberat in vita à peccatorum gravitate, sed etiam post mortem ejus virtus invenitur in anima, liberans eam à pœnarum acerbitate. Hæc etiam est, qua juvat mulieres prægnantes, scilicet animas bonum conceptum; id est, bonum propositum portantes ad pariendum, & in opere perficiendum; quia aspera pœnitentia carnem refrænat, ne bonis operibus effectum impediat.

Item pœnitentia amara extinguit remorsus conscientiæ, sicut absynthium occidit pulices: Est enim eorum venenum, ut Constan. dicit: Quid enim sunt pulices mordentes, nisi peccatorum actus conscientiam molestantes, quos absynthium, id est, amara pœnitentia purgando extinguit, & cessare penitùs facit. Et similiter folia Persicorum, quæ amara sunt, pulices occidunt, & eadem ratione valet contra eos coloquintida, si trita & mixta cum aqua, per locum ubi sunt, aspergatur, & signat contritionem peccatorum amaram cum lachrymis admixtam.

Const.

CAPUT XCV.

Nonnulla ipsius Tygridis, Stellionis, Cervi, ac Leonis proprietates naturales annotantur, quibus verè pœnitentes pluribus exemplis assimilantur.

Pœnitentes assimilantur Tygridi, quod est animal ad modum sagittæ in cursu velocissimum, variis maculis distinctum, ut dicit Isidorus: de quo etiam Plin. dicit, quod cùm catuli sui rapiuntur, odore raptorem persequitur, qui equo velocissimo transportatur, & audiens strepitum bestiæ persequentis, in via specula

Isid. *Plin.*

post se projicit: quæ illa videns & suam imaginem intuens, & filium esse credens, sistit, & filium accipere cupit, & interim venator evadit. Tygris ergò velociter currens peccator est ferventer vel celeriter pœnitens, qui diversis maculis distinguitur, cùm diversis peccatis compungitur: qui tunc raptos catulos insequitur, quando bona per peccata perdita per pœnitentiam recuperare conatur, cui venator diversa specula, quibus detineatur, projicit: quia diversa sibi impedimenta diabolus, quibus impediatur, opponit. Item pœnitentes assimilantur stellioni. Primò, quia stellio in corio renovatur, dicitur enim quod stellio mutat corium sicut serpens. Sic pœnitens debet renovare conversationem & vitam, exuendo vetustatem peccati, & induendo justitiæ novitatem. Apost. *Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem,* &c. Secundò, quia stellio manibus graditur. Est enim stellio (ut dicit Plin.) genus lacertæ, quatuor habens pedes latos ad modum manus, quibus repit ad domorum rimas, in quibus facit suam cavernam. Unde Prov. *Stellio manibus nititur, & moratur in domibus regum.* Sunt igitur quatuor manus sive pedes stellionis, quatuor virtutes pœnitentis, quarum operibus graditur ad mansiones regales, i. cœlestes: scilicet justitia, qua utitur, scilicet satisfaciendo: temperantia, qua utitur in abstinendo: fortitudo, qua utitur continuando, vel tentationibus resistendo: & prudentia, qua utitur à nocivis sibi cavendo. Hæ quatuor virtutes similes sunt pedibus, quando habentur in affectione: sed tunc sunt velut manus, quando habentur in usu sive operatione. Tertiò, quia stellio in visu hebetatur. Nam in hyeme latet, & visus ejus hebetatur. Est enim tempus hyemis asperitas tentationis, in qua pœnitentes se abscondunt in secreto orationis, vel in latibulo humilitatis: sed tamen esse non potest, quin ex tenebra tentationis visus hebetetur mentis, quia saltem dum homo tentatur, offuscatur, & remittitur intuitus contemplationis.

Phi. 3. — Plin. — Prov. 30.

Quartò, quia stellio in visu clarificatur. Nam in vere exiens, & visum hebetatum inveniens, locum quærit, ubi solem orientem respicere possit: in quem dum respicit, desiccatur humor, qui erat in oculis, & sic lumen recipit, sicut innuit Glo. Sic pœnitens in vere, i. in tempore tranquillitatis, postquam abiit hyems tentationis, debet per contemplationem mentis & orationem respicere ad Solem Christum, qui visitavit nos oriens ex alto, & ejus intuitu affectus mentis inflammatur, omnis humor, sive affectus indebitus ex tentatione relictus purgatur, & sic mentis ipsius visus miro modo clarificatur.

Item pœnitentes assimilantur leonibus, qui in principio nascuntur informes, & parvi ad modum mustelæ, sed postea cùm crescunt, efficiuntur fortissimi. Sic pœnitentes incipientes à timore servili, sunt parvi in virtute & informes; quia nondum in charitate, sed postea crescentes per charitatem roborantur, & fortissimi efficiuntur. Unde Greg. dicit, quod in via Dei à timore incipitur, ut ad fortitudinem veniatur.

Greg.

Item pœnitentes assimilantur cervis, quia (sicut dicit Isid.) cervi sunt inimici serpentum, & cùm sentiunt se gravatos, spiritu narium attrahunt eos de cavernis; & superata veneni pernitie, eorum pabulo soluti redduntur. Serpentes igitur sunt peccata, quæ odienda & fugienda sunt tanquam venenosi serpentes, secundùm illud: *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Cùm ergò per remorsum conscientiæ aliqui sentiunt in se gravamen culpæ, tunc spiritu narium, i. fervore pœnitentiæ (nam in spiritu intelligitur fervor & dolor compunctionis, de quo Psal. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.* In naribus verò discretio satisfactionis accipitur) extrahunt eos de cavernis, i. de latibulis conscientiarum, sc. cùm peccata ad lucem deducunt, confitendo & accusando; unde virus peccati depellitur, & fit eis memoria peccatorum nutrimentum lachrymarum, quibus à peccatorum reatu solvuntur & purgantur. Item cervi herbam diptamni primitùs prodiderunt, cujus pastu sagittas, quibus vulnerantur, excutiunt:

Isid. — Eccl. 25. — Psal. 50.

Cervi

Cervi enim sagittis percussi, sunt homines tentationibus devicti. Per diptamnũ verò, quæ est herba habens virtutem dissolvendi, attrahendi & consumendi venenum, pœnitentia intelligitur, quæ venenum peccati dissolvit in contritione, attrahit in confessione, & consumit in satisfactione. Unde hęc cùm à cervis, id est, peccatoribus sumitur, sagittæ tentationum repelluntur, & peccatorum vulnera miro modo sanantur.

CAPUT XCVI.

Miro siquidem elephantis scorpionisq; exemplo peregrinos ac alienigenas dirigere ac tueri admonemur.

PEregrinos & viatores dirigere & defendere nos docent elephantes: nam elephas, si hominem in via invenerit errantem, primò ne eum terreat, de via aliquantulum exit, & gradum figit, & paulatim ipsum præcedens ei viam ostendit, & si draco eis occurrerit, pro defensione hominis draconi se opponit, eumque defendit. Sic homines præcipuè magni & potentes debent peregrinos viatores non expoliare, ut multi faciunt, cùm ad territorium eorum veniunt, sed potius per se vel suos dirigere, & à malis hominibus defendere.

Item lædentes peregrinos & hospites eos expoliantes, peiores sunt quàm venenosi scorpiones. Tradit enim Arist. in quodam monte à scorpionibus hospites non lædi, sed indigenas occidi & lædi.

Arist. de animal.

CAPUT XCVII.

Aurium hominum immobilitate naturali nos firmiter in bona doctrina persistere, erudimur.

PErseverare debet homo, & esse firmus in doctrina bona quam audivit. Nam omne animal habens aures: eas movet, præter hominem. In quo significatur quod illi, qui in bona doctrina, quam audiunt, non perseverant, nec sunt stabiles, similes sunt brutis animalibus, quæ aures movent, quia ab eo, quod audierunt, citò moventur: sed qui stabiliter perseverant in audita doctrina, sunt homines verè rationales Joan. *Si vos manseritis in sermone meo, veri discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem.*

Ioan. 8.

CAPUT XCVIII.

Canis naturalis usus varius & admirabilis, nec non Castoris, equi atq; ursi aliquæ proprietates naturales patefiunt, quibus non absque ratione verbi Dei concionatores assimilantur.

PRædicator assimilatur cani.

Primò ex eo, quia canis dominum suum diligit: Et similiter prædicatorem verbi oportet esse amicum Dei. Unde prædicator, qui dominum non diligit, non est dignus annuntiare verba Dei. Unde peccatori dixit Deus: *Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?*

Psal. 49.

Item quia canis Domini sui custodit domum, & defendit. Hæc domus Domini est Ecclesia, quàm Prædicator Catholicus ab hæreticis defendit. Vel hæc domus est conscientia propria, quàm debet prædicator sollicitè custodire, sicut fortis armatus custodit atrium suum, ut sint in pace omnia quæ possidet.

Item quia canis pro Domino suo morti se exponit, sicut legimus Celoneum venatorem Placentiæ ab armatis invasum, canem eum defendisse, nec vulnerari potuisse, nisi prius cane perempto. Sic sancti prædicatores pro fide Dei, & veritate martyrio se exponunt, ut patet in Apostolis, & Martyribus.

Item quia canis voluntariè cum Domino suo ad prædam currit. Est enim prædicatio quasi quædam venatio spiritualis, in qua omnis anima Deo acquisita est ut quædam præda capta, sed canis, ad prædam non vadit, si à Domino suo non ducitur vel sociatur, quia scilicet prædicator infructuosè prædicaret, nisi eum Deus juvaret & sociaret? Apost. *Non autem ego, sed gratia Dei mecum*: & Cor. *Adjutores Dei sumus.* Debet igitur Prædicator cum ipsum Deum habeat secum consortem, non refugere, sed libenter discur-

1. Cor. 3.

discurrere ad prędicationis laborem. Corint. *Sic currite ut comprehendatis.* 2.Co.9.

Item, quia multoties canis corpus Domini sui etiam mortuum non derelinquit, sicut legimus de cane Titii Sabini, qui ipsum Dominum suum captum Romæ etiam in carcere non dereliquit: quo insuper mortuo canis mœstos edens ululatus, nec mortuum deseruit, qui, cùm quidam ei panem projecisset, ad os defuncti deportavit, & cùm ille non manducaret, nec ipse manducavit, cadavere autem in tyberim projecto, canis, ut corpus sustentaret, in Tyberim se projecit multitudine concurrente, ut videret spectaculum fidi animalis. Similiter prædicatores corpus Christi mortuum deserere non debent, quia de morte & passione Christi debent jugiter memoriam habere, & de ea prædicare frequenter: exemplo Apostolorum, ex quorum persona Beatus Paulus dicebat: Nos autem prædicamus Christum crucifixum, &c.

Item quia canis prædam, quam rapit, non sibi comedit, sed Domino suo relinquit, & similis est prædicator, qui de opere fructuoso non propriam laudem quærit, sed gloriam & honorem Deo relinquit Jo. *Ego gloriam meam non quæro.* Ioan.8.

Item, quia canis nobilis, dato, quod de præda à se capta nihil percipit, non propter hoc infidelis existit, nec prædam aliam insequi propter hoc omittit. Sic quanquam Prædicator ex prædicatione sua nihil temporale suscipiat, non propterea à prædicatione cessat, nec minus fideliter prædicat.

Item, quia canis locum suum cognoscit: Locus enim noster finalis & permansibilis, non est in vita præsenti, quod Apost. recognoscebat dicens: *Non habemus hic manentem civitatem sed futuram inquirimus.* Heb.3. Et nota, quod canes itinera quamvis longa ad memoriam reducunt, & ad propria domicilia per longa terrarum spatia redire consueverunt; quod Prædicatores non corporaliter solùm faciunt, dum per loca varia prædicando discurrunt, & postmodum ad sua claustra vel habitacula redeunt: sed etiam spiritualiter, qui quanquam pro proximorum salute seu provisione ad exteriora negotia vel officia plerumque exire cogantur, tamen sollicitè ac providè ad proprium mentis domicilium redeunt, secundùm illud: *Animalia ibant & revertebantur in similitudinem fulgoris coruscantis.*

Item, quia interdum canis fortissimas & magnas bestias invadit audacter, sicut legimus de canibus Indiæ. Solent enim Indi (ut dicit Isid.) caniculas nocte ligatas in sylvis dimittere, ut à tygribus cognoscantur; ex quibus canes adeò acerrimi oriuntur, ut leones prosternant. Isid. Unde quidam canis sic natus, à rege Albano, Alexandro magno missus, primò in ejus præsentia leonem occidit, tandem elephante deducto, videns ejus magnitudinem, primò obriguit, & ingenti latratu insonuit, quem tamen invasit, & tamdiu afflixit, quod eum ad terram prostravit. Sic sancti Prædicatores divino zelo & spiritu accensi, interdum magnos tyrannos & peccatores audacter reprehendendo aggrediuntur, sicut Joannes Herodem. Unde Herodes metuebat Joannem, & audito eo multa faciebat. Matt.6.

Item canis vento & odore etiam per aquas bestias fugientes insequitur, & earum deprehendens latibula, latratu & mussitatu ea prodit. Sic prædicatores sancti vento, id est, spiraculo divino impulsi, & odore, i. desiderio supernæ salutis attracti, etiam per aquas tribulationum insequuntur bestias, i. peccatores bestialiter viventes, ut trahant eos ad pœnitentiam, & eorum latibula, id est, vitia, in quibus latere volunt, redarguendo produnt.

Item canis humanam societatem diligit. Sic sancti Prædicatores humana consortia, in quibus fructificare possunt, minimè fugiunt, sequentes sc. exemplum illius qui dicit: *Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* Prov.8.

Item Prædicator debet similis esse castori, qui (sicut dicit Isid.) cum quadrupedibus vivit in terra, & cum natatilibus stat in aquis: Est enim in magnitudine ad modum parvi canis, pedes posteriores quasi caninos habens, quibus principaliter ambu- Isid.

ambulat: pedes autem anteriores habet quasi anserinos, quibus natat in aquis. Sic prædicatores non solùm debent per terram discurrere per vitam activam, quæ competit quadrupedibus, id est, his, qui perfecti sunt in quatuor virtutibus, sed etiam versari debent in aquis scripturarum cum natatilibus, i. contemplativis, & debent esse sicut canis per latratum prædicationis, sed parvi in humilitate mentis; posteriores autem pedes sunt occupationes corporales pertinentes ad pietatem; & ideò sunt ut animalis terrestris, sed anteriores pedes sunt meditationes spirituales, & ideò sunt sicut natatilis, quibus sc. natat in aqua sapientiæ.

Item Prædicator curiosus est similis equo, qui aquam, quam potat si clara est, pede perturbat. Similiter Prædicator curiosus aquam claram, i. scripturam & doctrinam planam & apertam, pede, i. affectu placendi, & ut reputetur sciens, Philosophicis rationibus involutis perturbat, id est, offuscat, ut vix intelligatur. Vel aqua clara est tribulatio patienter exterius portata, quàm patiens tunc pede perturbat, cùm interiori affectu injuriantem non amat. Greg. Perfecta patientia est, quæ & ipsum amat quem portat: Nam tolerare & odisse non est virtus mansuetudinis, sed fulcimentum furoris. Ezech. *Cùm purissimam aquam biberitis, reliquam pedibus vestris turbastis.*

Grego. super Exec.

Ezec. 34.

Item Prædicator etiam assimilatur urso: Nam quia ursus sic interpretatus & dictus est, quod ore suo format fœtus (ut dicit Isid.) Avic. etiam dicit quandam carnem nasci, quam mater lambendo in membra componit: sic etiam Prædicator doctrina oris sui format Deo spirituales filios. Quasi enim more matris in his, quos carnales invenit, linguæ officio virtutum spiritualium membra componit. Unde Apost. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.*

Isid. lib. 12.

Gal. 4.

CAPUT XCIX.

Veri Prælati præcipuum munus, ipsiusque partes laude digna quæ sint, ut meritò prosit, per quamplurema Arietis, Leonis, Camelopardalis, Cervæ, aliorumque animantium cornua habentium clarissima exempla demonstratur.

PRælatus debet esse similis arieti, quia aries dux est gregis & ovium Princeps. Sic Prælatus debet esse dux subditorum, sc. sicut auctoritate præsidendo, ita bonæ vitæ exemplo præcedendo.

Item quia natura arietem fecit fortissimum, secundùm Isid. Unde dicitur vervex à viribus, eò quod tanquam vir ovium sit cæteris bidentibus virtuosior. Vel dicitur vervex, ut ipse dicit, quia vermem portat in capite, cujus prurito sæpè fortissimè caput movet. Dicitur autem aries, quia hoc animal immolabatur in aris, sicut patet in lege Moysis, quæ omnia competunt Prælato, sc. fortitudo operis, solicitudo mentis, quæ est ut vermis in capite, de qua Apost. *Instantia mea quotidiana, solicitudo omnium ecclesiarum.*

Isid.

2. Cor. 11.

Item immolatio carnis, de qua Apost. *Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, Sanctam, Deo &c.*

Ro. 12.

Item Prædicator bonus debet clamore prædicationis & gemitu orationis subditos dormientes, sive in peccatis mortuos suscitare, exemplo leonis, cujus catuli quando nascuntur, tribus diebus & tribus noctibus dormire, vel mortui esse reputantur, & tunc patris rugitu & clamore suscitari dicuntur. Tunc super catulos mortuos leo fortiter clamat, quando peccantes subditos Prælatus, vel Prædicator prædicando vel corripiendo fortiter increpat, & tunc rugitum emittit, cùm pro eis orando fortiter gemit. Unde sicut clamor & gemitus leonis dicitur suscitare mortuos catulos, ita clamor Prædicationis & rugitus orationis suscitat subditos in peccatis. Isa. *Rugitus ejus ut leonis rugiet, ut catuli leonum, &c* Sed cum Prælatus, vel Prædicator loquitur bonis, debet loqui dulciter. In cujus signum dicitur Judicum. *Ecce examen apum in ore Leonis, & favus mellis.* Apis enim pungit, & mel componit, quia Prædicator debet pungere lentos, & dulcorare devotos.

Isa. 5.

Item

Isid. Item Prælatus debet esse similis carmelopardali, quod secundùm Isid. est animal Æthiopicum, caput habens cameli, collum equi, crura & pedes bubali, & maculas pardi: Est enim bestia albis maculis rutilum colorem emittentibus superspersa, & ideò à capite cameli, & à maculis pardi tali nomine est vocata (ut dicit *Plin.* Plin.) est autem bestia magis aspectu quàm feritate conspicua, tantùm mansueta, ut quasi ovis nomẽ acceperit. Omnia autem hæc sunt Prælato congruentia moraliter accepta, quia caput cameli ore ruminat, & ruminatio signat sacræ Scripturæ meditationem. Collum equi flexibile est, quia curvatur ad tractum fræni. Et hæc flexibilitas refertur ad misericordiam & pietatem Prælati. Pedes autem bubali ungulas dividunt, & maturè incedunt, & hoc refertur ad discretionis prudentiam. Albæ autem maculæ extra rutilantes sunt pura opera & exempla, quæ exteriùs aliis apparent. Sic ergo Prælatus debet habere caput cameli per notitiam sacræ Scripturæ. Collum equi per flexibilitatem misericordiæ. Crura vel pedes bubali per discretionem prudentiæ, albas maculas Pardi, i. operum puritatem, & plus in affectu quàm in facto debet habere severitatem. Unde debet esse aspectu ferus, sed animo vel opere mansuetus.

Item Prælati debent se habere ad subditos sicut cervæ ad filios: Cervæ enim post partum utuntur duabus herbis, sc. somo & sumole, quibus pastæ redeunt ad suum fœtum, & illarum herbarum succo imbutæ filiis lactis exhibent nutrimentum, filios autem ad cursus exercent, & fugere eos docent, & ad prærupta eos ducunt, & saltandi modum eis ostendunt. Duæ ergò herbæ, quæ faciunt cervam ad nutriendum filios lacte abundare, duæ virtutes sunt, quæ faciunt Prælatos subditos suos debito alimento nutrire, sc. sapientia, quæ facit eos abundare lacte spiritualis doctrinæ, & misericordię, quæ facit abundanter dare nutrimenta corporalis eleemosynæ: debent etiam eos ad currendum per viam mandatorum, id est, ad velociter obediendum instruere.

Item ad peccata fugienda inducere, præcipitia tentationum eis nota facere, & modum saltandi eis, id est, evadendi, ostendere.

Item sicut Prælati præsunt in dignitatibus, ita debent præesse in virtutibus. Cujus exemplum est, quia omne animal cornutum est quadrupes: excepto quodam serpente in Ægypto, qui dicitur cerastes, quod scilicet intelligendum est, si cornua sunt de natura ossis, propter testudines, sive limaces cornua mollia habentes. Per animal ergò cornutum intellige hominem in dignitate levatum: signant enim cornua capitis eminentiam dignitatis. Tales debent habere quatuor pedes, scilicet justitiam, temperantiam, fortitudinem, prudentiam. Cerastes autem sive serpens cornutus, i. hypocrita in dignitate positus, cornua sine pedibus habet, quia dignitatem tenet, & virtutibus caret. Similiter limax habẽs cornua mollia, signat Prælatum carnalem habentem remissa opera, qui etiam pedibus caret, quia interiores virtutes non habet.

Item Prælatus virtuosus tunc faciliter ad contemplationem divinorum erigitur, cùm se abstrahit à temporalibus curis. Cujus exemplum est, quia animalia, quæ dentes non habent in superiori mandibula, sunt cornuta, quia materia transit in cornua. Per animal verò cornibus munitum, Prælatum intellige in virtutibus ornatum, cujus inferior mandibula est terrenorum dispensatio provida, in qua est multitudo dentium, i. multiplicitas laboriosorum operum & durorum, sed quasi mandibula superior est divinorum contemplatio altior, quæ debet esse vacua dentibus, i. à temporalium curis & laboribus semota. Utraq; tamen debet uti pro tempore, qui vult virtuosè præesse.

Item prælationis honore digni non sũt, qui solùm, quæ sua sunt, quærunt. Unde nullum animal habens dentes recurvos (ut aper) habet cornua, eò quod illa materia transit in culmos. Ille quippe Prælatus suos dentes recurvat: qui ea, quę agit, ad semetipsũ reflectit & replicat, sed nõ est dignus cornib. dignitatis, qui alios negligens

gens tantum seipsum pascit. Ezech. *Va pastoribus qui pascunt semetipsos.*

Ezec. 34.

CAPUT C.

Hominem quousque vivit commodè proficere in virtutibus posse, cervi exemplo perspicacissimè confirmatur.

PRoficere, & crescere potest homo virtutibus quamdiu durat pœnitentis vitæ tempus. Cervis enim crescunt cornua usque ad septimum annum, quia usque ad septem annos omni anno pullulant eius cornua unum ramum: Unde eorum ætas deprehenditur per cornua. Quia ergo septennarius est numerus universalis temporis, scilicet quo universum tempus vitæ nostrę volvitur, sicut patet in septem diebus septimanæ, accipiamus in septennario annorum totum tempus dierum nostrorum. Scriptum est n. Ezech. *Diem pro anno dedi tibi*, & Psal. dicit: *dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta annis:* Septennarius enim per denarium multiplicatus, i. 70. consurgit: ut innuatur quod totum tempus annorum nostrorum debemus dedicare profectui virtutum, quem signat augmentatio cornuum, & hoc fit per septennarium virtutum: quia sunt quatuor virtutes cardinales, & tres theologicæ, vel per septennarium operum misericordiæ, cum observatione decalogi.

Ezech 4. Psal. 89.

CAPUT CI.

Prudentiæ virtus quantum nobis expediat, ac quomodo eâ homines uti debeant, Hericii, formicæ, serpentis, multorumque animalium naturali sagacitate, clarissimis similitudinibus exprimitur.

PRudentiam docet nos habere hericius tripliciter. Primo, contra insultum tentationum: Nam hericius, dum se infra corium durum, spinis asperis undique circumseptum, includit, se ab invadentibus protegit: Nam mox cum aliquid sentit, se in globum convertit, & ferienti spinas opponit. Est itaque dura & spinosa pellis, aspera pœnitentia, & dura afflictio carnis, in quam dum homo se per humilitatem abscondit, & eam tentationi opponit, eius tentationes evadit, unde Psal. *Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam.*

Psal 34.

Secundo docet nos habere prudentiam quantum ad nutrimentum operum: Est enim hericii talis prudentia, quia ascendit vitem vel aliam arborem, & uvas & poma deiicit, & postea se super illa involvit, & suis spinis infiguntur, & portat escas filiis, sicut Isid. dicit. Ille ergo vites vel arbores ascendit, qui ad sanctorum virtutes, vel vitas considerandas, per mentis contemplationem se erigit. Et tunc ex eis poma deiicit, quando ex eorum comparatione suos defectus agnoscit: Quasi enim poma de arboribus dejiciuntur, cum majorum facta minoribus comparantur: sed tunc ea velut hericius quis spinulis suis infigit, & dorso defendenda suscipit, quando illa pro posse se sequi acutis affectibus disponit, & tunc idem filios pascit; quando ex eorum imitatione sua opera dirigit & nutrit.

Isid.

Tertiò docet nos esse prudentes circa varietatem temporum. Dicit enim Arist. quod hericii faciunt foramen unum contra ventos septentrionales, ad quod confugiunt in calore: & aliud contra australes, ad quod confugiunt, dum frigus sentiunt. Unde dicitur, quod quidam fuit in Constantinopoli, qui per hericium, quem habebat, prædicebat omnes ventos futuros, nec sciebat aliquis unde hanc scientiam haberet. Sic homo prudens in calore prosperitatis debet refugere ad ventum septentrionalem frigidum, i. ad memoriam adversitatis, ut s. per timorem à superbia & intemperantia liberetur. Sed in tempore frigoris, i. adversitatis, debet refugere ad ventum australem calidum, i. ad memoriam prosperitatis, ne à tristitia, s. nimia absorbeatur. Eccl. *In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum.*

Arist. de anim.

Item prudentiæ exemplum habemus in formicis.

Primo, in providendo, provident enim tempora futura: Nam in æstate congregant unde in hyeme vivant. Sic nos debemus in vita providere nobis de tempore mortis. Prov. *Vade ad formicam ô piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.*

Prov. 6.

Item in congregando. Congregat triticeum granum, non curans hordeum. Sic homo debet congregare spiritualia, & æterna, & non curare de temporalibus & perituris. Matth. *Triticum congregate in hordeum meum.*

Matt. 13.

Item in conservando. Nam quando pluvia super eius triticum descendit, illud Soli exponit ut iterum desiccetur. Sic quando aliqua tentatio, vel corruptio in nobis accidit, quæ possit triticum, id est, nutrimentum, vel meritum nostrum spirituale corrumpere & perdere, debemus illud reparare colore solis, i. fervore contritionis, vel manifestatione confessionis, quia illud quod soli exponitur, in lucem producitur, vel per fervorem orationis.

Item in custodiendo primo suum cibum. Nam (sicut dicit Plin.) formicæ grana colligunt, cumulos componunt, & in secretiori parte domicilii abscondunt, ne ab avibus rapiantur, vel à vento dispergantur. Ista grana sunt Dei verba, quibus anima nutritur & pascitur, sicut formica de granis, de quibus in secretiori parte animæ, s. in memoria debemus cumulum ponere, scil. de his quæ audivimus, plura memoriæ commendando, & ibi occultare per humilitatem, ne ab avibus rapiatur, id est, à dæmonibus, sicut semen quod cecidit in via, & volucres cæli comederunt illud. Vel ista grana sunt bona opera, ut eleemosynæ & huiusmodi, quæ debemus cumulare multiplicando, & abscondendo per humilitatem, nec jactantes ostendendo, ne à vento vanæ gloriæ dispergantur, vel ab avibus, id est, ipsis dæmonibus auferantur.

Plin.

Item inveniuntur prudentes in custodiendo aurum. Nam in Æthiopia dicuntur esse formicæ ad formam canis, quæ arenas aureas pedibus eruunt, & ne auferantur, custodiunt: quasi arenæ aureæ sunt virtutes spirituales animæ, quas pedibus, id est, affectionibus, vel gressibus bonorum operum debemus eruere, & cũ omni studio custodire, ne à nobis auferantur.

Item prudentia serpentum est in exemplum nobis multipliciter.

Primò, quia serpens docet nos Christum diligere. Nam serpens super omnia caput custodit, quia in ipso præcipuè ei⁹ vita consistit. Unde dicit Plin. quod si caput serpentis cum duobus digitis evaserit, nihilominus vivit, propter quod totum corpus pro servando capite ferienti opponit, ut scilicet nos caput nostrum in nobis custodiamus, scilicet Christum, & pro ipso, à quo habemus vitam gratiæ & gloriæ, omnia alia negligamus, secundum illud. *Omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christũ lucrifaciã.*

Plin.

Secundò, docet nos peccatum abiicere, s. per innovationem pœnitentiæ. Nã serpens (sicut dicit Philosophus) quando sentit se senio gravatum, pluribus diebus abstinet à cibo, ut sic pellis eius faciliter relaxetur, deinde gustata herba quadam amara, provocatur ad vomitum, & evomit humorem virulentum, quia erat causa suæ infirmitatis; tandem ut cutem rigidam temperet, in aqua se balneat, & quærens angustam rimam in petra per eã intrat, & per violentiam transiens ab exuvia se denudat, id est, à pelle, quæ vocatur exuvia ab exuendo, quia eam exuit & deponit: & tandem se soli exponens, desiccat, & novum corium reparat, & sic resumptis viribus videt clarius, incedit fortius, & comedit avidius. Hoc idem dicit Avicen & Plinius, scilicet de innovatione. Nos igitur exemplo serpentis debem⁹ vitam innovare per opera pœnitentiæ.

Arist. de anim.

Primo jejunando, non tantum à cibis, sed magis à vitiis.

Item

Item amaram herbam contritionis cordis gustando, venenum peccati per confessionem evomendo, aqua lachrymarum, vel doctrinæ nos abluendo. In arcto foramine pœnitentiæ exuvias veteris hominis, id est, malæ consuetudinis deponendo, ad calorem Solis, id est, amorem Christi, mollitiem & pronitatem peccandi desiccando, & novum corium, scilicet hominem, qui secundum Deum creatus est, induendo. Vires bene agendi resumendo. Clarius spiritualia contemplando; fortius Deum & proximum diligendo, & quæ spiritum nutriunt, avidius assumendo.

Tertiò docet nos serpens diabolo resistere. Dicit enim Isid. quod aspis serpens cum incipit incantatorem audire, unam autem in terram premit, & alteram claudit, & sic vocem incantantis effugit, & incantanti non obedit. Sic etiam nos debemus incantatori, id est, tentatori resistere, scilicet cum cauda & terra, id est, cum memoria finis nostri, qui designatur in cauda, & terræ fragilitatis, quæ designatur in terra, tentationes repellendo Psalm. *Sicut aspidis surdæ obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium.*

Isid. lib. 10.

Psal. 47.

Quartò docet nos carnem subiicere. Nam serpens calcaneo mulieris insidiatur & inimicatur. Gen. *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & tu insidiaberis calcaneo eius.* Sic nos debemus insidiari carni, & calcaneum, id est, finem eius attentè considerare. Aug. Nihil tantum valet ad domandum desideria carnis, quàm cogitare qualis ipsa sit futura.

Genes. 3.

Aug.

Quintò docet nos mundum fugere. Nam serpens propter inimicitias quas habet cum homine, fugit, & sub spinis latitat, & in desertis habitat. Sic sancti viri propter odium mundi, & insidias effugiunt in desertis claustri, latitant sub asperitate pœnitentiæ. Dicitur enim, quod serpens fugit hominem nudum, & insilit in vestitum: quia scilicet diabolus timet pauperem & se ab effectu temporalium denudantem: sed vestito, i. divitiis munito, prævalet, & ideo *qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli.*

1. Tim. 6.

Sextò docet delicias abhorrere: quia serpens dum natat in aqua caput elevatum portat, ne eo submerso suffocetur. Sic sancti viri cavent ne caput rationis submergatur præsentibus deliciis.

Septimò docet nos humilitatem tenere. Isa. *Serpenti pulvis panis eius.* Item vir sanctus etiam se reficit, cogitando, quod est pulvis & cinis, humiliando se ut Abraham. *Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis & cinis.*

Isa. 65.

Gen. 8.

Item prudenter vivere & operari, animalia quædam terrestria docent. Nam sicut nos docet Aug. Est admiranda in brutis quædam prudentia, in quibus cum nulla sit propriè loquendo scientia, quædam tamen in eis similitudo scientiæ invenitur: evidentem enim habent solertiam in fœtuum educatione, in latibulorum ædificatione, & nutrimentorum acquisitione, in vulnerum meditatione, in nocivorum evitatione, in mutationis temporum præcognitione, suorum compatium dilectione. Docent itaque homines primo prudentes esse, non solum in nutritione carnalium filiorum, quibus sicut dederunt naturæ fundamentum, ita dare debent documenta disciplinæ, & alimenta vitæ, sed etiam in promotione spiritualium desideriorum, quæ cum in corde exorta fuerint, velut spirituales suæ soboles confovenda.

Aug. 11. de civ. Dei.

Item in habitaculi constructione, non tantum exterioris, in quo quiescat corpus, sed magis interioris, ut domum conscientiæ construat in qua resideat Deus.

Item in nutrimenti procuratione, non tantum quo caro reficiatur, sed magis quo spiritus alatur. *Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo,* &c.

Mat. 4.

Item in vulnerum curatione, non tantum corporalium jaculorum, sed magis vitiorum, seu tentationum. Docent etiam te prudenter noxia evitare, non tantum quæ lædunt corpus, sed magis quæ spiritum inficiunt & insuper tua pericula te præcavere monent, & opportuna futuris temporibus remedia præparare.

Quod autem omnibus his dulcius est, non tantum coniugalis fœderis suadent te diligere comparem, sed & socialis vitæ amare consortem.

CAP. CII.

Quando ac qua via filii sint à parentibus educandi, Aranearum exemplo, sacraque scripturæ testimoniis edocetur.

PUeri, & puellæ sunt in pueritia bonis & congruis operibus, & studiis assuefaciendi, exemplo aranearum, quæ ex ovis procreatæ, quando mox natæ, texturas ascendere incipiunt, & operari ac si in ventre essent edoctæ. Sic fuit B. Iob. circa opera misericordiæ. Unde dixit: *Ab infantia crevit mecum miseratio, & de utero matris meæ egressa est mecum.* Sicut & fecit Tobias filio suo, quem ab infantia timere Deum docuit, & abstinere ab omni peccato. Unde Eccles. *Tonde latera eius dum infans est.*

Iob. 31. Tob. 1. Eccl. 30.

CAP. CIII.

Quantum mentis puritas sit à fidelibus conservanda ac diligenda, naturali animalium exemplo in fœtu perspicitur.

PUritas mentis est inter omnia magis diligenda: Nam omne animal faciens multos fœtus, primum magis diligit, & reputat sibi magis naturale. Et ideo quædam animalia fœtus suos devorant præter primum. Primum autem quod oportet in nobis esse, & omnia nostra opera prævenire, est puritas mentis, unde est præ omnibus diligenda & conservanda. Et ideo dicit de ea Grego. Nazianzenus. Prima sapientia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, per quam puri puro junguntur, & sancti sancto sociantur.

Greg. Nazianz.

CAP. CIIII.

Quatuor Dromedarii naturalibus effectibus præcipuis, quemadmodum Religiosi vitam agere debeant, aperitur.

REligiosi dicuntur similes esse dromedariis, sive dromedis: Nam propriè loquendo animal dicitur dromedus. Custos autem talium animalium dicitur dromedarius. Debet ergo Religiosus assimilari dromedis quadrupliciter. Primò, propter continentiam: Castrantur enim dromedi à juventute (sicut Avic. dicit) ut sint cursui aptiores. Similiter religiosi debent à juventute se per votum continentiæ in munditia carnis servare. Matth. *Sunt Eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum Dei.*

Avic. Matt. 19

Secundò, propter abstinentiam. Sunt enim dromedi parvi cibi, & fœnum, & cortices, & ossa dactylorum valde diligunt. Sic non debent Religiosi delitias quærere, sed potius grossa cibaria.

Tertiò, propter obedientiam, in qua velut dromedi debent esse veloces & prompti: Sunt enim dromedi velocissimi. Unde *dromos* Græcè, *velox cursus* dicitur latinè. Nam centum milliria, & amplius perguntin die. Debent etiam esse in obedientia laboriosi, & continui, sicut dromedi habent crura longa & nervosa, multum ad laborandum fortia, & ad continuandum firma.

Quarto, propter humilitatis mensuram. Sunt enim dromedi non magni corpore, quia minoris sunt staturæ, quam cameli; quia scilicet Religiosi nō debent esse magni in sua reputatione, sed humiles & abiecti. Apost. *Si quis se existimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.*

Gal. 6.

CAPUT CV.

Potissima sanctorum virorum virtutes, animique dotes, per quamplurimas Agni, equi, elephantis, leonis, leporis, Taxique naturales, & promiscuas proprietates, excellenter patefiunt.

SAncti viri assimilantur agnis.

Primo, propter innocentiam. Nam agnus inter animalia omnia est maximè mansuetus, & innocens. Vnde nec dente lædit, nec cornu impetit, nec ungue scindit, nec calce percutit, Et ideo (sicut dicit

Isid. dicit Isid.) cætera animalia armavit natura, solum agnum dimisit inermem. Hæc autem innocentia quæ est in agno, principaliter fuit in Christo, qui scilicet nunquam alicui aliquid malefecit; quod etiam unus ex latronibus in cruce cognovit, dicens. Nos quidem digna factis recipimus, hic autem nihil mali fecit.

Secundario autem talis innocentia competit etiam aliis Sanctis qui fuerunt imitatores Christi, & ideo tanquam agni neminem lædebant, nec dente invidæ detractionis, nec tyrannicæ dominationis, nec ungue violentæ direptionis, nec calce injuriosæ despectionis, sive percussionis. Apost. *Neminem læsimus*, &c. Et idcirco etiam alios ad hoc monebat, dicens. *Nemini dantes ullam offensionem.* (2.Cor.7. 2.Cor.6.)

Secundo, propter justitiam: pertinet enim ad perfectam justitiam non solum neminem lædere, sed etiam aliis omnibus, si potest fieri, prodesse. Et hanc justitiam agnus ostendit, quia quicquid in se habet, hominibus utiliter præbet: Nam pellis eius est utilis ad varium usum, pili ad indumentũ, fimus ad terræ condimentum, cornu & ungula ad medicamentum, & carnes eius ad esum. Hæc autem omnia competunt Christo principaliter, quia ipse suam pellem, id est, suam conversationem exteriorem, sive sua vellera, id est, exempla, seu opera reliquit nobis ad judumentum, id est, ad imitationis exemplum, eo modo quo dicit Apo. *Induimini Dominum nostrum Iesum Christum.* (Rom. 13.)

Item suum fimum, id est, humilitatem, dedit ad condimentum, scilicet omniũ virtutum & operum. Unde ipse dixit: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* Et hæc humilitas est condimentum, sine quo nullum opus placet Deo. Unde Christus dixit Apostolis: *Cum omnia benefeceritis, dicite: servi inutiles sumus.* In cornu autem, propter unctiones quæ cum eo fiebant, ut patet Reg. significatur potestas Christi in institutione sacramentorum; sed in ungula agni divisa, discretio doctrinæ Christi, (Matt. 11. Luc. 14. Reg. 16.)

Et hæc omnia nobis ad medicinam dedit, scilicet, & suam scripturam, & sua verba, insuper Christus tanquam agnus & suam carnem reliquit nobis in cibum, scilicet in sacramento Eucharistiæ, sicut dixit ipse. *Caro mea verè est cibus, &c.* Competunt etiam secundario sanctis viris prædictæ utilitates agnorum; quia ipsi Sancti in variis usibus & obsequiis proximis serviunt. Nam nudos vestiunt, pauperes cibis impinguant & condiunt, & ad infirmorum fomentum & curam frequenter ex compassione intendunt. (Ioan. 6.)

Tertiò, propter prudentiam: Nam agnus dicitur ab agnoscendo. Duo enim sunt quæ agnus naturaliter discernit & agnoscit. Primo matrem. Nam inter innumerabiles greges solo balatu matrem agnoscit. Eodem modo Christus dicitur esse agnus ab agnoscendo, quia in cruce existens matrem agnovit, de ea specialem curam habendo, & Ioanni ipsam commendando, quando dixit: *Fili ecce mater tua.* Quod exemplum sequentes sancti viri, de parentibus suis usque ad mortem curam & diligentiam gerunt. Nos etiam exemplo Ioannis studere debemus, ut ipsam beatam Virginem matrem habeamus: Agnus enim balatu matrem querit, inventa autem ad eam caput erigit, mammas quærit, quas dum sugit, poplites flectit, & ut mater ei plus de lacte præbeat, capite matris ubera premit Sic etiam vir devotus balatu, id est, voce orationis sanctæ matrem misericordiæ inquirit, & ad eam caput, id est, mentem per contemplationem erigit, mammas suæ pietatis & consolationis requirit, devotè etiam, & sæpè salutando sibi genua flectit, atque capite, id est, mente ferventer desiderando, & importunè postulando, quodammodo quasi premit, ut suæ consolationis gratiam largius infundat. Secundo, quia agnus naturaliter suum hostem agnoscit, scilicet lupum: Nam etiamsi eum nunquam viderit, statim cum primò videt, agnoscit. Similiter etiam Christus suos crucifixores agnovit, non odiendo, sed pro eis orando, Luc. *Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt* (Ioan. 9. Luc. 22.)

ciunt. In qua oratione adverte, quod Patrem pro eis orando, invocavit, cum dixit, *Pater*.

Item eis ignosci postulavit. *Ignosce illis*, inquit.

Item illos excusavit, *quia nesciunt quid faciunt*, & hæc tria faciunt, etiam ipsi sancti, ipsum agnum sequentes erga adversarios suos: scilicet quod pro eis orant, eis indulgent, & non solùm non accusant, sed etiam excusant.

Quarto, propter patientiam: quia ligatus a carnifice, non se defendit, sive expolietur vellere sive cute. Et dum portatur ad victimam, non plorat, non clamat, non murmurat, non recalcitrat; sed placido vultu suum respicit occisorem, ac si eum portaret ad pascua. Similiter etiam Christus captus, & ligatus in horto, non se defendit. Similiter in flagellatione expoliatus veste, lacerata cute, similiter etiam expoliatus ad crucem se non defendit, nec crucifixus recalcitravit, nec murmuravit, unde Hierem. *Ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam*. Et Isa. *Quasi Agnus coram tondentem se obmutescet, & non aperiet os suum*. Unde etiam sancti viri hoc exemplum patientiæ & mansuetudinis quantum possunt imitari conantur. Apoc. *Hi sequuntur agnum quocunque ierit*.

Hier. xi. — Isa. 53. — Apoc. 14.

Quinto, propter munditiam: Nam agnus quasi animal mundum immolabatur, & victimabatur in lege ad figurandum Christum, qui tanquam agnus fuit pro peccatis nostris in ara crucis immolatus. Unde Ioannes Baptista de eo dixit: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi*. Sic etiam sancti & immaculati viri faciunt Deo victimam de seipsis, eo modo quo Apost. dicit: *Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem*. Et nota, quòd immolabatur in lege agnus anniculus, immolatus ad significandum, quod ille qui vult de se facere gratum sacrificium Deo, debet esse agnus per patientiam, immolatus per munditiam, anniculus per continentiam; Dicebatur enim anniculus cum esset unius anni completus; quia tunc est optimus, eo quod agnus tanto melior est quanto à lacte remotior. Unde est ille ut anniculus, qui est remotus à lacte, i. e. à carnali delectatione, scil. per continentiam.

Ioan. 1. — Rom.

Item sancti viri assimilantur equis.

Primò, ratione vivacitatis; quia equus est animal vivax; quia in campis exultat bellum à remotis odorat, tubis ad prælium excitatur, ad cursum provocatur: doleat equi cum victi fuerint, gaudent cum vicerint. Sic sancti viri in campis, id est, in adversitatum, vel tentationum præliis exultant, secundùm illud Iacob. *Omne gaudium existimate fratres cum in tentationes varias incideritis*.

Iac. 1.

Item bellum tentationis, vel bellum mortis procul odorant, scilicet in providendo, & præparando se, tubis divinorum judiciorum excitantur ad bellum vitiorum. Hac tuba excitatus beatus Hieron. dicebat: *Sive comedam, sive bibam, sive quicquid aliud faciam, semper auribus meis intonare videtur illa terribilis tuba: surgite mortui, venite ad judicium*.

Hieron.

Item ad cursum, id est, velocitatem bene operandi vel obediendi (de qua dicitur: *Viam mandatorum tuorum cucurri*) provocantur.

Psal. 118.

Item vincuntur tentatione, vel negligentia: dolore pœnitentiæ purgantur, & in victoria tentationum & vitiorum lætantur.

Secundò, ratione sagacitatis, quia quidam equi sagaciter recognoscunt dominos suos, & alios super se ascendere non permittunt. Sic sancti viri recognoscunt Dominum, non tantum in beneficiis, sed etiam in flagellis, & alium Dominum, id est, diabolum, vel peccatum, super mentis sellam ascendere non permittunt, secundum illud: *Nolite locum dare diabolo*.

Ephes. 5.

Tertiò, ratione pietatis, quia aliqui equi in morte dominorum lachrymas fundunt. Et sic sancti viri plorant, considerantes legendo, vel audiendo passionem Domini, scientes, quod sicut fuerunt socii passionum, sic erunt & consolationum.

Item

Item sancti viri quamvis magna vitia vitant, frequenter tamen parvis vitiis terrentur. Unde sunt similes elephantibus, qui domiti sunt in bellis optimi: Nam acies proferunt, armatos ferunt, nec armatorum acies expavescunt, nec suorum rumores fugiunt.

Item super eos turribus ligneis collocatis, de eis tanquam de muro tela ignea emittuntur, & cum sint tales, tamen de mure timent. Sic sancti viri quamvis magna tentationum bella vincant, & magnarum virtutum arma ferant, nec tribulationes, nec persecutiones expavescant, nec linguas calumniantium seu detrahentium fugiant, tamen aliquando aliquis minimus defectus, vel molestia relinquitur eis, qui semper eos in timore & cruciatu tenet. Sic Paulus ad tertium cœlum raptus, & omnium tribulationum pericula expertus, communibus gratiis & virtutibus plenus, tamen stimulo carnis premitur, & ter ensat orans, ut amoveri debeat, minimè exauditur.

Item sancti viri assimilantur leonibus in multis. Primo in audacia sive magnanimitate. Apparet enim magnanimitas leonis in triplici actu.

Primus est, quia cum venatores eum sequuntur, non latitat, nec se occultat, sed videri se optat, & in medium campum vadens, ad pugnam se præparat, & abscondere, vel fugere, magnam verecundiam reputat. Similiter sancti viri, & perfecti, tribulationes & persecutiones, cum opportunum est, non refugiunt, immo quandoque persecutores incitando, vel expectando præveniunt, magno gaudio suscipiunt. Actor. dicitur, quod *ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Act. 5.

Secundum ostensivum magnanimitatis leonis est (secundum Isid.) quia venatores intuetur, ut ipsis visis minus terreatur, sed amplius animetur. Isid. lib. 6. Econtra autem est in animalibus pavidis, ut est cervus & lepus, quia quanto plus aspicerent venatores, tanto plus expavescerent. Unde Prov. *Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum.* Prov. 30. Sic sancti & perfecti viri inter suos persecutores positi, dũ eos sævire vident, intuentur & considerant quàm sit eorũ potestas, & ira brevites transitoria, & quomodo eorũ perfidia sit æternũ suppliciũ receptura & quomodo ab illis sibi fabricatur sempiterna corona.

Et ideò dum sic intuentur eos, magis crescit in ipsis virtus & patientia. Simile etiam faciunt de tribulationibus & infirmitatibus, considerando quàm breves & utiles sunt: & ideò ex eis fortiores efficiuntur. Apo. *Cum infirmor, tunc fortior sum.* 2. Cor. 12

Tertium ostensivum suæ magnanimitatis est, quia cùm insequitur, saltu utitur, sed cùm fugit, non utitur, sed potius lento passu graditur. Sic sancti insequuntur spiritualia bona saltibus amoris & fervoris. Phil. *Sequor autem si quo modo comprehendam.* Phil. 3. Can. *Ecce iste venit saliens in montibus.* Cant. 2. Sed in persecutione & pœna positi non saltando per impatientiam, vel impetum furoris incedunt, sed cum suavitate patientiæ & mansuetudinis transeunt: propter quæ omnia dicitur Prover. *Iustus quasi Leo confidens absque terrore erit.* Prov. 28. Sed nota, quod quamvis leo sit ita securus; tamen quædam sunt quæ dicitur timere, quæ etiam sancti viri timent.

Primum est strata publica. Et hæc strata est mors, per quam omnes oportet transire. Psal. *Timor mortis cecidit super me.* Psal. 110. Secundum est quoddam animal parvum & venenosum, quod dicitur leontophonus, quod signat peccatum. Cujus venenum fugiunt sancti viri sicut venenum serpentis. Eccles. *Quasi à facie colubri fuge peccatum.* Eccl. 21.

Tertium est strepitus rotarum, id est, comminationes scripturarum. Et quasi duæ rotæ sunt duo testamenta, vel duæ fortunæ, sicut prosperitas & adversitas, quarum strepitus formidabilis est, quia status periculosus utriusque fortunæ.

Quartum est quoddam animal ferox, quod

quod dicitur lazaimi, à cuius ferocitate vix potest aliqua bestia esse tuta: signat feritatem & severitatem summi judicis. Psal. *A judiciis enim tuis timui.*

Psal. 118.

Quintum est ignis, scilicet gehennæ, vel purgatorii.

Sextum est decipula, vel laqueus venatoris: & hæc est tentatio, vel fraudulentia dœmonis, quem etiam Sancti timent.

Septimum est flagellum. Timet enim leo quando videt verberari catulum: & sic timenda sunt flagella præsentia.

Secundò assimilantur sancti viri Leoni in justitia, primò distributiva: Nam prædam quam rapit, solus comedere erubescit: & ideo sæpè remotis bestiis eum sequentibus de sua præda aliquid relinquit. Hæc est illa justitia, de qua dicitur in Psalm. *Dispersit, dedit pauperibus, justitia eius manet in sæculum sæculi.* Hanc habuit B. Iob dicens. *Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.*

Iob. 31.

Item leo utitur justitia vindicativa, sive punitiva erga se, & erga alios: se enim punit quando exardescit in ira: quia iratus terram cauda verberat, & eadem cauda seipsum flagellat in tantum, ut sanguis fluat. In quo dat exemplum, ut homo iram suam in seipsum deprimat, & non in alium refundere quærat, quia *omnis qui irascitur fratri suo, reus erit.*

Mat. 5.

Item erga alios utitur leo justitia vindicativa.

Primò, quia vim vi repellit, quasi cum moderamine inculpatæ tutelæ: Nam si quis contra eum telum emiserit, si enim non tetigerit, utique eum invadit; sed non ipsum vulnerat, nec lædit, quod est contra illos, qui in sua defensione vindictæ moderamine non utuntur.

Tertiò, sancti viri assimilantur Leoni in prudentia: primò, quia Leones quando ambulant, sua cauda delent vestigia, ne à venatoribus valeant inveniri. Sic sancti viri posteriori pœnitentia delent peccata præcedentia, ut dici possit de eis. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates,* &c. Signum etiam cautelæ, & prudentiæ videtur esse in leone, quod dormit apertis oculis, unde videntur eius oculi vigilare. Similiter sancti viri quasi dormiendo vigilant, secundum illud, *Ego dormio, & cor meum vigilat*; Est enim quasi quies somnus contemplationis, qua ab exterioribus actibus vacantes, interius vigilant circa spiritualia, & cœlestia, oculos mentis aperientes.

Psal. 31.

Cant. 5.

Item est somnus mortis in quo sancti dormiunt, i. æternæ pacis quietem accipiunt, ubi in Dei visione oculos mentis aperiunt, ita ut nunquam claudantur. Et licet etiam peccatores propter quietem sive depositionem carnis in sepulchris in morte dormire dicuntur, Psalm. *Dormierunt somnium suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum suarum in manibus suis*: tamen ipsi dormiunt oculis clausis, i. e. moriuntur, quia maximè in morte excæcantur, & sensum perdunt.

Psal. 75.

Quartò sancti viri assimilantur leoni in temperantia, sive abstinentia. Nam Leo quando semel satiatur, duobus, vel tribus diebus abstinet; si autem eum fugere oporteat, & nimis sit plenus, cum brancia carnes de ventre extrahit, & sic levis fit. Et iterum Leo diutissimè vivit, quod per dentium comprehenditur consumptionem.

Sic sancti viri abstinentes sunt à cibis corporalibus; & quicquid carnalitatis in se sentiunt, quod eos in spiritu gravet, cum brancia, id est, cum violentia asperæ pœnitentiæ, ut leviores fiant, evacuare laborant. Quod autem leo diutissimè vivit, signat, quod sicut dicitur Eccles. *Qui abstinens est, adjiciet vitam.*

Eccl. 71.

Quintò sancti viri assimilantur leonibus in clementia sive pietate, Nam contra hominem ab eo non læsus nequit irasci, sed est homini naturaliter pius: Nam si non nimia fame vincatur, prostratis parcit, captivos obvios abire permittit, nec hominem nisi in magna fame comedit, vel occidit, ut Isidor. dicit. Fœminas etiam non tangit, & raro infantes, nisi magna fame compulsus. Similiter sancti viri sunt aliis mansueti, ut non irascantur inordinatè, vel de facili contra eos.

Isid.

Item sunt pii hominibus præcipuè misera-

ferabilibus, cuiusmodi sunt captivi, mulieres viduæ pueri, pupilli, & huiusmodi.

Item prostratis, id est, se humiliantibus parcunt, etiam ab iniuriis propriis. Ostēdit etiam leo pietatem ad seipsum, maximè in morte. Nam leo quando moritur, terram comedit, & mordet, & lachrymatur. Et sic homo debet in morte esse pius animæ suæ, remordendo pro compunctione vitam suam terrenam, & lachrymando, sive flendo peccata: unde Aug. tempore mortis suæ contra lectum in pariete fecit sibi scribi psalmos pœnitentiales, & pluribus diebus eos legendo plorabat.

Item sancti viri assimilantur leporibus.

Primò ratione velocitatis. Est enim lepus animal velox ad currendum. Unde dicitur lepus, quasi levipes, quia currens leviter movet pedes: Nam contra omne nocivum dedit natura salubre remedium, ut dicit Avicen. Unde lepori data est membrorum levitas, cursus agilitas, & & sub pedibus pilorum villositas, ut dum fugere oportet, pedes non lædat. Sic sancti viri sunt veloces ad mandatorum Dei obedientiam, vel audientiam, secundum illud. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum.*

Avic.

Iac. 1.

Psal. 118.

Item sunt currentes ad mandatorum observantiam, secundum illud Psal. *Viam mandatorum tuorum cucurri*, &c. Gratia enim Dei quæ potiora remedia tribuit quam natura, dat eis membrorum levitatem per continentiam, cursus agilitatem per charitatem fervidam, quæ omnia facit agilia & levia.

Item pedum villositatem per pœnitentiam asperam, quæ pedes affectionum custodit illæsos.

Secundò, ratione timiditatis: quia lepus est animal pavidum. Sic sancti viri sunt semper pavidi, sive de divinis iudiciis, secundum illud: *A iudiciis enim tuis timui*: sive de præteritis peccatis, Ecc. *De propitiato peccato noli esse sine metu*; sive de tentationum præcipitio, Prover. *Beatus homo qui semper est pavidus.*

Psal. 118
Eccles. 5
Prov. 28.

Tertiò ratione mititatis. Est enim animal mite & imbelle. Unde nulla defensione utitur nisi præsidio fugæ. Sic sancti viri sunt mites in conversatione, imbelles, id est, sine proximorum offensione, fugientes vitia & temporalia commoda, & iurgia sive litigia. Et nota, quod lepus fugiens canes, naturale habet quod fugiat contra montes: habet enim crura posteriora longa, ut facilius corpus elevet quando per montem ascendit: tunc enim non benè currit, sed quasi cadendo incedit. Unde quando potest, montem circuit, quousque versus montem se erigit, & sic sæpè canes effugit. Sic sancti viri fugientes tentationes fugiunt ad mōtem, id est, ad Christum, Prover. *Lepusculus plebs invalida, in petra*, id est, in Christo collocat cubile suum. Ipse enim est mons de quo Isa. *Erit mons domus domini in vertice montium.* Ipse etiam idem est petra, de qua Apost. *Petra autem erat Christus.* Vel ad montem, i. ad contemplationem paradisi: Habent enim sancti longa crura posteriora, i. magna sequentis vitæ desideria, i. eorum quæ post istā vitam sequentur. Et talibus desideriis eorum mens in contemplatione illius celsitudinis faciliter elevatur. Quando verò de monte cœlestis contemplationis ad terrena pertractanda, vel cogitanda anima descendit, tunc faciliter in peccatum cadit, & canis, i. diabolus eam facilius capit. Et ideo sancti contemplando circuerunt, quousque ad illius supernæ dulcedinis aliquam gustationem assurgunt.

Prov. 30

Isa. 2.

1. Cor. 10.

Quartò ratione utilitatis. Est enim animal utile quoad cibum, quoad vestitum, & quoad medicamentum; nam eius oculi valent contra venenum. Sic sancti viri alios pascunt suis doctrinis vel eleemosynis, vestiunt exemplis: Quasi enim eius pellibus, i. virtutibus induitur, cum aliquis exempla imitatur.

Item medentur suis consiliis, vel suarum orationum auxiliis.

Item sanctus vir assimilatur taxo.

Primo ratione pœnitentiæ: quia taxus habet

habet pellem valde hispidam, & villosam, quæ melota dicitur. Quid autem est pellis villosa, & hispida, nisi corporis pœnitentia humilis & aspera? Talem pellem Ioannes habuit, cui cibus fuit locusta, & mel sylvestre, & vestimentum de pilis camelorum.

Plin. Secundo ratione providentiæ: quia Plinius dicit, quod quando à canibus persequitur, anhelitum retinet, & sic cutem inflat, & morsus canum devitat. Similiter sanctus homo, quando persequentes, & iniuriantes patitur in se, per patientiam spiritum suum cohibet, ut per impatientiam, vel iracundiam extra nullatenus exeat: & sic morsus canum i. læsiones persequentium evadit, ut animæ suæ saltem non noceant.

Tertiò ratione providentiæ: Futuram enim taxus prævidet tempestatem: & ideo cavernam sibi parat diversos exitus habentem, & quando flat ventus aquilonis obdurat cauda foramen aquilonare; quando australis, claudit australe. Sic sanctus homo vento aquilonari flante, i. adversitate ingruente, foramen cauda claudit, i. finis brevis considerationem opponit, & leve æstimat omne quod patitur, ex quo brevi transitu finitur: Nam omnia brevia tolerabilia esse dicuntur,

Cic. etiamsi sint magna, ut dicit Tullius. Similiter austro flante, i. prosperitate arridente, clausuram caudæ vir sanctus obiicit, i. memoriam mortis: quia facilè contemnit omnia, qui semper se cogitat esse moriturum.

Item taxus in suis latibulis contra hyemem congregat cibum, & si deficit cibus, supplet somno, & hoc pluribus animalibus accidit, ut patet de glire, & mure. Sic sanctus vir providet sibi in hyeme, i. pro tempore mortis, congregando merita bonorum operum per vitam activam. Et si deficiat cibus, id est, exercitium, vel voluntas merendi per activam, juvat se cum somno, i. cum tranquillitate, & quiete vitæ contemplativæ. Unde sancti viri tempora, quibus vacant à laboribus vitæ activæ, non otiosa ducunt: quia tunc apud seipsos in sanctis meditationibus quiescunt.

CAP. CVI.

Sapiens quid agere debeat ut suam ostentet sapientiam: quadam aranea similitudine edocetur.

SApiens homo similis est araneæ, quæ stans in telæ medio subiecto muscam sentit; quam si obtinuerit, eam filis suis multipliciter circumvolvit, cuius caput primo abscindit, & sic omnem eius humiditatem sugit. Sic sapiens in medio telæ, s. in contemplatione rationis, cuius medium est examinare, in actibus virtutum moralium consistit. Et inde muscas volantes, i. formas sensibilium, ad suos sensus vel imaginationem venientes rapit; & ad examen rationis ipsius intrinsecus reducens; multis considerationibus circumvolvit: & capite abscisso, i. exteriorum sensuũ judicio excluso, quod fuit initium congregationis, interiorem veritatem extrahit, & in suum cibum, i. in suum documentum, seu profectum convertit. Ezech. *Aquila tulit medullam cedri:* nam aquila est homo sapiens, & intelligens, qui de cedro trahit medullam, quando de re sensibili trahit veritatem intelligibilem. Ezec. 17.

CAP. CVII.

Homines aliqua scientia præditi voluptatibusq; vacantes, Onocentauris ac Hyppocentauris similes jure efficiuntur.

SCientia cum mala vita, facit homines similes monstruosis animalibus, Onocentauris, & Hyppocentauris. Dicit enim Phisio. quod Onocentaurus est animal ab asino homineque compositum: nam ab umbilico sursum habet effigiem humanam, unde medius est inter hominem, & asinum: sicut Hyppocentaurus inter hominem, & equum, ut Isid. dicit. Isid. Talis est homo literatus, & voluptuosus: quia ex una parte est rationalis, & ex alia bestialis, cognitione spiritualis, opere carnalis.

CAP.

CAP. CVIII.

Hæreticorum schismaticorumque perversitas, qui lupis, leunculis, viperæ filiis, ac Pantheræ catulis assimilatur, planius declaratur exemplis.

Schismatici & hæretici sunt similes leunculis, qui uterum matris laniant, & ideò non sæpè parit. Unde Arist. dicit, primo leænam quinque catulos parere, postea quatuor, & sic omni anno uno minus quousque sterilescat. In hoc ergo schismatici sunt leunculis similes, qui unitatem matris Ecclesiæ & fidei, in qua sunt spiritualiter geniti, scindunt & dirumpunt.

Arist. de anim.

Item schismatici similes sunt filiis viperæ: dicitur enim vipera, eo quod vi pariat: Nam cum tempus pariendi advenerit, filii non expectantes naturæ operationem, eius latera rodunt, & cum matris interitu exeunt. Sic schismatici in utero matris ecclesiæ geniti, non expectantes nec sustinentes eius correctionem, rebellando exeunt, & dum eius unitatẽ scindunt, quantum est in se, ad interitum ducunt.

Item schismatici, & hæretici assimilantur catulis pantheræ, qui odientes matrem, ungula lacerant eius alvum, tanquam eorum egressui resistentem. Unde non parit panthera, nisi semel. Sic schismatici & hæretici unguibus, i. malignis studiis & doctrinis, sanctæ matris ecclesię lacerant unitatem, quia eorum perfidiæ resistit.

Item hæretici assimilantur lupis. Primo ratione infectionis: Nam lupus lanam ovis, quam occidit morsu, inficit, & vestem ex tali lana factam pediculosam reddit, ut dicit Isido. Sic hæreticus morsu vel ore lanam ovis, id est, simplicitatem conversationis hominis, quam falsa doctrina spiritualiter occidit, corrumpit, & eam pediculis, id est, corruptis operibus abundare facit.

Item cordula facta de intestinis lupi, durata cordulis citharæ factis de intestinis ovis, eas destruit, & corrumpit. Cordulæ de intestinis luporum, pravæ doctrinæ sunt hæreticorum, sed cordulæ de intestinis ovium, sunt cogitationes, & opiniones simplicium. Sed si hæc duo simul conjungantur, s. ut prava doctrina, vel falsa opinio hæreticorum à simplicib. recipiatur, tunc simplicitas & sinceritas fidei totaliter evacuatur.

CAP. CIX.

Contemplativi pluribus exemplis capris silvestribus comparantur; Dæmonesq; præcipuè solitariis insidiari declarantur.

Solitarii & contemplativi, qui s. perfecti sunt in vita anachoretica, similes sunt capris sylvestribus.

Primo, quia talis capra est asperrima in victu. Unde capra à carpendo est dicta, eo quod carpat aspera loca, & sic anachoretici viri in desertis, aut locis asperis commorantes, oportet quod asperum victum carpant, sicut patet in Ioan. Baptista.

Secundo, quia est altissima in situ. Unde tales capræ vocantur ibices, quia ad modum illarum avium, quæ ibices dicuntur, ardua loca scandunt, ita quod vix patent humanis obtutibus, ut dicit. Isid. Et tales sunt viri perfecti, cum ad summa & invisibilia per contemplationem levantur. Apost. *Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur; quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna.*

Isido.

2. Cor. 4.

Tertiò, quia talis capra est acutissima in aspectu: nam in altissimis montibus tales capræ commorantes, de longinquo venientes conspiciunt venatores, & in petris diruptis stantes, cum homines, vel feras advenire præsentiunt, de altissimis saxorum acuminibus se præcipitantes in suis cornibus suscipiuntur illæsæ. Sic sancti viri in altissimis contemplationibus illuminati, de longinquo tempore provident tentationes futuras, & dæmonum deceptiones malignas, quas cum de vicino instare sentiunt, de petris altissimis, i. à contemplatione sublimium se in imũ proiiciunt, quia se ad considerationem propriæ infirmitatis, per mentis humili-

tatem reducunt, & per intimæ humilitatis custodiam superborum dœmonum laqueos evadunt.

Quarto, quia talis capra est velocissima in cursu. Et similiter viri perfecti in operibus spiritualibus non sunt tardi, seu pigri, sed soliciti, & festini, & tanto currunt amplius, quanto amant ferventius: Nam qui amat vehementius, currit velocius, prævenit citius, sicut dicit Bern.

Ber super Cant.

Quinto, quia capra sylvestris est sagacissima in pastu: nam visu, gustu, olfactu discernit in pastu. Et similiter sancti viri spiritualem pastum discernunt visu, i. legendo, & meliora & utiliora præeligendo.

Item gustu, contemplando, quia cœlestia avide transglutiunt, temporalia vero contemnendo fastidiunt. In olfactu, imitando, quia odores ciborum, i. exempla virtutum sequuntur. Fœtores verò, i. vitiorum exempla fugiunt & abominantur. Sextò quia sylvestris capra est sanissima in potu: Dicit enim Plin. Si quis lac huius capræ bibat, languorem evitat. Ita lac, id est, spiritualis doctrina talium perfectorum virorum bibitum, id est, devotè, & avidè sumptum, facit mentem vitare languores vitiorum.

Plin.

Item solitariis & spiritualibus insidiantur dœmones præcipuè, & maximè prævalent negligentibus, & somnolentis. Unde assimilantur dœmones quibusdam serpentibus qui morantur in sylvis, qui comedunt volucres & bestiolas, earum humorem sugentes, ut dicit Arist. & tales insidiantur dormientibus, & si eorum ora invenerint aperta, subintrant eorum corpora, amantes calorem naturalem, & odorem. Sed contra hos pugnat lacerta, quæ dicitur saura, quæ sentiens præsentiam serpentis, saltat super faciem dormientis & pedibus scalpit, ut eum excitare possit, sicut dicit Avic. Per volucres, itaque qui morantur in sylvis, intelliguntur viri spirituales & contemplativi. Et per bestiolas, intelliguntur homines grossiores & simpliciores solitariam vitam ducentes, quos serpentes, i. dœmones comedunt, cum eos ad suæ iniquitatis consensum trahere & inflectere possunt. Quibus etsi aliter nocere non possunt, saltem humorem devotionis & compunctionis abstrahere conantur. Insidiantur autem maximè dormientibus, i. negligētibus, & otiantibus. Et si per incautelam, vel negligentiam eorum sensus inveniunt apertos, & circa exteriora vagantes, validius intrant in eos, ut tollant eis calorem dilectionis, & odorem devotionis, & ita eos spiritualiter extinguunt. Sed eis ut plurimum auxiliatur lacerta, i. angelica custodia, eorum negligentiam excitans: vel lacerta ista est sacræ scripturæ doctrina, præcipuè salvatoris, qui nos ad vigilandum & orandum sollicitat. Matt. *Vigilate & orate ut non intretis in tentationem.* Et similiter Petrus nos excitans, ne serpens ingrediatur in nos, dicit: *Sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus, &c.*

A vist. de an. im.

Avic.

Matt. 1.

1. Pet. 5.

CAPUT CX.

In via Dei proficere volentes, malorum societatem debere omni tempore effugere, Cerva parturientis unico exemplo aperitur.

SOcietatem malorum debet fugere, qui propositum salutis prosequi vult & perficere, exemplo scilicet cervarum: Cerva enim cum est paritura, elongat se à semitis feris notis & appropinquat semitis ab hominibus tritis. Unde (sicut dicit Arist.) juxta viam parit, ubi præ timore hominum, ferum animal non accedit. Sic ergo, qui vult parere, id est perficere bonum propositum conceptum, debet se elongare à feris, id est, à malis & iniquis, & appropinquare, sive adhærere hominibus, i. bene & rationabiliter viventibus, quorum beneficio tutior esse possit. Sed dœmones quem volunt corrumpere, ab hominibus, i. à bonis recedere faciunt & cum feris, i. cum malis conversari, vel habitare, secundum illud: *Ejicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua.*

Arist. li. de anim.

Dan. 4.

CAP. CXI.

Quo pacto sacra Scriptura studiis studiosi novare, quasque partes habere debent: animalium ruminantium pulcherrima similitudine admonemur.

STudens in sacra Scriptura prius debet quærere sensum literalem, deinde investigare sensum spiritualem. Quod ostenditur exemplo animalium ruminantium, quia animal ruminans, habet duos ventres, unum magnum, & alium parvum. Cuius causa est digestio multiplex: nam talium cibus est siccus, & non bene à principio masticatus, propter aviditatem edendi, unde oportet iterum masticari; de maiori igitur ventre ad os trahitur, & sic secundo ibi masticatus ad secundum ventrem transmittitur, ut ibi perfectè digeratur. Ruminatio autē escæ, est meditatio sacræ scripturæ, quæ prius reducenda est ad magnum ventrem, i. ad sensum literalem, qui est primus & generalis sensus totius sacræ scripturæ. Deinde ducenda est per meditationem ad parvum ventrem, i. ad spiritualem sensum, qui quidem parvus dicitur, quia humiliter & sobriè est quærendus, quia non nisi parvulis datur Scripturæ sacræ mysticum intellectus. Psalm. *illuminat, & intellectum dat parvulis.* *Psal. 118.*

Item parvus dicitur, quia in vita ista parum ab homine de æternis & spiritualibus capitur. Nam *ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus.* Hic tamen cibus perfectè digeritur, quando vita & opere impletur. *1. Cor. 3.*

Item sacræ Scripturæ profundus Prædicator, cuius est hostes fidei expugnare, cum discretione & sobrietate perscrutari & discere debet: Nam illi equi apti sunt duci ad bella, qui in bibendo profundiùs nares infigunt, quia tales (ut dicunt) urina non gravantur in cursu. Per ergo aptos ad bellum, Prædicatores catholicos, seu Doctores intellige, qui habent contra hæreticos disputare, quia nares discretionis in aquam sacræ Scripturæ profundè debent infigere, i. cum discretione studere, ut sensum scripturæ profundè hauriant, & intelligantur, & sic in cursu urinæ, id est erroris conceptione, vel obstaculo, minimè lædentur.

Item studium spiritualis doctrinæ in trib. consistit, s. in addiscendo, eligendo, & retinendo; quod patet per exemplum in dentibus animalium: Nam quædam animalia sunt quæ habent dentes ad capiendum, ut canes, & animalia prædæ, & ideo habent dentes divisos, & acutos, ut possint melius capere prædam. Quædam vero habent dentes ad pascendum, ut camelus, & vacca, & huiusmodi, & ideo habent eos æquales & continuos, ut melius herbas præcidant; Quædam verò habent dentes ad cibum retinendum, sicut pisces. Nam pisces præter modum aliorum animalium habent plures ordines dentium quam duos, quia præter dentes quos habēt serratos & distantes, habēt etiam interius dentes miro modo insitos, cum quibus (ut dicit Arist.) recolligunt cibos, ne aquæ lubricitate de eorum faucibus eruantur. Illi autem habent dentes ad capiendum cibum spiritualem doctrinæ, qui sunt apti & studiosi ad discendum. Sed quia non non omnes æqualiter ad eadem discenda sunt apti, ideo isti dentes sunt divisi, & tanto ad discendum sunt magis idonei, quanto ad intelligendum quæ legunt, vel audiunt, magis inveniuntur acuti. Animalia verò quæ dentibus herbas pascendo præcidunt, quod eis melius videtur; capiunt, & alia dimittunt, & ideo pascendo meliora eligunt. Unde illi habent dentes ad pascendum, qui de his quæ audiunt vel legunt, studiosi sunt ad meliora & utiliora eligendum, & memoriæ, vel etiam scripturę aliquando commendandum: sed illi habent dentes ad retinendum, qui sunt solliciti, & studiosi, non tantùm ad audiendum, vel legendum, sed etiam ad repetendum & recogitandum; quia frequens meditatio salvat memoriam, secundum Philosophum. Unde sine repetitione crebra memoria invenitur labilis & lubrica. *Arist.* *Arist. de mem. & rem.*

CAPUT CXII.

Mali ſuperborum mores, ferinaque vitia, ex pluribus Tauri, Draconis, Baracis, Babalique naturalibus effectibus planè cognoſcuntur.

SUperbus aſſimilatur tauro.

Primo, ratione ferocitatis: ſunt enim tauri ferociſſimi, quamvis ſub arbore fici ligati dicuntur fieri manſueti (ut dicit Iſido.) [Iſid.] Sic ſuperbi feroces & proni ad iniuriandum & lædendum alios, niſi ligentur ſub arbore fici, i. reſtringantur ſub dominio alicuius viri probi, qui fit mitior, & dulcior. [Iudith. 6.] Iudith. *Ligaverunt Archior ad arborem*: nam Archior, qui interpretatur *montanus*, ſignat ſuperbia tumidum, quia mons eſt tumor iræ, qui ligandus eſt ad arborem, id eſt, reſtringendus ad arbitrium ſuperioris.

Secundo, ratione ſingularitatis: dicit enim Ariſt. [Ariſt. de anim.] quod taurus paſcitur ſolus, niſi tempore amoris, & ſic ſuperbus vult eſſe ſolus in honoribus & dignitatibus, quibus paſcitur, niſi forte aliquibus amicis communicet. [Pſal. 79.] Pſal. *Singularis ferus depaſtus eſt eam.*

Tertiò, ratione inflationis, quia ſi quis de corio taurorum modicum ſciderit, & cum fiſtula ſufflando parum cutem à carne ſublevaverit, impinguabitur. Etiam impinguatur cum ficubus, & uvis paſſis, ſic ſuperbi impinguantur, ſive inflantur cum inflatione fiſtulæ, id eſt, quando dicuntur, & offeruntur eis dulcia quæ delectent. Sed contra eorum inflationem dicitur: [Eccl. 6.] *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus.*

Quarto, ratione crudelitatis: habent enim tauri cor durum, & crudele. Et dicit Ariſt. [Ariſt. de anim.] quod in corde tauri ſæpè os durum invenitur, quod ſcilicet deſignat duritiam cordis ſuperborum. Eccleſ. *Cor durum male habebit in noviſſimo.*

Item ſuperbus aſſimilatur draconi.

Primo, quia draco eſt venenoſus: Et ideo quando per aërem fertur, aër concitatur, per eum etiam mare intumeſcit propter eius venenum. Tale eſt etiam venenum ſuperbiæ, quod interius cor tumefacit, & exterius rixas velut tempeſtates aëris concitat, & inducit.

Secundo, quia eſt inſidioſus: Inſidiatur enim elephanti, & ſitit ſanguinem eius: Unde elephas videns draconem ſuper arborem nititur eam frangere ut occidat eum. Draco autem inſilit in eum, & nititur eum mordere inter nares, impetitque oculos eius, & aliquando eum excœcat, & aliquando inſilit ſuper eum à tergo, & mordet eum, & ſugit ſanguinem eius & poſt longum conflictum, ex ſubtractione ſanguinis debilitatur. Elephas in tantum, quod ſuper draconem cadit, & moriens ſuum occiſorem occidit. Cauſa autem quare draco ſic eius ſanguinem appetit, eſt frigiditas ſanguinis, quo ſuum incendium refrigerari quærit, ut dicit Iſi. [Iſid.] Sicut ergo draco inſidiatur elephanti; ſic ſuperbus & ambitioſus inſidiatur maiori, & regnanti; interdum ſanguinem eius ſitit, ut ipſe regnare poſſit. Unde & ipſum invadit aliquando à fronte, id eſt. apertè & manifeſtè, aliquando à tergo, id eſt, latenter, & occultè; & quandoque ipſum proſternit, & extinguit, & nonnunquam ex eo, vel propter eum, etiam ipſe perit, ſicut frequenter in principibus mundi accidere videmus.

Tertiò draco eſt ventoſus, quia ſ. ventum ſequitur & diligit, Dicit enim Solinus, [Solin.] quod draco eſt animal ita ſitibundum, quod quaſi aqua ſatiari non poſſit: Unde os contra ventum aperit, ut ſic ſuum incendium mitigari poſſit, unde ſæpè impetus eius in velum ſubvertit lignum. Sed nautæ dum draconem præſentiunt, quod ex tumore maris advertunt; ſtatim vela deponunt, & ſic periculum draconis evadunt. Similiter ſuperbus non ſatiatur aquis delitiarum, ſed adhuc ſitit ventos vanitatis, & honorum, unde ſequitur vela navium, i. glorias, & veſtigia magnorum quos etiam quandoque ſubvertit, dum eorum ventum & honorum gloriam ſitit. Unde tutius eſſet vela honoris deponere, quam dracones tales contra ſe habere,

habere, Iob. *Frater fui draconum & socius strutionum.* (Iob. 30)

Item superbus assimilatur boraci, i. rubetæ, quæ est rana venenosa, quæ sicut dicit Plin. (Plin.) habet duplex jecur. Unum summè venenosum, aliud vero est contra venenum remedium, & datur pro antidoto contra noxium. Unde ad cognoscendū, quod sit bonum & quod sit malum, projiciunt illud in nidum formicarum, quæ statim venenosum fugiunt, & aliud petunt. Sic in homine superbo est aliquando æstimatio vel excellentia alicuius gratiæ, seu probitatis, & ista est venenosa, quia continet venenum elationis. Sed ex alia parte inest defectus ei, vel infirmitas carnis, & hæc est medicina humilians, s. animum, & repellens; s. elationis venenum. Unde Apost. (2. Cor. 12) ne venenoso jecore necaretur superbiæ, antidoto alterius munitum se asserebat dicens: *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ*; &c. Unde formicæ, id est, prudentes viri à suæ magnitudinis æstimatione se avertunt, ne veneno superbiæ inficiantur, & ad suam infirmitatem sollicitè respiciunt, ut per humilitatem salventur.

Item superbi assimilantur bubalis, quorum ferocitas & fortitudo domari non potest, nisi aculeo ferreo in naribus eorū infixo. Sic superborum ferocitas & præsumptuosa fortitudo non subiicitur, nisi forti tribulatione & oppressione. Unde dicitur cuidam superbo (4. Reg. 19): *Ponam circulum in naribus tuis.*

CAP. CXIII.

Dæmonum in variis peccatis insidiantium fraudulenta tentationes; eorumq; calliditates numerantur, quove pacto tentati seipsos tueri debent; ex Cervi, Apri, Cameli, Hædi, Formicæ, Vrsi ac diversorum serpentum naturalibus effectibus, multisq; exemplis terminatur.

Tentationes fraudulentas dœmonum sancti viri humiliter metuunt, prudenter fugiunt, efficaciter repellunt. Sunt enim virtuosi quodammodo sicut cervi: dicuntur enim cervi timere vocem vulpis. Quid enim est vox vulpis, nisi fraudulenta suggestio dœmonis? Sed cervi magnis cornibus muniti, sunt viri magnis virtutibus fulti. Timent ergo cervi vocem vulpis; quia sancti viri semper metuunt fraudulentiam & astutiam dœmononis. Ecclesi. (Eccles. 3.) *Sta in justitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem.*

Item cervus quando canis ipsum insequitur, si invenit bivium; non rectis currit vestigiis, sed nunc huc, nunc illuc transversaliter saltus mutat: tunc enim conatur transire per contrarios passus, ut sic in eius vestigiis canes decipiantur. Similiter quoque sancti viri cum eos diabolus tentando persequitur, non rectis vestigiis, sed transversaliter currunt, quia cum de superbia pulsari se sentiunt, mox non ad considerationem suæ virtutis, sed suæ infirmitatis recurrunt; & cum obiecta infirmitate de pusillanimitate tentantur, quasi per saltum transversum, quæque sua fortia opera ad memoriam reducere satagunt. Sic etiam beatus Iob ne magnitudo virtutum eum extolleret, ad suam fragilitatem considerandam concurrit, dicens: (Iob. 7.) *Parce mihi domine: nihil enim sunt dies mei. Quid est homo, quia magnificas eum; aut quid apponis erga eum cor tuum?* Et rursus ne ex calamitatum suarum multitudine desperet, ad suam innocentiam pensandum saltavit, dicens: (Iob. 6.) *Non peccavi, & in amaritudinibus morabitur oculus meus.* Et rursus: *Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera: Quasi enim arena maris hæc gravior appareret.* Quasi ergo contrarios & transversales saltus dabat, qui nunc, ut sibi parceretur, rogabat, nunc autem se non peccasse dicebat, ut neque in elationem superbiæ nocentia duceret, neq; in desperationem animæ eum calamitas traheret.

Item cervus quando canes eum insequuntur, si potest, fugit ad fluvium, ubi ex aquæ frigiditate viribus resumptis

transi-

transnatando aquam, venatorem effugit. Tunc autem canes insequuntur cervum, quando importunæ cogitationes, vel tentationes molestant, & stimulant animũ, qui tunc ad fluvium fugit, quando ad sui considerationem cum timore rediens, copiosas lachrymas fundit, dicens Deo & orans, *Deus meus es tu, ne discesseris à me, quoniam tribulatio proxima est, & non est qui adjuvet, quoniam circundederunt me canes multi, & concilium malignantium obsedit me.* Oratio enim lachrymosa sic animum fortificando corroborat, ut non solùm canes, i. tentationes evadat, sed etiam extinguat. Psal. *Tu contribulasti capita draconum*, i. tentationes dæmonum, *in aquis*, scilicet lachrymarum.

Psal. 73.

Item cervus quando capitur, mugit, & lachrymas fundit. Unde etiam homo à tentatore per consensum captus, statim mittat mugitum dolorosæ confessionis, & lachrymas effundat copiosæ compunctionis, antequam pertrahatur ad pravitatem operis, vel ad illaqueationem malæ consuetudinis.

Item tentationes dæmonum assimilantur incessibus serpentum. Nam quidam serpentes incedunt, sive serpunt semper flexuosè, & tales sunt dæmones qui tentant insidiosè, & sub specie boni, incipientes à recto, & declinantes ad curvum. Quidam verò semper incedunt rectè, ut centrix. Unde Lucanus ait;

Lucan.

Et semper recto lapsurus limine centrix;

& tales sunt, qui directè, & apertè suggerunt mala, ut adulterium, & homicidiũ & huiusmodi. Alii autẽ sunt qui semper curvi super pectus incedũt: & hi sunt dæmones tentãtes de avaritia, & incurvãtes cor hominis ad terrena desideria. Aliqui autẽ serpentes è pectore sursum erecti vadunt; sicut quidam serpens terrenus, & aquaticus nomine chelidrus, & hic serpens quando currit, crepat, si se torserit. Tales ergo sunt dæmones tentantes de superbia, quæ erigit cor ad alta per elationem, & potius creparent quidam superbi moriendo, quam se flecterent humiliando.

Item quidam serpentes sunt qui tardè moventur. Et isti sunt dæmones tentantes de negligentia & pigritia, quæ ad accidiam pertinent.

Item sunt quidam tantæ velocitatis, ut volare videantur. Unde & quidam serpens jaculus dicitur, qui ut jaculum volare putatur. Et hic arbores exilit: & si obviam quicquam habuerit, statim illud perimit. Tales sunt dæmones tentantes de ira, cuius motus velox est, non expectans rationis consilium, & sibi obviantes, id est, resistentes percutit. Sunt etiam in Arabia serpentes alati, qui syrenæ sunt dicti, qui plus currunt quàm equi, & ideo volare feruntur, quorum tantum est virus, ut prius homo moriatur, quam dolor aliquis sentiatur. Tales sunt dæmones ad luxuriã tentantes, quæ velociter volare dicitur, quia eius delectatio citò labitur: sed prius animam delectando occidit, quàm eius dolor sentiatur.

Item quidam sunt fraudulenti, & insidiosi, sicut ceraltes, qui est serpens cornutus, qui sub arena se abscondit, & tantùm cornua ostendit, quæ habet ad modum arietis, ad quem dum animal, vel avis accesserit, ipsum non arietem, sed anguem pessimum invenit. Tales sunt dæmones tentantes de invidia, quia invidus dolosè & fraudulenter capere & subvertere conatur. Item est serpens bova dictus, qui greges sequitur armentorum, & bubalorum uberibus se suspendit, & dum lac bibit, ipsum animal occidit. Unde à bobus, sive à bubalis nomen accepit, ut dicit Isid. Tales autem sunt dæmones de gula tentantes. Unde sequuntur greges armentorum, i. hominum bestialiter viventium, & in gustu lactis, id est, in delectatione gulæ, percutiunt animam & occidunt. Proverb. *Ingreditur blandè, & in novissimo mordebit ut coluber.*

Isid. de sum. bon.

Prov. 32.

Item tentationes dæmonum similes sunt venationibus animalium, de quibus in Psalm. *Ipse liberavit me de laqueo venantium.* Nam (secundùm Aric.) venantur quædam animalia de nocte, ut quidam lupi; quædam de die, ut canes & ursi,

Psal. 90.

& ursi, & hujusmodi: quædam verò de die & de nocte, ut etiam quidam lupi. Sic etiam quidam dœmones tentant de nocte, id est occultè, & sub specie boni, & iste est timor nocturnus, de quo dicitur in Psalm. *Non timebis à timore nocturno, & negotio perambulante in tenebris.* Suggerit enim interdum abstinentiam, ut inducat impatientiam; suggerit dare bonum exemplum aliis, ut inducat ad vanam gloriam, & similia. Quidam verò tentant de die, id est, apertè & manifestè mala suggerendo, ut quando tentant de luxuria, homicidio, furto, & similibus: & ista est sagitta volans de die. Quidam vero de nocte, & de die: quia quandoque dœmon tentat utroque modo. Nam primo tentat subtiliter, & quasi rationabiliter ingreditur; sed postea facit ruere in apertum malum. Unde in hoc diabolus similis est manciori animali monstruoso, quod dicitur habere faciem hominis, sibilum serpentis, caudam scorpionis, velocitatem avis volantis, & tres ordines dentium, carnes autem humanas appetit ad edendum. Caput ergo habet hominis, & sibilum serpentis, quia primo tentat subtiliter, & quasi rationabiliter; habet tres ordines dentium, quia de tribus tentat, scilicet de concupiscentia carnis, de concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Corpus autem habet leonis, quia fortiter detinet, caudam vero scorpionis, quia in fine nequiter pungit: ut avis velociter discurrit, hominum carnes appetit, id est, ut carnales homines violet & trucidet. Hæc ergo tertia tentatio vocatur, dœmonium meridianum, quia scilicet tanquam media participat primas duas, scilicet primam & secundam.

Psal. 90.

Item sancti viri tentationes intuentes, muniunt se sicut aper contra venatores: Nam aper tribus modis se munit; primò, duriorem partem corporis opponendo: Nam in latere suo dextro locum durissimum habet, quem scilicet semper opponit venabulo persequentis, & tanquam clypeum validum, illum locum semper obiicit. Sic etiam sancti viri contra tentationum impetus duritiam, id est, asperitatem corporis obiiciunt, secundum illud *Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in jejunio animam meam.*

Psal. 34.

Item aper se munit, culmos suos, id est, dentes longos ad arbores acuendo: Sciens enim sibi imminere periculum, acuit culmos, ad arbores eos fricans, & fricando eos probat, si bene incidunt, quibus postea pro gladiis utens, omne quod ferit laniando dirumpit. Hi ergo culmi sunt virtutes pœnitentis, quæ acuuntur, cum ad arbores fricantur; quasi enim culmos suos ad arbores fricare, est suas virtutes proprias, sanctorum, & fortium virorum virtutibus comparare: quibus, illorum exemplo, & ad opus ferventiores, & ad bellum acutiores reddantur.

Itum aper se munit origanum masticando: Nam si dentes fricando ad arborem, hebetes eos invenerit, herbam origanum quærit, cujus virtute masticando dentes acuit, ut Avicen. ait. Origanum itaque est verbum Dei, cujus masticatione, id est, consideratione, contra tentationes anima præmunitur: vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Vel origanum est divina protectio, quam orando quærere debemus, ut ejus virtute vires nostræ contra tentationes tutiores & fortiores reddantur.

Avic.

Item tentationes carnis expugnare debemus exemplo cameli. Nam camelus tempore amoris solitudinem diligit, & nullus præter pastorem audet appropinquare ei. Et iterum quando fœminam appetit, supra genua incurvatus incedit, & parum tunc comedit. Sic homo quando carnali amore succenditur, seu tentatione, debet se ad solitudinem orationis reducere, & soli pastori Christo se ferventer recommendare, & genuflexionibus devotis corpus fatigare, & cibi & potus parcitate carnem castigare, ut sic *carnis eruat superbiam potus cibique parcitas.*

Plin.

Item tentationes carnales etiam repelluntur, & vincuntur pœnitentia, & fervore meditationum, & orationum, cujus exemplum apparet in hædo, quia ejus

Plin. pellis, quæ hispida est (sicut dicit Plin.) sanat morsus venenosos, si calida superalligetur; & pili ejus exusti, odore fugant serpentes. Quid autem pellis hispida hædi, nisi austera pœnitentia hominis tentati: hædus enim, qui est animal jocabundum, & lascivum, signat hominem carnaliter tentatum; ejus igitur hispida pellis, id est, aspera pœnitentia carnis, si calida, id est, ex charitate facta, quæ est calor animæ vitalis, superponatur, id est, contra ipsas tentationes obiiciatur, morsus eorum venenosos, id est, mortiferos, sanat. Unde Psalm. hoc remedio utens dicebat, *Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio.* Sed quasi pili procedentes ex pelle, sunt cogitationes procedentes ex mente; vel quia pili, qui ex superfluitate corporis generantur, signant eleemosynas, quæ saltem de superfluo dari debent, secundum illud. *Quod superest date eleemosynam,* unde isti pili adusti, id est, cogitationes ferventes, vel eleemosynæ factæ cum charitatis amore, fugant serpentes, id est, dœmones, vel eorum tentationes. Unde de eleemosyna dicitur, *super scutum potentis, & super lanceam, adversus inimicum tuum pugnabit pro te.* Et de fervore meditationum dicitur: *Incenso jecore,* id est, mente per ferventes cogitationes sive orationes, *fugabit dœmonium.*

Eccl. 29.

Tob. 6.

Item nota, quod tentationes aliquos dissipant, & aliquos purgant. Unde sunt similes formicis, quæ plantas vastant, & ursos purgant. Nam formicæ flores, & germina corrodendo violant, fructus concavant & manducant, & hominis nocumentum præstant. Similiter tentationes aliquando corrumpunt, & dissipant flores cogitationum, germina affectionum, & evacuant à merito fructus operum, & sic sunt homini incauto, & nescienti causa multarum læsionum; Attamen formicæ ursos juvant. Unde dicit Plin quòd quando ursi ægrotant, quærunt formicas, & devorant, & sic salutem recipiunt. Sic hominibus sanctis tentationes sunt ad profectum, & ad purgationem sive liberationem vitiorum. Unde Jac. *Beatus vir qui suffert tentationem.*

Plin.

Jac. 1.

Item nota, quod tentatio diaboli à principio est debilis, & facilis ad resistendum, sed postea in processu difficilis est, & fortis. Assimilatur enim diabolus urso, qui habet caput invalidum, sed brachia habet fortissima. Est ergo velut caput ursi ipsa suggestio diaboli; sed quasi ejus brachia sunt ipsa peccati opera, quæ si hominem capiunt, difficillimè dimittunt. Psal. *Conquassabit capita,* quia scilicet conferenda sunt ipsa tentationum vitia.

CAP. CXIV.

Pœnitentiam incipere metuentes, Asino aquam intranti seu bibenti, rationali profectò exemplo comparantur.

TImens inchoare pœnitentiam similis est asino, qui valde timet intrare aquam, & pedem ibi tingere, vel per eam transire, imo etiam non libenter asini transeunt per pontes, & maximè si possint ibi aquas conspicere, eo quod facilè patiantur vertiginem propter capitis debilitatem, propter quam timent de ponte cadere, nec bibunt de facili, nisi ad locum ubi sunt bibere assueti, ad quem possunt ire sicco pede: ille timet aquam intrare, vel transire, qui timet pœnitentiam inchoare, vel in ea perseverare. Sed ille qui timet per pontem, aquam videns, transire, qui timet ad Religionem, ejus asperitatem considerans, ire, quod contingit propter debilitatem capitis, id est, propter defectum sensus, & ideo talis non vult ab assueta aqua, id est, vita discedere, nec pœnitentiam recipere, nisi quam faciliter possit ferre. Judith. *Nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos.*

CAP. CXV.

Tyranni, qui immaniter imperii viribus abutuntur, Unicorni, Chamæleonti, Simiæ, Gryphoni, ac Lupo assimilantur, ex quorum similitudinibus, eorum pariter vita ac exitus non incultè demonstratur.

TYrannus similis est Unicorni, de quo Plin. dicit, quod est similis elephanti Plin. in ca-

in capite, & equo in corpore, in cauda verò assimilatur apro: mugitum emittit gravem, & unum cornu magnum habet in fronte duorum cubitorum. Hanc feram vivam capi posse negant, sed violenter. Sic tyranni in capite, id est, in mente sunt ut elephantes, scilicet per magnitudinem superbiæ, in corpore ut equi, scilicet per fluxum luxuriæ, & in cauda ut apri, propter brevitatem potentiæ. Nam aper turpem, & curvam caudam habet. Et similiter potentia tyrannica & dominium communiter habet finem celerem & turpem: mugitus gravis, est grave imperium, quia scilicet aliis gravia & importabilia imperant, cornu magnum, est sæva persecutio, quam inferunt bonis, præcipuè his, qui eorum malignitati non consentiunt. Vivi autem capi non possunt propter impatientiam: Est enim (sicut dicit Gregor.) unicornis fera omnino indomita, unde si fuerit capta, teneri nequit, quia tanquam impatiens morte deficit. Sic tyranni & superbi, potius aliquando consentiunt occidi, quam velint subjici aliis, ut patet de Hannibale, qui bibit venenum, & occidit seipsum, ne veniret in dominium Romanorum. Et Cato similiter se occidit, ne Cæsari subderetur.

Gregor. super sp.

Item tyrannus præsidens est similis chamæleonti, de quo Aristot. dicit, quod habet faciem similem animalis, ex porco & simia, & alteratur color ejus quando insufflatur in corium ejus, & dicit Plin. quod nullum animal est eo pavidius, & ideo sic mutatur sicut color ejus, & dicit quod præ infirmitate mansuetum se fingit, cum tamen sit crudele. Dicit etiam quod huic animali magna vis contra accipitres est data: Nam volantes eos ad se trahit, & præbet eos aliis avibus lacerandos. Dicit etiam Aristot. quod in morte est turpis coloris, quamvis in vita sit magnæ venustatis. Sic quoque tyranni similitudinem habent porci propter immunditiam vitæ, similitudinem verò simiæ, propter simumulationem justitiæ: Nam simia corpus à facie hominis incipit, sed in fine defectu caudæ suam turpitudinem ostendit. Sic tyrannus in principio regiminis, vel operis mansuetudinem & justitiam fingit, & sic incipit à facie hominis, sed in cauda, id est, in fine operis, suæ tyrannidis, & malitiæ turpitudinem detegit & ostendit, & quando contra aliquos aliquid auribus ejus insufflatur, color ejus satis velociter immutatur & inflammatur, & hoc ut plurimum ex timore procedit, quia omnes tyranni sunt pavidi, scientes se à multis odio haberi, aliquando tamen præ timore vel impotentia fingunt mansuetudinem, cum tamen semper in corde gerunt crudelitatis rabiem. His etiam ex divina percussione data est vis contra accipitres, scilicet contra raptores, vel usurarios & hujusmodi, quia frequenter illi qui multos alios violenter vel injustè expoliaverunt, ab aliquo tyranno insurgente, & eos capiente, ipsi expoliantur, & insuper nonnunquam ab eo inhumaniter lacerantur. Licet autem tyrannus dum vivit, & dominatur, magnificus, & potens appareat in morte, tamen turpitudinem habet, quia communiter tyranni turpi morti moriuntur.

Arist. de anim.

Plin.

Arist.

Item tyrannus assimilatur formicaleoni, quod scilicet, est animal parvum, formicis infestum, comedens granum earũ, & dum eis victum subtrahit, occasionaliter eas occidit; & ideo formicaleon dicitur, quia formicis est ut leo; sed quem formica expugnare non potest, sed persecutorem & expugnatorem patitur, ipse ab aliis animalibus devoratur. Et similiter quandoque tyranni, qui sunt humilium personarum, & pauperum oppressores & expoliatores, divino judicio ab aliis opprimuntur, & præda fiunt eorum. Isa. *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis.* *Isa. 33.*

Item tyranni similes sunt gryphonibus: Nam grypho est animal pennatum, & quadrupes, in hyperboreis montibus nascens, ex omni parte corporis simile leoni, sed in alis aquilæ assimilatur, & habet ungues tam magnos, quod inde fiunt scyphi, qui Regum mensis apponuntur. Similiter tyranni sunt similes leoni in crudelitate, & aquilæ in rapacitate: unde magnitudo unguium est magnum eorum & multiplex studium ad rapiendum. Psalm. *Insidiatur, ut rapiat, &c.* *Psalm. 10.*

Item tyranni sunt similes lupis: Sunt enim quidam lupi matutini, quidam meridiani, & quidam vespertini. Lupi matutini, qui adhuc non multum esuriunt, partem ovis comedunt, & partem relinquunt. Tales sunt multi tyranni, qui bona pauperibus rapiunt, sed partem eis dimittunt. Lupi vero meridiani, qui usque ad meridiem non comederunt, quia multum esuriunt, & propter æstum multum sitiunt, totam ovem comedunt, & sanguinem ejus bibunt. Tales sunt multi qui totam supellectilem auferunt, & insuper possessiones, quas cum multo sudore acquisierunt, diripiunt. Isidor. Judices parvi, luporum more cuncta deripiunt, & vix pauca pauperibus derelinquunt. Lupi autem vespertini, qui usque ad vesperam non comederunt, adeo esuriunt, quod carnes ovium comedunt, & sanguinem bibunt, & pellem scindunt, & ossa frangunt. Sic sunt multi tyranni, qui à pauperibus pecuniam exhauriunt, possessiones deripiunt, & domos tollunt, vestes auferunt, personas opprimunt. Soph. *Iudices ejus lupi in vespere non relinquunt in mane.*

Isidor. *Soph.* 4.

CAP. CXVI.

Peccatoris cor quo pacto operiatur, cyrogrilli, Heritiiq; similitudine declaratur, quantumque peccatoris mentem excitet, humiliet, ac inflammet tribulatio, Orycis exemplo planum agitur.

TRibulatio fortis, vel prædicatio fervida aperit cor peccatoris: Est enim peccator similis cyrogrillo, seu heritio magno, qui tanta fortitudine se in corium constringit, ut salva cortice aperire vix possit, sed si aqua calida aspergatur, continuò aperitur. Sic cor peccatoris ita interdum in peccato se includit, ut nisi per mortis fractionem aperiri vix possit, sed aqua calida, id est, tribulatio fervida, & fortis, vel aqua calida, id est, prædicatio fervẽs & affectuosa, ipsum cor peccatoris aperit, dum fortiter & ubertim perfundit. Hanc cordium aperitionem desiderabant Prædicatores, qui dicebant, *adaperiat Dominus cor vestrum.*

2. Mach. 1.

Item tribulationes & persecutiones vehementes compellunt peccatores ad Deũ per spontaneam pœnitentiam redire, sicut dicit Plinius quod cervus, dum nimis urgetur à canibus, ad hominem sponte fugit. Nam quasi canes imminentes sunt tribulationes imminentes, quæ dum peccatorem fortiter premunt, ad Dominum redire compellunt. Psalm. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.*

Plin. *Psal.* 82.

Item tribulatio fortis mentem excitat, & humiliat: unde assimilatur oryci, quæ (secundum Plin.) est fera quæ in ortu caniculæ stat contra stellam, quasi velit eam adorare, & hoc facit postquam diu dormivit. Quid est canicula fervens, nisi tribulatio vehemens? In cujus ortu sive occursu, bestia dormiens, id est, mens peccatoris pigrescens excitatur, & quasi ad adorandum paratur, i. ad pœnitentiam & devotionem humiliatur. Psal. *Humiliaverunt in compedibus pedes ejus, ferrum pertransiit animam ejus:* Per pedes enim & ferrum tribulationes intelliguntur, quibus dum peccator stringitur, & gravatur, humiliatur ejus affectus & anima ad pœnitentiam vulneratur.

Plin. *Psal.* 104.

CAP. CXVII.

Vnde inanis gloria ortum habeat, quantumque sit à fidelibus fugienda, tineæ proprietatibus aperitur.

VAna gloria assimilatur tineæ. Primo, quia tinea etiam ex bono panno nascitur, dum scilicet vestis in aëre grosso inexcussa tenetur, vel vento non perfunditur. Ecclesiastic. *De vestimento procedit tinea.* Similiter ex bono opere nascitur tinea inanis gloriæ. Et hoc fit dum mens in aëre grosso manet, id est, dum se non subtiliter, nec suos defectus spirituales advertit, vel corrigit, nec etiam vento perfunditur internæ aspirationis.

Eccl. 42.

Secundo, quia tinea quasi insensibiliter progreditur: Nam quasi insensibiliter ipsam

ipsam superficiem consumit, & cum animal sit, in ipsa substantia se abscondit ut videri non possit. Sic etiam inanis gloria est vitium tam subtile, & occultum, ut prius mentem teneat, & meritum hominis destruat, quàm homo inconsideratus advertat, & ideo vix ab ea aliquis est immunis. Nam (sicut dicit Valer. Maximus) nulla est prosus tanta humilitas, quæ aliqua dulcedine gloriæ non tangatur. Job. *Ædificavit sicut tinea domum suam.*

Val. Max.

Iob. 27.

Tertiò, quia tinea amaris & odoriferis fugatur. Unde si folia lauri, vel cedri, vel cypressi, & hujusmodi ponantur cum vestibus, & etiam cum libris, non possunt à tinea lædi, ut dicit Constantinus. Similiter inanem gloriam excludit vel amaritudo tribulationis, vel odor cœlestis gloriæ. Matth. *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur.* Nam odor, id est, intentio cœlestis gloriæ, excludit tineam vanæ gloriæ.

Constant.

Matth. 6.

CAP. CXVIII.

Vera fides quid in nobis operetur, quibusque virtutibus sit copulanda, ut opus bonum ad finem perducatur, cervæ ac formicæ exemplis redditur manifestum.

VIrtus fidei bonum propositum concipit, humilitas custodit, sed charitas opere perficit. Et ideo hæc virtus quibusdam herbis, quibus cervæ post conceptionem utuntur, assimilatur; quibus scilicet juvantur, & ad fœtum in utero retinendum, & etiam ad facilius pariendum. Fœtum quippè in utero gignit, qui fide illuminatus bonum propositum concipit, quod quidem in utero mentis non perit, nec inde inaniter exit, si hoc discreta humilitas ad tempus occultum custodit, quod tandem charitas perficit; quia quodam fervoris impulsu, quasi quodam violento partu, exire in opus compellit. Et ideo Apost. ait, *quod fides per dilectionem operatur*, quia sc. illud, quod fides concipit, dilectio opere perficit.

Gal. 5.

Item virtus & prudentia mentis recompensat in aliquibus defectum corporis. Nam formicæ (ut dicit Solinus) majora sæpè ferunt onera, quàm sint eorum corpora; unde recompensant parvitatem corporis per magnitudinem virtutis, morsu pondera gerunt, & quæ præ magnitudine ore ferre non possunt, nituntur volvere pedibus. Et sic etiam homo virtuosus ingeniatur, ut quod una via facere non potest, faciat alia, in quo etiam major est existentia virtutis, quam sit apparentia foris. Et onus proximi fert ore, cum ad patientiam eum inducit sua exhortatione. Et si ore facere non sufficit, saltem pedibus, id est, compassione affectuum voluit.

Solin.

CAP. CXIX.

Quemadmodum vita spiritualis alatur, ac quibus virtutibus perficiatur, per nonnullorum animalium naturalia instrumenta, eorumque significationes diversas edocetur.

VIta spiritualis paucioribus indiget, quam vita corporalis: Et hujus exemplum apparet in instrumentis quibus animal movetur: Nam (sicut dicit Avic.) omne animal habens sanguinem mobilem, quatuor movetur instrumentis, scilicet vel quatuor pedibus, ut bruta, vel duobus pedibus, & duabus manibus, ut homines, vel duobus pedibus, & duabus alis, ut aves. Sed quædam animalia sunt quæ habent plures quam quatuor pedes, ut patet in cancris, & in quibusdam vermibus; & quædam plures alas, ut patet in papilionibus, & apibus, & similibus. Sed hoc ex defectu, & paucitate sanguinis accidit, propter quam causam efficaciùs operantur quatuor organa in primis, quàm multiplicia in secundis. Ille ergo habet in se mobilem sanguinem, qui habet gratiæ humorem. Nam anima, id est, vita omnis carnis in sanguine est, ut dicitur Levi. Unde deficiente sanguine, deficit vita corporis, ita deficiente gratia, deficit vita spiritualis. Nam (sicut dicit Philosophus) vivere est viventibus esse, sed esse spirituale est per gratiam,

Avic.

1. Cor. 15. secundum illud Apostoli. *Gratia Dei sum id quod sum*, ergo anima per gratiam habet spiritualem vitam.

Quatuor pedes, quibus quilibet habens gratiam rectè vivendo graditur, sunt quatuor morales virtutes sive cardinales, scilicet prudentia, justitia, fortitudo, & temperantia.

Item duo pedes volantium, quibus ad bona opera tendunt, duo amores sunt, scilicet Dei, & proximi. Sed quasi duplex ala, duplex est doctrina duorum testamentorum, quæ elevat volando, id est, contemplando in vera Dei contemplatione. Vel duæ alæ, sunt oratio, & jejunium, quarum una levatur anima, altera levatur corpus. Vel ut duo pedes spirituales hominis sunt intellectus & affectus, quorum unus per fidei viam, alter vero per viam dilectionis in Deum tendit. Duæ autem manus sunt, bene operari in prosperis, quod pertinet ad dexteram; & bene operari in adversitate, quod pertinet ad sinistram, vel benefacere amico, & inimico. Alia autem ignobilia, quæ ex defectu virtutis multis instrumentis utuntur, significant peccatores gratia & virtutibus destitutos, qui multis instrumentis, id est, multis curis, & occupationibus involvuntur, quod est ex defectu naturæ corruptæ per vitia, & non frenatæ per gratiam, vel virtutibus illuminatæ: Natura enim integra, & virtutibus modificata, paucis minimisque contenta est, secundum Boëtium. Unde accidit, quod carnales plura vitæ fomenta exquirunt quàm viri spirituales, & quietiùs vivunt spirituales cum paucis bonis, quam carnales cum multis bonis, & divitiis.

CAP. CXX.

Ex peccato uno capitali plura pariter vitia oriri, unumque vitium aliud crebro comprimere, veluti etiam venenum unius antidotum est alterius, scorpionis, aliorumque animalium venena fundentium, multis perspicuis similitudinibus affirmatur.

Vitia assimilantur scorpionibus. Nam sicut scorpiones se invicem pariunt, ita se invicem occidunt: Dicitur enim quod scorpio parit undenos fœtus, quos omnes occidunt matres præter unum; sed ille unus supra matrem ascendit; & interficit; & ultor est fraterni sanguinis. Et hoc fecit Deus, ne progenies illa pestifera cresceret nimis. Sicut autem ex uno scorpione multi filii nascuntur, ita ex uno capitali vitio multæ filiæ, id est, vitia generantur: Nam ex avaritia, sicut dicit Greg. oriuntur proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia, contra misericordiam induratio. Sed eadem mater avaritia, hæc vitia quæ gignit, extinguit, nonnunquam enim cupidus mercator, quia eo amplius se lucrati cernit, quo ab hominibus aliis magis habetur fidelis, ex ipsa cupiditate lucrandi, & à proditione, & à fraude, & à fallacia, & à perjurio, & à violentia se summè custodit. Ostendit se etiam interdum per eleemosynas misericordem, & pium, ut sic non credatur esse alienorum fraudator, qui suorum pius est largitor. Interdum etiam una ex filiabus prædictis ipsam suam matrem avaritiam extinguit, scilicet inquietudo mentis, quia interdum aliquis temporalium rerum anxia solicitudine & inquietudine fatigatus, eorum sarcinam abjicere appetit, & ex inquietudinis molestia aliquando mundum fugit. Et simile his posset ostendi in aliis capitalibus vitiis, si quis perscutari vellet.

Greg. 15.

Item vitia, quæ corrigere debemus in nobis, signantur in illis animalibus quæ in lege Moysis poterant immolari: Nam de quadrupedibus offerri poterant in sacrificium de tribus generibus animalium, scilicet boum, ovium & caprarum, ut patet in Levi. Unde offerebatur præcipuè vitulus, agnus & hædus. Et sicut dicitur in gloss. Levit. 1. vitulum offerimus, dum carnis superbiam vincimus: agnum, cum irrationabiles motus corrigimus: hædum verò dum lasciviam superamus. Referuntur etiam hæc animalia ad Christum

Christum, ut dicitur in eadem glossa. Nam Christus in vitulo offertur propter virtutem crucis: in agno propter innocentiam: in ariete propter principatum: in hirco propter similitudinem carnis peccati: Hæc enim animalia in lege immolabantur. Sed nota, quod hæc animalia non viva, sed occisa Deo offerebantur, ut per occisionem horum animalium significaretur occisio peccatorum, & quod homines peccatores digni erant occisione, ac si illa animalia loco eorum occiderentur, ad signandum expiationem peccatorum. Per occisionem etiam horum animalium figurabatur occisio Christi.

Item unum vitium quandoq; frænum est alterius, sicut accidit de serpentibus; quia quandoque unus serpens remedium est contra alterum: Nam pinguedo colubri (ut dicit Plin.) valet contra morsum Crocodilli. Quasi enim Crocodillus, est homo gulosus: quia Crocodillus tantum se replet, quod postea juxta littus jacet ructans præ repletione. Sed coluber qui pulverem terræ lingit, signat avarum, qui terrena diligit. Coluber autem contra morsum Crocodilli valet, quia plerumque avaritia gulam refrænat, & cohibet: quia homo nimis avarus frequentius non quantum appetit, comedit, secundum illud: *Est vir cui dedit Deus divitias & substantiam & honorem & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus ut comedat ex eo.*

Plin.

Eccl. 6.

Item unum venenum est medicina alterius: Dicit enim Plin. quod quem draco, vel aspis vulnerat, caput viperæ appositum sanat, & econverso, cum aliquem vipera pungit, caro aspidis venenum ad se pertrahit, & sic percusso subvenit. Per draconem, qui est inter venenosa maximus, & aspidem, qui est serpens morsu & veneno pernitiosissimus, intelligitur superbia, quæ est maximum, & pernitiosum vitium: sed per caput viperæ intelligitur luxuria, quia vipera est valde luxuriosa, Unde masculus ore misso in ore fœminæ, semen ei transfundit, & illa præ voluptate libidinis in rabiem versa, caput maris præcidit. Est ergo vipera draconis, vel aspidis medicina: quia quandoque ruina luxuriæ est medicina superbiæ. Unde Greg. dicit. Fit plerumque, ut nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiam majora corrigant, cum prostrati in minimis confunduntur. Et August. dicit, quod dejicit Deus occultam mentis superbiam per manifestam carnis ruinam. Sed adhuc econverso, aspis contra viperam remedium præstat, quia nonnunquam superbia luxuriam refrænat. Nam dum appetit superbus gloriam, infamiam metuens declinat luxuriam, sed potius sunt ista remedia operis quam intrinsecæ voluntatis.

Plin.

Greg. 33. mor.

August. in epist.

CAP. CXXI.

Voluptatis partes, quæ luxuria & gula existunt, voluptuosiq; defectus, per Amphibenæ serpentis, limacisq; proprietates, atq; eorum naturalia exempla quàm latissimè declarantur.

Voluptas carnis assimilatur Amphibenæ serpenti. Habet enim hujusmodi duo capita, unum in principio, & aliud in cauda, currens ex utroq; capite. Ideo dicit Isidor. quod hydrus est serpens plurium capitum. Hic etiam solus inter serpentes frigori se committit. Sic voluptas habet duo capita, id est, duo capitalia vitia, scil. luxuriam & gulam. Et hoc voluptuosus minus inter omnes videtur curare de frigore, i. de asperitate futuri supplicii, de quo dicitur: *Ibunt ab aquis nivium*, &c.

Isidor.

Item voluptuosus assimilatur limaci, quæ est vermis limi, unde semper est sordidus, & immundus, & est valde tardi motus. Etiam quandam concham in dorso gerit, intra quam se includit, & quibusdam cornibus viam quærit, quia debilis visus existit, & si quid sibi obviam præsenserit, statim cornua retrahit, & in conchulam includitur. Sic voluptas est vermis limi, id est, corruptio carnis, sive carnalis appetitus, & ideo voluptuosus est sordidus per gulam, immundus per lu-

per luxuriam, & tardi motus per pœnitentiam & concha quam gerit, intra quam se includit, est consuetudo mala quam accipit & deponere nescit. Hæc etiam hebetat visum mentis, scilicet ad spiritualia, & iterum voluptuosus quibusdam cornibus, id est, quibusdam studiis viam sibi quærit ad delectationes carnis, quæ scil. studia pertinent ad prudentiam carnis, unde quicquid carni obviat, refugit, & ad pravam consuetudinem se reducit.

Item limax quamvis lento passu incedat, ad arborum tamen summitates ascendit, quarum folia depascit, & ubicunque serpit, immunda post se vestigia derelinquit. Similiter voluptas carnis paulatim excrescit, & magnarum arborum summitates ascendit, quia quandoque magnos viros occupat, & vincit, sicut gula vicit Adam, luxuria David & Salomonem, & folia, id est, ornamenta virtutum, devastat in eis, ubicunque autem serpit, immunda vestigia, id est, exempla turpia & infamia post se relinquit.

CAP. CXXII.

Vsurarij vita ipsiusq; pecuniæ brevitas, ex pigmei exemplo, aspidisque morsu ritè demonstratur.

USurarii, & alii, qui sunt ex iniquo mammone divites, assimilantur pigmeis, qui cito crescunt, & cito deficiunt. Nam pigmei, qui sunt statura cubiti, unde græcè à cubito sunt dicti, habitantes in montanis Indiæ juxta Oceanum (sicut dicit August.) in tertio anno sunt perfectæ ætatis, quinquennes pariunt, & in septimo anno senescunt. Sicut ergo pigmei brevi ætate citò veniunt, & citò recedunt, sic divitiæ malè acquisitæ usurariorum, & aliorum, citò crescunt, & citò deficiunt. Citò enim efficiuntur divites, & citò pauperes. Prov. *Substantia festinata minuetur.* (*Prov. 13.*)

Item (sicut dicit Chrysost.) Similis est pecunia usuraria morsui aspidis: Percussus enim ab aspide quasi delectanter vadit in somnum, & per suavitatem soporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui sub usura accipit, sub tempore quasi beneficium sentit. Sed usura per omnes facultates ejus decurrit, & totum convertit. (*Chrys. in Matth.*)

CAP. CXXIII.

Rhinoceroti, Vaccæ rufæ, aquæ expiationis, nonnullisq; animantibus in veteri lege immolandis Dei jussu, Christus perspicuis figuris ac exemplis scitè assimilatur.

CHristus assimilatur Rhinoceroti, id est, Unicorni, de quo dicitur, quod habet unum cornu in fronte, vel in loco narium, quo omnia perforat, quod est indomabile animal, & crudelissimum, nisi dometur, & mansuescat. Venatores autem, ut dicitur, qui volunt hoc animal capere, virginem aliquam nudam ligant ad arborem, juxta quam illud animal debet transire, quod transiens dum sentit virginei odoris fragrantiam, ita immutatur, quod omni ferocitate deposita in ejus gremio recumbit, & ubera ejus lambit, & sic quasi agnus mansuetus factus ligatur, capitur, & tenetur. Sic Deus qui ante adventum erat severissimus, attractus odore Beatæ Virginis, de quo Cant. *Dum esset rex, &c.* (*Cant. 1.*) Virginis dico, nudatæ à terrenis deliciis, & ligatæ voto perpetuæ castitatis, in gremio uteri illius descendens, ita humanus, & mansuetus est factus, ut possit teneri, ligari, & occidi. Job. *Nunquid volet Rhinoceros servire tibi?* (*Iob. 39.*)

Item Christus figuratus est in illa Vacca rufa, de qua fiebat aqua expiationis in lege Moysis: Nam immunditia eorum, qui tetigissent aliquod animal immundum, expiabatur per aspersionem cujusdam aquæ: mandatur enim à Domino, quod accipiant vaccam rufam, & occidant, & comburant extra castra, & intingebat sacerdos digitum in sanguine ejus, & aspergebat contra fores sanctuarii septem vicibus: comburebatur autem vacca illa igne, cum pelle & carnibus, cum sanguine

ſanguine & fimo flammæ traditis. Adjungebatur etiam combuſtioni lignum cedrinum, hyſſopus, coccusque bis tinctus. Cinis autem combuſtionis colligebatur totus & in aqua ponebatur ad expiandum. Sed comburens, & cineres colligens, & ille qui aſpergebat aquas, in quibus cinis ponebatur, immundi reputabantur. Sed ab hac immunditia purificabantur per ſolam ablutionem veſtimentorum, nec indigebant aqua aſpergi. Per iſtam vaccam rufam figuratus eſt Chriſtus ſecundum infirmitatem aſſumptam, quam fœmineus ſexus deſignat: ſanguinem autem paſſionis ejusdem deſignabat vaccæ color. Debebat autem illa vacca eſſe ætatis integræ: quia omnis operatio Chriſti eſt perfecta, in qua etiam nulla eſſet macula, nec portaſſet jugum: quia Chriſtus non portavit jugum peccati. Præcipiebatur autem duci ad Moyſen, quia Chriſto imponebatur transgreſſio legis Moyſis in violatione ſabbathi. Præcipiebatur etiam tradi Eleazaro ſacerdoti: quia Chriſtus occidendus in manus ſacerdotum traditus eſt. Immolabatur autem extra caſtra: quia extra portam Chriſtus paſſus eſt. Intingebant autem ſacerdotes digitum in ſanguine ejus, quia in diſcretione quam digitus ſignat, miniſterium paſſionis Chriſti eſt conſiderandum, & imitandum. Aſpergitur autem contra tabernaculum, per quod ſynagoga ſignatur, videlicet ad condemnationem Judæorum non credentium. Et hoc ſeptem vicibus, vel propter ſeptem dona Spiritus ſancti, vel propter ſeptem dies in quibus omne tempus intelligitur. Sunt autem omnia quæ ad Chriſti incarnationem pertinent igne cremanda, id eſt, ſpiritualiter intelligenda: Nam per pellem, & carnem, exterior Chriſti operatio deſignatur: per ſanguinem eius ſubtilis & interna virtus, exteriora vivificans; per fimum laſſitudo ſitis, & omnia huiusmodi pertinentia ad infirmitatem. Addebantur autem tria, ſcilicet cedrus, quæ ſignat altitudinem ſpei, vel contemplationis; Hyſſopus, qui ſignat humilitatem, vel fidem: coccus bis tinctus, qui ſignat geminam charitatem. Per hæc autem debemus Chriſto paſſo adhærere. Cinis autem colligebatur è viro immundo; quia reliquiæ paſſionis pervenerunt ad Gentiles, qui fuerunt culpabiles in Chriſti morte. Apponebatur autem in aqua ad expiandum, quia ex paſſione Chriſti baptiſmus ſortitur virtutem emundandi peccata. Sacerdos autem immolans, & comburens, & colligens cineres, & aſpergens, immundus erat, quia Judæi facti ſunt immundi ex occaſione Chriſti, per quem peccata noſtra expiantur. Et hoc usque ad veſperum, id eſt, usque ad finem mundi, quando reliquiæ Iſrael convertentur. Vel quia illi, qui tractant ſancta, intendentes ad emendationem aliorum, ipſi è contra aliquas immunditias contrahunt, ut Greg. dicit. Et hoc usq; ad veſperum, id eſt, usque ad finem præſentis vitæ.

Gregor. in paſt.

Item Chriſtus fuit figuratus in illis animalibus quæ pro peccatis ſacerdotum immolabantur in lege Moyſis. Nam primo ſacerdos offerebat pro ſeipſo vitulum, & pro peccato arietem in holocauſtum. Deinde offerebat pro populo duos hircos, quorum unus immolabatur ad expiandum peccatum multitudinis, & hujus hirci immolati ſanguis inferebatur ſimul cum ſanguine vituli in ſancta ſanctorum, & aſpergebatur ex eo totum ſanctuarium. Corpora vero hirci, & vituli, qui immolandi erant pro peccato, comburebantur extra caſtra: Hoc enim fiebat quando offerebatur ſacrificium pro aliqno gravi peccato, vel pro multitudine peccatorum. Alter vero hircus immittebatur in deſertum. Imponebat verò ſacerdos manum ſuper caput ejus, confitens peccata filiorum Iſrael, acſi ille hircus portaret ea in deſertum ut à beſtiis comederetur, quaſi portans pœnam pro peccatis populi; vel ligabatur ſuper caput ejus aliqua ſcedula ubi ſcripta erant peccata: Chriſtus igitur ſignificatur per vitulum propter virtutem crucis, & per arietem, quia ipſe eſt dux fidelium, & per hircum propter ſimilitudinem carnis peccati. Et ipſe Chriſtus immolatus eſt pro peccatis ſacerdotum, &

populi; quia per ejus passionem, & majores, & minores à peccato purgantur. Sanguis autem vituli & hirci infertur in sancta sanctorum per sacerdotem; quia per sanguinem Christi patet nobis introitus ad regnum cœlorum. Comburebantur extra castra, quia extra portam Christus passus est. Per hircum, qui emittebatur, significabatur divinitas Christi, quæ in solitudinem abiit humanitate Christi patiente, non quidem locum mutans, sed virtutem cohibens: vel signatur concupiscentia mala, quam debemus à nobis abjicere, virtuosos autem motus Domino immolare.

Hebr. 13.

CAP. CXXIV.

Conjugis zelotypiam semper fore à viris fugiendam, unica Onagri similitudine sacræq; scripturæ auctoritate ostenditur.

ZElus carnalis, scilicet viri ad conjugem, facit ruere in stultas suspiciones, & crudeles operationes. Unde tales similes sunt Onagris, quorum masculi zelo ducti, fœminarum filiis resticulos amputant, quia habent eos suspectos etiam de matribus, unde matres hoc scientes abscondunt eos, sicut dicit Plin. Sic multi propter zelotypiam etiam propinquos suspectos habent de uxoribus, ex qua suspicione nonnunquam vulnera, & alia crudelia opera sequuntur Eccles. *Ne zeles mulierem sinus tui*: debet enim inter conjuges esse non zelus suspicionis, sed amor Religiosus, de quo Apostolus ait. *Viri diligite uxores vestras sicut Christus Ecclesiam*, quam scilicet in præsenti fide desponsavit, & ad æternæ gloriæ nuptias introducit, ubi una cum Patre, & spiritu sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum.

Plin.

Eccl. 5.

Ephes. 5.

Explicit liber quintus.

PROLOGUS
LIBRI SEXTI,

In quo quidem de humano corpore, ac de ejus tum exterioribus, tum etiam interioribus partibus, & accidentibus ratiocinari proponit.

LIcet is qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is qui intus est, renovatur de die in diem. Antiquorum Philosophorum de homine tres fuerunt generales sententiæ. Quidam hominem esse substantiam tantum corpoream tradiderunt, sicut Democritus & Leucippus, & Philosophi Epicurei, qui posuerunt animam esse corpus, & per consequens totum hominem esse corporeum. Alii solùm incorporeum, id est, animam hominem vocaverunt, ut Plato & alii Stoici, qui solam animam quam incorpoream ponunt, voluerunt ad substantiam hominis & speciem pertinere, corpus verò quoddam instrumentum esse, velut est nautæ navis. Alii autem ex utroque compositum tanquam ex essentialibus partibus, anima atque corpore, velut ex forma & materia, hominem tradiderunt, ut Arist. & sui sequaces, qui sunt Peripatetici dicti. Huic vero velut veriori sententiæ Apost. Paulus consentiens, utrumq; in verbis propositis, scilicet

2. Cor. 4.

Arist.

ſcilicet corpus & animam appellavit, ut utrunq; ad eſſentiam hominis oſtenderet pertinere. Licet, inquit, is qui foris eſt, noſter homo corrumpatur, tamen is qui intus eſt, renovatur de die in diem. Non tantum corpus, vel animam, perfectum eſſe hominem credidit, ſed utriq; parti per figuram ſynecdochen totius nomen attribuens utramq; partem hominis hominem appellavit: imo corpus non ſimpliciter hominem, ſed exteriorem hominem, & animam non ſimpliciter hominem, ſed hominem interiorem vocavit, & corpus inſuper corruptibile dixit, animam vero non corruptibilem, ſed renovabilem eſſe oſtendit: Acſi vetuſtas & corruptio corporis ad renovandum ſaltem animam nos inducat. Sed notandum eſt, quod homo interior habet exteriorem adjunctum, ſcilicet animam, corpus tanquam ſubjectum ſive materiam, in qua individuatur tanquam inſtrumentum, quo operatur, tanquam ſpeculum in quo contemplatur, tanquam ſtimulum quo humiliatur, & etiam tanquam exemplum quo rectificatur.

Primo ergo inhæret corpori anima velut materiæ forma. Unde Philoſoph. dicit, quod anima eſt actus corporis, i. e. forma Sed ſicut materia per formam perficitur, & ſpecificatur, ita forma per materiam contrahitur & individuatur. Et quanquam rationalis anima, quæ eſt humani corporis forma, ſit in ſe immaterialis, videlicit ut nullam habeat materiam ex qua fiat, habet tamen extra ſuam eſſentiam materiam quam informat, in qua ſcilicet dum creatur, recipitur, & individuatur anima rationalis.

Ariſt. 1. de anim.

Secundo interior homo habet exteriorem conjunctum, videlicet corpus, ut inſtrumentum proprium quod movet, & per quod agit. Et idcirco membra varia corporis, diverſis animæ viribus, ut organa conjuncta deſerviunt ad ſuas operationes explendas, à quibus tamen intellectus excipitur, qui phantaſmate (non ut organo) indiget, ſed tantum, ut objecto, ſecundum quod Philoſophus tradit. Quia igitur eget anima corpore, ut artifex inſtrumento, vel organo ad agendum, non incongruè Philoſophus dixit diffiniendo animam, quod anima eſt actus corporis organici: Nam omnia corporis membra ſunt ipſius animæ organa, ad diverſa & neceſſaria opera facienda. Et quia operum exteriorum quamplurima præcipuè manu fiunt, vocatur à Philoſopho manus organum organorum.

Tertiò eget anima corpore, ut interiori ipſius oculo, id eſt, menti, vel intellectui exteriorum rerum imagines, velut quoddam de propinquo ſpeculum, repræſentet: Nam ſenſus hominis in corporeis organis exteriorum rerum imagines & phantaſmata intellectui repræſentat, ex quibus per abſtractionem intellectus agentis, in animæ intellectu poſſibili univerſales & intelligibiles ſpecies reponuntur. Unde phantaſmata in corporeo organo, velut quidam colores in ſpeculo interiori viſui animæ repræſentantur. Et idcirco Philoſophus dicit, quod phantaſmata ſe habent ad intellectum, ſicut colores ad viſum.

Ariſt. 2. de anim.

Quarto quoque, ne tam nobilis anima, ut eſt rationalis, ex aliquo ſibi munere dato naturali, vel gratuito extollatur, infirmi corporis ſtimulum patitur (ſecundū quod Apoſt. dicit) *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ.* Portat ergo onus corporis anima, ut ejus ponderis regreſſa gravedine, ad id quod ſupra ſe eſt, inaniter non levetur. Unde dicitur. *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſuum.* Adverte igitur, quod ex corpore anima, ut in ſuperbiam elevari non poſſit, plurima gravamina patitur: Nam portat anima corpus, ſicut hoſtem, ſicut peſtem, ſicut carcerem, & ſicut comitem. Sed eſt hic periculoſus hoſtis, peſtis ſive morſus pernitioſus; carcer pœnalis & anguſtioſus, comes ſive conſors gravis, & oneroſus: Adverſatur namque caro ſpiritui, ut hoſtis periculoſus, utpotè cujus pugna gravis & continua: nam *caro concupiſcit adverſus ſpiritum, & ſpiritus adverſus carnem. Hæc enim ſibi*

2. Cor 12.

Sap. 9.

Gal. 5.

Hieron. *sibi invicem adversantur.* Et propterea, ut dicit Hieronymus: Nos gestamus laqueum nobiscum, circumferimus inimicum, carnem nostram loquor, de peccato natam, in peccato nutritam, corruptam nimis ipsa origine, sed multò amplius prava consuetudine vitiatam. Hinc est, quod tam acriter adversus spiritum concupiscit, quod assiduè murmurat, & impatiens est disciplinæ, quod illicitè suggerit, quod nec rationi obtemperat, nec timore ullo inhibetur.

Item est corpus animæ, ut pestis perniciosa. Et ideo Apostolus conquerebatur, dicens: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Nam caro animum cruciat, debilitat, & exterminat. Cruciatur siquidem anima ex corporis amore, quia, sicut dicit Joannes *Io. Cassian. de instit. mon.* Cassia. Corporis nimius amor nos inquietat, solicitudinibus onerat, contumeliis afficit.

Item cruciatur anima ex corporis languore. *Senec.* Nam (sicut Seneca dicit) multa nos incommoda exagitant, quàm malè conveniat nobis hujusmodi corpus, nunc de capite, nunc de ventre, nunc de pectore, aut de faucibus conquerimur; aliquando nervi nos, aliquando pedes vexant; nunc contractio, nunc distillatio; aliquando superest sanguis, aliquando deest; hinc atque illinc tentamur, hoc evenire solet in alieno habitantibus: hoc enim corpus, non domus, sed hospitium est. Debilitas quoque corporis, animæ debilitatem inducit. Nam (sicut Beatus Hieron. dicit) *Hieron. in epist.* Corporis debilitas nimia etiam vires animæ frangit, mentis quoq; ingenium marcescere facit.

Item caro nutrita deliciis, & voluptatum illecebris dedita, penitus exterminat spiritum, & vitam ejus extinguit. Unde *Rom. 8.* Apostolus; *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* *Aug. super Io.* Augustinus, Spiritus deficit ubi caro requiescit: ut enim caro mollibus, sic spiritus duris nutritur: illam blanda refovent, hunc aspera exercent. Est insuper corpus animæ velut carcer pœnalis & angustiosus, in tantum, ut Psalmista clamaret, dicens: *Educ de carcere Deus animam meam, ut confiteatur nomini tuo; me expectant justi donec retribuas mihi.* Alia autem littera habet: *Educ de custodia animam ad confitendum nomini tuo,* in quibus verbis Propheta ostendit, quod à carcere corporis cupiebat educi triplici de causa.

Primo quidem, ut assequeretur mentis jucunditatem: In isto enim carcere sancti sunt semper in tristitia; sed exeuntes semper erunt in lætitia. Et ideo Propheta postquam dixit: *Educ de custodia*, sive de carcere, statim subjunxit: *Vt confiteatur nomini tuo*, id est, ut laudet & glorificet nomen tuum, in qua laude erat maximus jubilus & lætitia. Isa. *Veniunt in Sion cum laude & lætitia sempiterna super capita eorum.* *Isa. 51.*

Secundo, ut assequeretur sanctorum & proborum virorum perpetuam societatem, unde subdidit: *Me expectant justi*, à quibus ipsi expectati etiam cum magna lætitia colliguntur. Prov. *Expectatio justorum lætitia.* *Prov. 10.*

Tertiò, ut assequeretur cœlestis mercedis plenam facultatem. Ideo adjunxit: *Donec retribuas mihi.* Psalm. *Retributio multa.* Licet autem anima habeat corpus in suis operibus comitem, & consortem, est tamen ejus societas vilis, & onerosa. Unde Hugo. *Hug. de cla. an.* Nihil aliud est caro, cum qua tanta est societas, nisi spuma, caro facta, fragili decore vestita. Sed erit quandoq; cadaver miserum & putridum, & cibus vermium. Sed si diligenter consideras, quid per os, & nares, & cæteros corporis meatus egrediatur, vilius sterquilinium nunquam vidisti. Si singulas ejus miserias enumerare velis, quam sit onerata peccatis, irretita vitiis, pruriens concupiscentiis, occupata passionibus, prona semper in malum, & in omne vitium proclivis, plenam tantùm confusione, & ignominia invenies. Sed quanquam corpus animæ sit ita vilis ac onerosus socius, est tamen ei à Deo non otiosè unitum, videlicet tribus de causis, quarum duas primas ponit Gregor. Nazianzenus: *Greg. Naz.* Et prima earum est, ut anima in corpore, seu

ſeu in carne, & per carnem merita multa acquireret: Plura enim ſunt quibus per carnem anima meretur, in quibus ſive carne vel corpore per ſe ſola mereri non poſſet, ſicut eſt contra carnales concupiſcentias decertare, jejunare, peregrinationem facere, & martyrium ſuſtinere.

Secunda eſt, ut anima ipſam carnem tanquam fidelem conſervam cuſtodiret, & eam in ſupernis ſedibus collocaret: Caro enim ſola per ſe beatitudinis ſuſceptiva non eſt, niſi mediante anima ſtolam immortalitatis indueret.

Tertia eſt, ut Deus ſuum univerſum perficeret: Cum enim ſit quædam creatura purè corporalis, ſicut creatura ſenſibilis, quædam purè ſpiritualis, ut Angelus, oportuit ad hoc, ut Dei univerſum compleretur, quod alia fieret creatura, quæ carne & ſpiritu eſſet compoſita, ſicut eſt homo. Deut. *Dei perfecta ſunt opera.*

Deut. 32.

Quartò, habet anima corpus velut exemplar quoddam, ex quo homo in ſui regimine informatur, & regulatur. Nam ipſa diſpoſitio corporis, atque membrorum figura, patenter oſtendunt homini qualiter membra eadem ab anima ſunt regenda: Cur enim lingua eſt inferius lata, & ſuperius acuta, niſi ut oſtendatur ad evacuandum & vulnerandum cor eſſe facilis & parata? Ut quid etiam eſt in humore, id eſt, in ſaliva poſita, niſi ad loquendum monſtraretur eſſe labilis, & lubrica? ſed quare eſt infra dentes & labia incluſa, niſi ut eſſe noſcatur diligenter cuſtodienda? Juxta illud. *Diligenter cuſtodi clauſtra oris tui.* Item quoque de membris cæteris pariter eſt æſtimandum. Ex ipſis membrorum igitur figuris, & diſpoſitionibus, etiam phyſionomi judicant, ad quos bonos vel malos mores anima inclinetur. In diverſis quoque corporis membris naturales reperiuntur virtutes, ſpirituales virtutes animæ per quandam ſimilitudinem deſignantes. Accidunt & varii morbi in diverſis partibus corporis, qui diverſis animæ vitiis plurimum aſſimilantur; Nihilque reperitur in corpore humano, quod vel vacuum ſit ab officio, vel vacans ab exemplo. Et idcirco poſt exempla inducta in libris præcedentibus, & irrationabilium animalium variis ſpeciebus, conſequenter eſt noſtrum propoſitum in hoc ſexto hujus operis libro, de corpore humano, & partibus, & accidentibus ejus, moralia exempla inducere: interdum ſiquidem introducentur exempla de his, ex quibus corpus humanum naturaliter generatur, ſive efficienter, ut ſunt maſculus, & fœmina, quamquam fœmina generationem efficiat, materiam miniſtrando; ſive materialiter, ut ſunt quatuor elementa. Quandoque verò inducerentur exempla de partibus, ex quibus corpus integratur, videlicet de interioribus, & de exterioribus membris. Interdum quoque de his ex quibus corpus complexionatur, ut ſunt quatuor humores: aliquando autem de his, ex quibus ipſa complexio corporis variatur, ut ſunt ætates temporis ipſius vitæ humanæ. Nonnunquam vero de his, ex quibus ſtatus hominis nobilitati, vel ignobilitati videtur, ut ſunt conditiones ſervitutis, & dominii. Quandoque vero de his ex quibus vita corporis reſtauratur, & conſervatur, ut ſunt cibus, & potus, & ſomnus, & ſimilia. Et de his quoque introducentur exempla, ex quibus ipſum corpus humanum corrumpitur, & vaſtatur, ut de morbis, & doloribus variis, & etiam de morte. Cæterum materiæ ſingulæ quibus hæc adaptantur exempla, ſecundum ordinem in ſuperioribus habitum, ſigillatim per capitula varia ſub alphabethi literis diſtinguentur, ad honorem ſcilicet illius, & gloriam: qui formavit hominem de limo terræ, & inſpiravit in faciem ejus ſpiraculum vitæ, qui eſt trinus, & unus Deus in ſecula benedictus.

CAP. I.

Accidia mala, accidioſorumque defectus ſedulò exprimuntur, quibus melancholici ac melancholia quamplurimis comparantur exemplis, idque multis auctoritatibus confirmatur.

ACcidia aſſimilatur melancholiæ. Eſt enim, ſecundum Avicennam, quædam

Avic. lib. 3.

dam

dam species melancholiæ, ut plurimum eveniens in februario, quæ quatuor mala accidentia causat in homine. Primum est, quia facit eum solitarium. Facit enim, ut homo patiens eam diligat fugere ab omnibus hominibus vivis, & cupiat appropinquare mortuis, & sepulchris, unde talis de nocte vadit, & de die se abscondit, quod solum facit, quia diligit solitudinem, & elongationem ab hominibus. Similiter accidia facit fugere ab hominibus vivis, id est, ab hominibus sollicitis & operosis, & appropinquare mortuis, id est, desidiosis, & otiosis, qui sunt tanquam mortui, & nihil operantur boni.

Item accidiosus homo de nocte vadit, id est, tempore quietis est sollicitus & inquietus, sed in die, id est, in tempore operandi, est occultus, & somnolentus: Nam tempore quietis inquietatur mente, & tempore operis pigrescit corpore. Job: *Noctem verterunt in diem.* Competunt etiam hæc generaliter peccatoribus, & malis: quia malus homo fugit vivos, & justus Deo viventes, & quærit mortuos in peccatis, id est, iniquos, scilicet tanquam similes sibi. Eccl. *Omnis caro ad simile sibi conjungetur, & omnis homo simili sui sociabitur.* Diligunt etiam sepulchra ubi sunt cadavera fœtida, id est, opera carnis corrupta.

Iob. 17. *Eccl.* 13.

Item odit peccator diem, & diligit noctem, quia omnis qui malè agit, odit lucem. *Dilexerunt homines magis tenebras quam lucem.*

Ioan. 3.

Secundò melancholia prædicta facit hominem inquietum, quia scilicet patiens eam non quiescit in uno loco plusquam una hora, imo non cessat discurrere, & ambulare incessione diversâ, ignorans quo vadat. Similiter accidiosus homo, propter tristitiam aggravantem animum ejus, in omni loco citò attædiatur, & ideo statim cupit locum mutare, sperans habere ex mutatione loci sublevationem tædii, & ideo efficitur gyrovagus, scilicet, similis illi spiritui de quo dicitur Matt. 11. *Ambulat per loca arida, & inaquosa, quærens requiem, & non invenit.* Seneca, Ægri animi est ista jactatio, discurrere, & locorum varietatibus inquietari: sed quia in omni loco suum tædium secum portat, non inveniens alicubi requiem, nescit quo pergat. Hæc quoque instabilitas loci, vel animi, etiam generaliter competit peccatoribus propter multiplicitatem desideriorum quibus æstuant, & impelluntur interius. Isa. *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest.*

Matth. 11. *Senec.* *Isa.* 57.

Tertiò, melancholia prædicta facit hominem suspiciosum, & incautum. Nam aliquando talis cavet sibi ab hominibus, quandoque autem non cavet, negligens hoc, & parum discernens id quod videt, & ei fit præsens. Homo autem accidiosus, quandoque etiam appetit occultare pigritiam & tristitiam suam hominibus, & ideo aliquando sibi ab eis cavet: quandoque etiam tanta est pigritia, quod negligit hæc, & non veretur neque curat, quod ab eis cognoscatur.

Quartò, facit hominem pavidum, & ideo talis quando vadit, videtur semper esse quasi in fuga, sed fuga ejus est absque ordine. Unde assimilatur illi vermiculo, qui natat in superficie aquæ, & secundum Avicennam dicitur cutibuth, qui dum movetur in superficie aquæ, modo vadit huc, modo illuc, & movetur ad diversas partes absque ordine, & quando aliquid obviat, vel occurrit ei, fugit ab eo, & iterum statim apparet. Eodem itaque modo fuga, & incessio prædictam melancholiam patientis, diversa est & incerta, quasi ignorantis in qua parte ire debeat, & est quasi fugiens ab aliquo sibi apparente & obviante: & iterum apparente sibi altero, adhuc fugit ab illo. Quæ omnia satis congruunt accidioso homini, quia omnia opera imminentia refugit tanquam difficillima, vel impossibilia, & ideo nescit quid faciat, quia quando aliquid faciendum ei occurrit, statim expavescit, & refugit, timens ne sit nimis difficile, & quando occurrit aliud, adhuc facit simile, & ita non operatur aliquid certum: sed modo incipit facere unum, modo aliud, & nihil prosequitur, vel ad perfectum deducit. Sed contra hæc dicitur Ecclesiast. *Esto firmus in via Domini.* Sen. Certis ingeniis immo-

Avic. *Ecc.* 5. *Senec.*

Ecc.11. immorandum est. Ecclesiast. *Fili mi, ne in multis sint actus tui.*

CAP. II.

Pulcherrimis siquidem exemplis tum activæ, tum etiam contemplativæ vitæ perfectio aperitur, tribusque præcipuis rationibus, activi & contemplativi mandibulis assimilantur.

Activi, & contemplativi sunt similes mandibulis propter tria.

Primò, quia mandibulæ sunt situaliter distinctæ. Nam mandibularum alia superior, alia inferior: Sunt enim sicut duæ molæ, ad molendum & conterendum cibum continuè se moventes. Unde mandibulæ nutrimentum toti corpori subministrant. In superiori igitur mandibula dentes superiores infiguntur, in inferiori vero inferiores radicantur. Mandibula ergo superior est vita contemplativa, quæ circa superiora intendit sicut circa cœlestia; inferiora verò est vita activa, quæ inferiora ministrat, scilicet temporalia: per utramque enim cibus ministratur quo corpus Ecclesiæ sustentatur. Per contemplativam enim vitam disponitur & præparatur cibus spiritualis, scilicet doctrinæ, & orationis, & aliarum eleemosynarum spiritualium, quibus etiam proximorum animæ sustentantur, & nutriuntur. Per activam vero dispensatur, & ministratur nutrimentum corporale scilicet cibi, & potus, & aliarum eleemosynarum corporalium, quibus corpora vegetantur. Dentes autem superiores sunt viri contemplativi & perfecti, quorum conversatio in cœlis est. Inferiores vero dentes sunt viri puri, & fortes, qui proximorum utilitatibus inserviunt. Ubi attendendum est, quod mandibula superior in omni anima, id est, fixa, & immobilis, ad designandum quod vita contemplativa, quæ est circa æterna & immobilia bona, attendit & requirit stabilitatem & quietem ab exterioribus exercitiis. Aug. Otium sanctum quærit charitas veritatis. Psal. *Vacate, & videte.* Bern. Absit, ut qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum officialium vitam. Mandibula vero inferior, id est, activa vita, tam per passionem animi, quàm per actum ministerii necessariò movetur, ita ut possit dici de servientibus Deo in laboribus vitæ activæ illud: *Ecce, qui serviunt ei non sunt stabiles*: Crocodillus enim contra naturam omnium animalium mandibulam superiorem movet, & inferiorem fixam tenet. Sicut dicit Philosophus. Et talis est homo peccator, qui temporalibus corde affigitur, circa spiritualia verò nulla stabilitate firmatur. Thren. *Peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est.*

August. *Psal. 33.* *Bern.* *Iob. 4.* *Arist. de anim.* *Thren. 1.*

Secundò, mandibulæ sunt ex duris partibus compositæ, scilicet ex duris ossibus, & duris nervis, & lacertis, & hoc fuit necessarium propter motus continuitatem, & apertionis & clausionis necessitatem, ut dicit Constant. In osse itaque duro, & forti, intellige fidem, de qua Petrus. *Cui resistite fortes in fide.* In lacerto vero sive musculo, in quo est virtus motiva, unde etiam in quolibet membro est quasi loco cordis, significatur spes, scilicet quæ movet ad benè operandum, sicut spes, pretii ad bene laborandum. In nervo autem colligante, intellige charitatem, quæ, secundum Apostolum, est vinculum perfectionis. Et hæc tria necessaria sunt tam ad continuandum opera vitæ activæ, quam contemplativæ.

1. Pet. 5.

Tertiò, quia mandibulæ sunt pluribus munimentis circumdatæ, scilicet gingivis, & labiis. Gingivæ dicuntur à dentibus gignendis, quia in eis dentes gignuntur, nutriuntur, & stabiliuntur. Labia etiam apposita sunt ad decorem exteriorem, & etiam ad defensionem tam illarum, quam dentium ab exterioribus nocumentis; gingivæ ergo referuntur ad humiles, sed labia ad Deum laudantes: Nam sicut in gingivis dentes firmantur, ita in humilitate sancti roborantur; Unde tam activis, quam contemplativis utrumque necessarium est, scilicet ut de se humilia sentiant, & ut etiam ea quæ faciunt, in Dei laudem referant, secundum illud Psal. *Labia mea laudabunt te.*

Psal. 62.

CAP.

CAP. III.

Veræ pœnitentiæ partes (ut Deo grata exi- stat) septem esse debent, quæ per ipsius fellis septem similitudines liquidè cognoscuntur.

AMaritudo pœnitentium assimilatur felli propter septem.

Primo, quia fel maxime est amaritudinis contentivum, & hoc est propter dominium choleræ ex nimia intensione caloris. Est enim fel membrum calidum, & siccum, hepatis gibbo suppositum, proprium choleræ rubeæ receptaculum. Sicut ergo est maxima amaritudo fellis, ita etiam debet esse maxima amaritudo pœnitentis, quia nihil peccato deterius ei accidere potuit. Isa. *Amaritudo mea amarissima.* Deut. *Uva eorum uva fellis, & botrus amarissima.* In cujus signum Christus pro nostris peccatis est felle potatus. Psalm. *Dederunt in escam meam fel.*

Isa.37. Deut.39. Psalm.60.

Secundo, quia fel est sui humoris dupliciter emissivum. Nam cistula fellis est quædam pellicula habens duos folliculos, & per unum ad intestina cholera deportatur, per alterum verò deportatur ad stomachum. Cistula ergo fellis, est mens amara hominis pœnitentis; cujus duo folliculi sunt, primus dolor de peccatis præteritis, & hic vadit ad intestina ad purgandum fæces cibi, id est, ad conscientiam, ad purgandum fæces peccati. Alius vero est propositum abstinendi à futuris. Unde hoc vadit ad stomachum, per quem cibi ingrediuntur ad ventrem, quia maximè debet cautela adhiberi circa sensum, unde malæ suggestiones, seu cogitationes primitùs oriuntur, & transeunt ad mentem. Unde August. Ubi sibi aliquis nostrum viderit aliquid deesse, doleat de præterito, caveat de futuro: Nam sicut dicit Gregor. Pœnitentiam agere, est perpetua mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen talia committat adhuc, pœnitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat.

Aug. in regu. Greg. in homi.

Tertiò, quia fel est visus clarificativum, & præcipuè fel accipitris, & aliarum avium viventium de præda, ut dicit Const. Et ideo fel in collyriis oculorum est necessarium propterea, quia fel sua subtilitate est grossorum humorum incisivum, & sua siccitate consumptivum. Tob. *Fel ejus valet ad inungendos oculos.* Sic ex amaritudine pœnitentium fit spirituale collyrium, quo oculi animæ interiores purgantur, & clarificantur. Apoc. *Collyrio,* scilicet pœnitentiæ, *inunge oculos tuos ut videas.*

Const. Tob.6. Apoc.3.

Quarto, quia fel est decoctionis ciborum juvativum. Nam cholera à cista fellis ad stomachum deportata, sua caliditate virtutem adjuvat digestivam. Et sic pœnitentia suo fervore præparat, & juvat mentem ad nutrimentum spirituale verborum Dei, vel corporis Christi dignè recipiendum, ut sic ei applicetur, & prosit ad meritum. Et talis præparatio, vel dispositio, respectu cibi spiritualis, est quasi quædam digestio. Prov. *Anima esuriens amarum pro dulci sumet*; quia scilicet non potest anima percipere dulcedinem spiritualis cibi, & alimoniæ nisi præcedat amaritudo pœnitentiæ.

Prov.27.

Quinto, quia fel est ad expellendum superflua excitativum. Nam cholera è cista fellis ad intestina deportata est sua subtilitate penetrativa; & suo acumine pungitiva, & intestinorum mortificativa, unde virtus expulsiva confortatur, & ad expellendas fæces ciborum excitatur. Sic pœnitentiæ dolor intus ad mentem peccatoris pertransit, suo acumine conscientiam compungit, & cum eam continuè mordere non desinit, ad expellendas peccatorum fæces per viam confessionis compellit, sicut ex dolore compellitur parturiens citiùs dimittere partum. Psalm. *Ibi dolores ut parturientis.*

Psal.47.

Sexto, qui fel est per accidens dulcedinis causativum. Nam in animalibus fel habentibus, quod est sub felle est valde dulce, quia dum amaræ partes ad locum aliquem colliguntur, partes vicinæ quæ remanent, magis dulces reducuntur. Et sic sub amaritudine pœnitentiæ maxima dulcedo continetur, quia quantum pœnitens dolet de culpæ perpetratione, tantum gaudet

gaudet de ejus remissione, & adhuc amplius de gratiæ recuperatione. Judic. *de forti egressa est dulcedo*, quia scilicet de forti amaritudine pœnitentiæ, sequitur dulcedo miserationis, & gratiæ.

Iud. 14.

Septimo, quia fel est sanguinis à cholera separativum & mundificativum: Sanguis enim ex præsentia choleræ incenderetur, nisi in custodia fellis ejus superfluitas locaretur. Sic etiam pœnitentia coarctat, & restringit ardorem concupiscentiæ, quæ est velut ustio choleræ, tenens ipsam concupiscentiam sub custodia rationis; & ita humor sanguinis, id est, affectio spiritualis amoris, in quo vita animæ conservatur, sicut vita animalis conservatur in sanguine, remanet non infecta, sed pura. Et hæc est puritas sanguinis, id est, sinceritas spiritualis amoris, de qua dicitur: *Carnem cum sanguine ne comedatis*, id est, carnalem amorem cum spirituali dilectione non miscebitis. Unde Dominus noluit bibere vinum cum felle mixtum. Est enim vinum amor spiritualis, sed tanquam fel amaricativum est affectio carnalis, de qua dicitur: *Novissima illius amara quasi absynthium.*

Gen. II. *Matth.* 27. *Prov.* 5.

Item amaritudo pœnitentiæ assimilatur choleræ rubeæ propter quatuor.

Primo, ratione naturalis proprietatis, quia est naturaliter calida & sicca. Sic pœitentiæ amaritudo calida est fervore bonæ voluntatis, & sicca ab humore fluxæ cogitationis. Ecclesi. *Vigilia & cholera, & tortura viro infrunito*: nam pœnitentia debet esse cauta, & ideo requirit vigiliam, id est mentis attentionem.

Eccl. 31.

Item debet esse fervida, & ideo requirit choleram, id est, contritionis ardorem.

Item debet esse pœnosa, & ideo requirit, torturam, id est, satisfactionis affectionem. Eccl. *Servo malevolo*, id est, peccatori, sive carni, *tortura & compedes.*

Eccl. 33.

Secundo, ratione effectivæ causalitatis, quia per complexionem cholericam efficiuntur homines iracundi, ingeniosi, leves & cauti. Sic pœnitentia facit homines iracundos contra vitia; ingeniosos ad destruendum diaboli machinamenta: leves ut audita cito percipiant; acutos ut subtiliter de rebus sentiant. Sapient. *Per hanc juvenis & acutus inveniar in judicio.*

Sap. 8.

Tertio, ratione similitudinariæ conformitatis; quia cholera est similis igni, & æstati, & calidæ juventuti: Hæc enim omnia calidæ & siccæ naturæ sunt, ut habeas ex cholera rubea amaritudinem contra peccatum, ex juventute fortitudinem contra diabolum, ex igne charitatem intelligentiæ ad cognoscendum Deum, ex æstate verò habeas amorem dilectionis ad proximum. Et inde est quod vicinitas æstatis, id est, pœnitentia fraterni amoris, manifestatur ex fructu operis. Luc. *Cum arbores producunt ex se fructum, scitis quoniam prope est æstas*, Greg. Probatio dilectionis exhibitio est operis.

Luc. 21. *Gregor. homi.*

Quarto, ratione purgativæ effusibilitatis, quia humor cholericus purgatur & emittitur, sive effunditur per aures: Dum enim libenter audis quid facere debeas, per aures cordis superfluitates choleræ rubeæ purgas, vel per aures purgaris, dum sacerdos in confessione te audit. Unde Jacob. hortatur, dicens: *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Leo Papa. Non remanet in judicio condemnandum, quod fuerit in confessione purgatum.

Iac. 5. *Leo in ser.*

CAP. IV.

De charitate Dei ac proximi excellenter pertractatur, quæ egregiis similitudinibus hominum pedibus, quoad omnes eorum partes propriosque effectus, coaptatur.

AMor charitatis assimilatur pedi. Sunt enim ut duo pedes animæ quibus ad Deum accedit amor Dei & proximi, qui ita sibi connexi sunt, ut alter sine altero currere non possit. Joan. *Currebant duo autem simul.* Hæc autem similitudo pedis scilicet & amoris, ex multis proprietatibus patet.

Ioan. 20.

Primo, quia pes est ultimum corporis, ad integritatis ejus pertinens perfectionem. Et similiter ultima ejus virtus, qua anima in hac vita perficitur, est charitas. Unde Apostol. pluribus enumeratis vir-

Col. 3.

tutibus subdit. *Super hæc omnia charitatem habentes, vinculum perfectionis.* Vel sicut pes est finis corporis humani, ita charitas finis est mandati. Tim. *Finis præcepti charitas.* Et dicitur charitas finis præcepti, quia omnes actus virtutum de quibus præcepta dantur, ad hunc finem generaliter ordinantur, ut anima uniatur Deo, quod fit per charitatem, unde actus aliarum virtutum non conjungunt animam Deo, nisi mediante charitate. Quia verò pes est extrema pars corporis, pondus totius corporis portat, & sic etiam de charitate ipse Apostol. dicit quod *charitas omnia suffert.* Gregor. Tantum quilibet portat proximum, quantum amat: Si enim amas, portas; sed si desistis amare, desistis & tolerare.

1.Tim.1.

1.Cor.13.
Gregor. homi.

Secundo, quia pes longus est & planus, & concavus propter fortiorem vestigii impressionem. Sic amor charitatis debet esse longus ad perseverandum. Proverb. *Omni tempore diligit qui amicus est.* Bern. Ama perseveranter, & longanimiter, & habes longitudinem; dilata amorem tuum usque ad inimicos, & latitudinem tenes: esto in omni solicitudine timoratus, & sublime, & profundum apprehendisti.

Prov.17.
Bern.li.5. de conside.

Item debet esse planus, id est, æqualis, & levis, ad facilius onera portandum, id est proximorum defectus. Ephe. *Supportantes invicem in charitate.*

Ephe.4.

Item debet esse concavus ad suscipiendum scilicet per hospitalitatem. Apostolus: *Suscipite invicem, sicut & Christus suscepit vos*; & ex his relinquitur fortis impressio vestigiorum, id est, exemplorũ.

Rom.15.

Tertio, quia pes est digitis distinctus ad meliorem incessionem: incessio enim animæ in via Dei est per mandatorum observationem. Psal. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* Distinctio autem digitorum est distinctio mandatorum. Unde sicut sunt x. digiti pedis, ita sunt x. præcepta decalogi: sed sicut digiti uniuntur in pede, ita mandata uniuntur in dilectione. Unde Gregor. dicit, quod præcepta Dominica sunt multa per diversitatem operis, unum in radice ipsius charitatis.

Psal.119.

Gregor.in homi.

Quarto, quia pes est nerveus & osseus ad majorem durationem; charitatis autem amor est nerveus ad fortiter colligandum, & est osseus ad alia supportandum, & ideo fortissimus ad nunquam deficiendum. Apostolus. *Charitas nunquam excidit.* Et nota, quod secundum Const. pes componitur ex ossibus 44. quorum duo sunt calcaneorum, duo manicularum, x. pedum, & 30. digitorum. In calcaneis itaque intelligimus morientes, quia calcaneus est posterior pars pedis, à calcando sic dictus, quia eo terræ vestigia imprimuntur, ut dicit Isidor. unde signat mortem, per quam homo terræ infunditur, & in terram redigitur. Sicut ergo calcaneis necessaria sunt duo ossa, ita morientibus duo Sacramenta, sine quibus malè morerentur, unum, scilicet quoad parvulos, scilicet baptismus; aliud quoad adultos, scilicet pœnitentia. In maniculis verò accipimus pœnitentes, quod est posterioribus oblitis ad anteriora se extendere. Maniculæ enim sunt anterius, quibus necessaria sunt duo ossa ad sui mortificationem, scilicet timor offensæ, & spes veniæ. In pedibus vero, quibus movemur, accipimus obedientes, quibus necessaria est compago decem ossium, id est, observatio x. præceptorum; in digitis vero intelligimus Rectores & Doctores, quibus necessaria est compago xxx. ossium, id est, maturitas ætatis, qui videtur communiter competere ætati 30. annorum; sicut Christus, quando se propalavit, & docere post baptismum cœpit, erat 30. annorum. Unde Greg. Nazianzenus dicit: Observa tu qui præes, quod triginta annorum erat Jesus. Forsitan autem & Joannes aliquid plus habebat ætatis, & tu antequam adolescas, antequam genas barbis vestias, vis docere senes, & magister fieri antequam Discipulus cupis, quod certe ideo leve, & facile putas, quia illud penitus ignoras.

1.Cor.13.
Const.

Isidor.

Gregor. Nazian.

Quinto, pes est necessarius propter ambulationem, & corporis elevationem: nam amor charitatis movet, & ambulare facit per operationem. Unde Apostolus: *Ambulate in dilectione*, scilicet bene operando

rando; & elevate per contemplationem & cælestium affectionem, sicut calor Solis elevat vapores. Et nota, (sicut dicit Galenus) quod mulier in utero habens, junctis & compositis pedibus, si subito vocata fuerit, si masculum habuerit, primo ad veniendum dexterum pedem movebit: si vero fœminam gestaverit, primo movebit sinistrum. Per masculum ergo conceptum intelligitur bona dispositio mentis, per fœminam vero accipitur dispositio mala: per pedem autem dextrum amor spiritualium, per sinistrum vero temporalium amor significatur. Illa ergo anima, quæ concepit masculum, id est, quæ est benè interiùs disposita per bonum affectum, & propositum, præmittit pedem dextrum sinistro, id est, proponit amorem spiritualium omnibus temporalibus. Sed quæ concepit propositum fœmineum, id est, vitiosum, præmittit pedem sinistrum, id est, præponit affectum temporalium spiritualibus.

Galen.

Sexto, in multis animalibus pes est ad defensionem. Sic pede charitatis percutienda est frons, vel fraus tentationis: Charitas enim est munimen egregium contra tentationes.

Septimo in volatilibus scissi pedis, & curvi unguis, pes est ad victus acquisitionem, sed in volatilibus clausi pedis, est ad sui in aquis gubernationem, & hoc est, quia charitate reficimur, & in aquis tribulationum gubernamur, & defendimur, ne submergamur. Psalm. *In flumine pertransibunt pede*, quia sinundationem tribulationum securè pertransit pes dilectionis. Cantic. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem*. nam charitas sicut dicit August. in adversitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in tentatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres lætissima, inter falsos prudentissima.

Psal. 65. *Cant. 5.* *August.*

CAP. V.

Hydropisis tres species numerantur, quibus inordinatus sui ipsius atque divitiarum amor, & propriæ excellentiæ appetitus, pluribus similitudinibus comparatur.

AMor sui inordinatus assimilatur Hidropisi propter tria. Primò, propter exuberantiam humoris: Est enim Hypropisis causa, exuberans materia: (ut Avicen. dicit) Sed tanquam exuberantia humoris in hydropici corpore est distemperantia amoris proprii in peccatoris corde. Ex qua sequitur tumefactio hydropici, id est, superbia, & contemptus Dei, quia superbia amor est propriæ excellentiæ, ut dicit Augustinus.

Avic. *August.*

Secundò, propter repletionem corporis: nam (sicut dicit Avice.) talis exuberans materia ingrossat, & tumefacit membra, aut membra omnia manifestè, aut loca partium vacua, in quibus continentur humores, & regimen nutrimenti. Sic inordinatus amor sui replet omnia corporis membra, id est, occupat omnia ipsius peccatoris opera, & loca etiam corporis vacua, id est, ejus desideria: Nam quicquid desiderat vel agit, ad seipsum tantummodo homo peccator reflectit, quia in omnibus suis studiis solam propriam utilitatem attendit. Apostolus: *Erunt homines seipsos amantes.*

Avic. *2. Tim. 3.*

Tertiò, propter distinctionem languoris: Nam languor, sive morbus hydropisis, in tres distinguitur partes ac species, quarum una vocatur hyposarcha, secunda alchites, tertia tympanites. Prima scilicet hyposarcha, provenit ex materia phlegmatica penetrante in membra cū sanguine, ex qua apparet inflatio in corpore quasi toto, sicut accidit in corpore mortuo. Unde hæc hydropisis pinguedinem in membra inducit, sed inter membra potissimè facies ad pinguedinem est declivis, cumque digitis corpus premitur in omni loco deprimitur, ex quo non carnis solidæ, sed fluidæ, & mollis esse pinguedo illa ostendi-

ostenditur. Hyposarcha ergo procedens ex exuberanti corporis humore, avaritiæ vitium est, proveniens ex sui inordinato amore, quia ex eo, quod peccator se diligit inordinatè, plus secundum corpus, quam secundum animam, divitiarum abundantiam appetit, ut commodius vivere possit: ex quarum divitiarum inordinato amore, cupidus & avarus efficitur, & tunc est hyposarcha proveniens ex materia phlegmatica: Nam exuberantia materiæ phlegmaticæ est abundantia temporalis substantiæ: quia hujusmodi materia, scilicet phlegmatica, est fluida, & frigida, est etiam oblivionis & pigritiæ causativa: Nam phlegmatici sunt fluidi, sunt obliviosi, sunt pigri, vel tardi, quæ omnia in peccatoribus causat abundantia temporalis. Nam ipsa in se est fluida, id est, labilis & transitoria: & necesse est, ut qui labenti innititur, etiam cum labente labatur, Proverb. *Qui confidit in divitiis suis, corruet*; hæc est etiam quæ facit homines frigidos ad amandum spiritualiter. Joan. *Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.*

Prov. 11.

1. Ioan. 2.

Item facit obliviosos ad recognoscendum beneficia. Genes. *Succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui.* Sic qui prosperatur in divitiis, obliviscitur Dei.

Gen. 40.

Item facit pigros, & tardos ad operandum opera meritoria. Unde fallacia divitiarum, & solicitudo sæculi suffocat verbum, ne scilicet opere impleatur. Tunc ergo exuberat in ventre phlegmaticæ materiæ humor, quando crescit in corde hominis temporalis substantiæ amor: qui tunc cum sanguine penetrat ad membra, cum sub obtentu necessitatis trahitur ad operum studia. Est enim humor sanguinis quasi nutrimentum corporis, & necessarium sustentamentum naturæ, in tantum, ut dicatur Levitici: quod *anima*, id est, vita omnis carnis, *in sanguine est.* Ergo accipiamus per sanguinem appetitum necessitatis, in exuberante autem phlegmate appetitum cupiditatis: unde tunc phlegma cum sanguine transit, quando suo obtentu necessitatis impletur appetitus cupiditatis: & tunc penetrat in membra, quando transit ad lucrandi studia, ex quibus sequitur impinguatio, id est, divitiarum repletio, sed ex pinguedine tumefactio sequitur, quia ex divitiarum plenitudine superbia causatur, & ideo Aug. Morbus divitiarum est superbia: Nam grandis animus est qui inter divitias isto morbo non tentatur, major animus divitias suas vincens contemnendo; magnus est dives qui non se ideo magnum putat, quia dives est; qui autem ideo magnum se putat, quia dives est, superbus & egenus est; in carne crepat, in corde mendicat, inflatus est, non plenus. Est etiā præcipuè in facie ad pinguedinem & ad tumorem declivis, quia præcipuè in exteriori apparentia suam superbiam & pompam ostendit, sed quia plenitudo ejus non est solida, plenitudo virtutis comprimitur, dum tangitur digitis; quia dum tentationibus impetitur, cedit, & dum adversitatibus premitur, deficit. Job: *Venit super te plaga, & defecisti.*

Levi. 18.

Iob. 4.

Secunda species hydropisis, scilicet alchites, provenit ex materia aquosa, effusa in spatium ventris interioris, & quæ sequuntur ipsum. Unde est in Asclite gravitas sensibilis in ventre, & cum percutitur venter, non est sonitus, sed quando commovetur, auditur sonitus aquæ commotæ. Alchites ergo proveniens ab exuberantia humoris, luxuriam designat provenientem ex inordinato amore propriæ carnis, unde nascitur ex aqueo humore, id est, ex carnali amore, & ad inferiora ventris diffunditur, quia luxuria carnis per inferiora membra expletur. Hæc sensibilem gravitatem ventri ingerit, quia sensibilem commotionis ardorem in ipso ventre diffundit, hujusmodi aquositas ventris cum percutitur, non sentitur; quia flagellum, tribulatio carnis, motum concupiscentiæ sedat, & restringit, sed tamen cum movetur, sentitur; quia cum tentatione agitatur, protinus excitatur, & deordinatur.

Tertia species hydropisis, scilicet tympanitis, est ex materia ventosa sparsa in alias partes, & non est in tympanitide gravitas, & neque pinguedo membrorum, sed potius extenuatio ipsorum; neque etiam tume-

tumefactio pedum, sed est inflatio ventris, & tensio quasi cordæ, & cum pulsatur venter auditur sonitus ventris in quo est inflatio, ut utris pleni aqua. Est ergo velut tympanitis tumor elationis, qui est ex venenosa materia, id est, ex humoris excellentia, quæ animam inflat, non satiat; unde ejus abundantia tympanitidem inducit: quia excellentia honoris superbiam & elationem gignit, qua animus in flatu extenditur, ut siquis eum injuria tangat, statim per impatientiam resonat, & ad vindictam intendit. Isa. *Venter meus ad Moab quasi cythara sonabit.*

Isa. 16.

CAP. VI.

Angelos quamplurimis rationibus corporeis membris jure solere antiquitùs depingi, ostentatur.

ANGeli licet sint incorporei, tamen in figura humani corporis apparere leguntur, & sic etiam depinguntur, unde & varia membra corporis etiam in divina scriptura per quandam similitudinem eis attribuuntur, in quibus variæ actiones eorum invisibiles exprimuntur. Depinguntur siquidem angeli primo cum longa coma, & reflexis capillis, ut per hæc eorum mentales affectiones, & ordinatæ cogitationes intelligantur. Nam capilli cogitationes significant, & etiam affectiones quæ nascuntur ex radice mentis. Item aures dicuntur habere, quando divinam inspirationem recipiunt, quam utique judicant & discernunt.

Item nares eis pictores attribuunt, quia peccata velut fœtida fugiunt, & virtutes quasi quædam odorifera diligunt, & inter munda, & immunda, fœtida & aromatica, sagacissimè dijudicant, & distinguunt.

Item ora, linguas, & labia habere etiam sæpius memorantur, quia divina secreta quasi nobis loquendo proferunt, & divinis laudibus quasi continuè intendunt.

Item imberbes pinguntur, ut quasi juvenes, neque viribus, neque senio deficere ostendatur.

Item dentes habere dicuntur, quia gratiam, quam à Deo accipiunt, aliis communicare, id est, quasi commolendo dividere consueverunt. Unde in dentibus eorum potestas activa & communicativa meritò designatur.

Item brachia & manus habent, quia virtute sua activa, & permansiva, nostras infirmitates sustinent, & usque in finem ab electorum defensione & supportatione non desistunt.

Item cor & pectus habere finguntur, quia cum deiformem habeant vitam, de susceptione deiformis vitæ, & gratiæ nobis manifestissimè cooperantur.

Item costas, & latera habent, quia omnia gratiarum munera in se tuta continent, & per ipsorum custodiam in electis hominibus omnia tuta manent.

Item lumbos, & femora habere dicuntur, sed vestibus occultata, quia gratiam & virtutem in se habent, quæ hominibus carnalibus sunt occulta.

Item habent pedes, sed naturaliter denudatos: quia liberos habent affectionum motus in Deum, ab omni carnali concupiscentia denudatos.

Item describuntur pennati, & allati, quia sunt à cogitatione terrena penitus alieni, contemplationis raptu ad divini amoris intima intellectu & affectu sunt penitus elevati.

CAP. VII.

Sanctorum animæ perfectiones, quæ puellis, nec non animarum peccantium defectus multiplices, quæ mulieribus, præcipuè prægnantibus, similes esse videntur, lucidissimis exemplis conscribuntur.

ANimæ sanctorum virorum similes sunt puellis. Nam primo puellæ secundum complexionem sunt calidæ, & humidæ, quia scilicet animæ sanctæ sunt calidæ per dilectionem, & humidæ per devotionem, unde frequentius ex devotione lachrymis abundant, in quas devotionis lachrymas præcipuè resolvuntur, vel legendo, vel meditando verba divina.

Cant. 5. divina. Cant. *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.* Nam in liquefactione animæ notatur calor dilectionis resolvens, & humor devotionis decurrens.

Secundò puellæ secundum cordis dispositionem sunt tenellæ, graciles, flexibiles, & pulchræ, similiter animæ sanctæ sunt tenellæ per benevolentiam, flexibiles per obedientiam, graciles per abstinentiam, pulchræ per munditiam, sicut erat pulchra cui dicitur: *Pulchra es amica mea & macula non est in te.* Hester. *Quærantur regi puellæ virgines atq; speciosæ;* Virgines scil. per continentiam carnis, speciosæ per munditiam mentis. Cant. 4. Hest. 2.

Tertiò, quia puellæ secundum mentis affectionem sunt verecundæ, timidæ & jucundæ: Sic sancti sunt verecundi de delictis, timidi de suppliciis, jucundi de obsequiis, lætantur enim, & jucundè se offerunt ad Dei servitia. Psalm. *Adducentur regi virgines post eam, proximæ ejus afferentur in lætitia, & exultatione.* Psalm. 44.

Quartò puellæ secundum exteriorem compositionem sunt disciplinatæ in sermonibus, in vestibus delicatæ. Nam (ut Seneca dicit) Vestis decentia pudicas decet. Sic sanctæ personæ sunt disciplinatæ in moribus, tacitæ à noxiis locutionibus, & delicatæ in virtutum vestibus. Prov. *Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo.* Et in eodem: *Stragulatam vestem fecit sibi, byssus & purpura indumentum ejus.* Senec. in epist. Prov. 31.

Quintò, quia secundùm nominis significationem sunt parvæ, integræ, honestæ, & puræ. Nam (sicut dicit Isid.) Puella est nomen ætatis, nomen integritatis, & nomen honestatis. Dicitur enim puella quasi pura sicut pupilla. Sic animæ, sive personæ sanctæ sunt parvæ per humilitatem, integræ per virginitatem, honestæ per castitatem, puræ per sinceritatem, vel parvæ in sui æstimatione, integræ sine carnis corruptione, honestæ in moribus, puræ in operibus. Isidor.

Item anima sancta debet assimilari mulieri.

Primò quidem quia mulier est naturaliter pia; Nam mulier majoris pietatis est quam vir, unde cito lachrymas fundit. Et sic anima sancta debet esse pia, & ad lachrymas compunctionis prona. Talis fuit anima Job. qui dicebat; *Flebam quondam super eum qui afflictus erat, compatiebatur anima mea pauperi.* Iob. 30.

Secundò, quia mulier est vehementer amativa, magis enim diligit quam vir. Et sic anima debet ferventer amare Deum, secundum illud Cant. *Si inveneritis dilectum meum, annuncietis ei, quia amore langueo.* Cant. 5.

Tertiò, quia mulier est circa fœtum solicita. Et sic anima sancta debet esse solicita circa bona opera, quæ sunt quasi fœtus, quos Deo parit. Talis erat Martha cui Dominus dixit, *Martha, Martha solicita es.* Luc. 10.

Item anima peccatrix assimilatur mulieri. Primò, quia mulier habet mentis inconstantiam, & mobilitatem, & similiter anima peccatrix est inconstans in bono, & mobilis & labilis ad malum. Adeo enim mulier est volubilis, quod postquam sæpè à viro decepta fuerit, adhuc tamen ei credit, & se ei submittit. Sic anima peccatrix inconstans in bono, etiam postquam sæpè à diabolo se defusam, & confusam sentit, adhuc tamen ei credit, & ejus tentationi consentit. Unde in hoc assimilatur Sampsoni quem Dalida toties decepit, quem in manus Philistinorum tradidit. Et sic peccator toties decipitur, quoties ad manus tortorum infernalium deducitur. Iud. 16.

Secundò, quia mulier habet mentis & corporis fragilitatem: Nam secundum Philosophum, in omnibus generibus animalium fœminæ sunt debiliores maribus, præter ursam & leopardam, quæ sunt fortiores & audaciores quam sunt mares, unde mulier quasi mollis aër dicitur. Sic anima peccatrix mollis est, & fragilis ad cedendum tentationibus, sive carnalibus, sive spiritualibus. Unde sicut mulier fornicaria recipit omnes masculos, ita anima peccatrix omnis tentationis motum. Ecclesi. *Omne masculum excipiet mulier.* Arist. de anim. Eccl. 36.

Tertiò

Tertiò, quia mulier appetit habere corporis venustatem: Nam (secundum Arist.) omnis fœmina habet generaliter flexibiliorem capillum, & molliorem quam vir, & cervicem habet longiorem, colorem albiorem, faciem lætiorem, & carnem molliorem. Unde maximè in his partibus mulieres ostendunt lasciviam, scilicet in capillis, in cervice, in facie, in colore, & in reliqua carne. In quibus omnibus comiter plurimi peccatores offendunt, quia animum habentes effœminatum, ad prædictorum ornamentum intendunt. Unde nota quod peccatores habent capillos capitis, i.e. cogitationes, vel affectiones mentis flexibiles ad malitiam, & sunt cervicosi per superbiam & colorati, vel dealbati per hypocrisim, & exteriorem apparentiam, & etiam carne molles per gulam & luxuriam. Hier. *Mulier circumdabit virum*, i. e. malitiam fœmineam animus induet masculinus.

Aristot. de anim.

Hier. 31.

Quartò, quia mulier habet vocis tenuitatem, quia si peccatores, tenuem & modicam vocem ad Deum habent laudandum, vel peccata sua confitendum, unde potest dici de tali peccatore illud: *Non erat vox neq; sensus.*

Reg. 4.

Quintò, quia mulier habet linguæ volubilitatem, & sermonis facilitatem. Sic peccatores sunt faciles ad malè loquendum, & mentiendum, & detrahendum, & similia. Psalm. *Linguis suis dolosè agebant.*

Psalm. 13.

Sextò, quia mulier habet motus tarditatem, & incessus brevitatem, quia scilicet peccator tardè movetur ad pœnitentiam, & parum proficit in via. Sap. *Pedes eorum pigri ad ambulandum.*

Septimò, quia habet ad iram pronitatem. Sic peccator faciliter turbatur. Psal. *Peccator videbit, & irascetur.*

Psalm. 115.

Octavò, quia mulier habet odii tenacitatem. Sic peccatores nimis portant odium in corde, & hinc est, quod à Deo non inveniunt misericordiam, aut peccatorum medicinam. Eccl. *Homo homini servat iram & à Deo quærit medelam.*

Eccl. 18.

Nonò, quia mulier habet invidiæ lividitatem. Et sic peccatores invicem sibi invident. Apost. *Invicem provocantes, invicem invidentes.*

Gal. 5.

Decimò, quia mulier habet laboris impossibilitatem: est enim patiens laboris. Sic peccator delitiosus refugit laborem pœnitentiæ. Psalm. *In labore hominum non sunt.*

Psalm. 72.

Undecimò, quia habet libidinis concupiscibilitatem. Hoc etiam pertinet ad quoslibet peccatores luxuriosos, quibus dicitur Jac. *Concupiscitis, & non habetis.*

Iac. 4.

Duodecimò, quia mulier habet malitiæ immensitatem: malitia mulieris major est quam viri, & per peccatum homo efficitur non sapiens, sed malitiosus, & subdolus. Psalm. *Os tuum abundavit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.*

Psalm. 40.

Decimotertio, quia mulier habet spei modicitatem. Sic peccator parum confidit in Deo, sed magis ponit spem suam in fallaci mundo, unde finaliter cogentur dicere illud: *Posuimus mendacium spem nostram.*

Isa. 28.

Decimoquarto, mulier habet mendacii loquacitatem: frequenter enim mendacia loquitur, & sic peccatores sunt proni ad mentiendum. Psalm. *Filij alieni mentiti sunt.*

Psalm. 17.

Decimoquinto, quia mulier habet inverecundiæ infirmitatem. Nam mulier postquam verecundiam deponit, sine verecundia existit. Et sic qui peccato assuescit, efficitur infrunitus. Hierem. *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.*

Hier. 3.

Item anima operantis malum assimilatur mulieri prægnanti.

Primo, ratione conceptionis, quia (sicut dicit Aristot.) fœmina quæ masculum concipit, minus gravatur, & pulchrioris est coloris, & mundioris, & motus levioris, quàm si fœminam portaret. Per masculum ergo intelligitur opus bonum, per fœminam verò opus malum: Nam opus bonum est pulchrius ad intuendum, mundius ad cogitandum, levius ad faciendum, maximè existenti in charitate, quæ omnia facit facilia, & levia. E contra autem fœmina, id est opus malum, est immundum, fœtidum & onerosum. Unde anima

Arist. de gen.

anima operantis malum est similis mulieri gignenti filiam fœminam. Isa. *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.*

Isa. 1.

Secundò ratione imprægnationis: Nam (secundum Arist.) signa imprægnationis sunt, qua mulieres prægnantes res diversas desiderant, colores mutant, sub oculis livescunt, ubera turgescunt, & ventres intumescunt, nauseam, & vomitum patiuntur, gravedine premuntur, in laboribus affliguntur, in partu clamare compelluntur, & sæpè periclitantur. Sic anima peccatrix, & malè disposita, diversa appetit per avaritiam, colorem mutat, id est, apparentem oculis exterius novitatem assumit per luxuriam, sub oculis livescit per invidiam, turgescit & intumescit per superbiam, nauseam, & vomitum patitur propter gulam & crapulam, gravedine premitur, & in labore affligitur per accidiam, clamat, & interdum periclitatur per iram.

Tertiò ratione parturitionis; quia licèt mulier cum voluptate concipiat, tamen cum dolore parturit: Peccatum enim concipitur, dum actu committitur, & tunc habet delectationem, sed parturit dum punitur, & tunc habet dolorem. Joan. *Mulier cum parit, tristitiam habet.* Psal. *Dolores, ut parturientis.*

Ioan. 16. Psal. 47.

CAP. VIII.

Animæ appetitus spiritualis pluribus ex causis, veluti & appetitus corporalis, destruitur, similitudinibus diversis demonstratur, quantumq; ambitio, & avaritia hominibus absit, quave via temporalia subtrahantur, declaratur.

APpetitus spiritualis nutrimenti, scil. eorum quæ nutriunt spiritū destruitur ex multis. Sicut etiam ex multis causis destruitur appetitus corporalis. Nam appetitus spiritualis perditur quandoque ex carnali affectione, sicut appetitus cibi quandoque perditur ex viscoso phlegmate, ut dicit Avic. Est enim quandoque multum phlegma viscosum, comprehensum in ore stomachi, quod non refugit à cibo, nisi in quo sunt caliditas, & acuitas, sed postea ex acceptione illius acuitur, & fit inflammatio, & extensio, & nausea, & non quiescit nisi cum evacutione. Est autem velut humor phlegmatis affectus sive amor carnalis, qui stomacho, id est, animo, velut viscus separabilis hæret. Unde Apostolus dicit Ephes. quod nemo carnem suam unquam odio habuit. Hic ergo dum orificium stomachi, id est, gustum animi imbuit, nauseam inducit. Unde carnali amore plenus spiritualia fastidit. Prov. *Anima saturata calcabit favum*; & talis nausea sive fastidium periculosum est animæ, & ferè mortiferum. Psalm. *Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.* August. Sicut periculosum est corpori corporeas escas non posse percipere, ita periculosum est animæ, spirituales delitias fastidire.

Avic. li. 5.

Prov. 27.

Psalm. 106

August. in serm. 15.

Secundò destruitur appetitus spiritualium ex honoris ambitione, sicut (secundum Avic.) perditur appetitus cibi ex catarro descendente à capite. Nam ex assiduitate catarri à capite defluentis, i. e. ad stomachum venientis, fit interdum appetitus destructio. Sed velut catarrus capitis est elatio & superbia mentis, quæ tunc ad stomachū vadit, cum appetitum honoris, & ambitionem dignitatis inducit: Tunc enim spiritualium appetitum, quem inducit humilitas, superbiæ vacuitas penitus excludit. Et nota quod secundum Avic. ex tali catarro à capite defluente, plura nocumenta in membris, ad quæ descendit, aliquando generantur: Nam aliquando descendit ad guttur, & spargitur ad palatum, & ad pulmonem & ad merum, & ad stomachum, & quandoque vulnerat ea, & quandoque descendit ad nervos usque ad longinquiora membra, & generatur ex eo aliquando sanies, & pleurisis, & extenuatio, & præcipuè cum catarrus est acutus & calidus, & dolores stomachi, & fluxus ventris, & rasura intestinorum, cum est falsus & acetosus. Sicut ergo ex catarro capitis generatur (ut dictum est) multa nocumenta in corpore, sic etiam ex ambitione cordis, & appetitu honoris,

Bern. in ser. dra.

honoris: causantur plurima vitia in homine, de quibus Beatus Bern. sic dicit. Ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, livoris parens, vitiorum origo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos causans, ex medicina languorum generans.

Innoc. de uti. hu. condit.

Item Innoc. hoc idem ostendit, dicens. Ambitiosus statim ut est ad honorem promotus, in superbia extollitur, in jactantia effrænatur, non curat prodesse, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem, quia cernit se superiorem, priores dedignatur amicos & notos, non curat extraneos, comites contemnit antiquos, vultum avertit, cervicem erigit, fastum ostendit, grandia loquitur, sublimia meditatur, subesse non patitur, præesse molitur, subditis onerosus, omnibus infestus, præceps, molestus, arrogans, gravis, & importunus.

Tertiò quoque destruitur appetitus spiritualis ex avaritiæ retentione, sicut destruitur appetitus cibi ex nulla vel ex pauca corporis resolutione: Nam hoc accidit quando non fit resolutio in corpore, vel quando fit pauca, sicut fit in febribus, in quibus tantum natura laborat ad expellendum morbum, quod refugit ab attractione, unde si fugit humiditatem cibalem ex venis, neque verè ex stomacho, & ideo toleratur dimissio cibi tempore extenso. Propter istam etiam causam ursus, ericii, & plura animalia in hyeme abstinent à cibo, & non comedunt tempore extenso; quia tunc natura occupatur in rectificando illud, quod est in corporibus eorum ex humoribus crudis, & administrando ipsum loco ejus, quod resolvitur, sed ad ultimum necessitatis cibi inducitur, ut suppleat locum ejus quod resolvitur. Cum autem non est resolutio, aut resolutio parva, non est necessarius cibus exterior. Est ergo avaritia velut quædam febris ardentissima, quæ ita animam occupat ut nulla resolutio fiat: Non enim anima avari patitur, nisi per eleemosynarum largitionem, vel liberalitatis dationem sua pecunia, vel temporalis substantia resolvatur, id est, exponendo, vel consumendo minuatur. Est enim in corde avari morbus cupiditatis, circa cujus impletionem tantum laborat avarus congregando, quòd omnino refugit distractionem in dando. Unde quia anima ejus est sic occupata temporalium affectionibus, destruitur in ipsa spiritualium appetitus: Sunt enim in avaris crudi humores, id est, crudeles, & impiæ conceptiones, quæ ita replent & occupant animam, ut omnem ab eis excludant pietatis. & charitatis affectum. Prov. *Viscera impiorum crudelia.*

Prov. 12.

Quarto provenit destructio appetitus spiritualis ex amoris remissione, sicut ex debilitate hepatis debilitatur virtus appetitiva, ut Avic. dicit: Nam velut debilitas hepatis tepiditas est amoris, quæ appetitum minuit; quia quanto quis Deum tepidius diligit, tanto minus spiritualia attingit ac appetit, & tanto magis afficitur anima spiritualium sapore, quanto magis incalescit divina dilectione; Nam aqua tepida inducit abominationem & vomitum ciborum. Apoc. Quia tepidus es, incipiam te evomere: unde sicut tepiditas aquæ, ita & tepiditas animæ nauseam & abominationem inducit ciborum spiritualium.

Avic.

Quintò quoq; destruitur ex solicitudinum multiplicatione, quia sicut perditur appetitus corporalis propter vermes existentes in ventre, ita perditur appetitus spiritualis propter solicitudines temporalium existentes in mente. Nam vermes hujusmodi (ut dicit Avic.) nocent intestinis, quibus communicat stomachus, & ideo movent stomachum ad vomendum, non ad comedendum, & attrahendum. Sic temporales solicitudines in corde existentes, potius movent ad expellendum affectum spiritualium, quam ad appetendum ea; Gregor. quanto acriori cura anima inardescit ad infima, tanto tempore damnabili refrigescit à summis.

Avic.

Greg.

Sextò destruitur etiam appetitus spiritualis ex rancoris conceptione, sicut destruitur appetitus corporalis propter imprægnationem, & retentionem

menstruorum. Nam quasi mulier prægnans, & portans conceptum in ventre, est homo tumidus & indignanter portans rancorem in corde. Et quasi sanguinem retinet menstruum, qui effundendi sanguinem alterius appetitum, vel studium habet. Vel refertur impraegnatio ad luxuriam & corruptionem carnis, & præcipuè tollit spiritualium delectationum appetitum. Apost. *Animalis*, id est carnalis, *homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.*

Septimò, destuitur appetitus spiritualium delectationum ex indiscretione pœnitentiæ, sicut propter nimium exercitium, & laborem inordinatum (secundum Avic.) destruitur appetitus corporalis cibi. Similiter ex inordinato labore pœnitentiæ, vel abstinentiæ, vel exercitii spiritualis, plerumque incurrit gravedo, & lascitudo accidiæ, sic animæ appetitum devastat, ut nil amplius boni ei agere libeat. Unde sicut Tull. dicit. In omnibus negotiis priusquam aggrediaris adhibenda est discretio. Considera ergo ne nimis capias: Nam in proverbiis dicitur: *Qui nimis capit, parum stringit*; & projiciendum est onus sub quo in vita deficias, juxta illud.

Avic. *Cic. de off.* *Prov. 15.*

Qui plus posse putat sua quàm natura ministrat:
Posse suum superans se minus esse potest.

Item appetitus mundanæ fælicitatis assimilatur dolori capitis.

Primò ratione pœnæ: Nam sicut dolor capitis, sic fælicitas prosperitatis non est sine pœna, ex eo quod quæritur cum labore, possidetur cum timore, amittitur cum mœrore. Et sicut Aug. dicit. Prospera hujus mundi asperitatem habent, jucunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam misericordia, spem beatitudinis inanem.

August. in epist.

Secundò ratione causæ. Quia hic dolor aliquando nascitur ex calore, aliquando ex tumore. Calor, est nimiæ cupiditatis ardor, vel mali desiderii fervor: unde dolor capitis ex calore nascitur, quando mens desiderio rerum temporalium anxiè cruciatur, & talis homo clamare potest illud. *Caput meum doleo, caput meum doleo*: Torquetur enim mens cupidi, vel si assequi non possit quod appetit, vel si aliquando amittit quod diligit. Tumor autem capitis est elatio mentis. Unde dolor capitis ex tumore nascitur, quoties ex abundantia boni operis animus gloriatur. Psalm. *Convertetur dolor ejus in caput ejus.*

4. Reg. 4.

Tertiò ratione curæ: Nam ut iste dolor capitis curetur, oportet primo quod morbi materia subtrahatur. Materia namque mundanæ fœlicitatis, quæ appetitum deordinat, temporalia sunt, quæ dupliciter subtrahuntur: Uno modo actu, scilicet dum pauperibus erogantur: alio modo ab animo, dum de eis non solicitatur, & utroque modo inordinato appetitui resistitur. Sed si dolor provenit ex calore, adhuc oportet quod caput oleo rosaceo inungatur, quia hujusmodi oleum est frigidum, & signat cruorem Martyrum. Et ideo dum passiones sanctorum martyrum legis, in quibus maximus contemptus mundi viguit, quasi oleo rosaceo caput ungis, sed antequam oleum infundas, oportet ut caput radas, superflua resecando, & sic materiam morbi destruis, & fomento frigidi olei fervorem caloris reprimis. Debet etiam æstum fugere, & umbram quærere divinæ protectionis, ut dicas cum Propheta, Domine Deus salutis meæ obumbrasti super caput meum in die belli. Sed si sit dolor proveniens ex tumore, tunc debes oleo violaceo caput ungere, ut possis dolorem mitigare tumoris. Viola est humilis herba, quæ dum de terra nascitur, non procul à terræ proceritate separatur. Oleum ergo humilitatis placat superbiam mentis, sed cave ne oleum peccatoris impinguet caput tuum. Oleum peccatoris, est blandimentum adulationis, hoc autem oleum tumorem capitis non destruit, sed nutrit. Unde utendum est oleo Salomonis dicentis. *Oleum de capite tuo ne deficiat.* Greg. Oleum de capite, id est, charitas de mente.

CAP.

CAP. IX.

Apostolorum, ac eorum qui eos insectantur, perfectiones recensentur, quæ ex laterum naturalibus similitudinibus eliciuntur: ossiumq; ipsorum enumeratio, & tandem spiritualis significatio aperitur.

Apostolorum perfectio, & aliorum qui secuti sunt eos, assimilantur lateri: Eis enim promisit Christus, quod erunt assessores & collaterales sui in judicio, ut dicit glossa super illud Psalm. *Cadent à latere tuo mille*: & hæc similitudo apparet congrua triplici ratione.

Psal. 90.

Primò ratione discretionis; distinguitur enim in corpore duplex latus, scilicet sinistrum, & dextrum. Ex qua distinctione intelligitur duplex perfectio eorum, una quantum ad vitam præsentem, & hoc pertinet ad latus sinistrum. Sinistrum enim latus est quod clypeo munitur, quod gladio, vel ense accingitur, quod ponderibus portandis subjicitur: unde & leva vocatur à levando, eo quod sit aptus ad levandum aliquid, & portandum. Et hæc omnia bene competunt Apostolis, & eorum sequacibus: quia ipsi scutum fidei fortiter tenuerunt, ense, vel gladio verbi Dei fortiter pugnaverunt, & tribulationum, & laborum, & persecutionum onera longanimiter portaverunt. Est alia perfectio eorum quantum ad statum gloriæ, & id significatur per latus dextrum, quòd est potius sinistro: unde dextera Dei vocatur ubi sunt potiora bona, scil. gloriæ: & ideo Christus ibi dicitur sedere. Hanc duplicem perfectionem petivit pro filiis mater filiorum Zebedei, cum dixit: *dic ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram*: de qua tamen, quia non rectum intellectum habebat, dicit Christus: *Nescitis quid petatis*, & postea subdit: *Sedere autem ad dexteram, vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.*

Matth. 10

Secundò, ratione compositionis: Nam partes laterum, quæ dicuntur costæ, quia interiora custodiunt, componuntur ex ossibus: sunt enim in costis (ut dicit Constant.) 24. ossa, septena & septena ex utroque latere collocata. Septē ossa, quæ sunt in latere sinistro, sive costæ, sunt septem virtutes, sc. tres theologicæ, & quatuor cardinales, quibus in præsenti vita Apost. & eorum sequaces instituti, & muniti fuerunt. Vel forte repræsentant perfectionem septem donorum Spiritussancti: sed septem costæ in latere dextro signant septem dotes, sc. tres animæ, quæ sunt, visio, quæ succedit fidei; inhæsio, quæ succedit spei, & fruitio, quæ succedit charitati. Et quatuor erunt corporis glorificati, sc. claritas, quæ respondet prudentiæ; subtilitas, id est, spiritualitas, quæ respondet justitiæ: erit enim corpus spirituale totaliter subjectum spiritui; agilitas, quæ respondet temperantiæ; impassibilitas, quæ respondet fortitudini.

Tertiò, ratione passionis, quia licet latus multipliciter patiatur ex ventositate, tamen ex ciborum multitudine generata, miro modo comprimitur, ita ut sæpè homo moriatur. Sic quamvis sancti multa patiantur adversa, tamen eis ventus superbiæ, vel vanæ gloriæ, maximè est timendus, quia maximè spirituales viros infestat. Et dicit Hyppocrates, quod in acutis ægrum jacere in latere, & præcipuè dextro, bonum signum est, quia significatur, quod loca vicina cordi non sunt oppilata, neque malo modo oppressa, sed ad se dilatata; sic bonum est signum jacere in latere sinistro, insistendo vitæ activæ, sed melius in dextro, insistendo contemplativæ. Greg. Magna sunt vitæ activæ merita, sed contemplationis potiora, unde neque auferri unquam Mariæ pars dicitur, quia activæ vitæ opera cum corpore transeunt; contemplativæ vero gaudia melius ex fine convalescunt. Et similiter B. Bern. hoc idem opinans dicit. Bonum acquirit gradum qui bene ministraverit proximo; forte meliorem qui bene vacaverit Deo, optimum autem qui perfectus est in utroq;.

Hyppo. in pro.

Greg.

Bern.

* * *

CAP.

CAP. X.

Avaritiæ deteſtatio, ipſiusque damna explicatè conſcribuntur: quæ quidem rationabiliter ipſius lepræ quatuor ſpeciebus comparantur.

AVaritia aſſimilatur lepræ.

Primò, ratione corruptionis, quia ſcilicet in lepra eſt univerſalis humorum corruptio, & infectio membrorum: & ſimiliter ex avaritia, & cupiditate omnes humores, id eſt, affectiones animæ corrumpuntur, Leo Papa dicebat. Amore pecuniæ vilis eſt omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit, nullumque eſt juſtitiæ in illo corde veſtigium, in quo ſibi avaritia fecit habitaculum: & hâc omnia Eccleſiæ membra inficiuntur, ſcilicet laici, clerici, prælati, & ſubditi. Hierem. *A minore usq; ad majorem, à Propheta usq; ad Sacerdotem, omnes avaritiæ ſtudent.* Unde Rabanus, O peſtis maligna avaritia, ſemper bonis animis decertanda, quem illæſum, quem inconcuſſum dimittis? genus humanum confudiſti, ut diſcipulum comitem Chriſti ab Apoſtolatu præcipitaſti, tu milites cuſtodientes ſepulchrum captivaſti. Nunquid non bene dictum eſt, *Pecuniæ obediunt omnia?*

Leo in quodam ſerm. *Hierem. 8.* *Rab. ſuper Ma.* *Eccl. 10.*

Secundò, ratione diſtinctionis. Diſtinguitur à medicis quadruplex communiter lepra. Eſt enim quædam lepra, quæ dicitur elephantia, quæ fit de melancholia inficiente ſanguinem. Et dicitur elephantia, quia ſicut elephas diverſis diſtinctus eſt maculis, ſic & patiens hanc ſpeciem lepræ, diverſis maculis reſpergitur in cute, ſive in pelle. Ita etiam homo avarus repletur diverſis maculis, id eſt, diverſis vitiis, quia (ut dicitur) *radix omnium malorum cupiditas*, Petrus Ravennas in quodam ſermone; Malorum radix cupiditas, tranſgreſſionis eſt mater, magiſtra nocendi, & primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, ſicaria virtutum, ſeditionis origo, fovea ſcandalorum. Et ideo etiam Gregor. dicit. Quod avaritia latenter oritur in mente, ſed punctiones peccatorum omnium patenter producit in operatione.

1. Tim. 6. *Pet. Rav.* *Greg. 20. lib. Mora.*

Secunda ſpecies lepræ dicitur leonina, quæ fit de cholera inficiente ſanguinem: hæc multum inficit oculos, unde præcipuè cognoſcitur per depilationem ſuperciliorum. Item avaritia oculos inficit, dum ea quæ videt avarus, malè concupiſcit: unde B. Joan. avaritiæ cupiditatem concupiſcentiam oculorum vocat, quia avarus inviſibilibus ſpretis, ſola viſibilia quærit. Pſalm. *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram*; quia ſcil. non intendunt avari niſi ad terrena conquirenda.

1. Ioan. 2. *Pſalm. 16.*

Tertia ſpecies lepræ dicitur tyria, ſive ſerpentina, à tyro ſerpente, quia ſicut ſerpens ille facilè deponit corium, ita, qui laborat hac lepra, deponit cutem, & cito putreſcit cutis, & caro propter corruptionem phlegmatis. Huius etiam quædam ſigna ſunt, putrefactio gingivarum, & labiorum, & raucedo vocis, & ingroſſatio extremitatum, digitorum, manuum, & pedum, & unguium caſus. Similiter avaritia homines expoliat per rapinas, carnes putrefacit per delitias, quia multi avari poſtquā ditati ſunt, delitiis affluūt, & voluptatibus putreſcunt. Joel. *Computruerunt jumenta*, id eſt, peccatores ratione non utentes, *in ſtercore ſuo*, id eſt, in temporali lucro, de quo Apoſtolus, *Omnia arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam*: Nam poſt lucrum temporalium putreſcunt turpitudines voluptatum. Ergo putreſcit in eis caro per vitium gulæ: ſicut patet in avaro illo divite, qui epulabatur quotidie ſplendidè, ad quod etiam ſequitur raucedo vocis, & putredo labiorum, id eſt, turpiloquium, & ſtultitia verborum, quæ in conviviis & delitiis ſolent abundare. Nota ergo, quod avaritia expoliat per rapinam, putrefacit per invidiam, quia avari invident aliis de lucris temporalibus. Prov. *Putredo oſſium invidia.*

Ioel. 1. *Phil. 3.* *Luc. 16.* *Prov. 14.*

Item avari morientes expoliantur in domo, putreſcunt in ſepulchro.

Item in eis putreſcunt labia, ne confiteantur peccata, & ingroſſantur digiti, ut non reſtituant aliena.

Quarta

Quarta lepra est, quæ vocatur allopicia, id est, vulpina: quia sicut allopides, id est, vulpes habent supercilia depilata, ita depilantur & hi qui hanc patiuntur lepram. Unde esset opportuna mulieribus quæ sibi ea depilant, quia tunc non indigerent ad depilandùm ea ferreo instrumento. Et hujusmodi leprosis facies intumescit. Sic in avaris divitibus oritur supercilium, & tumor superbiæ: contra quod Apostolus divitibus hujus sæculi præcipit non alta sapere. August. Difficile est ut non sit superbus qui dives est: tolle superbiam, & divitiæ non nocebunt.

CAP. XI.

Ea quæ auditui exteriori in homine expediunt, singula & interiori convenire pulcherrimis demonstratur similitudinibus, ac quemadmodum verbum Dei sit audiendum, & docendum, auriumque tandem natura scitè explicatur.

Auditus interior, & perceptio verbi Dei, similis debet esse auditui corporis exteriori: Nam ad perfectionem auditus corporis quinq; sunt necessaria, quæ suo modo requiruntur ad auditum interiorem.

Primum est patentia sentiens, scilicet virtus animalis auditiva. Sic oportet quod sit interius in anima virtus spiritualis gratiæ, quæ faciat ipsam animam spiritualiter sentire, & avidè percipere quæ dicuntur. Unde Gregor. dicit, quod nisi spiritus sanctus auditorum corda impleat, ad aures corporum vox docentium incassum sonat: Formare enim vocem magistri exterius possunt, sed hanc imprimere interius non valent. Quia igitur hæc virtus à Deo est, sicut virtus auditiva ab anima, ideo dicitur: *Qui est ex Deo, verba Dei audit.*

Greg. in quodam. serm.

Ioan. 8.

Secundum instrumentum conveniens (secundum Constantinum) est quoddam os porosum, sive cartilaginosum, quod est concavum, siccum & durum. Concavum quidem est ut sua concavitate spiritum contineat, & aërem. Tortuosum est, ne stupor ex subita & vehementi allisione spiritum lædat audibilem, & ideo organi circularitate sonus temperatè susceptus, spiritum audibilem non reverberat, sed delectat. Durum etiam est, ut in eo mollior fiat aëris collisio, ut sic sonitus major fiat: Unde tympanum melius resonat flante borea, qui est ventus frigidus, & siccus, quam flante austro, humido atque lento, (ut ait Constantinus.) Similiter etiam interior animus, ut sit doctrinæ auditæ efficaciter receptivus, oportet primò quod sit concavus per humilitatem. Greg. Via Domini ad cor dirigitur, cum sermo veritatis humiliter auditur.

Const.

Const.

Greg. in homil.

Item oportet quod sit tortuosus per ruminationem, scilicet, ut verbum receptum, quod cibus mentis est, non subitò transeat, sed diutius, sive frequentius ruminet & revolvat: Illud enim quod vadit per tortuosum meatum, non subito, sed lentè, & tractim gyrando pertransit. Sic etiam verbum auditum non debet homo dimittere, sed frequenter in corde conferre & revolvere, sicut de beata Virgine dicitur, quod conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.

Luc. 2.

Item debet esse durus & siccus per retentionem: Nam res dura & sicca melius retinet & custodit id quod recipit, quam tenera, & mollis. Lucæ. *Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Sed secundum Aristot. organum auditus est aër qui continetur intra aures inclusus in miringa, id est in quadam pellicula, & ille aër oportet quod sit firmus, qui si haberet proprium motum, vel sonum, non perciperet sonum exteriorem. Sicut patet in his, quibus ex motu talis aëris tinniuntur aures. Sic anima hominis debet doctrinam verbi recipere in interiori memoria, & firmiter perseverare in ea. Joan. *Si verba mea in vobis manserint*, &c. Gregor. Multi legunt, & ab ipsa lectione jejuni sunt. Multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt: quorum si venter comedit, viscera non replentur, quia etsi mente intellectum sacri verbi recipiunt, obliviscendo, & non servando quæ audierunt, hoc in cordis visce-

Luc. 11.

Arist. li. de sen. & sen.

Ioan. 14.

Greg. super Eze.

Iac. 1. visceribus non reponunt. Jacob. *Non auditor obliviosus factus.*

Tertium est necessarium medium ordinatè sensatum deferens: Defertur enim sonus ad aurem (secundum Constantinum) hoc modo, quod duo nervi ab anteriori parte cerebri procedentes, in ossibus aurium infiguntur, per quos spiritus audibilis ad prædicta ossa defertur quibus exterior aër formam soni referens immediatè conjungitur. Unde aër percussus illa ossa collidit, & spiritus in eis existens, secundum proprietatem existentis ibi aëris; & nervos allidentis, immutatur, qui sic immutatus, recurrens ad suam cellulam, phantasticam immutationem repræsentat, & sic auditum causat. Sicut igitur sonus rei corporalis defertur ad aurem mediante exteriori aëre, ità & sonus doctrinæ spiritualis transfunditur ad audientis intellectum, mediante exteriori Doctore, vel Prædicatore. Unde Apost. dicit, quod *fides est ex auditu, & auditus per verbum Dei.* Et ideo de Apostolis prædicantibus dicitur in Psalm. *In omnem terram exivit sonus eorum*; propter quod qui vult impleri divina sapientia, oportet, quod frequenter prædicationes & scholas. Proverb. *Cor sapiens quærit doctrinam*: propter quod etiam dicit Hugo de sancto Victore, quod prudens auditor omnes libenter audit, omnia legit, non scripturam, non personam, non doctrinam spernit, ab omnibus indifferenter quod sibi deest, id est deesse videt, quærit, non quantum sciat, sed quantum ignorat, considerat.

Const. Rom. 10. Prov. 15. Hugo.

Quartum est anima intendens: quia cum anima intenta est circa unum, non bene intendit ad aliud. Unde homo sæpè intendens aliis campanam pulsantem non audit. Sic etiam verba Dei homo interiori auditu non percipit, nisi circa ea intentionem apponat, unde dum est in prædicatione, non debet cogitare de aliis, neque debet intendere ad sonum verborum tantùm, vel ad ornatum, sed magis ad spiritualem sensum, cujus contrarium multi faciunt. Unde Senec. Quidam veniunt ut audiant, & non addiscant, sicut in theatris voluptatis causa, ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducuntur. Magnam partem auditorum videbis, cui philosophiæ schola diversorium otii fit; non illud agunt, ut aliqua illic vitia deponant, ut aliquam legem vitæ accipiant, quæ mores suos erigat, sed ut oblectamento aurium perfruantur. Aliqui etiam cum pugilaribus veniunt, non ut res accipiant, sed verba, quæ tam sine fructu alieno discunt, quam sine suo audiunt.

Senec. in epi.

Quintum est objectum temperatum, & proportionatum, quia auditus, & universaliter omnis sensus, in extremis contristatur, & in mediis delectatur, unde nimis fortis sonus corrumpit, & tollit auditum. Et ideo dicit Ambr. quod incolæ Regionis illius ubi Nilus fluvius oritur, sunt auditu privati, propter nimium strepitum ipsius fluvii de monte cadentis. Sic doctrina spiritualis debet esse proportionata auditorum capacitati, ut scilicet secundum qualitatem & capacitatem auditorum formetur sermo doctorum. Unde quibusdam adhuc rudibus Apost. dicebat. *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.*

Ambr. in hexa. 1. Cor. 4.

Item auditus verborum Dei qualis esse debeat, ostenditur ex ipsis auribus.

Primo, quia ipsæ aures semper sunt apertæ: non enim aliquando clauduntur sicut ipsi oculi, vel os, ex quo ostenditur, quod homo ad audiendum verba Dei debet esse semper paratus. Jacob. *Sit homo velox ad audiendum.* Unde aures (secundum Isidor.) dicuntur ab hauriendis vocibus.

Iac. 1. Isid. l. ety.

Secundo, quia aures sunt cartilaginosæ. quod duabus de causis fuit necessarium.

Primo, propter defensionem. Defendit enim ne quid nocivum decidat in auditum.

Secundo propter juvamen, quia scilicet vox percussi aëris cum ad cartilaginem venerit, ibi fortis adunatur intra foramina auditus, & sic unitus melius percipitur sonus. Quod ergo aures sunt cartilaginosæ, signat quod id quod homo audit, ne postea per oblivionem perdatur, debet in

charta

charta scribere: stultum enim est propter confitendentiam memoriæ nihil scripturæ commendare, sicut Hier. dicit, & Eccl. *Sapientiam scribe in tempore vacuitatis.* (*Ecc. 38.*)

Tertio quoque, quia aures sunt perforatæ; sed hæc sunt foramina sicut torcular transversa, ne frigidus aër nimis cito intrans, interiores panniculos lædat, & ne nocivum aliquod accidat quod auditum impediat, ut dicit Const. (*Constan.*) In quo signatur, quod qui verba Dei audiunt, debent ea transvertere meditando, & recitando frequenter, vel verba audita transvertunt, qui ea corde perscrutando discernunt, & in effectu operis ulterius convertunt. Unde Bern. dicit (*Bern. in Epist.*), quod auris bona, & quæ libenter audit utilia, prudenter discernit audita, obedienter operatur intellecta. Psal. *In auditu auris obedivit mihi.* (*Psal. 17.*)

Quarto quoque, quia aures sunt multipliciter passivæ: Nam aliquando patiuntur ex apostematione. Et hoc spiritualiter accidit, quando homo ex aliquo verbo relato, vel injuriosè dicto, concipit contra aliquem odium, vel rancorem: tunc enim odium conceptum est ut apostemata auris interioris. Aliquando vero auris patitur ex vermium subintratione, & hoc est, quando ex aliquibus corruptis verbis subintrāt tentationes, & concupiscentiæ carnales, sicut Apost. dicit (*1. Cor. 15.*), quod *corrumpunt mores bonos colloquia prava.* Aliquando vero patitur ex humorum coadunatione, quasi autem incorrupti humores ad aurem confluentes sunt falsæ opiniones, ex doctrina hæreticorum pravè docentium generatæ. Aliquando verò patitur auris ex mala nervi dispositione, seu contractione, & hoc est, quando aliquis ex alicujus verbis & suggestionibus retrahitur à bono faciendo, quia retractio operis boni, est ut quædam contractio nervi. Aliquando verò auditus non habetur ex defectu foraminis, sicut cum in puero procreato natura instrumentum auditus perforare neglexit, quod utiq; esse potuit, vel propter naturæ defectionem, vel propter inobedientiam materiæ. Sic etiam aliquando deficit aliquis circa verbum Dei; quia illud, quod audit, non penetrat ad cor ejus, quod est, vel ex defectu naturali intellectus, scilicet, quia non intelligit quod audit; sicut Dominus dixit discipulis adhuc rudibus: *Adhuc & vos sine intellectu estis.* (*Matth. 15.*) Vel quia non recipitur ab affectu & voluntate obediendi, vel faciendi, contra quod dicitur: *Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.* (*Iaco. 1.*)

Quintò, quia aures hominis sunt parvæ. Nam (sicut dicit Philosophus) (*Arist. de anim.*) homo inter omnia animalia habet aures immobiles, & breviores, sed ad audiendum maximè efficaces, & hoc est propter bonitatem complexionis. In quo quidem signatur, quod homo debet esse in audiendo firmus, & quietus, sicut Maria Magdalena, quæ sedebat secus pedes Domini, & audiebat verbum illius. Et hoc signat aurium immobilitas, sed Martha è converso movebatur in ministrando.

Item significatur in brevitate aurium, quod homini delectabilis & competens est non prolixata, sed brevis doctrina: unde prædicationes & lectiones non debent esse longæ, sed breves, & succinctæ; quæ auditum delectent, & animum non gravent. Unde Hugo de sancto Victore dicit (*Hug. l. 5. in Diesco.*), quod lectio duobus modis animo fastidium ingerere solet, & affligere spiritum, in qualitate videlicet, si obscurior fuerit, & quantitate, si proxlior extiterit. In utroque magno uti moderamine oportet, ne quod ad refectionem quæsitum est, sumatur ad suffocationem. Vel in eo, quod homo habet aures breves, sed efficaces, signatur, quod ex paucis auditis debet multa conjicere: quia sicut terra bona ex paucis seminibus plurima gramina producit, sic sapiens ex paucis verbis auditis plurimas sententias colligit, propter quod in Prov. dicitur, quod pauca verba sapienti sufficiunt.

CAP. XII.

Summa beatorum fœlicitas, æternæque fœlicitatis immensitas, decem cœnæ solemnis conditionibus, earumque similitudinibus, ac sanctorum Patrum auctoritatibus, subtiliter & copiosè ostentatur.

Beatorum qui sunt in cœlo, refectio sive satietas, assimilatur cœnæ, secundum

Apo. 15. dum illud Apoc. *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt* : nam in cœna solemni, cujusmodi fuit illa, quam fecit rex Assuerus, ista esse consueverunt. Primò temporis congruitas. Luc. *Misit servum suum*, hora scilicet congrua cœnæ, dicere invitatis ut venirent. Sic ad æternam refectionem Sancti congruè tempore advocantur, scilicet, post famem & laborem sæculi, post pondus diei, & æstus. Apoc. *Amodo jam dicit spiritus, ut requiescat à laboribus suis.* Et Isa: *Non esurient neque sitient amplius.*

Hest. 1.
Luc. 14.
Apoc. 14.
Isa. 49.

Secundo, loci amœnitas, scilicet cœli empyrei. Apost. *Scimus quod si terrestris domus nostra dissolvatur, domum non manufactam habemus in cœlis.* Unde de illa amœna regione cœlesti dicit Bern. O beata Regio paradisi, ô beata Regio deliciarum, ad quam suspiro de valle lacrymarum: ubi sapientes sine ignorantia, ubi memoria sine oblivione, ubi intellectus sine errore, ubi ratio sine obscuritate fulgebit. Ibi etiam (sicut dicit August.) fulget quod non capit locus, sonat quod non capit tempus, olet quod non spergit flatus, sapit quod non minuit edacitas, hæret quod non divellit satietas. Ibi videtur stultitia sapientia Salomonis, ibi esset deformitas pulchritudo Absolonis, ibi tarditas esset velocitas Azahel, ibi debilitas judicaretur fortitudo Sampsonis, ibi esset mortalitas longa vita Mathusalem, ibi paupertas esset Regnum Augusti. Ibi etiam, ut dicit Augustinus, nihil obest, nihil deest, nihil extra quod appetatur, nihil intus affluit quod fastidiatur.

2.Cor. 5.
Bern. in serm.
Aug. li. medit.

Tertiò invitantis hilaritas, scilicet Christi dicentis: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* Et iterum. *Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam.* Et de hac mensa, sive cibo, ad quam te Christus invitat, loquitur Bernard. O vere fœlix, & gloriosa societas, ô sacrum convivium, ô desiberabiles epulæ, ubi nimirum anxietas nulla, nullum poterit esse fastidium, quinimo satietas summa, & summum mentis desiderium. De potu illius quoque mensæ loquitur Gregorius dicens: Cum ad ipsum fontem vitæ venerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas, sed longè aberit à siti necessitas, longè à satietate fastidium, quia sitientes saturabimur, & satiati sitiemus. Et nota, quod hilaritas & lætitia, & gloria ipsius Christi invitantis & reficientis, debet esse nobis maximè desiderabilis, ita quod (sicut Chrysost. dicit) si quotidie oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam parvo tempore tolerare pro eo, ut Christum videre possemus in gloria venientem, & sanctorum ejus numero sociari, non erit dignum pati omne quod triste est modò, ut tanti boni, tantæque gloriæ participes haberemur.

Matt. 11.
Luc. 22.
Bern. in serm.
Greg. in mor.
Chrys. de rep. lap.

Quarto ferculorum diversitas, id est, gaudiorum & præmiorum varietas. Nam tot & tanta sunt ibi gaudia, quod omnes Arithmetici hujus mundi non possent ea numerare, omnes Geometræ non possent mensurare, omnes Grammatici, Rethorici, Dialectici, non possent ea sermonibus explicare. Etenim, *nec oculus vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Isa. *Gaudium & lætitiam tenebunt, & fugiet dolor & gemitus.* Gregorius: Quæ lingua, vel quis intellectus capere sufficit illa supernæ civitatis quanta sint gaudia, angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus conditoris gloriæ assistere, præsentem Dei vultum cernere, & circumscriptum lumen videre, nullo metu mortis affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari. Ibi ergo (sicut dicit Bernard.) gaudium erit justo intus & extra, gaudium sursum atque deorsum, gaudium circumcirca, ubique gaudio plenum. Et possunt hæc verba sic intelligi, quod Sancti gaudebunt intus, scilicet intra se de animæ & corporis glorificatione, & extra se de hominum & Angelorum associatione, sursum, scilicet supra se, de Dei visione: deorsum scilicet infra se, de cœli & aliarum creaturarum corporalium pulchritudine, & circumcirca de omnium sensuum delectatione, & refectione, cum ipse Deus omnium sensuum spiritualiũ objectum sit futurus: erit

1.Cor. 2.
Isa. 35.
Greg. in homi.
Bernar.

erit namque speculum visui, cithara auditui, mel gustui, balsamum olfactui, flos tactui, ibi erit candor lucis æstivalis, amœnitas vernalis, abundantia autumnalis, requies hyemalis. Erit quoque ibi (etsi non respectu objecti, id est Dei beatificantis, tamen respectu beatorum ipsorum) quædam distinctio & varietas præmiorum, propter quam Dominus dixit, *In domo patris mei mansiones multæ sunt.* Unde Gregorius dicit: Si dispar retributio in illa beatitudine æterna non esset, una potius mansio quàm multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus, etsi distincti bonorum ordines propter meritorum variorum consortium communiter lætentur, unum tamen denarium omnes laborantes accipiunt, qui in multis mansionibus distinguuntur, quia una est beatitudo quam illic percipiunt, & dispar tribulationis qualitas, quam per opera diversa consequuntur.

Ioan.14.
Greg.4. dia.

Quintò ministrorum urbanitas, scilicet angelorum. Hebr. *Omnes sunt administrarii spiritus in ministerium missi.* Ministrant enim nobis in hoc mundo Angeli: quia, sicut dicit Bernardus, credimus sanctos angelos astare orantibus, offerre Deo vota, & preces hominum, si sine deceptione levari pias manus perspexerint: Unde etiam Isid. dicit, quod boni Angeli ad ministerium humanæ salutis deputati sunt, ut cunctis administrent mundi, & regant omnia jussu Dei. In alia autem vita (saltem in hac) hominibus ministrant, quod animas sanctorum de corporibus exeuntes ad illius cœnæ dulcedinem perducunt: quod patet exemplo Lazari: *Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.* Bernard. Tu si vis habere ministerium angelorum, fuge consolationes sæculi, & tentationibus resiste diaboli.

Hebr.1.
Bern.
Isidor.
Luc.16.
Bern.

Sextò discumbentium grata societas, scilicet beatorum cum angelis incorruptibili vita gaudentium, secundum illud: *Neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlo.* Greg. intuere cœtum, non solum ex hominibus, sed ex Angelis, atque Archangelis, Thronis, & Dominationib. Principatibus ac Potestatibus convocatum. De Rege autem qui horum medius residet, dicere vox nulla sufficeret: Effugit enim omnem sermonem, atque omnem sensuum humanæ mentis, excedit decus illud, illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificentia, illa majestas. Et dicit etiam Prosper. Illa civitas, quæ est angelorum sanctorum omnium congregatione beata, meritis fulgentibus micat. Ubi æterna salus exuberat, veritas regnat, ubi neque fallit quisquam, neque fallitur, unde nullus beatus eiicitur, ubi nullus miser admittitur.

Greg.
Prosper. de vita. cont.

Septimò instrumentorum jucunditas, id est, melodia canticorum. Isa. *Audietur in ea gratiarum actio, & vox laudis.* Et Apo. *Et vocem quam audivi, quasi citharedorum citharizantium in citharis suis.* Greg. In illa æterna patria, quando justorum mens in exultatione capitur, lingua in canticum laudis elevatur. August. Ibi hymnidici angelorum chori, ibi societas supernorum civium, ibi dulcis solemnitas à peregrinationis hujus tristi labore redeuntium, ibi festivitas sine fine, æternitas sine labe, serenitas sine nube.

Isa. 51.
Apoc. 14.
Greg. in mor.
August. super. Io.

Octavo luminarium copiositas, scilicet corporum gloriosorum. Matt. *Fulgebunt justi sicut sol, &c.* Apoc. *Civitas illa non eget lumine solis neque Lunæ, sed claritas Dei illuminabit illam.*

Matth. 13.
Apoc.21.

Nono cœnæ diuturnitas, id est, æternitas bonorum. Psal. *in æternum exultabunt, & habitabis in eis.* Est enim æternitas (secundum Boëtium) diuturnitas sine fine, & carens omni mutabilitate; sed Dei æternitas non solùm fine caret, sed etiam initio.

Psal. 5.

Decimò, quietis suavitas. Isa. *Sedebit populus meus in plenitudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.* Unde in illa beata vita (sicut dicit Prosper.) est certa securitas, secura tranquillitas, fœlix æternitas, æterna fœlicitas, ubi est amor perfectus, timor nullus, dies æternus, alacer motus, & unus omnium spiritus.

Isa.32.
Prosp. de vi. con.

Item omnium malorum immunitas. Psalm. *Non accedet ad te malum, & flagellum,* &c. August. Quanta erit ibi fœlicitas, ubi nullum erit malum, nullum late-

Psal. 90.
August.

latebit bonum, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.

CAP. XIII.

Charitatis perfectiones, per ipsius hominis dorsi, sensusque tactûs, ac manûs plurimas naturales proprietates, non vulgaribus exemplis patefit: & qui sit verus amor, quidve principaliter sit amandum, clarè definitur.

CHaritas assimilatur dorso propter quatuor.

Primò, quia dorsum est onerum portativum: unde dorsum à duritia est dictum, eo quod sit forte, & durum ad onus portandum, & durabile ad duritias sustinendum, ut dicit Isid. Et dorsi cutis spissior, & durior est, quàm in cæteris partibus animalis. Hæc autem omnia competunt charitati, de qua Ap. dicit, quod *omnia suffert*, scilicet onera pro Christo. Aug. Sarcina Christi, quæ infirmitati gravis est, levius efficitur charitati. Canticor. *Fortis est ut mors dilectio.* Et ideo dorsum charitatis faciliter portat onus tribulationis, unde Psalm. *Posuit tribulationes in dorso nostro*: Sed nota, quod dorsum in homine etiam vocatur tergum, eo quod illo resupini in terra latemus, quod nullum animal facit nisi homo. Unde bruta in ventre, aut in latere jacent. Sed homo resupinus dum tergo terræ inhæret, oculos ad cœlum habet, quæ etiam charitati conveniunt, quæ & terrena bene dispensat per activam, & cœlestibus semper intendit per vitam contemplativam. Ad primum enim horum inclinat amor proximi: ad secundum verò facilius erigit amor Dei, unde Apo. dicit, *in charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profunditas*: Est enim charitatis sublimitas in altitudine contemplationis, est vero charitatis profundum in humilitate actionis

Isid. li. Ety.

1. Cor. 13.

August.

Cant. 8.

Psalm. 65.

Ephe, 2.

Secundò, quia dorsum est omnium aliorum ossium fundativum: quia omnia fundata sunt supra ipsum, sicut supra carinam navis. Et sic charitas est fundamentum quoddam omnium virtutum, & primus lapis hujus fundamenti est Christus, quia ipse exemplum, & mandatum primum attulit perfectæ charitatis. Unde dicit, *hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, &c.*

Secundò vero lapides hujus fundamenti fuerunt apostoli, & prophetæ etiam per fidem Christi venturi in fundamento ecclesiæ collocati, & super hos postea aliorum fidelium ecclesiæ fabrica est erecta. Unde Apo. dicit eis. *Estis cives sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum ipso summo angulari lapide Iesu.*

Ioan. 15.

Ephe. 2.

Tertiò, quia dorsum est viscerum defensivum, & operativum. Viscera fæcem & turpitudinem continentia, sunt peccata quæ charitas operire dicitur in homine pœnitente. Petr. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Prov. *Universa delicta, operit charitas.* Ipsa etiam charitas peccata excusando & purgando defendit viscera, id est, interiores virtutes, in quibus nutrimentum animæ continetur, ne à tentationibus, vel persecutionibus lædantur. Greg. Charitas sancta cor pacificat, & mentem in tentationibus corroborat. Glo. Nullum permittit Deus cadere, qui ei servit vero amore.

1. Petr. 4.

Prov. 10.

Greg.

Quartò quoque, quia dorsum est multarum læsionum susceptivum: Dorsum enim patitur verberationem, & excoriationem & multa alia mala. Sic sancti propter dilectionem Dei & proximi, sustinuerunt excoriationem, sicut patet de S. Bart. Apostolo, & verbera secundum illud, *Alii ludibria & verbera experti*, & multa alia mala, ut subditur ibidem, & multa etiam ex charitate pro aliorum peccatis sustinuerunt. Psal. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores.*

Hebr. 11.

Psal. 128.

Item charitas assimilatur sensui tactus propter quinque.

Primò.

Arist. 2. de anim.

Primò ratione organi. Nam organum tactus (sicut dicit Philosophus) non est caro, quia in nullo sensu potest fieri sensatio, si tangatur organum: ut si quis aliquod corpus ponat album in superficie oculi, non videtur: sed tactus sentit sensibilia posita supra carnem, & ideo caro non est organum tactus: & idcirco (sicut Arist. dicit) organum sensus tactûs est aliquod intrinsecum circa cor: organum enim tactus, etsi non possit esse à qualitatibus tangibilibus totaliter denudatum, propterea, quia hujusmodi qualitates sunt elementum ex quibus ipsum organum componitur; tamen oportet ipsum esse medium temperatum, ut sit in potentia ad objecta tangibilia, sicut medium ab anima. Unde quanto animal habet complexionem magis reductam ad medium, tanto est melioris tactûs. Oportet ergo quod organum tactus sit multum terrestre, quia terra minus inter elementa habet de virtute activa; & oportet, quod sit positum in loco calidissimo circa cor, ex cujus caliditate terræ frigiditas ad temperiem reducatur. Sicut ergo organum, & principium tactus, non est caro, sed aliquid circa cor, cujus signum est, quia si læsio accidat in locis circa cor, est maximè dolorosa. Sic etiam amor charitatis non est amor carnalis, sed spiritualis in corde radicatus, secundum illud, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Unde circa cor videtur esse proprium organum charitatis propter quod dicit Apost. quod *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis,* August. Non autem carnalis, sed spiritualis inter vos debet esse dilectio: ergo organum spiritualis amoris non caro est, sed cor.

Arist. de sen. & sen.

Deut. 6.

Rom. 5.

Aug. in reg.

Secundò ratione medii. Medium enim in sensu tactus (ut dicit Philosophus) est duplex, unum intraneum, & connaturale, scilicet caro; aliud extraneum, & accidentale, scilicet aër, & aqua: Nam ea quæ se tangunt in aqua, tangunt se mediante aqua, quia illud quod est in aqua oportet esse humectatum, & illa humiditas cum sit qualitas aquæ, non potest esse sine suo subjecto, quod est aqua. Et simile est de his, qui se tangunt in aëre, cum etiam aër sit humidus: sed magis latet nos de aëre quàm de aqua, quod sit medium, propter hoc, quod continuè sumus in aëre, & ideo interceptibiliter inhæret nobis. Sicut etiam de aqua latet animalia quæ sunt in aqua, quia scilicet non percipiunt aquam quæ est inter ipsa & corpora tangentia.

Arist. de anim.

Item magis latet de aëre, quia subtilior est, & minus sensu perceptibilis. Similiter in amore charitatis divinæ medium, scilicet naturale & intrinsecum, est caro & humanitas à verbo Dei assumpta: *quia per incarnati Verbi mysterium, nova mentis nostræ oculis lux divinæ claritatis infulsit: ut dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in invisibilium amorem rapiamur*, ut Greg. dicit. Unde hortatur Augustin. dicens: Ama amorem illius, qui amore tui amoris descendit in uterum Virginis, & ibi amorem suum amori tuo copulavit, humiliando se, sublimando te, conjungendo lumen suæ æternitatis limo tuæ mortalitatis. Propter hoc Bern. dicit, quod quicquid blanditur de carne propria, vel aliena, sacrosanctæ carnis Christi amori postponere debemus. Et secundum eundem Bern. Ipsa carne sua mediante, Christus dilexit nos sapienter, fortiter, & dulciter. Dulciter, quia carnem induxit: sapienter, quia vitia carnis curavit: fortiter, quia in ea mortem sustinuit. Sed quasi medium extraneum est proximus, vel aliæ creaturæ visibiles, quibus mediantibus ducimur ad divinæ bonitatis notitiam, & amorem. Unde August. dicit: Cœlum, & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce mihi undique dicunt, ut amem te Deus, neque cessant dicere omnibus, ita ut inexcusabiles sint: Intellige per aquam grossiorem creaturam corporalem, visibilem. Per aërem, subtiliorem & imperceptibilem: quibus omnibus mediantibus in Dei amorem manuducimur.

Greg. in præfat.

Aug. lib. de cathe. rub.

Bern. in Cant.

August. lib. conf.

Ter-

Tertiò ratione instrumenti, quia licet tactus fiat per quodlibet membrum corporis, tamen inter omnia membra exteriora manus videntur propria instrumenta ad palpandum, & tangendum, quas natura temperatas hac ratione composuit, ut calida & frigida facilius sentirent. Et sunt concavæ, & nervosæ, & temperatæ. Concavæ, ut melius tangenda percipiant, & tenenda fortius teneant: nervosæ, ut sint fortiores, & ut ibi vigeat sensibilitas: quia omne nervosum sensibile est. Temperatæ vero fuerunt, ut à re qualibet facilius immutentur. Sicut ergo sensus tactus viget in manibus, ita amor charitatis in operibus: manibus enim præcipuè nos operamur. Joan. *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere.* Gregor. Nunquam est amor Dei otiosus: operatur enim magna, si est; si autem operari desinit, amor non est. Sed attende quales sunt manus, id est, opera charitatis, quia concavæ ad operandum humiliter, nervosæ ad operandum fortiter, & temperatæ ad operandum delectabiliter; quia temperata delectant, extrema verò conturbant.

Joan. 3. *Greg. in ho.*

Quartò, ratione subjecti, quia scilicet sensus tactûs videtur esse subjectum & fundamentum omnium aliorum sensuum, sine quo non inest animalibus aliquis sensus, sed non è converso. Unde sensus tactûs de necessitate inest omnibus animalibus, sine quo nullum animal esse potest, ut probat Philosophus. Alii autem sensus non insunt de necessitate, sed sunt de bene esse. Neque est instantia de gustu, quamvis nullum animal possit vivere sine alimento, quia gustus prout susceptivus est alimenti, est quidam tactus: prout autem distinguitur à tactu, sic est discretivus saporum, qui faciunt alimentum delectabile, vel triste, ut accipiatur faciliter, vel refutetur. Sicut ergo tactus est aliorum sensuum fundamentum, ita ut nullus sine eo esse possit, sic quoque & charitas est omnium virtutum forma & complementum, ita ut sine ea nulla vera virtus & perfecta esse possit. Et ideo Apostol. dixit, ut supra allegatum est. In charitate radicati & fundati. Gregor. ut multi arboris rami ex una radice prodeunt, sic multæ virtutes ex una charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.

Eph. 3. *Greg. in homil.*

Quintò, ratione objecti: Est enim tactus discretivus & perceptivus qualitatum tangibilium: qualitates autem tangibiles sunt, calidum, frigidum, humidum, & siccum, durum & molle, & quædam hujusmodi, ut grave, & leve, acutum, & hebes, & similia, quæ etiam omnia adaptantur charitati, quæ facit hominem calidum, & frigidum: calidum circa spiritualia, & frigidum circa temporalia: humidum & lachrymosum, compatiendo, siccum abstinendo, durum ad tolerandum, mollem ad parcendum, gravem & maturum in moribus, levem & promptum, & velocem in operibus: vel gravem in corripiendo, levem, id est, velocem in obediendo, vel quia amor omnia facit levia, & facilia.

Item acutum in contemplando, & hebetem in malignando: Nescit enim amicus de aliis malignari. Corinth. *Charitas non cogitat malum.* *1. Cor. 13.*

CAP. XIV.

Quo pacto spirituali cibo, qui verè verbum Dei est, uti debeamus, ut anima perfectè alatur, stomachi similitudinibus, cibique corporalis exemplis multis planum efficitur: at elementorum qualitates, ad hujusmodi rem magis expiscandam, aptè apponuntur, & denique Christi corpus pariter animæ alimentum esse demonstratur.

Cibo spirituali qualiter nutriendus sit spiritus, ostenditur exemplo stomachi.

Primo, quia stomachus est ciborum receptivus. Unde stomachus Græcè dicitur, os Latinè, eo quod sit ostium ventris ad cibum recipiendum, ut dicit Isid. Est etiam stomachus figuræ rotundæ factus, ut cibum recipiat quantitatis amplioris. Stomachus autem humanus in superiori parte est strictus, in inferiori latus, & hoc necessa-

Isid. lib. ety.

necessarium fuit. Nam cum homo inter cætera animalia sit erectus, cibus ejus semper ad inferiora descendit, & ideo perutilis fuit interior latitudo, ut in ea cibi possit recipi multitudo, quæ omnia ostendunt stomachum esse receptaculum ciborum. Sic homo cibum spiritualis doctrinæ, de quo Matth. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*, sive lachrymosæ pœnitentiæ, de quo Psal. *Cibabis nos pane lachrymarum*; sive cœlestis obedientiæ, de quo Joan. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me*; debet diligenter suscipere, primum cum prædicatur, secundum cum inspiratur, tertium cum impetratur. Act. *Cum accepisset cibum, confortatus est.*

Matth. 4. Psalm. 79. Joan. 4. Act. 9.

Secundò stomachus est retentivus ciborum. Et hinc est quod stomachus interius est factus asper, & villosus, ut cibum melius retinere possit. Nam si esset lubricus, & in superficie planus, cibus ab eo recederet indigestus. Sic anima spiritualis cibi non solum receptiva esse debet; sed etiam retentiva, & præcipuè cibi sacræ doctrinæ, id est, verborum Dei, quæ non solum recipi debet ad audientiam vel intelligentiam, sed etiam retineri per memoriam. Joan. *Si verba mea in vobis manserint*, &c. Greg. Verba Dei quæ aure percipitis, mente retinere: cibus enim mentis sermo Dei est. Et quasi receptus cibus stomacho languente rejicitur, quando sermo auditus in ventre memoriæ non retinetur; sed quisquis alimenta non retinet, hujus profectò vita desperatur. Æternæ ergo mortis periculum formidate, si verba vitæ, & alimenta justitiæ, quæ ante percipitis, in memoria non retinetis.

Joan. 15. Greg. hom.

Tertiò, quoq; stomachus est ciborum digestivus. Unde stomachus factus est in fundo carnosus, ut confortetur in eo digestio: Caro enim est calida & humida, ex quibus qualitatibus maximè digestio confortatur. Per digestionem autem corporalem nutrimentum transmutatur, & alteratur, & efficitur simile nutrito. Unde alimentum quod in principio digestionis est dissimile, in fine omnium digestionum efficitur simile nutrito, ut dicit Philosoph. Sed de cibo spirituali est è converso, quia non transmutatur verbum Dei in mentem, sed potius mens in similitudinem verbi: Interdum enim verbum est dissimile, contrarium menti. Nam verbum humilitatis menti superbæ contrariatur, menti luxuriosæ verbum charitatis, & menti crudeli verbum pietatis; quando ergo verbum auditum est tantæ efficaciæ, ut possit mentem alterare, & ad se convertere, puta ut mens superba efficiatur humilis, luxuriosa casta, crudelis pia, tunc digestio verbi facta est. Et ad digestionem hanc similitudine alia hortatur Dominus dicens. *Esto consentiens adversario tuo.* Adversarius enim iste (ut August. exponit) sermo divinus est, qui peccatori adversatur, peccatum prohibendo, vel justitiam suadendo, sive præcipiendo; cui peccator consentire debet, & obedire, si non vult in æternum perire. Notandum etiam, quod sicut digestio corporalis cibi fit mediante calore naturali, (propter quod Philosphus dicit, quod digestio est completio humidi à proprio naturali calore facta ex contra jacentibus passionibus, quæ scilicet sunt in ipso humido) Sic digestio sive transmutatio spiritualis ipsius animi fit mediante amore ipsius verbi auditi, quia nisi homo afficiatur ad ea quæ audit, non transmutatur ab eis. Verba enim quæ non placent, animum non movent; & ideo dicit Aug. quod Doctor agere id debet, ut non solum intelligatur, verum etiam ut libenter & obedienter audiatur.

Arist. 2. de anim. Matth. 5. Arist. 4. met.

Item stomachus ab hepate circumdatur, ut ad ciborum digestionem ei major copia caloris ministretur. Hepar enim suis quinque frustulis, sive linguis stomachum circumcingit, & ei calorem dum tribuit, succositatem, unde sanguis generatur, per quasdam venulas ab eo recipit. Quinque ergo frustulæ, sive fibræ, quæ sunt extremitates hepatis, quinque opera sunt præcipua nostri Redemptoris, quæ animum nostrum calefacere debent, & ad ejus verba amplectenda plurimum inflammare, scilicet incarnatio, passio,

descensus

descensus ad inferos, Resurrectio & in cœlum ascensio: vel forte sunt quinque vulnera ipsius Salvatoris, ad quæ dum homo animi devotionem dirigit, humorẽ quendam lachrymosi amoris, & devotionis ad hepar, id est, ad Christum mittit.

Quartò, stomachus est secundum diversam complexionem diversorum ciborum appetitivus, & diversimodè digestivus. Nam (secundum Const.) si stomachus fuerit naturaliter calidus, cibos grossos bene digerit, delicatos verò consumit, & plus digerit quàm ejus appetitus sit, & propter similitudinem cibos calidos maximè appetit, nec famem sustinere potest. E contra verò frigidus non bene cibaria grossa digerit, sed gravatur ex eis, & ea in humores corruptos & acidos cito convertit. Stomachus verò siccus cito sitit, & parum ei aquæ sufficit. Unde si superfluum biberit, rugitum ei in ventre facit. Si autem stomachus fuerit humidus, non sitit: humidum cibum appetit, sed parum digerit. Ille igitur habet stomachum calidum calore naturali, qui habet animum fervidum amore spirituali, & hic grossa & solida cibaria, id est, alta & difficilia dogmata benè capit, & intelligit, quæ sunt perfectorum cibus, secundum illud. *Perfectorum solidus est cibus.* Delicata verò, id est, mollia & facilia, pro nihilo quasi ducit. Sed semper similia sibi, id est ferventia, & ignita eloquia concupiscit, & plus potest opere capere, quam præsumpserit corde, nec potest desiderium sustinere otiosum: frigidus autem & imperfectus animus, grossa, id est, perfecta, & magna dogmata non potest capere, secundum illud: *Facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo*: unde si alta vel difficilia talibus proponantur, gravantur audire ea quæ non intelligunt. Unde plerumque talia documenta vertuntur eis vel in corruptionem erroris, vel in accidiam mentis. Animus autem aridus ab humore devotionis, etsi aliquando fortè sitierit aquam salutaris doctrinæ, citò tamen, cum audierit, & de modico satiatur, & si talibus prædicetur fortè prolixius, rugiunt murmurando, qui vero habet humidum animum carnalis concupiscentiæ humore non sitit aquam spiritualis doctrinæ, sed tantum appetit cibum humidum, i.e. fluxum operis luxuriæ, de quo frequenter accidit, quod multum appetit, & parum assequitur. Psalm. *Famem patientur ut canes.*

Const. | Hebr. 5. | Hebr. 5. | Psalm. 58.

Quintò, quia stomachus est multipliciter passivus: patitur enim evomitionem, indigestionem, abominationem, inflammationem, eructationem, & multa hujusmodi. Sic interdum animus contra sanctam doctrinam patitur evomitionem, cum ipsam per memoriam non custodit; indigestionem, cum ipsam non diligit: abominationem, cum ipsam audire refugit; inflammationem verò patitur, qui contra ipsam dedignatur, vel qui de ipsa (quando discit, vel docet) superbit. Apostol. *Scientia inflat.* Sed eructationem, id est, stomachi eventationem patitur, qui ex ipsa ventum ostentationis quærit. Patitur autem ista stomachus quandoque ex maligna complexione, quandoque ex nimia exinanitione, quandoque ex nimia repletione quandoque ex vigoris defectione, quandoque verò expulsivæ virtutis debilitatione. Quasi autem inordinata complexio humorum in stomacho, est inordinatio passionum, puta amoris vel odii, vel iræ, & similia, ex qua frequenter accidit, quod homo est malè dispositus ad audiendum verbum Dei. Ex nimia etiam paupertatis inanitione, vel divitiarum repletione, quia utraq; solicitudinem nimiam tribuit, vel occupationem, frequenter retrahuntur plurimi ab auditu, vel fructu verborum Dei. Unde Proverb. *Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi.* Plures autem alii sunt, quibus etsi absit solicitudo ad audiendum, deficit tamen vigor ad id, quod audiunt, opere implendum. Quidam verò verbum Dei cum magna devotione audiunt, sed dum contrariæ tentationes insurgunt, quia in virtute expulsiva ipsarum tentationum deficiunt, tentationibus devicti nihil ex auditis proficiunt, quia scilicet *venit diabolus, & tollit verbum de cordibus eorum*, ut dicitur.

1. Cor. 8. | Prov. 30. | Luc. 8.

Item

Item cibus spiritualis doctrinæ requirit quatuor virtutes, quæ sunt in hominis corpore, scilicet appetitiva, retentiva, digestiva, & expulsiva. Oportet enim ut cibum spiritualis doctrinæ anima primo appetat, sicut appetebat Daniel, qui propter appetitum scientiæ Dei vocatus est *vir desideriorum*. Et sponsa etiam in Cant. hunc cibum spiritualis doctrinæ appetebat, & expetebat, dicens: *Sonet vox tua in auribus meis.* Unde anima quæ hunc cibum fastidit, ad mortem tendit. Psalm. *Omnem escam abominata est anima eorum, usque ad portas mortis.* Aug. Sicut noxium est corpori corporeas escas non posse percipere, ita periculosum est animæ spirituales escas fastidire.

Dan. 11.
Cant.
Psalm. 103.
Aug. super Psalm.

Item oportet quod anima audita retineat: Nam sicut non prodest corpori, quod stomachus cibum recipiat, si receptum statim evomat. Senec. Non prodest cibus, neque accedit corpori, qui statim sumptus emittitur. Similiter nec verbum auditum prodest, si statim oblivioni tradatur.

Sen. in ep.

Item oportet quod mens auditum & retentum digerat, & in bonos humores, i. e. in bonos mores convertat.

Item oportet, quod non solum digerat, sed etiam expellat, scilicet ea quæ bonis moribus non congruunt, respuat, & abjiciat: nam si intus retinet quod expelli debuerat, etiam bene digestis corruptionem præstat. Notandum autem, quod secundum quosdam prædictæ quatuor virtutes ex quatuor elementis contrahunt sibi vires. Unde ignis, qui est calidus & siccus, correspondet virtuti appetitivæ; terra frigida & sicca rententivæ: aër calidus & humidus digestivæ: aqua frigida & humida expulsivæ: Oportet enim, ut quod ignis attraxit, terra ex sua natura retineat, & quod terra retinuit, aër dissolvat, & quod aër dissolvit, aqua emolliat. Ita quoque spiritualiter ignis, id est, intelligentiæ claritas appetitum excitat: Nam cum intellectus sublimiter, & delectabiliter cœlestia cogitat, appetitum spiritualem in mente causat, & fit desiderium in corde hominis, ut avidè quærat cibum sanctæ exhortationis. Terra vero, id est, stabilitas mentis, causat retentionem, quia quod appetitus per intellectum attraxit, stabilitas animi firmiter custodit, sed aër, id est, puritas mentis causat digestionem, quia quod animus firmiter conservat, puritas mentis fideliter ordinat. Sed aqua, id est, discretionis mobilitas, facit expulsionem: quia quod suis moribus non congruit, discretio removet, separat, & expellit, & sic à temperamento animus non recedit, sed temperamentum servans peccati morbo non succumbit.

Item cibus Sacramentalis, de quo Dominus dixit: *Caro mea verè est cibus,* &c. operatur in anima ad modum cibi corporalis: Nam nutrit animam, gratiam præstando, augmentat virtutes multiplicando, calorem innatum temperat, concupiscentiam refrenando; in senibus verò calorem naturæ confortat, charitatem inflammando, deperdita restaurat, vires animæ reparando, & custodit hominem ne pereat, à peccatis præservando. Joan. *Hic est panis de cœlo descendens,* ut si quis manducaverit ex ipso non moriatur.

Ioan. 6.

CAP. XV.

Per varios capillorum naturales proprietates nostrarum quoque cogitationum diversitates nonnullis similitudinibus Auctor hic prodere enititur.

Cogitationes assimilantur capillis propter tria.

Primò, quia capilli sunt capitis ornamentum. Unde capilli dicuntur quasi capitis pili (ut dicit Isidor.) Sicut ergo capilli, & specialiter pulchri, sunt ornamentum capitis, ita cogitationes, præcipuæ bonæ & ornatæ, sunt ornamentum mentis. Unde Gregor. dicit: quod quasi capilli in capite sunt cogitationes in mente. Luc. *Capillus de capite nostro non peribit*: quia nulla bona cogitatio mentis sine retributione transibit. Unde Greg.

Isidor. lib. ety.
Gregor.
Luc. 21.

Greg. dicit, quod ante Dei oculos vacuæ non transvolant cogitationes nostræ, & nulla momenta temporis per animum transeunt sine statu retributionis.

Greg. 20. mor.

Secundo, quia capilli sunt cerebri defensivi: Nam juvant caput & cerebrum contra extrinsecas læsiones, & ideo capilli sunt multi & duri. Capillus enim secundum Const. ex fumo grosso & calido nascitur, qui ex igneis & incensis humoribus per capitis poros egreditur, & ab aëre extrinseco desiccatur, & sic in substantiam capillorum convertitur: unde hic humore crescente, capilli crescunt, eo etiam deficiente evanescunt. Et secundum qualitatem talis fumi qualitas est capilli. Et ideo si fumus est multus, capilli sunt multi, si paucus pauci, si niger nigri, & sic de aliis. Sicut ergo capilli sunt ad defensionem cerebri, ita cogitationes bonæ sunt ad defensionem animi, quia dum fervent in ipso animo cogitationes bonæ, non ingrediuntur in ipsum cogitationes pravæ. Unde dicebat Cassianus. Incipiamus bonas cogitationes diligere, & statim ab illis, quæ malæ sunt, dignabitur nos Dominus liberare. Quasi autem fumi capillos nutrientes & causantes, sunt exteriorum sensuum receptiones: quia de his quæ sensibus recipiuntur, interiores cogitationes formantur, unde secundum modum fumi est qualitas capilli. Quia secundum ordinationem, vel deordinationem exteriorum sensuum sequitur ordinatio, vel deordinatio cogitationum, propter quod dicitur, *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine.*

Const.

Cass. coll. 1.

Iob. 31.

Tertiò, quia capilli sunt multipliciter passivi. Nam capilli inciduntur, unde cæsaries capillorum à cædendo est dicta, quæ solùm virorum, eo quòd viris tondi decens est, sed mulieri est indecens.

Item capilli discriminantur, unde dicuntur crines mulierum, quia vittis discriminantur, sicut dicit Isidor.

Isidor.

Item capilli discriminantur, scil. deficiente humore pingui, quo nutriuntur capilli. Et si humor talis non deficit, sed cum humor alius inficit, vel impedit, non calvicies simpliciter dicitur, sed est quædam calvicies specialis, quæ etiam allopicia vocatur à medicis, in qua nutrimento corrupto capillorum congeries evanescit.

Item capilli dealbantur, scilicet cum canescunt. Hæc omnia conveniunt cogitationibus nostris, quæ aliquando sunt superfluæ, & tunc sunt præcidendæ. Unde Greg. Magno studio superfluæ cogitationes amputandæ sunt, sed tamen amputari funditùs nequaquam possunt: semper enim caro superflua generat, quæ Spiritus sanctus ferro sollicitudinis abscindat. Aliquando vero cogitationes nostræ sunt dubiæ, vel inordinatæ, & tunc sunt discriminandæ, id est, diligenter discernendæ, & componendæ. Et hoc fit quando homo ad mentem suam per rationis intuitum redit. Quia (sicut dicit Gregor.) Si à domo mentis ad momentum ratio discedat, quasi absente domina cogitationum, se clamor velut garrula ancillarum turba multiplicat, ut autem ratio ad mentem redierit mox confusio tumultuosa conquiescit, & quasi ancillæ se ad injunctum opus tacitè reprimunt, dum cogitationes protinus curis propriis ad utilitatem subduntur. Aliquando sunt omninò pravæ, & noxiæ, & tunc sunt penitus decalvandæ, id est, totaliter à radice, id est, à principio evellendæ. Isa. *Auferte malum cogitationum vestrarum.* Unde Hier. dicit: est tutissimum atque perfectum, ut assuescat anima solicita semper & pervigli cura ac custodia discernere cogitationes suas, & ad primum animi motum probare vel improbare quod cogitat, ut vel bonas cogitationes alat, vel statim malas extinguat: Hic namque fons est boni, & origo peccandi: ibi maximè oportet observare peccatum, ubi nasci solet, statimque ad primam tentationis faciem, & malum, antequam crescat, restringere, dum adhuc est in cogitatione. Aliquando vero sunt nigræ, & fœdæ, & tunc sunt per pœnitentiam dealbandæ. Psalm. *Lavabis me, & super nivem dealbabor*: Nam pœnitentiæ ardor quasi capitis

Greg. lib. 4. mor.

Greg. mor.

Psalm. 50.

capitis capillos dealbat, dum mentis cogitationes purificat, unde Gregor. dicit, quod electorum mentes, si quas in se carnales cogitationes inveniunt, pœnitentiæ ardore consumuntur, nec cogitationes suas dilatari carnali voluptate permittunt: quia eo semetipsos judicantes subtilius feriunt, quo districtum judicem præstolantur vicinius. Vel enim alia ratione dealbat pœnitentia caput mentis, videlicet, quia ardorem libidinis frigefacit, & sic fumosas, & noxias carnales cogitationes repellit. Nam albedo caniciei (secundum Constant.) accidit ex nimia infrigidatione nutrimentalis humoris, qui materia capillorum existit: Nam phlegmatis frigidi humidique dominium caniciei est generativum: Ex fumo enim albo & frigido efficiuntur albi tam capilli, quàm pili. Et hinc est etiam (secundum Aristot.) quod capilli temporum citius canescunt quam alii, propter humoris paucitatem, & ossium frigiditatem. Unde pœnitentia humorem nutrimentalem infrigidari facit, dum minuit, & ita caniciem mentis, id est, honestatem inducit. Potest etiam dici, quod canicies designat ætatis maturationem, libidinis extinctionem, vitiorum puerilium mortificationem, vitæ præsentis, & futuræ instantem innovationem.

Greg. lib. 13 mor. *Const.* *Arist. de con.*

CAP. XVI.

Somni naturales effectus septem, visionisque naturalis proprietates octo erudité describuntur, quibus singulis variis rationibus & exemplis contemplatio non immerenter comparatur: & quamplurima de corporali spiritualique visione delucidantur.

CONtemplatio assimilatur somno. Primò quia somnus est animalium virtutum quietativus, scilicet sensitivæ, & motivæ: Quiescunt enim sensus in somno ab exterioribus mutationibus sensibilium, & corpus immobilitatur. Similiter contemplativa vita requirit quietem ab exterioribus moribus, & actionibus. Unde Beda dicit, quod contemplativa vita est ab omni exteriori actione quiescere, & soli desiderio conditoris inhærere. Unde Maria, per quam contemplativa vita designatur, describitur quieta sedens, & à corporali ministerio vacans.

Luc. 10.

Secundò, quia somnus est naturalium virium confortativus. Unde (secundum Philosophum) somnus est quies animalium virtutum cum intensione naturalium: Naturalis enim virtus in somno fortius operatur. Unde in dormiente virtus digestiva intenditur, tum propter revocationem caloris ad interiora, tum quia anima quiescit ab actionibus sensitivæ & motivæ potentiæ, & ideo vehementius operatur virtus naturalis. Similiter in contemplatione, cum anima retrahitur ab exterioribus occupationibus, vigor mentis ad interiora reducitur: Unde vis rationalis, quæ est naturalis & propria virtus hominis, fortius operatur, & affectiva vehementius inflammatur, & intellectiva altius elevatur, secundum illud: *Sedebit solitarius, & tacebit, & levabit se supra se.*

Arist. de som. & vig. *Thren. 3.*

Tertiò, quia somnus est spiritus restaurativus. Dicit enim Avic. quod somnus est reditus spiritus ab instrumentis sensuum cum profundatione, ut digeratur nutriens, ut patet in somno se exercitantium, in quibus somnus est profundus propter superfluitatem resolutionis spiritus: Natura enim desiderans additionem, & restaurationem in substantia spiritus, profundit ipsum in interioribus & facit ipsum latere ab exterioribus, unde fit in eis profundior, & longior somnus, & sic dormiunt qui per medicinam evacuati sunt. Nam dum purgantur, plurimum in talibus de substantia spiritus cum superfluitate dissolvitur, sed per somnum spiritus reparantur, & suæ virtuti redduntur. Sic ei fervor spiritus, qui per peccata etiam venialia, faciliter sæpè minuitur, per profunditatem somni, id est, per contemplationem intimam recrescit, & reparatur.

Avic.

Quartò, quia somnus est etiam exteriorum partium corporis infrigidativus. Nam (secundum Philosophum) calor naturalis aliter se habet in vigilante quam in dormiente; quia econtrario retrahitur ab exterioribus ad interiora, scilicet ad stomachum, & partes illas: Et ideo exteriora corporis remanent frigida, & propter hoc indiget homo magis cooperiri dormiens, quam vigilans. Similiter contemplatio revocat hominem ad seipsum, & inflammat ipsum circa cordis interiora, id est, circa spiritualia, secundum illud: *In meditatione mea exardescet ignis*; sed frigefacit eum circa exteriora, id est, circa temporalia, ut non curet de eis, neque diligat ea.

Arist. de som.

Psal. 38.

Quintò, quia somnus est humorum reparativus, & clarificativus: Nam si somnus sit moderatus, cibus bene digeritur, corpus impinguatur, calor naturalis augmentatur, humores reparantur, & omnes clarificantur. Sic etiam per contemplationem sobriam & discretam, quæ non plus quærit sapere quam oportet, cibus fidei & spiritualis doctrinæ bene intrinsecus gubernatur & operatur, mens devotione impinguatur, calor & charitas augmentatur, & humores, id est, affectiones, & cogitationes interiores reparantur, & clarificantur. Und ipse est somnus, de quo dicitur, *Somnus sanitatis in homine parco.*

Eccl. 3.

Sexto, quia somnus est virtutum unitivus, quia virtus in vigilia dispersa in somno unitur, dum ad intima revocatur in corpore dormientis, ut Avic. dicit. Sic anima contemplantis tota ad seipsam, & in seipsam recolligitur, & unitur, & ideo circa spiritualia fortia reperitur. Unde Dominus de contemplativa vita loquens, dixit Marthæ; *Porro unum est necessarium.*

Avic.

Luc. 10.

Septimò quia somnus est ægrotantium alleviativus. Nam infirmo si somnus in quantitate & qualitate fuerit temperatus, ægrotum alleviat, & futuram victoriam contra morbum annunciat. Qui autem fortiter tentatur, quodammodo infirmatur, talis si vult alleviari, & sanari, det se orationi, & contemplationi, quia maximè per hanc victoriam obtinebit. In hujus figura de Lazaro infirmato discipuli dixerunt Christo: *Domine, si dormit, salvus erit.*

Item contemplatio assimilatur visioni corporali: Nam, ut colligitur ex Perspectiva, ad visionem corporalem requiruntur octo.

Primum est sanitas, sive bona dispositio organi visualis, id est, oculorum. Quasi autem duo oculi animæ sunt intellectus & voluntas. Oculus igitur intellectus tunc est sanus, quando est ab erroribus mundus: sed oculus affectus, seu voluntatis, tunc est incolumis, quando est à rerum temporalium inordinatis cupiditatibus immunis, ut dicit August. Utraque ergo puritas est necessaria Deum contemplari volentibus, propter quod dicitur. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et quia utrumque oculum fides purificat, scilicet intellectum ab erroribus, & affectum à cupiditatibus, unde dixit Petrus, *fide purificans corda eorum*: Ideo fides necessaria est ad Deum contemplandum, sicut oculorum sanitas & puritas ad videndum, propter quod August. dicit, quod humanæ mentis acies invalida in tam excellenti luce non figitur, nisi prius per justitiam fidei mundetur.

August.

Matth. 5.

Act. 15.

August.

Secundum est oppositio visibilis circa visum. Sed nota, quod quando res visa directe opponitur visui, tunc species illius rei venit super lineas rectas cadentes in centrum oculi, quæ lineæ omnes directæ à singulis partibus rei faciunt unam Pyramidem, cujus conus est in pupilla, & basis in re visa, ex quo patet, quod talis pyramis ex parte rei in se habet latitudinē, ex parte verò oculi arctitudinem. Sic etiam quando divina, & æterna ante oculos mentis contemplando deducimus, quia ea prout sunt in seipsis capere nequimus, sed de eorum magnitudine modicum quid attingimus, quasi eorum

latitudo

latitudo in oculis nostris quodammodo coarctatur; quia quanquam in se maxima sint, nos tamen parum capimus. Unde dictum est Moysi: *Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris*: In visione enim faciei notitia est perfecta, in visione verò posteriorum, notitia accipitur modica & confusa.

Exod. 33.

Item videmus communiter, quod tria genera visibilium visui opponuntur, scilicet lumina, & specula, & corpora colorata. Lumina igitur sunt spirituales naturæ; specula, divinæ scripturæ; corpora colorata, corporales creaturæ. Et circa hæc versatur Sanctorum contemplatio, scilicet, vel circa spirituales naturas, vel circa divinas scripturas, vel circa corporales & visibiles creaturas: propterea, quia *invisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Tertium est distantia proportionalis: Nam si res poneretur super oculum, non videretur, & si nimis esset à longè, nullo modo videretur, aut malè. Oportet igitur quod à visu distet secundum aliquam proportionem, intra quam non æqualiter, sed magis & minus videtur, secundum m[illegible]ium distantiæ. Sunt autem rebus divinis quorundam oculi propinqui & vicini, scilicet beatorum, & ideo isti clarè, & apertè illa conspiciunt: quorundam vero valde remoti, sicut oculi damnatorum. In cujus signum dicitur de divite damnato. *Elevans oculos*, scilicet mentis, *cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu ejus.* Unde tales de gloria Dei, & beatorum, quasi nihil, vel parum vident, quia damnati gloriam beatorum usque ad diem judicii vident, non distinctè, sed confusè, sicut illud quod à remotis videtur: Non enim cognoscunt, qualis eorum gloria sit, sed solùm cognoscunt eos esse in gloria quadam inæstimabili, & ex hoc torquentur, tum propter invidiam, tum quia ipsi talem gloriam amiserunt, sed post diem judicii omnino beatorum visione privabuntur, secundum illud. *Tollatur impius, ne videat gloriam.* Quorundam vero oculi, ut

Rom. 1.

Luc. 17.

Eccl. 2.

viatorum, partim sunt distantes, partim appropinquantes, quia licet distent per naturam, appropinquant tamen per gratiam. Et ideo ipsi divina magis vel minus contemplando percipiunt, secundum quod per gratiam magis vel minus elevantur, secundum illud. *Ecce intelliget servus meus, exaltabitur & elevabitur, & sublimis erit valde.* Oportet ergo (ut patet ex dictis,) quod ejus, quod videtur ab oculo, sit situs terminatus, scilicet non nimis à base visuali elongatus, quia illud quod multum à base visuali elongatur, licet visui opponatur, non tamen distinctè videtur, sicut autem visus corporalis non bene videt illud quod est multum elongatum à base visuali, sic intellectus noster in hac vita imperfectè cognoscit & contemplatur id quod multum elongatum est à natura sensibili, eo quod nihil sine phantasmate intelligit anima, (ut dicit Philosophus.) Phantasma autem est similitudo rei sensibilis: unde ea quæ sunt omnino à sensu remota, sicut res intellectuales, à nobis cognosci non possunt, nisi in quantum se nobis per aliquos effectus sensibiles manifestant: & ideo contemplatio nostra circa talia, modica est, sed tamen delectabilissima, unde Philosophus dicit, accidit circa illas honorabiles existentes, & divinas substantias minores nobis existere theoricas. Etsi secundum modicum attingamus, tamen propter honorabilitatem cognoscendi, delectabilius aliquid habent, quam quæ apud nos omnia.

Isa. 52.

Arist. de anim.

Arist. 1. de par. ani[illegible].

Quartum est soliditas rei, quia si res non est densa, sed visui pervia, non videtur, propter quam causam aërem non videmus. Sic contemplatio nostra non debet esse circa pervia, id est, circa transitoria, & temporalia, sed circa solida, & stabil[illegible], & æterna. Apostol. *Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: Quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ vero non videntur, æterna sunt.*

2. Cor. 4.

Quintum est magnitudo debita rei visæ;

visæ; quia si nimis esset parva, non videretur in quacunque distantia. Visus enim non perficitur nisi per pyramidem ad oculum venientem, quæ si fuerit valde parva, occupabit partem visus valdè parvam: sed visus non sentit visibile, nisi quando pars suæ superficiei debita quantitate visibilis fuerit immutata. Spiritualiter autem beatus August. distinguit tria genera bonorum, scilicet minima, prout sunt bona fortunæ: media, prout sunt bona gratiæ, vel gloriæ. Non ergo nostra contemplatio esse debet circa bona minima, imò ea per affectum propter sui modicitatem respicere non debemus, sed debet esse circa maxima, scilicet bona gratiæ, vel gloriæ.

Sextum, est raritas medii, quia si medium fuerit nimis densum, non fiet per ipsum multiplicatio speciei, & species venire non poterit ad pupillam. Hoc medium in contemplativis viris est sensus, sive corpus, sine quo neq; consistere, neq; contemplari possunt: quod si fuit densum id est, grossum, & plenum, & deliciis enutritum, contemplationem spiritus impedit: Nam venter pinguis non gignit sensum tenuem, sicut Hieronym. dicit. Sed si fuerit per abstinentiam tenue, spiritum aptiorem ad contemplandum efficiet. Greg. Nazianzenus: Caro se velut grossa quædam & obscurior nubes animæ objiciens, considerare eam divini luminis radios non finit.

Hier.

Greg.

Septimum est lux, quia species non immutat medium, vel visum nisi cum luce. Similiter ad contemplandum divina, necessaria est lux fidei, vel gratiæ, vel scripturæ sacræ. Psalm. *Accedite ad Deum & illuminamini.*

Psal. 33.

Octavum est tempus, quia visio fit in tempore, sicut probatur in perspectiva: Nam quamvis, visibile subito objiciatur visui, non tamen distinctè apprehenditur, nisi aliqua animæ habita deliberatione, quæ indiget tempore. Et ideo attentio animæ est necessaria cum prædictis. Sic etiam contemplatio requirit sua tempora: Nam quædam tempora aptiora sunt contemplationi divinorum, ut tempora magis quieta, vel quibus homo magis est sobrius. Unde Psalm. *Mane astabo tibi, & videbo.* Et iterum. *In matutinis Domine meditabor in te.* Et etiam tempora quibus homo non habet occupari circa exteriora. Psalm. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*: Otium enim sanctum quærit charitas veritatis, ut Aug. dicit.

Psal. 5.
Psalm. 62.
Psal. 118.
Aug. 10. de civ. Dei.

Item dulcedo contemplationis assimilatur sanguini.

Primò ratione principii fontalis, quia (secundum Arist.) sedem habet in corde, quia dicit, quod cor est principium sanguinis, sicut & venarum, ut manifestum esse dicit per anatomiam. Sed secundum Gale. sedes sanguinis est in hepate sicut in suo fonte, quia in calore hepatis est locus secundæ decoctionis, & inde sanguis per membra dirigitur, ut eorum calore tertiò decoquatur: Prima enim decoctio fit in stomacho, secunda in hepate, tertia in omnibus membris. Posset autem dici, utramque opinionem concordando, quod hepar est principium sanguinis quoad materiam, quia materia sanguinis est ab hepate, sed cor quantum ad formam, quia in corde illa materia accipit formam sanguinis. Moraliter autem per calorem, sive hepatis, sive cordis, ardorem accipimus amoris. Ex amore namque dilectionis, quasi ex calore hepatis, vel cordis profluit dulcedo, & suavitas spiritualiter contemplantis. Psalm. *Gustate*, scilicet per amorem, *& videte*, scilicet per contemplationem, *quoniam suavis est Dominus.*

Arist. de anim.
Gale.
Psalm. 33.

Secundò ratione qualitatis naturalis: Est enim sanguis calidæ & humidæ naturæ, calor ex amore, humor ex timore debet provenire, qui duo crescere, & delectari reverenter & sobriè faciunt contemplantem, unde Psalm. ex persona Christi dicentis Patri. *Qui timent te*, scil. timore filiali, qui est ex reverētia & amore, *videbunt me*, scilicet, in contemplatione, *& lætabuntur*, interna delectatione.

Psalm. 118.

CAP.

CAP. XVII.

Infantis nuper nati modus custodiendi, ac alendi edocetur, qui lucidissimis exemplis his, qui recenter ad Deum conversi sunt, adaptatur.

COnversi noviter ad Deum, oportet ut gubernentur & foveantur ad modum Infantis noviter nati. Infans enim noviter natus diligenter gubernandus est, quia cum caro ejus sit fluida, & tenella, sunt ei adhibenda remedia, & fomenta, & sicut docet Constant. plura fomenta sunt ei adhibenda. *Const.*

Primum est, ut in rosis cum sale tritis, involvatur, ut membra fluida confortentur, & à viscosa humiditate purgentur. Quasi autem rosæ redolentes, sunt sanctorum virorum exempla, & virtutes, quibus infans involvitur, quando noviter conversus ad imitandum provocatur, sed debet ei cum sale teri, id est, cum discretione exponi & suaderi: Non enim adhuc debili debent persuaderi exempla nimis austera, ne forte desperet, vel ne forte assumat supra posse suum. Unde debent proponi exempla competentia sibi, quibus ad proficiendum confortetur, & à peccati visco, id est, consuetudine, seu infectione purgetur, & liberetur. Petr. *Quasi modo geniti infantes lac concupiscite*, scilicet facilium exemplorum informationem, sive imitationem, & sequitur, *Rationabiles sine dolo, ut in eo crescatis.* *1. Petr. 2.*

Secundum est, ut palatum, & gingivæ, cum digito melle uncto fricentur, ut interiora oris mundificentur & confortentur, & dulcedine mellis appetitus infantulo provocetur. Tunc autem pœnitens digito fricatur, quando leve opus, sive onus, & non grave, & importabile sibi imponitur. Unde contra nimis austeros sacerdotes Dominus dixit: *Alligant onera gravia, importabilia, & imponunt in humeris hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Sed adhuc oportet, quod digitus melle ungatur, ita quod etiam cum quadam dulcedine pœnitentia inungatur, quia tunc pœnitens libentius recipit, & magis confortatur, & provocatur appetitus ejus ad faciendum, & quanto licentius facit, tanto plus ei valet ad interiorem purgationē. *Matth. 23.*

Tertium est, ut sæpè balneetur, & oleo myrtino ac rosaceo inungatur, & omnia ejus membra fricentur. Per sequentem autem balneationem accipe frequentem lachrymarum compunctionem, Psalm. *Lavabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo.* Per oleum myrtinum, intellige doctrinam temperantiæ. Et per oleum rosaceum, doctrinam patientiæ; quia myrtus temperantiam, rosa verò patientiam significare consuevit. Et isto duplici oleo debet pœnitens præcipuè liniri, id est, ad patientiam & temperantiam præcipuè moveri, scilicet ad patientiam adversorum, & ad temperantiam delectabilium, quæ temperantia debet esse in omnibus membris. *Psalm. 6.*

Quartum est, ut in loco obscuro somnus provocetur, ut lumen in oculis congregetur, & ne nimio lumine oculi tenelli lædantur, ut non lassi efficiantur. Sic noviter conversi potius in quadam obscuritate, sive simplicitate fidei sunt tenendi, vel permittendi quiescere, quàm eis subtiliora & altiora sint proponenda, & dilucidanda; quia talia quantumcunque per verba declarata, debiles oculos mentis eorum potius læderent, quàm illuminarent. Unde talibus Apostolus dicebat: *Facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo*, id est, facili fidei doctrina, non sublimi & difficili. *Hebr. 5.*

Quintum est, ut super omnia caveatur, ne corrupto lacte nutriantur, quia ex hoc infirmitates pessimæ generantur parvulis; nec est danda medicina parvulis dum ægrotant, sed nutrix convenienti medicina dietanda est, ut defectum infantis suppleat virtus nutricis, sicut Constan. dicit: Ex bona enim dispositione lactis fit bona consistentia prolis. Similiter ergo cavendum est, ut noviter ad fidem, vel pœnitentiam conversi, non nutriantur doctrina prava, vel hæretica; quia ex hac generarentur in eis pessimæ opiniones & dispositiones. Unde regula, vel medicina *Const.*

eis necessaria, tradenda est de sanctorum virorum instructionibus & exemplis; quia ex illorum informatione, bona vel mala pendet novitiorum vita & forma, propter quod dicebat quibusdam Doctor gentiũ, & Magister Apost. *Observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.*

Phil.3.

Sextum est, quod infantuli fasciis sunt ligandi, eo scilicet, quia membra infantilia sunt tenella, & ad diversarum susceptionem formarum sunt disposita & ideo fasciis sunt liganda, ne fiant deformia sive torta. Sic quia noviter conversi, & præcipuè juvenes, sunt faciles ad suscipiendum omnem informationem sibi datam, ideo sunt sub certis legibus & regulis limitandi, & certis, & discretis personis commendandi, ne ex alicujus malis exemplis, vel verbis deformentur.

Septimum est, quod quia infantuli multum capiunt nutrimenti, indigent multo somno, ut sic calor ad interiora revocetur, & digestio celebretur. Valet etiam eis ad hoc si mitius moveantur, & sic ex motu calor interior confortetur, & ut somnus per fumositatum resolutionem cerebro provocetur. Valet etiam eis ad hoc si cantetur, ut infantuli sensus ex vocum dulcedine delectentur. Similiter quia conversi noviter, & præcipuè juvenes, sunt multum avidi, & apti capere nutrimentum doctrinæ spiritualis, indigent somno, id est, vacatione & quiete contemplationis, & meditationis, ut calor divini amoris in in eis accendatur, ita ut doctrina qua informantur, eis magis placeat & proficiat. Debent etiam moveri in cunis, id est, facilibus obedientiæ operibus occupari, ne otiosi sint: quia ex talibus operibus calor amoris, & somnus, id est, quies contemplationis in eis accenditur & aperitur. Valet etiam eis, ut cantus divinæ laudis audiant, si sunt laici, vel dicant, si sunt clerici. Unde legitur de B. August. quod tempore conversionis suæ flebat uberrimè atque creberrimè, suavè sonantis Ecclesiæ vocibus vehementer affectus: Voces enim illæ influebant auribus ejus, & eliquebatur veritas in corde ejus, & fluebant lachrymæ, & bene illi erat cum eis.

CAP. XVIII.

Tempora, quæ in capitis partibus sita sunt, humanorum corporum conditionē quatuor rationibus indicant, carnisque natura, quemadmodum corpus à spiritu gubernari debeat, similitudinibus multis declaratur.

Corporum humanorum conditionē, partes capitis, quæ dicuntur tempora, repræsentant quoad quatuor.

Primò, quia illæ duæ partes capitis, quæ Tempora dicuntur, sunt membra valde mobilia. Et ideo (ut dicit Isidorus) tempora dicta sunt, quia sua mobilitate continua quasi intervallis temporum immutantur. Sic etiam humana corpora secundum decursum temporum jugiter immutantur & alterantur, unde de homine, quoad corpus, dicitur Job: *Nunquam in eodem statu permanet.* Apparet etiam ex hoc dicto Isidori, quod istæ duæ partes capitis denominantur à temporibus, & ideo non debent vocari tempera, ut quidam idiotæ proferunt, sed tempora, & hoc etiam dicunt Hugo & Erito.

Isid. lib. ety.

Iob. 14.

Secundo, tempora sunt valde utilia: Nam per tempora, mediantibus nervis, ad instrumentum sensuum spiritus defertur, & per eadem spiritus vitalis per quasdam arterias à corde ad cerebrum demandatur. Sicut ergo tempora deserviunt sensui & vitæ, sic corpus datum est homini ut spiritui obsequatur, ut in sensu, id est, in cognitione perficiatur: & ut vitam æternam etiam mereatur. Unde Apostolus: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.*

Rom. 12.

Tertiò, quia tempora sunt valde passibilia, & ad læsionem facilia: Nam propter nervorum sensibilium, & arteriarum, venarumque pulsatilium in loco temporum colligantiam, tempora sunt valde passibilia, & ad læsionem facilia; Unde animal ibi percussum de facili moritur, sicut dicit Philosophus, & ad hoc etiam accidit, quia humor, qui est in temporibus, cito egreditur

Arist. 19. de anim.

ditur propter ossium tenuitatem, propter quod tempora citò canescunt propter humoris paucitatem, & siccitatem in eis dominantem, & propter eorum convertibilitatem ad naturam frigiditatis. Sic etiam naturaliter corpus humanum inter omnia corpora est valde passibile, & ex levi percussione interdum ducitur citiùs ad mortem: continuè etiam, calore & humore in eo deficiente, ad senium, & caniciem tendit. Apostol. *Quotidie morior*; & ad mortem tenditur senescendo; Nam quod antiquatur & senescit, propter interitum est.

1. Cor. 15.

Quartò, quia tempora sunt valde humectabilia, sunt etiam interius aliquantulum villosa, ut humorem à cerebro venientem recipiant, & somnum oculis inducant, & si illi villi fuerunt compressi per liquationem compressi humoris, oculos lachrymari faciunt. Similiter quoque corpus nostrum humorem cibalem quotidie recipit, qui concupiscentiam frequenter incendit, & somnum peccati inducit. Et insuper corpus frequentius ex sua passibilitate, & gravitate, causa lachrymationis, & luctus. Unde Apostolus. *Ipsi inter nos gemimus, expectantes redemptionem corporis nostri.*

Hebr. 8. *Rom. 8.*

Item qualiter corpus debeat à spiritu gubernari, ipsa natura carnis ostendit.

Primò ratione nobilitatis: Nam caro humana est privilegiata, eo quod sit nobilissimæ formæ, unita, scilicet animæ rationali, quæ est Dei imagine insignita: imò quod super omnia mirabilissimum est, caro humana Dei caro est facta, & verbo Dei unita, propter quod est super omnia exaltata, ex quo dedignari debet homo carnem sic nobilitatam, & exaltatam alicui vilitati seu fœditati exponere. Unde Leo Papa dicit, Agnosce ô Christiane dignitatem tuam, & divinæ consors factus naturæ, noli degeneri conversatione tua in pristinam vilitatem redire.

Leo Pap. in quodam serm.

Secundo ratione utilitatis, quia (secundum Const.) caro cum sit calida, & humida est caloris naturalis fomentum, ossium, nervorum, & lacertorum cooperimentum, & frigidatis temperamentum. Et ad hæc omnia valet corpus à spiritu regulatum, quia est amoris spiritualis nutrimentum. Eccl. *Fervor ignis*, id est, fervor divini amoris, *urit carnes ejus.*

Const. *Eccl. 38.*

Item est virtutum, & gratiarum spiritualium absconsivum: Nam grossities, & infirmitas corporis abscondit dona mentis, & abscondendo per humilitatem custodit. Apost. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*, id est, fragilibus corporibus. Interdum etiam dum corpus atteritur frigus mentis, id est, pigritia expellitur. Psalm. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.*

2. Cor. 4. *Psal. 15.*

Tertiò ratione varietatis: est enim triplex caro, sive triplex species carnis. Una nervis, & musculis admixta, ut lacertus: Alia inter durum & molle temperata, ut caro cartilaginosa; tertia inter hæc media, ut caro communiter dicta. In quo significatur quod ipsum corpus nostrum aliquando est cum duritia & rigiditate domandum, quod signat caro nervis admixta. Aliquando cum mollitie, & lenitate fovendum, quod signat caro communiter dicta. Semper autem est cum temperantia nutriendum, & regendum, quod signat caro cartilaginosa Aposto. *Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem; hostiam*, vitia mortificando, sed *viventem*, naturam conservando: & hæc duo temperantia facit, quia naturam conservat, & vitia resecat.

Rom. 12.

Quartò ratione quantitatis: Dicit enim Arist. quod aves paucas carnes habentes veloces sunt, vigorosæ, & boni volatus: Sed aves multas carnes habentes, sunt pigræ, & vix à terra valent se erigere. Sic homines, qui à carnalibus delitiis, & delectationibus abstinent, sunt circa spiritualia vigorosi, & ad ascensum per volatum contemplationis idonei. Sed homines carnosi, id est, carni vel ventri dediti, è contrario sunt ad spiritualia pigri, & à terrenis affectibus nequeunt separari. Unde Philosophus dicit quod caro nimis abundans, impedit spiritus operationes. Et ideo creatio capitis ex multa carne non fuit, ut esset homo sensus melioris intellectus perfectioris. Dicit Philosoph. etiam

Arist. 13. de ani. *Arist. 12. de ani.* *Arist. li. 1. de anim.*

Arist.lib.1. de anim. intellectus perfectioris. Dicit Philosoph. etiam quando locus, qui est circa oculos, est multæ carnis, malitiam signat dispositionis, & pravæ formationis, & defectum formativæ virtutis. Unde ex multa carne & debili virtute non valente illam regere, monstruosæ generantur in corpore passiones, sicut ipse Philosophus dicit, *Arist. 16. de anim.* quæ omnia ostendunt, quod temperantia necessaria est ad sanitatem mentis, & ad valetudinem corporis. Unde de sobrietate, quæ est temperantiæ pars, scilicet quoad potum, dicitur, Eccl. *Eccl.23.* Quod *sanitas est animæ & corporis, potus sobrius.*

CAP. XIX.

Pastorum munus in eorum cura gerenda quale existat, quamplurimis mammillarum mulierum similitudinibus terminatur.

Cura pastoralis assimilatur mammillæ. Primo, quia mammilla in muliere est membrum duplicatum, quia duo sunt præcipuè pastori necessaria, scilicet, vita, & doctrina, ut scilicet ad nutrimentum subditorum ex altero fluat lac exempli, ex altero vero verbi. Apost. Tim. *1.Tim.4.* *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione*, &c. Vel duo ubera sunt duæ virtutes necessariæ rectori, scilicet justitia, & clementa. Prov. *Prov. 10.* *Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus ejus.* Greg. *Greg.* Inesse rectoribus debet, & justè patiens misericordia, & piè sæviens disciplina. Dicit tamen Philosophus, *Arist.6. de anim.* quod animalia multorum uberum, multorum sunt filiorum, & habent ubera à parte inferiori diffusa, ut patet in canicula, & porca: Et cum peperit porca dat primo filio primam mammillam, & secundo secundam, & sic de aliis. Animalia autem pauca ubera habentia paucos habent filios. Unde videtur, quod natura non errante, non debet aliquod animal plures filios generare, quam habeat mammillas in corpore, alias esset invenire diminutum, & superfluum in natura, quod pro inconvenienti habet Philosoph. Sicut ergo animalia multorum filiorum, multorum quoq; sunt uberum, & econverso, quæ paucorum sunt uberum, paucorum sunt filiorum: Sic pastores quanto plures habent spirituales filios pascere & nutrire, tanto pluribus eos uberibus, id est, virtutibus oportet abundare, quibus bonorum operum præbeant alimenta, id est, exempla, & juvamenta. Et ideo (sicut dicit Greg.) *Greg. in past.* virtutibus vacuus ad regimen nec coactus accedat.

Secundo, quia mammilla est membrum ad nutrimentum fœtus necessarium: Sic pastoralis cura est necessaria, ut subditi velut filii nutriantur, & pascantur verbo & exemplo, & etiam temporali subsidio. Petr. *1.Petr.5.* *Pascite qui in vobis est, gregem Dei.* Thren. *Thren. 4.* *Lamiæ nudaverunt mammas, & lactaverunt catulos suos.* Nam Lamiæ mammas denudant, quando pastorū mentes internas suas virtutes ad subditorum profectum operibus demonstrant, videlicet sapientiam, docendo, pietatem, subveniendo, & sic de aliis.

Tertiò, quia mammilla est membrum lactis administrativum. Lac autem (ut dicit Arist.) *Aristot.* est sanguis decoctus, digestus, non corruptus: Nam sanguis menstrualis ad mammillas opere naturæ repellitur, & ibi decoquitur & digeritur: Sunt enim mammillæ in pectore situatæ ut cordi essent vicinæ, ut propter caloris cordis decoctionem, sanguis in lactis naturam facilius verteretur. Digestus autem sanguis ex albedine glandularum mammillarum in candoris speciem transformatur (ut dicit Const.) *Constan.* Caro enim mammillæ cavernosa & porosa est, ut spongia, & glandulosa, & mollis, & alba, & ideo ad generationem lactis est apta. Lac autem bene digestum est dulce, quod necessarium est propter cibationem animalis, eo quod cibus omnium animalium non est nisi dulcis, & valde digestus, (ut dicit Const.) ex quibus omnibus colligitur, quod membrum mammillæ est sanguinis depurativum, digestivum, dulcorativum, & inspissativum. Prælatus igitur ad modum mammillæ debet præbere sanguinem, id est, doctrinam sapidam, & vitalem quam

quam tamen primo debet deputare legendo, digerere meditando, dulcorare disponendo, inspissare sive ingrossare proferendo, ita ut faciliter & avidè ab auditoribus capiatur.

Quarto, quia mammilla est membrum cordis & pectoris defensivum: Nam mammillæ sua carnositate pectus cooperiunt, & frigiditatem ejus osseam temperantes, à frigiditate aëris protegunt, & defendunt. Sic cura pastoralis non debet tantum intendere subditis, quin pectus sive cor suum custodiat, sive defendat à vitiis. Unde sicut mammillæ primò pectus armant, deinde autem lac propinant, ita pastores primo debent intendere sibi, deinde gregi providere. Actor. *Attendite vobis, & gregi universo.* *Actor. 4.*

Quinto, quia membrum mammillæ est concepti fœtus indicativum: Nam (sicut dicit Philosophus,) si imprægnatio fuerit masculi, apparet dextra mammilla major sinistra, si verò fœmina fuerit, est sinistra major. Et hoc signum apparet, quando primo fœtus incipit se movere. Sic in correctione prælati mammilla dextra est rigor disciplinæ, sed sinistra dulcor misericordiæ. Si ergo dulcor misericordiæ excedat rigorem disciplinæ, facit filios fœmineos, id est, subditos dissolutos: sed si vigeat vigor disciplinæ, facit masculinos, id est viriles, & virtuosos. Quandoque autem ex nimia mollitie præsidentis vita omnino corrumpitur & perditur delinquentis: & econtra, quandoque ex rigiditate, sive duritia, conservatur: Et ideo dicitur super Amfor. quod quando mulieres parituræ sunt abortivum, mammillæ mollescunt. Cujus ratio est (secundum Gale.) quia gracilitas mammillæ paucitatem lactis signat. Unde cum fœtus debitum nutrimentum non habeat, necesse est ut abortiat. Si vero fuerint ubera dura sanum esse fœtum designant, unde docet, Isid. Qui blando verbo castigatus non corrigitur, acrius necesse est ut arguatur. Cum dolore sunt abscindenda, quæ leviter sanari non possunt. *Arist. 6. de anim.* *Gale.* *Isidor.*

CAP. XX.

Mentis curiositas dolori verticis comparatur, & quæ ei sint adhibenda remedia aliquibus doloris verticis medicaminibus declaratur.

Curiositas mentis assimilatur dolori verticis.

Primo ratione divisionis: quia dolor verticis hoc modo fieri solet, ut videatur caput in plures partes dividi. In plures ergo partes caput scinditur, quia hominis curiosi mens in diversa partitur: quærunt enim curiosi varia, & diversa, & nova, contra illud: *In pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.* Secundo ratione curationis, quia oportet primo, ut caput infirmi vitta, id est, lineo panno stringatur, & sic mens curiosi stringenda est vitta, id est, corrigenda est doctrina. Sic sua vitta, id est, doctrina, ligavit Paulus caput Timothei, id est, mentem, dicens. *Stultas & sine disciplina quæstiones devita, sciens quod generant lites; servum autem Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes.* Oportet etiam, ut huic firmitati auxilium medicinæ non desit, quoniam hujusmodi morbus velut cancer serpit. Unde Apost. *Prophana & inutilia devita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit.* *Eccl. 4.* *2. Tim. 2.* *Ibid.*

Tertio ratione læsionis, quia solet talis infirmitas verticem dolentium lædi per multiloquium; & ideo curiosis & garrulis litigatoribus remedium est, ut ori ipsorum silentium imponatur: Nam *in multiloquio peccatum non deerit.* *Prov. 10.*

CAP. XXI.

Pinguedinis varietas ac natura describitur, spiritualis devotio quatuor rationibus similis esse monstratur.

Devotio assimilatur pinguedini.

Primo quidem, quia pinguedo sua unctuositate est ignis & caloris vitalis nutritiva. Et similiter mentis devotio

ignem divini amoris, & calorem, id est, fervorem charitatis, quo anima spiritualiter vivit, in ipsa anima fovet & nutrit. 1. Reg. *Incendatur primum juxta morem hodie adeps*: Adeps enim incenditur, cum ex ipsa devotione animus inflammatur.

1.Reg.2.

Secundo, quia pinguedo est sua aërea levitate superficiei petitiva; quia scilicet mentis devotio etiam exterius prorumpit, sive per lachrymas; sive per voces divinæ laudis, & alia hujusmodi: Unde Joan. Cassianus dicit, quod devotio est fervor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens, certis manifestat indiciis. Psalm. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea*; & sequitur. *Et labiis exultationis laudabit os meum.*

Io. Cas in coll. Abba.

Psal.62.

Tertio, quia pinguedo est vacuitatis corporis repletiva, & sic devotio replet & complet defectus animæ. Vel vacuitas corporis est humilitas mentis, quæ repletur pinguedine, quia mens humilis repletur devotione Job. *Viscera ejus replebuntur adipe.*

Iob.21.

Quarto, quia pinguedo est diversarum partium impinguativa, unde & habet diversa nomina. Nam (sicut Isidor.) aruina est pinguedo adhærens cuti; & ista signat devotionem exteriorem, quæ ostenditur in effectu. Job. *De lateribus ejus aruina dependet.* Adeps autem est pinguedo intestina involvens, & membra interius custodiens, & hæc designat devotionem interiorem, quàm Deus præcipuè requirit, Levitici. *Omnis adeps Domini erit.* Pinguedo autem communiter dicitur de utraque, licet strictè dicatur pinguedo quæ adhæret cuidam pelliculæ, quæ dicitur zirbus: ergo pinguedinem largo modo sumptam habet, qui tam interius quàm exterius est devotus: vel quod pinguedo invenitur in diversis partibus, signat quod devotio invenitur in diversis rebus. Unde sicut Bern. dicit. Non omnibus eodem modo data est gratia ista, scilicet devotio. Porro Thomas in latere, Joannes in pectore, Petrus in sinu, Paulus in tertio cœlo secreti hujus gratiam assecuti sunt.

Isidor.

Iob.15.

Levit.3.

Bern. in Cant.

CAP. XXII.

Cum Deo metaphoricè in Scripturis humana membra adscribantur, hujus rei significatio singulatim aperitur.

Deo in sacra Scriptura attribuuntur humana membra, & hoc fit secundum metaphoram, sicut Damasc. dicit Simplex enim Deus est, & non figurabilis. Oculos enim, palpebras & visum habere describitur, quia habens virtutem universorum considerativam, nihil eum latere potest. Aures quoque & auditum habere describitur, quia apud eum propitiationem fore, & deprecationis susceptionem, non timemus: Per hunc enim sensum nos mites ostendimus, quando deprecantibus aures favorabiliter inclinamus: Os, fauces, & labia habere dicitur, quia illud velut loquendo per inspirationem nobis revelat, quod hominum cognitio per hujusmodi organa exprimit, & ostendit. Guttur & gustum habere dicitur, quia nostræ justitiæ operibus tanquam in gustu delectatur. Nares & olfactum habere dicitur, quia tanquam odor suavissimus Domino placet quicquid devotionis affectus ei exhibet. Faciem vero habere dicitur, quia per ipsius opera ejus virtutem & præsentiam perpendimus: Nam personam præsentem per faciem cognoscimus. Manus repræsentant ejus subtilitatem & invisibilem operationem, quia nos digitis, & manibus, & brachiis subtiliora, & fortiora operamur. Quando vero scriptura dexteram Dei commemorat, chariora Dei & digniora insinuat. Unde & jurare per dexteram dicitur, quando intransmutabiliter ejus consilium perhibetur. Sed frequenter pauperibus & indigentibus subvenit, & ideo pedes habere dicitur, dum sæpè ostendit in effectu, quod solent operari homines pedibus, vel incessu. Cor & pectus habere dicitur, propter cognitorum jugem recordationem. Ventrem vero & viscera, propter compassionem quam se habere in nobis ostendit. Irasci dicitur propter odium malitiæ, & cam

Damasc. lib.1.cap.2.

& eam quam adhibet ultionem. Etiam dormire & oblivisci dicitur, propter injuriæ dissimulationem. Quia ergo tot modis per sua beneficia nostram supplet indigentiam, more humano dicitur habere membra diversa.

CAP. XXIII.

Veræ dilectionis efficium, necessitas, atque perfectio, ex quinque menti naturalibus proprietatibus haud dubie potest cognosci.

Dilectio assimilatur mento.

Primò, quia mentum fuit necessarium, propter mandibularum originem: Nam inferior mandibula ex mento oritur, & in eo fundatur. Sed mandibula hæc inferior vitam præsentem designat: cujus est duplex pars, scilicet dextera, quæ pertinet ad spiritum, cujus exercitium est in vita contemplativa, & pars sinistra, quæ pertinet ad corpus, circa cujus ministerium intendit vita activa, sed utriusque origo est ex mento, id est, ex dilectione charitatis, quia contemplativa est ex dilectione Dei, activa verò ex dilectione proximi. Joan. *Qui non diligit, manet in morte.* (1. Ioan. 3.)

Secundo mentum fuit necessarium propter dentium inferiorum radicationem: Inferiores enim dentes, id est, Sancti in hoc mundo viventes, sunt radicati in mento, id est in dilectione Dei, secundum illud. *In charitate radicati, & fundati.* (Eph. 3.)

Tertio fuit necessarium propter oris apertionem: Nam ossa ipsius menti in suis extremitatibus duas habent furculas, ut dicit Const. (Constan.) Una est acuta, cujus acumini ligamen quoddam inseritur, quod à latere temporum protenditur, per quod bucca clauditur, & aperitur. Altera vero furcula grossa est rotunda, cujus rotunditate mentum sit mobile. Sic etiam necessaria dilectio charitatis ut os aperiri possit, sive in prædicatione, quia *si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, &c.* (1. Cor. 13.) sive in oratione, sive, in confessione, quæ etiam sine charitate validæ non sunt. Psalm. (Psal. 138.) *Os meum aperui & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam*: Hoc enim desiderium mandatorum charitas faciebat, quia sicut calor sitire facit justitiam, quæ in observatione mandatorum existit, sine qua neque confessio est salutifera, neque omnino impenetrativa, secundum illud. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, clamabit ipse, & non exaudietur.* (Prov. 21.)

Quarto fuit mentum necessarium propter faciei completionem, & consummationem; unde si sit fronti proportionatum, totam faciem exornat, & si nimis excedat eam, totam faciem dehonestat. Sicut igitur mentum proportionatum est ornamentum faciei, & complementum, ita amor ordinatus, sicut est charitatis dilectio (secundum illud. *Ordinavit in me charitatem*) (Cant. 2.) est ornamentum & complementum animæ. Unde per nuptialem vestem charitas designatur, (Matth. 24.) ex eo quod animam exornat, & decorat.

Quinto mentum necessarium est ad animalis fortificationem. Nam in mento est animalis maxima fortitudo, propter duritiam ossis, & ideo bruta se tangi per mentum faciliter non permittunt: Nam mento confracto tota eorum feritas quasi armis perditis enervatur. Unde dicitur, (1. Reg. 17.) quod David fracto mento ursi eruit ovem de ore ejus. Sic maxima fortitudo animæ consistit in amore: quia *fortis est ut mors dilectio.* (Cant. 8.) Sexto, fuit necessarium mentum ad amoris ostensionem. Unde mentum hominis tangere, signum est amoris. Et ideo dicitur. *Tenuit Ioab mentum Amasæ* (1. Reg.) Per mentum enim amor, sed per tactum opus amoris exprimitur. Unde ille mentum tangit, qui amorem opere ostendit, & hæc est vera probatio dilectionis charitatis, secundum illud: *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate.* (1. Ioan. 3.)

CAP. XXIV.

Quatuor rationibus divitiæ comparantur, per quas quidem bonus malusque divitiarum usus & avaritiæ detestatio explanatur.

Divitiæ assimilantur pilis.

Primo

Primo ratione nativitatis; quia pili nascuntur ex fumo calido & sicco: dum enim fumus subtilis per poros egreditur, dum ab aëre tangitur, exsiccatur. Similiter ex fumo calido & sicco, id est, ex avaritia desiderium hominis inflammante, & humorem pietatis exsiccante, procedit divitiarum accumulatio. Hic fumus, id est amor cupiditatis, per diversos poros, id est, per diversas vias, & modos lucrandi, & rapiendi proditur, & cum ab exteriori aëre, id est, ab exteriori mundi necessitate tangitur, pili, id est, nummi, sive divitiarum cumuli multiplicantur & crescunt. Et præcipuè illi, quibus multiplicantur filii, coguntur accumulare. Eze. *Multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & pervenisti ad mundum muliebrem, ubera tua intumuerunt, & pilus tuus germinavit.* In multiplicatione, vel tumore uberum intellige augmenta familiæ & filiorum, & tunc laboratur ut germinet pilus, id est, ut fiat, & crescat divitiarum cumulus.

Ezec. 16.

Secundo ratione utilitatis, quia pili sunt non solum ornamentum, sed etiam juvamentum corporis, sicut patet in capillis. Similiter divitiæ, sunt ad ornamentum dignitatis, & ad juvamentum necessitatis. Unde Philosophus dicit, quod divitiæ sunt organa fœlicitatis. Et ideo Ambros. dicit: Divites discant non in facultatibus crimen haberi, sed in his qui uti nesciunt: nam divitiæ sicut impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt juvamenta virtutis.

Arist. in Ethic. *Ambr. super. Luc.*

Tertio ratione qualitatis. Nam ubi in cute sunt ampli pori, pili exeuntes sunt grossi: ubi autem pori sunt stricti, tenues erunt pili. Sic homines habentes animos largos sive amplos, faciunt magnas expensas. Sed habentes animos strictos, id est, avaros, tenuiter & miserabiliter expendunt, Hieronymus. Qui divitiarum servus est, divitias custodit ut servus: qui autem servitutis excussit jugum, distribuit ut Dominus.

Quarto, ratione varietatis, quia pili variantur secundum ætatem. Unde quando animalia senescunt, pili indurescunt sicut plumæ avium indurantur, quia deficiente humore necessario desiccantur. Sic homines (secundum Philosophum) in senectute efficiuntur liberales & duri ad largiendum, & hoc est quando deficit eis bonus humor, id est, bonus amor charitatis. Et hæc avaritia senilis (sicut dicit Senec.) monstruosa est: Monstruo, inquit, similis est avaritia senilis: quid enim sibi vult, non intelligo. Nam quid absurdius (ut dici solet.) quam quo minus restat viæ, eo plus viatici quærere, & via deficiente viaticum augere? Hujusmodi ergo pilos, id est, mundi divitias Levitæ jubentur radere, id est, viri perfecti & religiosi contemnere.

Sene. *Num. 8.*

CAP. XXV.

Doctrinam spiritualem ad modum cibi fidelibus tradendam esse, ex pluribus in cibi receptione conditionibus necessariis, quæ hic apponuntur, edi[s]citur: & ex diversitate ciborum doctrinarum pariter ac recipientium varietas perpenditur, nec non prædicantis doctrinam similem esse voci modulantis, aperitur.

Doctrina spiritualis assimilatur cibo corporali, in quo necessaria sunt octo, scilicet præparatio, masticatio, in loco digestionis receptio ejus, in liquorem mutatio, liquoris in humorem conversio, ipsius per membra distributio, cum membris assimilatio & incorporatio, sive in naturam corporis conversio. Sic cibus spiritualis doctrinæ à prædicatore præparatur dum legitur: masticatur, dum in meditatione disquiritur: in loco digestionis recipitur, dum in memoria reconditur: In liquorem mutatur, dum diligenter exponitur. In humorem liquor convertitur, dum devotè disseritur. Distribuitur per membra, dum diversis auditoribus secundum eorum exigentiam prædicatur. Assimilatur, dum attentè & affectuosè recipitur. Incorporatur & convertitur, dum opere perficitur. De hoc cibo dixit Dominus: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Hieron.

Ioan. 6. *Hieron.*

Disca-

Discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseveret in cœlis.

Item doctrina spiritualis debet tradi admodum cibi. In quo (secundum Galen.) consideranda sunt quatuor.

Primò cibi substantialitas: Nam aliquis cibus est ex sui natura nutrimentalis, & natura juvativus. Et huic assimilatur doctrina sana & catholica, qua anima spiritualiter sustentatur & juvatur ad salutem. Aliquis vero est pestilentialis, & corporis corruptivus, sicut cibus venenosus. Et huic assimilatur doctrina prava, vel hæretica, qua mores vel fides corrumpuntur. Oportet ergo ciborum scire naturam, & doctrinarum discernere qualitatem, ne homo venenum loco cibi accipiat, ne quis falsitatem pro veritate credat. Unde Eccles. *Non te effundas super omnem escam.* Joan. *Nolite omni spiritui credere, sed probate an spiritus ex Deo sit.*

Ioan. 4.

Secundò attendenda est cibi qualitas, scilicet utrum temperatus sit, vel excedat: Est enim aliquis cibus subtilis, qui de facili digeritur (secundum Avic.) ex eo generatur sanguis qui cito resolvitur à membris, & ideo parum nutrit. Et sic doctrina multum subtilis rudi populo prædicata, quia parum eos in devotione nutrit, & malè intelligitur, & cito à memoria labitur.

Item est cibus grossus, qui tardius digeritur, & pars ejus modica multum nutrit, ex quo scilicet grossus generatur sanguis, qui tardius resolvitur a membris. Sic doctrina grossior, & vulgarior, homines simplices magis reficit, & in devotione nutrit, & diutius in memoria persistit.

Item est alius cibus à substantia temperatus, & talis laudabilis est, quia medium tenet: huic assimilatur doctrina, quæ neque est nimis rudis, neque nimis subtilis: Talis enim laudabilis est, quia simplicibus & sapientibus satisfacit. Rom. *Sapientibus & insipientibus debitor sum.*

Rom. 1.

Tertiò attendenda est cibi quantitas, ut non sit nimia, neque nimis pauca, sed inter hæc media: Nam cibus nimius naturam gravat, stomachum inflat, torsiones generat, malos humores generat & augmentat, vomitum & fastidium provocat, calorem naturalem suffocat, ossium & nervorum contractionem causat, ulcera, scabiem, & apostemata procurat, senium & mortem accelerat, & fit, dum homo manducat, ut mortem fugiat, inde citius moriatur. Quando vero cibus nimis est paucus, naturam debilitat, visum & sensum habetat, fluxum capillorum & calviciem generat, thisim ethicam accelerat, corpus extenuat, & pejores infirmitates quam repletio causat. Unde dicit Hyppocrates, quod in tenuibus dietis maximè peccant ægrotantes. Cibus ergo si medium inter hoc teneat, rem perditam restaurat, virtutem conservat, sanguinem augmentat, calorem temperat, ingenium acuit, vires operandi tribuit, sanitatem perficit & custodit, & salubrem somnum inducit. Similiter quoque accidit de doctrina spirituali, quia si sit nimia, id est, nimis prolixa, vertitur in tædium & multiplex animæ nocumentum, & ideo poeticè dicitur.

Hyppoc. apho.

Quicquid præcipies, esto brevis, ut cito dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
Omne supervacuum de pleno pectore manat.

Similiter etiam defectus doctrinæ spiritualis multiplex malum inducit & magis adhuc nocet, quàm ejus nimietas. Unde & in pœnam hominum peccatorum Deus per prophetam comminatur dicens: *Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei.* Et Hierem. hunc defectum deploravit dicens: *Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis:* ergo discreta & tẽperata doctrina multipliciter animæ prodest, & ideo *fidelis & prudens servus quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram.*

Amos 8.

Thren. 4.

Quarto consideranda est assumentis necessitas. Nam alius cibus debetur sano, alius ægroto, alius juveni, alius seni.

ſeni, alius debili alius forti, alius laboranti, alius quieſcenti: Nam multa ſunt ſalubria ſano, quæ ſunt mortifera infirmo.

Item eſt differentia in ſanis: Nam piper & alia, quæ alicui phlegmatico ſunt in remedium, alicui cholerico ſunt venenum: & jusquiamus, qui eſt mors homini, eſt cibus gratiſſimus paſſeri, vel coturnici, ut dicit Galenus. *Gale.* Variatur etiam cibus ſecundum qualitatem morbi: Nam alius cibus ſalubris eſt in quartana, qui eſt mortiferus in acuta: & aliquis qui eſt utilis in morbi principio, eſt nocivus in medio, vel quando infirmitas eſt in ſummo. Ex quibus patet, quod cibus variandus eſt ſecundum diverſitatem morbi, & virtutem infirmi, & ſecundum ſubſtantiam & qualitatem cibi: quæ omnia obſervanda ſunt in doctrina ſpirituali, per quam diverſa vitia debent diverſimodè corripi. *Greg. Naz.* Unde Greg. Nazianz. dicit: quod ſicut non una medicinæ ſpecies omnibus adhibetur, ita neque idem ſermo univerſis congruit. Et iterum ſecundum qualitatem auditorum formari debet ſermo doctorum, ſicut Gregor. dixit. *Gregor. in paſt.* Et iterum. Alia & alia doctrina, alios & alios auditores requirit: Nam groſſa doctrina & facilis competit rudibus, id eſt, inſipientibus, ſecundum illud. *1. Cor. 8.* *Tanquam parvulis in Christo lac potum vobis dedi.* Sed doctrina ſubtilis & difficilis congruit perfectis. *1. Cor. 2.* Apoſt. *Sapientiam loquimur inter perfectos.* *Hebr. 5.* Hebr. 5. *Perfectorum enim eſt ſolidus cibus.* Debet ergo prædicator diligenter attendere, & ad quid dicat, & quid, & quibus dicat.

Item doctrina prædicantis debet eſſe ſimilis voci modulantis, & dulciter cantantis: Nam primo debet eſſe cordis lætificativa ſecundum illud: *Cant. 2.* *Sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis*, ſcilicet cordi. *Pſalm. 119.* Pſalm. *Lætabor ergo ſuper eloquia tua.*

Secundò debet eſſe amoris excitativa: Nam ſicut aves vociferando, & cantando excitant ſe, ſcilicet mutuo ad amorem libidinoſum: ita prædicatores vocibus, & verbis ſuis debent excitare ad amorem ſpiritualem, ſicut de Christo dicit ſponſa. *Cant.* *Anima mea liquefacta eſt, ut dilectus locutus eſt.* *Luc. 24.* Et Luc. *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis ſcripturas?* Et nota, quod aves parvi corporis plus vociferantur, quam aves magni corporis, maximè tempore amoris. Aves enim parvi corporis ſunt humiles, id eſt, deſpecti, vel qui parvam curam habent de corpore ſuo. Hi ſunt magis apti ad vociferandum, id eſt, ad prædicandum, & excitandum alios ad amorem ſpiritualem, quam illi qui ſunt magni corporis, id eſt, ſuperbi, vel voluptuoſi prædicatores. Hinc eſt, quod Doctor gentium, & prædicator dicebat: *1. Cor. 15.* *Ego ſum minimus Apoſt.* Et Tim. admonebat dicens; *1. Tim. 6.* *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus.*

Tertiò debet eſſe paſſionū animæ expreſſiva. Paſſiones enim & morbi animæ, vitia ſunt quæ prædicatoris vox debet exprimere, notificando, & redarguendo, ut curentur, ſecundum illud. *Iſa. 58.* *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.*

Quartò debet eſſe bonæ diſpoſitionis oſtenſiva. Bona enim diſpoſitio animæ eſt per pœnitentiam, & virtutes: quia virtus (ſecundum Philoſoph.) *Ariſt. in Ethi.* eſt diſpoſitio perfecti ad optimum; Prædicatoris igitur vox non ſolum vitia debet oſtendere, ſed etiam ad curam pœnitentiæ inducere, & inſuper ad virtutes. Ad utrumq; enim hortabatur Apoſt. dicens; *Rom. 13.* *Abjiciamus opera tenebrarum*, ſcilicet peccati, *& induamur arma lucis*, ſcilicet virtutes. *Pſalm. 28.* Pſalm. *Vox enim Domini in virtute.*

Quinto debet eſſe laboris ſublevativa, ſicut vox muſica & harmonica, quæ eſt naturæ conſona, quæ non ſolum delectat homines, ſed etiam jumenta, ſicut patet in bobus, quæ ad laborem magis cantuquàm ſtimulo excitantur. Talis erat vox Christi, dicentis: *Matth. 11.* *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* *Apoc. 9.* Apoc. *Audivi vocem de cœlo dicentē mihi: Scribe, Beati mortui, &c. Amodo enim jam dicit ſpiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis.*

Sextò

Sextò debet esse tædii ablativa, sic enim vox musica attædiatos & accidiosos recreat & lætificat. Hierem. *Audietur vox gaudii & lætitiæ.* Econtra autem vox terribilis & horribilis non delectat, sed attædiat. Unde dicit Constant. quod interrogatus quidam quare homo horribilis gravior esset ad audiendum quàm aliquod pondus corporeum, respondit. Homo horribilis est animæ pondus, sed alia pondera gravant corpus. Sic sunt quidam prædicatores, qui sive ex nimia prolixitate, sive ex inepta prolatione, sive ex vocis ineptudine, sive ex incongruitate materiæ, non delectant, sed gravant auditores.

Hierem. 33

Const.

Septimò debet esse ætatis, & sexus discretiva: Nam videmus quod animalia secundum diversitatem sexus & ætatis habent diversitatem in voce. Unde Philosophus dicit, quod causa acuminis, & alterationis vocis est secundum alternationem ætatum. Unde vox juvenum animalium est acutior voce senium, & vox mulierum est acutior quàm virorum. Unde (sicut ipse dicit) multæ fœminæ & multi juvenes vociferantur voce acuta. Gravitas autem vocis sequitur tarditatem motus, quia scilicet aër multus tardè movetur. Mares autem & senes movent multum aërem, & ideo sunt gravioris vocis. Nervos & arterias habent fortiores masculi quàm fœminæ, & senes, quam parvi, & non castrati quam castrati, eo quod propter debilitatem movent paucum aërem, & quod paucum est movetur velocius, & vox velox est acutior, & ideo propter debilitatem nervorum sunt voces castratorum similes fœminarum vocibus. Dicit etiam Philosophus, quod fœminæ sunt acutioris & subtilioris vocis quam masculi, præter vaccam, quæ habet vocem suo masculo grossiorem. Sicut igitur sonus vocis naturalis est discretivus ætatum & sexuum: sic etiam sonus, seu vox prædicantis debet discernere ætem & sexum: quia aliter admonendi sunt juvenes, aliter senes, & aliter viri, & aliter mulieres, sicut docet Greg. Apoc. *Audivi vocem aquarum multarum*, id est, doctrinam.

Arist. 9. de anim.

Arist. 3. de anim.

Greg. in past.

Apoc. 9.

Octavò debet esse laudis acquisitiva, non tamen sui, sed Dei. Psalm. *Ut audiam vocem laudis tuæ.*

Psal. 25.

Nono debet esse affectionis audientium immutativa, sicut facit vox musica & harmonica, per cujus dulcem harmoniam interdum infirmi, dœmoniaci, & phrenetici ad sensum mentis revocantur. Sic vox prædicantis frequenter malas affectiones facit converti in bonas, sicut refert Const. quod Orpheus Poeta, & modulator optimus dixit: Imperatores ad convivia me invitant, ut se ex me delectet, sed ego in illis delector, cum quibus possim animos eorum deflectere de ira ad mansuetudinem, de tristitia ad lætitiam, de avaritia ad largitatem, de timore ad audaciam.

Const.

CAP. XXVI.

Sacri Doctores quinq; renum naturalibus proprietatibus comparantur: quidque hepar, sanguis, & dorsum significent, explanatur.

Doctores sancti assimilantur renibus.

Primò, quia renes sunt calidi, & naturalis caloris conservativi. Sic sancti Doctores, sicut in seipsis sunt fervidi, ita etiã sunt in aliis sua doctrina ignea spiritualis fervoris accensivi, & conservativi. Talis erat doctrina Christi, de qua dicitur: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur nobis?*

Luc. 24.

Secundò, quia renes sunt frigiditatis dorsi temperativi. Unde sunt renes pinguedine cooperti, ne ex frigiditate ossium dorsi sustineant læsionem. Per dorsum autem intelliguntur homines duri, vel homines rebus sæcularibus, quæ retro sunt, totaliter dediti, quorum frigiditas, id est, malitia, aliquando nimis excresceret, nisi eam sanctorum virorum doctrina vel arguitio temperaret. Unde de Herode habetur, quod metuebat Joannem & audito eo multa faciebat. Psalm. *Increpuerunt me renes mei.*

Matth. 6.

Psal. 15.

Tertiò, quia renes sunt à concavitate hepatis aquosi humoris attractivi. Unde & facti sunt carnosi, & porosi, propter faciliorem aquosæ humiditatis attractionem;

conca-

concavitas autem hepatis est profunditas scripturæ sacræ; Ex hepate enim quatuor humores materialiter oriuntur, & sic ex scriptura sacra quatuor sensus trahuntur, scilicet literalis, allegoricus, moralis, & anagogicus. Ex hac ergo hepatis concavitate, id est, profunditate, trahunt sancti Doctores, & hauriunt aquam doctrinæ, quam populis effundunt abundè. Sed quia hanc suam doctrinam, & omnem suam intelligentiam, sub fidei metis Doctores sanctæ Ecclesiæ restringunt, dicitur Isa. *Erit fides cinctorium renum ejus.* (Isa. 11.)

Quarto quoque, quia renes sunt sanguinis colativi: dicit enim Const. (Const.) quod ad hoc sunt facti, ut ab hepate aquaticum sanguinem sugentes, eum depurent, & ejus colamentum, id est, urinam ad vesicam deportent. Et hoc etiam dicit Arist. (Arist. de anim.) In sanguine itaque intelligitur vita hominis, quia sine sanguine homo non viveret: quam in aliis sancti Doctores suis doctrinis purificant, dum peccatores convertunt, & eos à peccatorum fæcibus faciunt separari. Unde Hier. (Hier. 15.) *Si separas pretiosum à vili.*

Quinto, quia renes sunt seminabilis humoris generativi. Unde continent lumbos, in quibus dicitur esse causa venereæ voluptatis. Quasi autem humor seminabilis est doctrina spiritualis, quæ Deo generat filios non carnis, sed spiritus, qui humor per sanctorum doctorum ora infunditur. Unde Apostolus dixit: (1. Cor. 4.) *In Christo Iesu per evangelium ego vos genui.* Unde Doctores Ecclesiæ ab ipso capite Christo, suo mystico corpore, tanquam renes in carnali corpore, utiliter possidentur. Unde ab ipsa sancta Ecclesia ei dicitur: (Psalm. 138.) *Tu possedisti renes meos.* Quos etiam ad aliorum salutem inflammari petebat, dicens: *Vre renes meos, & cor meum.*

CAP. XXVII.

Quas partes Dominus habere debeat, ut merito subditis dominari queat, ac quæ vitia tyrannum efficiant, breviter patefit.

Dominari laudabiliter subditis, docet ipsum nomen *Domini*: Nam hoc nomen *Dominus*, videtur importare quinque conditiones.

Primò enim videtur esse nomen potestatis. Unde à Deo, à quo est omnis potestas, dominium est statutum: Aliter enim non staret respublica, neque humana societas esset tuta, neque hominum scita essent pacifica, vel quieta: Sublata enim de medio justitiæ potentia, libera esset malitia, neque innocentia esset tuta (sicut dicit Isid.) (Isid.) Justa ergo dominatio subditos non opprimit, nec repellit.

Item bonus Dominus servos non deserit, sed pro ejus adversariis se opponit, ut dicit Greg.

Secundo hoc nomen *Dominus* est nomen æquitatis. Psalm. (Psalm. 10.) *Iustus Dominus, & justitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus.* Unde justus Dominus per viam juris & æquitatis lites & causas inter subditos dirimit, & unicuique quod suum est tribuit, contra malitiam gladium trahit, pro innocentia defensa titulum justæ tuitionis opponit. Maleficos punit, viduas & orphanos de manu opprimentis eripit, prædones & fures impetit, & per acceptam à Domino potestatem, non secundum impetum voluntatis, sed secundum dictamen rationis, & secundum legis imperium universa disponit.

Tertiò, *Dominus* est nomen liberalitatis; Nam boni Domini sunt liberales & pii, Hester. (Hest. 13.) *Cum, inquit, totum orbem meæ ditioni subjugassem, nolui potentiæ abuti magnitudine sed clementia & lenitate gubernare subjectos.* Bonus Dominus plus amari quam timeri appetit, non hominibus, sed bestialiter viventibus se præesse agnoscit. Unde dicit Gregor. (Greg. super Ge.) Homo, inquit, non rationabilibus, sed irrationabilibus animalibus est prælatus, ut non ab hominibus, sed ab animalibus timeatur. Omnes enim homines natura gignit æquales, sed pro variis meritis alios aliis dispensatio divina præposuit, ut saltem propter humanam potentiam peccare timeant, qui divinam justitiam non formidant.

Quartò

Quarto, hoc nomen *Dominus*, est nomen nobilitatis. Unde dicitur: *Tuli de tribubus vestris sapientes & nobiles, & posui eos Dominos*: Debent enim Domini esse, & anima & carne generosi. Nam (ut dicit Amb.) natura in animalibus nobiliores & fortiores præponit aliorum reges & duces: ergo quod servatur in jumentis, & animalibus, non servabitur in hominibus?

Deut. 1.

Ambr.

Quinto, quia *Dominus* est nomen timoris & honorabilitatis. Eph. *Servi obedite Dominis vestris carnalibus cum timore.* Unde per bonum Dominum tota patria timetur, & honoratur, eo quod cuncta pacificat, & discordes sedat, & adversarios procul pulsat.

Ephe. 6.

Item nota, quod tyrannicum dominium quatuor vitia faciunt.

Primo, avaritia. Nam tyrannus, & malus Dominus, subditos non juvat, sed spoliat, Mich. Qui violenter tollitis pelles, &c.

Item propter munera justitiam violat, & pauperi, & viduæ non judicat. Mich. *Audite principes Iacob, & duces domus Israël, nunquid vestrum est scire judicium?*

Mich. 3.

Item exactionibus populum sæpè vexat. Isa. *Populum meum exactores spoliaverunt.*

Isa. 3.

Item occasiones quærit, ut rapiat. Isa. *Absq; causa calumniatus est eum.*

Isa. 52.

Secundo, facit tyrannidem in justitia, quia subditos pœnis flagellat. Isa. *Dabo Ægyptum in manu dominorum crudelium.*

Isa. 19.

Item statuta iniqua ordinat. Isaiæ. *Væ qui condunt leges iniquas.*

Isa. 10.

Item aliena tanquam propria vendicat, & sua esse omnia putat. Regum. *Filios vestros & agros tollet.*

Reg. 3.

Item malorum dictis fidem accommodat. Prov. *Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habebit impios.*

Prov. 29.

Item fidem nulli servat, primo Mac. *Juravit illis Rex, &c.*

1. Mac. 6.

Item suos fideles malè remunerat: Exemplum de Laban.

Gen. 31.

Tertiò facit tyrannum superbia, quia tyrannus timeri, non amari curat.

Item nullius servitium acceptat, sed omnia ex debito sibi fieri putat. Judith. *Nec tamen ista facientes ferocitatem ejus, &c.*

Iudit. 3.

Quarto tyrannicum vitium est intemperantia, quia aliis laborantibus ipse comestionibus vacat. Eccl. *Væ tibi terra, cujus rex puer est, & cujus principes mane comedunt.*

Eccl. 10.

CAP. XXVIII.

Ecclesiæ fides quinque rationibus cuti assimilatur, ipsiusq; necessitas quanta sit, non obscuris sacræ scripturæ etiam demonstratur exemplis.

Fides ecclesiæ assimilatur cuti, sive pelli, propter quinque.

Primo, ratione inclusionis: Nam cutis est superficies corporis, quæ carnem, & ossa continet & includit. Sic in fide catholica fortiores sunt, qui designantur per ossa, & imbecilliores, qui signantur per carnes. Unde etiam cutis vocatur corium, eo quod corio caro tegatur. Job. *Pelle & carnibus vestisti me, & ossibus, &c.*

Iob. 10.

Secundo ratione defensionis. Nam cutis omnia interiora munit, & defendit. Unde cutis pro defensione totius corporis, omnibus periculis & passionibus se exponit. Unde secundum Constan. habet tenuitatem, ne nimis corpus impediat, habet soliditatem ut melius quod est intra, contineat, & facilius exteriori læsioni resistat. Unde etiam vocatur pellis, eo quod à corpore exteriores pellat injurias, ventos & pluvias, frigiditatis & caloris perfert injurias. Rectè ergo fides est cutis, quia omnia membra ecclesiæ fide protegantur, & ab injuriis persecutorum, & à ventis tentationum, & à pluviis, id est, falsis doctrinis hæreticorum. Unde Apostolus. *In omnibus assumentes scutum fidei.*

Const.

Ephe. 6.

Tertio ratione imitationis: Nam cutis secundum variam membrorum dispositionem ac necessitatem, nunc se con-

trahit, nunc se extendit. Sic fideles tempore persecutionis secundum variam fidelium utilitatem, seu necessitatem, quando contrahebant fidem suam, persecutionem declinando, sive fugiendo; quandoque verò extendebat, persecutoribus se offerendo, & hoc faciebant viri cœlestes & perfecti, sicut Apostoli & consimiles. Psalm. *Extendes cœlum sicut pellem.*

Psal.103.

Quarto ratione purgationis: Est enim cutis tota plena poris, & maximè in parte capitis, propter expressionem fumosæ superfluitatis per calorem; Dum enim pori aperiuntur, superfluitates intercutaneæ per vapores & sudores purgantur. Sic fides catholica habet ad modum cutis multos poros, id est, multas vias & modos, ad purgandum animam à peccatis, scilicet per pœnitentiam, per eleemosynam, per baptismum & hujusmodi. Actor. *Fide purificans corda eorum.*

Actor.15.

Quinto, ratione passionis, quia cutis sive pellis multipliciter patitur. Nam patitur incisionem, excoriationem, verberationem, & multa alia quàm innumerabilia, quæ omnia etiam sancti martyres pro fide passi sunt, sicut patet Heb. *Alii vero ludibria & verbera experti, &c.*

Heb.11.

CAP. XXIX.

In quibus virorum spiritualium præcipua animi fortitudo consistat, quinque ipsius barbæ naturalibus similitudinibus rectissimè declaratur.

FOrtitudo virorum spiritualium assimilatur barbæ. Unde pili barbæ sunt opera fortia perfectorum, quod patet ex multis.

Primo, quia barba est faciei virilis ornativa, & similiter ex fortitudine Martyrum & aliorum sanctorum tota facies, imò totum corpus ecclesiæ, decoratur & ornatur. Unde de ipsa Ecclesia dicitur: *Fortitudo & decor indumentum ejus.*

Prov.31.

Secundo, quia barba est maxillarum juvativa: Nam sua villositate nervos maxillares tuetur, etiam à nimia frigiditate defendit. Quasi autem maxillæ Ecclesiæ sunt Prædicatores, qui cibum spiritualis doctrinæ aliis conferunt exponendo, & prænarrant prædicando, ut inde fideles cæteri nutriantur, isti dicuntur habere barbam, id est, fortitudinem boni operis, vel fortitudinem contra tentationes, qua frigus peccati repellatur ab eis, ne scilicet cum aliis prædicaverint, ipsi reprobi efficiantur. Debent esse barbati, id est, pilis fortium operum abundare, ut scilicet, quod verbis suadent, operibus corroborent. Unde sine robore talis barbæ non congruè, non laudabiliter exitur ad opus doctrinæ. Unde David mandavit nunciis suis, *manete in Hiericho donec crescat barba vestra.*

2.Reg.10.

Tertio, quia barba est caloris, & vigoris naturalis indicativa, propter quam causam vir solus barbam nutrit, non autem mulier, quia mares calidiores sunt naturaliter fœminis, & majoris vigoris, & ideo in maribus fumus, qui est pilorum materia, magis quam in fœminis augmẽtatur. Unde accidit etiam quandoque in mulieribus calidæ & humidæ complexionis, quæ videntur barbescere. Sic illi qui abundant in calore & vigore discretionis, habent animum virilem, & ideo inest eis fortitudo, & ad peccatis resistendum, & etiam ad bene operandum, propter quod dicitur, quod *fortis est ut mors dilectio.* Siquidem mors sic est fortis quod ei nullus potest resistere, & compellit etiam peccatorem multa bona facere, quę nũquam, dum vixit, facere voluit, è contrario autem illi qui sunt frigidi à calore charitatis, habent animum fœmineum, id est, habilem; unde carent barba fortitudinis ad operandum, vel ad resistendum tentationibus.

Cant.8.

Quarto quoque, quia barba est diversarum figurarum susceptiva. Nam sicut Philosophus dicit, si humor, unde barba generatur, fuerit calidus, fumosus & siccus, erunt pili barbæ sicut & capilli crispi, & inde reflexi, & involuti. Et hoc accidit, quia per duas vias vadit contrarias. Nam

Arist. de ani.

pars

pars terrestris movet inferius, calor verò movet superius, & sic involvuntur pili, & fiunt crispi. Talis est fortitudo luctantium cum carne vel mundo, qui licet ex parte spiritus habeant calorem charitatis, ex parte tamen mundi habent fumum vanitatis, ex parte carnis siccitatem, sive ariditatem devotionis. Et ideo sicut ex fervore spiritus trahuntur superius, ita ex infirmitate carnis trahuntur inferius. Et sic efficiuntur aliquo modo reflexi, sive crispi, id est, non uniformes, sed varii. Et de hac varietate loquitur Aposto. dicens, *Invenio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Si vero vapor, ex quo generantur pili, fuerit humidus multum, erunt pili leves & longi. Sic etiam in illis in quibus est humor multus devotionis & gratiæ, pili, id est, opera eorum fortia sunt eis levia, id est, suavia ad faciendum, & longa ad continuandum, & hoc est unguentum, scilicet devotionis, & gratiæ quod (sicut dicitur) *descendit in barbam Aaron.*

Rom. 7.

Psal. 132.

Quinto, quia barba est multipliciter defectiva: nam in aliquibus non crescit, sicut in pueris: quia quamvis sint humidi & calidi, tamen quia fumosa illa substantia, quæ est pilorum materia, transit in augmentum puerorum, ideo non superfluit, ut convertatur in pilos. Tales sunt, qui licet sint juvenes & fortes, tamen fortitudine sua non utuntur ad Dei servitium, & in operibus bonis, sed potius pro mundo, & in peccatis: in aliquibus verò barba canescit, sicut in senibus, propter debilitatem ipsius caloris, & abundantiam frigiditatis. Et sic etiam accidit tepescentibus in calore divini amoris, quia etiam pili barbæ, id est, exteriora pœnitentiæ opera in eis immutantur & debilitantur. In aliquibus vero barba defluit ex caloris & humoris interceptione, ut in castratis, vel ex humoris corruptione, ut in leprosis. Interficitur autem calor amoris, & humor devotionis per peccata spiritualia, & corrumpitur per peccata carnalia, & ideo utrobique deficit barba, id est, fortitudo vera.

CAP. XXX.

Quoniam Dei gratia potissimùm humilibus est parata, idcirco hic jure ipsi medullæ quinque insignibus est assimilata exemplis.

Gratia Dei assimilatur medullæ.

Primo ratione suæ generationis, quia medulla in concavitatibus ossium generatur. Sunt autem concavitates ossium humilitatis mentium, quibus solis gratia Dei infunditur, secundum illud, *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.*

Iac. 4.

Secundo ratione complexionis, quia medulla, (ut dicit Constant.) est calida & humida: sic gratia Dei est calida, in quantum inducens accendit charitatem, & humida, in quantum emollit ad pietatem: facit enim eos in quibus est, ferventes ad Deum, & pios ad proximum. Sapien. *Apud Deum nota est, & apud homines*: apud Deum, scilicet per charitatem, apud homines, per pietatem.

Const.

Tertio ratione irrigationis, quia ossa irrigat & confortat, & eorum frigiditatem temperat: Nam sua caliditate temperat eorum frigiditatem, & sua humiditate eorum siccitatem: Anima enim sine gratia, est sicut terra sine aqua, scilicet frigida & arida, unde Psalmus: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Sed gratia Dei non solum sicut aqua tollit eis ariditatem, id est, operis boni sterilitatem; sed etiam, ut ignis, vel Sol, tollit eis frigiditatem, id est, constrictionem & immobilitatem peccati constringit, & mobilitat, sicut patet de frigore corporali in aqua congelata. Unde gratia Dei multum confortat animam, generat enim in ea, (secundum Bernard.) odium præteritorum peccatorum, contemptum præsentium, & desiderium bonorum futurorum.

Ps. 142.

Ber. de li. arb.

Quarto ratione nutritionis, quia medulla, (ut dicit Constant.) nutritur ex purissimis partibus, & unctuosis humoribus; sic gratia Dei nutritur ex purissimis operibus,

Const.

Bern. in Cant. operibus, & devotis orationibus, Bernar. Gratia balsamum purissimum est, & ideo purum, & solidum, & profundum vas requiritur.

Quintò ratione mutationis, quia medulla, (ut dicit Varro) mutatur ut luna: Var. Nam crescente luna, ipsa crescit, decrescente decrescit: & hoc tam in animalibus, quam in arboribus patet, quorum medulla in plenilunio augmentatur, & in alio tempore minoratur. Per lunam igitur, quæ est planeta um infima, humilis intelligitur anima, in qua secundum augmentum, vel diminutionem humilitatis minuitur, & crescit gratia salutaris: Quia quanto quis efficitur humilior, tanto & gratia plenior, & quanto magis superbus, tanto magis à gratia vacuus, unde Bern. dicit: In veritate didici, nil æquè efficax esse ad gratiam promerēdam, retinendam & recuperandam, quam si omni tempore coram Deo inveniatis non altum sapere, sed timere: Altum enim sapere, ad superbiam pertinet, timere verò ad humilitatem. Ad hoc etiam facit, quod dicit Chrysost. Aliquando, inquit, plerisque vitam habentes mundam, non accipiunt gratiam, ne in superbiam eleventur, ne inflentur ventositate jactantiæ, ne altitudine muneris negligentiores efficiantur. Eccles. *Quanto major es, humiliare omnibus, & coram Deo invenies gratiam.*

Bern. in Cant.

Chrys. in epist. ad Heb.

Eccl. 3.

CAP. XXXI.

Gula vitium quantum hominibus obsit, quantumq; detestabile sit, ex multis gutturis naturalibus actionibus, ipsiusque pinguedinis læsionibus facilè perspici potest.

Gulositas & Voracitas assimilatur gutturi.

Primò; quia guttur est cibi & potus in stomachum inductivum: Habet enim guttur duplicem concavitatem, habet unam ad attrahendum aërem, & anhelitum perficiendum, & alium ad cibum recipiendum. Et hæc duplex via quodam operculo, quod epiglotum dicitur, distinguitur. Quod utique se habet in superficie gutturis ad modum vestis ad utrumque foramen gutturis æqualiter se habentis. Sicut igitur guttur est cibi & potus receptivum, & stomachi impletivum, ita homo vorax & gulosus ad hoc principaliter intendit, ut cibum & potum accipiat, & ventrem suum impleat. Unde de tali homine dici consuevit. *Ipse est totus gula.* Psalm. *Sepulchrum patens est guttur eorum*, gl. propter voracitatem: Quia sicut sepulchrum aperitur ad suscipiendum cadavera, ita vorax semper inhiat ad cibaria recipiendum. Psal. 5.

Secundo, quia guttur est delectationis ciborum perceptivum: Est enim delectatio cibi in modico transitu gutturis: propter quod dicit Philosophus, quod quidam multivorax affectabat habere collum gruis, scilicet, ut diutius duraret cibi delectatio ex longo transitu gulæ: Homo enim gulosus in cibo solam delectationē quærit, non necessitatem, vel utilitatem. Et de talibus dicit Apostolus Philip. *Quorum Deus venter est.* Arist. in Ethy. Phil. 3.

Tertio, quia deglutitio cibi vel potus, spiritus, id est aëris, attractionem impedit: Nam cum natura cibum deglutit, foramē anhelitus claudit, & aliud foramē ad recipiendum cibum aperit, cū autem aërē attrahit, foramen sibi penitùs claudit: Nā si de cibo vel potu subintraverit aliquid foramen aëris, via spiritus clauditur, & nisi à natura citius repellatur, animal suffocatur; Nihil enim sic timetur in omnibus passionibus gutturis, sicut amissio ipsius aëris, à quo non potest animal per xx. partem unius horæ sine periculo abstinere. Sicut igitur deglutitio cibi in gutture impedit spiritum, i. aëris attractionē, ita gulositatis delectatio impedit spiritualium consolationum perceptionem. Unde Apostolus dicit, *Animalis homo*, i. gulositas & voluptuositas, *non percipit ea quæ sunt spiritus Dei*; Delicata est enim, (ut dicit Bern.) divina consolatio, & non datur nisi amittentibus alienam. 2. Cor. 2. Bern.

Item

Item gulæ vitium quantum nocivum sit animæ, & corpori, ostendit pinguedo corporis.

Primo quidem, quia pinguedo nimia est pessimorum morborum generativa: Nam (sicut dicit Constan.) pinguia corpora, & nimia adipe plena, sunt pessima, & morbis pessimis præparata, eo quod calor naturalis sæpè in talibus suffocatur, & via spiritus pinguedine clauditur, & sic ad regimen corporis, ut spiritus influat, denegatur. Et addit, quod corpora omnia pinguia, propter humorum superfluam abundantiam, incurrunt sæpè infirmitatē prolixam, & tardissimam curam: Nā pondere pinguedinis pressa, nō se exercitant, non laborant, & sic nec superflua minuuntur, nec congelata pinguedo dissolvitur. Unde calor naturalis suffocatur, & subito mors inducitur, nisi ei citiùs succurratur.

Const.

Secundò, quia pinguedo est actionum animæ, scilicet sensus & intellectus, impeditiva. Unde Hieron. dicit; quod venter pinguis nō gignit sensum tenuem, & ideo abstinentia confert intellectui.

Hieron.

Tertiò, quia est complementi generationis animalis tardativa. Unde dicitur in Aphoris. quod mulier nimis pinguis non concipit, si non marcescit, eo quod pinguedo matricis semitam intercludat.

CAP. XXXII.

Humilitatis virtus, quæ genibus comparatur, quæ bona nobis conferat, quatuor demonstratur exemplis, cui etiam sapientiam fore conjungendam ad Deum ritè placandum, edocetur.

HUmiles assimilantur genibus.

Primo quidem, quia humilitas est mater concordiæ, & hoc significatur in genibus: Quia genua (ut dicit Isido.) sunt conjunctiones femorum & crurum. Unde secundum eum femora extenduntur ab inguinibus usque ad genua. Per femora autem possunt intelligi fœminæ, eo quod in illa parte fœminæ discernuntur à viris, per crura verò, quæ fortiora sunt, possunt intelligi viri, vel per femora intelliguntur superiores, per crura verò inferiores. Nō igitur potest esse concordia, sive inter fœminas & viros, sive inter superiores & subditos, nisi mediante humilitate. Nam per humilitatem superiores inferioribus inclinantur. Et iterum per humilitatem inferiores superioribus obediunt & subduntur, inter superbos vero econtrario semper sunt jurgia. Ubi vero sunt humilitatis genua, ibi pacis & unitatis cōcordia.

Isido.

Secundò, quia humilitas est soror sapientiæ, & hoc etiam signatur in genibus, quæ mira fraternitate oculis conjunguntur: Nam cum quis gignitur, ita formatur, ut genua sursum ad oculos teneantur, quorum conjunctionem foramina oculorum causantur. Et ideo est, quod dum homines genua flectunt, facilius lachrymas fundunt.

Item dum oculi coram judicibus plorant, genua se flectunt. Oculis autem assimilantur sapientes, quia genua oculis conjunguntur. Et quod ibi locantur oculi ubi genua infiguntur, signat, quod *ubi humilitas, ibi sapientia.* Et utrumque est necessarium in compunctione, & ad placandum summum judicem Deum, scilicet sapientia, quæ mentem compungat, & ad flendum moveat, & ex cognitione culpæ, & offensæ, & etiam humilitas, quæ mentem & corpus inclinet ad satisfactionem justitiæ.

Prov. 11.

Tertiò, quia humilitas est opposita superbiæ: Nam genua sunt vocata, eo quod in utero sunt genis opposita, & à genis sunt genua dicta. Per genas autem, quæ sunt in superioribus locatæ, & quæ maxillas continent conterentes, superbi significantur superiora petentes, & alios per violentiam conterentes. Et sunt duæ genæ, id est, duo modi superbiæ, una est de spiritualibus, alia de temporalibus, quibus opponuntur duo genua, id est, duo modi humilitatis. Primus est paupertas spiritus, quæ est, ut homo recognoscat se spiritualibus indigere, & ea à se non habere, alius est temporalium despectus.

Quartò

Quartò quoque, quia humilitas est amica abstinentiæ. Nam per abstinentiam caro humiliatur, sicut Amb. dicit; *Carnis terat superbiam potus cibiq; parcitas.* Et hæc abstinentia signatur in genubus, quæ sunt depauperata à carnositate & pinguedine propter motus cõtinuationem. Nam multum carnosa, & pinguia de facili opilantur, & sic actio virtutis sensibilis impeditur. In quo etiam significatur, quod per abundantiam, & usum delitiarum impeditur & actio virtutis, & continuatio laboris.

Amb. in hym.

CAP. XXXIII.

Peccatores incorrigibiles esse penitus ab honorum societate expellendos, dentium unico manifestatur exemplo.

INfectivi aliorum, & incorrigibiles sunt eradicandi. Cujus exemplum apparet in dolore dentium, quia (secundum Avicen.) dens dolorosus non recipit omnino curam, quia quocunque fomento mitigetur, statim post modicum redit, & lædit etiam alios dentes, propter illud, quod ex ipso transit ad eos, & non invenitur via ad ejus rectificationem, tunc cura ejus est sola eradicatio. Sic cum homo est malus, & non recipit curam, id est, correctionem, quia dato, quod verbo aliquo vel pœna ad modicum cohibeatur, statim tamen redit ad pristinam malitiam, imò etiam alios inficit & trahit, tunc etiam talis per mortem vel expulsionem est omnino eradicandus. Apostolus. *Abscindantur qui vos conturbant.* Et iterum de fornicatore incorrigibili loquens dicit. *Expurgate vetus fermentum.* Unde Hier. dicit. *Secandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis à caulis repellenda, ne totius corporis massa, oves, & pecora ab ea corrumpantur, & putrescant, & intereant.* Aug. In Alexandria una scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressa est, totam urbem ejus flamma populata est.

Avicen. — Gal. 5. — 1. Cor. 5. — Hier. 24. — August.

CAP. XXXIV.

Unico puerorum exemplo, corporis infirmitatem nonnunquam animam ipsam perficere, & à peccatis custodire, confirmatur.

INfirmitas corporalis interdum præservat hominem à peccatis, sicut pueri, quibus in partibus capitis accidunt ulcera, & apostemata, & adest fluxus narium, præservantur ab epilentia (ut dicit Avicẽ.) quia sic purgatur, humiditas cerebri, quæ si non purgaretur, induceret epilentiam. Sic etiam per infirmitatem corporis purgantur & removentur interdum tentationes, & malæ dispositiones mentis, quæ facerent hominem (nisi sic purgaretur) ruere in peccatum. Senec. Infirmitati meæ gratias ago, quæ cogit me non posse, quod non debeo velle. Apostolus. *Virtus in infirmitate perficitur.*

Avicen. — Senec. — 2. Cor. 1.

CAP. XXXV.

Immunditiæ corporalis varietas, & quales in veteri lege reputabantur immundi, eorumq; significatio multiplex clarè definitur.

IMmunditiæ spirituales vitiorum assimilantur immunditiis corporaliũ morborum. Nam in lege veteri reputabantur immundi leprosi, & patientes fluxum sanguinis, & patientes fluxum seminis: cadaver etiam hominis mortui reputabatur immundum, & quicunq; aliqua immunda tangebant, immundi reputabantur. Per immunditiam ergo lepræ significabatur immunditia hæreticæ doctrinæ: tum quia hæretica doctrina cõtagiosa est, sicut & lepra; tum quia nulla falsa doctrina est, quæ vera falsis non admisceat, sicut in superficie corporis leprosi apparet quædam distinctio quarundam macularum ab alia carne integra. Per immũditiam verò mulieris sanguifluæ designatur immunditia idololatriæ, propter immolantium cruorem,

rem. Per immunditiam autem seminiflui significabatur immunditia vanæ locutionis, eo quod semen est verbum Dei. Per immunditiam coitus, & mulieris parientis designabatur immunditia peccati originalis: per immunditiam mulieris menstruatæ designabatur immunditia mentis per voluptates emollitæ: per immunditiam verò cadaveris cujuscunque, signatur immunditia peccati mortalis, quod est mors animæ. Per immunditiam verò contactus rei immundæ, designatur immunditia consensus in peccatum alterius. Unde, & Isa. *Exite de medio eorum, & separamini, & immundum ne tetigeritis.*

CAP. XXXVI.

Accidiosis ac voluptuosis impatientiā, præcipuè aliquid sufferendi, contingere, ex tribus dorsi doloris causis atque exemplis non difficulter cognoscitur.

IMpatientia tolerandi, vel sustinendi onera, & gravia, præcipuè invenitur in accidiosis, & voluptuosis, & opulentis. Cujus exemplum est in dolore dorsi: Nā dolor dorsi, licet possit ex pluribus causari, tamen (secundum Avicen.) causæ ejus præcipuæ sunt tres, quia aliquando accidit propter frigus complexionis, & phlegmatis crudi, aliquando verò propter multitudinem coitus, aliquando verò propter repletionem magnæ venæ, quæ est supra dorsum. Quia igitur dorso feruntur onera, congruè per dolorem dorsi impatientia accipitur incommoda & onerosa sustinendi: Nam cui dorsum dolet, onus sustinere non potest. Sed frigus, quod est hujus doloris causa, refertur ad accidiosos, in quibus refriguit spiritus fervore charitatis expulso. Unde in corporalibus cibis ea quæ acida sunt, communiter frigida sunt. Coitus verò frequentia pertinet ad voluptuosos, quia carnis delectationes sequuntur, plenitudo autem venæ magnæ pertinet ad divites opulentos, qui domus plenas habent temporalibus divitiis. In his ergo est dolor dorsi, id

Avic.

est, impatientia, & impotentia gravia tolerandi, quia accidiosi & pigri non possunt pati laboriosa, propter defectum caloris charitatis, quę facit omnia levia. Voluptuosi non possunt pati pœnosa propter mollitiem carnis, quia est delectabilibus assueta. Sed opulenti divites non possunt pati injuriosa, propter elationem mentis quam facit divitiarum affluentia: Nam divitiæ sicut dicit Philosophus, faciunt homines elatos & contumeliosos.

Arist. in Rhet.

CAP. XXXVII.

Invidiæ malignitas, invidorumq; tristitia unde ortum habeat, per tres ipsorum dentium defectus dolorem causantes, manifestatur.

INvidia assimilatur dolori sive putrefactioni dentium. Unde dicitur, *putredo ossium invidia*: Dolor namque dentium (secundum Avicen.) causatur ex tribus, quia causa dolorem faciens aliquando est in ipsa substantia dentium, quandoque verò in nervo quæ est in radice eorum, quandoque verò in gingiva, ubi etiam quandoque fit apostema, & additio carnis natæ in ea, in qua recipitur materia; quæ omnia sunt doloris dentium causa. In his ergo designatur triplex causa tristitiæ, seu doloris invidorum. Nam aliquando invidet unus alteri de personali bonitate, aliquando verò de honoris dignitate, quandoque verò de lucri vel divitiarum prosperitate. Quando igitur dolor invidi est de persona, tunc est velut dolor dentis radicatus in substantia. Quando vero de dignitate, vel honore, tunc est sicut dolor provenięns ex nervo. Nam quasi radix dentis est virtus probi hominis, cui nervus conjungitur, quia virtutem probi hominis sequitur præmium honoris, unde nervus radicis est honor virtutis, ex quo sequitur dolor dentis, id est, tristitia invidentis. Quasi autem gingivæ quæ dentes circumdant & vestiunt, sunt temporales divitiæ,

Prov. 14.

Avic.

quibus

quibus homines circundantur & fulciuntur, quibus quandoque jungitur apostema, id est, putrefactio invidiæ, quia scilicet præcipuè divitibus ab aliis invidetur: vel tunc apostema nascitur ex gingivis, quando avaritiæ vel superbiæ pestis nascitur ex divitiis, quandoque etiam caro adnascitur, scilicet cum filii generantur, quę omnia sunt dentibus, id est, ipsis invidentibus causæ doloris & tristitiæ. Est enim invidia tristitia in alienis bonis, prout Philosophus dicit.

Arist. 1. Rhet.

CAP. XXXVIII.

Iusti perfectiq; viri quemadmodum in justitia conserventur, à peccatis purgentur, & eorum perfecta compunctio oriatur: pluribus hepatis proprietatibus ac exemplis insigniter explanatur.

IUsti & perfecti viri assimilantur hepati.

Primò quidem, quia hepar est stomachi juvativum. Nam in hepate sunt quædam extremitates, quæ dicuntur fibræ, quæ sunt ut quædam eminentes linguæ, quibus hepar amplectitur stomachum, ei calorem exhibens ad digestionem ciborum; stomachus ergo qui totius corporis communi utilitati deservit, repræsentat nobis ipsam rempublicam, sive commune bonum, quod sancti & justi viri præcipuè amplectuntur, & fovent, sive linguarum consultatione, sive cujuslibet favoris calore. Communia enim propriis justi viri, & non propria communibus anteponunt.

Secundo, quia est puri ab impuro separativum: In hepate enim fit secunda digestio & separatio, & deputatio cibi prima facta est in stomacho. Hepar enim succositatem primæ digestionis per quasdam venas in suam concavitatem trahit, per ebullationem fortioris caloris celebrata digestione, sive deputatione secunda, in massam sanguineam, & quatuor humorum materiam illam convertit; cujus digestionis impuritas emittitur per urinam, quæ initium sumit ab hepate, sed in renibus complementum, ubi substantiam recipit, & colorem. Et inde per poros virides transmittitur ad vesicam. Ex ipsa autem massa sanguinea, quæ est quatuor humorum materia, quod calidum est & humidum, transit in materiam sanguinis, cujus receptaculum sunt venæ, licet (secundum Philosophum) formatio ejus fit à corde. Quod autem calidum est & siccum, transit in materiam choleræ, cujus receptaculum est cistula fellis, quod autem frigidum est & siccum, transit in materiam melancholiæ, cujus receptaculum est cistula splenis. Quod autem frigidum & humidum, transit in materiam phlegmatis, cujus receptaculum proprium est pulmo. Digestio ergo hepatis quæ purum ab impuro secernit, est viri justi compunctio, qua à quotidianis maculis sæpè purificare se satagit, & hæc est secunda digestio sive deputatio. Nam prima est à mortalibus per pœnitentiam, hæc autem secunda est à venialibus per compunctionis justitiam, ex qua quatuor humores proveniunt; quia quatuor compunctionum sunt genera, quibus viri justi mens vehementer afficitur, sicut dicit Gregor. Vel quando consideret ubi fuit, scilicet in peccato, vel quando respicit ubi est, scilicet in mundo, vel quando attendit ubi erit, scilicet in judicio, vel quando pensat ubi non est, scilicet in cœlo. Istis considerationibus viri sancti ad fletum provocantur, & lachrymando & flendo ab omni impuritate purgantur.

Arist. de ani.

Greg. in mor.

Tertio, quia hepar est multarum passionum susceptivum. Nā hepar aliquando patitur ex nimia caloris incensione, quandoque ex pororum nimia apertione, & per consequens caloris evaporatione, & aliquando ex infrigidatione, propter quam homo sæpè hydropisim incurrit, quia nihil est aliud hydropisis, nisi error digestivæ virtutis in concavitate hepatis: hæc ergo cavenda sunt multum justis, & spiritualibus viris. Primò caloris mera incensio, id est, indiscreti fervoris præsumptio. Secundò pororum apertio, id est,

est, sensuum circa exteriora nimia patefactio, & occupatio, vel suarum virtutum ostentatio.

Tertio caloris evacuatio, id est, fervoris spiritus per negligentiam diminutio.

Quarto nimia per accidiam infrigidatio: est etiam summè vitanda superbiæ tumefactio, quæ est hydropisis inflatio. Unde superbienti dicitur. *Quid tumet contra Deum spiritus tuus?* Iob,15.

CAP. XXXIX.

Vnico asseritur epilentiæ exemplo, adolescentium vitia facilius corrigi, quàm virorum.

IUvenum vitia corrigũtur facilius quàm provectorum. Cujus exemplum apparet in epilenticis. Nam epilentia (ut dicit Avicen) accidit infantibus, & pueris ante pubertatem, & post pubertatem etiam accidit adolescentibus. Sed ab infantibus & impuberibus, si in regimine eorum sit rectitudo, removetur, & non remanet. Sed si accidit adolescentibus præcipuè post xxv. annum non removetur, sed remanet usque ad mortem. Similiter vitia morum à junioribus, si benè regantur, facilius removentur, sed si non benè regantur, ita ut adolescant, & crescant in pravis moribus, perseverãt in eis semper. Proverb. *Adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedit ab ea.* Avic. Prov.22.

CAP. XL.

Ex quinque ipsius corporalis exercitij conditionibus, quamplurimusq; ejusdem utilitatibus, quemadmodum pœnitentium labor esse debeat, ut meritum recipiat, nullo labore colligitur.

LAbor pœnitentium assimilatur labori & exercitio corporali, in quo attendenda sunt 5. Primo, ut non sit nimis intensus, vel remissus, sed temperatus. Sic etiam labor exterioris pœnitentiæ non debet esse intensus, ita ut naturam prosternat & corrumpat, neque debet esse remissus, ita ut concupiscentiam & superbiam carnis non vincat, & talis est labor militum Christi, de quo Apost. ait. *Labora sicut bonus miles Christi Iesu.* 2.Tim.2.

Secundo in exercitio corporali est attendenda qualitas, ut non sit nimis velox aut tardum; sic pœnitens non debet esse nimis velox per præsumptionem, ut scilicet statim credat effici summus & perfectus. Unde dicebat Beatus Bern. Nolo repente fieri summus, sed paulatim proficere volo, quia sicut Deo placet verecundia peccatoris, ita sibi displicet imprudentia pœnitentis. Bern.

Item non debet esse tardus per negligentiam, vel dilationem. Apostol. *Sollicitudine non pigri.* Rom.12.

Tertio attendendum est tempus, s. ut maximè fiat ante cibum, ut superfluitates lubricæ in corpore resolutæ, per exercitium expellantur, ne cibus superveniens corrumpatur. Sic etiam purgatio & labor pœnitentiæ debet prævenire cibũ Eucharistiæ, & expellendo superfluitates peccatorum, ne ex cibo sacro superveniente lædatur. Post cibum etiam valet exercitium temperatum, quia calorem augendo cooperatur digestivæ virtuti, sic etiam per cibum Eucharistiæ non est cessandum ab operibus pœnitentiæ, quia cooperantur ad cibi, id est, sacramenti profectum & operationem, calorem charitatis augendo & conservando.

Quarto attendendus est locus, quia aliquis locus exercitii corporalis est aquosus, ut locus piscatorum, & talis locus infrigidat, & humectat. Talis est labor compunctorum, & plorantium; quia infrigidat ardorem carnis, & humectat fletu & lachrymis. Psalm. *Laboravi in gemitu meo.* Aliquis vero locus exercitii est siccus, & nemorosus, ut locus venatorum, & talis ratione discursus calefacit corpora, & desiccat. Talis est labor abstinentium, qui inflammat mentem, & desiccat carnem. Psal.6.

Quinto attendendus est corporalis exercitii sive laboris fructus, de quo ait

Fulg. in Prou. Fulgentius super illud Proverb. *Panem otiosa non comedit.* Honestus, inquit, labor, est humanæ vitæ fida custodia, dormientis naturæ stimulus, sopiti caloris lima, superfluitatis consumptio, vitiorum fuga, morborum mors, languorum medicina, lucrum temporis, juventutis debitum, adolescentiæ disciplina, senectutis gaudium, salutis auxilium, nutrix omnium bonorum, destructrix vitiorum, & otii inimica. Et addit ille: Ergo solus se ab exercitio retrahit, qui fœlicitatis gaudio vult carere. Omnia autem hæc propriissimè competunt labori pœnitentium. Nã pœnitentiæ labor vitam animæ custodit, dormientem, id est, pigritantem pungit, sopitum calorem, id est, tepefactum amorem incendit, superfluitates, id est, excessus affectionum consumit, vitia expellit, morbos tentationum extinguit, languoribus passionum medicina existit, lucrum temporis, id est, meritum parit: hoc debetur juvenibus, ne pigrescant, & adolescentibus ne lasciviant: hic labor portatus est gloriatio senum, & salvatio animarum, hic omnia bona spiritualia nutrit, omnia mala destruit, & tandem etiam talis labor ad æternam fœlicitatem perducit, unde hi sunt labores, de quibus dicitur: *Labor bonorum gloriosus est fructus.* Sap. 3.

CAP. XLI.

Sex labiorum naturalia officia interpretantur, quibus egregiè modum ipsum lepidè loquendi edocemur.

Loqui qualiter debeamus labia ostendunt.

Primò, quia labia sunt dentium custoditiva, ut scilicet ille qui vult loqui, verba sua custodiat ad tempus opportunum, secundum illud: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam.* Hinc est quod David petebat, dicens: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ,* &c. Ostium enim (ut dicit Gregor.) neque semper clauditur, neque aperitur, quia nec est semper loquendum, neque semper tacendum, sed utrumque discretè faciendum. Mal. 2. Gregor.

Secundò temperantia, quia labia sunt duritiei dentium temperativa, & ideo facta sunt mollia, & carnosa. Sic verba prædicantis debent esse talia, ut mollificent vel temperent duritiem peccatoris.

Item quia labia mollia dulciter respondentis, temperant iram furentis, secundum illud: *Responsio mollis frangit iram.* Et iterum. *Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.* Prov. 15. Eccl. 6.

Tertio, quia labia sunt vocis articulatæ formativa. Vox autem articulata, est vox significativa, aliquem sensum exprimens. Et in hoc instruimur, ut loquamur verba pensata, non autem verba otiosa, & insensata vel stulta.

Quarto, quia labia sunt aëris frigidi vel calidi interceptiva: Nam aëri frigido vel calido se opponunt, & ipsum retinendo deputatum interioribus reddunt. In quo instruimur, quod verba inflammantia ad iram, vel inducentia frigus malitiæ, qua homo retrahitur à bonis, si audiamus, non debemus referre, sed potius nos opponere, & si referre oporteat, puriora ea & placabilia reportare.

Quinto, quia labia sunt virtutis interpretativa propria organa, & talia sunt labia doctorum & expositorum, qui sacras scripturas interpretantur, & exponunt, sicut de ipso Domino dicitur. *Qui interpretabatur iis in omnibus scripturas.* Luc. 24.

Sexto, quia labia sunt passionum animæ, scilicet odii, amicitiæ, doloris, & tristitiæ expressiva. Unde dicitur, quod tremor labiorum in phrenesi, in morbis acutis mortem prætendit. Talia autem sunt labia confitentium, & exprimentium morbos vitiorum, & passiones malas animæ suæ. Unde qui est in acutis morbis, scilicet in gravibus peccatis, & tremunt ei labia, id est, ex timore aliquo, vel verecundia confiteri omittit, incurrit mortem æternam. Proverb. *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.* Prov. 28.

CAP.

CAP. XLII.

Ex quamplurimis ipsius ventris nominibus ac dispositionibus, quibus memoria comparatur, qua via pariter ipsamet memoria adjuvetur, exprimitur.

MEmoria assimilatur ventri.

Primo, ratione receptionis: Est enim venter nutrimenti totius corporis receptaculum. Unde secundum Isid. venter dicitur, quia venit per eum cibus ad totum corpus. Sic cibus spiritualis notitiæ, qua spiritus nutritur, in receptaculo memoriæ reponitur, & locatur. Unde & dispositio memoriæ debet esse ut dispositio ventris, quæ est rotunda propter liberiorem ciborum collationem, & ob longa propter ipsius cum superioribus conjunctionem, & diversis panniculis circumdata propter interiorum conservationem. Sic memoria tunc est bene disposita cum est rotunda, id est, larga per capacitatem & longa per diuturnitatem, & diversis panniculis, id est, diversis adminiculis fulta per studiositatem. Sunt enim quatuor (secundum Philosophum) quæ juvant hominem ad benè memorandum.

Isid. li. ety.

Primum est, ut illa, quorum benè vult recordari, aliquo ordine disponat: secundum est, ut circa ea affectum adhibeat; tertium est, ut ea ad aliquas similitudines non omnino consuetas reducat: quartum est, ut illa per frequentem meditationem repetat.

Secundò ratione purgationis: Nam venter vocatur alvus, sicut dicit Isido. quia cibum recipit, & purgari consuevit. Sic homo, & cibum spiritualis doctrinæ suscipit in memoria, & se etiam purgare debet: & ista purgatio peccati ex memoria nascitur, quia dolor contritionis, quo anima purgatur dum compungitur, ex peccati recordatione concipitur. Apo. *Memor esto unde excideris, & age pœnitentiam.*

Isid.

Apoc. 2.

Tertiò ratione conceptionis: Nam venter mulieris vocatur uterus, eo quod fœtu impleatur, sed sicut ex utero concipitur fœtus carnis, ita ex memoria, id est, ex specie memoria servata, concipitur verbum mentis, quod est quasi quædam proles ipsius. Psalm. *Ex utero ante luciferum genui te.*

Psal. 109.

CAP. XLIII.

Quatuor humani pectoris naturales proprietates, quæ principem locum tenent hoc in loco apponuntur, quibus mediantibus cum corporis compositione phlegmaticque natura, quo pacto mens humana sit regulanda ac constituenda, erudimur.

MEns hominis assimilatur pectori.

Primò quidem, quia pectus est duabus concavitatibus distinctum: Sunt enim duæ concavitates in pectore, quibusdam inter se pelliculis separatæ: & fuit necessaria hic divisio pectoris, ut si flatus in una parte aliquo casu impediretur, in parte alia servaretur, ne anhelitu intercluso animal moreretur. Duæ ergo concavitates pectoris sunt duæ vires mentis, scilicet intellectus & affectus, sive voluntas. Ea utraq; necessaria est menti ad conservationem spiritus, id est, vitæ spiritualis, scilicet intellectus, qui vivificat per fidem, Psal. *Intellectum da mihi ut vivam.* Et affectus qui vivificat per dilectionem, Joan. *Qui non diligit, manet in morte.*

Ps. 144.

1. Ioan. 3.

Secundò, quia pectus est mammillarum fundamentum. Nullum autem animal habet mammillas in pectore præter hominem, & elephantem, ut dicit Philosophus. Quasi autem duæ mammillæ quibus mens humana propinat exterius lac sapidæ doctrinæ, sunt sapientia & eloquentia, & ambæ habent fundamentum in mente, vel duæ mammillæ, quæ debent inhærere pectori lactantis, id est, menti doctoris, est peritia duorum testamentorum, scilicet legis & Evangelij. Cant. *Duo ubera tua, sicut duo hinnuli.*

Arist. de ani.

Tertiò, quia pectus est quandoque multis passionibus subjectum, & passiones pe-

ctoris

ctoris omnes sunt periculosæ multum propter cordis vicinitatem, sive patiatur constrictionem, sive humoris consumptionem, sive nimiam humorum repletionem, sive vocis raucedinem, sive apostemationem, sive suffocationem. Pectus ergo, quod cor in se continet, & Deum in corde habet, omni diligentia est servandum, ne patiatur constrictionem avaritiæ, neque humoris consumptionem, propter defectum eleemosynæ, neque humorum repletionem, propter congregationem pecuniæ, nec vocis raucedinem, per per omissionem laudis divinæ, neque apostemationem, per tumorem superbiæ, neque suffocationem, per desperationem veniæ. Istis enim modis patitur pectus corporaliter, & similiter spiritualiter. Propter quod cum pro peccatis *mea culpa* dicitur, præcipuè pectus percutitur, ratione cordis quod in ipso continetur.

Quartò, quia pectus congruè est figuratum, est enim pectus latum, & aliquantulum in medio elevatum, & ipsa elevatio animositatis & virtutis est signum. Aves (ut dicit Philosophus) habent pectus acutum ad aërem dividendum, & maximè, quæ sunt ad prædandum, unde acuitas pectoris in avibus est signum generositatis. Qui ergo habent pectus amplum, ad Deum amandum, & proximum amplectendum, & acutum ad omne malum, quod occurrerit, repellendum, summæ generositatis deferunt secum signum.

Arist. 2. de ani.

Item mentis constitutio moralis debet esse similis constitutioni corporis naturalis: Nam corpus humanum ex quatuor elementis componitur, & ex quatuor humoribus constituitur. Quatuor elementa sunt, ignis, aër, aqua & terra. Similiter mens humana debet habere sua elementa, scilicet pro igne prudentiæ claritatem, pro aëre temperantiæ mediocritatem, pro aqua justitiæ puritatem, pro terra fortitudinis stabilitatem. Vel sicut aliqui dicunt, utitur mens humana pro igne intellectus subtilitate, pro aëre conscientiæ puritate, pro aqua ingenii mobilitate, pro terra animi stabilitate. Habet etiam mens humana suos quatuor humores: quia pro sanguine utitur dulcedine, pro cholere rubea, amaritudine, pro cholera nigra, contristatione, pro phlegmate, mētis compositione: Dicunt enim Physici sanguineos esse dulces, cholericos esse amaros, melancholicos tristes, phlegmaticos corpore compositos, ut sit dulcedo in contemplatione, amaritudo de peccati recordatione, tristitia de perpetratione, compositio in emendatione.

Item mentis compositio assimilatur phlegmati.

Primò ratione residentiæ radicalis: quia phlegma debet habere sedem in pulmone, per quem signatur discretio: quia sicut pulmo aërem attrahit & mittit, ita discretio, quod bonum est retinet, & quod malum expellit. In pulmone ergo est sedes phlegmatis, quia compositio mentis beneficio juvatur discretionis.

Secundò, ratione proprietatis naturalis, quia phlegma est naturæ frigidæ & humidæ. Compositio igitur mentis requirit frigus, quo refrigeretur ab æstu vitiorum, & humorem compunctionis, quo mundetur à sorde peccatorum.

Tertio, ratione efficaciæ animalis, quia ex complexione phlegmatica sunt homines tardi, obliviosi, somnolenti: tardi ad operandum multum, obliviosi ad affectum temporalium, & somnolenti per contemplationis transitum, Psa. *in pace in idipsum dormiam & requiescam.* *Psal. 4.*

CAP. XLIV.

Morum ac motuum exteriorum corporū ordinatio, nec non superciliorum dispositio, eorumq; congrua seu incongrua forma, bonam vel pravam interiorem dispositionem repræsentat.

MOdestia sive moderatio, & compositio morum, & motuum exteriorum corporis, assimilantur superciliis.

Primò, quia supercilia data sunt ad oculorum

culorum tuitionem. Unde & pilorum multitudine sunt vestita ut sint oculis munimenta, ad repellendum humorem à capite defluentem. Sunt ergo supercilia oculorum munimenta ne quid nocivum eis ab extra eveniat, ut Isid. dicit. Sic modestia & compositio extremorum sensuum, & membrorum valet ad custodiam mentium: quia frequenter ex sensuum dissolutione subintrant cogitationes malæ. Hierem. *Intravit mors per fenestras nostras, ingressa est domus nostras.*

Isid.

Hier. 9.

Secundò, quia supercilia sunt ad decorem: quia nullus sine eorum præsentia decoratur. Sic modestia & compositio morum reddunt hominem in aliorum conspectu decorum & gratiosum: unde Ambros. dicit, quod in modestia consistit pulchritudo vivendi, & ornatus ad omnem actionem accommodatus.

Ambr. de offi.

Tertiò, quia supercilia sunt ad repræsentationem: Habent enim quandam vim latentem passionem animæ indicantem: ut dicit Aristot. quod cum fuerint supercilia recta, sicut lineæ, prætendunt fœmineam mollitiem, vel animi levitatem: si vero fuerint demissa, & nimis pressa, signant invidum, si vero fuerint elevata, & in pilis pressa, animositatem prætendunt, depauperata verò à pilis & oblonga, timiditatem; si autem fuerint spissa, & pili longi, excessum caloris importat: si autem fuerint multæ carnis, & paucæ pilositatis, sensum durum significant & obtusum, in membris principalibus dominantem; si vero pilis fuerint spoliata, significant sanguinis corruptionem, ut in leprosis, aut naturalis humoris consumptionem, ut in ethicis, & similibus, aut meatuum oppilationem, ut in castratis. Sicut igitur dispositio superciliorum congrua, vel incongrua repræsentat bonam vel malam dispositionem interiorem, sic compositio, seu modestia, vel inordinatio, & dissolutio exteriorum motuum sive morum, repræsentat bonam vel malam dispositionem interiorem, vel dissolutionem, & inordinationem mentis. Unde Eccl. *Amictus corporis, & risus dentium, incessus hominis, enunciant de illo sive bonus sive malus sit.*

Arist. de anim.

Eccl. 19.

CAP. XLV.

Tres somni proprietates annotantur, quæ profectò aliqualem cum sanctorum morte similitudinem habere videntur.

Mors sanctorum assimilatur somno propter tria.

Primò, propter quietis suavitatem: quia nullorum laborum dormiens meminit, sed tunc dulciter requiescit. Et sic sancti per somnum mortis, requiem à laboribus capiunt, secundum illud Apoc. *Beati mortui qui in Domino moriuntur: amodo jam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis.* Et ad æternæ pacis dulcedinem perveniunt, secundum illud Psalm. *In pace in idipsum dormiam & requiescam.*

Apoc. 14.

Psal. 4.

Secundo, propter dormientis firmitatem: quia dum homo dormit, nullius adversarii potentiam pertimescit. Sic sancti per somnum mortis de omnium adversantium manibus eripiuntur, & æternæ securitatis fiducia perfruuntur; unde Dominus dicebat. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, & post hoc non habent amplius quid faciant.* Sic igitur in hoc conveniunt mors, & somnus, quia uterque securitatem tribuit; sed in hoc differunt, quia securitas somni est ex insensibilitate, sed securitas mortis est ex libertate, de qua Psal. *Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Joan. *Si dormit, salvus erit.*

Mat. 10.

Psal. 123.

Ioan. 11.

Tertio, propter figuræ dormientis mutabilitatem, quia exterius videtur mortuus, qui maximè interius vivit, & sic sancti cum mortui secundum carnem sunt, veram vitam vivunt. Psalm. *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, &c.*

Psal. 126.

CAP.

CAP. XLVI.

Quemadmodum superioribus sit jugiter parendum, id nobis hominis crura tribus similitudinibus patefiunt.

OBedientes debent assimilari cruribus propter tria.

Primò quidem debent obedire velociter, & hoc significant crura, quæ à currendo sunt dicta, quia per ea currimus, & gressum sancimus, ut significetur, obediendi velocitas. Psalm. *Velociter currit sermo ejus*: tunc enim sermo imperatus currit velociter, quando ab obediente impletur celeriter. Bernar. Verus obediens non procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, ut mandatum peragat imperantis.

Ps. 147.

Bern. in lib. de pra.

Secundò, quia debent obedire fortiter, scilicet ne retrahantur ex operis difficultate: & hanc fortitudinem significant crura, quia habent ossa fortia, & etiam sunt nervosa, ut ad motum sint habiliora. Sic obedientes debent esse ossei, id est, fortes ad exequendum, & tolerandum gravia, & nervosi, id est, durabiles ad continuandum difficilia. Bern. in ipsa obedientiæ via, cui fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, ut accipias interdum nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen videntur, hæc si molestè cœperis sustinere, si dijudicare prælatum, si murmurare in corde, si etiam exterius impleas quod jubetur, non est virtus patientiæ, sed velamen malitiæ.

Bern. in serm.

Tertiò, debent obedire dulciter, quod significant crura, quorum ossa medulla sunt plena, ut medullæ humectatione ossium siccitas irrigetur. Hæc ergo medulla est interior devotio, qua irrigati interius veri obedientes, omnia dulciter & sine murmure exequuntur, quia non obediunt timore, sed amore. Greg. Obedientia non servili metu, sed charitatis affectu servanda est, non timore pœnæ, sed amore justitiæ.

Greg. in 12. mor.

CAP. XLVII.

Quatuor ad occasiones peccatorum tollendas necessaria maximoperè existere, per nonnulla ipsius umbilici exempla declaratur.

OCcasiones peccandi assimilantur umbilico propter tria.

Primò, propter nutritionem: Nam (sicut dicit Grego.) umbilicus est, quo fœtus in utero alitur, sicut arbores per radices terræ humore nutriuntur. Unde umbilicus (secundum Constant.) ex venis & nervis, & arteriis compositus est, quo mediante ipse fœtus sanguinem subtilem sibi attrahit & sugit, & per has arterias spiritum recipit. Sic etiam fœtus peccati interius in mala voluntate conceptus, per actiones exteriores nutritur & augetur, & fovetur. *Non est præcisus umbilicus tuus.*

Const.

Eze. 16.

Secundo, propter situationem, quia in umbilico sita sunt genitalia mulierum, sicut in lumbis genitalia virorum, secundum illud. *Virtus in lumbis ejus, & fortitudo illius in umbilico ventris ejus.* In hoc significatur, quod mulieres sunt viris occasio peccandi & luxuriandi.

Iob. 4.

Tertio, propter præcisionem, quia consuetudo est mulierum præcidere infantibus umbilicum. Sed nota, quod umbilicus (ut dicit Constan.) rumpitur juxta matricem dum fœtus egreditur, & cum fœtu exit, quod obstetrices ligant quatuor digitorum longitudine, & ex hac ligatura fiunt rotunditates umbilici, postea præcidunt eum. Sicut ergo umbilicus stringitur & rumpitur, & præciditur, sic peccatorum occasiones sunt stringendæ, rumpendæ, præcidendæ. Occasiones enim peccatorum quandoque sunt importunæ, & tunc sunt per violentiam rumpendæ, quandoq; vero sunt opportunæ, & quasi necessariæ, & tunc sunt per temperantiam restringendæ, quandoque vero sunt superfluæ, & omnino noxiæ, & tunc sunt penitus præcidendæ. Dicit autem

Const.

Hieron. Eze.16. Item Hieron. quod necesse est infantibus primo ortis umbilicum præcidi.

Deinde ad abluendum sanguinem aqua lavari.

Tertio, humorem eorum Sole siccari.

Quarto, tenera corpora pannis stringi, ne membra fluxibilia delaxentur. Sic ab homine per pœnitentiam noviter generato, primo præcidendus est umbilicus, id est, auferenda omnis occasio peccandi, deinde lavari eum oportet aqua lachrymarum: tertio sole, id est, fervore spiritus & amoris desiccandus est humor noxius, id est, fluxibilitas, & habilitas ad peccandum.

Quarto, restringendus est ligatura abstinentiæ, & continentiæ salutaris.

CAP. XLVIII.

Manuum compositio, ornamenta, ac officium, digitorumq; significatio, ac omnium partium declaratio, atq; pulsus similitudines tres erudite apponuntur: quibus singulis humana opera, virtutes principales hominibus expedientes, multis adaptantur exemplis.

Opera humana assimilantur manibus propter quatuor.

Primo, propter numerum: Sunt enim duæ manus, scilicet dextra, quæ signat opus bonum, & sinistra, quæ signat opus malum. Matth. *Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua*: ut scilicet sit opus purè bonum, cui nihil admisceatur mali. Pertinet ergo ad dextram operari liberaliter, quia dextra à dando est dicta. (Matt.5.)

Item concorditer, quia ipsa signum pacis datur.

Item fideliter & salubriter, quia ipsa fidei & salutis testis adhibetur; unde in veteri testamento habetur, quod petebant dextras sibi dari; & Apostolus: *Dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis.* (Gal.2.)

Item operari ferventer: est enim manus dextra fortioris caloris, & majoris siccitatis, quam sinistra, & ideo ad operandum est habilior quam sinistra. Mala autem operatio non est facienda, sed potius dimittenda. Unde sinistra à sinendo, vel sine dextra dicitur, quia scilicet opus malum est quod debita rectitudine caret, quæ in dextra signatur. Posset enim utraque manus accipi in bonum: Nam quia manus dicitur quasi munus, ideo duplex manus duplicis muneris signat dationem. Est enim munus spirituale, cujus datio refertur ad dextram, temporale, cujus datio refertur ad sinistram. Habet igitur homo dextram, id est, spiritualem gratiam ad porrigendum eleemosynas spirituales, & sinistram, id est, potentiam & virtutem ad porrigẽdas temporales. Proverb. *Longitudo dierum in dextera ejus, & in sinistra illius divitiæ & gloria*: Quanquam enim eleemosyna spiritualis manu non porrigatur, ad dextram tamen refertur, & corporalis ad sinistram, quia spiritualis eleemosyna est potior corporali. Nam illa, scilicet corporalis, sustentat corpus moriturum, sed spiritualis animam in æternum victuram. Unde signanter dixit Salomon: *Longitudo dierum in dextra*; quia scilicet eleemosyna spiritualis animæ subvenit, quæ nunquam esse desinit. Unde potior est corporali, sicut dextera manus potior est sinistra. Posset etiam dici, quod dextram manum habet, qui bene operatur in prosperitate, sinistram vero, qui operatur benè in adversitate. Quidam autem sunt ambidextri, sicut dicitur de Gabaonitis, quod erant ita sinistrâ ut dextrâ præliantes. Et istis assimilantur quidam, qui tam in adversitate, quam in prosperitate fortiter operantur. (Prov.3. Iud.20.)

Secundò, propter motum: Nam manus vocantur, quia aperiuntur & clauduntur, sed extensa manus vocatur palma, & dicitur per similitudinem palmæ ab expensis ramis, id est, digitis; clausa verò manus vocatur pugnus, dicitur & pugnus à pugillo. In hoc ergo docet nos manus aliquando esse dandum, quod significat nobis manus extensio, & aliquãdo tenendum, sive accipiendum, quod significat nobis clausio. Unde dicitur Eccles.

Eccl. 4. cles. *Non sit manus tua porrecta ad accipiendum, & ad dandum collecta.*

Tertio, propter munimentum. Est enim manus quinque digitis munita, in quibus quinque virtutes designantur, quę necessariæ sunt homini, ut opera ejus sint perfecta: Nam primus digitus qui grossior est, vocatur pollex, eo quod inter cæteros virtute plus polleat. Unde in hoc digito designatur justitia, quæ inter alias omnes virtutes morales plus pollet. Unde dicit Philosophus, quod justitia est præclarissima virtutum, & nec Lucifer, nec Hesperus est ita clarus. Et ideo etiam Avicenna dicit, quod iste digitus, scilicet pollex, est justitia omnium digitorum, quia scilicet omnes alii digiti cum eo applicantur, & ad quandam æqualitatem reducuntur. Unde illæ manus pollicem habent, quæ justa operantur. Ideo iste digitus, & quilibet alius componitur ex tribus ossibus (ut dicit Constant.) in quibus designatur triplex justitiæ modus: Nam est justitia distributiva, commutativa & vindicativa. Ad primam pertinet, quod dicitur: *Unicuique secundum propriam virtutem largitus est.* Ad secundum, quod dicitur: *Ite vos in vineam meam, & quod justum fuerit, dabo vobis.* Ad tertiam pertinet illud: *Dentem pro dente, oculum pro oculo.*

Arist. 2. Ethi. Avic. 3. li. med. Const. Matt. 20.

Secundus digitus vocatur index, quia per ipsum res indicamus, & demonstramus, & hoc pertinet ad prudentiam, quæ nobis, quæ agenda sunt, demonstrat, & ordinat. Et hic etiam ex tribus ossibus est, quia ad prudentiam tria pertinent, scilicet memoria respectu præteritorum, intelligentia respectu præsentium, & prudentia respectu futurorum.

Tertius digitus, qui est medius, dicitur impudicus, ex eo, quod dum manus aliquid turpe tangit, hic digitus, cùm sit major cæteris, prius attingit. Hic ergo digitus signat temperantiam, quæ impudicitiam & voluptatem carnis tangit, reprimendo & moderando, & hic etiam ex tribus est ossibus: quia temperantiæ triplex est modus: Est enim una pars temperantiæ circa cibum, scilicet abstinentia: alia circa potum, scilicet sobrietas: tertia circa coitum, scilicet continentia, sive castitas.

Quartus digitus vocatur annularis, quia in ipso annulus defertur. Sicut autē annulus in digito est fortitudo in opere, quæ necessaria est, præcipuè in continuando & perseverando: Est enim annulus sicut corona digiti, quia sola perseverantia coronatur. Et nota, quod digiti habent hoc proprium, quod grossiores sunt ante cibum quàm post. Unde annulus, qui vix ante cibum de digito trahitur, facilè post cibum egreditur, sicut dicitur super Aphoris. Sicut ergo digitus jejunus fortius tenet annulum quam refectus. Ita homo abstinens, & sobrius, fortior est ad perseverandum in bono, quam gulosus & delitiosus. Hic etiam digitus est ex tribus ossibus; quia triplex est necessaria hujusmodi fortitudo, scilicet in aggrediendo, quod pertinet ad fiduciam: in substinendo, quod pertinet ad patientiam: in consummando, quod pertinet ad perseverantiam.

Quintus digitus auricularis dicitur, quod cum eo aures scalpim⁹, & hoc signat obedientiam, quia scriptum est: *In auditu auris obedivit mihi.* Et hic etiam est ex tribus ossibus, quia obedientia est homini tripliciter necessaria.

Primo, respectu Dei, scilicet, ut homo obediat divinæ voluntati.

Secundo, respectu proximi, scilicet, ut obediat superiori potenti.

Tertio, ut obediat propriæ rationi, scilicet ut sit caro spiritui subjecta.

Quarto humana opera assimilantur manibus propter ornamentum, scilicet unguium: unguis enim in fine digiti charitatem signat, quæ est finis præcepti. Unde sicut sunt decem digiti manuum, ita sunt decem præcepta decalogi. Sicut ergo sunt ungues ornamenta digitorum, ita charitatis præcepta sunt ornamenta operum humanorum. Sed notandum, quod ungues in quibusdam animalibus sunt in decoris ornamentum & juvamentum, sicut in hominibus. In quibusdam vero sunt ad defensionis munimentum, sicut in leone,

leone & huiusmodi. In aliquib. vero sunt calciamentum, ut in equo, & mulo, & consimilibus, quæ omnia competunt charitati, quia ipsa est, quæ exornat, juvat, defendit, & calciat etiam pedes affectionum, ne lapidis offensioni allidantur.

Item operatio hominis assimilatur pulsui propter tria.

Primò, quia pulsus à corde oritur: Est enim pulsus cordis, & arteriarum motus, secundum dilationem & constrictionem: Cùm enim cor continuo motu, à centro usque ad circumferentiam, ut sanguinis, & caloris, & impulsu vitalis spiritus moveatur, ex tali motu usque ad suas extremitates dilatatur. Quandoque verò è converso, ab extremitatibus ad centrum movetur & stringitur. Cordis igitur dilatatio ad frigidum aërem attrahendum, & constrictio ad fumosum aërem expellendum, sunt causa pulsus. Sic ergo pulsus è corde incipit, & per arterias ad extremitates corporis se diffundit, unde statum corporis ostendit. Eodem modo operatio hominis bona, vel mala, à corde, id est, à mente procedit, cuius dispositio bona, vel mala à mente, per arterias & venas, id est, per affectiones & cogitationes, ad exteriores se diffundit per locutiones & actiones Matt. *De corde exeunt cogitationes malæ*, &c. & Luc. *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum.*

Matt. 15. Luc. 6.

Secundo, quia pulsus à medicis tangitur: Ad hoc enim pulsus necessarius, ut per eum dispositio spiritualis virtutis intelligatur, & eius operatio cognoscatur. Sic etiam per operationes bonas, vel malas cognoscitur bona, vel mala dispositio spiritus interioris, Matt. *A fructibus eorum cognoscetis eos*

Mat. 7.

Tertiò, quia præcipuè in brachiis pulsus quæritur. Nam in quibusdam partibus non posset plenè discerni, propter venarum elongationem à corde, in quibusdam propter cordis regentis occultationem, in quibusdam verò propter ossium constrictionem, & ideo sapientes ad cognoscendum pulsum arterias brachii elegerunt. Nam hoc fuit facilius, quia brachia arterias non occultant. Et utilius, quia illæ arteriæ magis cordi appropinquant: & honestius, quia nec ægro, nec medico verecundiam generant: Indecens enim esset plura membra corporis denudare. Sicut ergo brachia sunt instrumenta pulsus, sic etiam nos brachiis & manibus operamur, sed talia debent esse opera nostra, quod congruant honestati, utilitati, & facilitati, & tunc faciliter benè operamur, quando ex amore operamur, quia amor (secundum Augustinum) omnia facit facilia.

Aug.

CAPUT XLIX.

Deo semper gratias à nobis fore agendas, orationibusque jugiter insistendum, ac modus orandi, ipsiusque rationis utilitas, quatuor anhelitus exprimitur similitudinibus.

ORatio cum gratiarum actione habet similitudinem cum anhelitu.

Primò, quia in anhelitu est motus vicarius. Nam per anhelitum aër attrahitur, sed attractus postmodum emittitur, & sic vicario motu aër recipitur & redditur. Similiter ergo debet homo gratiam, quam recipit à Deo reddere, eidem gratiam agendo. Paralipom. *Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Sed attende, quod anhelando plus de spiritu attrahitur, quàm foras emittatur, quia pars non parva in nutrimentum transit spiritus vitalis. Similiter plus à Deo gratiis & beneficiis recipimus, quàm reddere possumus.

Secundo, quia anhelitus est corpori multipliciter proficuus. Est enim anhelitus aëris attractivus, quia scilicet per orationes devotas, & gratiarum actiones attrahitur Spiritus sancti gratia. Unde quanto quis plus orationi, & gratiarum actioni insistit, tanto sibi divina gratia plus multiplicatur & crescit. Augmentum beneficii est beneficii eiusdem memoria, & continua gratiarum actio. Unde etiam Gregorius dicit, quod non est dignus dandis, qui non agit gratias de datis.

Greg.

Item anhelitus est cordis, & innati caloris refrigerativus: Innatus enim est homini carnalis concupiscentiæ calor, quem sicut ex parte carnis reprimit jejunium, ita ex parte mentis refrigerat oratio. Et ideo Dominus dixit, quod *hoc genus dæmoniorum*, scilicet carnaliter tentantium, *non ejicitur, nisi in oratione & jejunio*.

Item anhelitus est fumosi vaporis purgativus. Fumosus autem vapor sursum tendens, est superbia, quam oratio purgat, quia mentem humiliat (ut dicit Hieronymus) vel vapor fumosus est quælibet suggestio, sive cogitatio prava, quàm etiam oratio devota purgat, & expellit. Isid. Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit.

Hiero.

Item anhelitus est spiritus animalis nutritivus, quia sanctis orationibus nutritur, & vegetatur spiritus. Unde Aug. dicit, Oratio refectio est jejunorum, duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, jejunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & jejunium sine oratione non potest perfectè animam nutrire.

Aug. in ser.

Item anhelitus est status membrorum spiritualium ostensivus, sic etiam per assiduitatem, & delectationem orationis ostenditur, quod homo sit verè spiritualis, quia sicut avis sæpè exurgit ad volatum, ita spiritualis homo sæpè ad orandum. Unde legitur de B. Martino, quod nunquam ulla hora, momentumque præteriit, quo non aut orationi, aut lectioni insisteret, inter legendum tamen & operandum, nunquam animum ab oratione laxabat: Nam ut fabris ferrariis moris est, quod inter operandum pro quodam laboris levamine incude feriant, ita Martinus dum aliquid ageret, semper orabat.

Tertio, quia anhelitus quandoque est diminutus, & quando anhelitus est parvus & frigidus in peracutis febribus, signum est mortis, eo quod significet extinctionem caloris naturalis, & defectum virtutis. In acutis ergo febribus, id est, in fortibus tentationibus, si anhelitus sit parvus, & modicus, id est, si parum cum frigido corde oretur, timendus est casus mortis, id est, mortalis peccati, ex eo quod prætendat extinctionem charitatis. Unde Dominus dicebat: *Orate, ut non intretis in tentationem*.

Quarto quoque, quia anhelitus quandoque est corruptus, & fœtidus, quod accidit ex interiorum membrorum corruptione, sicut in leprosis, quorum anhelitus est fœtidus & corruptus, & aliorum infectivus. Nam inficit aërem vicinum sibi, sicut sibilus basilisci, qui aves supra volantes occidit. Sic ex mala dispositione, & corruptione animæ interioris, oratio, vel gratiarum actio aliquando est execrabilis, sicut fuit oratio & gratiarum actio Pharisæi dicentis: *Gratias tibi ago Domine, quia non sum sicut cæteri hominum*, &c. Hæc enim erat corrupta per superbiam, fœtida, per jactantiam, & læsiva aliorum per infamiam, quia alios infamabat, dicens: *Adulteri raptores*, &c. Et etiam vicinum publicanum percutiebat dicens: *Velut etiam hic Publicanus*.

CAPUT L.

Otium magnopere esse fugiendum, idque quantum hominibus obsit, & corporis recreatio ac quies quo pacto sit agenda ut prosit, aliquibus naturalibus rationibus edocetur.

OTiositas & recreatio hoc facit animæ, quod quies facit corpori: Nam quies corporis, aut est nimia, aut nimis pauca, aut sufficiens & temperata. Si sit quies nimia, est multorum humorum generativa & conservativa, & multiplicativa, & tandem corruptionis inductiva. Unde etiam aquæ, quæ nimis quiescunt, putrescunt. Similiter quoque otiositas & recreatio, si est superflua, generat, & conservat, & multiplicat humores, id est, malas affectiones, & cogitationes. Eccl. *Multam malitiam docuit otiositas*. Unde tandem facit animam in corruptiones ruere peccati. Bern. Hæc otiositas mater est

Bern. in sermo.

est nugatum, noverca virtutum: Ipsa enim est, quæ virum fortem fortissimè præcipitat in reatum. Facit enim suffocare virtutem, nutrire superbiam, & viam construere ad gehennam. Si autem quies corporis fuerit nimis pauca, naturam laxat, non recreat, debilitatem non reparat, & consumptionem deperditi non restaurat. Similiter si nullam, vel nimis modicam recreationem, vel quietē quis animo suo tribuat, anima tedio lassatur, debilitas, i. tepiditas mentis nō reparatur, quod per negligentiam est deperditum non suppletur: quia lassatus animus accidiosior & pigrior, quàm ante esset, efficitur. Si autem quies corporis fuerit temperata, calorem naturalem confortat, sensus reparat, digestionem emendat, & corpus mediocriter purgat. Sic moderata recreatio, seu quies animi calorem charitatis confortat, sensus, id est, considerationes sensatas reparat, digestionem, id est, spiritualis cibi & doctrinæ operationem roborat, & modificat, & animam ab accidia & tædio purgat. Et ideò Seneca dicit: Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo quietem dato.

Sen. in ep.

Item otiositas & voluptas sunt causa doloris, & dissipationis animæ & corporis. Cuius exemplum est: quia secundum Avicen. quies corporis, & tranquillitas, & dimissio exercitii, coitus plurimus, & præcipuè cultus super repletionem cibi, frequentia ebrietatis, & præcipuè vinum plurimum in jeiunio ante cibum, quod maximè lædit nervos, sunt præcipua causa doloris juncturarum, & podagræ, & cyathicæ. Quies ergo spiritualiter refertur ad somnolentiam, tranquillitas ad pigritiam, dimissio exercitii ad imperseverantiam, coitus ad luxuriam, repletio verò & ebrietas ad gulam. Hæc ergo sunt illa vitia, quæ primo lædunt animæ juncturas: sunt enim in anima vis irascibilis, & concupiscibilis, & etiam rationalis, quas oportet esse in anima invicem coniunctas per participationem & colligantiam rationis, quod est, quando passiones irascibilis & concupiscibilis à ratione ordinantur. Et ideo vocantur à Philosopho irascibilis & concupiscibilis, virtutes rationales: sed has virtutes lædunt, & distinguūt vitia supra dicta: quia per otiositatem & quietem hebetantur passiones irascibiles, sed per gulam & luxuriam distemperantur passiones concupiscibiles, & sic solvitur colligatio & junctura rationis. Vel per læsionem juncturarum intellige læsionem omniū virtutum, quia omnes virtutes (secundum Philos.) sunt invicem connexæ & coniunctæ. Sed tamen prædicta vitia earum juncturas dissolvunt: quia per otium & somnolentiam, & imperseverantiam tolluntur & separantur virtutum actus, sed per gulam, & luxuriam eradicantur etiam virtutum habitus. Unde dicitur de luxuria, quod *ignis est usque ad consumptionem devorans, & omnia eradicans geniminia.*

Avic.

Item hæc vitia inducunt podagram, quæ est læsio & vastatio pedum: quia scilicet lædunt & dissipant bonas animæ affectiones, Sunt enim affectiones animæ quidam spirituales pedes, quibus anima movetur, & vadit ad ea quæ diligit.

Item cyathicam, quæ lædit anchas, quibus scilicet fit sessio corporis: quia scilicet huiusmodi vitia etiam impediunt animæ quietem & stabilitatem, & ita prædicta vitia disjungunt virtutum colligationem, extinguunt animæ affectionem, & auferunt animæ quietationem.

CAPUT LI.

Virtutis patientia bona quæ & quanta sint, per splenis tres naturales effectus paucis, sed claris exemplis aperitur.

PAtientia Sanctorum assimilatur spleni.

Primò quidem, quia splen est defectus sinistræ partis supplectivus. Unde splen

Isid lib. Ethi.

splen (ut dicit Isid.) dicitur à supplendo, quia partem sinistram jecori contrariam supplet ne vacua maneat, & ut ex opposito ad confortationem stomachi jecori respondeat. Unde est inter costas, & stomachum positus propter sinistræ partis infrigidationem, ut per quandam temperantiam factam conservet stomachi calefactionem. Per sinistram igitur partem adversitas intelligi potest, in qua virtus hominis evacuaretur, & penitus deficeret, si bonum patientiæ non haberet. Hæc igitur est ut splen, qui in sinistra parte, id est, in adversitate calori jecoris, id est, furori irascibilis se opponit, ut calefactio stomachi, id est, bonus fervor animi conservetur. Et hinc est, quod charitas, quæ est vitalis calor animæ, præcipuè per impatientiam perditur. Unde Greg. dicit, quod ipsa quæ mater est omnium, custosque virtutum, per impatientiæ vitium virtus charitatis amittitur.

Greg. in pasti.

Secundò, quia splen est sanguinis purificativus: Dicitur enim splen duas habere venas, per quarum unam humorem ad stomachum mittit ad eius confortationem, quantum sufficit eius appetitui, per aliam verò sanguinis fæces, id est, choleram nigram, seu melancholiam ab hepate sibi attrahit. Et ideo substantia splenis est rara, & spongiosa propter faciliorem humoris fæculenti attractionem. Et est etiam ipse splen niger propter melancholiæ, cuius est receptaculum, assimilationem: propter hoc est etiam durus, ne facilè ab humore fæculento lædatur. Sic quoque patientia fæces, quę generantur ab hepate, id est, vitia, quæ proveniunt ex injuriæ illatione, (ut iram, & odium, & invidiam) attrahit placando, & sedando, & sic sanguis, id est, bonus fervor charitatis remanet purus, unde Cassiodorus dicit, quod patientia est, quæ totius voluptatis fæces abstergit. Ipsa est quæ limpidas animas Deo reddit. Est ergo patientia ad modum splenis nigra, id est, obscura in pœnæ susceptione, sed dura, id est, fortis in pœnæ toleratione. Unde etiam Cassio. dicit, quod patientia est, quæ omnia vincit adversa, non colluctando, sed sufferendo, non murmurando, sed gratias Deo agendo.

Cassio.

Item patientia spongiosa est, id est, attractiva ex consideratione; quia videndo, & considerando patientiam alicuius, & iratus attrahitur ad placationem, & invidus, vel inimicus ad eius dilectionem. Unde sicut Chrysost. dicit, nihil ita confusionem facit ingerenti mala, sicut fortis tolerantia patientis, & neque verbo, neque opere reddere vindictam.

Chrys.

Tertiò quoq; quia splen est risus causativus: Communiter enim dicitur quod felle irascimur, corde sapimus, jecore amamus, cerebro sentimus, sed splene ridemus. Sic quoque fortitudo, & luctus patientiæ præsentis, erit nobis causa risus, id est, æternæ lætitiæ, secundùm illud Prover. *Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die novissimo*, &c. Ioan. *Tristitia vestra vertetur in gaudium.*

Prov. 31. Ioan. 16.

CAPUT LII.

Peccati miseria multiplex, qua senis miseriæ comparatur, ac Phlegmatis, hydropisis, febris, paralysis, epilentia, & deniq; letargiæ morbi vitia quamplurima describuntur, quibus non obscurè tota peccati malignitas pluribus auctoritatibus, & exemplis declaratur.

PEccatum assimilatur senio.

Primo quidem, quia senex multis miseriis subditur. Nam (sicut dicit Cyprianus) senectute confectus homo ad interitum properat, oculi caligant, aures graviter audiunt, capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non suaviter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos pedis tumor inflat, humor interior evanescit, his omnibus aggravatur. Et hæc omnia ruituram jam jamque domum corporis prænunciant. Similiter etiam per peccatum homo multis miseriis suppeditatur, Proverb. *Miseros facit populos peccatum*, unde

Cyp. de abn. seculi. Prov. 14.

unde peccator ad modum senis ad æternum interitum properat. Heb. *Quod antiquatur, & senescit prope interitum est.* Hebr. 8.

Item in homine peccatore caligant oculi interiores per ignorantiam. Psalm. *Obscurentur oculi eorum, ne videant.* Obsurdescunt aures per inobedientiam. Actuum. *Auribus suis graviter audierunt.* Psal. 68. Act. 28.

Item capilli fluunt ex capite, id est, bonæ cogitationes à mente per malitiam. Facies, scilicet interior, id est, conscientia, pallescit, id est, decoloratur per immunditiam. Thren. *Mutatus est color optimus.* Dentes, id est, boni viri, sive amici adhærentes, ab eo separantur, & minuuntur per infamiam. Cutis, id est, exterior cura pauperum, arescit per avaritiam, deficiente humore pietatis. Iob. *Sordibus pulveris cutis mea aruit.* Thre. 4. Iob. 7.

Item peccatoribus pectus suffocatur: quia videlicet sputis, & tussibus gravatur. Sputum est immunditia quæ per os projicitur: Unde signat in peccatore verba inordinata, vel turpia, quæ peccatores sine angustia retinere non possunt. Iob. *Conceptum sermonem tenere quis poterit?* Et Eccles. *Sagitta infixa fœmori canis, sic verbum in corde stulti:* Canis enim non quiescit quamdiu sagitta fœmori eius infixa non exierit, & sic stultus quamdiu verbum non emiserit. Tussis autem est angustia peccatoris, & significat in peccatoribus angustiam conscientiæ, & pœnæ. Rom. *Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum.* Iob. 4. Eccl. 19. Rom. 1.

Item est etiam in peccatoribus tremor genuum, id est, timor cordium. Prover. *Pavor his, qui operantur malum.* Prov. 10.

Item tumor pedum, id est, superbia appetituum, appetendo glorias, & pompas, quæ omnia conscientiam gravant, & futuram animæ in æternum supplicium ruinam prænunciant.

Secundo peccatum assimilatur senio, quia senex tædio efficitur, sic peccatum, quia deordinat animum, & gravat per pœnam & tædium. August. Jussisti Domine, & sic est, ut pœna sibi sit omnis inordinatus animus. Job. *Tadet animam meam vitæ meæ.* Aug. conf. lib. 1. Iob. 10.

Tertiò, quia senex morbis gravatur. Sic peccatores morbis gravantur diversarum passionum, ut nunc afficiantur tristitia, nunc invidia & cæteris talibus. Psalm. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, &c.* Psal. 15.

Quartò, quia senex tristitia premitur. Psalm. *Si autem in potentatibus octoginta anni, amplius eorum labor & dolor.* Similiter peccatores, sive ex remorsu conscientiæ, sive ex vindicta culpæ, scilicet, quando premuntur ab hominibus, vel à Deo, sive ex conversione pœnitentiæ, oportet similiter tristes effici. Psalm. *Tribulationem, & dolorem inveni.* Psal. 89. Psal. 11.

Quintò, quia senex piger efficitur, quia vires corporis ei minuuntur. Similiter peccatum inducit defectum virtutum, & pigritiam spiritualium laborum. Prover. *Propter frigus,* scilicet malitiæ, *piger arare noluit,* i. noluit bonis operibus laborare. Prov. 20.

Sextò, quia in sene calor naturalis extinguitur, & sic extinguitur in peccatore calor charitatis, quia refrigescit, & paulatim ad extinctionem tendit. Matth. *Et abundavit iniquitas, & refrigescet charitas multorum.* Matt. 24.

Septimò, quia in sene humor dissolvitur, & sic dissolvitur humor luxuriæ, & fluxus concupiscentiæ in peccatoribus. Ezech. *Sicut fluxus equorum fluxus eorum.* Ezec. 22.

Octavo, quia in sene virtus regitiva corrumpitur, virtus autem regitiva est rationis prudentia, cuius rectam existimationem, (secundum Philosophum) corrumpit in peccatoribus carnis concupiscentia. Daniel. *Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum.* Dan. 16.

Nono, in sene caro consumitur, quod etiam ad literam nonnunquam in luxuriosis contingit, quorum corpora frequenter minuuntur, vel consumuntur ex nimia emissione humoris nutrimentalis, sive seminalis Luc. *Dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè,* substantiam, scilicet non tantum temporalem, (ut divitias,) sed etiam naturalem, s. carnis suæ. Luc. 15.

Decimo, in sene nervi contrahuntur, & ideo senes curvi efficiuntur. Sic per contractio-

tractionem avaritiæ incurvatur anima ad suspectum terræ, id est, ad appetitum, sive cogitatum terrenorum bonorum. Psal. *Miser factus sum ego, & curvatus*, &c.

Psal. 37.

Undecimo, in sene cutis rugatur, id est, exterior conversatio in peccatore deformatur. Iob. *Rugæ meæ testimonium dicunt contra me.*

Iob. 16.

Duodecimo, in sene omnis virtus corporis annullatur. Et sic præcipuè omnis virtus animæ vacuatur. Psal. *Dereliquit me virtus mea.*

Psal. 37.

Decimotertio, quia senex ab hominibus vilipenditur. Et sic peccator quandoque efficitur infamis, & ab omnibus despectibilis. Psal. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.*

Psal. 21.

Decimoquarto, quia senex omnibus hominibus onerosus efficitur; & hoc specialiter facit vitium iracundiæ, & præcipuè in homine stulto, secundum illud. *Grave saxum, & onerosa arena, sed ira stulti utroque gravior.*

Prov. 27.

Item peccatum assimilatur somno.

Primo, ratione voluntatis, quia scilicet voluntariè aliquis ad dormiendum se ponit, & propriæ voluntatis arbitrio etiam in peccatum ruit. Ose. *Confunditur Israël in voluntate sua.* Augu. peccatum adeo est voluntarium, quod si non esset voluntarium, non esset peccatum.

Ose. 10. *Aug. de qual. an.*

Secundo, ratione brevitatis, quia quisquis ad dormiendum se ponit, non diu dormire intendit, sed tamen frequenter decipitur, quia non quando vult, excitatur. Sic quanquam ille qui peccato consentit, proponit cito de peccato exire, tamen ut plurimum decipitur; quia diutius à peccato tenetur, & quandoq; etiam in eo moritur, sicut moritur lethargicus dormiendo Ioan. *Moriemini in peccato vestro.* Iudith. *Soporem morti socians.*

Ioan. 8. *Iudit. 4.*

Tertiò ratione insensibilitatis: quia scilicet somnus ligat, & immobilitat sensum: Nam in somno (secundum Philosophum) interiora loca calent, & cætera exteriora frigent, quia fit revocatio caloris ad interiora. Et tunc fumus plurimus in stomacho generatur, qui dum ad cerebrum ascendit, & vias sensuum ibi claudit, organum primi sensus corporis oppilatur, cumque ab eo omnes sensus particulares oriantur, dum ille ligatur, omnes alii à suis actionibus retrahuntur. Sicut ergo somnus ligat & immobilitat sensus corporis, ita quoque peccatum ligat & immobilitat sensum mentis, scilicet ut peccator non rectè sentiat quod oportet, aut non eligat facere, quod sentit, vel cognoscit esse faciendum. Unde tollit peccatum virtutem cordis operativam, sive motivam ad benè operandum, scilicet charitatem. Nam *fides*, per quam est cognitio boni, *per dilectionem operatur.* Sicut Apostolus dicit. Et in hoc etiam peccatum assimilatur somno: quia sicut dicit August. dum humor intrinsecus temperatus vi caloris resolvitur in fumum, petit cerebrum, & ibi resolutus distillat inferius frigidus, licet illuc ascenderit calidus: & sic distillando remittit calorem cordis, & per consequens processum operationũ impedit, eo quod cor sit principium omnis operationis. Eodem etiam modo peccatum sua frigiditate mortificat calorem cordis, id est, amoris, seu amorem charitatis, & sic impedit processum omnis boni operis. Unde peccatori dicitur: *Usquequo piger dormis?* scilicet nihil bene operando.

Arist. de som. & vig. *Gal. 5.* *Aug. de qua. anim.* *Prov. 6.*

Quarto ratione falsitatis: Frequenter enim somniant dormientes, & somniando decipiuntur per somnia illusiva & falsa: & sicut somnus inducit in dormientibus somnia falsa, & deceptiva, ita peccatum in hominibus inducit falsas existimationes, & temeraria & non vera iudicia. Prov. *Stultis illudit peccatum.*

Prov. 14.

Item peccati corruptio assimilatur corruptioni phlegmatis, ex qua fiunt homines tardi, obliviosi, & somnolenti. Similiter ex peccato fiunt homines tardi ad operandum bonum, obliviosi ut non recogitent Deum, secundum illud, *Oblitus es Domini creatoris tui.*

Item somnolenti, id est, pigri, vel tepidi in pro-

in prosequendo inceptum. Imitatur etiam phlegma naturam aquæ, hyemis, & decrepitæ ætatis. Similiter status peccati habet naturam aquę, quia inundatione periculosus, fluctuatione turbidus, & moribus instabilis: Nam *cor impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest*, ut dicit Isa.

Isa.

Item habet naturam hyemis: quia tempestatibus, id est, tentationum procellis lacessitur.

Item habet naturam decrepitæ ætatis, id est, veteris hominis, scilicet Adę defectum, & inobedientiam.

Item phlegma per os purgatur, quia ipsa peccati corruptio per oris confessionem expiatur. Cor. *Expurgate vetus fermentum*, & Ro. *Ore confessio fit ad salutem.*

1. Cor. 5. Rom. 10.

Item peccatum assimilatur hydropisi.

Primo, quia in omni hydropisi est ægritudo hepatis secundum Avicen. Non enim ut ipse dicit accidit hydropisis absque ægritudine hepatis propria vel communicata, licet quandoque ægrotet hepar, & non sequatur hydropisis. Et præcipua causa, & quasi coniuncta hydropisi est debilitas digestionis hepaticæ, per quã purum ab impuro separatur. Et ideo non incongruè hepar ratione designat, in qua discretio est bonum à malo separans, & discernens. Quod ergo in omni hydropisi communicat ægritudo hepatis, ostendit, quod in omni peccato accidit ignorantia aliqua, vel error rationis, unde Philosophus. Omnis malus ignorans: quod autem non omnem ægritudinem hepatis comitatur hydropisis, est quod non ad omnem rationis ignorantiam sequatur peccati malitia; Nam est aliqua ignorantia invincibilis, in qua est nullum peccatum. Debilitas autem hepaticæ digestionis, quæ est causa coniuncta hydropisi, est defectus sive inconsideratio rationis circa particulare eligibile, quæ est proxima causa peccati: Licet enim ratio dictet omnem fornicationem esse malam & cavendam, tamen quando particulariter tentatur homo de hac fœmina, illud generale dictamen rationis non curat, neque attendit, unde quod elegit, ut tunc fornicari, est rationis debilitas & defectus, non considerantis malitiam hujus actus.

Avic.

Arist. in Ethi.

Secundò, quia est in hydropicis corruptio complexionis, ex qua (ut Avicen. dicit) mutatur color corporis & faciei ad albedinem & citrinitatem. Unde est signũ commune hydropisis mutatio coloris. Sicut autem bona complexio corporis consistit in debita ordinatione, sive temperantia humorum, qui sunt in ipso corpore. Sic bona complexio animæ consistit in debito ordine & moderamine passionum, quæ sunt in appetitu sensitivo. Unde sicut corruptio complexionis corporis est ex distemperantia humorum, sic corruptio complexionis spiritualis est ex distemperantia & inordinatione passionum, puta iræ, vel timoris, gaudii, vel similium. Quod ergò in hydropico est corruptio complexionis ex distemperantia humorum, ostendit, quod in peccato, sive peccatore, est corruptio sensitivi appetitus ex distemperantia passionum. Sed per faciei, sive corporis exteriorem colorem, accipe hominis conversationem, qui scilicet in hydropico mutatur: quia scilicet in homine peccante ex ipsa inordinatione interiori etiam exterior conversatio & vita deformatur: unde ipsa dehonestatio conversationis exterioris cõmune signum est ægritudinis interioris. Eccles. *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis, enuntiant de illo.*

Avic.

Eccl. 19.

Tertiò, quia est in hydropicis corruptio digestionis. Unde etiam est in eis ut plurimum paucitas appetitus cibi propter vehementiã appetitus aquæ. Quandoq; etiam fit in hydropisi fortis appetitus (ut Avic. dicit) Quia igitur per digestionem paratur cibus, ut apponatur corpori, & prosit ei, cibus autem mentis est sermo Dei, accipe per cibi digestionem verbi Dei memoriam & affectionem: Per hanc enim doctrina verbi paratur, ut impleatur opere, & in perfectum nutrimentum animæ convertatur. Quod ergò in hydropico corrumpitur digestio cibi, ostendit, quod in peccante homine deficit affectio verbi Dei, quia

Avic.

scilicet

scilicet non debito modo afficitur ad doctrinam spiritualem, & ad ea quibus anima pascitur: unde tantus fit in eo appetitus aquæ, id est, amor transitoriæ substantiæ, quod debilitatur appetitus cibi, id est, deficit amor verbi, & spiritualis nutrimenti. Quandoque tamen accidit eis post peccatum compunctio, & vehemens appetitus boni.

Quartò quoque est in hydropisi exuberantia humoris, quasi replentur membra vel loca vacua nutrimenti. Et hæc exuberantia humorum est in homine peccatore intemperantia illiciti amoris. Fertur enim peccatoris dilectio, aut ad carnis delectabilia, quod pertinet ad membra, & talis est amor luxuriosi: aut ad gulæ cibaria, quod pertinet ad loca vacua nutrimenti, & talis est amor gulosi: aut ad temporalia, ut divitias, aut honores, quod pertinet ad humores, qui fluidi sunt, & instabiles, sicut & hæc temporalia. Ioan. *Mundus transit, & concupiscentia eius*: & talium rerum amor est amor avari, & superbi.

1. Ioh. 2.

Quintò invenitur in hydropisi tumefactio corporis, quæ (secundum Avic.) quandoque incipit à fœmore, aliquando à pedibus, aliquando à dorso, aliquando à renibus. Similiter in peccatore invenitur tumor superbiæ, & inobedientiæ, quæ est initium omnis peccati, & hoc aliquando est à fœmore, i. ab amore filiorum, quia ex fœmore præcipuè egreditur generatio filiorum. Exo. *Fuerunt omnes animæ quæ egressæ sunt de fœmore Iacob*, &c. Multi enim propter carnalem filiorum amorem peccata multa faciunt, & Dei mandata transgredi præsumunt. Aliquando verò ex pedibus, id est, ex affectibus temporalium, sive divitiarum, sive bonorum. Sunt enim velut animæ pedes, quibus benè vel malè curritur, ipsius animæ affectiones: Nam avari & ambitiosi his pedibus ire præsumunt contra mandata Dei. Prover. *Pedes illorum ad malum currunt.* Aliquando est à dorso, id est, ab impatientia tolerandi aliquid onerosum, vel gravè. Nam dorso feruntur onera, & hoc est in accidiosis, qui cōtra Deum intumescunt, vel contra superiorem imponentem, vel mandantem aliquid operosum. Iob. *Quid tumet contra Deum spiritus tuus?* Quandoque verò est ex renibus, id est, ex appetitu voluptatum gulæ, vel luxuriæ, quia ex renibus materia fluit voluptatis, & delectationis carnalis. Psal. *Corruperunt me renes mei.*

Exod. 1. *Prov. 1.* *Iob. 15.* *Psal 140.*

Sexto in hydropisi est deformatio coloris, propter corruptionem complexionis, & declinat color hydropici, ut supra tactum est, aliquando ad albedinem, aliquando verò ad citrinitatem, aliquando ad adustionem, & nigredinem: sicut in pleuritico, aliquando declinat ad viriditatem, ut cum procedit hydropisis ex apostemate calido splenetico. Similiter in peccatoribus ex malitia interiori deformatur color, i. apparentia & conversatio exterior. In quibusdam quidem dealbatur per apparentem iustitiam, sicut in hypocritis, quibus Christus dixit: *Væ vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis.* In quibusdam verò denigratur per publicam infamiam. Thren. *Denigrata est super carbones facies eorum.* In quibusdam citrinatur iracundia, & sævitia: Nam sicut dicit Ioannicius, cum humores frigidi calefiunt, mutatur color albus in citrinum, vel rubeum. Sic hypocritæ qui primo videbantur frigidi, id est, mites, in altitudine potestatis positi efficiuntur iracundi & sævi. Et sic qui videbantur albi, & frigidi, i. puri, & mansueti, calescentes iracundia, apparēt citrinei & ignei. Mac. *Facies & color immutatus, &c.* Quidam verò etiam peccatores virescunt aliquando per popularem gratiam & famam: Nam calor viridis est calor maximè gratus oculis, sed tamen talium gratia fallax est, & vana, secundum illud Prov. *Fallax gratia, &c.*

Mat. 23. *Thren. 4.* *2. Mac. 3* *Prov. 31*

Septimo in hydropicis invenitur sitis magnitudo: proprium enim est hydropicis (sicut Beda dicit) ut quanto amplius bibunt, tantò amplius sitiant: quod est (secundum Avicennam) propter complexio-

Beda. *Avic.*

plexionem in hepate facientem sitim: aut propter opilationem, propter quàm non attrahit ad hepar aliquid quod sitim sedat: aut propter aliam aliquam causam sitim facientem, quæ ex potu non removetur; nisi fortè per accidens, sicut accidit in terra originis meæ, scilicet in castello Sancti Geminiani, quod est in partibus Thusciæ xv. miliariis distans à civitate Senarum. Ibi enim fuit quidam vir nobilis & pauper, qui factus est hydropicus, & toto ferè corpore tumidus. Cumque siti insatiabili cruciaretur, nec potus ei petenti ab aliquo porrigeretur; cum jaceret propè locum ubi quoddam ædificabatur palatium, quadam die cum solus esset, vidit ibi tinam magnam aqua plenam, in qua veteres lateres mollificabantur, unde ex admixtione calcis lateribus adhærentis, aqua dealbata erat; ad quā aquam ille accedens in magna quantitate bibit, & post potum in lecto se ponens, & paululum obdormiens, post somnum ex virtute illius aquæ, seu ex calcis adustione tam magno fluxu ventris solutus est, ut hydropisis evacuata sua materia & causa, penitus ab eo tolleretur, & etiam sitis cum eo. Est autem inordinata sitis hydropici inordinatus appetitus peccandi, qui in omni quasi peccato insatiabilis invenitur. Unde Psal. *Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit.* Sed specialiter hæc sitis insatiabilis (ut dicit Beda) appropriatur avaris, quia non satiantur oculi eorum divitiis.

Psal.106.

Beda.

Item peccatum assimilatur febri; quod patet primo de febris descriptione: Nam febris secundum Avicen. est calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo mediantibus spiritu & sanguine per arterias & venas in totum corpus, & inflammatur in eo inflammatione, quæ nocet operibus naturalibus. Similiter peccatum est calor extraneus homini, id est, non naturalis appetitus, qui est contra rationem. Unde August. dicit, quod peccatum non est naturale, sed vitium naturæ appetentis id, quod non est sui ordinis: & accenditur in corde, quia *de corde exeunt cogitationes malæ*, &c. Unde à corde procedit peccatum mediantibus spiritu, & sanguine, id est, cogitatione & delectatione: per arterias, & venas, id est, per locutiones, & operationes, sive per verba, & opera; & impediuntur operationes naturales, id est, virtuosæ & rationales, quæ propriè competunt homini secundum naturam suam, quæ rationalis est. Unde de homine peccante dicitur: *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus.*

Avic.

Aug.12. de Tri.

Mat.19.

Psal.48.

Secundo patet dicta similitudo ex febris distinctione. Nam sicut ipse Avicen. tradit, aliqua febris procedit ex membris radicalibus, ut ethica, aliqua ex humoribus, ut putrida; & quædam ex spiritualibus, ut ephimera: Ethica enim febris prima accensione sua accenditur in membris radicalibus, puta in corde; Caliditas enim hepatis non est ethica, sed aliquando perducit ad ipsam, & similiter pulmonis, & stomachi. Et est exemplum accensionis huius febris, sicut si aliquis calefaciat aquam per parietes balnei, aut per ollam coci, aut per follem ferrarii. Per hanc ergo febrem signantur peccata prælatorum, & clericorum, qui sunt quasi radicalia & originalia membra Ecclesiæ, ex quibus bona & mala proveniunt cæterorum. Est ergo triplex species ethicæ designans triplex vitium clericorum. Prima est quæ consumit humiditatem nutrimentalem, jam sparsam & unitam in mēbris, & proximam coagulationi, quæ vocatur ros, & est sicut oleum in lucernam infusum. Et hæc species febris est amor inordinatus carnalis, scilicet sui ipsius, vel consanguineorum, & nepotum, qui communiter invenitur in clericis desiccans in eis amorem pietatis, quæ expandi deberet in membris, id est, indigentibus, & pauperibus subditis: Nam ea quæ deberent dare pauperibus, sibi aut avarè retinent aut malè consumunt, aut consanguineis largiuntur, ut magnificentur, & ditentur. Unde Bernar. dicit: Timeant ministri ecclesiarum, qui in terris sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt, ut sti-

Avic.

Bern.in Cant.

ut stipendiis quæ sufficere debeant, minimè contenti, superflua quibus egeni sustentandi essent imp è, sacrilegeque sibi retinent, & in usus sua superbiæ atque luxuriæ victum pauperum consumere non verentur, duplici profectò iniquitate peccantes, qui & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

Sextò clericus, ut idem dicit, cui concessum est, ut ad necessitatem vivat de altari, non superbiat, non luxurietur, nec intendat, ut de clericatu ditior fiat, non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis, neque loculos inde congreget, neque in vanitate, & superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus ecclesiæ consanguineos aut nepotes, ne filios dixerim.

Secunda species ethicæ, consumit humiditatem jam attractam ad locum nutritionis, & propinquam permutationi, sive conversioni, quæ scilicet humiditas est sicut oleum inhibitum in corpore licini, & vocatur cambium. Et hæc designat in clericis vitium carnale, quod destruitur in eis humor devotionis spiritualis, quo nutriri deberent, & esse pleni. Unde tales non sunt digni domino ministrare, præcipuè in sacramento eucharistiæ. Unde Bernard. ait. In multis multipliciter regnat fornicatio, qui puritatis auctori, impuro corde & corpore ministrantes, non verentur stare ante angelum Dei qui secet medios & disperdat: sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine Salvatoris manus nefarias, quibus paulo ante (proh dolor) meretrices attractaverant. Et sic altaria circuite, sic & Ecclesias frequentare, psalmos cantare: cum tamen eis huiusmodi laus execrabilis, & oratia fiat in peccatum. Tertia species ethicæ consumit humiditatem, cum qua continuantur partes membrorum similium partium à principio creationis, unde vocatur gluten, & est sicut humiditas, cui continuantur partes totum, de quo factum est bitumen, & per destructionem talis humiditatis partes membrorum veniunt ad separationem, & hæc febris designat in clericis peccatum symoniæ. Talis enim humiditas gratiam spiritualem designat, quæ est gluten quo partes membrorum similium partium, id est, fidelium mentes qui unius fidei & charitatis participes sunt, ad invicem connectuntur: sed hanc humiditatem gratiæ symoniaca pravitas consumit, dum ipsius gratiæ cœlestis dona illicitè vendit, vel emit. Alia autem febris est putrida, ex humorum putrefactione causata, & hac febre æstuant laici; in quibus sunt humores putridi, id est, affectus corrupti, quorum quidam laborant continua, scilicet avaritia: cuius scilicet appetitus, est continuum lucrum: vellet enim avarus lucrum suum nunquam terminari. Unde secundus Philosophus Adriano quærenti. Quid est, quod nunquam finit hominem esse lassum? Respondit, quod lucrum: præcipuè autem usura die ac nocte continuè multiplicat lucrum. Quidam verò laborant quotidiana, id est, gula, in qua quotidie peccatur: unde signatur per Pharaonem qui omni die exigebat certam mensuram laterum: ut habetur in Exod. Quidam verò laborant tertiana, id est, iracundia, quæ ad modum febris cor accendit, & inflammat: Est enim ira inflammatio sanguinis circa cor secundum Damas. sed tertiana propter tres gradus iræ quos Dominus assignavit, cum dicit: *Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit judicio: qui autem dixerit, Racha, reus erit consilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ.* Ubi attendendum, quod sicut crevit gradus culpæ, sic & crevit ordo sententiæ, unde rectè ira sine voce, consilio; ita cum voce contumeliæ, gehennæ igni mancipatur (secundum August.) in primo enim ira tantum, in secundo ira & vox in tertio ira & vox cum expressione irrisionis; dicit enim Greg. quod judicium est etiam discussio, consilium sententiæ diffinitio, gehennæ ignis sententia excommunicationis. Quidam verè laborant febre quartana, id est, accidia, quæ

Bern. Exod. 5. Damas. Mat. 5. Aug.

quæ ſcilicet eſt febris tardior cæteris: habet enim tempus ſuum, ſcilicet diem determinatam, & horam ſuæ acceſſionis. Unde Ioan. Caſſia dicit. Accidia circa horam ſextam maximè monachum inquietat, ut quædam febris, ingruens tempore præſtituto, ardentiſſimos æſtus accenſionum ſuarum ſolitis ac ſtatutis horis animæ inferens, ægrotanti. Iſtæ ergo ſunt febres quibus ſocrus Petri, id eſt, Iudæorum Synagoga, vel peccatrix anima laborat, ſive ſæcularis matrimonio junctus, Luc. *Socrus autem Petri tenebatur magnis febribus.*

Io. Caſ. de inſt. mona. 10. lib.

Luc. 4.

Tertia febris ex ſpirituum calefactione proveniens, dicitur ephimera, ab ephimero piſce, qui modico tempore vivit, ut ſupra 4. libro. Et ſimiliter huiuſmodi febris modico tempore durat. Hæc ergo febris deſignat peccata religioſorum, quia febris ephimera habet cauſam aliquando ex parte animæ ſcilicet ex paſſionibus, ut ira, gaudio, vel huiuſmodi: aliquando vero ex corpore, ſcilicet ex nimio labore vel vigilia, & huiuſmodi: quandoque vero ab exteriori aere, ſcilicet diſtemperato nimio frigore, vel calore Solis, & huiuſmodi. Similiter vitia religioſorum ſunt vel ex paſſione interioris tentationis, vel ex inordinatione indiſcreti fervoris, qui frequenter facit eos aſſumere ſupra poſſe in vigiliis, abſtinentiis, & aliis laboribus, ex quibus nonnunquam incurrunt vel accidiam, vel deſperationem, vel amentiam, & huiuſmodi. Vel ex parte exteriori, ſcilicet ex aſſiduitate, & familiaritate ſæcularis converſationis: quia incautè, & aſſidue cum ſecularibus converſando & eorum ſe negotiis implicando multa vitia incurrunt.

Item peccatum aſſimilatur paralyſi quoad quatuor; primo quantum ad ſubiectum, quia paralyſis ſecundum Avic. quãdoq; eſt in toto corpore pręter caput, quandoq; eſt in uno latere tantum quandoque in uno membro tantum: ſic inter peccatores illi ſunt quaſi ex toto paralytici, qui totum tempus vitæ ſuæ malè expendunt, excepto capite, i. tempore innocentiæ, ſcilicet ętate puerili poſt baptiſmum: Quidam enim ſtatim cum attingunt ad annos diſcretionis, incipiunt facere mala, & ſemper continuant in peius uſque ad mortem, & tales ſunt potius diſcendi dœmones quam homines, quia (ſecundum Hiero.) humanum eſt peccare, ſed diabolicum eſt perſeverare. Sed quaſi in uno latere paralytici ſunt, qui licèt aliquam partem vitæ expendant in peccatis, tamen poſtea convertuntur, & bene vivunt in reſiduo tempore, ut Magdalena. Sunt autem duo tempora vitæ quaſi duo in latera in corde: Nam ut dextrum, eſt tempus iuventutis, ut ſiniſtrum vero, tempus ſenectutis. In quibuſdam ergò paralyticatur dextrum, ſcilicet in his, qui malè vivunt in juventute: ſed ſiniſtrum in his, qui malè vivunt in ſenectute. Sed quamvis in corpore perículoſius ſit perdere dextrum quam ſiniſtrum: in tempore tamen eſt econtrario, quia peius eſt malè vivere, in ſenectute quam inventute: Nam tanto culpa ſenis damnabilior eſt, quanto ſit morti propinquior, unde Hugo de ſancto Victo dicit: Inter abuſiones ſeculi huius, ſola maior eſt ſenis obſtinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret adventum, qui quaſi ad oſtium huius mundi poſitus, foris ſpectat non tamen vitæ præſentis attendit egreſſum, nec futuram conſiderat: audit nuncios mortis, & credere non vult eis. Tres enim ſunt nuncii mortis caſus, infirmitas, & ſenectus. Caſus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentem, ſenectus præſentem: ex incertitudine mortis: timor: ex infirmitatis gravitate, dolor: ex certitudine ſenectutis non obſtinatio, ſed afflictio, & humilitas ſequi debet. In uno verò membro tantum paralytici ſunt, qui licèt aliquando peccent, tamen citò redeunt, ſicut fecit Petrus.

Avic

Hiero.

Hug. 2. l. de cla. animæ.

Secundò aſſimilatur peccatum paralyſi propter effectum, quia paralyſis aliquando tollit ſenſum, faciens ſcilicet mẽbrum ſtupidum, & ſenſibile: aliquando

vero

verò tantum tollit motum, aliquando verò utrumque. Similiter peccatum, aliquando tollit sensum, i. usum rationis, sicut in luxuriosis, in quibus quasi ratio absorbetur à voluptate carnis. Dan. dicitur de senibus luxuriosis: *Averterunt sensum suum ut non recordarentur judiciorum justorum:* Aliquando verò tollit motum, scilicet boni operis, ut in accidiosis. Exod. *Fiant immobiles quasi lapis.* Aliquando vero tollit utrumque, sicut in hæreticis, qui neque rectè sentiunt, neque operantur.

Dan. 14.

Exod. 15.

Tertio assimilatur peccatum paralysi quoad pulsum. Nam pulsus paralitici (secundum Avi.) est tardus, ratus, & debilis; Pulsus autem cum procedat à corde, & detinetur ad manus sive ad brachium, designat bonum propositum cordis, quando opere impletur. Hoc similiter in peccatoribus accidit, tardè, aut raro, aut debiliter fit; quod præcipuè apparet in usurariis. Quia licet aliquando compungantur, & restituere proponant, tamen raro perveniunt ad hoc, ut bene restituant: quia aut tardè restituunt, differendo usq; ad mortem: aut si restituunt citius, debiliter tamen, quia cum tristi corde, & non vera intentione, cum remissionis astuta procuratione.

Avic.

Quartò assimilatur peccatum paralysi quoad signationem, quia legitur in evangelio Dominus tres paralyticos curasse, unum qui jacebat in multitudine languẽtium. Alium qui jacuit in grabato. Alium qui fuit servus Centurionis, qui jacebat in domo. Per primum autem signantur malè retinentes, per secundum malè expendentes, per tertium malè acquirentes, ut sunt usurarii, qui etiam jacendo in domo malè acquirunt.

Ioan. 5. Matt. 9. Matt. 7.

Item peccatum assimilatur epilentiæ propter tria: primo, quia in epilentia (secundum Avic.) est sensus & motus privatio, quæ tamen privatio sensus & motus fit non totaliter, sed in parte. Et est ratio, quia materia quæ est causa epilentiæ, in interiori ventriculo cerebri facit oppilationem non completam, & ideo impedit transitum virtutum sensus, & motus in membris integrè fieri, non tamen totaliter intersecando. Similiter peccatum tollit quidem peccatori sensum, id est, discretionem boni & mali, scilicet prudentiam, sed non totaliter, quia licet tollat ei prudentiam & sapientiam spiritualem, secundum illud. *Gens sine consilio est, & sine prudentia*: non tamen tollit prudentiam secularem, vel astutiam naturalem, sive experimentalem, immo in huiusmodi sensu magis vigent peccatores quàm justi, secundum illud. *Filii huius seculi prudentiores filiis lucis sunt generatione sua.* Unde facit diabolus peccatoribus, quod voluit facere Naas Amonites viris Iabes Galaad, quia petivit eruere oculos corũ dextros, non curans relinquere sinistros: quasi enim dexter oculus est prudentia spiritualis, sed quasi sinister, est prudentia sive astutia secularis. Apostolus. *Cæcitas ex parte contingit in Israël.* Similiter tollit peccatum motum boni operis, sed non totaliter, quia licet quoad meritum, non tamen quoad exercitium. Quia etiam multi peccatores faciunt plurima opera de genere bonorum, sicut eleemosynas & huiusmodi, quæ licet in peccato facta non valent quoad vitam æternam, tamen valent ad evadendum flagella temporalia, & disponunt etiam ad pœnitentiam, & ad plura alia.

Avic.

Deu. 32.

Luc. 16.

Rom. 11.

Secundo est in epilentia corporis prostratio. Nam epilentiam præcedit spasmus, propter nocumentum oppilationis jam dictę. Unde non est possibile (ut dicit Avicen.) quod epilentiam patienti remaneat erectio corporis. Similiter peccatum prosternit hominem à rectitudine justitiæ, & unum peccatum facit ipsum cadere in aliud, ita ut sit impossibile ipsũ cum peccato diu stare quin cadat. Unde Gregor. dicit, quod peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Avic.

Greg. in hom.

Tertio epilentia est tremor, & exagitatio, licet fortior, & minus fortis secundum quantitatem humoris. Similiter peccatum reddit hominem tremulentum & timidum, Proverb. *Pavor his qui*

Prov. 10.

ope-

operantur malum. Est enim timida nequitia, sicut dicitur Sap. Seneca. *Nihil timidum facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia.*

Sap. 17.

Item peccatum exagitat hominem, quia reddit eum instabilem & inquietum: Thren. *Peccatum peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est.*

Thre. 1.

Item peccatum assimilatur lethargiæ propter tria. Primò, quia morbus lethargiæ inducit febricationem: est enim lethargia (sicut dicit Avic.) apostema phlegmaticum factum intra cranium capitis: Et quod fit ex humore plegmatico, patet, quia generatur ex potu, eo quod potus generat humorem phlegmaticum, in quo sunt evaporatio & putrefactio. Unde ut plurimum generatur ex comestione cæparum & repletione nimia stomachi, & à multitudine potus, & à multitudine comestionis fructuum. Sic ergò lethargia est apostema ex humore phlegmatico putrefacto, & (sicut Avicen. dicit) in apostemate facto ex humore putrefacto cõmuniter fit febris lenta, & ita patet, quod in lethargia fit febricitatio. Sed quid est istud apostema in craneo, nisi peccatum in anima? Hoc comitatur febris, quæ est innaturalis & intemperatus calor, quia communiter sequitur peccatum aliquis intemperatus & irrationabilis amor: nam peccator à creatore aversus inordinato amore ad creaturam convertitur, sicut avarus ad pecuniam, superbus ad excellentiam, luxuriosus ad delectationem voluptuosam, ad quæ peccator quantò ardentiùs inhiat, tantò periculosius & fortius febricitat.

Avic.

Secundò lethargia causat dormitationem, præcipuè (ut dicit Avic.) cùm lethargia est in substantia cerebri, fit subeth fortior, & difficultas motuũ est major, dicitur autem subeth somnus superfluus & gravis, unde talis vix potest ad horam excitari. Sic peccatum aliquando ita inficitur cerebro, id est, animo, ut faciat peccatorem dormire, id est, in statu peccati immobilem permanere, & si aliquando molestatus, id est, aliqua adversitate angustiatus, vel arctatus ad horam excitetur, scilicet ut malum statum suum videat & consideret, tamen statim ad solitum somnum, id est, immobilitatem suam & negligentiam redit, surgere contemnens. Unde contra eum clamat Salomon, dicens. *Usquequo piger dormis.*

Avic.

Prov. 6.

Tertiò lethargia causat oblivionem: Est enim oblivio corruptio memoriæ, quæ ut plurimum accidit ex frigiditate, quandoque enim fit ex apostematibus cerebri & propriæ frigiditatis, unde cum lethargia sit apostema cerebri phlegmaticum, & per consequens frigidum, ideò memoriam corrumpit, & oblivionem inducit. Sed quid est frigidum apostema nisi peccati malitia, quæ calorem charitatis extinguens animam frigefacit, & Dei oblivionem inducit? Talem lethargiam patiebatur ille, cui scriptura dicit: *Deum*, inquit, *qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui.*

Deut. 32.

CAPUT LIII.

Peccatorem, qui & diaboli servus jure nuncupatur, servo malo, ac puero, nec non leproso, corporisq; visceribus, & nonnullis monstris comparari declaratur, quorum exemplis quamplurima etiam peccatorum delicta describuntur.

PEccator assimilatur servo malo.

Primò, quia malus servus solet esse ebriosus, & tunc bona Domini negligit, vel furtum subtrahit. Proverb. *Operarius ebriosus non locupletabitur*, hoc est, peccator, qui vino, id est, delectatione carnis, vel seculi inebriatus est, negligit spiritualia, quæ ad honorem Domini sunt, vel si non negligit, furatur, & sic usurpat, non inde Dei, sed suam propriam gloriam quærendo: è contra boni servi dicunt: *Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.*

Prov. 13.

Ps. 113.

Secundò, quia servus malus est otiosus, & tempus, quo laborare debet, inutiliter expendit & perdit, unde paterfamilias dixit servis: *Quid hic tota die statis otiosi?* & Eccle. *Mitte servum in operationem, ne vacet. Sic enim decet illum.* Peccatores

Luc 20.

Eccl. 33.

cores autem otiosi sunt, qui totum tempus, quo in peccato vivunt, quantum ad meritum perdunt, & inutiliter expendunt.

Tertiò, quia malus servus de bonis domini sui est prodigus & universa consumit. Matth. *Diffamatus est villicus, quòd dissipasset bona Domini sui.* Tunc autem peccator de bonis Dei est prodigus, quando eis non utitur ad honorem Dei & salutem animæ suæ, sed tantùm ad gloriam mundi, vel commodum corporis sui. Mat. 19.

Quartò, quia malus servus est piger & somnolentus, negotia Domini negligit. Eccl. *Cum servo pigro tracta de opere.* Et Luc. De servo, qui abscondit talentum Domini sui. Peccator autem somno peccati detentus, bona, quæ facere posset, omninò negligit. Avarus etiam bona temporalia non aliis tribuit, sed sibi soli abscondit. Multi etiam ex pusillanimitate talenta, i. gratias sibi traditas seu creditas, id est, concessas abscondunt, quia non utuntur eis ad proximorum utilitatem. Eccl. 38. Luc. 18.

Quintò, quia servus malus, protervus & cervicosus supra Dominum se extollit. Eccl. *Vide servos in equis.* Et Prov. *Per servum cùm regnare cœperit.* Sic peccator super Dominum superbit, quando humilitatem Domini videt, & ipse contemnit eam: Videt enim Dominum suum afflictum, & ipse vult esse in delitiis, videt Dominum pauperem & denudatum, & ipse vult fulciri delitiis ac divitiis: videt Dominum abjectum & contemptum, & ipse vult honorari. Eccl. 10. Prov. 19.

Item servus contra Dominum se extollit, quando caro contra spiritum prævalet. Jo. *Non est servus major Domino suo.* Ioan. 15.

Sextò, quia malus servus cupidus existens, bona Domini in proprium usum vertit. Exemplum de servo Elisei, & hoc pertinet ad simoniacos, qui bona Domini, id est, dona Spiritus sancti pro sua utilitate temporali emunt & vendunt. 4. Reg. 5.

Septimò, quia præsumptuosus imperia Domini parvipendit. 2. Reg. *Servus meus contempsit me.* Et Job. *Servum meũ vocavi, & non respondit mihi.* Sic est peccator, dum Dei mandata contemnit, vel cum à Deo vocatus redire per pœnitentiam spernit Prov. *Vocavi, & renuistis.* 2. Reg. 19. Iob. 19. Prov. 1.

Octavò, cum sit malus, & durus, gratiam sibi fieri appetit, Matt. *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me.* Sic est peccator, qui male agendo gratiam à Deo, vel finalem pœnitentiam expectat. Matt. 20.

Nono, quia obliviosus est, & quod redditurus sit de omnibus rationem ad memoriam non reducit: quod etiam peccator facit respectu Dei. Luc. *Sic dixerit servus, Moram facit Dominus meus*, &c. Luc. 11.

Decimo, quia iracundus, & seditiosus totam familiam turbat, & lædit. Luc. *Si cœperit servus percutere servos, & ancillas*, &c. Talis est qui lædit sanctos, & religiosos viros, vel pauperes, qui sunt de familia Christi. Luc. 12.

Undecimò, quia maledicus, & linguosus etiam Domino detrahit, vel ei maledicit 2. Reg. de Siba qui accusavit Dominum regi. Eccl. *Cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommodes aurem tuam, ne fortè audias servum tuum maledicentem tibi.* Talis est maledicus, & blasphemus, præcipuè qui contra Dominum linguam suam relaxat. 2. Reg. 16. Eccl. 7.

Duodecimò, quia deliciosè nutritus contra Dominum recalcitrat, & resistit. Proverb. *Qui delicatè nutrit servum suum, postea inveniet eum contumacem.* Et ideo non decent servum dilitiæ. Sic caro rebellat spiritui cum delicate nutritur, vel hoc pertinet ad ingratos, qui multis bonis à Deo receptis, recalcitrant contra eum secundum illud. *Incrassatus est dilectus, & recalcitravit.* Prov. 19. Deu. 43.

Decimotertio, quia cum sit fraudulentus, domino suo insidias ponit. 4. Reg. *Tetenderunt ei insidias servi sui;* reputat autem dominus sibi insidiari, cum quis insidiatur pauperi; vel hoc ad hypocritas pertinet, qui opera dominii faciunt fraudulenter.

Decimoquarto, servus Domino existens injuriosus ab eo fugit. 3. Reg. *Factum est, ut fugerent servi Semei,* & 1. Reg. 3. Reg. 2. 3. Reg. 16.

Hodie

Hodie increverunt servi qui dfugiunt dominos suos. Talis est etiam peccator, qui cum Deum peccando offenderit, pœnitentiæ remedium refugit, & ad Deum redire contemnit.

Decimoquinto, cum sit flagitiosus, punitur, nec sic se compescit. Talis est peccator, qui propter adversitates se non emendat. Eccl. *Servus interrogatus, assiduè*, scilicet cum tormentis, *à livore*, i. à livoris crimine, *non minuitur*, sed magis ad odium provocatur.

Decimosexto, est ingratus, & gratiam sibi factam non recognoscit. Talis est qui post pœnitentiam, & veniam recidivat. Eccles. *Laxa manus servo, & quærit libertatem.*

Decimoseptimo, criminosus existens, non nisi verberibus emendatur. Eccles. *Servo pessimo latus sanguinare*, glossa. servus qui verbis non corrigitur vulneribus corrigatur. Talis est peccator, qui se non emendat nisi fortiter & intimè tangatur.

Decimo octavo, quia est astutus, cùm vocatur, dormire se fingit. Prov. *Servus non potest erudiri; quia quod dicis intelligit, & respondere m contemnit.* Talis est, qui verbum Dei audit & intelligit, sed opere implere negligit. Luc. *Servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis.*

Prov. 39. *Luc. 12.*

Item nota, quod servus peccati dicitur esse homo tripliciter, secundum quod est triplex genus servorum: Nam quidam sunt vernaculi, sive originarii, qui scil. in servitute sunt nati. Et tales multis pœnis legalibus subjiciuntur; quia sua non possunt vendere, neq; alienare, nec contrahere, nec dignitatis officium sumere, neque testimonium ferre, nisi de domini voluntate. Hoc modo nascimur omnes servi originalis peccati. Ex qua servitute multæ pœnæ seu damna, secundũ divinæ legis justitiam, homini proveniunt, nisi ab ea per baptismum liberetur. Alii vero sunt emptitii, qui ab hominibus capti, vel empti, jugo sunt servitutis astricti. Sic efficitur homo servus per peccatum actuale, sive quia captus sit, & illaqueatus ab hostibus per tentationis consensum, sive ex nimia malitia sua venundatus, sine ut faciat malum sicut Achab. Tertii servi sunt conductitii, qui non ex necessitate, sed ex voluntate serviunt sub spe lucri. Et hi à famulando propriè dicti sunt famuli. Quoque spirituales servos facit homines avaritia. Unde & Apostolus dicit, quod *avaritia est idolorum servitus.* Exponens hoc Innocen. dicit, quod sicut idololatra servit simulacro, sic avarus servit thesauro. Nam ille cultum idololatriæ diligenter ampliat, & iste cumulum pecuniæ libenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulacrum; & iste cum omni cura curat, seu custodit, thesaurum; ille spem ponit in idolatria, & isti spem constituunt in pecunia; ille timet mutilare simulacrum, & iste timet minuere thesaurum; unde dicit Sen. Pecuniæ oportet imperare, non servire, si uti scias, ancilla est, si nescias, est domina.

3. Reg. 21. *Col. 3.* *Inn. in con. uti. hum.* *Senec. in prov.*

Item peccatores assimilantur pueris.

Primò, quia ad modum puerorum sola præsentia curant, & futura non cogitant.

Item, quia vanitatem amant, & lucris, scilicet spiritualibus, intendere recusant.

Item, quæ sunt minima & vilia, magna æstimant, scilicet terrestria: & quæ sunt maxima nihil reputant, scilicet cœlestia.

Item, sibi noxia sæpè optant, scilicet temporalia commoda, vel peccata: & contra utilia clamant, scil. contra correptiones, & flagella.

Item plus de pomo amisso, item de vili re transitoria, quam de patrimonio perdito, scilicet hæreditatis cælestis, plorant.

Item beneficium sibi factum, scilicet à Deo, vel ecclesia, ad mentem non revocant, recognoscendo, vel gratias agendo.

Item omnia, quæ vident affectant, & manu scilicet oneris, vel laboris, & voce locutionis ea postulant, & procurant.

Item puerorum solum, id est, sibi humilia consilia amant, & consortia sapientum, secundum Deum devitant.

Item

Item nullum secretum occultant, sed omnia recitant, & hi sunt detractores & proditores.

Item sæpè garriunt & cachinnant, & clamant, ita ut vix dormientes sileant, hoc faciunt dissoluti, querulosi & linguosi.

Item loti à sordibus mox iterum se inquinant, & dum lavantur, pro posse repugnant. Hoc faciunt recidivantes, pœnitentiam recusantes, vel correptioni resistentes.

Item sola, quæ ventris sunt, cogitant, & proprii ventris mensuram ignorant, & in manducando nullum ordinem servant, sed mox ut à lecto se elevant, cibum postulant: quæ omnia faciunt gulosi.

Item pudibunda detegere, vel monstrare non curant, quod pertinet ad luxuriosos.

Item sola jocosa appretiantur & amāt, i. solatia & delectabilia mundi. Item sæpè ex infectis parentibus generati, etiam ipsi infecti generantur & perdurant: sic frequenter imitantur filii scelera patrum, & perseverant in eis.

Item omnia laboriosa repudiant, sic peccatores recusant ferre labores pœnitentiæ.

Item peccatores assimilantur quibusdam monstruosis hominibus, qui dicuntur esse in quibusdam regionibus. Nam (sicut dicit Aug.) prout gentium narrant historiæ, perhibentur quidam homines unum oculum tantùm habere in fronte media, & isti vocantur Cyclopes, quibus assimilantur avari, qui habent respectum solum ad temporalia: Nam temporalia sunt media inter æterna bona, & æterna mala, & ideò participant ex utroque, quia quibusdam sunt utilia, quibusdam noxia: propter quod Philosophus dicit, quod habent errorem hæc bona, scilicet temporalia, quia multis contingunt detrimenta ex illis: Alii enim sunt, qui habent plantas versas post crura, & octenos digitos in plantis, & hi in desertis Lybiæ commorantur: quibus assimilantur retrogradientes in via Dei, qui tripliciter deteriores sunt quàm alii peccatores, sicut habens octo digitos in tribus digitis excedit alios, qui habent tantùm quinque. Primò, quia antè non processerunt. Secundò, quia retrò redierunt. Tertiò, quia contra propriam notitiam fecerunt. Petr. *Meliùs fuerat illis viam veritatis non agnoscere, quàm post agnitam retrorsum converti.*

Aug. 16. de civ. Dei.

Arist. in Eth.

Alii dicuntur esse, qui ora non habent, sed tantùm per nares alimentum sumunt, quibus assimilantur alienorum factorum bonorum, vel malorum factorum curiosi perscrutatores, qui bonorum factorum odorem percipiunt, sed ipsa opera imitando non gustant. Alii verò esse perhibentur, qui jacentes in terra resupini umbra se pedum contegunt, & sunt tantæ celeritatis, quòd in cursu canibus comparantur: quibus illi assimilantur, quibus sensualitas, quæ significatur per pedes sive plantas, rationi prædominatur, quæ significatur per caput: ideò enim sensualitas significatur per pedes, quia ad modum pedum inhæret terræ, id est, corpori, & sunt quasi duo pedes duplex eius appetitus, scilicet concupiscibilis, & irascibilis. Ille ergò plantam capiti superponit qui sensualitatem præfert rationi. Et talis licèt sit ad ea quæ sunt carnis vel mundi velocissimus, tamen ad spiritualia est tardissimus. Alii autem dicuntur esse sine service habentes oculos in humeris: quibus assimilantur illi, qui attendunt solùm ad gravia, & onerosa, quæ sibi fiunt. Unde habent oculum, id est, respectum in humeris, id est, in gravaminibus impositis, humeris enim feruntur onera. Vnde tales non recordantur beneficiorũ, sed injuriarum. Alii vero sunt cynocephali, canina capita habentes, quos ipse latratus magis esse bestiales, quam homines confitetur. Et isti sunt iracundi, & garrientes, qui tota die latrant, & garriunt: eorum lattatus, id est, garritus, sunt ratione carentes, & ideo canini & bestiales sunt. Alii verò habent planam faciem, & labium oris inferius ita prominens, ut in Solis ardoribus totam ex eo faciem cooperiant dormientes: hos sine linguis esse dicunt, solis nutibus pro verbis utentes.

res. Istis assimilantur homines incauti, & imprudentes: qui in facie, id est, in exteriori conversatione carent naribus, id est, discretione non utuntur. Excessus autem labii inferioris significat loquacitatem nimiam indiscretam de inferioribus, & terrenis, sed carentia linguæ refertur ad indiscretam taciturnitatem: & is repræsentat illos, qui nec discretè loqui, nec discretè tacere sciunt; quod autem loquuntur naribus, non est, quia sint de ordine Cistertiensium, sed refertur hoc ad inquietos & indiscretos corporis, vel membrorum motus, sicut dicitur de apostata homine, quod annuit oculo, terit pede, digitis loquitur, &c. Quidam verò sunt modo simili, ita magnas habentes aures, ut eis contegant totum corpus. Et his assimilantur, qui sollicitè, & multum audiunt, sed de auditis nihil faciunt. Iacob. *Qui auditor est verbi, & non factor,* &c. Alii vero sunt in Æthiopia, proni ambulantes ut pecora, non se valentes sursum erigere, quibus assimilantur cupidi, qui solum terrenis intendunt, de cœlestibus verò non curantes, contra quos dicit. Apost. *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Iac. I.

Col. 3.

Item peccatores assimilantur visceribus. Primo propter multiplicitatem vitiorum: Nam sicut in corporibus sive ventribus sunt multa viscera, ita in peccatoribus sunt multa vitia: In ventre enim superius primo est quoddam intestinum subtile, quod vocatur duodenum, quia in sua longitudine secundum mensuram cuiusl bet hominis est 12. digitorum, & hoc super dorsum erigitur, & ad nullam partem aliam retorquetur. Hoc intestinum est superborum, qui super dorsum, id est, super homines humiles, & patientes se erigunt, & se per humilitatem, vel pietatem non retorquent, nec flectũt: Hoc enim habet 12. digitos, id est, duodecim gradus. Duodecim enim gradus superbiæ beatus Bernardus ponit, qui sunt curiositas, mentis levitas, inepta lætitia, jactantia, singularitas, arrogantia, præsumptio, peccatorum defensio, simulata confessio, rebellio, libertas, peccandi consuetudo, quorum primi sex sumuntur secundum iniuriam proximi, qui debet esse par: quatuor alii sumuntur secundum iniuriam hominis superioris: Duo verò ultimi propriè secundum iniuriam Dei, quæ scilicet immediatè fit ei. Et vocatur gradus, quia fit progressus à minori malo ad majus: Nam mala est iniuria respectu paris, peior respectu superioris, sed pessima respectu Dei.

Bern.

Secundum intestinum vocatur jejunium, quia semper à cibis est vacuum, dicit autem quidam sapiens, quod ideò sic est vacuum, quia à se reiiciens omne acceptum, nullum apud se retinet nutrimentum: Et hoc pertinet ad prodigos, qui quantumcunque lucrentur, vel recipiant, tamen semper sunt vacui, id est, indigentes, quia omnia emittunt inutiliter, & nihil reservant, & ideo semper egent: ut patet per exemplum in filio prodigo.

Tertium appellatur secundo simillimum, nunquam tamen sine cibi corpulentia est inventum. Hoc pertinet ad gulosos, qui nunquam sunt sine sollicitudine cibi, & cura corporis sui. Inferius autem sunt tria alia grossa, quorum primum vocatur orbum, id est, viduatum altero orificio. Cum enim cætera viscera duo habeant orificia, hoc habet unum solùm, unde se habet ad modum facci, quia multa recipit, & pauca eiicit: hoc pertinet ad illiberales, & avaros, quorum bursa habet solùm unum foramen, scilicet ad recipiendum: multa enim recipiunt lucrando, sed pauca vel nulla ejiciunt expendendo. Aliud vero, quod est sub orbo, dicitur ilion eo quod in eo iliaca passio fieri consuevit; hoc pertinet ad invidos qui aliorum fœlicitate torquentur: Nam passio iliaca valdè torquet, quia est dolorosa. Ultimum autem intestinum & infimum, dicitur colon, quòd immediatè cùm orificio totius corporis est coniunctum, hoc pertinet ad vitium luxuriæ, quæ circa infimam corporis partem viget, & exercetur, quæ eidem orificio est vicina. Unde hoc vitium vilius & turpius reputatur cæteris.

Item peccator assimilatur leprosis.

Primò ratione distinctionis; distinguuntur enim septem genera peccatorum penes septem species lepræ, vel penes septem modos leprosorum, qui in sacra scriptura leguntur: Nam significatur in carnis tumore superbia, & hæc est lepra Oziæ. *Postquam elevatum est cor eius, exorta est lepra in fronte eius.* In exultione signatur iracundia, & hæc est lepra Simonis. *Cum esset Iesus in domo Simonis leprosi.* In siti, avaritia, & hæc est lepra Iezy. In ponderositate accidia, & hæc est lepra Moysis, qui cum misisset manum in sinum, protulit leprosam. In pinguedine gula, & hæc est lepra virorum quatuor in introitu portæ. In putredine invidia, & hæc est lepra Mariæ. Prov. *putredo ossium invidia.* In fœtore anhelitus luxuria, & hæc est lepra domus Iacob. Secundo, ratione mundationis. Nam isti leprosi mundantur quinque modis. Primo ablutione, per quam significatur contritio. Reg. dictum est Naaman, *Lavare septies in Iordane.*

2. Par. 26. — Matt. 26. — 4 Reg. 5. — Exod. 4. — 4. Reg. 7. — Num. 12. — Prov. 14. — 2. Reg. 3. — 4. Reg. 5. — Luc. 17.

Item ostensione, per quam significatur confessio. *Ostendite vos sacerdoti; qui dum irent mundati sunt.*

Item separatione, per quam signatur excommunicatio. Nume. 12. legitur de Maria, quæ fuit extra castra septem dieb.

Num. 12.

Item inclusione, per quam religio significatur, ut manus Moysis mundata est inclusione, Exod. Item tactu, per quem tribulationum perpessio, Matth. *Tetigit eum dicens: Volo mundari, & confestim mundata est lepra eius.*

Exod. 4. — Matt. 7.

Item peccatores assimilantur apoplecticis, id est, his qui apoplexiam patiuntur. Primo (quia secundum Avicennam) in apoplexia fit membrorum otiositas. Unde dicit, quod apoplexia est otiositas membrorum à sensu, & motu, propter opilationem contingentem, in ventriculis cerebri, & mentibus spiritus sensibilis, & motui. Hæc otiositas membrorum invenitur in accidiosis, & in pigris, quia nihil boni volunt operari. Proverb. *Abscondit piger manum suum sub ascella, nec ad os suum applicat eam.* Et quidam quidem sunt pigri & otiosi circa speculabilia, puta circa studium scientiæ, unde tales privantur sensu, id est, adeptione scientiæ. Quidam verò circa operabilia, & tales carent motu, id est, profectu virtutis, vel meritorii operis.

Avic. — Prov. 19.

Secundò, quia in apoplexia est anhelitus difficultas: Nam sic evacuantur instrumenta motus, & anhelitus, aut debilitantur, ut non fiat facilis anhelitus, imò illic est spuma & est habens vicissitudinē sicut strangulatio, aut sicut vox strangulati, quandoq; tamen non apparet anhelitus, neque vox, neque spiritus, & hoc est peius. Et hæc difficultas anhelitus, id est, respirationis, est in gulosis, & luxuriosis, qui quærunt delectationes carnis, quia tales spirituales inspirationes difficulter recipiunt, unde Apost. dicit: quod *animalis*, id est, carnalis, *non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.*

1. Cor. 2.

Tertiò, est in apoplexia morbi insanabilitas: Nam sicut dicit, Hippoc. quando applexia est fortis, habens eam non sanatur, si verò debilis, eius sanatio non est facilis: Hæc insanabilitas invenitur in avaris, unde Philosophus dicit: quod illiberalitas, quæ pertinet ad avaritiam, est insanabilis. Hiere. *Insanabilis facta est plaga tua.* Sen. Dum cætera vitia senescunt in homine, sola avaritia juvenescit.

Hippoc. — Arist. in Eth. — Hier. 30. — Sen.

Quartò, in apoplexia est mortis deformitas: quia aliquando accidit, ut habens apoplexiam sit evitatus, & non sit differentia inter ipsum & mortuum, ita ut non appareat in ipso aliquis anhelitus, deinde reviviscit, & sanatur. Et in talib. anhelitus quidem non apparet, sed ipsorum pulsus non integrè cadit: propter hoc volunt medici quod tardetur sepultura, donec perpendatur eius dispositio, neque sit minus lxxij horis. Invenitur autem quædam mortis conformitas in invidis, quia corpus mortuum putrescit, sicut dicitur: quod *putredo ossium*, id est, virtutum, vel vitiorum fortium, *invidia.*

Prov. 14.

Quintò, quia in apoplexia est mala resolubilitas: quia apoplexia si resolvitur, ut plurimum resolvitur in paralysin. Hæc

mala

mala resolubilitas invenitur in superbis, & iracundis: quia superbia resolvitur ut plurimum in iram, & ita desinit in stultitiam, & jacturam. Prov. *Virum stultum interficit iracundia.*

Prov. 5.

CAPUT LIV.

Vera pœnitentia tum interioris tum exterioris partes ac merita, per aliquas pulmonis, palpebrarumque, ac mortu corporalis proprietates numerantur, quove pacto hoc Sacramentum hominem spiritualiter gignat, per ipsius naturalem conceptionem ac generationem aperitur, electorumque gradus breviter declaratur.

POenitentia assimilatur pulmoni.

Primò quidem, quia pulmo aërem attractum interius deputat: & pœnitentia cor interius infectum mundificat, scilicet per contritionem. Iacob. *Purificate corda duplices animo.*

Iac. 4.

Secundo, quia pulmo vocem, sine pulmone enim vox formari non potest, neque anhelitus reddi valet, ut dicit Philosophus. Sic etiam pœnitentia cordis exterius format vocem confessionis. Ps. *Dixi, confitebor adversum me injustitiam meam.*

Arist. 12 de anim.
Psal. 3.

Tertio, quia pulmo humorem spumosum generat: est enim pulmo de molli carne, & aërea, & spumæ coagulatæ simillimus, ut dicit Constant. & ideo generat consimilem humorem, scilicet spumosum. Quasi autem humor spirituosus est fervida lachrymarum compunctio, quam ipsa pœnitentia generat & producit. Psal. *Lavabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo.*

Const.
Psal. 6.

Quartò, pulmo cor refrigerat: nam ipse pulmo undique cor circundat, & aërem frigidum ad eius temperiem ministrat. Unde inter cor & guttur est medius, ut subito ad cor aërem mittat, & ipsi gutturi ad vocem formandam reddat. Sicus igitur pulmo calorem cordis refrigerat, ita pœnitentia, tam interior quam exterior, ardorem concupiscentiæ mitigat. Eccl. *Ignem ardentem extinguit aqua*, id est, ardorem concupiscentiæ reprimit pœnitentiæ lachryma.

Eccl. 3.

Quinto, pulmo à motu non cessat: Cũ enim sit ut cordis flabellum, aërem ad temperiem cordis attrahens continuè & emittens, oportet necessario, quod se dilatando, & constringendo, semper in motu consistat. Sic etiam homo pœnitens, à motu boni operis nullo tempore cessare debet, neque otio vacare. Eccl. *Quodcunque potest facere manus tua, instanter operare:*

Eccl. 9.

Sexto, pulmo spiritui vitali nutrimentum continuum præstat. Nam caro pulmonis est mollis, & concava ut ovis, ut aër in suam naturam de facili immutetur, & sic vitalis spiritus in ventriculum cordis ad conservationem vitæ animalis facilius transeat. Sic per opera pœnitentiæ nutritur interius spiritus, sive per auditum prædicationis, sive per studium orationis, sive per fletum compunctionis, secundum illud Psal. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.*

Septimo, pulmo cordis regionem ab instrumentis sensibilibus separat. Et sic pœnitentis à delectationibus sensibilibus & carnalibus. Isid. Pœnitentia non mensium ac temporum cursu pensatur, sed pœnâ qua anima cruciatur, & mortificatur caro.

Isid. de sum. bo.

Octavo, pulmo aërem ad supplementum caloris in suis folliculis & poris reservat. Unde tamdiu potest animal sub aqua sine suffocatione vivere, quamdiu potest recollectum aërem retinere. Sic pœnitens debet in secretis studiis & affectibus conservare propositum non peccandi, & tamdiu vivit anima sub aqua gratiæ, quamdiu potest tale propositum retinere.

Item pœnitentia assimilatur palpebris propter tria: primo propter officium. Nam palpebrarum, sive ciliorum est triplex officium. Sunt enim positæ ante oculos.

Primo ad custodiendum: unde dicuntur cilia, quia suo motu continuo aërem intercidunt, & sic oculos ab aëris læsione custo-

custodiunt. Talis erat pœnitentia Pauli, quam faciebat ad suam custodiam, ne scilicet caderet à gratia. Unde dicebat: *Castigo corpus meum*, &c.

1. Cor. 9.

Secundo, palpebræ sunt ad operturam: Nam quia natura oculi est aquea, & humida, ad sui fortificationem & defensionem indiget opertura. Sed sicut palpebra est opertorium oculi, ita pœnitentia est operimentum peccati: operit enim peccatum ne videatur ad judicium. Psal. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*: & talis fuit pœnitentia Magdalenæ. Sed nota, quod quædam animalia tegunt sive claudunt oculum cum palpebra superiori, sicut omne animal quadrupes (sicut Philosoph. dicit.) Quædam cum palpebra inferiori, sicut aves, quia quidam se affligunt in pœnitentia amore æterni præmii, & hæc est palpebra superior; quidam timore supplicii, & hæc est inferior.

Psal. 31.

Arist. 12. de anim.

Tertiò, palpebræ datæ sunt ad apparentiam, id est, ad pulchritudinem & ornamentum faciei. Et talis fuit pœnitentia Ioannis Baptistæ, & aliorum sanctificatorum, quæ non fuit necessaria ad purgationem vel custodiam vitiorum, sed potius fuit ad decentiam & ornamentum virtutum.

Secundo pœnitentia assimilatur palpebris propter concursum: Duæ enim sunt in homine palpebræ quæ assiduè ad invicem concurrunt, ut reficiant assiduo motu obtuitum, ut dicit Constant. quæ dicuntur palpebræ, quia palpitando semper moventur. Sicut igitur duplex est palpebra, ita duplex est pœnitentia, quæ sibi invicem in pœnitente assiduè debent concurrere, & invicem quasi se tangere, s. interior, & exterior: Nam exterior sine interiore est infructuosa, ut patet in hypocritis: sed interior sine exteriori non est fructuosa, sicut patet in negligentibus & pigris ad satisfaciendum.

Const.

Tertiò propter munimentum: Nam palpebræ munitę sunt villis pilorum ut apertis oculis, si quid occurrerit, repellatur, & involutis oculis, in ipsis securiùs dormiatur, ut dicit Const. Habent autem palpebræ pilos non omnino erectos, sed in extremitatibus mediocriter reflexos, & hoc factum est ut se habilius & fortius clauderent, & si quod impedimentum ei occurreret, ei efficacius obviarent. Quasi autem villi pilorum sunt exempla sanctorum, qui de statu peccatorum, præcipuè carnalium, ad Deum conversi sunt: Nam pili ex superfluitate quidam carnis nascuntur, sed carnei non sunt, sed aridi & tenues; unde signant Sanctos ad Deum conversos, qui licet primo fuerunt carnales, tamen post conversionem effecti sunt spirituales & cœlestes. Horum ergo pilorum villos, id est, exempla doctorum, debet pœnitens ad seipsum reflectere per imitationem, si vult se contra tentationes claudere, & securè dormire in morte.

Item pœnitentia concipit & parturit hominem in esse spirituali, sicut parturitur & concipitur in esse naturali, quod patet ex quatuor.

Primò, ratione conceptionis: Nam ad conceptionem infantis requiritur materia conveniens, locus expediens, & causa efficiens: Materia ergo conveniens, humor est menstrualis sive fœminalis fœminæ: Causa verò efficiens (secundum Philosophum) est semen viri: instrumentalis causa est calor naturę, virtutum corpori influens, & disponens, locus autem conveniens est matrix. Similiter dum aliquis ad pœnitentiam convertitur, & quasi spiritualiter Deo concipitur, velut locus conveniens in anima est mens sive memoria, quæ est, ut matrix, in qua velut humor menstrualis est peccati recordatio, quæ est velut materia pœnitentiæ. Sed causa efficiens huius conceptionis est timor Dei, secundum illud Isa: *A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis*. Et nota, quod si materia fœtus in parte dextra fuerit adunata, in naturam cedit maris; si vero in sinistra, in naturam mulieris. Et hæc diversitas accidit propter dominium caloris, qui in dextra parte consistit. Similiter quãdo calor

Isa. 36.

calor divini amoris dominatur in mente pœnitentis, concipitur quasi in dextra masculus, id est, spiritus compunctionis virilis, & fortis; sed quasi in sinistra, ubi est defectus caloris, id est, in corde tepidè pœnitentis, concipitur fœmina, id est, spiritus debilis, & instabilis.

Secundò ratione formationis: Nam corpus infantis in utero matris non subito formatur, sed ordinatè, & gradatim; & iste ordo consideratur ex tribus. Primo ex concepti partibus, sive membris. Quia primo formantur membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & hepar, quæ aliorum omnium sunt fundamenta. Et ista quando sunt simul in sanguinis massa, sibi vicinantur, & postea ab invicem dividuntur. De istis tribus fundamentis alia tria nascuntur, scilicet nervi & nucha dorsi à capite, & arteriæ à corde, venæ ab hepate, secundum Galenum, Arist. tamen dicit, quod principium venarum est cor. His autem sic formatis tanquam omnium fundamentis, format natura ossa horum custoditiva, scilicet craneum ad defensionem capitis, ossa pectoris ad munimen cordis, & costas lateris ad tutelam hepatis, & sic de aliis. Post ista producuntur membra secundaria, scilicet manus, pedes, brachia & similia, sed ista non simul, sed successivè formantur. Similiter in pœnitentiæ statu non est homo statim à principio perfectus, sed proficit gradatim, secundum illud Psal. *Ibunt de virtute & virtutem.* Unde possumus per tria membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & hepar, intelligere tres virtutes Theologicas, scil. fidem, spem, & charitatem. Per membra vero secundaria, seu defensoria, quæ his adjiciuntur, virtutes intellectuales; sed per officialia virtutes morales, in quibus omnibus homo non perficitur subitò, sed gradatim. Secundo consideratur ordo formationis & conceptionis gradus, quia infans dum concipitur, quatuor habet gradus. Primus est cum adhuc est lacti vicinus, secundus est cum jam semen sanguini se commiscet: tunc enim cor, vel cerebrum nondum perfecta sunt, sed est quædam massa ex semine sanguineque commixta. Tertius est gradus, cum corde, & cerebro, & hepate jam formatis, alia membra indistincta sunt. Quartus est, quando corpus est completum, & organizatum, & ad animæ susceptionem dispositum, cui dum anima desuper datur, in utero movetur, & si est fœmina, in sinistra parte plus sentitur: si vero masculus in dextra parte plus movetur, ut dicit Galenus. In istis igitur quatuor gradibus formationis corporis, designantur quatuor gradus formationis pœnitentis, quorum primus est in peccati recogitatione. Et hæc assimilatur lacti, quia lac est faciliter convertibile, & in bonos & in malos humores. Sic recordatio peccati faciliter convertitur, vel in bonum animæ nutrimentū, puta quando ex recordatione peccati nascitur dolor compunctionis; vel in nutrimentum malum ex peccati recordatione nascitur delectatio, vel voluntas reiterandi. Secundus gradus est in peccati detestatione: Tunc enim semen agnitionis & recordationis peccati immiscet se cum sanguine, id est, cum dolore & abominatione peccati. Tertius gradus est in peccati confessione, ubi quædam membra sunt distincta, scilicet cor, cerebrum, & hepar, per quæ tria intelligitur triplex genus peccatorum, quæ homo tenetur distinctè confiteri, præcipuè mortalia, scilicet commissa in Deum, proximum, & in seipsum; vel commissa corde, ore, & opere. Alia vero membra sunt indistincta: quia ultimo fieri debet pœnitentis confessio communis, in qua indistinctè, id est, generaliter, se accuset de venialibus, & mortalibus, quæ per oblivionem vel ignorantiam omisisset distinctè confiteri. Quartus gradus attenditur in satisfactione in qua consistit perfecta pœnitentia, seu pœnitentis dispositio, sive ad supernæ gratiæ susceptionem, sive ad fœtus, id est, boni operis motionem. Sed nota quod fœtus interior, id est, dispositio, vel propositum interius conceptum de pœniten-

tia

Psal. 83.

etia exterius facienda, in quibusdam est fœmineus, id est, defectivus, & non verus, sicut in fictis & hypocritis, & tunc est motus exterioris pœnitentiæ, sive operis in sinistra, quia scilicet hypocrita, & fictus exteriora opera pœnitentiæ facit cum sinistra intentione. In quibusdam vero interior fœtus, i. contritio cordis, est masculinus, id est, perfecta & vera, & rectè est motus in dextra, quia scilicet verè contritus facit opera pœnitentiæ cum recta intentione. Unde dicitur: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua.* Tertio attenditur ordo formationis ex conceptionis diebus, quia in gradu lactis est infans per sex dies; in gradu sanguinis per novem: in gradu massæ carnis xij. diebus existit. In quarto vero gradu ante plenam perfectionem est per xviij. dies, unde à die conceptionis usque ad diem completionis, & vivificationis, sunt xlvi. dies, ita quod primus & ultimus commutetur. Nam in tot diebus communiter vivit fœtus. Et secundum hunc numerum Augustinus computat ædificationem templi, cui comparat perfectionem corporis Christi, non quia talis processus fuerit in formatione dominici corporis, cum perfectionem habuerit in instanti, sed quia in tot diebus potuit membrorum distinctio comprehendi. In hoc igitur processu dierum intelligitur quadruplex gradus electorum.

Matt. 5.

Aug. super Io. cap. 6.

Primus est incipientium, & isti sunt sub forma lactis, qui est parvulorum cibus. Est igitur eorum inceptio in operibus vitæ activæ, unde assignantur eis sex dies, id est, sex opera misericordiæ, quæ enumeravit Dominus.

Secundus est proficientium, & isti sunt sub forma sanguinis, id est, sub certamine passionum ac tentationum, & tribulationum. Unde quibusdam, qui nondum istum gradum attingebant, dicebat Apostolus: *Nondum enim usque ad sanguinem restitistis*, & istorum profectus debet esse in vita contemplativa. Unde assignantur eis ix. dies propter novem Angelorum ordines, quibus assimilantur viri contemplativi.

Heb. 10.

Tertius gradus est perfectorum, quidam habent completam naturam carnis, i. debitam formam perfectionis. Tales sunt quorum vita conformatur vitæ Apostolicæ: Unde assignantur eis duodecim dies, propter numerum duodecim Apostolorum.

Quartus gradus est beatorum, quorum perfectio, quantum ad corpus, erit in octava resurrectionis, quæ jam inchoata est in Christo, *qui scilicet resurgens ex mortuis, jam non moritur.* Perfecta autem resurrectio & plena erit in fine seculi, quando decima drachma perdita fuerit reinventa, id est, electorum ecclesia totaliter resuscitata. Unde ultimæ consummationi decem dies assignantur, propter numerum completum electorum, qui signantur in decima drachma prius perdita, postea reinventa.

Rom. 6.

Luc. 15.

Tertio, ratione completionis, ex eo quod quorundam infantium formatio citius, quorundam verò tardius completur: Sunt enim quidam qui dicunt, quod quidam in xxx. diebus complentur, & tales sexto mense nascuntur, & tales propter teneritudinem non vivere posse dicuntur: Quidam vero xxxv. die perficiuntur, qui septimo mense nascuntur, & tales vivere posse probantur: quidam xl. diebus formantur, qui octavo mense nasci prohibentur, neq; tales in vita servantur. Unde Constant. & etiam Galenus, dicunt, omnem infantem in septem mensibus motum habere, qui si adeo est fortis ut exire possit ad vitam, utique convalescit: Si verò tunc in septimo mense non egreditur, ipso suo motu debilitatur, & etiam summè patitur: Unde si etiam sequenti mense, id est, octavo exierit, non convalescit, sed si usque ad ix. mensem, vel principium decimi quieverit, iterum vires sumit, unde egrediens convalescit ad vitam & tales qui nono mense, vel decimo oriuntur, sexdecim diebus in matrice formantur, vel fort qui decimo mense nascitur, quinquagin

Const. Gal.

diebs

diebus in utero completur. Sicut ergo quorundam formatio citius, quorundam verò tardius perficitur: Sic etiam ad Deum quidam citius, & quidam tardius convertuntur. Et iterum in amore Dei, in quo spiritualis vitæ perfectio consistit, quidam citius, quidam tardius perficiuntur. Possemus etiam per prædictos quinque modos conceptorum, sive natorum, intelligere quinque diversitates fidelium. Quorum primi fuerunt Iudæi ante Redemptoris adventum, istorum formationi assignantur triginta dies: Tricennarius enim numerus consurgit ex numero ternario & denario, quia ternarius in denarium ductus, id est, ter decem faciunt triginta. In ternario ergo fides Sanctæ Trinitatis, in denario verò decalogi observantia intelligitur. Et utrunque Iudæorum justi, & eruditi viri habuerunt, scilicet, fidem Sanctæ Trinitatis cum observantia decalogi. Sed tamen ante Redemptoris, & passionis eius tempus, hoc non sufficiebat, ut ad vitam ingrederentur, cum nondum esset aperta janua Paradysi. Et hoc significatur in eo, quod natus in sexto mense, vel infra non vivit: Sex enim concurrerunt ætates ante Salvatoris adventum, quas sex menses conceptionis signant: ita ut prima ætas computetur ab Adam usque ad Noë, secunda à Noë usque ad Abraham, tertia ab Abraham usque ad Moysen: quarta usque ad David, quinta usque ad transmigrationem Babylonis, sexta usque ad Christum. Postrema ad adventum Redemptoris, in quo per passionem Christi aperta est janua vitæ. Secundi sunt Christiani, & istorum formationi, sive perfectioni assignantur triginta quinque dies, ita ut ternario addatur quinarius, qui est numerus quinque vulnerum Christi crucifixi. Nam post fidem Trinitatis, & impletionem decalogi conformantur, qui viri Christiani sunt, cruci & passioni Christi, quasi quinque vulnera eius in semetipsis habentes, secundum illud: *Ego stigmata Domini Iesu in corpore meo porto.* Tales nati sunt in septimo mense, id est, in septima ætate, quæ est Christi secundum computationem supra dictam, quamvis alii aliter computent ætates.

Gal. 6.

Tertii sunt hæretici, quibus assignantur quadraginta dies: quia quadragenarius numerus competit errantibus, secundum illud. Psal. *Quadraginta annis offensus fui generationi huic, & dixi, hi errant corde.* Tales licèt octavo mense nascantur, non tamen vivunt: quia hæretici licèt ad octavam generalis resurrectionis ætatem, sicut & cęteri sint, perventuri & resurrecturi, non tamen intrabunt in vitam æternam: unde in Psalm. prædicto subditur: *Quibus juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Quarti autem sunt viri perfecti, qui sunt habitaculum & templum Dei, unde talibus assignantur xlvj dies, qui est numerus competens ædificationi templi Dei, secundum illud, *Quadraginta sex annis ædificatum est templum hoc.* Nam xlvj. consurgit ex duplici numero, s. ex x. & sex: Nam quater x. faciunt xl. quia scilicet viri perfecti cum quatuor evangeliis observant præcepta decalogi, quibus etiam adduntur vj. propter vj. misericordiæ opera. Isti nono mense nascuntur, quia novẽ Angelorũ ordinibus finaliter sociantur. Quinti autẽ sunt beati, qui liberati à servitute corruptionis, sunt in libertate gloriæ filiorum Dei; unde istis assignantur quinquaginta dies, qui quinquagesimus numerus deservit libertati propter Iubileum, id est, quinquagesimum annum, in quo servi libertati donabantur. Isti etiam nascuntur decimo mense, qui scilicet (ut dictum est supra) pertinet ad drachmam, id est, ad naturam humanam, quæ per divinam sapientiam, id est, Christum, recuperata, novem drachmis, id est, novem Angelorum ordinibus est jungenda.

Psal. 94.

Psal. 94.

Ioan. 2.

Quartò, ratione parturitionis: quia infans dum paritur, matri infert tristitiam, sed post partum tribuit lætitiam. Egreditur etiam ex ventre vestitus secundina. Similiter etiam pœnitentia confert tristitiam in actu, relinquit lætitiam in

fructu.

fructu, & vestit etiam animam gratia, & virtutibus ornat: Luc. *Citò proferte stolam primam, & induite illam.* Luc. 15.

Item pœnitentia, per quam homo moritur peccatis, assimilatur morti corporali. Primò ratione utilitatis. Nam mors (secundùm Isidor.) septem utilitates inducit. Prima est, quia potentiam tyrannorum absolvit: & similiter pœnitentia absolvit potentiam dœmonum, quam habent super animam propter peccatum. Secunda est, quia peccatis & voluptatibus finem imponit. Sic pœnitentia finem imponit voluptatibus per carnis macerationem, & etiam peccandi cavendo recidivationem. Tertiò, quia mors est terminus omnis miseriæ. Et similiter pœnitentia terminat miseriam, dum culpam excludit, quæ est miseriæ causa. Unde non solum evadit pœnitens præsentis pœnæ miseriam, sed etiam sequentis. Quartò, quia mors est confirmatio gratiæ, pœnitentia autem, dum à culpa præservat, quodãmodo in gratia confirmat. Quintò, quia mors est acquisitio veniæ. Et similiter per pœnitentiam acquiritur venia de offensa, quam affecit culpa. Sextò, quia mors est reparativa innocentiæ. Similiter per pœnitentiam restituitur innocentia, etsi non quoad actum, saltem quoad meritum: Nam pœnitentia restituit merita, quæ quis acquisivit existens in innocentia, vel etiam in gratia: multi etiam ferventer pœnitentes æquiparant vel separant in merito, vel gratia multos innocentes. Septimò, quia mors est collocativa fœlicitatis æternæ. Et similiter per pœnitentiam acquiritur æterna gloria.

Secundò, pœnitentia assimilatur morti ratione varietatis: Distinguitur enim triplex mors, quæ designat tres partes pœnitentiæ: Est enim mors acerba, quæ est infantium: immatura, quæ est juvenum: & matura, quæ est senum. Sic pœnitentia debet esse acerba in contritione, & immatura, id est, infestina in conversione, & matura, id est, debita in satisfactione, ubi scilicet debitum solvitur pœnæ, quam meruit ex illatione offensæ.

Tertiò, ratione qualitatis, quia mors est incerta quoad tempus. Augustinus. Nil certius morte, & nil incertius hora mortis. *August.*

Item quoad locum, quia nescit homo ubi sit moriturus. Senec. Mors ubique te expectat, tu quoque si sapiens fueris, ubique expectabis eam. *Sen. li. epi.*

Item quoad modum, quia nescimus qualiter morituri sumus. Augustinus. Non est multum curandum necessariò morituro, qua morte moriatur, sed curandum est, quò post mortem ire compellatur: quia mors non est dicenda mala quã bona vita præcessit. Sic ergò mors habet aliquid certitudinis, scilicet, quod omninò est ventura, & aliquid incertitudinis, ut dictum est. Similiter pœnitentia habet quidem, si vera sit, certitudinem veniæ, sed an peccator ad peccatum rediturus sit, an in pœnitentia perseveraturus, incertum est, quia non est in ejus potestate: *Non est enim volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* *Aug. li. de civi. Dei.* *Rom. 1.*

Item, quia mors est amara. Ecclesiast. *O mors, quàm amara est memoria tua.* Sic memoria peccati debet esse cum amaritudine animi. Unde Isa. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* *Eccl. 42.* *Ise. 38.*

CAPUT LV.

Otium spiritualibus viris maximoperè obesse, per plurima ipsius superflui somni detrimenta facilè definitur.

Pigritia, sive otium spiritualium virorum assimilatur superfluo somno, sive dormitioni: Nam intemperatus somnus est caloris naturalis extinctivus: quia per somnum immoderatum humores ampliùs resolvuntur, quos dùm calor naturalis aggreditur, ab eis minuitur & extinguitur: & ideò potionatis & minutis præcipitur, ne dormiant, ne per somnum humores ampliùs resolvantur, & sic calor, qui est in talibus, diminuatur, & debilitetur, & suffocetur. Similiter per otium & pigritiam, humores, id est, malæ affe-

affectiones & noxiæ cogitationes multiplicantur, ex quibus calor, id est, fervor, amoris spiritualis minuitur, & aliquando totaliter extinguitur, propter quod dicit Apostol. *Non dormiamus, sed vigilemus, & sobrii simus.* 1. Tim. 5.

Secundò, quia intemperatus somnus est animalis virtutis destructivus. Unde dicit Constan. quod si somnus fuerit nimius, animalis deficit virtus; eo quod nimis humectatur & infrigidatur corpus. Sic otium, & pigritia, dum abundare facit humorem concupiscentiæ, inducit in animam nimium frigus malitiæ, quia multam malitiam docuit otiositas, ut dicitur Eccl. & extinguit funditus, & destruit virtutem ipsius animæ. 2. Reg. *Dormiens oppressit eum*, scilicet virtutis actum, sive habitum. Const. Eccl. 38. 2. Reg. 3.

Tertiò, quia nimius somnus est egestatis causativus, ex eo quod est operationis, & per consequens lucri impeditivus: Unde Proverb. *Usquequo piger dormis, quando consurges de somno tuo? paululum dormitabis, paululum conferes manus tuas, ut dormias, & veniet tibi quasi viator egestas.* Sic pigritia & otium dum à bene operando retrahit, egestatem gratiæ, & spiritualium divitiarum inducit. Prov. *Egestatem operata est manus remissa.* Prov. 6. Prov. 10.

CAPUT LVI.

Principes, quibus virtutibus præditi esse debeant ut justi habeantur: ac quale eorum in regimine existat officium, quatuor ipsorum armorum potissimis similitudinibus clarum efficitur.

PRincipes assimilantur humeris, secundum illud. *Factus est principatus super humerum eius.* Isa. 9.

Nam primo humeri sunt ad spiritualium membrorum defensionem, unde humeri sunt ex variis ossibus compositi, quorum præcipua duo spatulæ dicuntur. Et fuerunt necessaria hæc ossa, ut pectus & costas defenderent, ne à posteriori læsionem acciperent. Et in illis duabus spatulis sunt duæ concavitates, quæ vocantur oculi, unde vocantur spatulæ oculorum, quod nomen ex officio assumpserunt, nam sicut oculi totius anterioris corporis sunt defensores, ne ab aliquo lædatur: Sic isti à posteriori, pectus & costas defendunt. Principes ergo ad modum humerorum spiritualium, & religiosorum virorum præcipuè, esse debent patroni & defensores, ne ab aliquo lædantur, & debent constare ex variis ossibus, id est, fulciri variis virtutibus, sed præcipuè justitia & clementia debent vigere in eis, quasi duæ spatulæ in humeris, una ad dextram, scilicet justitia, altera ad sinistram, scil. clementia: & hæ habent duos oculos, quia justitia respicit culpam, clementia verò naturam. Et istis virtutibus principes firmati, sunt validi & potentes ad subditorum defensionem, secundum illud: *Misericordia & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius.* Psal. *Nimis confortatus est principatus eorum.* Prov. 20. Psal. 138.

Secundo humeri sunt ad brachiorum & costarum pectoris defensionem & ossium concatenationem, unde duæ spatulæ habent retro duo acumina, per quæ eadem spatula furculæ est connexa, ne à superiori totum suum exeat: Interius verò ad hoc nomen ponit alterum, ne subtus exiret acumen armorum; furculæ autem ad hoc fuerunt necessariæ, ut armos ligarent, & à pectore differre facerent, quorum ossa sunt rotunda exterius, interius verò concava, & cum teneritudine pectoris ante colligata, retrò verò cornu rostro; & sunt eorum ligamenta ossa cartilaginosa, quæ vocantur spatularum capita; ad hoc tamen posita, ut facerent concatenationem armorum, sive humerorum. Prælati ergo ad modum humerorum ad hoc studere debent, ut brachia, id est, viros artifices, & laborantes, & costas pectoris, id est, mulieres, quia mulier ex costa viri formata est, & ossa, id est, maiores & fortiores, ad invicem concatenata teneant, s. in catena pacis & veritatis.

Tertio, humeri sunt ad ossium spondylium, & colli supportationem. Ossa autem colli, vel spondylium, sunt Prælati, & clerici, & viri ecclesiastici, qui sunt medii inter Deum & populum, sicut collum inter caput & corpus; quos Principes sæculares non opprimere, neque persequi debent, sed benigne supportare, & revereri.

Quartò, quia humeri sunt ad ponderum diversorum supportationem: Licèt enim post caput, & collum aliis membris supereemineant, omnium tamen opera portant, & pro aliorum offensa sæpè spatulæ verberantur. Sic quanquam seculares principes post caput ecclesiæ, quod est Papa, & collum, id est, Prælatos ecclesiasticos, ipsis secularibus & temporalibus principentur, tamen pro omnibus sibi subditis debent viriliter laborare, & pro eis tuendis, & regendis onera laborum & expensarum portare, ipsi etiam pro suis subiectis habent Deo respondere, & frequenter ab eo pro ipsis flagellantur.

CAPUT LVII.

Brachiorum numerus, partes, efficiaque naturalia ad diversa, duplicem hominis potestatem pluribus exemplis indicare videntur: Remque publicam cordi comparari non immeritò asseritur.

POtestas humana assimilatur brachiis. Nam sicut duo sunt brachia, dextrum & sinistrum, ita duplex est potestas, scilicet spiritualis, quæ est ut brachium dextrum, & temporalis, quæ est sinistrum. Videmus autem, quod brachia primo quidem sunt valde fortia: ex omni enim parte fortitudinem habent, scilicet superiori, quia scilicet cum armo superiori brachium fortissimis nervis connectitur.

Item ex parte interiori sunt ossa brachiorum grossa, & dura, & medulla plena. Ex parte verò exteriori non nimium sunt carnosa, ut ossibus, & nervis compacta essent fortiora.

Item in cute, musculis, & lacertis sunt intermixta. Unde in brachiis maxima est hominis fortitudo. Psalm. *Posuisti* Psal. 17. *ut arcum æreum brachia mea.* Sic illi qui sunt in potestate temporali, vel spirituali, constitui debent cum superioribus & majoribus, scilicet cum Deo, & hominibus esse per obedientiam & benevolentiam fortiter colligati.

Item interius in seipsis grossis ossibus, id est, magnis virtutibus fulciti, exterius parum carnosi, id est, non delitiosi, vel voluptuosi, musculis, sive lacertis, id est, sollicitudinibus semper ad bene operandum moventibus intermixti. Et quando isti sic se habuerint, ut brachia erunt fortissimi. De tali enim brachio dici potest. *Fecit potentiam in brachio suo.* Luc. 1. Secundò videmus, quod brachia sunt valde utilia, valent enim brachia ad elevandum, ad portandum, ad stringendum, & ad repellendum, ad impugnandum, & ad operandum. Sic illi qui sunt domini, & in potestate constituti, debent levare humiles, portare debiles, stringere, id est, amplecti utiles, repellere nocentes, impugnare hostes, & bene operari in omnes. Grego. Potestas cum habetur, cogitanda Grego. past. ad utilitatem, quatenus is qui utitur, ut prodesse debeat, posse se sciat.

Tertio videmus, quod brachia sunt valde flexibilia. Sunt enim brachia flexibilia in tribus juncturis, scilicet circa armum, circa cubitum, & circa manum. Similiter illi qui sunt in potestate constituti, debent esse flexibiles circa armos, id est, circa superiores per obedientiam & humilitatem.

Item circa cubitos, id est, circa medios per benevolentiam, & affabilitatem; circa manus, id est, circa infimos, per subventionem, & pietatem.

Quarto videmus, quod brachia sunt valde compassibilia: Nam quia à capite beneficium sensus & motus recipiunt, ingrata non sunt, sed pro ipso capite defendendo, contra ictus ferientium liberaliter se exponunt. Ita Principes debent esse grati capiti nostro, id est, Christo,

à quo habent & sensum discretionis, & motum boni operis. Et ideo pro fidei suæ, seu ecclesiæ eius defensione, debe-rent ipsi, cum necessarium esset, personas suas exponere.

Item in tantum compatiuntur brachia aliis membris, quod pro eis sæpe in munitionibus vulnerantur, ut illa illæsa & sana reddantur, vel in sanitate habita conserventur. Unde pro aliorum membrorum custodia vulnerari & percuti non refugiunt, sed sponte se offerunt. Similiter debent facere Principes pro salute suorum subditorum, & maximè pro salute spirituali. Ioan. *Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis.*

Ioan. 10

Quinto, quia brachia sunt cordi valde conformia. Nam per quasdam arterias ab ipso corde spiritum & pulsum recipiunt, & ideo statum ipsius cordis lucidum nobis produnt. Cordi autem quod est membrum commune, ex quo procedit vita omnium membrorum, assimilatur respublica, sive communia bona, ex cuius prosperitate pendet salus omnium singularium personarum. Huic igitur debent se Principes totaliter conformare, ab ipso pendet spiritus & pulsus eius, id est, vigor spiritualis, & corporalis, unde eius statum, quando defectivus esset, debet brachium, id est, Princeps ipse prodere medicis, id est, sapientibus consiliariis, ut reparetur. Tanta etiam dilectione sunt brachia cordi conjuncta (secundum Galen.) quod hoc habent inter omnia membra proprium, ut quod cor diligit & amat, brachia diligunt, & in eius amplexum voluntariè se extendunt: quod enim à corde diligi sentiunt, quanto vicinius possunt, cordi astringunt, in tantum ut totum dilectum amantis cordi imprimerent, si valerent. Sic etiam boni Principes illos præcipuè diligunt, & amplectuntur, quos vident cordis, id est, Reipublicæ, & boni communis magis esse amicos, & promotores, & ad hoc toto studio tendunt, ut omnes quantum possunt, cordi astringant, id est, ad amorem reipublicæ trahant.

Galen.

Sexto, quia brachia quandoque sunt mortis indicativa: Nam sicut habetur in prognosticis, denudatio brachiorum, & inquietatio eorum in acutis est mortiferum signum. Similiter si Principes & Rectores sunt interius denudati virtutibus, & inquieti exterius, pacem subditorum destruentes, signum est in Republica mortis, & ruinæ. Prov. *Regnantibus impiis ruinæ hominum.*

Prov. 28.

CAPUT LVIII.

Triplex corporis potus triplici pariter animæ potationi perspicuis similitudinibus adaptatur.

Potatur anima ad modum corporis tripliciter. Est enim potus inanis, medicinalis, & nutrimentalis: Nam (secundum Constan.) est aliquis potus qui tantum est potus ut aqua, quæ scilicet non est per se corporis nutritiva. Et huic assimilatur curiositas, & vanitas scientiæ secularis, qua non nutritur anima in spiritu, vel devotione.

Item est potus qui est potus & cibus, ut vinum quod (secundum Constant) per omnes partes corporis portat cibum, nutriens & calefaciens spiritum, & confortans naturalem calorem. Huic assimilatur dulcedo sapientiæ salutaris, scilicet sacræ scripturæ, qua omnes sensus animæ nutriuntur, spiritus calefit, & inflammatur, & charitatis amor crescit, & confortatur. Prover. *Bibite vinum quod miscui vobis.* Apostol. *Bibebant autem de spirituali, &c.*

Const.

Prov. 2.

1. Cor. 10.

Item est potus medicinalis, qui non datur secundum viam potus, sed secundum regulam medicinæ, ut syrupus, & similia. Talis est potus compunctionis pœnitentialis, qua anima purgatur, & sanatur. Psalm. *potum dabis nobis in lachrymis in mensura.*

Psal. 79

CAP.

CAP. LIX.

Verbi Dei concionatoris dignitates, partes, ac officia, per quatuor oris, oculorumque septem proprietates, ac utriusque telas visionisque formationem, & denique pupillæ perfectionem, pluribus exemplis, & rationibus uberrimè explanatur.

PRædicator verbi Dei assimilatur ori propter quatuor.

Primo, propter nutrimenti susceptionem: nullum enim membrum in animali nutritur, nisi prius cibus in ore ponatur, & masticetur, & propter hoc fuit os humidum interius, ut cibi siccitas eius humiditate immutaretur: fuit nervosum, ut cibi saporositas sentiretur: fuit etiam durum ne cibi duritie læderetur: fuit concavum & rotundum, ut cibus assumptus hinc inde faciliùs moveretur. Sicut ergo cibus in ore disponitur, qui postmodum ad membra nutrienda trahitur, sic cibus spiritualis doctrinæ à Prædicatore disponitur; & traditur, quo ecclesiæ, id est, fideles nutriuntur, unde Prædicatorem ad modum oris oportet esse humidum per pietatem, nervosum per charitatem, quæ est vinculum perfectionis, sicut nervus ligamentum ossium.

Item durum per firmitatem.

Item concavum per humilitatem, & rotundum, id est, motui aptum per operositatem. Hier. *Si separaveris pretiosum à vili, &c.* (*Hier. 15.*)

Secundo, propter aëris attractionem: Nam aër primo in ore immutatur & subtiliatur, & sic ad cordis refrigerium per canalem pulmonis transmittitur. Sicut ergo os attrahit aërem respirando, sic Prædicator debet gratiam spiritualis doctrinæ attrahere orando. Psal. *Os meum aperui, & attraxi spiritum.* (*Ps. 118.*) August. (*Aug. de doc. Chri.*) Prædicator laboret, ut intelligenter, ut libenter, ut obedienter audiatur. Et hoc se posse magis pietate orationum, quam orationis facultate, non dubitet, ut orando pro se ac pro illis, quos est allocuturus, sit prius orator quàm doctor. Et in ipsa hora accedens, priusquam exerat proferentem linguam, ad Dominum levet animam sitientem, ut ructet quod biberit, vel quod impleverit fundat.

Tertio, propter vocis formationem: ad hoc enim est palatum oris concavum, ut linguæ plectrum facilius moveatur, & ad vocem formandum expeditè elevetur, & deprimatur. Similiter ad hoc, ut vox doctrinæ in ore Prædicatoris rectè formetur, oportet eum habere palatum cordis concavum & vacuum ab amore mundi, & ab omni infectione peccati. 1. Reg. (*1. Reg. 2.*) *Recedant vetera de ore vestro*, id est: O vos prædicatores à verò affectu recedant temporalia, quæ tempore veterascunt. Prover. *Removi à te os pravum.* (*Prov. 4.*) Petr. *Peccatum non fecit, neque inventus est dolus in ore eius.* (*1. Pet. 2.*)

Quarto, propter superfluitatem à pulmone & cerebro venientium electorum, & membrorum à superfluis exonerationem: Sæpè enim dum stomachus gravatur, per oris vomitum expurgatur. Sic Prædicator eiicere à se debet superfluas affectiones, quę sunt ut superfluitates venientes à pulmone, & superfluas, & noxias cogitationes, quæ sunt superfluitates descendentes à cerebro, debet etiam per oris confessionem vomere peccati gravedinem. Eccl. *Surge de medio, & evome illud.* (*Eccl. 31.*) Apocal. *Incipiam te evomere ex ore meo.* (*Apoc. 3.*)

Notandum etiam, quod os patitur ex corruptis humoribus aliunde fluentibus. Nam si sit homini societas mala, si mens corruptionibus plena, si peccaverit in linguis, patitur os eius. Matt. *Ex abundantia cordis os loquitur.* (*Matt. 12.*)

Item Prędicatores assimilantur oculis propter septem. Septem enim sunt Prædicatori necessaria. Primum est intentionis humilitas, videlicet, ut non prædicet scientiæ ostentationem, sed potius ad Dei laudem, & animarum utilitatem. Unde oculi (secundum Isidor.) dicti sunt (*Isid. lib. ety.*) quasi occulti, quia scilicet suum lumen intus occultant, & conservant, vel quia tegmina oculorum eos occultant, ne aliquibus injuriis lædantur. Sic Prædicatores ne lædantur à superbia, vel vana

gloria,

gloria, seipsos, vel lumen sapientiæ, saltem quantum ad inventionem, debent occultare, id est, non ad ostentationem prædicare. Gregor. Sic opus sit in publico, ut intentio semper maneat in occulto. Psalm. *Oculi mei semper ad Dominum*, i. per rectam intentionem.

Greg. in serm.
Psal. 24.

Secundo est necessaria discretionis sagacitas, ut scilicet sic medici spirituales animarum morbos sagaciter discernant & ostendant, ac curas debitas adhibeant, sicut maximè in oculis repræsentantur, & indicantur animæ passiones: Nam oculi inter omnes sensus sunt animæ viciniores. Unde in eis omne judicium mentis apparet, sive anima fuerit hilaris, sive tristis, similiter amor & odium, & omnes animæ passiones in oculis expressè apparent.

Tertio docendi studiositas. Dicuntur enim oculi lumen, quia lumen, quod ab exterioribus accipiunt, interioribus refundunt. Et similiter Prædicatores lumen sapientiæ quod acceperunt, sive à Deo inspirante, sive ab homine docente, sive à scriptura instruente, aliis studiosè & copiosè tradere & refundere satagunt. Unde Apostolus. *Tradidi enim vobis, & hoc quod accepi.*

1. Cor. 15.

Quarto est necessaria officii societas: requirit enim prædicationis officium ex quadam honestate, sive commoditate, ut Prædicatores non soli vadant, sed simul combinati vel sociati, unde primos Prædicatores quos Christus instituit, binos ante faciem suam misit, ut dicitur. Unde *oculi capitis*, qui Prædicatores designant Christi, *geminati sunt*, ut si fortè unus læderetur, eius defectus per alium suppleretur. Eccles. *Va soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem*, & ideo Religiosi combinati incedunt, Matth. *Ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum.* Et dicit duo, quia eorum est duo testamenta prædicare, & duo præcepta charitatis servare, & addit, vel tres, quia eorum est sanctæ Trinitatis fidem divulgare, & tribus theologicis virtutibus, scilicet fide, spe, & charitate vitam suam adornare.

Luc. 10.
Eccl. 4.
Matt. 18.

Quintò necessaria est circa crucem Christi devotionis singularitas, ut prædicator quisque cum egregio prædicatore dicat: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Unde nervi qui ad oculos spiritū visibilem deferunt, sunt in modum crucis dispositi: Nam à prora cerebri exeunt duo nervi, qui in substantiam crystallini humoris oculis se infigunt: & hi nervi transversaliter in modum crucis infiguntur in oculis, & in puncto contactus invicem se contingunt, & hoc ingeniosè factum est, ut altero oculorum clauso, vel penitus excæcato, spiritus visibilis ad alterum totum transiret, & suam ibi perficeret actionem: Unde tunc pupilla, & actus videndi confortatur, propter virtutis visivæ coadunationē, ut patet in sagittariis, qui uno oculo directiùs sagittā emittunt.

Gal. 6.

Item ideo se contingunt puncto, ne quodlibet unum duo esse videatur. Semper enim una res duo esse apparet, si uterque oculus suum idolum divisim videret. Necesse ergo fuit ut virtus visiva continuaretur ad organum, in quo esset virtus una fontalis, derivativa in pupillis, sicut auctor perspectivæ dicit. Sunt ergo nervi oculi in figura crucis dispositi, ut prædicator cum Christo confixus sit cruci, & non seipsum, sed crucifixum Christum studeat prædicare, secundum illud: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum.*

1. Cor. 1.

Sexto, necessaria est scientiæ luminositas: quia sicut oculo sive pupillæ necessarium est lumen ad videndum, ita prædicatori necessaria est scientia sacræ scripturæ ad prædicandum: Debet enim esse prædicatoris mens velut pupilla oculi, quæ interius immutatur à spiritu veniente à cerebro, & exterius à lumine refulgente: nam mediante lumine, speciem rei exterius recipit, & receptam animæ judicio transmittit. Sic prædicatoris mēs, ut rectè speculetur quæ sunt docenda, oportet, quòd illuminetur interius à spiritu

Sancto

Sancto inspirante, & etiam exterius ex sacræ scripturæ lectione instruente: & ideo oportet, quod sit ad modum pupillæ, in qua est puritas, parvitas, dignitas, & sui per reflexionem visibilitas. Propter primum dicitur pupilla, quasi pura & puella, & sic prædicatoris mens debet etiam esse pura, ut à Deo illuminetur. Sed cavendum est ne hæc pupilla, id est, puritas mentis tollatur per mortem peccati, non solum exterioris oculi operis, sed etiam interioris consensus, vel delectationis morosæ: Dicunt enim Physici, ipsas pupillas per triduum ante mortem morituros homines non habere, quibus non visis certa desperatio est de ægro.

Item pupilla est parva, & ideo sic dicitur, eo quod parvuli pupilli esse dicuntur. Sic Prædicatorum mentes debent esse per humilitatem parvæ. Et hoc multum valet ad recipiendum lumen divinæ sapientiæ, secundum illud. Psal. *Sapientiam præstans parvulis*, unde pupilla licèt sit parva in quantitate, est tamen maxima in virtute, & ideò maxima comprehendit.

Psal. 18.

Item pupilla est magnæ dignitatis: quia (ut dicit Hali.) omnia quæ in ipso oculo sunt, aut sunt pupillam adjuvantia, aut pupillæ servientia, ipsa vero sedet in medio quasi omnium regina. Similiter omnia, quæ sunt in prædicatore, debent subdi menti & rationi eius. Quædam ad serviendum, ut corporis membra: Quædam verò ad juvandum, sicut sensus & aliæ vires. Quasi etiam in signum dignitatis pupilla circa se habet quendam circulum, quæ corona dicitur, quo discreta nigredine albæ partes oculi à pupilla separantur. Et in hoc signatur gloria, & corona, quæ fideli prædicatori servatur, secundum illud Apostoli: *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ.*

2. Tim. 4.

Item pupilla cum omnia judicet, & discernat, seipsam non videt, & si contingat per accidens se videre, hoc est, per radiorum reflexionem, scilicet quando species sua vadit ad speculum, & à speculo reflexio fit ad visum. Et hoc forte est causa, quare visus in speculo delectatur, quia per reflexionem radiorum in seipsum reversus coadunatur, & per consequens fortificatur, & confortatur. Sic si prædicator nescit seipsum cognoscere, vel videre, accedat ad speculum scripturæ, & reflectat applicando ad seipsum, quæ legit, ut ex reflectione radiorum, id est divinorum verborum, sive exemplorum, quæ ibi reperiuntur, possit ad suos defectus, et etiam profectus, intueri.

Septimo est necessaria prædicatori virtutum & donorum varietas. Nam oculus est compositus ex tribus humoribus, quorum primus dicitur albugineus, secundus crystallinus, tertius vitreus. Qui non dicuntur humores, quia sunt liquidi, vel fluxibiles, sed propter mollitiem quā habent ultra cætera membra. Sed in hos humores solus crystallinus est instrumentū visus. In his igitur tribus humoribus designantur tres virtutes theologicę, quas prædicator debet habere, sed præcipuè charitatem, quæ cæteris præeminet, sicut humor crystallinus: Apostolus, *nunc manent fides, spes, & charitas, tria hæc; horum autem major est charitas.* Unde prædicator sine ea nihil est, secundum illud ibidem: *Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, &c.*

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Item oculus habet septem tunicas, id est, septem pelliculas sive telas, quæ circundant illos humores, & ab invicem distinguunt, s. quatuor à parte anteriori, & tres ab interiori: Nam interius immediatè juxta crystallum est tunica, quæ dicitur retina, à venis & arteriis piæ matris, id est, subtilioris cerebri panniculi, qui pia mater vocatur, exorta & contexta in modum retis, quæ portat spiritum visibilem ad vitreum humorem, & cum suis nervis sensum ad crystallinum. Post retinam sequitur secundina, quæ ab ipsa pia matre est generata ut retinam defendat, ne aliquo casu lædatur. Tertio sequitur sclirotica, tunica valde dura, quæ à dura matre, id est, à superiori & grossiori

fecti panniculo cerebri procedens, omnia quæ est descendens, & est quasi ligamentũ oculorum. A parte vero anteriori, immediate juxta crystallinum humorem, est tela aranea, sic propter suam subtilitatem dicta, ut sit spiritui visibili pervia, ex subtilioribus partibus retinæ tunicæ generata, & hæc tunica inter albuginem, & crystallinum humorem est collocata, ne simul commisceantur, & hæc tunica conjuncta cum interiori retina facit primò orbem: Nam hæ duæ tunicæ in se claudunt crystallinum humorem. Hanc sequitur uvea, sic dicta, quia uvæ nigræ est in colore simillima: quia enim omnia prædicta in compositione oculi erant clara, & alba, & visum disgregantia, ideo necessaria fuit tunica uvea, quæ nigredine lumen in oculo aggregaret. Hæc autem tunica ad modum spongiæ est, quodammodo porosa, & villosa, nervorum continens fila, ut crystallinum humorem ab humiditate superflua depuraret, & spiritum visibilem aliis circumstantibus ministraret. Hęc tunica uvea à parte anteriori cum secundina conjungitur, & faciunt secundum orbem claudendo albugineum humorem. Hanc sequitur tunica cornea, sic dicta, quia cornu lucido est similis: unde & pervia est spiritui visibili ratione suæ transparentiæ, & tamen ratione aliquantulæ densitatis, est aggregationis visus aliquantulum operativa, & ratione suæ fortitudinis & cohærentiæ ab exterioribus nocumentis est interius defensiva. Hæc autem cornea sclirotica interiori conjuncta, tertium facit orbem, dum vitreum humorem circulariter intra se claudunt. Ultimo autem in superficie oculi exteriori ponitur tunica quæ dicitur conjunctiva: quę à craneo descendens non totum tegit oculum, sed consistit in angulis oculorum, eos ligans, & retinens, ut in sua maneant fixione. Per has ergo septem tunicas, quę oculum vestiunt, septem dona Spiritus sancti repræsentantur, quæ mentem prædicatoris ornare debent: de quibus dicitur. *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus consilii, & fortitudinis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Ubi advertendum, quod sicut primæ sex tunicæ in tribus ordinibus oculi connectuntur, ita prima sex dona in tribus gradibus spiritus combinantur.

Isa. 11.

Primus gradus est spiritus sapientiæ, & intellectus: ubi sapientia combinatur intellectui, sicut in primo orbe oculi aranea tunica connectitur retinæ.

Secundus, est spiritus scientiæ, & pietatis, in quo scientia pietati combinatur, sicut tunica uvea conjungitur secundinæ.

Tertius gradus est spiritus consilii, & fortitudinis, ubi consilium combinatur fortitudini, sicut cornea tunica sclirotice copulatur in tertio oculi orbe: sed donum timoris ponitur per se, & alteri dono non combinatur, *Et replebit*, inquit, *eum spiritus timoris Domini*, sicut etiam septima tunica oculi, quæ dicitur conjunctiva, alteri tunicæ non connectitur.

CAPUT LX.

Capitis constitutio, sensuumque tum interiorum, tum exteriorum declaratio, & colli tibiarumque naturales effectus, ac nutricis proprietates dispersæ recensentur, quibus singulis non paucis similitudinibus prælati comparantur, eorundemque partes, perfectiones, ac officia, & denique sacræ scripturæ dignitates clarè aperiuntur.

PRælatus assimilatur capiti propter septem.

Primò propter suam situationem: Nã quia caput est inter exteriora membra pars hominis principalis, ideo propter dignitatem locatum est in corporis supremo: Et etiam propter necessitatem, sunt possit inferiora membra regere, & quę sub ipso sunt universa disponere. Sic pręlati positi sunt in altitudine dignitatis & auctoritatis, ut possint sibi subditos congruenter regere, & gubernare: Sed tamen

tamen sicut eminent dignitate, conari debent, ut emineant sanctitate, humilitate, & operositate. Unde B. Petro dixit Christus: Tu vocaberis Cephas, quod dicitur caput, antiquitus enim capita lavabantur. Unde Christo dicenti: *Si non lavero te, &c.* Petrus respondit, *Domine non tantum pedes meos, sed & manus, & caput*: & figurabatur, in lotione capitis, quod prælati debent esse mundi; item capita inungebantur secundum illud. *Unge caput tuum.* In quo significabatur, quod prælati debent esse pii, oleo scilicet misericordiæ pleni.

Ioan. 18

Matt. 6.

Item capita cinere aspergebantur, Th. *Asperserunt cinere capita sua*: in quo figurabatur, quod debent esse humiles.

Thre. 2.

Item super capita manus imponebantur. Exod. *Imponent Aaron & filii eius manus super caput illius*: in quo significabatur quod debent esse activi, & operosi.

Exo. 29.

Secundò prælatus assimilatur capiti propter sensationem: Nam omnis sensus apparet in capite: unde dicit Isidor. quod caput dicitur à capiendo, eo quod omnis sensus & nervi ab eo initium capiunt: unde caput est sedes omnium sensuum. Sunt enim in eo sensus tam exteriores quàm interiores: Exteriores enim sunt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, qui sensus omnes mysticè competunt prælatis scilicet visus contemplationis, abditus confessionis, vel consultationis, gustus divini amoris, quo anima spiritualium delitiarum saporem percipit, odoratus discretionis, & tactus boni operis.

Isid. lib. Ety.

Sensus interiores sunt quatuor:

Primus est sensus communis, qui positus est in anteriori parte cerebri, ubi concurrunt nervi sensitivi quinque sensuum, qui locus medullosus & humidus est.

Secundus est virtus imaginativa, & hæc etiam in anteriori parte cerebri ponitur post sensum communem, & ibi est magna duritia ex frigiditate cerebri proveniens. Hæc eadem virtus dicitur phantasia, ut vult Averro. Sed imaginativa vocatur, in quantum imagines rerum sensibilium in ea reservantur; unde etiam vocatur thesaurus formarum: sed phantasia dicitur inquantum huiusmodi imagines sive formas componit, vel dividit: cum apprehendit aliquid esse album, & frigidum, & similia.

Tertius est virtus æstimativa, sed in homine vocatur ratio particularis, & hæc virtus est in media cellula cerebri, quæ calida est ex motu multi spiritus ad ipsam. Unde in homine media cellula cerebri rationalis, sive logistica dicitur.

Quartus est virtus memorativa, quæ communiter ponitur in posteriori parte ac cellula capitis. Istæ ergo quatuor virtutes designant quatuor perfectiones, quæ debent esse in prælato.

Prima est peritia divinarum scripturarum, & istam designat sensus communis. Nam sensus communis est (ut dicit Algazel.) à quo omnes sensus proprii derivantur, & ad quem omnis impressio eorum renunciatur & reducitur, & in quo conjunguntur omnes, & sic sunt quasi suggerentes ipsi. Sicut ergo à sensus proprii, ita à divina sapientia quæ traditur in sacra scriptura derivantur omnes scientiæ seculares, & physicæ. Unde Cassi. dicit, quod omnis splendor rhetoricæ eloquentiæ, omnes modi locutionis poëticæ, quælibet varietas pronunciationis decoræ, à divinis scripturis sumpsit exordium. Et iterum sicut omnis sensuum impressio ad ipsum sensum communem reducitur, ita omnes scientiæ aliæ ad sacram scripturam reducuntur, sicut ad regulam dirigentem.

Cassio.

Item quia finis eius est ultimus finis; ad quem fines aliarum scientiarum ordinantur, s. beatitudo æterna: etiam quantum ad hoc omnes aliæ scientiæ conjunguntur in ea: Nam quælibet scientia est quædam perfectio hominis, & quælibet perfectio hominis ad ultimã perfectionẽ eius ordinatur, quã principaliter ista scientia respicit, s. fœlicitatem æternã. Unde Avic. dicit, quod omnes scientiæ communi-

Avic.

municant in una utilitate, quæ est acquisitio perfectionis animæ, præparantis ea ad futuram felicitatem.

Item sicut omnes suggerunt sensui communi, i. expectant complementum cognitionis ab ipso circa particulare, quod est in sensu, ita & per sacram scientiã omnis humana cognitio recipit complementum, propter quod dicitur, quod *vani sunt omnes homines, quibus non subest scientia Dei.*

Sap. 13.

Secundò debet esse in Prælato cura & custodia animarum, quam designat virtus imaginativa, quæ est conservativa & custoditiva sensibilium formarum. Insuper ad modum phantasiæ debet subditos ad invicem sociare, vel ab invicem separare, prout eorum saluti viderit expedire.

Tertiò debet esse in eo prudentia & discretio rerum agendarum, ut scilicet omnia cum discretione & ratione agat; & hanc designat virtus logistica, id est, rationalis.

Quartò debet esse in eo jugis memoria, seu recordatio suorum defectuum & culparum, quæ, sc. eum in puritate & humilitate conservet, & hunc designat virtus memoriæ.

Tertiò Prelatus assimilatur capiti, propter capitis dispositionem. Dispositio enim capitis (secundùm Aristot.) ex tribus cognoscitur, scilicet ex quantitate, ex figura, ex capillis. Ex quantitate quidem, quia caput debet esse mediocre inter parvum & magnum, membris aliis in quantitate proportionatum: nam caput nimis parvum signat defectum materiæ & debilitatem virtutis formativæ, sed nimis magnum signat superfluitatem materiæ & defectum virtutis operativæ. Sic Prælatus neque debet esse nimis magnus per superbiæ elationem, neque etiam nimis parvus per pusillanimitatis dejectionem, sed ut utroque vitio careat, magnanimus & humilis esse studeat, ut sc. ex utraque virtute quoddam medium & temperamentum conficiat.

Item cognoscitur dispositio capitis ex figura, quæ figura capitis est rotunda, tum propter læsiones & passibilitatis amotionem, tum propter medullæ cerebri ampliorem receptionem. Et tamen debet esse aliquantulum oblongum, & circa tempora aliquantulum planum. Nam perfecta dispositio capitis est, quando in rotunditate disponitur ad similitudinem globi cerei, inter manus vel duo signa compressi. Talis enim globus est figurâ rotundus, & tamen aliquantulum in utroque latere planus; in parte tamen anteriori in utraque parte erit acutum, aliquantulum elevatum, & hoc necessarium fuit ad retinendum ventriculum cerebri in prora, i. in anteriori parte capitis, ex qua quinque nervi procedunt quinque sensus facientes. Simili modo parum acuitur à posteriori propter retentionem alterius ventriculi in puppi, i. in posteriori parte, ex qua procedunt medullæ spondiles, & nervi motum voluntarium facientes. Debet ergò ad modum capitis prælatus esse rotundus, id est, justus, ut non sit in eo aliquis angulus iniquitatis aliquam partem retinens, præcipuè in judicio, ubi partem, vel personam accipere non debet.

Item debet esse oblongus per longam discussionem & deliberationem, scilicet ut non citò præcipitet sententiam, quia velox consilium sive judicium sequitur pœnitentia. Debet etiam esse ex utroque latere planus, id est, firmus, scilicet tam in prosperis quàm in adversis. Illud enim quod planum est, ubi applicatur, vel ponitur, residet firmum, sed non sic quod est sphæricum: sed debet etiam esse acutus ante in prævisione futurorum, & retrò in recordatione præteritorum, & in medio elevatus, præsentia sublimiter disponendo.

Item cognoscitur dispositio capitis ex capillis, quia secundùm eorum quantitatem, & qualitatem, & cadendi velocitatem, sive tarditatem, de complexione capitis judicatur. Quasi autem capilli adhærentes capiti sunt officiales & familiares, vel consiliarii, vel amici ipsius Prælati, qui ei jugiter adhærent, ex quibus multum pendet, & ostenditur qualis Prælatus sit: Capilli enim benè dispositi, quandiu adhærent capiti, ipsum custodiunt, or-

nant,& defendunt; ablati verò, vel malè dispositi, ipsum turpe reddunt: & simile accidit de amicis, vel consiliariis, & familiaribus Prælati, quia si boni sunt, ipsum custodiunt & honorabilem reddunt: si verò pravi, ipsum corrumpunt, vel saltem infamem & odiosum efficiunt.

Quartò, Prælatus assimilatur capiti, propter ejus compositionem. Nam primò quidem caput est ex multis ossibus constitutum, & hoc propter cerebri defensionem. Nam substantia cerebri tenera est & mollis, unde de facili læderetur, nisi esset interpositio cranei & ossium aliorum, per quæ ab extrinseca læsione servatur. Ossa autem ista, quæ debent esse in Prælato, ut ipsum defendant & custodiant, sunt misericordia, justitia, clementia & cæteræ virtutes. Prover. *Misericordia & veritas custodiunt Regem & clementia roboratur thronus ejus.*

Prov. 20.

Item caput habet aliquid de carnositate, & hoc fuit necessarium ad temperamentum ossium & nervorum, ne fortè nimium ossium frigiditate teneritudo cerebri occasionaliter læderetur. Similiter in Prælato est infirmitas carnis, sive passibilitas, ad humilitatem scilicet & custodiam virtutum. Nam (sicut dicit Apost.) *virtus in infirmitate perficitur.* Habet tamen caput parum de carnositate & pinguedine respectu aliorum membrorum, & hoc propter vivacitatem sensus & juvamentum intellectus (sicut dicit Philosophus,) Fortè ratio hujus est, quia spiritus in nervis sensibilibus per carnis grossitiem & nimiam pinguedinem in suo transitu impediretur, & sic sensus hebetaretur, & intellectus obtunderetur. Unde Hieronymus dicit, quod venter pinguis non gignit sensum tenuem. In hoc ergò signatur, quod Prælatus non debet esse delitiosus, neq; intendere ad impinguandum corpus, sed parvam curam debet habere vel impendere carni suæ.

2. Cor. 10.

Ar. 12. de anim.

Hieron.

Item debet Prælatus parum habere de carne, id est, de amore carnali consanguineorum, id est; ut non intendat ad ditandum, vel impinguandum eos de patrimonio Crucifixi, id est, de bonis ecclesiæ.

Item caput quamvis multam videatur exteriùs habere duritiem, multam tamen habet intùs mollitiem in medulla, ita ut ipsius mollitie irrigetur totius corporis machina. Sic Prælatus quamvis se debeat quandoq; durum ostendere in corripiendo exteriùs, tamen in compatiendo mollis debet esse interiùs.

Item caput multum est nervosum, & hoc fuit necessarium propter ossium adinvicem conjunctionem, & propter sensus & motus operationem. Nam per nervum medium anima in corpore omnem motum operatur & sensum, neque sine nervo descendente à cerebro membrum conjungitur membro. Isti ergò nervi sunt bona verba & exempla Prælati, quibus subditorum sensus informantur, & ad benè operandum moventur, & in pacis, id est, unitatis consortio invicem connectuntur. Unde si virtus fluens de capite per nervos impediatur, corporis corruptio sequitur, & omnis compactio dissolvitur, quia si virtus doctrinæ, vel bonæ vitæ Prælato subtrahitur, subditorum vita quoque corrumpitur, & unitatis per consequens concordia dissipatur.

Quintò, propter cerebri inclusionem. Nam intra caput cerebrum est inclusum, quod est corpus album sine sanguine, de spiritu & medulla habens multum, & in tribus cellulis est distinctum, & intra duos panniculos, scilicet piam matrem & duram situ naturali est contentum. Est autem album, ut cujuslibet similitudinis colorem sit facilè susceptivum, habet multum de spiritu, ut multus in eo sit motus: habet multum de medulla, ut acumen caloris, qui ex ejus motu generatur, temperaretur: parum habet de sanguine, ne ejus colore inficeretur, & sic omne apprehensum videretur rubeum. Ideò etiam fuit humidum sine sanguine, ut citò in naturam sentiendi mutaretur. In tribus autem cellulis est distinctum, quæ ventriculi appellantur. In anteriori cellula formatur imaginatio, in media sensibilis ratio, in ultima memoria sive recordatio. Hæc omnia competunt Prælato, sc. ut sit albus per puritatem, & sine

san-

sanguine, i. sine inordinato consanguineorum amore, sc. ut non ædificet Sion in sanguinibus: & debet habere etiam multum de spiritu, id est, multum esse spiritualis.

Item de medulla humerosa, sc. devotione animæ, vel de pietate compassionis. Distinctio autem trium cellularum, seu virtutum, signat tres partes prudentiæ, quarum una est posterior, sc. memoria præteritorum, alia anterior, sc. provisio futurorum: tertia media, sc. intelligentia præsentium. Debet etiam ad modum cerebri esse inter duram & piam matrem inclusus. Istæ enim duæ matres sunt duo panniculi ad defensionem cerebri positi, unde vocantur matres cerebri, unus est grossus, & ideò dicitur dura mater, hic autem craneo supponitur, sed in medio cerebri ingrossatur, & ad majorem fortitudinem solidatur, non tamen immediatè cum craneo conjungitur, sed potiùs ab eo suspenditur, & huc atque illuc circa cerebri substantiam dilatatur. Hæc dura mater fuit necessaria, ut piam matrem, quæ est ea tenerior, à duritia cranei defensaret, & ut venas & arterias cerebri colligaret, & ubi essent spatia vacua, illa impleret, ac pia mater duræ matri supponitur, & ipsa mollior invenitur. Et ideò substantiam cerebri circumvolvit, & dictas cellulas inter se dividit & distinguit, Neque superfluit hîc pia mater, quia cerebri interiùs venas recolligit, & ne cerebrum sua liquiditate defluat, coadunando custodit; cerebrum etiam cooperiens & amplectens, ipsum à dura matre defendit. Istæ ergo duæ matres debent esse in Prælato: dura enim mater est pœnitentia, pia mater misericordia: debet enim esse sibi per pœnitentiam austerus, sed per pietatem esse aliis largus & benignus: vel debet esse dura mater in correctione justitiæ, & pia mater in compassione misericordiæ. Nam disciplina sine misericordia multum destruitur, una sine altera non teneatur, ut dicit Greg. Utraq; tamen dicitur esse mater ex dilectione charitatis mota.

Grego.

Sextò, Prælatus assimilatur capiti propter fumositatum receptionem. Est enim caput totius corporis caminus & tectum, & ideò multarum fumositatum à stomacho ascendentium est receptivum; & ideò fecit Deus illud porosum & foraminibus plenum, ut per poros occultos & foramina manifesta ejiceretur superfluum, ne fieret receptaculum naturæ mortiferum. Istæ multæ fumositates ad cerebrum ascendentes, sunt multæ sollicitudines & anxietates, quas oportet Prælatum habere, sed tamen superfluas curas & anxietates debet abjicere, sive per secretas considerationes & orationes, sive per manifestas & utiles occupationes.

Septimò, assimilatur capiti Prælatus, propter ipsius capitis læsionem, sive passionem: patitur enim caput multipliciter, aliquando quidem ex sua mala complexione, aliquando verò ex nimio fumo à stomacho ascendente, aliquando verò ex aëris intemperie, & aliquando ex aliorum membrorum associatione, aliquando ex nimia repletione, aliquando ex nimia inanitione, aliquando ex nimia fatigatione, aliquando ex nimia dormitione, quæ omnia conveniunt malis Prælatis, qui aliquãdo depravantur ex mala complexione inclinante: aliquando ex fumo superbiæ ascendente: aliquando ex intemperantia dissolvente: aliquando ex malorum familiaritate inficiente, vel ex aliorum malignitate deficiente: aliquando ex nimia repletione ciborum vel temporalis proprietatis: aliquando ex nimia inanitione expensarum suæ necessitatis: quandoque etiam ex nimia fatigatione infirmantur, & inutiles efficiuntur: aliquando verò ex nimia dormitione negligentiæ & pigritiæ detinentur.

Item Prælatus assimilatur collo.

Primò ratione situationis: Nam collum situatum est inter caput & corpus, quia Prælatus mediator est inter Deum & populum: Unde debet esse conjunctus Deo per puritatem, & populo per charitatem & pietatem. Unde dixit Moyses: *Ego sequester, & medius fui inter vos & Deum?* Et quanquam Prælatus supra assimilatus sit capiti, non propterea est inconveniens quod etiam assimiletur collo, quia licèt ipse sit ut caput respectu populi,

Deut. 5.

puli, tamen est ut collum respectu Christi, qui est principale caput ecclesiæ, secundum illud Ephe. *Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus ejus.*

Ephe. 1.

Secundò ratione compositionis: nam collum componitur ex duabus partibus, scilicet anteriori, quæ dicitur gula; & posteriori, quæ dicitur cervix, sicut dicit Isid. Et istæ duæ partes colli significant duas perfectiones Prælati. Quia gula, sive guttur significat auctoritatem doctrinæ, quia sc. in gutture vox formatur: Cervix verò significat soliditatem vitæ. Cervix enim non est concava, ut gula, sed solida est & plena. Sed nota, quod licèt vox in gutture formetur, tamen si est vox significativa, & articulata, & literata, quæ propriè dicitur locutio, requirit plura alia instrumenta. Unde secundùm Const. Organa vocis sunt plura, sc. pulmo arteriæ, guttur, vulva & dentes, labia atque lingua. Horum enim organorum quædam sunt vocis ordinativa, ut gula, quæ (secundùm Const.) vocem pulchram reddit & fortem, quando proportionabiliter se habet ad alia instrumenta. Nam aërem introëuntem temperat, & ne nimis impetuosè exeat, detinet & refrænat.

Isid.

Const.

Item à receptione pulveris guttur & arterias conservat. Quædam verò sunt vocis emissiva, ut canales pulmonis & arteriæ, quæ sunt quasi quædam fistulæ, quæ si sint mundæ, lenes & temperatæ, dulcem & lenem, & temperatam faciunt ipsam vocem: si verò sint asperæ, aut plus debito latæ vel strictæ, aut distortæ, gravem vel exilem, dissonam & inæqualem vocem emittunt. Quædam verò sunt vocis distinctiva, i. verborum distinctè formativa, sicut lingua, labia & dentes, & hujusmodi. Igitur prima organa, quæ sunt vocis ordinativa, admonent Prælatum & Doctorem, ut loquatur ordinatè & temperatè. Illa verò, quæ sunt emissiva, admonent, ut loquatur apertè, quia in emissione vocis fit oris apertio. Alia vero, quæ sunt vocis distinctiva, admonent, ut loquatur distinctè. Pars verò posterior, quæ dicitur cervix, designat vitam Prælati: Constat enim ex carne, & ossibus, & nervis: & est ossea ad caput fortius sustinendum, sed nervosa ad motum voluntarium faciendum, & sensum ad partes corporis deferendum. In quibus designatur, quòd Prælati, quantum ad vitam, debent esse carnei, per mansuetudinis lenitatem, & ossei, per fortitudinis firmitatem, & nervosi, per dilectionis colligationem & extensibilitatem.

Tertiò ratione proportionis: Nam debet collum esse proportionatum corpori, ne excedat in parvitate vel magnitudine modum. Tunc autem Prælatus excedit in magnitudine modum, quando est nimis severus: tunc in parvitate, quando nimis remissus. Dicit autem Aristot. quod in quadrupedibus spissi corporis, & crurum mediocrium, collum est curtum & grossum, & hujusmodi animalium in collo est maxima fortitudo, sicut patet in bobus, bubalis, ursis, & lupis. Tali collo fortissimo, sc. curto & grosso, assimilantur Prælati, qui debent esse fortissimi in operando, curti & breves in expediendo, grossi, & pleni, vel pingues in subveniendo & largiendo.

Ar. 15. de anim.

Item Prælati debent esse similes tibiis: quia primò debet esse in eis fortitudo patientiæ, & hoc designatur in tibiis, quæ scilicet intrinsecùs sint ex ossibus fortibus factæ, quæ etiam sunt tanquam columnæ ad corpus portandum habiles. Sic Prælati debent esse columnæ per debilium sustentationem, & fortes & patientes in portando subditorum onera.

Secundò debet esse in eis compassio misericordiæ, & hoc signatur in tibiis, quarum ossa interiùs sunt medullæ plena, unde sunt exteriùs duræ, & interiùs molles: & sic ipsi Prælati, ut & videantur exteriùs duri per correptionem justitiæ, & sint intrinsecùs molles per compassionem misericordiæ.

Tertiò debet esse in eis mansuetudo conversationis extrinsecæ: & hoc significatur in tibiis, quæ sunt carnositate vestitæ, & in complicatione earum cum femoribus, neq; ab eis recipiunt, neq; inferunt offensam. Unde tanquam culcitra ad molem corporis subportandam carnositas ipsarum à parte superiori est interiùs locata. Sic Prælati cùm se aliis complicant sive

sive applicant, cum eis conversando, debent esse sic mansueti & temperati, ut neque ipsi illos offendant conversationis asperitate, neq; ipsi offendantur ab eis nimiæ familiaritatis, vel dulcedinis contemptibilitate: debet autem omnes subditos, ut culcitra, sc. dulciter & leviter supportare.

Quartò debet esse in eis longitudo perseverantiæ, quæ etiam significatur in tibiis sive coxis, quæ sunt longæ. Unde ideò dicuntur tibiæ, quia similes sunt tubis in specie & longitudine, (ut dicit Isi.) quia sc. ipsi Prælati longanimes & perseverantes esse debent in sui officii solicitudine & labore.

Isi. lib. ety.

Item Prælatus similis est nutrici.

Primò, quia nutrix puero gaudenti congaudet, & condolet patienti: ita debet Prȩlatus ergà subditos esse secundùm illud: *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.*

Rom. 12.

Secundò, quia nutrix sublevat puerum cadentem. Sic Prælatus cadentem in peccatis sublevare debet, reducendo benignè ad pœnitentiam, vel cadentem in paupertatem, exhibendo ei misericordiam.

Tertiò, quia nutrix lactat puerum plorantem, quia Prȩlatus afflictum subditum debet consolari.

Quartò, quia nutrix deosculatur cadentem: quia scilicet Prælatus debet osculo amoris & pacis fovere subditum patientem.

Quintò, quia nutrix ligat puerum nolentem: quia sc. Prælatus debet restringere invitum subditum & insolentem.

Sextò, quia nutrix abluit puerum se sordidantem: quia Prælatus purgare debet per correptionem justitiæ subditum delinquentem, & sese per culpam sordidantem.

Septimò, quia nutrix pascit recusantem: quia sc. Prȩlatus subditum nolentem audire verba Dei, vel studere in sacris doctrinis, quibus anima pascitur, debet compellere ad audiendum, vel ad studendum.

Octavò, quia nutrix instruit nescientem: quia Prælatus debet instruere subditum ignorantem.

Nonò, quia nutrix balbutit & linguam frangit, ut faciliùs instruat non loquentem. Sic Prælatus subditum nescientem confiteri, debet instruere de confessione, quodammodò se cum eo peccatorem accusando.

Decimò, quia nutrix medicinam accipit, ut sanitati restituat parvulum ægrotantem. Sic bonus Prælatus libenter pœnitentiam recipit pro subditis liberandis.

Undecimò, quia nutrix nunc manu, nunc genu elevat puerum vagientem. Et sic Prælatus nunc manu operis, nunc genu orationis elevat subditum laborantem, vel tribulationes, seu tentationes patientem.

Duodecimò, quia cibum ipsa masticat, ut reficiat famescentem. Sic Prælatus, vel Prædicator verba Dei disponit & ordinat, ut meliùs instruat & reficiat audientes.

Decimotertiò, quia sibilis & cantilenis demulcet puerum dormientem. Ita Prælatus devotionis recommendationibus & officiis debet juvare subditum morientem, vel quia officiis & canticis ecclesiasticis debet provocare subditos ad somnum, id est, ad quietem intimȩ contemplationis.

Item Prælati debent excedere subditos, sicut mares fœminas excedunt. Masculus enim in quatuor fœminam excedit. Primò, quoad complexionem: quia masculus calidus est & siccus, fœmina verò frigida & humida. In quo signatur, quòd Prælatus debet excedere subditos, & in calore divini amoris, & in siccitate, id est, castitate carnis, carens sc. humore seu fluxu concupiscentiæ carnalis.

Item in masculo vigent virtutes formales & activæ, in fœmina verò materiales & passivæ. Unde Aristot. dicit, quod vir se habet ad modum formæ, & mulier ad modum materiæ. In quo signatur, quòd Prælati debent magis esse activi, i. magis operosi quàm subditi, & magis soliciti in operibus virtutum, & præcipuè in operibus pietatis, quæ pertinent ad vitam activam.

Arist. 1. de anim.

Secundò prævalet masculus quoad naturȩ operationem: Nam in masculo major

jor est virtus. Unde vir ab eminentia virium dictus est, (ut dicit Isidor.) Et ideo nervi virorum, ossa, & lacerti, sunt fortiora, & grossiora, & omnia membra in viris sunt solidiora, & ideo ad opera aptiora. In quo signatur, quod prælati debent magis quàm subditi abundare virtutibus interioribus, & in bonis operibus exterioribus, & in tolerantia laborum, & etiam passionum.

Isid. li. ety.

Tertiò præcellit quoad sensus discretionem: quia in omni genere animalium masculus in præcavendis insidiis, & fugiendis nocivis, solicitiorem habet animum fœminis, & prudentiorem (ut dicit Philosophus) in quo signatur, quod prælatus debet excedere subditos in discretione prudentiæ, & in cognitione scientiæ.

Arist. 5. de anim.

Quartò quoque præcellit masculus quoad potestatem & dominationem: unde docendi auctoritas viris conceditur, sed fœminis denegatur Genes. dictum est mulieri: *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Sic prælati excedunt subditos, & doctrinæ auctoritate, & regiminis potestate, & dominii dignitate.

1. Cor. 6. *Gene. 3.*

CAPUT LXI.

Humana prudentia quid, & qualis esse debeat, quasque partes in se contineat, pluribus odoratus similitudinibus ostenditur.

Prudentia & discretio assimilatur odoratui, & hoc patet ex quinque.

Primò, ex parte principii effectivi: Nã virtus animæ, mediante spiritu animali perficit odoratum, sic & anima mediante Spiritus sancti lumine & gratia efficitur prudens ad discernendum proficua, vel nociva. Unde Apost. dicit, quod *spiritualis homo omnia dijudicat, & ipse à nemine judicatur*, & quod per Spiritum sanctum datur discretio spirituum. Unde vera prudentia non potest esse nisi in bonis & spiritualibus viris, & ideo etiam Philosophus dicit, quod impossibile est prudentem esse non entem bonum.

1. Cor. 2. *2. Cor. 12.* *Arist. 6. Ethi.*

Secundò, ex parte organi receptivi: Organum enim odoratus est aliquid circa cerebrum, sed in hominibus requiritur ad odorandum perfecta dispositio narium, in quibus sunt duæ carunculæ sive caverunculæ, ad modum mammillarum dependentes, quæ videntur esse propria organa odoratus, & recipiunt spiritum animalẽ per quosdam nervos à cerebro venientes. Nares enim non sunt propria instrumenta olfactus, quod patet, quia ipsis abscissis non privatur animal odoratu. Nos etiam per loca fœtida transeuntes, si flatum repressérimus, aërem fœtidum nares intrantem in nullo sentimus, & hoc est, quia illæ carunculæ quasi quodam motu voluntario sunt obstructæ. Sunt etiam carunculæ huiusmodi concavæ & spongiosæ: concavæ quidem, ut in sua porositate concava fumum recipiant à re odorabili resolutum. Spongiosæ vero sunt, ut in eis virtus attractiva sit. Sicut autem sunt duæ carunculæ velut instrumenta odorandi, sic sunt duæ virtutes, quæ sunt quasi animæ instrumenta nociva à proficuis discernendi.

Prima est, intelligentia sive ratio universalis animæ, quæ scilicet per prudentiã perficitur, ut se rectè habeat circa ea quæ sunt ad finem, utilia scilicet à nocivis generaliter discernendo. Unde Aug. dicit quod prudentia est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum. Alia est æstimativa, quæ in homine dicitur ratio particularis, quæ est collativa intentionum particularium, sicut ratio universalis est collativa universalium. Et hæc æstimativa etiam in brutis est, per quam quis fugit lupum sicut inimicum, quamquam hoc per sensum non percipit. Per hanc etiam movetur avis ad colligendum paleas tanquam utilis ad nidum: Unde per hanc etiam ipsa bruta dicuntur participare aliquid prudentiæ, sicut patet per Philosophum.

Aug. li. 83. quæst. *Arist. 8. de hist. anim.* *Arist. 2. li. de ani.*

Tertius ex parte medii dilativi: Nam (sicut dicit Phil.) olfactus immutatur ab odorabili per medium, scilicet aërem aut aquam: Nam animalia quæ respirant, per aërem odorant. Dixerunt autem quidã, quod à corpore vaporabili quædam fumalis evaporatio resolvitur, quæ est subjectum odoris & pervenit usque ad sensũ olfactus. Et hinc est, (ut dicebant) quod contrarii odores in medio se impediunt. Sed contra hoc est, quia odor cadaveris à vultu-

vulturibus usque ad quingenta miliaria sentitur. Impossibile autem videtur, quod alia corporalis evaporatio cadaveris usq; ad tantum spacium diffundatur. Sed ad hoc respondent, quod talis evaporatio ad tam remotum spatium defertur per ventos. Sed contra hoc est, quia sensibile immutat medium undique, secundum eandem distantiam, nisi impediatur: Non autem sufficeret ad occupandum tantùm spatium, etiam si totum cadaver resolveretur in fumalem evaporationem, cum sit certus terminus rarefactionis, ad quem corpus corporale pervenire potest, quæ est raritas ignis, & præcipuè, cùm per huiusmodi odorem cadaver ipsum appareat immutatũ. Et ideo dicendum quod ab odorabili resolvi potest fumalis evaporatio, quę tamen non pertingit usq; ad terminum unde odor percipitur: quia immutatur medium spiritualiter ulterius quàm prædicta evaporatio pertingere possit: Unde etiam homines non sentiunt odorem sine respirationibus. Animalia autem aquatica, & quæ non respirant, sicut sunt quæ sanguine carent, cum etiam odores sentiunt (quod patet, quia quædam eorum de longinquo veniunt ad alimentum, quod non esset, nisi provocarentur odore,) oportet quod odorent mediante aqua. Per aërem igitur, qui subtilioris naturæ est, intelliguntur spiritualia, unde quandoque aër spiritus vocatur. Per aquam verò, quæ grossior & fluxibilis est, intelliguntur temporalia, quæ continuè transeunt. Unde sicut ad adorandum necessarius est animalib. aër & aqua, ita ad rectè vivendum vel operandum necessaria est hominibus duplex prudentia, sc. spiritualiũ & temporalium, sc. ut prudēter sciunt utraq; disponere sicut decet.

Prima ergo prudentia sive industria est circa spiritualia, quæ pertinent ad salutem, & invenitur in omnibus habentibus gratiam: quia unctio docet eos de omnibus, ut dicitur in 1. Ioan. Sed secunda, scilicet ea, quæ est circa temporalia, per quam scilicet sibi & aliis quis potest providere, non solùm de his quæ sunt necessaria ad salutem, sed de quibuscunq; pertinentibus ad humanam vitam, non est in omnibus gratiam habentibus.

Quartò ex parte officii discretivi: Est enim odoratus officium, odores fœtoresque discernere, sed odores percipit diligendo, fœtores verò horrendo. Et hoc est, quia odoribus tanquam convenientibus adjuvatur, fœtoribus verò tanquam corrumpentibus impeditur, & ista prudentiæ competunt, de qua August. dicit, quod prudentia est virtus ea à quibus adjuvatur, ab eis quibus impeditur, sagaciter eligens.

CAP. LXII.

Prælatorum regimen, quod propter expressionem, dispositionem, significationem, repræsentationem, duritiam, aliasque naturales proprietates, fronti, nervis, ac cartilagini assimilatur: quas partes habere debeat, & à quo potestas omnis derivetur, exprimitur.

Regimen Principantium & Prælatorum assimilatur fronti propter quatuor.

Primò, propter expressionem: Hæc enim statum mentis nostræ sua specie exprimit, dum nunc sit læta, nunc tristis. Similiter in statu regiminis maxima notificatio fit. Unde quidam Philosophus dixit, quod principatus virum ostendit. Est etiam status regiminis maximè variabilis, quem nunc tristitia deprimit, nunc verò lætitia extollit. Sed tunc viri prudētes in hoc statu existentes, plus mœroribus afficiuntur, quàm risibus. Ezech. *Signum thau super frontes virorum gementium.*

Ezec. 9.

Secundò, propter dispositionem, quia (secundùm Constantinum) frons est os semicirculare, neque multum durum, neque nimis molle. Nam necessarium fuit, ut esset sic temperatum, ne læderetur vicinitas oculorum. Sic Prælatus, vel Princeps, licèt debeat in se esse fortis ad modum ossis, aliis tamen neq; debet esse nimis durus, ne sit crudelis, neque nimis mollis, ne sit remissus. Et ideò (sicut dicit Bern.) miscenda est lenitas cum severitate, & faciendùm est quoddam ex utraque temperamentum.

Item frons est modicæ carnositatis & paucæ pinguedinis, quia (secundum Philosophum) talia impediunt intellectum. Unde signat, quod Princeps non debet carnalibus intendere, neque delitiis insistere ad corpus impinguandum, nisi parum, quantum requirit necessitas, scilicet secundum decentiam status. Eccl. *Va tibi terra, cuius Rex puer est, & cuius Principes mane comedunt.* Eccl. 10.

Tertiò, propter repræsentationem, quia totius animalis virtuositas lucet in fronte: Frons enim (ut Philosophus dicit) est sedes verecundiæ, & honoris. Unde personæ inverecundæ dici solet, Tu deposuisti frontem. Hier. *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.* Hier. 3. Sic virtuositas plebis lucet in qualitate Rectoris, propter quod dicitur, Ecclesi. *Qualis Rector civitatis, tales & inhabitantes in ea.* Eccl. 10. Sedes enim regiminis maximè est sedes verecundiæ vel honoris. Nā si laudabiliter tenetur, tunc reddit dignū honore. Eccl. *In medio fratrum Rector illorum in honore*; Eccl. 10. si verò malè tenetur, opprobrio & verecundiæ patet.

Quartò, propter significationem, ut dicit Arist. quod quando frons fuerit magna, significat stultitiam; Arist. de anim. li. 1. quando mediocris, significat bonitatem complexionis; quando nimis elevatur, & in superficie rotundatur, excessum significat cholera & caloris. Sic si Princeps velit videri magnus per ostentationem, est signum stultitiæ mentis, & si elevatur per superbiæ elationem, signat excessum propriæ reputationis, & interioris inordinationis, sed si mediocriter se habet, ut neque per superbiam se extollat, neque contemptibilem per ignominiam se reddat, tunc est signum bonæ dispositionis interioris.

Item Rectores & Prælati debent esse similes nervis.

Primò quidem, quia nervi à cerebro originem sumunt. Non autem à cerebro immediatè procedunt: sed quidam ab eo nucha mediante descendunt. Et tale medium fuit necessarium, ne, si immediatè à cerebro omnes venirent, aut se rumpendo læsionem incurrerent, aut propter longitudinem viæ à principio sensus actum sentiendi potentiam non haberent. In hoc autem signatur, quod quorundā Rectorum institutio, seu potestas, est immediate à Deo, sic Moyses & Aaron, & Apostoli instituti sunt à Christo, præcipuè Petrus. Alii Prælati & rectores, ut Episcopi & Reges, & huiusmodi, eliguntur ab hominibus, vel potestatem habent à Deo homine mediantè; sed sive immediatè, sive mediatè, non est potestas nisi à Deo, sicut Apost. dicit. Rom. 13.

Secundò, quia nervi motum à spiritu accipiunt quem membris refundunt. Sic Prælati & Rectores, in omnibus quæ faciunt, debent moveri à Deo, ut videlicet ea quæ faciunt, propter eum operentur, & non propter favorem hominum. Tunc enim dicuntur moveri à Deo, sicut finis movet agentem. Apo. *Omnia in gloriam Dei facite.* 1. Cor. 10.

Tertiò, quia nervi in sua concavitate spiritum recipiunt, & custodiunt. Sic Prælati in mentis suæ humilitate debent spiritum Dei habere, & custodire. Unde in Isa. secundum aliam translationem dicitur. *Super quem requiescit spiritus meus nisi super humilem, &c.* Isa. 11.

Quartò, quia nervi partes diversas recolligunt, & annectunt, quia scilicet Prælatorum est subditos discordantes ad priorem reducere concordiam, & unire, Ephes. *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* Ephes. 4.

Quintò, quia nervi in suo exitu sunt molles, sed in fine se duros ostendunt. Sic prælati leniter in principio incipiendo, semper ad perfectiora & arctiora subditos trahere debent. Apost. *Prius quod animale, deinde quod spirituale.* 1. Cor. 15.

Sextò, quia nervi sua mollitie & flexibilitate ossa inflexibilia flectunt. Sic Prælati suæ mansuetudinis exemplo debent duros & rigidos flectere ad mititatem, secundum illud. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Matt. 11. Et talis rector erat Moyses, qui vir mitissimus, & superpositus est populo duræ cervicis, sicut nervis alligantur ossa. Iob in persona Iob. 10.

Ecclesiæ

Ecclesiæ habenti mites Prælatos & duros subditos dicit: *Ossibus & nervis compegisti me.* *Iob 10.*

Item modificatio regentis debet esse ad modum cartilaginis.

Primò, quoad temperantiam, quia cartilaginosa sunt ossibus molliora, sed carnibus duriora. In quo significatur, quod Rector (ut suprà tactum est) non debet esse nimis durus, neque etiam nimis mollis & pius, sed quasi quodam medio temperatus. Unde in arca testamenti virga fuit simul cum manna, ut in rectoris justitia sit virga, id est, asperitas correctionis, simul cum manna, id est, cum dulcedine compassionis.

Secundo, ratione efficaciæ. Nam cartilago vestit extremitates ossium, ne ex nimia confricatione in suis juncturis exasperentur, & ut faciliùs ossa cum carnibus jungerentur. Per ossa intelliguntur subditi fortiores & majores, quorum extremitates sunt eorum defectus: nemo enim est tam perfectus, qui non habeat aliquos defectus, saltem extraneos & parvos, ex quibus contingit, quod inter fortes & probos viros nonnunquam & collisiones scandalorum, & exasperationes verborum, procurante diabolo, oriuntur. Sed ista extrema, id est, parva subditorum vitia, unde scandala oriuntur, ne ex nimia confricatione, id est, ex assidua simul conversatione, in juncturis, id est, in locis, vel officiis, vel operibus, quibus simul conjunguntur se invicem ossa, id est subditi, exasperent, id est, inordinatè perturbent, cartilagine sunt vestienda, id est, provida & honesta Prælati industria reprimenda & præcavenda. Tunc enim extremum subditi Prælatus vestit & cooperit, quando ipsum, ne ad alios turbandum prodeat, reprimit, vel tunc cartilaginis mollities extrema ossium vestit, dum dominorum & perfidorum subditorum extrema, id est, parva vitia quædam dissimulando, vel parcendo, Prælatus pertransit, ex quo quandoque accidit, quod dum subditus sic se patienter & benignè in suis defectibus à majoribus tolerari conspicit, ipse à confratrum injuriis & exasperationibus faciliùs se compescit. Ipsa etiam cartilaginis mollities ossa cum carnibus jungit, quia benignitas & mansuetudo Prælati etiam firmiores & fortiores in pacis unitate se connectit. Sic ergò cartilaginis mollities & ossa simul, & carnes cum ossibus sine læsuris conjunguntur, quia sub benigno & modesto Prælato omnes ad invicem subditi, tam fortiores quam infirmiores, sine scandalis vel injuriis in pace custodiuntur.

Tertiò, ratione deficientiæ: dicit enim Arist. quod cartilago præcisa non recrescit, quia præcisa vel ablata operis modo ratione non perficitur opus, sed deficit à sua perfectione. Unde benè poëticè dicitur: *Arist. 13. lib. de anim.*

Semper ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Nam sine mensura non stabit regia cura.

CAPUT LXIII.

Dentibus ob varios eorum naturales effectus, Religiosi tum boni, tum mali comparantur; quemadmodum autem vitam degere debeant, ut Deo grati existant, multis puerorum exemplis clarum redditur.

Religiosi assimilantur dentibus.

Primò, quia dentes in carne radicati sunt, & tamen terminos carnis excedunt. Sic Religiosi quamvis in carne sint positi, tamen præter carnem vivere debent, secundum illud. *In carne ambulantes, non secundùm carnem militamus.* *2. Cor. 10.*

Secundò, quia dentes nihil inter se, vel in se esse patiuntur. Sic religiosi nihil inter se, vel in se pati debent, quod sit charitatis eorum, seu unitatis divisivum, vel ablativum. Rom. *Charitatem fraternitatis invicem diligentes.* *Ro. 12.*

Tertiò, quia dentes superiores ad inferiores revertuntur, & sibi invicem mutuo coaptantur. Sic inter Religiosos superio-

 res

res debent redire ad inferiores per compassionem, & humilitatem, & per charitatem. Et inferiores debent coaptare se superioribus, reverendo & obediendo. Vel quia sola maxilla inferior in homine movetur, debent è converso inferiores cùm offenderint, redire ad suos superiores pœnitendo, & veniam humiliter petendo, & superiores inferioribus se debent coaptare misericorditer recipiendo, vel inferiorum infirmitatibus discretè condescendendo. Apo. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmiorum sustinere.*

Rom. 12.

Quartò, quia dentes ordinatè invicem componuntur. Sic Religiones vocantur ordines, quia omnia debent in eis esse ordinata, secundùm illud: *Omnia honestè, & secundùm ordinem fiant in vobis.*

1. Cor. 4.

Quintò, quia dentes ad formationem vocis cooperantur. Sic etiam à Religiosis formari debet vox laudis quoad divinum officium cantantes, & vox prædicationis quoad prædicantes. Etiam cooperantur quoad vocem confessionis, quoad confessiones audientes.

Sextò, quia etiam dentes toti corpori obsequuntur. Et sic religiosi serviunt universali ecclesiæ per exemplum conversationis, per verbum prædicationis, per suffragium orationis, & etiam per ministerium sacramentalis administrationis. Cant. *Dentes tui sicut greges tonsarum*, conventus religiosorum sunt, ex quibus est lac, id est, doctrina prædicationis, balatus, id est, vox laudis, vel orationis, & fœtus, id est, fructus multiplicis administrationis.

Cant. 4.

Septimò, quia licèt non ex se, tamen ex adjunctis patiuntur. Nam licèt substantia dentium ossea & insensibilis, sit de se impassibilis, tamen dolorem trahit ratione societatis carnis, vel nervi, qui ei sunt conjuncti. Sic Religiosi, propter amorem nimium, quem habent interdum ad suos consanguineos carnales, vel etiam ad aliquos seculares sibi familiariter junctos de eorum malis dolorem sentiunt, quem per se non haberent: vel interdum Religiosi, qui ex se boni sunt, tamen ex incautis & non bonis secularium familiaritatibus instruuntur, & maculantur & dolores, seu scandala patiuntur.

Octavo, quia dentes ab invicem distinguuntur. Sunt enim in masculis 32. quorum quatuor in anteriori parte pares, quadrupli vocantur, qui lati sunt & acuti. Unde & incisores à medicis sunt vocati, eo quod ad cibi incisionem sunt apti, & quicquid ore capitur, primo ab eis capitur, & mordetur. Mordendo autem cibum auferunt, quod est necessarium, & relinquunt quod est superfluum. Sunt & duo alii, qui canini sunt appellati, quadruplis coniuncti, in summitate acuti, & duris cibis commolendis apti, & rotundiores, & propter hoc canini dicuntur, quia canum dentibus assimilantur. Et sunt canini dentes præcisores, & fortiores, acutiores, longiores, & rotundiores. Sunt istis collaterales grossi, & lati, qui dicuntur molares, eo quod ad molendū cibum sunt convenientes: nam quæ à prioribus sunt confracta, istis tanquam molis traduntur molenda. In primis ergo dentibus præcisoribus, vel qui tollunt, & præcidunt partem necessariam, & reliquam dimittunt possunt intelligi Religiosi & minus perfecti, qui servant tantum ea ad quæ necessario tenentur ex voto, vel debito. Per caninos vero, qui duriora conterunt intelliguntur quidam ferventiores, qui duriorem & austeriorem vitam ducunt. Per molares vero latissimos, intelliguntur perfecti, qui habent latitudinem charitatis, constantiam firmitatis latebram humilitatis, efficaciam utilitatis. Nam molares dentes sunt lati, firmi, occulti, & utilissimi.

Nono, quia dentes multa patiuntur: nam patiuntur putredines, fœtores, perforationes, mutationes, dolores, & alias consimiles passiones, quæ omnes sunt ex corruptis passionibus & humoribus descendentes. Ista omnia competunt malis Religiosis, qui perforantur per tentationum jacula, putrescunt per luxuriam, fœtent per infamiam, mutantur aliquando per apostasiam, torquentur & dolent per punitionis justitiam.

Item Religiosi debent esse similes pueris.

Primo

Primò, quia pueri sunt ablactabiles. Unde propriè puer dicitur, cùm est à lacte remotus. Sic Religiosus debet se à seculo velut infans ab uberibus alienare, sicut dicit Isaac. Psalmista. *Sicut ablactatus est super matrem suam.*

Isaac de vi mon.
Psal.

Secundò, quia pueri sūt disciplinabiles; quia dicitur aliquis puer cùm doli capax efficitur, & disciplinæ aptus habetur. Unde sub tutoribus positus, disciplinæ subesse compellitur. Sic Religiosi debent esse sub disciplina patris spiritualis, i. Prælati. Prover. *Noli subtrahere à puero disciplinam.*

Pro.13.

Tertiò, qui sunt motus venerei inexperti: quia in hac ætate motus venerei homines communiter non invadunt, eò quod viæ adhuc strictæ sunt. Unde ab hac puritate pueri dicti sunt. Sic Religiosi debent seipsos restringere, & sibi vias præcludere, quibus possent à carnis illecebris superari, & in puritate non tantùm mentis, sed etiam carnis manere. Apost. *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote*; scilicet ut non sit in vobis malitia carnis, spiritus.

1.Co.14.

Quartò, quia sunt admodum flexibiles. Et sic religiosi debent esse flexibiles per obedientiam ad exequendum motum voluntatis superioris, ut possit Prælatus dicere illud Nee. *Omnes pueri mei congregati erant ad opus*, scilicet per promptitudinem obedientiæ.

Nee.5.

Quintò, quia sunt corpore leves, scilicet ut non sint religiosi, pigri, vel graves per accidiam, sicut erat ille, de quo Matt. *Puer meus jacet, &c.*

Matt.8.

Sextò, quia sunt animo dociles: quia scilicet religiosi debent esse dociles Dei. Sapient. *Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.*

Sap.8.

Septimò, quia sunt pueri sine solicitudine vitam ducentes: quia scilicet veri religiosi nihil in terra appetunt, & sine solicitudine vivunt, sicut de Apostolis dicit quædam glossa, super Actus Apostolorum, quod gloria Apostolorum erat nihil in terra possidere, & sine solicitudine vivere: Tales enim pueri solum Deum quærunt, Paralipo. *Cùm adhuc puer esset, cœpit quærere Deum.*

2.Para.24.

Octavò, quia nullum periculum sunt magis quàm virgam timentes. Et sic religiosi timent virgam flagelli divini. Plus enim timere debent flagella Dei quàm hominis. Judic. *Timebat, quia adhuc puer erat.*

Iud.8.

Nonò, quia sunt neque laudes, neque vituperia aliquid reputantes. Ita religiosi ut Deo placeant, vituperia debent & laudes hominum parvipendere, sicut dicebat Apostolus: *Mihi pro minimo est, ut à vobis judicer.* 3. Reg. *Ego autem puer parvulus sum*, id est, humilis.

2 Cor.4.
3.Reg.3.

Decimò, quia sunt injuriarum immemores. Et sic religiosi debent injuriarum oblivisci, parcendo exemplo Christi, qui dixit, *Pater dimitte illis*, &c. Unde & ipse vocatur puer: *Convenerunt enim verè in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum.*

Luc.22.
Act.4.

Undecimò, quia verberati à matre statim sunt revertētes, nec se de injuria vindicantes. Ita religiosi, etiamsi affligantur in religione, non debent propter hoc suam religionem relinquere, vel ipsam accusare & vituperare. Et de talibus pueris patet Religionem dicere illud Isa. *Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Dominus, &c.*

Isa.8.

CAPUT LXIV.

Cordis generatio, virtus, forma, omnisque ipsius perfectio eruditissimis verbis, pluribusque sententiis circumscribitur, quæ quidem omnia sanctis viris pluribus exemplis adaptantur, omnesque eorum perfectiones patefiunt.

Sanctorum virorum perfectio repræsentatur in corde.

Primò, quia cor est exteriùs carneum. Et sic sancti viri sunt exteriùs carnei, id est, lenes per mansuetudinem conversa-

versationis, vel habent sancti viri cor carneum per disciplinæ susceptibilitatem, vel carneum per compassibilitatem, non lapideum, id est, durum per impietatem. Ezech. *Auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum.*

Ezc. 36.

Secundò, quia cor est interiùs concavum, & hoc necessarium fuit (sicut dicit Constan.) propter caloris conservationem, quia cor est totius caloris corporis fontale principium. Sic sancti viri sunt concavi per humilitatem: Nam sicut calor naturalis conservatur in concavitate cordis, ita calor charitatis, in humilitate mentis; & hanc concavitatem habuit cor Christi. Unde dicebat: *Discite à me, quia mitis sum & humilis, &c.* Est etiam cor caloris charitatis fontale receptaculum: quia *gratia Dei diffusa est in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*, ut dicitur Rom.

Matt. 11.

Rom. 5.

Tertiò, cor est substantialiter solidum & durum, & hoc necessarium fuit, ne de facili læderetur. Et sic sancti viri sunt solidi in se per patientiæ firmitatem, & sunt interdum etiam aliquando duri per justitiæ severitatem.

Quartò, cor est figuraliter rotundum & etiam oblongum. Rotundum quidem est, ut abundantia spirituum in eo recipiatur: Oblongum verò in forma pyrea, ut scilicet tendens in acutum, tanquam in conum, actio naturalis caloris fortior sit. Sic etiam sancti viri habent cor rotundum, id est, valdè capax spiritualium virtutum; & etiam oblongum per continuitatem fervoris & bonorum operum.

Quintò, cor semper est in motu, & movetur cor secundùm diastolem, & sistolem, id est, secundùm dilationem & constrictionem: cujus motus si ad horam cessaret, statim animal deficeret, ut Philosophus dicit. Et nota, quod per dilationem frigidus aër attrahitur, per constrictionem verò calidus & fumosus expellitur, & sic calor cordis temperatur, & complexio adæquatur. Sic sancti viri continuè moventur, & sollicitantur ad attrahendum gratiam, undè continuè dilatantur per augmentum in gratia, & constringuntur per abstinentiam à culpa, vel quia se coërcent in pœnitentia.

Arist. li. de anim.

Sextò, quia cor est pulmoni vicinum, ut cùm ita incenditur, hujusmodi pulmonis remedio temperetur. Sic sancti viri impetum iræ sciunt temperare remedio rationis, per virtutem mansuetudinis.

Septimò, quia cor est spiritu, humore & calore plenum: est enim primò cor fontale principium spiritus. Habet enim cor duas concavitates, unam sinistram: quæ ad cacumen tendit, & dextram, quæ infrà subsistit. Et hæ concavitates dicuntur ventriculi cordis. Et dicit August. quod in ventriculo cordis dextro, plus est de sanguine quàm de spiritu. In sinistro verò è converso, quia ibi spiritus vitalis generatur ad vivificandum animal, qui per quasdam arterias diffusus undique dilatatur. Sic in cordibus Sanctorum est plenitudo Spiritus sancti, sicut de Apostolis dicitur, quod *repleti sunt omnes Spiritu sancto*, ut postea per ipsos tanquam per arterias, id est, Prædicatorum ora, ad alios derivaretur. Sed quod in sinistro est plus de spiritu, quàm de sanguine, & in dextro è converso, signat, quod in adversitate est plus de amore spirituali, quàm de corporali, sed in prosperitate è converso, sicut in Apostolis, qui postquam ablatus fuit ab eis sponsus, & fuerunt in luctu tribulationum, plus abundavit amor spiritualis, & gratia Spiritus sancti, quàm primò: quia primò plus diligebant Christum corporaliter. Unde dixit: *Si non abiero, Paraclètus non veniet ad vos.*

Augu.

Act. 2.

Ioan. 16.

Item cor est fontale principium humoris, sc. sanguinis. Unde Philosophus dicit, quod in corde est principium venarum, & prima virtus creans sanguinem, & ejus sanguis est mundus, clarus, & majoris sensus, & conveniens intellectui. Sic cor Sanctorum est plenũ humore sanguinis, id est, affectione divini amoris vel devotionis: Nam affectus seu devotio eorum non est immunda & impura, sicut hypocritarum, quia *similes sunt sepulchris dealbatis, quæ foris apparent alba, & intus sunt nigra & fœtida.*

Arist. 1. de anim.

Matt. 23.

Item est clara, non obscura, vel tenebrosa sicut hæreticorum.

Item calida, id est, fervens, non tepida sicut imperfectorum.

Item sensata, non fatua, vel indiscreta, sicut præsumptuosorum.

Item est fontale principium caloris. Unde dicit Philosophus, quòd propter calores cordis posuit natura membrum frigidum ex opposito cordis, scilicet cerebrum. Unde in generatione animalis statim creatur caput post generationem cordis. Sicut ergò cor est plenum calore, ita sancti viri sunt pleni amore. Sed calor cordis à cerebro temperatur, quia fervor amoris sapientia regulatur: Vult enim Deus diligi sapienter, quia & ipse neminem diligit, nisi eum, qui cum sapientia inhabitat, ut dicitur Sap. 7.

Arist. 16. de anim.

Sap. 7.

Octavò, quia cor est membrum primò formatum. Unde Philosophus dicit ibidem, quod cor animalis est complementum primò à natura creatum, i. ante omnia alia membra formatum. In quo signatur, quòd homo primò intendere debet ad compositionem & sanctificationem cordis interiùs, & postea ad componendum & ordinandum mores & facta exteriora. Matth. *Munda prius quod intus est.*

Arist. II. de anim.

Matt. 23.

Nonò, quia cordi accidit multiplex nocumentum. Nam quandoque patitur ex aliorum membrorum colligantia, quandoque ex propria distemperantia, quandoque ex deficientis regiminis causa. Sic etiam spirituales læduntur quandoque ex pravis sociis, quandoque ex propriis vitiis, quandoque à defectivis prælatis: patitur etiam cor ex virtutis suæ dissolutione, ex spiritus evaporatione, ex nimia repletione & ex venę concavæ oppilatione. Dissolvitur autem cordis virtus spiritualis per luxuriam, evaporat spiritus per superbiam, fit repletio nimia per gulam, oppilatur vena misericordiæ per avaritiam. Accidit etiam cordi timor, sic quod patienti videtur quod cor de loco suo moveatur, hunc timorem facit accidia circa spiritualia: Nam accidia facit cor frigidum nimis, & omnia opera reddit mollia & dissoluta. Dicit autem Haly super quendam textum Galen. quod si cor fuerit nimis frigidum, & nimis humidum, & pulsus mollis, homo virilitate, & audacia privatus erit, piger & timidus apparebit.

Decimò, quia vigor cordis ostenditur per multiplex signum. Dicit enim Galen. quòd virtus & complexio cordis ostenditur per magnitudinem respirationis, per velocitatem pulsus, per virilitatem festinam ad actionem, per iram, audaciam & fervorem: per amplitudinem pectoris & pilositatem: hæc omnia calorem dominantem in corde significant. Hæc ergò cordis virtus debet apparere in pœnitentibus per magnitudinem contritionis, per quam anima etiam incipit respirare per novam attractionem spiritualis gratiæ.

Item per velocitatem confessionis, quæ est similis pulsui: per hoc, quod indicat spirituali medico infirmitatem animæ interiùs latentem. Item per festinam & virilem actionem satisfactionis; & per iram contra proprias transgressiones: per audaciam contra tentationes: per fervorem contra omissiones: per amplitudinem pietatis & pilositatem austeritatis: Nam caro pilosa est asperior non pilosa. Gen. *Nosti quod Esau homo pilosus sit, & ego lenis.* Et ideò Joannes Baptista pro asperitate pœnitentię portabat vestimentum de pilis camelorum. Hæc ergò omnia ostendunt calorem amoris divini in corde dominantem.

Gen. 26.

Undecimò, quia cor quantò animosius, tantò magis parvum. Unde animalia parvi cordis in quantitate sunt majoris animositatis, propter majorem adunationem virtutis: Omnis enim virtus quantò magis adunata, tantò potentior, & quantò magis divisa, tantò est debilior, ut in lib. de causis ostenditur. Sic spiritualiter, tantò quis plus habet de magnitudine virtutis, quantò plus habet de parvitate humilitatis. Hæc enim est, quæ omnes virtutes unitas & concatenatas tenet. Unde Gregor. dicit, quod qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi pulverem in ventum portat.

Greg. hom. 6.

CAP.

CAPUT LXV.

Veræ sapientiæ dignitas, locus, initium, & officium, ipsiusque instrumentum, quo aliis manifestatur, per gustus ac linguæ, tum etiam salivæ plurimos affectus, quàm doctissimè explanatur.

SApientia assimilatur gustui propter quinque.

Primò ratione officii: quia scilicet gustus est propriè saporum perceptivus. Et ideò propriè, quia gustus est propriè gustus, prout est discretivus saporum: sed gustus prout est quidam tactus, quia scilicet tangendo percipit suum objectum, sic habet discernere qualitates tangibiles, scilicet alimentum, cujus sensus est tactus. Sicut igitur gustus est, quo sapores ciborum percipimus: sic quoque sapientia est, per quam quæ sursum sunt, sapimus, & ideò sapientia dicitur à sapore. Eccl. *Sapientia doctrinæ secundùm nomen est ejus.* (Eccl. 6.)

Secundò ratione principii: Nam principium effectivum gustus est virtus animalis, i. virtus quædam animæ sensitivæ: Instrumentale autem quoddam principium est spiritus animalis, qui per quosdam nervos ad linguam defertur. Sic etiam est duplex principium spiritualis sapientiæ, unum essentiale, scilicet fides, quæ est prima virtus necessaria animę intellectivæ: Nam sicut initium artis secundùm essentiam ejus sunt principia ejus, ex quibus procedit; sic initium sapientiæ secundùm ejus essentiam, sunt articuli fidei. Unde fides dicitur esse initium sapientiæ. Sed principium sapientiæ instrumentale est illud, quo anima disponitur ad sapientiam; & hoc est timor Dei, secundùm illud: *Initium sapientiæ est timor Domini.* (Psal. 110.) Dicitur autem timor initium sapientiæ quantum ad ejus effectus. Nam sicut dicitur initium artis, unde ars incipit operari, sicut si dicatur, quod fundamentum sit principium artis ædificatoriæ, quia ibi incipit ædificator operari: sic dicitur, quoad effectum timor initium sapientiæ, unde sapientia incipit operari. Et hoc modo timor servilis dicitur initium sapientiæ, sicut principium extra disponens ad sapientiam, in quantum aliquis timore pœnæ recedit à peccato, secundùm illud: *Timor Domini expellit peccatum:* (Eccl. 1.) & per hoc habilitatur ad sapientiam. Sed timor filialis & castus est initium sapientiæ, sicut primus sapientiæ effectus: Cùm enim ad sapientiam pertineat, quod humana vita reguletur per rationes divinas, oportet sumere principium, ut homo Deum revereatur, & subjiciatur ei: Sic enim consequenter in omnibus secundùm Deum regulabitur.

Tertiò, ratione organi: Organum enim & instrumentum gustus (ut Philophus dicit) est aliquod intrinsecum circa cor, & similiter organum tactus. (Arist. de sen. & sen.) Nam ad alios tres sensus derivatur virtus sensitiva ex corde, mediante cerebro, ita quod à corde primò venit ad cerebrum, & à cerebro postea ad ipsos sensus. Tactus autem & gustus referuntur ad ipsum cor, per medium conjunctum, quod est caro. Sed Constantinus dicit, quod proximum & manifestum instrumentum gustus, prout est discretivus saporum, est lingua, quæ spiritum animalem ad perfectionem virtutis gustabilis defert. (Const.) Fit enim gustus, sicut ipse dicit, hoc modo: quia duo nervi linguæ medio infiguntur, qui in multos ramos in extremis lateribus linguæ disperguntur, & per eos, (ut dictum est,) spiritus animalis ad linguam defertur. Cùm ergò res gustanda subintrat linguam, spiritus animalis, qui ibi est, immutatur secundùm proprietates ejus, quas postea judicio animæ repræsentat. Sicut ergò circa cor est primum gustus instrumentum, ita in corde dicitur esse primum sapientiæ habitaculum secundùm illud Prov. *In corde requiescit sapientia prudentis:* (Pro. 14.) sed proprium instrumentum sapientiæ, quo aliis manifestatur, est lingua. Psal. *Os justi meditabitur sapientiam, & lingua ejus.* &c. (Psal. 36.) Sed duo nervi infixi sunt duæ cautelæ, quæ debent esse in lingua sapientis, una ad loquendum, & alia ad tacendum, secundùm tem-

pus

pus opportunum: vel significant duplex opus sapientis, scilicet veritatem defendere, & falsitatem repellere. Prov. *Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium* Et nota, quòd lingua secundùm suam complexionem est concava, porosa, humida, & insipida. Concava, ut benè quodlibet retineret: Porosa facta est, ut quod grossum vel subtile de re gustanda esset, nervus linguæ facilè subintraret, & virtus activa ad perficiendum eandem plus vigeret. Humida verò est, ut humiditas cooperetur ad acceptorum dissolutionem, ut si aliqua dura, vel sicca palato applicarentur, humiditate linguæ facilè solverentur. Facta est etiam insipida, ut cujuslibet saporis sit facilè susceptiva: Nam si determinatum saporem haberet, qualitatem alterius saporis percipere non valeret. Hæc etiam omnia competunt linguæ, prout est instrumentum sapientiæ.

Prov. 8.

Primò, ut sit concava ad retinendum & custodiendum verbum usque ad tempus oportunum loquendi. Malac *Labia sacerdotis custodiunt scientiam*, sc. usque ad tempus docendi.

Mal 2.

Item ut sit porosa ad grossa vel subtilia, prout decet dicendum & disponendum: Nam humidum in re porosa per diversa foramina minutim dividitur.

Item ut sit humida, scilicet, ut dicta & acta ad dissolvendum dura, id est, obscura vel dubia, quæ sunt difficilia ad intelligendum, sicut durum & difficile ad comedendum, humectet. i. declaret & exponat.

Item est insipida ex se, suscipiens saporem aliunde, quia sc. sapientiam loquendi ex se non habet homo, sed à Deo secundùm illud. Luc. *Ego dabo vobis os & sapientiam* Aug Quòd sapienter loquamini ab illo est, non nostra sapientia. Contra quod superbi Philosophi dixerunt: Labia nostra à nobis sunt: Quartè ratione medii: Nam gustus, ut dicit Philosophus, non fit per medium extraneum, sicut visus fit mediante aëre; sed tamen sicut non fit visio sine medio, vel sine lumine, ita non fit gustus sine humido: Nullum enim saporosum facit sensum sui saporis sine humiditate. Unde sicut color fit actu visibilis per lumen, ita sapor fit actu gustabilis per humidum, & ita oportet, quòd gustabile vel actu habeat humiditatem aqueam sicut udum, & hujusmodi, aut sit potentia humectabile, sicut illud quod sumitur per modum cibi. Et ideò oportet, quod sit saliva in ore, quæ benè liquida est, & etiam liquefactiva, per quam ea, quæ sumuntur, etiam humectantur, ut eorum sapor percipi possit. Sicut ergò gustui ad percipiendos sapores necessaria est humiditas vel saliva, ita etiam similiter ipsi homini ad percipiendam veram sapientiam, necessaria est Christi doctrina. Cùm enim Christus sit caput ecclesiæ (ut dicit Apostolus) quasi saliva fluens à capite, est doctrina derivata à Christo, & hæc per quam veræ sapientiæ gustus habetur, quia ipse verbum Dei est, qui est fons sapientiæ, ut dicitur Eccl. 1.

Arist. de anim.

Eph. 5.

Eccl. 1.

Quinta ratione objecti, quod est propriè humidum saporabile. Enumerat autem Philosophus saporum species, ad quas omnes aliæ reducuntur, sc. dulce & amarum, pingue & salsum, acetosum, austerum & acutum. Hos itaque sapores sicut corporaliter per gustum, sic etiam spiritualiter per sapientiam degustamus; Facit enim nos sapientia degustare dulce in contemplatione cœlestis gloriæ. Amarum in consideratione æternæ pœnæ. Pingue in refectione æternæ gratiæ. Salsum in consideratione præsentis miseriæ. Acetosum in recognitione culpæ & compunctione conscientiæ. Austerum in assumptione exterioris pœnitentiæ. Et acutum in intelligentia scripturæ.

Arist. 2. de anim.

Item sapientia assimilatur salivæ propter quatuor.

Primò propter saporis perceptionem. Nam (secundùm Const.) saliva est inter gustum & ejus objectum media: Nihil enim gustu percipitur, nisi ejus sapor mediante salivâ gustui præsentatur. Sic quoque per sapientiam superna degustamus, eorumque saporem sentimus, secundùm illud: *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.*

Const.

Col. 3.

Secun-

Secundo propter eius humectationem, sine qua humectatione lingua non bene volveretur, neque loqueretur. Sic etiam per sapientiam cordis os ad rectè loquendum disponitur & dirigitur, secundum illud. *Cor sapientis erudit os eius.* (Pro.16.)

Tertiò propter digestionis præparationem, ciborum enim siccitatem saliva temperat, & eorum succositatem augmentat, ut melius possint dentibus conteri, & faciliùs postea digeri. Sic quoque sapientia facit verba Dei, quæ sunt cibus animæ, conterere per expositionem, & digerere per discussionem, & considerationem.

Quartò propter superfluitatem cerebri, & pulmonis faciliorem evacuationem. Sic sapientia evacuat superfluitates cerebri, id est, inordinatas, & phantasticas imaginationes, quas sapientes vel non habent, vel eis non inhærent.

Item superfluitates pulmonis, i. superfluas, & inordinatas locutiones: Nam sine pulmone locutionis conformari non potest, neque anhelitus reddi valet, sicut dicit. Aristot. (Arist.14. de anim.) Non autem homo sapiens aut superfluè, aut inordinatè loquitur, omnia verba eius sunt ponderata, & mensurata, Eccl. (Eccl.21.) *Verba sapientum statera ponderabuntur.*

CAP. LXVI.

Quinque nasi proprietates annotantur, quibus humana scientia diversimode comparatur, nec non scientiarum distinctio & perfectio, naturalisque hominum appetitus in illis acquirendis manifestatur.

Scientia hominis assimilatur naso.

Primo propter eius sensibilitatem: Nam per nares odorifera sentimus, & per eas inter odorifera & fœtida discernimus. Est autem verũ intellectui, sicut res odorifera naribus; falsum autẽ est, ut res fœtida odoratui. Unde scientia, per quam verum à falso discernimus, rectè assimilatur naribus, & hinc est, quod nescii & imperiti vocantur ignari, i. sine nare.

Secundò, propter continuitatem. Habet enim nasus duas concavitates, sive duo foramina, quæ per quandam cartilaginosam substantiam ab invicem sunt distincta, & unum horum foraminum ad concavitatem palati tendit, alterum sursum ad cerebri pelliculas vadit, ut aërem attrahat cerebro, & spiritum deferat naribus animalem ad sensum odoratûs perficiendum. Primum ergò foramen fuit necessarium ad ejiciendas superfluitates de cerebro evenientes. Aliud verò ad spiritum attrahendum & odoratum perficiendum. Duo ergò foramina narium sunt duo modi scientiarum: Est enim scientiarum alia speculativa, quæ ad superiora tendit, alia practica, quæ inferiora disponit. Una, scilicet practica, superfluitates ejicit, sicut patet de scientia medicinæ, quæ docet expellere superfluitates humorum, & de morali, quæ docet reprimere & expellere excessus & extrema vitiorum. Altera, scilicet speculativa, spiritum attrahit, id est, spiritualem & intellectualem perfectionem.

Tertiò, propter necessitatem, (Nam secundùm Constan.) (Const.) nasus fuit necessarius ad aërem attrahendum. Et sic est necessaria scientia naturalis ad attrahendum aërem, id est, ad acquirendam notitiam respectu sensibilium: nam aër præcipuè est medium, per quod sensibilia deferuntur ad sensum, sicut patet in olfactu, & etiam in auditu & visu, qui sunt sensus, qui præcipuè deserviunt scientiæ, & sicut aer per attractionem recipitur in naribus, ita species sensibilium per abstractionem recipiuntur interiùs. Primo in sensu, postea in intellectu, sicut aer attractus primo recipitur in naso, postea in pulmone.

Item est necessarius nasus ad cerebrum expurgandum, & sic est necessaria scientia moralis, scilicet ad expurgationem animi à vitiis per contrarias virtutes.

Item est necessarius nasus ad calorem

in

in ventriculis cerebri temperãdum. Quasi enim calor cerebri est desiderium naturale. Unde dicit Philosophus: Omnes homines naturaliter scire desiderant. Hoc desiderium non totaliter satiat, sed tamen quodammodo perficiendo temperat, præcipuè scientia metaphysicalis, quæ est circa maximè intelligibilia, quibus intellectus magis reficitur, non tamen calor iste extinguitur, quia per nullam scientiam humanam sciendi desiderium satiatur.

Arist. 1. Met.

Item est necessarius nasus ad resolutum odorem à quacunque substantia discernendum, quod competit scientiis resolutivis, sive demonstrativis, quæ scilicet conclusiones in principia resolvendo dijudicant & discernunt, sicut sunt scientiæ Mathematicæ. Fuit etiam necessarius nasus ad decorandum & honestandum. Nam (secundùm Galenum) nasus est faciei maximum ornamentum, & ipsius carentia faciem maximè dehonestat. Sic quoque per scientiam homo honestatur, adornatur, & honorabilis redditur: propter quod Philosophus scientiam inter bona honorabilia computat.

Galen.

Arist. 1. de anim.

Quartò propter nasi quantitatem. Debet enim dispositio nasi mediocris esse, ita quod & longitudine, & latitudine, & altitudine modum debitum non excedat. Sic quantum ad scientię studium excessus longitudinis est in his, qui longo tempore scholas exercuerunt, & parum, vel nihil proficiunt, de quibus Apost. *Semper quidem discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes.* Excessus autem latitudinis attenditur ad numerum scibilium; & hic excessus prohibetur cùm dicitur: *Non plus sapere quàm oportet sapere,* & Ecclesiast. *In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.* Sed excessus altitudinis prohibetur, cùm dicitur: *Altiora te ne quæsieris.*

2. Ep. 4.

Ro. 12.
Eccl. 4.

Eccl. 3.

Quintò, propter nasi passibilitatem, quia (secundùm Const.) nasus quandoque impeditur ex mala cerebri dispositione, & ex eadem causa etiam impeditur scientia, quia ex mala dispositione cerebri naturali, vel violenta, efficitur homo malè dispositus ad scientiam, & læsis etiam organis interioribus cerebri, scilicet phantasiæ, vel memoriæ, perditur usus scientiæ. Aliquando verò impeditur ex nervi oppilatione, quasi autem oppilatio nervi est grossitudo & durities ingenii, quæ etiam scientiam impedit. Quandoque verò ex humorum fœtidorum repletione, & hoc pertinet ad fœditates carnalium peccatorum, quæ à studio & scientia retrahunt, & nostri intellectus acumen obtundunt: vel humores fœtidi sunt errores immissi, quibus aliquis repletus lumine veritatis caret, & veram scientiam non habet. Aliquando verò ex carnis superflua generatione, & hoc impedimentum est in gulosis, quia venter pinguis non gignit sensum tenuem, ut Græcorum proverbium dicit. Aliquando ex humorum à capite dissolutione, & hoc impedimentum est in superbis, quia superbia est initium & caput omnis peccati, à qua descendunt humores, id est, cogitationes, vel affectiones tumefacientes oculos mentis, ut lumen veritatis conspicere non possit. Aliquando verò ex nimia constrictione, & hoc est in illis, qui studium suum coarctant solùm circa scibilia alicujus scientiæ, & ulterius discere non curant.

Const.

CAP. LXVII.

Servi Dei qui, & hominum servis bonis nonnullis rationibus assimilantur, quâ mente præditi esse debeant, pluribus venarum exemplis aperitur.

SErvorum Dei mentes debent esse similes venis.

Primò, quia venæ sunt concavæ, quia scilicet mentes servorum Dei sunt humiles, & ad divinæ gratiæ receptionem habiles. Prov. *Sit vena tua benedicta,* scilicet benedictione gratiæ.

Prov. 5.

Secundò, quia venæ in corpore hominis sunt sanguinis cameræ, sive vasa, quia scilicet mentes servorum Dei sunt divinæ gratiæ non solùm receptivæ, sed etiam contentivæ & reservativæ: sanguis enim, quo vita corporalis sustentatur & vivificatur, signat divinam gratiam, per quam etiam anima vivificatur & nutritur. Apo. *Gratia Dei sum id quod sum.* (1. Co. 6.)

Tertiò, quia sancti sunt ministri sanguinis & bajuli: quia scilicet Dei gratiam, quam habent, etiam aliis ministrare & communicare student, secundum illud: *Vnusquisque qui accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes.* (1. Pet. 4.)

Quartò, quia venæ sunt sanitatis & infirmitatis nuntiæ. Sic servi Dei aliis infirmitates vitiorum, & sanitatem virtutum annuntiant & demonstrant, Isaiæ. *Annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* (Isa. 58.) Et de virtutibus 1. Pet. *Vt virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum.* (1. Pet. 2.)

Item servus Dei bonus ad modum servi mundani ex multis proprietatibus ostenditur.

Primò quidem quia docilis est, & ingeniosus ad intelligendum, Eccl. *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua.* (Eccl. 7.)

Secundò, quia est humilis & obsequiosus ad serviendum. Psal. *O Domine quia ego servus tuus.* (Psal. 115.)

Tertiò, quia est hilaris & jocosus ad convivendum. Gene. *Læti serviemus regi,* & Isa. *Servi mei lætabuntur.* (Gen. 47. Isa. 45.)

Quartò, quia affabilis & gratiosus ad loquendum. Unde dicitur de David, quòd serviebat Sauli. *Acceptus erat David in conspectu universi populi, & maximè servorum Saul.* (1. Re. 18.)

Quintò, quia est virilis & animosus ad se contra adversarios Domini sui ponendum, 1. Reg. *Non concidat cor cujusquam in eo. ego servus tuus.* (1. Re. 12.)

Sextò, quia est in commisso fidelis & studiosus ad exequendum. Luc. *Euge serve bone,* &c. (Luc. 19.) Et Numero. *Servus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est.* (Nu. 12.)

Septimò, quia ingeniosus & utilis ad lucra Domini procurandum. Luc. *Vocatis servis,* &c. (Luc. 19.)

Octavò, quia solicitus existit ad serviendum. Luc. *Quis vestrum habens servum* &c. (Luc. 12.) Unde commendatur Urias, qui dixit, *Dominus meus Ioab, & servi Domini mei habitant in campis, & ego,* &c. (2. Re. 12.)

Nonò, quia patiens ad expectandum. Luc. *Beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus,* &c. (Luc. 12.)

Decimò, quia est vigilans ad Dominum suum custodiendum: Unde David redarguit servos Saul dormientes, & Dominum suum non custodientes. (1. Re. 26.)

Undecimò, quia semper habet oculos ad Dominum contemplandum. Psal. *Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum.* (Psal. 122.)

Duodecimò, quia semper studet ad placidè & mundè serviendum. Psal. *Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.* (Psal 100.)

Decimotertiò, quia castigatus non aperit os ad murmurandum. Ecclesiastici. *Servo sensato liberi servient, & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus.* (Eccl. 10.)

CAPUT LXVIII.

Quibus ritè vigilia conveniat, quantumque spirituali curæ prosit, & temporali solicitudini superflua obsit, paucis hic atque claris demonstratur rationibus.

Solicitudo & cura spiritualium assimilatur vigiliæ: Hæ enim sunt vigiliæ, quæ conveniunt laborantibus, i. benè operantibus, ut meritum augeant: conveniunt specularivis, i. contemplantibus, ut dominum venientem recipiant: conveniunt medicinam sumentibus, id est, pœnitentibus, ut non se lædant; conveniunt

niunt ægrotantibus, id est, tentatis, ut citiùs convalescant; conveniunt itinerantibus, scilicet per exilium hujus vitæ, ne per somnum pigritiæ diætam amittant: conveniunt & gregem pascentibus, id est, Prælatis, ne damnum gregis per lupos, i. per hæreticos, vel malos homines, aut dæmones incurrant: conveniunt etiam orantibus, ut coronam promissam vigilantibus non amittant. Matt. *Vigilate & orate.*

Matt. 26.

Item solicitudo & superflua cura temporalium assimilatur maximè inordinatæ vigiliæ. Vigilia nisi fuerit nimia (ut dicit Const.) calorem augmentat. Et similiter solicitudo nimia temporalium æstũ avaritiæ augmentat.

Item corpus deficcat. Et similiter solicitudo superflua desiccat animam ab humore pietatis, & etiam corpus ratione inordinati laboris.

Item oculos gravat. Et similiter solicitudo avaritiæ gravat, oculos mentis deprimens ad terram, id est, terrena.

Item visum hebetat. Et sic solicitudo temporalis hebetat visum contemplationis spiritualis.

Item dolorem capitis generat, id est, impatientiam & turbationes mentis. Unde Dominus dixit Marthæ: *Solicita es, & turbaris erga plurima.*

Luc. 10.

Item totum corpus debilitat & enervat. Et similiter superflua solicitudo enervat totius animæ virtutem: propter quod Dominus admonet dicens: *Nolite soliciti esse, &c.*

Luc. 12.

CAP. LXIX.

Triplicem in humano corpore spiritum existere, diversimodeque singulos gigni, ac in variis corporis partibus naturaliter persistere, explanatur, ex quibus varia eliciuntur paradogmata, quæ multis Spiritus sancti effectibus & perfectionibus adaptantur.

SPiritus sanctus tria operatur in anima: Nam est conservator naturæ, largitor vitæ, & inspirator sapientiæ. Et secundùm hæc tria assimilatur triplici spiritui, qui est in humano corpore: Est enim in corpore humano spiritus naturalis, vitalis, animalis: Naturalis habet sedem in hepate, vitalis in corde, animalis in capite: Spiritus enim naturalis habet sic generari; dum enim per calorem agentem in sanguinem fortis in hepate fit ebullitio, fumus resolvitur, qui ex nervis hepatis subtiliatus & depuratus, in quandam subtilem & spiritualem substantiam, sive naturam aëream commutatur, qui spiritus naturalis dicitur, eò quod sua potentia naturaliter sanguinem subtiliat, & sua levitate ipsum ad singula membra impellit. Iste ergò spiritus est virtutis naturalis regitivus, similiter quoque Spiritus sanctus est omnis esse conservativus, & omnis virtutis regitivus, secundùm illud Psal. *Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Spiritus verò vitalis fit, quia spiritus naturalis prædictus in hepate generatus per venas quasdam ad cor mittitur, ubi per collisionem & motum partium cordis ad invicem, magis depuratur, & in naturam subtiliorem convertitur. Et tunc spiritus vitalis dicitur, eò quod à corde per arterias ad membra totius corporis se diffundit, & spiritualem vitam augmentans ejus operationes rectificat & custodit. Similiter Spiritus sanctus, veniens in animam spiritualem, vitam gratiæ in eam infundit, & ad singula membra animæ, id est, ad singulas ejus potentias suas virtutes spirituales diffundit, quibus operationes hominis producuntur & rectificantur, sed quædam arteria à sinistro cordis ventriculo exiens in suo motu mox in duos dividitur ramos, quorum unus tendit ad inferiora in plurimos ramos divisus, quibus mediantibus spiritus vitalis ad omnia membra interiora vivificanda portatur. Alter verò ramus tendit ad superiora, & in tres ramos iterum dividitur, quorum dexter ad dextrum brachium: sinister ad sinistrum, æqualiter se diffundit, & sic vitalis spiritus per totum corpus transfunditur, & vitalem pulsum inar-

Psal. 32.

in arteriis operatur. Medius vero ramus ad cerebrum se extendit, & superiora vivificans, vitalem spiritum in omnibus circumfundit. Sicut ergò spiritus vitalis vivificat & perficit inferiora, & superiora membra corporis, sic etiam Spiritus sanctus vivificat vitâ gratiæ, & perficit inferiores, id est, activos per dilectionem proximi: & hic habet diversos ramos, i. diversa opera vitæ activæ, & superiores, i. contemplationis in dilectione Dei. Et iste dividitur in tres ramos, secundùm tres modos diligendi, quos ponit D. Bernardus. Diligunt enim sancti viri Deum fortiter, sapienter & dulciter: fortiter quoad patrem, sapienter quoad filium, dulciter quoad Spiritum sanctum: vel fortiter contra mundum, sapienter contra diabolum, dulciter contra carnem. Vel dividitur spiritus superiora petens in tres partes: quia Spiritus sanctus superiores, id est, sublimiores viros & contemplativos perficit tribus virtutibus, scilicet fide, spe, & charitate. Vel quia elevat eos ad tres contemplationis gradus, quos B. Dionysius ponit, scilicet rectum, circularem & obliquum. Spiritus vero animalis fit, quia idem spiritus ventriculos cerebri penetrans, ibidem magis digeritur, & magis subtiliatur, ut in essentiam animalis spiritus, qui cæteris subtilior est, transmutetur. Iste autem animalis spiritus in anteriori ventriculo cerebri generans, particulatim diffunditur per organa sentiendi, ex quo quique sensus perficiuntur: pars tamen in eisdem cerebri ventriculis remanet, ut sensus communis & vis imaginativa formetur: deinde transit ad medium ventriculum, scilicet ad cellulam logisticam, ad perficiendum intellectum. Deinde transit ad cellulam memoriæ, ut impressiones factas in aliis cellulis ibi condat; & postea inde per medullam spinæ dorsi, quæ dicitur nucha, transit & penetrat ad nervos motivos, ut sic motus voluntarius in omnibus inferioribus partibus corporis generetur. Sicut ergò animalis spiritus servit sensui, intellectui & motui, sic quoque Spiritus sanctus acuit sensum ad discretionem, elevat intellectum ad contemplationem, & movet affectum ad dilectionem.

Dion. 4. c. de divi. no.

Item sicut animalis spiritus perficit tam sensus interiores, quàm exteriores, sic quoque Spiritus sanctus perficit, & illuminat ad discernendum, & dijudicandum, tam interiora propria, quàm exteriora aliena. Unde Apostolus dicit, quod *spiritualis homo omnia dilucidat, & ipse à nemine judicatur.*

1. Cor. 2.

CAPUT LXX.

Nonnullæ ipsius hominis sponsæ optimæ partes numerantur: per quas Christi sponsæ perfectiones breviter patefiunt.

SPonsa Christi debet in se habere illa, quæ etiam reperiuntur in bona sponsa hominis, scilicet ut sit frequens ad orandum, & devota quoad Deum, subjecta quoad maritum, i. Christi obsequium, affabilis & benigna, scilicet quoad miseros, pacifica quoad vicinos, vel quoscumque consocios, circumspecta quoad filios, scilicet quoad suos mores, & actus, quorum nos sumus principia sicut patres natorum (sicut Philosophus dicit) mansueta quoad subditos, i. quoad sensus proprios, quos debet sponsa Christi mansuetè refrenare.

Arist. in Ethi.

Item patiens in tolerandis, sedula & diligens in agendis, modesta in habitu, sobria in motu, tacita in affatu, pudica in visu, honesta in gustu, matura in incessu, verecunda in publico, hilaris marito sive Christo, continens in occulto, scilicet loco, vel corde. Talis ergò est laudanda, quæ plus moribus quàm carnis delitiis, plus virtutibus quàm splendidis vestibus studet placere marito sive Christo, & plus causa prolis, id est, boni operis, quàm libidinis, id est, quàm delectationis vel commodi temporalis, in bonis matrimonii, id est, in spiritualibus exercitiis conver-

conversatur: & plus curat habere filios gratiæ, quàm naturæ.

CAPUT LXXI.

Quot Epilentiæ stomachique dolor in humano corpore mala operetur, exprimitur: in quorum cognitione ipsius etiam superbiæ damna non obscurè cognosci declaratur.

Superbia inducit ruinam, sicut ventositas inducit epilentiam: Dicit enim Avicenna, quod multoties sentit epilenticus aliquid elevari ex pollice pedis sui, quod est sicut ventositas frigida, & tendit versus cerebrum ipsius: cùm ergò pervenit ad cor, & ad cerebrum ipsius, incurrit epilentiam. Hæc ergò ventositas frigida est elatio superba, quæ mentem tumefacit, & fervorem spiritus extinguit: hæc surgit ex pollice pedis, id est, ex præcellentia honoris: Nam pollex cæteros digitos præcellit grossitie & ordine, quia est inter digitos primus & magis corpulentus. Et ideò tanquam pollex in pede est homo honoratior & opulentior in plebe: ex quo ventositas surgit, quando de excellentia superbit: & hæc tunc cor tangit, quando delectantur in prærogativa honoris. Sed tunc ad cerebrum pertingit, cùm ad sensum ejus & rationem pervenit, ut scilicet se cæteris eo æstimet meliorem, quo se præ cunctis videt recipere honorem. Sed ex hoc incurritur epilentia, quia nonnunquam ex occulta mentis superbia sequitur manifesta ruina: Nam in epilentia est casus & prostratio corporis. Proverb. *Ante ruinam exaltatur spiritus.*

Avicem.

Prov. 16.

Item superbiæ tumor aliquando etiam pœnitentes, & Dominum diligentes invadit & occidit. Cujus exemplum apparet in dolore stomachi. Nam (sicut dicit Avicen.) quando apparet cum dolore stomachi super pedem dextrum aliquid simile vesicæ, patiēs moritur in xxvij. diebus: Est enim quasi dolor stomachi pœnitentia & dolor peccati: Nam sicut dolor cruciat stomachum, sic conscientia remordet & cruciat animum. Est autem velut pes animæ amor ejus: sed tanquam pes sinister est amor temporalium, tanquam verò dexter pes est amor spiritualium: ergò anima pœnitens debet habere dolorem quo purificetur, & pedem dextrum, id est, amorem spiritualium, quo promoveatur. Sed inter hæc cavenda est vesica, id est, timenda est superbia: Est enim tumor superbiæ velut elevatio vesicæ, quæ tunc in pede dextro nascitur, quando de spiritualis operis profectu aliquis extollitur: sed hoc patiens ad mortem appropinquat, quia omnis intumescens superbia ad ruinam peccati festinat. Prov. *Qui altam facit domum suam*, scilicet mentis, *quærit ruinam.*

Avic.

Prov. 17.

CAPUT LXXII.

Incubus quid, cujusque rei signum existat, ac quemadmodum causetur, & ex diversis ipsius effectibus variè pariter diabolum hominem in peccatis tentare, triaque præcipua mala ex peccatis oriri, explanatur.

Tentatio peccati assimilatur incubo. Nam incubus (secundùm Avicen.) est ægritudo, in qua homo sentit, cùm in somnum ingreditur, phantasma grave super se cadens, & comprimens ipsum, & angustiatur ejus spiritus, & intersecatur vox ejus, & motus ejus fortasse præfocatur, propter pororum oppilationes, & cùm ab ipso separatur, excitat eum subitò. Talis ergò incubus tentationem peccati designat propter novem.

Avic.

Primò, quia talis ægritudo dormientem occupat, accidit enim in somno. Est autem dormienti similis, qui tentationibus resistere negligit. Unde, quod hæc ægritudo accidit dormienti, & non vigilanti, significat quod tentatio prævalet negligenti, non autem solicitè resistenti.

Unde

Matt. 26. Unde Matt. *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.*

Secundò, quia hæc ægritudo phantasiando gravat. Videtur enim, qui hoc patitur phantasma, quoddam grave sentire quasi super se cadens, & ipsum comprimens, cùm tamen non sit quod videtur, quia non est pondus exterius, sed interior ægritudo: sed nihilominus ipsum gravat, ut pondus: in quo significatur, quod etiam in tentatione diabolus peccatorem deludit, ut videatur peccatum esse id, quod non est, scilicet magis delectabile, vel magis utile esse, vel minus periculosum quàm postea inveniatur. Et sic illudendo inducit ei pondus & gravedinem peccati. Aliquando etiam tentatio peccati est, ut phantasma terrens, ut quando diabolus tentando persuadet dicens: Nisi feceris hoc tale malum accidet tibi: puta, nisi fœnus exercueris, ad paupertatem & miseriam devolveris, & similia. Et superinducit peccatum, quo postea conscientia plurimum gravatur. Psal. 37. Psal. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Prov. 14. Prover. *Stultus illudit peccatum.* Mat. 6. Matt. *Putaverunt phantasma esse.*

Tertiò, quia incubus spiritum angustiat, angustiatur enim valdè spiritus hoc patientis, & sic homo postquam tentationi consentit, & peccatum fecit, angustiatur ex remorsu conscientiæ spiritus ejus. Rom 1. Apost. *Tribulatio & angustia in omnem animam operantis malum.*

Quartò, quia incubus hominem voce privat: Non enim potest loqui qui hoc patitur, & hoc facit in peccante verecundia peccati, quia scilicet ei tollit vocem confessionis. Luc. 9. Luc. *Eris tacens, & non poteris loqui.*

Quintò; quia corpus immobilitat: quia talis non potest membra movere, & sic postquam peccator cadit in peccatum, non habet motum vitæ, vel operis interioris meritorii. Exo. 12. Exod. *Fiant immobiles quasi lapis.*

Sextò, quia quandoque ipsum præfocat; scilicet propter pororum oppilationes, & hoc est quando diabolus omnem porum, i. omnem viam seu meatum peccatori præcludit, ne possit de peccato exire. Thre. 3. Thren. *Concludit vias meas lapidibus.*

Septimò, quia ægritudines periculosas prænuntiat. Nam (ut dicit Avic.) Avic. Talis incubus antecessor est periculosarum ægritudinum, aut apoplexiæ, aut epilentiæ, aut maniæ: quia scilicet postquam homo in tentationem cadit, & peccatum perficit, tria mala consequitur, scilicet debilitatem, otiositatem, præcipitabilitatem. Siquidem ex unius peccati mortalis consensu, vel opere sic anima debilitatur, quod se tenere non potest, nisi in aliud cadat. Hanc debilitatem designat epilentia, in qua est corporis prostratio: Non enim est possibile (sicut dicit Avic.) Avic. ut patienti actu epilentiam, remaneat erectio corporis. Unde necesse est ipsum cadere, nec habet possibilitatem, postquam cecidit, erigendi se. Et sic etiam peccatori accidit, postquam in peccatum cecidit, quia non est in eo unde se erigere possit. Psal. 77. Psalm. *Spiritus vadens*, scilicet sponte in peccatum, *& non rediens*, à peccato, nisi per divinum auxilium.

Item privatur homo propter peccatum omni opere meritorio vitæ æternæ, quamdiu manet in eo. Et sic quantum ad meritum efficitur otiosus, & hoc designatur in apoplexia, in qua (ut dicit Avic.) Avic. est membrorum otiositas propter privationem sensus & motus.

Item per peccatum efficitur homo ut maniacus, qui est furiosus & præceps, & sic peccatum facit hominem præcipitem, ut frequenter operetur absque consilio rationis. Deut. 32. Deut. *Gens absque consilio est, & sine prudentia.*

Octavò, quia subitò excitat. Nam cùm incubus tali à dormiente separatur, subitò excitat eum. Sic quando desinit, & separatur ab homine delectatio peccati, tunc homo excitatur & perpendit, quàm malè fecerit: vel quando separatur ab homine possibilitas peccandi per mortem, tunc excitatur anima misera, qua prius in

peccato

peccato dormiebat, quia sic oculos pœna aperit, quos culpa claudebat: vel post quam per pœnitentiam separatur à culpa, tunc anima excitatur à sua negligentia.

Nonò, quia hanc infirmitatem multiplex causa generat: nam (secundùm Avicen.) quandoque est ex grosso vapore, quandoque ex subito frigore, quandoque ex debili complexione. Est enim primò, ut ipse dicit, hujus ægritudinis causa ut plurimum vapor materiatum grossarum sanguinearum, aut phlegmaticarum, aut melancholicarum elevatus ad cerebrum, subitò in dispositione quietis, & motus, & vigiliarum resolutus. Et in hoc signatur tentatio proveniens à carne, quæ nunc ex humore sanguinis intendit ad luxuriam, nunc ex phlegmatico ad pigritiam, nunc ex melãcholico ad gulam sive tristitiam. Sunt enim melancholici edaces, (ut dicit Philosophus) & iterum sunt tristes. Quandoque verò fit incubus ex frigore vehementi irruenti in caput subitò apud somnum. Et hæc est tentatio diaboli, qui tunc quasi frigus subitò irruit, cùm hominem dormientem, id est, negligentem cernit. Unde Hieron. Semper aliquid boni facito, ne diabolus te inveniat otiosum.

Avicen.

Aristot. de som & vig.

Hieron.

Item incubus (ut Avic. dicit) fit propter debilitatem cerebri, aut à caliditate sua, aut à malitia complexionis, quam habet. Sic tentatio, quæ est à mundo, inducit debilitatem cerebri, id est, animi, quia præcipuè in cerebro vigent virtutes animales. Et hanc debilitatem animi inducit tentatio mundi, aut calore prosperitatis, aut malitia adversitatis Joan. *Totus mundus in maligno positus est.* August. dicit, Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi: blanditur ut decipiat, terret ut frangat: non vos teneat voluptas propria, non vos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus: ad utrosque aditus occurrit Christus, & non vincitur Christianus.

Avic.

1. Joa. 5.

August. in ser. 40.

CAPUT LXXIII.

Superbiam diuturna tribulatione domari, unico febris longæ epilentiam resolventis confirmatur exemplo.

Tribulatio diuturna domat & excludit superbiam, sicut febris longa excludit epilentiam, dicit Avicen. quod epilentia multoties resolvitur per febres, quas tolerat patiens eam, & propriè per febres longas, ut quartanam, propter vehementiam fortitudinis suæ, & propterea quod digerit materiam melancholicam. Sed quid est febris longa, nisi afflictio diuturna, quæ sua fortitudine elationem mentis prosternit, & sua diuturnitate corpus consumit, & atterit superbiam carnis?

Avic.

CAPUT LXXIV.

Melancholiæ qualitas, principium, dominium, multiplexque effectus, & stomachi dolori, & diversitati pariter doloris peccatorum pœnitentis adaptari demonstratur.

Tristitia pœnitentiæ de peccatis perpetratis assimilatur choleræ nigræ, id est, melancholiæ.

Primò ratione dominii, quia melancholia dominatur in latere sinistro, quia scilicet tristitia de peccatis vitiis animi subjicitur, quæ sunt in sinistra parte.

Secundò ratione principii, quia sedem habet in splene: quia licèt contristentur de perpetratione culpæ, tamen gaudent in spe de consecutione veniæ. Nam (ut dicunt Physici) de splene generatur risus, ex qua vicinitate sequitur, quòd melancholici aliquando rideant, aliquando fleant.

Tertiò ratione qualitatum, quia melancholia frigida est & sicca, & frigus & siccitas aliquando in bona significatione accipiuntur, aliquando in mala. In mala significatione accipitur frigus, in Cant ubi dici-

Cant.2. dicitur: *Hyems transiit, imber abiit, & recessit*, ut scilicet in frigore hyemis accipiatur torpor tentationis. Sed in bona significatione accipitur in Psalm. ubi dicitur: *Psal.63.* *Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium*, ut post æstum & dissolutionem transeamus ad requiem. Ignis enim urit, aqua dissolvit: urit enim tribulationis adversitas, dissolvit blandientis mundi prosperitas, vas autem igne solidatum aquam non timet: post transitum verò tribulationis educet nos Dominus in refrigerium mentis. Similiter & siccum duobus modis accipitur, quandoque in bonum, sicut Psal. ait: *Psal.94.* *Siccam manus ejus formaverunt*: siccam enim vocat cordis nostri terram à malis humoribus exsiccatam. Aliquando verò in malum, sicut dicitur Nu. *Nu.11.* *Anima nostra arida est*, id est, rore carens gratiæ cœlestis. Ergò tristitia pœnitentiæ ad modum melancholiæ est frigida, id est, refrigerativa à vitiorum ardore, & sicca, id est, à vitiorum humoribus sive fluxibus siccativa & restrictiva.

Quartò, ratione effectuum, quia melancholia facit homines iracundos, quandoque timidos, quandoque vigilantes, quandoque dormientes. Similiter tristitia pœnitentiæ facit homines irasci sibi ipsis. Psalm. *Psal.4.* *Irascimini & nolite peccare.*

Item facit pavescere & timere divinum judicium. Psal. *Psal.118.* *A judiciis tuis timui.*

Item quandoque facit vigilantes, id est, intentos cœlestibus desideriis, quandoque dormientes, id est, gravatos curis.

Quintò, ratione similitudinum, quia similis est melancholicus autumno, terræ & senectui, ut intelligamus in autumno maturitatem, in terra stabilitatem, in senectute morum gravitatem.

Sextò, ratione purgationum, quia purgatur per oculos, Et similiter ab his vitiis, de quibus tristamur, si per confessionem ejecta fuerint, lachrymis purgamur.

Item tristitia & dolor peccati assimilatur dolori stomachi: Nam, secundùm Avicen. in dolore stomachi invenitur quadruplex diversitas, quia quidam sunt quibus accidit dolor stomachi, non quidem quando comedunt, sed in fine spatii comprehensionis cibi in stomacho, & post horam decimam, quæ sequitur eam. Et tali quidem dolori assimilatur tristitia peccantis, quæ provenit ex remorsu conscientiæ, quia licèt peccator dum comedit, id est, dum actu peccatum agit, non tristitiam, sed delectationem sentiat de peccato, tamen in fine spatii comprehensionis cibi, id est, in fine completionis peccati, scilicet post consensum, vel post peccati actum, sequitur tristitia animi ex remorsu conscientię & reatu peccati. Unde Philosophus dicit, *Arist. in cœl.* quod beati replentur pœnitudine, & benè post decem horas, quia in transgressione decalogi, id est, decem præceptorum legis, omne peccatum perficitur. Unde Ambrosius dicit, *Amb.* quod peccatum est transgressio divinæ legis, & cœlestium inobedientia mandatorum. Alii verò sunt, quibus accidit dolor stomachi dum comedunt, & sedatur post digestionem. Et huic dolori assimilatur tristitia pœnitentium, qui dum comedunt, id est, dum peccata sua considerant, vel comedunt, id est, dum verbum prædicationis, quod est cibus mentis, audiendo percipiunt, compunguntur & contritionem concipiunt. Sed contritionis dolor post digestionem sedatur: Quia sicut est triplex digestio cibi in stomacho, in hepate & in membris, sic etiam est triplex purgatio peccati, scilicet in corde, in ore, & in opere, id est, in contritione cordis, in confessione oris & in satisfactione operis. Unde post digestionem completam stomachi dolor sedatur, quia post plenam purgationem peccati, pœnitentis dolor mitigatur. Alii autem sunt, quorum dolor non cessat quousque evomant quoddam, sicut acetum ex quo bullit, deinde sedatur dolor eorum. Talis est dolor & pœna in purgatorio existentium, qui non cessat, id est, non deficit quousque evacuetur & expietur peccati reatus, qui rectè assimilatur aceto bullienti, scilicet ad modum aceti pungit dolor & bullit ardore: Est enim vehemens dolor ex dilatione

tione præmii & vehemens ardor ignis existentis ibi. Quia (sicut dicit Beatus Augustinus) licèt ille ignis æternus non sit, tamen est miro modo gravis, in tantum, quòd excedat omnes pœnas, quas unquam in carne aliquis passus fuit. Alii verò sunt, quorum dolor sedatur, non cum vomitu, sed cum descensione cibi, & talis est tristitia irascentis, qui licèt non evomat, id est, licèt iram à corde non abjiciat, neque injuriam remittat, tamen cùm cibus à stomacho descendit, id est, cùm memoria injuriæ ab animo discedit, tristitia & ira sedatur.

August.

CAPUT LXXV.

Bonorum vel malorum hominum verba linguæ, sputo ac salivæ pluribus rationibus assimilantur, quorum origo, effectus, naturalesque virtutes manifestantur, ac quando quove pacto sit loquendum seu silendum, edocetur.

VErba bonorum hominum debent esse similia linguæ. Nam lingua est influentiæ spiritus receptiva, & talis fuit lingua Prophetarum, & Apostolorum, qui Spiritu sancto inspirati locuti sunt: *Non enim vos estis qui loquimini: sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.*

Matt. 10.

Secundò, quia lingua est de tenera & molli materia, scilicet de carne, quia interdum loqui debemus mollia & placabilia verba. Prov. *Lingua mollis confringit duritiam*, & Prov. *Lingua placabilis, lignum vitæ.*

Pro. 25.
Prov. 15.

Tertiò, lingua est in complexione calida & humida: & sic lingua bonorum est fervida & devota.

Quartò, quia lingua in dispositione est tenuis, & longa, & talis est lingua doctorum, scilicet tenuis, id est, subtilis ad exponendum, & longa ad continuandum & multiplicandum.

Quintò, quia lingua est ad similitudinem gladii facta: & hoc est ut sit ad defensionem veritatis & expugnationem erroris. Isaiæ. *Posuit os meum Dominus quasi gladium acutum.*

Isa. 49.

Sextò, quia lingua est in corio rubicunda, ut scilicet verecundetur proferre verba inhonesta & indecentia.

Septimò, quia est vocis & modulationis formativa: & ideò est in concavo posita, ut scilicet sit suavis & dulcis, sicut & est modulatio musica.

Octavò, quia lingua est saporis discretiva, ut scilicet sit sapida & discreta ad loquendum.

Nonò, quia est conceptionum animæ interpretativa; ut scilicet loquatur verba deliberata, & priùs in anima limata.

Decimò, quia est labiis quasi claustro duplici circumsepta, scilicet ut sciat se claudere tacendo, & aperire loquendo.

Undecimò, quia lingua est oris humectativa: Nam (secundùm Const.) in lateribus ligamentorum linguæ sunt quædam venæ vocatæ salivales, quæ salivam linguæ administrant, initium verò linguæ, unde exeunt hæ venæ, est caro glandulosa & alba, ipsius salivæ generativa, quæ linguam humectat, & ciborum siccitatem temperat, & eorum succositatem augmentat. Istæ autem duæ venæ, quæ administrant linguæ salivam sapientiæ, id est, saporosæ doctrinæ, sunt vita & scientia.

Duodecimò, quia est lingua gravidorum animalium & fœtuum significativa: Nam (sicut dicit Arist.) qualis est vena sub lingua, talis est fœtus generatus ab ea; Oves enim aliquando habent sub lingua venas albas, & tunc pariunt fœtus albos, & si habuerint nigras, pariunt nigros, & si varias, pariunt varios. Venæ autem sub lingua existentes, vel ad linguam venientes, possunt etiam dici cogitationes & affectiones, quæ linguâ exponuntur. Et quales sunt in homine cogitationes & affectiones, tales etiam sunt linguę locutiones, & tales etiam sunt fœtus, id est, operationes, scilicet vel nigræ, id est, malæ: vel

Arist. 6. de anim.

vel albæ, id est, puræ: vel variç, id est, mixtæ, sicut opera hypocritarum.

Item verba malorum assimilantur linguæ.

Primò, quia lingua est in lubrico posita. Et sic mali habent linguam lubricam, id est, facilem ad verba inhonesta & mala.

Secundò, quia lingua est acuta, & maximè lingua quorundam serpentium. Ita mali ad modum gladii habent linguas acutas ad percutiendum & dividendum proximos. Psal. *Acuerunt linguas suas sicut serpentes.* Et iterum: *Lingua eorum gladius acutus.*

Psal. 139.

Tertiò, quia quorundam animalium lingua est venenosa & mortifera, sicut serpentis, & draconis, & rabidi canis, cujus lingua semper apparet circa os, & distillat venenum, & inficit aquam, si cadat in eam, de qua si quis bibat (ut dicit Avicen.) efficitur rabidus. Hæc lingua venenosa est lingua inficiens & alios corrumpens, vel lædens, sive per detractionem, & hæc est lingua serpentis mordentis & tortuosè incedentis: sive per malam suggestionem, & hæc est lingua draconis infernalis, id est, dœmonis, cujus est mala suggerere: unde etiam homines, qui hæc faciunt, sunt quasi lingua ejus, vel etiam per malam doctrinam corrumpendo fidem, sicut hæretici faciunt. Et hęc est lingua canis rabidi, cujus venenum inficit aquam sapientiæ salutaris, id est, sacræ scripturæ, per falsas expositiones, ita ut bibens ex ea, id est, eorum doctrinam recipiens, spiritualiter efficiatur rabidus & infectus.

Avic.

Quartò, quia aliqua lingua est in colore varia, sicut (secundùm Aristot.) Serpentium linguæ sunt nigræ sive lividæ, subrufæ, maculosæ, & ad motum velocissimæ, ita ut cùm sint in motu, bifurcati videantur, tam velociter agitantur. Linguæ verò lividæ sunt invidorum, subrufæ adulatorum, quia sub rufedine, id est, sub dulcedine verborum, nam rufedo est color mellis, immittunt aculeum deceptionis: sed maculosæ sunt linguæ infamatorum, qui aliorum famam maculare sæpissimè conantur: ad modum autem linguæ velocissimæ sunt linguæ relatorum, qui verbum auditum vel conceptum retinere non possunt, quin statim proferant. Bifurcatæ autem sunt bilinguium. Omnes autem tales linguas optabile esset, quòd Deus siccaret & abscinderet, quia tunc cessaret venenum, de quo dicitur in Psal. *Venenum aspidum sub labiis eorum*: Dicitur enim, quòd lingua aspidis, quamvis in corpore serpentis viventis sit plena veneno mortifero, tamen ab ejus corpore separata & siccata, venenum amittit, & alterius serpentis venenum prodit. Unde præsente veneno sudare consuevit.

Arist. de anim.

Psal. 13.

Item verba hominum assimilantur sputis.

Primò quidem, quia sputum venenosis animalibus resistit: Nam dicit Ambr. quòd sputum hominis est venenum animalibus venenosis, & maximè si homo jejunus sit. Sic verbum hominis sobrii & placati mitigat vel extinguit venenum hominis irati & intemperati. Nam *responsio mollis frangit iram.*

Ambr. in ser. in Lev.

Pro. 15.

Secundò, quia sputum superfluitatem rheumatis minuit. Unde dicit Gal. quod Phthisicis utile est spuere. Unde dum spuunt, se à superfluitate exonerant, qua retenta suffocati moriuntur. Sic quoque per verba confessionis exonerat se peccator à superfluitate peccati, qua anima suffocatur & occiditur.

Galen.

Tertiò, quia sputum aliquando quidem digestum, aliquando verò indigestum existit: & hoc pertinet ad verborum varietatem, quia aliquando loquitur homo consultè & præmeditatè, & tunc loquitur sapienter: aliquando verò præcipitanter & inconsideratè, & tunc etiam ut plurimum loquitur ineptè. Unde ponitur differentia inter sputum & salivam: quia saliva est superfluitas naturalis nutrimenti pectoris, & generatur digesta. Sed sputum est illud, quod ad pectus advenit secundùm diversitatem cursus naturalis, vel præter naturam: nec est semper digestum (secundùm Galenum). Per

sali-

saliuam ergò, quæ semper est digesta, intelligitur sapientis locutio, quæ semper est præmeditata & ordinata: sed per sputum, quod quandoq; est digestum, quandoque non, intelligitur communis locutio aliorum hominum, quæ aliquando est considerata, aliquando non.

Quartò quoque, quia sputum interiorem corruptionem ostendit: Dicit enim Galenus, quod in sputo tria sunt attendenda, scilicet color, odor & sapor: Nam si sputum est in colore lividum, cordis significat læsionem: si sanguineum sanie admixtum, pulmonis significat ulcerationem: si fuerit verò in odore fœtidum, interiorum significat corruptionem: & si in sapore fuerit amarum, vel acidum, humoris significat corruptionem in stomacho & in pulmone: Quidam enim sunt qui habent verba livida, & malevola, & hoc significat læsionem cordis per invidiam. Quidam verò habent verba sanguinolenta, i. comminatoria & contumeliosa, admixta sanie, i. rabie & furore, & hæc ostendunt lesionem pulmonis per iracundiam: Nam pulmo est cordis flabellum, quia ad temperamentum & refrigerium continuè aërem attrahit & emittit. Unde pulmo potest dici quoddam refrigerium cordis. Sed ira dum sanguinem circa cor incendit & ebullire facit, cordis refrigerium impedit etiam corporale: Dicit enim Damasc. quòd ira est fervor ejus, qui circa cor est, sanguinis, ex evaporatione fellis fiens. Et quia iracundia cor incendit, ideò iracundi proferunt verba sanguinolenta, & comminatoria, & maledica. Quidam verò proferunt verba fœtentia, id est, infamantia: quia infamia comparatur fœtori; vel fœtida sputa sunt verba turpia, id est, carnalia & immunda, quæ signa sunt interioris corruptionis, illa quidem odii, hæc verò luxuriæ. Quidam verò proferunt verba amara & fellea; significantia corruptionem in stomacho, id est, in memoria per reminiscentiam injuriæ receptæ. Est enim memoria receptaculum cognitorum, sicut stomachus ciborum, sed tamen memoria est etiam conservativa receptorum.

Damasc.

CAPUT LXXVI.

Virginum perfectiones fœmoribus cōparari, tribus eorum proprietatibus asseritur.

VIrgines assimilantur fœmoribus.

Primò, quia fœmora sunt ex magnis ossibus composita, ut dicit Const. quod necessarium fuit, quia omnium ossium corporis sunt fundamenta, vel quia portant majores nervos, vel lacertos, per quos fit pedum motio voluntaria, Sic virgines indigent magnis ossibus, id est, viribus, quia (sicut dicit Aug.) inter omnia certamina Christianorum duriora sunt prælia castitatis. Psal. *Accingere gladio super fœmur tuum*, gladio enim super fœmur accingitur, qui contra tentationes carnis universaliter præliatur.

Const.

Aug. de Ari. Vir.

Psal. 44.

Secundò, quia fœmora sunt tota à parte superiori concava. Et sic virgines à parte superiori, i. à parte mentis, debent esse concavæ, i. humiles, ut sint ad divinam gratiam recipiendam & conservandam habiles, sine qua nihil valet virginitas. Augu. Quid prodest cuiq; continentia, si dominetur superbia? quasi diceret, nihil. Tertiò, quia fœmora à parte anteriori sunt gibbosa, duo habentia acumina. Unde sunt exteriùs fortia, ut ibi locum habeant lacerti & nervi, qui si essent intrinsecùs, læderentur. Sic virgines debent esse fortes contra exteriora provocantia & impellentia ex parte carnis vel mundi, & sunt necessaria duo acumina, scilicet oratio & abstinentia. Unde sunt etiam fœmora ex parte superiori grossiora, sed inferiùs graciliora, quia per orationem ingrossatur & impinguatur spiritus, & per abstinentiam attenuatur, & coarctatur pars inferior, id est, caro.

Aug.

CAP.

CAPUT LXXVII.

Animam humanam quinque præcipuis virtutibus, veluti corpus quinque sensibus ac ossibus, regulari & gubernari, eorum non obscuris similitudinibus disertè ostentatur.

VIrtutes interiores animæ quinque sensibus corporis adaptantur: Nam visus animæ est fides, qua quicunque caret, cæcus est: & assimilatur illi, qui erat cæcus à nativitate, quia scilicet omnes sine fide nascuntur. Illum cæcum cùm Dominus illuminaret, expuit in terram, & fecit lutum de sputo, & linivit super oculos ejus, quia tunc illuminatur mentis oculus, cùm fidem Verbi incarnati suscipit intellectus. Et quod fides illuminat, satis ostenditur Matth. quando curavit Dominus Barthimæum cæcum, à quo cùm Dominus quæsivisset. *Quid vis ut tibi faciam?* Respondit: *Domine ut videam: & dixit ei: Respice, fides tua salvum te fecit, & confestim vidit.* Ac si diceret, fides est, quæ te illuminat. (Matt. 10.)

Auditus autem est obedientia. Psal. *Populus, quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi:* (Psal. 17.) Et Levitici dicitur. *Si inveneris ovem & bovem, aure & cauda amputatis, voluntariè offerre poteris.* (Lev. 22.) Votum autem ex his solvi non potest. Auris amputatio, est obedientia imperfecta, quæ si sæculari sufficit, qui voluntariè offert, non tamen claustrali, qui ex voto obedire tenetur.

Odoratus est spes. Unde ille odoratu caret, qui spem non habet. In Ezechiele comminatur Dominus mulieri adulteræ: *Præcidam aures tuas, & nares tuas:* Aures enim naribus in præcisione junguntur, quia à quibus mandatorum obedientia tollitur, frustrà de vita æterna speratur.

Gustus est charitas, Job: (Iob. 35.) *Guttur escas gustu dijudicat*: Prudentia enim mundi habens palatum infectum, temporalia bona judicat dulcia, tanquam vera bona, sed gustus charitatis illa respuit, nec libenter suscipit, quia meliora bona esurit. Prov. *Anima esuriens amarum pro dulci sumet:*

Tactus est humilitas, quia tactus maximè nobis adhæret, utpotè sine quo animal vivere non potest: talpa enim vivit sine visu, musca sine auditu, & simile invenitur de aliis sensibus: sed nullum animal vivit sine tactu, immò aliquod vivit solo tactu, ut ostrea & concha. Humilitas igitur ad modum tactus maximè dicitur adhærere, quia nihil ex nobis habemus, unde superbire debeamus. Eccl. *Quid superbis terra & cinis:* (Eccl 10.) & Miche. *Humiliatio tua in medio tui:* (Mic. 6.) sed quia tactus duas habet manus, etiam patientia, quæ humilitatis comes est, tactui comparatur: Hæc enim est, qua filii Dei probantur: Genes. Dixit Isaac. *Accede huc, ut tangam te & probem an tu sis filius meus.* (Gen. 27.)

Item virtutes assimilantur ossibus.

Primò, quia ossa sunt totius corporis solidamenta, eò quod in ipsis robur est animalis. Unde cùm sint omnium stabilimenta, ab exterioribus defendunt interiora. Ita etiam ex virtutibus est totum robur & soliditas animæ, sine quibus anima ab exterioribus tentationibus minimè se defendere potest: & ideò sunt animæ velut arma defensionis, de quibus Philosophia Boëtii loquitur, dicens: Talia tibi contuleramus arma, quæ nisi prior abjecisses, invicta te firmitate tuerētur. Job. *Ossibus & nervis compegisti me:* (Iob. 10.)

Secundò, quia ossa sunt in corpore multiplicata, & hoc propter motus leviorem facilitatem, & ad vitandam corporis passibilitatem: tanta enim est inter membra colligantia, ut uno patiente omnia sint compativa. Unde natura ferè duplicavit omnia membra, ut si unum illorum deficeret, alterum ejus effectum suppleret. Ubi ergò oportuit, plura ossa compegit, sic ut anima ad diversa, opportuna & meritoria opera faciliter moveatur, & ut contra diversorum passiones tueatur, necessarium est, ut diversarum virtutum habitibus muniatur. Et ideò necessarium

est

est animæ non unam tantùm, sed multas virtutes habere, ut quod per unam non potest, per aliam suppleatur. Ezech. *Dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus.* Talis enim campus est anima virtutibus plena.

Ezec. 37.

Tertiò, quia ossa sunt disparia & diversimodè figurata: disparia quidem sunt, quia in magnis membris magna, & in parvis parva, diversimodè etiam figurata, quia quędam sunt longa, quædam rotunda, quædam concava, & quædam solida. Similiter & virtutes non sunt in omnibus pariter, vel æqualiter, sed secundùm majus & minus insunt diversis hominibus, sive eædem virtutes, sive diversæ: Dicuntur enim virtutes longæ, in quantum faciunt bonum continuare, sicut constantia, perseverantia & hujusmodi. Rotundæ verò sunt, in quantum habent nos ad superiora ab inferioribus elevare. Nam secundùm Mathematicos, Rotundum, sive sphæricum, sic est undique elevatum, quod non tangit planum suppositum, nisi in puncto. Sic homines virtuosi non hærent inferioribus & temporalibus, nisi in puncto necessitatis, undique scilicet superiora petentes: & hoc præcipuè faciunt virtutes Theologicæ, scilicet fides, spes, & charitas. Concavæ verò sunt, in quantum semper sunt aptæ suscipere augmentum: concavum enim est benè receptivum. Solidè verò sunt, in quantum scilicet firmant hominem in bono: Ossa enim solida facta sunt propter majorum firmitatem. Job. *Ossa ejus ut fistulæ æris.*

Job. 40.

Quartò, quia ossa sunt invicem colligata: Sunt enim quibusdam nervis invicem stricta, ne motu solverentur, & ut sibi invicem cooperentur. Nam minora supra majora radicantur, & majora minoribus miro naturæ artificio coaptantur. Similiter virtutes omnes sunt invicem connexæ & colligatæ, ita ut una sine altera inesse, vel haberi non possit, & minores virtutes in majoribus radicantur, sicut dicit Apostolus de charitate: *Ut in charitate radicati & fundati, &c.* Omnes etiam virtutes sibi invicem coaptantur: unde Greg. dicit, quod omnes virtutes vicaria ope se sublevant. Eze. *Accesserunt ossa ad ossa.*

Eph. 3.

Eze. 37.

Quintò, quia sunt intrinsecùs medullata, ut scilicet ex ipsa medulla nutriantur: unde propter evaporationem medullæ per poros ossium carnes, quæ magis ossibus sunt vicinæ, magis sunt saporosæ: Quasi ergò medulla intrinseca, qua virtutes nutriuntur, & sine qua conservari non possunt, est gratia divina, quæ per ipsas virtutes operans, circumstantes proximos afficit & saporat. Job. *Medullis ossa illius irrigantur.*

Job. 21.

CAPUT LXXVIII.

Fidelium unitas per charitatis vinculum ordinata; qualis esse debeat, ut Deo jucunda existat, septem membrorum corporis humani similitudinibus redditur clarissimum.

Unitas fidelium Ecclesiæ debet esse sicut unitas membrorum in corpore quoad septem.

Primò quidem, quia membra quadam proportione quasi harmonia sunt invicē conjuncta: & fideles ecclesiæ debent esse simul conjuncti per charitatis amorem, diligentes se invicem secundùm debitam proportionem, quia non omnes sunt æqualiter diligendi.

Secundò, quia membra sibi invicem sunt administrantia, & suarum virtutum & operationum mutuò communicativa. Sic fideles ecclesiæ debent sibi invicem servire, & bona sibi mutuò communicare, secundùm illud: *Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illum administrantes.* Unde sicut superiora membra administrant inferioribus influentiam & gubernationem, inferiora verò superioribus supportationem, media verò impendunt utrisq; cooperationem. Sic majores & superiores debent inferiores & simpliciores dirigere & gubernare, sicut oculi

1 Pet. 4.

oculi inferiora membra dirigunt & rectificant: Inferiores verò debent superioribus obedire, & eos supportare, sicut pedes & crura pondus superiorum supportant: Alii verò quasi medii debent utrosque juvare, sicut manus & brachia tam superiora quàm inferiora membra defensant & juvant.

Tertiò, quia membra, quamdiù reguntur ab anima, permanent sana, & ad complexionem suæ actionis sunt sufficientia, sed regimine spiritus privata, toti corpori sunt nociva. Similiter quoque fideles, quamdiu reguntur à Spiritu sancto, scilicet, dum sunt in unitate ecclesiæ & charitate, sunt spiritualiter sani, sed quando regimine Spiritus sancti privantur, scilicet per schisma, vel per peccatum mortale, tunc potius sunt corpori ecclesiæ pestiferi & nocivi.

Quartò, quia tanta est unio inter membra, quod propter mutuam inter se colligantiam, sibi sunt invicem compassiva. Unde unum membrum ab alio patiens non se vindicat, sed potiùs illud juvat. Et ideò si unum membrum fuerit læsum, ad ipsum confluunt humores aliorum membrorum: Sic etiam fideles Christi debent sibi mutuo compassionem impendere de injuriis vel offensis, non vindictam expetere, sed potiùs sibi remittere, & dum aliquis patitur, alii debent occurrere ad juvandum.

Quintò, quia membra sunt per patientiæ exemplum sui mutuo confortativa: nam dolor major alicui membro superveniens, dolorem minorem alterius membri mitigat, & ejus passionem alleviat, ut non sic graviter suum malum sentiat, dum malum commembri participat, sicut patet in phreneticis, quibus dum brachia sive crura fortiter stringuntur, dolor capitis alleviatur. Sic passio Christi & aliorum Sanctorum considerata debet dolores & labores nostros alleviare.

Sextò, quia quantò membra sunt nobiliora, tantò vehementiùs & citiùs sentiunt cujuslibet læsionis molestiam. Unde oculus graviùs læditur modico pulvere, quàm manus magno vulnere. Unde læsio, quæ fit in juncturis, maximè est læsiva, eò quod per impedimentum talium impeditur maximè vis motiva, & resolvitur totius corporis armonia. Sic peccata vel delicta majorum, & graviora, & periculosiora sunt quàm aliorum, tum propter statum, tum propter scandalum: quod enim à majoribus delinquitur, facilè trahitur à subditis in exemplum.

Septimò, quia membra sunt pro invicem se periculis exponentia. Nam tanta est membrorum dilectio, ut sæpè unum vulneretur, ut aliud liberetur, sicut in cauteriis, in cocturis, in phlebothomiis & incisionibus membrorum ostenditur, sicut Dominus noster, qui est caput nostrum, pro salute nostra se morti exposuit. Et sic dicitur Joan. *Christus pro nobis animam posuit, & nos debemus pro fratribus animam ponere.* 1. Io. 3.

CAPUT LXXIX.

Amor patris in filios, conjugisque erga uxorem, qualis ac quantus esse debeat, edocetur: quorum exemplis, quàm maximo Christus suos fideles prosequatur amore, brevi enucleatur.

CHristus habet se ad Christianos sicut pater ad filios: nam primò patet, filios generare naturaliter appetit: Desiderat enim speciem multiplicare in filiis, ut naturam, quam non potest in se servare, servet in filiis. Sic Christus non appetit in fide spiritualiter generare, & *ideò dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* Ioan. 1. Item desiderat nos in fide multiplicare, quia vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Tim. 2. Sed hanc generationem, seu multiplicationem filiorum non appetit Deus propter defectibilitatem naturæ suæ, sicut est in homine, immò propter suam bonita-

nitatem, quam vult, quantum est in se, omnibus communicare.

Secundò, quia pater ad filiorum generationem de sua substantia transfundit, & tamen suam naturam non minuit, quia scilicet Christus, ut nos filios Dei faceret, sine divinæ naturæ suæ minoratione seipsum nobis dedit.

Tertiò, quia pater filios tenerrimè diligit. Unde sæpè sibi necessaria subtrahit, ut filium suum pascat. Sic Christus (ut dicit Apost.) *Cùm esset dives, propter nos factus est egenus*. Et maximè pater filium diligit, quem sibi magis similem conspicit, & in ipsum sæpè oculum jacere consuevit. Sic Christus magis illum diligit, qui ei per similitudinem gratiæ magis appropinquat, & illum oculo amoris & gratiæ ferventiùs respicit, qui sibi per fidem formatam confirmior existit. Psalm. *Oculi mei ad fideles*.

2. Cor. 8.
Psal. 100.

Quartò, quia pater filium erudit, & verbis instruit. Sic Christus & verbis & exemplis nos erudivit. Acto. *Cœpit Iesus facere & docere*. Ad Titum. *Apparuit gratia Salvatoris nostri Dei, in omnibus erudiens nos*.

Act. 1.
Tit. 2.

Quintò, quia pater ex amore filium verberibus corrigit. Sic *Christus flagellat omnem filium, quem recipit, ut dicitur* Hebræ. Et ideò *omnes, qui volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur*.

Heb. 12.
2. Ti. 3.

Sextò, quia pater filium sub custodia tutorum constituit. Et sic Christus fideles suos sub custodia Prælatorum. Galat. *Quanto tempore hæres parvus est, nihil differt à servo, cùm tamen sit dominus omnium, sed est sub tutoribus, &c.* Talis debet esse bonus Christianus, scilicet hæres futurus, cœlestem gloriam sperando, parvulus se humiliando, servus autem mandata Dei custodiendo, dominum omnium, scilicet temporalium, ea contemnendo, sub tutoribus, id est, sub prælatis se voluntariè subjiciendo.

Gal. 4.

Septimò, quia pater filiis hæreditatem acquirit, sic Christus acquisivit nobis cœlestem hæreditatem. Apost. *Si filii, & hæredes*.

Gal. 4.

Item Christiani debent se habere ad Christum, sicut filii ad patrem.

Primò, quia pater à filiis est honorandus, Exod. *Honora patrem tuum*. Sic Christus est honorandus & venerandus magis quàm pater carnalis, quia ipse est pater spirituum. Mal. *Si pater ego sum, ubi est honor meus?*

Exo. 20.
Mal.

Secundò, quia pater est sustentandus, aliàs propter ingratitudinem esset filius exhæredandus. Nam nulla major ingratitudo esse dicitur, quàm si pater à filio relinquitur, si non ei necessitatis tempore subvenitur. Sic Christus est sustentandus in paupere, alioqui privabitur, qui hoc prætermiserit, cœlesti hæreditate, dicente Christo in judicio talibus ingratis filiis. *Discedite à me, &c. Esurivi enim, &c.*

Matt. 25.

Tertiò, quia pater est à filio supportandus. Ille autem Christum supportat, qui pro eo tribulationes ferre non recusat.

Quartò, quia pater est à filiis exaudiendus. Et Christiani dicunt exaudire Christum admonentem, vel Christum, id est, pauperem in nomine Christi petentem.

Quintò, quia pater est à filiis imitandus, unde dixit Christus: *Si filii Abrahæ estis, &c.* Sic Christiani, ut filii debent imitari Christum. Eph. *Estote imitatores &c.*

Ioan. 8.

Item Christus se habet ad Ecclesiam, sicut vir ad uxorem, quia tanta est conjunctio viri cum uxore, ut propter eam omnia pericula subeat. Et sic Christus per Ecclesiam subire omnia pericula dolorum & passionum.

Secundò, quia tantus est amor viri ad uxorem, ut amorem ejus amori matris præferat, & propter eam patrem, matrem & patriam derelinquat, juxta illud Domini, *Quamobrem relinquet homo &c.* Gen. Sic Christus tantùm dilexit ecclesiam, ut relinqueret quodammodo patrem, quia *cùm in forma Dei esset*, i. æqualis patri, *exinanivit semetipsum*, &c. quanquam Christus, nec à patris natura se dimiserit, nec eam in se minoraverit ex

natura

natura humana. Reliquit matrem ipsam, scilicet deserens moriendo.

Item reliquit patriam, scilicet cœlestem, in mundum descendendo, ut dicatur cœlum reliquisse, in quantum naturam cœlestem, vel angelicam non assumpsit.

Tertiò, quia maritus uxorem ex zelo magno corripit & castigat. Sic Christus castigat ecclesiam, tribulationibus eam exponendo, quod totum est ex amore, ut sic proficiat, & adulterino amore mundo non adhæreat.

Quartò, quia maritus uxori custodias ponit, & dat; sic Christus ecclesiæ dat custodias Angelorum & Prælatorum.

Quintò, quia maritus uxoris gestus, affatus, aspectus, ingressus & egressus diligenter considerat. Et sic Christus considerat opera, mores & vias fidelium, ut eadem pro qualitate sua remuneret, vel puniat. Et dico specialiter fidelium, quia alii non habebunt judicium. Nam *qui non credit, jam judicatus est.* Debent ergò ad ipsius sponsi gloriam introire, ut ibi semper regnare valeant.

EXPLICIT LIBER SEXTUS.

PRO-

PROLOGVS

LIBRI SEPTIMI,

In quo de Visionibus imaginariis, & somniis in sacra collectis scriptura, Auctor pertractare intendit, ac de variis consimilium somniorum significationibus exempla inducere; & haud asserendo, quin potius distinctiones, & notulas referendo, quamplurima scitu dignissima inserere spopondit.

SI quis fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, aut per somnium loquar ad illū, dicit Dominus. Quia à Deo homo conditus est ad quendam finem supernaturalem, qui comprehensionem rationis excedit, secundum illud. *Oculus non vidit Deus absq; te, quæ præparasti expectantibus te.* Finis autem esse debet præcognitus his, qui habent actiones suas dirigere in ipsum. Pluraque alia cognosci oportet quæ ad dictum finem expediunt, ut sunt articuli fidei vel gratiæ sacramenta, ad quorum etiam comprehensionem non sufficit ratio naturalis. Necessarium prorsus fuit homini ad salutem, ut de huiusmodi tam sublimibus rebus erudiretur à Deo. Unde dicitur: *Plurima supra sensum hominis ostensa sunt tibi.* Sed quia lex divinitatis est sanctissima, prout Beatus Dionysius docet, oportet, quod reducantur infima per media in suprema: præfatorum mysteriorum notitia non est immediate quibuslibet à Deo inspirata, sed quibusdam primùm sublimioribus viris, qui Prophetæ vocati sunt, & eis mediantibus ad alios derivata. Unde Prophetæ olim videntes vocabantur, quia videbant quædam quæ cæteri non videbant. Modus igitur inspirationis propheticæ, quo scilicet de præfatis mysteriis divinitus sunt edocti, duplex in verbis propositis fuisse declaratur: Nam aut eis vigilantibus per visionem innotuerunt oracula, quemadmodum tangit primo, cum dicit: *Si fuerit inter vos Propheta Domini, per visionem apparebo ei*: aut eis dormientibus per somniorum apparuere phantasmata, quemadmodum subiungit dicens; *Aut per somnium loquar ad illum.* Porro illa quæ per visionem oracula vigilantibus apparuere prophetis, quandoque quidem per quasdam formas sensibiles exterioribus repræsentabantur aspectibus, & sic ad sensum Danieli apparuit, sicut & Balthasar manus quædã in pariete scribens. Quandoque vero per imaginarias formas eis ostensa sunt, sive omnino divinitus impressas, & non per sensum acceptas, ut puta si alicui cæco nato imprimerentur in imaginatione colorum similitudines. Aut etiam ordinatas divinitus ex his, quæ sunt à sensibus acceptæ, sicut Hieremias vidit ollam à facie Aquilonis succensam. Quandoque vero per intelligibiles formas mentibus eorum impressas illis innotuerunt, ut in illis præcipue patet, qui scientiam vel sapientiam infusam à Deo acceperunt velut Salo-

Num. 12. | Isa. 64. | Eccles. 3. | Dan. 5. | Ierem. 1.

Salomon, & Apostoli. Et hinc est, quod August. distinguit triplicem visionem, scilicet sensibilem, imaginariam, & intellectualem. Sed notandum est, quod in visione sensibili vel intellectuali Prophetæ, sive videntes, ipsi nequaquam abstrahebantur à sensibus, cum aliquid per sensibiles species menti repræsentabatur Prophetæ, sive huiusmodi species essent ad hoc specialiter divinitùs formatæ, sicut fuit rubus ardens ostensus Moysi; sive per alias causas essent in esse productæ: sed secundum providentiam Dei ad designandum Propheticè aliquid ordinatæ, sicut per arcam Noë Christi significabatur Ecclesia. Similiter non erat necessè, ut alienatio fieret ab exterioribus sensibus, per hoc, quod prophetæ mens illustrabatur intelligibili lumine, aut informabatur speciebus intelligibilibus, quia in nobis perfectum iudicium intellectus habetur per conversionem ad sensibilia, quæ sunt prima nostræ cognitionis principia. Sed cum revelatio fiebat prophetica per formas imaginarias, necesse erat fieri abstractionem à sensibilibus, ut talis apparitio phantastica non referretur ad ea quæ exterius sentiebant. Sed adhuc abstractio talis à sensibilibus sic quandoque fiebat perfectè, ut ipse Propheta abstractus nihil penitus perciperet sensibus. Quandoque vero imperfectè fiebat, ita ut aliquid sensu perciperet, sed non plene discerneret ea quæ percipiebat exterius ab his, quæ imaginabiliter intrinsecus videbat. Unde Aug. dicit; Sic videntur quæ spiritu sunt imagines corporum, quemadmodum corpora per corpus, ut similiter cernatur, & aliquis homo præsens, & absens alius spiritu, tanquam oculis. Talis tamen alienatio sensuum non fiebat in ipsis cum aliqua inordinatione naturæ, sicut in furiosis, vel arreptitiis accidit; sed cum modestia debita, & ordine fiebat, aliquando quidem propter contemplationis vehementiam, sicut de Petro legitur, quod dum ipse oraret in cœnaculo, factus est in excessu mentis. Aliquando vero fiebat divina virtute; secundum illud Ezech. *Facta est super eum ibi manus Domini.* Circa illa vero quæ per somniorum phantasmata hominibus innotescunt, est insuper attendendum, quod somnia septem ex causis generaliter in hominibus fiunt. Quandoque enim contingunt somnia ex divina revelatione; Deus enim angelorum ministerio nonnunquam quædam in somnis hominibus revelat. Unde Iob dicitur quod *per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.* Et advertendum est, quod huiusmodi somnia quandoque ostenduntur expressa & aperta, sicut dicitur, quod Angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens *Surge & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Quandoque vero sunt metaphorica sub quibusdam similibus visa, sicut patet de somnio cuiusdam in castris Madian, quod Gedeon audivit, in quo, ut ibidem exponitur, sub similitudine hordeacii panis ipsius Gedeonis gladius est ostensus. Dicit autem Beatus Gregorius, quod sancti viri talia somnia quæ in eis divinitus fiunt, à somniis aliis, quæ vel fiunt ex illusionibus dæmonum, vel ex alia causa proveniunt, quodam sapore intimo, ut non decipiantur, discernunt. Quandoque autem contingunt somnia ex dæmonum immissione: quia nonnunquam operatione dæmonum aliquæ phantasiæ hominibus apparent, in quibus eis aliqua revelantur, interdum quidem de spiritualibus, interdum vero de corporalibus, quæ tamen ipsis hominibus communiter sunt occulta; & non solum de præsentibus, sed etiam de futuris, & præcipuè illis hominibus, qui cum eis habent pacta illicita, tacita, vel expressa: Cùm enim intellectus dæmonum sit ordine naturæ superior quam intellectus humanus, quædam cognoscunt dæmones sua naturali notitia, quæ sunt ab hominum cognitione remota, & talia nonnunquam hominibus per somnia revelant. Aliquando quidem illa futura, quorum

Aug. 12. super Genes. — *Act. 10.* — *Ezech. 1.* — *Iob. 33.* — *Matth. 1.* — *Iudic. 7.*

quorum scilicet ipsi idem postea sunt causa, vel ea quorum signa praenoscunt, quae tamen hominibus sunt occulta. Immittunt quoq; daemones interdum quaedam somnia vera, ut magis eis fides praestetur: aliquando vero somnia falsa, & deceptoria, quibus scilicet confidentes in illis turpiter illuduntur; propter quod dicitur, quod multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Quandoque autem causantur somnia ex coelesti impressione: Cum enim coelestia corpora causae sint effectuum naturalium qui in istis inferioribus fiunt per motum suum, & lumen, relinquuntur ex impressione ipsorum quaedam dispositiones in aëre similis illis effectibus qui postea contingunt: quae quidem dispositiones in somno, mediante eodem aëre, ad caput dormientis perveniunt, eiusque imaginationem immutant, ita, ut ex impressione huiusmodi à corporibus causata coelestibus, eidem dormienti aliquae phantasiae appareant, coelestium dispositioni conformes. Et sic à dormientibus, ex impressione coelestium corporum, futuri quidam somniantur eventus, qui scilicet ex virtute ipsorum causari naturaliter possunt, ut sunt scilicet tempestates, & pluvia, & humanorum aegritudines corporum, & etiam rerum sterilitates, caeteraque ipsis similia, quę coelestium causalitate subduntur. Percipiuntur autem immutationes praedictae praecipuè in somno: quia tunc sopitis actionibus sensuum, & intellectus operatione vacante, ac etiam tumultu, vel strepitu exteriorum occupationum cessante, phantasia magis viget. Patet igitur, quod hęc somnia ab his, quę fiunt ex inspiratione divina, dupliciter distinguuntur.

Ecel. 24.

Primo quidem, quia haec non possunt esse vera signa, nisi tantum illorum eventuum, quorum ipsa coelestia corpora causae sunt: sed illa quae causantur à Deo inspirante, possunt esse de quibuscunque.

Secundò, quia illa etiam quandoq; deficiunt, praecipuè circa actus humanos; sive quia actus humani ex libero procedunt arbitrio, quod coelestium dominationi non subditur; sive quia homo sapiens per providentiam suam interdum etiam potest ipsarum causarum coelestium impressionibus obviare. Unde Ptol. dicit, *quod animus sapientis juvat & impedit coelestem effectum.* Sed illa somnia quę immittuntur à Deo, deficere non possunt: haec enim ad prophetiam pertinēt, de qua Cassiodorus dicit, quod prophetia est divina inspiratio, rerum eventus immobili veritate denuntians.

Ptol. in Gentil.

Quandoq; quoque somnia hominum ex praecedentibus cogitationibus, sive locutionibus oriuntur, occurrunt enim dormienti phantasmata convenientia, vel similia eis circa quae eius cogitatio vel locutio fuit in vigilia immorata: & quia talium somniorum causae non est causa futurorum eventuum, idcirco huiusmodi somnia per accidens se habent ad ipsos eventus futuros: unde si sibi concurrant, erit quid casuale. Sed notandum, quod interdum in somnio praecedenti cogitatui hominis revelatio divina respondet, ita quod (secundum Gregor.) quandoq; fiunt homini somnia ex cogitatione simul & revelatione: & tale fuit somnium Nabuchodonosoris, quod habuit de statua. Unde Daniel dixit: *Tu rex coepisti cogitare in strato tuo quid esset futurum post haec; & qui revelat mysteria ostendet tibi quae ventura sunt.* Et tunc huiusmodi somnia vera sunt, & inter prophetiae mysteria computantur, quanquā ille qui talia somniat, propheta nō dicatur.

Dan. 2.

Quandoq; vere somnia fiunt ex intrinseca effectione, sive talis affectio sit circa spiritualia, sicut studiosus somniat de lectione, vel disputatione; sive sit circa corporalia, sicut avarus de pecunia somniat, & homo famescens de cibo, & sic de similibus. Et huiusmodi somnia consimiliter, sicut & praecedentia, per accidens se habent ad ipsos futuros eventus, & casualiter occurrunt cum eis, quia solum indicantia sunt extrinsecas affectiones pręexistentes.

Quandoq; autem somnia causantur ex

ſtudio & exercitatione: Nam artifices & officiales frequenter habent ſomnia de artificiis vel officiis ſuis; Nam quando diſpoſitio aliquarum operationum præcedit in vigilia, tunc motus diſpoſitionis eiuſdem etiam in ſomno aliquando præoſtendunt vel repræſentant ipſam operationem, & ad hunc modum etiam ſomnia referuntur, quæ ex alia præcedenti ſolicitudine generantur, ſicut de mulieribus quę de viris abeuntibus multum ſolicitantur, nonnunquam accidunt ſomnia de reditu ipſorum, & ita de ſimilibus.

Quandoque vero contingunt ſomnia ex corporali diſpoſitione: Nam ex interiori diſpoſitione corporis formatur aliquis motus in phantaſia dormientis eidem diſpoſitioni conveniens, ſicut nonnunquam homini, in quo frigidi humores abundant, occurrit & apparet in ſomniis, quod ſit in aqua, vel nive: & propterea dicunt medici, quod ad interiorem diſpoſitionem corporis cognoſcendam eſt attendendum ad ſomnia. Poſſent igitur huiuſmodi ſomnia vera in ſignificationem habere non ſolum de diſpoſitione præſenti, ſed etiam de eventu infirmitatis vel ſanitatis futuræ, ſeu etiam effectus cuiuslibet, ad quem huius cauſæ virtus ſe extendere poteſt. Quia igitur in præcedentib⁹ libris ſunt de rebus ſenſibilibus exempla introducta, reſtat nunc ſecundum ordinem à principio libri promiſſum, de rebus imaginabilibus aliquas ſimilitudines ponere. Et quia omnibus generaliter ſomnia per formas imaginarias fiunt, quia nihil ſunt aliud ſomnia quam phantaſmata apparentia, id eſt, quam formæ rerum imaginariæ intrinſecus apparentes, & quædam etiam viſiones (ut dictum eſt) per formas huiuſmodi fiunt, unde viſiones imaginariæ à doctoribus appellantur: Idcirco in hoc 7. lib. de viſionibus imaginariis, i. ſomniis, quæ divina ſcriptura recitat exempla inducentur: quanquam enim ex viſionibus falſis, & ex ſomniis plerumque fallacibus multi decipiantur propter quod dicitur: *Vana ſpes, & mendacium inſenſato viro, & ſomnia extollunt imprudentes. Quaſi qui apprehendit umbram, & perſequitur ventum, ſic & qui attendit ad viſa mendacia.* (Eccleſ. 34.) Illæ tamen viſiones, vel ſomnia quæ ſacra ſcriptura refert, cum ex divina revelatione provenerint, fallaciam vel vanitatem non continent, ſed veritate & utilitate ſunt plena. Quia vero (ut ex dictis apparet) ex diverſis aliquando cauſis, de quibuſdam futuris effectib. tam vera quam metaphorica ſomnia præmonſtrantur, idcirco à peritis Philoſophis de interpretandis huiuſmodi ſomniis, per modum artis regulæ ſunt inventæ, quæ etiam à ſacris doctoribus in aliquibus approbantur. Unde etiam Ariſto. brevibus licet verbis, oſtendit, quis eſt artificioſiſſimus iudex ad ſomnia exponendum. (*Ariſt. de divina. ſomn.*) Quare nos inter ſomniorum exempla, quæ de ſacra ſcriptura ponemus, etiam de ſignationibus variis conſimilium ſomniorum non aſſerendo, ſed referendo tantum diſtinctiones aliquas & notulas inferemus. Nam interpretationes aperte ſimilitudinarium ſomniorum, etiamſi quis illas credere non velit, ad hoc tamen Prædicatoribus utilis eſſe poſſunt, quod eis viam & modum aperiant ad ſacræ ſcripturæ metaphoras aptius exponendum, cum tam ſcripturarum quam ſomniorum metaphoræ per adaptationes quaſdam congruas exponantur. Sicut etiam in ſacra ſcriptura apparet de illis ſomniis quæ Ioſeph & Daniel interpretati ſunt. Licet igitur interpretationibus talibus communium ſomniorum non ſit quoad res ſomniatas fides adhibenda de facili, modũ tamen adaptationis attendere, qui fit per ſimilitudines congruas ſacræ ſcripturæ, doctoribus utile reperitur. Modum autẽ in ſuperioribus habitum in his etiam exemplis ſervabimus, exempla ſcilicet ſub capitulis variis, & capitula vel materias ſub alphabeti literis ex ordine collocantes.

CAP. I.

Angelorum, qui firmamento & cryſtallo comparantur, officium, pulchritudo, fortitudo, perpetuaque beatitudo per duas imagi-

imaginarias visiones sacrorum arcanorum plenas, lucidè panditur.

ANgeli quædam de divinis secretis nobis revelant, & quædam nobis occultant: quod ostenditur ex visione imaginaria Isaiæ. *Vbi vidit Dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum, & plena erat omnis domus maiestate eius, & ea quæ sub ipso erant, replebant templum, & Seraphin stabant super illud, sex alæ uni, & sex alteri, duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant*: Hæc enim visio à beato Hieronymo allegoricè exponitur, volente per sedentem super solium excelsum Christũ significari. Per solium autem excelsum, & elevatum, significari Angelos, in quibus dicitur Deus sedere, secundum illud Psal. *Qui sedes super Cherubin*, &c. Per domum autem superiorem, ecclesiam triumphantem, quę Dei maiestate impletur. Per templum vero inferius significantur inferiores creaturæ, scilicet corporales, quæ inferiori modo participant divinam dignitatem. Huius autem sedentis super thronum facies divinam signat essentiam, & ea quæ in æternitate fuerunt ante mundi constitutionem. Per pedes vero signantur ea quæ post mundi consummationem erunt in gloria beatorum, & in pœnis damnatorum. Per media vero ea quæ in cursu temporis medii aguntur. Seraphin ergo faciem & pedes sedentis super thronum velare dicuntur, quia mysteria æternæ Deitatis, & futuræ beatitudinis, & miseriæ æternæ damnationis nobis ad plenum non revelant. Sed duabus alis mediis volare dicuntur; quia de his quæ medio tempore aguntur, nos quantum opus est, ministerio angelorum instruimur, inter quos Seraphin primatum tenent. Volatus ergo eorum processum revelationis in nos demonstrat, quē etiam rectum motum ipsorum Dionysi. nominat.

Isa. 6. *Psal. 79.* *Dion. c. 4. de di. no.*

Item angeli assimilantur firmamento, & crystallo, de quo habetur in visione imaginaria Eze. ubi dicitur. *Similitudo super capita animalium firmamenti quasi aspectus crystalli horribili, & extenti super capita eorum desuper.* In qua quidem visione de Angelis (secundum expositionem Grego.) ostenduntur.

Ezech. 1.

Primum est eorum celsitudo, ex eo, quod dicuntur esse super capita animalium, id est, super mentes hominum sensu utentium. Sumus enim in præsenti vita in cognoscendo animales, id est, sensuales, quia omnis nostra cognitio oritur à sensu: Nec etiam est intelligere sine phantasmate, unde quia ipsi Angeli qui sunt penitus incorporei, neque sensu apprehenduntur, neq; etiam phantasmatibus, i. imaginariis formis repræsentari habent. Hinc est, quod eorum natura super capita animalium sunt. Unde de ipsis Philosophus dicit, quod ita se habet intellectus noster ad eos, sicut oculos nycticoracis ad lumen Solis, quia scilicet prout sunt in seipsis, nobis qui animales sumus, id est, qui sensuales existimus, incognoscibiles sunt, quanquam in se manifestissimi sint.

Arist. 1. de ani. *Arist. 2. Meth.*

Secundo ostenditur eorum pulchritudo. Habent enim Angeli duplicem pulchritudinem: unam ex natura, aliam ex gratia, propter pulchritudinem ergo naturæ, habent similitudinem firmamenti, unde & appellantur hic similitudo firmamenti. Firmamentum enim, i. e. cœlum stellarum, habet puritatem, claritatem, & incorruptibilitatem. Et in his tribus consistit naturalis pulchritudo angelorum, scil. in puritate substantiæ, in claritate intelligentiæ, & perpetuitate vitæ. Unde propter primum à beato Dionysio vocantur Angeli specula, propter secundum vocantur lumina, tertium vero habet Angelus, quia est intellectualis substantia, quia (sicut dicit Dionys.) intellectuales substantiæ vitam habent indeficientem, ab universa corruptione materiæ, & generatione mundæ existentes. Sed adhuc propter plenitudinem gratiæ angeli assimilantur crystallo. Et ideo dicit *quasi aspectus crystalli.* Licet enim crystallus ex fluida & mobili aqua formatur, perpetua tamen vigoris duritie solidatur. Sic licet angelica natura primo per liberum arbitrium

trium fuerit mobilis creata, in his tamen qui non ceciderunt per conditoris gratiam immobiliter confirmata.

Tertio quoque ostenditur eorum fortitudo, cum additur Horribilis: fortitudo enim Angelorum tanta est, ut merito nobis in corruptione positis horribilis dicatur, id est, expavescenda, & terribilis (sicut Gregor. exponit,) Nam peccatoribus ab eis percutiendis non solum timenda, sed etiam exhorrenda, sed sicut est exhorrenda & dura malis, sic invenitur larga & benefica bonis. Et ideo subditur. Et extenti, s. ad iustos. Dicuntur etiam esse velut crystallus extenti, scilicet, quia eorum virtus extendit se ad omne tempus, non enim minoratur in eis ex longo tempore sive ex senio, sicut debilitatur fortitudo humana.

Item extendit se ad omne corpus, quia omnia corpora, quoad motum localem, angelis obediunt ad nutum, ut Aug. dicit.

Quarto, innuitur etiam eorum beatitudo, ex eo, quod super capita animalium adhuc esse memorantur: Bis enim propheta hoc dicit, ut ex primo ostendatur sublimitas naturæ, ut supra ostensum est: ex secundo incomprehensibilitas gloriæ. Quis enim (ut Greg dicit) in carne corruptibili positus mente comprehendere valeat quæ est Angelorum ineffabilis, & sine fine lętitia, quæ beatitudo sine defectu, vultum videre creatoris, atque in eius delectatione sine immutatione persistere: super capita ergo animalium sunt, quia nunc eorum gaudia sensum nostrarum mentium excedunt.

Greg. in hom.

CAP. II.

Pseudo Christiani locustis, equisque ad bellum paratis in Ioannis mysteriosa visione descriptis, pluribus assimilantur rationib. nec non ipsorum Antichristianorum duodecim prava conditiones recensentur.

ANtichristiani, qui Antichristum sequentur, erunt similes illis locustis, de quibus habetur in visione beati Ioannis. Ubi dicit, quod vidit *similitudines locustarum, quæ erant similes equis paratis in prelium, & super capita earum tanquã corona similes auro, & facies earum sicut facies hominum, & habebant capillos sicut capillos mulierum, & dentes earum sicut leonum erant, & habebant loricas, sicut loricas ferreas, & vox alarum earum, sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum: & habebant caudas similes scorpionibus, & aculei erant in caudis earum, potestas earum nocere hominibus mensibus quinq;, & habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Laabadon, Græcè autem Allion, & Latinè habens nomen exterminans.* In hac enim visione tanguntur duodecim conditiones Antichristianorum.

Apo. 9.

Prima erit desiderium nocendi, Unde dicit, quod illæ locustæ, sc. imaginariæ, p quas repræsentabantur Antichristiani, erant similes equis. Qui primo ideo locustæ vocantur, quia salient in altum per superbiam, & cadent in terram per avaritiam: Plus enim diligunt terram, quam cœlestia, quod significant crura locustarum, quæ sunt retro longiora. Tales sunt modo in ecclesia multi doctores & prædicatores. Unde Naum: *Custodes tui quasi locustæ, & parvuli tui quasi locustæ locustarum.* Iohel: *Residuum erucæ comedit locusta.* Per erucam enim intelligitur humana corruptio, quę mores depravat, & quidam non corrumpentur malis moribus, sed decipientur ab Antichristianis prædicatoribus. Quia Prędicatores ad modum locustarum altè salrabunt, sed cito cadent, quia per Heliam & Enoch destruetur prava doctrina eorum; in cuius rei significationem, Ioannes Baptista qui est Helias, ut dicitur, comedebat locustas. Et hinc est quod virga Moysis virgas Magorum devorabat. Istæ ergo locustę dicit, quod erant similes equis paratis in prælium, quia erunt cum impetu, & sine discretione currentes in conculcationem electorũ. Equi enim æqualiter currunt & irruunt in hostes, & in cives: & sic illi nõ attendent quos opprimunt, & conculcent, dumodo non faciant eorum voluntatẽ. Erunt ergo similes equis propter velocitatem, atrocitatem, & impetuositatem, quę omnia ostendunt desiderium nocendi & exaltandi nomen Antichristi.

Nau. 3. *Iohe. 1.* *Matt. 11.* *Exod. 7.*

Secunda

Secunda conditio erit gloria triumphi. Unde dicit super capita earum, i.e. super doctores, sive Principes eorum, tanquã coronæ, id est præmia, vel honores pro victoria habita contra ecclesiam, tamquã fuerit vera victoria inimicorum; sed revera erunt coronæ, i.e. gloria seu victoria de præcipitatione Sanctorum, similes auro, ,i.e. veræ sapientiæ, quasi diceret: Suis doctoribus victorias attribuent, & ipsi eis præmia æterna promittẽt, de hoc, quod per suam patientiam ecclesiam vicerint. Sed revera, nec doctores eorum victoriam, nec ipsi præmium æternum recipient, sed utriq; æterna supplicia sentient. Tertia conditio erit studium apparendi per hypocrisim, dum dicit. *Et facies earum, sicut facies hominum*; quia scilicet exterius apparebunt boni, sed interius erunt mali. Sunt autem in facie hominis tria, scilicet oculi, nares, & os. in quibus notantur intelligentia, discretio, & eloquentia, quib⁹ isti videbuntur posse, propter quod etiam multos seducent. Unde facies eorum antichristianorũ Prędicatorum sicut facies hominum, i e. intelligentes, discreti, & eloquentes apparebunt, sed tamen non verè erunt, quod notat hæc dictio, Sicut. Quarta conditio erit conatus malitiam suam abscondendi. Unde dicit, quod habebant capillos, sicut capillos mulierum, i. habebant crines fœmineos, molles, in vita lucentes, & apparentes, & ad terram dependentes, in quo notatur avaritia; Collum tegentes, in quo fallacia; quia sicut capilli tegunt turpitudinem, ita isti suorum morum absconditimpuritatem.

Item capilli eorum sunt minores, quod adhærentes sibi decipient, subtrahentes sibi vigorem fidei & virtutum, subtiles in malis, sibi invicem cohærentes, & ad invicem se defendentes. Quia omnes tales erunt molles, & flexibiles in omne vitiũ, sicut mulieres, & ideo dicit, & habebant, i. habuerunt capillos, i. discipulos adhærentes sibi, sicut capilli adhærent capiti; qui sicut capilli mulierum molles efficientur, & flexibiles ad omne malum.

Quinta conditio erit crudelitas apertè persequendi. Unde subditur. Et dentes earum sicut dentes leonum erant, quasi dicat: Si per boni falsi ostentationem, & veri mali occultationem lędere non poterunt, tunc apertè sævient in electos, laniantes eos & devorantes quasi leones, sine ulla contradictione. Vel per dentes locustarum intelliguntur etiam doctores eorum, qui exponent eis scripturas, & incident eis panem mendacii. De istis dentibus dicitur Iob: *Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam*, & Eze. *Et dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum.*

Iob. 27.

Eze. 12.

Sexta conditio est obstinatio in malo perseverandi. Unde dicit, quod habebant loricas ferreas, id est, corda in malo obstinata sententiis deceptoriis munita: habebunt enim corda ita dura, ut sagittis sacræ scripturæ penetrari non possint. Iob. *Cor eius indurabitur quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus*: & postea subditur: *Reputabit quasi paleas ferrum, & quasi lignum putridum æs, non fugabit eum vir sagittarius.* Eccl. *Sicut loricam induit se aquis*, id est, cordibus frigidis & gelatis, i. peccato obstinatis, & dicit loricas in plurali, propter duritiam intellectus ad credendum verum, quæ dicitur tarditas, & propter duritiam affectus ad amandum bonum, quæ dicitur frigiditas.

Iob. 41.

Septima conditio est inordinatio clamandi. Unde sequitur, Et vox alarum earum, id est, rationes eorum, quibus quasi quibusdam alis elevabuntur, ut iusti & sapientes credantur à multis: sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum: quia sicut diversi currus, diversis viis, & à diversis equis tracti, cum impetu currunt in bellis contra eandem personã, sic Antichristiani diversis erroribus infecti, & diversis rationibus præmuniti, current unanimiter contra ecclesiam expugnandam, quorum vox clamosa, & impetuosa & irrationabilis & multiplex erit: unde signatur per multas caudas vulpium invicem ligatas, sed habentium facies diversas.

Iudi. 15.

Octava conditio erit astutia decipiendi. Unde subditur, quod habebant caudas similes scorpionibus, id est, doctrinas blandas, & deceptorias. Isa. *Propheta, dicens*

Isa. 9.

dicens mendacium, ipse est cauda. Vel caudas vocat principes illius temporis, qui ad modum caudarum blandiendo, & terrendo, multos pervertent: quas caudas Antichristiani sibi associabunt contra ecclesiam pugnantes.

Nona conditio est violentia malum defendendi, quod fiet per potentiā principum, & astutiam pseudoprædicatorum. Unde sequitur. *Et aculei erant in caudis earum*, id est, in principibus illius temporis, vel aculei in caudis, i. e. blanditiæ, argutiæ, & astutiæ in fine prædicationis eorum. Sicut. n. aculeis pungitur equus, vel asinus ne recalcitret, sic prædicatores falsi Sanctos illos, qui tunc temporis erunt, angustiis, & blanditiis pungent, quibus possint movere eos à vera via, & a recto tramite facere deviare, *sed frustra jacitur rete ante oculos pennatorū.* Prov. 1.

Decimo ostenditur in quo habebunt potentiam nocendi. Unde sequitur, *potestas nocendi hominibus*, s. carnalibus, *mensibus quinq;*, secundum quinq; sensus corporis quibus peccant. Alia tamen litera habet, *mensibus sex*, i. sex ætatibus sæculi, in quibus Dei permissione etiam electi tribulantur. In septima autem erunt securi. Deut. *Cum sex annis servierit tibi, in septimo dimittes eum liberum.* Deut. 15.

Undecima conditio est instigatio sive suggestio diaboli. Ipso n. procurante & instigante, facient hęc Principes & pseudoprędicatores. Unde consequenter ostenditur quales erunt peccatores, & ad quid tendunt, s. ad oppressionem Sanctorum, quod quidem poterunt diaboli auxilio. Unde subdit, quod habebant supra se regem, non quia ipse eos regat, sed quia eis dominabitur. Iob. *Ipse est rex super omnes filios superbiæ, angelum abyssi*, id est, diabolum, qui est de abysso inferni, i. omne bisso & candore omnis boni, etsi aliquando se transfiguret in angelum lucis. Iob. 41. 2. Cor. *Cui nomen Hebraicè Laabadon*, aliqui libri habent *Habadon*, sed vera litera est *Laabadon*. Unde Hierony. dicit, quod *Laabadon* Hebraicum est, & interpretatur exterminans. Et ideo debet dici *Laabadon*, & non *Habadon*. Græcè autem *Apollion*, quod interpretatur Latinè exterminans. Unde tres linguas præcipuè ponit, ut in omni lingua versutia diaboli intellecta vitetur. Et hoc præcipuum est, quia in illa triplici lingua Evangelica doctrina scripta est: Matthæus enim lingua Hebraica, Lucas & Ioannes in Græca, Marcus vero in Latina scripserunt evangelia. Unde & titulus crucis hac triplici lingua scriptus fuit. Ioan. 19. In omni autem lingua nomen diaboli dicitur exterminans, quia de omnibus aliquid exterminat, id est extra terminos Catholicæ fidei ponit, & in terram exterminii, id est, in infernum quasi exules à patria sua relegat. Ps. *Exterminavit eum aper de sylva*, i. e. Antichristus, qui dicitur aper propter ferocitatem, sylvaticus autem sive sylvester dicitur propter inhumanitatem. Psal. 79. Sap. *Ab itinere iusto abierunt in exterminium*, i. e. in infernum. Sap. 3.

CAP. III.

Prima Zachariæ visio admirabilis mirifice interpretatur, cuius admiranda mysteria Christo, Apostolis, cæterisq; Apostolicis viris non obscura similitudine adscribuntur.

Apostoli, & Apostolici viri assimilantur illis equis, qui describuntur in visione imaginaria, quæ habetur in Zach. ubi dicitur: *Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrreta, quæ erant in profundo, & post eum equi rufi, & varii, & albi.* Hanc enim visionem glossa sic exponit: Dicit enim, quod per noctē, in qua cernitur visio, significatur mysteriorum obscuritas. Vir autē super equum rufum Salvator noster est, cuius vestimenta, i. e. caro, rubea est sanguine passionis, qui sicut hic adhuc passibilis in equo rufo ostenditur, ita in Apocalypsi iam resuscitatus in albis demonstratur. Hic stat inter myrreta, id est, angelicas potestates, quæ erant in profundo, quia adhuc eidem in carne posito ministrabant. Post eum autem fuerunt equi, id est, Apostoli, & Apostolici viri, qui totum mundum, id est, orbem peragrabant. Quorum alii martyrio rufi, alii Zach. 1.

alii vita & doctrina, & signorum diversitate varii, alii verò virginitate, & doctrinę integritate, & cordis puritate albi extiterunt.

CAPUT IV.

Deiparæ Virginis excellentia ac gratiæ plenitudo, ipsiusq; admiranda Assumptionis mysteria per mulierem, Sole amictã, Lunam sub pedibus, stellasq; duodecim in capite habentem, à Divo Ioanne prævisam, non obscurè patefiunt.

ASsumptio B. Mariæ describitur in apparitione illius mulieris, de qua agitur in visione imaginaria Beati Jo. Ubi dicitur: *Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim*. Ubi ostenditur, quod B. Maria fuit assumpta utiliter, sublimiter, mirabiliter & honorabiliter. Utiliter quidem si consideres officium, quod scilicet ostenditur in signo. Signum, inquit, magnum apparuit, ergò Beata Virgo apparuit in cœlo, id est, assumpta est, ut esset nobis in signū: Sunt enim signa directiva, sicut cruces in biviis, & signa distinctiva, sicut termini in agris, & ostensiva, sicut circuli in tabernis. Unde Beata Virgo fuit signum magnum, id est, magna significans: ipsa enim nos dirigit, sicut stella maris dirigit navigantes: ipsa nos à peccatis dividit, sicut facit aurora, quæ dividit diem à nocte. Ipsa etiam pro nobis Filio pectus & ubera ostendit. Unde ipsa est, ut altera Hester, quæ apud regem pro nobis assistit.

Apo. 12.

Secundò, fuit assumpta sublimiter, si consideres situm, quia apparuit in cœlo, scilicet empyreo, & hoc fuit in assumptione. Psalm. *Elevata est magnificentia tua*, id est, virgo te magnificans, super cœlos, id est, super angelos. Et apparuit in cœlo tanquam regina in throno, ad congregandum, scilicet filio suo, quod figuratum fuit 3 Reg. Ubi dicitur, quod *positus est thronus matri Salomonis, quæ sedit ad dexteram ejus.*

Psal. 8.

3. Reg. 2.

Item apparuit tanquam advocata in curia, ad interpellandum scilicet pro mundo. Unde figurata est in illa sapiente muliere, Thecuite, quæ intravit ad interpellandum pro Absalone.

Item apparuit tanquam hospita, ad recolligendum scilicet ingredientes, & ideò in Assumptione ejus cantatur Evangelium de Martha, quæ Christum recepit in hospitio suo. *Intravit*, inquit, *Iesus in quoddam castellum, & mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam.* Sic Beata Virgo hospita est cœlestis, recolligens & excipiens eos qui salvantur, qui scilicet significantur in Jesu ingrediente in castellum.

Luc. 10.

Tertiò assumpta est mirabiliter, quod apparet, si consideremus sexum, quia mulier: Mirum enim est valdè, quòd mulier appareat in cœlo, quæ hominem expulit de paradiso. Sed nota, quòd Beata Virgo dicitur mulier discretione sexus, non corporis fractione. Eccl. *Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieres bonæ species in ornamentum domus ejus.* Ornamentum enim domus ecclesiæ, est exemplum virginitatis ejus: vel sicut sol oriens in alto existens illuminat mundum, sic Maria in Assumptione ascendens illuminavit cœlum, quod dicitur domus Dei. Unde Maria interpretatur illuminatrix.

Eccl. 26.

Item dicitur mulier prolis fœcunditate, non mentis fragilitate: ideò ipse Christus eam mulierem vocavit, quia in cruce pendens dixit: *Mulier, ecce filius tuus.*

Ioan. 19.

Item non ex peccatorum multiplicitate, sicut mulier quæ erat in civitate peccatrix, sed potius ex virtutum singularitate. Judith. *Non est talis mulier super terram in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborum.*

Iudit. 11.

Quartò fuit assumpta honorabiliter, quod patet, si consideres ornatum sive corporis, quia amicta sole, sive pedum, quia Luna sub pedibus ejus, sive capitis, quia in capite ejus corona stellarum duodecim: Ascendit enim, ut piè creditur, in cœlum amicta sole, i. cum corporis glorificatione, quæ consistit in quatuor dotibus ejus, scilicet claritate, agilitate, subtilitate, & impassibilitate, quæ omnia in

sole significantur, cujus radius est clarus & agilis, unde subitò ab oriente ad occidentem volat. Item subtilis, quia intrat vitrum sine ejus læsione.

Item impassibilis, quia nec gladio, nec lapide potest lædi: propter quod dicitur Mat. *Fulgebunt justi sicut Sol.* Ubi dicit Beatus Bern. Quis erit splendor animarum, quando Solis splendorem habebit lux corporum. Fuit etiam Beata Virgo in cœlo militantis ecclesiæ amicta Sole, id est, maxima castitatis claritate, habuit enim castitatem nobilissimam, clarissimam, & sanctissimam. Clara enim est, & alta, si benè servetur continentia conjugalis: sed clarior, & altior continentia vidualis: clarissima, & altissima est virginalis continentia. Corint. *Alia est claritas solis, alia Lunæ alia stellarum.* Claritas enim solis est continentia virginalis. Lunæ continentia vidualis. Stellarum continentia conjugalis. Omnes tamen has habuit Beata Virgo: Fuit enim conjugata, fuit viduata, fuit virgo. Unde ipsa dicit. *In me omnis gratia,* scilicet & virginitatis, & conjugii, & viduitatis.

Mat. 13. Bern. 1. Co. 15. Eccl. 4.

Secundò, describitur ornamentum pedum, cùm dicitur: *Et Luna sub pedibus ejus,* id est, omnis defectus, & imperfectio. Sunt enim quatuor quæ generant defectum boni.

Primùm est superbia. Psalm. *Inimici defecerunt frameæ in finem.* Iste defectus designatur in Luna: quia dicebatur Regina cœli à paganis. Hier. *Ut facerent placentas reginæ cœli*: Superbia enim vult placentia audire, & appetit regnare. Hanc Lunam, id est, defectum superbiæ, suppeditavit Beata Virgo per veram humilitatem, de qua dicitur: *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.* Secundum est impatientia. Job. *Venit super te plaga & defecisti:* Hoc vitium designatur in Luna, cùm dicitur, quòd Luna convertetur in sanguinem, scilicet per impatientiam, & iracundiam, in qua sanguis ebullit, vel per quam sanguis effunditur. Hanc Beata Virgo suppeditavit, quæ tota patiens & mitis fuit. Unde de ipsa dicit Eccl. *Spiritus meus super mel dulcis.*

Psal. 9. Hier. 8. Luc. 1. Iob. 4. Eccl. 24.

Tertium est avaritia Isa. *Deficient pueri, & laborabunt,* id est, avari, qui ad modum puerorum plus diligũt bonum temporalium quàm regnum cœlorum. Hic defectus significatur in Luna, quæ ecclipsatur ex umbra terræ, id est, anima, vel ecclesia ex avaritia terrenorum. Matth. *Luna non dabit splendorem suum:* sed hunc defectum Beata Virgo suppeditavit per paupertatem & contemptum terrenorum. Canti. *Tota pulchra es amica mea, & macula* (terrenæ avaritiæ) *non est in te.* Quartum est vanitas gloriæ. Psalm. *Defecerunt in vanitate dies eorum.* Hic defectus designatur in Lunæ mutabilitate: quia temporalis gloria instabilis est. Eccl. *Stultus sicut Luna mutatur.* Hanc suppeditavit Beata Virgo, quia mundi gloriam despexit: Despexit enim omnem gloriam exteriorem, quærens solùm interiorem, scilicet conscientiæ. Psalm. *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus. &c.* Nota etiam quòd quatuor sunt, quę impediunt defectum.

Isa. 40. Matt. 13. Cant. 4. Psal. 77. Eccl. 27. Psal. 44.

Primum est patientia. Jac. *Patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.*

Iac. 1.

Secundum est spei constantia, Isa. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.*

Isa. 49.

Tertium est memoria Dominicę Passionis. Heb. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversus semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes.*

Heb. 12.

Quartum est desiderium inquirendi Deum. Psalm. *Inquirentes autem Dominum, non deficient omni bono*: secundùm aliam literam. Gal. *Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.* Et hæc omnia fuerunt in Beata Virgine.

Psal. 33. Gal. 4.

Tertiò describitur ornamentum capitis: quia *in capite ejus corona stellarum duo-*

duodecim. In quo notatur plena animæ beatitudo, quæ consistit in duodecim gaudiis paradysi, quæ intelliguntur per duodecim stellas. & Apoc. ult. signantur per duodecim fructus ligni vitæ: ergò corona duodecim stellarum est perennitas duodecim gaudiorum: quorum duo oriuntur à Deo, scilicet gaudium de visione deitatis, & gaudium de visione humanitatis. Alia duo à loco, scilicet cœlo empyreo, quod est beatorum locus: unum de spaciositate, aliud de speciositate. Duo à consortio, unum de consortio angelorum, aliud de consortio hominum. Alia duo à mundo, unum de creaturarum pulchritudine, aliud de stabilitate. (*Apo.* 12.)

Item alia duo ab inferno: unum ab evasione, aliud de clausione.

Item alia duo à seipso: unum de stola animæ, aliud de stola carnis. Vel per has duodecim stellas coronæ intellige duodecim prærogativas gratiæ, quas habuit Beata Virgo, quarum quinque conveniunt sibi singulariter.

Prima est spiritualis electio Dei patris ad opus filii sui. Gen. *Virgo quæ egredietur ad hauriendum aquam, &c. ipsa est, quam præparavit Dominus filio Domini*, id est, Christo. Psalm. *Elegit eam Dominus in habitationem sibi.* (*Gen.* 24. *Psal.* 131.)

Secunda est filii Dei spiritualis desponsatio, 2. Cor. *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo:* in veteri enim testamento summus Pontifex non ducebat uxorem nisi virginem. (2. *Co.* 11.)

Tertia Spiritus sancti fœcundatio. Matth. *Inventa est in utero habens de Spiritu sancto.* (*Matt.* 1.)

Quartò filii Dei conceptio, & parturitio. Esa. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filiũ, & vocabitur nomen ejus Emanuel,* id est, *nobiscum Deus*, hoc est, in humana natura Deus. (*Esa.* 7.)

Quinta est Dei refectio. Cantic. *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia,* id est, inter virgines, vel inter ubera sive brachia virginis. (*Cant.* 2.)

Sexta est Dei meditatio. Corint. *Mulier innupta, & virgo cogitat quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore & spiritu.* (1. *Co.*)

Septima est in libro vitæ inscriptio. Apo. *Habes pauca nomina in Sardis,* i. in virginibus, *qua non inquinaverunt vestimenta sua,* i. corpora, *& non delebo nomina eorum de libro vitæ.* (*Apo.* 3.)

Octava est cœli ornatus, & pulchritudo. Eccl. *Species cœli, gloria stellarum,* i. virginum, quæ dicuntur stellæ, quia de die non lucent, sed in vespere incipiunt apparere, id est, in præsenti latent, sed in fine apparebunt quid sunt. Joan. *Filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus.* (*Eccl.* 43. 1. *Joan.* 3.)

Nona est perfecta Christi assimilatio. Apo. Virgines enim sunt, & *sequuntur Agnum quocunque ierit.* (*Apo.* 14.)

Decima est novi cantici decantatio, quod solæ virgines decantabunt. Apoc. *Cantabunt Sancti canticum novum.* Psal. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* in carne corrupta. (*Apo.* 15. *Psal.* 130.)

Undecima est majoris fructus promissio: Nam fructus trigesimus permittitur conjugatis, sexagesimus viduis, centesimus autem virginibus. Mat. 20. (*Mat.* 20.)

Duodecima est duplicis coronæ adeptio: Nam ipsis debetur aurea, & aureola. 1. Machab. *Ornaverunt faciem templi coronis aureis.* Facies, quæ est nobilior & altior pars corporis signat, corpus virginale, quod est nobilius & altius membrum ecclesiæ: quam ornaverũt, non tantum corona una, sed coronis aureis: Auream enim pro charitate, & aureolam pro virginitate recipiunt, hæc licèt competant etiam aliis virginibus, tamen singulariter competunt etiam Beatæ Mariæ. Et ideò tales stellæ dicuntur esse in corona duodecim capitis ejus, quia ipsa est omnium virginum primiceria, & Regina. (1. *Mac.* 4.)

CAPUT V.

Avari protervitas, Avaritiæque malignitas, Diaboli rapacitas, superbiæ gravitas aperitur, quæ singula in Amphoram plumbi talentum in ore continentem, in mulieres milvi alas habentes, à Divo Zacharia præscriptas, ostenduntur.

AVaritia assimilatur illæ amphoræ, quam per visionem imaginariam Zach. propheta vidit, cum propheta petivisset ab angelo. *Quid est hoc, quod egreditur?* angelus respondit: *Hæc est amphora egrediens, & dixit hæc est oculus eorum in universa terra: & ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in amphoræ medio, & dixit: hæc est impietas, & projecit eam in medio amphoræ, & misit massam plumbeam in os ejus. Et ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum, & habebant alas quasi milvi, & levaverunt amphoram inter cœlum & terram:* & infra subditur: *istæ deferunt amphoram, ut ædificetur ei domus in terra Sennaar, & stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam.* Hæc enim visio moraliter secundùm verbum Greg. sic exponitur, quia per amphoram intelligitur avaritia, quæ scilicet velut amphora per cupiditatis ambitum os cordis apertum tenet: hæc etiam dicitur oculus eorum in universa terra. Tum quia avaritia intendit solum circa visibilia, & terrena. Psalm. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Tum quia avaritia habet oculos apertos circa terrena, sed circa cœlestia clausos. Unde licet sint hebetes, & cæci in bonis, tamen in malis sunt pervigiles, & astuti. Per talentum autem plumbi intelligitur avaritiæ gravitas: Aggravat enim avaritia graviter & vehementer cor avari. Psal. *Filii hominũ usquequo gravi corde, &c.* Quod autem mulier, id est impietas in medio amphoræ sedere dicitur, significat, quod avaritiæ semper impietas tenetur. Sed quod massa plumbea in os ejus mittitur, signat, quod impietas avaritiæ peccati sui pondere gravatur, vel forsan significat, quod in avaris vitium linguæ dominatur: quia propter lucrum dicunt mendacia, & perjuria, & hujusmodi. Per duas autem mulieres intelliguntur duo vitia impietati avarorum conjuncta, scilicet superbia, & vana gloria: quæ in alis, id est, operibus suis dicuntur habere spiritum malignum, quia scilicet in actionibus suis, Sathanæ voluntati deserviunt, de quo dicitur in Matth. *Cùm immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem.* Unde earum alæ dicuntur esse sicut milvi, qui semper student rapinæ pullorum, & ideò Diabolum designat, qui semper intendit ad rapinam bonorum, & captivitatem parvulorum, id est, humilium sive debilium. Unde superbi, & vanè gloriosi, habent alas ad modum milvi, quia scilicet eorum opera similia sunt operibus Diaboli. Quod autem hæ mulieres elevaverunt amphoram, significat, quod superbia & vana gloria elevant animam ad appetitum & ambitionem bonorum, & dignitatum, & sublimium. Dicit autem, quod tenebant amphoram inter cœlum & terram, quia illud, quod inter cœlum & terram est, ima deserit, sed ad superna minimè pertingit. Et ideò superbia & vana gloria ita mentem elevant, ut quoslibet proximos quasi despiciendo deserant, & alta gloriando petant, ita quod nec in proximis æqualitatem fraternitatis teneant, nec ad summa pertingere prævalent. Per hoc autem, quod ei domus in terra Sennaar constituitur, fœtor sive abominatio ipsius significatur: quia Sennaar interpretatur sive vocatur fœtor eorum: Nam sicut bonus odor ex virtute, ita è contra erit fœtor ex vitio: Radix enim omnium malorum est cupiditas. Unde quia quodlibet malum per avaritiam generatur, idcircò dignum est, ut domus avaritiæ in fœtore constituatur.

Item Sennaar vallis est latissima, quæ pro confusione mentium & linguarum Babylon dicta est. Unde quia per avaritiam, & impietatem omnia mala certum est exurgere, meritò hæc in Babylone perhibentur habitare.

Zach. 5. Psal. 16. Psal. 4. Matt. 12. 1. Tim. 6.

CAP.

CAPUT VI.

Equus in Divi Ioannis visione descriptus, carnales homines comparantur, eorumque significationes præclarissimè interpretantur, & tandem malorum Principum mores, & luxuriæ damna describuntur.

CArnales homines assimilantur equis, in visione Beati Joannis imaginaria, quæ habetur Apocalypsis 9. ubi dicitur. *Vidi equos in visione, & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & iacinctinas, & sulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum, & de ore ipsorum procedebat ignis, & fumus, & sulphur, ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne & fumo, & sulphure, qui procedebat de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est & in caudis eorum: Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, & in his nocent.* Per equos istos intelliguntur homines carnales, qui non rationem, sed sensualitatem sequuntur, & carnem. Unde Psalm. *Nolite fieri sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus.* Equites autem sedentes super eos, sunt dæmones, qui dicuntur habere loricas igneas, in quantum inflammant ad avaritiam, & designatur avaritia per loricam, quia totum corpus ecclesiæ quasi tegit: Nam à majori usque ad minorem, à propheta usque ad sacerdotem, omnes avaritiæ student.

Apoc. 9. — Psal. 31. — Iere. 6.

Item iacinctinas, in quantum elevant ad vanitatis superbiam: iacinctus enim colorem habet aëreum, & designat vanitatem.

Item sulphureus, in quantum inficiunt per fœtentem luxuriam. Et benè hæc lorica, id est, vitiorum armatura, dicitur esse equitum, i. dæmonum: quia talibus vitiis ecclesiam impugnent, unicuique suggerendo id, ad quod ipsius animum magis videntur esse proclivum. Consequenter describuntur peccata majorum, scilicet Principum & Prælatorum carnalium, quia dicit, quod capita equorum, id est, Principes, & rectores malorum, erant tanquam capita Leonum. Glossa, quia laniant & fœtent: laniant per crudelitatis violentiam, fœtent per carnis luxuriam. Sunt enim mali rectores carnales & crudeles: sed quia non solum in se mali sunt, sed etiam subjectos ad malitiam impellunt, & cogunt, subditur, quod de ore ipsorum, scilicet vel imperando, vel suadendo, vel comminando, vel requirendo, procedit ignis avaritiæ, fumus superbiæ, & sulphur luxuriæ. Et ab his tribus plagis, id est, vitiis, occisa est spiritualiter tertia pars hominum, i. omnes reprobi. Nam prima pars est innocentium: secunda pœnitentium: tertia reproborum in peccatis istis perseverantium, & hi soli occiduntur, sive de igne avaritiæ, sive de fumo superbiæ, sive de sulphure, i. fœtore luxuriæ: etiam dato, quod de ore ipsorum procedat, id est, quanquam etiam ad talia à majoribus inducantur, sive verbis, sive exemplis: his enim duobus modis possunt etiam majores inficere minores, sive verbis præcipiendo, aut etiam suadendo. Et ideò subdit, quod potestas equorum in ore ipsorum est, s. principum præcipientium, aut suadentium, sive exemplis post se trahendo, & quantum ad hoc subdit, & in caudis eorum, id est, in exemplis: vel ore, dicit quantum ad majores præcipientes, & monentes, in caudis quantum ad minores offendentes, & eos sequentes. Vel per os intelligitur gula, Ecclesiastici. *Omnis labor hominis in ore ejus, sed ejus anima non impletur.* Per caudam verò intelligitur luxuria. Unde legitur, quòd Samson accepit trecentas vulpes. *& caudas earum ligavit ad caudas, & faces ligavit in medio, quas igne incendit divisitque, huc & illuc discurrentes.* In his duobus vitiis multum consistit potestas diaboli, & ministrorum ejus, quia per hæc duo vitia præcipuè corrumpuntur. Sed subditur, quod caudæ eorum similes erant serpentibus: quia luxuria à principio habet voluptatem, sed postea pœnitudinem: & ideò assimilatur serpentibus, qui, ut dicit glossa, blandiuntur in facie, & occultè immittunt venenum: sed illæ caudæ habent capita, in quibus nocent. Et hæc sunt exempla malorum, quibus minores corrum-

Eccl. 7. — Iudic. 15.

rumpuntur, & occiduntur sequentes, sive in luxuria, sive in avaritia, sive in quocunque alio vitio.

CAPUT VII.

Merces dignè operantibus parata, qualis, quantaque existit, in quatuor Abrahæ promissionibus magnam ac tutissimam esse, auctoritatibus & exemplis perspicitur, ac quemadmodum virtutibus sit vacandum, definitur.

COnfortat Deus hominem ad benè operandum, promittendo præmiū, & certificando de eo. Cujus exemplum apparet in illa visione Abrahæ. In qua primò promittitur præmium, quia dicit, quod factus est sermo Domini ad Abraham per visionem dicens: *Noli timere Abraham Ego protector tuus & merces tua magna nimis. Dixitque Abraham: Domine Deus quid dabis mihi, ego vadam absque liberis: filius procuratoris domus meæ iste Damascus Elyezer. Addidit que Abraham. Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus hæres meus erit. Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitque eum foras & ait illi: Suspice cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei. Sic erit semen tuum, dixitq; ad eum. Ego dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, ut darem tibi terram istam, & possideres ipsam.* In quibus verbis adverte, quod dominus ad confortandum Abraham fecit ei quatuor promissiones, de quibus Apo. ait. *Abrahæ dictæ sunt promissiones, &c.*

Gen. 15.

Gal. 3.

Prima fuit de mercede operis, cùm dixit: *Noli timere*, &c.

Primò eum confortat, excludendo timorem: *Noli inquit timere.*

Secundò eum securat, promittendo protectionem. *Ego inquit, protector tuus*, Psalm. *Esto mihi in Deum protectorem*, & verè timere non debent, qui talem protectorem habent. Psalm *Dominus Deus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo.*

Psal. 4.

Psal. 55.

Tertiò eum lætificat proponendo mercedem. Sed attende qualem mercedem promittit benè operanti in persona Abrahæ: quia mercedem certam: Quia ego, scilicet, qui decipere vel fallere non possum.

Item mercedem propriam, quia *merces tua*; Sic enim est omnium generaliter, ut sit etiam cujuslibet singulariter.

Gen. 15.

Item mercedem propriam, quia *magna nimis*: Nam *nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.*

1. Cor. 2.

Secunda promissio fuit de successione hæredis: quia dixit ei dominus: *Qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem.* In quo signatur, quod datur unicuique illa hæreditas ex propriis meritis, non ex alienis: Nam meritum hominis est ei sicut filius, cui debetur hæreditas. Unde Apostolus: *Vnusquisq; propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem*, & loquitur de adultis, secùs est de parvulis.

2. Cor. 3.

Tertia promissio fuit de multiplicatione seminis: Dixit enim, *Suspice cœlum, & numera stellas, si potes sic erit semen tuum.* Per stellas cœli possunt intelligi angeli, qui sunt in cœlis. Per semen verò meritum vitæ, ex quo scilicet recolligitur fructus mercedis ecclesiæ: Tunc enim semen hominis ad modum stellarum cœli multiplicatur, quando homo per vitæ meritum in cœlo angelis coæquatur. Vel quia stellæ cœli sunt incorruptæ, lucidæ, magnæ, & tamen in apparentia parvæ: Tunc enim semen hominis ad modum stellarum cœli multiplicatur, quando meritum operum ejus est incorruptum per intentionem, lucidum per discretionem, magnum per dilectionem, sed apparentię parvæ per humilitatem.

Quarta promissio fuit de terra promissionis. Unde dixit: *Ego dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, & dabo tibi terram istam.* Terra ista, est corpus, quod tunc pacificè possidet vir justus, quando per divinam gratiam est de Vr Chaldæorum eductus, i. de incendio carnis: Chaldæi enim sunt motus carnis, quorum Vr, id est, incendium, est concupiscētiæ inflammatio, à qua nisi homo divina gratia erua-

eruatur, non potest terram corporis sui pacificè possidere.

Secundò Abraham certificatus est per sacrificium, s. de promissione implenda: Petivit enim signum, non ex diffidentia promissionis, sed scire volens modum impletionis, dicens: *Unde scire possum, quòd possessurus sim eam?* Ex tunc jussit, ut offerret sacrificium, ut in ipso sacrificio signum acciperet. Unde præcepit ei, ut immolaret vaccam, & capram, & arietem, & omnia trima, & insuper turturem, & columbam, qui sequenti mane accepit omnia hæc, & divisit per medium, & utrasq; partes cōtra se altrinsecus posuit, aves autem non divisit, descenderuntque volucres cœli super cadavera, & abigebat eas Abraham. Cumq; sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus invasit eum, & istud fuit aliqua pars signi dati. Hoc ergò est sacrificium justitiæ, quod Deo offerri debet. Nam in vacca significatur obedientia, & hæc debet esse trima, sive triennis, s. per subjectionem triplicis humilitatis, videlicet superiori, pari, & inferiori: Sic enim decet nos implere omnem justitiā. In capra verò significatur pœnitentia, quæ etiam debet esse triennis, secundùm tria, in quibus consistit pœnitentia, s. in dolore contritionis, in pudore confessionis, & in labore satisfactionis. In ariete verò intelligitur simplicitas, quæ etiam debet esse trima, quia est triplex genus simplicitatis contra triplex genus duplicitatis, s. hæresis, & hypocrisis, & ambitionis. Duplicitas hæresis immiscet falsa veris. Duplicitas hypocrisis bona malis, honesta inhonestis. Duplicitas ambitionis tendit ad duplicem finem, s. lucri temporalis, & præmii cœlestis, volens duobus dominis servire: sed divisit Abraham ea per medium. Nam obedientia dividenda est, ut fiat in his, s. quę sunt secundùm Deum, non contra Deum. Similiter pœnitentia est dividenda, ut fiat cum discretione, ita ut sit rationabile obsequium nostrum, & occidatur Hædom in Valle salinarum, ut sic occidatur concupiscentia, quod nutriatur natura: Nam omnis victima est sale salienda: quia in omni opere est discretio adhibenda.

Gen. 15.

Item simplicitas dividenda est, ut non sit fatua, sed religiosa, ut sit sanctitas, non fatuitas, ut sit simplicitas columbæ cum astutia serpentis, ne sit *sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus*. Sicut enim mulus, cui insidebat Absalon, ipsū detulit in suspendium, sic fatua simplicitas multos præcipitat in infernum. In columba autem designatur charitas, quia columba felle caret, & gregatim volat. In turture verò designatur castitas. Sed has aves Abraham non divisit: quia charitati & castitati ab omnibus & omni tempore est insistendum. Nam castitas competit non solùm virginibus, & viduis, sed etiam suo modo conjugatis. Vel ideò fit divisio animalium, & non avium. Quia per animalia intelliguntur activi, quorum sollicitudo dividitur ad multa: sed per aves intelliguntur contemplativi, quorum tota intentio fertur in unum. Psalmus. *Unam petii à domino*, &c. Unde Dominus dixit Marthæ: *Turbaris erga plurima*: hoc quantum ad activam. *Porrò unum est necessarium*: hoc quantum ad contemplativam. Vel in turture significatur vita solitaria, quia turtur solivaga in solitudine gemit, sic solitarius debet gemere luctu pœnitentiæ. Hierem. *Non sedi in consilio ludentium: & gloriatus sum à facie manus tuæ, sedebam solus, quoniam comminatione replesti me*: habens enim pretiosum balsami liquorem in vase fragili, non debet se ponere in pressura hominum. Sene. Ubi plus est populi, ibi plus est periculi, cùm inter homines fui, minor homo redii. Ose. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus.* Moysi locutus est Deus, non in palatio, sed in deserto. Cœcus à Domino extra turbam illuminatur. Puella mortua in thalamo, ejecta turba, resuscitatur: Non enim in commotione domus. Clausæ erant oves in arca, quia opera spiritualia debent claudi in conscientia. In columba verò, quæ gregatim volat, significatur religio in congregatione viventium, qui debent ad modum columbæ carere felle invidiæ.

Psal. 31.

Psal. 26.

Luc. 10.

Hier. 15.

Sene.

Ose.

Item

Item non rostro detractionis percutere, nec venenum infamationis sive litis in ore, sed ramum olivæ, id est, verbum pacis portare ad chorum, refectorium, & alia communia gregatim simul incedere, juxta rivos aquarum, id est, scripturarum residere, & ibi umbram accipitris, id est, tentationem diaboli prævidendo declinare. Hæc columbina simplicitas intantum Deo placet, ut Spiritus sanctus in specie alterius animalis noluerit apparere. In hac autem duplici ave, id est, vita, consistit omnis perfecta religio. Unde cuidam quærenti, quam religionem deberet intrare, respondit quidam: Nescio an esse velis turtur an columba. Sed in utraque vita cavendum est ne dividatur & dispergatur per vanam gloriam, sine opus volet ad Deum, & intentio ad mundum est. Unde in Levitico præcipitur, si offeratur turtur, vel columba, quòd confringatur ascella, ne possit evolare: quia si quæ sunt in religiosis opera virtutum, occultanda sunt: non ad favorem hominum propalanda. Unde si ex operibus bonis supercrescit inanis gloria, opera illa quasi alas sumunt ad evolandum, & fugiunt, ut nobis non proficiant: sed eas confringere debemus, dicentes nobis: Quid habes, quod non accepisti. Super hoc autem sacrificium dicit, quòd descenderunt volucres, sed abigebat eas Abraham. Sic tu ad auferendum impedimenta spiritus sacrificii, scilicet orationis devotę, abige aves, id est, importunas cogitationes. Unde Greg. sæpè in ipso nostræ orationis sacrificio importunæ cogitationes se ingerũt, quæ hoc, quod Deo placentes offerimus, maculare contendunt. Unde Abraham dum sacrificium obtulit, insidiantes aves pertulit, quas studiosè abegit: cujus nos exemplo dum voto cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis cogitationibus hoc custodiamus. Sed attendendum est, quod sequitur: quia dum occubuisset Sol, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus invasit eum: Sæpè enim post sacrificium boni operis, vel devotæ & ferventis orationis (ne per elationem mens elevetur) occidit Sol, id est, extinguitur fervor devotionis, & irruit in animam sopor corporis, ita ut anima quasi seipsam magno stupore horrescat, & quasi quædam tenebra timoris & dubitationis eam invadat. Et hoc facit Deus, ut ipsam in humilitate conservet, ne fructum sacrificii, id est, boni operis meritum, per elationem perdat.

Greg.

CAPUT VIII.

Scalâ Patriarchæ (cui contemplatio jure assimilatur) mysteria omnia patefiunt, ex quibus contemplativorum virtus contemplationisq; gradus & perfectio demonstratur, atq; Dei visiones diversimodè interpretari declaratur.

Contemplativa vita quale esse debeat, ostenditur per exemplum in somnio Jacob, quod describitur Gen. 28. Ubi dicitur, quod *vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen ejus tangens cœlum, & Angelos quoque Dei ascendentes & descendentes per eam, & Dominum innixum scalæ dicentem sibi: Terram, in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo. Eritq; semen tuum quasi pulvis terræ, & dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem.* In quo quidem somnio primo tangitur contemplativorum virtus, quæ est charitas: Hæc enim scala est, per quam ad cœlos ascenditur, hæc ex una parte stat super terram, scilicet quantum ad amorem proximi. Alia autem, scilicet summitas, attingit cœlum, scilicet amor Dei: utraque enim pars pertinet ad vitam contemplativam. Unde Beda dicit, quod contemplativa vita, est amorem Dei & proximi tota mente retinere. Vel hæc contemplativa scala, est scriptura divina, quæ quidem stat super terram, inquantum est practica, instruẽs de humanis: sed summitas attingit cœlum, inquantum est speculativa instruens de divinis. Vel tangit terram quantum ad testamentum vetus, in quo promittebantur temporalia. Cœlum verò attingit quantum ad novum, in quo promittuntur cœlestia. Hujus scalæ duo latera, sunt sensus

Gen 28.

Beda.

sensus literalis,& spiritualis. Sunt etiam hujus scalæ duodecim interscalaria, quæ oportet prædicatores sive contemplatores ascendere, scilicet confessio, oratio, gratiarum actio, intellectus perscrutatio, dubiorum inquisitio, literæ expositio, prædicatio, prædicandi discretio, scilicet provectis alta, rudibus infima; æternæ pœnæ comminatio, gloriæ promissio, prædicationis observatio, constantiæ fortitudo in prosperis & adversis. Huic scalæ innixus est Dominus sicut suo spiraculo, quia scilicet ab eo inspirata. Apostol. *Omnis scriptura divinitus inspirata*, &c. Vel sicut suo speculo in quo à contemplantibus aspicitur, & cognoscitur. Corint. *Videmus nunc per speculum*, &c. Quidam autem dicunt, quòd scala, per quam maximè ascendunt viri contemplativi, & devoti homines, est crux Christi: hæc licèt fuerit super terram materialiter erecta, virtualiter tamen fuit usque ad cœlum porrecta: quia per ipsam nobis est cœli janua aperta. Duo autem latera scalæ hujus fuerunt duo principalia ligna ejus, unum per altum, aliud per transversum. Gradus hujus scalæ sunt pœnæ, quas Christus sustinuit, scilicet in capite spinarum coronationem, in facie sputorum fœdationem, in manibus clavorum confixionem, in dorso & corpore flagellorum verberationem, in latere lanceæ aperitionem, in pedibus clavorum perforationem: in quibus omnibus anima devota, & prudens, miranda contemplatur, huic scalæ innixus est Dominus in passione, sicut homo nititur suo cubili, quia in ea dormivit post mortem. Vel scala hæc, ut quidam exponunt, est claustralium pœnitentia, cujus duo latera sunt, vilitas, & asperitas; per vilitatem nec gloriam affectant, nec ignominiam formidant, per asperitatem verò mollia contemnunt, & molestias parvipendunt. Hęc scala stat super terram habitatione, & attingit cœlum conversatione; gradus ejus autem sunt septem virtutes, quæ enumerantur. 2. Pet. *Vos*, inquit, *curam omnem subinferentes ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem fraternitatis amorem, in amore autem fraternitatis charitatem.* Huic scalæ innititur Dominus, sicut exemplar suo exēplari: quia ipse dedit exemplum vivendi in paupertate, obedientia, & castitate. Alii autem exponūt, quod hęc scala est B. Virgo, quę super terram fuit per contemptum mundanorum cœlum attingens suscipiendo Deum. Tunc enim inclinavit cœlos, & descendit. Hujus scalæ latera sunt humilitas, & obedientia, gradus fuerunt in ea donorum, & virtutum: huic infixus est dominus sicut suo thalamo in incarnatione. Psal. *Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.*

1. Tim. 3.

2. Co. 13.

2. Pet. 1.

Psal. 18.

Secundò tangitur in hoc somnio Jacob contemplativorum motus. Motus autem contemplationis triplex est secundùm Dionysium, rectus & obliquus, & circularis. Rectus ergò motus tangitur per angelorum, id est, contemplativorum ascensum; obliquus tangitur per descensum, quia ille qui ascendit sursum, cùm descendit, motum suum reflectit, & obliquat à sursum in deorsum. Motus autem circularis tangitur, cùm subditur: Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, Septentrionem, & Meridiem. Per has quatuor partes cœli circulariter sol movetur. Igitur illi Angeli sunt contemplativi, & spirituales, qui sunt quasi homines cœlestes, & Angeli terrestres: hi ascendunt contemplando, & descendunt se humiliando, & sicut dicit Ambrosius. Qui vult per scalam ascendere, oportet quod manibus & pedibus se teneat: manus opera, pedes cogitationes, & affectiones. Vel, ut aliqui exponunt. Isti Angeli sunt prælati, qui ascendunt per contemplationem, & descendunt per actionem. Vel Angeli sunt Prædicatores, qui quandoque debent ascendere prædicando sublimia, quandoque descendere prædicando humilia. Sequitur motus tertius, quia dilataberis ad Orientem, scilicet per originem virtutum, & Occidentem occasum vitiorum, ad Meridiem per fervorem affectionum,

ad Septentrionem sive Aquilonem per expugnationem diabolicarum suggestionum.

Tertiò tangitur contemplativæ vitæ fructus, cùm dixit Dominus: Terram, in qua dormis, tibi dabo. Terra enim hæc cœlestis patria est, in qua erit perfecta quies secundùm illud: *In pace in idipsum dormiam & requiescam*. Unde in hac terra debet caput nostrum, id est, mens tanquam in pulvinari se ponere, ut quiescat à temporalium cura. Hanc dabit nobis Deus, si in ea per contemplationem, & desiderium peregrinamur, & conversamur. Gen. *Dabo tibi terram peregrinationis tuæ*. Quia verò in prædicto somnio dicitur, quod Jacob vidit innixum scalæ dicentem sibi, &c. Notandum est, quod (sicut dicunt somniorum interpretes) apparitio domini in somniis potest habere variam expositionem, vel significationem: Nam Dominus per somnium aliquando apparet ut tacens, aliquando verò ut loquens, aliquando verò ut patiens. Quando igitur alicui per somnium Dominus apparet ut tacens, & nihil loquens, si ille, qui hoc vidit, peccator est, significat quod converteretur ad Deum, & finiet in pœnitentia dies suos. Si verò sit justus, & sanctus, significat quod gloriæ ejus augmento apud Deum proficiet gaudium habiturus. Si verò talis, qui hoc videt, sit homo in potestate constitutus, puta rex vel princeps, significat quod inveniet gaudium, & victoriam de inimicis. Quandoq; verò Dominus per somnium apparet ut alicui loquens, & tunc sive loquatur aliquid pertinens ad futurorum promissionem, sicut locutus est hic Jacob, sive aliquid pertinens ad conversionem, sicut aliquando loquitur peccatoribus, sive ad confortationem, sicut aliquando loquitur justis tribulatis, & in afflictionibus positis, vel alio quocunque modo loquatur, quicquid dicit, tenendum est. Quandoq; verò Dominus in somniis apparet ut crucifixus, vel imago ipsa crucifixi, & tunc, (ut dicunt) signat patientiam, & victoriam in tribulationibus. Unde si quis videat in somnio se adorare imaginem Domini nostri Jesu Christi, aut osculetur, aut deprecetur, siquidem rex est, & ipse inveniet victoriam de inimicis, & gaudium in gloria sua: Nam crux post crucifixionem Christi maximas victorias designat, & omnis calamitatis amissionem. Quod si aliquis de populo videat hoc, consequitur gaudium, & pro quo interpellaverit, obtinebit. Sed si solùm videatur imago Christi absque cruce, minus erit gaudium vel victoria. Et nota etiam hic de imaginibus, quod illæ, quæ in somnio apparent sine auro, significant eventum rerum potiorum: nam illæ quæ apparent cum auro, quandoque tribulationem portendunt. Hæc dicunt somniorum interpretes, quæ ego referendo tantùm, non asserendo hic pono, an vera vel falsa sint, fateor me nescire. Dicit Aristot. quod neq; est eis totaliter credendum, neque totaliter discredendum. Et ideò evenientia somnia (ut ipse dicit) neq; idoneum est contemnere, neq; oportet ab eis facilè persuaderi, præcipuè, quia spiritus mendax plerumque in visione, vel somnio, ut possit decipere hominem, in forma Christi legitur apparere: Sic enim B. Martino per exteriorem visionem sensibilium in forma Christi apparuit purpuratus, quem tamen ille per spiritum cognovit atq; confudit. In vitis quoq; Patrum refertur, quod monachus quidam audiens facta magna Moysi, cordis spiritu cœpit eum præferre Christo, qui sequenti nocte per somnium vidit Moysem cum choro Angelorum stantē in vestibus albis, Christum verò nigris indutum vidit in choro hominum, propter quod insipiens monachus à fide Christi deposuit, & factus est Judæus.

Psal. 4. — Gen. 17. — Aristot. de som. & vig. — Apoc.

CAPUT IX.

Corporis Christi in sacramento, quod siquidem illi libro intus & foris scripto, à Divo Ioanne præviso, comparatur, septem arcana maximam admirationem afferentia naturalibus exemplis elucidantur.

CORpus Christi sub sacramento assimilatur illi libro, quē vidit Joannes: *Vidi,*

Apoc. 1.

Vidi, inquit, librum, qui erat scriptus intus, & foris signatum sigillis septem: Dicitur corpus Christi liber intus scriptus, quia videlicet in se continet consolationes, & suavitates notabiles & mirabiles. Et iterum scriptus foris, quia sacramentis visibilibus tegitur, signatum autem sigillis septem, ponitur propter septem mirabilia, quæ sunt ibi.

Primum est, quod fit de pane non mutatum, sed manens idem, & ponitur à quibusdam exemplum, sicut cognitio mea, mediante voce fit tua manens mea.

Secundum est, quod tanta magnitudo sub tam parva specie tota latet, & ponunt quidam exemplum, sicut in parva pupilla oculi totus mons magnus recipitur, vel videtur.

Tertium est, quod totum corpus per os hominis intrat non diminutum eadem patientia, (ut quidam dicunt) quæ clauso utero de Virgine exivit, & etiam de sepulchro.

Quartum est, quod comeditur non consumptum, & non divisum. Et ponunt aliqui exemplum in sensu visus, sicut viror herbæ ab oculo videntis, quasi quidem ejus cibus suscipitur, nec tamen ipsa herba minuitur, vel dividitur.

Quintum est, quod ab immundis tangitur sine contagione sui, sicut lumen Solis recipitur in re fœda, nec tamen fœdatur.

Sextum est, quod à pluribus sumitur, & in pluribus locis conficitur, nec tamen augetur, vel minuitur, sicut si multæ candelæ ab una accendantur, illa una propter hoc non minuitur, nec augetur.

Septimum est, quod est ibi quantitas sine quanto, cujus exemplum propriè non est in natura dare, vel alicubi reperire.

CAPUT X.

Dæmonum (qui jure locustis in Divi Ioannis visione descriptis assimilantur) elatio, tentatio, permissa eorum à Domino potestas, malitiæ refrenatio, signique Thau, & quatuor Angelorum super quatuor terræ angulos assistentium significatio, mirè explicantur.

DÆmones assimilantur illis locustis, de quibus agitur in visione sancti Joannis in Apocal. Ubi dicitur vidisse, quod *exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terræ: & præceptum est illis, ne læderent fœnum terræ, nec omne virile, neque omnem arborem, nisi tantùm homines qui non habent signum Dei in frontibus suis.* Ubi prima nota dæmonum elationem per similitudinem locustarum; assimilantur enim dæmones locustis, & propter ascensum superbiæ, quia locustæ in altum saliunt, & sic dæmon per superbiam. Isaiæ. *In cœlum conscendam. &c.*

Apoc. 9.

Isa. 14.

Item propter casum ruinæ: quia locusta post saltum nimium cadit. Isaiæ. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, &c.*

Isa. 14.

Item propter continuationem malitiæ, quæ notatur in longitudine crurum posteriorum, quia semper in malitia perseverant.

Secundò, attende dæmonum tentationem: quia exierunt in terram, scilicet, ad tentandum homines, & dicuntur exire, scilicet à Dei ordinatione: Deus enim tentationes nostras ordinat in bonum nostrum, & profectum, sed ab hac intentione diabolus exit, quia in suis tentationibus non nostrum profectum, sed casum, & detrimentum intendit. Exierunt etiam de cœlo, ubi creati fuerunt, scilicet de empyreo: quando fuerunt electi per superbiam in terram, id est, ad tentandum homines, qui habitant in terra; eos enim, qui sunt in cœlo tentare vel molestare non possunt. Unde pars eorum relicta est in hoc aëre caliginoso ad tentandum nos, qui sumus in terra.

Tertiò considera divinam permissionem, quia data est illis potestas, scilicet tentandi permissivè. Greg. Licet diabolus afflictionem justorum semper appetat, tamen si ab Auctore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum, nullatenus convalescit. Sequitur; Sicut habent potestatem scorpiones terræ. Scorpiones (sicut glossa dicit) facie blādiūtur: sed cauda pungunt occultè. Et ita faciunt dæmo-

nes tentantes, quia à principio porrigunt delectationem, & in fine inducunt cruciatum & afflictionem: & sicut non sentitur punctio acus, sic nec puncto scorpionum, sed postea paulatim diffunditur per totum corpus, & moritur punctus. Et similiter decepti à dæmonibus quando peccant, non sentiunt deceptionem, sed tandem miserabiliter puniuntur. Proverb. *Favus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus: novissima autem illius amara quasi absynthium.*

Prov. 5.

Quartò nota diabolicæ malitiæ refrenationem, quia præceptum est illis, ne læderent, &c. Et hoc præceptum est dæmonum refrenatio, ne tàtum noceant, quantum vellent, vel quantum possent, si permitterentur, quia nullus eis posset resistere. Restringitur autem eorum potestas contra electos, & salvandos, quorum quidam sunt incipientes, & isti intelliguntur per fœnum, quidam verò proficientes, & illi per viride, quidam verò perfecti, & isti per arborem designantur. Et nota, quod non dixit, ne eos percuterent sive tangerent, sed ne eos læderent: quia Sancti & percutiuntur interdum exteriùs & tanguntur interiùs, scilicet dum tentantur, sed non læduntur in mentibus, scilicet ut peccatis consentiant, vel ut finaliter pereant. Job. *Dixit Dominus ad Sathan: Ecce in manu tua est, veruntamen animam illius serva.* Et per ista tria designantur tres ordines salvandorum, scilicet Noe, Daniel, & Job, id est, conjugati, qui terræ adhærent, & designantur per fœnum. Et continentes, qui virorem corporis servant, & ideò designantur per viride. Et prælati, qui designantur per arbores, quarum rami refrigerium præstant aliis. Est ergò sensus. Præceptum est illis, scilicet dæmonibus, id est coarctata est potestas eorum, ne læderent fœnum terræ, id est, conjugatos, in anima, sed in corpore affligant, & interdum corporalia auferant: neque omne viride, id est, continentes, virore pudicitiæ virentes: neque omnem arborem, id est, prælatos, foliis verborum suorum alios sanantes, & fructibus operum satiantes, umbra exemplorum, vel consolatione alios recreantes: nisi tantùm homines ab humo dictos, i. carnales. 1. Cor. *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis? qui non habent signum Dei in fronte sua,* i. in aperto, hoc signum est Thau, quod habet figuram crucis, & est ultima litera in alphabeto Hebræorum, & nominatur sive interpretatur confirmatio. Unde significat ipsam finalem pœnitentiam, quæ confirmat hominem in bono, hoc autem signo liberantur omnes, qui illud habent. Ezech. *Signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt.* Et infra. *Omnem super quem videtis Thau, ne occidatis.* Et hoc signum debet haberi non solùm in corde, sed etiam in fronte, ubi est locus erubescentiæ, & etiam locus manifestus, ut scilicet non erubescat homo facere pœnitentiam apertè, & nomen Christi apertè prædicare.

Job. 2.

1. Cor. 3.

Ezech. 7.

Item dæmones conantur maximè impedire prædicatores, quod ostenditur ex visione Beati Joannis, quæ habetur in Apoc. ubi dicitur. *Vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque supra mare, neque supra ullam arborem.* Per istos quatuor Angelos intelliguntur universi dæmones, qui dicuntur quatuor propter naturam numeri, quia quaternarius multum divisibilis est, & ipsi non intendunt nisi divisionem facere.

Apoc. 7.

Item quaternarius non est numerus solidus, sed superficialis.

Item suggestio dæmonum superficialis est, non habens soliditatem.

Item dicuntur quatuor, quia Evangelia impugnant, & quatuor vitia præcipuè suggerunt, dum tentant. Vel quia per quatuor partes mundi fideles tentant. Unde sequitur, stantes super quatuor angulos terræ, id est, in quatuor partibus mundi immorantes, ut omnes tentent. Vel hoc dicitur, quia ipsi dæmones laborant, ut ponant homines in angulis, id est, in sordibus peccatorum; Nam in angulo

gulo sunt sordes, vel in angulo duplicitates. Sequitur. Tenentes quatuor ventos, id est, tenentes & impedientes omnes prædicatores ecclesiæ, qui dicuntur quatuor, quia debent habere quatuor virtutes, justitiam, fortitudinem, temperantiam, & prudentiam: vel doctrinam quatuor Evangeliorum, quæ significatur Genes. 1. per quatuor flumina paradysi, vel quia debent predicare per quatuor climata mundi, & dicuntur venti, quia nubes, id est, peccatores, in pluvias lachrymarum dissolvunt.

Genes. 1.

Item, quia terræ humiditates desiccant, id est, carnis voluptatem & mentis cupiditatem, & de his quatuor ventis dicitur: *Qui facit ventis pondus, & aquas appendit in mensura.* Sequitur, ne flarent super terram, id est, super illos, qui ad modum terræ sunt arabiles vomere prædicationis, & susceptibiles divini seminis, neque super mare, id est, super fluidos & instabiles, neque super ullam arborem, id est, super illos, qui ad fructificandum sunt habiles: quasi dicat, dæmones conati sunt, & nunc conantur quotidiè impedire prædicatores ne prædicent, neque bonis, neque malis, neque ad exercitationem bonorum, neque ad revocationem malorum: Sciunt enim dæmones, quod nil adeò prodest sicut prædicatio verbi Dei. Glossa. In tempore tribulationis nihil magis necessarium, quam predicatio verbi Dei. Ideò nititur diabolus eam detinere in omni loco. E contra autem Dominus sub similitudine etiam quatuor ventorum vocat prædicatores, ut prædicent. Ezech. *A quatuor ventis venit spiritus, & injustitia super interfectos istos, & reviviscant.*

Iob. 23.

Iob. 23.

Ezec. 33.

CAPUT XI.

Veri ac contemplativi Ecclesiæ Doctores, Christique imitatores, quatuor animalibus ab Ezechiele descriptis, ac forti Angelo à Ioanne, nec non candelabro aureo à Zacharia præviso, per doctissimas variasque eorum expositiones comparantur, quasque conditiones sapientes, ac prælati habere debeant, aperitur.

DOctores novi testamenti assimilantur illis animalibus, quæ describuntur in prima visione libri Ezec. Ubi dicitur. *Et de medio ejus similitudo quatuor animalium,* &c. In cujus visionis serie introducuntur hæc animalia, ut copulata, ut figurata, ut pennata, ut mota, & ut inflammata. Ostenduntur ergò primò fuisse copulata, quia quatuor. Unde dicit, quod de medio ignis, sicut Greg. exponit, quia supra præmiserat. Et ignis involvens similitudo quatuor animalium.

Ezec. 1.

Primò ergo considerat tria, primò locum, qui congruit sanctorum doctorum probationi: Locus enim originis sive egressionis sanctorum Doctorum, est de medio ignis, scilicet tribulationis sive persecutionis, Ecclesiast. *Vasa figuli,* id est, Doctores Christi probat fornax tribulationis: Sic enim æstuant, ut per impatientiam non destituantur, Ecclesiast. *In medio ignis non sum æstuata,* dicit doctorum ecclesia. Et dicit in Proverb. quod *doctrina viri,* id est, virilis Doctoris, per patientiam noscitur. Gregor. Tanto minus, unusquisque ostenditur doctus, quantò minus patiens: neque enim potest veraciter bona docendi impendere, si vivendo nescit adversa æquanimiter tolerare. Perfecti enim Doctoris est sic aliorum hominum improbitatem patienter sufferre, ut se noverit ab iniquis sapienter observare; neque enim propria munditia sine tolerantia sufficit, neque tolerantia sine munditia valet. Vel de medio ignis, id est, ex intimo fervore amoris sancti Doctores procedunt ad opus prædicationis.

Eccl 27.

Eccl. 41.

Prov. 19.

Greg.

Secundò tangitur numerus, qui competit Doctorum eruditioni, quia quatuor, sive propter doctrinam quatuor Evangeliorum, quam prædicant, sive propter quadruplicem intellectum scripturarum, quas explanant, sive propter quatuor mundi partes, quas suis doctrinis illustrant, quæ etiam significantur per quatuor quadrigas.

Zach. 6.

Tertiò ponitur tropus, id est, similitudo, quæ competit eorum perfectioni, quia similitudo erat animalium: In animalibus enim est perfectio motus, & sen-

sus, quia scilicet sancti Doctores vigent sensu discretionis, & motu boni operis. Ipsi enim sunt animalia, quibus Dominus manum suæ largitatis aperit, & eis benedictionem suæ gratiæ affluenter infundit. Psalmus. *Aperis manum tuam, &c.*

Quartò introducuntur hæc animalia, ut figurata: habebant enim quantum ad communem figuram similitudinem hominis. Et præmittitur, quod similitudo hominis erat in eis, siquidem in sanctis Doctoribus est similitudo hominis, id est, Christi. Unde Greg. dicit, quod sancta animalia hæc non essent, nisi Christi similitudinem habuissent. Competit ergò omni sancto Doctori, ut assimiletur Christo homini secundùm illud: *Omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est homini patrifamilias*, i. Christo: Debet enim Christum imitari, & ei assimilari in vivendo, sicut Paulus faciebat, qui dicebat: *Vivo autem jam non ego, vivit verò in me Christus.*

Gre. super Ez.

Mat. 13.

Gal. 2.

Item in docendo sive prædicando, sicut idem dixit: *Nos prædicamus Christum crucifixum, &c.*

1. Co. 11.

Item faciendo 1. Cor. *Imitatores mei estote, sicut ego Christi.*

1. Cor. 1.

Item in patiendo. Unde idem Paulus dixit: *Christo confixus sum cruci.* Deinde describitur horum animalium figura specialiter quoad partes eorum, scilicet quoad facies, quoad manus, & quoad pedes.

Gal. 2.

Primò enim quoad facies ponit, quod erat in ea quadruplex figura, scilicet hominis & leonis à dextris, vituli sive bovis à sinistris; sed aquilæ desuper. Per has ergò quatuor facies, dicunt quidam mysticè præfiguratos quatuor Evangelistas, scilicet per faciem hominis Matthæum, qui ab humana Christi generatione evangelium inchoavit, dicens: Liber generationis Jesu Christi, &c. Per faciem verò leonis, Marcum quia à rugitu deserti evangelium incipit, dicens: Vox clamantis in deserto. Per faciem autem bovis, Lucam, quia à sacerdotio Zachariæ incepit principium, dicens: Fuit sacerdos quidam, &c. Nam sacerdotis erat boves immolare; sed per aquilæ faciem, Joannes accipitur, qui cæteris altiùs contemplando volavit, suum evangelium ab æterna Verbi generatione inchoando, dicens: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, &c. Dicit autem quod quatuor facies uni, quia omnes quatuor Evangelistæ locuti sunt de uno, scilicet de Christo; vel illæ quatuor facies competunt uni, id est, Christo. Qui (sicut dicit glossa.) natus est, ut homo; passus est, ut vitulus, resurrexit, ut leo, ascendit ut aquila. Et ideò (secundùm Greg.) homo & leo dicuntur esse à dextris, quia Christi nativitas & resurrectio erunt omnium generaliter lætitia, quæ per dexteram intelligitur; sed vitulus dicitur esse à sinistris, quia mors Christi Apostolis tristitia fuit, quę tristitia pertinet ad sinistram, quia sinistrum dicimus, quod adversum deputamus (ut dicit glossa) Aquila autem dicitur esse desuper, quia ascensionem Christi significat in altum, secundùm illud. Psal. *Ascendisti in altum.* Job. *Nunquid ad præceptum tuum levabitur aquila?* Moraliter autem doctor Ecclesiasticus debet esse ut homo, secundùm rationem vivendo: Secundùm rationem dico, à Deo per fidem illuminatam, & secundùm divina præcepta regulatam. Juxta illud: *Beatus homo quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.*

Mat. 1.

Marc. 1.

Luc 1.

Ioan. 1.

Grego.

Psal. 67.

Iob. 30.

Psal. 93.

Item debet esse ut leo, tentationibus resistendo, & adversa non metuendo. Proverb. *Justus quasi leo confidens absque terrore erit.*

Pro. 28.

Item ut vitulus seipsum sacrificando, de talibus vitulis dicitur in Psalmo. *Tunc imponent super altare tuum vitulos.*

Psal 50.

Item debet esse ut aquila, sublimia contemplando, vel alios ad contemplationem & amorem Dei provocando. Deuteron. *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos.* Vel dicitur doctor esse ut homo per prudentiam, ut leo per fortitudinem, ut vitulus per temperantiam, & ut aquila per justitiam. Quidam verò (ut dicit Hieronymus) per quatuor facies intellexerunt quatuor elementa, quæ dicuntur inesse unà, quia in uno corpore hominis uniuntur. Unde quamvis in mundo

Deu. 32.

Hiero.

mundo majori sit distincta, in mundo tamen minori, id est, in homine sunt unica. Alii verò per has quatuor facies, quatuor principales accipiunt animæ passiones, i. gaudium, tristitiam, spem, & timorem: quorum quædam sunt de bono, ut gaudium de præsenti bono, & spes de futuro. Aliæ sunt de malo, s. vel præsenti, ut tristitia, vel futuro, ut timor. Et ideò quædam dicuntur esse à dextris, quædam verò à sinistris: sed super has debet esse ratio eas modificans, & regulans: & ideò facies aquilæ dicitur esse desuper. Et nota quod istæ facies dicuntur extentæ desuper, quia in omnibus intentio & contemplatio sanctorum super se tendit, sicut dicit Greg.

Item describitur figura eorum, quantum ad manus; quia habebant manus ad modum hominis. Unde dicit, quod manus hominis sub pedibus eorum. Ubi nota, quod quilibet doctor debet habere manus hominis, id est, opera bona, s. ut non solùm bona dicat, sed etiam faciat, secundùm illud: *Cœpit Iesus facere, & post ea docere.* Grego. Prædicator quisq; plus actibus quam vocibus intonet, & vestigia benè vivendo sequacibus imprimat, tam loquendo, quam gradiendo ostendat: sed debent esse manus hominis, id est, opera secundùm rationem facta. Apostolus: *Rationabile obsequium vestrum*: sed dicuntur manus esse sub pennis, quia debet esse virtus operis sub volatu contemplationis, s. ut sub contemplativa sit etiam activa: & debent esse manus in quatuor partibus, quia s. quatuor modis per opera vitæ activæ proximis servitur, s. vel quantum ad animam, ut docendo, consulendo, & alias spirituales eleemosynas impendendo: vel quantum ad corpus vivum, scilicet reficiendo, vestiendo, & alia necessaria ministrando: vel quantum ad corpus defunctum, s. componendo, & sepeliendo, & hujusmodi: vel quantum ad res temporales exteriores, sicut defendendo temporalia jura ecclesiæ, vel aliarum personarum, & hujusmodi. Vel (secundùm Greg.) dicuntur esse in quatuor partibus, quia sancti Evangelistæ, qui fuerunt primi doctores novi testamenti, opus exterioris doctrinæ per quatuor partes mundi diffuderunt, scilicet per Orientem, Occidentem, Meridiem, & Septentrionem.

Act. 1. *Grego.* *Rom. 12.* *Gre. super Eze.*

Item describitur eorum figura quoad pedes: quia *pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi planta pedis vituli.* In pedibus (sicut dicit glossa) intelliguntur gressus operum, ita ut sicut per manus intelliguntur opera, quæ ordinantur ad proximum: ita per pedes intelliguntur opera hominis quantum ad seipsum: Sicut enim animal gressibile pedibus pergit ad locum, ita etiam homo spiritualis operibus tendit in Deum. Unde Aug. dicit, quod Deo, qui ubique est, non locis appropinquamus, sed bonis studiis, bonisque actionibus. Et ideò sicut sine pedibus corpus hominis non pergit, sic etiam fides hominis sine operibus non proficit. Jac. *Fides sine operibus mortua est.* Sed in istis pedibus, id est, operibus, debet esse rectitudo intentionis, scilicet, ut recta intentione fiant. Unde dicit: *Pedes eorum pedes recti*, scilicet per rectam intentionem; quia qualis est intentio, tale est opus, Ecclesiast. *Ambulavit pes meus iter rectum.*

Aug. *Iac. 2.* *Eccl. 5.*

Item debet esse in eis maturitas moderationis: quia cum quadam maturitate, id est, gravitate & modestia debent exequi & perficere opus intentum. Unde dicit, quod planta pedis eorum *quasi planta pedis vituli*: Vituli enim sive boves (ut dicit Gregorius) cum quadam maturitate sive gravitate succedunt. Vel etiam in planta pedis vituli signatur fortitudo laboris, quia vituli sive boves fortes habent pedes, ut ipse Gregorius dicit.

Greg. in Eze.

Item in hoc signatur discretio circunspectionis, ex eo, quod in pedibus vituli est unguium discretio. Ex quibus patet, quod opera docentium debent esse recta, gravia, fortia, & discreta.

Tertiò hæc animalia describuntur etiam esse pennata: unde dicit: *Quatuor pennæ uni.* Ubi circa eorum pennas nota quatuor; primò distinctionem, quia *quatuor pennæ uni*, scilicet ad modum alarum. Istæ quatuor pennæ, sunt quatuor conditio-

nes, quæ necessariæ sunt cuilibet contemplanti, ut per volatum contemplationis possit ad divina levari. Prima penna est mentis virtus, per quam scilicet anima ad volatum contemplationis disponitur: Est enim animæ contemplanti necessaria virtus moralis, ex eo quod virtutes morales vehementiam passionum reprimunt, & sedant exteriorum occupationum tumultus, quibus abstraheretur intentio ejus ab intelligibilibus ad sensibilia. Ecclesiast. *Homines divites in virtute pulchritudinis studium habentes*: Studium enim pulchritudinis, est studium contemplationis, quod competit hominibus virtutibus abundantibus.

Eccl 44.

Secunda penna, est mentis actus, quo scilicet contemplatio incipitur. Et talis actus est lectio, oratio, & meditatio & hujusmodi. Nam in lectione mens informatur, in oratione elevatur, in meditatione autem inflammatur, secundùm illud: *In meditatione mea exardescet ignis.*

Psal. 38.

Tertia penna, est gradus considerationis, quo scilicet ordinatè anima contemplando progreditur. Et nota, quod habet contemplatio diversos gradus, quibus scilicet anima in Dei cognitionem ascendit, secundùm illud Psalmistæ: *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum.* Unde Richardus de Sancto Victore sex gradus contemplationis distinguit, quibus mens per creaturas mundi in Dei contemplationem ascendit. Primus gradus est secundùm solam imaginationem, cùm attendimus solùm res corporales. Unde in hoc gradu ponitur solùm perceptio sensibilium.

Psal. 83. Richar.

Secundus gradus est in imaginatione secundùm rationem, prout s. sensibilium ordinem & dispositionem consideramus. Unde in hoc gradu fit progressus à sensibilibus ad intelligibilia.

Tertius est in ratione secundùm imaginationem, quando s. per inspectionem rerum visibilium ad invisibilia sublevamur. Unde in hoc gradu ponitur dijudicatio sensibilium, secūdùm intelligibilia.

Quartus gradus est in ratione secundùm rationem, quando scilicet animus intendit invisibilibus, quæ etiam imaginatio non novit. Unde in hoc gradu ponitur absoluta consideratio intelligibilium, in quæ per sensibilia devenitur.

Quintus est supra rationem, quando divina revelatione cognoscimus, quæ humana ratione comprehendi non possunt. Unde in hoc gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quæ per sensibilia inveniri non possunt, sed tantùm per rationem capi possunt.

Sextus est supra rationem, quando scilicet ex divina revelatione cognoscimus ea, quæ humanæ rationi repugnare videntur, sicut ea quæ dicuntur de mysterio trinitatis. Unde in hoc gradu ponitur consideratio intelligibilium, quæ ratio nec invenire, nec etiam capere potest.

Quarta penna, est Dei intuitus, id est, ipsa contemplatio divinæ veritatis, & in hac contemplantis volatus finitur: Quia hujus contemplatio, finis est totius humanæ vitæ. Unde Augustinus dicit, quod contemplatio Dei promittitur nobis ut actionum omnium finis, atque æterna perfectio gaudiorum: hic autem competit nobis imperfectè, videlicet per speculum in ænigmate, & ideò est quædam inchoatio illius beatitudinis. Sed nota quod dicit, quod istarum quatuor pennarum duæ tegebant corpora animalium; quia quamdiu sanctorum doctorum animæ corporibus teguntur, id est, quamdiu sunt in hac vita, indigent ad contemplativam vitam duobus prædictorum, scilicet virtute morali: Nam à corpore exuta anima, nec sensibilibus passionibus, nec rerum corporalium tumultibus inquietabitur, vel impedietur. Et ideò non indigebit virtutibus moralibus, quę habēt hujusmodi impediētia reprimere, vel sedare.

Aug 1. de Trin.

Item indiget gradu considerationis, quia scilicet in hac vita non potest anima immediatè levari in contemplationem divinæ veritatis, sed potiùs per quosdam gradus in ipsius contemplationem consurgit. Duæ autem aliæ pennæ invicem jungebantur, quia scilicet in alia vita videbitur Deus sicuti est, & erit actus & contemplatio mentis cum uno intuitu divinæ

divinæ veritatis. Unde Augustinus dicit: quod non erunt in patria cognitiones nostræ volubiles, ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram uno simul conspectu videbimus. Duabus ergo pennis corpora teguntur, quia scilicet virtus & gradus contemplantibus necessaria sunt quamdiu anima mortali hoc corpore tegitur. Duæ vero pennæ iunguntur, quia scilicet in visione beata mentis actus, & contemplatio unico & simplici intuitu divinæ veritatis perficitur: Vel istæ quatuor pennæ, quibus anima in contemplatione levatur, sunt illæ quatuor contemplationes, quas beatus Bernardus in libro de consideratione ponit, quarum prima est admiratio maiestatis. Secunda est consideratio iudiciorum Dei. Tertia est recognitio beneficiorum. Quarta est consideratio promissorum. Quarum duæ dicuntur corpora tegere, quia operta & tecta sunt animæ, quamdiu manet in corpore, scilicet immensitas divinæ maiestatis, & abyssus iudiciorum Dei; duæ vero invicem junguntur, scilicet promissa & beneficia: Nam promissio beneficiorum fit, & beneficia promissa conferuntur; sed promissio promittitur ad consolationem, beneficium vero subsequitur ad satisfactionem. Sed secundum beatum Gregorium, quatuor istæ pennæ sanctorum animalium sunt amor & spes, & istæ duæ invicem coniunguntur, quia scilicet sancti viri & amant quæ sperant, & sperant quæ amant. Aliæ vero duæ sunt timor, & pœnitentia, & istæ duæ tegunt, quia timor & pœnitentia ab omnipotentis Dei oculis mala præterita abscondunt.

Secundo nota pennarum situationem, quia habebant pennas in quatuor partibus: Nam penna amoris est in cœlo, penna spei est in Deo, penna pœnitentiæ habet locum in mundo, penna timoris est de inferno: Sed attende, quod manus dicitur esse sub pennis in quatuor partibus, quia nec amor, nec spes, nec timor, nec pœnitentia est sine opere efficax: Nam amor ex nato ostenditur, spes ex merito concipitur, pœnitentia ex debito satisfacit, timor à malo retrahit, & insuper ad bonum compellit, secundum illud. *Qui timet Deum faciet bona.* Vel si per pennas intelligantur considerationes mentis, tunc sunt in quatuor partibus; quia aliquando Sancti considerant ubi fuerunt, scilicet in peccato, & sic replentur mœrore: aliquando vero ubi sunt, scilicet in mundo, & sic affliguntur dolore: quandoque vero considerant ubi erunt, scilicet in iudicio, & tunc sollicitantur timore: Quandoque autem ubi non sunt, scilicet in cœlo, & ex hoc inflammantur amore. Et ista (secundum Gregorium) in mora sunt quatuor genera compunctionum, quibus mentes sanctorum hominum vehementer afficiuntur.

Tertio nota pennarum connexionem, quia *iunctæ erant pennæ eorum alterius ad alterum*, s. secundum Gregorium; quia prædicatorum virtus, & sapientia charitatis, & concordiæ pace sociantur: Quamvis enim sancti viri diversitatem habeant, sive etiam distinctionem pennarum, id est, diversa virtutum munera, vel dona gratiarum; tamen dum unusquisque alteri de virtutis dono, quod habet, obsequitur, & è converso, penna alterius ad alterum mutua utilitate connectitur; nam contemplativus pro activo orat, activus vero contemplativo necessaria corporis administrat, & sic de aliis. Unde ad hanc connexionem pennarum hortatur Beatus Petr. dicens: *Vnusquisq; gratiam quam accepit, in alterutrum illam administrantes.* 1. Pet. 4.

Quarto considera pennarum extensionem; quia *facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper.* In facie intellige Sanctorum intentionem, quam semper ad Deum vertunt, contra quod de peccatoribus dicitur: *Verterunt ad me terga, & non facies:* Hier. 32. facies enim est pars anterior, & ideo significat intentionem finis, quæ opus præcedit. Tergum verum sive dorsum, est pars posterior, & ideo significat opus, quod ipsam intentionem subsequitur. Tergum ergo & non faciem ad

Deum convertit, qui opus quidem de genere bonorum facit, sed ad Deum intentionem non dirigit. Sed in pennis, quibus volatur in altum, intelligitur Sanctorum contemplatio, de quarum pennarum volatu Psalm. dicit: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? & volabo, & requiescam.* Facies ergo, & pennas animalium extentas desuper Propheta vidit: quia intentio & contemplatio Sanctorum semper super se tendit, ut cœleste bonum assequi & obtinere possint: sicut interlinearis Glossa dicit.

Psal. 54.

Quatro hæc animalia erant mota & impulsa à spiritu. Unde dicit, quod *ubi erat impetus spiritus illuc gradiebantur.* Unde adverte, quod sancti doctores à Spiritu sancto moventur impetuosè, continuè, & cautè. Et propter primum dicit, *ubi erat impetus spiritus.* Ubi dicit glo. quod sicut in malis est impetus carnis, ita in bonis est impetus spiritus; & hunc impetum (secundum Greg.) charitas facit, quæ post spiritum ire compellit. Psalmus: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei.* Aqua fluminis est gratia Spiritus sancti, quæ mediante charitate animam impellit ad bonum, & perducit ad ineffabile gaudium.

Psal. 45.

Item continuè, quod notatur cùm subditur, quod non revertebantur cum ambularent: Nam sicut glossa dicit, *cum ambularent ad bona, non revertebantur ad mala;* & ideo in bono perseverando & continuando movebantur. Mat. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Sed quia illud verbum bis ponitur, alia glossa quædam exponit de motu recto. *Cum ambularent ante*, scilicet ad spiritualia, *non revertebantur retro*, scilicet ad temporalia. Unde non erat in eis motus reflexus, sed rectus. Apo. *Quæ retro sunt, obliviscens, ad ea quæ sunt priora, extendens me.* Hieronym. Qui stivam aratri tenet, non respiciat retro, non imitetur uxorem Loth, ne pereat sicut Heli, qui aliorum vitio Deum offendit. Sed videtur esse contra quod alibi dicitur, quod *animalia ibant, & revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis.* Sed dicendum, quod ibi loquitur de motu contemplationis, sed hic de imitatione vitæ, sive de motu amoris. Unde illud exponitur, quod ibant, scilicet per mentis contemplationem, sed non diu in ea esse valentes, revertebantur ad actionem; sed quia ex contemplatione ipsa anima inflammabatur, & illuminabatur; idcirco subditur, quod *revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis*, id est, inflammantis, & illuminantis: Nam per eos à contemplationis arce descendentes cœleste lumen nobis spargitur, ut glossa dicit.

Mat. 10.

Phil. 3.

Item moventur cautè: quod notatur, cum dicit, quod *unumquodque eorum coram facie sua ambulabat*, scilicet semper sibi præsens, semper dijudicans quid bonum, vel quid malum, in quo crescat, in quo decrescat. Apostolus: *Videte quomodo cautè ambuletis.*

Phil. 5.

Quinto quoque hæc animalia describuntur, ut inflammata; & ostenduntur sancti doctores inflammati quatuor modis, scilicet ad modum scintillarum, ad modum carbonum, & ad modum lampadum, & fulgurum: De primo enim dicit, *& scintillæ quasi aspectus æris candentis:* quod secundum glossam refertur ad sanctorum prædicatorum doctrinam, quorum verba sunt subtilia; & ideo sunt ut scintillæ.

Item sonantia ut æris.

Item ferventia, & ideo candentia. Vel potest exponi, quod ex sanctis doctoribus emicant scintillæ exemplorum, auditus verborum, & est in eis candor affectionum: vel scintillant orationibus, sonant in prædicationibus, excandescunt in affectionibus. Glossa, *quasi æris candentis*, quia plus ardent desiderio, quam proferant verbo.

Secundo sancti Doctores inflammantur ad modum carbonum. Unde dicit, quod similitudo animalium, & aspectus eorum, quasi carbonum ignis ardentium: Carbonibus enim ardentibus assimilantur sancti Doctores, quia ipsi & in se ardent per desiderium, & alios sibi adhærentes accendunt etiam ad diligendum Deum.

Deum. Unde glossa dicit. *Si carbonem tetigeris, accenderis*; & *cum sancto sanctus eris*. Unde isti sunt carbones, qui vastant incinerando, id est, ad pœnitentiam humiliando. Psal. *Sagitta potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis*, vel vastatoribus secundum aliam literam. Item qui sanctificant purificando, secundum illud, *Sanctificabit eos in igne*. Psalm. *Cadent super eos carbones, in ignem deiicies eos, in miseriis non subsistent*.

Psal. 119.

Psal. 139.

Item qui adiuvant inflammando, secundum illud, *habens carbones ignis sedebis super eos, & erunt tibi in adiutorium*.

Tertio inflammantur ad modum lampadarum. Unde subditur: *Et quasi aspectus lampadarum*: In lampadibus enim requiritur munditia vasis, & ideo fit de vitro; copia liquoris, unde impletur oleo; evidentia fulgoris, & ideo suspenditur in alto; quæ tria signant in sanctis viris puritatem carnis, devotionem mentis, & claritatem sive fulgorem sanctæ opinionis. Unde glossa dicit, quod *sanctorum aspectus est quasi lampadarum*; quia opinionem bonam à lumine aliorum longè lateque diffunduntur. Cantic. *Lampades ignis atque flammarum*.

Cant. 8.

Quarto sunt inflammari ad modum fulgurum, & ideo subditur. *Et erat visio discurrens in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens*. Sic in medio animalium, id est, in cordibus Sanctorum, quia medius locus attribuitur cordi, secundum illud Psal. *Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei*. Est visio contemplationis Dei non per simplicē mentis intuitum, sicut est in patria, ubi Deus immediatè videtur; sed est visio discurrens per rationis discursum, prout *invisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur*; Unde discurrunt ex creaturis, quæ sunt effectus Dei, procedendo in contemplationem creatoris, & in tali contemplatione est splendor, & ignis & fulgur: quia s. in contemplatione sanctorum fulget splendor divinæ cognitionis. Psalm. *Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis*. Isa. *Implebit splendoribus animam tuam*.

Psal. 21.

Rom. 1.

Psal. 138.

Isa. 63.

Item ardet ignis divinæ dilectionis. Ps. *In meditatione mea exardescet ignis*.

Psal. 38.

Item fulgurat zelus fraternæ salvationis: Nam in sancto viro illuminato, & inflammato in contemplatione accenditur zelus, etiam fraternæ salutis. Unde egreditur fulgur, i. verbum predicationis, vel exemplum conversationis, proximorum corda terrens, illuminans, percutiens, & accendens sicut fulgur. Vel nota, quod in medio animalium, i. in Sanctorum cordibus, est splendor ignis, cum ardent in amore Dei, & splendor fulguris, cum in dilectione fervent proximi. Vel (secundum glossam) est in Sanctis visio discurrens, cum meditantur scripturas; quia dum historias discurrendo percurrunt, Spiritus sancti sacramenta cernunt: sed est in illis splendor ignis, dum contemplantur res divinas; quia in tali contemplatione mens inflammatur charitate, & illustratur veritate; sed splendor fulguris est in eis dum considerant res creatas. Unde Gre. dicit: Quamcunque creaturam inspicimus, Dei notitiam fulgurat, dum in creaturis se creator manifestat.

Item doctor ecclesiasticus assimilari debet illi Angelo forti, de quo habetur in visione Ioannis, ubi dicitur: *Vidi alium angelum fortem, descendentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat sicut Sol, & pedes eius tanquam columna ignis, & habebat in manu sua librum apertum & posuit pedem dextrum suum super mare, sinistrum vero super terram*. Ubi notantur octo, quæ doctor ecclesiasticus debet habere. Primum est obedientia, per quam assimilatur angelo: Nam præcipua est in Angelis obedientia creatoris. Ps. *Benedicite Domino omnes angeli eius, potentes virtute, qui facitis verbum eius, ad audiendū vocem sermonis eius*. Ubi nota, quod ex obedientia dura iniuncta, quidam provocantur ad irā, & murmurant, & maledicunt, contra quod dicit: *Benedicite Domino*. Quidam

Apo. 10.

Psal. 102.

vero ad implendum se impotentes & infirmos dicunt & asserunt, contra quod dicitur, *potentes virtute*. Quidam vero, quod audiunt implere differunt, & negligunt, & contra hoc additur. *Qui facitis verbum eius*. Iac. *Estote factores verbi, & non auditores tantum*. Alii quandoque se excusant, quod non intellexerunt sive audierunt: contra quod subinfertur, *ad audiendum vocem sermonis eius*. Sunt ergo veri obedientes ad modum angelorum, intenti ad audiendum, prompti ad obediendum, virtuosi ad exequendum, mansueti ad sustinendum. Et talis angelus debet esse doctor ecclesiasticus. Malach. *Legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est*. Secundum est patientia. Unde dicitur *fortem*, scilicet in tolerando, vel fortem in operando & expugnando, sicut fuit Iudas Machabæus, de quo dicitur: *Iudas Machabæus fortis viribus à iuventute sua, sit nobis princeps militiæ, & ipse aget bellum populi.*

Iac. 1. Mal. 2. 2. Mac. 2.

Tertium est humilitas, quæ notatur cum dicitur: *Descendentem*, s. per humilitatem de cœlo, id est, de altitudine superbiæ, de qua dicitur: *In cœlum conscendam, & super astra cœli exaltabo solium meum*; vel per *descendentem de cœlo*, i. de altitudine contemplationis ad ministerium actionis.

Isa. 14.

Quartum est misericordia, quæ notatur cum dicitur: *Amictum nube*. Assimilatur enim misericordia nubi, eo quod refrigerium præstat, secundum illud: *Speciosa misericordia domini in tempore tribulationis, quasi nubes pluviæ in tempore siccitatis.*

Eccles. 35.

Quintum est iustitia, unde dicit: *Et iris in capite eius*. Et sicut in iride est ceruleus color adiunctus igneo, ita in doctore, vel Prælato, debet misericordia iustitiæ sociari. Psal. *Misericordia, & veritas obviaverunt sibi*. Hæc ergo iris misericordiæ & iustitiæ debet esse in capite, id est, in prælato sive principe.

Psal. 84.

Sextum est sapientia, quæ notatur cum dicitur. *Et facies eius sicut sol*: Assimilatur enim sapiens, soli non solum ratione claritatis, secundum illud Eccl. *Homo sanctus in sapientia sua manet sicut sol*. Attribuitur etiam sapientia faciei, quia sicut dicitur Eccl. *Sapientia hominis lucet in vultu eius.*

Eccl. 27. Eccl. 24.

Septimum est affectionum rectitudo, quæ notatur ibi. *Et pedes eius sicut columna ignis*: Notantur enim affectiones in pedibus, sed erectio domus, & aliorum sustentatio in columna, sed fervor & incensio in igne, scilicet amoris: & ideo ex his colligitur, quod doctor ecclesiæ debet esse effectuosus, ad cœlestia erectus, aliorum sustentativus, & ad spiritualia fervidus, Eccles. *Surrexit Helias quasi ignis*, &c. Octavum est perfecta doctrina, quæ requirit tria, s. ut doctor sit eruditus, videlicet in sacra scriptura, quod notatur per hoc, quod *habebat librum apertum*.

Eccl. 48.

Item, quod sit operosus, ut quod de ore prædicat opere impleat, quod notatur per hoc, quod *habebat in manu*.

Item quod sit discretus, quia aliter debet prædicare carnalibus & peccatoribus, qui significantur per mare; & aliter iustis, firmis, & fructuosis, qui significantur per terram; vel per mare sæculares, per terram vero religiosi significantur: vel per mare existentes in adversitate, per terram existentes in prosperitate: quibus omnibus diversa exhortatio congruit. Unde angelus alium pedem supra mare, & alium supra terram dicitur posuisse; vel pes dexter est amor Dei, quo calcatur mare, i. amaritudo & adversitas sæculi: pes sinister est amor proximi, qui debet calcare terram, id est, omnia terrena proximorum saluti postponere, Proverb. *Qui negligit damnum propter amicum, iustus est.*

Prov. 12.

Item doctor Ecclesiasticus debet esse similis illi candelabro, quod describitur in visione Zachariæ dicentis. *Vidi & ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernæ eius super illud, & septem infusoria lucernis, quæ erant super caput eius, & duæ olivæ super illud, una à dextris lampadis, & alia à sinistris*. Sic quoque ecclesiasticus Doctor esse debet ut candelabrum lumi-

Zach. 4.

luminosum per sapientiam, aureum totum per iustitiam: sed lampas Christus super caput eius per obedientiam: vel super caput eius, id est, mentem, fulgens per gratiam: septem autem lucernæ sunt septem virtutes, scilicet tres theologicæ, & quatuor cardinales: septem vero infusoria sunt septem Spiritus sancti dona, quibus septem lucernis, i. septem virtutibus, oleum gratiæ sive perfectionis infunditur: Nam dona perficiunt virtutes; duæ olivæ sunt duæ vitæ fructuosæ, id est, meritoriæ, s. contemplativa à dextris & activa à sinistris, quæ omnia debent esse in perfecto Ecclesiæ doctore.

Item doctrina catholicorum doctorum differt à doctrina hæreticorum, sicut differebant illi duo calathi, qui describuntur in visione Hier. ubi dicitur. *Ostendit mihi Dominus, & ecce duo calathi pleni ficubus, positi ante templum Domini. Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus primi esse temporis: & calathus unus habebat ficus nimis malas, quæ comedi non poterant, eo quod essent malæ*: (Hier. 24.) Isti enim duo calathi sunt doctrina catholica, & hæretica; sed doctrina catholicorum doctorum est calathus bonis ficubus plenus, id est, bonis verbis & sinceris, quales solent esse fructus primi temporis, id est, similes doctrinis, & verbis prophetarum, qui fuerunt tempore prioris testamenti: Nam doctrina novi testamenti non discordat à veteri secundum intellectum mysticum. Vel fructus primi temporis sunt documenta Apostolorum, qui fuerunt in ecclesia primitiva, à quibus moderni doctores catholici non discordant. Sed calathus alius est hæreticorum doctrina, continens pessimas ficus, id est, pessimas, & erroneas opiniones. Unde à catholicis viris comedi, id est, recipi vel acceptari non possunt, eo quod pessimæ sunt. Sed ambo calathi dicuntur esse ante templum Domini, quia utraque doctrina propalata est in ecclesia Christi, quanquam una acceptata, & altera reprobata sit.

CAP. XII.

Spiritus sancti dona septem, eorumque opposita vitia capitalia per Pharaonis somnii lucidam interpretationem clare describuntur, plurimorumque somniorum explanatio congrua affertur.

Dona Spiritus sancti sunt septem, quæ à septem oppositis vitiis evacuantur; & hoc ostenditur ex somnio Pharaonis, quod habetur Gen. 41. ubi dicitur, (Gen. 41.) quod *vidit Pharao somnium: Putabat enim se stare super fluvium, de quo ascendebant septem boves pulchræ, & crassæ nimis, & pascebantur in locis palustribus. Aliæ quoque septem emergebant de flumine fœdæ, confectæque macie, & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis uberrimis virentibus, devoraveruntque eas, quarum mira species & habitudo corporum erat.* Moraliter, fluvius est Spiritus sanctus, de quo Apocalypsis: *Ostendit mihi fluvium aquæ vivæ splendidum, tanquam crystallum procedentem de sede Dei, & Agni,* (Apoc. 2.) i. e. de substantia patris, & filii. De hoc flumine ascendunt septem boves, id est, septem dona, quæ dicuntur ascendere, quia nos ascendere faciunt, & designantur in bobus, quia scilicet faciunt nos bonorum operum fructibus abundare, sicut boves terram. Dicuntur autem *pulchræ* in quantum animam spiritualiter informant. *Nimis* autem, id est, valdè crassæ dicuntur, eo scilicet, quod animam mirabili dulcedine, & virtutum abundantia implent. Loca autem palustria in quibus pascuntur, sunt humilium corda, de his septem donis dicitur Isa. *Requiescet super eum,* (Isa. 11.) scilicet Christum humilem, *spiritus Domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus consilii & fortitudinis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Per septem autem boves tenues, & fœdas intelliguntur septem vitia, quæ designantur in bobus, qui terram verrunt, quia scilicet cor deprimunt, & terrenis actionibus involvunt; hæ emergunt de flumine, i. e. de instabilitate

& fluxibilitate mentis humanæ: sensus enim & cogitatio humani cordis prona sunt in malum ab adolescentia sua. Dicuntur autem *fœda*, quia mentem scilicet hominis maculant, & conversationem deformant.

Item sunt *confecta macie*, quia evacuant pinguedinem gratiæ, & virtutum,

Item *ascuntur in ripa amnis*: Amnis enim continuè fluens, est vita humana, cuius duæ ripæ sunt spiritus & caro, in quibus sunt loca uberrima, & virentia, scilicet diversæ potentiæ animæ, & diversæ partes corporis, in quibus est viror, id est, vigor virtutis, sicut in intellectu virtus cognoscitiva, in voluntate virtus appetitiva, & sic de aliis. Similiter in partibus corporis sitæ sunt vires animę, ut in oculis vis visiva, in auribus vis auditiva, & sic de aliis; nec est aliqua particula corporis, in qua non sita sit aliqua animę vis. Unde ista sunt loca virentia, id est, viribus spiritualibus plena.

Item sunt loca ubertima per abundantiam actionum: Nam in intellectu abundant cogitationes, in voluntate affectiones, in phantasia imaginationes, & sic de aliis. In istis ergo partibus, seu viribus pascuntur septem vitia, quia avaritia pascitur in visu, unde vocatur concupiscentia oculorum.

Item gula pascitur in gustu, luxuria in tactu, superbia in appetitu. Est enim superbia appetitus propriæ excellentiæ, & sic de aliis vitiis.

Item devorant boves speciosas, id est, Spiritus sancti dona: Nam plenitudinem sapientiæ devorat luxuria, quia facit spiritualia desipere. Nam animalis, id est, carnalis homo, non percipit ea quæ sunt spiritus. Dei Donum intellectus devorat gula, quia generat habitudinem sensus circa intelligibilia, ut dicit Gregorius. Donum vero scientiæ devorat avaritia, quia pervertit rectum iudicium, dum avarus iudicat temporalia esse æternis præponenda, in eis finem suum constituens; sed donum pietatis devorat invidia, benevolentiam excludens. Do-

Gre. 31. Mora..

num autem consilii devorat ira, quæ ad omnia præcipitanter ducit, quod est contra consilium; sed donum fortitudinis devorat accidiam, quæ reddit mentem debilem & gravem. Donum autem timoris devorat & excludit superbia, quæ præsumptuosum, & audacem facit. Sed secundum Grego. aliter accipiuntur ista donis opposita, qui sapientiam devorat stultitia, intellectum hebetudo, scientiam ignorantia, pietatem duritia mentis, consilium præcipitatio, fortitudinem torpor, timorem vero superbia, sive pręsumptio. Sed notandum circa prædictum somnium, quod sicut dicunt somniorum interpretes, somnia quæ apparent hominibus de bobus, ad variam referuntur significationem. Nam aliquando referuntur ad hominum potestatem, unde in somnio (ut dicunt) boves masculini generis principes plerumq; significare solent. Et ideo si quis somniet quod sedeat super bovem rubri coloris, inveniet potestatem, sed ægrotabunt filii eius, & uxor.

Greg. 1. Moral.

Item si somniet quis, quod in alia regione pascat boves tricornes, aut quadricornes, princeps intrabit terram illam, & subiugabit eam sibi tot annis, quod erant cornua. Aliquando vero referuntur ad temporum qualitatem, sicut ex somnio præfato, s. Pharaonis apparet, quod Ioseph interpretatus est dicens, quod per septem boves pingues, significabantur septem anni ubertatis; per septem vero macilentas, septem anni sterilitatis. Unde dicunt somniorum interpretes, quod si quis in somnio invenerit unum pinguem bovem aut plures, boni & uberes anni eum complectentur, & proficiet in opere suo. Si vero vitulum macrum, aut bovem eiusdem modi, subdideritque eos, sibi annum vel annos malos inveniet, & famem, & detrimentum, & paupertatem, secundum tenuitatis rationem. Quandoq; autem referuntur ad divitiarum prosperitatem. Nam si quis somniet se lac bovinum comedere, inveniet incrementum, & divitias maiores. Et si quis

quis somniet, quod corium bovis invenerit, aut tulerit, divitias magni principis hæreditabit. Et si quis somniet, quod bovem in domo sua occiderit, pro quantitate carnis inveniet thesaurum principis cum timore.

Item si quis somniet se tollere de sanguine bovis, aurum inveniet principis: hęc dicunt somniorum interpretes. Sed quia id quod dicunt, ratione non fulciunt, eadem facilitate contemnitur à plerisque, qua dicitur: secus tamen est de somnio Pharaonis, de quo (teste scriptura) certum est, quod fuit immissum à Deo. Dixit autem Ioseph Pharaoni audito prędicto somnio: *Somnium regis unum est, quæ facturus est Deus ostendit Pharaoni.* Gen. 40.

CAP. XIII.

Quatuor Evangelistarum nonnulla figuræ in numero quaternario designata enarrantur, ac declarantur, eorumq; excellentia demonstratur, qui iure optimo fidelium doctores, sustentatores, custodes, protectores, ecclesiæque fabri nuncupantur.

EVangelistæ figurati sunt per illa quatuor animalia, quæ in visione imaginaria sunt ostensa beato Ioanni Apo. ubi dicitur. *In medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas.* Ubi nota congruitatem similitudinis. Primo propter locum: quia *in medio, & circuitu sedis.* Per sedem intellige cœtum prelatorum, in quibus Deus residet, alios per eos dirigens & iudicans. Psal. *Regnabit Deus super gentes, Deus sedet super sedem sanctam suam.* Psal. 46. *Quatuor* igitur *animalia*, id est, quatuor Evangelistæ, dicuntur esse in medio, & in circuitu istius sedis: quia scilicet eorum doctrina ipsi prælati fulciuntur, & proteguntur. Sed si in medio sedis erant, quomodo in circuitu? vel si in circuitu, quomodo in medio? Ad hoc dicitur, quod sedes planitiem latam & amplam habere videbatur, ut dicit glossa. *Et super planitiē sedis erant animalia, quasi doctores præsidentes, vel subtus, quasi columnæ sustentantes, in circuitu, quasi excubiæ concustodientes, & protegentes sedem*; & hoc tangit glossa. Ex quibus colligitur, quod ipsi Evangelistæ sunt fidelium Doctores, sustentatores, custodes, & protectores.

Secundo nota congruitatem metaphoræ propter numerum; quia quatuor animalia erant, & hoc competit evangelicæ conscriptioni, quia quatuor evangelia conscripserunt. Unde ipsi sunt quatuor fabri, qui arma ecclesiæ fabricaverunt, quibus se muniant, & hostes expugnent, de quibus Zachar. *Ostendit mihi Dominus quatuor fabros, & dixit: Quid isti veniunt agere? Qui ait dicens: hæc sunt cornua quæ ventilaverunt Iudam.* Zach. 1.

Item competit eorum numerus evangelicæ divulgationi: quia scilicet eorum evangelia sunt per quatuor partes mundi divulgata, & portata. Unde ipsi sunt *quatuor equi varii, rufi, albi, & nigri, quos misit Dominus, ut perambularent terram*, Zach. 1. Zach. 1.

Item *quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium.* Zach. 6. Zach. 6.

Item ipsi sunt vectes, & quatuor circuli aurei, quibus arca Domini portabatur, & mensa.

Tertio competit eorum numerus evangelicæ instructioni; quia scilicet eorum evangelia instruunt nos de quatuor, scilicet de credendis, & faciendis, de fugiendis, & de appetendis: Credenda enim sunt articuli fidei, sacramenta, & testamenta; operanda sunt præcepta, consilia, & misericordiæ opera: fugienda sunt peccata, infernus, & purgatorium: appetenda sunt virtutes, sapientia, & vita æterna. Unde ipsi quatuor Evangelistæ sunt quatuor columnæ, quæ sustentant velum, id est, Ecclesiam.

Tertio

Tertio est congrua hæc similitudo propter aspectum: quia *plena oculis ante & retro*, id est, habentia cognitionem de his quæ Deus fecit in principio, & de his quę facturus est in fine: vel *ante & retro*, i. e. veteris & novi Testamenti; vel humanitatis, & deitatis Christi: vel virtutum, & vitiorum; vel bonorum & malorum; vel gaudiorum cœli, & suppliciorum inferni: Omnium enim istorum unum ante, & alterum retro debet esse: vel quia alterum altero dignius; vel quia alterum fugiendum, & alterum appetendum. Ph. *Quæ retro sunt, obliviscens, ad ea quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium æternæ vocationis.*

Phil. 3.

Quarto, est similitudo congrua propter distinctionis modum: quia *animal primum simile leoni*, scilicet Marcus: *& secundum animal simile vitulo*, s. Lucas: *& tertium animal habens faciem hominis*, scilicet Matthæus: *quartum animal simile aquilæ volanti*, scilicet Ioannes: cuius expositionis ratio dicta est supra ca. xi. in visione Ezechiel. Sed quæritur, cum Ezechiel primo ponit hominem, secundo leonem, tertio vitulum, quarto aquilam, quare Ioannes hunc ordinem non servavit? Ad quod dicendum, quod Ezechiel servavit ordinem historiæ; Christus enim primo fuit natus, ut homo; postea terribiliter prædicavit, ut leo; deinde immolatus est, ut vitulus; tandem ascendit cœlum, ut aquila; hunc ordinem prædicit Ezechiel spiritu prophetico illustratus. Et ideo sic ordinavit animalia sua. Ioannes vero, quia hæc omnia impleta vidit, non iam ordinem gestæ rei narrare voluit, sed magis ad fidem populum invitare, & non vitulum, non hominem, non aquilam, sed leonem præposuit, ut cognita fortitudine Christi, per fidem resurrectionis ascendant securius ad vitulum, id est, ad fidem passionis; postmodum ad hominem, id est, ad fidem nativitatis; & ultimùm ad aquilam, i.e. ad fidem ascensionis Christi, & Deitatis ipsius. Nota ergo, quod debet vir evangelicus similis esse leoni in liberalitate, & magnanimitate.

Item vitulo in carnis mortificatione & laborum perpessione; similis homini in mansuetudine, & discretione, & similis aquilæ volanti in cœlestium contemplatione, & temporalium despectione.

Quinto est congrua propter volatus instrumentum: Instrumentum enim volatus est ala, quæ multiplex erat in quolibet: Nam *quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas*: sex alæ, sunt sex opera misericordiæ spiritualis, quæ in hoc versiculo continentur. *Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora.* Debet etiam doctor evangelicus habere sex alas, id est, sex opera instructionis, quibus s. instructus reddatur ad prædicationis officium exercendum.

Prima ala est lex naturalis, secunda lex Moysi, tertia prophetarum, quarta doctrina evangelica, quinta doctrina apostolica, sexta expositorum doctrina. Possunt etiam istæ sex alæ referri ad vitam activam, scilicet ad sex opera misericordiæ corporalis, quæ notantur Matt. 25. *Esurivi, & dedistis mihi manducare, &c.* Istis enim alis volatur in cœlum. Vel per sex alas intellige cognitionem & contemplationem operum sex dierum, quibus anima volat in altum, quia per ipsas creaturas elevatur in cognitionem Dei, & contemplationem, secundum illud. *Invisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.*

Mat. 25.

Rom. 1.

CAP. XIV.

Christi fides in primo Angelo figurata, quantum peccatori prosit ut ad pœnitentiam reducatur, mirifica Ioannis visione declaratur.

Fides generat pœnitentiam, & hoc ostenditur ex visione beati Ioannis, quæ habetur Apo. ubi dicitur: *Primus Angelus tuba cecinit, & facta est grando, & ignis mixta in sanguine, & missum est in terra, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborum concremata, & omne fœnum viride combustum est.*

Apo. 8.

Primus Angelus potest dici fides, quæ est pri-

est prima virtus. Unde Prud. *Prima petit campum dubia sub sorte duelli, Purgatura fides*; & hæc duo facit, scilicet grandinem & ignem. Per grandinem significatur timor inferni, per ignem dolor & contritio peccati. Et hæc duo facit fides, quando miscetur sanguine, id est, peccato: Nam anima illuminata per fidem cognoscit pœnam peccati, id est, quod obligatur pœnis inferni, unde timet, & dolet. Sed quia hæc duo quodammodo ex libero arbitrio oriuntur, ideo dicit, *tuba cecinit*, id est, ex voluntate pœnitentis hæc duo produxit. Et hoc est, quod sequitur, quod *tertia pars terræ, & tertia pars arborum, & omne fœnum viride combustum est*. Per terram intellige terrena bona, quorum tres sunt partes. Prima est pietatis in proximum, secunda necessitatis in seipsum, tertia est voluptatis in corpus proprium; hæc tertia pars comburitur in verè pœnitenti, per arbores vero status contemplativorum intelligitur, ac designatur, cuius tres sunt partes; prima est desiderium orationis, secunda studium lectionis, tertia exercitium actionis; & hæc comburitur. Per fœnum vero viride significatur voluptas carnis, iuxta illud Isa. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni*. Unde omne fœnum comburi dicitur, quia omnis voluptas carnis per dolorem pœnitentiæ abiicitur. Apos. *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*.

Isa. 5.
Gal. 5.

CAP. XV.

Torrentis aquas, iuxta Ezechielis visionem, beatorum gaudia assignare edocetur, tresq; illi millenarii quid significent, diversimode aperitur.

Gaudia beatorum designantur in illis aquis, quas per visionem vidit Eze. Dicitur enim: *Ecce aquæ redundantes à latere dextro, cum egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos, & traduxit me per aquas usque ad talos. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad genua. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille torrentem, quem non potuit pertransire, quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transvadari*. Per aquas redundantes torrentis, intellige delectationes gaudiosas, & copiosas, quibus sancti viri in cœlo fruuntur. Unde in Psal. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Et dicuntur redundantes, quia interius animam replebunt, & ex ea corpora redundabunt. Dicuntur etiam *à latere dextro*, per quod intelligitur cœlestis patria, sicut per latus sinistrum vita præsens. Cant. 5. *Leva eius sub capite meo & dextra illius amplexabitur me*. Tres autem primi millenarii signant tria gaudia electorum in patria, quæ finita sunt, & aliquatenus possunt à sanctis comprehendi. Primum venit ab infernis, ubi vident iustitiam Dei adimpleri, de quo multum gaudium est eis, secundum illud Psal. *Lætabitur iustus cum viderit vindictam*. Isa. *Egredientur, ut videant cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me, & erit usq; ad satietatem visionis omni carni*.

Psal. 35.
Cant. 5.
Psal. 57.
Isa. 66.

Secundum venit à mundo, de pulchritudine creaturarum. Isa. *Tunc videbis & affiues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum*.

Isa. 60.

Tertium venit de cœlo, de iucunda & grata societate. Isa. *Exaltabo in Hierusalem, & gaudebo in populo meo*. Sed quartum millenarium, quod non potest transvadari, est gaudium ineffabile de divinæ maiestatis visione. Isa. *Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te*.

Isa. 65.
Isa. 64.

Aliqui tamen exponunt, quod tres millenarii, qui transvadari possunt, & mensurari; sunt tres sensus scripturæ, scilicet historicus, allegoricus, & tropologicus. Sed quartus millenarius, qui non potest transvadari, est quartus sensus, scilicet anagogicus, qui est de secretis cœlorum, quæ non possunt in hac vita comprehendi. Vel secundum alios, per primum millenarium aquæ pertingentis

ad talos intelligitur gratia incipientium, quia in talis est hominis inchoatio: per secundum millenarium aquæ pertingentis usque ad genua, intelligitur gratia proficientium, quia in genibus est ambulatio, scilicet per profectum virtutum. Psal. *Ibunt de virtute in virtutem.* Per tertium millenarium, qui erat usque ad renes, intelligitur gratia prædicantium, qui tanquam viri perfecti debent Deo spirituales filios generare: Nam ex renibus est generatio, Aposto. *In Christo enim Iesu per Evangelium ego genui vos*, sed per torrentem qui non potest transvadari, intelligitur gloria beatorum, quę ineffabilis est.

CAP. XVI.

Hæreses ortum præcipuè à diabolo habuisse, in Ioannis ardentem stellam de cœlo cadentem, Absinthium vocatam, aquas dulces amaras facientem, demonstratur, Hæreticorumque iniqua malignitas aperitur.

HÆreses à diabolo procedunt, & hoc ostenditur in visione beati Ioannis, quæ habetur Apoc. ubi dicitur: *Cecidit stella de cœlo magna ardens tanquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum: & nomen stellæ dicitur Absinthium, & facta est tertia pars aquarum in absinthium, & multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.* Hæc stella magna fuit diabolus, qui cecidit de cœlo, id est, de loco angelorum ubi creati sunt. Isa. *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris?* Et quamvis iste casus fuerit à principio, tamen hic introducitur, ubi de hæreticis agitur, qui diu postea fuerunt in ecclesia, ex eo quod casus suus de cœlo causa est propter quam ipse inducit hæreses, & de peccatis tentat, ut scilicet impediat homines ne illuc vadant unde ipse cecidit: & sic in casu hæreticorum, & peccatorum casus ipse diaboli quodammodo renovatur, sicut causa in effectu. Vel ideo dicitur cadere, quia tunc, quando scilicet hæreses introduxit, contra ecclesiam acrius incepit desævire. Unde tunc apparuit malum eius. Luc. *Videbam sathanam, sicut fulgur, de cœlo cadentem.* Diabolus autem dicitur *stella* propter scientiam; sed dicitur *magna* propter potentiam & potestatem, *ardens* autem tanquam facula propter invidiam. Sap. 2. *Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum, & cecidit in tertiam partem fluminis, & in fontes aquarum.* Dicitur diabolus cadere, dum homines cadere facit. Fontes autem sunt Magistri & Doctores hæreticorum, qui dicuntur hæresiarchæ: Flumina sunt discipuli eorum: Flumina enim à fontibus oriuntur, & postea currunt in mare: Et sic ab hæresiarchis discipuli nascuntur, qui postea sequentes magistros suos corruunt in infernum. Aqua fontium sunt populi ab eis decepti, id est, credentes doctrinis eorum, Apoc. *Aquas quas vidisti ubi meretrix sedet populi sunt & gentes, & linguæ.* Fontes igitur & flumina sunt omnes hæretici, & mali Christiani, qui sub tertia parte hominum continentur: Nam prima pars est totaliter infidelium, puta paganorum, vel Iudæorum, quantum ad fidem Christi. Alia est totaliter fidelium, puta catholicorum. Tertia ipsorum hæreticorum, qui partim sunt fideles, & partim infideles: Nam quidam confitentur unum articulum, & negant alium, & partim de Christo bene sentiunt, & partim malè; & in istam tertiam partem diabolus cecidit, quia scilicet per eos doctrinas errorum seminavit; sed quia doctrina eorum perversa est, & ad infernum ducit, ideo subditur: *Et nomen stellæ dicitur Absinthium*, quæ est herba amarissima: & ideo per eam rectè significatur hæreticorum doctrina, quæ in se amara est propter falsitatem quam continet, & ad amaritudinem inferni trahit: *& facta est tertia pars aquarum in absinthium*, i.e. prædicta tertia pars hominum infecta est hæretica doctrina, & diabolica. *Et multi homines mortui sunt ex aquis*, id est, de hæreticorum doctrina, quia amaræ factæ sunt per illos hæreticos malè exponentes: & revera mortui non tantum morte animæ, sed

Apoc. 8. Isa. 14. Luc. 10. Sap. 2. Apo. 17.

mæ, sed etiam corporis; quia multi combusti. Et nota, quod aqua, id est doctrina sacræ scripturæ, amarescit per falsam expositionem. 4. Reg. *Ecce habitatio huius civitatis optima est*, id est, sacræ scripturæ; *sed aquæ pessimæ sunt*, id est, expositiones hæreticorum perversæ & falsæ: sed nota, quod hæ aquæ sacræ scripturæ possunt dulcorari per salis appositionem, id est, per veræ sapientiæ elucidationem. Unde 4. Reg. *Egressus Helisæus ad fontem aquarum, misit in illum sal, & ait: Hæc dicit Dominus; Sanavi aquas has, & non erit eis ultra mors, neq; sterilitas*: hoc etiam signatum fuit Exo. Ubi dicitur: *Murmuravit populus contra Moysem, dicens Quid bibemus. At ille clamavit ad Dominum, qui ostendit ei lignum, quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt.* Per lignum autem vera sapientia designatur. Prov. *Lignum vitæ est his qui apprehenderunt eam, & qui tenuerit eam beatus.*

4. Reg. 2. — 4. Reg. — Exo. 15. — Prov. 13.

CAP. XVII.

Ioseph somnium, aliaq; nonnulla scitu digna describuntur, per quæ humilitatem sanctis maximopere prodesse asseritur.

HUmilitas facit Sanctos proficere, & crescere multipliciter, quod ostenditur ex somnio Ioseph Genes. Ubi dicitur, quod vidit somnium, quod narrans fratribus ait: *Vidi per somnium quasi solem, & lunam, & stellas undecim adorare me* In Ioseph intellige augmentum & profectum boni; quia sic interpretatur, scilicet augmentum; & in adoratione ostenditur humilitas, in sole autem accipitur fervor dilectionis. Unde dicitur Iudic. *Qui diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent*; sed in stellis intelligitur splendor sive gratia prædicationis. Dan. *Qui ad instiitiam erudiunt plurimos, erunt sicut stellæ*: sed per lunam accipitur vigor actionis: quia luna maxime agit, & potest in istis inferioribus. Quod ergo, Luna, Sol, & Stellæ Ioseph adorando subduntur, signat quod in sanctis viris, & fervor dilectionis, & gratia prædicationis, & vigor bene agendi, per inclinationem humilitatis proficiunt & augentur. Iaco. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*; scilicet & diligendi, & prædicandi, & bene operandi. Notandum autem circa prædictum somnium, quod sicut dicunt somniorum interpretes, somnia quæ apparent hominibus de stellis superioribus, variam habere noscuntur significationem: Nam aliquando referuntur ad dignitatem, quia magnæ Stellæ somniatæ, sapientes & potentes designant, parvæ vero, & obscuræ, viles & insulsas personas. Si cui autem videatur per somnium se Dominum esse stellarum, pro quantitate & qualitate stellarum dominabitur populis: & si est aptus, & decens, erit rex; & huic interpretationi consonat prædictum somnium Ioseph. Aliquando vero referuntur ad hominum adversitatem, quia stellæ cadentes in mare, perditionem populi à rege fieri demonstrant: Stellæ vero cadentes in terram adversitatem significant, & mala plurima. Stellæ autem deficientes in cœlo, divitum paupertatem, & defectum significant: Nam cœlum simile est domui divitis, stellæ vero substantiam & homines habitantes in ea signant.

Genes. 17. — Iudic. 5. — Dan. 12.

CAP. XVIII.

Quadruplex hypocrisis species, iuxta quadruplicem personarum statum, in Ioannis visione sub Solis, Lunæ, stellarum, dieique significatione descriptum annotatur, earumq; discrimen aperitur.

HYpocrisis quadruplex est, s. prælatorum, clericorum religiosorum, & laicorum, quæ describuntur Apoc. in visione B. Ioannis, ubi dicitur: *Percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia pars stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis similiter.* Per solem intelliguntur prælati, quia sicut Sol totum mundum illuminat, sic prælati totam Ecclesiã debent illuminare. Matt. *Vos estis lux mundi.*

Apoc. 8. — Matt. 5.

Item Sol non variatur per crementa, vel decrementa, sed stabilis manet. Sic prælati stabiles esse debent, ut nec adversitate, nec prosperitate, nec detractione, nec adulatione moveantur. Eccl. *Homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol.* Horum tertia pars percutitur, sed non deciditur, quia fidem informem retinent, sed in moribus læduntur. Horum enim tres partes sunt: Quia prælatorum quidam ardent & lucent, & hi sunt prima pars. Alii ardent & non lucent, & hi secunda: tertii lucent sed non ardent, & hęc pars tertia percussa est; quia lucet exterius simulata sanctitate, sed non ardet interius habita charitate, hanc percussit Dominus. Matth. Ubi dixit, *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia: sic & vos quidem foris apparetis iusti hominibus, intus autem pleni estis hypocrisi & omni iniquitate.* Vel istæ tres partes accipiuntur secundum tres conditiones Solis: Sol enim est corpus magnum, in quo notatur prælatorum potestas.

Eccl. 27.

Mat. 23.

Item corpus latum, in quo prælatorum fides.

Item corpus calidum, saltem in effectu, in quo prælatorum charitas. Et hæc est tertia pars quæ ferè in omnibus percussa est: quia etsi potestatem habent, vel fidem retinent, fervore tamen charitatis carent. Per Lunam vero designantur clerici: quia sicut à sole lumen Luna recipit, sic à prælatis clerici informantur, & quales sunt prælati, tales sunt clerici, Eccles. *Qualis rector est civitatis, tales & inhabitantes in ea.* Horum autem tres sunt partes; quidam namque sunt scholares, qui frequentant scholas: quidam sunt chorales, qui sequuntur chorum; alii enim curiales, qui sequuntur curias principum & regum, & prælatorum. Hæc tertia pars percussa est vitio simulationis, & ambitionis. Per stellas vero intelliguntur religiosi: Stellæ enim parvæ videntur, & magnæ sunt, sicut religiosi parvi videntur exterius, magni autem interius coram Domino.

Eccl. 10.

Item stellæ noctem illuminant & religiosi ecclesiam. Philip. *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.*

Phil. 2.

Item stellæ fixæ sunt, & religiosi stant in claustro, nisi pauci officiales qui procurant exteriora negotia. Iudi. *Stellæ manentes in ordine, & cursu suo,* &c. Horum sunt partes tres, iuxta tria vota quæ voverunt omnes, scilicet obedientiam, continentiam, & paupertatem. Primæ & secundæ partes nõ sunt adhuc ita percussæ; sed tertia pars, s. paupertas, iam omnino & fere ubique percussa est, ita ut dicat Apost. *Omnes quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi,* & hoc est, quia refriguit & defecit charitas, contra quod dicitur Phil. *Non quæ sua sunt singuli considerantes, sed quæ aliorum.*

Iud. 5.

Phil. 2.

Item tres partes religiosorum sunt, prælati, officiales, & claustrales; & hæc tertia pars pro magna parte percussa est, & læsa vitio simulationis, quia multi simulant sanctitatem, donec sint officiales vel prælati. Et sequitur, *ita ut obscuraretur tertia pars eorum*, id est, amitteretur interius lumen illuminans eos ad Dei & sui cognitionem.

Quarta hypocrisis est laicorum; & hæc tangitur cum dicitur: *Et diei non luceret pars tertia, & noctis similiter:* Nam nomine diei ac noctis laici intelliguntur, quia sicut dies à Sole, & nox à Luna & stellis lumen recipit, sic laici à prælatis, clericis & religiosis recipiunt doctrinam, & informationem. Horum autem tres sunt partes, prima principiantium: secunda servientium, ut sunt rustici, & huiusmodi; tertia medium tenentium, qui primis subserviunt, & ultimis dominantur: tamen una istarum trium, scilicet servientium, maxime est percussa, quia scilicet omnes illam expoliant, & opprimunt. Vel tres partes laicorum sunt, quia quidam videntur boni, & sunt; quidam vero videntur, & non sunt. Et ista pars, licet sit diei quantum ad apparentiam, est tamen noctis quantum ad existentiam.

Et ideo

Et ideo percussa est plaga hypocritis, & & fictæ simulationis.

CAP. XIX.

Dei inspirationem in suis electis contemplantib. invisibiliter, tenuiter, terribiliter, incomprehensibiliter, & deniq; utiliter fieri, per mirabilis Eliphas visionis exemplum lucida explanatione demonstratur.

INspiratio Dei interior qualiter fiat in viris contemplativis, ostenditur per exemplum in visione Eliphas, quæ habetur Iob. Ubi dicitur: *Porro ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtivè suscepit auris mea venas susurri eius. In horrore visionis nocturnæ, quādo enim solet sopor occupare homines, pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt, & dum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ, & stetit quædam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ lenis audivi. Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur, aut factore suo purior erit vir?* In hac enim visione primo ostenditur, quod divina inspiratio fit invisibiliter; & ideo vocatur *verbum absconditum.* Verbum, quia mentem informat, sed absconditum; quia non sensibili locutione, sed invisibili inspiratione ac perceptione sentitur. Et dicit Gregorius, quod sentitur per hoc, quod humanam mentem contingendo sublevat, & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desideriis inflammat, ut nihil ei iam, nisi quæ superna sunt, libeat; & cuncta quæ inferius de humana perstrepunt corruptione, contemnat: vel dicitur absconditum, quia qualis sit non potest scire, nisi qui percipit. Apoc. *Vincenti dabo manna absconditum, quòd nemo scit, nisi qui accipit.* Vel alia de causa dicitur verbum absconditum: Nam quia pauci sunt illi qui percipiunt; dicit *verbum absconditum,* quasi paucis inspiratum.

Iob. 4.

Apoc. 2.

Secundo ostenditur, quod interior inspiratio percipitur tenuiter. Cum subditur: *Et quasi furtivè suscepit auris mea venas susurrii eius.* & est sensus, quasi furtivè, id est, raptim, & occulte suscepit, id est, suscipiendo cognovit auris mea, scilicet interior cordis venas susurri eius, id est, modus, sive effectus occultæ locutionis, sive inspirationis eius, quæ dicitur susurrium propter tenuitatem: quia susurrium non plena voce, sed tenui flatu emittitur: Nam quando Deus se nobis plenè & apertè manifestabit, tunc nobis quasi plena voce loquetur: sed nunc, quia tenuiter se nobis manifestat, quasi susurrium loquitur. Non autem ait susurrium, sed venas susurrii: quia divina inspiratio diversis venis, id est, diversis modis sive causis cordi infunditur. Unde Gregorius. Quasi venas susurrii aperit nobis Deus, cum latenter insinuat, quibus modis ad nostræ intelligentiæ aurem venerit; aliquando enim nos amore, aliquando terrore compungit; aliquando præsentia quam mala sunt, ostendit, & ad æterna diligenda desiderium erigit; aliquando prius æterna indicat, ut post temporalia vilescant; aliquando mala nostra aperit nobis, & ad hoc usque, quod etiam doleamus de alienis malis, extendit; aliquando aliena mala nostris obtutibus obiicit, & compunctos mirabiliter à nostra pravitate nos corrigit.

Greg.

Tertio fit terribiliter; & ideo subdit, *in horrore visionis nocturnæ,* &c. Ubi nota causam timoris. Primo ex tempore, quia *in horrore visionis nocturnæ*: De nocte enim homo magis timet quam de die. Sed moraliter sicut dicit Gregor. Horror nocturnæ visionis, est pavor occultæ contemplationis: Humana etenim mens quo altius elevata, quæ sunt æterna, considerat, eò de factis temporalibus gravius tremefacta formidat: quia tanto se ream verius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat, conspicit; sicque fit, ut illuminata plus metuat: quia magis aspicit à veritatis regula, per quam tam discordat,

Greg.

eamque gravi formidine suus ipse profectus quatiat, quæ prius quasi securus nil videbat. Nota etiam, quod id quod in hoc mundo de divinis contemplando aspicimus, nocturna visio dicitur propter obscuritatem; quia modicum, & cum obscuritate de illo summo lumine videmus, & nihilominus propter excessum eius respectu nostri in contemplatione eius inhorrescimus. Unde Apostolus: *videmus nunc per speculum.*

1. Cor. 13.

Secunda causa timoris potuit esse ex sopore. Unde dicit: *Quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me, & tremor.* Homo enim qui soporari ac dormire incipit, facilius terretur, quam ille homo qui plene vigilat. Sed moraliter per soporem intelligitur quies mentis ab exterioribus sollicitudinibus, & occupationibus, à quibus quanto magis abstrahitur, ad contemplandum superna liberior & aptior invenitur. Cantic. *Ego dormio, & cor meum vigilat*, unde Greg. dicit, quod sancta mens quo se magis à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit; & tanto alacrius ad intima vigilat, quanto plus se ab exteriori inquietudine occultat. Et hinc est, quod Iacob in itinere positus, caput ad lapidem posuit, & dormivit, & tunc habuit visionem de scala, unde etiam Dominum, & angelos vidit; in quo significatur, quod in itinere huius vitæ ille est aptus ad divinas revelationes, & contemplationes, qui caput ad lapidem ponit, id est, qui mente Christo inhæret, & dormit, id est, ab appetitu visibilium mentis oculos claudit, & à rerum temporalium amore quiescit. Sed sequitur *pavor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt.* Ille enim qui illuminatur ad contemplandam celsitudinem divinæ iustitiæ, pavet considerando divinam immensitatem, tremit intuendo suam deformitatem, & terrentur eius ossa, quia scilicet, expavescit etiam de his quæ fortiter se egisse crediderat, scilicet quando considerat divinæ iustitiæ severitatem. Unde hoc terrore percussus David dicebat: *Non intres in iudicium cum servo tuo domine*, &c. Nam omnis humanæ vitæ rectitudo ad illam rectissimam divini iudicii regulam deducta, multipliciter invenitur obliqua, sicut baculus qui videtur ad oculum rectus, rectissimæ alicui lineæ appositus, statim apparet distortus.

Can. 5.
Grego.
Psal. 142.

Quarto divina inspiratio fit instabiliter, & ideo sequitur. *Dum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ.* Homine præsente, id est, ad contemplandum Deo assistente, spiritus transit; quia id quod de spiritualibus dulciter videtur, non stabiliter, sed in quodam transitu percipitur: quia in illa suavitate non diu mens figitur, eo quod ad semetipsum immensitate luminis reverberata revocatur. Sed sequitur: *Inhorruerunt pili carnis meæ.* Pili carnis sunt quilibet minuti defectus, sive cuiuslibet superfluitatis tenues excessus, qui etiam in iustis & contemplativis viris & carnis corruptibilitate reperiuntur: sed isti pili spiritu transeunte inhorrescunt; quia dum homo in arce spiritualis contemplationis elevatur, etiam huiusmodi tenues defectus, sive excessus, perhorrescit, & de illis mente cruciatur. Vel pili, qui sunt superfluitates carnis, sunt superfluę cogitationes mentis. Unde præceptum fuit per Moysen in lege, quod Levitæ raderent omnes pilos carnis suę: Levita quippe assumptus vocatur: oportet ergo Levitas omnes pilos carnis radere; quia hi qui in divinis obsequiis assumuntur, debent ante oculos Dei à cunctis carnis cogitationibus mundi apparere. Transeunte ergo spiritu, pili pertimescunt, quia ante compunctionis vim cogitationes superfluę fugiunt, ut nil fluxum, nil iam remissum libeat: quia afflatam mentem etiam contra semetipsam visitationis intimæ severitas inflammat, ut dicit Gregorius.

Levi. 14.

Quinto divina inspiratio fit incomprehensibiliter, quia scilicet non ita fit, ut per eam Deus comprehendatur, id est, ut apertè per essentiam videatur. Et ideo sequi-

sequitur, *Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum*: mens enim contemplantis Deum, usque ad hos quidem elevari potest, ut cognoscat Dei immutabilitatem, quam significat per hoc, quod dicit *Stetit quidam*. Creatura enim ex se non habet quod stet, quia sicut ex se nihil est, ita ex se in nihilum tenderet, si eam virtus Dei non teneret. Unde omnis creatura, quia dependens est à Deo, secundum illud Aristot. à Deo dependet cœlum, & tota natura: & secundum illud eiusdem; Ab hoc quidem ante, scilicet Deo, singulis derivatum est esse, & vivere, his quidam clarius, illis vero obscurius. Ideo ex se non habet stare, sed fluere. Stare ergo est propriè solius creatoris, qui nulla mutatione variatur. Iac. *Apud quem non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio.* Unde ipse immobilis stabilisque manens, dat cuncta moveri. Licet ergo mens contemplantis pertingere possit ad cognoscendam Dei immutabilitatem, scilicet, ut cognoscat ipsum semper stare, sicut plerique Philosophi probaverunt, primum principium esse immobile, & æternum; tamen ad hoc in hac vita nunquam naturaliter pertingere potest, ut videat Dei faciem, id est, ut cognoscat ipsius quiditatem: & ideo subditur. *Cuius non agnoscebam vultum.* Exod. *Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris.* Posteriora Dei dicuntur eius effectus, ex quibus de Deo cognoscimus potius quid non sit, quam quid sit, quod esset faciem videre; sed licet ipse Deus in se videri non possit, in sua tamen imagine, id est, in suo filio se nobis visibilem tribuit, sicut ipse filius dixit: *Qui videt me, videt & patrem meum.* Unde subditur: *Imago coram oculis meis*: Ipse enim Dei filius qui est imago Dei secundum illud Sap. *Candor est lucis æternæ, & imago bonitatis illius*, mortali nostra carne assumpta, etiam coram oculis carnis visionis nobis apparuit. Ex his ergo manifestè colligitur, quod quicquid de Deo per contemplationem attingitur, valde tenuiter & imperfectè conspicitur. Et ideo subditur: *Et vocem quasi auræ levis audivi.* Ista vox *auræ levis* est Spiritus sancti inspiratio, quę quia secundum modum nostræ capacitatis & imbecillitatis fit in nobis, ideo est ad modum auræ levis, id est, temperata & tenuis. Unde Gregorius: Vox Dei quasi aura levis auditur, quia in hac adhuc vita positis contemplatoribus suis nequaquam se divinitas, sicut est, insinuat. Sed lippientibus adhuc mentis nostræ oculis claritatem suam tenuiter demonstrat.

Sexto, divina inspiratio fit utiliter; quia per hanc homo de Dei æquitate, & de sua humilitate instruitur. Et ideo subditur, quod per istam vocem audivit. *Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur?* Quia enim opposita iuxta se posita magis elucescunt (ut dicit Philosophus) propter quod accidit (ut dicit Gregorius) quod tanto quisque subtilius de tenebris iudicat, quanto ei clarius veritas lucis constat. Ideo elevatus in Dei contemplationem, quanto melius conspicit rectitudinem iustitiæ divinæ, tanto clarius cognoscit obliquitatem vitę suæ. Unde tunc apertè videt homo, quod in Dei comparatione iustificari non potest, quia (ut dicit Gregorius) Humana iustitia divinæ iustitiæ comparata, iniustitia est: quia lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in Solis radio posita tenebratur: tunc etiam cognoscit quod si aliquid patitur, iustè patitur, ita quod de flagello Dei murmurare non debet. Et ideo subditur: *Aut factore suo purior erit vir.* Greg. Quisquis de percussione murmurat, quid aliud quam iustitiam ferientis accusat? puriorem ergo se vir factore suo existimat, si contra flagellum querelam parat, eique se proculdubio præponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit; signanter autem dicit *Factore suo*, quia non debet aliquis credere, quod creator creaturam suam, quam de nihilo fecit, ipse affligere velit; quod tunc, ut di-

ut dicit Greg. Eliphas dicit, cum vocem auræ levis audivit: quia in consideratione divinæ maiestatis discitur, quam humiliter in sua animadversione timeatur; & qui superiora degustat, inferiora æquanimiter tolerat, quia plene intus conspicit, quanti existimat quod foris agit.

CAP. XX.

Hic plures eleganter explanantur Sanctorum visiones, variæque figuræ conscribuntur, quæ Dei virginem rationabiliter designare videntur; cuius prærogativæ, dignitates, ac merita, ipsiusque assumptionis mysteria pluribus auctoritatibus ac exemplis patefiunt.

Maria mater Domini assimilatur illi sedi, quæ per visionem imaginariam ostensa fuit Beato Ioan. *Vidi* (inquit) *& ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens, & qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis, & sardinis, & iris in circuitu sedis similis visioni smaragdinæ*; huic enim sedi assimilatur beata Virgo. (Apoc. 4.)

Primo ratione artificii; quia ad modum & formam sedis fuit artificiata: Nam sedes est à terra elevata, inferius clausa, & aperta superius. Sic ipsa fuit elevata à mundo, clausa peccato, & aperta Deo. Psalm. *Sedes tua Deus in seculum seculi.* (Psal. 44.)

Secundo ratione loci; quia posita erat in cœlo, scilicet empyreo, ubi posita erat affectione, & contemplatione, & nunc est ibi glorificata etiam habitatione. Psal. *Dominus in cœlo sedes eius*, vel *posita*, id est, per fidem firmiter stabilita in cœlo, id est, in ecclesia militante. (Psal. 102.)

Tertio ratione obsequii; quia *super sedem sedens*, scilicet Christus, qui licet super eam fuerit dignitate, tamen in ea sedit & quievit incarnationis humilitate. Ezech. *Princeps ipse sedebit in ea.* Ostendit ibi etiam Beatus Ioannes, qualis erat ille sedens: quia qui *sedebat, erat similis aspectui lapidis iaspidis & sardinis.* Duplici lapidi assimilatur salvator noster Christus, ad designandam duplicem naturam in eo, scilicet divinam, & humanam. Divina natura in lapide iaspidis designatur, quia iaspis viridis est coloris, qui inter omnes colores magis confortat, & delectat visum: & divinitatis species super omnia intelligibilia magis delectat & confortat intellectum. Humana vero natura designatur in lapide sardinis, qui est coloris rubei, quia Christi humanitas rubricata fuit sanguine passionis. Isai. *Quare rubrum est indumentum tuum.* In visione seu cognitione harum duarum naturarum totus homo glorificatur. Unde sive ingrediatur per intellectum ad conspiciendam divinitatem, sive egrediatur per sensum ad videndam humanitatem in suo salvatore, pascua inveniet, intus in aspectu divinitatis, foris in aspectu humanitatis. (Eze. 44.) (Isa. 44.)

Quarto ratione ornamenti, quia *iris in circuitu sedis similis visioni smaragdinæ.* Et hic circuitus etiam competit Beatæ Virgini, quæ suam protectionem, virtutem, & gratiam undique extendit, universam ecclesiam protegens, & adiuvans, Eccl. *Gyrum cœli circuivi sola.* Duo autem colores principales iridis, scilicet igneus, & ceruleus, sunt duæ virtutes beatæ Virginis; quia igneus est charitas, ceruleus est castitas. Sapien. *O quam pulchra est casta generatio cum claritate.* Proverb. *Byssus & purpura indumentum eius.* Dicitur etiam esse smaragdo similis propter virorem fidei, quæ in ea nunquam emarcuit. (Sap. 4.) (Prov. 31.)

Item iris est signum clementiæ, & reconciliationis Dei ad genus humanum. Unde propriè convenit beatæ Mariæ Virgini. Genes. *Arcum meum ponam in nubibus cœli, & erit signum fœderis inter me & terram.* (Gen. 9.)

Item iris est arcus sine corda ad nos inclinans cornua, in signum quod non vult ferire, sed parcere. Unde etiam significat beatæ Virginis pietatem, & misericordiam, quæ semper filium ad parcendum, & non feriendum inducit, dicens illud: *Parce domine, parce populo tuo.* (Ioel. 2.)

Item beata Virgo assimilatur illi signo, quod

Apo.12. quod vidit Beatus Joannes apparere in cœlo, Apoca. Ubi dicitur: *Signum magnum apparuit in cœlo. Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus ejus, in capite ejus corona stellarum duodecim, & in utero habens, & clamabat.* Ubi dignitas matris domini nostri quadrupliciter declaratur.

Primò ex antiquitate, in eo quod dicitur signum magnum; quia scilicet fuit in antiquo in magnis rebus præfigurata.

Secundò ex nativitate; quia apparuit in cœlo, id est, in ecclesia militante, scilicet quando nata est.

Tertiò ex claritate; quia *amicta Sole, & Luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum.*

Quartò ex fœcunditate, quia *in utero habens, & clamabat.*

Primò ergò B. Virgo dicitur signum magnum, quia scilicet fuit ab antiquo magnificè præfigurata: Fuit enim præfigurata B. Virgo in signo cœli, in signo regni, & in signo belli. De primo dicitur Gen.9. Genes.9. *Arcum meum ponam in nubibus cœli, & erit signum fœderis inter me & terram.* Et assimilatur illi arcui quoad quatuor præcipuos colores, qui videntur respondere quatuor elementis, sicut dictum est supra: Ipsa enim habuit colorem igneū in fervore charitatis.

Item iacintinum in nitore sanctitatis, ceruleum in compassione pietatis, & gramineum, sive viridem, in nitore virginitatis. Est etiam aliud signum in cœlo, cui assimilatur Beata Virgo: Solet enim secundùm computistas, Sol in medio mensium ingredi novum signum. In medio autem August. signum Virginis ingreditur: Sol autem, quando est in signo, in quo creatus est, maximos dicitur habere effectus. Et ideo in Assumptione, quæ celebratur in medio Augusti, Sol justitiæ ingressus est in signum Virginis gloriosæ: quia qui in Virgine conceptus fuerat per incarnationem, in Assumptionis die ingressus est in eam per glorificationem: & ideò in eam, & per eam magnos effectus imprimit gratiæ, ita ut omnes possint ad eam confidenter accedere.

Item fuit præfigurata in signo regni, i. in sceptro sive virga aurea Assueri: Nam sicut legitur Hester 5. cùm rex Assuerus Hest.5. Judæis esset iratus, Hester Regina ad intercedendum se contulit, & rex auream virgam pro signo clementiæ ad eam extendit, & placatus fuit. Hæc virga aurea est mater nostra Virgo Maria, qua mediante, Deus humanæ naturæ, sive peccatoribus placatus est. Unde ipsa data est nobis in signum clementiæ, & misericordiæ, ad quam fugientes liberantur.

Item præfigurata fuit in signo belli, de quo Mach. *Dato*, inquit, *signo adjutorii* 2.Ma.8. *Dei, commiserunt cum Nicanore, & vicerunt.* Sic Judæi, id est, confitentes, scilicet qui Christum & Beatam Virginem confitentur & laudant, habent signum adjutorii Dei, scilicet gloriosam Virginem adjutricem, cujus ope diabolum vincunt, & in fugam convertunt: unde Prop. hoc signum petens dicebat: *Fac mecum* Psal. 85. *signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adjuvisti me, & consolatus es me.*

Secundò describitur ex nativitate, quia apparuit in cœlo, id est, in ecclesia militante: Tunc enim primo apparuit, quando in mundo nata fuit. Sed nota, quod Beata Virgo apparuit sicut flamma, sicut rota, sicut stella, & sicut fœmina. De primo dicitur Exod. *Apparuit Dominus in* Exod.3. *flamma ignis de medio rubi.* Hæc flamma fuit B. Virgo divino amore inflammata, in qua Dominus apparuit, dum incarnatus fuit.

Item apparuit sicut rota. De qua Ezec. *Apparuit rota una super terram juxta ani* Ezec.1. *malia, quatuor habens facies.* Hæc rota fuit Virgo Beata: ipsa enim fuit rota dæmonibus terribilis. Dicitur enim quod leones terrentur, quando audiunt strepitus rotarum. Hæc fuit super terram, id est, à terrenis elevata, cogitatione, affectione, & conversatione: *juxta animalia*, id est, juxta Evangelistas tempore, & familiaritate: unde multa eos edocuisse creditur de Christo filio suo, præcipuè Beatum Lucam: unde ipsa habuit *quatuor facies*, id est, notitiam & fidem omnium, quę quatuor Evangelistæ de Christo scripserunt:

runt: vel *quatuor facies*, id est, quatuor virtutes cardinales, scilicet justitiam, prudentiam, fortitudinem, & temperantiam. Vel *quatuor facies*, id est, quatuor aspectus, quarum unam ad Deum vertit pro nobis intercedendo. Aliam ad paradisum, id est, ad beatos, eos lætificando: Lætificantur enim Sancti qui sunt in cœlo, non solùm de aspectu regis, sed etiam Reginę, qua mediante salvati sunt.

Tertiam vertit ad mundum, miserando & protegendo. Quartam vertit ad diabolum, evertendo, & expellendo. Unde dicitur esse *dæmonibus terribilis, ut castrorum acies ordinata*.

Mat. 4. Item apparuit ut stella Matth. *Diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuerat eis*: Est enim ut stella matutina, quę diem, id est, Christum adduxit.

Item, ut stella marina, quæ navigantes per mundi pelagus ad portum salutis dirigit. Unde *& stella antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi puer erat*, scilicet Jesus, qui salus interpretatur. Mat. 4.

Item, ut stella vastativa, scilicet vitiorum. Num. *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.* Nu. 24.

Item apparuit ut fœmina. 4. Reg. *Apparuit fœmina, cujus filius mortuus erat.* Maximè enim in morte Christi filii sui fœmineum & maternum ostendit affectum, dolendo, & plorando. Patet igitur, quod beata Virgo tanquam flamma accendit, & calefacit frigidos in dilectione charitatis; & tanquam stella illuminat dubios in cognitione veritatis: & tanquam rota perstrepens exterret leones, id est, superbos, timore humilitatis. & tanquam fœmina pia confortat & securat pusillos in spe suæ pietatis. Et de istis quatuor loquitur Ecclesiast. dicens: *Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.* 4. Reg. 7.

Tertiò describitur ex claritate; quia *mulier amicta sole*, ubi ostenditur beata Virgo esse clara, & luminosa à parte inferiori, quia *Luna sub pedibus ejus.*

Item à parte superiori: quia *in capite ejus corona stellarum duodecim.* Dicit ergò primò, *Mulier amicta Sole*, id est, fulgore gratiæ Spiritus sancti. Et hæc gratia fuit septiformis secundùm septem dona Spiritus sancti, quæ fulserunt in ea, quæ scilicet repræsentantur in septem effectibus Solis.

Primus effectus est calefactio, & hic ex dono sapientiæ, quæ calefacit in amore Dei, sui, & proximi Ecclesiast. *Tripliciter Sol exurens montes*, id est, excelsas mentes inflammans triplici amore, ut dictum est. Vel aliter in amore Dei tripliciter, scilicet toto corpore, tota anima, & tota mente, radios igneos exsufflans, id est, calidas affectiones immittens 2. Machabæorum. *Refulsit Sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus*: Spiritus enim gustans Deum per donum sapientiæ, inardescit in amore ipsius, Augustinus: Gustavi, & esurio: ac sitio: tetigisti me, & exarsi in concupiscentiam tuam. Ecclesiast. *Qui edunt me, adhuc esurient* Eccl. 44. 2. Mac. 1. August. Eccl. 24.

Secundus effectus est illuminatio, quæ pertinet ad donum intellectus. Eccles. *Sol illuminans per omnia respexit*, id est, omnia respicere facit, in cœlo summa gaudia, in inferno summa supplicia, in mundo pressuras, & angustias, in seipso peccata & negligentias, 1. Machabæorum: *Refulsit Sol in clypeos aureos*, id est, in Christum, & Mariam, *& resplenduerunt montes ab eis*, id est, electorum mentes. Eccl. 42. 1. Mac. 6.

Tertius effectus Solis est denudatio: quia facit vestes exuere, & hoc ad donum consilii refertur: quia docet veterem conversationem, & sæcularem vitam deponere, Canticorum: *Nolite me considerare, quod fusca sim quia decoloravit me Sol.* Cant. 1.

Quartus effectus Solis est consolidatio, & hæc ad donum fortitudinis pertinet, per quod mens solidatur. Ecclesiast. *Homo sanctus in sapientia sua manet sicut Sol*, id est, firmus. Eccl. 27.

Quintus effectus Solis est regulatio totius vitæ humanæ, & hoc pertinet ad donum scientiæ, per quod scimus conversari in medio nationis pravæ, ut dicit Augustinus. Unde Apostolus: *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* August.

Sextus

Sextus effectus Solis est liquefactio, & hic ad donum pertinet pietatis, quo liquescit anima in compassione proximi. Exo. *Cùm incalesceret Sol, liquefiebat manna.* Sapien. *Quod igne non poterat exterminari, statim exiguo radio Solis tabescebat.* Psalmista: *Flabit spiritus ejus, & fluent aquæ.*

Exo 26. Sap. 16. Ps. 147.

Septimus effectus Solis est desiccatio humidorum: & hoc ad donum pertinet timoris, quo carnalis concupiscentia desiccatur. Unde Jacob. *Exortus est Sol cum ardore, arefecit fœnum*, id est, carnem: quia *omnis caro fœnum, & omnis gloria ejus quasi flos agri.* Propter hos septem Solis effectus dicitur: *Lux Solis septempliciter erit sicut lux septem dierum.* Et propter hos septem Solis effectus salvatur homo, & ideò dicitur. *Cras erit nobis salus cùm incaluerit Sol.*

Iac. 1. Isa. 40. 1. Reg. 11.

Secundò Beata Virgo ostenditur fuisse etiam illuminata à parte inferiori, quia *Luna sub pedibus ejus.* Ubi per Lunam designatur mutabilitas, quæ est quadruplex: una naturæ, quæ etiam est in Angelicis spiritibus, qui sunt mutabiles per naturam, & immutabiles per gratiam. Job: *Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pravitatem.*

Iob. 4.

Secunda est fortunæ in rebus temporalibus. Eccl. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.*

Eccl. 1.

Tertia est culpæ in peccatoribus, scilicet de culpa in culpam, Oseæ: *Sanguis sanguinem tetigit*, id est, unum peccatum ad aliud traxit.

Quarta est miseriæ in humanis corporibus. Job. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis, & c. nunquam in eodem statu permanet.* Hæc quadruplex Luna, id est, mutabilitas, fuit sub pedibus beatæ Virginis.

Iob. 14.

Primò mutabilitas creaturæ cœlestis: quia scilicet Angeli ejus subduntur imperio. Unde competit ei illud Genesis: *Vidi per somnium quasi Solem, & Lunam, & Stellas undecim adorare me.* Ut per Solem intelligatur suprema angelorum Hierarchia, per Lunam Hierarchia media, per Stellas verò Angeli infimæ Hierarchiæ, qui omnes Beatam Virginem adorant, & venerantur. Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas fortunæ. Eccl. *Stultus ut Luna mutatur*; quia secundùm quod bona temporalia fluunt & refluunt, mutatur animus ejus. Istam Lunam Beata Virgo sub pedibus habuit, quia omnia temporalia calcavit per paupertatem voluntariam, quam elegit. Si enim ista temporalia calcaremus pedibus, & non tangeremus affectibus, veraciter nostra essent. Deut. *Omnis locus, quem calcaverit pes vester, vester erit.* Luna tamen quantò magis Soli conjungitur, tantò magis luce privatur, & quantò magis se à Sole elongat, tantò majore luce coruscat: quia multi Prælati quantò magis appropinquant ad Deum per aliquam dignitatem, tantò magis obtenebrantur per iniquitatem: & quantò magis elongantur, dignitates fugiendo, tantò magis illuminantur lumen gratiæ recipiendo.

Gen. 37. Eccl. 27. Deut. 11.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas culpæ. Unde dicitur de viro sancto, & perfecto. *Per diem Sol non uret te, neque Luna per noctem*: quia anima sancta, neque in die prosperitatis cadit in peccatum per amorem malè inflammantem, neque in nocte adversitatis per timorem malè humiliantem. Istam Lunam Virgo Maria sub pedibus habuit, quia nulla culpa in ea unquam prævalere potuit. Et ideò in Psalmo non dicitur Luna simpliciter, sed *Luna perfecta in æternum.* Luna autem tunc perfecta erit, quando sine macula erit, quando scilicet verificabitur, quod dicitur Isa. 30. *Erit lux Lunæ sicut lux Solis.* Fuit igitur sicut Luna perfecta, quia sine omnis peccati macula, tam mortalis, quàm etiam venialis.

Psal. 120. Psal. 88. Isa. 30.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas miseriæ. Psalm. *Orietur in diebus ejus justitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna*: glossa, id est, mutabilitas, quæ per Lunam significatur. Sicut enim Luna crescit, & decrescit, sic & humanum corpus multiplici mutabilitati subditur. Ro. *Vanitati creatura subjecta est.* Et quia ipsa mutabilitas miseriæ tolletur in resurrectionis die novissimo, subditur ibi.

Psal. 71. Rom. 8.

Ipsa creatura liberatur à servitute corruptionis. Istam lunam B. Virgo sub pedibus habet, quia perfectam corporis immortalitatem possidet, & super omnes angelorum ordines in anima & in corpore glorificata manet. Unde Psal. *Caligo*, i. humana mortalitas, *sub pedibus ejus, ascendit super Cherubin, & volavit: volavit super pennas ventorum.* Ipsa igitur Virgo beata Lunam sub pedibus habuit, scilicet cœlestem naturam, ei præsidendo: prosperitatem humanam, eam despiciendo: omnem culpam, ipsam penitus vitando: & humanam miseriam, immortalitatē induendo.

Psal. 17.

Tertiò fuit illuminata à parte superiori, quia *in capite ejus corona stellarum duodecim.* Istæ duodecim stellæ, sunt duodecim ejus prærogativæ super omnes mulieres, quarum quatuor habuit ex parte corporis & animæ.

Prima fuit uteri sanctificatio, secunda Angeli salutatio, tertia Spiritus sancti supervention, quarta filii Dei conceptio. Alias quatuor habuit ex parte animæ.

Prima fuit ejus humilitas: quia dixit: *Ecce ancilla Domini, &c.*

Luc. 1.

Secunda ejus prudentia: quia quæsivit. *Quomodo fiet istud, &c.*

Tertia fuit erubescentia: quia *turbata est in sermone Angeli.*

Quarta fuit charitas, qua servivit cognatæ, & quia vino deficiente in nuptiis, dixit filio: *Vinum non habent.* Alias quatuor habuit ex parte corporis, quæ fuerunt maternitas sine corruptione, Virginitas cum fœcundatione, gravitas sine gravamine, & partus sine dolore. Fuit ergò mater incorrupta, Virgo fœcunda, sine gravamine gravida, sine dolore puerpera. Et stellæ duodecim, sunt novem ordines Angelorum, & tres ordines Beatorum, sc. Martyres, Confessores, & Virgines, qui eam coronant, quia ipsam perpetuò venerantur, admirantur, & laudant. Seraphin enim admirantur, & laudant in ea charitatem tam succensam: Cherubin sapientiam tam profundam: Throni pacem & quietem in Deo sic tranquillam: Dominationes tantam super Angelos præeminentiam: Virtutes tantam miraculorum efficaciam: Potestates tantam super dæmones potentiam: Principatus tantam de omnibus regnis providentiam: Archangeli tantam de omnibus locis diligentiam: Angeli tantam de singulis personis custodiam: Martyres tantam in tribulatione constantiam; Confessores tantam sobrietatem & temperantiam; Virgines tantam puritatem & munditiam.

Joan. 2.

Quartò ejus dignitas ostenditur ex ejus fœcunditate, quia in utero habens filium Dei conceptum, scilicet in Annunciatione, clamabat spiritu, Deum magnificando, quando dixit: *Magnificat anima mea Dominum.* Sed nota, quod habuit in utero paternum splendorem, Heb. *Qui cùm sit splendor gloriæ, &c.*

Luc. 1.

Hebr. 1.

Item niveum candorem. Sap. *Candor est lucis æternæ, & speculum sine macula.*

Sap. 7.

Item divinum odorem. Eccl. *Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris.*

Eccl. 24.

Item suavem dulcorem, ibidem. *Spiritus meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & favum.*

Item cœlestem ignem. Heb. *Deus noster ignis consumens est.* Ex hoc ergò, quod habuit in utero paternum splendorem, fuit in ea mirabilis claritas. Ambr. Quid mirabilius matre Dei? quid splendidius ea, quàm splendor elegit? quid castius ea, quæ corpus sine corporis contagio generavit? Quia verò habuit niveum candorem sive splendorem, remansit ibi mirabilis puritas. Cant. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Anselmus. Decebat ut Virgo ea puritate niteret, qua major sub cœlo nequit intelligi. Quia verò divinum odorem habuit, remansit ibi mirabilis suavitas. Unde clamabant adolescentulæ: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.* Eccl. *Sicut cinamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi.* Sed quia habuit suavem dulcorem, remansit ibi mirabilis pietas. Unde ipsa dicitur mater gratiæ, mater misericordiæ. Quia verò habuit cœlestem ignem, remansit ibi mirabilis charitas, per quem diabolum succendebat. Judith. *Percuties eum ex labiis charitatis meæ:* per hanc enim omnia adversa superabat. Canti. *Aqua*

Hebr. 12.

Ambr.

Cant. 4.

Ansel.

Eccl. 24.

Iud. 9.

Cant. 8. ℟. *Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.*

Item Maria mater Domini assimilatur arcæ testamenti in visione Beati Joannis, quæ habetur Apo. ubi dicitur, quod *visa est arca testamenti Domini in templo ejus, & facta sunt fulgura, & voces, & terræ motus.* Ubi primò nota aspectum dignitatis, quia visa est arca Domini.

Apo. 11.

Secundò situm sanctitatis: quia in loco sancto, sc. in templo.

Tertiò effectum potestatis: quia facta sunt fulgura. Et circa primum nota, quod per arcam Domini intelligitur Virgo B. Maria. Et hoc patet ex tribus, scilicet ex materia, ex mensura, & ex continentia, i. ex ipso contento. Siquidem materia arcæ veteris Testamenti, de qua fabricata fuit, fuerunt ligna Sethim, sicut patet Exod. 25. secundùm autem Hier. ligna Sethim inter cætera ligna habent levitatem, pulchritudinem, & fortitudinem, & imputribilitatem. Per quæ intelliguntur quatuor virtutes Mariæ: Nam levitas competit ejus paupertati, per quam fuit à terrenis affectibus & sollicitudinibus exonerata, & alleviata. Isa. *Ascendet Dominus super nubem levem,* id est, Mariam pauperem, quæ nubes quidem fuit, quia ex terra nata, sed tamen fuit levis à mundi affectibus, & solicitudinibus exonerata. Pulchritudo verò competit ejus puritati, per quam immunis fuit ab omni deformitate peccati. Cantic. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.* Fortitudo autem competit ejus stabilitati, scilicet in fide & patientia. Prover. *Fortitudo & decor indumentum ejus.* Eccl. *Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris.* Imputribilitas competit ejus virginitati. Sap. *Clara est, quæ nunquam marcescit.*

Exo. 25. — Isa. 19. — Cant. 4. — Pro. 31. — Eccl. 26. — Sap. 6.

Secundò illa arca figurabat beatam Virginem ratione mensuræ, quia sicut dicitur. Exod. *Longitudo arcæ habebat duos cubitos & semis, latitudo cubitum & dimidium, altitudo similiter cubitum & semis.* Josephus autem dicit, quod facta est arca quinque palmorum longitudinis: quia scilicet Beata Virgo quinque sensus ab initio vitæ usque ad finem in omni sanctitate longanimiter custodivit & servavit.

Exo. 25.

Trium autem palmorum erat latitudo, quia restaurationem Angelorum, & redemptionem hominum, & totius universi renovationem avidissimè procurabat. Cubitum & semissem habebat altitudo: quia ejus contemplatio plena erat in fide, semiplena in comprehensione: vel certè: quia ejus celsitudo humanam & angelicam naturam excellebat: sed usque ad filii excellentiam minimè ipsa attingebat.

Tertiò figurata est Beata Virgo per arcam ratione continentiæ: quia in arca continebantur tabulæ testamenti, Deuteronomium, virga Aaron, & urna aurea in qua erat manna. Quæ omnia competunt Beatæ Mariæ: Custodiebat enim Virgo beata rigorem disciplinæ, qui designatur per virgam; legem decalogi, quæ per tabulas; evangelium Christi, quod per Deuteronomium, quæ est lux secunda; & ipsum Christum, qui per urnam plenam manna. Vel per ista quatuor intelligitur Jesus Christus, qui in ista arca habitavit, in quo quatuor fuerunt, scilicet divinitas dulcissima, quæ per manna: anima sapientissima, quæ per Deut sive secundam legem: caro mundissima, quæ per virgam Aaron, quæ floruit; & spiritus humanus sapientissimus, qui per tabulas testamenti, in quo erant scripta Dei mandata, significantur. Templum autem, in quo hæc arca fuit, est triplex: primum in quo fuit fabricata, & sanctificata, & istud fuit uterus matris suæ, scilicet beatæ Annæ. Dicitur enim Reg. quod *intulerunt arcam Domini in locum suum, in oraculum templi, in Sancta Sanctorum.* Hæc arca fœderis Domini fuit beata Maria, quam Deus, sterilitatem parentum auferens, & Angelus promissionem deferens, & Joachim generationi operam præbens, introduxit in locum suum, id est, in uterum beatæ Annæ, de qua subditur. *In oraculum templi:* Ipsa enim beata Anna templum Dei fuit, cujus oraculum fuit mens ipsius

3. Reg. 8.

Deo devota & orationi dedita, in cujus etiam utero beata Virgo post conceptionem sanctificata fuit, ut esset Sancta Sanctorum, id est, super omnes Sanctos sanctificata: vel ut ipsa Beata Virgo etiam in utero matris præpararetur ad generandum Sanctum sanctorum.

Secundum fuit templum in quo fuit purificata, templum scilicet Salomonis, in quo etiam obtulit filium suum obviante sancto Simeone. Luc. *Venit in spiritu in templum, & cùm inducerent puerum Iesum*, &c. ut scilicet nos studeamus animam nostram, dum est in templo corporis, vel mundi, solicitè purgare, scilicet per pœnitentiam, & spiritum nostrum Deo offerre, scilicet per orationem devotam.

Luc 2.

Tertium est templum, in quo fuit glorificata, & hoc fuit in Assumptione, cùm scilicet ingressa est templum cœlestis gloriæ. Et de hoc templo dicitur: *Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes ejus*. Ad hoc igitur cœleste templum deducta fuit arca, id est, beata Virgo, cum honorabili societate, cum ineffabili jucunditate, cum admirabili claritate, & cum terribili potestate.

De primo dicitur figurativè, 2. Reg. ubi legitur, quod *David, & omnis Israel ducebant arcam Domini cum gaudio, & erant cum David septem chori*. Per David intelligitur Christus, per septem choros universitas angelorum: vel tres chori fuerunt ante novum testamentum, scilicet Angeli, Patriarchæ, & Prophetæ; & quatuor in novo, scilicet Martyres, Confessores, & Virgines. & ipsi Apostoli, qui nutu Dei ad literam interfuerunt ejus exequiis. De ista honorabili societate cantat Ecclesia. *Vidi speciosum sicut columbam*, &c. *& sicut dies verni circundabant eam flores rosarum, & lilia convallium*. Per flores rosarum (secundùm Hieron.) intelliguntur omnes Martyres sanguine rubricati. Per lilia omnes Angeli, Confessores, & Virgines.

2.Re.6.

Secundò assumpta est cum ineffabili jucunditate, quod significatum est Reg. ubi dicitur: *David, & omnis Israel ducebant arcam testamenti Domini in jubilo, & clangore buccinæ*. Et ibidem. *David autem & omnis domus Israel ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefactis, & cytharis, & lyris*. Circa quod notandum est, quod (sicut dicit August. super Psalmos, & Hugo de sancto Victore.) triplex est sonus musicus. Unus qui fit cum voce, sicut in cantu. Alius cum flatu, sicut in buccina: tertius cum pulsu, sicut in cythara. Sonus ergò vocis tangitur cùm dicitur: *In jubilo*: quia jubilatio est cantus modulatio. Sonus flatus, cùm dicitur *in clangore buccinæ*. Sonus pulsus *in lignis fabrefactis, & citharis*. Unde per hoc dat intelligere, quod in deductione hujus arcæ, in templo cœli fuit omnis modulatio, sive suavitas musica.

2.Re.6.

Tertiò fuit assumpta cum mirabili claritate. Cant. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens?* In quo ostenditur, quod ascendit cum claritate corporali, scilicet corporis gloriosi, deposita scilicet omni obscuritate corporeæ corruptionis, sicut aurora, quæ noctem relinquit, & diem adducit. Sequitur: *Pulchra ut Luna*. Et in hoc ostenditur, quod cum claritate spirituali, id est, cum anima beata. Sicut enim Luna post Solem, saltem quantum ad apparentiam, majorem habet claritatem, sic ipsa post Christum majorem, secundùm essentiam & veritatem, habuit beatitudinem. Sequitur, *Electa ut Sol*. In quo ostenditur, quod ascendit cum claritate supersubstantiali, id est, cum filio suo sibi occurrente, qui est verus Sol. Et sequitur adhuc: *Terribilis, ut castrorum acies ordinata*. In quo ostenditur, quod ascendit cum claritate intellectuali, id est, cum luce Angelica, quia totus Angelorum exercitus ad ipsam venit, & ipsam usque ad cœlum associavit. Et ideò dicitur, *ut castrorum acies ordinata*: quia quidam eam præcedebant sicut domicelli, quasi viam tantæ dominæ præparantes: quidam comitabantur sicut bajuli, quasi ipsam ad æthera deducentes: quidam subsequebantur tanquam famuli, quasi ejus obsequiis famulantes. Omnes autem associabant sicut joculatores devoti, laudes dulcissimas modulantes.

Cant.6.

Quartò

Quartò sequitur effectus potestatis: *quia facta sunt fulgura, & voces, & terræ motus*: Dum enim sic triumphaliter ascéderet, *facta sunt fulgura*, id est, terrores dæmonum, scilicet fugientium, *& voces*, scilicet Sanctorum jubilantium, *& terræ motus*, id est, commotio Judæorum concurrentium: de qua scilicet Judæorum commotione multa narrantur in libello de assumptione, quem transtulit beatus Hieronymus.

CAPUT XXI.

Mare vitreum à Ioanne prævisum, vitam hanc miseriæ plenam, quoad omnia peccata significare affirmatur.

Mundus assimilatur illi mari vitreo, quod Joannes vidit per visionem imaginariam. Apo. ubi dicitur: *Vidi in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo*: Est enim mundus mare tumidum per superbiam, lividum per invidiam, fervidum per iracundiam, profundum per avaritiam, inquietum per accidiam, spumosum per luxuriam, absorbens per castrimargiam, ubi etiam major piscis minorem devorat. Abac 1. *Facies hominis sicut piscis maris* Psal. *Hoc mare magnum & spaciosum manibus* &c. Dicitur autem vitreum propter fragilitatem. Joan. *Mundus transit, & concupiscentia ejus.* Corint. *Præterit enim figura mundi hujus.* Dicitur etiam simile crystallo propter frigiditatem, & malitiam obstinationis. Eccl. *Gelavit crystallus ab aqua.*

Apo. 4. Aba. 1. Ioan. 1. 1. Cor. 6. Eccl. 43.

CAPUT XXII.

Christi passiones in Ioseph manipulo figuratæ, ipsiusque merita cæterorum Sanctorum merita & passiones, in fratrum manipulis designata, plurimum excedere definitur.

Passio & perfectio Christi excessit passiones, & perfectiones omnium Sanctorum, quod ostensum est per somnium Joseph, quod habetur in Genes. *Audite somnium meum quod vidi: putabam colligere nos manipulos in agro. & quasi consurgere manipulum meum, & stare, vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum*: Manipulus enim Joseph, est collectio contumeliarum & passionum Christi, quæ Amos ult. fasciculus vocatur, *qui ædificat in cœlo ascensionem suam, & fasciculum suum super terram fundavit*: Nam Christus per fasciculum passionum sibi fecit gradus ascensionis in cœlum. Manipuli autem fratrum Joseph significant collectiones pœnarum, & passionum aliorum Sanctorum. Quod igitur manipuli eorum manipulum Joseph adoraverunt, nihil aliud est, quàm recognoscere, quòd passiones eorum nihil sunt respectu passionis Christi, & quòd eorum passiones ex Christi passione virtutem & meritum habent: Vel quia manipulus dicitur à manu. Per manipulum Joseph intelligimus virtutem & perfectionem operum Christi, per manipulos verò fratrum ejus intelligimus merita sive fructus operum aliorum Sanctorum, de quibus Psalmus: *Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Quod igitur manipuli eorum illius manipulum adorant, est quod merita eorum in comparatione illius deficiendo se humiliant. Quia verò in prædicto somnio fit mentio de agro, cùm dicitur: *Putabam colligere nos manipulos in agro.*

Gen. 37. Amo. 9. Psal. 125.

Notandum est, quod sicut dicunt somniorum interpretes, ager somniatus diversam habet significationem: Nam aliquando refertur (ut dicunt) ad somniantis malignitatem, sicut referunt, quod quidam de Principibus venit ad magnum somniorum interpretem, qui vocabatur Setim, & dixit ei. *Vidi per somnium in agro spacioso & plano me stare, qui primum quidem apparuit densus, & herbidus, postea nudus, & aridus*: cui respondit interpres, hoc infidelitatem & versutiam protendit somniantis: & verè sic erat in re sicut dixit: O Niroclitis, id est, somniorum discretor, vel judex. Unde varietas agri somniata ad versutiam & instabilitatem

tatem refertur somniantis? Quandoque verò ager somniatus refertur ad loci fertilitatem, sicut in supradicto somnio Joseph ager significabat terram fertilem Ægypti, in qua Joseph à fratribus suis erat adorandus.

CAPUT XXIII.

Principis Pistorum Pharaonis somnium interpretatur, per quod peccati gravitas, ipsiusq; quoad principium ac finem malus effectus ostenditur, quod pariter per librum in visione à Ioanne devoratum terminatur.

PEccatum primò hominem ligat, & per obstinationem includit, deinde ad inferni patibulum deducit, quod ostenditur ex somnio pistoris Pharaonis, quod habetur Gene. ubi dicitur, quod pistorum Princeps ait: *Ego vidi somnium, quòd tria canistra farinæ haberem super caput meũ, & in uno canistro, quod erat excelsius, portare me putabam omnes cibos, qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo. Respondit Ioseph: Hæc est interpretatio somnii: tria canistra, tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, & lacerabunt volucres cœli carnes tuas.* Iste pistor significat peccatorem, qui moritur in peccatis: Tria enim canistra farinæ tria peccata sunt, scilicet cordis, oris, & operis, quæ tunc sunt super caput, quando dominantur menti. Vel ista tria, sunt tria vitia magna, & principalia, sc. avaritia, luxuria, & superbia: quorum excelsius est superbia, in quo omnia cibaria quodammodo sunt, id est, omnia peccata, quibus mali pascuntur, quia, sc. *initium omnis peccati est superbia.* Aves autem, quæ de hoc canistro pascuntur, dæmones sunt, quorum proprium vitium superbia est. Tres autem dies sunt tempus nativitatis, tempus vitæ, & tempus mortis peccatoris, post quos peccator educitur à carcere mundi, vel corporis. Unde tunc auferunt, caput, id est, rationalis mens, secundùm quam anima à corpore reparatur, quæ in homine principare debuit, & suspenditur misera anima in tormento gehennæ, ubi aves lacerant ejus carnes, id est, dæmones delectantur in pœnis, quas anima sustinet pro peccatis, quæ gessit in carne. Quia igitur in prædicto somnio Joseph per tria canistra intellexit tres dies, post quos somnium implendum erat: notandum est, quod (sicut dicunt somniorum interpretes) tempus impletionis somnii accipitur dupliciter. Aliquando quidem ex numero & ordine rerum, quæ in somnio apparent, sicut in somnio Pharaonis. Joseph per septem boves, vel spicas, intellexit septem annos, & quod post septem pingues, vel plenas boves sive spicas, veniebant septem tenues, intellexit quod septem annos ubertatis sequerentur septem anni sterilitatis. Similiter in somnio pincernæ per tres propagines accepit tres dies, post quos somnium implendum erat. Et in hoc somnio pistoris, (ut dictum est) per tria canistra intellexit tres dies: aliquando verò (ut dicunt) determinatur tempus impletionis somnii ex hora, qua quis somnium videt: unde dicunt, quod somnia quæ apparent à nona hora noctis, usque ad initium auroræ, non differtur impletio nisi usque ad annum, vel sextum mensem, vel tertium, vel decem dies; & illa sunt veriora & validiora, quæ fiunt ante lucem, somnia verò quæ fiunt in luce auroræ, ultra tertium diem non protenduntur.

Item peccatum licet in fieri habeat delectationem, tamen in fine habet amaritudinem, dum assimilatur illi libro, de quo agitur in visione beati Joannis, ubi dicitur: *Accepi librum, & devoravi illum, & erat in ore meo tanquam mel dulce: & cùm devorassem eum, amaricatus est venter meus.* Ille liber repræsentat peccatum, quod vocatur liber, quia scribitur illa scriptura, de qua dicitur: *Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum.* Tunc autem devoratur, quando cum delectatione impletur: & tunc habet in gustu, i. in fieri, dulcedinem mellis, id est, vehementiam delectationis, sed post devorationem, id est, post transitum delectationis

Gen. 40. — Eccl. 10. — Hier. 17.

ctionis amaricatur venter animæ, id est, memoria seu conscientia pœnitudine repletur. Unde Philosophus dicit, quod mali replentur pœnitudine. Prover. *Novissima illius amara quasi absynthium.*

Prov. 5.

CAPUT XXIV.

Pœnitentiam hominem à peccati carcere eruere, ac in gratiam restituere per Pincernarum præpositi somnium à Ioseph explanatum ostenditur: quæ etiam pani subcineritio ex hordeo confecto, in castra Madian descendente comparatur, ipsiusque partes & perfectiones clarè indicantur.

POenitentia liberat hominem à carcere peccati, & restituit hominem ad gratiam Dei, quod ostenditur ex somnio Pincernæ Pharaonis, de quo habetur in Genes. ubi dicitur, quod *narravit præpositus pincernarum somnium suum: Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paulatim gemmas, & post flores uvas maturescere, calicemque Pharaonis in manu mea. Tuli ergò uvas, & expressi in calicem quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni. Respondit Ioseph. Hæc est interpretatio somnii; tres propagines, adhuc tres dies sunt post quos recordabitur Pharao ministerii tui, & recipiet te in gradum pristinum, dabisque ei calicem juxta officium tuum sicut ante consueveras: tantum memento mei cùm benè tibi fuerit.* Iste pincerna reus, & in carcere positus, & postea liberatus significat eos, qui etsi peccant, tamen per pœnitentiam liberantur. Vitis autem est pœnitentia, cujus tres propagines sunt contritio, confessio, & satisfactio, ex quibus producuntur gemmæ bonarum cogitationum, & flores bonarum affectionum, & fructus maturi perfectarum operationum, quæ etiam exprimuntur per tollerantiam passionum, ut conformetur passioni Christi, quod est exprimi in calicem regis. Ad hoc idem refertur interpretatio; quia tres propagines sunt tres dies, id est, tres animæ illuminationes, unus in peccati recognitione, alius in peccati propalatione, tertius in peccati redemptione: primum facit contritio, secundum confessio, tertium satisfactio. Post quos Pharao, id est, Deus, recordabitur peccatoris, & pristinæ innocentiæ ejus, per misericordiam, & restituet eum ad pristinum statum gratiæ: Quod autem Joseph subdidit: *Memento mei, dum benè tibi fuerit:* est verbum, quod potest Christus dicere ei, qui percussus tribulatione, vel infirmitate est memor ejus, & redit ad cor, & pœnitet, ut liberetur. Psalmus. *Cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Sed tamen quandoque tales postquam liberati sunt, & ad sanitatem, vel prosperitatem reducti, non ampliùs recordantur Dei, nec bonum, quod inceperunt, prosequuntur, sicut de isto pincerna scribitur: quod postquam liberatus est, succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Aliqui autem sic exponunt, quod in hac vita somniata, significatur Christus, vel ecclesia. Tres autem propagines in vite, sunt tres gradus fidelium ecclesiæ, scilicet conjugatorum, qui sunt in mora operationis, continentium, qui sunt in lecto contemplationis, & Virginum sive rectorum, qui sunt in agro prædicationis. Hi sunt tres status incipientium, proficientium, & perfectorum, quos Christus exprimit in Evangelio. Est ergò sicut palmes in vite fidelis in unitate Ecclesiæ, extra quam nullum fructum meritorium æternæ vitæ potest facere: hic palmes primò germinat in bona voluntate: secundò floret in bona operatione: tertiò maturescit in perfectione: quartò vinum exprimit in persecutione: sed præcipuè cavendum est in flore, id est, in initio bonę operationis; quia tunc maximè læditur vinea, & faciliter corrumpitur, sive pluviâ temporalis superfluitatis, sive ardore cupiditatis, sive vento vanitatis. Vel hæc vitis producit gemmas in cognitione, floret in deliberatione, maturitatem uvæ habet in operis consummatione, cujus vinum soli domino propinabitur, quia soli Deo honor & gloria.

Gen. 40.

Psal. 77.

Jer. 17.

Item pœnitentia assimilatur illi pani subcinericio, qui per somnium videbatur descendere in castra Madian, de quo habetur Judic 7. ubi dicitur, quod narrabat aliquis somnium proximo suo, & in hunc modum referebat quod viderat. *Vidi somnium, & videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, & in castra Madian descendere; cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, & terra funditus coæquavit.* Ubi primò attende exemplum, quia subcinericius panis ex hordeo, subcinericius quoad cocturam, id est, sub cinere coctus. In cinere autem intelligitur humilitas mentis proveniens ex memoria mortis, quæ corpus hominis in cinerem redigit, Ecclesiast. *Quid superbis terra & cinis?* Sub hoc cinere debet esse animus pœnitentis, & excoqui igne doloris. Job. *Ago pœnitentiam in favilla, & cinere.*

Iudic. 7. — *Eccl. 10.* — *Iob. 42.*

Item videbatur panis quoad formam: pœnitentia namque est panis doloris, quo reficitur animus pœnitentis, de quo Psal. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte*: Hæc enim est aqua refectionis, qua anima mirabiliter educatur. Per hunc panem compunctionis, & aquam refectionis incipit anima vivere justitiæ, quæ prius erat sub morte culpæ: propter quod dicitur, quod *initium vitæ hominis panis & aqua*, scilicet panis doloris, & aqua lachrymationis. Sed videbatur iste panis ex hordeo quoad materiam: Hordeum enim semen habet asperum, & aridum. Unde hordeum ab ariditate est dictum, & signat asperitatem pœnitentiæ, & ariditatem abstinentiæ, quę debent esse exteriùs in carne, tum ad satisfactionem, tum ad vitiorum mortificationem, secundùm illud Apost. *Mortificate membra vestra.*

Ps. 41. — *Eccl. 39.* — *Col. 3.*

Secundò in hoc somnio considera motum, quia iste panis videbatur volvi, & descendere in castra Madian Id quod rotatur & volvitur, secundùm omnes partes suas vicissim gradiendo vertitur. Similiter pœnitens proficere debet, sc. secundùm omnes partes suas successivè verti: Debet enim modò verti memoria ad obliviscendum injurias, & recolendum culpas; modò intellectus, ut non judicet aliena, sed subtiliter discutiat propria; modò voluntas, ut detestetur culpam, & diligat justitiam. Debet verti oculus, ut non aspiciat vanitatem, sed deploret iniquitatem. Et simile debet fieri de omnibus aliis partibus, & etiam membris, ut volvantur eo modo quo docet Apo. *Sicut exhibuistis membra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.* Sed quidam non sic volvuntur, qui sunt similes Effraim, de quo Oseæ, *Factus est Effraim, quasi panis subcinericius, qui non reservatur.* Tales sunt, qui habent memoriam, & aliquando deplorant peccata, sed tamen non mutant opera.

Rom. 6. — *Osea. 7.*

Item *videbatur descendere in castra Madian.* Madian interpretatur iniquitas, unde castra Madian sunt iniquitatis arma, sc. diversorum modorum, quasi diversarum acierum vitia & peccata, quæ terram Israël, id est, animas fidelium vastant. Ad hoc igitur panis pœnitentiæ descendit, cùm scilicet animus dolens ad ea discutienda & flenda humiliter se ponit. Vel quia Madian interpretatur judicium, debet panis pœnitentis, id est, compunctus animus in castra Madian descendere, id est, ad sua vitia pœnitenda quodam quasi proprio judicio humiliter redire. Nam (ut dicit Apost.) *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique à domino judicaremur.*

1. Cor. 11.

Tertiò considera effectum, quia cum pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit, & terræ funditùs coæquavit. Tabernaculum diaboli est cor peccatoris, quod pœnitentia percutit in contritione, subvertit in confessione, terræ coæquat in humili satisfactione: Est enim in satisfactione humilitatis inclinatio, & justitiæ coæquatio, quia secundùm mensuram culpæ debet esse satisfactio pœnitentiæ.

⁂

CAPUT

CAPUT XXV.

Tyrannorum crudelitas, societas, potestas, & persecutio contra Sanctos, per visionem equi rufi, Hæreticorumq; pravitas in vita, sacræq; Scripturæ intelligentia, per equi nigri, nec non hypocritarum malignitas per equi pallidi Beati Ioannis visionem apertè designatur.

PErsecutio tyrannorum contra Sanctos designatur in illo equo rufo, quẽ vidit Joannes in Apocal. ubi dicitur: *Exivit alius equus rufus, & qui sedebat super illum, datum est ei, ut sumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant, & datus est illi gladius magnus.* Ubi primò nota tyrannicam crudelitatem, quæ significatur in equo rufo: Hic enim equus est tyrannorum. Principatus rufus, id est, crudelis, & sanguinolentus sanguine Sanctorum cruentatus, Zach. *Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum.* (Apo.6. Zach.1.)

Secundò attende tyrannorum societatem: habent enim secum diabolum, qui deduxit eos. Unde dicit: *Qui sedebat super eum*, scilicet diabolus, qui tyrannos regit & ducit in mortem & oppressionem Sanctorum. Unde quilibet eorum potest dicere diabolo illud. Nu. *Nonne animal tuum sum, cui semper insidere consuevisti.* (Nu. 22.)

Tertiò nota tyrannorum potestatem, quam non habent nisi à Deo permittente, & præcipuè super Sanctos. Unde dicit, quod *datum est ei*, id est, permissum à Domino, *ut sumeret pacem de terra*, id est, quietem mentis tolleret à terrenis. Greg. Israël recepit Sabbatum in munere: Ægyptus verò percutitur muscarum multitudine. Isa. *Non est pax impiis, dicit Dominus.* Vel sic expone, *ut sumeret pacem de terra*, id est, illatis persecutionibus mentes hominum ab amore terrenorum avelleret, Grego. Cùm mundus tot calamitates ingeminat, quid nisi ut non diligatur clamat? Luc. *Putatis, quia pacem veni dare in terram? non dico vobis pacem, sed separationem*, Et ut invicem se interficerent Deo permittente, & Diabolo suggerente. Mat. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium, & exurgent filii in parentes, & morte afficient eos.* Vel invicem se interficerent gladio pravæ persuasionis, quo mutuo se occidunt multi. Judic. *Mutua se cæde truncabant* Sequitur. Et datus est illi gladius magnus, & potestas magna, persequendi & occidendi Sanctos: & dicitur magnus præ multitudine occisorum, quia multos occiderunt tyranni in principio nascentis fidei, & multos occident in fine tempore Antichristi: unde Thre. dicit Ecclesia ad Dominum, *jacuerunt in terra foris puer, & senex: virgines meæ & juvenes mei ceciderunt gladio in die furoris tui:* id est, tempore quo permisisti tyrannos facere contra Sanctos, & dicitur dies illud tempus: quia tunc exierunt Sancti de tenebris præsentis vitæ ad lucem æternæ gloriæ; & etiam, quia tribulatio illuminat. Isa. *Sola vexatio tantummodò dabit intellectum auditui.* Vide ergò, quia Deus permittit malos dominari bonis ad eorum profectum. Et hac eadem ratione permittit etiam in hac vita, quod mali sint semper sociati bonis, sicut patet, & notum est in multis binariis, quos ponit Clemens in itinerario suo. Nam sic sociati fuerunt Cain & Abel, Noe & Gigantes, Isaac & Ismael, Jacob & Esau, Moyses & Magi, David & Saul, filius Dei & Judæi, Petrus & Simon Magus, Christus & Antichristus. (Grego. Isa.44. Grego. Luc.12. Mat.15. Judic.7. Thre.2. Isa.28.)

Item persecutio Hæreticorum & pravitas designatur per illum equum nigrũ, quem vidit Joannes in Apoc. *Ecce inquit, equus niger, & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua & audivi tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum & oleum ne læseris.* Ubi describitur Hæreticorum pravitas tripliciter. (Apoc.6.)

Primò respectu vitæ, cùm dicitur: *Et ecce equus niger*, id est, Hæreticorum cœtus sordibus peccatorum denigratus, sed rigore pœnitentiæ exterioris, ne possit perpendi ejus malitia, palliatus. Unde benè dicitur equus niger: quia nigredo pro-

venit ex labore exteriori, & carnis mortificatione, per quam naturalis calor extinguitur; quia ipsi omnibus modis nituntur extinguere fidem in aliis, quæ est spiritualiter calor naturalis vivificans hominem interiorem. Abac. *Iustus in fide sua vivit.*

Abac. 3.

Secundò ostenditur Hereticorum pravitas respectu scripturæ: quia *qui sedebat super eum:* scilicet diabolus, qui regit illos & ducit quò vult, *habebat stateram in manu sua,* id est, perversam scripturæ expositionem, quæ stateræ comparatur: quia sicut statera sine pondere de facili movetur huc & illuc, sic scriptura sacra, si non habet pondus catholicæ expositionis, fluctuat huc atque illuc: & sicut statera per astutiam falsi mercatoris potest malè inclinari, sic scriptura per astutiam falsi expositoris potest malè exponi; sed bonus Doctor sequitur Sanctorum expositionem. Signanter autem dicitur, quod habebat stateram: quia hæretici scripturam habent, & non habentur ab ea: Nam superbè ei dominantes suo sensui coaptant, è contra verò catholici Doctores non habent, sed habentur ab ea, quia humiliter se illi subjiciunt captivantes intellectum suum ad obediendum Christo.

Item dicit, *In manu sua:* quia seipsos macerando, juxta superficiem literæ operando, affligunt, sed totum hoc faciunt ut videantur boni, & sic faciliùs decipiant credentes sibi. Ose. *Canaam in manu ejus statera dolosa.*

Item statera, quam diabolus habet in manu sua, est tribulatio, qua, domino permittente, bonos & malos affligendo ponderat, ibique citò cognoscitur qui sint gravioris ponderis, vel levioris: quia hi, qui deteriores ex tribulatione fiunt, sunt ponderis levioris & defectivi: qui verò ex tribulatione proficiunt, sunt ponderis gravioris & justi.

Tertiò ponitur eorum perversitas respectu intelligentiæ: Non enim possunt hæretici habere veram intelligentiam scripturarum; quia hæc non datur nisi his qui rectam fidem habent, secundùm illud Isaiæ: *Nisi credideritis, non intelligetis.* Unde dicit Beatus Joannes, quod *audivit tanquam vocem*, id est, Christum, vel Christi existentis *in medio quatuor animalium*, id est, in medio prædicatorum & doctorum, dicentium idem quod Angelus: quia Angelus loquitur in animalibus bilibris tritici. Bilibris ad literam est vas continens duos sextarios, vel duas libras, & significat, intelligentiam sacræ scripturæ, quæ habet duos sensus, scilicet literalem & spiritualem. Triticum autem, quia est cibus nobilium, novum signat testamentum. Bilibris ergò tritici est intelligentia duplex novi, literalis & spiritualis, quæ sunt quasi duæ libræ. Hordeum verò, quia est cibus rusticorum, & jumentorum, & duritiem habet in cortice, & medullam habet interiùs dulcem, signat vetus testamentum, quod datum est rudibus Judæis, & exteriùs in litera prætendit duritiam, sed intùs continet suavem intelligentiam; bilibris ergò hordei est duplex sensus veteris testamenti, scil. literalis & spiritualis: sed numerantur hic tres bilibres hordei, quia continentia veteris testamenti tripartita est apud Hebræos, scilicet in legem, prophetas, & agiographa. Per denarium autem accipitur unitas perfectæ fidei, denarius enim Regis habet imaginem, & superscriptionem: Imago enim ad deitatem, superscriptio verò ad humanitatem pertinet, de quibus est fides: quia ergò utrunque testamentum unitatem veræ fidei continet, rectè dicitur vel vendi, vel emi denario, & bilibris tritici, & tres bilibres hordei, id est, vera intelligentia utriusque testamenti secundùm utrunque sensum emitur, vel venditur denario, id est, unitate perfecta fidei acquiritur, & meritò idem pretium utrobique: quia eadem est intelligentia spiritualis in utroque testamento, quia tota est in medio Rotæ. Cùm igitur hæretici non habeant justum denarium, id est, veritatem Catholicæ fidei, manifestum est, quod non possunt habere veram intelligentiam scripturæ. Sequitur, *vinum, & oleum,* id est, sanctos prædicatores, qui malè viventes mordacites

Isa. 7.

Ezec. I.

citer increpant, & pusillos frequenter consolantur, sicut Samaritanus infudit oleum vulneribus sauciati. Sequitur: *Ne laseris*, & intelligitur de læsione animæ, cui revera nullus potest nocere si ipsa vult; corpus lædi potest & occidi, juxta permissionem Dei. Vel per vinum & oleũ intelligitur vetus testamentum & novum, quod præcepit Dominus non lædi: quia licet hæretici malè exponant, tamen veritas manet incorrupta. Vel bilibris tritici, id est, intelligentia veteris & novi testamenti, emitur à discipulis, & venditur à magistris pro denario, id est, pro vita æterna: de quo Matth. *Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno*: unde aliam mercedem, scilicet temporalem, vel Doctor, vel auditor sacræ scripturæ quærere non debet. Prov. *Noli vendere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam.* Tres bilibres hordei, quæ eodem denario comparantur, id est, fides Trinitatis operantis per dilectionem Dei & proximi, pro qua etiam denarius, id est, vita æterna recipitur, quamvis in hac vita non intelligatur: unde non tritico, sed hordeo comparatur: quia ad ejus medullam, i. intelligentiam, in hac vita minimè pervenitur. Vel bilibris tritici est vir justus, qui habet libram justitiæ, & sapientiæ, & dicitur triticum, quia tribulationibus trituratur: quia multæ tribulationes justorum. Cant. *Venter tuus sicut acervus tritici.* Tres autem bilibres hordei, sunt fideles imperfecti, qui habent quidem sanctæ Trinitatis fidem, sed tamen cum imperfectione vitæ; quia habent velut hordeum paleam tenacem, id est, temporalem amorem, uterque tamen denario empti sunt, id est, sanguine Christi. Et sequitur. *Vinum*, id est, pœnitentes, *& oleũ*, id est, misericordes, *ne laseris*: quia tales ex eo quod vincunt peccatum, vel mundum, non læduntur, secundùm illud: *Qui vicerit non ladetur à morte secunda*, licet tangatur præsenti tribulatione, quæ dicitur mors prima.

Luc. I. Matt. 20. Pro. 22. Cant. 7. Apoc. 2.

Item persecutio hypocritarum assimilatur illi equo pallido, quem vidit Beatus Joannes in Apoc. I. *Ecce*, inquit, *equus pallidus, & qui sedebat super illum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas, super quatuor partes terra interficere gladio, & fame, & bestiis terra.* Ubi primò nota hypocritarum fictionem, quæ assimilatur equo pallido: Nam hypocritæ, ut de religione laudentur, jejuniis, vigiliis & aliis corporalibus exercitiis coram hominibus se affligunt. Unde vigore subtracto, & sanguine diminuto, quasi moribundi pallescunt. Et ideò de ipsis dicitur. *Exterminant facies suas, ut appareant hominibus jejunantes.* Et ideò dicit hic: *Ecce equus pallidus*, id est, hypocritarum cœtus religione fallaci palliatus. Job. *Congregatio hypocritarum sterilis.*

Apoc. 6. Matt. 6. Iob. 15.

Secundò nota hypocritarum subjectionem, qui subduntur morti. Unde *qui sedebat super illum* quasi ductor & rector, *nomen illi Mors*. Sap. *Invidiâ Diaboli mors introivit in orbem terrarum*; imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius: *& infernus*, id est, congregatio hypocritarum, & cæterorum peccatorum, qui sunt inferno deputati, *sequebatur*, id est, imitabatur eum culpa & pœna. Apoc. *Infernus & mors*, id est, peccator & diabolus, *missi sunt in stagnum ignis*: vel infernus dicitur sequi diabolum, quia quos ille decipit, ipse recipit.

Sap. 2. Apo. 20.

Tertiò nota divinam permissionem, quia *data est illi*, sc. à Deo permittente, fortè propter hypocrisim hominum, *potestas*, sed non mala voluntas, *super quatuor partes terra*, id est, quatuor genera hominum, quæ sunt in terra, sc. Judæos, Hæreticos, Gentiles, & malos Christianos. Vel *super quatuor partes terra*, id est, quatuor partes hominum, qui in quatuor partibus mundi, sc. Oriente, Occidente, Septentrione, & Meridie morantur. Vel *super quatuor partes terra*, id est, super omnes illos, qui quatuor cordis affectiones, scilicet timorem, gaudium, & dolorem ponunt in terrenis: de quibus dicit Bernardus: Timent ubi non oportet; amant quæ non decent; gaudent vanè, delectanturque vanis. Job. *Terra data est in manu impii*, id est, terreni, *in pote-*

Iob. 2.

ſtate diaboli interficere gladio, id eſt, infixione peccati, *& fame*, id eſt, defectu verbi, *& morte*, id eſt mortifera doctrina, *& beſtiis terræ*, i. beſtialibus & crudelibus Principibus mundi, qui omnes devorant, vel interficere gladio perverſæ perſuaſionis, & fame, id eſt, terrena cupiditate, & morte, ſcilicet peccati, quæ animam à Deo ſeparat, & beſtiis terræ, id eſt, beſtialibus Prælatis.

CAPUT XXVI.

Zachariæ viſio, de quatuor quadrigis pluribus referta myſteriis, ſcitè elucidatur, per quam Prædicatorum Evangelii gradus, excellentia & altitudo demonſtratur, qui etiam in equo albo ſeptemq; Angelis à Ioanne deſcriptis, deſignantur, quibus ſeptem præcipuæ conditiones adſcribuntur, quampluri maque myſteria aperiuntur.

PRædicatores Evangelii aſſimilantur illis equis, quos vidit Zacharias: dicit enim Zacharias. *Vidi, & ecce quatuor quadrigæ egrediebantur de medio duorum montium, & montes ærei. In quadriga prima equi rufi, & in ſecunda equi nigri, & in quadriga tertia equi albi, & in quarto equi varii, & fortes*: & infrà ſubditur, quod *qui erant robuſtiſſimi, exierunt, & quærebant diſcurrere per omnem terram.* Zach. 6. Hæc viſio, (ut gloſſa tangit) ſic exponitur, per quatuor quadrigas intelliguntur quatuor Evangelia: quaſi autem duo montes ſunt natura divina, & humana, quorum medium fuit Chriſtus, quia *mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* 2. Ti. 2. Unde quatuor quadrigæ de hoc medio egrediuntur, quia quatuor Evangelia de ipſo mediatore, & noſtro Redemptore loquuntur. Sed dicuntur montes ærei, quia nulla poſſunt vetuſtate conſumi: Natura enim divina immortalis eſt, ſecundùm autem naturam humanam, licèt Chriſtus ſemel mortuus fuerit, reſurgens tamen ex mortuis, jam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur. Per equos verò intelliguntur Chriſti Prædicatores, quorum alii fuerunt rufi martyrio, alii obſcuri & nigri profunditate & cognitione myſterii, alii albi gratia virginali, alii varii & fortes, gratiam curationum & diverſarum virtutum habentes. Sed robuſtiſſimi, id eſt, Apoſtoli, in omnem terram exierunt. Pſal. *In omnem terram exivit ſonus eorum*, &c. Pſal. 18. Vel ſecundùm alios, per equos rufos intellige Apoſtolos & alios Religioſos ſive Prædicatores fidei primitivos, qui fuerunt ruſi, id eſt, ignei ardore Spiritus ſancti, vel rubricati ſanguine martyrii. Per equos nigros intellige præfiguratos fuiſſe monachos nigros, & per equos albos monachos albos, & per varios & fortes, intellige religioſos & pauperes, nec in communi, nec in ſpeciali, poſſeſſiones habentes, utpote Prædicatores & Minores, & conſimiles, inter quos præcipuè Prædicatorum ordo habet equos varios in habitu, fortes in ſpiritu, & diſcurrentes per mundum pro animarum fructu.

Item Prædicator debet eſſe ſimilis illi equo albo, qui deſcribitur in viſione beati Joannis Apoc. ubi dicitur: *Ecce equus albus & qui ſedebat ſuper illum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exivit vincens, ut vinceret.* Apoc. 6. Ubi oſtenduntur ſeptem, quæ ſunt neceſſaria Prædicatori. Primum eſt audacia, quæ notatur in equo: Equus enim non trepidè, ſed audacter pergit, & vadit ad prælium. Et ſic Prædicator Chriſti debet habere audaciam ſecuritatis contra tentationum & tribulationum ſive perſecutionum inſultus. Unde nota, quod equus eſt audax ad occurrendum, fortis ad portandum, velox ad currendum. Et talis debet eſſe Prædicator, ſcilicet audax ad occurrendum hoſtibus. Job. *Audacter in occurſum pergit armatis.* Iob. 39.

Item fortis & patiens ad portandum labores & perſecutiones: Job. *Nunquid præbebis equo fortitudinem?* Et infrà: *Contemnit pavorem, nec cedit gladio*, ſcilicet perſecutionis. Iob. 39.

Item velox ad currendum. Iſa. *Velociores pardis equi ejus*; id eſt, prædicatores velociores hæreticis. Iſa. 40. Secundò eſt neceſſaria munditia, & ideò dicitur equus albus. Hæc albedo eſt puritas mentis, vel carnis,

nis, in quam ambulare debet prædicator; hæc albedo inchoatur in ablutione baptismi. Psal. *Lavabis me, & super nivem dealbabor.* Sed reparatur per pœnitentiam. Isaiæ. *Si fuerint peccata vestra ut coccynum, velut nix dealbabuntur*, scilicet per pœnitentiam.

Psal. 50. Isa. 1.

Tertio est necessaria obedientia, quæ notatur, cum dicitur: Et qui sedebat super illum. Oportet enim, ut prædicator sit subditus Christo sicut equus sessori, ut scilicet Christus sit dux & rector eius. Et nota, quod homo non bene sedet in equo, nisi habeat frænum, sellam, & calcaria. Sella ergo huius equi prædicatoris est iustitia, quæ parat locum ipsi sessori, id est Christo. Psalmus. *Iustitia & judicium præparatio sedis tuæ.* Hester. *Hominem quem rex cupit honorare, debet indui vestibus Regis, & poni super equum qui de sella Regis est.* Frænum autem quo ducitur equus iste huc atque illuc, est obedientia. Iac. Frænos equis in ora mittimus ad consentiendum nobis. Vel fræni equorum sunt exempla Sanctorum, quæ debent prædicatores in ore portare, & secundum ea ambulare. Calcaria vero quibus stimulatur equus, est timor & amor, 1. Corinth. *Charitas Christi urget nos.*

Psal. 28. Hest. 6. 1. Cor. 5.

Quartò necessaria est scientia, s. sacræ scripturæ, quod notatur: quia *habebat arcum*, id est, scripturam sacram, qua defenditur Ecclesia, & inimici eius vulnerantur; si tamen teneatur in manu, scilicet, ut non solum verbo dicatur, sed opere impleatur. Job. *Arcus meus in manu mea instaurabitur*: Arcus enim fit ex duobus, ex ligno duro, & corda molli, & licet corda sit mollis, tamen durum lignum inflectit. Lignum ergò est duritia veteris testamenti, & corda gratia novi: vel corda est misericordia, lignum justitia, Jac. *Misericordia superexaltat judicium.* Sed qui debeant justum arcum portare, ostenditur Gen ubi dicitur: *Arcum meum ponam in nubibus cœli*, id est, in his, qui per contemptum mundanorum, & desiderium æternorum à terra sunt elevati, per compunctionem lachrymarum aquosi, per contritionem lucidi, per contemplationem alti, per prædicationem pluidi, per bonam operationem coruscantes, & per comminationem tonantes: qui talis non est, non debet portare arcum, id est prædicatoris officium.

Iob. 28. Iac. 1. Gen. 9.

Quintò est necessaria perseverantia, sine qua nemo coronabitur, & hoc notatur in eo, quod dicit: quod *data est ei corona*, sola enim perseverantia coronatur. Unde Apostolus postquam dixit, *cursum consummavi*, continuando subdit: *In reliquo reposita est mihi corona justitiæ.*

2. Tim. 4.

Sextò est necessaria prudentia, qua sagaciter sciat ab implicantibus & impedientibus secedere. Unde dicit, *& exivit*, sc. de mundo, per contemptum ipsius. Sed nota quòd homo debet exire primò integraliter: quidam exeunt de mundo corpore, sed relinquunt ibi cor, id est, affectum suum, ita quod corpore sunt in claustro, & corde & cogitatione sunt in mundo. Et tales significantur per uxorem Loth, quæ post exitum de Sodomis retrospiciens mutata est in statuam salis: Statua enim figuram hominis habet, sed non veritatem. Unde 1. Regum, *Nuncii Saul credentes invenire David in lecto*, id est, monachum in claustro, *non invenerunt nisi statuam, & pellem capræ*, id est, habitum monachalem sine monacho. Similiter Petrus & Joannes credentes Jesum invenire in sepulchro, non invenerunt nisi sudarium. Debet ergò homo exire de mundo non tantùm corpore, sed etiam corde. Unde Abrahæ jam egresso de Chaldæa jussit Dominus: *Egredere de terra tua, &c.* Et dicit Augustinus, quòd jam egressus erat de corpore, sed adhuc detinebatur ibi mente.

Gen. 19. 1. Reg. 19. Ioan. 20. Gen. 12.

Item debet homo exire totaliter, ita scil. quod de mundo nihil sibi retineat. Quidam namq; exeunt de mundo quoad divitias, non tamen quoad delitias: quia adhuc cor eorũ occupatur delitiis mundi: & sæpè quidem recogitando delitias, quas in mundo habuerunt, pœnitet eos exivisse: & tales significantur per Judæos, qui suspirabant in deserto ad ollas carniũ Ægypti: unde Num. 11. dixerunt; *Quis dabit nobis carnes ad vescendum? Recordamur*

Num. 11.

mur piscium quos comedebamus in Ægypto, gratis in mentem veniunt nobis cucumeres, & pepones porrique, & cepa, & allia. Aliqui etiam exeuntes de mundo portant secum multa de mundo. Quidam honores ipsius, quos adhuc ambiunt in religione, alii divitias, alii delectationes, alii mores mundanos. Verbi gratia, modum eundi sæculariter, modum loquendi, modum comedendi, & alios æstus sæculares. Et tales significantur per Rachel, quæ furabatur idola Laban, & *abscondit super stramentum Cameli*, id est, sub pannis claustri, ut dicitur Genes. 31. Gen. 31.

Item debet homo de mundo exire triumphaliter, scilicet ipsum mundum vincendo, & suppeditando; unde dicitur in hac visione Beati Joannis, quod exivit vincens; Talis est, cui mundus crucifixus est, & ipse mundo, quem non vinceret, nisi exiret, nec exiret, nisi vinceret. Vel tunc exit, quando ipse moritur mundo, tunc vincit, quando mundus moritur ei. Gal. *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Gal. 6.

Septimò est necessaria potentia, scilicet ut ipse vincat, non tantùm mundum, sed etiam carnem, & diabolum; & ideò additur: Ut vinceret, diabolus vincitur humilitate, caro castitate, mundus paupertate. Apoc. *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei.* Et dicit columnam, id est, rectum, altum, firmum, planum: rectum in vivendo, altum in contemplando, firmum in resistendo sive sustinendo, planum in conversando. Apo. 3.

Item prædicatores assimilantur Angelis in visione Beati Joannis, quæ habetur Apocal. ubi dicitur: *Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei, & data sunt illis septem tubæ.* Per septem Angelos intelligitur universitas prædicantium: Nam septenarius est numerus universitatis, vel quia septem donis debent esse perfecti, & septem vitia prædicando eradicare, & septem virtutes plantare, & septem sacramenta annunciare: vel septem dicuntur, quia fidem Trinitatis prædicant, & per quatuor partes mundi. Apo. 8.

Describitur autem eorum perfectio. Primò quantum ad vitam, in eo quod vocantur Angeli. Ubi nota, quod vocantur Angeli primò, quia non debent esse carnales, sed spirituales Psal. *Qui facit Angelos suos spiritus.* Psal. 103.

Item quia non debent esse elati, sed humiles, i. serviendo; & non appetentes, ut alii serviant eis. Hebræ. *Omnes sunt ad ministratorii spiritus, in ministerium missi.* Hebr. 1.

Item quia debent esse contemplantes. Matth. *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris.* Dicuntur etiam stantes, id est, securè laborantes, non timore corruentes, vel otio tepentes: vel stantes, id est, parati obedire, ire, & pugnare: vel stantes, quia prædicatores aliquando stando prædicant populo: quia Dominus stans turbis, discipulis verò sedendo prædicavit. In quo notatur, quod claustralibus est prædicandum otium contemplationis, & ideò eis prædicatur sedendo; laicis verò est prædicandus labor actionis. Sequitur. *In conspectu Dei* activè, ut ipsi Deum aspiciant, & alios docendo ad Deum conspiciendum perducant. In primo notatur puritas intentionis, ut ad Deum tantùm oculum intentionis dirigant. In secundo fructus prædicationis, ut alios ad Deum conspiciẽdum perducant, nunc per fidem, postea per speciem. Vel potest accipi passivè, quia quicquid dicant, vel faciant, conspiciuntur ab eo. Boetius, Magna vobis, si dissimulare non vultis, probitatis indicta est necessitas, cùm agatis ante oculos judicis cuncta cernentis. 3. Reg. *Vivit Dominus in cujus conspectu sto.* Boet. 3. Re. 18.

Secundò describitur eorum perfectio quantum ad doctrinam. Quia datæ sunt illis septem tubæ, id est, prædicationis officium, quod per tubam designatur: sed dicuntur septem, quia eorum est contra septem vitia prædicare, quæ sunt velut septem funes, quibus ligatus fuit Samson. Vel ideò septem, quia ipsorum est septem mundi munitiones destruere, & hoc figuratum est Josue 6. in captione, & ruina Hiericho, per quam figuratur mundus. Nam sicut habetur ibi, Sacerdotes tulerunt 7. tubas, quarum usus erat in jubileo, & clangẽdo circuierunt septies civitatem, scili- Iud. 15. Iof. 6.

scilicet per septem dies, & in septimo circuitu tubis clangentibus muri Hiericho funditùs corruerunt. Sacerdotes igitur tubis clangentes typum gerunt prædicatorum, qui debent manu tenere tubas, & clangere, id est, ore proferre, & opere implere quod prædicant. Act. *Cœpit Iesus facere & docere.* Septem autem tubis debent clangere, id est, contra septem mundi munitiones seu vitia prædicare. Prima munitio est amor divitiarum, secunda amor delitiarum, tertia ambitio honorum, quarta amor suorum, quinta oblivio Dei, sexta ignorantia sui, septima immemoria judicii. Septem autem circuitus Hiericho sunt septem considerationes mundi, quas si homines haberent frequenter in corde, & prædicatores in ore, muri Hiericho in seipsis corruerent, & postea in aliis corruere facerent. Prima est consideratio vanitatis, quia vana sunt omnia quæ sunt in mundo. Eccl. *Vanitas vanitatum & omnia vanitas.* Secunda est consideratio vilitatis. Phil. *Omnia arbitratus sum ut stercora.* Tertia est consideratio brevitatis. Joan. *Transit mundus & concupiscentia ejus.* Quarta est consideratio instabilitatis, per quam assimilantur mari. Isa. *Quasi mare fervens, quod quiescere non potest.* Quinta est consideratio instabilitatis, quia nulla fides vel fidelitas invenitur. Hierem. *Vnusquisque à proximo suo se custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam.* Sexta est consideratio falsitatis, seu hypocrisis, quia mundus aliud est, & aliud apparet. Iob. *Gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Unde Naum. *Qui viderunt te, resilsent à te.*

CAP. XXVII.

Prælatorum, Religiosorum, Clericorumque status qualis futurus sit, per Solem nigrum factum, ac Lunam sanguineam, stellasq; cadentes edocetur, huiusque beati Ioannis visionis metaphoricè cuncta explanantur mysteria.

PRælati, & clerici, & religiosi, qualiter futuri sunt circa ultima tempora, ostenditur Apocal. 6. Sub metaphora Solis, & Lunæ, & stellarum, & cœli, ubi dicitur: quod *Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & Luna facta est sicut sanguis, & stellæ cœli ceciderunt super terram, sicut ficus mittit glossos suos cum à vento magno movetur, & cœlum recessit sicut involutus.* Per Solem intelligitur prælatorum cœtus, qui debent splendore suo alios illuminare ad cognitionem fidei, & calore suo inflammare ad amorem Dei, & amorem proximi. De quo Sole dicitur Isa. *Lux Solis erit septempliciter, sicut lux septem di[e]rum*, id est, lucem omnium subditorum superabit lux prælatorum: quia sicut præsunt aliis dignitate, sic etiam præcedere debent scientia & sanctitate: vel lucere debent prælati septempliciter per septem opera misericordiæ, quæ continentur in hoc versu. *Visito, poto, cibo, solor, rego, colligo, condo.* Vel per dispensationem septem sacramentorum, quæ in hoc versu continentur. *Tingo, firmo, dolet, cibo, iungo, clericos, ungo.* Istæ ergo Sol, prælatorum scilicet cœtus, factus est niger terrenorum negotiorum solicitudine. Threnor. *Denigrata est super carbones facies eorum.* Facies est dignior pars, & altior hominis, & ideo signat prælatos, tanquam saccus cilicinus, qui est totus pilosus, & dicitur cilicinus à cilicia, ubi primò inventus fuit, & in hoc innuitur magna cupidit[as] prælatorum, scilicet in pilositate. Isa. *Replebuntur domus eorum draconibus*, id est, detractoribus, *& habitabunt ibi struthiones*, id est, hypocritæ, *& pilosi saltabunt ibi*, id est cupidi, & avari officiales, *& respondebunt ululæ in ædibus eius*, id est, ioculatores, & saltatrices, *& syrenæ in delubris voluptatis*, id est, adulatores, Isa. *In domibus eius spinæ*, id est divitiæ, *& urticæ*, id est, delitiæ, *quæ generant carnis putredinem ac pruriginem, & paliurus in munitionibus*, id est avarus prælatus, *& erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia.*

Thre. 4. Isa. 13. Isa. 34.

Onocentaurus, & pilosus clamabunt alter ad alterum, scilicet voluptas ad avaritiam. Et *Luna facta est tota sicut sanguis*, id est, Ecclesia tota facta est carnalis, fundata non in sanguine Christi, & Apostolorum, sed nepotulorum, & consanguineorum, procedentium per successionem sanguinis: quia fere ubique nepos avunculo, & consanguineus consanguineo succedit in beneficio. Exod. Dicit Moysi uxor sua: *Sponsus sanguinum tu mihi es.* Sic potest dicere Ecclesia. Ose. *Sanguis sanguinem tetigit*, id est nepos nepoti succedit. Ioel. *Sol convertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & terribilis.* Unde abundantia sanguinis ecclesiæ signum est appropinquantis iudicii. *Et stellæ cœli*, id est, claustrales viri, de quibus Ecclesi. *Species cœli, gloria stellarum, de cœlo ceciderunt super terram*, id est, de cœlesti vita ad terrenam, vel de claustrali ad mundanam, Matth. *Stellæ cadent de cœlo*, id est, monachi exibunt de claustro, discurrentes per mundum propter divitias terrenas Exod. *Dispersus est populus per Ægyptum ad colligendas paleas*, sicut ficus mittit grossos suos, id est, inutiles fructus suos, qui non firmiter adhæserunt ramis arboris, quasi dicat. Ita claustrum emittit inutiles, instabiles monachos ad peragenda terrena negotia, & causas tractandas, cùm à vento magno movetur, id est, dum aliqua turbatio oritur. E contra autem de claustralibus in claustro residentibus, & terrenis negotiis non se implicantibus. Unde dicitur in Iud. *Stellæ manentes in ordine, & cursu suo, adversus Sisaram pugnaverunt.* Et cœlum, id est, cœtus clericorum, quorum conversatio deberet esse cœlestis, recessit à professione sua in susceptione ordinum, quando dixit: *Dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei*, &c. Quare ergo non sunt contenti clerici hac portione, causa est, quia recesserunt ab illa promissione, sicut liber involutus, ubi nulla eruditio vel doctrina potest haberi, vel litera videri. Sic in clericis pro magna parte nullum exemplum bonum potest videri, Isaiæ, *Complicabuntur, sicut liber cœli*, id est, clerici, qui debent esse libri laicorum.

Exod. 4. Ose. 4. Ioel. 3. Eccl. 43. Matt. 24 Exod. 5. Iudic. 5. Psal. 15. Isa. 34.

CAP. XXVIII.

Qualiter peccatores à Deo in hac vita & in alia diversimode puniantur, per Hieremiæ visionem in virgam vigilantem, Ollamque succensam, id significantem, ostentatur.

PUniuntur peccatores à Deo aliter in præsenti, ut corrigantur, aliter in futuro, si non emendantur. Quod ostenditur in visione Hieremiæ, ubi dicitur *Quid vides Hieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video*, & infra: *Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego video.* Ubi nota, quod præsentis vitæ correptio assimilatur virgæ; sed futuræ vitæ supplicium assimilatur ollæ: Verè enim ut virga est punitio vitæ præsentis: quia percutit ad corrigendum, & non ad occidendum. Proverb. *Si percusseris eum virga, non morietur.* Unde percussio hæc non est odii, sed amoris. Pro. *Qui parcit virgæ, odit filium.* Et Ecclesiast. *Qui diligit filium, assiduat illi flagella.* Sed notandum, quod illa translatio habet loco virgæ baculum vocum; & benè flagellum præsentis vitæ assimilatur vocum baculo sive virgæ, de qua in Psalmis: *Virga tua, & baculus tuus*, &c. Ad hoc enim corrigit Dominus ut emendet. Nux autem (sicut glossa dicit) habet corticem amarissimum, & testam durissimam, ut detractis duris & amaris fructus dulcissimus reperiatur. Sic omnis correctio, & labor continentiæ, amara sunt ad præsens, sed fructum pariunt dulcissimum. Unde vetus testamentum quoad literam est cortex amarus, sed spiritualiter intellectum habet fructus dulces.

Item assimilatur correctio Virgæ vigilanti, quia excitat peccatorem à somno culpæ,

Hier. I. Pro. 23. Pro. 13. Eccl. 30. Psal. 22.

culpæ, & iustum à somno negligentiæ. 1. Corinr. *Evigilate iusti, & nolite peccare.* Unde Angelus in Act. *Percusso latere Petri excitavit eum.*

Secundo puniuntur peccatores, qui non emendantur virga præsentis flagelli, ardore æterni incendii, de quo ardore dicit: *Ollam succensam ego video.* Ubi nota, quod in olla carnes includuntur, & ideo signat locum inferni, in quo includuntur damnati propter peccata quæ in carne viventes commiserunt; sed ollæ succensio designat gehennæ incendium. Iob. *De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atq; ferventis.*

CAP. XXIX.

Quo pacto sancti viri in humilitate, mortificatione, dilectione ac oratione Christum sequi, & imitari debent, per Ioannis de quatuor animalibus ac vigintiquatuor senioribus coram Agno cadentibus visionem, aperte figuratur ac declaratur.

Sancti viri imitari conantur Christum Redemprorem, quod ostenditur in visione Ioannis Apoca. ubi dicitur: quod *quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas, & fialas plenas odoramentorum*, quæ sunt orationes Sanctorum, ita quod per quatuor animalia accipiantur omnes Prædicatores evangelicæ doctrinæ, quæ in quatuor Evangeliis continetur; sed per vigintiquatuor seniores intelliguntur universi fideles se exercentes in sex operibus misericordiæ, secundum regulam & doctrinam quatuor evangeliorum: quia sex per quatuor ducti faciunt viginti quatuor. Hi ergo omnes Agnum, id est, Christum pro nobis immolatum sequuntur, & imitantur in quatuor.

Apo. 5.

Primo in humiliatione, quia ipse Christus formam servi accipiens, se humiliavit, & ideo ipsi Sancti se humiliant propter ipsum. Et ideo dicit, quod ceciderunt coram Agno, s. de se humilia sentientes, Deum magnificantes, ab ipso vivificari humiliter postulantes. Ceciderunt, quia humilitas cum semper in imo sit, nescit descensum. In hoc vero, quod dicit, *coram agno*, nota differentiam inter casum humilitatis, & casum peccati, sicut Heli cecidit retro: Retro enim cadit, qui ad peccata redit, vel retro cadit quicunque ad spiritualia, quæ sunt ante, non proficit, sed ad temporalia, quæ sunt retro, tantum intendit; contra illud Apost. *Quæ sunt retro, obliviscens.* Sed qui coram Agno cadit, videt Agnum: & videtur ab eo, & ita in hoc notatur rectitudo intentionis.

Secundo imitantur eum in carnis mortificatione, Christus enim pro eis mortuus est, & ipsi propter eum seipsos mortificant, quod notatur cum dicitur: Habentes singuli citharas, id est carnis mortificationem: in cithara enim lignum est & chorda: lignum est crux, chorda est caro Sanctorum, quæ tunc quasi chorda ligno citharæ coextenditur, quando diversis se pœnis affligentes, & mortificantes, ipsam crucem imitantur, secundum illud Apostо. *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis.* Isa. *Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit.* In hac cithara tot sunt chordæ, quot sunt membra in homine; quia omnia membra, quæ peccaverunt, omnia debent in pœnitentia puniri, vel ipsis vitiis mortificari. Rom. *Sicut exhibuistis membra vestra servire iniustitiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea servire iustitiæ in sanctificationem.*

Gal. 5.

Isa. 16.

Rom. 8.

Tertio imitantur eum in amoris dilatatione: Christus enim ex amore pro Sanctis mortuus est, & Sancti similiter propter ipsius amorem morti se exponunt; quod notatur cum dicitur: *Et phialas aureas*, id est corda lata, & lucida, lata per charitatem. 2. Corint. *Os nostrum patet ad vos o Corinthii, cor nostrum dilatatum est, dilatamini & vos.* Item

2. Cor. 6.

Sap. 4. lucida per castitatem. Sapien. *O quam pulchra est casta generatio cum claritate;* sed aurea per sapientiam cœlestem. Apo. *Apo. 3.* *Suadeo tibi emere à me aurum ignitũ,* &c. Hoc aurum est cœlestis sapientia, quæ non tantum splendet intellectui, sed etiam ardet affectui. Psal. *Psal. 118.* *Ignitum eloquium tuum vehementer.*

Quarto imitantur eum in oratione; orant enim pro se invicem & Christus oravit pro inimicis, quod & Sancti similiter faciunt; & ideo dicuntur phialas habere plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum, id est, plenas piis orationibus, & devotis desideriis, quales sunt orationes Sanctorum. Et comparatur devota oratio odori circumquaque diffuso, qui omnibus se communicat; quia scilicet Sanctorum oratio ad omnes se extendit, & quanto odor intensior, tanto diffusior: quia oratio quanto devotior, tanto carior, & fructuosior, ut dicit Gregor. *Grego.* Unde Paulus pro omnibus docet orare. 1. Thim. *1. Tim. 2.* *Obsecro primo omnium fieri obsecrationes, orationes, & postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, pro his qui in sublimitate sunt constituti.* Item odor ascendit, & sic devota oratio. Cantic. *Can. 6.* *Ascendet per desertum quasi virgula fumi ex aromatibus.*

CAP. XXX.

Sacra scriptura Libro, Rotæ, Voluminique comparatur, cuius auctoritas, copiositas, obscuritas, intelligibilitas, sensus varietas, excellentia, & veritas, per tres Sanctorum pulcherrimas visiones lucide enucleatur.

SCriptura sacra assimilatur illi libro, qui in visione ostensus est Ezechieli, de quo habetur Ezech. 2. *Ezec. 2.* ubi dicitur: *Ecce manus missa ad me, in qua erat involutus liber, & expandit illum coram me, qui erat scriptus intus, & foris, & scriptæ erant lamentationes in ea, & carmen, & væ:* in hac siquidem visione ostenduntur sex conditiones sacræ scripturæ.

Prima est eius auctoritas, quia de manu Dei est habita: Unde dicitur: Ecce manus missa est ad me, id est, revelatio Dei inspirata est mihi, sed litera septuaginta interpretum habet: *Extenta est,* quod idem est, quod missa: Tunc enim manus Dei ad aliquem extenditur, vel mittitur, cum id, quod fieri debet, ei revelatur. Quia igitur sacræ scripturæ præcepta sunt à nobis non tantum aure audienda, sed etiam opere implenda. Iac. *Iac. 2.* *Estote factores verbi, non auditores tantũ.* Idcirco ipsa sacra scriptura per instrumentum manus dicitur esse missa. Iob. *Iob. 27.* *Docebo vos per manum Dei,* id est, per revelationem Dei. Vel quia sicut per manum scriptoris scientia alicuius scribitur in charta: ita per revelationem conditoris hæc scientia inspirata est, & scripta in ecclesia. Dan. *Dan. 5.* *Apparuerunt digiti quasi manus scribentis.* Hi digiti fuerunt scriptores sacri canonis. Ex hoc igitur, quod scriptura sacra est à Deo inspirata, provenit, (sicut dicit Aug.) *Aug.* quod maior est auctoritas, quam omnis humani ingenii perspicacitas.

Secunda conditio est eius copiositas, propter quam vocatur non schedula, vel charta continens pauca, sed liber, scilicet continens multa: Nulla enim scriptura humana reperitur ita copiosa ut sacra doctrina, in qua (dicit August.) omnis quodammodo continetur scriptura. Unde Aposto. Omnem scripturam eam appellat, dicens. *2. Tim. 3.* *Omnis scriptura divinitus inspirata,* &c. Et ideo Hier. *Hiero.* dicit, quod nescit literas, qui sacras ignorat. Unde propter grandem scientiæ copiam, quæ continetur in ea, liber grandis vocatur. Isa. *Isa. 8.* *Sume tibi librum grandem,* &c. rectè liber grandis dicitur, in quo, scilicet, omnis scientiæ forma & finis includitur. Unde Augu. ad Volusianum. Hic, inq. philosophia; quoniam omnium naturarum causæ sunt in Deo. Hic Ethica; quoniam vita bona & honesta non aliunde sumitur, quam cum ea, quæ diligenda sunt, diliguntur quomodo sunt diligenda; hoc est Deus, & proximus. Hic est

Logica;

Logica; quonam veritatis lumen animæ rationalis non nisi Deus est. Hic laudabilis reipublicæ salus, nec enim custodiuntur optimæ civitates, nisi fundamento & vinculo fidei, fraternæque custodiæ.

Tertia conditio est eius obscuritas, propter quam vocatur liber involutus. Gregorius. Liber involutus, est sacræ scripturæ eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum involvitur, ut non facile sensui omnium pateat. Iob. *Quis est involvens sententias?* vel dicitur involutus, quia stylus eius est metaphoricus, & figurativus, & ideo ad intelligendum obscurus. Dan. *Clausi sunt signatique sermones.* Et Isa. *Erit nobis visio omnium quasi verba libri signati.*

Gregor. Iob. 31. Dan. 12. Isa. 29.

Hæc autem involutio, & obscuritas sacræ scripturæ, pluribus de causis utilis & rationalis est: quarum una est, quia sacra scriptura ex hoc copiosior est in sententiis, unde Augustinus dicit: Sermonis obscuritas etiam ad hoc utilis est, quia plures sententias parat, & in lucem sententiæ prodeunt, dum alius eam sic, & alius sic intelligit.

Aug. 12. de civi. Dei.

Secunda causa est, ut lateat studere negligentibus, & indignis, unde Gregorius. Non abscondita est in scripturis veritas, ut non inveniant qui quærunt eam, sed ut non videant, qui quærere eam nolunt.

Greg. in Mat. 23.

Tertia causa est, ut detur ex hoc materia exercitii studiosis. Unde Augustinus: Deus ad salutem animarum in Spiritu sancto sic divinos moderatus est libros, ut non solum manifestis pasceret, sed etiam obscuris velet.

Au. li. 3. qua. 53.

Quarta ratio est, ut non vilescat curiosis, unde Aug. in libro contra mendacium. Lectiones actionesque propheticæ propterea figuris, velut quibusdam amictibus obteguntur, ut sensum piè quærentium exerceant, & ne nuda ac prompta vilescant.

Quarta conditio est eius intelligibilitas, quæ notatur cum dicitur: *Expandit illum coram me*, id est, mihi eius mysteria aperuit, *& me ipsum intelligere fecit.* Greg. Expandit, dum ænigmata exposuit. Luc. *Aperuit illis sensum ut intelligerent scripturas.*

Luc. 24.

Quinta conditio est sensus duplicitas, quia erat scriptus intus & foris; intus scilicet per sensum spiritualem, foris vero per sensum literalem. Vel (secundum Greg.) intus scriptus est, quia instruit nos de rebus invisibilibus, i. de mysteriis cœlestibus, foris verò, in quantum instruit nos de rebus visibilibus, scilicet de rebus terrenis disponendis, & de exterioribus actionibus. Prima scriptura pertinet ad contemplativos, secunda ad activos, Ioan. *Ingredietur, & egredietur, &c.*

Ioan. 10.

Sexta conditio est scripturæ varietas: quia *erant scripta lamentationes in eo, carmen & væ*: Continet enim lamentationes scriptura, & tristitias pœnitentium. Ioel. *Convertimini ad me in jejunio & fletu, & planctu.* Et continet etiam carmen laudis, & lætitiæ beatorum. Psal. *Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te.*

Ioel 2. Psal. 83.

Item continet væ tristitiæ, & pœnæ damnatorum. Luc. *Ibi erit fletus & stridor dentium.* Isa. *Væ impio in malum*, &c.

Luc. 13. Isa. 13.

Item scriptura sacra assimilatur illi rosæ, quæ describitur in visione Ezechielis, quæ habetur Ezechielis 1. ubi dicitur: *Apparuit tota super terram iuxta animalia, habens quatuor facies*, ubi scilicet de sacra scriptura sex conditiones tanguntur: Nam primo ostenditur esse alta ex origine, in eo, quod apparuit: Non enim hæc est scientia ex humana ratione inventa, sicut aliæ scientiæ, sed divinitus revelata, scilicet mediante aliqua apparatione, & ideo dicit. *Apparuit*: Nam traditio veteris legis facta est ab Angelo apparente ex persona Dei in monte, secundum illud. Act. 7. Hunc, scilicet Moysen, *misit Deus principem & redemptorem cum manu Angeli, qui apparuit ei.* Et infra. *Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo qui loquebatur ei in monte Synai, & cum patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis*; revelatio etiam

Ezec. 1. Act. 7.

doctrinæ Propheticæ facta est communiter per apparitionem in somnio, vel visione, secundum illud, Num. *Si fuerit inter vos Propheta Domini in visione, apparebo ei, aut per somnium loquar ad illum.* (Num. 12.) Eruditio autem doctrinæ evangelicæ facta est ex gratia Christi in carne apparentis secundum illud. *Apparuit gratia Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos,* &c. (Tim. 2.) Vel ideo de sacra scriptura dicit quod apparuit: quia quamvis ea quæ in sacra scriptura traduntur, (ut sunt mysteria fidei) non habent apparentiam sive evidentiam rationis, quia fides est argumentum rerum non apparentium, ut dicitur; habent tamen apparentiam & certitudinem adhæsionis, quia plus videtur Theologo, quod debeat credere illa quæ in sacra scriptura traduntur, & indubitabilius eis inhæret, quam his, quæ secundum rationem apparent: & hæc est apparentia fidei, de qua dicitur Sapient. *Apparet autem his, qui fidem habent in illum:* Nam solis Dei fidelibus apparet scriptura sacra esse indubitabilis, apud quos (ut dictum est supra) maior est huius scripturæ auctoritas, quam omnis humani ingenii perspicacitas.

Secundo ostenditur esse perfecta ex similitudine, quia assimilatur rotæ: Apparuit inquit rota; Rota enim habet figuram & motum circularem, & utrique Philosophus attribuit quandam perfectionem. Nam figura circularis perfecta est, quia ex nulla parte potest fieri additio; quod etiam competit sacræ scripturæ, quę nihil continet superfluum aut minus, quam expediat humanæ saluti; ideo ei quantum ad hoc in hac vita nihil addi oportet. Apo. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas,* &c.

Item motus circularis probatur à Philosopho inter omnes motus perfectior. Nam finem coniungit principio. Quod etiam sacra scriptura facit, dum Deum omnium rerum principium, & finem esse ostendit. Unde & ex persona Dei dicit. *Ego sum alpha & o, principium & finis.* (Apo. 2.) Et de hac similitudine rotæ dicitur in Psal. (Psal. 76.) *Vox tonitrui in rota:* Vox enim tonitrui Dei, est manifestatio suæ magnitudinis, de qua dicitur Iob. *Tonitruum magnitudinis eius quis poterit intueri?* (Iob. 26.) & hæc manifestatio fit in rota, id est, in sacra scriptura: Unde glossa hic super Ezech. dicit, quod rota dicitur sacra scriptura, quæ ad auditores omni parte volvitur inter prospera & adversa.

Tertio ostenditur esse connexa ex unione. Unde dicitur *rota una*: quamvis enim duo testamenta contineat, tamen sic invicem connectuntur, ut unum & idem videantur continere. Et ideo novum testamentum includitur in veteri, secundum Berna. sicut figuratum in figura, & econverso. Unde Ezech. dicitur, (Ezec. 1.) quod *aspectus earum, & opera, quasi sit rota in medio rotæ:* glossa, id est, novum testamentum in veteri. Ubi nota, quod scientia sacrę scripturæ dicitur una tripliciter, scilicet unitate attributionis, in quantum omnia quæ considerat, quanquam inter se diversa sunt, tamen omnia considerat per attributionem sive relationem ad unum, scilicet Deum; puta inquantum referuntur ad ipsum, ut ad principium, vel finem, & huiusmodi.

Item est una unitate luminis, cui innititur: quia in omnibus innititur eidem lumini supernaturali, scilicet fidei, quæ est sicut quædam impressio divinę scientiæ, quę est una & simplex omnium.

Item est una unitate rationis, quia omnia considerat sub una formali ratione, scilicet inquantum sunt divinitùs revelata.

Quarto ostenditur etiam necessaria ex transgressione, quia super terram illam scilicet, secundum Greg. cui dictum est: *Terra es, & in terram ibis:* Omnipotens enim Deus super corda peccantium legem posuit, scilicet sacræ scripturæ, quæ dicitur lex: quia præceptis & documentis salubribus mentes ligat, ne transgrediantur peccando. Apostolus: *Lex propter transgressores posita est:* (Rom. 2.) vel dicitur esse super terram, quia super terrena

mentes

mentes elevat, dum eas ad contemplandum & diligendum cœlestia inflammat, secundùm illud: *Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram*: & Matt. *Nolite thezaurizare vobis thesauros in terra, &c.*

Col. 3. Matt. 6.

Quia ostenditur esse congrua ex ordine, quia *juxta animalia*: Congruus enim ordo humanæ doctrinæ est, ut per sensibilia erudiatur de intelligibilibus: Nam omnis nostra cognitio (secundùm Philosophum) oritur à sensu: unde rota divinæ Scripturæ dicitur esse *juxta animalia*, id est, juxta sensum: quia sensitiva cognitio propria est animalium. Tradit enim divina scriptura communiter nobis spiritualiter sub quibusdam sensibilibus signis & similitudinibus: vel quia homo (secundùm Apostolum) primò est animalis, id est, parvus & imperfectus; deinde spiritualis, grandis & perfectus in gratia. Aliquando rota divinæ scripturæ dicitur elevari secundùm spiritum, secundùm illud Ezech. *Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu & rota pariter elevabantur, sequentes eum.* Aliquando verò dicitur stare, vel apparere juxta animalia, quia scilicet divina scriptura & scit spirituales de sublimibus erudire, secundùm illud: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Et iterum ibidem. *Spiritualia spiritualibus comparantes*: & scit etiam animales & parvulos levioribus enutrire, secundùm illud: *Tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi*: & ideò sic juxta spiritum elevat spirituales, quod tamen secundùm literam non deserit animales Rom. *Sapientibus & insipientibus debitor sum.* Eze. *Cum ambularent animalia, ambulabant pariter & rota juxta ea.*

Arist. 1. post.

Eze. 1.

1. Cor. 2.

1. Cor. 3.

Rom. 1. Ezec. 1.

Sextò ostenditur esse distincta in effigie, quia *habens quatuor facies*; & dicitur habere sacra scriptura quatuor facies, id est, quatuor sensus; quia maximè in facie hominis sensus vigent, & sunt in ea quatuor distincti, scilicet, visus in oculis, auditus in auribus, odoratus in naribus, & gustus in ore, tactus autem non est distinctus ab aliis in aliquo organo. Quatuor ergò sensus scripturæ sunt, historicus sive literalis, tropologicus, id est, moralis, allegoricus & anagogicus. Vel dicitur habere quatuor facies, quia per quatuor mundi partes est prædicata Gen. *Dilataberis ad Orientem & Occidentem, Meridiem & Septentrionem.* Vel quia quadrupliciter tradita est, scilicet per Legem, per Prophetas, per Evangelistas & per Apostolos, ut dicit Greg.

Gen. 28.

Gre. super Eze.

Item scriptura sacra assimilatur illi volumini, quod describitur in visione, quæ habetur Zach. 5. *Vidi, & ecce volumen volans, longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum, & dixit ad me. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ.* Hanc enim visionem Greg. exponens dicit: Quid est volumen volans nisi scriptura sacra, quæ dum de cœlestibus loquitur, ad superiora mentis nostræ intentionem levat: quia dum illa supra nos esse conspicimus, ima attendere & concupiscere devitamus. Quæ latitudinem cubitorum decem, longitudinem verò viginti tenere perhibetur; quia latitudo operationis nostræ simpla est & longanimitas spei in duplum tenditur, quando pro bono opere & hic requies mentis, & illic gaudia æterna præparantur, attestante veritate. *Si quis reliquerit domum, vel agros, &c. centuplum accipiet & vitam æternam possidebit*: Centenarius enim numerus decies multiplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum accipit, qui etsi nihil habuerit, ipsa tamen perfectione mentis jam in hoc sæculo habere nihil quærit: quia ergò per hanc duplum pro simplo nobis redditur, rectè hoc volumen per viginti cubitos in longitudinem tenditur, quod per decem dilatatur. Sed quia hæc sacra eloquia ad æternam damnationem sunt eis, qui illa vel scire nolunt, vel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc volumine dicitur: *Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ.*

Zach. 5.

Matt. 19.

Item

Item scriptura sacra assimilatur illi libro de quo habetur in visione Ioannis Apo. ubi dicitur. *Abii ad Angelum dicens ei, ut daret mihi librum, & dixit mihi: Accipe librum & devora illum, & faciet amaricare ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.* In hac siquidem visione ostenditur, quod liber sacrę scripturæ primo requirit discipulum, vel lectorem expeditum, & ideo dicit: *Abii,* scilicet a curis mundi, vel carnis, quorum scilicet occupatio impedit & studium & fructum sapientiæ: *Solicitudo enim seculi, & fallacia divitiarum suffocat verbum,* Mat 13. Item requirit auditorem devotum, ut non tam lectione quam oratione sacræ scripturæ intelligentiam quærat. Unde dicit; *Abii ad Angelum,* i. Christum, *dicens ei,* scilicet orando, *ut daret mihi librum,* id est, intelligentiam Scripturæ, Sapien. *Optavi, & datus est mihi sensus, invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ.*

Apo. 10. — Mat. 13. — Sap. 7.

Item requirit hominem studiosum.

Primo ad capiendam scilicet doctrinam sacræ scripturæ, quam capere debet audiendo, & legendo. Apo. *Beatus qui audit, & qui legit verba prophetiæ,* id est, libri huius. Oportet esse studiosum, etiam ad audiendum, scilicet in memoria, unde dixit: *& devora illum;* scilicet memoriæ commendando, & opere implendo, & hoc cum quadam aviditate, quæ notatur in verbo devorandi.

Apoc. 1.

Item requirit hominem vigorosum, qui propter amaritudinem seu laborem, qui est in discendo, sive intelligendo, vel implendo, non omittat eam; qui sicut ex una parte videtur esse difficilis & amara; ita ex alia est dulcis & sapida. Est enim difficilis ad intelligendum, & amara, i. e. pœnosa ad opere implendum. Et ideo dicit, *faciet amaricare ventrem tuum,* i. e. carnalitatem sive humanitatem tuam, quæ est mollis, & fragilis. Et ideo grave est ei & pœnosum scripturæ monita implere. Facit etiam liber divinæ scripturæ amaricare ventrem animæ, id est, mentem, in quantum ducit hominem in cognitionem propriorum defectuum, de quibus amaricatur. Deducit etiam contemplationem divinorum, & cœlestium, & quanto ei sit dulce, quod intus videt, tanto in maritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Sed ex alia parte scriptura dulcis est, & sapida, Unde subditur. *Sed in ore tuo erit dulce tanquam mel,* quia scilicet sacra scriptura, licet sit difficilis ad intelligendum, & pœnosa ad implendum, tamen est delectabilis ad prædicandum. Psal. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.*

Psal. 118.

CAP. XXX.

Spes, quæ secunda Theologica est virtus, in secundo Angelo à Ioanne praviso figurata, quanta verè pœnitenti bona afferat, brevi demonstratur.

SPes multa bona facit in anima. Et hoc ostenditur in visione beati Ioannis: quæ habetur Apo. 8. Ubi dicitur, quod *secundus Angelus tuba cecinit, & mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturæ, quæ habebat animas in mari, & tertia pars navium interiit.*

Apoc. 8.

Secundus Angelus, est spes, quæ est secunda virtus Theologica: hæc tuba canit, quando pœnitenti veniam promittit: & tunc *mons magnus,* id est, animus sublevatus, *igne ardens,* id est, charitate fervens, mittitur in mare, id est, in amaritudinem timoris, & doloris: & tunc fit tertia pars maris sanguis: prima pars est amaritudo timoris, secunda doloris: ex his duabus aliquando sequitur tertia, scilicet amaritudo desperationis: sed hanc omnino excludit securitas spei, & convertit in sanguinem, id est, in pœnitentiæ asperitatem, & carnis mortificationem.

Item prima pars eorum qui habent animas in mari, est timor pœnæ mundi; secunda timor purgatorii; tertia timor pœnæ inferni, & hæc moritur: quia hunc timorem spes salutis excludit;

Item

Item prima pars navis humanæ mentis sunt cogitationes necessariæ, quæ sunt circa illa, quæ sunt de necessitate salutis.

Secunda pars sunt cogitationes perfectæ: quæ sunt circa opera supererogationis, quæ non sunt de necessitate, sed perfectione. Tertia pars, sunt cogitationes vanæ circa vanitatem: hæc tertia pars interit canente tuba secundi Angeli, id est, spe promittente veniam, & misericordiam Dei, Psal. *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis*, id est, cogitationes, quærentes vana huius mundi. Psal. 47.

CAP. XXXII.

Virorum spiritualium conditiones quinque numerantur, quæ figuraliter ex Ezechielis visione mysteriosa eliciuntur, quamplurimaque alia de hac re explanantur.

SPirituales viri assimilantur illis rotis, quæ describuntur, Eze. 1. ubi dicitur, quod *statura erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus & totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor*: in quibus verbis quinque conditiones spiritualium virorum exprimuntur. Ezec. 1.

Prima est rectitudo iustitiæ, quæ figuratur in statura rotarum: quia enim stare dicimus, id quod firmum est, vel rectum: non enim dicitur stare ille qui iacet, vel ille qui vadit. Item statura importat rectitudinem, & firmitatem, quæ duo competunt spiritualibus viris, id est, his qui spiritu Dei aguntur, scilicet rectitudo operis, secundum illud: *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam*, & stabilitas voluntatis, quæ est ex robore Spiritus sancti, secundum illud *Det nobis corroborari per spiritũ eius in interiori homine*. Hoc enim stabilitatis robur gratia Spiritus sancti facit. Heb. *Optimum est gratia stabilire cor*. Et de hac statura spiritualis viri dicitur. *Statura tua assimilata est palmæ*, quæ scilicet directè crescit & diutissime vivit. Psal. 142. Eph. 3. Heb. 13. Cant. 7.

Secunda est promptitudo obedientiæ, quia assimilatur rotis: Nam sicut rota undique est parata ad motum, ita spirituales viri sunt in omnibus parati ad obediendum, secundum illud Psalm. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*. Hanc promptitudinem obedientiæ facit spiritus humilitatis, qui est intus eis. Unde dicitur Ezech. *Cum euntibus ibant & cum stantibus stabant, & cum elevatis à terra pariter elevabantur, & rotæ sequentes ea, quia spiritus vitæ erat in rotis*. Psal. 107. Eze. 1.

Tertia est altitudo sapientiæ, scilicet in contemplatione cœlestium, & divinorum. Unde dicit, quod altitudo erat rotis: Nam sapientis est considerare altissimas causas, ut dicit Philosophus. Isa. *tollam te super altitudinem nubium*, id est, rerum mutabilium; quia nubes maximè sunt instabiles, & continuè transmutantur. Quarta est trepidatio vindictæ, semper enim aut peccata præterita, aut delicta præsentia, etiam parva, ex ita districti iudicis in se feriri metuunt, & æternæ gehennæ supplicium formidando attendunt. Unde dicit: *Et horribilis aspectus*. Ubi Greg. Horribilis aspectus est terror gehennæ: quæ sine fine reprobos cruciat, & semper in cruciatu conservat. Unde tanta est illius pœnæ acerbitas, & profunditas, quod est horror non solum sustinentibus, sed etiam aspicientibus Iob. *Terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ, & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat*. Arist. Met. 1. Isa. 13. Iob. 10.

Quinta est circumspectio prudentiæ, quia *totum corpus plenum erat oculis in circuitu ipsorum quatuor*. Per istos enim oculos intelliguntur cautelæ, & circumspectiones prudentium, quibus Sancti, & spirituales viri tanquam verè prudentes in omnibus abundant. Nam spiritualis homo diiudicat omnia: & isti oculi dicuntur esse in circuitu: quia diabolus nos suis laqueis undique circumcingit, propter quod de eo dicit Petrus, quod *tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret*: & ideo contra eum ex omni 1. Pet. 5.

parte necessaria est cautela. Sed ideò dicuntur esse *in circuitu ipsorum quatuor*, scilicet animalium, secundùm Gregor. super Ezech. vel *ipsarum quatuor*, scilicet facierum. Nam supra præmiserat, quod *apparuit rota una habens quatuor facies, quæ videbantur quasi quatuor rotæ*: quia scilicet Sancti viri præcipuè in quatuor partibus habent cautelas & circumspectiones, scilicet retro circa præterita, per memoriam: ante, scilicet ad futura per providentiam; à dextris, id est, ad prospera per despectum: à sinistris, i. ad adversa per exercitium. Nam prospera mundi respiciendo despiciunt, & adversa ad virtutis exercitium suscipiunt. Vel habent oculos retro, scilicet ad mala ne inficiât: & ante, i. ad bona, ne deficiant. Gregor. Corpora animalium idcircò plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte scilicet circumspecta est, bona desiderabiliter providens, mala solerter cavens, Est enim necessarium oculos habere ad mala, id est, ad vitia: quia vitia plerunque se palliant sub specie virtutum. Nam superbia fingit se esse libertatem; tumor fingit se humilitatem: tenacitas, sive avaritia fingit se esse parsimoniam: prodigalitas fingit se esse largitatem, vel misericordiam: unde sicut dicit Gregor. Hoc est laboriosius, ubi mens Sanctorum invigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant.

Greg. in Ezech. hom. 7.

Item necessarium est habere oculos ante, scilicet ad bona, ne deficiant: Nam plerumque, dum homo intendit ad quædam bona, negligit quædam alia, & ubi negligimus, ibi proculdubio oculum non habemus: quod patet exemplo Pharisæi, qui habuit oculos ad gratitudinem dicens: *Gratias ago tibi*, &c. Ad abstinentiam, *jejuno bis in Sabbato*. Ad misericordiam, *decimas do omnium quæ possideo*: Ad justitiam, *quia non sum sicut cæteri hominum injusti, raptores*: Ad continentiam, *Et adulteri*, Sed ad mentis custodiam, id est, humilitatem, oculum non habuit: quia se cæteris hominibus prætulit. Greg. Quid prodest quod contra hostium insidias tota civitas cautè custoditur, si unum foramen apertum relinquitur, unde ab hostibus intretur.

Luc. 2.

Item sancti viri habent oculos & à dextris, sc. ad beneficia, ne officiant: Nam valdè cavendum est, ne unde homo proximo suo prodesse intendit, inde magis ei noceat. Unde Apostolus dicebat: *Si cui aliquid donastis, & ego: Nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur à satana, non enim ignoramus cogitationes ejus.* Ecce circumspectus magister sic donare, id est, parcere voluit, ut non displiceret, nec scandalum daret discipulis: quia sciebat quod sathanas inde solet cordi alterius scandalum immittere. Unde alterum conspicit pietatis negotium fecisse: & ideò multum attendendum est, ut etiam bonum quod fit, utiliter & cautè fiat.

Item debent etiam esse oculi à sinistris, id est, ad scandala, ne veniant scilicet ex culpa sua: quamvis enim necesse fit, ut veniant scandala, væ tamen homini illi, per quem scandalum venit: quod intelligendum est de scandalo activo, quod est ex culpa propria, scilicet vel bonum omittendo, vel malum augendo, vel studiosè nocendo, & hujusmodi. Sed de scandalo passivo, quod est ex culpa alterius, non est tantùm curandum, quod propter hoc bonum dimittatur, præcipuè bonum ad quod homo tenetur, si sine hujusmodi scandalo fieri non posset. Unde dominus non curavit de scandalo Pharisæorum, & tamen curavit de scandalo gentilium petentium ab eo tributum, ut habetur apud Matt.

Matt. 7.

CAPUT XXXIII.

Varia tentationum genera, nonnullorumque peccatorum detrimenta, eorumque remedia ponuntur: Quove pacto nos diabolus fortiter & graviter tentet, & ei sit resistendum, visionibus & somniis quibus-

quibusdam ex sacra scriptura collectis, hisq; lucidè explanatis, eruditur.

TEntatio occulta in cordis cogitatione, est sicut pollutio somnii in dormitione: dicitur enim Deut. *Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non revertetur priusquam ad vesperum lavetur aqua, & post solis occasum regredietur in castra.* In quibus verbis primo intellige somnii pollutionem, cum dicitur, *si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio.* Nam (sicut dicit Grego. nocturnum somnium est tentatio occulta, per quam tunc homo polluitur, quando tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur, quod tamen corporis opere non expletur. Et causa quare aliquando spirituales viri talibus cogitationibus, vel tentationibus molestantur, est (sicut Gregorius dicit) quod libenter se occupant in aliquibus actibus terrenis etiam licitis: quia cum vel in minimis terrena actio per desiderium tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine, mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur.

Deu. 23.

Secundo considera polluti exclusionem, cum subditur: *Egredietur extra castra.* Gregorius. Dignum est, ut qui immunda cogitatione polluitur, indignum se cæterorum fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se existimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi cogitatione laborantem sese ex continentium comparatione despicere.

Grego.

Tertio adverte exclusi purgationem, cum subditur. *Et non revertetur quousque ad vesperum lavetur aqua.* Grego. ad vesperum aqua abluitur, cum defectum suum conspiciens ad pœnitentiæ lamenta convertitur, ut fletibus diluat omne quod animam occulta inquinatio accusat. Psal. *Ad vesperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Et hinc est, quod Levit. mendatum fuit, quod membra hostiæ in frusta concisa, & caput, & cuncta quæ adhęrent iecori igne comburerentur: pedes vero & intestina prius aqua lavarentur. Ista hostia est homo, qui seipsum offert ad servitium Dei, cuius membra tunc conciduntur in frusta, cum eius vitæ opera sunt virtutibus distincta. Et tunc super ignem ponuntur, quando cũ fervore amoris, & devotionis Deo offeruntur. Caput autem, & ea quę iuxta iecur continentur, incendimus, cum in sensu nostro, quo omne corpus regitur, atque in occultis desideriis flammâ divini amoris ardemus. Pedes autem qui terram tangunt, sunt terrenæ occupationes. Intestina vero, in quibus stercora portantur, sunt cogitationes immundæ. Unde Gregorius. Cum cogitationes nostras immunda cogitatio inquinat, quid aliud quam intestina hostiæ stercus portant. Habet ergo pedes & intestina ille, qui dum terrenum aliquid agit, nonnulla etiam illicita in corde conspicit, sed hæc, ut comburi debeant, laventur, quia nimirum necesse est ut ante immundas cogitationes timoris fletus diluat, quam in acceptione sacrificii supernus amor incendat, ut tanto suavius in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto, cum ei assistere ceperit, nil terrenum secum vel lubricum in actu suæ orationis imponit, ut dicit Grego.

Matt. 7. Grego. Psal. 29. Levit. 1. Grego.

Quarto nota purgati reversionem, cum subinfertur: *Et post occasum Solis regreditur in castra.* Tunc Sol occumbit, cum ardor tentationis per lachrymas pœnitentiæ defervescit. Et tunc qui pollutus fuerat ad castra redit; quia tunc in societate bonorum consedit. Unde Gregor. Post aquam quippe occumbente Sole ad castra revertitur, qui post lamenta pœnitentiæ, frigescente flamma cogitationis illicitæ, ad fidelium merita præsumenda reparatur, ut iam se à cæteris longe esse non existimet, qui mundum se per habitum intimi ardoris gaudet.

Item tentatio triplex est, quæ describitur in prima visione Ezec. Ubi dicitur, *Vidi, & ecce ventus turbinis veniebat*

ab Aquilone, & nubes magna, & Ignis involvens, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri. Ubi primo notatur tentationis periculum ex tempestate veniente; secundo remedium ex splendore circumstante; tertio præmium ex electro apparente. Periculum ostenditur triplex secundum triplicem tentationis gradum, quorum primus pertinet ad tentationem superbiæ, cum dicitur: *Ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone.* Greg. Ventus est tentatio mentis: propria autem mentis tentatio, est tentatio superbiæ, quæ habet cor elevare; unde assimilatur vento; quia sicut ventus elevat corpora levia, ita superbia elevat corda vana. Iob. *Vir vanus in superbia erigitur.* Sed nota, quod qui vento flante ascendunt, eo quiescente ruunt: Sic qui superbia, vel fortuna blandiente extolluntur, ea cessante corruunt, & eliduntur. Unde Iob. *Elevasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me valide.* Sed quia superbia est mentis non solum elevativa, sed etiam perturbativa, ideo tentatio superbiæ vocatur ventus turbinis: quia sicut turbo obscurat, & turbat aërem, sic etiam ipsa superbia obscurat, & turbat mentem, unde Iob. *Noctem illam tenebrosus turbo possideat*: Turbo possidet noctem, cum superbiæ tentatio cæcat mentem. Et dicitur tenebrosus: quia oculum cordis obscurat. Bernardus. Superbia oculum mentis obscurat, & veritatem obumbrat. Turbo autem dicitur, quia turbat, scilicet superbientis animum: quia facit ipsum amarum, rancorosum, inquietum. Psal. *Conturbati sunt montes*, i. superbiæ. Hugo de sancto Victore in libro de arra animę. Signa superbię sunt clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, honestas in actione, rancor in reprehensione. Et quoniam ista tentatio est quasi diabolo propria, quia superbiæ vitium ab eo accipit initium, & ideo subditur, quod iste *ventus veniebat ab Aquilone*, id est, à diabolo superbo. Ipse enim superbiens dixit; *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo.* Unde Hugo de sancto Victore dicit in libro prædicto; Superbia in cœlo nata est, sed velut immemor qua via inde ceciderit, illuc postea redire non potuit.

Iob. 7. — *Iob. 30.* — *Iob. 3.* — *Bern. in ca. de humil.* — *Psal. 45.* — *Hugo.* — *Isa. 14.*

Secunda tentatio est luxuriæ sive carnis; & hæc vocatur nubes magna, quia rationem offuscat. Sicut enim nubes densa offuscat aërem, lumen Solis intercipiendo, sic concupiscentia carnis offuscat mentem, lumen rationis obumbrando: Unde Gregor. Nazianzenus dicit, quod caro velut nubes quędam grossa se animæ objiciens, considerare eam divini luminis radios non sinit. Eze. *Solem*, id est, rationis lumen, *nube tegam.* Aug. Exhalabant nebulæ de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, & offuscabant atque obnubilabant cor meum, ita ut non discerneretur serenitas dilectionis à caligine libidinis Sed magna dicitur, ratione generalitatis, quia generaliter quasi omni homini inest pugna carnis: Nam omnes de carnis peccato propagati sunt: unde omnes intra semetipsos gerunt unde certamina sentiunt. Gr. In hoc mũdo cũ nostris tentationib. nascimur, & caro aliquãdo nobis adiutrix est in bono opere, aliquando seductrix in malo.

Item est carnis tentatio magna, continuitate. Hieron. in epistola. Quocunque pergimus nobiscum inimicum, i. e. carnem portamus, & ideo pugna inevitabilis est, & continua.

Item est magna, difficultate. August. Inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt castitatis prælia: Nam ibi continua pugna, & rarior est victoria. Est enim ipsa caro inimicus familiaris, de quo Boëtius dicit, quod nulla pestis efficacior est ad nocendum, quam familiaris inimicus.

Tertia tentatio est avaritię, & hæc est à mundo; & hæc dicitur *ignis involvens*; ignis, scilicet propter insatiabilem ardorem; quia sicut ignis non satiatur lignis, secundum illud: *Ignis nunquam dicit, sufficit:*

Ezec. 32. — *Aug. li. confess.* — *Gregor.* — *Hiero.* — *Aug in sermo.* — *Boët.*

sufficit:

Pro. 10. Eccl. 30. *sufficit*: ita nec avarus pecuniis, Ecclesiastici *Avarus non implebitur pecunia.*

Involvens autem dicitur propter implicationem. Multæ enim sunt involutiones, & implicationes hominum avarorum. Iob. *Involutæ sunt semitæ gressuum eorum.* Involvunt enim se multis curis, multis negotiis, multis peccatis 1. Tim. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.* (Iob. 6. 1. Tim. 6.)

Secundo ponitur tentationum remedium, *Quia splendor in circuitu eius.* Circumstat enim hominem tentatum, ne tentatione vincatur, triplex splendor, scilicet splendor scripturæ ipsum informans; splendor angelicæ custodiæ ipsum confortans; & splendor divinæ iustitiæ vincentem coronans, unde 1. Ti. postquam dixit, *Bonum certamen certavi*, addidit, *In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.* Isa. *Implebit splendoribus animam tuam.* (1. Tim. 6. Isa. 50.)

Tertio ponitur tentatorum & victorum præmium; quia *de medio eorum quasi species electri*, de me. e. scilicet ven. tu. & ignis: quia scilicet ex tentationum pugna trahitur coronæ materia, quæ in electro signatur. Vel in electro secundum Gregorium, significatur Christus, qui est tentatorum, & victorum præmium. Electrum enim (sicut Greg. dicit) ex auro est & argento: dum autem miscentur, argentum crescit in claritate: aurum vero à fulgore suo pallescit. Sic dum humanitas Christi in maiestatis gloriam excrevit, divinitas à proprii fulgoris potentia se humanis oculis temperavit. Et ita in Christo quasi dum pallescit aurum, fulget argentum: ergo electrum de medio Christus est, qui iam exivit, & triumphavit de pugna tentationum. Ipse enim tentatus fuit à carne famescente, quia *cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit.* Item à diabolo persuadente, quia *accedens tentator dixit ei*, &c. Item à mundo alliciente, cum ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit: *Hæc omnia tibi dabo.* Sed tamen Christus de omnibus triumphavit, & ideo hoc electrum de medio harum tentationum iam ereptum inducitur in exemplum; imo etiam in præmium, sive in pretium, si ipsas tentationes vicerimus; ita ut ex hoc electro fabricetur & moneta, quæ dabitur in pretium laboris; & corona, quæ reservatur in præmium victoris: & lætificabimur, siquidem ex splendore auri, & insuper ex candore argenti, quia tam ex visione deitatis, quam humanitatis Christi delectabimur, & reficiemur in patria, ut dicit Augustinus super illud. *Ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* (Mat. 4. Aug. super Io. 101.)

Item tentat, & impugnat nos diabolus aliquando de vana gloria, aliquando de superbia, aliquando de invidia, aliquando de luxuria. Et hæc pugna tentationum figurativè exprimitur in visione somnii, quæ habetur Dan. ubi dicitur, quod Daniel somnium scribens, brevi sermone comprehendit, summatimque perstringens ait: *Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti pugnabant in mari magno & quatuor bestiæ magnæ ascendebant, diversæ inter se.*

Prima quasi leæna, & quasi alas habebat aquilæ, aspiciebam donec evulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor eius datum est ei. Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & sic dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas. Post hoc aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat avis quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. Post hoc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia, & potestas data est ei Post hoc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis, dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans. Dissimilis autem erat cæteris bestiis quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

Primus ergo ventus, est ambitionis tentatio, qui flat ab Oriente, id est, ab

originis nobilitate, quæ frequenter est ambitionis occasio. Bestia autem hoc flatu excitata, superbia est; quæ est quasi leæna habens alas aquilæ, quæ sunt sublimitas, & potestas. Et hæc bestia tunc evellitur, quando homo superbus à statu suo deiicitur. Et tunc hæc bestia stat super pedes suos, quia tunc iam non stat, vel in equo, vel super alios homines. Et cor eius datur ei, id est vera cognitio suæ fragilitatis, & vilitatis.

Secundus ventus est tentatio invidiæ, qui flat à meridie; quia de prosperitate bonorum dolet invidia: Est enim in regione meridiana abundantia bonorum. Bestia hæc flatu excitata est detractoria lingua, quæ bestia est similis urso qui libenter mel comedit, quia dulce est in ore invidi mala de aliis loqui. Unde delectatur invidus cum videt aliena mala, sicut dolet & tristatur cum videt aliena bona, iuxta illud Horatii poëtæ: *Invidus alterius rebus marcescit opimis*; propterea est ei dulce loqui de malis proximi. Hæc bestia in parte stetit, quia invidus quandoque hominem in parte laudat. Tres ordines dentium habuit, quia invidus habet tres modos detrahendi, s. mala augendo, bona minuendo, & indifferentia vel dubia pervertendo.

Tertius ventus est tentatio luxuriæ, flans ab Occidente, i. carne iugiter ad occasum sive mortem tendente: quotidie enim appropinquamus morti, iuxta illud. *Omne quod est genitum tendit ad interitum.* Bestia hæc vento excitata est carnis concupiscentia, quæ similis pardo dicitur, qui est varii coloris propter varietatem desideriorum. Hęc habet quatuor capita, scilicet otium, suavitatem vestium & consimilium, delectabilitatem epularum, & carnale opus. Quatuor autem alæ qui eam erigunt, sunt iuventus, sanitas, pulchritudo, & nobilitas. Et hæc sunt ut alæ milvi, quibus volatur ad sordes carnales.

Quartus ventus flans ab aquilone, est tentatio crudelitatis, quæ est in potentibus respectu subditorum, ad quam pertinet quarta bestia, quæ est cæteris crudelior, quę cætera comminuit, & conculcat. Cornua eius sunt præpositi, & satellites, & ministri suæ crudelitatis, qui quos conculcare non prævalent saltem accusando lædere nituntur. Quia autem in prædicto somnio dicitur, quod quatuor venti pugnabant in mari magno; Notandum est, quod mare somniatum, sicut dicunt somniorum interpretes, quandoque refertur ad regnorum mutabilitatem, sicut in hoc somnio Danielis, ubi per mare grande intelligitur universale imperium mundi, & per quatuor ventos pugnantes in eo, intelliguntur angelicę potestates, laborantes pro ipsis imperiis, & regnis mundi, ut exponunt Gloss. Aliquando vero refertur ad hominum prosperitatem: unde dicunt somniorum interpretes, quod si quis viderit per somnium, quod in mari ceperit pisces hamo, inveniet divitias à rege secundum rationem captionis. Et similiter, si retibus, per rectum obsequium ditabitur ab eo secundum rationem captionis.

Item dicunt, quod si quis somniet, quod secus litus maris ambulando, lavet pedes, appropinquabit regi, & gratiam inveniet penes illum secundum rationem ambulationis: & si mare intraverit usque ad fœmora, & laverit, familiaris efficietur regi, & lętabitur secundum rationem ablutionis.

Item dicunt, quod si quis per somnium de proximo mare videat tranquillum, omnem tristitiam abiiciet & gaudebit. Quandoque vero refertur (ut dicunt) mare somniatum ad hominum adversitatem: Nam si quis in somnio mare intraverit usque ad verticem, solicitudine, & tribulatione, & necessitate maxima vexabitur per regem, terminabitur autem hoc secundum rationem absentiæ eius à terra: Nam si parum distet, minor; si multum, vehementior afflictio erit.

Item si quis somniet secus litus maris se ire, & pedes inquinaverit, tribulabitur à rege secundum rationem iniquinamenti.

Item si rex per somnium videat mare perturbatum, perturbabitur in regno suo.

Item, quia in præfato somnio Danielis dicitur, quod secunda bestia, quæ est similis urso, habebat in ore tres ordines, scilicet dentium. Notandum quod secundum interpretes somniorum, dentes somniati variam habent significationem: Nam aliquando referuntur (ut dicunt) ad principum, vel regnorum dignitatem: & sic accipiendo in hoc somnio Danielis, quia illa secunda bestia urso similis, regnum Persarum signat, quod urso simile perhibetur propter patientiam laboris, & parcitatem victus: Nam pro pulmento sale utebatur & cardamomo; seu assimilatur urso non in toto, sed in parte, quoniam contra populum Dei nihil crudeliter egit. Tres autem ordines dentium habuit, id est, à principio tria regna, scilicet Persarum, Medorum, & Chaldæorum. Vel tres dentium ordines, tres Principes super 120. Satrapas habebat.

Quandoque vero dentes somniati, ut dicunt communiter, referuntur ad consanguineorum somniantis varietatem. Nam duo dentes anteriores significant filios, parentes, seu fratres, aut magis proximos de consanguineis. Qui vero sequuntur anteriores quatuor, consobrinos, & remotiores cognatos. Caninus dens firmamentum domus significat, & generis hominum. Molares verò significant pueros, & superiores quidem masculos, inferiores vero fœmininum sexum. Passiones ergo dentium somniatæ, ad ipsorum consanguineorum referuntur adversitatem. Nam si quis intuitus per somnium fuerit, aliquos de anterioribus dentibus moveri ac denigrari, ac scaturire vermibus, signat quod aliquis ex his, quos diximus per anteriores dentes significari, ægrotabit: & si aliquem illorum dentium viderit cecidisse, morietur propinquior de linea consanguinitatis. Si vero aliquem de dentibus, qui sequuntur anteriores, viderit motum fore, aut confractum, aut aliquid passum, cladem signat alicuius cognatorum prædictorum. Si vero erutus videatur, portendit mortem. Si vero caninum dentem quis viderit confractum, maior domus, vel generis eius periclitabitur. Si autem viderit eum denigrari, & vacillare, ægrotabitur ille & tribulabitur.

Item si videat, quod caninus dens elongatus fuerit in tantum, quod impediat comestionem, & os claudere, maior domus suæ, & generis erit impedimentum cunctis, & prohibitio, sed tamen suscipit correptionem, cum dentis excessus habentis radicem facile possit coæquari. Hæc dicunt somniorum interpretes, sed ego interpretationibus talibus communium somniorum fidem esse ponendam non existimo, quia nulla ratio mihi claret, quare huiusmodi somniorum imagines humanarum rerum eventus tales regulariter consequantur. Secus autem de illis somniis sentio, quæ divina scriptura refert, quia hominibus ad eruditionem ipsorum à Deo illa esse immissa, nulli venire debet in dubium Christiano. Unde Iob: *Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.* *Iob. 33.*

Item tentat diabolus homines multipliciter, fraudulenter, & instanter: quod ostenditur in Apo. ubi dicitur. *Ecce draco magnus, rufus, habens capita septem, & in capitibus eius septem diademata & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium eius devoraret.* Iste draco diabolus est latenter animabus hominũ insidians: Ipse enim dicitur leo, ubi aperte sævit, sed draco, ubi occultè decipit. Ideo duo sunt contra eum necessaria, patientia contra sævitiam leonis, & prudentia contra fallaciam draconis. Et per ista duo Sancti illudunt ei. Psalmus: *Draco iste quem formasti ad illudendum* *Apo. 12.* *Psal. 103.*

dendum ei. Dicitur autem magnus propter potestatem nocendi, præcipuè quam habebit in fine. Iob. *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei.* Rursus dicitur propter malitiam, qua sanguinem & mortem hominis ab initio sitivit. Ioan. Ille homicida erat ab initio. Dicitur autem habere septem capita, inquantum suggerit, & movet, ad septem capitalia vitia. Dicitur etiam habere cornua decem, inquantum inducit ad contemptũ, & transgressionem decalogi, id est, decem præceptorum legis divinæ. Et in capitibus eius septem diademata, propter septiformem tentationem, per quam victores eius coronantur. Sunt enim (ut dicit Bernardus) septem genera tentationum.

Iob. 41.

Prima est importuna, quæ procaciter insistit, ut saltem vincat, Iob: *Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo, lapides excavant aquæ, & alluvione terra paulatim consumitur.*

Iob. 14.

Secunda est dubia, quæ animam ambiguitatis nubibus involvit. Iob: *Cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diversa rapitur.*

Iob. 20.

Tertia est subita, quæ iudicium rationis prævenit. Thren. *Velociores fuerunt persecutores mei avibus cœli.*

Thre. 3.

Quarta est occulta, quæ deliberationis considerationem præterfugit: Unde Iob: *Quantas habeo iniquitates & peccata, scelera mea atq; delicta ostende mihi.* Iob. *Quis revelabit faciem indumenti eius; & medium oris eius quis intrabit? portas vultus eius quis aperiet?* i. quis aperiet occultas eius cogitationes.

Iob. 13.

Iob. 41.

Quinta est violenta, quæ vires animæ, sive mentis transcendit. Iob. *Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me,* & ad meas miserias devoluti sunt.

Iob 30.

Sexta est fraudulenta, quæ animam seducit. Proverb. *Est via quæ videtur homini recta, novissima autem eius ducunt ad mortem.*

Pro. 14.

Septima est perplexa, quæ variis vitiis simul impedit. Iob. *Procul odoratur bellum, exhortationem ducunt & ululatum exercitus.*

Iob. 39.

Sequitur quod cauda eius, id est, finalis intentio eius, vel simulata deceptio, quæ malitiam tegit, sicut cauda tegit turpitudinem. Isa. *Propheta loquens mendacium, ipse est cauda trahens tertiam partem stellarum,* id est, reprobos, qui nec sunt de parte innocentium, nec de numero pœnitentium: sunt tamen de numero stellarum, propter lucem, id est, cognitionem fidei, quam habent saltem informem. Et misit eos tractos & allectos in terram, id est, in amorem terrenorum, ut plus ea, quam cœlestia diligant. Sequitur, quod draco, id est, ipse diabolus stetit, sed incessanter insidiando ante mulierem, id est, animam, quę erat paritura, id est, opere impletura conceptum propositi boni. Cum enim gravida sit anima in conceptu boni propositi, statim in partu insurgit diabolus, ut impediat partum.

CAP. XXXIV.

Somnia duo Nabuchodonosor, alterum de statua, alterum vero de arbore maxima plena arcanis mirificaque de vase Petri visio scitissime interpretantur: per quæ quidem vita spiritualis, ac corporalis hominis, qualis esse debeat, & quemadmodum vitietur ac perficiatur, diffusè explanatur.

Vita hominis spiritualis assimilatur illi statuæ quam somniavit Nabuchodonosor de qua dicitur Dan. 2. *Tu rex videbas, & ecce quasi statua una grandis: statua illa magna, & statura sublimis stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis, huius statuæ caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porro venter & fœmora ex ære. Tibiæ autem ferreæ, pedum autem quædam pars erat ferrea, & quædam fictilis. Videbas ita, donec abscissus est lapis de monte sine manib9, & percussit statuam in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos, & tunc contrita*

Dan. 2.

trita sunt pariter ferrum, testa, as, argentum & aurum, & redacta quasi in favillam æstivæ areæ, & rapta sunt à vento, nullusque locus inventus est eis. Lapis autem, qui percusserat statuam; factus est mons magnus, & replevit universam terram: hoc est somnium. In hoc somnio satis describitur humanæ vitæ spiritualis varietas.

Primò quantum ad dignitatem conditionis. *Ecce statua grandis*, &c.

Secundò quantum ad facilitatem corruptionis hujus statuæ, *Caput, &c.*

Tertiò quantum ad difficultatem reparationis, *videbas ita, donec abscissus est lapis*, &c. Dignitas conditionis describitur: quia statua hæc erat grandis, sublimis & terribilis. Sic vita spiritualis hominis justi est grandis per fidem He. *Fide Moyses grandis factus*, &c. Et sublimis per spem. Danielis: *Proceritas* sive sublimitas *ejus contingens cœlum*, scilicet per spem cœlestium. Sed est terribilis hostibus per charitatem. Cant. *Terribilis, ut castrorum acies ordinata*: Ordinantur enim castra virtutum per Charitatem. Cant. *Ordinavit in me charitatem*. Vel grandis in activa, sublimis in contemplativa, terribilis in adversariorum pugna, quam scilicet habet in utraque vita: vel magna est ejus correctio, sublimis ejus reparatio, terribilis est ejus perditio, sive damnatio. Ergò magnitudo statuæ in consideratione culpæ: sublimitas in consideratione gratiæ: terror in consideratione pœnæ. Sed sequitur, *Stabat contra te*. Hæc statua tunc stat contra hominem, quando fœditatem, i. infirmitatem & calamitatem mentis intuetur, & qualis sit, & qualis esse possit, ex hoc ei ostenditur, Psal. *Arguam te, & statuam contra faciem tuam.*

Heb. 11.

Dan. 4.

Cant. 6.

Cant. 2.

Dan. 2.

Secundò describitur vitæ spiritualis corruptio, idest, casus mentis à sublimitate virtutum ad ima vitiorum, cùm dicit: *Caput hujus statuæ ex auro*, &c. ubi ostenditur, quòd hujus statuæ prima pars erat aurea, secunda argentea, tertia ærea, quarta ferrea, quinta testea, paulatim in deterius fit descensus; quia nemo repentè fit turpissimus, sed gradatim deficiendo; quia qui minima negligit, paulatim deficit, vel defluit. In auro ergò significatur charitas, quæ cæteras virtutes supergreditur, sicut aurum cæteris metallis antefertur. In argento veritas, quia argentum, quo frequentiori usu atteritur, eo utique clarius redditur. Sic veritas vehementi discussione, quò magis discutitur, eò melius commendatur: sic & veritatis consilia experientiæ usu quò tritiora sunt, eò clariora. Charitatis ergò claritatem fulgor auri exprimit, quæ cœlestis desiderii igne flammescit. In ære simulatio: æs enim argentum imitatur in sono, sed tamen multum distant in pretio. Sic simulatio suavem dulcedinis cantum habet in sermone, & suaviter reboat, & dulciter resultat in ore, sed quantum per verbum & exercitium demulcet exterius, tantum per consilium & desiderium pallet intrinsecùs. In ferro crudelitas: Ferrum enim cætera metalla comminuit & domat Unde convenienter crudelitatis violentiam designat, quæ resistentia quæque premit, ut opprimat. In testa fictili fragilitas Fictile enim de facili frangitur: & ideò per eam rectè impatientiæ fragilitas designatur. Illi ergò habent caput aureum, qui incipiunt à ferventi charitate; ut qui sunt spiritu ferventes, in tribulatione patientes, & solliciti in opere, assidui in lectione, devoti in oratione: *Charitas enim patiens est, benigna est, non inflatur, non æmulatur, non quærit quæ sua sunt, &c.* Sed tales aliquando ex auro in argentum mutantur, quia refrigescente charitate, operantur ex veritate, sive bona deliberatione. Sed multum interest inter utrunque statum; quia aliud est operari bonum ex desiderio, aliud ex consilio, aliud operari cum magna delectatione, aliud ex sola deliberatione. Hæc conditio adhuc est bona, scilicet operari ex veritate, secundùm illud: *Qui facit veritatem, venit ad lucem*: sed prima erat optima, scilicet operari ex ferventi charitate. Apo *Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, sed habeo adversum te pauca quia charitatem pristinam reliquisti, age ergò pœnitentiam, & prima opera fac.* Sed adhuc mens ne-

Ioh. 3.

Apo. 2.

gligentior facta ex argento mutatur in æs, quia scilicet bonum opus, quod faciebat ex veritate, ad laudem hominum resolutus postmodum actitat pro humano favore. Qui igitur blandum se exhibet in sermone, benignum in facie, sed perversum in opere & voluntate, iste profectò abjecto argento jam operatur in ære: æris enim more suaviter tinnit extrinsecùs, sed voluntatis depravatione pallescit intrinsecùs. Tali dicitur Apoc. *Scio opera tua, quia nomen habes, quod vivas, & mortuus es.* Sed deterior est mutatio tertia quia ex ære mutatur in ferrum: Interdum enim, dum ficti hominis ignominia revelatur, incipit sordescere & vilescere à quibus antea laudabatur. Et tunc contra eos despectus irascitur, & indignatur, & detestatur eos aliquando, & in eo quod potest crudeliter persequitur, quibus quantum poterat antea placere conabatur: & sic æs in ferrum mutatur, id est, levitas in crudelitatem convertitur & mutatur.

Ap. 3.

Sequitur quarta mutatio, seu conjunctio ferri & testæ; quia sicut sunt prompti & audaces ad mala inferenda, sic post illa sunt pusillanimes & impatientes ad tolerandum illata, ut rectè mirari possit, quomodo convenire possit ferrum cum testa, id est, tanta crudelitas cum tanta impatientia. Ecce statua nostra in qualem finem desinit, quia post caput aureum plantas fictiles accipit. Thren. *Filii Sion inclyti amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea.* Sic ergò patet, quod in capite aureo intelligitur devotio, in membris argenteis discretio, in æreis simulatio, in ferreis indignatio.

Thr. 4.

Item nota, quod in capite intelligitur intentio, qua totum opus in bonum vel in malum finem deducitur, quia totum corpus capite regitur. In pectore verò consilium, quia ibi cor latet: in brachiis opera: in ventre obsequium compassionis, quia venter est tenerior pars corporis & velamentum fœtoris: in fœmore humilitas, quæ ad vilia & indigna inclinatur: fœmor enim pudendis subjicitur; in tibiis rigor severitatis; quia tibiæ cæteris membris ossa longiora & robustiora portant: per pedes necessitas vitæ; Pedes enim terram tangunt, & quantumcunque mens se ad cœlestia extendat, sine hujus vitæ subsidiis necessitatem suam non sustentat. Ergò patet, quod per caput intelligitur intentio, per pectus deliberatio, per brachium exercitatio, per ventrem compassio, per fœmur humilitas, per tibiam severitas, per pedem necessitas. Vel per caput desiderium intentionis, per pectus studium deliberationis, per brachium exercitium actionis, per ventrem obsequium pietatis, per fœmur servitium subjectionis, per tibiam flagellum severitatis, per pedem subsidium necessitatis. Si ergò caput intentio, & aurum devotio, quid aliud est aureum caput, nisi devota intentio? Si pectus deliberatio, brachium actio, argentum discretio, quid aliud est pectus & brachia argentea, quàm consilia & opera discreta? Si in ventre compassio, fœmore subjectio, in ære simulatio, quid aliud est venter & fœmora ærea, nisi pietas & humilitas ficta? & si per tibiam severitas, per ferrum crudelitas, quid aliud in tibiis ferreis nisi severitas crudelis? & si pes necessitatem, testa voluptatem, quid planta testea, nisi superfluitas voluptuosa? pes ex parte testeus, & ex parte ferreus describitur, quia delicata mens nunc in eorum odium adducitur, ignique restringitur; nunc verò cùm tempora suppetunt, in eorum luxu resolvitur. Est ergò (ut patet ex dictis) fulgor capitis aurei devota intentio cœlestis desiderii; claritas pectoris & brachii argentei, certitudo recti consilii, & rectitudo operis certi; sonoritas ærei ventris & fœmoris, blandimentum falsæ pietatis & fictæ humilitatis; robur ferreæ tibiæ, rigor immoderatæ disciplinæ: fragilitas testei pedis, effrenatio superfluitatis. Caput itaque aureum sancta desideria faciunt, pectus & brachium argenteum, & consilia, & opera recta: ventrem & fœmur æreum, obsequia & servitia ficta; tibias ferreas, flagella sæva: plantam testeam, subsidia delicata.

Tertiò

Tertiò describitur destructæ vitæ reparatio. Sæpè enim quem non corrigit manus humana, percutit sententia divina, vel inspiratio interna. Unde *de monte abscissus est lapis sine manibus, & percussit statuam*, &c. quia feroces & induratas mentes potiùs corrigit inspiratio divina, quàm corrigant flagella humana. Est ergò lapis abscissus sine manibus, timor divinitùs inspiratus, in cujus ictu statua dejicitur, id est, monstruosa vita peccatoris destruitur. Unde percussio statuæ & comminutio compuncti cordis, est contritio & humiliatio, & in pedibus, id est, in inferioribus statua concutitur, quando mens elata atque perversa, per spiritum timoris domini, ad iniquitatis & infirmitatis suæ considerationem reverberatur, & postquam ferrum concutitur, cætera conteruntur. *Tunc contrita sunt*, inquit, *pariter ferrum testa, æs, argentum & aurum, &c.* Unde quia totius boni fundamentum est humilitas, prius erubescimus vera mala, quam ficta bona, novissimè etiam vera bona, cùm sint imperfecta & inconsummata. In ferri itaque contritione damnamus mala, quæ per iniquitatem commisimus. In testa autem illa, quæ per infirmitatem contraximus. Æris autem contritio est simulati boni reprobatio; in argenteis membris hoc displicet, non quòd sunt bona, sed quòd non sunt optima. In aureo autem opere solùm hoc est reprehensibile, quòd optimi operis inchoatio usque ad debiti finis terminum non perducitur. In argenti itaque contritione boni operis imperfectio, in auri verò confractione arguitur optimi operis intermissio. Sequitur: *Et redacta quasi in favillam æstivæ areæ.* Per æstivum tempus fervor spiritus, per aream spiritualis prudentia significatur: favillæ nigredo verecundiæ est confusio. Has favillas adhuc in conscientia toleramus, quamdiu de præteritis culpis confusi, vel suspecti sumus. Unde peccata in favillam vertuntur, quia erubescimus, in quibus delectari consuevimus. Sed flante vento, favillæ tolluntur, cùm per Spiritus sancti aspirationem reatus nostri formido omnis atque suspicio absorbetur. Psalm. *Projecisti post tergum tuum omnia peccata mea*: Sic peccata Prophetæ erant in favillam redacta, quando dicebat: *Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me*, *sed quasi à vento rapta*, cum dicebat, gratias agendo, & exultando: *Benedic anima mea Domino & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius.* Sed raptis favillis nullus eis locus invenitur: quia post impetratam veniam, mens contra similium corruptionũ detrimenta insuperabilis redditur; quia ad similem corruptelam nec sensus decipi, nec affectus potest corrumpi. Sed nota, quod lapis comminuens statuam, crescit in montem magnum & eminentem: qui charitas per augmenta proficiens elevat ad confidentiæ immensitatem: de qua dicitur in Psalmo: *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, non commovebitur, &c.*

Psal. 38.

Item vitæ spiritualis varietas describitur in illa arbore, quam somniavit idem Nabuchodonosor, de qua dicitur Dan. 4. *Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia, magna arbor, & fortis, & proceritas eius continens cœlum: aspectus eius erat usq; ad terminos universæ terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & esca universorum in ea; subter eam habitabant animalia, & bestiæ: & in ramis eius conversabantur volucres cœli & ex ea vescebatur omnis caro. Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil, & sanctus de cœlo descendit, & clamavit fortiter: & sic ait. Succidite arborem, & præcidite ramos eius, & excutite folia eius, & dispergite fructus eius, & fugiant bestiæ, quæ subter eam sunt, & volucres de ramis eius. Veruntamen germen radicum eius in terra sinite, & alligent vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris sunt, & rore cœli tingatur: & cum feris pars eius in herba terræ.*

Dan. 4.

Cor eius ab humano commutetur, & cor ferum detur ei, & septem tempora mutentur super eum. In sententia vigilum decretum est, & sermo sanctorum, & petitio, donec cognoscant viventes: quoniam dominatur excelsus in regno hominum, cuicunque voluerit dabit illud, & humillimum hominem constituet super eum. Hoc somnium vidi ego Nabuchodonosor. Describitur in somnio hoc vita spiritualis tripliciter.

Primo, quantum ad statum gratiae: *Ecce arbor*, &c.

Secundo, quantum ad lapsum culpae: *Et ecce vigil*, &c.

Tertio, quantum ad remedium poenitentiae: *Veruntamen germen*, &c. Quantum ergo ad primum nota, quod haec arbor magna, est anima existens in gratia, & ipsa magnitudo arboris, est immensum robur virtutis: magna arbor est, qui fortia opera facit. In medio quoque terrae, quia intima bona desiderat: altitudo nimia, quia de sublimibus subtiliter sentit. Haec est arbor magna ad bona agenda, fortis ad mala toleranda, procera ad sublimia contemplanda. Unde proceritas eius coelum tangebat, quia investigationis eius subtilitas coelestia penetrabat, magna ergo in actionibus, fortis in tribulationibus, sublimis in investigationibus; vel altitudo nimia, investigatio est praesumptuosa, quae est causa successionis; *aspectus eius*, id est famae, seu nominis celebritas, usque ad terminos universae terrae, ut à bonis diligatur, & à malis timeatur. Ergo in arbore notatur virtus, in aspectu virtutis notitia; vel *aspectus usque ad terminos universae terrae*, quando propriae virtutis experientia, nec in magnis, nec in minimis latet; *folia eius pulcherrima, & fructus nimius*; in foliis verba, in fructu scientia, in esca doctrina: Nam esca universorum in ea. Folia itaque pulcherrima, sunt verba discreta, Fructus copiosus, sensus eruditus, *Esca universorum*, multiplex intellectus, plena eruditio omnium, discreta admonitio singulorum: foliis enim fructus vestitur, & verbis compositis sententia ornatur. Fructus bonus sapit, & pascit, & scientia spiritualis, per sacras admonitiones suaviter reficit, foliis abundabat Iob, dicens: *Qui me*, inquit, *audiebant, expectabant*, &c. Fructu autem sapiens ille, qui dicebat: *Mihi autem dedit omnium quae sunt, scientiam*, &c. Sapien. 7. Escam universis dabat qui dicebat: *Graecis ac Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitor sum.* Vel est fructus nimius scientia curiosa. Ecclesiast. *In rebus supervacuis noli scrutari multipliciter. Subter eam habitabant animalia & bestiae*, &c. Per animalia intellige mentes voluptati deditas. Per bestias mentes iracundas. Per volucres accipe spirituales bonorum studiorum, & Sanctorum desideriorum alis ad coelestia volantes: subter eam ergo habitabant animalia, & bestiae, eo quod huiusmodi mentes per concupiscentiam, & iracundiam dissolutae, iuste quidem premi debent rigore disciplinae. Sed in ramis superioribus conversabantur volucres coeli, eo quod viri contemplativi coelestibus desideriis accensi, merito debeant & auctoritate erigi, & digno honore sublimari. *Et ex illa vescebatur omnis caro.* Ex illo omnis caro vescitur, cuius virtutum exemplo omnes aedificantur, cuius consolationibus omnes foventur, cuius beneficiis omnes recreantur, & doctrina reficiuntur. Unde per volucres intelliguntur subtiles cogitationes, per animalia & bestias carnales affectiones. Per arborem ergo, ut dictum est, accipimus robur fortitudinis per ramos, opera & exercitia virtutis, ex quibus ramis meritorum bonorum fructus tempore suo colligimus: rami ergo volatilia coeli suscipiunt, quia scilicet bona opera ad sublimes cogitationes deducunt: sed subter animalia & bestiae habitant, quia carnis impetus deorsum premunt. Apostol. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar.* Debent

Iob. 29.
Sap. 7.
Rom. 1.
Eccl. 3.
1. Cor. 9.

bent ergo aves pro tempore ad cœlestia elevari, & in æternorum contemplatione suspendi, & iterum post sublimes volatus ad arboris suæ ramos reverti, ibique immorari cogitationes cordis, sed morum operumque suorum considerationem frequenter revocare, & eorum circumspectioni frequentius insistere.

Secundo agitur de vita spirituali quantum ad lapsum culpæ, cum dicitur: *Ecce vigil*, id est, angelus. Angeli enim vigiles sunt; quia ad nostram custodiam & protectionem impigrè insistunt, quibus somnus erroris & oblivionis circa nostram custodiam nunquam subrepit. Fit *Sanctus*, ut intelligatur Angelus bonus, non malus. De *cœlo descendit*, quia huiusmodi sententiam de cœlo cognovit, & in terra disposuit. Hoc enim est Angelos de cœlo descendere, quod in summis discunt, in terra disponere. Et *clamavit fortiter, & sic ait præcidite arborem*. Boni Angeli bona per seipsos faciunt mala autẽ per malos fieri permittunt. Unde Angelus hic, quia rectitudinis statum subvertere malum esse cognovit, arborem præcidere noluit. Veruntamen, quia hic unius meritum, vel universitatis bonum exigere cognovit, fieri permisit. Unde quod dicit: *Arborem præcidite* permissionem intellige, non præceptionem. Unde non est per hoc spiritibus malis obedientia iniuncta, sed licentia indulta. Et dicitur, quod *fortiter clamavit*, ut notetur distantia inter voluntatem sive intentionem spiritus boni & mali: quia nos fortiter clamamus, cum longe positis aliquid innotescere volumus. Sed ex his accipe, quia non possunt nos mali Angeli pro sua voluntate, nisi accepta licentia qua permittantur, perturbare: alias autem nemo posset eorum impetum tolerare: Nam arborem succidere potuissent, & voluissent, & tamen non nisi permissi succiderunt, quia sine Dei permissione nil faciunt. Sed nisi arbor ista nimis alta fuisset, & de sua virtute intumuisset, sententiam succisionis non accepisset. Arbor itaq; succiditur, quando constantiæ virtus tentationibus paulatim attenuatur, tandemque funditus tollitur. Psalmus: *Dereliquit me virtus mea*. Succisa arbore rami præciduntur, quia virtute animi deficiente bona opera paulatim subtrahuntur. Arbor succiditur, & rami præciduntur, quando virtus in occulto, & virtutis opus deficit in aperto. Prius igitur subtrahitur virtus animi, postmodum autem subtrahitur etiam facultas & occasio bene operandi. Et succisa arbore, arborisque ramis præcisis folia excutiuntur, fructusque dispergitur: quia deficiente virtutum proposito, & virtutum exercitio, prius gratia bene loquendi tollitur, tandem etiam gratia recte intelligendi subtrahitur. Et recte postquam deficit studium bonæ operationis, subtrahitur facundia sermonis; quia scandalizare magis quam ædificare audientes potest omnis castigatio, vel exhortatio depravati prædicatoris. Foliorum ergo gratia excutitur, quando ex suspicione infami prius habita, facundia loquendi vel auctoritas amittitur. Fructus dispergitur, quando eius doctrina contemnitur, quæ quamvis per sensus consilii utilis forsitan videatur, per pravum tamen vitæ exemplum facile conculcatur. Fructus dispergitur quando importuna variarum concupiscentiarum in inversione studium meditationis dissipatur, & subtilitas, investigandique facultas cogitationum evagatione confunditur.

Psal. 37.

Sequitur, *fugiant bestiæ quæ sub ea sunt*. Hoc fit quando amissis virtutum ramis, & fructu concilii, & honestate vitæ, & auctoritate doctrinæ, subiectam eius ipsius obedientiam detractant, & carnales quique eius magisterium contemnunt: volucres quoque cœli de ramis eius fugiunt, quia etiam spirituales viri consortium eius decli-

Psal. 87. declinant, & infamiam horreſcunt: Pſal. *Elongaſti à me amicum & proximum, & notos meos à miſeria.* Vel, ſubter habitantes beſtiæ fugiunt, cùm vigore animi tentationibus exhauſto iam non valet mens carnales impetus cohibere, vel quælibet irrationabilia deſideria ſub rationis magiſterio coërcere. Avium quoque habitationem amittimus, cum ſublimium inveſtigationum iucunda ſpectacula phantaſmatum occurſione turbati exercere non valemus. Vel in ramis ſuis inhabitantes volucres cœli arbor amittit, cum meditationes ſuas circa aſſuetam motum ſuorum circumſpectionem exercere iam nequit. Contubernia talium volucrum nos amiſiſſe ſæpius dolemus, cum cogitationes noſtras ab inepta evagatione reſtringere non valemus.

Tertio deſcribitur vita ſpiritualis quantum ad remedium pœnitentiæ, vel divinæ miſericordiæ: Magna enim eſt admiratione dignum, quod divina miſeratio, nec tales homines ſæpe funditùs deſerit, nec poſt talem lapſum tantamque ruinam penitus deſtituit, ſed adhuc tales ſæpe ad correctionem expectat, & ad pœnitentiam reſervat. Unde ſubditur. *Veruntamen germen eius radicum ſinite in terra*, ſcilicet unde poſſit iterum reparari, & ad priſtinam pulchritudinem reformari. Tunc arbor radicitus evellitur, quando poſt perpetrata mala in deſperationem præcipitatur. Quaſi enim radices ſuas arbor amittit, quando omnem correptionem perdit, & in deſperationem cadit: ergo hoc eſt huius arboris germen radicum poſt ruinam remanere, quemlibet poſt peccati lapſum pœnitentiæ propoſitum habere, & pœnitentiæ fructum de divina pietate ſperare; ſed aliquando poſt multa, & maxima & diuturna mala, aliqui ſpem vel propoſitum reſipiſcendi amittunt. Unde ſubditur, *Alligetur vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris ſunt.* Vinculum ferreum, eſt perverſitatis indomabilis conſuetudo. In ferro nota audaciam, in ære pertinaciam, in herbis bona infima & terrena. Quaſi ergo in vinculo ferreo, & herbis terræ mens depravata alligatur, quando carnalium voluptatum amore ex prava conſuetudine obduratur. Ferrum enim, quod cætera metalla domat, audacia eſt, quæ neminem formidat. Unde quando mens ſuis deſideriis audacter & pertinaciter inſiſtit, quaſi vinculo ferreo & æreo ligata exiſtit: & rore cœli perfunditur, id eſt, per ſubtiles ſuggeſtiones diaboli erroribus imbuitur. Nam ex contumeliarum exhalatione tantam incurrit caliginem errorum, ut ei bonum malum, & malum bonum videatur: ergo qui in herbis terræ foris ligatur, rore cœli perfunditur, quia poſt depravationem morum ſenſus depravatur, & multis erroribus faſcinatur & implicatur. Sequitur, *Et cum feris pars eius in herba terræ.* Feræ terræ ſunt homines crudeles. Unde feræ à ferocitate dicuntur: herbæ terræ ſunt oblectamenta vitæ. Unde cum feris eſt pars eius, quando id, quod non poteſt per induſtriam, ſatagit per violentiam & rapinam; cor ab humano commutatur, quando nulla compaſſione movetur vel humanitate.

Item cor feræ accipit quando ſponte ſævit, & gratis in apertam malitiam erumpit.

Notandum eſt autem; quia de huiuſmodi ſomniis, quæ de arboribus apparent in hominibus, ſomniorum interpretes dicunt, quod aliud ſignant ratione ſituum, aliud ratione partium, aliud ratione fructuum. De ſitu autem arborum exemplum addûcitur: quia ſi quis viderit per ſomnium arbores ortas in mari, aut petra, aut aliis locis, quæ non recipiunt arborum germinationem, viros inconſuetorum habituum in loca illa intraturos præſtoletur, ſecundum rationem multitudinum arborum. De partibus quoque arborum exemplum adducunt, dicentes, quod ſomnia, quæ de arboribus apparent, ad hominum conditiones referuntur: quia robur trunci, quod in altum porrigitur, ut di-

ut dicunt, orationem signat; stipites autem sive rami ad folia referuntur: fructus autem referuntur ad fidem, vel divitias: sed folia ad sensum. Nam in somnio folia, quæ bene videntur virere, & bene nutriri, rectitudinem sensus significant; languida vero, labentia, succoque destituta, sensus protendunt imbecillitatem. De fructibus autem dicunt, quod aliud repræsentant ratione saporis, aliud ratione arboris. Quantum enim ad saporem, dicunt quod omnes fructus acetosi, & stiptici in somnio visi, referuntur ad malum eventum. Unde si alicui videatur in somnio, quod colligat ex palmeto fructum acerbum, tribulabitur & cruciabitur secundum rationem excerpti fructus, eo quod stipticus sit.

Item, si quis arborem olivæ complexus, fructus excerpserit, à viro hilari, ac miti amaritudinem, & tribulationem accipiet, eo quod fructus stipticus sit. Econtra autem, fructus dulces & suaves ad bonum referuntur eventum. Unde si cui in somnio videatur, quod ex palmeto excerpat fructus maturos, adipiscetur aurum, & divitias secundum rationem exceptionis. Si autem de theca seminis acceperit fructus palmarum, inveniet gaudium apud filium nobilis mulieris.

Item, si quis se conspicatus fuerit nucem concutere, & accipere de fructu eius, acquiret à viro sene divitias cum labore, quas ille noviter possederat. De tempore vero fructuum dicunt, quod aliud repræsentant fructus in tempore suo visi, quam faciant extra tempus. Unde referunt, quod quidam veniens ad somniorum magnum interpretem, qui dictus est Setim, interrogavit eum multis astantibus, dicens: Vidi per somnium, quod in arborem ascendens, quæ dicitur vericolea, comedebam de fructu eius. Qui respondit. A divite viro beneficium adipisceris. Et iterum post dies multos venit alius, multis astantibus, & eandem quæstionem proposuit dicens: Ascendi arborem, quæ dicitur vericolea & comedi de fructe eius, & ait Setim. Tribulatio expectat te cum tortura. Et mirati qui aderant, quomodo eiusdem somnii diversa esset interpretatio. Et respondit: primo tempus fructuum erat. Secundo interrogante fructus abierant, ideoque permutatum est iudicium. Et percunctantes invenerunt in utrisque, ut dixerat interpres. Ratione vero arboris variatur & mutatur significatio; quia si quis videat, quod volens colligere mala punica adnæserit vestis eius truncis ipsius arboris, scissaque fuerit, significat, quod cum viro locuplete contendet. Et si post complicationem ramum ruperit, victoria potietur. Hæc dicunt somniorum interpretes, quæ quia naturalis rationis fundamentum non videntur habere, plus à plerisque prudentibus fabulosa reputantur, quàm vera

Item vita hominis variatur secundum statum naturæ & culpæ, & pœnitentiæ; & hæc varietas ostenditur in visione Petri. Dicitur enim ibi, quod Petrus *vidit vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis submitti de cœlo in terram, in quo erant omnia quadrupedia & serpentia terræ, & volatilia cœli, & facta est vox ad eum, Surge Petre, occide & manduca. Ait autem Petrus, Absit à me Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum. Et iterum vox secundo ad eum. Quod Deus purificavit, tu ne commune dixeris. Hoc autem factum est per ter, & statim receptum est vas in cœlum.* Act. 10.

Primo hic describitur vita hominis quantum ad statum naturæ: quia homo maxime ex parte animæ est velut quoddam vas magnum, capax quoddammodo omnium. Unde Philosophus dicit, quod anima est quodammodo omnia. Omnia enim capit per sensum, vel intellectum: imo est quodammodo capax Dei, unde nihil minus Deo eam implere potest.

Sedi

Sed est homo quasi linteum propter mortalitatem carnis, quia linteis mortuorum corpora hactenus involvebantur.

Item *quatuor initiis submissum*, id est, quatuor elementis compositum. Sed *de cœlo in terram submittitur*: quia de cœlo spiritus, caro vero de terra originatur. Unde homo de cœlo in terram submittitur, cum spiritus carni unitur.

Vel describitur homo quantum ad lapsum culpæ, ex eo quod vas submittebatur de cœlo in terram, id est, de gratia in culpam; vel de cœlo in terram peccatorum submittitur, quia dimisso spiritu carnem sequitur; & ideo sunt in eo quadrupedia, id est, peccatum luxuriæ; quia peccatum carnis quasi quatuor pedibus graditur; quia scilicet quatuor actibus sive gradibus perficitur, scilicet suggestione, delectatione, consensu, & opere.

Item serpentes qui terræ inhærent ventre, id est, peccata avaritiæ, quibus rebus terrenis inhæremus mente.

Item volatilia, quæ in altum volant: per quæ signantur appetitus sive peccata superbiæ.

Tertio describitur status pœnitentiæ: quia facta est vox ad eum: *Surge*, scilicet à peccatis avaritiæ, quæ infima petit. Occide delectationes luxuriæ, quæ in carne vivit; *manduca*, id est, contere appetitus superbiæ quæ protervè se erigit. Sed quia superbus iustum quandoque iactanter se commendat, & despicit cæteros, & coniungi renuit humili pœnitenti, sicut pharisæus qui dicebat: *Non sum sicut hic publicanus*; subditur. *Nunquam manducavi omne commune, & immundum.* Sed hæc iactantia reprimitur cum dicitur: Quod Deus purificavit, scilicet per pœnitentiam, *tu ne commune*, id est, immundum, *dixeris*: Nam pœnitentia omnem immundum purificat. Sed pœnitentia necessaria est tripliciter, scilicet in corde per contritionem, in ore per confessionem, in opere per satisfactionem. Et ideo additur, quod *hoc factum est per ter.* Et talis pœnitentia etiam in cœlo acceptatur, & approbatur. Unde subinfertur, quod *statim receptum est vas in cœlum.* Vel hoc dicitur, quia talis pœnitentia ianuam cœli aperit, & ipsum pœnitentem in cœlestem gloriam finaliter introducitt

Luc. 18.

CAP. XXXV.

Virtutes principales, vitiaque eis opposita in somnio Pharaonis de septem spicis figurata, quæ, quot & qualia sint; nec non quatuor Cardinales virtutes quatuor fabris à Zacharia descriptis assimilari definitur.

Virtutes principales sunt septem, quibus septem vitia opponuntur: quod patet ex somnio Pharaonis, quod habetur Genes. Ubi dicitur, quod *Pharao dormivit, & vidit somnium: septem spicæ pullulabant in culmo uno, plenæ atque formosæ. Aliæ quoq; totidem spicæ tenues, & percussæ uredine oriebantur, devorantes omnem priorum pulchritudinem.* Per septem autem spicas plenas possunt intelligi septem virtutes.

Gen. 41.

Primo propter numerum, quia septem erant spicæ, & septem sunt virtutes animæ principales, ad quas cæteræ reducuntur, scilicet tres Theologicæ, ut Fides, Spes, & Charitas. Et quatuor Cardinales, ut Iustitia, Temperantia, Fortitudo, & Prudentia: Nam fide ordinatur rationalis; spe confortatur irascibilis; charitate ordinatur concupiscibilis: temperantia gubernatur corpus: Iustitia regitur mundus: fortitudine vincitur diabolus: prudentia dirigitur & perficitur omne opus. Est enim prudentia (secundum Philosophum) recta ratio agibilium.

Arist.

Secundo propter exemplum; quia rectè assimilantur spicis, quæ dicuntur spicę à quibusdam spiculis quibus sunt munitæ exterius. Sic etiam quælibet virtus habet spicula sua, & tela quibus defendit se: Nam habet fides spicula miraculorum, spes spicula orationum charitas spicula eleemosynarum, iustitia spicula suppliciorum sive punitionnm, temperantia spi-

tia spicula jejuniorum, fortitudo spicula præmiorum: quia consideratio præmii minuit vim flagelli: prudentia autem spicula habet verborum, quia *verba sapientium quasi stimuli.*

Tertiò propter fundamentum sive principium: quia pullulabant in culmo uno. Iste culmus, à quo omnes virtutes oriuntur, & in quo fundantur & uniuntur, est gratia Dei. Unde sicut omnes potentiæ animæ oriuntur ab ejus essentia, ita omnes virtutes oriuntur à gratia.

Quartò ratione contenti: quia erant *plena*: Plenæ enim virtutes sunt granis & seminibus meritorum, ex quibus etiam suscipiuntur fructus præmiorum.

Gen.41. Quintò propter aspectum: quia *formosæ*, id est, pulchræ in aspectu. Sic virtutes reddunt vitam hominis pulchram & gratam ad imitandum. Per septem autem spicas tenues intelliguntur septem vitia capitalia, ex quibus cætera vitia oriuntur.

Primò propter numerum: quia totidem erant sicut spicæ plenæ, scilicet, septem. Et similiter principalia vitia septem sunt: scilicet superbia, avaritia, gula, luxuria, ira, invidia & accidia. Superbia quærit excellentias: Avaritia quærit divitias: Gula expetit delitias: Luxuria quęrit delectari: ira vult vindicare: per invidiam contristant prospera, scilicet aliena: Accidia fugit laboriosa.

Secundò propter exemplum, quia assimilatur spicis, scilicet quæ dicuntur à spiculis punctionum, quia scilicet conscientiam pungunt. Roman. *Tributatio & angustia in omnem animam operantis malum*: tribulatio scilicet pœnæ, & angustia conscientiæ. Rom.2.

Tertiò propter defectum; quia *tenues* erant: Carent enim vitia pinguedine gratiæ, plenitudine justitiæ, & fructu mercedis æternæ.

Quartò propter incendium: quia *percussæ uredine*, id est, inflammatione suggestionis diabolicæ: Ipse enim diabolus est ventus urens, virtutes vastans, & vitia inflammans. Job. *Tollet eum ventus urens.* Iob.26.

Quintò propter effectum: quia *devorabant omnem priorum pulchritudinem*, quia scilicet vitia dissipant omnem pulchritudinem virtutum: Nam pulchritudinem Dei vastat avaritia, quæ est idolorum servitus: pulchritudinem spei vastat accidia, quæ dum laborem refugit, quasi evacuat spem mercedis: pulchritudinem charitatis destruit invidia: pulchritudinem justitiæ superbia: pulchritudinem temperantiæ devorat gula: pulchritudinem prudentiæ ira: pulchritudinem fortitudinis luxuria.

Item quatuor virtutes cardinales assimilantur quatuor fabris, qui describuntur in visione, ut habetur Zachar. ubi dixit: *Vidi, & ecce quatuor cornua, & dixit Angelus: Hæc sunt cornua, quæ ventilaverunt Iudam & Israel, & Hierusalem. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros, & ait Angelus: Venerunt illi ut dejiciant cornua.* Zach.1.

Quatuor ergò cornua (secundùm glossam) sunt quatuor passiones animam impugnantes & perturbantes, scilicet Timor, Amor, Dolor & Gaudium: his cornibus ventilantur & dissipantur Juda, id est, pœnitentium confessio, & Israël, id est, contemplantium speculatio, & Hierusalem, id est, activorum pacifica conversatio: Nam Iuda confessio, Israel Deum videns, Hierusalem pacifica interpretatur. Sed contra hæc cornua, id est vitia, quatuor fabri quasi quatuor boni medici non cernuntur à Propheta, sed ostenduntur à Deo, scilicet quatuor virtutes, ut Prudentia, Justitia, Fortitudo & Temperantia: hæ enim virtutes ædificant quicquid vitia destruunt. Unde Fortitudo dejecit cornu Timoris: Justitia cornu inordinati amoris: Prudentia cornu doloris: & Temperantia cornu gaudii & delectationis, Psal. *Cornua peccatorum constringam.* Psal.108.

***

CAPUT XXXVI.

Duæ ipsius Ioannis visiones ad amussim exponuntur: in quibus tota Christi vita, Leoni ac libro aperto comparata, ipsiusq; potissima mysteria in septem libri signaculis figurata, eruditè patefiunt.

CHristus vocatur Leo in visione Beati Joannis, quæ habetur Apoc. 5. *Ubi unus de senioribus, qui in visione apparebat, dixit: Ecce vicit Leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, & solvere septem signacula ejus.* Ubi primò expressit Christi præsentiam, cùm dicit, *Ecce*. Isa. *Dicetur in illa die, Ecce Deus noster, expectamus eum.* Est enim *Ecce* adverbium demonstrandi.

Apo. 5.

Isa. 35.

Unde *ecce vicit*, quasi visibilis est qui vicit. Secundò expressit Christi victoriam, quia vicit scilicet mundum contemnendo. Joan. *Confidite, ego vici mundum.*

Ioan. 10.

Item vicit diabolum ejiciendo. Joan. *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.*

Ioan. 12.

Item vicit carnem crucifigendo. Apost. *Verus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati.*

Rom. 6.

Tertiò expressit ejus potentiam, quia *Leo*. Christus enim fuit ut Leo, in nativitate. Dicitur enim, quòd Leo cauda delet vestigia sua, ut non comprehendatur. Sic Christus cauda humanitatis vestigia Deitatis abscondit, ne diabolus eum inveniret. Isaiæ. *Leo quasi bos paleas comedet*, id est, fragilitates & humilitates nostræ humanitatis assumet, ut diabolo suam divinitatem abscondat.

Isa. 11.

Item fuit ut Leo in prædicatione, quia audacter, & sine humano timore arguebat majores. Oseæ. *Quasi Leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabunt filii maris.*

Ose. 11.

Item fuit ut Leo in passione: quia tunc diabolum propriè vicit, & prædam de manu ejus tulit. Ge. *Catulus Leonis Juda, ad prædam ascendisti fili mi, requiescens accubuisti ut Leo.*

Gen. 49.

Item ut Leo fuit in resurrectione: quia mortuus tertia die virtute patris, quasi virtute vocis ejus suscitatus fuit. Num. *Accumbens dormivit ut Leo, & quasi leæna, quam suscitare nullus audebit.*

Nu. 26.

Item Leo erit in judicio, quando emittet rugitum terribilem. Amos. *Leo rugiet, quis non timebit?* Quartò expressit Christi prosapiam: quia de tribu Juda, supple, natus. Mich. *Et tu Bethleem Ephrata parvula es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel.* Et ex hoc excluditur error illorum, qui dicunt, quòd Christus non assumpserit carnem de Virgine: sed de æthere fecit sibi corpus, & sic transfudit se in uterum Virginis. Unde dicunt, quod Christus natus est de Virgine, sed non factus de virgine, contra quos dicit Apo. *At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Sequitur radix David, glo. 1. procedens à David, vel fundamentum David, imò utrunq; procedens à David, quoad humanitatem. Isa. *Egredietur virga de radice Iesse*, fundamentum David, quoad divinitatem: quæ est radix & principium omnium. Joan. *Omnia per ipsum facta sunt.* Apocal. *Ego Ioan sum radix, & genus David, stella splendida & matutina.*

Amo. 4.

Mich. 5.

Gal. 4.

Isa. 11.

Ioan 1.

Apo. 21.

Quintò expressit Christi efficaciam, scilicet aperire librum, & solvere septem signacula ejus, quasi dicat. In hoc, quod vicit, librum aperuit, & divinam dispositionem implevit, id est, genus humanum redemit. Et *septem signacula solvit*, id est, occulta mysteria declaravit. Dicitur autem aperuisse septem signacula, quia septem Christus in se manifestavit nostræ redemptionis sacramenta in lege figurata, & à Prophetis prædicta.

Primum fuit conceptio sive incarnatio, quæ fuit figurata in conceptione Isaac. Gene. 21. & prophetata Isa. *Accessi ad Prophetissam, & concepit filium.*

Gen. 21.
Isa. 8.

Secundum est ejus nativitas: quæ fuit figurata in nativitate Isaac, & prophetata Isa. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* Utrumq; figuratum fuit in virga Aaron: quæ nocte una fronduit, floruit, & fructum fecit.

Gen. 21.
Isa. 9.
Nu. 16.

Tertium est passio, quæ figurata fuit in

Gen. 4.

Nu. 19. Exo. 2. Isa. 35. Hier. 16.

in morte Abel, & in immolatione vitulæ rufæ & agni. Exo. & prophetata Isa. *Sicut ovis ad occisionem ducetur.* Hier. *Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.*

Quartum est descensus ad inferos: qui fuit figuratus in Samsone, qui tulit portas Gazæ: & prophetatus Zach. *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinctos de loco carceris, &c.*

Iud. 16. Zac. 9.

Quintum est resurrectio, quæ figurata fuit in resuscitatione filii mulieris Sareptanæ. 3. Reg prophetata Ose. *Vivificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos.*

3. Reg. 17. Ose. 6.

Sextum est ascensio, quæ figurata fuit in translatione Enoch Gen. & in raptu Heliæ 4. Reg. & prophetata Isa. *Quis est iste qui venit de Edom.* Psal. *Ascendit Deus in jubilo, &c.*

Gen. 9. 4. Reg. 2. Is 63. Psal. 46.

Septimum est adventus ad judicium: qui figuratus fuit in arcu cœli post diluvium, per colorem igneum, Genes. & prophetatus est Isai. *Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi sui.*

Gen. 9. Isa. 3.

Item Christi vita assimilatur illi libro, de quo agitur Apoc. ubi dicitur, *Accipe librum apertum de manu Angeli stantis supra mare & super terram*; quasi apertiùs diceret: Ex vita Christi accipe eruditionem, quia liber est: unde accipe librum istum, ut erudiaris. In hoc enim libro tot sunt literæ, quot virtutes: humilitas enim est una litera, patientia est alia, charitas alia, & sic de aliis: quas scilicet literas ipsemet Christus scripsit in se. Job. *Librum scribat ipse qui judicat*, id est, filius, cui Pater omne judicium dedit. Ad exemplar igitur hujus libri scribere quilibet suum debet: quia hoc est exemplar verax: Unde in judicio omnibus apertus ostenditur, ut videant omnes in eo falsitates librorum suorum. Apo. *Liber qui est vitæ, apertus est, & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libro.*

Apo. 20.

Item para te ad lectionem: quia liber iste apertus est: & ideò dixit, librum apertum. Hic liber fuit clausus in armario uteri virginalis in incarnatione, tractus inde in nativitate, sed apertus fuit in passione: Ibi enim Christus clavis ferreis habuit apertas manus, ut erudiret nos de agendis.

Item lancea habuit apertum latus, ubi est cor, ut erudiret nos de credendis. Nam corde creditur ad justitiam, vel diligendis: Luc. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

Luc. 10.

Item apertos pedes, ut erudiret nos de appetendis, quia pedes animæ sunt ejus affectus.

Item ad operis imitationem, quia liber ille de manu Angeli accipiendus est. Angelus est prædicator, qui non tam verbo, quam exemplo annunciat vitam Christi. Unde talis librum istum, id est, vitam, habet in manu, id est, in operis imitatione. Qui ergò talis prædicatoris sequitur exemplum, rectè de manu Angeli librum accipere dicitur. Unde terrestris Angelus Paulus librum istum accipere de manu nos hortatur dicens: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Ergò librum accipe de manu Angeli, id est, exemplum tene boni magistri, qui facit & docet opera Christi. Talis magister est, qui mare & terram pedibus calcat, id est, adversa & prospera superat. Unde dicit stantis supra mare & super terram. Per mare enim adversa, prospera verò per terram intelliguntur.

1. Cor. 11.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

PROLOGVS

LIBRI OCTAVI,

In quo exempla de Legibus, id est, de jure Canonico & Civili, quàmplurima exactè conscribuntur.

Prov. 8.

LEgum conditores justa decernunt; & liberum arbitrium hominis, ex quo opera humana proveniunt, non est determinatum ad unum; contingit homines in suis operibus non semper ratione procedere, sed pluries errare: propter quod fuit necessarium homini habere in suis actibus regulam dirigentem. Quanquam autem omnis ratio, quæ est primum, secundùm Philosophum, principium in agendis, sit communis mensura, vel regula operum humanorum, diversa tamen hominum opera mediantibus diversis habitibus ab ea regulantur. Nam opera humana extrinseca, quę ad vitam ipsius hominis pertinent corporalem, regulantur à ratione humana arte mediante. Unde in 1. Meta. dicitur, quod hominum genus arte & ratione vivit, & est ars, ut diffinit Philosophus, recta ratio factibilium, & vocat ista stabilia opera, quæ possunt ex exteriori materia fieri corporali. Ea verò hominis opera, quæ pertinent ad vitam moralem, regulantur mediante virtute: Est enim virtus moralis, habitus electivus immediatè consistens determinata ratione, prout utique sapiens determinabit. Sicut eam diffinit Philosophus in libro Ethicorum.

Arist. 1. Meta.

Aristot. Ethi.

Idem Philosophus etiam dicit, quod virtus est, quæ bonum facit habentem & opus ejus bonum reddit. Cætera illa hominum opera, quæ pertinent ad vitam civilem, ratio mensurat, & regulat lege decernente: Sunt enim civilia opera, in quibus unus communicat alteri in ordine ad bonum commune; & talium est lex humana, quæ bonum commune respicit, regula & mensura. Unde dicit de ea Isid. quod lex est nullo privato commodo, sed pro communi utilitate omnium conscripta. Est ergò hic actuum regula lex humana, secundùm quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agẽdo retrahitur. Sed quia talia civilia opera lex secundùm æquitatem justitiæ regulat, & mensurat, rectè in verbis propositis dicitur, quod legum conditores justa decernunt; in quibus verbis non tantùm describitur humanarum legum origo, sed & arctitudo insuper, & rectitudo earum. Nam legum origo manavit ex sapientia conditorum. Coarctatio verò sumitur ex violentia præceptorum, ad quorum scilicet observantiam cives per pœnas legales coguntur, quod exprimitur in nomine legum, quia lex à ligando, id est, cogendo est dicta; unde lex coarctationem importat; sed legum rectitudo perpenditur in justitia decretorum; quia justa decernunt. Est autem circa primum notandum, quod legum conditores justarum, non omnes indifferenter homines esse possunt; quia condendi leges authoritas solùm communitati vel Principi competere videtur: propter quod Isid. dicit & habetur etiam in decretis, quod lex est constitutio populi, in qua majores natu cum plebibus aliquid sanxerunt. Sunt tamen secundùm Isid. quædam leges, quæ vocantur constitutiones Principum, quæ pertinent ad monar-

Isid. in Ethi.

Arist. 10. Ethi.

Arist. 2. rhetor.

Dist. 2. Isidor.

monarchiam, id est, ad civitates, vel regnum, quæ gubernantur & reguntur ab uno. Aliæ verò leges sunt, quæ vocantur responsa prudentum & Senatus consulta; & hæ pertinent ad aristocratiam, ad principatum optimorum sive optimatum. Aliæ quoque sunt leges, quæ dicuntur jus prætorium, & hæ pertinent ad oligarchiam, quæ est principatus paucorum divitum & potentum. Aliæ etiam leges sunt, quæ plebiscita vocantur, & hæ pertinent ad mocratiam, quæ est populi principatus. Aliæ insuper sunt leges communes, quas majores natu (ut dictum est) cum plebibus sanxerunt, & hæ ad regnum optimum pertinent, quod est ex supradictis commixtum. Patet ergò, quòd privatæ personæ non competit ferre legem, sed solùm admonere; ex eo, quod si sua monitio ab aliquo contemnatur omninò, habet vim coactivam, quam oportet habere lex ad hoc, ut efficaciter inducat ad virtutem, prout Philosophus dicit; sed coactivam vim habet populi multitudo, vel publica persona, ad quam pertinet pœnas infligere. Est autem (prout tradit Phil.) utilius & melius omnia ordinare lege, quàm dimittere arbitrio judicis, propter tria. Primò quidem, quia faciliùs est invenire paucos sapientes, qui sufficiunt ad rectas leges ponendas, quàm multos, qui requiruntur ad judicandum de singulis.

Arist. 10. Ethi.

Arist. 2. rhetor.

Secundò, quia illi, qui leges ponunt, ex multo tempore considerant, quod lege ferendum sit: sed judicia de singulis factis, fiunt ex casibus subitò exortis. Faciliùs autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit, quam solum ex aliquo uno facto.

Tertiò, quia legislatores judicant in universali, & de futuris: sed homines judiciis præsidentes, judicant de præsentibus, ad quæ afficiuntur amore, vel odio, vel aliqua cupiditate: & sic eorum depravatur judicium. Quia igitur justitia judicis, quæ dicitur animata, non in multis invenitur, & quia etiam flexibilis est, idcircò necessarium fuit, ut in quibuscunque est possibile, lege determinaretur & paucissima arbitrio hominum committerentur. Sunt enim singularia quædam, quæ lege comprehendi non possunt: & talia necessarium est ut judicibus committantur, puta de eo, quod est factum esse, vel non esse, & de aliis consimilibus his, ut Philosophus ait ibid.

Secundò, in nomine legum notanda est legis coactio, cùm lex à ligando dicatur (ut suprà dictum est) quæ ligatio vel obligatio ipsarum legum non solùm ad corporalia, sed etiam ad spiritualia se extendit ex eo, quod justæ legis transgressio eos, qui legi subduntur, non tantùm ad pœnam obligat, sed etiam ad culpam. Unde leges humanæ cùm justæ sunt, habent vim obligandi in foro conscientiæ à lege æterna, à qua derivantur, secundùm illud Prover. Unde assumptum est verbum propositum, *Per me Reges regnant & legum conditores justa decernunt.* Dicuntur autem leges justæ ex fine, cùm ordinantur ad bonum commune.

Pro. 8.

Item ex auctoritate, scilicet, quando lex, quæ lata est, non excedit potestatem ferentis.

Item ex forma, ut quando propriè secundùm æqualitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune. Cùm enim unus homo pars multitudinis sit, quilibet homo hoc ipsum, quod est & quod habet, est multitudinis, sicut & quælibet pars, id quod est, totius est. Unde & natura, ut salvet totum, nonnunquam parti infert aliquod detrimentum. Unde leges hujusmodi onera proportionabiliter inferentes justè censentur & obligant in foro conscientiæ. Si autem è contrario aliquis præsidens leges imponeret aliquas subditis onerosas, non pertinentes ad utilitatem communem, sed magis ad propriam cupiditatem, vel gloriam: vel si ultra sibi commissam potestatem aliquis legem ferret, aut etiam inæqualiter onera multitudini dispensaret, etiamsi fortè ad bonum commune ordinari viderentur, in omnibus profectò his casibus leges injustæ essent & magis violentiæ, quàm leges nuncupandæ; quia (sicut Aug. dicit) lex esse non videtur, quæ justa non fuerit. Unde tales leges non obligant in foro conscientiæ, nisi fortè pro-

Aug. li. de arb.

pter vitandum scandalum, aut turbationem, propter quod etiam homo debet cedere juri suo, secundùm illud Matth. *Qui te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. Et qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Sed multò fortiùs sunt leges injustæ, quæ sunt contra bonum, vel mandatum divinum, sicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriam, vel quodcunq; aliud, quod sit contra legem divinam. Et tales leges nullo modo est licitum servare. Quia obedire oportet Deo magis quā hominibus.

Matt. 5.

Act. 5.

Sed de legum rectitudine Tertiò est notandum, quòd rectæ leges sunt illæ (ut dicit Isid.) in quibus justa & æqua decernuntur. Talia autem sunt, quæ consonant, sive congruunt rationi, religioni, disciplinæ & saluti. Unde Isidor. dicit, quod lex erit omne, quod ratione constiterit, dumtaxat quod religioni congruat, disciplinæ conveniat, quod saluti proficiat. Hoc enim est recta lex, quæ est mensura justa & debitè regulata: Mensura autem hic est triplex.

Isidor.

Prima enim lex est æterna: de qua August. dicit, quòd lex æterna est summa ratio, cui semper obtemperandum est. Hæc autem nihil aliud est, quàm divina sapientia, secundùm quod directiva est omnium actuum & motionum.

Secunda est lex naturalis, quæ nihil aliud est quam participatio legis æternæ in rationabili creatura. Unde Ro. super illud. *Cùm gentes, quæ ignorant legem, naturaliter quæ legis sunt, faciunt:* dicit glossa. Et si non habent legem scriptam, habent tamen legem naturalem, qua quisq; intelligit, & sibi conscius est, quid bonum & quid malum, de qua etiam ait Psalmus: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*, &c. quia lumen naturalis rationis, quo decernimus, quid sit bonum & malum, quid sit justum & quid injustum, quid decens sit & quid indecens, quod pertinet ad legem naturalem, nihil aliud est quàm impressio divini luminis in nobis.

Rom. 2.

Tertia mensura, vel regula est ipse finis legis: quia uniuscujusque rei, quæ est propter finem, necesse est, quod forma determinetur secundùm proportionem ad finem, sicut forma terræ talis est qualis convenit sectioni, ut patet apud Phil. Oportet quod ipsa lex suo fini commensuretur, quia est utilitas publica, sive commune bonum. Quia igitur justa lex huic triplici mensuræ concordat, tria Isid. posuit, scilicet, quod religioni congruat, in quantum scilicet est proportionata legi divinæ: Et quod disciplinæ conveniat, in quantum est proportionata legi naturæ: Et quod saluti proficiat, in quantum est proportionata utilitati humanæ. His igitur de legibus generaliter prælibatis, quia jam in præcedentibus libris de sensibilibus & imaginabilibus rebus quædam sūt introducta exempla. Restat nunc secundùm ordinem à principio libri promissum, aliqua de rationabilibus rebus exempla, vel similitudines addere. Et quia ratio est legis factiva, & ipsam legem ratio commendat, ut patet *di. 1. c. consuetude*, & *instit. de jure naturali, gen. & civili. §. quod verò naturalis ratio*: oportet rationabilia esse quæ lege decernuntur. Et idcircò in hoc libro octavo de decretis vel constitutionibus legis, tanquam de rationabilibus rebus, aliquas ad nostram doctrinam adaptando moraliter similitudines inducemus, sumptas scilicet ex variis libris tam civilis quàm canonici juris. Sciendum enim est, quod totum corpus juris civilis comprehenditur in 50. libris. Pandect. 4 Institut. 12. C. 9. Coll. aucten. novella lumbarda & constitut. Friderici. Corpus verò juris canonici habetur in decretorum volumine, & etiam in decretalium libro: Nam primò quidem ex dictis sanctorum patrum & etiam ex legibus fuit liber decretorum compositus, prout in ipso patet, & *extra de acc. c. Qualiter. 2.* Postea verò cùm multæ decretales epistolæ extra corpus decretorum vagarentur, Magister Her. Papiensis præpositus primam compilationem composuit. Sed & tempore procedente Magister Gilebertus suam effecit aliam, & Alanus demum Magister. Hen. Compostulanus in curia

Arist. 7. physs.

curia Romana moram faciens, ex registro domini Innocentii tertii quandam compilationem extraxit, quæ Romana appellata fuit. Sed quia ibi quædam erant decretales, quas ipsa Romana curia minimè admittebat, ideò ipse idem Innocentius per manum Petri Bonaventrani compilationem edidit, quæ tertia vocabatur. Qua recepta Magister Joannes Gallensis, ex duabus dictis compilationibus Gileberti & Alani unam compilavit, quæ vocatur secunda. Postmodum consilio generali celebrata per eundem Innocentium Quartum, tam ex constitutionibus generalis consilii, quàm de aliis decretalibus ejusdem Innocentii compilatio quarta processit. Postmodum quinta compilatio per Honorium Tertium facta fuit. Sed postmodum Gregorius IX. volens confusionem & prolixitatem dictarum decretalium amovere, antiquis compilationibus abrogatis per fratrem Raymundum Capellanum & pœnitentiarium suum, qui scilicet fuit de ordine Fratrum Prædicatorum, imò ejusdem ordinis postea magister, opus decretalium, quod modò tenetur, composuit. Cui postea Bonifacius VIII. addidit sextum librum. Nos igitur in hoc præsenti tractatulo ex prædictis juris utriusque libris aliqua licèt pauca & brevia, diversis adaptanda materiis introducemus exempla, ordinem in superioribus habitum in materiis & capitulis conformiter prosequentes.

CAPUT I.

Iura quibus de causis aliquos vocitent prædones, quive aut quot sint, qui nobis bona spiritualia auferre contendant, declaratur.

ADversarii hominis spiritualis, scilicet diabolus, caro & mundus, assimilantur prædonibus: Nam secundùm jura, prædo dicitur aliquis tribus modis.

Primò enim prædo dicitur quicunque alios prædatur: & tales sunt, qui itinerantibus auferunt bona sua. Et hoc modo dæmones sunt prædones, qui nobis viatoribus, id est, qui per hujus mundi itinera ad patriam tendimus, bona, quæ propriè nostra sunt, scilicet spiritualia, auferre contendunt: Illos enim qui sunt in patria, expoliare non possunt, sed tantum nos qui sumus in via. Iob. *Nudos dimittunt homines vestimenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore.* (Iob. 24.)

Secundo dicitur prædo miles, qui ultra stipendium sibi taxatum quærit: Idcircò enim militibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur, 23. *q.* 1. *Militare.* Et hoc modo caro dicitur prædo: quia ultra stipendium necessitatis sibi à natura taxatum, de quo Apostol. *Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus;* (1. Ti. 6.) timor adhuc sibi exquirit varia delectamenta voluptatis. Unde Apo. *Debitores sumus, non carni, ut secundum carnem vivamus.* (Rom. 8.)

Item prædo dicitur prælatus, qui ultra quàm legato serviat, extorquet à subditis, quærens potius prædam quam subsidium in subiectis, *extra de censib. c. plerumque.* Et hoc etiam modo Dominus venter, cui tanquam prælato suo multi obediunt, *quorum Deus venter est*, dicitur prędo: quia parum spiritui servit, & tamen multa requirit, & expendit, Unde *qui sibi obediunt, huiusmodi non Christo serviunt, sed suo ventri*, ut dicitur Rom. (Rom. 17.) Alio modo dicitur prædo iudex, pecuniis seu patrimoniis inhians, qui alienum iurgium reputat prædam suam, *C. ad l. Iul. l. omnes.* Et hoc modo prædo est mundus, cuius avaritia ad pecunias & lucra inhians lites & iurgia suscitat. Unde dicit Senec. quod quietissimè homines viverent, si hæc duo pronomina meum, & tuum, de medio tollerentur. (Senec.) Gen. *Dixit Abraham Loth: Ne quæso sit iurgium inter me & te, &c.* (Gen. 13.)

CAP. II.

Qua pœna sit plectendus adulator, qui blandiendo, & laudando aliquem ad malè operandum inducit, civilis legis exemplo terminatur.

ADulator & suggestor, cuius falsa suggestione, vel adulatione alicui damnū infer-

infertur est duplici pœna dignus, scilicet propter falsum suggestum, & propter damnum illatum. Cuius exemplum apparet in his, qui per suggestionem falsi literas impetrant. Qui scilicet secundum iura primo condemnandi sunt ad expensas, quas altera pars fecit in ea re, & circa ipsam, &c. ut *extra de rescrip. Caeterum, in fine, & C. de his, qui accu. primus. l. qui crimen*, & alias severitati subiaceant iudicantium, *ut 25. q. 2. & sine cognito*. Nam *& l. Cornelia*, de falsis puniri possunt, *ut d. l. Cornel. de falsis. l. si quis irrepserit*. Similiter ergo adulator, qui falso laudando furem, vel raptorem, vel huiusmodi, induceret eum ad furandum, vel rapiendum, vel aliud nocumentum proximo inferendum, si eius adulatione hoc faciat, alias non facturus, tenetur ad restitutionem damni in totum, sicut tenetur & iubens, & consulens, si propter eorum iussum & consilium damnum infertur, & praeter hoc etiam adulator talis puniendus est à Deo de falsa, & iniqua adulatione. Ezech. *Vae qui consuit pulvillos sub omni cubito manus*. Pulvilli enim sunt verba blanda, & laudatoria, quae audienti mollia videntur, & suavia: quos sub cubito manus consuit, qui laudando, & blandiendo ad malè operandum aliquem inducit.

Eze. 13.

CAP. III.

Dei amor quamdiu in nobis operetur, suique ipsius nimia delectatio quantum hominem decipiat, ac suum pervertat iudicium, canonica, nec non civilis legis exemplo demonstratur.

AMor Dei quamdiu est, operatur. Unde deficiente operatione, deficit amor. Cuius exemplum est, quia si detur alicui privilegium ad agendum, utpote ad decimas, quas quis nunquam habuerit, exigendas, tanto tempore durat privilegium, quanto tempore durat actio; quia non est verisimile Papam, vel Principem, qui privilegium concedit, velle mutare naturam actionis, ut *extra, de electione c. ecclesia, C. de inofficios. testament. l. si quando*. Similiter etiam amor Dei (sicut dicit Grego.) operatur magna si est; si autem operari desinit, iam amor non est. Recte, sicut ignis quamdiu est, calefacit, quando autem desinit calefacere, ignis non est. Datur enim amor Dei ad agendum. Unde dicitur. *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere*, &c.

Grego.

1. Ioan. 3.

Amor proprius hominem decipit & eius iudicium pervertit. Et ideo secundum iura in causa propria, vel in re sua non potest quis esse iudex, *ut 4. quaest. 4. ca 1. & C. ne quis in causa sua iudicet*. Dicunt tamen quidam, quod bene potest punire propriam iniuriam sibi factam, maximè si superiorem non habet, *art. 45. dist. Et qui emendat*: quia neque tenetur aliquis remittere propriam iniuriam sibi factam, nisi velit, *de poeni. di. 5. ca. ult. 23. q. 4. si illis*. Alii verò dicunt, & melius, quod nullus debet ulcisci propriam iniuriam, etiam si superiorem non habeat. Unde super illud, *Ego gloriam meam non quaero, est qui quaerat, & iudicet*, dicit Gregorius, illatas contumelias patris iudicio reservat, ut nobis profecto insinuet, quantum nos esse patientes debemus, dum se adhuc ulcisci non vult, & ipse qui iudicat. Nam sicut ibidem praecedit. *Pater omne iudicium dedit filio*. Si ergo iudex iudicium non vult in facto proprio iudicare, multo minus alius debet hoc praesumere quantum est de stricto iure, nisi alius praesupponat se mandatis suis. In quo casu si immoderatum quid praecipiat, redigatur, & reguletur ad arbitrium boni viri: *ut extra, iureiurand. Veniens*, &c. *Quintavall*. Et licet Papa solutus sit legibus, ut *C. de legibus l. digna vox*, tamen ipse delegat: *infra eod. c. 1*. Ad idem accedit *ff. de offic. praesidis l. senatus. Et de iurisdicti. omnium iudi. l. qua iurisdictioni, & l. praetor*. Haec probantur *extra de restitutione spoliatorum c. conquerente. Et extra de accu. qualiter enim in fine*. Sic ergo generaliter prohibetur, ne quis in causa sua iudicet: quia vitium est aliquem suae rei iu-

Ioan. 8.

1. Cor. 4.

rei judicem fieri, *ff. de judiciis*, *Iulianus ait*: unde non debet quis in sua re sententiam ferre, quia non potest seipsum condemnare, nec sibi præcipere, vel absolvere. *ff. de arbi. l. penultima*. Et differentia debet esse inter judicem & judicatum, *extra, de institut. cap. fin. extra de jure patronatus. c. per vestras. extra de dilationibus. c. debitum, extra de verbo. sig. c. forum*, si quis igitur aliquid injuriæ patiatur, non debet propter hoc tumultum facere, nec seditionem movere, sed liceat ei adire judicem, & legum postulare præsidium. *C. de his, qui ad eccl. confu. l. denunciamus*. Alioquin si quicquam publicè, vel privatim extortum sit, cum pœna triplici restituetur. Unde non est licitum, quòd aliquis rem aliquam tanquam suam occupet, alioquin pœnam habet *ff quod metus causa. l. extat. C. unde vi. l. si quis in tantam ff. de reli. & sumptibus fun. l. ossa*. Fallit hoc fortè secundùm Azonem, ubi quis non habet copiam magistratus; ut *C. de Iudæis. l. nullus. ff. de orig. jur. l. 2. §. post orig.* Quod intelligas quoad hoc, ut si fortè adversarius meus fugiat, liceat mihi ipsum detinere, & etiam manus injicere, ad hoc, ut ipsum ducam coram judice competente. *ff de his, quæ in frau. credi l. ait prætor. & l. si debitorem C. de curialibus. l. generali li. 10.* Et est arg. quod si clericus delinquat & fugiat, quod possit sine metu canonis duci coram Episcopo, & quousque sibi redditus fuerit, detineri, sicut utitur ecclesia Gallicana. Sed non diffinio utrum excommunicatio evitetur, quia non invenio hoc expressum in jure canonico. Et semper quantumcunque delinquat, quousque corrigibilis est, privilegium retinet: *extra de sententia excommuni. c. in audientiam, & c. contingit 2.* Patet ergò, quod non licet homini, ut sit propriæ causæ definitor, vel propriæ injuriæ ultor, vel suæ rei occupator. Nam proprius amor fallit, & ab æquitate recedere facit. Sed nota, quod sicut homo in foro judiciali non debet esse judex causæ suæ, ita nec in foro pœnitentiali debet esse judex culpæ suæ. Apostolus. *Neque meipsum judico*; (1. Cor. 4.) sed judicio Sacerdotis debet eam dimittere. Luc. *Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c.* (Luc. 17.)

CAPUT IV.

Quibus quantisque bonis anima humana cœlesti sponso viduata privetur, Ecclesia Episcopo seu Archiepiscopo carentis similitudine declaratur.

Anima dicitur viduata amisso cœlesti sponso Deo, sicut dicitur viduata ecclesia carens Episcopo vel Archiepiscopo. Dicitur enim sine Archiepiscopo ecclesia viduata quoad quædam, puta consilii convocationem, crismatis confectionem, basilicarum dedicationem, clericorum ordinationem, Episcoporum consecrationem. Similiter episcopalis ecclesia viduata dicitur quoad quædam episcopalia, puta crismatis in fronte confirmationem, *extra de consuet. c. quanto*, virginum consecrationem, pœnitentium publicè remissionem seu reconciliationem, *26. quæstio 6. § & c. 68. distin. quamvis episcopi. c. 25. distin. perlectis*. Per Episcopum Ecclesiarum reconciliationem, *extra de consecratione ecclesiæ vel altaris*. Abbatum benedictionem, *extra de ætate & qualitate c. cum contingat*. Majoris inquisitionis discussionem & monasterii consecrationem, *extra de cle. c. transmissa*. In his enim omnibus & similibus dicitur viduata ecclesia Episcopalis. Similiter anima privata per peccatum cœlesti sponso, caret consilio, id est, consortio ecclesiæ, quia etsi sit de ecclesiæ numero, non tamen merito.

Item chrismate gratiæ & dedicatione personæ; quia neque templum animæ, neque corporis est Deo dicatum, quamdiu est in peccato.

Item ordinatione vitæ, quia vita peccatoris inordinata est.

Item consecratione animæ: quia non est peccatoris anima Deo consecrata: nec contra tentationem habet robur, sive firmitatem, nec conservationem virginalis munditiæ.

Item caret peccatorum remissione & reconciliatione offensæ.

Item benedictione misericordiæ. Hæc est enim benedictio abbatum, id est, patrum, qui benedicuntur in semine eleemosynarum. Unde & misericordibus dicetur illud: *Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mundi.*

Mat. 25.

Item caret discussione pœnitentiæ, quia peccator seipsum non discutit, nec aspicit. Apos. *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique à Domino judicaremur.*

1. Co. 11.

CAPUT V.

Superiorum potestas & dispensatio quemadmodum inferiorum delicta excuset, lege & exemplo, tum sacra scriptura testimonio demonstratur.

AUctoritas & dispensatio superioris excusat inferiorum delicta. Cujus exemplum apparet in simonia: Potest enim dari temporale pro spirituali ex provisione superioris: *ut extra. de pactis. c. cum pridem.* Et *extra de presbyteris in fi.* Quasi superioris auctoritas vitium purget, ut *ff. de his qui nota infa. l. furti. §. quibus jussu.* Et *extra. de transac. statuimus, & c. veniens.* Sic etiam auctoritas Principis, minus solemne testamentum facit solemne. *C. de testament. l. omnis:* quæ facit ex nudo pacto dari actionem ut *ff. de pact. l. legitima:* quæ mutat substantialia, ut *C. communia de legatis, l. 2. C. de rei uxor. actione l. 1.* Et sic forsan filii Israël excusantur à furto, quia furati sunt Ægyptiis vasa aurea & argentea de mandato & auctoritate Domini.

Item auctoritatem præstans faciendi malum, puta mandando illud fieri, vel concedendo licentiam, reputatur ut faciens malum. Et ideò dicit Imperator, omnia nostra facimus, quibus à nobis impartitur auctoritas, ut *C. de veteri jure en. l. 1 § cumque & § sed neque.*

Item auctoritatem habens majores ordinandi de minoribus. Unde Princeps cum suis Proceribus potest facere constitutiones, ut *C. de officio præfec. l. humanum.*

CAP. VI.

Bona in charitate confecta ab aliquo fideli in alium absque meriti amissione conferri posse exemplo, pluribusq; legum auctoritatibus confirmatur.

BOna, quæ quis facit existens in charitate, si transferat in alium, non propterea ipse illa perdit, quantum ad meritum. Cujus exemplum est, quia licet populus Romanus auctoritatem condendi constitutiones, seu etiam leges, legatur transtulisse in principem, ut *C. de veteri jure en. l. 1. §. & hoc etiam:* tamen intelligitur translata, id est concessa, non quòd omninò populus à se abdicaverit potestatem Et sic dicitur transferri jurisdictio à delegante in delegatum: ut *ff. de officio ejus cui mandata est jurisdictio. l. 1. §. qui mandatum:* Nam etsi olim potestatem condendi leges populus in Principem transtulisset, tamen postea revocavit, ut *ff. de orig. jur. l. 2. § ex actis, & §. cùm placuisset.* Sed licèt sic esset antiquitùs, hodie tamen dicunt aliqui, quòd nec populus, nec senatus potest condere legem generalem, sed soli Principi licet condere legem talem, *C. de legibus lege fi.* Quod ego verius credo, ut etiam patet *C. de veteri jur. enu. l. 1. §. sed hoc* Sicut enim translato sacerdotio necesse est, ut legis translatio fiat, sic dici potest, quod translato imperio, necesse est quod potestatis condendi leges translatio etiam fiat. *extra de consti. c. translato.* Nam qui nihil retinuit, in solidum præsumitur transtulisse. *arg. extra de officio de leg. c. venera. ad fi.* Sed & prima opinio, ut sentit Hostiens. est de consuetudine inumbrata: quæ nedum opinionem, sed etiam legem tollit, ut *in proœmio Instit. § igitur post libros, & in Auth de hære. & fal. §. 1.*

Col. ii.

CAPUT VII.

Spiritualia carnalibus digniora, majora & fortiora esse clerici laiciq; comparatione & exemplo per civiles leges approbato asseritur: carnemq; spiritui semper fore subjiciendam, sacræ scripturæ autoritatibus confirmatur.

CAro debet esse subjecta spiritui, & non è converso; quia spiritualia majora, digniora & fortiora sunt quàm carnalia. Et hinc est, quòd clericus non potest conveniri sub judice sæculari, *extra de judi. decernimus.* Et etiam Episcopus non potest hodie laico delegare, etiamsi clericus consentiret, *extra de foro compe. significasti.* Nec obstat quod habetur, 11. *q. placuit.* & iterum. 11. *q.* 1. *clericus nullus.* 16. *q.* 7. *filius se.* Hoc enim intelligitur de deposito, & incorrigibili, qui non potest per alium distringi, *extra, de cleri excommuni. c.* 1. *in fi.* & *de sent. excommuni. ut fame* 27. *di. nec licuit.* 23. *q.* 5. *de Liguribus* Nam si relicto habitu immisceat se præliis, vel faciat bellum, impune occiditur, *extra de senten. excommuni. cum non ab homine, in fine.* Vel hoc potest fieri auct. Pontificia. *s. Papa, ut secunda. q.* 5. *cum devotissimam.* Laicus autem benè convenitur sub judice ecclesiastico in multis casibus, ut in causa servorum & rusticorum ecclesiæ 89. *di. judicatum.* 11. *q.* 2. *ecclesiarum servos.*

Item in causa pœnitentium 11. *questio.* 1. *aliud.*

Item in causis libertorum, pupillorum & viduarum, & debilium personarum 87. *dist. desolatis,* & præcipuè quantum ad tuitionem & defensionem, ne à potentibus opprimantur. 33. *q.* 5. *administratores extra de censibus, licet.* 34. *q.* 3. *si quis de potentioribus.*

Idem etiam est in peregrinis, mercatoribus, & agricultoribus, & mare navigantibus, *extra de treu. & pa. innovamus.* 24 *q.* 3 *si quis Romipetas.*

Item cùm agitur de feudo ecclesiæ: & invasores etiam locorum, ecclesiarum, vel raptores, seu malefactores possunt conveniri clerici sub quocunque maluerint judice. Et similiter quando judex ecclesiasticus justitiam reddere negligit, vel suspectus est, vel subditum lædit, recognoscit Episcopus, *ut in authen ut disse. iudi.* 1. *R* & § *i.* & §. *si tamen contingit. Coll.* 9.

Idem est de jure in civitatibus quæ judicibus carent. Quia ergò ecclesiastica ad spiritum, sæcularia verò referuntur ad carnem, sicut clericus sub sæculari judice non debet conveniri: ita quoque neque spiritus debet sub lege carnis teneri, de qua Apost. ait. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ:* & Ro. 8. *Debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.* Sed quasi è converso sub judice ecclesiastico laicus convenitur, quando sub moderamine spiritus carnalis appetitus restringitur. Gal. *Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.*

Rom. 7.

Rom. 8.

Gal. 5.

Item mortificanda est, ne anima pereat: sicut homo incendium timens, destruit domum vicini ne sua ardescat. Est enim licitum hoc secundùm leges. Nam si defendendi mei causa tuum ædificium incendio orto dissipaverim, non teneor tibi: ideò Ulpianus reprobat Labeonem, qui ait in hoc casu, & in eo nomine etiam familiæ judicium dandum, ut *ff. eo. l.* 3. §. *quod ait prætor:* posset tamen dici, quod Labeonis sententia fuit vera, ubi justus non fuit metus: quia adhuc non pervenerat ignis usque ad domum vicini quam destruxit: nunc enim teneor in simplum *act. l. aquil.* Sed si pervenerat, vel justè dubitabam, an perveniret, quia fortè tempus ventorum erat, habet locum quod Ulpianus dixit: Neque enim damnum dare videor æquè perituris ædibus, ut *ff. quod vi aut clam. l. Si alius.* §. *Est & alia exceptio:* Quamvis autem non pervenerit, tamen putabam ignem venturum, adhuc cesset actio, sic intelligitur, *ff. ad l. aqui. l. Si quis fumo.* §. *aut dicitur.* Si etiam parcitur ei, qui causa mercium suarum servandarum alienas projicit in mare: ut *ff. de præscr. verbis. l. qui servandarum. Respon. i.* Multò ergò magis debet homo

Ulpian.

spiritualiter plus curare de anima, quàm de carne: Est enim anima quasi domus Dei propria, caro autem quasi aliena: Unde Dominus ait: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, super animam autem non habent jam amplius quid faciant*: ergò domus carnis, seu concupiscentia, mortificando per pœnitentiam destruatur, ne, sc. libidinis incendio domus mentis absorbeatur. Rom. *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis*: Et hic præcipuè est necessarium, cùm quis perstare senserit tentationis ventum, & ubi se fragilem sentiens, metuit ruinæ periculum.

Mat. 10. Rom. 8.

Sunt etiam carnis delectationes velut alienæ merces in mare projiciendæ, id est, in amaritudinem pœnitentiæ convertendæ, ut mentis internæ virtutes quasi propriæ merces salventur. Matth. *Si pes tuus scandalizat te, abscinde eum & projice abs te.* Et idem: *Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te*, &c. Exod. *Equum & ascensorem ejus projecit in mare*: Equus enim est corpus, Ascensor ejus delectationis appetitus, qui ei dominatur, qui projiciendus est in mare pœnitentiæ. Ostendunt etiam nobis præfata legum exempla, quod magis homo de propria salute, quàm aliena debet curare.

Matth. Exo. 15.

Item cùm in carne permittit spiritus superare, est velut quædam collusio damnabilis & iniqua: Tunc enim spiritus assimilatur ei, qui colludit in causa status, puta cùm dominus accepta pecunia, vel alias malitiosè permittit se à servo in status judicio superari: quæ collusio detegenda est & dantur præmia detegenti, & adjudicatur ei servus. Unde ille, qui colludit in causa status, perdit jus in personam illius, de cujus statu agebatur, & applicatur illi, qui collusionem detexit *ff. de collusion. bus, l. 2, c. eo. l. fin.* Similiter cùm caro & spiritus sibi invicem quasi litigantes adversentur, & cùm spiritus habeat jus dominii super corpus, si propter delectationem acceptam à carne permittat se in tentationis causa seu lite superari per consensum, est quasi collusionis peccatum. Quod tamen si per pœnitentiam, vel confessionem detegatur, caro in servitutem redigitur ipsius pœnitentis. Et tunc tollitur dominium carnis à spiritu prævaricante, & subditur eidem spiritui pœnitenti, ex cujus persona dicebat Apost. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.*

Cor. 9.

CAPUT VIII.

Quando casus malus in aliquo ob ejus culpam sit conferendus ac plectendus, medicorum exemplo terminatur.

Casus malus non imputatur alicui nisi ubi culpa intervenit: sicut medico non imputatur si potionem dat, & infirmus aliquo casu fortuito moriatur, ita quod medicus non deprehendatur in culpa ante factum, vel in facto, vel post factum, *extra de cler. agro. c. ad aures.* Ante factum deprehenditur in culpa, quando non est peritus in arte, vel quando intromittit se de ministerio alieno, puta est religiosus, qui intromittit se de chirurgia, quod officium non pertinet ad ipsum, *extra de homici. c. tua nos.* in facto autem deprehenditur in culpa, quando non dedit potionem juxta traditionem artis: imò innitebatur prudentiæ suæ contra jura, *de consti. ca. ec. c. ne innitaris.* Et post factum deprehenditur quando circa custodiam infirmi non apponit diligentiam quam debet: nec excusatur, si custodem minùs diligentem dimisit, ubi videbat periculum imminere, *arg. extra de officio. Arch. c. ea quæ.* Caveat ergò quomodo plures curas simul & semel suscipiat, quia si infirmus continuam diligentiam exigit, pluribus intentus minor sensus tali ad aures. *ff. ad l. Aqui. l. qua actione, §. fi. & l. seq.*

CAPUT IX.

Quantum circuitus Ecclesiarum & dispendia sint vitanda, curiæ Romanæ consuetudine & in lege, brevibus monstratur verbis.

Circuitus & dispendia vitanda sunt, cujus exemplum habetur à consuetudine curiæ Romanæ: Nam licet per postulationem hoc acquiratur postulato, quod

quod redditur habilis ad hoc, ut eligatur postulatione admissa, *ut extra de ele c. Innotuit in fi.* hunc tamen ordinem, etsi à jure procedat, non servat Rom. curia. Nam si ab ea aliquis postuletur, postulatione admissa non sequitur electio, sed approbatio postulationis & postulati pro electione & confirmatione habetur, & simile, *extra de electio. c. Cum inter canonicos*; & hoc ideò facit, ut evitetur circuitus. Qui certè vitandi sunt, ut *ff. de condi. indebi. l. dominus*: & ut vitentur dispendia ecclesiarum, *ut extra de elec. c. ult.*

CAPUT X.

Mala cogitatio quandò peccatum veniale, seu mortale existat, quandoque merita præcedentia evacuet ac gratiam tollat, Sanctorum Doctorum auctoritate testatorisq; exemplo ostenditur.

Cogitatio interior peccati sine consensu operis, non tollit gratiam, nec evacuat merita præcedentia, nisi sit cum delectatione morosa; quia tunc interdum est mortalis culpa. Exemplum hujus est, quia voluntas testatoris imperfecta non tollit solenne testamentum præcedens, sed cum decennio tollit, ut *C. de testamentis: l. scimus.* Sicut ergò morositas temporis autenticat imperfectam voluntatem testatoris: Sic etiam morositas peccatoris augmentat culpam interioris cogitationis: unde perversæ cogitationes, sicut dicitur Sap. *separant à Deo*, scilicet quandò sunt morosæ: & ideò, sicut dicit Isidor. cùm te titillat cogitatio, cùm tibi aliquid suggerit illicitum, non ibi teneas animum, calca serpentis caput, calca pravæ cogitationis initium: est enim periculum in mora. Advertendum tamen hic est, quod propriè loquendo, delectatio cogitationis dicitur morosa, non ex mora temporis, sed ex eo, quod ratio deliberans circa eam immoratur, nec tamen eam expellit, tenens & volvens libenter ea; statim ut attigerunt animam, respui debuerunt, ut Augustinus dicit. Item non quod cogitatio ipsa secundùm se non est peccatum mortale; immò quandoq; est veniale tantùm: puta cum aliquis cogitat utiliter de fornicatione, scilicet ut de ea prædicet, vel disputet. Sed si aliquis circa cogitationem fornicationis immoratur, ut delectetur de ipso actu cogitato, tunc est peccatum grave; immò etiam consensus in talem delectationem & absq; consensu exterioris operis dicitur esse mortalis.

Sap. 1.

Aug. 12. de Trin.

CAPUT XI.

Peccatorum confessio conscientiæque examinatio, quomodo sit agenda, ut suum sortiatur effectum eorum, qui secundùm jura sunt consecrandi, exemplo edocetur.

Confessionem debet præcedere diligens conscientiæ perscrutatio & examinatio. Nam secundùm jura, antequam quis consecretur vel ordinetur, debet præcedere per triduum scrutinium, scilicet ut incipiatur in feria quarta præcedente sabbatum ordinum, & debet per triduum diligenter inquiri de genere, de patria, de institutione in ritu ad quem ordinatur, de ætate, de loco in quo conversatus est, de scientia de fide, & de aliis hujusmodi, & sic examinati per triduum continuum, Sabbato, qui probati sunt, Episcopo præsentantur, 24. *di. c. quando.* Similiter antequam pœnitens se sacerdoti in confessione repræsentet, ut beneficium absolutionis, & sacramentalis gratiæ consecrationem recipiat, debet semetipsum primò diligenter perscrutari & conscientiam suam per triduum, i. diutius examinare. Vel per triduum, i. de triplici tempore, sc. de juventute, virili ætate & senectute: vel per triduum, i. tripliciter, sc. de commissis in Deum, in proximum, & in seipsum. vel per triduum, quia debet esse consideratio pœnitentium, seu confitentium circa personas, circa peccata, & circa circumstantias peccatorum. Debet quoq; fieri examinatio pœnitentis de tota vita sua, quando vult generaliter confiteri, & debet fieri examinatio, non solùm de actibus peccatorum, sed

etiam de circumstantiis, sc. de conditione personæ, de loco, de facto, de causa, de modo, de tempore, de auxiliis quibus operatus est. Sicut in hoc versu continetur. *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.* Sicut clericus, ut dictum est, examinatur non solùm de persona & vita, sed etiam de aliis circumstantiis.

CAPUT XII.

Diu peccatum in conscientia non esse ferendum, ne suo pondere in aliud trahat, unico Canonistarum circa Ecclesiæ gravamen exemplo instruimur.

CONscientiæ gravamen non est sustinendum, sed est per pœnitentiam protinus removendum: Nam secundum jura non tolerandum est gravamen ecclesiæ, unde consuetudines inductæ in gravamen ecclesiarum non debent observari, sed revocari, *extra de consuetudine, c.1.* Sicut ergò est revocandum, quod infert gravamen ecclesiæ: Ita etiam est removendum & purgandum, quod infert gravamen conscientiæ, sc. peccatum, ex eo, quod quamdiu retinetur, semper peccator ruit de malo in pejus. Grego. peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit, & ad idem *de pœni. di. 4. c.1. & 37. q.2. & fi.* propter quod hortatur Apostolus, *deponentes omne onus, & circumstans peccatum: &c.* maximè autem peccandi consuetudo est, quæ conscientiam gravat. Psal. *Filii hominum usquequo gravi corde?* scilicet per peccandi consuetudinem quæ cor indurat & aggravat.

Grego.

Heb 12.

Psal. 1.

CAPUT XIII.

Quemadmodum viri spirituales, & à quibus in delictis sint corrigendi & puniendi, ne quis in errorem incidat, brevibus ostenditur verbis.

COrrigendi sunt spirituales viri, non per carnales, sed per spirituales: sicut clerici non sunt corrigendi, vel verberandi per laicos, sed tantùm per clericos: unde si Prælatus percuteret subditos, sive monachos, sive alios, non per clericos, sed per laicos, uterque esset excommunicatus, & qui præciperet, & qui verberaret, ut *extra de sen. excom. c. universitatis:* nisi fortè sint incorrigibiles, qui non possunt commodè per clericos comprehendi. Tunc enim per laicos possunt, dum tamen non plus se extendat violentia laicorum, quàm requirat rebellio clericorum, ut *extra de senten. excom. c. ut fama, § lasci.* Item correptio Prælati debet esse moderata: Nam si esset nimis atrox & violenta in clericum, ita ut mors sequeretur, non transeunda esset sine punitione. Unde si subditum suum non habito respectu ad ordinem sibi datum, Episcopus cædi crudeliter jusserit, & in continenti mortuus fuerit, homicida judicatur, *art. 5.1. di. si qua fœmina.* Si autem per 8. menses, vel amplius, vel minùs ad arbitrium judicis redigendum vixerit, & postea moriatur, quamvis præsumatur ex alia infirmitate, tamen suspendendus est dominus ad tempus, vel usque ad duos menses, vel secundùm quod videbitur inspecta persona, ut *extra, de clerico percussore.* Præterea, & si se non emendaverit, postea deponatur, ut *eo. ti. c.1.*

CAPUT XIV.

Sanctorum corpora post extremi judicii diē fore glorificanda, & cum animabus beatificanda, auctoritate & exemplo confirmatur.

COrpora Sanctorum post resurrectionem erunt & præmiabuntur in cœlo, sicut & spiritus eorum, & similiter corpora damnatorum in inferno. Tenet enim in homine spiritus quasi vicem viri, caro autem quasi vicem uxoris, & secundùm jura uxor sequitur forum mariti, ut *ff. de iuri. om. iud. l. penul. C. de incol. l. ultima. ff. ad munici. l. ea quæ. & l. de iure, § ultimo, & l. filius, & § 1.* Similiter etiam caro sequitur forum spiritus: quia ubi præmiatur vel punitur spiritus, etiam caro. Luc. *Timete eum, qui habet potestatem*

Psal. 73.

Luc. 20.

testa'em animam, & corpus mittere in gehennam. Congruum enim est, ut sicut hoc corpus simul cum anima peccat, vel meretur, ita tandem simul cum anima puniatur, vel præmietur: & ideo potest dicere anima beata de corpore: *Volo pater, ut ubi ego sum, illic sit minister meus:* Nam sicut corpus hoc coniungitur animæ ad ministerium laboris, ita in cœlo ei copulabitur ad consortium mercedis.

CAP. XV.

Damnatis, qui in inferno iam existunt, suffragia aliquo pacto conferri non posse, nec ipsos aliis; eosq; hac ratione potissimum ab his, qui in Purgatorio, & in cœlo, & in mundo existunt, differre, terminatur.

DAmnati, qui sunt in inferno, nec suffragia valent recipere, in quo differunt ab his, qui sunt in purgatorio; nec ipsi aliis conferre possunt, in quo differunt ab his, qui sunt in cœlo, & in Mundo. Unde in hoc damnati assimilantur clericis suspensis, quibus secundum iura, beneficia conferri non possunt, *extra de ætate, & qualitate ord. præ. c. cum bonæ memoriæ*; nec ipsi aliis possunt conferre, ut *extra, de concess. præben. vel ecclesia non vacan. c. quoniam diversitatem.* Similiter damnatis suffragia conferri non possunt, quia inferno nulla est redemptio, sicut patuit in divite epulone: Similiter etiam ipsi bona aliis conferre non possunt, qui bonis omnibus sunt privati. Psal. *Nibil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.*

Psal. 73.

CAP. XVI.

Quando culpa damni inferentis excusabilis existat, & quando non; idq; ante factum, in facto, & post factum posse evenire pluribus Legistarum aperitur exemplis.

DAmni dati culpa aliquando est excusabilis; nam aliquando excusat eam modus, ut cum quis se defendendo damnum dedit: tunc enim non tenetur, dum tamen modum servavit: Talis enim culpa caret, quia secundum legem fecit, *ff. de iustitia, & iure l. ut vim.* Aliquando vero excusat eum metus. Nam mihi quemcunq; ferro me petentem, quamvis non percutientem, interficere licet: sufficit enim terror armorum. Hac etiam ratione excusor, si furem nocturno tempore interfecero, ut dicitur in tabernario reposcente lucernam, ut tamen cum clamore hoc testificetur; sed de die non licet, nisi se telo defendat; sed si potui ipsum capere non occidendo, & tamen occidi, tunc teneor. *ff. ad legem Aquil. l. quarta, §. si & l. 5 & l si ex plagis parag. tabernarius, extra de homicid. c. 2. & 8.* Aliquando vero excusat eum impulsus, quia sine culpa etiam est, qui alterius impulsu, vel ventorum violentia damnum dedit, *ff. ad l. Aquil. l. quemadmodum paragr. si navis, & l. si ex plagis, parag. in divino capitolio.*

Item culpa damnum inferentis aliquando est ante factum, aliquando in facto, aliquando post factum. Ante factum est, sicut cum aliquis male composuit lapides in plaustro, & propterea lapides ceciderunt, & damnum dederunt, vel in stipulam suam ignem apposuit in die ventoso; vel quia non adhibuit diligentiam, quam debuit, de damno quod sequitur, tenetur; quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Porro si omnem diligentiam adhibuit quam debuit, ita quod nihil dimisit, de contingentibus non tenetur. *ff. ad l. Aqui. qui occidit §. in hac, & l. qui foveas, & l. idem iure. parag. milionem, & l. si servus parag. si explanato. extra de iniuriis, & damno dato. c. si egressus.* Quandoque vero culpa sequitur factum, ut in medico, qui bene secuit, & postea circa curam negligens fuit. Quandoque autem est in facto, ut si medicus imperitè secuit, *ff. ad l. Aquil. l. qua actione parag. si. & l. idem iure.* Et probantur hæc tria *extra de ætate, & quali. c. ad aures, & de homicid. c. tua nos.*

CAP. XVII.

Septem hic potissimæ causæ Ecclesiæ curam renuntiantis, annotantur, quibus etiam homo, ut diaboli ac eius pompis renuntiet, admonetur, illiusque suggestio quanta sit declaratur.

DIabolo renuntiare debet homo, & omnibus pompis eius pluribus de causis, similibus his, quibus Episcopi renuntiatio admittitur: Sunt enim hæ iustæ causæ, quibus talis est renuntiatio admittenda. Conscientia criminis non cuiuslibet, sed illius dumtaxat, propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam etiam impeditur, puta si sit enorme delictum, secundum Bernard. Gof. & Host. Et dicitur enorme delictum, secundum Host. *homic.* 50. *di cap. minor.* 1 *q.* 7. *c. si quis omnē de consi. di.* 1. *c.* 1. Item hæresis in qua post vulnus sanatum cicatrix remanet, 1. *q.* 7. *si qui.* Item simonia in ordine, *ext. de accusa. inquisitis.*

Secunda causa est debilitas corporis, nec omnis debilitas quæ ex infirmitate & senectute procedit, sufficit, sed illa dumtaxat, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale.

Tertia est defectus scientiæ: sed quamvis desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen est competens toleranda, *extra de cler. c qualiter.*

Quarta causa est malitia plebis, quando scilicet adeo duræ cervicis existit, & in rebellione sua ita pertinax invenitur, quod prælatus nequit proficere apud ipsam: quod si mortis periculum immineat, iusta est causa renuntiationis, *extra de renun. ad supplicationem. & extra de ele. bonæ memoriæ.* Hoc periculum intelligitur secundum quod parochiani ipsum capitaliter persequuntur. In quo casu superior ad quem spectat, etiam ex officio, etsi nihil petatur, eum transferre debet, *argum. extra de rerum permu. c. quæsitum,* sive quia aër eidem est pestilens, & mortifer, 84 *dis. cap. quorundam.*

Sexta causa est grave scandalum, scilicet quando de ipso prælato graviter scandalizantur subditi.

Septima causa est irregularitas personæ, ut si bigamus, & tunc non remanet, vel illegitime natus, & tunc ex dispensatione remanere potest, ut patet *extra de renun. c. nunc pridem*: ubi ista plenius exponuntur. Omnia autem prædicta quodammodo diabolo competunt, quia ipsa crimina enormia suggerit, ut hæresin, & simoniam, & homicidium. Ioh. *Ille homicida erat ab initio,* &c. Ipse quoque vires nostras non tam spirituales quā corporales infirmat, & constringit, ipse obscuritatem nobis dubietatis, & ignorantiæ ingerit: Ipse sua malitia pertinax & immutabilis existit, & insuper nos ad periculum æternæ mortis pertrahit. Capitaliter enim nos persequitur, & peste fero nos flatu venenosæ suggestionis inficere conatur. Gravia etiam nobis scandala suscitat, & inducit, & dum affectum spiritus à ratione recta subtrahit, & voluptati carnis per consensum coniungit, quasi bigamum irregularem efficit: ex quo etiam adulterina proles carnalis operis procedit. Ex quibus omnibus patenter apparet, quod diabolo renuntiandum est, & omnibus eius pompis. Apostolus. *Nolo vos socios esse dæmoniorum,* Et Eph. *Nolite locum dare diabolo.*

Ioh. 8.

Hosti.

Alan.

1. Cor. 10.
Ephe. 6.

Psal. 73.

CAP. XVIII.

Quemadmodum à fidelium unione ab Ecclesiaq; meritis per excommunicationem Ecclesiarum incendiarii excluduntur, sic, & multo magis à Sanctorum consortio ignem discordiæ incendentes excludi demonstratur.

DIscordiæ, vel odii ignem incendentes excluduntur à consortio Sanctorum, sicut incendiarii ecclesiarum excluduntur per excommunicationem à consortio fidelium: Nam incendiarii Ecclesiarum, qui scilicet ecclesiam, vel cæmeterium, vel ea quæ sunt infra spatium privilegiatum, ut legitur 17. *q.* 4. *sicut antiquitus.* incenderunt, vel effregerunt, sunt excōmunicati ipso iure. Ita quod, ex quo denuntiati sunt in ecclesia, non possunt absolvi

absolvi nisi per Papam, ut *extra, de senten. excommun. c. tua nos, c. conquesti*. Excipitur tamen mortis periculum imminens, ut *extra. c. ut super eo, & c. in literis*. Alii autem incendiarii, scilicet aliorum locorum non sunt excommunicati, sed excommunicandi. Et excommunicati non absolvuntur nisi damno restituto & juramento præstito, quod ignem ulterius non apponant, ut 23. *q. ult. c. pessima*. Et hæredes coguntur satisfacere damnum passis. Consuetudo tamen approbata, (ut dicit Hostien.) reddit tales incendiarios excommunicatos ipso jure, quamvis denuntiati non sint, sive in ecclesiis, sive in villis incendium commiserint dolo malo. Consuetudo autem conservanda est, cùm sit optima legum interpres: ubi autem consuetudo non apparet, sentiendum est cum Alano, scilicet quod incendiarii tam aliorum locorum, quam ecclesiarum non sunt excommunicati, sed excommunicandi. Si ergò per excommunicationem excluduntur à consortio fidelium, qui incendunt ecclesiam, vel templum materiale, multo magis excluduntur à beatorum consortio, qui incendunt igne discordiæ vel odii templum spirituale, scilicet animæ Psal. *Incenderunt igne Sanctuarium tuum*.

Hosti.

Alan.

Psal. 73.

CAPUT XIX.

Præsumptio secundùm Iuristas quot modis distinguatur: dubiaq; animæ periculum inducentia quo pacto sint judicanda & decernenda, legum auctoritatibus pluribusq; exemplis definitur: & malam suspicionem tribus de causis provenire asseritur.

Dubia, in quibus vertitur periculum animæ, debent trahi ad partem & præsumptionem tutiorem, *extra, de sponsalibus, c. juvenis*. Ideò in dubio secundùm jura præsumitur quis excommunicatus, *extra, de sent. excom. cùm desideres*.

Item in dubio præsumitur quis fornicator, 30 *q. 5. c. aliter, & c. nostrates*.

Item in dubio præsumitur quis paganus sive non baptizatus, *de consecr. di. 4. c. parvulos. c. si nulla, & extra de bap. c. 1.* Item in dubio præsumitur quis non ordinatus 78. *d. c. presbyteri*. Item in dubio præsumitur ecclesia non consecrata, *de consti. dist. 1. c. solemnitates & c. ecclesia* Notandum est hoc, quod Juristæ distinguunt multiplicem præsumptionem. Est enim quædam præsumptio judicis & contumaciæ hominis, ut quando episcopus citavit clericum suum, & non redit ad ecclesiam, præsumit judex, quod habeat ecclesiam pro derelicta, *ar. à contrario sensu, 7. q. 1. c. præsentium*. Sed hæc præsumptio benè admittit probationem contrariam. Et de hac etiam legitur, 2. *q. 5. c. omnibus nobis, circa finem*. Alia præsumptio est famæ, ut quando quis infamatus est, nec apparent alia indicia, & hæc admittit probationem in contrarium, aliquando per inquisitionem, aliquando per purgationem. Alia verò est naturæ, ut si pater exhæredavit filium, præsumitur quod injustè, quia non permittit natura præsumere, quod filius patrem offendat, *C. de inof. testamento. omni modo, & Authen. non liceat patri; quod nullus affectus vincit paternum vel maternum. C. de cura furi. l. ult.* Ex hac etiam præsumptione contingit, quod non præsumitur frater contra fratrem falsum testimonium dicere, maximè in crimine hæresis, vel alio gravi. Naturale enim fœdus nõ permittit quicquam falsi criminis suspicari, *extra de coha. cle. & muli. c. 1. & c. ult.* Alia verò præsumptio est juris tantùm, ut cùm jus præsumit aliquid, sed non statuit jus super præsumpto: ut si vir diu fuit cum uxore sua in lecto, præsumit jus, quod eam cognovit, si ipse hoc dicat, quamvis uxor neget, *extra de despons. imp. c. continebatur, & c. duo pueri*. c. 32. *q. 1. c. si quis acceperit*. Tamen benè admittit probationem in contrarium, 27. *q. 1. c. nec aliqua*. Sed notandum, quod aliquando lex fingit bonum, quod canon malum præsumit. Nam in liberæ mulieris conjunctione & cohabitatione lex fingit matrimonium, *ff. de ritu nup. l. in libera*. Canon verò præsumit stuprum, sed contubernium propter periculum, nisi probetur matrimo-

nium 30. *q. 5. c. 1. & 2.* Et hoc propter periculum, quod accidere poteſt ex clandeſtina deſponſatione. Nam quamvis verè matrimonium contractum ſit inter aliquos, ſi tamen alter divertat, non diſtringetur per eccleſiam, niſi matrimonium probetur 3c *q 5. c. hisita.*

Item ſecundum præſumptionem iuris ſi chirographum cancellatum ſit, præſumitur debitor liberatus niſi probetur contrarium, *ff de probationibus l. ſi chirographis.*

Item inſtrumento, & literis ſtatur prima facie, niſi contra probetur, *extra de proba. poſt teſtimonium, C. de probatio. jubebamus.*

Item præſumitur à jure, quod quicquid habet uxor, de bonis mariti acquiſierit, niſi contrarium probetur, *ff de donat. inter virum, & uxorem l. Quintus Mutius, C. de dona. inter virum, & uxorem.* Etiam ſic in clerico adminiſtrationem habente. Unde ſi relinquatur clerico ab extraneo, præſumitur relictum intuitu eccleſiæ, niſi contra probetur, *extra de teſtamentis requiſiſti.* Item præſumit ius, quod quilibet ſit idoneus, niſi probetur contrarium, *extra, de ſcruti. in or fac. c. 1.* Et quod ſit ſolvendo *ff de pri. cre. l. ſi creditores, in ſi.* & præſumitur, quod quilibet ſit bonę fidei, niſi probetur malæ, *C. de evic. l. penul.* Et ideo, qui dolum dicit, dolum debet probare. *ff. de probationibus l. quotiens, §. qui dolo.* Dominus tamen Guilielmus Alumen. Pariſi. Epiſcopus dicebat, quod potius debemus præſumere malum, quam bonum; quia pro uno bc no inveniuntur decem mali. Et *multi*, quod dictum eſt in contrarium, *ſunt vocati; pauci vero electi.* Sed illud fit de æquitate & benignitate iuris. Et quia de omnibus dubiis benigna interpretatio fieri debet, *extra de re. ju. c. eſtote.* Et ſimiliter quędam gloſſa ſuper epiſtolam ad Ro. dicit, quod dubia in meliorem partem ſunt interpretanda. Unde Theologi dicun., quod ex levi de aliquo malam opinionem habere abſque ſufficienti cauſa, eſt ei iniuriam facere Et quamvis contingat ſic interpretantem ſæpius falli circa malos de quibus bonam habet opinionē, tamen melius eſt bonam opinionem habere de malis, per talem deceptionem, quàm rarius falli, & habere malam opinionem de bono homine. Dicunt etiam Theologi, quod habere malam ſuſpitionem de aliquo ex levibus indiciis poteſt provenire ex tribus. Uno modo ex hoc, quod aliquis malus eſt, & ideo ex levibus de alio iudicat malum.

[margin: Guil.]

[margin: Matt. 22.]

Secundo ex odio, & invidia ad alterum, ex qua faciliter de eo ſuſpicatur malum.

Tertio ex longa experientia. Unde Philoſophus dicit, quod ſenes ſunt maximè ſuſpicioſi, quia multotiens experti ſunt aliorum defectus. Primæ duę cauſæ manifeſtæ important perverſitatem affectus. Tertia diminuit de ratione ſuſpicionis, quia experientia ad certitudinē proficit. Et nota etiam quod ex levibus indiciis de bonitate alterius dubitare, eſt veniale, ſed pro certo, & quaſi diffinitivè ex levibus indiciis malitiam æſtimare, ſi ſit de gravibus, non eſt ſine peccato mortali: quia non eſt ſine contemptu proximi: Iudex autem ſi ex ſola ſuſpicione procedat ad aliquem condemnandum, cum manifeſtè ſit contra iuſtitiam, ſemper mortaliter peccat. Alia præſumptio eſt iuris & de iure, ut cū ius fingit aliquid, & ſtatuit ſuper ficto, & hæc non admittit probationem in contrarium, ut ſi quis ſemel peieraverit, nunquam admittitur in teſtimonium; quia pręſumitur, quod ſemper pejerarit. *extra, de teſtib. c. teſtimonium.* Item ſi aliqua mulier invita tradatur marito, & habitat ſecum per annū & dimidium, de cætero non poteſt reclamare. Item ſi permittit ſe cognoſci, quāvis non habeat annos legitimos: Nam & carnalis copula facit de ſponſalibus matrimonium, iure præſumente quod conſenſerint: & de hac præſumptione ius facit, unde dicitur præſumptio iuris & de iure, *extra de ſponſalibus c. ad idem, extra de deſponſationibus impub. capit. de illis à nobis.* Quandoque tamen ius fingit aliud eſſe quam ſit: Nam fingit mulierem ſtipulatam dotem, quæ non eſt ſtipulata, *C. de rei uxor. act. l. 1. in princ.* Fingit etiam

[margin: Ariſt. 2. Rhet.]

natum.

natum, quod non est. *ff. de sta. ho l. qui in utero.* Item fingit vivere quod non vivit, *instit. de excu tu. para filii autem.* Sed & fingit non esse natum quod natum est, *ff. de lib. & posthumis cujus testimonio, § Lucius*, præterea fingit non conceptum quod nascitur mortuum, *ff. de verborum significationibus, l. qui mortui.* Alia est præsumptio qualitatis & facti, quæ etiam est de jure, quia scilicet jus propter qualitatem facti præsumit quid benè vel malè actum. Inde dicitur per exteriora: Nam si quis simpliciter, humiliter & continenter vixerit, & cum honestis & discretis libenter converseтur, præsumuntur ejus opera bona, & recta, & munda. Et contra si libenter non oraverit, non jejunaverit, non humiliter se habuerit, sed luxuriosis, lusoribus & potatoribus se exposuerit, hujus opera præsumi possunt inhonesta & mala. Et ex malo quoque opere præsumitur malus animus, *extra de elect. c. Osius, & extra de clericis non resid. c. 1.* Et impudicus oculus impudici est cordis nuncius, secundùm August. Et quicquid injuriosum sit aut dicitur, præsumitur animo injurandi factum aut dictum, nisi contra probetur, ut *C. ad l. Cor. de sic. l. 1.* & de injuriis sive conviciis, licet delinquens dicat, quod ludens fecerit: Nam ludus noxius in culpa est, *ff. ad l. Aquil. l. nam ludus.* Et ideò non debet remanere impunitus *ff de furtis, l in furti act. §. ult.* quis enim ludos appellabit, ex quibus crimina oriuntur? ut *in constit. ff. veteris § illud nota.* Ideò præsumitur de facili contra usurarios, qui consueverunt exercere usuras.

August. in reg.

CAPUT XX.

Eleemosynam charitatisque operam (velut etiam in Ecclesiastica electione alicui evenire debet) propinquo digniori & indigentiori fore conferendam approbatur.

Eleemosynarum dispensator si habet in domo, vel familia, vel collegio suo indigentem, non debet eum negligere, quia propinquus est, vel collega; cujus exemplum est in ecclesiasticis electionibus Non prohibetur aliquis eligere consanguineum, dummodo sit idoneus. Et similiter si idoneus in Ecclesia, in qua facienda est electio, invenitur, de ea est eligendus, ut *24. dist. in nomine Domini, 61. dist. nullus invitus.* Sed in hoc est differentia, quia in electionibus est in favorem cujuslibet congregationis indultum, ut de se eligat si ibi idoneus invenitur, 70. *dis. nec emeritis, & c. nullus.* Potest congregatio huic juri favorabili renuntiare, & alium eligere, vel postulare tota vel major pars congregationis ipsius, quamvis in ea aliquis dignus existat, ut *extra de elect. cum Vintonensis, & c. cum inter canonicos*: sed in eleemosynis dandis dicit Apostolus, quod *si quis suorum*, & maximè domesticorum, *curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Unde magis conjunctus est alii necessario præferendus, cæteris paribus. Puta si alius non occurrat magis indigens, vel æquè indigens, & melior, vel reipublicæ utilior: in quibus casibus præferendus est conjuncto.

2. Tim. 5.

CAPUT XXI.

Error jure tolerandus qui sit, manifestatur: peccatumque error videntium & ementium errori assimilatur: quorum hic sex annotantur errores, ac omnia suis aperiuntur exemplis.

Error utilis toleratur. Cujus exemplum est, quia cùm servus non possit esse judex, quia nec arbiter, quod minus est *ff de arbit. l pedius, § fi.* Tamen si credatur liber, & sententiam ferat, tenet sententia propter utilitatem eorum, qui apud eum egerunt, *ff. de officiis præfecti. l. Barbarius*: tamen in veritate judex non est, *art ff. de cur. l. habemus Medesanus.* Ad idem *Instit de test §. sed neque, C. de test. l. 1 C. de lati. lib. toll. l. 1. §. sed & Domini,* & *§ sed & si quis homini libero.* Sic dicemus de excommunicato, *arg. extra de procu. c. si ff extra de exce. c. exceptionem, extra de sent. & re jud. ca. ad probandum.*

Item si quis gerat se pro legato cùm non sit, certè valebunt ejus sententiæ, si homines ad ipsum tanquam ad legatum bona fide recursum habuerint, *argu. ff. ad Macedonianum, l 3.*

Item error intentionis, qui est sine dolo, aliquando excusat ; licet non ex toto; quod patet per exemplum in rapina. Nam raptor non dicitur qui violenter rem alicui rapit , nisi dolus malus interveniat: quia si quis rem propriam alicui violenter adferens, credens sibi interesse, tunc cessat actio raptoris, licet talis mulctetur per constitutionem, *si quis in tantam, Instit. de vi bonorum rap. §. sed necdum talia, & precedenti.*

Item si publicanus pecus meum adduxerit, dum putat me adversus legem vectigalis aliquid commisisse & sic moriatur, non tenetur, quamvis erraverit. Secus si ideò inclusit ne pascatur & fame perierit; quia tunc tenetur *ff. de jus. & ju. l. 2. §. si publicanus.*

Item error peccantium assimilatur errori ementium & vendentium , inter quos contingunt plerumque sex errores impedientes contractum emptionis & venditionis. Primus est in pretio, ut si puto vendere decem , tu putas emere quinque, secus è contra *ff locati, l si locum.* Iste error est in hypocritis , qui opera pœnitentiæ vel justitiæ, quæ sunt magni valoris , vendunt vili pretio humanæ laudis: hoc enim est , quia hypocrita præmium humanæ laudis majoris valoris æstimat quàm sit.

Secundus error est in contractu , ut quia puto vendere, tu putas tibi donari, *ff. de rebus cred. si ergò.* Similiter error est in malis prælatis Ecclesiæ , qui bona ecclesiastica pro libitu suo tractant , tanquam liberè sibi donata, id est, tanquam essent veri domini , cùm tamen sint non Domini, sed dispensatores & ministri. Et ideò in fine invenient ea caro pretio sibi vendita , gravem scilicet pœnam pro eis exolventes.

Tertius error in corpore, id est, in ipsa re, ut quia puto vendere Sempronianum, tu putas emere Cornelianum , ut *ff. e. l. in venditionibus.* Sed quid , si vendo tibi Petrum cocum, cùm sit Pelliparius: & si is, qui cocus est, Martinus vocatur: si habui nota nomina servorum, tunc is debetur, qui nominatus est : sed si non habui nota, is videtur venditus, cujus artificium est adjectum, *ff. de rebus du. l. qui habebat.* Talis error est inter diabolum & luxuriosum , cui diabolus offert opus carnis , & ille accipit credens emere, id est, perspicere solùm delectationem, & diabolus intendit ei tradere magis amaritudinem, quia voluptas tristes habet exitus, ut dicit Boëtius. Proverbior. *Novissima illius amari quasi absynthium.*

Quartus & quintus , si in substantiali qualitate sive materia erretur, ut si æs pro auro, vel plumbum pro argento destruatur , & si etiam acetum veneat pro vino, quod ab initio acetum fuit , emptio non valet: secus si postea acetum fit , quia eadem propriè substantia est. Est enim idem corpus, probatur hoc *ff. eodem l. In venditionibus. § ultimo, & l. alioquin, & l. aliter.* Sed si in parte erretur in substantiali qualitate, tenet pro parte in qua non erratur, ut *ff. eodem tit. l. quod tamen & l. cum ab eo §. ult.* Iste error est in avaris, qui quasi plumbum recipiunt pro auro & acetum pro vino, id est, corporalia pro spiritualibus & temporalia pro æternis. Appretiatur enim magis plumbum, quàm aurum, id est, magis temporalia quàm æterna.

Sextus est, si erretur in sexu , ut puto vendere puellam , tu putas emere puerum: secus si putas emere virginem, cùm jam sit corrupta, ut *ff. eo. & aliquorum. §. quia & si ego.* Sed venditor sciens corruptam, tenetur actione ex empto ad resolvendum contractum : *ff. de act. empt & vend. d. l. exempto. §. si quis virginem.*

Item, si erretur in esse, nulla est emptio, ut si tibi vendo domum , quæ jam combusta est, & uterque ignorat. Talis error etiam invenitur in hypocritis , qui dare Deo videntur fœminam, id est, carnem, in quantum macerant eam per pœnitentiam, sed Deus vult puerum, id est, spiritum purum.

Item vendunt domum jam combustam,

1. Tim.

Prov.

Gen.

Matt. 1

Hostien

stam, illæ scilicet personæ, quæ cùm luxuriatæ fuerint, in Christo volunt nubere, sicut dicit Apostolus.

1.Tim. 5.

CAPUT XXII.

Quibus quantisq; se subjicit pœnis excommunicatus, Adæ exemplo edocetur: ac in sex casibus aliquem in excommunicationem majorem posse incurrere, instruimur.

EXcommunicatus assimilatur Adę, qui fuit expulsus de paradiso, & separatus ab Angelorum consortio, & privatus eorum alloquio, & etiam privatus esu ligni vitæ. Genes. Per primum significatur, quod excommunicatio excludit à regno cœlorum ex eo, quòd excommunicatio, si rectè feratur, ligat etiam quoad Deum. Matth. *Quodcumque ligaveris super terram, &c.* Ex eo verò, quod fuit separatus ab Angelorum consortio & colloquio, ostenditur quod excommunicatio separat à communione fidelium. Et dicit lex, quod majoris pœnæ visum est non versari inter homines, vel hominum carere suffragiis quàm ejici extra civitatem, & quàm exilium deserti, & nemoris. *C. ne sanctum baptisma ritè. l. qui sanctum.* Et alibi bannitus à rege, & excommunicatus æquiparantur, ut in *li. feudorum.* Ex eo verò quod Adam fuit privatus esu ligni vitæ, ostenditur, quod excommunicatio separat à sacramentis. 11 q 3 c. *nemo*; & hoc intelligitur de excommunicatione majori.

Gen.

Matt. 16.

Item excommunicatio tollit homini gratiam, cujus similitudo est, quia elidirur rescriptum, si ab excommunicato fuerit impetratum, ut *extra de æta. & qual. ord. præfi. c. cum bonæ memoriæ, & extra de proba. c ult.* Item nota, quod excommunicatus à jure pro aliquo delicto potest etiam excommunicari à judice. Cujus exemplum appater in statutis factis contra libertatem ecclesiæ, *extra de sententia excommunicationis.* Circa quæ ponuntur ibi sex casus, in quibus ipso jure major excommunicatio incurritur secundùm Hostien. Primus est, qui de cætero servari fecerunt statuta, edicta & consuetudines introductas contra libertatem ecclesiæ, nisi ea de capitularibus sive cartulariis suis, vel aliis libris 11. *q. c. & hæc si quis antiquata.* Intelligas quoad statuta in scriptis redacta, si infra duos menses post hujus publicationem sententiæ non fecerit aboleri. Ergò in duobus casibus sunt tales excommunicati quoad statuta.

Hostien.

Primus est, si ipsa infra duos menses de libris suis non deleverint.

Secundus est, si ipsa servari fecerint, verum quoad consuetudinem in uno tantùm, sc. si ipsas de cætero servari fecerint. Alius casus est in his, qui de cætero talia statuta fecerint. Alius contra illos qui talia statuta scripserint. Alius contra potestates, consules, & rectores, & consiliarios locorum, ubi hujusmodi statuta & consuetudines de cætero editæ fuerint, vel servatæ, subaudi quamvis non statuerint vel servare fecerint, ut sic differat à præcedentibus casibus. Alius est contra illos, qui secundùm ea præsumpserint judicare. Alius contra illos, qui scribere præsumpserint judicata, sicut hæc omnia colliguntur *extra, de sententia exc. c noverit fraternitas tua.* Omnes tales secundùm Hostien. excommunicati sunt ipso jure. Sed quia adhuc à judice possunt excommunicari, etiam subditur in decretali, *ideoque fraternitati tuæ mandamus, quod in consiliarios, & officiales civitatis ipsius, nisi statuta ipsa deleri fecerint, & idoneè, sicut res exigit, caverint, quod similia de cætero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procures, subaudi ratione contumaciæ, quia nolunt idoneè cavere. Insuper excommunicatos denunties; qui hoc attentant,* ut *extra de sententia excommunicationis c. noverit.* Sed adverte, quod non est absonum, vel absurdum, si excommunicatos à judice, iterum dicamus excommunicari ab homine? Nam excommunicatus excommunicatur, *extra de sententia excommunicationis, c. cum pro causa.* Quod addit, *quod debent idoneè cavere, &c.* intelligitur sub certa pœna, & hypotheca, vel datis

Hostien.

datis sufficientibus fidejussoribus, *ar. extra de præsumptio literar.* Et hoc notat satis mens verborum, *idoneè sicut res exigit.*

CAPUT XXIII.

Falsitatem in scripto, in dicto, in facto, & denique in usu committi hocque tum in temporalibus, tum in spiritualibus posse accidere demonstratur, falsidicumque tribus obnoxium esse personis declaratur.

FAlsitas committitur in spiritualibus, sicut & in temporalibus, & corporalibus: Nam falsitas in temporalibus committitur quandoque in scripto, sive scribat quis falsum, sive deleat verum, ut res, id est, rei veritas non appareat, sive sit testamentum, sive instrumentum publicum, vel privatum: sive sint tabulæ ligneæ, sive cereæ, vel rationes, ut *ff. de crimine falsi l.* 1. *§. quæ in rationibus, & l. Paulus §. Paulus.*

Secundò committitur falsitas in dicto, ut testis falsidicus & judex scienter iniquè contra constitutiones judicans, & qui testem, vel judicem corrumpit, & recipiens pecuniam ne veritatem dicat: vel ut testem instruat, locutionem pravam edocendo, vel qui falsis legibus utitur allegando, & sic compilatio antiqua non videtur alleganda: Et hæc probantur *ff de crimine falsi. l.* 1. *§. Item qui ob instruendam; & l. sed si aliquis §. qui judicem, & §. sed & si judex, & l. eos. & l. ulti & C. de veteri jure en. l.* 2 *§. hoc autem, & § eandem pœnam*: Et si quis mentitur præsidi, vel Principi, & per obreptionem aliquid obtinuerit, non tenetur, ut *ff. c. l. si quis oppresserit.* unde & mendax impetrator debet carere impetratis *extra de impet. c. super literis C. si contra jus vel util. publ. l.* 1. *& si de legibus, & de diu appel* 2 Ideò puniendi sunt judices, qui vetant precum argui falsitatem *C. si contra jus. vel util. publ. l. puniri.* Falsidicus autem testis tribus personis est obnoxius.

Primò Deo, ideò imponitur pœnitentia septem annorum *6. q.* 1 *c. quicunq.*

Secundò judici, ideò infamis fit, *22. q.* 1 *c. si quis convictus, & verberibus castigatur. 5. l. q. 5. l illi qui, vel extraordinariè punitur, ut C. de testibus, l. nullum.*

Tertiò proximo, & ideò juxta modum læsionis punitur, *3. q. 9. c. Nihilominus, 11. quæst. 2. quoquis.* Unde falsidicus testis peccat contra Deum, assumens eum in testem falsi. Sed contra judicem peccat, faciens eum condemnare innocentem, & absolvere reum: Sed contra proximum peccat, faciens eum injustè damnari.

Item dicto committit falsum Advocatus, vel Procurator: quia adversario secreta causæ aperuit, vel instrumenta prodidit, *ff. eo. l. is qui deposita. ff de pœnis. l si quis aliquid §. si quis instrumentum, & §. instrumenta.*

Aliquando etiam condemnatur ad interesse, 12 *q.* 2. *c. si quis de clericis*: Alias tenetur injuriarum: *ff depositi l.* 1. *§. si quis tabulis ff. ad l. Aquil l. qui testamentum, §. sed & si quis tabulas* Et etiam talis proditor dici potest. 46 *dist. c. clericus*, & sic falsum committit, qui secretum aperit, *extra de offic. dele. c. olim magis.*

Tertiò, falsitas committitur in facto, ut in moneta & mensura, *ff. eo. l. quicunque. & l. lege, & l. penult. §.* 1. *extra de contrahen nupt. c.* 1. Et ponitur exemplum de his qui nummos partim raserunt, vel finxerunt: In quo casu liberi bestiis subjiciuntur, servi ultimo damnantur supplicio. Sed etiam de diminutione habes *extra de jurejura c. quanto.*

Item ponitur exemplum de eo, qui auro aliquid vitii addiderit, vel argenteos nummos adulterinos finxerit, vel eorum tale quid non prohibuerit, vel nummos stanneos seu plumbeos emerit; vel vendiderit dolo malo. Qui tamen falsam monetam percusserit, si in totum formare noluerit, suffragio justæ pœnitentiæ absolvetur. Pro mensura autem falsa duplex pœna imponitur, & insuper relegatur. *ff. c. l qui falsam. & l. ultima.*

Item facto committitur falsum in partu supposito, in quo privata est actio: Nam de eo soli accusant parentes, vel hi ad quos ea res pertinet, non quilibet ex populo,

populo, ut publicam excusationem intendant ut *ff. eo qui falsum* § 1. *& in 1. Cornel.* §. 1. & in notorum sigillorum corruptione, *extra de fide instrum. c. inter dilectos.*

Quarto committitur in usu, & si quis utitur falsis literis, vel instrumentis, & huiusmodi ab alio confectis, vel impetratis.

Item si quis se pro milite gesserit cum non esset, vel illicitis insigniis usus est, vel falso diplomate, id est, interdicto certi loci itinere, breviori via commeaverit, & talis est pro amissi qualitate gravissimè puniendus, *ff. ea. l. eos qui parag. ultimo.* Et idem est in non ordinato, qui gerit officium ordinati *extra de clericis non ordinatis, & ministris c. 1. & 2.* Idem est in eo qui sub prætextu clerici cum hoc munus non impleat, ab his se muneribus subtrahere conatur *C. de sacrosan. eccl. l. qui sub prætextu, extra de vita & honest. cleric. c. finali.*

Item in eo, qui cum non sit clericus, tanquam clericus nititur beneficium ecclesiasticum obtinere, *extra de transactionibus. c. ex literis, extra de rescriptis, c. cum à Deo.* Spiritualiter autem hæc quadruplex falsitas referri potest ad quatuor genera peccatorum, quia falsitas scripturæ pertinet ad hæreticos, qui sacras scripturas (quæ sunt velut instrumenta, vel testamenta Dei, unde & vetus & novum continent Testamentum) falsis glossis, & expositionibus depravunt, & corrumpunt. Falsitas autem dicti generaliter pertinet ad mendaces, quorum sunt varia genera. Inter quæ præcipuum & pessimum est mendacium in doctrina spirituali contra fidem, & bonos mores. Sed falsitas facti refertur ad hypocritas, qui falsant monetam, id est, bona opera, quibus cœleste regnum mercari possumus. Falsitas autem usus refertur ad dæmones, qui semper contra nos falsitatibus & deceptionibus utuntur, & præcipuè quando transfigurant se in Angelos lucis, prætendentes se esse quod non sunt. Unde omnes hæ falsitates vitandæ sunt subtiliter, & cavendæ Matth. *Attendite à falsis prophetis, &c.*

Matt. 7.

CAP. XXIV.

Ille mali fautor esse dicitur, qui ab iis, quibus, infertur, non propulsat iniuriam, idque quomodo perveniat, lege & exemplo declaratur.

Fautor mali præsumitur qui ipsum prohibere & impedire potest, & non facit. Cuius exemplum appatet in clericorum defensione, quia incidit in canonem latæ sententiæ ipso iure, & maiori excommunicatione ligatur, qui potest defendere clericum à violenta manuum iniectione, & non defendit, *extra de sent. excommunic. c. quanta præsumptionis.* Hoc enim non solum restringitur ad illos qui tantum ratione potestatis & officii hoc prohibere possunt, 23 *qu.* 4 *fortè, & c. duo ista nomina*: Sed etiam intelligitur de illo, qui etsi non ratione potestatis, vel officii hoc prohibere potest, potest tamen aliter, puta quia scit hoc fieri debere per illum. Cui si diceret. Caveas ne illud facias, statim alius abstineret, ut patet satis aperte in *c. decretali*, quando dixit, ne autem solos violentiæ huius actores, id est, qui hoc faciunt, vel præcipiunt hoc fieri; vel in hoc expresse consentiunt, aliquorum præsumptio existimet puniendos facientes, & consentientes pari pœna puniendos, catholica condemnat auctoritas eos delinquentibus favere interpretans, qui, subaudi quamvis expresse non consenserint, tamen hoc fieri debere scientes, cum possent, subaudi nudo verbo, tamen hoc prohibere manifesto facinori desinunt obviare. 83. *d.* § 1 *& c. sequenti; & s. error. &* 8. *dist faciatis. ff. ad se. con. Silla. l. 2. § potuisse & §. sequenti, & §. penult.* Et hoc hodie comprobatur *in auth. dist* 2. immo *extra, de sent excommuni. dist. c. innuitur.* Quod habendum est non tantum verbo, sed facto: & plus, quia hoc locum habet non tantum in clerico, sed etiam in vicino, & proximo.

CAP.

CAP. XXV.

Fidei significata decem apponuntur, per quæ apud Iuristas, homo quisque fidelis iure optimo nuncupatur.

FIdelis dicitur esse homo multipliciter, prout fides secundum Iuristas multis modis accipitur. Nam primo ponitur pro sacramento baptismi. 45.*d. c. de Iuda. extra. de baptismo. c. debitum.* Et secundum hoc dicitur fidelis quilibet ritè baptizatus.

Secundo pro castitate thori. 27. *quæst. 2. c. coniuges*, secundum hoc dicitur fidelis qui thori fidem servat.

Tertio, pro conventionali securitate, quæ etiam hosti servanda est 23. *quæst. 1. c. hosti quam grave est fidem fallere. ff. de const. pec. l. 1. Res.* 1. sic dicitur fidelis qui pacta fideliter servat.

Quarto pro conscientia, *extra. de rest. spoliato, c. literas & de præscr. c. quoniam omnem. 28. 1. §. q. 1. de pœniten. disti. 3. c. illud. ultra medium, ad fin. distin.* & sic fidelis dici potest, qui conscientiam habet non fictam, sed veram.

Quinto, pro crudelitate, secundum quam credimus id, quod non videmus. Greg. Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum, & sic fidelis dicitur qui catholicè credit.

Sexto, pro legalitate, vel confidentia. *Institu. de rerum divi. par. vendite:* & sic dicitur fidelis qui est legalis.

Septimo, pro æqualitate, & exuberantia actionum, *Institu de act. §. actionum, & extra de excepti. c. cum venerabilis:* & sic dicitur fidelis, qui operatur quantum potest.

Octavo, pro fidelitate & legalitate dolo contraria, id est, de præsenti bona fides; & sic dicitur fidelis in commisso: id est, non fraudulentus, vel dolosus.

Nono, pro probabili ignorantia, *ff. de acquir. rerum do. l. qui bona fide & l. bona fidei*, vel probabili credulitate *ff. de verborum signif. bona fidei emptor.*

Decimo, pro simplicitate bona, seu innocentia, unde dicitur communiter, bonæ fidei homo est, quasi dicatur, non est malitiosus, sed innocens, qui omni verbo credit, 22. *quæst. 4. c. innocens.*

CAP. XXVI.

Quempiam verè Dei filium adoptivum esse, verbo confessionis, affectu dilectionis, legitimaque, conversatione, iuxta legis civilis exemplum lucidè ostenditur.

FIlius Dei ostenditur aliquis esse tripliciter, sicut tripliciter probatur aliquis esse filius presbyteri, vel alterius.

Primò verbo, scilicet confessionis: Nam is qui confitetur se filium fore, quamvis de illegitimo thoro, sic creditur esse, *extra de elec. ca. innotuit:* habetur enim ei fides contra se, *ff. de interrog. ac. l. de ata. parag. 1.* Hoc etiam modo probatur quis esse filius Dei: Est enim confessio triplex, fidei, criminis, & divinæ laudis. Quicunque ergo veram fidem confitentur, & peccata propria in confessione non celant, & Deum sæpius laudant, hi quasi ex confessione sua filii Dei esse probantur, Ioan. *Omnis spiritus qui confitetur Christum Iesum in carne venisse, ex Deo est.* (1. Ioa. 4.) Hoc quantum ad fidem humanitatis Christi, sed de confessione divinitatis subditur in eodem: *Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo.*

Secundo probatur ex affectu, *extra de præsum. ca. affert. c 2. q. 6. c. ad Romanam ecclesiam. C. de inoffic. test. l. si mater.* Sic etiam probatur quis esse filius Dei ex affectu charitatis, quia charitas sola distinguit inter filios Dei, & filios perditionis, secundum Augusti. Et intelligitur de affectu dilectionis non tantum Dei, sed etiam proximi, Ioan. *Omnis qui non est iustus, non est ex Deo & qui non diligit fratrem suum.* (1. Ioa. 3.)

Tertio probatur ex cohabitatione: Nam dato, quod aliquis neget se filium sacerdotis, si tamen constet, quod mater eius cum sacerdote morabatur tempore conceptionis, eius filius præsumitur:

extra

extra qui si sint le. c. causam quæ. E contra autem si potest probare negans, quod mater sua maritum habeat legitimum cum quo morabatur tempore conceptionis, probat se legitimum. Quamvis enim mater ejus de facili sciri possit *ff. de instit. no. l. quia semper.* Impossibile est tamen probare patrem in hoc casu per testes idoneos. Ideò dicit lex, quod hæc conditio est impossibilis, scilicet si probaveris te esse filium talis *ff. de conditio. & demonstra. l. Lucius.* Paterna ergò filiatio illegitima de facili non probatur, licet certa indicia admittantur, si per testes legitimos comprobentur: In his enim, in quibus certa probatio haberi non potest, ut in furtis & similibus, indicia probabilia & præsumptiones violentæ sufficiunt. *C. de rei vend. l. judicia, C. de quæstionib. l. milites: ff. de re mili. l. non omnes, § à barbaris.* Consimiliter etiam quodam indicio ostenditur, an homo sit filius Dei, an non: Nam velut mater parturiens pœnitentem in esse gratiæ pœnitentia est, quę tunc moratur cum legitimo viro, cùm fit propter Christum. Et hæc est in verè pœnitentibus, sed tunc quasi cum alio viro moratur & adulteratur, quando ficta intentione operatur, & talis est pœnitentia hypocritarum. Unde colligitur, quod verè pœnitentes sunt legitimi filii Dei, sed hypocritæ & falsi pœnitentes sunt filii spurii, & non Dei, sed diaboli, quibus competit illud, *Vos ex patre diabolo estis, &c.*

CAPUT XXVII.

Sicuti lex civilis quatuor fraudatur modis, idque quod ex facto sequitur, evacuat: sic quoque Hypocritam meritum ex bono consequens opere penitus amittere, terminatur.

FRaudulentus & hypocrita perdit meritum boni operis quod facit: Cujus exemplum est: quia si quid fiat in fraudem legis, non valet, quod sequitur ex eo, vel ob id, ut *C. de legi. l. non dubium.* Verbi gratia, potest hoc ostendi quatuor exemplis, secundùm quod quatuor modis fit fraus legi.

Primò de contractu ad contractum, ut cùm conjux qui donare non potest, ut *extra, de donationibus inter virum & uxorem, c. ultimo.* vendidit pretium non exacturus, ideoque non valet contractus: ut *ff. de dona. inter virum & uxorem, l. si sponsus § circa.*

Secundò de persona ad personam, ut si conjux interponat aliam personam cui donet, ut conjugi suo detur *ff. de dona. inter virum & uxorem l. 3. § si tantum.*

Tertiò de re ad rem, ut cum filiofamilias, cui non potest tradi pecunia mutua sine metu Macedoniani patre inscio, & ratum non habente, ut *C. ad Macedon. l. 1. & ult.* traditur species certo pretio, ut ipsam vendat & pretium recipiat, ut *ff. ad Macedon. l. item si filius. § mutui.*

Quartò de contractu ad eundem contractum, sed altero modo: ut cùm trado tibi mutuum, vis dare mulierem pro fidejussore, ego sciens eam tutam Vellejano, volo quod ipsa constituat se principalem, & tu fidejubeas pro ipsa, ut *ff. ad Vellejanum. l. quamvis § sicut essem.* Sicut ergò fraus legis evacuat id, quod sequitur ex facto, ita fraus & fictio hypocrisis evacuat meritum consequens ex opere bono. Unde Matth. dicitur de hypocritis. *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Ideò dicit *receperunt* quia nullam recepturi sunt mercedem in futuro, sed potius supplicium. Matth. 5.

CAPUT XXVII.

Consuetudo (quæ pro altera lege nonnunquam ponitur) quid sit, quatuorque efficere bona, per quæ etiam quantum confessio saluti humanæ expediat, demonstratur.

FRequentatio confessionis quatuor bona facit animæ. Et hoc patet per exemplum in consuetudine. Est enim consuetudo jus quoddam moribus institutum, quod pro lege accipitur, cum deficit lex. *dist. 1. c. consuetudo di. 8. c. frustra.* Et dicitur moribus institutum, id est, assiduis vel frequentibus actibus hominum, secundùm Juristas. Et ideò actus confessionis

sionis assiduitas & frequentatio has virtutes habet respectu mentis, quas dicitur consuetudo habere respectu legis. Primò: Nam consuetudo habet virtutem legem imitandi.

Imitatur enim legem, id est, supplet, ubi lex deficit: *extra de consuetudine. c. cum olim, extra de sepulchris. c. de uxor. in fi. & c. certificari Insti. de jure naturali. §. ex non scripto.* Sicut autem consuetudo supplet defectum legis, ita quoque frequentatio confessionis supplet defectum contritionis: Nam cùm in peccato duo sunt, scilicet culpa, qua offenditur Deus, & pœna quæ pro culpa debetur. In contritione quidem Deus remittit culpam, & pœna æterna in temporalem mutatur, sed nihilominus manet adhuc ligatus ad pœnam temporalem. Unde si decederet sine confessione, non contempta tamen, sed præventa, iret ad purgatorium, quod (sicut dicit August.) est maxima pœna. Quando ergò confiteris, sacerdos absolvit te ab hac pœna vi clavium, cui subjiceris in confessione. Et quando semel confitetur aliquis, dimittitur aliquid de pœna hujusmodi: similiter quando iterum confitetur, & posset toties confiteri quod tota dimitteretur, & ita (sicut dictum est) supplet frequentatio confessionis defectum contritionis.

Secundò habet consuetudo virtutem dubium jus interpretandi: *extra de consue. c. cum dilectus. §. 1. ad fi. ff. de consue. l. si de interpretatione.* Similiter, dum homo frequenter discreto sacerdoti confitetur, frequenter de suis factis & dubiis casibus, per ejus sapientiam & consilium declaratur, & sic per frequentiam confessionis claritatem de dubiis recipit.

Tertiò habet virtutem jus tollendi & abrogandi: Nam consuetudo si fit rationabilis, tollit jus in loco in quo viget. *ff. de le. & fi. con. l. de quibus.* Similiter confessionis frequentatio jus diaboli ab homine tollit: Habet enim jus diabolus in homine (ex ejus inductu peccante) sicut homo in suo pectore. Et toties hoc jus renovatur, quoties peccatum perpetratur; sed hoc jus diaboli per confessionem abrogatur & diaboli chyrographum, id est, peccatum cassatur. Unde quia frequenter peccamus, confessionem iterare frequenter indigemus.

Quartò habet virtutem præsumptionem inducendi: Est enim aliqua consuetudo specialissima, secundùm quam in dubiis judicatur, & hæc præsumptionem inducit, cui præstatur fides, nisi fortè contra probetur. Hæc est consuetudo patrisfamilias *ff. de pigno. Act. l. universorum, ff. l. de usuris, l. qui se miles, ff. de legib. l. si servus plerumque, §. si vis extra. de præsum. c. ex studiis, & c. mandata, & c. cum in juventute.* Similiter quantò frequentiùs per confessionem conscientia purgatur, tantò major præsumptio, id est, de peccatorum confessorum venia generatur: Psalm. *dixi confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Psal. 31.

CAPUT XXIX.

Dei gratiam semper per peccatum ab anima removeri, nec in ea sine propria voluntate operari, affirmatur.

GRatia tollitur, sive perditur per unum actum peccati mortalis. Cujus exemplum est, quia quandoque derogatur privilegio vel statuto per unicum actum contrarium, ut si Papa statuat in aliqua ecclesia certum numerum canonicorum, & insuper jam inducto, vel statuto ab aliis, & per ipsum Papam confirmato, literæ concedantur, hujusmodi privilegio derogatur per unicum actum contrarium, ut *extra de const. c. cum accessissent, & extra de præbendis, c. pro illorum, & extra de his, quæ fiunt à ma. par. ca. c. ex ore. 11. q. 3. c. privilegium. C. de jure do. l. imper. & l. 1. C. de pac. inter empt. & vendito. l. commissis.*

Item gratia divina non operatur in homine sine ipsius voluntate & dispositione, quod patet in susceptione sacramentorum, quæ gratiam continent: nam sacramenta ipsa talia sunt accipientibus, quali corde & conscientia suscipiuntur,

1.q.1.c.*Ecce cum Dominus declaravit*:ideò sunt malis ad judicium, *de consecra. dist.*2. Dicit etiam Hostien. quod qui invitus recipit sacramentum, etiam characterem non recipit, c. extra de baptismo, majores, ideò non cogitur quis præcisè ordines suscipere.

Hostien.

CAPUT XXX.

Hæretici qui sint vocandi, quaque pœna sint plectendi, determinatur.

HÆretici divinas scripturas depravantes & malitiosè exponentes, gravem pœnitentiam merentur: Nam qui leges, vel constitutiones seu rescripta Principis malitiosè interpretantur, efficiuntur infames, ut C. *de legibus & constitut.l.*2. Multò ergò magis qui malignè interpretantur & exponunt scripturas divinas, continentes leges & statuta Dei, confusione & damnatione sūt digni: Nam tales inter hæreticos computantur, licet enim stricto modo propriè dicatur hæreticus, qui aliter sentit de articulis fidei quàm Romana Ecclesia, 24. q 1. c. *hæc est fides*, & c. *quoniam*. Tamen largiùs accepto vocabulo, homo qui malè interpretatur sacram scripturam, id est, qui ipsam aliter intelligit quàm Spiritus sanctus efflagitet, à quo inspirata est, licet etiam talis ab ecclesia non recesserit, nihilominus hæreticus dicitur. 24. q 3. *c. hæres.*

CAPUT XXXI.

Juris civilis seu canonis ignorantia quibus casibus excusari videatur, aut non videatur, claris aperitur exemplis.

IGnorantia juris excusat ad tempus. Cujus exemplum est, quia ignorantes constitutionem factam infra duos menses post divulgationem non ligantur, *extra de constit c. cognoscentes*, & 82. *dist. c. proposuisti in fin*: Nam constitutio post duos menses à publicatione incipit arctare, ut *in auth. facta nova con. In ipsa rescrip. & c. res.§ 1. col 5. extra, ne clerici vel monachi. c. ul. extra, de sen. excomm. c. noverit* Elapso hoc tempore non potest quis allegare ignorantiam, quia non singulorum auribus inculcanda, 16. *disc. quod dicitis*, 12. *quæst.*2 *cap. qui in humanis.*

Item, quod ignorantia canonis aliquando excuset, patet: quia si quis Episcopus constitutionem ediderit, quod quicumque furtum fecerit, excommunicatus sit, vel consimilem aliam: extranei, qui etiam intra ejus territorium contra hoc faciunt, si ignorant sententiam latam, nec tantam moram traxerunt quod scire præsumantur, non ligantur, *arg. extra qui matrimonium ac poss. c. fin. extra de adulte. c. si ea.* Nec enim ligatur excommunicatus sententia, nisi sciens, *extra, de senten. excommun. c. significavit*, & *cap. cum desideres.* Nec etiam talis extraneus tenetur scrutari decreta alterius regni, *C. de commerciis, l. mercatores.* Si verò hoc sciat, vel magnam moram ibi contraxerit, jam incipit esse subditus ratione delicti & sententiæ latæ: Nam de furto tenetur ibi respondere ubi commisit, *extra, de rapt. c.*1. 6. *q.*3. *c placuit.*

Item ratione delicti, & præses adversus extraneos homines delinquentes imperium habet: Nec enim distinguitur unde sit, *ff. de officio præsidis, l.*8.

Item ignorantiæ excusatio non admittitur, ubi potest homini aliquid imputari: Si enim puto percutientem me percutere, & percutio alium, hac ignorantia non excusor. *ff ad l. Aquil. l* 5 *§.* 1. & *l. scientiam, § pen.* Unde in hac actione culpa levissima imputatur: Nam si quis cisternam fodit, & ipsam apertam dimiserit, vel sic non cooperuit, quod animal in eam non possit cadere, & bos ibi ceciderit, tenetur, *extra de damnis datis, cap.* 2.

CAPUT XXXII.

Inobedientiæ gravitas contumaciæq; malignitas ac diversitas per plures diversorum peccatorum similitudines ostenditur.

INobedientia est gravis culpa, & ideò secundùm jura contumacia graviter puni-

punitur. Est enim contumacia erga judicem vel prælatum commissa inobedientia. Unde multò gravior est inobedientia erga Deum. Sed nota, quod contumax dicitur aliquis multis modis: Nam uno modo dicitur contumax, qui citatus tribus edictis, vel uno pro omnibus, non venit ad judicium, *ff. de re judic. l. contumacia.* Et hoc modo peccator citatur à Deo tripliciter, scilicet per ejus flagella, per ejus verba, per ejus beneficia, si non venit ad judicium, est contumax.

Secundò modo dicitur contumax, quia non vult, puta qui impedit vel procurat, quod citatio ad ipsum non perveniat, & talis pro citato debet haberi, *ff. de reg. juris. l. ad ea. §. semper. ff. de condi. & demonstra. l. jure civili & l. quibus diebus.* Et huic assimilantur peccatores, qui prædicatores & prædicationes fugiunt: Sunt enim prædicatores quasi quidam Dei nuntii & præcones. Et eorum verba sunt velut judicis edicta. Unde de talibus peccatoribus dicitur Job. *Dixerunt Deo, recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.*

Job. 21.

Item contumax est, si venit ad præsentiam judicis, sic quod judex ipsum non cognoscat, sed potius latitat retro columnas, aut stationes, *ff. quibus ex causis in pos. l. fulcimus, § quid sit latitare. & §. Idem sciendum;* Huic assimilatur qui venit ad pœnitentiæ, sive confessionis judicium, sed non sic confitetur, quod sacerdos ejus conscientiam cognoscere possit, aut quia occultat, aut quia palliat, vel excusat, vel hujusmodi. Unde etiam dicitur contumax, quia judici obscurè respondet, & sic qui confitetur per verba obscura & involuta.

Tertiò dicitur contumax, qui recedit sine licentia. *In authen. de litigio. §. omnium verò;* talis est, qui recidivat in peccatum, vel qui pœnitentiam sibi impositam non perficit, sed absque dispensatione vel licentia sacerdotis eam dimittit.

Quartò dicitur contumax, qui ad præceptum judicis non restituit; in quo casu res manu militari ei auferri jubetur. *ff. de rei vendicatione l. qui restitit, & ne vis fi. ei qui in pos. l. si quis missus.* Et his assimilantur, qui ad dictum sacerdotis aliena non restituunt postquam confessi sunt, unde Deus quandoque per alias vias aufert eis, ex quo nolunt restituere; pro hujusmodi autem criminibus dicit canon contumaces excommunicari debere. 21. *quæst. 3. c. certum.* Omnis autem contumacia grave crimen potest dici: Est enim quasi peccatum idololatriæ, repugnare velle, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. 8. *q. 1. c. sciendum.*

CAPUT XXXIII.

A Deo hominibus inspirata quantæ existant auctoritatis, legis canonicæ veterisq; testamenti exemplis enucleatur.

INspirata hominibus à Deo excipiuntur à communi lege. Cujus signum & exemplum est in jure canonico; quia electio per inspirationem non est in forma juris, sed exceptio à formis, ut *extra de electionibus c. propter diversas.* Et similiter secundùm legem divinam, ea quæ inspirantur à Deo, excipiuntur à lege communi, sicut patet in Patriarchis, qui acceperunt plures uxores, ut Jacob, qui habuit Liam & Rachel; & similiter David, quod tamen ex lege communi non licebat: lex enim de unica uxore non est humanitùs sed divinitùs instituta, nec unquam verbo aut literis tradita, sed cordi impressa, sicut & alia quæ ad legem naturæ qualitercunque pertinent: & ideò in hoc à solo Deo dispensatio fieri potuit: Nam illi, ex cujus auctoritate lex efficaciam habet, reservantur, ut licentiam præbeat legem prætermittendi in illis casibus, ad quos legis efficacia non se extendere debet. Et talis licentia dispensatio dicitur. Et in hoc quod scilicet aliquis haberet simul plures uxores, à solo Deo dispensatio sibi fieri potuit per inspirationem internam, quæ quidem principaliter sanctis patribus facta est, & per eorum exempla ad alios derivata eo tempore quo oportebat. Prædictum verò præceptum, sc. de unitate uxoris, prætermittitur, ut major esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educendæ.

CAPUT XXXIV.

Quot modis injuria committitur, quibusque viis nonnulli Christum injuria afficiant, præcipueque Iudæi quantis eum injuriati fuerint modis, & quomodo inexcusabiles existant, apertè ostentatur.

INjuriantur aliqui Christo tripliciter. Cujus similitudo apparet in ipsis injuriis hominum: Injuriatur enim unus homo alteri tripliciter; uno modo re, hoc fit quotiescunque manus infertur.

Secundò verbis, ut quando convitium fit. Et dicitur convitium à convocatione vel conventione, id est, collectione vocum: Cùm enim in unum plures voces conferuntur, specialiter convitium dicitur, quasi convocium. Et fit nedum præsenti, sed etiam absenti: Nam si quis ad domum tuam vel tabernam venit, convitium facit, etiam te absente, si vociferatur, vel alios ad vociferandum inducit, contra certam personam, nam vitæ nulla est executio. *ff. de injuria l. 1. § injuriam, & l. Item apud Labeonem. §. convitium & §. fecisse. & §. tibi.*

Tertiò fit injuria in literis, & cùm quis librum, vel historiam, vel chartam ad infamiam alicujus pertinentem scripsit, vel composuit, vel edidit, vel dolo malo fecit: quod quid eorum fieret, puta dimisit scripturam cadere in plateam, *ar. ff. de verb. sign. l. late.* Nec distinguitur utrum nomine suo, vel alterius hoc ediderit, expresso nomine proprio illius quem infamare intendit vel non expresso. Eodem modo tenetur qui hujusmodi scripturam vendere curavit vel emere. Eodem modo tenetur etiam sine scriptura, si in notam vel signum aliquod horum prodiderit, puta veste lugubri vel squalida utitur in injuriam alicujus, vel barbam dimittit, vel capillum submittit *ff. de injur. l. Item apud Labeonem ff. ait. prætor. ne infamandi causa & sequenti. 5. quæst. 1. c. quidam maligni spiritus.* Et nota, quod de famoso libello agi potest criminaliter secundùm leg. scilicet ad pœnam capitis, tam contra illum qui fecit, quàm contra illum, qui invenit, nisi ipsum corruperit, vel combusserit, vel inventum nulli revelaverit, *C. de famoso libello l. ista, quinta quæst. 1. c. si quis famosum libellum.* Et potest in hoc casu quilibet de populo accusare & accusatori constituitur pretium pro modo substantiæ accusatæ personæ, vel si erat servus, producitur in libertatem: Quid enim si publica utilitas ex hoc emergat *ff. eo. l. §. fi. & l. Senatusconsultum, & C. de famoso libell. l. unica.* Potest etiam civiliter agi actione injuriarum, quæ non publici judicii, sed privati continet querelam *C. eo. l. injuriarum, ff. eo. l. constitu. § unico* Unde & de omni injuria, etiam si descendat ex lege Cornel. civiliter agi potest, ut ibi, & de omni alia quacunque actione, *ff. eo. l. prætor. edixit § post se:* hodie secundùm canon, qui famosum libellum conficit, flagellatur & excommunicatur *5. quæst. 1. c. qui in alterius: & c. ii qui.* Sed & si certum est quis confecerit, potest accusari, & deponi, cùm sit grave crimen, & accusatione ac damnatione dignissimum *25. dist. c. nunc autem.*

Primo ergo modo, scilicet re, injuriati sunt Christo Judæi, qui manus injecerunt in eum, & ligaverunt, & hi, qui eum verberaverunt & crucifixerunt. Sed secundo modo injuriantur ei maledici & blasphemi, qui linguas suas contra ipsum relaxare præsumunt.

Tertio autem modo hæretici, qui falsa de ipso Christo scripserunt & contumeliosa, ut Manichæus, & Arrius, & alii consimiles. Notandum autem, quod Judæi injuriantes Christo, quasdam falsas excusationes prætendere conati sunt, ut non injuriosè, sed justè eum perdere crederentur, nam secundùm jura, injuria alicui facta excusari posset ex tribus.

Primò ex culpa sive delicto, puta ex eo, quod ille, cui convitiatum est, verè deliquerat: Nam peccata nocentium nota esse & expedit, & oportet, *ff. de injur. l. cum qui nocentem, & C. eo. l. si quidem animam tuam, ubi non s. perseveret.* Alias tenetur nuntiator. *C. & si non es nuntiator.* Hanc ergò excusationem Judæi contra

Christum prætendere voluerunt, quando dixerunt Pilato: *Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum*: sed verè mentiebantur: *quia ipse peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.* Secundò excusatur injuria ex causa, puta si fecit injuriam causa venerandæ reipublicæ, ut si magistratus scutum alicujus perforavit, quia in bello se malè habuit, *ff. e. l. qui reipublica.* Ideoque excusatur sacerdos à canone ratione turbationis divini officii, *extra de sentent. excomm. c. veniens.* Hanc excusationem prætenderunt Judæi cùm dixerunt: *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram.* Sed in hoc etiam mentiebantur, quia ipse gentem suam, id est, Judæos non subvertere, sed salvare conatus fuerat, secundùm illud: *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.*

Joan. 18.

1. Pet. 2.

Luc. 23.

Matth. 3.

Tertiò excusatur injuria à præeminentia, quia ratione dignitatis præsumitur pro aliquo, quod non animo injuriandi quid agat, ut si minister reipublicæ jubet aliquem duci, quia decreto prætoris non obtemperat, quia juris executio non habet injuriam, & non tenetur. Et quæ jussu potestatis à magistratu fiunt, ad injuriarum actionem non pertinent. Et inde est, quod nec magister incidit in canonem, si causa correptionis scholarem in minoribus ordinibus constitutum percusserit, *extra de senten. excomm. c. cum voluntate, §. si qui verè.* Hanc excusationem Judæi primò Christum tanquam blasphemum per principem sacerdotum & concilium, reum mortis adjudicari fecerunt: Et postea per præsidem Pilatum tanquam contradicentem Cæsari, & tributa dari prohibentem à Pilato crucifigi eum petierunt. Sed tamen etiam in his mentiti sunt, quia nec blasphemus, sed Dei cultor verus, nec tributum Cæsari negari suasit, imò dixit: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c.*

Item injuriantur aliqui ecclesiæ: Nam secundùm jura, omnis injuria tripliciter infertur: Aut enim infertur in corpus, aut in dignitatem, aut in famam; infertur in corpus, cùm quis pulsatur, vel verberatur, vel cùm vi aliquis domum alterius ingreditur. In his enim tribus casibus agitur injuriarum, ex lege Cornel. Et est pulsare sine dolore cædere: verberare autem cum dolore; sed & dicitur verberasse abusivè, qui pugnis cæcidit, *ff de injuriis. l. Item apud Labeonem. §. verberasse.* Domus autem mea accipienda est, non solùm, si propria fit, sed & si conducta fuerit, vel gratis concessa, sed tamen ad meritoria, vel stabula non pertinet, ut omnia hæc probantur, *ff. e. l. §. in omni, & l. lex Cornel. de injur. Ref. 1. §. 1. 2. & 3.* Fortè etiam in his casibus agetur injuriarum de jure prætorio cum filio famili pulsato debetur patri prætoria actio injuriarum, filio vero debetur *ex l. Cornel. §. illud.* Et hoc modo injuriantur ecclesiæ illi, qui in personas ecclesiasticas manus violentas temerè injiciunt, eos capientes, vel verberantes, vel etiam ipsa loca ecclesiastica occupantes vi. Ad dignitatem verò minuendam fit injuria, cùm Comes, qui comitatur & sequitur, sive liber sit, sive servus, sive mulier, vel masculus, vel etiam pædagogus, non tamen tenetur, qui cœpit adducere, sed qui adduxit, ut Comes non esset cum ea. Sed nihil interest, utrum vi hoc fecerit, vel persuadendo, ut eam relinqueret, *ff de injur. l. 1 §. omniumque & l. Item apud Labeonem. § comitem & §. adduxisse.* Hoc modo injuriantur ecclesiæ rectores mali, qui ecclesias sibi commissas sine gubernatore & officiatore relinquunt. Vel mali Pastores, qui plebes sibi commissas tempore prosperitatis comitantur, sed tempore adversitatis & persecutionis eos fugiunt & dimittunt. Ad famam autem alicujus fit injuria, cùm alicujus pudicitia attentatur, ut fœmina ancillari, vel meretricia veste induta sit, hoc fit per appellationem, vel affectationem. Et appellare dicitur blanda exactione, pudicitiam alicujus attentare, cum scilicet agitur, ut ex pudica impudica fiat, sed qui verbis turpibus utitur, non tentat pudicitiam, & injuriarum tenetur. Affectari verò est, cùm quis tacitus frequenter sequitur contra bonos mores; Assidua enim frequentatio nonnullam

1. Co. 15.

Hieron.

Luc. 6.

iam infamiam præbet, *ff. eo l. 1. §. omniumque & l. apud Labeonem. §. tenetur, & § si quis, & § inter adversus, & §. qui turpibus & præcedenti, & l. sed est quæstionis §. si.* Hoc modo injuriantur ecclesiæ hæretici, qui blandis fictisq; verbis pudicitiam, sinceritatem fidei sive morum in ecclesiasticis personis corrumpere moliuntur; vel illi, qui blandis colloquiis, seu provocativis nutibus, vel continuis & pestiferis exemplis ad impudicitiam trahunt: Apostol. *Corrumpunt mores bonos colloquia prava.*

1. Co. 15.

CAPUT XXXV.

Illicitum opus (licet intentio bona existat) castitatis usuræq; exemplo à pœna haud fore liberum, confirmatur.

INtentio bona non liberat à pœna, si opus sit stultum & illicitum. Cujus exemplum apparet secundùm jura in eo, qui ut sit castus, & volens placere Deo, abscidit sibi membra impudica: Nam talis irregularis efficitur, 55. *dist. cap. si quis abscideri*: Non enim ferro, sed animo castitas quæri debet, 33. q. 1 *c. tunc sanabitur.* Ergò de rigore juris is, qui etiam (ut sit castus) hoc facit fieri, deponendus est, licet credat placere Deo. Nam (ut ait versus) *displicet imprudens unde placere putat.* Et secundùm hoc intellige 55 *dis. c. si evangelica, & c. si quis à medicis, & c. qui per partem & c. si quis per ægritudinem.* Nec obstat *extra de corpore vitiatis, c. significavit,* quia ibi gratia fit, Hieron. Illi eunuchi placent, quos castravit non necessitas, sed voluntas.

Hieron.

Item intentio & spes plus recipiendi, etiam sine pactione, quasi usurarium facit: nam etiam sine pacto, si hac intentione principaliter ductus, ut aliquid mihi dares, tibi mutuarem pecuniam, aliàs non mutuaturus, licèt in foro judiciali non possit censeri usurarius, ut *extra, de usu. c. in civitate,* tamen in foro pœnitentiali inducendus sum, ut pecuniam sic receptam restituam, Luc. *Date mutuum, nihil inde sperantes, extra de usu. c. consuluit* 14. q 3. *c. si festinaveris.* Si tamen aliàs essem mutuaturus, sed secundariò spero, quod mihi subvenias, vel me remuneres, in nullo, vel in modico pecco secundùm Host. *argu.* 61. *distin. c. quid proderit.* 59. *dist c. si officia* 77. *dis. c. in singulis* 1. *qu.* 2. *c. quampiam extra, de testa. c. cum in officiis, ff. de petit. hæreditate. l. sed etsi §. consuluit, extra de simonia c. tua.* Si autem nullo pacto ab initio interveniente, neque exactione ex postfacto hoc ita debitor aliquid gratis offerret, recipi posset sine aliquo peccato, dummodo intentio non fuisset ab initio: Nullam enim maculam oblatio suscipienti ingerit, quæ non ambientis petitione processit 1. q. 2. *c. sicut Episcopum.*

Luc. 6.

CAPUT XXXVI.

Quid apud Juristas sit judicium, ac quemadmodum Dei judicium extremum sit agendum, per partes similitudinesq; plurimas humani judicii clarè definitur.

IUdicium Christi, quod fiet in fine mundi, erit in aliquo simile judiciali foro hominum: Nam judicium, (ut describunt Juristę) est actus legitimus trium personarum, scilicet judicis, actoris & rei, qui redditur in invitum, ut differat ab arbitrio, secundùm Azonem, &c. *Ad hoc extra, de verb. sig. c. forus, & ff. de ver. obl. inter stipulantem §. 1.* Sed etiam si factum negetur, quarta persona, scilicet testis, inducitur 4. q. c. 1. Nomine testium accipias instrumenta & etiam argumenta, ut in prædicta decretali, *c. forus §. causa, secundùm gl.* Similiter in illo judicio Christi finali erit judex Christus, actor diabolus, rei peccatores, testes Angeli, instrumenta conscientię, vel scripturę divinę; argumenta peccata patentia, vel ipsæ creaturæ contra peccatores commotæ. Isa. *Judicium gentibus profert.* Et nota, quod illud judicium hoc ordine, similitudinariè loquendo, fiet. Quia primò præcedet citatio, scilicet monitoria, præceptoria & peremptoria. Thess. *Ipse dominus in jussu.* Ecce citatio præceptoria, de qua etiam

Azo.

Isa. 42.

1. Thes. 4.

Psal. 7. in Psalm. *Exurge Domine in præcepto, quod mandasti, & synagoga populorum circundabit te, & propter hanc in altum regredere. Dominus judicat populos.* Sequitur. *In voce Archangeli.* Ecce citatio monitoria, de qua Joël: *Consurgant, & ascendant omnes gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo, ut judicem omnes gentes.* *Ioel. 3.* Et subditur: *In tuba Dei descendet de cœlo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.* Ecce citatio peremptoria. *Apo. 10.* Apocal. *Angelus, quem vidi stantem supra mare, & super terram, levavit animam suam ad cœlum, & juravit per viventem in secula seculorum, quia tempus amplius non erit. Sed in diebus vocis septimi Angeli, cùm cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei.*

Secundò sequitur examinatio: Examinabit enim citatos primò de bonis eis commissis, scilicet de corpore, de quo malam rationem reddent luxuriosi, qui in luxuriis illud nutrierunt. Et de anima, de qua malam rationem reddent superbi, qui ipsam omnibus bonis per superbiam evacuaverunt. Et de rebus temporalibus, de quibus malè respondebunt avari, qui pauperibus ex eis nihil dare voluerunt. Et etiam de tempore, de quo malè respondebunt otiosi, qui ipsum tempus negligenter expenderunt.

Item examinabit de bonis omissis sive non faciendo, sive non multiplicando, sive non continuando.

Item examinabit de malis commissis: Judex enim terrenus rationem non requirit de minimis, nec de alienis, neque de occultis. Sed judex æternus tantæ erit severitatis, quod requiret rationem de minimis, puta de verbis otiosis: & de alienis, puta de Prælatis, de subditis: & de occultis, scilicet de cordis secretis.

Item examinabit de malis commissis, sive de peccatis, puta originali, mortali & veniali, sive etiam de suppliciis. Unde examinabit, & de absolutione culpæ, & de remissione pœnæ.

Tertiò sequitur convictio, quia scilicet examinatos convincet per authentica instrumenta scilicet per sancta Evangelia. Rom. *In die cùm judicabit Deus occulta hominum secùdùm evangelium meum.* *Roma.* Et benè dicit *occulta hominum*: quia quoddam est opus Dei tantùm, ut opus creationis: quoddam verò Dei & hominis, sicut opus justificationis, in quo per consensum liberi arbitrii adjutores Dei sumus: & quoddam est solius hominis, scilicet opus transgressionis, scilicet peccatum, & hoc solum erit opus quod judicabitur & condemnabitur. *Hebr. 6.*

Quartò sequetur sententiæ prolatio, quia contra convictos sententiam diffinitivam proferet, dicens: *Ite maledicti in ignem æternum*, &c. Et nota, quod ista sententia nullo auxilio juris poterit sublevari, scilicet neque per appellationem, neque per supplicationem, neque per querelam falsi, neque per in integrum restitutionem: Appellatio enim ibi locum non habebit, quia crimen cujuslibet notorium erit, scilicet per confessionem propriam, quia cujuslibet conscientia confitebitur suum scelus.

Item per evidentiam facti: quia omnia facta hominis (ut dicit Hieron.) quasi in quadam tabula picta demonstrabuntur.

Item erunt notoria per præsumptionem violentam, scilicet eo ipso, quod stabunt à sinistris: hoc enim præsumetur, quod sint damnandi, sicut de bonis, qui stabunt à dextris, præsumetur quod sint salvandi. Non etiam habebit ibi locum supplicatio, in humanis n. judiciis cum sententia profertur à Principe, non licet appellare, sed supplicare, supplicationes autem & preces ibi non valebunt, etiam si beata Virgo & Martyres, omnes Confessores & Virgines, & omnes Sancti cœlestis curiæ intercederent.

Item non habebit ibi locum querela falsi, ut scilicet dicatur, quod illa sententia sit lata per falsos testes, vel falsa instrumenta judice circumvento: quia ille judex non poterit decipi, nec circumveniri, cùm sit veritas & sapientia Dei. Unde contra ipsius sapientiam nihil valebunt

lebunt loquacitates advocatorum, aut sophismata philosophorum, aut facundiæ oratorum, aut argutiæ versutorum: Non enim poterit relevari, vel revocari per integram restitutionem, ut scilicet de cætero ad pristinum statum restituantur. Hebr. 6. Hebræ. *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt*, &c. *& prolapsi sunt*, scilicet per finalem impœnitentiam, seu sententiam, rursus revocari ad pœnitentiam.

CAPUT XXXVII.

Judicium temerarium fore vitandum, rectumq; à minori de majori nonnunquam agi posse, & tandem quas judex habere debeat partes declaratur.

JUdicium suspiciosum & incertum de malo est vitandum. Quia secundum jura de quolibet præsumendum est bonum, ubi non constat contrarium. Unde quem homo nescit indignum, debet præsumere fore dignum, *extra de præsumptione c. dudum ff. de manumiss. testamen. l. literas servas ff. de leg. 2 l. cum pater. §. rogo. extra de judic. c. cum de puta. ff. de fideicommiss. l. tays §. sorore.* Nec obstant quæ habentur *C. de his qui ve. ata impe. l. 3. & C. de probat. l. ex persona ejus ff. de magistra. con. l. 1.* Quia licet hæc jura probent, quod præsumitur quis non solvendo, & pauper, nisi probetur contra: non enim præsumitur dives, nisi evidens sit. *ff. de satisda. cogan l. si verò. §. qui pro rei qualitate.* Tamen aliter est de bonitate, quam de divitiis; quia virtutes, quibus aliquis bonus est, congruunt homini naturaliter, non scilicet quia naturaliter insint, sed quia homo aptus natus est ad eas, secundùm philosophum. Insunt etiam homini virtutes actu vel habitu post baptismum, in quo confertur gratia. *de consec. di. 4. c. 2. & c. per aquam.* Sed congregatio divitiarum ex accidenti venit, ut *in aut. ut omnes obed. in §. 1. coll. 5.* Vel refert utrum appareat, quod semel fuerit solvendo, & sic adhuc præsumitur, nisi contra probetur. Vel quod semel cessit bonis, & sic adhuc præsumitur esse non solvendo, nisi contra probetur *argu. C. de probatio. l. sive possidetis.*

Item quod dictum est, quod quilibet præsumitur bonus, verum est quando quæritur de persona promovenda, secus autem est quando quæritur de persona salvanda, quia persona carnalis & honores carnales, anima verò spiritualis & salvatio spiritualis.

Item nota, quod judicatur aliquando licitè major à minori, quod patet in Papa, qui est maximus, & tamen judicio alterius subdi potest tripliciter: uno modo propter hæresim, sic enim ab alio & judicari & accusari potest, aliàs autem non, *40. di. c. si Papa 9 q. 3. c. aliorum.*

Secundò, si ipse se subjecit jurisdictioni alterius *2. q. 7. c. nos si incompetenter ff. de jurisd. om. jud. l. est te.*

Tertiò, si ipsemet se deponat, *ut 21. dis. c. nunc autem.*

Item nota, quod judici est multiplex perfectio necessaria.

Prima est naturæ, scilicet quantum ad ætatem, ut non sit puer. Nam impuberes judicare prohibentur *ff. de judic. cum prætor § non autem* omnes: unde impuberem non potest delegare quilibet, nisi Princeps, de cujus delegatione disputare sacrilegii instar est: Nam dignus præsumitur, quem Imperator eligit. *C. de crimine sac. l. disputari 17. q. 4. §. qui autem in authen. ut judices, sine quoque suffra. §. eos autem. Ibi. quis enim non diligat coll. 2.* Alius autem delegare non potest invitis partibus, nisi talem, qui sit major viginti annis: sed de consensu potest, dum tamen sit major octodecim annis, sed non cogetur sententiam dicere, *ff. de arb. c. cum lege.*

Item requiritur perfectio naturæ quãtum ad sexum, quia fœmina non potest delegari, quia regulariter fœminæ remotæ sunt ab omnibus virilibus actibus *ff. de reg. in l. 2.* ideò non possunt judicare *23. q. 5. c. mulierem.* Nec excommunicare, *extra de majo. & obe. c. dilec.* Nec pœnitentias date, *extra de pœnitentia. c. nova quadam*, nec civilibus actibus fungi. *3. q. 4. §. tria.*

Secundò requiritur in judicio peritia ſcientiæ: Oportet enim cui committitur judicium, quod jura non ignoret, *extra de conſangui. c.1* & quod ſit providus, *extra de officio judi, del. c. cum R. canonicus*: ſed quoad cauſas temporales ſufficit, quod peritiam habeat, vel per lectionem librorum, vel per experientiam. *ar. C. de Epiſcopis & clericis l paulatim C. de jud. certi jur eſt in auth de judic. 1. R. coll. 6.*

Tertiò, tranquillitas animæ, quam tollit ira & furia. Unde furioſus non eſt aptus judicare, quia non ſentit. *3. q. 9. c. jud. 2. q. 7. c. nec furioſus. 17. q 1 c. Gonſaldus extra de ſucc. ab inteſt. c. ſi extra de regulari. c ſicut tenor.*

Quartò requiritur integritas famæ, quia infames à legitimis actibus prohibentur, *extra de teſt c licet ex quadam, extra de exceſ pral c. inter dilectos.* Dicuntur autem infames, hæretici, fures, ſacrilegi, capitalibus criminibus irretiti, ſepulchrorum violatores, & qui adverſus patres, ſcilicet Epiſcopos, armantur. *3. quæſt. 4. c. hi qui Epiſcopos, & q. 5. c. omnes & c. conſtituimus.* Similiter inceſtuoſi, homicidæ, perjuri, raptores, malefici, venefici, adulteri, & pro ſuis ſceleribus anathematizati, & demum omnes, quos eccleſiaſticæ vel ſæculi leges infames pronuntiant, probantur hæc *3. q. 1. c. infames.*

Quintò requiritur libertas fortunæ ſive conditionis, ſcilicet ut non ſit ſervus, quia ſervus non poteſt eſſe judex, quia nec arbiter, quod eſt minus, *ff. de arbitris l. pedius. §. ſi.*

CAPUT XXXVIII.

Juramentum quibus caſibus ſic, & quibus non violari abſque peccato poſſit, hujusq; peccati gravitas innuitur.

JUramentum non violat, qui illud in melius commutat: unde poteſtas, qui juravit regimen civitatis tenere per annum, & magiſter, qui juravit regimen ſcholarium tenere per annum, & capellanus, clericus vel ſerviens, qui eccleſiæ, vel Domino juravit ſervire per annum, & alii conſimiliter aliquid jurantes, poſſunt ſine violentia juramenti religionem intrare, cùm illud in melius commuteat, ſecundùm Goff. *extra de jurejur. c. pervenit.* Hoſtien. autem licet putet, quod talis poſſet ſe obligare, tamen conſuluit, quod prius ſervet & adimpleat quod juravit antequam intret. Quia (ut dicit) hoc tutius eſt ei, quam ſi ad religionem intraret juramenti religione contempta, niſi ab illo, cui juramentum præſtitit, poſſet licentiam obtinere, *extra de jurejur. c. debitores.* Et expreſſum eſt illud conſilium, *extra de ſpon. c. commiſſum. 22. q 4. §. ultimo.* Et ſolvit Hoſtien. illud, quod allegat Goffredus *de jurejuran. c. pervenit*, dicens illud etiam intelligendum, quando promiſſio facta eſt Deo tantùm, & non quando homini juratum eſt. In quo caſu Deus in teſtem induci videtur, *extra de jurejuran. c. at ſi Chriſtus.*

Goff.

Quinimò quaſi fidejuſſor inducitur Deus: Ideoque falſidicus teſtis tribus perſonis eſt obnoxius, *extra de crimine falſi c. 1.* Quando ergò homo dejerat, Deus contemnitur, proximus decipitur, & ipſe dejerans diffamatur. Non eſt ergò mirum ſi difficilius frangitur triplex funiculus, quàm ſimplex, vel duplex, *extra de treuga & pace, c. 1.* Deus enim tanquam plenus miſericordia remittit de facili, non ſic homo, *extra quod metus cauſa, c. 1.* Nec veriſimile eſt ipſum cum jactura alterius, velle fieri locupletiorem, *arg. ff. de conditione indebi. l. nam hoc natura*: ubi tantum autem Deo juratum eſt, non diminuitur in caſibus prædictis ſervitium Domino, ſed potius cumulatur.

CAPUT XXXIX.

Quo pacto pauci juſti jure multis præferantur peccatoribus, exemplo electionis per ſcrutinium rectiſſimè demonſtratur.

JUſti pauci benè viventes præferuntur multis peccatoribus, de quibus dicitur Matth. *Multi ſunt vocati, pauci verò electi*: unde etiam in electionibus eccle-

Matt. 22.

ſiaſti-

siasticis prælatorum in aliquo casu prævalet consensus paucorum: Nam si major pars eligentium consentiat in viam compendii & compromissi, pauci in viam scrutinii, tenet curia Romana, quod illi, qui eligunt viam scrutinii, prævaleant, hac ratione: Quia via scrutinii est via ordinaria, per quam cuilibet sanum est, in quem vult dirigere votum suum, secus autem in compromisso contingit, per quod plerunque providetur de persona, de qua non est creditum, nec speratum, ut *extra de ele. c. dilectus filius Arch. Morm.* cùm nullus invitus sit dandus Episcopus, ut 60. *dist. c nullus*: ad compromissum nullus invitus compellitur, ut *ff de arbitr. l. sed & si §. si quis judex.* 3. q. 8. §. 3. Sic, & secundùm Deum justi, qui eligunt viam certam & ordinariam, scilicet benè vivendi, licèt pauciores sint, tamen prævalent peccatoribus, qui ponunt se in incerto, scilicet proponendo pœnitere in futuro, quod non est in eorum arbitrio. Et ideò frequentius supervenit eis judicium, quod non sperabant, unde August. Tene certum, & dimitte incertum. Pet. *Vos autem magis satagite, ut per vestra bona opera vocationem vestram certam faciatis.* Notandum est tamen, quod licet ita sit de consuetudine Romanæ Ecclesiæ, (ut dictum est) tamen de rigore juris, (ut dicunt aliqui) paucorum contradictio in hoc non prævalet, sed succumbit: quia hoc est generale in cunctis actibus Ecclesiæ, ut obtineat sententia plurimorum, ut *extra, de his quæ fiunt à ma. par. ca per totum.* Et hoc etiam potest contra peccatores inflecti, quia licèt aliqui pauci pœnitentes in fine legantur fuisse à Deo misericordiam consecuti, ut latro in cruce, & quidam alii, tamen secundùm rigorem divinæ legis, quæ dicit, *Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo,* &c. Quod videlicet consilium ab eis despectum traditur, Ecclesiast. ubi dicitur: *Confiteberis vivens, vivus & sanus confiteberis*: patet, quod quamvis plures sint, derisibiles erunt, qui scilicet usque in finem se emendare distulerunt. Apostolus. *Quorum finis interitus.*

2. Pet. 1.

Prov. 1.

Eccl. 17.

Phil. 3.

CAPUT XL.

Quantum Dei justissima lex in pœnitentiali foro diversimodè à lege humana judicet & puniat, & quàm rectè servetur, quibusque casibus à nonnullis interdum sit prætermissa, legum veterisque testamenti exemplis terminatur.

Lex divina differt à lege humana, quia lex divina punit animum, sed lex humana punit manum, id est, factum: Nam in foro pœnitentiali, id est, in judicio animæ sola voluntas punitur, ut patet *de pœnitentia. distin 1 c. homicidiorum, & 5. c ibi sequenti, & c. super tribus, 6. distin. c. testamen.* 32. *quæst.* 5. *c sicut hi. & cap.* 1. *qui viderit* 8. *q.* 1. *c sciendum*: Deus enim non ex operibus judicat, sed ex corde, 22. *quæst.* 5. *c. qui perjuraret*, & cor respicit, & non manum 14. *quæst.* 5. *c si quid invenisti.* Et ex corde procedunt adulteria, homicidia & cætera peccata, 15. *quæst.* 6. *cap* 1. *ante medium, & ad finem*: Talia enim cùm latentia sint, soli Deo & sacerdoti ejus Vicario (si confiteantur) relinquimus judicanda, vel remittenda: sic intellige 32. *dist c. erubescant.* 6. *quæst.* 1. *cap. si omnia,* 32 *quæst.* 5. *c. Christiana, extra de pœnitentia cap. omnis.* Quamvis intrinseca per extrinseca sæpiùs præsumantur. *Ad hoc* 27 *quæst.* 1. *c. nec aliqui* 31. *quæst* 2 *cap. si verum, de conse di.* 3 *c. de pœnitentibus,* 32. *quæst.* 5 *cap. nec solo.* Quod intelligas de cogitatione deliberata, ex quo quis consensit peccato faciendo; multò fortius si delectatus sit, ut *de pœnitentia, dist* 1. *c. super tribus.* Sed in foro contentioso aliter est: Nam voluntas stetit in suis finibus, & non est processum ad actum, & sic nullam pœnam meretur, ut *ff de pœnis, l. cogitationis ff le furtis, l si quis. & l.* 1, *& l. inficiando. ff de acquirend possess. l si rem apud te*; nisi in casibus, sicut hæresis, *extra de hæretic. capitu. ad abolendam, & cap. excommunicamus paragr credentes.*

Item in crimine læsæ majestatis. *C. ad leg. Iul. maje. l quisquis.* Et in eo, qui cogitavit fugientem de ecclesia extrahere, *C. de his, qui ad eccle. confug. l. fin.* cum tamen non processit ad actum. Et eodem modo potest intelligi præcedens lex, *quisquis.* Si verò voluntas ad actum progreditur, & actus perficitur, puniendus est quantumcunque pœniteat. Nemo, inquit lex, tali pacto pœnitentia ductus innocens esse desinit *ff de edil. edict. l. quu sit fugitivus, post prin ff de fur. l. qui ea mente, ff. vi bo. rapto. l. non prodest. ff quod quisq; juris in alium, li 3 R. 1 ff. de positu lib. 1 par. bestias*, ut in casibus quibus circa tempus pœnitentiæ locus est, *ff. de servis fugitivis, l. 1. §. 1. ff de pub. & ut l. 1 §. quod si fecerit, ff. quod metus causa, l. Item si cum exceptione. § satis clementer, C. de crimine stellio, l. 1. §. 1.* Quod si actus non perficiatur, & is qui processit, actum ipsum perficere potuisset, sed noluit, quia pœnituit, non incidit in pœnam, imò ei parcendum est, *ff. ad legem Cornel. de falsis, l. qui falsam, ff de injur. l. Item apud Labeonem, § si curaverit*, vel mortem sibi consciverit, ubi ponitur conscientia criminis jam *commissi de bonis eorum, qui mor. sibi consci. lege tertia.* Si autem ideò non perficit actum, quia non potuit, sed benè voluisset perficere, puniendus est ac si fecisset, *ff. ad l. Pompo de patricid. l. prima, in fin. ff. de re milita. lege tertia, §. is, qui. C. si quacunque præditus potest, l. 1. c. de Episcopis & clericis, l. si quis non dicam, ff. de fur. l. si quis alieno. C ad l. Iul. de adulte. l. eum qui C. de incest. nupt. l. qui.*

Item nota, quod ille legem benè servat, qui implet mentem legislatoris. Quod patet, quia ille, qui verba quidem legislatoris, sed non mentem servat, legem fraudare dicitur: Nam aliud est facere contra legem, & aliud facere fraudem legi: Contra legem enim facit, qui facit quod lex prohibet. Sed fit fraus legi, quando circumvenitur servatis verbis mens, ut *ff de legibus, l. contra legem, & l. sequenti.* Unde patet, quod Judæi literam legis solam servantes, & mysticam significationem, quam lex tradere principaliter intendebat relinquentes, fraudem legi faciunt, unde Apostolus; *Non litera, sed spiritu, &c.* 1. Cor. 3.

Item nota, quod lex communis & regula aliquando prætermittitur licitè ex causis specialibus. Cujus exemplum est in jure, ubi ea quæ sunt regulariter de jure communi, prætermittuntur aliquando licitè, sive propter privilegium, sive propter utilitatem, sive propter consuetudinem, sive propter honestatem. Nam regulare est, ut ad collegium cujuscunque Ecclesiæ spectet ejectio, & tamen plerunque ex consuetudine, vel privilegiis alieni intrant, ut *extra de electio. humana. & extra, de causa possessio.* & propriè *c. cum ecclesia & de postula. c. bonæ, & extra de consuetudine, ca. cum dilectus, & extra de jure patronatus c. nobis.* Vocantur etiam aliquando religiosi ex honestate, non ex debito, ut 22. *dist. cap. In nomine Domini.* 79 *distin. cap. 5.* Vocatur etiam populus non ad eligendum, sed ad consentiendum, ut 79. *dist. c. electiones, & cap. sequens.* Vocantur etiam Principes, ut ab oppressionibus defendant, ut 62. *dist. c. principibus.* Sic etiam ex specialibus causis quidam antiquorum patrum legem Dei communem licitè prætermiserunt, sicut Samson seipsum occidit, Jacob duas uxores simul habuit, David laicus panem sanctum comedit; quæ omnia non licebant secundùm legem communem.

CAPUT XLI.

Hominis sanctificationem non à loco, sed à Spiritu sancto, & voluntate etiam locum sanctificante provenire, auctoritatibus declaratur.

Locus non sanctificat hominem, sed homo locum 40. *di. c. multi sacerdotes*; unde ubi Papa est, ibi Roma, non è contra. Nam res accedunt hominibus, non è converso, *ff de edili. edicto l. justissimè etiam.* Propter hoc etiam dicit beatus Greg. quod non prodest locus ubi deest spiritus. Grego.

ſpiritus. Et de beato Benedicto dicitur, quod locum, ſed non hoſtem mutavit. Similiter etiam dicimus, quod homo inficit locum, non è converſo, unde dicitur 2. Mach. *Non propter locum gentem, ſed propter gentem locum dominus elegit.* Ideoque & locus ipſe particeps factus eſt populi malorum.

2. Mac. 5.

CAPUT XLII.

Lenocinantes ea pœna, quam graſſatores pro homicidio ſufferre debent, plectendos eſſe, juſtiſſima ratione demonſtratur.

LUxuriæ mediatrices, ut ſunt quædam maledictæ vetulæ, juvenculas decipientes, quæ juſto vocabulo lenæ appellantur, pejores ſunt quàm graſſatores: quia illis mediantibus procuratur occiſio corporis, & interdum unius hominis tantùm: ſed per tales mediatrices procuratur mors animæ, & non unius tantùm, ſed utriusque luxuriantium, ſcilicet viri & mulieris. Unde apud Deum non minori pœna digni ſunt tales mediatrices, quàm inferatur graſſatoribus. Circa quos Eccleſia ſtatuit, quod quicunque Principes vel Prælati, ſeu quævis aliæ eccleſiaſticæ vel ſæculares perſonæ, quæ quempiam Chriſtianorum per graſſatores interfici fecerint, vel etiam mandaverint, quanquam mors ex hoc forſitan non ſequatur, nec non etiam contra illos, qui dictos graſſatores receptaverint, vel defenderint, ſeu occultaverint, non ſolùm excommunicationis, vel depoſitionis incurrunt ſententias ipſo facto, ſed ſunt etiam cum omnibus bonis ſuis omnibus Chriſtianis expoſiti, & perpetuò diffidati. Ita quod ex quo de prædictis, vel aliquo eorum probabilibus conſtiterit documentis, ſcilicet quod aliquod ſcelus tam exectabile commiſerint, nullatenus alia excommunicationis ſeu depoſitionis, vel diffidationis ſententia requiratur: ſed & beneficia talium per illos, ad quos pertinet collatio, liberè conferantur, ut in *auth Domini noſtri extra de ho pro humani redemp. generis.* Multò ergò magis mediatrices animorum mortem procurantes, & qui etiam mittunt eas, ſunt à Deo maledicti & excommunicati, & dæmonibus expoſiti, & ab Angelis cuſtodientibus diffidati.

CAPUT XLIII.

Matrimonii diſtinctio & varietas, perfectio, dignitas, inſtitutionisq́; locus ac tempus, per quamplurimas legum ſacraq; ſcripturæ auctoritates, egregiè & eruditè definitur.

MAtrimonium ſpirituale aſſimilatur carnali, & ſignificatur per ipſum. Eſt enim matrimonium aliud carnale, aliud ſpirituale. Carnale quidem matrimonium fuit Adæ & Evæ in paradiſo contractum, & eſt modò unum de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis, quod venerabile exiſtit: tum ratione auctoris, qui ipſum inſtituit, ſcilicet Dei; tum ratione loci, in quo inſtituit, ſcilicet in paradiſo; tum ratione temporis, quia tempore innocentiæ: tum ratione prioritatis, quia prius eſt tempore, & ideò dici poteſt, quod potius eſt jure, *extra de majo. & obed. c. 1.* Tum ratione intentionis peccati evitandi, & ſuſcipiendæ prolis. Sed nota, quod matrimonium illud Adæ & Evæ fuit initiatum Geneſ. 1. *Immiſit Dominus ſoporem in Adam,* &c. ſed contractum fuit Geneſ. 2. ubi ait Adam: *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro,* &c. Et ratificatum cum ait. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem,* &c. Conſummatum autem Geneſ. 4. ubi *Adam cognovit uxorem ſuam,* &c. Sicut nunc matrimonium carnale Chriſtianorum, quod eſt ſacramentum, initiatur per verba de futuro, ſcilicet per ſponſalia, *ff. de ſponſal. l. 1. 30. q. 5. c. noſtrates.* Contrahitur per verba de præſenti, 27. *qu. 2 § extra de ſponſ. c. cum locum.* Ratificatur quando per eccleſiam approbatur, *30. q. 5 c. 1 & 2. & c. ſponſus per totum, extra de clandeſtina deſpon. c. cum inhibitio.* Ideò inter infideles ratum non habetur, quia non habent ſacerdotium, *extra de conſti. c. translatum.* Vel ſecundùm aliquos

Gene. 1.

Gene. 2.

Gene. 4.

quos ratificatur matrimonium in sacramento fidei, scilicet in baptismo, qui est fundamentum omnium sacramentorum. Unde inter fideles respuitur libellus repudii, qui inter infideles admittitur, ut innuit Aug 28 *qu.9.§.fin.* Consummatur autem per carnis copulam, *extra de conversione conju. c. ex publico ad fi. & c. ex parte.2.ad fi.* per quam una caro fiunt, & uniuntur inseparabiliter quamdiu vixerint, ita tamen, quod licet in veritate duo sunt corpora, unum tantum corpus censetur, *extra de conversio conjuga. c. ad apostolicam.* Matrimonium verò spirituale etiam distinguitur, quia aliud est laudabile, aliud vituperabile. Et laudabile adhuc est multiplex.

Primum inter Deum & beatam virginem Mariam, unde & ipsa dicitur sponsa. Cant.4 *Veni de Libano sponsa,* &c. Et de hoc matrimonio legitur 27.q. 7.2.§.1. & 2.§.*ecce, & sequenti.* Istud matrimonium potest dici initiatum. Luc. *Missus est Angelus Gabriel ad Mariam,* &c. Contractum in eodem, ibi: *Invenisti enim gratiam apud Deum, ecce concipies, & paries filium,* &c. ratificatum in eodem, *Spiritus sanctus superveniet in te, &c.* Consummatum in eodem; *Ecce ancilla Domini, fiat mihi, &c.*

Cant.4. Luc.1.

Secundum matrimonium etiam inter divinam & humanam naturam in utero virginis Mariæ ineffabiliter contractum, & indissolubiliter seu irreiterabiliter uniens naturas hoc fuit initiatum, Isa. *Ecce virgo concipiet,* &c. Hierem. *Novum faciet Dominus super terram, mulier circumdabit virum.* Et similiter per verba aliorum prophetarum, qui dixerunt apertè filium Dei humanam naturam assumpturum: Hæc enim fuerunt verba de futuro, per quæ (ut dictum est) sponsalia contrahuntur. Contractum autem fuit per verba Gabrielis dicentis Luc. *Ave gratia plena, Dominus tecum.* Et per responsionem Virginis dicentis in eodem: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Nam matrimonium etiam carnale per mutuum consensum mediantibus internuntiis, per verba de præsenti contrahi potest. *ff. de sponsalibus. l. sufficit & l in sponsalibus. nihil interest & l. finali.* Ratificatum autem fuit divina auctoritate & voluntate. Tantum enim matrimonium alterius voluntate & auctoritate ratificari non potuisset: Unde Galat.4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.* Consummatum autem est incarnatione: Nam sine aliqua corruptione, Spiritu sancto operante, *Verbum caro factum est.* Et in hac consummatione tota Trinitas operata est: quia indivisa sunt opera Trinitatis, *extra de summa Trinitate. c.1.* Tertium matrimonium est Christi & ecclesiæ, initiatum in Christi nativitate, contractum in ejus prædicatione, ratificatum divina auctoritate, & in miraculorum operatione, consummatum in passione: vel initiatum quando Christus incepit prædicare, Matthe. *Exinde cœpit Iesus prædicare, &c.* Contractum in Eucharistiæ institutione. Matth *Manducantibus illis, accepit Iesus panem &c.* ratificatum in Spiritus sancti missione. Acto. 2. *Factus est repentè,* &c. Consummatum in evangelii divulgatione. Gal. *Ejice ancillam & filium ejus.*

Isa.7. Hier.21. Luc.1. Gal.4. Ioan.1. Matt.4. Matt.14. Act.2. Gal.4.

Quartum matrimonium est Episcopi & ecclesiæ, initiatum in electione. Heb. *Nec quisquam sumit sibi honorem* &c. Contractum in confirmatione, *extra de transla. c. inter corporalia.* Vel contrahitur per mutuum consensum eligentium & electi, *extra de elec. c. cum inter canonicos;* ratificatur cum ad obedientiam suscipitur. *ar. extra de jurejuran. c. ego.* vel in confirmatione ratificatur. Consummatur autem in consecratione, *extra de translatio c. licet.*

Heb.5.

Quintum matrimonium est sacerdotis & ecclesiæ suæ, quod initiatur in ejus canonica electione, sive præsentatione, *extra de jure patronatus, c. quod autem.* Per assensum autem huic præsentationi præstitum contrahitur. Quando verò Prælatus ipsum admittit & confirmat, ratificatur: quando curam committit, consummatur. *ar. extra de inst. c. ex frequentibus.* Et de hoc etiam matrimonio legitur, 40. *di. c. sicut* & 21.q.2. *sicut in unaquaque.*

que. Et dicit decretalis, quod sicut Episcopus præest matrici, id est, cathedrali ecclesiæ suæ, sic & archipresbyter plebi suæ, *extra de officio archipresbyter. c. si. ad si.*

Sextum matrimonium est Dei & animæ fidelis, initiatum in creatione 56. *dis. nasci c. contractum in baptismo.* Ose. *Sponsabo te mihi in fide.* Ratificatum in sancta operatione: quia per hanc anima firmatur cum Deo: Psalm. *Qui facit hoc, non commovebitur in æternum*, vel ratificatur in Dei electione. Cor. *Qui adhæret Deo, unus spiritus fit cum eo.* Consummatur in morte, quando ab impio sæculo sive mortali subtrahitur, 26. *q.* 6, *c. si presby.*

Ose. 2. Psal. 112. 1. Cor. 6.

Septimum matrimonium est Dei & animæ pœnitentis, quod initiatur in contritione per verba de futuro, id est, propositum confitendi. Sed contrahitur in confessione per verba de præsenti, ubi loquitur, & confitens peccatum dicendo, & sacerdos vice Dei absolvendo. Ratificatur impositione pœnitentiæ, & susceptione, & consummatur in plena satisfactione. Est etiam aliud matrimonium Dei & animæ sanctæ, quod initiatur in gratiæ præventione, contrahitur in prævenientis gratiæ susceptione, sive in assensu liberi arbitrii. Ratificatur in boni operis executione, consummatur in boni operis assuefactione & continuatione. Ad hæc 11. *qu.* 1. *existimavit.* Matrimonium autem vituperabile est diaboli & animæ, quod initiatur in suggestione, quæ delectat. Contrahitur in consensu, quia acceptat. Ratificatur in opere, quod confirmat. Sed consummatur in peccandi consuetudine, in qua est consummata malitia, scilicet contemptus: Nam peccator cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit, vel consummatur in morte. 11. *q.* 3. *c. existimavit, de cons. dist.* 4. *c. firmissime.*

CAPUT XLIV.

Homo de condigno, an de congruo vitam à Deo mereatur æternam, exemplis & auctoritatibus ostenditur.

MEreri vitam æternam licet homo non valeat ex condigno, quia *non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis:* Deus tamen ex bonitate sua facienti quod in se est, ex congruo tenetur eam dare, unde vocatur *corona justitiæ.* Cujus plura exempla habentur in jure: Nam licet ex gratia sit, quod postulatio admittatur, ut postulato vel postulanti competat actio, ut admittatur *ar. ad hoc ff. de adimendis lega. l. rem legatam ff. de evic. l. ad res donatas.* Verumtamen si postulatio fiat in concordia, & de digna persona ex debito, incumbit superiori ipsam admittere, & si non admiserit, injuriam facit postulantibus & postulato: Similiter præsentatus petere non potest per actionem se institui, quia jus non habet in re: Nam & sine juris offensa, & sine præsentati injuria potest præsentator laicus variare, & alium præsentare, ut *extra de jure patronatus cap. cum advocatus*; unde antequam à Prælato fuerit approbatum, ratum non est, quod à patrono fuerit inchoatum, ut *extra de jure patr. c. quod autem consulis.* Et tamen offendit Prælatus si præsentatum primo, & dignum non instituit. Unde non admissus agit contra illum, à quo respuitur, ut ei provideat de beneficio competenti, ut *extra de jure patro. ca. pastor.* Sic etiam similiter dicimus, quod dispensatio non ex jure, sed ex gratia petitur. Et tamen ad eam concedendam superior tenetur ex causa, ut 50. *dist. c. ponderet. & c. dono sancto, & c. si quis presbyter, vel diaconus.* Similiter ad eleemosynam pauperi contra divitem actio non datur, & tamen dives, saltem in casu extremæ necessitatis, vel de superfluo, tenetur. Luc. *Quod superest, date eleemosynam.* Et patronus, (ut dictum est) de gratia admittitur præsentare, ut 16. *qu.* 5. *c. si quis episcoporum, extra de jure patronat. ca. quantum, extra de pœnitentia in c. quibusdam.* Et tamen injuria fit ei, si non admittitur, & si præsentatus ab eo non instituatur, ut *ff. de aqua quotidi. & æsti. l.* 1. §. *penult. ff. qui satisdare coguntur. l. si vero in fine.*

Ro. 13. 2. Tim. 4. Luc. 6.

CAP.

CAP. XLV.

Miracula principaliter à Deo instrumentaliterque ab hominibus oriri, paritérq́; peccata remitti, iuris civilis exemplo & ratione confirmatur.

MIracula solus Deus facit, quamvis Sancti miracula dicantur facere, quia non faciunt nisi in virtute eius. Et similiter solus Deus peccata remittit, quamvis sacerdotes absolventes remittere dicantur, secundum illud Ioan. *Quorum remiseritis peccata*, &c. Cuius exemplum est, quia dicitur in iure, quod soli principi licet condere leges, *ut C. de legibus & constitu. l. ult.* Et tamen alibi dicitur, quod senatus legem condere possit, *ut ff. de legi. & sena. con. l. non ambigitur.* Quod est, quia superiores de quibus est, ut possint condere legem, principis auctoritate condere intelliguntur. Sic in Papa dicendum est, ut legati, prælati, capitula, & consilia auctoritate ipsius facere constitutiones intelligantur. Unde in consiliis excepta intelligitur auctoritas domini Papæ, *ut extra de ele. c. significasti 17. dist. per totum 1. q. 6. c dudum peregrina. 9. q. 3. c. cuncta.*

CAP. XLVI.

Culpa non est in Deo aliqua conferenda, si quempiam in æternam damnationem ire permittit, qui per pœnitentiam ad eum spernit redire.

MIsericordiæ Dei non præiudicat, quod peccatorem finaliter destituat, qui diutius expectans per pœnitentiam redire negligit. Cuius exemplum est, quoniam secundum iura, non præiudicat sponsę, quæ sponsum in eadem provincia degentem per biennium expectavit, vel per triennium, si erat in alia provincia. Quia per triennium expectandus est, si ad aliam provinciam se transferat, ut patet, *C. de divor. & repu. l. liberum*, cum per sponsum stetisset si alii nupsit: Tunc enim nihil fraudis, id est, pœnę est ei, quod nuptias maturando vota sua eludi diutius non est passa, *C. eo. l. 2.* Similiter non est fraus aliqua imputanda divinæ misericordiæ, si peccatorem per triennium, i. per trium ætatum decursum, scilicet iuvenilis, virilis, & senilis. Vel per biennium, id est, tempus vitæ, & mortis expectatum, & non redeuntem finaliter deserit, & in æternam damnationem ire permittit.

CAP. XLVII.

Hominem mala dispositione morientem omnia præcedentia bona amittere: dumq́; ipse vivit etiam homini, & post mortem soli Deo subditum esse, rationabiliter terminatur.

MOrientis in mala dispositione seu voluntate, omnia præcedentia bona fiunt irrita, & à mercede vacua: sicut civiliter ultimũ testamentum omnia præcedentia evacuat: Nam ultima voluntas servanda est, *ut 3. qu. 2.* Et est ratio, ne libertas supremi iudicii restringatur, *ut ff. pro socio. l. cum duobus. parag. idem R.* Nil enim ita debetur hominibus, sicut, ut ultimæ voluntatis liber sit stylus, *ut C. de sacrosanctis Ecclesiis, l. 1.* Hoc tamen fallit in testamento inter liberos, quod per secundam dispositionem non tollitur, nisi testator in secundo testamento declaret primum nolle valere, *ut C. de testamentis, in auth. sed hoc inter liberos.*

Item cum quis in primo testamento interdixit sibi licentiam iterum testandi: quia tunc primo tolli non intelligitur nisi in secundo de primo mentio habeatur, *ut ff. de leg. 3. l. si quis in principio.*

Item mors liberat hominem à servitute humana: Nam subditur homo homini quamdiu vivit, sed post mortem subditur soli Deo. Et hinc est, quod in officio ecclesiæ, scilicet in principio lectionum, dicitur: *Iube Domne benedicere.* In fine autem dicitur: *Tu autem Domine miserere.* &c. Unde in principio petitur benedictio ab homine per nomen diminutum

nutum, sive syncopatum, quod est *Domne*, sed in fine petitur misericordia à Deo per nomen perfectum, quod est, *Domine*: quia scilicet principium signat vitam hominis, & quamdiu quis vivit, est sub homine, excepto Papa. 14. *dist. c. qui cathedram*, *& c. sequens*, *& c. nulla ratione*. Et ideo, ut recognoscat se subditum, petit benedictionem propter bonum obedientiæ. Finis vero signat mortem, quando iam non homini subest, sed soli Deo: vel est sensus, ut nos Dominus taliter vivere faciat sub regimine hominis, quod in fine misereatur nostri. Ideo autem utitur in principio nomine diminuto, in fine vero integro: quia in principio, ut dictũ est, quæritur benedictio ab homine, cuius opera imperfecta sunt. *C. de veteri iure enuc. lege secunda, parag. sed quia divin. in Auth. de instrum. cautela, id est. R. in fine coll. 6. & de non alien. re. parag. an aut coll. 2.* Sed in fine petimus misericordiam à Deo, qui pater est misericordiarum, 26. *q. 6. c. quis presbyter.* Et qui opus imperfectum non cognovit, *extra de baptismo cap. maiores.*

Item, ideo primo petimus ab homine, postea à Deo, ut scias, quod illud, quod homo minus benefacit, Deus supplet, unde ad ipsum ultimo recurritur tanquam ad ultimum refugium. Psalm. *Domine refugium factus es nobis.*

CAP. XLVIII.

Pœnitentiæ conventionisq; dilatio, & in bonum operando negligentia, quantum Deo displiceat, hominiq; detrimentum afferat, lege & exemplo discutitur.

NEgligentia, & dilatio operis, tollit operandi potestatem. Cuius exemplum est secundum iura canonica in electione: quia ad eligendum est concessum tempus trium mensium, *ut c. d. postquam. 63. dist. c. obeuntibus.* Ulterius enim vacare non debet cathedralis, vel regularis ecclesia: unde si infra tres menses non fuerit celebrata electio iusto impedimento cessante, ad superiorem proximum devolvitur potestas promovendi, *extra de elect. c. fides.* Et si infra alios tres menses non fuerit petita consecratio, episcopus metropoli sui iudicio cedat, quod tempus similiter negligentibus cedit, *extra de translationibus, c. inter corporalia.* Et idem est de metropolitano respectu suorum superiorum. Similiter secundum Deum, qui negligit ad Deum converti tempore ad hoc sibi concesso, quod signatur per tempus trium mensium, propter tres principales ætates, scilicet augmenti, status, & declinationis, quæ sunt peccatori in hac vita ad pœnitendum concessa: postea morte intercedente devolvitur eius causa ad iudicium Dei, & privatur facultate pœnitendi, & dignitate cœlestis regni, unde salubriter consulitur peccatori. *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem,* &c. *Eccl. 5.*

Item negligentia eorum quæ homo facere debet & potest, sicut sunt præcipuè spiritualia, & pertinentia ad salutem, valde periculosa est: unde & à Deo punitur sicut secundum iura punitur negligentia prælatorum, quæ aliquando punitur pœna leviori, scilicet excommunicatione duorum mensium. 1. *quæst.* 1. Aliquando pœna graviori scilicet depositionis, 81 *dist. c. dictum 29. dist. c. 1. extra de transla. c. inter corporalia. C. de officio præfec. orien. l. c. si quis, ff. de cust. & exh. actor. l. carceri. & l. milites*, 11. *quæstio.* 1. *c. placuit.* Prima ergo pœna locum habet in modica negligentia, posterior autem in magna, quæ culpam sapit, & per consequens dolum. *ff. de verborum signifi. c. lata culpa, & l. magna.* Similiter secundum Deum, aliquando est negligentia magna, quæ est peccatum mortale, & meretur pœnam magnam, non solum amissionis gratiæ, sed etiam gehennæ. Et hoc uno modo consideratur ex parte eius, quod per negligentiam prætermittitur, puta si negligatur id quod est de necessitate salutis, sive sit actus, sive circumstantia. Alio modo ex parte causæ, puta si voluntas in tantum sit remissa circa ea quæ sunt Dei, ut totaliter à charitate deficiat. Et hoc præcipuè contingit, quando negligentia

Prov.19.

gentia ſequitur contemptum. Proverb. *Qui negligit viam ſuam, mortificabitur.* Aliquando vero eſt negligentia modica, quæ eſt veniale peccatum, & ideo meretur pœnam leviorem, puta temporalem. Unde quando ex negligentia prætermittitur aliquis actus, vel circumſtantia, quæ non eſt de neceſſitate ſalutis, nec hoc fiat ex contemptu, ſed ex aliquo defectu fervoris, qui impeditur interdum per aliquod veniale peccatum: unde tunc negligentia non eſt aliquod peccatum mortale, ſed veniale, Eccleſiaſtic. *De negligentia tua purga te cum paucis.*

Eccl.7.

CAP. XLIX.

Obedientiæ obiectum quale, ac quando homini ſit parendum, & quando non, pluribus legis civilis exemplis aperitur; nonnulliſque de Pontificia auctoritate diſſeritur.

OBedientia non reſpicit præcipientis ſanctitatem, ſed auctoritatem. Unde in his quæ pertinent ad adminiſtrationem eccleſiaſticarum rerum potius fuiſſet obediendum Papæ, quam Paulo Apoſtolo: quod patet etiam nunc, unde Paulus dixit, quod oportet ordinandum ſine crimine eſſe, *ut 25. diſtin. parag. nunc autem.* Et tamen auctoritate Pontificum Epiſcopi diſpenſare poſſunt in crimine adulterii, & in minoribus. Et hoc quia Papa maior eſt Paulo in adminiſtratione, *ut 21. di. parag. 1.* Nam Papa eſt loco Petri, *ut 24. quæſtio. 1. c. quoniam verus:* & ſic vicarius Ieſu Chriſti, *ut extra de translato cap. inter corporalia, & extra, ut beneficia eccleſiaſtica ſine di. conf. ca. ut noſtrum.* Petrus autem in admoniſtratione maior fuit Paulo, *ut 2. q. 7. c. puto 21. d. c. in novo.* Item obediendum non eſt alicui contra mandatum Dei: unde ſi à Papa aliquod mandatum vel reſcriptum prodiret, quod eſſet contra dictum Dei, omnino reſpuendum eſſet, *ut 25. quæſt. 1. cap. ſunt quidam*, quia nedum minor in maiorem, ſed & par in parem non habet imperium, *ut ff. de arbitris, l. nam. ff. ad ſenatusconſultum Trebel. l. aliquo. parag. tempeſtivum.* Dicta tamen Chriſti, vel evangelia Papa poteſt modificare, ſicut illud quod Dominus dixit: *Quos Deus coniunxit homo non ſeparet*: modificatur per ſummum Pontificem ſic: *Quos Deus coniunxit conſenſu amicorum, & carnis copula.* Alias ſi primum interveniat, non ſecundum, ſeparatur per religionis ingreſſum, *ut extra de converſi. coniuga. c. verum, & c. ex publico:* Non ſic ſi alius coniugum velit in domo propria remanere, *ut eo. ti. c. ex parte tua, in fi.* Item, obedientia pro communi utilitate iniuncta, nec propter propriam incommoditatem licite recuſatur. Unde ſi Prælatus præcepit clerico ſuo, quod vadat Romã, vel aliàs pro negotiis eccleſiæ, & ille non vult obedire, dicens, quod alii ſunt ibi magis idonei, vel priores eo, hæc inquam excuſatio iniuſta eſt, quia ordo in legationibus non ſervatur, *ff. de legat. l. ſciendum, §. penult.* Si autem excuſat ſe, quod non poſſit relinquere curam rei familiaris, eſt ſine dubio excuſatio iuſta, ſi pro utilitate alicuius perſonæ privatæ mitteretur: quia nemo tenetur relinquere propria negotia pro alienis, ſcilicet privatis, ut patet *quemadmodum teſta. aperi. l. Sed & ſi qui ex ſenatoribus. C de teſt. l. ſi quando, parag. 2. ff. de arbitris. l. licet, ff de iu. l. ſi longius cum ſuis ſi.* Sed ſi mittitur pro communi eccleſiæ utilitate non eſt excuſatio iuſta; quia communis utilitas præferenda eſt privatæ, *extra de poſtu. prælat. c. bonæ, id eſt.* Et plurimorum utilitas unius utilitati præferenda eſt, *7. q. 1. c. ſciat, In authen. de reſt. & c. quæ pat. in 11. menſe, parag. quamobrem.* Nec enim prælatus utilitatem ſuam utilitati eccleſiæ proponere debet, alioquin obligatur, *12. q. 4. c. quicunque, ff. de adminiſtrat. tuto. & curator. l. ſecundum dignitatem, §. 1.* Nec debet clericus ordinatus occaſione propriorum negotiorum negotia eccleſiæ relinquere, niſi relaxetur licentia impetrata, *argument. 7. quæſtio. 1 cap. præſentium, & ca. placuit, ut veni & 16. qu. 1. c. qui verè.* Si enim indiſtincte prædicta admit-

admitteretur excusatio; non inveniretur de facili qui munera publica subiret, *ff de vaca. mune. l. 1. circa principium.* Obedire ergo tenetur clericus. *argu. C. de episcop. & cleric. l. si quis presbyt. ad fi. ibi ex gestu negotiis subaud. vel gerendis.* Nisi possit remanendo gratiam obtinere: Si enim sunt aliqua munera reipublicę temporalis quæ excusationem non admittunt, *ff de vacatione mu. l. sunt munera*, multò fortius in munere reipublicæ ecclesiasticæ oportet indistinctè & generaliter obtinere, *argumen. ff de iust. & iure, l. 1. & ff. de reli. & sumptu fu. l. sunt personæ.* Dicto tamen esse æquissimum, quod Episcopus qui regere habet omnia, 11. *quæst. 1. c. si regenda*, clericum relevet, si detrimentum grave sibi viderit imminere, *argum. ff. ad Rodiam, de iac. l. 1. & l. 2. parag. æquissimum, & ff. qui pot. in pign. hab. l. interdum, & l. sequenti.* Item obedientiæ iniunctæ recusatio aliquando est debita, sicut quando præcipitur aliquid quod sit contra Deum: Nam secundum canones, semper obediendum est, nisi id quod iniungitur aperte sit contra Deum. 23. *quæst. 1. c. quid culpatur.* Aliquando vero est licita, puta si id quod præcipitur, non pertinet ad divini cultus obsequium, vel ecclesiasticam utilitatem, 7. *quæst. 1. c. frater. & coepiscopus.* Unde si Episcopus præcipiat alicui clerico suo quod libros suos accommodet nepoti suo, vel ecclesiæ suæ renunciet, ut alii conferat, obedire non tenetur: quia nec ad divini cultus obsequium pertinet, nec ad ecclesiæ utilitatem: Nam & si præcipiat, quod repleatur bursa sua, cum ipse non egeat, non tenetur obedire. Ideo dixit Cancellarius Parisien. quod non tenebatur ad obedientiam bursalem, sive argentinam, neque mulinam, neque equinam, intelligas sine causa indictam, *argum. extra de censi. c. cum Apostolus 16. quæst. 1. c. prædicator.* Sed si episcopus præciperet clerico duræ cervicis, ut libros suos commodaret clerico bonæ indolis, ut instrueretur in studio theologiæ, ad quam ipsum mitteret, ut proficeret, videtur quod ei sit obediendum; quia non movet ipsum carnalitas, sed ecclesiastica utilitas & communis, *argum. in dicto. ca. 7. quæst. 1. quia frater extra de magistris c. super specula.* Potest ergo dici, quod si occasione ecclesiæ, vel de bonis ecclesiasticis libros acquisierit, obedire tenetur. Aliàs contrarium *extra de test. c. requisisti, & de iure patronatus. c. cum dilectus.* Aliquando vero excusatio obedientiæ videtur rationabilis, & acceptanda, scilicet secundum aliquos, quando allegatur damnum proprium: Distinguunt enim, quod si clericus, cui iniuncta est aliqua obedientia ab episcopo, puta quod vadat ad aliquem locum, vel huiusmodi, allegans privatam utilitatem, certat de damno vitando, est audiendus, sed si de lucro captando, audiendus non est. Ad quod pertinet. *C. de iure deliberan. c. sancimus. §. si vero creditores. C. de codicill. l. fi. §. penul.* Nec debet inobedientiæ notam incurrere pro aliquo commodo temporali, *extra. de maioritate, & obedientia c. illud.*

CAP. L.

Bonam intentionem Deum potius quā opus respicere, tum exemplo, tum Divi Gregorii confirmatur auctoritate.

Opus hominis acceptatur à Deo secundum intentionem & mentem facientis magis, quam secundum illud quod factum est. Cuius exemplum habetur ex consuetudine quæ inducitur, cū populus incipit aliquid observare ea mente, ut de cætero sit consuetudo, vel ut dicunt aliqui, cum expressè placet populo aliquid observari pro consuetudine in futurum: alias vero non eo ipso, quo aliquid fit, ius consuetudinarium inducitur, *argum. ff. de itinere actuque pri. l. ult.* Ergo intentio consideratur in facto magis quam ipsum factum, ut consuetudinem inducat. Sic etiam est de nostris operibus apud Deum, quia Deus (sicut dicit Gregorius) cor, & non substantiam pensat, nec cogitat quantum, sed ex quanto in suo officio offeratur.

CAP. LI.

De humilitate & charitate ab hominibus ex gratia, & non ex merito omnia iusta esse in orationibus petenda, affirmatur.

ORando postulari potest à Deo humiliter ex gratia, quod non debetur ex iustitia: Nam secundum iura, postulatio est gratiæ petitio: ut cum ex gratia petitur aliquem intelligibilem libenter eligi, vel concedi: Hoc enim non tam ex iustitia, quam ex gratia movetur, *ut extra, de postul. c. bonæ me. li. primo.*

Item orantes, vel postulantes à Domino misericordiam, & gratiam, non sunt digni exaudiri, si sint ad invicem in discordia, vel rancore. Unde Ecclesiast. *Homo homini servat iram, & à Deo quærit medelam, quasi dicat, frustra quærit.* Cuius exemplum est, quia secundum iura postulatio debet fieri in concordia: Cùm enim per postulatum gratia requiratur, concorditer & communiter est petenda, *ut extra de postulatione c. bonæ memoriæ in princ.* Aliter enim Romana Ecclesia non consuevit recipere.

CAP. LII.

Velum multiplex esse describitur, quibusq; virtutibus homo spiritualiter animam ornare teneatur, exprimitur.

ORnantur animæ nostræ spiritualiter, sicut moniales velantur corporaliter: Est enim multiplex velum, scilicet velum professionis, quod suscipitur à virgine, vel corrupta cum profitetur de altari, vel de manu alicuius, sed in duodecimo anno ad minus, *21. quæst. 1. can. 1. & q. 2. an puella.*

Item velum consecrationis, quod imponitur virgini tantum, & 26. anno ad minus, *20. quæst. 1. c. Placuit 77. dis. c. placuit.* Et dicit Hostien. quod vix ipse obtinuit Lugduni, quod in hoc casu in anno vigesimo consecraret, sed tamen periculum est in mora.

Item est velum ordinationis, quod olim dabatur diaconissis in quadragesimo anno, *20. qu. 1. c. diaconissa.*

Item est velum prælationis, quod olim dabatur abbatissis in quadragesimo anno, *20. quæst. 1. c. juvenculas.* Addit etiam Hosti. velum quintum, scilicet conversionis. Et tunc si per annum postea stat, exire non potest, & sic potest intelligi, *extra de regula c. viduæ, & c. statuimus.* In his ergo quinque velis repræsentantur quinque virtutes, quibus debemus spiritualiter ornari: primo est obedientia, quæ competit profitentibus: secunda est continentia, quæ potissima est in virginibus: in tertio designatur scientia, sive prudentia, quæ præcipue competit ordinandis: in quarto velo designatur iustitia, quæ præcipuè competit præsidentibus, sive prælatis: in quinto pœnitentia, per quam ad Deum convertimur, & ideo incipientibus competit.

CAP. LIII.

Quanta sit filiorum obligatio erga parentes: & quo casu pater filium vendere, pignorique obligare queat, aperitur.

PArentum necessitati nullo modo debet deficere filius, & præcipuè indigentiæ patris: Nam secundùm leges, pater potest vendere filium necessitate famis ingruente, ut tamen pretio præstito, vel à filio vendito, vel alio quocunque emptore, quandocunque restituto, ad ingenuitatem perveniat, *ut C. de patribus qui fil. distrax. l. 2.* Multo fortius potest pignori obligare, quia cui quod maius est conceditur, multo magis & quod minus, *ff. de reg. in l. non debet cuiquam.* Sed numquid servus efficitur? Sic secundum Azonem. Alii contra: sed tamen servire debet, *argum. C. communia de manumissis l. 1.* Et numquid in alio casu quam necessitatis potest vendi à patre? Non: quia lex generaliter dicit, quod non licet patri filium vendere, *C. de patribus, qui fil. distrax.*

*distrax. l.*1. ergo generaliter ei prohibitum intelligitur, nisi casu ei concesso. Sed numquid mater potest filium vendere? Dicitur, quod non, *arg. C. de transaction. matris*: nec lege concessum reperitur, quia nec filium habet in potestate, sicut pater.

CAP. LIV.

Utrum innata passio aliqua in homine tolli seu leniri possit, terminatur.

PAssio innata, vel vitium, nullo conatu, vel usu totaliter tollitur. Cuius exemplum est in iure naturali, quod nulla consuetudine abrogatur: Nam consuetudo contra ius naturale nullo tempore convalescit, *ut* 32. *quæstio.* 7. *c. flagitia.* Similiter passio innata, sive vitium ad quod homo ex complexione vel natura inclinatur, licet per contrariam assuetudinem refrænetur, vel mitigetur, tamen non totaliter extirpatur: Senec. Quod innatum est vel infixum, non tollitur, sed lenitur. Poëta. *Naturam expellas furcâ tamen usq; recurret.*

Senec.

CAP. LV.

Quanta peccatum mortale damna animæ afferat humanæ, quibusque modis committatur, augeatur, & cumuletur; atq; venialia ipsa delicta haud charitatem, boniq; operis meritum removere, quamplurimis exemplis civili lege confirmatis approbatur.

PEccati vinculum faciliter nectitur, sed non faciliter solvitur. Cuius ratio est, quia peccatum est quid spirituale: spiritualia autem à corporalibus distant, quia corporalia facilius destruuntur quam construantur, ut patet *ff. de pecul. l. non stati. ff. de acquirend. poss. l. possideri, parag. in amittenda.* Spiritualia vero e contrario facilius construuntur quam destruantur: Episcopus enim qui solus ordinat, non solus deponit, quia Episcopus à duodecim Episcopis auditur, presbyter à sex, diaconus à tribus, 15. *q.* 7. *c. felix. præter proprium Episcopum.* 2. *q.* 5. *cap. presbyter.* Subdiaconus autem eodem privilegio gaudet, *extra de servis non ordinandis c. miram.* Sed nec causa illorum audienda est sine præsentia clericorum, id est, canonicorum, 15. *quæst.* 7. *c. solus, & duobus c. ibi sequentibus.* Sed Episcopus qui à metropolitano consecratur, 64 *dist. c.* 1. *& sequenti & extra de tempor. ordin.* sine auctoritate Romani Pontificis deponi non potest: 3. *quæst.* 7. *c. quamvis liceat, & c. ibi sequenti.* Ergò similiter vinculum spirituale, scilicet peccatum facilius est ad nectendum, quam ad dissolvendum. Isa. *Quasi vinculum plaustri peccatum.*

Isa. 5.

Item peccatum vilificat hominem, & deponit eum à sua dignitate. Et hinc est, quod secundùm jura aliquando superior dignitate, vel par punitur ab inferiori, vel æquali, ratione delicti, scilicet, quando facit contra sententiam canonis ab eo editi, & scienter incidit in factum damnatum. 34. *quæstio.* 1. *c.* 1. 2. *&* 4. *arg.* 6. *distin. ca.* 2. ut Ambrosius ratione criminis in sua parochia commissi damnavit Imperatorem, quod aliàs non fecisset: Facit enim ad hoc quod talis delinquens, & ex certa scientia contra canonem veniendo se facit inferiorem, *arg.* 40. *distin. c. multi ad fin.* & sic inferioris imperio tacito se submittit, quoad fieri potest: *secunda quæstione septima. c. nos si incompetenter*, unde jam non est superior, sed inferior. Sed ista secundùm Hostiensem intelligenda sunt de majoribus, vel paribus, extraneis, etiam exemptis, quibus scilicet ille, contra cujus constitutionem vel canonem facit, non subest, puta cum intra ejus territorium existentes scienter contra ejus constitutiones delinquunt. Sed in eo superiori, cui Episcopus subest, qui canonem edidit, minimè locum habet, puta in metropolitano proprio: Nam sicut sententia, vel canon proferentem non ligat, ita nec proferentis superiorem, *extra de majoritate & obedientia c. cum inferior. ff. de arbitris. l. penultima.*

Item nota, quod peccata puerorum pueriles ætas non semper excusat, quod patet per exemplum tam humanæ quam divinæ legis: Nam secundum leges hu-

manas quædam crimina sunt quæ minoribus sive pueris imputantur post annum tantum: Nam in adulterio vel alio crimine, quod pro adulterio lex Iulia posuit, puta, si pecuniam accepit pro comperto stupro, vel domum præbuit ad stuprum, vel adulterium committendum, districtè punitur minor, quia in nullo eidem parcitur adversus præcepta legum venienti, cum committit in legem, *ut fide minoribus, & l. auxilium. §. in delictis, & lege si ex causa*: Hæc enim iura loquuntur de minore maiore 14. annis, quia minor 14. annis prædicta lege Iulia non tenetur. Solet autem in quibusdam malitia anticipare tempus pubertatis, *extra de desponsalibus, c. impube. à nobis, & cap. pubes.* Et aliquando tentant quod forsitan complere non possunt: *extra de sponsalibus. ca. iuvenis. & c. fin.* In quo casu ipsos peccare intelligas, si alias mulieres tentaverint quam uxores. Ius tamen præsumit, quod in pueris locum non habent peccata quæ membris genitalibus committuntur, *extra de delict. puer. capitulo primo.* Alia autem crimina seu delicta imputantur pueris etiam infra 14. annum scilicet à septennio usque ad 14. quia omne delictum cadit in impuberem præterquam delictum carnis, scilicet quoad pœnam spiritualem, & quoad pœnitentiam à Sacerdote petendam, ex quo scilicet septem annos excessit, quia talis potest mentiri, & verum dicere. Unde dicit Augustinus, sic enim habetur in glossa super canonem *de consecratio distinctione 4. capitulo parvuli*: Septennis ætatis pueri, & mentiri, & verum loqui, & confiteri, & negare possunt. Et ideo cum baptizantur, & symbolum reddunt, & ipsi per se ad interrogata respondent: Nam & mendaciis & periuriis plena est ætas puerilis: *extra de delictu pue. cap. primo.* Et quamvis iurare non debeant 22. *quæstione. 5. ca. pueri, & cap. parvuli, & capitulo honestum*; si tamen iuraverit, valet pupilli iuramentum. Potest ergo puer deiurare, *ff. de libera causa. l. ultima*: Et furtum committere, *ut ff. de iur. l. 1 impuberem.* Etenim malorum vires infirmitas animi non excusat, *ut C. si adversus delictum lege 1.* Hoc denotat mens verbi positi eodem capitulo primo *pueris grandiusculis*, non dicit *infantibus*, nec dicit *pueris grandibus*, sed *grandiusculis*, quasi de maioribus septem annorũ loquatur: Sic ergo maior septem annis delinquens potest quoad Deum & spiritualiter puniri.

Puniuntur etiam talium delicta pœna temporali, quia si convenitur ex delicto suo commisso ex proposito, non parcitur ei, *ut C. de pœnis, l. impunitas. 15. q. 1. c. illa, 26. quæst 5. c. si quis cuiuslibet.* Ubi qui clericum damnatum per Episcopum defendere vult, non excusatur propter ætatem, vel sexum, *ff si adversus delictum, lege 1 & ff. de damno infecto, l. damni par. si pupillos*: *Et ad Sillanianum Senatusconsultum, l. 1. parag. impuberes.* Non ergo talibus parcitur, nisi quibus miseratio ætatis perduxerit iudicem ad moderationem, sive mitiorem pœnam, *ut extra de delict. puer. cap. 1. de consecra. distinctio. 4. capitulo eos ff. de mino. l. auxilium. § in delictis.* Sic & parcitur senectuti, *ff. de termino amo. l. 2. Ad idem extra de apostatis. c. ex literarum.* Sed infra ætatem septem annorum dicunt quidam, quod si pupillus proximus sit infantiæ, non tenetur delicto, sicut nec infans, *ut C. de iur. delib. l. si infanti*, quia illa ætas quicquid videt ignorat, *C. de fal. mone. 1. de com. dis. 4 ca. eos. ff. de edil. edi. l. cum autem. parag excipitur.* Unde nec periurare potest, quia sciens fallere non videtur, *ff. de iureiur. l qui iurasse & para. ult de iuris, & facti igno l. ultim. & de arbitris. l. diem proferre. §. coram, & de acquirend. hered. l. pupil. ex quibus causis in pos. ea.* Si pupillus proximus sit pubertati, punitur etiam temporaliter. De pœna autem spirituali quantum ad Deum legitur in quarto dialogorum Greg quod puer quidam 5. annorum, propter peccatum blasphemiæ à diabolo raptus est. Dicunt tamen quidam, quod puer ille non fuit damnatus, nec mortaliter peccavit. Sed visio illa fuit ostensa ad patrem contristandum,

qui

qui peccato illo peccaverat, non corrigens eum. Sed hoc est expresse contra intentionem Gregorii dicentis, quod pater pueri animam filii negligens, non parvum peccatorem gehennæ ignibus nutrivit. Unde dicendum est, quod in illo malitia supplebat ætatem. Unde puero, si non esset doli capax, etiam septennio non imputaretur peccatum, *ff. de reg. iuris l. pupil. ff ad l. aqui. l. sed & si quicunque. paragr* 1. *& de dolo l. hæredibus.* § 1. Regulariter tamen dicitur in iure, quod minor septem annis non sentit: & ideo non punitur.

Item peccatum mortale aufert omnia bona gratuita: sicut civiliter ex delicto auferuntur omnia bona temporalia, *ut C. de bon. damna. l. per totum, &c. Et extra de Iudæis & Sarracenis. c. ad liberandam, & extra de hæreticis. c. vigentis, & extra ne clerici, vel monachi c. relatum.*

Item peccatum mortale quantumcunque sit occultum & invisibile, tamen impedit & tollit gratiam, sicut tollitur rescriptum ex vitio invisibili, & intelligibili. Et vocatur vitium invisibile, & intelligibile, ut suggestio falsitatis, & suppressio veritatis: Tollitur enim rescriptum, si per suggestionem falsi, vel suppressionem veri fuerit impetratum, & scienter vel ignoranter, sed per talem, qua non interveniente, non fuisset obtentum, *ut extra de rescriptis c. super literis.*

Item peccatum mortale bino actu mentali inducitur, scilicet cogitatione, & morosa delectatione, vel saltem terno, scilicet cogitatione, delectatione, & consensu. Cuius exemplum est sicut secundum iura binus actus inducit consuetudinem, *ut* 25. *qu.* 2. *ca. ita nos. C. de episcopali audien. l* 3 *in fine* Et binus actus vel trinus inducit possessionem, vel quasi, *ut extra de causa poss.* & propriè, licet etiam unico actu acquiratur possessio, vel perdatur, vel quasi, *ut C. de servitu. & aqua. l cum talis, & extra de constitutio. c. cum oportet, & extra de præbenda c pro illorum.*

Item peccata venialia, quia parva sunt, non tollunt charitatem, nec vitam æternam: nam secundum iura modica damna tolerantur: *ut arg.* 12 *q* 2. *c. terrulas, & ca. bona rei. extra de his quæ fiunt à prælatis sine consensu c. pastoralis ff. de in integrum restitutio. l. Scio.* Sic & deceptio modica toleratur, *ut ff. de mino. l in causæ parag. idem pomp.*

Item veniale peccatum non evacuat boni operis meritum, sicut rescriptum, quamvis sit contra ius privatæ personæ, tamen si levem & modicam læsionem infert, non evacuatur, sed valet: ut si Papa mandet in suo rescripto, quod non admissis dilatoriis exceptionibus procedatur in principali, vel si mandet actionem seu petitionem alicuius differri, vel cum indulget cruce signatis non conveniri tempore crucis, *ut C. de precibus impera offe. l. quacunq; & l rescripta.*

CAP. LVI.

Peccatores nothis, spuriis, manzeribusq; ac servis per varios eorum defectus comparantur: quorum status distinctè describitur, servitutisq; pariter & peccati origo ac damna aperiuntur, & tandem peccatores (qui etiam diaboli venatores vocitantur) à reatu divini iudicii, nisi per pœnitentiam prius satisfaciant, haud liberari demonstratur.

PEccatores assimilantur filiis illegitimis, quorum quidam dicuntur nothi, sicut qui natus est de adulterio, qui videtur verus, & non est verus. Et his assimilantur hypocritæ, vel hæretici, de quibus dicitur: *Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium,* &c. Vel per nothos intellige peccatores publicos & infames: Dicitur enim nothus à nota, id est, infamia, quæ multum affligit hominem, sicut dicitur nota quartana, quæ multum affligit, si sit antiqua: sic & talis meritò sperni potest *ff de re judic. c. quidam.* Et tamen non est peccatum illius qui nascitur, sed illius qui generat, 56. *dist. ca. nasci.* Sed quia de gravi peccato natus est, famâ vigillatur, 82 *q.* 7 *c. quid in omnibus.* Quidam vero dicuntur spurii, scilicet

scilicet de concubina nati, qui etiam dicuntur naturales. Et dicuntur spurii à spurcitia incontinentiæ: Licet enim concubinatus per legem antiquam admittebatur; *ff de concubinis.l in concubinatu,in fine,arg.34. dist.c.1.& 2.* Hodie tamen talis concubitus prohibetur etiam per legem, quæ monet omnes castè vivere & punire lenones castitatis pestiferos vastatores, *in Authen.de lenonibus* R.1. & §. *sancimus colla.3 Et quibus mo. na.fi. le. effi. §. illud quoq; colla.6.* Etsi etiam hoc lex concederet, cum hoc vertatur in periculum animæ, non dedignaretur sacros canones imitari, *extra de secundis nupt.c.fi.* Ergò per spurios per spurcitiam incontinentiæ de concubina natos, accipe peccatores carnales & luxuriosos, qui ex concubina, i. secundùm carnem nati sunt, & in spurcitiis carnalium peccatorum involuti. Apost. *Qui de ancilla secundùm carnem natus est.* Quidam verò dicuntur manzeres, id est, de scorto nati, & tales significant inconstantes, qui omni tentationi cedunt: Nam *mulier fornicatrix omnem virum excipit.* Vel per hos intelliguntur cupidi & avari, quia mulier stat in scorto plus cupiditate lucri, quàm delectationis. Et ideò (secundùm Philosophum) magis debet dici cupida quàm luxuriosa. Unde tales vocantur meretrices à mercede. Prov. *Pretium scorti vix unius est panis.*

Gal.4.

Prov.6.

Item peccator assimilatur servo: Nam *qui facit peccatum servus est peccati.* Et hæc similitudo attenditur quoad tria.

Ioan 8.

Primò quoad originem, quia servitus (secundùm jura) non est à natura, immò potiùs contra naturam: Unde diffinitur à Juristis, quod servitus est constitutio juris gentium, qua quis contra naturam subjicitur domino alieno. *Insti. de jure personarum. § servitus. 50 dist.c. jus gentium 12.q.2.c.cum Redemptor:* Cùm enim jure naturali omnes liberi nascerentur, non erat cognita libertas, cùm servitus esset incognita. *Institution. de libertinis,* quia de jure naturali omnia communia erant. Sed jus gentium & regna divisit, & servitutem, & obligationem induxit, 8. *dist.c.quo jure. Instit. de jure naturali gentium.* Jus autem civile nomina obligationum & abjectiones induxit, *ff. de pactis l. conventionum, & l. iure gentium. Insti. de actionibus.* Similiter peccatum non est à natura, id est, à jure naturæ, immò potiùs contra naturam, tanquam ejus corruptela, unde August. ait: Peccatum non est à natura, sed vitium naturæ appetentis id, quod non est sui ordinis. Unde natura fuit creata libera ab omni peccato. Et iterum per peccatum subjicitur homo domino alieno, sc. diabolo, vel necessitati peccandi, quia homo in peccato positus (sicut dicit Christus) non facit quod vult, sed quod diabolus vult, Aposto. *Non quod volo, bonum hoc ago, sed quod nolo malum.* Nec ista necessitas, vel voluntas excusat, quia non est coactionis, nec excludens arbitrii libertatem.

August.

Rom.7.

Item ab eisdem hominibus incepit servitus & peccatum, scilicet à primis parentibus: Non est enim verum dictum quorundam dicentium, quod servitus accipit initium ab ebrietate Noë, quod probant per illud. *35. di.6. c. die.* Non esset hodie servitus, nisi ebrietas fuisset, quia exponi potest: Non esset, scilicet, hoc modo inducta, id est, per maledictionem, & propter ebrietatem; servitus enim fuit ante diluvium, quia Nemroth, qui fuit oppressor, fuit ante diluvium. Possemus autem dicere, quod servitus fuit ab ebrietate spirituali: Nam primi parentes satis possunt dici fuisse ebrii, quando peccaverunt: quia sine mensura fuerunt, nec verum intellectum habuerunt, nec veram electionem, sicut nec ebrius habet. Et si illa ebrietas non fuisset, servitus subsecuta non fuisset, saltem coactionis & afflictionis. Unde post peccatum statim dictum est Evæ: *Sub viri potestate eris.*

Gen.3.

Secundò quoad conditionem, quia conditio servitutis sequitur ventrem, id est, mulierem: Nam si mater est serva, & partus servus; & si libera aliquo tempore, scilicet dum prægnans erat, ingenuus judicatur partus. *Instit. de ingenuis, in princip. & ff. de statu hominum & servorum* 11. Similiter servitus peccati, vel libertas justitiæ sequitur matrem, id est, volun-

voluntatem, quæ quasi mater est in actibus & operibus humanis. Unde ipsa est (secundum Augu.) qua peccatur, & rectè vivitur. Posset etiam dici, quod velut mulier serva est caro: velut autem libera est mens, unde carnis est servire, mentis vero iubere: unde Sene. dicit: Errat si quis æstimat servitutem in totum hominem descendere. Pars eius melior excepta est: corpora obnoxia sunt adscripta dominis. Mens quidem est sui iuris. Hinc est, quod in his quæ pertinent ad inferiorem motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire, quia igitur caro serva est, mens vero libera, qui secundum carnem vivunt, sunt servi, hi vero, qui secundum mentem, sunt liberi. Galat. *Qui de ancilla secundum carnem natus.*

Sen. li. 3. de ben.

Gal. 4.

Tertio, quoad liberationem, quia quandoque servus de gratia domini sui fit liber, & sic peccator per divinam gratiam fit iustus: Sicut ergo quamdiu aliquis in servitute est positus, est manu & potestate suppositus; sed manumissus à manu & potestate liberatur. *Insti. de libertinis.* Ita quamdiu aliquis est in peccato, manui & potestati diaboli subiectus est, sed per pœnitentiam ab eo liberatur. Nam (secundum Boetium) erat antiquitus quædam virga prætoris, quæ dicebatur vindicta, qua manumittendus ter percutiebatur à prætore, dicente: Aio te liberum. *C. si adversus liberta. l. 2.* secundum Azonem. Et ex hoc forte processit forma absolutionis canonicæ, quæ cum virgis fit, & verbis, & aliis consuetis, *extra de sen. excommu. c. à nobis 2.* Sed adhuc hæc virga pœnitentia est; quasi pœnitens ter percutiatur, scilicet in contritione, confessione, & satisfactione, absolvetur à servitute peccati, & restituetur in gratiæ libertatem.

Item peccans in seipsum non minus puniendus est, quam peccans in alium, quod patet per exemplum eius, qui sibi ipsi iniicit manus violentas; quia talis secundum iura sic irregularis est, quod non promovetur, & promotus deiicitur. Et assignatur triplex ratio.

Prima, quia præsumitur quod in altis omnem tyrannidem tute exerceat, qui in seipsum ausus est sævire. *ff. de hæred. ac cum autem. parag. accipitur,* unde versus. *Qui sibi non parcit, tibi vel mihi quomodo parcet? ff. de bon. eo. qui mor. si. ante sen. consci. l. 1. parag. antepen.*

Secunda ratio est, quia alienum invadit, & sic furtum facit: Furtum enim est contrectatio rei alienæ invito domino. *Insti. de ob. quæ quasi ex maleficio nas. ¶ 1. C. Unde vi ¶. si.* Nemo autem dominus videtur membrorum suorum, *¶. ad legem Aquil. l. liber homo. ¶. 1.*

Tertia autem ratio est, quia sui ipsius est homicida & conditioni Dei inimicus. *55. dist. c. si quis absciderit.* In illo igitur, qui sibi amputat causa irregularitatis, est sævitia, sive magnum membrum amputet sive parvum, appareat vel non appareat, nisi causa incisionis iusta fuerit, puta languor. Est enim caro putrida resecanda, *5. qu. 5. c. 1. 24. q. 3. c. resecandæ.* Verum in his, quæ sine sua culpa ab alio, vel casu fortuito mutilantur, est causa irregularitatis deformitas in membris apparentibus, & debilitas in non apparentibus. Sed quanta debilitas, vel deformitas, vel qualem irregularitatem inducat, superioris iudicio derelinquitur, *extra de corpo. vitiatis c. 1. & 2. & c. pen. & ult. & extra de clerico ægro. c. 1.* Nec est verum, quod dicunt rustici, quod ubi presbyter ab hostibus sectus est, non possit celebrare nisi testiculos siccos & pulverizatos gerat in bursa: quasi tunc intelligatur omnia membra sua habere; sive enim habeat siccos, sive virides, defectus illius membri nec deformitatem, nec debilitatem inducit.

Item peccatores sunt venatores diaboli: Est enim multiplex venatio: Nam quædam est oppressiva, & ista est tyrannorum, alios opprimentium. Gen. *Cœpit Nemroth robustus esse venator coram Domino,* id est, oppressor hominum, *6. dist. parag. his ita.*

Gen. 10.

Secunda adulatoria, & ista est histrionum, & similium, quoties placendi causa dicunt bona de aliquo, ipsum falsè

commendando. Et hæc adulatorum venatio est omnibus illicita: & secundùm jura infamiam infert, ut 86 *dist. c. sunt nonnulli, & 6. q. 1. c. plurimi, 3. q. 7. § tria.*

Tertia est arenatoria, cùm quis recepit salarium, & in arena pugnet cum bestiis feris: secus de mansuetis. Item secus si non pugnet pro pecunia, sed ut probitatem suam probet, seu virtutem experiatur. Et hæc etiam secundùm jura est omnibus illicita, ut 3. q. 7. §. *tria. ff. de postu. l. 1. §. Item senatus, & §. bestias.* Et de hac etiam loquitur 86. *dist. c. qui venatoribus, c. & duobus c. sequ. §. Goff.* Hæc autem venatio moraliter refertur ad avaros, qui propter cupiditatem lucri pugnant, id est, litigant in arena, id est in auro, quia *omne aurum tanquam arena est exigua.* Sap. 7.

Quarta est occupativa, & hæc aliquando est saltuosa, quæ in saltu sive nemore fit, canum, avium & hominum multitudine congregata, quæ licet non sit prohibita laicis, *ff. de vi. publ. l. 1 & insti. de re divisi. § feræ igitur besti. ff. de acquir. re. do. l. naturale. & l. Pomp.* Clericis tamen omninò est interdicta, ut 86. *dist. cap. qui venatoribus.* Sed mens dicti decreti etiam de laicis intelligitur, quibus ipso tempore Quadragesimæ & jejuniorum hæc venatio prohibetur. Moraliter autem hæc venatio refertur ad persecutores aliorum, qui vel detrahendo, quod pertinet ad canes mordaces, vel rapiendo, quod pertinet ad aves rapaces, vel expugnando armis, quod pertinet ad homines feroces, alios persequi & lædere studens.

Item peccans non absolvitur à reatu divini judicii, nisi per pœnitentiam satisfaciat: cujus exemplum est, quia secundùm jus civile, si ratis tua vi fluminis in agrum meum delata sit, non aliter cogor dare tibi potestatem extrahendi, nisi de præterito damno mihi caveas, ut *ff. e. l. ratis. & ff. de exi l. tellus, §. si ratis. & de damn. inf. l. prætor ait §. hoc edictum. & l. hoc amplius. § Neratius.* Tunc autem moraliter adaptando, ratis vi fluminis in agrum devenit, quando anima vi tentationis per peccati naufragium divinæ iræ judicium incurrit: à quo ratis animæ educi nequit, quamdiu per pœnitentiam Deo satisfactum non fuerit.

Item peccans scienter, non est dignus misericordia; sed peccans ignoranter misericordiam in aliquo meretur: Cujus exemplum habetur in eo, qui ordinatus est ab Episcopo excommunicato, quia si scienter quis à tali recipit ordines, indignus est dispensatione, *extra de ordi. ab Episcopo, qui renuntia. vel excommuni. capit. 1.* sed si ignoranter, potest cum eo per proprium Episcopum dispensari, *extra eo. c. 2.* dispensabitur autem quoad executionem tantùm: Nam excommunicatus licèt caracterem, quem habet, transferat, executionem tamen, quam non habet, transferre non potest. 1. *quæstio. 1. c. gratia. & cap statuimus.* 1. *quæst. 7. c. Dissertum.*

CAPUT LVII.

Tum spiritualis, tum etiam corporalis pœnæ distinctio multiplex hic annotatur: & qui justè à Deo hominibusque puniendi sint, quaque publici usurarii pœna sint plectendi, explanatur.

Puniri debent illi, qui sunt in culpa, unde Juristæ dicunt, quòd pœna suos debet tenere actores: Sed hoc non intelligitur de omni pœna. Unde distinguitur ab aliquibus, quod est duplex pœna, scilicet æterna & temporalis. De æterna ergò dicunt, quod generaliter verum est, scilicet, quod pœna suos tantùm tenet actores. Ezec. *Filius non portabit iniquitatem patris.* Ezec 18. Fallit tamen in originali peccato, quod ad omnes transiit, & ab Adam descendit. Unde Apostolus: *Per unum hominem intravit mors, & per omnes transiit.* Rom. 5. Sed quoad pœnas temporales benè punitur interdum unus pro alio, & sic loquitur, 24. q. 3. *c. si habes 1. q. 4. c. Item pro peccato & 6. q. 1. c. quisquis. 15. q. ultima cum mulia, extra de sponsa. c. non est nobis, extra de offi. dele. c. sanè.*

Alii

Alii distinguunt, quòd est triplex pœna, scilicet æterna, corporalis & spiritualis. Æterna pœna nunquam punitur unus pro alio, ut 1. *q.* 4. *c.* 1. *& c. jam itaque.* nisi sit imitator sceleris, ubi quidem non tam pro alieno, quam pro suo delicto punitur, 1 *quæstio.* 1. *ca. cito turpem*, *extra de renunt. c ubi cum pridem* & sic intellige, 1. *q.* 3. *q. contra. D. ad Moysen.* Corporalis verò pœna duplex est: Quædam enim est circa corpus, & illa sæpè punitur unus pro alio, ut patet per diversa jura, 1. *q.* 4. §. *Item pro peccato criminum.* Quædam verò circa statum, ut servitus, vel infamia, & illa etiam sæpè punitur unus pro alio, 6 *q.* 1. §. *verum* 15 *q. fin. c. cum multa*, *extra de fil. presby. c. literas*, *& extra de purga c. accedens extra de pœnis, c. ad aures*, *& c. in quibusdam.* Spiritualis verò pœna quadruplex est.

Prima est pœna excommunicationis, & illâ nunquam punitur unus pro alio, 24. *q.* 3 *c. si habet.*

Secunda est pœna interdicti loci, & illa frequenter punitur unus pro alio. *extra de spons. c non est nobis*, *extra de offi. dele. c. sane & c* 1. *&* 6.

Tertia est remotio ab oblationibus, & illa similiter punitur unus pro alio, 17. *quæst.* 4. *c. miror.*

Quarta ordinis, & illâ punitur unus pro alio: Nam maritus repellitur ab ordinibus propter delictum uxoris, 34. *dist. c. si cujus.*

Item si pater emit ecclesiam pro filio, ipso ignorante, licet non repellatur ab ordinibus, ecclesiam tamen amittere debet, 1. *qu.* 5. *c.* 7. *extra de simonia. c. de regularibus*, *& duobus c. sequen.*

Item punitur quis in eo quo deliquit. Cujus exemplum est in illis, qui in eadem vocatione eligendo peccaverunt, scienter eligendo indignum: *extra de electio. c. cum in cunctis, & c. innotuit, & c. bonæ memoriæ Maguntі*, quo casu sunt ipso jure potestate eligendi privati. Et idem si peccatur in postulando.

Item punitur quis sine culpa, sed non sine causa. Causa autem quare quis jure suo sine culpa sua privatur, consuevit his versibus denotari:

> *Paupertas, odium, vitium, favor, scelus, ordo:*
> *Personas spoliant, & loca jure suo.*

Qui versus sic exponuntur: Paupertas propter quam uniuntur duę ecclesiæ, & una amittit dignitatem suam, 15 *qu.* 1. *c. & temporis qualitas.* Odium, scilicet civium interficientium suum Episcopum, 35 *q.* 2. *c. nos*, *& extra de pœn. c. ad aures*, *& c. in quibusdam.* Unde si occiderunt cives duos episcopos proprios successive, vel forte ex alia causa simili sibi ita enormi, perdit ipsa ecclesia episcopum. Vitium, scilicet lepræ, *extra de clerico ægroto, vel debilitato, c. tua nos*: Unde propter vitium lepræ removetur Episcopus ab administratione Ecclesiæ. Favor, scilicet Constantinopolis civitatis, 22. *di. c. renovantes.* Fuit enim datus Constantinopoli civitati primus locus præter Romanum, & amisit eum Alexandrina. Scelus, 17. *q. fi. cap. multorum.* Unde propter scelus patris vel domini, spoliatur tota familia communione. Unde aliquando removetur ac deponitur familia ab oblationibus altaris pro peccato domini, & clericus, ut supra dictum est, à beneficio ob simoniam à patre commissam. Ordo propter cujus favorem dominus servum suum amittit. 54. *distin. cap frequens generalis.* Et accedit, *ff de oper. liberorum. l. interdum*, ubi ratione dignitatis supervenientis amittit quis operas quas habuit in liberta: quia indignum est, ut liberta serviat, ex quo tantam adepta est libertatem. Eodem etiam modo privatur aliquis etiam secundum iudicium divinum sine culpa, sed non sine causa, sicut Tobias privatus est visu, & Iob filiis, ut per patientiam probarentur, ad aliorum exemplum. Unde dicitur, quod hanc tentationem permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. Sicut etiam cæcus natus privatus est visu non ex culpa, quia neque peccavit, neque parentes eius, ut cæcus nasceretur: sed tamen non sine causa, scilicet pro gloria Dei.

Tob. 2.

Item puniendi sunt peccatores manifesti, non solum à Deo, sed etiam ab hominibus, quod patet per exemplum in usurariis manifestis, qui præter pœnam æternam, quam merentur apud Deum, secundum canones triplici pœna puniuntur. Nam usurarii manifesti, nec ad communionem altaris admittuntur, nec Christianam, si in hoc peccato decesserint, accipiunt sepulturam, sed nec vivorum oblationes recipi debent: quod si quis clericus contravenerit, quod accepit, reddere cogitur, & donec ad arbitriũ Episcopi sui satisfecerit, ab officii sui manet executione suspensus. Vocantur autem usurarii manifesti, secundum Hostien. notorii, vel ex evidentia facti: quia usurarius mensam tenet paratam ad pecuniam mutuandam cuilibet sub usuris, sicut meretrix in prostibulo, patet *argum. extra. de cohabi. cler. c. tua. & ca. fin.* Et in hoc casu ipso iure pœnam patitur canonis prætaxatam. Vel manifesti intelliguntur notorii iuris, puta quia sunt per Episcopum in Ecclesia publicati, secus si adhuc ab Ecclesia tolerentur, *ut extra de cohabit. cle. & muli. c. nostra:* Nam si manifesti sunt per famam tantùm non tamen notorii, non patiuntur hanc pœnam ipso iure, sufficit autem ad publicationem faciendam, quod vocati confiteantur, vel negantes per testes convincantur, *ut de cohabitatio. cleri. c. tua:* Sufficiunt autem & certa argumenta, *ut extra de usur. c. cum tu. 81. dist. c. si qui sunt.*

Item punitur unus pro malitia alterius in quantum de ipsa malitia participat, sicut hæres usurarii tenetur restituere pro eo in quantum patiuntur vires hæreditatis perceptæ: *extra de appel. c. qua fronte, & de raptoribus, cap. literis.* Unde & si alter hæredum factus sit non solvendo, tenetur alius in solidum, saltem quantum ad ipsum de hæreditate pervenit. Nam & res hæreditaria obligata videtur, *extra de usur. c. cum tu.*

Item nota, quod quædam pœnæ sunt privativæ, quæ vocantur pœnæ damni. Exemplum cuius in iure de excommunicatione, qua privatur homo potestate eligendi, quia excommunicatus eligere non potest, *extra de constitut.* quod intelligitur de excommunicatione maiori, *ut extra de clerico excommunicato & inter c. penult.*

Item de suspensione, quia etiam suspensi eligere non possunt, *extra de consuetudine, c. cum dilectus, extra de donati. ca. apostolica:* suspensi etiam celebrando irregularitatem incurrunt, *extra de clerico excommunicato. cap. apostolica,* secus de excommunicatione.

Item interdictum est pœna quæ privat potestate eligendi, quia nec interdicti possunt eligere, *extra de electione, cum inter 12. sensores.*

CAP. LVIII.

Vera pœnitentiæ fructus & utilitas quanta sit, & quot modis de culpa ad gratiam hominem transferat, & multiplex apponitur translatio, confessionisq; pœnitentia Sacerdotum arbitrio quomodo sit relinquenda, declaratur.

Pœnitentia sequens peccata præcedentia destruit, sicut & peccatum sequens destruit præcedentia merita Ezec. *Si averterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, numquid vivet? omnes iustitiæ, quas fecerat, non recordabuntur.* Sicut constitutio posterior derogat priori, *ut extra de cogna. spiritu. c. 1 ff. de legi & constitu. l. non novum.* Etiamsi nulla in posteriori de prima mentio habeatur, sic & posterior vita derogat priori: Nam posterior culpa derogat priori iustitiæ, & posterior potentia delet præcedentem culpam, Ezech. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, vita vivet, & non morietur, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est vivet.*

Ezec. 18.

Ezec. 18.

Item pœnitentia transfert hominem de culpa ad gratiam. Et hæc translatio multipliciter fit, sicut patet per exemplum

plum in translationibus prælatorum: Nam talis translatio aliquando fit causa necessitatis, puta cum prælatus in ecclesia sua persecutionem patitur, & hostilitatem, *extra de renunc. ca. nisi cum pridem. ¶. propter malitiam.* Talis autem est translatio sive conversio eorum, qui propter tribulationes, seu adversitates, vel infirmitates, ad Deum convertuntur: Nam mala, quæ nobis hic premunt, ad Deum nos ire compellunt, sicut dicit Gregor. Sap. Transtulit illos, s. pœnitentes, per mare rubrum, id est, per tribulationem, & persecutionem. Psalm. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.*

Greg.

Psal. 15.

Aliquando vero fit causa utilitatis, puta cum in ecclesia sua inutilis est, & in alia utilis: Est enim tam utilitas quam necessitas legitima causa translationis, *9. q. 1. c. omnes qui. ca. Episcopus.* Et hac ergo ex causa debet homo converti, & transire de statu culpæ ad statum gratiæ, quia s. in statu culpæ est omnino inutilis, quantum ad merendum; quia, nec sibi, nec alteri meretur, sed dum est in statu gratiæ operatur fructuosè, quia meretur, & propterea conversio peccatoris vocatur translatio de morte ad vitam, & de inutili ad utile. Unde Ioan. *Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam.*

Aliquando translatio causa levitatis, puta, quod ex levitate alteri ecclesiæ adhæreat, vel suam pro derelicta habeat, puta quod uxorem duxerit, vel miles factus sit, vel quod ab ipsa Ecclesia sua desit per tres septimanas, vel duos menses, sine iusta causa, vel absque licentia sui superioris. In quibus casibus, & similibus, privari potest Ecclesia debito iuris ordine servato. Et ideo talis causa non commendabilis est. Et talis est conversio puerorum impuberum, qui quadam levitate animi potius, quam devotione, & sine licentia parentum religionem intrant, vel profitentur, & maximè si pueri sint non doli capaces: de quibus manifestum est, quod ex sola levitate hoc fecerunt. Et ideo non obstante tali professione, quã infra pubertatis annos fecerunt, à parentibus repeti ac revocari possunt.

Aliquando vero fit huiusmodi translatio causa cupiditatis, vel ambitionis; & tunc secundum iura privandus est Ecclesia habita, scilicet prima, & ambita, scilicet secunda, ut nec primam possideat, quam per superbiam spernit, nec secundam, quam per avaritiam concupivit, *extra de clerico, nonre. ¶ si. 7. q. 1. c. eos, & ca. si quis Episcopus.* Prima tamen Ecclesia ipsum repetere potest, si voluerit, *7. qu. 1. non oportet.* Talis ergo est conversio sive pœnitentia ficta hypocritarum, s. vel propter cupiditatem terreni lucri, vel propter ambitionem honoris, qui duplici præmio priventur, scilicet cœlesti, quod contendunt, & interdum etiam temporali: Tum quia seipsos aliquando affligunt abstinentia, & huiusmodi, & sic privant seipsos commodo corporali. Tum quia etiam aliquando, dum eorum hypocrisis deprehenditur, confunduntur, & vituperantur, & sic privantur præmio æterno quod spreverunt, & temporali, quod ambierunt.

Aliquando fit translatio causa humilitatis, puta religionis. In quo casu inferioribus Episcopis sufficit petere licentiam, alioquin si nec petita licentia transeat, ecclesia potest ipsum repetere similiter *7. q. 1. si qui vero & c. si quis presbyter.* Ipse autem ecclesiam repetere non potest, *7. quæst. 1. c. eos, & extra de renun. ca. cum in dubiis.* Sed hic sciendum, quod si ob conscientiam criminis, dimissa prælatura ad vitam monachalem quis descenderit, ad prælaturam sæcularem resurgere non potest de iure, alias secus, *4. qu. 1. c hoc nequaquam.* Et *extra de renun. cap. post translationem.* Et huic translationi assimilatur conversio eorum qui culpam suam & miseriam erubescentes, humiliter ad pœnitentiam veniunt, interdum quidem remorsu conscientiæ puncti, & stimulati: Qui postquam conversi sunt, ad pristinam culpam & conversationem sæcularem, id est, inordinatam vitam, non redeunt. Ista est vera conversio peccatoris, cuiusmodi fuit conversio

Magdalenæ. Item nota quod pœnitentiæ, quæ iniunguntur à sacerdotibus, sunt hodie arbitrariæ: quia de eis non possit dari certa diffinitio sive regula; & ideo relinquuntur sacerdotum arbitrio seu iudicio determinandæ, sicut etiam secundum iura, ea quæ certa regula diffiniri non possunt, iudicis arbitrio relinquuntur, sicut de fide testibus adhibenda. Ideoque hoc fidei iudicis recipientis relinquitur, quia ipse magis scire potest quam alius, *ff. de test. & attest. l. fides vel verba epistolæ.* Item in mora, cuius diffinitio non traditur, *ff. de usuris, leg. ex mora. Reg.* 1. Item in impensis fa-factis in rebus dotalibus. Nam etsi deduci debeant, non tamen facilè est in universum diffiniri, sed singula ex genere & multitudine impendiorum existimari possunt, *ff. de impen. in re. dota. factis, quod dicitur in fin.* Similiter ergo & in quantitate pœnitentię peccatoribus imponendæ convenit. Unde tempora pœnitudinis habita moderatione constituenda sunt sacerdotis iudicio, prout conversorum animos prospexerit esse devotos, habito respectu ad ætatis pericula, & ægritudinum necessitates, 26. *quæst.* 7. *c. tempora, & c. hoc fit.*

CAP. LIX.

Perseverantia bona, quæ consuetudini similis esse dicitur, breviter censetur.

PErseverantia bonæ vitæ excludit ius diaboli ab homine, & acquirit in eo ius Deo. Unde assimilatur consuetudini, quæ si sit rationabilis, tollit ius in loco in quo viget, *ff. de legib. & senatusconsul. l. de quibus.* Item consuetudo rationabilis ius inducit, *Instit. de iure naturali. gen. & civi. §. ex non scripto.* Item perseverantia & continuatio boni prævalet legi peccati, sicut etiam consuetudo vincit legem, scilicet si sit à tanto tempore servata, ut non sit in memoria hominum quando incœpit, *ut ff. de aqua pluvi. arcen. l.* 1. *in fi. & ff. de aqua pluvi. & æstiva l. hoc iure parag. ductus aquæ.* Ei similiter consuetudo quam Romana servat ecclesia, & præcipit ab aliis sevari, etiam vincit legem, *ut* 11. *distin. c. nolite, de consecra. dist.* 1. *c. basilicas.*

Item continuatio pœnitentiæ & bonæ vitæ sequentis, abolet culpam & infamiam malæ vitæ præcedentis; sicut consuetudo posterior tollit priorem, *extra de cogna. spiritual. cap.* 1. Et hoc verum est, si in eodem municipio diversæ consuetudines diversis temporibus oriuntur: Nam si diversis, secus, *ut* 12. *distin. cap. scit sancta.* Hæc enim diversæ aliquorum consuetudines, aliorum debent contrario more subverti, *ut* 12. *disti. c. illud.*

CAP. LX.

Papæ suprema potestas circa spiritualia & temporalia duobus in gladiis designata describitur, quæ pariter in usu pallii designari declaratur.

Pote-

POtestas non solum spiritualis, sed etiam temporal s est apud Papam. Nam Papa utrumque gladium habet, 22. *di. c.* 1. 63. *dist. cap. tibi Domino.* Unde & reges deponit, 15. *qu.* 6. *c. alius*, *& cap. nos sanctorum*, *& c. iuratorum*, 1. *q* 4. *c. quia præsulatus* 96. *dist. c. duo sunt.* Et non solum regem constituit, imo transfert, *extra de elect. c. venerabilem*, immo etiam imperatorem electum Papa habet approbare, electionem confirmare, vel infirmare, & ipsum confirmatum etiam consecrare. Et hæc omnia probantur in prædicta decretali *venerabilem.* Ipse etiam Papa Imperatorem deponere potest. Si enim Zaharias Papa Regem Francorum, qui à Romano Pontifice coronam non recipit, nec per eum examinatur ac comprobatur ab eo vel reprobatur, non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo quod tantæ potestati erat inutilis, à regno deposuit, & alium loco eius instituit, 15. *quæst.* 6 *c. alius*, multo fortius Imperatorem qui specialius quodammodo subsistit, poterit removere, 99. *d. c. duo sunt*, *& c. si Imperator.*

Item potestatis, vel officii plenitudo in maioribus Prælatis repræsentatur, & designatur in usu pallii. Nam in Papa pallium designat plenitudinem potestatis plenissimam, *extra de au. & usu pallii c. ad honorem*, *& extra de elect. c. illa quotidiana.* In Patriarchis vero plenissimam officii designat potestatem, *extra de auct. & usu pallii, c. nisi, & c. ad honorem.* In Episcopis verò plenam officii potestatem, quibus quandoque conceditur, scilicet aliquibus, ut Papien. ac Cumen. & Messano, & Ostiens. Quibus ex longa consuetudine, & ecclesiarum suarum privil. debetur, quæ servanda sunt, *extra de officio ordina. c. duo simul*, 25. *q.* 2. *c.* 1. 2. *& 3.*

CAP. LXI.

Prælatorum in subditos potestatē ac regimen in virga correctionis doctrinaq; prædicationis perfici, ac quemadmodum corrigere, prædicareq; debeant, aperitur.

PRælatorum regimen præcipue in duobus consistit, scilicet in virga correctionis, & doctrina prædicationis: Nam latratu canum lupi arcendi sunt, baculoq; pastorū, 45. *di. par.* 1. Sed in virga disciplinæ attendere debet, ut corrigat benevolenter, scilicet non ex odio, sed ex charitate, quia falsa iustitia dedignationem habet, vera compassionem.

Item, ut corrigat prudenter, scilicet ut cum discretione corripiantur tumidi, tolerentur infirmi, & quos castigare severius necesse est, non sævientis plectantur animo, sed medentis, *ut* 86. *dist c.* 1.

Item congruenter, s. ut rigor iustitiæ ubi congruit, remittatur, & ubi expedit, intendatur. Est autem remittendus sive temperandus ex duobus.

Primo, ex multitudine peccantium, 1. *qu.* 7. *c. quoties*, *extra de trans. c. fina.* Unde versus communis:

Ob populum multum crimen pertransit inultum.

Quando autem est multitudo in causa, tunc Prælatus incipere debet à spiritualibus proximis, ut eorum exemplo frangatur cætera multitudo, 54 *dist. c. commessationes.*

Item

Item puniendi sunt majores de universitate, qui alios trahunt ad peccatum, *extra de cler. excom. c. latores.*

Secundò temperatur rigor ex qualitate peccantium, quia deferendum est personæ & dignitati, *extra de offi. deleg. c. sanè, cap. quia, & c. past. & extra, de maj. & obe. c. per tuas 45. dist. c. cum beatus, 50. di. contumaces 2 q. 7. c. quisquis. 24. q 1. c qui contra pacem, ff. de pœnis, l. ut servorum*; ita tamen, quod non deferatur justitia vitæ, quia secundùm Aug. sive plectendo, sive ignoscendo, hoc solùm benè agitur, ut vita hominum corrigatur, 22. *qu. c. prodest.* Est etiam interdum rigor augendus ex duobus. Primum, cùm peccatum ex auctoritate defenditur, *de pœniten. di. 6. c. 1. in fi.* Item secundò, cum usitatum est malum, & multis grassantibus opus est exemplo, 1 *qu. 1. c. reperiuntur. ff. de pœnis, l. aut facta. §. ulti.* Et nota, quod si superior modum excedit, nimis corrigendo, & si peccet, 14. *q. 4. c quo peccat, in fi.* non tamen cogitur à subditis veniam postulare, ne dum nimium servatur humilitas, regendi frangatur auctoritas, *86. di. c. quando*: Sæpè enim ex conversatione æquali contemptus nascitur dignitatis, *ff. de off. ca. Præsidis, observandum*; Debet enim Prælatus ex ingenio suo dignitatem augere, ne contemptibilis habeatur, *ff. de offi. Proconf. l. nec quicquam, parag. circa, 50 distin. c. 1. extra de accu. ca. qualiter, & quando.* Secundo pertinet ad regimen Prælati doctrina Prædicationis. Ubi primo necessaria est charitas intus ardens. Cor. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam factus sum velut æs sonans.* Secundo vitâ exterius lucens. Gregor. Cuius vita despicitur, restat, ut eius Prædicatio contemnatur, 3. *qu. 7. §. porrò in fi.* Ambros. Iudicet ille de alterius errore, qui non habet in se quod condemnet, *ut c. qu. c. incidet.* Greg. In gravibus peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit, *ut ca. q. c. in gravibus.* Chrys. Malè vivendo, & bene docendo, Deum instruis qualiter te debeat condemnare, *4. di. c. multi.* Talis secundum Hieron. assimilatur cineri, per quem lixivium transiens lavat, & non lavatur, 83. *dist. §.* Et secundum Augustinum assimilatur lapideo canali, per quem aqua doctrinæ transit ad urceolos, id est, ad subditorum corda, in quibus aliis fructum facit, 1. *q. 1. c. si fuerit.* Et secundum Nicolaum Papam, assimilatur faci ardenti, quæ seipsam consumens aliis lucem ministrat, 15. *ulti. c. ultim.*

Aug. in Reg.

1. Cor. 13.

Tertio necessarius est actus prædicationis discretè docens, circa quam quatuor considerabis. Tempus, ut non loquatur semper, sed temporibus opportunis: si enim semper plueret, terra non germinaret. Unde Levi. *Vir qui fluxum seminis*, scilicet spiritualis, id est, verba Dei, *patitur, immundus erit.* Ideo Paulus dicturus importunè, præmisit opportunè, 43. *distin. c. sit rector in fine.*

Levi. 15.

Item considerandus est locus, ut scilicet in ecclesia, vel alio loco publico, vel honesto, non in privatis domibus, ne suspicio sit de hæresi, 30. *dist. c. si quis.*

Item modus, scilicet, ut fiducialiter, & liberè prædicetur, 11. *q. 2. c. nolite.* Et in privatis locis possunt aliqua proponi non solemniter, sed in modum simplicis exhortationis seu collationis, *extra de hæreticis, ca. cum ex iniuncto, circa prin.* Debet esse etiam prædicatio humilis, extra de maioritate & obedientia; *c. humilis doctrina*, quia asperitatis nimiæ increpatio, nec correptionem recipit, nec salutem, 45. *dist. c. cum beatus, ff. ad leg. Aqui. l. præceptoris.*

Quarto consideranda est, dicendorum & auditorum qualitas: Nam secundum capacitatem audientium, docenda sunt alta & profunda: subtilia & infima; plana & simplicia, 43. *di. c. sit rector* 8. *qu. 1. c. oportet.* Alias, si non intelligentibus profunda diceret, non esset prædicator sed percussor. In fine nota, quod Prælatus qui non audivit Donatum, & est nimis insufficiens, deponendus est, *extra de æta. & quali. c. ultim.*

Item Prælatus debet diligenter custodire gregem suum, quod ex negligentia vel incuria sua nullus in eo iacturam patiatur,

Zach. 11.

niatur, alioquin reus efficitur. Unde Prælati in hoc similes sunt illis qui habitant in littoribus maris: Quia secundum leges, si non inveniatur qui rapuit res ex naufragio, hi qui iuxta littora maris, in quibus navis infixa vel tracta fuit, inter fines agri cuiusque prædia possident sive morantur, ex edicto D. Adriani tenentur, & à præsidibus condemnari debent damnum passis, ut sic possessores territorii, quamvis nihil rapuerint, in omni eo, quod damnum sibi naufragio ademptum probaverint, condemnentur. Et est ratio naturalis, quia sic debent custodire inter littora, ne etiam ab extraneis ibi aliquid diripiatur. Invigilent ergo, & ponant custodes, ne detrimentum patiantur, secundum quod legitur de officio præfecti vigilium, lege prima, secunda, & tertia. Similiter si de domo, vel villa expugnatis, aliquid raptum sit, quamvis verba edicti desint, tamen ex mente Labeo. ait huic edicto locum fore: Nec enim minus in mari quam in villa, vel è converso, possumus per latrunculos infestari, *ut ff. eo. l. 3. parag. Labeo scripsit.* Et similiter ex mente D. Adriani dici potest, quod si quis extraneus in civitate aliqua, vel eius territorio fuerit spoliatus, vel res eius furto amiserit, communitas teneatur. Hæc actio contra hæredes datur, *ut ff. eod. l. 4. in fine.* Si ergo communitas quælibet tenetur custodire diligenter territorium suum, multo magis custodire & conservare tenetur quilibet Prælatus gregem suum. Alioquin dicetur ei illud Zachar. *O pastor & idolum derelinquens gregem.* Unde sicut idolum hominis non est homo simpliciter, sed homo secundum quid, sic etiam pastor non custodiens gregem suum.

Zach. 11.

Item Prælati peccatum periculosum est subditis, non solum publicum, sed etiam occultum; quod patet per exemplum in simoniacis: quia si Episcopus sit simoniacus in ordine, & occultus, suspensus est quoad omnes. Et probatur 32. *dist. c. nullus. & c. præter hæc.* Simoniacus enim in ordine habet characterem vitiosum, 1. *quæst. 1. ca. reperiuntur, & c. quibusdam narrantibus.* Unde si scio eum simoniacum in ordine occultum, nullo modo debeo ab eo ordinari, 1. *qu. 1. c. si quis à simoniacis, extra de simonia per tuas.* Et si ignoro eum simoniacum esse, cum sit in veritate, non recipio executionem, sed dispensatione indigeo in detestinationem criminis, ut in dicto *cap. si quis à simoniacis extra de ordinatis ab Episcopo. c. 1. in fi. & cap. 2.* Si autem scio, sed coactus sum recipere, si absolutè coactus fuerim, tunc nec characterem recipio, *95. d. c. presbyteros, extra de bapt. c. maiores.* Si vero coactus fuerim conditionaliter, tunc aliud est quam ignoranter, 1. *qu. 1. c. constat:* Recipio enim executionem, sed non ibi. Et ratio est, quia magis constat de voluntate coacti, quam ignorantis, *extra de simonia, c. sicut nobis.* Si autem credo, vel scio, Episcopum simoniacum non in suo ordine, sed in collatione ordinum, seu beneficiorum, si possum obtinere quod ab alio ordiner, debeo utique hoc facere. Alioquin quamdiu toleratur ab Ecclesia, & occultus est, si compellat me, securè recipio, non obstante conscientia repugnante, quia erronea est, 11. *dist. c. nervi* 11. *quæst 3. c. Cui est illata, licet sit arg. contrarium, ff. de libe. l. causa igitur, §. 1.* Et, quia omne quod fit contra conscientiam, *& c. 2. quæst. 1. parag. ex his, extra de præscriptio. c. quam omne.* Sed intellige conscientiam ex præcepto vel prohibitione formatam, vel quod sit contra conscientiam non erroneam, quod si mala audieris de prælato, sis fidelis, & non nimis credulus, *ff. quod cum falsa tu. l. 1. in fi. ff. de eo per quem factum est, l. 1. parag. 1. extra de iniur. c. 1. est ex literis,* quia dictum unius facilè sequitur multitudo, *extra de purgatione cano. 6. cum in iuventute;* Ergo de facili autem non præbeas 11. *quæstion. 7. cap. si quid igitur. 86. dist. cap. si quid vero de quocunq; 33 dist. c. habuisse.*

CAPUT LXII.

In purgatorio, existentes non posse seipsos, vel ligare ad culpam, vel solvere à pœna, hacq; de causa excommunicationi comparari, explanatur.

PUrgatorii pœna assimilatur excommunicationi, vel pœnæ legali per quã scilicet nullus seipsum ligare potest, vel solvere, *ff. de arbitris, l. penul.* 4. *quæst.* 9. *c.* 1. *C. ne quis in causa sua iudic. l. unica.* Est tamen contrarium, *argum. de sen. excommun. c. cum desideres.* Ubi innuitur, quod si Episcopus communicet cum illo quem excommunicavit, sententiam incurrit. Sed dic, quod ille non ligatur sententia propria, sed canonis. Et si expresse diceret, quod participans cum excommunicato ab eo non ligaretur, non valeret; *extra de sent. excom, ca. nuper* 11. *quæstion* 3. *excommunicatis, & c. cum excommunicato.* Similiter nullus in purgatorio existens, potest seipsum vel ligare ad culpam, vel solvere à pœna. Et ideo à nobis expectant suffragia, quibus à pœna illa solvi mereantur, sive per suffragia eleemosynarum, sive orationum, & huiusmodi. Macb. *Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur.* Item nota, quod purgantur aliquando animæ defunctorum extra locum communem purgatorii, in quo generaliter animæ purgari dicuntur, sicut patet *ex* 4. *dialo. beati* Gregor. Et hoc concedunt aliquibus ex privilegio speciali, ut s. exemptæ à communis purgatorii loco; sicut per privilegium eximitur quis à foro, 16. *quæstion* 3. *cap. frater extra de privil. cap. cum capella. ff. de excommun. l. penultima.* §. *si potest. ff. de excu. tu. c spadonem, parag scire. ff. de administrat. l. is cui* Conceditur ergo hoc privilegium gratiæ quorundam hominum animabus, ut in aliquo loco super terram purgentur, ut eorum status hic existentibus facilius innotescat, ut scilicet ab eis citius adiuventur, vel propter alias causas Deo notas.

II. Mach. 12.

CAP. LXIII.

Rationis virtus, qua participatio luminis divini interdum vocatur, quantum cæteras animi virtutes excellat, ostenditur.

RAtio, cum sit virtus eminentior in homine, debet regere totam animam & omnes partes eius: sicut dicunt iura, quod quælibet Ecclesia Episcopatus regenda est iuxta dispositionem & ordinationem Episcop. 10. *quæstion.* 1. *ca decretum & c. regenda.* Nam episcopus est maior omnibus, sicut Christi vicarius, 33. *quæstion.* 5. *c. mulierem.* Unde inobediens ei, morte, scilicet excommunicationis, occidetur, *extra de maio. & obed. c.* 1 *&* 2. quia omnes sub eo sunt, ut *c. ti. c. omnes.* Similiter quia ratio (secundum Phi.) est supremum in homine gerens similitudinem Dei. Psal. *Signatum est super nos*, &c. Est enim lumen rationis quædam participatio divini luminis, idcirco debet esse super nos, id est, principari & dominari in nobis, ita ut omnes partes hominis, & actus, secundum eius dispositionem & ordinationem regulentur. Et si caro, vel aliquod membrum illius ei non obediat, occidendum est mortificatione pœnitentiæ. Unde Apostolus. *Si spiritui facta carnis mortificaveritis, vivetis.*

Aristot. Psal. 6. Rom. 18.

CAP. LXIV.

Qua, & quando Religiosis corporis recreatio conveniat, pluribus legum auctoritatibus comprobatur.

REcreatio quieta & modesta cuilibet licet pro tempore, sed dissoluta & inquieta non competit viris spiritualibus: Hinc est enim (secundum iura.) quod clericis non prohibetur piscatio: licet enim clericis non solum causa necessitatis, vel utilitatis, sed etiam causa recreationis cum retibus piscari, dummodo tamen cum silentio & modestia fiat;

Nam

Nam & monacho licet retia texere pro piscibus capiendis, *de conse. di 5. c. nunquam:* Prohibetur tamen clericis venatio, *ut 86. d. c. qui venatoribus.* Ideo ergo piscatio conceditur, & venatio prohibetur, quia venatio fit cum inquietudine & clamore, piscatio vero cum quiete. Et quia maior delectatio & dissolutio est in venatione, quam in piscatione; venator enim currit per devia, sicut diabolus cum ducit animam captivam; verum est tamen, quod licèt clericis prohibeatur saltuosa venatio, & clamosa, tamen quieta & recreativa conceditur, scilicet quando fit non causa voluptatis, sed recreationis ad excitandum forsitan appetitum, vel calorem naturalem, *argum. extra de homicidio c. dilectus filius a. capellanus, & extra de iureiurando cap. & si Christus de cons. di. 5. c. sint tibi jeiunia.* 1 & 2. licèt secundum quosdam Episcopo sit omnino interdicta. Sic intelligunt. 34. *distin. c.* 1. Ostien. autem dicit quod venatio est omnibus interdicta, si fiat eo tempore quo debent homines in Ecclesia esse, vel orare, sive sint clerici, sive laici. 86. *di. c. amputatis de conse. di. 3. c. irreligiosum, & di. 5. c. jeiunium,* quia venatorem scilicet in venatione mortuum, neminem legimus sanctum. 86. *dist c. qui venatoribus.* Et non solum in diebus jeiuniorum est illicita, sed etiam in festis, quibus homines debent venire ad Ecclesiam, nisi forte necessitate famis ingruente. Et idem est, si apri venirent, & vastarent segetes, vel vineas clericorum vel monachorum. Aliis autem diebus licita est laicis, pro carnibus & pellibus habendis, alias non, secundum Raimun. & Goffredum, qui & de ipsa venatione decimas dare iubentur, 16. *quaest.* 1. *quicunque. & extra de decimis non est in potestate.* Clericis autem est illicita, si nim s apponant mentem in venatione, ita quod ecclesia in spiritualibus vel temporalibus exinde detrimentum patiatur, vel aliquod onus inde habeat, *extra de cler. vena. c.* 1. & 5. Necessitate ergo Ecclesiæ exigente licita est venatio clericis, & monachis. Et similiter causa utilitatis, & recreationis aliquoties possunt venari, sive sint Episcopi sive alii, dummodo venatio sit quieta, & non proficiscantur cum canibus & avibus, quando debent visitare & prædicare.

CAP. LXV.

Iuris exemplo, eiusdemque auctoritate, quando damnum alicui illatum & quibus casibus possit absque culpa remitti, docetur.

Remitti non potest damnum alicui illatum sine consensu illius, nisi propter necessitatem pacis, vel alicuius consimilis utilitatis communis. Unde pone quod bellum fuerit inter duos milites, vel principes, & hinc inde iniuriæ multæ, & damna sint illata, postea facta est pax inter ipsos, & damna hinc inde data remissa sunt, nunquid ista remissio extenditur ad homines, & valitores utriusque? Non videtur, nisi de consensu eorundem sit facta. *argum. C. de transacti. l.* 1. *& l. transactionis placitum, & l praeses, & l. ver. pe. a te. extra de mai. & obed c. si. ff. de transaction. lege.* 3. *& l. qui cum toto. & lege nulli ff de pact. l. simus §. pact. l. ubi, & l. in summa, & l. si convenerit.* Vel nisi fortè aliter non possit haberi pax, ubi quidem utiliter partis geritur negotium utriusque. Et sic potest intelligi, *ff de pact. l conventionem.* Aliter quomodo possum remittere ius hominis mei, cum nec possem ab eodem tantundem extorquere sine rapina.

CAP. LXVI.

Quemadmodum restitutio sit agenda ut iusta existat, quasque conditiones habere debeat, aperitur.

Restitutio præsupponit tria, scilicet damnum, factum, & peccatum.

Primò enim non videtur cadere restitutio, nisi damnum datum sit. Unde secundū legem civilem, si olivam meā maturam decerpsisti, vel secuisti, vel servum meum puerum castrasti, & pretiosiorem fecisti, & expensas quas in prædictis fecisti, donasti, id est, fingis donasse; tu mihi ad re-

ad restitutionem non teneris, quia non intulisti damnum: sed si aliquod horum interemisti, vel surripuisti, furti teneris, & pro servo castrato iniuriarum erit agendum, *ut ex edicto edi. aut ex l. 12. tabularum in quadruplum.* Si autem olivam, vel messem immaturam collegisti, damnum intulisti: & ideo locum habet actio de damno dato, & per consequens restitutionis obligatio, *ff. ad legem Aquiliam. l. si servus servum. §. rupisse, & paragr. si olivam, & l. fere, ff. de edi. edicto. l. ediles. sed etenim.*

Secundo præsupponit restitutio quod factum hominis intervenit, & intelligo factum commissum, vel omissum. Unde secundum iura, cum sine facto hominis ex corruptione ipsius rei damnum provenit, non tenetur. Et ideo secundum Iuristas, si usufructuarius rivos patiatur corrumpi, vel vites non succiderit, non tenetur, l. Aquil. *ff. de usufr. c. si cuius. parag. denique.* Porrò si propter negligentiam hominis, ignis non ex ipsis rebus, sed extrinsecus proveniat Aquil. agitur, *ut l. 3 §. si fornicarius, & extra de danda. c. si egressus.* Sicut cum negligentia plaustrali lapides ceciderunt, & damnum dederunt, *ff. ad l. Aquil. l. si servus, §. si ex plaustro.*

Tertio restitutio præsupponit culpam intervenisse, aliàs secundum iura cessat actio de damno dato. Et ideo neque furiosus, neq; infans doli carens, tali actione tenetur, secus, si sit doli capax. *ff. ad legem. Aquil. l. 5. parag. iniuria. extra. de delic. pub. cap. 1.*

CAP. LXVII.

Omnia sacramenta novæ legis institutionem à Christo habuisse, eorumque irreverentia quantum periculosa existat, aperte monstratur.

SAcramenta à Christo instituta, partim habentur ex scriptura Evangelica, sicut baptismus, Eucharistia, & quædam alia, partim verò ex traditione Apostolorum sine scriptura, sicut confirmatio, ordo, & huiusmodi. Sicut etiam ius humanum constat ex scripto, & non scripto: sed quod in scriptis redactum est, vocatur lex, sive constitutio: Quod autem in scriptis non est, vocatur consuetudo, *ut 1. di. §. cum itaque:* Consuetudo enim est ius quoddam, moribus, id est, assiduis actibus hominum institutum, quod pro lege scribitur cum deficit lex, *ut 1. di. cap. consuetudo.* Alias etiam dicitur: Constat ius nostrum ex scripto, *ut Insti. de iure natura. gen. & civ parag. constat.*

Item sacramentorum iniuria, vel irreverentia, est valde periculosa; & hoc patet per exemplum in baptismo, cuius iteratio, quia esset iniuria sacramenti, *de conse. dist. 2. §. fin.* magna pœna punitur: Nam pœna iterantis baptismum, secundum *l. est ultimum supplicium. C. ne sanctum baptisma rei. l. 2.* Sed ei qui sanctum baptisma geminat, pœna depositionis imponitur, tanquam indigno sacerdotio, *C. eo titu. l. 1.* Illi autem qui sponte, vel conditionaliter coacti, promoveri non possunt. Et idem intellige si ignoranter, & postea cum sciverunt, ratū habuerunt. Item si ab hæreticis scienter. *50. dist. confirmandum. 1. quæst. 1. c. ventum. in fi. & quæst. 7. c. Qui in qualibet, & c. convenientibus.* In habitu tamen clericali debent isti vivere, & sic retinebunt privilegium clericale *81. dist. c. dictum. de conse. dist. 5. ca. dictum est.* Qui autem ignoranter sunt baptizati, sicut frequenter fit de infantibus, vel coacti absolutè, possunt promoveri, secundum quosdam de iure, secundum alios, quod tutius est, de dispensatione Episcopi, *1. quæstion. 4. c. placuit; de utrisque habetur de conserv. di. 4. c. quibus,* ubi dicitur, quod si ignoranter sit aliquis baptizatus, non indiget pœnitentia, sed tamen est irregularis, & promoveri non potest; sed illud dictum fuit olim in odium rebaptizantium, & de rigore magno, vel loquitur de ignorantia iuris, quæ non excusat in talibus, & quod dictum est de rebaptizato, idem & de reconfirmato, *argu. 68. dist. & de conse. dist. 4. c. dictum.*

CAP.

CAP. LXVIII.

Virginis salutatio quomodo naturam humanam prius per Adæ peccatum maledictam rebenedixerit, unico comprobatur Pontificis exemplo.

SAlutatio Beatæ Virginis continet benedictionem, cum dicitur: *Benedicta tu in mulieribus.* Quia per eam humana natura, quæ prius maledicta & excommunicata fuerat, rebenedicta, & absoluta, sive reconciliata fuit: Nam hæc ei salutatio à Deo missa est. Dicunt enim iura, quod si Papa ex certa scientia aliquem excommunicatum salutaverit, vel eidem alias participaverit, quod ille absolvitur ab excommunicatione, quia eo ipso præsumitur, quod velit ipsum absolvere, *argum. extra de privi. c. cum olim essemus, extra. de sent. excommun. c. si aliquando, 63. di. 1. c. cum Adrianus, de consec. distinction. 2. cap. pace.* Nec obstat, quod formam absolutionis non servat, quare videtur contradicere, *extra de sentent. excommuni. c. cum desideres, & c. à nobis*; quia dici potest, quod Princeps sola voluntate manumittit, *ff. de manumiss. cap. eum.* Multo ergo magis absolvit salutatio Dei.

CAP. LXIX.

Quo pacto pecuniæ, vel alterius rei restitutio sit à nobis agenda, breviter eruditur.

SAtisfactio debetur ei qui læsus est, vel alteri qui sit loco eius. Unde usura restituenda est ei à quo extorta est, vel hæredi suo, & si talis non inveniatur, est pauperibus eroganda, *ut extra, de usu. c. cu. tu & argum. extra de homi. cap. Sicut, & 14. quæstio. §. cap. 1.* Quod si debitor, vel hæres eius absens est, dicunt quidam, quod usurarius adhuc debet ei mittere, sed sumptibus debitoris absentis, *argument. ff. de oper. libertorum, l. opere.* Quod verum est, quando is, à quo extortæ sunt usuræ, vel hæres eius, alibi se transtulerunt. Sed si usurarius, qui est malæ fidei, alibi se transferat quàm ubi usuras exercuit, tunc propriis sumptibus tenetur mittere. Sicut apertè probantur hæc *ff. de rei vendit. c. l. si res, & l. Si verò & sequent. & de leg. 1. l. cum res, paragr. 1. & de edendo, l. prætor ait, paragr. & l. sequentib.* Item hoc quod dictum est, quod usurarius debet mittere absenti, verum est, si usurarius novit ubi debitor habitat, aliàs non tenetur vagari, *argum. ff. de oper. libertorum, l. quod nisi fiat, 3. § 1.* Item si summa expensarum itineris excedit summam usuræ, pauperibus erogetur, *secunda quæstione septima, c. anteriorum, extra de Iudæis, c. cum sit.* Sed cum de eius proximo adventu speretur, tunc pecunia deponetur, & consignabitur, *C. de usuris l. acceptum.*

CAP. LXX.

Regulæ apponitur generalis, qua plurima quidem sacræ scripturæ loca intelligere, dubiaque nonnulla solvere, facillime admonemur.

SCripturæ sacræ verba in quibus fiunt generales permissiones, vel concessiones alicuius gratiæ vel potestatis, semper intelligenda sunt supposita quadam conditione, etsi alia non exprimatur. Sic igitur *quæcunque orantes petieritis, credite, quia accipietis, & fiet vobis*: subintelligendum est, si dignè petieritis, unde Iaco. *Petitis, & non accipitis, eo quod malè petatis*; & illud Matt. *Quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cœlis*, intelligitur, si solveris clave non errante. Unde dicit Origen. quod multos sacerdotes excludunt, quos tamen Deus retinet, & è converso etiam est de aliis consimilibus. Cuius exemplum est: Quia in rescriptis quædam conditiones intelliguntur, & sine expressione aliqua sunt observandæ, ut illa; Si preces veritate nitantur; *extra de rescriptis, cap. ex parte.*

Matt. 11. *Iac. 4.* *Matt 28.* *Orig.*

parte. Siquis idoneus, vel si qua idonea fuerit: Extra de cler. c. causam. ff de muner. & hon. l. ut gradatim in fine primi rescrip. Item cum quis naturalibus restituitur, subintelligitur conditio hæc. *Si, qui restituitur, ex ingenua natus sit*: Nam si ex ancilla, per talem restitutionem nil agitur, *ff. de nata. rest. l. 1.* Item in concessione viæ tacitè intelligitur hæc conditio, ut is cui conceditur, civiliter utatur, *ut ff. de servit. l. sicut.* Item in generali mandato patris quærendi sponsum filiæ suæ, hic subintelligitur, ut persona sponsi patri ostendatur, nec prius nuptiæ fiant, *ut ff. de ritu nuptiarum, l. generali.* Item scripturæ sacræ verba, quæ videntur invicem contraria, concordantur per aliam scripturam, vel per distinctionem temporum, vel alio modo. Sicut id quod dixit Christus de Ioan. Baptista. *Ipse est Helias,* concordat Gregorius per illud Lucæ, quod dixit Angelus Zachariæ de ipso Io. *Ipse præcedet ante ipsum in spiritu & virtute Heliæ.* Ex quo colligitur, quod Ioan. non fuit Helias quoad personam; sed quoad similitudinem, primo officii; quia præcedet ante ipsum in primo adventu, sicut Helias. Secundò quoad similitudinem zeli, & ideo subiunxit: *In spiritu*, scilicet zelo: tertiò modo uniendi, unde addit, *& virtute*, scilicet temperantiæ vel pœnitentiæ. Sic etiam in legibus iura iuribus ad concordiam reducuntur, *ut C. de inofficioso testamento l. una.* Similiter consuetudo puri privilegii contraria reducitur ad concordiam per interpretationem, *extra de consuetud. cum dilectus.*

Item scriptura sacra non semper sequitur ordinem temporis, quia quandoque quod est posterius tempore, ponitur prius, secundum ordinem scripturæ: Sicut Matth. 1. in Genealogia Christi, David præmittitur Abrahæ: cum tamen fuerit posteriore tempore: & Matt 4. primo ponitur Christus fuisse assumptus à diabolo in sanctam civitatem, & postea in montem excelsum, cum tamen istud fuerit post illud: nam ultima tentatio fuit in templo, ut patet Luc. 4. Sicut etiam fit in legibus: & lex codicis, quæ confirmat codicem factum, & consummatum, post codicem edita est, & tamen in principio codicis posita est, *ut C. de Iustinia. cod. confir. lege prima.* Sic & lex quæ est in C. *de sacram eccl. l. una*, facit mentionem de lege posterius edita, *C. de suis & lig. hæredi. l. Si defunctus*; nec enim ordo scripturæ inspiciendus est, *ut ff. de solutio. leg. nec enim.*

Matt. 1.

Mat. 4.

Luc. 4.

CAP. LXXI.

Legum civilium exemplo simplicitatem interdum alicuius culpam excusare, animadvertitur.

Simplicitas aliquando excusat errorem, sed non totaliter: unde secundum iura, aliquando suggestio falsitatis, & suppressio veritatis ex simplicitate proveniens, non elidit rescriptum, impedit tamen formam, & tunc datus iudex pro tenore veritatis, & non pro deprecantis affectione cognoscere debet, *ut extra de rescriptis. c. super literis, 25. qu. 2. c. præscriptione C. si contra ius, velutipu. l. præscriptiones.*

CAP. LXXII.

Clerici an laici facilius Dei gratiam, cœlesteque regnum adipiscantur, exquiritur, ac unico civilis legis exemplo definitur.

Status laicorum altiori munere gratiæ indiget ad assequendam dignitatem regni cœlestis, quam status clericorum, ex eo quod est magis implicitus, & minus idoneus. Cuius exemplum est, quia ad assequendam dignitatem ecclesiasticam, altioris dispensationis gratia indiget laicus, quam clericus postulatus. Unde laicus undecunque sit, sive de eadem diœcesi, sive aliunde, postulandus est à Papa, cum sit ineligibilis simpliciter, *ut 61. distin. per totum, & extra de electio. c. cum ad nostram, & cap. officii.* Sed clericus, qui postulatus est de aliena diœcesi cum non sit ineligibilis simpliciter, quia non est ineligibilis in diœcesi propria, postu-

postulatus à suo Prælato peti debet ut etiam concedat, ut 71 *distin. c. fraternitatem.* 85. *distin. cap. Florentinum archidiaconum,* 63. *distinction. cap. literas,* 86. *distinctio. c dilectionis,* 84. *distin. cap. primo & secundo.*

CAP. LXXIII.

Intentioni semper fore resistendum in principio exemplo & auctoritate instruimur, ut diabolum superare queamus.

TEntationi non resistens statim à principio damnum incurrit, quòd qui statim resistit, evadit. Cuius exemplum est, quia secundum iura, qui vim inferenti in continenti se defendendo resistit, reatum non incurrit, quem tamen post intervallum se vindicans, non effugit. Nam si aliquis in continenti legitimè restiterit, culpas omnium delictorum tempore violentiæ commissorum, sive ex parte aggredientis, sive aggressi aliquis occidatur, in aggredientem constat redundare debere, *ut C. de vi publi. l. quoniam multa facinora, & ff. si quam dixpauper. fe. dic l. 1. parag. cum arietes.* At ille qui est repulsus, cum aliquid fecerit ad vindictã, vel cùm ex intervallo possessionem suam recuperaverit, prædonem de ea expellendo, civiliter & criminaliter punitur, *ut C. eodem l si quis, & Instit. de publ. iudiciis, parag. inter. Iul.* Similiter quoque criminis reatum evadit qui legitimè certando in continenti à principio tentationi resistit; sed qui per negligentiam resistendi se primo expoliari permittit, antequam per pœnitentiam recuperare possit, criminis reatum, incurrit. Unde Isidor. dicit. Calca serpentis caput, calca pravæ cogitationis initium: Anima enim præcedit carnem in crimine, repelle ergo cogitationes ab anima, & caro non peccabit. Psalm. *Beatus qui tenebit, & allidet parvulos suos ad petram.* Parvuli enim sunt ipsa tentationum initia, quæ ad petram Christum mox cum orta fuerint, allidenda sunt antequam crescant.

Isido.

Psal. 136.

CAP. LXXIV.

Bonum quomodo agendum à nobis sit, quove pacto quis transgressor iure dicatur, exprimitur.

TRansgressor est etiam, qui bonum facit, si illud non bene, vel bono animo facit; sicut mandati transgressor est, non solum qui contra illud facit, sed etiam qui illud indebito modo implet. Unde periurus dicitur non solum qui iuramentum non servat, sed etiam qui male iurat. Unde si quis, ut servaret sabbatum, à spirituali opere vacaret, malè sabbatum celebraret, & mandati transgressor esset. Et similiter qui mandatum cum alicuius iniuria impleret, puta si propter dilectionem alicuius, hostem eius feriret, vel occideret. Unde secundum iura, finis mandati exceditur, cum aliud vel aliter exequitur quam mandetur, vel cum exequendo mandatum præter commissum iniuria infertur. Et ideo tunc potest ab iniuria appellari, *ut C. cum de appel. l. si quis provocatione.*

CAP. LXXV.

Mundi tribulationes, quæ iure optimo legatis comparantur, nuncii Dei vocantur, qualisque sit eorum finis, lucidè ostenditur.

TRibulationes, vel infirmitates, quæ peccatoribus in hac vita veniunt, sũt quasi quidam nuncii, vel legati Dei, missi ad commovendum eos, & provocandum ad reconciliationem pœnitentiæ. Unde patienter, & reverenter suscipi debent, quantumcunq; videantur hostiles: nam & nuncii, & legati quos apud nos etiam hostes mittunt, recipiuntur. Et secundum iura, quia sancta res est horum causa legatorum, si quis eos pulsaverit, hostibus, quorum legati erant, tradendus est, ff. de

ff. de legationibus. l. ultima. Similiter qui hos nuncios divinæ iustitiæ repulerit, incidet in manus eius. Sic Rex filiorum Amon incidit in manus David, qui eius nuncios dehonestaverat. Item pro Christo tribulationes & persecutiones sustinentes sicut fuerunt socii eius passionum, sic etiam erunt cum eo socii consolationum: exemplo scilicet mercatorum, quorum socii sicut participant de periculo, sive damno, ita possunt licitè participare de lucro: unde etiamsi contrahatur societas, quod unus ponat pecuniam & alius operam, licitum est, dum tamen lucrum, & damnum communiter sentiant; sed si periculum pertinet ad recipientem in solidum, & non ad tradentem, illicita est talis societas, & etiam leonina. Et talibus assimilantur, qui volunt & participare Christi consolationes, sed nolunt sentire eius passiones.

2.Reg. 4.

CAP. LXXVI.

Triplex mutui, locatique differentia apponitur, usurariamque pravitatem excommunicationi assimilari declaratur.

VSurarius assimilatur ei, qui vult habere lucrum, & non stare periculo, vel ei qui venderet rem non suam pro sua, vel ei qui venderet illud, quod non esset. Cuius contrarium est in locatore. Est enim inter mutuum & locatum hæc triplex differentia.

Prima, quia periculum rei locatæ ad locatorem pertinet, sed rei mutuatæ ad debitorem, *ut ff. de rei vendi. l. si navis.* Ideoque incendium non liberat debitorem, *ut C. si certum petatur. l. incendium.* Sed hac ratione tantum considerata, fœnus nauticum licitum esset, quod tamen falsum est, *ut extra de usuris c. naviganti.* unde est alia differentia, ex qua sumitur alia ratio, quare locatio licita est, non autem usura; quia rei locatæ dominium retinemus, adeo quod conductor de proprietate quæstionem referre non potest, *C. de pignor. actione, l. nec creditores.* Et ideo pro usu rei propriæ, quem concedimus, pecuniam recipimus; quod licitum est, quia nec aliquis cogitur de proprio beneficium facere, 10. *quæstione secunda, c. precariæ.* Sed rei mutuatæ dominium transferimus. Ideo pro usu rei propriæ debitoris improbè pecuniam exigimus ab eodem, & facit ad hoc illud quod habetur *extra de rei vendit. cap. si navis.*

Tertia differentia est, & ratio: quia usus rei locatæ aliquis est sine consumptione, usus autem rei mutuatæ nullus est sine consumptione; & ita vendit id quod res non habet.

Item usuraria pravitas similis est excommunicationi: quæ non solum ligat eos in quos fertur, sed etiam participantes cum eis in casibus non concessis, in quantum incurrunt saltem minorem excommunicationem. Similiter non solum usuras exercentes peccant, & ad restitutionem obligantur, sed etiam coadiutores inficiuntur, sicut patet in notariis conficientibus instrumenta usuraria, ex hoc efficiuntur periuri, & infames, conficiendi instrumenta officio privati. Periuri quidem, quia quando creantur, iurant quod hoc non facient: ergo de cæteris nec testificari poterunt, nec publica conficere instrumenta: periurus enim testificari non potest, quantumcunque pœnitentiam egit. *cap. extra de testibus, ex parte, & capitulo fin.* Ex hoc etiam sunt infames quibus sunt actus legitimi interdicti, *extra de testibus, cap. sed ex quadam.*

CAP. LXXVII.

Quemadmodum prælatus, dum est uni Ecclesiæ alligatus, ad aliam ineligibilis redditur: sic etiam unam habens uxorem, ea vivente alteri minime matrimonialiter potest copulari.

Eccl. 9.

VXorem unam habens, illa vivente, non potest alii matrimonialiter copulari: & si de facto contraheret, non esset matri-

matrimonium. Cuius exemplum est in matrimonio spirituali, scilicet prælati, & Ecclesiæ suæ: quia uni Ecclesiæ alligatus intelligibilis est in alia, quia ligatas habet alas quibus satagit volitare, *ut extra de electis, capitulo ultimo.* Et si super electis de facto procedatur, non valet electio, ut patet ibidem. In hoc tamen differt à matrimonio carnali, quia in spirituali uni ecclesiæ alligatus, potest ab ea separari, & alteram suscipere, saltem dispensativè ex causa necessitatis, vel utilitatis: *ut extra de electis. c. in causis, & si. & septima quæstione prima. c. omnes qui.* Et ideo in tali necessaria est postulatio, *extra de postulatione. c. bona memoria, in secundo.* Hæc autem dispensatio in matrimonio carnali locum non habet.

CAP. LXXVIII.

Quanto diuturnius vitium in anima extitit, tanto periculosius esse per consuetudinis exemplum unusquisque conspexerit.

Vitium nunquam debet approbari. Cuius exemplum est in iure, quia consuetudines malæ adinventæ nullo tempore confirmantur, *ut in authen. ut nulli iudi. paragr. primo.* Item vitium quanto diuturnius, tanto periculosius: sicut consuetudo mala secundum iura, quanto diuturnior, tanto perniciosior & periculosior, *extra de Simonia. c. non satis, extra de consuetu. cap. ult. 24. quæst. 1. c. scisma. & capitulo fiat.*

Explicit Liber Octavus.

PROLOGUS

LIBRI NONI,

In quo de artificialibus rebus, quas humana ratio in exteriori naturali materia per artis habitum directa producit: interdumque de artium operibus, nonnunquam de artificibus, aliquando etiam de artium instrumentis exemplariter fore pertractandum proponitur.

Eccl. 9.

IN *manu artificum opera laudabuntur,* inquit Ecclesiasticus. Humanum genus post lapsum peccati, à sua decidens integritate naturæ, caligat ignorantiæ tenebris, concupiscentiæ caloribus æstuat, crebraque infirmitate dissolvitur. Sed depellit ignorantiæ tenebras utcunq; sapientiæ studium; cohibet concupiscentiæ impetus, & cuiuslibet passionis insultus moralis virtutis dominium: labentiq; infirmitati succurrit multiformis artis ingenium. Si enim, ut testatur Galenus, immortale, & impassibile esset corpus, & semper maneret ei optima *Gal.*

compositio, non indigeret arte constituente ipsum. Quia igitur corpus humanum multipliciter alteratur, & patitur, ac insuper ex passibilitate multiplice diversis necessitatibus subditur, ex industria, vel ratione humana quædam artes inventæ sunt, ipsius humani corporis necessitatibus obsequentes, quæ ad differentiam liberalium artium, serviles nominantur. Quia enim in speculabilibus rebus per modum cuiusdam operis aliquid invenitur, puta orationis congruæ, seu syllogismi constructio, ac etiam numerandi, vel mensurandi opus, quicunque ad huiusmodi operationis speculativi habitus ordinantur, per quandam similitudinem artes appellantur. Sed tamen liberales, ad illarum differentiam artium, quæ ordinantur ad extrinseca opera exercitata per corpus; quæ scilicet dicuntur serviles, in quantum corpus serviliter animæ subiugatur, sed illæ è contra dicuntur liberales, quia magis ad animam pertinent, secundum quam libertas in homine reperitur. Et hinc est quod duæ scholæ habebantur antiquitus Romæ, scilicet liberalium artium una, quæ in trivium & quadrivium distinguitur communiter: Sunt enim universaliter septem, quarum scilicet primæ tres trivium, reliquæ vero quatuor quadrivium appellantur: Grammaticam enim, & Logicam, & insuper Rhetoricam, triviũ comprehendit. Quarum prima Grammatica sermocinalis à literis nominatur. Nam gramma Græcè, litera Latine, theca vero reconditio dicitur. Est enim ipsa scientia non tantum rectè loquendi, sed etiam rectè scribendi, & origo & fundamentum omnium liberalium artium.

Secunda vero dicta est Logica, id est, rationalis, videlicet à logos, quod est ratio. Nam logos (ut testatur Hiero.) apud Græcos multa signat; verbum est enim, & ratio, & supputatio, & causa uniuscuiusque rei, per quam sunt singula, quæ subsistunt. Est ergo logica rationalis scientia, scil. ad ratiocinandum inventa.

Tertia vocatur Rhetorica, id est, aptè loquendi scientia, dicta Græce rhetoresin, i. e. copia locutionis: Resis enim Græcè locutio, Rhetor autem orator vocatur. Et fuit disciplina Rhetoricæ à Græcis primo inventa, videlicet à Gorgia, Aristotele, & Hermagora: & è Latinis postea à Tullio, Boëtio, ac Victorino, & aliis plurimum dilatata. Quadrivium vero quatuor has artes comprehendit, scilicet Arithmeticam, quæ est numerandi scientia, & dicitur ab ares, quod est virtus; & rithmodo, quod est numerus, i. numerorum virtus. Item Geometria, quæ est mensurandi scientia. Musica quoque, quæ est sonorum consonantiarum peritia. Et dicitur à moys, quod est aqua, ex eo, quod musicus sonus præcipuè fit ex aquæ humore. Astronomiam etiam quadrivium includit, quæ astrorum & cœlestium corporum motus certis temporibus, & reditus investigat. Hæ septem liberales artes secundum poeticas fabulas, septem ancillæ sunt, quas à philologia Mercurius accepit in dotem.

Secunda verò schola, quæ Romæ habebatur, erat de mechanicis artibus, quas supra serviles vocavimus. Quæ ideo vocantur mechanicæ, i. adulterinæ, quia sicut mechus est adulter, qui ad alterius uxorem accedit, sic & artifex mechanicus dicitur, qui ad alterius similitudinem agat, s. ad exemplar naturæ: Nam qui vestium usum invenit, naturæ similitudinem sumpsit, quæ ea, quæ intrinsecus possunt lædi, quibusdam tegumentis munivit, videlicet corticibus arbores, velleribus oves, ac plumis & pennis variis quasque vestivit aves. Similiter in operibus aliis, in quantum potest, ars naturam imitatur, prout Philosophus dicit. Vel ideo forte vocantur mechanicæ dictæ artes, quia internum rationis consilium, seu mentalem conceptum, ad exteriorem materiam applicant corporalem, sicut homo mechari dicitur qui extraneæ carni, i. alienæ uxori applicat corpus suum: Est enim operatio artis circa exteriorem materiam. Quia igitur harum artium usus est hominibus multipliciter utilis, & in eis rationis industria plurimum delectatur, non immerito in verbis propositis earum-

Arist. 1. Phys.

earundem artium opera laudabilia memorantur. In manu, inquit, artificum opera laudabuntur, ubi sive artis instrumentum attendere velis in manibus, sive ipsius principia notare in artificibus, sive ipsius commoda mirari in operibus, omniquaque virtutes & laudes artium apparebunt: Nam laus artificibus, laus eorũ manibus, nec non & eorum operibus frequenter exhibetur; sed idcirco in laudem operum manus primo commemoratur artificium, quia non ex interiori consilio, sed ex exteriori artificio, quod manu fecit artifex, commendatur; Non enim laudatur artifex, quia penes se bene providerit, vel ex eo, quod intus in animo prudenter disposuerit, quæ agere oportet, nisi postmodum manu exterius utile opus agat; primum enim ex prudentia provenit, secundum verò ex arte. Est enim prudentia secundum Philosophum recta ratio agibilium. Ars vero esse dicitur recta ratio factibilium, quamvis utrumq; ars circa factibilia dirigat, s. & rationem, & manum. Differunt tamen agere, & facere, quia (ut dicitur) Factio dicitur actus transiens in exteriorem materiam, sicut ædificare, secare, & huiusmodi. Agere autem est actus permanens in ipso agente, sicut intelligere, velle, & huiusmodi. Quia igitur ipsa factio artis in exteriorem materiam transiens, non est perfectio facientis, sed facti, sicut motus est actus mobilis: patet quod bonum artis, & laus consideratur non in ipso artifice, sed magis in artificio quod manu operatur. Et licet sint multa, & varia artium, vel artificum instrumenta separata, ex eo, quod ars quælibet utitur propriis instrumentis: Instrumentum tamẽ conjunctũ artificũ generaliter omniũ dicitur esse manus, propter quod forsitan Philosophus dicit, quod ipsa manus est organum organorum, quia omnium artium instrumenta, vel organa, aut manu moventur, aut fiunt: Nam martellus manu fit fabri, & ab eadem, etiamdum percutit, agitatur. Mola enim fit manu artificis, sed molendo ab aqua ducitur, vel à vento, vel jumẽto: Fiunt enim molendina ad aquam, ad ventum, & ad iumenta. Expositores

Arist. 9. meta.

Arist. 1. phys.

Arist. 3. de ani.

tamen Philosophi prædictum verbum communiter referunt ad organa naturæ. Unde manũ esse intelligunt organum organorum, ex eo, quod manus datæ sunt homini loco omnium organorum, quæ sive ad defensionem, sive ad purgationem, sive ad cooperimentum, cunctis aliis animalibus data sunt à natura. Nihilominus tamen manus, (ut dictum est) artificum quasi omnium est instrumentum primum, à quo constructio operis, & laus inchoat. Sap. *Manum tuam laudaverunt pariter.* Cæterum opifices artium i. artifices omnes aut humanæ vitæ multiplici necessitate deserviunt, aut ad commoditatem conferunt, aut iocosis solatiis præsentis vitæ tædia sublevant onerosa. Humanis namque necessitatibus artifices illi serviunt, s. qui eas artes exercent, quibus victus vel vestitus conquiritur, & quibus insuper operimenta tectorum, id est, domus, & habitacula congrua construuntur. De his enim Apostolus ait tanquam de necessariis rebus. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus:* Non enim tantum vestibus tegimur, sed domibus & tectis, quibus scilicet à ventis, & pluviis, & æstibus defensamur: propter quod dicitur, quod *initium vitæ hominis aqua & panis, & vestimentum, & domus protegens,* &c. Sed ulterius 33. capitulo eiusdem libri additur istis ferrum, cum dicitur: *Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, ferrum, &c.* Constat enim quod panis, mel & insuper sal, & oleum in cibum assumuntur, quibus quidem est necessarius ignis coquens: Aqua vero & liquor uvæ, quod vinum communiter dicitur, pertinet ad potum: ad tegendum autem hominem, qui nudus & passibilis nascitur, additur vestimentum. Sed quia artes quæ ad ista deserviunt, operari sine ferro non possunt, ut de agricolis, & vinitoribus patet, & insuper de factoribus vestium, & domorum, ad ista congruè additur ipsum ferrum.

Sap. 10.

1 Tim. 6.

Eccl 29.

Sunt igitur operarii quidam, qui humanæ vitæ deserviunt ad cibum & ad potum, quorum primi computantur agricolæ,

colæ; quia assiduis laboribus suis de arboribus, & agris, & vineis, & etiam de hortis fructus, fruges, & vinum, & olera hominibus recolligunt ad cibum, & ad potum. Horum artem, quæ agricultura vocatur, apud Græcos Esiodus docuit, & Virgilius apud Latinos, cuius laudibus referta est Catonis maioris distinctio tertia. Sed huius quatuor species communiter distinguuntur, sc. arvalis, quæ docet loca culturæ deputare. Consita, quæ de arboribus docet: pascua, quæ de pratis pertractat, & florida, quæ de rosariis, & violaciis, & aliis consimilibus instruit.

Confert quoque ad victum hominum etiam pastorum custodia, quorum custodire est oves, & capras, & pecora, & boves, aliaque iumenta domestica, quadrupedia vel pennata, ut sunt gallinæ, & anseres, & huiuscemodi, quorum carnes, vel lacticinia conveniens præbere probantur hominibus nutrimentum.

Piscatores quoque, & aucupes, & venatores insuper sylvestrium bestiarum, ad victum corporis conquirendum laborant, multis modis, & variis instrumentis: Nam retibus, pedicis, laqueis, arcubus, vel iaculis communiter venatio agitur: aucupium vero laqueis, pedicis, viscoque ac retibus ut plurimum exercetur, sed hamo, retibus, sagenis, & iaculis utuntur piscatores.

Sunt etiam molendinarii, & furnarii, pistores & marcellarii, & pincernæ, caupones, & coci, aliique operarii similes, variis & assiduis studiis, quæ ad cibum vel potum pertinent, præparantes.

Vecturales quoque ac nautæ, qui ea, quæ necessaria sunt ad victum vel usum hominum, iumentis, curribus, vel navibus, de loco ad locum transportant, humanæ vitæ necessitatibus variis non modicum obsequuntur. Hi enim penuriam profugant, bella sedant, pacem firmant, & pro communi utilitate omnium remotissimas gentes confœderant.

Pigmentarii quoque artifices, sive apothecarii, qui in pulveres contundunt aromata, & syrupos, electuaria, variasque confectiones & validas medicorum præcepto componunt. Et insuper ipsi medici, qui argumentis & remediis variis humani corporis corruptioni resistunt. Et rursus chirurgi, qui apostemata vel ulcera curant, & qui vulnera quæque consolidant ab extra violenter illata, omnes inquam humanæ salutis necessarii sunt ministri, propter quod dicit Ecclesiastic. *Honora medicum propter necessitatem, etenim illum creavit Altissimus.*

Quia vero non solum victus, sed etiam vestimentum, ut dictum est, inter humanæ vitæ necessaria computatur, quanquam etiam deserviant homini ad honestatem & dignitatem vestium ornamenta. Idcirco ex industria hominum ad vestes conficiendas, & ad earum varias materias præparandas, plures inventæ sunt artes de lana, lino, canape, sericoque, ac bombice, vel aliis similibus opera facientes, texendo, consuendo, vel etiam retorquendo variis instrumentis, ut acu, vel fuso, subula, vel girgillo, pectine, vel calamistro, vel instrumentis aliis operantes, in usu vestium, & tegminum aliorum suorum vel cordarum, & cortinarum, vel galetorum & aliorum quorumcunque similium, quæ ad lanificium, linificium, serificium, pellificium, & aliorum consimilium usum pertinere noscuntur. Cum quibus etiam artificibus vestium hi quoque, qui pelles præparant, sive ad vestium pilosas, quos scilicet pellipariosdicimus, sive dipalatas ad calceos, quos coriarios dicimus, & etiam ipsi calcifices merito computantur, tanquam necessariis tegumentis corpori servientes.

Porro, qui villas, civitates, & castra cum mœnibus atque turribus, & aliis munitionibus suis & domus sive quæq; palatia, cum portis, fenestris, solariis & diversis mansionibus earundem construit, cæteraque habitacula hominum, in quibus vita mortalis socialis vel salutaris ducitur, & conservatur, etiam hi inter necessarios artifices computantur, ut

sunt videlicet latomi, id est, lapidum divisores, camerarii, atque murarii, regularii quoque & laterarii, carpentarii, seu tignarii, sculpentes, pingentes, polientes, & dolantes quocumque operentur instrumento, dolabro, seu ascia, terebro, vel securi, serra, amussi vel linea, vel quocumque operentur alio instrumento. Et quia ferrum, (ut supra dictum est) etiam inter necessaria vitæ sacra Scriptura commemorat, cum quo fortè & æs intelligitur, etiam ferrarii, vel ærarii, id est fabri possunt forte inter artifices necessarios computari, quorum quidam malleatores sunt, quidam fusores: malleatores namque dicuntur, qui feriendo massam, & dilatando ad artis formam deducunt. Et horum quidam ferrarii, quidam argentarii, & aliqui aurearii nuncupantur. Quorum quilibet artificia fabricant diversis operibus hominum, & usibus oportuna. Facit enim faber ferrarius vomeres aratoribus, falces messoribus, acus sutoribus, gladios & enses militibus, & fere artificibus omnibus fabri servire noscuntur. Consimiliter etiam fabri argentarii atque ærarii, monetas varias formant, vasa diversa ex auro, & argento, ære, metallo, & stanno fabricant, ut sunt metallicæ ollæ, sive caldaria ærea, aut conchæ, scyphi, urceoli, & bacilia, cæteraque consimilia. Hi etiam fabricant annulos, formant calices, sculpunt sigilla, includunt lapides, & plura opera ab eis alia fiunt. Quibus etsi non ratione materiæ, ratione tamen formæ, vel operum figuli similantur, quia vasa consimilia diversis necessariis usibus de lutea materia formant, videlicet ollas, cacabos, conchas, & urceos, & etiam quædam aquaria & olearia vasa. Fusores autem fabri vocantur, qui quæque metallica opera fundendo operantur, ut sunt campanarii, statuarii, & alia fusibilia de quacumque minerali materia facientes. Unde eis assimilantur vitrarii, qui conflant ex materia vitrea cyatos, & ampullas, aliaque vitrea vasa, quibus & qui succola, & ocularia de vitro conficiunt, annumerari possunt.

Secundo, sunt quidam artifices quorum artes hominibus conferunt ad quandam commoditatem, quædam quidem ad commodum pacis, prout est ars militiæ, quæ ad munitionem reipublicæ contra rebelles & hostes, communem pacem patriæ perturbantes noscitur instituta. Cui ars subservit equestris, & per consequens frænefactiva, & quæcunque alia fabricans sive parans equestria instrumenta. Armorum quoque fabricatio atque usus, ut clypei, galeæ, ensis, loricæ, atque lanceæ, & aliorum multorum, quæ ad equites, & milites pertinet. Fundibularia quoq; & sagittaria, & quæque ars alia facit ad bellicum apparatum, ad militaris artis officium similiter ordinantur.

Porro scriptorum opera super omnia conferre videtur humanæ commoditati, utpote, quæ non tantum corporali, sed etiam spirituali humanæ utilitati deservit. Hæc enim quæ sæpe in literis absentium vota denunciat, hæc insuper in chirographis humana pacta confirmat, & habet in sapientium libris utilissima erudimenta. Hæc est quoque quæ memoriam reparat, informat intellectum, & affectum inflammat, dirigit opera, patefacit arcana, & futura atque præterita quasi præsentia facit. Cartularii autem, qui pelles ad pergamena purgant, subtiliant, & desiccant, & ralores chartarum & confectores incausti, omnes ipsi opera sua scriptoribus subministrant. Illuminatores autem, & ligatores librorum cum scriptoribus computantur. Barbarii quoque fullones, campsores, & mensurarum vel ponderum æquatores, qui lance vel statera utuntur ad talentum, marcam, vel libram, unciam, stateram, quadrantem, aut sextulam, drachmam, obulum, calculum, aut assem, aliquid ponderantes. Et quæcunque ad mensuram cannæ, vel brachii, cubiti, palmi, pedis ac digiti, perticæ, vel jugeri, miliarii, leucæ, vel stadii, pannos, vel spatia, aut res quasque continuas metientes. Et qui etiam discontinua, vel liquores ad mensuram, gomor, chori, vel modii, congii, sextarii, minæ, amphoræ, vel metretæ mensurant; Hi

omnes eiſque conſimiles humanis utilitatibus & commodis ſubminiſtrant. Sunt inſuper multę alię artes ad hominum cōmoditates inventę, quę non poſſunt præ multitudine breviter numerari.

Tertiò ſunt quidam artifices, quorum conatus & ſtudia ſunt ad ludum & ſolatium hominum, quę ſi honeſtè, & cum moderatione fiant, debitis perſonarum, temporum, & locorum circumſtantiis obſervatis, mortalis vitæ tædia ſublevant, animos recreant, ſenſus delectant, infirmos roborant, mœſtoſq; conſolantur, & pluta alia vitæ mortalium conferunt iuvamenta. Antiqui ergo in diverſis locis diverſis utebātur ſolatiis, ſive ludis. Nā in theatris tragœdię recitabantur, vel comediæ in carminibus, à perſonis cū larvis, & cęteris mœchatis: in gabillis ducebant choreas: in gymnaſiis luctabantur: in amphiteatris curſitabant: in arenis pugiles exercebantur: in conviviis rythmis & muſicis inſtrumentis utebantur: in templis Deorum laudes canebant. Et horum omnium diſciplina ſive ars theatrica dicebatur, quia theatrum erat locus celebrior, & magis frequentatus. Sed hodie quaſi tota ars hiſtrionica ſive muſica, quæ ad hominum ſolatia ſtudet, aut geſtu fit, aut cantu, aut certè inſtrumentorū ſono, qui flatu fit, vel pulſu: Nam geſtibus fiunt repræſentationes, cantibus modulationes, inſtrumentis autem fiunt ſoni, & conſonantię muſicales. Et aliquando quidem flatu, ut tibiis, & tubis, & organis. Aliquando vero pulſu, ut cymbalis, tympanis, citharis, atque liris, & cęteris conſimilibus muſicis inſtrumentis.

De artificum autem operibus eſt ultimo attendendum, quod triplex in eis diſtinctio communiter aſſignatur, ut colligitur ex verbis Philoſophi, ex artium fine, ordine, & dignitate: Nam fines quarundam artium ſunt ipſę operationes, aliquarum vero fines ſunt ipſa operata. Cum enim omnis ars operetur circa exteriorem materiam ſolummodo quoad uſum, ſicut citharam ad citharizandū, & navem ad navigandum, quandoque vero aſſumit materiam, ut tranſmutet ad aliquam formam, ſicut lignum ad formā lecti, & ferrum ad formam cultelli, unde opera in manu artificum multipliciter collaudantur. Nam in primis horum artificum laudatur operatio ipſa; unde in manu cythariſtæ laudatur quod bene cytharam pulſat. In ſecundo vero laudatur præcipuè res operata, puta cultellus, vel arca, quæ bene facta ſit. Nam in quibus operata ſunt fines præter operationem, nobiliora ſunt operata ipſis operationibus, ſicut finis nobilior eſt, quam ea quæ ſunt ad finem.

Ariſt. Ethi.

Secunda vero diſtinctio attenditur ex ordine operum; quia quorundam aliorum artificum opera ordinantur & deputantur ad opera quorundam aliorum, quod ex ordine ipſarum artium faciliter apparet; Patet enim quaſdam artes ſub aliis ordinari, ſicut ars frænefactiva ſub arte equitandi, quæ dicitur equeſtris; & ulterius equeſtris ſub arte militari: opera ergo militiæ laudabiliora ſunt operibus equeſtribus, & equeſtris opera magis laudantur, quam frænefactivæ, & ſimile eſt de aliis artibus ſub invicem ordinatis.

Tertia diſtinctio ſumitur ex artium dignitate: & quædam artes architectonicæ ſunt reſpectu aliarum: Quæ quidem in duobus excellunt, primo in dominio, quia architectonicæ eſt præcipere arti, quæ eſt ſub ea, ut equeſtris frænefactivę præcipit qualiter, & quid operetur. Secundo excellunt in uſu, quia ſ. architectonica ars ad finem ſuum utitur arte, quæ eſt ſub ipſa, ſicut militaris utitur equeſtri vel fundibularia, ſagittaria ad finem ſuum, ſ. ad pugnandum propter victoriam. Nam dicebantur antiquitus milites non ſolum equites, ſed quicunque pugnantes ad vincendum, unde ſub militari non ſolum eſt equeſtris, ſed quæcunque alia ars, & virtus, quæ eſt ad operationē bellicam ordinata: unde architectonicorum artificum opera ſunt magis laudabilia, quam earum quæ ſub ipſis. His igitur de mechanicis artibus & earum artificibus, inſtrumentis, & artificiis ſummariè prælibatis,

batis, postquam in libro præcedenti Octavo de quibusdam rationabilibus, i. e. de humanis legibus, quæ certis rationibus constant, iam aliqua exempla præmisimus, restat nunc in hoc Nono libello de rebus artificialibus, quas humana valet ratio ex exteriori naturali materia per artis habitum directa producere, aliquas similitudines addere. Interdum autem de artificibus, interdum vero de instrumentis artium exempla inducendo, & diversis adaptando materiis, comprehensis more solito sub ordine alphabeti.

CAP. I.

Activa ac contemplativa vita, quæ amore Deique timore perficitur, tribus de causis sepulchro, & pluribus rationibus agriculturæ, cellæque vinariæ assimilari demonstratur.

Activa & contemplativa vita assimilantur sepulchro propter tria. Primo ratione receptionis, quia scilicet sepulchrum non viventes, sed tantum mortuos recipit, & similiter utraque vita non viventes mundo, vel peccato, sed utrique mortificatos requirit, unde Col. *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo:* unde Gre. quid sepulchri nomine, nisi contemplativa vita signatur: quæ non quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum à terrenis desideriis susceptos in intimis abscondit; Activa quoq; vita sepulchrũ est, quia à pravis nos operibus mortuos tegit. Ex quibus quidẽ verbis colligitur, quod activa vita mortuos peccato, contemplativa verò super hoc etiam mundo mortuos requirit; unde idem Grego. subdit, quod contemplativa perfectius sepelit, quia à cunctis mundi actionibus funditus dividit.

Col. 3.

Secundo ratione absconsionis, quia s. in sepulchro corpus includitur, & ab hominum aspectibus absconditur, eo modo quo Christus docuit: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* Ubi prohibet, quod non fiant ad gloriæ humanæ ostentationem, sed solum ad Dei laudem, & proximorum utilitatem. Similiter de contemplatione sive oratione dixit. *Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum,* &c.

Matt. 6.

Tertio ratione combinationis, quia utraque vita, & non altera tantum requiritur pro loco & tempore. In cuius signum legitur Genes. Quod Abraham coniugem mortuam in sepulchro duplici sepelivit. Quia nimirum, (ut dicit Gre.) perfectus quisque extinctam à pœnitentis vitæ desideriis sub bonæ operationis tegmine & contemplationis abscondit; neque perfectus prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationum instantiam contemplanda præponit.

Gen. 23.

Item activa & etiam contemplativa vita indiget timore, & amore: Nam timor humiliat, & amor sollicitat, quorum utrunque requiritur in activa, sicut in navi requiritur & anchora navem tenens, cui assimilatur timor humilians; & etiam velũ impellens, cui assimilatur amor sollicitans; & similiter in contemplativa necessarius est timor per sobrietatem aggravans, secundum illud. *Non alta sapientes, sed humilia consentientes,* & iterum. *Non plus sapere ad sobrietatem.* Idem & rursus necessarius est amor per aviditatem elevans, secundum illud. *Quæ sursum sunt sapite,* &c. Unde Greg. dicit anchora cordis est pondus timoris, sed quasi velum mentis est vis amoris, quæ hãc, dum à mundo extrahit, in alta sustollit: in contemplatione igitur veritatis, quasi in quodam alto pelago maris, mens proficiendo non pergit, quam vela amoris fervidi non impellunt: Et rursus, si hanc timor non aggravat præsumptione sensuum, quasi procella fluctuum inaniter iactata erroris voraginem naufragat.

Rom. 12.

Col. 3.

Item activa vita similis est agriculturæ; nam (sicut dicit Pall.) eligendi, & bene colendi agri ratio in quatuor rebus consistit, aëre, aqua, terra, industria; aër sit salu-

salutaris & clemens; aqua salubris & facilis, vel ibi nascens, vel aliunde deducta, vel imbre collecta; terra vero commoda situ, & fœcunda; Industria quoque colendi agrum est etiam necessaria circa loca, tempora & opera. Quę omnia necessaria sunt in activa vita se exercitantibus, s. ut sint aërei per benignitatem compassionis: Nã aër facillime ex aliis immutatur, & patitur. Apo. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur & ego non uror?* Debet ergo homo activus esse clemens in compassione & salutiferus in operatione.

2. Cor. 11.

Item debet esse aqueus in facilitate subventionis. Quia sicut aqua in loca vacua faciliter confluit, ita homo misericors indigentibus faciliter tribuit. Tob. *Omni petenti tribue.* Luc. *Esurientes implevit bonis*, &c. Implet enim aqua loca vacua, sed non plena.

Tob. 4. Luc. 1.

Item debet esse terreus, id est, fœcundus per multiplicitatem exhibitionis, quia sicut fœcunda terra multos fructus gignit, ita pius & activus homo multas eleemosynas tribuit. Tob. *Si multum tibi fuerit, tribue.*

Tob. 4.

Item debet esse industrius per sagacitatem discretionis, primò circa loca, debet enim attendere ad loca ubi sunt pauperes magis indigentes. Dicit enim idem Palladius, quod semina citius degenerant in locis humidis quam in siccis: Nam quasi loca humore plena sunt divites, qui abundant temporali substantia, & in istis semen, i. datum degenerat, quia meriti fructu non germinat. Sed quasi terra sicca est pauperis indigentia, in qua semen eleemosynæ non degenerat, quia eleemosyna pauperi data meriti fructu abundat: propter quod Deus dixit Luc. 14. *Cum facis prandium, aut cœnam, noli vocare divites, qui habent unde retribuant tibi, sed voca pauperes & debiles*, &c.

Pallad.

Luc. 14.

Item dicit idem Pall. quod non est magnopere desiderandus color terræ, quia bonitatis incertum est signum: Est enim velut color terræ favor vel fama eleemosynæ, quem eleemosynarius desiderare vel quærere ad sui gloriam non debet. Unde Dominus. *Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te:* Nam talis fama non certum est signum, vel causa bonitatis.

Matt. 6.

Item debet esse industrius ad discernendum tempus in quo dandæ sunt eleemosynæ: Eccl. *Tempus custodiendi, & tempus abiiciendi.* Psal. *Tu das escam illorum in tempore opportuno.* Dicit autem idem Pall. quod omnia quę seruntur, crescente Luna, & in diebus tepidis sunt serenda: Nam tepor evocat frigus inclusum. Sic mittens semen eleemosynæ, vel boni operis crescente Luna, i. defectu, vel caristia, tunc præcipue debet serere, i. eleemosynas dare. Et debet esse remotus à frigore accidiæ, & ab æstu impatientiæ, sive iræ. Unde debet esse tepidus, id est, moderatus, ut neque frigescat per torporem negligentiæ, neque excandescat per fervorem impatientiæ.

Eccl. 4. Psal. 144.

Item debet esse industrius circa opera, s. ut videat, & quod & qualiter est agendum, sive plantando, sive putando, sive serendo, & cætera alia faciendo, quæ spectant ad culturam. Sic etiam debet homo activus esse, & industrius, & studiosus ad putandum vitia, ad plantandum virtutes, & etiam ad serendum semina bonorum operum.

Item contemplativa vita similis est cellæ vinariæ. De qua dicitur: *Introduxit me Rex in cellam vinariam:* Talis enim cella, ut dicit Pal. debet esse remota à quinque.

Cant. 2.

Primò quidem à calore; debet n. esse frigida, & à fervore remota. Sic vir contemplativus debet esse frigidus ab æstu concupiscentiæ, & ab ardore libidinis remotus, quę oculum mentis obtenebrat, & excęcat, Psal. *Supercecidit ignis & non viderunt Solem.*

Psal. 57.

Secundo à lumine, quia s. debet esse quasi obscura: & hæc obscuritas fit in viro contemplativo per humilitatem, per quã non reputat se quasi aliquid scire, vel videre, unde Psalm. petebat dicens: *Qui illuminas lucernã meam, illumina tenebras meas.*

meus. Vel hæc obscuritas refertur ad fidem, qua nunc videtur Deus à contemplantibus in quadam obscuritate, unde Apo. *Lucem habitat inaccessibilem, quam nemo hominum videre potest.* Et alibi: *Videmus nunc per speculum in ænigmate.* Tob *In tenebris sedeo, & lumen cœli non video.* Vel ista tenebra fit in Sanctis, quando considerant proprios defectus, divinum judicium formidantes. Psalm. *Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebræ.* Vel fortè, quia Sancti viri timent, & fugiunt nimiam claritatem mundanæ prosperitatis, Psalm. *Ab altitudine diei timebo: & ideò non recusant noctem adversitatis.* Psal. *Nox illuminatio mea in delitiis meis.* Unde etiam in die bonorum non sunt immemores malorum.

1. Cor. 13. Tob. 5. Psal. 54. Psal. 55. Ps. 138.

Tertiò debet esse remota à Septentrione, id est, debet esse opposita Septentrioni: Septentrio enim dicitur arcturus sive ursa, & dicitur Septentrio à septem stellis frigidis arcturi. In quibus designatur septennarius vitiorum, quibus Sancti, & contemplativi viri oppositi sunt, & resistentes, & contra eos pugnantes, juxta illud dictum Senec. Pacem cum hominibus habebis, bellum cum vitiis.

Senec. in Epi.

Quartò debet esse remota ab humore, à cisternis & aquis. Hæ aquæ sunt doctrinæ sive rationes philosophiæ, quarum cisternæ sunt philosophorum libri, à quibus homo contemplativus in his, quæ ad fidem pertinent, debet removeri: quia fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Et ideò Aug. dicit: Tolle argumentum, ubi fides quæritur. De his cisternis dicitur: *Duo mala fecit populus meus: quia me dereliquerunt fontem aquæ vivæ & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Hæ dissipatæ cisternæ sunt libri philosophorum errantium, ut Averrois & quorundam aliorum contra fidem Christianorum loquentium, quos fonte vivo sacræ scripturæ relicto quidam Christiani fodiunt, id est, studiosè discunt & credunt.

Quintò debet esse remota à fœtore. Unde fieri debet longè ab alveis & stabulis, & sterquiliniis. Siquidem in alveis intelliguntur voluptatis delitiæ. In stabulis dignitatis excellentiæ, quia viri magni, & Principes præcipuè, delectantur in multitudine & pompa equorum, quibus stabula repleantur. Unde de Salomone Rege dicitur, quod habuit Salomon 40. millia equorum in stabulis. In sterquiliniis autem intelliguntur mundanæ divitiæ. De quibus Apost. ait: *Omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora.* Hæc enim omnia, quæ mundanis redolent, Sanctis fœtent, qui cœlestium odorem per olfactum internæ discretionis & contemplationis percipiunt. Et ideò ab his tanquam à rebus fœtidis longè fugiunt, secundùm illud, Psal *Ecce elongavi fugiens*, scilicet à fœtore mundi.

2. Par. 9. Phi. 3. Psal. 54.

CAPUT II.

Dei amor quot bona nobis conferat. & quo pacto in nobis conservetur, mundique amatoribus interdum condonetur, musti similitudinibus aperitur.

AMor Dei conservatur in suo fervore, sicut mustum in suo dulcore: Nam sicut legitur in libro de vindemiis, quem Burgundo transtulit de Græco in Latinum. Si quis vellet mustum per totum annum habere, vel per longum tempus in dulcedine servare, hoc modo fieri potest. Quando calcantur botri, quod ex illis stillat mustum mitte in vas pice interius perunctum, vel exterius, ut semiplenum vas sit, & obtura diligenter gipso: Multo enim tempore manet mustum valdè dulce, & multò magis servabitur, si vas musti sit pice perunctum interius & exterius, & in puteum mittatur, ita ut sola labia supereemineant, & hoc per experientiam crebram visum est optimè. Et oportet uvas, ex quibus hujusmodi mustum egreditur, quiescibiliter conculcari, ita ut non comprimantur. Quid est autem tenaci pice vas interius & exterius linire, nisi mentis & corporis puritatem jugi & firma custodia munire? Et quid est vas in puteo tenere, nisi cor in humilitate servare? Et quid est labia supereminere, vel

os vasis gipso albo obstruere, nisi sublimi & pura locutione, linguam sive os occupare, & ab infimis vel impuris verbis abstinere? His profectò musti, i. amoris divini fervor & dulcor diutius conservatur, scilicet in custodia puritatis, in refrigerio humilitatis, in puritate locutionis. Alii autem sunt, qui tale vas musti in arenam humidam suffodiunt, quod etiam efficax est ad mustum conservandum. Sed quid est arena humida, nisi de gravibus peccatis compuncta conscientia & humore lachrymarum repleta; & hoc valet ad conservandum mustum, i. amorem divinum: Conservatur enim fervor amoris in lachrymis compunctionis.

Item amor Dei facit hominem obedientem. Nam cæra ad ignem calefacta de facili flectitur, & metalla ad ignem liquefiunt, & sic de facili formam rei, cui infunduntur, accipiunt. Sic etiam cor, in quo est calefactio divini ignis, i. amoris, est ad obedientiam flexibile & ad jussum Prælati ductibile. Luc. *Ignem veni mittere in terram.* (Luc. 12.) Amor autem terrenorum sive mundi impedit salutem; Navis enim adhærens terræ ad portum non graditur, sed periclitatur. Sic qui terrenis adhæret divitiis per amorem, ad portum salutis non venit. Psal. (Psal. 61.) *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Unde Dominus dixit, quod (Matth. 19.) *facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum Dei.* Si igitur navis animæ est nimis onerata divitiarum pondere sive cura, remedium est eam alleviare eleemosynarum largitione.

Item amatores mundi vel carnis aliquando per divinam gratiam convertuntur, & efficiuntur ferventes amatores Dei, sicut mustum acerbum vel corruptum per decoctionem & admixtionem aquæ pluvialis convertitur in vinum purum & dulce: Dicitur enim in supradicto libro de vindemiis, quia mustum de uvis acerbis vel corruptis ita est curandum; Aqua enim pluvialis usque ad dimidium est excoquenda, & ex hac aqua decocta, quanta est musti decima pars, debet superfundi vino: rursus autem cum vino decoqui, ut consumatur in decoctione decima pars. Quidam tamen aliter faciunt, quia in ipsis uvis immittunt aquam, commiscentes ad futurum mustum tertiam partem; post conculcatis uvis mustum coquunt tantùm, ut ejus consumatur tertia pars. Aqua itaque pluvialis est gratia cœlestis, cujus decoctio fit in fervore contritionis, cujus mixtio debet esse cum musto sive uva lachrymosæ compunctionis, de quo in Psalm. (Psal. 59.) *Potasti nos vino compunctionis:* sed decima pars refertur ad obedientiam decalogi, id est, mandatorum divinæ legis. Ubi enim ista adsunt, scilicet admixtio gratiæ, fervor pœnitentiæ, compunctio lachrymæ, subjectio obedientiæ, mutatur vinum acerbum, id est, amor mundi, vel mustum corruptum, i. amor carnalis in vinum, id est, in amorem divinum dulcissimum & purissimum. Et hoc patet in conversione Matthæi publicani & Mariæ Magdalenæ. Vel tertia pars aquæ, id est, pœnitentiæ, assumitur in restitutione, & calcantur uvæ in confessione; quia tunc exprimitur vinum, id est, manifestatur peccatum: sed decoquitur mustum cum aqua in assidua compunctione, & sic amor mundi, vel peccati, convertitur in amorem Dei.

Item nota, quod in homine proficiente convertitur punctio timoris in dulcedinem & securitatem amoris. Cujus exemplum est, quia per semen porri immissum in dolium aceti, acetum ipsum mutatur in vinum, sicut in præfato libro vindemiarum legitur, quid autem est semen porri, nisi profectus boni? Nam porrum non primo anno, sed secundo semen producere dicitur. Et ideò proficientem signat, qui non statim à principio perfectus esse potest, sed paulatim & successivè perficitur. Ergò per semen ipsius porri de aceto vinum efficitur, quia per continuum profectum in bono pœnitentis timor in amorem convertitur: (1. Ioh. 4.) *Perfecta enim charitas foras mittit timorem.*

CAP.

CAPUT III.

Rationalis anima quo pacto sit colenda, ut à carnali purgetur amore, per agri similitudines demonstratur, quæ pariter Paradiso voluptatis tritticiq; acervo comparatur.

ANima hominis ad modum agri est diligenter colenda. Agro enim (ut dicit Pall.) [Pallad.] tria æqualiter nocent, scilicet sterilitas, colentis morbus & malus vicinus. Nam sterilitas refertur ad otium, per quod videlicet anima à fructu boni operis vacat; sed morbus refertur ad vitium, quo scilicet ipsa anima lethaliter ægrotat: sed vicinus malus refertur ad pravum socium, sive ad carnem, quæ ipsam animam frequenter molestat. Otium autem multum nocet animæ, quia ipsam ad malum acuit. Eccl. [Eccl.33.] *Multam malitiam docuit otiositas.* Facit enim in agro animæ urticas vitiorum succrescere. Proverb. [Pro.24.] *Per agrum pigri hominis transivi, & ecce totum repleverunt urticæ.* Contra quod dicitur ibidem. *Diligenter exerce agrum tuum.* Morbus peccati etiam multum obest, quia animam interficit. Ezech. [Eze.18.] *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Et iterum de peccato dicitur: [Eccl.21.] *Dentes leonis, dentes ejus interficientes animas hominum;* pravus socius multum officit, qui animam corrumpit, scilicet exemplo vel verbo. 1. Cor. [1.Cor.5.] *Modicum fermentum totam massam corrumpit.* Et 1. Cor. [1.Co.15.] *Corrumpunt bonos mores colloquia prava.* Unde hæc ab agro animæ sunt prorsus repellenda. Dicit etiam idem Pall. quod in agro periclitantur interiora, nisi colantur extrema. Sic etiam interiora bona animæ perdit, qui exteriora membra vel sensus non custodit.

Item anima justi assimilatur horto voluptatis, id est, paradiso terrestri, quem agricola cœlestis, de quo Christus Joan. 10. [Joan.10.] *Pater meus agricola est*, à principio mundi plantavit. Et hæc similitudo congrua videtur triplici ratione. Et primò quidam ratione situationis. Nam ille hortus fuit situatus in loco fertili, & ideò vocatur Paradisus delitiarum, & similiter anima justi est locus delitiarum spiritualium Domini, qui dicit: [Prov.8.] *Delitiæ meæ esse cum filiis hominum.*

Item erat ille hortus in loco eminenti, ita ut dicatur excedere altitudinem terræ, & esse sub globo lunari, quia videlicet mens justi omnia terrestria excedit, & contemplatione ac desiderio usque ad cœlestia pertingit. Apost. [Phi.3.] *Nostra conversatio in cœlis est.*

Item erat ille hortus in loco Orientali. Per Orientem autem intellige adventum ad judicium. Unde in Evangelio. Sicut fulgur exit ab Oriente, &c. Vel per Orientem intellige Christum, de quo Zach. [Zach.6.] *Oriens nomen ejus.* Vel per Orientem intellige originem hominis, ita debet plantari mens fidelis ad Orientem, ut præ oculis habeat terrorem judicii, & recordationem dominicæ passionis, & abjectionem suæ conditionis, qualiter scilicet creatus & factus est de limo terræ. Unde in Levit. [Levi.1.] *præceptum est, ut vesicula aviculæ poneretur ad Orientem altaris in loco ubi erant cineres:* hoc est, per recordationem judicii motus elationis reprimere.

Item quando motus elationis surgit in te ex operibus tuis, pone te ad Orientem, id est, Christum, & attende quam parva sunt; quia nulla sunt respectu illorum, quæ fecit pro te. Pone etiam ad Orientem abjectionis tuæ conditionem, & hoc est in locum ubi erant cineres, id est, memorare, quàm vilis es, & elides motus elationis in te.

Secundò ratione plantationis, quia produxit Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave, lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignumque scientiæ boni & mali, ut dicitur Genes. [Gen.2.] Hoc lignum pulchrum visu est in homine ex conversatione bona, sed ad vescendum suave est ex conscientia munda: Nam *secura mens quasi juge convivium*, ut dicitur Prov. [Prov.15.] Debet etiam ibi esse *lignum scientiæ boni & mali*, id est, prudentia inter bonum & malum discernens.

Item lignum vitæ, id est, gratia Christi, cui totum debet homo ascribere, non sibi. Apostol. [Galat.2.] *Vivo autem jam non ego, vivit verò in me Christus.*

Tertiò ratione irrigationis: Quia fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui dividitur in quatuor capita. Nomen uni Phison. Ipse est, qui circuit omnem terram Eujulath, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius est optimum, Bdellium & lapis onychinus. Et nomen fluvii secundi Geon. Ipse est qui circuit omnem terram Æthiopiæ. Nomen verò tertii fluvii Tigris. Ipse est qui vadit contra Assyrios. Fluvius autem quartus ipse est Euphrates. Iste fluvius est gratia Spiritus sancti, quæ fluit de loco voluptatis, id est, à Christo, in quo delectari debemus. Psalm. *Delectare in Domino.* Iste egreditur ad irrigandum Paradisum, id est, mentem humanam; & dividitur in quatuor flumina, id est, quatuor virtutes. Nam Phison signat prudentiam: Prudens enim est, quia novit os mutare. Phison enim interpretatur oris mutatio. Aliter enim loquendum est majoribus, & aliter minoribus. Eccl. *Qui adimplet, quasi Phison sapientiam.* Et hic circuit omnem terram Eujulath, quæ interpretatur dolens, quia prudens est, qui novit dolere in hoc mundo. Ibi etiam nascitur aurum optimum, quia optimum est lugere pro peccatis. Et benè dicit, qui circuit omnem terram Eujulath, quæ habet quatuor partes, scilicet dolere pro peccatis propriis & alienis, pro incolatu hujus miseriæ, & pro dilatione patriæ. Bdellium autem sunt opera misericordiæ, lapis onychinus discretio, ab onyx, quod est unguis: nam per figuram unguis significatur discretio, vel per lapidem orationem intellige. His tribus curatur peccator operibus misericordiæ & orationibus, cum carnis afflictione sive dolore.

Psal. 36.

Eccl. 24.

Per Geon verò, qui interpretatur hiatus terræ, significatur temperantia, quæ omnem terrenitatem absorbet à nobis. Et contra Æthiopiam vadit, quia malos motus in nobis destruit. Mali autem motus sunt mali mores quos significant Æthiopes Hier. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos benè poteritis facere, cùm didiceritis malum.* Tigris, qui velox interpretatur, signat fortitudinem, quæ impugnat Assyrios, id est, dæmones: Fortis enim debet esse, qui vult contra dæmones pugnare. Euphrates autem, qui frugifer interpretatur, significat justitiam, quæ multum fert fructum. Vana enim sunt omnia temporalia, sed sola justitia fructifera; sed de illa non determinat scriptura contra quos vadat, quia justitia ad omnes pariter spectat. Vel fluvius iste est gratia compunctionis, quæ dividitur in quatuor; quæ sunt, contritio, confessio, satisfactio, & continuatio, sive perseverantia. Phison enim, id est, oris mutatio, significat contritionem, in qua mutatur facies peccatoris. Sed per Geon, qui interpretatur hiatus, significatur confessio, in qua aperiuntur peccata, sicut in hiatu aperitur terra. Per Tigrim, qui interpretatur velox, satisfactio significatur, quæ est quasi medicamentum vulneris: Sicut enim extracto ferro de vulnere, si statim medicina non apponitur, citò vulnus putrescit: Ita si peccata de corde extrahis, & ut jubetur, non protinus satisfacis, vulnus tuum de facili corrumpitur. Per Euphratem verò, qui interpretatur frugifer, perseverantia designatur, quæ nobis confert fructum vitæ æternæ.

Hier. 13.

Item anima justi assimilatur acervo tritici, qui multis mediis in horreo reconditur. Nam triticum, sicut dicit Greg.

Greg.

Primò in segete Sole tangitur, quia in hac vita humana anima respectu superni luminis illustratur: pluviam accipit, quia veritatis eloquio pinguescit: vento concutitur, quia tentationibus exercetur; & secum crescentes paleas portat, quia nequiorem contra se quotidie vitam peccantium tolerat, atque ad aream deductum triturationis pondere premitur, ut à palearum connexione solvatur, quia mens nostra cœlesti disciplinæ supposita, dum correptionis flagella percipit, à societate carnalium mundior recedit, & relictis paleis ad horreum ducitur, quia foris remanentibus reprobis, electa anima ad supernæ mansionis gaudia sublevatur.

Item animæ salus debet corpori & divitiis

vitiis præferri: Nam cùm quis necessitate astringitur, quòd in mare oportet merces projicere, vel personas submergi, merces potius exponuntur, & in bello manus ensi exponitur, ut caput sanum servetur: quia mortuo merces non prosunt, nec manus valent capite absc isso. Sic cùm quis ad hoc devenit, quod corporis aut animæ habere detrimentum oportet, debet corpus & divitias exponere, sicut serpens & caudam exponit, & corpus, ut caput, id est, vitam servet. Mat. *Estote prudentes sicut serpentes* Divitiæ enim corpori mortuo & animæ damnatæ nil prosunt, Matth. *Quid prodest homini si lucretur universum mundum, anima autem sua detrimentum patiatur.*

Matt. 5.

Matt. 16.

Item anima illa est apta ad Deum diligendum, cujus affectus est à carnali amore purgatus, sicut illa uva dicitur esse apta ad vindemiandum, & mustum exprimendum, cujus granum exit purum sine carnositate. Dicitur in libro de vindemiis, quod ad probandum quando tempus est ad vindemiandum uvas, quidam uvam accipiunt, & exprimunt, & siquidem effluxerit granum mundum non continens carnem, maturas esse ad vindemias approbant uvas; si verò effluxerit granum cum parte carnium, non eas esse maturas. Similiter illa anima est ad vindemiam musti, id est, ad affectum amoris divini parata, quæ habet intrinsecum granum, i. carnali amore separatum & depuratum. Illa autem quæ est cum carne, i. cum carnali amore, non est vindemiationi, id est, spirituali dilectioni accommoda. Unde Apost. dicit: quod *animalis homo*, id est, carnalis, *non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.*

1 Cor. 2.

CAPUT IV.

Decem præcipuè in militum armatura esse necessaria sacræ scripturæ testimonio confirmatur: quæ omnia spirituali armaturæ mysticè convenire, quamplurimis asseritur exemplis.

ARmatura spiritualis similis est armaturæ corporali: Est enim duplex genus armorum, quia sunt arma ad defensionem, ut clypeus & hujusmodi: & sunt arma ad offensionem, ut gladius & hujusmodi; & neutrum genus sine altero sufficit in prælio existenti, quod etiam similiter accidit in armatura spirituali. Unde dicit Greg. quod sicut ad corporalia bella nequaquam benè armatus pergit, qui aut clypeum sumens, gladio non utitur, aut utens gladio, clypeo non munitur. Sic etiam miles Dei adversitatis bello deprehensus, & scutum patientiæ debet ante se ferre, ne pereat, & ad portandum promptus amoris inferre jacula, ut vincat. Unde mens Sanctorum in hoc tentationum prælio & munita patientiæ clypeo, & gladiis amoris accincta, ad perferenda mala sumit fortitudinem, ad impendendum bona exercet benignitatem, quibus & odiorum tela patienter excipiat, & amoris jacula valenter reddat.

Greg. in mora.

Item nota, quod sacra scriptura introducit decem, quæ communiter necessaria sunt in militum armatura: Nam inter arma quibus milites utuntur ad sui defensionem, quædam necessaria sunt ad protegendum partem superiorem, ut caput & hujusmodi, ad hoc utuntur galea sive casside ærea. Quædam ad muniendum partem inferiorem, puta crura & hujusmodi, & ad hoc portant ocreas æreas. Quædam muniunt partem mediam, vel in parte sicut scutum, quod portatur in sinistra, vel in toto sicut lorica. Torax autem protegit pectus, & cor, & renes. Hæc erat armatura Goliath, de quo dicitur 1. Reg. quod *cassis ærea erat super caput ejus, & lorica hamata induebatur, & ocreas æreas habebat in cruribus, & clypeus æreus tegebat humeros ejus*: inter arma verò offensibilia quædam sunt, quibus percutiunt à remotis, sicut est arcus & sagittæ. Et hæc fuerunt arma Esau, de quibus dicitur Genes. *Sume arma tua pharetram & arcum, &c.* Quædam percutiunt de propinquo, sicut gladius, vel ensis, & hæc erant arma fortium Salomonis, de quibus dicitur. *Lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.* Quædam

1. Re. 17.

Gen. 27.

Cant. 3.

dam verò percutiunt medio modo inter propinquum & remotum, sicut lanceę. Et hæc erat armatura Saul 1. Reg. *Tenebat Saul lanceam,* &c. Decet etiam militem habere equum saltem cum fræno & sella, & consequenter oportet quod habeat calcaria. Hæc omnia sunt arma, quæ etiam necessaria sunt militiæ spirituali: nam primò necessarium est scutum fidei, quod muniat in parte sinistra in adversis. Eph. 6. *In omnibus sumentes scutum fidei, &c.*

1. Re. 18.

Ephe. 6.

Secundò necessaria est galea spei, quæ super caput se erigit, quia spes ad superna tendit. Ephe. *Galeam salutis assumite;* quod exponens Thes. *Et galeam spem salutis.*

Ephe. 6.
1. Thes. 5.

Tertiò necessaria est lorica charitatis, de quo Apost. ibidem. *Induti loricam fidei & charitatis:* nam sicut annuli in lorica invicem connectuntur, ita fideles in charitate invicem uniuntur.

1. Th. 5.

Quartò, necessaria est thorax justitiæ & æquitatis. Sapient. *Induet pro thorace justitiam.*

Sap. 5.

Quintò sunt necessariæ ocreæ ferreæ, quæ muniunt à parte inferiori, id est, duplex humilitas, quæ dum animi elationem reprimit, quasi ab inferiori parte munit. Est autem humilitas necessaria duplex, id est, interior in corde, & exterior in conversatione. Vel quasi ocrea cruris dexteri est humilitas in prosperitate, qua aliquis reputat se indignum; sed ocrea cruris sinistri est humilitas in adversitate, qua aliquis reputet se dignum.

Sextò necessaria est lancea prudentiæ sive providentiæ, quæ à remotis hostem percutit, antequam propinquet. 2. Reg. *Tulit Ioab tres lanceas in manu sua, & infixit eas in corde Absolon.* Hæ tres lanceæ sunt tres partes prudentiæ, scilicet memoria præteritorum, intelligentia præsentium & providentia futurorum, quibus inimicus perimitur.

2. Reg. 18.

Septimò est ensis continentiæ, quo femur, in quo est voluptas, muniatur. Cant. *Uniuscujusq; ensis super femur suum.*

Cant. 3.

Octavò necessarius est gladius, id est, dolor pœnitentiæ, quæ ulciscatur de delectatione culpæ. Job. *Ultor iniquitatis gladius;* vel gladius, id est, dolor compassionis & misericordiæ. Luc. *Tuam ipsius animam pertransiit gladius.*

Iob 19.

Luc. 2.

Nonò, necessarius est arcus, scilicet sacræ scripturæ, cum sagittis doctrinæ. In hoc arcu est lignum durum, scilicet austeritas veteris testamenti & corda mollis, sc. lenitas testamenti novi. Ex hoc arcu emittuntur *sagittæ potentis acutæ,* i. divina verba corda hominum velociter penetrantia.

Decimò, necessarius est equus, i. corpus subditum spiritui cum fræno temperantiæ. Jac. *Equis frænos in ora mittimus & cum sella patientiæ, in qua faciliter onus portatur.* Hest. *Homo, quem rex honorare cupit, debet indui vestimentis regiis, & imponi super equum, qui de sella regis est.* Sella regis est patientia Christi, cui sellæ oportet imponi, quicunq; ab ipso rege debet honorari.

Iac. 3.
Hest. 6.

CAPUT V.

Nonnulla breviter ipsius avaritiæ damna annectuntur, quæ etiam naturalibus exemplis, quantum sint gravia, confirmantur.

Avaritia terrenorum lucrorum facit sterilescere animas à fructibus spiritualibus operum. Sicut enim vinacii cibus facit gallinas sterilescere & cessare ab ovatione, sicut dicit Pallad. Sic & terrenorum lucrorum avarus appetitus retrahit, & cessare facit à spiritualium operum exercitatione, unde Matt. 3. dicitur, quod *sollicitudo sæculi istius & fallacia divitiarum suffocat verbum,* ne scilicet perveniat ad boni operis fructum.

Pallad.
Mat. 3.

Item avaritia adversatur operibus bonis, sicut letamen anseris adversatur satis: dicit enim Pall. quòd stercus avium maximè necessarium est agriculturæ excepto anserum letamine, quod omnibus satis inimicum est. Unde anser, sicut ipse dicit, locis consitis inimicus est, quia sata & morsu lædit, & stercore. Quid enim est morsus anseris, nisi rapacitas cupidi hominis? Quid autem anseris stercora, nisi avarorum terrena lucra? De his dicit Apost. *Omnia detrimentum feci, & arbitror*

Pallad.
Phi. 3.

mor ut stercora, ut Christum lucrifaciam. Hæc ergò sata lædunt, quia in agro, videlicet cordis, spiritualis doctrinæ seu virtutum germina crescere non sinunt.

Item avaritia non satiatur ex adeptione auri: quia sicut vinum in dolio sitim corporalem non sedat, sic pecunia in arca sitim avaritiæ non sedat; quod est, quia pecunia non potest intrare, ubi sitis est avaritiæ, scilicet in corde. Pecunia est res corporalis, anima verò est res spiritualis. Res autem spiritualis corporali impleri non potest, sicut nec corporalis spirituali. Unde sicut arca impleri non potest sapientia, ita nec anima pecunia. Eccl. *Avarus non implebitur pecunia.* (Eccl. 5.)

Item avarus alienorum detentor assimilatur vasi parvo de terra, quod tusco vocabulo dicitur *salvanda*, quod scilicet denarios sigillatim recipit, sed non possunt inde haberi nisi frangatur. Sic avarus raptor, vel usurarius, reddit in morte, quod non permittitur de mundo portare. Job. *Dives cùm dormierit, nihil afferet.* (Job 27.)

CAPUT VI.

Boni viri, qua via eorum corda à sordibus peccatorum debeant custodire, per apum custodiam, vasisque argentei restaurationem demonstratur: idque pluribus eorum similitudinibus declaratur.

Boni viri debent custodire corda sua, sicut custodienda sunt apum alvearia: Sunt enim præcipuè quinque, prout colligitur ex libro Palla. (Pallad.) quæ apibus maximè nocent, à quibus eorum alvearia sunt penitus removenda.

Primum est ventus: unde dicit, quòd debent collocari non longè à domibus, vel in parte secreta horti à ventis remota, ita quòd ventis frigidioribus altus paries resistat. Sic nimirum boni viri, qui habent alvearia plena apibus, id est, corda plena virtutibus, debent ea munire contra ventum, id est, contra diabolicæ tentationis insultum: hic enim ubi potest intrare, frigus malitiæ immittit, & apes, id est, virtutes extinguit. Unde opponenda est ei altitudo parietis, id est, elevatio ordinis & contemplationis, sicut dixit Dominus discipulis. Matt. *Orate, ut non intretis in tentationem.* (Matt. 18.) Vel debent sancti viri custodire alvearia apum, id est, studia bonorum operum, ne à vento vanæ gloriæ dissipentur & extinguantur: quia superbia (ut dicit August.) bonis operibus insidiatur, ut pereant. (Aug. in Reg.) Unde opponenda est altitudo parietis, id est, firma custodia humilitatis, cujus fabrica tantò altius exurgit, quantò cor seipsum ad ima per sui despectum reducit: sine custodia enim hujus parietis ventus apum alvearia dissipat: quia virtutum studia superbia vastat, nisi humilitas obstet: perit enim omne quod agitur, si non in humilitate sollicitè custoditur: quia qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi pulverem in ventum portat, sicut Grego. dicit. (Greg.)

Secundùm, quod multum nocet apibus, est frigus. Et ideò ea, (ut Pallad. dicit) in calidiori parte horti locare debemus, unde etiam aditus earum debent esse omnes oppositi Soli. Vas etiam ipsarum debet esse de tali ligno, quod vim frigoris ad eas non transmittat. Et inter omnia meliora sunt (ut ipse dicit) alvearia facta ex cortice suberis, ubi haberi possunt, quia non transmittunt vim frigoris, aut etiam caloris: Quamvis enim apes timeant frigus, non tamen diligunt excessivum calorem, sed temperatum: unde pessima vasa sunt, quæ in hyeme gelantur, & in æstate fervescunt. Similiter spiritualibus & activis viris, qui esse debent veluti apes solliciti & fructuosi, summè nocet frigus accidiæ. Et ideò debent ad locum calidum & secretum redire, id est, ad secretum orationis & contemplationis, ubi fervor spiritus excitatur, frequenter se reducere, sicut apes frequenter redeunt ad alvearii locum.

Item eorum aditus, id est, cogitatus, vel affectus debent aspicere solem, i. Christū, ut consideratis laboribus & passionibus, quos ipse sustinuit pro nobis, allevientur labores nostri, & non accidiemur in eis. Vas etiam cordis debet esse sic dispositum, ut frigus accidiæ non recipiat, sed

repellat,

repellat. Unde bonus est cortex suberis, i. exemplum conversationis alicujus sancti & soliciti hominis, ut dum in ejus conversatione & imitatione motamur, repellatur pariter à nobis, & ardor concupiscentiæ, & frigus accidiæ.

Tertium, quod multum nocet apibus, est locus fœtidus, vel inquietus, unde debent eorum alvearia longè collocari ab omnibus, quæ sunt horrendi odoris, ut à stabulis & balneis, coquinis, fusoriis & hujusmodi, & fœtore fœni. Et etiam non debent poni in loco ubi resonat echo, qui scil. ad humanam vocem falsa imitatione respondet. Sic etiam boni viri debent se removere à consortiis & familiaritatibus personarum corruptarum & infamium, ne se eorum fœtore, id est, infami & corrupta conversatione, ipsi vel in conscientia, vel in fama lædantur. Debent etiam sibi cavere à blanditoribus, qui ad modum echonis, unicuique deceptoriè resonant, id est, loquuntur juxta vocem suam prout credunt ei placere.

Quartum est fumus, præcipuè cancri adusti. Quid enim per cancrum adustum nisi mundum accipimus, malo igne avaritiæ vel luxuriæ inflammatum. Joan. *Totus mundus in maligno positus est*: Cancer etiam Lunæ mutabilitatem sequitur: quia secundùm augmentum & decrementum Lunæ, repletionem & vacuitatem patitur. Et similiter ipse mundus secundùm fortunæ mutabilitatem mutatur. Io. *Ecce mundus transit & concupiscentia ejus*. Boët. Hunc continuum ludum ludimus, rotam volubili orbe versamus: Infima summis, suprema infimis mutare gaudemus, unde quidam metricè dixit:

1. Ioan. 5.

1 Ioan. 2

Boet. 2. de cons.

Ludus fortunæ variatur, ut orbita Lunæ.

Hujus igitur cancri fumus tunc ad apes pertingit, quando vel mundi affectus, vel terrenæ occupationis actus, bonos viros involvit, & nonnunquam ex eis aliquos etiam involvendo extinguit: Unde debent se boni viri à tali fumo quantum possunt elongare. Apocal. *Cum viderint fumum incendii ejus, longè stantes*, supple, *sunt*.

Apoc. 18.

Quintum, quod nocet operibus apum, est succus quarundam herbarum vel florum, sicut sunt elleborus, cassia, absynthium, cucumer agrestis & similia, quarum scilicet amaritudo impedit dulcedinem mellis. Unde talia ab alvearibus apum debent penitùs removeri, & debent poni juxta arbores vel herbas, quibus nulla amaritudo respondeat in flore, aut succo. Quid autem est herbarum malus succus, nisi tristis & pœnitudine plenus voluptatum & libidinum exitus? Unde de meretrice muliere dictum est: Prover. *Favus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur ejus: Novissima autem illius amara quasi absynthium.* In quo ostendere voluit Salomon, quod voluptas, licet in principio vel in medio, id est, in cogitatu, vel actu, habeat delectationem, in fine tamen relinquit amaritudinem. Unde incipit à melle, procedit ad oleum, & terminatur ad absynthium. Hic est ergò succus amarus, id est, luxuriæ fructus, quem scilicet apes, id est, personæ spirituales, etsi tantùm cogitatu vel affectu degustent, perditur dulcedo mellis, id est, suavitas & delectatio internæ consolationis & devotionis. Nam sicut dicit Bernard. Delicata est divina consolatio & non datur admittentibus alienam: propter quod Apo. dicit, quod *animalis*, id est, carnalis, *homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei*.

Prov. 5.

Bernar.

1. Cor. 2.

Item boni viri assimilantur vasis argenteis, quæ franguntur & utuntur ut reparentur. Sic boni viri modò franguntur per tribulationes, vel uruntur per infirmitates, ut reparentur vel meliorentur; sed mali sunt tanquam vasa testea, vel vitrea, quæ fracta non reparantur. Psal. *Tanquam vas figuli confringes eos*.

Psal. 2.

Item vasa argentea limantur, ut clarificentur; sic Deus suos affligit, ut puriores sint & clariores. Aug. Quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellum grano, hoc facit tribulatio viro justo.

August.

Item boni viri affliguntur ut perficiantur; & ideò assimilantur imaginibus & sigillis, de quibus Greg. in dialogo dicit, quod sicut imperiti homines necdum perfectè sculpta sigilla vel imagines aspiciunt,

ciunt, & jam quasi perfecta laudant, & tamen artifex considerat & limat, & laudari jam audit, & fundere tamen meliorando non desinit: Sic plerumque illi, quos jam perfectos homines æstimant, adhuc in oculis summi Opificis aliquid imperfectionis habent, propter quod infirmitatibus & tribulationibus quotidiè limantur.

CAPUT VII.

Charitatis necessitas, utilitas, perfectio & ordo definitur, quæ singula per ferri igniti ac fundamenti proprietates pluribus aperiuntur exemplis.

CHaritate deficiente non potest aliquis benè operari. Nam de ferro frigido non potest faber operari, nisi calefaciat illud igne, non potest flecti, sed frangitur sub martello. Unde (sicut dicit Aug.) Ferrum calidum dum cuditur, dilatatur; frigidum autem frangitur. Sic homo non est aptus benè operandi, nisi calefactus fuerit per ignem charitatis. Thren. 1. *De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudivit me.*

Aug.

Thren. 1.

Item charitas assimilatur fundamento, unde Apo. *In charitate radicati & fundati.* Unde nota, quod Apost. assimilat charitatem radici in eo quod dicit, *Radicati*, quia sicut omnis fructus à radice procedit, sic opus bonum à charitate. Unde Gre. dicit, quod non habet viriditatem ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.

Eph. 3.

Item assimilat eam fundamento domus in eo, quod dicit: *Et fundati*, quia sine fundamento stare non potest, sed destructo fundamento cadit. *Charitas* enim *omnia sustinet*, 1 Corint. Est alia etiam ratio, quâ charitas assimilatur fundamento; quia fundamentum (ut dicit Pall.) consuevit tripliciter poni, scilicet, aut in petra, aut in argilla solida, aut in terra labili & in his tribus significantur tria charitatis opera. Tria enim propriè ex charitate sunt deligenda, scilicet Deus, qui signatur in petra: spiritus, qui in argilla solida, sive sit spiritus angelicus, sive humanus: tertium est corpus, sive proprium, sive proximi, & hoc designatur in terra fluxibili. Et nota, quod si fundamentum ponatur in sarcofago, vel in petra, debet (ut dicit Palladius) forma fundamenti sculpi unius pedis altitudine, vel duorum: unius quidem pedis altitudinem charitas, qua Deus diligitur, habet: quia uno tantùm affectu seu respectu Deus diligi debet, scilicet propter seipsum, hoc enim est de ratione veræ amicitiæ, ut amicus sui gratia diligatur. Et ideò ille, qui Deum mercedis intuitu diligit, verus ejus amicus non existit. Potest tamen ipsa Dei dilectio adhuc alterum pedem, i. alium affectum, sive respectum habere, scilicet ad mercedem, i. ad beatitudinem creatam, quam ab ipso Deo habemus, non ita scilicet, quod ipsa sit finis amati, ita quod Deus propter illam diligatur; eò quod hic esset, ut dictum est, non verè diligere Deum, sed prout ipsa beatitudo ex parte amantis est finis amoris & cujuslibet virtuosæ operationis. Si verò fundamentum ponatur in solida argilla & constricta, tunc debet habere quintam vel sextam partem altitudinis ejus, quæ super terram, scilicet in parietibus, est futura. Similiter etiam charitas, qua proximi spiritum vel naturam diligimus, debent quinque vel sex gradus habere altitudinis, id est, perfectionis. Et primus gradus est, ut diligamus verè, tunc autem verè diligimus aliquem, cùm amamus eum ad bonum sui ipsius, & non ad utilitatem nostram 1. Cor. *Charitas non quærit, quæ sua sunt.* Unde tunc aliquis verè diligit animam proximi sui, vel suam, quando diligit eam ad salutem ejus. Et isto modo Apostol. proximos secundùm spiritum diligebat. Unde dixit: *Non quærens quod mihi utile est, sed quod multis prosit, ut salvi fiant.*

1, Co. 13.

Palla.

1. Co. 13.

1. Co. 10.

Secundus gradus altitudinis hujus fundamenti est, ut diligamus rectè. Tunc rectè diligimus aliquem, cùm majus bonum suum minori præponimus, puta ut magis diligamus animam quàm corpus, & spiritualia quàm temporalia.

Tertius gradus est, ut diligamus sanctè, id est, in ordine ad Deum, & propter

Deum. Et ideò debemus odio habere in anima nostra vel proximi, quicquid repugnat Deo, puta peccata & cogitationes peccatorum. Psalm *Iniquitatem odio habui & abominatus sum.*

Psal. 104.

Quartus gradus est, ut diligamus operosè. Joan. *Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.*

1. Joan. 3.

Quintus gradus est, ut diligamus perfectè, scilicet non tantùm amici animam, sed etiam inimici: ad salutem enim inimici non tantùm generalem, sed spiritualem affectum habere, & pro eo spiritualiter orare perfectionis est. Unde Matth. *Diligite inimicos vestros, &c.* & postea concludit: *Estote ergò perfecti* Vel si volumus huic fundamento charitatis, qua scilicet proximi spiritum diligimus, dare sex partes altitudinis, tunc per sex gradus accipiamus, vel eleemosynas spirituales, quibus animabus proximorum subvenire debemus, quæ in hoc versiculo continentur,

Matt. 5.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Debemus enim eis in dubiis consulere & delinquentes eos castigare, mœstos consolari, offensas remittere, eos sufferre, pro eis orare, quæ ad charitatis altitudinem pertinent. Si autem fundamentum ponatur in terra labili, debemus tantum fodere quousque inveniatur argilla munda sine sterquilinio. Et si argilla non inveniatur, tunc sufficit immersisse quartam partem altitudinis, quæ futura est super terram, ut ipse Pall. dicit. Ex quo patet, quod charitas, qua corpus nostrum vel proximi diligimus, primò debet esse munda à sterquilinio, id est, ab amore carnali, ut non sit dilectio carnalis, sed spiritualis, scilicet, ut diligamus non carnaliter, sed spiritualiter.

Item debet habere quatuor gradus altitudinis. Primus est, ut magis diligamus corpus, sive proprium, sive proximi, quàm alias res corporales exteriores.

Secundus est, ut quantum ad res corporales, magis diligamus corpus proximi quàm proprium. Nam etiam quidam Gentiles sine spe vitæ æternæ, pro amore amicorum se morti exposuerunt. Unde multò magis hæc charitas facit, cùm pertineat ad bonum virtutis. Unde etiam Philosophus dicit, quòd homo debet amicos ad tristia vocare tardè, sed ad læta & prospera promptè. E contra autem ad eorum prosperitates & lætitias debet se tardè ingerere, sed ad tristitias celeriter & promptè. Unde secundùm carnis amicitiam plura bona corporalia sunt impendenda amicis, quàm nobismetipsis; sed de bonis spiritualibus semper plus nobis quàm amicis impendere & velle debemus; & similiter etiam de malis vitandis.

Arist. 9. Ethi.

2. Co. 11.

Tertius gradus est, ut minus diligatur corpus quàm spiritus. Debet enim corpus diligi in ordine ad spiritum.

Quartus gradus est, ut quantum ad actum exteriorem charitatis, qui est eleemosyna, etiam ipsa corpora quodam ordine diligamus. & iste ordo attenditur secundùm tria, scilicet secundùm debitum, secundùm necessarium, & secundum honestum. Secundùm debitum quidem, quia parentibus ac propinquis, & benefactoribus, & eis, à quibus spiritualia accipimus, debemus, quando indigerent, magis eleemosynam facere quàm aliis. Secundùm necessarium verò, quia cæteris paribus debemus magis subvenire indigentibus. Secundùm verò honestum cæteris paribus magis debemus dare melioribus: licet, assignare in singulis quantum unum alteri eorum præferatur, sit impossibile: quia singulares conditiones quæ attendendæ sunt, infinitæ sunt, & non cadunt sub arte. Unde de his magis unctio docet quàm prudentiæ consilium. Dicit enim Palla. quod fundamenta debent ex utraque parte esse latiora, quàm paries futurus sit, semipedis spatio, quod signat, quod fundamentum charitatis in sanctis viris latius est in interiori affectione, quàm possit ostendi in exteriori opere vel conversatione.

1. Joan. 3.

Pallad.

Item charitas & zelus fraternæ salutis reddit sanctos viros sollicitos & studiosos ad attrahendum alios ad Deum. Unde assimilatur balsamo & cumino. Dicit enim Palladius, quòd columbæ, si cumino pascantur assiduè, vel si alarum ascellæ

Pallad.

balsami liquore tangantur, inducunt alias columbas ad columbarium domini sui. Quid autem est cuminus, qui secundùm medicos in secundo gradu est calidus, nisi fraternæ salutis & charitatis zelus?

Primus namque gradus charitatis est circa salutem sui.

Secundus verò est circa salutem proximi: hoc ergò cumino quotidiè sancti viri pascuntur, quia scilicet de proximorum salute quotidiè sollicitantur. Apost. *Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum.* Est autem velut balsami liquor, ipsius fraternitatis amor. Balsami namque liquor fœtum mortuum de ventre prægnantis educere perhibetur; quia dum quisque vir sanctus proximorum amore succensus, aliquem ex eis sua sancta exhortatione convertit, atque peccatum mortale de conscientia ejus expellit, quasi virtute balsami fœtum mortuum de ventre prægnantis educit: vel quia scriptum est: *Qui non diligit, manet in morte*, dum ipsa fraterna charitas odium de corde propellit, quasi de ventre matris mortuum fœtum educit. Joan. *Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.* Sunt autem velut duæ alæ columbarum duæ spirituales vitæ Sanctorum, scilicet contemplativa & activa. Vel duo genera eleemosynarum, scilicet spiritualium & corporalium. Unde tunc ascellæ alarum balsamo tanguntur, quando ipsi sancti viri fraternę dilectionis compassione ad utriusque vitæ, vel eleemosynæ studia impelluntur, quibus videlicet studiis protinùs ad columbarium domini columbas alias ducunt: quia utriusque eleemosynæ beneficio, scilicet & corporaliter subveniendo, & prædicationis & orationis auxilio etiam peccatores proximos ad domini gratiam trahunt.

2.Co.11.

1.Ioan.3.

CAPUT VIII.

Carnem humanam nunquam delitiis fore nutriendam, sed jejuniis, laboribus & adversitatibus pro animæ salute exponendam, frumenti similitudinibus edocetur.

CAro non est delitiis nutrienda, sed laboribus pœnitentiæ & passionibus exponenda: Nam agricola qui nollet granum ad tempus in terra perdere, & ventis, & tempestatibus exponere, sed tantùm in horreo servare, fructum inde non reciperet, imò ei putresceret & corrumperetur. Sic qui tantùm amat carnem suam, quod in quiete & delitiis vult eam servare, nec jejuniis & laboribus vult eam exponere, nihil ex ea nisi corruptionem habebit. Matt. *Qui voluerit animam suam*, id est, animalem, vel corporalem vitam, *salvam facere, perdet eam, & qui perdiderit animam suam in hoc mundo, inveniet eam*, scilicet in futura gloria: quasi dicat agricola. Frumentum si perdis, servas; si seminas, invenies. Joan. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.*

Matt. 3.

Ioan.12.

Item caro non delectabilibus & blandis, sed amaris & afflictivis conservatur à corruptione tentationum & vitiorum, sicut frumentum in horreo non cum dulcibus & lenitivis, sed cum asperis & amaris foliis & succis præservatur à putrefactione & læsione curculionum, & aliorum vermium. Docet enim Pall. in libro suo de agricultura, quòd si factis granariis amurcâ luto mixtâ parietes liniantur, cui aridi oleastri folia, vel olivæ pro paleis adjiciantur, quo tectorio siccato rursum amurca respergatur, & ubi hæc siccata fuerit, frumenta condantur, à curculionibus & aliis vermibus tuta servabuntur.

Pallad.

Item herba coniza, ut Græci asserunt, substrata frumentis addit ætatem: Constat enim, quòd & oleastri, & olivæ folia amara sunt, & etiam amurca. Coniza est etiam herba lethalis, quæ cum tritico generatur, qua tamen turdi vescuntur. Unde similiter caro nostra ab amaris & mortificativis vitiis præservatur. Unde Apostolus dicebat Colos. *Mortificate membra vestra.* Item negat Columella, quem Palladius in libro suo frequenter allegat, ventilanda esse frumenta, quia magis miscentur animalia totis acervis, quæ si non moveantur in summitate, intra mensuram palmi subsistent, & hoc velut corrupto corio cætera illæsa durabunt. Et

Colos.3.
Colum.

asserit idem noxia animalia ultra prædictam mensuram non posse generari. Sic etiam fuerunt quidam ferventissimi Sancti, qui quasi nullius ventilationis refrigerium carni suæ præstare voluerunt; Voluerunt enim potius in ipso exteriori cortice, id est, carne mala sentire, quam tentationum & vitiorum puncturas & corrosiones ad mentis suæ intima penetrare, sicut patet de beato Germano Altisiodoren. & Hylarione, & beato Martino, & quibusdam aliis, qui laboriosissimam & austerissimam vitam duxerunt continuè; sed tamen Palla. dicit, quod nihil tamdiu custodiendis frumentis commodius erit, quam si ex areis in alterum vicinum locum transfusa refrigerentur aliquantis diebus, atque ita horreis inferantur. In quo signatur, quod novi & imperfecti, qui sunt similes frumento, quod de area trahitur, non sunt in tanta austeritate & arctitudine tenendi, sed interdum ad breve spatium temporis aliqua recreatione refrigerandi, & post hoc ad horreum asperitatis & laboris reducendi: ex hoc enim ferventius laborabunt, & magis etiam consolati in labore perseverabunt. Seneca: Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato, sed & ipsa requies plena sit sapientia bonisque cogitationibus.

Pallad.

Sen.

Item caro est pro salute animæ periculis & adversitatibus exponenda: Nam pugnator clypeum diligit, & charum habet, sed non tantùm, quod non exponat ictibus, ut corpus servetur illæsum. Sic caro adversitatibus & periculis exponenda est, ut anima servetur illæsa & indemnis. Unde Apost. dixit: *Vincula & tribulationes Hierosolymis me manent*, id est expectant, *sed nihil horum vereor, nec facio animam meam*, id est, vitam animalem & corporalem, *pretiosiorem quam me*, id est, quàm vitam meam spiritualem.

Act. 20.

CAPUT IX.

Judæorum ministri quibus olim vestimentis ornabantur, nec non Ecclesiæ Catholicæ, Clerici & Episcopi, summusq; Pontifex quibus utantur ornamentis, eorumq; mystica mysteria patefiunt: & Papa cur Petri baculo non utatur, aperitur.

CLerici & Episcopi debent ornari illis vestibus spiritualiter, quibus Pontifices & ministri Judæorum ornabantur & vestiebantur corporaliter. Habebat enim tunc Pontifex octo ornamenta.

Primò enim habebat vestem lineam.

Secundò tunicam iacincthinam, in cujus extremitate versus pedes ponebantur tintinnabula quædam per circuitum, & mala punica facta ex iacincto, & purpura crocoque bis tincto.

Tertiò habebat superhumerale, quod tegebat humeros & anteriorem partem usque ad cingulum, quod erat ex auro & iacincto & bysso retorta. Et super humeros habebat duos onichinos, in quibus erant sculpta nomina filiorum Israël.

Quartum erat rationale ex eadem materia factum, quod erat quadratum, & ponebatur in pectore, & conjungebatur superhumerali. Et in hoc rationali erant duodecim lapides pretiosi per quatuor ordines, in quibus etiam erant sculpta nomina filiorum Israël, scilicet ad designandum, quod ferebat onus totius populi, per hoc quod habebat nomina eorum in humeris, & quod jugiter debeat de salute eorum cogitare, per hoc quod portabat eos in pectore, quasi in corde habens. In quo etiam rationali mandavit Dominus poni doctrinam & veritatem: quia quędam pertinentia ad veritatem justitiæ & doctrinæ scribebantur in illo rationali. Judæi tamen fabulantur, quod in rationali erat lapis, qui secundùm diversos colores mutabatur secundum diversa, quæ debebant accidere filiis Israël, & hoc vocant veritatem & doctrinam. Quintum erat balteus, id est, cingulus factus ex prædictis quatuor coloribus.

Sextum erat tyara, id est, mitra quædam de bysso.

Septimum erant fœmoralia linea, ut operiret carnem turpitudinis suæ, quando accederet ad sanctuarium vel altare.

Octavum erat lamina aurea pendens in fronte ejus, in qua erat nomen Domini. Ex istis ergò octo ornamentis minores sacer-

sacerdotes quatuor habebant, scilicet tunicam lineam, fœmoralia, balteum & tyaram. Per ista ergò ornamenta designatur sanctitas ministrorum Dei. Sunt enim quatuor necessaria omnibus ministris, scilicet castitas, quæ designatur per fœmoralia, puritas vitæ, quæ significatur per lineam tunicam; moderatio discretionis, quæ significatur per cingulum, rectitudo intentionis, quæ significatur per tyaram protegentem caput. Sed super hæc Pontifices debent quatuor habere.

Primò jugem Dei memoriam in contemplatione, & hoc significabat lamina aurea habens nomen Dei in fronte.

Secundò, quòd supportet infirmitatem populi, quod signat superhumerale.

Tertiò, quòd habeat populum in corde & in visceribus per sollicitudinem charitatis, quod signatur per rationale.

Quartò, quòd habeat conversationem cœlestem per opera perfectionis, quod signatur per tunicam iacinctinam. Unde & tunicæ iacinctinæ adjungebantur in extremitate tintinnabula aurea, per quod signatur doctrina divinorum, quæ debet conjungi cœlesti conversationi Pontificis. Adjunguntur etiam mala punica, per quæ signatur unitas fidei & concordia in bonis moribus, quia sicut mala punica habent sua grana unita, sic unita debet esse ejus doctrina, ut per eam pacis & fidei unitas non rumpatur.

Item clericorum & ministrorum ecclesiæ Christi idoneitas significatur in eorum vestibus, quibus scilicet induuntur, quando in ecclesia ministrant: Quædam enim sunt, quæ generaliter in omnibus ministris requiruntur, ut sint idonei ad tractandum divina. Quædam verò requiruntur spiritualiter in superioribus. Et ideò quædam vestes sunt omnibus ministris communes. Quædam superioribus tantùm. Omnibus enim ministris competit amictus humeros tegens, in quo signatur fortitudo ad divina officia, quibus mancipantur. Et similiter alba, quæ signat puritatem vitæ: & cingulum, quod signat repressionem carnis. Sed subdiaconus ulteriùs habet manipulum in sinistra, in quo signatur extersio multarum macularum, quia manipulus est quasi sudarium ad extergendum vultum. Ipse enim est, qui primò ad sacra tractanda admittitur. Habet etiam tunicam strictam, per quam doctrina Christi signatur: unde in veteri lege (ut supra dictum est) in tali tunica tintinnabula pendebant. Subdiaconus enim primò admittitur ad doctrinam novæ legis annuntiandam. Sed diaconus habet ampliùs stolam in sinistro humero, in signum quod applicatur ad ministerium in ipsis sacramentis, & dalmaticam, quæ est vestis larga sic dicta, quia in Dalmatiæ partibus primò fuit usus ejus, ad signandum, quod ipse primo ponitur dispensator sacramentorum. Ipse enim sanguinem dispensat, in dispensatione autem largitas requiritur. Sed sacerdoti stola in utroque humero ponitur, ut ostendatur, quòd plena potestas dispensandi sacramenta ei datur, non ut ministro alterius. Et ideò stola descendit usque ad inferiora. Habet etiam casulam, quæ signat charitatem, quia sacramentum charitatis consecrat, scilicet Eucharistiam. Sed Episcopis adduntur novem ornamenta super sacerdotes, quæ sunt caligæ, sandalia, succinctorium, tunica, dalmatica, mitra, chirothecæ, baculus & annulus: quia scilicet novem sunt, quæ potest supra sacerdotem sc. clericos ordinare, virgines benedicere, basilicas dedicare, clericos disponere, synodos celebrare, chrisma consecrare, & vestes & vasa etiam consecrare: vel per caligas signatur rectitudo gressuum: per sandalia, quæ pedes tegunt, contemptus terrenorum: per succinctorium, quo stola ligatur cum alba, amor honestatis: per tunicam perseverantia, quia Joseph tunicam talarem habuisse legitur, quasi descendentem usque ad talos, per quod designatur extremitas vitæ: per dalmaticam largitas in operibus misericordiæ: per chirothecas cautela in operatione: per mitram scientia utriusque testamenti: unde & duo cornua habet: per baculum cura pastoralis, qua debet colligere vagos, quod signat curvitas in capite baculi: sustentare infirmos, quod signat stipes

baculi, & pungere lentos, quod signat stimulus in pede baculi; unde versus,

Collige, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

Per annulum signatur unitas fidei, qua Ecclesia desponsatur Christo. Episcopi enim sunt loco Christi, qui est ecclesiæ sponsus. Sed ulteriùs Archiepiscopi pallium habent in signum privilegiatæ potestatis, signat enim torquem auream, quam solebant legitimè certantes accipere. Et ista ornamenta correspondent vestibus Pontificis veteris legis. Nam pro lamina, quæ pendebat in fronte, habet pontifex noster crucem (ut Innocentius dicit). Sicut pro fęmoralibus habet sandalia, pro linea albam, pro balteo cingulum, pro podere tunicam, pro Ephot annulum, pro rationali amictum, pro superhumerali stolam, pro tiara mitram. Nota etiam quod Romanus Pontifex non utitur baculo, quia Petrus misit ipsum ad suscitandum quendam discipulum suum, qui postea factus est Episcopus Treverensis. Et ideò in diœcesi Treverensi Papa baculum portat, & non in aliis. Vel in signum, quod non habet coarctatam potestatem, quod curvatio baculi signat.

CAPUT X.

Peccatorum confessio quantum sit necessaria, animæq; peccatoru expediens, & quid ei præcedere debeat, ut ritè purgetur, exprimitur.

Confessio necessaria est ad sanandum vulnera animæ. Nam quamdiu ferrum manet in vulnere, non potest corpus sanari. Et sic quamdiu peccatum retinetur in conscientia, anima non sanatur. Educitur autem de conscientia peccatum per confessionis judicium. Unde dicitur Job. *Numquid qui non amat judicium, sanari potest?* Iob. 34.

Item confessionem debet præcedere conscientiæ examinatio, sicut divisivum sive præparativum præmittitur purgationi: Nam purgandus infirmus prius præparationem recipit, quæ humores commoveat, ut postea medicina sequens melius ejiciat. Sic prius debet homo examinare peccata, & dijudicare apud se, antequam confiteatur. Eccl. *Ante judicium para justitiam tibi.* Eccl. 18.

Item confessio necessaria est ad cordis illuminationem. Est enim cor simile domui. Domus enim illuminatur, quando fenestra aperitur, quia Sol tunc in eam ingreditur. Similiter quando cor Domino aperitur per confessionem, gratia Dei intrat in ipsum & illuminat. Chrysost. Confessio cor emundat, sensum illuminat, animam sanctificat, & ad susceptionem Christi præparat. Unde dicitur in Cant. *Aperi mihi soror mea.* Chrys. Cant. 5.

Item confessio est necessaria ad mortis æternæ evasionem. Nam quando aposteme convertitur ad interiora, & ibi crepat, est causa mortis corporalis: sed quando convertitur ad exteriora, possibile est ad sanitatem redire. Sic peccatum absconditum interius, causa est mortis æternæ. Conversum verò exterius, & manifestatum per confessionem, est spiritualis salutis indicium. Unde si inconfessus lates, inconfessus condemnaberis.

CAPUT XI.

Cordis compunctio, quæ vino & aceto quibusdam exemplis comparatur, quantum sit animæ justæ proficua, nonnullis demonstratur exemplis. Psal. 79.

Compunctio cordis assimilatur vino, secundùm illud Psalm. *Potasti nos vino compunctionis*: Nam vinum semper emittendo fæces se purgat, & semper est in motu & tremore, donec separetur purum ab impuro. Sic qui verè compunctus est, semper est in motu & tremore, donec separetur ab eo immunditia peccati. Psal. 59. Ambr.

Item compunctio assimilatur aceto.

Primò ratione confectionis, quia ex eisdem cor compungitur, quibus acetum ex vino conficitur. Nam si quis velit ex vino aliquo optimum acetum conficere, hoc modo facere potest; accipiat cornalia Pallad.

quando

quando incipiunt rubescere, & centimomora quæ nascuntur in campis, quando similiter incipiunt rubescere, & de labruscis antequam incipiant tumescere, & de brugnolis ceparum acerbis ante, & pulverizet subtiliter omnia simul. Et tunc accipiat de meliori aceto quod invenerit, & distemperet cum pulvereillo, & ita conficiat panes benè desiccatos. Et si vinum, de quo vult facere acetum, fuerit forte, ponat de paneillo parum, & si fuerit debile, ponat plus, & fiet acetum fortissimum. Quia igitur illa quatuor, ex quibus primò pulvis conficitur, acerbum habent & agrestem saporem, scilicet immatura cornalia, centimora, & labruscæ, & brugnolæ: possumus in istis quatuor intelligere mala, quæ facit peccatum homini, quorum scilicet memoria velut acerbus fructus conscientiam non parum mordicat & pungit, scilicet quia tollit Deum, claudit cœlum, destruit meritum, & obligat ad infernum. Sed ista quatuor debent pulverizari, id est, subtiliter discuti & considerari, deinde acetum optimum apponi, id est, exemplum alicujus fortiter pœnitentis in memoria haberi. Et de his conficitur panis lachrymarum, de quo in Psal. *Cibabis nos pane lachrymarum*, ex quo posito in vase vini, id est, in memoria ipsius peccati, fortissimum acetum efficitur, id est, fortissima compunctio generatur.

Psal. 79.

Secundò, ratione purgationis, quia purificat conscientiam, sicut acetum purificat mustum. Dicitur enim in libro de vindemiis, quòd si quis mittat in metretam dulcis musti conculam aceti, per tres dies erit purum. Et similiter compunctionis acetum purificat cor à fæce peccati turbulentum. Unde Ambros. dicit: Scindite corda vestra ferro & aceto compunctionis ab usu inveteratæ consuetudinis.

Ambr.

Item compunctio amara peccati valet contra tentationes diaboli, & confortat etiam cor in bono: Dicit enim Pall. quod potest fieri vinum contra pestilentiam salutiferum, stomacho multum proficuum hoc modo. In optimi musti metreta una, antequam ferveat, tunc absinthii octo uncias linteo involutas dimittas, & exactis decem diebus curabis auferri, id vinum refunde lagenis minoribus, & utaris, quia valet ad ea, quæ dicta sunt. Quid autem est metreta dulcis musti, nisi memoria delectabilis peccati? Et quid linteus contusi absinthii, nisi compunctio & amaritudo animi contriti. Ergò tunc absinthium musto immittitur, quando ex memoria delectationis perpetrati peccati conscientia compuncta vehementer amaricatur, & tale profectò est compunctionis vinum, quod animum purificando confortat, & contra pestilentiam, id est, corruptelam tentationis, seu recidivi, salubriter defensat. Exod. *Sacrificemus Deo, ne forte accidat nobis pestilentia.* Hoc sacrificium contra pestilentiam valens, est compunctio animi contribulati, secundùm illud: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.*

Pallad.

Exod. 5.

Psal. 50.

CAPUT XII.

Consolationis ordo qualis esse debeat, ut quempiam afflictum à mœrore retrahere possimus, ferri exemplo declaratur.

Consolari non potest dolentem & afflictum, qui per tristitiæ compassionem & doloris ostensionem non concordat ejus dolori. Cujus exemplum est, quia ferrum ferro non jungitur, si non utrumque ex ustione ignis liquetur: & durum molli non adhæret, nisi prius duritia ejus temperata mollescat, ut quasi hoc ipsum fiat, quo curatur ut teneat. Sic priùs emolliri debet consolati volẽtis animus, ut afflicto congruat, & congruens adhæreat, & inhærendo trahat. Alioquin si à mentis afflictione discrepat, minus ab illo recipitur, à quo mentis qualitate separatur. Ergò ordo consolationis est, ut cùm volumus afflictum quempiam à mœrore suspendere, studeamus priùs merendo ejus luctui concordare, ut Gregorius dicit.

⁂

CAP.

CAPUT XIII.

Peccandi consuetudo postquam caluerit, quàm difficulter ab animâ removeatur, pluribus naturalibus similitudinibus aperitur.

CONsuetudo peccandi difficilius dimittitur, si ei non resistitur antequam induratur: Nam vestis rectam formam de facili recipit, si nondum pravam receperit: sed si contrarium fit, vix potest rectam suscipere: & cera dum mollis est, facilius impressionem sigilli recipit, quàm cùm induruerit. Unde Eccl. *Curva cervicem ejus*, scilicet filii tui *in juventute, tunde latera ejus dum infans est, ne fortè induret, & non credat tibi*. Unde Augu. Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Lepra enim inveterata & gutta inossata non de facili curatur. Job. *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus*. Et Beda super Lucam dicit: Diabolus quantò ipsum hominem diutiùs tenet, tantò difficiliùs dimittit, sicut rusticus, qui diu terram tenuit, vult eam hæreditariè tenere.

Eccl. 30.

Iob. 1.

CAPUT XIV.

Arcæ Noe constitutio & partium ipsius situatio, multis similitudinibus nos erudiet, qualis nostra conversatio esse debeat.

COnversatio bona assimilatur arcæ Noë propter quatuor.

Primò ratione structuræ: quia scilicet fuit à Noë constructa & fabricata: Noë autem, qui interpretatur *requies*, est homo justus, qui ut requiescat in domo propriæ conscientiæ, & sit tutus ab inundatione aquarum, id est, ab impetu tentationum, vel tribulationum, ædificat arcam, id est, conversationem bonam. De qua Psal. *Exurge Domine in requiem tuã, tu & arca sanctificationis tuæ*: Arca enim Deo sanctificata, est conversatio bona ad Deum ordinata, quæ dicitur esse requies Dei, quia secundùm Deum in ea mens hominis requiescit.

Psal. 131.

Secundò ratione materiæ, quia arca fuit facta ex lignis levigatis, bituminatis, & quadratis. Sic bona conversatio ædificatur ex lignis levigatis, id est, ex bonis operibus pura intentione factis. Bituminatis, id est, charitate informatis. Quadratis, ut sit mens hominis stabilis, quia corpus quadratum residet firmum.

Tertiò ratione formæ, circa quam primò attende mensuram dimensionum. Habebat enim longitudinem 300. cubitorum, latitudinem 50. & altitudinem 30. Superius autem erat in uno cubito consummata. Longitudo enim arcæ est memoria dominicæ passionis quam Thau figura repræsentat, quæ 300. signat. Vel etiam longitudo arcæ est perseverantia in continuatione boni, vel longitudo 300. cubitorum, est fides Trinitatis, cum perfectione boni operis, sine qua fides mortua esset. Latitudo autem est dilectio Dei & proximi, amici & inimici, & signatur in 50. cubitis, quia quinquagesima die à passione Christi datus est Spiritus sanctus, per quẽ (ut dixit Apo.) *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris*. Altitudo autem est spes & desiderium sæculi venturi, quæ spes designatur in 30. cubitis, quia sc. trecennarius numerus ex ternario & denario ducitur, ter enim decem faciunt 30. in ternario autem triplex spes signatur, scilicet de venia, de gratia & gloria. In denario autem addito, adimpletio decalogi, ut scilicet adsit nobis impletio decalogi sub spe prædicta triplici. Alioquin spes sine meritis, vel operibus, non esset vera, sed præsumptio. Consummatio autem in unum cubitum, est, ut omnes motus & affectus dirigantur in Deum, sicut dicit Psalm. *Cor meum & caro mea exultaverunt in Deum vivum*. Vel hæc consummatio fit in perfectione consiliorum. Matt. *Adhuc unum tibi deest, si vis perfectus esse*, &c. Dicitur autem quod ille cubitus arcæ fuit geometricus, qui valet sex usuales, ad ostendendum quod per sex misericordiæ opera ad unitatem perfectionis, divinæ consolationis, & supernæ pacis ascenditur.

Bernar.

August.

Rom. 5.

Matt. 19.

Secundò in forma arcæ considera aperturam locorum. Habebat enim in duobus locis aperturam, unam ad lumen recipi-

recipiendum, scilicet fenestram, aliam à latere ad ingrediendum, scilicet ostium. Fenestra ergò est gratia, quæ illuminat domum mentis. Vel forsitan est intelligentia, per quam lumen sapientiæ & scientiæ suscipimus. Ostium autem est liberum arbitrium, quod aperit primo gratia. Unde Bernard. Etsi adinveniri potest, præveniri non potest.

Bernar.

Tertiò considera distantiam mansionum. Nam secundùm August. Arca fuit inferiùs bicamerata & superiùs tricamerata. Nam in inferiori mansione, id est, super tabulatum sentinæ, fuit duplex camera, quarum una dicebatur stercoraria, alia autem apothecaria. Sed supra istam mansionem fuit alia mansio superior, quæ habebat tres cameras: duæ cameræ laterales erant, una immitium animalium & serpentium, altera verò mitium, media autem camera erat hominum & avium; ostium autem erat, ubi bicamerata & tricamerata conjungebantur. Bicameratio namque arcæ attenditur in delectatione sensualitatis, quæ maximè invenitur in actibus duarum potentiarum vegetativæ partis, scilicet propagativæ sive generativæ, quantum ad actum venereum: & ista est ut sentina stercoraria; & nutritivæ quantum ad esum, & ista est apothecaria. Tricamerata autem attenditur in ratione, cujus tres vires sunt, scilicet irascibilis, quæ detestatur malum, & ista est habitatio immitium passionum, ut iræ & audaciæ, & hujusmodi.

August.

Item concupiscibilis, & hæc est quæ bonum prosequitur. Et hæc est habitatio mitium passionum, ut amoris, mansuetudinis & hujusmodi. Et duæ hæ vires dicuntur rationales, non per essentiam, sed per participationem, secundùm Philosophum, in quantum scilicet natæ sunt rationi obedire. Tertia autem est rationalis per essentiam, quæ ratio vocatur. Et hæc est, quæ discernit bonum, honestum & verum. Unde hæc dicitur habitatio hominum, scilicet activorum, & avium, scilicet contemplativorum. Quorum primi reguntur prudentia, secundi elevantur sapientia. Alii autem sunt qui dicunt hujusmodi cameras arcæ fuisse dispositas solùm in altitudine. Et dicunt, quòd inferiùs in fundo erat sentina sive stercoraria, supra quam erat apothecaria, & supra hanc erat immitium animalium. Et ostium erat in medio, ubi apothecaria conjungebatur cameræ immitium, supra hanc habitatio mitium animalium. Et in suprema erat habitatio hominum & avium. Et ideò per stercorariam potest accipi peccati in anima fœtentis detestatio. Per apothecariam lachrymarum effusio, post quam diabolus suscitatur ad impugnandum, & ideò sequitur habitatio immitium animalium, id est, multiplicatio tentationum. Sed quia Deus adjuvando & consolando subvenit; sequitur habitatio mitium, id est, gratia consolationum, post quam sequitur habitatio hominum, id est, exercitatio activorum & avium, id est, perfectio contemplativorum.

Quartò assimilatur bona conversatio arcę, ratione clausuræ; quia ingresso Noë in arcam cum his, qui debebant ingredi, clausit eam Dominus de foris, ita ut inundatio diluvii non nocuerit eis. In quo docetur homo justus, ut, si inundaverit diluvium carnis, intret arcam tranquillæ mentis. Et licèt circumfluant torrentes iracundiæ, flumina luxuriæ, voragines gulæ; licèt ebulliant torrentes delectationum, abyssus cupiditatum, maria conturbationum, intrat tamen Noë arcam, i. quietus animus clauso de foris silentii ostio possidet animam. Et quantò magis caro laborat in actione, tantò spiritus volat sublimiùs in contemplatione. Unde Paulus, qui plus omnibus laboravit in fame & siti, in frigore & nuditate, &c. dixit. *Nostra conversatio in cœlis est.*

Rom.5.

Matt.10.

CAPUT XV.

Quemadmodum cor Dei gratia compleri, custodirique debeat à peccato mundatum, per quinque vasis similitudines demonstratur.

COr custodiendum est, ut vas omnium thesaurorum cœlestium, & sicut castrum in terra inimicorum situm.

Prov. 4. Prover. *Omni custodia serva cor tuum.* Est enim ut vas pretiosum, quod carius emitur, & in ejus fractura magnum damnum incurritur, & difficilius reparatur, & ideò à sanctis viris diligentiùs custoditur.

1. Thes. 4. Apost. *Sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore.*

Item vas cordis, ut possit optimo liquore gratiæ repleri, primò oportet, quod evacuetur, scilicet ab amore sæculi. Vas autem repletum uno liquore non potest recipere alium, nisi evacuetur: sicut plenum vino non recipit oleum, quin effundatur. Tanquam vinum, quod mentem inebriat & infatuat, est affectus & amor mundi: sed tanquam oleum, quod illuminat & sanat, & lætificat, est gratia Dei. Unde oportet quod evacues fœtidum vinum, si vis recipere limpidum oleum. Unde 4. Reg. *Vasa vacua replevit Eliseus.* *4. Re. 4.*

Secundò oportet quòd lavetur, scilicet à sordibus peccatorum. Aliquando etiam evacuato vase adhærent aliquæ sordes, quas oportet lavari, ne liquorem immittendum corrumpant, nec potest intrare gratia Dei, ubi sunt sordes peccati, ergò sicut dicitur Hiere. *Lava à malitia cor tuum.* *Hier. 4.*

Tertiò oportet, quòd vas sive dolium cordis obstruatur sive ligetur, ne scilicet liquor immissus effundatur: nullus enim sapiens immitteret vinum in vase, ex quo videret statim esse effundendum. Unde illi, qui gratiam recipiunt, & statim effundunt, dicuntur esse fatui, secundùm illud. Eccl. *Gratiæ fatuorum effundentur.* *Ecc. 20.* Et hoc est, quia fatuus non habet vas cordis ligatum, vel solidum, sed confractum, secundùm illud Ecclesi. *Cor fatui quasi cor confractum.* *Eccl. 21.*

Quartò oportet, quòd inclinetur sive subjiciatur rei immittendæ: Non enim posset vas re[c]i[pe]re aquam fluminis, vel putei nisi inclinaretur, vel profundè immergeretur. Sic cor hominis non impletur gratia nisi humilietur Eccl. *Inclinavi modicè aurem meam, excepi illam,* scilicet sapientiam, vel gratiam. *Ecclesi.*

Quintò oportet, si esset eversum, vel etiam postquam est inclinatum, quòd erigatur, & hoc est per desiderium vel orationem ad Deum. Sap. *Optavi, & datus est mihi sensus: invocavi, & venit in me spiritus sapientiæ,* qui est etiam spiritus gratiæ. *Sap. 7.*

Item nota, quod cor purum etiam minima peccata metuit: Nam in panno albo minima macula apparet, & nimis displicent sic in corde puro minima peccata. Eccl. *Omni tempore sint vestimenta tua candida.* *Eccl. 9.*

Item cordis intimum quandoque assimilatur lecto, sicut dicitur: *In lectulo meo per noctem quæsivi, quem diligit anima mea.* *Cant. 3.* Greg. In lectulo & per noctem dilectus quæritur, quia nimirum etiam invisibilis conditoris species expressa omnis corporeæ visionis imagine in cubili cordis invenitur. *Greg.* Quandoque verò assimilatur cubili, secundùm illud, Psal. *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis,* quia scilicet cùm mala Sancti ab exteriùs fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur. *Psal. 149.* Sed tunc lætitia perfecta erit, cum carnis exterius pugna non fuerit: nam quousque ad illicita per carnem trahimur, quia quasi domus nostræ paries quatitur, etiam cubile cordis perturbatur. Quandoque verò assimilatur strato secundùm illud Psal. *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus:* quia videlicet cùm nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam stratum cordis confundit.

CAPUT XVI.

Corporis delitiis sedulò inservire, signum maximum reprobationis esse primorum reproborum exemplo sese in varias mechanicas artes principaliter occupantium, confirmatur.

Corpori servire, & animam negligendo se totaliter circa ea, quæ sunt corporis, occupare, proprium est reproborum. Et hinc est, quod artes illæ mechanicæ, quæ commodis & delitiis corporis maximè inserviunt, à reprobis hominibus primitùs sunt inventæ, scilicet à Cain & filiis ejus: Nam ipse primus reprobus,

probus, scilicet Cain, fuit, qui ut avaritiæ suæ consuleret, sicut dicitur in historiis scholasticis, primò agriculturæ se dedit.

Item primus, qui terminos terræ posuit, & qui vitæ hominum simplicitatem ad inventionem mensurarum & ponderum, ad calliditatem & corruptionem perduxit.

Item ipse Cain fuit, qui primam civitatem ædificavit, & vocavit eam ex nomine filii sui Enoch. Greg. Quid sibi vult, quod Cain primum filium Enoch vocat, atq; ex hoc nomine civitatem quam condidit, appellat? Cain primus civitatem construxisse describitur, ut apertè monstretur, quod ipse in terra fundamentum posuit, quia soliditate æternæ patriæ alienus extitit. Peregrinus namque à summis fundamentum quasi longæ habitationis in infimis posuit, qui stationem cordis in infimis collocavit. Unde in ejus stirpe Enoch, qui *dedicatio* interpretatur, primus nascitur, sed de electorum progenie Enoch septimus fuisse memoratur, quia reprobi in hac vita, quæ est ante semetipsos, ædificando dedicant: Electi verò ædificationis suæ dedicationem in finem temporis expectant.

Item Jabel, qui fuit de stirpe Cain, fuit primus, qui invenit tentoria portatilia de loco ad locum, pro pastorum scilicet commoditate & delitiis. Et ideò signat peccatorem & propriissimè Prælatum, qui tabernaculo corporis deserviens in delitiis, transit de loco ad locum, i. ruit de vitio ad vitium & nomen fratris Jubal, qui fuit pater canentium in cithara & organo, i. primus inventor consonantiarum musicalium, ut scilicet labor pastoralis in delitias verteretur: hoc enim pertinet ad voluntatem aurium, contra quos Job. *Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi.* Item postea Tubalcayn de eadem stirpe genitus fuit, primus faber, & operans in ære & ferro. Unde iste fuit malleator, qui primò invenit usum armorum. Et in hoc significat oppressores. Et iterum fuit faber & sculptor, qui sculpturas operum in metallis in libidinem oculorum fabricavit. Unde in hoc signat curiositatem oculorum. Soror autem Tubalcayn fuit Noëmia, quæ artem textoriam adinvenit, quæ scilicet pertinet ad mollitiem & curiositatem vestium. Cujus contrarium commendatur in Sanctis, scilicet asperitas & utilitas vestium, sicut de Joanne Baptista patet & pluribus aliis.

Gen. 4. Cap. 7. | Eccl. 9. | Greg. | Cant. 2. | Greg. | Psal. 149. | Job. 21.

CAPUT XVII.

Bonorum malorumque prælatorum correptionem humiliter fore à subditis omnibus suscipiendam, Barbitonsoris exemplo, & quomodo etiam eamet sit agenda, ut correptorum corda & opera immutare queat, diversimodè suadetur.

Correptionem Prælati, etiam discoli, debet subditus humiliter portare, attendens cùm raditur barba alicujus, quàm patienter se habet sub rasorio, & permittit caput suum à rasore modò in dextram, modò in sinistram duci, nec audet mentem levare, nec os aperire, ne si rasori resistat, vulnus incurrat. Attende claustralis, sub manu rasoris te positum, noli sub rasorio correptionis rebellare, sed rasoris manibus humiliter te tractari permittas, ne læsiones graviores incurras tam in mente, quàm in corpore.

Item qui sub manu rasoris inepti raditur, necesse est ut patientius se habeat, quia facilius læderetur quàm à bono. Sic sub discolo & inepto Prælato plurimum expedit patientius se habere. Non enim tantum bonis subjectus esse debes, sed etiam discolis, ut ait Petr. *O quàm grave est à malo tondente, & cum rasorio dentato sine aqua radi, qui cùm deberet scindere pilos, scindit carnem.* Quid per rasorium dentatum, nisi mordax correptio & contentiosa intelligitur? per aquam verò lenitas correptionis designatur. Noli ergò, ô Prælate, aquam omittere in barba radenda, id est, lenitatem & compassionem à correptione amovere, sed dentes remove à rasorio tuo, id est, à correptione convitium. Et nota, quod ille, qui habet rigidum pilum, magis sub rasorio patitur: Sic qui rigidus est sub disciplina,

Petr. 2.

&culpam suam defendere vult, deterius habet: Et Proverb. *Qui corripientem se dura cervice contemnit, repentè supervenit ei interitus.*

Prov. 16.

Item correptio acuta & doctrina discreta immutant non tantùm corda, sed etiam opera correptorum, sicut cultelli perforatio & aquæ coloratæ infusio immutant fructus arborum. Dicunt enim agriculturæ auctores, quia si quis vult arborem pomiferam sive fructiferam producere fructus sive poma rubicunda; vel alio colore colorata, hoc modo fieri potest Fac foramen in arbore cum cultello, & quemcunque colorem vis, distempera cum aqua, & infunde, & colorabitur fructus eodem colore. Quid autem est cultelli perforatio, nisi subtilis & pungens delinquentis correptio? Et quid est aqua colorata, nisi prædicantis vel exhortantis doctrina discreta & decenti pronuntiatione prolata? Hæc sunt enim quæ faciunt arbores, id est audientes discipulos, producere poma pro varietate correptionis, seu persuasionis ipsius, diversarum virtutum, quasi diversorum colorum pulchritudine adornata.

Item quod delinquentis correptio debeat esse mixta, sive temperata ex asperitate & levitate, patet alio exemplo. Dicunt enim viri de agricultura periti & experti; quòd si arbor, quæ facit acetosum vel amarum fructum, perforetur, ita quod foramen per arborem transeat, & in ipsum foramen aqua mellita perfundatur, & cum clavo, qui fit de ligno ejusdem arboris, ipsum foramen obstruatur; talis, inquiunt, arbor facit fructum dulcem. Quid autem est arbor faciens fructum acetosum, vel amarum, nisi peccator faciens opus malum, quod tandem conscientiam pungit, & amaræ pœnæ reatum inducit. Sed ejus foramen tunc aqua mellita infunditur, cùm blanda ejus auri correptio adhibetur; quæ tunc cum clavo obstruitur, cum terrore pœnæ & comminatione cohibetur. Ex quibus patet, quod in correptione delinquentis misceri debent ad invicem aqua, id est, sapientia locutionis, mel, id est, dulcor mansuetudinis, & clavus, id est, terror pœnæ vel comminationis. Et talis correptio sic arborem, id est, hominem immutat, ut quæ primò faciebat poma acetosa, vel amara, id est, opera corrupta & prava, producat è contrario suavia & dulcia, id est, opera de cætero faciat honesta & gratiosa.

Item corripiens nimis durè similis est ei, qui veteres reparat patellas, qui volens unum foramen uno ictu mallei obstruere, multa foramina facit, vel unum magnum majus quàm ante, vel aliquando patella confringitur. Et quid est correptio, nisi vasorum fractorum reparatio? Eccl. *Cor fatui quasi vas confractum*; sed ictus nimis fortis, id est, correptio nimis dura non corrigit, sed deteriorem efficit.

Eccl. 21.

Item sicut medicus nimia potione vel medicina occidit ægrotum, sic qui nimis dura correptione corripit, non emendat, sed perire facit. Sene. Vitia animi sicut vitia corporis leniter tractanda sunt.

Senec.

CAPUT XVIII.

Quibus viis Dæmones expellantur, eorumque potentia comprimatur, nonnullis remediis, quibus ad ejiciendas Pulices, Cynifes & Formicas uti solemus, velut lucidissimis erudimur exemplis.

DÆmones repellendi sunt sicut Pulices, Cynifes & Formicæ: Docet enim Pall. in libro suo, quod contra Pulices remedium est amurca per pavimentum frequenter aspersa, vel ciminum agreste cum aqua tritum, cucumeris semen agrestis cum aqua resolutum, vel cum aqua Lupinorum sileris austeritatibus injuncta, si eis locus pulicum fuerit aliquoties infusus. Sed Cynifes (ut dicit) extinguuntur amurca & felle bubali, lectis aut locis perunctis, vel foliis hederæ tritis ex oleo, vel incensis sanguisugis. Sed contra Formicas (ut dicit) si habent foramen in loco, unde eas volumus expellere, cor noctuæ admoveamus. Si autem de foris veniunt, omne loci spatium cinere vel creta candida signabimus. Ex his ergo multi-

Pallad.

multiplex remedium contra dæmones colligere possumus: Nam prædictorum remediorum quædam sunt unctuosa, sicut amurca, vel oleum; quædam sunt amara, sicut agreste ciminum, vel cucumer, vel hædera, vel lupinus, & fel bubali, & aqua cum eis mixta: quædam verò austera, ut siler: quædam verò sunt fumosa, ut incensæ sanguisugæ. In unctuosis verò notatur devotio: in amaris contritio: in austeris abstinentia & carnis mortificatio: in incensis & fumosis fervida oratio: Sed ulteriùs contra formicas additur cor noctuæ, per quod significatur cordialis amor Christi, quem ostendit nobis in morte. Unde & latus ejus apertum est, ut ipsum cor pateret, & ipse Christus absconditus mansit in sepulchro; *ut nocticorax in domicilio*, ut dicitur in Psalmo. Unde admotio cordis noctuæ est meditatio crucis, sive mortis Christi.

Psal. 101.

Item additur cinis, in quo signatur memoria mortis nostræ, & insuper candida creta, per quam intelligitur conscientia munda. His enim potissimè remediis dæmones à nobis repelluntur, & eorum tentationes & molestiæ superantur, scilicet unctione devotionis, amaritudine contritionis, mortificatione corporis, fervore orationis, meditatione dominicæ crucis, memoriâ nostræ mortis & emundatione mentis.

Item contra nos pugnat ad modum militis: Nam si miles, etiam satis fortis, ad pugnam vadit inermis, faciliter hosti cedit: sed si benè armatus incedit, faciliter hostem ferit. Similiter antiquus hostis quasi nos inermes aggreditur, cùm mala apertè suggerens humanæ menti bona simul omnia destruere conatur, & tunc tantò faciliùs vincitur, quantò apertiùs cognoscitur: sed quasi armatus venit, quando bona aliqua corrumpit. Nam sæpè quosdam intellectu non tentat, eisque in sacri eloquii meditatione non obviat, sed tamen eorum vitam in operatione supplantat: quia dum de virtute scientiæ laudantur, nequaquam suorum operum damna respiciunt, cumque in favoris delectatione animus decipitur, vitæ suæ vulnera non medetur.

CAPUT XIX.

Ex fimi proprietate ac varietate divitum pariter proprietas & varietas, divitiarumque usus bonus qualis esse debeat, similitudinibus edocetur.

Divitiæ terrenæ non prosunt retentæ, sed pauperibus erogatæ: nam fimus congregatus in terra non fructificat, nec facit eam fertilem, nisi dispergatur per campos: sic divitiæ conservatæ non prosunt, sed dispersæ. Psal. *Dispersit, dedit pauperibus.* Unde Greg. Terrena omnia, quæ servando amittimus, largiendo servamus, patrimonium nostrum retentum perditur, manet erogatum.

Psal. 111.

Item nota secundùm Pall. quod triplex est genus fimi, sive stercoris, quidam sc. qui est terræ quasi valdè proficuus, sicut fimus asinorum, caprarum, ovium & jumentorum. Quidam verò valdè nocivus, sicut stercus porcinum. Quidam verò valdè ardens & calidus, sicut columbinus. Sunt autem quidam homines, à quibus eorum divitiæ misericorditer tribuuntur. Et istæ sunt valdè proficuæ, quia fœnerantur Deo, qui miseretur pauperi. Unde tales, scilicet misericordes, & activi sunt sicut jumenta Dei, & oves, & capræ, & asini, scilicet humiles, innocentes, fructuosi, & laboriosi: Serviunt enim proximis non solùm de fimo suo, id est, de divitiis, sed etiam de corpore suo. Psal. *Ut jumentum factus sum apud te.* Quidam verò alii sunt, à quibus ipsæ divitiæ turpiter consumuntur, sicut sunt voluptuosi & luxuriosi, ut patet de prodigo, qui dissipavit substantiam suam vivendo luxuriosè. Unde tales divitiæ sunt valdè nocivæ, quia sunt damnationis causa. Luc. *Mortuus est dives & sepultus est in inferno:* unde sunt sicut fimus porcorum. Quidam alii sunt, à quibus ipsæ divitiæ ardenter diliguntur, sicut sunt avari. Unde eorum divitiæ sunt ut fimus columbarum. Eccl. *Qui amat divitias, fructum nō capit ex eis.* Tales enim à divitiarum amore seducti, decipiuntur: quia dum credunt possidere divitias, ipsi potius à divitiis possidentur. Unde dicitur. Ose. *Factus est Ephraim quasi colum-*

Psal. 72.

Luc. 16.

Eccl. 4.

Ose. 7.

columba seducta, non habens cor. Cor enim avarorum non est in eis, sed in ipsis divitiis, Matth. *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.*

Matt. 6.

CAPUT XX.

Prælati, qui Agricolæ meritò nuncupantur, quemadmodum seipsos Deiq; ecclesiam, vineæ Noë comparatam, & in tabernaculo Moysis ritè figuratam gubernare debeant, multis instruuntur exemplis.

Ecclesiæ gubernatio est sicut illius vineæ cultura, quam plantavit Noë, quod apparet, primò ratione plantationis: dicitur enim Gen. 9. quod *cœpit Noë vir agricola exercere terram, & plantavit vineam.* Sic Prælatus agricola est, ad quem sc. pertinet agrum, id est, vitam sibi commissæ plebis colere, & terram propriam, i. semetipsum ad pietatem exercere. Hic vineam plantat, quando verbo & exemplo Ecclesiam dilatat. Prov. *De fructu manuum suarum plantavit vineam, in qua plus proficit opere quàm sermone.*

Gen. 9.

Prov. 31.

Secundò ratione potationis, quia subditur ibidem de ipso Noë, quòd bibens vinum inebriatus est, & nudatus jacuit in tabernaculo suo: Tunc enim prælatus de sua vinea bibet vinum, quando lætatur de profectu subditorum: sed tunc vino inebriatur, quando plus debito gloriatur, nudatur autem, quando magnificat fimbrias suas, & aliis opera sua commendat, thesaurum suum publicè in via portat, & deprædari desiderat: sed turpis nudatur, quando propter immoderatam gloriam & ignominiosam luxuriam cadere permittitur, ut per confusionem ignominiæ curetur ostentatio gloriæ. Bernard. Magnum peccatum, quod tam vili emplastro curatur: hoc sæpè accidit prælato, ut denudentur fœmora sua propter luxuriam. 2. Reg. nuntiis David truncantur tunicæ usque ad nates, hoc fit, quando usque ad pudenda luxuriæ dehonestantur prædicatores. Inebriatio autem est cordis elatio ex profectu virtutum, vel abundantia temporalium. Verendorum denudatio est infirmæ cogitationis demonstratio; dum humana prælati infirmitate conceptio gloriationis cogitatæ per quamlibet jactantiam, vel inanem gloriam, vel per aliquam humani excessus intemperantiam manifestatur.

Bern.

2. Reg. 10.

Tertiò ratione filialis affectionis, id est, filiorum Noë circa ipsum: quia unus filiorum verecundiam patris irrisit, & aliis notam fecit. Alii autem aversis vultibus eum operuerunt. In filio irridente significantur reprobi subditi, qui defectus prælatorum suorum derident & publicè detrahendo & infamando, eorum excessus aliis pandunt: Sed in filiis cooperientibus significantur subditi boni, qui quasi pallium in humeris ponunt, dum eorum infamationi resistunt. Greg. Quid est, quod filii verenda patris superjecto dorsis pallio aversi venientes operiunt? aversari dicimus quod reprobamus, bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicent, ut tamen ab aliis hæc occultent, operimentum aversi deferunt, quia dijudicantes factum, & venerantes magistros, nolunt videre, quia tegunt. Bernard. Dissimulamus interim de magnis Ecclesiarum prælatis. Sic enim faciendum est pro reverentia divinæ ordinationis non pro personarum meritis. Et si placet illis, ut evadant humana judicia, cùm durum judicium in his, qui præsunt, fieri, nec est ridendum, sed flendum. August. Non sit delectatio minorum lapsus majorum, sed casus majorum sit minorum timor.

Aug.

Item Ecclesia fidelium figurata est in tabernaculo Moysis; nam per exterius tabernaculum, quod dicebatur sancta, figurabatur status fidelium veteris legis, ut dicit Aposto. Quia ad Dei tabernaculum *semper introibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes.* Per interius verò tabernaculum, quod dicebatur sancta sanctorum, vel cœlestis gloria, vel status fidelium novæ legis, quæ est quædam inchoatio futuræ gloriæ, in quem statum nos Christus introduxit. Introduxit etiam ipse nos in tabernaculum cœlestis gloriæ per suam ascensionem in cœlum, quod figurabatur per hoc, quod semel in anno

Heb. 9.

anno summus sacerdos in sancta sanctorum intrabat, velum autem, quod erat inter medium, significabat occultationem spiritualium sacrificiorum in veteribus sacrificiis, quod velum quatuor coloribus erat ornatum; Bysso quidem ad designandum carnis puritatem; Purpura ad designandas passiones, quas sancti sustinuerunt pro Deo. Cocco bis tincto ad designandum charitatem geminam, Dei & proximi. In iacincto significabatur cœlestis meditatio. Ad statum autem veteris legis aliter se habuit populus, & aliter sacerdos. Nam populus ipsa corporalia sacrificia considerabat, quæ in atrio offerebantur. Sacerdotes verò rationem sacrificiorum considerabant, habentes fidem magis explicitam de mysteriis Christi. Et ideò intrabant in exterius tabernaculum, quod etiam quodam velo distinguebatur ab altero. Quia quædam erant velata populo circa mysterium Christi, quæ sacerdotibus erant nota, non tamen eis plenè revelata, sicut postea in novo testamento, ut habetur Eph. 3. *Ephe. 3.*

CAPUT XXI.

Eleemosyna, quæ lucernæ accensæ assimilatur, quomodo, quibus, & quando sit agenda, hic adjicitur.

ELeemosynam hilariter dans pro Deo, hilariter remunerabitur ab eo; quia Deus est similis speculo: Nam si quis arridet speculo, & speculum arridet ei. Et sic Deus ei, qui hilariter dat, hilariter retribuit. Apostol. *Hilarem datorem diligit Deus.* *2. Co. 11.*

Item eleemosyna assimilatur lucernæ, vel candelæ accensæ. Nam eleemosyna, quæ datur in vita, est sicut lucerna, quæ præcedit aliquem, servans eum ut non cadat in lutum, vel foveam. Sed quæ post mortem datur, est sicut lucerna, quæ fertur post tergum, quæ non custodit quin cadat in foveam inferni. Item eleemosyna non debet dimitti propter adversitatem vel detractionem: Nam sicut semen gelu pressum & retardatum uberius fructificat. Sic aliquando eleemosyna, quæ adversitate premitur, majorem habet remunerationem, quàm illa, quæ cum prosperitate fovetur; & illa etiam cui detrahitur, quàm illa quæ laudatur. Unde Matth. *Sit eleemosyna tua in abscondito.* *Matt. 7.*

Item eleemosyna danda est indigenti; Vinea enim illa libentius sumptuosè colitur, quæ bonum vinum affert, quàm illa, quæ pravum, vel nihil. Sic pauperes magis invitandi sunt quàm divites, quia remuneratio major habetur: Melius enim est lucrari in stuppis & borello, quàm perdere in gemmis & scarlato. Sic melius est dare pauperibus & vilibus, quàm divitibus, de quibus in futuro nullum lucrum habebitur. Luc. *Cùm facis convivium aut cœnam, noli vocare amicos divites.* *Luc. 14.*

CAPUT XXII.

Cera, virgulæque, ac aliarum rerum exemplis naturalibus, quantum juvenilis ætas senili pœnitentiæ aptior reddatur, faciliusque tenera quàm caro dura dometur, breviter ostenditur.

ÆTas juvenilis aptior est disciplinæ, vel pœnitentiæ, quàm senilis, quia mollior est & flexibilior, sicut cera dum mollis est, recipit impressionem sigilli, quam non ita recipit postquam induruerit. Sic etiam tenera virgula si curva fuerit, potest ad rectitudinem reduci, trabem autem nullus potest reducere. Sic quando contrarium gratiæ Dei occupavit hominem, sc. peccatum, difficilius in eo gratia Dei recipitur, quia invenit quod sibi repugnat. Sicut latomus, vel pictor, non ita de facili sculpit vel pingit in lapide habente formam, sicut in lapide nudo & plano. Sicut etiam materia, quæ habet aquam difficilius suscipit ignem.

Item si in tenera ætate caro non domatur, in senectute magis contumax efficitur. Stultus esset, qui non domaret equum suum usquequo esset senex, sic qui non domat carnem suam in juventute sua, sed nutrit eam delicatè. Unde non potest

cam

eam postea tenere, sed projicit eam in lutum peccati. Prov. *Qui delicatè à pueritia nutrit servum suum*, id est, corpus, *postea eum inveniet contumacem.*

Prov. 29.

CAPUT XXIII.

Malos non absque ratione interdum exaltari à Deo permittitur: immò id rationabiliter evenire exemplis declaratur.

EXaltatur interdum homo non propter suum meritum, sed propter aliorum profectum: Cappa enim pluvialis sive mantellus, non ideò superponitur cæteris vestibus, quia charior habeatur, sed ut sola deturpetur, & ut alia vestimenta custodiat. Et sicut fumarium vel caminus cæteris partibus & officinis domus altius elevatur, non quia dignius aut charius, sed ut ipsum solum fumigetur, & per alias partes domus fumus non spargatur, ne scilicet deturpetur à fumo. Sic etiam interdum indignus ratione vitæ propter utilitatem aliorum exaltatur, quia *expedit ut unus moriatur pro populo.*

Item si vis ventilare granum cum palea, granum descendit, & palea ascendit; sed non est palea super granum propter suum valorem, sed propter suam levitatem. Sic sunt superbi super bonos. Et tamen dicitur Matt. 3. quod *Dominus paleam comburet igni inextinguibili, sed triticum congregabit in horreum suum*, scilicet cœlum.

Matt. 3.

CAPUT XXIV.

Sanctorum virorum corda, quas habeant perfectiones, & quid in eis Spiritus sancti fervor operetur, unico vasis ænei exemplo clarum redditur.

FErvor spiritus, quando intùs calescit in sanctis viris, non potest cohiberi, quin ad exteriora prorumpat. Cujus exemplum est, quia si fiat vas æneum concavum habens parvum foramen supra, & aliud foramen in ventre parum majus, & habeat pedes, ita quòd venter non tangat terram, & impleatur aqua, & lignis optimis obstruatur utrumque foramen, & ponatur in igne vehementer calido, generabitur intùs vapor, qui fortificatus erumpet per aliud foramen, & si erumpit, desuper projicit aquam super loca propinqua: si inferius, projicit aquam in ignem, & projicit titiones & carbones, & cineres calidos: Cor enim hominis sancti debet esse æneum per patientiæ soliditatem, concavum per humilitatem, superius perforatum & apertum ad Dei contemplationem, licèt hoc foramen sit parvum, quia parum de Deo possumus contemplari in hoc mundo.

Item debet esse perforatum & apertum inferius ad dilectionem proximi.

Item à terra elevatum per contemptum temporalium.

Item aqua sapientiæ repletum, & debent obstrui & claudi foramina, scilicet per custodiam sensuum. Tunc autem in igne vehementer calido ponitur, quando divina eloquia meditatur, sicut Psal. ait: *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Vel quando meditatur de dolore passionis Christi, quia talis dolor renovatus in corde per memoriam meditantis vehementissimè accendit, secundùm illud Psalm. *Dolor meus renovatus est: concaluit cor meum intra me, & in medio mei exarsit ignis.* Unde tunc generatur vapor, id est, devotionis fervor, qui superius per oculos projicit aquam lachrymarum, inferius autem ad proximos facit projicere titiones, id est, ignita sanctorum exempla & carbones, id est, ferventia verba & cineres calidos, id est, humilia & ferventia opera pœnitentiæ.

CAPUT XXV.

Tabernaculi Moysis constitutio, ipsiusque partium omnium spiritualis significatio, per quos Christi fidelium status rectissimè figurari aperitur.

FIdelium Christi status figuratus est in tabernaculo Moysis. Nam totum corpus tabernaculi constabat ex quibusdam tabulis in longitudine erectis, quæ quidem

dem interiùs tegebantur quibusdam cortinis ex quatuor coloribus variatis, scilicet de bysso retorta, & iacincto, & purpura, cocco bis tincto, sed hujusmodi cortinæ tegebant latera solum tabernaculi. In tecto autem tabernaculi erat operimentum unum de pellibus iacinctinis. Et super hoc aliud de pellibus arietum rubricatis, & desuper tertium de quibusdam sagis cilicinis, quæ non tantum operiebant tectum tabernaculi, sed etiam descendebant usque ad terram, & tegebant tabulas tabernaculi. Per tabulas igitur, ex quibus constructum fuit tabernaculum, signabantur fideles Christi, ex quibus construitur Ecclesia. Tegebantur autem tabulæ interiùs cortinis quadricoloribus, quia fideles interiùs ornantur quatuor virtutibus: nam in bysso retorta, ut glossa dicit, designatur caro castitatem retinens. In iacincto mens superna cupiens. In purpura caro passionibus subjacens: in cocco bis tincto mens inter passiones Dei & proximi dilectionem refulgens. Per operimenta verò tecti designantur Prælati & Doctores, in quibus debet retineri cœlestis conversatio, quæ signatur per pelles iacinctinas; promptitudo ad martyrium, quam signant rubricatæ pelles; austeritas vitæ & tolerantia adversorum, quæ signantur per saga cilicina, quæ erant exposita ventis & pluviis, ut dicit glossa.

Item nota, quod fideles Christiani antiqui fuerunt ferventiores modernis, sicut vinum vetus calidius novo. Dicitur in libro de vindemiis, quod novum vinum frigidius est propter terrestreitatem & aquositatem: Vetus enim vinum calidius est & fortius, & magis odoriferum, quod enim in eo erat aquosum, tempus consumpsit. Sic antiqui Sancti caruerunt terrestreitate avaritiæ & aquositate luxuriæ. Unde fuerunt ferventiores in amore, fortiores in persecutione & redolentiores in conversatione. Eccl. *Vinum novum, &c.* *Eccl. 9.*

CAPUT XXVI.

Divinæ justitiæ flagella, quæ sagittis comparantur, quantum nobis prosint, quotque modis, & cui interdum Deus animam & corpus vulneret, ut ad salutem revocet, variis similitudinibus aperitur.

FLagella divinæ justitiæ assimilantur sagittis, ex eo quod sagittarum more percutiendo prosternunt. Nam dum corpus vulnerant, spiritum humiliant. Unde Job 6. dicitur. *Sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum.* *Iob 6.* Quid enim est spiritus hominis nisi spiritus elationis. Sagittæ autem domini spiritum ebibunt, cùm supernæ animadversionis sententia afflicti mentem ab elatione compescunt.

Item sagittæ Domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsus trahunt,

Item sagittarum indignatio spiritum hominis ebibit, quia supernæ sententiæ electos, quos in peccatis inveniunt, dum vulnerant, immutant, ut duritiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere sanguis confessionis currat, pensat namque unde lapsi sunt, pensat à quanta beatitudine ad quæ corruptionis suæ tormenta ceciderunt, & non solùm gemunt in his quæ sustinent, sed insuper metuunt hoc quod districtus Judex delinquentibus de gehennæ ignibus comminatur. Unde justorum mens non solùm perpendit, quod tolerat: sed etiam pavet quod restat, videlicet qualia in hac vita patitur, metuit, ne post hanc graviora patiatur, sicut Gregorius dicit.

Item flagellum & percussio Dei est ad animæ salutem eo modo, quo medicus vulnerat ad corporis sanitatem. Unde Job: *Ipse vulnerat & medetur, percutit, & manus ejus sanabunt* Unde Gregor. dicit, *Iob. 5. Grego.* quod duobus modis omnipotens Deus vulnerat quod ad salutem reducere curat: aliquando enim carnem percutit, & mentis duritiam suo pavore tabefacit. Vulnerando ergò ad salutem revocat, cùm electos suos affligit exteriùs, ut interiùs vivant. Unde per Moysem loquitur dicens: Ego occidam & ego vivere faciam: percutiam & ego sanabo: Occidit

enim, ut vivificet, percutit, ut sanet. Quia idcircò foras verbera admovet, ut intùs delictorum vulnera curet. Aliquando autem, si flagella exteriùs cessare videantur, intùs vulnera infligit: quia mentis nostræ duritiam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat, quia terroris sui jaculo transfixos ad sensum nos rectitudinis revocat: corda enim nostra malè sana sunt, cùm nullo Dei amore sauciantur, cum peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cùm erga infirmitatem proximi quamlibet nec minimo affectu languescunt, sed vulnerantur ut sanentur, quia amoris spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque has sensibiles per ardorem charitatis reddit. Unde et sponsa in Cant. dicit. *Vulnerata charitate ego sum*; malè enim sana anima, atque in hujus exilii cæca securitate prostrata nec videbat Dominum, nec videre requirebatur, percussa autem charitatis ejus spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis, & miro modo vivificatur ex vulnere, quæ prius mortua jacebat in salute; æstuat, anhelat, & jam videre desiderat, quem fugiebat. Percussione enim ad salutem reducitur, quæ ad securitatem quietis intimæ amoris sui perturbatione revocatur.

Cant. 4.

CAPUT XXVII.

Dei gratiæ distinctio, effectus & perfectio, quæ mœnibus civitatisque munitionibus assimilatur, quemadmodum in animam infundatur, exprimitur.

GRatia Dei non infunditur animæ, nisi prius sit purgata & munda. Nam sicut in pergameno, nisi priùs rasum fuerit, non scribitur, ita cordi humano, nisi priùs purgatum fuerit, gratia non infunditur. Bernard. Balsamum est gratia Dei, vas purissimum requirit.

Item herbæ malæ & spinæ priùs eradicantur à terra, quàm seratur triticum. Sic cogitationes & actiones malas prius amovere debemus à nobis, si nos volumus esse agri Dei, & gratiæ semen suscipere, & fructum bonum ferre. Hiere. *Novate vobis novale, & nolite serere super spinas*, id est, super peccata.

Hier. 4.

Item gratia Dei assimilatur mœnibus & munitionibus civitatis. Mœnia autem in urbibus pro ornamento sunt, munitiones pro defensione, ut Grego. dicit: Mœnibus enim assimilantur gratiæ gratis datæ, sicut prophetia, doctrina, gratia linguarum, virtus curationum, quæ licèt animam ornent, tamen sine eis anima stare potest munita per fidem & justitiam. Sed gratia gratum faciens, ex qua est fides, spes, charitas & cæteræ necessariæ virtutes, assimilatur munitionibus; quia si hæc habere negligimus, hostilibus insidiis patemus, ut Gregor. dicit. Et de his mœnibus & munitionibus dicitur Thre. 2. *Factus est Dominus velut inimicus, præcipitavit in Israel mœnia ejus, dissipavit munitiones.*

Grego.

Thre. 2.

CAPUT XXVIII.

Quo pacto humilitas in tentationum impetum corroboret fideles, cæterasq; in eos virtutes conservet, Rosarum ollæq; similitudine indicatur.

HUmilitas cogitationum firmat benè operantes contra motum tentationum. Cujus exemplum apparet in rosis siccatis & pulverizatis: quia pulvis rosarum siccatus, ut dicit Plinius, dentes mobiles firmos efficit: pulvis quippe rosarum est humilitas mentium sive cogitationum. Dentes autem, qui aliis membris cibum sive nutrimentum præparant terendo, sunt activi, qui proximorum nutritioni sive sustentationi serviunt. Vel prædicatores, qui aliis cibum spiritualem verbi Dei terendo, vel exponendo præparant & porrigunt Ut ergò hi dentes firmentur, ita ut tentationum vel superbiæ impulsu non moveantur, oportet quod pulvere rosarum, id est, humilitate cogitationum terantur.

Plin.

Item humilitas conservat virtutes, sicut olla rudis conservat rosas virides: Dicit enim Pallad. quòd illi, qui volunt rosas servare

Pallad.

Matt. 6. Iob. 26. Iob. 21.

servare virides, in rudi olla conditas & benè munitas sub divo obruunt ac reservant. Et quid est rosas servare virides in virore, nisi tenere virtutes in suo spirituali vigore? quæ tunc in olla rudi reconduntur, quando sub inculta conversatione & humili absconduntur. Sed tunc benè sub divo obruuntur, cùm in humilem mentem conclusæ, per ostentationem vel jactantiam ad publicum non ducantur, secundùm illud Matth. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Sed quia humilitas vera nequaquam esset, quæ opportuno tempore virtutes absconditas, id est, ab opere vacuas seu otiosas teneret. Oportet iterum ipsas virtutes sic servare in mente humili, quemadmodum & rosæ recentes in canna viridi servantur. Dicit enim idem Pall. quod rosas nondum patefactas servabis, si in canna viridi stante fixa reducas, ita ut fixam crescere patiaris, & eo tempore cannas recidas, quo rosas virides habere volueris. Quid autem est canna viridis, nisi mens virtuosa & humilis, quæ semper, scilicet in bono opere crescit, & tamen intus à superbiæ spiritu vacua existit. In hac rosæ nondum apertæ, i. virtutes nondum propalatæ, sic sunt abscondendæ hominibus, ut tum eis tempore congruo ad exercenda spiritualia opera non denegetur egressus.

Hier. 3. Gregor. Matt. 6. Thren. Plini. Pallad.

CAPUT XXIX.

Quinque contra inconstantis hominis naturam, ac ad peccandum proclivitatem remedia apponuntur, singulaque exemplis non obscuris corroborantur.

INconstans & levis homo cedit omni tentationi. Nam sicut gallus supra pinnaculum Ecclesię cuilibet vento se vertit, sic quoque homo inconstans cuilibet cedit tentationi. Job. *Tollet eum ventus urens, & aufert de loco suo*: paleam enim tollit ventus, non granum. Job. *Erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut favilla, quam turbo dispergit.* Poma putrida & vermiculosa cadunt de arbore ad modicum ventum, sed sana benè se tenent. Sed nota, quòd secundùm Pallad. contra caduca poma, specialiter persici, potest adhiberi remedium. Nam si poma persici incipiant esse caduca, radices ejus cum securi, aut alio instrumento findere debet, & fissuris ejus truncos factos de pino imprimere, vel foraminibus cum terebello factis clavos ex salice factos cum malleo fortiter infigere. Quid igitur sunt caduca Persici poma, nisi inconstantium hominum infirma opera, vel recidiva peccata? Et quid est radicem arboris securi findere, nisi memoria mortis mentem hominis exercere? Matt. *Iam securis ad radicem arboris posita est*: Succidit enim ipsa mors hominem velut securis arborem, sed quia radix arboris est ipsa mens, vel cor hominis, ad quam dum scissio securis, id est, consideratio mortis reducitur, peccatum evitatur, secundùm illud: *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Sed quasi fissuræ securis truncus pini, quę est arbor semper virens, inseritur, dum ejusdem mortis memoriæ futuri sæculi, quod semper manet, cogitatus adjungitur: sed quasi foramen terebelli est timor divini judicii, quasi verò salicis clavus est æterni supplicii reatus: quia sicut salice vitis ligatur ad palum, sic ex peccati perpetratione anima obligatur ad supplicium: quasi autem mallei percussio est divini verbi auditio. Hierem. Sermo Dei quasi malleus conterens petras. Habes ergò multiplex remedium contra caducum pomum, id est, contra inconstantis hominis opus recidivum, quorum primum est timor mortis, per quam peccatum finitur. Secundum est consideratio æternæ beatitudinis, quæ per peccatum amittitur: Tertium est divini timor judicii, cui peccator assistitur. Quartum est timor gehennæ, qua peccatum punitur. Quintum est auditus divini verbi, ex quo peccator conteritur.

Iob. 26. Iob. 21. Pall. Matt. 4. Eccl. 7. Hierem.

***

CAPUT XXX.

Inferni ingressus, qui domui Dædali & nassæ comparatur, quantum damnatis sit facilis gradusque revocatio difficilis, auctoritatibus, exemplisq; confirmatur.

INfernus assimilatur domui Dædali, cujus facilis est ingressus, sed negatur egressus, & est sicut nassa, quam faciliter intrant pisces, sed exitus est impossibilis. Virgilius:

Virgil.

Facilis descensus Averni.
Noctes atq; dies patet atri janua Ditis:
Sed revocare gradum, superasque evadere ad auras.
Hoc opus, &c.

Sap. 2.

Sap. *Non est agnitus qui sit reversus ab inferis.* Sed nota hoc, quod exitus de inferno potest dupliciter intelligi: Uno modo ita, quod simpliciter inde aliquis exeat, ita ut jam amplius ejus locus non sit infernus: & sic nullus inferno finaliter deputatus, inde exire potest, Job. *Qui descendit ad inferos, non ascendit:* Alio modo potest intelligi, ut exeat inde ad tempus, & sic secundùm ordinem divinæ providentiæ permittuntur aliquando damnati viventibus apparere ad eruditionem eorum & terrorem, non autem frequenter hoc accidit.

Job. 13.

Primò, quia damnati ita sunt pœnis oppressi, ut de sua miseria magis doleant, quàm curent aliis apparere.

Secundò, quia hoc non possunt, nisi divinitùs permissi: neque etiam, quando sic apparent damnati, sunt liberi à pœna inferni, quia locus inferni cedit in pœnam vel dolorem animæ, ex eo quod tali loco deputata est: ab hoc autem non absolvitur, quamvis ad horam exire permittitur, sicut nec captivus absolvitur à carcere, vel à vinculis, ex eo quod ad horam exeat. Unde pœna inferni, sive dolor, manet in anima etiam extra infernum. Et quamvis damnati aliquando præsentialiter sint in loco ubi apparent, non tamen credendum est, quòd hoc accidat semper, quia aliquando hujusmodi apparitiones fiunt, vel dormiendo, vel vigilando, operatione bonorum vel malorum spirituum, ad instructionem vel deceptionem viventium, sicut etiam aliquando vivi homines aliis apparent, & eis multa dicunt in somniis, cùm tamen constet eos non esse præsentes, sicut August. per multa exempla probat in libro de cura pro mortuis agenda.

CAPUT XXXI.

Plura in Moysis lege meritò reputabantur immunda, cujus rei rationes assignantur, per quas mentis immunditiæ varietas metaphoricè aperitur.

IMmunditia mentis repræsentabatur in lege Moysis per immunditiam domus, & vestis, & vasis: Nam in lege veteri reputabatur immunda domus, vel vestis, quæ erat leprosa: vel vas, quod non habebat operculum vel ligaturam, etiam dicebatur immundum. Dicebantur ergò domus, vel vestes leprosæ per similitudinem: quia sicut in corpore lepræ morbus est ex humore corrupto putrefaciente carnem & corrumpente, ita etiam propter aliquam corruptionem & excessum humiditatis, vel siccitatis, fit aliquando corruptio in lapidibus, vel vestimento. Et ideo hanc corruptionem lex vocavit lepram, ex qua domus, vel vestis immunda judicabatur, tum quia omnis corruptio ad immunditiam pertinebat, tum quia contra hujusmodi corruptionem Gentiles Deos ponentes colebant. Et ideò lex præcipit hujusmodi domus, in quibus esset talis corruptio perseverans, destrui, & vestes comburi ad tollendam idololatriæ occasionem. Vasa etiam quæ non habebant operculum, vel ligaturam desuper, reputabantur immunda, quia in talia vasa de facili poterat aliquid immundum cadere, unde poterant immundari.

Prov. 7.

Item valebat hoc ad vitandum idololatriam. Credebant enim idololatræ, quod si mures, aut lacertæ, vel aliquid hujusmodi dum immolabant idolis, citò caderent in vasa, vel in aquas, quòd essent diis gratiosa. Unde etiam adhuc aliquæ mulierculæ dimittunt discooperta vasa

in

in obsequium nocturnorum numinum, quæ ranas vocant.

Figuraliter autem per lepram domus significatur immunditia congregationis hæreticorum. Per lepram verò in veste linea significatur perversitas morum ex amaritudine mentis: Per lepram vestis laneæ significatur perversitas adulatorum. Per lepram verò in stamine significantur peccata carnalia. Sicut enim stamen est in subtegmine, ita anima in corpore. Per vas autem, quod non habet operculum, vel ligaturam, signatur homo, qui non habet aliquod velamen taciturnitatis, qui non constringitur aliqua censura disciplinæ.

CAPUT XXXII.

Hominis impatientis querula natura per nonnullorum animantium irrationabilium exempla apertè monstratur.

Impatiens homo semper est querulus, sicut currus qui semper stridet, sive sit in bona via, sive in mala; imò quantò melius habent quidam, tantò magis murmurant. Unde sunt sicut anser, qui quando extra domum est ad ventum & pluviam, non pipat, sed tacitè quærit victum suum: sed quando est in domo, vadit pipando per domum, cùm tum melius habebat quàm extra. Et sicut gallina, quæ vadit clusando, & sicut avis in cavea, quæ satis habet ad comedendum, & tamen ad quodlibet foramen trahit caput suum, cupiens exire, & sicut inclusus porcus, qui semper grunnit, & non vult stare in pace. Proverb. *Garrula & vaga, quietis impatiens*, scilicet talis persona. *Prov. 7.*

CAPUT XXXIII.

Unde dicatur invidia, invidique hominis natura quàm sit prava, auctoritatibus & exemplis edocetur.

Invidus homo de profectu aliorum deficit, sicut ignis Græcus, qui in aquis ardet, & seipsum consumit, sicut ignis consumit ligna. Nec potest bona aliorum videre, sicut Heli, qui non poterat videre lucernam donec extingueretur, unde invidia dicitur à non videndo, quia non potest videre bona aliorum. Et hæc displicentia boni, quæ est in invidia, potest notari per visionem interiorem, vel exteriorem, sicut vult Senec. dicens. Quicquid mente fugimus, injectis oculis videmus. *Sene.* Gregor. Mens invidi cum de alieno bono affligitur, quasi de radio Solis obscuratur. *Grego.* Item invidi, qui de bonis aliorum torquentur, bona cooperantur in malum, sicut è contra bonis mala cooperantur in bonum. Unde sunt invidi quasi quidam artifices pravi, utpotè, quia aurum convertunt in cuprum, gemmas in lutum, granum in paleam, vinum in aquam, mel in fel, diem in noctem, gaudium in mœrorem, rosam in paliurum, balsamum in sterquilinium, electuarium in venenum. Isa. *Væ qui dicitis bonum malum.* *Isa. 5.*

CAPUT XXXIV.

Hypocritæ falsis libris comparantur, quoniam in hac vita difficulter cognoscuntur, eosque à Deo interdum puniri, similitudine non obscura explanatur.

Hypocritarum conscientiæ assimilantur libris falsis, quorum falsitas non agnoscitur, quamdiu clausi tenentur, sed quando aperiuntur & leguntur. Sic quia in vita ista conscientiæ clausæ sunt, ideò in hoc mundo multi hypocritæ non cognoscuntur, sed in judicio, quando libri aperti erunt, tunc literæ eorum, id est, opera falsa apparebunt. Et ideò ipsi hypocritæ, ut falsarii judicabuntur. Apoc. *Libri aperti sunt, & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris.* *Apo. 20.*

Item hypocritæ ex divina sententia quandoque feriuntur, & deteguntur, & dejiciuntur, ut scilicet in melius immutentur: Dicunt enim periti agrorum cultores, quòd si poma arboris putrescant, & efficiantur rugosa, tunc oportet, quòd cortex ejus, ubi sanus est, cum cultello acuto aperiatur, & cùm inde modicus hu-

mor effinxerit, tunc stercore eam circunda, & vulnus obstrue diligenter cum argilla,& ita poma producentur sana. Quid autem sunt poma putrida vel rugosa, nisi hypocritarum corrupta vel malitiosa opera. Hæc autem in melius immutantur, cùm gladius divinæ sententiæ exteriorem corticem, qui sanus videtur, id est, fictam apparentiam, qua bonus credebatur, percutit,& aperit, id est, ex ipsa percussione, quia ficta esset, patefacit. Tunc modicus humor, scilicet apparentis devotionis abscedit. Tunc stercoribus circundatur, quia ab hominibus circumquaque vilipenditur. Sed tamen si argilla, id est, humili pœnitentia, vulnus cordis obstruitur, protinùs sanatur, ita quod faciat opera sana, quæ priùs faciebat corrupta, Matth. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.*

Matt. 3.

CAPUT XXXV.

Homines iracundos domui ligneæ comparari, & diabolum perperam rationis oculos caligare, quaq; via homines iræ impetus habeant, regulare, enucleatur.

IRacundi hominis mens est sicut domus lignea. Accidit enim homini domum ligneam habenti, quod in vespere dives est,& in mane nihil habet, quia ignis omnia sibi abstulit. Sic homo ad sibilum unius verbi gratiam Dei & omnia spiritualia perdit, dum in iram, vel odium cadit. Eccl. *Væ his, qui sustinentiam perdiderunt.* Item est sicut olla nimium ignem habens, quæ ebulliendo emittit, quicquid in ea est. Pro. *Cor stultorum ebullit stultitiam, quia quicquid sentit in corde, profert ore.*

Eccl. 2. Pro. 15.

Item ira cæcat oculum mentis, & ideò sicut equo operiuntur oculi, ut circumeat ad molendinum, ita diabolus excæcat hominem per iram, & ita excæcatum ducit quocunque vult. Ita Philistæi Samson excæcaverunt,& postea fecerunt eum ire ad molam, id est, ad peccatum circuire. Job: *Caligavit ab indignatione oculus meus.*

Iob 17.

Item diabolus facit sicut piscator, qui turbat aquam, ut pisces non videntes, nassam intrent. Sic diabolus turbat hominem, ut peccatum non agnoscens adimpleat. Soph. *Tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci.*

Soph. 1.

Item nota, quòd ira faciliter vitatur, vel superatur, si priùs animus per prævisionem sit armatus, sicut miles securius hostem accipit, quem ante se armando prævidit. Unde Greg. dicit: Mens adversa venientia tantò securius excipit, quantò se cautius ex præscientia armavit: Qui enim improvidus ab adversitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens invenitur, cumq; citius inimicus necat, quem ante repugnationem præfocat: nam qui mala eminentia per sollicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi insidiis vigilans expectat. Solerter ergò animus ante actionis suæ primordia cuncta debet adversa meditari, ut cogitans semper contra hæc, thorace patientiæ munitus, & quicquid accipit providus superet, & quicquid non accesserit, lucrum putet. Item ira, quę est per zelum justitiæ, primò oculum actionis perturbat, sed postea clarificat, sicut infirmanti oculo cùm collyrium immittitur, lux penitùs negatur, sed inde eam post paululum veraciter recipit. Unde hanc ad tempus salubriter amittit, sicut dicit Greg. Sed notandum, quod ipsum collyrium posset sic oculo immoderatè infundi, quòd oculus cæcaretur. Sic etiam zelo nimio oculus mentis cæcatur, si ration spræ venientis moderamini non subdatur. Et ideò cùm per zelum animus movetur, curandum summoperè est, ne hæc eadem, quæ instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, ne quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata à rationis tergo nunquam recedat.

Grego.

Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cum subdita rationi famulatur, ut idem Grego. dicit.

CAP.

CAPUT XXXVI.

Judicii dies in quo justè Dei electi suorum operum gloriosum fructum, reprobique poenam adepturi sunt aeternam, regni porta vocatur, idque portae exemplo confirmatur.

Judicii dies assimilatur portæ: Nam sicut urbis aditus porta dicitur, ita & dies judicii porta regni, quia per eum ab electis patriæ gloriam intratur. Hanc portam sancta electorum ecclesia securè ac lætanter adibit, quia ibi suorum operum & laudem suscipiet, & retributionem videbit, secundùm illud Prov. *Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera ejus.* Tunc quippe sancta ecclesia de fructu manuum suarum percipit, cùm eam ad percipienda cœlestia laboris sui retributio attollit. Tunc eam sua opera in portis laudant, quando ejus membris in ipso regni aditu dicetur: *Esurivi & dedisti mihi manducare: & dedisti mihi bibere,* &c. E contra autem reprobi trementes ad hanc portam pervenient, quia ibi sunt conterendi, secundùm illud: *Conterentur in porta, & non erit qui eripiat.* Filii enim hujus sæculi ante portam elati sunt, sed in porta conterentur, quia scilicet amatores mundi in præsenti vita superbiunt, sed in ipso regni aditu æterna adversitate ferientur. Unde & subditur, *Et non erit qui eripiat.* Illos quippe veritas ab æterna adversitate eripit, quos in temporalium prosperis per disciplinā premit: Qui enim hic renuit premi, tunc non valet eripi, quia iniqui eum, quem per disciplinam negligunt habere patrē, afflictionis suæ tempore per adjutorium non invenient creatorem.

Prov. 11.
Matt. 25.
Job. 5.

CAPUT XXXVII.

Pluribus naturalibus exemplis, & pulcherrimis, cur à multis iniquè judicium committatur temerarium, aperitur.

Judicium suspiciosum & temerarium procedit quandoq; ex corruptione judicantis, quia judicat alium secundum quod sentit in se: Metallum enim quando funditur, qualem in modulo reperit formam, talem sibi assumit. Unde sic qui formam cordis sui habēt deformatam, quicquid inciderit, totum invenitur corruptum & deformatum. Sicut etiam in vase corrupto quicquid infunditur, invenitur corruptum. Sunt etiam tales similes infirmis, quibus cibus quandoque sapidus, & bonus videtur amarus. Et hoc non est ex vitio cibi, sed ex corruptione palati. Sic judicium malum non ex facto proximi, sed ex corruptione judicantis procedit. Item baculus in aqua positus videtur confractus propter reflexionem umbræ.

Item turres & montes juxta aquam videntur transversi. Eodem modo cordi transverso & vitiato omnia videntur vitiata & transversa. Unde Eccl. *Stultus in via ambulans, cum ipse stultus sit, omnes stultos æstimat.* Item semper credit latro quod omnes sint ei similes. Gre. Omnis homo secundùm se alterum judicat. Unde quicquid in bono corde cadit, in totum bonum & dulce efficitur, sicut apis, quæ amaros & venenosos succos in mel convertit.

Eccl. 10.
Gregor.

CAPUT XXXVIII.

Compunctionis lachrymas mentis ægritudinem sanare, ac æternæ mortis sententiam delere, quibusdam naturalibus exemplis, præcipueque Iordanis similitudine erudimur.

Lachrymæ compunctionis delent sententiam & scripturam mortis: nam sicut literæ delentur aqua, vel alio liquore, sic lachrymæ delent literas mortis, quas diabolus scripsit manu propria. Qui enim peccat, tradit ei quasi chirographum. Lachrymæ enim delent delicta, quæ pudor est confiteri, ut dicit August.

Item lachrymæ humilis compunctionis sanant ægritudinem mentis: Dicit enim Palla. quod si arbor mali citonii efficiatur ægra, amurca aquæ æqualiter mixta radicibus ejus debet infundi, & sic sanatur. Tunc enim citonii arbor ægrotat, quando mens alicujus probi viri,

Aug.
Palla.

aut vitii alicujus passione, aut tentationis læsione laborat. Cui sanitas procuratur, si cordis ejus radicibus, id est, cogitationibus, seu affectionibus, amurca aquæ mixta infundatur. Quid autem per amurcam accipere debemus, nisi humilem considerationem proprii defectus? Nam sicut oleum superiora vasis petit, sic amurca ad imum, id est, ad fundum descendit. Unde sicut per oleum superiora petens intelligitur devotio, qua quis elevatur in contemplationem Dei, ita per amurcam significatur humilitas, qua quis descendit ad considerationem defectus & reatus sui. Et quasi amurcæ aqua miscetur, dum ex ipsa cogitatione suæ malitiæ lachrymarum compunctio generatur. Dumque humiliata atque compuncta mens lachrymarum largo imbre perfunditur, quasi salubri quadam medicina purgata à suo languore sanatur. Unde dictum est Naaman Syro. *Lava te in Jordane & recipiet sanitatem caro tua:* Nam Jordanis interpretatur descensio, vel rivus judicii. Unde ille in Jordane se lavat, qui humiliter seipsum dijudicans, lachrymis se purgat. Et hæc est lotio Jordanis, quæ sanat languorem mentis.

4. Reg. 5.

CAPUT XXXIX.

Cur diabolus hominis perpetuus hostis, sedulò in nobis ignem incendat luxuriæ, diversimodè ostenditur.

Luxuriæ ignem non succendit Deus, sed diabolus: Sicut enim faber, quando non potest ferrum ad voluntatem suam ducere, illud in ignem mittit, & exsufflat tantum, quod calefactum ducit ad libitum suum. Sic facit diabolus, quando non potest aliquem ducere ad peccatum, calefacit eum igne luxuriæ, ut eum sic flectere possit ad peccatum. Isa. *Creavi fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum.* Succenditur ignis flatu follium, id est, suggestione vetularum, quæ sunt quasi sufflatorium diaboli ad accendendum ignem luxuriæ, Hier. *Ollam succensam ego video*, id est, vetulam nigram: Olla enim quantumcunq; alba sit, si tamen ponitur sæpè ad ignem, denigratur, & sic anima per luxuriæ frequentiam. Thren. *Denigrata est super carbones facies eorum.* Olla bulliens si non haberet nisi unam fabam, eam superponeret & monstraret. Sic luxuriosi luxuriam cohibere non possunt, quin saliat, aut per os turpe loquendo, vel cantando, aut per oculos impudicè respiciendo, aut per tactum vel ornatum, sicut de domo incensa exit ignis per fenestras & ostia.

Isa. 54.

Hier. 1.

Thre. 4.

CAPUT XL.

Mansuetudo, quæ animam ut antemurale in periculis conservat, hominisque gratiam conciliat, quantum Deo grata sit, exemplis clarum efficitur.

Mansuetudo animam servat, quia est sicut antemurale in castro animæ, lapides durorum verborum leviter excipiens, & omnes ictus sustinens, & homines à læsione custodiens. Sicut ergò vasa vitrea involvuntur in fœno, vel in alia molli re, ut sic à confractione serventur. Sic quoque anima in mansuetudine conservatur. Eccl. *Fili, in mansuetudine conserva animam tuam.* Mansuetudo est Deo, sicut culcitra mollissima cum lectulo florido conscientiæ, Cant. *Lectulus noster floridus.* Unde sicut homo libentius dormit in lectulo molli quàm in duro, sic Deus in corde mansueti, quia in pace factus est locus ejus.

Eccl. 10.

Cant. 1.

Item mansuetudo gratiam hominibus impetrat: nam sicut adamas trahit ferrum, sic mansuetudo corda hominum. Ezech. *Ut adamantem & silicem dedi faciem tuam.* Eccles. *Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.*

Ezec. 3.

Eccl. 3.

CAPUT XLI.

Mendacium, quod veneno & falso denario variis de causis assimilatur, quantum sit grave peccatum, quamq; pœnam mendaces jure patiantur, describitur.

Mendacium est sicut quoddam venenum, tantæ efficaciæ, quod in ipso ore

Sap. 1. ore existens, hominem interficit. Sap. *Os quod mentitur, occidit animam.*

Item mendax homo similis est falso denario: Nam tantum prævalet homo verax mendaci, quantum denarius verus falso. Unde sicut bonus denarius valet centum falsos: Sic homo verax centum mendaces. Magna stultitia, quia volunt omnes homines denarios esse veros & bonos, & displicet eis multum, si inveniunt unum falsum. Unde plus videntur diligere denarios quàm seipsos, quia cum ipsi sint falsi, volunt tamen denarios esse veros, & sic volunt eos esse meliores seipsis. Prov. *Cor impiorum pro nihilo.* Et sicut denarium falsum nullus vult recipere, ita nec homini mendaci vult aliquis credere. Et ideò mendaces hac pœna puniuntur, quia nec verum eis creditur. Et insuper alia pœna, quia nec ipsi credunt aliis, quia judicant alios secundùm seipsos, scilicet mendaces.

CAPUT XLII.

Mortis meditatio, quomodo sit vitæ spiritualis gubernatio, ex regiminis navis exemplo comprobatur.

MOrtis meditatio valet ad vitæ directionem. Qui enim vult navem suam gubernare, debet se ponere in fine navis, & ante se navem dirigere, & pericula evitare. Sic qui vult vitam suam gubernare, debet se ponere in fine vitæ suæ meditatione, ut possit ad bonum exitum navem suam, id est, vitam dirigere. Sen. Considera quàm pulchra sit res ante mortem vitam suam consumere, deinde securè expectare reliquam sui temporis partem. O quàm solicitè longè nautæ sibi provident de navis directione, quando habent malum passum transire. Sic quilibet debet sibi providere ante, quomodo possit periculosum passum transire mortis, quia illic naves pertransibunt, scilicet animæ, per arctum foramen mortis.

Item mors pessima hominum peccatorum firmat, & stabilit sanctos viros in bono. Dicit enim Pallad. quod columbæ non pereunt nec deserunt locum, sive co- Pallad.

lumbarium suum, si per fenestras aliquid de strangulati hominis vinculo, aut fune suspendatur. Tunc autem columba in fenestra sua habet funem strangulati hominis, quando in memoria & consideratione sua habet malum exitum hominis peccatoris, quo prospecto nidum suum non deserit, quia bonam conscientiam relinquere non præsumit. Grego. Festina consolatio bonorum est, consideratus finis malorum. Gregor.

CAPUT XLIII.

Moysis tabernaculum quoad singulas ejus partes distinctè describitur, quæ quidem totam mundi machinam optimis similitudinibus significare videntur, in quibus pariter quamplurima aperiuntur arcana.

MUndi totius universitas repræsentabatur in tabernaculo Moysis: Nã illud tabernaculum distinguebatur in duas partes. Quarum una dicebatur Sancta sanctorum, quæ erat Occidentalis: Alia vocabatur sancta, quæ erat ad Oriẽtem. Et iterum ante tabernaculum erat atrium, & inter utrumque tabernaculum erat velum quatuor colorum.

Item interiora tabernaculi latera tegebantur cortinis diversorum colorum, & supra tabernaculum erat tectum habens tres coopertúras. Pars igitur illa, quæ dicebatur sancta sanctorum, significabat sæculum altius spiritualium substantiarum: pars verò, quæ dicebatur sancta, signabat mundum corporalem. Velum distinguens inter utrumque erat ex quatuor coloribus, per quos quatuor elementa designantur, scilicet bysso, per quam designatur terra, quia byssus, id est, linum, de terra nascitur: purpura per quam designatur aqua, quia fiebat purpureus color ex quibusdam conchis, quæ inveniuntur in mari. Iacincto, per quem signatur aër, quia habet aëreum colorem: & cocco bis tincto, per quem signatur ignis. Et hoc ideò, quia in materia quatuor elementorum est impedimentum, per quod velantur nobis incorporales substantiæ, & ideò

interius tabernaculum, id est, sancta sanctorum, solùm summus sacerdos, & semel in anno intrabat, ut designaretur, quod hæc est finalis perfectio hominis, ut illud sæculum introeat. In tabernaculum verò exterius, quod dicebatur sancta, introibant sacerdotes continuè, non autem populus, qui solum ad atrium accedebat, quia scilicet ipsa corporalia populus percipere potest, ad interiores autem rationes eorum, soli sapientes, vel considerantes, attingere possunt. Per cortinas autem, quæ tegebant latera tabernaculi interius, & erant ex variis coloribus, signabatur cœlum sidereum, quod est diversis stellis variatum. Per saga autem, quæ erant supra tectum tabernaculi, significabantur aquæ, quæ sunt supra firmamentum. Per pelles autem rubricatas, de quibus erat secunda tabernaculi coopertura, significabatur cœlum empyreum, in quo sunt angeli. Sed per pelles iacinctinas, ex quibus erat tertia coopertura, significabatur cœlum sanctæ & individuæ Trinitatis.

Item in tabernaculo interiori tria continebantur, scilicet arca testamenti; in qua erat urna aurea habens manna, & virga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ, in quibus erant scripta decem præcepta legis. Hæc autem arca sita erat inter duos Cherubin, qui se mutuis vultibus respiciebant. Et super arcam erat quædam tabula, quæ dicebatur propitiatorium super alas Cherubin, quasi ab ipsis Cherubin portaretur, ac si imaginaretur quod tabula esset sedes Dei. Unde & propitiatorium dicebatur, quasi exinde populo propitiaretur ad preces summi sacerdotis. Et ideò portabatur à Cherubin, quasi Deo obsequentibus: Arca verò testamenti erat scabellum sedentis super propitiatorium. Per hæc ergò designabantur tria, quæ sunt in illo sæculo altiori, scilicet Deus qui super omnia est, & incomprehensibilis omni creaturæ, & propter hoc nulla similitudo ejus ponebatur ad repræsentandum ejus invisibilitatem, sed ponebatur quædam figura sedis, quia scilicet ejus creatura comprehensibilis est, quæ est subjecta Deo, sicut sedes sedenti. Sunt etiam in illo altiori sæculo spirituales substantiæ, sc. Angeli. Et hi significabantur per duos Cherubin mutuò se respicientes, ad designandum concordiam eorum ad invicem, secundùm illud Job: *Qui facit concordiam in sublimibus suis.* Et propter hoc etiam non fuit unus tantùm Cherubin, ut designaretur multitudo cœlestium spirituum, & excluderetur cultus eorum ab his, quibus præceptum erat, ut solum Deum colerent. Sunt etiam in illo intelligibili sæculo rationes omnium eorum, quæ in hoc sæculo perficiuntur quodammodò clausæ, sicut rationes effectuum clauduntur in suis causis, & sicut rationes artificiatorum in artifice: & hoc signabatur per arcam, in qua repræsentabatur per tria ibi contenta, tria quæ sunt potissima in rebus humanis, scilicet sapientia per tabulas testamenti, potestas Regis per virgam Aaron, & vita per manna. Vel per hæc tria repræsentabantur tria Deo attributa; scilicet sapientia in tabulis, potentia in virga, bonitas in manna, cùm propter dulcedinem, tum quia Dei misericordia est populo data, & ideò in memoriam divinæ misericordiæ servabatur. In exteriori verò tabernaculo, quod signabat præsens sæculum, continebantur etiam tria, scilicet altare thymiamatis, quod erat directè contra arcam: mensa propositionis, super quam duodecim panes ponebantur, & erat posita ex parte aquilonari: Candelabrum verò positum ex parte australi: quę tria videbantur respondere illis tribus, quæ erant in arca clausa, sed magis manifestè eadem repræsentabant: Oportet enim rationes rerum ad manifestiorem demonstrationem deduci, quæ scilicet sunt in mente divina & Angelorum, ad hoc, quod homines sapientes eas cognoscere possint, qui signabantur per Sacerdotes ingredientes tabernaculum. In candelabro autem designabatur sicut in sensibili signo sapientia, quæ intelligibilibus exprimebatur verbis in tabulis. Per altare verò thymiamatis signabatur officium sacerdotum, quorum erat populum ad Deum reducere. Et hoc etiam signabatur per virgam; Nam in illo altari incendebatur

Job. 25.

tur thymiama boni odoris, per quod signabatur sanctitas populi acceptabilis Deo. Dicitur enim Apoc. quod per fumũ aromatum significabatur orationes Sanctorum. Convenienter autem sacerdotalis dignitas in arca significabatur per virgam, in exteriori verò tabernaculo per altare thymiamatis: quia Sacerdos mediator est inter Deum & populum, per potestatem divinam, quam virga significabat, & fructum sui regiminis, id est, sanctitatem populi Deo offert, quasi in altari thymiamatis: per mensam autem signabatur nutrimentum vitæ, sicut & per mannam: sed est communius hoc & grossius nutrimentum, illud autem suavius & subtilius. Convenienter autem candelabrum ponebatur à parte australi, mensa autem à parte aquilonari: quia australis est dextra pars mundi, Aquilonaris autem sinistra, ut dicitur in secundo coeli & mundi. Sapientia autem pertinet ad dextram, sicut & spiritualia bona. Temporale autem nutrimentum ad sinistram, secundùm illud, *In sinistra illius divitia & gloria.* Potestas autem sacerdotalis est media inter temporalia & spiritualem sapientiam: quia per eam spiritualis sapientia & temporalia dispensantur.

Apoc.

Prov. 3.

Item candelabrum habebat 7. calamos, ut Josephus dicit, ad designandum 7. planetas, quibus totus mundus illuminatur. Et ideò ponebatur candelabrum à parte australi, quia ex illa parte est nobis notus planetarum cursus. In mensa etiam ponebantur 12. panes, ad designandum 12. tribus Israël. Mensa autem non ponebatur directè in medio ante propitiatorium, ad excludendum ritum idololatriæ: Nam Gentiles in sacris Lunæ proponebant mensam coram idolo Lunæ. Unde Hiere. *Mulieres conspergunt adipes, ut faciant placentas Reginæ cœli.* In atrio verò extra tabernaculum continebatur altare holocaustorum, in quo offerebantur Deo sacrificia de his quæ erant à populo possessa. Et ideò in atrio tali poterat populus esse, qui hujusmodi Deo offerebat per manus sacerdotum. Sed altare interius, in quo ipsa devotio & sanctitas populi Deo offerebatur, non poterant accedere nisi sacerdotes, quorum erat Deo populum offerre. Erat autem hoc altare extra tabernaculum in atrio constitutum, ad removendum cultum idololatriæ: Nam Gentiles infra templa altaria constituebant ad immolandum idolis.

Hier. 7.

Item mundus assimilatur scacario, cujus tota familia currit transversò, ut apprehendat aliquid mentiendo, usurpando, & hujusmodi faciendo.

Item in scacario, quamdiu durat ludus, unus est Rex, alius est miles & hujusmodi. Et aliquando duo videntur tenere totum, sed quando cessavit ludus, idem fit de milite & rege, quod de minima familia, quia communiter reponuntur in sacco uno, quandoq; Rex in fundo sacculi, & minima familia in superiori parte. Sic quoque mundus est ferè ut ludus scacarii, quia quamdiu durat hic mundus, unus est rex, alius miles, unus magnus, unus parvus, sed adveniente morte, in sacco terræ reponuntur, ita fit de Rege sicut de milite, tunc sicut dominus, ita & servus ejus. Ecclesiast. *Communionem mortis scito, quia moritur doctus, similiter & indoctus.* Et aliquando dives vadit ad fundum inferni, & pauper ascendit superiùs ad gaudia paradisi, sicut patet de divite epulone, & Lazaro paupere Luc. 16.

Eccl. 9.

Luc. 16.

Item mundus in morte totaliter aufertur. Viella enim quando tota die cantaverit, & denarios receperit, in sero auferuntur ei denarii, & nihil ei remanet, sed ponitur in forello veteri & dissipato. Sic homo nihil in fine portat de labore suo, nisi linteamen laceratum juxta exemplum de Saladino, qui fecit portare linteamen, in quo debebat sepeliri, per terram suam, & dicere. *Nihil reportat imperator de omnibus divitiis regni sui nisi linteamen illud.* Job. *Dives cùm dormierit, nihil secum aufert.* Item mundum debet homo relinquere, ne corrumpatur ab eo: Nam quando vinum corrumpitur, vel deterioratur super fæces in dolio, debet transferri in aliud vas, ut non corrumpatur. Et sic homo à mundo debet exire, ne corrumpatur ab eo. Hiere.

Iob 27.

Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, & requievit in facibus suis, nec transfusus est de vase in vas.

CAPUT XLIV.

Murmurationis vitium habentes, gratiæ divinæ vacuos esse, exemplis à rebus naturalibus depromptis ostenditur.

MUrmuratores ostendunt se defectũ habere divinæ gratiæ. Nam vasa vacua percussa resonant, plena non. Sic vacuus à gratia murmurat, non plenus. Ecclesiastic. 27. Eccles. *Vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus.*

Item olla vacua ad ignem posita crepat, & magnum sonum crepans reddit, plena ergò olla non. Eccl. 27. Eccles. *Vasa figuli probat fornax.*

Item murmurans est quasi rota non benè uncta gratiæ unctione, & ideò murmurat sicut rota currus malè uncta. Eccl. 33. Eccles. *Præcordia fatui quasi rota carri, quæ fœnum portat & murmurat.* Sap. 1. Sap. *Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest.*

CAPUT XLV.

Novitios seu incipientes donec aliquantisper proficiant, saltem optimis viris esse sociandos, Caulium similitudine suadetur.

NOvitiis sive de novo conversis, non sunt admiscendi alii sive sociandi, nisi quorum vita bona nota est, & doctrina sana, saltem quousque sint in spiritu vel religione provecti, sicut dicit Pallad. Pallad. quod in pastinato solo inter novellas vites omninò nihil esse conserendum Græci jubent, exceptis caulibus tertio anno, quæ libebit immergere. Sic inter noviter conversos, usque ad tempus quo sunt provecti, non sunt quilibet admiscendi, nisi noti & docti, qui assimilantur caulibus, qui sunt olera nota, & quorum jus sive aqua est sana. Unde significant homines, quorum bona vita est nota & doctrina sana. Tales enim inter eos possunt admitti. Psalm. Psal. 143. *Filii eorum sicut novellæ plantationes, &c.*

CAPUT XLVI.

Veram obedientiam præceptorum Dei castro, & fictam arcui jure comparari, eorum similitudinibus demonstratur.

OBedientia mandatorum Dei hominem à malis custodit: Nam sicut castrum custodientes se custodit, ita mandatum Dei servat servantes se. Unde dicitur: *Si volueris mandata Dei servare, servabunt.*

Item obedientia ficta assimilatur arcui pravo, qui à parte ventris multum potest incurvari, sed à parte dorsi frangitur. Sic multi in prosperis obediunt, & in his quæ corpus delectant, sed in duris laboribus & adversis refugiunt, & recalcitrant sicut equus habens dorsum excoriatum, contra onus non attendentes, quod dicit Gregorius, Gregor. quod obedientia quantò plus habet de suo, tantò minoris est meriti.

CAPUT XLVII.

Opus bonum, quod debet ex bona intentione pendere, quemadmodum sit agendum ut Deo gratum fiat, operantique meritum afferat, duobus veteris testamenti mirificis exemplis & aliis naturalibus similitudinibus ostenditur.

OPus bonum & perfectum debet assimilari illi thymiamati sive pulveri, quem Dominus fieri mandavit Exo. 30. ubi dicitur, Exo. 30. *Sume tibi aromata stacten & onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia; faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mixtum diligenter & purum.* Thymiama quippe ex aromatibus facimus, cùm in altari boni operis virtutum multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum fit, quia quantò plus virtus virtuti jungitur, tantò incensum boni operis sincerius exhibetur, ubi etiam benè subjungitur. *Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram testimonii tabernaculo.* In tenuissi-

mum

mum pulverem aromata conterimus, cùm bona nostra quasi in pilo cordis occulta discussione tundimus, & si veraciter bona sint, subtiliter pertractamus. Universa ergò in pulverem redigere, est virtutes recogitando terere, & usque ad subtilitatem occulti examinis revocare. De quo etiam pulvere subditur. *Pones ex eo coram testimonii tabernaculo*: Quia tunc bona nostra veraciter in conspectu judicis placent, cùm hæc mens subtiliter recogitando conterit, & quasi de aromatibus pulverem reddit, ne grossum durumque sit bonum quod agitur, ne si hoc arcta recogitationis manus non comminuat, odorem de se subtilius non aspergat, prout Gregor. dicit.

Gregor.

Item opera virtutum à Deo non acceptantur, nisi prius à vitiis separentur. Unde messor grana frumenti in horreo non recondit, nisi prius excussa à paleis. Et ideò habetur in libro Judicum, quod Gedeon, cùm à paleis frumenta excuteret, Angelum vidit, ad cujus imperium protinus hœdum coxit, quem supra petram posuit, & jus carnium desuper effudit, quę Angelus virga tetigit, eaque ignis exiens de petra consumpsit. Quid est autem frumenta virga cædere, nisi rectitudine judicii à vitiorum paleis virtutum grana separare? Sed hoc agentibus Angelus apparet, quia tantò magis omnia interiora denuntiat, quantò se studiosius homines ab exterioribus purgant. Qui occidi hœdum præcipit, i. omnem appetitum nostræ carnis immolari, carnesque supra petram poni, & jus desuper fundi. Quem alium significat petra, nisi eum de quo per Paulum dicitur? *Petra autem erat Christus.* Carnes ergò supra petram ponimus, cùm corpus nostrum in Christi imitatione cruciamus. Jus etiam carnium desuper fundit, qui in conversatione Christi ipsas etiam carnales cogitationes exinanit. Quasi enim jus ex carnali quodam in petra funditur, quando mens etiam à cogitationum carnalium fluxu vacuatur, quæ tamen mox Angelus virga tangit, quia intentionem nostram nequaquam potestas divini adjutorii deserit. De petra autem exiit ignis, & jus carnesque consumpsit, quia afflatus à Redemptore spiritus tãta cor nostrum flamma compunctionis concremat, ut omne quod in eo est illicitum, & operis, & cogitationis, exurat, sicut Greg. dicit.

Judic 6.

1. Cor. 10.

Item opera bona non sunt differenda postquam sunt consulta & deliberata, sicut non differenda est vindemia, postquam uva est matura: Nam (sicut dicitur in libro de vindemiis) Tardè vindemiantes non solùm vineam lædunt ultra quam oportet eam ferentem, sed grando & gelu si fiant, facilè passibilius faciunt vinum. Unde ajunt Demetrius & Africanus, quod sex solummodo dies debet uva non plus matura permanere. Etsi granum uvæ non viride, sed nigrum appareat, signat eam esse maturam. Sicut ergò non est differenda vindemiatio post uvæ maturationem, sic nec boni operis executio post deliberationem, quia periculum est in mora. Apo. *Solicitudine non pigri.*

Demet.

Rom 12.

Item opera bona non faciens, sed otiosè in collegio, vel religione vivere volens, non est sustinendus. Sicut agricola ramum viridem licet, sed sterilem, in medio oleæ non debet sustinere, sed ipsum abscindere, velut totius arboris inimicum, ut dicit Palladius. Et similiter homines pestilentes, sicut & otiosi, non sunt tolerandi, unde membra insanabilia solent abscindi. Sicut etiam in ipsis arboribus (ut idem Palladius dicit) ariditas & sterilitas æquo modo fugiendæ sunt. Galat. *Abscindantur qui vos conturbant.*

Pall.

Gall. 5.

Item operis bonitas dependet ex bonitate intẽtionis. Cujus exemplum patet in pomis sive in fructibus arborum. Si enim aliquis voluerit, ut in pyro, vel pomo aliqua gemma inveniatur, aut etiam margarita, aut obulus, aut aliud simile, accipiat aliquod talium, & cùm pomum, vel pyrum aliquod floruerit, & aliquantulum creverit, imprimat in præputium ejus profundè quodcumque horum voluerit, & notet ipsum per aliquod signum appositum, & sinat crescere, & sic tandem invenitur in pomo. Est autem velut pomum arboris opus cujuslibet hominis,

 quod

quod floret in cogitatione, crescit in deliberatione: Sed quasi pomi præputium est ipsius operis initium. Est inchoatio operis ab ipsa intentione agentis. Gemma ergò, quæ in pomo reperiri debet, præputio pomi imprimitur; quia virtus sequentis operis in intentione judicatur. Qualis enim est intentio quæ præcedit, tale est omne opus quod sequitur, prout Greg. dicit. Ergò ibi imprimenda est margarita puritatis, gemma honestatis, obulus charitatis, à qua est pretium sive meritum operis.

Item opus bonum factum sine tædio simile est fructui nascenti sine nucleo. Docent enim agricolæ, quòd si quis vult plantare arborem, cujus fructus non habeat nucleos, hoc modo facere potest. Surculi plantandi extremitates reflectat, & cum cultello ambas aptatas infigat ipsi trunco: & cùm ambæ convaluerunt, amputet extremitatem majorem, minorem verò sinat crescere. Quid autem est surculus plantandus, nisi homo ad conversionem, vel ingressum religionis dispositus? Hujus duæ extremitates sunt timor & amor, quarum utraque gladio verbi Dei apparatur, quia scilicet verba Dei & timorem incutiunt, & ad amorem alliciunt. Sed tunc utraque extremitas trunco infigitur, cum timore & amore Christo inhæretur: Ipse enim Christus quasi truncus est, nos autem quasi ramusculi ejus, sicut ipse dixit: *Ego sum vitis, & vos palmites.* Sed quamvis in conversionis initio plus abundet timor quàm amor, tamen postea in pœnitentis profectu amputatur major extremitas, & minor crescere sinitur, quia scilicet amor crescit, & servilis timor emittitur. Joan. *Perfecta charitas foris mittit timorem.* Et hæc est planta, quæ producit fructus sine nucleo, quia scilicet homo charitate fervens operatur sine difficultate & tædio: propterea dicitur, *quia qui amat, non laborat.*

Joan. 15.

1. Joan. 4.

CAPUT XLVIII.

Oratio compunctiva quantum animam impinguet, vini similitudine, & ipsamet quid existat, brevi declaratur.

ORatio compunctiva & fervida impinguat animam. Cujus exemplum est, quia per sublimationem convertitur liquor vini in pinguedinem olei. Nam si vinum distilletur ad modum aquæ rosaceæ, distillat humiditas aquea insipida, & illud quod remanet, fit oleagineum & pingue. Et si iterum illa substantia sublimetur, egreditur inde oleum, & hoc plus fit de forti, quàm de debili, & præcipuè de musto. Per vini ergò fortis liquorem intellige compuncti hominis fervorem, de quo in Psal. *potasti nos vino compunctionis.* Qui tunc sublimatur, quando orando elevatur. Est ergò oratio secundùm Damascenum, ascensio mentis in Deum. Et ideò sublimatio fortis vini, est oratio hominis compuncti, quæ vertitur in pinguedinem olei, quia scilicet ipsi oranti acquirit abundantiam gratiæ spiritualis gaudii, quod est ut quædam pinguedo sive repletio animi. Psalm. *Unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ.*

Psal. 59.

Damasc.

Psal. 44.

CAPUT XLIX.

Mulieris ornatus, qui meritò diaboli rete nuncupatur, quomodo mortis spiritualis indicium existat, exemplo notabili, auctoritatibusque ejusdem deceptio demonstratur.

ORnatus corporis mulieris est sicut rete diaboli ad decipiendas animas intuentium: Nam licet aliquæ se excusent dicentes, quòd non se ornent ad decipiendum, nihilominus similes sunt latroni, qui non audet piscari in vivario domini sui, vel venari in foresto ejus, tamen accommodat rete suum latroni audaciori. Sic & istæ accommodant corpora sua diabolo ad decipiendum & capiendum animas, & benè volunt concupisci, licet non concupiscant. Augu. Non solum appetere, sed & appeti velle criminosum est. Et Chrysost. dicit, quod mulier si se decoraverit, & oculos intuentium ad se traxerit, etsi plagam non intulerit, vindictam tamen exolvet extremam, venenum enim intulit, etsi nullus qui biberet, inventus sit.

Augu. Reg.

Chrys.

Item

Item ornatus mulieris est signum mortis spiritualis: Nam quando pannus sericus ponitur super feretrum, signum est cadaveris mortui, & quod ibi jacet mortuus: sic in corpore ornato signum est quod ibi sit anima mortua. Unde mulier ornata non est nisi feretrum animæ mortuæ. Abac. *Ecce coopertus est auro & argento, & spiritus non est in visceribus ejus.* Unde potius mulier deberet plangere filiam suam ornatam, quam si videret eam mortuam ante se. Eccle. *Super mortuum,* scilicet in anima, *plora: deficit enim lux ejus,* scilicet gratiæ.

Abac. 2.

Eccli. 22.

Item mulieres se ornantes, se habent ad modum catti, qui difficile excoriatur in capite, quia scilicet hujusmodi mulieres vix volunt dimittere ornatum capitis, ideò *decalvabit Dominus verticem filiarum Sion, & crinem earum nudabit.*

Isa. 3.

Item mulier ornata decipit, sicut pellipatius, qui volens vendere veterem pellem, ut decipiat rusticos, dealbat aliquantulum aliqua albedine, qua excussa parum post portata apparet vetustas ejus. Sic impudicæ mulieres volentes decipere viros, colores ponunt in facie sua, quibus recedentibus apparent rugæ & maculæ, quia *nihil absconditum quod non reveletur.* Unde tales sunt fumarium opertum nive, & quando recedit nix, apparet turpitudo ejus. Isa. *Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum.*

Matt. 6.

Isai 47.

CAPUT I.

Christi Sanctorumque passiones nostras decorare tribulationes, & amaritudines in dulcedinem vertere, impatientesque reprehensione maxima dignos esse, exemplis & rationibus suadetur.

PAssio Christi & Sanctorum suorum dulcorat nobis tribulationes nostras: Nam aqua amara transiens per aquam dulcem, dulcis efficitur, & vinum dulce transiens per gariofilum fit gariofilatum. Sic tribulationes & tentationes, quæ prius per Christum & Sanctos suos transierunt exemplo illorum nobis debent esse dulciores. Bern. Magna consolatio membris ex capite. Heb. *Recogitate eum qui talem sustinuit,* &c. Greg. Facta præcedentium recolamus, & non erunt gravia, quæ toleramus. Sed quidam sunt similes simiæ, quæ inveniens amaritudinem in cortice nucis, eam projicit, & ideò non gustat de dulcedine nuclei. Sic aliqui infelices amaritudinem pœnitentiæ & tribulationis sentientes, exterius eam projiciunt, & ideò consolationem interiùs non sentiunt. Sap. *Sapientiam & disciplinam qui abjicit, infelix est.* Dicitur, quod in palatio Jovis erant duo dolia vini, unum de amaro vino, aliud de optimo, quia quicumque volebat bibere de optimo, oportebat eum prius bibere de amaro. Sic si mens appetit quod demulcet, oportet prius bibere quod dolet, ut dicit Gregorius.

Augu. Reg. Chrys.

Heb. 12.

Gregor.

Item passionis & crucis Christi devota consideratio amaritudinem in dulcedinem vertit. Unde assimilatur arbori nucis: Si enim vis ut amari persicorum nuclei efficiantur dulces, surculum persici planta super stipitem arboris nucis, & talis persicus producit magna poma, si tamen, cùm florent, irrorentur lacte caprino. Quid enim est amarus persici nucleus, nisi turbati & passionati hominis amarus animus? qui tunc stipiti nucis inseritur, quando pœnas crucis meditatur: tunc enim non tantùm amaritudo dulcescit, sed etiam magna poma persicus producit: quia scilicet amarus animus considerans pœnas Christi, non solùm amaritudinem suam pro nihilo ducit, sed etiam in magna desideria prorumpit, quæ quidem tunc florent, quando in animo fervent, quæ tamen lacte capræ sunt irroranda, id est, discretionis moderamine temperanda. Est enim lac caprinum in tribus suis substantiis post fœmininum lac maximè temperatum. Unde meritò lac capræ designat moderamen prudentiæ, quod est necessarium in tribus substantiis, id est, in tribus partibus operis, scilicet in principio, in medio, & in fine.

CAP.

CAPUT LI.

Patientiam veram, quæ rosæ non immeritò assimilatur, vitæ regimen esse, ac animam intrepidam custodire, multis rationibus exprimitur.

PAtientia assimilatur rosæ, cum qua artificialiter fit aqua rosacea, mel, & oleum rosaceum, & saccarum rosaceum. Sic quoque patientia præbet aquam odoriferæ compunctionis: mel, id est, dulcedinem internæ consolationis, oleum fraternæ compassionis; saccarum, id est, suavitatem & dulcorem æternæ refectionis.

Item patientia custodit animam sicut arca thesaurum. Luc. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* (Luc. 21.) Unde sicut homo multum diligeret arcam, in qua posset thesaurum suum custodire, sic debet diligere patientiam.

Item multum diligeret homo etiam illum, qui fabricaret sibi talem arcam gratis, & sic debet diligere tribulationem, quæ fabricat arcam illam. Apost. *Tribulatio patientiam operatur.* (Rom. 5.) Quot enim contumeliæ dicuntur tibi, quot injuriæ fiunt, tot ligaturæ & clavi ad fortificandum scrinium tuum apponuntur. Unde magnas gratias debet agere, & non contumelias reddere.

Item patientia vita gubernatur. Hoc enim facit patientia cordi, quod facit gubernaculum navi. Unde Prover. *Qui patiens est, multa gubernatur sapientia:* (Prov. 14.) quia doctrina viri per patientiam nascitur. Prov. Unde sicut navis fracto gubernaculo, ventis & turbinibus agitatur, & tandem tempestate convulsa frangitur ad rupes, vel ad scopulos: Sic etiam cor impatiens. Unde dicitur Prover. *Paupercula convulsa tempestate absque ulla consolatione.* (Prov. 54.) Hæc paupercula est impatiens anima, virtutum possessione & gratia spoliata, quam cujuslibet tentationis tempestas à sua stabilitate divellit, & absque consolatione relinquitur.

Item patientia tribulationis requirit soliditatem amoris & virtutis: Nam cruda tegula, si ponatur in flumine, dissolvitur, cocta vero non: ita quoque homo carnalis, qui non est igne charitatis vel tribulatione decoctus, deficit in aqua tribulationis.

Item fons lutosus iacto lapide facilè turbatur, arenosus vero non. Sic homo plenus luto peccati, de facili gravatur, virtuosus non, quia non contristabit iustum quidquid ei acciderit.

Item qui in hac vita est sine patientia, similis est homini qui in tempore pluviæ sine pluviali mantello sive cappa est. Et sicut homo inermis est in medio hostium suorum. Prov. *Qui impatiens est, sustinebit damnum.* (Pro. 20.)

CAP. LII.

Cor hominis, quod castro comparatur, septem conditionibus hic expositis facillimè pacatum custoditur.

PAcem cordis sive conscientiæ servare volens, debet ipsum cor sive conscientiam custodire, sicut custoditur castrũ tempore belli: Nam quando castrum alicuius impugnatur ab aliquo, & non potest cum eo componere, neque pacem habere, debet primo diligenter considerare, utrum in castro illo sint aliqui qui pacem eius turbent. Et primo debet eos, si quos invenerit, eiicere, & de eis iustitiam facere & postea castrum munire, & bene clausum tenere. Etsi in omnibus his non potest castrum tenere, debet domino legitimo illud commendare, vel reddere. Ex quibus colliguntur septem, quæ cuilibet necessarii sunt ad custodiendum castrum cordis in pace, quod verè est tanquam castrum inter inimicos situm, & undique obsessum, & ante ipsum tenet sedem suam diabolus, qui *tanquam Leo circuit quærens quem devoret.* (1. Pet. 5.) Ubi glossa dicit: *Circuit tanquam hostis clausos muros explorans an aliqua pars sit minus stabilis qua ad interiora penetret.* Sunt ergo contra insidias eius septem necessaria.

Primum est diligens conscientiæ præservatio, ut scil. videatur si quid est in corde

Heb. 3. corde, quod pacem cordis conturbet. Ap. *Videte ne forte sit in aliquo vestrum cor malum.*

Secundum est peccatorum confessio, quæ s. eiiciet de castro cordis peccata quæ pacem cordis perturbant. Isa. *Creavi fructum labiorum pacem*, & 1. Macha. *Quamdiu superest Iudas*, id est, quamdiu differtur confessio, *impossibile est pacem*, s. cordis, *esse negotiis.* Isa. 57. 1. Mat. 14.

Tertium est operis satisfactio, ut fiat iustitia de turbantibus pacem. Isa. *Est opus iustitiæ pax.* Et Psal. *Iustitia & pax osculatæ sunt.* Solet dici quod terra pacifica est & secura, in qua tenetur iustitia, sed multis sunt sicut latrones, qui non faciunt de se iustitiam, sed fit de eis iustitia, & isti sunt qui patiuntur pœnam inviti. 1. Pet. *Nemo vestrum patiatur, ut homicida, aut fur.* Isa. 32. Psal. 84. 1. Pet. 4.

Quartum est cordis clausio, scilicet castrum cordis clausum tenendo, quod fit sensus corporis restringendo. Sunt enim sensus portæ cordis, per quas hostes ingrediuntur, pacem turbantes. Hierem. *Ascendit mors per fenestras*, scilicet sensuum, *& ingressa est domum nostram*, s. conscientiam. Luc. *Dum fortis armatus custodit atrium suum*, s. clausum tenendo, *in pace sunt omnia quæ possidet.* Hier. 9. Luc. 11.

Quintum est virtutum munitio, ut scilicet fortiter muniatur fossa & muris virtutum: Sicut enim muri ingressum hostium impediunt, sic virtutes vitiis obsistunt: charitas enim impedit ne intret avaritia, castitas ne intret luxuria, humilitas ne intret superbia, & sic de aliis. Unde Iudith. *Filii Israel muris circumdederunt vicos suos, in præparationem pugnæ contra Holofernem.* Sed nota, quod una ruptura muri, id est, unius virtutis defectus, sufficeret hostibus ad ingrediendum. Iob. *Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me.* Ideo dicitur Phil. 4. *Pax Dei quæ exuperat omnem sensum custodiat corda vestra.* Iud. 10. Iob. 6. Phil. 4.

Sextum est necessariorum provisio, ut castrum cordis sit bene munitum victualibus, & armis, s. de pane verbi Dei, & scientiæ, & vino compunctionis huiusmodi. Et nota, quod quanto castrum est melius talibus munitum, tanto magis peccant qui reddunt: & quia mandata Dei pertingeret ad tale munimentum, dicitur Isa. *Utinam attendisses mandata mea facta fuisset sicut flumen pax tua.* Isa. 48.

Septimum est Deo recommendatio, ut scilicet reddatur cordis castrum Domino legitimo, dicendo: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum:* Nam *nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* Ipse autem est, qui quando placet ei, omnia reddit placata. Pro. *Cum placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque eius convertet ad pacem.* Psal. 126. Prov. 16.

CAP. LIII.

Peccatum, quod animæ infirmitas vocitatur, puteo, gladio, latroni, infirmitatique comparatur, & qua via peccator, qui cœco & scacario ludenti similis efficitur, peccatis ægritudinem expellere valeat, edocetur.

PEccatum opere impletum, appetitum malum non satiat, sed amplius accendit, sicut fabri stillicidium ad horam ignem mitigat, sed postea fervet ardentius, & sic peccatum perpetratum plus exardescit quam ante. Osa. *Comedent, non saturabuntur; fornicabuntur, & non cessabunt.* Gloss. Vires fornicantium deficiunt, sed desideria ardescunt. Osa. 4.

Item peccatum unum quotidie trahit ad aliud. Est enim peccatum quasi puteus sine fundo. Lapis enim in puteum projectus, vel cadens, si fundum non invenit, semper est in casu. In peccato autem fundus non est. Unde cadens in peccatum, semper in casu est continuo, nisi manu gratiæ sustentetur, Psalm. *Abyssus abyssum invocat:* Abyssus enim dicitur, quasi sine base, i. sine fundo. Greg. Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Psalm. 41. Greg.

Item peccator est sicut ille qui ludit ludum scacarium, qui uno ictu vel tractu non facto, vel malè facto, totum ludum, vel

vel totum lucrum perdit: & sic uno opere malè facto, vel neglecto, totus fructus vitæ nostræ amittitur, & gratia Dei, & regnum æternum, Ezech. *Si averterit se justus à iustitia, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius quas fecit, non recordabuntur.*

Ezec. 18

Item peccator est sicut ille, qui habet oculos velatos, & portatur de loco ad locum, & nescit quo ducatur, vel ubi sit. Thre. *Væ nobis, quia peccavimus, ideo obtenebrati sunt oculi nostri.*

Thre. 5.

Item est peccator similis cœco, qui cecidit in lutum, & non videt se inquinatum, cum tamen multum sit deturpatus. Psalm. *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem*; & sicut cæcus cadit sæpe, & offendit, sic & peccator. Tob. *Cæcus pater capræ offendens pedibus currere.*

Psalm. 39. Tob. 11.

Item nota, quod peccatum est sicut gladius in corde, & sicut serpens in sinu, sicut venenum in stomacho, & sicut latro in domo. Est enim peccatum ut gladius vulnerando naturam, ut serpens mordendo conscientiam, ut venenum extinguendo vitam, s. charitatem, quæ est vitalis calor animæ.

Item est ut latro, expoliando animam, scilicet gratuitis donis. Item peccati impuritas non aufertur à corde sine operibus pœnitentiæ, cuius exemplum apparet in stuppa: Stuppa enim est lini purgamentum, & ab eo multis carpinationibus separatur. Similiter etiam purgamentum culpæ indiget multis carpinationibus pœnitentiæ. Quarum una fit in corde per contritionem, alia in ore per confessionem, tertia in opere per satisfactionem.

Item peccata, quæ sunt quædam infirmitates animæ, sanantur sicut infirmitates corporis. Sanatur enim corpus primo per emplastrum, & sic sanatur anima per verbum Dei, quod trahit dolorem ab anima, sicut emplastrum à corpore. Isa. *Iussum est ut super ulcus Ezechiæ cataplasmaretur massa ficuum*, quæ dulcedinem [illegible] Dei significat.

Isa. 38.

Item per sudorem, qui humorem noxium repellit à corpore. Et sic anima per timorem, qui peccatum expellit à mente. Ecc. *Timor Domini expellit peccatum.* Prov. *Time Dominum, & recede à malo, sanitas quippe in umbilico tuo erit.*

Eccl. 1.

Item per lotionem, vel balneum, 3. Re. *Vade, lavare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua.* Sic sanatur homo spiritualiter per lachrymarum effusionem in compunctione.

3. Reg. 5.

Item per vomitum, sic anima per confessionem. Eccl. *Si coactus fueris in edendo multum, surge de medio, & evome*, scilicet per confessionem, *venenum mortiferum ut refrigeret te.* Qui sanari desiderat, necesse est ut vulnus detegat. Unde dictum est leproso: *Vade ostende te Sacerdotibus, & dum iret mundatus est.*

Eccl. 31.

Item per diætam, id est, per abstinentiam à peccato. Apost. *Abstineatis vos à fornicatione.* Ecc. *Qui abstinens est, adiiciet vitam.*

1. The. 4. Eccl. 27.

Item per putridorum resecationem, id est, per tribulationem. Iob. *Increpationem Domini ne reprobes, quia ipse vulnerat, & medetur.*

Iob. 5.

Item per unctionem, id est, devotionem, vel pietatem, cum mentem lenit. Matt. *Ungebant oleo multos ægrotos, & sanabantur.*

Matt. 6.

Item per munitionem, id est, eleemosynam, quando homo minuit de bonis suis, dando pauperibus. Luc. *Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*

Luc. 6.

CAP. LIV.

Amara pœnitentia, quæ timore, spe, prudentia, & humilitate est agenda, quantum boni in homine operetur, mira similitudine scammoneæ in arbore Pyri apposita suadetur. Verèque pœnitens quid agere debeat, ut peccatorum veniam suscipiat, Agricolæ, Leni, Medicique exemplis plurimis ostentatur.

Pœnitentia amara facit in homine sicut scammonea in arbore: Nam sicut

Rist. li. de pomo. sicut dicit Ristor. Si vis ut aliqua pyrus ferat pyra solventia, distempera scammoneam cum aqua, & infunde ipsam in foramen, quod fit cum terebello usque ad medullam arboris, & obstrue foramen, clavo, qui sit factus de eadem pyro, vel alia, & fient pyra solventia, & valde relaxativa. Sed non durat ista virtus, nisi per annos. Unde oportet, si volueris quod iterum vigoretur, ut alia scammonea infundatur iterum. Et hoc est experimento probatum. Et eadem ratione fieri possent pyra stiptica, & contra fluxum valentia, si arbori fuerit infusa stiptica medicina. Et similiter ego opinor quod hoc dilatari possit ad quarumlibet medicinarum effectus, ut in fructibus se manifestent, immo etiam probabile est, quod omnis species aromatica eodem modo infusa arbori, ut balsamus, muscus, & lignum aloës, tam in sapore, quam in odore aromatizando, se in fructu manifestaret. Intellige ergo per pyrum usque ad medullam terebello perforatam, hominem per verbum Dei usque ad intima cordis compunctum, cui scammonea aquâ distemperata infunditur, quando pœnitentiæ amara tristitia, seu amara peccatorum memoria cum lachrymarum irrigatione miscetur: Sed tunc foramen clavo obstruitur, quando per timorem Domini, cor peccato seu diabolo clauditur. Et tunc de tali arbore nascuntur pyra relaxativa, quia scilicet à tali homine fiunt opera satisfactoria, & peccati expiativa. Quod autem ad conservandam virtutem oportet scammoneam iterato infundere, est, quia ad conservandam gratiam oportet pœnitentiam & peccati amaritudinem, seu tristitiam frequenter innovare. Psalm. *Dolor meus renovatus est.* *Psal. 38.*

Item pœnitentia est ut arena fossitia, quæ arena licet sit gravis in pondere, est tamen utilis in opere, quia ex ea cum calce confecta ædificatur domus materialis. Similiter pœnitentia, licet sit gravis corpori, tamen est utilis spiritui, quia ex ea informata charitate ædificatur domus spiritualis, scilicet conscientiæ. Sed nota quod arena fossitia, quæ est bona ad ædificia, tribus modis est eligenda, (secundum Palla.) quia cognoscitur ex stridore, ex colore, & ex inhæsione. Ex calore quidem, quia aut est nigra aut rufa, aut cana. Rufa quidem omnibus est melior, & post illam cana, post quam nigra. Similiter pœnitentia est quædam rufa, ut illa quæ incipitur in juventute, quando fervet in homine sanguis aut rubea colera. Quædam verò est cana, quæ incipitur in senectute. Quædam vero est nigra, ut quæ differtur in morte. Prima est optima, secunda pigra, tertia est dubia Psal. *Quoniam non est in morte qui memor sit tui*: Nam qui est memor Dei in vita, multo minus est in morte. *Pallad.* *Psal. 6.*

Secundò cognoscitur ex stridore, quia scilicet illa arena quæ manu compressa edit stridores, est utilis fabricanti Sic ille qui manu comprimitur, id est, tactu alicuius tribulationis premitur, si emittit stridorem non impatientiæ, sed pœnitentiæ, est aptus ad fabricandum domum conscientiæ: non autem ille qui ex flagello non mutatur.

Tertio cognoscitur ex inhæsione, quia si in panno, vel in linteo candidæ vestis inspersa & excussa nihil maculæ reliquerit, aut sordis, egregia est. Sic illa est egregia pœnitentia, quæ nullam maculam aut remorsum relinquit in conscientia. Apostol. *Nihil mihi conscius sum.* *1. Co. 4.*

Item pœnitens debet facere sicut agricola, quia quanto laboriosius agrum suum excolendo exercet, tanto uberius domum suam fructibus replet: Ager enim noster est corpus, quod quanto qui magis excolit pœnitentiæ laboribus, tanto plus domus mentis interior spiritualibus pinguescit virtutibus, unde dicitur: *Diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.* *Prov. 14.*

Item pœnitens debet vivere in timore, & spe. Sicut cum navis concutitur in aqua, una pars eius descendit sub aqua, & elevatur. Sic anima pœnitentis partim debet descendere se humiliando per timorem, partim vero assurgere se confortando per spem.

Item pœnitentia in mortali facta, est sicut moneta falsa, unde sicut non liberatur homo solvens monetam falsam, vel quæ non habet formam debitam: Sic non liberatur faciens pœnitentiam in mortali peccato quoad Deum, & premium vitæ æternæ, nisi sit informata charitate. 1. Co. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* (1. Co. 13.)

Item pœnitere proponens in morte, similis videtur esse illi qui ludit ad scacos, etiam parum de ludo sciens, & cogitat apud se: Ego primo permittam mihi familiam auferri. Deinde martabo illum cum quo ludo, & in fine in angulo concludam eum, & vincam eum, cùm ille cum quo ludit, sit peritissimus lusor. Sic velut lusor imperitissimus est peccator, qui semper in ludo tentationum succumbit, qui familiam virtutum & bonorum operum per peccatum amittit & peritissimus lusor est diabolus, qui scilicet à principio mundi exercitatus est in ludo tentationum. Qua ergo præsumptione confidit peccator quod in angulo debeat eum martare, id est, in fine suæ vitæ? Dicit enim Grego. quod tanto diabolus graviores tentationes ingerit, quanto magis fini propinquari conspicit. (Greg.)

Item sicut fatuus reputaretur nauta, qui expectaret navem suam gubernare quousque incideret in periculum, sic & qui vitam suam non dirigit ad portum salutis antequam incidat in periculum mortis. Prov. *Vir prudens dirigit gressus suos.* (Prov. 15.)

Item avis non expectat ictum sagittæ, quando videt arcum extentum sed antè evolat; sed miser homo expectat ictum mortis ante conversionem. Psalm. *Nisi conversi fueritis, &c.* (Psal. 7.)

Item pœnitentia humilis renovat faciem mentis. Unde assimilatur cuidam unguento quod fit ex fimo crocodili, quo facies unctæ, ostenduntur lenes esse velut iuvenes facies. Quasi enim fimus crocodili est utilitas peccati, ex cuius recognitione salubre unguentum conficitur humilis pœnitentiæ. Quod videlicet faciem mentis vetustate deformem renovat, & reformat. Ephes. *Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, &c.* (Ephe. 4.)

Item pœnitentia quanto magis est laboriosa, tanto magis est fructuosa. Unde assimilatur lino, quia linum requirit multum laborem, quia seminatur, purgatur, & maturatum recolligitur, & in fasciculos coaptatur, aquæ macerandum exponitur, tandem multis tunsionibus & artificiis à suis superfluis purgatur, & per decoctionem, & multas lotiones fila ex eo facta ad albedinem deducuntur: Non enim linum à suo virore terrestri perfectè spoliatur, nec perfecto candore decoratur, nisi multotiens contundatur, decoquatur, & Soli expositum aqua sæpius aspergatur. Sed sicut linum requirit multos labores, ita & sine dubio habet multas utilitates. Nam ex eo fiunt vestes ad induendum, vela ad navigandum, retia ad venandum & piscandum, fila ad suendum, funes ad ligandum, cordulæ ad sagittandum, ligamina ad connectendum, lineæ ad mensurandum, linteamina ad quiescendum, cortinæ ad ornandum, sacci & bursæ ad continendum, mantilia ad convescendum. Similiter etiam non potest homo sine multo labore conscientiam emundare, unde multa laboriosa requiruntur in pœnitentia, ut contritio, confessio, satisfactio, sive restitutio, jejunium, eleemosyna, & oratio. Sed sicut habet laboriosum exercitium, ita habet copiosum fructum. Habet enim peccata purgare, naturam resuscitare, gratiam, virtutes, & merita reparare, cœlum aperire, infernum claudere, ecclesiæ reconciliare, & multa alia bona facere. (Psal. 37. 1. Cor. 9. Iob.)

Item pœnitens debet curare peccata, sicut medicus vulnera curat. Nam primo medicus vulnus detegit, deinde medicamentum apponit: quasi enim vulnus detegit, qui peccatum confitendo prodit, sed qui ipsum cum amaritudine plangit, quasi medicamentum apponit. Et ideo (sicut dicit Greg.) Qui mala, quæ perpetrabat, insinuat, scilicet falsè, quæ insinuavit, recusat, quasi subduct a veste vulnus de- (Iob. 27.)

nus detegit, sed torpenti mente medicamentum vulnerum non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est ut mœror excutiat, ne vulnus proditum, sed neglectum, quod licentius iam per humanam notitiam tangitur, deterius putrescat. Psal. *Iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.*

Psal. 37.

CAP. LV.

Perseverantia in bono qualis esse debeat, navigantium exemplo, ipsiusque Ioseph tunicæ pulcherrima similitudine, pariter & auctoritatibus exprimitur.

PErseverantiam boni incepti non debet homo dimittere propter adversitatem sive difficultatem, vel propter tentationem. Sicut qui mare navigant, propter contrarium ventum non dimittunt navigare, sed contra ventum perseveranter laborant, donec ad portum veniant. Et canis venaticus sequitur leporem per spinas & tribulos, donec apprehendat, Et sic nos Deum. 1. Cor. *Sic currite ut comprehendatis.*

1. Cor. 9.

Item perseverare non potest in bono, qui habet in anima infirmitatem, vel corruptionem peccati. Sic homo sanus & fortis continuat viam suam, sed homo æger, & debilis etsi incipiat viam, cito deficit; sic iustus perseverat, sed peccator non continuat. Iob. *Tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem.* Poma enim putrida & vermiculosa, & sine cauda, cadunt de arbore, sed sana bene se tenent usque ad maturitatem. Sic peccatores interius putridi, & vermiculosi, & carentes cauda perseverantiæ, cito cadunt à modico vento tentationis, Iob. *Tollet eum ventus urens de loco suo.*

Iob.

Iob. 27.

Item perseverantia boni operis assimilatur tunicæ Ioseph. Nam Ioseph (sicut ait Gregor.) qui inter fratres suos iustus, usque ad finem ipse perseverasse describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur: Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cum bona actio ante Dei oculos usque ad vitæ nos terminum tegit. Incassum quippe bonum agitur, quia & frustra velociter currit, qui postquam ad metam veniat, deficit.

CAP. LVI.

Prædicator, qui quatuor rationibus semini comparatur, qualiter, quando, & cui verbum Dei seminare debeat, quibusque mali ac boni prædicatores assimilentur, clarissimum redditur.

PRædicator assimilatur seminatori, qui scilicet quando vult seminare, quatuor attendere debet.

Primo loci qualitatem, quia semen est secundum qualitatem terræ densius vel rarius seminandum: Similiter in prædicatione secundum qualitatem auditorũ formari debet sermo Doctorum, ut Greg. dicit. Et ideo secundum dispositionem, & indigentiam auditorum, est rarius vel frequentius, & brevius vel prolixius prædicandum.

Secundò considerare debet temporis congruitatem, quia alicubi est tardius, & alicubi celerius seminandum: Nam in locis humidis seminandum est celerius, ne semen imbre putrescat, & in siccis tardius, ut aqua proveniat, ne diu iacens penitus evanescat. Quasi loca humida sunt loca fluida, & ad peccandum parata, quibus verba sanctæ exhortationis citius impendenda sunt, quàm labantur in putredinem criminis; sed in hominibus aridis, & in devotis aliquando tardius exhortationis semen non inconsultè differtur, ut ex ipsa dilatione avidius suscipiatur, vel quia minus fructuosè porrigitur homini verbum sanctæ prædicationis, dum est in accidia & ariditate mentis: & fructuosius expectatur, ut ei porrigatur postquam perfusus fuerit aqua compunctionis. Et nota, quod illud quod seminatur celerius, densius esse debet, quam id quod seminatur tardius, quia scilicet plura & frequentia monita necessaria sunt homini tentato, quam homini compuncto.

Tertio considerare debet seminis quantitatem, quia minus de semine jaciendum est in terra pingui, & humida, quam in macra; eo quod in pingui nimis se multiplicat, conculcat, & devastat, sed in macra non tantum crescit, sed aliquando perit. Quasi autem terra pinguis est anima devota, in qua exhortationis semen avidius recipitur, si parcius & temperatius dicitur. Sed terra macra est peccatoris cor, carens pinguedine gratiæ, in quo, quia semen verbi plerunque perditur, oportet ut frequentius seminetur. Eccl. *Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua.*

Eccl.

Quarto considerare debet seminis utilitatem: Sunt enim quædam semina utilia, quædam vero sterilia ad fructum producendum, quod quidem Ægyptiorum agricolæ hoc modo probare dicuntur. Aream brevem loco subacto & humido, in mense Iunii excolunt, & in ea divisis spatiis omnia frumenti & leguminum semina spargunt, deinde in ortu Caniculæ, qui apud Romanos 14. die Kalendarum Augusti tenetur, explorant quæ semina ortum sidus exurat, & quæ illæsa custodiat, his abstinent, illa procurant, quia iudiciũ noxæ, aut beneficii, per annum futurum generi unicuique sidus aridum præsenti exitio vel salute promisit, prout Pall. refert. Semina ergo inutilia, quæ scilicet ad ortum Caniculæ efficiuntur arida, sunt curiosorum prædicatorum quædam ampullosa, seu philosophica verba, quæ quidem arida, & inutilia sunt, quia à canicula aduruntur, ideo sunt indevota, & infructuosa, quia ex vana gloria proferuntur. Illa igitur sunt utilia, quæ humore devotionis plena canicula, id est, curiositas, vel inanis gloria non desiccat. Matt. *Seminavit bonum semen in agro suo.*

Matt. 13.

Item prædicationis bonus fructus sequitur & provenit ex prædicatoris bonis operibus, doctrinam eius prævenientibus, sicut ex bona semente sequitur bona messis. Gregor. Ille uberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit.

Item sicut ex bona cultura agrorum sequitur abundantia frugum, sic ex præcedenti bona vita tribuitur prædicatori verborum utilium affluentia. Unde Grego. refert, & dicit; quod tanto fœcundius prædicationis verbum tribuitur, quanto in prædicatoris pectore perfecti operis exaratione prævenitur. Ille namque bene loquendi facundiam accipit, qui sinum cordis per rectè vivendi studia extendit, nec loquentem conscientiam præpedit, cum vita linguam antecedit.

Greg.

Item prædicatores, qui dicunt, & non faciunt, similes sunt laniis, qui carnes bonas aliis vendunt, & ipsi peiores comedunt. Et sutoribus qui bonos sotulares aliis præparant, & ipsi peiores portant. Sic sunt sacerdotes qui verbum salutis aliis ministrant, & ipsi peiora quam alii perpetrant.

Item prædicator debet attendere qualiter, & quando, & cui prædicat. Unde Gregor. dicit. In omne quod dicitur, necesse est, ut causa, tempus, & persona pensetur; si verba sententiæ veritas roboret, si hoc tempus congruum postulat, si & veritatem sententiæ, & congruentiam temporis personæ qualitas non impugnat. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui prius hostem, quem feriat, conspicit: Malè namque validè arcus cornua subjicit, qui sagittam fortiter dirigens civem ferit.

Item prædicatores qui dicunt, & non faciunt, assimilantur nautis poma portantibus. Nam hi, qui poma portantes maria transmeant, ipsi quidem fructuum odore perfruuntur, sed eorundem fructuum refectione carent. Tales ergo prædicatores, dum verba profunda scripturæ legunt, & aliis annuncianda in mente disponunt, quasi per altum mare in navimentis aliis poma ferunt. Ex quorum ipsi non fructu, sed solo odore pascuntur, cum non doctrinæ opere, sed sola meditatione potiantur. Vel nota, quod nautæ, qui poma portant, hæc paleis admiscent, ut ad terram illæsa deferant, quia scilicet prædicatores discreti inter gravia vel difficilia dogmata quædam levia & facilia interponunt: Nam aliquando scripturæ

verba dubia, vel difficilia, per levia & aperta declarant, ut ad corda audientium sano intellectu pertingant.

Item prædicatorum verba assimilantur vittis, quia corda audientium ligant. Unde Cant. *Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce.* Labia sponsæ prædicatores sunt ecclesiæ, quorum prædicatio est ut vitta; quia in auditorum cordibus diffusas cogitationes ligant, ne remissæ defluant, ne se per illicita spargant, ne sparsæ cordis oculos deprimant, sed ad unam intentionem colligant. Dicitur etiam coccinea, quia sanctorum prædicatio solo charitatis ardore flammescit, sicut Gregor. dicit.

Cant. 4.

Item prædicatores sancti assimilantur lampadibus, quia est in eis ardor vitæ, splendor doctrinæ, fulgor famæ. Per ardorem ergo vitæ, id est, per fervorem spiritus, purificant & consolant seipsos. Sed per splendorem doctrinæ illuminant sibi propinquos, scilicet illos, qui eorum audiunt dogmata & verba, à quorum scilicet cordibus, per flammam verbi errorũ tenebras repellunt, sed per fulgorem bonæ famę ædificant & rectificant distantes, & remotos: lampades enim (ut dicit Gregor.) lucem suam longius spargunt, & cum in alio loco sint, in alio resplendent. Et ideo sancti prædicatores, quorũ opinio longè late ue claret, quia longe à se positis lucent, quasi eorum itineri, ne in peccatorum tenebras corruant, vel ut accensæ lampades refulgent. Nam qui eorum fama vel exemplis auditis, ad amorẽ cælestium surgunt, in eo quod bona opera exhibent, quasi ex lampadis lumine resplendent. Ezech. *Similitudo animalium, & aspectus eorum quasi aspectus lampadarum.*

Ezech. 1.

Item verba prædicantium congruere debent moribus audientium, quia tunc, sicut dicit Greg. vim suæ rectitudinis amittunt, quando auditori non congruunt, sicut medicamina vires perdunt, quæ sanis membris apponuntur. Unde etiam Greg. Nazianzenus dicit, quod sicut non una medicinæ species omnibus adhibetur, ita nec idem sermo congruit universis.

CAP. LVII.

Quo pacto homo spiritualis in via Dei proficiat, per exemplum formationis casei hic cuilibet aspicienti patefit.

PRovectus animæ in via Dei habet quatuor gradus, quod apparet per exemplum in formatione casei. Ubi primò est lactis emunctio, secundò lactis coagulatio, tertiò casei recentis & teneri formatio, quartò ejus per moram temporis induratio. Emunctio fit per hoc, quòd lac scilicet ab uberibus separatur. Et hoc fit in homine, quando per manus Dei expressionem, id est, per divinæ virtutis operationem mens ejus ab usu vetustæ consuetudinis abstrahitur. Job *Nonne sicut lac mulsisti me?* Deinde lac coagulo stringitur, & hoc fit per hoc, quod pœnitens divino timore se à peccatis continet & restringit, & ad justitiæ soliditatem colligere se contendit. Post hoc autem caseus recens in quadam teneritudine formatur. Caseus enim recens est aliquantulum solidus, ita quòd non defluit, & est pinguis, & adhuc aliquantulum mollis. Et hoc est quando mens conversi peccatoris in constipatione pinguescentis cogitationis astringitur, ut nequaquam jam per desideria defluat, sed in uno amore se colligens ad solidam formationem surgat. Sic ergò aliquantulum solida per amoris formationem, pinguis per crescentem devotionem, sed adhuc mollis per lachrymarum de præteritis peccatis compunctionem.

Iob. 10.

Item adhuc mollis & pavida, propter carnis ex usu veteri contradictionem. Postmodum autem caseus aquoso humore consumptus induratur. Et hoc est quando timore excluso charitate solidatur, ita ut nisi gladio verbi Dei non aperiatur. Et nota, quod caseus qui exteriùs est durus, est mollior quandoq; interiùs, quia amicus Dei licet sit exteriùs durus, vel sibi per carnis afflictionem, vel

per

periustitiæ correptionem, semper tamen interius servat mansuetudinis ac pietatis molliciem, ac dulcorem. Vel licet exterius dura patiatur, intus tamen molli medulla divinæ consolationis & gratiæ impinguatur. Iob. *Sicut caseum me coagulasti.*

Iob. 10.

CAP. LVIII.

Perspicuis exemplis & auctoritatibus, temporalium rerum prosperitatem indicium perditionis existere, breviter definitur.

Prosperitas temporalis est indicium perditionis, & econverso adversitas signum salutis: Nam illi, qui in hoc mundo in omnibus prosperantur, similes sunt infirmis desperatis, voluntati suæ à medicis derelictis, quibus nihil quod expetunt, denegatur. Unde (sicut Grego. dicit) desperatis relictis ægris medici, quicquid poscunt, dari præcipiunt. Qui autem ad salutem reduci possunt, iis multa dari contradicunt. Sic peccatores, quibus hic prospera ad vota succedunt, de æterna salute desperati sunt. Sed qui salvandi sunt, adversitatibus coërcentur. Unde Deus maius beneficium confert homini, quando ipsum prosperari permittit. Augu. cum mala voluntas potestatem accipit efficiendi quod cupit, Deus dando irascitur, & non dando miseretur. Psal. *Dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.* Gregor. Mactandus vitulus liber ad pascua dimittitur, servandus iugo premitur. Quia iniustus ad æternam mortem currens, effrenatis voluptatibus utitur: Iustus verò à delectatione transitoriæ iucunditatis restringitur.

Aug.

Psal. 80.

CAP. LIX.

Corporalem, vestiumque pulchritudinem, vanam esse, parietis & corvi mirifico exemplo demonstratur.

Pulchritudo corporalis vana existit, quia est sicut pulchritudo parietis: Nam pulchritudo parietis est ex exteriori pictura, qua sublata apparet lutum quod erat interius. Prov. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.*

Prov. 31.

Item pulchritudo vestium, quam quidam homines quærunt, vana est, quia non est pulchritudo accommodata. Sicut pulchritudo corviculæ, de qua dicit fabula, quod ornavit se pennis diversarum avium, quibus ablatis sibi ab aliis avibus, apparuit nigredo carnis eius. Multum erubesceret aliquis nobilis superbus mẽdicare ab ignobilibus. Sic erubescere debet homo, quando à vermibus & avibus mendicat pulchritudinem exteriorem, cui pulchritudo naturalis sufficere debet, sicut aliis creaturis, ut soli, rosæ, & aliis. Guido Carthusien. ait, vestes te ornát, pulchritudo esset si tu eas ornares: ideo ornatum quærendo ostendis te esse turpem; decor qui cum veste induitur cũ veste deponitur; vestis proculdubio est, non vestiti. Bernard. Fulgent monilibus, sordent moribus.

CAP. LX.

Peccatorum punitio interdum diploidi comparari asseritur, quia hic & in alia vita pervicaces iusta animadversione puniuntur.

Punitio peccatorum quorundam assimilatur diploidi, de qua in Psal. *Induantur sicut diploide confusione sua.* Diplois quidem (sicut dicit Greg.) duplex vestimentum dicitur. Confusione ergo, sicut diploide, induti sunt, qui iuxta reatus sui meritum, & temporali, & perpetua animadversione feriuntur. Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos mutat: nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt.

Psal. 180.

CAP. LXI.

Homo qui rationem habet, eaq; minime utitur, bestiis comparari, exemplo unico, & auctoritate monstratur.

Ratione uti, & secundum rationem vivere, competit homini ex propria forma,

forma, scilicet ex anima rationali. Et ideo qui ratione non utitur, & secundum rationem non vivit, proprie non est homo, sicut (secundum Philosophum) serra lignea non est serra, & lapidea navis non est navis, eo quod non habet usum & actum navis, qui est à forma, licet habeat figuram propter materiam figurabilem in qua est. Sic quodammodo est de homine. Bern. Quid bestialius homine rationem habente, & ratione non utente? Unde Philosophus dicit: quod animalia omnia memoriis & imaginationibus vivunt. Hominum vero genus arte & rationibus vivit, Psal. *Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.*

Bern. *Arist. 1. Meta.* *Psal. 108.*

CAP. LXII.

Peccatorum recidivatio quantum animæ obsit, cum Dei gratiam non retineat, tribus similitudinibus suadetur.

Recidivantes in peccata similes sunt sotularibus, vel pelliciis veteribus, qui suturam tenere nequeunt, & ideo in lutum proiiciuntur. Sic recidivantes non retinent gratiam, vel charitatem, & ideo in lutum inferni proiiciuntur. Psal. *Vt lutum platearum delebo eos, scilicet de libro vitæ.*

Psal. 17.

Item similes sunt recidivantes pavidis & aridis militibus victis sincopi, qui solo timore cedunt, & fugiunt de prælio. Sen. Plura nos terrent quam premunt, & plus opinione quam re laboramus.

Senec.

Item similes sunt infirmis recidivantibus in ægritudinem, qui debiliores fiunt quam ante. Et sic quanto frequentius cadunt, tanto plus læduntur, & difficilius resurgunt. Luc. *Fiunt novissima hominis illius peiora prioribus.*

CAP. LXIII.

Humanorum corporum resurrectionem à Christo in ictu oculi posse fieri, tribus tum artis, tum naturæ exemplis proinde exploratum efficitur.

Resurrectionem humanorum corporum virtute Christi fieri posse tam artis quàm naturæ exempla persuadent. Nam si artifex de cineribus arborum, vel herbarum, vitrum purum facit, & fractum vitrum liquefacit, & reformat, & de metallo imaginem hominis facit, & de terra ferrum. Quid mirum, si summus artifex hoc faciat de corporibus hominum, Phil. *Salvatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.*

Phil. 3.

Item de pulvere Phœnicis, quæ sola avis est, & aliam avem facit natura, & ad rugitum Leonis suscitantur leunculi. Quare ergo non poterunt suscitari homines de pulveribus suis ad vocem filii Dei? Ioan. *Mortui audient vocem filii Dei, & qui audierint, vivent.*

Ioan. 6.

Item, si semina, quæ prius moriuntur & putrescunt, virtute naturæ postea vivificantur, multo fortius virtute omnipotentis Dei mortui reviviscent. 1. Cor. *Insipiens, quod tu seminas non vivificatur, nisi prius moriatur, &c.*

1. Cor. 15.

CAP. LXIV.

Satisfactionem peccatorum iuxta mensuram delicti fore debere, auctoritatibus persuadetur & exemplis.

Satisfactio pœnitentiæ debet esse secundum mensuram culpæ. Qui ad magnam mensuram acquirit, ad magnam oportet quod reddat. Deut. *Pro mensura peccati erit & plagarum modus.* Matt. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Glossa: Nam debet esse par fructus boni operis, eius qui multum, & illius qui parum peccavit. Et ubi abundavit delictum, abundet & gratia, & operatio bona: Debet enim esse gladius secundum mensuram vaginæ. Et sic afflictio pœnitentiæ secundum mensuram culpæ, & qui plus bibit de vino delectationis, plus oportet

Deut. 25. *Matt. 3.*

eum solvere symbolum pœnæ. Apoc. 18. *Quantum glorificavit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormenta, & luctum.*

CAP. LXV.

Sensus exteriores, qui veluti cordis ostia se habent, quantum sint cautè custodiendi ut mentis puritas conservetur, quatuor pulcherrimis exemplis indicatur.

SEnsuum cautela necessaria est ad cordis custodiam, sicut clausura ostii ad custodiam domus. Thesaurus enim non est securus, ubi sunt omnia ostia aperta. Sic non est thesaurus cordis securus, ubi sensus exteriores sunt patuli, vel incauti, scilicet os ad loquendum, oculi ad videndum, & sic de aliis: unde sicut diligeret homo ostium & arcam vinculis & clavis ferreis munitam, ita debet multo diligentius sensuum suorum custodiis puritatem interiorem servare, quæ est thesaurus cordis.

Item si claudis ostium, & fenestras contra ventum & pluviam, quare non magis contra tribulationes & tentationes? Dominus enim vult januas esse clausas: Unde ad discipulos ianuis clausis intravit. Diabolus autem econverso vult eas tenere apertas. Ezech. *Porta clausa hec erit.* Quando Ioseph erat clausus, Dominus erat cum eo, Gen. 39.

Ezech. 48. Gen. 39.

Item quando fit in civitate aliquis tumultus in aliquo vico, burgenses sapientes claudunt ostia sua, & fenestras suas, sed stulti exeunt, & resiliunt in medium, & redeunt frequenter vulnerari. Sic & sapiens contra opprobria litigationis, & tribulationis claudit ostia oris sui, vel aurium suarum. Psalmus: *Ego, inquit, tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.*

Psal. 37.

Item cupidus diligenter circuit dolia vini sui, & claudit undique & obturat, ne vinum effluat: Sic & tu sensus tuos, ne gratiam & auxilium Dei effundas. Felix ergo, qui dicere potest: *Ostium meum clausum est, & pueri mei*, id est, cogitationes & affectiones *mecum sunt in cubili*, id est, in secreto conscientiæ.

CAP. LXVI.

Sacram scripturam, quæ speculo, ac pani à Domino in deserto populis tradito comparatur, mentis humilitate, cordis puritate, animi tranquillitate, devotionis suavitate, & postremo affectionis aviditate investigandam fore, aqua materialis exemplis explanatur.

SCriptura sacra assimilatur speculo. Unde Gregorius dicit: Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddam speculum opponitur, ut interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra conspicimus, ibi sentimus quantum proficimus, ibi à profectu quam longe distamus.

Gregor.

Item sacræ scripturæ sermo assimilatur illi pani, quem Dominus præbuit populo in deserto, de quo dicitur: *Panem de cœlo præstitisti eis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem.* Panis namque ille omne in se delectamentum, & saporis suavitatem habuit, quia scilicet in ore spiritualium juxta voluntatem edentium saporem dedit, quia divinus sermo, & omnibus congruens, & à semetipso non discrepans, qualitati audientium condescendit, quem dum electus quisque utiliter juxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntarium saporem vertit, sicut Greg. dicit.

Item sapientia sacræ scripturæ investiganda est ad modum aquæ.

Primo cum mentis humilitate: Docet enim Pallad. quod si quis vult puteum fodere, & in quo loco invenire possit aquam, investigare, hunc modum tenere debet. Mane ante ortum Solis his locis quibus aqua quærenda est æqualiter pronus mento ad solum depresso jaceas in terra spectare debet Orientem, & in quo loco aspiciens subtilem nebulam in aëre consurgere viderit, & se velut rorem spargere,

gere, signo aliquo vicinæ stirpis, vel arboris prænotare: Nam constat si cis locis, ubi hoc fieret, aquam latere. Sicut ergo cum prostratione corporis quærenda est aqua materialis, ita quoque cum humilitate mentis Investiganda est aqua sapientæ salutaris. Prov. *Ubi humilitas, ibi sapientia.* Sed notandum, quod qui se ad terram prosternit, ad Orientem debet spectare, quia qui humiliter Scripturæ sacræ perscrutatur mysteria, à Christo de quo scriptum est, *Ecce vir oriens nomen eius*, eorundem intelligentiam debet & petere, & sperare. Unde Iacob. dixit: *Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, quia dat omnibus affluenter*, &c. Ipse enim Christus Deus est, sapientiam præstans parvulis, id est, humilibus. Unde iacens, & Orientem conspiciens, subtilem nebulæ vaporem conspicit, qui se velut rorem spargit. Quia qui humili mente à Christo sapientiam petit, primo hanc quasi subtili & tenui vapore, id est, consideratione percipit, quæ post paulatim excrescens, velut ros desuper veniens copiosius & largius se infundit. *Abscondisti hac à sapientibus, & prudentibus, & revelasti ea parvulis.*

Prov. 16. Iacob. 1. Gregor. Matt. 11

Secundò investiganda est cum cordis puritate: Dicit enim idem Palladius, quod si in aliquo loco, ubi non sit lacuna, neque aliquis ex consuetudine humor insideat, aut transeat, in tenui saltu salix sylvatica virens, arundo hederaque humore gignantur, fodiatur locus ille latitudine pedum trium, altitudine pedum quinque, & proxime ad Solis occasum mundum vas æreum & plumbeum interius unctum immersum ponatur in fundo ipsius fossionis, & supra fossam cratis de virgis ac frondibus, additaque terra spatium omne cooperiatur, sequenti die aperto loco, si in eodem vase sudores intrinsecus inveniantur, aut stillæ, aquas ibi esse non dubites. Sicut ergo, ad inveniendam materialem aquam congruit habere vas mundum, ita ad investigandum spiritualem sapientiam convenit habere cor purum. Sapient. *In malevolam animam non introibit sapientia.* Sed notandum, quod idem vas de solida debet esse materia, scilicet æreum, vel plumbeum, ut videlicet investigator spiritualis sapientiæ ipsum vas cordis solidum habeat, non confractum, sicut illud de quo dicitur Eccles. 21. *Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientam non tenebit.*

Sap. 1. Eccl. 21.

Item debet idem vas esse interius unctum illa unctione, videlicet de qua dicitur. *Vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio eius docet vos de omnibus.*

1. Ioa. 2.

Item quod idem vas debet sub crate viminea per diem operiri, & sequenti die discooperiri, signat, quod sacri investigator eloquii & debet se tacendo aliquãdo occultare, & aliquando, scilicet opportuno tempore, se docendo propalare. Vel primò debet se abscondere ad studendum, & meditandum, & postea se propalare ad aquam doctrinæ stillandum. Sed iterum nota, quod non est quęrenda aqua sapientiæ salutaris in lacunis, id est, in hæreticorum doctrinis seu libris, neque ubi sit humor transiens, id est, mundana scientia, quæ solum transitoria quærit, sed in herbis humorosis, & semper virentibus, id est, in sacræ Scripturæ, seu Sanctorum doctrinis, in quibus abundat humor spiritualis devotionis, & viror virtutis, vel perpetuæ veritatis.

Tertiò, investiganda est cum mentis tranquillitate: Dicit enim idem Palladius, quod si vas figuli siccum neq; coctum eadem ratione ponatur, ac similiter operiatur, altera die, si aquarum vena est in præsenti, vas concepto humore solvetur. Similiter in investigando divinam sapientiam debet esse vas siccum ab humore concupiscentiæ, & non coctum coloribus iræ: Nam istæ duæ passiones maximè mentem inquietant, & reddunt ineptam ad percipiendũ lumen sapientiæ scil. passio concupiscētię & iræ. Unde oportet inv-

investigatorem divini eloquii ab utraque passione mentem habere tranquillam. Et ideo castitas & mansuetudo maximè conferre dicuntur ad contemplationem sapientiæ. Iaco. *In mansuetudine suscipite insitum verbum.*

Iac. 1.

Quarto investiganda est cum devotionis suavitate: Nam idem Palladius dicit, quod lucerna oleo plena, & incensa, si ibi similiter tecta ponatur, & secunda die inveniatur extincta superstitibus alimentis, aquas idem locus habebit. Similiter investigator sacræ scripturæ debet habere lucernam, id est, mentem oleo devotionis plenam, quia talis mens est, quæ aquã veræ sapientiæ efficacius & fructuosius invenit. Sed notandum quod in ipsa aquæ investigatione lucerna accensa extinguitur, quia in contemplatione divinæ sapientiæ, vel in ipsa profunditate scripturæ humani ingenii claritas obumbratur, ita ut mens nihil quasi se scire credit, quæ valde se forte prius scientem reputabat, sed lucernâ extinctâ aqua dignoscitur, quia humiliatæ menti, & insciam se reputanti sapientia cœlestis infunditur.

Quinto investiganda est cum affectionis aviditate: Dicit enim idem Palladius, quod si in eo loco focum feceris, & terra vaporata humidum fumum nebulosumque ructaverit, aquas ibi esse cognoscis. Sic in investigatione scripturæ necessarius est focus, id est, fervens ardor discendi. Dam. Si fuerimus affectuosè discentes, erimus & multa scientes. Sed notandum, quod ab hoc igne consurgit fumus humidus, & nebulosus, i. inquisitio quæ est nebulosa, id est, obscura in dubitando, sed humida, id est, facilis in suscipiendo, sicut id quod est humidum vel molle, impressiones faciliter recipit.

Item est fumosa, id est, subtilis est in investigando, & est fervida in addiscendo.

Sexto quoque manifestatur aqua salutaris scientiæ, id est, sacræ scripturæ intelligentia ex doctrinæ communicabilitate, ut idem sæpe dictus auctor testatur. Vellus lanæ æquè positum, vel coopertum, si tantum humorem colligit, ut alia die fundat expressum, copias aquæ ibi esse testabitur. Sic qui docendo aquam sapientiæ copiosè aliis fundit, signum est, quod copiosè hauserit. Philosophus. Signum sapientis est posse docere. Cum expressione aquæ, id est, ex ipsa communicatione doctrinæ revelatur plerumque doctori aqua, id est, intelligentia cœlestis sapientiæ.

Aristo.

CAPUT LXVII.

Hominem per subtractionem, appositionem, & impressionem similem Deo posse fieri, naturalibus demonstratur exemplis.

Similis Deo fit homo tripliciter: Nam secundum artem similitudo alicuius rei in aliquam materiam inducitur. Uno modo per subtractionem, sicut in sculptura, & sic anima efficitur similis Deo per ablationem culpæ, vel per subtractionem conceptus materialis substantiæ: Est enim Deus actus purus, & immaterialis, 3. Reg. *Sculpsit cherubim leones, & palmas, ad similitudinem hominis stantis.*

3. Reg. 7.

Secundo per appositionem, sicut in pictura, ubi apponuntur lineamenta, & colores. Et sic anima efficitur Deo similis per appositionem gratiæ, & virturum Eccl. *Cor suum dabit in similitudinem picturæ.*

Eccl. 38.

Tertio per impressionem, sive adhæsionem, sicut in figura sigilli, quando inhęret cerę: Et sic anima efficietur similis Deo per inhęsionem glorię. Eccl. *Similem illum fecit in gloria Sanctorum*, & Ioan. *Scimus, quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.*

Eccl. 4.
1. Ioa. 4.

CAP. LXVIII.

Iusti simplicitas hic non sine ratione lampadi comparatur, quantumque malitiæ subtilitas sit evitanda, mystico Dei præcepto docetur.

Simplicitas innocentiæ non convenit cum subtilitate malitię. Unde prohibetur Levit. 9. *Vestem qua ex duobus texta*

Levit. 9.

texta est, non indueris: Nam in vestimento ex duobus contexto, scilicet lana & lino, interdicitur coniunctio simplicitatis innocentiæ, quæ significatur per lanam, & subtilitatis malitiæ, quæ significatur per linum.

Item simplicitas iustorum assimilatur lampadi. Habet enim vitrum purum in carnis honestate, papyrum album in mētis puritate, oleum pingue in operis pietate, ardet dilectione, lucet discretione, sed aliquando contemnitur ex humili ostensione. Iob. *Lampas contempta apud cogitationes divitum*. Gregor. Sæpè contingit ut electus, qui ad æternam fœlicitatem ducitur, continua hic adversitate deprimatur, non hunc rerum abundantia fulciat, non dignitatem gloria honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequentia suppetat, nulla hunc humanis oculis vestium pompa componat, à cunctis vero despicabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æstimatur. Sed tamen ante occulti Iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis coruscat; honorari metuit, despici non refugit, corpus continentia afficit, sola in animo delectatione pinguescit, mentem semper ad patientiam præparat, & electus pro iustitia, de perceptis contumeliis exultat, afflictis in corde compatitur, de bonorum prosperitatibus quasi de propriis lætatur, sacri verbi pabulum mente solicitus ruminat. Et inquisitus, quodlibet eloquii duplicis ignorat. Unde itaque iusti simplicitas, & lampas esse dicitur & contemtempta. Lampas, quia interius lucet, intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria resplendet decoris; lucet ergo & despicitur, quia flagrans virtutibus abiectus æstimatur.

Iob. 12. Greg. in mora.

CAP. LXIX.

Huius sæculi sollicitudo Molæ comparatur, quam ex paupertatis asperitate, laudis cupiditate, voluptatisque amore ortum habere exemplis pluribus admonemur.

SOllicitudo & actio sæculi assimilatur molæ farinam molenti; Nam mola in gyro ducitur, & farina profertur. Unaquæque igitur mundi actio est mola; Quia dum multas curas colligit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ex se velut farinam proiicit, quia seducto corde semper munitissimas cogitationes gignit, sicut Gregor. dicit.

Item sollicitudo sæculi causatur ex tribus. Tria enim præcipuè sunt quæ reddunt homines sæculi sollicitos, & operosos, scilicet asperitas paupertatis, cupiditas laudis, & amor voluptatis. Unde homines sæculares similes sunt columbis, de quibus dicit Palladius, quod fœtus frequentant, si hordeum torrefactum, vel fabam, vel arobum sæpe consumunt. Quid enim est columbas fœtus multiplicare, nisi sæculares homines per lucra frequentia pecunias augere, etiam per sollicita studia, laboriosa & sæcularia opera frequentare? Ad quę videlicet ideo compelluntur, quia hordeo, faba, & orobo pascuntur. Siquidem in hordeo asperitas, in faba verò ventositas, in orobo onerositas invenitur. Unde in hordeo asperitas paupertatis: Nam etiam pauperes rustici hordeaceo pane pascuntur. Faba vero, cum sit ventosa, inflationis est generativa. Unde gloriæ vel laudis humanæ signat appetitum, qui inflationem & tumorem superbiæ inducere consuevit. Orobus autem est genus leguminis quo tauri impinguari dicuntur. Unde amorem voluptatis significat, qua taurus, id est, caro indomita, id est, non subiecta spiritui, delectatur: Quia igitur ex his tribus vitiis omnis mundana sollicitudo causatur, dicitur: *Omne quod est in mundo est concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Nam concupiscentia carnis, voluptatem requirit. Concupiscentia oculorum, id est, avaritia, paupertatem fugit. Superbia vero vitæ ex humana laude, vel gloria, velut ex faba venter, intumescit.

Pallad.

CAP. LXX.

Spes ancoræ & baculo similis esse dicitur, quia anima navem, hominisque vitam

tam in hoc mundo peregrinantem sustentare videntur.

SPes assimilatur ancoræ, quia scilicet navem, id est, animam servat, ne à procella tentationum & tribulationum irrumpatur, ut innuit Apostolus. *Qui confugimus ad propositam nobis spem, quam sicut anchoram habemus ratam & firmã.* Ubi dicit August. Si videris te fluctuare in mari huius mundi, noli abrumpi ab anchora antequam intres in portum; fluctuat navis, sed non longe à terra proiicietur, nec in æternum fluctuabit, etsi ad tempus fluctuat.

Heb. 6.

Aug. super Ps. epi.

Item spes baculus est in via huius vitæ peregrinanti, & qui huic baculo innititur, non corruit. Psal. *Non delinquent omnes qui sperant in eo.*

Psal. 33.

Item non fatigatur, nec deficit. Isa. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem.*

Isa. 40.

CAP. LXXI.

Superiores à subditis (nisi maxima urgeat necessitas) haud fore reprehendendos, Oza Dei Arcam tangentis exemplo confirmatur.

SUbditi multum peccant temere reprehendendo facta suorum maiorum. Et similiter infirmi vel peccatores, temerè iudicando, vel redarguendo facta vel dicta iustorum. Cuius exemplum ostenditur in arca testamenti, quam bobus calcitrantibus inclinatam Levites, qui casuram credens erigere voluit, mox sententiam mortis accepit. Quid namque (sicut dicit Gregor.) est mens iusti, nisi arca testamenti? Quæ gestata bobus calcitrantibus inclinatur, quia nonnunquam, etiam qui bene præest, dum subiectorum populorum confusione concutitur ad dispensationis condescensionem, ex sola dilectione movetur, sed in hoc quod dispensatoriè agitur inclinatio ipsa fortitudinis casus putatur ab imperitis. Unde & nonnulli subditi contra hunc manum reprehensionis mittunt, sed à vita protinus ipsi sua temeritate deficiunt. Levites igitur quasi adiuvans manum tetendit, sed delinquens vitam perdidit. Quia dura infirmi quique fortium facta corripiunt, ipsi à viventium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quædam minimis condescendentes dicunt, quædam vero summa contemplantes proferunt, dumque vim vel condescensionis nesciunt, vel altitudinis, hæc stulti reprehendunt. Et quid est iustum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu relevare: Et quid est iustum de incognita locutione reprehendere, nisi modum eius fortitudinis lapsum reputare? Sed perdit vitam, qui arcam Dei tumidè sublevat: Quia nequaquam quis Sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se prius meliora sensisset. Unde & Levites idem rectè Oza dicitur, qui videlicet *robustus Dei* interpretatur, quia præsumptores quippe, nisi audaci mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma iudicarent. Cum igitur quædam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc, quod mentem movet, reticendum est, scilicet cum humilitate magna proferendum, ut intentio piè sentientis eo modo servet formam rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et libere ergò dicenda sint quæ sentimus, & valde humiliter proferẽda quæ dicimus, ne quod rectè intendimus, hoc elatè proferendo, non rectè faciamus, sicut Greg. dicit.

2. Reg. 6.

CAP. LXXII.

Turris Babel, cur, quando, ubi, quomodo, & à quibus fuerit ædificata, distinctè describitur, ex quorum similitudinibus superbiæ gravitas, Tyrannorumque protervitas aperitur.

SUperbia sæcularis potentiæ assimilatur turri Babel. Et hoc primò ratione causæ, scilicet propter quam fuit ædificata, quæ scilicet fuit triplex.

Gen. 11.

Primò fuit timor diluvii; Timebant enim

enim homines, ne iterum diluvium fieret, & ideo se contra ipsum præmunire voluerunt ædificando excelsissimam turrim, quam aqua diluvii non posset operire. In quo signatur, quod superbi & potentes semper sunt in timore ne à sua altitudine deiiciantur. Unde conantur se præmunire ostendendo tyrannicè aliis altitudinem suæ potentiæ, ad hoc, ut semper plus timeantur, & maiores reputentur.

Secunda causa fuit pro cupiditate dominandi. Hoc enim factum est ab hominibus de consilio Nemroth, qui volebat dominari eis. In quo significatur ambitio mundanorum propter quam unus appetit alteri dominari, sed sicut dicitur, *interdum dominatur homo homini in malum suum.* Eccl. 8.

Tertia causa fuit pro celebratione nominis, unde dixerunt. *Venite faciamus nobis civitatem, & turrim, cuius culmen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum antequam dividamur in universas terras.* Ubi attende quadruplex studium tyrannorum, & superborum.

Primum est ad commoditates corporales habendum, propter quod isti cogitaverunt civitatem facere, ut scilicet commodius viverent.

Secundum est ad se fortificandum, propter quod cogitaverunt turrim maximam ædificare, scilicet ad fortitudinem. Unde dicit Iosephus, quod tanta fuit grossitudo eius, ut aspicientibus de propè longitudo videretur minor.

Tertium est ad se exaltandum, unde cogitaverunt cœlum attingere, imitantes scilicet illum qui dixit: *In cœlum ascendã, & super astra cœli exaltabo solium meum.* Esa. 14.

Quartum studium est ad nomen suum dilatandum. Et sic cogitaverunt isti nomen suum celebrare, sive apud præsentes præ magnitudine & pulchritudine operis, sive apud posteros de operis firmitate, & perpetuitate. Psal. *Vocaverunt nomina sua in terris suis.* Psal. 48.

Secundò superbia potentum assimilatur illi turri ratione materiæ, quia habuerunt lateres coctos pro saxis, bitumen pro cæmento. Sicut autem in cæmento quod Gen. 11. fit ex calce viva, intelligitur unitas charitatis, in saxo vero boni operis firmitas. Sic in bitumine accipitur unitas, & colligatio impietatis, qua eorum sequaces confœderantur, qui loco saxi, i. veræ constantiæ, habent laterem coctum pertinacis malitiæ.

Tertio ratione patriæ, sive terræ ubi fuit ædificata; quia in terra Sennaar. Unde dicitur: quod cum proficiscerentur de Oriente, invenerunt campum in terra Sennaar & habitaverunt in eo, & ibi postea ædificaverunt. Gen. 11. Ubi nota primo superbiæ originem in eo quod isti ædificatores turris profecti sunt de Oriente, per quem signatur claritas originis. i. nobilitas natalium, ex qua frequenter nascitur & provenit ambitio dominandi. Vel per Orientem intellige Christum, de quo dicitur: *Ecce vir Oriens nomen eius*, à cuius claritate, & humilitatis exemplo, superbi & ambitiosi discedunt, & inveniunt campum, scilicet latitudinem & licentiam voluptatis corporis, quæ lata via est perditionis. Zach. 6. Unde dicitur esse in terra Sennaar, id est, fœtoris. Quia scilicet libertas voluptatis est causa perditionis animæ, & fœtoris infamiæ. Vel turris superbiæ ædificatur in campo Sennaar, i. fœtoris, quia licet superbia floreat, & oleat mundo, tamen Deo maximè fœtet. Unde superba assimilantur ardeis, qui alta scandunt & fœtidi sunt.

Quartò ratione pœnæ, quia punita fuit superbia pœna divisionis & confusionis linguarum, & hæc divisio linguarum est dissensio superborum. Prov. *Inter superbos sunt iurgia*, ubi enim superbia, ibi & contumelia. Prov. 13. Item propter linguarum confusionem, vocatum est nomen illius Babel: quia ibi confusioni est labium universæ terræ. In malis enim est confusio affectionum. Tot enim linguis loquuntur mali, quot æstuant desideriis. Et benè iungitur turri Babel, quia superbiam sequitur confusio. Prov. *Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.* Prov. 29.

Item superbus homo difficulter corrigitur, cibus enim, in quo nimis est de sale,

quasi perditus est, sed non ille in quo parum est, quia potest apponi: Facilius enim sal cibo apponitur, quam subtrahitur. Sic homo superbus, qui nimis habet de sensu, difficulter obedit alteri & ideo non est flexibilis ad obedientiam. Sed humilis è converso est, quia humilis à sensu suo recipit alienum, quia videns sensum suum non sibi sufficere, alieno sensui acquiescit.

Item superbus prælatus similis est ovi, cui pastor imponit molam ad collum, quæ quantumcunque sit misera, omnes tamen quasi domina præcedere satagit. Sic homo quantumcumque imbecillis fuerit, si fiat prælatus, omnes tamen præcedere se credit, & existimat omnibus meliorem, contra quod dicitur Eccles. *Rectorem te posuerunt, noli extolli, &c.* Eccl. 31.

Item superbus similis est illi, qui vult altam domum facere sine fundamento: Nam vult elevari ad gradum dignitatis sine base humilitatis, & ideo certus potest esse de ruina. Proverb. *Qui altam facit domum suam, quærit ruinam.* Prov. 18.

Item superbus est quasi lucerna quę de nocte lucet, & in die vix apparet. Et similiter ligna putrida, & quidam vermes de nocte lucent, sed de die non. Sic superbi modo lucent in tenebris huius mundi, sed in die iudicii, quando Sol iustitiæ apparebunt; quia tunc videbuntur in colore proprio. Prov. *Lucerna impiorum extinguetur*, id est, extincta monstrabitur. Prov. 13.

CAP. LXXIII.

Os hominis, quod non incongruè ostio, civitati sine muro, molendino sine exclusa, navi absque regimine, ac equo sine fræno assimilatur, quantopere sit custodiendum, demonstratur.

TAcere dolorem, & indignationem conceptam aliquando non est bonum: Nam (sicut dicit Grego.) vulnera clausa plus cruciant, quia cum putredo, quæ intus fervet, eiicitur, ad salutem dolor aperitur. Sic plerunque nimis taciturni, dum nonnulla iniusta patiuntur, eo in amariorem dolorem prodeunt, quo ea quæ sustinent non loquuntur: Nam si illatas molestias corde tranquillo dicerent, à conscientia dolor emanaret.

Item facere & loqui debet homo pro tempore. Cuius exemplum apparet in ostiis. Ostium namque aperitur & clauditur, Unde David ori suo ostium petiit, dicens: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Ex quo aperte docuit, quod & per disciplinam lingua retineri debeat, & ex congruitate laxari, quatenus os discretum, & congruo tempore vox aperiat, & rursum taciturnitas claudat. Psal. 139.

Item qui ori suo silentii & locutionis discretionem non apponit, est sicut civitas sine muro. Proverb. *Sicut urbs patens absque murorum ambitu, ita vir qui in loquendo non potest cohibere spiritum suum.* Gloss. Si murum silentii non habet, pater inimicorū iaculis civitas mentis, & dum per verba extra semetipsam proiicit, apertam se adversario ostendit. In periculo autem est civitas, cuius porta semper aperta est tempore belli & in terra inimicorum sita. Tales sunt illi, apud quos nullum est silentium, & nullum secretum, nihil celare vel abscondere sciunt, quicquid audiunt vel vident, in publicum referunt. Contra quos dicitur: *Quæ viderint oculi tui, ne proferas, in iurgia cito ne prorumpas, ne forte emendare non possis, cum dehonestaveris amicum tuum.* Prov. 25. Prov. 25.

Item ille est sicut molendinum sine exclusa, qui abundat verbis malis, sicut aqua ad molendinum. Unde sicut molendino submittitur exclusa, quæ fluxum aquæ retinet, qua amota fortius currit quam ante: Sic amota censura silentii, maiori impetu loquitur quam prius. Prov. *Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum.* Aquam dimittit qui se à fluxu verborum non restringit, quia est causa iurgiorum & discordiæ. Eccl. *Ne des aquæ tuæ exitum, nisi modicum.* Prov. 17. Eccl. 25.

Item est sicut navis sine gubernaculo, quæ

quæ vadit non quo vult, sed quo ventus ducit.

Item navis in aqua cito submergitur, nisi obstruatur. Sic homo, qui os suum non restringit à verbis superfluis, cito in peccata cadit. Prov. *Os lubricum operatur ruinam.*

Prov. 27.

Item est sicut equus sine fræno, qui se impingit ubi non vult dominus eius. Ita homo non gubernans linguam ad ruinam tendit. Eccl. *Lingua imprudentis subversio ipsius est.*

Psal. 139.

Item sicut ad portam domus vel castri maior custodia apponenda est, quia qui habet portam, de facili habet castrum: Sic ad portam oris custodia est ponenda. Ps. *Posui ori meo custodiam.* Proverb. *Qui custodit os suũ, custodit animam suam, quia mors & vita in manibus linguæ.*

Psal. 38. Prov. 14. Prov. 25.

Item est sicut vas sine operculo, quod immundum est, & cito refrigeratur. Sic homo, qui non custodit linguã suam, immundus est: *Nam vas quod non habuerit operculum & ligaturam desuper, immundum erit.*

Nu. 18.

CAP. LXXIV.

Novem signa sanitatem, mortemve futuram significantia scitè describuntur, quæ spirituali infirmitati tentationis adoptantur. Nec non quibus quantisque modis Diabolus nos tenet, & in quo, præcipuè peccatores, ac etiam pœnitentes aggrediatur, exprimitur.

Prov. 25.

Tentatorum vel peccantium infirmitas habet quasdam pronosticationes, id est, spiritualis mortis, vel salutis futuræ significationes, ad modum infirmitatis corporalis. Sunt enim novem modi signorum, sanitatem vel mortem futuram infirmi significantium, quos Hippocrates in pronosticis commemorat, & de quibus in eodem libro pertractat, ad quos medicum oportet attendere, tam corporalem, quam suo modo etiam spiritualem.

Hipp. Prov. 17.

Primum itaque signum est fortitudo infirmi morbum facilè tolerantis, & hoc est signum bonum. Contrarium autem signum est debilitas, suum morbum pati nequeuntis. Spiritualiter autem infirmatur, qui tentatur, moritur autem qui desperat. Licet igitur quis peccet, si tamen adeo fortis remanet, ut à bono opere non cesset, signum est boni talis fortitudo infirmi. Si autem adeo fuerit ægri animus debilis, ut cesset ab effectu bonæ operationis, signum est mortis, i. futuræ damnationis.

Eccl. 25.

Secundum signum bonum est levitas infirmi facilè se moventis. Contrarium autem est gravitas infirmi inertem motum habentis: Cum enim homo interior aliqua tentatione afficitur, & adeo levis est, ut faciliter convertatur, reparandæ salutis spes indicatur. Si vero tanta est gravitas infirmi, ut obstinatus à peccato nequeat converti, signum finis est mali.

Tertium est effigies membrorum, quæ est sibi sano similis. Contrarium vero est effigies sano dissimilis. Hæc effigies est in interiori homine compositio morum, & mentis. Exterius vero distributio actionum, quæ est sibi sano similis quamdiu actiones sequuntur temperamentum religiosæ mentis. Tunc vero non est sibi sano similis, quando variatur per opera perversitatis.

Quartum est sanitas mentis, & facilis appetitus. Oppositum eius est perturbatio mentis, & difficilis appetitus. Sanæ mentis esse dicitur, qui à rectitudine consilii non alienatur. Facile vero cibum appetit, quia verbum vitæ, quod est cibus animæ libenter audit. Qui vero est turbatæ mentis, cuius appetitus est difficilis, si verbum vitæ non appetit, sed fastidit, necesse est ut mortem perpetuæ damnationis incurrat.

Quintum est, suavitas somni congruo tempore facti, infirmum juvantis Contrariũ verò eius est malitia somni non congruo tẽpore facti infirmũ nocentis. Tempore congruo dormit, qui dormit in nocte, i. qui mentis tranquillæ est in adversitate, in hac quietè Deum somniat, & huiusmodi somnus infirmum juvat. Dormit verò non congruo tempore, qui dormit in die, id est, qui delectatur in mundi pro-

prosperitate: Hic enim somnus quanto magis placet, tanto magis infirmo nocet.

Sextum est suavitas spiritus. Oppositum eius angustia spiritus. Suavitas spiritus, i.e. anhelitus, est sermo consolatorius, ut cum lenitate peccantē corripiat fratrem. Angustia verò spiritus est sermo durus, de quo dicitur Ezech. *Vos autem cum austeritate imperabatis, & cum potentia.* Ezec. 34.

Septimum est qualitas pulsus naturali similantis. Contrarium vero eius inæqualitas pluralis, ut modo sit magnus, modo parvus, modò fortis, modò debilis. Arteriæ procedunt à corde. Æqualitas autem pulsus in arteriis, est identitas vitæ procedens ex affectu cordis. Cùm autem mens in contrarium vitium vertitur, tunc per diversos motus inæqualitas mentis designat periculum mortis.

Octavum est fortitudo virtutis in loco decoctionis: contrarium eius debilitas virtutis in loco. Primus decoctionis locus est stomachus, secundus hepar, tertius cætera membra: Cum enim cibus animæ decoquetur in stomacho memoriæ per recordationem, in calore hepatis per dilectionem, in cæteris membris per operationem, tunc fortitudo virtutis est in in loco decoctionis. Si verò sequitur debilitas virtutis, signum est mortis.

Nonum est laudabilis purgatio per sudorem. Contrarium verò eius vituperabilis purgatio per sudorem. Sicut autem in quolibet infirmo aperiuntur corporis pori, ut per sudorem fiat purgatio morbi, sic per confessionem peccati fit laudabilis purgatio animi. Laudatur etiam sudor mediocris, si habeatur in omnibus membris: Cum enim sudor à toto corpore exit, omnium membrorum fortitudinem designat, quod est signum bonum. Similiter oportet, ut sudor confessionis fiat de peccato cuiuslibet operationis. Cùm autem sudor fit tantum in quadam parte corporis, ut in capite, contingit ex membrorum debilitate. Moraliter igitur per ægrum intellige animum, per caput intentionem, per reliquum corpus actionum sequentium distributionem, per sudorem confessionem. Cum aliquis igitur intentionē suam laudat, & hoc quod malè gessit conscius excusat, creditur esse vituperabilis hui⁹ purgatio sudoris. Quia sudor confessionis poros non aperit, quos excusatio clausos per obstinationē stringit.

Item nota, quod diabolus amplius tentat hominem de illo peccato ad quod novit eum proniorem, sicut bellator impugnat castrum ex illa præcipuè parte, ubi debilius est. Greg. Diabolus mores uniuscuiusq; conspicit, cui vitio sit propinquus, & illa ponit ante faciem, ad quæ viderit facilius inclinari mentem. Sicut etiam venator ponit laqueos, ubi consueverunt bestiæ frequentare. Psal. *In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi:* Abscondit enim diabolus peccati pœnam, & ostendit delectationem, & absconditur malum à diabolo sicut pedica sub folio. Iob. *Abscondita est in terra pedica eius, & decipula eius super semitam.* Greg. Psal. 139. Iob. 28.

Item sicut laqueus sub grano, & sicut venenum sub morsello, & hamus sub cibo. Ecclesi. *Sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo.* Eccl. 9.

Item tentat diabolus plus fortes, quam debiles, quia debiles fortè tentari Deus nō permittit: nam miles non mittit filium suum ad prelium quando parvulus est, sed quando fortis est, & potest arma ferre.

Item Rex villas campestres impugnare dedignatur, & movere exercitum contra eas, sed contra fortia castra, sic diabolus fortiores impugnat acrius. Unde quando bellator aliquis vult terram alicuius capere, primò impugnat ipsius fortis castrum, quo rapto tota terra capitur, quia per illud impugnat dominum castri, & totam terram eius. Sic diabolus magis impugnat eos qui eminent in justitia, & fama, ut exemplo eorum alii capiantur. Unde Reg. dicitur, quod *totum pondus prælii versum est in Saul.* Et in libro Iudicum dicitur, quod Philistæi, qui figurant dœmones, acceperunt Samsonem, qui interpretatur Sol eorum, id est, illuminans alios, & erutis oculis molere eum fecerunt, id est, peccando circuire. 1. Reg.

Item plus tentat diabolus pœnitentes, quàm peccatores non pœnitentes. Nam pœni-

pœnitentes sibi rebellant, sed peccatores ei obediunt. Sicut Reges castrum sibi subditū non impugnant, sed sibi contrarios & rebelles. Sic diabolus sibi rebelles magis impugnat. Greg. Hostis noster quanto magis sibi rebellare nos conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Iud. *Ego nunquam nocui virum, qui voluit servire Nabuchodon. Regi Babylonis: populus autem tuus si non contempsisset me, non levassem hastam meam contra eum.*

Greg. 1. Iud. 12.

Item miles vel Rex aliquis quando castrum amisit, nititur amicos requirere, & & congregat exercitum magnum, sicut fecit Pharao ad persequendum filios Israël fugientes ab eo. Sic facit diabolus contra pœnitentes. Ambrosius. Quotidianis experimentis didicimus, eos qui converti deliberant, tentari acrius à concupiscentia carnis, & urgeri gravius in operibus luti, & lateris, qui Ægyptum egredi, & Pharaonem fugere voluerunt. Ideo dicitur Luc. Quod dum immundus spiritus exierit ab homine converso, tunc dicit: *Revertar in domum meam unde exivi, & vadit, & assumit septem spiritus nequiores se*, &c. Isti septem spiritus, sunt septem vitia, quibus diabolus obsidet animam, quasi Rex cum exercitu suo. In quo exercitu superbia quasi vexillum portat. Psal. *Posuerunt signa sua.* Grego. Evidentissimum signum reproborum est superbia, & electorum humilitas, quam cum quisque habet in se, apertè cognoscitur sub quo Rege militat. Unusquisque enim quendam titulum portat operis, quo facilè dignoscitur sub cujus potestate serviat rectoris. Invidia sagittas trahit, detrahendo aliis. Hierem. *Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii, & non veritatis, lingua eorum dolum locuta est.* Ita autem quasi funda lapides jactat, ingeminans improperia. 2. Reg. Semei maledicebat David. mittens lapides adversus eum; sed ipse prius se percussit in capite, quam alium in veste. Eccles. *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadit.* Accidia fossatum evacuat ab aquis gratiæ. *Spiritus enim tristis exsiccat ossa.* Judith. Holofernes fecit præcudi aquæductum, ne veniret in civitatem, ipsam lætificans. Psal. *Fluminis impetus lætificat civitatē Dei.* Avaritia fossata implet per terrenorum cumulationem. Dan. *Veniet Rex Aquilonis, & comportabit aggerem*, scilicet divitiarum, *& capiet urbes munitissimas.* Multi videntur captionem suam multum diligere, qui non cessant fossatum paupertatis implere divitias congregando. Ecclesiast. 8. *Multos perdidit aurum & argentum. Luxuria ignem concupiscentiæ incendit.* Iob. *Ignis est usque ad consumptionem devorās*, &c. Gula hunc ignē nutrit, & accendit, proponendo ligna cibariorū. 3. Re. *Nebuzardam succendit domum Domini.* Ps. *Incenderunt igni Sanctuarium tuum.*

Exo. 14. Ambr. Psal. 73. Hier. 9. 2. Reg. 16. Eccl. 28. Iud. 12. Psal. 45. Dan. 11. Eccl. 8. Iob. 31. 3. Reg. 12. Psal. 73.

Itē à tentationibus citò capitur qui non expellit à se cogitationes carnales, vel terrenas affectiones. Nō enim diu potest teneri castrū, ubi nō sunt homines fortes, & defensabiles. Unde cum obsidētur castra, extramittuntur parvuli, & mulieres, quia nō sunt utiles ad bellandū. Sic facere debes de corde tuo, ne cogitationes pueriles, & affectus molles intus retineas: Mulieres enim sunt cogitationes & affectiones circa carnalia versantes. Unde dicitur Naum. 3 *Ecce populus tuus mulieres in medio tui.* Parvuli vero casti cordis, sūt affectiones terrenorū: Parvulus enim plus diligit pomū, quam regnū. Prov. *Usquequo parvuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi sunt noxia cupient?* Item nota, quod tentatus & impugnatus à diabolo, debet orationi insistere. Debet, i. e. petere succursū à Deo ille qui tentatur, sicut faciunt obsessi in castro. Unde viri Jabes miserunt ad Saul pro succursu, cùm obsedisset eos Naas Amonites, qui interpretatur serpēs, & significat diabolū Frequens enim oratio vitiorum impugnationem extinguit.

Naum. 3. Prov. 1.

Item diabolus vadit per montes superbiæ, humiles verò per valles humilitatis, & ideo eos nō invenit, quia nō vadunt per viam suā. Greg. Quotidie tela tentationū accipimus, & nos cōtra illū tela mittimus, si confecti tribulationib. humilia respondeamus. Unde humilitas (sicut dictum est Antonio) evadit omnes diaboli laqueos.

Greg.

Item nota, quod tentator decipit ani-

mam sicut piscator murenulam: Nam quia serpens cum murenula coire volens eam sibilo ad se vocat, ideo etiam à piscatoribus sibilo vocatur, & capitur. Sibilus ergo serpentis est delectatio carnis. Sed sibilus piscatoris ei consimilis, est ipsa tentatio carnis, in qua tentator malignus animæ ipsam carnis delectationem ad imaginationem adducit, & suæ fraudulentiæ ei speciem abscondit: quia ad quid eam deducere finaliter debeat, tentando non ostendit.

Item nota, quod Deus permittit non semper tentari vel tribulari hominem, sed quousque sit purgatus & probatus, sicut paterfamilias non dimittit bladum in campo, & vinum in vinea, quousque putridum sit, sed quousque sit maturum. Et furnarius non dimittit panem in furno quousque comburatur, sed quousque decoquatur. Sic Deus in tentatione, vel tribulatione hominem non omnino derelinquit, sed donec ipse purgetur, vel probetur. Petr. *Novit Dominus pios de tentatione eripere.*

Pet. II.

Item tentationes vehementes fatigant & debilitant animam rationalem, sicut imbres pluviales ante vindemiam debilitant, infirmant, & imbecille reddunt vindemiarum mustum. Unde hæc fatigatio repellenda est ab anima, sicut debilitas huiusmodi removetur à musto. Dicitur enim in libro de vindemiis, quod si pluvialibus imbribus multis supervenientibus, uvæ in vinea adhuc existentes, vel post vindemiam amplius quam oportet, madefiant, ex necessitate ipsas calcabimus. Et si vindemiarum mustum imbecillius esse didiceris, quod quidem docebit te gustus, quod vinum in doliis mittitur post primam ebullitionem, confestim transfundatur in alia dolia. Manet enim in fundo omne limosum propter gravedinem, & addatur vinum aliud ad decem, scilicet metretas cotulæ tres. Quidam autem melius facientes, vinum coquunt quousque vigesima pars eius consumatur, immittentes gipsi centesimam. Paulatim verò eo usque ad ignem dimittunt vinum, quousque quinta eius consumatur, & eo postea utuntur. Habes ergo multiplex remedium contra debilitatum vinum, id est, contra lassatum vel tepefactum ex tentationibus animum.

Primo per transvasationem, id est occupationem, quia varietas operis tædium tollit.

Secundo per decoctionem, id est, scientiæ meditationem, qua inflammatur in nobis ignis amoris. Psal. *In meditatione mea exardescit ignis.*

Psal. 38.

Item per gipsi immissionem, id est, per sacræ doctrinæ studium; quia sicut mediante gipso scriptura imprimitur tabulæ, sic mediante studio scripturæ doctrina imprimitur animæ.

Item per vini consumptionem. Nam ignis, cui vas cordis adhærere debet, est consideratio passionis Christi. Ibi enim ignis divini amoris maximè exarsit, & ideo tepida corda & frigida maximè calefacit. Psal. *Ignis à facie eius exarsit.* Et hic ignis omnem accidiam consumit, & animæ novas vires addit.

Psal. 17.

Item tentationis languor repellitur sicut languor persici. Dicunt enim sapientes de agricultura periti, quod si persicus languere incipiat, ligonizandus est, & inde stercorandus. Et dicit Pal. quod stercorizatio eius melior est ex fæcibus vini, quia talis stercorizatio valet etiam contra pruinas. Alii etiam dicunt, quod melior est stercorizatio si irrigetur cum aqua decoctionis fabarum. Similiter si homo languere incipiat ex tentatione luxuriæ, oportet quod ligonizetur, id est, aliquo laborioso opere, vel obedientiæ onere exercitetur. Vel quasi ligo terram scindens, est pœnitentia carnem affligens, per quam languor tentationis luxuriæ optimè repellitur à carne. Si autem languet ex tentatione superbiæ, tunc debet stercorizari. Homo autem superbus tunc stercorizatur, quando ei suus defectus & utilitas ad memoriam revocatur. Ad hoc etiam valet aqua decoctionis fabarum. Quid enim sunt fabæ, nisi honores & dignitates mundanæ, quæ vento superbiæ implent mentem, sicut fabæ vene-

ventrem? sed istæ fabæ aqua decoquuntur, quia scilicet in dignitatibus & honoribus positi multiplici tribulatione replentur. Unde irrigatio huius aquæ, id est, consideratio tribulationis, & inquietudinis dignitatis, & potestatis mundanæ expellit languorem persici, id est, ambitionem & appetitum dominii, sed si animus languet ex tentatione avaritiæ, stercorizetur, ex fæcibus vini. Quid enim sunt fæces vini, nisi impuritates & vilitates mundi, quas dum animus prudenter attendit, ea quæ mundi sunt, velut stercora contemnit, secundum illud Col. *Omnia detrimentum feci & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam.*

Psal. 38. Col. 3.

CAP. LXXV.

Hac in vita tantum tempus esse merendi, & demerendi, in alia vero tempus iudicandi, asseritur.

TEmpus præsens concessum est homini ad merendum, sed in futuro erit tempus Domini ad iudicandum: Ille enim qui ludit ad decios, facit avantagium compari suo, quando dat ei decios ut iactet sicut voluerit. Sic facit Deus peccatori, quando quasi decios dat ei tempus ad bene operandum, modo decios habemus, id est, tempus. Seneca. Tempus tantum nostrum est, sed post mortem non est nostrum; sed tunc accipiet, vel habebit decios ipse, scilicet Christus, & iactabit contra nos decios iræ, i. vocabit adversum nos tempus. Ps. *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo.*

Psal. 17. Sen. Psal. 74.

CAP. LXXVI.

Quomodo Dei timor hominis mentem corroboret, amoremque introducat, tribus clarum efficitur exemplis.

TImor Domini stabilit mentem, sicut lapides superpositi asseribus sive tegulis super tecta custodiunt eas, ne à vento moveantur. Sic timor Domini, ut dicitur Eccles. *super omnia se superponit.* Et sicut ancora tenet navem ne mergatur, ita timor tenet cor stabile ne periclitetur. Greg. Ancora mentis est pondus timoris.

Eccl. 23. Greg. 22.

Item timor introducit amorem (ut August. dicit) sicut seta introducit filum. Et sic intelligitur de timore servili: Seta namque sic filum inducit, ut ipsum præcedat, sed cum ipso non permaneat. Sic timor servilis charitatis amorem prævenit, sed amore proficiente discedit. 1. Ioan. *Perfecta charitas foras mittit timorem.*

August. 1. Ioa. 4.

CAP. LXXVII.

Cur Deus electos suos quantum ipsimet sufferre queant, vexari permittat, quantumq; tribulationes fidelibus expediant, non paucis exemplis & auctoritatibus suadetur.

TRibulatio probat animum, sicut pomum vel malum immissum dicitur probare mustum. Nam (sicut dicitur in libro de vindemiis.) illi qui volunt probare mustum, an purum sit, vel aqua mixtum, malum aliquod mittunt in vas, melius vero est pyrum; alii autem locustam, alii cicadam: & si supernatant, purum est vinum, si mergantur, mixtum est aqua. Similiter animus an sit verus vel fictus, probatur ex incursu vel illatione alicuius rei adversæ, vel contumeliosæ, quæ tunc supernatare probatur, quando sine ira toleratur. Tunc vero submergitur, quando cor per iram ingreditur. Greg. Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat.

Item tribulatio probat animum sicut per contritionem probatur fortitudo synapis, & per fervorem fornacis virtus vasis. Non enim est magnum si lucerna non extinguatur ubi non est ventus, vel pluvia; sed magnum est lucere cum vento tentationis, & ardere in aqua tribulationis. Sap. *Inextinguibile est lumen illius.* Cant. *Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem.*

Item tribulatio quanto amarior, tanto maiorem consolationem meretur: Nam quanto amariores sunt herbæ medicinæ, tanto plus ponetur de saccaro, vel de melle, ut infirmus potionem absorbeat. Sic est de consolatione & tribulatione. Psal. *Secundum multitudinem dolorum in corde meo, consolationes tua latificaverunt animam meam.*

Item tribulatio ab bonum compellit, & etiam festinare facit: Nam quando aliquis pastor, vel alius, porcum suum vel ovem ducit ad pascua, vel ad forum, & non vult eum sequi, ligat fune, vel virga percutit, & ita invitum ducit. Sic Dominus ligat nos infirmitatibus, & aliis defectibus, qui alitet cum nolumus sequi. Unde dicitur. Ose. *In funiculis Adæ traham eos, in vinculis charitatis.*

Item pastores pecora sua sequentibus hostibus ad loca munita fugere compellunt.

Sic nos de tribulationibus & infirmitatibus ad cœlesté patriam intrare compellimur. Luc. *Compelle intrare.* Glossa. Qui adversitatibus fracti ad amorem Dei redeunt, compelluntur intrare. *Luc. 15.*

Item sicut homo percutit equum vel asinum suum, ut ad viam redeat vel ut citius vadat; sic Deus urget nos tribulationibus. Isa. *Domine in angustia requisierunt te.* Psal. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Et ideo: *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt.* *Isa. 27. Psal. 82. Psal. 15.*

Item tribulatio sanctum hominem probat: Nam ferrum calidum debet mallea ti, non frigidum. Sic Sancti amore Dei succensi debent tribulationibus probari. Sicut enim ferrum calidum dum tenditur, dilatatur, sed frigidum frangitur. Sic boni ex tribulationibus crescunt, mali verò deficiunt.

Item pottus luteus vacuus ad ignem crepat & magnum sonitum reddit, sed plenus non. Ita homo à gratia vacuus per impatientiam crepat tribulatione. Eccl. *Vasi figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis.* *Eccl. 27*

Item tribulari permittit Deus Sanctos suos, & quandoque cito non liberat eos à pœnis præsentibus, sicut pater non liberat filium suum à manu medici, chirurgici, vel magistri, licet videat eum affligi, quia scit sibi prodesse in futurum. Sic Deus suos non liberat à tormentis. Non enim liberavit Petrum à cruce, vel Paulum ab ense, Heb. *Alii autem distenti sunt,* &c. Et postea sequitur. *Ut meliorem invenirent resurrectionem.* *Heb. 11.*

Item pater filium ab ictibus in torneamento non liberat, etiamsi videat eum graves ictus sustinere, ut laudem patiendo acquirat. Sed si videat eum in periculo, non posse sustinere, quia ipsum adiuvaret. Similiter etiam Deus amicos suos sustinet affligi in præsenti, ut laudem & gloriam cœlestis patriæ acquirant. Sed si in periculo animæ eos videat, eos liberat. Ideò Deus Iob exposuit periculo corporis, &c. Sed dixit diabolo. *Veruntamen animam illius serva.* Psal. *Adiutor in opportunitatibus in tribulatione.* Tunc enim opportunum est, cum agitur de periculo animæ. *Iob. 2. Psal. 9.*

Item tribulatio iustos purgat: Mulier enim bonos pannos sæpè lavat, sed viles & veteres putrescere permittit: Sic Deus justos flagellat in præsenti, sed peccatores putrescere permittit in peccatis. Apost. *Flagellat omnem filium quem recipit.* *Heb. 12.*

Item tribulatio est scyphus & calix Domini, unde potat amicos suos: Unde sicut non irasceret ut homo, si Rex faceret eum sedere juxta se, ut de scypho potaret: Sic etiam non debet irasci de tribulatione. Matth. *Calicem quidem meum bibetis.* *Matt. 20.*

Item tribulatio, & pœna utilior est in vita ista, quam in alia. Nam tamdiu est moneta utilis ad lucrandum, quamdiu est in cursu. Modo moneta tribulationis & pœnitentiæ est in cursu, quia una denariata in isto sæculo valet centum in alio sæculo. Unde dicitur. Ezech. *Diem pro anno dedi tibi.* *Ezec. 4.*

CAP.

CAP. LXXVIII.

Vana gloria, quæ Molendino, Chamæleonti, ac navi assimilatur, semen diaboli simul cum zizania appellatur, cujus hic filiæ septem numerantur.

VAna gloria similis est molendino ad ventum, quod sine vento non molit, & est sicut chamelæō, qui ex vento pascitur & vivit. Ose. *Ephraim pascit ventum*, &c. Et est etiam sicut navis, quæ sine vento non currit. Unde meritò dicitur Job: *Tollet eum ventus urens*. Et nota, quod vana gloria zizania est, & sementis mala, quam diabolus seminat in agro cordis inter fruges bonorum operum, ut destruantur. Et sicut ex uno grano mali seminis nascuntur multa, sic ex ipsa vana gloria nascuntur multa vitia. Unde secundùm Greg. Ioanis gloria generat septem filias: Quarum prima est inobedientia, quia vana gloria in nullo vult videri inferior, quod fieret, si faceret mandatum.

Osē. 8.
Iob. 26.
Greg.

Secunda est contemptio, quia vult vincere cum clamore, & per hoc apparere.

Tertia est jactantia, qua quis enarrat bona sua, ut laudabilis appareat.

Quarta est hypocrisis, qua quærit hominibus ex exterioribus apparere.

Quinta est pertinacia, quæ factum suum malum, vel dictum defendit, ne errasse videatur.

Sexta est discordia, quæ contra omne dictum assumit contrarium propter vanam gloriam.

Septima est novitatum præsumptio, qua quis nova vel dicit, vel invenit, ut laudetur.

CAPUT LXXIX.

Dei verbum, cujus plurimi fructus hic recensentur, sagittis, gladio, medicinæ, aquæ ac pluviæ comparari, ostentatur.

VErba Dei assimilantur sagittis: quia secundùm Gregorium, Eo quoddiu rius feriunt, malè viventium corda transfigunt. Unde Redemptori nostro de his sagittis à Psal. dicitur: *Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent.*

Psal. 118.

Item verbum Dei assimilatur gladio, quia penetrat cor, sicut gladius penetrat corpus. Apost. *Vivus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Et nota, quod eandem vim habet gladius in manu debilis, vel fortis, parvi, vel magni, sed non eundem effectum cum fortiter vel debiliter percutit. Sic & verbum Dei in ore prædicantium.

Heb. 4.

Item verbum Dei purgat sicut medicina, lavat sicut aqua & fœcundat sicut pluvia: Nam sicut medicina purgat à corruptis & superfluis humoribus; sic verbum Dei à pravis & superfluis affectionibus, & ideo animam sanat. Sap. *Neq; herba neque malagma sanavit eos, sed sermo tuus Domine, qui sanat omnia.*

Sap. 16.

Item sicut aqua sanat & mundat vestem, sic verbum Dei mentem. Ioan. *Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis.* Sed nota quòd cribrum si ponatur in aqua, statim impletur, sed cum extrahitur, nihil intus remanet. Sic multi sunt in sermone, qui dum audiunt, pleni sunt aqua compunctionis, & devotionis, sed cum recesserint, vacui remanent & auditorum memoriam non habent. Eccl. *Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit.* Sed nihilominus attende, quod vas cui aqua infunditur, licet aquam non retineat, est tamen mundius, quam si non infunderetur: Sic ille qui frequenter audit verbum Dei, quam ille qui non audit.

Ioa. 14.
Eccl. 21.

Item mulier cum in speculo sordes aspicit, aqua abluit. Sic verbum Dei ad modum speculi maculas cordis ostendit, & dat aquam gratiæ ad lavandum. Prov. *Doctrina bona dabit gratiam.*

Item verbum Dei fœcundat animam sicut plu ia terram. Deut. *Concrescat ut pluvia doctrina mea*: Pluvia enim facit exire de terra vermes, bufones, & herbas germinare. Sic verbum Dei peccata ab homine extrahit, & bonum propositum germinat. Lev. 26. *Dabo vobis pluvias temporibus suis, & agri gignent germen suum.*

Deut. 32.
Lev. 26.

Item verbum Dei mundat, & purificat affectum sicut manipulus coriandri purificat oleum: Dicit etiam Palladius, quod si animal in oleum ceciderit & oleum putredine ac nidore vitiaverit, jubent Græci coriandri manipulum in olei metreta suspendi, atque ita paucis diebus manere, & si nihil de nidore dimiserit, mutandum esse coriandrum, donec superetur hoc vitium. Tunc quippe animal in oleum incidit, quando carnalis tentatio in cor devotum incurrit, quod putredine vitiatur, quando delectatione polluitur. Sed quid per manipulum coriandri, nisi studium significatur divini verbi? Coriandrum quippe canibus dicitur esse contrarium, quia nimirum divinum eloquium peccatoribus est adversum. Manipulus autem dicitur, eo quod manu capiatur. Unde coriandrum in manipulum ducitur, quando verbi divini studium ad opus ordinatur. Manipulus ergo coriandri, id est, studium divini verbi, corruptionem animalis ab oleo abstrahit, quia delectationem tentationis carnalis ab animo repellit. Unde Hier. *Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.*

Pallad.

Hieron.

CAP. LXXX.

Peccatorum verba, ipsorumque malos mores mirum in modum iustis displicere, unico exemplo, pluribusque auctoritatibus suadetur.

VErba & mores peccatorum & carnalium hominum displicent iustis, sicut displicet gustui cibus insulsus. Unde Iob: *Nunquid comedi poterit insulsum, quod non est sale conditum?* Verba quippe moresque carnalium quasi cibaria se nostris mentibus ingerunt, ut in delectationis ventre rapiantur: sed electus quisque insulsa non comedit, quia pravorum dicta, factaque dijudicans ab ore cordis repellit: Paulus enim ad esum mentium insulsa inferri prohibuit, cum discipulis dixit: *Sermo vester sit semper in gratia sicut sale conditus.* Et Proph. Quæque verba reproborum in cordis ore insulsa rapiebat, & dicebat: *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua.* Sæpe autem verba carnalium, dum importunè se nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationis gignunt. Et quamvis hæc ratio reprimat, & lingva reprehendat; cum labore tamen intus vincitur, quod foris cum auctoritate iudicatur. Unde necessarium est, quod nec ad aures veniat, quod mens à cogitationis auditu vigilans repellat. Sancti igitur viri, qui ad æterna desideria anhelant, in tanta se altitudine vitæ sublevant, ut audire iam quæ mundi sunt, grave sibi ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens ac intolerabile æstimant quicquid illud non sonat, quod intus amant, sicut Greg. dicit.

Iob. 5.

Psal. 118.

CAP. LXXXI.

Virginitatis perfectio, quæ lampadi accensæ assimilatur, in quibus potissimum consistat, claris similitudinibus aperitur.

VIrginitas assimilatur lampadi: quia sicut lampas fracta non reparatur, sic virginitas amissa non recuperatur. Nam si quis amiserit virginitatem suam, si totum mundum daret plenum auro, non recuperaret eam. Amos; *Virgo Israël proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.*

Amos. 5.

Item virginitas sine charitate & gratia, est sicut lampas sine oleo, Bernard. Subtrahe oleum, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas non placet.

Bern.

Item virginitas corporis plena sæcularis desiderii, similis est latrinæ habenti orificium deauratum, & lampadi integræ plenæ stercore. Et etiam similis est sepulchro, & feretro exterius ornato. Matt. *Væ vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis.*

Matt. 23.

Item virgines debent esse solitariæ, & pavidæ, non audaces, vel domesticæ. Animalia enim sylvestria pulchriorem habent pellem quam domestica, & onager sylvestris quam domesticus. Similiter

etiam virgines solitariæ pulchriores esse solent quam affabiles: Nam familiaritas & affabilitas viam ad luxuriam præparant.

CAP. LXXXII.

Sanctorum virtutes unguentis olentibus, liquoribusque & præcipuè vino comparari, eorum exemplis confirmatur.

Virtutes Sanctorum unguentis assimilantur. Sicut enim unguenta redolere latius nesciunt, nisi commota, & sicut aromata odorem suum non nisi cum incenduntur, expandunt; ita sancti viri per omne, quod virtutes redolet, in tribulationibus innotescunt, sicut Gregorius dicit.

Gregor.

Item virtutes assimilantur liquoribus, scilicet vino, oleo, & melli. Omne enim vinum in medio sui vasis melius est, & oleum in superficie, sed mel est melius in fundo. Et ideo (ut dicunt experti viri) cum sit vini transvasatio, quod est in supremo, vel in fundo tunc bibatur, medium autem reservetur. Hinc est, quod quidam pro loco propinant amicis suis triplex vinum de uno vase, dando eis de supremo, medio & infimo. Sicut ergo inter liquores aliquis diligit locum supremum, aliquis medium, aliquis infimum, sic etiam inter virtutes supremum quærit charitas, infimum petit humilitas, medium autem tenet quælibet virtus moralis, de qua Philosophus dicit, quod virtus est habitus electivus in medietate consistens.

Aristo.

CAP. LXXXIII.

Præsens ac futura vita ratione mutabilitatis, & tabernaculo, & veteris Testamenti templo figurari, breviter exprimitur.

Vitæ præsentis ac futuræ status figuratus est in tabernaculo, & templo veteris testamenti: Nam per tabernaculum, quod erat mutabile, figurabatur status mutabilis præsentis vitæ. Per templum vero, quod erat fixum & constans, figurabatur stabilitas vitæ futuræ, quæ est omnino invariabilis. Et propter hoc in ædificatione templi dicitur, quod non est auditus sonitus mallei, vel securis; ad signandum quod omnis perturbationis tumultus longè est à statu futuro. Aliqui tamen dicunt, quod per tabernaculum figurabatur status veteris legis. Per templum autem à Salomone constructum, status legis novæ. Unde ad constructionem tabernaculi soli Iudæi sunt operati. Ad ædificationē vero templi operati sunt etiam Gentiles, scilicet Tyrij & Sidonii.

CAP. LXXXIV.

Tribus mirificis telæ similitudinibus hominis vita, status, miseria & brevitas providè terminatur.

Vita hominis corporalis assimilatur telæ propter tria.

Primò ratione contexionis; quia sicut tela contexitur filis, ita vita hominis diebus perficitur. Sed quo augmentum percipit, eo ad incisionem tendit. Nam cum tempora percepta prætereunt, futura duplicantur, & de universo vitæ spatio tantò fiunt pauciora quæ volvuntur, quantò plura sunt, quæ transierunt. Iob. *Dies mei velocius transierunt quam à texente tela succinditur.*

Iob. 7.

Secundo ratione innexionis. Tela quippe infra supraque ligata duobus lignis innectitur ut texatur. Sed quo inferius texta involvitur, eo superius texenda duplicatur, ut unde se ad augmentum multiplicat, inde fit minimum quod restat: Sic nimirum vitæ nostræ tempora, & transacta quasi inferius voluimus, & ventura quasi superiora duplicamus, quia quo plus sunt præterita, eo minus esse incipiunt futura.

Tertiò ratione successionis: Tela enim brevi tempore texitur & ideo cito succidetur. Sic homo brevi vivens tempore, cito moritur. Isa. *Præcisa est velut à texente vita mea.* Unde Gregor. dicit, quod tela tardiratem profectûs, vita

Isa. 38.

autem præsens moram defectus nō habet. In illa namq; cum laborantibus manus figitur, adventus termini elongatur. In ista verò, quia tempore desinens indesinenter consumimus, ad finem nostri itineris etiam quiescendo pervenimus, & per cursum nostri transitus etiam dormientes imus. Electi ergo quia præsentis vitæ momenta decurrere sub festinatione conspiciunt, nequaquam in hoc mobilitatis itinere cordis intentionem figunt, sicut dicit Gregorius.

CAP. LXXXV.

Vitam tum corporalem tum spiritualem hominis propter pugnæ necessitatem, contra diaboli malignitatem, propriam infirmitatem ac vitiorum nascentium prolixitatem debere pugna, nec non stuppatribus rationibus comparari, exemplis demonstratur apertis.

Vita humana spiritualis assimilatur militiæ.

Primò, propter pugnæ necessitatem, quandiu enim in hac vita præsenti homo tenetur, cum pugnare necesse est.

Primo, propter diaboli malignitatem. Unde Iob, secundum unam literam dicitur. *Tentatio est vita hominis super terram.* Gregor. Quid tentationis nomine, nisi pugna contra malignos spiritus exprimitur? Ergo vita hominis tentatio est, quia dum contra malignorum spirituum insidias vigilat, in bellorum procinctu procuidubio desudat.

Iob. 7.

Greg.

Secundò habet pugnare contra propriam infirmitatem. Sponte quippe à statu conditionis lapsus, corruptionis suæ putredini subditus, dum sibi ex seipso molestias gignit, in quadam pugna varietatis existit. Unde nunc, etsi ad summa appetenda, & etiam consequenda se erigit, mutabilitatis lubricæ impulsu protinus ad semetipsum cadit: vult in contemplatione stare; sed non valet cogitationis gressum figere; nititur, sed infirmitatis suæ lapsibus enervatur. Quia nimirum mutabilitatis suæ onera, quia volens expetit, nullus portat. Quietus homo carnem possidere potuit, si bene ab auctore conditus possideri voluisset. Cumque se erigere contra conditorem studuit, in semetipso protinus carnis contumelias invenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam pœna propagatur, inserto infirmitatis vitio nascimur, & quasi cum hoste deducimur, quem cum labore superemus. Ipsa ergo hominis vita pugna est, cui ex semetipsa nascitur unde perimatur.

Tertio habet pugnare contra vitiorum nascentium perplexitatem; quia, scilicet pœnitentis anima semper in pugna est, quæ etsi sēper ex virtute succidat, quod ex infirmitate generat, semper tamē ex infirmitate generat, quod ex virtute succidat. Nam etsi iam ab iniquitatis perpetratione compescitur, in ipsis tamen bonis operibus modò malorum memoria, modò seductionis caligine, tentationis suæ interpretatione fuscatur. Alius namque à luxuria jam carnem restrænat, sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat; quia qui volens fecit, horum etiam invitus meminit, & pœnam sustinet, quod voluptatem putavit. Quia verò ad devictam culpam retrahi metuit, ventrem miro rigoræ abstinentiæ constringit, vultusque ex abstinentia palescit. Cumque pallor in facie aspicitur, veneranda ab hominibus vita laudatur, moxque inanis gloria abstinentis animam cum verbis favoris concutit, quam concussa mens dum subjicere non valet, eum, per quem veneratur, tergere à facie pallorem quærit, sicq; fit, ut infirmitatis nexibus ligata, aut pallorem abstinentiæ fugiens, iterum per alimenta subdi luxuriæ metuat, aut impulsum luxuriæ per abstinentiam superans, pallorem suum inanis gloriæ militare pertimescat. Alius lapsum superbiæ superans, toto iam desiderio statum humilitatis apprehendit. Cumque superbientes quosdam usque ad oppressiones innocentium erumpere conspicit, postponere aliquantulum cogitur quod decrevit, vim rectitudinis exerit, & pravis non

mansue-

mansuetudine, seu auctoritate contradicit. Unde plerunque fit, ut aut per humilitatis studium rectitudinis zelum deserat, aut zelo rectitudinis turbet humilitatis studium quod tenebat. Cumque servari simul & zeli auctoritas, & proposita humilitas non possit, sibimetipsi homo ex perturbatione incognitus redditur, ita ut vehementer ambigat, ne apud seductum amicum, aut superbia se auctoritate zeli insinuet, aut corpore pavidus humilitatem fingat. Alias quanta sit fallaciæ culpa, & fidei virtus considerans, arcem veritatis eligens, decernit, ut ex ore jam falsus sermo non prodeat, sesequè funditus à mendacii transgressione disjungat. Sed fit plerunque, ut dum verum dicitur, vita proximi gravetur. Cumque ingerere alteri læsionem metuit, ad hoc quod dudum presserat, fallaciæ vitium, quasi ex studio pietatis redit, sicque fit ut si malitia mentem non teneat, in eo tamen veritatis judicium umbra mendacii obscuret. Unde & sæpe, quia per contractus quisque conticere non valet, aut falsum dicens suam mentem trucidat, aut verum loquens proximi vitam gravat. Alius amore conditoris excitatus, à terrenis cogitationibus mentem curat assidua oratione suspendere, atque hanc in secreta quietis intimæ securitate collocare. Sed in ipso suæ orationis ascensu, dum elevare animum ab infimis nititur, infimorum phantasmatibus reverberatur, atque ad intuendum lucem mentis oculus tenditur, sed ex corporeo usu surgentibus terrenorum imaginibus obscuratur. Unde fit plerunque, ut intendentis animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut orationem deserens desidiâ torpeat, aut si diu in oratione permanserit, apud eius oculos obortarum imaginum caligo densescat. Propter quæ omnia recte dicitur, quod malitia sive tentatio est vita hominis super terram.

Secundo, vita hominis assimilatur militiæ propter armaturæ contrarietatem. Quia scilicet mens humana ipsis suis spiritualibus armis quibus se defendere nititur, impugnatur. Unde fit, ut si eis careat, pigrescendo superetur. Et rursus si & illa sumat, eisdem ipsis vulneretur: Nam ecce iste ab eruditione divinæ legis alienus ignorantia sua deprimitur, ne quid obtinendæ salutis operetur. Ille divinæ legis scientia præditus, dum sibi præ aliis gaudet intellectum suppetere, quia privato gaudio excusat, percepti intellectus in se munera dissipat, & inde in judicio cæteris deterior exhibetur, unde cæteris ad tempus clarior ostenditur. Hunc quia virtutum dona non sublevant, etiam vitam simplicem rectitudinis declinant, & velut extraneum se cœlesti munere deputans, quasi eo securius, prava agit, quo superni doni sublimia munera non percipit. Illum verò prophetiæ spiritus replens ad præscientiam sublevat, eique ventura quasi in præsentia ostendit. Sed dum sæpe & in multis super semetipsum tollitur, ut futura veraciter contempletur, mens in sui confidentiam deducta, eum, qui haberi non semper potest, semper sibi adesse prophetiæ spiritum æstimat, cumque omne quod senserit, prophetiam putat. Et quia sibi hanc, & cum non habet, retribuit, & in quantum haberi potuit, amittit. Sicque fit, ut inde post aliorum merita tristis redeat, unde æstimationem omnium lætus præibat. Malitia ergo sive tentatio, est vita hominis super terram, quæ aut aliena à virtutibus ad cœleste præmium fugere non valet, aut ditata donis spiritualibus aliquando deterius occasione virtutum ruit.

Tertiò vita humana etiam corporea assimilatur militiæ propter deficientiæ velocitatem: Nam per militiæ transitum ad finem quotidie tenditur, cumque per ordinem militiæ non crescit, tota militia simul homini deficit. Militia ergo est vita hominis super terram. Quia dum unusquisque ad vitæ profectum per temporum augmentum redit, augendo vitam vivere desinit. Dies quippe expectantur ut veniant, sed cum ad augmentum vitæ veniunt, jam ab augmento vitæ subtrahuntur. Quia & itinerantis gressus

dum in ulteriora proficit, quod restat iter decrescit. Vita ergo nostra militia est, quæ quanto ad augmenta ducitur, eo, ut non sit, finitur.

Item vita nostra assimilatur stuppæ, Ecclesi. *Prophanæ stuppa collectio synagoga prætereuntium.* Eccl. 21.

Primò propter usum: Fiunt enim ex stuppa fila grossa, inæqualia, debilia, & nodis plena. Talis autem sunt opera peccatorum, scilicet grossa propter defectum prudentiæ, inæqualia propter defectum iustitiæ, debilia propter defectum constantiæ, sive fortitudinis, & nodosa, id est, nexibus voluntatum plena propter defectum temperantiæ.

Secundo propter siccum: Est enim stuppa multum sicca, & ideo citò arripit flammam, & citò vertitur in favillam. Sic mens peccatoris cum sit sicca ab humore gratiæ, citò inflammatur à tentatione, & peccati delectatione: sed citò deficit delectatio operis, quæ tandem vertitur in favillam, id est, in cruciatum ignis.

Tertiò propter fumum; quia fumus stuppæ dum extinguitur, amarus & tenebrosus invenitur, oculis nocivus, & naribus fœtidus. Fumus ergo stuppæ, est delectatio culpæ, quæ extinguitur cum opus peccati finitur, & tunc reliquit in conscientia amaritudinem, in anima tenebrositatem, oculis intuentium nocet per malam ædificationem, & naribus per infamiæ fœtorem.

CAP. LXXXVI.

Virtutes in anima veluti in terra semina fore inserenda, vitiaque semper fomitem in nobis relinquere, naturalibus similitudinibus clarum efficitur.

Vitia sunt prius extirpanda, & post inserendæ virtutes: Nam si camporum sentes arator vomeris scissione non eruit, terra accepta semina in segetem non producit. Et si putredinem medicus, vulneris vel ulceris apertione non elicit, nequaquam in loco putredinis sana caro convalescit.

Item vitia etiam per pœnitentiam, vel emendationem purgata aliquam post se notam, vel virtutum debilitatem, seu ad peccandum pronitatem relinquunt, sicut etiam post sanationem vulneris remanet cicatrix. Simon ergo ille quem Dominus à lepra mundavit, etiã post emundationem semper vocabatur Simon leprosus, & sicut qui vulneratur in pede, etiam post sanationem vulneris claudicat: Sic etiam post vitiorum consuetorum correctionem remanet pronitas quædam, & debilitas. 1. Cor. 6.

CAP. LXXXVII.

Unitas spiritualis, quæ triplici corporali unitati assimilatur, quantum bonis, tum corporalibus, tum spiritualibus prosit, pluribus edocetur exemplis.

Unitas spiritualis assimilatur unitati rerum corporalium: Est enim in rebus corporalibus triplex unitas, scilicet artificialis, naturalis, & socialis. Artificialis quidem est ex partium integritate, sicut est una domus constans ex multis partibus, quarum nulla per se domus dicitur, omnes verò simul unitæ constituunt domum unam. Unde Boëtius: Unum est indivisum in se, ab aliis autem divisum: & talis res quamdiu est, una est, unde si dividatur, non est. Sicut patet in cultello, qui unus est ex manubrio & ferro. Unde si ferrum à manubrio separetur, iam non est cultellus, sed duo frusta. Hæc unitas spiritualiter debet esse in homine respectu sui quoad mentis integritatem: Cordis enim divisio signum est mortis. Oseas: *Divisum est cor eorum, propterea interierunt.* Unde anima quæ dividit affectiones suas circa multa, est sicut candela quæ tot parietibus adhæsit, quod avulsa cera sua vix suum ligmen remansit in ea. Unde de anima sancta dicitur Cantic. 6. *Una est columba mea.* Boët. Ose. 11. Cant. 6. Sap. 1. Sap. 7. Ephes. 4. Eccl. 4.

Secunda est unitas naturalis, sicut animæ & corporis in una persona, & plurimum consanguineorũ in una parentela:

&talis

& talis unitas competit humilitati, quæ competit homini respectu Dei 1. Corint. *Qui adhæret Deo*, scilicet per fidem & charitatem, *unus spiritus est cum eo.* Et nota, quod in homine caro unita spiritui suscipit ab eo multa bona, scilicet vitam, motum, sensum, & huiusmodi. Et similiter pauper homo consanguinitate coniunctus diviti, suscipit ab eo multa bona, unde multum appetit pauper nobilis matrimonium mulieris divitis propter bonorum communicationem. Ergo multo magis appetenda est unitas charitatis cum Deo, qui est summum bonum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Unde anima ex charitatis coniunctione assequitur communionem multorum & magnorum bonorum. Sapien. *Sciens quoniam mecum communicabit de bonis.* Et Sapien. *Venerunt mihi omnia bona*, &c.

1.Cor.6. Sap.1. Sap.7.

Tertia est unitas socialis, sicut multorum mercatorum in una societate, sic debet homo in charitate uniri, & sociari proximo ad lucrum vitæ æternæ, ita ut possit dici: *Ecce quam bonum, & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Hanc ergo unitatem facit vinculum charitatis ad proximum, sine qua mutua pax, aut spiritualis gratia non conservatur, sed effunditur, & evacuatur, sicut vinum de dolio sine vinculo. Et nota, quod hæc unitas & vinculum charitatis multorum congregatorum in unum, valet ad multa. Primò quidem ad laborandum: Nam sicut homo debilis fortiori sociatus portat seu trahit, quod per se solus trahere vel portare non posset, sic est unus homo alteri in charitate unitus. Ephes. *Supportantes invicem in charitate.*

Ephes.4.

Item valet ad inflammandum: Ligna enim pariter congregata maiorem ignem faciunt. Eccl. *Unus quomodo calefiet?*

Eccl. 4.

Item valet ad impetrandum, quia multi rogantes faciliter exaudiuntur, sicut Abbas faciliter audit conventum, quando simul aliquid petunt. Et similiter, quando omnes cives alicuius regni aliquid petunt à Rege, non de facili negat eis. Et unus denarius minus bonus recipitur aliquando cum multis bonis, qui per se refutaretur. Sic preces unius admittuntur ratione alterius. 1. Pet. *Omnes unanimes in oratione estote.*

1. Pet. 3.

Item valet ad pugnandum: Nam quotiens filii Israël congregati fuerunt, victores extiterunt, dispersi verò victi sunt: Pugna enim unanimiter aggressa victoriam parit, sicut cauda equi dividendo pilum à pilo faciliter potest rumpi, sed non simul accepta. Eccles. *Si quispiam prævaluerit uni, duo resistunt ei.* Dicitur quod Saladinus, cum moreretur, vocavit filios suos, & jussit ut singuli afferrent virgas, quas divisas de facili fregerunt, sed simul junctas frangere non potuerunt; & dixit eis: Sic filii, si sitis unum inter vos & unanimes, non poteritis vinci, nec frangi, sed si divisi, & separati, vincemini.

Eccl. 4.

Item valet ad supportandum: Levis enim est sarcina quantumcunque debili, quando juvatur à pluribus, sicut patet in cervis quando transeunt aquas, quorum unus sustentat caput alterius, & membra etiam corporis invicem se supportant. Roman. *Unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.*

Rom. 12.

Item ad securandum, Miles enim non est securus extra exercitum, nec obsessus extra castrum. Sic nec fidelis extra congregationem bonorum.

Item valet ad congaudendum. Nullius enim rei sine socio jucunda est possessio. Apis enim plurium florum humorem in unum congregat ut mellificet. Unde in vita æterna verè erit perfecta unitas, & perfecta jucunditas; Nam ibi erit una vox lætantium, unus ardor cordium, amor perfectus, & unus omnium spiritus. Ioan. *Ut sint unum, sicut & nos unum sumus.*

Ioan. 17.

CAP. LXXXVIII.

Dei gratiam in corde alicuius persistere, quatuor clarissimis signis nos posse cognoscere, exemplis & auctoritatibus erudimur.

Eccee 3 Ubi No-

VNctio spiritualis gratiæ quatuor signis ostenditur, cum est interius in corde.

Primum est, si mandata Dei servat: Ligna enim & lignum oleo unctum, ignis facilius accendit, & urit. Ioan. *Unctionem quam accepistis, maneat in vobis*, quæ scilicet ad observanda Dei mandata cor implet, & inflammat.

1. Ioh. 11.

Secundum est, si vinculum diaboli, id est, peccatum totaliter evadit; Pugil enim bene unctus non diu à socio tenetur. Eccl. *Qui ungis Reges ad pœnitentiam.*

Eccl.

Tertium est, si lucidè de rebus judicat; Res enim uncta lucida est. Sic anima gratia uncta, clarè ac lucidè, & verè judicat de mundanis. Ioan. Vos unctionem habetis à Sancto. Ubi glossa, non est necesse ut doceamini, sed unctio docet vos, quæ scilicet tenenda sunt, & quæ non.

Quartum est, si onera tribulationum, & infirmitatum, & pœnitentiæ, & huiusmodi patienter & sine murmure portat. Quadriga enim si est bene uncta, currit sine stridore. Eccl. *Inhis curans mitigabit dolorem.* Unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis. Sed nota, quod unctum locum invadunt muscæ, & inquinant. Sic dœmones illos quos viderint habere gratiam, nituntur inquinare pravis cogitationibus. Ecclesi. *Muscæ morientes*, i. immundæ cogitationes, *perdunt suavitatem unguenti*, id est, bonorum operum meritum, vel devotionem orationis.

Eccl. 38.

Eccl. 10.

CAP. LXXXIX.

Astutos, subtilitatemque ingenii habentes, propriæ voluntati inniti, tribus confirmatur exemplis.

VOluntati propriæ maximè consueverunt inniti homines astuti, & religiosi, vel prælati: Nam pellis quanto est subtilior, tanto est difficilior ad excoriandum. Sic qui plus habent de subtilitate ingenii, vel religionis, difficilius exuuntur propria voluntate.

Item caput animalis difficilius excoriatur, quàm alia membra. Per caput, ubi magis vigent sensus corporis quàm in aliis membris, significantur prælati, & illi qui plus videntur habere discretionis. Tales difficilius excoriantur à propria voluntate quàm simplices, eo quod in multa sapientia multa sit indignatio.

Item anguilla pellem lubricam habet, & vix teneri potest ad excoriandum. Sic multi ita lubrici, & mobiles sunt, quod pelle propriæ voluntatis expoliari non possunt, semper rationes ad excusandum, vel contradicendum habentes. Hæ sunt pelles contradictionis, quibus comminatur Dominus dicens: *Turbabuntur pelles terræ Median.* s. in præsenti sæculo, vel in futuro judicio.

Abac. 3.

CAP. XC.

Usurarii, qui dum aliena retinent, à diabolo detinentur, animalibus à carnificibus emptis comparantur.

VSurarius quamdiu detinet alienum bonum, ipse à diabolo detinetur; Vas enim plenum aqua in fundo firmius tenetur, & hoc non esset, nisi aquam in se teneret, & tamdiu tenebitur, quamdiu aquam continebit. Sic qui tenet alienum, tenetur ipse à diabolo.

Item usurarius, quod per usuras extorquet, super seipsum accipit, id est, super animam suam, & dum pignus accipit à proximo, animam suam impignorat diabolo. Unde quicquid de usurario lucro expendit, super seipsum expendit. Et ideo similis est animalibus emptis à laniis quæ ad occidendum impinguantur, pro quibus quicquid lanius expendit, super ea expendit. Hier. Congrega eos tanquam gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occasionis, id est, separa eos tanquam ea, quæ solent immolari.

CAPUT XCI.

Christum, qui hic jure optimo statera comparatur, in his singulis, quæ in tabernaculo Moysis, & in Arca continebantur, nec non in duplici Altari figuratum esse, variis similitudinibus confirmatur.

Christus

Christus assimilatur staterae. Quia (ut Gregor. dicit) ad pensandum vitae nostrae meritum venit, ac secum justitiam simul, & misericordiam detulit; sed misericordiae lance praeponderans culpas nostras parcendo leviavit. In manu etenim patris quasi statera miri libraminis factus, hinc in se calamitatē nostram, & illinc peccata suspendit. Sed gravis ponderis calamitas moriendo innotuit, & apud misericordiam suam Deus leve esse peccatum relaxando monstravit, qui hoc primum gratiae contulit, quia poenam nostram nobis cognoscibilem fecit: Nam quanta poena nostris deberetur peccatis, ex poenis & morte apparuit ipsius Redemptoris.

Abac. 3.

Item Christus figuratus est in lege veteri per illa quae continebantur in tabernaculo Moysis. Ipse enim figurabatur per ea quae erant in tabernaculo interiori, per propitiatorium, quia *ipse est propitiatio pro peccatis nostris*, ut dicitur Ioan. Et convenienter hoc propitiatorium à Cherubin portabatur: quia de seipso scriptum est. *Adorent eum omnes Angeli eius: Qui sedes super Cherubim*, &c. Ipse etiam figurabatur per arcam: quia sicut arca erat constructa de lignis Sethim, ita corpus Christi de membris purissimis constabat. Erat autem deaurata, quia Christus fuit plenus sapientia, & charitate, quae auro signantur. Intra arcam autem urna aurea erat, id est, anima habens manna, id est, omnem plenitudinem Deitatis. Erat etiam in arca virga, id est, potestas sacerdotalis, quia ipse factus est sacerdos in aeternum. Erant etiam ibi tabulae testamenti, ad designandum quod ipse Christus est legislator.

1. Ioan. 2.

Item Christus figurabatur per ea quae erant in tabernaculo exteriori, i. per candelabrum, quia ipse dixit: *Ego sum lux mundi*. Et per septem lucernas septem dona Spiritus sancti notantur, quę fuerunt in eo, ipse etiam figurabatur per mensam, quia ipse est spiritualis cibus secundum illud Ioan. *Ego sum panis vivus*. Duodecim autem panes figurabant duodecim Apostolos, vel doctrinam eorum. Vel per candelabrum, & mensam potest significari doctrina & fides Ecclesiae, quae illuminat & spiritualiter reficit.

Ioan. 8.

Ioan. 6.

Ipse etiam Christus figurabatur per duplex altare, id est, holocaustorum, & thymiamatis: quia per ipsum oportet nos offerre omnia virtutum opera, sive illa, quibus affligimur, quae offerebantur in altari holocaustorum, sive illa, quae majori mentis perfectione, scilicet spiritualia perfectorum desideria Deo offerebantur in Christo quasi in altari thymiamatis, secundum illud Heb. *Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo*. Et nota, quod Exod. 13. Dominus mandavit, quod fieret altare de terra, vel saltem de lapidibus non sectis. Et iterum quod etiam non facerent altare excelsum, ad quod oporteret ascendere per gradus ad designandum, quod in Christo Domino nostro, qui est verum altare, debemus confiteri veram carnis naturam quantum ad humanitatem, quod est, altare de terra, vel lapide facere: quantum ad Deitatem debemus in eo confiteri patris aequalitatem, quod est non ascendere per gradus ad altare: Ipse enim Christus non minor Patre est, aut Spiritu sancto, sed coaeternus, & coaequaliter, utriq; vivens, & regnans Deus in saecula saeculorum.

Heb. 13.

Exo. 13.

AMEN.

Explicit Liber Nonus.

PRO-

PROLOGUS LIBRI DECIMI,

In quo succinctè de residuis humanis operibus, quæ ad vitæ necessitatem rationabili de causa præter legis humanæ decretum homines operantur, ac de moribus, & consuetudinibus quamplurimis, quæ ex rationabilibus causis inter homines observantur, exempla & similitudines ad moralem instructionem inflectere proponitur.

Eccl. 38.

COr *suum dabit in consummationem operum.* Eccles. Quia omne agens agit propter finem: generaliter operarius omne cœptum appetit opus perficere, maximèque quod laboribus plurimis longisque prosecutum est studiis, fine desiderat debito feliciter consummare. Postquam igitur in præcedentibus libris exempla de rationis operibus, quæ homines, aut lege jubente, aut arte dirigente producunt, quamplurima sunt inducta, ad reliquorum consummationem operum humanorum, de quibus exempla promisimus, libet cor & stylum convertere, & de residuis humanis operibus, quæ ad vitæ necessitatem, vel commodum rationabiliter præter legis humanæ decretum, vel præter artis habitum homines operantur, ac de moribus, & consuetudinibus variis, & quæ ex rationabilibus causis inter homines observantur, & interdum etiam de fortuitis casibus in hoc ultimo nostri operis libro exempla vel similitudines ponere, ac ea, ut de aliis fecimus, ad moralem instructionem inflectere. Cum his insuper inducentur exempla de moribus & actibus fidelium Israelitici populi, & de quibusdam particularibus actibus insignium personarum, quæ in illo fidelium populo celebres extiterunt. De moribus quoque & actibus clericorum ministrantium, & populi Christiani; & de his rursum, quæ ad fœmineum sexum, vel puerilem ætatem pertinent, ac de his, quæ ad damnum vel tædium plerumq; inter homines fiunt, nonnullę similitudines introducentur. Dabit itaque huius operis auctor in hoc libello cor suum juxta verbum propositum in consummandis exemplis operum humanorum, ut videlicet huiusmodi operum similitudinibus consummatis, labor suscepti operis totaliter terminetur. Cæterum ne ordine dispari à prioribus posteriora degenerent, secundum modum observatum superius diversorum capitulorum materias volo sub alphabetum literis & ordine disponere.

CAP. I.

Peccati turpitudine abiectos à mundo Christum ut plurimum suscipere, servi, Amalachita exemplo, quē David invenit, Ducemq;

Ducemque sui itineris constituit, asseritur, idque Divi Gregorii sententia mysticè interpretatur.

ABjectos à mundo Christus plerunq; suscipit, sicut nonnunquam una civitas suscipit & honorat expulsos ab alia. Et sicut etiam unus homo misericors famulum suscipit pauperem, & infirmum, ab alio crudeli domino derelictum, sicut legitur de quodam Ægyptio puero in via lacessente, quem Amalechita ægrotum in itinere deseruit, David verò invenit, cibo refecit, ducem sui itineris fecit. Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & extinguit. Quid enim est, sicut Gregorius dicit, quod Ægyptius ab Amalechita puer in itinere lassatur, nisi quod amator præsentis sæculi peccati sui nigredine operatus, sæpè ab eodem sæculo infirmus despectusque relinquitur, ut cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus adversitate torpescat. Sed hunc David invenit; quia Redemptor noster veraciter manu fortis nonnunquam quē fractum à mundi à gloria reperit, in suo amore convertit, cibo pascit, quia verbi scientia reficit, ducem itineris eligit, quia suum etiam prædicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non valuit, dux David efficitur: quia is quem indignum mūdus deseruit, non solum conversus in sua mente dominum recipit, sed etiam prædicando hucusque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce David Amalechitam convivantem invenit, & extinguit, quia ipsis Christum prædicantibus mundi lætitiam destruit, quos mundus comites habere despexit.

1. Reg. 30.

CAPUT II.

Cum Deus omnium sit largitor bonorum, si ea interdum alicui auferat, etiam innocenti, eum nunquam iniustum fore judicandum, clarissimo humano exemplo confirmatur.

ABlatio & privatio temporalium, alicui etiam innocenti facta divino judicio, non ostendit Deum esse injustum, cum ipse ea dederit, & omnia sua sint. Cuius exemplum est, quia nec aliquando iniustus est creditor, qui dum præfixo requirendi tempore non constringitur, quando vult exigit quod fœneratur. Ita dum Deus aufert quæ dedit, non aufert nostra, sed recipit sua. Unde dicitur Iob. *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum.* Sen. Non est quod nos suscipiamus, tanquam inter nostra positi, mutuata accipimus, ususfructusque noster est. Cum ipse arbiter sui muneris imperat, nos oportet in promptu habere, quæ in incertum diem data sunt, & appellatos sine querela reddere: pessimi debitoris est creditorem facere iniustum.

Iob. 1.

Sen. ad Mat.

CAPUT III.

Vitia adulatorum quamplurima tanquam Diaboli instrumenta ad homines alliciendos variis similitudinibus patefiunt.

ADulatores similes sunt proditoribus; quia scilicet osculo oris tradunt hominem hostibus suis, ut Iudas Christum, & Ioab Amasam.

2. Reg. 20.

Item ipsi sunt lactatrices diaboli, lactantes peccatores, & in peccatis dormire facientes, cantando eis Placebo, cantilenam Diaboli, Prov. *Fili mi si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.*

Prov. 1.

Item ipsi sunt diaboli joculatores non permittentes suos in aliquo contristari. Oseæ. *In malitia sua lætificaverunt Regem, & in mendaciis suis Principes.*

Ose. 7.

Item sunt diaboli incantatores, quia faciunt hominibus credere, quod sint id quod non sunt, & ubi nihil sunt, aliquid esse ostendunt.

Item sunt diaboli aucupes. Proverb. *Qui blandis blasisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus suis.*

Prov. 20.

CAPUT IV.

Sui ipsius ac Mundi amor inordinatus, qui causa perditionis existit, Amicusq; qui tantum propria utilitate proximum amore prosequitur, quam sit improbandus, tribus similitudinibus edocetur.

AMor suiipsius inordinatus, quo aliquis nimis sibi parcit, est ei causa perditionis. Sicut qui nimis diu servat frumentum suum, perdit illud, quia corrumpitur. Sed si seminat, reservat. Unde glossa super illud. *Nisi granum frumenti, &c.* dicit: Insipiens, quod tu seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. Ioan. *Qui amat animam suam perdet eam.* Aug. Si malè amaveris, odisti, si bene oderis, tunc amasti.

Ioan. 12.

Ioan. 12.

Item amicus qui amat proximum causa utilitatis tantum, adhæret quidem ei in prosperitate, sed ipsum in adversitate relinquit. Homo enim arborem diligenter servat, & frequenter visitat, quamdiu in ea fructus fuerit, sed ablatis fructibus sine custodia relinquit. Sicut patet in vineis, & hortis, qui tempore fructuum clauduntur, & custodiuntur, sed amotis fructibus exponuntur. Isa. *Relinquetur filia Sion sicut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario,* scilicet cùm non sunt fructus.

Isa. 1.

Item amator mundi similis est homini qui inebriatur ex aliqua re amara, qui scil. propter ebrietatem non sentiret amaritudinem. Unde Thren. *Inebriavit me absynthio.* Ebrius quippe (sicut dicit Gre.) quod patitur, nescit. Absynthio ergo est ebrius, qui pro amore præsentis sæculi à sensu rationis est alienus, qui dum quicquid pro mundo sustinet, leve reputat; labor amaritudinem, quam tolerat, ignorat; quia nimium delectabiliter ad omnia ducitur, in quibus pœnaliter fatigatur. At contra vir justus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis studet, finem suum conspicit vitam præsentem; quàm sit transitoria, attendit, & pro ea labores perpeti exterius renuit, cuius intrinsecus delectationem vincit.

Thren. 3.

CAPUT V.

Avarus, qui obruto in aquis assimilari videtur, quantâ animæ jacturâ mentiendo, jurando, multaque illicita perpetrando aliena lucretur, explanatur.

AVari cum magno damno animæ suæ lucrantur illicita: Cæcis enim in ludo stultorum parvus porcus ad lacerandum traditur, & cum cæcus credit scindere porcum, scindit manum socii, & ille suam, & reportat modicum frustum, sed magno stipendio vulneris illud emit. Sic cupidi modicum lucrum temporale acquirunt mentiendo, jurando, & alia illicita dicendo, & faciendo, sed magna vulnera peccatorum, quæ non attendunt, contrahunt. Et hoc est, quia cæci sunt. *Excæcavit enim eos malitia eorum.*

Item avarus est similis ei, qui est submersus in aquis, qui quicquid manu tenet, ita fortiter tenet, quod non vult dimittere, sed secum submergi. Sic avarus divitias etiam malè acquisitas, per quas etiam totam familiam secum submergit.

Item si caput hominis sit extra aquam, & totum corpus sit in aqua, non submergitur. Sic si homo sit in divitiis multis, & cor non sit ibi, non nocet; sed si cor sit ibi, perit. Thren. *Inundaverunt aquæ super caput meum, & dixi.* Thren 3.

CAP. VI.

Unum os duasque aures homini à natura datas esse, ut plus audiat quàm loquatur; quidque dum audit, attendere debeat, quove modo verbum Dei percipiatur ut proficiat, auctoritatibus multisq; exemplis terminatur.

AUdire debet homo libentius quam loqui. Natura enim unicuique dedit unum os, & duas aures, ut velociores simus ad audiendum quàm ad loquendum, Iac. *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum & tardus ad iram.* Iac. 1.

Item

Item aures habet homo erectas, id est, tendentes ad cœlestia & Dei verba, non pendentes ad terram, ut animalia. Sed multi contra legem plus habent aures ad terrena pendentes, quàm ad cœlestia erectas. 2. Thi. *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed à veritate quidem auditum avertent.*

2. Thi.

Item auditor deberet attendere non ad dicentem, sed ad id quod dicitur. Stultus enim est ille, qui vult emere frumentum vel vinum, & plus attendit ad saccum, vel ad dolium unde exit, quam ad ipsum frumentum, vel vinum. Sic est ille, qui attendit in sermone non quod dicitur, sed à quo dicitur, cum tamen Dominus dicat. *Sermonem quem audistis, non est meus.* Senec. Non te moveat dicentis auctoritas; nec quis dicat, sed quid intendat. Luc. *Qui vos audit, me audit.*

Sen.

Luc. 10.

Item audiunt quidam verba doctrinæ non ut faciant, sed ut sciant loqui, qui similes sunt lingentibus, qui gustant plura vina, non ut emant, sed ut possint dicere aliis illud bonum, illud melius. Sic isti audiunt non ut faciant, sed ut loquantur, & detrahant.

Item similes sunt militibus & clericis euntibus ad nundinas, non ut emant aut vendant, sed ut inde loquantur. Psalm. *Firmaverunt sibi sermonem nequam*, scilicet ut referrent, *sed bonum relinquerent.* Ezech. *Audiunt sermones tuos, & non faciunt eos,* &c.

Psal. 69.

Item auditor obliviosus similis est cribro, quod si ponatur in aquam, statim impletur, sed cum extrahitur, nihil remanet: Sic multi cum sermonem audiunt aqua compunctionis & devotionis pleni sunt; sed cum recesserint, vacui remanent, & auditorum memoriam non habent. Eccles. *Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit.*

Eccl. 21.

Item sicut nihil prodest cibus, qui statim sumptus emittitur, & prolis conceptio, quam statim mors sequitur; vel imprimere figuras in aquam, cum eas non retineat, vel capere avem, quæ statim emittitur. Sic non prodest audire verbum Dei, & proiicere illud. Aggæi. *Qui congregavit mercedes, misit eas in saccum pertusum.*

Agg. 1.

Item audire debet homo verba Dei cum reverentia, & aviditate. Nam cum magna reverentia & desiderio iret infirmus ad reliquias Sanctorum per quas crederet sanari. Tales autem reliquiæ sunt verba Dei, quæ expellunt omem languorem. Sapien. *Neque herba neque malagma sanavit eos Domine, sed sermo tuus, qui sanat omnia.* Et quia verbum Dei majoris efficaciæ est quàm aliquæ reliquiæ sanctorum, mirabile est quomodo aliquis infirmus remanet, ubi à sermone curaretur. Solent etiam homines ad reliquias Sanctorum aliquid offerre, sed ad istas reliquias nihil petitur, nisi intentio, & operatio.

Sap. 16.

Item si aliquis haberet lapidem pretiosum, qui prævaleret omni auro & argento, & omnem infirmitatem curaret, non proiiceret illum, sed diligenter custodiret. Sic nec homo debet projicere verbum Dei, sed diligenter illud custodire, quia prævalet omni auro & argento, sicut dicitur in Psal. *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti.* Glossa. Plus diligit charitas Dei legem, quàm cupiditas millia auri & argenti.

Psal. 118.

CAPUT VII.

Peculiares Iudæorum solemnitates, ipsorumque modus celebrandi, ac institutionis causa rectissimè recensentur, in quibus præcipua à Deo nobis per Christum collata beneficia rationaliter figurantur.

Beneficia per Christum nobis exhibita figurata fuerunt in illis festivitatibus quas Judæi consueverant celebrare. Nam in veteri lege erant septem solemnitates temporales, vel speciales, & una continua, ut potest colligi Num. 28. *Erat enim quasi festum continuum, quod quotidie mane & vespere immolabatur agnus, ad repræsentandum perpetuitatem divinæ beatitudinis.* Aliæ autem erant festivitates speciales, inter quas prima erat sabbatum in qualibet septimana, in memoriam creationis

Num. 28.

universalis. Secunda erat Neomenia in quolibet mense in innovatione Lunæ, ad commemorandum opus divinæ gubernationis, quia inferiora præcipuè variantur secundum motum lunæ. Aliæ verò quinque fiebant tantum semel in anno; scilicet Phase primo mense, ad commemorandum beneficium liberationis de Ægypto. Et festum Pentecostes quinquagesima die, ad recolendum beneficium legis datæ. Alia tria celebrabantur mense septimo, qui quasi totus erat solemnis sicut dies unus: In prima enim die mensis septimi erat festum tubarum, in memoriam liberationis Isaac, quando Abraham invenit arietem hærentem cornibus, quem repræsentabant per cornua quibus buccinabant. Sed decima die celebrabant festum expiationis, ad rememorandum beneficium propitiationis Dei super adoratione vituli ad preces Moysis. Post hoc autem celebrabant festum scenophegiæ, id est, tabernaculorum, septem diebus, ad commemorandū beneficium protectionis, & deductionis per desertum, ubi in tabernaculis habitaverunt. Unde in hoc festo debebant habere fructum arboris pulcherrimæ, scilicet buxum, & lignum densarum frondium, id est, myrtum, quæ sunt odorifera, & spatulas palmarum, & salices de torrente, quæ diu retinent suum vigorem, & hæc inveniuntur in terra promissionis, ad significandum quod per terram aridam deserti eos duxerat Deus ad terram deliciosam. Octava autem die celebrabant festum cætus atque collectæ, in quo colligebantur à populo ea quæ necessaria erant ad expensas cultus divini. Et figurabatur adunatio populi, & pax præstita in terra promissionis.

Figuraliter autem per juge sacrificium significabatur perpetuitas Christi, qui est agnus Dei. Hebr. *Iesus Christus heri, & hodie, ipse & in sæcula.* Per sabbatum autem spiritualis requies nobis data per Christum. Per Neomeniam autem, quæ est incensio lunæ novæ, significabatur illuminatio primitivæ Ecclesiæ per Christum, eo prædicante, & miracula faciente. Per festum autem Pentecostes descensus Spiritus sancti in Apostolos. Per festum expiationis, emundatio à peccatis populi Christiani. Per festum tabernaculorum, peregrinatio eorum in hoc mundo, in quo ambulant, in virtutibus proficiendo. Per festum autem cætus, & collectæ, congregatio fidelium in regno cœlorum. Et illud festum dicebatur sanctissimum. Et hæc tria festa erant continua ad invicem, quia oportet expiatos à vitiis proficere in virtute quousq; perveniant ad Dei visionem. Unde dicitur in Psalm. *Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.*

Heb. 13. *Psal. 83.*

CAP. VIII.

Bonum semper ex mali admixtione corrumpi, pravi sacrificii Pilati exemplo, aliisque rationibus suadetur.

BOnum corrumpitur ex admixtione mali. Sicut legitur Luc. 13. quòd Pilatus miscuit sanguinem cum sacrificio Galilæorum: quod fit, quando id, quod secundum carnem diligitur, ut in Beguinagio, ubi sub prætextu dilectionis spiritualis, quæ est quasi sacrificium Deo, latet sanguis carnalis affectionis, & de pallio religionis operitur latrina vitiorum, & de Christo fit ostium lupanario, cum propter Deum dilectio simulatur. Gal. *Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.*

Luc. 13. *Gal 2.*

CAP. IX.

Caro, quæ semper spiritui adversatur, & veluti ignis sua concupiscentia quàm sæpissimè inflammatur, quo tempore, ac quemadmodum sit domanda, & extinguenda, diversimodè edocetur.

CAro domanda est in juventute, & in servitutem spiritus redigenda. Stultus enim esset, qui non domaret equum suum usque dum senex esset. Sic qui non domat carnem suam in adolescentia, sed nutrit eam delicatè, ita quod non potest

eam

eam postea tenere, sed projicit eam in lutum peccati. Prov. *Qui delicate à pueritia nutrit servum suum*; id est, corpus suum, *postea illum sentiet contumacem.* Prov. 29.

Item ignis concupiscentiæ extinguendus est dum parvus est; quia tunc de facili potest extingui. Fatuus reputaretur ille, qui expectaret ignem amovere à domo sua, donec esset magnus, & ferè tota domus combusta. Sic qui in adolescentia non restringit carnem suam. Bern. Abscondis ignem in sinum iam veste defluente, exusto jam latere adhuc consulendum est an extinguas illum? Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, & vestimenta illius non ardeant? Bern.

Item caro quantumcunque luxuriosa, potest vinci abstinentia: Non est enim adeo fortè castrum, quod non potest capi, si victualia subtrahantur, nec adeo magnus ignis, qui per subtractionem lignorum non extinguatur. Prov. *Cum defecerint ligna, extinguetur ignis*, id est luxuria ex defectu delitiarum. Prov. 26.

Item caro est sicut mulier, quæ blandiendo attrahit homines ad peccandum. Proverb. dicitur de muliere, quæ multis sermonibus, & blanditiis labiorum protraxit juvenem, *statim secutus est eam quasi bos ductus ad victimam.* Prov. 7.

Item est sicut latronissa, quæ peregrinis obvians in sylva, vel ambiguo viæ, promittit se ducturam eos ad rectam viam, vel ad bonum hospitium, & postea ducit eos ad malum, & ponit eos ad manus latronum. Ideo dicit Eccles. *Post concupiscentias tuas non eas, &c.* Eccl. 18.

CAP. X.

Quemadmodum Levitæ in veteri lege corporaliter mundabantur & sanabantur, eo pacto Ecclesiæ Christi ministros spiritualiter debere mundari, & lavari; eorumque perfectionem ac dignitatem in capitis tonsura ostendi, admonemur.

Clericorum perfectio, & dignitas ostenditur ex tonsura, & rasura capitis eorum. Fit enim eis tonsura, & rasura in modum coronæ; quia corona est in signum regni & perfectionis, cum sit circularis. Illi autem qui divinis ministeriis applicantur, adipiscuntur regiam dignitatem, & perfecti in virtutibus esse tenentur. Competit etiam eis ratione subtractionis capillorum, & ex parte superiori per rasuram, ne mens eorum temporalibus occupationibus à contemplatione divinorum retardetur, & ex parte inferiori per tonsuram, ne eorum sensus temporalibus obvolvantur.

Item clerici, & ministri Ecclesiæ Christi debent se lavare, & sanctificare spiritualiter, sicut ministri & Levitæ in veteri lege faciebant corporaliter: Nam quando intrabant tabernaculum, lavabant sacerdotes manus & pedes. Radebant sacerdotes omnes pilos carnis suæ, aspergebantur etiam aqua lustrationis.

Item consecrabantur: quæ scilicet consecratio fiebat isto modo. Nam pontifices & sacerdotes, primò postquam abluti erant, induebantur quibusdam vestimentis specialibus. Specialiter autem pontifex oleo unctionis in capite ungebatur. Levitæ verò non habebant aliam consecrationem, quam quod offerebantur Domino à filiis Israël per manus pontificis, qui orabat pro eis. Minorum vero sacerdotum singulæ manus consecrabantur, & de sanguine animalis immolati tingebatur extremum auriculæ dextræ ipsorum, & pollices pedis aut manus dextræ. Aspergebantur etiam ipsi, & vestimenta ipsorum sanguine animalis immolati. Offerebantur etiam in consecratione ipsorum huiusmodi sacrificia, vitulus pro peccato, aries in holocausto, aries etiam in consecrationis, canistra panum. Imponebantur autem super manus eorum adeps arietis, & torta panis unius, & armus dexter. Levitæ vero applicabantur ad ministeria per hoc, quod intromittebantur in tabernaculum fœderis, quasi ad ministrandum circa vasa Sanctuarii. Similiter ergo clerici, qui sunt consecrandi ad spirituale ministe-

rium Christi, sunt primo purificandi per mysterium baptismi, id est lachrymarum in fide passionis Christi, quæ est expiativum, & purgativum sacrificium: & debent radere pilos carnis, id est, omnes pravas cogitationes. Debent etiam ornari vestibus virtutum, & consecrari oleo Spiritus sancti, & aspersione sanguinis Christi, & ita debent esse intenti ad exequenda spiritualia ministeria.

CAPUT XI.

Malas cogitationes veluti latrunculos, & internuncios, domum diabolo aperire, & parere demonstratur.

COgitationes malæ præparant locum diabolo. Nam quando aliquis magnus Dominus vult hospitium habere in aliqua domo, præmittit nuncium ad præparandum sibi hospitium, & ubi recipitur, ibi descendit. Sic diabolus præmittit malas cogitationes, ut ei præparet hospitium, & ubi recipiuntur, ibi declinat, dicens: Qui vos recipit, me recipit & qui vos spernit, me spernit.

Item parvi latrunculi per parvum foramen domus intrantes aperiunt domum magnis latronibus. Sic vanæ & inutiles cogitationes per sui frequentiam aperiunt domum conscientiæ magnis peccatis per consensum mentis, & captivam ducunt animam spoliatam gratuitis, sicut dicitur 4. Reg. *Latrunculi Syriæ captivam duxerunt de terra Israël puellam.*

4. Reg. 5.

CAP. XII.

Quando peccator peccata confiteri, & quid ante confessionem agere debeat, ut mereri veniam possit, aperitur.

COnfiteri debet homo ante mortem. Latro enim sentiens venire judicem ad domum suam, furtum ejicit de domo antequam judex veniat. Sic peccatum est per confessionem ejiciendum de domo animæ ante mortem. Eccles. *Præcurre prior in domum tuam, &c.* Et in eodem: *Confiteberis vivens, vivus & sanus confiteberis.*

Item confessionem præcedere debet peccatorum præmeditatio. Nam dispensator domus, vel villicus expensas coram Domino suo computaturus, prius per lapillos computat antequam Domino suo appareat, & diem & causam. Sic & tu peccatorum tuorum computationem facias antequam Domino tuo in confessione appareas.

Item orator, vel advocatus antequam coram judice veniat, rationes suas, vel allegationes ordinat & affirmat. Sic & tu ad forum confessionis præmeditatus accedas. Eccles. *Ante judicium para justitiam tibi.*

Eccl. 18.

CAPUT XIII.

Lachrymarum compunctio ex desiderio supernæ patriæ proveniens, quam diabolus sedulo impedire conatur, lotioni quæ cum nive agitur, comparatur: quod pluribus nivis effectibus declaratur.

COmpunctio, quæ provenit ex desiderio supernæ patriæ, assimilatur lotioni, quæ fit cum nive. Nam nix, quæ manus multum mundat & abluit, desuper procedit, & in terram descendit. Sic lachrymarum compunctione manus sordidæ, i. opera fœda vitiorum mundantur. Unde Job. *Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ.* Cùm enim per compunctionis fletum lavatur anima, manus, id est, opera efficiuntur fulgida & munda.

Iob. 9.

Item illa compunctio benè animam abluit, quæ desuper procedit. Nam (sicut dicit Gregor.) sunt plerique, qui per orationum lamenta se cruciant, sed tamen cum totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exsudant: compunguntur in fletibus, vel precibus: sed felicitatis transitoriæ gaudia exquirunt. Hos itaque nivis aqua non abluit, quia eorum fletus

Greg.

fletus ab imis venit. Qui verò idcirco plorant, quoniam superna præmia desiderant, aqua nivis hos diluit, quia cœlestis compunctio infundit. Nam cum perennem patriam per lamenta appetunt, eiusque accensi desideriis plangunt, à summis accipiunt unde mundentur.

Item nix inferius ad terram descendit, in quo designatur compunctionum humilitas. Unde Gregor. Aquæ nivis sunt lamenta humilitatis. Sunt enim nonnulli, qui lamenta habent, sed humilitatem non habent, qui afflicti plangunt, sed tamen in ipsis fletibus contra proximorum vitam superbiunt, vel contra ordinationem conditoris eriguntur. Hi nimirum aquas habent, sed aquam nivis non habent, & ideo mundi esse nequeunt, quia humilitatis fletibus minimè lavantur. Psal. *Nive dealbabuntur in Selmon*. Selmon enim interpretatur *sensus*. Et nix ergo in Selmon, est insensu mentis humilitas compunctionis, qua s. dealbantur, qui vitiorum nigredine fuerant obfuscati.

Greg.

Psal. 67.

Item compunctionis fervorem diabolus impedire conatur, immittendo aliquam affectionem, & occupationem terrenam. Sicut homo, quando vinum sive mustum multum bullit, & fervet, ita quod timetur ne forte dolium rumpatur, tunc immittit intus caseum terrestrem, & tunc recipitur vapor, & fervor in poris casei, & cessat periculum, & ebullitio temisso fervore. Quid est vinum bulliens, nisi compunctio fervens, de quo. Psal. ait. *Potasti nos vino compunctionis*. Cui nimirum diabolus fervorem tollit, cum caseum terrestrem immittit. Quia dum compunctam mentem ad terrenam affectionem, vel occupationem trahit, ferventem spiritum citius frigefacit.

Psal. 59.

Item compunctionis lachrymæ diabolum cum exercitu suo submergunt. Unde Exo. Pharao cum exercitu suo submersus est in mari. Psalm. *Contribulasti capita draconum in aquis*.

Ex. 14.
Psal. 73.

CAP. XIV.

Humilibus ac tribulatis, non autem peccatoribus carnis, vel mundi oblectamenta quærentibus, divinas consolationes condonari nonnullis naturalibus exemplis asseritur.

CONSOLATIONES divinæ humilibus dantur, non superbis. Nam mater dat lac filio quando parvus est: Sed quando magnus est subtrahit ei, sic Deus humiles consolatur, non superbos. Psal. *Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam, sicut ablactatus est super matrem suam, ita retributio in anima mea*. Iudith. *Expectemus humiles consolationem ejus*. 1. Cor. *Qui consolatur humiles, consolatus est nos*. Psalm. *Hæc me consolata est in humilitate mea*.

Psal. 130.
Iud. 8.
2. Cor. 7.
Psal. 118.

Item consolationes spirituales non dantur peccatoribus quærentibus consolationes mundi, vel carnis. Nam mater non lactat filium cum comedit alia cibaria. Bernar. Delicata est divina consolatio, non conceditur admittentibus alienam. Ideo filiis Israël non est datum manna, donec defecit farina, quam tulerant de Ægypto. Item clamatores vini, vel tabernarii non dant gustare de vino suo porcis, vel canibus, vel leprosis. Sic etiam Deus non dat de consolatione sua luxuriosis, gulosis, detractoribus, & aliis peccatoribus. Et sicut dicit August. impius dulcedinem Dei non sentit, quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit.

Bern.

Aug.

Item consolationes cœlestis dulcedinis dantur Sanctis in mundo isto quasi ad præliandum, ut magis ad plenitudinem gratiæ fervescat desiderium. Nam vini venditores aliquantulum dant gustare volentibus emere, ut suavitate vini prægustata ad emendum alliciantur. August. Gustavi te, & esurivi: tetigisti me, & exarsi in pacem vel concupiscentiam tuam: similiter aucupator parum prælibat accipitrem suum, ut ardentius volet ad prædam. Et ille, qui vult vendere bladum suum, parum portat ad forum, & dicit mercatoribus, de tali satis vendam vobis: habeo enim atria mea plena.

August.

Sic

Sic Deus amicis suis in vita ista dat parum de dulcedine sua, ut eos alliciat ad eam. Psal. *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Et ideo Apostolis aliquantulum de gloria sua ostendit in transfiguratione.

Psal. 20.

Item consolationes divinæ dantur tribulatis, & amaricatis. Dicit enim Boët. quod in palatio Iovis erant duo dolia vini, unum de optimo vino, aliud de amarissimo: & quicunque volebat bibere de bono, oportebat, quod prius biberet de amaro. Sic, qui vult bibere de vino divinæ consolationis, oportet, quod prius bibat de vino amaritudinis, quàm de vino consolationis: Gregor. Si mens appetit, quod demulcet, prius gustet, quod dolet.

Boët. de conso.

Greg.

CAPUT XV.

Viri contemplativi, qui dormientibus assimilantur, quid, dum contemplantur, efficiant, quibusdam somnii proprietatibus ostenditur.

Greg.

CONtemplativi viri dormientibus assimilantur, quia (sicut dicit Grego.) frequenter homines dum in lecto quiescunt, somniorum visione turbantur. Quasi enim somnia, vel visiones sunt imaginationes ultimi districtiq; examinis, quod jam utique per timorem cernimus: sed tamen & veraciter non videmus. Beati itaque viri ad cordis semper secreta redeunt, cum ab hoc mundo, vel ultra votum prospera, vel ultra vires adversa patiuntur, atque à terrenis laboribus fessi quasi stratum, vel lectum cubile mentis petunt. Sed dum quibusdam imaginibus cogitationum, quàm sint subtilia judicia divina, conspiciunt, quasi intra status sui requiem somnii visione turbantur. Contemplantur, quā districtus judex veniat, qui dum vi immensæ magnitudinis cordium secreta illuminat, omnes ante oculos culpas revocat, pensant quanta sit illa verecundia in conspectu tunc totius humani generis, Angelorum omnium, Archangelorumque confundi; perpendunt quis post confusionem cruciatus maneat, cum & reatus animam immortaliter morientem, & indeficientem carnem gehenna consumat. Cum itaque tam pavida imaginatione mens quatitur quid aliud nisi triste somnium videtur: Unde Iob. *Si dixero, Consolabitur me lectulus meus, & relevabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.*

Iob. 7.

CAPUT XVI.

Quo pacto continentia sit servanda, carnisque pericula vitanda, exemplis naturalibus commonetur.

COntinentiam servare volens, & à gulæ delectationibus non abstinens, similis est ei, qui domum suam illæsam custodire disponit & tamen ignem, & ligna propriis manibus apponit. Nam cibi, & potus calidi sunt concupiscentiæ & ignis luxuriæ vehementer inflammativi. Eccles. *Secundum ligna silvæ exardescit ignis.* Unde talis si de luxuria tentatur, non invitus, sed voluntarius uritur. Debet etiam, qui vult esse continens, mulierum vitare consortia: alioquin similis est ei, qui suorum hostium insultus formidat, & tamen sicut fatuus eorum loca, vel consortia non vitat. Talis ergo si tentatur ab eis, quasi ipse seipsum occidit. Et talis est continens, qui mulierum consortiis sedulo se immiscet. Eccl. *Qui amat periculum, in illo peribit.*

Eccl. 28

Eccl. 3.

CAP. XVII.

Cor nostrum in Deo tantum esse collocandum, illique sicut thalamus sponso fore aperiendum, ut suam percipere queat legem, auctoritatibus ac claris similitudinibus suadetur.

COr suum non debet aliquis alicui rei apponere, nisi primo bene videat, ubi apponat. Ludens enim scacum à scacario sublevatum diu tenet in manu, & cum magna deliberatione providet, ut in tali loco assideat, ne ab adversario capiatur. Sic debet homo facere de corde suo,

caven-

cavendo ne in loco turpi & periculoso, & adversario discooperto illud ponat, sed in Deo, qui est securitatis locus & custos inviolabilis.

Item cor aperiendum est Deo, sicut schola aperitur magistro ad audiendum. Job: *Adaperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina.* Sed multi claudunt ei aures cordis, ut non audiant more aspidis surdæ, & obturantes aures suas ne audiant vocem incantantis.

Item aperiendum est sicut fenestra lumini ad videndum. 2. Macha. *Adaperiat Dominus cor vestrum in lege sua* Sed multi claudunt, ut quietiùs dormiant. Job: *Ipsi fuerunt rebelles lumini:* & tales similes sunt noctuis & illi cæco, qui fugerat beatum Martinum, ut non illuminaretur.

2. Mach. 1.

Item aperiendum est sicut thalamus sponso ad respiciendum. Apo. *Ego sto ad ostium, & pulso.* Pulsat enim Deus manu beneficiorum, vel virga flagellorum. Solet enim dici, quòd qui pulsat magno strepitu, non venit manu vacua, sed aliquid portat, & ideò hilariter recipitur. Quanto ergò magis sponso aperiendum est, qui cum magna multitudine donorum venit utraque manu plena, scilicet sinistra temporalibus, & dextra spiritualibus? Cantic. *Surrexi ut aperirem dilecto meo.*

Apo. 3.

Cant. 5.

CAPUT XVIII.

Crucis Christi virtus, & contra diabolum ejus potestas quanta sit, nonnullis veteris testamenti figuris demonstratur.

Crux Christi est sicut virga Moysis, qua Pharao, id est, diabolus multipliciter flagellatur; Crux est trophæum adversus diabolum, ut non appropinquet vastator.

Item qua magorum serpentes, id est, dæmonum tentationes devorant.

Item est sicut lignum Moysi ostensum, quo aquæ amaræ, id est, tribulationum & adversitatum amaritudines dulcorantur. Eccl. *Nonne à ligno indulcorata est aqua?*

Eccl. 27.

Item est sicut virga Assueri, qua ad Regis aulam, id est, ad Dei gloriam iter præparatur. Hest. *Nullus transibat ad Regem, nisi virga deosculata.*

Hest. 1.

CAPUT XIX.

Quanta virtute mentis aditus sit muniendus, ne quando in eam insidiantes penetrent hostes, Isboseth exemplo erudimur.

Custodia sui mala & debilis est causa mortis & perditionis animæ, sicut ille qui haberet inimicos feroces & capitales eum quærentes, si ostium domus, in qua quiesceret, apertum dimitteret, aut ibi debilem custodem poneret, faciliter occideretur, sicut patet 2. Regum. Exemplo Isboseth, qui ad custodiam domus non ostiarium posuit: unde *venientes filii Remmon Berothitæ, Rechab, & Banaa, ingressi sunt domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suum meridie, & ostiaria domus purgans triticum obdormivit. Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserunt eum in inguine.* Sicut enim dicit Gregorius, ostiaria triticum purgat, cum mentis custodiâ discernendo virtutes à vitiis separat, quæ si dormiat, in mortem proprii domini insidiatores admittit; quia cùm discretionis solicitudo cessaverit, ad interficiendum animam malignis spiritibus iter pandit. qui ingressi spicam tollunt, qui mox bonarum cogitationum germina auferunt, atque in inguine feriunt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, est vitam mentis carnis delectatione perforare. Nequaquam autem Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, id est, ad mentis aditum mollem custodiam deputasset. Fortis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Unde benè Isboseth appellatus est, quia à custodia fœminæ hostilibus gladiis traditur. Isboseth quippe *vir confusionis* dicitur: Vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est. Quia dum virtutes se habere æstimat, subintrantia

2. Reg. 4.

trantia vitia nescientem necant. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis, ne quando eam insidiantes hostes penetrent foramine neglectæ cogitationis.

CAPUT XX.

Quisquis præsentis vitæ delectationibus pascitur, uvam acerbam comedere videtur: quoniam internos ejus sensus hic facillimè alligari demonstratur.

DElectationes præsentis vitæ quærens, assimilatur ei, qui comedit uvam acerbam. Illi enim, qui comedit primo uvam acerbam, obstupescunt dentes, ita quod non potest postea alios meliores cibos conterere. Et sic illi, qui sumit præsentis vitæ delectationes, mentis sensus ligantur, ut non possit capere delitias spirituales. Hierem. *Omnis qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus.* Gregor. Uva acerba est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur uvam acerbam comedit, dentes ejus obstupescunt, quia qui præsentis mundi delectationibus pascitur, interni ejus sensus ligantur, ut jam spiritualia incidere, id est, intelligere nequeant, quia unde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt; & cùm de peccato anima pascitur, panem justitiæ edere non valet, quoniam ligati dentes, id est, sensus ex peccati consuetudine justum, quod intus sapit, comedere nequaquam possunt.

Hier. 31.
Grego.

CAPUT XXI.

Diabolus qui mulieri muscas capere volenti ac latroni comparatur, & quo pacto hominem per peccati consensum capiat, declaratur.

DIabolus similis est mulieri volenti capere muscas, quæ linit ollam suam intrinsecus cum lacte, & tunc muscæ intrant, & cùm multitudo intraverit, includit eas & succendit. Sic diabolus delectationem peccati offert, & hominem capit per consensum peccati, & captum ligat per consuetudinem, deinde in ignem inferni trahit. Ideo in principio tentationis clamandum esset, sicut dicitur: *Mors in olla, mors in olla*, scilicet corporis & animæ, in delectatione venenosa.

4. Re. 4.

Item diabolus est sicut latro, qui promittit conductum viatoribus, & postea jugulat, divertere faciens à via recta. Sicut patet exemplo juvenis, qui volebat ire ad amasiam: & invenit pontem ruptum super magnam aquam, & astitit diabolus ei super magnum equum, & fecit ascendere post se, promittens ei conductum bonum, & statim insiliens in aquam præcipitavit eum, & suffocavit.

CAPUT XXII.

Divitiarum paupertatisque varii effectus & exitus exprimuntur, idque similitudinibus ac sacræ scripturæ auctoritatibus explanatur.

DIvitiæ sunt causæ timoris & persecutionis, & paupertas est causa securitatis. Nam si arbor non haberet fructus, non inveniretur qui projiceret lapidem super eam, vel ramum traheret. Cùm autem abundat fructibus, vix transit aliquis qui non projiciat super eam lapidem vel ramum frangat. Sic qui divitias habet, insidias latronum, & oppressiones Principum, & exactiones violentorum officialium non evadet, à quibus pauperes sunt immunes. Abac. *Væ ei qui multiplicat non sua: usquequo, & aggravat contra se densum lutum?*

Abac. 2.

Item divites, qui habere volunt abundantiam mundi, habebunt penuriam inferni. Consuetum est enim, quod qui abundanter pransus est vel convivavit, ut parum supersit ei, quod cœnet. Divites ergo mali in hoc mundo convivant abundanter, & ideo justum est, ut parum supersit, quod patet in divite epulone. Multum enim splendidè in mane hujus vitæ comedit, & ideo merito in vespere hujus vitæ id est, in fine parum cœnavit: quia ad cœnam suam guttam aquæ habere non potuit. Sed è converso sancti pauperes in mane

mane hujus vitæ comedunt parum, id est, parvam vel nullam hujus mundi delectationem habent, & ideò justum est, ut in vespere hujus vitæ habeant magnam cœnam.

4. Re. 4.

CAPUT XXIII.

Mentem, quæ per elationem quasi in tyrannidem erumpit, tentatione adveniente superbiæ fastum deponere, tyranni exemplo ostenditur.

Elatio ejicitur à mente adveniente tentatione, sicut tyrannus ejicitur de civitate, adveniente fortiori hoste. Mens enim cùm in elationem se erigit, quasi in tyrannidem erumpit, habet autem tyrannidis suæ satellites, foventes sibimet cogitationes suas, sed cùm super tyrannum hostis irruit, favor mox satellitum cessat. Intrante namque adversario satellites fugiunt, cum territi declinant, quem in pace positi calida persuasione laudabant, subductis verò satellitibus hostis solus remanet. Quia recedentibus elatis cogitationibus perturbatus animus se solum modò in tentatione videt. Et idcircò pia Conditoris dispensatione agitur, ut de se confidens anima tentatione pulsetur, quæ infirmata, quid sit inveniat, & præsumptionis fastum deponat, ut dicit Greg.

CAPUT XXIV.

Abac. 2.

Triplici ratione Dei electi servis in hac vita existentibus comparantur, quod auctoritate unica, pluribusque rationibus edocetur.

Electi Dei assimilantur servis, dum sunt in vita præsenti, triplici ratione, scilicet subjectionis, affectionis & passionis. Et hæc triplex ratio tangitur, Job 7. *Sicut servus desiderat umbram, sic & ego habui menses vacuos & noctes laboriosas enumeravi mihi.* In eo enim quod dicit servus, tangit subjectionem. Sunt enim electi Dei servituti corruptionis subjecti, quousque ad libertatem perveniant gloriæ filiorum Dei. Unde sicut dicit Gregor. electus quisque quousque infirmitatis corruptione constringitur, sub dominantis corruptionis jugo quasi sub æstus anxietate retinetur. Qui nimirum cum corruptione exutus fuerit, tunc sibimetipsi liberè tranquillus innotescit. Unde dicitur, quod *ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Ac si apertè diceret, pœna corruptionis nunc aggravat, sed tunc incorruptionis gloria exaltat. Et quantum ad præsentis necessitatis pondera nunc in filiis Dei de libertate nihil ostenditur, tantum ad subsequentis libertatis gloriam tunc in famulis de servitute nihil apparebit. Creatura ergò servitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta, in filiorum Dei gloriam vertitur, quia unita Deo per spiritum quasi hoc ipsum, quod creatura est, transisse ac subegisse declaratur.

Job 7.

Greg.

Ro. 12.

Secundò tangitur ratio affectionis, sive desiderii, quia desiderat umbram. Nam electus Dei quousque jugum miseriæ corruptionis portat, sub angustia tentationum æstuat, & ideò umbram, id est, refrigerium quietis desiderat. Unde Greg. Umbram desiderare est post tentationis æstum sudoremque operis, æterni refrigerii quietem quærere. Hanc namque umbram servus ille desiderabat, qui dicebat. *Sitivit anima mea ad Deum vivum, &c.*

Greg.

Tertiò tangitur ratio passionis, cùm additur. *Sic ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeravi mihi*: Nam servus multa incommoda patitur, sive in victus defectu, sive in laboris excessu. Sic electi (prout dicit Gregor.) quamvis rerum conditori deserviant, sæpè tamen eos rerum inopia coangustat, per amorem Deo inhærent. & tamen subsidio vitę præsentis egent. Qui ergò per actiones suas præsentia non quærunt, à mundi compendiis vacuos menses ducunt, noctes quoque laboriosas tolerant, quia adversitatum tenebras non solùm usq; ad inopiam, sed sæpè usq; ad corporis cruciatum portant: Despectum namq; egestatemq; perpeti, laboriosū mentibus bonis

Psal. 41.

non est. Sed cum usque ad afflictionem carnis adversitas vertitur, labor proculdubio ex dolore sentitur. Vel fortè ideò Dei servus menses vacuos habere dicitur, quia laborem jam sustinet, sed præmium nondum tenet, hoc tolerat, illud expectat. Noctes verò laboriosas enumerat, quia adversitates sibi præsentis temporis sæpè in virtutibus exercendo coacervat. Nam si proficere in mente nunc appetit, minus fortasse aspera, quæ mundi sunt, sentit.

CAPUT XXV.

Quid agere debeant Christiani, ne benefacere stultè ullo tempore erubescant, duobus suadetur exemplis.

Erubescentes benefacere, debent facere, sicut fit equis umbraticis: equi enim umbratici sonitu tintinnabuli, vel folii, vel umbræ arborum terrentur, & non audent transire. Sed armigeri, qui eos equitant, faciunt eos transire frequenter per loca quæ formidant. Sic & illi facere debent, ut ea, quæ magis formident, frequentius faciant.

Item tales sunt sicut pueri, qui timent latratum catulorum, qui adhuc mordere nesciunt. Sed mater pueri eum securat, catulum capiendo, & ad puerum adducendo. Et sic talibus illa opera, quæ stultè erubescunt, vel timent, præcipuè sunt imponenda.

CAPUT XXVI.

Sacra Missæ mysteria, quæ ad novem principalia reducuntur, Eucharistiæ præstantiam rectissimè indicantia, hic quàm scitissimè explanantur.

Eucharistiæ sacramentum quantæ sit dignitatis, quantamque idoneitatem gratiæ in se habeat, repræsentat sacerdos in his, quæ dicit, sive quæ facit in Missa, quæ sunt novem. Nam primò præmittitur præparatio quædam continens quatuor partes.

Prima enim pars ejus est laus divina in introitu Missæ.

Secunda verò pars continet commemorationem præsentis miseriæ, invocando Dei misericordiam, ter dicendo Kyrie eleison: Prima vice pro persona patris, secunda filii, tertia Spiritus sancti. Et hoc contra triplicem miseriam ignorantiæ, culpæ & pœnæ.

Tertia pars commemorat cœlestem gloriam, ad quam ibimus post præsentem miseriam, in Gloria in excelsis: quod in festis dicitur, in quibus prædicta Gloria recolitur. Intermittitur autem in officiis luctuosis, quæ ad commemorationem præsentis miseriæ spectant.

Quarta verò pars continet orationes, quas sacerdos pro populo facit, ut digni tanto mysterio habeantur.

Secundo verò loco præmittitur instructio fidelis populi: quia hoc sacramentum est signum, vel sacramentum fidei. Et hoc dispositivè fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, quæ in Ecclesia legitur, scilicet à Subdiaconis, vel Diaconis prædicata. Sed quia Christo credimus tanquam veritati divinæ, lecto Evangelio symbolum fidei cantatur. Cantatur autem in festis, de quibus fit aliqua mentio in symbolo, ut in festis Christi, B. Mariæ & Apostolorum, qui hanc fidem fundaverunt.

Tertiò populo præparato & instructo consequenter acceditur ad celebrationem mysterii, quod quidem offertur ut sacrificium, & consecratur & sumitur, ut sacramentum. Unde primò peragitur oblatio, secundò consecratio materiæ, tertiò perceptio ejusdem. Circa primum duo aguntur, scilicet laus populi in cantu Offertorii, & oratio sacerdotis petentis, ut oblatio populi sit Deo accepta. Deinde in consecratione, quæ supernaturali virtute agitur, primò excitatur populus ad devotionem in præfatione, unde monetur sursum habere corda, & ideò post præfationem populus laudat Deitatem Christi cum angelis dicens: *Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Et humanitatem cum pueris dicens, *Benedictus qui* &c. Trina autem crucis signatio, quæ fit super illa verba: *Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata:*

vata: signat Christi traditionem, quæ facta est a Juda, & Judæis, & gentibus.

Secunda est Christi venditio, quæ facta est Sacerdotibus, Scribis & Pharisæis, & hæc signatur per aliam crucis signationem super illa verba: *Benedictam, ascriptam, ratam*: ad ostendendum pretium venditionis triginta denariis. Adduntur autem duæ cruces super illa verba, *ut nobis corpus & sanguis*, &c. ad designandum personam Judæ venditoris & Christi venditi.

Tertiò autem duo fuerunt in cœna, scilicet panis & vinum, præfigurativa passionis Christi. Ad quod signandum fiunt duæ cruces, una in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis.

Quartò fuit ipsa passio Christi, unde ad repræsentandum quinque plagas, fit quintuplex crucis significatio super illa verba. *Hostiam puram*, &c.

Quintò repræsentatur extensio corporis, & effusio sanguinis, & fructus passionis, per trinam crucis signationem, quę fit super illis verbis. *Corpus & sanguinem sumpserimus*, &c.

Sextò repræsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce: una pro persecutoribus, cùm dixit, *Pater ignosce*.

Secunda pro liberatione a morte, cùm dixit, *Deus Deus meus*.

Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cùm dixit: *In manus tuas commendo spiritum meum*. Et ad hoc repræsentandum fit trina crucis signatio super illa verba, *sanctificas, vivificas & benedicis*.

Septimò repræsentantur horę tres, quibus Christus pependit in cruce, scilicet à sexta usque ad nonam. Et ad hoc repræsentandum fit iterum trina crucis signatio super illa verba. *Præstas nobis per ipsum* &c.

Octavò repræsentatur separatio animæ à corpore per duas cruces extra calicem factas.

Nonò repræsentatur resurrectio tertia die facta per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, *Pax Domini*, &c. Nota etiam, quod extensio brachiorum, quam facit Sacerdos, ostendit extensionem brachiorum Christi in cruce. Quod autem manus interdum jungit & inclinat suppliciter, & humiliter orans, designat humilitatem & obedientiam Christi, pro qua passus est. Quod autem digitos tenet unitos post consecrationem, fit hoc, ut si aliqua particula adhæsisset, non dispergatur. Nota etiam quod Sacerdos se quinquies vertit ad populum, ad designandum quòd Christus in die resurrectionis quinquies apparuit. Episcopus autem, qui repræsentat personam Christi, dicit: *Pax vobis*, primò ad populum: sicut Dominus dixit post resurrectionem Apostolis. Nota, quod fractio hostiæ designat primò ipsam divisionem corporis Christi, quæ facta est in passione: secundò distinctionem corporis mystici secundùm diversos status: tertiò distributionem gratiarum procedentium à passione Christi. Nota etiam, quod pars hostiæ in calicem missæ designat ipsum Christum & beatissimam Virginē, & si qui alii resurrexerunt cum eo. Pars comesta ambulantem adhuc super terram: pars reservata usque in finem Missæ, corpus Christi in sepulchro. Hoc autem hodie non reservatur, scilicet reservando partem usque in finem Missæ. Tamen signatio partium manet. Unde versus.

Hostia dividitur in partes tincta beatos:
Plenè sumpta notat vivos, servata sepultos.

CAPUT XXVII.

Quantum sit multorum consortium, eorumq; familiare colloquium à viris continentibus fugiendum, quibusdam suadetur similitudinibus.

FAmiliaritas multa virorum cum mulieribus periculosa est. Quia sicut papilio juxta candelam tantùm volitat, quod tandem se comburit: Sic homo juxta mulierem sedendo, & colloquendo. Unde Hieronym. dicit: Ostium tuum mulierum pedes nunquam intrent. Sed si videris mulierem benè conversantem, mente dilige, non corporali frequentia, quia non securum fœno & stuppæ, esse

juxta ignem. Bernard. Cum muliere semper esse, & eam non cognoscere, majus est quàm mortuum suscitare; & si quod minus est, non potes, quomodo, quod magis est, credam. Terra bona est in se, & aqua bona & munda, tamen si simul apponantur, faciunt lutum, & se invicem polluunt. Sic est de homine & muliere.

CAPUT XXVIII.

Fides, quæ lumen oculusque animæ dexter vocitatur, quo actu à diabolo auferatur homini, per mercatoris, corvi & latronis similitudinem clarum redditur.

FIdem præ omnibus aliis conatur diabolus homini auferre, quia est lumen animæ; sicut latro, qui intrat domum, lumen extinguit, & fenestras claudit, ne videatur. Et sicut mercator deceptor tenebras quærit, ut decipiat. Joan. *Qui male agit, odit lucem.* Hæc est etiam oculus dexter, quem Naas Ammonites, qui interpretatur *serpens*, id est, diabolus, petebat eruere viris Jabes Galaad. Est enim diabolus sicut corvus, qui primò eruit oculum cadaveris. Nec mirum, quia hostis est invisibilis, & sine fide non videtur. Dicitur in vitis patrum, quòd quando operiuntur oculi animalis, circuit ad molendinum. Sic diabolus, si operuerit oculos mentis, id est, fidem, humiliat ad omne peccatum. Judicum 16. *Samson eruerunt oculos & molere fecerunt.* Ideò dicit Senec. Qui fidem perdit, nihil proficit.

Joan. 3. — 1. Re. 11. — Iud. 16. — Senec.

CAPUT XXIX.

Tribulationes & flagella quantum boni in malis operentur, unico virgarum exemplo ostenditur.

FLagella tribulationum assimilantur virgis scoparum. Quia sicut virgulis scoparum nodosis & duris pueri castigantur, atque de earum fasciculis domorum habitacula à sordibus purgantur: Sic ex tribulationum flagellis insipientes peccantes expiantur, & meliorati ex eis ad Deum per pœnitentiam redeunt, vitam suam in melius commutantes. Flagellum enim tunc diluit culpam, cùm mutaverit vitam. Nam cujus non mutat mores, non expiat actiones.

CAPUT XXX.

His, qui mundo tantùm sunt corde, Deum suam infundere gratiam atque elargiri, clarè aperitur.

GRatia Dei non infunditur, nisi cordi disposito. Nullus enim sapiens in vase immundo, vel pleno, vel confracto pretiosum liquorem infundit. Sic nec Deus cordi humano per luxuriam inquinato, vel vento superbiæ pleno, vel discordia fracto, vel ad terrena incurvato, gratiam suam infundit. Et ideò dicit Apostol. *Sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore.* Si enim vasa, in quibus reliquiæ Sanctorum ponuntur, munda & honorabiliter servantur, quantò magis vas cordis, in quo tam pretiosæ reliquiæ, gratiæ scilicet & corporis Christi ponuntur? Idcircò dicitur Prov. *Omni custodia serva cor tuum, &c.*

1. Tim. 4. — Prov. 4.

CAPUT XXXI.

Mentis humilitas sterquilinio comparatur, idque Divi Gregorii clara interpretatione hic cognoscitur.

HUmilitas mentis assimilatur illi sterquilinio, in quo legitur Job sedisse. Unde Gregor. ibi dicit, quod in sterquilinio sedere, est vilia de se quempiam & abjecta sentire.

Iob 9.

Item dicit, quod in sterquilinio sedere, est mentis oculos ad ea, quæ illicitè gessimus, pœnitendo reducere: Cumque enim ante nos peccatorum stercora cernimus, omne quod in animo de elatione surgit, inclinamus.

Item in sterquilinio sedet, qui infirmitatem suam solicitè respicit, & sese de bonis, quæ per gratiam perceperit, non extollit.

CAP.

CAPUT XXXII.

Quo pacto incipientes in via Dei sint instituendi naturali exemplo declaratur.

INcipientibus & adhuc in spiritu debilibus debent imponi leviora. Cujus exemplum est, quia homines primæ ætatis non frugibus, aut carnibus & solidis cibis, sed cibis levioribus, scilicet oleribus & pomis nutriebantur. Unde olus ab alendo est dictum, secundùm Isid. quia oleribus ante diluvium homines alebantur, sicut animalia herbis. Et ideò in olere levis institutio accipitur, quæ infirmioribus tradi debet. Unde Ro. *Qui infirmus est, olus manducet.*

Isid. li. Eth.

Ro. 14.

CAPUT XXXIII.

Cùm humanus animus illa, in qua conditus fuerat, justitiæ soliditate non figatur, varium semper mutabilemque esse, infirmi graviter laborantis exemplo monstratur.

INconstans & immutabilis homo, similis est infirmo in gravi & afflictiva infirmitate constituto, qui noctè advenientè optat, quod citò transeat, & dies ad surgendum fiat, & rursus in die afflictus, vesperam & noctem expectat, sperans scilicet ex varietate temporis minui vim doloris. In nocte enim, quæ est dormiendi tempus, accipitur torpor otii, per diem verò, qui est tempus operis, exercitatio actionis intelligitur. Similiter in vespere, quia somno congruit, rursus otii desidia significatur. Inconstans ergò animus in nocte diem quærit, quia in quiete existens exercitium actionis appetit, & rursus in die vesperam expectat, quia in exercitio positus otium quietis exoptat, unde dicitur Job 7. *Si dormiero dicam Quando surgam? & rursum expectabo vesperam.* Humanus enim animus, (ut Aug. ft. dicit) quia illa, in qua fuit conditus, justitiæ soliditate non figitur, alternantis semper desiderii motu variatur, ut quietus actionem desideret, & occupatus ad otium anhelet. Unde si dormiero, scilicet per quietis otium, quando surgam, scilicet ad actionis exercitium? Et rursus in exercitio positus expectabo vesperam, id est, quietis desidiam. Posset tamen hoc exemplum beati Job & aliter intelligi, ut scilicet per dormire accipiamus statum peccatoris. Prov. *Usquequo piger dormis?* Grego. Dormire namque est in peccatis jacere, sed persurgere accipiamus pœnitere, per quod scilicet ad lumen justitiæ transitur. Ephe. *Exurge qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Sed per vesperam propter tenebras adversitas vel tentatio signatur. Dicit ergò, *si dormiero*, scilicet in peccati somno, *dicam*, scilicet compunctus interiùs, *quando surgam*, scilicet, ut per pœnitentiam lumen justitiæ videam? Et rursus in lumine justitiæ positus, & superbiæ tentatione pulsatus, *expectabo vesperam*, id est, adversitatem, quæ scilicet mentem humiliet, & liberet à peste superbiæ, unde Gregor. dicit, circa virtutum prospera mente elevatis adjutrix adversitas desideratur, ut profectò animus cum virtutum suarum gaudio plus quam debet, attollitur, per contrarietatem præsentis vitæ edito mœrore solidetur. Unde & nequaquam *formidabo vesperam* dicitur, sed *expectabo*. Expectamus etenim prospera, & formidamus adversa. Vir igitur justus vesperam expectat, quia cùm exteriùs habet tribulationem, intùs ipsa ei fit adversitas prospera. Vel dici *expectabo vesperam*, id est, tentationem. Expectabo, scilicet non optando sed incurrendo, quia quantò violentius à peccati somno ad justitiæ lumen exsurgitur, tantò antiqui hostis tentatio vehementior & obscurior sequitur. Et hinc est quod Gene. cùm ordo temporis creationis rerum narratur, primò mane, & post vesperum nominatur, quia primo dicit, *factum est mane*, & postea dixit, *factum est vespere*. ubi scilicet dicit Gregor. unde creator omnium, humanæ culpæ præ cius, tunc expressit in tempore, quod nunc versatur in mente. Mane quippe ad vesperam dicitur, quin-

Tim. 4.
Prov. 6.
Greg.
Ephe. 5.
Greg.
Job 7.
Augu.
Gen. 1.

nimirum lumen rectitudinis umbra sequitur tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non extinguitur, nequaquam nox, sed vespera facta perhibetur. Quia nimirum sæpe tentatio in corde electorum lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit, quasi ad pallorem trepidationis pertrahit, sed funditùs non extinguit. Electi ergo post somnum surrectionem appetunt, post surrectionem vesperam præstolantur, quia de peccati tenebris ad justitiæ lumen evigilant & in ipso justitiæ lumine positi semper se contra illecebras tentationum parant, quas nimirum non timent, sed expectant, quia utilitatis suæ rectitudini etiam tentamenta proficere non ignorant.

CAP. XXXIV.

Incontinentes, seu in proposito benè faciendi non perseverantes, qui rectè involutis itineribus comparantur, facillimè insolita incurrunt delicta, cuius rei causæ hic breviter patefiunt.

INcontinentes & illi qui non se tenent in eo quod est secundum rectam rationem deliberatum, scilicet propter passionem supervenientem, ut sic accipiatur incontinens, non tantum circa luxuriam, sed largè pro omni eo, qui recedit à ratione recta propter tentationem. Tales inquam, assimilantur eis, qui involutis itineribus pergunt. Unde (ut Greg. dicit.) Omne quod involvitur in seipso replicatur. Et sunt nonnulli qui seducentibus vitiis obviare quasi tota intentione deliberant, sed irruente tentationis articulo in proposito non perdurant. Alius namque pravo usu superbiæ inflatus, cum magna esse præmia humilitatis considerat, adversus semetipsum se erigit, exhibere se in quibuslibet contumeliis humilem promittit. Sed cum repente hunc unius iniuria verbi pulsaverit, ad consuetam protinus elationem redit, sicque ad tumorem reducitur, ut nequaquam, quia bonum humilitatis concupierat, recordetur. Alius quoque per avaritiam æstuans, augendis facultatibus anhelat. Is cum

Gregor.

præterire omnia velociter conspicit, vagantem per concupiscentias mentem figit, decernit jam nihil appetere, & adepta tantummodò sub magni moderaminis fræno possidere. Sed cùm repentè fuerint oculis oblata, quæ placeant, in ambitionem protinùs mens anhelat, semetipsam non capit, adipiscendi hæc occasionem quærit, & oblita continentiæ, quam secum pepigerat, cogitationum se stimulis per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa jam consuetudine captus tenetur. Quanta autem sit castitatis munditia, conspicit, & carne vinci turpe deprehendit. Restringere ergò voluptatum fluxa deliberat, & reluctari consuetudini se totis viribus parat: sed vel objecta oculis spe, vel ad memoriam reducta cum subita tentatione concutitur, protinus à pristina præparatione dissipatur. Et qui contra hanc clypeum deliberationis erexerat, delectationis jaculo confossus jacet, sicque eum luxuria enervem superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset. Alius iræ flammis accenditur, ejusq; stimulis ad inferendas proximis contumelias effrænatur. Cùm verò nulla furoris occasio animum pulsat, quanta sit mansuetudinis virtus, quantaque patientiæ altitudo, considerat, seque etiam contra contumelias patienter parat. Sed cum parva quælibet commotionis occasio nascitur, repentè ad voces & contumelias medullitùs inflammatur, ita ut non solùm ad memoriam patientia promissa non redeat, sed & semetipsum mens, & ea quæ loquitur convitia, non agnoscat. Cumque furori plenè satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit, & tunc se ad silentii claustra recolligit, linguæ non patientia, sed procacitatis suæ satisfactio frænum ponit: vix igitur serò post convitia illata se cohibet: quia à cursu sæpè spumantes equos non præsidentis dextera, sed campi terminus coërcet. De omnibus ergò hujusmodi talibus dicitur Job 6. *Involutæ sunt semitæ gressuum eorum.* Quia recta quidem desiderando appetunt, sed ad consueta mala semper replicantur & quasi extra se extensi, ad semet-

Iob 6.

metipsos per circuitum redeunt. Et bona quidem cupiunt, sed à malis nunquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu: esse contenti propriis, sed sine necessitate; esse casti, sed non sine recreatione corporis: esse patientes sed sine contumeliis volunt, prout Greg. dicit.

CAPUT XXXV.

Infernalis pœnæ meditatio quantum ad mundi carnisque contemptum nos inducat, nutricis exemplo filium à dulcedine lactis removentis confirmatur.

INfernalis pœnæ meditatio valet ad contemptum mundi. Nam sicut in vitis Patrum dixit quidam senex: Nutrix quando vult ablactare puerum, & à dulcedine lactis amovere, ponit aliquod amarum in mamilla, quod sentiens puer, retrahitur à mamilla. Sic & tu amaritudinem inferni delectationibus mundi opponas, & retraheris ab eis. Job. *Nunquid gustare potest aliquis, quod gustatum affert mortem?* quãtò ergò magis, si afferat homini mortem æternam? Consumit etiam infernalis ignis meditatus in homine carnalem affectum. Sicut enim baculus, qui versatur in igne, consumitur in eo cortex, ita necesse est ut consumatur in eo carnositas, qui sæpè de inferno meditatur.

CAPUT XXXVI.

Hypocritæ, qui quidem non causâ Deo, sed Mundo morem gerendi, operantur, hoc in loco non incongruè falsis nuntiis edacibusque assimilantur.

HYpocritæ assimilantur falsis nuntiis, qui portant arma Regis picta in pixide; sed intùs non habent literas, vel sigillum ejus. Tales sunt hypocritæ, qui non operantur intentione placendi Deo, sed mundo: Et ideò opera eorum, & ipsi condemnabuntur, ut falsi testes in judicio, quando libri conscientiarum aperti erunt, & dicetur eis: *Nescio vos.*

Item hypocritæ, qui de suis operibus & laboribus in præsenti vita remunerari cupiunt, similes sunt illis, qui fructus suos maturari non sinunt, sed ante maturationem colligunt. Et gulosis, qui non sinunt cibos suos diligenter præparari, & illis, qui segetes suas in herba colligunt, qui nihil habent tunc in Autumno. Sic qui non expectãt remunerationem suam à Deo, sed volunt hic remunerari per vanam laudem, vel corporis sanitatem, vel temporalem prosperitatem, non remunerabuntur in judicio futuro. Matth. *Amen, amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Jaco. *Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum. Patientes ergò estote fratres usque ad adventum Domini.*

Matt. 6. Iac. 5.

CAPUT XXXVII.

Iracundi lignis aridis assimilantur, quorum hic quatuor species ex Divi Gregorii sententia numerantur.

IRacundi sunt similes illis materiis, in quibus homo ignem accendit. Nam sicut dicit Gregor. quidam iracundorum sunt accensis calamis similes, qui dum vocibus perstrepunt, quasi quosdam accensionis suæ sonitus reddunt, citiùs quidem flammam faciunt, sed protinùs ad favillam frigescunt. Alii autem lignis gravioribus durioribusque non dispares accensionem tardè suscipiunt, sed tamen accensi semel, difficilius extinguuntur: & quia tardiùs in asperitate se concitant, furoris sui diutius ignem servant. Alii autem, quod est nequius, & citius iracundiæ flammas excipiunt & tardius deponunt. Nonnulli verò has & tardè suscipiunt, & citiùs amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquidò lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum ultimus plus quam primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat.

CAPUT XXXVIII.

Divinum judicium quomodo agatur, humano flatui pulcherrima similitudine declaratur.

Judicium divinum assimilatur flatui humano. Quia (sicut dicit Greg.) nos cum flamus, aërem ab exterioribus introrsum trahimus, & introrsus tractum hunc exteriùs reddimus. Quasi igitur flare in vindictæ retributione videtur, qui ab exterioribus causis introrsùs judicii consilium concipit, & ab intimo consilio extrorsùs sententiam amittit, quasi enim flante Deo ab exterioribus aliquid introrsùs trahit, quando forâs mala nostra conspicit, & intùs judicium disponit. Et rursum quasi flante Deo ab interioribus spiritus extrorsùs emittitur, quando ab interiori conceptu consilii exteriùs judicium damnationis infertur. Greg.

CAPUT XXXIX.

In die judicii extremi quàm strictè homines reddituri sint Deo rationem, nonnullis claris aperitur exemplis.

Judicii dies cùm venerit, reddent homines de omnibus rationem. Nam sicut in fine hebdomadæ solent pueri recitare lectiones totius septimanæ, & qui nescit reddere, verberatur, & qui scit, evadit; & operarii solent recipere mercedes pro operibus suis; & deficientibus nundinis vadunt mercatores ad solutionem. Sic etiam in fine mundi oportebit reddere rationem de omnibus, & recipere mercedem judicatam. Eccle. *Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum sit, sive malum.* Eccl. 12.

Item in judicio omnium hominum opera patebunt. Unde sicut creditor probat debitum suum per literas patentes, quas habet à debitore. Sic diabolus probabit in judicio se actorem eorum coram summo judice per opera mala quæ fecerunt, quæ tunc omnibus apparebunt. Apocal. *Iudicati sunt mortui, ex his, quæ scripta erant in libris.* Apo. 20.

CAPUT XL.

Qui aliorum vitia judicare intendit, qualis esse debeat, auctoritatibus breviter demonstratur.

Judicans aliorum vitia, debet ipse immunis esse à vitiis. Et corrigens aliorum delicta, debet ipse mundus esse à delictis, & præcipuè ab aspectu & affectu terrenorum. Quia (sicut dicit Gregor.) nequaquam purè in membro maculam considerat oculus, quem pulvis gravat: & superjectas sordes tergere non valent manus, quæ lutum teneat. Et hinc est, quod Deus in judicio adulteræ Judæis dixit. Joan. *Qui sine peccato est, vestrum primus in illam lapidem mittat.* Greg. Ioan. 8.

CAPUT XLI.

Lingua jure flagello comparatur, idq; quomodo existat, Divi Gregorii verbis definitur.

Lingua contumeliosa assimilatur flagello, secundùm illud Job: *A flagello linguæ abscondaris*, ubi Gregor. dicit, quod flagellum linguæ est exprobratio illatæ contumeliæ: Flagella enim linguæ bonos feriunt, qui eorum opera irridendo persequuntur. Sæpè enim lingua à bono opere, dum vituperat, revocat, & quasi flagellum se erigit, quia dorsum timidæ mentis cædit. Sancta autem anima flagello linguæ absconditur, quia dum in hoc mundo honorem laudis non quærit, nec contumelias detractationis sentit. Iob 5.

CAPUT XLII.

Quemadmodum sit loquendum, ne sermo reprehensione sit dignus, neque in ipso error committatur, rectè edocetur.

Loqui irreprehensibiliter volens, debet ipse priùs examinare quod dicit: Nam sicut per dissidentes arbiter medius constituitur, qui utriusque partis meritis discussis eos ad rectitudinem æquitatis re-

tis reducat. Ita qui in dictis suis reprobari metuit, ipse priùs examinando, quod dicit, inter cor & linguam, quasi æquus quidam districtusque arbiter sedeat subtiliter, pensans si recta verba cor offerat, quæ utiliter suscipiens ad auditorum judicium lingua perducat, sicut Greg. dicit.

CAPUT XLIII.

Quid diabolus agat, ut in nobis ignem luxuriæ inflammet, quinque ignis similitudinibus facillimè indicatur.

LUxuriæ ignis accenditur per exemplum maledictarum vetularum. Nam quando aliquis ignem non potest incendere in viridibus lignis, accipit lignum siccum, ut facilius succendatur. Sic facit diabolus, quando non potest in juvenibus accendere ignem luxuriæ, accipit vetulam siccam, & per eam facit, quod per se facere non potest. Unde diabolus decepit primam mulierem per serpentem habentem vultum virgineum similem sibi.

Item accenditur ignis iste per ornatum. Sicut etiam raptores & prædones, quando volunt unam villam comburere, ponunt ignem in una domo, & per illam aliæ succenduntur. Sic diabolus ignem luxuriæ ponit in una joculatrice, quæ ornata discurrens per contratam, omnes in se aspicientes comburit. Hæ sunt vulpeculæ Samsonis habentes ignem in caudis.

Item accenditur ignis iste ex appositione combustibilium, scilicet lignorum, vel olei, vel picis. Sic ignis luxuriæ ex appositione ciborum & potuum. Luxuriosis enim bonus morsellus, aut scyphus vini, est quoddam incentivum luxuriæ. Non ergò videtur habere bonam voluntatem extinguendi illum ignem, qui bonos morsellos & fortia vina frequentat: sicut non videretur habere bonam voluntatem extinguendi domum succensam, qui oleum & ligna in ignem projiceret: Venter enim & genitalia vicina sunt. Hieron. Venter mero æstuans facilè despumat in libidinem.

Item accenditur ignis iste familiaritatibus mulierum & colloquiis. Eccl. *Colloquium illius quasi ignis exardescit.* Murilegus albam pellem juxta ignem comburit, & papilio juxta candelam volitans comburit se. Sic homo juxta mulierem sedens. Nulla securitas est fœno, vel stuppæ juxta ignem esse, sic homo juxta mulierem. Hier. *Omnis caro fœnum.*

Item accenditur hic ignis flatu oris, i. suggestione diaboli. Job. *Halitus ejus prunas ardere facit.*

CAPUT XLIV.

Cur Pharisæorum mandata legis in fronte, in manibus, ac in angulis palliorum ferre mos esset, idq; quid nobis insinuet, aperitur.

MAndata Dei debent haberi in meditatione & operatione cum recta intentione: Mos enim Pharisæorum erat portare mandata legis scriptæ in membranis, in fronte quasi coronam, ut ante oculos moverentur, & etiam ligatas ad manus, in angulis etiam palliorum ipsi & etiam communiter Judæi iacinctinas fimbrias inserebant. Sic enim præceptum fuerat Deut. scilicet, quòd ligarent præcepta Dei quasi signum in manu sua, & quòd scriberent in limine ostiorum, & quod per angulos palliorum facerent fimbrias, in quibus ponerent iacinctinas vittas, in memoriam mandatorum Dei, ut habetur Nu. 15. quòd scilicet mandatum Pharisæi ad literam intelligebant & servabant, sed intentio Dei mandantis fuit, ut ligarentur in manu, id est, in operatione, & essent ante oculos in meditatione. In iacinctinis autem vittis, quæ palliis inserebantur, signatur cœlestis intentio, quæ omnibus operibus nostris debet adjungi.

CAPUT XLV.

Vitæ humanæ miseria quanta sit, in quibusq; consistat, & quomodo etiam ipsamet salus ægritudo judicanda sit, Divi Gregorii testimonio confirmatur.

MIseria & gravedo humanæ vitæ ostenditur à defectibus corporis,

Greg. Joan. 8. Job 5. Eccl. 9. Hier. 9. Job 41.

& ex variis medicamentis; Nam præter hoc, quod corpus diversis infirmitatibus & febribus, & doloribus frequenter affligitur, etiam ipsa hæc nostri corporis, quæ salus vocatur, ægritudo est, ut dicit Greg. Nam otio tabescit, opere deficit, inedia deficiens cibo reficitur ut subsistat, refectione lassescit, abstinentia relevatur ut vigeat, aqua perfunditur ne arescat, linteis tergitur ne ipsa nimis perfusione liquefiat, labore vegetatur, ne quietè torpeat, quiete refovetur, ne laboris exercitatione succumbat, fatigata vigiliis somno reparatur, oppressa somno vigiliis excutitur, ne sua pejus quiete lassetur, vestibus tegitur, ne frigoris adversitate penetretur, quæ si æstus sit calore deficiens, aurarum flatu refovetur. Cumque inde molestias invenit, unde vitare molestias quærit, malè sauciata (ut ita dixerim) de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergò febribus, cessantibus doloribus, ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas nunquam deest. Quot enim solatia ad vivendi usum quærimus, quasi tot nostræ ægritudini medicamentis obviamus. Sed ipsum quoque medicamen in vulnus vertitur, quia exquisito remedio paulò diutiùs inhærentes, ex eo graviùs deficimus, quod proni ad refectionem paramus. Sic nimirum debuit præsumptio corrigi, sic superbia eliditur, quia enim elatum semel sumpsimus spiritum, ecce defluens quotidie portamus lutum.

CAP. XLVI.

Mortem necessariam esse, juvenesque prius quàm senes sæpissimè invadere, eamque sanctos appetere, similitudinibus & authoritatibus terminatur.

MOrs citiùs aliquando invadit juvenes quàm senes, inmò fortè plures moriuntur juvenes quàm antiqui. Sicut de animalibus accidit, quod plures occiduntur agni quàm pecudes, & ita citò frangitur vas novum quàm antiquum. Et similiter scinditur citiùs arbor juvenis, quàm antiqua. Isa. *Subitò dum non speratur, veniet contritio illius.* Isa. 30.

Item mors timenda est propter necessitatem: Quicunque enim in carne vivit, oportet quod moriatur. Terra enim cum homine transit ad hominem, & sic caro cum mortalitate. Eccl. *Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis.* Eccl. 8. Qui videt domum proximi sui ardere, non debet multum de sua confidere. Eccle. *Memor esto judicii mei, sic enim erit & tuum; mihi heri, tibi hodie.* Eccl. 38.

Item viri sancti quantò plus appropinquant morti, tantò ferventiores fiunt: sicut quærentes thesaurum eò ardentiùs fodiunt, quò juxta quæsitum aurum magis appropinquando pertingunt. Et corpus naturali meatu tantò movetur velocius, quantò plus ad suæ quietis terminum appropinquat.

CAPUT XLVII.

Qui verè mundo mortui sunt, eis pariter mundum mortuum esse, mortificantesque seipsos spiritualiter, fodientibus thesaurum assimilari, ac veram sapientiam in invisibilibus consistere, rationabiliter affirmatur.

MOrtuus est homo mundo, & mundus ei, quando nec mundus curat de ipso, nec ipse de mundo; si enim in uno loco sit mortuus & vivens, etsi mortuus vivum non videt, vivus tamen mortuum videt: si verò mortui sunt utrique, alter alterum nequaquam videt. Ita qui jam mundum non amat, sed tamen ab illo vel nolens amatur, etsi ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus non mortuus adhuc videt: si verò nec ipse in amore mundum retinet, nec rursus in amore mundi retinetur, vicissim sibi utrique extincti sunt: quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuus mortuum non attendit. Et talis erat Paulus, qui dicebat: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Gal. 6.

Item

Item qui est mortuus mundo, oditur & à mundo. Nam sicut mortua corpora mare à se expellit, viva verò sibi retinet, sic mundus detinet suos amatores, tanquam sibi viventes, & ejicit contemptores tanquam sibi defunctos. Joan. *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, nunc verò, quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus.*

Ioan. 15.

Item mortificantes spiritualiter seipsos assimilantur fodientibus thesaurum. De quibus dicitur: *Quasi effodientes thesaurum, gaudentq; vehementer cùm invenerint sepulchrum.* Mundò enim (sicut dicit Greg.) per invisibilem sapientiam morimur, quę thesauro assimilatur. Prov. *Si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam.* Sapientia quippe in rerum superficie non jacet, quia in invisibilibus latet: & tunc mortificationem nostram sapientiam contingentes apprehendimus, si relictis visibilibus in invisibilibus abscondamur, si sic hanc effodientes quærimus, ut ratione omne, quod terrenum mens cogitat, à semetipsa manu sanctæ discretionis ejiciat, thesaurum virtutum, qui latebat se, agnoscat. Facilè enim in se thesaurum invenit, qui eam, quæ se malè presserat, molem à se terrenæ cogitationis repellit. Quia autem quæsitam mortem sicut thesaurum dicit, rectè subjungit. *Gaudentque vehementer cùm invenerint sepulchrum:* Sicut enim sepulchrum locus est, quo absconditur mortuus, ita divina contemplatio quoddam sepulchrum est, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo vivimus cùm mente in eum foras vagamur. Sed mortui in sepulchro abscondimur, cùm mortificati exteriùs in secreto itinere cōtemplationis celamur. Sancti igitur viri ab importunitate desideriorum temporalium, à tumultu inutilium curarum, à clamore perstrepentium perturbationum semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atq; intùs ante Dei faciem in occulto mentis se abscondunt. Colos. *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Qui ergò mortem quærit, gaudet dum sepulchrum invenit; quia qui mortificare se appetit, valdè ad inventam requiem contemplationis hilarescit, ut exutus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerum perturbationibus se intra sinum intimi amoris abscondat. Sciendum etiam quòd antiqui mortuos cum divitiis sepeliebant. Et ideò qui thesaurum quærit, gaudet cùm sepulchrum invenerit, quia sapientiam perquirentes cùm sacræ scripturæ paginas volvimus, cùm exempla præcedentium Sanctorum perscrutamur, quasi ex sepulchro gaudium sumimus, quia mentis divitias apud mortuos invenimus; quia qui huic mundo perfectè extincti sunt, in occulto cum divitiis requiescunt, sepulchro ergò dives efficitur, qui per exempla justorum contemplationis virtute sublevatur.

Iob 3.

Prov. 2.

Colos. 3.

CAPUT XLVIII.

Sequens mundum, qui aliud promittit aliudque solvit, fatuo ac puero papilionem sequenti comparatur, quod auctoritatibus affirmatur.

Mundum sequens assimilatur fatuo, qui summo mane surgebat, ut sequeretur umbram, quæ semper eum fugiebat, & nunquam eam apprehendebat. Eccl. *Quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum, sic qui attendit ad visa mendacia,* id est, res temporales, quæ aliud promittunt, & aliud solvunt: sicut mendacia, quæ aliud sonant, & aliud continent. Item mundum sequens assimilatur puero, qui sequitur papilionem, quem non capit, sed ab eo fugit, vel ipsum dimittit. Ecclesiast. *Si secutus fueris, non apprehendes.*

Eccl. 34.

Eccl. 11.

CAPUT XLIX.

Judicibus munera omnia cordis, oris, & operis, velut venenum fore vitanda, Divi Pauli similitudine suadetur.

Munera debent manus judicis renuere, sicut renuunt serpentem tangere, vel venenosum vermem super se tenere. Si enim vermis venenosus super ma-

num ascenderet, protinùs ipsum excuteret, ne eum venenaret, unde dicitur quòd Paulus viperam, quæ manum suam invasit, & ad ipsam pendebat, in ignem excussit. [Actor. 28.] Tunc enim vipera, vel venenosus vermis manum judicis invadit, ut vitam ejus veneno extinguat, quando aliquis cum muneribus tentat, ut cupiditatis veneno justitiam corrumpat. Sed probus judex eam in ignem excutit: quia hanc cum quodam quasi furore & indignatione repellit. Unde dicitur: *Beatus qui excutit manus ab omni*, sc. munere. Quia triplex est munus, cujus acceptio, vel expectatio corrumpit non solùm manus judicantis, sed etiam interdum cujuscunque bona operantis. Unde Gregor. [Gregor.] Tres sunt acceptiones munerum, ad quæ ex fraude festinatur. Munus namque ex corde est vana gratia per cogitationem. Munus ab ore est vana gloria per fervorem. Munus ex manu est præmium per dationem, sed justè quisque ab omni munere manus excutit, quia in eo quod rectè agit, nec ab humano corde vanam gratiam, nec ab ore laudem, nec à manu dationem accipere quærit. Solus igitur in Dei operatione fraudem non facit, qui cùm ad studia bonæ actionis invigilat, nec ad corporalis rei præmia, nec ad laudis verba, nec ad humani judicii gratiam anhelat.

CAPUT L.

Ei, qui obedientiæ operibus est assuetus, omnia esse facilia, Deoque obtemperanti cuncta pariter obsequi, exemplis demonstratur.

Obedienti Deo obediunt omnia, & creator & creatura. Quod patet exemplo Josue, quando mandavit Soli quod staret, & stetit. Unde Josue 10. [Jos. 10.] *Non fuit postea tam longa dies obediente Domino voci hominis.* Gregor. Si obedientes fuerimus præceptis divinis, obediet Dominus orationibus nostris.

Item assuefactio ad opera obedientiæ facit ea videri facilia: Equus enim assuefactus circumvolutionibus, de facili ad voluntatem sessoris flecti potest. Prov. *Equus paratur ad diem belli, Dominus autem salutem tribuet.* [Pro. 25.] Equus ille religiosus est, cui frænum obedientiæ imponitur; quia paratus est per assuefactionem ad obediendum, ut ad dextram, vel sinistram vertatur. Psal. *Paratus sum, & non sum turbatus, ut custodiam mandata tua.* [Psal. 118.]

CAPUT LI.

Opus bonum à nobis omnibus Deus, veluti à qualibet pomarii arbore Herus fructum requirit bonum, idque quemadmodum sit perficiendum, duplici veteris testamenti figura clarissimè insinuatur: & fovens bonum, ac à malis se minimè custodiens, cui comparetur, explanatur.

Opus bonum debet offerri Deo purè, & completè. Sicut jubebatur offerri hostia in lege. Nam in lege judicis præceptum erat, ut subtracta pelle hostiæ artus in frusta conciderent. Pellem namque hostiæ (sicut Greg. dicit) subtrahimus, [Greg.] cùm à mentis nostræ oculis superficiem virtutis amovemus, cujus artus in frusta concidimus, cùm distinguentes subtiliter ejus intima membratimque cogitamus. Item Lev. *Præceptum est, ut cauda hostiæ in altari offerretur,* [Levit. 3.] ut videlicet omne bonum quod incipimus, etiam perseveranti fine compleamus.

Item operantes bona propter difficultatem, assimilantur ascendentibus: mala verò propter facilitatem descendentibus. Nam (sicut dicit Greg.) omnis ascensus in labore est, descensus in voluptate. Quia per nixum gressus ad superiora tenditur, per remissionem verò ad inferiora declinatur. Ad montis enim verticem ipsum saxum subvehere magni laboris est, ipsumque à summis ad ima dimittere laboris non est. Sine mora videlicet proruit, qui magnis conatibus ad summa pervenit. Longo studio seges seritur, soli atque imbri diu committitur, sed tamen una & subita scintilla consumitur. Paulatim ædificia ad alta proficiunt, sed repentinis casibus terram petunt. Robusta ar-

bor

bor in aëre per tarda incrementa se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. Sicque fit, ut justi ad summa per tarda incrementa proficiant, sed iniqui ad vitiorum ima sine ullo obstaculo ac difficultate descendant.

Item opus bonum requirit Deus ab homine, sicut homo de qualibet arbore, quæ est in horto suo, vult habere bonum fructum: ad hoc enim plantavit, & si non portat fructum bonum, scindit & comburit. Sic Deus de quolibet homine, quem posuit in mundo, fructum bonorum operum requirit. Alioquin scindetur, & in ignem æternum mittetur. Matt. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Matt. 6.

Item materia mollis citò dissolvitur, sic opus mollium & tepidorum citò deficit. Proverb. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est in sua opera dissipantis.* Prov. 18.

Item bona opera faciens, & à malis se non custodiens, similis est fatuo, qui mittit aquam in cisternam perforatam, vel vinum ponens in vegetem fractum, frumentum in saccum pertusum: quia quantum ex una parte poneret, tantum ex alia exiret. Ita talis quicquid lucratur ex operibus bonis, consequenter perdit ex malis. Agg. *Et qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum.* Agg. 1. De pertuso enim sacculo, sicut dicit Gregor. aliunde exit, quod aliunde mittitur. Quia indiscretæ mentes mercedem, quam ex bono acquirunt, non aspiciunt, quomodo ex malo opere perdunt. Alius namque castitatem corporis servat, seque vigilanter circumspicit, ne quid foris repræhensibile admittat, suis contentus est, aliena non diripit: sed tamen odium fortassè in corde contra proximum servat, cùm scriptum sit: *Qui odit fratrem suum, homicida est.* 1. Ioan. 3. Considerat enim quòd sit mundus foris in opere, & non perpendit, quòd sit crudelis in mente. Alius jam aliena non diripit, jam corpus ab immunditia custodit, jam mente pura proximum diligit, & malorum præteritorum conscius, lamentando se in precibus affigit, sed finita prece, læta, de quibus in hoc mundo gaudeat, exquirit: temporalibus gaudiis negligenter animum dimittit, nec curat ne in eo lachrymarum mensuram immoderata gaudia sequantur. Fitque ut bonum nimis ridendo perdat, quod plangendo lucratus est.

CAPUT LII.

Quantoperè mulieribus corporis ornatus sit vitandus, cujusque rei signum sit, & quibus tales comparentur, exemplu non obscuru demonstratur.

ORnatus corporis est signum meretricii & luxuriæ. Faciunt enim de templo Dei papilionem meretricis. Quia sicut papilio signum est scorti, sic ornatus exterior. Prov. *Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio præparata.* Prov. 7.

Item solent equorum venditores equis suis imponere ramum, vel stramen super capita eorum, vel in caudis, in signum quod volunt eos vendere. Ita mulieres imponunt ornamenta capitibus suis, in signum quòd corpora earum venalia sunt. Si quis alicujus nobilis equo imponeret signum venditionis, & per villam circumduceret eum quasi venalem, multum offenderetur. Sic offenditur Deus de sponsa sua, id est, de virgine, & maritus de uxore sua offendi deberet. Prov. *Zelus & fervor viri non parcet, &c.* Prov. 6.

Item mulieres se ornantes sunt incendiariæ diaboli, templa Dei comburentes, ferentes ignem in caudis, ut vulpes Sampsonis. Psal. *Incenderunt igni sanctuarium tuum.* Psal. 73.

Item mirabile esset, si mulier veniret ad Missam in morte mariti sui, vel patris, ornata floribus. Sic est de illis, quæ veniunt ad Missam ornatæ, cum omnis Missa celebretur in memoriam Christi crucifixi, cui corona spinea imposita est, & tu imponis tibi coronam de floribus & rosis. Sap. *Coronemus nos rosis, &c.* Sap. 2.

CAP.

CAPUT LIII.

Hominem otiosum veluti signum ante diaboli sagittam esse, locumq; otio diaboli patere, affirmatur.

OTiosus homo locum facit diabolo, sed in homine occupato non habet diabolus locum, sicut res perfectè occupata non est capax alterius. Unde Hieron. dicit: Semper aliquid boni facito, ut diabolus inveniat te occupatum.

Hieron.

Item homo otiosus est sicut signum ad sagittam, quod undique à sagittariis, id est, dæmonibus sagittatur sagittis tentationum. Thr. *Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.* Sed occupatio est velut clypeus contra sagittas diaboli. Eccl. *Super scutum potentis*, i. viriliter operantis, *& super lanceam adversus inimicum suum pugnabis.*

Thre. 3.
Eccl. 29.

CAPUT LIV.

Passionis Christi meditatio quantum nos ad ipsius timorem inflammet, quove modo cordis magnam afferat compunctionem, pravasq; expellat cogitationes, edocetur.

PAssio Christi inflammat corda frigida ad amorem: Non enim est signum sic frigidum, vel aquosum, quòd si homo miserit in clibanum, vel fornacem ardentem, non succendatur. Similiter etiam nec cor est aliquod ita tepidum, quod si ponatur in fornace amoris divini, intuendo quantum exarsit in passione, quin accendatur ad amandum ipsum. Psal. *Carbones succensi sunt ab eo.* Bern. Super omnia te reddit mihi amabilem, bone Jesu, calix passionis, quem bibisti, opus redemptionis: Hic enim amorem nostrum facilè sibi vendicat totum.

Psal. 17.

Item passionis Christi memoria generat compunctionem, quæ expellit omnes pravas cogitationes. Unde Angelus Raphaël dixit filio Tobiæ de pisce, quem ceperat, particulam illius pone super carbones, & fumus illius fugabit dæmonem. Hic enim piscis est Christus, qui exenteratur, quando interiora passionis ejus considerantur, & quomodo Deitas latuit. Sed fel reservatur, quando amaritudo illius memoriæ commendatur. Cor reservatur, quando charitas ejus consideratur. Particula super carbones ponitur, quando de illa dilectione cogitatur, & inde fumus compunctionis generatur, qui fugat omne genus dæmoniorum: quia omnis strepitus pravæ cogitationis obmutescit.

CAPUT LV.

Dei patientia peccatorem diu ad pœnitentiam expectantis, quanta sit, tandem formidanda mulieris parturientis similitudine suadetur.

PAtientia Dei assimilatur gravidæ mulieri, quæ scilicet conceptum, quem diu portavit, postea cum magno dolore ejicit. Sic Deus diu quidem peccatorem tolerat per patientiam, & expectat ad pœnitentiam, sed diu expectatum, & non emendatum, quandoque subitò percutit, & cum magno vindictæ fervore, quasi cum magno dolore, projicit, quem diu toleravit, unde dicitur Isa. *Tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar.* Non est ergò Dei patientia contemnenda ex dilatione, sed ampliùs formidanda. Quia sicut dixit Valer. Maxim. Lento gradu ad vindictam divina procedit ira, tarditatemque judicii gravitate pensat.

Isa. 42.
Valer. in li. 1.

CAPUT LVI.

Quia meritò patiens homo debet nuncupari, paucis naturalibus exemplis approbatur.

PAtientia hominis quanta sit, non nisi in tribulatione cognoscitur. Nam sicut aliquis habens quartanas vel tertianas, non dicitur curatus esse, si in diebus, in quibus non est accessio, non febricitet. Similiter nullus debet dici patiens, pro eo quod ipse non turbatur, cùm nulla sit ei molestia: sed si instante tribulatione, vel miseria patiens esset, tunc diceretur

patiens,

patiens, sicut ille, qui in tempore accessionis non febricitat, diceretur esse curatus & sanus à febre.

Item si nullus esset ventus, arbor, quæ tunc non moveretur, non diceretur propter hoc immobilis. Similiter lignum, quod non ardet igne absente, non diceretur propter hoc incombustibile. Et sic de aliis. Sic homo sine tribulatione non debet dici patiens. Greg. Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Sap. *Per tormenta interrogemus eum, & probemus patientiam illius.*

Greg.

Sap. 2.

CAPUT LVII.

Peccatum quantoperè fugiendum sit, quantumque grave & ponderosum existat; & quomodo ante Solem sedenti cæco, defunctoque sepeliendo comparetur, eorummet exemplis, pluribusque ostenditur auctoritatibus.

PEccato homo non solùm debet consentire, sed neque in ejus delectatione vel animo detineri. Sicut malum & venenosum cibum homo non solùm non vult comedere, sed nec etiam gustare: Differunt enim gustare & comedere, sicut delectari & consentire. Nam gustare est sine glutitione super lingua tenere, sicut quando gustatur cibus si benè sit salitus: sed comedere est, cùm intùs cibus in corpore trahitur. Sic qui intentione non vult consentire, sed tamen immoratur in delectatione cogitationis, iste etsi non comedit, tamen gustat, sed ille comedit, qui peccato consentit. Col. *Neq; tetigeritis per cogitationem, neq; contracta veritis per consensum, vel operationem.* Et nota, quod multiplicata gustatio comestioni, vel haustui æquipollet, sicut patet in his, qui vina probant. Sic frequens delectatio plerunque inducit consensum. Si ergò mortem animæ, quam facit consensus, times, time tale gustare quod disponit ad mortem.

Col. 2.

Item peccatum creaturas, quæ in se bonæ erant, fecit homini noxias. Nam venenum est mors hominis, & tamen est vita serpentis. Sic ergò Deus res à se benè conditas nobis in flagellum format, ut ea ipsa & per dolorem, quo feriunt, delinquentibus mala sint, & per naturam qua existunt, bona, sicut dicit Gregor.

Item peccatorum onus multum gravat animam. Psalm. *Sicut onus grave gravata sunt super me*, scilicet iniquitates meæ, sed miser homo non sentit modò onus illud, sed sentiet postea, sicut ille, qui portat vel trahit onus in aqua, non sentit benè pondus, donec exeat de aqua. Sic onus peccati in aquis deliciarum non sentitur benè, sed quando exierit de aqua, i. peccato, vel mundo. in morte sentietur. Deo hic deponenda essent peccata tanquam onera gravissima in infernum trahentia: Ille enim qui habet magnum onus super collum suum, non cessat currendo ire, ut veniat ad locum, ubi debet deponere: sic debet homo festinare ad confessionem, & ibi onus peccati projicere. Unde Heb. *Deponentes omne onus, & circumstans nos peccatum.*

Heb. 12.

Item ille, qui debet portare aliquod onus, tentat priùs quantum ponderet, & quantum portabit, & stipendium considerat. Sic homo quando vult peccare, & onus peccati sibi assumere, debet considerare onus peccati priùs, quod tantum ponderat, quod decedentes cum eo in puncto ad inferna descendunt: Tantum enim ponderat, quod neque firmamentum ipsum hora una potuit sustinere. Luc. *Videbam sathanam sicut fulgur de cœlo cadentem.* Et quamdiu portabit? quia fortè sine fine, quod nescit, qui assumit, & quod non poterit deponere. Psalm. *Laborabit in æternum, & vivet adhuc in finem.* Et stipendium peccati, quod est mors æterna. Rom. *Finis eorum mors est.* Et ibidem dicitur: *Stipendia enim peccati mors.*

Luc. 10.

Rom. 6.

Item peccator assimilatur cæco sedenti ad Solem: Nam cæcus cùm in Sole consistit, ipse radiis Solis perfunditur, sed tamen lumen non videt quo illustratur. Sic peccator cùm peccat, licèt peccati delectatione & ardore cæcatus ipse non videat Deum, neq; attendat ad ipsum, Deus tamen, cui omnia patent, benè conspicit illum. Unde de peccatoribus cæcatis dici-

Psal. 57. tur in Psal. *Supercecidit ignis*, id est, ardor peccati, *& non viderunt Solem*.

Item peccator assimilatur defuncto sepeliendo: Nam defunctus ad tumulum aliquando cum magna honoris pompa defertur, sed postmodum in terra sepultus in putredinem & cinerem vertitur. In pompa igitur honoris ad tumulum, id est, exterminium mortis, brevi transitu deferuntur superbi, sicut de quodam Psal. dicit: *Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani, & transivi, & ecce non erat*: sed in carnis putredinem fœtidam convertuntur luxuriosi. Unde possunt luxuriosi dicere illud Job. *Induta est caro mea putredine*: sed in pulverem terræ rediguntur avari, qui dum sagaci sollicitudine terrenis actionibus subduntur, quasi subtili terræ pulvere asperguntur. Job. *Sordibus pulveris cutis mea aruit*. Cutis enim, quæ pulvere respergitur, & quæ arescendo atteritur, mentes avarorum signat, quæ tunc pulvere resperguntur, quando terrenis affectibus replentur, sed ideò arescunt, quia à cœlestibus desideriis vacuæ quasi subtracta pinguedine inanescunt, quo contra Psal. petiit dicens. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea*. Adeps quippe pinguedinis animam replet, cùm hanc contra præsentium desideriorum æstum supernæ spei infusio refovet. Cutis ergò arescens contrahitur, cùm cor rebus exterioribus deditum, atque ex dispensatione illatum in auctoris sui amore non tenditur, sed in semetipso, (ut ita dixerim) rugosa cogitatione replicatur.

Psal. 36. — Job 7. — Job 7. — Psal. 62.

Item sicut stultus esset electus in Episcopum, si ante confirmationem aliquid committeret, unde episcopatum perderet. Sic qui peccatum mortale committit, unde vitam æternam amittit. Ephes. *Elegit nos ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate*.

Ephes. 1.

CAPUT LVIII.

Inferni tormenta in singulis damnatis nequaquam æqualia esse, Solis similitudine ostenditur.

POena gehennæ, licèt sit in damnatis omnibus ab eodem igne, non tamen eodem vel pari modo omnes cruciat. Cujus exemplum apparet in hominibus, qui stant ad æstum Solis. Quia licèt aliqui ab eodem Sole calefiant, non tamen pari modo æstuant, quia juxta qualitatem corporis sentitur pondus caloris. Quod ergò respectu Solis facit dispar valetudo corporum, hoc facit respectu gehennæ disparitas meritorum. Unde in eodem igne est diversitas cruciatuum, secundùm diversitates & gradus meritorum.

CAPUT LIX.

Pœnitens quomodo ut verè pœniteat, parturienti mulieri debeat comparari, & postea suamet opera studiosè discernere, vitiorumque vetustatem destruere, & novitate virtutum sese decorare, exemplis demonstratur, cujus pœnitentiam non esse differendam, sed continuò, perseveranter, moderatèque peragendam fore asseritur.

POenitens debet esse parturienti similis: Mulier enim cum delectatione concipit, sed cum dolore vehementissimo parturit: quia non est minimum membrum in parturiente, quod non doleat. Ita nullum debet esse membrum in corpore, quod pœnitentiam non faciat. Quia cum omnia membra fuerint instrumenta vitiorum, debent similiter esse instrumenta pœnitentiæ. Sic fuit Magdalena, quæ tot ex se exhibuit holocausta, quot habuerat oblectamenta. Ro. *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea servire justitiæ in sanctificationem*.

Rom. 6.

Item pœnitens, vel tentatus, debet studiosè opera sua discernere & corrigere. Cujus exemplum est, quia mos antiquorum fuit in dolore vestimenta scindere. Vestimenta enim, sicut Greg. dicit, scindimus, cùm discernendo nostra opera pertractamus. Si enim apud Deum nostra opera nos quasi vestiměta non tegerent, nequaquam voce angelica diceretur: *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus*. Turpitudo enim tunc nostra cernetur, cùm vita nostra ante justorum oculos repræ-

repræhensibilis monstratur. Tanquam enim subsequentis operis tegmine velamur, quando culpa tentati ad lamenta accendimur, atque ipsis lamentis excitati ad perspiciendum lumen justitiæ subtilius oculos mentis aperimus. Quasi in dolore vestimenta scindimus, quando ex fletu discretione crescente, cuncta quæ egimus, districtius irata manu judicamus.

Item sicut dicit Greg. Pœnitentium corda sterquilinio assimilantur: quia dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercora sese abjiciendo coacervant.

Item pœnitens debet destruere vetustatem vitiorum, ut habeat novitatem virtutum. Pueri enim vestes veteres lacerant, ut novas recipiant. Et armiger destruit malum equum, ut habeat meliorem. Et homo dissipat domum veterem, ut faciat pulchriorem. Similiter debet homo per pœnitentiam destruere veterem hominem, ut induat novum. 2 Cor. *Scimus quoniam si terrestris domus nostra dissolvatur, domum non manufactam habemus, &c.*

2. Cor. 5.

Item differens pœnitentiam usque ad senectutem, similis illi est, qui haberet quatuor asinos, & debiliori eorum totum ipsorum quatuor onus imponeret: quia talis profectò impius & stultus reputaretur. Sic est ille qui totum onus pœnitentiæ suæ vult in senectute sua portare, quando jam non potest laborare. Unde Malach. *Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat Domino debile.*

Malac. 1.

Item pœnitentia accelerata, & in ætate juvenili incepta, præservat à putredine carnalium desideriorum: Nam sicut carnes custodiuntur ex salis appositione, aliàs putrescerent, & scaturirent vermes, quia sal citò apponeretur. Sic caro hominis vermes peccati & pravæ delectationis scaturit, nisi in ætate juvenili dometur, & in servitutem spiritus redigatur.

Item omne onus alleviatur ex consideratione mercedis. Nam portio lignorum vel bladi majus onus libenter assumit in humeris suis, ut majorem mercedem habeat. Sic debet facere pœnitens majora, scilicet onera laborum, & jejuniorum sibi assumere, ut magis remuneretur: unusquisque enim mercedem accipiet secundùm laborem suum.

Item qui indiscretè per pœnitentiam se affligit, similis est illi, qui vermem vult excutere de arbore, & excutit florem vel fructum cum verme. Et lotrici, quæ pannos lacerat lavando super lapidem, & percutiendo. Et monacho, qui tantum equitavit, quod oportuit equum remanere in crastino in stabulo.

Item ille, qui aufert vitam alicui, qui victurus esset per annum, homicida judicatur. Quantò magis ille, qui nimiis jejuniis & afflictionibus efficit, ut decem annis citiùs moriatur, quàm esset moriturus. Bernar. Non habet callidus hostis efficacius machinamentum ad tollendum de corde charitatem, quod si efficere possit, ut in ea incautè & sine discretione ambuletur.

Bern.

Item tardius pœnitentiam faciens, similis est ei, qui debitum incurrit ad usuram, qui quantò plus differt solvere mutuum, tantò plus crescit debitum super eum, & tantò plus oportet eum dare tempore solutionis. Sic quantò diutius fuerit aliquis in peccatis, tantò plus solvet in pœna. Rom. *Secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor, &c.* Verè enim magna est usura, quando pro uno peccato solvitur pœna infinita, i. pro una delectatione peccati pœna æterna.

Rom. 2.

Item pœnitentia est appetenda, & si non propter pœnam quam infligit, saltem propter gratiam, quam acquirit: Solet enim homo aliquis nobilis vetulam mulierem ducere, & ignobilem in uxorem, non propter se, sed propter divitias magnas, quas habet, & propter magnam hæreditatem, quam possidet. Sic & tu pœnitentiam assume tibi in uxorem, & si non propter se, quia tibi videtur gravis & turpis, tamen propter thesaurum gratiæ & virtutum, quem secum defert, & hæreditatem æternam quam promittit. Sap. *Hanc amavi, & exquisivi à juventute mea, & quæsivi illam sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius.* Et ibidem. *Sciens quoniam*

Sap. 8.

Sap. 7.

niam communicabit de bonis suis. Et venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

CAPUT LX.

Viri perfecti, ut in Dei amore ferventiores reddantur, supervacaneas cogitationes exemplo Nazareorum à mente rejicere admonentur.

PErfecti viri student resecare superfluas cogitationes, ut scilicet in divino amore fiant ferventiores. Cujus exemplum quidem ostenditur in Nazareis, qui in veteri lege capillos eorum, quos in devotione nutrierant, expleta devotione radere & in ignem ponere jubebantur. Quid est enim, ut Greg. dicit, quòd Nazarei capillos nutriunt, nisi quod per vitam magnæ continentiæ præsumptionum cogitationes crescunt? Et quid est devotione completa capillos radere, nisi quod tunc ad perfectionis summam contingimus, cùm sic exteriora vitia vincimus, ut etiam cogitationes superfluas à mente resecemus; Quasi nimirum sacrificii igne concremare, est flammis amoris divini incendere, ut totaliter mens in amore Dei ardeat, & cogitationes superfluas concremans, quasi Nazarei capillos devotionis perfectione consumat.

CAPUT LXI.

Ad finem usque in bono instanter esse perseverandum, hostiæ sacrificii, pavonisque exemplo hic admonemur, ut Dei gratiam impetrare queamus.

PErseverantia necessaria est in opere bono, sicut cauda animalis in sacrificio. Unde cauda hostiæ jubetur offerri in sacrificio. Levi. 3 *Indecens est enim animal sine cauda*, id est, opus inceptum sine fine vel complemento. Unde dicitur, quòd pavo avis, quando amisit caudam, non audet apparere præ verecundia. Sic sine cauda perseverantiæ non audebit aliquis coram Deo in judicio apparere.

Levi. 3.

Item perseverantia impetrat gratiam. Nam si homo tantum perseveraret in oratione, quantum pauper ad ostium divitis pro eleemosyna, citiùs impetraret spiritualem eleemosynam, quàm ille corporalem. Unde Apostoli perseverantes in oratione Spiritum sanctum acceperunt.

Act. 2.

CAPUT LXII.

Pigri hominis naturam plurium Dominorum castro, agroque neglecto assimilari declaratur.

PIger homo similis est castro plurium dominorum, inter quos ille, qui remissus est, totum amittit: alius enim paulatim aufert ei jus suum. Sic si spiritus remissus fuerit, caro, quæ adversus spiritum concupiscit, quotidiè aliquid contra ipsum acquirit: Prov. *Manus fortium dominabitur, quæ autem remissa est, tributis serviet.*

Pro. 12.

Item piger homo similis est agro neglecto, qui herbas inutiles profert si in pace dimissus, nec fossus nec purgatus sæpè fuerit, & bonis seminibus seminatus. Sic homo vitiorum spinas & tribulos generat, nisi utilibus occupetur laboribus.

CAPUT LXIII.

Prædicatores bona docentes, eaque ipsimet non agentes, cæcis ac claudis comparari affirmatur.

PRædicatores qui dicunt, & non faciunt, similes sunt cæcis & claudis, qui sedent in introitu civitatis mendicantes, qui transeuntibus viam ostendunt, sed nunquam in eam pedē ponunt. Contra illud Jac: *Sic loquimini, & sic facite.*

Iaco. 2.

Item sicut esset deridendus, qui argento vas fictile ornare vellet, decorare lutum ut sordidaret argentum. Sic irrisione dignus est, qui cùm malus sit, bona dicit. Prov. *Quomodo si argento solido ornare velis vas fictile sic tumentia labia cum pessimo corde sociata.*

Pro. 26.

* * *

CAPUT LXIV.

Quantum laborandum sit, ut divina merita adaugeamus, seminantis ditantisq; exemplo instruimur.

PRoficere debet homo continuè in operibus suis bonis. Nam volenti ditari non sufficit sibi non perdere, nisi annuatim crescat in aliquo. Similiter desiderans ditari in bonis spiritualibus debet annuatim & quotidiè bona sua ampliare, ut dicitur. *Ambuletis, ut abundetis magis.* 1. Thes. 4.

Item nullus vellet semen suum terræ committere, nisi crederet illud multiplicatum colligere. Ergò sicut laboraret homo ad multiplicandùm semina, sic debet laborare ad multiplicãdum merita, quod est secundùm Deum proficere. Apostolus. *In omni opere bono fructificantes & crescentes in scientia Dei.* Col. 1.

CAPUT LXV.

In peccatis hac in vita prosperantes, qui insanis ac phreneticis similes judicantur, ferè per amœna prata pulchraque itinera ad interitum duci, edocetur.

PRosperitates in peccatis similes sunt illis, qui per pulchra itinera ad suspendium pertrahuntur, vel qui per amœna prata ad carcerem damnationis ducuntur. Unde Greg. de peccatore prosperitatibus mundi florente dicit: Honoratur in via, in perventione damnabitur, & quasi per amœna prata ad carcerem pervenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum tendit. Greg.

Item prosperitas peccatorum exultantium in peccatis, similis est insanis, quia tales, ut dicit Greg. non prosperitate eriguntur, sed insania, quam subeunt, unde affligi debuerunt, & exindè miseri in exultatione defluunt, unde altiùs flendi sunt Item peccatores tales sunt phreneticis similes, quòd insaniam virtutem putant: quia ex morbo esse nesciunt hoc, quod ampliùs non possunt. Et quasi crevisse viribus se æstimant, dum ad vitæ terminum per augmenta doloris appropinquant, quia rationis sensum non habentes, flent & rident, & tantò majori æstimatione se dilatant, quantò insensibilius malum quod patiuntur, ignorant.

CAP. LXVI.

Rationis vis quanta sit, & quâ viâ semper animi cogitationes habeat regulare, unico ancillarum Dominæ exemplo ostenditur.

RAtio debet regere cogitationes, sicut domina regit ancillas & familiam. Nam videmus (sicut dicit Greg.) quòd absente domina familia deordinatur, quia ancillarum linguæ perstrepunt, silentium deserunt, deputati operis officia negligunt, totum ordinem sibimet confundunt. At ubi repentè domina venerit, mox perstrepentes linguæ reticent; officia uniuscujusque operis repetunt, sicque ad opus proprium, ac si non recessèrint, revertuntur. Similiter si ad momentum ratio discedat, quasi absente domina cogitationum se clamor velut garrula ancillarum tuba multiplicat. Ut autem ratio ad mentem redierit, mox se confusio tumultuosa compescit, & quasi ancillæ se ad injunctum opus tacitè reprimũt, dum cogitationes protinùs causis se propriis ad utilitatem subdunt.

CAPUT LXVII.

Religiosorum vita qualis esse debeat, mortuorum similitudinibus quibusdam facilè terminatur.

REligiosus debet esse mortuus mundo, i. ad modùm mortui se habere. Nam mortuus in sepulchro absconditur, & sic religiosus debet abscondi in claustro, & non discurrendo vagari. Col. *Mortui enim estis & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Col. 3.

Item anima mortui à carne separatur. Et sic religiosus debet à carnali amore se-

Eccl.47. parari: Eccl. *Quasi adeps separatus à carne.* In adipe enim signatur devotio spiritualium, quæ debet esse in religioso separata ab amore carnalium.

Item caro mortui à vermibus consumitur, scilicet in sepulchro. Quia religiosus per pœnitentiam debet consumere corpus suum in hoc mundo, mente autem Iob 7. debet esse in cœlo. Job. *Elegit suspendium anima mea*, i. desiderium æternorum, *& mortem ossa mea*, id est, mortificationem carnalium desideriorum.

Item mortuus non sentit si pungatur, vel dejiciatur, vel elevetur. Et sic verè 1.Re.19. mortuus mundo. 1. Reg. *Sicut angelus Domini Dominus meus, nec benedictione nec maledictione movetur.*

Item mortuus omnia temporalia relinquit. Et sic religiosus omnem proprietatem debet resignare, & omnia coram Deo & fratribus repræsentare, & nihil sibi 1.Cor.4. arrogare. 1. Cor. *Quid habes quod non accepisti?* Bernard. Monacho habenti proprium, negabit Deus suum proprium, scilicet cœlum.

CAPUT LXVIII.

Sacerdotum veteris legis corporales perfectiones, exterioresque ipsorum immunitates negativè recensentur, quibus Christi sacerdotum clara similitudine spiritualia ornamenta aperiuntur.

Sacerdotes Christi & clerici immunes debent esse ab illis maculis spiritualiter, à quibus clericos seu sacerdotes Judæorum oportebat esse immunes corporaliter. Prohibetur enim esse cæcus, id est, ne sit ignorans: claudus, i. instabilis & ad diversa inclinans. Et ne sit parvo, vel grandi, vel curto naso, i. ne habeat defectum discretionis, ne plus vel minus, aut aliqua prava exerceat. Per nasum enim signatur discretio, quia est discretivus odorum.

Item ne sit fracto pede, vel manu, id est, ne amittat virtutem operandi benè, vel procedendi de virtute in virtutem.

Item repudiatur, si habeat gibbum antè vel retrò, per quem signatur superfluus amor terrenorum.

Item si lippus, i. si per carnalem affectum ejus ingenium obscuratur. Contingit enim lippitudo ex fluxu humoris. Repudiatur etiam si habeat albuginem in oculo, id est, præsumptionis candoris justitiæ in sua cogitatione.

Item si habet jugem scabiem, id est, petulantiam carnis. Et si sit habens impetiginem, quæ sine dolore corpus occupat, & membra corporis fœdat, per quam avaritia designatur. Et etiam si sit herniosus, vel ponderosus, quòd sc. gestet pondus turpitudinis in corde, licèt non exerceat opere.

CAPUT LXIX.

Mercenarius sancti viri quatuor rationibus, nec non illis, qui corporaliter suspenduntur, comparantur, eosque in alia vita ab omni corporis animique perturbatione tandem à Deo fore liberandos demonstratur.

Sancti viri assimilantur mercenariis. Primò, ratione temporis, quia tempus præsens citò finiri exoptant, ut scilicet ad vitæ præmia perveniant. Sicut mercenarii præstolantur finem diei, ut labor cesset, & recipiant præmium operis sui. Job. *Sicut dies mercenarii dies ejus.* Iob 7. Ubi dicit Gregor. Dies suos mercenarius Gregor. evolvi citiùs exoptat, ut ad laboris sui præmium sine tarditate perveniat. Dies itaque hominis à vera & æterna sapientia rectè diebus mercenarii comparantur, quia præsentem vitam exilium non patriam, militiam non palmam deputat, & eò longius à præmio se conspicit, quò tardius ad finem venit.

Secundò ratione laboris; Nam sicut dicit Gregor. Mercenarius in alienis laboribus exsudat, sed tamen sibi præmium proprium præparat. Omnes ergò qui spe cœlestium præditi, exercitatione vitæ præsentis atterimur, in alieno laboramus: Nam sæpè & reprobis servire cogimur, mundo, quæ mundi sunt, reddere coarctamur & alieno quidem labore fatigamur, sed tamen præmia nostra percipimus; & per hoc pervenimus ad propria, quod

quòd purè ministramus aliena. Tertiò, ratione operis. Nam sicut dicit Gregor. Mercenarius solicitè curat inspicere, ne unquam dies vacuus labatur ab opere, & expectatus finis temporum inanis veniat ad remunerationem. In laboris namque studio conspicit quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cùm opus crescit, præmii fiducia proficit. Cùm verò opus torpuerit, spes à remuneratione lassescit. Unde & electus quisq; vitam suam, quasi mercenarii diem pensans, tantò fidentius ipse tendit ad præmium, quantò nunc robustius perdurat ad laboris incrementum: quis sit decursus præsentis temporis, pensat: dies cum operibus numerat, ne à labore vacua transeant vitæ momenta, formidat: adversis gaudet, passione reficitur, mœrore refovetur, quia sequentis vitæ præmiis tantò se largius remunerari conspicit, quantò præ amore illius quotidianis se mortibus verius impendit.

Quartò ratione mercedis, quia consideratio mercedis homini mercenario leviat pondus laboris. Et similiter sanctis viris consideratio premii minuit laborem exercitii. Unde Grego. dicit: Mercenarius cùm facienda opera conspicit, mentem protinùs ex longinquitate & pondere laboris adjicit. Cùm verò lassescentem animum ad considerandum operis premium revocat, vigorem mox animi ad exercitium laboris reformat, & quod grave expandit ex opere, leve æstimat ex remuneratione. Sic electi quique cùm mundi hujus adversa patiuntur, cùm honestatis contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, esse gravia, quibus exercentur, pensant. Sed cùm mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt ex comparatione præmii, quàm sit leve quod patiuntur, inveniunt: quod enim valdè esse importabile ex dolore ostenditur, consideratione provida ex remuneratione leviatur.

Item sancti viri assimilantur illis, qui corporaliter suspenduntur. Quia sicut ille, qui suspenditur corpore, ad alta sustollitur, ut ibi moriatur. Sic quoque viri sancti ad alta per contemplationem se sublevant, ut affectibus terrenis intereant. Unde Job. *Elegit suspendium anima mea & mortem ossa mea*: Gregor. Sancti viri certissimè sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam possunt. Et idcircò suspendium eligunt, quia nimirum desideria terrena deserentes ad alta animum tollunt, suspensi autem mortem suis ossibus inferunt, quia amore supernæ patriæ in virtutum studiis accincti, hoc quod fortes priùs in mundo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur. *Iob 7.*

Item sancti post hanc vitam liberantur ab omni pœnalitate & molestia, quam patiuntur in hac vita: Nam licèt cardui & urticæ granis in campo socientur, tamen cùm ponuntur in horreo, societas illa separatur. Et sic affectiones & tribulationes, quibus modò Sancti conjuncti sunt in campo mundi, omnes separabuntur ab ipsis, cùm reponentur in horreo cœli. Apoc. *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, &c.* *Apo. 21.*

CAPUT LXX.

Mysticam sacræ scripturæ intelligentiam assidua ejus lectione haberi, unica hominis ignoti cognitionis similitudine breviter ostenditur.

Scripturæ sacræ intelligentia mystica assidua ejus lectione aperitur. Cujus exemplum est (secundùm Greg) sicut ignotorum hominum facies cernimus, & corda nescimus, sed si familiari eis locutione conjungimur, usum colloquii eorum cogitationes indagamus. Ita cùm in sacro eloquio sola historia aspicitur, nihil aliud quàm facies videtur. Sed si huic assiduo usu communicamus, intimam mentem ex collocutionis familiaritate penetremus. Dum enim alia ex aliis colligimus, facilè in ejus verbis cognoscimus aliud esse, quod intimant, aliud quod sonant. Tantò autem quisque notitia illius extraneus redditur, quantò in sola ejus superficie ligatur.

***

CAP.

CAPUT LXXI.

Silentii utilitas quanta sit, linguaeq; refrenatio quantum prosit, duobus naturalibus indicatur exemplis.

SIlentium fervorem devotionis servat: Solet enim obstrui vas, in quo est vinum, ut vinum fortius fiat, vel sit, & potus coopertus colorem suum, & munditiam conservat. Sic qui vult devotionem cordis & munditiam conservare, debet os clausum tenere. Psalm. *Concaluit cor meum intra me, &c.*

Psal. 38.

Item silentium servare, est os, unde exit ignis & flamma omnia comburens, obstruere. Jaco. *Lingua ignis est* &c. Ecce, quantus ignis quàm magnam sylvam incendit, id est, virtutem bonorum operum consumit.

Iaco. 3.

CAPUT LXXII.

Simoniacus leoni ac latroni comparatur, cujus perversitas ex istorum similitudinibus indicatur.

SImoniacus assimilatur leoni, quia procurat, quod Ecclesia, quae est sponsa Christi, aliundè gravida fit, quàm de suo viro, quae de solo Spiritu sancto concipere debet: sed simoniacus facit quod concipit de spiritu maligno, & sic ea facit nutrire filios adulterinos, & filios proprios exhaeredat patrimonio Christi, constituens haeredes filios diaboli. Eccl. *Omnis mulier relinquens virum suum peccabit, & statuens haereditatem ex alieno matrimonio.*

Eccl. 23.

Item Simoniacus assimilatur latroni. Facit enim Simonia homines esse latrones & sacrilegos, quia scilicet sacra sunt ea, circa quae latrocinium exercent: Absurdum est enim dicere eum, qui furatur, vel capit calicem alicujus Ecclesiae, sacrilegum vel furem esse, & non eum qui furatur tam Ecclesiam, quam quae ad eam pertinent. Joan. *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro.*

Ioan. 10.

CAPUT LXXIII.

Quamplurimis perspicuisque sacrae scripturae testimoniis, quantoperè malorum societas, qui cum bonis viris nunquam versantur, ne earum malitia patefiat, sit fugienda, enucleatur.

SOcietatem bonorum fugiunt mali, ne eorum malitia appareat. Sicut mulier turpis non libenter sedet juxta pulchram, ne turpitudo illius magis appareat, quia opposita juxta se posita magis elucescunt. Sic mali non sociantur bonis libenter, ne malitia sua eorum bonitate magis evidēs fiat. Joan. *Omnis qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus.*

Ioan. 3.

Item societas mala trahit ad peccatum, sicut accidit de spinis, quòd una trahit aliam. Prov. *Fili mi si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis,* &c. Et idcircò, sicut non est tutum aegroto esse in aëre corrupto, quia ex hoc citò recidivum peteretur, sic non est tutum bonis esse in consortio peccatorum, ex hoc enim ad peccatum inducuntur. Prover. *Amicus stultorum efficietur similis.* Unde sicut non est secura ovis juxta lupum, nec stuppa juxta ignem, nec sagimen juxta catum; sic nec justus juxta peccatorem, nec mulier juxta peccatorem. Cor. *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.*

Prov. 1. 1. Co. 15.

Item societas mala est vitanda: Nam qui non vult esse leprosus, debet vitare consortium leprosorum. Sana poma sociata putridis citiùs corrumpuntur, & sani cum infirmis citiùs infirmantur. Psal. *Cum perverso perverteris.* Prov. *Non delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via.*

Psal. 17. Prov. 4.

Item societas mala non est toleranda propter utilitatem temporalem: Nam si quis esset in domo succensa, ubi non esset nisi una fenestra, per quam non posset exire indutus & oneratus, potiùs omnia sua dimitteret antequam non exiret. Sic quilibet dispendium suorum & suae carnis quantumcunque potiùs deberet sustinere, quam in consortio malorum remanere in pe-

in periculo suo. Unde Gen. Ioseph relicto pallio in manu fœminæ fugit. Et homo de periculo maris libenter nudus evadit.

Item socius malus abiiciendus est, sicut dens putridus de ore deiicitur ne alios corrumpat, & ovis morbida de grege aliarum, & leprosus de consortio hominū. Et pomum putridum de acervo aliorum. 1. Cor. *Modicum fermentum totam massam corrumpit.*

1. Co. 5.

CAP. LXXIV.

Quam benignè bonis temporalibus, viris, præsertim spiritualibus, provideat Deus, tum exemplis, tum autoritatibus ostentatur.

SOllicitudo temporalium est viro spirituali contemnenda: Nam qui ad fontem vadit, nō est solicitus quid bibat. Quid ergo times stultè? providentia Dei major est fonte. Cogita quod servus debet esse solicitus, quomodo benè serviat Domino suo, & Domini est providere ministro suo. Unde dicitur, *Omnem solicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Matt. *Nolite soliciti esse dicentes: quid manducabimus?* &c. Chryso. Escam corporis, si solicitus non fueris, habebis: justitiam verò, si solicitus non fueris, non habebis. Quis est pater, qui non provideat filiis suis cùm viderit eos egere? Matt. *Scit pater vester, quia his omnibus indigetis.*

1. Pet. 5.
Matt. 6.
Chrys.
Matt. 6.

CAPUT LXXV.

Quo pacto spes tuta fiat, & adjuvetur, & quantum sit semper in Deo sperandum, terminatur.

SPes juvatur ex bonis operibus, securus enim debet esse de re, qui habet bonum pignus apud se. Securi itaque sunt de regno futuro, qui habent bona opera, quæ quasi pignora sunt regni cœlestis. Greg. cùm opus proficit, regni cœlestis fiducia crescit.

Item spes juvatur ex tribulationibus: Certus enim potest esse de re venali, qui pretium apud se habet. Sic debet esse certus de regno æterno, qui multas tribulationes sustinuit, quibus regnum cœlorum emitur. Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.*

Act. 14.

Item sperandum est in Deo, quia sperantes in se sustinet ne cadant: Naturaliter enim qui debilis est, & timet cadere, alicui rei adhæret, ut patet in puero vel infirmo. Sic naturalis ratio dictat animæ cognoscenti debilitatem suam, quod fortiori se inniti debeat, sc. Deo. Quia de facili transit malum passum, qui habet bonam appodiationem, scilicet Deum, qui benè potest eum extra malum passum ejicere: Veritatis enim est præstare fulcimentum innitenti sibi, sed vanitatis est negare. Unde cùm Dominus veritas sit, innitenti sibi non se subtrahit, sicut solent facere mali pedissequi eis, qui appodiant se sibi, quia subtrahunt se ut cadant. Isa. *Speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.*

Isa. 1.

CAPUT LXXVI.

Valdè monstruosum esse, de Dei gratia superbire, difficulterque superbos humore gratiæ carentes à propria voluntate deflecti, definitur.

SUperbire de gratia à Deo data, monstruosum est: Nam sicut monstruosum esset, quod ex muliere nasceretur bufo, sic monstruosum est, quòd aliquis ex gratia Dei sibi data à Deo efficiatur superbus. Et talis etiam de vita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamento interficitur. Greg. Qui de virtutibus se extollit, non de gladio, sed medicamento se interficit.

Greg.

Item superbi difficulter à propria voluntate deflectuntur, quia carent humore gratiæ. Virgula enim quantò plus habet de humore, tantò citiùs flectitur. Sic qui plus habet de gratia, citiùs obedit: sed lignum aridum citò frangitur, dum flecti creditur: sic superbi qui sine humore gratiæ sunt, flecti non possunt. Eccl. *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus,*

Eccl. 6.

taurus, ne fortè elidatur per stultitiam virtus tua, & comedat folia tua, & fructus tuos perdat, & relinqueris velut lignum aridum in deserto, id est, sine merito.

CAPUT LXXVII.

Diaboli tentatio in quo potissimum fiat peccato, illique obsequi quantum obsit, ac quos præcipuè Deus in hoc mundo tentari tribularique patiatur: quomodove tentationibus resistendum sit, ad amussim explanatur.

Tentat diabolus hominem de illa re, quâ magis cōsuevit decipere; sciens, quod membrum citiùs frangitur, ubi prius fractum fuerit, quàm alibi. Et citiùs inceditur lignum, quod aliquando fuit in igne, quam si nunquam fuisset. Et citiùs cadit homo in infirmitatem, quam aliquando habuit, quàm in aliam. Sic homo facilè inclinatur ad peccatum, quod aliquando fecit.

Item tentationis delectatio corrumpit sinceritatem animæ etiam sine consensu operis, sicut mulier non dicitur casta, quæ libenter audit verba corruptoris, dato etiam, quod ei in opere non consentiat, & quæ appetit diligi, etiamsi corrumpi non appetat. Aug. Non solùm appetere, sed appeti velle criminosum est. Sic non est reputanda casta anima, quæ tentationes diaboli recipit, & in eis delectatur, quamvis peccatum facere non velit.

Aug. in Reg.

Item tentat diabolus, & impugnat maximè illos, qui ipsum deserunt, & ad Deum se convertunt, ut Pharao filios Israël fugientes persecutus est. Glossa. Qui ab illecebris mundi abstinere, & in Christo piè vult vivere, persecutionem patitur: Dum enim divino servitio constringi exoptat, bellum diaboli contra se excitat, sicut rex sibi subditos non impugnat, sed adversarios.

Item tentationibus & suggestionibus non resistentes, non possunt conjungi Deo. Unde assimilantur illis mulieribus, cum quibus in veteri lege non poterat sacerdos matrimonium contrahere. Nam Levit. 21. Præceptum est sacerdoti, ut virginem tantùm duceret in uxorem, sed viduam, & repudiatam, sordidam & meretricem non acciperet. Per viduam enim intelligitur anima, cujus mortuus est carnalis usus, sed non affectus, quam sola necessitas retrahit à malo, non charitas. Et talis potest dici vidua de uno marito, quæ lambit ubi mordere non potest, id est, delectationes præteritas, quas habere non potest, cupit, sicut canis lingit hastile & scutellam post cibum. Tim. *Vidua in deliciis vivens mortua est.* Glo. morte peccati, vel morte animæ: Talis enim vidua, quando contingit ei aliquid quod tædet, semper recogitat maritum mortuum, quamvis pessimus fuerit, & talis est anima, cui quando contingit aliquid adversi, semper suspirat ad ea, quæ dimisit, ut filii Israël ad ollas carnium in Ægypto. Per repudiatam significantur illi, quos negotia mundana repudiant, & ad illa se ingerunt non vocati, & à mundo contemnuntur & opprimuntur, & tamen mundum non contemnunt. Sicut meretrix ad peccatorem suum accedit, licèt ab eo frequenter verberetur, & cum eo multas molestias sustineat. Augu. Ecce turbat te mundus, & amatur, quid si tranquillus esset? quomodo inhæreres formoso, qui sic amplecteris fœdum? Tales etiam similes sunt peccatoribus, qui in curiis Principum bonis nutriti morsellis, licèt fastidiantur & licentientur, tamen expulsi per unum ostium, redeunt per aliud. Sic quidam ita sunt allecti illecebris & delectationibus mundi, quod licèt adversitatibus & molestiis impugnentur, ab eo tamen non recedunt. Per sordidam intelligitur anima, quæ immundis affectionibus maculatur. Si vis ergò desponsari Christo, auferas tibi vestimenta sordida, ut omni tempore vestimenta tua, id est, opera, sint candida. Rom. *Abjiciamus opera tenebrarum, &c.* Per meretricem autem, quæ cuilibet paret libidini, intelligitur anima, quæ cuilibet cedit tentationi. Hier. *In omni via prosternebaris meretrix.* Nulla ergò talis anima est Deo conjungi apta.

Levit. 21. | 1. Tim. 5. | Augusti. | Ro. 12. | Hier. 2.

Item

Item tentari & tribulari Deus hominem permittit, etiam postquam ei magna dona contulit. Unde Salomon (sicut dicit Gregor.) divinitùs sapientiam accipit, & statim post meretricum mulierum quæstione pulsatus fuit. Quod igitur Salomon mox post tantam revelationem certamen turpium mulierum pertulit, designavit, quod mentem nostram sæpè concessis virtutibus respectus intimæ largitatis illuminat; sed hanc protinùs etiam lubricæ cogitationes turbant, ut quę sublevata immenso munere exultat, etiam tentatione pulsata, quid sit, inveniat. Sic Helias divina gratia præditus, sermone cœlos aperuit, & tamen probatus, subitò infirmus per deserta fugiens, unam mulierem expavit. Sic & Paulus ad tertium cœlum ducitur, paradisi penetrans secreta considerat, & tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cujus impugnatione in se fatigari spiritus legem dolet.

Item tentat diabolus primò blandiendo, quasi procando, sicut peccator primè salutat mulierem procando, sed postquam fuerit ab eo corrupta semel, sequitur eum non rogata, nec habet audaciam postea aliquid ei denegare, sed plerumque contra cor suum obedit ei in omnibus. Sic anima diabolo semel exposita per consensum peccati, non habet ampliùs audaciam ei resistendi, sed dicit illud Hier. *Adamavi alienos, post eos ambulabo.* *Hier. 2.*

Item tentatio mala est statim à principio repellenda, sicut ignis antequam crescat extinguendus est, & infirmitas antequam radicetur, sanari potest. Greg. Si tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, eadem mora qua nutritur, roboratur. Jac. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Esto ergò sicut Dangerosus epulator, qui cibos immundos, seu non benè paratos, vertit, vel rejicit in faciem apponentis. Sic cum indignatione tentationes rejiciens, quasi scutella sua diabolum in fronte percutit. Item qui pannos suos comburi sensit, ignem amovet. Et miser homo se sensit comburi igne concupiscentiæ malæ, & luxuriæ, & pedem mentis non retrahit. *Greg.* *Iac. 4.*

Item tentatio mala vincitur oratione. Exod. *Cùm levaret Moyses manus, & oraret, vincebat Israël.* Judic. *Memores estote servi Dei Moysis, qui Amalech non in ferro pugnando, sed precibus sanctis orando ejecit:* Plus enim valet unus Sanctus orando, quàm multi peccatores præliando. *Exo. 17.* *Iud. 4.*

Item tentationes repelluntur per confessionem. Latrones enim fugiunt eos accusantes. Sic dœmones fugiunt peccata revelantes & confitentes. Hier. *Revelata traditione confusus fugiet inimicus.* Eccles. *Qui revelat arcana amici, fidem perdit.* *Hiere.* *Eccl. 27.*

Item vincitur tentatio carnis spiritualiter per fugam, sicut extinguitur ignis per separationem lignorum. Cor. *Fugite fornicationem.* *1. Cor. 6.*

CAPUT LXXVIII.

Peccatorum causa hominis vitam abbreviari, servi unico exemplo duabusq; sacræ scripturæ auctoritatibus approbatur.

Tempus abbreviatur homini propter peccatum. Nam si aliquis haberet servum vel filium, cui dedisset pecuniam ad negotiandum, & totam consumeret filius prodigus, vel etiam de pecunia sua ipsum impugnaret, non plus ei daret, sed potiùs residuum ei auferret. Sic facit Deus plerunque peccatori de tempore, quod dedit ad pœnitentiam, & ille abutitur eo in superbiam, & Deum impugnat. Proverb. *Timor Domini apponit dies, & anni impiorum breviabuntur.* Sicut medietas membri abscinditur, ne totum corrumpatur. Psal. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* *Prov. 10.* *Psal. 54.*

CAPUT LXXIX.

Hominis ad benefaciẽdum tepiditas quantum Deo displiceat, & quot animæ damna afferat, brevibus ostenditur verbis exemplisq; perspicuis.

Tepiditas irã Domini ꝓvocat, sicut aqua tepida provocat vomitũ. Apoc.

Apoc. 3. *Quia tepidus es, incipiam te evomere de ore meo.* Tepidus à Deo evomitur, cùm in deterius labi permittitur, vel cùm impœnitens morietur.

Item tepiditas fiduciam tentandi diabolo præstat. De multis enim tentat tepidum, de quibus non auderet tentare ferventem. Oleæ enim ferventi muscæ non insident.

Item tepiditas reddit hominem impotentem & contractum, ut patet in illis, qui cùm fortes sint corpore, tamen possunt vix partem pœnitentiæ facere, quam facit una vetula totam. Quod accidit ex tepiditate eorum, quia parvum habent desiderium. Bernardus. Forsitan non possumus, quia non multum volumus.

CAPUT LXXX.

Verum timor hic animæ ostiarius jure nuncupatur, qui quidem à servili timore facilè sejungitur, & quantum Dei timor nobis prosit, aperitur.

Timor est sicut ostiarius animæ. Nobiles enim in egressibus habent ostiarios cum baculo turbam arcentes, ne comprimat eos & personas suppositas, ne super collum suum se ingerant, expellunt. Sic anima justi, quando exit ad loquendum vel videndum, timorem habet pro ostiario, cujus baculus est totus infernus ad expellendum turbas malarum cogitationum, ne ab eis comprimatur Jesus, i. salus animæ per consensum. Unde *turbæ te comprimunt*, dictum est ei. Et ideò non est exeundum sine ostiario. Sed timor servilis non est ostiarius vivus, sed pictus: quia manet in timore servili peccandi voluntas, & sequeretur opus, si putaretur impunitas, ut dicit August. Ergò est timor servilis vel mundanus sic verè sicut ostiarius pictus in portis divitum, qui elevata clava videtur percutere ingredientes, & ingressum prohibere, quod non facit. Sic timor, qui sine charitate est, videtur peccatum expellere, sed non expellit. Item timor bonus præparat cor hominis Deo: Quando enim aliquis magnus vult hospitari in aliqua domo, præmittit nuntium, qui domum mundet & præparet. Sic Deus facit immittendo timorem. Eccles. *Qui timent Dominum præparabunt corda sua*, scilicet ad recipiendum eum, *& in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Item timor mundanus, quo quis magis eligit malum animæ, quàm corporis, facit eum similem rustico, qui eundo ad forum portat sotulares suos in collo suo, magis eligens lædere pedes suos quàm sotulares.

Augusti. [margin]

Eccle. 2. [margin]

CAPUT LXXXI.

Tribulationum, quæ & flagellis ac aquis optimo jure assimilantur, maximus ostenditur fructus, & cur Deus in hoc mundo nos torqueat, quantumque fugientes tribulationes sint improbandi, pluribus exemplis atque sacræ scripturæ testimoniis declaratur.

Tribulatio separat hominem ab amore mundi & peccati: est enim velut absynthium, quo viri spirituales à temporali consolatione separantur, sicut pueri aliqua amaritudine à lacte matris separentur. Electis enim suis Deus iter asperum facit, ne dum delectantur in via, obliviscantur eorum quæ sunt in patria. Sed sicut pulmentum adhæret ollę, in qua decoquitur, nisi sæpè moveatur; sic cor hominis adhæret mundo, nisi tribulationibus pulsetur. Aug. Ecce turbat me mundus, & amatur: quid si tranquillus esset? quomodo inhæreres formoso, qui sic amplecteris fœdum?

August. [margin]

Item tribulationes similes sunt flagellis, seu virgis scoparum nodosis & duris, quibus pueri castigantur, & earundem etiam fasciculis domorum habitacula à sordibus & immunditiis expurgantur. Similiter etiam ex tribulationum flagellis castigantur insipienter peccantes & purgantur, qui humiliati ex eis ad Deum per pœnitentiam redeunt, vitam suam in melius commutantes. Flagellum enim (sicut Greg. dicit) diluit culpam cùm mutat vitam: cujus non mutat mores, non expiat actiones.

Greg. [margin]

Item tribulari permittit Deus hominem, ut liberet eum à pœna, & ut proficiat in disciplina. Sicut pueri quantò plus verberantur, tantò magis addiscunt, & melius faciunt commodum suum, quàm si dimitterentur voluntati suæ. Isa. *Mise-*

rea-

Isai. 26. *reamur impio, & non discet facere justitiam.*

Item tribulationem fugiens in mundo isto, magis tribulabitur in alio. Nam scelestus, qui non vult, vel non potest solvere de sua taberna, spoliatur, vel verberatur ad valorem. Sic peccator, qui non vult modò facere pœnitentiam, & solvere quod debet, verberatur in præsenti infirmitate, vel alia tribulatione, vel solvet in centuplum in inferno, vel purgatorio. Unde Isid. Nequaquam delinquenti parcit, quoniam peccatorem, aut flagello temporali ad purgationem ferit, aut judicio æterno puniendum relinquit, aut ipse in se homo pœnitendo punit, quod malè admisit. (Isidor.)

Item tribulatio temporalis ad libertatem æternæ gloriæ perducit. Sicut homo diu tenet bestiam, quam emit ligatam in domo sua, donec fuerit domestica, & tunc dimittit eam liberè ire per domum. Sic ligat Deus nos tribulationibus modò, & infirmitatibus in præsenti, sed post dimittit nos liberè ire in domo sua cœlesti, cum creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. (Rom. 8.)

Item tribulatio à peccato retrahit, & ignem concupiscentiæ extinguit: Est enim succursus homini missus à Deo. Si enim domus alicujus esset igne succensa, si quis ei aquam ad extinguendum illum ignem afferret, obsequium & subsidium reputaret, & non nocumentum: Tribulatio enim aqua est, quæ domum conscientiæ igne concupiscentiæ succensam extinguit. Eccl. *Ignem ardentem extinguit aqua.* (Eccl. 3.)

Item si quis ab hostibus suis duceretur super equum velocem, ubi esset occidendus, gratum haberet, si quis equum illum occideret, vel necaret, ut sic ab hostibus liberaretur. Quantum ergò gratum debet esse ei, qui corpus suum, à quo ad mortem ducitur, infirmitate vel tribulatione aliqua debilitat, ut scilicet à dæmonibus & à pœna liberetur? Greg. Durum non æstimes quod pateris, dum ab æternis cruciatibus in tua passione liberaris. (Greg.)

Item ad vitam rectam errantes reducit: Quando enim aliquis porcum suum, vel ovem ducit ad pascua, vel ad forum, & non vult sequi, ligat eum fune, vel virga percutit, & sic invitum ducit. Sic Deus ligat nos infirmitatibus & aliis defectibus, quia aliter nolumus eum sequi, nisi ligati. Ose. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.* (Ose. 11.)

Item tribulationes fugientes, & gloriam Christi adipisci cupientes, similes sunt his, qui sociant se mercatoribus in lucro tantùm, & non in damno. Sic tales volunt esse comites Christi in consolatione, non autem in passione, cùm tamen dicat Apost. *Sicut socii passionum estis sic eritis & socii consolationis.* (2. Cor. 1.)

CAPUT LXXXII.

Verbo Dei carentes spiritualiter graviterque famescere, naturali similitudine & auctoritate monstratur.

VErbi Dei carentia assimilatur fami. Unde Gregor. Sicut fames carnis est subtractum subsidium corporis, ita fames mentis est silentium divinæ locutionis. Unde rectè per Prophetam dicitur. *Emittam famem in terra, non famem panis, neque sitim aquæ sed audiendi verbum Domini.* Sicut ergò pauperes festinant ad portam divitis, ut habeant refectionem corporalem unius diei, & multùm infirmus est vel debilis, qui illuc non properat, sic ad refectionem animæ multò magis debemus currere. Jaco. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum.* (Greg. — Amos 8. — Iaco. 1.)

CAPUT LXXXIII.

Vitam æternam, quæ in Dei consistit visione, nos ab omni malo liberare, & omni bono replere, jureque hereditario fidelibus convenire, quamplurimis sacræ scripturæ exemplis redditur perspicuum.

VIta æterna erit in visione Dei, quæ liberabit ab omni malo. Nam si visio serpentis ænei liberabat ab omni morsu serpentino, quantò magis Dei visio liberabit ab omni nocivo?

Item replebit omni bono: Nam si visio Heliæ in curru igneo sublevati, implevit omnem petitionem Helisei, & votum, multò magis divina visio, & fruitio implebit omni bono desiderium cordis humani. Et si mannæ degustatio in deserto

dabat omnis saporis suavitatem, multò magis Dei fruitio in cœlo dabit omnis delectationis voluptatem. Psal. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.*

Psal. 35.

Item vita æterna debetur nobis jure hæreditario. Unde sicut turpe est, quando terra aliqua venditur, quod ab eis, qui sunt de cognatione vendentis, non ematur: sic cùm nos homines simus fratres Christi, hæreditatem regni cœlestis, quā venditioni nobis exponit, emere debemus. Jud. *Eme agrum meum, qui est in Anach: tibi enim competit jure hæreditatis.* Item Deus ostendit multum valere gloriam vitæ æternæ, quando eam tam durè vendit amicis, quos nullo modo deciperet: Petrus enim emit eam martyrio crucis, Paulus amputatione capitis, & sic de aliis. Et ipse filius Dei emit eam amicis suis effusione sanguinis. Magna ergò insania videtur esse illius, qui credit ad melius forum habere rem venalem quam filius, aut servus, vel quàm ipse paterfamilias: Sic qui paradisum ad melius forum vult habere quàm sancti viri, aut ipse Christus. Luc. *Nonne Christum oportuit pati,* &c. Greg. Quis Sanctorum sine tribulatione coronatus est? facta præcedentium recolamus, & non erunt gravia quæ toleramus.

Jud. 32.

Luc. 24.
Greg.

CAPUT LXXXIV.

Quot modis vocet nos Deus, quove modo ad cœlestes nuptias intrare compellat, praclarissimè enucleatur.

VOcat Deus hominem multipliciter: Solet enim inter homines fieri vocatio, scilicet per literas, per nutum, per vocem, & per nuntios. Literæ igitur Domini offeruntur tibi per prædicatores, quas literas Dei sui audit, vel legit, qui audit verbum Dei: si autem servus aliquis magni Domini cum literis Domini sui veniret, & apportaret bonum nuntium, cum devotione & honore susciperetur, sic & prædicator debet recipi. Luc. *Qui vos recipit, me recipit.* Sed multi literas Domini sui non recipiunt, nec audire volunt, nec ad citationes ejus veniunt, licèt omnia teneant ab eo, sed ad citationes mundi & diaboli, scilicet ad quos non tenentur, citò vadunt. Prov. *Vocavi,* scilicet per literas prædicatorum, *& renuistis.*

Luc. 10.

Prov. 1.

Item sicut gallina vocat pullos suos propter milvum, qui ad ipsam currunt, & abscondit eos sub ala. Sed miserrimus pullus aliquando est intentus circa spicam unam, & non venit, & capitur à milvo. Sic miser homo intētus nimis rebus temporalibus, non vult ad Deum venire, quando vocatur à Deo, & ideò rapitur à diabolo Hierem. *Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reverti.* Mirabile est, quod canis vocatus à Domino, statim venit, & currit ad eum. Et factura ad creatorem, filius ad patrem, beatificandus ad beatificatorem, infirmus & ægrotus ad medicum & sanatorem, egenus & pauper ad ditatorem & locupletatorem, servus ad Dominum ire contemnit. Ideò conqueritur Dominus. Job. *Servum meum vocavi, & non respondit mihi, ore proprio deprecabar illum.* Gloss. Ore prædicatorum. Si rex vocasset pluries servum suum, & contemneret venire, multum indignaretur. Et quomodo non irasceretur Rex cœli, qui toties vocat hominem & venire non vult? Isa. *Omnes in cæde corruetis pro eo quod vocavi, & non respondistis mihi.*

Hier. 8.

Iob 29.

Isa. 56.

Secundò vocat nos nutu manus, vel signis creaturarum, quæ nobis innuunt ut ad Deum veniamus. Malus est monachus, qui non intelligit signum Abbatis sui. Prov. *Extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret:* Extendit enim Deus manum suam beneficia largiendo, innuendo per hoc, ut ad eum veniamus, sicut vocatur accipiter, vel canis, cibum ostendendo. Sed nota, quod accipiter saturatus non redit ad Domini nutum, sed famelicus. Et ita non divites ad Deum, sed pauperes famelici veniunt. Et ideò addit: *Non fuit qui aspiceret.* Stultus reputatur ille, qui signum, quod ponitur ad vinum, id est, circulum, vellet cum vino portare, sic qui ista visibilia, quæ sunt signa regni cœlestis, vult habere cum regno, vel pro regno. Aug. Væ illis, qui diligunt nutus tuos pro re.

Prov. 1.

August.

Item volunt habere ova & obulum unum & nummum pro regno. Hie. Im-

Hieron.

possi-

possibile est, ut quis fruatur bonis præsentibus & futuris; ut hic ventrem, & illic mentem impleat: ut de divitiis ad divitias, de delitiis ad delitias transeat; ut in cœlo & in terra gloriosus appareat.

Tertiò vocat voce, id est, inspiratione. Isa. *Aures tuæ audient verbum post tergum monentis.* Psal. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, qui stat ad ostium cordis, & pulsat.* Sed multi ei non aperiunt, quod est magna rusticitas non aperire Domino suo. Et ideò sequitur: *Despexistis omne consilium meum.* Audires consilium amici tui de rebus tuis servandis, & de salute animæ tuæ consilium Dei non audis?

Isa. 30. Psal. 84. Psal. 84.

Item vocat per nuntios, id est, per flagella, quæ deferunt nobis signa salutis. Sap. *Ad correctionem in brevi turbati sūt, signum habentes salutis.* Libenter recipit homo nuntios ab amico suo sibi transmissos. Sic debemus amplecti tribulationes à fideli amico nobis transmissas. Prov. *Quem diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi.* Gloss. Tantò minus de flagello, quo castigamur, murmurare debemus, quantò in eo paternæ dilectionis munus accipimus. Isti ergò nuntii deferunt nobis arras salutis. Heb. *Flagellat omnem filium, quem recipit.* Istis nuntiis debemus respondere per contritionem, confessionem & satisfactionem, non turpiter ejicere, nec sine honore remittere, sicut dicitur de nuntiis David ad Amon missis. Isti nuntii cōpellunt nos intrare ad nuptias æternas. Unde dicitur: *Compelle intrare.* Gloss. Qui tribulationibus tracti ad amorem Dei redeunt, compelluntur intrare. Et nota quomodo solicitus est de nobis. Quando aliquis invitat aliquem ad prandium, vellet fortè quod non veniret: sed Deus non ita, immò vim infert ut secum maneamus, & invitat nos usque ad vestium laniationem, vel lacerationem, & trahit per subtractionem temporalium, & infirmitates, quod est vestes laniare. Ose. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis:* quia multos seducit prosperitas, quos adversitas reducit. Hoc patet in Paulo, quem cæcitas humiliavit, & in filio prodigo, quem fames revocavit, & in Manasse, quem adversitas convertit.

Sap. 16. Prov. 3. Heb. 12. 1. Re. 10. Luc. 15. Ose. 11.

CAPUT LXXXV.

Hominis voluntas ad bonum operandum variata, cui comparetur, exemplis pulcherrimis demonstratur.

VOluntatem bonam quidam nunquā habent. Et isti sunt sicut mulieres steriles, quæ nunquam concipiunt. Quidam verò bonum propositum concipiūt, sed non ad opus perducunt. Et hi similes sunt mulieribus, quæ concipiunt, & non pariunt, sed partus in utero suffocatur. Et quid prodest prolem concipere, quæ statim emittitur, vel moritur, avem capere, & statim dimittere. Ose. *Ephraim quasi avis avolavit.* Isa. *Concipietis ardorem, & parietis stipulam.* Stultus esset ille, cui Rex Franciæ vellet dare civitatem vel castrū, si differret per mensem, vel per annum accipere; Posset enim Rex voluntatem suam vel consilium mutare: sed magis fatuus est ille, cui Rex cœli vult regnum æternum, vel gratiam suam dare, quando differt accipere, ne fortè accipiat alius, & ipse ut indignus repellatur. Matt. *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.*

Ose 9. Isa. 33. Matt. 21.

Item tales similes sunt sacerdoti, qui proponebat ire Romam, & dicebat, quod non poterat in æstate propter calorem ire, nec in hyeme propter frigus & malas vias; nec in vere propter cultum agrorum & vinearum, nec in autumno propter messem & vindemias. Aug. Ligatus eram non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde fecerat mihi catenam, & constrinxerat me. Quidam verò bonum concipiunt, sed non perficiunt, qui similes sunt mulieribus, quæ pariunt, & non nutriunt. Isa. *Facti sunt sicut herba tectorum, quæ exaruit antequam maturesceret.* Quid prodest ignem accendere qui statim extinguitur, nec lignis aut flatu nutritur: Debet enim fervor voluntatis bonæ nutriri, sicut ignis nutritur lignis. Proverb. *Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis.*

Aug. Isa. 37. Prov. 26.

CAPUT LXXXVI.

Tria præcipua, verba scilicet, herbas & lapides nobis Christus elargitus est, & quid significent, declaratur.

CHristus nobis tradidit tria multum virtuosa, quæ similia sunt illis tribus, in quibus dicitur communiter esse magna virtus, sc. verbis, lapidibus & herbis. Quæ tria quidam expertus est semel, dum propter mala verba, quæ dicebat socio suo, socius ipsum impegit in fossatum, ubi punctus est ab urtica, & lapis de muro in caput suum cadens ipsum usq; ad effusionem sanguinis vulneravit, & tunc recognoscens errorem suum, à socio petiit veniam dicens: quod nunc didicerat verũ esse, quod virtus erat in verbis, quæ ipsum impegerant, & in herbis, quæ ipsum pupugerant, & in lapidibus, qui ipsũ cruentaverant. Nos igitur à Christo Domino habemus verba doctrinę, lapides, i. exempla solida justitiæ, & herbas, i. medicamina, sive sacramenta gratiæ. Et his verbis anima non solùm sanatur, sed etiam pascitur & vegetatur. Sicut patet præcipuè de Eucharistia Ezech. *Requiescent in herbis virentibus.* (*Ezec.* 34.)

CAPUT LXXXVII.

Zelus spiritualis qualis sit, & quomodo fraterna correptio sit agenda, unico exemplo exprimitur.

ZElo bono corripiens asperiùs quàm debeat, assimilatur ei, qui lignum cædendo hominem preter intentionem percutit & occidit. Et de hoc etiam dicitur Deut. (*Deut.* 19.) *Si quis abierit cum amico suo simpliciter in sylvam ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit de manu, ferrumq; lapsum de manubrio amicum ejus percusserit & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet & vivet ne fortè proximus ejus, cujus effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animam ejus.* Tunc enim, ut Gregor. (*Greg.*) exponit, homo ad sylvam cum amico abit, quando cum quolibet proximo suo convertitur ad sua delicta intuenda. Et tunc ligna simpliciter incidit, quando delinquentis vitia pia intentione corrigendo resecat. Sed tunc lignum de manu exit, quando asperius quàm debeat, corrigit. Et tunc ferrum de manubrio prosilit, cùm de correptore sermo durior exit, vel procedit. Et quasi amicum percutiens occidit, quia auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit, quia dum aliquis plus justo corripitur, ad odium provocatur. Sed talis necesse est, ut ad tres urbes fugiat, ut in una earum defensus vivat. Quia si ad pœnitentiæ lamenta conversus in unitate sacramenti, sub fide, spe & charitate absconditur, reus perpetrati homicidii non tenetur. Et ideò occisi fratris, i. duriùs correpti & ad odium provocati, proximus i. Christus, qui nobis proximus factus est per naturæ consortium, eum non occidit, i. pro hujus correptionis excessu non æternaliter punit. Magnæ ergò virtutis est zelus spiritualis, qui sc. veniam recipit. Unde Gregor. (*Greg.*) dicit: quod apud misericordem judicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, cùm per fervorem zeli ex ejus amore peccatur.

Item qui gratiam & dignitatem acquirit, Mach. (1. *Mach.* 2.) *Phinees pater noster zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotii æterni.*

Item qui ad cœlestem gloriam finaliter perducit. Quod fuit figuratum in Helia, de quo dicitur in eodem, quòd Helias dum zelat zelum Dei, raptus est in cœlum. In quo sc. datur intelligi, quod quicunque tenuerunt spiritualis amoris zelum, incunctanter admittendi sunt ad cœlestis gloriæ præmium, ubi sc. ut Aug. testatur, quicquid amabitur aderit, nec desiderabitur quod non aderit: Nam omne ibi erit bonum, & quod est omninò beatissimum, ita semper stare certum erit. Ibi vacabimus & videbimus: videbimus & amabimus: amabimus & laudabimus eum, qui erit finis sine fine: Nam quis alius noster est finis, nisi pervenire ad regnum, cujus nullus est finis? Ad quod nos regnum perducere dignetur, qui trinus & unus vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS.

INDEX RERUM
ET
PERSONARUM,
De quibus exempla huic operi inseruntur.

A.

Alia.

Cribrum.

Nux

IN-

INDEX CAPITULORUM

SIVE

MATERIARUM COMMUNIUM,

Quibus adaptantur Exempla, quæ in hoc opere continentur.

com-

* * *

Et

FINIS.